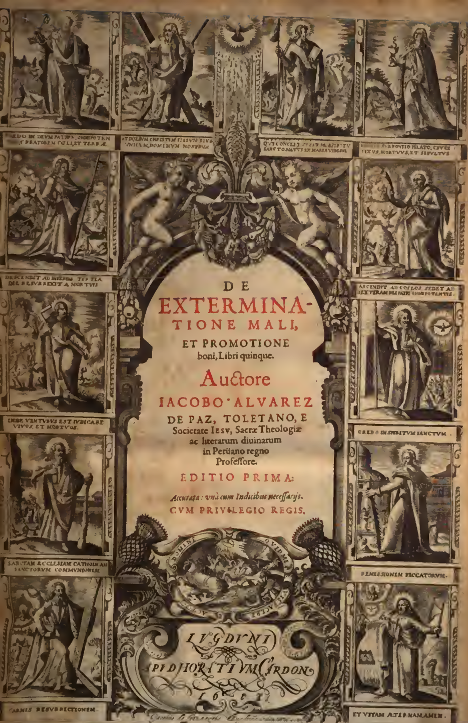

C
III
67

DE EXTERMINATIONE MALI, ET PROMOTIONE boni, Libri quinque.

Auctore

IACOBO ALVAREZ DE PAZ, TOLETANO, E Societate IESV, Sacræ Theologiæ ac literarum diuinarum in Peruano regno Professore.

EDITIO PRIMA:

Accurata: unà cum Indicibus necessarijs.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

LVGDVNI

APVD HORATIVM CARDON

16[illegible]

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO PATRI, ET DOMINO, N. PAVLO V. SVMMO CATHOLICÆ ECCLESIÆ PONTIFICI,

IACOBVS ALVAREZ DE PAZ, PRESBYTER E SOCIETATE IESV, Sempiternam Fœlicitatem.

SVPERIORIBVS *annis, PATER BEATISSIME, primum de Vita spirituali, & eius perfectione, tomum, in quinque libros distributum, tuæ isti, quâ proximè ad Deum accedis, Maiestati consecraui: Tu illum eâ beneuolentiâ, ac pietate, quâ eidem, cuius locum in terris obtines, es si-*

millimus, suscepisti. Ecce nunc ex eodem Antarctico Hemisphærio tot terrarum spatiis, ac marium vastitate ab ipsâ Romanâ sede, ex quâ toti orbi præsides, disiuncto, tuis sacratissimis pedibus, quibus super aspidem & basiliscum ambulas, offero secundum. Summa mihi spes est ex benignissimâ tuâ pietate concepta, alterum hunc ingenioli mei fœtum, quem ante multos annos conceptum, hosce quatuor, ac sæpe inter longissimæ ac difficillimæ viæ discrimina & difficultates, parturiui, hoc demum anno exeunte, inter varias occupationes peperi, te eâdem beneuolentiâ suscepturum, cùm & hic eâdem submissione, quâ primus, eodémque animo tibi, qui semper es idem, offerátur. Duo sunt non aurea munera, sed æra minuta, quæ misi, si non eâ religione, quâ vidua sua, quâ tamen potui, in gazophylacium Ecclesiæ, cuius tibi traditæ

ſunt claues: ſed quæ ſuâ æſtimatione non multùm habent laudis, ſi voluntas inſpiciatur offerentis, non erunt, cùm hilarem datorem Deus diligat, contemnenda. Primum qui ſuſcepiſti, non potes non ſuſcipere ſecundum: immo tibi tuo iure debitum poſſes vel non oblatum ab inuito repetere. Sed vt ſecundus hic liber nuper in communem lucem datus, liber ſit ab oblatrantium linguis, liber à mordentium dentibus, germani ſui Patronum, ſub cuius vmbrâ tutum vbique fuiſſe, cuius luce, in Italiâ, Galliâ, Hiſpaniâ, & Orientis ſolis Indiis, ac Occidentis regionibus colluxiſſe conſpicit, quærit, poſtulat, expoſcit. In primo, vbi de doctrinâ perfectionis, ac naturâ ſanctitatis agitur, luxuriat aliquantulum oratio: in hoc, vbi de extirpandis vitiis animi, ac ſedandis eius motibus, necnon de inſerendis virtutibus, & earum

exercitationibus promouendis disputatur, presſior aliquantulum, & concisior est stylus. Meum fuit, vires, corporis quidem, variis ægritudinum molestiis debilitatas, animi, varias ob causas debiliores, quoad potui, intendere, & propositum mihi scopum, si non assequi, saltem insequi, quantum possem. Tuum erit, BEATISSIME PATER, pro ingenitâ tibi à naturâ, vt omnes prædicant, & additâ cum supremo Pontificatus munere clementiâ, filioli tibi multis nominibus deditissimi voluntatem inspicere, ac tui patrocinii & fauoris auram nunc ad extirpanda vitia, & inserendas Virtutes inspirare. Non minus hoc negotium, quàm illud, quod in primo tomo confecimus: nec magis in cognoscendo, & amando perfectionis fructu, quàm in eradicandis noxiis & infructuosis vitiorum arbu-

stis,

stis, & in plantandis speciosis fructiferísque Virtutum arboribus boni & diligentis agricolæ desudat industria. Vtrumque ad te munus spectat, qui constitutus es caput Ecclesiæ vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Nec minor tibi potestas data est, cui dedit Dominus prope sibi parem in terris Ecclesiæ maximam, ac supremam, ad Virtutum insitionem, quàm ad extirpationem vitiorum: ad ædificationem bonorum, quàm ad destructionem malorum: Quíque (vt Sancti Bernardi verbis vtar) primatu es Abel: gubernatione, Noe, Patriarchatu, Abraham: ordine, Melchisedec: Pontificatu & vnctione, Aaron: auctoritate, Moses: iudicio, Samuel: potestate, Petrus: ego addam, vt nomine, sic & zelo & charitate, Paulus. Viue igitur diu ac fœlicissimè, in hac supremâ Maiestate,

& Petri nauem tibi commissam, tutam & incolumem tuere, donec ad Petri prope annos perueniens, ex ipsâ primâ terrarum Sede tuis dignâ virtutibus ad altissimam cælorum tuis debitam meritis traducare.

VALE.

PRÆFA

PRÆFATIO
Ad Lectorem.

NSCRIPTIO huius operis, Optime lector, non est noua, aut à me ipso primùm inuenta, sed à Richardo Victorino, doctore grauissimo, mutuata; qui primam tractationem suorum operum, *De Exterminatione mali, & Promotione boni*, voluit inscribi. Ambóque ex Sancto Dauide eandem accepimus, de itineribus beatæ vitæ dicente, [Diuerte à malo, & fac bonū:] quas esse Iustitiæ, seu Virtutis partes Augustinus edocuit. Congruit inscriptio siue titulus argumento: quoniam cùm vitam spiritualem in actricem & contemplatricem, & ex vtrâque compositam, sciamus esse distinctam; his quinque libris de vitâ actrice tractamus, cuius est peccata fugere, vitia exterminare, sensus comprimere, affectus cohibere, ac tentationes vincere, quæ ad mali vitationē pertinent: & Virtutes, animæ ornamenta conquirere, sanctósque ac bonos mores excolere; quibus vniuersa boni effectio completur. Hos autem Liæ, scilicet vitæ actiuæ, conatus sollicitos non sine labore susceptos, Rachelis, id est, vitæ contemplatiuæ, dulcissimi sequuntur amplexus, quos (si Deus votis nostris annuerit) & fructus eorum ad vitam mistam spectantes, quinque aliis libris exponemus. At in hoc opere à crassioribus inchoandum est; quia disciplina spiritus, perinde ac externæ disciplinæ, quædam principia notiora habet, & omnibus peruia, quæ nobis totam hanc scientiam ex professo scribentibus non fuerunt prætermittenda. Nonnulla, quæ satis nota videntur, Patrum auctoritate firmamus; quia, quod vni certum est, alteri aut est prorsus ignotum, aut certè contemptui habitum; quia illud putat ab hominibus simplicibus dictum, non à sanctissimis & sapientissimis viris assertum. Metaphoris, Allegoriis, similitudinibus, & rationum copiâ delectamur; sic enim huius doctrinæ præceptores antiqui eam exposuerunt, vt sapientibus & insipientibus se cum Paulo debitores profiterentur, & variis ingeniis multa & varia proponerent, quorum hæc istos, alia verò illos ad studia Virtutum incitarent. Stylum non nimis pressum admisimus, ex eo quòd non tantùm docere, sed persuadere etiam, & ad virtutem mouere contendimus. Exquisita autem breuitas si aliquantulum eruditos docet; at ineruditos non docet, & fere neminem mouet. Verúmque est illud cuiusdam: [Dum breuis esse laboro, obscurus fio.] Ne verò in re tam seriâ, ac animabus necessariâ obscuri, & affectuùm steriles simus, ferat, obsecro, eruditus quisque, vt stylum, pressiorem sanè quàm in primo Tomo, non nihil tamen pro minus sapientibus effundamus. Ac tandem (ô lector) si quid inueneris in hoc opere, quod te doceat, quod ad Virtutem alliciat, ad perfectionem impellat, ad studiúmque orationis & contemplationis præparet, Deo, qui omnium bonorum dator est, acceptum feras; si quid verò à nobis prodesse cupientibus erratum fuerit, ignosce. Vale.

Psal. 33.

Aug. lib. de Corr. & gratia c. 2. to. 2. 7.

APPRO

Approbatio Theologorum.

IVSSV admodum Reuerendi Patris, Ioannis Sebaſtiani, Præpoſiti Prouincialis Prouinciæ Perüanæ, Societatis IESV, ego Andreas Hernandez, eiuſdem Societatis, Profeſſor Theologiæ in hoc noſtro Collegio Limenſi, vidi, & accuratè perlegi hos quinque libros, *De Exterminatione mali, & Promotione boni*, compoſitos per Reuerendum admodum Patrem Iacobum Aluarez de Paz, Theologum dictæ Societatis, ac dicti Collegij Rectorem: In quibus nihil reperi fidei vel bonis moribus aduerſum. Immò omnia tantâ eruditione ac pietate plena, vt quæ de Vitâ ſpirituali, eiúſque perfectione tot Patres aliis & aliis locis tradiderunt, cuncta in eis mirâ conuenientiâ & facilitate iungantur. Quare cenſeo ad magnam Dei gloriam & Chriſtianæ reipublicæ emolumentum fore, maximè autem ad perfectionis ſtudioſos (quos præcipuè hoc opus inſtituit) conducere vt imprimantur. Limæ, in Collegio D. Martini, duodecimo Kalendas Decembris, anni milleſimi ſexcenteſimi decimi.

ANDREAS HERNANDEZ
Profeſſor Theologiæ.

EX præſcripto Reuerendi admodum Patris, Ioannis Sebaſtiani, Prouincialis huius Perüanæ Prouinciæ, vidi hos quinque libros, *De Exterminatione mali, & promotione boni*, Auctore P. Iacobo Aluarez de Paz, Societatis noſtræ viro: miratúſque ſum fœlix hominis in aſceticis ingenium, animi pietatem, ſummámque in omnibus tanto Patre dignam ſapientiam: Nihil eſt, quod aut ad compeſcendos prauos animi motus ſtrenuè non tractet; vel ad Virtutem aſſerendam incredibili ſtudio non euoluat, comparandus cum eis omnibus, qui his de rebus appoſitè differentes virtutis imperium & propugnarunt, & prouexerunt. Quare tantum opus id eſſe cenſeo, quod publicâ luce dignum profectò ſit. Limæ, decimo tertio Kalendas Decembris, anno 1610.

IOANNES PERLINVS
Theologiæ Profeſſor.

EX præſcripto Reuerendi admodum P. Ioannis Sebaſtiani, Præpoſiti Prouincialis Societatis Ieſu in hac Prouinciâ Perüanâ, vidi, ac perlegi hunc ſecundum Tomum, *De Exterminatione mali, & promotione boni*, alteros quinque libros complectentem, Auctore Reuerendo P. Iacobo Aluarez de Paz, eiuſdem Societatis, quondam ſacræ Theologiæ, diuinarúmque litterarum publico Profeſſore: In quo non ſolùm omnia reperi fidei Catholicæ, ſacræ paginæ, doctrinæ Sanctorum Patrum, perfectioni Religioſæ, & bonis moribus conformia; verùm & vtiliſſima, & viris Religioſis ad propriam perfectionem conſectandam, & diuini verbi concionatoribus ad proximorum ſalutem iuuandam. Quare digniſſimum cenſeo, vt in lucem prodeat hic nouus Auctoris labor, ex quo, vt priorem magnitudine, & rerum varietate, excedente, vberior fructus ad Dei obſequium ſperari poteſt. Limæ, pridie Idus Septembris, anni milleſimi ſexcenteſimi decimi.

FRANCISCVS DACA
Theologiæ Profeſſor.

CVM

CVM summâ ſint in laude ponendi, qui ſcribendis ſpiritualibus libris operam ſedulò magno cum emolumento nauarunt; meritiſſimò quidem eâ erit laude mactandus Reuerendus Pater Iacobus Aluarez de Paz, cuius libros *De Exterminatione mali, & Promotione boni*, per otium contemplatus, expectationem de tanto viro iam conceptam olim illis explendam cumulatiſſimè arbitror. Sunt enim, & ſi nullus dixerim, iis, qui ad ſpirituales haſce res animum appulerunt, nimiopere neceſſarij. Hîc de re aſceticâ Sanctorum ſenſa penitiſſima: hîc in cupiditates imperium, & Perfectionis apex religioſæ, pietate ſummâ, iuxtáque tanto auctori perſpicuitate innatâ, illa enucleantur acutè, iſta docentur elucidiùs. Quamobrem prælo mandandos in commune Chriſtianorum mentium emolumentum iudicaui. Limæ 11. Februarij, anni 1611.

FRANCISCVS DE CONTRERAS
Philoſophiæ publicus profeſſor.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi.

LVDOVICVS MICHAELIS, Prouincialis Collegiorum Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis, Henrico III. 10. Maij, 1583. & Henrico IV. 20. Decembris, 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Febr. 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque ſuperiorum permiſſione imprimant: permittit Horatio Cardon Lugdunenſi Bibliopolæ, vt Opus quod inſcribitur, *De Exterminatione mali, & Promotione boni*, auctore R. P. Iacobo Aluarez de Paz, è Societate Ieſu, Theologo, ad ſex proximos annos imprimere, ac libere diuendere poſſit. Datum Lugduni, 5. Octobris. 1611.

MICHAELIS.

R. D. D. THOMÆ DE MESCHATIN-LA FAYE, huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN-LA FAYE, Comes, Canonicus & Cantor Eccleſiæ Lugdunenſis, & Vicarius Generalis in Archiepiſcopatu Lugdunenſi: Opus quod inſcribitur, *De Exterminatione mali, & Promotione boni*, auctore R. P. Iacobo Aluarez de Paz, è Societate Ieſu, Theologo, à Theologis recognitum, vt in lucem edatur, facultatem concedimus. Lugduni vltima die Octobris, 1612.

MESCHATIN-LA FAYE.

SVMMA

Summa Priuilegii à Christianissimo Galliarum Rege obtenti.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis Diplomate cautum est, ne quis in suo regno, aliisve locis ditioni suæ subiectis, intra proximos annos decem, à die impressionis prima inchoandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo ac ratione conetur librum, qui inscribitur, *De Exterminatione mali, & Promotione boni*, auctore R. P. Iacobo Aluarez de Paz, è Societate Iesu, Theologo, præter Horatium Cardon Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipse concesserit: sub pœnis Originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum Parisiis decimo octauo die mensis Februarij. M. DCXI.

De mandato Regis,

Signatum

PERREAV.

INDEX

INDEX LIBRORVM, PARTIVM ET CAPITVM.

ARTES & Capita Libri primi: in quo agitur de fuga peccatorum, extinctione vitiorum, & victoria tentationum.

PARTES ET CAPITA LIbri secundi, in quo agitur de mortificatione virium animæ & abnegatione veteris hominis.

PARTES ET CAPITA libri tertij, in quo agitur De adeptione Virtutum.

Pars II. de instrumentis assequendæ Virtutis, pertinentibus ad intellectum.

Pars III. de Instrumentis assequendæ Virtutis, pertinentibus ad voluntatem.

Pars IV. de instrumentis assequendæ Virtutis in actione positis.

Pars V. de quotidiana exercitatione virtutis.

Sectio I. huius partis, de his quæ mane fiunt.

Sectio II. De his quæ vesperi fiunt.

Sectio III. De his quæ singulis hebdomadis fiunt.

Sectio IV. De his quæ singulis mensibus fiunt.

Sectio V. De his quæ singulis annis fiunt.

Sectio VI. De his quæ semper fieri debent.

PARTES ET CAPITA libri quarti: in quo agitur de Fundamento virtutum siue de humilitate.

Pars I. huius libri de præconio humilitatis.

Pars II. de Humilitate cognitionis siue de cognitione sui.

Quæ

Pars III. de Humilitate affectionis siue de gradibus Humilitatis.

Pars IV. de effectibus & indiciis Humilitatis.

PARTES ET CAPITA libri quinti, in quo agitur de triplici seminatio virtutum, siue de tribus virtutibus Religiosis: Paupertate, Castitate & Obedientia.

Proœmium.

Pars I. de Paupertate.

Pars II. de Castitate.

Pars III. de Obedientia.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVI HOC TOMO CITANTVR, ET EXPLICANTVR.

Numerus, Columna, Litera, locum in textu indicat.

EX GENESI.

EX EXODO.

EX LEVITICO.

EX III. REGVM,

EX IIII. REGVM.

EX I. PARALIPOMENON.

EX II. PARALIPOMENON.

EX PRIMO ESDRÆ.

10. Si

Si vene

EX LIBRO PSALMORVM.

Ego

EX LIBRO PROVERBIORVM

EX ECCLESIASTE.

EX CANTICIS.

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

EX ECCLESIASTICO.

EX ISAIA.

EX THRENIS.

EX ORATIONE.

EX BARVCH.

EX EZECHIELE.

EX DANIELE.

EX OSEA.

EX IOELE.

EX AMOS.

EX ABDIA.

EX IONA.

Et para

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ E NOVO TESTAMENTO PETITORVM.

EX MATTHÆO.

&

EX MARCO.

EX LVCA.

EX IOANNE.

EX EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA.

EX II. AD CORINTHIOS.

EX EPISTOLA AD Galatas.

EX EPISTOLA AD EPHESIOS.

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

EX EPISTOLA AD COLOSSENSES.

EX EPISTOLA AD THESSALONICENSES I.

EX I. AD TIMOTHEVM.

EX II. AD TIMOTHEVM.

EX EPISTOLA AD TITVM.

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

EX EPISTOLA IACOBI.

Nemo,

EX EPISTOLA PETRI. I.

EX EPISTOLA PETRI II.

EX EPISTOLA IOANNIS. I.

EX EPISTOLA IVDÆ.

EX APOCALYPSI.

DE FVGA PECCATORVM, EXTINCTIONE VITIORVM, ET VICTORIA TENTATIONVM,

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

REx Ille potens, atque pacificus, qui figuram prætulit Saluatoris, & pacem mundo allatã eius aduentu, demonstrauit, templum illud magnificũ ædificaturus in monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco, quem parauerat Dauid in area Ornan Iebusæi, (2. Par. 3. n. 1.) vt præsentibus esset magnificentiæ miraculum, & posteris pietatis exemplum; aream primùm ruderibus expurgauit; & mobilem ac instabilem terram effodit, vt in solidam ac viuam (vt aiunt) petram fundamina tantæ molitionis iniiceret: Illud sapienter expendens, immensum ædificationis pondus, aut super arenam erigi, aut super stercora, & rudera, & terram mobilem stare non posse. Huius Regis prudentiam imitari decernimus, vt post oblatum in superiori volumine, religiosorum oculis, templi Domini, id est, sanctitatis & perfectionis, exemplar, ad ipsum opus ac ædificationem nos parare cupientes, priùs locum ædificationi aptum expurgemus, vt sine ruinæ periculo domum pulcherrimam, ac verè regiam & cælestem, extruamus. Locus iste, in quo templum sanctitatis extruimus, anima nostra est, quam area Areunæ Iebusæi manifestè præsignauit; in monte Moria, id est, in altitudinis sublimitate consistens. Mons enim Moria Christum Saluatorem significat, qui, vt inquit venerabilis presbyter Beda, (Beda lib. de Templo cap. 1. Tom. 8.) de terra quidem per originem assumptæ carnis ortus est, sed omnium terrigenarum potentiam, ac sanctitatem, singularis culmine dignitatis, transcendit. Qui optimè mons Moria, id est, visionis, est appellatus, quoniam non solùm electos suos ad æternæ claritatis visionem admittit, verùm & ipse propositus est à Patre, vt omnes nationes & gentes eum videãt, & in sanctissima eius vita, quid sit sequendum, & imitandum, aspiciant. In hoc monte sublimi atque præcelso anima rationalis consistit, à quo naturam & gratiam, & vniuersa quæ ad naturam & gratiam pertinent, se habere cognoscit. Quare scriptum est: (Hebr. 1. 3.) Quia portat omnia verbo virtutis suæ:] Et quia in ipso viuimus, & mouemur, & sumus:] (Act. 17. n. 28.) Et quia præparatus est mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles.] (Isaiæ. 2. n. 2.) Nec insulsè areæ comparatur anima; nam si area est locus ædificio vacuus, quem solis ardor exagitat, & omni fructu sterilem facit; talis profectò est anima post Adæ peccatum, quam legis præuaricatio templo Dei, scilicet

A gratia & sanctitate, priuauit, & ad spinas & tribulos ferendos adegit. Hanc spiritalem aream Areuna Iebusæus, id est, homo flagitiis conculcatus, & in sua calamitate exultans, ante possederat; (3. Reg. 24. n. 24.) sed verus Dauid Christus, vt in ea Patri suo templum extrueret, quinquaginta siclis, nempe sui sanguinis pretio, quod nostræ remissionis causa est, in acerbissima passione coëmit. In ista area Dei beneficio templum perfectionis & sanctitatis assurgit, de quo inquit Paulus: Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis.] (1. Cor. 3. n. 16.) Ac si diceret, Non dubium est, quin anima, virtutum ac sanctorum operum donis, velut lapidibus politis & pretiosis, extructa, ex area in magnificum templum diuinitatis vertatur; in quo ille Dominus, qui spiritus est, & spiritualem domum ad B sui cultum & venerationem præcipuè requirit, non sine exultatione sui cordis inhabitet. Templum autem hoc sanctum dicitur, non tantùm quia Deum sanctũ, & omnis puritatis auctoré, habitatoré habet, verumetiam quia non ea aliis quàm ex sanctis operibus, & ex solidis ac perfectis virtutibus coagmentatur, vt ipsa ædificatio ad finẽ vsque prouecta, sanctitatem ipsam, & mentis nostræ puritatem constituat.

Si verò anima, Dei & sanctitatis capax locus est, & area in qua domus hæc regia, & templum istud magnificum ædificandum est; eam primùm omnium abiectione peccatorum, & omnium vitiorum extinctione, tentationum victoria, atque passionum mortificatione mundemus, ne super arenã, aut rudera tantam molitionem si erigamus, tri- C bulationum ventis agitata, aut affectionum turbinibus impulsa procũbat. Istum namque ordinem esse spiritualis vitæ, atque omnis nostri laboris, quo Deo in humano corde domum requietionis paramus, sacræ paginæ manifestè pronũtiant. Hoc enim est quod Tobias dixit filio suo: Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.] (Tobiæ. 4 n. 23.) Et Isaias ait: Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius.] (Isaiæ. 55 n. 7.) Atque alio loco inquit: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite bene facere.] (Isaiæ. 1. n. 16.) Gregorius quoque ait: Prima virtus est, ne perpetrari debeant (Greg. 6. mor. c. 13.) D sed vitari peccata: secunda autem, saltem perpetrata corrigere.] Et vberiùs sanctus Basilius: Quemadmodum, inquit, in gradu scalari prima est ascensio, (Basil. in Psal. 1.) ab humo recessus; sic in exercitatione diuinæ con-

uersationis, principiũ profectus, est discessus à malo.] *Idem. Psal. 33.* Et rursus alio loco: Ei, qui primis eruditur ad virtutem rudimentis, conuenit vt subducat se à mali occasione, vtque ab improba vitæ consuetudine quasi à via mala exemptus, ita demum aggredi possit bonorum operum actionem. Impossibile namque est, eum assequi & attingere quod bonum est, qui non priùs prorsus declinauerit à malo. Sicut nec cuiquam possibile sit sanitatem vt recuperet, nisi priùs à se dispulerit morbum: vel vt quis recalescat, nisi prorsus excusserit perfrigerationem. Atque adeo quisquis cupit vitæ probitatem complecti, ei conuenit vt se liberet ab omni communione malorum. Non solùm verò Scriptura diuina, quæ per se satis sufficit, & Patres eius luce perdocti, sed & ipsa natura, & ars, hunc eundem ordinem prædicat. Prius enim est, carduos & sentes euellere; postea iactis seminibus suauissimos fructus colligere: prius est, ex auri & argenti fodinis terræ glebas egerere; postetius, aurum aut argentum extrahere: prius est, noxios corporis humores educere, deinde optatam salutem afferre: & tandem prius est, hostes ex vrbe repellere, atque illis repulsis, victis atque prostratis, ciues pacificè gubernare. Ita omnino primo loco spinæ & tribuli peccatorum euellendi sunt, affectus moderandi, vitia extinguenda, & dæmonis insultus longiùs à nobis submouendi; quàm virtutes comparemus, & ad pacem & mentis tranquillitatem veniamus. *Lact. li. 1. diui. inst. cap. vlt.* Primus sapiẽtiæ gradus est, inquit Lactantius, falsa intelligere: Secũdus, vera cognoscere: ergo primus gradus iustitiæ est malum cauere; & secundus, veris bonis inquirendis insistere. Idem quippe est ordo sapientiæ, atque iustitiæ; quæ cùm vera sapientia sit, non potest alia ratione quàm sapientia conquiri. Et, si omne peccatum, & omne vitium in radice sua ignorantia est, & omnis virtus veri cognitio, quoniam priùs intellectus aut decipitur, aut instruitur, quàm voluntas illum sequens, malo cedat, aut bonum admittat, certè eundem ordinem tenet intellectus eruditio, & per acquisitionem virtutum voluntatis exornatio. *Psal. 13. n. 1.* Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus, inquit sanctus Dauid; corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis.] Attende, quomodo cæcitas mentis ad affectum se diffundat, & vniuersa hominis membra contaminet, qui ex eo quòd in notione sui Creatoris errauit, abominationem amplexus est, & Dei imaginem flagitiorum admissione corrupit. Vna itaque & eadem est processio virtutis & sapientiæ; vt quemadmodum ista principio falsitatem impugnat, ac deinde Veritatem patefacit; ita illa priùs mala dissipet, vt bona laborando perficiat. Nec solùm quæ diximus, hunc esse vitæ spiritualis ordinem, verùm ipsa quoque Dei beneficia designant, de quibus hæc *Bern. ser. 39. in Cant.* scribit Bernardus: Cui non admodum placeat ordo ipse donationum? Primùm anima misericorditer liberatur; secundò, dignanter adamatur; tertiò, benignè abluitur, & purgatur; postremò, optimi ornamenti accipit promissionem. Sic ille.] A quonam in primo iustificationis gradu liberatur anima? Equidem puto quia à iugo peccati, à seruitute diaboli, & à faucibus inferni mortiferi, quem mancipiis dæmonis, peccati nexibus illigatis, non minùs seuera Domini, quàm iusta vltio, præparauit, vt transgressionis pœnas æternas sustineant. Peccatorum verò inquinamentis ablutis, & per gratiæ donum dissipatis, iam Dominus benignè diligit animam, quam suo sanguine rubricatam, & faucibus mortis ereptam in suæ familiaritatis consortium asciuit. Deinde, quam amat, à leuioribus defectibus

A purgat, & pro huius mortalitatis inopia, cura terrenorum abluit, vt ablutæ atque mundatæ virtutum ornamentum apponat. Denique indumento charitatis, & virtutum, ac donorum ornamentis exornat, quam priùs antea purgauerat, & à vinculis peccatorum, ac mundi solicitudinibus eripuerat. Initium igitur totius boni, fuga est & detestatio mali, quod cùm à nobis abiicimus, iam mirum in modũ ad bonum suscipiendum præparamur. Et quemadmodũ duæ illæ tubæ argenteæ ductiles, quas Moses Domini mandato confecerat, ad castra mouenda vocabant, & ad prælium incitabant, & in vnum homines ad dies festos celebrandos cogebant: ita Dominus tubis inspirationum suarum animam in terram illam viuentium proficiscentem mouet, vt bellum primo ad- *Num. 10. n. 2.*
B uersus peccata, & vitia, & immoderatas affectiones instituat, & postea virtutum acquisitione festos dies illi solenniter peragat.

Hinc iam elucet quanta sit voluminis huius vtilitas, quod secũdo loco (fauentibus superis) scribendum suscipimus: in quo tractandũ est nobis quanam ratione fugienda sint vera mala, quæ tum salutem animæ, tum perfectionem impediunt. His enim (præcipuè maioribus) non dilutis, & in mari rubro, id est in sanguine Christi, submersis, impossibile erit, concupitum animæ decorem acquirere, & vitæ spiritualis perfectionem comparare. Quam nũc igni splendenti & ardenti similem cogitamus, qui nisi priùs obscuritatem & frigus appositæ materiæ pellat, nunquã eam in se conuertet. Sic omnino perfectio ignis
C est, & quidem maximus, non corpori sed animæ admotus, sapientiæ luce illam illustrans, & charitatis ardore transformans, quam nisi priùs obscuritatẽ peccati subuertat, & frigora vitiorum destruat, nũquam suæ ditioni subiiciet. Eueniétque homini perfectionem quæritanti, si priùs peccata & vitia non relinquat, quod habitatoribus Hai in libro Iosue euenisse comperimus, qui cùm deserta vrbe in partem exercitus Israelis se coram ostentantem, & fugam simulantem irruerent, altera pars ex insidiis ac latebris emergentes vrbem occuparunt, & igni voraci consumendam tradiderunt. *Iosue. 8. n. 16.* Eodem modo, dum homo peccata & vitia ac affectus inordinatos in recessibus animæ latentes non timens, quasi extra se ad oppugnandam & expugnandam virtutum aciem egredi-
D tur, illa ipsa vitia, & illimet ipsi effrænati affectus, qui latent, animã dissipant, & vniuersos conatus in quærenda virtute positos irritos atque inanes ostendunt.

Quamobtem post cognitionem perfectionis, quam superiori volumine oculis legentium ingessimus, eam impensè cupientibus hic secundus tomus in sexto & septimo libro attentè legendus est, & non solùm legendus, sed & operi committendus, vt se à malo purgantes idoneos ad excipienda vera bona faciant, & puritatem mentis quam concupiscunt, & quærunt, assequi valeant. In eo discent grauia peccata fugere, & tantum malum, quod verè mors est animæ, supra omnia pœnæ mala timere. In eo scient peccata leuia pro sua possibilitate declinare, & si nõ omnino vitare, at quotidie compunctione lugere, &
E solerti feruore minuere. In eo cognoscent vitia subuertere, & his importunis ac pertinacibus animæ hostibus bellũ indicere. In eo percipient sensus atque affectus cohibere, tentationes vincere, & tineã negligentiæ, & virus ostentationis abiicere, atque omnia virtuti contraria propulsare. His tandem ad doctrinam virtutum tribus aliis libris comprehensam mirificè se disponent. Tractatio ista nobis scribentibus est dulcis, & (vt opinor) erit legentibus persuauis. Nobis quidem dulcis est, quoniam cui ægro-

to morbos & dolores suos narrare non libeat, & calamitates deploraret? Certè Sanctus sub hanc narrationem in suorum malorum leuamen assumpsit, quare quodam loco ait: *Iob. 7. n. 11.* Quapropter & ego non parcam ori meo; loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cũ amaritudine animæ meæ.] Et ego ægrotus sum, qui in xenodochio sanctæ religionis multis ab hinc annis peccatorum & vitiorum meorum vulneribus plenus taceo, & in sterquilinio tepiditatis & negligẽtiæ consedeo. Soluam igitur linguam meam, & sicut in priori huius operis parte, salutem, quam non habeo & admodum exopto, depinxi; ita in hac prima istius Voluminis tractatione, infirmitates, quibus misere subiectus sum, deflebo, si fortè hæc mala explicando, & ad ea submouenda medicamentum apponendo, meipsum ad illud accipiendum, & plagis meis admouendum, impellam. Dulcis etiam & suauis erit ista tractatio legentibus, quoniam aut peccatorum ac vitiorum peste vexantur, aut tam magna miseria & calamitate soluuntur. Si liberi sunt (ea libertate quam status mortalitatis admittit) libenter in memoriam elapsa mala & pericula reuocabunt, & videbunt scripta opera Domini, & mirabilia eius in profundo. Ascendẽt quoque, postquam se liberos & sanatos aspiciẽt, imitantes Ezechiam, *4. Reg. 20. n. 5.* in templum misericordiarum Domini, vt ei in gratiarum actionem restitutæ sanitatis hymnum laudationis decãtent. Si verò adhuc peccatorum & vitiorum, nec non & immoderatorum affectuum molestiis illigãtur, libenter ægrotum suarum miseriarum experientia doctum exaudient, & remedia à sanctis patribus, & peritissimis animarum medicis, scripta percipient. Iucunda quippe est infirmis medicina, quæ dolores lenit, & ea quæ torquent, & affligunt, absorbet. Et scriptum est: Quia altissimus creauit medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa.] *Eccl. 38. n. 4.*

Res verò tanta hac oratione pro tenuitate nostra diligenter exposita, & his scriptis declarata, nõ oscitanter, non persunctoriè legenda est, sed attenta lectione, & solicita consideratione meditanda, tanquam ea, ex qua non incolumitas corporis, sed planè animæ salus tota dependet. Nam si ægroti medicum intentissimè audiunt, morbi remedia decernentem, & abiecta tũc omni alia cura, oculos in eius os ac faciem intendunt, ne ipsius dicta minùs bene percipiant, & potionis aut aliorum medicaminum mensuram vel minuant vel excedant: quid faciat morbidus, non corpore sed animo, & peccatorum vulneribus laceratus, nisi attentè ac solicitè sanctos Patres audire, quorum doctrina nostris his scriptis inserta, & ex illis mutuata est animæ medicatio, atque vulnerũ & plagarum animæ curandarum instructio? Ita quæ dicemus accipiat, sicut terra granum tritici recipit, & receptum immutat, & multiplicatum agricolæ reddit: Sic & huius operis lector, quæ medicamenta peccatorum & vitiorum & affectionum nostrarum proponemus, vt lectissima grana recipiat, quæ debet in corde bono recondere, & labore meditationis immutare, & diligentia operis, Domino, qui per indignum seruum hæc seminat, multiplicata referre. Ne si ad solam curiositatem ista legat documenta salutis, illa Pauli maledictione plectatur, qua dicit: *Hebr. 6. n. 7. & 8.* Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius cõsummatio in combustionem.] His autem legendis insistenti imber de cælo non deficit, quia dum semina salutis Dominus lectoribus per visibilem librũ spargit, gratiam ad intelligendum, & ad desiderandum, & opere explendum quod legitur, inuisibiliter immittit. Quid verò sperare potest, qui bono semine & salutari imbre suscepto non fructificat, nisi vt terra sterilis & infœcunda à Domino reputetur, & tanquam inutilis contemnatur?

Sed non est mihi curæ, si quæ in hac istius operis parte dicemus, difficiliora & amariora lectoribus videantur: scio enim, primo aspectu, quæ ad peccati deletionem, & vitiorum expulsionem, attinent, tristiorem vultũ præferre; probata verò & in vsum assumpta non minimam lætitiã generare. Nam quæ secundùm Deum tristitia est, ideo gaudium & exultationẽ parit, quia (teste Paulo) pœnitentiam in salutem stabilem operatur; *2. Cor. 7. n. 10.* sicut è contrario lætitia sæculi tristitiam veram efficit, quæ mortẽ operatur. At medicamina peccatorum, & vitiorum amputatio ac passionum repressio, in suæ exercitationis exordio nonnullã insuauitatem habent? Demus hoc pusillis & imbecillibus; sed cuius momenti est habenda parua amaritudo, si cum profectus dulcedine cõferatur, quam in animam pœnitentem, & se cohibentem, inducit? Certum est autem, hæc acerbiora remedia ægrotationibus nostris adhibita salutem animæ reportare. *Amb. ser. 84. To.* Nam, vt inquit Ambrosius, tunc auditor proficit, quando austeriora annuntiat prædicator: et salus gignitur, quando tristitia emendationis ingeritur. Dicit enim Beatus Apostolus: Nam quæ secundùm Deum est tristitia, salutem stabilem operatur.] *2. Cor. 7. n. 10.* Rectè ergo lætor, quia salutem operor, cùm obiurgo: mœreat licèt filius mei asperitate sermonis, me tamẽ delectat, qui proficere illum intelligo per mœrorem. Ait Sanctus Apostolus: Quis est enim filius, quem nõ verberat pater?] *Hebr. 12. n. 7.* Non enim osculatur semper pater filium, sed & aliquando castigat. Ergo quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cùm amantis inferuntur. Vnde ait propheta: Dulciora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.] *Prou. 27. n. 6.* Isti itaque duo priores libri huius voluminis non nisi bellum sonant, non nisi abiectionem rerum dilectarum continent, non nisi vulnera nobismetipsis sine vllo timore inferenda prætendunt: at non erubesco hæc scribere, docere, & prædicare, quæ pace mundi dulciora sunt, & omni possessione auri & argenti pretiosiora, & ideo vulnerant ad modicum tẽpus, vt in perpetuũ sanent. Vulnera sunt diligẽtis, à Domino piissimo patre mẽbris suorum illata, vt eos peccati vulneribus, & inferni morte præcipiat. Vulnera sunt, sed medici vlcus aperientis, vt fœtidissimum pus iniquitatis extrahat, & iocundissimam salutem gratię, & suaueolentem statũm puritatis iniiciat. Non ergo vulnera timeamus, nec mortificationis remedia detrectemus, quæ mortem quidem videntur minitare, sed hanc, ad efficiendam spiritalem ac suauissimam vitam, intentant.

Sed cùm omnia quæ his voluminibus continentur, religiosis præcipuè, id est, mundo mortuis, & Deo viuentibus, offerantur, cuperemus sanè peccatorum lethalium nullam memoriam facere, neque ea coram statum Viuentium habentibus nominare. Si enim miserum sæculum incolentes, & statum aliquem sæcularem periculorũ plenum habentes, possunt & solent grauia peccata vitare; quid sentiendum est de omnibus religiosis pericula sæculi deserentibus, & vitam pacatam, & occasionibus delinquendi grauiter solutam habentibus, nisi quòd à criminibus & peccatis lethalibus quã longissimè aberunt, & ea constanter euitabunt? Quemlibet autem hominem posse cum gratia Dei, omnia lethalia *D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 8.*

A peccata vitare, constans est omnium Patrum Theologorumque sententia, quos breuitatis gratia prætereo; vnum tantùm Augustinum non omittam, qui sic ait: Si immaculati fuit, qui sunt sine crimine; etiam in hac vita fuisse atque esse negare non possumus; quia non ideo sine vllo peccato est aliquis (subintellige leui aut veniali) quoniã non habet maculam criminis. Vnde & Apostolus cùm ministros eligeret ordinandos, non ait, Siquis sine peccato, quod inuenire non posset; sed ait; Siquis sine crimine, quod vtique posset.] Nec solùm est possibile omni graui peccato semper carere, secundùm eam potentiam, quæ nunquam actione perficitur, sicut dicimus posse esse sapientem, qui in syluis inter feras educatus semper erit ignarus, sed etiam secundùm eam potentiam, quæ sæpissime actione compleatur. B Quare vt nunc purissimas virgines silentio regam, multi fuerunt sancti viri, vt Ieremias, Ioannes Baptista, Nicolaus Miræ episcopus, Bernardus Clareualensis Abbas, Dominicus ordinis prædicatorum fundator, Ludouicus Gallorum rex, & alii quàm plurimi, qui (vt ex historiis constat) nunquam in tota sua vita lethaliter deliquerunt: innumerabiles verò fuerunt, & nunc sunt in Ecclesia Dei, qui post conuersionem suam, & arreptum spiritalis vitæ propositum, nunquam se graui peccato fœdarunt. Si ergo omnes status, & omnes occupationes sæculi, quæ non sunt manifestè malæ, nec mali speciem & formam habentes, aliquibus hominibus fulgent, qui C nunquam semetipsos grauibus peccatis contaminant, quid præsumendum est de omnibus religiosis statum cælestem habentibus, & vitam ab omni sæculari periculo alienam sectantibus, nisi quòd post susceptum religionis habitum perpetuò se illibatos

Aug. lib. de perf. iust. contra Celest. c.17.

Tit.1.n.6.

A ab omni graui peccato custodiunt? Certè si quos aliquando religiosos videremus, lethalibus peccatis sordentes, non possemus non grauiter ingemiscere, & statũ nostrum planctu Dauidis deplorare. Considera Israel, ait, pro his, qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati. Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt.] Nam post munus Episcopale, Ecclesiæ celsitudo atque sublimitas status est religiosus sæcularium vitam perfectione virtutum & studio contemplationis excedens, & regulis ac sanctissimis institutis, nec non & exemplis fratrum & cura prælatorum, & diuinæ gratiæ affluentia satis tutus atque securus. In hoc autem monte præcelso, & tot munitionibus cincto, miserum est inclytos Domini cadere, & locum in animabus suis grauis peccati vulneri dare. B At licèt hoc ita esse deberet, aliqui fortè cadimus, & in portu submergimur, & in statu pacis ab hoste mortali ictu vulneramur, atque adeo necessitas nostra postulat, vt de ratione non solùm vitandi venialis peccati, sed etiam de modo criminis seu peccati mortalis fugiendi tractemus. Postulat & id doctrinæ spiritualis, quam elaboramus, integritas, quæ, cùm doceat mala fugere, non esset accuratè conscripta, si rationem ac viam fugiendi maximum malum præteriret.

1.Reg.1. n.18.& 19.

Duo igitur prima pars huius sexti libri explicabit; alterum est, quomodo crimen seu graue peccatum omnino fugiemus; alterum verò, quibusnã instrumẽtis peccata venialia pro nostræ fragilitatis modulo vtcunq; vitabimus. C Illud breuiùs, quoniã viros spirituales, & perfectionis sitibundos, alloquimur: istud latiùs & copiosiùs exponendum est, vt doctrina hæc sit animabus illis accommoda, ad quas instruendas tota dirigitur.

PARS

PARS PRIMA

Huius libri de Abiectione peccatorum, tum mortalium tum venialium.

RIMA igitur cura eorum qui vitam spiritualem aggrediuntur, debet esse, peccata vincere, secundùm illud Ieremiæ: Si reuerteris Israel, ait Dominus, ad me conuertere.] Id est, si ab statu inimicitiæ, ô anima, ad statum amicitiæ & gratiæ es reuersura, à conuersione incipe, & à peccatorum abiectione sume tuæ reuersionis exordium. Nemo autem perfectè delicta vitabit, nisi eorum causas ac radices euulserit, quibus adhuc manentibus, licèt ramos peccatorum absciderit, alij paulo pòst pullulabunt, qui illum pœnæ damnationis inuoluant. Radices autem peccatorum (vt nunc affectus nostros inordinatos omittamus) duæ præcipuè sunt; altera, nobis insita, & longa malè agendi consuetudine propagata, cuiusmodi sunt vitia: altera, Dæmonis astu, vi alicuius suasionis & prauæ suggestionis inserta: nam de illo dictum est, quòd Superseminauit zizania in medio tritici, & abiit,] cuiusmodi sunt tentationes, quibus animam pulsat, & ad bonum omittendum, aut malum patrandum inuitat. De his igitur suo ordine in tribus huius libri partibus agendum est, vt fugere peccata sciamus.

Ier.4.n.1. *Matt.13. n.25.*

Quid peccatum sit: & de duplici peccato mortali & veniali.

CAPVT PRIMVM.

X primo illo Adæ peccato, quod misera propagatione contraximus, facilitas in nobis peccandi processit, & ad malum procliuitas permanauit. Licèt enim illa prima culpa per baptismum & aquam regenerationis verè in homine deleta sit, tamen ob defectum originalis iustitiæ, inobedientia concupiscentiæ & sensuum rebellio permansit, quæ mentem ad malum trahere nititur, etiam nolentem, & peruersitati repugnantem. Quam rebellionem deflet Paolus, dum ait: Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio.] Et post multa alia, quæ sequuntur, perficit suam querimoniam, dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?] Corpus itaque mortis, aut corruptio, & ad malum procliuitas, ex illo primo genitoris nostri peccato dimanans, nos singulis momentis inescat, & illis verbis, quæ in libro Sapientiæ continentur: Venite, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter,] ad legis diuinæ præuaricationem constanter inuitat. Huius hostis iniquis suasionibus vt resistamus, & omnem iniquitatem, ad quam nos impellit, fugiamus, primò quid sit peccatum, quod ab homine patratur, (nam de culpa originali nunc nihil dicimus) explicandum est; ex cuius cognitione facile erit causas ac rationes illud fugiendi deducere. Interrogamus ergo nunc

Rom. 7. n.18. *n. 24.* *Sapien. 2. n.6.*

A quid peccatum sit, quam habeat naturam atque substantiam, cùm tamen si illud exquisitiùs discutiamus, & secundùm quòd aliquid operibus nostris superaddit, accipiamus, non substantiam esse, aut naturam aliquam, sed priuationem boni, reperiemus. Quapropter Ecclesiæ Doctores peccatum defectum vocant, & quasi nihil esse decernunt. Vnde Dionysius Areopagita inquit: Peccatum est malum, priuatio, & defectio, infirmitas, inconuenientia, atque frustratio: & destinatione, pulchritudine, vita, sensu, ratione, perfectione, ac sede, & causa priuatum, indefinitum, infœcundum, otiosum, imbecillum, inordinatum, dissimile, infinitum, tenebrosum, carensque substantia, & ipsum nullo modo, nusquam, & nihil existens.] Et Augustinus: Malam arborem B homo facit, quando seipsum malum facit, quando à bono incommutabili deficit: ab hoc quippe bono defectus, est origo voluntatis malæ, qui defectus non aliã naturam malã initiat; sed eam quæ bona est condita, vitiat; sanato autem vitio nullum malum remanet, quia vitium naturæ quidem inerat, sed vitium natura non erat.] Et Anselmus ait: Sicut absentia iustitiæ, & non habere iustitiam, nullam essentiam habent; ita iniustitia & esse iniustum, nullum habent esse, & idcirco non sunt aliquid, sed nihil.], Ac tandem Prosper Aquitanicus (vt quatuor tantùm ex innumeris patribus id asserentibus afferamus) his elegantissimis carminibus idem confirmat:

Dion. de diuin. nomin. c.4. part. 4. *Aug. l. de gra. Chr. contr. Pel. & Celest. c 19.* *Ansel. li. de casu diaboli. c 15.*

Prosper lib. Epig. 94.

A

Per verbum omnipotens Deus omnia condidit vnus,
A quo natura est nulla creata mali.
Et quod non fecit diues sapientia verbi,
Non habet in rerum conditione locum.
Nulla igitur vitijs substantia, nullàque vita est,
Qua vegetet corpus, materiamq; suam.
Sed cum libertas discedit ab ordine recto,
Nec seruant proprium quæ bona sunt, modulum,
In culpa & vitio est vagus in contraria motus,
Fitque malum veram deseruisse viam.

Licèt autem nequitia per se ac seorsum considerata nihil aliud sit quàm priuatio æquitatis atque iustitiæ; at nunc nos (qui non Theologicas subtilitates speculari, sed animas Deo consecratas erudire decreuimus) nequitiam non per se sumptam sed actibus nostris affixam meditemur, qui malitia affecti peccata vocantur, & sic eius naturam aperiamus.

B

Est igitur peccatum actio libera, debita rectitudine carens, qua quis legem se obligantem ac constringentem transgreditur. Quæ verba, si attentè inspiciantur, licèt breuissima sint, omnia illa continent, quibus Ambrosius & Augustinus peccati naturam explicarunt. Ambrosius enim dixit: Quid aliud est peccatum, nisi diuinæ legis transgressio, ac cœlestium inobedientia mandatorum?] Augustinus verò multis hoc idem exposuit. Nam quodam loco ait: Peccare nihil aliud est quàm neglectis æternis temporalia sectari.] Et alio loco: Peccatum est legis transgressio.] Et rursus alio: Peccatum est hominis inordinatio, atque peruersitas.]

Ambr. l. de para. c. 8.
Aug. li. 1. de li. arb. c. vlt.
L. 2. de cōs. euāg. c. 4.
li. de varijs q. ad Simp. q. 2.
l. de duab. animab. c. 11.
li. 22. cōtr. Faust. c. 27.
1. Ioan. 3. n. 4.

C

Atque iterum: Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi id quod iustitia vetat, & vnde liberum sit abstinere. Ac tandem, peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam.] Vniuersa hæc Ioannes Apostolus vno verbo comprehendit, dicens: Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas.] Iniquitas enim nihil aliud est quàm transgressio æqui, aut exorbitatio ab eo quod iustū & æquum est. Nos verò illa breui descriptione peccati concludimus, quę rigidiùs aut mitiùs intellecta, in omne tam graue quàm leue peccatum quadrat. Est namque peccatum omne, actio aliqua siue interior, vt cogitatio atque cōsensus; siue exterior, vt verborum prolatio, aut opus aliquod, quod externis sensibus percipiatur.

D. Thom. 1. 2. q. 71. a. 6. ad. 1.

D

Quia verò (vt Thomas verè ac subtiliter annotauit) affirmatio & negatio ad idem pertinent, nomine actionis, eius defectus intelligendus est, quo natura peccati omissionis cōnnetur. Neque enim solùm peccamus, cùm aliquid adversus legem agimus, sed etiam cùm lege præcepta seu iussa negligenter omittimus. Vnde Isaias ait: Væ mihi, quia tacui.] Et Heli à Domino increpitus est, non quòd occiderit, aut furatus sit, sed quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Est ergo peccatum actio, vt concupiscentia, aut sermo, aut opus aliquod externum quod aduersetur legi; vel defectus atque omissio alicuius interioris aut exterioris actionis à lege præceptæ atque statutæ.

Isa. 6. n. 5.
1. Reg. 3. n. 13.

E

Deinde peccatum est actio libera, id est, in nostra potestate constituta, quam possimus vel facere vel omittere: vt omnis homo sciat, quia nunquam ad peccatum cogitur, sed semper quòd delinquit, propria voluntate fœdatur. Quare Augustinus ait: Vsque adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.] Beata quoque Lucia Paschasij præfecti ignorantiam irridens, dixit; Si inuitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.] Qua mirabili ac non muliebri sed virili sententia, id ab Spiritu sancto docta, euidenter

Augu. 1. retract. c. 13.

A

expressit, violentam sigilli virginalis corruptionem, nec peccatum esse, neque etiamsi claustra pudoris frangat, decori virginitatis officere. Meritò profectò illa ita sentit, & idem nos Catholica fide docti sentimus, quoniam nullus inobediens est Deo, qui non sua sponte aliquid adversus eius voluntatem operetur, nec velut res inanimis ad quid operandum cogitur, atque compellitur. Præterea peccatū est actio libera, rectitudine carens, quæ inesse deberet; in hoc verò cōsistit, quòd actio illa rectæ rationi repugnat, neque in id tendit, aut illis adiacentibus decoratur, quæ recta ratio, & legis à Deo aut hominibus latæ obseruatio præscribit. Quemadmodum enim effigies peccatum artis est, si minimè regulis artis atque exemplari consentiat; ita & humana actio peccatum moris est, si à dictamine rectæ rationis, quam Deus mentibus nostris impressit, & à regula bene ac sanctè

B

viuendi desciscat. Ac tandem ex hac carentia rectitudinis prouenit vt peccatum sit legi & iussioni contrarium. Nam lex præcipit, exempli gratia, ne quis aliena surripiat, quod rationi consonum est. Ex hoc verò quòd aliena rapit quis, & hanc præscriptam rectitudinem deserit, certè prouenit vt legem frangat, & ei contrarius aut inimicus existat. At multa peccata legibus humanis aduersantur; quare ergo dixit Augustinus peccatum esse contra legem Dei? Ideo profectò, quia diuina lex præcipit, vt naturali & humanæ legi pareamus. vnde non potest aliquis sine trāsgressione diuinæ legis humanam aliquam legem effringere. Quod & Paulus apertè fatetur, dicens:

C

Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.]

Roma. 13. n. 2.

Atque hæc descriptio proposita in vniuersum (vt diximus) omni peccato conuenit: quod (vt ad nostrum propositum spectat) duplex est: alterum, mortale; alterum, veniale. Mortale peccatum est actio libera, eò vsque rectæ rationi ac diuinæ legi contraria, vt vitam spiritualem eripiat, & mortem afferat animæ peccanti, cuius mortis vi homo à Deo ac Dei regno separatur, & supplicio æterno dignus efficitur. Vitam quidem animæ tollit, quæ vita Deus est, animam per gratiam inhabitans: homo autem graue aut mortale peccatum admittens, Deum vitam suam deserit, ab eóque recedit, sicut scriptum est: Scito & vide, quàm malum & amarum est reliquisse te Do-

Ierem. 2. n. 19.

D

minum Deum tuum, & non esse timorem eius apud te.] Mortem autem adfert: Nam, Stipendia peccati, mors.] Et alio loco: Impij manibus & verbis accersierunt illam, & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam.] A regno etiam Dei separat. Vnde Paulus ait: An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare; neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorū concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.] Et iterum: Manifesta sunt opera carnis; quoniam qui talia agunt, regnū Dei non consequentur.] Denique æternæ morti animam peccantem addicit, sicut testatur Ioannes in sua Apocalypsi: Timidis, ait,

Roma. 6. n. 23.
Sap. 1. n. 16.
1. Cor. 6. n. 9 & 10.
Gal. 5. n. 19. & 21.
Apoc. 21. n. 8.

E

& incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda.] Hæc omnia Laurentius Iustinianus peccati lethalis mala in hunc modum enumerat: Beatum dixerim, cui datum est nosse quid sit peccatum, quid operetur in homine, & ad quem, in eo perseuerantē, deducat finem. Peccatum quidem nulla est substantia, vt res aliqua, sed est voluntas retinendi & sequendi quod iustitia vetat.

Iust. li. de perf. gradib. c. 8.

Per peccatum homo fit alienus à Deo, interemptor sui, gehennæ filius, cõfusionis domus, diaboli seruus, dissipator naturæ, gratiæ illusor, gloriæque contemptor.] Ideo autem peccatum hoc animam interimit, & à Deo separat, quoniã (ipsa natura dictante) quædam sunt aut amicorum, aut dominorum iniuriæ ita graues, vt amicitiam dissoluant, & amorem extinguant; ita amicis aut regibus ac principibus displicentes, vt amicum ab amico dissocient, & subditum domo regis pellant, & ab eius omnino subiectione reiiciant. Tanta verò est hominis miseria atque calamitas, vt iniurias huius generis possit aduersus Deum suum creatoré admittere, quas meritò peccata mortalia, id est, morté animæ afferentia, vocamus, atque eam à Deo separare, & in summum ac extremum malum detrudere, confitemur.

Veniale peccatum est actio libera, dictamini quidé rationis & iussioni legis aduersa, ac ob id Deo inuisa, sed quæ ob sui paruitaté, nec vitam spiritualem animæ auferat, neq; hominem à regno cælesti excludat, nec æternis cruciatibus destinet, licèt iuxta suæ malitiæ quantitatem téporalem pœnam subeat. Est quidem veniale peccatũ dictamini rationis contrarium, quæ præscribit ne graue malũ faciamus, & ne leue malum admittamus. Nam sicut leui ægritudine corporis incolumitas leuiter læditur, ita leui peccato aliquantulum rationis fulgor inficitur. Atque etiam est iussioni legis aduersum. Dominus enim qui præcepit, non furtum facies, [*Matt. 19. n. 18.*] non solum magnũ furtum vetuit, sed leue quoque furtum prohibuit. Et qui iussit non iurare omnino, [*Matt. 5. n. 34.*] vniuersa iuramenta etiam leuia, & sine debita causa prolata, esse contra suam voluntatem & legẽ, exposuit. Et qui de verbo otioso rationé est accepturus, [*Matt. 12. n. 36.*] & illud aliqua castigatione punitur us, vtique aduersum legi suæ tale verbum declarauit. Sed quemadmodũ in humana republica sunt aliquæ leges sine quarũ obseruatione omnino stare non potest, quas prætertre grauissimum esse cognoscitur; aliæ verò optimæ gubernationi conducibiles, quas transgredi, leue & non magni momenti iudicatur; ita in regno Dei, quædam sunt leges, ex quarum custodia charitas & animæ vita dependet; aliæ verò sine quarum obseruatione charitas & spiritalis vita adhuc stare potest: & illarum transgressio, peccata mortalia; istarum verò, peccata leuia & venialia constituit. Et sicut inter homines licèt quælibet offensa amicitiam aliquo modo lædat, non tamen offensa leuis amicitiam dissoluit, nec amicum à participatione bonorum amici omnino reiicit, sed aliqua leui satisfactione remittitur; eodem protsus modo leues offensæ aduersus Deum, quas homines ex humana fragilitate committunt, erga Deum contractam per gratiam & charitaté amicitiam non auferunt, atque adeo nec animam interficiunt, nec regnum illi cæleste claudunt, nec æternis pœnis addicunt. Patens est ergo ac manifesta peccati mortalis & venialis differentia: quòd illud legi necessariæ ad retinendam vitam spiritualem animæ; istud verò, si ex genere ac natura sua veniale sit, vt verbũ otiosum, legi solùm conducibili opponitur. Quòd si tantùm ex paruitate materiæ, vt modicum furtum, aut ex defectu plenæ deliberationis, vt minùs honesta cogitatio legibus ad charitatem necessariis opponatur, non eas vsque ad Dei contemptum ac magnam offensionem transgreditur. Peccatum mortale charitatem & gratiam tollit; & veniale, seruata charitate eius feruorem extinguit. Illud præfert creaturam Deo, quia ob amorem creaturæ Deum deserit; istud non præfert, quia licèt se ad creaturam inclinet, non tamen Deum propter illam derelinquit. Illud constituit vltimum finem in creatura, quia ab vltimo, propter quem creati sumus, fine discedit. Istud non ponit finem in creatura, quia gratiæ decorem & charitatis pulchritudinem, qua homo tanquam in finem tendit in Deum, non amittit. Illud animam interficit, istud fœdat. Quare Gregorius dixit: [*Greg. 21. mor. c. 9.*] In peccatorum & criminum distinctione pensandũ est, quia nonnulla peccata animam polluunt, quam crimina extinguunt.] Illud denique nunquam æternæ pœnæ satis puniunt, istud pœnæ temporales diluunt: quoniam graue peccatum hominem Dei inimicum facit, quem nunquam cæleste regnum, solos amicos recipiens, admittet: at leue peccatum Dei filiationem non tollit, & ideo hominem qui illud patrauit, iam purgatum, & debita castigatione punitum, cælestis patria vt Dei filium, recipiet. Ex hoc autem discrimine Ricardus Victorinus omnem naturam peccati mortalis & venialis assumpsit. [*Ricard. tract. de differẽtia mortalis & venialis.*] Videtur mihi, inquit, veniale peccatum, quod in Christo renatis per se solum numquam inducit æternũ supplicium, etiamsi defuerit pœnitentiæ remedium: Mortale verò peccatum, etiamsi fuerit solum, si pœnitentiæ remedium defuerit, æternam morté inducit.] Hinc etiam patet quare peccatum lethale hominem diaboli filium & membrum faciat; veniale verò, filium Dei & membrum Christi, hominẽ relinquat. Quia videlicet, vt Augustinus ait: [*Aug. li. 3. cõt. duas Epist. Pelag. c. 3.*] Quamuis diabolus sit author & princeps omnium peccatorum, non tamen filios diaboli facit quodcunque peccatum. Peccant enim & filij Dei: Quoniã si dixerint se non habere peccatum, se ipsos seducunt, & veritas in eis non est. [*1. Ioan. 1. n. 8.*] Sed ea conditione peccant, qua sunt filij adhuc huius sæculi. Qua verò gratia sunt filij Dei, non vtique peccant: Quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat.] [*1. Ioan. 3. n. 9.*] Hæc ad cognitionem naturæ peccati, & distinctionem peccati, grauis & leuis, pro fundamento dicendorum sufficiant.

Peccatum mortale fugiendum esse ob suam malitiam.

CAPVT II.

Ecce duos hostes animæ, ac vitæ spiritualis infestissimos inimicos, quibus perfectionem ac sanctitatem siriens debet in primo vitæ spiritualis gradu acerrimum bellum indicere. Frustra enim conabitur, qui peccata non abijcit, perfectam virtutem in domum suæ mentis inducere, & qui hostes Domini tuetur & fouet, eius gratiam & dona comparare. Ac primò mortale peccatum funditus destruendũ est, & inter innumera, quę nos ad eius fugam ac victoriã mouere possunt (nam idem est peccatum fugere & vincere, atque destruere) tria tantùm, scilicet peccati mortalis nequitiam, fœditatem, pœnámque tractabimus. Eius malitia tãta est, vt quodlibet crimen aut lethale peccatum omnia mala, & vera mala, & in supremo gradu constitura contineat. Ego enim contemplor, quòd sicut Deus vnum bonum fecit, quod omne bonum continet, nempe hominem Deum, & Dei ac hominum mediatoré Christum Iesum, In quo sunt absconditi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei;] [*Coloss. 2. n. 3.*] ita humana nequitia atque miseria vnum malum facit, scilicet mortale peccatum, quod omne malum comprehendit. Nec mirum id, quoniam sicut illud opus est summæ misericordiæ atque potentiæ, sic istud est summæ imbecillitatis atque miseriæ; nam omnis boni priuatio non potest nisi ab immensa

A quadam infirmitate & calamitate prodire. Et licèt delictum nostrum non superet, nec æquet illud donum Dei, quod potés est omnia peccata & omnem iniquitatem sopire; tamen suo modo est omnis mali & miseriæ aceruus & causa, vt sic summa bonitas ad delendam summam nequitiam & miseriam adueniret, cuius bonitatis fructus est, secundùm Isaiam, vt destrueretur, ac deleretur peccatum. Considera igitur mihi vniuersa mala, & ea omnia in vno mortali peccato agglomerata reperies.

Isai. 27. n. 9.

Malum est paupertas? Sed peccatum lethale miseram animam, si fidem & spem excipias, omnibus supernaturalibus bonis spoliat, & illas duas virtutes, quas non tollit, at mortuas, & charitatis vita vacuas relinquit. Quare animæ peccatrici Abdiæ

B sermones insultant: Si fures, inquit, introissent ad te, si latrones per noctẽ, quomodo cõticuisses? Nonne furati essent sufficientia sibi? Si vindemiatores introissent ad te, nunquid saltem racemum reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigauerunt abscondita eius?] Prædones, ait, quod sibi sufficiat, diripiunt, reliqua verò possessoris rerum vsui concedunt: & vindemiatores peracta vindemia aliquos saltem racemos vitibus solisque celatos derelinquũt: At hostes animæ, scilicet peccata, diligentiores & crudeliores in rapiendo, vniuersa suffurantur, & omnimodam bonorum supernaturalium egestatem inducunt. Quòd si sola gratia, vt Thomas ait, omne bonum naturæ superat, quam egestatem patietur infœlix peccator, qui gratiam, & virtutes, & spiritus sancti dona vel vno tantùm perpetrato

Abdias. n. 5. & 6.

D. Thom. 1. 2. q. 113. ar. 9. ad 2.

C crimine amittit? Certè omnium maximam; adeo vt verissimè Chrysostomus dixerit: Nihil est peccante pauperius.] Alij enim pauperes opibus diuitum sustentantur, vel saltem communibus subsidijs naturæ fouentur, quos vel feræ, vel pisces, vel poma siluestria omnibus concessa reficiunt, & aquæ fluminum & fontium refrigerant, & ipse calor Solis, si vestimenta non suppetant, ad tempus saltem corpus operiet. At animæ peccatricis mendicitati quænam ex rebus creatis subueniet, cuius famẽ & sitim solus Creator extinguit, cuius nuditatem sola Christi imitatio cooperit, cuius necessitatibus depellendis sola bona supernaturalia, quæ ablegauit peccatum, vtcunque sufficiunt? Homo ergo cui Deus omne bo-

Chrysost. hom. 5. de prouid. Tom. 5.

D num, & supernaturalia bona desunt, in extremam paupertatem peccando decidit, & omniũ bonorum quæ illi ad salutem proficiebant, penuriam incurrit.

Malum est dolor? At quis dolor super dolorem lethalis peccati, quod nexum Dei animæque dissoluit, & conscientiæ mordentis stimulis hominis interiora discruciat? In primo quidẽ congressu aliquam dulcedinem promittit, sed vulnus ac lacerationem animæ incredibili dolore cõsummat. Ac proinde de illo intelligi potest illud Salomonis: Ne intuearis vinum, quando flauescit, cùm splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.] Peccatum enim vinum est, non illud, quod bonæ vites germinant, sed quod pestilens aduersarius noster propinat: Nam fel draconum vinum eorum,

Prou. 23. n. 31. & 32.

E & venenum aspidum insanabile.] Huius primus aspectus insipientibus pulcher & delectabilis videri solet, qui vindictæ appetitu, superbiæ dominatu, & voluptatis gustu lætantur, sed faucibus mentis traiectum, ac in stomachum spiritualem translatum, ò quales torsiones excitat, & quantis inquietudinibus animam grauat! Nec mirum quòd peccatum gustum carnis falsa dulcedine mulceat, & ventrem animæ amarissimo dolore conficiat, quoniam liber

Deuter. 32. n. 33.

A ille, quẽ Ioãnes Angelo ministrãte comedit, hos duos licèt contrarios effectus instillauit: Et accepi, inquit, librum, de manu Angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce; & cùm deuorassem, eum, amaricatus est venter meus.] Si liber iste, qui tribulationes Ecclesiæ præsignabat, ori dulcedinem attulit, quoniam dulce est futura prænoscere, & ventri Apostoli amaritudinem, quoniam amarum est, eorum, quos diligimus, pressuras audire: quantum dolorem ac tristitiam peccatum afferet ei, qui non tribulationes alienas audit, non pœnas proprias, quæ Deo placitæ esse solent, sustinet, sed culpas proprias Deo infestissimas, & sibi ipsi summum dedecus afferentes experitur? Profectò non est dolor super peccati dolorem, qui sicut magnitudine & cruciatu o-

Apoc. 10. n. 9. 10.

B mnibus doloribus maior est, ita etiã diuturnitate reliquos dolores vincit. Id namque contemplor ego in illis verbis Ieremiæ: Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis, renuit curari? Facta est mihi quasi mendaciũ aquarũ infidelium.] Dolor peccati perpetuus est, qui durãte in recessibus cordis delicto, semper manet, & solo cõtritionis dolore, & delicti abiectione minuitur. Plaga est desperabilis (& in desperatione sanitatis adipiscendæ maximus dolor est) quã nullæ vires creatæ sanant, sed sola potens Dei gratia propulsat. Hanc plagã sanctus propheta dolo aquarum infidelium similẽ dicit, quæ nec talos operire videtur, sed insperata profunditate hominem mergunt: Ita graue peccatum videtur animæ stultæ & insipienti parum nocere, sed ita nocet,

Ierem. 15. n. 18.

C vt omnia interiora bona pessundet.

Malum est seruitus? Sed peccatum est seruitus omnium seruitutum miserrima, atque immanissima, qua infœlix homo suo appetitui seruit, suis paret affectibus, & Dæmoni vilissimo hero ac nefandissimo obsecũdat. Nihil vilius quàm appetitui seruire, quem Deus, non hominis dominum sed mancipium constituit. Sub te, inquit, erit appetitus eius,] id est peccati, quo scilicet ad peccatũ impelleris, & tu dominaberis illius.] Si autem vilissimũ est, nobilissimam ac pulcherrimam virginem, se abiectissimæ ancillæ seruam vltro facere, quanta vilitas erit, animam rationis participem, Deique capacem, se in ancillam malitiæ committere? Nihil etiam miserius quàm parere immoderatis affectibus, seu motibus carnis be-

Genes. 4. n. 7.

D stialibus, & illis rationẽ subijcere: quod sanè malum peccati malitiam in sinum recondẽs admittit. Hanc verò miseriam esse maximam Isaias sub inuolucro Ægyptiorum, in quibus intelligimus peccatores, vaticinatus est. Et relinquentur, ait, simul auibus montium, & bestijs terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestiæ terræ super illum hiemabunt.] Certè Hieronymus hoc loco nomine eorum qui relinquuntur, palmites à vite præcisos, id est, peccatores, intelligit: Dominus enim, ait, Omnẽ palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.] Hi autem quibus volucribus æstate, & quibus bestijs hieme traduntur, nisi superbiæ & pusillanimitatis affectibus, quorum illi in prosperitate, & isti in aduersitate super animam peccatoris regnant,

Isai. 18. n. 6.

Hiero. 7. in Isai. ad idem c.

Ioan. 15. n. 2.

E & eã ad multiplicia peccata ex his radicibus pullulantia continenter inuitant? Ac miserrimum & infœlicissimum est, peccato ipsi, & diabolo hominis aduersario, seruire. Sed peccatorem seruum esse peccati ipsa summa veritas testata est, dicens: Amen, Amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.] Cuius rationem assignat Paulus in hunc modum: Nescitis, quoniã cui exhibetis vos seruos ad obediendũ, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortẽ, siue obeditionis ad iustitiã?

Ioan. 8. n. 34.

Roma. 6. n. 16.

Et aliam

2. Petr. 2. n. 19. A Et aliam etiam sibi infert Petrus, dum ait: A quo quis superatus est, huius est seruus.] Si ergo peccator ab iniquitate superatur, & in bello tentationis vincitur: Si victus iniquitati in cunctis obsequitur, & se & sua omnia in eius obsequium impendit, & nihil aliud cogitat, nisi quomodo iniquitatem colet, & in dies magis ac magis augebit, quis ambigat eum esse iniquitatis trophæum, ac seruum peccati? Ex hoc verò consequens est, vt peccator sit seruus diaboli. Nam per peccatũ, diaboli filius imitatione, & obedientia seruus, efficitur. Vnde Iudæi audiunt: *Ioan. 8. n. 44.* Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.] Et Ioannes Apostolus ait: *1. Ioan. 3. n. 8.* Qui facit peccatum, ex diabolo est; quoniam ab initio diabolus peccat.] Quid est, peccator ex diabolo est, nisi B quia peccator ex diabolo, quasi ex parte procedit, ab eo ad alios decipiendos mittitur, & qui secundùm naturam à Deo creatus est, secundùm iniquitatem à Diabolo regitur ac gubernatur? Quàm durã autem dominationem ac diram tyrannidem in peccatorem exerceat peccatum, ac per eum Diabolus, Augustinus, *Aug. 8. conf. c. 5* ante conuersionem expertus, his verbis aperit: Suspirabam ego ligatus, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenã fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido; dum seruitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdã sibimet innexis, vnde catenam appellaui, tenebat me obstrictum dura seruitus, &c.] C Chrysostomus *Chr. hom. 9. in 1. ad Cor. n. 6.* verò non in seipso, qui semper innocenter vixit, sed in aliis expertus, non minùs euidenter exponit. Barbarum namq; peccatum est, inquit, quod cùm animam semel captam, ita vt contrà persuaderi nesciat, in suis sordibus demerserit, sub tyrãnidem redigit. Nihil enim tam præter rationem est, quàm peccatum. Nihil tam stultũ, nihil tam fatuum, nihil tam vehemẽs; omnia euertit, confundit, perdit. Quocunque inciderit, visu iniocundum est, graue, onerosum. Quod si quis pictor effingeret, non sanè mihi errare videretur, si in hunc modum id pingeret, Fœminã quandam in feræ similitudinem, barbaram, ignem efflantem, horrẽdam, nigram, quales externi poëtæ Scyllas effingunt. Innumeris enim manibus, nostris insidiatur cogitationibus, & inopinantes aggreditur, omnia dilacerat more canum clanculum D mordẽtium.] Quòd si Daniel *Dan. 3. n. 32.* tam luctuosè conquerītur, quòd electus populus traditus est in captiuitatem inimicorum crudelium: Tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, præuaricatorúmque, & regi iniusto & pessimo vltra omnem terram;] quanto dolore torquendus esset peccator, qui spontaneè seipsum in captiuitatem diaboli tradidit, & seruum se peccati ac mancipium effecit?

Malum est infamia? Sed peccatum est infamia hominis peccatoris, & ignominia grauissima. Quos enim de seipso peccator rumores spargit, nisi quòd à Deo suo creatore defecit, quòd aduersus legitimum omnium regum principem rebellauit, quòd Deo E creaturam præposuit, & summum bonum contempsit, & Spiritum sanctum contristauit, & Christum non iam triginta argenteis, sicut Iudas, sed minori sæpe pretio vendidit, & pro Barabba, aut pro diabolo commutauit, & authorem vitæ (quod ad se pertinuit) alapis afflixit, sputis fœdauit, pedibus conculcauit, & acerbissimo genere mortis affecit? Ista omnia de peccatore dicuntur: & non per amplificationem quandã, sed verè dicũtur: eius ergo memoria in maledictione est, eius nomen infame est, cuius ignomi-

A nia omnium perduellionum ignominiam exuperat. De cadaueribus eorum ascendet fœtor, inquit Isaias, *Isa. 34. n. 3.* tabescent montes à sanguine eorum.] Non putes, quia solum corpus orbatũ anima cadauer est, amen dico tibi, quia & anima ipsa Deo per graue peccatum carens, cadauer est putidissimum, cuius infamiæ fœtor in ipsos cœlos ascendit, & spirituum cœlestium olfactum tetro & intolerabili odore perfundit. Qui eo magis hanc peccatorum ignominiam spiritualiter sentiunt, quo meliùs summi Dei, quem offendit peccatum, dignitatem & maiestatem percipiunt. Quid mirum si Angeli iniquorum infamia pulsentur, quam creaturæ etiam sensu & ratione carentes agnoscunt? Tabescent, inquit, mõtes à sanguine eorum.] Montes quidem purior terræ pars, B & aëris subtilitate salubrior, ex odore peccatorum inficitur; quanto magis ipsa terra malorum pedibus trita, in qua sua flagitia perpetrant, criminum putore fœdabitur, quæ propterea in nouissimis diebus, vt ait Petrus, *2. Pet. 3. n. 10.* exurenda sit, vt ignis ille terribilis non tam scoriam naturalem, quàm sordes ex hominum peccatis relictas absumat? Quid plura? hæc infamia peccatoris non solas creaturas peruadit, & inter consertos spargitur, sed ad aures quoque patrisfamilias accedit, in cuius figuram Villicus ille iniquitatis *Luca. 16. n. 1.* diffamatus est apud Dominum suum. Pete à Bernardo, *Ber. ser. de villico.* quisnam hunc Villicum diffamauerit, & dicet tibi, quia petulantia ipsa est, quæ disseminauit infamiam. Illa etsi in actum non prodeat, & in solo corde, aut cogitatione compleatur, habet vo- C cem suam apud Dominum, accusantem illum, eiúsque famam & nomen denigrantem. Magna igitur est peccatoris infamia, quæ per omnium ora volitat, omnium aures percutit, & tandem in nouissimo die, in illo orbis theatro, vbi vniuersũ genus hominum, ad audiendam sententiam damnationis aut solutionis, conueniet, miserrimum peccatorem risui & ludibrio vniuersorum exponet.

Malum est morbus? Sed peccatum est ægritudo maxima, quam nulla vis naturæ sanat, sed sola Dei virtus ac miseratio consolidat. Peccatum enim affectuum pacem tollit, & appetitus ac rationis societatem dissoluit; sensus spirituales impedit, manus & pedes ligat, vires debilitat, cibum & potum auersatur, & hominem in lecto suæ miseriæ iacere com- D pellit. An non ægritudo illa, de qua Sanctus Dauid: *Ps. 6. n. 3.* Miserere mei Domine, quoniã infirmus sum: Sana me Domine, quoniã conturbata sunt ossa mea.] An non vulnus illud, de quo Salomõ: *Prou. 23. n. 29.* Cui væ, cuius patri væ, cui rixæ, cui foueæ, cui sine causa vulnera, cui suffusio oculorũ? Nonne his, qui cõmorantur in vino,] id est, in dolosa atq; impurissima voluptate? An non plaga illa, quam vel ipse peccator dissimulare non potest, sed ait: *Ier. 10. n. 19.* Væ mihi super cõtritione mea, pessima plaga mea?] An non cicatrix illa, de qua iterum Dauid: *Psal. 37. n. 6.* Putruerũt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.] Nemo est qui ignoret, peccata animæ ægritudines esse, de quibus alio psalmo dicitur: *Psal. 15. n. 4.* Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.] Infirmitates posuit E pro peccatis, inquit Augustinus, *Aug. ep. 59. ad Paul. q. 2. Rom. 5. n. 6. n. 9.* sicut ad Romanos Apostolus dicit: Si enim Christus, cùm infirmi essemus, adhuc iuxta tempus pro impiis mortuus est.] Hos dixit infirmos, quos impios. Deinde paulo pòst eandem sententiam repetens: Commendat, inquit, suam charitatẽ Deus in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.] Quos infirmos suprà, eos hic peccatores appellauit. Cùm ergo peccatũ infirmitas sit, quantis putas infirmitatibus subest, qui non vnum tan-

tùm peccatum, sed multa peccata patrauit, qui non in vno peccatorum genere, sed in omnibus, aut in molliis deliquit? Monstruosum erit talem animam aspicere, quæ contrariis morbis impetitur; & sicut mare quod vi contrariorum ventorum ad opposítas partes mouetur, ita ad omnino opposita desideria raptatur, nec potest quiescere, aut aliquod solatium habere, quæ in quocunque quod immoderatè vult, sibimetipsi contradicit.

Malum tandem est mors. Sed peccatum est mors, quæ animam occidit, à Deo, vita eius, separans, & à gratia diuellens, & in ipsum corpus, quod ante peccatum, Dei beneficio immortale esset, vt Thomas ait, mortalem aliam, scilicet corporalem, intrudens. Quare dictum est Adæ: De ligno scientiæ boni & mali ne comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.] Ac si diceretur illi, Tam pestilens erit mors peccati, qua anima tua à sua vita, nempe à gratia, separabitur, vt etiam in corpus se deriuet, & illud ab immortalitate ad mortalitatem transferat, & post multos angores & pressuras, in mortem inducat. Peccatum itaque mors animæ est: & stat immobilis sententia conditoris: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur.] Vnde Gregorius ait: Quid est peccatum nisi mors? Hinc etenim scriptū est: Non est in morte qui memor sit tui.] & iterum: Intrauit mors per fenestras nostras.] Mors namque est, quæ animam à Deo separat, seu suum internorum intercludit officia, diuinam deturpat imaginem, lucis adimit claritatem. Denique qui Christo moritur, in sepulchro conscientiæ tumulatur, ligatur concupiscentiarum institis, à conspectu Dei proiicitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptum est: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.] Et Bernardus id etiam ex mortis corporalis analogia probans, inquit: An aliud mors corporis est, nisi cùm sensu priuatur, & vita? Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensum, nec confessionis reliquerat vocem, & eram mortuus: Venit is qui peccata dimisit, & vtrumque restituit, & dicit animæ meæ; Salus tua ego sum.] Ecce mortē, quam metuas; ecce amissionem vitæ, quam timeas; nam mors corporis viro iusto timenda non est, quæ finis est miseriæ, solutio mortalitatis, ianua vitæ: hæc verò mors animæ formidanda, quæ cumulus est miseriarum, aceruus malorum, & æternæ ac infernalis mortis nota certissima.

Si ergo lethale peccatum hæc omnia mala continet, ipsum est omne malum: vt sicut de Deo dicit æterna Veritas: Nemo bonus, nisi vnus Deus;] quoniam ipse infinitum est bonum, à quo omnia bona procedunt; ita dicamus & nos: Nemo malus, nisi solum peccatum, quoniam suo modo immensum malum est, quod homines facit malos, & ab eo omnia pœnæ mala dimanāt. Ideo sacræ literæ peccatum absolutè malum vocant. Scito, & vide, inquit Ieremias, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominū Deum tuum.] Malum & amarum. Aliqua enim mala videntur mala dulcia, quæ aut alios, quos odio habemus, inquietant, aut prauum appetitū nostrum demulcent; at peccatū malum est amarū, quasi absinthium, quod vel gustatum affert morem, conscientiam pungit, & in amaritudinem lacrymarum & dolorum immittit. Millies quoque de pessimis quibusdam regibus Iuda & Israel dictum est, quòd fecerunt malum coram Domino. Malum nempe peccati, quod apud Dominum, qui vniuersa iustissima trutina æquitatis expendit, solum verum malum, & infœlicissima miseria reputatur. Fecerunt illi malum, quod includit omnia prædicta mala, & sicut est omnium malorum seminarium, ita omnia mentis bona dilapidat. Victo enim peccati consensu, ait Laurentius Iustinianus, immensas animæ ac corporis homo spirituales amisit diuitias, sibique cum dolore vendicat, quod gratis & sine labore perceperat. Innocentiæ quippe candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatē, animæ puritatem, contemplationis dulcedinem, spiritus libertatem, regnum cœlorum, angelorum contubernium, amicitiam Dei perdidit, ad quæ maxima cum fatigatione assurgit.] Ex his aliqua ex parte malitia peccati cognoscitur, & eius infœlicitas propalatur, quare si ipsa natura ducti, omne, malum & detrimentum afferens, fugimus; æquum est, vt ipsam malitiam, & omnium malorum & infœlicitatum statum, qualis est status peccatoris, summis conatibus fugiamus.

(Margin: 1.p.q.97. art. 1. — Gen. 2. n.17. — Ezec. 18 n.20. — Greg. in Ps.7. ex pœnitent. — Ps.6 n.6. — Ierem. 9. n.21. — Psal 72. n 7. — Ber. ser. 15. in Cant. — Psal.34. n.3. — Marci. 10.n 18. — Ierem 2. n. 19. — Iust. ser. de S. Io. Euang.)

Peccatum mortale fugiendum esse ob suam fœditatem.

CAPVT III.

SICVT nihil est peius lethali peccato, ita nihil est fœdius atque deformius; quod ita animam turpat, atque commaculat, vt ex pulcherrima, supra omnia, quæ ab homine cogitari possunt, turpem, tetram, ac deformem efficiat. Huius ergo deformitas ex animæ pulchritudine, cui opponitur, venanda est: quæ in omnium virtutum cumulo, in earundem proportione, ac in motum debita dispositione consistit. Istam omnino peccatum euertit, quod & virtutes euentilat, atque dilacerat, animæ vires eneruat, & bonos mores malorum inductione corrumpit. Vnde Ieremias, vt hanc peccati deformitatem exprimeret, priùs sanctitatis decorem depinxit, vt ex huius pulchritudine illius turpitudinem aduertamus: Candidiores Nazaræi eius niue (quibus sancti figurati sunt) nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.] Si verò à virtute ad peccata deflectant, Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.] Quid candidius niue? Sed quid nigrius ac tetrius carbone? Quid nitidius lacte? Sed quid obscurius eo, qui nec à conciuibus potest agnosci? Quid splēdidius ebore antiquo, quod temporis antiquitate rubescit? Sed quid squalidius arida cute quæ non viuam carnem tegit, sed ossa mortua & putrescētia cooperit? Quid pulchrius sapphiro? Sed quid fœdius ligno quod ignis odor tetigit, & adurens flamma consumpsit? Tales peccatum, homines pulchros, reddit, & qui tantā stragem in pulchritudine facit, non potest ab ingenti fœditate liberari. Hanc profectò, siquid aliud, Christi Saluatoris mors, passióq; detexit. Ille namque Speciosus forma præ filiis hominū,] quia hominum impiorum fideiussor factus est, adeo suam pulchritudinē exoluens pœnas peccatorū turpauit, vt dicat Isaias, eum in passione contemplans: Non est species ei neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus.] Si peccati pœna ita corpus Saluatoris commaculat, & omnē eius decorem exhaurit, culpa ipsa quid faciet? quomodo peccatoris mentē inficiet? quanta deformitate sordebit? Id certè nec sermo explicare, nec lingua loqui, nec mens potest sufficienter meditari.

Cogitemus tamen fictionem hominis, qui caput

(Margin: Thren. 4. n.7. — n. 8. — Psal 44. n.3. — Isai.53. n.2.)

deorsum habeat, & pedes in loco capitis sursum, qui omnibus membris constet miserabili peruersitate disiunctis; & non in propriis locis, sed in sedibus aliorum adinuicem collocatis; qui cæcus sit, & surdus, & mutus, qui paralysi dissolutus, & omni pedum ac manuum officio priuatus, non progrediendo more hominum, sed velut coluber aut serpens reptando moueatur. Quid isto fingi potest turpius ac fœdius? Sed talis sine vlla dubitatione est anima, quæ peccatum admisit, & per lethale crimen se à Deo vita sua, & à gratiæ pulchritudine separauit. Caput enim habet in pedibus, dum mentem ad terrena & illicita deprimit; & pedes in capite, dum affectus carnis immoderatos, rationi, & legi diuinæ dominari permittit. Ideo Salomon iniquos peruersos vocat: Supplantatio peruersorum vastabit illos,] quoniam semetipsos peruertunt atque confundunt, & quod maius & superius esse deberet, infimum & seruum faciunt; infimum verò ac seruum appetitum, liberi arbitrij dominum ac ducem constituunt. Membra etiam habet hæc anima ad se inuicem dissociata, quæ non vnum quid, scilicet finem suum, sed multa & sæpe contraria procurant. Inde intestina bella peccatoris, & internæ lites, quibus secum ipse pugnat, & iam ad bonam opinionem tuendam: iam ad voluptatem captandam, etiam cum honoris iactura: iam ad vltionem de inimico sumendam, etsi immineat vitæ discrimen; iam ad vitam seruandam, etiam cum magno dedecore se sentit vrgeri. Denique, Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationē & lutum.] Quòd autem hæc membra suum locum non teneant, sed in sedibus non sibi debitis nec congruis collocentur, quis dubitet, si miserum peccatorem aspiciat, quæ diligenda essent, odientem; quæ odio essent habenda, imprudenter amantem: qui timet quod timendum non est; mundo scilicet atque stultis hominibus displicere: & vbi timendum est, nimirum in peccati vulnere, in Dei indignatione promerenda, perstat hilaris, tutus, atque securus? Nullam eius potentiam, nullū sensum aspicies, quod non sit velut os è naturali loco dimotum, & non gemitum ac dolorem exsuscitet. Adeo vt gemens dicat: Circumdederūt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.] Verè enim doloribus multiplicibus & immensis circundatur, qui omnibus spiritualibus membris confractus, nullam quietem habet, & solam mortem æternam. non finem dolorum præsentium sed initium futurorum, celeri gressu aduentantem expectat.

Prou. 11. n. 3. — *Isai. 57. n. 20.* — *Psal. 17. n. 5.*

Est præterea iniquus per peccatum cæcus, quoniam iniquitatis caligine offusus sola transitoria & terrena videt; æterna verò & cælestia nō percipit. Quare sicut Nabuchodonosor, occisis filiis Sedechiæ, oculos eius effodit: vt post visam tantā filiorū calamitatem, nihil lætum aut pacatum videret; ita peccatū, viso ab iniquis voluptatis gladio, qui filios eorum, id est omnia merita præterita interimat, oculos ipsorum cæcitate claudit, ne carcerē in quo captiui tenentur, & vincula cupiditatis aufugiant. Gregorius sanè, vuæ acerbæ nomine, cuius meminit Ezechiel, peccatum intelligit, quod dentes, id est, internam intelligentiam, impediat. Quid namque vua acerba, inquit, nisi peccatum est? Vua quippe acerba est fructus ante tēpus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur vuam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt, quia qui præsentis mundi delectatione pascitur, interni eius sensus ligantur, vt iam spiritualia mandere, id est, intelligere, nequeant: quia vnde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt.] Est etiam peccator surdus, quia voces creaturarum ipsarum, quibus cum peccat, non audit, quæ eum à crimine retrahunt, & se propter Deum, non supra Deum, nec aduersus Deum amandas, eodem obsequio, quod peccatori impendunt, ingenuè fatentur. Quam surditatem simul cum cæcitate peccatoribus vniuersis obtingere Dominus astruit, per os Isaiæ, dicens: Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum. Quis cæcus, nisi seruus meus? Et surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? Quis cæcus, nisi qui venundatus est? Qui scilicet, se ipsum vendit diabolo, vt faciat malum, & quis cæcus, nisi seruus Domini?] Vt verò aliquo modo huius cæcitatis & surditatis peruersitatē exaggeret, subiicit: Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies?] Quibus verbis insinuat, iniquissimum esse eum, qui cùm sibi externis Sanctorum exemplis, & internis inspirationibus pulchritudo virtutis proponatur; ne videat, oculos claudit, & cùm cœlestis doctrina, eáque perpetua, & mille modis administrata ingeratur, ne audiat, aures animæ duritie sui cordis occludit. Est deinde peccator mutus, cui verba confessionis & laudis diuinæ non suppetunt, & cùm verba mortis ad excusandas excusationes in peccatis proferre sciat, verbum aliquod vitæ proferre non valet. A mortuo, id est, à peccatore, quasi nihil, perit confessio.] Ipse quidem quasi nihil est, quoniam quà peccator & iniquus, nullius est emolumenti; & ab illo perit confessio; quia mutus est, vt peccata sua confiteri valeat. Quòd si incipiat os ad confessionem aperire, iam Deo donante aliquod initium vitæ participat. In quem sensum Augustinus ait: In accusatione tui ipsius quare confiteris, nisi quia ex mortuo viuus factus es? Nā si perit à mortuo confessio, qui confitetur, viuit; & si peccatum confitetur, vtique à morte reuixit.] Perit etiam à mortuo diuina laudatio. nam, vt inquit sanctus Dauid ad Dominum loquens: Non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis cōfitebitur tibi?] Si enim mors, vt suprà diximus, peccatum designat: & infernus, vt Gregorius ait, hominē tentationibus & casibus perturbatum significat, quid est, in morte & in inferno non esse Dei memoriā nec laudem, nisi peccatorem emotæ mentis esse, qui Dei memoriam non possit retinere, & mutum esse, qui non valeat suum conditorem laudare? Tandem omnis peccator per peccatum paralyticus redditur: qui licèt aliquando concipiat desiderium salutis, at corporis ignauia ligatus, & omnibus viribus animæ tanquam spiritualibus membris eneruatus, earum officia exercere non potest. Qui etiam non vt homo progreditur, sed instar colubri repit, quoniam sensus & affectus in voluptatibus impurissimis, & in rebus labentibus ac terrenis semper constituit. O magnam fœditatem! O lugendam peccatoris deformitatem, quam non aliud nisi ipsum peccatum infert. Est igitur peccatum fœdissimum, quod tam miserabili clade, omnē animæ decorem absumpsit.

4. Reg. 25. n. 7. — *Ezec. 18. n. 2.* — *Greg. 15. mor. c. 15.* — *Isai. 42. n. 18. & 19.* — *Isai. 42. n. 20.* — *Eccl. 17. n. 26.* — *Aug. ser. 8. de verbis Domini. To. 10.* — *Psal. 6. n. 6.* — *Greg. 10. mor. c. 10.*

Nulla est ergo deformitas, quæ possit cum peccati deformitate conferri, sicut nulla est pulchritudo, quæ possit virtutis pulchritudini comparari. Nam si res à corpore seiunctæ nobiliores sunt, par est, vt splendore & pulchritudine corporibus præstent, & cùm ab ea desciscunt, abominabiliori deformitate fœdentur. Vnde Bernardus sapienter virtutis pul-

Bernard. serm. 26. ad fratr.

chritu

chritudinem omni creatæ pulchritudini, & peccati fœditatem omni fœditati excogitabili præfert. Tria sunt, inquit, in hoc mundo nigriora & deteriora omni malo, videlicet anima peccatoris perseuerans in peccato, quæ est plus nigra quàm coruus: & mali angeli, qui eam rapiunt in die mortis eius: & infernus, in quo tractatur: non sunt peiora, nec nigriora his tribus in hoc mundo. Iterum tria sunt; quibus non sunt meliora, anima videlicet iusti hominis perseuerans in bonis operibus, quæ est pulchra sicut Sol; & sancti angeli qui eam suscipiunt in die mortis suæ; & paradisus, in quo collocatur: his tribus non sunt meliora in creaturis.] Hæc ita dicta sunt, vt ex pulchritudine bonitatis atque virtutis, fœditatem malitiæ colligamus, quæ sicut ab anima Deū tenet, & illius gratiam & virtutes dissipat, ita incomparabilem fœditatem importat. Quod illa verba Domini in Ezechiele scripta significant: Abominabilem fecisti decorem tuum.] Verè enim per peccatum abominabilis fit omnis decor animæ, quia totus in deformitatem vertitur, quæ malitiæ & atrocis gradu pulchritudinem priorem exæquet. Cùm autem ista peccati deformitas non corporalis sit, neque in aliquo defectu corporis, sed in voluntatis peruersitate, & in auersione à Deo, & ad creaturam conuersione, consistat; non putandum est, peccata tantùm in esse carnalibus, quæ corpus etiam per quandam redundantiam inficiunt atque deformant: sed potiùs in peccatis spiritualibus maior est, & vt ista sicut iniquitate carnalia, ita etiam gradu fœditatis eminent. Quare de illo Dæmonum capite, qui non carne deliquit, sed crimine spirituali peccauit, dictum est: Tu proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadauer putridum.] Ex quo licet colligere, spiritualia peccata omnium esse fœdissima, quæ pulcherrimum angelum ad tantam miseriam deiecerunt, vt quasi cadauer putridum, quo nihil fœdius, in stagnum ignis sulphurisque descenderit, & ibi, vt omniū iniquorū caput, suæ superbiæ pœnas dederit. Et quidem illud fœdius est, quod magis se à pulchritudine elongat, & magis est Deo amatori decoris inuisum; certum est autem maiora peccata longiùs à virtute discedere, & vehementiùs iram Domini prouocare, vnde & maiori fœditate ac deformitate sordescunt. Est namque deformitas quædam, quam interni mētis oculi vidēt, &, nisi stupidi sint, eius horribili fœditate turbātur, & quasi terribili ictu perculsi, ab ea aspectum auertunt, licèt corporei oculi quasi ad spiritualia videnda non apti eandem nullo modo percipiant.

Ezechi. 16.n.25.

Isai. 14. n.19.

At licèt corporis oculi peccati deformitatem non videant, quia tamen homo ad cognitionem mentis sensibus vtitur, noluit Dominus, aliqua sensibilia, ex quibus criminis fœditatē perciperet, denegare. Hanc enim omnes corporis morbi, omnes plagæ, omnes carnis deformitates ostendūt, quæ fructus sunt & flagella peccati, vt si in his est fanies, est putor, atque deformitas, intelligamus, peccatū, ex quo dimanāt, sine vlla comparatione magis esse deforme. Omnium verò malorum corporalium quæ à peccato proceſſerunt, maximum est ac terribilissimum mors: de quo Paulus: Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.] Ideo Saluator noster mortuorum cadaueribus peccati fœditatem signauit, vt sicut nihil est cadauere fœdius, ita cognoscamus nihil esse peccato deformius. Tres profectò sunt status

Roma. 5. n.12.

A peccati aut partes malitiæ eius; quibus quasi gradibus ad summum iniquitatis ascenditur: alter, qui interiori tantùm consensu perficitur; alter, qui exteriori opere consummatur; tertius, qui inueterata consuetudine & cordis duritie completur. Tres autem istos peccati status Dominus tribus mortuis designauit: illius primi figurā præstulit filia archisynagogi, quæ in abdito domus moritur, & ab authore vitæ domum ipsam intrante, & tibicines ac turbam tumultuantē eiiciente foras, erigitur. Nec immeritò hæc puella apud Matthæum defuncta vocatur, & apud Marcum in extremis esse perhibetur: Istud, inquam, silua historiæ veritate, mysterio non caret: nam in hoc peccatum interius est admodum miserabile, quòd non semper facilè agnoscitur, an omnino animam

Matt. 9. n.23.

Mar. 5. n.23.

B peremerit, an tantùm ad portas mortis, cùm videlicet plenus consensus est denegatus, eduxerit. Secundi status imago est ille adolescens, qui extra ciuitatem efferebatur, filius vnicus matris suæ. Iure optimo adolescens, qui licèt vires habeat, nondum tamen ad senum duritiem, & robur consuetudinis prauæ, peruenerat. Et filius vnicus matris, quia necdum hominis imbecillitas, post primum peccatum, simile aliud conceperat, aut post aliquot patrata peccata, nondum prauæ consuetudinis affectum genuerat. At adolescens est planè mortuus, & in feretro propriæ voluntatis collocatus, qui non abdito domus includitur, sed extra ciuitatem per apertum opus effertur. Postremi status figura est Lazarus quatriduanus mortuus, qui iacet in sepulchro & fœ-

Luc. 7. 12.

Ioan. 11. n.39.

C tet, & prauæ consuetudinis lapide premitur, & non iam submissa voce, sicut puella, nec tactu feretri, vt adolescens, sed lacrymis & fremitu Christi, & ad vitam magna voce reuocatur. De his tribus peccati statibus, ita loquitur Augustinus: Ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in factu, in consuetudine, tanquam tres mortes. Vna, quasi in domo, id est, cùm in corde consentitur libidini: altera, iam prolata, quasi extra portam, cùm in factum procedit assensio: tertia, cùm vi consuetudinis malæ tanquam mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putens. Quæ tria genera mortuorum, dominum resuscitasse, quisquis Euangelium legit, agnoscit. Et fortasse consideret quas differentias habeat etiam ipsa vox resuscitantis, cùm alibi dicit: Puella surge:]

Aug. l. 1. de serm. Domini in monte. c.12. t.4.

D & alibi: Iuuenis, tibi dico, surge:] Alibi, infremuit in spiritu, & fleuit, & rursus fremuit, & pòst deinde voce magna exclamauit: Lazare veni foras.] Omnia itaque peccata siue iniqua consuetudine obdurescunt, siue ad opus externum processerint, siue in solo interiori consensu se contineant, cadaueribus notantur defunctorum, vt sciamus summam esse cuiusque peccati turpitudinem, ac deformitatem, quæ te apud nos fœdissima & horribilissima debuit præsignari.

Nec soli fructus & figuræ peccati, sed etiam ipsius peccatoris affectus ipsum fœdissimū esse declarāt. Nā peccator vt deformis & fœdus, se quantū potest ab oculis humanis & diuinis abscondit. Hinc illud: Omnis qui malè agit, odit lucē, & non venit ad lucem,

Ioan. 3. n.20.

E vt non arguantur opera eius.] Quare iniquus auersatur lucem? quare videri vel ab amicissimis erubescit, nisi quia se peccato turpem videt, & suam fœditatem ab aliis timet agnosci? Hinc Adam à facie Domini venientis absconditur, ne, qui pulcher conditus est, ab eo, qui ipsum creauit, non iam gratia formosus, sed inobedientiæ delicto turpis & deformis videatur. Hinc Dauid tot ambagibus adulterium suum celare contendit, quia semel ipsum regem amabilem, ac venerandum, propter peccatum,

Gen. 3. n.8.

2. Reg. 12. n.12.

turpem & abominabilem iudicauit. Hinc peccatoribus maximo probro datur, quòd peccatum suum, quasi Sodoma, prædicauerunt, nec absconderunt: quasi nunquam visa, nec audita stultitia sit de tam insigni deformitate gloriari. Est igitur peccatum criminale fœdissimum, quod omnem aliam fœditatem & turpitudinem superat. Est litura, quæ imaginem Dei naturæ hominis impressam inficit, & in gratia ac virtutibus positam similitudinem delet. Cuius causa de peccatoribus scriptum est: Quia abominabiles facti sunt, sicut ea quæ dilexerunt.] Est nubes atra, & obscura, quæ fidei lucem obnubilat, & eius decorem & gloriam abscondit. Nam & filius hominis veniet in nubibus cœli cum potestate magna, vt se omnia peccata calcasse, & (quod ad se pertinuit) destruxisse declaret. Est rubigo, quæ animæ pulchritudinem tollit, ne in Dei habitationem assurgat. De qua dictum est à Salomone: Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius.] Quasi impietas rubigo sit, aut iuxta Hebraicam lectionem scoria, quæ à vultu Domini, siue à facie eius irata, abscondi non potest, quam si non tollamus, regnum eius in nobis, aut domum regi summo congruam non extruemus. Denique peccatum non iam deforme est, sed ipsamet deformitas, atque turpitudo. Vnde Saluator apud Ioannem ait; Beatus, qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.] Nudus est, inquit Ambrosius, qui à bonis operibus alienus existit. Nudi impij ambulant, cùm ad diem iudicij à bonis operibus vacui deducentur. Et ideo turpitudo illorum videbitur, quia & Angelis & hominibus eorum scelera manifestabuntur.] Mirum est sanè quòd homo tantam fœditatem non horreat, & illa circundatus, & obuolutus, comedat, bibat, dormiat, ambulet, & inter homines conuersetur, & in illos, qui eum à peccatis abducunt, quasi in direptores suorum bonorum insurgat. Cuinam rei tam lugenda hominis stultitia deputanda est, nisi insipientiæ, & cæcitati, quam ex ipso peccato contraxit, qua comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis?

Isai. 3. n. 9. — Osee 9. n. 10. — Luc. 21. n. 27. — Prou. 25. n. 4. & 5. — Apoc 16. num. 15. — Ambro. ibid. — Psal. 48. num. 13. & 21.

Peccatum mortale fugiendum esse ob pœnam, quam promeretur.

CAP. IV.

MALVM culpæ (ipsa etiam natura dictante, cui omnes nationes gentésque consentiunt) pœna dignum est. Æquissimum est enim vt Deus vltimus finis hominis, & omnium actionum eius, actum non relatum ad semet ipsum, & auferentem honorem suum, debita punitione castiget. Iustissimum est etiam, vt ille, qui gubernator est vniuersi, ac præcipuè creaturarum rationalium rector, eorum bona gesta præmio; & impia facinora, pœna & flagellis afficiat, vt suæ prouidentiæ satisfaciat, & se habere rerum humanarum curam ostendat. Atque vt Salomon ait: Cuncta, quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.] Vniuersa, inquam, siue bona, siue mala, siue omissiones bonorum, adducet Deus in examen æquitatis suæ, vt cuiusque actionis, etiam bonæ, si quod habeat erratum saltem præposteræ intentionis, expendat, & pro eo conuenientem pœnam infligat. Sicut enim bona opera, exigente prouidentia Dei, sine mercede non manent; ita & actiones malæ

Eccl. 12. num. 14.

A cuiuscunque sint, siue regis, siue serui, siue magni, siue pusilli, pœna & dolore carere non possunt. Quamobrem omne peccatum optimè in Scripturis sanctis clamor vocatus est, quòd diuinam iram prouocet, & sua malitia, quasi vocibus atque clamoribus, vindictam & vltionem exposcat. Clamor Sodomorum, ait Dominus, & Gomorrhę, multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & videbo vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.] Quare clamor multiplicatur, nisi quia peccatum aggrauatur? Quasi idem sit peccatum augere, & vocem vindictam deposcentem extollere. De vinea quoque Domini Sabaoth dictum est: Expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor.] Si enim iustitiæ B iniustitia & peccatum opponitur, quam ob causam eius contrarium clamor esse dicitur, nisi quia omne delictum clamoris nomine intelligendum est, quod non vtcumque, sed importunè vociferetur, & quasi per vim, ab eo, cuius proprium est misereri, pœnam & vltionem extorqueat? At tandem sanctus Dauid hunc loquendi modum non refugit, dicens: Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.] Nam si quis dubitat quonam pacto Dauid potuerit simul tacere, & clamare; audiat Gregorium scribentem: Ille tacet nimirum, & clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita verò per vocem magnificationis extollit. Aut certè ille tacet, & clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annunciat, & per cor impœnitens C alia committere accepta peccandi libertate non cessat.] Clamat itaque peccatum, clamat iniquitas, quandiu per pœnitentiam non deletur, & clamat non misericordiam petens, sed iram, sed vltionem, sed pœnam exposcens.

Genes. 18. num. 20. — Isai. 5. n. 7. — Psal. 31. n. 3. — Grego. in Psal. 2. ex Pœnitentia.

Pœnas autem terribiles peccato destinatas ad duo genera reuocare possumus: nam quædam pœnæ in hac vita, quædam in futura peccatoribus decernuntur. In hac vita peccator primo conscientiæ stimulis cruciatur, & nimiis timoribus ac tristitiis vrgetur. Non cessat illa quotidie, immo singulis momentis miserum peccatorem reprehendere, & ad emendationem excitare. Cur, inquit ipsa, (vt nunc verba Ephræm interseram) te sobrium ac vigilantem non præbes miser? An ignotas aduenisse & appropin-D quasse diem horribilis iudicij, quo cuncta declarantur? Resurge tanquam potens, dirumpe vincula tua, in te solutionis atque ligaminis est potestas.] Hæc, & alia similia peccator sæpe audiens, nec monitis parens, mirum est quantis tristitiis & doloribus crucietur. Glutit ille quidem buccellam impurissimæ voluptatis, sed tot pressuris & amaritudinibus inuolutam, vt præ inquietudine & timore fere voluptatem non sentiat. Sicut enim qui cogeretur guttulam mellis in magnum vas fellis & absinthij iniectam potare, non dulcedinem sed amarorem sentiret: ita qui modicam & vmbratilem peccati dulcedinem tot angoribus, & conscientiæ accusationibus circundatam bibit, concupitam suauitatem experiri non valet. Arguet te malitia tua, inquit Ieremias, & auer-E sio tua increpabit te:] quia videlicet conscientia iniquitate fœdata statim se conspurcantem arguit, & in suum pupillum tantum scelus admittentem increpationum flagellis insurgit. Quod & Dominus Cain monens, ita futurum esse promisit: Nonne si bene egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit?] Quid est, peccatum, id est punitio peccati, statim aderit, nisi quòd, vt immanis leo pro foribus tuis, ô peccator, accubabit, vt te ipsum exterreat, & conscientiæ vocibus de æterna pœna parata

Ephræm serm. de perturbationibus animi. — Ierem. 2. num. 19. — Gene. 4. num. 7.

A moneat, & ob Deum offensum, implacabiliter reprehendat? Ista autem prima peccati pœna non multùm diúque differtur, sed ab ipsa admissione peccati mentem discerpit. Sicut enim vipera dilacerato materno vtero nascitur; ita peccatum animam ipsam perdens atque discindens egreditur. Quanta autem sit ista afflictio, Augustinus ea parte patefecit, ita scribens: Peccatoribus non est locus in his, quæ foris sunt, quia ibi patiuntur tribulationes, vbi conscientia illos non consolatur. Non est bene illis secum, quia bene esse cum malo non potest. Quisquis autem malus est, malè secum est. Torqueatur necesse est sibi, se ipso tormento. Ipse est enim pœna sua, quem torquet conscientia sua. Fugit ab inimico, quò potuerit, à se quò fugiet?] Et quidem hoc tormentum interius, quod peccatores patiuntur, in causa est, vt extra se ad res creatas exeant, & per varia solatia exteriora interioris molestiæ leuamen inquirant. Vt enim quidam dixit, Tria sunt, quæ hominem eiciunt è domo sua, fumus, stillicidium, & mala vxor. Fumant verò peccata, vt Bernardus ait, nullo misericordiæ studio, nullis lacrymarum vndis extincta, & fumus ille teterrimus, & intolerabilis. Malignatur voluntas ipso neglectu quotidie deterior semet ipsa. Stillat superni iudicis indignatio ex defectu vtique charitatis, quæ sola operit multitudinem peccatorum. Egrediatur vtique foras necesse est, & curiosiùs exteriora consideret, qui sic interna despicit, præterita non respicit, præsentia non inspicit, futura non prospicit.]

Aug. ad Psal. 36. in illud, Quoniam peccatores.

Bern. ser. de septem donis.

C At in exteriora cogitationibus & desideriis effusi, putas quia pacem & consolationem inueniunt? Nullo modo: Nam creaturæ Deo fideles animam, ipsas ceu idola venerantem, & cum ipsis adulterantem, à semet ipsis non sine indignatione repellunt. Nec sustinent hostibus vniuersalis Domini, scilicet peccatoribus, solatium aut quietem tribuere, vt ad suum redeant creatorem. Peccator igitur in conscientia spinas inuenit, quia peccatum spina est, vt ait Gregorius, quæ dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem.] De qua spina etiam dictum est: Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.] In rebus quoque exterioribus tribulos reperit, quam maledictio Domini est peccatorem mulctans: Terra spinas, & tribulos germinabit tibi.] Nullam ergo requiem habet, sed pœnam conscientiæ pungentis, & rerum ipsum sua inanitate deludentium continuò sentit.

Gregor. 2. Mor. c. 9.

Psal. 31. n. 4.

Genes. 3. num. 18.

D Ex anima verò peccatoris ad eius corpus altera pœna in hac vita dimanat; nec enim vllum est peccatum, quod corpus non lædat, & aliquo modo à recto statu dimoueat. Peccatum superbiæ, corpus inflat, vocem & incessum immutat, & partim ridicula, partim lugenda in operibus arrogantis ostendit. Superbis enim, vt inquit Gregorius, inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Peccatum auaritiæ corpus extenuat, quod ne marsupium euacuet, necessariis alimentis & indumentis priuat. Quare auarus in Ecclesiastico dicitur: Homo marcidus, egens recuperatione.] Et rursus: Auaro nihil est scelestius,] quia non solùm alios, sed se ipsum quoque bonorum participatione facit extorrem. Peccatum luxuriæ corpus exedit, atque consumit, vt fœtidam ac miserabilem senectutem affert. Est namque luxuria bestia illa visa à Daniele in similitudinem vrsi tribus ordinibus dentium instructa, cui dictum est: Surge, comede carnes plurimas.] Quoniam corpora plurimorum nobilium & ignobilium, virorum & fœminarum, deuorat, & putredine

Greg. 34. Mor. c. 20.

Eccle. 11. n. 12.

Eccle. 10. n. 9.

E

Dani. 7. num. 5.

A ac saniæ corrumpit. Peccatum inuidiæ, corpus tabefacit, & quemadmodum Basilius ait; instar veneni se possidentes deuastat. Aspectus inuidis, ait idem sanctus Pater, est aridus, & obscurus, gena subtristis, supercilium demissum, anima ipso morbo suffusa, prudentiam in dignoscenda veritate minimè habens. Peccatum gulæ corpus grauat, morbos generat, vitam abbreuiat.] Vnde Ecclesiasticus salubriter monet: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam: in multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiciet vitam.] Peccatum iræ, corpus accendit, & quasi furiis exagitat, & ad similitudinem amentium effrænatè mouet.

Basil. ser. de Inuidia.

Eccl. 37. num. 32. 33. 34.

B De quo loquitur Chrysostomus: Quis tortor ita laniare latera poterat? Quæ ignita tela corpus ita perforarent? Quis furor ex naturalibus ita sensibus excedere facit, sicut furor, & iræ consternatio? Noui multos ea ira morbos incurrisse, & febrium difficillimæ præsertim hæ fuit.] Meritò profectò antiqui Philosophi sola ratione ducti iratis hoc remedium adhibuerunt, vt se furore percitos in speculo aspicerent, quo insanas faciei suæ motiones videntes, vel sic erubescerent, & ab iracundia temperarent. Peccatum accediæ ossa ipsa consumit: Nam [spiritus tristis exiccat ossa,] & vitam studio rerum spiritualium iocundam in angorem vertit, otiositate putrefacit, & si aliquis à somno otiositatis excutiat, rabie & indignatione dilaniat.

Chrysost. hom. 29. ad pop.

Senec. 2. de ira. c. 36. & Plutar. lib. de iracun. cohibenda.

Prou. 17. n. 22.

C Omnia hæc peccata iustitia Dei, peste, fame, & bello, in regnis, & nationibus se illis subdentibus, punit. Eius namque verba sunt illa apud Ezechielem: Immittam in vos famem, & bestias pessimas vsque ad internecionem: & pestilentia & sanguis transibit per te, & gladium inducam super te.] In particularibus autem hominibus bonorum temporalium amissione, famæ denigratione, morbis, doloribus, vulneribúsque castigat. Sæpe etiam miseros peccatores subita ac intempestiua morte præripit, vt indigni vita non viuant, & morte dignissimi cum temporali morte æternam quoque persentiant. Viri etenim sanguinum, & dolosi, non dimidiabunt dies suos:] quibus, tu iuste iudex subitam mortem infers, vt inquit Basilius, non permittens vt speratum tempus viuendo assequantur.

Ezech. 5. n. 17.

Psal. 54. num. 24. Basil. ibid.

D At ante peccatorum mortem alia pœna, & quidem omnibus suprà dictis grauior, in eos, si non resipiscant, seuerissimè animaduertit. Illos enim ex vno peccato in aliud, & ex vno flagitio in aliud pestilentius præcipitari sinit, vt semper de malo in peius cadant, & debita debitis accumulantes incredibiles pœnas sustineant. De hac re Gregorium copiosè loquentem audiamus. Prioris, ait, peccati merito, peccatorum subsequentium fouea tegitur, vt qui malum sciens perpetrat, deinceps iustè in aliis nesciens cadat. Hoc quippe agitur, vt culpæ culpis feriantur, quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incrementa vitiorum. Nam, quia omnipotens Deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad vsum suæ iniquitatis intorquet, nimirum iusto Dei iudicio, augeri culpa permittitur, vt ad feriendum altiùs quandoque cumuletur.

Greg. 25. Mor. c. 9.

E Hinc enim rursum de quibusdam Apostolus dicit: Vt impleant peccata sua semper.] Hinc voce Euangelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc.] Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam.] Hinc rursum de Domino ab eodem Psalmista dicitur: Immissiones per Angelos malos, viam fecit semitæ iræ suæ.] Cor quippe

1. Thes. 2. n. 16.

Apoc. 22. n. 11.

Psal. 68. n. 28.

Psal. 77. n. 49. & 50.

Dominus

Dominus prioribus meritis aggrauatum iustè permittit etiam subsequentibus malignorum spirituum persuasionibus falli, quod cùm dignè in culpa trahitur, reatus eius in pœna cumulatur. Vnde & iræ suæ Dominus viam de semita fecisse perhibetur. Latior enim est via quàm semita. Ex semita verò iræ suæ viam facere, est iræ causas districtè iudicando dilatare; Vt, qui illuminari agere rectè noluerunt, iustè cæcati adhuc faciant vnde ampliùs puniri mereantur. Hæc, & alia multa in hanc sententiam Gregorius; in quam etiam conspirat Chrysostomus, in hunc modum scribens: Cùm dicitur homo tradi desiderius suis, ex ipsa propagine fit reus: quia desertus à Deo cedit cupiditatibus, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est,] & fit ei peccatum consequens præcedentis pœna peccati. An non est peccatum, & pœna peccati, vbi legitur: Dominus enim immisit eis spiritum erroris, vt faciant quæ non conueniunt, sicut seducitur ebrius? An non est peccatum, & pœna peccati, vbi Deo dicit Propheta: Quid errare fecisti nos de via tua, obdurasti corda nostra, vt non timeremus te?] An non est peccatum, & pœna peccati, vbi dicitur Deo: Ecce tu iratus es, & peccauimus, propterea errauimus, & facti sumus sicut immundi omnes?] An non est peccatum, & pœna peccati, vbi legitur de gentibus, quas debellauit Iesus Naue: Quia per Dominum factum est confirmari cor eorum, vt obuiam irent ad bellum Israel vt exterminarentur? An non est peccatum, & pœna peccati quòd non audiuit Roboam rex plebem bene monentem? Quia sicut scriptura loquitur, erat conuersio à Domino, vt statueret verbum suum, quod ei loquutus est in manu Prophetæ. Et multa alia commemorare possumus, in quibus liquidò apparet, occulto Dei iudicio fieri, peruersitate cordis, vt non audiant, quod verum dicitur, & inde peccetur, & sit ipsum peccatum præcedentis etiam pœna peccati. Hæc Chrysostomus.] Sicut ergo solet pater familias furem iam sua diligentia non potentem fugere, nec domo exire, pro libito, sinere, vt plura furetur, & in sinu ac in sacco recondat, quò comprehensum seueriùs puniat, & euidentiùs de furto conuincat: ita Dominus sinit peccatorem, qui haud dubiè suam iustitiam non fugiet, vt magis ac magis peccet, & flagitia flagitiis accumulet, quo tandem malis bene oneratum, immensis suppliciis bene oneret, & pro iniquitatis mensura, cruciatus & pœnas infligat.

Chrysost. hom. de Adã, & Heua, post Gen. 12. i. — *2 Petr 2. n. 19.* — *Rom. 2.* — *Isai. 63. n. 17.* — *Isai. 64. n 5. & 6.* — *Iosue. 20.* — *3. Reg. 12. n. 15.*

Hanc peccandi consuetudinem, quæ pœna est acerbissima, qua infœlix peccator propter priora delicta (Deo ita permittente) in alia peccata raptatur, mox alia pœna subsequitur, nempe cordis durities, & insensibilitas, nec ista mala sentiens, nec æterna, quæ impios non resipiscentes manent, pertimescens. Cadunt igitur ex iteratione peccati in cor durum, de quo scriptum est: Cor durum malè habebit in nouissimo.] Cadunt in cor lapideum, quod Dominus ablaturus est, & cor carneum daturus, vt peccator possit ab æterna damnatione liberari. Nam auferam cor lapideum de carne vestra, ait, & dabo vobis cor carneum.] Cadunt in cor saxeum, quod non recipit semen verbi Dei, sed natum aruit, quia durum cor non habebat humorem. Qui autem vult intelligere quod sit cor durum, audiat Bernardum ita scribentem: Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia sænum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina: præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est, cui præteritorum præter solas iniurias nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla, nisi forte ad vlciscendum, prospectio seu præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.] Duri cordis typus fuit Pharao, de quo legimus: Induratum est cor Pharaonis, & non audiuit eos, scilicet Moysem, & Aaron, sicut præceperat Dominus.] O quantos nunc habet mundus Pharaones, id est, peccatores obduratos, qui nec vocibus prædicatorum obtemperant, nec exemplis iustorum acquiescunt, nec decem Ægypti plagis percussi molliuntur.

Eccles. 3. n. 27. — *Ezechiel. 36. n. 26.* — *Bern. 1. de consid.* — *Exodi. 7. num. 13.*

B Ad emendationem illorum Dominus aquam fluminis vertit in sanguinem, cùm transitoria, in quibus delectabantur, tædium illis generant, & concupitam voluptatem negant. Ranas mittit, cùm aduersus eos, obtrectatores, & peccata ipsorum propalantes exsuscitat: Ciniphes producit, cùm malæ conscientiæ morsibus imperit: Muscis inquietat, cùm immoderatis desideriis tradit: Pecora occidit, cùm bona temporalia tollit. Insuper vlceribus & vesicis replet, cùm ægritudinibus grauat: Fulguribus, tonitruis, & grandine terret, cùm immodicis timoribus cædit: Locustis persequitur, cùm instabiles in nulla re consistere sinit: Tenebris obuoluit, cùm insipientia & stultitia permittendo circundat: Et tandem primogenita interficit, cùm amicos, & filios, & pignus charissimæ vxoris occidit. Et tamen illi obdurati, & saxis insensibiliores effecti, nec emendantur, nec corriguntur, nec causam tantorum malorum, scilicet peccata, dimittunt.

Post has pœnas, quæ ad istam vitam pertinent, peccatores, nisi resipiscant, æternis pœnis puniuntur, quarum acerbitatem & æternitatem, quia nos elingues sumus, ipsi Angeli Apostatæ, & animæ reproborum edicant. Aut si ipsi nolunt suas pœnas aperire, nec sua mala nunciare, vt nos vel malis, quæ impiis parata sunt, erudiamur, saltem ea sacra Scriptura proclamet. Ibi est terra tenebrosa, & operta mortis caligine. Ibi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.] Ibi fletus, & stridor dentium.] Ibi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.] Ibi pars illorum in stagno ardenti igni, & sulphure, quod est mors secunda.] Ibi mittentur in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.] Ibi cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.] Pœnæ illæ non solùm intolerabiles, sed & homini in hac vita incomprehensibiles sunt. Illarum vna dicitur pœna sensus, qua miseri damnati, omniũ sensuum & virium suarum cruciatum persentient. Visus, facies horribiles, corpora deformia, fumum, & ignem, & nebulam aspiciet. Auditus, clamores, gemitus, suspiria, & blasphemias in Deum, ac contumelias in ipsum audientem illatas, audiet. Olfactus, fœtorem sulphuris & omnium rerum teterrimarum hauriet. Gustus, fel, & absinthium, & omnia amara gustabit. Tactus, ictibus, vulneribus, plagis, dilacerationibus, fracturis ossium, præcipitationibus punietur, & flammis inextinguibilis ignis ardebit. Sensus interni, phantasmatibus horribilibus deludentur. Appetitus, rabie & absentia omnium desiderabilium cruciabuntur. Memoriam, importuna bonorum amissorum, & malorum præsentium recordatio, vinctam tenebit. Intellectum, cæcitas, & obscuritas imago mortis, operiet. Voluntatem, obstinatio, dolor, ac odium illigabit. Membra à cupitis motibus impedientur; & in æterno carcere, in ob-

Iob. 10. n. 21. 22. — *Matth. 8. n. 12.* — *Marc. 9. n. 43.* — *Apoc. 21. n 8.* — *Matt. 25. n. 41.* — *Apoc. 20. n 10.*

ſcuris ergaſtulis,& in lectulis ferreis & igneis cruciabuntur. Altera dicitur pœna damni acerbior & terribilior, quia impij omni bono carebunt: nam ſeparatos & auulſos ſe videbunt à Deo,qui omne bonum eſt. Non habebunt vitam, ſed miſere viuendo morientur, quia Deus, quem non habent, vita eſt: nec ſalutem, quia Deus, quem non poſſideot, ſalus eſt: nec honorem, quia Deus à quo elongantur, honor eſt: nec diuitias,quia Deus,quo carent, theſaurus eſt: nec voluptatem, quia Deus, cui nuncium remiſerunt,puriſſima delectatio eſt. Procul à beata paradiſi patria exulati, vt ait Bernardus, cruciabuntur in gehenna perpetua,nunquam lucem viſuri,nunquam refrigerium adepturi, ſed per millia millium annorum in inferno cruciandi,nec inde vnquam liberandi. Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur, nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi conſumit,vt ſemper reſeruet: ſic tormenta aguntur,vt ſemper renouentur.] Iſtæ pœnæ miſeros peccatores poſt hanc vitam expectant, vt ſicut iuſti in hac vita luce bonæ conſcientiæ, & ſpe futurorum bonorum,& in futura inamiſſibili eorum poſſeſſione conſolantur;ita impij in hac vita triſti inquietudine, & in futura æterna pœnarũ multitudine crucientur.

Bern.

Sed cur Deus,qui miſericors eſt,in miſeros peccatores tot pœnas & tormenta congeſſit? Certè quia iuſtus eſt, nec iuſtitia eius miſericordiam tollit, nec miſericordia eius iuſtitiam, & debitam vltionem ab impijs auertit. In qua tamen vltione miſericordia non deficit. Si enim vniuerſæ viæ Domini miſericordia,& veritas,hęc via,ſiue hoc opus Domini,quo impios punit,& damnatos caſtigat; ita eſt opus iuſtitiæ, vt in eo miſericordia non deficiat. Puniuntur namque peccatores citra condignũ, vt Thomas ait, quia tanta eſt maieſtas, & dignitas Omnipotentis Dei, vt iniuriæ in eum admiſſæ, nec tam atrocibus pœnis, & in æternum duraturis, ſufficienter puniantur. Non poteſt imbecillitas humanæ intelligentiæ malitiam peccati comprehendere: quam ſi comprehendiſſet, pœnas multo maiores peccatoribus deſtinatas, comparatione delictorum leuiſſimas ac minimas iudicaſſet. Cùm diuinam pulchritudinem facie ad faciem viderit, tunc Dei miſericordiam, & bonitatem in remittendis ea parte, ac relaxandis damnatorum pœnis,agnoſcet. Tunc lætabitur iuſtus,cùm viderit vindictam,] & vltionem eſſe minorem peccato cognoſcens, & omnem opinionem nimiæ ſeueritatis perfectè deponens, [manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.] Interim tamen dum ab hac regione obſcuritatis,atque mendacij, ad terram claritatis & veritatis venimus, quàm digni ſint peccatores æternis & intolerabilibus pœnis, poſſumus ex ratione Lactantij colligere: Is ſic habet: Si ſeruorum nequiſſimus habetur,qui dominum ſuum fuga deſerit;iſque verberibus,& vinculis,& ergaſtulo,& cruce,& omni malo digniſſimus iudicatur; &,ſi filius eodem modo perditus atque impius exiſtimatur,qui patrem ſuum dereliquit, ne illi obſequatur, ob eámque cauſam dignus putatur, qui ſit exhæres, & cuius nomen in perpetuum de familia deleatur: quanto magis qui Deum deſerit, in quem duo vocabula domini & patris æquè veneranda conueniunt? Nam ille qui ſeruum pretio comparat,quid in eum beneficij confert, præterquam alimenta, quæ illi vtilitatis ſuæ gratia ſubminiſtrat? Et qui filium generat, non habet poteſtatem,vt concipiatur, vt naſcatur vt viuat. Vnde apparet non eſſe illum patrem, ſed tantummodo generandi miniſtrum. Quibus ergo ſupplicijs dignus eſt deſertor eius, qui & dominus verus,& pater eſt,niſi quæ Deus ipſe conſtituit? Qui ſpiritibus inuitis æternum parauit ignem, quod ipſe per vates ſuos impijs ac rebellibus comminatur.] His tu conſideratione adijce, Deus quis, quantuſque ſit dominus,& homo quàm vilis ſeruus; ille quàm benignus pater,hic verò quàm ingratus & prodigus filius, qui non ſemel ſed millies eius bona dilapidat: expende quoque qualis ſit offenſa in Dei maieſtatem illata, ob quam cauſam, & quàm ſine fuco, ac ſine excuſationis colore patrata, & videbis luce clariùs in immenſum omnem punitionem ſibi irrogatã ſuperare.

Pſal. 24. nu. 10.

D.Tho. 1. p. q. 21. art. 4.

Pſal. 57. n. 11.

Lactan. l. de diuin. inſtitu. c. 19.

In deteſtatione peccati mortalis incipiendum eſſe à cognitione propriæ imbecillitatis, itémque à timore, & ſpe.

CAP. V.

His, & alijs ſimilibus(nam plurima alia adduci poſſent) inueſtiganda eſt nequitia lethalis peccati, & inſpiciendum quàm obſcura & tetra ſit eius facies, quàm interiora eius ſunt plena dolo, quales fructus procreet,& quantas ſtrages calamitateſque progignat,& ea iſta inquiſitione ſanè perutili, via ad eius deteſtationem odiumque paratur. Nam voluntas humana,quæ in bonum naturaliter tendit, ſicut auris in ſonum,& oculus in colorem;ſicut ea diligit,quæ ſibi offeruntur pulchritudine,honeſtate,& vtilitate veſtita;ita ea odio habet, quæ ſibi fœditate, turpitudine, & doloribus circundata demonſtrantur. Peccati autem deteſtatio in homine à cognitione propriæ imbecillitatis incipiat neceſſe eſt, qua ſcilicet mens in recta & certa fide fundata, cognoſcat peccati deletionem, & impij iuſtificationem, opus Dei eſſe, hominis conatum non excludentis, immo depoſcentis omnino,& ab illo atque eius gratia initia totius huius operis dimanare. Iuſtificationem enim opus Dei eſſe vtriuſque teſtamenti paginæ apertè proclamant. Dauid enim ait: Deus virtutum conuerte nos,] quia nos animas noſtras conuertere non valemus: [oſtende faciem tuam,] ac benignitatem tuam in noſtram exiguitatem exerce,[& ſalui erimus.] Et Ieremias: Conuerte me Domine, & conuertar,] & à te hoc opus meæ liberationis incipias, [quia tu es Dominus Deus meus.] Et rurſus: Conuerte nos Domine ad te,& conuertemur;innoua dies noſtros ſicut à principio,] vt ſcilicet ad gratiam perditam redeamus. Dominus ipſe quoque per Ioannem ait: Nemo poteſt venire ad me,]greſſibus nimirum animæ,ac mentis affectibus,[niſi pater,qui miſit me,ſua gratia traxerit eum.] Paulus verò: Ipſe eſt qui operatur in nobis & velle,& perficere;]immo & cogitare:neque enim ea nobis poſſumus prima iuſtitiæ ſemina,id eſt,bonam,de reditu ad domum paternam,cogitationem habere: quia non ſumus [ſufficientes cogitare aliquid à nobis,] quaſi ea pharetra noſtra illius bonæ cogitationis ſagitta naſcatur, [ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.] Et quidem non ſolùm ita generaliter, ſed etiam ſpeciatim ſacræ litteræ Deo vniuerſa opera iuſtificationis attribuunt: Vt homo à peccato reſurgat, neceſſaria eſt fides? Sed [Patrem nemo nouit niſi Filius,& cui voluerit Filius reuelare;] & diuina myſteria Pater reuelat paruulis; & Petro Chriſti diuinitatem [non reuelauit caro, & ſanguis, ſed Pater, qui in cœlis eſt.] Eſt neceſſarius timor? Sed timorem meum, inquit, dabo in corde eorum, vt non recedant à me.] Eſt neceſſaria ſpes? Sed Deus vocatur à Paulo Deus ſpei, qui replet nos

Pſal. 79. 20.

Ierem. 31. 18.

Oratio Ierem. n. 21.

Ioan. 6. 44.

Philip. 2. 13.

2. Corin. 3. n. 5.

Matt. 11. 27.

ibi. n. 25.

Matt. 16. nu. 17.

Iere. 32. 40.

Rom. 15. 13.

A omni gaudio, vt sciamus quoniam ipse est, qui hominum corda in spem erigit, & fiduciam veniæ tmpetrandæ promittit. Est necessarius dolor de peccato? *Act. 11. n. 18.* Sed gennbus dedit Deus pœnitentiam ad vitam.] *Rom. 2. n. 4.* Et [benignitas Dei ad pœnitentiam readducit.] Est necessaria charitas? Sed [dilectio ex Deo est.] *1. Ioan 4. n. 7.* Et [diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] *Rom. 5. n. 5.* Non ergo humana fragilitas rebellet aduersus potentiam, & misericordiam Dei, sed ab eo accipiat suæ conuersionis initium, vt omnis boni, ac præsertim tanti boni, Deum authorem esse cognoscat.

Sed quanam ratione poterit homo sibi suam conuersionem arrogare? Quis potens est insolubilibus vinculis peccatorum constrictum dissoluere, nisi ille qui soluit compeditos? *Psal. 145. 8.* *B* Quis ab oculis animæ caliginem iniquitatis auertere, nisi ille qui illuminat cæcos? Quis membra contracta, & vires dilaceratas integras reddere, nisi ille, qui erigit elisos? Quis peccatores aquis impietatis immersos educere, vt diligat eos, nisi ille qui diligit iustos? An potest ægrotus, & omni medicamento carens, se ipsum sanare? Dæmonis catenis implicitum se ipsum expedire, cùm impotens sit? Et mortuus, ac in sepulcro iacens, se ipsum suscitare? Profectò non tantùm vitæ sanctitas, & gloriæ merces donum Dei est, sed etiam prima conuersio tanquam donum magnum, & initium aliorum anima ab eius liberalitate & misericordia recipit. Nã *Bern. ser. 19.* triplex, vt Bernardus ait, nobis necessaria est benedictio; præueniens, adiuuans, & consummans. *C* Prima, misericordiæ; secunda, gratiæ; tertia, gloriæ: præuenit misericordia conuersionẽ; adiuuat gratia conuersationem; perficit gloria consummationem. Verùm in his tribus non immeritò dulciùs sapit ea quæ non modò immeritos, sed & malè meritos præuenit, vt dũ adhuc sumus filij iræ, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, immo & impetentibus, non inuocantibus, sed prouocantibus, non interpellantibus sed repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largiatur. Quid illi animæ dulcius, cui misericordia tanta non sapit?] Hæc quidem miseratio Dei est, & miseratio dulcis, quæ peccatorem à felle amaritudinis & iniquitatis abductum, in gratiæ suauitatem admittit. Ipse iustitiæ ciuitatem ædificat, ipse extructam sua protectione custodit, *D* ipse viam ad quærendam istam ciuitatem, & ad optandam eius extructionem, ostendit. Sapienter namque Ambrosius ait illum Psalmi versum: Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam,] *Psal. 126. n. 1.* ad hominis iustificationem applicans: Audeo enim ego dicere, quòd homo viam non possit adoriri, nisi Dominum habeat præuiãtem. *Ambr. lib. in Luc. Ost. 11. n. 10.* Vnde scriptum est: Post Dominum tuum ambulabis:] Et, A Domino dirigunt vir viæ viri.] *Prou. 20. n. 24.* Denique ille perfectior, qui intelligeret se sine Deo ambulare non posse.] Id omnino intelligat homo, & se potentem ad peccatum, impotentem verò sine Deo authore iustitiæ ad iustitiam agnoscat. Homines enim post lapsum Adæ, infirma ac imbecilla potentia potentes sunt vt delinquant, vt cadant, vt se in barathrum inferni præcipitent: de quibus dicit Isaias. *Isa. 5. 22.* *E* Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem:] at infirmi omnino sunt sine Deo, vt à fouea impietatis resurgant. Quod & sanctus Dauid confitetur, dicens: *Psal. 58. 11.* Deus meus, misericordia eius præueniet me.] Et Augustinus: *Aug. lib. 1. contra duas epi. Pelag. c. 3.* Hæc est humanæ voluntatis natura, vt ad malum quidem eius prior sit, ad bonum verò eius prior sit voluntas Creatoris eius, siue vt eam faceret, quæ nulla erat, siue vt reficeret, quæ lapsa perierat.

Nunc tamen iustificatio hominis ita est opus Dei, vt nostrum laborem, & cooperationem excludat, immo illam omnino gratiam sequentem, & ei cooperantem efflagitat. Vt enim Hieronymus ait: *Hieron. in epistolam ad Tim. c. 2.* Vult Deus saluari omnes, & in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propria volũtate saluatur (liberi enim arbitrij sumus) vult nos bonum velle, vt cùm voluerimus, velit in nobis & ipse suum complere desiderium.] Id quidem sonant sacrarum litterarum verba, quæ à nobis conuersionem, & reditum ad Dominum exigunt. Qualia sunt illa Ezechielis: *Ezech. 18. n. 30.* Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris.] Et illa Isaiæ: *Isa. 31. n. 6.* Conuertimini, sicut in profundum recesseratis.] Atque illa Domini *B* Salnatoris: *Matth. 3. n. 2.* Pœnitẽtiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.] Id etiam indicat nomen inditum Domino, quo eum adiutorem nostrum vocamus, & in adiutorium nostrum interpellamus. Domine, inquit Dauid, adiutor meus, & redemptor meus.] *Psal. 18. 15.* Et, Adiutor meus, ne derelinquas me, neque despicias me.] *Psal. 26. n. 9.* Et iterum: Exurge Domine, adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum.] *Psal. 43. n. 26.* Istud, inquam, adiutoris nomen satis nostram cooperationem insinuat. Quoniam, vt Augustinus ait: *August. 2. de pecc. meritis, & remiss. c. 5.* Neque adiuuari potest, nisi qui aliquid sponte conatur: quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis, in quorum natura voluntatem, rationémque non condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis.] Ac tandem si nos non cooperaremur actioni miserentis Dei, *C* nequaquam digni laude ac remuneratione censeremur, quia nemo, nisi de eo, quod ipse sponte agit, & bene agit, iure laudatur.

Ex hac autem Catholica veritate duo scitu valde necessaria nobis colligenda sunt. Alterum est, peccatorem debere magno feruore ad Deum recurrere, eúmque precibus & gemitibus exorare, vt ipsum iacentem in cœno peccati erigat, ad se trahat, actibus supernaturalibus moueat, & à vinculis iniquitatis per gratiam gratum facientem expediat. Ab eo enim donum petendum est, in cuius potestate positum est illud donare; iustificationis autem beneficium Deo misericorditer donante, conceditur, vnde æquum est vt ab ipso postuletur. Dicat ergo peccator ad Dominum, quanto potuerit cordis affectu, illa verba *D* Dauidis: *Psal. 30. n. 1. 2. 3.* In te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me. Inclina ad me aurem tuam, accelera, vt eruas me. Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias.] Aut alia similia verba, non tam ore, quàm corde & affectu, pronunciet, quibus petat à peccato liberari: certò sciens, quia Dominus est, [qui tollit peccata mundi.] *Ioan. 1. n. 29.* Ipse est, qui tollit catenas peccatorum, vtique à manu, ab oculo, à collo, vt inquit Bernardus, *Bern. ser. 6. de Aduentu.* demum etiam à carne ipsa, cui peccatum altiùs infixum est. Tollit peccatum è manibus, commissa peccata delens: tollit ab oculo, purgans cordis intentionem: tollit à collo, violentam remouens dominationem; sicut scriptum est: *Isa. 9. n. 4.* Sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian.] Tollit denique à carne, quia ipse facit, vt non regnet peccatum *E* in nostro mortali corpore.] Si ipse tollit peccata, & sua potentia iniquitates dissipat, orandus certè est, vt quod in aliis peccatoribus fecit, in nobis quoque perficiat. Alterum est, vt peccator hanc orationem fundens, diuinam gratiam nulli deficientem sequatur, eíque se diligentem comitem præbeat, & actibus ad conuersionem suam necessariis sedulò præstandis insistat. Et sicut Iudas Machabæus primò cum suis *1. Machab. 4. n. 10.* clamauit in cœlum, vt Dominus eorum misereretur,

A & statim cum hostibus Israelis animosè pugnauit, & fauente Deo illos euicit: ita homo priùs clamet ad Dominum, aduersus peccata, eius gratiam & auxilium exposcens, & statim timore & spe, detestatione & amore, confessione & satisfactione debita, fuga occasionum, & dignis actibus pœnitentiæ aduersus peccata pugnet, & sine dubio victor existet.

De Timore. §. 1.

QVI ergo saluari vult, & à peccato liberari, à casto timore Domini bellum istud incipiat. Nam timor efficacissimè facit peccata deserere, & ea, quæ delectabant, abiicere. Quod sanctus Iob apertè fatetur, dicens: Semper quasi tumentes fluctus super me timui Dominum, & pondus eius ferre nõ potui.] *Iob.31.v.23.* Ac si diceret, hic timor, & pauor Dei fecit me ab amore illicito fugere, & ab iniuria pusillorum temperare. B Fluctus enim cùm tumentes desuper imminent, inquit Gregorius, cùmque eam, quam deferût, mortem minantur, nulla tunc nauigantibus cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur, ea ipsa quoque ex naui proiiciunt, pro quibus longa nauigia sumpserunt, cunctæ res in despectum mentis veniunt, amore viuendi. *Greg 22. Mor.c.17.* Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum metuit, qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit, quæ hîc possidens portat.] Cùm autem timor Dei duplex à patribus distinguatur, alter seruilis, alter filialis, & quilibet eorum in duos alios diuidatur: nam est seruilis timor, qui timet propter pœnam incursam; & seruilis timor, qui timet propter gloriam amissam: C & est filialis timor, qui metuit propter culpam patratam, non sine respectu ad pœnam, qui dicitur initialis; & alius, qui tantùm metuit propter offensam, & culpam in Deum summum bonum admissam: peccator in his timoribus ordinatè se exerceat, & ex primo per media ad postremum ac perfectum perueniat. Timeat itaque Deum principio propter incomparabilem pœnam, qua peccando se dignum, & debitorem fecit. Hæc enim pœna signata est à Domino per debitum decem millium talentorum, quam nisi ipse dominus benignè condonet, seruus pauper & humilis non potest exoluere. *Matt.18. v.24.* Hunc autem timorem ista breuiter suscitabant: Primò consideret homo fœditatem peccati, & eius malitiam, quam suprà descripsimus. D Secundò, pœnas maximas in sacris Scripturis contentas, quibus Dominus in peccatores, vt in Angelos apostatas, & in primos parentes, & in plurimos alios animaduertit. Tertiò, calamitates, quas in regna, & in ciuitates, vt in illas Sodomorum, causa peccatorum immisit. Quartò, mortis certitudinem, & acerbitatẽ. Quintò, diuini iudicij rigorem, & rectitudinem. Sextò, inferni, & pœnarum eius æternitatem. Septimò, Christi patientis & morientis angores. Nam si in viridi ligno talia facta sunt, in arido quid fiet?] *Luc.23. v.31.* Octauò, infinitatem diuinæ iustitiæ, cui absonum esset, tantæ maiestatis offensam, & tantam offensam inultam & impunitam relinquere. De isto primo timore hæc verba notanda sunt apud Basilium: Si quando te senseris ad aliquod etiam prosilire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium toletabile Christi iudicium, in quo quidem præsidet iudex in alto & sublimi throno: astabit porro creatura omnis pertrepida, & contremiscens, ad illius gloriosum & illustrem aduentum, & singuli quique sistentur, de his examinandi, quæ quisque gessit in vita. *Basil. in reg. Crebre.ad interrog. 209.* Deinde, eos qui multa perperam in vita admiserunt, horrendi quidem ac tristes circumstabunt angeli, ignem paratum conuenientes, ignem expirantes, propter propositi A amarulentiam, vultum præferentes morti similem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conspicituor barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obscurum, causticas vires habentem, luce destitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenosum, ac carniuorum, esitans semper, nec tamen se exsatians, intolerabiles dolores morsibus infligens. Postremò omnium durissimam pœnam, probrum illud, & verecundiam sempiternam.] His omnibus excitatur timor seruilis, quorum consideratione curet homo affectum mouere, & voluntatem suam clauis metus, & horroris tantorum malorum, affigere.

Deinde timeat peccator propter inæstimabilia dona gratiæ, & gloriæ, quæ Deum offendens abiecit. B Sicut enim ille homo, qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho, non tantùm vulneratus est à latronibus, & plagis repletus, sed etiam spoliatus bonis suis; ita peccatum miserum peccatorem non solùm vulnerauit, verùm & ab eo quoque omnia bona, excepta fide & spe, supernaturalia diripuit. *Luc. 10. v.30.* Excitet itaque se ipsum peccator ad concipiendum timorem, considerans suis iniquitatibus quàm pretiosum gratiæ donum, quantas virtutes, quantos labores, & merita perdidit, & quomodo Dei visionem ac æternam fruitionem, animæ & corporis gloriam, cœlestem habitationem, & sanctorum, ac Angelorum dulcissimum consortium amisit. Timeátque eum, qui, nisi resipiscat, & à peccato discedat, potest in perpetuum, seruum sibi rebellem omnibus his bonis priuare, & C pauperem ac miserum derelinquere. Istum timorem secundum ex prædicta causa conceptum breuiter exposuit Bernardus, dicens: Primus timor est, ne cruciemur in gehenna. Secundus, ne exclusi à visione Dei priuemur tam inæstimabili gloria.] *Bern. ser. 2. Dominica 1. post Octauam Epiphaniæ.* Et Cassianus de sublimiori timore loquens, eius etiam mentionem fecit, dicens: Quisquis in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, necesse est vt ad illum sublimiorem timorem gradu excellentiore conscendat, quem non pœnarum terror, non cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo.] *Cass. coll. 11.c.13.* Hic timor licèt seruilis sit, & à primo nullo modo natura distinctus, tamen aliquo gradu est illo priori superior, quia iam non vt mancipium videtur flagella spectare, sed vt mercenarius nouit mercedis & præmij amissionem tiD mere.

Timeat postea peccator altiori modo timore initiali, non tantùm propter pœnam incursam, & gloriam amissam, sed etiam propter offensam, & culpam, quam in Deum suum conditorem admisit. Ad hunc verò timorem non solùm prædictis excitatoriis, sed iis quoque, quæ statim subiiciemus, se ipsum excitet. Hoc enim habet hic initialis timor, vt Thomas ait, quòd simul pœnam, & culpam metuit, & propter vtrunque à peccato recedit. *22. q.19. art.2.* Quo timore pulsatus videtur ille prodigus filius cùm in domum patris redire decreuit. Quanti, inquit, mercenarij in domo patris mei abundant panibus:] ecce bona, quæ amisit; [ego autem hîc fame pereo?] ecce mala, quæ incurrit: [surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: *Luc.15. 17.18.19.* E Pater peccaui in cœlum, & corã te:] ecce respectam culpam, qua discedendo à domo paterna suum genitorem offendit. De illóque videtur loquutus Bernardus, dum ita ait: Hunc seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem Dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. *Ber. ser.4. ad fratr.* De hoc initiali timore ait Dauid Propheta in Psalmo: Initium sapientiæ timor Domini.] *Psal.110. v.10.* Initialis timor est, quando homo incipit amare Deum, quem antè timebat.] Istum

etiam

Iusti. in li gno vitæ. Trac. de Timore. c. 5.

Thom. 1. qu. 8.

A etiam timorem breuissimè & apertissimè descripsit Laurentius Iustinianus, dicens: Timor initialis est, quo timet quis Dei offensam, & pœnam. Vnde quasi habet duos oculos, vnum ad pœnam, & alterum ad Dei offensam: & hic est prædictis principalior.] Hic timor non quidem seruorum, nec mercenariorum sed filiorum est, vt Thomas ait, sed filiorum incipientium est, & imperfectorum, quos paternus amor à culpa non auocat, nisi timor aliquis intercedat.

Denique enitatur peccator timere Deum timore perfectissimo, scilicet timore filiali, quem tamen non nisi post adeptam charitatem consequetur. Sed hoc loco eius mentionem facimus, ne iterum ad timoris species redeamus. Est autem timor filialis, quo quis à peccato discedit, non propter pœnam simul & B culpam, quam, vt pessimam, apprehendit, sed propter Dei reuerentiam, & bonitatem, cui vult per omnia placere, & ne desciscat à possessione veri boni, & decore virtutis. Hunc excitabit homo, si consideret malitiam peccati per se ipsam odibilem, & detestabilem, pulchritudinem virtutis per se ipsam amabilem, bonitatem Dei, ac eius infinitas perfectiones, propter quas est omni obedientia & obsequio dignissimus, & immensa beneficia in hominem collata, & innumera dona, quibus quotidie præuenit nos. Hic est Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi,] quem perfecta charitas foras non eiicit, sed vt inseparabilem effectum, ac charissimum filium, promouet, nutrit, atque consummat. Ad eum incitantur sancti etiam, atque perfecti; nam, Timete Dominum omnes sancti eius, C quoniam nihil deest timentibus eum.] Et quidem Beatus Dorotheus proposito timore seruili, quem ipse isagogicum, siue introductorium vocat, istum filialem timorem hac oratione describit: Alter Deo in cunctis paret ex amore & beneuolentia in Deum, & in ipsum bonum atque virtutem, vt scilicet hoc medio Deo placeat, & gratus sit. Nouit hic profectò quid bonum, quid virtus sit. Nouit quid sit cum Deo esse. Hic perfectam & veram, de qua loquitur Apostolus, habet charitatem, & ipsa charitas eum in perfectum timorem adducit. Timet enim hic diuinam voluntatem, & obseruat, non metu plagarum, non verberum, sed degustans iam quàm dulce sit cum Deo esse, timétque ne ea priuetur dulcedine, néve excidat.] Enitendum est igitur, quasi per gradus ad hunc sanctum & ca- D stum timorem ascendere, ita scilicet, vt iam peccata non metu pœnæ, non vitæ æternæ desiderio, sed virtutis concupiscentia, & Dei amore timeamus, non quia pœna timenda non sit, & gloria desideranda, sed quia esto quòd hæc non essent (quod tamen est impossibile) adhuc peccatum fugeremus, vt Domino, quem patrem agnoscimus, placeamus. Hic inquam timor quærendus est, quoniam non tantùm consensum in malum tollet, sed & sensim atq; paulatim sensum ipsum mali diminuet, & nos in maxima tranquillitate constituet.

Psal. 18. n. 10.

Psal. 33. n. 10.

Doroth. doct. 4.

De spe. §. 2.

E Timor iste postremus sanctus & castus secum affert alacrem & salubrem spem. Quid enim non speret à patre filius? Quid non confidat in illo, erga quem homo affectum amoris induit, & cuius vel minimam displicentiam exhorret? At dum aliquis seruili timore pulsatur, debet se ad spem veniæ consequendæ diligenter excitare, ne malis suis absorptus & pressus, vitio desperationis obruatur. Cogitet igitur magna esse sua peccata, sed Dei misericordiam esse maiorem, & ita maiorem, vt vniuersa peccata hominum diuinæ misericordiæ cōparata, instar pun- A ctis, aut momenti stateræ videantur. Cogitet, Deum magnis peccatoribus pepercisse, nulliq; quanminus abominabili veniam petenti indulgentiam & misericordiam denegasse. Cogitet maximè ad Dei gloriam pertinere, quam ipse (vt decet) in omnibus suis operibus promouere curat, si peccatoribus parcat, si miserorum misereatur, si confitentibus delicta sua, ea benignè remittat. Cogitet, misericordiam esse opus proprium Dei, quam effundit super omnia opera sua, ipsumq; semper occasiones miserendi captare, & iram ac indignationem quasi inuitum, & iustitiæ necessitate compulsum, in impœnitentes exercere. Cogitet peccatorum remissionem fructum esse Passionis Christi, quam Pater æternus non esse fructu vacuam, sed omnibus se disponentibus, & gratiæ B cooperantibus proficuam, valde cupit. Cogitet, Dominum nolle mortem peccatoris, Sed vt conuertatur, & viuat;] Velle autem vt omnes salui fiant, & ad veritatis cognitionem adueniant.] Cogitet tandem præceptum Ecclesiastici esse, vt timori spem in diuinam miserationem adiūgat. Qui timetis Dominum, ait, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia,] ad desiderium scilicet vestrum, & ad mensuram postulationis vestræ misericordiā consequemini, si cum vero timore Domini, firmam in illum spem ac inuiolabilem habeatis. His cogitationibus roboratus peccator spem assequendæ indulgentiæ concipiat. Dicátque sibimet ipsi, vt ampliùs salubertimum istum affectum accendat, verba illa planè aurea Hugonis Victorini: Vbi portio mea re- C gnat, regnare me credo: vbi sanguis meus dominatur, dominari me confido: vbi caro mea glorificatur, gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim, de hac tamen communione gratiæ non diffido: & si peccata me prohibent, substantia me requirit: & si delicta propria me excludunt, naturæ communio non repellit. Non enim tam immitis est Dominus, vt non diligat carnem suam, membra sua, & viscera sua.] Vtinam dormire sciat inter medios cleros, & inter sortes timoris casti, & spei firmæ requiescere, vt ex his tanquam ex munitissimis arcibus, ad quas assiduè recurrat, ad quærenda efficacia remedia (quæ nunc subiiciemus) suorum peccatorum procedat. Niger enim & fœdus corrus in candidam ac pulchram columbam conuertetur, cuius pennæ, id est, affectus, argento puritatis candeant, & extrema, id est, opera D charitatis, auro resplendescant.

Ezech. 33. nu. 11.
1. Timoth. 2. n. 4.

Eccles. 2. 9.

Hugo. lib. 3. de Anima. c. 7.

Psal. 67. n. 14.

Psal. 67. n. 14.

Peccatum mortale contritione delendum esse, & de proposito emendationis.

CAPVT VI.

Qvr grauissimo morbo laborare se sentit, & iam mortem imminentem, & celeri cursu aduentantem formidat, & ex alia parte, nec de ratione euadendi, nec de salute desperat, non sine magna solicitudine omnem E mouet lapidem, omniáque sibi possibilia media adhibet, vt se à morte proripiat, & ad incolumitatem perditam redeat. Idem omnino faciat peccator, qui & grauitatem peccatorum suorum, & mortem, ac pœnas æternas velociter ad ipsum obruendum currentes aduertit, & per spem fide illuminatam ad animæ sanitatem, & ad diuinam gratiam se posse redire cognouit. A conscientiæ igitur examinatione hoc suæ salutis opus ordiatur, vt super interfectos suos, aut super se ipsum interfectum, & spiritaliter peccatis occisum, luctum vnigeniti, & planctum amarum

Ierem. 6. n. 26.

easuſcitet. Timore itaque cordis tactus intrinſecus ſuam conſcientiam examinet, ſpecies ſuorum peccatorum, & circumſtantias notabiliter aggrauantes diſcutiat, numerum etiam eorum notet, ſcandalum quoque proximorum aduertat, & ſi,quæ ſibi præcepta erant, omiſit, inueſtigare non omittat. Non putamus eſſe noſtri inſtituti longiorem rationem huius examinis faciendi præſcribere, in quo multi diligenter & vtiliter laborarunt. Solùm dicimus ex præceptis Decalogi, ex mandatis Eccleſiæ, & ex ſtatutis ſtatus, aut muneris eius, qui ſe ipſum diſcutit cum mediocri diligentia, poſſe omnia neceſſaria ſubnotari. In vno quoque verò examinationis articulo amator propriæ ſalutis aduertat, vt non tantùm opus externum, ſed & deſiderium, & cogitationem ad conſenſum vſque protractam, & intentionem, quæ ſpeciem peccati ſæpe mutare, aut aggrauare ſolet, non negligenter diſcutiat. Horum enim omnium Dominus eſt rationem petiturus, vt ait Iob:

Iob 13. 27.

Poſuiſti in neruos pedes meos, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti:] cuius iudicium præuenimus, ſi nos priùs iudicemus. Quod & Paulus teſtatus eſt, dicens;

1. Corin. 11. n. 31.

Quòd ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.] Vniuerſa autem hæc ad iudicium Domini nemo eſt qui ignoret ſpectare, præſertim cùm audiat ſpiritum dicentem per Sophoniã:

Sopho. 1. 12.

Scrutabor Ieruſalem in lucernis; & viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis, qui dicunt in cordibus ſuis: Non faciet bene Dominus, & non faciet malè.] Ac Gregorius illam ſancti Iob ſententiam interpretans, in hunc modum exponit:

Greg. 11. Mor. c. 25.

In neruo Deus pedem hominis poſuit, quia prauitatem illius forti diſtrictionis ſuæ ſententia ligauit. Cuius omnes ſemitas obſeruat, quia ſubtiliter ſingula eius quæque diiudicat. Semita enim anguſtior ſolet eſſe, quàm via. Quia autem vias, actiones; non immeritò ſemitas ipſas, actionum cogitationes accipimus. Deus itaque omnes ſemitas obſeruat, quia in ſingulis quibuſque noſtris actionibus etiam cogitationes penſat. Et veſtigia pedum conſiderat, quia intentiones noſtrorum operum quàm rectè ponantur, examinat.] Tandem in hoc peccatorum examine obligatio reſtituendi aut pecuniam, aut famam, aut aliquid aliud, quæ ea peccatis ſuboriri ſolet, prætermittenda non eſt, vt quiſque qualitatem ſuorum delictorum diligenter expendens, impenſiùs odio habeat, & ſuo tempore ſpirituali medico clariùs & abundantiùs aperiat.

De Contritione. §. 1.

PEccatis ita diſcuſſis, & ad memoriã reuocatis, peccator attentè ſe ipſum aſpiciat, & in quantam peccando calamitatem inciderit, diligenter agnoſcat, & ad eam ſuorum delictorum deteſtationem, quæ contritio ſit, Deo ipſum præueniente, & iuuante, perueniat. Eſt namque duplex deteſtatio peccatorum, quarum altera, Attritio; altera, Contritio nominatur. Attritio, eſt odium vel deteſtatio peccati, aut ob fœditatem, & malitiam ipſius, aut ob metum gehennæ. Quæ licèt bona ſit, & laudabilis, & ea diuina gratia ſuſcepta, & ſimul cum pœnitentiæ ſacramento ad iuſtificationem ſufficiens, vt Tridentina ſynodus ſatis inſinuat, tamen ſola ad recuperandam iuſtitiam non ſufficit.

Concil. Triden. ſeſſ. 15. c.

Contritio verò eſt deteſtatio peccati, vt eſt offenſa Dei, & contra eius bonitatem, & vt ipſius amicitiam diſſoluit. Quæ cùm à Dei amore ac charitate procedat, aut ſaltem virtute charitatem includat, & actus ſit perfectè peccato contrarius, quem gratia Dei voluntatem iuuante elicimus, ſola ſine ſacramento pœnitentiæ, licèt non

A ſine ordine ad illud ſuo tempore ſuſcipiendum, peccatum delet, ac remittit. Quod Dominus promiſit per Iſaiam, dicens:

Iſa. 55. 7.

Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius; & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum.] Ad hanc ergo peccati deteſtationem perfectiſſimam enitatur homo peruenire, quæ animam Deo perfectè ſubmittit, dolore & pudore replet, & peccatorum ſordes ac maculas diluit. Quod in Dauide, & in aliis pœnitentibus poſſumus facili negotio perſpicere, ſed præcipuè in impiiſſimo Manaſſe, qui ſicut iniquitate pene omnes excelluit, ita in verbis ex corde prolatis affectum compunctionis deſignantibus, & hos effectus contritionis præferentibus vniuerſos ſuperauit. B

Oratio Man.

Poſuiſti Domine, inquit, pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui ſuper numerum arenæ maris.] Vide inſignem, ſed in veritate fundatam humilitatem. [Multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, Domine, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ:] Attende dolorem. [Et non ſum dignus intueri, & aſpicere altitudinem cœli præ multitudine iniquitatũ mearum.] Reſpice pudorem. [Qui poſtquam coanguſtatus eſt, ait Scriptura diuina, orauit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum ſuorum. Deprecatúſque eſt eum, & obſecrauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ieruſalem in regnum ſuum.]

2. Paralip. 33. 12. 13.

Ecce veniam, ac peccati remiſſionem, quam contritio habita à peſſimo rege ex Dei gratia promeruit. C

Contritio itaque animam Deo ſubiicit, vt, quæ peccãdo ſe in ſuperbiam erexerat, & aduerſus Deum rebellauerat, pœnitendo ad priſtinam ſubiectionem redeat, & iniquam pacem cum diabolo compoſitam ſcindat. Peccatum quidem gratiam deſtruxerat, virtutes diſſipauerat, animam interfecerat: contritio verò peccatum deſtruit, veterem hominem diſſipat, & propriam voluntatem, vt in nobis viuat, & regnet Dei voluntas, occidit. Iam homo ſe ipſum reſpicit, omnium infimum profitetur, & digniſſimum eſſe æterna morte cognoſcit. Iam non tantùm præterita mala auerſatur, & luget, ſed & de præſentibus bonis tanquam de imperfectiſſimis obſequiis erubeſcit, & ea illi Domino, quem grauiter offenderat, delibare timet. Hunc eſſe veræ contritionis effectum Ricardus Victorinus docet, dum eam lapidi abſciſſo ſine manibus, & monſtruoſam ſtatuam conterenti, ſimilem dicit. D

Dan. 2. n. 34. Ricar. li. de erudit. interioris hõ. c. 27

Quid, ait, eſt huiuſmodi lapidis percuſſio, niſi interna compunctio? Quid autem eſt percuſſæ ſtatuæ comminutio, niſi compuncti cordis contritio, & humiliatio? Sed ſcimus quia [cor contritum, & humiliatum Deus non deſpiciet.]

Pſal. 50. n. 19.

Melius itaque ſanè conteri in hoc lapide, quàm erectum ſtare, & ſuperbum ſapere. Percuſſit, inquit, ſtatuam in pedibus eius ferreis, & in fictilibus, & comminuit eos.]

Dan. 2. n 34.

In inferioribus, & deterioribus ſuis vtique ſtatua concutitur, quando mens elata, atq; peruerſa, per ſpiritum timoris Domini, ad iniquitatis & infirmitatis ſuæ conſiderationem reuerberatur. Sed poſtquam ferrum, & teſta concutitur, etiam cætera conteruntur. E Nam tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, & æs, argentum & aurum. Vide quomodo gradatim proficiat totius bonitatis fundamentum humilitas: prius erubeſcimus vera mala, poſtea ficta bona. Nouiſſimè etiam vera bona, cùm ſint imperfecta, & inconſummata.] O quantum contritio animam deiicit, quantum humilitas, quæ iam & in malis, & in bonis ſe indignam venia, & dignam pœna reputat; in malis, quoniam diuinæ maieſtati diſplicuerunt, & in bonis, quoniam non pura, non perfe-

cta, vt hominem tantis flagitiis liberatum decebat, sed impura, & imperfecta ad Domini conspectum intrarunt. Dicitque illud Isaiæ: Et facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatę vniuersæ iustitiæ nostræ.] Homo sic contritus, & peccatorum suorum fœtore & grauitate contritus, quidquid sibi aduersum accidit, patienter sustinet, quia pœnis æternis, quas commentus erat in infinitum, minùs acriuuùs aduertit. Se ab hominibus despici, à minoribus rideri, ab æqualibus impeti, à prælatis duriter tractari, gratum habet, quoniam hęc omnia risui dæmonum, & contemptui damnatorum, & verberibus ac pœnis inferni comparata, quasi nullius pœnæ, aut afflictionis, agnoscit. Ecce quomodo contritio animam in suo loco, id est, infra omnes creaturas, collocat, & peccatorum fœditate liberatam pulcherrima humilitate circundat.

Isai. 64. 6.

De dolore peccatorum. §. 2.

QVantum verò contritio dolorem excitet, quis explicare sufficeret, quæ ob singultus, ob gemitus, ob dolorem sibi cognatum dolor solet appellari, cùm tamen contritio secundùm essentiam suam non sit dolor, sed odium peccati, ex quo magnus dolor, ac tristitia, sicut effectus ex causa procedit? Quemadmodum enim, qui hostem habet infestissimum, quem ingenti odio prosequitur, miserabiliter dolet, & inconsolabiliter deflet si se videat ab illo victum, ipsique subiectum; ita anima odio habens peccatum, ex odio erga illud dolet, quia se peccato subiecit, & iniquitatis nexibus implicauit. Quàm magnus autem esse soleat, & debeat iste dolor, ex contritione progrediens, Ioannes Climacus non obscurè significat, dum illum dolori eorum, qui lugent defunctos, assimilat. Imitetur is, inquit, qui peccatorum suorum onus deponere festinat, eos, qui extra ciuitatem ante sepulchra sedent, nec desistat effundere feruidas & igneas lacrymarum guttas, cordisque tacitos mugitus, quòd ipse quoque venientem videat Iesum, lapidémque nostræ cæcitatis à corde remouentem, & Lazarum, animum scilicet, peccatorum vinculis liberantem, ministrisque Angelis iubentem.] Ad eandem etiam doloris qualitatem Cæsarius Arelatensis hortatur, dicens: Ad extremum non est impossibile, aut graue quod suggero, vel sic lugeamus extinctam animam nostram, quomodo alienam carnem mortuam plangimus. Si aut vxor, aut filius, aut maritus mortui fuerint, in terra se collidunt homines, capillos trahendo, & tundendo pectora in luctu, in abstinentia, in lacrymis, non paruo tempore perseuerant. Rogo vos, fratres, exhibeamus animæ, quod illi exhibent alienæ carni.] Non exaggerant rem istam hi sancti patres; nam Ieremias maiorem adhuc dolorem pro peccato, quàm pro quibuscunque defunctis, maiorem fletum expostulat. Filia populi mei, ait, accingere cilicio, & conspergere cinere; luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum.] Licèt enim ad deflendos omnes vita functos naturalis amor instimulet, ampliùs tamen, & miserabiliùs lugemus vnicum filium, in cuius locum nullus alius filius succedit, cuius personam nemo substituit. Sic prorsus dolor, & luctus peccati causa susceptus esse debet, siquidem animam interfecit nobis vnicam, cuius amissionem nequit alia supplere, de cuius morte non potest alia nos anima consolari. Nec dolorem istum, sicut dolorem de morte alicuius, spes lenit resurgendi, imo illum quasi gradibus infinitis adauget, quoniam illum peccando læsimus, illum dominum bonum, & misericordem offendimus, qui

Climac. in scala grad. 1.

Ioan. 11. 39.

Cæsarius homil. 7.

Ierem. 6. n. 26.

hanc spem nobis dedit, qui contritionem, & reliqua ad hanc resurrectionem animæ necessariam suo sanguine comparauit. Quis, quæso, ista animo expendens, non dolorem super dolorem, & fletum super fletum agglomeret, videns se, & propriam animam, & vnicam interemisse, & Christum occidisse, (quem non tam Iudæi, quàm hominum peccata interemerunt) & ob eius bonitatem, quam læsit, tanta sanguinis profusione manifestatam in spem iterum viuendi respirasse? Talis itaque sit dolor animæ peccatricis, dolor magnus, dolor eximius, dolor, qui spiritualia viscera rumpat, & omnes vires eius occupet, atque possideat, sed dolor non desperatione prostratus, imo spe firmissima gratiæ, & resurrectionis erectus. Hoc enim ex conuersione Pauli, & aliorum peccatorum, quos Scriptura commemorat, debemus addiscere, vt bene notauit Bernardus, quòd ita peccatum detestemur, ita illud gemitibus lacrymisque rigemus, vt tamen nullo modo fiduciam indulgentiæ deponamus.

Bern. ser. 3. de Petro, & Paulo.

De pudore ex peccatis concepto. §. 3.

EX isto dolore castus emanat pudor, quo anima suorum peccatorum fœditatem aduertens, non audet oculos ad cœlum leuare, sed in infimo loco iacens, & sub pedibus omnium se constituens, cum illo humili publicano pectus suum percutit, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.] Et sicut alicuius viri nobilis vxor, apud quam ipse maritus aut litteras riualis reperit, aut postea maiora indicia fractæ fidelitatis inuenit, magno timore concutitur, & rubore perfunditur, adeò, vt non audeat oculos ad virum attollere, nec apud illum commorari: ita anima signa adhuc adulterij spiritualis præferens, vix audet coram Domino stare, & præ timore, reuerentia, ac pudore, vel aliquid minimum postulare. Quo affectu Petrus fortassis tangebatur, cùm Christi maiestatem & potentiam sentiens, cuius præsentia se cognoscebat indignum, ita clamabat: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.] Erubescebat namque ab illo videri, cuius oculos purissimos interiora hominis cernere reputabat. Huiusmodi animam necdum à peccatorum fæce mundatam Bernardus ad hunc castum pudorem in hunc modum inuitat. Non temere assurgat ad os serenissimi sponsi, sed ad pedes seuerissimi Domini mecum pauida iaceat, & cum publicano, terram tremens, non cœlum, aspiciat, ne confusa in luminaribus cœli, facies assueta tenebris, opprimatur à gloria, atq; insolitis reuerberata splendoribus maiestatis, densioris rursum cæcitatis caligine obuoluatur.] Nec solùm coram Domino, sed & coram angelis, & sanctis peccatrix anima pudore & rubore suffunditur. Nam & ille, qui in ciuitate sua magna ignominia est affectus, & vestibus designantibus infamiam, indutus, solet vultus conciuium declinare, & coram illis erubescere; quid faciet anima, quæ peccati saccum sordidum induit, & pretiosissimam gratiæ vestem amisit? Quid faciet ad nuptias inuitata, nuptiali veste carens, & se luctuosis vestibus amictam aspiciens?

Luc. 18. nu. 13.

Luca. 5. 8.

Bern. ser. 3. in Cãt.
Luc. 18. nu. 13.

Matt. 22. nu. 11.

Anima igitur sic affecta peccatorum sordibus, aqua veræ contritionis abluitur. Compunctio enim ex amore concepta, lima est, quæ rubiginem iniquitatis abradit; gladiolus, qui situtam impietatis expungit; lixiuium, quod sordes delictorum abstergit. Compunctio emundauit Mariam, quę pedes Domini lacrymis rigans, & contritionis affectu complectens, peccata deposuit, induit sanctitatem. Denique audit: Remittuntur tibi peccata tua.] Ibi Æthiopissa mundauit pellem suam, & pardalis varietates

Luc. 7. n. 43.

A suas,& candorem gratiæ,ac sponsæ splendorem,quæsiuit. Ibi alij sancti, qui ante aduentum sanctitatis peccatores fuerunt, flendo & detestando peccata, suas animas emondarunt. Compunctio est plaga intimo mentis inflicta; quæ illam, ô res admirabilis! percutiendo sanat, & occidendo viuificat. De qua inquit Salomon: Liuor vulneris absterget mala, & plagæ in secretioribus ventris.] Percutit sanè, quia delicta commissa punit, & dolore atque pudore castigat,sed percutiendo sanat, quoniam peccatorum morbos eliminat. Corrumpit illa peccatum, & vt vltra non appareat, omnino consumit, sed animæ à morte peccati liberatæ,vitam gratiæ, & diuinæ amicitiæ restituit. Per liuorem vulneris, inquit Gregorius, disciplinam insinuat corporeæ percussionis. Plagæ verò in secretioribus ventris, sunt interna mentis vulnera, quæ per compunctionem fiunt. Sicut enim venter cibis repletus extenditur, ita mens prauis cogitationibus dilatata subleuatur. Abstergunt igitur mala, & liuor vulneris, & plagæ in secretioribus ventris, quia & disciplina exterior culpas diluit, & extensam mentem compunctio pœnitentiæ vltione transfigit.] Aufert quidem contritio peccatum, & omnia etiam, quæ sequuntur peccatum,vel tollit omnino, vel pro mensura suæ perfectionis extenuat. Peccatum enim, remissa culpa, relinquit non exigua pœnarum debita, quæ homo, aut in hac vita, aut in futura est exoluturus. Vnde Dauid in gratiam admissus, filij ex adulterio nati immatura morte punitur, & ab hoc debito, lacrymarum assiduitate mundatur. Relinquit etiam propensionem ad malum,difficultatem ad bonum, ex præterita vita tristitiam,ex apprehensione offensæ in Deum admissæ timorem, & denique erubescētiam quandam, qua homo needum audet fiducialiter ad Deum omnis boni authorem appropinquare. In cuius figuram Absalon ab exilio reuocatus,& ad gratiam patris restitutus, nec ad palatium regis,neque ad eius præsentiam admittitur. Vniuersa hæc,peccatorum contritione tolluntur,quæ iuxta feruorem suum,aut durationem pro pœna satisfacit, propensionem ad malum minuit,boni difficultatem tollit, & ipso dolore, ac lacrymis mentem exhilarat, & tandem fontem misericordiæ aperit, ex qua homo spem indulgentiæ bibens,concipit ausum accedendi, & dona ac beneficia postulandi.

Prou. 20. nu. 30.

Greg. 23. Moral. c. 13.

2. Reg. 12. n. 18.

2. Reg 14. n. 24.

B C D

De proposito emendationis. §. 4.

VEræ contritionis, firmum propositum nunquam grauiter delinquendi, & vitam in posterum emendandi, est inseparabilis comes; nam, vt Bernardus ait, Si dixerit mihi Iesus, dimittuntur tibi peccata tua,nisi ego peccare desiero, quid proderit: & si pedes, quos laueram,inquinauero, quid lauare proficiet?] Sanè, qui propositum emendationis non conceperit, se ipsum minimè contritione lauabit; quia non potest odio habere peccatum, & de eo pœnitere, qui needum proposito & voluntate ab illo se ipsum auertit. Et contritio conuersio est,qua peccator in domum eius,quem offenderat,patris reuertitur,conuersio verò non solùm petit malum detestari, sed etiam bonum ac virtutem amplecti. Sicvt autem contritio peccatum detestatur, ita propositum emendationis bonitatem amplectitur, vnde ex his duobus perfecta conuersio & consummata consurgit. Ac ideo Dominus ab his, quos in suam amicitiam est admissurus, non solam priorum delictorum detestationem, sed etiam sequentis vitæ rectitudinem ac puritatem exposcit. Angelo enim Ephesiorum Ecclesiæ scriberis, ait: Age pœnitentiam, & prima opera fac.] Pœnitentiam ad pristina peccata delenda, & prima opera ad vitam nouam instituendam, referenda sunt. Et apud Ezechielem: Cùm recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium,& iustitiam, viuet in eis.] Ambrosius sanè ait: Qui agit pœnitentiam, non solùm diluere lacrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operire & tegere delicta superiora, vt non ei imputetur peccatum. Ergo tegamus lapsus nostros posterioribus factis, mundemus fletibus, vt audiat nos Dominus Deus noster ingemiscentes,& cæt. Et quia nos non tantùm necessaria proponimus, sed meliora & perfectiora à perfectionem sitientibus postulamus, ipsi tale propositum non peccandi concipiant, vt priùs fortunas, honorem, salutem, vitam, imo & ipsam æternam gloriam (si esset possibile) amittere, quàm peccare decernant. Hoc enim propositum tam verum,tam firmum,proprium amicorum est, qui non proprij commodi amissionem, sed Dei ac Domini offensam metuunt. Cui Dominus benignè respondet,& ipsum acceptum habens, abundantissimam ad vitanda grauia peccata gratiam impertit. Huius autem contritionis,quam descripsimus, & huius propositi excitatoria eadem erunt, quæ suprà pro timore filiali excitando protulimus. Nam mens considerans immensam bonitatem Dei, omni amore & obsequio dignissimam, & ingentia ac innumerabilia beneficia,quæ recepit,sua peccata aduersus tantam bonitatem admissa, & illorum fontem, scilicet ingratitudinem, detestatur, & desiderio nouæ vitæ, ac proposito emendandi,& reparandi quod perdidit, dono Dei iuuantis, & ad bonum incitantis,imbuitur.

Bernard.

Apoc. 2. nu. 5.

Ezech. 33. n. 19.

Ambr. li. 2. de pœnit. c. 5.

E A B C

Peccatum mortale in confessione aperiendum esse: ac de imposita satisfactione adimplenda.

CAPVT VII.

LIcet contritio vera,quam præloquuti sumus, peccatum lethale deleat, id autem sine ordine ad sacramentalem confessionem, vt Concilium Tridentinum decreuit expressè,non diluit. Quare esto quòd quis hanc perfectissimam contritionem habeat (quæ tamen illi certò & infallibiliter constare non potest) adstrictus est ex præcepto Dei, quod illis verbis apud Ioannem Apostolum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis;] continetur, omnia, & singula grauia peccata sua legitimo sacerdoti propalare. Facta ergo examinatione debita peccatorum,& contritione verissima,ac dolore acerbissimo, non sine firmo proposito emendationis concepto, debet peccator coram sacerdote apparere,& ceu leprosus quidam ad eum missus,ore Christi, qui dicit: Ite, ostendite vos sacerdotibus;] ipsi omnia grauia peccata sua, ac suam lepram aperire. De qualitate verò sacerdotis, quem debet eligere, si ad id optionem habeat, nihil dicimus, nisi quòd se ipsum,corporis medicum inquirentem,imitetur. Si enim cùm morbo graui laborat, medicum peritissimum,ac expertissimum,si potest, accersit, cuius ope salutem amissam recuperet; ita grauissimo vulnere peccati saucius, doctum & expertum, & sanctum confessarium adeat,zelum Dei, & salutis animarum habentem,cuius potestate & consilio animæ vulneribus medeatur. Circunspice diligentiùs, inquit

Triden. sess. 14. cap. 4.

Ioan. 20 nu. 23.

Luc. 17. nu. 14.

D E

Orige. homil. 2. in Psal. 37.

Origenes, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere: qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: vt ita demum, si quid ille dixerit, qui se prius, & eruditum medicum ostenderit, & misericordem, si quid consilij dederit, facias, & sequaris.] Ex qua doctrina illorum religiosorum stultitia deprehenditur, qui cum post tepidam conuersationem, vitam in melius mutare constituunt, suos prælatos, & confessarios conuentui assignatos, qui docti esse solent, & sufficientes, & alios graues, & spirituales patres fugiunt, & nescio cui, aut idiotæ, aut minùs bonæ conscientiæ sacerdoti, aut spiritum libertatis habenti, extorta à prælato licentia, se ipsos aperiunt. Profectò isti miseri sunt, & stulti; Miseri, qui ita spiritu erubescentiæ obtuuntur, vt amico infideli, & ipsos palpanti, & fortassis simili vitio sordenti, se credant, & se à medico sciente, & potente curare eorum ægrotationes, auertant: B Stulti verò, quoniam sæpe illi se aperiunt, qui cùm spiritualis non sit, nec studio humilitatis suam imbecillitatem callens, ipsos interiùs ridet, ac detestatur: & ab illo se subtrahunt, qui spiritu compassionis & charitatis edoctus nouit in propensionibus suis ad malum, licèt nunquam ceciderit, quomodo debeat lapsos sine vllo contemptu eorum erigere, & more benigni patris filios ad salutem currentes adiuuare. Considerat iste memorabilem

Galat. 6. 1.

illam Pauli sententiam, Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite, in spiritu lenitatis, C considerans te ipsum, ne & tu tenteris:] qua sententia perculsus, non iudicat fratrem lapsum, non damnat, non despicit, sed ne & ipse (Deo permittente) tentetur, & in enormius forsan peccatum labatur, cum magna misericordia & pietate recipit, quem pro remedio animæ suæ ad pedes suos procumbentem aduertit. Stultum est ergo in re tanti momenti ad iutorem humana sapientem, & in rebus spiritualibus minimè versatum quærere, & à viro docto & sancto ob timorem vanum declinare. Qui quo sanctior & purior est, eo minùs peccatores horret, minùs casus & miserias proximorum admiratur, quia suam imbecillitatem perspectam habet, qua, si à Deo relinqueretur, in grauiora ipse peccata decideret. D Crede mihi, lector, & expertus loquor, & post viginti annos, quibus animas virorum spiritualium institui, nullum vidi bene conuersum, & à grauibus peccatis ruborem ingerentibus auocatum, qui aut prælatos, aut viros doctos & spirituales fugiat, & idiotis, & se zelo religionis carentibus, & amatoribus libertatis, aperiat. Eum itaque confessarium elige, si vis ad Dominum in veritate conuerti, qui te non palpet, sed curet; non decipiat, sed doceat; non in occasione manenti pacem ex ore Domini adhuc irati & indignabundi promittat.

Nisse oratione ad eos qui alios iudicant.

Huic te audacter ostende, vt Gregorij Nisseni verba te doceant, & quæ sunt recondita animi arcana, tanquam occulta vulnera medico retege: ipse, & honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit. Nam filiorum dedecore magis mouentur parentes, quàm filij.] E

De Confessione generali. §. I.

SEd prætermittimus ista: illud autem non relinquamus, confessionem initio conuersionis paratam generalem omnium vitæ peccatorum esse solere. Nam & id Bonauentura seculum deserentibus, & nouam in religione vitam inchoantibus, sic faciendum esse præscribit: Post religionis ingressum, A ait, continuè debent confessioni faciendæ vacare, & de omnibus, quæ in sæculo à pueritia commiserunt, ad memoriam quantum poterunt studiosa solicitudine reuocatis, generaliter confiteri.]

Bonau. in speculo. part. 1. cap. 2.

Ista generalis confessio aliquando necessaria est, & tunc nullo modo prætermittenda; aliquando vtilis tantùm, & tunc potest prætermitti. Necessaria quidem est in omnibus illis euentibus, in quibus constat præteritas vitæ confessiones inualidas fuisse: non quia Saluator noster præceptum aliquod de facienda confessione generali post factas statis temporibus particulares tulerit, sed quia cùm istæ nullius valoris fuerint, instat præceptum confitendi omnia peccata vitæ: aut illius temporis, quo confessionis sacramentum fictè susceptum est, quia nunquam fuerunt rite confessa. B Quare, qui per totam vitam, aut per aliquam eius partem confessus est sacerdoti non habenti absoluendi potestatem; aut sine vllo prorsus dolore, aut sine vllo præuio examine, aut sine emendationis proposito, aut sine debita integritate, vt cùm quis præ verecundia, vel præ insigni oscitantia, grauia peccata siluit, adstrictus præcepto est confessionis generalis faciendæ, aut totius vitæ, aut illius temporis, quo similes in confessione defectus admisit.

Vide Nauar. de pœnit. dist. 5. c. fratr. à nu. 51.

At extra hos euentus non est cuiquam necessarium generaliter confiteri, est tamen admodum vtile in conuersionis initio, etiam si per totam vitam rite pœnitentiæ sacramentum obierit. Primo quidem, vt peccator, quasi subductis rationibus, chirographum debitorum rescindat. David enim ait: Lauabo per singulas noctes C lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.]

Psal. 6. nu. 7.

Quod autem ille singulis noctibus peragebat, homo ad minus semel in vita faciat, & vno generali balneo omnes suas maculas diluat. Deinde, vt omnibus vitæ peccatis, simul & quasi vno intuitu conspectis, maiorem ex eis dolorem efficaciúsque odium concipiat. Nam & Iob audiens singulos seruos, qui singulas aduersitates annuntiabant, dissimulauit quidem, & siluit, ac veniente vltimo famulo, qui filiorum mortem patefecit; Tunc, visis tantis calamitatibus, dolore concussus, Surrexit, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruit in terram, & adorauit.]

Iob. 1. 20.

Ita homo, qui in singulis peccatorum confessionibus, quasi æneus apparebat, nec timorem aut D dolorem sentiebat, tot simul flagitiis, tot fœditatibus, tot iniquitatibus consideratis, solet magno timore concuti, ingenti dolore percelli, & ad verissimam contritionem excitari. Præterea vt homo ista generali confessione omnes defectus aliarum confessionum particularium suppleat, & maiori luce, pudore, ac dolore, & diligentiori discussione, vna hæc, si potuerit, meritum omnium aliarum excellat. Ecclesia namque vnam solennitatem omnium Sanctorum instituit, in qua cunctarum solennitatum totius anni defectus suppleremus: & filius Ecclesiæ piam matrem imitatur, dum vno insigni actu defectus aliorum diluere, & merita perdita restaurare conatur. Ad hæc, vt peccator perfectissimo quodam humilitatis actu, vitam nouam incipiat, & secundùm altitudinem puritatis, quam molitur, fundamina humilitatis sternat. E Et quemadmodum Dominus à baptismate Ioannis, & ab stupendo humilitatis actu perfectionis prædicationem incepit; sic homo ab insigni quadam deiectione sui, vitam sanctam ac perfectam ordiatur. Tandem vt hæc confessio calcar sit, atque stimulus, quo homo se vrgeat, & ad nouam vitam arripiendam exsuscitet. Qui enim simul tot mala in Deum commissa considerat, solet maiori conatu rationem satisfaciendi quæritare, & in desiderio vitæ perfectionis accendi.

De Confessione speciali, & qualitatibus bonæ confessionis. §. II.

OB has ergo causas confessionem omnium peccatorum generalem in initio conuersionis, atque in eodem religionis ingressu, multæ ex familiis religiosis complexæ sunt. Nostra verò Societas non sine magna moderatione suscepit, vt scilicet, qui in seculo semel generaliter confessus fuerit, ad generalem confessionem initio faciendam non teneatur. Sed siue ista confessio præstita in ipso conuersionis exordio, generalis fuerit totius vitæ, aut partis eius; siue particularis, eorum peccatorum, quæ ab vltima confessione conscientiam peccatoris onerauerint, his circunstantiis ornetur necesse est, vt inueniatur fructuosa & salutaris, quas Bernardus, Laurentius Iustinianus, Albertus, & omnes in vniuersum Theologi, magna consensione deposcunt. Confessio namque debet esse intentione pura, vt propter Dei amorem, & peccati detestationem fiat: humilitate submissa, qua homo se magnum & ingratum peccatorem agnoscat: pudore suffusa, vt cum horrore turpitudinis peccati eius speciem & circunstantias exponat: compunctione decora, quæ à peccatorum odio ac dolore procedat. Sit vera, quæ nec exaggerando, nec minuendo peccatum, vllam falsitatem contineat. sit nuda, quæ omissa aut commissa, nullis ambagibus celet: sit integra, quæ nullum peccatum abscondat: sit discreta, quæ non tantùm externa peccata, sed etiam immunda desideria & impuras cogitationes effundat. Tandem sit fortis, quæ à dicenda veritate nulla inepta verecundia superetur: & fidelis, quæ, quantum homini possibile fuerit, iuxta id quòd Deus de peccatis cognoscit, ipsa sua confiteatur. Talem confessionem à peccatore exigit Dominus in illis verbis Ieremiæ: Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini.] Nam ille apud Dominum sicut aquam peccata sui cordis effundit, qui coram sacerdote, locum Dei gerente, ea integre, purè, & nudè, ac simpliciter manifestat. Cui confessioni remissio peccatorum promissa est, secundùm illud Dauidis: Dixi, confitebor iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.] Quod in persona hominis peccatoris dictum ipse Dauid in peccatum lapsus expertus est. Nam simul atque peccatum suum coram Natham propheta veraciter est confessus, in quo figuram egit confitentis apud sacerdotem peccatoris, sententiam suæ absolutionis audiuit, illis verbis: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris.]

Thren. 2. 19.
Psal. 31. nu. 5.
1. Reg. 12. 13.

Multa autem sunt, quæ hanc peccatorum confessionem facilem ac suauem reddunt. Primò quidem, quòd Dominus ipse illam in noua lege, in lege scilicet gratiæ & miserationis præcepit, cuius iugum suaue est, & onus leue; cuius præcepta grauia non sunt. Secundò, quòd non Angelo, sed homini fit, & qui dicit hominem, abyssum dicit infirmitatis, qui aut in similia, vel peiora peccata cecidit, aut Deo tantillum se absentante, potuit cecidisse, & maioribus miseriis se ipsum fœdasse. Tertiò, quòd ille homo cui peccata pandimus, locum Dei tenet, eius potestatem agit, & personam refert, atque adeo diuinitus viscera benignitatis induit, & sine vllo contemptu, imo cum magna miseratione casus peccatoris confitentis excipit. Deinde, quòd sub tam inuiolabili secreti sigillo peccata conscientiam exonerantis auscultat, vt debeat omnes mundi cruciatus pati, & ipsam mortem oppetere, quàm vel minimum peccatum confessione exceptum aperire. Item: Quòd Domino ita faciente, (& id non semel iu nobis animaduertimus) ipse sacerdos breui tempore peccatorum auditorum obliuiscitur, aut saltem eorum, ratione quadam nobis inexplicabili, recordatur, quæ non ea, vt ignominiosa ipsi peccatori, considerat. Rursus: quòd nullo modo potest, si forte voluisti prælato confiteri, notitia per confessionem habita ad externam gubernationem vti, aut te à loco vel munere dimouere, sed ac si nihil omnino audiuisset, debet in omnibus, sicut antea, procedere. Ac tandem confessionem facilem efficiunt vtilitates maximæ, ex illa depromptæ: nam ipsa culpas lauat, pœnas extenuat, gratiam ad cauenda in posterum peccata subministrat. Sed ex his vtilitatibus vnum aut alterum ex patribus audiamus. Ricardus Victorinus ait: Omnia in confessione lauantur, conscientia mundatur, amaritudo tollitur, mæror fugatur, tranquillitas redit, spes reuiuiscit, animus hilarescit. Siquidem beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.] Et Laurentius Iustinianus vberiùs: Confessio veniam impetrat, gratiam promeretur, humilitatem nutrit, cœlum aperit, iram Dei coërcet, pacem reddit, & offensam maiestatem citò propitiat, dummodo debito modo fiat.] Ac Bernardus suauiùs: Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatiorem. Si peccata sunt, in confessione lauantur: Si bona opera, confessione commendantur. Cùm mala tua confiteris, sacrificium Deo spiritus contribulatus: cùm beneficia, immolas Deo sacrificium laudis. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Confessio igitur est peccatoris vita, iusti gloria. Video Dauid dicentem: Peccaui;] & audientem: [Transtulit Dominus peccatū tuum.] Considero Mariam, si non verbis, tamen operibus, publicè sua crimina cōfitentem, & Dominū pro ea respondentē: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.] Respicio principem Apostolorum negantem timidè, amarissimè flentem, Christū illum respicientē. Fœlicem latronem intueor se accusantem, Christū excusantē, & Dominum promittentem: Hodie mecum eris in paradiso.] O quàm sublimis ista confessio, per quam de patibulo ad regnum, de terra ad cœlum, de cruce latro damnatus ac crucifixus ad paradisum ascendit.] Quis tantis vtilitatibus non se ipsum vincat, & non animosè ad se accusandum apud sacerdotem, accedat? Quis hac occultissima reuelatione peccati, qua vni tantùm sacerdoti dicitur, sua flagitia ab oculis vniuersi non operiat? Nam in extremo iudicio peccata hic ab oculis sacerdotis abscondita, cum ignominia oculis omnium Angelorum, & hominum aperientur, & quia nunquam fuerunt pœnitentia purgata, in æternum punientur.

Matt. 11. nu. 30.
Ricar. tract. de exterminatione mali. cap. 3.
Matth. 5. nu. 5.
Instru. de disciplina monast.
Bern. ser. de gradibus confessionis.
Psal. 50. nu 19.
Psal. 49. nu. 14.
2. Reg. 12 n. 13.
Luca. 7. nu. 47.
Luca. 22. nu. 61.
Luca. 23. nu. 43.

De satisfactione. §. III.

COnfessionem altera pars sacramenti pœnitentiæ, nimirum satisfactio imposita à sacerdote pro peccatis perpetratis, subsequitur. Quam peccator verè conuersus libenter acceptet, & se animosum ad eam opere complendam ostendat. Sic enim sacerdos, qui confessionem excepit, iuxta magnitudinem & numerum peccatorum, & iuxta necessitatem pœnitentis, condignam satisfactionem imponet. Talem itaque satisfactionem iste imponat, & ille grato & forti animo subeat, qualem peccatorū qualitas, & necessitas pœnitentis requirit. Nam pro multis ac grauissimis peccatis leuem satisfactionem indicere ridiculum est: & homini efficacibus remediis ad se in iustitia conseruandum indigenti, ea non serio præscribere, stultum est. Meritóque Dominus sacerdotes apud Ezechielem huius stultitiæ & negli-

Ezech. 34.4. gentiæ reprehendit, dicens: Quod infirmum fuit A non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abiectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis.] Sit itaque satisfactio peccatis, quæ quis confessus est, apta; vt quemadmodum medici non quæcunque medicamenta indifferenter cuique morbo adhibent, sed qualitati morbi proportionata; ita sacerdos, qui medicus est animarum, diuersis peccatis diuersa etiam remedia spiritualia præscribat. Ita scilicet, vt quemadmodum dicit Albertus, *Albertus in lib. de virtut. c. 42.* scientia & vita magnus, ad satisfaciendum pro superbia, opera humilitatis; pro auaritia, eleemosynarum largitionem; pro impudicitia, carnis castigationem, per cilicia & flagella; pro gula, ieiunium; pro loquacitate, silentium, & orationem; pro inuidia, charitatis opera, B & iniuriæ remissionem; pro rapina, opera liberalitatis indicat. Audi Ambrosium ad quod satisfactionis genus virginem lapsam adhortetur: *Ambr. li. ad virginem lapsam c. 8.* Lugubris, inquit, tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. Defluant oculi lacrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt. Pallescat facies, quæ quondam viruit impudicè. Denique totum corpus incuria maceretur, cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit. Cor verò fit liquescens sicut cera, *Psal. 21. n. 15.* ieiunus inquietans seipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiam cru- C cietur, quia in membra corporis cùm haberet dominationem, malo cessit imperio.] Hæc Ambrosius, quæ peccato carnis diluendo satis congrua videntur, & sic remedia inuestiganda sunt cuique delicto conformia, quæ pro illo aptam castigationem infligant.

Sit etiam satisfactio grauitati delictorum ad prudentis arbitrium commensurata, quæ scilicet peccati iam remissi pœnæ temporali, (nam æterna pœna per contritionem, ac sacramentum pœnitentiæ, in temporalem commutata est, nisi doloris magnitudo penitus illam euacuet) aliquo modo acerbitatem exæquet. Licèt enim, si res æqua lance libremus, vnum ignis purgatorij diem plurimi fortè dies acerbæ pœnitentiæ hîc factæ non suppleant, tamen, quia nos pœnas pro peccatis sponte subimus, & charitatis fer- D uore impellente præstamus, quod per se minus doloris & laboris habet, ratione charitatis, & spontaneæ oblationis, multo magis, quàm ipsum est, pœnarum in alia vita debitarum extenuat. Impleat ergo quisque ex præscripto à sacerdote ad castigationem carnis suæ, quod legimus in Apocalypsi conscriptum: *Apocal. 18.7.* Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.] Signum quippe est mentis tepidæ, & parum peccata detestantis, si velit, paruula ac facili satisfactione grauia peccata punire, & statim ac si nihil mali fecisset, impudicum corpus molli indulgentia tractare. Magnum est, ait Basilius, *Basil. hõ 3. in illud: Attende tibi.* & graue peccatum? multa opus habes confessione, lacrymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indiuulso ac continen- E ti ieiunio. Leuis est, nec intoleranda offensio? Huic quoque exæquetur pœnitentia.] Est ac si diceret: Tu debiti magnitudinem attentè considera, & iuxta illam quod debes, afflictionibus & pœnis exolue. Nam si in temporalibus reipublicæ commutationibus æqualitas dati & accepti necessaria est; multo magis in delictorum punitione aliqua pœnæ & culpæ commensuratio requiritur, tum vt diuinæ iustitiæ satisfaciat, tum vt condignus pœnæ dolor peccandi A desiderium tollat, & timor vltionis delinquendi voluntatem excludat.

Atque hæc est postrema satisfactionis qualitas, vt nimirum & præterita peccata seruata nonnulla proportione puniat, si pœnitens ad eam subeundam vires habuerit, & à futuris peccatis, sicut medicamentum salubre præseruet. Sacerdos enim, qui & medicus, & iudex est, quâ iudex, errata pœnitentis debita castigatione mulctet, quantum benigna prudentia dictauerit: quâ medicus verò, contritione, & confessionis sacramento curatum satisfactione à peccato retrahat, & quantum potuerit, iterum labi non sinat. Dicátque illi non solùm ore, sed multo magis remediorum adhibitione, quod Dominus cuidam ægroto iam ipsius benignitate curato dixit: Ecce B sanus factus es, iam noli peccare.] *Ioan. 5. n. 14.* Ista autem de satisfactionis qualitate dicta sunt, non vt animarum ministros moneamus, quos alio loco opportuniùs instruemus, sed vt pœnitentem perfectionis cupidum excitemus ad congruam satisfactionem acceptandam, vel si opus fuerit vltro ab spirituali patre poscendam. Eam namque postulare indicium est cognitionis peccati, humilitatis, & magni doloris, qui non tantùm pœnæ à sacerdote irrogatæ se subiicit, sed dum eam postulat, etiam proprijs manibus malitiam percutit, & peccatum auertit. Libentiùs etiam & feruentiùs quisque exequitur, quod priùs quàm sibi imponeretur, voluntate & desiderijs amplectebatur.

C

De fugiendis occasionibus peccatorum, & de faciendis dignis fructibus pœnitentiæ.

CAPVT VIII.

QVi ea ratione, quam exposuimus, peccata sua fuerit detestatus, & coram sacerdote ad id potestatem habente confessus, onerique satisfaciendi animo libenti subiectus, piè sibimetipsi persuadere poterit, se iterum cum Domino amicitiam iniisse, & eius gratiam comparasse. Hoc enim vnum signum est ex duodecim, quæ suprà retulimus, vitæ spiritualis, & diuinæ gra- *Tom. 1. li. 2. cap. 3. & 4.* D tiæ susceptæ. Isti autem ita conuerso dicit Ecclesiasticus: *Eccle. 21. 1.* Fili peccasti? non adiicias iterum: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.] Quod, vt quis iuuante Domino assequatur, nonnulla diligenter custodiat, quæ in hoc capite breuiter proponemus, quia ad alia, viris spiritualibus, à nexibus mundi liberatis, magis propria festinamus.

Primò ergo, qui se vult à præteritis peccatis illibatum custodire, occasiones peccatorum fugiat, & amicitias ac familiaritates eorum qui ipsum ad peccata impulerunt, animo constanti rescindat. Qui enim *Ecclesi. 3. 27.* amat periculum, in illo peribit.] Quis autem non videat, occasionem peccati, cadendi esse periculum, in quod certè homo temere se coniiciens, quam tanto labore quæsierat, vitam spiritualem amittet. Cui E optimè congruit, quod sequitur: *Ecclesi. 3. 28.* Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & prauus corde in illis scandalizabitur.] Nam re vera duas ingreditur vias, iustitiæ, & peccati; cœli, & gehennæ, qui nunc confessionem peccatorum sectatur, quæ via iustitiæ est; nunc verò ad occasionem, quæ via est peccati, reuertitur. Huiusmodi non habebit felicem euentum, quia nemo potest duobus dominis seruire, *Matth. 6. num. 24. 1. reg. 5. n. 2.* nec Dagon, & arcam Dei, id est, peccandi, & bene viuendi seminaria in eodem altari mentis collocare. Pro-

Leuit. 19. n. 19. hibitum est terram duplici semine seminare, vestem lana linóque contexere, & boue simul & asino terram aratro proscindere, vt intelligas, hominem illum abominabilem esse Domino, qui vult virtutem & vitium miscere, & nunc mediis virtutis insistere, nunc verò ad occasiones peccandi repedare. *Basil. cōst. m. nast. c. 4.* Verumenim, inquit Basilius, non in eo tantùm elaborandum nobis est, vt motus animi in cogitando moderemur, sed quoad fieri possit, ab earum etiam rerum congressu longissimè fugiendū est cum primis, quæcunque in conspectum nobis adductæ, refricata libidinum memoria, consilium rationísque vim nobis perturbant atque confundunt, belláque & solicitos in animo angores cient. Etenim bellum, quod præter voluntatem nostram incidat, nobis excipere fortasse necessarium sit; ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare, id verò summę stultitiæ est.] De eo, quod ex sacrificio ad expiationem peccati facto supererat, id in Leuitico præceptum est: *Leuit. 4. 11.* Pellem, & omnes carnes cum capite, & pedibus, & intestinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum.] In quo per mysterium datur intelligi, vt peccator, qui suam Domino mentem immolauit, omnia sua ex castris, vbi fuit occasio peccandi, statim efferat, vt oblatum sacrificium non displiceat. Occasionem itaque peccati deserat adeptæ sanctitatis amator, amicum infidelem, conuersationem suspectam, ludum, ingressum, aut egressum derelinquat: nam, qui prope foueam currit, atque discurrit, & ad eam se imprudenter inclinat, non mirum si se tutum ac securum cogitans, miserabiliter cadat.

De dignis pœnitentiæ fructibus. §. II.

SEcundò. Peccator post satisfactionem à sacerdote impositam, fideliter diligentérque completam, enitatur toto vitæ tempore ita se gerere, vt dignos fructus pœnitentiæ faciat, & pro ratione status spiritualis in quo se inuenerit, & virium quas habuerit, nunquam opera satisfactionis omittat. Scriptum est enim: *Eccles. 5. 5.* De propitiato peccato noli esse sine metu.] Si verò timor semper conseruandus est, non est pœnitentia deserenda, quæ nos debito peccati iam dimissi magis ac magis liberet. *Psal. 39. 13.* Circundederunt me mala, inquit sanctus Dauid, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei.] Idem autem quisque peccator debet de se ipso ac de suis peccatis pronunciare, quia aut numero aut iniquitate numerum etiam magnum excedunt. Si autem peccata sunt sine numero; quare satisfactio pro illis breui numero dierum finietur, & non tota vita protelabitur? *August. li. de vera & falsa pœnit. c. 13.* Si Apostolus, inquit Augustinus, etiam peccata per baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positis quid præter plorare restat? Quid nisi semper dolere in vita? Vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia?] *Michea. 7. 9.* Meminerit itaque peccator illius quod Micheas ait: Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum:] & donec in hora mortis ad iudicium veniat, & sententiam miserationis excipiat, iram Domini è memoria non deleat, & pœnitentiæ lamentum non deponat. Erit verò pœnitentia toto vitæ tempore tenenda condigna, si maioribus peccatis maior quoque corporis afflictio respondeat. Sic namque intellexit Gregorius illud Ioannis Baptistæ: *Luca. 3. n. 8. Gregor. hom. 20. in euang.* Facite fructus dignos pœnitentiæ.] Quisquis illicita nulla commisit, inquit, huic iure conceditur vt licitis vtatur: sicque pietatis opera faciat, vt tamen, si voluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod est grauius, in adulterium lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quanto se meminit & illicita perpetrasse.] Meritò quidem à maiori peccatore maior pœnitentiæ fructus exigitur: quoniam si terreni reges, eos qui in se grauiùs deliquerunt, iam reconciliatos solent ad maiores labores adigere, ne culpæ grauitas à pœna in immensum exorbitet; quare & rex cœlestis, cuius est rectitudo maior, non velit, eos qui grauiùs peccauerunt, grauioribus laboribus onerari? In hac verò afflictione continua, quam iustus sponte subit, personæ qualitas, & status spiritualis profectus, consideranda sunt. Quidam enim iustorum, qui vitæ spiritualis initium diligentissimè peregerunt, solent post aliquot annos corpus satis imbecillum supportare, & assiduas ægritudines sustinere, quas aut minùs discreta seueritas peperit, aut benigna Domini prouidentia eos efficaciùs emundare volens, immittit. Alij verò ad gratiam contemplationis subuehuntur, & dapibus cœli refecti suauissimè ab omnium conditore tractantur. Et tam illos quàm istos vult sæpe Dominus à multis afflictionibus corporis auocare. Illos quidem auocat, quoniam alio afflictionis genere, sine vlla comparatione duriore, purgantur, dum non iam propria manu, sed aliena, & eius, qui scit optimè flagellare, ferè semper affliguntur: istos verò, quoniam assidua contemplatio, & diuinorum inspectio, corpus ipsum satis extenuat, & eius vires absumit. His ergo maior moderatio in afflictione corporis conueniens est: de quo alio loco, & quidem commodiori, clariùs & vberiùs disputabimus.

De bonis operibus incipientium. §. III.

TErtiò. Non tantùm pœnitentiæ opera, ab eo qui ad Dominum conuertitur, exercenda sunt, sed etiam alia opera bona pro ratione status omnimodis suscipienda, quæ tempus bene occupent, præterita demerita præsentibus meritis euacuent, & loco vitæ carnalis abiectæ, vitam spiritualem ac puram instituant. Hoc enim putat Ambrosius illa Exodi lege fuisse signatum, qua dictum est: Primogenitum asini redimes oue:] *Ambr. li. 2. de Cain cap. 3. Exod. 34. 20. Matt. 11. n. 28.* Tractans quippe illa verba Saluatoris: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis,] hæc ait: Qua vocatione pleniùs mihi videor verba legis & mysteria recognoscere, quia asinam, aut commutandam oue docuit, aut redimendam pecunia, vt non solùm asinæ partum oue, hoc est, mundis immunda mutemus, sed etiam redimamus. Quod videtur exprimi si priùs sacrificio purificationis, & mysterio baptismatis, delictorum nostrorum inquinamenta lauemus, crimina quoque nostra bonis operibus, fideíque pretio, & miseratione redimamus.] Vnicuique ergo id curæ sit, suum statum considerare, vires expendere, vocationem agnoscere, & iuxta illam vitæ occupationes admittere. Ita videlicet, vt vel misericordiæ operibus vacet, vel deuotæ Psalmodiæ, & absconsioni in propria cella, & fugæ ab hominum consortiis, inhæreat, vel aliis docendis, & ad vitam Christiano dignam adducendis, insistat. Quamuis in hoc ordo non sit relinquendus: priùs namque humilitatis operibus vacandum est, quæ superbiam comprimant, & elationem abiiciant; deinde pietatis corporalis operibus, vt subuentioni pauperum, ac visitationi, & obsequiis infirmorum, postremo verò doctrinæ administrandæ intendēdum. Ne peccatori dicatur, fœtidum adhuc odorem delictorum in ore præferenti: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum meum per os tuum?] *Psal. 49. 16.* ne & magisterium, & onus docendi subeat, priusquā quæ docturus sit, & aliis traditurus,

Aug. ibid. addiscat. Vnde Augustinus eundem locum interpretans, pulchre ait: Quæcunque dicis, & qui vis te audiri, prior te audi, & dic, quod dicit in alio Psalmo quidam: *Psal. 84. v. 9.* Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.] Qualis ergo ego, qui non audio, quod in me loquitur, & volo vt alij audiant, quod per me loquitur? Audiam prior, audiam maxime? Quæ audiam? Quod loquitur in me Dominus Deus, [Quoniam loquetur pacem in plebem suam.] Audiam, & castigem corpus meum, & seruituti subiciam, ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus inueniar.] *1. Corin. 9. v. 27.* Quanto autem tempore quis litteratus de nouo à peccato conuersus debeat ab officio prædicationis vacare, & alijs operibus humilitatis distineri, consilio patris spiritualis relinquitur, qui, considerato pœnitentis feruore, & alijs circunstantijs, poterit hoc tempus silentij, & sapientis humilitatis metiri.

De oratione incipientium. §. IV.

QVartò. Pœnitens denuo conuersus ad Dominum illum modum orationis teneat, qui statui pœnitentiæ, & viæ (in qua ambulat) purgatiuæ conueniat. Ac proinde in sua meditatione consideret peccati malitiam, & fœditatem, pœnas terribiles, ad ipsum puniendum paratas, mortis acerbitatem, diuini iudicij rectitudinem, gehennæ cruciatum, & æternitatem. Cogitet miserias sæculi, breuitatem rerum visibilium, mundanorum ac prophanorum hominum vanitatem. His, & alijs similibus, quæ in tractatione de oratione (Deo donante) latè persequemur, poterit suas meditationes formare, & in se ipso affectus detestationis peccati, doloris, pudoris, contemptus sæculi, & sui ipsius, gratitudinis & amoris erga Dominum tantorum criminum condonatorem, accendere. *3. Reg. 4. v. 33.* Nam & de Salomone, qui in sacris Scripturis sapientissimus nominatur, scriptum est: Quoniam disputauit super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus.] Vniuersa quippe sapiens, non sine aliquo ordine, id est, iustus, considerat. Primò quidem hyssopum, quæ egreditur de pariete, id est, proprium delictum, quod à terra maledicta nostri cordis procedit, & consideratum ad humilitatem inclinat: postea verò cedrum Libani, id est, Christum Saluatorem, cuius meditatio ad altitudinis amorem, ac desiderium perfectionis inflammat. Primò iumenta, & reptilia cogitat, scilicet bestiales motus suos humi repentes, vt illos comprimat, postea volucres, & pisces, id est, res sublimes, & à terra distantes, vt cor sublime, & ab amore visibilium auulsum, accipiat. Huius autem sententiæ fuisse Bernardum (vt nunc alios patres omittam) nemo est, qui illum legens de vnguentis animæ disputantem, apertè non videat. Positis enim tribus vnguentis, contritionis, *Bern. ser. 10. in Cant.* deuotionis, & pietatis, sic ait: Est vnguentum, quod sibi conficit anima multis irretita criminibus, si cùm incipit cogitare vias suas, colligat, congerat, conteratque in mortariolo conscientiæ multas ac varias species peccatorum suorum, & intra æstuantis pectoris ollam simul omnia coquat igne quodam pœnitentiæ, & doloris, vt possit dicere cum Propheta: *Psal. 38. v. 4.* Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.] Ecce hoc est vnum vnguentum, quo anima peccatrix suæ conuersionis primordia condire debet, plagisque suis recentibus adhibere. *Psal. 50. v. 19.* Primum namque sacrificium Deo spiritus contribulatus.] Multa alia hic beatus pater postea ad idem propositũ affert, quæ nos consultò prætermus. Satis sit pœnitenti cognoscere hoc esse primum alimentum statui puerorum, aut incipientium conueniens, quod in exordio conuersionis positus debet non parcè, nec minutatim deglutire, sed abundanter, & ad multos dies in cordis amaritudine manducare. Sedeat primùm cum Maria ad pedes Domini, & lacrymis riget, antequam osculi memoriam faciat, & de manu Domini ampliora beneficia petat. Se ipsum ad modum illius pœnitentis publicani in infimo loco templi constituat, & præ pudore oculos ad cœlum leuare non audeat, vt aliquando tandem non præsumptuosè, sed obedienter, quia scilicet à Domino ad alta exercitia vocatur, ad honorabiliorem locum ascendat. Est enim Dominus humilitatis amator, qui humilem, & trementem, & ad conspectum maiestatis trepidantem, suo tempore exaltabit, superbum autem suæ fœditatis oblitum ad altiora ante tempus aspirantem cum indignatione repellet.

De memoria peccatorum moderanda. §. V.

QVintò. Hic orationis, & internæ exercitationis modus, non semper durare debet, sed pro alio subliminiori ac suauiori commutari. Licèt enim peccatoribus denuo conuersis, imò & imperfectis, qui nunquam ex toto se Domino tradunt, satis conueniens sit; qui timore ad nouam vitam vrgendi sunt, & debitorum contractorum memoria ad feruorem excitandi, tamen proficientibus & perfectis posset hæc exercitatio plus nimio protelata, aut detrimentum afferre, aut perfectionis augmentum impedire. Vt autem hanc rem, quæ aliquantulum inuoluta est, clariùs explicemus; illud primùm dicimus, doctum Domini esse sequendum, & in statu etiam sublimissimæ perfectionis instinctus, ac inspirationes eius amplexandæ. Quosdam enim continenti peccatorum præteritorum memoria percellit, qua non eos ad desperationem, nec pusillanimitatem adigit, sed ad amoris feruorem, & ad magnam perfectionem euehit. alios verò ab ista recordatione auocat, & memoriam beneficiorum illis, ac rerum cœlestium illustrationes frequenter immittit. Inter illos primos numeramus Dauidem asserentem: Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. *Psal. 37. v. 18. 19.* Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.] Et rursus: *Psal. 50. v. 5.* Quoniam iniquitatem meam ego cognosco; & peccatum meum contra me est semper.] Numeramus & Petrum, qui, authore Clemente, singulis noctibus, alijs *Clemens.* dormientibus, quasi furtiuè surgebat, & peccatum suum, quo Dominum negauit, amarissimo fletu rigabat. Numeramus & Paulum ita ad Timotheum *1. Timo. 1. 12.* scribentem: Gratias ago ei, qui me confortauit Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio: Qui priùs blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] Et vt aliquid ex nostris temporibus afferamus, hunc spiritum perpetuæ compunctionis habuit Beatus pater noster Franciscus Borgia, qui, vt ex suis exercitationibus spiritualibus cõstat, continuò ex memoria vitæ præteritæ seipsum ad incredibilem quandam humilitatem, & infra omnes res creatas deiectionem mirabiliter excitabat. Inter alios verò suauiori spiritu ductos, numeramus Magdalenam, quod ad corpus attinet, asperrimam quidem vitam agentem, sed Angelorum colloquijs semper intentam, & ardore diuini amoris æstuantem. Numeramus & Augustinum, qui, licèt in confessionibus & meditationibus suis non semel memoriam suorum peccatorum faciat, tamen magis spiritu amoris & dulcedinis abundabat. Numeramus & Beatum Patrem nostrum Ignatium, post victos scrupulos, non iam in cœno antiquarum vani-

catorum lugendarum hærentem, sed ad cœlestia meditanda, & ad mysterium Trinitatis contemplandum, anhelantem. Hæ itaque duæ viæ in hoc conueniunt, quòd nunquam omnino memoriam peccatorum præteritorum deponunt, quæ mirificè in omni statu ad custodiam perfectionis, scilicet, ad humilitatem, proficit, & præcipuè in fine vitæ, (quod Augustinus subnotauit) ad bonam ac securam mortem subseruit. At in hoc etiam secernuntur, quòd illi primi fere semper spiritu compunctionis tanguntur, & pane lacrymarum saginantur; hi verò memoria peccatorum fere in totum absorpta, delicatioribus cibis, beneficiorum diuinorum, & cœlestium meditationum esculentiis implentur. Ac proinde quisque, non sine consilio spiritualis patris attentè consideret ad quem modum orandi & meditandi vocetur, & illum, ac ductum spiritus sancti, sine vlla cunctatione sequatur.

B

Sed quid illi faciendum est, qui vocationem Domini manifestè non sentit? an memoriam peccatorum omnino deponet, aut toto vitæ tempore illam sine intermissione seruabit? Certè memoria peccatorum fere semper à viro perfecto, aut iam mediocriter ad perfectionem tendente, omnino abiicienda est, vt tanquam seruus fidelis, sine vlla pusillanimitate, sine vllo immoderato timore possit in oratione magna petere, magna desiderare, & more filij dilectissimi, ac sponsæ charissimæ, affectibus amoris vacare. Petitionem namque magnarum virtutum, & donorum pro se, & pro aliis, à memoria peccatorum impediri certum est: quæ affectus maximæ erubescentiæ & timoris generat, & cor eius, qui deliquit, ad postulandum angustat. Quod confirmat dictum Ecclesiæ docentis Hermam sub specie anus, vt habetur in libro pastoris: Dixit enim illi, peccata sua Domino confitenti: Desine iam pro peccatis tuis tantum orare, ora & pro iustitia, vt accipias partem ex ea in domo tua.] Et verè Spiritus ipse sanctus omnem lacrymam ab oculis iustorum abstergens, & eorum corda fiduciæ dono fortificans, illosmet, quos antea ad memoriam assiduam peccatorum, & ad non interruptam compunctionem excitauerat, post dies luctui destinatos, quos ipse sua prouidentia iuxta criminum qualitatem, & compunctionis feruorem decreuerat, ad obliuionem illorum, & beneficiorum commemorationem, & desideria amoris instigat. Denique iam non dicit à delicto purgans: Et confusio faciei meæ cooperuit me:] nec illud: In te Domine speraui, non confundar in æternum.] Sed potiùs se exauditum esse conspectans, pro gratiarum actione decantat: Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.] Audi Ricardum Victorinum, quomodo spiritui sancto hanc peccatorum obliuionem adscribat: Dolor pœnitentiæ, ait, est ignis ille, quo solent spirituales viri vanitatum aristas comburere, & in abominationum fauillas vertere. Has vsque fauillas in conscientiæ nostræ adhuc area toleramus, quando de præteritis culpis confusi vel suspecti sumus. Sed flante vento fauillæ tolluntur, cùm ad Spiritus sancti inspirationem reatus nostri formido omnis atque suspicio absorbetur, & per spem veniæ ab omnis confusionis nigredine conscientiæ nostræ area mũdatur, ita vt veraciter Domino psallere possimus: Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.] Impedit ergo præteritorum recordatio peccatorum, mentis tranquillitatem, tollit internã suauitatem, atque dulcedinem, minuit spem, aut in quendam teporem conuertit, vt non audeat homo ad magna aspirare, & ab eo,

Lib. 1. par. 10. vision. 3.

Psal. 43. num. 16

Psal. 30. n. 2.

Psal. 102. 1.

Richar. lib. 1. de erud. int. hom. c. 19.

Isa. 38. n. 17.

A

in quem grauiter offendisse se meminit, dona perfectis promissa deposcere. Quòd autem assequi, & quieti contemplationis obstet, probat latissimè Cassianus, cuius vnam tantùm sententiam, qua apertè suum sensum exponit, in fine subiiciebam. Cæterùm quod paulo antè dixisti, inquit Pinuphius Abbas, Germano respondens, te etiam de industria præteritorum peccatorum memoriam retractare, hoc fieri penitus non oportet, quinimmo etiam si violenter irrepserit, protinus extrudatur. Multum namque retrahit mentem à contemplatione puritatis, eius præcipuè, qui in solitudine commoratur, implicans eam sordibus mundi huius, & præfocans fœtore vitiorum. Dum enim recolis ea, quæ secundùm principem huius sæculi per ignorantiam, siue lasciuiam commisisti, vt concedam tibi, quòd in hac cogitatione posito oblectatio nulla subrepat, certè antiquæ putredinis vel sola contagio, necesse est vt tetro mentem fœtore corrumpat, & spiritualem virtutum fragrantiam, id est, suauitatem boni odoris, excludat. Cùm ergo præteritorum memoria vitiorum pulsauerit sensum, ita ab ea resiliendum est, sicut refugit vir honestus & grauis, si impudicæ ac procacis fœminæ in publico, aut colloquiis aut amplexibus appetatur.] Memoria itaque peccatorum assidua, ex grauissimorum patrum sententia, cui experimentum quotidianum fauet, pœnitentem mundat, perfectum fuscat: illum ad proficiendum, istum ad nimium, & suo statui non conuenientem timorem inuitat; quare incipiens illam vt pretiosam gemmam custodiat, at proficiens, atque perfectus, pro solidioribus & suauioribus imitationis, gratitudinis, & amoris cibis abiiciat.

Cassia. coll. 20. c. 9.

C

Hæc autem communiter, & vt in plurimum seruanda sunt, tamen aliquando vtile est, etiam perfectis, quasi ad initia conuersionis redire, & præteritorum memoriam peccatorum refricare. Tunc scilicet, cùm aliquam superbiæ & ambitionis tentationem persentiunt: cùm aliquo tepore & negligentia pulsantur, cùm aliquem defectum solito grauiorem admiserunt, cùm inter alios à Domino communi calamitate castigantur, & tandem, cùm speciali impulsu se vident ad peccata commemoranda vocari. Solet enim Dominus mirabili quadam ac ineffabili ratione perfectis mentibus memoriam suauissimam antiquorum peccatorum, ac pristinæ paupertatis ingerere, vt se ipsos eius beneficio tantis malis liberatos aspiciant, & lætissimas laudationes, ac amoris plenas gratiarum actiones referant. Canúntque Domino, in suorum peccatorum interitu, canticum Mariæ sororis Mosi. Cantemus Domino: Gloriosè enim magnificatus est: equum, & ascensorem proiecit in mare;] Electi principes eius submersi sunt in mari rubro. Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.] Quæ memoria hac securitate concepta non angustat animum, sed dilatat; non terret, sed mulcet: non ad inquietum timorem, sed ad ardentissimum amorem patris talia & tanta remittentis, & talia & tanta donantis, accendit. Huius verò generis, vt credo, erat memoria peccatorum Dauidis, Petri, & Pauli, & aliorum, quos suprà retulimus, qui ad sublimitatem puritatis subnecti, non in peccatis pristinis tanquam in cœno eos retardante iacebant, sed tanquam in commemoratione beneficiorum Domini respirabant. Quod & Chrysostomus, agens de memoria Pauli, qua sua peccata coram se ipsu statuebat, ait, in hunc modum scribens: Oportet nos recordari priora delicta, etiam ea pro quibus veniam consecuti sumus, vt in-

D

E

Exod. 15. n. 21. n. 4. & 5.

Chrysost. 2. de compunctione cordis ad Stem.

tuentes

tuentes quòd ingentem modum debiti nobis remisit Deus, & ampliùs eum diligere possimus, & verecundiam pudorémque concipere.] Omnia ergo consonant, & vnus atque idem est spiritus Dei sanctos suos regens, qui eius ductum sequentes, debent communiter, & vt in plurimum memoriam anteactæ vitæ deponere, & beneficia diuina, ac perfectiones sui Creatoris meditari, & amore ac desiderio patriæ cœlestis succendi, interdum verò ex causis prædictis, vel cùm Dominus ad id internùs vocauerit, antiquorum peccatorum recordari, & se indignissimos reputare, ac tali memoria compungi. Solet enim ille, qui suos amore matris amat, eos propter antiqua peccata tristes, & memoria pristinæ infidelitatis turbatos, vt eos recreet, mirabili consolatione lenire, & vt fiducialiter ad eum accedant, dulcissimis dilectionis signis amplexari. Nos autem, qui hanc peccatorum grauium materiam quasi tristes cœpimus, læti perficimus, quia minùs cogitantes, diuinorum beneficiorum memoria, & internæ suauitatis recordatione, vltimam ei manum imponimus.

Neminem posse in hac vita sine speciali priuilegio omni leui peccato carere; quemque tamen posse cum Dei gratia peccata leuia in dies magis ac magis minuere.

CAPVT IX.

QVÆ de fuga lethalium peccatorum dicta sunt, ad primum gradum spiritualis vitæ pertinet, quem postquam tenuerit virtutis & perfectionis amator, & anterioris vitæ peccata grauia per veram contritionem spiritus, & oris confessionem, abluerit, ac pro ipsis satisfecerit, & iam diuina gratia adiutus quasi ex consuetudine vitauerit, nec se ipsum tam dira & acerba morte confecerit, opus est vt vltrà progrediatur, & ad secundum gradum virtutis, nempe, ad fugam leuium & venialium peccatorum, ascendat. Vt autem ad quid eum exhortemur, intelligat, quid vniuersa Theologia de huiusmodi peccatorum fuga sentiat, exponemus, ne aut vltra humanæ naturæ possibilitatem præsumat, aut imbecillitatem prætendens, in totum id quod viri spirituales consequi solent, non tendat. Certum ergo est, & constans apud omnes Theologos, posse hominem etiam post Adæ peccatum, cum gratia Dei, omnia & singula vitare peccata venialia, quo tempore ipsa diuisim occurrunt, cùm Deus non minus rectus quàm benignus hæc peccata vetans, creaturam suam ad aliquid impossibile non obligauerit, neque ei quod præstari non possit, vnquam præceperit. Cuius sententiæ assertor manifestissimè est Augustinus ita scribens: Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominem sine peccato, non est eis continuò incauta temeritate obsistendum. Si enim esse posse negauerimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti, vel misericordiæ, qui hoc adiuuando efficit, derogabimus.] Et paucis interiectis: Si à me quæratur, inquit, vtrùm homo sine peccato possit esse in hac vita, confitebor posse per Dei gratiam, & liberum eius arbitrium.] Id etiam regius vates satis ostendit, qui, cùm dixisset: Tu mandasti mandata tua custodiri nimis,] id est, perfectè, ita, vt nec in magnis, neque in minimis ea transgrediamur, non despondet animum, nec impossibilitatem causatur, sed

Aug. li. 2. de p. m. c. 6.

Psal. 118. n. 4.

A optans prosequitur: Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.] Quis autem optaret quod nec per proprias vires, nec per Dei gratiam efficere posset? Et sæpius idem scriptura proclamat, iubens vt simus sine querela; & perfecti in Christo, & sancti, ac immaculati in conspectu Dei, quæ profectò non præciperet, si nobis etiam omnium leuium peccatorum abiectionem impossibilem iudicaret. Hæc namque peccata maculæ sunt, & defectus, quæ virtutem fuscant, & mentem nostram vtcunque commaculant.

n. 5.

Philipp. 2. nu. 15. Coloss. 1. n. 22.

Certum est etiam, immo & priori dicto certius ac firmius, quòd licèt homines cum gratia Dei possint singula leuia peccata vitare, nullus tamen purus homo (vna Beata virgine excepta) omnia huiusmodi B peccata vitauit, ac se immunem ab omni macula custodiuit. Illa quidem, quæ singulari priuilegio omnipotentis, nec in ipso momento conceptionis sorduit, nunquam se vel minimo contagio alicuius defectus infecit: reliqui verò quantumuis sancti, quantumuis perfecti, vltra originale peccatum aliquas saltem leues maculas propriis actibus contraxerunt, aliquo se, vel paruo peccato fœdarunt. Sacræ quidem litteræ vt hominem in sui cognitione stabiliant, nullum sui generis peccato eximunt, sed omnes maculis & delictis inuoluunt. Non est, dicunt, homo qui non peccet.] Et, Septies in die cadit iustus:] id est, multoties: Et, Non est homo iustus, qui faciat bonum, & non peccet.] Et, Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum C me ducentem in legem peccati.] Et, In multis offendimus omnes.] Et, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] Quæ omnia cùm de vniuersis hominibus, sine exceptione alicuius; aut etiam expressè de iustis loquantur, manifestè indicant, etiam iustos ac perfectos viros peccatis saltem leuibus non carere, quos Dominus orare docens, inter alia docuit postulare: Dimitte nobis debita nostra:] quasi omnes habeant, quod Dominus sibi dimittat. Longum esset, & extra propositum nostrum, sanctos patres suam imbecillitatem confitentes citare; sunt enim omnes, qui diuinis scripturis edocti, & proprio ac alieno experimento eruditi, id ingenuè fateantur. Id ait Irenæus, D Cyprianus, Chrysostomus, Nazianzenus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Bernardus, Ricardus Victorinus, Thomas, & alij, quotiescunque hanc materiam tractare contigerit. Nos his omnibus prætermissis, duos tantùm in medium afferamus. Alter sit Leo Papa, qui assiduas huius vitæ tentationes exaggerans, hæc ait: Nec facilè prouenit cuiquam tam incruenta victoria, vt inter multos hostes, frequentésque conflictus, etiam si sit liber à morte, sit quoque immunis à vulnere.] Alter sit Ioannes Cassianus in hunc modum scribens: Impossibile namque est quemlibet sanctorum non istis minimis, quæ per sermonem, per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem, per necessitatem per voluntatem, per obreptionem, per somnium admittuntur, incurrere.] Quare meritò Mileuitanum Concilium anathemate percutit eos, qui verba Ioannis E Apostoli; Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus,] propter humilitatem dicenda esse autumant, non quia omnes aliqua macula sordeamus. Poterat enim dicere Apostolus: Si dixerimus quia non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cùm ait: Nos ipsos seducimus: satis ostendit, eum, qui se dixerit non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.] Meritò etiam Irenæus ait, homi-

3. reg. 8. 46.
Prouer. 24. 16.
Eccles. 7. 21.
Roman. 7. 23.
Iacob. 3. 2.
1. Ioan. 1. 8.
Matth. 6. 12.
Irena. li. 3. c. 37.
Cypri. ser. de opere & eleemo.
Chrys. hom. 20.
Nazia. orat. de plaga grādinis.
Ambr. in Isaiā. citat August. lib. de gratia Christi c. 47.
Hiero. 2. c. Pelag.
Aug. epistola. 29. ad Hiero.
Grego. lo. 5. in 1. reg. ad c. 14.
Bern. ser. 26. 73 in Cant.
Ri. ar. de statu interiorus hominis. c. 21.
Thomas 4 q. 109. artic. 8.
Leo serm. 4. de ieiunio decimi men.
Cassia. coll. 11 c. 10. vlt. octā coll. 20. c. vlt. & coll. 22. c. 13.
Concil. Mileui. can.
1 Ioan. 1. n. 8.

Irena. 5.

nem post peccatum à Domino morte fuisse mulctatum, non tantùm ad vindictam peccati, sed etiam ad misericordiam peccatoris, vt non sempet transgiessot & peccatot existeret, sed ad alium statum immortalitatis transitet, in quo sine peccato viuens, maculas pro perfecta puritate commutaret, & vitam aliam cœlestem sine vlla peccati contagione obtineret. Et verè Domine ita est. Miseratio tua est quòd viuamus, vt lacrymis & gemiobus nostras maculas detestemur, & tibi in aliquo seruiamus: & miseratio tua est, quòd moriamur, vt sordes tandem omnium peccatorum exuamus, & ad patriam ab exilio translati aliquando peccare cessemus.

Nec sola sanctarum scripturarum, & sapientissimorum patrum authoritas ad hoc sentiendum & confitendum nos adigit; sed etiam manifesta ratio & experientia compellit. Gratia enim Dei post Adæ peccatum, licèt in hac vita sanet mentem, nunquam tamen omnino reparat carnem, dicente Paulo: Ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.] Caro verò nondum reparata, nec ad plenum sanata, motus suos habet, siue iræ siue concupiscentiæ, præceptis Dei contradicentes, & aduersus rationem rebellantes. At istos motus ratio etiam vigilantissima per totam vitam non reprimit; sunt enim innumerabiles, nec illis in omni occasione resistit: dum namque huic ex professo renititur, alius ex improuiso, & fortè contrarius, insurgit, cui (vt oportuerat) citò non obsistit. Ergo nolens, id est, non plenè volens, aliquod vulnus sentit, aliquod peccatum admittit, quod in isto carnis siue sensualitatis motu, non ad plenum represso, consistit. Et quidem humana ratio, per peccatum, adhuc post gratiam acceptam, obscura permansit, adeo, vt secundùm dictum Sapientiæ, Incertæ sint prouidentiæ nostræ;] & iuxta Paulum, Quid oremus, sicut oportet, nesciamus.] Mansit etiam non omnino fortis, & robusta, vt nouerit singulis momentis importunitati carnis reluctari, & etiam in minimis eius procacitatem compescere. Quam imbecillitatem Paulus aduertens, exclamat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?] Hæc autem obscuritas in causa est, vt sæpe in rebus aut deficiat, aut excedat: & hæc infirmitas vi appetitus impulsa vt in multis offendat, & tædio tantorũ impedimentorum, quæ ipsi rectè progredi volenti, obsistunt, nunc hic nunc illic victa succũbat. Sed bone Deus, quis hoc in se ipso quantumuis sanctus non experitur? Quis gloriari potest castum se habere cor, id est, omni peccati fæce purgatum? Quis aliquando non est in oratione distractus? Quis in Psalmodia non est minori reuerentia, quàm par erat, affectus? Quis interdum in Missæ sacrificio non tepuit? Quis non fuit cogitationum inanium vanitate delusus, aut desideriorum terrestrium vilitate pulsatus, aut affectus inordinati insurrectione commotus? Quis aliquando cùm loqui debuisset, non siluit, aut tempore silentij verbum non promsit, & in otioso sermone non excessit? Quis cibi, potus, & somni mensuram ita districtè seruauit, vt nunquam plus necessario, aut minùs acceperit? Aduerte quæ Cassianus inter leuia peccata recenseat. Aliud, inquit, est admittere peccatum mortale, & aliud est, cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otiosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid hæsitare, aut subtili quadam cenodoxiæ titillatione pulsari, aut necessitate naturæ aliquantisper à summa perfectione recedere. Hæc enim sunt septem lapsuum genera, in quibus vir sanctus, licèt nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit.] In his & aliis similibus, quæ vix possunt numero comprehendi, tot sunt occasiones leuiter delinquendi, vt planè insanus sit, qui putet se solertissima etiam diligentia omne veniale peccatum vitasse, & nullum defectum, nec interiùs in corde, nec exteriùs in humanis actionibus incurrisse. Fortè quis in aliquo genere nunquam per totam vitam, nec venialiter deliquit, vt si diues timoratus nunquam furtum nec leue fecerit, aut princeps suo regno contentus, nunquam alienum, nec leuiter concupiuerit. Et de Ioanne Baptista, & de Iosepho sponso Virginis æquum est existimare, nunquam nec leuiter aduersus castitatem peccasse: & de Thoma Aquinate memoriæ proditum est, nunquam suam puram animam inanis gloriæ leui peccato infecisse. At omnia prorsus venialia vitasse, ad Angelos pertinet, qui nulli originali peccato subiecti, nec carne mortali circundati, potuerunt diuina gratia adiuti, sine vllo delicto, & cum magno merito, ad felicitatis possessionem euolare.

Roma. 7. nu. 25.

Sapien. 9. nu. 14.

Rom. 8. nu. 26.

Rom. 7. n. 24.

Cassia. collat.

Statuamus ergo hominem diuisim (vt aiunt) & oblata occasione, posse omnia venialia peccata vitare, nam si non posset, non peccaret, cùm peccatum non nisi à libera voluntate procedat, & tamen nunquam vitare, nec id quod in sua est potestate, vnquam aut fecisse, aut facere, aut esse facturum. Multa enim sunt, quæ possumus facere, & nunquam facimus. Nam & ego potui Romam iuisse, & nunquam iui: & potui pedes hanc latissimam prouinciam peragrasse, & nunquam peragraui: similiter potui quodcunque peccatum leue, dum occurrit, vitasse, & non vitaui: & quia non vitaui, potens vitare, ideo deliqui; nec deliquissem, si vitare non potuissem. Augustinus profectò ad hanc eandem dissoluendam quæstionem, multis astruit plurima fieri posse, quæ nunquam fiunt, nec fient. Absurdum tibi videtur dici, ait ad Marcellinum, aliquid fieri posse, cuius desit exemplum, cùm sicut credo non dubites, nunquam esse factum, vt per foramen acus camelus transiret, & tamen ille, scilicet Christus, hoc quoque dixit Deo esse possibile. Legas etiam duodecim millia legionum angelorum, pro Christo, ne pateretur, pugnare potuisse, nec tamen factum. Legas fieri potuisse, vt semel gentes exterminarentur à terra, quæ dabatur filiis Israel, Deum tamen id paulatim fieri voluisse: & alia sexcenta possunt occurrere, quæ fieri vel potuisse, vel posse fateamur, & eorum tamen exempla, quòd facta sint, proferre nequeamus. Vnde non ideo negare debemus fieri posse, vt homo sine peccato sit, quia nullus est homo, in quo id perfectum esse, demonstrare possimus.

Aug. lib. de spiritu & lit. c. 2.

Matt. 19. nu. 26.

Matt. 26. nu. 53.

Iudic. 2. nu. 23.

Duobus autem his positis, quòd possumus vitare omnia peccata leuia paulatim occurrentia, & non vitamus, & ideo peccamus; videndum est nunc quid viri perfecti circa hæc peccata faciant, & quousque in eorum deuitatione procedant, vt pro posse illos imitemur. Multi ergo ex perfectis hominibus in carne viuentibus, hoc consequuntur, vt post conuersionem suam, ac gustatam spiritus sancti dulcedinem, nunquam aut rarissimè peccata venialia scienter & ex industria, & cum plena deliberatione, committant. Ita scilicet vt aduertentes ipsi hoc verbum, Est peccatum veniale, ob reuerentiam diuinæ maiestatis, quam vnicè venerantur, & diligunt, illud verbum nec pro salute totius

mundi

D. Thom 22. q. 109 art. 8. & 9.

A mundi proferre conſtituant. Quod ita eſſe Thomas Aquinas, ſi profundè intelligatur, non obſcurè fatetur. Omnem enim impoſſibilitatem moralem (quam vocat) carendi veniali peccato, ad duo reuocaſſe videtur; ſcilicet ad infirmitatem carnis, & ad obſcuritatem mentis, ſæpe quid expediat, neſcientis: viri autem perfecti, aut ferendè proficientes, ſcientia illuminati, qua aliquid peccatum leue eſſe cognoſcunt, & gratia ampliori roborati, & dulcedine diuini amoris illecti, non eſt cur non facilè carnis infirmitatem ſuperent, & motus eius ad illicita tendentes cohibeant. Quod autem in vno leui peccato faciunt, in omnibus quæ aduertunt, faciunt. & primum motum inſurgentem vt à leui peccato libetentur, priuſquam vlterà progrediatur, impediunt. Hos Bernardus, B & meritò, beatos ac fœlices appellat. Beatus huiuſmodi homo, inquit, & abundanti ſpiritus influens maieſtate, qui ſuauis & vnctus portat omnes, & neminem onerat ipſe: qui terribilius & horribilius ipſa gehenna iudicat, in re leuiſſima vultum omnipotentis ſcienter offendere.] Planè beati ſunt, qui licèt ea infirmitate peccent (quemadmodum enim, ait Iob, Nemo mundus à ſorde) tamen nunquam ſcienter, & ex malitia, delinquunt. Nam ex infirmitate peccare, infirmæ carnis opus eſt; nunquam tamen ea deliberata voluntate delinquere, nec leuiſſimè, opus eſt abundantis charitatis, quæ non tantùm Creatorem ſuum omnibus prætulit, ſed nec minimam eius offenſam ſciens & volens admittit. Conijce C oculos, quæſo, in Franciſcum, in Dominicum, in Bernardum, in Ignatium noſtrum, & in alios ſimiles ſanctos, & videbis te manifeſtam iniuriam illis facere, ſi de ipſis, quòd ſcienter, & de induſtria peccata venialia fecerint, cogitares. Quod autem illi habuerunt, multi viri ſpirituales ad perfectionem currentes, ſine dubio habent, qui licèt ſæpius ex infirmitate in leuibus cadant, nunquam tamen multis annis in huiuſmodi ſcienter & ex induſtria deficiunt. Non enim nunc abbreuiata eſt manus Domini, vt iuſtos ſuos ab iſta infidelitate ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt auris eius, vt dilectiſſimorum preces non exaudiat, quibus quotidie poſtulant, ſi non ab omni peccato, (quod mortalitas iſta non patitur) ſaltem à procacitate, & fronte meretricis liberari. D Frontem verò meretricis habet, qui poſt diuinam maieſtatem intimè cognitam, poſt ampliſſima eius dona ſuſcepta, poſt guſtatam cœleſtium contemplationum ſuauitatem, audet, ſciens & aduertens aliquid Domino diſplicere, illud, licèt leuiſſimum, coram oculis ſui Domini & Creatoris patrare. Interrogemus itaque viros ſanctos, & obteſtemur illos per nomen Domini, cui ſe totos commiſerunt, vt dicant nobis ſine vllo lædendæ humilitatis timore, an aliquod peccatum veniale, non ex infirmitate, ſed ea induſtria, & ex malitia per aliquot annos commiſerint; & ſi dixerint, quia longo tempore, aut nunquam, aut vix E ex malitia peccarunt, credamus eis, ſunt enim teſtes omni exceptione maiores, & eos in hoc ſequi & imitari conemur. Quod profectò ſine vllo timore & dicendum & ſcribendum eſſet, niſi tanta eſſet horum temporum malitia, tanta imperfectorum audacia, vt quod ipſi in ſe non vident, ſtatim impoſſibile credant. In quos optimè quadrat illud Iudæ Apoſtoli: Quæcunque ignorant, blaſphemant:] quia ſuam exiguitatem & tepiditatem menſuram perfectorum faciunt, immo &

Bern. ser. de Triplici cohaerentia vinculorum.

Iob. 14.

Isa. 59. 1.

Iuda. in Canon. n. 10.

A diuinam gratiam ſanctos minimè iuuantem eleuare præſumunt.

Aliud etiam perfecti & proficientes circa peccata leuia faciunt, ſcilicet ea quæ per ignorantiam aut imbecillitatem contrahunt, in dies poſtulatione amplioris gratiæ, & diligentiſſimâ vigilantia, magis ac magis minuere. Curantque vt vt hæc minuta peccata, quæ omnino vitare non poſſunt, ſint ſaltem pauciora numero, & malitia tenuiora, vt ſic quotidie magis grati ſint apud Dominum, & maiorem mentis ſuæ puritatem obtineant. Hæc ita eſſe Gregorius manifeſtò docet his verbis: Conſiderare magnopere quid agere iuſti ſoleant, debemus. Qui plerunque ſi qua in ſe quamlibet leuiter carnalia eſſe deprehen- B dunt, hæc in internis ſenſibus tertactantes, vehementer in ſemetipſis inſequuntur: afflictione ſe conterunt, magniſque cruciatibus vel minima in ſe praua diiudicant, atque hæc per pœnitentiam damnant. Quod idcirco agunt, vt in conſpectu æterni iudicis & ipſi inueniri, in quantum eſt poſſibile, irreprehenſibiles debeant: & hi qui eos ſic ſe iudicare conſpiciunt, emendare ſemetipſos à culpis grauioribus inardeſcant.] Et rurſus alio loco, explicans illa verba Dauidis: Pro hac orabit à te omnis ſanctus in tempore opportuno,] ait: Quanto electus quiſque maiori ſanctitate præeminet, tanto magis de his, ſine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis ſanctior Paulo, qui de ſe diffidens, de corpore C mortis per Dei gratiam liberari exſpectat? Sancti enim viri licèt magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obſcuritate quod ferant. Et licèt iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quaſdam noctis reliquias, nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis diſpenſatione agitur, vt qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ad humilitatis celſitudinem ſua meliùs infirmitate ſubleuetur: quatenus vnde parua reprehenſibilia humiliter patitur, inde meliùs in iuſtitiæ virtute roboretur: & eo ſe in virtutis culmine erectum minimè ſentiat, quo ſuis viribus, etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Hactenus ille.] Et Iſidorus breuiùs: Sunt peccata leuia, quæ ab incipientibus quotidiana ſatisfactione purgantur: quæ tamen à D perfectis viris velut magna crimina euitantur.] De his in Eccleſiaſtico dictum eſt: Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.] Præparant quippe corda ſua in aduentum Domini, cùm ea magna ſolicitudine etiam à leuioribus purgant: & ſanctificant in conſpectu eius animas ſuas, dum eas diebus ſingulis ab his aſſiduis imperfectionibus, quæ omnino vitari non poſſunt, magis ac magis emundant. Cuſtodiunt hi, quantum poſſunt, mandata Domini; quòd ſi omnino ſuo deſiderio non ſatisfaciunt, nec concupitæ puritati, (ſicut re vera non ſatisfaciunt) patientiam habent vſque ad inſpectionem illius, id eſt, vſque ad diem E examinis, in quo perfectè purgabuntur, vt perfectè mundati, in cœleſtes manſiones introeant. Cùm ergo iſta duo perfecti circa leuiora peccata præſtare ſoleant, nos qui tendentes ad perfectionem inſtruimus, ad eadem illos hortari volumus. Nec dicimus illis vt nunquam peccent vel leuiter, quod ſatis nouimus à nullo puro homine, præterquam à Beata virgine, fuiſſe præſtitum: ſed quòd aſpirent ad hoc, vt nunquam ea induſtria, & cum plena deliberatione, leuia peccata faciãt, & vt cætera ab ipſa naturæ noſtræ mi-

Greg. 11. moral. c. 15.

Psal. 31. n. 6. Gregor. in Psal.

Rom. 7. n. 25.

Psal. 83. n. 6.

Isido. 2. sent. cap. 18.

Eccles. 2. 20.

ſeria, & imbecillitate manantia, quotidie magis ac magis adhibita diligentia diminuant.

Peccata venialia fugienda eſſe propter mala, ad quæ diſponunt.

CAPVT X.

MVLTA ſunt, quæ virorum ſpiritualium mentes ad magnum timorem iſtorum peccatorum leuium, & ad eorum fugam ac deteſtationem impellunt, quæ omnia breuitatis & lucis gratia, ad tria ſolùm capita referemus. Illud autem primum ſit, quantis malis iſta peccata leuia ianuam aperiant. Quod ſanè natura ipſa peccati venialis perſpecta, & conſiderata, ſatis euidenter oſtendet. Eſt enim peccatum veniale, ſi attentè ipſum inſpiciamus, non quidem mors animæ, quod tantum criminí ſeu peccato lethali competit, ſed eſt aduerſa valetudo, & infirmitas animæ, quæ & ipſam animam fœdat, atque deformat, & à debita diſpoſitione bene & feruidè operãdi diſiungit. Quod & Bernardus manifeſtè docet, dum illud ſancti Dauidis exponens: Multæ tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus;] & animæ cogitationem cuti, affectionem carni, & intentionem oſſibus comparans, leuiora peccata tribulationes putat eſſe iuſtorum, & plagis ac vulneribus deſignati. Quæ ſunt, inquit, tribulationes iuſtorum, niſi quòd interdum decoloratur cutis, cùm videlicet inutilis cogitatio in corde verſatur? Nonnunquam verò etiam caro vulneratur, quando ſcilicet ad hoc vſque cogitatio pernicioſa procedit, vt delectatione corrumpatur affectio. Nam oſſa quidem iuſtorum omnino integra, atque illæſa cuſtodiuntur à Domino, vt nunquam frangatur propoſitum cordis eorum, nunquam ſalubris intentio conteratur: vt videlicet concupiſcentiæ titillãti etiam detur aſſenſus.] Optimè quidem leue peccatum animæ vulnus, atque ægritudo appellatum eſt: nam ſi ægritudo corporis, naturam corporis turbat, & ab optimo ſtatu dimouet; eodem modo veniale peccatum naturam noſtræ mentis miſcet, & ab ea, qua Deus contemplandus eſt, tranquillitate diuellit. Vnde idem Bernardus ait: Sicut corporis natura eſt ſanitas, ita cordis natura eſt puritas: quia turbato oculo, non videbitur Deus: & cor humanum ad hoc factum eſt, vt ſuum videat Creatorem. Si verò ſanitati corporis ſolicita eſt prouidenda cuſtodia; puritati cordis tanto ſolicitior eſt impendenda, quanto pars iſta dignior illa eſſe conuincitur.] Quid eſt, corporis natura eſt ſanitas, & cordis natura eſt puritas? Niſi quòd hæc ſecundùm naturam ſunt, infirmitas verò & impuritas aduerſa naturæ, quorum illa corpus, iſta verò cor ipſum inquietat, vt probè ſuas actiones præſtare non poſſint? De huiuſmodi impuritatibus, aut peccatis minutulis, in Salomone ſcriptum eſt: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.] O quàm aptè peccata leuia muſcis comparantur, quæ omnia fœdant, omnibus actionibus inſident, & ea quoque, quæ in menſa regis apponenda ſunt, id eſt, ad cultum Domini offerenda, miſerabili audacia commaculant. Muſcæ ſunt morituræ, quas nempe exterminare debemus, ne ipſæ & internam auferant ſuauitatem, & nos paulatim à ſapientia ad ſtultitiam trãſferant, quam iſtæ paruæ ſtultitiæ, ſi non quo ad ſubſtantiam, at quo ad feruorem, extenuant. Ægritudines ſunt, ac inualetudines animæ, quæ inſtar lepræ

Bern. ſer. de cute carn. & oſſibus animæ. Pſal. 33. n. 20.

Bern ſer. de triplici genere bonorum.

Eccleſ. 10. n. 1.

A insigni deformitate omnes eius vires ac ſenſus inficiunt. Nam & Auguſtinus ait: Quibus peccatis licèt occidi animam non credamus, ita tamen eam velut quibuſdam puſtulis, & quaſi horrenda ſcabie replentia deformem faciunt, vt eam ad amplexus illius ſponſi cœleſtis, aut vix, aut cum grandi confuſione venire permittant.] De leproſo hæc in Leuitico ſcripta ſunt: Habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum, ac ſordidum ſe clamabit.] Hæc omnia ſigna ſunt luctus, atq; triſtitiæ; & ſanè nos, qui ſingulis diebus lepram iſtam de nouo contrahimus, & non niſi paruo tempore illa caremus, vtique deberemus, ſi non veſtimenta exteriora, at corda noſtra in cotidiana examinatione vi doloris abrumpere, caput in ſignum B pœnitudinis conſperſum humilitatis cinere, omni lætitiæ corona nudare, os præ rubore & verecundia ad omnem excuſationem noſtram opprimere, & nos ipſos planè immundiſſimos ac fœdiſſimos confiteri. Contemnamus nos, qui his fere ſemper ægritudinibus laboramus, quæ oculos mentis obnubilant, aures ad diuinos inſtinctus audiendos obturant, manus grauant, pedes retardant, & omnem interiorem hominem ad perfectionis opera pigrum reddunt.

Aug. ſer. 41. de ſanctis.

Leuit. 13. 45.

Sed ſi venialia peccata animæ ægritudines ſunt, iam elucet, quoniam ad mortem, id eſt, ad peccata grauia & lethalia diſponunt. Sicut enim corporalis infirmitas mortem corporis vocat, & ſi non obſtemus illi, tandem aduehit; ita ſpiritualis animæ infirmitas, animæ mortem compellat. Ingentem flam- C mam, inquit Gregorius Nazianzenus, perexigua quoque ſcintilla excitat, & viperæ ſemen homini ſæpe exitium inuexit. Proinde cura vt leuiſſimam quoque noxam effugias. Tametſi enim ea primo exigua, & minuta ſit; poſtea tamen in ingentem magnitudinem excreſcit.] Quod vt luce clarius videamus, ſciẽdum eſt, peccatorum venialium quædam eſſe grauia ex genere ſuo, quæ aut materiæ puſillitas, aut defectus plenæ deliberationis in peccata leuia conuertit, vt ſi quis furtum vnius oboli faciat; ſi in re leui, & non multi momenti, de fratre detrahat; ſi turpem cogitationem poſt aliquam negligentiam, & ante deliberatum conſenſum abiiciat: alia verò leuia eſſe etiam ex proprio genere, quæ etiam magna; & plena deliberatio, qua fiunt, ſemper leuia ea reliquit, & nunquam D in grauia peccata commutauit: vt ſi quis verba otioſa proferat, aut tempus inutiliter terat, aut mendacium officioſum in medium producat. Illa priora ad grauia peccata non multùm à longè diſponere nemo non videt. De quibus præcipuè dictum eſt: Qui ſpernit modica, paulatim decidet.] Et: Qui amat periculum, in illo peribit.] Quemadmodum enim, vt ſimili eiuſdem Eccleſiaſtici vtamur, Operarius ebrioſus non locupletabitur,] ſed dum hodie bibit, & cras bibit, & ſequenti die aliud parum in potum immoderatum inſumit, tandem in extremam paupertatem venit: ita qui hodie negligens eſt in impudica cogitatione reiicienda, cras negligentior erit, & iterum negligentiſſimus factus, ad conſenſum, id eſt, ad perditionem vſque gratiæ, procedet. Quare E & ſanctus Iob vt hanc rem aſtruat, Dominum in nobis poſt vanitatem videre iniquitatem affirmat. Ipſe, ait, nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne conſiderat?] Vanitas leuia peccata deſignat, quæ licèt malitiam peccati criminalis non habeant; tamen inutilia prorſus & debito fine carentia perſiſtunt. Ex his facillimum eſt ad iniquitatem progredi, & poſt vanitatem, iouere eundem & procacitatem admittere. Quod docet Gregorius, eundem locum his verbis exponens: Aptè poſt vanitatem

Nazian. in ſentent. 13.

Eccleſ. 19. n. 1.

Eccleſ. 3. 27.

Eccleſ. 19. 1.

Iob. 11. 11.

Greg. 10. mor. c. 9.

protinus

protinus iniquitas subinfertur, quia dum per quædam transitoria ducimur, in quibusdam noxiè ligamur: cùmque mens incommutabilitatis statum non tenet, à semet ipsa defluens, ad vitia prorumpit.] Et post pauca: Ex vanitate ad iniquitatem ducimur, cùm priùs per leuia delicta dilectamus, vt vsu cuncta leuigante, nequaquam pòst committere etiam grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua otiosa verba negligit, more insolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gula incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur: cùmque mens subigere delectationem carnis renuit, plerumque & ad perfidiæ voraginem ruit.] Quis iam non videat istorum pericula delictorum, quæ si paulatim procedant, non iam animam eradicant, sed planè grauia facta à possessione vitæ spiritualis alienant?

Sunt ergo peccata ista leuia sicut pestilentes morbi, quos si diligentissima medicina non comprimat, certissimam & citissimam mortem intentant. Sunt velut cuneus, qui principio modicam rimulam in ligno facit, sed eam faber lignarius ictus multiplicando vsque ad scissionem ligni producit. Sunt sicut mucro validè carnem tangens, & pellem abrumpens, quæ statim carnem peruadet, & corpus omnino perfodiet. Sunt vt ignis stipulæ admotus, qui nunc tantisper immutat, & è vestigio eam voracitate suæ virtutis inflammat. Sunt tandem velut erga præcipitium casus, quem continuò ob loci periculum miserabilis præcipitatio subsequitur. Ita omnino peccata hæc nisi ea mens statim excutiat, ita eam passionis vinculis illigabunt, & facibus concupiscentiæ succendent, vt breui tempore peccati lethalis flamma consumat. Ex volucrum aucupio disce (ait sanctus Ephræm) quæ parua videntur, non ideo contemnenda. (*Ephr. de mortif. lingua.*) Contingit enim vt auis in laqueum incidens, minima capiatur vngula: & alarum vires franguntur, ac debilitantur ob vnguem vilem, & cùm totum sit corpus extra laqueum, totum tamen retinetur.] Similitudo hæc generi huic peccatorum venialium optimè congruit, quæ primùm vngulam, id est, cogitationem, illaqueant, sed nisi quàm citissimè homo suam vngulam liberet, & pedes, & manus, & corpus, & mentem peccati laqueis illigabit, & totum hominem in diaboli seruitutem rediget, & manifesti criminis gladio conficiet. David minùs cautè alienam vxorem aspexit, (*2. Reg. 11. 2.*) & nulla interiecta mora concupiscentiæ manus dedit, & sequenti nocte adulterium perpetrauit: & qui in solarium domus suæ perfectus intrauit, ob incautum aspectum sceleratus peccator exiuit. Quis non timeat hoc leuium peccatorum genus? Quis non vel minimam vindictæ aut impudicitiæ cogitationem statim cum magna violentia repellat, quæ mortem animæ machinatur, & omnia bona gratiæ dilapidare molitur? Cassianus profectò horum peccatorum pericula (illud Prouerbiorum secundùm translationem septuaginta virorum exponens: Stillicidia eiiciunt hominem in die hyemali de domo sua) (*Prouerb. 27.*) luculentissima, quam priori volumine retulimus, oratione declarat, & magnos aliquorum casus mentis teporem subsequi, & in defectibus vitandis incuriam, manifestè docuit. (*Cassia. colla. 6 ca. vlt.*) Lapsus quispiam, inquit, nequaquam subitanea ruina corruisse credendus est, sed aut prauæ institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decidente, & per hoc sensim, vitiis increscentibus, casu miserabili concidisse. Ante contritionem enim præcedit iniuria, & ante ruinam mala cogitatio. Quemadmodum domus nunquàm subi-

A taneo ad ruinam procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti, aut longa inhabitantium desidia stillicidiis primùm paruissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorum, quibus per vetustam negligentiam in maiorem modum patefactis, atque collapsis, ruatim post hæc influit pluuiarum imbriúmque tempestas.] Non est ergo dubium, hoc genus venialis peccati ad magna mala disponere, &, nisi resistatur eis, post paululùm grauissimum malum peccati lethalis secum afferre.

At alia peccata, quæ ex genere suo leuia sunt, licèt non tam præsentaneè, sed etiam vt viles & infidi internuntij, graui peccato ianuam domus mentis aperiunt. Obnubilant enim animam, ne peccati grauis enormitatem aduertat; eneruant eam ne graui
B & subitæ tentationi resistat: deiiciunt illam in modica, vt data occasione ipsa semet ipsam in graue crimen casibus assueta deiiciat. Qui assuetus est è loco infimo cadere, facilè cadet, & nesciet subsistere positus in loco sublimi: ita qui modicis peccatorum leuium tentationibus vincitur, graui tentatione pulsatus, difficulter à gratia in mentis stabilitate retinetur. Ex his minimis, & verè vilibus, inquit sanctus Dorotheus, ad magna contemnenda delabimur. (*Dorotheus doctrin. 3.*) Cùm enim cœperit quis dicere: Quid est, si verbulum hoc vnicum locutus fuero? Quid est, si modicum hoc comedero? Quid si in rem hanc intendero? Ex hoc, quid id, quid illud, admittitur mala & amara esca, & sensim incipit quis, ac pedetentim in maiora ac grauiora prolabi, & sic deinceps per par-
C tes procedens periclitatur, atque in perfectam insensibilitatem decidit.] Hæc est istius Patris sanè tremenda sententia, quam vtinam non multi euentus comprobassent. Scimus enim aliquos ex verbis otiosis tam quasi ex consuetudine prolatis, & sine vlla verecundia susceptis, in verba lasciua corruisse, & ex his in cogitationes impuras deuenisse (nam quis timeat ea cogitare, quæ non veretur ore proferre?) ex impuris autem cogitationibus facile est ad impurum transire consensum, & ex consensu ad nefarium opus properare. Fitque homo, cùm sordes istæ, & infirmitates istæ sibi vilescunt, sensim ad maiores maculas timendas tardior, & ad resistendum morti criminis imbecillior. Quare non immeritò dixit
D Chrysostomus: Mirabile quidem, & inauditum dicere audeo. (*Chrysost. hom. 83. in Matt.*) Solet mihi nonnunquam videri non tanto studio magna peccata esse vitanda, quanto parua, & vilia. Illa enim, vt auersemur, ipsa peccati natura efficit: hæc autem, hac ipsa re quia parua sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Vnde citò ex paruis maxima fiunt negligentia nostra.] Sapienter dicta sunt hæc, nam ipsa mentis infirmitas, tot minutulis peccatis subiecta, difficulter magna occasione pulsata resistet. Si enim corpus noxiis humoribus oppletum, & assiduis febriculis affectum, & squallore ac inedia imbecillum factum, adueniente aliqua graui ægritudine facilè morti cedit; eodem modo anima inuerecundè hæc leuia peccata committens, & illis interius robur extenuans, facilè data occasione criminis mor-
E ti succumbit. Nonne impius Tryphon Ionathæ persuasit vt exercitum copiosum à se dimitteret, quo ducem solum, & sine exercitu inuentum occideret, & regionem Israëliticam occuparet? (*1. Mach. 12. n. 45*) Idem prorsus facit diabolus, vt viros iustos sibi subiiciat. Suadet illis, vt opera bona, & studia sancta eos protegentia, deponant, vt ociositati, & tepori se tradant, vt carni suæ in non necessariis indulgeant, vt paruos defectus à virtute & spirituali robore auocantes non me-

tuant.

mant. Inde autem pronum est illi magna vi tentationis impulsos, inermes euincere, & imparatos ac suæ salutis oblitos subiugare.

Hinc ortum habuit dictum illud apud Patres commune, Multa leuia peccata vnum grande facere. quod si circunspectè intelligatur, magnam habet veritatem. Sed priusquam eius sensum explicemus, vnum aut alterum ex Patribus id dicenobus audiamus. Augustinus ait: Noli illa contemnere, id est, leuia peccata, quia minora sunt, sed time quia plura sunt. Attendite, fratres mei, minuta sunt, non sunt magna. Non est bestia quasi leo, vt vno morsu guttur frangat; sed bestiæ plerunque minutæ multæ necant. Si proiiciatur quisquã in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non sunt quidem maiores, sed infirma est natura humana, quæ etiam minutissimis bestiis interimi potest. Sic & modica peccata attendite, quia modica sunt, & cauete quia plura sunt. Quàm minutissima sunt grana arenæ! Si arenæ amplius in nauim mittatur, mergit illam vt pereat. Quàm minutæ sunt guttæ pluuiæ! Nonne flumina implent, & domos deiiciunt? Ergo ista nolite contemnere.] Bernardus autem sic inquit: Non solùm grauia, sed & leuia cauenda sunt peccata. Multa enim leuia vnum grande efficiunt: sicut solent de paruis & minimis guttis immensa flumina crescere.] Idem & eisdem verbis asserit Hugo Victorinus, & Beatus Isidorus, ex quo duo priores desumpserunt. Quorum Patrum non credimus fuisse sententiam, quòd plura leuia peccata in vnum lethale aliquando coalescant. Certum est enim quòd illa, quorum malitia non continuatur, nec vna quasi ex pluribus collecta constituitur, nunquam aut præcepta Dei grauiter frangunt, aut gratiam & charitatem disperdunt, aut in Dei inimicitiam incurrunt. Sed sensus eorum & verissimus est, quòd multa leuia peccata sine vllo præsertim timore commissa, grauant imperfectam & miseram animam, & in ea fortitudinis murum aperiunt, vt irruente per grauem tentationem hoste eam expugnatam ad se pelliciat, & in graue aliquod peccatum disturbet. Sunt enim ista peccata quasi puluis in oculos iniectus, qui eos principio obnubilat, & deinde penitus cæcat. Sunt sicut seminatores discordiæ, qui affectuum rempublicam turbant, & animam totam inquietant. Sunt imbres, qui non quidem charitatem extinguunt, at robur eius, & feruorem consopiunt. Sunt ægritudines, quæ mentem debilitant. Sunt fœtores, qui spiritum Dei contristant, & à bono nos eius familiaritatis auertunt. Quis autem non videat, animam cæcam, ac perturbatam, infirmam, & gelidam, & ab amplexibus sui creatoris auulsam, periculo cadendi in aliquid grauius, esse vehementer expositam? Radix quidem spinæ, seu rhamni, tenera, & blanda est, at spina ex illa progrediens, satis aspera, atque cruenta: sic peccata leuia per se ipsa non multùm vulnerant, quia charitatem non destruunt, sed sunt veluti radices spinæ, id est, grauioris peccati, quod potens est corda transfigere, & à vita gratiæ separare. Qui ergo timet Deum, vt ait Salomon, nihil negligit,] sed maiora peccata vt maiora fugiet, & minora, vt semina maiorum vitabit. Temerarium enim est, vnum pedem hostis intra domum admittere, qui post vnum, alterum ponet, & miserum habitatorem ex ea cum iniuria repellet. Ita diabolus solet à paruis incipere, & ad maiora procedere, & postquam ab anima timorem leuiorum peccatorum depulit, metum etiam grauiorum ablegare.

August. lib. de decem chor du. c. 11.

Bern. lib. meditatio. c. 43.

Hugo. 3. de anima c. 17.

Isidor. us 2. sent. c. 18.

Eccles. 7. 19.

Peccata venialia fugienda esse propter damna, quæ inuehunt.

CAP. II.

LEVIA ista peccata, quibuscum sicut calamo pugnamus, vtinam vitæ perfectione pugnaremus, non tantùm hoc malum, quod iam expressimus, satis per se magnum, & tremendum inferunt sed alia etiam mala, & animæ damna non contemnenda secum inuoluunt. Quorum odium æquum est profectò vt nos ab illis retrahat, & curam vitæ emendationis, & perfectioris, vel nobis quoque oscitantibus & incuriosis intrudat. Si enim non solam mortem corporis, & ea, quæ mortem important, sed quæcunque etiam aduersa corpori fugimus; cur solam mortem animæ, & quæ ad illam disponunt, & non quoque alia quæcunque mala fugiamus? Maximè quòd ista mala, seu damna leuiorum peccatorum, non leuia sunt, sed magni momenti, vt ex ipsismet declaratis manifestum fiet. Ea verò Laurentius Iustinianus hac oratione recenset. Porro licèt veniale delictum se perpetrantem æternæ mortis nequaquam faciat reum, maculat nihilominus animam, feruorem charitatis minuit, potentiam animæ in bonis operibus debilitat, retardat à gloria, & sæpè fit peccati mortalis occasio.] Ista quinque mala peccatorum leuium consideremus, & ea deinceps diligentiùs vitabimus, & multò magis quàm huc vsque timebimus.

Peccatum igitur veniale maculat animam, quod etiam sanctus Gregorius confessus est. Vitam animæ, inquit, quælibet culpa polluit; seruatus verò contra proximum dolor occidit. Sed quantum polluat quis explicare sufficiet? Nam si, vt dixit Nazianzenus, splendidæ vestis luculentiores sunt sordes, animæ secundùm suam naturam purissimæ, & secundùm substantiam incorporeæ, fœdæ erunt sordes, quæ illam conspurcant, & grauæ nitorem inficiunt. Tales quidem sunt quas Dominus ipse propriis voluit in nobis suis lauare manibus, & linteo suæ purissimæ humanitatis abstergere. Hoc enim significauit cùm lotis discipulorum pedibus asseruit: Qui lotus est non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.] Erant quippe illi mundi, quod ad grauia peccata attinet, vt interpretati sunt Augustinus & Beda, sed in pedibus habebant sordes, quas oportebat Saluatoris ablutione mundari. Non sunt autem parui pendendæ sordes, quas Christus per se ipsum lauat, & discipulis suis inesse non patitur. Sed sordes istas, ac maculas istas, magnas esse ex vilitate rerum, ex quarum contactu contrahuntur, intellige. Nam quo res vilior est, & impurior, eo amplius manum eam tangentis polluit, & fœdiorem obscuritatem inducit: at res temporales infra nos positæ viles admodum sunt, quæ animam Dei causa creatam inficere habent, si eas voluerit affectuum & desideriorum inordinatione contingere. Denique Augustinus venialiter peccantes non tam puluere aspergi, quàm immundissimo luto obliniri autumat: & postea cum scabie eadem peccata conferre non timet. Quæ quamuis singula, inquit, non lethali vulnere feriant, sicut homicidium, & cætera huiusmodi, tamen omnia simul congregata, velut scabies, quo plura sunt, necant, & nostrum decus ita exterminant, vt ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum, castissimis amplexibus separent, nisi medi-

Iustin. de gradibus perfec. c. 1.

Greg. 10. Moral. c. 11.

Nazian. in illud Matt. 19. Cum consummasset Iesus, homil. 7.

Ioann. 13. 10.

August. tract. in Ioan. Beda ibid.

August. lib. 50. hom. 50. c. 3.

camento

camento quotidianæ pœnitentiæ desecentur.] Hæc ergo leuia peccata non quidem charitatem, sed decorem eius, id est, feruorem, vt statim dicemus, necant, quæ si sunt animæ, quod scabies & lutum corpori, non leuem profectò ei fœditatem inurunt.

A

Aliud damnum leuium peccatorum est, quòd feruorem charitatis minuunt. Sicut enim ignis aqua conspersus mortificatur, & intepescit, ac quadamtenus vim vrendi & consumendi remittit; ita flamma charitatis imbre horum peccatorũ attacta vim consumendi veterem hominem, & desideria nostra ad res cœlestes erigendi, deponit. Nam & cinis carbonibus superiniectus ipsorum tum splendorem fuscat, tum ardorem impedit, adeo vt iuxta eos positi nullum sentiamus calorem: & peccata hæc puluis & cinis sunt; puluis, quia splendorem charitatis obnubilant; & cinis, quia debilitant conceptum ex puritate feruorem. Videbis aliquos iustos in meditatione frigidos, in oratione segnes, in diuinis laudibus tepidos, qui nunquam lacrymis irrigantur, nunquam interna suauitate irrorantur, via compunctionis sensu tanguntur, &, si causam huius insensibilitatis scruteris, non aliam quàm defectuum multitudinem, & in vitandis modicis peccatis insignem oscitantiam inuenies. Sicut enim paruis, sed multis vulneribus sauciatus, est ad salutis actiones imbecillus, neque potest vt sanus progredi, aut velociter currere, vel magnum pondus supportare: ita anima tot plagis licèt paruis affecta, neque opera perfectionis hilariter perficit, neque fortiter insultibus aduersarij resistit. Calor quidem corpora leuia, frigus verò grauia & ponderosa reddit: quare hic tepor (vel, vt verius loquar, istud frigus) à peccatorum leuium copia profectus, infœlicem animam grauat, & ad bona opera assurgere & properare non sinit. Quod in illis verbis expressum intelligo: Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.] In illis namque non tantùm naturam corporis corruptibilem, sed concupiscentiam non edomitam, & rerum visibilium curis menti repugnantem aspicio, quæ suis assiduis defectibus, veluti compedes, & vincula animæ inicit, vt ad desideria cœlestia volare non possit. Hos defectus Bernardus in illo Damasci onere à Propheta descripto voluit per tropologiam aduertere. Cùm enim Damascum interpretatus esset hominem fundentem sanguinem, hæc subicit: Quidam sentiunt, sed non consentiunt: impugnantur, sed non expugnantur: onerantur, sed non prosternuntur. Hi onus quidem sustinent à Damasco, sed Damascus non sunt.] Si autem onus illud graue est, & importabile, manifestum est, quia peccata ista dum amoris feruorem tepefaciunt, animam magna segnitie & tepiditate onerant, vt cum ingenti difficultate ad perfectionis actiones assurgat.

Sapien. 9 15.

Isa. 57. 1.

Bern. de 1. aduentibus ser. 4.

B

C

D

Deinde peccata leuia in bonis operibus vires animæ nostræ debilitant, quæ imperfectis & malis operibus assuetæ bona opera strenuè exercere non valent. Cùm enim habitus animæ ex actibus generentur, fit vt peccata leuia multiplicata, & consuetudo remissè viuendi habitus inferant sibi similes, & sanctitati, ac studio proficiendi difformes. Hi autem sicut aduersos virtutis habitus aut pellunt, aut minuunt; ita vires animæ antea per istos expeditas ligãt, & retardant, vt in via perfectionis segniter admodum progrediantur. Vnde Bernardus huius difficultatis causas inquirens; & duas inueniens, alteram earum tepiditatem, quam ego quotidianorum defectuum multitudinem appellarem, non dubitauit assignare.

Bern. f. v. 10. in Cant.

E

Duabus de causis videtur mihi, ait, huiuscemodi animi ægritudo & difficultas solere contingere, aut de nouitate videlicet conuersionis, aut certè de conuersationis tepore, etiamsi in conuersione longum tempus habuerit. Vtrunque profectò humiliat, & deiicit conscientiam, & inquietam facit, dum siue pro tempore, siue pro tepore antiquas animi passiones necdum in se emortuas sentit, & necesse proinde habens resecandis intendere, de cordis hortulo spinis iniquitatum, & vrticis cupiditatum, longiùs à semetipsa euagari non sinitur.] Hæc igitur peccata sunt nebulæ, quæ vires nostras ad cognitionem datas obscurant. Sunt compedes, qui affectus tenent infimis rebus obstrictos, ne ad cœlestia & superiora ferantur. Sunt catenæ, quæ manus animæ ligant, ne nostram perfectionem operentur. Quare rogandus est ille, qui venit prædicare captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt catenas istas effringat, & nos solicitudine eas abiiciendi, & quotidie, vt remissa cura deponendi dissoluat.

A

B

Isa. 61. n. 1.

Retardant etiam hæc leuia peccata hinc emigrantes, à gloria, quoniam illa gloriosa ciuitas, quæ Dei, victores coronantis, est sedes, nullum adhuc vinculis compeditum, nec sordibus inquinatum admittit. Omnes maculæ siue magnæ, siue paruæ, priùs eluendæ sunt, aut potiùs igne acerbissimo consumendæ, quàm ciuitatem illam sanctam & immaculatam quis ingrediatur. Quantum autem damnum sit hoc, norunt illi, qui sciunt quàm intolerabile malum est animæ hinc discedenti, vel ad momentum Dei conspectu ac fruitione priuari. Certæ animæ iustæ solutæ corpore, non minùs sentiunt à Dei amplexibus retardari, quàm sentit manus à suo corpore abscindi, aut dolet pars vehementer agglutinata à suo toto diuelli. Sed considerandum est quanto tempore animæ leuibus peccatis sordidæ igne purgante teneantur, & quàm diris pœnis ac tormentis crucientur. Res enim hæc non est tam leuis ac facilis, quàm aliqui imperfecti sibimet blãdientes existimant. Nam quod ad tempus attinet, certum est, animas aut grauium peccatorum pœnis debitis, aut leuibus peccatis implicitas, præsertim si multa sint, non breui tempore sed multis diebus, & mensibus, & annis pœna acerbissima castigari. Et vt nunc multas de hac re factas reuelationes taceamus, quas quisque facilè ex Ecclesiasticis historiis cognoscet, certè Ecclesia ipsa Spiritu sancto docta satis id opere docet, quæ suffragia pro defunctis in purgatorio detentis, non eo die tantùm quo obierunt, sed post menses & annos facere consueuit. Ipsa etiam ratio suadet. Nam Dominus aliquos iustos, & amicos suos in hac vita pro leuibus peccatis non leuiter, sed satis acerbè castigauit. Moses enim ad aquas contradictionis aliquantulum de futuro miraculo hæsitans, vt fert multorum doctorum opinio, solùm venialiter peccauit: & Propheta missus ad Ieroboam, comedens in via, ab alio deceptus, similiter ex sententia doctorum leuiter tantùm deliquit; quorum ille, morte ante ingressum in terram promissam: iste verò, morte statim post prandium adueniente, mulctati sunt. Cassianus quoque ad hoc propositum duo exempla memorabilia commemorat; alterum, Abbatis Pauli ob indiscretum zelum paralysi percussi; alterum, cuiusdam alterius, ob duram responsionem, qua Macharium contristauit, dirissimo dæmoni traditi. Quod (vt mihi quidem videtur) Dominus aliquando facit, tum, vt quanto zelo custodiat animarum sanctarũ puritatem, ostendat, tum, vt his acerbissimis punitionibus ad vlnonem leuium peccatorum inflictis, non tam citam quàm aliqui putant, purgatorij pœnam esse declaret,

C

D

Numer. 20. 12.

Vide Abulens. in c. 9 5. & 3. Reg 13. q. 31.

3. Reg. 3. 20.

E

Cassia. coll 7. ca 26. & 27.

Et

Bern. in morte Hũberti. Aug. lib. 50. hom. 16. Et sanè Bernardus ait, in purgabilibus locis centuplicitet quæ fuerint hîc neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrantem. Et Augustinus: Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranseundi mora. Quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis disciplina. Hæc etiam pœnam istam non celerem habere durationem aperiunt. Quod verò ad pœnæ acerbitatem spectat, certum est, animas in purgatorio dirissimis pœnis cruciari. Quippe quæ pœna damni, scilicet diuinæ visionis carentia mulctantur; eximia tristitia ob suum exilium à patria, castigantur, acerbissimo igne torquentur, qui, vt instrumentum Dei ad spiritus suam operationem extendit. Denique tam dura est hæc pœna, & tam acerba, vt in immensum omnes huius vitæ pœnas, & tristitias excedat. Ad quod confirmandum ait Cæsarius Arelatensis: *Cæsar. hõ. 8.* Ille ipse purgatorius ignis durior erit, quàm quod possit pœnarum in hoc sæculo aut accidere, aut sentiri, aut cogitari. Et Anselmus: *Ansel. 1. Cor. 3.* Sciendum est, quòd grauior est ille ignis, quàm quicquid homo pati potest in hac vita. Et Augustinus: *Aug. de cura pro mortuis c. 8.* Et si æternus non sit, scilicet ille ignis, miro tamen modo grauis est, exceditque omnes pœnas, quas aliquis in hac vita passus est. Ista, & multa alia (quæ sciens prætereo) Patres de acerbitate pœnarum purgatorij proferunt; & quidem eò adducta sunt, vt pateat quantum sit damnum ob leuia peccata ab ingressu in patriam impediri, & tam horribili loco, ac tam seuera & diuturna pœna castigari.

Postremum damnum à Laurentio Iustiniano recensitum, est, quòd peccatum leue, sæpe est peccati grauis occasio. Non solùm propter conscientiam erroneam, vt ipse ait, qua quis putat se grauiter in Deum peccare (ibi enim iam non leuiter deliquit, sed grauiter) nec solùm quia leuia peccata (vt iam diximus) ad grauia disponunt, verumetiam quoniam qui inuerecundus est in huiusmodi peccatis admittendis, meretur à Deo derelinqui, & in maiora prolabi: in quo sensu nos illud accipimus: *Luca 16. 10.* Qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est.] Sicut enim minores aulicorum incuriæ (si ex paruo amore, & irreuerentia procedant) solent ita regis animum prouocare, vt à negligentibus signa beneuolentiæ auferat, & perseuerantes à suo obsequio repellat: ita hæc leuiora peccata, cùm non ab infirmitate, sed à procacitate, aut ab insigni oscitantia procedunt, solent Domini indignationem excitare, vt tepidos, & suæ perfectionis incuriosos, & sola grauia peccata timentes, in ea, quæ timent, iusto suo iudicio ruere, & illis fœdari permittat. Timeamus ergo hos modicos sumptus, quibus paulatim substantiam nostram, id est, feruorem charitatis minuimus. nam licèt modici sunt, possunt sensim ita feruorem minuere, vt charitas fere omnino tepefacta, data occasione, deficiat, non habens vires ob culpam nostram, quibus valeat tentationi repugnare. Parua scintilla magnum nonnunquam ignem accendit, quia cadens in materiam dispositam, principium est vehementioris flammæ: & modica etiam negligentia ad maiorem aditum parat, dum in corde tepido, & imperfecto sedem figit, & in consuetudinem venit. Gutta sæpe cadens excauat lapidem, & si id oculis vides quomodo fiat, nequaquam inquiras; & consuetudo leuiter delinquendi, sine vllo timore in hospitium cordis admissa, murum prouidæ circumspectionis suffodit, & foramen hosti ingredi volenti recludit. Ac demum, vt aliquando versionem septuaginta virorum sanè venerandam adducamus: *Prouer. 15. 18.* Ante contritionem præcedit ruina, & ante ruinam mala cogitatio.] Hæc namque insipientium oculis parua, non paruam ruinam & casum solet inducere. Vel si mauis: Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.] Genus enim quoddam superbiæ & elationis est, non timere minora, quasi parum referat, Domino in minoribus displicere: quam elationem aliquando magna deiectio mentis est subsecuta, ita vt necesse sit ad eam instaurandam non modicè flere, nec modicis laboribus insudare.

Peccata venialia fugienda esse propter bona, quæ impediunt.

CAPVT XII.

VINQVE damna, quæ aduehunt peccata venialia, in medium protulimus, nunc quinque bona quæ impediunt, breuiter proferamus. Ea autem sunt, quòd tollunt animæ quietem, minuunt verum honorem, inficiunt opera, impediunt dona, & ab itinere perfectionis reuocant. Qui internam tranquillitatem, & apud Deum honorem amat; qui suorum operum pulchritudinem, & cœlestium donorum possessionem diligit, qui ad obtinendam perfectionem anhelat, ista peccata pro sua possibilitate fugiat, ita saltem, vt nunquam sciens, ac volens, & ex mera oscitantia similes defectus ac lapsus admittat.

Impediunt quidem peccata leuia quietem animæ, ac mentis tranquillitatem, quæ in mundicia ac puritate consistit. Nam si beatitudo nostra in hac vita, & in futura tranquillitas nostra est, quoniam in hac vita, vtcunque, & pro vt fieri potest, & in alia perfectè nos satiat, quis non ex sacris Scripturis intelligat, hanc duplicem beatitudinem viæ ac patriæ à mentis puritate minimè separari? Quare si hæc puritas sequitur, aut comitatur beatitudinem, etiam sequitur tranquillitatem, atque adeo peccata leuia beatitudini aduersa, etiam quietem mentis impedient, & eam velut spinæ pungentes tranquillam esse non sinent. At beatitudinem huius vitæ (de hac enim nunc loqui volumus, non de perfecta patriæ, quæ nec minimum næuum admittit) leuibus peccatis aliquo modo impediri, ex dictis in superiori volumine satis notum est. Diximus enim, beatitudinem huius vitæ perfectionem ac sanctitatem esse, hanc autem grauia peccata destruunt, sed leuia fuscant, & à sua pulchritudine detrahunt. Si ergo hæc peccata perfectionem inficiunt, etiam tranquillitatem turbent necesse est, quæ conscientiæ leuia hæc reprehendentis increpatione confunditur. Attende quem Ecclesiasticus beatum ac fœlicem protestetur: *Eccl. 31. 8.* Beatus diues, ait, qui inuentus est sine macula.] Quisnam est iste diues? An qui aurum & argentum possidet, & qui recondit numismatum plena marsupia? Hunc mundus diuitem vocet, sed tu, ô iuste vir, qui terrena despicis, huiusmodi hominem terrena possidentem nequaquam diuitem reputabis. Quis igitur erit iste diues? Ille sanè, qui, vt Ambrosius ait, diues est Deo, qui virtutem & sanctitatem colit, qui virtutes comparat, opes quidem nunquam perituras. Hic diues tunc beatus est, cùm sine macula est, cùm scilicet leues etiam maculas diluit, & quantum potest, declinat. Sed idem est vir beatus atque tranquillus; ergo maculæ beatitudinem commouentes etiam tranquillitatem turbabunt. Et quem etiam sanctus Dauid beatum, & consequenter tranquillum appellat? Nonne qui tempe-

stinè paruulos Babyloniæ filios, id est, motus nostræ
Psal. 136. 9. sensualitatis insurgentes, illidit? Beatus, ait, qui te-
nebit, & allidet paruulos tuos ad petram.] Qui sunt,
Aug. ib. inquit Augustinus, paruuli Babyloniæ? Nascentes
malæ cupiditates. Sunt enim, qui cum veteri cu-
piditate rixantur. Quando nascitur cupiditas, ante-
quam robur faciat aduersùm te mala consuetudo,
cùm paruula est cupiditas, nequaquam prauæ con-
suetudinis robur accipiat: cùm paruula est, elide il-
lam. Sed times ne elisa non moriatur; ad petram
1. Corin. 10. n. 4. elide. Petra autem erat Christus.] Quid est imper-
fectiones paruulas ad petram elidere? Certè non
aliud quàm Christi imitatione, & auxilio ab eo no-
bis dato, necare. Si itaque leuia ista peccata no-
stram quietem turbant, profectò diuinam etiam
contemplationem impediunt, quia Deus oculis non
turbidis, sed purgatis & perspicacibus videri potest.
Pugnemus igitur aduersùs ea, & si non in totum ex-
terminare, at quantum humana industria auxilio di-
uinæ gratiæ fulcita poterit, ea extenuare curemus.
Et sicut, qui vas aureum aut argenteum priùs aqua
lauit, & linteo detersit, solet singulatim vel minutis-
simas atomos ex ipso linteo relictas summis digitis
eleuare: ita nos, qui animas nostras aqua compun-
ctionis lauimus, & sanctis operibus velut linteis ab-
stersimus, leues maculas, vt teporem, irreuerentiam,
tristitiam, vanitatem, & reliquas huiusmodi ex ipsis-
met bonis operibus relictas assidua cura & circum-
spectione dissipemus. Ita fiet vt si non omnino pu-
ri ac incoinquinati perstiterimus, saltem minor & le-
uior in dies sit nostra fœditas, quæ minùs & leuiùs
oculis diuinæ maiestatis displiceat.

Minuunt deinde peccata leuia verum nostrum
honorem, quem non in alio quàm in eo, quòd simus
2. Corin. 1. 12. Deo fideles, positum iudicamus. Hæc est enim glo-
ria nostra, inquit Paulus, testimonium conscientiæ
nostræ, quòd in simplicitate cordis, & syncerirate
Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei con-
uersati sumus in hoc mundo.] Et de Mose scriptum
Eccl. 45. 2. est: Similem illum fecit Deus in gloria sanctorum.]
Quam gloriam esse conscientiæ puritatem, ex Paulo
didicimus, eàmque Moses est assequutus, quoniam
sanctorum conuersationem & puritatem est imita-
tus. Hanc gloriam, & hunc honorem verissimum,
leuia peccata non tollunt, quia mentis integritatem
omnino non destruunt, at aliquo modo diminuunt,
quoniam nonnihil saltem à debita fidelitate defi-
ciunt. Ideóque sancti in hac vita, vt non vsque ad
satietatem fideles & puri, se peccatores & debitores
quotidie confitentur, & debitum alicuius pœnæ per-
soluunt. Quod significatum esse in illa redditione
tributi pro peccato, quam fecerunt Philistæi, Grego-
rius existimat. Neque enim contenti pro qualibet
vrbe murata, & pro qualibet villa absque muro in
deletionem peccati sui, quod aduersus Domini ar-
cam admiserant, murem aureum offerre, etiam pro
1. Reg. 6. 18. Abele magno, super quem posuerunt arcam Domi-
ni, voluerunt tributum exsoluere. Ille namque la-
Greg. lib. 3. in 1. Reg. ad c. 6. pis, ait sanctus hic Pater, iustos & sanctos significat,
qui etiam pro culpis (intellige quotidianis, & leui-
bus) Deo satisfaciunt, licèt non solùm à peccatis ma-
gnis per Dei gratiam sint erepti, sed & per magna
sanctarum virtutum culmina in eius tabernaculum
sunt assumpti. Abel magnum se transgressorem
agnoscit, quia per nequitiam Philistinorum arcam
tetigit; & quisque iustus se peccatorem fatetur, quia,
aut vi aduersariorum impulsus, aut propria imbecil-
litate prouocatus, saltem leuiter à diuina lege, ac im-
positis sibi præceptis, discessit. Profectò magna
gloria est sponsæ si de minimo sit næuo tollendo so-

A licita, non vt aliis hominibus pulchra appareat, sed
vt viro suo, quem vnicè diligit, in magnis & in mini-
mis placeat. Magna etiam gloria est serui, si minimos
defectus in obsequio heri commissos timeat, non ob
timorem pœnæ alicuius, aut ob mercedis obtentum,
sed ob amorem, & fidelitatem erga illum, cuius ob-
sequiis se totum addixit. Ita prorsus verissima glo-
ria, & magnus honor iustorum est, cùm minimas
quasque maculas vitant, cùm minima quæque pec-
cata declinant, non quidem ne puniantur; non, ne
præmio gloriæ spolientur, sed ne Domino suo, ac
dulcissimo Patri displiceant. Si autem id honor
sanctorum est, certè illorum erit nonnullum dede-
cus, cùm istos leues defectus non metuunt, & multo
maius si illos sine timore, & quasi ex industria com-
B mittunt. Signúmque est amoris satis tepidi velle
amatum in solis rebus grauibus, & magni momenti
non offendere, & in aliis, quæ non tanta seueritate
præcepit, eius placitum ac voluntatem procaciter
violare.

Nec dubium est peccata leuia studiosas actiones
inficere, vel quia ipsum hominem ea elicientem fœ-
dant, vel quia eadem opera afficiunt, & debito splen-
dore ac perfectione priuant. Cùm enim operibus
bonis non insident, sed aliunde hominem inqui-
nant, quia ipse, exempli gratia, ineptam cogitationem
admisit, aut verbis otiosis habenas laxauit, ex Aggæo
non obscurè colligitur, ea peccata etiam opera virtu-
tis fœdare. Interrogat enim iussu Domini sacerdo-
tes: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, *Aggæi. 2. n. 14.*
C nunquid (quod tetigerit) contaminabitur?] Illísque
respondentibus; quia [contaminabitur:] infert Pro- *Aggæi. 2. 15.*
pheta: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem
meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum
eorum, & omnia, quæ obtulerunt ibi, contaminata
erunt.] Quid hæc significant, nisi quòd pollutus &
contaminatus peccatis, in suo gradu bona opera pol-
luit, & licèt leuiter delinquat, tamen eius opera tan-
quam ab eo qui immundus est, egressa, minùs grata
reputabuntur? Quamuis enim, vt Hieronymus ait, *Hier. ib.*
sancta videantur specie sui, quæ offeruntur à talibus,
id est, ab imperfectis, & immundis, tamen, quia tacta
sunt ab eo, qui pollutus in anima est, omnia polluen-
tur.] Cibus quidem quamuis de se salubris, ac sua-
D uis, duabus de causis minùs gratus inuenitur: aut
quia ipse insulsus est, & malè præparatus, aut quia in
vase immundo nobis offertur. Quare igitur non
erunt minùs gratæ Domino, quas offerimus, virtutis
actiones, si cor nostrum, in quo, velut in catino, offe-
runtur, peccatis immundum inuenitur? Vbi orga- *Ambr. in*
num vitiosum est, inquit Ambrosius, quomodo po- *Psal. 35.*
test cantus non esse vitiosus? De generis materiæ de- *princi-*
color partus est.] Homo autem, peccatis licèt mino- *pio.*
ribus, immundus, organum vitiosum est, cùm diui-
nas laudes decantat, & velut mater ignobilis cùm
partus aliorum operum edit, atque adeo illa à tali or-
gano ac tali principio prodeuntia minùs grata esse
Deo necesse est. At si peccata leuia ipsis actioni-
bus bonis insideant, vt puta, quia tepidè oras, distra-
ctè psallis, sine debita deuotione celebras, non sine
E tristitia laboras, nec sine repugnantia, & stridore
murmurationis obtemperas; quis non agnoscat hu-
iusmodi opera similibus defectibus vndiquaque fu-
scari? O quàm verè possumus inclamare frequenter
illud Isaiæ: Et facti sumus vt immundus omnes nos, *Isaiæ 64. 6.*
& quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ;]
neque enim nos tantùm peccatorum admissione
fœdamus, verùm & bona opera innumerabilibus ne-
gligentiis inficimus; adeo, vt non semel dixerit Do-
mino, meas quotidianas miserias & culpas lugens,

quia satis mihi esset, si quotidiana obsequia pro illis satisfacerent, & assiduus religiosæ disciplinæ labor se assiduis negligentiis æquaret. Nam si verum est quod dixit Gregorius: Incrementum meritorum quod bonæ vitæ studiis augetur, plerumque mali admixtione retrahitur, & bonum, quod animus operando construit, hoc alia perpetrando peruertit.] Quomodo tanta, ac penè infinita negligentiarum multitudo, quam radius diuinæ lucis interdum ostendit, tepidissimas virtutis actiones non superet, & in dies summam debitorum accumulet?

Greg. 21. Mor. c. 4.

Et cui alij bono istæ leues maculæ obstant? Certè diuinis donis, quorum acceptionem, ac sponsi desideratum amplexum, impediunt. Dum enim ob quotidianas culpas plectimur, vt ad eas lacrymis, & gemitibus diluendas horremur, cœlestium consolationum priuatione castigamur. Quæ culpæ, cùm nimis crescunt, & sine timore fiunt, ac sine compunctione, & pœna relinquuntur, mirum est quantum erga nos diuinæ largitatis fontem obruunt. Videbis aliquem semper in oratione aridum, in diuinis laudibus desolatum, in Eucharistiæ susceptione durum, & in omni tempore nullo fere gustu cælestis consolationis affectum, nulla rerum diuinarum cognitione compunctum, & tantæ paupertatis nullam aliam causam nisi viuendi negligentiam, & incuriam quotidianorum defectuum vitandorum, inuenies. De mure quidem Armenico mundissimo animalculo apud aliquos legitur, quòd si ostium caui eius luto illinitur, ita, vt non possit sine sui contaminatione venatores effugere; sinit se potiùs à venatoribus capi, quàm suam munditiem luti impuritate fœdare. Quod de egressu istius animalis è sua fouea dicitur, de Saluatoris nostri ingressu in animam enuntiare possemus. Quòd scilicet videns animam peccatis & negligentiis cinctam, & omnes sensus, ac vires defectibus ac sordibus clausas, horret in eam ingredi, & inter tantas fœditates commorari. Idque indicasse videtur sponsa, cùm ait: En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.] Respicit ille per cancellos, dum intrandi, & nos ditandi occasiones inquirit, at pariete culparum impeditur, vt sua iustitia ita exigente, per nouam gratiam & noua dona intrare non possit. Sed & vnicuique nostrum, inquit Bernardus, qui desideramus aduentum ipsius, puto illum nihilominus post parietem stare, dum corpus hoc nostrum, quod certè peccati est, abscondat interim nobis faciem eius, & præsentiam intercludat. Denique quandiu [sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino,] non quia in corpore, sed quia in corpore hoc, quod vtique de peccato est, & sine peccato non est. Et vt scias quoniam obstant non corpora, sed peccata, audi Scripturam: Peccata nostra separant inter nos, & Deum.] Et vtinam vnus mihi tantùm obstet paries corporis, solúmque obicem patiar, id quod est in carne peccatum, & non multæ intersint maceriæ vitiorum. Vereor enim ne etiam præter illud, quod in natura est, quàm plurima de propria iniquitate adiecerim, quorum à me interiectu nimiùm elongauerim sponsum, ita vt si verum dicere velim, post parietes magis mihi illum stare fatear, non post parietem.] Peccata itaque ista sponsi Christi ingressum impediunt, quo cum dona cœlestia nobis veniunt; vnde ipso foras manente, neque per nouam in nos gratiam intrante, necesse est animam multis diuinis donis carere, & multis illustrationibus, ac consolationibus spoliari.

Vide Pierium lib. 13. de mure.

Cant. 2. 9.

Bern. ser. 56. in Cant.

2. Cor. 5 nu. 6.

Isai. 59. n. 2.

Postremum bonum, cui peccata leuia obsunt, est, quòd perfectionis iter ipsa retardant. Nec potest celeriter ad arcem sanctitatis ascendere huiusmodi nexibus compeditus, & his debitorum ponderibus oneratus. Immo nunquam erit perfectus, qui modica etiam peccata numero minuere, & malitia extenuare non curat; quoniam eo ipso quòd imperfectiones crescunt, perfectio decrescit, in omnium virtutum exercitatione sita, & charitatis ardor intepescit. Quam obrem Dominus ad Iob Patriarcham locuturus, ait illi: Accinge sicut vir lumbos tuos:] interrogabo te, responde mihi.] Iubet illi non iam lumbos carnis, id est, peccata grauia, à quibus ipse iam se immunem ostenderat, sed lumbos quoque mentis, præcingere, id est, à modicis defectibus temperare; quia isti defectus instar nebulæ inter mentem nostram, & lucem diuinam interiacent, & quasi importuni clamores vocis diuinæ, quæ est instar sibili auræ tenuis, auditionem impediunt. Cor namque ad ima depressum nequit in altum oculos mentis attollere, & imperfectiones amans, nequit puritatem perfectè diligere, & manus habens terrenis opibus occupatas, non valet ad cœlestes thesauros diripiendos efferre. Ad quam rem asserendam optimè Ricardus Victorinus ait: Anima, quæ ad sublimiorem gradum vult conscendere, etiam multitudinem venialium, & minores concupiscentias debet cauere, vt proficere, & ampliorem gratiam mereatur accipere. Debet enim vitare cogitationes carnales, & vanas, & item cogitationes suspicionis, iræ, & amaritudinis, & huiusmodi. Consolationes etiam terrenas, in cibo videlicet, & potu, in colloquio, in videndo, in audiendo, in curiositate, in vestibus, in somno, in qualibet libertate; quia quantum delectationes istas mortificat, & respuit, & carnaliter consolari renuit, tantum spiritualiter merebitur consolari, & in gratia viuificari. Quantum ab istis vacuum cor reperit gratia, tantum replebit. Quantum caduca ista aliquis contemnit, & supergreditur, tantum ascendit. Quia tantùm de infimis ad superna pergit. Post mortificationem itaque maiorum peccatorum, etiam minora mortificare, & calcare oportet, proficientem animam, & ad spiritualem vitam conscendere volentem.] Ista venerabilis Ricardi sententia compertum efficitur, operæ pretium esse ei, qui vult ad perfectionem ascendere, non tantùm grauia peccata fugere, sed leuia quoque declinare. Quare à Domino obnixè petendum est, vt has etiam vulpeculas à vinea nostræ animæ ableget, & robur ad eas abigendas, & quotidie exterminandas, ipse concedat. Sancti quoque Patroni nostri interpellandi sunt, vt nos in isto sancto labore adiuuent. Dicendúmque illis non sine contritione cordis illud Canticorum: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit.] Vinea inquam nostra, id est anima nostra, ò cœlites, iam semen diuinæ inspirationis excepit, iam sanctis desideriis floret, iam fructus nonnulli pullulant, & spem vindemiæ abundantis ostendunt; iuuate nos, vt vulpeculas istas exterminemus, quæ manifestè vites virtutum corrodunt, & fructus, quos speramus, impediunt. Horum autem adiutorio fulciti, & exemplis animati, has minutias insequamur, vt ex primo vitæ spiritualis gradu, quo maiora peccata vicimus, hæc minora superantes, ad secundum veniamus, vt ex illo fœlici cursu ad reliquos euolemus.

Iob. 38. 3.

Ricar. in Cat. c. 9.

Cant. 2. nu. 15.

Eadem esse remedia ad purganda peccata venialia, quæ ad diluenda criminalia.

CAPVT XIII.

EXPOSITA iam leuium peccatorum, tum qualitate, tum malitia, nunc remedia quærenda sunt, quorum præsidio diuinæ gratiæ cooperemur, & has animæ nostræ maculas fugiamus. Duo autem sunt istorum medicamentorum genera, quibus magnæ imbecillitati nostræ, & quotidianis peccatis moderemur: alterum, eorum quæ contracta iam peccata diluunt: Alterum, eorum quæ in futurum præseruant, & maculas, quas contrahere possemus, auertunt. Nunc de illis, & postea de istis, supposita quadam leuiorum peccatorum distinctione, agendum est. Peccata igitur leuia iam commissa, eisdem remediis peccatorum lethalium, contritione nimirum, confessione, emendationis proposito, & satisfactione lauanda sunt: si tamen hæc pro leuium peccatorum qualitate paulo minùs ac suauiùs applicentur.

Nam quod ad dolorem attinet, hæc peccata optimè contritione tolluntur: quæ cùm sufficiat ad extirpanda criminalia peccata, multo magis ad destruenda leuia sufficiet. Et quidem spirituales viri, qui suarum animarum puritatem zelo Dei zelant, ad hanc leuium peccatorum detestationem deberent se auxilio diuinæ gratiæ mouere, vt tanquam filij Dei dilectissimi, minimam patris displicentiam meliùs quàm serui mali & pigri magnam detestari solent, effugerent. Nec deest illis causa satis efficax, vt hoc detestationis genus de leuibus peccatis concipiant, si considerent, se his culpis illum patrem benignum offendere, à quo sunt ad vitam spiritualem & angelicam euocati, & supra alios homines, qui mundanis inhærent, tenerrimo amore dilecti. Tantum dominum ac talem patrem offendere etiam leuiter, malum est in iustorum oculis, quod debet non tepido tantùm, & ex imperfectiori causa concepto dolore, sed insigni detestatione mulctari. Non tamen est necessaria contritio, vt mens nostra ab his leuibus peccatis soluatur. Nam etiam hæc peccata remittuntur per actũ charitatis, quo quis ita fertur in Deum, vt leuia peccata tunc occurrentia proteteret, & ob Dei amorem nequaquam admitteret. Vnde si motus charitatis talis est, vt vni tantùm leui peccato, vel aliquibus opponatur, puta grauioribus, quæ tunc diligenti displicerent, illa tantùm diluit; si verò sit talis, vt omnibus peccatis leuibus aduersetur, quia homo illo motu affectus, pro tunc nullum admitteret, & quodcunque etiam leuissimum caueret, vniuersa remittit. Quod ita esse, Thomæ Aquinatis, quem schola Theologica habet magistrum, confirmet authoritas. Vnde sequitur, (ait, de venialium remissione loquens,) quòd requiratur quædam virtualis displicentia, puta cùm aliquis hoc modo fertur secundùm affectum in Deum, & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret. *Thom. 3. p. q. 87. art. 1.* Ecce alium actum, & quidem suauiorem, quo poteris à maculis quotidianis mundari, cui repetendo & frequentando deberes assuescere, vt si sæpius in die teipsum inficis, sæpius etiam charitatis balneo mundareris. Aues tamen scire an aliis bonis actibus leuia peccata deleantur? Sanè si Theologos consulas, non improbabiliter alios actus studiosos ad remittenda hæc peccata tibi concedent. Huiusmodi sunt attritio, qua leue peccatum propter leuem malitiam, aut propter pœnam tibi debitam detestaris: oratio, qua de illis à Domino veniam poscis; propositum non iterandi tale peccatum; actus virtutis contrarios, qui culpæ commissæ complacentiam excludat: ac tandem quodlibet studiosum opus, quod vir iustus pro obtinenda remissione peccati venialis efficiat. Hæc ita à quibusdam Theologis dicuntur, & ego nolo cum illis contendere. Scio autem (quod & ipsi fatentur) hæc dubia esse, & incerta, quæ nulla sacrarum litterarum authoritate firmantur, nulla sanctorum antiquorum sententia roborantur, nullis, quæ animo satisfaciant, rationibus nituntur. Scio etiam puras mentes, post aliquot aut aliqua leuia peccata commissa, his bonis actibus non quiescere, sed semper stimulo conscientiæ pulsari, donec spinam, aut contritione euellant, aut igne charitatis adurant. Scio tandem nihil esse charitate dulcius; nihil amore facilius; quare tu dum sacramento confessionis non vteris (de quo statim) amore, vel contritione hæc leuia peccata abstergere & eliminare curato. Nec putes, quia tot remedia ad eorum ablutionem à Theologis assignantur, illa esse contemnenda, & sine vllo metu patranda, tum quia hæc remedia præter contritionẽ, & charitatis actum, incerta sunt (vt diximus) tum etiam quia multitudo medicamentorum, peritiam ac benignitatem medici prædicat, fœditatem verò & vilitatem morbi non alleuiat. Procide ergo ô anima frequenter ad genua Iesu, & amore succensa, ac dolore compuncta, dic illi verba Ruth: Expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.] *Ruth. 3. n. 9.* Quandoquidem, Domine, me indignissimam in filiam admisisti, vt de tua benignitate confido, & gratiæ propinquitatę ditasti, expande super me pallium miserationis tuæ, & quæ sæpe humana imbecillitas peccat, tua pietas deleat, & ardor tuæ charitatis adurat.

Quod ad confessionem sacramentalem spectat, certum est, leuia peccata non esse necessariam confessionis materiam, quasi ea ex diuino præcepto confiteri, & sacerdoti aperire teneamur. Christus enim, vt ex Ecclesiæ traditione constat, principaliter pro lethalibus peccatis pœnitentiæ sacramentum instituit, quod à patribus secunda tabula post naufragium appellatur, quia eius obligatio supponit, animam naufragium spirituale fuisse perpessam, & gratiæ ac charitatis diuitias dissipasse. At licèt non sint necessariò in confessione pandenda; potest tamen quisque, & non sine laude, ac merito, ea clauium Ecclesiæ iurisdictioni subiicere. Dominus enim, qui dixit Apostolis, & eorum successoribus: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis,] *Ioan. 20. n. 23.* ab eorum potestate nullum peccatum, nec magnum, nec paruum exemit; quare non solùm maxima, sed & minima possunt ipsi remittere. Quòd si illi possunt, nos quoque possumus, si volumus, ab eis horum minorum peccatorum absolutionem exquirere. Vnde ab initio Ecclesiæ nascentis, vt ex antiquissima traditione constat, omnes pij ac iusti viri hanc consuetudinem confitendi venialia peccata complexi sunt, propter magnas animæ vtilitates, quas ex illa decerpunt. Nam & hæc confessio leuia peccata sacerdoti manifestata remittit, pro debito illorum satisfacit; malitiam illorum pandit; dolorem excitat; confusionem ingerit; gratiam emendationis affert, & ingentem pacem internam, ac lætitiam spiritualem subministrat. Istam itaque confessionem peccatorum venialium omnes religiosæ familiæ magno feruore susceperunt: quæ cùm suos alumnos ad frequentem confessio-

A nem obligent, non est credendum, prudentes ac pias mares, de optimis filiis, & a principio spiritualiter educatis, quorum multi sanctissimè viuunt, lapsus graues tam frequentes existimare. Præsertim cùm inter illos inueniantur non pauci, qui quantum humana ratio potest agnoscere, à primo die conuersionis suæ, per diuinam gratiam, nunquam ampliùs se graui peccato fœdarunt. Apud nos autem magna est huius sanctæ confessionis frequentia: nam fratres octauo quoque die ex præscripto confitentur; sacerdotes verò ex consuetudine, aut quotidie, aut saltem alternis diebus hoc sacramentum suscipiunt, vt puriùs viuant, & sanctiùs, ac feruentiùs ad sacram Missæ celebrationem accedant. Confessionem singulis hebdomadis faciendam dicit Bernardus, cuius

Bern. in speculo Monachor.

B hæc sunt verba: Semel ad minus in hebdomada confiteatur, vt veniam mereatur de perpetratis, & maior ei detur gratia de vitandis malis. Confessionem verò quotidianam monet Bonauentura, dicens: Et si potes confiteri quotidie, bene quidem: sin autem, de tertio in tertium diem saltem studeas confiteri. Sunt tamen aliqua in hac confessione venialium obseruanda, vt vtilis animabus existat, & fructum emendationis, & puritatis in nobis habeat, & non in frigidam quandam consuetudinem, & in cæremoniam sine spiritu factam incidat.

Bonauen. in reg. nouitio. c. 3.

Ac primò licèt nemo possit omnia peccata leuia ad confessionem afferre, delicta enim præsertim hæc quis intelligit? Quis omnia cognoscat? Quis numeret? Tamen examinatio conscientiæ præcedat necesse est, qua quis notabiliora recolligat, & quomodo

C exponenda sint, animaduertat. Consultò autem diximus notabiliora colligenda esse, quoniam hæc sunt præcipuè in confessione lauanda. Ridiculum enim esset minimas atomos patri spirituali dicere, quas Bernardus, aut Franciscus posset confiteri, & res notabiles, quæ possent humiliare, & ruborem iniicere, scienter supprimere. Id profectò ad quandam hypocrysim pertineret, qua quis ex præstantissimo humilitatis actu vellet non sui deiectionem, sed bonam opinionem, quam non meretur, accipere, & confessarium dolis suis & falsitatibus irridere. Scientes igitur, quia Iustus, vt ait Salomon, prior est accusator sui.] & rursus: Quòd qui abscondit scelera sua, non dirigetur;] ea quæ conscientiam nostram inquietant,

Prou. 18. 17.
Prou. 28. 13.

D & ruboris velamine se volunt obtegere, vt futuro tempore spirituali medico aperiantur, colligere, & parare debemus. Est enim hæc illustrissima viri iusti laus, non abscondere miserias suas, nec (vt nunquam bene curetur) ab oculis spiritualis patris tegere. Quam sanctus Iob à Domino, propter nostram ædificationem, motus sibi assumpsit, cùm dixit: Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam] hæc & hæc mihi aduersa proueniant. Quænam peccata [ille vir simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo] non abscondit, & quamnam iniquitatem non celauit? Certè de leuissimis mentis motibus, ac minutissimis defectibus, loquitur, vt putat Olympiodorus, & Chrysostomus, quos præ humilitate voluit hominibus

Iob. 31. 33.
Iob. 1. n. 1.

Olymp. ibid.
Chrysost. hom.

E esse conspicuos. Non abscondit ille vt homo, id est, vt primus homo, peccatum suum, qui voluit oculos cuncta cernentis effugere, nec quæsiuit latibula excusationum, vt obtegeret maculas suas. In quo secundùm Gregorium non minùs quàm in insignibus virtutum gestis suam sanctitatem declarauit. Videatur, inquit, vir iste cuilibet magnus in virtutibus suis, mihi certè sublimis apparet, etiam in peccatis suis. Mirentur in eo qui volunt castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiæ, mirentur visce-

Gregor. 2. 8. mor. c. 10.

A ra pietatis: ego in eo non minùs admiror confessionem humillimam peccatorum, quàm tot sublimia gesta virtutum. Scio enim quòd per infirmitatis verecundiam plerumque grauioris est certaminis commissa peccata prodere, quàm non admissa vitare: & vnumquodque malum quamuis robustiùs vitetur, tamen humiliùs proditur.] Hanc laudem sanctissimi patriarchæ Gregorius ex facta ab illo confessione peccatorum elicuit; nos autem tanti viri imitationem eliciamus, vt ea peccata, quæ confessionem ingerunt, non celemus. Memores ergo illius Dauidici carminis: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi:] delicta nostra Domino, in eo, qui locum eius tenet, scilicet in patre spirituali, pandamus. Et vnusquisque di-

Psal. 31. 5.

B ligenter examinet, an minùs pudicam cogitationem habuerit, quam non celeriter expulit: an inane desiderium humanæ laudis, aut temporalis dignitatis exceperit: an mendacium officiosum protulerit: an scurrilitati vacauerit: an iram aduersus fratrem, & indignationem admiserit: an leue conuitium ore protulerit: an sine debita abstinentiæ mensura cibum, & potum acceperit: an ob vanam gloriam aliquod bonum operatus fuerit: an sæculari colloquio, aut prophano negotio se occupauerit: & denique an aliquid notabile, quod conscientiam pungat, commiserit. Hæc, & alia similia, quibus vir iustus solet rubore suffundi, vel si quæ fuerint viliora, debet primo loco ad balneum confessionis adducere, alia verò minutiora poterit sub quibusdam

C generalitatibus confiteri, vt ex omnibus, quæ eo tempore fecerit, remissionem accipiat. Exempli gratia: Si de tepiditate in oratione, de distractione in psalmodia, vel in horis canonicis, de irreuerentia in Missæ celebratione; de negligentia in examinatione conscientiæ; & de aliis similibus, se ipsum accuset.

Facta examinatione conscientiæ, dolor de huiusmodi peccatis est excitandus, talis certè, qui aut contritio, aut attritio sit, vt peccata confessioni subiecta, aut propter Dei amorem, aut propter ipsorum malitiam, & pœnæ debitum quis odio habeat. Est enim detestatio peccati etiamsi tantùm leuia confiteamur, sacramenti confessionis essentialis pars, sine qua stare non potest, sicut neque

D homo sine anima, aut compositum sine altera parte ex qua componitur. Quod adeo verum est, vt Theologi, confiteri venialia sine vllo prorsus dolore, aut proposito emendationis, mortale peccatum existiment. Ac proinde magna cura sit amatori virtutis, vt antequam ad confessionem accedat, magnum quantum potuerit dolorem de huiusmodi peccatorum admissione concipiat. Meminerit, hoc esse hominis Dominique discrimen, quòd ille vas confractum despicit, & reiicit, & pro nihilo habet; Dominus autem vas cordis dolore confractum amat, amplectitur, & dono remissionis replet: Nam cor, inquit, contritum, & humiliatum Deus non despicies.] Vnde si remissionem optat, & addere peccata peccatis me-

Psal. 50. 19.

E tuit, more veri pœnitentis, dolorem & pœnitudinem leuium etiam defectuum non omittat. Hanc verò multa sunt quæ excitare solent. Nam & diuinorum beneficiorum commemoratio, & istorum peccatorum tam assidua iteratio, & Domini offensio, & odium, quo ista etiam delicta prosequitur, & ingratitudo nostra, quæ quotidianis donis, & illis maximis, quotidiana delictorum offensione, respondet, & animæ nostræ decor ablatus, & contracta deformitas, & alia, quæ ex superioribus

facilè

facilè colliguntur, amplam materiam huius doloris, & sanctæ detestationis excitandæ, ministrant.

Post conceptum huiusmodi dolorem, emendationis propositum omittendum non est; sine quo, aut in ipso efficaci dolore contento, aut expresse habito, peccata hæc non diluũtur. At explicemus quale hoc propositum esse debeat, quia propositum vitandi omnia venialia, nec habere tenemur, nec possumus, cùm omnia simul, quæ in vita occurrent, moraliter non possimus vitare. Et quidem hanc rem ego ita intelligo, & interrogantibus conscientiis timoratis, explicare soleo. Duobus modis potest quis venialia peccata confiteri; aut in speciali, cùm dicit se in re leui de fratre detraxisse, aut officiosum mendacium dixisse; aut in generali, vt cùm irreuerentias, aut distractiones in oratione habitas aperit, & potestati confessarij submittit. B In quibus magnum est, & satis apertum discrimen: quia aliud est, hoc in speciali fecisse, quod mens euitabile esse videt: aliud verò, innumeros defectus commisisse, in quos sæpe cecidit, & in futurum cadet mortalis infirmitas, quæ esse omnino ineuitabilia cognoscit. In confessione igitur specialis peccati venialis, debet homo habere absolutum propositum atque efficax illud vitandi, alioqui eius pœnitentia erit ficta, & ad obtinendam remissionem minùs sufficiens. Quomodo enim potest quis veniam & condonationem accipere illius offensæ à qua non putat abstinere? At in confessione communi multorum peccatorum, quæ ex infirmitate contrahit, C & non poterit se ab omnibus extricare, sufficit propositum se emendandi, & faciendi quod vt cumque potuerit, vt hæc leuia peccata minuat, & se minùs quàm antea maculis eorum inficiat. Et hæc videtur esse mens Thomæ Aquinatis, dum ait: Ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quòd homo proponat abstinere à singulis. non tamen ab omnibus; quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur. Debet tamen habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cùm desereret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia.] Applica istas duas huius sancti Doctoris assertiones ad hos duos modos confitendi peccata leuia, & videbis, eum, quod nos diximus, docuisse. Qui licèt eo loco tantùm loquatur de proposito, D quod requiritur, vt contritio sine confessionis sacramento leuia peccata deleat, tamen idem prorsus in confessione est necessarium, cuius pars, motus doloris aut contritionis existit. Licèt enim, vt aliquod peccatum per confessionis sacramentum deleatur, minor detestatio sufficiat, puta attritio, quàm si per solam detestationem deleretur, tamen quod attinet ad propositum in sacramento, & extra idem omnino requiritur.

D. Thom. 3. p. q. 53. art. 1. ad. 2.

His tribus, scilicet discussione conscientiæ, dolore, & proposito emendationis, religiosus, aut quilibet alius vir pius, præparatus ad confessarium pro obtinendo beneficio absolutionis accedat. Qui vnus semper, & idem esse debet, nec sine vrgenti necessitate, ac de prælati assensu, mutari. Id quidem in familiis religiosis solenne est; E & Bonauentura his verbis ostendit: Debent superiori, vel, si ipse ordinauerit, instructori suo, & non alij, nisi, in eius absentia, ei tantùm quem superior, vel instructor, de superioris assensu eis duxit assignandum, tribus vicibus in qualibet hebdomada, vel pluries, secundùm quod necesse habuerint, in dicto sibi tempore, & loco, pro sacramenti reuerentia, cum diligentia confiteri. Nunquam eis placeat vicaria in confessione confessoris mutatio, vt nunc vni confiteantur, nunc alteri; quin

Bonau. in speculo par. 2. c. 3.

A potiùs, si quando ad id cogat necessitas, notabilia deinde ad principalem referãt confessorem.] Quod ergo sanctus hic doctor de tyronibus dicit, & omnes familiæ religiosæ (vt credo) tyronibus præcipiunt, reliqui deberent, vbi talis consuetudo non viget, saltem ex consilio suscipere. In vniuersis enim piis animabus eadem omninò ratio viget, vt scilicet medicum spiritualem habeant, cui omnia ad eas pertinentia perspecta sint, & à quo possint breuiùs & efficaciùs curari. Sicut enim in morbis corporalibus salubre est, vnum bonum & peritum medicum eligere, eúmque semper accersere, qui corporis complexionem, viréisque cognoscens, meliùs nouit illi medicamenta præscribere; ita saluberrimum est vni firmo sacerdoti suas quemque maculas aperire, qui pro B experientia, quam habet de ista mente, quam tractat, accommodatiùs sciet remedium in omnibus adhibere. Omnis instabilitas periculosa est, in hac autem re multo periculosior, quia dum ad eum, qui nos ignorat, pro remedio salutis interioris accedimus, sæpe ea facienda præscribit, ex quibus non emolumentum, sed damnum reportamus. Nec quisquam in sua peritia, aut experientia confidat; nam in rebus propriis nemo æquus iudex inuentus est: & medicus ægrotus alium, cui obediat, aduocat, & vir spiritualis, si prudens, & humilis sit, alios quidem ex charitate iuuat, ac se ipsum non sine alterius directione gubernat.

Huic ergo confessario omnes recessus animæ no- C stræ cum magna veritate & synceritate pandamus, nihil sit etiam minimum, quod nos in conscientia nostra non lateat, quod eius notionem prætereat. Sic enim flectimus ad miserationem iudicem nostrum, qui à nobis manifestata delet, & errata humiliter per confessionem aperta condonat. Non parcamus ori nostro, vt iudex æquissimus animæ nostræ parcat, & quæ deliquimus, miseranter ignoscat. Ori suo non parcit, inquit Gregorius, qui confiteri malum quod fecit, non erubescit. In laborem quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo non parcit, quia iram iudicis districti præueniens, verbis contra se propriæ confessionis sæuit.] Sic etiam veluti fenestram aperimus, per quam ille animarum benignus pater, & dulcis sponsus, ad eas visitandas & consolandas introeat. D Vnde Bernardus ait: Sed & hoc tibi tota vigilantia prouidendum, vt apertas semper inueniat fenestras, & cancellos quosdam confessionum tuarum, per quos te intus benignè respiciat, quoniam respectus eius profectus tuus. Et quibusdam interpositis: Cùm sint duo genera compunctionis, vnum in mœrore pro nostris excessibus; alterum in exultatione pro diuinis muneribus, quoties sanè eam, quæ sine angustia cordis minimè fit, peccatorum scilicet meorum facio confessionem, videor mihi cancellum, id est, angustiorem aperire fenestram. Nec dubium quin libenter per istam respiciat is, qui stat post parietem pius explorator. Quia cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.] Denique & hortatur ad hoc ipsum: Dic tu, inquiens, iniquitates tuas, vt iustifi- E ceris.] Sicut ergo sol omnia detegit, & minimas etiam atomos oculis carnalibus obiicit; ita gratia diuina nos possidens, & nobis minutissimas quoque maculas manifestans, etiam spirituali patri, qui locum Dei tenet, aperit. Hoc enim maximè ad humilitatem proficit, & celeriori curationi subseruit. Dicantur hæc clarè, breuiter, & sine vllo excusationis prætextu, etiam si nonnullum pudorem ingerant. Melius enim est in secretissimo confessionis tribunali aliquantulum erubescere, quàm coram iudice nec

Greg. 8. Mor. c. 10.

Bern. ser 56. in Cant.

Psal. 50 nu 19.

Isaia 43. nu. 26.

A leuia dissimulante, rubore suffundi. Dicantur tandem in speciali; vt quid cum particulare quod hodie gessimus generalibus verbis obuoluimus, vt spiritualem patrem, illa verba humilitans esse, & cordis pristina errata commemorantis, existimantem quadam duplicitate decipiamus? Illum quidem, ô religiose, decipere poteris, sed Deum vtique non decipies, qui tuam hanc immortificationem dissimulat, & ob illam fortassis efficacissima auxilia, quæ daret, ad tui emendationem negat.

Absolutione suscepta, non tantùm satisfactio à sacerdote imposita, quæ leuis esse solet, implenda est, sed alia etiam pro quotidianis peccatis sponte & magno feruore præstanda. Hæc autem tribus præcipuè fit. Primo quidem quotidiana oratione, qua assiduos defectus nobis remitti postulamus. Vnde Hugo ait: B De quotidianis, leuibus, breuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfaciet. Eorum enim est dicere: Pater noster, qui es in cœlis,] qui iam tali patri regenerati sunt ex aqua & Spiritu sancto. Delet omnino hæc oratio minima quotidianáque peccata.] Huiusmodi verò oratio ad duplex tempus præcipuè quotidianæ examinationis pertinet, vt qui bis in die conscientiam discutimus, bis etiam pro his, quæ præpostere gesta iudicamus, indulgentiam postulemus. Secundo fit satisfactionis operibus, quæ corpori aliquam molestiam infligant. Ad quod referendum est illud Leonis Papæ: Curandis læsionibus, in quas sæpe incidunt, qui cum inuisibili hoste confligunt, trium maximè remediorum est adhibenda medicina: C in orationis instantia, in castigatione ieiunij, in eleemosynæ largitate.] Tandem fit operibus pietatis, quæ dum proximi indigentiæ non tantùm corporali, sed multo magis spirituali subueniunt, diuinam misericordiam ad parcendum inclinant. Quod enim impio regi dictum est: Peccata tua eleemosynis redime,] etiam in leuibus peccatis habet locũ, quæ sicut faciliora sunt, ita etiam faciliùs ob pietatis opera condonantur. Atque id insinuat Augustinus, dicens, sine macula esse non solum perfectum, sed & illum, qui caret criminibus damnabilibus, & venialia peccata non negligit eleemosynarum largitione mundare. Ista omnia in vnum colligit Cæsarius, dicens: Ideo peccata hæc continuis orationibus, & frequentibus ieiunijs, & largioribus eleemosynis, & per indulgentiam eorum, qui in nobis peccant, assiduè D redimentur.] Qui non tepidè, & quasi ex consuetudine, sed feruenter, & eo modo, quem exposuimus, confessione quotidianorum peccatorum vsus fuerit, non tantùm præterita diluet, sed fortitudinem in se, & auxilium diuinum ad futura minuenda, & vitanda cognoscet.

Hugo in regula. c. 10.

Leo. ser. 4 de ieiunio 10. mensis.

Daniel. 4. nu. 24.

Aug. lib. de perfect. iust. c. 9. & 17.

Cæsarius homil. 8.

Alia etiam esse remedia ad eluenda peccata venialia.

CAP. XIV.

DVo medicamina huc vsque pro peccatis leuibus assignata, communia sunt illis, & peccatis lethalibus, immo primò, & principaliter pro his data atque instituta. Sunt verò alia specialia, quæ ad peccata leuia plurimùm valent, quæ nunc breuiter attingenda sunt, & quomodo hunc effectum habeant, explicandum. Et (vt nunc fere omnia sacramenta prætereamus, quæ ad propositum nostrum non faciunt, & de pœnitentiæ sacramento iam tra-A ctatum est) certè sacrosancta Eucharistia vim habet hæc leuia peccata remittendi, adeo vt qui eam dignè susceperit, & affectum peccati venialis abstulerit, eius indulgentiam obtineat. Vnde Tridentina Synodus ait: Eucharistiam antidotum esse, quo liberemur à culpis quotidianis, & peccatis mortalibus præseruemur. Et Ambrosius inquit: Si quotiescunque effunditur sanguis, in remissionem peccatorum funditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.] Meritò autem piissimo patre in filij domum intrante minora delicta obliuioni traduntur, vt sic possit confidentiùs ad pedes genitoris procumbere, & dona cœlestia à sanctitatis authore purus factus impetrare.

Concil. Trid. sess. 13. c. 2.

Ambr. 4. de sacr. c. 6.

B Sed omisso nunc hoc præstantissimo medicamine, quod ob sui maiestatem non passim, nec sine magna reuerentia & præparatione suscipitur, nonnulla alia remedia pro venialibus ex perpetua Ecclesiæ traditione noscuntur, quæ nos his maculis pollutos emundant. Quæ ob id sacramentalia vocantur, quòd signa sint sensibilia ad latentem aliquem & spiritualem effectum instituta. Huiusmodi autem sunt: Oratio Dominica; aqua lustralis, seu benedicta; confessio generalis; tunsio pectoris, eleemosyna; Episcopi, aut Abbatis consecrati benedictio; & oratio facta in Ecclesia consecrata, & si quæ sunt alia, quæ hoc sacramentalium nomine censeantur, de quibus inter Theologos non conuenit, nec nostrum est ad omnia sigillatim descendere. Oratio quidem C Dominica, ex ea parte qua dicit: [Et dimitte nobis debita nostra,] si non ore tantùm, sed corde potiùs, & cum debita cõpunctione, & cum venialium displicentia dicatur, ea quoad culpam, & quoad pœnam, aut totalem, aut partem eius pro compunctionis qualitate, remittit. Quare Augustinus ait: Est etiam pœnitentia, bonorum & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa vtique, quæ humanæ fragilitati, quamuis parua, tamen crebra subrepunt.]

Matt. 6. nu. 12.

August. epist. 108. ad Seleucianam.

Aqua benedicta ad hoc inter alia instituta est, vt nos à maculis paruis emundet. De qua Alexander Papa primus ait: Aquam sale conspersam in populis D benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificẽtur, & purificentur: quod omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat, atque mundabat; multo magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata, populum sanctificat, atque mundat.] Non tamen ita aqua lustralis mundat quasi sola eius aspersio, aut tinctio valeat peccata leuia remittere, sed quatenus eam accipimus vt motum internum pœnitentiæ, ac displicentiæ circa ista peccata, suscitemus. Quod Thomas Aquinas expressè docet, dum in hunc modum scribit: Omnia ista (& loquitur de sacramentalibus) causant remissioné peccatorum venialium, E in quantum inclinant animum ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum.] Quamobrem, qui volumus frequenti vsu benedictæ aquæ, à maculis, quæ singulis momentis irrepunt, emundari, oportet vt piè & reuerenter eam accipiamus, & displicentiæ ac compunctionis actũ erga huiusmodi defectus excitemus, alioquin ad hunc effectum nihil proficiet. Quod & cõmunis fideliũ vsus approbat, qui cùm Ecclesiã ingrediũtur, & aqua benedicta se ipsos aspergũt, solent aliquam preculam recitare, quæ delictorum detestationem, & veniæ postulationem designet.

D. Thom. 3. p. q. 87. art. 3. ad 1.

Generalem

Generalem confessionem hanc etiam virtutem habere diluendi peccata leuia certum est, ex ea parte qua peccata confitetur, & displicentiam eorum præfert, & pro erratis per intercessionem sanctorum veniam exposcit. Vnde in principio Missæ, ac in solemni administratione Eucharistiæ dicitur, vt tum minister tum susceptor maiori cum animæ puritate ad sanctam illam actionem accedant. Sed tunc leuia peccata diluet, cùm id quod os dicit, cor tenet: cùm scilicet sicut exteriùs signum compunctionis & humiliationis præferimus, ita interiùs peccata nostra detestamur. Sola enim horum verborum pronunciatio, sine interiori mentis motu, quo in nostra peccata insurgamus, non sufficiet nos emundare.

Aug. lib. 50 homil. 50. c. 8.

Tunsio pectoris ad eandem emundationem plurimum valet. Ideóque Augustinus ait: Peccata leuia nos ab sponsi amplexibus separare, nisi quotidiana pœnitentia dilucentur. Quorum delendorum causa quotidie tundimus pectora, & nos peccatores confitemur. De qua tunsione pectoris idem quod de aliis dicendum est, ea ratione ad hæc peccata remittenda valere, qua motum interiorem detestationis exsuscitat. Quare in scripturis sanctis vt signum huius detestationis edicitur. Et de publicano illo scriptum est: Quia [percutiebat pectus suum, dicens: Propitius esto mihi peccatori:] & de his, qui astiterunt neci Domini: quòd [percutientes pectora sua reuertebantur.] Atque sancti patris Hieronymi narrat historia, quòd sæpe hac pia vtebatur cæremonia, & non pugno, sed lapide, pectus suum fontem malarum cogitationum, castigabat.

Luca 18. 13.
Luca 23. 48.

Dan. 4. 24.
Eccles. 3. 33.
Ambr. li. de Helia. c. 20.

Eleemosyna, non solum corporalis, verùm & spiritualis, horum etiam est peccatorum medicamen. Nam regi Nabuchodonosori dictum est: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.] Et Ecclesiasticus: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.] Nec non & Ambrosius: Medicina misericordiæ tollit peccata magna. Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus. Pecuniam habes? Redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es, redime te operibus tuis; redime te pecunia tua; vilis est pecunia, sed pretiosa est misericordia.] Hæc & similia passim de eleemosyna scripta sunt, non quia immediatè delicta tollat, sed quia cor ad motum detestationis habendum emollit, & parua nostra misericordia magnam Domini misericordiam ad dandum nobis dolorem peccatorum inflectit.

Numer. 6. 23.

Episcopalis benedictionis virtus ad dilueoda minora peccata, ex Numerorum libro colligitur, vbi legalibus sacerdotibus dictum est: Sic benedicetis filiis Israel. Benedicat tibi Dominus, & custodiat te; & ego benedicam eis.] Si enim illi benedicebant, & Domini benedictionem impetrabant, multo melius eam impetrabunt sacerdotes nostri pro his qui peccata sua detestantur, cùm se ad benedictionem recipiendam submittunt. Augustinus quoque ait: Dictum est à Domino ad Aaron: Vos ponite nomen meum super filios Israel, ego Dominus benedicam eis,] vt gratiam traditam per ministerium ordinati transfundat hominibus: neq; voluntas sacerdotis obesse, aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis.

Aug. q. 11. in v. testamen. Numer. 6. n. 27.

Tandem valet ad horum peccatorum remissionem oratio pro ipsis peccatis fusa in Ecclesia Deo dicata. Nam locus ille ad hoc aut consecratus est, aut dicatus in honorem Domini, vt in eo ipsum Dominum adoremus, & beneficiorum dona, ac veniam peccatorum consequamur. Et Dominus promisit Salomoni se exauditurum orationes hominum in templo sancto suo, quibus peccatorum veniam postularent. Licèt autem pro bonitate sua orationes humilium in quocunque loco fusas exaudiat, tamen in loco ad orationem dicato cæteris paribus eum largiorem in dando, & in condonando benigniorem inuenimus.

[3. Re]g. 9. n.

Hæc igitur omnia eatenus vim habent remittendi peccata leuia, quatenus habent aliquam efficaciam ad excitandum nos ad motum pœnitentiæ, cuius virtute peccata soluuntur. Cùm enim sacramentalia ista, & si qua sunt alia, ab Ecclesia sint instituta, quæ habet quidem potestatem remittendi peccata, non tamen instituendi signa sensibilia, quæ ipso opere operato (vt aiunt) remittant peccata, fit vt ipsa de se non habeant maiorem vim ad peccata delenda, quàm eam, quæ ex motu pœnitentiæ ipsis accrescit. Ex eo autem sacramentalia habent vim excitandi motum pœnitentiæ, quia (vt ex ipsismet constat) signa sunt externa detestationis internæ, quam, cùm nos accusamus, aut pectus tundimus, aut veniam postulamus, aut facimus aliquid aliorum, concipimus. Et etiam quia Dominus ob orationes Ecclesiæ sponsæ suæ vtentibus his ceremoniis deuotè auxilium gratiæ ad peccatorum dolorem ac detestationem solet impertiri. Quæ ideo dicta sunt, vt in quotidiano vsu aliquorum sacramentalium, nempe orationis Dominicæ, aquæ lustralis, tunsionis pectoris, & confessionis generalis, debitum spiritum, quo sunt assumenda, quæramus. Ita scilicet vt cùm aqua lustrali nos signamus, assiduos defectus simul interiùs lugeamus: cùm confessionem facimus, mente, & compunctione cordis nos peccatores, & indulgentiæ sitibundos fateamur: cùm pectora tundimus, multo efficaciùs animam nostram dolore feriamus; & cùm in oratione dicimus: [Dimitte nobis debita nostra,] ea quorum veniam petimus, verissimo odio detestemur. Ita qui singulis pene momentis peccamus, singulis etiam momentis remedia delendi peccata ad manum habebimus, & qui procliues ad delinquendum sumus, quotidiano immo & assiduo vsu horum remediorum à peccatis retrahemur.

De triplici genere peccatorum venialium signato per lignum, fœnum & stipulam. 1. Corinthiorum. 3. cap.

CAPVT XV.

NON tantùm necessarium est, in hoc leuium peccatorum malo, peccata iam perpetrata pœnitentia diluere, sed etiam, quæ in futurum committi possunt, diligenter euitare. Ad quod, vt medicamenta vtilia assignemus, priùs triplex horum peccatorum genus, quod ex Paulo colligitur, distinguamus. Is namque ad Corinthios scribens, sic ait: Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse tamen saluus erit, sic tamen quasi per ignem.] Euangelij administros instituit eo capite; & cùm seipsum non ex superbia, sed ex veritate, & pro gloria Dei, quam se,

1. Cor. 3. 12. 13. 14. 15.

hoc loco, commendans magnificabat, sapienti architecto comparasset; qui in fidelium cordibus fidei fundamentum iecit, vt alij minores ministri, & minimè ad dignitatem Apostolatus euecti, super hoc fundamentum per doctrinam suam virtutes velut parietes erigerent, adiungit: *1.Cor.3. n.10.* Vnusquisque (istorum scilicet) videat quomodo superædificet.] Nos autem (quia nostro proposito magis congruit, & quia quod de prædicatoribus dicitur quoad doctrinam, de omnibus quoad vitam dici potest) hunc locum cum Chrysostomo, Theophylacto, Theodoreto, Augustino, & alijs de omnibus fidelibus intelligamus. Vnusquisque itaque fidelium videat quomodo, aut quid supra fundamentum, id est, super Christum, (quem fundamentum Ecclesiæ appellat) superædificet. Nam super tale fundamentum, tam forte, tam pretiosum, B tam profundum, parietes, qui illi congruant, & quoquomodo conueniant, ædificandi sunt. Si enim ridiculus fuisset Salomon, & pœna dignissimus, si supra firmissima illius sancti templi fundamenta, contra præceptum Dei, ex infirmis arundinibus parietes cœno litas extrueret; quanta increpatione dignus erit homo fidelis, qui supra Christum, id est, supra eius fidem, & gratiam, ratione cuius in cordibus credentium inhabitat, vilem aliquam materiam, & igne consumendam extruxerit? Curãdum quidem nobis non est nostræ interioris ædificationis fundamentum iacere. *1.Cor.3. n.11.* Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.] Eius namque fides ab Ecclesia prædicata, eius doctrina ab Apostolis tradita, & eius gratia per aquã C regenerationis primò, & deinde per sacramentum pœnitentiæ siue iteratæ iustificationis data, fundamentum est satis firmum humanæ salutis, cui omnes subnitimur. Qui autem hoc fundamentum euerterit è corde suo, gratiam, & Christi doctrinam, si non quoad notitiam, saltem quoad vitæ operationes expellens, ad gehennam laborat, non ædificat ad salutem. Videndum igitur est quid supra fundamentum istud ædificemus, neque enim omnes nouerunt quid super illud debeant ædificare.

Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosus, lignum, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit.] Iam hîc duos ordines super Christum ædificantium aduertimus, quorum alij pretiosam materiam, & ædi- D ficationi aptam adducunt; alij verò materiam vilem, & minùs idoneam ad templum Dei construendum imponunt. Illi aurum, argentum, & lapides pretiosos afferunt: isti lignum, fœnum, & stipulam congerunt. Per aurum, argentum, & pretiosos lapides, bona opera intelliguntur, quæ meritò supra fundamentum, id est, Christum, dicuntur ædificari, quoniam eius virtute fiunt, eius meritis roborantur, eius passione & morte nituntur. Bona opera sunt aurum, quia fulgent, quia ea habentes ditant, & quia in pretium vitæ æternæ soluuntur. Sunt argentum, quia nitent, quia per bonum exemplum sonant, quia post aurum gloriæ purissimum omnium rerum valorem excedunt. Sunt lapides pretiosi, quia splendent, quia animas nostras exornant, & quia vt marmora, & ala- E bastrites, & alij similes lapides, quos non semel Scri- *3.reg.7. Isa.28.* ptura pretiosos appellat, templi spiritualis ædificationi deseruiunt. Vnde Anselmus ait: Quisquis bene viuit, ac Deum honorat, & laudat, non inhærens ex dilectione terrenis rebus, sed desiderans æternam patriam, & aut vendens omnia sua, distribuénsque pauperibus, aut possidens tanquam non possideat, & vtens hoc mundo tanquam non vtatur, iste superædificat aurum, argentum, lapides pretiosos. In auro

A sensus occultus designatur, in argento sermo docens, in lapidibus pretiosis opera Deo placentia. Aurum sapientiæ, quod in occulto sensu eius, est in cordis arcano, splendet vero lumine Dei, superædificat iste: & argentum, id est, nitorem sanctæ eloquentiæ, qua docet alios: & lapides pretiosos, id est, exempla virtutum, & bonorum operum, quibus adornat ea, quæ loquitur, siue cogitat. Hæc ille.] Et Augustinus ait: Quòd qui seruat mandata, & eorum custodiæ addit perfectionis opera, ædificat supra fundamentum aurum, argentum, lapides pretiosos. *Aug. lib. de fide. & oper. c.16. to.4.* Non enim cogitaret, inquit, nisi quæ Dei sunt, quomodo placeret Deo; & hæ cogitationes sunt, quantum existimo, aurum, argentum, & lapides pretiosi.] Iam igitur cognoscimus, qui nam sint materiam pretiosam ædifican- B tes, & ædificationi aptam, nimirum, qui bona opera exercent, & omnem iustitiam ac virtutem colunt.

Alij verò sunt, qui supra fundamentum non quidem ferrum, plumbum, & æs, sed lignum, fœnum, & stipulam superædificant. Et hi sunt, qui lethalibus peccatis abstinent, quæ gratiam & charitatem euertunt, & Christum è cordis solo euellunt, peccata autem leuia & venialia committunt. Hæc sanè dicuntur supra Christum ædificari, non quia eius gratiæ innitantur, cùm sint opera corruptæ naturæ, non gratiæ; sed quia cùm gratiam facientem nos Deo gratos, non corrumpant, nec Christum ex cordibus admittentium expellunt, & ideo supra Christum ædificare dicuntur. Vel illa præpositio, (super,) pro (iuxta,) C more scripturarum accipitur. Vt cùm Dauid ait: *Psal. 23. 1.2.* Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo.] Quia ipse super mare fundauit eum,] id est, iuxta mare, [& super flumina præparauit eum.] Et rursus: *Psal. 135. 6.* Qui firmauit terram super aquas,] id est, iuxta aquas, [quoniam in æternum misericordia eius.] Quare cùm leuia peccata in corde iusti peccantis habitent, in quo etiam Christus per gratiam commoratur, ideo supra Christum, hoc est, iuxta Christum ædificari perhibentur. At leuia peccata ligna sunt, quoniam ceu ligna ex terra cordis humani germinant, & appetitu ac concupiscentia quasi noxio humore rigata crescunt, & tandem igne, aut debitæ satisfactionis in hac vita, aut igne temporali in vita futura consumentur. Fœnum sunt, quo- D niam iumentorum, id est, insipientium & imperfectorum sunt pabula, & per ardorem charitatis facilè arent, & quia si fœnum carnem significat, iuxta illud: *Isa. 40. n. 6.* Omnis caro fœnum,] ad opera carnis spectant. Stipula sunt, quoniam leuia, quoniam vilia, quoniam nullius vtilitatis esse videntur. Quòd autem per vilem materiam hæ peccata intelligantur, docet Gregorius, cuius hæc sunt verba: *Greg. 4. dial. c.39.* Pensandum solicitè est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia; sed lignum, fœnum, & stipulam, id est, peccata minuta, atque leuissima, quæ ignis facilè consumat.] Eiusdem sententiæ sunt Augustinus, Origenes, & alij, à qua non discedit Bernar- E dus, dum per hæc tria religiosos tepidè viuentes, non tamen à via religionis discedentes, intelligit. *Bern. ser. de ligno, fœno, & stipula.* Lignum sunt, inquit, qui fortiter inceperunt, sed fracti non renodantur. Fœnum sunt, qui fugienda mollicie tepefacti, nec summitate digiti (vt dicitur) labores arduos attingere volunt. Stipula sunt, qui leuitatis motibus exsufflati nunquam in eodem statu permanent. Et timendum quidem est de istis, sed non desperandum: quia si in fundamento Christum habuerint, hoc est, in hac via vitam finierint, salui erunt, sic tamen

quasi

quasi per ignem. Habemus igitur quid designent lignum, fœnum, & stipula, nam & leuia peccata designant, quæ iuxta Christum, id est, non expulso de corde Christo, fiunt: nunc ad locum Pauli redeamus. **A**

Si quis ergo supra fundamentum ab Apostolis iactum materiam pretiosam, aut abiectam & vilem ædificauerit, vniuscuiusque opus manifestum erit. Nemo se ipsum seducat, aut putet suum opus posse celari, [quoniam nihil occultum quod non reueletur, neque absconditum quod non sciatur.] *Matt. 10. nu. 26.* Quòd si artifices accuratiùs illa perficiunt, quæ hominibus sunt manifestanda, & omnium oculis subiicienda, vnusquisque quo pacto viuat, & quanā ratione operetur, diligenter expendat, quoniam quodcunque fecerit siue bonum, siue malum, etiamsi in occulto, & in angulis exequatur, aliquando compertum & manifestum erit. **B** Et quisnam occulta nostra manifesta faciet, & aliis videnda proponet? Certè dies Domini declarabit. Nam vita hominis ita ordinata est, vt in diem hominis, & diem Domini diuidatur. Dies hominis omnem vitam hominis comprehendit, in qua homo facit, quod libet, & tempore vititur in bonum, vel in malum, pro suo arbitrio & voluntate. De qua die dixit Dominus ad Ierusalem, & non sine fletu, & lacrymis: *Luc. 19. nu 42.* Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.] Quam diem ob sui breuitatem voce breuitatis expressit, cùm ita ad Pharisæos est locutus: *Luca 22. nu 53.* Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.] Quoniam sæpe in die nostro tenebræ nos comprehendunt, & aduersæ potestates subiiciunt. **C** At dies Domini est momentum mortis hominis, in quo Dominus accipiet tempus, & iustitias iudicabit. *Psal. 74. nu 3.* Quod licèt momentum sit, nomine tamen augetur, & dies, immò & dies magnus, ac [dies Domini] appellatur. *Sophon. 1. nu. 14. 2. Petr. 3. nu. 10.* Quoniam vniuersa quæ homo fecit in diebus suis, aut probat, aut damnat, quod bonum est perficit, & quod malum exterminat. Hic est dies Domini, de quo dicit Paulus: *Phil. 1. nu. 6.* Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu,] id est, in diem mortis, in qua Christus omnia hominis bona, & mala iudicat. Et rursus: *1. Thess. 5. nu 2.* Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet:] nam sicut ad omnes veniet in die generalis examinis; ita veniet vnumquemque iudicaturus in die particularis iudicij. Et Saluator noster apud Matthæum ait: *Matth. 24. n. 50.* Venit Dominus serui illius, die qua non sperat, & hora, qua ignorat.] **D** Et; *Matth. 25. n. 13.* Vigilate, quia nescitis diem, neque horam;] scilicet non vestram, sed Domini. Dies iste Domini rigido quodam examine declarabit quid vnusquisque supra fundamentum extruxerit. Idque in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. In quo igne? Profectò in igne purgatorio: nam incommodum est in paucissimis Apostoli verbis ignem nunc propriè nunc metaphoricè accipere. Constans est autem multorum Patrum sententia, purgatorium ignem significari illis verbis: Ipse saluus erit, sic tamen quasi per ignem.] Ergo de eodem loquitur, cùm ait: Quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit.] **E** Quod manifestè confirmat Ambrosius, dicens: *Ambr. in Psal. 118. serm. 20. Gen. 3. n. 24.* Omnes oportet per ignem probari, quicunque ad paradisum redire desiderant. Non enim otiosè scriptum est quòd electis Adam & Eua de paradisi sede, posuit Deus in exitu paradisi gladium igneum versatilem. Omnes oportet transire per flammas, siue ille Ioannes Euangelista sit, quem ita dilexit Dominus, vt de eo diceret ad Petrum: *Ioan. 21. nu. 22.* Sic eum volo manere; Quid ad te? tu me sequere.] De morte eius aliqui dubitauerunt, de transitu per ignem, dubitare non possumus, quia in paradiso est,

A nec separatur à Christo. Siue ille sit Petrus, qui claues accepit regni cœlorum, qui supra mare ambulauit, oportet dicat: *Matth. 16. n. 19. Matth. 14. n. 29.* Transiuimus per ignem, & aquam, & induxisti nos in refrigerium.] *Psal. 65. nu. 12.* Et Rupertus cùm citasset hunc eundem locum Pauli, quem exponimus, ait: *Rupert. lib. 3. in Gene. c. 32. Gen. 3. n. 24.* Quid ex huiusmodi dictis colligimus, nisi ad hoc flammeum gladium atque versatilem ante paradisum esse collocatum, vt quicunque deinceps admittendi sunt, illuc transeant per examinatorium ignem? Tanquam diceret: Quia multiplicandi erant conceptus Euæ, & futura erat confusa vel permixta multitudo bonorum & malorum, nullos autem Dominus Deus admittere volebat, nisi quos ipse nosset ex nomine, & sic discussos, vt dicere possent: Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, *Psal. 65. n. 10.* **B** sicut examinatur argentum:] ideirco collocauit ante paradisum Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem.] Atque hæc sententia ex ipsa antiquitate vires assumpsit: Nam & Lactantius putat vniuersos homines igne probandos, *Lactantius, lib. 7. c. 21.* quorum perfectè iustos edax flamma nec tantillum aduret, quoniam habent, inquit, aliquid in se, quod vim flammæ repellat, ac respuat.

Sed quonam modo, non tantùm leuia peccata, sed etiam bona & perfecta opera, sunt purgante igne probanda? Quomodo Apostoli, & reliqui sancti ob sancta opera igne sunt examinandi? Ita certè, vt ipsum non adeò virum perfectum, ob ea quæ rectè ac perfectè gessit, sit ipso igne probari, & à flamma testimonium probitatis accipere. **C** Sicut enim tributum quod penditur regi, nobiles & ignobiles probat, ac viros illustres plebeiósque discernit, quatenus isti tributum pendunt, illi verò à tali exolutione liberantur. Et sicut gladius perduellibus præparatus non tantùm nocentes, verùm & innocentes ostendit: illos, quia capite minuit; istos, non quia feriat, sed quia illæsos illibatósque relinquit: ita ignis purgans in fine vitæ, aurum, & argentum, & lapides pretiosos, & lignum, fœnum & stipulam reuelabit, quatenus ista in eorum ædificatore puniet, & illa nec leui odore continget. Quem sensum (vt videtur) huius loci germanum iudicauit Ambrosius, *Ambr. 5.* dum verbis suprà adductis addit: Sed Ioanni citò versabitur igneus gladius, quia non inuenitur in eo iniquitas, quem dilexit æquitas. Si quid in eo vitij humani fuit, charitas diuina decoxit. Alæ enim eius, sicut **D** alæ ignis. Qui habuerit hîc charitatis ignem, illic ignem gladij timere non poterit. Ipsi Petro, qui toties mortem suam pro Christo obtulit, dicet: Transi, recumbe.] *Luc. 17. nu 7.* Sed ille dicet: Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.] *Psal. 65. nu 10.* Etenim in quo aqua multa excludere non potuit charitatem, quomodo eam ignis excludet? Sed ille examinabitur, vt argentum, ego examinabor vt plumbum; donec plumbum tabescat, ardebo.] Sed eundem sensum Paulus sequentibus verbis satis indicat, dum ait: Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet.] Id est, si opus, quod quisque extruxit, dignum pœna ac castigatione non fuerit, ex igne **E** ob illud homo non pœnam, sed præmium & retributionem, est accepturus. Si verò cuius opus arserit, id est, dignum castigatione fuerit, detrimentum doloris & pœnæ patietur, qui huiusmodi opus fuerit operatus. Non tamen pœnam æternam, quia ipse tandem consumptis delictorum maculis saluus erit, sic tamen quasi per ignem, ac si diceret, non sine pœna purgantis ignis. Saluus quidem erit, inquit Anselmus, sed tamen pœnam ignis patietur, vt per ignem purgatus, sit saluus, & non sicut perditi æterno igne in perpetuum torqueatur, vt ex parte prosit illi in

perpetuum credidisse.]

Hæc ad nonnullam expositionem loci Pauli, quem totum citauimus, dicta sunt, nunc ad nostrum propositum, quid duo illa ternaria auri, argenti, lapidum pretiosorum; & ligni, fœni, & stipulæ significent, videamus. Et quidem primus ternarius designat triplicem fructum terræ bonæ, vt ait Origenes, trigesimum, sexagesimum, & centesimum. Vel, vt idem autumat, significat triplicem gradum studiosarum actionum, quarum quælibet incipit in bona cogitatione, procedit in discreto ac prudenti verbo, ac tandem consummatur in opere. Aut tandem indicat, vt nos opinamur, aurum, charitatis opera, quæ auro comparantur; argentum, misericordiæ subsidia, quæ opum distributione complentur; lapides pretiosi, omnia alia virtutum studia, quæ nos in oculis Dei & Angelorum exornant. At secundus ternarius significat tria genera peccatorum leuium, quæ intra suum gradum maiora, media, & leuissima vocari possunt. Quod docet Cyrillus sic scribens: In quo manifestè ostenditur esse quædam peccata ita leuia, vt stipulæ comparentur: cui vtique ignis illatus diu non potest immorari. Alia verò fœno esse similia, quæ & ipsa non difficulter ignis absumat, verùm aliquanto tardiùs quàm stipulis immoretur. Alia verò esse, quæ lignis conferuntur, in quibus pro qualitate criminum diuturnum & grande pabulum ignis inueniat. Ita ergo vnumquodque peccatum pro qualitate, vel quantitate sui, pœnarum iusta persoluit. Nunc nos quæ sint maiora, quæ media, & quæ minima, videamus.

Origen. hom. 6. in Exodum.

Cyrill. li. 14. in Leuiticum post medium.

Maiora peccata sunt intra latitudinem venialium, quæ ex genere quidem suo mortalia sunt, sed ob carentiam pleni & deliberati consensus, aut ob materiæ exiguitatem, venialia redduntur. Huiusmodi sunt, cogitatio impudica, & appetitus vindictæ, cui negligenter obstitimus, non tamen in eum plenè consensimus: detractio proximi de re non multi momenti: irrisio illius, qui ob imperitiam in aliquo defecit, ablatio alicuius rei modici valoris ad cœnobium pertinentis, sine obtenta prælati facultate; & alia similia. Hæc autem meritò lignis comparantur, quia crassiora sunt, & aliquando à lethali peccato non admodum dissita, quæ diutino tempore, & acerbissima vltione, si in hac vita non conuenienti dolore, & satisfactione purgentur, ignis ille purgatorij consumet. Ecce ligna domus leprosæ, id est, animæ pristinis vitiis affectæ, quę ligna mittenda sunt extra ciuitatem, ne paulatim omnia contaminent. Ecce ligna non integra, sed à locusta corrosa, hoc est, dæmonum morsibus fœdata, quæ non fructibus ferendis, sed igni succendendo deseruiunt. Ecce ligna imputribilia, quæ faber ad conficiendum idolum elegit, corrosa quidem quantum ad ferendum fructum, quia merito carent, sed imputribilia quantum ad pœnam, quia multo tempore in igne durabunt, ex quibus faber, si citò non resiliamus, idôlum iniquitatis, & criminis lethalis, efficiet. Qui admittunt ista peccata, super ædificant ligna, quorum causa magnum detrimentum patientur, & satis longam pœnam sustinebunt.

Leuit. 14. 45.
Exodi. 10. 5.
Isai. 40. 20.

Media peccata sunt, quæ ex genere quidem venialia censentur, sed scienter, & ex industria, & quasi ex malitia, committuntur. Ad quod genus pertinent officiosa mendacia, otiosi sermones, scurrilitates, cachinnationes, curiositates audiendi aut legendi vana, adulationes prælatorum, aut maiorum, ambitiones, & alia innumerabilia, in quæ heu satis frequenter nos ipsos coniicimus. Et hæc dicuntur fœno similia, quoniam sicut fœnum, non quantum ligna, in igne durabunt, sed longo etiam tempore in pœna manebunt. Fœnum, iumentorum est pabulum, & hæc peccata sunt alimenta imperfectorum, & hominum insipientium, qui aurum, & argentum, & pretiosos lapides meritorum proterunt, & huiusmodi vilitatibus animam pascere non erubescunt. Ecce [fœnum tectorum, quod priusquam euellatur, exaruit:] nam licèt ad momentū nos aliqua imagine voluptatis oblectet, tamen statim euanescit, & animam inquietam, aridam, & tristem derelinquit. Verè fœnum, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, quia post modicum tempus, igne purgante, nisi hîc pœniteamus, consumetur. Nam qui patiant ista peccata, superædificant fœnum, cui ignis applicitus non leuem flammam suscitabit.

Psal. 128. nu. 6.
Matt. 6. 30.

Leuissima peccata sunt, quæ non inuerecundia, aut procacitas parit, sicut proximè dicta, sed infirmitas humana, bonam voluntatem habens perfectè viuendi, sæpe non potens se omnino continere, committit. Huius autem generis peccatorum sunt, modica in oratione, in psalmodia, aut in Missæ celebratione distractio, quam inquietudo naturalis humanæ mentis inuexit; motus alicuius vanitatis, qui ex operibus bonis, aut ex laudibus ob recta gesta delatis, irrepsit; affectus nonnullius vanę complacentiæ, quem ex feruore, & diuinis donis perceptus amor nobis non cogitantibus suscitauit: aliquis immoderatus rigor ex bono zelo procedens, aut nimia mansuetudo in reprehendendo ex naturæ suauitate dimanans, qua prælatus vitia subditorum correxit, nonnulla tristitia, & anxietas, cui subditus in rebus sibi ab obedientia demandatis succubuit; modicus excessus, aut defectus necessarij alimenti, quem aut mollis remissio animi intulit, aut indiscretus feruor decurtauit: & alia innumerabilia, quæ nostram ignorantiam in rebus spiritualibus omnino prætereunt. Ista stipulæ assimilantur, quoniam facillimè purgabuntur. Et sicut palea citissimè à vento rapitur, & leui flatu in varia dispergitur, & tenui flamma consumitur: ita peccata hæc, quæ multum habent infirmitatis, parum autem voluntatis, si hinc non purgati discedimus, citò in purgatorio punientur. Et ob id, qui in illa cadunt, dicuntur superædificare stipulam, & salui erunt, non tamen sine vlla læsione, quia salutem accipient quasi per ignem. Diximus quid significent lignum, fœnum, & stipula, & ad quæ leuia peccata, sine præiudicio commodiùs sentientium applicari possunt, nunc remedia ad hæc peccata vitanda quæramus.

Quod remedium adhibendum est ad vitanda peccata leuia significata per lignum.

CAP. XVI.

PRIORA igitur peccata, quæ cum ligno contulimus, in suo genere leuiorum, grauiora sunt, & periculosiora: quare maiori cura & diligentia curanda, ne aliquando ita crescant, vt ad deliberatum consensum deuoluta, aut ad notabilem materiam erumpentia, lethalia facta, non iam solùm grauent, sed demergant. Quibus vt medicamentum conueniens assignemus, aliquem hoc genere peccatorum ægrotum audiamus. Dicit enim aliquis, qui attentè superiora legit, & qualitatem suæ mentis aduertit: Fateor, pater, me huiusmodi pec-

catis sæpe sordere, & non leuiter dæmonis impulsibus impugnari. Iam enim omnis impudicitiæ cogitationibus pulsor, iam iræ & vindictæ desiderijs impetor, iam appetitu plura possidendi discrucior, iam ambitione, & concupiscentia dominandi dilaceror: & quamuis penitus non expugnor, at non perfectè resisto, sed non contemnendis vulneribus quotidie percuti ac vulnerari me sentio: quanam ratione deinceps me defendam, ac in huiusmodi occasionibus victor exiistam? Harum ægrotationum medicina non facilis, nec breuis est, sed difficilis, & prolixa satis, at omnino necessaria, sine qua, audeo dicere, nulla meus eas perfectè depellet. Ea autem est, vitia radicitus extirpare, & quod in nobis eorum superfuit, diligenter euellere. Nam ex pristina sæculi conuersatione remanserunt in nobis vitia sæcularia luxuriæ, indignationis, ambitionis, auaritiæ, & reliqua similia, quæ licèt fuerint adhuc vitæ spiritualis studio compressa, & quoad ramos eorum, id est, quoad pessimos & lethales actus, euulsa, non tamen radicitus extirpata; quare radix in præcordijs latens, vel (vt clarius loquamur) vitia ipsa mentibus insidentia, quacunque oblata occasione suppullulant. Aduersus vitia igitur acriter pugnandum est, vt victa atque prostrata nos non inquietent, nec leuem victoriam de mente reportent. Genus enim quoddam victoriæ est in his rebus non diligenter agere, & licèt non occidamur, saltem leui peccato vulnerari.

Consideremus itaque peccata ista spinas esse ac tribulos, quæ maledicta cordis nostri terra progerminat: & sicut ad tollendas spinas, ita vt ampliùs non germinent, non satis est eas præcidere, sed omnino necessarium radices euellere; ita ad superandos istos luxuriæ, & prauæ cupiditatis motus, non sufficit insurgentibus bellis obsistere, sed causam ac radicem belli, id est, vitium, extirpare. Quo euulso id profectò consequemur non vt nunquam tentemur, sed vt rariùs & mitiùs tentemur; id etiam, vt licèt prauus motus insurgat, nos tamen non trahat, non liget, non capiat, & nec leui vulnere feriat. Quam verò momenti sit vitia omnino conuellere, & vsque ad fundamentum exinanire, exponit optimè Dorotheus, cuius hæc sunt verba: Oportet agricolam, qui villam suam optimè purgare voluerit, primùm quidem radicitus herbas euellere. Nisi enim ita fecerit, & summitatem tantùm abraserit, denuo pullulabunt. Idipsum in anima est. Opus nobis est, affectionem omnem pristini hominis, ac malos sæculi mores à nobis amputare. Quas sanè radices nisi quisque extirpauerit, necesse erit iterum spinas erumpere, & excrescere. Hæc ille multis omissis, quæ satis indicant hanc esse peccatorum istorum efficacissimam medicinam. Dum enim hostes intra mœnia sunt, non solùm non potest esse pax, verùm nec vera securitas, qui si non ciuitatem ceperint, nec rationem illigauerint, at absque vulnere manere non sinent. Quare Dominus dum vult animam ad perfectam virtutem extollere, monstra in ea vitiorum excindit, & bestias ipsas inimicas interficit, quorum pusilli etiam partus animæ puritatem commaculant. Facitque illud Ecclesiastici: Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium euertit Dominus, &c. perdidit eas vsque ad fundamẽtum, arefecit ex ipsis & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra.] Si enim hæc ex littera ad spiritum efferamus, apertè videbimus, in illis, quos Dominus tenerè amat, superbos, id est, vitiosos mores, vsque ad radicem esse consumptos, & pro illis virtutes perfectas esse genitas: & terras, quæ spinas germinabant, id est, prauas consuetudines, vsque ad fundamentum esse dissipatas, & virtutum victoria penitus esse deletas. Id autem fit, vt anima Deo dilecta in hæc peccata non cadat, nec suam pulchritudinem leui macula pristinæ conuersationis inficiat. Dæmoni quidem, quem Dominus in Iob nomine Behemoth significauit; omnes mortales aliquod tributum exsoluunt. [Huic enim montes, herbas ferunt, & omnes bestiæ agri ludent ibi.] Nam si montium nomine, vt sæpe in Scriptura contingit, iusti, & bestiarum appellatione iniqui & peccatores significentur, quis non videat, bestias dæmoni ludere, dum illum suis flagitiis oblectant, & iustos, proh dolor, herbas offerre, dum his saltem peccatis leuibus, quæ manant ex impugnatione vitiorum, ipsum vtcunque sustentant? Mons ergo, id est, iustus, qui cupit non offerre diabolo huiusmodi pabula, radices herbarum, id est, vitia, ex quibus casus isti manant, excindat. Nam his omnino destructis non erit difficile herbarum pabulum auferre, id est, notabiliora ista & crassiora peccata deuitare.

Doroth. doctr. 12.

Eccl. 10. 18. 19. 20.

Iob. 40. n. 10.
Iob. 40. n. 15.

Sunt etiam peccata hæc velut riuuli amarissimi ex impuro fonte manantes, quos sola obturatio, & omnimoda deletio fontis impediet. Dicamus enim de anima iusta, quæ necdum in se vitia, & sæculares mores extinxit, quod dictum est Eliseo à viris Iericho: Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse Domine perspicis, sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.] Ita prorsus talis anima viri iusti, habitatio est summi Dei, nam illam per gratiam inhabitat: at aquæ pessimæ sunt, id est, quarundam actionum riuuli, quæ ex vitiorum antiquorum fonte promanant. Terra etiam sterilis est, quia cor his aquis amarissimis irrigatum, virtutum fructus plurimos atque perfectos ferre non potest. Cor namque adhuc nonnulla ambitione distentum, & impudicis cogitationibus inquinatum, & similibus miserijs affectum, quibus si non omnino, at se aliquantulum subijcit, quomodo poterit suauissimos, ac omnino perfectos fructus virtutis afferre? Sanentur ergo aquæ, & remedium salubritatis non alibi quàm in fonte ponatur. Denique [egressus Eliseus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanaui aquas has, & non erit vltra in eis mors, neque sterilitas.] Mittamus & nos in fontem horum peccatorum, id est, in vitia, ex quibus pullulant, mortificationis sal, quod ipsa penitus exsiccet, atque consumat, vt pro amaris aquis, fluenta dulcissima, nempe virtutum actus erumpant. Sapienter quidem Cassianus, de satisfactionis indicio loquens, quo possimus vtcumque cognoscere nos pro præteritis peccatis satisfecisse, illud esse putat, si affectus & motus mortificentur, qui nos in sæculari, aut tepida vita ad peccata traxerunt. Quod, ait, nullus obtinere posse se credat, qui non priùs ipsas causas, atque materias, pro quibus in illa prolapsus est crimina, omni spiritus feruore succiderit; vt, verbi gratia: si in fornicationem, vel adulterium perniciosa fœminarum familiaritate collapsus est, summa festinatione, etiam ipsum earum deuitet aspectum: Et quibusdam alijs exemplis interpositis, hæc subijcit. Et ita vt vnumquodque peccatum possit extingui, causa, atque occasio per quam, vel ob quam est admissum, debet primitus amputari.] Aduersus ergo vitia validè pugnandum est, & consiliarij isti iniquitatis à nostro latere dimouendi, aut potiùs à nostro corde separandi, ne iniquis suasionibus ad antiqua peccata nos incitare molantur. Quandiu enim apud nos sunt, ad magna flagitia incitare non cessant, quorum impotu-

4. reg. 2. 19.

n. 21.

Cassia. coll. 20. c. 10.

nitas

nitas in mente imbecilla saltem illicitos motus, & nonnullos paruulos casus elicit, si iam non plenum ac deliberatum consensum extorquet. *Eccl. 37. 7.* Noli consiliari, inquit Ecclesiasticus, cum eo qui tibi insidiatur, & à zelantibus te, absconde consilium.] Et quinam magis nobis insidiantur quàm vitia, quorum hoc vnum officium est ad peccata pertrahere, quæ nobis gehennæ ac damnationis ianuas aperiant? Et quinam vehementiùs nos odio prosequuntur, quàm mali mores, quos in propliana conuersatione nobis amicos asciuimus, & ipsi inimico animo in nostram perniciem excidiúmque conspirant? Non igitur audiendi sunt, nec eorum consilium admittendum; quod solùm nostrum malum ac calamitatem intendit. At quis poterit praua vitiorum consilia de- B clinare, præsertim cùm statim sequatur: *Eccl. 37. 8.* Omnis consiliarius prodit] id est, exaltat, & laudat [consilium] suum, & facile est malis laudatis assentiri, in quæ natura ipsa corrupta propendet? Certè ab his consiliis declinabit, qui vitia loquentia, & malum laudantia diligenter expulerit. Sed dum ipsa in corde manent, & dulci syrenarum cantu ad malum alliciunt, nullo negotio decipiemur, & si non ad mortem, saltem ad infirmitatem, & ad deformitatem fœdabimur.

Peccata denique leuia huius generis sunt velut inualetudines corporis ex noxij humoris abundantia procedentes, quas peritus medicus non iudicat se posse alia ratione quàm pessimi humoris expulsione curare. Et anima suas inualetudines habet, quæ non C aliæ sunt quàm ista peccata ad genus superbiæ, inuidentiæ, luxuriæ, & iniustitiæ pertinentia, quibus si non moritur, quia nondum ad deliberatum consensum pertrahitur, at satis miserantèr ægrotat. Quarum sanitatem sanctus Dauid forsitan postulabat, cùm dicebat ad Dominum: *Psal. 6. 3. 4.* Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsque quò?] Iam non mortis euasionem deposcit, quam vera conuersione, & adulterij detestatione, depulerat, sed infirmitatis curationem efflagitat, quæ ceu reliquiæ prioris & maioris mali in corde permanserat. Misericordiam cupit, quia in magna miseria est, nempe in infirmitate animæ, qua post mortem animæ nulla maior aut dete- D stabilior inuenitur. Sanitatem petit, ab his nempe ægritudinibus, quoniam virtutes iam adeptas, & simul cum gratiæ viribus infusas, videt his morbis à sua tranquillitate deiici, & assiduo bello atque impugnatione turbari. Inquietudinem etiam animæ conqueritur, quia isti dolores, & isti motus impuri eam vndique versant, & quietem ac serenitatem habere non sinunt. *Aug. ibi.* Tandem illis verbis: Sed tu Domine vsque quò? amanter de curationis dilatione conqueritur. Nam quis non intelligat, vt Augustinus ait, significari animam luctantem cum morbis suis; diu autem dilatam à medico, vt ei persuaderetur in quæ mala se peccando præcipitauerit?] Harum igitur inualetudinum spiritualiũ causæ, noxij humores sunt, quos anima, non iam in corpore sed in semetipsa longa peccandi consuetudine congregauit. Quid E enim prohibet noxus humoribus vitia intelligere, quæ animam grauant, quæ à debita temperie deiiciunt, quæ infirmitates procreant, scilicet casus istos vsque ad Dei contemptum non procedentes, quæ mortem miseræ animæ machinantur? Profectò parum inter noxios humores, & noxios mores nominum coagmentatione distat, vt videamus, non insulsè malis humoribus mores prauos, aut vitia designari. *Leuit. 15. 5.* Et forsitan ob id fœdus humor in Leuitico

A carni adhærens, immundi hominis censetur indicium, vt nos intelligamus, fœdos illos humores, id est, malos mores animæ adhærentes, ac vires eius occupantes, eam immundam facere, atque à virtutis pulchritudine dimouere. Iam si volumus ex infirmitatibus conualescere, necesse est, malos animæ humores, id est, vitia, & mores distortos, euacuare. Sicut enim ridiculus esset medicus, qui volens brachium paralysi dissolutum curare, illi tantùm medicamentum apponeret, & eam cerebri partem ex qua nerui originem ducunt, incuratam relinqueret: nam, & hæc prius & diligentiùs curanda est, ex qua illa praua brachij affectio procedit: neruis autem bene dispositis facilè pars affecta ad priorem sensum ac motum redibit: Ita prorsus imperitia est spiritualis B viri, si solùm curet à præsenti casu se erigere, & negligat causam morborum, nempe vitium, resecare. Fateor ego libenter, quòd si vnum aut plura peccata huius generis admisisti, ea congrua detestatione lauas, & confessionis sacramento ritè suscepto detergis. At si vitium intus in corde latens non extirpes, statim in eadem peccata, aut peiora prolaberis, & nunquam desideratam puritatem obtinebis. Eaque Ecclesiastici sententia notabetis: *Eccl. 34. 30. 31.* Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? sic homo, qui ieiunat in peccatis suis: & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationem illius quis exaudiet?] Mortuum enim tangere nunc sit, vitium, quod nos ad mortem trahere nititur, non per deliberatum consensum am- C plecti, sed aliquo leui peccato contingere. Sed quid proficiet ab hoc re contactu lauari, si iterum statim tangis, & eadem negligentia, qua antea, eadem peccata sine vlla emendatione committis? Certè parum proficies. Licèt enim præterita peccata debita detestatione diluas, nũquam tamen te in futurum emendans, & per multos annos eadem repetens, atque committens, nihil omnino in ea, quam cupis, mentis puritate proficies.

Sed quomodo vitia vincenda sunt, & de terra cordis nostri radicitus euellenda? Huic quæstioni sequẽs huius libri tractatio de vitiorum extinctione satisfaciet. Interim tamen dicamus, vitia assiduis & feruidis orationibus, occasionum fuga, spe in Domino collocata, ac diffidentia sui ipsius, & contrariis vir- D tutum actionibus profligari. De quo postremo instrumento hæc dicit Basilius, instituens spiritualem magistrum, quanam ratione debeat vitia subditorum curare. *Basil. reg. fus. de spu. corr. 15.* Veluti, inquit, iracondia aliquis elatus est aduersus æquæuum fratrem: Hunc ille pro magnitudine delicti, sibi conciliare cogitor, ac ministrare. Siquidem hæc huiuscemodi ad humilitatem exercitatio iracondiæ veluti neruos elidit, quando animi elatio illa est, quæ iracundiam plerumque in nobis ingenerat. Alieno tempore cibum assumpsit? Ad multam diem ieiunus permaneto. Inter vescendum se immodestè gessisse animaduersus est, & indecorè? Ieiunus ipse accumbentes, ac cibum cum decoro capientes cæteros spectare cogitor. Hoc enim modo, & abstinentia ille castigabitur, & quod in hu- E iusmodi rebus par est, decorum discet retinere. Verbum emisit onosum? Contumeliam in proximum? Mendacium, aut aliud quippiam de iis quæ minùs licent? Inedia ventris, ac silentio plectitor.] Quæ sanctus hic pater, ac egregius religiosorum doctor, circa minora vitia faciendum præcepit, in maioribus omnino seruandum est; quorum quia victoria est difficilior, ideo pugna aduersus ea oportet vt sit diligentior, quæ multiplicatione, ac feruore studiosorum actuum vitium extenuet, ac tandem omnino

proster

prosternat. Quo prostrato mirum erit & inexpertis incredibile, quàm liberum iustus vir semetipsum ab his casibus & notabilibus peccatis sentiet. At credibile satis erit illis, qui abundantissima Dei gratia suffulti acriter aduersùs vitia sæcularis vitæ bella gesserunt. Nam illis è corde depulsis, & ab antiqua sede deturbatis, nequaquã prauos motus cient, nec bella mouebunt, nec vires animæ ad defectionem suscitabunt. Et fiet pax (ô anima,) in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.] Quia propter virtutem ac fortitudinem, qua aduersùs vitia pugnasti, magnam pacem ab inordinatis motibus consequeris, & in turribus tuis, hoc est, in intellectu, & affectu, abundantia lucis & consolationis cumulaberis. *Psal. 121. 7.*

De remediis ad vitanda leuia peccata significata per fœnum.

CAPVT XVII.

PECCATA illa leuia, quæ, quoniam leuia, scienter & quasi ex industria committuntur, diximus, fœno, Pauli authoritate signari: quæ licèt non ardebunt vt ligna, tamen non facilè igne purgante consumentur, si hinc condigna satisfactione non purgata decedant. Sunt enim aliqui Domini beneficio, & quidem maximo, impugnatione præteritorum peccatorum exempti, qui iam magna vitia prostrauerunt, & rarissimè, ac non vehementer carnis stimulis, & ambitionis facibus impugnantur, qui tamen huic tanto beneficio sui creatoris ingrati, scienter & data opera leuia peccata committere, vt exempli gratia, mendacium officiosum, aut verbum otiosum proferre, non timent. Cuius mali radicem ego sanè puto rationalem esse animæ partem ignorantia ac cæcitate vitiatam, nescientémque, scienter & ex industria peccantis inuerecundiam ponderare. Quare ad hanc radicem medicamentum applicandum est, vt isti ægritudini medeamur. Docendáque humana ratio quid debeat de huiuscemodi peccatis sentire, ne ea tam sine sensu timoris admittat.

Hæc sanè peccata à Deo interdicta sunt, eiúsque sanctissima lege prohibita, quia non solùm magna mala fieri vetuit, sed minima quoque peccata vitari præcepit. Expendamus seriò quis præcipit, quis leuibus etiam peccatis offenditur, & nisi fortè stulti sumus, nimis ea patrare timebimus. Præcipit is, qui Deus est, qui summè sapiens, bonus, & potens, qui omnium suorum attributorum infinitate perfectus. Præcipit is, qui fons est omnium bonorum, & singulis momentis beneficia sua in nobis immensa quadam liberalitate multiplicat. Præcipit is, cui Angeli seruiunt, cui omnes creaturæ rationis expertes ad nutũ famulantur, & priùs esse desinent quàm in minimo ab eius voluntate desciscant. Sed omittamus ista: præcipit is, qui Dominus, & herus noster est, cuius imperio nos in baptismo mancipauimus, cuius iussis nos per vitæ spiritualis professionem addiximus. Ponderemus hoc solum, & tantam in quouis leui peccato fœditatem reperiemus, vt ipsum consultò & ex industria perpetrasse quasi in immensum nos pudeat. Demus nunc regem potentissimum cuidam aulico præcepisse, ne vllo modo gemmam in quodam repositorio regis custoditam attingeret: duobus modis potuit iste principis mandatum præterire. Primò quidem, quia impositæ sibi iussionis oblitus, & appetitu curiositatis incitatus, & victus, gemmam illam aspexit, & manibus contrectauit. In hoc non

A magnum peccatum est: aulicus ille apud regem non nullam excusationem habet, quòd eius præceptum memoria excidit, & gemmæ pulchritudo eum prohibitionis oblitum ad contrectandum allexit. Secundò verò, potest ita gemmam attingere, vt in eodem momento, quo sibi à rege præceptum imponitur, respondeat: Obedire nolo: & manum extendens ipso rege teste & pœnam intentante, gemmam illam contingat. In isto facto tanta est illius famuli inuerecunda procacitas, tam inaudita atque insignis audacia, vt nullum inter aulicos terreni regis inuenias, qui magno etiam sibi præmio proposito, tale audeat attentare. Et tu audebis, ô religiose, ô vir Deo consecrate, hac ratione Dei & Domini dominorum mandatum effringere? Ipse enim dicit: Ne verbum otio- *Matt 12. 36.*

B sum proferas; & comminationem adiicit: Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.] Ipse dicit: Nolite mentiri inuicem.] Ipse non tantùm dixit, sed & nunc in hoc momento tibi dicit, siquidem antiquum præceptum in memoriam reuocat, & ne mentiaris, aut ne verbum otiosum dicas, speciali instinctu animum pulsat: & tu, eo nunc prohibente, & in conspectu eius aut mentiri, aut otiari audes, &, si non verbo, at facto ipso, quod detestabilius est, te nolle obedire profiteris, quomodo tam insignem inuerecundiam & oscitantiam non times? At respondes: leue admodum est quod facio, parum, & quasi nullius momenti, quod aduersùs legem admitto. Fateor libenter, sed eo ipso, tu quodammo- *Coloss. 3. 9.*

C do es peior & damnabilior, qui in re tam facili, à qua posses nulla difficultate abstinere, Domino nunc præcipienti non obedias, & data opera eius iussui ac voluntati resistas. Parum est, & nullius fere momenti quod facis, sed Deus non est paruus, immo infinitè magnus, qui vetat, & non debuisses magno Deo, præsertim ob res minimas, te ipsum opponere, & eius voluntati reluctari.

Consideratio hæc tanti momenti Bernardo visa est, vt propter illam istorum peccatorum malitiam exaggeret, eámque impœnitentiam, & peccatum in Spiritum sanctum esse proclamet. Discite, inquit, ex hoc fratres, iustũ iudicem Deum, non modò quid fiat, sed & quo animo fiat, cõsiderare: & cauete deinceps ne quis parua reputet, quamlibet parua scienter de- *Bern. ser. 1. Petri, & Pauli.*

D linquere cõmincatur. Nemo dicat in corde suo: Leuia sunt ista, non curo corrigere, nõ est magnum si in his maneã venialibus minimisq; peccatis. Hæc est enim, dilectissimi, impœnitentia. hæc blasphemia in Spiritũ sanctũ, blasphemia irremissibilis.] Vocãtur hæc peccata à patre sanctissimo blasphemia irremissibilis, non quia Deus omnino misericors, illa scienter facta, non Christi sanguine deleat, non quia propositum illud manendi in his minoribus peccatis, si homo ab illo discedat, non dimittat: sed quoniam huiusmodi homines inuerecundi, qui scienter peccant & ex industria delinquunt, sæpe à voluntate iterandi eadem peccata non discedunt, & neque illa verè detestantur, neque propositum se emendandi concipiunt. Sine his autem certum est eos istorum pec-

E catorum indulgentiam non consequi, nec quantumuis ea confiteantur, se ab huiusmodi sordibus emendari. Paulus quidem, qui blasphemus fuit, & persecutor, & contumeliosus, misericordiam consecutus est, quia ignorans fecit, in incredulitate: quia peccata odio habuit, quia voluntatem peccandi deseruit. Si autem scienter peccasset, non tam facilè misericordiam obtinuisset: & si post peccatum scienter factum, nunquam ab eo discessisset, nunquam etiam indulgentiam promeruisset. Qui ergo & scien- *1. Tim. 1. 13.*

ter, & quasi ex malitia peccant, & nunquam voluntatem abiiciendi peccatum habent, haud quaquam eius veniam consequentur. Quo autem pacto sibi persuadeat quis voluntatem emendationis habere, si scienter & data opera peccat, & post multos annos, quibus sæpe hæc peccata confitetur, eadem facilitate & inuerecundia delinquit? Fateor quidem libenter talem hominem horum peccatorum plusquam millies, immo & infinities, si ita fieri posset, veniam consequi, si de illis, vt par est, doleat, si voluntatem iterandi relinquat. At timeo ne dolor sit fictus & propositum emendationis nullum, quod statim scienter, inuerecundè, & tanta facilitate rescinditur. Timeo etiam ne ista peccata indignationem Dei prouocent, & suarum miserationum fontem obturent. Nam redeamus nunc ad illum aulicum, qui in conspectu regis præceptum sibi impositum fregit, & gemmam illam contrectauit. Demus eum fuisse aliquando perduellem, qui à rege defecisset, & postea regis benignitate non solùm subditi gratiam, sed & domestici familiaritatem comparasset. Profectò istius culpa, licèt leuis, quam in tangenda gemma commiserat, post tot graues culpas, scienter & ex industria patrata, adeo posset regis iracundiam accendere, vt propter illam ingratum, & pristinæ benignitatis oblitum è suo palatio, & familiaritate repelleret. Et tu frater forsitan ex illis fuisti, quibus dixit Paulus: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino,] qui per lethale peccatum à rege regum defecisti, & aduersùs diuinam maiestatem rebellasti. Et audes scienter & consultò eius iussiones præterire, & in rebus licèt leuibus, quasi ex malitia, tantam misericordiam obliuisci, tantam magnitudinem prouocare? Vide ne hic Dominus, qui peccatores ex imbecillitate peccantes, & ad sanam mentem redeuntes recipit, te ex malitia delinquentem, & nunquam verè à peccatis desistentem abiiciat, & à sua gratia per aliquod graue peccatum auelli permittat.

Ephes. 5. 8.

Sed licèt hoc nunquam futurum sit, quia Dominus pro sua benignitate hanc fortè stultitiam hominis dissimulabit, & eum ex malitia peccantem sustinebit: At certum est, quòd delicta ista, si in hac vita non emendentur, & debitè puniantur, in futuro sæculo acerbissima tormenta manent, quibus ingrati & tepidi castigentur. Nam si cũ fœno collata sunt, eo quòd ex proprio genere à numero grauiorum peccatorum se separent; tamen ob ingratitudinem & procacitatem hominis scienter peccantis, ligna sunt viridia atque procera, quæ multo tempore in ignibus purgatorius ardebunt. Vnde Cæsarius ait: Illi, qui quamuis capitalia crimina non admittant, ad perpetranda minuta peccata sunt faciles, ad vitam æternam, pro eo quòd in Christum crediderunt, & capitalia crimina non admiserunt, venturi sunt; sed priùs aut in hoc sæculo per Dei iustitiam vel misericordiam amarissimis tribulationibus excoquendi; aut illi ipsi per multas eleemosynas, & dum inimicis clementer indulgent, per Dei misericordiam liberandi; aut certè illo igne, de quo dixit Apostolus, longo tempore cruciandi sunt, vt ad vitam æternam sine macula & ruga perueniant.] Et quidem nos ab horum peccatorum admissione longus & acerbus cruciatus illis paratus non retrahit, sed indignatio Domini in magnitudine pœnæ declarata vehementer exterret. Quis enim non timeat Dominum iustos suos ob hæc leuia peccata molestiis corporis percutientem, & desolationibus animæ castigantem, & post hanc vitam longo tempore à suo conspectu repellentem? Nam & filius ille pessimus atque rebellis, qui sororem corruperat, fratrem occiderat, & patrem ad magnam tristitiam adegerat, adeo ægrè ferebat genitoris sui conspectu priuari, vt vix se posset continere. Denique vocato Ioab, dixit ad eum: Quare veni de Gessur? Meliùs mihi erat ibi esse: obsecro ergo vt videam faciem regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.] Quidni sentiant boni filij, istorum peccatorum causa à palatio Domini, scilicet à loco orationis, eiici, in qua priùs diuinis consolationibus fruebantur, & post hanc vitam ad multos menses, immo & forsitan ad multos annos à dulcissimi patris visione repelli? Et nunc igitur, reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram:] Vos, ô iusti, qui in corde vestro regnatis, & terrenæ mortalitatis affectus continetis, intelligite hæc tam ingentia detrimenta, quibus audacia delinquendi vel leuiter, & inuerecundia peccandi, vos afficit: & discite timorem Domini, qui initium est vitæ spiritualis, quam profitemini. Intelligite, inquam, hæc tam manifesta virtutis initia, quorum leuiter ex industria peccantes obliuiscimini, ne exprobret vobis Paulus: Quia cùm deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei.

Cæsarius homil. 7.

1. Cor. 3. nu. 15.

2. Reg. 14. 32.

Psalm. 2. nu. 10.

Hebr. 5. 12.

Hi sanè, qui scienter & data opera peccatis leuibus non abstinent, & eo, quòd criminalia delicta non sunt, se ipsos consolantur, indigent more puerorum edoceri, & rerum transeuntium similitudinibus erudiri. Dicant itaque nobis, an auderent mendacium officiosum proferre, si scirent statim oculos suos cæcitate plectendos, & aspectu amabilis lucis huius orbandos? Et quomodo audent ipsum effutire, quod oculos mentis obnubilat, & cœlestis claritatis visionem abscondit? Estne oculus mentis, corporis luminibus contemptibilior, vt propter ista mendacio fuerit abstinendum, & non propter illum, sed nihil de eius amissione curandum? Deleui, ait Dominus, vt nubem, iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua, reuertere ad me, quoniam redemi te:] & postquam reuersi sunt ad Dominum, & eius sanguine liberati, dignum ducent alias nubes & nebulas, licèt leuiores, quæ ipsos obscurent & contristent, ex industria suscitare? Quis non videat hanc ignorantiam esse stultissimam? Dicant etiam an in verba otiosa diffluerent, si compertum haberent, quòd è vestigio extingueretur ignis, quo tempore hyemis suas manus calefaciunt? Quo pacto igitur in verba otiosa scientes diffluunt, cùm certò etiam sciant quia diuinus ille charitatis ignis, qui animam fouet atque calefacit, his otiosis sermonibus detrimentum patitur, & suo feruore priuatur? Nam si non conuertitur in aquam crassam, vt ille ignis absconditus à Ieremia, qui terra obrutus vim vrendi & splendendi perdiderat: at sic huiusmodi peccatis intepescit, vt animam quasi frigidam, & ad perfectionis opera quasi tepidam, derelinquat. An litigator in re minima iudicis sui filium offenderet, si nosset ob illam leuem offensam expeditioni causæ suæ se aliquam afferre iacturam? Quare igitur isti fratres suos, filios scilicet Dei, obmurmurationibus lacerant & detractionibus in tristitiam ac pusillanimitatem deiiciunt, cùm sciant Dominum ad horum peccatorum punitionem, eorum petitiones non esse exauditurum, & ipsorum causas non ita facilè & liberaliter esse expediturum? Immo: Non accipiet Dominus personam in pauperem,] vt est in Ecclesiastico, [& deprecationem læsi exaudiet.] Nõ, inquam, obliuiscetur iudex nostri fratris offensi, nec ad eius gemitus obsurdescet, sed detractorem, & murmuratorem, indemnem se putantem, quoniam de rebus leni-

Isai. 44. 22.

2. Mach. 1. 20.

Eccl. 35. 16.

bus detrahit, condigna pœna mulctabit. Hæc mala, & reliqua omnia, quæ suprà diximus, ex his præcipuè delictis oriuntur, quæ liberè & scienter committimus. Ista animam nostram admodùm fœdant, & diabolum in nostro casu & deiectione lætificant, ab studio bonorum operum retrahunt, & sensim paulatimque ad sæculi amorem trahunt, & affectus vi sanctæ mortificationis consopitos accendunt. Quis non timeat in hæc omnia mala impingere, & dum scienter in leues defectus cadit, inter homines stultos, qui hæc tam comperta ignorant, computari? Sanet ergo rationalem animæ partem, qui se videt minùs cautum in his peccatis vitandis, & his aut similibus meditationibus intelligat quàm turpe est viro iusto peccatis leuibus, sed sciēter committis assuescere. Concipiat hæc prima principia spiritualis doctrinæ, & oculos mentis ad videndam suam inuerecundiam aperiat. Qua, radio diuinæ lucis, cognita, anteactam vitam segnitiei & væcordiæ deditam, detestabitur, & deinceps scienter delinquere, etiam in rebus leuissimis, magnum scelus reputabit.

De remedijs ad vitanda peccata venialia, quæ significantur in stipula.

CAPVT XVIII.

PECCATA illa, quæ stipulis designantur, & non ex vitiis nostræ menti insidentibus, neque ex malitia & inuerecundia scienter peccantis, sed ex infirmitate carnis, & ex humanæ naturæ imbecillitate procedunt, difficillimè cauentur, adeo vt nullus sanctorum præter Christum Saluatorem, qui Deus est, & peccare non potuit; & præter Beatam Virginem, quæ mater Dei est, & singulari priuilegio omni caruit peccati næuo, ab illis inueniatur immunis. Nam illa delicta, quæ ex suo genere criminalia sunt, & ex materiæ paruitate, aut ex omnimodæ deliberationis defectu leuia reputantur, multos sanctorum credimus, quatenus ex insitis vitiis nascuntur, post perfectam conuersionem ad Dominum, omnino vitasse, & vitiis ex corde eliminatis, ac compositis per mortificationem affectibus, his talibus abstinuisse. Licèt & hi tentationibus ab externo principio prouenientibus non careant, ad huiusmodi grauia peccata prouocantibus (vt cùm diabolus eos de ambitione, aut de luxuria tentat) quibus vsque ad peccatum leue incurrendum aliquando succumbent. Alia verò peccata, quæ licèt ex suo genere leuia, ex malitia & data opera committuntur, quàm longissimè absunt à cordibus perfectorum, quorum constans voluntas est prius mortem oppetere, quàm diuinæ voluntati, vel in minimis repugnare. At istorum delictorum, quibus nunc mederi intendimus, longè alia ratio est, quæ cùm ab ipsa natura nostra adhuc originalis peccati reliquiis affecta exoriantur, nullus potest ea omnino quantumuis sanctus effugere, eo ipso quòd humanam naturam gestat, & radicem eorum, carnis imbecillitatem, ablegare non potest. Hîc ergo non est quærendum remedium, quod ista peccata minuta funditus destruat, & ab illis omnino nos liberet, (nam id in hac vita mortali nunquam consequemur) sed quod ea in dies numero minuat, & gradu grauitatis extenuet, & nos faciat ad ea vitanda cautiores.

Illud autē (quod in viris perfectionis cupidis longo tempore animaduertimus, & sæpe admirati sumus) non est aliud quàm suauis quædam attentio, & solers ac prouida circunspectio, qua omnia tum magna tum parua; tum exteriora tum interiora; tum diuina tum humana, siue nobismetipsis, siue aliis sint necessaria, tractemus. Id quidem nos rudes, & spiritualium rerum imperiti, quibusdam similitudinibus intelligimus. Sicut enim legatus ab vno rege ad alium missus, cùm apud istum legatione fungitur, in omnibus prudenter se gerit, & cum magna attentione sui Domini voluntatem declarat, ne in aliquo excedat, aut rem alicuius momenti dicendam prætermittat: voces etiam, & gestus, & motus, & minima quæque considerat, vt in omnibus, vt suam dignitatem decet, se gerat: ita vir iustus, qui vniuersa, quæ agit, & cogitat, Deo inspectore, perficit, sic in magnis minimisque se habeat, vt nec oculos magni regis offendat, nec à iusti & serui Dei dignitate discedat. Et quemadmodum pictor dum alicuius effigiem delineat, non oculis tantùm, sed circino & exacta mensura partium quantitatem aduertit, vt figuram prototypo similem omnino describat: ita qui vult in omnibus suis operibus imaginem virtutis exprimere, debet quasi regula & circino, tum opera ipsa, tum omnia quæ insunt, & ea circunstant, elaborare. Ad quam attentionem nos hortatur Ecclesiasticus, dicēs: Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.] Id quippe est omnia mansuetè perficere, in omnibus moderatè nos gerere, & incuriam, accelerationem, & reliqua, quæ solent pulchritudini actionum bonarum insidiari, manu discretionis abigere. Quod non tantùm gloriam apud homines parit, sed amorem quoque beneuolentiámque conciliat. Est enim apud alios non minùs amabilis, quàm admirabilis, qui in magnis ac in paruis, quæ agit, hanc pulchritudinem modestæ grauitatis, & circunspectæ moderationis apponit. Cuius etiam meminit Ricardus Victorinus; Nam debemus, inquit, non solùm in studiis, & exercitiis spiritualibus, verùm etiam in negotiis sæcularibus, & necessitatis vsibus nihil incircunspectè, nihil indiscretè, nihil improuidè facere.] Et post pauca: Itaque in his etiam, in quibus humanæ necessitati consulimus, vel communi infirmitati deseruimus, nihil sine modestia, nihil sine mensura, nihil sine intentione bona, nihil præter ordinem, nihil præter rationem agamus.] Meritò autem hæc attentio istorum leuium peccatorum vitandorum, aut minuendorum remedium dicitur, quoniam ex diametro (vt aiunt) eorum causam ac radicem oppugnat. Causa enim illorum est infirmitas carnis, & imbecillitas mentis, attentio verò & circunspectio ista carnem roborat, & mentem exsuscitat, vt homo importunas muscas imperfectionum abigat, & à bonorum operum sacrificio repellat. Et sicut dæmon magna attentione conatur bona hominis opera imperfectionibus opplere; ita homo maiori attentione nitatur se ab huiusmodi imperfectionibus liberare. Audi Augustinum huius impuri aduersarij dolos ac insidias reuelantem: Quid prauius, inquit, quid malignius, quid nostro aduersario nequius? Qui posuit in cœlo bellum, in paradiso fraudem, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere zizaniam seminauit? Nam in comestione posuit gulam; in generatione, luxuriam; in exercitatione, ignauiam; in conuersatione, inuidiam; in gubernatione, aua-

Eccl. 3. 19.

Ricar lib. 1. de erudit. inter. hominis. c. 43.

Aug. ser. 4. de tempore.

A itiam; in correctione, iram; in præsulatu, seu dominatione, superbiam. In corde ponit cogitationes malas; in ore, loquutiones falsas; in membris, operationes iniquas. In vigilando mouet ad praua opera, in dormiendo, ad somnia turpia. Lætos, monet ad dissolutionem: tristes autem, ad desperationem, &, vt breuiter loquar, omnia mala mundi sua sunt prauitate commissa.] Tam importuno igitur bello solertissima diligentia resistendum est, & cum tam insatigabili hoste peruigili cura in omnibus decertandum, si volumus præsertim non tantùm non vinci, sed etiam nec vulneribus paruis feriri.

Quanti verò momenti sit ista circumspecta attentio, & attenta in omnibus circunspectio ad leuia peccata cauenda, intelliget apertè quisquis eius munus agnouerit. B Est enim velut oculi in corpore, qui omnia membra in suis functionibus dirigunt: de qua non incongruè illud intelligi potest: *Luc. 11. n. 34.* Quia si oculus noster simplex fuerit, totum etiam vitæ corpus lucidum erit.] Est quasi rex in regno, qui vires omnes tanquam sibi subditas regit, & actionem cuique propriam, modùmque agendi præscribit. Est vt nauta in naui, qui peritia ac solertia sua inter fluctus, syrtes, & scopulos nauim spiritualis conuersationis ad optatum portum perfectionis ducit. Est auriga, & viæ ductrix, & singulorum præceptrix, quæ cursum animæ dirigit, viam inoffensam monstrat, & minima quæque distinguit. Est denique illud sal, de quo in *Leuit. 2. 13.* Leuitico dictum est: Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo.] In omni oblatione tua offeres sal. C Nam sacrificium operis, quod non fuerit huius prudentis attentionis sale conditum, & fuerit oscitanter oblatum, haud quaquam carebit maculis excessuum, aut defectuum, quæ ipsum aut minùs gratum, aut omnino ingratum efficiant. Sine hac attentione prouida virtutes ipsæ in auxilium ac tutamen nobis datæ, periculosæ sunt, quæ, quo maiores sunt, quo difficiliora audent, quo sublimiora aggrediuntur; eo sine fræno attentionis & circunspectionis operantes in scopulos offensionis periculosiùs impingent. Equus enim velociùs currens sine fræno ori diligenter iniecto, faciliùs præcipitabitur; & magna nauis maioribus ventis impulsa meliùs sine gubernaculo naufragium patietur; & excelsa virtus sine attentione procedens, dum minùs putat, alicuius vitij contrarij ir- D ruptione vincetur. O quàm aptè signata sunt ista in *Iudic. 18. 7.* vastatione Lais! Venientes enim ad eam exploratores Dan, viderunt populum habitantem in ea, absque vllo timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum, & quietum, nullo ei penitus resistente; magnarùmque opum, & procul à Sidone, atque à cunctis hominibus separatum; & eos à quibus missi erant, euocantes, percusserunt populum in ore gladij. Lais interpretatur leo, & nunc virum iustum significat, de quo scriptum est: *Prou. 28. 1.* Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.] Is si iuxta consuetudinem Sidoniorum viuat, qui securi habitabant, in suæ vrbis fortitudine ac munitione confisi, & cùm longè sit à Sidone, id est, à vera pace ac securitate, E in omnibus incautè procedat, & se tutum ac tranquillum existimet, non dubium quin ab hostibus infestabitur & vulnerabitur, & fortè in mancipium capietur. Ac proinde in magnis & in minimis attentè viuamus, & vniuersa, quæ ad nos pertinent, siue spiritualia, siue temporalia, prudenter agamus, & cogitationem, loquelam, & cætera huiusmodi non leuis momenti cogitemus. Neque enim leue est, quòd benefactum Deo nostro placet, & augmentum æterni præmij promeretur, & malè ac segniter effectum, pœnæ detrimentum parietur.

Nec putandum est, hanc in omnibus attentionem, non quidem anxiam & perturbatam, sed suauem & quietam, esse molestam, quam res humanæ sine vllo dubio inferiores omnino requirunt. Litterarum acquisitio, bone Deus, quantam attentionem exposcit, quàm attentè mens rationem alicuius rei, quam intelligere appetit, causámque considerat, & vnum ex alio deducens ac principia inter se conferens, & vim persuasionum ponderans, tandem veritatem agnoscit! Et tamen scientiarum professio ex tam attenta consideratione dependens, non iniocunda, non molesta, sed dulcis & suauis inuenitur. B Similiter pictor, quanta attentione exemplar inspicit, lineas ducit, & partium tum magnitudinem tum proportionem aduertit, vt imaginem prototypo similem, & pulchram delineet? Piscator quoque stans ad ripam fluminis, arundinem manu tenens, quàm attentè absorptum frustillum suberis inspicit, vt illius motu piscem hamo captum agnoscat. Quin & lusores, qui non alea sed industriæ ludo tenentur, quàm diligenter attendunt, ne in ficto illo scacchiorum bello à collusore superentur. Hi omnes iucundè ad sua opificia attendunt, immo attentè ludunt, & ipsa attentione delectantur, & se ab importunitate grauiorum negotiorum exonerant: quare nos multo minori attentione (quæ certè sufficiet) in bene viuendo tristamur, & eam in bonis operibus minùs C gratam, aut iocundam esse conquerimur? Sanctè quidem, & spiritualiter viuere, non est humanas disciplinas addiscere, non artem pictoris, aut piscatoris profiteri, non per ludum scacchiorum ab alio nummos surripere, sed est regi regnum famulari, & sanctitatem acquirere, & regnum cœlorum deprædari, quæ si maiora sunt, tu ipse lector examina, & si maiora inueneris, & vtiliora cognoueris, minimè cum debita attentione & diligentia præstare graueris. Attende ubi ne incidas; quia facillimum est non *Eccl. 19. 27.* attendenti, & curanti se ipsum, in magna peccata cadere, sed multo facilius in leuia prolabi. Quæ si vitare vis, attentionem ad te ipsum, & ad omnia, quæ cogitas, quæ desideras, & quæ agis, non deseras. Et *Basil. hi. exam. Ambr. li. 6. exam. c. 8.* vt Basilium & Ambrosium mea admonitione nunc D imiter; attende tibi ne ineuitiosus tuo muneri & tuo statui ac professioni deficias. Venator es, ex illis, de quibus dixit Dominus apud Ieremiam: *Ierem. 16. n. 16.* Ecce ego mitto venatores multos,] attende ne ob tuam oscitantiam venator sis noui delicti, non desideratæ absolutionis. Piscator es, non reti pisces maris, sed verbo & doctrina homines capiens, sic mitte oculos, sic sermones tuos, sic cogitationibus & desideriis occupare, vt in omnibus lucrum facias, & ex piscatu non pauperior redeas. Miles es? Hostem diligenter explora, ne gladio suo, & ipso, quo eum percutere debes, te bono opere feriat. Athleta es? sic pugna, vt tecum decertantem industria vincas, & cura eius tendiculas euadendi, deiicias. Cursor es? Attende tibi ne dum curris, id est, dum bene opera- E ris, aut gradum sistas, aut te ipsum post longum annorum cursum magis à brauio elongatum inuenias. Diues es virtutibus, diues & meritis? Attende tibi ne fiat verbum absconditum in corde tuo iniquum, & per elationem exalteris. Vide [vt cùm comederis, & *Deuter. 8. 10. 11.* satiatus fueris] cœlesti aliqua illustratione [benedicas Domino pro terra optima, quā dedit tibi. Et obserua, & caue ne quando obliuiscaris Domini Dei tui.] Denique vulneratus es in his aliquo nouo defectu, quod sæpe accidet. Attende igitur tibi, ne medicinam

adhibere

A adhibere differas, sed curre ad medicum, vel quære remedium pœnitentiæ, vt minima plaga non crescat, nec paruum malum temporis diuturnitate vires assumat. Attende inquam tibi in magnis, atque in minimis: in magnis, vt ea omnino fugias, & in minimis delictis vt sæpe fugias, aut saltem minùs telo aduersarij tactus, & vulneratus resilias. Qui enim sine hac quieta ac moderata attentione opera sua perficit, in multis tum cogitatione, tum desiderio, tum opere, tum modo operandi, & se gerendi delinquit.

At in quibus hæc attentio prouida est collocanda, vt hæc minima peccata vtcunque vitemus? In multis quidem, quæ vnusquisque spiritualis vir, ipso vsu, & exercitatione facillimè, instante aliquo opere, aduertet. Attendat igitur an id quod agit bonum sit, nam si malum, sine vlla mora statim omittẽdum. B Attendat an in bonum aliquem finem tendat, sin minùs per intentionem rectam mox in bonum finem dirigat. Attendat, an debito loco, & tempore, & cum aliis circunstantiis fiat; sin autem, in suum tempus, & locum reiiciat, aut in eo quod operi deficit, emendet. Attendat, an occupatio illa suo statui, & professioni conueniat, quam si status auersatur, etiam voluntas, & labor operantis relinquat. Attendat an desiderium perficiendi quod agit, in distractionem, in anxietatem, vel in alium affectum immoderatum præcipitet, tunc verò desiderium illud deponat, & se ipsum sancta quadam libertate tranquillet. Attendat, an in aliquod extremum vergat, & ad mediocritatem, in qua virtus sita est, rediens à vitioso extremo discedat. Attendat, an res, quam gerendam suscipit, aut supra vires, aut periculosa sit, & damnum aliquod allatura; & vt equus ille à Iobo descriptus procul odoretur bellum, & ante morbum paret medicinam, & occasiones cadendi præueniat. Attendat, an omni spiritui credat, non aduertens, quia sæpe angelus Satanæ transfigurat se in angelum lucis, & sub auro lutum, sub melle fel, & sub rosis & floribus spinas pungentes abscondit: & non sit facilis in credendo, nec sine maturo iudicio aliquid aut damnet, aut probet. Demum attendat, an res, quam aggreditur, dubia sit, & tunc alios consulat, & nullo modo in suo iudicio ac sententia confidat. His igitur attendat, & sciat Deum tantùm ab illo petere, quod homo quilibet vult à suo famulo sibi præstari. Sicut enim homo vult vt famulus illi ex professo seruiat, & quæcunque præcipit, non oscitanter faciat; ita Dominus B vult, vt vir iustus, omnia quæcunque agit, non sine quadam moderata consideratione perficiat. Qui in omnibus ita se gessent, multa citra dubium leuia peccata vitabit, & quotidie perfectior & sanctior fiet, & minùs aut in hac vita, igne amaræ pœnitentiæ; aut in alia, acerbitate purgatorij ignis, stipulas consumentis, ardebit. Fierique poterit, quòd tam purus ac perfectus viuat, vt in fine vitæ molestia alicuius corporeæ infirmitatis excoctus, & charitatis ardore purgatus, ex lecto ad cœlum ascendat, & sine vlla mora coronam immortalitatis accipiat. Id multi sanctorum sunt assequuti, & nos assequi possemus, si ad instar illorum perfectè viueremus, per merita Saluatoris nostri Iesu Christi, cui laus, honor, & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Iob. 39. n. 25. Eccl. 18. n. 20. 2. Corin. 11. n. 14.

PARS SECVNDA

De extinctione vitiorum.

VITIA sunt radices peccatorum, præsertim grauiorum, in quibus extirpandis post pœnitentiam vitæ sæcularis elaborandum est, ne pullulet improba atque iniqua progenies. Si enim solos ramusculos arboris mortis præcidamus, radicem verò in corde seruemus, nunquam optata nobis puritas mentis eueniet. Quia semper radix illa iniquitatis terræ nostri cordis affixa, filios generabit, qui defectionem à Deo cogitent, pacem turbent, & aduersus desideria spiritualis vitæ concepta, noua in dies bella commoueant. Vitia autem plurima sunt, & licèt non robore, at numero aciem virtutum excedunt, cùm vni virtuti duo saltem, alterum per excessum, alterum per defectum, vitia repugnent. Nec necessarium reor omnium naturas & qualitates exponere, (quod immensi laboris esset) cùm omnia illa ad vitia capitalia reuocentur: quibus cognitis, & gratia Dei victis, facile erit reliquam eorum multitudinem tanquam turbam militum ignauorum inermiumque prosternere. Vitia verò capitalia à quibusdam, septem, ab aliis, octo numerantur, & nunc nos maiorem numerum, Serapionem sequuti apud Cassianum, eligimus, quò clarius atque distinctius spiritualium virorum defectus destruendos aperiamus. Hæc verò sunt: Gula, Luxuria, Auaritia, Ira, Inuidia, Accedia, inanis Gloria, atque Superbia. Nec immeritò hunc numerum octo vitiorum septenario præponimus, quem in octo illis gentibus, quas Dominus ad liberationem suorum Israelitarum deiecit, signatum putamus. In Deuteronomio namque sic legimus: Cum introduxerit te Dominus Deus

Cassian. coll. 5. ca. 2.

Deut. 7. 1.

tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleuerit gentes multas coram te, Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, septem gentes multo maioris numeri, quàm tu es, & robustiores te: tradideritque eas Dominus Deus tibi, percuties eas vsque ad internecionem.] Quibus si adiciamus Ægyptorum gentem in initio huius liberationis partim relictam, partim extinctam, octo nationes inueniemus. Istæ igitur octo gentes octo prædicta vitia significant, vt latè prosequitur Cassianus, quæ cùm animæ nostræ sint ægritudines, duo ad eiusque eorum curationem afferemus. Primò, quæ sit vitij natura, & qui gradus. Secundò, quibus considerationibus mens nostra ad eius odium incitabitur, & quibus remedijs practicis euincetur. Et hæc quidem vitia prosternent, si gratia conditoris adfuerit, quæ nostram negligentiam præueniens, imbecillitatem adiuuans, & inconstantiam subsequens, & stabiliens, hoc magnum opus nostræ liberationis efficiat.

Cassian. 5.c.18.

Quid vitium sit, & quòd omnia vitia sunt extinguenda.

CAP. I.

SPECIALEM vitiorum disputationem generalis quædam, & breuis vitiorum tractatio præcedat, quæ tum vitij naturam aperiat, tum remedia generalia ad ipsum vincendum & extinguendum exponat. Vitium est ægritudo animæ virtutis sanitatem eliminans. Vel est deformitas animæ, eius à virtute prouenientem pulchritudinem turpans. Vel est curuitas animæ virtutis rectitudinem tollens. Vel tandem est praua affectio manens ut anima ad aliquod iniquum opus inclinans. Dicitur autem ægritudo, & deformitas, & curuitas, & affectio animæ, quia eam ad malum excitat, licèt non ipsam proximè, ac immediatè, sed intellectum, aut voluntatem, aut appetitum, aut sensum afficiat. His enim viribus operatur anima, ac proinde sedes sunt vitiorum, atque virtutum, quæ pro ratione affectionum, quas habent, aut bonarum, aut malarum, vel ad bonum opus sunt pronæ, aut ad malum distortúmque procliues. Vitium est, vt ait Bernardus, priuatio virtutis, cuius vastitas, & enormitas tanta est, vt obruat & opprimat: fœditas tanta, vt inquinet & inficiat, adhæsio tam pertinax consuetudinis, vt vix à se eam natura excutiat. Vitium est quasi corruptus humor, qui non in corpore, sed in anima morbos peccatorum procreat, plagas, & fœda vulnera generat, & spiritualem salutem dominari non sinit. Vitium est radix mortis, & omnium malorum origo, quia est origo peccati, in quo, vt suprà monstrauimus, omnium malorum cumulus inuenitur. Vitium est indicium infamiæ, & signum ignominiæ, quod illo affectos, à nobilium, id est, studiosorum ac perfectorum hominum consortio repellit. Vitium est sordidum indumentum, quod nos ad nuptias agni vocatos, illius conuiuio & mensa reddit indignos. Vitium est catena, & vinculum animam in carcere rerum terrenarum detinens. Vitium est laqueus, de quo dictum est: In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi,] quod nos seruos aduersarij humani generis, ac mancipia constituit. Vitium est dirus tyrannus, vt ait Chrysostomus, qui nostram libertatem eripit, & operibus luti & lateris satis laboriosis addicit. Vitia hostes nostri sunt, & gentes nobis infestæ, atque inimicæ, de quibus in Deuteronomio dictum est: Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neque sociabis cum eis coniugia.] Denique vitia adeo sunt nobis inimica,

Bern. ser. ad Fratres de monte Dei.

Psal. 141. num. 4.

Chrys. in cap. 6. ad Ephesios, hom. 18.

Deut. 7. 2.

A vt peiores ipsis dæmonibus iudicentur, & maiora mala quàm isti in energumenorum corporibus, illa in mentibus vitiosorum efficiant. Vnde Beatus Cæsarius ait: Multi dæmonem in corpore alieno formidant, in suo corde dissimulant. Omnis enim, qui superbiam diligit, diabolo plenus est. Et si cum superbia etiam inuidiam habere voluerit, duobus dæmonibus subditus erit. Et si cum inuidia etiam adulterium fecerit, à tribus dæmonibus possidetur. Et si cum his malis mendacium amare voluerit, ab integra quadriga dæmonum subiugatur, & premitur. Nam quot vitia habuerit homo, tot habet dæmones. Denique & in Euangelio ille à quo immundus spiritus exierat, cùm per gratiam Dei ab vno idololatriæ dæmone meruit liberari, pro eo quòd in loco vi-

B tiorum virtutes noluit intromittere, reuersus ille immundus spiritus adduxit secum septem alios spiritus nequiores se: & impletum est in eo illud, quod scriptum est: A quo quis superatur, huius & seruus est.] Et in eadem sententia Cassianus ait: Multo grauiùs vehementiusque vexari, qui cùm corporaliter à dæmonibus supplerimini minimè videantur, animo tamen perniciosius possidentur, eorum scilicet vitiis ac voluptatibus inuoluti. Nisi quòd isti in hoc desperatius ægrotant, quòd cùm sint eorum mancipia, nec impugnari se ab illis, nec dominatum eorum fere cognoscunt.] Ex his omnibus habemus, vitium esse affectionem animæ, non tantùm virtuti, sed & naturæ nostræ contrariam, quæ cùm rationalis sit, debet ratione, & lege diuina regi; vitium autem facit eam more pecorum, sensu & immoderato appetitu

C gubernari.

Ex hac vitiorum natura perspicuè colligitur, ea omnino esse delenda, ac radicitus extirpanda, si volumus virtutes inserere, & mentis nostræ naturam, prout fert hæc vita mortalis, in perditam dignitatem, ac libertatem reuocare. Quod enim inimicum est virtuti destruendum est, vt virtus perfectè regnet in nobis: & quod est naturæ contrarium, euellendum est, vt ipsa natura capax Dei caput attollat, & vinculis dissoluta, in suum finem velociter currat. Id enim præcipit Dominus in Deuteronomio, cùm ait: Dissipate aras eorum (scilicet idolorum, quæ vitia designant) & confringite statuas, lucos igne comburite, disperdite nomina illorū de locis illis. Hæc omnia, dissipate, & confringite, comburite, disperdite, indi-

D cant euidenter vitia esse funditus extinguenda, ita vt (si fieri possit) sanctus seruor ex diuina gratia conceptus nec vllam eorum imaginem, aut memoriam relinquat. Ecce opus iusti Iosiæ, qui contriuit statuas, & succidit lucos, repleuitque loca eorum, ossibus mortuorum. Lucos namque succidisse, qui

Cæsarius hom. 16.

Luca. 11. nu. 24.

2. Petr. 2. nu. 19.

Cassian. colla. 7. cap. 25.

Deut. 12. 3.

4. Reg. 23. 14.

nullius veritatis, & obscuri sunt, nihil aliud est, vt putat Philo Iudæorum disertissimus, quàm vitia animæ noxia, & obscuros ac tetros mores profligasse. Quid autem erit, lucorum sedes mortuorum ossibus repleuisse, nisi pugna aduersus partes, actusque vitiorum, ea, vt nunquam resurgant, interitu perpetuo donasse. Et quidem quandiu vitia in corde permanserint, illud pacatum esse non poterit, quod contraria (vt ita dicam) aduersariorum inter se vitiorum voluntate confunditur. Vitia enim sibi mutuò inimica, contraria petant necesse est, quibus infœlix animus, qui simul contraria præstare non valet, nullo modo satisfaciet. Et volens, exempli gratia, iræ obedire, hypocrisim lædit, qua vult mansuetus & immemor iniuriarum haberi; volens verò ab hypocrisi, & ficta sanctitatis imagine non discedere, iræ atque indignationi suæ non minimam iniuriam inferet. Si inuidia commotus de fratris bono tristetur, & bonam eius opinionem detractionibus eleuare conetur, gloriam inanem, ac vanum omnibus placendi desiderium offendet, si huius causa sileat; in suæ inuidentiæ indignationem incurret. Nam quemadmodum seruus duorum & contrariorum dominorum, dum vni placet, alteri displicet, & ob vnum atque idem obsequium, ab altero præmium, ab altero verò pœnam sperat; quare dictum est: Nemo potest duobus dominis seruire;] ita vitiis addictus, quæ sibi inuicem aduersantur, dum vnum pacat, aduersum se alterum commouet; & quidquid faciat, semper in anxietate & perturbatione remanet. Egregiè profectò dixit Dorotheus: Vt corpus melancholicum & distemperatum continuè ab ipsa melancholia & distemperantia vritur, & affligitur; sic anima vitiis subiecta, semper à malitia & iniquitate sua torquetur, atque in perpetua memoria, dolore, & amaritudine est passionum, quæ ipsam adurunt, & incendunt.] Pedes statuæ illius à Daniele descriptæ ex parte erant ferrei, & ex parte fictiles, quare nunquam stabiles extiterunt, neque bene cohærere potuerunt, quoniam ferrum & testa non possunt, natura ipsa repugnante, misceri. Sic affectus hominum vitiis infecti, quorum alia sunt ferrea, & alia fictilia; illa vt superbia, ira, & auaritia, ex nimia improbitate durantur; ista, vt gula, luxuria, & accidia, ex immoderata facilitate mollescunt, semper bellis & inquietudinibus agitantur, & nequeunt vera pace & stabilitate firmari.

Philo lib. 1 legis allegoriarum.

Matth. 6. n. 24.

Dorothe. doctr. 12.

Daniel. 2. 33.

Bellum autem, & illud perpetuum, quid sequitur, nisi misera desolatio? nam, Omne regnũ in se ipsum diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet.] Mens igitur in qua vitia regnant, & prælia, turbantia pacem virtutis, exercent, quotidie desolatur, atque consumitur. Et sicut hostilis exercitus inimicum sibi regnum inuadens arbores excindit, segetes vastat, & iumenta per campos discurrentia ad suum transfert dominatum, postea vrbes, & oppida obsidens infestat, angustat, capit, diruit, incendit, & solo æquat, ac tandem viros bellatores interficit, & promiscuam, atque infirmam turbam audaci manu capriuat: ita vitiorum agmen in animam irruens prudentes cogitationes ablegat, sancta desideria destruit, opera studiosa dissipat, sensus occupat, vires eneruat, virtutes irruptioni obsistentes interimit, & vniuersa ad vitam spiritualem pertinentia consumit. Et derelinquetur, ait, filia Sion, vt vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas, quæ vastatur.] Quid magis solitarium quàm vmbraculum vineæ peracta vindemia? Quid magis ope destitutum quàm tuguriolum ab olitore desertum? Quid magis miserum quàm diues & copiosa ciuitas direptioni & crudelitati inimicorum exposita? Sed talis est anima, quam Deus deserit, quam virtus contempta contemnit, quam vitiorum acies libenter admissa, vt stultam & ignauam irridet. Quæ per possessionem virtutum nobilis est, & illustris, & planè tanquam Dei amatrix, & sponsa, vniuersarum creaturarum domina, vitiorum tyrannidi subiecta, ignobilis, & vilis, & ancilla misera dæmonum, suorum hostium, efficitur. Et illa priùs frequentissima ciuitas, & plena populo, sedet desolata, & sola, & quondam domina gentium, in captiuitatem redacta est, & facta sub tributo. Quare id? nisi quia [manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius,] & quicquid pulchrum, quicquid pretiosum erat, diripuit? Ausculta, ô lector, Dionysium Richelium, & dicet tibi quàm nobilis sit anima virtutum ditata mobilibus. O desiderabilis, inquit, emundatæ mentis nobilitas! En enim ô anima per passionum victoriam, per immunditiæ odium, per virtutum splendorem, Christi efficeris amica, & sponsa: Creatoris tui hæres, & filia, insuper per hæc dæmonibus iubes, ac præuales. Lex tibi ordóque naturæ subiicitur, & quicquid diuinitus petis, mox desuper obtines. In carne angelica viuis, & vsque in consortium diuinitatis migras, neque à Creatoris tui dignitate ignobiliter miserabiliterque degeneras. Venerantur te Angeli, Deus diligit, dæmon formidat, caro mundúsq; sub te sunt. Denique hinc abeunti cæli patent, sydereæ mansiones præbentur, & beatorum præstantur contubernia. Venientem Trinitas sancta amplectitur, & æterna fœlicitas remuneratur.] Hæc de anima plena diuitiis, & ornata virtutibus, dicta sunt; sed audi modò quid de anima subiecta vitiis adiiciat, & desolationem aduerte, vt videas quàm miserabile sit vitiis ac prauis moribus subiacere. Porro vilis, atque infœlix, ait, contemptibilis, ac lugenda nimis anima, quæ carni ministras, quæ beatitudinis tuæ æmulis seruis, quæ peccato, itémque concupiscentiis famularis. Quam Deus odit, angeli spernunt, dæmon inhabitat; quæ Creatorem non curas, immò offendis, atque contemnis: quæ Saluatori ingrata es, & in criminibus fœtes, passionibus langues, ac sensualitati subiiceris. In qua præterea tyrannica potestate malitia regnat, ira superequitat: quæ demum humanam ampliùs quàm diuinam præsentiam veneraris, ac metuis.] Hæc omnia Dionysius: quæ manifestè ostendunt, quanta sint vitiorum incommoda, & quanto debeant pauore timeri, quanta diligentia vitari.

Luce. 11. 17.

Isa. 1. 8.

Threno. 1. 1. & 10.

Dionys. lib. 1. de vita, & fine solit. ar. 36.

His homo sibimetipsi inuenitur infestus. Nam si detractor sit, os suum, ac linguam commaculat; si impudicus, corpus fœdat; si inuidus, intima præcordiorum exulcerat: si iracundus, propriam mentem obnubilat: si gulosus, corpus & animam grauat: si accidiosus, se lapidibus, & statuis inanimis similem facit. Denique: Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.] Nam dum vitiis se subiicit, semetipsum interimit, in suum cor tela retorquet, & sibi ipsi præcipuum ac maius malum infligit. His etiam homo Deo redditur inuisus, quia cùm sit perennis fons bonitatis, mentem omnium malorum fontes, ac radices habentem, odio prosequitur, & auersatur. Et quemadmodum calor frigora pellit, & salus morbis obsistit, & lux tenebras obscuritatémque persequitur; ita diuina bonitas malitiæ vitiorum opponitur. Quàm si homo peruersa voluntate ductus in corde suo tenere voluerit, Deo pulsanti, & intrare volenti ianuam spiritualis habitationis occludit. Si enim, vt dixit Paulus: Quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial?] quonammodo

Psal. 7. 17.

2 Corin. 6. 14.

A poterunt fons bonitatis, & radix malitiæ, in vnum conuenire,& Christus,ac inordinatus animus sociari?Vitiis tandem homo proximis inuenitur ingratus, quem & boni fugiunt, ne suorum morum peruersitate ipsos inquietet: & mali repellunt, ne falsa bona ab illis concupita dissipat. Boni vitiosum fugiunt, quia boni: & mali etiam vitiosum fugiunt, quia mali. Bonitas namque malum timet, ne suam puritatem contaminet;& malitia malum timet, ne in bonis petitutis, & vix vni sufficientibus,velit habere consortium.Quare malus à nullo diligitur, ab omnibus autem despicitur, atque contemnitur. Cuius figuram gessit Ismael, de quo scriptum est: Hic erit ferus homo,manus eius contra omnes,& manus omnium contra eum: & è regione vniuersorum fratrum suorum figet tabernacula.] A fero homine, rustico,&

Genes.16.12.

B incomposito, omnes se subtrahunt, qui eo ipso ab omnibus impugnatur, quòd cum nullo veram ac stabilem pacem habet, sed cunctos oppugnat. Ipse solitarius habitat, quia superbia turgidus,& terum terrenarum cupiditate solicitus, nulli se fidit,omnes suspectos habet,& in medio bonorum, aut in societate malorum habitans solus est, & vniuersis oppositus, quia cum nemine dolosa consilia communicat. O miserum hominis statum, quem suus conditor reiicit, quem socij repellunt, qui eo quòd vitijs & effrænatis motibus subest,semetipsum sustinere, & patienter ferre non potest!

Pacem itaque inquirentes,& interioris reipublicæ stabilitatem amantes, & omnibus grati esse cupientes, vitia funditus destruamus. Nec simus vnius aut alterius victoria, & deletione contenti, sed ad mentis tranquillitatem,& puritatem obtinendam,omnia

C vincere & extirpare conemur. Sicut enim populus Dei electus nunquam pacificè terram promissam obtinuit, quousque septem gentes eam incolentes excidit, aut subiugauit: ita mens nunquam,nisi omnibus vitiis extinctis, ad pacem optatam perueniet. Multæ spinæ, vel multi tribuli carni adhærentes nos vehementer infestant; & licèt omnes reiiciamus, si vnum tantùm reseruemus, ille nos constanter inquietat: ita omnibus vitiis excisis, atque deletis, si vnum tantùm supersit, illud nos turbabit, & ab optata tranquillitate diuellet. Audiamus ducem nostrum, ac Saluatorem dicentem: Vsque quò marcetis ignauia, & non intratis ad possidendam terram, quam

Iosue.18.3.

D Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?]Eam autem, scilicet terram cordis nostri, nulla ratione possidebimus,nisi illo præcepto custodito,quod Dominus Sauli misso ad Amalec destruendum imposuit: Nunc ergo, ait, per os Samuelis, vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius:non parcas ei,& non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro vsque ad mulierem,& paruulum,atque lactentem, bouem, & ouem, camelum, & asinum.] Nec tantillum ex pristina conuersatione ex professo

1.Reg.15.3.

E reseruandum est,nec in minimis vitium diligendum, nec minimus eius actus dissimulandus; hic enim hostis est animæ, qui alios intrare cupientibus, aditum ostendet, & ianuam aperiet. Immo & ipse porticus est vitiis parens, & apertus, qui negligenter omissus, licèt reliqua omnia munita sint, ad vrbis excidium euersionemque sufficiet. Egregiè enim dixit Cassianus: Quantalibet vrbs sublimitate murorum, & clausarum portarum firmitate muniatur, posternlæ vnius quàuis paruissimæ proditione vastabitur. Quid enim differt, vtrùm per excelsa mœnia, & ampla portarum spatia, an per cuniculi angusta latibula perniciosus hostis penetralibus ciuitatis irrepat?] Idemque confirmat Gregorius,parabolam Pharisæi,& pu-

Cassia li.5. de gastrimar. c.11.

blicani tractans, quorum illum,vnum vitium elationis in corde relictum cunctis bonorum operum meritis spoliauit. Ecce, inquit, ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunium, & eleemosynas clausit. In casum munita sunt cætera, cùm locus vnus,de quo hosti patet aditus, munitus non est. Gratias rectè agit, sed peruersè se super publicanum extulit. Ciuitatem cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo & largiendo seruauit. Victa est per abstinentiam gula, destructa ventris ingluuies, superata est largitate tenacia,auaritia repressa: quibus hoc laboribus actum credimus?Sed ô quot labores vno vitio percussi ceciderunt,quanta bona vnius culpæ gladio sunt perempta!] Si enim vnum vitium, quod arcem mentis nostræ possideat, potens est virtutes subuertere, & reliqua vitia secum admittere; nec vnum relinquendum est, quod non labor noster diuina gratia fultus extinguat. Meritò etiam Paulus dixit, ad Thessalonicenses scribés: Ab omni specie mala abstinete vos.] Quia non tantum magna mala fugienda sunt, non tantùm leuia mala vitanda, verùm & si quid est, quod speciem mali habeat, & imaginem alicuius vitij præferat, illud etiam reiiciendum est, ne aut vitam nostram maculemus, aut infirmis malum exemplum præbeamus.

Greg.19. mor.c.13.

1.Thess. 5.22.

Ista igitur sit spiritualis viri cura,post grauia peccata destructa,aduersus omnia vitia bellum indicere,& vniuersa exterminare. Nam si volumus omnes virtutes acquirere, nullum vitium est in cordis recessibus retinendum, quod virtutis sibi oppositæ atque inimicæ ingressum impediat.Quodlibet vitium astutum est, atque proteruum, quod, ne se periculo extinctionis videat expositum, mille modis virtutis contrariæ studium ac industriam eludet. Qua vel reiecta, vel in mente non admissa, difficile erit alias excipere, quæ sicut sorores charissimæ solent esse semper connexæ. Et saltem illud certum est, virtutem animæ non esse perfectam,nec vndique splendidam, quam pestilens alicuius vitij venenum infecerit. Immo & principium acquirendæ cuiusque virtutis, ab odio & expugnatione vitij oppositi sumendum est. Vnde Abbas Ioannes Cyzicus vir sanctissimus, interrogatus quonam pacto virtutes acquirantur, hac sententia memorabili, quam Ioannes Eucratus retulit, ad quæstionis propositæ absolutionem respondit: Qui virtutem possidere voluerit,nisi prius oderit virtuti ex diametro contrariam malitiam, eam acquirere ac possidere non potest. Si igitur habere vis luctum, semper odio habeas risum. Si humilitatem habere desideras, superbiam semper exectare. Si continens esse cupis, gastrimargiam odi. Si pudicus, detestare luxuriam. Si nudus, materiam fuge. Qui vult esse misericors, auaritiam caueat. Qui eremum habitare desiderat, ciuitatis frequentiam odio habeat. Qui cupit inuenire quietem, fiduciam oderit. Qui peregrinus esse vult, appetentiam odio habeat. Qui iracundiam continere desiderat,multorum consortia fugiat. Qui iniurias obliuisci vult, maledicta detestetur. Qui sine detractione esse appetit, solitarius maneat. Qui continere vult linguam, obstruat aures, ne multa audiat. Qui Dei timorem habere semper cupit,corporalem oderit requiem,diligatque afflictionem & angustiam.] Hac præclara sententia beatus senex rationem acquirendarum virtutum exposuit,& nullam aliam esse censuit,nisi vt vitia omnia, & singula, ac vitiorum materiam declinemus. Arena enim instabilis separanda est, vt supra petram ædificationis fundamenta iaciamus:& priusquam bonum semen terræ committamus,ipsa est à tribulis & spinis

Pratum spiritu. c.187.

purg an

purganda, & nunquam veritatis notionem acquiremus, nisi priùs omnis error ac cæcitas fuerit sublata. Ita prorsus sentes vitiorum euellendæ sunt, vt pulcherrimus flos virtutis assurgat. Diligenter igitur, ait Salomon, exerce agrum tuum, vt postea ædifices domum tuam.] Nam nisi rudera vitiorum abstuleris, firmam virtutis domum ædificare non poteris. Ab hac vitiorum exterminatione, in qua labor & dolor est, totus profectus spiritualis vitæ dependet. Et facillimum erit, aspirante gratia Dei, vitiis exterminatis ac deletis, virtutes inserere, spiritualem habere dulcedinem, & perfectionem comparare.

Prou. 24. n. 27.

Quæ sint remedia generalia ad vitia superanda.

CAPVT II.

NVNC generalia quædam documenta, ac efficacia remedia ad omnia vitia proterenda, pandamus, quæ strenuè suscepta, & grauiter executioni mandata, nos, fauente diuina gratia, quæ initium est nostræ salutis, ab eorum molestia liberabunt.

Qui ergo cupis aduersum vitia bellum mouere, eáque è domo cordis tui eiicere, primò satage eorum naturas agnoscere, & gradus atque actus inuestigare. Quomodo enim vinces, quem non agnoscis; quem, cùm te feriat, & vulneret, quàm longissimè abesse præsumis; quem, cùm hostis sit, amicitiæ indumento contectum, vt amicum & familiarem hospitari non metuis? Talia autem sunt vitia, quæ sæpe vt incautos decipiant, se virtutes esse mentiuntur. Quare signata sunt, secundùm Gregorium, in illis amicis Iob, qui venientes, vt eum in afflictione positum consolarentur, non consolati sunt, sed apposuerunt dolores doloribus, & corporeas eius afflictiones, & quidem eximias, tristitiis menti ipsius iniectis superarunt. Sic vitia astutissima, amicorum, id est, virtutum, se vestimentis abscondunt, & quasi ad nos roborandos accedunt, cùm tamen ad deprædandum, & animum feriendum, adueniant. Egregiè sanè dixit Basilius: Proxima, & veluti contiguis ianuis gentiles quoque aiunt vitia esse virtutibus. Quælibet denique virtutis ianua simillimam in vitia ferentem vtrinque speciem aperit, vt qui ad virtutem ingredi nititur, eius primùm ianuæ adsistens, dum hac se pulsare arbitratur, aperta sibi hinc aut inde altera vitiorum ianuis, deceptus maxima similitudine, ingrediatur veluti virtutis domum: deinde cunctis eius errorem irridentibus, ipse quoque, & tempore, & experimento commonitus, discat non solùm ab ea se virtute, cuius aliquando ianuam pulsare videbatur, esse remotissimum, verùm ne limina quidem eius attigisse, neque ipsi ianuæ, vt priùs videbatur, adstitisse saltem, aut pulsasse.] Ianua igitur virtutis, & ianua similiter vitij cognoscenda est principiis malis, ac istius non ignorandum, ne vnum pro altero recipientes decipiamur. Quemadmodum enim qui nescit quonam detineatur languore, aptum remedium non quærit; ita qui ignorat quonam vitio victus & oppressus sit, curari non valet. Quo pacto elationem excindes, si nescis te esse superbum? Quomodo auaritiam, & immoderatam cupiditatem resecabis, qui te ignoras auarum? Qua nam ratione gulam prosternes, si tuam mentem prætereat te esse gulosum? Et quando carnis incentiua domabis, & dissimulatæ libidini frænum iniicies, si pu-

Iob. 2. 11. Greg. l. 3. Mor. cap. 19.

Basil lib. de vera virginit.

A tas iam carnem emortuam, cùm viua sit, & ad malum procliuis, & absconditis quibusdam eiusdem insidiis (de quibus postea dicemus) impellaris? Quæso te hanc vtilissimam scientiam addisce. Et sicut dialectici partem Topicam suæ artis addiscunt, vt eam exerceant, Sophisticam verò, & deceptoriam vt caueant: ita & tu labora virtutum ac vitiorum naturas cognoscere, illas vt habeas, ista verò non vt habeas, sed vt solerti cura diffugias.

Magnum odium, ac implacabilem indignationem aduersus vitia concipe, quod non erit difficile si eorum detestandam malitiam consideres. Nam vitia sunt origines peccatorum, fontes inquietudinum, fomenta affectuum inordinatorum. Sunt milites dæmonum, & acies ab aduersariis immissæ, vt parta
B bona diripiant, & nos cælestibus donis spolient. Hi milites, quos dæmones in cordibus hominum sui loco substituunt, ipsis dæmonibus (si Cassiano credimus, & non est cur tanto viro fidem non adhibeamus) infestiores sunt, quia illi nequissimi spiritus corpora energumenorum vexant, & in animas eorum potestatem non habent; vitia verò non corpora solùm, sed animas quoque subiiciunt. Quas dum in suum transferunt dominatum, & ipsis dæmonibus subdunt, & ad omne genus flagitiorum inducunt. Ex isto vitiorum odio ingens desiderium vincendi eliciendum est. Quis enim vincere suos hostes non optet? Quis miserrimam seruitutem excutere, & suæ salutis infestissimos aduersarios profligare non
C cupiat? Desiderium autem istud subsistentiam ad superandas difficultates, & animum ad patiendum, & molestias ferendas adiiciat. Nemo quipppe acerrimum hostem dormiendo vicit, nemo inimicum, fortiter resistentem, sine difficultate prostrauit. Ac proinde nullus poterit vitiorum suorum durissimam dominationem, semetipsum palpando, & suis imperfectionibus annuendo, proterere. Quapropter Gedeon ad manus cum Madianitis conferendas procedens, segnes, & pusillanimes bello prohibuit: ac iubente Domino proclamauit: Qui formidolosus, & timidus est, reuertatur.] Quia videlicet istud spirituale bellum in illo Gedeonis designatum, non tepida desideria imperfectorum, sed desiderium vehemens, quod ad opus progrediatur, omnino requirit. De iniquis enim dictum est in Iob: Quia innolitæ sunt semitæ gressuum eorum,] quoniam (vt in-
D quit Gregorius) recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala replicantur, & quasi extra se tensi ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiunt, sed à malis nequaquam recedunt.] Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti propriis, sed sine necessitate: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumeliis, volunt: cumque adipisci virtutes quærunt, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt?] Hæc infirma desideria à Gregorio descripta parum proderunt ad extirpanda vitia: quare
E ex magno vitiorum odio magnum etiam desiderium excitandum est, quod nos faciat pro victoria fortiter decertare, & labores aliquos pro virtutum acquisitione sustinere.

Ardentibus his desideriis assiduam orationem adiunge; qua instanter à Domino petas, vt tibi aduersus omnia vitia, & præsertim aduersus illud, cum quo specialiter pugnas, victoriam concedat. Nam ipse est, qui sicut immittit desiderium pugnandi, & vincendi voluntatem; ita etiam dat nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.

Cassian. coll. 7. c. 25.

Iudic. 7. 3.

Iob 6. 18.

Greg. lib. 7. Mor. cap. 11.

1. Cor. 15. 57.

Beata

Beata quoque Virgo Maria, & omnes sancti interpellandi sunt, qui & orationes nostras exaudiunt, & potentes sunt apud Dominum, vt vires gratiæ ad hoc bellum fœliciter peragendum nobis impetrent. Moses hostes Domini oratione vicit; vnde scriptum est in libro Iudith: *Iudith. 4. 13.* Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit.] Imago est viri iusti, perfectionémque sitientis, qui non tam bonorum actuum exercitatione (licèt hæc nullo modo omittenda sit) quàm ardente & assidua oratione de hostibus victoriam obtinet, & vitia inueterata proflernit. *4. Reg. 6. 14.* Elisæus quoque in Dothan à Syris circundatus, eum volentibus comprehendere, validissima militum cælestium acie protegitur. Quia angeli & sancti de hominum salute soliciti, eos protectione sua ab inuisibilibus aduersariis & à vitiis defendunt. Nunquam ergo est ab oratione cessandum, qua & Domini misericordiam flectamus, & sanctos ac dilectos eius importunis precibus exoremus. Humana imbecillitas ex vna parte, & ex altera propria vincendi necessitas compellat, oratione, id est, quodam armorum genere efficacissimo, vitia insequi, quæ sicvt tenebræ ad lucis aduentum dispatent, ita ad orationis efficaciam euanescunt.

IV. Studiosam occupationem rerum vtilium inprimis dilige, ex honestissimo fine placendi Domino, & in actiones spirituales incumbendi, susceptam, quæ dum studia virtutum infert, malis aut inutilibus actibus vitia generantibus, sine vlla molestia resistit. Ora semper, aut lege, aut scribe, aut quæ scribenda sunt, aut aliis, aut tibi profutura, meditare: vtilitati proximorum inserui, eorum confessiones excipe; tristitias discretis consiliis expelle, dubietates exolue: diuino cultui quietè & reuerenter insiste, & aut incruentum sacrificiũ celebres, aut in choro, aut priuatim psallas, mens tua ab omni segnitie & otiositate discedat. Si his potioribus rebus præstandis non sis idoneus, labores corporales suscipito, quos status admittat, quos mentis tranquillitas sufferat, quos obedientia præscribat. Et hoc vnum tibi sit cordi, nunquam ociari, nunquam rebus inutilibus occupari, sed sanctis aut necessariis laboribus detineri. Otium noxias cogitationes excitat, mala desideria gignit, & ad peruersa opera carnem impinguat, atque adeo similia cogitationibus & operibus, ad quæ inclinat, vitia producit. Inutilis autem occupatio non est vitium extinguere, sed nutrire; quod non solùm malis actibus gignitur, sed inutilibus roboratur. Quare ab vtroque, scilicet à pernicioso otio, & ab inutili negotio, vitiorum impugnator abstineat. *1. Mach. 2. 38.* Nam & milites regis Antiochi [insulerunt filiis Israel bellum Sabbatis;] & quia Sabbatizare voluerunt, [mortui sunt ipsi, & vxores eorum, & filij eorum, & pecora eorum.] Tempore ergo belli, nullo modo nos otiositati tradamus, neque sabbata celebremus, sed irruentibus vitiis resistendum est, ne occupatione vacuos, & somno, aut rebus inutilibus occupatos interimant. Et incidat nobis consilium bonum, quo alij alieno discrimine eruditi dixerunt: *1. Mach. 2. 41.* Omnis homo, quicunque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus aduersùs eum; & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.] Nam verè otiosus & iners vitiorum gladio transuerberatus, in occultis cadit, quem, licet nihil mali foris agat, abditus in peccatum consensus occidit. Quòd autem non sufficiat otiositatem fugere, sed etiam necesse sit ab inutilibus operibus temperare; docet Gregorius sic scribens: *Greg. l. 9. Mor. c. 31.* Sed sciendum est, quòd idcirco nonnunquam impulsu illicitæ cogitationis affligimur, quia in quibusdam terrenæ cogitationis actibus (quamuis licitis) libenter occupamur. Cúmque vel in minimis terreno actu per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur.] Quare idem sanctus doctor putat in Leuitico præceptum esse, vt pedes, & intestina hostiæ aqua lauentur, *Leuit. 9. nu. 14.* quia nimirum inepta cogitata ex terrenis occupationibus nascentia, eluenda sunt, vt oblatum sacrificium cordis nostri diuinus amor accendat.

V. Vitij occasionem, quod impugnare vis, animosè fuge; vt si gula sanciaris, conuiuia, & ciborum lautitiam, & consortia ventri seruientium euita; si auaritia depremeris, pretiosam supellectilem, & vel vnius oboli possessionem declina: si superbia vrgeris, hominum plausus, & laudationes, necnon & omnia, quæ apud mortales splendent, dignitatis munera, si poteris, caue. Occasio fortes superat, quanto magis infirmos deiiciet? Alienos à vitiis telo vitiorum vulnerat; quanto fortiùs vitio implicatos interimet? Sani & vegeti in occasione, tanquam in loco insalubri positi, vitij ægritudinem contrahunt, quanto faciliùs iam morbo infecti, pestilenti ægritudine subruentur? Cupiens à morbo corporis liberari, priùs noxium humorem sistis, & illum purgatione euacuas, quia aliter medicamenta vim sanandi non habent: idem tibi ad curationem animæ secundùm Chrysostomum, *Chrys. li. 2. de compunctione cordis.* faciendum est: semper enim vitiosus humor stillabit, nisi fontem, id est, occasionem, obstruxeris. Cor hominis, præcipuè vitiis affectum, est velum materies ad ignem suscipiendum parata: si tu illi per occasionem ignem apponis, quid mirum si te ignis flamma comburat?

VI. Si te sentias ab aliquo vitio impugnari, statim in principio impugnationis resiste; facilius est enim infirmum hostem vincere, quàm de robusto & valido victoriam reportare. Modicum semen, id est, primam vitij cogitationem, euelle, ne altas radices in corde figens in arborem proceram excrescat. Primæ serpentis suggestioni aurem obtura, ne verba eius voluptatis melle circumlita mulierem, nempe sensualitatem decipiant; & per mulierem, virum, id est, rationem, ad consensum inflectant. Dictum est à Domino iniquo serpenti: *Genes. 3. n. 15.* Ipsa, (id est, mulier) conteret caput tuum,] id est, suggestionis initium, vt illud, quemadmodum ait Augustinus, *Aug. lib. 2. de generat. Manich. cap. 18. Tom. 1.* in initio malæ suasionis excludat. Si autem sensualitas carne signata, ratione annuente, caput prauæ suggestionis non frangat, qua ad opera vitiorum incitamur, quomodo vitio domum cordis ingresso, & corde, robore eius occupato, iam capti, & victi resistemus? *Iac. 4. 7.* Resistite diabolo,] inquit Iacobus Apostolus, [& fugiet à vobis;] quando autem resistendum est ei, nisi cùm incipit in regnum nostrum irrumpere? Nam si nobis socordiæ dediris terram nostram ingrediatur, & arces animæ, id est, vires, possideat, quis poterit vitiorum nexibus colla non subdere? Quis miseram seruitutem, & lugendum casum declinare?

VII. Vitia contrariis virtutum actibus tam internis, tum externis expugna, & leues etiam vitiorum defectus seuerissima censura castiga; sic quasi vno eodémque labore, & vitium profligabis, & oppositam virtutem obtinebis. Quia autem hoc est præcipuum vitiorum extinguendorum remedium, paulo latiùs est explicandum. Primò ergo aduersus monstra vitiorum actibus virtutum internis decerta, & proposita tibi ante oculos mentis occasione vindictæ, aut

ambitionis,

ambitionis, mansuetudinem, & humilitatem amplectere, & te aut iniuriam patienter laturum, aut honorem humiliter contempturum, ob amorem & imitationem Christi, constanter statue, & in pace positus, ac si actu impugnareris, bellum euince. Quomodo verò id præstandum sit, Ioannes Cassianus eleganter exposuit. (*Cassian. coll. 19. c. 14.*) Cùm se igitur, inquit, impatientiæ, siue iræ perturbationibus incusari vnusquisque deprehenderit, contrariis semetipsum obiectionibus semper exerceat, & propositis sibi multimodis iniuriarum dispendiorúmque generibus, velut ab alio sibimet irrogatis, assuefaciat mentem suam omnibus, quæ inferre improbitas potest, perfecta humilitate succumbere, atque aspera sibi quæque, & intolerabilia frequenter opponens, quâta eis occurrere debeat benignitate, omni iugiter cordis contritione meditetur. Et ita respiciens ad illas sanctorum omnium, siue ipsius Domini passiones, vniuersa non solùm conuiciorum, sed etiam pœnarum genera inferiora meritis suis esse pronuncians, ad omnem se dolorum tolerantiam præparabit. Hanc docet iste magnus pater rationem pugnandi cum vitiis: si autem quis ceciderit, & in iræ scopulum, quem impugnabat, impegerit, dicat ipse quid sit accepto vulnere facturus. Sic, ait, seipsum obiurgans & increpans alloquatur: Tune ille es bone vir, qui te dum in illa solicitudinis tuæ exerceres palæstra, omnia superaturum mala constantissimè præsumebas, qui dum tibi non solùm summas conuitiorum acerbitates, verumetiam intoleranda supplicia ipse proponeres, satis validum atque ad omnes procellas immobilem te credebas? Quomodo inuicta illa patientia tua leuissimi verbi prolusione confossa est? Quomodo domum tuam super illam solidissimam petram tanta, vt tibi videbatur, mole constructam, leuis aura commouit? Vbi est illud, quod inani fiducia bellum in pace desiderans proclamabas: Paratus sum, & non sum turbatus?] Et cum Propheta sæpe dixisti: Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos, & cor meum.] Et, Proba me Domine, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas: & vide si via iniquitatis in me est?] (*Psal. 118. n. 60. Psal. 25. n. 2. Psal. 138. n. 23. & 24.*) Quo modo ingentem certaminis apparatum exigua hostis vmbra conterruit?] Ecce interiorem actuum exercitationem aduersùs vitia ex virtutum actibus, atque ex tui ipsius, si cecideris, reprehensione compactam, quæ non semel, & perfunctoriè facta, sed sæpe, & instanter iterata vitia extenuat, & tandem ex habitatione cordis excludit. At non solis internis actibus debes esse contentus, sed curabis externas virtutis actiones vitio contrarias, quod impugnas, interiori conflictui mentis adiicere. Ita scilicet, vt contra libidinem, exempli gratia, corporis maceratione; contra superbiam, vilium obsequiorum exhibitione; contra gulam, inedia & abstinentia pugnes. Internis enim operibus externa hæc attestantur, quæ si, oblata opportunitate, desint, fictos fuisse aut inefficaces cordis affectus euidenter ostendunt. Aduersùs impetus vitiorum, inquit Bernardus, contrariis virtutibus est pugnandum. (*[...]rm. de [...]dmo vis [...] post [...]dmam.*) Contra luxuriam adhibeatur cordis mundicia: contra odium, dilectio: contra iracundiam, patientia: contra timorem, fiduciæ virtus: contra torporem, feruor boni studij: opponatur tristitiæ gaudium, acediæ fortitudo; auaritiæ largitas; superbiæ humilitas. Et Laurentius Iustinianus, propositis similibus aliis exemplis, concludit: (*[...] lib. [...] casto [...]nubio.*) Vitiis virtutum oppositione resistendum est. Nunquam vt ad actum, nunquam vt pertrahant ad consensum, permittenda sunt. Sicut antus fremunt, vt prosiliant ad opus: ita quoque in eus mucrone resistentiæ iugulentur; iuxta prophetæ

admonitionem dicentis: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini.] (*Psal. 4. n. 5.*) Si quando verò tramitem virtutis excesseris, & vitio impugnatus in aliquod leue peccatum incideris, teipsum ob illum defectum, vltra reprehensionem iam dictam, qua temetipsum increpas, aliqua exteriori pœna castiga. Leuissimam impudētiæ cogitationem, dira carnis flagellatio; motum nonnullæ indignationis aduersùs fratrem, humillima veniæ postulatio; assumptorum ciborum excessum, longum ieiunium puniat; vt mens in quadruplum castigata, leues etiam casus reformidet. Cassianus quidem hanc partem istius documenti docere non prætermisit, qui illum aduersùs iram pugnantem erudiens, post ea, quæ suprà retulimus, hæc subdit: (*Cassian. coll. 19. c. 14.*) Tali semetipsum compunctionis animaduersione condemnans, inultam animi sui commotiunculam esse non sinat, sed arctiore carnem suam ieiunij ac vigiliarum correptione castigans, ac iugibus continentiæ pœnis culpam suæ mobilitatis excrucians, id quod ad plenum excoquere in cœnobij conuersatione debuerat, in sua cella constitutus, hoc exercitationis igne consumat.] Ecce optimam rationem, ac modum aduersùs vitia pugnandi, quem si perseueranter tenueris, & Dei gratiæ fideus tractaueris, vitia comprimes, virtutes inseres, & incredibilem pacem assequeris.

VIII. Ne simul, & vno tempore omnibus vitiis ex professo bellum indicas, sed aduersùs vnum quodpiam, quod velut radix est aliorum, & tuam mentem magis infestat, acriter pugna; quo victo aliud huic proximum, quod non minimam infert molestiam, insequitor, & hoc exciso alia deinceps vnum post aliud facili negotio subuertes. Hunc esse ordinem aduersùs vitia præliandi Moses docuit, sic loquens ad populum Israel: Non timebis eos, (id est, hostes tuos,) quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus, & terribilis: ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. (*Deuter. 7. 21. 22.*) Non poteris eas delere pariter, ne fortè multiplicentur contra te bestiæ terræ.] Paulatim itaque, & per partes vitia expugnanda sunt, tum ne vltra vires nobis datas, opus suscipiamus, tum ne si quasi vno impetu omnia vinceremus, bestiæ terræ, id est, superbæ cogitationes nobis de parta victoria blandientes, victoriæ fructum per elationem nostram in mortis occasionem conuertant. A molestioris ergo vitij impugnatione incipiendum est, quo tanquam duce prostrato, minùs erit difficile milites imbecilliores fugare. Id autem in hunc modum docet Cassianus: (*Cassian. coll. 5. c. 14.*) Ita nobis aduersùs hæc arripienda sunt prælia, vt vnusquisque vitium, quo maximè infestatur, explorans, aduersùs illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac solicitudinem erga illius impugnationem obseruationémque defigens: aduersùs illud quotidiana ieiuniorum dirigens spicula, contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebráque gemituum tela contorquens, aduersùs illud vigiliarum labores, ac meditationis sui cordis impendens, indesinentes quoque orationum fletus ad Dominum fundens, & impugnationis suæ extinctione ab illo specialiter ac iugiter poscens.] Et paulo pòst: Cùmque se ab eâ, scilicet passione, senserit absolutum, rursum latebras sui cordis simili intentione perlustret, & excipiat sibi, quam inter reliquas perspexerit diriorem, atque aduersùs eam specialiùs omnia spiritus arma commoueat: & ita semper validioribus superatis celerem de residuis habebit, facilémque victoriam.] Aduersùs ergo præcipuum vitium tota mentis intentione pugnandum est, quod particularis conscientiæ examinatio præstabit, de quo infrà sumus dicturi.

Nec

Nec putandum hac vnius vitij delendi cura, nos erga alioium ictus & tela incautos inueniri: quia, vt idem sanctus pater ait, & ipso experimento didicimus, impossibile est quenquam diligenter vni vitio resistere, quin etiam generali quodam horrore, & mentis suæ custodia, aliorum etiam insultus non fugiat, aliorum tela non timeat. In cuiuslibet autem vitij impugnatione à facilioribus incipe, & ad maiora & difficiliora procede. Ad quod non modicum valet simile Anselmi, vt sicut arborem proceram succidens, prius in circuitu arbusta curat excindere, ne sibi arborem succidenti possint obesse: ita prius faciliora vitij sunt extirpanda, vt ad difficiliora & robustiora progrediamur. A

Cassian. ibid.

Anselm. li. de simili. c. 45.

IX. In omnibus, quæ cogitaueris, quæ ore protuleris, & quæ opere ipso præstiteris, eam moderatam, & prudentem attentionem custodi, quam suprà ad letiorum peccatorum fugam necessariam esse proposuimus. Cùm enim tantum sit boni malique discrimen, & Dominus nobis lucem ad boni & mali notionem impresserit, non poterit homo ex desiderio placendi Deo, in omnibus circunspectè & attentè procedere, quin videat in multis quid vitiosum sit, & à ratione deuiet; quid etiam studiosum, & ab omni vitio ac labe declinet. Hæc autem aduertens assuescet, studiosè & circunspectè se gerere, & ipso studio bene operandi virtutes promouebit, & vitia magis ac magis extenuabit, quo vsque ea omnino subuertat, & passiones animæ vitiis liberas, & virtutibus decoratas, non multùm ex fomite aduersùs Dei legem insurgentes relinquat. B

Hoc eodẽ lib. 1. par. c. 18.

X. Non tantùm oratione, desideriis, fuga occasionum, vtili occupatione, & circunspecta attentione, contrariis actibus, & celeri resistentia aduersùs vitia te protege, sed ea aliis etiam quibuscunque bonis operibus semper expugna. Quæ oblata Domino, vt nos à vitiorum seruitute liberet, victoriam vitiorum, ac virtutum acquisitionem, impetrant. Aduersùs superbiam (vt exemplo aliquo vtamur) bellum geris? Orationes ergo tuas, quotidianam psalmodiam, missæ sacrificium, ieiunia, vigilias, cilicia, flagella, ministerij occupationem, corporales labores, & quicquid aliud bonum incident, Deo humiliter offeras, & ea, expressa intentione facito, vt in te Dominus superbiam comprimat, & virtutem humilitatis infundat. Ista namque opera ex hac intentione Domino maiestatis oblata, diuinam eius misericordiam inflectunt, vt clamantem audiat, & tot modis pro superbiæ extinctione laborantem aspiciat, & sui cordis illi desideria concedat. Hoc genus dæmoniorum, (dixit æterna veritas,) non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio,) quo vitia signata sunt, quæ debent assiduis orationibus pelli, & bonis operibus ad ea delenda susceptis extirpari. C D

Marc. 9. 28.

XI. Si aliquando à te vitia prostrata atque expugnata conspexeris, Domini beneficium agnosce; pro eo immensas gratias age; neque Deum te vincentis victoriam superbè tibi attribuas, neque de extinctione inimicorum tuorum ac de assequutione virtutum præsumptuosè glorieris. Ne dicas in corde tuo: (vt nunc Spiritus ipse sanctus in Deuteronomio te doceat) cùm deleuerit eos Dominus (eos scilicet vitiorum cuneos) in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc possiderem, cùm propter impietatem suam istæ deletæ sint nationes.] Opus ergo Dei, quod ipse in conspectu tuo fecit, & te eius abundantissimæ gratiæ tantillum cooperante patrauit, nullo modo tibi arroges, sed magis illi, cuius est opus, non sine grati animi significatione concede. Nec putes te vitiorum E

Deut. 9. 4.

deletionem ex iustitia meruisse, quoniam ipsorum extinctio misericordia Dei fuit, te liberantis, & in terræ cordis tui possessionem inducentis; iustitia autem comparatione vitiorum, quæ miseram gentem templum Domini, id est, cor tuum, occupantem extinxit. Si hanc tibi victoriam adscripseris, & Dominum eius autorem ignoraueris, iterum victi hostes, eo permittente consurgent. Cùm ceciderit inimicus tuus, ait Salomon, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum: ne fortè videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.] Ne scilicet superbè gaudeas in casu vitiorum, & in parta de illis victoria ne imprudenter exultes: displicebit enim Domino præsumptuosa exultatio, & quasi vitio placabitur, dum illud pullulare, & vires aggregare permiserit. Ne itaque ob victoriam & pacem in superbiam efferaris, sed modestior effectus, Dominum tui amatorem & vitiorum destructorem agnosce.

Prou. 24. 17.

Denique si vitium aliquod perfectè non viceris, illúdque te deiiciens & sæpe feriens animaduerteris, ne despondeas animum, nec ab eius impugnatione cesses; quia si humiliter ac constanter perseueraueris, tandem victoriam assequeris. Aut saltem si Dominus leues in te casus adhuc permiserit, id ad tuam humilitatem & patientiam faciet, & vt perfectiùs non in tua iustitia, sed in sua misericordia confidas. Scit enim ipse, qui summè bonus est, ex nostris casibus profectus etiam nostros facere, & ex malis bona maioris alicuius virtutis elicere. Ac proinde casus & defectus tuos in abyssum eius misericordiæ proiice, & te miserum esse, vt ille magis misericors appareat, æquanimiter sustine. XII.

Hæc sunt remedia generalia vitiorum, nunc ad magis specialia transeamus. In hac autem tractatione non tam nos, vitiorum vituperatores, quàm naturæ eorum exploratores exhibebimus. Qui, vt suprà diximus, & cuiusque vitij ex octo prædictis primò naturam & actus aperiemus; deinde verò more medicorum congrua & apta remedia breuiter assignabimus: quæ, gratia Dei faciente, & humanis conatibus fauente, mentísque corporem excitante, eam sanent, vitia deleant, & nos paratos ad virtutes suscipiendas efficiant. Ordinem autem Cassiani seruare intendimus, vt scilicet à crassioribus vitiis, & quæ primò à vito spirituali procedenda sunt, inchoemus, & ex illis ad subtiliora & difficiliora tractanda procedamus.

De vitio Gulæ, atque eius gradibus.

CAPVT III.

Gvla, vt diuus Thomas Aquinas ait, est appetitus inordinatus cibi & potus. Non quidem ille appetitus naturalis ad vires pertinens animæ vegetabilis, quo naturaliter esurimus & sitimus, cùm ob consumptionem prioris alimenti, nouo cibo & potu indigemus. Hic enim naturalis cùm sit, & aculeo necessitatis excitatus, & minimè rationi subiectus, non potest ad vitium nec virtutem pertinere. Sed appetitus sensitiuus ad vim concupiscibilem spectans, quo etiam cibum, & potum appetimus, si à mensura rationis deuiet, vino ac immoderationi subiicitur. Hic itaque cùm inordinatè cibum & potum appetit secundùm aliquem modum eorum, quos statim dicemus, vitiosus est: & habitus ille, quo ad inordinatam cibi potúsque sumptionem inclinatur, vitium gulæ ad intemperantiam pertinens dicitur. Quod

D. Thom. 2. 2. q. 148. art. 1.

cibum,& potum corporis necessitatem excedentem, appetit,non quia homo talem cibi, aut potus quantitatem, aut qualitatem necessariam existimat: hoc enim,non tam gulæ, quàm imperitiæ & ignorantiæ vitium erit,quod inutile est:necessarium putantis,sed quia ea præter ordinem sumpta,suum gustum palatúmque delectat. Et ideo sententia est Nili Abbatis: Quòd gula voluptatem pro fine propositam habet.] Quod vitium prohibuit Dominus, dicens: *Luc.21.34.* Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate,& curis huius vitæ.] Eiúsque meminit Paulus: *Rom.13.13.* Sicut in die,inquit,honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus.] Ac postea: Et carnis curam ne feceritis in desideriis.] Et meritò quidem gula prohibita est,quæ & corpori, & animæ nocet,& tempus orationi, lectioni, & sanctis laboribus debitum, ciborum digestioni, & vini concoctioni surripit. *Leo. ser. 8. de ieiunio decimi mēs.* Quotidiano enim experimento probatur, inquit Leo Papa, potus satietate aciem mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebetari, ita vt delectatio edendi, etiam corporum contraria sit saluti,nisi ratio temperantiæ obsistat illecebræ, & quod futurum est oneri, subtrahat voluptati.] Gulosi illa Domini maledictione feriuntur, qua serpenti dictum est: *Genes. 3.14.* Super pectus tuum gradiêris, & terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.] *Amb. lib. de paradiso c. vltimo.* Qui enim sunt,ait Ambrosius,qui in vtero suo ambulant, nisi qui ventri & gulæ viuunt? quorum Deus venter est, & gloria in pudendis eorum, qui terrena sapiunt, & cibo onerati ad terrena curuantur?] *Philipp. 3.19.* Qui non bestiæ sed homines conditi sumus, statura recti, & luminibus in cælum elati, nequaquam tam vilibus curis ciborum & ventris onerati, generis nostri nobilitatem inquinemus.

Gulæ species variæ à patribus assignantur. *Doroth. doctrina. 15.* Dorotheus enim duarum tantùm fecit mentionem, quarum altera homo ad dulcia, & gustui suauia trahitur: altera, vsque ad satietatem ciborum quorumcunque nimietate distenditur. Ioannes Cassianus, & Hugo Victorinus, tres species assignant, ex ciborum quantitate,qualitate, & refectionis tempore resultantes. *Cassian. lib. 5.* Ille sic ait: Gastrimargiæ genera sunt tria. Primum,quod ad refectionem perurget monachum ante horam statutam ac legitimam,festinare. Secundum,quod expletione ventris, & quarumlibet escarum voracitate lætatur. Tertium,quod accuratiores & delicatissimos desiderat cibos. *Hugo li. 1. de claustro animæ c. 6.* Hic verò sic: Tria sunt in cibo consideranda,id est,quid, & quando, & quantum comedamus: scilicet cibi species, hora, & mensura; ne illicitum, aut extra horā, aut vltra mensuram aliquid sumamus. *Isid. li. 2. sent. c. 42.* Isidorus species gulæ quatuor existimat. Nam quatuor sunt, inquit, genera distinctionum in gulæ appetitu: id est,quid, quando, quantum, & quomodo appetatur. Quid, ad rem ipsam pertinet, quæ appetitur. Quando, si ante legitimum tempus quid appetatur. Quantum verò, ad immoderationem refertur. Quomodo,ad impatientiam festinationis adscribitur.] *Greg. 30. mor. c. ap.* At Gregorius ista genera vsque ad numerum quinarium extendit, cuius hæc sunt verba: Sciendum est quia quinque modis gulæ vitium tentat: Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit,sed cibos lautiores quærit: aliquando, quælibet sumenda sint, præparari accuratius expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit,sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abiectius est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deteriùs peccat.] Iure profectò hanc partium gulæ distinctionem sequimur,quam & *D. Tho. 22 q. 148 art. 4.* Thomas probauit, & ratio ab eo adducta satis apertè confirmat. Omnis enim inordinatio gulæ,ex duobus, scilicet ex ipso cibo assumpto, & ex eius acceptione,consideranda est. In cibo tria sunt, quæ possunt rationis metas præterire. Vnum est substantia cibi,si lautior & pretiosior cibus quæratur,quàm status noster aut necessitas fert. Alterum, qualitas cibi,si exquiratur præparationis excessus. Tertium, quantitas,si vltra mensuram ingeratur. In acceptione verò cibi duo sunt, quæ rationi dissonāt, aut tempus, aut modus sumendi,quæ omnia,quinque genera voracitatis ac ebrietatis efficiunt.Sed nos in singulis istis generibus habemus aliquid, quod dicamus.

Peccant quidem illi,& in via spiritus valdè crassè & imperfectè se gerunt, qui horam consuetam comedendi præueniunt. Quo peccato notatus est Ionathas, cùm insequens Philistæos, ausus est ex mellis fauo comedere. Hic enim eo quòd tempore laborandi & præliandi gustauit, eam durissimam patris sententiam audiuit: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha.] *1. Reg. 14.44.* Eodem vulneratus est Propheta ille, qui aduersùs præceptum Domini,antequam exiret ex loco, ipso Domino inuiso,cibum accepit,[quem inuenit leo in via, & occidit]eum: *3. Reg. 13.24.* & sine dubio leo illum non occidisset, nisi priùs gula immanior bestia vulnerasset. Et eodem sanè vitio non pauci spirituales vin sordere noscuntur.

Primò illi,qui aut senium,aut imbecillitatem prætendentes, ante consuetam congregationis horam volunt sibi prandium sine necessitate ministrari, quo & Prælatos, & ministros onerant, & fructu laboris vnius horæ,aut dimidiæ, qua sicut alij laborare possent,semet ipsos euacuant. Sed quæ, rogo, religio, *Bonau. in specul. 2. p. principali c. 2.* inquit Bonauentura, quæ paupertas,si mox vt esuris, mox vt sitis, voluntati pares, facies appetitum, nec eum vsque ad statutam horam scias compescere?] Hi si se pauperes scirent, quibus victus ex misericordia datur, non ex iustitia debetur, scirent etiam non præuertere ordinem disciplinæ,& paulisper communem horam expectare. Si vim aliquam sibimetipsis facerent,& suas vires experirentur,quas citra dubium ad prandium tantisper differendum habent, non tam facilè se merito communis obedientiæ, & sanctæ lectionis,quæ in mensa conuentuali personat, vtilitate priuarent.

Deinde illi imperfectè se gerunt, qui manè comedunt, imò & nonnunquam sacrum præueniunt, quod nisi ieiuni celebrare non possent, vt ientaculum tempestiuè accipiant, nec ista indulgentia contenti, etiam merendam post prandium, & ante cœnam parant, vt non iam bis in die, sicut consuetudo fert,sed quater ventrem impleant,& altiores mentis functiones impediant. Non aduertunt, quòd, sicut *Bonau. ibid.* idem Sanctus doctor ait,vltra duas vices in die,puerorum,seu pecudum more comedere, potum extraordinariè frequentare, religionis temperantiam, & decorem euidenter offendit.]

Sed quid dicam de illis, qui pro diebus solennioribus opipara ientacula sibi,aut in cœnobio,aut in domo alicuius secularis,(quod peius est)parari faciunt, vt ante solennia officia, & sacram concionem cum amicis comessentur? Hæccine est puritas ad festi celebrationem apta? Hæc spiritualis præparatio ad noua Dei beneficia promerenda? Hæc singularis cura vacandi diuinis,vt nouus feruor adsit, & noua ac insolita lux illis affulgeat? Certè omnis natio Iudæorum,vt Iosephus indicat,quo tempore Domino *Ioseph. in vita sua.* seruiebat,diebus solennibus vsque ad horam sextam, id est,mediam diem,nihil omnino gustabat. Et Petrus Apostolos Spiritu sancto plenos, ex eo probat *Actor. 2. nu. 15.*

ebrius non esse, quòd tunc esset hora diei tertia. At homines Deo consecratis nunc nec horam sextam, imò nec tertiam ad comedendum expectant, sed satis manè, & in diebus solennibus comedunt, vt se ostendant nec hominibus antiquæ legis æquales, nec Apostolorum sectatores. Ista omnia vita spiritualis horret, & cultores suos in his diebus sacratioribus diuino cultui ieiunos, & meditabundos, & puros assistere iubet. Quin & ipsos communiter vsque ad communem refectionis horam cibis abstinere facit, & frugali prandio, ac modestatissima cœna eorum necessitati satisfacit. Scit enim, in his, qui corpore non laborant, sed aut studiis literarum, aut ministeriis Ecclesiasticis distinentur, ientacula non ea necessitate, sed ex gula, & animi tepiditate prodire. A

B Iam videas alios, qui non tantùm quater, sed sæpius, si occasio sese offerat, aliquid edunt, & in horto poma, cùm illum adeunt animi laxandi gratia, sine vllo rubore ori admouent, & in cella dum otiantur, quæ similia habent custodita præsumunt. At certum est istos non se monachis antiquis æquare, quos si non assequi, saltem imitari deberent. De illis quippe Cassianus hæc ait: [Antequam, vel postquam legitimam communémq; refectionem percipiat, summa cautione seruatur, ne extra mensam quicquam cibi penitus ori suo quisquam indulgere præsumat: vt incedentibus per hortos, & pomaria, cùm passim blandéque per arbores poma pendentia, non solùm obiiciant se pectoribus transeuntium, verùm etiam strata per terram conculcanda pedibus offerant, atque ad colligendum parata, facilè ad consensum concupiscentiæ illicere valeant intuentes, & opportunitate, vel copia, quamuis districtos, atque abstinentissimos, ad sui desiderium prouocare, sacrilegum ducatur non modò quicquam ex his degustare, verùm etiam manu contingere.] C

Cassian. lib. 4. de institut. c. 18.

Qui autem in hoc gradu fœdiùs peccant, illi sunt, qui furtiuè in cella cibos & vina, quæ deuorent, absconditа habent, & inscio aut reluctante Prælato, sæpius se ingurgitare non timent. In quorum ingluuiem acerrimè Basilius inuehitur, cuius verba non grauabor exscribere. Sic ait: [Etenim multos ego animaduerti sæpe, qui cùm alterius cuiusuis generis vitiis laborarent, ad sanitatem tamen redierint postea: qui autem hoc morbo tenerentur; vt aut in occulto esitare eos delectaret, aut ventris ingluuie duci se sinerent, neminem ex omnibus vidi vnquam, qui conualuerit. Nam aut à continentiæ cultorum vitæ se societate penitus abruperunt, seséque capitalibus vitæ huius illecebris dediderunt: aut dum inter eos occultare se studuerunt, voluptatibus addicti, duce diabolo stipendia meruêre. Nam qui istiusmodi sunt, ij mendaces sunt, ad iusiurandum parati, periuriosi, litigiosi, pertinaces, clamosi, & qui saturi edisse se pertinacissimè pernegent: illiberales, qui victu delicato apprimè gaudeant, queruli, aliorum curiosi exploratores, tenebriones, totius honestæ vitæ de industria inimici, qui vt gulæ libidinem obtegant, innumerabilibus se aliis vitiis inuoluunt, qui cùm, habitu quidem inter saluos esse videãtur, rebus ipsis inter perditos numerãdi sunt.] Hæc omnia Basilius, quæ satis profectò validè horũ imperfectionem obiurgant. Quæ ergo in hoc primo gulæ gradu notauimus, à viris spiritualibus omnino reiicienda sunt, & extra communes refectiones nullo modo comedendum. Eodem namq; studio istæ sunt mẽtis amputandæ lasciuiæ, vt Cassianus ait, quo meretricationis vitium descandum: quia hæ maiora voluptatis vitia vocant, & appetitum rerum peiorum accendunt. D E

Basil. ser. de abdic. rerũ post med.

Cassian. lib. 5. de Gastrimar. cap. 20.

In secundo gradu huius vitij, qui scilicet hora

A consueta cibos communes fastidit, & lautiores quærit, non pauci delinquunt, populum Israeliticum imitantes, qui spreto manna omnibus in communi proposito, carnes, suo videri, lautiores concupiuit. [Vulgus promiscuum, ait, quod ascenderat cum eis, flagrauit desiderio sedens & flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes?] O mirabilem sacrarum litterarum profunditatem! Vulgus, nempe seruorum Ægyptiorum, qui cum Israelitis exierant, primò clamat, & flet, & carnes poscit, & deinde sibi veros Israelitas in eodem desiderio coniungit! Ita prorsus in cœtibus religiosis imperfecti, qui solo corpore sæculum deseruerunt, cibos delicatiores incipiunt petere, & prauo cupiditatis exemplo alios districtiùs & religiosiùs viuentes, eadem esculenta docent quæritare, vt qui primi parentis errorem sequuntur, inobedientiæ quoque pœna multentur. Ille namque cibis à Domino sibi concessis in vniuersum reiectis, pomum, quod suauius & delicatius esset, ex ore mulieris accepit, concupiuit, & dans concupiscentiæ manus, comedit, & propter vnam buccellam, innocentiam & regnum amisit. Similes illi sunt, qui in paradiso, id est, in religioso statu, congrua alimenta, & pauperibus apta contemnunt, suauiora autem & pretiosiora concupiscunt. B

Numer. 11. 4.

Gen. 3. 6.

C Hi verò qui sunt? Illi quidem, qui in communi religiosorum triclinio, veteris abstinentiæ vsu consecrato lautiores cibos mensis nobilium, & delicatissimorum sæcularium inferri solitos, sibi ministrari præcipiunt. At opus est nobis huiusmodi alimentorum genus, inquiunt, vel quia nobiles sumus, & similibus cibis educati, vel quia infirmi & debiles, & imbecillitas nostra crassiora alimenta non sustinet: vel quia alios cum spiritualibus & perfectis viris computatos similia comedisse legimus: vel denique, quia in his mensuram abstinentiæ non excedentes, nosmetipsos cohibemus. Ecce lepidas excusationes, quibus gula se contegit, & laxitas in viuendo defendit. Nobilis es? Fateor, sed familiam nobilem, & diuitias sæculi contempsisti, non, vt more nobilium, sed more religiosorum, viueres, & non pœnas peccatorum, sed præmia sanctorum comparares. D Quare obliuisceris professionis tuæ, & in domum pœnitentiæ delicias inuehis, & quæ propter Deum deseruisti, resumis? Eadem profectò ratione, quòd nobilis es, posses ex serico habitũ religiosum gestare, & te, vt antea, auro & gemmis ornare, purpura & bysso operire. Quòd si hæc à statu religioso discrepant, quare illi cibi delicati conueniant?

E Infirmus es? Sed in communi loco ægrotorum mane, & in lecto decumbe, & perinde atque vnus ex aliis, moderatam & tuo statui congruentem indulgentiam assume. At non est, inquis, tam grauis infirmitas, quæ me vegetorum laboribus eximat, & ab aliorum conuictu repellat. Quare igitur tuas imaginationes non reiicis? Aut si imaginationes non sunt, quare modicam inualetudinem non dissimulas? Quare religiosam obseruantiam tuæ commoditati non præfers? Sed imbecillitas crescet, & ex parua magna fiet, si non ei ciborum lautitia mederêris? Falsum est hoc, & vanum ipsa experientia comprobatur: nam nec communes cibi per se insalubres sunt, & tantillum casei, aut alterius cuiusuis cibi, comestum omnino nihil officiet. Vidimus etiam aliquos, his deliciis ac luxibus repudiatis, cõmuni aliorum cibo, aut salutem comparasse aut saltem meliùs habuisse. Aut demus te nonnihil detrimenti carni tuæ per communes cibos afferre; an nescis, quia huic modico detrimento præponenda est animæ salus,

profectus

profectus spiritus, obseruantiæ regularis? Audi quid Bernardus dicat ad quosdam hac persuasione deceptos: Quid hic vos dicitis, obseruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates, & sequaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo; Christus, & eius discipuli, perdere. Quemnam vos è duobus sequi magistrum eligitis? At manifestum se facit, qui sic disputat: Hoc oculis, hoc capiti; & illud pectori, vel stomacho nocet. Profectò vnusquisque quod à suo magistro didicit, hoc in medium profert. Num in Euangelio legisti has differentias, aut in Prophetis, aut in litteris Apostolorum? Caro & sanguis pro certo reuelauit tibi hanc sapientiam, non Spiritus Patris. Est enim carnis hæc sapientia, sed audi quid de ipsa nostri medici sentiant. Sapientia, inquiunt, carnis mors est.] Item: Sapientia carnis inimica est Deo.] Num Hippocratis, aut Galeni sententiam, aut certè de schola Epicuri, debui proponere vobis? Christi sum discipulus, Christi discipulis loquor. Ego si peregrinum dogma induxero, ipse peccaui. Epicurus, atque Hippocrates, corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert; meus magister vtriusque rei contemptum prædicat. Animæ in corpore vitam, quam summo studio iste vnde sustentet, ille vnde & delectet, inquirit, atque inquirere docet, Saluator monet & perdere.] Sed his Bernardi monitis non acquiescis, quia oportet salutem proximorum inquirere, quam, si te non palpes, tuis concionibus, aut similibus ministeriis non promouebis. Crede mihi, frater, quia Ecclesia Dei tua non eget industria: tu autem indiges, fratres non scandalizare; quin, (væ per quem scandalum venit:) tu indiges, religiosum statum malis exemplis non perdere: tu indiges, istam gulam, ac molliciem cohibere.

Bern. ser. 30. in Cant.

Rom. 8. n. 6. & 7.

Matt. 18. 7.

Adhuc pergis te ipsum excusare, & aliquos viros perfectos, & vitam religiosam profitentes, talia & postulasse, & comedisse profiteris? Ad hæc quid breuiùs dicam, nisi te esse vnum ex illis, de quibus dicit Propheta: Sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici?] Nam & ego vasa cantici puto corporis morbos atque molestias, quibus Dominus aliquorum perfectorum hominum corpora ferit, & ex affectu patientiæ ac resignationis, in suas laudes eorum voces extollit. Hi ita percussi, & vera imbecillitate fatigati, bene possunt rebus etiam delicatis, quas Deus in vsum hominum creauit, moderatè vti, quas medicina præscribit, obedientia ingerit, & consensum ad eas admittendas timoratæ conscientiæ dictamen extorquet. Sed si tu similia vasa habes, & similem necessitatem pateris, medici approbent, prælati annuant, & ipsa tua conscientia non reluctetur. Si verò conscientia scrupulis te angit, medici adesse necessitatem negant, & prælati proclamant, te sub imaginaria infirmitate religiosam disciplinam abiicere, & carnis curam contra præceptum Pauli facere in desideriis; quid exemplo sanctorum hominum, quos Deus non tantùm vni sed mille crucibus affligit, tuam gulam & immortificationem obtendis?

Amos. 6. 5.

Postremum verò quod dicis, te in his rebus delicatis mensuram non excedere, ridiculum est. Nec enim sola ciborum quantitate, sed multo magis qualitate peccatur: & ipse cibus pretiosus ac persuauis, statui pœnitentiæ & humilitatis non aptus, gulam fouet etiam moderatè sumptus, & sacram abstinentiam offendit. Nec facile est in his gustum allicientibus debitam tenere mensuram. Nam & Hieronymus ait: Licèt quidam putent maioris esse virtutis

Hieron. epist. 7. ad Laet. c. 4.

A præsentem contemnere voluptatem, tamen ego arbitror securioris continentiæ esse, nescire quod quæras.] Quamobrem ista lautiora, quæ facilè appetitum immoderatum excitant, & alios offendunt, & mentis firmitatem eneruant, penitus essent relinquenda.

Alij autem sunt in hoc eodem voracitatis gradu, detestabiliores prædictis, qui vt exemplo congregationis consulant, non iam in communi triclinio, sed in propriis cellis illis lautioribus cibis vescuntur. Ibi, in cella scilicet, in loco quieti, orationi, & lectioni, & suspiriis destinato, curiosas mensas sternunt, cibos lautissimos parant, vina odorifera & pretiosa ponunt, & aut sæcularibus, qui ob id vitam religiosam irrident, aut aliis sibi similibus, (B) scilicet viris imperfectis, & inimicis disciplinæ, conuiuia sumptuosa instruunt. Videbis religiosam domum factam diuersorium viatorum, in qua non iam vna pro omnibus mensa frugalis, & pauper apponitur, inimicorum mundi index, sed multiplex mensa opipara & delicata construitur. Et voluntate, ac præcepto illorum construitur, qui maiores sunt, quibus maior cura disciplinæ congruit, qui seniores sunt, & solicitior diligentia dandæ ædificationis incumbit, qui morti, & diei rationis reddendæ, sunt propinquiores, nec timent innumeris imperfectionibus suis has laxitates aggregare, quæ sibi maiorem iudicij indignationem importent. Obsecro eos per misericordiam Dei, quos, iuxta consilium Pauli, quia sunt (C) seniores, non increpo, sed corrigo vt patres, ne se ipsos, & familiam religiosam, & adulescentium animas despiciant. Vno enim istorum conuiuio se ipsos vitio gulæ subdunt, disciplinam religiosam frangunt, & adolescentulos perniciem religionis docent, qui ad aliquem gradum authoritatis euecti, quæ in senioribus viderunt, imitari gestiunt. Sint igitur, ob amorem Dei, communi mensa, & vt pauperes, & seruos Dei decet, vilioribus cibis contenti.

Alios tandem in eodem gradu omnium pessimos iudico, eos scilicet, qui non iam in religioso triclinio, aut in propria cella opiparos cibos comedunt, sed conuiuia sæcularium quærunt, & in mensis profanorum, etiam inter fœminas sedent, (D) & ibi ac si essent ex medio populi, edunt & bibunt. Quos nec licentia à prælatis obtenta excusat, vt docet Anselmus, quam inuiti concedunt, & vt maiora incommoda fugiant. Nec necessitas protegit; quæ enim necessitas est inter sæculares prandere, nisi appetitui inordinato satisfacere, & ventrem optimè paratis cibis implere? Vita autem religiosa vehementer accusat, quæ ob vilissimam escam ita apud sæculares infamari non debuit. Non sunt dissimiles istis, qui nullibi consistere possunt, sed mutationes de loco in locum, & noua itinera sine vlla necessitate procurant, vt apud sæculares diuertant, & in eorum domibus fabulis vacent, & contra monasticum ordinem se lautè (E) & delicatè reficiant. Nec etiam illi, qui appetunt commorari in villis cœnobij, vt sine religiosa obseruantia & disciplina degant. De quibus ait Hugo: Locus aliquando placet, aliquando displicet. Placet quibusdam, non quia abundat fratribus, sed piscibus. Placet, quia famulis abundat, & fabulis. Placet, quia solus cuncta possidet, & sic fit, vt vocetur obedientia, cùm non sit. Hanc obedientiam multi desiderant, vt extra obedientiam esse queant.] Isti omnes hoc secundo gulæ gradu vincti tenentur, quos vnus immoderatus appetitus lautè

Ansel. li. de simil. c. 79.

Hugo. 2. de claustro animæ. c. 13.

manducandi, per omnia ista victuris incommoda transire compellit. Nec credendum est alijs maioribus vitijs esse solutos, quos vilis escarum appetitus prorent, quos cibus suauis ad sæculi amorem, & sæcularium voluptatum desiderium conuertit.

In tertium gradum gulæ, qui cibos accuratiùs præparatos affectat, filij Heli insipienter impegerant, qui, vt regum narrat historia, & Gregorius annotauit; noluerunt antiquo more coctas de sacrificio carnes accipere, vt eas suauiùs & accuratiùs præpararent. Quare puer sacerdotis veniens, dicebat: Da mihi carnes, vt coquam sacerdoti, non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.] Hos verò imitantur, qui cibos quidem communes aliorum accipiunt, sed sine vrgenti necessitate aliter sibi præparari concupiscunt. Si alij comedant frustulum carnis assum, ipsi petunt elixum, & quod reliqui elixum comedunt, ipsi aut assum, aut frixum, sibi dari deposcunt. Quin & aquam & vinum, ne vnquam sæculi obliuiscantur, æstiuo tempore appositis niuibus, & gelu refrigerant, vt se spiritu frigidos, & diuino calore vacuos ostendant. In hoc etiam non est minimus gulæ defectus. Nam, vt Cassianus ait: Non solùm eligendus est cibus, qui concupiscentiæ flagrantis æstus temperet, minusque succendat, verumetiam, qui ad parandum sit facilis, & quem ad comedendum opportuniorem vilioris pretij compendium præstet, quique sit conuersationi fratrum vsuique communis.] Non est tamen facilis, nec communis, qui in substantia cibo congregationis congruit, accuratiore tamen præparatione dissentit. Et oportet vt amor religiosæ disciplinæ, nisi euidens necessitas aliud postulauerit, hanc etiam à moderato appetitu relaxationem succidat.

1. reg. 2. 15. Greg. 30. mor. c. 27.

Cassia. li. 5. de Gastrimar. c. 23.

Quartus gradus huius vitij est, cùm in quantitate ciborum exceditur, & communes escæ vltra mensuram accipiuntur. Est autem mensura seu abstinentiæ regula, ipsa naturæ necessitas, quæ nobis ad conseruandam vitam, & ad vitæ munera obeunda alimenti ingestione succurrit. Ad gulam igitur pertinet quicquid extra istam necessitatem accipitur. Ob quod peccatum Sodomitica terra damnatur. De qua dicitur in Ezechiele: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia. Et diabolus Dominum in deserto, non de dapibus delicatis, sed de pane tentauit, vt sciamus etiam in vilissimis esculentis gulam reperiri, & cibo communi & insuaui, non communem, sed immoderatum appetitum commisceri. Eòque illi se miserabiliter inuoluunt, qui vel ordinariis cibis vltra necessitatem se onerant, & eorum quæ apponuntur, ingluuie distendunt. Non considerantes, quòd non sola crapula vini, vt Cassianus ait, inebriare consueuit, sed cunctarum escarum nimietas vacillantem eam ac nutabundam reddit, omnique integritatis ac puritatis contemplatione despoliat.] Ista autem satietas diebus solennioribus magis timenda est, in quibus nonnihil extra ordinarium appositum, & communi refectioni adiectum, insidiatur nobis, vt meritum abstinentiæ surripiat. Sic igitur maior esculentorum numerus temperetur, vt circunspectus animus, & amator puritatis, non maiorem ex pluribus quàm ex paucioribus, cibi quantitatem assumat. In isto gradu sunt illi, qui solent longa ieiunia protrahere, & post illa se intemperanter ingurgitant. Cùm tamen, vt Hieronymus, & alij patres communiter aiunt, vera abstinentia sit, semper vno tenore comedere, & nunquam aut ciborum nimietate prægrauari, aut penuria deficere: Ne sis vt sæcularis homo, qui in Quadragesima ventris ingluuiem decoquit, & in cochlearum morem succo victitans suo, futuris dapibus, ac saginæ aqualiculum parat.] Ita cibus minuendus est, ne oneret, & vitæ spiritualis functiones impediat; ita frugaliter assumendus, vt corpus roboret, & in necessario ac debito labore sustentet.

Ezech. 16. num. 49. Matt. 4. n. 3.

Cassian.

Hieron. suprà.

Postremus gradus ad modum edendi refertur. Cùm scilicet, quæ nobis ministrantur, præcipitanter & magno æstu voramus, ac modestam libertatem prætermittimus. Cuius peccati reus fuit Esau, dum auiditate vilissimæ lenticulæ primogenita vendidit, & magnam hæreditatem perdidit, ne se tantisper contineret. Illudque vetat Ecclesiasticus dicens: Supra mensam magnam (id est opiparam & splendidam) sedisti? Non aperias super illam faucem tuam prior.] Si enim non sis maior, & alijs prælatus, expectare oportet, donec alij incipiant, & tu alios iam comedentes sequaris, & in hoc, te non gulæ mancipium, sed appetitus tui dominum esse demonstres. Ita comedas, vt tamen auiditatem comprimas, serenitatem non perdas, famem cohibeas. Ita comedas, vt ipsa celeritate & præcipitatione vescendi animus non distrahatur, nec sacra lectione, aut alicuius piæ considerationis emolumento frustretur. Ita comedas, vt astantes nihil in te immoderatum notent, nihil abiectum videant, nihil sordidum animaduertant. Ita comedas, vt pædagogum tuum, scilicet custodem Angelum assistentem, & Deum præsentem aduertas. Ita denique comedas, vt omnibus his defectibus effugatis, nec moderationem ableges, nec nimietatem cibi, aut voluptatem secteris, nec delicias quæras, nec horam communis refectionis præuenias. Viro enim spirituali vitium gulæ tanquam crassius & abiectius primo loco vincendum est, vt hoc prostrato victoriam de alijs obtineat. Nam constans fuit, quam refert Cassianus, antiquorum patrum, firmáque sententia, neminem posse robustioribus æmulis colluctari, qui infirmioribus paruísque illidatur; nec luxuriam, aut auaritiam, aut quodque aliorum vitiorum prosternere, qui immoderato edendi appetitu superetur. Ab hoc igitur primo hoste bellum incipiendum est, vt mens minoribus victorijs animata, ad maiora difficilioráque consurgat.

Gen. 25. n. 33.

Eccl. 31. 12.

Cassia. li. 5. c. 11.

De Remedijs, quibus vitium Gulæ vincatur.

CAPVT IV.

IAM huius morbi remedia quæramus, quæ tam in eo quàm in similibus animi morbis ad duo capita (vt suprà insinuauimus) reuocanda sunt. Vnum eorum ea media continet, quæ intellectum erudiunt, vitij fœditatem aperiunt, & ratione illustrata voluntatem ad vitij contemptum & odium alliciunt. Alterum verò ea media complectitur, quæ opus dirigunt, & modum studiosè & secundùm virtutem agendi præscribunt. Primò ergo illa, & deinde ista sub eiusdem capitis titulo subijciemus, vt simul ordini & breuitati consulamus.

I. Considera igitur, tu qui cupis vitium gulæ deiicere, quanta mala generet, & quomodo vno immoderato comedendi & bibendi actu animæ simul & corpori noceat. In anima enim, vt Chrysostomus ait, fons est & origo omnium vitiorum: illorum septem præcipuè, quæ Gregorius ennmerat, & gulæ filias appellat. Huiusmodi autem sunt, inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, spurcitia, sensus, & intellectus hebetudo. Specialiter, vt Hieronymus notat, est mater libidinis, quia corpus, quod gula immoderatis cibis replet, turpitudo nititur lasciuis effusionibus vacare. Gula intellectum hebetat, vt nihil cæleste cogitet, voluntatem ad vilia & abiecta concupiscenda deprimit, & omnes mentis vires eneruat, nimio ciborum onere prægrauatas. Corpus etiam mille morbis & doloribus angit, qui ex intemperantia nascuntur, vitam abbreuiat, & sæpe intempesta & subita morte præoccupat. Nam sicut nauis oneraria, quæ supra suam magnitudinem vehenda capit, onere grauata submergitur: ita corpus vltra vires naturalis caloris cibis ac vino obrutum, huc atque illuc agitatum, quasi sæua tempestate necatur. Tandem ipsum tempus pretiosissimum eripit, quod in comedendo, & post inordinatam comestionem in loquendo, & deambulando, & dormiendo, & digerendo consumitur. Et induit homo rationalis brutorum ac bestiarum vitam, quæ solùm in hoc viuunt, vt corpori ventrique deseruiant. Sic gulæ deditus, relictis rebus cælestibus, & potiori sui parte despecta, infimam scilicet carnem impinguat, & dominam nempe rationem corpori, vili mancipio, seruire compellit.

Chrysost. hom. 44. in Ioan. Greg. 30. Mor. cap. 27. Hier. 2. c. Iouinia.

II. Considera deinde quanta bona vitium gulæ dissipat, omnia scilicet illa, quæ virtus abstinentiæ progignit. In his bonis enarrandis multi sunt patres, & infinitum esset vniuersa eorum dicta referre. Tu lege inter alios Basilium, Ambrosium, Hieronymum, & Augustinum, & ego hoc loco vnius tantùm diui Cypriani verba describam, qui sub nomine ieiunij de abstinentia loquens, sic ait: Ieiuniis vitiorum sentina siccatur, petulantia marcet, concupiscentiæ languent, fugitiuæ abeunt voluptates. Exunguitur ardentis Ætnæ incendium, & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinsecus, montes conterminos non adurit. Ieiunium si discretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit, & arctat, & appetitus vagos distringit, & ligat. Ieiunium si humilitate ornetur, seruos Dei mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat, & solidat: & putredines, quæ ex adipe prodeunt, consumit, & siccat. Ieiunium scripturarum deliciis pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cælesti pane nutritur. Danieli interpretatio sermonum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moyses in monte quadraginta diebus cum Domino perseuerans, & Dei familiare colloquium, & legis ministerium ieiunio promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens in eremo conuersatur. Vtilitas ieiuniorum temporibus Christianis clariùs patet, & à multis frequentata in plurimos se effudit.] Præclara sunt hæc, quæ de abstinentia dicuntur, omnia tamen ea gula perdit, vniuersa immoderatus cibi appetitus amittit. Abstinentia est, quæ mentem reficit, & impinguat, nam scriptum est: Iustos à Domino aspici, [vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.] Fame alit, ô res admirabilis, quia abstinentia reficit. Fame alit, quia ieiunio corroborat. Fame alit, quoniam moderato ciborum defectu, carnis motibus effugatis, mentem in decôre ac firmitate sustentat. Abstinentia caput hominis vngit, & faciem lauat, quia corpus ab omni æstu concupiscentiæ mundat, & mentem gustu cælestis consolationis inebriat. Abstinentia denique oleum est, quod non solùm caput vngit, sed & vulnera illinit, quo plagæ tumentes sanantur, & omnis sensus doloris abscedit. Ista consideratione incitatus abstinentiam dilige, gulam detestare, & lasciuias ciborum cohorre. Quòd si inueterata consuetudo te impulerit, constanter eam virtutis amore repelle. Neque enim magnum est, si Bernardo credimus, vt ieiunet cum Christo, qui sessurus est ad mensam Patris cum ipso.

Basil. hom. in ebrietat. Ambr. li. de Helia & ieiun. c. 12. vsque ad 18. Hier. 2. c. Iouinianum. Aug. ser. 231. & 232. de temp. Cyprian. ser. de ieiunio, & tentat. Christi.

Dan. 2. nu. 19. Dan. 3. nu. 93. Exodi. 24. n. 18. 3. Reg. 19. nu. 8.

Psal. 32. 19.

Bernard.

III. Considera Christi sanctissimam vitam, & illustrissima sanctorum exempla, quæ te satis ad odium gulæ, & amorem abstinentiæ & sobrietatis accendent. Ille quidem non solùm ieiunauit semel quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, sed per totam vitam famem & sitim passus, vniuersis deliciis abstinuit. Iam fatigatus ex itinere à Samaritana fœmina haustum aquæ postulat, quem tamen dulcedine eius conuersionis illectus, postea non sumit. Iam exiens à Bethania, esurit: iam reuertens in ciuitatem, famem sustinet: iam in Caluariæ loco tormentis adustus, vino myrrhino & felle potatur: iam in cruce pendentis, & suam sitim pandentis, spongia aceto plena ori eius offertur. Caput tuum, & princeps vniuersi hæc amat, hæc eligit, hæc deliciis anteponit: & tu delicias amabis, crapula grauaberis, & propter eius amorem, modicum quid indigentiæ pati timebis? Hi verò, scilicet sancti, abstinentia se domarunt, omnes sensuum voluptates repudiarunt, & armati vacuitate ciborum, ad virtutis arcem peruenerunt. Quotquot enim viros virtutum vidimus, inquit Cyprianus, sine ieiunio non legimus ascendisse; nec aliquid magnum moliti sunt, nisi priùs abstinentia præcessisset.] Si vis post illos currere, & in requiem illorum ingredi, onera gulæ depone, quæ corpus & mentem grauans, ad perfectionis altitudinem venire non potest.

Matt. 4. nu. 2. Ioan. 4. 7. Marc. 11. 12. Matt. 27. 34. Marc. 15. 36.

Cypr. suprà.

IV. Considera etiam quàm breuis sit gulæ delectatio, & quàm post se fœda imò & longa vestigia derelinquat. Breuis est, quam modicum palatum sentit, & dum cibus ab ore pertransit, omnino gustus euanescit. Quod fortè signauit Ioel, dicens: Expergiscimini ebrij, & vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam periit ab ore vestro.] Quare non dixit, perit, sed periit, nisi quia tam momentanea est gulæ delectatio, vt potiùs sit dicenda præterita, quàm præsens? Elapso enim breuissimo iudicio palati, non suauiùs aut meliùs sapit pretiosum, quàm vile. At quàm detestanda sint voracitatis vestigia, Chrysostomus explicat. Sanè, inquit, talium non solùm corpora sic affecta, & iniucundis, & superfluis, & fœtidis vndique plena sunt, ita vt tolerari nequeant: sed & anima corpore multo iniucundior, multo maiores quàm illud morbos in se arripit ex deliciis. Nam, sicut corpus, non solùm superfluitates emittit naturales, sed multo plures, & vndique. Nam & oculi, & aures, & os grauedine, muco, & corruptione, & his, quæ intus generantur lutulentis, & impuris affectibus sunt plena: & ipsa natura carnis laxior fit, quàm naturalis proportio: fœtidaque, & inutilis, & ad omne bonum opus inepta.] Voluptas quidem gulæ celerrimè transit, sed hæc vestigia à Chrysostomo dicta non citò prætereunt. Solent namque ad senectam vsque durare, & ætatem illam venerabilem molestissimis doloribus & ægritudinibus agitare, & omni reuerentia dignam canitiem vi-

Ioel. 1. 5.

Chrysost. ser. contra luxū & crapulā.

Cicero de senectute.

lem apud alios ac despicabilem efficere. Quam, vt eloquenter disputat Cato apud Tullium, non annorum multitudo, non corporis imbecillitas, sed morositas atque intemperantia deiecit. Stultum est autem ob euanidam voluptatem tam impuris fluentis subijci, tam diris ac perpetuis, quæ vsque ad extremum diem non cessant, molestius affligi.

V. Considera tandem cùm immoderata cibi pretiosi concupiscentia pulsaris, te iam illud comedisse. Quod & sanctus Bonauentura monet, & si attentiùs inspiciatur, sapientissimum remedium est, non inepta aut ridenda simplicitas. Similem enim ad rerum despicientiam consequendam Salomon adhibet medicinam, cùm ait: Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub sole?] Ac si diceret: Si elapsa rerum terrenarum possessione nihil earum superest, quod nostræ menti satisfaciat, quidni eas omnes despiciamus, & meram inanitatem appellemus? Sed hæc ratio in nostro proposito efficacior est, quia deliciæ ciborum & potuum sunt multo breuiores, & quia non iam nos vacuos (quod tolerabile esset) sed animo anxios, corpore grauatos, malis humoribus repletos, & mille morbis subiectos relinquunt. Cogita ergo si iam cibum concupitum comedisses, aut in lauto conuiuio recubuisses, quid ex eo superfuisset, & si nihil boni, & multum mali & detrimenti remansurum agnoscis, malorum causam, scilicet intemperantiam, constanter sperne. Ex immoderato namque ventris obsequio quid aliud nisi & malum corporis & dissipatio virtutis elicitur? Vnde Gregorius explicans locum Ieremiæ, quo dicitur, Nabuzardam, vel, principem cocorum, vt habent septuaginta, incendisse muros Ierusalem, hæc ait: Cocorum princeps muros Ierusalem deijcit, quia dum venter ingluuie extenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur. Ne in domum tuam hostem tam perniciosum excipias, qui te miserus impleat, virtutis opes diripiat, & luxuriæ ac prauæ cupiditatis ignibus mentem Deo cõsecratam inflammet.

Bonau. in stimulo.

Eccl. 1. 3.

Ierem. 52. 12.

Greg. 3. p. pastor. ad mo. 20.

VI. His considerationibus animatus ad opus te accinge, & bellare aduersùs gulam incipito. Ac apud te metipsum firmiter statue, te nunquam extra consuetam horam comesturum, nec exquisitos aut delicatos cibos, sed tantùm communes & viles, admissurum. Quod vt diuina gratia perficias, nihil comestibile in cella habeas, nihil ad potum pertinens, nec panem, nec pomum, nec vinum, & multo minùs alia pretiosiora, quæ tuum propositum labefactent, & abstinendi desiderium infringant. In cella sit lectus non delicatus, in quo quiescas; sella in qua sedeas; mensa in qua scribas; libri quos legas; imago crucifixi apud quam ores, & lugeas; cibos autem œconomus habeat, & penarium commune cœnobij recondat. Mulier enim illa magna, quæ voluit Eliseum apud se detinere, fecit ei cœnaculum paruulum, & posuit in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, cibos autem, & esculenta non recondidit, sed suis temporibus illi in conuenienti loco ministrauit. Ita sancta religio, sponsa Christi, mulier sapientia & vitæ puritate magna, eadem suis hospitibus parat, scilicet viris religiosis, qui se Domino consecrant. Ædificat illis cœnaculum paruum, id est, cellam, non quæ videatur basilica, aut domus regiæ conclauis, sed quæ statui paupertatis sufficiat. Eam verò instruit mensa & lecto, sella & candelabro; at pomis & cibis dulcibus, & ad gustandum suauibus, & vinis, ac delicijs, non implet. Pro certo habe frater, quia hæc in cellis religiosorum professio religiosa non intulit, sed tepor, & gula, & odium paupertatis inuexit. Si his hostis tuus voluerit te decipere, & sub prætextu

4. Reg. 4. 10.

necessitatis propositum à te conceptum euertere: [si submiserit vocẽ suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.] Vt pestilens vipera multa vina parturiet, & ex hoc amore minima possidendi ad alia magis noxia perueniet.

Prou. 26. 25.

VII. Ex cibis naturæ necessarijs maximè in tuę conuersionis initio aliquid subtrahe, ita, vt nec subtractio naturam corrumpat, nec notabiliter saluti corporis obsit. Hæc namque victus necessarij subtractio, quæ corpus domat, & aliquantulum carnem debilitat, faciliorem reddit moderationem in cibo & potu, toto tempore vitæ seruandam. Et sicut ille, qui assuetus est herbas & legumina manducare, panem cibarium putat delicias, ita, qui necessaria ad tempus demit, cùm ea sibi concedit, indulgentiam existimat. Id autem faciliùs fiet, si in præsenti occasione te abneges, & rebus desideratis spolies, atque in futurum maiorem commoditatem tibi promittas. Hoc namque perfectorum ac imperfectorum esse discrimen Gregorius manifestè ait: Nam isti sæpe ieiunare disponunt, sed cùm consueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. Cùmque gulæ teritas semper eis præsens sit, præseos & desiderium futuræ bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, vt bonum quod proponitur, non inueniatur. Cras enim quod semper promittitur, nunquam inuenitur.] Et post pauca: Sed sancti viri, vt hosti illudant, rigorem conuersationis in præsenti virtute habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum in futuro promittunt.] Ecce sapientiam cælestem animali sapientiæ contrariam; cùm enim cras in hodie conuertatur, & præsens fiat, nunquam feruidi inueniunt cras, in quo sibi condescendant, & consuetum rigorem viuendi remittant; & finem temporis, nempe æternitatem, ad ociandum & sibi indulgendum, expectant.

Greg. lib. 5. in 1. reg. ad c. 11. post principium.

VIII. Si assuetus sis vltra mensuram & necessitatem manducare, aut bibere, non simul omnia superflua demas, sed paulatim, & per partes auferto, quia natura in rebus magnis subitas mutationes non sustinet. Si multi cibi tibi ministrantur, per vnam hebdomadam, aut per quindecim dies vnum tantùm esculentum omitte, & postea per alios quindecim dies aliud, & sic deinceps, donec paucos cibos assumas. Si non tam in ciborum multitudine, ac varietate, quàm in quantitate excedis, tolle nunc quandam modicam partem, & post paucos dies aliam, donec ad mensuram tuæ naturæ necessariam peruenias. Remedium hoc est Augustini peritissimi animarum medici, qui ebriosum monens, sic inquit: Sed qui se de hoc malo desiderat liberare, quo modo sibi interuallo dierũ potum addẽdo ad ebrietatis tenebras peruenit, ita paulatim subtrahendo, ad sobrietatis lucem redeat. Qui si semel totum, quod amplius accipiebat, subtraxerit, vbi nimia siti cœperit exardescere, cum grandi amaritudine clamat, & dicit: Malle se mori, quàm sibi bibendi vel inebriandi consuetudinem tollere: nec attendit, quòd tolerabilius erat in carne mori, quàm in anima per ebrietatem interfici. Et ideo, vt nec ardorem nimium patiatur, & de tam graui malo, quod patitur, liberetur, per interualla dierum sibi aliquid de nimietate potus subtrahat, quousque ad rationabilem bibendi consuetudinem redeat.] Optimum profectò medicamen, quo & Beatus Dorotheus Dosithei puerili voracitatem curauit, dum per modicas partes cibum illi adimens, ad magnam abstinentiam & simul ad eximiam vitæ puritatem adduxit. Eodem poteris & tibi ipsi mederi, ac sancto quodam dolo immoderatam appetentiam circumuenire.

Aug. ser. de tempore.

IX. *B. Ignat. lib. exercit. hebdom. 1. fine.* Eas abstinentiæ regulas, quas Beatus pater noster Ignatius in libello aureo exercitiorum docuit, diligenter obserua, quæ breuiter expositæ hæ sunt. 1. A pane minùs abstinere poteris, quàm à reliquis cibis, eo quòd nec appetitum adeo irritat, nec tentationi tum gulæ, tum impuræ voluptatis adeo obnoxios nos reddit. 2. In potu districtior abstinentia, quàm in pane seruanda est, quia delectatio potus est potior, & carnis puritati nocentior. Quare si potes, vino abstineas; si non vales, memor Paulini consilij, moderatè bibas. Vina pretiosa non quæras. Nec in potu aquæ, nec vini, aut numero, aut quantitate excedas: nec potum nimis frigidum, aut alia ratione exquisitum inquiras. 3. In aliis edulijs diligentiorem abstinentiam tene, ita vt nec extra horam consuetam gustes (vt diximus) nec in communi refectione delicatiores cibos admittas, nec in grossioribus mensuram necessitatis excedas. 4. Quanto plus de conuenienti cibo tibi ademeris (vitato graui periculo valetudinis) aptior eris, vt Deus tuam mentem illustret, vt scias quantitatem tibi necessariam à superflua discernere. 5. Inter prandendum Christum Saluatorem cum suis discipulis manducantem meditare, & te ei in ratione accipiendi cibi & potus similem exhibere stude. . Alias etiam pias meditationes adhibe, quæ mentem reficiant, & te à nimio sensu voluptatis abducant. His autem enitaris omnem festinationem ac nimiam auiditatem vitare, & teipsum in hac occasione possidere. 6. Post prandium, vel cœnam, vel alio commodiori tempore, in quo non esurias, statue apud temetipsum quam cibi potúsque mensuram sequenti die sis accepturus: eámque nulla ratione prætereas; sed potiùs si te inimicus importunè tentauerit, ex eo quod statuisti, nonnihil tibi subducas. His regulis docuit Beatus Pater noster gulam comprimere, & virtutem abstinentiæ comparare.

X. Hæc omnia faciliora fient, si Christi Saluatoris nostri vitam consideres ab omni voluptate elongatam, omníque labore ac rerum necessariarum penuria refertam. Ecquis huic principi per vitæ conuersationem adhærens, non erubescat cibi, & potus, vestis, & somni, & cæterorum delicias admittere? Si etiam mortalem hominis naturam mediteris morti addictam, ac in puluerem conuertendam, cui vanum est delicias parare, & non magis sola necessaria, quibus virtuti seruiat, & ad immortalitatem efferatur, tribuere: *Gen. 3. 19.* Audis, [quia puluis es, & in puluerem reuerteris:] *Iob. 7. 21.* audis, quia nunc, id est, post paululum [in puluere dormies:] *Eccl. 12. 7.* audis, quia [reuertetur puluis in terram suam,] vt quid ergo voluptatem pulueri paras, & cum spiritus æterni detrimento, qui ad suum est reuersurus creatorem, perituræ carni insipienter indulges? Si misera caro te ad delicias vocet, ad quærendas in cibo & potu laxitates tuo statui minimè congruas inuitet, & prætextu necessitatis mollia & delicata accipienda suadeat, prædictis armis ex consilio Petri Damiani Ostiensis Episcopi, teipsum satis securè communies? *Petrus Dam. opusc. ad Blancam. c. 10.* His, inquit, malè blandientibus suadelis, immò litis melle sagittis, ex diabolica pharetra manifestè vibratis, tu discipulus Christi crucifixi prudenter occurre, easque à te conditionis tuæ sedula consideratione repelle. Perpende quia caro, quæ nunc accuratis dapibus enutritur, paulò pòst, vermibus scaturire compellitur; ipsaque tunc fit esca rodentium, quæ nunc delectabiliter saginatur iucunditate ciborum: ac tanto grauiorem exhalat putrefacta fœtorem, quantò suauiorem sibi prouentauit educata molliriè.] Verè hæc ita sunt. Quamobrem si carnem tuam cibis delicatis, & in nimia quantitate acceptis asseruas, potiùs vtilitate ciborum & paucitate conserua. Abstinentia enim est, quæ carnem ipsam hîc vegetat, & facit ad labores duriorem: & quæ post mortem minùs corruptioni reddit obnoxiam. Adeo vt Dominus aliquorum sanctorum corpora in partem præmij seruatæ abstinentiæ & castitatis, ad multos annos, & odore suaui perfundat, & ab omni corruptionis labe præseruet. Optimè quidem, vt caro ieiunijs & rebus asperis afflicta, oculis omnium testis exponatur magnæ mercedis, quam Deus iustus retributor abstinentiæ & castitati præparauit.

De vitio luxuriæ, ac de manentibus eius reliquiis.

CAPVT V.

LVXVRIA est appetitus inordinatus impuræ ac libidinosæ voluptatis. Appetitus enim libidinis licitus est in coniugatis, cùm rationis frænum nó soluit, & ad finem generationis ordinatur, pertinétque ad infimum gradum castitatis: at extra coniugatorum statum inordinatus est, impuram voluptatem captans, aut generationis finem debita ratione, & à compari sibi à Domino concesso, non quærens, & ideo luxuriæ spiritum oppositum castitati constituit. Hic immundus spiritus ex Paulo, templum Dei violat: *1. Cor 6.* ex Bernardo, paternam benedictionem, ac substantiam perdit: *Bern. ser. 23. ad sororem.* ex Hieronymo, de homine rationali pecudem facit: *Hiero. ad c. 4. Osea.* ex Ambrosio, miserrimæ seruituti subijcit. *Ambr. l. 6. de noe. 9.* Hic spiritus, vt ipse alio loco ait: Nocte seruet, die anhelat, de somno excitat, à negotio abducit, à ratione reuocat, aufert consilium, amentes inquietat, lapsos inclinat, castis insidiatur, potiendo inflammat, vsúque succendit. Luxuriam prohibuit Dominus in Exodo, dicens: Nun mœchaberis.] *Exod. 20. 14.* Et ore Pauli: Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.] *1. Cor 6. num. 18.* Ac rursus: Fornicatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis.] *Ephes 5. num. 3.* Et tandem: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.] *Hebr. 13. 4.*

Species impuræ libidinis non est nostrum nominare. Vt quid enim nos fornicationes, adulteria, incestus, stupra, raptus, & vitia contra naturam commemoremus? Vt quid impudicos tactus, & oscula, & alia similia delibemus, qui ad animas Deo per castitatis votum consecratas scribimus, & hæc non vt vitentur maiora, quæ iam omnino deleta sunt, sed vt minima quæque caueantur, tractamus. Et hæc quidem libens prætermisissem, nisi necessitas enunciandi pericula animarum id omnino deposceret. Malo enim, vt Hieronymus ad Furiam ait, verecundiæ parumper quàm causa periclitari. *Hiero. epist. 10. c. 3.* Et sicut medici vt vlcera curent, & plagis corporis medeantur, non curant si eorum manus, aut vestes ægroti putore fœdentur: ita non curo si ad particularia descendens, & aduersarij tendiculas aperiens, quibus in hoc vitio viros spirituales infestat, aliquid putidum stylo tangam, cuius quidem vellem nec meminisse. Omnia igitur munda mundis; & sicut coinquinatis & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum, & mens, & conscientia:] *Tit. 1. 15.* ita iustis, & puritatis amatoribus, quæ dicemus, omnia sint munda, nec legere vereantur, quæ cautè scripta sunt, & pro eorum cautela dicuntur. Nam in his, qui iam sæcu-

lo nuncium remiserunt, & vitam spiritualem aggressi sunt, aliqua notauimus, quæ sunt huius vitij adhuc animo residentis reliquiæ, & consummationis malorum eius initia, quæ si non strenuè declinentur, manifestum facient castitatis excidium, & fœdissimæ luxuriæ aditum præparabunt.

Sunt quidem nonnulli & fortassis non pauci, qui in hoc vitio libidinis, cogitatione delinquunt: Non quia in impura cogitatione consentiant, hoc enim criminale peccatum est, dicente Domino: Omnis,

Matth. 5. 28.

qui videt mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo;] sed quia eam negligenter eliminant. Non eam serpere & dominari sinunt, nec (vt verbis scholæ loquamur) omnino negatiuè se habent, eam non curantes expellere, quod etiam ad graue peccatum pertineret, sed valde remissè & oscitanter abijciunt. Sibilum serpentis quasi furtiuè & latenter auscultant, at licet non libenter, reijciunt tamen, ne se crimine lethali contaminent. Ignem excipiunt in sinu, quousque tantillum carnalis odoris & impuræ voluptatis eliciat; non tamen ita, vt manifesta flamma consensus erumpat. Viuum aspidum odore percipiunt, & eius fallaci suauitate extremam linguam totingunt, non tamen, timore Domini cogente, calicem à dæmone oblatum ebibunt. Hi sanè libidinis vitio possidentur, (licèt non ad mortem) & funibus adhuc luxuriæ ligantur. Quos si non conentur abrumpere, & ab impudicis cogitationibus (has quippe funes luxuriæ vocamus) quàm celerrimè expedire, paulatim in consensum trahent, & ad nefarium opus admittendum impellent. Nam impura cogitatio velut tinea est, de qua Iob:

Iob. 13. n. 28.

Quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea.] Hæc ex ipso corde nostro, quasi ex veste procedit, & si non citò excutiatur, morsu consensus praui consumit. Tinea

Greg. 11. mor. c. 25.

sine sonitu perforat vestimentum, vt ait Gregorius, & sic cogitatio praua, sine eo quod mens sentiat, eam aculeo admissi desiderij transfigit. Audiat ergo, qui hunc luxuriæ gradum non effugit, dicentem Ieremiam:

Ierem. 4. 14.

Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vsque quò morabuntur in te cogitationes noxiæ?] & in primo impulsu cogitationis, si saluari vult, ianuam ei cordis occludat. Ea enim semel ingressa, mentem debilitat, & seipsam ita roborat, vt difficillimum sit iniquum hospitem & nos planè deprædantem eijcere.

In secundo gradu non iam apertæ sed latentis luxuriæ sunt illi, qui non timent proprium corpus, aut aliquam eius partem nudam videre, & se ipsos, aut nulla, aut ficta quadam necessitate contrectare. Nec pudet illos duos libidinis gladios, visum & tactum, in suo corpore tanquam in cote exacuere, qui prauam cupiditatem exsuscitent, & eisdem gladijs improuidam mentem confodiant. Quid miser puluerem curiosè inspicis? Quid stercus tangis? Corpus enim tuum, & puluis, & stercus est, quod deberes patienter, & non sine rubore gestare, non tamen vt rem pulchram, ac mundam, aut oculis videre, aut manu contingere. Omnis impudicitia sicut inimica est castitatis, ita ianua est apertæ luxuriæ. Hæc autem nudi corporis inspectio, & carnis licèt propriæ con-

D Thom. 2 2 q. 151. art. 4.

trectatio, manifesta est impudicitia, vt Thomas Aquinas ait, atque adeo comes est nondum victæ luxuriæ. Ideo viri sancti suæ puritatis percupidi maximè à conspectu etiam sui ipsorum abhorruerunt. Sicut

Athanas. in vita Antonij.

de admirabili Abbate Ammone narrat Athanasius, quem, cùm se nudare, ac nudum videre erubuisset, vt Lycum fluuium transuadaret, in alteram ripam virtus diuina transposuit. Hoc miraculo Deus testatus

A est quàm sibi sit cordi pudicitia, quantùm etiam isti aspectus incauti displiceant. Maximè etiam viri sancti lasciuos tactus vitarunt: lasciui enim sunt, quos necessitas præcisa non exigit. Ex quibus profectò non modica castitatis iactura potest suboriri. Quare Ioannis Climaci sententia est:

Climaci gradu 15.

Fit nonnunquam vt ex solo tactu corpus inquinetur. Nihil quippe sensu isto grauius, nihil periculosius. Admoneat te is, qui matris manui pallium circundedit, atque ab iis, quæ vel naturalia, vel præternaturalia sunt, à proprio, atque alieno corpore comprime manum.] Satis ergo se luxuriæ reliquijs inquinatos ostendunt, qui circumspectionis obliti, se ipsos aspicere aut tangere non verentur.

Sed ad alios transeamus, qui sua corpora molliter

B tractant, & cibis delicatis sustentant, & communem aliorum vestem auersantes ex lino subtilissimo, immò & nonnunquam ex bysso interulas ad carnem gestant. Quin & caligas & tibialia ex eodem lino, aut bysso confici iubent, ne fortè communis pannus illos dilaceret, atque cruentet. Quanto isti odio prosequentur cilicium, custodem castitatis, quàm longè erunt à suimetipsorum flagellatione, & alijs asperitatibus, quorum præsidio viri spirituales corporis, & animæ puritatem tuentur, quos byssus amicit, atque circundat, ne eorum tibias, aut femora communis pannus affligat? Et diues epulo statum

Luc. 16. num. 19.

sæcularem habens reprehenditur, quòd induebatur purpura & bysso; & hi in statu regulari, statu vtique pœnitentiæ, & humilitatis ex eo quòd induantur bys-

C so & similibus vestimentis, ab omni reprehensione inuenientur immunes? Non puto. Immò Saluator noster eos suæ asperitatis ostensione reprehendet, & amictu aulicorum circundatos mundi asseclas, non perfectionis amatores agnoscet. Nec existimo eos luxuriam vicisse, aut lasciuiam recidisse, qui nesciunt minores voluptates respuere, & sibi tales mollicies denegare. Verum est enim quod Bonauentura ex

Bonauen. in pharet. part. 3. c. 8.

alio refert: Quia molles mollia quærunt: vnde hi mollia quærentes non possunt ab ea, quæ mater esse solet luxuriæ, mollitie defendi. At dicunt in his mollibus vestimentis se non lasciuiam sed corporis mundiciam quærere, quia animæ puræ omnis mundiciæ sunt amatrices, nec possunt immunditias corporis sustinere. Sed illis Hilarion apud Hieronymum re-

Hiero. in vita eius.

D spondet, quia superuacaneum est, in cilicio, id est, in habitu pœnitentiæ, quem ipsi induunt, immoderatas munditias quæritare. Respondet etiam opus ipsum, quoniam sæpe vidimus hos suorum corporum palpatores, honestatis neglectores esse, & qui aduersùs regulam & statutum, corporalem mundiciam amãt, mentis puritatem habuisse contemptui. Mollities itaque vestium, pars est luxuriæ, aut proximè aut remotè lasciuos motus incitans, impuras cogitationes nutriens, & mentem ad tuendam castitatem eneruans. Quam mollitiem si suaues pigmentorum odores comitentur, (id enim aliquando non sine dolore videmus,) & vir religiosus velut alter Adonis moschum, & alia similia redoleat, nescio quam cordis necessitatem prætexens, & odoriferis aquis aspersus

E lasciuiæ indicia profundat, quibus vel fœminæ honestæ abstinent, & mulierculæ impudicæ se produnt, quis putet eum, luxuriam vicisse, & carnis spurcitias ablegasse? Ad ista omnia tactui mollia, gustui dulcia, & odoratui suauia, libidinis iositus amor inducit, quæ penitus cauenda sunt, ne rabies ista proprijs actibus crescat, & ad nequiora & fœdiora pelliciat.

Alios etiam inuenias, qui libenter libellos minùs pudicos legunt, & epigrammata, ac carmina lasciuos

amores

amores sonantia reuoluunt, & id litteris scriptum, & eleganter elaboratum considerant, quod nondum ex suo corde præciderunt. At ipsi suam conscientiam in testem voceot, quæ testetur an illud vitium auersentur, cuius imagine delectantur. Nam & scripto lasciua, imago lasciuiæ & impudicitiæ est, quam solus ille libenter legit, & oculis tum exterioribus tum interioribus inspicit, qui lasciuiam & luxuriam in corde fouet. Certè apud antiquos Hebræorum cautum erat, vt refert Hieronymus, ne quis adolescens librum Geneseos & Canticum canticorum legeret, quibus sub nomine mulierum, & generationis humanæ, virtutum actus, ac multa sunt mysteria signata. Id autem vetitum est, ne fortè hæc spiritualia, vt inquit Prosper, secundùm carnem adhuc carnales acciperent, nec virtutes cogitarent, quas mulieres illæ significant, sed ipsas cogitando carnaliter deperirent.] Quòd si sancta sanctè & circunspectè legenda sunt, ne oos ob ingenitam imbecillitatem aliqua voluptatis memoria commaculet, quanta cura essent profana & impura vitanda, quorum diabolus per suos administros est author, vt virus luxuriæ interiùs latens si non apertis flagitiis augeat, at rei alienius lasciuæ lectione promoueat? Noo dubites, ò lector, quisquis es, te ad rerum turpium lectionem vitio luxuriæ nondum edomito, & intus latente, incitari, cui si vel in minimo consentis, nonquam plenè deuinces. Illud est quod te ad hæc legenda dissimulanter instimulat, vt impuras cogitatiooes moueat, impudicos motus in carne suscitet, desideria carnis immittat, & si valuerit, intellectum voluntatémque peruertat.

Hier. lib. 1. in Eccles.
Prosper. 3. de vita contemp. c. 6.

Sed aliud est multo periculosius, qoo vitium istud nondum expulsum incautos infestat. Intimas familiaritates cum fœminis, initio quidem, bono prætextu, aut certè non apertè malo, suadet, vt à castitatis concepto amore deturbet. Familiaritates istæ aliquando ob bonum finem incipiunt, vt scilicet quis fœminam à profana vita abducat, vt vitam spiritualem, & ionera orationis edoceat, vt eius confessiones excipiat. Interdum verò in hominibus imperfectis non tam honesto fine se contegit, sed certè noo malo, ne scilicet quis agrestis, & nimis scrupulosus iudicetur, ne semper solitarius existens, tristis ac melancholicus fiat, ne honesta quadam intermissione careat, & ne priuetur omnino virorum ac mulierum (vtrumque enim sexum fecit Deus) vtili ac iucundo consortio. His igitur ex causis amicitia incipit, sed ouidi in quæ mala deiiciat. Nam primò prolixæ confabulationes admittuntur, io quibus imprudens homo præsenti fœminæ pulchritudine oculos pascit, & mollissima eius voce aures oblectat, & iam quasi oculis & auribus fornicatur. Quòd enim sit aliqua oculorum detestanda fornicatio, indicat Dominoos præcipiens filiis Israel vt ponerent [vittas hyacinthinas per angulos palliorum, vt recordarentur mandatorum Dei, & non sequerentur oculos per res vanas fornicantes.] Et Gregorius Nazianzenus ait: Ea oculi impudici, & audi attingunt, quæ nefas est attingere. Quòd etiam aures suo modo fornicentur, insinuat Ecclesiasticus, dicens: Sepi aures tuas spinis;] ne scilicet audiant vocem mulieris incantantis sapientes, cuius [nitidius oleo guttur eius.] Hæc vox audita impurè delectat, & nihil minùs honestum dicens, ad turpem voluptatem inuitat. Quare isti infœlices, qui prædictis fabulationibus cum fœminis habenas laxant, sunt quidem, si non corpore, at oculis turpes, & auribus inhonesti, quos dæmon irridet, & desideriorum impudicitia captiuat.

Num. 15. 39.
Naz. de... orat. 4.
Eccl. 28. 28.
Prou. 5. 3.

Sed confabulationes, neque assiduæ, neque ita protractæ esse possont, ac animus impudicus optabat, quas verecundia prohibet, scandalum aliorum auertit, & seuera disciplina castigat. Nihil refert, nam manent cogitationes, & fœminæ cui cor agglutinatum est, memoriæ perpetuæ, qoæ mentem, & corpus igne prauæ concupiscentiæ succendunt. Ex oculorum aspectu cœpit impura cogitatio, & ex cogitatione nascitur praua cupiditas, à qua primùm vulneratis, tandem occidens. Optimè namque Clemens Alexandrinus ait: Dum lasciuiunt oculi, calescunt appetitiones, & oculi proximos imprudentiùs respicere assuefacti, quod concessum otium habeant, intendunt cupiditates.] Iam amator quondam castitatis, non negabis te nunc esse fornicarium, cùm licèt corpore abstineas, animo ludas, & mente turpia voluas, atque reuoluas. Nam & scriptum est: Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] Ergo adulter es, & impudicus, qui talia cogitas, & confabulationes, & aspectus mulierum iteras, quæ impudicitiam ad finem vsque perducant. Vt enim ait sanctus Nilus Abbas: Lucernæ flammam oleum nutrit, & libidinis ardorem accendit consuetudo fœminarum.] Ac rursus: Florent oleta prope aquam sata, & libidinis semina familiaritate mulierum excitantur.

Clemens 3. pædagog. c. 11.
Matth. 5. 28.
Nilus orat. 1. de luxu.

Hæc omnia interiora suot? Noo ergo tu veram virtutem, sed imaginem externam virtutis quæris, qui non times interiùs impudicus esse, & turpis, ac lasciuus à Deo & Angelis reputari? Sed tace. Citò pestis se prodet, & nequaquam in mente se continebit. Nam post mutuas confabulationes intrabont blanda colloquia, & malæ dulces qoerelæ, quæ longam aliquam absentiam doleant. Sequentur munuscula vltro citroque data; & illa tibi munda linteola, tu illi precatorios globulos, vel imagunculam affabrefactam donabis, & mutuo pignore accepto maiorem ambo aperiendi desiderij confidentiam obtinebitis. Ne accipias munera, ait Dominus, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum.] Quòd si excæcant corda prudentium, quanto faciliùs excæcabont imprudentes, & cæcum ac cæcam illigabunt? His nexibus luxuria in præcordiis abscondita, & nondum victa, tepidos & insipientes euertit, & ex his modicis (& certè modica non sunt, quæ ad maiora disponunt) grauissimis peccatis, & perniciosissimis scandalis ianuam recludit. Et primùm oculus fornicatur, & postea impudens os ad lasciuum colloquiom aperitur, & interuenientibus munusculis hostis latens ex insidiis egreditur, & omnia deuastat, & hominem à sæculo auulsum ad sæcularia immo ad carnalia & turpia deturbat.

Exod. 23. 8.

His addenda sunt quæ suprà de nimiis familiaritatibus diximus, cum quibuscunque personis, initis, nam & hæ reliquiæ sunt occultæ turpitudinis, quæ non meliores sed formosiores diligit, & adolescentulos, atque imberbes ad frequens colloquium admittit. Omnia quæ diximus, non sine pudore his nostris scriptis inserimus. Sed charitas & desiderium manifestandi astum diaboli multis viris castis illudentis, nostrum pudorem cohibuit, & ad scribendum impulit. Planè sentimus, & certissimè cognoscimus, hæc omnia actus esse luxuriæ, in eo quod potest seipsam oblectantis. Sicut enim fur multa quidem & pretiosa furari cupit, sed si noo adsit facultas pretiosa tollendi, minora & viliora tollit, & vectes ac seras effringens, aditum ad pretiosa accipienda recludit: ita carnis concupiscentia timore Domini impedita hæc minora non despicit, si fortè ex illis im-

moderatus

cupare non curat: & mentem sancta cogitatione suspensam lasciua cogitatio non infestat. Si autem à pia vtilique consideratione dilapsus, impuram cogitationem fores cordis pulsare persenseris, ei sancta consideratione metum incutiente responde. Si iam timorem Domini concepisti, memorare, illam lasciuam cogitationem Dei offensam, ac eius legis transgressionem afferre: mortem iam pro foribus astare, te à sæculo auocantem, & in meliorem vitam Angelis cognatam, ducentem: diem reddendæ rationis esse decretam, in qua si illam cogitationē repuleris, præmium, & laudem; si tantillum admiseris, pœnam & vituperationem recipies: concupiscentiæ ignem, etsi plenum consensum non extorqueat, acerbissimo igne purgari; si verò ad consensum impellat, ignibus æternis puniri. Quam considerationem optimum esse luxuriæ medicamen Isidorus asseruit. *(Isido. li. 2. sent. c. 39.)* Quando impulsu dæmonum, inquit, mens ad delectationem fornicationis impellitur, diuini iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur; quia nimirū omnis pœna grauioris supplicij formidine superatur. Sicut enim clauus clauū expellit, ita sæpe recordatio ardoris gehennæ, ardorem excludit luxuriæ.]Habemus verò maius aliud, & efficacius huius remedij testimonium, cùm Ecclesiasticus dicat: *(Eccl. 7. 40.)* In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.] Vtilis sanè, ac omnino acceptanda memoria. Si enim à patratione delicti, cohibet desiderium boni, & timor mali; quid efficacius à consensu prauę voluptatis abducet, quàm summum bonum æternæ gloriæ, quod castos manet; & summum malum æternæ pœnæ, quod lasciuos & impudicos expectat? Hi fortissimi milites exeant obuiam ab arce cordis tui, vt impuras cogitationes arceant, & primum etiam ingressum impediant. Conferet etiam maximè, quod Bonauentura notauit, *(Bonauen. in specul. 2. p. princip. cap. 2. 2. reg. 12. 21.)* vt ad primum impudicæ suggestionis impulsum, verba Vriæ Hethæi tibi vsurpes, & huic occasioni ea non imprudenter accommodans, tibi dicas: Dominus meus Iesus, qui vera arca testamenti est, pendet in patibulo, & ego voluptati operam dabo? Talique passionis Domini recordatione perculsus, voluptates cogitare erubesces, & cùm Dominus sibi crucem elegerit, non acquiesces tibi impuras mollities præparare.

V. Non solæ cogitationes cohibendæ sunt, sed & sensus omnes refrænandi, qui, vt internuntij turpitudinis, miseram animam in suæ dominæ amorem inclinant. *(Iudic. 14. 2.)* Samson descendens in terram Philisthinorum, vidit ibi mulierem, & adamauit eam, & vnius aspectus crines capitis rasit, & omnem fortitudinem eius diripuit. O quàm multos auditus decepit, & vox mulieris catenis affectus effrænati deuinxit! O quantos suauis odor vestimentorum allexit, copia ciborum irretiuit, & tactus minùs cautus in foueam luxuriæ deiecit! Verè [ascendit mors per fenestras nostras, *(Ierem. 9. 21.)* ingressa est domos nostras, disperdere paruulos deforis, iuuenes de plateis.] Paruuli, sunt affectus nostri, qui more paruulorum sunt ferula cohibendi: iuuenes, sunt voluntates nostræ, quas nec dum cani prudentiæ & discretionis exornant: mors verò, praui consensus primùm appetitus libere vagantes, & deinde voluntates per plateas rerum sensibilium discurrentes, occidit, quam mortem apertæ fenestræ, id est, sensus, in domum cordis admiserunt. Nunc Hugonem Victorinum his astipulantem ausculta. *(Hugo. in reg. c. 6.)* Mors animæ, ait, est concupiscentia: domus interior, mens nostra est: fenestra huius domus, sunt quinque corporis sensus. Mors ergo per fenestram ascendit, atque domos ingreditur, quando concupiscentiæ vitium per sensus prorumpit ad interiora mētis. Quapropter ne vitalis sensus per exteriorem appetitum intus intereat, opus est vt fenestras domus nostræ tanta diligentia custodiamus, vt ipsum appetitum tanto faciliùs possimus compescere, quanto nullum vitiis permittimus ingressum patere.] Fenestræ igitur istæ claudendæ sunt, & internuntij ab ingressu cohibendi, ne miseram & infirmam animam à proposito castitatis amoueant.

VI. Corporis afflictionem, & castigationem diligito, quam in abstinentia, in sobrietate, in vestium asperitate, ac vilitate, & in sustinendo aliquo dolore omnes patres collocarunt. Abstinentia est, vt cibum ad necessitatem, non ad voluptatem neque ad crapulam accipias. Nimius enim cibus corpus non tam ad opera vitæ roborat, quàm ad impudicitiam impinguat, vt aduersùs spiritum recalcitret, & frænum honestatis amittat. Vnde Gregorius: *(Greg. li. 5. in 1. reg. ad c. 14.)* Abstinentia ciborum contra hoc vitium fortissima est: si enim ignis libido est, subtrahis igni materiam, cùm cibos subtrahis.] Sobrietas est, vt à potu, præsertim vini, tempe res, & illud si bibendum sit ob carnis imbecillitatem, & modicum, & satis aqua dilutum sumas. Paulus enim discipulo Timotheo iam Episcopo, & curis, ac laboribus prægrauato, & ægritudinibus affecto, non nisi parum vini concedit. *(1. Timot. 5. 23.)* Noli, inquit, adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates.] Et diaconos, ac administros altaris vult non multo vino deditos, *(1. Timot. 3. 8.)* sed qui sciant sobrietatem seruare. Vinum autem in adolescentia præsertim fugiendum est, ne caro per se robusta, vini adiectione ad luxuriam incalescat. Quare Hieronymus ad Eustochium ait: *(Hieron. epist. ad Eusto.)* Hoc obtestor, sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Vinum, & adolescentia, duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? Quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus?] Vestium asperitas est, si non ad luxum, non ad fastum, sed ad operienda & protegenda corpora nostra vestem exquiras. Immoderatum quippe cultum indumētorum dæmon inuenit, vt carnem lasciuam ipsum gestantis ad impuras voluptates inuitaret, & corpus aspicientis ad turpitudinem alliceret. Tu ergo contrariam teneas viam, & indumentum vile ac commune diligas, quod nec te ad desideria lasciuiæ excitet, nec in aspicientibus memoriam alicuius turpitudinis ingerat. Nam & primum, quod Spiritus sanctus in muliere impudica taxat, est nimius & exquisitus ornatus, quo pertrahit ad impuras voluptates. Ecce, inquit, occurrit illi, (id est, adolescenti,) mulier, ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas.] *(Prouer. 7. 10.)* Vt videlicet cognoscamus superfluum ornatum esse instar retis, quod stultos ad luxuriam capiat. Si autem tete visum (id est plus nimio culta vestis) ad lasciuiam mouet, quanto magis non iam visum sed corpori admotum animam incautam innectet? Sustentatio doloris est, si corpus cilicijs affligas, flagellis domes, humi cubationibus, vigilijs, & alijs similibus exerceas, quo non iam voluptatem sed quietem aliquam concupiscat. Nam certè corpus blandè tractatum, non aliud quàm sui delicias, & animæ excidium meditabitur. Apostolus, inquit Hieronymus, *(Hieron. epist. 10. ad Furiā c. 3. to. 3.)* macerat corpus suum, & animæ subijcit imperio, ne quod alijs præcipit, ipse non seruet: & adolescentula feruente cibis corpore, de castitate secura est?] Quis tam efficaci ratione non conuincatur, quis non sibi ipsi persuadeat omnem indulgentiam suo corpori denegare? Paulus enim nec adolescens iam erat, nec vir ociosus erat, nec tote sanctæ

contempla

contemplationis,(de qua nunc dicemus,) vacuus erat,& tamen corpus afflictione conterit, ne aduersùs spiritum concupiscat: quanto magis his præsidijs aduersùs carnem destituti,deberent eam saltem necessaria asperitate domare?

VII. In studium orationis assiduæ diligenter incumbe, non tantùm illius, qua auxilium postules à Domino ad hunc gigantem superandum, de ea enim iam suprà diximus,sed illius præcipuè,quæ cœlestium rerum consideratione,& affectibus amoris diuini,ac sanctis desiderijs perficitur. Nihil est quod cum hoc remedio conferri possit, nec quod potentiùs carnis ardorem, ac luxuriæ flammam extinguat. Illæ enim altissimæ cogitationes, vilissima phantasmata rerum carnalium expellunt; illa purissima desideria,fœdissimas corporis concupiscentias excludunt,& sanctissimus ille complexus, quo anima suum creatorem astringit,ab omni complexu carnis abhorret. Est hoc orationis genus, velut cœlestis quidam ros immissus à Domino,vt animam riget, & ex ea in carnem descendat, & ignem illum sulphureum carnis excludat. Ecclesiasticus quidem ait: Nonne ardorem refrigerabit ros, sic & verbum meliùs quàm datum.] Datum, hoc loco aliquod donum cœleste significet, aut aliquem actum virtutis,vt puta, abstinentiæ, aut humilitatis, quo Dominus animam iusti multiplicat; & verbum,internum sermonem designet, quo anima suas infirmitates in oratione pandit, aut certè quem ipsa in recessibus cordis,è cœlo demissum audit. Hoc verbum rori comparatur,quia sicut ros æstiuum calorem temperat, & corpora calore fatigata recreat; ita oratio,& mutua cum Domino colloquutio, omnem æstum carnis refrigerat. Incumbamus gemitibus assiduis, inquit Martyr Cyprianus, & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare & perseuerare fortiter faciunt. Hæc sunt munimenta spiritualia,& tela diuina, quæ protegunt.] Et ita sanè viuendum est, vt mens nostra,assidua meditatione rerum diuinarum absorpta, ipsam carnis curam necessariam erubescat,vt,narrante Athanasio, erubescebat magnus Antonius, & superfluam,tanquam rem vilissimam,omnino derelinquat.Ita fiet,vt paulatim ætatis spiritualis perfectione veniente muliebria nos deserant, & impuræ concupiscentiæ discedant. Atque animos castus & delicijs spiritualibus affectus, non solùm luxuriam vincat, sed omnem memoriam impuritatis reiiciat. Ad quantam verò mundiciam animæ & corporis viri perfecti, orationis & mortificationis studio perueniant, infrà dicemus, cùm de castitate tractabimus. Nunc verò pro pugna cum teterrimo vitio,hæc dicta sufficiant.

Eccl. 18. 16.

Cypr. lib. 1. epist. 1.

De vitio Auaritiæ & eius actibus.

CAPVT VII.

AVARITIA est immoderatus appetitus acquirendi, vel retinendi bona temporalia. Nam bonorum temporalium appetitus duplex esse potest. Alter, quo quis, quantum, & quando, & quomodo oportet, vult aliquid temporale, iuxta necessitatem naturæ, vel status sui; & in hoc nulla reperitur iniquitas. Alter, quo quis dissentiens rectæ rationi, res temporales concupiscit, qui adhuc in duos appetitus siue temporalium rerum concupiscentias, est distinguendus. Vna est,qua aliquis indebitè,& cum iniuria proximi vult aliquid acquirere, aut retinere,

D. Tho. 2. 2. q. 118. art. 3.

A & hæc iniustitia est:altera verò, qua sine alicuius iniuria,nimis & inordinatè rebus temporalibus,aut acquirendis aut retinendis inhæret; & hæc auaritia est. Hæc diuina ac cœlestia negligit, vt terrena & abiecta possideat; & prætextu libertatis habendæ animam auaram grauissima seruitute desideriorum temporalium infestat. De qua pulchrè ait Prosper Regiensis Episcopus:Iubet imperiosa cupiditas,vt diuina paruipendentes,possessionum terrestrium damnosa compendia cogitemus: vt in eis totam solicitudinem curámque ponamus, vt inde nos morbida vanitate iactemus, vt amplitudine patrimonij diffusioris elati, fieri pauperes spiritu negligamus. O facinus inauditum: suaui Christi iugo contempto, ferreum cupiditatis imperium voluntaria mentium inclinatione
B suscipimus,& Domini nostri leui onere,quod subiectos nō onerat,sed subleuat,post habito, plumbeum pondus nostris ceruicibus aggeramus.] Auaritiam prohibuit Dominus, dicens: Nolite soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi, sufficit diei malitia sua.] Et iterum: Videte, & cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam, vita eius est ex his quæ possidet.] Ac si diceret:Si possessionibus nequaquam vita protrahitur, nec diuitiarum possessione fit longior, non est cur illas,aut vltra mensuram aggregare,aut retinere curetis. Paulus quoque ait: Sint mores sine auaritia: contenti præsentibus: ipse enim dixit: Non te deseram, neque derelinquam,]ita vt confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat
C mihi homo.] Verè qui auaritiam, & nimiam solicitudinem rerum huius mundi deponit, Deum prouisorem & adiutorem habet: auarus verò dignus est speciali ac benigna Domini prouisione priuari, eo quòd immoderatè visibilia quærens, non tam in Domino quàm in semetipso confidit.

Prosp. lib. 2. de vita contēpla. c. 13.

Matth. 6. 34.

Luc. 12. 15.

Hebr. 13. 5.

Psal. 117. 6.

Vitium hoc non leuiter, nec quasi in transitu statum religiosorum infecit, sed satis grauiter atque pertinaciter sordidauit, cuius gradus, incipiendo à minoribus, breuiter explicabimus. Primus est illorum religiosorum, qui ea conditione videntur Euangelicam paupertatem vouisse, modò nihil omnino eis neque in cibo, neque in veste, neque in habitatione deficiat. Volunt esse professione pauperes, sed actione diuites, qui nullam incommodi-
D tatem, nullam necessitatem sustineant. In hoc paupertatem amant, vt eam habitu præferant, non tamen in hoc, vt effectum aliquem paupertatis sentiant. Ac ideo si aliquid desit, si cibus minùs bene apparatus ministretur, si vestis detrita aliquantulum offeratur, si cella minùs commoda, vel supellectili vacua designetur, statim tristantur,& conqueruntur; immò & non sine scandalo pusillorum obmurmurant Fortè non intellexerunt vim illius Paulinæ sententiæ: Tanquam nihil habentes,& omnia possidentes:]qua significatur pauperibus Euangelicis omnia sponte ac libenter ministrari, non tamen ipsos omnia possidere. Hos sugillat Bernardus dicens: Hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, vt nihil eis desit; & sic diligunt paupertatem,
E vt nullam inopiam patiantur.] Et eos quidem ego similes dicerem quibusdam hominibus animi pusilli, qui Indorum opibus inuitati, ex Europa in nostram Americam nauigare constituunt: nauem autem ingressos, & nonnihil molestiæ,& famis, ac sitis expertos, eos cœptæ nauigationis pœnitet, & si casu aliquo, aut obsistente vento (quod non semel accidit) nauis in Hispaniam redeat, profectionem ipsam, & opes, quas apud nos lucrarentur, derelinquunt. Ita hi statu pauperes, sed diuites desiderio,

2. Cor. 6. 10.

Bern. ser. 4. de Aduentu.

diuitiis patriæ cœlestis illecti, illuc per extremam etiam paupertatem, ac rerum omnium contemptionem properare decreuerunt, sed si aliquid desit commodorum, quæ in sæculo habuerunt, pœnitentia ducti, ad illud, si non habitus dimissione, at sanctæ paupertatis odio, & concupiscentia diuinarum, curant remeare. Considerent ergo se pauperes esse, & adeò esse annexum pauperi, penuriam pati, vt nulla esse possit pauperis ac penuriæ disiunctio. His illos libet adiungere, qui non tam sibi quàm cœnobio, & toti congregationi necessaria sine vlla mensura procurant, & cum scandalo sæcularium, Monasterij prouentus augmentant. Quos auarissimos esse, & rerum temporalium cupidissimos, notissimum est, & eo noxiùs deceptos, quo sub honestiori prætextu suam auaritiam palliare noscuntur. Sciant non solùm se paupertatem vouisse, sed etiam conuentum, quia pauperum, pauperem esse debere; qui non diuitias congreget, nec agrum agro copulet vsque ad terminum loci, sed necessaria cum ædificatione quærat, & si ea non inuenerit, de diuina liberalitate ac prouidentia confidat.

Ex hoc primo auaritiæ & pusillanimitatis gradu, (nam omnem cupidum animo pusillum esse putamus,) alter sequitur perniciosior, quo necessaria cum immoderato affectu, & nimia adhæsione possidentur. Eóque gradu rerum vsus in inquietudinem transit, ita vt videantur non tam ad vsum & necessitatem quæsitæ, quàm ad anxietatem & amaritudinem vsurpatæ. Videas aliquos religiosorum tam pertinaci tenacitate librum, aut vestem, aut cellam, aut similem aliam vilitatem tenere, ac si ex ea, non dico iam corporis salus, sed animæ puritas ac perfectio penderet, & ac si talis rei, aut amissio, aut pro alia commutatio, totum vitæ suæ statum labefactaret. Hos Bernardus non minùs quàm sæculares, amplissimarum diuitiarum auaritia detentos peccare asserit. Quid refert, inquit, si fortè (quod absit) non quidem diuitias, sed ea ipsa, quæ paupertatis sunt, toto affectu desideres, aut etiam ardentiùs quàm diuitias cupiant homines sæculares? Quid distat, quæcunque substantia desideretur, dum æqualiter sit corruptus affectus, nisi quòd tolerabilius illud videri possit, quæ pluris esse videntur, plurimum desiderare?] Non recordantur isti illius Dauidici carminis: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.] Si enim diuitiis affluentibus, & se ingerentibus, & quasi ex nimio erga nos amore domum nostram quæritantibus, cor apponendum non est; quanto minùs in minimis rebus ad vsum nobis concessis collocandum? Quæ sanè ob sui paruitatem, nec affectu nostro sunt dignæ, eúmque vel ob sui exilitatem satiare non possunt. Et, si diuites sequens versus: Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia,]ab amore nimio diuitiarum auocat, quod denotatur (vt inquit Basilius) Deum semel, id est, firmiter statuisse, futurum esse iudicium, quod immoderatos erga res creatas amores puniat; quanto magis & Euangelicos pauperes ab amore rerum vilissimarum abducet, ne illarum causa à Deo, cui se consecrarunt, voluntatem auellant? Sed bene rerum minimarum amorem mentis quietem tollere, ac proinde eam à dulci erga Deum affectu separare, Cassianus manifestè proclamat, cuius sunt verba, quæ subiungam: Hinc est, quòd nonnullos, mundi huius maximas facultates, & non solùm multa auri atque argenti talenta, verumetiam prædiorum magnificentiam contemnentes, post hęc videmus, pro scalpello, pro graphio, pro acu, pro calamo commoueri. Qui si contemplationem mundi cordi fixam tenerent, nunquam vtique pro paruis rebus admitterent, quod ne pro magnis ac pretiosis incurrerent opibus, easdem penitus abiicere maluerunt.] Et quidem hæc ratio Cassiani posset immoderatum affectum istorum sufficienter curare. Si enim magna reliquerunt, ne se creaturarum amore fœdarent, & ne Dei contemplationem & amorem in solo animo pacato, & mundo residentem impedirent, cur paruissima affectu non deserunt, quæ quò abiectiora sunt, eò turpiùs inficiunt, & damnabiliùs mentis tranquillitatem, & Dei communicationem impediunt? Necessaria ergo ita accipienda sunt, vt nec affectui adhærescant, nec mentem nostram polluant, nec si auferantur, aut non ministrentur, à corde religiosi viri tranquillitatem euellant. Id enim est scire cum Paulo, [satiari, & esurire, abundare, & penuriam pati.] Quia nec scit abundare, qui in necessitate immoderatè tristatus est; nam (vt videtur) abundat ad luxum: nec scit esurire, qui per impatientiam sibi ipsi damnum intulit, dum non esurit ad meritum.

Hic immoderatus affectus, qui proprius est cupidorum, in tertium gradum auaritiæ præcipitat. Nec immeritò eum præcipitari dicimus, qui licèt in auaritiæ vitio contingat nouus ascensus, tamen maior etiam accedit, & contemptibilior à virtute recessus. Ex immoderato ergo circa necessaria cupiditatis affectu nascitur sæpe rerum minimè necessariarum amor, ac quarundam curiositatum desiderium in vestibus, in libris, & in reliquo apparatu cellarum, quod iam apertè, & sine fuco animum distrahit, & ineptissimarum curarum immissione discruciat. Iam non tantùm duplicata, sed quadruplicata, immò, & octuplicata vestis appetitur; iam bibliotheca, quæ voluminum multitudine, & curiositate Vaticanam exæquet, instruitur; iam icones, & imagines pretiosissimæ pauperis cellam exornaturæ quæruntur: iam pro penario repositoria præparantur, quæ delicata, & suauia ad cibum & potum pertinentia, & vasa vitrea pulcherrima, & fictilia ex Synarum regno aduecta, recondant. Videbis non cellam religiosi, sed conclaue hominis sæcularis, cuius professio est diuitias ac delicias semper augere. Non est hoc recens virorum Deo consecratorum malum, quod Ioannes Cassianus ante mille annos in illius ætatis religiosis deplorat. Ad hæc, inquit, nos miserabiles, quid dicemus, qui in cœnobiis commorantes, ac sub Abbatis cura & solicitudine constituti, peculiares circumferimus claues, omníque professionis nostræ verecundia & confusione calcata, etiam anulos quibus recondita præsignemus, in digitis palàm gestare præsumimus? Quibus non solùm cistellæ vel sportæ, sed ne arcæ quidem, vel armaria, ad ea, quæ congerimus, vel quæ egressi de sæculo reseruauimus, condenda sufficiunt? Quique ita nonnunquam pro vilissimis, nullisque rebus accendimur, eas nobis velut proprias vindicantes, vt si quis vel digito quicquam ex his contrectare præsumpserit, tanta contra eum iracundia suppleamur, vt commotionem cordis nostri ne à labiis quidem, ac tota corporis indignatione reuocare possimus.] Neque ista superflua valemus obtegere necessitatis obtentu, quæ non necessitati, sed vanitati & cupiditati nostræ seruire noscuntur. Quis enim credat tot sellas in cella religiosi esse necessarias, ac si ibi more regis esset conuiuia coacturus? Ad quid tot mensæ, ac si vniuersum populum, sicut Assuerus, esset ad conuiuium vocaturus? Ad quid tot ac tam pulchræ imagines, & splendidus apparatus, ac si in cella sita, & non in Ecclesia esset festa natalis Domini, & alia similia celebraturus? Ad quid

Margin: A, B, C, D, E

Bern. ser. de tribus ordinibus Ecclesia ad Patres in Capit.

Psal. 61. nu. 11.

Psal. 61. v. 12. 13.

Basil. ib.

Cassian. coll. 1. ca. 6.

Philipp. 4. 12.

Cassian. 4. de institut. ca. 15.

denique tot thecæ, tot arculæ, tot repositoria pigmentorum, ac si esset ad modum mercatoris in rebus vendendis & pecuniis congerendis, vitam & tempus occupaturus? Contemptori diuitiarum sufficit moderata vestis, quá gestat, & œconomus Monasterij alias pro tempore opportuno custodiat: sufficit parua mensa, non molti libri, imago affectum compunctionis mouens, & si quid aliud necessitas huius vitæ dictauerit, reliqua non sunt nisi fomenta cupiditatis, & fructus auaritiæ nondum extinctæ, quæ ex minoribus ad maiora procedit.

Vis videre quo pacto hæc pestis auaritiæ à minoribus ad maiora procedat? Audi igitur: nam ex hoc tertio gradu ad quartum progrediunt, & religioso non tantùm curiosa, superflua, & vana, sed & peculium pro illis emendis & reficiendis habere suadet: B vtinam tantùm suaderet, nam & persuadet, & ad habendum peculium inducit. Est autem peculium, aut summæ pecuniæ, aut alterius rei determinatæ possessio, quam religiosis, non sine Prælati licentia, vsibus suis necessitatibusque reseruunt. Quod licet adhuc decreto Tridentinæ synodi, in aliquibus religionibus licitum esse non dubito, nec id ad me in hac materia spiritus explicare attinet. Sed aliud est quod lex Ecclesiastica, & sanctarum religionum benignitas, ad vitanda maiora mala, & ad ostendendam piam erga suos filios compassionem, permittit: aliud verò, quod immoderatus imperfectorum affectus sibi concedi ad superfluitatem requirit. Hunc nos affectum nunc carpimus, illud verò Theologis scholasticis discutiendum relinquimus. C Meritò autem hunc possidendi affectum inter auaritiæ gradus computamus, & satis perniciosum dicimus: quandoquidem iuxta sententiam B. Fulgentij, quem is affectus sibi subiecerit, religiosi nomine facit indignum. Dicebat enim hic sanctissimus Episcopus, & Ecclesiæ Africanæ columna firmissima, nec debere, nec posse monachum iudicari, cui voluntas habere priuatum peculium persuaserit. Vt enim monachus lautioribus forsitan cibis vtatur, interdum cogit infirmitas corporis, vt autem cupiat in quamlibet exiguis rebus iuris proprij dominium vendicare, superbæ voluntatis & auaræ cupiditatis euidens est testimonium. Scio autem quibus rationibus imperfecti hoc auaritiæ genus à Fulgentio sugillatum D defendant: quas pulchre describit Cassianus, & religiosorum nostri temporis querimonias exponit. Hæc, inquit, id est auaritia, cùm remissam tepidámque monachi possederit animam, primitus eum in exigua summa solicitans, iustos quosdam, & velut rationabiles ei colores, ob quos reseruare sibi aliquid pecuniæ debeat, vel parare, describit. Nam & ea, quæ præbentur in Monasterio, queritur non esse sufficientia, & sano robustóque corpore vix posse tolerari, quid faciendum, si valetudo mala carnis emerserit, & reconditum non fuerit aliquid peculiare, quo sustentetur infirmitas? Monasterij præstationem esse pertenuem, & negligentiam erga ægrotantes maximam. Si proprium aliquid non fuerit, quo cura corpori valeat adhiberi, miserè esse moriendum. E Ipsum etiam vestimentum non sufficere quod præbetur, nisi procurauerit vnde sibi aliud valeat exhiberi. Postremò nec diu posse in eodem loco, vel Monasterio commorari: & nisi parauerit sibi viatici sumptus, euectionisque transmarinæ mercedem, non posse, cùm voluerit, transmigrare, & necessitate inopiæ coarctatum, laboriosam ac miserabilem absque vllo profectu vitam iugiter toleraturum: inopem quoque se semper, ac nudum non sine improperio aliena substantia sustentandum.] His dæmonis

Concil. Trid. sess. 25. c. 2. de regul.

In eius vita Sur. to. 1. in Ianuar.

Cassian. lib. 7. c. 7.

A illusionibus non tam verba quàm opera contraria respondeant: quia innumerabiles omnium ordinum religiosi, sine vllo peculio viuimus, & tamen nec fame perimus, nec penuria vestimenti rigescimus, nec ægritudine pulsati morimur, nec semper, si oporteat emigrare, in eodem loco consistimus. Quare ergo tu, qui hæc legis, quod nos possumus, ipse non poteris? An gratia Dei te solum deseret? An diuina liberalitas, quæ auiculas & filios coruorum reficit, te solum non sustentabit? An verò tu præ omnibus delicatior & blandior necessitati succumbes, nisi te pecuniis communieris? Depone frater hanc diffidentiam tuam, & quæ tibi imprudens præparasti, cautior factus, vsibus cœnobij concede, vt Dominus te iam non auaritiam & laxitatem fouentem, sed B Euangelicam paupertatem, quam professus es, asseruantem, tenerrimè diligat, & speciali prouidentia sua tuis necessitatibus religionis beneficio succurrat. Ipse qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum,] te dilectissimum filium, omnia propter ipsum deserentem, non deseret, & omnem cupiditatem & pusillanimitatem abiicientem, è gremio suæ dulcissimæ prouidentiæ non abiiciet.

Psal. 146. 9.

Quartus hic auaritiæ gradus quinti ianua est, atque postremi, quo infœlix religiosus omnem timorem verecundiamque deponens, pecuniam congregare, & argentum & aurum coaceruare non dubitat. Pecunias quoque iam congregatas negotiationi per manus alicuius sæcularis, & mercimoniis ex- C positas, & conseruare & augere non metuit. Id autem quo fine? Vt scilicet abundantiùs suis necessitatibus vsibúsque prouideat: vt prælationes & dignitates intra & extra religionem coemat: vt consanguineos ditet, fratres sustentet, sorores collocet, & demum, vt retento habitu, ad sæculum conuersatione reuertatur, & se faciat vita, non iam perfectorum tantum, sed & bonorum religiosorum extorrem. Pro comperto habeo, cùm religiosus in tam apertam temeritatem contra suam regulam atque statum prorumpit, multis mortalibus peccatis sordere, & dum minus putat, se ob perituras diuitias à vero thesauro, scilicet à Dei gratia, separare. Nam si hæc inscio & reluctante Prælato faciat, quis dubitet eum peccare mortaliter, proprietarium esse, & in statu damnatio- D nis existere? Et tamen frequenter celebrat, vt sit velut alter Iudas, & in eum post sanctam buccellam Satanas introeat, & sine vllo compunctionis sensu sacramenta ministrat, vt peccata peccatis accumulet. Si autem annuente immediato Prælato pecuniis congerendis insistat, quis ei securitatem conscientiæ promittat, cùm Prælatus, cui potestas data est in ædificationem religionis, non in destructionem, hanc facultatem manifestè disciplinam religiosam euertentem dare non possit? At Prælatus, & præsertim qui toti prouinciæ præest, vel etiam supremus, qui totam religionem gubernat, ad quærendas & habendas pecunias pro occurrente necessitate leuienda facultatem concessit? Esto, ita sit, an ille vt tu E mercator sis, & sæculariter viuas, & cum scandalo sæcularium conuerseris, & sine vllo numero neque mensura pecunias agglomeres, licentiam impertit? Non credo: sed quamuis ita esset, quid refert, ô infœlix, & caligine auaritiæ cæce, si summus omnium Prælatus, scilicet Deus, cuius religionem relaxas, cuius seruos scandalizas, talem facultatem neget, & tibi, vt proprietario, & votum paupertatis frangenti, æternam damnationem intentet? Iam enim post positam manum ad aratrum respicis retro, & non es aptus regno Dei. Iam vt alter Giezi accipis

Luca 9. nu. 62.

4. Reg. 5. n. 26.

A auri & argenti talenta, vt sororibus tuis emas seruos, & ancillas, & vestes, ac cultum pretiosum, & tibi lepra Naaman, id est, pœna diaboli in Deum rebellantis adhæreat. *Act. 8. v. 18.* Iam vt alter Simon pretium ministris regum, & gubernatorum familiaribus offers, vt gratiam Spiritus sancti, id est, Episcopalem dignitatem tibi compares, & Simoniacorum pœna in hac vita, & in futura maledictione mulcteris. Facultatem quærendi modicam pecuniæ summam à docto & circumspecto Prælato concessam, velut pellem ad res non concessas extendis, & licentia illa tuas negotiationes contegis, tua possidendi desideria defendis, scandala sæcularibus data insipienter excusas, & putas te secura conscientia procedere, & nihil dignum æterna morte in sanctum religionis statum admittere: B quis tuam stultitiam, & miserabilem casum non videat?

Fuge igitur primam auaritiæ notam, & minimum etiam habendi desiderium comprime; ne paulatim auctum te in hæc vincula cupiditatum, & in hæc fratrum scandala, atque in hos scopulos solicitudinésq; deuciat. Si tectum Euangelici status ascendisti, quid descendis [tollere aliquid de domo tua,] *Matt. 24. 17.* id est, de terrena substantia, quam spreuisti, vt oneratus temporalibus bonis, hostes animæ declinare non possis? Si in agrum, *Matt. 24. 18.* nimirum in exercitationem virtutum, egressus es; quid reuerteris accipere tunicam tuam, id est, pristinas cupiditates, quarum occasione te iterum diabolus sibi deuinciat? Si in sæculo aliquid possedisti, vide quantam iniuriam statui religioso inferas, C quem omnibus perfectè viuentibus sufficientem, ipso facto tuo tibi durum & intolerabilem esse pronuncias. Si verò nihil quod dimitteres habuisti, quàm sis tibi ipsi noxius aduerte: qui ex fuga sæculi, qua alij salutem animæ compararunt, tu ea, quam auaritiæ labe conspergis, perperam asseruata, non salutem sed damnationem assequeris. Nulla ergo ratione in animum inducamus, nos qui mundum despeximus, pecunias quærere, & contra votum, & professionem nostram aliquid per proprietatem retentare. Id enim & statum religionis infamat, & fratres regulariter viuentes contristat, & sæculares scandalizat, & nos ipsos manifesto periculo damnationis exponit. Nam reus est fracti voti paupertatis, qui aliquid notabile, nec à regula permissum, nec à superiore ad id potestatem habente concessum, D ausus fuerit possidere. Iam remedia huius pestis eliminandæ inuestigemus.

De remedijs contra Auaritiam.

CAPVT VIII.

EX his gradibus auaritiæ notatis aliquis colliget, per solam diuitiarum, quas in sæculo habuimus, derelictionem, hoc vitium non esse deletum; sed posse adhuc in religiosis & sæculo mortuis extare. Et profectò tanto periculosius, quanto sanctiorem statum inuadit, ac sub honestiori prætextu se contegit. E Sicut enim ægrotus, cui conualescenti infirmitas iterum aggrauatur, molestiùs periculosiusq; laborat; ita ille, qui tam morbum auaritiæ omnium rerum dimissione deposuit, iterum pestilentissima affectione pulsatus grauiùs ægrotabit, & difficiliùs conualescet. Quæramus ergo remedia, quæ morbum istum grauem quidem & permolestum, sed nondum desperatum, à cordibus religiosorum exterminent.

I. Considera inprimis, ò religiose, quantum malum A sit auaritia, quàm etiam immanibus pœnis à Domino castigetur. Auaritia enim malum est: nam, [qui festinat ditari, non erit innocens.] *Prou. 28. 20.* Et magnum malum: [auaro enim nihil est scelestius:] & [nihil est iniquius quàm amare pecuniam.] *Eccl. 10. v. 9. 10.* Et quodammodo maximo malo æquale; nam [auaritia est simulachrorum seruitus;] *Coloss. 3. 5.* & initium omnium malorum; quia [radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.] *1. Timo. 6. 10.* Et tandem detestanda peruersitas excludens à regno cœlorum. [Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.] *1. Tim. 6. 9.* Quæ omnia non tantùm in eos quadrant, qui in sæculo contra B ius & fas diuitias aggerant, verùm & in eos, qui in religiosa vita contra professionem suam, & non sine aliorum scandalo, res curiosas & superfluas agglomerant. Quos non semel vidimus tot curis implicitos, tot desiderijs distractos, tot negotiationibus addictos, vt vix aliud ex religiosa vita quàm habitum gestarent, & ex impura conuersatione non nisi in æternum abirent. Hi sanè festinant ditari, quoniam ante æternam retributionem, in qua præmium dimissionis omnium acciperent, volunt terrena iam dimissa possidere. Quo & innocentiam perdunt, &, quia [substantia festinata minuetur,] *Prou. 13. 11.* veras diuitias, id est, æternam vitam, amittunt. Pœnam quoque grauissimam ob auaritiam Dominus irrogat, vt vtriusq; testamenti paginæ non obscurè testantur. Nam & C Giezi seruo Elisæi adhæsit propter vitium auaritiæ lepra Naaman, & semini eius vsque in sempiternum. *4. Reg. 5. 27.* Et Iudas propterea quòd fur erat, & loculos habens, gratiam Apostolatus perdidit, *Matt. 27.* & sempiternam pœnam ac infamiam acquisiuit. Et Ananiam & Sapphiram Apostolorum coryphæus non ex crudelitate, sed ex iussione Domini, subitanea morte percussit. *Actor. 5. nu. 5. & 10.* Qui licèt fortassis sola morte temporali, & non æterna mulctati sunt, vt Origenes, Augustinus, & Cassianus existimant, *Origen. tract. 8. in Matth. Aug. lib. 3. contra Parmenian. cap. 1. Cassian. col. 6. c. 11.* (dante illis Domino in extremo vitæ discrimine motum pœnitentiæ, quo suam detestarentur nequitiam) tamen ipsa repentè illata mors satis indicat flagitiosissimum esse, ad ea quę semel propter Deum deseruimus, redire, & in statu paupertatis luxum & abundantiam consectari.

D II. Considera rerum visibilium breuitatem, quæ si quotidiano vsu non insumantur, aut per vim, vel fraudem, vel importunitatem aliorum à te non surripiantur, ipsa sua corruptibilitate putrescent. Si verò illæ non se subtraherent, tu ipse vitam deserens, volens nolénsve relinqueres. Habes tamen expeditissimam viam, qua te ipsum illásque custodias, si nimirum propter amorem Dei, res perituras relinquas. Quod enim dixit Dominus: [Qui odit animam suam, in vitam æternam custodit eam,] *Ioan. 12. 25.* ad res omnes visibiles verissimè potest extendi, quia si eas propter assequendam perfectionem odio habemus, atque relinquimus, non ad breues dies sed in æternum custodimus. Et quidem centuplum illud omnia relinquentibus promissum, *Matt. 19. 29.* id ipsum manifestè declarat: E nam ideo in æterna vita centuplum accipimus, quæ vniuersa caduca, quæ contemnimus, hinc emigrantes, non solùm multiplicata, sed & æterna facta recipimus. O ergo cupide, qui vestium immoderato cultu, qui librorum, & sedilium, & cæterorum multitudine delectaris, qui curiositatum, immo & pecuniarum amore teneris, concedo tibi vt cupiditati habenas relaxes, & hæc tibi tam dilecta ad modicum perdas, vt in æternum centuplicata coëmas. An bibliothecam, quam ad ornatum, & ostentatio-

A nem, non ad necessitatem habes, libenter distraheres, vt aliam copiosiorem & elegantiorem coëmeres? Ita sanè, dicis in corde tuo. Sed idem tibi suadeo, vt nimirum ad modicum tempus hanc vanam ostentationem videas, & si nec magister, nec insigniter litteratus es, librorum sis paucitate contentus, vt ad cœnobium cœleste translatus, bibliothecam copiosissimam, immò innumerabilem non ex membranis compositam, sed ex ipsis sanctis doctoribus Ecclesiæ constructam, possideas. *Aug. ad Psal. 27. in il lud & videas, quæ bona sunt Hierusalem.* Bona omnia visibilia fugacia sunt, & iden pulchrè de illis dixit Augustinus, quid sunt, & non sunt, non enim stant, sed labuntur & fluunt. Vis igitur ea stabilia facere, & in perpetuum possidere? Relinque. Nam ipsa dimissione, quæ propter Euangelium relinquuntur, æterna fiunt, & B nobis in cœlesti patria ad sempiternam durationem reseruantur. Si vis eorum breuitati consulere, & rationem, qua non fugiant, inuenire, tu ipse propter Deum paucis ac necessariis contentus, superflua sponte relinque.

III. Considera, quia bona temporalia nec capacitatem mentis replent, nec auiditatem exsatiant, licèt sint copiosissima. Si autem magna bona non satiant, quanto minùs satiabit vilis & curta supellex, quam tu in statu religioso conquires? *Isido.* Nunquam satiari nouit cupiditas, ait Isidorus, semper enim auarus eget, quantóque magis acquirit, tanto plus quærit: nec solum desiderio augendi excruciatur, sed etiam amittendi metu afficitur.] Et putas tu, quia curioso cellæ ornatu satiaberis, & paucis pecuniis, quas cum C iniuria tuæ professionis possides, vsque ad mentis tranquillitatem explebéris? Erras omnino, sicut deli̇taret ille, qui vellet capacitatem immensi maris guttula totis explere. *3 Reg. 21.* Impium Achab opes regales non satiant, & ac si esset mendicus, hominis pauperis vineam cupit, & quia sibi negata est, doloribus angitur, & vt possideat, neci innocentis assentit, & sinus tuæ cupiditatis theca calamaria affabre facta satiabit, aut alia similis vilitas omnium ridenda replebit? Immò scito; *Prou. 30. 15.* Quoniam [sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes, Affer, Affer.] *Beda ibi.* Sanguisuga, authore Beda, diabolum significat, qui siti peccandi, ac peccata suadendi, incessanter accenditur. Eius autem filiæ sunt luxuria & auaritia, quæ peruersi patris imitantur ardorem. Hę semper dicunt: Affer, Affer, vel: Da, Da, vt originalia habent Hebræa, quia illa nunquam impuris volu- D ptatibus, hæc verò nunquam auro, & argẽto, & gemmis, & mundi possessionibus satiatur. Si ergo satietatem quæris, & harum rerum possessione, quas tuus status fert, satietatem non poteris inuenire, melius & sapientius est, vt omnia contemnas, & sola necessaria sine adhæsione mentis admittas, & cor tuum amore terrenorum euacues, vt possis Deo creaturam satiante & tranquillante repleri.

IV. Considera Christi & Sanctorum exempla, quæ te ad omnium rerum cõtemptionem accendant. Christus enim Saluator noster pauperes parentes elegit, in vili tuguriolo natus est, quod non diuitiæ mundi sed sola sancta cohonestauit paupertas. Pauper vixit alienis subsidiis semper ad victum vtens, & pauper ac nudus vitam in cruce deseruit. Cuius vox fuit: E *Luc. 9. 58.* Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi caput reclinet.] Sancti verò suum ducem sequentes, commoditatum temporalium contemptores fuerunt, illi præsertim qui sæculo valedicentes, religiosam vitam sectati sunt. Hi semper vilem cibum, abiectum vestimentum, angustam supellectilem, pauperrimam cellam habuerunt, & veram paupertatem pro diuitiis adamarunt. Nec putemus nos rebus visibilibus onera-

A tos, & commoditatum solicitudine & amore distentos, posse ad illorum profectum ac sanctitatem euolare. Hæc intellectum conuincunt, & voluntatem ad omnis auaritiæ odium exsuscitant; nunc media magis practica, & in actione posita conquiramus.

V. Ac primum quidem auaritiæ pellendæ remedium ipsa familia religiosa diligenter exerceat, dum filiis suis necessaria ad victum & vestitum, & ad alia occurrentia ministrat. Si enim illa in prouidendis necessariis sit negligens, magnum ostium aperit, vt religiosi à sæcularibus consanguineis, vel amicis ea petant, & sub prætextu necessitatis, etiam vana & superflua requirant. Audiat Religio Salomonem, qui eam sub mulieris fortis figura depinxit: *Prou. 31. n. 20.* Manum, in- B quit, suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.] Audiat inquam hæc, & manus suas Christi pauperibus filiis suis, qui propter Christum se pauperes fecerunt, aperiat, & eis necessaria cum magna charitatis significatione prouideat. Hugo Victorinus religionem prædicat pauperi abundantem, quia plura quàm sæculum, ipsi ad se venienti tribuit: *Hugo lib. 3. de claustro animæ. c. 9.* mediocri sufficientem, quia nihil illi deesse sustinet; diuiti tolerabilem, quia ab illo sola superflua aufert: infirmo largam, quia ei abundanter succurrit. Si autem necessaria neget, potiùs erit immisericors pauperi, quem non sustentat, insufficiẽs mediocri, quem non refouet, intolerabilis diuiti, à quo etiam necessaria au- C fert: & crudelis infirmo, quem grauiter indigentem sine subsidio relinquit. Scito autem quia religio non peccat, sed in hoc Prælati, qui subiectos de necessariis non prouident, manifestè delinquunt. Quidam, quia volunt claustra & ædificia supra conuentus facultatem angere, licèt subditi frigore algeant, & fame pereant. Alij, quia nolunt tantillum in temporalibus laborare, & industrios ministros præficere, licèt illis commendari, præ mendicitate ac penuria desperent. Alij, quia putant se paupertatis Euangelicæ partes agere, si nec necessaria subministrent. Quos ego libentes voco religiosæ vitæ inimicos, & sanctæ paupertatis hostes, qui dum necessaria negant, aut tardè aut repugnanter suppeditant, occasionem, & non modicam religiosis quærendi à sæcularibus non D solùm necessaria, sed & superflua ministrant. Meritò *Cõc. Trid. sess. 24. c. 3. regula.* sanè Concilium Tridentinum decreuit ne in monasteriis plures religiosi reciperentur, quàm quos redditus proprij cœnobiorum, vel eleemosynæ consuetæ sustentent. Quia videlicet vbi necessaria non dantur, sancta paupertas ac religiosa disciplina non viget. Offerat ergo religio filiis suis omnia necessaria, & facultatem petendi aliquid à sæcularibus penitus interdicat, & sic religiosis ianuam auaritiæ & cupiditatis occludet. Quandiu enim illis datum est necessaria quærere, impossibile est ipsos curis rerum temporalium non distineri, (quod non parum vitæ religiosæ aduersatur) & sub prætextu rerum necessariarum, non etiam superflua postulare.

VI. Non sufficit autem hæc prouida religionis solicitudo, quæ vnicuique necessaria suppeditat ad auari- E tiam depellendam, nisi quisque suæ cupiditati aptum remedium adhibeat. Illud autem, & quidem efficacissimum est, sola necessaria ad vsum admittere, & nihil omnino vt proprium possidere. Hanc necessariorum tantum admissionem commendat Paulus dicens: *1. Timot. 6. 6.* Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientia,] id est, pietas cui parua sufficiunt, vt exponit Anselmus, nec desiderat plus habere quàm necesse est. Quàm verò sapiẽs sit, qui paucis est contentus,

declarat

num. 7. declarat statim subdens: Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubium quod nec auferre quid possumus.] Quid enim sapientius quàm ea, quæ sunt à nobis relinquenda, contemnere, & eorum contemptu meliora, semper mansura, & planè æterna comparare? Hoc sapientiæ documento vigebatur

Prou. 30. 8. sapiens, cùm ita ad Dominum precabatur: Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria.] Mendicitatem horret, ne in aliquod delictum præcipitet, & rerum temporalium cura solicitans, mentem à tranquillitate dimoueat. Et diuitias etiam odio habet, ne ad superbiam & elationem impellant. Postulat verò necessaria, quæ & corporis necessitati sufficiunt, & profectui mentis inseruiunt. Non ergo ampliùs quàm victum ad corpus sustentandum sufficientem, & vestem tuæ professioni congruam, & si quæ sunt alia ad vitam spiritualem transigendam necessaria, requiras: nam qui rebus superfluis satiari contendit, non in cordis quietem, sed in dolorem se ipsum, & inquietudinem conii-

Iob 20. 22. cit. Vnde sanctus Iob ait: Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.]

Grego. 11. Mor. cap. 13. Quia videlicet, vt optimè meditatur Gregorius: priùs illum pœna concupiscentiæ concremat, deinde cura custodiæ eorum quæ parauit, exagitat, & tandem vltio diuina ob malè possessa consumit. Non sufficit autem sola necessaria quærere, nisi etiam enitaris nihil eorum, vt proprium possidere. Ea, quæ tibi ministrantur aliena, considera, vnde cum gratiarum actione recipe, & si auferantur patienter sustine. Et generaliter ita rebus vtaris, vt tamen cor tuum sui

Cassian. lib. 7. ca. 21. amore ac desiderio non illigent. Non enim tam affectus philargyriæ vitandus est, inquit Cassianus, quàm affectus ipsius radicitus amputandus. Nihil enim proderit pecunias non habere, (& idem est de qualibet alia re) si voluntas in nobis fuerit possidendi.] Hæc ille.

VII. Erit autem hæc nuditas non multùm difficilis, si discas spem tuam in Domino collocare, ac de eius suauissima prouidentia confidere. Ille namque, qui

Hebr. 13. 5. ait: Non te deseram, neque derelinquam:] ille qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum in-

Psal. 146. 9. uocantibus eum:] nullo modo dilectis filiis suis vniuersa propter illum deserentibus, necessaria negabit, nec eos præ fame ac nuditate periclitari sustinebit.

Luca 12. 24. Verbum eius est: Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis

n. 27. 28. vos pluris estis illis?] Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, neque nent. Si autem fœnum Deus sic vestit, quanto magis vos pusillæ fidei?] Si verò tam benignum ac fidelem habes prouisorem, quare non tactas omnes curas in eum? quare, quòd nihil tibi ex necessariis deerit, de tanto amore ac misericordia confidis? Vana autem, curiosa, & superflua non quæras, quia ille pro vanis contemptus, vera; pro curiosis spretus, mirabilia; pro superfluis abiectis, gloriam æternam donabit, & bona, quæ te in perpetuū expleant, abundanter impertiet.

VIII. Recede à consortio cupidorum, eorum videlicet, qui solo corpore, non mente, temporalia negleaeruntt, qui in statu pauperiatis abundantiam, & splendorem diuitum amant, & nihil quod ad corporalem commoditatem attinet, in cibo, in potu, in indumento atque in apparatu refugiunt: & sola illa huius vitæ commoda auersantur, ob quorum admissionem timentur. E contra verò libenter cum illis habita & conuersare, quos non sola professione sed etiam spiritu, pauperes esse persenseris; quos communis cibus reficit, lacera vestis operit, & quibus modica cella & supellex sufficit. Pessima est, & molesta illorum societas, & præcipuè arcta familiaritas. Pessima quidem, quoniam te ad similia desideria possidendi, & ex illa ad peccata, quæ ex immoderata cupiditate sequuntur, permouebit: ex qua, vt Augustinus ait, *Aug. lib. 3. de lib. arb.* omnium peccatorum spinæ producuntur. Molesta verò, quia curas & solicitudines acquirendi, & quæsita conseruandi suscitat. Illorum autem conuersatio optima est, & iucunda, quæ despectum terrenorum docens, amorem cælestium ingerit, & materiam turbationum succidens, mentem in magna tranquillitate constituit.

Tandem, ô religiose, te mundo mortuum *IX.* existima, sicut verè es, & velut mortuus, nec sæculi desideriis polluaris, nec entis cognatorum soliciteris. Prodigium enim est, mortuum ad vitam redire, res mundi quærere, ac velle bonis visibilibus abundare. Sic valde absurdum est, te in sepulchrum, id est, in cellam, in qua propter Dei amorem te ipsum sepelisti, delicias sæcularium, & commoda eorum, qui sæculo viuunt, id est, mundanorum, inhehere. Monstrosum quoque est, mortuum curam viuorum gerere, & eorum statum velle dingere. Ita profectò præter naturam est, si tu velis sorores, & fratres, & consanguineos ditare, ipsorum connubia tractare, & huius mundi dignitatibus adangere. Relinque illos affectu, quos statu & obligatione, propter Deum deseruisti, nec nisi in extrema, aut graui necessitate, ac de consilio prælati, illorum curis implicens. Hac ratione desiderium habendi eorum causa à tuo corde reuelles; & si nec tibi, nec aliis quicquam immoderatè concupiscas, ab huius vitij tyrannide per Dei gratiam liberaberis.

De vitio iræ, & variis eius gradibus.

CAPVT IX.

IRA est immoderatus appetitus vindictæ. Nec enim omnis iracundia vitium est, sed illa dumtaxat, quæ quantum ad substantiam, vel quantum ad modum, ordinem rationis excedit. Irasci enim malis & peccatoribus ex iudicio rationis, & cum debita moderatione, non est malum, quod indicat sanctus Dauid, *Psal. 4. v. 5.* dicens: Irascimini, & nolite peccare.] Immo non irasci peccatis, nec illa prohibere, neque, si possis & debeas condignam peccatoribus pœnam infligere, *Chrysost. hom. 11. in Matt. in imperfect.* crimen esse potest. Quare Chrysostomus ait: Qui cum causa irascitur, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Iusta ergo ira mater est disciplinæ. Itaque non solùm non peccant qui cum causa irascuntur, sed è contra nisi irati fuerint, peccant: quia patientia irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solùm malos sed etiam bonos inuitat ad malum.] Ira verò tunc bona est, quando rationem non præuenit, neque obnubilat, quando appetit vt puniatur, qui puniri meruit secundùm mensuram delicti, ab eo, qui facultatem habet puniendi, & propter debitum iustitiæ finem. At si quis appetat punitionem alterius ex solo desiderio vindictæ, aut vltra delicti mensuram, aut velit per se ipsum, aut per alium non habentem ad id facultatem, punire, aut omisso ordine debito punitionis, vel denique si motus iræ interiùs aut exteriùs sine freno rationis efferuescat, tunc motus iste pertinet ad vitium iræ, & pro qualitate peruersitatis maiorem aut minorem habet malitiam. Quem motum pro-

Matth. 5. nu. 22. habuit Dominus illis verbis: Omnis qui irascitur A fratri suo, reus erit iudicio: qui autē dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, Ephes. 4. 31. reus erit gehennæ ignis.] Et Paulus ait: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor tollatur à Eccles. 7. nu. 10. vobis.] Salomon quoque: Ne sis velox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit.] Iræ, ac indignationis mala refert latè Gregorius, exponens Iob 5 nu. 2. illud Iob: Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.] Ait enim, iracundia sapientiam perdi; vitam amitti; iustitiam relinqui; vitæ societatem deseri; concordiam rumpi; lucem veritatis obscurari; sancti spiritus splendorem excludi: quæ omnia sanctissimus doctor latè prosequitur. Ab hac autem truci ac crudeli bellua Domini nos imitatio compescit, qui ponens signum in Cain ne quis eum auderet occidere, reflectere voluit errantem, B Gregor. 5. Mor. cap. 31. Genes. 4. nu. 15. Ambr. li. 2. de Cain ca. vlt. vt inquit Ambrosius, & beneficio suo inuitare ad correctionem.] Sic & nos iniurias ab inimicis illatas benignè remittamus, & eos non indignatione & vindicta duriores faciamus, sed mansuetudine & iniuriæ condonatione ad correctionem & amorem inuitemus.

Transeamus nunc ad gradus iracundiæ, qui nos infestare & ferire solent. Et primò sciendum est, ex triplici causa solere iracundiam excitari, aut scilicet ex vera iniuria, vel contumelia alicui illata, aut ex iniuria præsumpta, quam sibi vel aliis, amicitia aut sanguine iunctis, factam existimat, aut ex iniuria ab eo, qui excandescit, vt irascendi ansam accipiat, sine vlla ratione conficta. Quidam enim ex aliqua vera iniuria, qua læsi sunt, quia nimirum verbum contumeliæ sibi dictū est, aut fama, vel honor ablatus, ad iracundiam permouentur, nec sciunt talem iniuriam æquo animo sustinere, illud mandatum refutantes: C Rom. 12. 19. Non vos defendentes, (id est, non vindicantes,) charissimi, sed date locum iræ,] hoc est, vt interpretatur Anselm. Lib. Anselmus, finite iram & iniuriam à persecutore illatam in vobis expleri. Alij ex iniuria existimata ad indignationem excitantur, qui cùm nihil mali in ipsos admissum sit, se aut verbo, aut opere læsos esse Grego. 31. Mor. cap. 17. fatentur. Quos in hunc modum describit Gregorius: Ira deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt: immo hoc patienter tolerare peccatum est, quia si non eis cum magna exasperatione D resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulatur.] Alij tandem (quod certè est mirabile) occasiones iræ & rixarum quærunt, & vt cum aliis rixentur, & proximos suos contumeliæ verbis afficiant, se priùs aliqua iniuria affectos, vel sermone, vel opere, vel signo fuisse confingunt. De hoc, & de similibus dicit Prou. 18. 1. Salomon: Occasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis.] Meritò quidem apud omnes probrosus habetur, qui cùm nec læsus debuisset ab amicitia recedere, causas tamen sine vlla occasione irascendi, & amicum deserendi, prætexit.

Nunc primus gradus iræ, & maximus sit, quo quis aut vera, aut existimata, aut ficta iniuria tactus, ita excandescit, & rabie indignationis accenditur, vt fra- E trem percutere aut vulnerare non metuat. Quòd si à cæde, vel vulnere, vel percussione prohibeatur, semetipsum præ furore cædit, mordet, & colaphis ac pugnis discerpit. Dignos quidem non solùm pugnis suis, sed etiam acerbiore dolore, vt qui iram ratione non cohibet, inops rationis factus damnum sepositæ rationis persentiat. Huius absentia saltem quoad vsum locum intus tribuit furori, qui tunc appetitum sine vllo moderamine moderatur, & manus ac totum corpus gubernat. Appetitus autem furore A percitus, & corpus eodem furore ad opus incitatum, manus & pedes exerit, & calcibus more bestiarum ac pugnis iniuria afficientem elidit. Cum iracundo Eccles. 8. 19. ergo non facias rixam, & cum audace non exeas in desertum; quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & vbi non est adiutorium, elidet te.] Et spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Prou. 18. 14. Certè qui ita commotus vsque ad opus iniuriosum procedit, non minùs quàm leo, aut vrsus ab omnibus vitandus est, & eius conuersatio omnino fugienda, quoniam quæ crudelitatis opera in bestiis naturalis feritas peragit, in isto effrænata iracundia committit. Non putamus in cœtibus religiosis eò vsque iracundiam dominari, vt vulnera & cædes infligat. Rarissimè enim tantum poterit ira in aliena domo, sci- B licet in domo pacis, atque concordiæ, vt vsque ad summum protracta cum grauissimo etiam aliorum scandalo penitus è propria sede pacem eiiciat.

Alter gradus est, cùm quis à fratre læsus, in verba contumeliæ prorumpit, & lædentem, aut ignorantem, aut fatuum, aut stultum vocat, &, si non manum ad vulnus mouet, at linguam ad conuitia dissoluit. Quæ nonnunquam ita motu iræ eam vrgentis excedit, vt maledictionem in fratrem iactet, & hoc à Deo precetur fieri, quod ipsemet patrare erubesceret. De Psal. 63. 4. similibus dictum est: Exacuerunt vt gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram, vt sagittent in occultis immaculatum.] Et meritò lingua maledictum inferens, gladio & sagittæ comparatur, C qua fit, vt voto & voce homicidium peragat, quemadmodum Gregorius ait, etiam cùm à læsione proxi- Grego. 5. Mor. cap. 31. mi, manibus cessat. Et quemadmodum qui corde fœminam concupiscit, mœchatus est eam in corde suo: ita, qui ex corde malum imprecatur, quod ad crimen attinet, ipsum quoque malum infligit. Alij verò irati non fratri iræ occasionem præbent, sed sibimetipsis maledicunt, & se iumenta, aut stultos vocant, aut mortem imprecantur, quòd talem iniuriam sustineant, & se iniuriantes non feriant, aut occidant. Iure optimo sanè se stultos appellant, qui opus magnæ sapientiæ, scilicet iniurias dissimulare, & patienter ferre, stultitiam existimant. Nec se Iob & Iere- Iob. 3. 1. miæ exemplo defendant, quorum ille maledixit diei suo, id est, diei in quo natus est: hic verò illum imi- Hier. 20. 14. D tatus, dixit: Maledicta dies, in qua natus sum; dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta: maledictus vir, qui annuntiauit patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus, & quasi gaudio lætificauit eum.] Sanctorum enim verba ex Dei amore, & zelo diuini honoris profecta, quibus huius vitæ miserias auersati sunt, non sunt in alium sensum detorquenda, nec ad iræ nostræ excusationem vsurpanda. Talia verò sunt verba duorum prædictorum, quorum ille ex Dei amore, diei suo, id est, illi quo peccato cœpit viuere, ex quo prodierunt tantæ miseriæ, malum imprecatur, optans, vt inquit Ambrosius, perire Amb. lib. de bono mortis c. 2. & in Lucam. c. 4. diem sæculi huius, quo sublato, dies æternitatis adueniat. Hic verò zelo diuini honoris, & animarum incitatus, diei suo maledicit, hanc vitam cum futura E mutare desiderans, ne videret calamitatem eorum, quos Dominus inter omnes nationes in populum sibi peculiarem elegerat, & in suam familiaritatem asciuerat. Qui & nuncium natiuitatis suæ execratus est, non quasi vir sanctissimus illi contigisse malum appeteret, sed vt vim sui zeli ac doloris exprimeret. Ita doleo, inquit, populi à deo electi calamitatem, vt secundùm hominem loquens, vellem potiùs omnia ad meum esse pertinentia non fuisse, quàm tantam peruicacium hominum incredulitatem

tem videre, tantámque eorum calamitatem, quæ mihi interiùs inspiratur, audire.

Tertius iræ gradus non contumelias parit, sed amaras querimonias, & temerarias detractiones eorum qui nos iniuria affecerunt, emittit. Nam duritiem, & ingratitudinem ipsorum prædicamus, & eos immisericordes, personarum acceptores, homines inexpertos, superbos, ambitiosos, & nihil aliud nisi suam & suorum amicorum commoditatem quærentes, dicimus. Et quia indignatio linguam aduersus fratrem, & interdum aduersus prælatum exacuit, nihil in eo quasi gladius biceps, non laceratum, & conscissum relinquit. Turbatus est à furore oculus meus, (ait sanctus Dauid, personam infirmorum suscipiés) inueteraui inter omnes inimicos meos.] Oculus enim carnis turbatus res sibi obiectas aliter quàm sint, præ turbatione perspicit, & oculus mentis indignatione commotus opera fratrum & prælatorum quasi inuersa & dissipata considerat. Hinc quod rectum est, prauum cogitat, quod bona intentione factum, nocendi desiderio gestum diiudicat. Quod autem interius sentit, ore promit, & nihil aliud lingua viperea, nisi mendaces detractiones resonat, & inde ad priorem vetustatem, id est, ad vitam profanam & sæcularem remeat. Sicut enim sæculares homines proprio amore occæcati, quicquid sibi aduersum est damnant; ita religiosi eodem amore vincti, & ira ac furore possessi, quę suæ voluntati, & suo honori non congruunt, acri querimonia, & aliorum detractione condemnant.

Psal. 6. 8.

In quarto iræ gradu sunt illi, qui nullam quidem contumeliam iactant, nullam querelam, aut detractionem proferunt, at tristitia, & insuauitate vultus, ac tetrico quodam & profundo silentio conceptam intus indignationem ostendunt. Huius gradus meminit Gregorius dicens: Aliquando ira perturbato animo quasi ex iudicio silentium indicit, & quo se foras per linguam non exprimit, intus interiùs ignescit, vt iratus quisque collocutionem suam proximo subtrahat, & nihil dicendo, quàm sit auersus dicat. Eundem egregiè describit Cassianus in hunc modum: Illud verò quale est, quòd interdum patientes esse nos credimus, quia respondere contemnimus lacessiti, sed ita commotos fratres amara taciturnitate, vel motu gestúque irrisorio subsannamus, vt eos magis ad iracundiam vultu tacito prouocemus, quàm tumida potuissent incitare conuitia: in eo nos æstimantes minimè apud Deum reos, quia nihil ore protulimus, quod nos notare hominum iudicio, aut condemnare potuisset? Quasi verò apud Deum verba tantummodo, & non præcipuè voluntas vocetur in culpam, & opus solum peccati, non etiam votum ac propositum habeatur in crimine? aut hoc tantùm quod vnusquisque fecerit per loquelam, & non quod etiam per taciturnitatem facere studuerit, in iudicio sit quærendum:] & cætera. Hi autem, qui exteriùs tacent, quanta interiùs loquantur, quanta in inimicos suos contumeliæ verba pronuncient, quantis irrisionibus, detractionibus, & subsannationibus eos impetant, mirabile est. Sub illo externo oris silentio quàm fortes clamores intonant, quàm sine vllo ordine, aut mensura querimoniæ vociferantur, quæ fratrem sæpe innocentem, & nullius culpæ sibi conscium feriunt, increpant, atque condemnant? Quantæ illius responsiones cogitatione finguntur, & quantæ aduersus illas, & quàm inuerecundæ replicationes cogitantur, vt sub illa exteriori pace immane se bellum abscondat, & importuna contentio delitescat? Has omnes cogitationes concepta indignatio fouet, & eisdem promouetur, & crescit, nisi homo suam insaniam erubescens (nam & ira authore Basilio insania quædam est) animi lenitate interiùs taceat, & omnia hæc vincula tristitiæ præscindat.

Gregor. 5. mor. c. 31.

Cassian. coll. 16. c. 18.

Basil. orat. de ira.

Quintum iræ gradum, & satis ridiculum, illi occupant, qui sub externis signis lenitatis magis ac magis tum fratris tum sui ipsorum iram accendunt. Videbis quosdam iniuria lacessitos, qui risu, aut potiùs fratris irrisione pacatos ac animo tranquillos se simulant, cùm tamen furore indignationis exæstuent. Et cùm possent leni & modesta responsione scintillam contentionis extinguere, risu & cachinnis magnum iracundiæ ignem accendunt. Alij versus alicuius psalmi decantant, & nescio quid ex diuinis Scripturis ab alio secedentes mussitant, quo illius iracundiam augent, & se fratris contemptores, & superbissima indignatione victos aperiunt. Alij leui sermone fratris attacti, faciem illi offerunt verberandam, quasi illud dictum Saluatoris: Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram,] præ desiderio perfectionis, adimpleant. Nescientes, Dominum, vt Cassianus pulchre ait, non alteram maxillam, id est, sinistram, offerendam percutienti mandasse, sed alteram dexteram, id est, interioris hominis faciem ictui exponendam præcepisse. Quod tunc fit, quando quis mansuetudinis ac humilitatis assensu voluntatem ferienti se subiicit, & ne iracundia ampliùs inardescat, iniuriam patienter dissimulat, & propriam reprehensionem ac confusionem admittit.

Matth. 5. 39.

Cassian. coll. 16. c. 22.

Hunc quem diximus iræ gradum sequitur sextus, in quem labuntur illi, qui præ indignatione à fratribus se sequestrant, & solitarij in cella, quo tempore egrediendum esset ad opus commune, vel abscondi in angulo domus, non sine aliorum scandalo perseuerant. Cum alijs ad communem refectionem non accedunt, &, si ad mensam recumbant, cibo abstinent, & ira satiati, quod attinet ad cibum corporalem, ieiunant. Quorum abstinentia cùm non diuino numini, sed iracundiæ consecretur, quodammodo possunt ipsi illa Deuteronomij increpatione percelli: Immolauerunt dæmoniis, & non Deo, diis, quos ignorabant.] Ieiunant enim, & cibum potúmque respuunt, quo indigent, non vt Deo placeant, sed vt iram cordis & tristitiam ostendant. Nec in tali insania iracundiæ stultitia sistit, verumetiam ad alia perniciosiora se extendit, dum quis orationem, psalmodiam, & Dei cultum ira oppressus prætermittit. Vnde & ipse Deus licèt immeritò, inquit Thomas Aquinas, si fortè eius est ille tractatulus de diuinis moribus, de turbatione iracundi, recipit quodammodo detrimentum, ex eo quòd tunc non vult is, qui iratus est, cantare, vel studere, vel legere, vel orare. Optimam fortassis occupationem putat, irasci, quæ digna sit, vt propter eam & congregationis opera, & consuetus cibus, & ea, quæ diuini sunt cultus, deserantur, & totum cor solummodo felle amaritudinis sagínetur.

Deut. 32. 17.

D. Thom. opusculo. 66. in initio.

Septimum iræ gradum numeramus iniquitate priorem, quo aliqui semel irati per multos dies, menses, & annos iram indignationémque conseruant, & vel leuiter offensi nulla sustinent ratione placari. Audiunt Paulum dicentem: Sol non occidat super iracundiam vestram:] & quasi hoc alijs, non sibi diceretur, non solem tantùm, sed omnē ætatem volunt atque decernunt super iram occidere. Quos Gregorius lignis durioribus & grauioribus cōparat, quia si forte tardiùs ignem iræ suscipiunt, at conceptum furorem vix post multum tempus amittunt. Proprium malum intra præcordia nutriunt, quod profectò statim atque exortum est, extinguere, & necare debuerant. Quam, ô frater, inquit Chryso-

Ephes. 4. 26.

Chrysost. hom. 30. ad populum Antioch. to. 5.

stomus, tuis visceribus feram includis? Satius est anguem, vel viperam in corde tuo latere, quàm iram & rancorem. Illa namque nos repente relinquunt, hæc autem semper remanet, dentes infigens, infundens venenum, graues infundens cogitationes.] Quàm verò longè absint hi à vero profectu, ex eo perspici potest, quòd cùm quotidie sæpius dicant: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris;] nolunt tamen iniuriam acceptam suo fratri dimittere. Debent illi decem millia talenta: & quotidie dicunt, & fortè cum lacrymis: Patientiam babe in me, & omnia reddam tibi.] Sed ita insipientes sunt, vt nolint paruam offensam obliuisci, nec sustineant centum denariorum remissione decem millium talentorum debitum repensare. Hos ego non spirituales viros, sed fictos Christianos libentiùs vocarem, qui cùm exteriùs vestem, & gestum, & signa vitæ religiosæ præferant, intus corda paganorum, nullam erga alios misericordiam admittentium, gestant.

Matth. 6. 12. — *Matt. 18. 26.*

Postremum iræ gradum prælatis reliquimus, qui in correctione subditorũ, aut verbis, aut factis mensuram lenitatis excedunt. Qui causam quidem puniendi habent, & facultatem seipsos, & totam domum turbandi, & in punitione excedendi non habent. Eos ergo, quomodo subditos punire debeant, & quomodo immoderatè irasci non debeant, docet bene Basilius, cuius sententia relata, nos prælatorum doctrinam in proprium locum reiiciemus. Sic sanctus doctor ait: Cæterùm si vsus inciderit, vt suscipienda aliquando à nobis aduersùs alicuius negligentiam indignatio sit, qui videlicet sit in nostra ditione, adhibenda in eo cura est, vt indignatio ratione sit temperata. Siquidem gladiis medici vtuntur, vtuntur & homicidæ. Verum hi, quòd ad eos tractandos ira atque immanitate impulsi accedunt, scelestissima per eos designant facinora: nempe qui eos, quibuscum generis sunt communione coniuncti, vita spolient. Illa contrà quòd ex ratione ipsis vtuntur, magnas ex iis afferont vtilitates. Siquidem eorum opera vsi, constitutos in periculis homines liberant. Eodem modo etiam, quicunque adhibita in consilium ratione sibi indignandum censuerit, magnopere illi vtilis fuerit, aduersùs quem animo incitatus sit: nempe qui eius vel negligentiam corrigat, vel improbitatem: contrà autem, qui ab ira vinci se sinit, ab eo verò rectum proficisci nihil potest.] Prælatorum ira eo leuior & tolerabilior est, quòd ex bono zelo procedat, & sanctum timorem, ac defectuum metum incutiat. At ipsi non minùs quàm alij immoderationem, & nimietatem vitent, quæ non tantum eorum profectui officit, verùm & amorem subditorum erga eos, clauem scilicet gubernationis, minuere potest. Sed nos præcipuè, qui subditi sumus aduersùs pestilens vitium mentis tranquillitatem turbans, & omnem profectum impediens, grauiter insurgamus.

Basil. cōst. monast. c. 14.

De remedijs ad vincendam iram.

CAPVT X.

ON est facilis perfecta iracundiæ victoria, quam passio iræ semper apud nos duratura sustentat: & cùm aliquando sine vitio irascẽdum sit, non est pronum mensuram rationis tenere, & vltra mensuram non irasci. Hi etiam, quibuscum in mundo viuimus, quorum aliqui mali, aliqui licèt boni, imperfecti tamen, aliqui & si perfecti, sed nullo modo nostro ingenio consoni, nos sæpissimè ad iracundiam prouocant; & ea quæ concupiscimus, & negantur; quæ loquimur, & refutantur; quæ agimus, aut facere aggredimur, & ab aliis impediuntur, millies quotidie indignationem exsuscitant. Quid dicam, ipsa natura aduersùs nos pugnat, & nunc è cœlo, nunc è terra, nũc ea proximis, nunc ea nobis metipsis multa, quæ iram accendant, insurgunt. Sed licèt hoc vitium sit nobis victu difficile, non est tamen difficile gratiæ Dei ipsum, affectu iræ moderato retento, penitus in nobis extinguere, ac profligare. quod subiectis remediis solet efficere.

I. Considera mala iracundiæ elegantissimè recensita à Basilio, qui sic scripsit: Itaque fratres amantissimi, ne obsecro tantum nobis malum inducamus, animæ morbum; rationis tenebras; à Deo alienationem; obliuionem familiaritatis; principium bellorum; plenitudinem calamitatum; dæmonem pessimum nostris animis innatum, incolam quendam impudentem nostra interiora possidentem; denique sancti Spiritus iter ad nos impedientem. Vbi inimicitiæ sunt, contentiones, indignationes, sectæ, nostris animabus perpetuos generantes tumultus; ibi spiritus mansuetudinis haud requiescit. Et paulo superiùs eiusdem effectus ita enumerat: Effrænes linguæ, ora incustodita, incontinentes manus, contumeliæ, probra, accusationes, verbera, & alia eiusmodi quæcunque quis enumerare poterit, iræ sunt ac furoris fructus.]

Basil. orat. de ira.

II. Considera malos imperfectos, & procaces tibi obloqui, te persequi, & iniuria afficere, tuámque virtutem à bonis laudari, ac honorari, & mala ab illis illata æquanimiter sustine horum approbatione contentus. Vnde Bernardus illa Canticorum verba: Recti diligunt te,] tanquam sponsę dicta concipiens, hæc ait: Bona profectò consolatio cùm blasphemamur ab aliis benefacientes, si recti diligunt nos. Omnino sufficit aduersùs os loquentium iniqua opinio bonorum cum testimonio consciẽtiæ. In Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, & lætentur.] Mansueti, inquit, lætentur, mansuetus placeam, & æquanimiter audio quicquid in me iactare voluerit liuor perditorum.] Si autem boni occasionem tibi iracundiæ præbent, pro certo habe, aut te occasionem iniuriæ dedisse, aut eos zelo & intentione bona, in te aliquid quod doleat, aut opere aut verbo iactare. Quòd si tu culpam admisisti, mansuetè pœnam sustine; obduratorum enim est, velle sine correctione delinquere. Si verò gratis te impugnant, & sine culpa persequuntur; in hoc lætare, quòd factus similis Christo capiti tuo sine causa pateris, & pro bono zelo, quo te corrigere intendunt, gratias age.

Cant. 1. 3. — *Bern. ser. 24. in Cant.* — *Psal. 33. n. 3.*

III. Considera dictum esse à Domino: Dimittite, & dimittemini;] & quòd magna peccata tua non dimittentur tibi, nisi tu parua in te à fratre commissa illi mansuetudinis desiderio condones. Optima negotiatio est, exiguo pretio rem admodum pretiosam coëmere: appetenda industria est, paruo labore magnam dignitatem comparare; sed multo melius atque pretiosius iracundiæ cohibitione, & modicæ iniuriæ condonatione, multorum peccatorum indulgentiam obtinere. Vox Domini est: Si dimiseritis hominibus peccata eorum; dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra.] Proinde, dilectissimi, inquit Leo Papa, memores infirmitatis nostræ, quia facilè in quælibet delicta prolabimur, hoc potentissimum remedium, & istam efficacissimam vulnerum nostrorum curationem nullatenus negligamus. Re-

Luca 6. 37. — *Matt. 6. 14.* — *Leo ser. 1. Quadrag.*

mittamus

A mittamus, vt remittatur nobis, demus veniam, quam rogamus, & non studeamus vindicari, qui nobis precamur ignosci.] Certè à vindicta non abstinet, qui interiùs aduersùs fratrem iram concipit; nam pars vindictæ est, animo in illum insurgere, vultu tristi aut indignabundo respicere, & motum aliquem, aut verbum in ipsum contumeliæ proferre.

IV. Considera, damnum tibi factum, à Domino fuisse ob bonum tuum aut ordinatum, aut permissum: & ne tam infans sis, vt medicinam à sapientissimo medico, ac benignissimo patre præscriptam, cum indignatione respuas, cum iniuria ac clamore reiicias. Sic profectò Dauid, iniuriam, medicinam cogitabat, qui à Semei maledictis proscissus dixit filiis Saruiæ: *2. Reg. 16. 10.* Dimittite vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid; & quis est qui audeat dicere B quare sic fecerit?] O verè hominem secundùm cor Dei, ait Bernardus, qui se vlciscenti potiùs quàm exprobranti succensendum putauit! *Bern. ser. 34. in Cant.* Vnde & secura conscientia loquebatur: Si reddidi retribuentibus *Psal. 7. nu. 5.* mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.] Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quæstum æstimans maledicta. Et addit: Dominus misit illum ad maledicendum Dauid.] Prorsus secundùm cor Dei, qui de corde Dei ferebat sententiam. Sæuiebat lingua maledica, & ille intendebat, quid in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Numquid in ore blasphemi Deus? Absit. Sed eo vsus est ad humiliandum Dauid.] Si Deus C fratre, aut Prælato, aut quouis alio vtitur ad humiliandum te, ad sanandum te, ad perficiendum te, ad fabricandam coronam tuam, quare recalcitras? Quare irasceris, & in Dei instrumentum minas intentas? Equi & iumenta se curantes, morsibus & calcibus impetunt, homines verò cum gratiarum actione suscipiunt. Satis ergo tu, qui in curantem, & coronam texentem irasceris, tuam stultitiam & cæcitatem ostendis.

V. Occasione iracundiæ tibi data (vt iam ad remedia practica veniamus) animi commotionem intus comprime, & eam nec verbo, nec gemitu, nec signo exire permittas. Sicut enim flamma candelæ emunctorio compressa statim extinguitur; ita interior iræ commotio silentio & dissimulatione cohibita, sensim D *Psal. 76. 5.* paulatimque commoritur. Quod & Dauid custodiebat dicens: Turbatus sum, & non sum loquutus:] & linguam cohibens turbationem etiam compressam sentiebat, & tempestatem cohibitam experiebatur. Ad hoc hortatur sapienter Bernardus, *Bern. ser. 29. in Cant.* dum ait: Tu ergo accepta fortè iniuria (quod quidem interdum non accidere in his conuentibus difficile est) non continuò, more sæcularis, obliquè referre fratri responsione festines; sed neque sub specie quasi corripiendi verbo acuto & vrenti transfigere audeas vlceratus animam, pro qua Christus affigi cruci dignatus est; non grunnire, quasi increpando; non labiis mussitare, quasi murmurando; non narem contrahere aut cachinnare, quasi subsannando, non frontem rugare, quasi inuehendo, E aut comminando. Sanè commotio tua ibi moriatur, vbi oritur, ne permittatur exire, quæ mortem portat, ne perimat, vt dicere possis & tu cum Propheta; Turbatus sum, & non sum loquutus.] His Bernardi verbis animaduertere possumus, ad victoriam iræ non tantùm ore esse tacendum, sed etiam ab omnibus indignationis indiciis temperandum. Et quamuis interiùs præ miseria nostra mare intumescat, exteriùs tamen, vt tempestatem frænemus, tranquillitas *Ephr. ser. de fide.* & pax in vultu resplendeat. Ephræm quidem appo-

A sitissimo simili hanc tranquillitatem in aduersis seruandam exponit. Quemadmodum, ait, incus aliqua, licèt quidem semper verberetur, non tamen dat tergum, neque concauitatis formam in se recipit, sed eadem semper manet sibíque similis: sic, & qui verum se vult gerere Christianum, inter diuersas tribulationes atque tentationes, siue extrinsecus ab hominibus illatas contumelias, persecutiones, damna, aut aliqua huiusmodi; siue intrinsecus à spiritibus malignis inductas angustias diuersissimas, vnus & idem maneat oportet, fortiter quæcunque obuenientia perferens.] Hæc ergo externa dissimulatio animo sedandi iracundiam suscepta, nullo modo ad hypocrisim pertinet, sed ad mansuetudinem est referenda. Ad hoc enim suscipitur, non vt nos alios esse B fingamus, quàm sumus, sed ne fratrem verbo aut signo lædamus, & vt materia ab igne sublata ipse ignis minuatur & pereat.

Si aliquando contumeliæ in te iactatæ, aut iniuriæ tibi illatæ, omnimodis iudicas respondendum, ne VI. frater tuo silentio maiori indignatione feruescat, responsio tua blanda sit ac mitis, quæ & te ipsum ad compassionem delinquentis & amorem moueat, atque illum ad tranquillitatem inflectat. Responsio mollis, (inquit Salomon) frangit iram:] quod in *Prou. 15. 1.* responsione Gedeonis manifestissimè videmus impletum. Victis enim Madianitis insurrexerunt aduersùs eum viri Ephraim irati valde, quòd non fuerint ad prælium euocati; quibus fortissimus Gedeon, post victos Madianitas se ipsum etiam vincens, ita C respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos *Iudic. 8. 2. 3.* fecistis? Nonne melior est racemus, (id est, pauci ex Ephraim) vindemiis (id est, copiosis exercitibus mei progenitoris) Abiezer? In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Horeb, & Zeb: quid tale facere potui, (qui vilem solùm multitudinem occidi,) quale vos fecistis?] Responsio mollis & prudens illorum furorem confregit, quare subdit Scriptura: Quod cùm loquutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.] Ita sæpe vidimus miti responso & iram fratris fuisse sedatam, & nostram etiam mirificè fuisse compressam. At non satis est blandè respōdere, sed necessarium quoque est nos verbis defendere, & obiectis satisfacere? Sed ita satisfaciamus, vt veritatem aperientes, pacem D in nobismetipsis & in fratre irato generemus. Quod *2. Reg. 2. nu. 23.* Gregorius figuratum autumat in facto ducis Abner, qui (auersa hasta percussit in inguine) se insequentem Asael; atque illum interfecit. Sed cùm iracundi, in- *Greg. 3. p. past. admoni. 17.* quit, nulla consideratione se mitigant, & quasi Asael persequi & insanire non cessant, necesse est, vt hi qui furentes conantur reprimere, nequaquam in furore se erigant, sed quicquid est tranquillitatis, ostendant: quædam verò subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pungant, vnde & Abner cùm contra persequentem substitit, non eum recta sed auersa hasta transforauit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ increpationis obuiare. Auersa verò hasta persequentem ferire, est furentem tranquillè ex quibusdam tangere, & quasi parcendo E superare.] Nec mirum quòd auersa hasta Asael occisus fuerit, quia mollis ista responsio, & humilis satisfactio, solet & nos ab insequutione indignationis eripere, & si non fratrem, at iram fratris furorémque perimere.

Si aduersùs aliquem iratus fueris, eodem die ante VII. prandium, aut ante solis occasum, te eidem reconcilia; hæc enim celeris iracundiæ repulsio, oborta simili aut maiori occasione, iram efficacissimè sedeat, & animum assuetum furori tranquillat. Adhibuit

hane

Bonau. in speculo p. 1. part. 1. c. 4.

hanc medicinam Bonauentura dicens: Ante omnia si perceperint se facto, vel verbo aliquem vel leuiter offendisse, ante comestionem vel somnum eum humili studeant satisfactione placare, & in petitione veniæ præuenire, ne alius præueniens de manibus eorum humilitatis mercedem surripiat. Eius etiam meminit Augustinus in regula: Quicunque conuitio, inquit, vel maledicto, vel etiam criminis obiectu aliquem læserit, meminerit satisfactione quamprimum curare quod fecit.] Qui autem veniam petit, seipsum placans, læsum similiter fratrem placat, & ab eo indulgentiam impetrat. Quod Gregorius illa Exodi lege connoteri existimat, qua præceptum est, vt [ante solis occasum] pauperi suum pignus reddatur. Cùm enim peccati confessionem audiuimus, iam pignus eius, qui in nos deliquit, tenemus, cui ante solis occasum pignus reddendum est, quia debemus fratri confessionem veniæ reddere, à quo confessionem accipimus culpæ: vt qui se deliquisse in nos meminit, à nobis mox relaxatum sentiat quod deliquit. Nec solùm id faciendum est ex sententia Cassiani, quando nos fratrem verbo aut opere contristauimus, sed etiam quando ipse sine legitima causa nos affecit iniuria. Quod vult colligere ex præcepto Saluatoris: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo.] Dicens enim Dominus nos fratris gratiam quæsituros, si aliquid aduersùs nos habeat, nec inter eius iram iustè iniustève conceptam discrimen constituens, satis indicat nos hoc remedio vti debere, quamuis sine causa iratus fuerit, & nos maledicto percusserit. Quod certè qui fecerit, breui tempore cum Dei gratia iracundiam vincet, & ad magnam lenitatem perueniet.

Aug. in reg. c. 10.

Exodi 22. 26. Greg. 16. mor. c. 2.

Cassi. lib. 7. ca. 13

Matt. 5. 23. 24.

C

VIII. Contumelias & iniurias beneficiis, ac charitatis operibus vincere curato, quibus & teipsum, & tibi auersum emollies, & amoris glutino animos dimsos coniunges. Si esurierit inimicus tuus, (ait Salomon, ex quo Apostolus Paulus accepit,) ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius,] id est, flammam in eo, vt interpretatur Anselmus, charitatis accendes: [& Dominus reddet tibi,] non tantùm dum in alia vita præmia decernit, sed in hac quoque, dum mentem, benefici tui respondentis ad lenitatem & placiditatem inclinat. Certè Bernardus hoc medicamine putat tum detractores tum adulatores esse curandos. Pessima vulpes, inquit, occultus detractor; sed non minùs nequam adulator blandus: Cauebit sapiens ab his; dabit operam sanè quod in ipso est, capere illos, qui talia agunt, sed capere beneficiis, atque obsequiis, monitisque salutaribus, & orationibus pro his ad Deum. Non cessabit istiusmodi carbones ignis congerere super caput maledici, & item super adulatoris, quousque (si fieri potest) & illi inuidiam, & isti simulationem de corde tollat.] Quòd si ab aliorum cordibus causas nobis irascendi datas beneficia tollunt, à cordibus etiam nostris motus indignationis reuellent: cùm sublata causa soleat etiam eius effectus auferri.

Rom. 12. 20. Prou. 25. 21.

Ansel. in epist. ad Rom. ca 12.

D

Bern. ser. 63. in Cant.

IX. Cùm aliquod opus aliquódve negotium aggrederis, priùs cogita quæcumque aduersa possunt accidere, & ea apud temetipsum æquanimiter passurum te esse constitue, vt hoc propositum aduersùs iram te armet, & causa indignationis oborta in pace ac lenitate conseruet. Audi remedium istud Gregorij sermonibus explicatum. Mens solicita, inquit, antequam agere quod libet incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat; quatenus redem-

E

Greg. 5. mor. c. 30.

A ptoris sui probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ nimirum venientia tantò fortiùs excipit, quantò se cautiùs ex præscientia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eúmque citiùs inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per solicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari, vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thoracæ patientiæ munitus, & quicquid acciderit, prouidus superet, & quicquid non accesserit, lucrum putet.] His te discretis cogitationibus ad pugnam B præpara, quæ, si occasiones iracundiæ insurgant, illam sedabunt, sin minùs, & habitum mansuetudinis augent, & magno merito non carebunt.

X. Non obliuiscaris, si multa toleras, non pauca habere, quæ alij in tua conuersatione sustineant. Vnde æquum est te molestias aliorum patienter tolerare, si fratres tui debent molestias à te datas sustinere. Ad quod respexit Paulus, cùm scripsit: Alter alterius onera portate.] Iram fratris tunc portabis, ait Anselmus, cum aduersùs eum iratum non irasceris, vt rursum eo tempore, quo te ira præoccupauerit, ille te lenitate & tranquillitate supportet.] Item (quod & ipse notauit) si loquacitatem viceris, pertinaciam non viceris, alter verò adhuc loquax, sed iam pertinax non sit; debes vt ille tuam pertinaciam sufferat, eius C loquacitatem æquanimiter ferre, vt sic legem Christi, id est, legem charitatis, adimpleas.

Galat. 6. 2. Ansel. ib.

XI. Causas iræ & indignationis amputato. Quæ duæ communiter esse solent: altera est concupiscentia rerum terrenarum, altera opinionum sensuumque diuersitas. Illa inter carnales homines, hæc inter viros spiritales solet suscitare iracundiam. Quare non sufficit omnia contempsisse, nisi etiam proprios sensus rescecemus, & iuxta consiliũ Pauli, idem (quoad fieri possit) vniuersi sapiamus. Nihil enim prodest primam causam amputasse dissidij, inquit Cassianus, quæ solet nasci de rebus caducis atque terrenis, & vniuersa despexisse carnalia, atque omnium, quibus noster vsus indiget, rerum indiscretam communio- D nem fratribus permisisse, nisi etiam secundam, quæ sub specie spiritualium sensuum nasci solet, similiter abscindentes, acquisierimus in omnibus humilem sensum & consonam voluntatem.] Aduerte ergo, ô frater, & consideremus omnes, quia diabolus opinionum & sententiarum diuersitate hoc quærit, non quidem tantùm intellectus opinionum varietate disiungere, quæ in multis rebus parui momenti est, & modicum refert sic, aut aliter sentire, sed voluntates affectibus separare. Quod vtinam non iam factum magna ex parte videremus. At recenti morbo cita medicina succurrat, ne diuturnitate vires assumens, pacem turbet, discordias magnas suscitet, & charitatem exterminet.

1. Corin. 15. 21.

Cassian. col. 16. c. 9.

XII. Persuade tandem tibi, nec iustis, nec iniustis ex causis esse aduersùs fratres irascendum: quoniam E ira immoderata ex quacunque causa concepta intellectum obscurat, consilium obnubilat, honestatem turpat, & mentis puritatem contaminat. Hæc spiritum Dei, qui est spiritus pacis, in nobis contristat, fiduciam ad orandum adimit, & ad mortem nos præparari non sinit. Exemplo ergo Saluatoris animati, non tantùm ex causa, sed etiam gratis & sine occasione à nobis data, patienter iniurias & contumelias sufferamus.

De vitio Inuidiæ, ac eius actibus.

CAPVT XI.

Damasc. 2 fide c. Basil. oratio de inuidia. Aug. 11. de Genes. ad litt. c. 14. D. Thom. 2 2. q. 36. art. 2.

INVIDIA, ait Damascenus, est tristitia de alienis bonis.] & Basilius: Est dolor de proximi prosperitate, & rerum successu conceptus.] & Augustinus: Est odiũ fœlicitatis alienæ:] nam amãdo quisque excellẽtiam suam, vel paribus inuidet, quòd ei coæquantur; vel inferioribus, ne sibi coæquẽtur; vel superioribus, quòd eis nõ coæquetur. Quod plenè intelliges, si ex Thoma Aquinate notaueris, tristitiam, vel dolorem, vel odiũ bonorũ alterius, posse ea quatuor causis exoriri. Primò quidẽ ex timore damni nostri, vel aliorũ, dum formidamus inimicũ aliquibus bonis cumulatũ, aut nobis aut toti communitati detrimẽtum allaturum. Et tristitia ea hac causa suborta nec inuidia est, & sine vllo peccatu esse optimè potest, cùm non tam ex bonis proximi, quàm ea malis nostris ab illo inferendis videatur esse concepta. Secundò, ea defectu nostro, quia scilicet proximum abundantem, nos pauperes esse conspicimus. Quam tristitiam de spiritualibus bonis, quæ nondum accepimus, putamus esse laudabilem, & à Paulo concessam illis verbis: Æmulamini charismata meliora.] Tertiò, ex apprehensione, quòd aliqua bona prouenerunt indignis. Quæ tristitia, licèt inuidia non sit, tamen de nullo bono iustè concipitur. Non de bono spirituali gratiæ & virtutum, quia hoc facit hominem iustum & dignum. Nec de bono temporali, quòd ex dispositione diuina, malis ad eorum correctionem aut damnationem tributum nullius momenti est, si cum bonis æternis conferatur, quare non debet quis ex eo quod ab alio possideatur, tristari. Quod apertè iubet Dauid dicens: Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.] Quartò demum oritur tristitia de bonis alterius, ex eo quòd nos in bonis excedit, & à nemine cupimus in bonis superari. Hæc autem tristitia est propriè pessimum inuidiæ vitium, cui aliena bona displicent, cùm potiùs quisque deberet de illis impensè lætari. Inuidiámque prohibuit Paulus, cùm scripsit: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.] Et Salomon: Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.] Et rursus: Vir, qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat, quòd egestas superueniet ei.] De qua Cyprianus exponens illud Sapientiæ: Inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum,] hæc ait: Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies. Radix est malorum omnium, fons cladium, seminarium delictorũ, materia culparum: inde odium surgit, animositas inde procedit. Auaritiam zelus inflammat, dum quis suo non potest esse contentus, videns alterutrum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus auctiorem, zelo excæcante sensus nostros, atque in ditionem suam mentis arcana redigente; Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, Iudicij dies non prouidetur.] Hæc & multa alia Cyprianus.

1. Cor. 12. n. 31.

Psal. 36. 1.

Galat. 5. n. 26. Prou. 17. n. 5. Prou. 28. n. 22. Sapien. 2. 24. Cyprian. serm. de zelo, & liuore.

Miserabilis est inuidiæ processus, & ex vno gradu in alios paulatim ascendens, in summam tandem iniquitatem prorumpit. Altas quidem illa in eandem radices superbiæ figit, qua inuidus atque superbus neminem vellet aliquo bono potiri, nullum vellet eminere. Indignè fert quòd Deus, non eius solius sed etiam aliorum sit Deus, quòd alios virtute ac doctrina imbuat, quòd alios apud mortales exaltet, & memoriam eorum honorifica opinione concelebret. Et sicut si quis stultus velit sibi soli solem exoriri, & vniuersos homines in perpetua caligine & obscuritate versarier, ita inuidus stultissimus insipientior, quodammodo cupit, Deum, ipsum tantùm donis afficere, & apud alios clarum ac sublimem facere, reliquos verò omnino pauperes ingloriósque relinquere. Ex hac ergo ingenti superbia primus gradus inuidiæ progreditur, quo inuidus de alienis bonis interiùs tristatur, & quia illis data sint, vehemẽter irascitur. Quem gradum in Cain primo hominum reproborum euidenter aduertimus. Is enim, quia suo sacrificio Abelis fratris oblationem prælatam aspexit, indignatus & tristatus est valde. Iratusque est Cain vehementer, ait Scriptura, & concidit vultus eius. Dixítque Dominus ad eum: Quare iratus es? Et cur concidit facies tua?] Vellet iste bonus vir suum tantùm sacrificium acceptum esse Domino, reliquas oblationes reiici atque contemni, & tristatus est, quia alias non solùm acceptari, sed & suis præferri cognouit. Sic prorsus inuidi cupiunt pro ingenti superbia sua soli aliquid esse, soli donis diuinis affici, soli ab hominibus æstimari. Si autem alios videant de puluere suscitatos, donis virtutis & doctrinæ cumulatos, ab hominibus magni habitos, putant sibi bonum illud & honorem esse præreptum, & propterea de illorum bonis dolorem ac tristitiam admittunt. Hæc verò tristitia quàm sæuas tempestates, & amaras cogitationes in cordibus inuidorum exsuscitat! Iam intra semetipsos dona cœlestia aliorum extenuant: iam viam ac rationem quærunt, qua se illis anteponant: iam illa non vera & solida esse, sed ex hominum fauore pendere decernunt. Seipsos, quia sine causa contemnuntur, infœlices appellant: & si ad res magnas & arduas vocarentur, non minorem, quàm alij authoritatem habituros, nec minori satisfactione munera honoris obituros esse pronunciant. Sed si maior aliqua lux illis affulgeat, & aliorum manifestam virtutis magnitudinem, cui ipsorum inuidorum virtus comparari non possit, aperiat, quasi in furorem versi, & in rabiem acti, nihil non iniquum moliuntur, vt fratres suos ex illa prosperitate deiiciant.

Genes. 4. 5. 6.

Secundus inuidiæ gradus est, quo inuidi veneno liuoris infecti, de malis eorum lætantur, quorum odio atque inuidia tanguntur. Et sicut diabolus exultauit in pœnis & miseriis Iob, quas Domino permittente in illud armarium patientiæ collegerat: ita inuidi de casibus bonorum exultant, manibúsque plaudunt, si illis aduersi successus obuenerint. Vnde Prosper ait: Inuidi omne malum, quod de aliis mendax fama iactauerit, statim, tanquam si ipsi viderint, credunt. Feraliter eis, qui illud verum non esse probare voluerint, contradicunt. Omnia suis æmulis fingunt, eorum profectu deficiunt, odia intra se abscondunt, & in suos cruciatus enutriunt, proficientibus inuident, peccantibus fauent. De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, & inimicitiis gratuitis ardent, deprehendi pectoris sui malitiam timent, semper amari, nunquam certi. Amici diaboli, inimici etiam sui, omnibus odiosi. Ad gaudenda anxij, ad plangenda læti, vtrobique dispersi.] His eueniet quod dicit Salomon: Qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus:] quoniam qui malis lætantur alienis, ruinam sentient, & fratribus suis ab afflictione liberatis, ipsi præ inuidia tabescent. Nec solùm inuidia eos cruciat, in quo, vt Hieronymus ex quodam citat,

Prosper 3. de vita contemplatiua. c. 9.

Prou. 17. 5.

Hieron. in epistola ad Gala. ad cap. 5.

Iustius inuidia nihil est: quæ protinus ipsum
Authorem rodit, excruciatq; animum.

Verùm & in similia mala, propter quæ lætati sunt, eos

calamitatem minimè expectantes præcipitat. Impleturque adhuc illud Baruch: Nocentes peribunt, qui te vexauerunt, & qui gratulati sunt, in tua ruina punientur: ciuitates quibus seruierunt filij tui, punientur, & quæ accepit filios tuos. Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.] Iusta inuidorum retributio, vt qui lætantur in aliorum malis, alij de eorum etiam malis exultent. *(Baruc.4. 31.32.33.)*

Ex his duobus inuidiæ gradibus, ad tertium illis peiorem mens inuida & stulta progreditur. Nam bona illorum, quibus inuidet, præterit, & silentio contegit: si quid verò imperfectum habeant, quod sæpe accidet, aut speciem mali præferat, aut in malum interpretari queat, id, vt bonam opinionem iustorum eleuet, non sine exaggeratione patefacit. B Quem gradum notauit Dominus in Scribis & Pharisæis: Venit Ioannes, inquit, neque manducans, neque bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.] Ioannis austeritatem, & Domini lenitatem in malum trahunt, quia visum est illis, licèt immeritò, posse in malum interpretari, & reliqua præcursoris & Saluatoris admiranda gesta, quia tam manifestæ lucis tenebras imputare non poterant, silentio ac obliuione prætereunt. Ita inuidi apertè bona suorum fratrum silent; si quid verò minùs bonum habeant, id satis auctum, & mendaciis multiplicatum prædicant, quos Basilius egregiè depingit. C Sicut vultures, inquit, per multa quidem prata, multa etiã amœna & odorata loca circumuolantes, ad tabida & fœculenta loca feruntur: muscæ quoque salubre, si quod offendunt, prætereunt, ad vlcera verò properant: sic hi vitæ splendorem, ac rerum bene gestarum magnitudinem non respiciũt, inania verò & fragilia, & si quid erratum, vt quandoque in rebus accidit humanis, tantùm obseruant, hæc huiusmodi diuulgant, & per hæc tantùm homines cognosci volunt.] Ita sanè illi faciunt. Sed iustificata est sapientia à filiis suis,] & virtus vera ab his qui ab inuidia sunt liberi, apprimè laudata, qui oculis liuore vacuis, si quid imperfectum sit, benignè condonant, omnia bene interpretantur, & manifesta bona non sine exultatione & admiratione respiciunt. *(Matt.11. 18.19.)* *(Basil.orat. de inuidia.)* *(Matt.11. 19.)*

D Ad quartum nunc gradum veniamus, quo inuidi non tantùm minùs perfecta taxant, sed manifestam virtutem suorum fratrum calumniantur, & eam pro vitio haberi volunt. Et sicut Iudæi omnia Saluatoris gesta taxabant, & ad malum dictis ac obmurmurationibus trahebant: ita inuidi, membrorum Christi, id est, iustorum, opera bona condemnant. Illi curato cæco dicebant: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.] Conuerso peccatore clamabant: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?] Sanato dæmoniaco mussitabant: In Beelzebub principe dæmoniorum eicit dæmonia.] Ecce ingenium inuidorum, omnia bona in sinistram partem detorquẽt, & aut opus ipsum, aut modum, aut, si aliquid non possunt, soli Deo notam intentionem condemnant. E Fortitudinem, inquit Basilius, audaciam potiùs appellant: modestum, sine sensu hominem: iustum, immitem & nimiùm seuerum; prudentem, astutum: magnificum, vastum: liberalem, et prodigum taxant: domesticè frugalem, auarum dicunt. Denique omnis virtutis species in vicina vitiorum nomina conuertunt.] Non paucos ex his vidimus, qui omnia fratrum suorum bona corrodunt, qui vitas simpliciter *(Ioan.9. 16.)* *(Matth.9. 11.)* *(Luc.11. 15.)* *(Basil. orat. de inuidia.)*

A vtuentium dilacerant; qui, si aliter non possint, saltem contumeliis & verborum ictibus, quæ nec homines de media plebe decerent, quos sibi vita & donis cœlestibus eminere cognoscunt, turpiter feriunt, & inuerecundè proscindunt.

Postremus gradus huius pestis est, cùm inuidi in hoc vehementer incumbunt, vt bona opera, quibus flagellantur ipsi, & sanctos labores iustorum impediant. Et quæ ipsi inuidi aut nolunt, aut non possunt in vtilitatem Ecclesiæ facere, nituntur ne, & illi, quibus inuident, faciant. Sed quo pacto bona impediunt? Certè impediunt detractionibus. Ad hoc enim de aliis detrahunt, vt eorum bonam existimationem denigrent, & homines salutis spiritualis gratia ad medicos animarum confluentes, à communicatione ipsorum auertant. B Certè impediunt falsis testimoniis; vt qui boni sunt, ab hominibus mali & impuri existimari, ex sanctis laboribus suis fructus animarum in horrea Domini congregare non possint. Certè impediunt multis aliorum bona opera propriis laboribus, quos nullo modo susciperent, nisi vt strenuè laborantes impedirent. Antiquum satis malum, quod ipse Paulus expertus est: Quidam, inquit, propter inuidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant.] Et rursus: Quidam ex contentione Christum annuntiant, non sincerè: existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.] Hæc quidem inuidi, sed hi, quibus illi inuident, quid facient? Profectò quod subiungit Apostolus: Dum omnimodo C siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.] Audi quales commemorat Apostolus falsos fratres, inquit Augustinus, inuidia prædicãtes verbum Dei. Et quid de illis dicit? Et in hoc gaudeo, sed & gaudebo.] Christum enim annuntiabant. Per inuidiam quidem, sed tamen Christum. Non per quid, sed quem vide. Per inuidiam prædicatur ubi Christus. Vide Christum, vita inuidiam. Noli imitari malum prædicatorem, sed imitari bonũ. qui tibi prædicat Christum.] Vtinam Domine auferantur ex Ecclesia tua tanta scandala ex inuidia profecta. Vtinam omnes inuicem ad bonum animarum nos iuuemus, & non ex inuidia, sed ex charitate Saluatorem nostrum D prædicemus. Vtinam nos (sicut re vera sumus) fratres agnoscamus, & dicat maior minori, quod dixerunt quidam fratres sorori suæ: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.] Crescat cuiusque perfectio, & in dies magis augeatur, non vt homo vanè resplendeat, sed vt Christus annuntietur: non vt homo propriam gloriam quærat, sed vt laudem & gloriam Saluatoris exquirat: non vt alios deiiciat (optandum est enim vt omnes sint magni) sed vt dæmones prosternat, & simul cum aliis omnibus Christi ministris, eorum vires & conatus effringat. *(Philipp. 1.15.)* *(a.17.)* *(Ibid. 18.)* *(Aug. in Ioa.tract. 5.)* *(Gen.24. 60.)*

De remediis ad exterminandam inuidiam.

CAPVT XII.

E INVIDIÆ morbus difficillimæ curationis est; adeò, vt aliqui ex patribus dicant, illum minimè posse sanari. Cyprianus ait: Calamitas sine remedio est odisse fœlicem. Et Basilius: Malum hoc est, quod satis exprimi nequit, quod medicinam spernit. Qui caput aut membrum aliquod dolent, medico morbum aperiunt: at qui ægrotat *(Cyprian. ser. de zelo. & liuore. Basil. orat. 11 de inuidia.)*

inui

inuidia, quid dicet? Angunt me proximi bona? Veritas hæc est: Attamen hæc quisque verba fateri erubescit. Et Cassianus: Eum, quem inuidia semel veneni sui peste corruperit, pene dixerim carere remedio. Ipsa namque est lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.] Et infrà: Hi, qui iisdem se percutiendos morsibus tradiderunt, omnem opem sanctæ incantationis excludunt, quia cùm vtique non culpa eorum, quibus liuent, sed prosperitate crucientur, erubescentes ipsam prodere veritatem, extrinsecus sibi quasdam superfluas & ineptas causas offensionis inquirunt. Quarum, quia omnimodis falsæ sunt, vana curatio est, cùm illud mortiferum virus, quod nolunt prodere, lateat in medullis.] Hi patres non inficiantur, morbum inuidiæ esse medicabilem, sed difficilem esse eius medicinam, eo quòd eius causa intus in præcordiis inuidi lateat, nec exteriùs ad remedium postulandum prodatur, quin potiùs inanibus quibusdam prætextibus obueletur. At medicina est in Galaad, qua inuidus possit sibi ipsi mederi, licèt nolit fœculentam plagam spirituali medico pandere (quod melius esset, sed si ad peccatum graue non accessit, haud omnino necessarium) & coram alio de vilissimo spiritu inuidentiæ erubescere. Consultò autem dixi, si ad graue peccatum non accessit, quoniam sæpe inuidi lethaliter peccant, dum de aliorum bonis deliberatè tristantur, & eos illis bonis, aut sermone detractorio, aut opere spoliare contendunt. Tunc, vt se ipsos in confessione aperiant necesse est, & graue peccatum sacerdoti potestatem habenti manifestent. Cùm verò lues non est vsque ad mortem progressa, si adeò imperfecti sunt, vt nolint se alij scientia vitiorum curandorum pollenti manifestare, sequentibus saltem remediis, se ipsos curare tentabunt.

Cassian. coll. 18. c. vlt.

Ierem. 8. n. 17.

I. Considera ergo, ô inuide, quanta & quàm maxima incommoda inuidentia tibi afferat, cùm tamen nec minimum ei, cui inuides, aut rebus inuidiosis malum adducat. Hæc inuidiæ mala vnum Basilij verbum, innumeris sanctorum patrum sententiis prætermissis, ostendat. Nihil mortalium animis, inquit, inuidiæ perturbatione perniciosius contingit, quæ ante omnia ipsi nocet authori, aliis verò quàm minimum. Quemadmodum enim venenum, ferrum; sic inuidia, hos qui eam possident, consumit atque vastat. Magis autem, sicut viperas dicunt abrupto matris ventre nasci, sic & inuidia concipientem se animam corrodere simul ac tabefacere solet. Quid hoc morbo perniciosius? Interitus vitæ, pestis naturæ, aduersa omnibus bonis ex Deo viuentibus, demum ipsi Deo contraria. Fugiamus, fratres, intolerabile malum. Serpentis id est præceptum, diaboli inuentum, inimicitiarum, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, regni cœlorum priuatio. Hæc multis interpositis, & omissis, Basilius, & alia plurima postea scribit, quibus nunquam satis infestissimi spiritus inuidiæ iniquitatem declarat. Alia enim vitia aliquam saltem fictam voluptatem secum afferunt, qua tecta & obuelata quodammodo appetibilia videntur; at inuidiam quis appetat, quæ ipsissima tristitia & afflictio est, quæ nihil nisi mœrorem & rabiem affert, cuius rabies atque miseria bonorum auctione succrescit?

Basil. orat. 11. de inuidia.

II. Considera etiam, quòd licèt frater tuus amittat bona, quorum possessio illum nobilitat, te autem inuidiæ mœrore contristet, non ob id in tui possessionem transient, neque ab illo defluentia in te descendent. Stultissimum verò est ob hunc tristem affectum alienis bonis, quæ ex charitate tua fierent, ex inuidia priuari. Esau præ inuidia ad persecutionem fratris exarsit, & nunquam illius ampla, quibus inuidebat, bona possedit. Fratres Ioseph eodem misero affectu subiecti illum Ismaelitis vendiderunt, ne sibi superiorem ipsum aspicerent, & putantes fratrem deijcere, ad magnum principatum exaltarunt. Saul gloriæ Dauidis inuidit, qua sibi in rebus bellicis præclarè gestis prælatus est, inuidia autem regnum perdidit, & æmulum suum in regnum euexit. His nihil prorsus profuit inuidia, vt bona aliorum sibi quærerent, quæ procul dubio, etiam si possidentes perderent, ipsi inuidi nunquam acciperent. Et idem omnino euenit vniuersis liuore deuictis, quòd licèt fratres suos, gloria, ac dignitate, aut virtute nudarent, nunquam tamen eadem, ex eo quòd inuident, obtinerent. Econtrà verò si inuidi non inuiderent fratribus suis, sed fratres ex vera charitate diligerẽt, eorũ bonis participes fierent, & aliena bona velut propria in suũ dominium vendicarent. Nam hoc est opus charitatis (quod optimè notauit Gregorius) vt sicut me vnum cum aliis fratribus facit; ita etiam bonorũ, quibus illi diuites sunt, dominum ac possessorẽ efficiat. Inuidia verò inuidum ab aliis separans, pauperrimum reddit, quia à participatione alienorum bonorum excludit.

Gen. 27. n. 41.

Gen. 37. n. 28.

1. Reg. 18. n. 8.

Greg. 3. p. past. admo. 11.

III. Licèt apud alios te inuidum non fatearis, quia ignominiosum est valde, tam infami vitio quempiam esse subiectum, idque in conspectu aliorum, ore testari, at apud temetipsum inuidum ac pusillanimem esse cognosce. Ne te ipsum fallas, ne te fratres tuos vituperantem, & eorum virtutes extenuantem, aut omnino damnantem, circumuenias; ne tibi persuadeas id te bono zelo facere, & ex iustitiæ, aut alterius boni desiderio de aliis detrahere, sed magis apud temetipsum cor tuum inuidum, ac liuore tabidum confitere. Si enim te decipias, & inuidum esse non sentias, semper inuidiam zeli, aut alterius boni prætextus velamine tectum defendes & augebis, & vsque ad manifestum odium protrahes, & nunquam ei remedium ac curationem adhibebis. At si ingrediaris cor tuum, & recessus eius perlustraueris, & latebras tuæ mentis excusseris; manifestè videbis te amore propriæ excellentiæ prostratum, aliorum bonis inuidere, quæ tu solus cuperes possidere, & de aliena prosperitate tristari. Tunc ægritudine cognita atque perspecta, dictis considerationibus & subiectis remediis, ad cordis tranquillitatem, & ad sanitatem quærendam te ipsum inclina, quam, Deo tuis desideriis annuente, consequeris.

IV. Cogita igitur nihil magnum esse, nihil excellens, eorum quæ mundus admiratur, solamque virtutem magnam existere atque pretiosam, quam nemo à te poterit, nisi te ipso volente, surripere. Hanc autem sæpe visibilibus donis orbatus, & scientia aut plausu hominum vacuus, meliùs quæres ac conseruabis: Nam nostra natura per peccatum corrupta, adeò misera est, vt in huiuscemodi hominum laudationibus veluti in visco inhærescat; & nullo modo ad veram virtutem capessendam procedat. Melius ergo tibi erit, non iam mundi bona sed perfectionem quærenti, hæc, quæ te illigãt, atque compediunt, spernere, vt expeditiùs valeas ad maiora bona, quæ cupis, aspirare. Audi quibus verbis Basilius hoc medicamentum præscribat: Primum quidem inuidiæ remedium sit, inquit, si nihil rerum humanarum magnum, aut supra naturam existimemus: non enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum & verorum bonorum participationem vocati sumus. Itaque nec diues æmulandus est propter diuitias, nec potens ob dignitatis ac magistratus culmen, nec for-

Basil. suprà.

...tis ob corporis robur, nec eloquens ob dicendi facultatem; instrumenta sunt hæc virtutis rectè viuentibus, nihil per se veræ fœlicitatis habentia. Miser est, qui his abutitur, non aliter, quàm qui in pugna contra inimicos ensem corripiens, in se ac interitum suum conuertit.] Cùm hæc ita sint, stultum est, ob res paruas ab alio possessas, quibus & se ipsum perdere valet, & tu forsitan illas habens te ipsum perderes, cor tuum mœrore consumere, inuidia tabescere, & amoris gemma spoliare.

V. Excita in te desideria perfectionis, & amorem æternæ patriæ pene emortuum exsuscita, qui amorem rerum visibilium, & cum eo inuidiam ac liuorem expellet. [Greg. 5. mor. cap. 34.] Qui liuoris peste plenè carere desiderat, ait Gregorius, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est & singulis tota: quæ tanto largior esse ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur.] Nunquam tu illi inuidisti, qui calceos bene consuit, qui pulmentum bene coquit, aut aliud vile seruitium exercet; quoniam animus amori præstantiorum rerum intentus hæc vilia amare aut desiderare contemnit. Eodem modo si æterna concupisceres, si feruenti desiderio perfectionis arderes, nunquam inuidia eorum, qui magis litterati sunt, aut eloquentiùs concionantur, aut magis ab hominibus honorantur, te vinceret; nunquam diabolus tam vilis escæ conuiuio prosterneret. Hæc enim veris virtutibus comparata, minora sunt, quàm si cum regia dignitate compares mancipiorum abiecta seruitia. Quia verò magna & vera bona non diligis, ideo te parua bona admirantur, ideo in aliis conspecta te contristant, & ad sui amorem accendunt. [Iob 5. nu. 2.] Paruulum quidem, (vt ait Iob,) occidit inuidia.] Si tu desiderijs saltem magnus esses, nunquam te inuidia perimeret, nec tristi veneno, & nullo lætitiæ aut voluptatis melle circumlito, dementaret.

VI. Illud tandem maximè ad hoc pessimum vitium exterminandum confert, si ei tum interiùs tum exteriùs resistere ac reluctari coneris. Interiùs resistis, si motum inuidiæ comprimas, si ad gaudium de bonis fratris considerationibus aptis te adigas: si pro illo intentissimam orationem fundas, vt Dominus pro gloria sua vniuersa eius bona promoueat. Ad hoc pertinet quòd Bernardus cuidam interroganti, Quomodo posset inuidiam à se relegare, respondit: [Bern. ser. 49. in Cant.] Si doles, quòd inuides, inquit, sentis, sed non consentis. Passio est quandoque sananda, non actio condemnanda. Tantùm non illic resideas, iniquitatem meditans in cubili tuo, qualiter videlicet foueas morbum, satisfacias pesti, persequaris insontem, bene ab illo gesta calumniando, deprimendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioqui non nocet ambulanti, & extendenti se ad meliora, quòd iam non ipse operatur, sed quòd habitat in eo peccatum. Non ergo damnatio illi, qui non dat membra sua, arma iniquitati: non linguam ad detrahendum, non quicquam reliqui corporis ad lædendum nocendumve aliquo modo, magis autem confunditur, sic se esse malè affectum & insolitum, ex longo vitium confitendo, flendo, orando conatur expellere.] Externis verò resistit, vt iam ex hac Bernardi sententia colligitur, si verbo de tuo fratre non detrahas, si manifestè bona laudes, si mala taceas, si dubia in bonam partem interpreteris. Si opere etiam pios conatus fratris adiuues, si ab aliis, qui possunt, iuuari facias, si tua authoritate prouehas, si de bonis successibus illi gratuleris. Hæc profectò cor inuidia rigidum leniunt, tristitia consumptum exhilarant, dolore tactum ad gaudium pacémque conuertunt. Dominusque misertus laboris nostri, quo suæ gratiæ cooperamur, & morbo pestilenti resistimus, faciet vt charitatis serenitati turbo inuidiæ cedat, & nos à se liberos solutósque relinquat.

De vitio Acediæ, ac de multiplicibus eius malis.

CAPVT XIII.

ACEDIA vox Græca est, tristitiam significans, eam quidem, quæ torporem, & incuriam mentis afferat, & quasi languorem quendam ad aliquid agendum inducat. Huius hanc accipe descriptionem ex Damasceno, Cassiano, & Thoma Aquinate collectam. [Damasc. 2. fidei. c. 14. Cassi. lib. 6. 10. c. 2. D. Tho. 22. q. 35. art. 2.] Acedia est tristitia de bonis diuinis ac spiritualibus, quæ propter adiunctam difficultatem mala nostra censemus, & præ incuria ac negligentia ex ipsa tristitia nascente negligimus. Quam optimè depingit Augustinus, hominis conuersi ad Deum tentationes enumerans, & post immoderatum affectum cognoscendæ veritatis, ac post experimentum eius, quam in virtute expertus magnæ difficultatis tertio loco recensens. [Aug. ad Psal. 106.] Excipitur is, inquit, tertia tentatione tædij cuiusdam in mora huius vitæ, ita vt aliquando eum nec legere nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: priùs enim periclitabatur fame, postea fastidio. vnde & hoc, nisi de quodam languore animæ? Iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam post periculum imperitiæ & concupiscentiæ, de quibus duobus te euasisse lætaris, vide ne tædium fastidiúmque te necet.] Acediam prohibuit Dominus dicens: Videte, vigilate, & orate; nescitis enim quando tempus sit.] [Marc. 13. 33.] Ac iterum: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.] [Luca 13. n. 24] Et Salomon: [Eccles. 9. 10.] Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.] Atque alio loco: [Prou. 6. nu. 3.] Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.]

Hæc, authore Cassiano, statum hominis animalem constituit. [Cass. coll. 4. 19.] Cùm enim Paulus tres animarum status designet, primum, carnalem, de quo ait: Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?] [1. Corin. 3. 3.] Secundùm animalem, de quo loquitur: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei:] [1. Corin. 2. n. 14.] tertium spiritualem, cuius illud est elogium: Spiritualis omnia iudicat, & ipse à nemine iudicatur.] [1. Corin. 2. n. 15.] Carnalem statum peccata mortalia manifesta; animalem tepiditas siue acedia innumeris peccatis obnoxia; spiritualem vera ac diligens virtus stabiliunt. Licèt autem status animalis medius sit inter carnalem & spiritualem; est tamen quodammodo carnali deterior, quia difficiliorem curationem admittit. Quod indicauit Dominus, in hunc modum Episcopo Laodiceorum scribens: [Apoc. 3. 15. 16.] Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.] Quo loco, per frigidum, authore Gregorio, & Cassiano, manifestus peccator intelligendus est lethalibus peccatis sauciatus: [Greg. 3. p. pastor. admon. 35. Cassi. coll. 4. c. 19.] per calidū, iustus spiritu feruens, & calore charitatis oppletus: per tepidum, ille, qui à charitatis feruore ad peccatum regrediens, omnino à charitate vel ab eius feruore discessit, nondum tamen omnibus patentia

delicta & crimina manifesta commisit. Is manifestò peccatore quodammodo peior est, quoniam difficiliùs ad feruorem redit, & spiritualem vitam iterum, quàm semel est auersatus, assumit. Quare de acidiosis & tepidis, sic ait Cassianus: *Cassian. suprà.* Nec immeritò eos Dominus, quos iam in visceribus receperat charitatis, noxiè tepefactos cum quadam conuulsione pectoris sui euomendos esse pronunciat: qui cùm salutarem quodammodo ei potuissent præbere substantiam, auelli ab eius visceribus maluerunt, tanto deteriores effecti illis, qui nunquam ori dominico illati sunt, cibis, quanto id quod nausea compellente prouicimus, odibiliùs detestamur. Quicquid enim frigidum est, etiam ore nostro susceptum, vertitur in calorem, & salutifera suauitate percipitur; quod autem semel vitio perniciosi teporis abiectum est, non dicam labiis admouere, sed etiam eminus intueri sine ingenti horrore non possumus.] At alio modo potest hic locus intelligi, qui apertiùs tepidorum periculum malitiámque designet. Hunc autem modum subiuncta verba Ioachimi Abbatis explanant: *Ioachim. Apoc. 3. p. 1. mir. 22.* Calidus, inquit, est, qui gaudet in Domino per misericordiam eius: frigidus, qui tristatur in se pro peccatis suis. Tepidus autem, qui nec tristis per pœnitentiam, nec lætus est ad obsequium Dei: quare tanquam is, qui non est aptus saluti, tollitur de memoria Domini, quod est deleri de libro vitæ, & si aliquando intus fuit per vocationem gratiæ, foras tamen eiicitur propter inertiam vitæ.] Quomodocunque ergo accipias frigidum, tepidus & acidiosus eo peior est, vilior, atque miserior, quia si frigidus tristis ob peccata sit, iam per tristitiam, peccatorum miseriam fugit; tepidus verò, qui salutari hac tristitia non tangitur, in dies nouis peccatorum nexibus illigatur. Si autem frigidus sit manifestus peccator, difficiliori morbo laborat tepidus, quia laboriosius est morbum superbiæ latentem aduertere, & medicamento repellere, quàm manifestam ægritudinem se humiliantis & cognoscentis curare.

Vt verò acediæ gradus ad ordinem redigamus, nosse oportet, acediam esse duplicem: alteram quidem peccato mortali coniunctam; alteram verò à graui peccato secretam, sed grauiter delinquendi occasionibus ac periculis oneratam. Illa est affectio animæ ex graui peccato procedens, qua quis ea, quæ sunt spiritualis profectus, abominatur, & ardenter quæcunque animæ noxia complectitur. Hæc verò est onus quoddam animæ, aut multitudine peccatorum leuium, aut immoderantia passionum & vitiorum, aut distractionum & curarum nimietate languentis, quo vniuersa spiritualia exercitia tristia, & molesta, atque fugienda diiudicat, & cum fastidio & nausea cordis admittit. Duas istas acedias in aliquo differre, & in aliquo conuenire cognoscimus. Differunt quidem: nam illa prima manifestè mors est animæ, aut quædam putredo ex morte procedens, qua miser homo, velut lignum putrefactum, ad omne opus bonum inutilis atque infructuosus efficitur. De qua intelligendum est illud Pauli: *Ephes. 5. 14.* Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.] Qui enim inter mortuos, id est, inter peccatores, aut inter peccata, dormit, satis ostendit se non quocunque somno, sed somno mortis occupari, illius simili, quem Dominus voluit à Lazaro quatriduano depellere, cùm dixit: *Ioan. 11. 11.* Lazarus amicus noster dormit. Sed vado vt à somno excitem eum.] Illud etiam Ecclesiastici: *Eccl. 28. 7.* Tabitudo, & mors imminent in mandatis eius.] Quoniam mandata neglecta hanc acediæ mortem, & tabem afferunt, vt homo ad vniuersa bona se non solùm tardum, sed quasi impotentem inueniat. Hæc verò secunda est velut somnus, non iam sensus corporis, sed animæ vires illigans, ne valeant actiones virtutum præstare. Vnde Paulus ait: *Roma. 13. n. 11.* Hora est iam nos de somno surgere,] id est, vt interpretatur Gregorius, de statu teporis. *Gregor. 5. mor. c. 22.* Et Salomon: *Prou. 19. 15.* Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.] Ac sanctus Dauid: *Psal. 118. 28.* Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.] Propriè sanè, ait Cassianus, *Cassia. li. 10. c. 4.* non corpus dixit sed animam dormitasse. Verè enim ab omni contemplatione virtutum, & intuitu spiritualium sensuum dormitat anima, quæ perturbationis huius telo fuerit sauciata.

Sed quæ in his secernuntur, in multis tamen aliis conueniunt. Vtraque enim acedia est penuria, ac mendicitas quædam spiritus, abundantiam charismatum cœlestium deuastans, atque consumens. Quod significant illæ Salomonis sententiæ: *Prou. 11. 16.* Robusti habebunt diuitias.] *Prou. 12. 11.* Qui operatur terram suam, satiabitur panibus; qui autem sectatur ocium, stultissimus est.] *Prou. 13. 4.* Vult, & non vult piger; anima autem operantium impinguabitur.] *Prou. 18. 8.* Pigrum deiicit timor; animæ autem effœminatorum esurient.] *Prou. 21. 5.* Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.] His, & aliis multis feruido diuitias, & tepido mendicitatem ascribit. Vtraque etiam est sterilitas animæ. Nam & Dauid ait: *Psal. 142. n. 6.* Anima mea sicut terra sine aqua tibi.] Sicut enim terra sine aqua sterilis redditur, nec alimenta mortalibus necessaria fructificat; ita anima, spirituali feruore velut rore pluuiáque priuata ferè nullum fructum virtutis emittit. Vtraque etiam est manifestum periculum in maiora peccata labendi. Quare Salomon ait: *Eccl. 10. 18.* In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum, perstillabit domus.] Nam domus nostra, inquit Hieronymus, *Hieron. ibid.* quæ cum statu hominis erecta est, & habitatio, quam habemus in cœlis, si pigri simus, & ad bona opera tardiores, humiliabitur. Et omnis contignatio, quæ debet culmen portare in sublime ad terram corruens, habitatorem suum opprimit. Cúmque auxilium manuum virtutúmque torpuerit, omnes desuper tempestates, & nimborum ad nos turbo prorumpit.] Ac denique vtraque ista acedia atque tepiditas molestissima est, adeò vt eius inquietudo, afflictio, atque tormentum, non possit alij quàm gehennæ comparari. Quod ex verbis Bernardi manifestum fiet, quibus pulchrè feruidum torpentémque describit. *Bern. ser. 6. de ascens.* Nimirum, inquit, aduertere potes, in omnibus ferè religiosis congregationibus viros repletos consolatione, superabundantes gaudio; iucundos semper, & hilares, ferueutes spiritu, die ac nocte meditantes in lege Dei, crebrò suspicientes in cœlum, & puras manus in oratione leuantes, solicitos obseruatores conscientiæ, & deuotos sectatores bonorũ operum, quibus amabilis disciplina, dulce ieiunium, vigiliæ breues, labor manuum delectabilis, & vniuersa denique conuersationis huius austeritas refrigerium videatur. Contrà sanè inuenire est homines pusillanimes & remissos, deficientes sub onere, virga, & calcaribus indigentes, quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est; quorum breuis & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conuersatio, quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione, quos denique (vt videmus) vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frænat ratio, vix disciplina coercet. Non tibi horum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectus, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè sustentantur, socij planè tribula-

tionis, sed non consolationis.] Hactenus ille. Quæ sicut indicant vitam feruidorum esse opere & delectatione cœlestem, ita ostendunt vitã tepidorum esse actione ac tristitia inferno simillimam, quam labores onerant, & nulla requies, nulla consolatio lætificat.

Iam gradus illius prioris acediæ & nequioris, numeremus. Quorum primus est illorum qui sæculo malè renuntiant, vt scilicet paupertatem fugiant, vt aliquam à se infamiam auertant; vel certè, vt inter eos, quibus maximus honor propter ipsorum integritatem à mundo defertur, non leue virtutis onus, sed mundanum honorem consequantur. Hi molliter indoti spiritualis vitæ cursum incipiunt, & quæ in sæculo possederant, in vsus suæ vanitatis custodiunt, & nunquam ea ex toto relinquunt. Sunt ex illis, qui nolunt spoliari, sed superuestiri: qui nimirum non cogitant hominem veterem deponere, & superfluitates ac negotia sæculi declinare, sed illis retentis spiritualis vitæ donis operiri. Quia verò id fieri non potest, dicente Domino: Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus;] nec valent non renuntiantes donx discipulorum accipere, ideo semper manent inquieti, semper tristes inueniuntur, & prioribus peccatis compediti, quibus nunquam ex toto nuoœum remiserunt, ad vitæ religiosæ altitudinem volare non possunt. Quam statu quidem habent, sed conuersatione non habent; quia mores sæculi nunquam deserunt; & odia quibus antea sordebant, & ambitiones, & lutulentas carnis voluptates non deponunt.

Luc. 14. 33.

Alter est illorum, qui bene quidem renuntiarunt, & ex altissimo fine assequendæ perfectionis sæculum reliquerunt, tamen post tyrocinij feruorem noxiè tepefacti ad pristinas curas redeunt, & priora peccata redeunt. Istorum vitæ est, pecunias contra mandata Prælatorum quærere, quibus fictis à se necessitatibus, & nunquam euenturis consulant, aut fratrum, & sororum, & cognatorũ ordinariæ paupertati subueniant. Quin & curias principum adeunt, & nullum lapidem non mouent, vt prælationes & mitras adipiscantur, ne religiosi pauperes in cœlum euolent, sed Episcopi diuites ad inferna descendant. In istis præter habitum nullam humilitatem, nullum paupertatis amorem, nullum compunctionis sensum, nullum fructum sanctæ religionis inuenies. Immò, sicut illi senes Babylonis, euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, vt non viderent cœlum, nec recordarentur iudiciorum iustorum.] Nam superba & terrena sectantes in hoc tantùm vitam religiosam amant, vt apud magnos huius sæculi doctorum & concionatorum insignium illis opinionem conferat, & suæ ambitioni deseruiat. Quam libenter deseruissent, si absque ignominia & pœna possent, & eam impedimentum suorum desideriorum iudicassent.

Dan. 13. 9.

Tertius gradus illorum est, qui intra septa cœnobij nunquam disciplinam admittunt, nunquam ordinem tenent, nunquam statutis & regulis se subiiciunt, sed magis otiosi, & segnes in grauia sæpe delicta labuntur. Iam spiritu discordiæ turgent, iam vitio detractionis rebus grauibus illiduntur, iam impuris luxuriæ cogitationibus sordidantur. Quos non timor, non amor Dei, sed solæ impossibilitas detinet, ne manifesto scelere, quod in opus prodeat, inhient in vxorem proximi sui. Quin & aliquando emeritis clambus ad explendam libidinem Monasterij claustra aperire pertentant. Vtinam hi pauci sint, & sanè (vt credo) erunt in statu vitæ religiosæ paucissimi, sed tamen nonnunquam aliquem talem esse comperimus, qui omnium mortalium debet cogitari infœlicissimus: nam ex molestissimo huius vitæ carcere, (illi enim conuersatio religiosa carcer est,) in æternum inferni carcerem currit; & ex ingenti meroris inquietudine, quam sanctitas status religiosi male viuenti affert, in vermem sine vlla intermissione rodentem procedit.

A

Ex singulis tribus gradibus, quos hucusque retulimus, ad quartum nequiorem solet tepidus properare, cùm iam apostasiam ab statu religioso cogitat, & à vita religiosa per abiectionem habitus manifestè discedit. Id autem duobus modis fieri solet: aut palam, & sine vllo fuco pro veste, & animo sæculari religiosum habitum commutando, aut quibusdam prætextibus nullitatis professionis eundem habitum deserendo. In hoc dolus est, quasi Deus decipi possit; in illo manifestus periculosúsque contemptus. Hominis ita repentis, & tam desperato morbo laborantis miseriam Bernardus expunxit. Hoc frigus si semel animam, animæ quidem (vt assolet) incuria, spiritu dormitante peruaserit, ac nemine deinde (quod absit) inhibente, ad interiora eius peruenerit, descenderit in viscera cordis & sinum mentis, concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addixerit spiritus, mox (vt in corpore solet euenire febricitantibus) subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini. Dantur postremò impudentiæ manus, præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & confusione saltus de excelso in abyssum; de pauimento, in sterquilinium, de solio, in cloacam; de cœlo, in cœnum; de claustro, in sæculum; de Paradiso in infernum.] Ecce infaustissimum saltum repentis animæ, cui applicare possumus illud Isaiæ; Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui manè oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes.] Lucifer ob superbiam de cœlo cecidit, aut potiùs ab eo, qui superbis resistit, deiectus est: anima verò tepens & frigens, semetipsam tepore & pusillanimitate deiecit. Ille vulnerabat gentes, id est, apostatas Angelos ad defectionem excitabat: hæc verò casu suo imperfectos, & malè radicatos, in sancta vocatione subuertit, vt similes casus, licèt ex dissimili causa manantes, eadem pœnas, nempe in æternum duraturas, in futura vita sustineant.

B

Bern. ser. 63. in Cãt.

C

Isa. 14. 12.

D

In hoc quarto gradu constituti ad quiorum solent ascendere, vt dum vident se multiplicibus peccatis onustos, & ab statu religioso in sæcularem lapsos, quasi de diuina misericordia desperent. Quæ licèt nullum quantumuis pessimum, dum est in hac vita, reiiciat, tamen ipse peccator à diuina misericordia se subtrahit, qui fiduciam deserit, & remedia eius assequendæ contemnit. Sic Cain post fratricidium pœnitere noluit: sic Iudas post traditionem Domini, abiit, & [laqueo se suspendit:] sic isti post desertam Christi militiam, pœnitentiæ remedia subire detrectant, & sæculi nexibus semetipsos suffocant, & ipsa cordis duritie à Christo se extorres esse declarant. De quibus pulchrè dixit Ambrosius: Considera aliquem per aliquot annos habuisse studium probitatis, castitatis custodiam, vitæ attentioris affectum, piæ propositum seruitutis, sedulæ obseruationis of-

E

Gen. 4. 13. Matt. 27. 5.

Amb. in Psal. 36.

ficium:

ficium: subitóque eum esse mutatum, discessisse de Monasterio, vale dixisse ieiuniis, continentiæ renunciasse, indulgere deliciis, studere luxuriæ. Dudum de Monasteriis exierunt, & nunc luxuriæ sunt magistri, disseminatores incontinentiæ, incentores petulantiæ, obtrectatores pudoris. Nonne de his pulchrè diceris: [Effusi sunt gressus] eorũ, quos bene vixisse pœnituit. *Psal. 72. 2.* Egerunt itaque noui generis pœnitentiam pro virtutibus, & non agunt pro delictis. Sed hi ex nobis exierunt, dicit Ioannes, sed non erant ex nobis. *1. Ioan. 2. n. 19.* Si enim ex nobis fuissent, nobiscum perseuerassent.] Hi ergo viam suam condemnauerũt, quibus conuenit dici: O qui dereliquistis semitas rectas, abeundo in vias tenebrarum, & qui lætamini in malis, & gaudetis in euersione mala, quorum semitæ prauæ, & fluxuosi cursus eorum, sicut lubricus & flexuosus author ipsorum: cur odisse cœpistis viam rectam, & iustum consilium deseruistis?] Huc vsque Ambrosius. In hunc miserum statum finalis impœnitentiæ solet tepiditas huius generis miserum religiosum pertrahere, nisi fictam conuersionem in veram commutet, nisi in vera perseueret, & sub habitu religioso feruorem etiam religiosum, & vitam indumento congruam, conuenientémque retineat.

Secundæ acediæ aut tepiditatis gradus, licèt æquè tuali non sint, quoniam sæpe non à graui peccato profluunt, & sine illo reperiuntur: non tamen sunt parum periculosi: quos idem recessus à vita religiosa, & eadem desperatio, aut saltem vita omnino inutilis solet excipere. Primus est (vt à radice aliorum incipiamus) cùm quis in omnibus spiritualibus exercitus segniter atque remissè se gerit. Meditatur res diuinas sine attentione, orat sine deuotione, psallit in choro, aut recitat priuatim horas canonicas sine vlla reuerentia atque circunspectione. Nunquam, aut cursim, suam conscientiam examinat: legit quæ delectent, non quæ moueant atque compungant. In confessione sacramentali est durus, in sacræ communionis perceptione, lapideus, in exhortatione aut collatione spirituali distractus. His animæ spiritualibus alimentis, quibus alij crescunt, ipse non crescit: quibus alij molliuntur, nullum ipse sensum compunctionis admittit: inter tot carbones friget, inter vestes spiritum fouentes alget, & inter delicatissimas escas, ipse famescit. Anima mea, (inquit,) nauseat super cibo isto leuissimo,] & cibos carnis & sensibus dulciores auidè concupiscit. *Num. 21. 5.*

Secundus est, cùm tepidus feruidos auersatur, viros spirituales spernit, & eorum pia studia damnat, & ægrè laudari, & ab aliis imitari sustinet. Hunc gradum sub nomine pessimæ tentationis Laurentius Iustinianus optimè detegit in hunc modum: Est & alia tentatio cæteris periculosior, quam in cordibus seruorum Christi, in congregatione viuentium, & minùs cautè conuersantium humani generis aduersarius, ad exterminandam charitatem, concordiam, & mentis tranquillitatem disseminare non desinit. *Iust. de disciplina, & perfect. monast. conuers. c. 13.* Frequenter namque face æmulationis & inuidiæ liuore, quorundam accendit animos contra aliquos collegij, simpliciter, humiliter, & solicitè conuersantes. Agitque suis persuasionibus, vt negligentibus intolerabilis sit vita bonorum. Nam repleti huiusmodi diabolica malignitate, & inuidiæ sagitta transfixi, profectum fratrum suorum, proprium iudicant detrimentum. Propterea instigante liuore detractionibus linguæ habenas laxant, & vitam proximorum murmurationibus dilaniare non cessant, obseruant gressus, verba discutiunt, & mores illorum, quibus inuident, semper diiudicant. Eorum derogant deuotionibus, eorum virtutibus lacessuntur, eorumque bonis operibus affliguntur. Facilè, & pro minimo aduersùs eos, quos æmulantur, turbantur, nec spiritu liuoris agitati suum valent cohibere vel dissimulare furorem. Non possunt pacificè loqui, sed mox, vt verba protulerint, feruere intrinsecus inchoant, forisque contumeliosa verba iaculantur. Bonum illorum malum dicunt, sed vel vtinam malum bonum. Insanabilis prorsus est istorum languor; non enim placantur blanditiis, non mulcentur obsequiis, non rationibus acquiescunt. Quin potius, quemadmodum lignum accenditur additione lignorum, ita & horum passio augetur multiplicatione virtutum.] Optimè quidem pigrorum hominum inualetudo explicata est, qui & bona spiritualia veluti insuauia respuunt, & eisdem bonis insistentes, iudicant, horrent, atque contemnunt.

Tertius gradus hos duos manifestè subsequitur: cui enim omnia spiritualia desipiunt, consequens vt carnalia sapiant, & visibilia delectent. Homo ergo inanibus cogitationibus pascitur, & his mente voluendis, quæ veteri homini placent, libenter occupatur. In rebus creatis solatia quærit, & mens interna consolatione destituta absque vllo timore se in exteriora diffundit. In cibo, in potu, in somno, in veste, in cella, in supellectili superfluitatem amat, & non quæ necessitati, sed quæ voluptati seruiant, inquirit. Ad vitam ociosam aspirat, & omnem religiosum laborem intolerabilem ducit, suæque ætati, aut suis laboribus debita esse seniorum priuilegia, & omnem vacationem existimat. Quòd si Prælatus aliquid faciendum iniungat, conqueritur: infirmitates & corporis imbecillitatẽ imaginatur, quæ ipsum communibus laboribus eximant, & illum omni religioso ministerio & omni cura, si illa honorem, & splendorem non habeat adiunctum, vacuum & liberum derelinquat. Disciplinam tandem religiosam intolerabilem, Prælatum imprudentem, & fratres sibi vita dissimiles, stultos & hypocritas iudicat.

In quarto gradu huius acediæ, tepidus, quia sibi probro datur, quòd ociosus maneat, exteriores occupationes aucupat, & illas sæculares & inutiles, quæ orationem impediant, lectioni obstent, & è cella sine causa honesta exire compellant, non quæ saluti animarum aut ædificationi proficiant. Ab his negotiis ac occupationibus sæcularibus molestè, & cum difficultate se expedit, ne vanus vana deserat, & opportunitatem ad res vtiles & spirituales inueniat. Si autem conscientia ista reprehendat, statim eius dictamen protererit, eam scrupulosam, & sine causa timentem protestatur, nec illi ab eo, qui tyrocinium vitæ spiritualis excessit, esse obediendum affirmat. Liberè minores arguit, æquales obiurgat, de maioribus detrahit, & ipsus Prælatos, saltem verbis honorare non curat. Id profectò, vt sit ex illis, de quibus sanctus Dauid ait: Cogitauerunt & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locuti sunt. *Psal. 72. 8.* Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terra.] An hic non ponit in cælum os suum, qui Prælatis, vicem Dei gerentibus, obloquitur, qui alios tum maiores tum minores irridet? Et quidem. Nam de omnibus personis, & de quibuscunque negotiis liberè verba facit, & vniuersa, quomodo sint disponenda, decernit, & aliter facta damnat & taxat, eo solo nomine, quòd non suo iudicio & voluntati consentiant. Ac proinde meritò Bernardus eum tepidum esse pronuntiat. *Bern. ser. 3. de Assumpt.* Oportet te, frater, inquit, ad quem de fabricanda, seu regenda inter vndas diluuij arca nihil spectat, aut virum esse desideriorum, vt Daniel erat: aut cum Beato Iob, virum dolorum & scientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepi-

A dum te, & nauseam prouocantem, euomat ex ore suo, qui te inuenire cupit, aut sui consideratione calidum, charitatis igne flagrantem, aut tua ipsius cognitione frigidum, & aqua compunctionis ignita diaboli iacula restringentem.] Effectus itaque teporis est, & in hac nostræ tractationis serie quartum locum obtinens, si quis velit de omnibus liberè loqui, & ad se nulla ratione pertinentia disponere.

In quinto gradu. Persuadet sibi tepidus, se non ad parua & ordinaria ministeria, sed ad magna & splendida fuisse vocatum. Honorem ambit, laudes & adulationes libens audit; dignitates & Prælationes concupiscit. In dignitate aliqua positus, aut sine illa adhuc manens, pauperes fugit, communes homines auersatur, & principum ac magnatorum familiaritatem exquirit. Horum visitationibus de- B lectatur, consalutationibus præ superbia distenditur: & si alter plus illo à magnatibus diligatur aut honoretur, vehementer affligitur. De rebus ipsorum gratanter verba facit atque frequenter; eorum negotia diligentissimè tractat, licèt sæcularia sint penitus, & à mensura suæ professionis aliena: & qui est ad pium alicuius pusilli negotium inualidus, vel ad facile ministerium religionis impotens, ad quæque principum negotia etiam difficilia, etiam suum statum infamantia, fortis est & expeditus. Alios fratres ista damnantes ipse condemnat, & pusillanimes, viles, & ad abiecta seruitia natos vocat: Prælatum verò, illum corrigentem, & ab hac perniciosa occupatione abducentem, non patrem, sed crudelem, imprudentem, immò & inuidum, ac suæ fœlicitatis hostem ap- C pellat. Non grauabor verba Hugonis adducere, quibus religiosum aulicũ, & negotiis sæcularibus vacantem describit. Cùm dicitur, inquit, curialis monachus, ex adiuncto designatur aliquid leuitatis. Qui enim sæcularium hominum consortia diligunt, qui se consiliis principum libenter ingerunt, qui secretorum conscij sunt & internuntij, curiales possunt appellari. Consilia principum peruersa, si ea scias, & internuntius fias, timeo ne consentias. Ordo claustri, & ordo curiæ diuersus est valde. Ibi [sedes in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficias innocentem.] Hic audis: Non sedi cum consilio vanitatis,] & cum impiis non sedebo. Ibi [dextera tua repleta est muneribus.] Hîc [lauas inter innocen- D tes manus tuas.] Ibi pauperum res violenter auferuntur: Hîc à pauperibus sponte offeruntur. Ibi [laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur.] Hîc autẽ benedicitur iustus. Si vis igitur esse monachus curialis, laudas quod nõ debes, defendis quod non expedit, operaris quod non licet, loqueris quod non decet. Et alio loco ait: Monachi, qui curias frequentant, nõ tantùm suas, sed etiã alienas defendunt causas. Amant decreta consiliorum, non secreta mysteriorum. Decreta, non psalmos ruminant: fiunt oratores in causis: rhetoricis vtuntur coloribus. Laudari appetunt, quia pro multis loquuntur. Sed monachus multum loquens, multis displicet. Coniugia copulant illicita, licita quoque dissoluunt: quorum non nouerunt patres, atauos nominant, consanguinitatis ordinem narrant, hunc E ex illo descendisse confirmant, de incertis iudicant, testantur sæpissimè quod ignorant. Si verò aliquoties illicita connubia coniungunt, communem vtilitatem prætendunt, Ecclesiarum quietẽ proruunt, pacem populi, patriæ salutem. Si verò res sic ad effectum peruenire non valeat, monachus tunc parat, vt quod alibi fieri non potuit, Romæ fiat. Pro principe igitur sæculari Alpium frigus, Italiæ calorem libenter patitur, qui pro magistro spirituali multo le-

Hug. li. 2. de claustro animæ. c. 16.

Psal. 10. n. 8.
Psal. 25. n. 4.
Psal. 25. num. 10.
ib. n. 6.
Psal. 10. nu. 3.

cap. 17.

A uiora forsitan inuitus pateretur.] Hæc & multa alia Hugo, quæ consultò adducta sunt, vt huius grauissimi patris sermonibus occupationes religiosorum tepidorum suggillemus, quos certè non solùm ob ingens periculum animæ, cui se exponunt, sed etiam ob inquietissimam & abiectissimam vitam, quam agunt, infœlicissimos iudicamus. Quid enim inquietius, quàm piscis extra mare, columba inter vultures, & agnus inter lupos? Sed quid infœlicius quàm pro terrenis actionibus cœlestes relinquere, & cœno curarum sæcularium ereptum, maioribus & periculosioribus curis sponte submergi?

In sexto demum gradu, tepidus gratanter & frequenter reuoluit animo sæcularia; dignitates, delicias & splendorem sæculi, vt magnam fœlicitatem, B apprehendit. Fitque ex illis, de quibus scriptum est: Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt.] Et quia mundana illi placent, quæ sunt periculis peccatorum plena, huiusmodi pericula nequaquam timet, immò spiritu superbiæ deceptus, in mediis ambitionis & concupiscentiæ flammis, ac de homine impeccabili, sic de semenpso confidit. Corrigitur à Prælatis, non audit: hortantur illum seniores, non auscultat: amici sapientes viciniora saluti illum monent, & apud illos, quibus modestiùs respondere solet, mille se rationibus excusat. Post multos igitur spiritualis vitæ annos, non in aliquo, spiritu promotus, sed in eadem inhærens salebra, semper inuenitur misera tepiditate possessus. Cui per omnia conuenit illud Basilij, quod de tepidis, & inconstãtibus scribit: Hi multũ serpunt, C & nihil promouent. Siquidem iumentis iis assimiles sont, quæ ad molas deligata, cùm ingredi continenter non cessent, eodem tamen vsque in spacio semper reperiuntur: & fracto laboribus corpore, ipsa tamen vitra exigui loci fines progressa non sunt: sic isti quoque cùm assiduè in corporis libidinibus intricentur, in iisque depressi inhærescant, ad spiritus fastigium nunquam euadunt, sed in exhausto cursu in orbem perpetuò incitari feruntur: nempe qui vnà cum corporis concupiscentiis voluptatibusque assiduè agitati rotatique, eodem vnde mouetant, denuo referantur, & propter voluntaris prauitatem ab iniqua, in qua sunt, seruitute nunquam liberentur.] Ad hos sex gradus (vt nobis quidem videtur) præcipua D huius generis acediæ mala retulimus.

In hoc misero statu (quod certè non sine magno timore esset cogitandum) sunt non pauci religiosi sacrarum litterarum studiis occupati, animarum ministeriis ligati, & Prælationibus, ac gubernationis cura detenti: qui cùm ex impurissima intentione litteris, & concionibus, & curæ aliorum vacent, & in his splendidis Ecclesiæ functionibus non diuinam gloriam, sed semetipsos quærant, & supra vires se onerent, & imprudenter effundant, fit vt in via spiritus quotidie magis magisque tepescant. In hos per omnia quadrat illud Iob: Calcatis torcularibus sitiunt] quia sanctis Ecclesiæ ministeriis, quibus spirituales viri profecerunt, & in dies incrementa virtutum augere non desinunt, ipsi peiores & imperfectiores fiunt. Statum suum statum ariditatis vocant, E non tepiditatis: in quo à Domino desolationibus probantur, & consolationibus priuantur, vt toti (quemadmodum ipsi dicunt) lucrandis animabus intendant. Nec aduertunt miseri, se non ariditate probati, sed tepore à Domino seuerissimè permisso castigari, & in statu obscuritatis ac caliginis derelinqui. Nec enim feruor spiritus, & diligens virtutis studium, & cœlitus demissa consolatio, ministeria animarum impedit, sed mirum in modum promouet, & eis efficaciam attribuit. Nam & Apostolis

Psal. 143. n. 15.

Basil. const. monast. c. 9.

Iob 24. n. 11.

& Aposto

& Apostolicis viris non fuit necessaria tepiditas, vt lucrandis animabus, & instruendis ignaris, & gubernandis sibi subiectis, insisterent, sed potiùs feruor illis opus fuit, & magnus feruor, vt sine suo periculo gubernationis, & doctrinæ munus sustinerent. Abeant ergo isti, qui sapientes sunt in oculis suis, & in oculis sapientium stulti, & discant non blasphemare, & potentiæ Domini derogare, quasi ipse illorum miseria & distractione, ad salutem animarum efficiendam indigeat. *Sap.8.n.1.* Immò sciant, Dominum, [qui suauiter omnia disponit,] non gelu, sed igne calefacere, non tenebris, sed sole illuminare, & non tepidis & distractis hominibus, sed feruidis, & animo religiosis, velle animas ad feruorem & opera religionis conuertere. Ne colores suæ tepiditatis inquirant, ne legitimas causas acediæ & pigritiæ prætexant, quas nunquam inuenient, sed vitium hoc pestilentissimum subiectis remedijs abijcere curent.

De remedijs ad extirpandam acediam.

CAPVT XIV.

GRAVIS & difficilis morbus multis, & non facilibus medicaminibus indiget, vt in languida & ad mortem tendente anima nostra curetur: quare nemini molestum videatur, si ad destruendam acediam, grauem ac periculosam ægritudinem multa remedia assignamus: quæ tamen quàm breuissimè referemus.

I. Tu ergo, ô tepide, ô serue male, & piger, qui talentum diuinæ vocationis, quo posses sanctitatem lucrari, in sudario væcordiæ repositum habes, aduersùs hunc languorem remedio assiduæ atque intentæ orationis vtere, quo petas à gelu educi, & à tenebris ac obscuritate liberari. Agnosce te in cœno teporis inhærere, & dic: Infixus sum in limo profundi, & non est substantia:] *Psal. 68. num. 3.* & exclama ad Dominum, ait Augustinus, vt de necessitatibus tuis etiam hîc liberet te. *Aug. in Psal. 106.* Agnosce te in via spiritus consedisse, & dic ad Dominum: Trahe me post te.] *Cant. 1. 3.* Propterea opus habeo trahi, inquit Bernardus, quia refriguit paulisper in me ignis amoris tui, nec valeo à facie frigoris huius currere modò, sicut heri & nudiustertius.] *Bern. ser. 21. in Cant.* Hanc humilem orationem exaudiet Dominus: & educet te de lacu miseriæ & de luto fæcis, & statuet supra petram pedes tuos, & diriget gressus tuos. Et immittet in os tuum canticum nouum, carmen Deo nostro. *Psal. 39. 3.*

II. Meditare seriò & attentè nouissima tua, acerbam pœnam segnibus præparatam, seuerum iudicium negligentibus destinatum, & ineuitabilem mortem, qua gloriosa munera cessabunt, & applausus hominum euanescent. Vide an bonum sit, propter hæc caduca & abiecta in hora mortis scrupulis agitari, & animam periculo damnationis exponi. Nam & gehenna etiam concionatores, & confessarios principum, & Prælatos capit, si hæc ministeria ambitiosè & superbè faciant, & in illis nequiter, & aduersùs Domini mandata procedant. Præcipuè autem magna præmia iustis diligenter viuentibus præparata considera. Hæc enim quia verè magna, & gloriosa sunt, facient te fictam mundi gloriam contemnere, & quia meritum omnis laboris excedunt, facient pro illis non oscitanter, sed feruidè laborare. Atque de huius considerationis fructu hæc scribit Bernardus: *Bern. ser. 3. in Cant.* Sunt qui in studiis spiritualibus fatigari, & versi in teporem, atque in defectu quodam spiritus positi, ambulant tristes vias Domini, corde arente & tædente accedunt ad quæque iniuncta, frequenter murmurant, longos dies, longas conqueruntur & noctes, loquentes cum sancto Iob: Si dormiero, dicam quando consurgam, & rursum expectabo vesperam.] *Iob. 7. n. 4.* Ergo vbi contingit tale aliquid pati; si miseratus Dominus appropiet nobis in via, qua ambulamus, & incipiat loqui de cœlo, qui de cœlo est, necnon & suauitabile quippiam cantare nobis de canticis Sion, narrare etiam de ciuitate Dei, de pace ciuitatis, de æternitate pacis, de statu æternitatis, dico vobis erit pro vehiculo animæ dormitanti & pigritanti læta narratio, ita vt pellat omne fastidium ab animo audientis, & à corpore fatigationem.] Sic ille. His itaque meditationibus te ipsum erudi, ad cor tuum clama, mentem tuam, non tam torpentem quàm dormientem excita, vt scias æternorum desiderio terrena aspernari, & pro fuga magnorum malorum, & ingentium bonorum adeptione omnem ignauiam & torporem depellere.

III. Considera etiam maximè inuisam esse Domino hypocrisim, quam non semel, sed sæpissimè tam seuera increpatione damnauit. Attendite, inquit, à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.] *Luc. 12. 1.* Et, Cùm oratis non eritis sicut hypocritæ. *Matth. 6. 5.* Et, Cùm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes.] Et rursus: Væ peccatori terram ingredienti duabus viis.] *Ibid. nu. 16.* Tu autem hypocrita es, in quolibet teporis gradu consistas. Si enim fictè procedis, & cor habens lupi rapacis, te ouem esse mentiris, id est, si sub habitu & in schola virtutis, lethali peccato sordescis, quis dubitet te hypocritam esse, qui bonus, & castus, & circumspectus appares, iniquus autem, ac turpis, necnon & contaminatus existis. Si verò necdum ad tantum malum peruenisti, sed secundo gradu acediæ ligaris, nullo modo te possumus ab statu hypocritæ eximere; cùm alius sis, & alius appareas, & habitu, ac professione te sæculi contemptorem asseras, vitæ autem actione mundanis & ambitiosis annumeres. Quòd si Dominus seruum iniquum & negligentem [diuidet,] id est, separabit à consortio famulorum suorum, [partémque eius ponet cum hypocritis,] *Matt. 24. 51.* attende tepide qualis erit pars tua, & misera conditio tua, cuius memoria terret Dominus seruos comessatores, & ebriosos, & ab iniuria conseruorum abducit.

IV. Considera, quia nouitij, & idiotæ, & annis atque ætate minores cœlum rapiunt, virtutem obtinent, ad perfectionem ascendunt, & tu senex, & litteratus, & concionator, & aliorum magister, magis in dies per socordiam & ignauiam tuam ab omni virtute, ac puritate discedis: & curis implicitus ac negotiis vanissimis demerotatus, negotium salutis tuæ velut nullius momenti postponis. An non tu es ille stultus, de quo inter alia hæc dicit sanctus Iob: Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius?] *Iob. 5. 5.* Et quidem. Habes enim firmam radicem, quoniam votis religiosis in terra bona status perfectionis plantatus es, & dignus es ab aspicientibus maledici, quia nec altis radicibus, quibus sustineris, nec in qua satus es, optimæ terræ, & bene cultæ, atque rigatæ respondes. Quin potiùs filij tui, hoc est, opera tua, longè sunt à salute, quæ aut propria ipsorum malitia conterit, aut si bona sint, præpostera intentio in porta, nimirum in initio actionis interficit. Messem ergo tuam, id scilicet spiritualis emolumenti, quod colligere debERES, famelicus, hoc est, feruidus comedit, & te præ fame pereunte, ille in mensa orationis apud Dominum epulatur. Vitam tuam rapit fortis armatus, quo diabolus signatus est, cuius monitis & iussis obtemperas. Diuitias quoque tuas, quas scilicet lucrari debueras, sitientes, id est, cupientes perfectionem, ebibunt, & dum ardua

A & tristis manes, illi cœlesti consolatione potantur, & gaudiis spiritus perfruuntur. Si autem causam fœlicitatis illorum, & tuæ infœlicitatis adu ertas, nullam aliam (præter diuinam gratiam omnibus assidentem,) nisi ipsorum in laborando diligentiam, & tuam negligentiam inuenies. Quod Salomon celebri prouerbio patefecit, dicens: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. *Prou. 30. 28.*] O quanta, & quàm pulchra ac magna animalia terræ cauernas inhabitant, & in antris horridis delitescunt, & domos regias adire non curant, at stellio animalculum vile, quia manibus nititur, quia nimirum curat in alia quæque conscendere, in domo regia locum requietionis accepit. Ita multi viri graues, ob insignem doctrinam, & eloquentiam, ac gubernationis peritiam nominati, in imo iacent, B & ob suam oscitantiam in quadam vitæ obscuritate, & in abysso quodam imperfectionum commorantur, cùm tamen stellio, id est, vir ignarus & contemptibilis, quia mundum despicit, & diligenter in omnem virtutem incumbit, arcem Domini, id est, perfectionem, obtineat. Hic intellectus est Beati Gregorij, qui prædictum Salomonis locum his verbis exponit. *Greg. 6. mor. c. 1.* Plerumque aues, quas ad volatum penna subleuat, in vepribus resident; & stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regis ædificium tenet: Quia nimirum sæpe ingeniosi quique dum negligentia torpent, in prauis actionibus remanent; & simplices, quos ingenij penna non adiuuat, ad obtinenda æterni regni præmia virtus operationis leuat.] Qui dexteritatem habet ad sæculi negotia C tractanda, cur hoc negotium suæ salutis omittit, ex quo pendet, vt domus regis, id est, patriæ cœlestis & puritatis vitæ sit habitator.

V. Considera pericula tepidorum, qui sæpe aut in pristina peccata cadunt, aut in maiora dilabuntur; nunquam spiritu crescunt, & eo ipso decrescunt; eos quotidie segnities magis absorbet, scrupulis angit, & inquietudine nimium affligit. Hos quidem non semel pristinæ iniquitates excipiunt, nam praui habitus pullulantes, in antiquos mores & assuetas actiones inducunt. Hos maiora peccata proculcant, quoniam mens non paucis annis mortificatione cohibita, si vincula rumpat, & aquæ appetituum obicem se opponentem diruat, impetuosiùs in immania flagitia decurrit. Hos miserabilis paupertas in eodem statu imperfectionum tenet, & iuxta sanctorum regulam, quòd qui non proficit, deficit; de qua multa superiùs diximus, *Lib. 5. p. v. c.* in deteriorem semper statum impellit. Nec enim virtus in tepidis crescit, quorum vita continens quædam imperfectio est, quæ non cœtus virtutum sed vitiorum adauget. Hos acedia singulis momentis magis ac magis obruit, quia nouis malis, quæ difficiliorem faciunt exitum, & nouis miseriis immergit. Hos scrupuli continuò discruciant, quia somno teporis occupati, nunquam plenè suorum peccatorum grauitatem aduertunt. Hos tandem inquietudo dilacerat; quam enim tranquillitatem habebunt, qui nulli creditori satisfaciunt, & nec Deo, nec Prælatis, nec fratribus, nec sibi ipsis, ex multis, quæ debent, vel vnum exsoluunt? E Nunquam hæc pericula fugies, nisi vincula tepore abrumpas.

VI. Considera vitæ tempus esse perbreue, quod tibi ad proficiendum concessum est, & occasionem se nunc ingerentem, magnam gloriam lucrandi non amittas. Nam & Dominus illos reprehendit, qui tempus sibi ad operandam salutem attributum ignorant. *Ierem. 8. 7.* Miluus in cœlo, inquit, cognouit tempus suum, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iu-

A dicium Domini.] Quodnam est Domini iudicium, nisi lex nobis proposita, & tempus ad quærendam perfectionem datum, quod nos miluis, ac hirundinibus, & ciconiis stolidiores effecti nosse nolumus, & cùm illud instar puncti breuissimum sit, longum & prolixum esse conijcimus? Vereor, ait Bernardus, ne vobis quoque, sed aliter vita ipsa simulatione longitudinis illudere velit, *Bern. ser. de nimia quadam fallacia præsentis vitæ.* non consolationem hinc afferens, sed magis inferens desolationem. Vereor, inquam, ne longiorem sibi vitam superesse quis reputans, & grandem sibi restare autumans viam, obruatur à pusillanimitate spiritus, & labores tantos, & tam diuturnos sustinere posse desperet: quasi verò non secundum multitudinem dolorum suorum in corde suo, consolationes diuinæ lætificent animas B electorum.] Tẽpus ergo breue est, & diuina gratia, ac cœlestis cõsolatio ad labores perferendos nullo modo laboribus ipsis inferior, ne impossibilitatem prætendas, aut nimiam difficultatem esse causens. Agnosce tempus tuum, ne illis sis annumerandus, quibus dictum est: Hypocritæ faciem cœli nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? *Luc. 12. n. 56.*] Expende temporis breuitatem, quia fortè integer annus, aut integer mensis tibi vitæ non superest, & tam breui tempore tam longam socordiam redime; quod facies, si diligenter & feruidè in curationem affectionum tuarum, & in virtutum adoptionem incumbas.

Considera te acedia & tepiditate vinci, quia laborem & afflictionem virtutis metuis, quam tamen C torpendo non excutis, sed pro leuiori fugienda, multo maiorem & molestiorem incurris. VII. Homo natus est ad laborem, inquit sanctus Iob, *Iob. 5. 7.* quin ad dolorem etiam hominem esse natum posset edicere. Omnes enim laboramus, omnes dolemus, nec est à supremo rege vsque ad mancipium abiectissimum, qui valeat se ab hoc duplici onere laboris & doloris eximere. Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras, *Psal. 10. 14.* ait Dauid, quoniam Dominus in actionibus nostris laborem, & in passionibus dolorem agnoscit. Vnde & ipse propheta se bis paratum exhibet, dum canit: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. *Psal. 56. 8.* Paratus quidem erat ad laborandum, atque adeò dicebat: Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam *Psal. 118. 60.* mandata tua. Paratus etiam ad dolorem ferendum. Nam & ego, inquit, in flagella paratus sum, & dolor *Psal. 37. n. 18.* meus in conspectu meo semper.] Nemo igitur est, qui sine labore ac sine dolore viuat; sed si leuissimum virtutis laborem, & suauissimum dolorem subire detrectes, in alium molestissimum ac amarissimum vitiorum incides. De impiis namque dictum est: In *Psal. 72. 5.* labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.] Sed num ideo sine labore, & sine dolore viuunt? Nequaquam. Imò quia in labore hominum non sunt, in labore dæmonum detinentur. Vide enim quod sequitur: Ideo tenuit eos superbia; operti sunt iniquitate & impietate sua. Tu itaque leuissimum hominum laborem fugis, qui est labor virtutis. Quid enim tibi leuius eo, quod non solus sustines, sed tecum Domi- E nus ipse omnipotens portat? Tu etiam suauissimum dolorem reiicis. Quid enim suauius eo, cuius extrema æternæ suauitatis sunt plena? Sed hunc laborem, & hunc dolorem fugiens, superbiæ & iniquitatis labori & dolori ceruicem submittis, qui & cum talento plumbi, & cum gemitibus mortis confertur. Satius est ergo in feruore spiritus vtiliter laborare, quàm in tepiditate mentis maiore, ac prorsus inutili, immò & noxio labore torqueri.

VIII. Considera quanta beneficia receperis, quantis

debitis astringaris, pro quorum minimo nunquam poteris respondere. Omnia enim in te collata beneficia, debita tua sunt, quibus Dominus sibi te fecit debitorem. Omnia etiam beneficia aliena, debita tua sunt, quia ita aliis dantur, vt ex illis non modicum emolumentum accipias. Denique quicquid est in cælo, quicquid est in terra, quicquid est subtus terram, id totum debitum tuum est, quia nihil cogitare poteris, quod non te erudiat, aut moneat, quod non te, vel ad fugam mali, vel ad boni prosecutionem instiget. Si tot tantaque debemus, & nihil persoluimus, quis, vt verbis Bernardi vtar, amplius grunniet, dicens: Nimium laboramus, nimium ieiunamus, nimium vigilamus, cùm nec millesimæ, immò nec minimæ parti debitorum suorum valeat responderet?] Quis non acediam & torporem excutiat, vt si non ad æqualitatem (id enim fieri non potest) saltem ad humanam possibilitatem, vel minimo debito satisfaciat, & tantis beneficiis gratus existat?

Bern. ser. de quadrup. debito.

IX. Virorum spiritualium vitam, moresque considera, eorum feruorem in rebus diuini cultus, & diligentiam in virtutibus exercendis expende, quæ tibi segniter viuenti non modicum ruborem inicient. Ad id hortatur te Salomon dicens: Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam: quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat.] Formica hominem prouidum, & in negotiis gerendis strenuum Ægyptiis significabat: & apud Hieronymum, aut Bedam, diligentem operarium significat, qui in præsenti vita, velut in æstate fructus iustitiæ, quos in æternum recipiat, sibi recondit. Iuxta quam interpretationem formica, duce, præceptore, ac principe carens, virum mihi sæcularem indicat, (& ego aliquos tales vidi) qui sine directione spiritualis magistri, & sine magnis adiumentis, quibus nos in vita religiosa perfruimur, viam spiritualis conuersationis arripuit. Hic quia solerter vitiis extirpandis, & virtutibus inserendis intendit, citò proficit, & non semel viros religiosos excedit. Si huiusmodi hominem apud te habes: & fortè habes, & ei tanquam magister rationem procedendi præscribis, illius vitam attentè considera, & videbis quàm acriter tuam segnitiem reprehendat. Ipse quidem in corde suo omnium se minimum reputat, ore tibi omnia sua interiora pandit, & te velut præceptorem interrogat: signis ex corde profectis tibi vitam religiosam profitenti se submittit. At vita eius clamat, & te acriter increpat, & dicit: Vsquequò piger dormies? Quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus.

Prou. 6. 6 7.8.

Beda ad c.6. Prou.

Prou. 6. 9.10. 11.

X. Quære adiutorium aliorum, qui te à somno acediæ suscitent, torporem tuum Prælato detege, qui te monitionibus vrgeat; patri spirituali manifesta, qui te viam feruoris doceat: fratri, qui ob suam prudentiam & probatam virtutem dignus sit, vulnus teporis aperi, qui spirituali colloquio, tanquam salubri medicamento, aliquod leuamen afferat. Super omnia verò Domini adiumentum exposce. Effunde apud illum cor tuum, & miserias tuas non sine profusione lacrymarum edicito, & suscitari te ab illo, qui suscitat mortuos, & trahi fortiter postulato. Cùm te torpore, acedia, vel tædio affici sentis, inquit Bernardus, noli propterea diffidere, aut desistere ab studio spirituali, sed iuuantis require manum, trahi te obsecrans sponsæ exemplo, donec denuo suscitante gratia factus promptior alacriórque curras, & dicas:

Bern. ser. 21. in Cant.

A Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.] *Psal. 118. 32.*

XI. Ne fugias, ne à cœpto desistas, neve studia spiritualia intermittas, sed potiùs etiam sine alacritate, immò & cum tristitia in eorum continuatione progreditor, & aliquid noui ad te magis vincendum adiicito. Ad vincendam namque luxuriam celeris fuga necessaria est, & ad proterendam acediam, nihil valet corporis fuga, sed animosa hostis aggressio. Experimento probatum est, inquit Abbas Moyses apud Cassianum, acediæ impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.] Et in hoc vitium, si in aliquo, summè necessaria est illius præcepti sancti Iacobi custodia: Resistite diabolo, & fugiet à vobis.] Qui enim tristitiæ & torpori resistit, & B se ipsum vrget, & iam sanctis meditationibus, iam Prælati monitionibus, iam vim sibi inferendo, se ad laborem adigit, post modicum spatium acediam fugisse, & pristinum feruorem, ac mentis alacritatem venisse animaduertit.

Cassian. lib. 10. c. 25.

Iacobi 4 7.

XII. Præsentissimum tandem acediæ remedium, si iam callum obduxerit, est illud Dauidis: [Ego dixi, nunc cœpi,] & vitam nouam, & ab omni tepore alienam incipere. Persuade ergo tibi non minùs difficile esse ab inueterato tepore ad feruorem redire, quàm à peccato ad gratiam resurgere: & quia illud opus Dei est, sicut est istud, enitere à Domino eisdem omnino mediis, ac primam conuersionem, impetrare. A negotiis & occupationibus, etiam vtilibus per aliquod tempus te abstrahe, considera vias tuas in C amaritudine animæ tuæ; causas ac initia præsentis paupertatis aduerte: fasciculum tuorum peccatorum collige, illum per sincerissimam confessionem in sanguine Christi submerge: Deinde quasi denuo lotus, ad occasiones te polluendi & maculandi ne redeas, sed studiis spiritualibus sine vlla intermissione diligenter insistas. Hæc namque sunt, quæ dispersiones nostras colligunt, pigritiam fugant, & ignem pristini ardoris accendunt.

Psal. 76. 11.

De vitio inanis gloriæ, ac de ipsius gradibus.

CAPVT XV.

D INANIS gloria est immoderatus appetitus laudis humanæ. Nam ab appetitu laudis moderato, & rectæ rationi consono, omne vitium vanitatis excluditur. Est autem appetitus laudis moderatus, cùm quis ex bonis operibus laudem, & approbationem à Deo quærit, cui soli placere studet. Hoc namque laudis desiderium tanquam nullo modo virtuti contrarium, concedit Paulus, cùm ait: Qui gloriatur, in Domino glorietur: (id est, non à se,) neque ab hominibus, sed à Deo bonorum operum approbationem exquirat.] Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.] Nec etiam laudis appetitus metas rationis excedit, si ab hominibus ob finem bonum laus quæratur, vt scilicet E ipsi laudatores in virtute proficiant, pusillus animetur, & Deus in suorum seruorum virtute laudetur. Nam & id ipse Dominus approbat dicens: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.] Tunc ergo laudis appetitus vitiosus est, & inanis gloria vocatur, cùm non vera laus, nec vera gloria, ac manifestatio coram proximis, sed vana quæritur. Quam reprehendit sanctus Dauid illo versu: Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis

2. Corin. 10. n. 17.

num. 18.

Matth. 5. n. 16.

Psal. 4. nu. 3.

mendacium?

A mendacium?] Est autem laus inanis & gloria vana, quam de te, quæ non est, vt de virtute, quam non habes, aut de rebus vanis nec laude dignis, aut à solis hominibus, prout fallibiles sunt, aut propter se ipsam, & non propter Dei gloriam, aut proximorum salutem captare contendis. Atque hoc vitium prohibet Dominus ore Pauli, cùm inquit: Nolite fieri inanis gloriæ cupidi.] Et in Pharisæis vehementer reprehendit: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab innicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?] Et Psalmographus eius impietatem expressit illis verbis: Quoniam Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.] Inanis gloria facit, vt immoderatè hominibus placere cupiamus; vt toti B ab eorum ore ac sententia pendamus: vt nominari & laudari appetamus: vt vltra vires & talentum nobis datum nos extendamus, & sic in mille inquietudines, & inconuenientia præcipitemur. Hæc bonam opinionem vltra meritum amat, virtutem necdum adeptam ostendit; zelum honoris diuini, & sanctam ad reprehendendum libertatem fingit: de nobilitate se iactat; humilia ministeria licèt necessaria respuit, honorabilia munera, & familiaritatem nobilium concupiscit. Hæc hominem vanum impellit, vt curet subtilis lector, feruidus concionator, solicitus prælatus, & orationi, ac rebus spiritualibus addictus apparere, & vt non in veritate ac rerum substantia, sed in vmbra, & simulatione suam fœlicitatem constituat. C Hæc denique laudem, quam appetit, etiam cum spiritualis vitæ detrimento, cum religionis damno, cum fratrum scandalo, & cum animæ periculo manifestò conquirit. Quare Basilius rem fœdissimam pulchris & accommodatis epithetis voluit depingere. Fugiamus, inquit, inanem gloriam, dulcem spiritualium opum spoliatricem, iucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum, blandissimam bonorum nostrorum deprædatricem, eandémque mellis illitu, fraudis suæ veneni coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod opinor ea de causa facit, vt vitio se illi auidiùs ingurgitent, nec vlla illius expleantur satietate.] Si hac peste te sinas illudi, pro certo scias te mundanum esse, & sæculi amatorem existere. Quicunque autem voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur.] D Paulatim iste se à Domini obsequio subducit, dicente Paulo: Si adhuc hominibus placerem (id est, placere studerem,) Christi seruus non essem. Qui verò Christo seruire renuit, consequens est vt mundo seruiat, & præmium mundi, nempe confusionem, accipiat.

Galat. 5. num. 26. Ioan 5. n. 44. Psal. 52. 6. Basil. const. monast. c. 11. Iacob. 4. 4. Galat. 1. 10.

Inanis gloria non vnam tantùm causam nanciscitur, sed ex multis, atque interdum contrariis (quod mirum est) nascitur. Aliquando enim ex prauis operibus, aut ex vanis actionibus, quod proprium iniquorum est: aliquando verò ex bonis virtutum studiis, quod est proprium bonorum, vanam laudem & gloriam quærimus. Illorum imaginem gessit Absalon, de quo hæc legimus: Porro Absalon erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulum, qui est in valle regis; dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit E monumentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom vsque ad hanc diem.] Superbus adolescens, titulum, id est, statuam marmoream, erexit, quæ ipsum illustrem faceret, & memoriam suam apud homines custodiret. Sic multi in operibus mortuis, inutilibúsque laborant, primogenita ex bonis per furtum ablata instituunt, & amplas domos ædificant, vt se apud homines celebres reddant. Istorum verò mores induunt

2. Reg. 18. 18.

A ieiunantes, orantes, eleemosynas facientes, & prædicantes propter hominum laudes, de quibus dictum est: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.] Vtrosque autē monet Cassianus, sic scribens: Ideóque per sapientissimum Salomonem monemur: [ne diuertaris ad dexteram, neque ad sinistram,] id est, ne tibi de virtutibus blandiaris, & dextris successibus ac spiritualibus extollaris, nec deflectens ad sinistrum tramitem vitiorum, secundùm Apostolum gloriam tibi ex eis in tua confusione conquiras. Nam cui sub specie succinctæ vestis, & nitidæ cenodoxiam, id est, inanem gloriam, non potuit diabolus generare, pro squalida, & inculta, ac viliore, conatur inserere.] Sed ex quibus bonis operibus solet inanis gloriæ pestis emergere? Profectò ex omnibus, quæ ali- B quam speciem virtutis habent, solet ob nostram cæcitatem generari. Et sicut omnia virtutis opera, licèt valde inter se diuersa, in boni ratione conueniunt, ita vniuersa huic vermiculo, qui edaciùs bonitatem corrodit, exposita esse noscuntur. Nascitur inanis gloria ex ipsa victoria atque extinctione vitiorum. Nam à sex prioribus vitiis cenodoxia, & superbia penitus dissident, ait Cassianus, nec simili cum eis societate fœderantur. Siquidem non solùm nullam ex illis occasionem suæ generationis accipiunt, sed etiam contrario modo atque ordine suscitantur. Nam illis euulsis hæc vehementiùs fructificant, & illorum morte viuaciùs pullulant, atque succrescunt. Vnde etiam diuerso modo ab his duobus vitiis impugna- C mur. In vnumquodque enim illorum sex vitiorum tunc incidimus, cùm à præcedentibus eorum fuerimus elisi: in hæc verò duo victores, & vel maximè post triumphos periclitamur incurrere.] Nascitur inanis gloria ex omni exercitatione virtutum. Vnde pulchrè Climacus ait: Vidi plurima, variáque virtutum germina ab aliquibus plantari, & ex inani gloria, tanquam ex cloaca & cœno irrigari, & ex ostentatione circumfodi, atque ex laudibus humanis stercorari, quæ tamen translata postmodum in desertum solum, id est, in locum laudationibus vacuum, confestim exciccata sunt.] Nascitur tandem inanis gloria, & quidem præcipua ex his operibus, quæ apud homines splendorem habent, & vtilia ac fructuosa iudicantur, vt ex ministerio prædicationis, ex munere prælationis, atque ex functione proponendæ do- D ctrinæ. Sicut enim arbor (vt simili Gregorij vtar) quò altiùs ad superiora surrexerit, eò ventorum vim vehementiùs sentit; sic quò plus quis maioribus operibus attollitur, eò ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Et Cyprianus ait: Si opera virtutum foras exierint, rarus est qui humanum iudicia conspuat, & laudes humanas contemnat.] Vide igitur magnum malum, ac summopere cauendum, quod bonis operibus roboratur, & nisi circumspectissimos, ipsa perfectionis acquisitione succrescit.

Matt. 6. 16. Cassian. li. 11 c. 4. Prou. 4. nu. 27. Philipp. 3. 7. Cassian. coll. 5. ca. 10. Clim. ca. 9 grad. 2. Greg. 12. mor. c. 5.

At vestigemus quem inanis gloria ascensionis ordinem teneat. Mentem principio sub velamine alicuius boni prætextus aggreditur: quia nimirum oportet placere hominibus, vt eos Domino lucre- E mur: neque enim si nos contempserint, quam illis proponimus, doctrinam suscipient. Itémque gloriam Domini non parum ex nostra pendere, quem bonæ vitæ ostensione laudamus, & alios, qui nos vident, aut audiunt, ad eius laudationem accendimus. Hoc colore mentem ingressa, personam deponit, & palam falsam dulcedinem obiicit, ac pulchrum esse, & homine dignum apud alios nomen, & authoritatem habere, suadet. Nam honos, inquit, & laus virtutem sequitur. Æquum est ergo, vt tu, qui virtute, & litteris polles, honoribus & laudibus cumuleris.

Nemo

Matth. 5. 15.

Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.] Et Dominus te lucernam suam igne zeli animarum inflammauit, talentis naturalibus illustrauit, & aptum ad proficiendum aliis effecit. Quis credat id factum esse vt in obscuro lateas, & non magis vt apud alios nominis celebritate clarescas? His & similibus dictis gloria vana animam ad sui amorem allicit, quam animaduertens sibi deuinctam, hoc ordine, & subiunctis gradibus ab omni decore virtutis euertit.

Primò, opera bona, & studia spiritualia ad captandam hominum laudationem inflectit. Et ex oratione, ex silentio, ex amore cellæ, ex ieiunio, ex inculta veste, & ex aliis huiusmodi miser homo authoritatem apud homines, & viri spiritualis existimationem venerari curat. Scis enim in hac communitate, cuius institutum professus est, solos spirituales viros diligi & honorari, alios verò haberi contemptui. Honor ergo mihi apud istos virtute comparandus est; quam si priùs non consequar, aut saltem externa actione non præferam, honorem concupitum habere non potero. Est hic vnus ex illis, de quibus inquit Oseas:

Osea 8. 7.

Quia ventum seminabunt, & turbinem metent.] Quid enim nisi ventum seminans, qui in bonis operibus, ob ventum, id est, ob inanem honorem, factis, elaborant? Et quid nisi turbinem metens, qui non aliquid solidum, sed humanas laudes, id est, occasionem superbiendi, recondent? Irridet eos Dominus per Amos, dicens: Et sacrificate de fermento laudem, & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate, sic enim voluistis filij Israel.] Nam, vt Gregorius meditatur, panem fermentatum aduersùs legem offert, qui virtutis opus ob laudem humanam exercet. Putat se oblationem pacificam, ac Deo placentem obtulisse, & de eo superbè se iactat, cùm tamen huiusmodi oblatio inani gloria corrupta, Domino, cui offertur, inueniatur iniusta.

Amos 4. n. 5.

Greg. ho. 22. in euang.

Secundò, isti inani gloria possessi, ad aliquem gradum honoris euecti, mirum est quantum in eo sibi complaceant, & quanta inepta & præter ordinem faciant, vt nominati sint apud alios, & famam ac gloriam acquirant. Si doctores, & litterarum professores sunt, nouas opiniones excogitant, & peregrinas doctrinas inueniunt, quas suos auditores doceant, & à via sentiendi trita & probata ab antiquis auertant. Si concionatores res curiosas auribus mundanorum placentes, non corda compungentes, loquuntur, pro diuinis Scripturis fabulas poetarum, pro dictis sanctorũ, nescio quas sententiolas philosophorũ, pro rationibus, quæ vitia destruant, curiositates, quæ vitiis conniueant, exponunt. Si Prælati, propria domus deserunt, vt aliena curent, omnibus negotiis ciuitatis se ingerunt, magnates inuisere, & ab eis visitari appetunt, ampla & paupertatem oppugnantia ædificia aggrediuntur: videntúrque illos imitari, qui dicebant:

Gen. 11. 4.

Venite, & faciamus ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in vniuersas terras.] His, & aliis huiusmodi, quæ splendorem apud homines habent, laudem & famam sibi aggregare nituntur; quòd si virtus sordeat, si profectus damnum sentiat, si tepor irrumpat, si diuina communicatio se subtrahat, dummodo non desit illis aura popularis, nihil curant.

Tertiò, hi sæpe inuiti personam authoritatis deponunt, aut successore ad munus prælationis instante, aut ætate, aut aduentu doctoris, aut eloquentioris, cui cedendum est, omnino poscente. Tunc quis explicet, quanta tristitia absorbeantur, quanto dolore obruantur, quàm implacabilibus indignationis stimulis crucientur? Putant, alium, qui in munere illis successit, sibi gloriam præripuisse: illum ergo animo auersantur, illum temerariè iudicant, illum toruis oculis intuentur. Eius facta verbis dilacerant, bona in malam partem interpretantur; mala, si quæ sint, exaggerant, & dum aliud non conceditur, ex fratris dedecore sibimetipsis honorem aliquem & gloriam decerpunt. Quid si ad ordinem, redactis obedientia ordinarias illis aliorum subditorum occupationes indicas? Quid si ad humiles, aut nõ nimis honoratas functiones applicet? Tunc cũ indignatione illas omnino respuunt, de prælatis talia præcipientibus conqueruntur, ea sibi ob inuidiam, aut odium, vel ad contemptum demandata vociferantur. Eligunt omnino potiùs otiosi & desides manere, quàm rebus humilibus, sed vtilibus, & sibi quàm maximè ad vincendam superbiam necessariis occupari.

Quartò demum, Qui iam in hypocrisim, iactantiam, & nouitatum præsumptionem antea corruerunt, ab honorifico munere, aut dignitate deiecti, labuntur in alias deteriores inanis gloriæ progenies, quas simul cum prædictis Gregorius enumerat. Fiunt enim inobedientes, qui suorum prælatorum iussa contemnant, contentiosi, qui verbis se excusent, & ea ineptè sibi mandari defendant; pertinaces, qui nullo modo amicis bona suadentibus credant: discordes, qui ab aliorum sensu & voluntate se separent, & in domo charitatis iras & inimicitias seminare non metuant. Ex his omnibus apparet, inanem gloriam Prosper Aquitanicus quàm pulchrè descripserit. Est, inquit, vanitas, inflata quædam circa delectationes varias animi languentis affectio, potiendi honoris auida, simul & nescia: morbo excellentiæ inanis afflata, caua, morbida, turbulenta, animorum leuium domina, malè fundatis omnibus blanda, repugnantibus fumea, capiendis seductoria, captis inuicta, simulatio quædam virtutum, anima vitiorum, fomes carnalium delectationum, labes morum, apperitio dignitatum, dulcis miseris, amara perfectis, periculosa dubiis, imperiosa subiectis, infirma fundatis; facilè captiuat incautos, captiuatos oblectat, ambitiosos vexat, angustos inflat, inflatos humiliat: cui seruiunt tumidi, sub qua iacent elati, quam inueniunt perditi, ad quam currunt lapsuri, in qua sibi videntur stare iam lapsi.] Ecce vanitatis elogia à Prospero copiosè descripta, quæ nulli alij vsui vtilis inuenitur, nisi vt quæsita perdat, & hominem sterilem & infrugiferum reddat. Ponite corda vestra super vias vestras,] dicit Dominus per Aggæum prophetam. Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti, & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.] Ecce quomodo inanis gloria quæsita perdat: sacculum enim pertusum est cor intentionis prauitate diruptum, quod ex labore suscipit, sed ex vanitate meritum quod susceperat, statim amittit. Et Oseas ait: Radix eorum exsiccata est; fructum nequaquam facient.] Vide etiam quomodo eadem pestis vanitatis cor infrugiferum reddat. Nam quia radix bonæ intentionis arescit, consequens est, vt vtilitas ex labore bene viuendi, fructúsque deficiat. Hoc ergo vitium, quod nos bonis spoliat, omnino fugiamus, & rationem pugnandi aduersùs ipsum nunc legentibus demonstremus.

Greg. 9. mor. c. 13.

Prosper 3. de vita contem. c. 10.

Aggæi 1. 5. 6.

Osea 9. 16.

De remedijs aduersus inanem gloriam.

CAPVT XVI.

DVERSVS inanem gloriam, attentam meditationem, qua intellectus cœlesti lumine illustratus, eius vilitatem considerat, multum putamus habere roboris atque virtutis. Sicut enim qui in introitu portæ subitò leonem in se irruentem aspiceret, primò quidem aspectu paueret, & timore prosterneretur, at statim facili negotio contemneret, quem videret non esse viuum, sed peritissimè statuarij arte confictum: ita qui laudem humanam statura magnam, atque mirabilem conspicit, eam primo B intuitu, amore & pretio dignam conijcit, sed si introrsus inspiciat, eam vt verè fictam, & sola figura laudis constantem spernit. Quid ergo inanis gloria sit, & quæ mala pariat; penitiùs meditemur, & facile erit cum diuina gratia eius ostentationem irridere, & falsum splendorem aspernari.

I. Considera igitur, qui huius vitij impugnatione torqueris, quid sit inanis gloria, quoniam non vera sed vana & picta gloria est. Si autem aurum pictum, aut sceptrum regis delineatum, aut diadema imperatoris, arte pictoris effictum nullius pretij esse cogitas; quare gloriam pictam, & vmbratilem, & omni substantia vacuam tuo amore ac tuis laboribus dignam C existimas? Quòd autem ista gloria sit vana, ipsum eius nomen significat. Neque enim absolutè gloria vocatur, neque vera, sed inanis & vana gloria dicitur. At si ipsa vana est, & seipsam inanem & fictam prædicat, vide tu, si sapiens eris, dum vanitatem non se occultantem sub tegmine veritatis, sed palàm se ostentantem, insequeris? Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum, (inquit Ecclesiasticus) sic & qui attendit ad visa mendacia.] Si ergo stultus est, qui nititur vmbram & ventum comprehendere, tu sapiens eris, qui meritis tuis gloriam mendacem niteris comparare? Hanc inanis gloriæ vanitatem Chrysostomus duobus similibus pulchrè depinxit. Nihil, ait, hominum gloria vilius. Dic enim mihi, si paruos si videas puerorum multitudinem, lactentium D dico, numquid ab eis gloriam concupisces? Sic erga cunctos homines disponaris propter gloriam. Idcirco cenodoxia dicitur. Nonne vides personas, quas in scena versantes induuntur, quàm sint pulchræ quidem, quàm verò splendidæ, quàm ad extremam pulchritudinis perfectionem effictæ? Potes mihi talem aspectum in veritate monstrare? Nequaquam. Numquid vnquam eorum amore captus es? Non. Quare? Quia vacuæ sunt, & imitantur pulchritudinem, pulchritudo tamen non sunt. Similiter & gloria inanis est, & gloriam quidem imitatur, non est tamen gloria. Illa sola manet, quæ naturalis est, quæ intrinsecus. Hæc autem quæ extenùs superinducitur, occultat quidem sæpe deformitatem, occultat autem E apud homines, & vsque ad vesperam, dimisso autem theatro, sublatisque personis, vnusquisque quod est, hoc apparet. Itaque ne tanquam in scena, & simulatione veritatem obeamus.] Hæc ille. Inanis ergo est, qui inanitatem sequitur, & qui pro vanitate veritatem derelinquit.

Eccl. 34. 2.

Chrysost. hom. 43. ad popu. Antioche. to. 5.

II. Considera vanam gloriam vanam esse, sed non vana, immò vera, & maxima mala in eam diligentem inducere. Ipsa namque fur est, qui hominem omnibus diuitijs, id est, mentis, spoliat. O quanti hinc emigrant, putantes merita secum multa portare, qui eo quòd in suis ieiunijs, & concionibus, & A alijs laboribus hominum laudem quæsierunt, se apud Dominum mendicos & vacuos inuenient. Quibus dicetur: Filij recepistis bona in vita vestra,] quia humanas laudes assecuti estis, quas tanta auiditate quærebatis. Hæ vestra præmia rapuerunt, & instar latronum opibus vniuersis spoliarunt. Quasi latrunculus quippe est, ait Gregorius, appetitus laudis humanæ, qui rectò itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis, educto gladio, gradientium vita trucidetur. Cùmque propositæ vtilitatis intentio ad studia priuata deducitur, horrendo modo vnum idemque opus culpa peragit, quod virtus inchoauit.] Dicitur autem idem opus à virtute vitióque prodire, quoniam eadem materialis actio secundùm B vnam partem malitia inficitur, & secundùm aliam virtute decoratur. Quæ licèt secundùm esse naturæ vna sit, at ad mores nostros relata duplex actio est, quarum vna à veritate bonitatem, altera verò à vanitate malitiam participat. Ipsa etiam inanis gloria vermis est, qui radici arboris, id est, intentioni nostræ actionis applicitus, eam destruit atque corrodit. Et quemadmodum vermiculus ille paratus à Domino [ascenso diluculi percussit hederam] Ionæ, quæ humanam fœlicitatem significat, & statim exaruit: ita vermiculus iste gloriæ vanæ, non à Domino, sed ab hoste humani generis aduectus percutit studia hominum, vt, quod ad meritum attinet, statim arescat, & pereant. Ipsa denique est velut enorme adulte C rium, quo audax homo non iam sponsam alterius hominis, sed Dei sponsam constuprare contendit. Gloria enim quasi sponsa Dei est, quam ipse sibi reseruat, cùm tamen omnia alia nobis misericorditer ac largè concedat. Gloriam meam, inquit, alteri non non dabo, & laudem meam sculptilibus.] Sed quid dicit homo scelestus & omnium procacissimus? Et ego eam mihi contra Domini voluntatem vsurpabo? Non ita sit, nemo tam immane scelus aggrediatur; quoniam Dominus zelauit gloriam suam, & eam à manu superborum eripiet, eos verò in sempiternam ignominiam deijciet. Pacem ipse nobis concedit; nam & Angeli cecinerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.] Pax itaque sufficiat nobis, quæ ipse est. Nam & ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum:] ipsi autem, qui solus D dignus est gloria, omnis laus, omnis gratiarum actio, & vniuersa gloria relinquatur. Golia prostrato, inquit Bernardus, lætatus est populus, pace recepta: sed Dauid singulariter extitit gloriosus. Iosue, Iephthe, Gedeon, Samson, Iudith quoque quanquam fœmina, gloriosè in diebus suis triumpharunt de hostibus: sed pace cum gaudio fruentibus cæteris, nemo eis communicauit in gloria. Iudas Machabæus multis & ipse inclytus victorijs, cùm frequenter exultanti populo pacem fortiter pugnando tribuisset, nunquid gloriam quandoque est partitus alicui? Denique & facta est, inquit, non gloria, sed lætitia magna in populo.] Quid minus ab his omnibus cōditor omnium fecit, quominus & ipse debeat gloriari singulariter: E Solus cuncta creauit, solus de hoste triumphauit: solus captiuos liberauit; & socium habebit in gloria? Et brachium, inquit, meum auxiliatum est mihi.] Item: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum.] Quid ergo mihi cum victoria, si nec in prælio fui? Impudentissimè mihi arrogo vel gloriam absque victoria, vel victoriam sine pugna. Sed [suscipite montes pacem populo,] pacem suscipite nobis, non gloriam, ipsi soli eam seruantes, qui solus & pugnauit, & vicit.] Hæc & multa alia pulchrè Bernardus, ex quibus perspicuè docet intolerandum

Luc. 16. 25.

Greg. 9. mor. c. 13.

Iona 4. 7.

Isa. 42. 8.

Luc. 2. 14.

Ephes. 2. 14.

Bern. ser. 13 in Cant.

1. Macha. 4. n. 58.

Isa. 63. 5.

Ibid. n. 3.

Psal. 71. n. 3.

malum

A malum esse non nobis debitam gloriã appetere: quæ homini data omnino vana est, Deo autẽ applicita, qui est author omnis boni, & vera inuenitur & debita.

III. Considera tuam miseriam, ac vilitatem, & quòd nihil ex te boni habeas, sed si aliquid bonitatis, aut virtutis in te est, id omne ex Deo quasi mutuatum possideas. Sicut autem ridiculum esset, si homo pauper de veste sibi ad horam mutuata gloriaretur: ita omnino vanum & stultum est, si de bonis tibi mutuò & quasi precariò concessis, gloriam & laudem datori debitam enitaris acquirere. Quod ad te pertinet, frater, vas vacuum es, aut vas contumeliæ, quod tot ac tanta impleuere peccata; si verò Deus euacuatis delictis te suis donis repleuit, & vas in honorem effecit, quid de alieno bono te iactas, & non benefactori tuo omnem gloriam ac laudem ascribis? B *Psal. 90. n.6.* Inanis gloria est illa sagitta, cuius meminit Dauid, [volans in die] cui, authore Bernardo, consideratione nostræ vilitatis, ac opposito scuto veritatis, resistimus. *Bern. ser. 6. in Psal. qui habitat.* Difficile prorsus, ait, homo verbis laudantium abduci poterit, altum sapere, si se intus ad lucem veritatis solicita consideratione discutiat. Nonne si propriam cogitat conditionem, dicturus est sibi: Quid superbis terra, & cinis? Nonne si propriam consideret corruptionem, fateatur necesse est, quoniam non in eo bonum? Sed & si fortè aliquid habere videtur, non inueniet puto quod respondeat Apostolo dicenti: *1. Cor. 4.* Quid habes, quod non accepisti?] Et alibi: Qui stat, videat ne cadat.] C *1. Cor. 10. 12.* Postremò si fideliter computet, facile illi erit aduertere, *Luc. 14. n.31.* quòd nec cum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se,] & omnes *Isai. 64. n.6.* iustitias suas tanquam pannum menstruatæ reputari.] Veritate itaque vanitas destruatur, qua homo conuictus illi soli gloriam velit, cui dictum est: *1. Paral. 29.11.* Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus: cuncta enim, quæ in cœlo sunt, & in terra tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.]

IV. Communia solùm oculis aliorum ostende, specialia verò dona, aut exercitia libenter absconde: his enim præcipuè vermis inanis gloriæ pascitur, his selectioribus cibis, nisi occultentur, sæpe reficitur. *Matth. 6.3.* Nesciat, inquit Dominus, sinistra tua, quid faciat dextera tua.] *Ambr. 1. officio. c. 30.* Non de corpore loquitur, inquit Ambrosius, sed etiam vnanimus tuus frater tuus, quod facis, D nesciat, ne dum hic mercedem quæris iactantiæ, illic remunerationis fructum amittas.] *Chrysost. hom. 19. in Matt.* Et Chrysostomus: Si possibile est te ipsum quoque ignorare quod facis: sit tibi hoc prorsus in studio: non vt opinantur quidam ab iniustis tantùm hominibus misericordiæ opus voluit abscondi; cunctos enim iussit omnino celari.] Quod autem Dominus ore docuit, etiam actione compleuit. Curato namque leproso, dixit ei: *Matth. 8.4.* Vide nemini dixeris, sed vade: ostende te sacerdoti.] Et mysterium transfigurationis celari præcepit. *Matth. 17. n.9.* Nemini, inquit, dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.] Et non semel aliàs se ipsum abscondit, non quòd in seipso, sed quòd in E nobis membris suis, inanem gloriam timeret. Timeamus & nos, quod ipse ad nostram eruditionem vitauit, & prout fieri poterit, enitamur abscondi. Dum enim diligenter curamus nesciri ab hominibus, paulatim concupiscentia laudis euanescit, & animus conscientiæ testimonio gaudens, à solo Deo suorum operum approbationem requirit.

V. Occasiones inanis gloriæ ac laudum humanarum declina, & quicquid apud homines speciosum est, si poteris, fuge, vt vilioribus ministeriis intendas. A Lirum multis etiam spiritualibus tibi dicturus sum, A sed tamen verum, cuiusque, conscientias ipsorum, qui admirantur, testes adduco. Fuge Prælationis munera; si verò absque nota inobedientiæ aut pertinaciæ non poteris, cæteris paribus Prælationem minoris honoris, minoris cœnobij, pauciorum subditorum tibi elige, in qua minus sit quod plausus hominum & vana gloria surripiat. Saluator noster cum gloria ac triumpho Ierosolymam ingressurus, vt se victorem mortis & peccati, ac spontaneum passionis susceptorem ostenderet, vide quem triumphum, quam gloriam elegerit. Non currum superbè paratum, non equum pulchrè phaleratum, sed vile iumentum Apostolorum vestibus coopertum ascendit: *Matth. 21.n.7.* non reges aut principes sæculi, sed pauperes piscatores sibi comites sociauit: non Scribarum, & Pharisæorum, ac B nobilium copiam, sed puerorum, & vilium hominum turbam sibi obuiam venire præcepit: non aulæa ex auro, ac tapetia ex serico, quibus parietes, & pauimenta obtenderentur, sed ramos palmarum & oliuarum, qui omnibus ad manum erant, requisiuit. Denique talis ingreditur, vt vaticinatus sit Isaias: *Isaia 62. 11.* Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus *Zach. 9. 9.* sedens super asinam, & pullum filium subiugalis.] Triumphus quidem illi necessarius erat, vt amorem eius, qui voluntariè ibat ad mortem, & fructum suæ passionis disceremus. At attende quàm modestum triumphum, quàm humilem gloriam assumpsit. Ita & tu, si omnino aliis imperaturus es, obedientia ac maiorum iussione poscente, quod in te fuerit, hu- C miliorem prælationem, & quam alij litterati, & graues viri forsitan erubescerent, libentiùs admitte. Idem de aliis huiusmodi sit iudicium. Concionaturus es? ea loca, & conciones acceptiùs suscipe, quæ non maiorem honorem & laudem nobilium, sed maiorem animarum vtilitatem promittant. Docturus es? Eam cathedram tibi accommodatiorem habe, quam non tam illustrissimæ academiæ splendor, & Scholasticorum frequẽtia, quàm humilitas, & modestia nobilitet. Sic gloriam in gloria fugiens, & ex occasionibus vanitatis humilitatem, & tui despectum aucupans, te ad despiciendam laudem humanam, & diuinam solùm voluntatem explendã aptabis. Quæres in sublimi positus locũ infimum, & inter laudes humanas, solam diuinam laudem cõcupisces. Dicésque fiducialiter ad Dominum illud Esther: Tu D scis Domine necessitatem meam, quòd abominer *Esther 14.16.* signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ.]. Si hæc potueris in veritate dicere, magnã victoriã ex inani gloria reportasti.

VI. Omnia quæcunque feceris, siue magna, siue parua, actuali intentione propter diuinam gloriam & laudem exequere, & non tuum nomen celebrari, sed diuinum laudari ac glorificari constitue. Nam hæc rectissimorum desideriorum iteratio, & intentionis rectificatio plurimum valet ad inanem gloriam in occasionibus irridendam. In Leuitico Dominus quinque sibi præcepit offerri, panem, & vinum, *Leuit. 2. à n.1.* quibus vescimur, & potamus: sal & oleum, qui- E bus alimenta condimus: thus, quo non semel ad medicinam vtimur. Quod præceptum magnam habet animæ nostræ eruditionem, vt scilicet omnia in honorem Domini offerenda esse designet. Medicina mortificationis, sal sacramentum remissionis, cibus sanctæ ac studiosæ actionis soli omnium creatori consecretur, & non ob laudem nostram, sed ob eius laudem exerceatur. Non sufficit autem ista intellectu apprehendere, nisi etiam voluntas amplectatur, & omnem à se humanam laudationem excutiat. Nam Nabuchodonosor ore dixit Danieli: *Daniel. 2.47.* Verè Deus ve-

ster Deus Deorum est, & Dominus regum, & reuelans mysteria.] *Ibid. 46.* Opere autem Danielem ipsum, non Dominum adorauit. Tunc, inquit, rex Nabuchodonosor cecidit in faciē suam, & Danielē adorauit, & hostias, & incensum præcepit vt sacrificarent ei.] *Exod. 24. 13. Exod. 32. 1.* Moses quoque in monte ad diuina cōtemplanda sublimatur; plebs verò sibi commissa in valle ad scelus idololatriæ deucitur. Sic multi probè cognoscunt vniuersa propter Dei gloriam esse facienda, quia tamen opus cognitioni non congruit, vitio se vanitatis inficiunt. Quibus non ineptè conuenit illud Dauidis: *Psal. 105. 20. 21.* Mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. Obliti sunt Deum, qui saluauit eos.] Voluntas ergo tua ductum intelligentię sequatur, & sicut omnia propter Deum facienda esse cognoscis; ita eadem propter eius gloriam exequere. Discéque auram popularem contemnere, & ventum ac inanitatem aspernari, quam si adhuc ex tuis operibus decerpere cupis, satis es pusillus spiritu, & necdum ad verum profectum accessisti.

De vitio Superbiæ ac de gradibus ipsius.

CAPVT XVII.

SVPERBIA est immoderatus appetitus excellentiæ, seu altioris gradus quàm personæ congruat, si cum diuinæ prouidentiæ lege, aut cum ipsius personæ meritis conferatur. Homo quidem absque humilitatis detrimento, & absque superbiæ vulnere accepto, bene potest cognoscere dona sibi ab omnium authore donata: ea debito in gradu magni pendere, & noua bona propter finem debitum concupiscere, & excellentiam, aut dignitatem sibi oblatam minimè respuere. Potest inquam hæc absque vllo peccato superbiæ, si tamen bona, quæ habet, à Deo gratis donata sciat, si non maiora putet esse quàm sunt, si non supra eorum dignitatem ea æstimet, si non se ipsorum possessione inflet, si bonum excellentiæ, quod cupit, ob Dei gloriam, aut alium bonum finem, & non excedens talentum sibi datum cupiat; si diuinū auxilium ad illud obeundum omnino necessarium agnoscat, si denique nec se maioribus æquet, nec æqualibus præferat, nec indebitè minoribus anteponat. At si quis bona, quæ habet, tanquam propria, nec à Domino data, in eorum vsu, respiciat, si maiora putet, si supra meritum magnipendat, si ex illis se inflet & iactet, si dignitatem, & excellentiam sua dona superantem affectet, aut à lege diuinæ prouidentiæ negatam desideret, si propriæ industriæ & viribus fidat, si maioribus quasi ex latere adhæreat, si æquales proterat, si minores spernat; nouerit se vitio superbiæ suffocari. Cuius indicia non obscura scripsit Prosper in hunc modum: *Prosper 3. de vita contemp. c. 8.* Inde est, quòd hi, quos superbiæ mentis nubes purulenta corruperit, seniorum suorum non obseruant imperata, sed iudicant, de suis negligentiis obiurgari, aut rebellant insolenter, aut murmurant: de loco superiori disceptant, præferri se etiam melioribus impudenter affectant, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitant, suas sententias procaciter iactant, obsequia delata fastidiunt, negata pertinaciter quærunt: natales moribus anteponunt, iuniores suos elati despiciunt, conferri sibi aliquos posse non credunt: æquari senioribus dedignantur, super eos se solo animi tumore constituunt. Non seruant in obsequio reuerentiam, in sermone modestiā, in moribus disciplinam. Habent in intentione pertinaciā, in corde duritiam, in sermocinatione iactantiā: in humilitate fallaces, in locatione mordaces, in odio pertinaces; obiectionis impatientes, potentiæ sectatores, omni-

A bus bonis odibiles: ad opus bonum pigri, ad communionem feri, ad obsequium duri, ad loquendū quod nesciunt prompti, ad supplantādum parati, ad omnia quibus subsistit fraterna societas inhumani. Temerarij in audiendo, clamosi in loquendo, fastidiosi in videndo, præsumptuosi in docendo, efferati deformiter in cachinno, onerosi amicis, infesti quietis, ingrati beneficiis, inflati obsequiis, & imperiosi subiectis. Hæc sunt superbię grassantis indicia, quibus Deus offenditur & recedit, ac superba corda destituit.] Pestilentissimum superbiæ vitium prohibitū est à Domino, non solùm verbis sed etiam operibus. Verbis quidem, quoniā per Tobiam ait: *Tobiæ 4. n. 14.* Superbiā nunquā in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas.] Et per Salomonē: *Prou. 6. nu. 16.* Sex sunt, quæ odit Dominus: & pri- B mo loco ponit oculos sublimes,] id est, per superbiam erectos. Et per Ecclesiasticū: *Eccli. 6. 2.* Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus; ne fortè elidatur virtus tua per stultitiā.] Opere verò: *Iacob. 4. nu. 6.* Quoniam Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.]

Superbia autē magnis conatibus fugienda est, cùm non tantū per se ipsam immane peccatum sit, verùm etiam sit omniū peccatorum origo. *Eccli. 10. 15.* Quoniam initium, inquit, Ecclesiasticus, omnis peccati est superbia: qui tenuerit illā, adimplebitur maledictis, & subuertet eum in finē.] Ideo autem fons omniū peccatorum constituitur, quia, vt inquit Thomas Aquinas, *D. Tho. 12. q. 84. art. 2.* immoderatus amor propriæ excellentiæ, finis est, quē bonorum visibilium adeptione conquirimus, in qua omnis turba peccatorū includitur. Finis autē huma- C narum actionū, principium etiā est ad illas inclinans; quare immoderata excellētia, quæ vt finis appetitur, delictorum omniū reputatur exordium. Ideóq; Gregorius ait: *Greg. 31. mor. c. 13. post med.* Ipsa vitiorū regina superbia, cùm deuictū plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdā suis ducibus deuastandum tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorū multitudines oriuntur. Et Fulgentius: *Fulg. epist. 3. ad Probam.* Superbia ideo initiū omnis peccati dicitur, vt omne peccatum de ipsa, tanquā de radice pullulare monstretur, quæ multiplici modo miseris inferēs mortē, publico certamine carnales deiicit; spirituales verò si quos incautos inuenerit, occultiore conflictu prosternit. Et Prosper: *Prosp. 3. de vita contem. c. 2.* Initium non D alicuius, sed omnis peccati superbia. Vt euidenter ostēderet, quòd ipsa sit peccatorū omniū causa: quoniam non solùm peccatū est ipsa, sed etiā nullū peccatum fieri potuit, potest, aut poterit sine ipsa. Siquidem nihil aliud omne peccatū, nisi Dei contemptus est, quo eius præcepta calcantur. Quem contemptum Dei nulla res alia persuadet hominibus, nisi superbia.] Vitium igitur hoc, quò occultius est, eò grauius & nocentius inuenitur, quod Gregorius vocat euidentissimum reproborum signum; *Greg. 34. mor. c. 25.* quamobrem gradus ac partes eius attentiùs & diligentiùs audiamus.

Superbiæ gradus diuersimodè à patribus numerantur. Nam Gregorius quatuor tantùm refert; Bernardus verò vsque ad duodecim protrahit: nos verò superbiā nec tam angusto, nec tam lato numero metientes, nouē ei gradus assignauimus. Primus gradus est, quo quis bonū quod habet, à semetipso se habe- E re præsumit. Non quidem quia intellectu sentiat se esse propriorum bonorū authorem: hoc enim ad infidelitatem pertineret, non ad superbiam; quę non intellectum afficit, sed appetitū inuertit: sed quia homo ita se gerit, ac si bona quæ habet, sua essent, & non à Deo, sed à semetipso prodiret. Talis fuisse videtur superbia Nabuchodonosor, cùm ita cogitabat, & externo sermone dicebat. Nonne hæc est Babylō magna, quam ego ædificaui in domū regni, in robore fortitu- *Daniel. 4. 27.*

dinis

dinis meæ, & in gloria decoris mei?] Et eadem quoq; delinquunt, qui dona sibi data nolunt ad Domini ac prælatorum voluntatē occupare, sed ea tanquā propria & à se profecta, in ministeriis sibi placitis exercere. Hi Domino subiici, & prælatis obedire detrectant, & talento docendi, prædicandi, aut gubernādi, non in loco sibi designato, nec ordine sibi præscripto ministrare sustinent, sed alio loco, in quo magis splendeant, maioremq; plausum habeant, & alia ratione, quæ sibi magis placeat, illud tractare & occupare cōtendunt. Quare hoc? nisi quia donum illud vt proprium, & à nullo datū vsurpant? Si enim alienum esse animaduerterent, sine vlla difficultate in loco sibi à Domino per prælatos significato collocarent, & mensuram operandi sibi præscriptā non excederent. Nam si tu calamum alterius apud te habeas, iuxta voluntatem eius, aut intactum retines, aut ad scribendum paras, aut minutatim discindis, & in sterquilinium conicis, quia alienus est, & eius bonus status, aut malus nihil ad te pertinet. Si ergo scientiam, qua polles, aut prudentiam, aut rerum gerendarum peritiam, nō sterili tantùm cognitione, sed sapida scientia, Domini esse cognosceres, nec tristareris, nec repugnares, si eam ipse vt rem suam vellet despicere, aut in modio humilitatis abscondere. At è contrario facis: nam si in loco humili relinquaris, cōquereris, si despiciaris, obmurmuras; & prælatis reluctantibus vis ostentare teipsum loco & tempore, quo non conuenit, & tuam scientiam, aut prudentiam, vel simile aliud donum, quasi venale exponere. Donum igitur illud ipso opere non alienum sed proprium reputas, vt hoc grauissimo superbiæ gradu aduersùs omnium creatorem te erigas.

Alter superbiæ gradus est, quo aliquis bona sua à Deo quidē profecta cognoscit, non tamē gratis data, sed propriis meritis empta & acquisita sentit, quia licèt intellectus speculatione nō erret (qui error etiam infidelitas esset) at affectus ita se habere, ac si vniuersa bona ex meritis habuisset, minimè pertimescit. Huius gradus meminit Ambrosius, dicens: *[Ambr. li. de Cain 7.]* Tertium genus est peccati quidem minoris (duo enim antea ingratorum peccata retulerat) sed supparis arrogātiæ, eorum scilicet, qui datorem bonorum Deum non negāt, sed quæ acciderint, ea sibi propter prudentiā suam, cæterarúmq; merita virtutū, iure delata arbitrantur. Propterea etiā diuina dignos habitos gratia, quòd nequaquam viderentur indigni quibus talia diuinis beneficiis prouenirent.] Hi autem qui sunt? Illi sanè qui diuinis beneficiis inueniuntur ingrati. Nemo enim gratias agit ob illud, quod propriis laboribus meruit, ac dato pretio cōparauit. Dum ergo ingrati sunt, & nec Deum ob bona sibi data collaudāt, nec illi gratiarum actionibus, nec bonorum operum fructu respondēt, opere clamant, se bona accepta, ex propriis meritis accepisse, & quasi dato pretio fuisse mercatos. De his ingratis hominibus conqueritur Dominus: *[17.]* Nonne, inquit, decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriā Deo, nisi hic alienigena.] Omnes quippe ille mundat, omnes illuminat, omnes inflammat, omnes donis & beneficiis multiplicat. Non tamen omnes dicūt: *[18.]* Quoniam aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.] Immò potiùs se ciues, & filios putant, quibus omnia bona, quæ habent, quasi ex iustitia & iure hęreditario debeātur. Meritò quidē Dominus eos sępe bonis iā concessis spoliat, & noua dona ab ipsis postulata denegat, vt in paupertate discāt diuinā misericordiā agnoscere, & seipsos omni dono indignos cōfiteri.

Sequitur tertius gradus, in quo homo bona habita à Deo quidē processisse fatetur, & sine meritis data libenter intelligit, at maiora esse quàm sint, & multo potiora diiudicat: & se solum, aut suam familiā diuitem putās, alios homines, aut alias Ecclesiæ cōgregationes pauperes cēset, & vt nullis à Deo bonis cumulatas spernit. Audi quàm pulchrè Gregorius similium hominū mores exponat: *[Gregor. 23. mor. c. 18.]* Sunt, inquit, nonnulli, qui cùm parua agunt, de semetipsis magna sentiū, in altum mentem subleuāt, & præ se cæteros virtutum meritis putant. Hi nimirū apud se interiùs humilitatis sterquilinium deserunt, & elationis fastigia ascendunt: illū videlicet imitātes, qui se primos apud se extulit, sed eleuando prostrauit: illū imitantes, qui acceptæ cognitionis dignitate, contentus non fuit, dicēs: In cœlū conscēdam, super astra cœli exaltabo solium meum.] *[Isa. 14. n. 13.]* Vnde & ei malè coniuncta Babylonia, id est, confusa multitudo peccātium, dicit: *[Isa. 47.]* Sedeo regina, & vidua nō sum.] O quantos nunc isto superbiæ laqueo illigatos inuenias, qui se tantùm spirituales viros, se tantùm sapientes ac litteratos, se omnium magistros putant, & alios omnes spiritu rudes, & sapiētia, ac litteris vacuos existimant! In quos optimè quadrat illa irrisio patientissimi patriarchæ: *[Iob 12. 2.]* Ergo vos soli estis homines, & vobiscū morietur sapientia?] An non stultissimus esset, qui putaret sibi tantùm solem exoriri, & suam tantùm domū illuminare? Sed non minùs stulti sunt isti, qui putant, Deum omniū promissorem sibi solis, & suæ familiæ dona scientiæ ac spiritus impertiri. Dicūt hi inflati illa verba Pharisæi: *[Luc. 18. n. 11.]* [Nō sumus sicut cęteri homines:] cùm tamen nihil habeāt speciale præ cæteris: & quisq; possit illis dicere: *[Iob 13. 2.]* Secundùm scientiam vestram & ego noui, nec inferior vestri sum.]

Quartum superbiæ gradum illi occupant, qui licèt sua bona maiora non æstiment, tamen ob ea quę agūt, aut quæ habent, se inaniter efferūt. Qui propriè elati dici possunt, quoniam bona sua considerantes, intra præcordia semetipsos eleuant, & aliis præsidiis se non indigere coniectāt. Cognosces eos, quia audacter loquuntur, pōpaticè incedunt, habitu & gestu se honore dignos prædicāt, se aliis maiores putant, quibus cæteri meritò se subiiciāt. Sed quia scriptum est: *[Luc. 14. n. 11.]* Qui se exaltat, humiliabitur,] sæpe ob suam elationē ab aliis conculcātur, & suis bonis quasi inęquali onere deprimuntur. Quod Gregorius figuratum putat in Eleazaro, *[Greg. 19. mor. c. 13. 1. Machab. 6. n. 46.]* qui elephantem feriens, sub ipso quem [occidit,] occubuit. Quos, inquit, iste significat, quē sua victoria oppressit, nisi eos, qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subiiciūt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste, quem prosternit, moritur, qui de culpa, quam superat, eleuatur.] Satis angusti cordis est, qui bona sibi data continere non valens, ea per externa elationis signa quasi per rimas effundit, & tanta arrogantia loqui, tanto fastu ambulare, & tanta procacitate se & sua laudare non erubescit.

At quintum superbiæ gradū qui obtinēt? Illi certè, qui nihil magnū, nihil dignum laude moliuntur, sed tamen eo ipso quòd non peccant, inflantur, & quia magnos peccatores, vmbra quadā virtutis excedant. Quorum nō est oblitus Gregorius, dū ait: *[Gregor. 5. mor. c. 12.]* Sunt nonnulli, qui nihil quidē virtutis studēt agere, sed tamen cùm alios peccare conspiciūt, iustos se in eorū cōparatione suspicantur. Neq; enim corda omnium, vna vel similis culpa transfigit. Hunc namque superbia illaqueat, illum forsitan ira supplantat; hunc autem auaritia cruciat, illum verò luxuria inflammat. Et plerumque contingit, vt is quem superbia deprimit, alium respiciat, qualiter ira succendat, & quia se non similiter ira instigat, meliorem se iracondo iam reputat: atque apud semetipsum quasi de iustitia extollitur, quia pensare vitium negligit, quo grauiùs tenetur.] Hi si scirent oportere bona agere, & non tātùm mala cauere, nequaquam de aliorum malitia super-

birent, sed de sua se paupertate deiicerent. Nec putarent magnum esse quòd malum non faciunt, sed miserum valde esse, quòd sublimi status, in quo sunt, minimè satisfaciût. Potiùs timerêt, quàm superbirent, dum aliena mala considerant, quoniá qui bonum debitum nó agit, proximus est malum indebitú operari.

Ad sextum superbiæ gradum pertinent, qui peccata sua defendunt, & correctionem subite detrectant, & quasi impeccabiles haberi volunt. Nam quoddam genus impeccabilitatis affectant, qui minimos quoque defectus à se patratos negant, & in omnibus se iustitiæ regulam seruasse præsumunt. Si aliquis istorum de malo quod fecit, corrigatur, perfricta fronte dicit: Non feci. Aut (quod peius est) ait: Bene feci. Vel si de malo conuincatur, respondet: Bona intentione feci. Quid si nec intentionem excusare possit? Tunc ait exemplo aliorum, qui aliquid esse videntur, aut consilio prudentium motus feci. Sic non inuenies rationem, qua ei aliquod peccatum imputes, quod ipse nõ à se procaci excusatione reuciat. Vnde declinat in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.] [Psal. 140. 4.] Aliqua verò peccata ita manifesta sunt, vt nulla possit excusatione aut tergiuersatione celare. Tunc quid facit superbus? Profectò, vt Bernardus sapienter aduertit, suam culpam exaggerat, & ei aliquid addit incredibile, vt dum tantum facinus audis, quod verè gestum est, discredere possis. [Bern. de gradibus humilit. grad. 9.] Interdum salubrius iudicat honori suo, peccatú simpliciter & humiliter confiteri; sed simplicitas hæc deceptoria est, & humilitas ficta, vt se emendatum fateatur, & pœnam sibi irrogandam effugiat. Nec difficile est dolum palliatum agnoscere, dum iste miser oblata occasione iterum inuerecundiùs peccat, aut si aliqua pœna multetur, ei collum subucere omnino detrectat.

Septimus gradus est præsumptio, quo superbus, qui se cæteris meliorem, doctiorem, & digniorem putat, maiora, & suas vires superantia præsumit. Cuius ingenium graphicè describit Bernardus, dicens: [Ber. suprà grad. 7.] Primus in cõuentibus residet, in consiliú primus respondet, non vocatus accedit, non missus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse non fecerit aut ordinauerit, nec rectè factum, nec pulchrè existimat ordinatum.] Sed ille, qui præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes humiliat, huius conatus impedit, structuram deiicit, effectus illidit, vt nihil peragat, nihil ad vmbilicum vsque perducat. Hinc videmus nonnunquam, quia parturiunt montes, & nascitur ridiculus mus, quoniam videlicet superbus dum magna supra vires sibi datas aggreditur, & in eis summis laboribus occupatur, sine fructu se cruciat; nam quod perficit, tã vile est, vt illud, vel modestus irrideat. Ad hoc etiam genus præsumptionis pertinet, si quis suum talẽtum moderatum, aut modicú esse cognoscens, illud abscondat, & eo ipso, quòd non summum est, cú eo negotiari & aliquid lucrari erubescat. Non concionatur, verbi gratia, quia aliis eloquentioribus se in munere concionandi æquare non potest, nec similẽ cum illis populi plausum adipisci. Non docet, quia prima cathedra, & supremus locus inter magistros non sibi cõceditur. Non vult gubernare, quia suprema præfectura sibi negatur, nec cura potioris cœnobij, aut collegij sibi committitur. O superbia mater omnium malorú, in his quantam ociositatem infers, quantã tristitiam exaggeras, quantam inuidiá, quàm amarum spiritú detractionis, & quàm terribiles dolores cordis infundis! I superbe, ne comedas, quia regia fercula manducare nó vales; ne vestẽ accipias, sed nudus incedito, quia te serico, auro, & gemmis operire non potes. Quòd si hoc consilium stultum existimas (sicut re vera est) cur te sapientem prædicas, qui eadem operæ præstas? nam mediocria merita, & moderatos virtutis labores refugis, quia ad supremos (Domino ita disponente) aditus tibi interclusus est.

In octauo gradu superbiæ homo de rectè factis se iactat, & dum sibi deesse iustos laudatores existimat, personá assentatoris assumens, seipsum immoderatè collaudat. Scientiã acquisitam sine vlla causa vtilitatis ostentat; virtutem, quam non habet, aut verbis, aut signis prædicat; de rebus spiritualibus, ac de intimis cõtemplationis arcanis quasi expertus disputat; & breuiter in omnibus vult exaltari, & magnus atq; excellens apparere. Aliquos certè noui hoc superbiæ telo vulneratos, qui magna sui opinione, quam apud alios seminarunt, se pascunt, & ea quasi baculo, & sustẽtaculo se ad labores perferendos, & ad quietẽ in congregatione viuendú fulciunt. Quæ si aliquid casu deficiat, (& sæpe deficit, quia fictio, & hypocrisis difficulter perpetua esse potest) mirum quàm inquieti, quàm desidiosi reddantur, quàm pertinaciter loci, aut status mutationem affectent, & quantam iram ac tristitiam concipiant.

Nonus denique superbiæ gradus ambitio est, quam Bernardus diaboli adorationẽ appellat. Videsne, inquit, quòd ambitionis via adoratio diaboli est, qua videlicet ad honores, & gloriá mundi peruenjendum suis ille adoratoribus pollicetur?] [Bern. ser. 6. in Psal. Qui habitat.] Est autem ambitio immoderatus honoris appetitus, quo quis vel honorẽ suæ excellentiæ non debitú, vel non propter Deum, vel ardentiùs quàm debet, vel sine subiectione ad diuinam prouidentiá concupiscit. Ille appetit honorem sibi non debitum, qui cú modicus sit, aut scientia, aut gubernandi peritia, aut sanctitate honorem sapientissimorum, & locú magnorum, ac opinionem, & reuerentiam perfectorum appetit. Ille non vult honorem propter Deum, qui illum ob suam vanitatem quęrit, & nó ob veram vtilitatem propriam, aut aliorum (est autem vera vtilitas, quæ ad virtutis augmẽtum refertur) aut ille quoq; qui cum diuinorum præceptorum iactura honorem inquirit. Ille immoderatè honorem ambit, qui honorum aut dignitatum cogitatione irretitur, desiderio distrahitur, absentia tristatur, & pręsentia atque aduẽtu præter ordinem gaudet. Ille sine subiectione ad diuinam prouidẽtiam honorẽ cupit, qui nó vocatus ad honores, se ingerit, repulsus irrumpit, & precibus, adulationibus, donis, negotiationibus, & fauoribus ad apicem alicuius honoris venire contendit. Nam si Paulus dixit: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquã Aaron:] [Heb. 5. 4.] id transgredi nihili reputat, dummodo se aut iure, aut iniuria supra verticem aliorú constituat. Non quiescit in his malis pessima superbia, sed, vt Bernardus ait, incipit in contẽptu fratrú, procedit ad contẽptum prælatorum, & desinit in contemptu Dei. [Bern. de grad. hu. grad. 10.] Nec potest humana malitia vltrà progredi, nisi vt supra omne creatú se efferat, & Deum superbiendo contemnat.

De remedijs ad pellendam superbiam.

CAPVT XVIII.

OMNES quidẽ homines debent magnis conatibus superbiam vitare, si nolunt in barathrum vniuersorum malorum decidere. Hęc enim immanis bestia corda stultorú exaltat, vt miserabiliori ruina deiiciat. At nos, qui religiosam vitam, & humilitatis statú professi sumus, multo maiori cura nitamur à pestilentissimi vitij nos nexibus expedire; quod si nostri dominetur, statum ipsum sanctissimum, quem tenemus, & cum eo arrham à Domino datam salutis eripiet. Non veniat mihi pes superbiæ, inquit sanctus Dauid, & manus peccatoris non [Psal. 35. 12. 13.]

moueat

moueat me. Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Idem & nos postulemus. Non dominetur nobis, ô pater benignissime, affectus superbiæ, & nequaquam nos diaboli potestas à loco, ac domicilio sanctæ humilitatis abducat. In superbiam namque, aut per superbiam omnes iniqui ceciderunt, & à sede iustitiæ, in qua superbiæ adhærentes stare non potuerunt, in pessima flagitia declinarunt. Ad id autem, quod hac oratione postulamus, id est, ad victoriam superbiæ, hæc, quæ subiungimus documenta iuuabunt.

I. Considera mala à superbia procreata, quæ vnico verbo referenda sunt, quoniam non hæc, aut illa, sed in vniuersum omnia sunt. Contritionem, inquit Salomon, præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.] (Prou. 16. 18.) Quaenam contritionem, & quam ruinam superbia præcedit? Certè omnem ruinam. Nunquam enim in peccatum cadimus, nisi aduersùs Deum per superbiam erigamur. Superbia Deo ipsi aduersatur, proximis intolerabilis, & ipsi superbo supra modum nocua reperitur. Aduersatur certè Domino, cui superbus gratias agere tenuit, tanquam suorum bonorum authori. Vnde de quodam rege scriptum est: Non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.] Et quia Dominus aduersantibus sibi aduersatur, ideo aduersatur superbis: Nam Deus superbis resistit.] Abominatur eos: Quia abominatio Domini est omnis arrogans.] Immò & superbos proterit, atque conculcat; quare canit Dauid: [In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis.] Quod ita interpretatur Bernardus: Conculcas corda tumentia superborum, & fluxa desideria carnalium comprimis, iustificans impios, & superbos humilians.] Quàm verò proximis sit intoleranda superbia inde perspicitur, quòd homines eos despiciunt, & abominantur, quos vident suá excellentiá præripere, & sua bona pessundare, & aspernari. Tales autè sunt omnes superbi, quos Lucas quadam circuitione id denotãte describit: Dixit inquit, ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros, parabolã & cætera. Non mirũ ergo si superbi à proximis non tolerentur. Profectò sanctus Dauid homo satis mitis, & secũdùm cor Dei, eos sustinere non potuit: Non habitabit, inquit, in medio domus meæ, qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorũ meorum.] Si verò mites, & humiles qui despici cupiunt, superbos non sustinent, alij superbi nullatenus tolerabunt, qui in animum nequaquã inducunt excellentiæ habere consortẽ. At ipsi superbo nimis est noxia superbia, quæ illum donis diuinis euacuat. Eleemosynam enim non diuitibus, sed pauperibus erogamus, at superbi se diuites putant, se omnibus abundantiores profitentur; meritò ergo stipe magni patrisfamiliâs, id est bonis cœlestibus, vacuantur. Quis superbiam non fugiat, quàm pessimum malum, & plane diabolicum videt (nam superbia fuit peccatum Luciferi) quod omnium malorum originem esse non dubitet?

(Marg.: Prou. 16. 18. … Paral … Iacob. 4. … Prou. 16. … Psal. 76. n. 20. … Bern. serm. 6. in Cant. … Lucæ 18. num. 9. … Psal. 100. … Chrysost. hom. 43.)

II. Nosce te ipsum, & omnium rerum, quibus affluis vilitatem, & sic elationem & superbiam comprimes. Huic considerationi saluberrimæ ianuã aperit Chrysostomus in hunc modum: Cogita gehennam: cogita multo meliores te: cogita quod Deo pœnas debeas. Sed non potes ista facere, es imbecillior: cogita præsentia, ipsam humanã naturam, quàm nihil sit homo. Cùm videris in foro mortuum efferri, orphanos sequentes filios, vxorẽ viduam plangentem, præsentiũ rerum vilitatẽ cogita, & quòd ab vmbra somniisque nihil differũt. Sed non vis hoc: at cogita prædiuites in bellis temerè pereuntes: magnatum, & illustrium domos considera nunc solo prostratas. Considera quantum potuerũt, & nunc nec eorũ quidem memoria remanet. Per singulos enim dies, si velis, horũ exempla reperies, magistratuũ successiones, præscriptiones diuitũ. Cogita cùm domus, quo sis dignus? nonne vel minima bestia te potest interimere? Multis enim à tecto frequẽter illata breuis bestiola vel oculũ eruit, vel alicuius alterius periculi causam attulit.] Hactenus Chrysostomus. Hæc igitur vilis humanæ vilitatis meditatio sæpissimè repetẽda est, vt superbiæ tumorem deiiciamus. Cogita enim quid fueris, quia nihil fuisti, quia ex fœtida materia coagulatus, & dic putredini: Pater meus es; mater mea, & soror mea, vermibus.] Cogita quid sis, [quia puluis es.] Cogita quid futurus sis, quia [in puluerem reuerteris.] Cogita corporis imbecillitatem, carnis putorem, vitæ breuitatem, animæ ignorantiam, cordis ad malum pronitatem, & obstupesces quòd vilitas tãta superbiat, excellentiam quærat, & non se infra omnium pedes constituat.

(Marg.: Iob 17. 14. Gen. 3. 19.)

III. Luciferi, & superbientium Angelorum ruinam pertimesce, quos vniuersi superbi certissimè in deiectione sequẽtur: & Christi, Dei, & hominis, regis & pontificis tui humilitatem meditare, quæ te ad sui exemplum, & ad omnem modestiã, ac humilitatẽ inuitent. Huius capitis nostri humilitatẽ eximiã, Luciferi Apostatæ superbiæ oppositã. Ioannes Cassianus solertissimè ex diuinis Scripturis elicuit, cuius sententiam licèt longiorẽ exscribimus, vt eam attentè meditantes ad superbiæ odiũ moueamur. Ideo, inquit, vniuersitatis creator, & medicus Deus, causam principiũmq; morborũ superbiã esse cognoscens, contrariis sanare contraria procurauit, vt ea scilicet, quæ per superbiã corruerãt, per humilitatem resurgerent. Ille namq; dicit: In cœlum conscendam.] Hic dicit: Humiliata est in terra anima mea.] Ille dicit: Et ero similis Altissimo.] Hic cùm esset in forma Dei, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, humiliauitq; se factus obediens vsq; ad mortẽ.] Ille dicit: Super astra Dei exaltabo solium meum.] Iste dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde.] Ille dicit: Nescio Dominum, & Israel non dimittam.] Iste dicit: Si dixero quia non noui eum, ero similis vobis mendax, sed noui eum, & mandata eius seruo. Ille dicit: Mea sunt flumina, & ego feci ea.] Iste dicit: Non possum ego à me ipso facere quicquam, sed Pater meus in me manens ipse facit opera.] Ille dicit. Mea sunt omnia regna mundi, & gloria eorũ, & cui voluero do ea.] Iste, Cùm diues esset pauper effectus est, vt eius inopia nos diuites redderemur.] Ille dicit: Sicut colligũtur oua, quæ derelicta sunt, sic vniuersam terrã congregaui ego, & non fuit, qui moueret pennã, & aperiret os, & ganniret.] Iste dicit: Similis factus sum Pelicano solitario, vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.] Ille dicit: Exsiccaui vestigio pedũ meorum omnes riuos aggerũ.] Hic dicit: Nunquid non possum rogare Patrẽ meũ, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorũ?] Si principalis ruinæ causam, & salutis nostræ fundamenta perspeximus, à quo, & qualiter, vel ista iacta sint, vel illa emerserint, quemadmodũ deuitare tam atrocẽ mortẽ superbiæ debeamus, vel illius ruina, vel huius doceamur exẽplo.] Hæc omnia Cassianus. Vide itaq; quanta sit illius principis superbiæ superbia, & huius Regis humilitatis humilitas, quanta illius pœna, & huius præmiũ, quod corpori suo nobisq; promeruit; quanta illius ignominia, & huius gloria, & non dubito quin velis potiùs cum hoc Domino, & Principe tuo ad dignitatem humiliari, quàm cum illo hoste teterrimo ad æternum supplicium per elationem efferri.

(Marg.: Cassi. lib. 12. c. 8. Isaiæ 14. 13. Psal. 43. 21. Isaiæ 14. 14. Phil. 2. 7. Isaiæ 14. 13. Matth. 11. 29. Exodi 5. 2. Ioan. 8. 55. Ezech. 23. Ioan. 5. n. 30. Luc. 4. n. 6. 2. Cor. 8. n. 9. Isai. 10. n. 14. Psal. 101. 7. Isaiæ 37. 25. Matth. 26. 53.)

IV. A Si vis superbiam vincere, occasiones omnes superbiæ deuita. Amorem dignitatum depone, desiderium laudationum desere, obliuioni te trade, & nec cognosci præsertim à magnatibus, nec nominari concupisce. Libenter admitte humiles socios, humilia ministeria, pauperem cibum, detritam vestem, incommodam habitationem, & quicquid tuo despectui proficit, tuæ humiliationi, ac vili pensioni subseruit. Frustra inter pulchras fœminas castitas quæritur, & inter occasiones superbiæ, eius victoria, & humilitatis assecutio conquiritur.

V. Postremò decem illa remedia aduersùs spiritum superbiæ ad manum habenda sunt, duobus locis à Bernardo sapienter exposita: quorum quinque homo gratia Dei fultus velut quinque lapidibus], quibus
1. Reg. 17. 40. B Dauid contra Goliad vsus est contra superbiam pugnat: quinque verò Dominus, superbiæ spiritum in nobis expugnat. De illis doctor beatissimus hæc ait:
Bern ser. de Dauid, & Golia. Arbitror non incõgruè quinque lapidibus istis quinquepertitum verbum intelligi comminatiuum, promissionis, dilectionis, imitationis, & orationis. Iam verò collectos istos lapides contra superbiæ spiritum dimicaturus Dauid in vase memoriæ suæ reponat, considerans quanta nobis comminetur Deus, quanta promittat, quantam nobis exhibeat charitatem, & quàm multa nobis sanctitatis exempla proponat: quemadmodum denique orationum nobis vbique commendet instantiam. Quoties ergo vanitatis cogitatio mentem pulsat, si intimo cordis affectu diuinas expauescere cœperis comminationes, seu promissiones eius desiderare, non sustinet Golias
C vtriuslibet lapidis iactum, sed reprimitur illico tumor omnis. Quòd si venerit in mente dilectio illa tam ineffabilis, quam tibi Deus maiestatis exhibuit, an non illico inardescens ad charitatem, prorsus abominari incipis, & abiicere vanitatem? Sic & exempla Sanctorum si diligenti tibi consideratione proponas, erit sine dubio ad reprimendam elationem cogitatio ista perutilis. Iam verò si insurgente subitò elatione, nihil ex his, quæ diximus, apprehendere quiuerit manus tua, toto feruore ad eam conuertere, quæ sola restat, orationem, & continuò, quem eleuatum videras, & exaltatum sicut cedros Libani, subuersus impius iam non erit. Hæc quodam loco multis omissis. Alio verò loco de quinque aliis remediis,
Ser. 3. ex paruis. D quæ Dominus ad cor nostrum applicat, sic ait: Sunt autem quinque, quæ ad remedium tam mortiferæ pestis, à Domino rationali animæ sunt posita: locus, corpus, tentatio diaboli, prædicatio Christi, & eius conuersatio. Locus, quia exilium: corpus, quia onerosum: tentatio, quia inquietat: Christi prædicatio, quia ædificat: & eius conuersatio, quia informat. His quasi quinque sensibus Deus humilitatem operatur in anima.] His igitur tanquam sensibus vtamur, & superbiam deiiciemus. Meditemur, inquam, & sentiamus, quoniam exules sumus, & à consortio ciuium cœlestium alieni: quoniam velut mancipia vilissima onus putridæ carnis circumferimus: quoniam captiuorum more exactorem semper instantem, & à nobis illicita postulantem sentimus.
E Consideremus etiam Saluatoris nostri prædicationem, omnem superbiam, fastum, & arrogantiam damnantem, eiusque conuersationem, illustrissimis & creberrimis humilitatis exemplis tumoris odium deposcentem, & ita ambitio cadet, præsumptio corruet, & immoderatus excellentiæ appetitus abscedet.

De fine belli aduersùs vitia, ac de victoriæ signis.

CAPVT XIX.

A FINIS cuiusque belli pax est, nec quisquam bellum vt bellum, id est vt bonum, aggreditur, nisi vt tandem post belli discrimina amabili pace potiatur. Pacis intentione, inquit Augustinus, geruntur & bella, ac his etiam qui virtutem bellicam student exercere imperando atque pugnando. Vnde pacem constat belli esse optabilem finem. Omnis enim homo etiam belligerando pacem requirit, nemo autem bellum
Aug. lib. 19 de ciuit. c. 12. tom. 5.
B pacificando.] Si autem pugna aduersùs vitia bellum est; constat illam obiectum pacis esse quærendam; neque ideo pugnamus cum vitiis, vt pugnemus, sed vt pugna atque discordia aliquando pacem habeamus. Tribus autem modis solet lux pacis post belli tenebras exoriri. Primo quidem, quia hostes mutata voluntate inimicitias simultatésque deponunt, & in mutua pace consentiunt: Secundo, quia altera belligerantium pars subiicitur imperio victorum, & ab armis & contentione cessare compellitur: Tertio, quia victoribus in nullo parcentibus populus victus, non sine magna ostentatione seueritatis extinguitur. Amicitiam cum vitiis inire non licet; nam de gentibus, quibus illa significata esse iudicimus
C dictum est à Domino: Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me.] Et rursus: Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cùm fornicati fuerint cum diis suis, & adorauerint simulacra eorum, vocet te quispiam vt comedas de immolatis.] Omnes affectus vitiosi, hostes sunt Dei; quomodo summi regis serui ac milites, eos in amicitiam vocabimus, & repulsis à Deo, amore iungemur? Nunquam non illi malum nostrum tractant, & in excidium necemque conspirant, quomodo illos pacatos habebimus? Nunquam illi nobiscum in bona voluntate consentient; ergo si cum eis amicitiam inimus, restat vt in ipsorum voluntate pessima consentiamus. Quare amicitia hæc & falsa, atque
Exod. 23. 32. 33. Exod. 34. 15.
D noxia amicitia erit, & minimè pacem optatam efficiet; necesse est enim vitiis implicitum, à Deo, ab Angelis, à iustis hominibus dissidere, immò secum ipso discordare. At vitia in nostram ditionem subiiciemus? Id quidem cum passionibus, & affectibus nostris à natura datis optimè fieri potest, vt postea dicemus, quas oportet mortificatione componere, at cum vitiis & prauis habitibus fieri omnino non potest. Duri namque, & feroces sunt valde, & nullo pacto patiuntur subiici, sed omnibus modis volunt dominari. Quibus verissimè conuenit quod præter ius de Israëlitis dictum est: Gens illa à diebus antiquis aduersùm reges rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea.] An tu regulum in sinu reconditum subiicies, ne te mordeat? An immanem leonem tecum in tuo lectulo positum placabis, ne te morsibus
Infrà lib. 7.
1. Esdræ 4. 19.
E & vngulis feriat? An morbum te conficientem, sine eius curatione ita vincies, vt non pulchritudinis florem depascat, & carnes exedat? Sed multo difficilius est & impossibilius, vitiosum affectum subiicere, & integrum vt seruiat, custodire. Philisthæi quidem ab Israëlitis bello petiti, his verbis se ad prælium roborabant: Confortamini, & estote viri, Philisthiim, ne seruiatis Hebræis, sicut & illi seruierunt vobis: confortamini, & bellate.] Hoc decretum etiam vitiorum est, quod apud illos non licet immutari. Nun-
1. Reg. 4. 9.

quam enim in animum inducent seruire nobis, qui illis in vita carnali seruiuimus, sed si apud nos maneant, dominorum more volunt nos ad sua obsequia pertrahere.

Vna ergo superest via assequendæ pacis, si hostes istos infestissimos penitus extinguamus. In hoc itaque omnis pugna, & omne bellum aduersus vitia dirigendum est, vt omne vitium destruatur, & vt omnis gula, omnis luxuria, omnis auaritia, omnis ira, omnis inuidia, omnis acedia, omnis inanis gloria, & omnis superbia funditus pereat. Nec solùm hæc, sed reliqua minora vitia, quæ ex his, tanquam ex fonte procedunt, euulsa, excisa, & dissipata nos deserant. Hanc vniuersorum extinctionem vitiorum oratio postulet; hanc inuocatio Sanctorum efflagitet; hanc omne opus, & omnis nostra exercitatio quærat; hanc omnes gemitus & desideria suspirent. Dirumpamus vincula eorum, (quæ sunt delicta à vitiis progenita) & proiiciamus à nobis iugum ipsorum,] quod est pœnæ reatus à delictis ac peccatis enatus. (Psal. 2. 3.) Nec solùm id, sed & ipsamet vitia persequamur, vsque ad internecionem, ita vt iam nos non inquietent, neque in pristinas miserias inducant. Quod in Numeris à Domino inuenimus fuisse præceptum, dum ait: Quando transieritis Iordanem intrantes terram Chanaam, disperdite omnes habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate.] (Num. 33. 51. 52.) Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanserunt, erunt vobis quasi clani in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in terra habitationis vestræ. Optimè sanè Laurentius Iustinianus hanc esse viam obtinendæ pacis, hac, quam subiungam, oratione docet: Terreni reges & gentium principes, dum vrbium suarum possessores pacifici fieri appetunt, hac prudentia, & huiusmodi ingenij calliditate vtuntur, vt videlicet de ciuitatibus amoueant, & condemnent quotquot sui principatus suspectos habent, ac sine dominationi aduersarios effici posse formidant; quatenus ablatis seditionis fautoribus tutè, & absque metu valeant dominari. (Laur. Iust. de disc. plena. & perfect. monast. conuer. c. 15.) Consueuit quoque doctus agricola vomere radicitus sentes ex agro diuellere, ne fortè si reuiuiscerent, & denuo germinarent, seminatæ segetis immaturum præfocarent fructum. Sic quilibet Christi seruus, sic quisquis animi sui inordinatis motibus pacificè principari desiderat, & spiritualem fructum Deo amabilem ex agro exterioris interiorisque hominis proferre cupit, agere non desistat. Studeat namque, satagat abdicare à se omnem cordis sui fictam & inordinatam intentionem & affectionem, atque supprimere perniciosum & inordinatum vsum membrorum corporalium, vt segregata & sopita per virtutis habitum, & continentiæ magisterium, vtriusque hominis carnali & vitiosa consuetudine, Deo pacificè, & suauiter vacare queat dominatrix anima, atque per laudabilia spiritualis exercitationis opera fructum ex se valeat vberem producere iustitiæ.] Extinctis ergo vitiis statim vera pax (qualem hæc misera vita secum admittit) vt pugnæ finis optatus nobis adueniet, adeò vt possimus secundum consuetudinem eorum, qui pace fruuntur, de promouendis bonis cogitare, quæ virtutes sunt, & curam nostram non tam in euellendis sentibus vitiorum, sed in virtutibus plantandis, & promouendis, & perficiendis, imponere. Huiusmodi autem pacem victoria de vniuersis vitiis reportata præcedit. Victoria enim, qua vitia pugnando superamus, illa ipsa non solùm vincit atque prosternit, sed etiam in cordibus nostris, vbi morabantur, extinguit. Quia verò hæc victoria inuisibilis est quippe non de carne & sanguine, sed de inuisibilibus hostibus ferimus, non est facile illam aduertere, & nos victores pronuntiare. Quare nonnulla indicia designanda sunt partæ victoriæ, & agnitus vitiorum prostrati, quæ nos in Domino confidentes consolentur, & ad agendas immensas Domino gratias, pro data nobis victoria, permoueant. Et ista quidem breuissimè prælibabimus, & ordine vitiorum seruato, quem huc vsque tenuimus, in hoc postremo istius tractationis capitulo referemus.

Indicia victæ gulæ sunt. 1. Si vinci à gula, vel extra metas necessitatis rapi metuas: vt Augustinus timebat, cuius sententia est: Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis] (Aug. 10 conf. 31.) Cibus enim bonus est, sed à voluptate superari malum est. 2. Si pugnare aduersùs gulæ vitium statuas, & quemadmodum medicamenta, vt idem Augustinus ait, sic alimenta sumpturus accedas. (Ibid.) 3. Si voluptatem inter edendum insurgentem aduertas, & orans Dominum illis verbis Ecclesiastici: Aufer à me ventris concupiscentias,] (Eccl. 23. 6.) illi, quatenus non necessaria petit, contradicas. 4. Si clamorem exactoris, id est, ventris, vt Gregorius interpretatur, superflua postulantis, non audias, & eius voces ac querimonias, penitus negando cohibeas. (Iob. 39. n. 10. Greg. lib. 30. mor. c. 13.) 5. Si iuxta Cassiani doctrinam, non sine gemitu atque molestia præter consuetam districtionem aliquid lautius aut suauius pro lenienda corporis necessitate percipias. (Cassia. li. 5. c. 14.) 6. Si te sentias dono castitatis affectum, & carnis æstibus liberum. Probatio enim veræ abstinentiæ teste Gregorio, non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis: nam bene serpens atteritur, si sic gula restringitur, vt libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. (Greg. li. 1. in 1. reg. ad c. 11.) 7. Si in lautioribus conuiuiis, & cum magnatibus ad mensam recumbens, scias appositas tibi delicias contemnere, & abscondìtè, ac prudenter omnem excessum in quantitate cibi & potus, & omnem nimiam voluptatem respuere. Quod disces ex Daniele & eius sociis, qui noluerunt cibis regis pollui, & simplicia legumina, ac potum aquæ frigidæ præ regis alimentis, ac vinis pretiosis adamarunt. (Dan. 1. n. 8.)

Indicia victæ luxuriæ sunt. 1. Si stimulos carnis sine culpa patiaris, & de ipsorum importunitate doleas, dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?] (Rom. 7. n. 24.) 2. Si huiusmodi stimulos, ac motus quotidie magis remissos ac debilitatos experiaris, ita vt canis admodum infirmi cantis oblatret aliquando, non tamen accedat, & mordeat. 3. Si impuras cogitationes facilè vincas, & respuas, aut etiam, nescio qua ratione præcognitas, ante earum accessum ipsas præuenias, atque reiicias. 4. Si castitatem vt sponsam dilectissimam ames, & zeles, & nec in minimo lædi permittas. 5. Si portas sensuum, præsertim tactus & visus custodias, & omnem antuopurum, aut minùs necessarium contactum, aut alienæ vel propriæ pulchritudinis aspectum auertas. 6. Si non tantùm aliorum corpora, sed & temetipsum erubescas. 7. Si circunspectus sis, & in hac parte te infirmum & imbecillum agnoscens, quamlibet etiam minimam turpitudinis occasionem vel à longè se ostentantem diligenter aufugias.

Indicia extinctæ auaritiæ sunt. 1. Si diuitias in sæculo habitas, libenter in pauperes distribuas: adeò vt possis dicere alacriter cum Apostolis: Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te Domine.] (Matt. 19. n. 27.) 2. Si nec obolum ad proprias necessitates subleuandas custodias, sed in benigna prælatorum cura ac in Domini prouidentia confidas. 3. Si superflua omnino respuas, & necessaria sine anxietate concupiscas. 4. Si

A occurrentes indigentias ac necessitates hilari, aut saltem æquanimi mente sustineas. 5. Si nec pro necessariis tuæ personæ, nec pro necessariis cœnobio vltra mensuram soliciteris. 6. Si gratis des quod gratis accepisti, & libenter absque vlla mercede in vinea Domini elabores. 7. Si tui ordinis instituta ad paupertatem pertinentia nullo prætextu labefactari sustineas.

Indicia prostratæ iræ sunt. 1. Si externos motus, externa verba, & externa signa indignationis cohibeas: iuxta illud: Turbatus sum, & non sum locutus.] Et rursus: In me, (id est, non extra me,) turbatum est cor meum.] 2. Si internos iræ motus comprimas, & eos fœdos, atque prudenti homine indignos agnoscas. 3. Si mala in te verbis, aut factis admissa bonis dictis & factis sopire contendis, & in

Psal. 76. 5.
Psal. 142. 4.

B bono malum vincis. 4. Si cùm irascendum est, (nam id aliquando necessarium esse diximus) motum iræ ratione præuenias, & lege Dei moderatum admittas. 5. Si motum dilectionis in illum, qui te lacessiuit iniuria, imminutum, ac frigescentem non sentias. 6. Si apud teipsum, & apud alios, eum qui deliquit excuses. 7. Si pro eo, & pro reditu pacis Dominum feruenter exores, dicens: Da pacem Domine in diebus nostris.]

Psal.

Indicia extinctæ inuidiæ sunt. 1. Si de aliorum bonis & prosperitatibus non doleas. 2. Si de illis gaudeas, & verè, ac ex animo bona possidentibus fratribus gratuleris. 3. Si libenti animo fratrum bonos successus ac laudationes ausculites. 4. Si tu ipse collaudes, & spiritu dulcedinis illectus prædi-

C ces. 5. Si è contrà aduersa proximorum ægreferas, & ad eorum consolationem accurras. 6. Si defectus, aut quæ denigrare eorum famam possunt, ab eorum oculis qui remedium afferre non valent, prudenter abscondas. 7. Si sola æterna, & semper duratura concupiscas. Mors enim inuidiæ perfecta, secundùm Gregorium, est amor æternitatis, quo quis cœlestia appetens, terrena, vt sibi inutilia contemnit.

Greg.

Indicia victæ acediæ sunt. 1. Si peccata etiam leuissima timeas, & imperfectiones exhorreas. 2. Si consueta tuæ professionis opera debitis temporibus, & cum omni perfectione facias. 3. Si te agilem & promptum ad opera supererogationis inuenias; signum enim feruoris est debitis non onerari, & maiora supra obligationem audere. 4. Si regulam, &

D statuta status tui diligenter obserues. 5. Si consortia tepidorum tibi non placeant, & tu ab illis, illique à te, tanquam ab osore suarum imperfectionum fugiant. 6. Si virtutem non ordinariam, sed eximiam, & heroicam suspicias, atque eam pro tua possibilitate imiteris. 7. Si te semper vt tepidum, & tuo muneri minimè satisfacientem respicias, te semper reprehendas, & ad altiora & sublimiora perfectionis opera vehementer aspires.

Indicia explosæ inanis gloriæ sunt. 1. Si defectus tuos, dum ædificatio fratrum aliud non petit, constanter & animosè detegis. 2. Si bona opera, quantum possibile fuerit, ab oculis humanis abscon-

E dis. 3. Si inter laudes erubescis, & cum sensu doloris aliquid ad tuam laudem pertinens audis. 4. Si laudari non appetis, & sermonem de tua laude contextum prudenter abscindis. 5. Si in exercitiis, aut studiis vilibus, & modicum plausum habentibus, libenter occuparis. 6. Si dum Deo places, homi-

A num opiniones, & dicta pro nihilo habes. 7. Si dum alios supra modum laudari, & ab omnibus honorari conspicis, talem laudem, aut famam non appetis, imò eam vt rem vilem & abiectam irrides.

Iacob. 1. v. 17.

Indicia exclusæ superbiæ sunt. 1. Si à te nihil nisi mala & peccata, habere cognoscas, & omnia bona à Deo, à quo [omne datum optimum, & omne donum perfectum] emanat, prouenire scias. 2. Si te Deo, intimo deuotionis sensu subdas, & pro reuerentia eius omni etiam te humanæ creaturæ subiicias. 3. Si locum sublimem, munus honorificum, & dignitates huius vitæ non appetas. 4. Si te relinqui, vilipendi, & in abiectissimo loco proiici patiaris. 5. Si nesciri ames, & non humilis, sed vilis haberi, & pro nihilo reputari. 6. Si absque mentis

B contradictione, aduersa & abiecta sufferas. 7. Si te omni honore & omni bono, imò & ipsa vita indignum existimes.

Si his indiciis victa in te ac prostrata vitia deprehenderis, nequaquam in temetipso, vt suprà dictum est, sed in Domino glorieris. Ipse enim est qui fecit victoriam: ipse qui hostes fugauit: ipse qui aduersarios nostros virtuti contradicentes deiecit. Ac proinde dic in corde tuo, gratiarum actionem tuo liberatori decantans: Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius: Currus Pharaonis, & exercitum eius proiecit in mare, electi principes eius submersi sunt in mari rubro.] Nec tamen parta semel victoria securus dormias, & à bello ac pugna cessare constituas; quia vitia aliquando mortua se simulant,

Exod. 15. v. 4.

C cùm re vera mortua non sint; aliquando verò licèt mortua, nobis talia non opinantibus repentè suppullulant. Credite mihi, inquit Bernardus, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse, sæpe putandum est, imò, (si fieri possit) semper, quia semper quod putari oporteat, (si non dissimulas) inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis, nolis, intra tuos fines habitat Iebusæus, subiugari potest, sed non exterminari.] Quod postremum non dicit beatissimus pater, quasi putet vitiorum habitus contrariis virtutibus non extingui, sed quia in affectibus nostris quasi semina vitiorum iam extinctorum lateant, ex quibus facilè reuiuiscant. Idque vel hoc exemplo

Bern. ser. 58. in Cant.

D manifestè cognosces. Licèt enim vitium iræ per mansuetudinem extinguas, at manet affectus naturalis iræ, & passio irascibilis nunquam extincta, ex qua, si cautus non sis, vitium iræ & indignationis emerget. Semper ergo nobis pugnandum est, semper circunspectè incedendum, ne gaudium commutetur in luctum, & victoria nostra in aduersariorum victoriam connectatur. Sic post primam victoriam de hostibus reportatam semper pugnantes, semper (Deo adiutore) vincemus, semper hostes nostros timidiores reddemus, & longiùs à finibus nostris fugabimus. Ex hac autem victoria in campo vitæ præsentis obtenta, quæ nunquam omnino perfecta est, ad illam vi-

E ctoriam perfectam futuri sæculi veniemus, qua apud Dominum in cœlis per omnem æternitatem coronabimur.

PARS

PARS TERTIA

De victoria tentationum.

VÆ de fuga peccatorum, & de extinctione vitiorum, dicta sunt, nemo est, qui ad incipientes pertinere non videat. Quibus Ecclesiasticus dicit: Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.] Et breuius exemplaria Græca: Fili, si accesseris ad seruiendum Deo, para animam tuam ad tentationem.] Id enim maximè viam Dei inchoantibus proficuum est, vt se sciant esse tentandos, ne, si præter spem, belli molestias experiantur, timore perculsi retrocedant. Aduersarij autem nostri non multum se continent, sed simulac quis peccata fugere, vitia perimere, ac iustitiam sectari curat, ipso etiam conuersionis initio tentationibus & bellis impetitur. In cuius figura Pharao Ægyptiorum rex cum vniuerso exercitu suo filios Israel terram suam deserentes insequitur: quia videlicet diabolus, adiunctis sibi mundo & carne, animas per nouam vitam à se fugientes, ad pristinam criminum seruitutem assiduis tentationibus reuocare conatur. Qui sanè est Pharaone pertinacior: nam hic persequutus est filios Israel vsque ad mare, diabolus verò, qui nec aquis obruitur, nec vi ægritudinis, nec imbecillitate senectutis emoritur, homines vsque ad extremum halitum ac finem vitæ, persequitur. Quod fortassis considerauit Iob, cùm dixit: [Militia, (siue tentatio, vt Septuaginta transtulerunt) est vita hominis super terram:] quia quandiu hæc mortalis vita durat, & anima carne conclusa corruptibiles in sua ditione continet artus, cum diabolo, cum mundo, & carne pugnare non cessat. Si peccata declinamus, si vitia conscindimus, si affectus cohibemus, si virtutes inquirimus, si mente ad Deum contemplandum ascendimus, si charitate cogente ad proximos iuuandos eximus, nunquam deest aliquis Satan, aliquis aduersarius, qui bono se opponat, & pro sua possibilitate nostros conatus impediat. Meritò ergo hoc loco in ratione præliandi tyronem instruimus, & postquam illi hostes, scilicet peccata & vitia, monstrauimus, ad bellum excitamus, & ad victoriam de hoste reportandam accendimus. Nam quid proderit, hostes scire, & remedia, id est, arma ad pugnandum agnoscere, si pugnaturis militaris disciplina desit, & mentis robur, ac virtus bellandi non subsit? Dicamus itaque quid tentatio sit, quæ nos ad vincendum incitent, quæ adiumenta diuinitus data ad fiduciam assequendæ victoriæ nos prouocent, quæ tentationum genera mentem vndiquaque circundent, quæ arma illis potenter obsistant. Exponamus inquam hæc, vt mens luce necessariæ cognitionis erudita, & tantis auxiliis gratiæ roborata, ignominiosum putet ab aduersario vinci; facile autem, ipsum deiicere, & leonem draconémque calcare.

Eccl. 2. n. 1.
Exod. 14. nu. 8.
Iob 7. n. 1.

Quid tentatio sit, & an tentari sit malum.

CAP. I.

D tentationes soperandas, & gloriosas de hoste victorias assequendas, legentium animos excitaturus, vnde nisi à cantico fœminæ victricis exordiar? vt quæ victoriam cecinit, & eam non viribus humanis, sed diuinis attribuit, pugnaturis victoriæ desiderium ingerat, & pro adepta victoria

A non sibimetipsis, sed Deo victoriarum authori laudes concinere doceat? Noua, inquit, bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.] Prorsus noua bella in Ecclesia sua elegit Dominus, vt qui antea aduersùs hostes visibiles pro Israelitici populi defensione pugnauerat, nunc pro animarum gloria aduersùs inuisibiles hostes in fidelium congregatione decertet. Noua quidem bella elegit Dominus, non solùm quia nunc pro salute nostra nouos hostes aggreditur, sed quia nouo ac mirabili modo eus superat atque prosternit. Milites quippe ad ge- Iudic. 5 n. 8.

A rendum hoc bellum eligit. nec clypeo nec hasta munitos, id est armis, (quod ad ipsos attinet, spiritualibus) vacuos, & imbecillitati subiectos, quibus tamen carnem frangit, mundum eludit, & diaboli hostis fortissimi potentiam euertit. Huius bellum per se, aut per suos aduersùs animas mitum tentatio dicitur. Nam si tentare, vt Thomas Aquinas, Gulielmus Parisiensis, & Dionysius Richelius aiunt, est experimentum de aliquo capere, vt ipsi tentato, vel tentanti, vel aliis innotescat quantus sit, diabolus bello aduersùs animam gesto experiri cupit, quas vires ipsa anima diuinitus datas habeat, & quam fidelitatem in Deum legémque custodiat. Si verò tentatio, vt iidem asserunt, pugna est, vel impugnatio quædam, qua quis ad malum patrandum allicitur; quid aliud B pugnando facit diabolus, nisi animas ad malum incitare, & ad legem Domini frangendam permouere? Eius ergo pugna aduersùs animas tentatio est, non solùm quatenus ab ipso progreditur, sed etiam quatenus ab humanis mentibus sustinetur, licèt diuersimodè: nam illa potest dici tentatio illata, hæc verò tentatio suscepta. Suscepta, inquam, non quia semper illi consentiamus, sed quia licèt serpentis verbis repugnemus, ictum tamen aduersarij sentimus. Vnde Gregorius ait: Quid nisi pugna contra malignos spiritus nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militiæ, nisi contra hostes exercitium designatur? Tentatio itaque ipsa militia est, quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu proculdubio exsudat.] Ad C hanc militiam exercendam, & ad gloriosam de hoste victoriam comparandam, tum fortes tum alacres esse nos conuenit, vt per fortitudinem aduersarios superemus, per lætitiam verò ac mentis alacritatem laborem pugnæ sine vllo tædio suscipiamus. Neque enim sine fortitudine pugnantis animæ aduersarius vincitur; nec sine lætitia perseuerandi desiderium omnino perfectum esse cognoscitur.

D. Tho. 22. q. 79. art. 1. Guil. de tentationibus, & resistent. c. 1. Dionys. de remed. tentation. art. 1.

Greg. 8. mor. c. 3.

Vt autem ea quæ ad victoriam tentationum nos mouent, non sine aliquo ordine proponamus; illud in primis discutiendum est, an tentari sit malum? Cognita enim tentationis qualitate, facilè quisque percipiet quantum bonum sit, tentationi resistere, & quantum malum tentatione vinci atque percelli. Tentatio duas habet origines: alteram externam, siue extra nos positam, alteram internam, siue studio D aut natura intra nosmetipsos innatam. Causa externa tentationis est diabolus, qui nos innumeris decipiendi artibus infestare curat: causa externa est mundus, id est mundani homines, qui exemplis, suasionibus, & minis ad malum prouocant: causa externa est turba creaturarum, quæ sua pulchritudine, aut suauitate ad malum impellunt. De diabolo dictum est: Quia tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.] De mundo verò: Mundus totus in maligno positus est.] De cæteris autem rebus creatis scribitur: Quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.] Causa interna tentationis est caro nostra, quo nomine sensualitas, aut appetitus tum concupiscibilis, tum irascibilis E exprimitur: causa interna, sunt sensus omnes, quibus ad delectabilia inclinamur, etiam si rationi & virtuti contradicant: causa interna sunt vitia, & praui habitus malè viuendi licentia conquisiti, qui nos ad similes sibi actiones inclinant. De carne dicitur: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.] De sensibus dicitur: Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescen-

1. Petr. 5. n. 8.

1. Ioan. 5. 19.

Sap. 14. 11.

Sapien. 9. 15.

Genes. 8. 21.

A tia sua.] De prauis autem moribus dictum est: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.] Si enim verba hæc ad hominem peccatorem referantur, vt Augustinus aliquando retulit, manifestum est, legem carnis, aut legem membrorum, non solùm fomitem, sed etiam vitiosas consuetudines designare, quibus peccator ad malum trahitur, & quasi captiuus seruituti iniquitatis addicitur. Si verò de viro iusto hanc sententiam interpreteremur, qui condelectatur lege Dei secundùm interiorem hominem, vt idem Augustinus alio loco probabilius existimat, membrorum lex fomitem quidem significat, aut non omnino vitiis exutum, aut saltem ad actiones vitiosas semper anhelantem, & B prauis habitibus quasi superuestiri cupientem. Ecce vniuersarum tentationum causas: nullam enim tentationem inuenies, quam non ex aliquo prædictorum fontium, aut ex multis simul, originari cognoscas. Videamus igitur, an aliqua tentatio in quantum solùm est impugnatio quædam nostræ virtutis, peccatum sit. Nam si peccatum est, & culpa qua Deum offendimus, miserrimum sanè erit tentari, sicut miserrimum est, Domini mandata transgredi, & diuinis oculis displicere. Si autem tentatio culpa non est, modò ei fortiter resistamus, non est cur quis se infœlicem existimet ex eo solo quòd tentatur, quin potiùs se fœlicem appellet, ex eo quòd tentatione probatur, & esca vetita inuitatus non vincitur.

Rom. 7. 23.

Aug. lib. in loco quadam epist. ad Rom. nu. 45.

Aug. li. 1. contra duas epist. Pelagianor. c. 10.

Tentari, impugnari, & ad nequitiam etiam inau- C ditam impelli, peccatum non est, à quacunque causa tentatio procedat, dummodo tentationis sensum nulla sequatur in resistendo væcordia, nec minimus voluntatis assensus. In hac enim tentatione, quæ à Theologis vocatur motus primo primus, quia in nobis ante omnem mentis considerationem subitò & inopinanter insurgit, culpa etiam leuis esse non potest, eo ipso quòd nec voluntas vllo modo assentitur, nec valet communi & ordinaria diligentia istos motus siue tentationes præuenire, & ne tangatur insurgentibus cogitationibus, euitare. Et certum est, peccatum non esse vbi nec voluntas consentit, nec negligenter se habet, & vbi quod nequiuit præuenire, non præuenit. Vnde Augustinus optimè ait: Quòd si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in D membris morbundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua mouetur, quanto magis est absque culpa in corpore non consentiente, si absque culpa est in corpore dormiente?] Et Gregorius, per bestias terræ, quas Dominus nobis pacificat, motiones carnis intelligens, ait: Redactæ namque intra claustra continentiæ, & si adhuc tentando loquuntur, vsque ad morsum tamen actionis illicitæ non excedunt. Atque alio loco: Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulsat, sed cùm hanc sibi per delectationem subiugat. Sanè si in huiusmodi impugnationibus peccatum intercederet, docuisset nos Dominus petere ne tentaremur, & ne impugnationibus tangeremur; quod tamen non fecit. Nam illis verbis: Et ne nos inducas in tentationem,] non petimus ne tentemur, sed ne tenta- E tione vincamur. Si enim oramus, ne permittamur tentari (vt ait Cassianus) vnde erit in nobis virtus constantiæ comprobanda, secundùm illam sententiam; Omnis vir qui non est tentatus, non est probatus? Et iterum: Beatus vir, qui suffert tentationem.] Non ergo hoc sonat: Ne inducas nos in tentationem, id est, non permittas nos aliquando tentari, sed ne permittas in tentatione positos superari.] Sanctus quoque Dauid, quasi hanc petitionem à

Aug. 1. de ciuit. c. 23.

Iob 5. nu. 23.

Greg. 6. mor. c. 16.

Matth. 6. n. 13.

Cassi. col. 9. c. 22.

Iacob. 1. n. 12.

Domino

Domino nobis docendam præuidisset, ei se euidenter accommodans, postulat, dicens: Ne me derelinquas vsquequaque.] Quod Græca magis expresserunt, dum sic habent: Ne me derelinquas vsque ad nimietatem.] Quasi diceret: Non peto, Domine, vt nunquam tenter: scio enim vtile mihi esse tentari, vt meipsum tentatione cognoscam, & tua dona in me collata, tuámque solertissimam protectionem experiar, sed postulo, ne tentatio vires à te concessas superans, aut mortem afferat, aut vulnus ac plagam infligat. Annuit Dominus desiderijs animæ ita postulantis, & in hoc, quòd tentationem viribus nostris accommodat, suam fidelitatem ostendit. Fidelis enim Deus est, inquit Paulus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Quem namque fructum ex tentatione decerpimus, & quam euadendi facilitatem accipimus (vtrunque enim prouentus significat) si in qualibet tentatione detrimentum peccati saltem leuis patimur, & vsque ad casum & vulnus tentamur? Firmissimè ergo homines, inquit Laurentius Iustinianus, in hac veritatis sententia roborentur & confidant, quòd nunquam potest animæ inferre mortem infestatio tentationis, nisi in vno secum consensu conueniat deliberatio voluntatis. Pacem quidem mentis perturbare tentationes possunt, gratiam verò Dei auferre non possunt. Impugnando labores ingerunt, & coronas immortalitatis parant.] Tentatio itaque repulsa mortem non infert, sed coronam parat. Si mortem non infert, dum tentamur & resistimus, grauiter non delinquimus: quia graue peccatum mors est. Si coronam parat, dum tentamur, & aduersariorum tentamenta repellimus, nec leuiter peccamus, quia leuia peccata coronam non præparant, sed præparatam impediunt.

Psal. 118. 8.

1. Cor. 10. 13.

Iust. lib. de discipl. & perfec. monast. c. 12.

Quod verò generaliter diximus, ad leuamen afflictorum specialiter exponamus. Tentatio à causa extrinseca, vt à diabolo, vel ab hæreticis, vel à malis, aut inuidis profecta, peccatum tentati non est, immò signum est habitæ ab eo, qui tentatur, ac possessæ virtutis. Nullum quidem peccatum est, modò debita resistentia non desit, quoniam si tu nullam ignominiæ notam contrahis, dum iter faciens à raptoribus inuaderis, volentibus te spoliare, quos tamen animosè fugasti, grauiter vulnerasti, & à te celeriter repulisti; quare peccati turpitudinem contrahes, si nulla à te data occasione, à diabolo vel à suis asseclis petitus, & ad malum prouocatus, suasiones reiicis, & capiti tentationis resistis. Dominus noster Iesus Christus ab externa causa, nempe à diabolo tentatus est, & ad hoc [in desertum ab Spiritu sancto ductus,] vt insultus aduersarij pateretur. Qui autem peccatum non fecit,] id est, facere non potuit, nequaquam, tentationem sentiendo & vincendo, peccauit, sed magis robur ad vincendum, membris suis, id est, nobis, promeruit. Vnde Paulus ait: Non enim habemus Pontificem, qui nō possit compati infirmitatibus nostris, tentatū autem per omnia, pro similitudine absque peccato.] Si ergo ille in natura simili naturæ nostræ tentatus, non peccauit, quia restitit, & tentatorem irrisit; quam ob causam nos peccabimus, si ab eo artem bellandi addiscentes, & gratiam mutuantes, dum tentamur, non prosternimur, non dimouemur, sed potiùs aduersarium deiicimus? Est autem hæc tentatio signum possessæ virtutis: sicut enim rex ambitiosus & dominandi percupidus, coacta militum manu, non domum alicuius pauperculi, sed opulentissimum regnum alterius regis inuadit, quod armis captum sibi comparet, & obtentis à se regnis adiiciat: ita diabolus superbiæ rex

Matth. 4.

1. Petr. 2.

Hebr. 4.

A non multum curat peccatores tentare, quos habet suæ voluntati subiectos; nec multum laborat in expugnandis hominibus imperfectis, quos quotidie inordinatæ passiones, & insolita vitia conculcant, sed in eos crudeliter irruit, quos videt virtutibus diuites, quorum casu cœlestes thesauros opésque diripiat. Idque dictum memorabile Abbatis Apollo manifestè confirmat, qui cùm vidisset Monachum quendam senem, sed tepidum vna diaboli tentatione superatum ad sæculum properare, vt carnis concupiscentiam expleret, dixit illi, vt refert Cassianus: Reuertere ad cellam, tandemque te intellige, vel ignoratum hactenus à diabolo vel despectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari profectibus eorum, ac studijs instigatur:

Cassian. coll. 2. c. 13.

B qui vnum eius in te directum iaculum post tantam annorum seriem, non dicam respuere, sed ne vno quidem die differre quiuisti.] Quosdam ergo diabolus vt viles & ignauos despicit, quos autem assiduè & importunè impetit, vt magnos & illustres metuit, & eo ipso eos homines non mediocris virtutis esse dicit. Quod & in patientissimi Iobi molestijs opere ipso testatus est, quem ideo vehementer tentauit, quia ore Domini laudatum audiuit, & perfectum virum esse cognouit. Et vt Gregorius ait: Ciuitatem, quam expugnare appetiit, nimis munitam vidit, & idcirco exteriùs tot plagas inferens, quasi foris exercitum admouit: animum verò vxoris in verbis malæ persuasionis accendens, quasi intus ciuium corda corrupit.] Aduerte quàm non miserum est à diabolo tentatio-

Gregor. in proœmio. c. 4.

C nibus vrgeri: siquidem ipse adeò acriùs tentat (si permittatur) quo in tentato maiorem perfectionem esse coniectat. Antiochus audiuit esse ciuitatem Elimaidem in Perside nobilissimā, & copiosam in argento & auro: & venit, & quærebat capere ciuitatem, & deprædari eam.] O quantæ erant ciuitates in Perside captu faciliores! at rex cupidus eas omnino contempsit, & ad solam Elimaidem inhiauit, vt eius thesauros opésque diriperet. Sic prorsus multæ sunt in Ecclesia animæ etiam iustæ, & suæ conscientiæ curam habentes; at diabolus perfectissimas acriùs aggreditur, vt eas diuitijs perfectionis spoliet. Habet enim fiduciam (inquit Iob) quòd influat Iordanis in os eius:] id est, habet fiduciam quòd iustos deuoret, & in sthomacum inferni traijciat.

1. Machab. 1. 3.

Iob 40. 18.

D Plurimi erant Monachi in illo aureo sæculo, quando in fidelibus recenti sanguine Christi conspersis Dei charitas ampliùs feruebat, at diabolus vniuersos tentans, Antonium tamen monachorum verticem acriùs impugnat. Dicitque ad suos, vt refert Athanasius: Omnia arma corripite: acriùs nobis impugnandus est. Sentiat, sentiat, debet scire quos prouocet. Plurimæ erant Antiochiæ virgines, quæ corporis & mentis integritatem seruabant, at vnam Iustinam sanctissimam vehementiùs adoritur, cuius conatus illa illæsa, & ab omni labe impolluta manens, signo crucis, & alijs medijs potenter eludit. Nec potuit improbus ille suam ignominiam silere, quòd à virguncula superatur. Semel enim dixit ad Cyprianum Antiochenum priùs incantatorem, postea martyrem Iustinæ amore insanientem: Vidi quoddam signum, quod valde

In vita Anto.

Metaphrastes in vita.

E horrui, & vires illius non sustinui. Et iterum: Signum crucis ne dum figuratur quidem, videre omnino sustinemus, sed totis viribus nos priùs in fugam conijcimus, quàm id perfectè figuretur.] Si ergo tentatio à dæmone exorta, & sine vlla negligentia repulsa, non solùm peccatum non est, verùm etiam signum non contemnendæ virtutis, quare non gloriosum ducimus tentari & vincere, & ex medio ignis illæsos exire?

At tentatio non à diabolo solo, sed etiam à fomite & à sensualitate procedit, bonum quidem delectabile procurante, & boni rationis, ac legis Dei nullam prorsus rationem habente. Hæc quidem signum est hominis originalis peccati pœnis affecti, attamen nullum omnino est peccatum, si ei voluntas reluctetur, & motus carnis aut sensuum nolens, & inuita patiatur. Quod sanè Paulus apertissimè docuit. Quodam enim loco ait: Non quod volo bonum hoc facio; sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.] Aduerte duas in homine esse partes, alteram spiritualem ad rationem pertinentem, alteram carnalem ad sensualitatem spectantem. Hæc non vt manus, aut pes rationi subijcitur, qui statim ea imperante mouetur, sed vt ancilla rationi subest, cuius potest imperium detrectare. Ego igitur infœlix, quia Adæ filius, & pœnis originalis culpæ subiectus, quod nolo malum hoc ago, quia caro mea, quæ pars est mei, malum meditatur, & illicitum concupiscit. Si autem contra voluntatem motum illicitum sentio, iam non ego voluntate operor illud, sed pronitas ad concupiscendum, quod est habitans in me peccatum. Quomodo ergo ad culpam mihi imputabitur, quod ego non operor, sed nolens inuitúsque sustineo. Et alio loco: Nihil nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.] Qui sunt in Christo Iesu, nisi qui per fidem viuam, & charitatem, & bona opera Christo capiti copulãtur? Et qui sunt, qui non secundùm carnem ambulant, nisi iidem ipsi, dum minimè carnali concupiscentiæ consentiunt? Hi non peccant, quamuis carne tententur, & ex carne aduersùs motum mentis concupiscant; quia non pugnatores, vt inquit Anselmus, sed victi damnantur. Lex enim gratiæ data à Christo Iesu liberat à lege peccati & mortis, quæ peccatum consequitur. Et licèt insit in membris lex illa peccati menti repugnans, sed iam reos non facit, quia per legem spiritus liberi pugnant contra illam. An tu peccas, si dolorem capitis sentias, si stomachi imbecillitate affligaris, aut cordis tristitia & afflictione pulseris? Nullo modo: quia hæ infirmitates sunt carnis, quas non voluntas intulit, sed conditio naturalis innexit. Ita prorsus si appetitus concupiscibilis voluptates petat, si irascibilis vindictam efflagitet, si cor nostrum aut superflua, aut curiosa, aut excelsa nobis non debita concupiscat, dum his motibus resistimus, non peccamus, quia hæc ex voluntate non patimur, sed ex naturæ conditione sentimus. Natura autem sola non est culpæ alicuius exordium, si voluntas illicitum motum improbet, & illum pro sua libertate auxilio gratiæ munita cohibeat. Frequenter, ait Ambrosius, irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum offusio mentem occupat, vt quod studeas vitare, hoc cogites, animóque voluas. Quod cauere difficile est homini, exuere autem impossibile.] Si verò impossibile est hos motus exuere, has tentationes non experiri, quomodo imputabuntur ad peccatum, quod vitare possumus & omnino declinare? Et certè nemo qui amator esset Dei, ac perfectionis cupidus auderet mundanorum confessiones excipere, munus concionatoris obire, & alia pietatis munera exercere, in quibus sæpe motus carnis, & motus vanitatis insurgunt, si hæc delicta existimaret. At sancti, & perfecti hæc munera passim pro Dei gloria obeunt, quia putant se resistentia, & compressione horum affectuum labe peccatorum immunes.

Rom. 7. 19.

Rom. 8. 1

Anselm. ibi.

Amb. lib. de fuga sæculo c. 1.

Demus tamen tentationem non solum à fomite, sed etiam à prauis moribus, quod sæpissimè accidit, & à malis habitibus exoriri, quos in veteri conuersatione contraximus, an hæc imputabitur ad peccatum? Profectò si verè conuersi sumus ad Dominum, & vitia ac distortos habitus contraxisse nos pœnitet, & tentationi ab ipsis mananti repugnamus, non magis delinquimus, quàm si inuiti, dæmones blasphemias in Deum iactantes audiremus. Vitia enim (eo ipso quòd ea contraxisse & fouisse dolemus) inuoluntaria sunt, & in sensibus, & affectibus nostris ceu morbi in corpore manẽt: vnde sicut sensus morbi, quem inuiti sustinemus, mentem non inficit, ita nec sensus vitij non polluit, si ei denegemus omnino consensum. Et hîc maximè locum habet Pauli sententia: Quòd [diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.] Quoniam hi motus à vitiis pristinis emanantes, & à nobis diligenter repulsi, meritum afferunt, non sibi delicti alicuius lucrum extorquent. Hostes quidem intra nos sunt, id est, praui mores, quos sæculo seruientes, admisimus, in qua admissione sine dubio peccatum, & non vnum, sed multiplex intercessit. At iam illis dedisse hospitium retractamus, & eos intra septa cordis nostri habere dolemus, & pro eorum expulsione non segniter laboramus, & laborantes ingemiscimus. Si interim dum non expelluntur, ipsi clamant, si pristinas voluptates ostentant, si trahere ad malum nituntur, quid officiunt mundiciæ nostræ, si validè repugnamus, & primæ ipsorum suggestioni resistimus? Hi ergo motus à vitiis progredientes, signa sunt mentis necdum perfectæ, quæ aliquando mundo seruiuit, nec omnino se à sæculi vitiis emundauit, non tamen peccata sunt, nec iam aliquo modo voluntaria, si eis ipsa mens solerter resistat. Si autem tentationes intra genus tantùm tentationis, & impugnationis manentes peccata non sunt, non est cur tentationũ nomine terreamur, sed potiùs animæquiores effecti aduersùs afflictionem omnibus notam remedia quæramus, & ad nostra merita cumulanda, et diligenter reluctemur.

Rom 8. 28.

Tentationes appeti posse, & qua ratione ex illis fructum decerpimus.

CAPVT II.

SI tentationes peccata nostra non sunt, vt ostensum est, constat eas quemque posse ob honestum aliquem ac bonum finem appetere. Omne enim quod malum culpæ non est, possumus concupiscere, licèt illud sit maximè amarum & nobis aduersum, quatenus ad salutem animæ nostræ, ac virtutis profectum aliquo modo conducit. Tentatio igitur quatenus tendit in malum culpæ, & in nocumentum eius, qui tentationem patitur, vt inquit Dionysius Richelius, non est appetibilis, cùm nemo (teste Philosopho) respiciens ad malum operetur: at vt tentatus potest tentatione vti in bonum, & eius laborem ad augmentum virtutis accipere, appetibilis est. Nam si, vt ait Paulus: Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit,] coronam appetens, certamen etiam instrumentum adipiscendæ coronæ potest concupiscere, vt vincat, vt triumphet, & vt aliquando tandem coronam accipiat. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.] Annon vasa figuli bene temperata possent, si cognitionis & desiderij

Diony. li. de remed. tenta. ar. 7.

2. Timot. 2. a. 5.

Eccl. 27. 6.

essent capacia, ignem fornacis appetere, quo apta fierent humanis vsibus deseruire? Ita prorsus iusti diuina gratia suffulti, & virtute bene dispositi, possunt flammam tentationis cupere, quæ in eis quicquid impurum est, excoquat, & illos ad mensam summi Regis aptos efficiat. Dauid sanè hanc doctrinam imbiberat, cùm se tentari & examinari poscebat.
Psal. 25. 2. Proba me Domine, inquit, & tenta me: vre renes meos & cor meum. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est, & complacui in veritate tua.] Formido, ait vir secundùm cor Dei, alius esse, & alius putari. Ob id proba Domine in me dona tua, an sint vsquequaque perfecta: tenta in me virtutem tuam, qua scilicet me dignatus es decorare, an sit vsque ad sustinendas tribulationes robusta. Id autem peto, B quoniam perspectam habeo misericordiam tuam, qua me proteges, & cordi est mihi veritas tua, cuius scuto me defendes. Si verò ex rei concu-
Iacob. 1. 2.3.4. piræ præsentia gaudium generatur, Iacobus Apostolus monet, vt gaudeamus ex tentationum ac probationum aduentu. Omne gaudium existimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis: scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.) In tentatione quidem gaudendum est, sicut fortis dux lætatur in bello; & cuius victoriam magnam apud regem gloriam, magnum status & dignitatis augmentum sperat. Nam tentatio est fidei probatio, quæ intus in corde latet, & dum tentationem superat, se viuam & firmam fidem esse patenter ostentat. Tentatio patientiam ge- C nerat, quæ à patiendo denominata, non quiescendo & oscitando, sed sustinendo & laborando gignitur, roboratur, atque perficitur. Patientia autem tentatum tentationem superantem, ad perfectionem euehit, & eum facit virtutibus integrum, & vitæ sanctitate perfectum. An non literati tentari & probari cupiunt, vt appareat eos esse doctoratus & magisterij nuncupatione dignos, & gestent in pileo aliquod honoris insigne? Nonne medici examinari appetunt, vt à magistratibus medendi facultatem obtineant? Nonne & equites tentari concupiscunt, & suam generis nobilitatem probari, vt crucem rubeam in pectore gestent, & signum illud nobilitatis accipiant? Tandem nullum munus in bene gubernata republica alicui commendatur, nisi prius tentatio D præcedat, & an sit idoneus ad illud munus exercendum, aliquo modo probetur. Cur igitur tu non poteris appetere tentari à Domino atque probari, vt honorem serui fidelis & gloriam eorum, qui per-
Greg. 2. mor. c.6. manserunt in tentationibus, consequaris? Gregorius sanè de iusto ita loquitur: Sed sæpe cùm surrexerit, ipsa se extolli virtutum magnitudine sentit, vnde & tentari se præsentis vitæ aduersitatibus post virtutes desiderat, ne peius ex virtutum confidentia cadat. Si enim seruari se meliùs per tentationem non cognosceret, nequaquam Psalmista diceret:
Psal. 25. 2. Proba me Domine & tenta me.] Non itaque indecens est viro iusto tentationem expetere, non solùm quidem vt præmium obtineat, sed vt virtutum altitudinem magis securè possideat. E

At ordinem huius spiritualis belli ponamus, quod in tentatione consistit, vt sciamus quid ad tentationem ex parte hostis, & quid ad nos aut resistentes,
Aug. 12. de Trinit. a primo c. 9. usque ad c. 3. D.Tho. 12. q 74. art 1 aut non resistentes pertineat. Id autem, vt vestigiis Augustini & Thomæ inhæreamus, illa prima tentatio, quæ orbem spoliauit, exponet; & primos parentes nostros in tot, tantásque miserias ex innocentia deiecit. Quatuor ergo in illa tentatione reperies, serpentem suggerentem, mulierem audientem, virum

A comedentem, & lignum pulchritudine sua tàm mulierem, quàm virum inescantem. Lignum bonum illud temporale significat, quod aduersus præceptum & legem impositam nobis appetimus. Serpens diabolum signet per seipsum, aut per carnem nostram, aut mundum, cogitationes & desideria mali propositi suscitantem. Neque enim ictus eius aliud est quàm cogitatio aut appetitio nostra, qua repentè tangimur, neque est in potestate nostra huiusmodi tactum effugere, aut illam primam sibi venit, & mali oblati propositionem subitaneam declinare. Mulier est sensualitas opus peccati appetens, aut delectationem præsentem, quam cogitando experitur, sine opere cuncupiscens. Vir est ratio motus illos sensualitatis reprimens aut permittens, & peccatum delecta- B tionis vel operis, aut omnino refutans, aut in eo victus prostratúsque consentiens. Sicut ergo in hac tentatione primorum parentum prima illa serpentis
alloquutio, qua dixit mulieri: Cur præcepit vobis *Gen. 3. 1*
Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi?] Peccatum mulieris non fuit: at fuit peccatû inchoatum, quod nos gratia & iustitia originali priuauit, cum serpente verba consulto miscere, pomum aspicere, tangere, & ori admouere: & fuit peccatum consummatum, Adamum caput mulieris, pomum comedere, & Deo contempto, suasioni mulieris ac eius precibus obedire: ita omnino de qualibet tentatione sentiendum est. Nam primò est locutio dæmonis, aut sæculi, aut carnis, quæ mihi aut vindictam, aut voluptatem prohibitam, aut quoduis aliud malum C proponit; & hæc vocatur suggestio. Quæ non tantùm extra manet, sed intra me quoque est: de qua di-
cit Paulus: Scio quia non habitat in me, hoc est, in *Roma. 7.*
carne mea, bonum.] In me enim sentio ego etiam *18.*
repugnans, luxuriæ, vindictæ, aut ambitionis motus, quos non libenter audio, sed tristis & contra voluntatem experior. Hæc autem suggestio tentatio dicitur, & si ex me nihil aliud extorqueat, peccatum mihi non est. Nam quare mihi ad peccatum imputabitur, quòd clamores & minas hostis audio, quas non audire & declinare non potui? Vnde & Christus Dominus pro consolatione & instructione suorum,
tentationem ac suggestionem passus est; Tentatus, *Hebraeor.*
inquit Paulus, per omnia, pro similitudine absque *4. 15.*
peccato.] Accessit enim tentator, & dixit ei: Si Fi- *Matt. 4.*
lius Dei es; dic vt lapides isti panes fiant:] & mitte te *3.6.9.* D
deorsum:] & hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.] Quin & duxit eum [in sanctam ciuitatem, & in montem excelsum] seorsum, vt intelligamus motiones etiam carnis nostræ, & motus iræ, atque tristitiæ sine vllo peccato esse posse, quando voluntas diligenter repugnat, & ignem iniectum extinguere & consopire non cessat. Si autem hanc suggestionem dæmonis sensualitas non solùm inuoluntariè recipiat, sed etiam libenter audiat, ratione non statim contradicente, sed aut motum illum permittente, cùm debuerit compescere, aut negligenter repugnante, tunc quasi Heua arborem aspicit, & pomum tangit, & peccatum veniale maius aut minus, pro maiori aut minori negligentia committit. Si tandem E ratio consentiat in opus peccati, aut in delectationem peccati, vel dissimulanter se habeat, & quasi non videret rebellionem carnis & ignem suscitatum, cùm tamen videat, illum grassari & dominari permittat, iam quasi Adam precibus Heuæ victus comedit, & lethale peccatum admittit.

Cùm igitur in nobis, secundùm Augustinum & *Aug. 12.*
omnes doctores, duplex sit portio partis intellectiuę, *de Trinit. c.*
quæ dicitur ratio superior & inferior; quarum illa rationibus æternis conspiciendis & consulendis inten-

dit;quales sunt lex diuina, naturalis vel humana, vel etiam ipsa virtutis honestas:hæc verò, quæ temporalia vt voluptatem, aut commoditatem considerat, sit omne peccatum tam mortale, quàm veniale sine ratione superiore, aut rationes æternas contemnente, aut earum vsu prætermittente non esse. In cuius signum (*Iob 1. 18.*) filij Iob in domo maioris cum ipso pereunt; quia donec filius maior hominis, id est, liberum arbitrium aliquo modo consentiat, aut negligenter se habeat, sensus, & inferiores vires in peccatum non incidunt. Si enim culpa leuis, vt mendacium officiosum nobis offeratur, tunc venialiter peccamus, cùm ratio superior videns, aut videre debens illud esse peccatum assentit: si autem necdum videre potuit ob temporis breuitatem, aut incogitantiam, aut ob aliam causam, non peccabimus, licèt homo voluptate, aut (B) commoditate illectus in illud mendacium aliquo modo propendeat. Si autem grauis culpa proponatur, & ratio superior negligenter se habeat, nec citò sensui, aut appetitui, ac portioni inferiori subueniat, tunc in peccatum veniale prolabitur, quod pro ratione negligentiæ maius aut minus existet. Si verò ratio superior non tantùm sit aliquantulum negligens, sed etiam in suggestionem manifestè consentiat, aut saltem incendium tentationis excitatum in appetitu dissimulet, & hostibus irruentibus sileat, & nullo modo ingressui eorum se opponat, nec deceptori noxia suggerenti contradicat, tunc per consensum, aut fictam dissimulationem est lethale peccatum admissum. Audi verba Augustini, quibus istam (*Aug. suprà.*) doctrinam docet: Si cupiditas, inquit, nostra non (C) moueatur ad peccandum, excluditur serpentis astutia; si autem mota fuerit, quasi mulieri persuasum erit: sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrænat atque compescit, quod cùm fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido commouerit, faciendum esse decernat, ab omni vita beata, tanquam paradiso expellitur homo.] Et in eandem sententiam Gregorius ait: (*Greg. 21. mor. c. 3.*) Sciendum est, aliud esse quod animus detestatione carnis patitur, aliud verò cùm per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur, plerumque autem cùm (D) peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulsat, sed cùm hanc sibi per delectationem subiugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: (*1. Cor. 10. n. 13.*) Tentatio vos non apprehendat nisi humana.] Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tangimur, etiam nolentes, quia vt nonnunquam, & illicita ad animum veniant, hoc vtique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam verò dæmoniaca est & non humana tentatio, cùm ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum animus astringit.] His verbis sanctus pater tria quæ diximus, nimirum suggestionem, nonnullam negligentiam, quam delectationem vocat, & consensum exposuit. In quorum primo nullum est est peccatum; in medio peccatum est sed humanum (E) vel leue; in tertio verò peccatum diabolicum, quod scilicet animam diabolo addicit, & gratiæ donis spoliat. Tam verò ille, quàm Augustinus nomine consensus, non solùm manifestum consensum intelligunt, sed interpretatiuum etiam (liceat enim nunc voce scholæ vti.) illam scilicet fraudulentam dissimulationem, qua ratio superior, quæ intellectum & voluntatem comprehendit, malum aduertens silet, & nec minimum contradicit, quòd animus (A) in mali inspectione se delectet.

Hæc cùm ita sint, cùm dicimus virum iustum posse tentationem appetere, tentationis nomine solam primam suggestionem intelligimus, quæ absque peccato esse potest. Optat ergo bellum, in quo gratia Dei vincat; cupit pugnam in qua, à Domino adiutus hostem prosternat; desiderat occasionem, qua se fidelem Domino manifestet. Sicut etiam iurisperiti quærunt lites, quarum causa clientulos sibi commendatos defendant, & milites desiderant bellum, in quo aduersus hostes prælientur, & nomen victorium ac diuitias lucrentur; ita iusti possunt tentationes percupere, ex quibus à se Dei auxilio victis, & honorem victoriæ, & virtutum merita, & gloriæ præmia conquirant. Et qui- (B) dem meniusm fortissimarum indicium est, hostium incursus non timere, nec tentationum molestia tristari. Quarum robur Dominus apud Iob sub figura illius mystici equi pulchrè describit, de quo inter alia hæc ait: Terram vngula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis: contemnit pauorem, nec cedit gladio.] (*Iob 39. 21. 22. 24.*) Vbi audierit buccinam, dicit: Vah.] Iustus quidem terram vngula fodit, cùm tentationis tempus esse persentiens corpus suum, ne insolescat, & hostibus se adiungat, spiritus fortitudine ferit. Sic enim Paulus generosus equus, cui Dominus ad mundum peragrandum, & hostes proterendos insedit, terram vngula mortificationis pulsabat, cùm corpus suum castigabat, & in seruitutem redigebat.] (*1. Cor. 9. n. 27.*) Insuper exultat audacter, quia (C) sancta quadam elatione, aut potiùs spiritus magnanimitate de imminente tentatiune, quasi de occasione patiendi & proficiendi congaudet. Nam & ipse Paulus ait: (*2. Cor. 7. 4.*) Repletus sum consolationo, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.] In occursum pergit armatis: dum enim videt se ab inimicis inuadi, non fugit, non se præaffectu timoris abscondit, sed in occursum hostium aduenientium ipse procedit. In cuius exemplum Dominus à militibus ad crucem quæsitus, processit obuiam eis, & dixit: Quem quæritis?] (*Ioan. 18. 4.*) Quin & magnus Antonius à dæmonibus laniatus & semimortuus relictus, prouocabat eos dicens: (*Athanas. in vita.*) Ecce ego hîc sum Antonius, non fugio vestra certamina: etiamsi maiora faciatis, nullus (D) me separabit à charitate Christi. Psallebatq; dicens: (*Psal. 26. n. 3.*) Si consistant aduersùm me castra, non timebit cor meum.] Insuper & vir iustus feruore charitatis accensus contemnit pauorem. Id est, spernit sagittas hostium & iacula, dicitque in diuina gratia confisus: (*Roma. 8. n. 35.*) Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia?] an cætera, quæ sequuntur, quæ omnia vt impotentia ad suum robur spiritus superandum contemnit & ridet? Non cedit gladio, quoniam enses diaboli iam emicantes, & ictus inferentes frangit, dum validè cuique suggestioni occurrenti resistit. Ac tandem, vbi audierit buccinam, dicit: Vah: Nam vt Gregorius air: (*Greg. 31. mor. cap. 16.*) Cùm certamen passionis sibi propinquare considerat, de exercitio virtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo, qui victoriæ lætatur triumpho. Hæc sunt desideria, hæ exultationes fortiorum, quibus tanquam armis se muniunt, & tentationibus (E) obuiuntur. Si autem nos imbecilliores tentationes non appetimus, saltem cùm acciderint, & in nos insurrexerint, eas patienter sufferamus. Nec putemus actum esse de nobis, si tentamur, quia tentari (vt postea dicemus) omnium est; immò potiùs tentationes & suggestiones animi, sicut molestias & ægritudines corporis, ad satisfactionem peccatorum nostrorum, & noua merita toleremus.

In id verò omnes incumbât, qui Christo seruiunt,

& vitam

A & vitam spiritualem arripiant, vt ex tentationibus accidentibus fructum decerpant; quem certè colligent, si diligenter repugnent, & primo ingressui suggestionis obsistant. Hoc enim habent spiritualia bella, inter alia multa temporalibus bellis nobilius, quod in istis, licèt probè resistas, fortè tamen ab hoste potentiori vinceris: in illis verò nunquam diligens resistentia à victoria separatur, sed ipsum resistere, vincere est. Si autem initio tentationis non obsistamus, certam diabolus victoriam reportat de nobis. Vt enim Gregorius ait: Neque culpa ad opus prodire permittitur, si intus vbi nascitur, extinguatur. Si autem tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, hac eadem, qua nutritur, mora roboratur, & existens foris in operibus, vinci vix præualet, quia ipsam intus membrorum dominam mentem captiuam tenet.] Tunc ergo ô lector non damnum, sed emolumentum, & maximum ex quauis tentatione consequeris, cùm ei in ipso principio resistis. Animaduerte, quia in ipsa suggestione mali non aliùs quàm diabolus tibi generis humani aduersarius alloquitur, cuius dolis obturandas esse aures Salomon manifestè proclamat, cùm ait: Labiis suis intelligitur inimicus, cùm in corde tractauerit dolos. Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.] Et rursus: Non credas inimico tuo in æternum; sicut enim æramentum æruginat nequitia illius: & si humiliatus vadat curuus, adiice animum tuum, & custodi te ab illo.] Atque iterum: Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiiciet: in conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur, nouissimè autem peruertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.] His tribus admirandis sententiis, spiritus diuini sapientia nos edocet, quanta diligentia sunt primæ suggestioni aures obturandæ. Si enim verbis mendacibus dolum cordis occultauerit, si modestiam fingens, te sub bono prætextu monuerit: si quasi opus ex ære factum omnem malitiæ æruginem deposuisse assumauerit: si in verbis humilitatem ostenderit: si dulcia & grata proposuerit: si vt magis decipiat tuam responsionem laudauerit, ne credas ei, quoniam plenus est septem nequitiis, id est, omni nequitia, & coram supremo iudice peruertet os suum ex consiliario accusator effectus, & ex verbis ac responsionibus tuis, quibus consensum expressisti, parabit in nouissimo die perniciem tuam. Si ita tentationi restiteris, pro certo habe te ex illis nullum spiritale malum contraxisse, sed tua merita cumulasse. Si autem tentationes diligenter reiectæ sunt meritorum instrumenta, non est cur earum molestiam impatienter feras, quæ breuis existens æternam iucunditatem efficiet.

Greg. 11. moral. 7.
Prou. 26. 24. 25.
Eccli. 12. 10. 11.
Eccli. 27. 25. 26.

Tentationes superandas esse, quoniam à Domino, tentatione probamur.

CAPVT III.

DICAMVS nunc, quæ nos ad tentationes superandas inuitent, & ad fortiter resistendum calcar adiiciant. Et quidem ea sunt, quibus milites huius sæculi solent ad procurandam victoriam incitari. Illi enim nihil non audent, vt victoria potiantur, si sciant se à suo rege probari, qui illos, vt ad magnam dignitatem euehat, periculis prius inimicorum exposuit. Si aduersùs hostes magnum odium concipiant, quia ab ipsis quondam spoliati & vulnerati fuerunt, ac eorum vilitatem agnoscant. Si regi, quem vnicè amant, rem gratissimam se facturos arbitrentur. Si magnum sibi auxilium, & validissimos socios adesse ad hostes superandos aduertant. Si denique cumulatissima præmia vincentibus destinata contemplentur. Hæc omnia verissimè, & sine vlla ambiguitate possunt nos ad victoriam cuiusque tentationis inuentus accendere.

Vt autem à primo exordiamur, certum est hominem à Deo summo Rege, tentatione probari, vt fidelem, ac fortem inuentum ineffabili Sanctorum mercede coronet. Deus quidem neminem tẽtat, quasi ipse tentatione ad cognoscendas hominis vires indigeat, nec etiam tentat vt creaturam suam impensè dilectam, aut in peccatum impellat, aut tentatione in aliquod malum deiiciat. Secundùm quem intellectum Iacobus ait: Nemo, cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat.] Et hac ratione diabolus vocatur à Matthæo tentator, & ab Apostolo, dum ait: Misi ad cognoscendum fidem vestram, ne forte tentauerit vos, is qui tentat.] Quis namque credat Deum scientiarum Dominum, qui optimè nouit figmentum nostrum, homines, ad eos cognoscendos probare? aut illum, qui non lætatur in perditione viuorum,] illos ad decipulam, & ad casum tentatione contingere? At tentat Deus homines, ac tentationibus affligi permittit, tum vt ipsi se sciant, tum vt alij aliquos viros iustos Dei fideles seruos agnoscant: tum vt suorum errata puniat, tum vt illis coronam paret, qua per omnem æternitatem effulgeant. Atque iuxta hunc modum ille, qui à Iacobo intentator dicitur, in aliis Scripturæ locis tentator appellatur. Quare Moses dixit ad populum: Nolite timere, vt enim probaret vos, venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis.] Et iterum: Recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te atque tentaret.] Ac rursus: Tẽtat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrùm diligatis eum, an non.] Et Gregorius ait: Sciendum verò quia aliquando nos aduersarius, aliquando autem conterit Deus. Ex contritione autem aduersarij à virtute deficimus; per contritionem verò Domini fracti, à vitijs in virtute roboramur. Hanc contritionem Propheta prospexerat, cùm dicebat: Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli conteres eos.] In virga nos ferrea Dominus regit & conterit, quia dispensationis suæ forti rectitudine, cùm nos interiùs reficit, exteriùs affligit. Nam quo virtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat.] Meritò ergo de Domino dicit sanctus Dauid: Qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.] Et apud Isaiam: Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus eius.] Ipse enim est, qui aliquando cor nostrum tentatione cõturbat, & ad gloriam suam & vtilitatem nostram fert, vt sanet; & humiliat, vt ad magnitudinẽ perfectionis traducat. Quis dubitet ipsum secundùm corpus quidem in puppi super ceruical dormientem,] & secundùm diuinitatem vigilantem, sæuam in mari tempestatem excitasse, vt discipuli ad ipsum accurrerent, & dormientis auxilium implorarent? vt etiam illos modicæ fidei argueret? & tandem vt sedato mari homines ad stuporem & incredibilem admirationem moueret? Ita sæpe in nobis procellas tentationum venire permittit, & dum tentamur, dormit; dum ploramus, ridet; dum inuocamus, obdormiscit, vt dete-

Iacob. 1. 13.
Matth. 4. 3.
1. Thessal. 3. 4. 5.
Sap. 1. 11. 13.
Exod. 20. 20.
Deuter. 8. 2.
Deut. 13. 3.
Gregor. 9. moral. c. 7.
Psal. 2. 9.
Psal. 64. 7.
Isa. 51. 15.
Marc. 4. 38.

[A] ctum nostræ fidei cognoscamus, & vt opportunè liberati apud homines argumentum suæ gratiæ simus.

Tentat ergo nos Dominus vt sciamus nosipsos, sæpe namque prosperis successibus cooperti dona Dei videmus, & nos ipsos non videmus, & ideo nosmetipsos ignoramus. Putamus nos Deo subiectos, prelatis obedientes & fratribus gratos, quoniam hæc & alia multa mirabilia gratia inundans, & contegens imbecillitatem nostram, operatur in nobis. Dicimus in abundãtia nostra: Non mouebimur in æternum:] *Psal. 29. 7.* & spiritu Domini saginati profitemur Domino, sicut Petrus Eucharistia refectus, quia & si oportuerit nos commori tibi, non te negabimus. *Marci 14. 31.* Paulatim assuescimus faciem gratiæ, faciem nostram putare, & personam diuini auxilij operientem nos, vultum nostrum [B] existimare, & sic alios tanta gratia carentes despicimus, & in superbiam erigimur. Adsit ergo tentatio ac subtractio abundantis gratiæ, vt propriæ imbecillitati relicti videamus quàm pusillanimes & miseri simus, & ad humilitatis sensum redeamus. Profectus noster, inquit Laurentius Iustinianus, per tentationes fit. *Iusti. in ligno vitæ. tract. de spe. c. 4.* Neque sibi innotescit quisque qualis sit, nisi tẽtatus: nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum & tentationes habuerit. Ad magnam igitur vtilitatem nostram exercitatio tentationum nobis impensa est, vt non superbiat sanctitas, dũ tentatur infirmitas: non tepescat virtus, non desit profectus, non diminuatur meritum: non amittatur gloriæ corona.] Tentatio [C] itaque veluti fenestra est, per quam dum nostra interiora conspicimus, in humilitate continemur: & si in aliis Domini speramus, at nullo modo in nostra imbecillitate confidimus.

Tentat etiam nos Dominus, vt homines nos viros iustos, & timoratos, & Deo fideles, & præmio dignos cognoscant. Sic tentauit Dominus Abraham, ipsi vnigeniti filij interfectionem indicens, vt obediens & fidelis inuentus audiret: Nunc cognoui quòd timeas Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me.] *Gen. 22. 12.* Quid est: Nũc cognoui? An Deus, qui semper omnia nouit solam fidelis Abrahæ obedientiam ignorabat, & propterea fuit imposito præcepto mortis filij probandus? Nequaquam. Sed, nunc cognoui, ait, pro eo quod est, nunc cognoscere omnibus feci timorem tuum, & obedientiam erga me, propter [D] quã dignus es ingenti præmio coronari. Excipe Chrysostomum verba ista interpretantem. *Chrysost. hom. 47. in Genes.* Quid igitur? Ignorabatne ante hoc iusti virtutem, & nunc cognouit omnium Dominus? Non hoc inquit, dicens, nunc ipse cognoui. Sed quid dicere vult? Nunc, inquit, omnibus declarasti, quomodo syncero timore Deũ colas. Nam ego sciui famulum meum. Quæ autem nunc à te facta sunt, in doctrinam sunt, tam præsentibus quàm futuris.] Sic prorsus sæpe tentamur à Domino ad doctrinam bonorum, & damnationem impiorum. Ad doctrinam quidem bonorum, vt exemplo nostro ad tentationes varias sustinendas, & dæmonem vincendum animentur. Quare de iusto Tobia dicitur: [E] Hanc tentationem ideo permisit Dominus venire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob.] *Tobiæ 2. 12.* Ad damnationem verò malorum, quos tentatione victos, & in peccatum lapsos, Dominus ostensione bonorum viles, & infideles fuisse mõstrabit. Nam si tu in extremo iudicio appetitum ambitionis magnum fuisse conquereris, aut carnem tuam indomitam fuisse causeris, Dominus innumeros iustorum greges ostendet, similibus tentationibus ambitionis carnisque pulsatos, qui strenuè vicerunt, & modestiam & castitatem seruarunt. Et quia tu gratia adiutus non restitisti, & dæmonem te pellicientem non reiecisti annuentibus hominibus vniuersis, & iudice ita decernente damnaberis.

Tentat deinde nos Dominus, vt antiqua aut noua peccata castiget. Nam si pœna culpam punit, quæ iustior delictorum pœna excogitari potuit, quàm ea, quæ nos ad peccatum impellens nec deuicere valens, simul & non admissa proijcit, & tangens ac pulsans affligit? Sæpe diuina miseratio, inquit Gregorius, *Greg. 10. mor. c. 10.* quos prodire in effrænationem illicitæ libertatis conspicit, obiectione prosperæ aduersitatis frangit, quatenus elisi discant, quàm reproba erectione tumuerant: vt iam flagelli experimentis edomiti, quasi iumenta domestica, præceptorum loris mentis colla subijciant, & vitæ præsentis itinere ad nutum præsidẽtis pergant.] Hæc ad punitionem peccatorum antiquorum pertinent, quibus etiam aliorum peccatorum, quæ perpetrari possent, impedimentum obijcitur. At tentatio non iam libẽter audita, sed quasi violenter ingesta, sua molestia excoquit maculas, quas voluntariè & gratanter admisimus, & punit quod sponte fecimus, dum id ipsum nolentes & inuiti toleramus. Quàm magna punitio animæ dilectrici castitatis infligitur, cùm ei diabolus carnalia obijcit, turpia ingerit, impudica proponit! Meritò Paulus dixit, si fortè vt Haymo putat, de motu libidinis loquebatur: *Haymo in'rà. 2. Cor. 12. 7.* Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet:]. nescio enim an sit alapa motu libidinis ignominiosior, aut colaphus importunior. Quàm ingenti pœna anima mansuetudinis aut humilitatis amatrix percellitur, cùm ad vindictã, aut ad ambitionem, & primarum sedium amorẽ incitatur. Quam suasionem ita audit, ac si diaboli verba, eam ad sui adorationem hortantem auscultaret. Est itaque sæpe tentatio à Domino permissa, quasi flagellum, quod nos percutit, vt à præteritis peccatis purget, & in Deum admissas à nobis iniquitates vindicet.

Tentat demum nos Dominus, vt abundantissimam gloriam pro victoria concedat, & pulcherrimam coronã in cœtu Beatorum paret. Si enim non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit;] *2. Tim. 2. 5.* non solùm instè, verùm & misericorditer nobis offeruntur certamina, vt in statuto tempore coronemur. Quod significat Ecclesiasticus, dum Dei erga iustum prouidentiam exponit: *Eccles. 4. 19.* Timorem, inquit, & metum, & probationem inducet super illum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis.] Ac si diceret: Iustum Dominus timore concutit, metu & anxietate pulsat pœnæ, & iudicij venturi probatione immissa eius fidelitatem examinat, doctrinæ, id est legis carni contraria poscentis tribulatione discruciat, & tentat eum iuxta abditas cogitationes, & iudicia prouidentiæ suæ. Hæc autem quo fine? Et credat, inquit, animæ illius. Probat inquam, & tentat, vt se credat illi, vt in vase ictibus tentationum probato thesaurum fœlicitatis recondat, & seipsum præmium tentatæ virtuti constituat. Tentatio itaque est framea Dei, de qua dictum est per Zachariam; Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi;] *Zachar. 13. 7.* qua Dominus virum iustum sibi charitate iunctum percutit, vt sanet; vulnerat, vt medeatur: affligit, vt post afflictionem fideliter sustentatam, immensum gloriæ pondus attribuat.] Quod & inferiùs clarissimè patefecit, dicens: *Ibid. n. 9.* Et vram eos sicut vritur argentum, & probabo eos, sicut probatur aurum.] Si autem quæras, quis sit tantæ tribulationis finis? Subiungit: Ipse vocabit nomen meum, &

ego

ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; Et ipse dicet: Dominus Deus meus.]

Si ob istas causas à Domino tentatione percutimur, & præliandi occasione probamur, quis non animaduertat quàm gloriosum sit aduersarius repugnare, tentationes vincere, & nomen victorum obtinere? An non solet rex germanum fratrem, quem vnicè diligit, ad bellum mittere, & ducem magnæ cuiusdam expeditionis facere, vt ea hostibus victoriam reportans, diuitias sibi paret, & regnum aliquod adipiscatur, vt etiam regnet, qui dignus est regno, & ex regia est stirpe progenitus? Ita, ò iuste, cùm tentaris, cùm à diabolo ad malum impelleris, cùm tribulationibus à Domino immissis affligeris, debes cogitare, quod te Christus frater natu maior, ac Rex potentissimus ad bellum exsuscitat, & occasionem pugnandi proponit, vt vincens, diuitias & nomen tibi compares, & regnum æternum assequaris. Ne tentationem, infœlicitatem, sed fœlicitatis occasionem putes; ne excors factus aut turpiter fugias, aut viliter cadas, sed magis resistas, & vincas vt Christus frater, ac Dominus tuus decernendæ coronæ caussam habeat, & ad perfectam virtutem, ac regnum illi designatum promoueat. Hostes olim fortes erant, sed nunc imbecilles sunt, quorum robur Dominus fregit; à quibus arma in quibus confidebant, abstulit, & ludibrio expositos, ac ligatos dimisit. Vide [dæmones] ligatos, qui nec porcos quidem sine iussu Domini audent attingere. [Si eiicis nos, (inquiunt) mitte nos in gregem porcorum.] Vide ligatos, siquidem, quod ad hominum tentationem attinet, nec latum vnguem à Domini voluntate discedunt. Satan enim Iobum ad tentandum expetiit, & audiens. Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt tantùm, in eum ne extendas manum tuam:] solam eius substantiam dissipauit, illi verò nihil mali intulit. Postea verò ampliorem facultatem efflagitans, & audiens: Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serua,] vitam quidem sibi denegatam non abstulit, & solam carnem plagis afflixit. Si aduersarij ligati sunt, & vltra voluntatem Domini tentare nequeunt, qui fidelis cùm sit, non patietur nos tentari supra id quod possumus;] cur eos times. cur eorum impetum reformidas, quos liber, & bene protectus, ac munitus potes effringere?

Matt. 8. 31.

Iob 1. 12.

Iob 2. nu. 6.

1. Corin. 10. n. 13.

Iudic. 8. 20.

Gedeon sanè victis Zebee & Salmana, ac bene ligatis, dixit Iether primogenito suo, vt surgeret, & interficeret eos.] Sic Dominus primùm vicit aduersarios tuos, & caput eorum ligno suæ crucis confregit, & vinculis colligauit, postea verò, vt eos proteras atque conculces, tibi præcepit: Ne sis tu sicut ille filius Gedeonis, de quo inquit scriptura: Qui non eduxit gladium; timebat enim, quia adhuc puer erat. Numquid adhuc es spiritu infantulus? Numquid post tot annos non processisti in virum robustum? Numquid à Domino ad victoriam vocatus, adhuc timebis, & te non filium Dei & fratrem Christi, sed filium illius primi parentis, qui à diabolo est victus, ostendes? Non ita sit; sed pugna, & vince, & aduersarium protere, hostem itride, diabolum virtute Christi animatus prosterne, & nomen & palmam victoris acquirito. Si Dominus tentat te, vt te ipsum agnoscas, nosce quidem te ipsum, & ob tuam infirmitatem & vilitatem contemne, sed tibi ipsi diffidens, atque in Deo tuo protectore confidens, hosti resistes. Et clama cum Paulo: Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.] Ac si diceres: Supero quidem tentationes, & victor existo, non per meam virtutem, quæ nulla est, sed per virtutem eius, qui me diligens vincit in me. Si tentat te Dominus, vt apud alios tibi nomen iusti conciliet, & suo amore dignum ostendat, ne tu ab hoste deceptus in contrariam partem abeas, & in iniustitiam à iustitia deflectas. Iob sanè à Domino ante tentationem laudatus, & pugnæ ad probationem expositus, post tentationem Deum veracem prædicat, dum laude diuina dignus apparet. De quo dictum est: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis.] Sic & tu vincendo, ac suasionibus dæmonis aurem obturando, Deum veracem, & te sua gratia iustum ac fidelem edicito. Ne si ad pugnam exient, vt Deus in te glorificetur, hosti verò cedens, non illi gloriam, sed tibi ignominiam & mortem asciscas. Si tentat te Dominus, vt tua peccata puniat, resistas necesse est; si enim non resistas, tentatio tua non pro pristinis satisfaciet vt pœna, sed te denuo fœdauit vt culpa. Et certè miserrimus eris, qui balneo te inficis, lotione contaminas, & pecunia ad solutionem debitorum tibi data, noua debita contrahis, nouas obligationes coëmis. Nonne miserrimus fuit ille filius prodigus, qui accepta paterna substantia, quæ sibi contigerat, consumpsit eam viuendo luxuriosè? Sed tentatio non minus, quàm consolatio substantia tua est, qua fideliter sustentata, debes patientiam lucrari, & æternum regnum promereri. Noli eam negligenter prodigere, quod vtique facis, cùm tentationi succumbis, & aduersario tentanti non resistis. Si tandem Dominus tentat te, vt pro pugna, & victoria reddat præmij cœlestis coronam, ne pro modica pugnæ molestia requiem, & gaudium, & gloriam in perpetuum duraturam amittas. Moses Ægyptiorum diuitias contempsit, & Christi improperium illis præposuit, quia aspiciebat in remunerationem.] Dauid inclinauit cor suum ad faciendas iustificationes Domini propter retributionem.] Isachar vidit requiem quòd esset bona, & terram quòd optima, & supposuit humerum suum ad portandum, factúsque est tributis seruiens;] sic & tu oculos in remunerationem intende: retributionem aspice: requiem tibi promissam aduerte. Huius autem consideratione animatus, & desiderio placendi ei, qui te exponit tentationi, propter bonum tuum, ac tam pij patris amore succensus fortiter dimica, strennè resiste, vt te agonotheta fidelem inueniat, & in hac vita dono perfectæ virtutis, in alia autem præmio æternitatis afficiat.

Rom. 8.

Iob 1. 10.

Luca 15. n. 12.

Hebr. 11. 26.

Psal. 118. n. 112.

Gen. 49 15.

Tentationibus resistendum, quia hostes nostros resistentia prosternimus.

CAPVT IV.

TRES esse nostræ salutis hostes, diabolum, mundum, & carnem, iam diximus, & licèt non dixissemus, nullus in hac vita periculorum plena constitutus ignorat: quorum malitia & crudelitas debet nobis esse perspecta, vt aduersùs eos odiũ concipiamus, & pro aris & focis, (vt dicitur) non negligenter cum illis, sed grauiter ac fortiter decertemus. Ac primùm, odium diaboli & audaciã in nós quis poterit explicare? Ab ipso enim humani generis exordio ipsũ persequi, deuicere, & spoliare decreuit. Quare loquẽdi cũ prima muliere occasionẽ nactus, statim eã tentatione

Genes. 3. 1. aggressus est, dicens: Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradysi?] Et eandem tentandi artem in filios Euæ vsque modò exercet, & vsque ad mundi finem sine vlla intermissione tractabit. Cui dictum est: *Genes. 3. 15.* Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius:] id est inter omnes filios Adæ, quos mulier pariet, & inter vniuersos dæmones, qui tibi tanquam principi obedient. A dolis suis, ac tentationũ molestia neminem (quantum potest) immunẽ esse permittit. Si Iobi laudes ex ore Domini depromptas audiuit, statim eum ad pugnã tentationemq; deposcit: si coniuges orationis causa continentes viuentes agnouit, è vestigio in continentiæ excidium exarsit, & castum propositum (si potuit) impediuit. Propterea[q]; monet Paulus: *1. Corin. 7. 5.* Et iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.] Si cuiusuis status homines bonum cœpisse animaduertit, mox in illos se armauit, & tanquam leo rugiens vniuersa perlustrauit, *1. Petri. 5. 8.* & omnia loca circuiuit, quærens quem deuoret.] Quid moror? Si saluatorem omnium, famem, patientem agnouit, sine vlla mora illum (quem plusquam hominem esse coniectabat, nondum tamen plenè cognouerat) tentatione aggredi, & laqueo diffidentiæ, & irreuerentiæ erga Deum illigare decreuit? Quis eius perseuerantiam, aut potiùs pertinaciam in tentando patefaciat, qui nunquam dormiens, neque quiescens; manè & vesperi, die ac nocte; & (vt vno verbo dicam) omni tempore paratus est mortales impetere? Sicut enim de illo Philistæo, qui exprobrabat agminibus Israel, scriptum est: *1. Reg. 17. 16.* Quia procedebat manè, & vesperi; die ac nocte, & stabat quadraginta diebus populum Dei ad pugnam prouocans, & omnes Israelitas, vt imbelles atque ignauos contemnens:] Sic importunus hic hostis mane & vesperi, id est, in prosperitate & aduersitate nos prouocat, & variis ac multiplicibus machinis tentationum infestat. Cuius importunitas vsque ad numerum quadraginta dierum extenditur, quia per totam hominum vitam in miseras animas debacchatur. Quis eius inuidiam explicet? Qui, si quid boni moliamur, quoad eius fieri possit, impedire & labefactare non sinit. Dictum namque de filiis Israel in libro Esdræ. *1. Esdræ 3. 3.* Collocauerunt altare Dei super bases suas deterrentibus eos per circuitum populis terrarum,] non minùs aptè de Ecclesiæ filiis potest enuntiari, qui cùm cor suum in Dei altare consecrata constituunt, à dæmonibus deterrentur, vt ab opere cœpto desistant. Quis denique eius astutiam edicat? *Iob 18. 10.* Cuius, vt inquit Iob, abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.] Probè enim nouit callidus & versutus hostis, inquit beatus Ephræm, *Ephræ. de morbo linguæ.* quibus, ac qualibus nos vinculis obstringat, & si nos inuitos in suos casses coniecerit, fore vt celeriter confractis illis, mens nostra iterum in libertatem se vindicet. Quapropter iucunda, ac grata vnicuique vincula inicit, in quibus libenter conquiescat. Et Bernardus: *Bern. ser. de quadruplici debito.* Secundùm imperium spirituum huic tepido remissiorem, illi feruenti vitam arctiorem proponit, hoc solùm expetens & expectans, vt quoquomodo tollat eum à concilio iustorum & congregatione. Ecce ergo pedicam in terra, & decipulam in semita, quia in his, quæ quisque libenter terit, & non sine iucunditate tractat, petram scandali & laqueum tentationis abscondit.

Hac importunitate hostis humani generis homines vniuersos impugnat, hac audacia & calliditate eorum insidiatur profectibus, & nos dignum ducemus aut quiescere, aut dormire, aut negligenter & quasi per lusum eius conatibus repugnare? Non ita sit, sed aduersarij in nos odium nostram in illum iram exacuat, indignationem prouocet, & mentem ad illum fugandum & vincendum accendat. Ille nos tentat, quoniam ab illo defecimus, & sub vexillum Domini militamus, & infidelitate reiecta ad aciem seruorum fidelium amicorúmque transiuimus: nos resistamus ei, ne nostram gloriam euacuet, & ne iterum cum Dei hostibus & perduellionibus numeremur. Tentatione ipsa timidum se esse ac nos formidare declarat, quia quos despicit, & suos esse cognoscit impugnare dedignatur; quæ infirmitas erit, hostem timentem timere, ex insidiis bellantem iam patefactum non insequi, & gestantem suæ confusionis præsagia, accepta de illo victoria non in tetram confusionem detrahere? O quanta erit nostra coram Sanctis & Angelis laus, cùm Dominus nos, præsentibus illis omnibus, laudet, & iustorum strenuitatem in pugnando commendet! O quanta gloria, cùm ille iustus iudex, qui æquissima lance merita vniuersorum expendit, nos præmio victorum afficiat, & gloriæ æternæ serto coronet! O quàm illustre nomen filiorum secundi hominis cœlestis acquirimus! Nam homines cœlestes huic hosti resistunt, homines verò terreni eius monitis acquiescunt. Si enim rex ille superbus Alexander, & totius orbis dominationem appetens, vt aliquis dixit, typus est diaboli, quis prohibeat, quæ de illo dicta sunt, in huius malitiam auocare? Hic ergo re vera est, qui [constituit prælia multa.] *1. Mach. 1. 2.* Et, vt Gregorius ait; *Greg. 2. mor. cap. 23.* Terram circuit, quia humana corda circumuenit, vt bona tollat, vt mala mentibus inserat, vt inserta cumulet, vt cumulata perficiat, vt perfectos in iniquitatibus ad pœnam socios adquirat. Hic obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertransiit vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium, & siluit terra in conspectu eius. Aggressus est prælia multa; quoniam cunctos mortales impugnat: obtinuit omnium munitiones, quia in protoplasto vniuersorum hominum vires absumpsit: occidit reges terræ, cùm primos generis humani parentes gratia vita priuauit, & ab innocentia deiecit: transiuit vsque ad fines terræ, cùm carnem nostram tot miseriis, ac doloribus eneruauit: accepit spolia multitudinis, quia gratiæ diuitias, & virtutum opes thesaurósque continuit. Sed quisnam silet in conspectu eius? Certè terra, id est homo terrenus primi parentis infirmitatem imitans & inobedientiam amplectens. At cœlum, vel homo cœlestis non silet, sed clamat ad Dominum auxilium poscens, sed vociferatur, & Sanctorum auxilium implorat; sed verba profert, quibus aduersarium ad pugnam prouocat, & illius vires Dei auxilio nixus irridet, & tonus inferni conatibus lætanter insultat. Huiuscemodi virum non terrestrem hominem, sed cœlestem appellemus, qui licèt ex terrena carne tentationem sentiat, tamen ex auxilio cœlesti tentationem vincit, dum ei nullo modo consentit.

Ita diabolus odio suo, aduersùs eum, odio & audacia nos armat, & ad victoriam de ipso quærendam omnibus, quibus nos tentat, modis inuitat: at mundus secundus hostis sua vilitate, & importunitate etiã ad vincendum accendit. Mundus autẽ non machinã istam visibilẽ ex corporibus cœlestibus, terrestribusq; compactam, & innumerabilibus bonis refertam, sed mundanos homines, ac delitia legum suarum manifestè significat. Vnde Dionysius Richelius ait: *Dion. lib. de remedius tentatio. art.* Secũdus aduersarius animæ, loquẽdo in generali est mũdus, id est homines sæculares, inamorati, carnales, ad

vitia

vitia pertrahentes; seu bona terrena, sensibiliáque obiecta, in quibus aliquid amabilitatis & delectabilitatis consistit, per quod ad peccandum alliciunt: hoc est ad inordinatum amorem, concupiscentiam prauam, & delectationem immundam. Ideo scriptum est in prima Ioannis canonica: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, quia si quis diligit mundū, nō est charitas Patris in eo.] Quod non est intelligendū quasi debeamus machinā mundialem, aut proximos in hoc mundo degentes odire, cùm iubeamur etiā & inimicos diligere: sed quòd vanitates mūdanas, & voluptates impuras, atq; inanes honores, & quicquid in mūdo nostrę aduersatur saluti debeamus odire, abhorrere, ac fugere. Hæc ille. Huius ergo mundi magna est vilitas. Quid enim vilius peccatoribus, qui vilitati peccati seruiunt, & Dei imaginem maculis iniquitatum inficiunt? Quid stultius & insipientius peccatoribus, qui cœnum cœlo præferunt, & virtutem dignissimam amore odio habent, & vitium odio ab omnibus prosequendum diligunt? Quid infœlicius impiis hominibus, quos amor infœlicitatis tenet, ne in fœlicitatem properent, & extrema miseria beatitudini prælata ab ipsis, à possessione sanctissimorum bonorū excludit? Non est autem minor huius hostis pertinacia, qui suas leges iniquas, vel (vt verè loquamur) legum præuaricationes adeò intactas, illibatásque custodit, vt nec pro sociis, nec pro amicis, nec pro cognatis, nec pro parentibus, immò nec pro ipso Deo frangi ac labefactari permittat. Videbis infœlicem mundanum ab alio iniuria petitum, qui vellet quidem, ne sibi & domui suæ exitium afferat, iniuriam remittere, at his improbis legibus illigatus omnium precibus obsurdescit, & diuina iussa aspernatur, atque in vltionem properat, & in inimici mortem volat, ne aliquam falsi honoris læsi notam incurrat. O quàm aptè de isto dicemus! Vanitati creatura subiecta est non volens,] licèt non tam sensum Apostoli quàm verba sola teneamus. Nollet enim hic tam stultæ vanitati seruire: nollet ob tam leuem causam, alium interficiens aut vulnerans, domum deserere, vxorem & charissima pignora derelinquere, & omnia sua bona à prætore proscribi. At ita faciendum est, inquit, omnia sunt abiicienda, & diuina lex conculcanda, ne leges sæculi transgrediamur, odium ac vltionem præcipientes, & ne ab stultis hominibus ignaui & pusillo animo reputemur.

1. Ioan. 2. v. 15. — *Rom. 8. v. 20.*

Huic ne hosti tam vili & stulto subdemur? Eiúsne deliriis seruiemus? An tam fatuo capite gubernabimur? Equidem indignius puto homini legibus mundi regi, quàm equo suo aut asino, cui insidet in itinere dirigi. Hic enim instinctu naturæ pericula cauet, & foueam, licèt luto aut herbis contectam internoscit, & sæpe aut assuetudine, aut olfactu obscura etiam nocte in hospitium diuertit. At mundus in salutis itinere toto cœlo errat, & consultò suos asseclas in pericula coniicit, & in inuia atque inaccessa perducit. Iumento aliquando Dominus vsus est, vt hominem viam doceret, & arcanum, quod non videbat detegeret, Nam & [aperuit os asinæ,] cui insidebat Balaam, vt suum casum excusans, Angeli vt potuit præsentiam aperiret. Sed nunquam mundo ad nostram doctrinam vtitur, vt scilicet eius ductum sequamur, & ipsius Insipientiam consectemur. Quinimo aduersùs mundum noster magister factus, eius leges damnat, opiniones exibilat, conatus euertit, & dolos ac decipulas manifestat. Ac tandem iumenta à Deo facta non solùm nobis fideliter seruiunt, sed sua diligentia & perseuerantia monent, quomodo Deo fideliter & perseueranter seruire debeamus. Ideóque bos ore Domini per Isaiam homini in exemplum adducitur, qui cognouit possessorem suum, & asinus, qui non ignorauit præsepe domini sui,] vt rationalis creatura, vel exemplo irrationalium edocta humiliter erubescat, quia Dominum non cognouit, nec iussa sui creatoris intellexit. Mundus verò nunquam nobis similes monitiones ingessit, nunquam exempla cognoscendi Dominum, aut obediendi, proposuit, sed cæcitatem inuexit, & ad inobedientiam incitauit. Quis igitur hunc hostem non irrideat, quem stolidiorem suo iumento considerat? Si mundanorum, ô anima, hucusque secuta es vestigia, si quæ illi odio habuerunt, paupertatem, humilitatem, & infimum locum neglexisti, & quæ illi dilexerunt, rerum abundantiam, superbiam, & sæculi dignitates adamasti, iam cæcorum ductum sequi erubesce, & ad virtutis viam redire festina, ne à mundo victa in damnationis barathrum demergaris. Dole, & satage, vt ait Micheas, quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem, ibi liberaberis.] Propera, inquam, è ciuitate mundanorum exire, etiam si dolorem, & tristitiam sentias, dum à rebus amatis seiungeris. Habita in ea regione, & in eo cordis statu commorare, qui ab improbis moribus mundi dissideat: & vsque ad confusionem procede, qua de pristina stultitia confundaris: & ibi quandam sanctam libertatem, mundique contemptum experieris. Ne de viribus tibi ad huius hostis victoriam tribuendis diffidas; quia hæc dicit Dominus: Surge & tritura filia Sion, quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas, & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersæ terræ] Surge, inquam, à cœno mundanarum vilitatum, & à desiderio eorum, quæ mundus amat, te libera. Aduersùs ambitionem & superbiam pugna, & omnia splendida mundi contemptu contere atque comminue. Ego enim dabo tibi duo cornua charitatis Dei, & proximi ferrea, quibus laudationes mundanorum speciosas euentiles: & vngulas æreas, quibus terrena calces atque comminuas. Tunc autem populos salubri morte interficies, cùm exemplo alios ad sæculi despectionem trahes; & immolabis Domino rapinas eorum, & fortitudinem illorum offeres, dum ea, quæ mundus amat, propter Dominum derelinques.

Num. 22. 28. — *Isa. 1. 3.* — *Michea. 4. 10.* — *Ibid. v. 13.*

Quid autem de postremo hoste, & omnium pertinacissimo, scilicet de carne, dicam, nisi quòd sicut gloriosissimum est illam vincere, ita iniquissimum ab illa prosterni? Caro enim peccato infecta, vinculis sensualitatis & fomitis illigata, necessitatibus, superuacuis occupationibus, & curis addicta, intellectum suis affectibus inordinatis excæcans, & voluntatem ad pessima, quæ eisdem affectibus quærit, & amat inclinans non est digna vt animæ potiori nostri parti dominetur, sed vt more ancillæ eius imperio regatur. Corpus quidem quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem;] quia hoc corruptibile tabernaculum, quod gestamus, non solùm sua mortalitate in ima propendet, sed impurissimus quoque, ac vanissimis desideriis miseram animam in compedes coniicit, & à sua libertate, qua molta, & sublimia cogitaret, ad peccati consensum, & luctuosam seruitutem traducit. Anima contrà, nisi velit desipere, hāc molem, non natura, sed affectu deponat, & ancillam in seruitutem redigat, ne præmium suæ dignitati promissum amittat. Illi enim non iam à patre multarum gentium, sed à creatore omnium gentium dictum

Sap. 9. 15.

 est:

Gen. 16. 6. A est: Ecce ancilla tua in manu tua est, vtere ea, vt li-
bet.] Quin & ipsa Agar, quæ (authore Origene) car-
nem significat, audit nuncium Domini dicentem si-
Ibid. n. 9. bi: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub
manu illius.] Nam & caro doloribus nonnunquam
affligitur, qui sunt velut clamores Domini, vt ad obe-
dientiam animæ reuertatur. Quàm magna imbecil-
litas Dominum nobis carnem subiugantem non
aspicere, & ignominiam ex obsequio ancillæ dato
procedentem non timere! Subdamus illam, quam
Dominus in nostra potestate constituit, & nullo mo-
do eius illecebris ac blanditiis adhæreamus. Vide-
tur namq; nobiscum ludere, aut nobis alludere, cùm
malè blanda proponit, sed persecutionem armat, qua
animæ vitam, scilicet gratiam & puritatem reuelat.
Gen. 21. 9. B Denique cùm vidisset Sara, (inquit scriptura,) filium
Agar Ægyptiæ,] id est impurum carnis appetitum lu-
dentem cum filio] suo, id est, spiritu, & ei noxia pro-
ponentem, eius eiectionē [expetiuit.] Sed audi Pau-
Galat. 4. 29. lum quomodo istum ludum exponat: Sed quomo-
do tunc is, qui secundùm carnem natus fuerat, per-
sequebatur eum, qui secundùm spiritum, ita & nunc.
Apage talem ludum, qui iustitiam persequitur, inno-
centiam interficit, & æternam mortem meditatur. Et
Orig. hō. 7. in Gen. tu ergo, ô auditor horum (inquit Origenes) non illam
solam persecutionem putes, quando furore Genti-
lium ad immolandum idolis cogeris: sed si fortè vo-
luptas carnis illiciat, si tibi libidinis alludat illecebra,
hæc, si virtutis es filius, tanquam persecutionem ma-
ximam fuge. Idcirco enim & Apostolus dicit:
1. Cor. 6. 18. C Fugite fornicationem.] Sed si iniustitia blandiatur, vt
personam potétus accipiens, & gratia eius flexus, non
rectum iudicium feras, intelligere debes, quia sub
specie ludi blandam persecutionem ab iniustitia pa-
teris. Verùm & per singulas malitiæ species, etiam
si molles & delicatæ sint, & ludo similes, has perse-
cutionem spiritus ducito, quia in his omnibus virtus
offenditur.] Profectò animi sapientis est hanc ancil-
lam in officio continere, & eius filium impurum ap-
petitum mortificationis studio frænare. Qui si spiri-
tui noxia suadeat, & in suum consortium trahat, ex
hac blanda persecutione spiritus, non aliud quàm
defectionem à Deo & peccati mortem accipiet.

D Hi ergo tres hostes infestissimi nobis expugnandi
& proterendi sunt, ne eorum mucrone confossi per-
eamus. Ipsi enim nunquam cessant in nostrum
exitium conspirare, & nostram destructionem moli-
Apoc. 12. 9. ri. De diabolo audi quid dicat Apostolus & Prophe-
ta Ioannes: Proiectus est Draco ille magnus, ser-
pens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas; qui
seducit vniuersum orbem.] Seducit quidem deside-
rio, seducit conatu, licèt iustos ei resistentes, & potiùs
ad cœlum, quàm ad terram pertinentes non seducat
effectu. De mundo verò, quo nomine impios signi-
ficari diximus, non incongruè intelligitur illud Da-
Psal. 70. 10. uidis: Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui cu-
stodiebant animam meam consilium fecerunt in
vnum, dicentes: Deus dereliquit eum, persequimi-
ni, & comprehendite eum, quia non est qui eripiat.]
Nos interdum iniqui à Deo relictos vocant, & va-
na stultaque blaterant, vt in pusillanimitatem deii-
Iudith 13. 17. E ciant. Cùm tamen ille, qui nunquam [deserit speran-
tes in se] semper opem ferat nobis, & ad victoriam
de hostibus obtinendam auxilia suppeditet. At assi-
duos carnis insultus aduersùs nos, quis non experi-
Galat. 5. 17. tur? Tam terribiles profectò & importuni sunt, vt li-
cèt Paulus non dixisset, quia [caro concupiscit ad-
uersùs spiritum,] nos tamen eruditi proprio experi-
mento eius concupiscentiæ insultus satis perspectos
habeamus. An his hostibus in nostram perniciem

A bellantibus dormiendum est? An consertis manibus
sustinendum, vt tentationibus nos vulnerent, lace-
rent, & tandem interimant? Non sanè: sed potiùs
decertandum est, vt eos tandem proteramus. Dauid
namque personam iusti suscipiens, ita ait: Perse- Psal. 17. 35.
quar inimicos meos, & comprehendam illos, & non
conuertar, donec deficiant. Confringam illos, nec
poterunt stare, cadent subtus pedes meos.] Vt scili-
cet iusti cognoscant, eorum munus non esse tenta-
tione carere, sed tentationi repugnare, & nullo mo-
do hostium suasionibus assentiri. Nec est, ô homo,
difficilis ista victoria, quam sola voluntate cōseque-
ris, & sine tuo consensu nun amittis. Cùm tres sint
stanti imminentes stratores, inquit Bernardus, ho- Bern. ser. 85. in Cant.
rum diabolus liuore malitiæ, mundus vento vanita-
B tis, homo semetipsum pondere suæ corruptionis im-
pellit. Impellit diabolus, sed non euertit, siquidem
illi tuum negaueris assensum. Denique habes:
Resistite diabolo, & fugiet à vobis.] Iste est, qui stan- Iacobi 4. n. 7.
tes in Paradiso impulit mundus & euertit: sed con-
sentientes, non resistentes. Est & mundus impul-
sor, quia in maligno positus est:] impellit omnes, sed 1. Ioan. 5. 19.
solos euertit amicos suos, id est, consentaneos sibi.
Nolo esse amicus mundi, ne cadam. Nam qui [vult] Iaco. 4. n. 4.
esse huius mundi amicus, [inimicus Dei cōstituitur,]
quo vtique nullus grauior casus. Ex quibus satis cla-
ret, quàm sit homo præcipuus impulsor sui, qui suo
sine alieno impulsu cadere potest, alieno absque suo
cadere non potest. Cuinam horum præcipuè resi-
stendum? Nempe huic, qui eò molestior, quò inte-
C rior solus deiicere sufficit, cum sine ipso alij possint fa-
cere nihil.] O igitur magna fœlicitas, neminem in hoc
bello cum hostibus anunę nisi proprio consensu vin-
ci, neminem nisi volentem peccato subdi, & à Deo
bonorum omnium authore separari! Et ô magna in-
fœlicitas, si quis ita sit excors & pusillanimis, vt non
vulneribus, non verberibus, sed solis clamoribus in-
uerecundis ad consensum præbēdum adigatur? Ho-
mo ille, qui descendebat ab Hierusalem in Hierico] Luca 10. 30.
non propria voluntate consentiens, sed inuitus à la-
tronibus spoliatus est, & vulneratus, ac [semiuiuus re-
lictus.] Quid ergo si absque propria voluntatę spo-
liari, ac vulnerari non posset, putas quia sineret se à
latronibus tangi, & bonis omnibus nudum ac pri-
D uatum salute relinqui? Puto quia non erat tam osor
sui, vt volens tantam calamitatem in seipsum iniice-
ret. Amentia ergo est nostrum præbere consensum,
vt hostes nos spolient & vulnerent, & à prælij con-
gressu, quod nobiscum ineunt, victores abscedant.
Potiùs vincamus illos, & odium eorum in nos, non
amore, sed odio soluamus, & quos aduersarios nostræ
salutis nouimus, pedibus proterere & conculcare fe-
stinemus.

Tentationum victoria Deum in nobis magnificari.

CAPVT V.

E NON solùm odium inimicorum huma-
ni generis ad vincendas tentationes nos
excitat, sed multo magis amor erga
Deum, quem, vincentes lætificamus, &
in nobis glorificamus, ad diligenter cu-
randam victoriam exsuscitat. Mirum est quantis ho-
mo in hoc sæculo tentationibus impugnetur, quan-
tis virtus in bonis, & iustis persecutionibus atteratur,
quas Dominus iustorum amator permittit, vt ex illis
tum suorum salutem & præmia cumulatissima, tum

sui

A sui laudem & gloriam eliciat. Facile quidem erat illi iustorum vitam, ac tempora ita disponere, vt tranquillitate fruerentur, & cœlum non semper turbidum, sed clarum ac serenum aspicerent. Nec aduersaretur facilitati voluntas illius Patris piissimi, qui conducibilia nobis semper exequitur, nisi tantæ tranquillitati, ac serenitati noster profectus spiritualis obsisteret. Quàm frequens, & molesta tentationum turba nos semper impugnat! Audi, si placet, Cyprianum, vt eam sanctissimi, & disertissimi patris eloquentia descriptam accipias. *Cyp. lib. de mortal.* Cæterum, inquit, quid aliud in mundo, quàm pugna aduersùs diabolum quotidie geritur? Quàm aduersùs iacula eius, & tela conflictationibus assiduis dimicatur? Cum auaritia nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congressio est: cum carnalibus vitiis, cum illecebris sæcularibus B assidua & molesta luctatio est. Obsessa mens hominis, & vndique diaboli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si auaritia prostrata est, exsurgit libido: si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exasperat, inflat superbia, vinolentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abscindit. Cogeris maledicere quod diuina lex prohibet: compelleris iurare quod non licet. Tot persecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & delectat hîc inter diaboli gladios diu stare, cum magis concupiscendum sit, & optandum ad Christum, subueniente velociùs morte, properare. Hæc ille. C Istud ergo tam acre, tam importunum bellum amat Deus in nobis, vtique vt glorificetur in nobis. Eum sacri scriptores ipsius spiritu afflati prœliorum amicum esse demonstrant. Moses enim ait: *Exodi 15.3.* Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius. Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare.] Et Ieremias: *Ierem. 20.11.* Dominus mecum est, quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me cadent, & infirmi erunt, confundentur vehementer.] Ideo autem pugnator & bellator vocatus est, quoniam sicut duces militiæ, victoria suorum militum gloriam sibi comparant, & eosdem milites diuitiis, hostiúmque spoliis multiplicant: ita & Dominus iustos per victoriam tentationum ditat, & sibimetipsi magnam glorificationem acquirit.

Sed quæ est ista gloria, quam Dominus ex victoria D à nobis ex nostris hostibus comparata, reportat? Illa sanè, quòd infirmis, ac ineptissimis instrumentis æreas potestates confundit & proterit, & totum infernum non ære & ferro, sed leuissima palea frangit atque prosternit. *Iob 13. 25.* Quibusnam titulis sanctus Iob humanam potentiam nobilitat? Contra folium, quod vento rapitur, inquit ad Dominum, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.] Hominem vocat folium instabile & leuissimam stipulam, quam non solus turbo, sed vel leuis aura rapit atque dispergit. Sed ô ineffabilis potentia Dei, ô diuinæ gloria maiestatis, quòd instabili folio stabilitatem attribuit, & vilissimæ paleæ robur, firmitudinémque concedit, vt ferrum frangat, vt turbini tentationis E resistat, & diabolum ac vniuersos eius milites tremefaciat, & in turpem fugam conuertat. Gloria quidem Domini fuit, quòd [virga Aaron] versa in colubrum [deuorauit virgas] maleficiorum Pharaonis. *Exodi 7. 12.* Sed ecce maior gloria hîc, quòd non virga sed stipula ferrum deuorat, & dæmones vastat, atque comminuit. Gloria Domini fuit quòd [Gedeon trecentis tantùm viris] castra [Madian] in fugam conuertit. *Iudic. 7. 6.* Sed ecce illustriorem gloriam, quòd non trecentis viris, sed vno adolescentulo dæmonum acies, & vna virguncula hostium animæ conatus euertit. An non

A Dominus glorificatus est, cùm Dauid acceptis quinque [limpidissimis lapidibus] de torrente, [Philistæum] interfecit; & cum Samson in maxilla asini, & in mandibula pulli asinarum deleuit Philistæos, & percussit ex eis mille viros? *1 Reg. 17.49. Iudic. 15. 16.*] Sed ô quàm maior gloria cùm homunculo infirmissimo diabolum vincit, & omnia castra iniquarum potestatum timore concutit, & se ab homine victa esse, fateri compellit. Planè completur illud quod dicit Dominus per Dauidem: *Psal. 49. 15* Inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.] Dum enim hominem quasi iam extinctum eripit de ore leonis, & supra leonem erigit, & leonis vires homine iam penè deuorato confringit, ingentem sibi apud omnes honorem, & gloriam ex hac mirabili mutatione conquirit. B Cuius subitæ mutationis meminit Sophar Naamathites apud Iob, cùm ait: *Iob 11. 17.* Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam, & cùm te consumptum putaueris, oriens vt lucifer.] Exponat hanc sententiam Gregorius. *Greg. 10. mor. cap. 11.* Fulgor, inquit, meridianus in vespere est virtutis renouatio in tentatione, vt repentino charismatis feruore mens vigeat, quæ iam, iámque lumen sibi gratiæ occubuisse formidabat. Et iustus, cùm se consumptum putauerit, vt lucifer oritur, quia mox vt tenebrescere tentationum caligine cœperit, ad lucem gratiæ reformatur, & in se ipso monstrat diem iustitiæ, qui casurus paulo antè timuit mortem culpæ.] Hæc Gregorius multis interpositis omissis. Quis non in hac tam stupenda mutatione Deum ex toto C corde glorificet? Quis non cantet in viis Domini, *Psal. 137. 5.* quoniam magna est gloria Domini?] Qui infirmos roborat, vt robustissimis hostibus resistant: qui pusillos erigit, vt magnos superexcellant: qui infirma mundi eligit, vt fortia quæque confundat. *1 Cor. 1. 27.*

Permittit ille aduersarios nostros ex antris & cauernis exire, vt superbiam diaboli, potentiam mundi, & ferociam carnis humana imbecillitate deuicat. Illi cogitationes iracundas, aut superbas, aut impuras excitant, & vitia prauis actibus radicata oblatis peccandi occasionibus armant, vt virtute Domini impugnati in nobis intereant. Quæ virtus tanto illustrior & gloriosior apparet, quanto infirmioribus instrumentis insuperabiles hostes interficit. *Psal. 91. 8.* Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem: vt intereant D in sæculum sæculi: tu autem altissimus in æternum Domine.] Oriuntur vt occidant, ostentant se hostes nostri, vt statim intereant: intereunt verò, vt in nobis Dominus sublimis & gloriosus appareat. Vnde Dorotheus hunc eundem locum explanans, sic ait: Peccatores, qui vt fœnum oriuntur, sunt impuræ cogitationes. *Doroth. do. 13.* Est enim debile quid, & infirmum fœnum nullam habens potentiam. Cùm igitur oriuntur in anima vitiosæ cogitationes, tunc apparent omnes, qui operantur iniquitatem: quæ sunt ipsa vitia, vt intereant in sæculum sæculi. Cùm enim apparuerint vitia ante concertatores & athletas, statim ab eis perimuntur.] In hac tam fœlici hostium occisione, quis non videat quoniam tu altissimus in æter- E num Domine? Altissimus (inquam) ostenderis, & gloriosissimus commonstraris, qui lepusculo inualidissimo, id est homine timidissimo fortes & audaces inimicos interimis. Nam si gloria tua fuit, quod culicibus, & ranis, & similibus animalculis Ægyptum afflixisti, & pro tuo populo decertasti; quare non erit gloria tua, quod pueris, & puellis, & hominum infirmitate bestias hostium nostrorum alligas, ac coram orbe terrarum victas & irritas ostendis. *Eccl. 36 3.* Alleua ergo & nunc manum tuam super gentes alienas vt videant potentiam tuam. Sicut enim in conspectu

eorum

eorum, dum nos ab hostium rabie liberas sanctificatus es in nobis, sic & in conspectu nostro], dum eos viceris manu nostra, manu scilicet imbecilla [magnificaberis in eis.] Magnificatur itaque Dominus in hostibus nostris, id est, magnus & excelsus ostenditur, quoniam hominem ex terra conditum, & infirmitate circundatum, sic roborat, vt hostes fortissimos se importunè insequentes effugiat. Parum est hoc: ita roborat, vt eos hostes victos in turpem, & timidam fugam conuertat. Parum adhuc est istud: vt ipsos hostes homo sibi subiuget, atque vt mancipia bello capta suis vsibus, ac animæ profectui seruire faciat. In quo simul iustitia & miseratio conditoris elucet, qui hostes iniustè aduersùs nos insurgentes duriter punit, & nos parta victoria in conspectu vniuersorum extollit. Ad quòd fortè respiciebat Debora, quando canebat: *Iudic. 5. 11.* Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ Domini, & clementia in fortes Israël.] In hac victoria, quam de hostibus nobis infestis accipimus, narrentur iustitiæ Domini, quoniam eos non per corporis robur, sed per animi iustitiam vincimus. *Orig. hom. 6 in lib. Iudic.* In aliis enim gentibus, vt ait Origenes, qui corporis robore fortiores sunt, illi potentes dicuntur in prælio: In Israël verò, hoc est, in bonorum populo, qui iustiores sunt, ipsi potentiores dicuntur in bellis: quia iustitia etiamsi viribus infirma sit, vincit: iniustitia verò, etsi multos & validos pugnatores habeat, superatur.] Narrentur etiam iustitiæ Domini, quoniam hostes in nos insurgentes castigat propter molestias, quas nobis intulerunt: non tamen obliuioni tradantur clementiæ in fortes Israël. Nam victores Israël, id est, iustos clementer respicit, benignè suscipit, largiter præmiatur, vt de suis victoriis in æternum exultent.

Iam si quis est amator Dei, & diuinæ gloriæ cupidus, quàm ardenter victoriam hostium concupiscet? Quàm strenuè cuique tentationi insurgenti resistet, ne ob suam negligentiam, hanc gloriam verè magnã inimici surripiant? Si gloriosum est cum vincentibus vincere, cum expugnantibus arcem hostium, eam fortiter expugnare, cum bellantibus ob gloriam regis terreni, bellare, & manus conserere, & gloriæ comparandæ diligenter insistere, quàm gloriosius erit, atque præstantius cum expugnatoribus regni cœlestis dæmonem, mundum, & carnem vincere, & glorificationi Domini cooperari? Magna gloria est, esse instrumenta gloriæ Dei, & vt, quasi digito signari possimus, quòd laudes Domini operibus sanctis proueximus, & nostra fidelitate, qua, ob amorem eius, aduersariis restitimus, ipsius gloriam in cordibus hominum cumulauimus. Nam si gloria est terreni regis aulicum ita habere fidelem vt delicias mundi, & honores, ac opes contemnat, ne vel in modico regi displiceat, Dominus etiam pro gloria habet, quòd iusti omnia terrena despiciant, & inimicos ea tentatione offerentes irrideant, ne vel tantillum à lege ipsis imposita, & à Domini voluntate discedant. An Dominus labores, & victorias suorum, quibus glorificatur in eis præmio, ac mercede vacuas dimittet? Nullo modo. Immò, vt est in Zacharia: *Zacha. 12. 4.* In die illa, dicit Dominus percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam: & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.] Vide iterum illud impletum: *Iudic. 5. 11.* Ibi narrentur iustitiæ Domini, & clementia in fortes Israël.] Nam iustitiæ Domini sunt, quòd ascensorem equi, id est diabolum in amentiam vertit, qui quasi amens præ furore redditur, dum nihil aduersùs iustos proficit, & omnem equum, id est, omnes eius administros percutit stupore & cæcitate: quia stupent videntes humanam imbecillitatem tantæ potentiæ resistere; & manifestè delirant atque cæcutiunt, dum volunt, quos Deus tuetur deuicere, & quos defendit, superare. Est autem clementia in fortes Israël, quòd super eos aperit Dominus oculos suos, vt eos in tentatione protegat, & post tentationem victam præmio semper duraturo eorũ in vincendo labores exornat. Audi tamen adhuc clementiam Domini in fortes Israël. *Amos 9. 13.* Stillabunt, inquit Propheta, montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.] Montes & colles, (quod alio loco diximus) iusti sunt. Horum autem fertilitatem quidnam præcedit? Certè illud: *Ibid. 13.* Ecce dies venient, & comprehendet arator messorem, & calcator vuæ mittentem semen.] Hæc omnia non aliud significant in proposito, quàm tentationum sustinentiam, quibus terra nostri cordis exercetur, proscinditur, atque calcatur, vt fructus æternæ vitæ fructificet. Si ergo vt terra bona, & optima semen diuinæ inspirationis accepimus, & tentationibus, ac pressuris culti non peccatorum sterilitate respondemus, sed fructum virtutis ferimus; tunc dulcedinem diuinæ consolationis stillabimus, & vt colles bene culti, pulchri & formosi in conspectu Domini apparebimus. O clementiam conditoris nostri in fortes Israël, qui eos tentationibus proscindit & calcat, non quidem vt hostium pedibus proterantur, non vt gladiis tentationum vulnerentur, sed vt ex humiliatione ad gloriam, & ex ictu hostis ad sanitatem perueniant! Quorum sanitas, & exaltatio tota cedit in gloriam eius, qui post tempestatem tranquillum facit, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundit.] *Tobiæ 3. 22.*

Tentationum victoriâ nos Sanctorum coronam obtinere.

CAPVT VI.

OMNES quotquot in hac mortalitate versamur, pacem cupimus, requiem optamus, molestias ac perturbationes fugimus, & nemo est, qui non ad brauium & coronam aspiret. Insitus namque nobis est à natura beatitudinis amor, siue in hac, siue in alio sit posita, quam vt nostrum appetitum satiantem, apprehendimus, & ideo non in bello, sed in pace, non in motu desiderij, sed in requie possessionis eam collocatam esse putamus. Hoc autem est inter sapientes & insipientes, id est, inter bonos malósque discrimen, quod hi in requie & tranquillitate falsa, illi verò in vera atque secura, quam nullus euentus succidit, nulla vis impugnationis interimit, fœlicitatem inquirunt. Impij fallaci opinione delusi, ac rerum visibilium amore decepti, intra semetipsos non semel dicunt: *Psal. 143. 15.* Beatum populum, cui hæc temporalia adsunt:] at iusti supernaturali luce eruditi pronunciant: *Psal. 143. 15.* Beatus populus, cuius Dominus Deus eius.] At Deus beatitudo, ac corona iustorum eadem via obtinendus est, qua iusti ac sancti viri eum obtinuerunt, & ad eius regnum, in quo ipse se animabus sanctis ostentat, fœliciter properarunt. *Isai. 43. 19.* Ecce ego facio noua, ait Dominus, & nunc orientur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuio flumina.] Operuit ille antiquas vitiorum vias, per quas homines tendebant in barathrum, & noua beneficia in filios Adæ contulit, quæ in lege gratiæ, velut rosæ pulchræ & suauè olentes, exorta ab omnibus cognoscuntur. Ea verò quæ-

nam sunt? Certè quod in deserto huius mundi posuit beatitudinis viam, & cœli semitam demonstrauit, quam omnes sancti ac iusti triuerunt, quam nos quoque ingredi debemus, si simile premium habere contendimus Non errabimus autem si hanc viam, tentationum victoriam appellemus. Paulus enim ait: *Actor. 14. 21.* Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei:] & per eas intramus, quas per patientiam superamus, & per contemptum prosperitatum & aduersitatum euincimus. Et Dominus duobus illis discipulis Emauntem pergẽtibus dixit: *Lucæ 24. 26.* Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?] Quasi passiones victæ, & tentationes superatæ sint ianuæ gloriæ, ac regni cœlorum. Ioannes etiam in sua reuelatione id clarissimè manifestat. *Apocal. 7. 14. 15.* Hi sunt, inquit, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni.] Ex hac verò tribulationum ac tentationum victoria, quod emolumentum reportauerint, subiungit, dicens: Ideo sunt ante thronũ Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos.] Tribulatio ergo magna nos ante Dei thronum inuehit, & lotio, ac dealbatio indumentorum nostrorum in sanguine Agni, quæ tentationum sustinentiam significat: nam ea quotidie animas nostras magis abluit atque dealbat, nos in templo Dei, vbi ipsi seruiamus, & eo perfruamur, inducit. *Exod. 26. 31.* Ac proinde meritò velum tabernaculi, quod ante arcam testamenti pendebat, ex purpura, coccóque bis tincto, & ex bysso retorta, atque hyacintho conficitur, quoniam pœnæ in purpura & bysso, & præmia in hyacintho signata ita debent cõmisceri, vt ex pœna ad præmium, & ex tribulatione ad gloriam transeamus. Gaudium natalis hominis, *Ioan. 16. 21.* dolor partus præcedat necesse est; nam mulier cùm parturit, tristitiam habet, quia venit hora eius,] hora, inquam, in qua vita periclitatur, nisi natura vim doloris, & partus miserias euincat; cùm autem pepererit puerum, iam nõ meminit pressuræ propter gaudium. Bellum præcedit pacem, quietem motus, & serenitatem sæua tempestas: & vno verbo, labor via est, qua postea quiescimus, & in requie nos collocamus. Sic prorsus tentatio semita quidem est principio satis arcta & angusta, quæ temporis successu se aperit atque dilatat, & nos ambulantes per eam, ipsámque pedibus conculcantes, & robore gratiæ vincentes, in regno cœlesti constituit.

Iustos ergo, & sanctos omnes Dominus tentari permisit, vt per tentationum victoriam, tanquam per cœli viam in cœlum ascenderent. Qui dum in hac degunt mortalitate, non possunt cantare securi *Exod. 15. 1.* carmen Mariæ sororis Mosis: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare.] Hoc enim canticum virgo illa post transitum omnino mare, & suffucatos hostes decantauit. Sancti verò, dum viuunt, nec maris transitum peregerunt, nec hostes suos penitus extinctos & suffocatos viderunt, & ideo canticum obtentæ omnino victoriæ decantare non valent. De his, *Iob 3. 18.* qui iam obierunt, inquit Iob: Non audierunt vocem exactoris, id est, vocem tentantis diaboli, aut mundi, seu carnis ad malum trahentis, & consensum peccati, quasi vectigal exigentis. Qui autem in viuis adhuc sunt hanc exactoris vocem audiunt, iusti autem erunt, si eam non exaudiant, neque in malum *Gregor. 4. mor. c. 31.* obiectum sibi consentiant. Huius exactoris vox, id est, diaboli, inquit Gregorius, est tentatio miseræ suggestionis. Audimus autem vocem exactoris, cùm eius tentatione pulsamur, sed non exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit enim qui tentationem sentit, exaudit verò, qui tentationi consentit. Dicatur itaque de iustis, non exaudierunt vocem exactoris, quoniam suggestionem eius & si audiunt, quia tentantur, non exaudiunt, quia consentire contemnunt.] *Exod. 14. 5.* Pharao filios Israel fugientes & Ægyptum deserentes insequitur, qui imago est aduersarij humani generis, nã quos tenebras suas, & peccata sua fugere conspicit, iterum comprehendere & captiuare contendit. Nec quantumuis eum iusti fugiant, de victoria desperat, sed licèt videat domum cordis eorum scopis mundatam & ornatam, vadit, & assumit septem *Lucæ 11. 26.* alios spiritus secum nequiores se, vt si detur illis aditus, ingressi habitent ibi. Quod Iob contemplans *Iob 40. 18.* ait: Ecce absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius.] Per fluuium, vt Gregorius autumat, peccatores, & per *Greg. 33. mor. c. 8.* Iordanem viros iustos intelligit: vnde est ac si dicat: Postquam peccatores deglutierit, eorum stragem parum pendet, nisi etiam iustos glutiat & deuoret. Malis quidem velut cibis sibi gratis libenter vescatur, sed bonos, quasi cibos suauiores & pretiosiores vehementiùs appetens, eos vt comedat, tentationibus, & impulsibus ad malum prouocantibus sibi parare conatur. Hos sæpe magis tentat, vt dextrum cornu Ecclesiæ, vbi plus est roboris, atque virtutis vehementiùs impugnet. Nec Bernardus id diffitetur explicans *Psal. 90. 7.* illud Psalmi: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.] Quod, ait, si magnum illud Ec- *Bern. ser. 7. in Psal. qui habi-* clesiæ corpus considerare libet, facilè satis aduertimus, longè acriùs impugnari spirituales viros ipsius Ecclesiæ, quàm carnales: quæ nimirum duo eius latera dextrum sinistrúmque puto, non inconuenienter accipimus. Agit hoc sanè superba semper inuidiosa malitia, perfectiores quosque vehementiùs pulsans, iuxta illud: [Esca eius electa.] Et iterum: Ha- *Habac. 1. 16.* bet fiduciam, quòd Iordanis influat in os eius.] Agit *Iob 40. n. 18.* inquam, & si non sine certa diuini dispensatione consilij, quod quidem nec imperfectiores supra id, quod ferre possunt tentari permittit, faciens cum tentatione prouentum, & perfectionbus non modò gloriosiores, sed numerosiores parat ex hoste triumphos.] Tentantur itaque iusti, id ordinante diuina prouidentia, non vt cadant, sed vt de hoste triumphent. Lapides viui sunt, ex quibus ciuitas cœlestis extruitur; quare in hoc mundo quasi in lapidicina tentationibus, & aduersariorum ictibus poliuntur. Ipsi veri sunt Israelitæ, non carne, sed spiritu, quibus promissio Abrahæ, & semini eius sublimiori sensu seruata est, quos Pharao, id est diabolus, dum magis proficiunt, & magis à Domino visitantur, importuniùs aggreditur. Videt Dominus, & tacet, atque dissimulat, vt gloriosiùs eos è captiuitate in libertatem, è seruitute in æternam dignitatem educat.

Persecutiones quidem tyrannorum transierunt, & tortores, qui lacerabant corpora nostra, cessarunt, & cum suæ crudelitatis instrumentis, sunt ipsi consumpti; at non cessauit necessitas, & obligatio pugnandi iis, qui cum martyribus similem adepturi sunt immortalis gloriæ coronam. Ac proinde meritò illis dicit sanctus Dauid: Timete Dominum omnes *Psal. 33. 10.* sancti eius, quoniam nõ est inopia timentibus eum.] *Eccle. 1. n. 27.* Timete, inquam, Dominum, quoniam timor Domini pellit peccatum,] ad quod tentationibus prouocamini. Timete Dominum, quia timor sanctorum non solùm ob pœnam, sed etiam ob malum offensæ vulnus à tentatore infligendum declinat. Timete Dominum sancti, quoniam timor sanctus ianua est amoris, quæ præceptis Dei patens, offensis autem eius semper clausa reperitur. Non eos, qui perseuerauerunt vsque in finem, timere hortatur; inquit Ber-

Bern. ser. 5. omniũ Sanctorũ. *Ephes. 6. 12.*

nardus, quia scriptum est: iam non erit timor in finibus nostris. Illis potiùs dicebamus sanctis, quibus custodia multiplex necessaria est pro multitudine periculorum. Siquidem non est illis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem tantùm, sed aduersùs principatus quoque & potestates, aduersùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ, in cœlestibus.] Egent planè custodia, qui tam multipliciter non modò cominus, sed eminus appetuntur: & vbi tot pugnæ foris, non debent intus deesse timores.] Iustis ergo timendum est, quoniam nunquam illis in hac vita securitas à tentatione est. Locum etiam quietis & pacis, permittente Domino, aduersarius spinis & tribulis seminat, ne animus securè dormiat, sed tentationum punctionibus stimulatus, pauidus requiescat. Ideóque Dauid ait: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.] *Psal. 40. v. 4.* Nam in hac vita, quæ infirmitas & imbecillitas quædam est, stratum, id est, quies in turbationem vertitur, dum etiam occulta & à negotiis libera, in quibus pausare solemus, impulsu alicuius tentationis turbantur. Et experimur illud quod ait Iob: Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit:] *Iob 33. v. 19.* nam in loco quietis, & pacis tentationem sentimus, & ossa virtutum exiccari vento vrenti impugnationis pertimescimus. Ecce tortores licèt non ita sæui externo aspectu, vt illi qui corpora trucidabant, at multo magis importuni, quos hucvsque tolerat Dominus, & vsque in finem sæculi tolerabit, vt iustis gloriæ coronam fabrefaciãt. Quos animaduertens Leo Papa, elegantissimè, vt solet, ad pugnam cum illis ineundam instigat. *Leo. ser. de Machabæis.* Qui putas, inquit, quieuisse persecutionem, & nullum tibi cum hostibus esse conflictum, intimum cordis tui scrutare secretum, & omnes recessus animæ tuæ diligens explorator ingredere, & vide si nulla te impugnat aduersitas, si nullus tyrannus vult in mentis tuæ arce dominari. Noli cum auaritia pacem firmare, & iniquorum quæstuum incrementa contemne. Superbiæ concordiam nega, & magis time in gloriam suscipi, quàm in humilitate calcari. Dissociare ab ira, ne dolorem inflammet inuidiæ, cupido vindictæ. Renuntia voluptati, auertere ab immunditia, pelle luxuriam, fuge iniquitatem, omitte falsitatem, & cùm videris te multiplicem habere pugnam, tu quoque imitator martyrum, numerosam quære victoriam.] Hos aduersarios sæpe sentimus, & in pace corporis positi à bello mentis non cessamus, quia necesse est ad præmium victorum accipiendum, vt priùs pugna & lucta probemur.

Sancti itaque omnes tentati sunt, & quia sancti, non victi, & quia non victi, corona donati. Quare tentationum victoria eos in cœlum extulit, & in æternæ coronæ possessionem inuexit. Nos igitur eandem ingrediamur viam, vt post adeptas gloriosas de hoste victorias, cum ipsis pariter coronemur. Vanus puerorum timor & mulierum pusillanimitas, qua statim fugiunt atque succumbunt, fortium coronam non obtinet, & præmia eorum, qui fortiter dimicarunt & tandem vicerunt, victus à diabolo, & impetu alicuius peccati prostratus non arripit, sed sempiternam sibi infamiam coëmit. Quomodo Apostoli exaltati sunt? Vincentes diabolum, idololatriam destruentes, fidem disseminantes. Quomodo martyres coronati? In fide perseuerantes, & principes terræ ac eorum tormenta contemnentes. Quomodo pontifices & doctores laudati? Magna, immò incredibilia pro gloria Domini aggredientes, & humanam fragilitatem superantes. Quomodo confessores & anachoretæ sanctificati sunt? Superbiam irridentes, ambitionem conculcantes, & inter homines Angelorum more viuentes. Quomodo virgines coronam adeptæ? Carnem domãtes & sæculi delitias respuentes. Et nos more lepusculorum in fugam versi, & voce tantùm hostis exterriti, & primo eius congressu calcati ad illorum gloriam perueniemus, & victorum sertis coronabimur? Quis tantam stultitiam non cum indignatione audiat, aut potiùs, quis talem procacitatem audire sustineat: Dies sæculi à vesperè incipiunt, & in manè finiuntur: factúmque est vesperè & manè dies vnus:] *Gen. 1. 5.* quia vesperam tentationis à nobis victæ, aurora coronæ sequitur, & post pericula nobis serenitas demonstratur. Nisi præcesserit pugna, inquit Cyprianus, non potest esse victoria, cùm fuerit in pugnæ congressione victoria, tunc datur vincentibus & corona. *Cyprian. de mortalit.* Nam gubernator in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur. Delicata iactatio est, cùm periculum non est: conflictatio in aduersis, probatio est veritatis. Arbor, quæ alta radice fundata est, ventis incumbentibus non mouetur: & nauis, quæ forti compage solidata est, pulsatur fluctibus, nec foratur: & quando area fruges terit, ventos grana fortia & robusta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur. Sic & Apostolus Paulus, post naufragia, post flagella, post carnis & corporis multa & grauia tormenta, non vexari, sed emendari se dicit in aduersis, vt dũ grauiùs affligitur, veriùs comprobetur. Datus est mihi, inquit, stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet, vt non extollar; *2. Cor. 12. v. 7.* propter quod Dominum ter rogaui, vt discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.] Quando ergo infirmitas, vel imbecillitas, & vastitas aliqua grassatur, tunc virtus nostra perficitur: tunc fides, si tentata perstiterit, coronatur; sicut scriptum est: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.] *Eccle. 27. 6.* Vide quantis, & quàm aptis similibus Beatissimus hic pater, & sanctissimus martyr ostendat, tentationum sustinentiam atque victoriam iter esse ad consequendam, arripiendámque coronam! Omnia enim, tum natura genita, tum arte confecta primò laborant, postea quiescunt; principio contrariis resistunt, deinde vincunt; tandem gaudio victoriæ perfruuntur: & idem in operibus gratiæ ordo modusque seruatur. Labora itaque vt in fine quiescas, resiste vitiis, & impugnationibus diaboli, & omnium aduersariorum animæ te constanter oppone, vt resistendo, & contranitendo victoriam obtineas, & ex victoria ad præmia victoribus destinata peruenias. Absurdum est enim, & planè ignominiosum inter laborantes ociari, inter perseuerantes fugere, inter stantes occumbere, inter fidelitatem seruantes à Deo desciscere, & fidelem non esse, & cum laborantibus, perseuerantibus, & stantibus, velle post turpem fugam, & infamem coram hostibus casum, ab agonotheta coronari.

Hominem ad tentationum victoriam à Deo, Angelis, & Sanctis iuuari.

CAPVT VII.

IN bellis visibilibus atque terrenis, multi victorum gloriam, & fortium præmia considerantes, victoriæ desideriis accenduntur, sed propria imbecillitate pressi, & viribus aduersariorum exterriti, & aliorum auxilio destituti, ab eo, quod cupiebant, aggrediendo

desi

1.Reg.17. 24. desistunt. Sic Israelitæ viso Philistæo, & sermonibus eius auditis, quibus exprobrabat agminibus Israel, fugerunt & absconderunt se ab hostibus suis, quia inualidiores ad pugnãdum cum illis semetipsos considerarunt.] An eadem est causa nostra, vt à pugna cum aduersariis animæ nos subtrahamus, & victoriam consequi desperemus? Nullo modo: immò si res ista attentè consideretur, validissimam manum pro nobis pugnantem videbimus: quæ potentissimè conatibus hostium nostrorum obsistat. Eliseo quidem in ciuitate Dothan, Syrorum acie circundato, famulus eius timere cœpit, & periculum imminens inclamare: Propheta verò orauit, dicens: Domine aperi oculos huius, vt videat, qui accepta luce diuinitus, & videns copiosum Angelorum exercitum in circuitu Elisei, omnẽ metũ curamq; deposuit.] O 4.Reg. 6. 17. Domine, aperi obsecro oculos nostros, & videamus semel quis nos aduersùs diabolum iuuet, quæ auxilia ad victoriam comparandam suppeditet, vt inanem timorem abiiciamus, & ad vincendum incitemur.

Eliseum Angeli à Domino in auxilium missi cingebant, at nos Deus ipse fortis ac potens circundat, & insuperabili sua potentia suffulcit. Nam & hoc significat vaticinium Zachariæ: Zachar. 2. 5. Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum, & iumentorum in medio eius. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu.] Illa quidem terrena Ierosolyma non carebat muro, sed tanta erat ciuium multitudo, vt plurimi eorum extra muros habitarent, qui tamen securi & læti viuebant, quoniam protectione Domini cingebantur. Ita prorsus in Ecclesia, cuius vrbs illa fuit imago, quidam intra murum habitant, nempe nos religiosi, qui regulari obseruantia cingimur; quidam extra murum, scilicet seculares, qui non tanta vitæ circunspectione, nec status cautela delectantur. At omnibus tam hominibus, quàm iumentis, id est, tam sapientibus, quàm insipientibus, modò ipsi velint, Dominus est murus igneus, qui eos ab insurgentibus tentationibus sua protectione defendit. Vnde alibi de eadem Hierosolyma scriptum Psal.124. 3. est: Quoniam montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & vsque in sæculum.] Murus quidem igneus est tibi Dominus, ô anima mea, quoniam ignis illuminat, & tenebras Psal. 26. 1. ignorantiæ discuit: Dominus autem illuminatio mea;] ignis calefacit, & frigus torporis & infirmitatis consumit; Dominus autem salus mea. Cur ergo Syros timebo? Dominus protector vitæ meæ, cur dæmones iam ab ipso victos trepidabo? Non itaque putandum est nos esse in manibus hostium derelictos, aut solos, & subsidiis vacuos contra illos decertare, quia Dominus ipse pugnat pro nobis,] vt in Exodi 14.14. Exodo scriptum est, adeò vt causa mortis, aut vulnerum nostrorum non sit auxiliorum diuinorum vacuitas, sed hominis auxilia contemnentis infida & peruersa voluntas. Quamobrem meminerimus semper sententiæ hominis Dei, qua dixit ad Amasiam: 2. Paralip.25.8. Si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus, ab hostibus Dei quippe est, & adiuuare, & in fugam conuertere.] Nec putemus nos, ne superemur, aduersùs insidias diaboli humana virtute pugnare, sed auxilio Domini nixi dimicare, sustinere, & inimicos vincere. Ipse enim, & nos ad bellum roborat, & hostes animæ fugat. Sic certè cogitabat Israelitarum populus, qui auditis conatibus Holofernis non in armis, sed in humillima deprecatione confidit. Conuersusque ad communem humani generis adiutorem, in hunc modum deprecatus est: Iudith 6.15. Dominus Deus cœli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem,

A & faciem sanctorum tuorum attende: & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te, & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes humilias.] Hos fideliter imitemur, & cùm tentamur, ad Deum tanquam ad adiutorem nostrum, & vnicam nostræ spei anchoram recurramus. Sitque nostra fiducia illa Michææ: Michæa 5.9. Exaltabitur Domine manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.] Nostra verò oratio ita se effundat: Psal. 34 1. Indica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi,] & cætera, quæ sequuntur. Quæ Dominus audiens, statim aderit, & quam petimus de hostibus liberationem, concedet.

Considerandus tamen est modus, quo Domi- B num adiutorem experimur, vt eo cognito, iam maiorem de obtinenda victoria fiduciam concipiamus. Ipse quidem intelligentiam docet, voluntatem in spem erigit, fortitudinem subministrat, remedia suppeditat, vires aduersarij ligat, impugnationem extenuat, & tandem tentationis bellum in pacem conuertit. O auxiliator fidelissime, verè adiutor in op- Psal.9. 10. portunitatibus, in tribulatione,] quàm multis ac mirabilibus argumentis manifestas, quoniam tu adiutor & protector noster es, & quòd aduersarios tuis viribus superamus, ex nostra verò imbecillitate ac pusillanimitate vincimur. Dominus autẽ intelligentiam docet lege, præceptis, scripturis, & instinctibus suis, necnon & Prælatorum ac maiorum doctrina, vt sciat, quod malum ab aduersario proponatur, & C quis laqueus nobis alia cogitantibus præparetur. Ideoque [Deus] dicitur [lux,] 1.Ioan.1. 5. nam sicut lux occulta detegit, ita ipse laqueos & tendiculas aduersariorum reuelat. Docet etiam quomodo nobis pugnandum sit, & arma arripienda præscribit. Quod beneficium certè maximum commemorat Dauid, cùm ait: 2. Reg. 22. 35. 36. Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum, brachia mea. Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & mansuetudo tua multiplicauit me.] Manus docet, & brachia componit: manus quidem docet, vt hostem cominus accedentem iustus feriat, & brachia in modum arcus tendit, vt aduersarium eminus pugnantem auertat. Offert ipse clypeum salutis; nempe protectionem suam, qua à tenta- D tione seruamur, & nostra merita sua mitiate multiplicat, dum nos cadentes erigit, præstàtque vt ex casibus nostris, ac susceptis aliquando vulneribus nostram infirmitatem agnoscamus, & humilitatem ad proficiendum maximè necessariam cumulemus.

Illuminato autem intellectu, voluntatem in spem vincendi erigit, quæ apprimè vtilis est ad victoriam in bello consequendam. Sæpe aduersarios nostros multos & fortes nouimus, & nos infirmos & impotẽtes aduertimus, & tamen intus in corde, Domini verba sentimus: 3. Reg. 20.13. Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce ego tradam eam in manu tua hodie, vt scias quia ego sum Dominus.] Hodie, id est, in hac vita, aspicimus sæpe hostes nostros profligatos atque subiectos, & Dominum verè omnium Dominum esse cognoscimus, cui etiam aëreæ pote- E states & bestiæ terræ, id est bestiales affectus nostri cordis obediunt. Et (quod certè mirabile est) ipsum ante obtentam victoriam audimus, dicentem: Gen.15.1. Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.] At qui ante victoriam mercedis nobis dandæ recordatur, certè eam ab humana fragilitate obtinendam pollicetur.

Sed erecta per spem voluntate, nos fortes, & alacres ad dimicandum reddit: nam quis non fortiter se gerat dum videt se ab aduersariis timeri? Et quis non

in spem eos calcandi suttigatur? Certè hanc fortitudinem esse velut filiam spei Nahum propheta declarat. (*Nahum 1.7.*) Bonus Dominus, inquit, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se.] Reiicit ille tepidos ad eius occursum imparatos, quibus dicit: Nescio vos. Scit autem, id est, complectitur fetuidos, qui in ipsum sperant, & fortitudine roborat, vt aduersarios suæ salutis euertant. Hos reficit pane fortitudinis, vt in hoc spirituali bello superiores euadant. Quod promisit per Oseam, dicens: (*Osea 13. 5.*) Ego cognoui te in deserto, in terra solitudinis.] Quid est, ego cognoui te in deserto, in terra solitudinis.] Quid est, ego cognoui te? Explicet id Hieronymus. (*Hier. lib. 3. in Osee eod. cap.*) Ego, inquit, qui conditor omnium sum, cognoui, siue paui te in deserto, & in terra inhabitabili, vbi rerum omnium penuria, vbi nullæ aquæ: dedi tibi manna de cœlo, & aquarum fontes produxi de terra durissima.] Cognoscere igitur Domini, pascere est, qui sperantes in se pane sustentat, id est, auxilio suo ad superandum fortificat. Ad hoc autem pertinent remedia victoriæ obtinendæ apta, quæ iusti, Deo donante, conquirunt, de quibus hæc ait Gregorius: (*Greg. 6. mor. cap. 15.*) Sancti viri quia contra multiformem aduersarium se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Habent enim contra famem, diuini verbi pabulum: contra belli gladium, continentiæ scutum: contra flagellum linguæ, protectionem patientiæ: contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium. Vnde miro modo agitur, vt quò eos hostis callidus numerosiùs tentat, eò circunspecti Dei milites virtutibus ditiores fiant.] Quis hæc remedia & alia similia pene innumerabilia, quæ agmen vitiorum oppugnant à Deo data esse non videat? Et quis cœlestibus his armis indutus atque protectus, de fœlici in tentationibus successu diffidat?

His donis anima nostra protegitur, vt tentationi resistat, & contra hostes tentantes insurgat, at in ipsis tentatoribus alia tria dona suprà commemorata Deo donante consequitur. Alterum est, quo Dominus vires aduersariorum extenuat, & quousque procedere debeant, ita vires nobis concessas non excedant, benignissima pietate definit. Libet de hac re Cassianum docentem audire. (*Cassian. col. 7. c. 22.*) Non habere eos potestatem, ait, quenquam hominem lædendi: exemplum beati Iob manifesta ratione demonstrat, (*Iob 2.*) vbi non ampliùs eum tentare audet inimicus, quàm diuina ei dispensatione conceditur: & confessio eorundem spirituum Euangelicis monimentis inserta, testatur, dicentium: (*Matt. 8. n. 31.*) Si eiicies nos, mitte nos in gregem porcorum.] Qui multo magis credendi sunt in nullo hominum, qui ad imaginem Dei creati sunt, introire pro arbitrio suo posse, cùm in animalia muta, ac immunda ingrediendi absque Dei permissu non habuerint potestatem.] Hæc ille. Qui & addit, neminem non solùm imperfectorum, verùm etiam nec perfectorum illi posse resistere, si omnē in illum, quam habet, sine vlla mensura, exerceret potestatem. Ac propterea Ioannes diabolum (& idem est in indicium de aliis aduersariis nostris) non solutum, sed ligatum à Christo describit. (*Apoc. 20. 2.*) Vidi Angelum, inquit, descendentem de cœlo,] qui vt in confesso est apud Augustinum, significat Christum. (*Aug. lib. 20. de ciuit. c. 7.*) & apprehēdit draconem serpentem antiquum, qui est Diabolus & Satanas, & ligauit eum per annos mille, nempe, vt vult Gregorius, & alij, per totum gratiæ tempus, (*Greg. 32. mor. cap. 12.*) quod ab aduentu saluatoris vsque ad finem mundi decurrit. Quid autem est diabolum ligari, nisi eius vires debilitari? ne possit nobis nocere, nisi nos ad illum accedamus, vt Augustinus ait, (*Aug. ser. 170. de temp.*) & prauæ suggestioni consentiamus propriæ voluntatis arbi-

A trio? Alterum donum est, quod ipsam tentationem placat, ne nobis importunitatem eius sustinere nolentibus dominetur. Quod per Christum nobis obuenire ipse per Salomonem mysticè declarat, cùm ait: (*Prou. 8. 29. 30.*) Quando circūdabat mari, terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos, quando appendebat fundamenta terræ: cum eo eram cuncta componens.] Ipsam enim æternam sapientiam astitisse, cùm æternus Pater mari & aquis, nempe tribulationibus ac tentationibus limites posuit, quid est nisi significare nos meritis eius tentationum imminutionem obtinuisse, & potestate earum non fuisse consumptos? Postremum donum est, vt finem belli, & laborum ex eius bonitate recipiamus, quod tempore congruo tentationem nos fatigantem omnino

B tollit, & optatam pacem concedit. Cùm enim placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.] (*Prou. 16. 7.*) Atque istud opus suum esse dicit manifestè per Amos, in hæc verba: (*Amos 2. 9.*) Ego exterminaui Amorrhæum à facie eorum, cuius altitudo, cedrorum altitudo eius; & fortis ipse quasi quercus: & contriui fructum eius desuper & radices eius subter.] Opus namque Dei est fortem armatum profligare atque destruere, qui cordis nostri terram antea possederat: Opus eius est, diaboli superbiam deiicere, vires confringere, radices, id est, vitia, peccatorum semina euellere; & fructus, hoc est, peccata ipsa exterminare. Verè, Domine, tu adiutor noster es, tu vincis in nobis, tu aduersarios nostræ salutis conteris, vt non

C in nobis, sed in te saluatore nostro gaudeamus, & nō in nostra infirmitate, sed in tua virtute gloriemur.

Hoc auxilium Dei satis profectò sufficeret; quo enim alio opus est nobis, si habemus omnipotentem defensorem? At in bonis conferendis nunquam Dominus sufficientia tantùm tribuit, sed ad ostendendam immensam bonitatem, & nullis limitibus clausum amorem, etiam abundantissima dona supra necessitatem impertit. Voluit igitur nos ad tentationum victoriam, non solùm brachio suo protegi, sed Angelorum quoque & Sanctorum auxilio iuuari. Hi enim nobis pugnantibus se comites præbent: hi nos docent & roborant: hi occultis locutionibus ad victoriam accendunt; hi aduersùs diabolum pro nostra liberatione clamant. Et sicut, cùm canis panem, aut carnem, aut aliquid simile è

D conclaui aufert, illum clamantes insequimur, vt territus os aperiat, & quæ ceperat deglutire, relinquat: ita Angeli & Sancti, cùm vident nos arte dæmonis huc illuc que iactari, & crudeli eius ore discerpi, eum clamoribus arcent à nobis, & à pestifero morsu defendunt. Quod ego in Cantico Deboræ adumbratum inuenio. (*Iudic. 5. 20.*) De cœlo, inquit, dimicatum est contra eos; stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersùs Sisaram pugnauerunt.] Cœlum namque aduersùs aduersarios nostros pro nobis dimicat, quando auxilia, quæ nos tueantur, quasi fulgura, & grandinum lapides in eos iactat: & stellæ (id est, Angeli, vt Rupertus interpretatur, (*Ruper. li. 2. in Iudices. c. 8.*) manentes in ordine & cur-

E su suo) pro hominibus pugnant, cùm dæmones in nos insurgentes fugant & terrent. Vnde hi sunt illi pastores atq; primates, vt ait Hieronymus, quorum meminit Michæas Propheta, quos Dominus ad protectionem suorū, & tentatorū destructionē exsuscitat. (*Micha. 5 nu. 5. 6. Hier. lib. 2. in Amos ad c. 5.*) Et erit iste pax, inquit, cùm venerit Assyrius in terram nostrā, & quando calcauerit in domibus nostris, & suscitabimus super eum septem pastores & octo primates homines. Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur, cùm venerit in terram nostram, & cùm calcauerit in finibus nostris.] O pastores optimos

Angelos,& Sanctos omnes,quos Christus pax nostra A
ad nostram defensionem exsuscitat. Nam si venerit
diabolus in terram nostram, vt conculcet prauis de-
sideriis,tanquam pedibus terminos cordis nostri; hi
primates, atque pastores nos fortitudine & robore,
diabolum verò timore & gladio pascent, vt nos vi-
ctores & fideles Domino, & illum victum,ac ignomi-
nia dignum efficiant.

Validissimis ergo auxiliis ad victoriam tentatio-
num protegimur, quæ Domino nobis assistente, &
iuuantibus Angelis,ac Sanctis assequimur. Sed hæc
Dion. lib. de reme-dijs tenta-tion. art. 25. adiutoria, atque præsidia Dionysius Riebelius sigil-
latim explicat, cuius doctrinam tanquam vir pien-
tissimi summatim perstringam, vt quanti, & quàm
validi adiutores pro nobis pugnent, videamus. Pu-
I. gnat pro nobis Christus Saluator noster, [stans,] vt B
dixit Stephanus, [ad dexteram Dei,] vt ipsa disposi-
Act. 7. n. 55. tione, qua visus est,ostendat,quàm paratus sit ad au-
xilium ferendum accurrere. Pugnat pro nobis Bea-
II. ta Virgo,quæ mater est nostra,& adiutrix in tribula-
Gen. 3. 15. tione,& [caput] serpentis, id est, suggestionis initia,
sua virtute comminuit. Pugnant pro nobis Angeli,
III. quibus mandatum est ab eo vtique, qui Angelorum
est Dominus, vt laqueos detegant,dæmones arceant,
IV. & nos protegant atque custodiant. Pugnant & San-
cti, illi præcipuè, quos aduocatos habemus, & in au-
xilium vocamus, qui nos inuisibiliter consolantur,
& subsidia cælitus demissa suppeditant. Succurrit
V. nobis mater Ecclesia, quæ fideles, vt filios à se geni-
VI. tos fouet, & vt pia genitrix pro illis apud Dominum
interpellat. Subueniunt Prælati, dum tentationes C
aperiunt, remedia ad pugnandum, & vincendum
tanquam arma, conferunt, & vitæ rectè instituen-
VII. dæ documenta præscribunt. Iuuant proximi tam
maiores, quàm æquales, seu minores, dum vel bo-
no exemplo ad bellum, & victoriam quærendam
monent, vel casibus, & pœnis, quas ob sua peccata
commeriti sunt, à similibus peccatis auertunt. Do-
VIII. minus quoque per se,aut per Angelos sanctos terret,
& refrenat dæmones, & ligat, ac veluti compedibus
Tobiæ 8. n. 3. tenet (sicut Angelus Raphael ligauit dæmonium in
deserto superioris Ægypti] ne nobis nocere valeant.
IX. Fugat etiam illos, vt saltem ad tempus à tentatione
desistant, quo nos vires resumamus, & ad iterum
X. pugnandum roboremur. Tribuit præterea nobis D
gratiæ ac virtutum incrementum, vt deinceps faci-
liùs tentationibus reluctemur; iuxta illud Pauli:
1. Cor. 10. n. 13. Et faciet cum tentatione prouentum, vt possimus
sustinere.] Iam ipse bonus Dominus intellectum
XI. nostrum illuminat, vt versutias inimicorum, &
XII. qualiter sit eis resistendum intelligamus. Iam ti-
more solicitat, vt succumbere, & vinci, & spolia-
ri, & vulnerari maximè formidemus. Iam contem-
XIII. ptibili forma hostem demonstrat, vt audaciùs, &
animosiùs suæ impugnationi resistamus. Sic aggres-
Genes. 3. 1. sus est Euam in forma serpentis, & magno Antonio
visus est in forma pueri nigerrimi, vt ex eius vase, vt
Greg. 17. mor. c. 20. inquit Gregorius, homo cognosceret, qualis esset
qui intus habitaret. Suntne plura subsidia à beni-
gnissimo adiutore concessa? Ita sanè. Nam ipse ten-
XIV. tatos consolatur in ipso impugnationis ardore, quod
2. Cor. 1. 4. aduertens Paulus ait: Benedictus Deus,qui conso- E
latur nos in omni tribulatione nostra,] ne impulsu
XV. incursionis victi succumbant.] Ipse tranquillitatem
Matth. 8. 26. affert,]& imperat vẽtis & mari] vt quiescant,& post
Tobiæ 3. 22. tempestatem tranquillum facit, & post fletum exul-
tationem infundit.] Ipse mentem erigit, confor-
XVI. tat, atque corroborat, vt alacriter pugnet, & tenta-
XVII. tionis molestiam, vt magni lucri spiritualis occasio-
Psal. 36. 24. nem admittat. Supponit ille manum suam ne col-

A lidamur:] Suscipit confugientes ad se, ne pereamus, & molestiis corporis tangit, vt à vitiis animæ liberemur.

Quis iam tantis auxiliis fultus non respiret? Quis non se aduersùs aduersarios erigat? Quis non de fœlici atque plenissima victoria confidat? Tentari quidem permittitur, non vt cadat, sed vt ex pugna meritum sibi conquirat: & ideo tot modis iuuatur, vt diuitiis spiritualibus cumuletur. Hoc enim est, quod Dominus ait per Isaiam: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parum à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.] Ad modicum tempus derelinquit nos Dominus, non quia *Isa. 54. 7. 8.*
B auxilia sua subtrahat, sed quia, vt pugnemus, & erga ipsum fidelitatem ostendamus, suam præsentiam occultat. At statim accedit, & nostras cogitationes dispersas, & affectiones vi tentationis dissipatas recolligit, & in se conuertit. Quasi indignans & iratus se habet, dum ad momentum quasi dormit, nec nostros fletus aut deprecationes exaudit: sed statim miseratione sempiterna, cuius scilicet fructu in æternum perfruemur, nobis timentibus & vacillantibus se offert, & ab aduersario, cuius faucibus glutiebamur, benignè defendit. Omnia in bonum nostrum ordinat, qui, vt inquit Gregorius, sanctos suos veniendo adiuuat, derelinquendo probat, donis firmat, & tribulationibus tentat. Si igitur, ô anima mea, tam forti, ac fideli adiutore in tenta- *Greg. 20. mor. c. 19.*
C tionibus roborAris, quare mœrore contraheris? Nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?] Imò spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.] Dum illum sanè confiteor, & laude ac oratione meum refugium agnosco, salutare meum, quod faciem tristem ac contractam exhilarat, & Deum omnipotentem & omnia mala, licèt ineuitabilia auertentem experior. *Michææ 4. 9. Psal. 42. 5.*

D

Tentationibus resistendum esse ob magnas vtilitates, quas anima ex victoria decerpit.

CAPVT VIII.

POSTREMVM quod ad fortiter dimicandum, milites solet accendere, & ad victoriam procurandam animare, præmium est, quo solent strenuè pugnantes & vincentes cumulari. Quod certè tentationibus reluctanti, & eas vincenti non deesse certissimum est. Si enim reges terreni suos milites vincentes præmio afficiunt, cur Rex cœlestis in immensum largior iustos suis hostibus reluctantes, eósque deficientes non ditet atque coronet? Si natura ipsa res sensu, ac ratione carentes, dum sua contraria superant, sine mercede esse non patitur, & ignem, exempli gratia ligna vincentem adauget, & eorum mate-
E ria efficit maiorem, & fortiorem, quare naturę, & gratiæ author homines liberi arbitrij compotes, qui gratia induti liberè delicias respuunt, & de hostibus gloriosè triumphant, sine præmio & mercede relinquet? Angeli quidem sancti aduersùs malos insidósq; pugnarũt, & statim mercedẽ victoriæ, fœlicitatẽ, ac summi boni possessionẽ acceperũt. Ac ideo obtẽta victoria illa vox exultationis insonuit: Nũc facta est salus, & virtus, & regnũ Dei nostri.] Quare homines Angelis *Apoc. 12. 10.*

victoria similes, & interdum fidelitate pares, & sibimetipsis, ac hosti domestico, scilicet carni repugnantes, sine præmio, atque corona permanebunt? Id sanè, nec diuina bonitas sustinet, nec conditoris largitas feret, nec rectissima æqui agonothetæ iustitia permittet. Habent igitur iusti vincentes præmium, & illud maximum atque præcipuum: de quo Apostolus
2. Cor. 4. 17. ait: Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.] Leuissimum laborem immensum gloriæ pondus, & breuissimam molestiam sempiterna consolatio repensat.
Roma. 8. 18. Adeò vt nullo modo sint [condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.] Illæ namque satis exiguæ sunt, tum afflictione, tum diuturnitate, si cum præmio in nobis manifestando conferantur. Quòd si præmia terrena nullius ferè momenti, & post ictum oculi desitura, labores magnos & intolerabiles reddunt faciles & suaues; cur præmium cœleste semper duraturum, laborem tentationum à molestia non eximat, & ingens vincendi desiderium non indocat? Nam si illa præmia dubia sunt, & sæpe, aut iniustitia, aut impotentia principum denegata, aut immatura morte laborantium erepta, certè tentationis mercedem, neque æquissimus iudex ac omnium potentissimus moderator auferet, nec temporalis mors ab iis, qui post mortem capaces sunt præmij, quod meruerunt laborando, præripiet.

Bona verò, quæ tentationes afferunt, non in solo præmio, quod post hanc vitam decernendum nobis est, sed in multis aliis ingentis profectò pretij consistunt. Quæ breuiter hic recensenda sunt, non tantùm vt ad victoriam accendamur (sine qua tentationes non prosunt, immò nimis obsunt profectibus nostris) sed vt etiam tentationes ipsas, id est, impugnationes, quibus tamen pro posse resistimus, bona nostra, (quia seminaria bonorum) esse putemus.

I. Tentatio ergo tentatum illuminat, tum vt seipsum, ac infirmitatem virium suarum, ac qualitatem sui profectus agnoscat, tum vt discat quomodo aliis afflictis & tentatis medeatur. Anima quidem tentatione illuminatur & eruditur: vnde vbi nos habemus apud Ieremiam:] Erudire Ierusalem:] Septua-
Ierem. 6. 8. ginta habent: Per omnem dolorem & flagellum, erudieris Ierusalem,] ne fortè recedat anima mea à te.] Quia flagella tribulationum, & molestiæ tentationum nos erudiunt, vt de nobis ipsis modestè sentiamus, ne à Domino ob superbiam relinquamur. Et Isaias ait: Verumtamen sola vexatio intellectum
Isa. 28. 19. dabit auditui.] Ac rursus alio loco: Domine in
Isaia 26. 16. angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.] Tentationis enim vox ad modum tonitrui nos exsuscitat, vt vocem Domini, id est, instinctum eius audiamus: in angustia discimus nos impotentes esse, & curamus Deum adiutorem requirere, & tentatione pressi, in qua nec mussitare quidem audemus, scimus virtutis doctrinam comparare. Huius qualitas, atque imbecillitas manifestè tentationis impulsu detegitur, & qualis sit ab ipso tentato & aliis cognoscitur. Vnde Iob ait: quòd dum increpat
Iob 33. 19. aliquem per dolorem in lectulo, id est tentatione pulsat, omnia ossa eius, id est virtutes, marcescere facit.] Sæpe enim anima, vt Gregorius ait, alicuius boni sibi
Greg. 23. mor. c. 16. conscia cùm virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur. Idcirco bene dicitur, quòd tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum virium velut pinguis, viridisque gratulatio subitò anxietatis mœrore siccatur: & qui nos alicuius esse momenti bona nostra pensando credidimus, pulsati paulo ampliùs, perituros nos iam iámque formidamus.] Homo autem suam imbecillitatem expertus, & non ex viribus propriis, sed ex misericordia Domini salutem consequutus, didicit in seipso aliis compati, didicit tentatos nullo modo contemnere, didicit pro eorum remedio, sicut & pro sui medela Dominum exorare, didicit tandem plagis conueniens remedium adhibere, & lapsos, ac in limo profundi defixos erigere. At qui non est tentatus, quid scit? vt inquit Ecclesiasticus, ac
Eccl. 34. 9. si diceret, nihil scit. Sed vir in multis expertus cogitabit multa, quibus aliis possit mederi, & qui multa didicit, enarrabit intellectum,] id est, pro re nata, consilia aptissima ministrabit.

Tentatio etiam tentatum multipliciter purgat.
Nam purgat illum à peccatis præteritis, quæ sicut praua delectatione contraxit, ita diligenti insurgentium tentationum repulsa diminuit. Purgat à vitiis, quibus dum quis resistit, eorum vim sibi dominandi retundit. Purgat à præsumptione, cùm sciat homo, quòd victus occumbet, si de sua virtute, aut de adepta mentis sanctitate præsumit. Purgat à iactantia, quia dum quis videt se beneficio Domini à laqueo iniquitatis ereptum, non in seipso, sed in Domino gloriatur. Purgat à stultitia & insipientia, quoniam tentatio facit hominem cautè incedere, seipsum plusquam alium aduersarium timere, & omnem occasionem labendi declinare. Ecce excoxi te, dicit Dominus, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis.] Nam sicut metalla igne, ita mentes nostræ tentatione purgantur. Non tamen quasi argentum mundatæ sunt, quoniam argentum igne omnino ab scoria secernitur; anima verò in hac mortalitate posita, nunquam, ita vt nec næuum contrahat, ab omni imperfectione mundatur. Et Ecclesiasticus ait: In igne probatur aurum,] id est ad mundiciam reducitur, [homines verò receptibiles,] id est digni vt à Domino recipiantur, purgandi sunt [in camino humiliationis.] Ecce [fornacem] Babylonicam, è qua, quos Deus sua protectione custodit, [ignis] non vrit, sed ipsorum immundiciam fœditatémque consumit.

II.
Isaia 48. 10.
Eccl. 2.
Dan. 3. 50.

Tentatio hominem examinat, an Deo gratus & fidelis existat. Experimentum enim quoddam est, quo cuiusque amor in Deum fidelitásque cognoscitur. Si bellum ingruat, in quo subditi fideles regis, ab infidelibus & perduellionibus dignoscuntur, nonne in hoc, quod hi aut fugiunt, aut se abscondunt, aut hostibus irruentibus adhærent; illi verò pro rege fortiter ac pro patria decertant? Ita fideles Dei serui sunt, qui resistunt tentationibus, qui hostes in se vincere, & à suis cordibus, quæ vrbes sunt Dei, eliminare nituntur: infideles verò & transfugæ, qui à Dei legibus deficientes, dæmonum militare decernunt. Sicut ergo Dominus dimisit gentes idôlis addictas in terra illa generi Abrahæ promissa, [vt in ipsis experiretur Israelem, vtrùm audiret mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non?] ita & nunc affectus insurgere in seruis suis, & tentationes grassari permittit, vt eorum virtutem experiatur. Impleturque illud sancti Dauidis: Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te apud aquam contradictionis.] Aqua enim contradictionis, id est, tentatione probat, cuius indicium & quidem magnum est, quòd cùm pene obruti sumus, nostram orationem auscultat. Amicitiæ quidem humanæ tentatione probantur: vnde in Ecclesiastico scriptum est: si possides ami-

III.
Iudic. 3. 4.
Psal. 80. 8.

cum,

Eccles. 6. 7. & 8. cum, in tentatione posside eum, & ne facilè credas ei. Est enim amicus secundùm tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis.] Eadem autem est cum Deo nobis initæ amicitiæ probatio. Neque enim ille verbis nostris facilè credit, quibus illum vocamus Dominum, & nos ipsos suos amatores prędicamus, sed omnino vult, vt bona opera, & præcipuè tentationes fideliter sustentatæ hunc amorem ostendant. Si enim in tempore nostro, id est, in tempore, quo omnia nobis rident, & desiderijs blandiuntur nostris, in amore persistimus, & in tempore Domini, id est, in tempore aduersitatis, quo vniuersa nos expilant, & vndique iactant, ab eo defecerimus, satis nos amicos fictos demonstramus, & imitatores iniqui, de quo canit Sanctus Dauid:
Psal. 48. 19. Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.]

IV. Instit. in ligno vitæ, tract. de patien. c. 4. Tentatio à peccato præseruat. Quod Laurentius Iustinianus aptissimo simili, ex his, quæ quotidie manu terimus, petito, confirmat. Sicut caro, inquit, si sale non aspergitur, quamuis sit magna & præcipua, corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis saliatur, continuò resoluitur & relaxatur. Per ipsa nempe tentamenta anima negligentiæ putredinem excutit, & in Spiritus viuacitate conseruatur.] O quantos vidimus modicis tentationibus à magnis periculis protegi, & tentatione quadam timoris, & corporali quadam ineptitudine à peste superbiæ liberari! Qui nisi tentatione illa, tanquam fræno tenerentur, vt equi effrænes & indomiti suis talentis superbirent, & in magna mala prorruerent. Aduerte itaque medicinam, non solùm contractis animi ægritudinibus medentem, sed etiam ab his, quæ iam iam imminebant manifestè seruantem, in quas nostra culpa incurrissemus, si non benignè nobis esset applicata. Idque significat Dominus, cùm sub imagine plebis suæ ad virum fidelem ait: Faciam enim
Ierem. 30. 11. consummationem in cunctis gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, vt non videaris tibi innoxius.] Illum quippe non facit Dominus in consummationem, cuius peccata in consummationem facit, & tentationum malagma à delictis perpetrandis abducit. Cuius magni beneficij meminit Isaias, cùm gratias agens cecinit: Confitebor tibi
Isaia 12. 1. Domine, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus, & consolatus es me.] Hic nō tantùm ob consolationem sibi datam, sed ob iram quoq; in seipsum exercitam, Domino confitetur; & meritò, quoniam si consolatio mentem deliniuit, ira sanauit; si consolatio spem dedit, ira, qua puniti sumus, peccatum auertit. Ac propterea bene possumus canere cum Dauide:
Psal. 89. 15. Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala:] nam humiliatio tentationis exaltationem inuexit, & aduersitatum inspectio à peccatis auellens, prosperitatem reportauit.

V. Tentatio propriam fiduciam filiam superbiæ pellit. Qui enim tentationes sentit, manifestè experitur, quàm impotens sit ad resistendum, nisi Domini auxilio adiuuetur. Quare cùm Ezechia clamare compellitur:
Isaia 38. 14. Domine vim patior, responde pro me.] Considera sancti regis affectum. Sicut enim rudis discipulus cuiusdam eruditioris argumento ligatus, de seipso diffidit, & voce, aut oculis magistri astantis opem exposcit: ita pius rex carnis infirmitate constrictus, qua dæmonis argutia signata est, nesciens se ab illis nexibus extricare, rogat Dominum, vt pro se elingue ac ignorante respondeat. Idem profectò iustus sæpe facit, qui tentatione peritus, & iam robore eius suam imbecillitatem expertus, salutarem desperationem concipit, & se in firmam diuini adiutorij spem exigit. Clamátque: Eripe à framea Deus
Psal. 21. 21. 22. animam meam, & de manu canis vnicam meam. Salua me ex ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.] Hanc vtilitatem expressit Gregorius in hunc modum:
Greg. 2. mor. cap. 25. Plerumque dum fœcundè virtutum fructus reddimus, dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur, vt à semetipsa sibi existere bona, quę habet, arbitretur. Quę nimirum bona antiquus hostis malitiosè attrectare appetit: sed hæc tentari Deus non nisi benignè permittit: vt dum mens tentatione pulsata, in bonis, de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis suæ debilitate cognita, in spe diuini adiutorij robustiùs solidetur. Fitque mira dispensatione pietatis, vt vnde malignus hostis tentat, vt interimat, inde misericors conditor hoc erudiat, vt viuat.]

VI. Tentatio sanctum feruorem immittit. Quod enim in humanis periculis euenit, vt malum imminens solicitudinem ingerat, idem in tentationibus euenire solet: vt scilicet impugnatus timeat, & formidine tactus, bona, quæ iam habet & aduersarius surripere gestit, solicitiùs cautiúsq; custodiat. Et sicut vir fortis, quem subitò alij aggrediuntur, omnes vires colligit, vt resistat, & tantò animosiùs pugnat, quantò se immunem conseruare desiderat: ita suæ salutis spiritualis amator, tunc puriùs & feruentiùs viuit, cùm se conspicit ad peccatum impelli. Fortiores nos ten-
Chrysost. lib. de pœnit. tamenta faciunt, inquit Chrysostomus, persuadéntq; familiarissimos Deo fieri. Qui enim imminere sibi cernit inimicum, maiori ad illum currit desiderio, qui se tueri possit. Ita ferè infantes pueri, cùm quid horrendum viderint, ad matrum sinus protinus fugiunt, illarúmq; prendentes vestes eis se mentur & protegunt.] Hunc sanè tentationis fructum significat Do-
Osea 6. 1. minus pér Oseam, dicens: In tribulatione sua manè consurgent ad me: Venite, & reuertamur ad Dominum, quia ipse cœpit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.] Qui in tranquillitate positi vsq; ad multā diem dormiebant, tentati manè, & satis tempestiuè consurgunt. Qui securi sola temporalia tractabāt, periculis circumsepti; se mutuò ad quærendum Dominum cohortantur, vt quem agnoscunt tribulationis datorem, etiam depulsorem & liberatorem persentiant. Et Dauid ait:
Psal. 15. 4. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.] Vnde multiplicatæ sunt non ad perniciē, ait Augustinus, sed vt medicum desiderarent. Et post multiplicatas infirmitates accelerauerunt, vt sanarentur. Ac alio loco idem Propheta:
Psal. 77. 34. Cùm occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.] Tentatio ergo accelerare facit, oscitantiam & socordiam reiicit, & ad solicitudinem ac feruorem inducit.

VII. Tentatio à superbia animam liberat, & eam se ignorantem humiliat. Homo namque seipsum ignorat, & maiorem virtutū cumulum se habere æstimat: tentatio verò virtutes attrectans, hanc ignorantiam, & superbiam ex ea manantem excludit, dum virtutem pene deiicit, & quàm modica & infirma sit, detegit. Et certè (vt aliquo exemplo vtar) vidi ego aliquos in dignitate positos, & ab omnibus honoratos; qui existimabant honorem illum à se esse contemptum, & intus in cordibus suis se humiles esse iactabant, & exteriùs vitam priuatam, & dignitatis abięctionem suspirabant: postea verò dignitate ac honore priuati, manifestè cognouerunt, se ventum illum popularem amasse, & ex dignitatis depositione magnam tristitiam concepisse. Hos & alios similes tentatio humiliat, & ad discendā virtutē, cuius se magistros prædicabant, vt tyrones instigat. Atque hanc ob causam tentationes à Domino sæpe

A esse permissas docet apertè Paulus, dum de se ipso dicit: *1. Corin. 12. n. 7.* Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ.] Interdum subtrahitur gratia, inquit Bernardus, *Bern. ser. 14. in Cant.* non pro superbia, quæ iam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. Habes huius rei euidens testimonium de Apostolo, qui stimulos carnis suæ sustinebat inuitus, non quia extolletetur, sed ne extolleretur. Et hoc putat Gregorius significatum illis verbis Iob, quibus de Domino dicit: *Iob 28. n. 25.* Et aquas appendit in mensura.] Quia sancti ipsi, inquit, *Greg. 19. mor. c. 5.* qui sancto subleuante Spiritu, ad summa rapiuntur, quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: vt nequaquam tantum proficere valeant, quantum volunt, sed ne extollantur superbia, fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum.]
B Id sanctissimus doctor exemplo Heliæ & Pauli confirmat, & post multa ad sanctum Apostolum sermonem conuertens ait: O Paule in cœlo iam Iesum conspicis, & in terra adhuc hominem fugis? In Paradisum duceris, secreta Dei verba agnoscis, & adhuc à Satanæ Angelo tentaris? Vnde sic fortis, vt ad cœlestia rapiaris? Vnde sic infirmus, vt in terra hominem fugias, & adhuc à Satanæ Angelo aduersa toleres? nisi quia ipse, qui te subleuat, rursum subtilissima te mensura moderatur, vt & in miraculis tuis nobis prædices virtutem Dei, & rursus in timore tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ?] Hæc ille. Meritò igitur dixit Ieremias: *Threno. 3. 1.* Ego vir videns
C paupertatem meam in virga indignationis eius. Cùm enim virga tentationis percutimur, tunc nostram paupertatem & infirmitatem aspicimus. Cùm nos ad resistendum infirmos, ad reiicienda vana & turpia debiles, ad iram, & alios immoderatos affectus pronos consideramus, tunc humilitatem & contemptum nostri concipimus. Tunc si victores euaserimus, pleno corde clamamus: *Psal. 93. 17.* Nisi quia Dominus adiuuit me, paulo minùs habitasset in inferno anima mea:] & ei, non nobis victoriam ascribimus. Cùm autem sit omnis virtutis fundamentum humilitas, certè eo ipso tentatio alacriter esset sustinenda, quòd ad humilitatem impellit.

VIII. Tentatio amorem Domini nobis conciliat, & ad diligendum eum, à quo amati sumus, & ad desiderium æternorum exsuscitat. Nonne post pu-
D gnam, atque victoriam Dauidis de Philistæo consecutam, *1. Reg. 18. 1.* anima Ionathæ conglutinata est animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam?] Ita prorsus Christus filius Regis æterni, nos pugnantes benignè aspicit, & vincentes diligit, & magno affectu cordis amplectitur, quasi pupillam oculi sui. Amat ille quos propter se mundi delectabilia despicere, & desideria carnis abnegare animaduertit. Et iuxta illud Iob: *Iob 5. 23.* Bestiæ terræ pacificæ erunt tibi,] tentationes quasi feras in nos missas pacatas nobis sentimus, cùm ex illis diuinum amorem, & cœlestia desideria comparamus. Nam, vt Gregorius ait: *Greg. 6. mor. cap. 16.* Hostes callidi, dum insidiantur, affligunt, sed afflicta mens tantò magis ad æternam patriam reditum diligit, quantò in hoc ærumnoso exilio labo-
E riosiùs viuit: & veriùs se gratiæ sui adiutoris humiliat, cùm contra se insidias hostium acriores pensat. Terræ ergo bestiæ Electis pacificæ fiunt, quia maligni spiritus, cùm bonorum corda aduersantes deprimunt, hæc nolentes ad amorem Domini impellunt:] Resplendet itaque in hoc sapientia Dei, quæ ita res suorum electorum disposuit, vt sugerent mel de petra, *Deut. 32. 13.* oleúmque de saxo durissimo,] vt scilicet ex duritia tentationum dulcedinem amoris haurirent, & ex eo, quod à cœlo auoca-
A re nititur, cœlestia desideria suscitarent.

IX. Tentatio veras diuitias, id est, virtutes auget, & animas supernis donis multiplicat. Nam & filij Israel persecutione crescebant; vnde scriptum est: *Exodi 1. 12.* Quantóque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur & crescebant.] Ita Ecclesia tribulatione succreuit, & similiter quælibet anima iusta, tentationibus impetita suarum opum accessionem facit. Quod & in pugna Dauidis cum Philistæo adumbratum est. Dictum est enim illi: *1. Reg. 17. 25.* Virum, qui percusserit eum, (scilicet Philistæũ) ditabit Rex diuitiis magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris eius faciet absque tributo in Israël.] Sic iustum tentatum, aduersarióſque vincentem Deus meritis ditat, gratiæ sponsæ lectissimæ iungit, & à tributis,
B quæ duro exactori, scilicet diabolo exoluebat, eximit. Audi ex Deuteronomio, quantas diuitias tentatio afferat. *Deut. 8. 3.* Afflixit te penuria, inquit, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & patres tui: vt ostenderet tibi, quòd non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.] Putabas, quia solus panis consolationis reficeret, at in medio tentationis constitutus, alio pane suauissimo pastus es, nempe tentationis fructu, qui dulciùs sapit & magis roborat. Et expertus es quòd omnipotens Dominus non solo pane, id est, consolatione & dulcedine pascit, sed etiam omni verbo, id est, tentatione sustentat. Quid enim prohibet, si tentationem quodcumque verbum, aut
C omne verbum appellemus, quæ omnia supplet? siquidem ad omnes virtutes exercendas instigat. *Psal. 146. n. 8.* Planè Dominus operit cœlum nubibus, & parat terræ pluuiam.] Nam sicut nubes seminaria sunt pluuiæ, quæ terram fœcundat, & omnes fructus frumentáque progenerat, sic tentationes cœlum, nempe iustam animam operientes, pluuiam gratiæ meritorum procreatricem infundunt. Ne ergo putemus nos à tentatione bonis spoliari, quia potiùs donis cœlestibus opibúsque vestimur. Illa animam prouocat, vt sicut taurus prouocatus, in diabolum ardentior & robustior existat. Illa spiritum premit, vt, sicut ignis flatu pressus, excrescat. Illa profectibus obstat, vt sicut aqua rupto obstaculo, sic anima victa tentatione velociùs in perfectionem fluat. Quare meritò dicit Paulus; *1. Corin. 10. n. 13.* Quòd Dominus facit cum
D tentatione prouentum,] quia sæpe tentatio ad meritum & augmentum proficit, cùm tamen prosper successus officiat. Hoc enim significat Gregorius, cùm ait: *Greg. 9. mor. c. 7.* Seclusum quippe ab internis gaudiis genus humanum, exigente culpa mentis oculos perdidit, & quò meritorum suorum passibus graditur, nescit. Sæpe enim gratiæ est donum, quod iram deputat: & sæpe diuinæ districtionis ira est, quod gratiam deputat. Nam plerunque gratiam æstimat dona virtutum, & tamen de eisdem donis elatus corruit. Plerunque velut iram metuit aduersa tentationum, & tamen eisdem tentationibus pressus, ad virtutum custodiam cautior exurgit.] Hæc ille. Qui & optimè explicat, quo pacto homo ex aliqua gratia gratis
E data, quam vehementer optauerat, soleat corruere, & ex aliqua tentatione ad augmenta virtutum eleuari, vt sciamus Dominum iuxta illud Iob: *Iob 9. num. 11.* Si venerit ad me, non videbo eum, & si abierit, non intelligam;] interdum prosperitatis dono à nobis discedere, & tentationis flagello venire. Tentatio igitur magna est causa diuitiarum, quæ non sola Dei dona affert, sed etiam ipsum authorem donorum, in quo est omne bonum accersit.

X. Tentatio virtutes iam adeptas nouificat. Idq; significant Dorotheus, dicẽs: Sanctos viros passos esse, vel

ob Chri

A *Doroth. doct. 7. post med.* ob Christi Iesu nomen, vel vt virtutes suas ad multorum vtilitatem in lucem edecent, vel vt præmium suum maius apud Deum fieret. Tentat itaque nos *Deut. 13. n. 3.* Dominus, vt sciat, id est, scire faciat, vtrùm diligamus eum, an non.] Nemo enim se in pace callet, nemo se in tranquillitate cognoscit, & quantæ sint milnis vires, quanta dexteritas præliandi, non tentorium sed *Greg.* pugna notificat. Quare mira nobiscum dispensatione agitur, inquit Gregorius, vt mens nostra nonnunquam pulsatione culpæ feriatur. Nam esse se magnarum virium vel virtutum homo crederet, si nunquam earundem virium defectum intra mentis arcana sentiret.] Tentationes ergo & labores aduenìant, vt virtutum fortitudinem aut infirmitatem aperiant.

XI. B Tentatio animam vincentem magnificat. Quoniam sicut reges terreni duces suos, qui hostes deuicunt, solent gloria, & triumphis honorare: ita Dominus milites suos diabolum, & mundum & carnem prosternentes, consueuit ad magnum honorem efferre. *Apocal. 3. 12.* Cuius promissio est in Apocalypsi: Qui vicerit, faciam illum columnam in Templo meo.] *Galat. 2. 9.* Sicut enim Apostoli vocantur Ecclesiæ [columnæ,] quia alij fideles, tanquam maiores ipsos suspiciebãt, & eis semetipsos quasi fulcimentis sustentabant; ita Dominus tentatos, & nunquam prostratos columnas aliorum facit, quia in minorũ cordibus ad magnum honorem euehit, & eorum consiliis, & orationibus infirmiorum imbecillitatem suffulcit. Antonio sanè ob tentationum victoriam perpetuus honor pro- C missus est: cui saluator noster dixit, narrante Athana- *Athanas. in vita Antony.* sio: Quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, & faciam te in omni orbe nominari.

XII. Tentatio Deum glorificat, qui dum nostræ pusillitatis curam habet, suam immensam bonitatem ac misericordiam exerit, dum nos magnos facit, suam *Psal. 49. 15.* magnitudinem & gloriam ostendit. Inuoca me, ait, in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me.] Ex hoc enim quod Deus nos adiuuat, suus in nobis, & in aliis eius prouidentiam aspicientibus, honor accrescit. Tunc liberati cantamus cum populo Israel, *Iudith. 16. n. 16. & 17.* liberatrice Iuditha: Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest. Tibi seruiat omnis creatura tua, quia dixisti, & facta sunt, misisti spiritum tuum, & creata D sunt, & non est qui resistat voci tuæ.] Ostendit se Dominus planè potentem & insuperabilem, dum vna sola voce, vno tantùm verbo, quod intus loquitur, animam tristem exhilarat, inquietam sedat, & aduenìente in eam latenter spiritu suo, immissas ab aduersario tenebras dissipat.

XIII. Tentatio Christo nos assimilat: qui in hac vita nobis exemplum exhibens, sponte tentationes sustinuit. *Hebr. 4. 15.* Non habemus pontificem, inquit Paulus, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia, pro similitudine absque peccato.] O magna mistorum consolatio! Pontificem ac pastorem habent, qui præterquã quòd Deus est omnia E sciens, & nostræ infirmitati per benignitatem condescendens, etiam homo est oculis misericordiæ, & compassionis tentatos respiciens, quoniam omnes tentationes expertus est. Tentatus per omnia, id *Matth. 4.* est, vt interpretatur Anselmus, per omnia tentationum genera, quia in illa triplici tentatione, qua de diabolo triumphauit, omnis tentatio continetur. Tentatus (inquam) fuit pro similitudine, id est secundùm illam naturam, quam à nobis traxit, nonquam tamen superatus; quare ex tentatione non defectum induit, sed secundum scientiam experimentalem viscera misericordiæ suscepit. Nec solùm semel tentatus est, nam consummata tentatione, diabolus *Luca 4. 13.* recessit ab eo vsque ad tempus,] ea quo intelligimus postea reuertisse. Qui enim in deserto occultè ten- *Citat D. Thom in catena. Luc 4.* tauerat, postea, vt ait Ambrosius, apertè eum aggressus est, vel, vt Theodoretus ait, qui in deserto ad voluptatem incitauit, in cruce immoderatam tristitiam ingessit: vel tandem, vt Maximus annotauit, qui per obiectionem gloriæ, & diuitiarum voluit Christum ab amore Dei auellere, postea conatus est per odia, & iniurias Pharisæorum ab amore proximi separare. Si Dominus vitam habuit tentationibus molestiisque refertam, liquet, quia homo tentationum sustentator & victor, Christo suam vitam assimilat.

B Tentatio animam consolatur atque tranquillat, XIV. vnde & Sara sponsa futura iunioris Tobiæ, optimè in *Tobia 3. 22.* sua deprecatione dixit ad Dominum: Non delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.] Nec tantùm post tentationem, sed & in ipsa tentatione adest nobis consolatio; quoniam dum tentati pugnamus, in intimis nostris lætitiam quandam experimur, ex eo, quòd pro Deo patimur, & nos illi fideles aspicimus, licèt in eo, quod in nobis crassius & exterius est, dolorem & molestiam sentiamus. Idque indicant illa verba Domini: Sed tristitia vestra conuertetur in gaudium: *Ioan. 16. n. 20. n. 22.* non in gaudium breue, sed æternum; nam gaudium vestrum nemo tollet à vobis.] Et Paulus: Super- *2. Cor. 7. 4.* C abundo gaudio in omni tribulatione nostra.] O ineffabilem magnificentiam Christianæ veritatis, quæ non solùm in prosperitate, sed in tribulatione quoque, & tentatione gaudium habet, & gaudium quod superabundet, quod nos expleat, & sufficiat pro aliis consolandis, qui in aliqua pressura sunt.

Tentatio alios ædificat; & sæpe hanc ob causam, XV. eam Dominus insurgere & molestare permittit, vt proximis nostris patientiæ, & fidelitatis exempla proponat. Hoc enim est quod in libro Tobiæ dici- *Tobia 2. 12.* tur: Hanc tentationem ideo permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob.] Et quidem cùm aliorum tentationes audimus aut legimus, & eorum gloriosas victorias consideramus, non parum ad similiter pugnandum accendimur, & de nostra pusillani- D mitate, qua parum resistimus, aut de misero casu, quo succubuimus, non parum erubescimus. Fitque tentatio reiecta ipsi tentato meritum & nobis exemplum. Atque ex illo tanquam ex præceptore discimus, quo pacto in posterum resistamus. Exemplum accipite *Iacob 5. 11.* fratres, inquit Iacobus Apostolus, exitus mali, id est, afflictionis sustinendæ, laboris, & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini.] Ad hoc enim tentati sunt, vt nos ex illis accipiamus quomodo oporteat tentationi resistere. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt:] sustineamus igitur, vt per sustinentiam beatitudo nobis accedat.

Tentatio denique tentatos afflictósque coronat. XVI. E Nõ coronabitur, inquit Paulus ad Timotheum scri- *2. Tim. 2. n. 5.* bens, nisi qui legitimè certauerit.] Et Iacobus ait: *Iacob. 1. n. 12.* Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.] Et in libro *Tobia 3. 21.* Tobiæ: Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur.] Historia certè Cononis Abbatis apud Moscum Euiratum, hoc, quod dicimus, pulchrè confirmat. Is enim cùm à suo monasterio discessisset, ne puellam *In Prato Limonario. c. 3.* speciosissimã baptizaret (nam erat presbyter in munere baptizandi, ex obedientia prælati occupatus) &

hac occasione stimulum carnis tentantis sentiret, obuium habuit sanctum Ioannem Baptistam, qui in visione illi apparens, ter ipsum signo crucis signauit, & statim dixit: Crede mihi, presbyter Conon, volebam te pro hac pugna mercede donari; sed quia non vis, ecce abstuli à te hoc bellum, mercede autem huius operis carebis.] Tentatio ergo coronam parat, quæ soli victoriæ promissa est, hanc autem quis sine pugna obtinebit? Certè nullus: vt enim dixit Leo Papa: Nulla sunt enim sine tentationum experimentis opera virtutis, nulla sine perturbationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Vita hæc nostra in medio insidiatorum, in medio præliorum est; si nolumus decipi, vigilandum est, si volumus superare, pugnandum est.] Tentatio cursus est, quem qui diligenter confecerit, ad mercedem destinatam perueniet.

Leo ser. 1. Quadrages.

Has omnes vtilitates & alias innumeras, quæ passim à patribus explicantur, tentatio tentatis affert, sed tentatio victa, & per gratiam Domini proculcata: nam si nos tentatione illidamur, non hæc bona, sed opposita mala consequemur. Tentatio enim vincens & turpans animam, non eam illuminat, sed obscurat: non purgat, sed fœdat: non fidelem Deo, sed infidelem monstrat: non præseruat, sed in malum præcipitat: non fiduciam in Domino, sed desperationem immittit. Tentatio, quæ animam superat, segnitiem efficit, non feruorem infundit: pusillanimitatem, non humilitatem affert: pudorem, non amorem accendit: egestatem, non diuitias operatur: vitia, non virtutes notificat. Hæc non facit nos magnos, sed ostendit fidelitate & amore pusillos: non Deum glorificat, sed ad indignationem prouocat: non Christo à quo discedimus, sed diabolo, quem peccando imitamur, assimilat. Hæc tandem animam peccantem cōtristat, alios casum scientes scandalizat, & præripit promissam victoriæ coronā. Quòd si quis aliquam vtilitatem ex tentatione eum vincente, decerpat, non eam peccatum confert, quod malum est & fons omnium miseriarum; sed Dominus, qui summè bonus est, & ex malis bona elicit, ex casu nostro occasionem captat, vt sicut nos pro bonis mala, ita ipse pro malis bona retribuat. O tu igitur, qui spiritualem vitam colis, & in cœlum conuersatione pergis, & virtutis gustu delectaris,]confortare, & esto robustus,] vt in præmium victoriæ coroneris.] Ad hoc enim tentari permitteris, vt in hac vita prædictas vtilitates capias, sine quibus vera virtus non subsistit, & vt in futura cum sanctis, & iustis hominibus earum victoriarum mercedem accipias. Intuere tentationem tibi permissam, vt beneficium Dei, & pro ea, tanquam pro beneficio gratias age, & eam diuina gratia adiutus, non in malum tuum, sed in profectum animæ victoria conuerte. Tunc intelliges illud: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium;]quoniam igni concupiscentiæ, & aqua despectionis probatus, & illo igne purior, & ista aqua humilior effectus in refrigerium, id est, in cordis latitudinem, extollens.

Dani. 10. 19.

Psal. 65. 12.

De multiplici via, qua aduersarij nos tentant.

CAPVT IX.

QVÆ sunt causæ, ob quas tentationis impulsu tædamur: altera est defectus cognitionis, altera verò imbecillitas affectionis. Ille nos inficit, quia dum tentationem ignoramus, & bo-

A nam cogitationem esse putamus, illi absque metu contrahendæ peruersitatis adhærescimus; ista verò nos deiicit, quia hosti potenter irruenti nequaquam resistimus. Huic postremo malo satis in superioribus consultum est, quæ omnia ad hoc tendunt, vt affectum aduersùs insultus aduersariorum roborent; nunc primò nostrorum casuum fonti, scilicet ignorantiæ pro spiciendum, quam multiplicem tentationum, quæ animam profectu spoliare solent, declaratio repellet. Ac primò septem viæ, aut rationes tentandi apertiores sunt, quibus aduersarij nos aggrediuntur, & vniuersa tentationum genera comprehendunt. Diabolus enim, & alij hostes nostræ salutis, vt Ricardus Victorinus, & Dionysius Richelius contemplati sunt, primò nos tentant tentatione im-

Ricar. in Psal. 90. Diony. li. de remedijs tentatio.

B portuna; secundò tentatione dubia; tertiò tentatione subita; quartò tentatione occulta; quintò tentatione violenta; sextò tentatione fraudulenta; septimò tentatione perplexa. Hasque virtute Domini superandas pollicetur Regius vates, dicens: Scuto circundabit te veritas eius; non timebis à timore nocturno. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris: ab incursu & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.] Ab his quidem tentationibus liberamur, dum notione earum imbuimur, & diuina virtute protegimur. Lux ergo nunc cœlestis assistat, & harum tentationum qualitates aperiat, & ex luce ad calorem, id est, ex cognitione ad pugnandi dexteritatem procedens, nos perfectè diuina virtus erudiat.

Psal. 90. 5. 6. & 7.

C Tunc sanè sciemus, quoniam septies in die cadit iustus & resurgit:] quia saltem in rebus leuibus sæpe hac multiplici tentatione ligatur, & potentia cœlestis virtutis erigitur. Tunc quisque propter septemplicem liberationem dicet: Septies in die laudem dixi tibi, propter iudicia iustitiæ tuæ.] Verè enim iudicia sunt iustitiæ simul & benignitatis, si hostis iniustè animam impetens, iustè cadat; & si anima miserabiliter patiens, benignè se liberatam intelligat. Vt experiatur illud, quod sibi dictum est in Iob: In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.] Nam septem istæ tribulationes, septem prædictæ tentationes sunt, à quibus nos diuina miseratio, si volumus, adhibitis auxilijs, puros illibatósque custodit.

Prou. 24. 16.

Psal. 118. 164.

Iob 5. 19.

D Prima igitur tribulatio siue tentatio, quæ importuna dicitur, illa est, quam à memoriæ nostræ oculis amouere vix possumus, sed semel amota, iterum ad animum redit, & pene omni hora ipsum inquietare non desinit. Talis esse solet in multis tentatio inutilium cogitationum, quæ in omni loco & tempore, & in quacumque occupatione constitutis innectere eundè se ingerunt, & mentis puritatem impediunt. Iam præueniunt rei concupitæ præsentiam, iam sub rei præsentia exacuunt concupiscentiam, iam subtracta rei præsentia ipsius absentis recordatione molestant. Et sicut acuta, & continua febris omni hora membra depascit, & corpus huc illucque mouet, & nusquam manere permittit; ita tentationis importunitas omnes studiosas actiones, tanquam spiritualis vitæ

E membra discindit, & miseram animam à tranquillitate diuellit. Quam tentationem sanctus Iob pulchrè describit, cùm ait: Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.] Quid durius lapide? Quid mollius aqua? Et tamen dura molli saxa cauantur aqua: Quia videlicet importuna tentatio, licèt nil violentiæ habeat, per importunitatem vincit, & robustam mentem ad prauitatis consensum illidit. Et, vt Gregorius ait, paulatim venit in mentem, & resistentem

Iob 14. 19.

Greg. 12. mor. c. 13.

animum

animũ lenibus suggestionibus inficit; & omnes in eo
3. Reg. 11. vires iustitiæ, nó nimietate sua, sed assiduitate consu-
mit.] Annon Salomon omniũ hominum sapientissi-
mus, hac fuit tentatione consumptus, qui cõsuetudi-
ne mulierũ assidua mentẽ à suo creatore seiunxit, &
ad consummatam perfidiam deuenit? Ita multi tenta-
tionis alicuius importunitate mollescunt, & molles
effecti à proposito amatæ puritatis desciscũt. Qui cùm
se vident ob ignominiosum casum reprehensi, nõ suæ
pusillanimitati, sed dæmonis importunitati tantum
malum ascribunt. Dicúntque: Cogitauerunt ini-
Psal. 139. 3. quitates in corde; tota die constituebant prælia.]
Psal. 55. 2. Itemque & illud: Quoniam conculcauit me homo:
tota die impugnans tribulauit me.] Quasi aduersùs
assiduam impugnationem, scutum veritatis defice-
B ret. & non nos diuinæ etiam protectionis assiduitas
solidaret. Si tentatio importuna vndique nos cingit,
& non tam robore, quàm importunitate circundat,
animaduertamus nos etiam esse veritatis scuto cir-
cundatos, quæ illam importunitatem, dæmonis im-
pugnationem esse manifestat. Optimum scutum
veritas, quo si vbique tentamur, vbique de tentatio-
ne monemur, vt molestiam illam sensibus internis
obiectam, muscam monentem esse scientes, à sacrifi-
cio mentis nostræ, manu discretionis abigamus.

Secunda tentatio, & dicitur dubia, illa est, quæ ita
animum ambiguitatis nubilo inuoluit, vt quid fa-
ciendum, aut quid fugiendum sit, cernere omnino
non possit. Sæpe enim ex defectu luminis de rebus
ad nos pertinentibus dubitamus, & malum quod fu-
C turum non est, tanquam iam imminens pertimesci-
mus. Et sicut, cùm nocte modico lunæ, & stellarum
lumine adiuti aliquid cernimus aliud esse, quàm est,
decepti iudicamus, & arborem cominus positam ho-
minem ad nos venientem, rupem verò immotam fe-
ram esse in nos irruentem timemus: ita prorsus ani-
mus quasi tenebris obuolutus corporis afflictionem
suauissimos fructus ferentem, hostem putat, & illam
nihil mali afferentem, nociuam, & saluti ad seruien-
dum Domino necessariæ aduersantem existimat. La-
sciua igitur carnis desideria afflictionem corporis pe-
tunt, & timores vani, conficiendi corpus eandem af-
flictionem auertunt, vnde homo quasi in biuio po-
D situs anceps est, quò vadat, & mentem perdit, nesciens
quò se vertat. Euenitque illi, quod est in libro Iob:
Iob 10. 2. Cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in
diuersa rapitur.] Iam enim ob amorem profectus
in salubriorem partem inflectitur, & carnem casti-
gare cogitat; iam vanus timor insurgens flagellum
de manu præripit, quo hostis feriendus esset, & bo-
num conceptum exequi vetat. De quibus cogitatio-
nibus, & illud intelligi potest: Effusa est contem-
Psal. 106. 40. ptio super principes, & errare fecit eos in inuio, &
non in via.] Sanè principes isti nunc sint internæ
mentis cogitationes ac deliberationes, quæ nostris
affectibus dominantur, & virtutum aciem aduersùs
hostilem vitiorum exercitum instruunt & ducunt.
Contemptio autem super principes istos effunditur,
cùm deficiente lumine in varias sententias distracti,
quid faciendum sit, non inueniunt, & dum isti sen-
E tentiam aliorum impugnant, ad inuicem se conte-
runt. Qui priùs errant in via, dum rationem exer-
cendæ virtutis inuenire nesciunt, & postea errant in
inuio, quia peccata quibus illigantur, non aduertunt.
Hac tentatione pulsati ad modum claudorum am-
bulant, qui cùm ad bonum audent, fortiter vnum
pedem figunt, cùm verò retrocedunt, altero claudi-
cantis effigiem exprimunt. Quibus conuenit illud
3. Reg. 18. 21. Eliæ: Vsquequo claudicatis in duas partes?] Nunc
enim in fortiorem propria conscientia instimulante

A propendent, nunc in teporem vano timore perur-
gente declinant. Sed non simus iam paruuli flu- *Ephes. 4. 14.*
ctuantes, nec circumferamur omni vento doctrinæ,]
nec timeamus à timore nocturno, quem Dominus,
nisi proterui esse velimus, veritate discutit, & quàm
puerilia & vana sunt, quæ timemus, ostendit.

Tertia tentatio subita est, quæ repentè irruit, & no-
stram considerationem præuenit. & priusquam no-
bis consulamus, cor mortis telo transfigit. In quam
tentationem sæpe incauti & incircumspecti solent
incidere. Dum enim sine vllo timore omnia lustrant,
domósque alienas sine præcautione penetrant, priùs
se in præcipitium prauæ actionis, aut praui consensus
præcipitatos vident, quàm decipulam sibi à diabolo
paratam aduertant. Excusant se miseri iam decepti
B verbis illis Ieremiæ: Velociores fuerunt persecu- *Threno. 4. 19.*
tores nostri aquilis cœli: super montes persecuti sunt
nos, in deserto insidiati sunt nobis. Nam, & si (in-
quiunt) solicitudines nostræ, quibus propriam salu-
tem operabamur, aquilis possint comparari, aduer-
sarij tamen velociores extiterunt, qui in montibus, in
vultuum alienorum aspectu, ex quo nihil mali suspi-
cabamur, & in locis occultis, quos bona intentione
ingressi sumus, nos imparatos vulnerarunt. Sed im-
meritò infœlices curam suæ salutis cum aquila con-
ferunt, quæ non more aquilæ pericula eminus posita
videt, immò ad modum noctuæ, tendiculam ante
oculos iactam videre & declinare contempsit.
Parant aduersarij tui, (ô vitæ spiritualis cultor) sa- *Psal. 10. 2.*
gittas suas, (id est subitas tentationes) in pharetra,
C vt sagittent in obscuro rectos corde,] & tu nunc ve-
reris occulta petere, abscondita penetrare, & sine so-
cio, sine teste in loca te occasionibus plena cõijcere?
Aduerte quia à tentatione subita in die irrumpente,
id est, à te non quæsita, sed vltro se ingerente, Domi-
nus se tibi liberatorem promisit. Scuto, inquit, *Psal. 90. 5. & 6.*
circundabit te veritas eius, non timebis à timore
nocturno. A sagitta volante in die.] Si verò tu sa-
gittam, id est, tentationem subitam non in die, non
in luce, non in bono opere occupatus sustines, sed in
nocte, & in occasionibus peccandi positus libenter
expectas, non mirum si scutum veritatis non te de-
fendat, & à sagitta vulneraris. Fuge igitur occasiones
D peccandi, ne diabolus subitò insurgens te præoccu-
pet, & gratiam perdas, dum incautè tuam volunta-
tem exples.

Quarta tentatio occulta est, quæ ita latenter in-
greditur, vt in rebus agendis vel vitandis, quæ ma-
gnam diligentiam poscunt, magnam negligentiam
inducat. Hæc rem perniciosam ad considerationem
non affert, ne omnino respuatur, aut ne debita soli-
citudine reiiciatur. Hæc rem optimam, & magni
momenti indiscussam relinquit, vt cursim, & festi-
nanter, & cum magnis imperfectionibus executioni
mandetur. Illi autem vi huius tentationis illuduntur,
qui fratrum nomen denigrant, qui suis dictis &
factis alios scandalizant, qui similia mala perpetrant,
& nunquã corriguntur, quia nunquã sua mala consi-
derãt. Illi etiã, qui rebus magnis, aut diuini cultus, aut
gubernationis aliorũ addicti sine debita cura, & dili-
E gentia eas peragũt, quia obligationẽ sui muneris non
attendunt. Illi demũ, quos diabolus cõmodis terrenis
inescat, vt eorum suauitate hamũ culpæ deglutiant,
& mortem, quam deglutiunt, non sentiant. De qua
tentatione Gregorius intelligit illud Iob: Abscon- *Iob 18. 10.*
dita est in terra pedica eius, & decipula illius super *Greg. 14.*
semitam.] In terra, inquit, pedica absconditur, cùm *mor. c. 7.*
culpa sub terrenis commodis occultatur. Inimicus
quippe insidians ostendit humanæ menti in terreno
lucro, quid appetat, & occultat peccati laqueum, vt

eius

A eius animam stringat: quatenus videat quid est, quod concupiscere valeat, & tamen nequaquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat. Et tunc ab antiquo hoste super semitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur, quæ videlicet non facilè deciperet, si videri potuisset.] Hunc ergo laqueum occultum ex triplici, quem assignauimus, fune contextum timebat Dauid, quando dicebat: *Psal. 18. 13.* Ab occultis meis munda me] Occultam enim, & à se non cognitam plagam timebat, qui iam in aliquo gradu virtutis positus, peccata manifesta refutabat. Timebat & Paulus: *1. Corin. 4. 4.* Nam nihil, ait, mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.] Sanctus verò Iob remedium ad hoc malum vitandum exposcit. *Iob 13. 23.* Quantas, inquit, habeo iniquitates & peccata: Scelera B mea atque delicta mea ostende mihi.] *Psal. 17. 29.* Psalmista quoque, dum ait: Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas.] Et rursus: *Psal. 118. 135.* Illumina faciem tuam super seruum tuum: doce me iustificationes tuas.] Dominus enim tunc lucernam nostram illuminat, cùm à scintilla discretionis nostræ quasi operientem cinerem excutit; & tenebras nostras illuminat, cùm mentem ignoratione suorum peccatorum cæcam, ad lucem scientiæ cooperit: & faciem suam detegit, cùm viam suarum iustificationum ostendit. Qui & nostris deprecationibus prouocatus medicinam huius morbi pollicetur, dicens: *Psal. 90. 5.* Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. A sagitta C volante in die: à negotio perambulante in tenebris,] Totum namque hoc negotium occultæ tentationis in tenebris agitur, quia in caligine & ignorantia mentis obtruditur, à quo tamen homo scuto veritatis, quæ lux est, omnes tenebras discutiens misericorditer liberatur. Nam si vsque ad aduentum iudicis in tenebris maneat, & sine occultorum grauiom pœnitentia decedat, frustra in alia vita ad lucem cognitionis euigilat.

Quinta tentatio violenta est, quæ adeò fortiter & acriter impugnat, vt ab humana imbecillitate superari vix possit, nisi abundantissima gratia huiusmodi impugnationi resistat. *Greg. 2. mor. c. 2.* Hanc passi sunt martyres tormentis, & morte ad deserendam fidem adacti. Hanc expertus est Beatissimus pater Benedictus, tam acribus carnis stimulis agitatus, vt necesse fuerit ad spi- D nas, & tribulos, & ad remedia insueta confugere, & carnis pruritum sanguine ex vulneribus erumpente suffocare. Quòd si ad sacras litteras oculos conuertamus, non paucos ex viris iustis hac tentatione pulsatos cognoscemus. Nonne Paulus de hac tentatione conqueritur? cùm ait: *2 Corin. 1. 8.* Supra modum grauati sumus, supra virtutem, ita vt tæderet nos viuere.] Et sanctus Dauid hanc eandem sentiebat; *Psal. 55. 4.* Ecce, inquit, ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes.] Patientem quoque Iob similis tentatio pulsabat. Ait enim: *Iob 30. 14.* Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias deuoluti sunt.] Nam sicut rupto muro, & aperta ianua ciuitatis, vix superest spes euadendi; ita hominis penè virtute sublata, & irruentibus hostibus, difficile est se in E innocentia continere. At ille qui ostendit [negotium *Psal. 90. 6.* perambulans] in tenebris, etiam [ab incursu,] & tentatione violenta nos liberat. Quæ optimè incursus vocata est, quia nequaquam hostis in hostem eminus conspectum, nisi impetu incurrit: & potiùs sibi ipsi fuga consuleret, nisi putaret se posse violentia superare. Liberat igitur ab ea: quoniam si fortis est, qui in nos irruit, fortior est, qui nos defendit, & si quasi violenter trahimur ad consensum peccati, potentissimè

A ad sustinendum sensum, & negandum consensum adiuuamur.

Sexta tentatio fraudolenta est, quæ animum decipit, & diuersis modis veritati intentum in errore pertinaciter figit. Sed quis has dæmonis fraudes enarrare sufficiet? Primò enim malum sub specie boni cooperit, & bibendum venenum sub colore vini flaui & exhilarantis inducit. Iam animarum lucra promitit, & inermes & imparatos ad bellum exire compellit. Iam in alio loco, aut in sublimiori statu maiora spiritualis profectus augmenta proponit, & curantem ascendere in barathrum socordiæ deiicit. Iam sub desiderio exercendi talentum, ambitionem sub prætextu zeli, Prælatorum contemptum, & maiorum detractiones suadet. Quid aduersùs alios fa- B ciat, inquit Bernardus, quos videt omnino diligere *Bern. ser. 6. in Psal. qui habitat.* iustitiam, & odisse iniquitatem? Quid nisi vt iniquitatem palliet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni nouerit amatores, malum eis sub specie boni non mediocris, sed perfecti persuadere conatur, vt citò consentiat, qui magnopere diligit bonum, & facilè, qui currit, incurrat.] Hæc est via, quæ (iuxta Salomonem) videtur homini iusta, nouissima autem *Prou. 14. 12.* eius deducunt ad mortem.] Hæc est lingua illa dolosa, pro qua amouenda Psalmista deprecatur: *Psal. 119. 2.* Domine libera animam meam, à labiis iniquis & à lingua dolosa.] Lingua sanè plena fraudis & doli est tentatio hęc, quę, sicut iniustus venditor, mendacium pro veritate diuendit. Discamus, inquit Ambrosius, tentamenta diaboli plena esse mendacij. *Ambr. lib. de paradiso c. 13.* Vix C enim vnum verum videtur ex iis, quæ pollicitus est, reliqua falsa composuit. Quod Euæ tentatione confirmat, quam hostis ad transgressionem præcepti *Gen. 3. n. 5.* amore deitatis adegit. Vt videlicet sciamos, quod ipse subdit, non facile, nisi quod diligentiùs pertractauerimus, quod interiore probauerimus affectu, ad opus aliquod esse sumendum. Deinde alia fraus dæmonis est, quod aliquando mentis oculos cæcat, vt hominem in peccata deuciat: aliquando priùs appetitum inquietat, vt insurgente passione, velut quadam nube oculos interoos occludat. Illud Gregorius in Samsone signatum existimat, cui Allophyli *Greg. 7. mor. cap. 13.* priùs [oculos eruerunt,] & postmodum molæ deputarunt. *Iudic. 16. 21.* Istud verò in Sedechia, cuius filios Nabuchodonosor ipso præsente sustulit, & [occisis filiis] ocu- *Ieremia 39. 6. & 7.* D los] miseri patris effodit. Sic prorsus fraudulentus hostis nos capere nititur, nunc priuatione lucis, nunc ablatione feruoris, vt mens soli considerationi intenta per tepiditatem cadat, & solis affectibus occupata, per defectum lucis in scopulum iniquitatis impingat. Tertiam quoque fraudem adiicimus, quæ solet sensus decipere, & conuenientibus obiectis emollire, vt mens suauibus sibi nexibus capta, & quasi dulci somno soporata, minimè tentation spolianti resistat. Nam tela dæmonis, inquit Leo Papa, non *Leo ser. 4. de ieiunio sept. mensis.* sunt aspera corporis sensibus, sed omnium carni, vt animæ noceant, blandiuntur. Trahunt oculos ad varias tentationes, vt de mundi pulchritudine, aut concupiscentia accendantur faces, aut superstitiosum gignantur errores. Insidioso etiam sono, & E mollibus ictibus pulsatus auditus, vt animi soliditas illecebrosa modulatione soluatur, & lethalium consuetudine suauitatum incanta, & parum sobria corda capiantur.] Hæc Leo. Sed quid ego? Nunquid existimo vniuersos diaboli dolos posse detegi, & à me breui charta circunscribi? Ab his igitur supersedendum est, ne aut lectorem innumeris suorum hostium fraudibus legendis oneremus, quas patres, (præsertim magnus Antonius) variis locis exposuerunt, aut *Refert Athanasius in vita sermonem eius.* nos aliquid supra vires præsumamus. Sed certè vnam

non

(Gregor. 3. mor. c. 36.) non prætetibo, quam Gregorius his verbis explanat. Sæpe antiquus hostis, postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat, sed vt corda, quæ per quietem secura reddiderit, (Iob 2. 5.) repentè rediens, faciliùs inopinatus irrumpat.] Id sanè in Iob videmus impletum, quem priùs diuitus spoliauit, filiis orbauit, postea verò ad carnem plagis conficiendam expetiit. Nec enim cessat aliquando, quia cesset eius odium in nos, sed quia dum cessat, mentem securam reddit, vt tentationis oblitam acriùs impugnet. Ecce vulpes paruulas, id est, tentationes fraudulentas, quæ (authore Bernardo) (Bern. ser. 64. in Cant.) demoliuntur vineas, quæ non tam occidendæ, quàm capiendæ, id est, detegendę sunt, quoniam eo ipsò quòd cognoscuntur, paruo negotio eliminantur. Ecce fraudes dæmonis, à quibus etiam Christus scuto veritatis (Psal. 90. n. 6.) nos liberat, quo etiam à dæmonio meridiano protegimur.] Dæmonium enim meridianum, vt etiam (Bern. ser. 33. in Cant.) Bernardus annotauit, est tentatio sub specie boni, aut quælibet tentatio fraudulenta, quam verus meridies oriens ex alto deuincit, dum luce suæ verum aperit, & falsum conuincit & prodit.

Septima tentatin perplexa est, quæ sub vno eodémque tempore multis, variis, & pene contrariis vitiis impugnat, vt miser animus vndique bellis cinctus, vode vni acriùs resistere nititur, inde in aliud, quod non timebat, luctuosa collisione labatur. Est hæc tentatin sicut ex contrariis ventis orta implacabilis, & sæua tempestas, quæ solet momento nauim absorbere, & facto in mari quasi vndarum hiatu, fluctuantem cymbam in ima demergere. Ita prorsus anima oppositis impugnata vitiis, & ad contraria peccata vehementer impulsa, mirum est si naufragium effugiat, & non in profundum alicuius peccati descendat. Hanc quidem teotationem præuidebat (Psal. 68. 15. & 16.) Dauid, cùm dicebat: Eripe me de luto vt non infigar: libera me ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum; neque vrgeat super me puteus os suum.] Solent enim aliquando viatores in luca cœnosa nescientes incurrere, & ita cœno & luto vndequaque circundari, vt omnino nesciant, quâ possint sine casu ad terram solidam deuenire. Sic Propheta vndique luto tentationum ob- (Matt. 14. n. 32.) sessus, postulat ab eo eripi, qui solus fuit potens Petrum penè submersum, ab aquarum vorticibus liberare. Paulus autem expertus est eam, nam & ait: (2. Cor. 7. 5.) Nam & cùm venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnæ, intus timores.] Vide perplexitatem eius, qui foris non vna pugna, sed multis variísque pugnis, & intus non vno timore, sed multiplicibus timoribus vrgebatur. Non tamen deseruit iostum Deus. Vnde subdit: (Ibidem 15. 17.) Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus. Et vt hunc non deseruit, ita neminem (in se sperantem derelin- (Psal. 90. n. 7.) quit.] Immò se affuturum pollicetur, dicens: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.] Si enim in aduersitate positos nos mille tentationes infestent, & in prosperitate collocatos decem millia tentationum insurgant; ille nobis aderit, ille nos tuebitur atque defendet, qui scit aduersis deprimentibus per patientiam mederi, & prospera per superbiam efferentia multiplici humilitatis occasione superare. (Iob 30. 17.) Si [nocte] huius vitæ [os] nostrum, id est robus mentis [perforatur] doloribus, & hostes, [qui nos comedunt] atque dilacerant, [non dormiunt,] neque quiescunt. Si in multitudine eorum consumitur vestimentum nostrum, illud scilicet quo anima operitur ex multiplici virtute contextum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt nos, vt pene suffocati clamare ad Dominum, & auxilium poscere nequeamus, necdum deponendus est animus, quia liberator noster [effundet frameam] potentiæ suæ, quam habebat veluti vagina conclusam, & concludet atque (Psal. 34. 3.) obsidebit eos, qui omni ex parte obsidebant nos. Eos inquam obsidebit, vt perdat, vt procul à nobis arceat, & vt saluator noster effectus, certissimam victoriam citò affuturam promittat.

Ad hanc septemplicem tentationem possumus vniuersas tentationes siue mundi, siue diaboli, siue carnis reuocare, aut enim tentatio sine cessatione impugnat, & importuna est: aut ambiguitatem rerum agendarum, vel omittendarum inducit, & dubia est: aut repentè irruit, & subita est: aut negligentiam in rebus magni momenti gignit, & occulta est: aut omnes vires humanas absumit, & violenta est: aut sub specie boni, vel alia ratione seducit, & fraudulenta est: aut ex variis & oppositis impugnationibus constat, & perplexa est. Et de quolibet peccato potest vno ex his modis seorsom, vel omnibus simul noster aduersarios tentare, & nunc quasi vno armorum genere aduersùs nos agere, nunc verò arma vniuersa nuscere. Quibus tamen omnibus repellendis vnum scutum veritatis sufficit, quæ mentem erudit, & vnum auxilium diuinæ gratiæ, quæ eandem iam veritate eruditam, roborat, & ad resistendum inflammat. Si diabolus ad vnum peccatum, vt ad immoderatam iram, subitò moueat, & importunè instet, & violenter attendat, & resistendi negligentiam generet, & malitiam indignationis inuoluat, & prætextu zeli defendat, & vanas tenendi artes immisceat, vna gratia, quæ constant est contra importunitatem, certa contra dubietatem, prouida contra repentinum insultum, diligens contra negligentiam, robusta contra violentiam, clara contra fraudulentiam, & virtute multiplex contra perplexitatem, potest hos omoes conatus euertere, & nos ab omni casu liberare. (Psal. 26. 3.) Adsit mihi Dominus potentia gratiæ suæ, quia si consistant aduersùm me castra, non timebit cor meum; si exurgat aduersùm me prælium, in hoc ego sperabo.] Omnia tentationum bella, & omnes aduersarij, vt me conterant, potenter insurgant, nam hoc auxilio fultus, delebo eos, vt puluerem terræ, (2. Reg. 22. 43.) quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.] Nam & Dominus ob id multa bella nos molestare permittit, vt multa merita conquiramus, & multiplici in suo regno, corona donemur.

De generalibus remedijs tentationum.

CAPVT X.

ENERALES tentandi rationes generalia remedia sequantur, vt acierum hostium omnibus machinis ad nocendum instructam fortior, & paratior cumulus remediorum excipiat. Quæ generalia dicuntur, non quia ipsa specialia non sint, satisque ad resistendi opus accommoda; sed quia cuilibet tentationi depellendæ deseruiunt, & nulla est tam noua, aut peregrina tentatio, cui non facilè aliquod ex subiunctis remediis obsistat. Licèt autem eadem ferè sint remedia curandarum tentatiooom & pellendorum vitiorum, & de his supra non pauca diximus, hîc tamen iam dicta, aut omninu prætermittentes, aut breuissimè attingentes, ad alia, quæ commemorata non sunt, exponenda festinabimus. De

his

Dio.li. de remedijs tentat. ab ar. 13. vsque ad 24. Guillier. lib. de tentationibus & resistentijs, c. Gerson. tract. de ... *1. Reg. 18. 9.*

A his autem plurima scripserunt Dionysius Richelius, Guillermus Parisiensis, & Gerson, multa etiam alij sancti & eruditi viri docuerunt, qui res spirituales tractarunt, ex quibus nos non tam potiora explicare, quàm delibare decreuimus, vt lector sub breui compendio, multa ac varia armorum genera habeat, & aduersùs multiplices aduersariorum dolos, multas vincendi rationes addiscat.

Tu ergo, ô vir Dei, qui patriam vis cœlestem diripere, & tot innumera bella tentationum instare, & vndique aduersarios insurgere, nullo modo te imparatum & inermem bello committas. Recordare, obsecro, stulti illius adolescentis, qui nudo capite, capillisque dispersis in prælium introiuit, & [adhæsit caput eius quercui, & inter cœlum terrámque suspensus,] locum lanceis aduersarij ducis in suo corpore dedit. B Si autem pugnam iniisset armis instructus galeáque protectus, non esset tam facilè percussus, nec ab armigeris Ioab tam infœliciter interfectus. Ille creator tuus, qui te bellis spiritualibus sustinendis exponit, arma etiam contraria, quibus resistas, & victoriæ præmia consequaris, attribuit. Ne sine illis ad bellum procedas, vt ab hostibus irrisus atque contemptus, vitam non iam corporis, sed animæ pretiosioris amittas. Multos habes hostes, inquit Cyrillus, multa tela accipe: cum multis hasta concurris, opus est ergo discere, quo transfigas.] Si autem vis hæc arma vno verbo perdiscere, illud sit beatissimi doctoris Ephreæm Syri, qui ea non sine apta similitudine exposuit. Suum, inquit, quæque res habet contrarium. C Tenebris lux contraria est, amaritudini dulce, & vigilia somno. Qui creauit hæc omnia, nihil reliquit, cui non adiunxerit contrarium. Nam si mortalis homo suo ingenio componit inter se contraria, aduersúsque labores quietem adhibet, remediáque ac medicamenta, terra marísque opportunè conquirit, vt suam cuique morbo, vt res tempúsque postulat, curationem prudenter adhibeat: quantò magis immortalis ille omnium rerum procreator, cuncta suo disponit ordine, atque ita moderatur, vt ad manum cuique sint, quibus ab inimicis sese defendat? Instructus es ergo armis, ô homo, aduersùs quoscumq; hostes & aduersarios tuos. Hæc tibi ad salutem concessa si neglexeris, victus, in die iudicij, quomodo teipsum excuses, non habebis. D Præstò tibi contra aduersarij machinas, sunt arma diuersa. Si ignita sua in nos tela hostis emiserit, habemus & nos orationis scutum inexpugnabile. Si libidinis in nos bellum mouerit, sociam nobis pugnam, animi dilectionem aduersùs illum assumamus. Si nos iniquitate captiuos ducere conatus fuerit, ad iustitiam confugientes, saluti nostræ consulamus. Si te per odium, atque malitiam vulnerare studuerit, ad fraternam charitatem accurrito. Si te per arrogantiam atque superbiam oppugnauerit, humilitatem ei opponito. Si corporis concupiscentiam aduersùs te incitauerit, temperantiæ thoracem velociter induito. Si lasciuiæ iacula in nos contorserit, galeam castitatis in eum assumamus. Si diuitiarum nos cupiditate stimularit, paupertatis beatitudinem habemus. E Si gulæ nos viuo adorsus fuerit, ieiunij nobis alas aptemus. Et quia euersionis causa est inuidia, præstò nobis aderit charitas, si velimus: quæ corrigere queat & ædificare. Et sicut suo inimico sunt arma ad oppugnandum: ita & nobis adsunt nostra ad defendendum.] Hæc omnia ille. Para igitur teipsum, & arma ad resistendum comparato, & vt Ecclesiasticus ait: Inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus; & ne festines in tempore obductionis,] id est, tempore pressuræ & angustiæ, quam

Cyril. Ierosoly. præfat. in catech.

Ephræ. de morbo linguæ.

Eccl. 2. 2.

A vis tentationis importat. Qui enim imparatus hostem excipit, tempore obsidionis imprudenter sæpe festinat, & huc atque illuc se vertit, vt impetum eius repellat. Qui autem ad tempus obsidionis prouidet sibi, quæ necessaria sunt, is hostem quietus expectat. Ita & tu si tempestiuè te parauerit, & arma ad pugnandum côquisieris, & pene securus expectabis hostem, & eius impetus non timebis. Arma verò paranda quædam ad intellectum, quædam ad affectum, quædam ad opus pertinent, quæ hic suo ordine subiiciemus.

II.

Illa ergo considera, quæ te ad resistendum & vincendum accendant. Hæc autem esse possunt, quæ Ambrosius per sex ciuitates refugij delinquentibus designatas, adumbrata esse cognouit. Prima est cognitio verbi, & ad imaginem eius forma viuendi, vt B si molestia impugnationis emerserit, statim mens ad Christum properet, & eius sanctitatem consideret, & inde hauriat amorem boni, quod amplectatur, & mali, quod abiiciat. Vita enim æterna est, id est, lemen æternæ vitæ, si cognoscamus Deum, & quem ipse misit, Iesum Christum,] ea cognitione, quæ ad amorem boni & odium mali procedat. Secunda est consideratio diuinæ operationis, qua creatus est mundus, vt Deum nostrum creatorem, & omnium authorem agnoscentes, eum offendere timeamus. Etenim si parentes, qui nos genuerunt, amamus, & eos contristare erubescimus; quantò magis amare debemus creatorem parentum nostrorum? & obedire vniuersorum authori? Tertia est contemplatio potestatis diuinæ & maiestatis æternæ, C vt quem amor patris non cohibet à peccato, saltem timor illius Domini, qui potestatem habet mittere in gehennam,] in officio contineat. Quarta ciuitas est propinationis diuinæ contuitus, vt videlicet diuinam misericordiam consideremus, quæ toties nobis indulsit, & ea iterum abuti, sit nobis formidabile: ne (dicente Paulo:) Thesaurizemus nobis iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei.] Quinta legis diuinæ contemplatio, quæ facienda præscribit: & sexta illa legis portio, quæ docet, quid faciendum non sit. Satis enim dolum iniquæ suasionis aperit, si seriò cogitemus, quid Dominus, in cuius potestate sumus, & à quo toti pendemus, aut nobis iubeat, aut è contra prohibeat: à cuius iussis resilere, non est aliud, quàm D in sempiternam damnationem festinare. Hæc, quæ Ambrosius latiùs explanat, efficacissimè intellectum illustrant ad inuestigandam peccati malitiam, & tentationem ad illud prouocantem refutandam. Sunt autem alia multa & simpliciora, quæ intellectus ad euertendas aduersarij tentationes consideret. Cogitet namque homo, quinam sint dæmones, qui illum ad malum inducunt, & quid suasionibus iniquis intendant. Illi profectò sunt iniquissimi & nobis infestissimi, qui à suo conditore desciuerunt, & ex statu gratiæ in statum perditionis lapsi sunt. Ipsorum autem scopus in tentationibus est homines in æternum perdere, & à sibi promissa fœlicitate separare. Quis autem velit suis hostibus, & tam implacabilibus hostibus, & suum excidium procurantibus consentire? E Cogitet homo Christum saluatorem in crucem actum, & tot pressuras sustinentem, vt debita peccatorum exoluat; & videat an æquum sit hæc tanta beneficia perdere, & (quod ad te pertinet) peccati consensu, iterum maiestatis Dominum crucifigere. Certè qui [aspiciebant serpentem æneum à Mose confectum,] etiam si à serpentibus essent [percussi, sanabantur;] quantò magis qui Christum è cruce pendentem aspexerit diaboli morsum, id est peccati consensum effugiet? Cogita etiam, ô homo, di-

Ambr. de fuga sæculi. c. 2.

Ioan. 17. 3.

Matt. 10. 28.

Rom. 2. 5

Num. 21. 9.

gnitatem

gnitatem tuam, quia omnibus corporeis creaturis A praelatus, & [paulo minùs ab Angelis]minoratus es: Psal. 8. n.6. quia splendore intellectus, & libertate arbitrij donatus; quia gratia, charitate & supernalibus donis indutus, quia in finem aeternae beatitudinis conditus; quia Deo homini facto, fraternitate coniunctus, & ne diabolo hero vilissimo seruias, & te summo malo, id est, peccato subiicias. Templum Dei es non ex lignis lateribúsque compositum, sed ex spiritali natura ad Dei imaginem fabricatum, quod si violaueris per consensum iniquitatis, vide ne super teipsum semper duraturas poenas induxeris. Cogita tandem mortis propinquitatem, Christi iudicis rectitudinem, poenarum aeternarum acerbitatem, foelicitatis nos satiantis magnitudinem, & ne ob breuissimam & bestialem voluptatem, vel ob tui B hostis gaudium, scilicet tuae voluntatis expletionem, haec ineffabilia bona perdas, & illam immensitatem malorum incurras.

His omnibus, quae ad fidem spectant, intellectus eruditur, vt tentationibus resistat, & eas non admittendas esse cognoscat. Et ideo de illa ait Paulus: Ephes. 6. 16. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et Petrus: 1. Petri 5.9. Resistite fortes in fide.] Ioannes quoque: 1. Ioan. 5.4. Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra.] Nam verè fides eorum, quae humano generi reuelata sunt, fortes nos ad resistendum reddit, à diaboli impulsibus nos defendit, & victoriam obtinet, si consideramus quàm stultae mentis est pro terrenis C aeterna, pro vilibus illustria, & pro his, quae appetitum non satiant, nos explentia & saturantia despicere. At quae affectum inflammant? Certè haec. Primò honestatis desiderium, ac promissionis spes. Secundum timor incurrendae poenae & foelicitatis amittendae. Tertium amor illius, quem super omnia diligimus, cuius volūtatem, & omnibus rebus creatis & nobis metipsis praeponimus. Quartum fuga, qua quis aduersarium susurratorem relinquit, & se in abdito sui creatoris abscondit. Tria illa priora, Bernardus funibus, clauis, & glutino assimilat. Bern. ser. de triplici cohaerentiae vinculorum. Fune quodammodo, ait, alligatus est Redemptori, si quis fortè dum vehementiore tentatione turbatur, proponit sibi honestatis intuitum, memoriam promissionis, & hoc interim se fune retinet, ne propositum penitus abrumpatur. Durum profectò vinculum & D molestū, sed & periculosū nimis, & quod diu tenere non possit. Siquidē putrescunt funes, & pudoris vinculum aut obliuiscimur, aut abrumpimus citò. Est autē qui clauis configitur Domino maiestatis, quem timor Dei ligat, qui non expauescit ad vultus hominum, sed ad memoriā gehennalium tormentorum. Et hic quidem peccare non metuit, sed ardere. Durius tamen & fortiùs primo imprimitur, quia cùm ille vacillet in proposito, iste propositum non amittit. Glutino verò ei conglutinatur, id est, charitate, qui tam suauiter quàm securè ligatus adhaerens Deo, vnus spiritus est cum eo.] Haec Bernardus. De spe dictum est: Psal. 25. 1. In Domino sperans non infirmabor.] Psal. 26. 3. Et si exurgat aduersùm me praelium, in hoc ego sperabo.] E Nahum 1.7. Et bonus Dominus, & confortans, & sciens sperantes in se.] Scit quidē illos, vt roboret promissionibus suis, & rerū supernarum desiderio, ab amore terrenorum auellat, & in mediis tentationibus ad terrena prouocantibus, visibilium contemptores efficiat. De timore haec dicit Ecclesiasticus: Eccles. 27.4. Si nō in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua.] Eccles. 1. 27. Ac rursus: Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari.] Roma. 8. 35. Amoris autem vim exprimit Paulus, cùm

A ait: Quis nos separabit à charitate Dei?] Et in Canticis dicitur, fortis vt mors dilectio.] Cant. 8. 6. Quia sicut pro fugienda morte homo quaelibet aduersa patitur; ita amator Dei pro fugienda separatione à vita sua, quae Deus est, omnia dulcia respuere, & omnia amara sustinere non veretur. De absconsione verò in Domino, intelligitor illud Isaiae: Isaiae 32. 2. Et erit vir, sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate: sicut riui aquarū in siti, & vmbra petrae prominentis in terra deserta.] Si ventus vanitatis insurgat, tu ad portum veritatis confuge: si tēpestas indignationis desaeuiat, tu in Dominum, locum scilicet trāquillitatis intrare festina: si cupiditas exaestuet, curre ad fontem aquae viuae, quae te refrigeret: si libidinis ardor insideat, ito Isai. 4.6. ad petram & ad eum, qui est in vmbraculum diei ab B aestu,] in cuius vmbra calorē malae cupiditatis non senties. Tentationi igitur valedicere, & ad Dominum cogitandum, & diligendum properare, efficacissimè quēlibet impulsum tentationis reiicit, & nos sine vllo detrimento, & cum lucro defendit.

Remedia denique; quae in ipso opere sita sunt, multa suppetunt. Aliquando namque iuuat ad alia diuertere, & quae nos infestant obliuisci, quae verò prodesse valent, animo cogitare. Sic de Iahel cantatum est: Indic. 5. 25. Aquam petenti lac dedit, & in phyala principum, obtulit butyrum.] Vide prudentiam mulieris: Sisara non lac sed aquam petebat, quae sitim eius temperaret, & calore, ac fatigatione compressum ad fugiendum reficeret: illa verò non aquā C sed lac obtulit, quod ipsū somno, id est, mortis imagine deuinceret. Tunc autem sinistram manum misit ad clauum, & dexteram ad fabrorum malleos, & tempora eius validè perforauit. Ita & tu daemoni ea, quae tentationem roborent, postulanti, nonnisi ea offeras, quae debilitent, vt possis demum illum à te repellere. Continuò vtile, immò necessarium est nos humiliare, deiicere, accusare, vilipendere, & nostram infirmitatem agnoscentes, auxilium ad resistendum exposcere. Nam, vt magno Antonio reuelatum est, Athanas. in vita. vniuersum mundum multiplicibus laqueis implicitum aspiciens, sola humilitas eos euadit. Deus 1. Petr. 5. n.5. quoque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam,] vt valeant fortitudinem aduersariorum conterere. Quanti autem momenti sit ad victoriam tentationum obtinendam humilitas, Dorotheus pulchra comparatione declarat. D Sunt plerique, in- Dorot. doctri. 13. quit, in mari natantes ex aliqua necessitate, qui cùm peritiam & artem natandi optimè teneant. vbi vndas in se proruentes aspexerint, incuruati illis se subiiciunt, dum pertransierint, atque ita ab eis nusquam læduntur. Quòd si vellent venienti vndae se ipsos opponere, illos absque dubio longiùs vnda repelleret, & quasi iacularentur in mari, atque ita fatigarentur, & frangerentur vi vndarum, nihil omnino perficientes. Idem in tentationibus contingit. Cùm quis aduenientem tentationem tulerit cum humilitate & patientia, illam sine molestia, sine laesione vlla pertransit.] Necessarium etiam est cogitationes insurgentes expendere, diligentiáque examinare, an quid E manifestè malum afferant, an occultè malum sub specie boni, an bonum non rectè, nec conuenienti loco, aut tempore persuadeant, vt sic sciamus damnosas refutare, & proficuas admittere. Oportet Cassia. col. 1. c. 10. nos, inquit Cassianus, vniuersas cogitationes, quae emergunt in corde nostro, sagaci discretione discutere, origines earum, & causas authorésque primitùs indagantes, vt quales nos ei praebere debeamus, ex illorum merito qui eas suggerunt, considerare possimus, vt efficiamur secundum praeceptum Domini, probabiles trapezitae; quorum summa peritia est ac

disciplina, probare quod eam sit aurum purissimum, & vt vulgo dicitur, obrizum, quódve sit ignis purgatione minùs excoctum: æreo quoque vilique denario, si pretiosum nomisma sub colore fulgentis auri imitetur, prudentissima discretione non falli: & non solùm nummismata, tyrannorum vultum exprimentia sapiēter agnoscere, sed etiam illa, quæ sunt veri quidem regis imagine, sed non legitimè figurata, peritia sagaciore discernere: deinde ne quid illis à legitimo pondere diminutum sit, censura trutinæ diligenter inquirere.

Ecce tria remedia ad opus pertinentia declaraui; nunc alia tria non minùs necessaria subiicio. Nam tentationi non solus consensus, aut delectatio, aut mora neganda est, sed introitus suggestionis refutandus, ita vt nec primæ voci serpentis aurem præbeamus, sed statim dissentiamus, reluctemur, & vel sybilum audire dedignemur. Docuit id nos fortissimus Ionathas: Qui, vt in libro Machabæorum legimus, audito hostium suorum aduentu, egressus est ad eos, nec dedit eis spacium, vt ingrederentur in regionem suam.] Quidnam est aduersariorum aduentum audire, nisi initia suggestionis animaduertere? Statim occurrendum est, & vt Hieronymus ait, dum paruus est hostis, interficiendus, ne malitia, si non elidatur in semine, vehementer excrescat. Studiosiùs consideremus, inquit Bernardus, quoniam modo malignorum illorum spirituum suggestiones audire, immò quanta indignatione abiicere debeamus, auertentes aures nostras, ne audiamus sanguinem & sapientiam, quam reuelat caro, & sanguinis: paruulos quoque Babylonis, cogitatus scilicet mundanos ab ipso initio tenentes, & allidentes ad petram: ipsum etiam malignum cum tentationibus suis, à conspectu cordis nostri abiicientes, & deducentes ad nihilum.] Si ita primo sibilo tentationis obstiteris, non dubites, vt idem sanctus pater alio loco testatur, quòd inimicus confusus abscedet à te, & non tam libenter ilico reuertetur. Si autem praua cogitatio vehementer irruperit, actione virtutis contrariæ resistendum est, vt audacem hostem, stans pro nobis fortior amicus excipiat. De hoc remedio multa dicta sunt suprà, nunc verba solius Bernardi meditanda propono. Et vobis, inquit, aduersùs triplex genus tentationis triplici opus est munimento, vt carnis quidem concupiscentia ipsius mortificatione vincatur, oculorum verò concupiscentiam superet studium compūctionis, & assiduitas lacrymarum. Porro ambitionis vanitatē virtus charitatis excludat, quæ sola castificat animum, sola purgat intentionē.] Nec satis est vtcumque resistere, nisi etiam fortiter & animosè resistas. Hanc enim dimicandi fortitudinem sonant verba Iudith suos ad pugnam hortantis: Et erit, cùm exierit sol, accipiat vnus quisque arma sua, & exite cum impetu, non vt descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.] Prorsus sol iustitiæ illis illuxit, qui aduersùs tentamenta diaboli, arma contrariæ virtutis accipiunt, qui non exeunt quasi deorsum, id est, paulatim & timidè, sed quasi in via regia audacter & animosè procedunt, vt ipsa audacia decertandi hostes aduenientes exterreant. Circundet eos leo, terribiles vngues ostendat, vociferetur, & rugiat, quia cùm sola voce pugnet, cùm sola armorum ostensione decertet, & nolentes ferire non possit, non est à virtutis amatore timendus. Rugire iste leo potest, ait Bernardus, ferire non potest. Rugiat quantum vult, tantùm non fugiat ouis Christi. Quāta minatur? Quanta exaggerat? quanta intentat? Non sumus bestiæ, vt nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosiùs vestigauerunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem, quæ aduersus ictum, eius tota animositate repugnat & plerumque superat ferientem, quæ non sustinet rugientem. Verè bestia, verè rationis expers, qui tam pusillanimis est, vt solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum non telo, sed fuga prosternitur.] Hæc ille. Non timeamus igitur, sed intrepide repugnemus, & illa verba Domini nos roborent: Non eritis vos, qui dimicabitis, sed tantùmmodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ô Iuda & Hierusalem: nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.] Quem ista verba non accendant? Certè Barach mulieris sermonibus animatus, quasi in præceps, & barathrum se discrimini dedit,] & in torrentem Cison cum impetu magno descendit, vt cum duce Iabim manus consereret, quid faciemus nos non sermonibus Deboræ, sed Domini pollicitationibus confortati, nisi cum impetu, & sine vllo metu ac trepidatione pugnare?

Postrema iam remedia, quę supersunt ad vincendas tentationes, exponam. Et quidem (sicut ea, quæ proposuimus) in opere consistunt, & quaternario possunt numero comprehēdi. Qui ergo aliqua tentatione pulsaris, inuoca Dominum adiutorem, qui secundùm promissionem suam ore Dauidis pronuntiatam, te clementer exaudiet, & à potestate aduersariorum eripiet.] Dic illi cum quanto potueris compunctionis affectu: Domine vim patior, responde pro me.] Illud quoque regis Iosaphat: In nobis Domine non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.] Inuoca etiam piissimam omnium hominum adiutricem, Beatissimam Virginem Mariam, quæ à Patriarchis, Regibus, Ducibúsque progenita, satis indicat se matrem nostram esse, quæ sub tegmine alarum suarum nos protegat: Reginam, quæ nos defendat, & Ductricem, quæ in præmium victoribus destinatum deducat. Ipsa est [vrbs fortitudinis,] quæ ad se confugientes intra mœnia securissima protectionis recipit: clypeus omnibus sperantibus in se,] in quo telum cuiusque tentationis extinguitur: Castrorum acies ordinata, quę sibi fidentes, impetratæ gratiæ largitione communiat. [voca,] tandem, vt ait Eliphaz apud Iob, [si est qui tibi respondeat,] & quidem non deest, qui te erudiat in cæcitate positum, & qui te tentatione oppressum tueatur, & ad aliquem Sanctorum conuertere. Ad eum scilicet, vel eos præcipuè, quos apud Dominum patronos habes, vt illi piè inuocati, bona apud Regem de te loquantur, gratiam impetrent ad fugandum diabolum, & sua intercessione victoriam, obtineant. Aperi conscientiam tuam Prælato, aut spirituali magistro, aut alteri probato viro, cogitationes, tentationésque, & dæmonis suggestiones edicito, consilium quære, & remedia curandi te ipsum, ac pugnandi rationem addisce. Qui enim vulnus suum detegere, vel auxilium petere negligit, vt Bonauentura ait, sua non immeritò negligentia periit. Niniuitæ quidem vestiti sunt saccis, à maiore vsque ad minorem, & sic misericordiam meruerunt: Misertus est enim Dominus super malitiam, quam loquutus fuerat, vt faceret eis. [Quidnam est saccis operiri, nisi se peccatores & morte dignos ostendere. Ostende ergo infirmitates tuas, vt periti medici scientia cureris. Nam sicut humor pestilens foras non exiens mortem affert, ita tentatio celata eam abscondentem

inter

Marginal notes: *1. Mach. 12. 25.* — *Hieron.* — *Bern. ser. de septem spiritibus.* — *Idē ser. 5. quadrag.* — *Ber. ser. 1. in octaua Pascha.* — *Iud. 14. 2.* — *Ber. ser. 13. in Psalm. qui habit.* — *2. Paral. 20. 17.* — *Iudic. 5. 15.* — *Psal. 90. n. 15.* — *Isai. 38. n. 14.* — *2. Par. 20. 12.* — *Isai. 26. n. 1.* — *Prou. 30. n. 5.* — *Cant. 6. n. 3.* — *Iob 5. 1.* — *Bonau. in speculo. cap. 2.* — *Iona 3. 9.*

Clima. gradu 4. de obedientia. interficit. Optimè Climacus ait: Qui cæcum duce pastore, gregem viæ ignarum ductore, infantem patre suo, ægrotum medico, gubernatore nauem destituit & fraudat, vtrisque periculum parat. Qui verò sine patris auxilio, cōtra spiritus nequam pugnare tentauit, ab illis occiditur.] Compatere aliis tentatis & tribulatis, eisque pro posse subsidium impende, vt & tu in simili necessitate positus misericordiam consequaris, & efficacibus gratiæ auxiliis adiuueris. Nam scriptum est: *Matth. 5. n. 4.* Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.] *Matth. 7. n. 2. & Psal. 40. n. 2.* Et qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.] Et beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem: quoniam in die mala liberabit eum Dominus.] Tandem in promptu habeas verba Scripturę sanctæ, cuilibet tentationi repellendæ accommodata, quæ velut iacula potentissima in hostem aduersùs te pugnantem intorqueas. *Prou. 30. n. 5.* Omnis enim sermo Dei, ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se.] *Matth. 4.* Sic Dominus tentanti dæmoni, sacrarum Scripturarum sermones opposuit, vt fraudulentis suggestionibus inimici, inquit Cassianus, *Cassi. in coll. 22. c. 10.* nos quoque similiter memoria Scripturarum debeamus obsistere. Si his remediis fideliter vsus fueris, pro certo habeo, quod gratia Dei tibi aderit, vt tentationes vincas, hostes prosternas, & teipsum mundum incontaminatúmque custodias, ac tandem coronam seruorum fidelium & victorum obtineas.

De his, quæ victoriam tentationum impediunt.

CAPVT XI.

ENTATIO, vt non semel diximus, cōflictus est belli, quo dæmones, & alij aduersarij humanę salutis aduersùs homines pugnant, & homines non tantùm pro victoria, sed etiam pro aris focisq; decertant. Non solùm ergo his arma ostendēda, & ministranda sunt, quibus pugnent, sed etiam aperienda pericula, & negligētiæ, aut stultitiæ pandendæ, quibus, si non occurrant, absque dubio in hoc ancipiti bello vincētur. Hæ autem stultitiæ eædem omnino sunt, quę in corporali bello, quod aut pro defendenda Republica, aut pro expugnanda aduersariorum arce victoriā, & fœlicem prælij successum impediunt. Bellum enim animæ, ex quo salus ęterna dependet, non minùs quàm visibilia bella prudentiam, & dexteritatem requirit, vt optatum finem, scilicet hostium fugam, vel mortem, & claram victoriam obtineat. Nam & Salomon ait: *Prou. 24. 6.* Cum dispositione initur bellum: & erit salus vbi multa consilia.] Est ac si diceret: Prudenter bella gerenda sunt, quorum salus, id est, concupita victoria, non tam ex militum numero & copia, quàm ex eorum inuiolabili ordine pendet, & ex ducū sapientia atque consilio. Et meritò viribus sapientia præfertur, quæ vires animat, &, vbi & quando oportet, ad victoriam consequendam assumit. Dicatur igitur: *Sapien. 6. 1.* Melior est sapientia quàm vires, & vir prudēs quàm fortis.] Quoniam nisi vires sapienter moueantur, non salutem sed excidium afferent; & vir fortis sine sapientia, à fortitudine decliuabit, & in temeritatem propendet. Quæramus itaque imperitias militum & Imperatorum, qui bella visibilia gerenda suscipiunt, & ipsorum ignorantia, ac imprudentia nos ad discendam sapientiam, & tentationes vincendas erudiant.

Diony. Ri. de remed. tentationum art. 12. Prima stultitia militum est, (vt Dionysius Richelius meditatur, qui omnia ad hoc argumentum pertinentia optimè prosequitur) si non sint in acie bene dispositi, & ita loci distantia separentur, vt mutuò se adiuuare non possint. Quomodo enim aciem aduersariorum simul irruentem, & secundùm omnes suas partes se iuuantem, disiicient, qui separati belligerantur, & singuli solis propriis viribus, & nihil ab aliis accipientes, hostem multiplicem adoriuntur? Ita in tentationis conflictu stultitia est, si vires internas habeas in diuersa distractas, & à teipso diuersorum, immò & contrariorum amore dissideas. Si hostis ergo voluntatem ad prauum consensum trahit, intellectus illius consensus prauitatem indagans, se volūtati cōsociet; appetitus mortificatione colubitus voluntati seruiat; sensus ab eo, quod pellicit, pro voluntatis obsequio diffugiat. Nam si vires aut comites, aut pedisequæ voluntatis eam deserant, aut etiam aduersario faueant, non mirum si ipsa dissiliat.

Altera stultitia artis militaris est, si milites ab Imperatore, & à semetipsis mutuò dissentiant. Duce namque vnum præcipiente, milites aliud facient; & dum ipsi diuersa aggrediuntur, & in contraria distrahuntur, nullo negotio ab aduersario vincentur. Sic si ab amore Prælatorum & fratrum te segreges, quorum orationibus, exemplis, & adhortationibus es in tentatione iuuandus, non mirum si tentatione vincaris. Annon scriptum est? *Eccles. 4. 10.* Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se.] Solus verò es, si corpore tantùm in congregatione habites, moribus autem, & voluntatis concordia sine comite, fucóque consistas. Profectò, si quispiam præualuerit contra vnum, *Eccles. 4. 12.* duo resistūt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur.] Sicut ergo funis ex triplici chorda contextus non facile cedit volentibus eum rumpere, ita mutua charitas ex triplici fune composita, qua Deum propter seipsum amamus, & alios propter Deum diligimus, & nostram salutē propter ipsum Deum amore complectimur, non facilè tentationibus superabitur. Ac proinde aliis amoris nexu iungamur, quorum viribus fulti aduersarios superemus. *Prou. 18. n. 19.* Frater quippe, qui adiuuatur à fratre est quasi ciuitas firma, quæ machinas, & tormenta bellica aduersariorū irridet.]

Tertia belli imperitia est, exercitum imparatum esse, arma necessaria non sumere, & in loco periculoso ac minimè munito, sine timore dormire. Hæc causa occisionis Amalecitarum fuit: *1. Reg. 30. 16. 17.* qui succensa Siceleg, discumbebant super faciem vniuersæ terræ comedentes, & bibentes, & quasi festum celebrantes diem. Percussit autem eos Dauid, à vespere vsque ad vesperam alterius diei, & ferè non euasit ex eis quisquam.] Ita imperitia erit in spirituali bello cum diabolo, si te negligentem, & imparatum inueniat. Quare semper teipsum inspice, & omnia loca circumquaque perlustra, semper arma virtutum para, & auxiliis diuinis oratione comparatis te communi; semper vigila, & cautè ac prudenter te habe, ne ab hoste subitò irruente vulnereris. Ad hanc salubrem præparationem hortabatur suos discipulos Dominus illis verbis: *Luca 12. n. 35.* Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.] Lumbi enim virtute præcincti mentem fortificant, & lucerna manu accepta, pericula manifestat. Hanc armorum acceptionē iubet Paulus, dicens: *Ephes. 6. 13.* Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.] Nam imbellis cum optimo bellatore, & inermis cum armato confligens, sibimetipsi aut mortem, aut vincula asciscit. Hanc in loco periculoso vigilantiā clamat illa sententia Saluatoris: *Matt. 26. n. 41.* Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.] Qui enim non vigilat non solùm tentatur (quod etiam vigilātibus accidit) sed per consensum, tentationis profundum ingreditur. Ac denique omnia comprehendit Ecclesiasticus, dum

Eccl. 11. 27. ait: In die bonorum, ne immemor sis malorum.] Ita scilicet, vt in die pacis, & tranquillitatis te venturæ forsan tentationis cura solicitet, & in paradis ad bellum armis se animus diligenter exerceat.

Sequitur quarta imperitia in bello; ea autem est, si quis ea nostris viam ingrediendi aduersarius aperiat, & cum hostibus fœdera iungat, qui irruentes, & illum sui Regni traditorem, & reliquos infælici seruituti subijcient, aut insperata morte præripient. Sic stultum est tentationi ianuam consensus aperire, & cum hoste animæ, id est, cum peccato fœdus inire. *Matt. 10. n.4.* Vous Iudas, qui ad Christi collegium pertinebat, saluatorem suum inimicis [tradidit,] & tradendo vitam occidit: eodem modo vnus consensus voluntatis vitam animæ nobismetipsis interimit. Ne ergo, ianuam aperiamus hosti, sed ponus eius dolosa verba refutemus. *Ephes. 4. 27.* Quod præcipit Paulus, dum ait: Nolite locum dare diabolo.] Qui enim, vt loquit Anselmus, suggestionibus eius consentit, dat ei locum in se. Claudendum est cordis ostium, ne tentator ingrediatur. Tentator non cessat pulsare, vt irrumpat. Si clausum inuenerit, transit. Quia verò in vestra potestate est, hoc ostium claudere, nolite locum dare diabolo. Etenim si intrauit & possedit, aut tu negligenter clausisti, aut claudere neglexisti.] Hæc ille. Imitandus ergo est Eliseus, qui præuidens speculatorem à rege Ioram missum ad occidendum se, dixit se- *4. Reg. 6. 32.* nibus qui cum eo erant: Claudite ostium, & non sinatis eum introire.] Sic prudentes cogitationes senibus designatæ ostium cordis claudant, ne nuntius mortis, id est, prauus consensus introeat. Ipso namque adinisso è vestigio vita discedet, & mors peccati, quam super omnia timere deberemus, adueniet.

Post hanc quartam stultitiam exponamus quintam, qua milites laboriosè, & cum suo periculo hostibus reluctantur, quos possent sine vllo periculo & labore subucere. Industria quidem belli est, si Imperator videat hostes fame, aut insanabili morbo laborantes, prælio abstinere, protelare conflictum, vt sine vllo suorum periculo, illos non tam ense, quàm morbo & fame conficiat. Stultus autem esset si opportunitatem præueniens, cum hostibus manus consereret, quos præcognita alimentorum necessitas furore leones faceret, & ad fortissimè pugnandum acueret. Sic stulti sunt, qui importunas quasdam tentationes, quas possent solo contemptu, & respectu mentis ad aliqua vtiliora proterere, volunt molestia corporis, fractione capitis, & signis externis, gestibúsque fugare, quibus præsentibus & aspicientibus, seipsos ridiculos, & pene fatuos ostendunt. Cùm turpes imagines, aut cogitationes blasphemiæ ante oculos cordis vobis nolentibus circumuolitare, & liberè vagare conspicitis, quid ad eas abigēdas infestis motibus insanitis? Peccatum non in sensu sed in consensu est, sensum mansuetè & tranquillè supportate, consensum autem cohibete, & huiusmodi deliramentorum contemptu ea sine dubio vincetis. *Deut. 1. 30.* Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.] Annon Ægyptum sæculi, aut sæcularis vitæ solo contēptu & derelictione prostrastis? & pugnante pro vobis Domino in regionē spiritualem, id est in spiritualem vitam appulistis? Eodē modo has importunas cogitationes, quæ reliquiæ sunt sæcularis vitæ, & quasi racematio præteritæ conuersationis, solo contemptu, & respectu meotis ad alia vtilia, deiicietis.

Sexta imperitia bellatorum est, si non vtantur in bello cōtrariis, quæ possint conatibus aduersariorum obsistere. Exempli gratia, isti castra incendūt, stultum erit, si aquā ignē non extinguas. Murum diruerūt, ab-

A ruendum erit, si non iterū ædificare contendas: armatorum multitudine aciem disturbare nituntur, ridiculū erit, si nō te facili negocio acies aperiat, vt equis, bobúsq; per media currentibus, statim diligens cura militum iterum aciem occludat. Similiter in spiritualibus bello est magna stultitia, imminentibus malis similia adiungere, & non contrariis reluctari. Cato igne cōcupiscentiæ ardet, & tu cibo, & potu te ingurgitabis? Delicatas vestes indues? Fœminarum cōlloquia diliges? Et tam manifesta ignis fomenta in ignem te depascentem, conijcies, quid mirum si luxuria cōsumaris? Frater conuitio te impetit, quem solo silentio, & mansuetudine placare debueras, & cōuitio eius conuitia adhibes, & manifesta contumelia respondes, & vna tantùm bestia in aciem tui cordis iactata, in di- B uersa per indignationē distraheris? Non erit mirabile si iræ gladio confossus ab odio vincaris. Vide quid dicat Paulus: Noli vinci à malo, sed vince in bono ma- *Rom. 12. n.21.* lum.] Si sæuias in malum, vt Augustinus pulchrè ait, *Aug. ser. in nata. S. Laurentij.* addis te illi, & coniungeris illi. Restat igitur vt illum vincas, quòd illum sustineas, & non eadem via indignationis, sed via cōtraria imitatis incedas. Qui non vtuntur in bello spirituali contrariis, sed vitia sua fouent, videntur hosti appropinquare, quem à longè possent sine labore deijcere.

Septima stultitia est, oneribus, quæ cursum & pugnam impediant, ad bellū procedere, & arma supra vires militum ponderosiora gestare. Quam meritò vitauit sanctus Dauid, cùm [aduersùs Philisthæum] cer- *1. Reg. 17. n.40.* tamen inituras, arma Saulis sibi minùs accommoda- C ra deposuit, & funda & lapide, cui assuetus erat, ad gigantem debellandum [processit.] In hanc verò stultitiam incurres, si pias exercitationes supra proprias vires, ad insultus dæmonis vincendos arripias. Vt si immoderatè vigiles, ieiunes, ores, & alia similia pietatis studia perficias. [Rationabile obsequium vestrum,] *Rom. 12. n.1.* inquit Apostolus, Tale scilicet, quod corpus domet, non destruat: tale quod per totam vitam durare possit, nō quod post paucos dies deponere necesse sit, vt imbecillitas nostræ naturæ subsistat. Pulchrè sanè Bernardus hanc spiritualium militum imperitiam, in hoc modum detexit: Quoties diabolus suggessit anticipare vigilias, quoad solennia fratrum illuderet dor- *Bernar.* mitāti? Quoties produci ieiunia, vt diuinis obsequiis D eo inutilem redderet, quo imbecillem? Quoties bene proficientibus in cœnobiis inuidens, obtentu quasi maioris puritatis eremum petere persuasit? Et cognouerunt miseri tandem, quàm verus sit sermo, quē frustra legerant: Væ soli, quoniam si ceciderit, non habet subleuantem?] Quoties ad opus manuum, plus- *Eccl. 4. n.10.* quàm opus fuerat, incitauit, & fractū viribus cæteris regularibus exercitiis inualidū reddidit? Quàm multis exercitationem corporis non modicam persuasit, & pietate fraudauit? Denique ipsi experti estis, quomodo quidā, qui antè inhiberi non poterant, pòst ad tantam ignauiam deuenerunt, vt cum spiritu cœperint, nunc carne consumentur; quàm turpe inire fœdus cum suis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellū.] Hæc ille. Ita ergo corpora castigemus, vt exercitatio corporalis carnem non perimat, sed cōprestam E virtuti subiiciat. Nec ista dicta sunt, vt omnino necessariam vitæ asperitatem deseramus, & in extremum contrarium declinemus. Caro enim licèt non imprudenter oneranda, non tamen molliter tractanda est, ne aduersùs spiritum insolescat. In spiritu enim vehementi, (inquit Dauid ad Dominum loquēs) con- *Psal. 47. n.8.* teres naues Tharsis,] quia non risus, non abundantia cibi & potus, non vita delicata, sed cōpunctionis feruor, ieiuniorum & vigiliarum studium, & circunspecta conuersatio, mala sæculi gaudia disturbat.

Iob 3. nu. 6. *Greg. 4. mor. c. 17.* A Et Iob de nocte culpæ dicit: Noctem illam tenebrosus turbo possideat.] Id est (vt interpretatur Gregorius) perpetrationem culpæ, non blandimenta securæ quietis foueant, sed piè sæuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat.] Et quidem qui in hoc negligens est, in aliam stultitiam incidit, quòd hostem amicum reputat & contra seipsum manifestè confortat.

Octaua stultitia est, in ipso conflictu arma abiicere, & se hosti spoliandum, feriendum, & occidendum offerre. Militem ista facientem imitantur non perseuerantes, qui principio quidem pugnant, & secundùm præscriptum spiritualis magistri media adhibent, si verò tentatio (Domino ita propter eorum bonum disponente) non cesset, despondent animum, & pene desperant, & de tradendis hosti seipsis cogitant. B Sunt isti sicut Israëlitæ, qui decreuerunt apud se, quinque tantùm diebus auxilium expectare à Domino, & auxilio tardante, atque elapso dierum termino præstituto, ciuitatem hosti committere. Quibus dixit Iudith: *Iudith 8. 11. & 12.* Qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos terminum miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.] Sed nos monet Paulus: *1. Corin. 15. 58.* Itaque fratres mei dilecti stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper.] Stabilitas in bono proposito, & immobilitas in loco nostro tenendo necessaria est. C Quia profectò non incipientibus pugnare, aut pati, sed perseuerantibus salus promissa est; dicente Domino: *Matt. 10. 22. 32.* Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Nona stultitia bellantium est, non resistere hostibus in locis aptioribus, cuiusmodi sunt loca alta & angusta, in quibus multis pauci resistunt, sed in locis patentibus, vbi aduersarij aliquanto superiores viribus, victoriam assequentur. Ad quam stultitiam cauendam hortabantur se Syri, dicentes: *3. Reg. 20. 23.* Dij montium sunt Dij eorum, & ideo superauerunt nos; sed melius est, vt pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos.] Eam autem amplectuntur, qui statum vitæ perfectæ, aut vitam ipsam perfectam, & occupationes sublimes relinquunt, in quibus facile est tentationes vincere, & ad vitam sæcularem, aut sæculares, & exteriores occupationes D redeunt, in quibus difficile est à tentationum laqueis liberari. Aues namque in media regione aëris securæ volant, at in infima regione, & prope terram periculo sunt expositæ: sic periculosum est animi distractionibus, & terrenis occupationibus adhærescere, in quibus aut laqueus tentationis latet, aut viscus immoderatæ affectionis nos capientis adhæret. *Prou. 6. 5.* Eruere igitur, inquit Salomon, quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis.] Quod certè difficillimè præstabis, si patiaris te à venatore capi, & laqueis dæmonis implicari, facillimè verò, si omnem occasionem fugias, & sicut damula inuia deserta petens, & sicut auis quàm longissimè à terra se separans, à primo ingressu in laqueum, imò & ab E ipso te conspectu laqueorum auertas.

Decima & postrema imperitia militum est, (nam alias, quas Dionysius ponit, in prædictis comprehendimus) ibi minùs se de armatura prouidere, vbi magis necessaria est, & maiora instant pericula. *Iudic. 4.* Sic insanus fuit Sisara, qui in tentorio inimicæ mulieris, caput, quod minimè debuerat, incautè detexit, & tam crassa imprudentia, quam iam à prælio fugiens euaserat, mortem asciuit. *Iudic. 5. 26.* Nam Iahel [quæ ... capite vulnen lucum,] quod sine galea reperiens, [tempora validè perforauit.] Sic etiam stultus eris, si aduersùs alia vitia te muniens, aduersùs illud arma non quæras, ad quod, aut ex naturali dispositione, aut ex molita consuetudine pronior existis. Si superbia te proterit, arma imprimis humilitatis assumito: si luxuria vrit, ab occasionis igne discedito, & carnis petulantiam castigato: nam tegetuorum hostium victo, facile erit milites vincere: his autem aut illis minoribus vitiis deuictis, non statim est facile ducem alia acuentem deturbare. Mortuo Goliath, dicit Scriptura: *1. Reg. 17. 51.* Videntes Philistiim, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.] Sic vitio præcipuo, & acrius nos tentante, per studium contrariæ virtutis extincto, alia nobis non multùm curantibus fugiunt, & ipsa, sua B debilitate se victa & prostrata confitentur. Has tu imperitias in spirituali bello aduersus tentationes fuge, remediaque supra posita diligenter adhibe, & tibi potens de diuina gratia, hostium victoriam pollicere.

De tentationibus in speciali, ac primò incipientium.

CAPVT XII.

C TENTATIONVM bellator sunt numero, quot sunt vitia, quæ nos infestant; quot sunt peccata, quæ nos turbant: quot sunt doli & laquei aduersariorum, quibus nos capere & ligare contendunt: quare sicut impossibile est, vniuersos diaboli laqueos exponere: ita pariter est impossibile, omnes tentationes numerare. Peregrinationis huius vitæ, inquit Laurentius Iustinianus, *Iust. mon. lib. de gradibus perfectio. c. 4* quisquis voluerit indagare discrimina, inimicorum genera, tentationum species, numerositates laqueorum, & peccatorum lapsus, prorsus necesse est, vt in sua consideratione deficiat, præcipuè cum vita hæc horum vniuersa sit plena. Horis quippe singulis, in cunctis actibus, in omnibus negotiis, & in quibusque locis reperies quid cauere, quid metuere, D quid respuere, & cum quibus hostibus pugnare te oporteat. Equidem intra nos vigent concupiscentiæ, bella geruntur, aduersarij sunt spirituales, hebetatur mens, obnubilatur intellectus, cogitationes perturbant, consilia desunt, alternatur intentio, frigescit affectio, deliberatio nutat, interdum, quę displicebant, placent, & post paululum, quæ grata erant, odio habentur, sicque interior homo, tanquam nauis in medio pelagi constituta, diuersarum procellarum impulsionibus agitata, naufragioque propinqua obruitur, deprimitur, attollitur, & periclitatur.] Hæc ille. Non ergo opus supra facultatem nostram, & quod planè ab homine fieri non potest, aggredimur, sed quod facile est & simul vtile, enucleare tentamus. E Illud autem est, ex innumera tentationum colluuie, aliquas communiores seligere, quæ in triplici statu spiritualis vitæ, scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum viros virtuti deditos ordinariè pertentant. Alias enim esse tentationes imperfectorum, alias verò perfectorum, docet Origenes manifestè, *Orige. in Iosue hom. 11. ad c. 9.* quorum illi à carne & sanguine, isti verò à principibus, & potestatibus tenebrarũ, importunis tentationibus affliguntur. Quod non ita accipiendum est, ac si nunquam caro perfectos, & nunquam spiritus malignus imperfectos impugnet, sed quia communi-

A tet soleant impetfecti crassioribus bellis impeti, perfecti verò spiritualioribus tentationibus impugnari. Neque etiam istæ tentationes ita accipiendæ sunt, vt semper putemus, statum, cui eas assignamus, vitæ spiritualis impetere, sed quia sæpe ita accidat, eas diuersis temporibus accommodamus. Sicut enim sol aliquando clarus & setenus exoritur, aliquando autem turbidus, & nubibus obuelatus; ita Christus iustitiæ sol quosdam manè, id est, in initio conuersionis, sine vlla nube tentationis sereuus illuminat, quibusdam verò quasi oube tectus, inter tentationes apparet. De illo primo exortu dictum est: Ortus est

Psal. 103. 22.

sol, & congregati sunt,] intellige, catuli leonum, siue teotationum incursus, & in cubilibus suis collocabuntur: quoniam ad gratiæ cœlestis aduentũ, omnia solent diaboli tentamenta discedere. B De ista autem

Amos 4. 13.

illustratione secunda dicit Amos: Faciens matutinam nebulam, & gradiens super eacelsa terræ: Dominus Deus exeteituum nomeo eius.] Illucescit enim Dominus, sed non sine nebula tentationum, qoæ quodammodo eius serenam faciem abscondant, & ad casum ac peccatum impellant, ita vt dicat anima:

Isaia 38. 12.

Dum adhuc ordirer, succidit me.] At siue tentationes in ipso exordio conuersionis incipiant, siue vsque ad profectum aliquem animę se cononeant, vtilissimum est cogitare, eas non semper defuturas, immò cùm minùs putamus, aduersùs animam surrecturas. Quia,

Ephre. in dehortat. ad poenitent.

vt inquit Ephræm: Bellnm militum breue, sed monachi, & cuiusuis spiritualis viri pugna, quousque emigrat ad Dominum, durat.] Vtilius autem est, semper animosè pugnare, & hosti nunc instanti, & nos C insequenti resistere. Nam si huic & alus suo ordine dimicantibus restiterimus, taudẽ lux pacis, quæ nunquam occidat, nobis assurget. Miseriæ quoque obli-

Iob 11. 16. & 17.

uisceris, ô homo, (vt te Iobi verba confortent) & quasi aquarum quæ præterierunt, (cum gaudio) recordaberis. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi Dominus ad vitæ vesperam, & cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.] Sed iam primo loco tentationes incipientium aperiamus.

De segnitie, aut nimio feruore tentatio. §. I.

INcipientes solent iopnmis, aut segnitie ac vecordia tentari, aut nimio & indiscreto feruore percelli. Vecordiæ causa triplex esse solet. Altera est inscióa, D qua quis spiritalis vitæ sublimitatem uon agnoscens, putat se minima qnadam, aut nulla diligentia eius apicem tenere posse, & ideo laborare, & manibus, ac pedibos, vt aiunt, reptare noo curat. Altera est falsa quædam tranquillitas ex tentationum defectu prooeuiens, qua incipiens deposito onere peccatorum, se quasi in tutissimo portu conspiciens, nihil iam superesse agendum existimat. Solet enim diabolus,

Cassian. col. 7. *ca.* 23.

quemadmodum Cassianus annotauit, à labore tentandi cessare, vt securos, & nibil mali cogitantes perniciosiùs illidat. Tertia est ficta quædam vel non recta connersio, qua quis leuitate quadam permotus, sæculum deserere & vitam mutare, non tam pro morum emendatione, quàm pto alio præpostero fine, E constituit. Nimius autem feruor ex alus causis enascitur. Primò quidem ex immoderato amore sui, qoo quis præteritorum peccatorũ fœditatem agnoscens, à pœnis pro illis debitas se quàm citissimè desiderat eapedire. Deinde ex timore, quo is quasi gladio confixus, ignes purgatores exhorret, & temporalibus corporis afflictionibus vult se à durioribus, & diuturnioribus in alia vita sustinendis liberare. Tandem vana fiducia, qua incipiens sibimetipsi subnititur, & quasi propriis manibus, & non adiutorio Dei nititur suas

A praoitates dirigete, virtutes arripere, & perfectionis arcem obtinere.

Qui segnitie delinquunt, ita suæ ægritudini medelam afferent. Si aut malè arreptam conuersionem emendent, & denuo in eodem statu, qnem arripuerunt, ex desiderio assequendæ sanctitatis incipiant: aut certè vitæ spiritalis curriculo ea bona intentione proficiendi assumpto, congruis actionibus satisfaciant, & non vita tenere, quod professi sunt, sed solo indicio externæ vestis erubescant. Dicant hi constanter in corde suo: Nunc cœpi; hæc mutatio dea-

Psal. 76. n. 11.

teræ excelsi,] & de dextera illius potentissimi, qui eos mutauit, bonum exitum in proposito arrepto confidant. Considerent, vt est in Iob, semitas Thema, &

Iob 6. 19.

itinera Saba,] id est, infœlicem vitam tepidorum, & B eorum qui se rete nouæ obligationis illigant, & ab ea se per sanctam conuersatiooem expedire non curant, & hæc ad contrariam viam tenendam animabunt, ne in mala similia per suam negligentiam incurrant. Id est enim quod Gregorius in eundem lo-

Greg. 7. *mor. cap.* 14.

cum ait: Damna alieni teporis attendite, & tunc spem de æternis firmiùs sumitis, si recto cordis oculo, qnod in alus displiceat, videtis.] Perfectionis dignitatem, & spiritalis vitæ momentum intelligant, ea quo non diuitiæ perituræ, non regnum temporale, sed vitæ æternæ, & immensi gloriæ ponderis assequotio dependet, & se stultos sciant, si rem tantam sine cura, & labore peruigili obtenturos esse confidant. Nam sicut ad magna præmia nonnisi per merita perueuitur; ita ad magna merita, nõ nisi per magna opeC ra & magnos labores properamus. Magni verò labore vitã ociosam, & puerilem, & distractionibus deditam nequaqnã secum admittunt. Præsentẽ tranquillitatẽ, si fortè adsit, non magnipendãt, immò ob ipsorum teneritudinẽ à Domino tentatorẽ ligari, vt aliquantulum ad bellum se præparent, certò cognoscant aut illam qnietem, quam sentiunt, occultum esse bellum, & initia importuni conflictus aduertant. Solet enim diabolus interdum, & præcipuè in conuersionis exordio à bello cessare, vt homo sibi persuadeat, spiritualem vitam rem ociosam esse, & paucis subsidiis indigere, qua persuasione deceptus, instante aliqua tentatione à cœpto discedat. Pulchrè dixit Hieronymus, ad quendam hac tentatione labo-

Hiero. ep. ad Heliodo.

rantem scribens: Erras frater, erras, si putas vnquam D Christum persecutionem non pati. Tunc maximè oppugnaris, si te oppugnari nescis. Aduersarius

1. Petr. 5. *nu.* 8.

noster tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circumit.] & tu pacem putas? Sedet in insidiis

Psal. 10. *nu.* 8. 9.

cum diuitibus, vt in occultis interficiat innocentem. Oculi eius in pauperem respiciunt. Insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca sua: insidiatur, vt rapiat pauperem:] & tu frondosæ arboris tectus vmbraculo, molles somnos futurus prædæ, carpis? Inde me persequitur luxuria: inde auaritia conatur irrumpere: inde venter meus vult mihi Deus esse, pro Christo: compellit libido, vt habitantem in me Spiritum sanctum fugem, vt templum eius violem. Persequitur, inquam, me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes; & ego infœlix victo- E rem me putabo, dum capior?] Hæc ille. Nemo igitur putet, se inter hostes positum pacem habere, sed ad resistendum spiritus feruore se paret.

Qui verò contrario morbo nimij feruoris labo-

c. 21. *Psal tota* 7.

rant, quæ suprà de imperitiis spiritualium militum diximus, legant. Meminerint etiam iuxta illud: Quic-

Leuit. 2. 13.

quid obtuleris sacrificij sale condies,] non sine sale discretionis viuendum esse; & opus hoc sale condi-

Psal. 49. 13.

tum suscipi, sine illo refutari. Numquid manducabo carnes taurorum, ait Dominus, aut sanguinem

hircorum potabo?] Ac si dicat: Nullo modo. Quia nec stultos superborum labores approbo, nec sacrificia proprio amore, & inani fiducia fœtentia suscipio. Tandem aduertant peccata præterita, non immoderata afflictione corporis, sed prudenti sui oblatione ex gratia facta, esse delenda, & virtutis arcem non in fortitudine equi, id est, proprij corporis, sed timore potiùs & amore Domini, ac solidatum virtutum actionibus expugnandam. Has autem imprudens corporis afflictio minuit, non promouet, lentescere facit, non vrget.

De memoria sæculi & tristitia tentatio. §. II.

TEmpore huius noxij teporis, aut etiam si incipientes fortiter, & diligenter se gerant, solent secundo loco memoria sæculi, & antiquæ libertatis, honorum, voluptatum, diuitiarum, parentum, consanguineorum, & amicorum recordatione tentari. Hæc omnia quasi agmine facto in cor miserum irruunt, & se sperni lugent, se relinqui conqueruntur, & sine his vitam humanam stare impossibile persuadent. Sic, inquiunt internæ cogitationes, charos parentes deseris? Sic ab amicis, à cognatis, & à sodalibus te elongas? Sic in vita te sepelis? Sic inglorius, contemptus, tristis, & omnibus bonis orbatus manere constituis? Putásne facile esse, sine delitijs viuere? cibis lautioribus assuetum ieiunia longa protrahere? quo tempore socij in domibus regum splendent, te in obscurissimo sterquilinio iacere, & (quod morte durius videtur) consuetudines inueteratas abrumpere? Hac tentatione pulsabatur Augustinus, cùm de mutanda vita, ac de reditu in domum misericordissimi patris tractabat. Retinebant me, inquit, nugæ nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant: Dimittis nos? Et à momento isto non erimus tecum vltra in æternum? Et à momento isto non tibi licebit hoc & illud vltra in æternum? Et quæ suggerebant in eo, quod dixi hoc, & illud, quæ suggerebant, Deus meus, auertat ab anima serui tui misericordia tua: quas sordes suggerebant? Quæ dedecora? Et alia ibi. Isti vitæ sæcularis memoriæ implacabilis tristitia succedit, à qua mœstus animus si non nouit extricare. Omnia vitæ spiritualis itinera plena scopulis; omnia virtutum exercitia felle illita; omnes eiusdem propositi socij pannosi, inculti, tristes, insuanésque videntur, adeò vt mens non aliud quàm tristitiæ tenebras, & illas perpetuas, ac cordis semper duraturos angores expectet. Accedit tandem expectatio quædam vitæ vsque ad canos, & multam senectam protelandæ, & infœlicissimum indicatur, tandiu in dura captiuitate viuere, & huius lucis vsura priuari.

Aug. 8. cõfessiom. c. 11.

Hac molesta tentatione impugnati non pauca, nec infirma habent remedia, quibus diabolo impellenti resistant. Considerent namque vitæ breuitatem, quæ vapor est ad modicum parens,] & quasi vmbra super terram, & nulla est mora;] quam aduersarius longam mentiens facit, sed ipsa tum incerta, tum breuissima est, quam paucorum annorum meta concludit. Certúmque esse senem diu non posse viuere, & iuuenem flore iuuentutis viuidum citissimè (quod sæpe videmus) posse falce mortis succidi. Considerent omnia illa bona, quæ sibi magna prædicantur, re vera esse bonorum vmbras, fœlicitatum laruas, & figmentorum imagines, quę ingenti labore, & periculo æternæ vitæ quæsita, in ictu oculi, quasi vmbræ diffugiunt, & miseros sui amatores vacuos, tristes, & sempiternæ morti addictos relinquunt,

Iacobi 4. 15.
1. Parali. 29. 15.

A Transeunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius, cùm præterierit, non est vestigium inuenire.] Quanta ergo dementia est ob vmbram & fictam imaginem bonorum, vera bona perdere, & se sibimetipsis illudere? Expendant tristitiam illam esse arte impugnatoris iniectam, cui mentis trãquillitas, & vera lætitia citò succedet. Deus enim, qui artem gubernandi optimè callet, seruos suos, (quos lætitia, & cõsolatione potest afficere) non semper tristes, & quasi in rabiem actos tenet, (quod omni est bonæ gubernationi contrarium) sed post paulum lætitia & exultatione perfundit. Pater quidem ille euangelicus, in quo suam ipse benignitatem signauit, filium prodigum è tantis flagitiis reuertentem, & non tam amore quàm necessitate cõpulsum,
B in paternam domum remeantem, non flagello, non maledictione, non verbis contumeliosis, sed conuiuio lætus excepit. Et alio loco pollicitus est, quia [tristitia nostra vertetur in gaudium.] Tu verò amore conuictus, & desiderio placendi Domino ad nouam vitam euocatus, putas, quia semper tristitia durabit, & nunquam cordi tuo radius lætæ lucis affulget? Toto cœlo erras, & malè de diuina bonitate cogitas, & in hoc, aduersario te decipienti consentis. Tandem aduertant hi, quàm horrendum facinus sit, post amicitiam cum Deo initam, ab ea ob amorem sæcularium velle discedere, de quo hæc Petrus ait: Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora
C deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti.] Quàm timendum sit, veniam peccatorum obtentu difficiliorem facere, quæ iteratis peccatis difficiliùs conceditur, cùm voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, non relinquatur pro peccatis hostia.] Quàm ignominiosum sit, vt qui in croceis nutriri cœperunt, iterum amplexentur stercora, & in prætentis miseriis ceu stolida iumenta computrescant. His ergo omnibus excitari stultas cogitationes excutiãt; seipsos ad amorem cœptæ virtutis accendant, auxilium diuinum feruentiùs efflagitent, Sanctos adiutores vocent, exemplo alio-
D rum perseuerantium se prouocent, spirituali magistro vulnus, quo sanciantur, aperiant, & sacramenta confessionis, & Eucharistiæ frequentiùs & deuotiùs accipiant; ita fiet vt hunc laqueum frangant, & ex periculosa ægritudine citissimè conualescant.

Capite 5. 9. & 10

Lucæ 15. 17.

Ioan. 16. 20.

2. Petri 2. 20. & 21.

Heb. 10. 26.
Threno. 4. 5.

De desperatione perseuerandi tentatio. §. III.

SI hæc tentatio importuniùs vrgeat, solet in quandam desperationem incidere, (quæ tertia tentatio insipientium est) & ad deserendum statum virtutis impellere. In eo namque tot spinis cincto, tot difficultatibus & insuauitatibus obuoluto, impossibile videtur, non dico, vsque ad mortem perseuerare, sed vel aliquot mensibus aut annis permanere. Scimus quia aduersùs eos, qui conuertuntur, (inquit Bernardus, hunc laqueum ostendens) certamen esse de molestiis corporis consueuit. Caro enim ha-
E ctenus indomita castigari, & in seruitutem redigi nequaquam æquanimiter patitur, sed adhuc memor recens perditæ libertatis, acriùs concupiscit aduersùs spiritum, maximéque in his pœnis, in quibus estis vos quotidie morientes, immò morte affecti tota die, quę & supra vires sunt, & vltra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? Turbant ista maximè eos, qui necdum consueuerũt, necdum satis in prõptu habẽt recurrere ad orationes, refugere

Bern. ser. 6. in Psal. qui habitat.

A ad meditationes sanctas, vt sic releuetur diei pondus & æstus.] Auget huius tentationis molestiã multiplicũ tentationum experimentum, quas quis in vita sæculari non nouerat, & in ipso limine vitæ spiritualis sustinere cõpellitur. Iudicátque ad priorem vitam, ac conuersationem sæcularem repedandum, in qua depulsis vitiis poterit liberiùs, & tranquilliùs Deo (si ita libuerit) vacare, & tot pericula, tot bella, tot dæmonis insultus præcauere.

Quos aduersarius hoc telo feriendos aggreditur, Deus armis ad repugnandum vacuos non deserit. Immò multis quorum præsidio valeant se tueri, & hostes vulnerare vndiquaque communit. Ipsi sanè, si scirent secundùm consilium Cypriani, quasi in excelsi montis verticem mente conscendere, & inde B faciem sæculi, à quo fugerunt, contemplari, facillimè ad tanta pericula, ad tantos dolos, technas, mendacia, atque dolores redire formidarent. Speculare iode, inquit sanctissimus doctor, ad Donatum scribens, rerum infra te iacentium facies, & oculis in diuersa porrectis, ipse à terrenis contactibus liber, fluctuantis mundi turbines intuere. Iam sæculi & ipse miserebetis, tuique admonitus & plus in Deum gratus, maiori lætitia, quod euaseris, gratulaberis.] Quanta ipse pater deinde de miseriis sæculi scribat, referre non vacat; certè ab eo, qui hanc vocationis tentationem experiretur, esset ipse legendus. Aut saltem vnusquisque quod de mundi cæcitatibus & periculis nouit, vt æquus iudex attentè consideret, & nunquam in animum inducet, difficultatem securam, & labores animæ vtiles, (demus nunc hæc in religiosa vita esse) C pro difficultatibus periculorum plenis, & pro inutilibus laboribus commutare. Animaduertat etiam belli imperatorem iustè capite plecti militiæ desertores, quos ante, & post mortem in patibulo illis illatam, sempiterna infamia denigrat: & apud se statuat, quid Christus spiritalis militiæ dux, cum desertoribus status religiosi facere debeat, cui se sponte dediderant, & quàm diris conscientiæ morsibus, & quanta infamia in præsenti sæculo, & quàm acerbis pœnis in vita futura puniat. Nec quisque hac ratione se protegat, quòd needum voto se ad permanendum obstrinxit, & scriptum ius facultatem facit probandi religiosam vitam, & si non placuerit, discedendi. Licèt enim discedere ante professionem, aut votum culpæ non imputetur, at quanta inconstantia est à D bono leuiter retrocedere, quanta pusillanimitas ob nescio quam difficultatem, (quæ vel in initiis cuiusque occupationis, etiam vilissimæ adest) cœpta relinquere? quanta temeritas è tuto loco, in quo te Deus posuerat, iterum in circum, vbi agitantur tauri, saltare? Considera etiam infœlices euentus, & immaturas plurimorum mortes, qui à statu religioso discesserũt, & quidem si quos noui, ego solus tibi referrem, tempus me deficeret, & time iudicia Dei, ne malis similibus inuoluaris. Peccata tua in memoriam reuoca, & dicens cum Propheta: Ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper,] ad flagella & pœnas pro peccatis anterioris vitæ sustinendas, te para, vt castigatus, ceu filius post modicum ad hæreditatem admittaris. Saluatoris tui passiones pro te E susceptas meditare, & indignissimum duces à paruulo labore resilire, & pro eo modicam crucem nolle portare. Cùm minùs putaueris, tempestas ista sedabitur, caligo fugiet, tristitia discedet, virtus amabilis, socij supra omnes sæculi consanguineos & amicos, æstimabiles apparebunt, & omnia priùs amara dulcescent. Nec te præsentes tentationes exterreant; quid enim mirum, si diabolus suum mancipium, à Christo sibi præreptum quærat? si seruum à se fugientem insectetur? si hominem ex amicissimo hostem factum persequatur? Primordia semper boni pulsat, inquit Petrus Chrysologus, tentat rudimenta virtutum, sancta in ipso ortu festinat extinguere, sciens, quòd ea subuertere fundata non possit.] Viua etiam & passiones, quia indomita sunt, flagellum abnegationis sentientes indignantur, & præsentem turbationem cieunt, post paululum victa tacebunt, & nullam aut satis modicam, & facilem turbellam excitabunt.

Cyprian. li. 2. epist. 2.

c. consulinet. c. statuimus de regularibus.

Psal. 37. 18.

Chrysol. ser. 21.

De mutatione status tentatio. §. IV.

NON potuit diabolus his modis incipientē deiicere, iam alia consilia meditatur, alias artes nocendi molitur. Perfectionis dignitatem illi proponit, (scit enim, vt malum eliciat, bona iniquus docere:) proficiendi & in virtute crescendi desiderium inĳcit, & statim in accepto statu huius religionis, nonnulla esse impedimenta prætendit omni ratione vitanda, ne quis in proposito districtioris, & altioris vitæ aliquando deficiat. Hæc quia in hac familia (vt videtur) vitari non possunt, vocationem mutandam esse suadet, & ad aliam religionem emigrãdum, in qua minora impedimenta apparent, & maiora perfectionis subsidia. Hinc videas nonnullos ad solitudinem & vitam contemplatiuam vocatos, vitam mistam & animarum lucra percupere; alios verò animabus lucrandis addictos solitudinem, & vitam ab hominibus auulsam suspirare. Hinc etiam multorum inquietudines aspicies, & ex eis exorta scandala pusillorum, dum prætextu maioris boni, & districtioris vitæ nusquam subsistere nouerunt, & ex vna religione ad aliam transire constituunt.

His desiderĳs inescatos Spiritus sanctus, patres, ratio, & experientia curabunt. Spiritus quidem sanctus, qui non semel hanc loci, & status mutationem, vt noxiam dissuadet. Annon sunt verba Saluatoris, & spiritus eius illa à Luca relata: Nolite transire de domo in domum:] Vt seruemus nimirum, quemadmodum dicit Ambrosius, hospitali in amore constantiam, & ne de domo ad domum quis vaga facilitate demigret. Si ergo ius hospitĳ violandum non est, quod ad tempus breue suscipitur; quanto minùs vnus religiosus status pro alio deserendus, quem quis arripuit, vt ad mortem vsque profiteretur? D Sed & idem Spiritus veritatis per Paulum ait: Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.] Nam si in qualibet Dei vocatione quis potest proficere, non est cur ex desiderio proficiendi locum demutet, illum præcipuè, qui perfectionis locus est, & quem Deo inspirante expetiuit, & ab eo non sine aliorum offensione discedat. Et alio loco: Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.] Puto sanè Paulum hoc loco, suorum vinculorum mentionem fecisse, vt intelligant promissione deuincti sibi cogitandum esse, non quomodo ad aliam vocationem fugiant, sed quomodo in sua vocatione proficiant. Quare addit: Cum omni humilitate & mansuetu- E dine, cum patientia supportantes inuicem in charitate; solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,] vt sciamus instabilitatis radices, superbiam, iram, impatientiam, & diuisionem cordium existere. Ac iterum ait: Non deserẽtes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem.] Ad idem facit illud Salomonis: Locum tuum ne dimiseris.] Atque illud Ecclesiastici: Confide in Deo, & mane in loco tuo.] Et prouerbium est: Sicut

Luca 10. 7.

Ambr. li. 7. in Lucam.

1. Cor. 7. 20.

Ephes. 4. 1.

Ibid. n. 2. 3.

Hebr. 10. 25.

Eccl. 10. n. 4.

Eccle. 11. n. 22.

Prou. 27. 8.

auis transmigrans de nido suo, sic vir, qui derelinquit locum suum. Nam profectò, sicut auicula nidum suum deserens, ad locum incommodiorem peruenit, aut antequam veniat, laqueo capta manet; ita iustus à sua vocatione discedens, aliam reperit sibi minimè congruentem, vel priusquam illam arripiat, aliqua aduersarij decipula illaqueatur.

Spiritus quidem Dei in sanctis Scripturis sic loquitur: qui etiam Ecclesiæ doctoribus, quid nos in hac re docturi essent, instillauit. Ego paucorum sententias referam. Basilius vberrimè hanc rem prosequitur, qui multis exemplis ad stabilitatem adductis, & causis eius explicatis, tandem concludit:

Basil. const. monast. c. 22

Omnis igitur prætextus excusandi sui nimirum, vt rationi dissentaneus præcisus ei est & ademptus, quià spirituali cœtu segregare se velit, demonstrauimque, originem istiusmodi consilij nihil aliud esse, quàm vitiorum intemperantiam, & laborandi fugam, & iudicij corruptelam instabilitatémque. Ephræm Syrus sic ait: In loco habitationis tuæ, vel quem à Deo assignatum accepisti, lubens permaneto, otium atque desidiam à te repellens, cùm neque in loci mutatione, atque distantia situm sit, vt passiones nostras reprimamus, sed in attentione & cura mentis. De hoc etiam multa Bernardus variis in locis, sed illud nobis sufficiat, ex epistola ad quendam Abbatem, acceptum: Fratrem Hugonem de Lausanna ore tuo, & nostro spiritu commonemus, non omni spiritui credere, & ne citò moueatur, certa pro incertis deserere, sciens diabolum soli semper perseuerantiæ insidiari, quam solam virtutum nouit coronari: tutiusque esse in ea vocatione, qua vocatus est, simpliciter perseuerare, quàm sub specie quasi melioris boni, id quidem, quod iam cœpit amittere, nec ad id quod præsumit, fortassis sufficere. Anselmus longam epistolam super hac re scripsit, in qua hęc verba sunt notatu dignissima: Quapropter quicumque cœnobitarum fortè propositum aggreditur, expedit ei, vt in quocumque monasterio professus fuerit, (nisi tale fuerit, vbi malum facere inuitus cogatur) tota mentis intentione, amoris radicibus ibi radicare studeat, atque aliorum mores aut loci consuetudines, si contra diuina præcepta non sunt, etiamsi inutiles videantur, diiudicare refugiat. Gaudeat se iam tandem inuenisse, vbi se non inuitum, sed voluntarium tota virtute mansurum, omni transmigrandi solicitudine propulsa, delibeter: vt quietus ad sola piæ vitæ exercitia exquirenda sedulò vacet. Quòd si sibi videtur maiora quædam, ac vtiliora spirituali feruore appetere, quàm illi præsentis monasterij institutionibus liceat, æstimet aut se falli, siue præferendo paria paribus, vel minora maioribus, siue præsumendo se posse, quod non possit: aut certè credat se non meruisse, quod desiderat. Thomas Aquinas transire de vna religione ad aliam, illaudabile putat, (ad quod ex Cassiano sententiam Abbatis Nesterotis inducit) nisi aut zelo maioris perfectionis, aut quia disciplina in sua est religione collapsa, aut quia corporis imbecillitas cogit, non sine dispensatione Pontificis ad laxiorem religionem declinare. Zelus autem ille examinandus est ea ante dictis verbis Anselmi. Sæpe enim decepti solitudine in lucris animarum prætermus: sæpe aliquid supra vires aggredimur, sæpe à Domino minimè vocati, nos ipsos propria sponte vocamus, & tanquam propria voluntate ducti, nullos perfectionis fructus ferimus.

Ephre. de vita spirit. ad mon. c. 55.

Bernar. epist. 32. Vide eũ in Apologia ad Guillel. & lib. de præcepto, & dispen.

Habet. l. 1. vitæ eius apud Sur. in April.

D. Tho. 22 q. 189 art. 8. Col. 14. cap. 1.

Sed quid necesse est in his ampliùs immorari? Equidem arbuscula ex vno solo in alium locum tráslata, non crescit, sed languescit; non fructificat, sed arescit, præsertim si loca illa diuersas temperies ha-

A beant, & contrariis cœli, & astrorum influxibus adiuuentur. Et tu quasi arbuscula es in horto huius religionis plantata, vt spirituales fructus feras, quid mutationem cogitas? Quid alia exercitia, velut alios cœli influxus meditaris, quibus non fructifices, sed arescas? Qui instabilitate ducti nunc hanc, nunc illam artem profitentur, in nulla proficiunt. Varia autem instituta, quasi variæ artes sunt, & diuersi modi viuendi, in eundem quidem finem charitatis ordinati, sed proximis finibus, & occupationum varietate distincti. Si igitur non in vno stabiliter perseueras, sed post gustum huius, alium discendum apprehendis, nullius perfectionem assequeris. Iam cum his hominibus contractum societatis inuisti, quo nõ substantiam huius mundi, sed cœlestes thesauros lucrareris, B non erit tibi vtile, nec honorificum societatem rescindere, & ad aliud genus lucrandi cœlum anhelare. Vnam viam ingressus es, quæ sine dubio (ab Ecclesia approbata) in perfectionem ducit, quid eam deseris, & aliam ambulare incipis, vt numquam aut tardiùs ad optatum finem peruenias? Hæc religiosa familia, istàque vocatio, sponsa est, cui velut sponsalibus, si adhuc tyro es, & perfecto connubio, si professus, fuisti coniunctus. Non expedit, immò nec licet temerariè hunc nexum abrumpere, & si fortè ob duritiam & instabilitatem cordis tui, ius scriptum illi libellum repudij dare permittat. Membrum es huius mystici corporis, cui te proposito perfectionis assequendæ iunxisti, & contra naturam est membra à proprio corpore seiungi, & alieno corpori copulari: C ne & tu hanc naturæ peruersionem per inconstantiam imiteris. Nec mihi obijcias Beatum Antonium Paduanum ex ordine Canonicorum Regularium ad ordinem Sancti Francisci translatum, nec alios paucissimos ex Sanctis (si qui sunt) qui religionis familiam demutarunt. Non sunt enim pauca speciali Spiritus sancti instinctu præsumpta in exemplum assumenda. Immò via regia incedendum est, & alij innumerabiles considerandi, qui (vt proprius oculis vidimus) post ordinis mutationem, vel ad priorem matrem redierunt, suam insipicutiam confitentes, vel in ordine de nouo suscepto tristes & inuiti permanserunt, vel tandem nec minimum indicium maioris profectus demonstrarunt. His tam firmis au- D thoritatum, rationum, & experimentorum momentis poteris hanc tentationem eludere, & in loco, in quo te Deus posuit, stabiliter permanere.

De scrupulis tentatio. § V.

POstremò de tentatione scrupulorum tractamus; quæ solet mirum in modum incipientes, immò & proficientes affligere. De qua pauca apud antiquos patres, multa verò apud nouos doctores, & pręcipuè scholasticos inuenimus, quæ magna breuitate, & paucis verbis exponemus. Sunt autem scrupuli, cogitationes quædam leuissimis rationibus, & ferè nullis fundamentis innixæ, quibus iudicamus peccatum aliquod, siue graue, siue leue, pro qualitate scrupuli, actionibus nostris inesse. Quæ autem sint E rationes leues, & quæ ferè nullo fundamento nitantur, non ipse qui scrupulis, vel dubitationibus conscientiæ agitatur, iudicare debet, cui suæ rationes euidentiæ videntur, sed illi incumbit iudicare quem quis prudenter in magistrum spiritualem elegit, si sæcularis sit, vel si religiosus, quem Prelatus illi singulariter, aut omnibus generaliter assignauit. Qui si dicat rationes illas parui momenti esse, & illarum nullam esse rationem habendam, licèt ipse decipiatur, subditus illi obediens, & scrupulum, aut tristitiam de-

ponens non peccat: nec illum Deus vnquam ob tale peccatum damnabit, quia dum prælato aut magistro credidit, prudenter se gessit.

Quàm varij autem sint, & multiplices scrupulorum nodi, quibus aliqui illigantur, non est facile explicare. Quosdam præteritorum criminum memoria, & in confessionibus sacramentalibus retro actis admissa negligentia discruciat. Putant enim se huc graue peccatum non fuisse confessos, aut non bene explicasse, aut aliquam circunstantiam necessariam reticuisse, aut sine debita discussione conscientiæ, sine conueniente dolore, & sine vero emendationis proposito absolutionem suscepisse, ac proinde teneri iterum confiteri, quin & generalem omnium totius vitæ peccatorum confessionem coguntur millies iterare. Alios horrendissimarum blasphemiarum, stultissimarum hæresium, & amarissimarum erga Deum & Sanctos maledictionum cogitationes exagitant, & se blasphemos & hæreticos putant, qui debeant ad hæreticæ prauitatis censores, & non ad communes animarum medicos pro remedio recurrere. Alios turpissimæ phantasiæ, seu omnium peccatorum, vt luxuriæ, vindictæ, & superbiæ cogitationes impugnant, quibus se præbuisse consensum existimant. Sentiuntque se à patre spirituali non probè cognosci, ac propterea suos in grauissima peccata consensus ab illo excusari, & impulsus tantùm dæmonis æstimari. Alios ea persuasio vexat, qua interiùs dicitur eis, quod in omnibus quæ agunt, & cogitant, lethaliter peccant: adeò vt ipsa confessio, ipsa Eucharistiæ sumptio, ipsa interrogatio, qua magistrum interrogant peccatum mortale sit eis: ideoque à confessione absistent, ab altari, ad quod sumpturi Eucharistiam accesserant, fugiunt; & nihil loqui, nihil facere audent, nam in omnibus se peccare præsumunt. Eò solet hæc dementia procedere, vt hi putent se esse excommunicatos, suspensos, interdictos, & irregulares; & omnino ab Ecclesia præcisos, quibus nullum remedium maneat, sed sola sit expectanda damnatio. Alij censent se non implere aliquod præceptum, vt (exempli gratia) recitandi horas canonicas, quia defuit implendi præcepti intentio, vel debita attentio, aut integra pronuntiatio, aut aliquid simile, quod illos ad repetendum officium astringat. Aliis diuinæ præscientiæ, & prædestinationis dubitationes illudunt, & se reprobos & damnandos esse coniectant. Alios denique dæmon infestat interrogando quid facerent, si hoc, aut illud succederet, si hæc aut illa peccandi occasio contingeret, si illis talis contumelia, aut talis iniuria eueniret.

Gerson 3. p. tract. de pusillanimitate. Diony. lib. de remediis tentationum art. 10. Scho. in 2. d. 39. Anton. 2. p. tit. 3. Summista verb. scrupulus.

Gerson, Dionysius Richelius, & Theologi varia medicamenta ad hanc infirmitatem curandam assignant. 1. sit, vt homo se scrupulis agitatum, & (vt aiunt) scrupulosum esse cognoscat. Id autem deprehendet, si se tristem, atra bile affectum, & vehementibus imaginationibus impugnatum videat: si eadem præter ordinem inculcet, & facilia, ac omnibus nota frequenter interroget: si post responsum à viro prudenti datum, animum minimè quietum, sed nutabundum & hærentem aduertat: si cautela extraordinaria, & sæpe ridicula peccata, & imperfectiones vitet: si quæ antea peccata non esse sciebat, nunc velut peccata conspiciat: si de his dubitet, in quibus nullus vnquam dubitandi rationem inuenit: si post arreptam virtutis viam se in his, in quibus quietus erat ex prudenti ratione, inquietum, & turbatum reperiat: si tandem ea negotia, aut occupationes, quas alij sui status timoratæ conscientiæ sine vllo timore suscipiunt, ipse non sine molestia turbationis exerceat. Qui hæc omnia signa, vel aliqua, vel aliquod illorum in se ipso
A denuo animaduerterit, vel post aliquod tempus quietis pullulasse conspexerit, se scrupulis agitatum, & planè hac molestia spirituali ægrotum existimet, & vt talis factus se ab alio curari permittat. Si enim peritissimus medicus infirmitate corporali laborans non sibi ipsi medetur, sed alium medicum etiam imperitiorem aduocat, à quo curetur; cur vir spiritualis etiam magnæ sanctitatis, si scrupulis agitetur, non se sinet ab alio etiam minore curari? At sunt aliqui ita miserabiliter scrupulosi, vt his omnibus signis affecti adhuc suam infirmitatem ignorent, & se non scrupulosos, sed peccatorum plenos proclament. Sciant tamen quòd si spiritualis pater hæc in illis signa conspiciens, eos scrupulosos esse iudicet, possunt se ipsos tales reputare, & permittere se regulis scrupulosorum
B curari.

Cognito morbo, scrupulosus, & qui eius spiritualem curam habent, causas huius ægritudinis diligenter inquirant. Hæ quidem multæ ac variæ esse solent, quas possumus ad tria capita reuocare; nam omnes scrupuli nascuntur vel ex aliqua affectione animæ, vel ex aliqua corporis qualitate, vel à causa extrinseca, quæ nos ad hæsitandum in omnibus, & in anxietatem hanc venire compellit. Ex parte animæ causæ scrupulorum sunt ignorantia, qua quis aut Dei præcepta, aut Ecclesiæ imprudenter intelligit: immoderatus amor sui, quo homo inordinatè se amat, & in turbationem incurrit, dum aliquid sibi nociuum apprehendit: nimius timor, quo supra debitum timet effectum peccati, scilicet pœnam ex futuro peccato in-
C currendam, vel ob præteritum delictum incursam, fiducia sui, qua quis putauit omnia vitæ spiritualis studia esse prona & facilia, videns autem difficultatibus redundare, incipit se ipsum vereri: superbia, qua animus elatus deiicitur, & si non in peccata, at in dubitationes, & in cogitationes pueriles & ridiculas labi permittitur: immisericordia, vt qui alios dubitantes, anxiósque contempsit, eandem anxietatem experiatur. Ex parte verò corporis causæ scrupulorum esse solent, constitutio corporis flegmatica, quietis auida, & doloris impatiens, quæ facit, vt homo cuncta horreat, quæ aliquam præ se ferunt difficultatem: compositio corporis frigida & melancholica, cuius est inanes cogitationes excitare, & timores incurrere: immoderatus rigor in corpore, ieiuniis,
D vigiliis, & aliis huiusmodi affligendo; is enim rigor, dum corpus debilitat, animam ad bene de rebus iudicandum eneruat: insaniæ quoddam genus, quæ mania dicitur, & caput possidens mirabiles phantasias, rerum apprehensiones, & horrendos cordis affectus exsuscitat. Causæ extrinsecæ sunt: dæmon, qui permittente Deo scrupulis hominem infestat, vt à via virtutis abducat: Deus, qui scrupulis instimulat tepidos, vt imperfectiones fugiant, aut probat feruidos, & tanquam in fornace purificat: & tandem societas scrupulosorum, qui velut pestes latiùs serpunt, & in alios se diffundunt.

Inquisitis scrupulorum causis, apta remedia adhibenda sunt. Et sanè si scrupuli à causa corporali exo- III.
riantur, medici corporum eos, & rigoris moderatio,
E & capitis medicamenta curabunt. Si à Deo procedant socordiam nostram castigante, defectus vitandi sunt, si autem probante nos, scrupuli sunt patienter tolerandi. Si à societate aliorum, qui scrupulis agitantur, illi sunt omnimodis fugiendi. Scrupulis verò ab aliis causis permanentibus hæc generalia remedia medebuntur. Primum sit oratio, qua quis per 1.
Christum efflagitet ab hoc malo liberari, & virginem Beatam, ac omnes Sanctos sibi patronos inuocet. Secundum: Frequens sacramentorum vsus. II.

præset

præsertim Eucharistiæ, qua ab authore pacis verè in A
hostia contento pacem inquirat. Tertium: discreta
corporis castigatio & misericordiæ opera, lectio &
meditatio, quæ infirmum ad gratiam tranquillita-
tis suscipiendam disponant. Quartum: obedientia,
qua quis Prælato, aut magistro spirituali se submit-
tat, ei credat, & imperanti scrupuli contemptionem
obediat. Nec ea obiectione se protegat, quod non
est à magistro bene intellectus, quia nunquam ille
in re tanta, ad animam scilicet pertinente, quietem
imperasset, nisi eam probè intellexisset. Illum au-
tem minùs doctum, aut sufficientem putare magnæ
dementiæ & superbiæ est, dicente Domino ad Præ-
Luce 10. n. 16. latos & spirituales magistros; qui vos audit, me
audit, & qui vos spernit, me spernit.] Et si ille
errarer docens, discipulus non errat, nec peccat, B
illi in sua dubitatione obediens. Non est verò mi-
nùs stultum, si scrupulosus dicat se non esse scrupu-
losum, nec ægrotorum regulis gubernandum: po-
tiùs enim standum est dicto medici, id est, Prælati,
ex suprà dictis indiciis scrupulosum iudicantis quàm
dicto insipientis ægroti. Ac tandem certum sit, scru-
pulosum magistro non credentem curari non
V. posse. Quintum: probabilis existimatio, qua quis
in rebus moralibus, & incertis debet se pruden-
ter ducere; & eam vel ab ipso scrupuloso inuen-
tam, vel à patre spirituali propositam, licèt omnem
hæsitationem & suspicionem non eximat, suffi-
cientem putare, vt quis in huius actus particularis
executione aut omissione, vel in huius scrupuli
contemptione non peccet. Neque enim res incer- C
tæ, & obscuræ euidenti ratione metiendæ sunt,
sed verò simili existimatione moderandæ. Sex-
VI. tum: benigna legum ac præceptorum interpreta-
tio, qua vnusquisque per virtutem æquitatis po-
test sine illo suæ conscientiæ detrimento inter duas
legis interpretationes benigniorem, & sibi accom-
modatiorem sequi, nec tenetur eam modo impossi-
bili, aut nimis difficili, aut ridiculo, aut aliter quàm
alij sui status homines obseruant, aut contra rece-
ptam consuetudinem obseruare. Sibique licere sal-
tem siue lethali peccato illius legis, aut præcepti
obseruationem prætermittere, dum sine contem-
ptu, & bona intentione iudicat, in præsenti euentu
nequaquam obligationem inducere. Ac similiter
posse sine peccato quamlibet opinionem probabi- D
lem sequi, licèt minùs probabilem & securam,
quàm aliqui doctores, vel saltem aliquis do-
ctor non contemnendæ authoritatis probabi-
lem censuit. Hæc enim omnia admittit benigni-
tas diuinæ legis, de qua dictum est à Domino:
Matth. 11. 30. Iugum meum suaue est, & onus meum leue.] Et
Ioannes ait: Quia mandata eius grauia non
1. Io. 5. 3. sunt. Septimum: scrupulorum depositio, nam
VII. scrupulis agitatus debet in omnibus ad instar ho-
minum prudentium & bonorum viuere, & quod
illi licitum putant, licitum putare: quod illi sine
timore faciunt, facere: & aliam aut alias leges,
VIII. quàm aliis, sibi non esse impositas intelligere. Octa-
uum: initij scrupulorum contemptio, ita nimirum,
vt si ex vna cogitatione alicuius rei scrupulus inci- E
piat, illam contemnas & reiicias, & ad alia vtilia
cogitanda animum conuertas. Neque in hoc pe-
riculo errandi, aut peccandi te ipsum exponis,
quia prudenter omittis cogitare, quod aut ex pro-
babili coniectura, aut ex præscripto patris spiritua-
lis scrupulum esse cognoscis. Quod adeò verum
est; vt si ex hac reiectione scrupuli aliquod in o-
pere sequeretur peccatum, tibi tamen ad pecca-
IX. tum non imputabitur. Nonum: opposita operatio,

A qua vir prudens contemnens scrupulum, oppositum
eius, quod dictat, agat: & si aliquid scrupulus facien-
dum oblatret, non faciat, si verò è contra aliquid
omittendum esse decernat, non omittat. Recitasti
horas canonicas, & scrupulus dicit tibi vt iterum re-
cites, quia voluntariè distractus pronuntiasti, aut
hæc, & illa prætermisisti, nequaquam iterum recites.
Confessus es peccata tua mediocri diligentia ad ar-
bitrium sacerdotis, & scrupulus tibi importunè sug-
gerit repetendam esse confessionem, vel illud pec-
catum ampliùs esse declarandum, vel talem circun-
stantiam omissam esse dicendã, nihil horum omni-
no facias, sed ac si nihil tale fecisses, penitus omittas.
Dicit tibi diabolus, quia hæreticus es, & excommu-
nicatus, ac proinde debes à tremendo Eucharistiæ
B sacramento abstinere, tide illum, & fidenter ac se-
curè ad sacramentum accedas. Ait: si ita facio, amo
periculum, & iuxta dictum Ecclesiastici, in illo pe- *Eccl. 3. n. 27.*
ribo?] Non amas, quia solo ridiculo scrupulo se-
cundùm sententiam spiritualis patris, & non pro-
babili ratione duceris, quare scrupulus peribit, tu
autem ita faciens nullum omnino peccatum subi-
bis. Ais iterum: In dubiis tutior pars eligenda est.
At tu non dubitas prudenti dubio, sed scrupulo
cruciaris, quare non debes tutiorem partem eligere.
Immò & tutiorem elige, hæc autem est scrupulum
conculcare, & contra illum agere, quia sic te à mo-
lestissima tentatione defendis. Pergis esse impor-
tunus, & dicis, quia in hora mortis non esset oppo-
situm scrupulorum agendum: ergo neque in vita.
C Sic enim viuendum est, ac si continuò essemus mo-
rituri? Immò in hora mortis & postremum hali-
tum spirans, oportet te contra scrupulos agere, &
Deum non crudelem, aut immisericordem, aut du-
rum putare, sed de eo, secundum dictum sapientis
in bonitate sentire.] Decimum ac postremum re- *Sap. 1. n. 1.*
medium sit, cognoscere scrupuli dubijque distan-
tiam. Dubium enim est iudicium rationis, quo ne- X.
scit homo determinare an hoc, vel eius oppositum
sit verum, quare nullũ habet assensum, quo affirmet;
exẽpli gratia, ego in hoc opere peccaui, aut ego non
peccaui, sed anceps & quasi suspensus in medio pro-
pendet. Scrupulus verò est argumentum, vel ap-
parentia, vel formido aduersus id, quod quis cre-
dit, vel opinatur, in quo huius rei inuenitur assen-
D sus, scrupulo, vel formidine illa, aut ratione con-
traria velatus. Solent autẽ istæ hæsitationes tam im-
portunæ, & graues esse, vt pene assensum illum in
contrarium obruant, & pene illum emergere & ap-
parere non sinant. At cùm assensus ille sine dubio
sit in mente scrupulosi, præcipuè postquam virum
doctum suos scrupulos suggillantẽ audiuit, non est
cur timeat scrupulos & hæsitationes contemnere, &
secundùm illum assensum, licèt leuissimum, quo ali-
quid licitum credit, operari.

Ecce remedia ad scrupulos curandos generalia,
nunc pro illis specialibus scrupulis, quæ tetigimus,
remedia specialia breuiter attingamus. Post factam
peccatorum confessionem cum ea ordinaria discus-
sione & diligentia, quam solent alij homines alicuius
E timoris Domini in suis peccatis confitendis adhibere,
scrupulis in generali tangeris, quòd non fueris cũ de-
bita examinatione, aut cũ necessario dolore, ac pro-
posito emẽdæ confessus ac propterea multa te fortè
prætermisisse, quæ erãt sacerdoti pãdenda. Securè po-
teris, immò & meritoriè his cogitationibus ianuã oc-
cludere, & nõ ampliùs tuam conscientiam circa præ-
terita peccata discutere, & ac si nihil fecisses, nihil
penitus de præteritis cõfiteri. At scrupulus specialis
est huius scilicet peccati, quòd putas te non fuisse

confessum, aut quia non recordaris omnino te illud aperuisse, aut quia aliqua ratione moueris ad id credendum, licèt ex alia parte etiam adsit aliqua ratio, qua mouearis ad putandum, quòd forsitan in particulari, aut saltem in generali cum aliis eiusdem generis illud fuisti confessus, poteris securè, & sine vllo peccandi periculo illud reticere, & nihil de illo curare, ac si núquam illud commisisses. Sed viget scrupulus insolubilior: quia scilicet nullam habes rationem in contrarium, qua putes te illud peccatum Sacerdoti dixisse, sed omnino dubitas an dixeris vel non dixeris, & habes pro vtraque parte rationes, quæ te planè dubium & ancipitem reddunt: Adhuc in hoc euentu, sine vllo timore displicendi Domino peccatum illud ad confessionem non afferas, sed obliuioni traditum sepultumque relinquas. Nam Dei, & Ecclesiæ præcepta ad nihil nimis difficile vel intolerabile volunt adigere. Tale autem esset si quis teneretur post factam mediocriter confessionem, locum dare his ambiguitatibus, & iterum omnia peccata, aut illorum partem, aut aliquod in particulari ad scrupulum sedandum repetere. Et cùm scrupulosi, cæteris paribus, maiori cum diligentia ac præparatione, quàm alij non scrupulosi confiteantur, quis credat istos secundum doctrinam omnium esse securos, illos verò non esse tutos, sed ad nouas peccatorum repetitiones obligatos? Et certum est scrupulosum solo dubio ad confitendum aliquod præteritum non ligari, sed ad id obligationis subeundum, certitudinem, quòd peccatum illud non dixerit, debere intercedere. Multi tandem ex his scrupulis circa confessionem oriuntur ex ignoratione eorum, quæ doctores de obligatione sacramenti pœnitentiæ suscipiendi tradunt, quæ, qui per se, aut per magistrũ discere non potest, patrem spiritualem credat.

II. Blasphemiæ & maledictionum erga Deum, & Sanctos cogitationibus molestaris, immò te in hæresim incidisse vereris? Has cogitationes omnino non timeas, quas non tu dicis, sed diabolus (permittente Deo) mouens imaginatiuam potentiam, & species aut rerum similitudines adaptans ad hæc horrenda significanda, in te dicit. Ride igitur illum, & quanto magis affligeris, tanto magis à consensu & peccato te distare scias. Immò si lætaturis præ amore Dei, & confessione fidei cum Apostolis, & martyribus verbera & afflictiones pati, lætare etiam pro eodem Domino multo maiorem pœnam, scilicet harum cogitationum molestiam sustinere. Ora eum cum Dauide: Effunde frameam, & conclude aduersùs eos, qui persequũtur me.] Ipse opportunè abiget muscas has fœtidas, & optatam tranquillitatem concedet.

III. Multorum, ac diuersorum peccatorum tentationibus impeteris, & interiora luxuriæ crimina, & odij, vindictæ, ambitionis, & alia mille facinora (vt tibi videtur) singulis momentis admittis? An nescis, quia aliud est peccati sensus, aliud in peccatum consensus? Sensus peccati est cogitatio peccati concepti, & quasi ab extrinseco immissa, est velut ignis iniectus, & in fomite nostri cordis accensus, quem non facilè valemus extinguere, qui etiam interdum corpus mouet, & iracundiæ flammas, aut turpes motus & inuerecundos accendit. Consensus verò est actus voluntatis, quo expressè peccatum vis, & iniquitatem amplecteris, qui vocatur consensus formalis, aut ita negligenter, & oscitanter sensualitatis motus dissimulas, vt nec minima diligentia igni iniecto extinguendo intendas, nec minima displicentia contradicas. Si sentis & non consentis, nullum (in quo omnes conueniunt) peccatum est tibi. Sed an consentias facillimè potes aduertere. Est enim consensus in peccatum mortale tanta iniquitas, tam manifesta rebellio, tam aperta honestatis, & virtutis contemptio, vt celari aut ignorari non possit. Sed tu talem in te procacitatem non sentis, immò times, ne Deum offendas, & ideo de tentatione tristaris; ergo lethaliter non delinquis. At dicis: Ego interpretatiuè consentio, quia illas phantasias non reiicio. Sed rogo te, esto iudex æquus tui: Nonne vis Deo placere? Nonne in vita bona quam cœpisti, permanere? Nonne millies firmum propositum concepisti nunquam mortaliter delinquendi? Bene ergo & securè putare potes, te non omnino dissimulasse, sed aliquantulum saltem leuissimè restitisse. Hæc autem vel minima resistentia sufficit, vt graue peccatum non admiseris. Si verò in leue aliquod peccatum impegeris, scito Dominum hæc vulnera a suis militibus in importunissimo bello suscepta non acriter improperare, immò compassionis oculis aspicere & benignissimè condonare.

IV. Eò ægritudo vel insania progressa est, vt putes te in omnibus, quæ agis, aut cogitas, peccare, immotúmque ceu lapidem tum interius, tum exteriùs te debere esse, ne pecces, te etiam mille excommunicationibus, & aliis censuris illigatum existere. Cùm in sæculo, frater, tuo more viuebas, cum diabolo sermebas, cùm impudicitiæ & aliis peccatis insistebas, in omnibus non peccabas, nec in censuras Ecclesiasticas incurrebas, & nunc in cœnobio positus, sanctis actionibus occupatus, ab omni peccandi occasione sequestratus, in omnibus peccas? Ecclesia peccatorem lasciuum & superbum, qualis tu eras, ea communicatione non ligauit, & nunc pœnitentem, & peccata plangentem excommunicatione percussit? Quis non hanc esse insaniam aduertat? Considera, obsecro te, quòd diabolus has cogitationes immittit, vt saltem timore peccandi te à sacra communione, & confessione & bonis studiis auertat. Vt etiam in varia peccata deiiciat. Sicut enim pueri per viam lutosam ambulantes, si illis proclametur, laberis, laberis, ipso timore labuntur; ita diabolus te vt pusillum eludit. Clamat ille: laberis, laberis; peccas, peccas, vt ipso timore cadas, & conscientiam erroneã ex bono opere peccatum facientem concipias. Ora igitur Dominũ enixè, vt te ab hac molestissima tentatione liberet, & animosè ac constanter in oppositũ operare. Si enim alij tui status homines aut confitendo, aut communicando, aut orando, & loquendo, & similia faciendo non peccant; quare tu peccabis? Si illi non displicent Deo, quare tu solus inter homines displicebis?

V. At, inquis, certè præcepta non impleo, quia distractus omnino Missam audiui, quia sine intentione, & attentione, & pronuntiatione debita horas canonicas recitaui, & quia in aliis actibus præceptis, non vt oportuit, me gessi. Iam hîc omnia essent Ecclesiæ exponenda præcepta, vt hunc scrupulum euelleremus, quia prudentiùs feruntur, & mitiùs obligant, quàm scrupulosi arbitrantur. At hæc longa res est, & extra propositum. Illud tantùm documentum propono, vt omnia Dei, & Ecclesiæ præcepta pro tua tenuitate perfectissimè adimpleas. Si autem nec tuo desiderio, vt par erat, nec præcepto satisfacis, non propterea inquietè tristeris, quia Dominum habes scientem infirmitatem tuam, & matrem non te onerantem vltra pusillas vires tuas. Consule igitur virum doctum, & pium de his scrupulis tuis, & quod semel dixerit, pro regula accipe, & quod ad implendum præceptum sufficiens affirmauerit, tu sufficiens esse crede. Neque tam actualis intentio, aut tam irremissa attentio, aut tam exquisita pronunciatio necessaria est ad implenda præcepta, quam tu cum aliis scrupu-

losis

lotis cogitas, quos Ecclesia supportare vult, non ob humiles defectus damnare.

VI. Sed te cogitationes diuinæ præscientiæ, & prædestinationis inquietant. Non infestarent autem si Dei immensam bonitatem agnosceres. An alacer esses & securus, si prædestinationem & postremum eius effectum, scilicet gloriam, in tua haberes potestate? Ita sanè, ais, cùm timeo scias te posse destruere, ac dilapidare, quod à sola tua potestate dependet. Gaude igitur quia salutem animæ in manu illius habes, qui te, plusquam tu teipsum, in infinitum diligit: à cuius manu nemo te rapiet, à cuius gremio, modò tu velis, nunquam te aduersarius excutiet. Illúdque sit præsentissimum huius illusionis remedium, cogitationes istas abiicere, argumentis diaboli solo contemptu, & conuersione ad alia cogitãda respõdere, & non teipsum, sed diuinum in omnibus beneplacitum quæritare. Statue firmissimè apud teipsum ab omni peccato abstinere & diuinam legem custodire, quod si feceris, certò scias te esse saluandum.

VII. De rebus, aut actibus futuris noli esse solicitus, & dæmoni interroganti, quid in hac aut illa occasione faceres, responde, quoniam sufficit diei malitia sua,] & quòd Deus in occasionibus tibi gratiam præbebit, vt illi fideliter seruias. (Matth. 6. 34.) Hæc in gratiam scrupulosorum ex doctrina scholastica, cum quanta potuimus breuitate, collegimus, quæ scimus vtilia non fore, nisi illis, qui patri spirituali crediderint, & se siuerint gubernari. Qui verò patri spirituali non credunt, nunquam curabuntur, & sunt velut ægroti desperati, donec doctori se subiiciant; in Deo confidant, & dictis aliorum obediant.

De tentationibus Proficientium.

CAPVT XIII.

TENTATIONIBVS incipientium explicatis, satis huic tractationi satisfactum videbatur, in qua needum gradus incipientium excessimus (qui in primo huius operis volumine propositi sunt) & vitæ adhuc spiritualis tyrones erudimus. (Lib. 1. c.) Et certè licèt hoc ita sit, visum est hoc loco tentationes quasdam proficientium & perfectorum exponere, ne iterum ad tẽtationes tractandas redeamus. Proficientium autem bella à pusillanimitate libuit exordiri, quia ab ipsa, vel à remediis, quibus eã curare nitimur, solent aliæ tentationes prodire.

De pusillanimitate tentatio. §. I.

PRoficientes igitur, ne crescant, & ne secundùm gratiã sibi datam operentur, solent à diabolo spiritu pusillanimitatis impugnari. Est autem pusillanimitas, vt Thomas Aquinas ait, vitiosa affectio mẽtis, (D. Thom. 2.2. q.133. ar.1.) qua quis conuenientia ac proportionata sibi, datæ potentiæ vel virtuti recusat attentare. Qua laborabat ille, qui acceptum talentum sepeliuit, & in sudario abscondit pecuniam domini sui.] (Matt. 25. n.18.) Hæc solet interdũ solæ imaginationi & vanæ apprehẽsioni, interdum verò alicui molestiæ corporali subniti. Illi sola inani cogitatione pulsantur, qui cùm iuuenes sint, & corpore satis robusti, proprio amore decepti, omnia virtutis studia sibi nocumentum aliquod allatura diiudicant. Ideo orationem, & attentã rerum cœlestium meditationem fugiunt, ne caput lædãt, cilicij vsum moderatum auersantur, ne stomacho imbecillitatem afferãt, flagella corpus domantia & castitatem custodientia timent, ne oculorum aciem imminuant, & breuiter omne genus religiosarum asperitatum horrent, ne saluti corporis, Dei obsequio apprimè necessariæ tãtillum officiãt. Illi verò nõ sola imaginatione, sed etiam molestia corporali obruuntur, qui aliqua debilitate corporis afflictĩ, quã in aliis fiducia in Deum & fortitudo vincit, se ad omnia virtutis ministeria ineptos existimant. Ita oppressi nec concionari, nec aliquã administrationem subire audent, immò & sacrum peragere coram aliis, præsertim nobilibus & doctis metuunt, quorum conspectu turbãtur, ita vt nec orationes memoriæ commendatas, quas etiam in Missali legere possunt, proferre valeant. Quin & nescio quas repentinas calamitates sibi breui & subitò euenturas timent, quorum consideratione velut attoniti nihil pro suo profectu, & Dei gloria molliri concupiscunt. Hunc enim pusillanimitatis esse fructum docet apertè Chrysostomus. Pusillanimitas est, inquit, maximè eorum gratia, quæ needum contigerunt, incertúmque est an euentura sint, mœrore iam nos ac dolorẽ cõficere.] (Chrys. lib. 2 de prouident.) Mira possem, & ferè incredibilia de hac tentatione conscribere; omitto tamen, quoniam qui eã experti sunt, ex his paucis seipsos agnoscent: Qui verò experientiam non habent, non tam diaboli astutiam, quàm sanæ mentis carentiam putabunt. Ne tamẽ hæc sine aliqua authoritate, & ex proprio cerebro dictum putent, verba Gersonis notanda, & remedium ab eo datũ, quod postea repeterimus, subiiciam. Sit quis, inquit, naturaliter timidus, & in naturalibus quibusdam defectuosus, huic si coram multitudine quidpiam ad agendũ incubuerit, poterit facillimè spiritus nequam (Deo id ad probationem, & exercitationem huius permittente) passionẽ timoris in tali tãtùm augmentare cum naturalium defectuum eius adiumento, vt quasi totus stupefiat, visúsque & auditus vsum quasi intermittat, imò & sensu tactus quasi intercepto per totum corpus spasma incurrat, & frigido quodã perfusus sudore velut amens in terram cadat, quemadmodum experientia in nonnullis docuit. (Gers. in tract. de remediis cõtra pusillanimit.) Cui grauissimæ passioni timoris (si quis eam semel aut bis expertus) cesserit, & se viriliter propter cõpertam difficultatem, & præsumptam confusionem eidem non opposuerit, deueniet ad tantam pusillanimitatem, quod vix aut nunquam curabitur. Imò videbitur illi (quanquam phantasticè & diabolo illudente) quod potiùs vellet mortẽ subire, quàm tali operi, vbi tantã expertus est difficultatẽ, iterũ intẽdere.] Hactenus Gerson.

Hanc tentationem cum quodam magnæ sanctitatis viro, ad remedium cuiusdam afflictæ animæ conferens, dixit mihi esse pœnam superbæ complacentiæ ac inanis confidentiæ, qua quis sibi ipsi placet, atque de seipso confidit. Quod & Dauid videtur indicasse, cùm ait: Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.] (Psal. 13. 5.) Superbi namque & sibi ipsis præfidentes sunt, qui Deum adiutorem in omnibus inuocare obliuiscuntur, qui inani terrore pulsantur, vt sciant ad suum conditorem pro medicamento recurrere. Indicat etiam Gregorius, dum sic scribit: Multum de se animus confidit, quando sibi ad votum vires suppetere conspicit. (Greg. 26. mor. c. 28.) Iam sibi fiduciam sanctitatis arrogat; iam se idoneũ etiam ad cuncta virtutum culmina, quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cùm hunc tentatio subitò oborta transuerberat, eas, quæ natæ de virtutibus fuerãt, elatas cogitationes funditus turbat. Quasi securam quippe vrbem inopinatus hostis ingreditur, & repẽtino gladio superborum ciuiũ colla feriũtur. Nihil ergo tunc, nisi cõtinuus luctus agitur, dũ capta vrbs nimiã magnatũ, id est, virtutum suarum gloria, cæde interueniẽte, vacuatur.] Remediũ igitur huius tentationis est, primò quidem superbiæ, & propriæ confidẽtiæ culpas flere, & coram Domino hominem verissime se deiicere, & in illo solo, atque in eius auxilio omnem spem ac fiduciam collocare. Contra pusillanimitatem, inquit Bernardus, habenda est diuinæ fiducia potestatis, vt (Bern. ser. 5. de Assump.)

A quod tuis viribus non posse putas, ex illius adiutorio possis, & cum Apostolo dicas: Omnia possum in eo qui me confortat.] Optimè sanè dicta sunt hæc: nam vt canit sanctus Dauid: Custodiés paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.] Qui seipsum deiecerit, & quasi nulla sui ratione babita in Domino solo confiderit, opportuniùs, quàm cogitare poterit, eius auxilium adesse præsentiet. Deinde remediũ est, quemq; seipsum animare, & bonis cõsiderationibus, vel eorum beneficiorum, quæ à Domino accepit, vel eorum, quæ accepturus est, & exemplo aliorum erigere. De quo Isaias ait: Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester vltionẽ adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.] Ipse saluator aderit, & hostibus nos persequentibus pœnas, nobis autem auxiliũ impertiet. Si pusillanimitate faciente, cæci sumus, ipse aperiet oculos cæcorum; si surdi, aures surdorum patefaciet; si claudi, ad modum ceruorum saliemus; & si muti & elingues,

Philipp. 4. n. 13.

Psal. 114. 6.

Isa. 35. 4.

B dabit ille linguam eruditam & expeditam, quæ eius laudes ac perfectiones enuntiet. Tandẽ medicamentum est, si pusillanimis seipsum cogat, & nihil quod suo statui & vocationi congruat, ob timorem prætermittat. Quòd si hodie minus aptè, timore & pusillanimitate faciente, suo muneri satisfecit, cras aptiùs, & meliùs suæ obligationi respondebit, & defectuum, quos in rebus sibi iniunctis propter hanc victoriam reportandam incurret, facillimè à Domino veniam obtinebit. Semel autem, ô vir Dei, in aliqua occasione ab spiritu vani timoris, aut ex toto, aut saltẽ ex parte liberatus, gratias age, animi hilaritatem concipe, &

C de Domini benignitate maiorem in dies emendationem spera. Dic cum Dauide: Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tẽpestate.] Iam ille ex parte saluum te fecit, qui autem cœpit, ipse perficiet, & ex toto ab hac tempestate timorum, & ab impetu pusillanimitatis eripiet.

Psal. 54. 9.

Quæ diximus, illis proficient, qui in ministeriis vocationis suæ immoderato timore, & diffidentiæ cogitationibus agitantur. Illi autem, qui corporis incommoda futura pertimescentes, cõsuetam viris perfectis asperitatem vitæ refugiunt, facilè docerentur, si auderent ipsi, imaginatione seposita, proprias vires experiri, & saltem per aliquot menses sanctas corporis afflictiones amplecti. Videbũt profectò se nihilo imbecilliores hominibus cæteris: videbunt maiores si-

D bi, quàm existimabant, vires suppetere; & molesto onere penuriæ carnis seposito, non solùm agiliores & lætiores, sed & Deo coniunctiores sentient. Pro comperto habeant se non posse bene proficere, neque ad perfectionem ascendere, nisi corpus domẽt, & vt Paulus monet, curam carnis non faciant in desideriis.] Duo enim latera scalę qua in cœlum ascenditur Psalmographus illo versu complexus est: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea:] quæ qui non tenuerit, nullo modo securus ascendet. Humilitas animi modestiã, & labor corporis afflictionem designat. Sed libet hæc Bernardi verbis explicare. Hæc, inquit, sint latera scalæ, vilitas & asperitas, quibus deinceps internæ virtutis & gratiæ

Rom. 13. 14.

Psal. 24. n. 18.

Bern. declamatione de bonis deserendis.

E gradus firmiter inserantur. Est enim videre homines mundum contemnentes, fauorem calcantes populi, non desiderantes humanum diem, sed non adeò fortes in tolerantia molestię corporalis, nõ adeò reiicientes mollia, non adeò carnis illecebras superantes. Quid istos dixerim, nisi latus alterũ non tenere? Porro vni tantùm lateri innitentis periculosus nimis ascensus, & proximus est ruinæ. Quòd si periclitatur, qui circa carnem videtur plusquam oporteat infirmari, licèt mundi respuat gloriã, nec contumeliis moueatur:

A profectò longè horribilius est periculũ, & multo magis inexcusabile, si quis fortè, licèt castigans viriliter corpus, & non parcens eius afflictioni, inueniatur tamen minùs resistẽns gloriæ desiderio, minùs patiens iniuriarum, minùs puritatis & solidæ humilitatis habens, minùs immunis à sęculi vanitate.] Hęc ille. Geminæ igitur tentationi pusillanimitatis, & superbiæ geminum scutum opponendũ est, vt & corpus seuera castigatione domemus, & mentẽ modesta deiectione deprimamus. Qui enim aut in hoc fuerit negligẽtior, aut in illo remissior, nunquam à communi & tepida vita discedet, nunquam in virtute proficiet.

De nimio Zelo tentatio. § I I.

B ALij ex proficientibus nimio & indiscreto zelo tentantur, qui quodammodo prædictæ animi pusillanimitati opponitur, sed non est minorum malorum exordium. Hic autẽ zelus multiplex est. Quidam enim externæ disciplinæ, & cæremoniis, ac obseruãtiis nimis addicti sunt, adeò vt illas omnibus rebus præponere videantur. Qui, (vt inquit Bonauentura) pro vna inclinatione in choro neglecta plus accenduntur, quã pro lõga detractione de alio religioso excitata, & grauiùs indignantur pro versiculo, aut rubricula prætermissa, quã pro magna perturbatione cũ scãdalo procurata.] Alij corpore satis validi solas corporis asperitatẽs in pretio habent, & dum corpus immoderatis ieiuniis vigiliísque conficiunt, alios, vel ob status necessitatem, vel ob corporis imbecillitatem, minorem vitam amplectentes, contemnunt. Et velut

Bonauen.

Luc. 18. n. 12.

C ille superbus Pharisæus, qui ieiunabat bis in sabbato, se aliis non ieiunantibus præferunt. Alij, qui cum prædictis sunt numerandi, religiosam disciplinam, & vitæ externam seueritatem mordicùs tenent, cellã amant, silentium obseruant, & in nullo ab obseruantia deficiũt, at amarissimis cogitationibus fratres suos in aliquo istorum remissos damnant, & non solùm corde, sed ore imperfectos, & vitæ religiosæ destructores pronuntiãt. Alij demum desiderio animarum cõuertendarum ardent, quod minimè discretione moderantes non sine periculo suæ salutis exercent. Nõ putant se homines esse, & ideo occasiones peccãdi non timent, sed dum alicuius animæ (vt sibi videtur) salus proueniat, omnia tuta & secura prætendunt. Nec aduertunt se esse alicuius cõgregationis membra, vnde, si sui videri aliquibus prosint, eidem familiæ infa-

D miam, aut minùs bonã opinionem apud alios conflare non metuunt. Suscipiunt externas occupationes sine vlla mensura, quæ etiam tempus orationi, meditationi, sacræ lectioni destinatũ præripiunt, & more sæcularium mercatorũ viuentes, qui nunquã quiescunt, se, quoniam salutem animarũ quęrunt, inconfusibiles Euangelij operarios appellant. Aderit tamen tempus, cùm se inuenient confusione plenissimos; nam in die discussionis nihil se profecisse, & nihil aliud nisi vanitatem captasse, & nullam vtilitatem suis magnis occupationibus Ecclesiæ attulisse cognoscent.

E Zelus iste tẽperandus est, ita vt, quod ignorantiæ & superbiæ habet, deponatur, & quod in eo est virtutis perfectionísque seruetur. Cæremoniarum igitur zelatores, eas quidem solerter exerceant. nam & in obsequio Dei multo magis, quã in obsequio nobilium, aut regum quærendus est præscriptus actionum ordo & operũ pulchritudo. at si ad ipsos ex officio non pertinet, aliis increpare & emẽdare permittãt. Ne minora maioribus anteponãt, nec vt arboris soliũ custodiãt, fructus lædant. Cęremoniæ autem minima obsequia sũt, & velut folia, quę, internã deuotionem protegunt, & reuerentiã mentis ac charitatem operiunt. Quæ dementia est, & ob istorũ minimorũ custodiã ab

alio prætermissam, indignatione deuotionem extinguere, obmurmurationibus reuerentiam perdere, & rancore amoris dulcedinem ablegare. Priores partes, vt Bonauentura ait, diuinis præceptis deferendæ sunt, deinde præceptis Ecclesiæ, postea specialibus obligationibus ex voto, vel statu susceptis, tandem cultus exterioris decoro. Ergo stultum est ob hoc decorum externum, quod non tu, sed alius prætermisit, præceptis contraire (dum alium damnas & spernis) & pacem animorum turbare.

Bonau. 1

Asperitatum verò amatores ament quidē eas; sed non sine discretione amplectantur, ne dum corpus domant, instrumentū sibi ad diuinū obsequiū datum conficiant. Magistri spiritualis consilio regātur, ne supra vires onerati corpus exhauriant, & post paucos menses, primū necessitate cogente, vitę seueritatē deserant, & postmodū imaginatione crescēte, dissolutè & sæculariter viuant. His enim sæpe quadrare solet, quod de Moab dixit Ieremias: Plus fecit, quàm potuit, idcirco perierunt.] Nam vnde profectū spiritualē promouere voluerūt, inde ob indiscretionē ad tēporē declinantes eundem profectū labefactarunt. In illud autem præcipuè incumbant, ne alios minus & humaniùs viuentes contemnant. Si enim seueritas in domando corpore bona est, sed melior humilitas. Dum ergo ex vitæ asperitate superbiunt, melius bonum, sine quo asperitas bona non erit, scilicet humilitatē amittunt. Sciant verā sanctitatē (quod alibi probauimus) non in ieiuniis, aut vigiliis, nō in sacco, nec in humi cubationibus, sed in charitate, & in virtutibus veris, solidisq; consistere. Præcipuū autē, & efficacissimū assequēdæ charitatis instrumentū non est externa carnis castigatio, sed interna iudicij, voluntatis, passionū, & affectionū abnegatio, ac cordis ab omni ambitione, & amore rerū temporaliū auulsio. Quid igitur de minoribus virtutis exercitationibus, scilicet de afflictionibus carnis se iactant, si propriam voluntatem & sui æstimationem (quod alij mitiùs corpus tractantes non faciunt) impinguant? Interiori itaque culturæ præsertim insistendum est, corporis autem afflictioni eatenus vacandum, quatenus vires non absumat, & internæ puritati proficiat.

Ierem. 48. 36.

Tom. 1. lib. 3. c. 5.

At qui externam religiosæ vitæ disciplinam accuratissima sedulitate suscipiunt vehementer laudandi sunt, sed si fratres suos remissiùs viuētes non iudicēt, nec aduersùs illos obmurmurent. Verè enim religiosam disciplinā transgredientes peccāt, sed multò grauiùs iudicij alieni præsumptores, & detractores delinquunt. Tu quis es, inquit, sanctus Iacobus, qui iudicas proximum?] Ac si dicat: Æternus pater omne iudiciū dedit Filio,] nō tibi, quare iniuriā illi facis, dū munus eius inuadis, & in messem alienā (vt dicitur) falcem mittis. Quid iudicas alienū seruū, qui Domino suo stat aut cadit?] Et si ille disciplinæ regulas prętereuns cadit, cur tu eum superbè & cōtentiosè damnas, nec illum erigis? & te ipsum in cœnum detractionum, & temerariorum iudiciorū immergis? Si alium iudicas, personam Prælati ac iudicis sumis. Sed scito scriptum esse: Iudicium durissimū his, qui præsunt, fiet.] Quòd si iudices ab ipso Domino constituti iudicium durissimum expectant, in quo suorum iudiciorum rationem sunt reddituri, tu contra voluntate Domini iudex factus iniquorum iudiciorum pœnam effugies? Compesce teipsum, tum ne à Domino derelictus in similia, aut peiora cadas (quod sæpe euenire solet) tum etiam ne punitionem superbis paratam incurras.

Iacob. 4. 12.

Ioan. 5. 22.

Roma. 14. 4.

Sapien. 6. 6.

Illi tandem, qui suæ salutis obliuiscuntur, vt aliorum infirmitatibus medeantur, monendi sunt: vt si pro charitate militant, charitatis ordinem, qui in vero iusto ab ipso met incipit, non prætermittant. Nam & sponsa ait: Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.] Prorsus bene conueniunt ingressus in cellam vinariam, qui zelū significat, & charitatis ordinatio. Importabilis siquidem, vt inquit Bernardus, sine scientia est zelus. Et vbi vehemens æmulatio, ibi maximè discretio est necessaria, quæ est ordinatio charitatis. Semper quidē zelus absque scientia minùs efficax, minusq; vtilis inuenitur, plerumque autem & perniciosus valde sentitur. Quò igitur zelus feruentior, ac vehementior spiritus, profusiórq; charitas, eò vigilantiori opus scientia est, quæ zelum supprimat, spiritū temperet, ordinet charitatem.] Sapienter dicta sunt hæc: & illud de inefficacia, & inutilitate, ac damno nimij zeli mille experimentis comprobatur. Milites quippe fatigati nullum ferè detrimentū hostibus inferunt, & operarij Euangelij seipsos non curantes, & propriū spiritū minimè saginantes, ab animarum hostibus vix formidantur, quos sciunt frigidis tantùm verbis pugnare. Mater quoq; seipsam non pascens, inutilis est ad filios educandos, quorum imbecillitati & fami, præ defectu lactis, subuenire non potest: & minister Euangelicus animam suam sanctis exercitationibus nō enutriens, lacte, id est, pinguedine doctrinæ caret, quo filios spirituales sustentet. Qui etiam diuitiarum huius mundi parum habentes, multum insumunt, debita contrahunt; & quia non habent vnde exoluant, in carcerem detrudūtur. Sic qui supra vires spiritus se ipsos effundunt, & occupationibus licèt piis implicantur, grauissimis sæpe imperfectionibus obruuntur. Hi inter præcipites numerandi sunt, quibus dicit Gregorius, quia dum bonorum actuum præueniūt tempus, meritum peruertunt: & sæpe in malis corruunt, dum bona minimè discernunt. Qui nequaquā quid, quo modo, vel quando, quæque agant inspiciunt, sed plerunque acta, quia ita non debuerunt agere, cognoscunt.] Ducant igitur proficientes zelum temperare, & primò ac præcipuè se ipsos, deinde verò alios perficere: quos procul dubio efficaciùs iuuabunt, si propriæ perfectionis ingentem curam suscipiant.

Cant. 2. n. 4.

Bern. ser. 49. in Cant.

Greg. 3. p. pastor. admonit. 16.

De incuria in operando tentatio. §. III.

SOlent etiam proficientes interdum negligentia tentari, & ea, quæ ad proprium ministerium vel cultum Dei pertinent, negligenter perficere. Qui rebus temporalibus ex obedientia destinentur, ea cum nausea & tristitia obeunt, qui animabus in viam Dei ducendis vacant incuriosè & tepidè, onus suum portant; qui orant, psallunt, meditantur, aut aliquid simile diuini cultus peragunt, distracti, aridi, & frigidi diuinis insistunt. Quod autem peius est, non curant isti se ipsos accendere, & à tanta oscitantia resilire. Aptéque dicetur tepido illud Isaiæ: Omnes reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis.] Iusti enim seruentes, qui reges dominantur, in gloria & in domo sua dormiunt, quia diligenter exequentes ministeria, ad quæ vocati sunt, in eis, quasi in grauissima domo requiescunt. Tepidus verò in contumelia, & extra domum dormit, quoniam in bonis torpet, & in rebus inutilibus, ac negotiis sæcularibus quietem inuenire contendit.

Isaia 14. 18

Qui se hac tentatione impugnari cognouerit, quę pestilentissima est, ab ea se extricabit, si cui seruiat, attentè cōsideret. Domino enim vniuersorū in exterioribus & interioribus virtutis actionibus obsequium pręstat. Si autē damnabile est terreno principi cū tædio & negligētia famulari, quanto dānabilius erit re-

A gi cœlesti, à quo præmium æternum speramus, oscitanter ac incuriosè seruire? Amat ipse in omnibus quæ præcipit diligentiam, adeò vt eos, qui iussu illius hostes occidunt (quod sibi cordi non est, cùm in opera miserationis spunte prodeat, & in vltionem ac vindictam, quasi peccatis compulsus procedat) velit grauiter & diligenter occidere. Eósque si remissi in occidendo sint, maledictione percutiat per Ieremiam, dicens: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, vel vt alia littera habet, negligenter; & maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.] Quanto magis maledictione castigabit eos, qui opera vitæ negligenter perfecerint, & debitum conatum suffurantes quasi fraudulenter exercuerint. Theodoretus sanè Domini voluntatem à nobis feruorem actionis poscentem, ex hoc loco sapienter B collegit. Atqui, ait, si iussu Dei seruum propheticus subijcit hîc maledictioni eos, qui negligenter occidunt, quantas nos pœnas exoluemus, si munus spirituale parui penderimus?] Illud etiam nos ad vincendum animabit, quod operibus segniter factis ferè nihil proficimus, & nunquam veri humiles, patientes, obedientes euadimus; nunquam post multos orationis annos donum orationis acquirimus, & viri spirituales efficimur. Laborandum ergo est, vt perficiamus actiones nostras, quæ perfectè elicitæ nos ipsos in via studiosa perficient. Id autem suauiter fiet, si per aliquot dies vnum ex bonis operibus, vt orationem, & postea per alios dies aliud, vt psalmodiam, & sic deinceps emendauerimus. Hac enim solertia, quam diuina gratia excitabit atque iuuabit, dia- C bolus victus fugiet, & hanc nocendi artem, qua nos semper pusillos & imperfectos tenebat, detectam & elusam aspiciet.

Ierem. 48 10.

Theodo. ib.

De adhæsione ad loca & ministeria tentatio. §. IV.

ALios ex proficientibus decipit aduersarius immoderato affectu ad locum, vt ad cœnobium, vel cellam in qua habitant, & ad ministerium, verbi gratia, docendi, concionandi, aut excipiendi confessiones, quod obeunt, ita vt non patiantur ab eo quod amant, instante Prælati obedientia, vel postulante necessitate, diuelli. Quem nimium affectum diabolus perceptæ, ac percipiendæ vtilitatis prætextu cooperit, & ne timeatur bonum esse, & ob gloriam Dei ad- D missum, persuadet. Videásque alios ex his non minùs quàm sæculares homines, suis vtilitatibus, quas in cœnobio ad vitæ vsum accipiunt, & suis muneribus ac officiis addictos. Et si obedientia locum necessitatis gratia mutandum esse decernat, aut ministerium hoc omittendum, & aliud obeundum esse constituat, non minùs repugnant, quàm si coniugati domo propria, in qua habent vxores & filios, pellerētur, aut officium mutare cogerentur, quo se familiámq; sustentant. In tantum autem solet hæc dementia crescere, vt nonnulli religiosi putent se huic loco, aut muneri esse omnino necessarios, omniáque ruitura esse, & in manifestam perniciem itura, si ipsi, columnæ scilicet reli- E gionis, aut hunc locum deserant, aut ab hoc munere, quod multis annis optime tractarunt, abscedant. Quodque mente concipiunt, ore fatentur, & non sine aliorum scandalo excusationes discedendi, vel mutandi ministerium prætexunt.

Hos planè spiritus superbiæ & proprij amoris excæcat, qui si volunt proficere, debent his, quæ subijcimus remediis hanc tentationem profligare. Sciant ergo, & sibi, quod verissimum est, persuadeant, Deum ipsis opus non habere, neque eorum absentiam, aut

A mortem familiæ religiosæ, aut cœnobio aut muneri, quod tractant, officere. Dominus enim potētissimus, qui eos amouet, alios in eorum locum meliores vel certè æquales substituet. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, (inquit sanctus Dauid Ecclesiam alloquens) constitues eos principes super omnem terram:] quia deficientibus Apostolis Deus ad gubernationē Ecclesiæ suæ viros Apostolicos suscitauit; vnde non debent patres (quia in quauis religiosa familia pro patribus filios suscitat) spiritu superbiæ ducti cogitare, quòd eorum absētia disciplinæ rigor & optimus ordo deficiet. Mortuus est Petrus, & mortuus est Paulus, & mortui sunt Apostoli, & Ecclesia non cecidit: mortuus est Ioannes Chrysostomus, & mortuus est Gregorius Nazianzenus, & mortui sunt alij concio- B natores insignes, & munus concionandi non est imminutum: mortui sunt Thomas Aquinas, Bonauentura, & Scotus, & alij doctores præcipui, & non perierunt cathedræ, nec magisteria Theologiæ; & tu putas gubernandi, aut concionandi, vel legendi munus in nihilum redigendum, si discedas, & illud non obeas? satis profectò stultitia & superbia turges.

Psal. 44. n. 17.

Si autem in hac adhæsione ad loca aut ministeria, aliqui non communem vtilitatem, sed propriam commoditatem quærant, hi erubescent, & se ipsos curare satagent, si ignominiosum morbum sui cordis aspiciant. Ipsi namque qui propter Dominum cuncta reliquerant, ad ea, & ad propriam voluntatem, vt canes ad vomitum, redeunt. Idôla sæculi, vt Rachel exiens è domo Laban, scilicet propria C commoda secum in vitam spiritualem adducunt, quæ & ipsos inquietent, & Christi, aduersùs se præuaricatores, indignationem exsuscitent. Idôlum religiosi, inquit Humbertus, est omnis res transitoria, quæ in amore eius, Deo præponitur vel æquatur. Scrutabitur Christus virum religiosum: sed eius scrutinium multum erit dissimile scrutinio Laban. Scrutabitur enim non sola exteriora, sed etiam interiora. Scrutabor (inquit) Ierusalem in lucernis.] Non solùm in lucerna, quia non solùm exteriora videbuntur, sed etiam cordium abscondita.] Hæc itaque, quæ propter Deum solùm accipiuntur, propter ipsum etiam, cùm opus est, sine vlla difficultate relinquantur. Nec iustus vni loco corde adhæreat, cui totus in domū concessus est orbis. Vna enim virorum Apostolicorū qualitas à Paulo recēsita, est liber- D tas sancta vbiq; viuēdi. Instabiles, inquit, sumus] id est, vt quidā interpretatur: Palantes & vagabundi incertis sedibus. Quid ergo stultius, quàm ad hāc libertatē vocatus vni se loco addicere, commodisq; suis à sanctis laboribus auocari? Nec etiā se amore immoderato ministerio liget, cui non vnū, sed multa munera variis tēporibus obeunda demandata sunt. Faciat quod vir secundū cor Dei, qui ad regnū euectus, & ab iniquo filio domo pulsus, paratus est in potestatē regiam redire, & paratus est eam in perpetuū relinquere. Si inuenero gratiā in oculis Domini, ait, reducet me, & ostēdet mihi arcā & tabernaculū suum: si autem dixerit mihi: non places, præsto sum; faciat quod E bonum est corā se.] Si Dominus voluerit, ô sancte Dauid, te ad regnū redire, quid facies? Præsto sum. Et si voluerit te in ordinē redigere, & sceptro, ac diademate spoliare, quid dices? Præsto sum. Et si decreuerit te nusquā consistere, & ab omnibus affligi ac aspernari, numquid patienter sustinebis? Præstu sum. O anima sancta, quam Deus tanto rerum contēptu dotauit, vt Apostolici viri eam imitarentur, & discerent se expeditissimos fore ad cūcta deserēda aut aggrediēda, quę vox Prælati mandantis iniunxerit. Egressus sanè Tobias iunior ad quærēdum itineris comitē, inuenit

Genes. 31. n. 19.

Humb. lib. 1. instit. p. 4. cap. 2.

Sophon. 1. n. 12.

1. Corint. 4. 11.

2. Reg. 15. 25.

Tobiæ 5. 5.

Angelum, vt iuuenem splendidum stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.] Et nos munere Angeli Dei sumus, id est, nuntij, quærentibus regnum Dei in comites ac socios designati, nemo nos sedentes & commodis nostris adhærentes, sed stãtes inueniat: nemo nos affectibus oneratos, sed præcinctos & expeditos reperiat: nemo nos hoc aut illo munere ligatos, & impeditos, sed liberos & paratos ad eum comitandum aspiciat, vt sic vocationi nostræ respondeamus. Remedium igitur huius tentationis sit, vt quis statim atque affectum nimium ad locum, aut munus sibi inesse persenserit, illum omnibus modis è corde reuellat, & se libentissimè in potestate prælati dimittat, vt possit illum quò voluerit amandare, aut in rebus alijs occupare.

De appetitu honoris tentatio. §. V.

TAndem proficientes solent honoris, & laudis, & dignitatum desiderio tentari. Omnia enim, quæ ad honorem spectant, more seruorum & ancillarum virtutem assectantur: vnde qui se vident virtutibus & donis cœlestibus pollere, quasi natura duce appetunt ab alijs hominibus honorari. Honor verò iste bipartitus est: alter in hominum æstimatione, qua aliquem vt studiosum & sanctitatis amatorem, & aptum ad magna gerenda suspiciunt: alter verò in dignitatum Ecclesiasticarum, siue secularium, siue regularium delatione consistit. Quidam ergo ex proficientibus ad primum illum honorem exoptandum permouentur, vt nimirum opinione doctrinæ aut sanctitatis obtenta in alijs eos audientibus suis ministerijs proficiant. Alij verò etiam ad secundum honorem quærendum incitantur, ne desides & otiosi in cella resideant; sed in dignitate, tanquam in candelabro positi proximos iuuent. Quin & se talentum habere profitentur, quod non debent vt serui pigritantes abscõdere, sed eo pro gloria Domini negotiari. His rationibus diabolus multos dementat. Non enim audet miser his, qui diligenter viam virtutis currunt, superbiam & ambitionem nudam exponere; sed pallio diuinæ gloriæ quærendæ tectã offerre. Vnde Bernardus: *(Bern. ser. 64. in Cant.)* Iam verò proficientium sanctioribus studijs, minimè quidem sese opponere contrariȩ virtutes apertè audent; sed solent ex occulto insidiari quasi quædam fraudulentæ vulpeculæ: specie quidem virtutes, re autem vitia. Et post aliqua: Interdum proficiẽtis cuiuspiam, cùm sibi profusius aliquid supernæ gratiæ senserit irrorari; subit animum desiderium prædicandi, non quidem ad parentes & propinquos, iuxta illud: *(Galat. 1. n. 16.)* Continuò non acquieui carni & sanguini,] sed quasi purius, fructuosius, fortiúsq; passim ad extraneos & ad omnes. Cautè omnino. Sanè timet propheticum incurrere maledictum, *(Prou. 11. n. 26. Matt. 10. n. 27.)* si quæ abscondito accepit frumenta, abscondat in populis: & contra Euangelicum facere, nisi quȩ in aure audiuit, prædicauerit super tecta.] Hæc ille.

Appetitus iste, dolus aduersarij est, quo multos ex proficientibus decipit, & deceptos deijcit, & deiectos in maximas animi distractiones, & in manifestissima æternæ salutis pericula mergit. Et licèt vtrique desiderio honoris, & dignitatis vna humilitas medeatur; volumus tamen eam paucis euoluere, & quasi per partes explicare. Qui bonam igitur apud alios opinionem desiderant, sciant solam veram virtutem esse concupiscendam, quam honor sicut corpus vmbra subsequitur. Sicut autem stultus esset, qui spreta auri gleba, ad eius vmbram inhiaret; ita insipientissimus est, qui à virtute ad honorem, id est, à veritate ad vmbram suum amorem transferret. Cognoscant se famulos Dei esse, ad ipsósque solam diligentissimam diuini obsequij curam, ad Dominum verò

A ipsorum opinionem suo obsequio necessariam spectare. Ne igitur honoris curam habentes in vera virtute quærenda tepescant, & muneris alienum vsurpent. Audiant exhortationem Pauli: *(2. Cor. 6. 8.)* In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: vt seductores & veraces: sicut qui ignoti & cogniti.] Id est, in hoc cunctis viribus incumbamus, vt Domino solertissimè famulemur, siue nos homines magni habeant, vel vt abiectos contemnant: siue de nostra conuersatione verè bonam famam, aut falsò ignominiæ rumores spargant: siue nos veraces, vel seductores putent, siue apud Deum cognitos, id est, probatos, vel potiùs incognitos & reprobatos existiment. Vna cura sit nobis deijciendi nos, B superbiam conculcandi, & Domino perfectè seruiendi: ipse verò nostram bonam opinionem ad ædificationem aliorum, & suum obsequium necessariam nobis nec quærentibus, nec cogitantibus ministrabit. Secundùm dictum eiusdem Pauli: *(Galat. 6. 14.)* Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo,] mundum nobis & nos mundo crucifigamus. Vt quemadmodum crucifixus ludibrio expositus, & ab omnibus contemptus ad neminem potest manus extendere, nullúmque contingere: ita mundus, & à mundanis delatus honor sit mihi risui atque contemptui, à quo nec digner manu tangi, & ego velim, & optem à mundo crucifixus, id est, vilis putari, quem ipse nolit alicuius honoris manu contingere.

C Qui verò non iam honores solùm, sed dignitates & prælationes appetunt, considerent se, quàm longissimè à Christi & Sanctorum exemplo distare, & manifestissimo ambitionis affectu suum spiritualem profectum impedire. Christus enim à Patre missus in iustorum exemplum, vitam humilem, & ab omni fastu alienam elegit; absconsionem, & modestiam, & infimum locum appetendum docuit; ab ijs, qui eum Regem acclamare decreuerant, humilitatis doctor factus aufugit. Denique non seipsum clarificauit, *(Hebr. 5. n. 5.)* id est, in honorem intrusit, sed Patris voluntati obediens se subdidit, vt Pontifex fieret.] At sancti & perfecti viri, non solùm antiqui, sed etiam nostro sæculo viuentes eandem viam ingressi sunt, & vt veri Christi discipuli, non ambitionis & prælationis, sed humilitatis exempla posteris reliquerunt, nec supre- D mum locum, nec infulam, nec mitram, sed infimum locum, & paupertatem, & modestiam adamarunt. Hos (qui innumerabiles sunt, & ideo silentio supprimuntur) sequantur hi, qui volunt proficere, & nec minimam honoris appetendi cogitationem admittant. Firmiter statuant se in cella propria mansuros, & sibi ipsis ac sanctis laboribus vacaturos, vt per humilitatem ad gloriam veniant, & non per vanam exaltationem in salutis pericula se deijciant. Si autem Deus voluerit eos ad honores & prælationes vocare, nequaquam ipsorum solicitudine indiget, sed solam humilem obedientiam requirit. Qui onus & laborem ex charitate amplectentes, & honorem vix tolerantes in medijs cadendi occasionibus non collidentur, nec cordis humilitatem amit- E tent. Sed de hoc alio loco copiosiùs dicemus.

De tentationibus perfectorum.

CAPVT XIV.

E perfectorum tentationibus pauca & breuiter dicenda sunt: quoniam ipsi multa paucis verbis intelligũt, & aptissimi ad instruendos alios, non indigent nostris scriptis admoneri, nec

A nostris exhortationibus confirmari. Perfectos non esse pugna liberos, sed etiam tentationibus impugnari, notissimum est. Neque enim bellum parcit his, qui adhuc in acie perdurant: nec raptores illis solis insidiantur, qui in mercatum veniunt, sed multo magis illis, qui pretiosis mercibus onustos in propriū domicilium redeunt. Pyratæ quoque nauē aduersariorum vacuā sæpe contemnunt, & capere dedignantur; magnis verò opibus oneratam insequuntur. Ita dæmones non tam animabus virtute vacuis, quàm magnis thesauris virtutum plenis, laqueos suarum tentationum obtendunt. Quare Gregorius ait: quia lucem

Grego. Iob 33. 29. rectitudinis vmbra sequitur tentationis. Et sanctus Iob, enumeratis multis iustorum tribulationibus subdit: Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos] Si enim tres sunt iustorum status: primus, quo ad bonam frugem conuertuntur: secundus, quo in virtutis itineribus progrediuntur: tertius, quo ad finem viæ, scilicet ad perfectionem perueniunt; quid erit tribus vicibus per singulos Dominum suos electos affligere, nisi in ipso virtutis initio, atque in progressu, necnon in virtutis culmine eos tentationibus pressurisq; probare? Ac tandem Paulus de se, &

Act. 14. n. 21. de omnibus perfectis dixit: Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.] Quod quidem cùm excelsum sit pusillis & magnis, ascensum habet perdifficilem, quos omnes infirmitas carnis onerat, &, qui ea eo ceciderunt aduersarij, circundant.

B Perfecti igitur interdum omnibus vitiorum generibus, quæ iam vicerunt, ab externo principio, scilicet à diabolo suadēte tentantur; qui & carnē pene emortuam ascendit, & cupiditatem extinctā ad diuitiarum amorem exsuscitat, & superbiam eliminatam immissis honorū & dignitatum desideriis, inflammat. Permittit id Dominus, vt ea victoriis perfectorū, quibus tentati diabolū fœlicissimè vincunt, & vitia diligentissimè fortissimeq; prosternunt, cæteri habeant illustrissima virtutis exempla. Si enim Martyres tentati non essent, nec victores extitissent. Nos etiam imperfecti ignoraremus quanta tenacitate virtus fidei seruāda est, ob cuius attestationem etiam externam, vsq; ad profundendum cruorem, & vitæ amissionem decertandum est. Si alij quoq; ea sanctis confessoribus non fuissent terribiliter impugnati, vt exempli gratia, magnus patriarcha Benedictus, cū fuit carnis tētatione pulsatus, multi nesciremus quàm acribus, & duris remediis animi morbi curādi sunt, & quantis impensis non tantùm fides, sed quælibet etiā virtus seruanda. Permittit deinde vt ipsi perfecti semetipsos perspectos habeant, & quid ea se possideāt, quid verò ea Domini bonitate cognoscant. Quare Gregorius egregiè

Greg. 19. mor. c. 6. ait: Ad ima pertrahit caro, ne extollat spiritus, & ad alta sostollit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex summis. Si non subleuante spiritu nos caro tētaret, perfectione procul dubio tentationis suæ in ima deiiceret. Rursum verò, si non tentante carne, ad summa nos spiritus subleuaret, in superbię casu ipsa nos peius subleuatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, vt dum vnusquisq; sanctorom iam quidem internùs ad summa rapitur, sed adhuc tētatur eatenùs, nec desperationis lapsum, nec elationis incurrat: quoniam nec tentatio exterior culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit, nec rursum interior in superbiam eleuat, quia tentatio exterior humiliat, dum

2. Cor. 12. n. 7. grauat.] Sicut ergo Paulo datus est stimulus carnis, ne eum magnitudo reuelationum extolleret;] ita perfectis magnæ aliquando tentationes vitiorum illatæ sunt, ne in superbiam erigantur.

Cum prædictæ impugnationes vitiorum absunt, & sæpissime quidem à perfectis absunt, ita vt nulla maneat earū memoria, solent ipsi perfecti superbia tentari, & occultissimis quibusdā superbiæ cogitationibus & desideriis impugnari. Hinc oritur curiositas experiendi in oratione consolationes diuinas, audiendi internùs Domini allocutiones, videndi reuelationes, sentiēdi raptus & extases, & faciendi miracula, & alia similia patrandi. Hinc oritur inanis conatus, quo volunt interdum supra vires laborare, negotia & labores supra vires aggredi, & minimis quibusq; imperfectionibus cum immoderata anxietate vitandis insistere. Hinc oritur temeritas iudicādi facta, & dicta, & cogitationes aliorum, qua fratres suos in minimis rebus satis amarè condemnant. Hinc licentiosa increpandi libertas & audacia loquendi, qua non tantùm in æquales statu, sed in maiores quoq;, & Pręlatos, & principes inuehuntur; & quia regulæ prudentiæ prætermissæ sunt, nulla emendatio & magnū scandalum generatur. Hinc tandem oritur immisericordia, qua nesciunt aliorū necessitatibus condolere, & ob defectum admissum à fratre magnas tragœdias excitare. Quod vitium in quibusdam animaduertimus, qui sani sunt corpore, & nunquam imbecillitates, & carnis molestias sustinuerunt, in aliis etiā, qui semper à Prę latis dilecti, & magni habiti nunquam locum infimum tenuerunt: in aliis denique, qui à pueritia sanctè viuentes passionum effrænationem ignorarunt. Ab omnibus his superbiæ affectibus solicita fuga discedendum est. Primum experiendi diuina succidit sanctum odium sui, quo quis solùm diuinum beneplacitum quærat: & in nullo suam cōsolationem requirat. Secundum plus nimio laborandi curat prudentia & humilitas, qua sciat quis, quòd non potest adiicere ad staturam suā cubitum vnum,] & quia omnis suffi- *Matth. 6. n. 27.*
cientia ex Deo est. Tertium iudicandi reiicit timor castus, nedum aliquis alios temerariè iudicat, à Deo re- *2. Cor. 3. n. 5.*
lictus in similia vel peiora incidat. Quartum moderatur circumspectio & consilium sapientum, quod quis in vitiorum increpatione sequatur. Quintū solet Dominus in perfectis, ariditate cordis, corporis ægritudinibus, infamiis, & manifestis casibus castigare, vt in seipsis discant, quomodo debuissent aliorum infirmitatibus compati. Et cùm humiliationes medullitus sentiunt, & de negligentiis ministrorum in ægritudinibus contristantur, & se pene cecidisse in peccatum vi tentationis metuunt, tunc non fuisse tam exiguam aliorum virtutem animaduertunt. Et certè non magnam admodum esse perfectionem istorum hominum immisericordium certissimum est. Vt enim inquit Cassianus: Euidēs indicium est animæ, necdum vitiorum fœcibus eliquatæ in criminibus alienis non *Cassian. coll. 11. c. 10.*
affectu misericordiæ condolere, sed rigidam iudicātis tenere censuram. Nam quemadmodum perfectionem cordis poterit obtinere is, qui non habet illud, quod Apostulus plenitudinem legis consummare signauit? Alterutrum, inquiens, onera vestra portate, *Galat. 6. n. 2.*
& sic adimplebitis legem Christi:] Sed nec illam virtutem possidet charitatis, quæ non irritatur, non in- *1. Cor. 13. n. 5. & 7.*
flatur, non cogitat malum, quæ, omnia suffert, omnia sustinet, omnia credit.] Iustus enim miseretur animas pecorum suorum, viscera autem impiorum sine misericordia. Ideóque iisdem vitiis monachum subiacere certissimum est, quæ in alio inclementi, atque inhumana seueritate condemnat. Rea enim rigidus incurret in mala: Et qui obturat aures suas, ne audiat infirmum, & ipse inuocabit, & non erit, qui exaudiat eum. Hæc ibi. Nitantur ergo iusti se ad misericordiam humanæ imbecillitatis inspectione commouere, & alios infirmos & debiles compassione subleua- *Prou. 12. sec. 70. Prou. 13. sec. 70. Prou. 21. sec. 70.*

te, vt

A re, vt & ipsi in simili necessitate positi misericordiam inueniant, aut similes molestias & casus effugiant. Nam scriptum est: *[Matth. 5. c. 7.]* Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.] Et rursus: *[Prou. 11. 17.]* Benefacit animæ suæ vir misericors; qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit:] ne scilicet ei, in necessitate subueniant, vel vt indicant Hebræa, carni suæ, cùm molestia laborat, penuriæ detrimentum affert.

Deinde perfecti, corporis ægritudinibus, & assiduis carnis molestijs affliguntur, vt quasi iam in arce, scilicet in mente mirabilem tranquillitatem sentiunt, saltem in suburbijs ciuitatis ad maius meritum doloribus exerceantur. Dominus enim, ait *[Greg. 28. mor. c. 5.]* Gregorius, flagello interrogat, cùm mentem bene sibi per tranquillitatem subditam, afflictionibus pulsat, B sicut Iob, & laudatur attestatione iudicis, & tamen ictibus conciditur percussoris, vt eius patientia tanto verius clarescerct, quanto inquisita durius fuisset.] Immittit Dominus has molestias vt electos suos probet. *[Prou. 17. 3.]* Sicut enim igne probatur argentum & aurum camino; ita corda probat Dominus.] Quòd si ipsi considerent Dominum esse ipsum ignem, eorum maculas excoquentem, satis profectò illis vitio, licèt magna, dulcescet. Immittit etiam, vt eos in exemplum patientiæ præbeat. Nam & ob hanc causam Iob corporis molestia peracti, & Tobiam cæcitate, & virumque paupertate percussit. Vnde Hilarius Arelatensis *[Hilar. Arel. in vita S. Honorati. c. 24. Surius To. 7.]* optimè dixit: Magni viri multa patiuntur, & vt alios pati doceant, dati sunt in exemplum. Huius tentationis optimum remedium est ægritudinem, aut mole- C stiam illam à Domino missam esse cognoscere. Quo vsus est Iob, dicens: *[Iob 1. nu. 21.]* Dominus dedit, Dominus abstulit. Sit nomen Domini benedictum.] Sanctus vir, *[Greg. 2. mor. c. 12.]* inquit Gregorius, tentante aduersario cuncta perdiderat; sed tamen sciens, quia contra se Satan tentandi vires, nisi permittente Domino, non habebat, non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit; sed Dominus dedit, Dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod Dominus dedit, hostis abstulisset; at post quã nõ abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, nõ nostra abstulit. Si enim nos ab illo accipimus, quibus in hac vita vtimur; quid doleamus, quòd ipso iudicante exigimur, quo largiente fœneramur?] Cùm autẽ corporalis molestia diuturna est, & à Domino data intel- D ligitur, non multa medicamenta applicãda sunt, sed patientia protelanda. Sic enim faciebat quidam ex nostris vitæ probatissimæ, qui magnis doloribus circundatus dicebat ad Dominum: Ego psalmum, Miserere, recitabo, modò tu Domine verberationem adhibeas.

Insuper viri perfecti persecutionibus atteruntur, quas dæmones (permittẽte Domino) per se ipsos in illos excitãt, vel per iniquos homines, aut etiã aliquãdo per iustos falsa opinione deceptos exercẽt. Magnum Antoniũ dæmones per se ipsos attriuerunt, vt scripta ab Athanasio, eius narrat historia. Et Abacuc ait: *[Abac. 1. n. 16.]* [Quia cibus eius,] id est diaboli, [electus;] nã nõ tantùm iniquos deglutire nititur, sed etiã sanctos persecutionũ dentibus deuorare conatur. Dauidem dæ- E mones per Saùlem & alias iniquos sunt persecuti, de quibus ipse: *[Psal. 21. 13.]* Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.] Ægerrimè autem ferunt iusti, se à malis affligi. Quamobrem idem Sanctus propheta orat: *[Psal. 16. 13.]* Eripe animam meam ab impio, frameam tuam ab inimicis manus tuæ.] Tolle inquam potestatem me persequendi ab hostibus potentiæ tuæ, quorum iniurijs valde discrutior. Filij quoque Israël oppressi ab alienigenis clamarunt ad

A Dominum: Peccauimus: Redde tu nobis quicquid tibi placet, tantùm nunc libera nos.] *[Iudic. 10. 15.]* Iobum verò instigante dæmone persecuti sunt boni. Nempe tres illi amici, quos pios & Sanctos fuisse Origenes, Chrysostomus, & alij commemorant. *[Orig. lib. 2. in Iob initio. Chrysost. præfat. in Iob.]* Hanc verò persecutionem, tentationem paratam esse Apostolicis viris, qui vitam perfectam profitentur, Dominus palam testatus est, qui ad suos Apostolos ait: *[Ioan. 16. 2.]* Absque synagogis facient vos: sed venit hora vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.] Paulus quoque: *[1. Corint. 4. 11.]* Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur.] Ei autem opponunt se viri perfecti armis patientiæ & longanimitatis, & se sub petra diuinæ protectionis protegunt. In qua tempestas aquarum, id B est, persecutionum vortex, frangitur, & tandem post aliquod tempus euanescit. In hoc tentationum genere superando mirabilis fuit Beatus Henricus Suso ex sacro Prædicatorum ordine. Is postquam per multos annos incredibilibus asperitatibus corpus suum *[Suri. in vita cap. 21. Habetur in fine operũ eiusdem Susonis.]* pene enecauisset, audiuit à Domino, vt à tam duro viuendi modo cessaret, quoniam illi grauiores erant cruces paratæ. Cùm autem illarum numerum tum qualitatem harum crucium inquireret, tres tantùm, inter multas, quas passurus esset, illi ostensæ sunt. Prima autem erat. Quòd hactenus quidem (dixit ei Angelus) ipse te cecidisti manibus tuis, ac tui misertus cessabas, dum volebas: at nunc è tuis manibus ereptum, alijs te absque vlla tui defensione malè tractandum obijciam: vbi necesse erit, vt in quorun- C dam cæcutientium cordibus famæ & existimationis tuæ magnam patiaris iacturam, quæ res longè tibi erit toleratu acerbior, quàm crux illa acutis referta clauis dorso tuo fuerit. Hæc ad illum Angelus. Nota est autem crux ista, cuius mentionem facit, quam Henricus multo tempore carni suæ affixam attulerat. His Dominus molestijs probat suos amicos, vt postea magnis præmijs afficiat.

Postrema perfectorum tentatio, & omnium grauissima est interna derelictio, qua illis lux cœlestis aufertur, consolatio subtrahitur, & anima veluti omni dono vacua relinquitur. Pro intenta contemplatione distractio, pro rerum diuinarum cognitione obscuritas, pro lacrymis ariditas, pro tranquillitate multiplicium vitiorum impugnatio consurgit, D Eò aliquando caliginis offusio progreditur, vt viri sanctissimi putent se cum summo mœrore gratia priuatos, & à Domino penitus derelictos. Quanta autem sit huius tentationis acerbitas, illi soli norunt, qui experti sunt. Eamque Dominus mirificè declarauit, cùm in laboriosissimo crucis lecto ex charitatis morbo decumbens, non de flagellis durissimis, non de spinis amarissimis, non de clauis durissimis, non de opprobrijs & contumelijs ignominiosissimis, sed de sola derelictione conquestus est. Et clamauit Iesus voce magna, dicens: *[Matth. 27. 46.]* Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?] Se quasi relictum sentiebat, & hanc maximam tribulationum suarũ reputabat; viros Sanctos in sua humanitate delineans, qui hoc summam afflictionem putant, à Do- E mino per tristitiam & cordis caliginem elongari. Huius tentationis remedium est clamare ad Dominum, & eius reditum lacrymis & gemitibus postulare. Sic faciebat sponsa, dicens in Canticis: *[Cant. 2. 17.]* Reuertere, similis esto, dilecte mi, capreæ hinnulóque ceruorum super montes Bether.] Eum ad veniendum & subueniendum prouocat, non tàm vocibus, quàm suspirijs & gemitibus inenarrabilibus; & capreæ ac hinnulo similem vocat. Cupit enim vt velut caprea, quæ, asserente Ruperto & Gregorio Nysseno, perspi-

castissimos habet oculos, sua interiora diiudicet (& vt hinnulus, qui venenatos angues absumit, aduersarios insurgentes dissiciat atque consumat. Sic etiam faciebat Dauid quando canebat: Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Conuertere Domine vsquequò? Et deprecabilis esto super seruos tuos.] Id est, postquam nouerimus Domine à te hanc tribulationem obuenire, & postquam ea nos erudieris, tandem reuertere ad consolandum nos, & te super amatores tuos placidum ac benignum ostende. Prætereuns igitur Dominus, ait Bernardus, teneri vult, abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. It & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subitò probans.] Reuocemus ergo illum nostræ indigentiæ confessione, reuocemus intensæ afflictionis ostensione; reuocemus singultibus & clamorosa oratione; tandem enim veniens veniet, & non tardabit, & intolerabilem animæ solitudinem sua ipse amabilissima præsentia depellet.

Psal. 89. n. 12. & 13.

Ber. ser. 74. in Cant.

Conclusio huius libri.

CAPVT XV.

His aliisque innumeris tentationibus, quas prolixum esset enumerare, aduersus omnes status iustorum, aduersarius insurgit, & neminem in hac regione mortis bellis & dolis exemptum habitare permittit. Incipientes à vitæ mutatione retrahit: progredientes ad sedendum vel ab itinere deuiandum inducit; perfectis se opponit, & si non potest illos deiicere, aditum saltem ad maiorem perfectionem intercludit. Vnum eius negotium, est modis variis multiplicibúsque impugnationibus noua vitia animabus inserere, antiqua fouere, & vitiorum fructus, nimirum peccata maiora minoribus peccatis antea perpetratis aggregare. Si volumus ergo à peccatis abstinere, & vitia destruere, eorum initiis, scilicet tentationibus & prauis suggestionibus resistamus. Iam ex seruis & famulis Christi milites & socij facti sumus: iam viam spiritus aggredientes sacræ militiæ nomen dedimus, ne cum infirma turba ad sarcinas maneamus. Ad sarcinas enim vestis & cibi, vt Hugo pulchrè annotauit, remanent inertes & infirmi: ad bellum verò expediti & fortes ire non timent. Nos autem qui à sæculo nos expediuimus, & spiritus robur induimus, non sit nobis cordi falsa quies, quam mille conscientiæ morsus inquietant, nec ad bellum procedere formidemus. Non sufficit tenuisse iustitiam, nisi eam in tentatione seruantes, ipsa Deo illibatos nos seruet. Nam & Adam iustitiam tenuit, sed sibi & posteris immensa mala mercatus est, quoniam in tentatione à iustitia recessit. Dedit mulier viro suo pomum, qui comedit,] & præceptum Domini transgrediens à gloria ad ignominiam; à diuitiis ad mendicitatem: à vita ad mortem pertransiuit. Ne imitemur patrem hunc, cui, Christo adhærentes, renuntiauimus, nec serpentis, id est, diaboli suasiones, nec Euæ nostræ, id est, carnis mellitos sermones auscultemus. Fratres, inquit Bernardus, si modò præsentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in cor eius, coarctari inter precem vxoris & præceptum creatoris, nonne clamaremus aduersùs illum, dicentes: Caue tibi miser, vide ne feceris, seducta est mulier, non acquiescas ei? Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis?] O magna miseria filiorum Adam! quem per gratiam & vitam spiritualem exuti plenè nunquam exuimus, & eum in corde nostro corrigentes, nosipsos non corrigimus, quin & cogitatione inobedientiam eius reprobantes, opere & imitatione complemus. Quàm verè dixit Dauid: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.] Cùm enim à virtute ad imperfectiones deflectimus, ab altitudine ad vilitatem declinamus: cum à Deo per prauum consensum separamur, inutiles reddimur. Nam homo Apostata vir inutilis.] Et abominabilis, & inutilis homo, qui bibit, quasi aquam, iniquitatem.] Et opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.] Vide quàm inutiles! quòd putridis cadaueribus comparamur. Qui enim à multiplici tentatione, inquit Ricardus Victorinus, sustinet se superari, formam habet iam mortui: nec cuiuscunque, sed cadaueris iam putrescentis & putridi, quod putredini iam ex omni parte subiaceat, & vermibus vbique scateat. Et post pauca, intus consentientes tentationi vocat cadauera putrida, sed sepulta, quorum corruptio quasi in occulto iacet: exteriùs verò etiam peccantes vocat cadauera putrida, sed extra sepulchrum proiecta, quorum corruptela & fœditas omnibus patet. Adhæsit itaque nobis primi parentis lepra, inuasit nos peccati mors, si tentatori cedimus, & quod in illo damnamus ore, in nobis non iam verbis, sed actione defendimus.

Psal. 13. 3.

Prou. 6. 12.

Iob 15. 16.

Isaiæ 59. 6.

Ricar. ad Psal. 90. fine.

Gen. 3. 6.

Ber. ser. 1. omni. sanct.

Ruboremus igitur nos, vt dæmonis insultus vincamus, quia, vt dixit Paulus, Mundo, & Angelis, & hominibus spectaculum facti sumus.] Quasi in theatrum producimur, vt militum Christi personam agamus, & cum aduersariis vitæ perfectæ pugnemus. Mundus nos spectat, id est, mundani & iniqui homines, vt si succubuerimus, nostram ignauiam irrideant: Angeli spectaculo assistunt, vt sua præsentia nos animent, & adiutorio confortent, & de victoria nostra vehementer exultent: Homines, iusti scilicet, qui non vt bestiæ rationis expertes, sed vt homines viuunt, nos quoque considerant, vt pugnantium strenuitatem laudent, & eius se imitatores exhibeant. An coram tantis testibus qui nos damnent, occumbendum est? An coram tot spectatoribus terga vertendum, qui tantam imbecillitatem & infidelitatem inclament? Immò potiùs coram mundo, Angelis, & hominibus, immò & in conspectu ipsius Dei videntis nos, summis conatibus est quærenda victoria, quæ primùm in ipsam perfectionis arcem, & postea in æternæ gloriæ possessionem inferat. Iam patres nostri, iam fratres nostri, iam socij nostri vicerunt, & ex victoria coronantur, quid nos timemus, eundem Dominum adiutorem habentes, & similem cum illis gratiam participantes? quid aduersarios pene ligatos formidamus? Illi quidem, qui præcesserunt nos difficillimis præliis & insuperabilibus laboribus impugnati sunt; quorum aliquos diabolus non ad leuissimas tentatiunculas, sed ad ignominias, ad ingentia pericula, ad cruces, & ad mortes expetiit, in quibus tamen alacres, & intrepidi substiterunt, cur nos, nisi quia ignaui sumus minima bella prosternent? Neque enim, vt dixit Ephrem, pro Saluatore nostro Iesu Christo ad præsides & reges ducti sumus: audeo dicere quòd iustificata sit Sodoma præ nobis. Neque coram tribunali iudicis sumus adducti, & tormenta pietatis ergò passi. Neque caminum luculento igne succensum vidimus, neque sartagines accensas conspeximus, non veruculla acuta ignita, non lebetes cera & pice efferuescentes. Neque feris causa pietatis obiecti sumus, & sustinuimus: neque deuctæ

1. Cor. 4. 9.

Ephre. de abstinendo à cupiditatibus carnalibus.

sunt

A sunt manus nostræ à carnificibus, quorum vel solus aspectus cor eius, qui suppliciis obiicitur commouet. Nondum intuiti sumus enses acutos inferri nobis, & expauimus? His verbis sanctissimus pater nostrum metum & socordiam demiratur, & meritò sanè. Si enim, vt dixit Tobias, filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo,] mirum est quod à parentibus degeneret indigna progenies, & dissimili vita similem mercedem expectet. Si commortui sumus, inquit Paulus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.] Priùs igitur sæculo moriendum est, vt similis nobis vitæ Christi vita proueniat: priùs tentationes supportandæ & hostes proterendi, quàm nos regnum verissimum perfectionis

Tobiæ 2. 18.

2. Tim. 2. 12.

B adnuttat. Quàm ergo magna stultitia est sine morte, qua mundo moriamur, velle viuere, & sine pugnæ victoria velle regnare.

Æquitas quidem tentationum sustinentiam expostulat. Nam si Dominus sustinuit tentationes pro nobis, & vt Paulus dixit; fuit tentatus per omnia;] quid magnum si nos pro illo, immò, & pro nobis ipsis & pro vtilitate nostra tentationes sufferamus? Et (quod amplius, & mirabilius est) sustinuit ille peccata nostra; & adhuc innumeras imperfectiones negligentiásque dissimulat, quare nos non patienter feramus ab illo benignè corripi, sapienter probari, & suauiter castigari? Sustinuit te dilectus, inquit Bernardus, sustine tu dilectum; sustine; viriliter age. Non illum vicêre peccata tua, te quoq; ipsius flagella non superent: & obtinebis benedictionem.] O consilium

Hebr. 4. n. 15.

Bern. ser. de B. Maria.

C æquitatis plenum, quin & misericordiæ plenissimum, vt si nos quotidie illi flagella nostris imperfectionibus geminamus, patienter pro delictis tentationes insurgentes reportemus. Sic & vsque ad cœlum se lex illa Pauli protendet: Alter alterius onera portate; nam Dominus pro sua benignitate culpas nostras supportabit, & patientia ab illo nobis data pro gloria ipsius tentationes & molestias sustinebit. Iacob cum Angelo luctatus est vsque manè:] & nos cum Domino probationem sustinentes vsque ad illud, cui nunquam succedet nox, vltimum manè luctemur. Dabit ille perseuerantibus benedictionem, qui non negabit perseuerandi voluntatem. Fiducia etiam in Do-

Galat. 6. 2.

Gene. 32. n. 24.

D mino de omni tentatione victoriam expectat. Qui enim tentat vt probet, & ferit vt sanet, nullo modo nos abundanti auxilio ad prosternendum aduersarium vacuos derelinquet. Nam & scriptum est: Omnem locum, quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam.] Vestigium autem pedis nostri fiduciam designat, pro cuius mensura erit & victoriæ magnitudo. Bernardus quidem ita sensit, illum Deuteronomij locum interpretans: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit.] Pes vester, inquit, vtique spes vestra est: & quantumcunque illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, vt firma sit, & non titubet.] Neque ita spes leui casu iusti victoriam spetantis eluditur, quem à morte grauis peccati seruatum leuia vulnera non damnant, sed humiliant, sed cautiorem reddunt, sed à seipso ina-

Iosue 1. 3.

Deut. 11. 24.

Bern. ser. 15. in Psal. 90.

E nem confidentiam fugant, sed vires ad diligentiùs pugnandum exsuscitant. Fallitur prorsus ista persuasio, inquit Leo Papa, & nimia vanitate veterascit, quicunque inter tentationes huius vitæ ab omni se vulnere credit immunem.] Leues itaque casus, quos plangimus, quos statim acerbissima contritione deflemus, quorum causa cœli aspectu nos indignos existimamus, magis prosunt quàm officiant, quia tantillum impulsi in aduersarium iratiores insurgimus. Indignatione animus & [illegible] spes crescit, & spei

Leo ser. 5. Quadrages.

A læta victoria succedit.

Gaudium quoque mente conceptum animam ad pugnandum roborat, & ad victoriam obtinendam accendit. Nam quis nesciat ex tentatione victa gaudium nasci, & veluti stillam futuri præmij statim pro fortibus exultationem adesse? Equidem nullus ignorat filios Israel, victis & suffocatis Ægyptiis, ingenti lætitia fuisse perfusos? Qui, vt est in libro sapientiæ, tanquam equi depauerunt escam, & tanquam agni exultauerunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.] Hi autem iustorum extiterunt figura, quorum corda victis suis aduersariis, & in sanguine Christi demersis vehementer exultant. Equi inuentis pascuis vberrimis natura monente lætantur, & cur non lætentur iusti vincentes, qui de hostibus ditissimas

Sap. 19. 9.

B coaceruant exuuias? Agni in herba viridi exultant & saltant: quid ni iusti in monte virtutis aduersariorum cadaueribus pleno subsiliant? Magna est exultatio victoriæ, qua dæmonum quoque in æternum damnatorum quodammodo tristitia supprimitur. Gaudent enim illi, si nos elidant, & nescio quonam pacto magnam pœnam & mœstitiam non deponentes, gaudium de nostra ruina concipiunt. Quod ita esse Ioannes Cassianus, & quod plus est, Scriptura sacra ab eo allata confirmat. Quas, inquit, eorum, scilicet dæmonum ruinas atque conflictus, ille, qui sanos interioris hominis oculos possidebat quotidie, cernens, vidénsque eos supergaudere ruinis, & casibus singulorum, ac timens ne de se quoque eueniret eis ista lætitia, Dominum deprecatur: Illumina, inquit, eos

Cassian. coll. 7. c. 21.

C oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte; ne quãdo dicat inimicus meus: præualui aduersus eum. Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero.] Et, Deus meus ne supergaudeant mihi: ne dicant in cordibus suis: euge, euge animæ nostræ, neque dicant: deuorabimus eum.] Si tanta est victoriæ lætitia, vt eã, prout possibile est, aduersarij in perpetuum dãnati sine vllo victoriæ emolumento sibi proueniente concipiant, quantam & quàm veram habebunt iusti, cùm vincunt, qui præmia incomparabilia sibi parata considerant? Quàm pura, sancta, & perseuerans erit exultatio eorum, qui de fidelitate in Christum seruata, de sanctissimæ legis custodia, de glorificatione Dei, de sanctorũ imitatione, & de hostiũ suorum fuga & cõ-

Psal. 12. n. 4 & 5.

Psal. 34. n. 20. & 26.

D fusione lætantur. Hostibus Israelitarũ fugatis, & vtcunq; instaurato tẽplo, facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobriũ gentiũ,] prostratis igitur hostibus animæ, & mundato à prauis cogitationibus cordis templo, magna valde tunc lætitia sequetur. In mari certè, vt simili Dorothei vtar, cùm æstus fuerit, affliguntur omnes, quotquot in naui fuerint: cùm autem tranquillitas redierit, læti omnes inter se narrant tempestatis horrorem. Ita prorsus turbine tentationis instante, magna mentem subit afflictio, at tentatione reiecta & corde victoriæ obtentione sedato, Dominum victoriæ authorem laudamus, nobis ipsis congratulamur, & ex aduentu tantæ tranquillitatis arrham adesse cœlestis præmij sentimus.

1. Machab. 4. 58.

Doroth. doct. 12.

Si ita se res habet, & tanta bona ex vna tentatio-

E num victoria proueniunt, enitendum est nobis aduersariorum insultus detegere, vires confringere, audaciam cohibere, & Deo fideles inueniri. Tentationum victoria peccata vitamus, vitia depellimus, passiones cohibemus. Tentationum victoria virtutes inserimus, præmia conquirimus, mandata custodimus. Tentationum victoria Ecclesiam lætificamus, fratres ædificamus, laudem promeremur. Tentationum victoria cœli viam ambulamus, spiritu proficimus, & ad sanctitatem peruenimus. Ob

tentationum victoriam, quam de hostibus reporta- A
mus; ipsi hostes nos timent, boni diligunt, & Angeli
Matth. 4. n. 11. victoriæ socios confitentur. Profectò Domino ad-
uersarij victoria potito, accesserunt Angeli, & mini-
strabant ei;]ita dum modum, diabolum carnémque
proterimus, Angeli ad nos accedunt, &, si non corpo-
ri alimenta, at animæ delectamenta subministrant.
Bern. ser. 4. in Psal. 90. Vnde Bernardus: Et tu si vis habere ministerium
Angelorum, fuge consolationes sæculi, & tentationi-
bus resiste diaboli.] Non horrent illi consortia iusto-
rum, quos corruptibili carne circundatos vident spi-
ritualibus delectari. Non dedignantur illis assistere,
quos aspiciunt aduersùs communes hostes dimicare.
Nec erubescunt ministrare illis, quos licèt natura mi-
nores, tamen opere quodammodo maiores agno-
scunt. Quid enim magnum si Angeli carne nudi, & B
potentissima gratia vestiti, dæmones fugent, vincant,
& sibilent? At magnum est, quòd homines carne ve-
stiti, passionibus impulsi, & ad malum ex duabus
portionibus vna sui parte pertracti, dæmones prote-
rant, malum deserant, & ad omne bonum accedant.
Non denique confunduntur seruire nobis, quibus
Dominus ipse gloriæ (quod non sine magno tremore
excipiendum est) in futura gloria, prout suam maie-
statem deceat, certa quadam ratione ministrabit.
Luca 12. 37. Beati, inquit, serui illi, quos cùm venerit Dominus,
inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcin-
get se, & faciet illos discumbere, & transiens mini-
strabit illis.] Beati planè vigilantes atque victores,
qui mensuram præmiorum tam confertam, coagita-
tam, & supereffluentem recipient. Cùm Dominus à
nuptiis, quæ in cœlesti gloria in perpetuum celebran-
tur, ad iudicandum venerit. Hæc omnia cum seruis
suis fidelissimè cumulatissiméque complebit. Præ-
Beda lib. 4. in Luc. ad c. 12. cinget se (vt interpretatur Beda) cùm retributionem
parabit: faciet eos discumbere, cùm in æternam re-
quietem admittet: transiet, quia à fide ad visionem nos A
eleuabit, & ministri officium geret, quia eos ipse refo-
cillabit, & coram illis, ait Cyrillus, deliciarum mensam
apponet. Ob præmium tantum consequendum, quo
à sanctis Angelis socij, quibus ipsi famulêtur, & à Do-
mino famuli fideles habemur, & præmia æterna reci-
pimus, æquum profectò est nô solùm, vt vincere ten-
tationes curemus, sed vt in medijs têtationibus de spe
tantorum bonorû gaudeamus. Cuius gaudij inter te-
nebras quoq; tentationis lucêtis Dominus ipse dator
& effector est, de quo scriptum est in Iob: Qui dedit Iob 35. 10.
carmina in nocte.] Quid enim aliud est conditorem
nostrum in nocte nobis carmina dare, nisi ex spe re-
tributionis, gaudium in media afflictionis tentatione
côcedere? Carmen in nocte, inquit Gregorius, est læ- Greg. 26. mor. c. 12.
titia in tribulatione: quia & si pressuris temporalitatis B
affligimur, spe iam tamen de æternitate gaudemus.
Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicês: Spe gau- Rom. 12. n. 12.
dentes, in tribulatione patientes.] Carmen in nocte
Dauid sumpserat, qui dicebat: Tu mihi refugium à Psal. 31. n. 7.
pressura, quę circûdedit me: exultatio mea, redime me
à circundantibus me.] Ecce noctem pressuræ nomi-
nat, & tamen liberatorem suum inter angustias exul-
tatione vocat. Foris quidê nox erat in circumdatione
pressuræ, sed intus carmina resonabant de côsolatio-
ne lætitiæ.] Hæc lętitiæ carmina resonent in cordibus
nostris, cùm tentamur, & similes illis erimus, de qui-
bus scriptum est: Et prælíabâtur prælium Israel cum 1. Macha. 3. 2.
lætitia.] Lætitia autem impatientiam & tristitiam de-
pellet, ardorem in pugna adijciet, hostes admira-
bitur & effringet. Sic tandem ad tantam fœlici-
tatem assurgemus, vt ex lætitia huius temporis ve-
ra, quæ tota in Dei obsequio collocata est, ad
æternam lætitiam transeamus, & vt in futuro sæcu-
lo gaudijs & pace perfruendo, & in hoc tribulatio-
nes sustinendo lætemur.

ORATIO PRO GRATIA AD PECCATA ET VITIA destruenda, & tentationes vincendas.

DEus meus, innocentiæ restitutor, quam miseri Adæ filij delinquendo perdidimus; & puritatis amator, quam, te in cordibus nostris illucescente, vehementer optamus, concede quæso abundantissimam gratiam tuam, qua ab omnibus culpæ nexibus, qui in nobis tibi displicent, liberemur. Da Domine piissime, fœditatis & malitiæ peccati notitiam; da tantæ iniquitatis verissimam detestationem: da firmissimam ab omni peccato abstinendi voluntatem: da fructus pœnitentiæ dignos, qui tibi offenso, si non ad æqualitatem, at ad possibilitatem, satisfaciant; & animæ ad tuam imaginem creatæ maculas deleant. Quia verò fontes peccatorum sunt vitia innumeris prauis actionibus genita, & ex prophana conuersatione contracta; tu qui Saluator noster es, hos impurissimos fontes obtura & exsicca: & aperi in agro cordis nostri venas virtutum, & fontem aquæ viuæ, quæ fœcunditatem afferat, ad cuius odorem hortus hic à te satus, flores bonorum desideriorum, & fructus operum sanctorum emittat. Quia tandem vitia tentationibus, quibus non resistimus, crescunt, & ad maiora delicta quotidie patranda roborantur; tu qui adiutor es in omni tribulatione nostra, adiuua nos, vt aduersarij dolos perspiciamus, vt cognitos fugiamus, & vt illecebris insequentibus resistamus, ne vsque ad casum & tuæ legis purissimæ transgressionem tentemur: Ita, ô Domine, tu, qui conuersionem nostram cœpisti, perficies, & animas sanguine Christi filij tui redemptas, ab hostibus vindicatas, post hanc vitam in æterna hæreditate constitues. Quam à te Domine speramus per merita eiusdem Saluatoris nostri, cum quo & cum Spiritu sancto sit tibi gloria, & laus, & gratiarum actio in sempiterna sæcula. Amen.

FINIS LIBRI SEXTI.

DE MORTIFICATIONE VIRIVM ANIMÆ, ET ABNEGATIONE VETERIS HOMINIS,

LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

A POST Expulsionem peccatorum, & extinctionem octo principalium vitiorum, quæ ad primordia spiritualis vitæ pertinent, omnis cura iusti incipientis, & ad profectum & perfectionē anhelantis, in sui omnimoda abnegatione, & verissima mortificatione collocāda est, qua vniuersis itineribus partis eiusdē iustæ vitæ purgatricis emensis, postremum gradum ex suprà dictis incipientium ascendit. Opus quidem arduum, & prolixum, in quo aliter quàm in abiiciendis peccatis, & in extirpandis vitiorum sentibus est, licèt non tractatione, at actione, procedendum. Nam in peccatorū depulsione eò tendendum est, vt omnino pereant, & in bello B aduersùs vitia inito innitendum est, vt penitus cadant & intereant: at in mortificatione sensuum, & virium nostrarum, non id quærimus, vt eas extinguamus, sed vt ab omni vitiosa consuetudine vindicemus. Diuina quippe lex, sanctitatisque dilectio non petit à nobis, vt oculos eruamus, & aures obturemus, & reliquorum sensuum functiones desecemus: non petit vt simus affectuum ac passionum naturalium expertes, sed vt hæc omnia ad ordinem reuocata maneant, & gratiæ beneficio, ac mortificationis præsidio se à prauis motibus distortisque cohibeant. Neque enim in id tendimus, vt inordinati motus nunquam insurgant, nec nos alicuius mali obiectione pulsent, sed ne in malum deiiciant, mentisque tranquillitatem perturbent. Affectibus carere, lapidis, non hominis C est: & nullam ad malum procliuitatem sentire, Angeli est; aut certè hominis in statu innocentiæ positi, non in statu naturæ lapsæ fragili, & impura carne vestiti. Quare Saluator noster Iesus Christus, qui naturam assumpsit humanam, affectus quoque humanos admisit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, vt Augustinus ait, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. An amor affectus est hominis? Sed ipse audiens adolescentem se ipsum de obseruatione mandatorum commendantem, intuitus eum, dilexit eum. An timor? Sed ipse in ianua passionis constitutus cœpit pauere, & tædere. An gaudium? Sed, Lazarus mortuus est, inquit, & gaudeo propter vos, vt credatis quoniam non eram ibi.] An tristitia? Sed tristis est, inquit, anima mea vsque ad mortem.] Ille ergo qui sanctus est sanctorum, & omnis perfectionis exem-

Aug. 14. de Ciuit. c. 9.
Marc 10. 21.
Marc 14. 33.
Ioan. 11. 14.
Matth. 26. 38.

A plar, affectus habuit humanos, quos licèt præuenire rationem non sinit, tamen sponte liberéque commouit, ne quis eos perfectioni aduersos cogitaret. Sicut autem Christus personam gessit hominis innocentia circundati: ita Paulus partes hominis egit in peccatum prolapsi, qui non tantùm affectus sentit, sed eos rationem omnem præuenientes, & ad malum impellentes aduertit. Eius vox est: Condelector legi Dei secundùm interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.] Per legem membrorum carnis pruriginem, & peccati fomitem intelligit, quæ in hac misera vita nec à sanctis & perfectis discedit. Ex parte enim libertas, ait Augustinus, ex parte ser- B uitus. Nondum tota, nondum pura, nondum plena libertas, quia nondum æternitas. Habemus enim ex parte infirmitatem, ex parte accepimus libertatem. Quicquid peccatum est à nobis antea, in Baptismo deletum est. Numquid quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Si non remansisset, sine peccato hîc viueremus. Quis autem audeat hoc dicere nisi superbus, nisi misericordia Liberatoris indignus, nisi qui seipsum vult decipere, & in quo veritas non est?

Roma. 7. 23.
August. tract. 41. in Ioan.

Aduersùs peccata igitur vsque ad internecionem eorum pugnandum est; aduersùs vitia vsque ad mortem ipsorum dimicandum est: at aduersùs sensus & affectus naturæ, quam gestamus, humanæ, non vsque ad internecionem, & mortem, sed ad mortificationem vsque decertandum. Quæ profectò in hoc sita C est, vt eos à malo retrahamus, & efferuentes motus eorum cohibeamus, &, quantum gratia aspirauerit, moderemur. Nam nullis illecebris commoueri, inquit Leo Papa, nullis cupiditatibus titillari, non est istius vitæ, quæ tota tentatio est, & qua nimirum vincitur, qui vinci ab eadem non veretur.] Et Ricardus Victorinus: Liberum arbitrium per gratiam ita crescit ad bonum, vt iam in potestate consistens, & habens sub se milites, possit dicere huic: Vade, & vadit; & alij, Veni, & venit: & seruo suo, Fac hoc, & facit. Ita etiam roboratur contra malum, vt iam non regnet peccatum in hoc mortali corpore: Sæpe autem adeò, vt iam sibi illud dictum credat: Absque imperio tuo non mouebit quisquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti: quod est, omnes prauos motus reprimere, & ab actu cohibere. At non potest de regno suo auferre omnia scandala, nec plenam

Leo ser. 4. Quadrages.
Ricar. de statu inter. hom. c. 6.

A perpetuamque pacem firmare. Id est procul dubio patriæ cœlestis, in qua, cùm venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est. Tunc nouissima destruetur mors in victoriam, & supra modum multiplicabitur eius imperium, & pacis eius non erit finis. Tunc demum dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. [In diebus illis saluabitur Iuda, & Israël habitabit confidenter, eo quòd non sit qui exterreat.] Hæc ille quibusdam omissis. Semper itaque quandiu hîc viuimus, aliquod bellum manet, quod nos exerceat, aliqua suppullulant affectionum immoderatarum germina, quæ statum mentis turbent, & serena nostri cordis purum spiritum aliquo tetro odore perfundit. Et quemadmodum leunculus ab ipso ortu

B suo in aula regis alitus, inter famulos ludit, discurrit, & saltat, & vsu ipso videndi homines, mansuescit: at leo est, qui irritatus prope astantem vngula fodit, & exacerbatus, puerum se ferientem dilacerare non metuit: Ita passiones nostræ virtutis studio mansuefactæ, & gratiæ funibus compeditæ passiones sunt, & bestiæ satis indomitæ in malum inclinantes, quæ oblata occasione insurgunt in nos, feriúntque, & cruentant animam, nisi tempestiuè ligentur. Id sanè non tantùm in peccatoribus, non tantùm in communibus iustis, sed etiam in viris perfectissimis faciunt, si ipsi in studio vniuersæ virtutis intepescant. Quod argumento est, eorum, & cunctorum mortificationem nequaquam motus humanorum affectuum exscindere, sed comprimere, & moderari.

C Tonsor enim capillos barbámque præscindit, aut radit, radicem autem pilorum non excutit; immò nec attentat, quoniam id quod fieri non potest, & ad pulchritudinem hominis necessarium non est, attentare putat inutile. Sic homo bene mortificatus quasi tonsor est, qui superflua virium animæ resecat, initia verò motuum superfluorum non euellit, quia talis euulsio possibilis non est, & dignitati naturæ humanæ non parum officeret.

Cæterùm mortificationem hoc modo intellectam, opus arduum, & prolixum non immeritò nuncupauimus. Nam hæc abnegatio sui res est satis operosa, atque difficilis, cùm ea homo non alteri, sed sibimetipsi vim inferat. Miles profectò in ipso conflictu prælij, libentissimè & facillimè hostem vulnerat, at ægerrimè & difficillimè se ipsum vulneraret, & manum,

D aut pedem abscinderet. Chirurgus etiam magna animi alacritate carnem putridam alterius vrit, & secat; suam carnem autem, si morbum similem contrahat, vix & non sine magno dolore, leuissima manu contrectat. Ita prorsus facile est mortificationis institutiones præscribere, aliorúmque voluntates frangere, & abnegationis flagello pulsare: at non est cuique ita facile se ipsum eodem flagello percutere, & simili vstionis genere se in officio continere. Nunne iussio Domini est: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te? Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proiice abs te?] Sed nullo modo membrorum corporalium abscissionem iussit, sed mortificationem præcepit, quam manus & pedis proprij abscissioni similem dixit, vt eius difficultatem demonstraret. Iccirco Salomon victorem sui fortissimis ducibus hostes

Matth 5, 29.

E expugnantibus præposuit, dicens: Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.] Quia videlicet operosius & difficilius est, affectus immoderatos cohibere, & sensuum petulantiam compescere, quàm visibiles aduersarios expugnare. Rectissiméque dixit quidam:

Prou. 16. 32.

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit

A *Oppida, nec virtus altius ire potest.*

Et Ambrosius optimè. Re vera iure ea fortitudo vocatur, quando vnusquisque se ipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi vento quodam, variarum rerum circumfertur mutatione. Quid autem excelsius & magnificentius, quàm exercere mentem, afficere carnem, & in seruitutem redigere, vt obediat imperio, consilijs obtemperet, vt in adeundis laboribus impigrè exequatur propositum animi ac voluntatem?] Hæc ille. Nemo ergo plenam sui, ac perfectam in omnibus mortificationem facilem iudicet, & vt rem parui momenti suscipiat, immò potiùs in hoc omnes neruos & cunctas vires intendat, vt sensus suos comprimat,

Mansuetum. Ambr. 1. officio. ca. 36.

B voluntates inflectat, affectúsque mortificet, quo tandem difficillimam vitæ spiritualis partem in suam vendicet potestatem. Neque hac assertione virtutis cultores in ipso tractationis exordio deterremus, immò efficaciter excitamus. Qui postquam speciosos & suaues infirmæ carni fructus peccati spreuerunt, & vitia, radices nempe delictorum, euulserunt, cordis sui terram excolere, quod per se difficile est, sibi (fauente Dei gratia) difficile non putabunt. Quædam enim per se difficilia sunt, quæ iam in negotiis arduis occupato facilia videntur: & eo alacriùs & fidentiùs aggreditur, quo experimento ardua superandi roboratur. Hanc autem mortificationis doctrinam illis proponimus, qui iam crimina penitus abiecerunt, qui peccata leuia magna ex parte sustulerunt,

C & qui aduersùs octo capitalia vitia fœliciter decertarunt. Quibus post hostes deuictos iucundum erit, (licèt per se sit difficile) regnum cordis sui pene expugnatum, & è manibus hostium ereptum, componere, & mortificationis legibus gubernare.

Omnis autem gubernatio res longa est, quæ tandiu durat, quandiu respublica in optimo statu & splendore consistit. Quòd si mortificatio cordis humani, gubernatio est, & illius reipublicæ rectio, quam summus omnium moderator Deus in latissimis spaciis mentis nostræ constituit, quid mirum si non paucis diebus absoluatur, sed necessariò toto vitæ tempore perseueret? Post diluuium certè, & sacrificium Noe, quo ipse Dominum aduersùs malitiam hominum irritatum placauit, dictum est: Cunctis die-

D bus terræ, sementis, & messis, frigus, & æstus, æstas, & hyems, nox, & dies non requiescent.] In his verbis, spiritualis vitæ, post pœnitentiam actam peccatorum, typus exprimitur. In qua, sementi messis, & messioni noua seminatio succedit, quia quotidie merita seminamus, vt nouæ gratiæ præmia metamus; augmentúmque gratiæ metimus, vt iterum noua & auctiora merita seminemus. Aduersitatem prosperitas excipit, & prosperitati alia aduersitas se statim adiungit: abnegationem amor excitat, & amorem abnegatio confortat: desolationem velut noctem adueniens consolatio temperat, & consolationi velut diei sequens desolatio modum subministrat. Ac

Genes. 8. 22.

E sine intermissione opus est lauare sordes, quas nostra mortalitas contrahit, & tribulos ac spinas euellere, quæ maledicta hæc terra progignit. Cecidimus super aceruum lapidum, inquit Bernardus, de casu in peccatum originale loquens, & in luto: vnde non solùm inquinati, sed etiam vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidem citò possumus, ad sanandum verò opus est curatione multa.] Lauamur quidem contritione peccatorum, lauamur confessione, lauamur emendationis proposito, quæ per Dei gratiam citò perficiuntur, at sanamur mortificatione,

Bern. ser. in cœna Domin.

quæ

quæ non breui tempore fracta & quassata membra animæ nostræ consolidat, & ad amissam incolumitatem reducit. Egregiè sanè explicat id Augustinus. (Aug. 14. de Trin. cap. 17.) Ista, inquit, renouatio non momento vno fit ipsius conuersionis, sicut momento vno fit illa in baptismo renouatio remissione omnium peccatorum. Neque enim vel vnum quantulumcumque remanet: quod non remittatur. Sed quemadmodum aliud est carere febribus; aliud, ab infirmitate, quæ febribus facta est, reualescere: itémque, aliud est infixum telum de corpore demere; aliud vulnus, quod eo factū est, secunda curatione sanare: ita prima curatio est causam dimouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: secunda, ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis. Quæ duo demonstrantur in Psalmo, vbi legitur; (Psal.) Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis;] quod fit in baptismo. Deinde sequitur: Qui sanat omnes languores tuos,] quod fit quotidianis accessibus, cùm hæc imago renouatur.] Post telum igitur peccati per pœnitentiam euulsum, post bellum aduersùs vitia susceptum, in quo non minima pars abnegationis collocata est, & post aliqualem victoriam de mundo, diabolo, & carne comparatam, ad enhibitionē sensuum, & cæterarum animæ virium, etiam in licitis transeundum est, quæ propriè mortificatio nuncupatur, vt terra nostri cordis bene purgata, & spirituali oratione proscissa, virtutū semina nō sine spe faciendi fructus accipiat. Si enim certum est, semina in inculta terra iactata aut præ defectu humoris arescere, aut præ abundātia tribolorum & spinarum suffocari, non minùs est manifestum, altiorem vitæ spiritualis doctrinam, affectionum humanarum immoderatione obrui, & in corde immortificato, quasi inter dura saxa, disperdi. Quamobrem perfectionis cupidi, & sanctitatis amatores, Prophetam Ieremiam loquentem auscultent: Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: circumcidimini Domino & auferte præputia cordium vestrorum.] (Ierem. 4. 3.) Circumcisionem, inquit Hieronymus, emundationem, & præputia, vitium intelligit. (Hieron. ibid.) Hoc autem præcipitur viris Iuda & Hierusalem, qui veram sectantur fidem, & habitant in Ecclesia, vt non seminent super spinas, quas Euangelicus sermo significat, quæ suffocent sementē Dei, sed priùs nouale faciant, & omnes suffodiant vepres, sentesque auferant, vt munda semina, munda terra suscipiant.] Secundum quam interpretationem, nouale cor nostrum est, id est, ager, qui non iam alternis annis seritur, sed per singulos annos; & menses, dies, atque momenta, nouo virtutum semine renouatur. Semen verbum Dei est, illud præsertim quod cōtinet altiorem perfectionis doctrinam, quòd nobilis ille agricola filius Dei, in mundum seminaturus aduenit. Sentes, & vepres, & tribuli, & spinæ, praui sunt motus sensuum, & immoderatæ appetitiones virium nostrarum, quas exercitatione mortificationis euellimus. Hanc nunc ante virtutis doctrinam diligenter prosequamur, vt purissima hæc semina, quæ fructus ferunt, in cælestia horrea recondendos vtiliter mens nostra suscipiat. Hanc militandi ac bellandi disciplinam, non oscitanter audiamus, qua ciues nostros à debita subiectione deficientes, ab inobedientia ad obedientiam & pacem traducimus. Hanc denique medendi artem addiscamus, qua non corpora nostra corruptibilia sanamus, sed animarum incorruptibilium ægritudinibus morbísque medemur.

PARS PRIMA

Huius Libri de Natura, necessitate, ac præstantia mortificationis.

MORTIFICATIO *quidem medicina est omnium morborum animæ, de qua illud Ecclesiastici non inconuenienter accipimus: Medicina omnium in festinatione nebulæ.]* (Eccli. 43. 24.) *Frigiditatem enim animæ, & torporis gelu, quod solet herbas & flores sanctorum desideriorum absumere, mortificatio, quæ instar nebulæ subobscura est, & aliquid tristitiæ habens, non sinè mirabili facilitate dissoluit, & omnem ignauiam socordiámque repellit. Sed hoc medicamentum nonnihil habet austeritatis, illis præsertim, qui peccatorum depulsione, & vitiorum pugna fatigati, vellent suaui aliquo potu refrigerari, & non insuaui potu, & qui vomitum adhuc prouocet, sua interiora viscera commoueri. At quia hoc omnino necessarium est, vt plenè ineffabilia victorum præmia consequantur, & sine periculo reliquum huius itineris spiritualis conficiant, visum est nobis, medicamentum istud quasi melle condire, & salutares globulos, vt faciliùs glutiantur, deaurare. Id autem fiet, si miram abnegationis, seu mortificationis præstantiam, & suauissimos fructus detegamus, &, si eius necessitatem ad curandos animi morbos, explicemus. Quæ sanè consideratio ad vsum mentem accendet: vsus verò ita mortificationem suauem reddet, vt apertè videamus, eam fatigatis, id est, tepidis, esse amaram atque difficilem; feruidis verò tam dulcem & facilem, vt sine tædio & nausea, immò cum ingenti exultatione se illā ad finem vsque vitæ sustentent. Postquam autem hanc, quam suscipimus, prouinciam, in prima huius tractationis parte præstiterimus, in sequentibus ad particularia descendentes, modum ac rationem exercendæ mortificationis declarabimus.*

De misero statu hominis in peccatum lapsi.

CAPVT I.

MEDICI corporum, alicuius medicinæ virtutem atque præstantiam suis discipulis explicare volentes, primùm ægritudinis acerbitatem, cui medetur, ante ipsorum oculos ponunt, vt ex huius dolore, atque molestia, medicinâ depulsa, quàm salutaris sit eius vis à natura indita, patentiùs aduertant. Eandem nos modò viam inquisitionis ingredimur, & quandoquidem medicorum spiritualium munus obimus, mortificationis admirabilem naturam, virtutem, ac necessitatem, ex vi morbi, quem depellit, intendimus declarare. Morbus hic non simplex, sed multiplex est, non corpus afficit, sed mentem excruciat, in qua, ô malum intolerabile! nequaquam se continet, sed ex illa ad indumentum animæ carnémque descendit. Huius morbi pessimam qualitatem ita inuestigabimus, si hominis sani, id est, in statu innocentiæ & sanctitatis constituti, & hominis infirmi, id est, in peccatum prolapsi, magnum discrimen indagemus. Deus igitur omnium rerum tum visibilium, tum inuisibilium creator in initio sæculi condidit [hominem rectum,] id est, animo corporéque perfectú. Decebat enim vt summus ille effector, imaginem ac similitudinem sui quamperfectissimam delinearet, (& quidem hæc imago ipse homo est) & suam, in ea effingenda, tum sapientiam, tum bonitatem, tum potestatem ostenderet. Et si tam perfectus, & decorus est mundus iste visibilis, gratia hominis conditus, & ei in domú attributus: quàm pulchrum, ac perfectum putabimus factum fuisse hominem, cuius caussa tot ac táta, & tam pulchra & perfecta condita sunt? A magnitudine speciei, & creaturæ, inquit Sapiens, poterat creator horum videri:] dicamus & nos quòd potest etiam hominis decor perfectióque monstrari, siquidem omnis illa species, & omnis illa pulchritudo, propter hominem, tanquam propter herú & dominú, facta est. Quia tamen homo animo & corpore constat, in vtraque parte sui incredibilem perfectionem accepit. Substantia enim animi gratia, id est, spirituali vita, in ipso creationis momento vestita est: intellectus perfectissima cognitione Dei, Angelorum, rerum naturalium, mysteriorum gratiæ, & eorum, quæ ad sui finis adeptionem erant necessaria, ornatus est: voluntas, charitate, iustitia, religione; & reliquis harum virtutum partibus dotata est: duplex appetitus, concupiscibilis & irascibilis, quietissima subiectione ad mentem, & virtutibus hanc subiectionem facientibus, decoratus est, adeò vt mens sine vllo labore, imò cum ingenti iucunditate, suis viribus præsideret, eásque sapientissimè gubernaret. Quare mens secundùm quosdam, salua semper historiæ veritate, in suarum virium imperio, ceu in quodam deliciosissimo Paradiso, dicitur à Domino constituta. Plerique, inquit Ambrosius, Paradisum, animam hominis esse voluerunt, in qua virtutum quædam germina pullulauerunt. Hominem autem & ad operandum, & ad custodiendum Paradisum, esse positum, hoc est, mentem hominis, cuius virtus animam videtur excolere, nec solùm excolere, sed etiam cùm excoluerit, custodire. Bestiæ autem agri, & volatilia cœli, quæ adducuntur ad Adam, nostri irrationabiles motus sunt, eo quòd bestiæ vel pecora quædam, diuersæ sint corporis passiones, vel turbulentiores, vel etiam languidiores. Volatilia autem cœli, quid aliud æstimamus, nisi inanes cogitationes, quæ velut volatilium more nostram circumuolant animam, & huc atq; illuc vario motu sæpe traducunt? Et statim: Sed fortè arguas, quia hæc quoque Deus in tali Paradiso locauit, hoc est, passiones corporis, & vanitatem quandá fluctuantium vel inanium cogitationum, quòd ipse nostri fuerit auctor erroris. Considera quid dicat: Habete potestatem piscium maris, & volatilium cœli, & omnium repentium, quæ repunt super terram. Vides quòd ille tibi tribuerit potestatem, vt de omnibus iudicare tu debeas, singulorum genera iudicij tui sobria definitione discernere?] Hæc ille. Erat itaque mens in corde suo, quod affectus & cogitationes inhabitant, quasi in quodam quietissimo Paradiso, quem iucundè regebat, & absque vlla rebellione moderabatur.

Eccl. 7. 30. — *Sap. 13. 5.* — *D. Thom. 1. p. à q. 94 vsque ad 102.* — *Ambr. li. de paradis. c. 11.*

Hæc ad animum pertinent: corpus verò hominis pretiosissimis etiam donis cumulatum est: Fuit enim illud immortalitate donatum, non quòd immortalitate inhærente constaret, sed quòd optima temperatura, & beneficio supernaturalis gratiæ, & esu ligni vitæ, atque aliis mediis, posset se immune seruare, & liberum à morte custodire. Fuit quoque corpus hominis valde robustum, & ab omni ægritudine & imbecillitate alienum, quod valeret omnia sua munera absolutissimè præstare: Fuit integrum & pulchrum, quod anima libentissimè inhabitaret: fuit menti omnino subiectum, ita vt neque in minimo eius imperio contradiceret. Mens enim per gratiam summissa Deo, vires sui corporis omnes per iustitiam originalem sibi obedientes habebat, & obedientissimis ac diligentissimis ancillis hilariter imperitabat. Vnde Augustinus vocat primum hominem pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate vestitum. Et alio loco. Quid timere, vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, vbi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo, nec aberat quicquam, quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat quod carnem animúmve hominis fœliciter viuentis offenderet? Et Bernardus. Primus parens noster Paradisi accola constitutus est, dominus terræ stabilitus est, ciuis supernæ Hierusalem designatus est, domesticus Domini factus est: cuius amore & agnitione ditatus est, consors Angelorum, frater, & cohæres cœlestium virtutum, nihil prorsus indigentiæ, nihil sentiens molestię, cui erant in promptu, quę postulabat, non dico, necessitas, sed etiam pia voluntas, cùm nihil esset in anima, quod offenderet, nihil in carne, quod puderet.] Sic illi. Huic homini tandem tot bonorum affluentia subbinato cunctarum rerum visibilium, totiúsque huius vniuersi est imperium, dominatióq; concessa, vt omnia sibi corporalia subiiceret, qui omnibus corporalibus eminebat, & qui maior & melior erat, minoribus & imperfectioribus imperaret. Dataq; est illi, à Domino, & posteris eius, ista potestas, illis verbis: Replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.] In cuius potestatis signum [formatis cunctis animalibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea Dominus ad Adam, vt videret quid vocaret ea.] Factum namque est hoc, inquit Chrysostomus, non vt discamus illius sapientiam solum, sed vt & symbolum dominij per nominum impositionem cognoscamus. Nam & hominibus mos est hoc facere in signum dominij, vt cùm seruos

Aug. contione ad Catechu. c. 2. to. 6. 14. de Ciuitat. c. 10. — *Bern. ser. de cæna Domini.* — *Genes. 1. 28.* — *Genes. 2. 19.* — *Chrys. ho. 14. in Genes.*

emerint,

emerint, ipsorum nomina mureor.] Quid autem putauiious nó datum esse homini, vt hanc eximiam dignitatem cum debita maiestate ac ratione compleret? Certè si rex communem equitem ad comitis, aut ducis statum euehat; vel Pontifex pauperem clericum, aut religiosum ad maximam dignitatem Cardinalatus extollat, solent his quos sublimant, amplas assignare diuitias, & redditus annuos donare copiosos, quibus valeant splendidè viuere, & magnam famulorum copiam sustentare. Ita omnino summus Imperator Deus, qui hominem ad diadema regni prouexit, immensis opibus auxit, quibus non rex ridiculus, sed potentissimus, & omni honore dignus existeret. Dedit igitur illi dona naturalia, id est, illi naturæ in tanta integritate conditæ debita, vt posset Deum auctorem naturæ diligere, illi se subiicere, & vires inferiores sine difficultate in officio continere. Dedit illi originalem iustitiam, quæ ita has vires inferiores subiiceret, vt neque in re minima rationis imperium præuenirent, neque ad aliquid præposterum declinarent. Adiecit demum gratiam, & magnam ac perfectissimam gratiam, qua homo Deum vt finem supernaturalem respiceret, merita gloriæ conquireret, & suo tempore ipsam gloriam, ac cœlestes sedes compararet.

Hæc innumerabilia bona vnum Adæ peccatum destruxit, vna inobedientia dissipauit. Habebat enim iste terrenus rex cœlestem regem, cuius sanctissima præcepta transgrediens, à dignitate regis cecidit, & tantam bonorum copiam amisit. Quid enim prohibet, si de radice pessimæ arboris, id est, de primo peccato, dicamus, quod Sanctus Iob de quodam ramusculo pronūtiauit? *Iob 31. 12.* Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans geoimina. Verè omnes generis humani diuitias ignis iste consumpsit: verè generationes Adæ conuoluit, quia omnes filios eius misera seruiture obligatos è iure ad cælestia regna deiecit, & in barathrum damnationis perpetuæ detrusit. Hic ignis peccati ignis pestilens est, qui qualitatem veneni inducns ad cor, id est, ad intima animæ, & ad mentis substantiam properauit, & gratiam, vitam scilicet omnium bonorum amabilissimam, ceu leuissimam paleam siccámque consumpsit. Quare Adam alteous à Domino vocatus est illa amarulenta irrisione: *Genes. 3. 22.* Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.] Nam est ac si dixisset Dominus: A me verâ vitâ, discessit, dum vitam mihi similem comparare gestiuit; & dum inobedientiam complexus est, à mea similitudine, scilicet à gratia & virtutibus omnino se posterósque seiunxit. Deinde teter peccati ignis ex intimo mentis ad intellectum saltauit, & ei ignorantiæ caliginem, ac tenebras offudit: postea charitatem, & iustitiam in cineres vertit, dum ad voluntatem subsiliuit, de quibus teoebris intelligi potest illud Isaiæ: Ecce tenebræ tribulationis, & *Isaia 5. 30.* lux obtenebrata est in caligine eius.] De euersione autem charitatis, atque iustitiæ, illud Ioëlis: *Ioelis 1. 19.* Ad te Domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.] At quis vel excogitare poterit quàm calamitosas strages in viribus inferioribus hic ignis iniecerit? Sicut enim fulgur domum, non iam lapideam, vel lateritiam, sed ligneam, vel tuguriolum, paleis aut viminibus contextum, feriens, penitus illud absumit: ita peccatum hæc infirma hominis tangens, miserabiliter dissipauit. Quæ quoad virtutis amorem omnino consumpta videntur, quoad iniquitatis verò desiderium, ita robusta facta sunt, vt mentem stultam, & virtute vacuam ad se trahant, & in fœdissimas iniquitates immergant. Nec solam domum mentis ignis peccati consumpsit, sed domum etiam illi contiguam, id est, corpus, inuasit, quod morti subiectum, plurimis ac maximis morbis obnoxium, fœdum & fœtidum, miserum & infirmum effecit. Per vnum hominem, inquit Paulus, *Rom. 5 12.* peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.] Et Ecclesiasticus: *Eccl. 25. 33.* A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.] Intrauit & fœditas, quare mulier, & vir, qui ante peccatum nudi non erubescebant, *Genes. 2. 25.*] post peccatum erubuerunt, & contexerunt se foliis ficus in erubescentiæ remedium. Intrauit & infirmitas: vnde dicit homo: *Ierem 10. 19* Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea.] Ego dixi: Planè hæc infirmitas mea est, & portabo illam.] Iustissimè autem homini ab illa dignitate lapso res creatæ obedientiam denegarunt, vt qui aduersùs suũ creatorem insurrexit, carnis suæ rebellionem, & omnem creaturam sibi aduersam præsentiret. *Iob 13 21,* Cogitationes, inquit, meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.] Et, *Psal. 6. 8.* turbatus est à furore oculus meus, inueterani inter omnes inimicos meos:] id est, inter omnes affectus meos. Et, *Sapien. 5. 18 21.* Armata est creatura in vltionem inimicorum, & pugnauit orbis terrarum contra insensatos.] In illius peccati pœna, ait Augustinus, *Aug. 14 de ciuit. c. 14.* quid inobedientiæ nisi inobedientia retributa est? Nam quæ hominis alia miseria, nisi aduersùs eum ipsum inobedientia eius ipsius, vt quoniam noluit quod potuit, quod non potest, velit? In Paradiso enim etiamsi non omnia poterat, ante peccatũ; quicquid tamen non poterat, non volebat, & ideo poterat omnia, quæ volebat. Nunc verò sicut in eius stirpe cognoscimus, & diuina scriptura testatur, *Psal. 143* [homo vanitati similis factus est.] Quis enim enumeret, quàm multa, quæ non potest, velit, dum sibi ipse, id est, voluntati eius ipse animus eius, eoque inferior caro eius non obtemperat? Ipso namque inuito, & animus plerumque turbatur, & caro dolet, & veterascit, & moritur, & quicquid aliud patimur, quod non pateremur inuiti, si voluntati nostræ nostra natura omnino atque ex omnibus partibus obediret.] Quòd autem creaturæ à nobis desciuerint, quid mirum, si hominis vires ab ipso desciuerunt, & ipse homo à se ipso desciuit? Profectò terra sæpissimè illi tanquam hosti creatoris, fructus denegat; aqua mergit, aër peruersa qualitate inficit, ignis adurit: metalla ab illo se abscondunt, animalium quædam illum fugiunt, quædam mordent, atque discerpunt: cœli ipsi, benigniores Domini creaturæ, multoties se homini ferreos & æneos ostendunt. Breuiter, mansit homo; per peccatum, à Deo, ab Angelis, à rebus visibilibus, & à semetipso derelictus, vt tanta castigatione disceret, quantum malum fuit Deum relinquere, & peccando se à suo creatore segregare.

Hunc infœlicissimum hominis casum non tantùm, quæ hactenus induximus, aperiunt, sed quotidianum experimẽtum in hominibus, præsertim peccatoribus, & gratia destitutis, clarissimè manifestat. Hi namque facti rationis compotes virtutem rationi consonam amare, & vitium rationi contrarium odisse debuerant. At vitia diligunt, & spurcissima flagitia complectuntur, virtutes autem, & bona opera, illarum sanctissimos partus, auersantur. Æquum fuerat ipsos minoribus maiora, & terrestribus cælestia præferre; è contra verò cælestia contemnunt, terrestribus adhærescunt: maiora, id est, animæ bona, respuont, & corporis bona,

A vt honores, diuitias, voluptates ardentissimè concupiscunt. Instrumento suo, scilicet corpore, in proprium commodum, nempe in æternæ vitæ merita conquirenda, vti debuissent, & tamen naturæ ordinem peruertentes, in suam perniciem illud conuertunt. *Cyprian.* Audi ex Cypriano, quæ turpia, & abominanda, anima per corpus exerceat. Corpore, ait, sic vtitur anima, sicut faber malleo, vel incude, in qua format omnium turpitudinum idola, & fabricatur quælibet quarumcumque voluptatum simulachra. Non est caro dictatrix peccati, nec inuentrix malitiæ, nec cogitatus format, nec disponit agenda, sed officina est spiritus, qui in ea, & per eam, quæcunque affectauerit, peragit & consummat. Et statim: B Solius animæ lis ista est, quæ secum rixatur, & cum proprio arbitrio litigat, certior in huiusmodi quæstionibus quid bonum sit, quid malum, quàm in aliarum rerum inquisitionibus quid verum sit, quid falsum. Nam in abditarum caussarum inspectionibus, & secrets naturæ potest homo errare, vel decipi; quia non per omnia à fine vsque ad finem intellectus humanus attingit; sed in his, quæ oculis, & manibus subiacent, nulla subtilitas iudicium impedit: quia fœtentia à non fœtentibus, decora à turpibus, amara à dulcibus, dura à suauibus, & à dissonis consonantia facilè discernuntur. Sed desiderij sui veneno mens ebria, corpus contumeliis applicat, & iunctis complexibus ambo in mortiferas suauitates elapsi obdormiunt.] In his turpibus & fœdissimis, quæ Paulus, ad Romanos scribens, breuiter nume- C *Roma. 1.* rauit, & ampliùs quàm ille exponit, declarare non decet, animus corpus suum occupat, quod meritissimè sibi morte præripitur, vt instrumento commodato careat, qui in iniuriam commodantis illo vti non timuit. Cùm enim animus sit immortalis, instrumento indigebat, quod saltem dono Dei in perpetuum duraret, nunquámque deficeret: quale profectò homo in statu innocentiæ suscepit. Sed quia homo deliquit, Deus donum suum originalis iustitiæ abstulit, & corpus secundùm suam naturalem conditionem corruptioni obnoxiom, mortaléque deseruit. Ecce ergo hominem lapsum in peccatum, vita gratiæ carentem, plagis & vlceribus plenum: in quo intellectus cæcutit, voluntas præuaricatur, cogitatio insanit, appetitus furit, sensus fallit, cor- D pus deficit. Ecce hominem ad mala agilem, ad bona inutilem, qui virtutem, vt rem difficillimam, refugit, & bibit, sicut aquam, iniquitatem. Ecce hominem ad sublimiora anhelantem, ad ima deiectum, qui vltra modum scientiam appetens, in ignorationem incurrit, & Dei similitudinem insipienter concupiscens, [immolauit dæmoniis, & non *Deut. 32. 17.* Deo, diis, quos ignorabat.] Loquamur ergo ad animam nostram, lamentemúrque eius calamitatem il- *Ierem. Thren. 1. 13.* lis verbis Ieremiæ: Cui comparabo te? Vel cui assimilabo te, filia Ierusalem? Cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? Magna est, velut mare, contritio tua; quis medebitur tui?] O antea virgo in horto deliciarum Deo consecrata, nunc verò E peccato corrupta, & iniquitate polluta? O priùs filia Ierusalem ad pacem condita, nunc verò intestinis bellis, & tuorum defectionibus ciuium afflicta! O priùs filia Sion, in qua omnia bona fuerant coaceruata, nunc verò solitaria ciuitas, facta quasi vidua, quæ aduersario tuo pendis tributa, cui tuam miseriam & calamitatem comparabo? An illius qui naufragium fecit, & omnes suas opes amisit? Sed tu infœlicior, quæ simul cum opibus vitam perdidisti, & gratiam, ac Dei amicitiam, qua viuebas, dilapidasti. Cui assimilabo te? An illi, cui vita

A præcepta est, priusquam ex vtero egrederetur, & huius pulchræ lucis vsum acciperet? Sed tu miserior, quia melius fuisset non nasci, & carne non indui, quàm peccati maculas contraxisse. Cui exæquabo te? An illi, cui non tantùm lux, sed etiam ipsum esse negatum est, quia Deus inter res possibiles, & numquam futuras, sine vllo esse manere decreuit? Sed tu calamitosior, quia ille, qui numquam fuit, nullam miseriam subit, at peccatrix anima miseriarum se miseriæ subiecit. Superest igitur vt super terram non sit consolatio tibi, quæ omnes miseros infœlicitate vincis. Restat vt sit, velut mare, contritio tua, & calamitas tua: quia sicut mare congregatio est aquarum. Nam [Deus *Genes. 1. 10.* B congregationes aquarum appellauit maria;] ita casus in peccatum est omnium malorum, & miseriarum coaceruatio, cui nulla res creata potest subuenire. Inquiramus itaque, quis medebitur tui? Quis tantæ est potestatis vt valeat tantam contritionem sanare, tanta mala depellere, & tantis miseriis remedium afferre?

Hæc omnia mala hominis lapsi à Domino magna ex parte mortificatione sanari.

CAPVT II.

C DEvs quidem optimus, & potentissimus, qui potuit naturam humanam condere, potest eam lapsam erigere, dissipatam reparare, & in pristinum statum ac dignitatem restituere. Si etiam amplius est, rem aliquam ex nihilo facere, quàm iam factam ad formam meliorem prouehere, non negabimus eum sapientissimum, optimum, & omnipotentem Dominum, qui potuit animam ex nihilo extrahere, scire etiam eandem reficere, velle prouehere, & posse in tam extremam miseriam deiectam in summam altitudinem eleuare. Quæ impossibilia sunt apud *Luca 18. 27.* homines, possibilia sunt apud Deum:] vnde si D hæc spiritualis hominis resurrectio, & salutis, ac donorum restitutio possibilitatem humanam excedit, sed diuinam potentiam non effugit. Si homo peccato mortuus est, Christus est auctor vitæ, de quo Petrus ad Iudæos. Vos autem san- *Actor. 3. 14.* ctum, & iustum negastis, & petiistis virum homicidam donari vobis: auctorem verò vitæ interfecistis,] cui æquale est vel viuenti primam vitam tribuere, vel mortuum à morte suscitare. Si homo languidus est, Christus est salutis effector, [Do- *Psal. 3. 9.* mini enim est salus,] qui pertransiit benefacien- *Actor. 10. 38.* do, & sanando omnes oppressos à diabolo: qui *Psal. 73. 12.* [operatus est salutem in medio terræ.] Si homo *Ephes. 1. 18.* cæcus est, Christus oculorum aciem, & visum re- E stituit, per quem dat nobis Pater spiritum sapientiæ, & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis nostri, vt sciamus, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. Si homo claudus, & leprosus, & omni ægritudine affectus est, Chri- *Matth. 11. 5.* stus est vniuersorum malorum, ægritudinúmque depulsor, in cuius aduentu [cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, & pauperes euangelizantur.] Si deorum homo regno, & potestate illi data spoliatus est, Christus illum ad regnum reuocat, & ad perditam

dignita

Psal. 21. 29. 1 Reg. 2. 8. dignitatem exaltat. Nouit qui dixit: Tua est potentia, tuum regnum, Domine.] Et rursus: Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.] Et iterum: Qui suscitat de puluere egenum, & de stercore erigit pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.] Hanc ob causam Christus *Heb. 12. 2.* à Paulo [fidei auctor & cõsummator] vocatur quia ab eo initium fidei & salutis, & finem quoque fidei ac perfectionem eiusdem salutis, scilicet fœlicitatem, accipimus. Vt sicut egregij pictoris est imaginem alicuius facere, & eam obliteratam reficere: ita Christi saluatoris sit destructa in nobis peccati & mortis imagine, similitudinẽ sui æterni Patris inducere, & eandem per quondam defectus fuscatam reformare. Ille mortuos suscitauit, cæcos illuminauit, surdis auditum, claudis gressum, paralyticis motum, leprosis munditiem, & aliis ægrotis conuenientem sanitatem impertiit, vt quid in vno animo faciat, ex multis corporibus disceremus. Animum enim viuificat, quoniam ipse Christus vita est: animum illuminat, quoniam lux est; animum ducit, quoniam via est: animum monet, quoniam fortitudo est: animum mundat, quoniam sanctitas est: animum denique sanat, quoniam *Isaia 46. 12.* salus est. Illa sanè, de qua Dominus per Isaiam: Audite me duro corde, qui longè estis à iustitia. Propè feci iustitiam meam, non elongabitur; & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israël gloriam meam.] Dominus noster Iesus Christus salus est & gloria: salus, quia in hac vita nos ab animæ ægritudinibus sanat; & gloria, quia in statu immortalitatis futuro nos quoque glorificat.

Sed quanam ratione Christus à miseriis peccati nos liberat, & ad eam, quam amisimus, salutem reuocat? Id sanè facit per gratiam suam, & per Spiritum suum, quo nos viuificat, & renouat, & à potestate nequissimorum spirituum, id est, peccatorum, & vitiorum, & dæmonum liberat. Nam sicut diffusa luce per aërem tenebræ pereunt, & ingrediente rege victore in vrbem, hostis egreditur, & fugit: ita diffusa gratia in cordibus nostris mors culpæ euanescit, & intrante Spiritu Sancto dæmon abscedit, & nusquam apparet. Audi quid de gratia dicat *Ezech. 36. 25.* Dominus per Ezechielem: Et effundam super vos aquam mundam (gratiam nimirum, quæ animam lauat) & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mũdabo vos.] *Ephes. 2. 8.* Et Paulus: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt nequis glorietur.] Audi quid de Spiritu Sancto *Ezech. 36. 26.* in eodem Ezechiele: Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum (qui scilicet cor renouet) ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de *Ad Tit. 3. 5. 6.* carne vestra, & dabo vobis cor carneum.] Et Paulus de Deo Saluatore nostro ait: quia saluos nos fecit per lauacrum regenerationis,] id est, per baptismum, & renouationis Spiritus Sancti, (quo nempe sumus renouati) quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum.] Sed quia Deus noluit saluare nos sine nobis ad salutem nostram cooperantibus, ideo beneficium istud, quo ipse homines saluat, atque iustificat non tantùm continet habitum gratiæ animabus inhærentem, & habitus virtutum infusarum adhærentem, & Spiritum Sanctum per gratiam mentes inhabitantem, sed etiam comprehendit auxilia gratiæ, & opera iusta ex gratia facta, quibus ad nostram iustitiam cooperamur, & post iustificationem acceptam magis ac magis in iustitia perficimur. Hæc autem auxilia gratiæ

A Dei ad opera mortificationis nos mouent, & hæc opera ex gratia, quibus ad iustificationem operamur, aut omnino, aut aliquo modo sub dono mortificationis continentur, & opera sunt mortificationis, vt sic pateat nos à malis peccati mortificatione sanari. Nunc infantes prætermittamus, & de solis adultis loquamur: licèt illi quoque mortificatione sanentur. Nam cùm mortificatio sit (vt postea dicemus) quædam depositio veteris hominis, & vitæ carnalis abiectio, infantes, dum baptizantur, veterem hominem exuunt, & nouum induunt, & actione piæ matris Ecclesiæ, eorum defectum & ignorantiam supplentis, diabolo, & operibus eius renuntiant, & se peccata, & opera carnis reiecturos profitentur. Paulus quidem B baptismi sacramentum spiritualem circumcisionem, & mortem, aut hominis iam mundanis actibus mortui sepulturam vocat, vt videamus quàm verum sit, paruulos quoque mortificatione, baptismo contentam, saluari. In quo (id est, in Christo) inquit, & circumcisi estis, circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi,] quæ (vt ait Anselmus) non carnem amputat; sed vitia; [consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis] (à morte scilicet animæ) [per fidem operationis Dei] qua nimirum credidistis operationem, quam Deus Pater fecit in Christo, [qui suscitauit illum à mortuis.] Idque significatur trina mersione baptismi, qua quis in aquam velut in sepulchrum deponitur, & vitiis ac peccatis mortuus iudicatur. In- *Coloss. 2. 11. 12.*
C fantes igitur recens nati etiam quodam mortificationis genere sanantur; in quibus moritur peccatum per originem traductum in illos, & opera carnis deleruntur, quæ mater Ecclesia nomine suorum filiorum abdicat; vt eos in filiorum Dei dignitatem, & in gratiam adducat. Et hæc est spiritualis paruulorum circumcisio adhuc vigens secundùm sententiam Augustini, & aliorum patrum antiqua illa, quam Christus aboleuit, circumcisione signata, non enim nunc paruulorum caro non amputatur, at superfluitas cordis præciditur.

Verùm ad adultos redeamus, quos fatemur mortificatione sanari, & in fastigium perfectionis extolli. Quod vt manifestum fiat, considerem nihil peccatorem, iniquitatibus, & flagitiis sordentem, qui D velit ad sanam mentem redire, & gratiam ac vitam animæ comparare. Is primùm, & maximè mortificationis genus subire debet, quod in peccatorum expulsione consistit: licèt illa cordi adhæreant, licèt delectent, licèt grauissimum, & penè morti coniunctum videatur, illa relinquere. Meditemur hac de re verba Hieronymi: Non est, inquit, delicata in Deum, & secura confessio. Qui in me credit, debet suum sanguinem fundere, Qui enim perdiderit animam suam in præsenti, lucrifaciet eam in futuro. Quotidie credens in Christum, tollit crucem suam, & negat seipsum. Qui impudicus fuit, versus ad castitatem, temperantia luxuriam negat. Qui formidolosus & timidus, assumpto robore fortitudinis, priorem se esse nescit. Iniquus, si sequatur iustitiam, negat iniquitatem. Stultus, si Christum con- *Hier ep. ad Algas. qu. 3. Tim. 3.*
E fiteatur, Dei virtutem, & Dei sapientiam, negat stultitiam. Quod scientes, non solùm persecutionis tempore, & necessitate martyrij, sed in omni conuersatione, opere, cogitatione, sermone negemus nosmetipsos, & confiteamur eos, qui in Christo renati sumus.] Hæc ille. Ad hoc mortificationis genus Christus homines prouocat, cùm ait: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.] Ire enim post Christum, est *Matt. 16. 24*

gratiam eius induere, & nouam fieri creaturam, secundùm illud Pauli: *[1. Cor. 5.]* Si qua igitur in Christo noua creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua. Volenti verò hanc Christi sequelam, præceptú mortificationis indicitur, vt scilicet se ipsum neget, & actus carnales deponat. *[Greg. ho. 10. in Ezech.]* Nam semetipsum abnegat, inquit Gregorius, qui mutatur ad meliora, & incipit esse, quod non erat, & desinit esse quod erat.] Eandem quoque mortificationem, quasi penicillo, delineat Paulus, cùm ait: *[Rom. 6. 6. 7.]* Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato.] Quisnam est vetus homo noster? Nunne sunt carnalia opera? Nonne immoderatæ affectiones, & reliquiæ ex peccato manantes? Sed hæc omnia cum Christo crucifixa sunt, id est, gratia per eius mortem & crucifixionem nobis data, sunt à prauis moribus mortificata, vt destruatur corpus peccati, id est, omnis peccatorum congeries, & vt deinceps non obediamus peccato. Nam si illa non crucifigerentur, & mortificatione ligarentur, non possemus à peccato liberari. Oportet enim hominem mori peccato, vt ad vitam nouam, ad iustitiámque resurgat. Et alio loco ait: *[Roma. 8. 12. 13.]* Ergo fratres debitores sumus non carni, vt secundùm carnem viuamus. Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.] Vita carnis, id est, vita carnalis, & exequutio operum iniquorum, mors animæ est, quam spiritu gratiæ debemus perimere, aut mortificare, vt Deo, ac iustitiæ viuamus. Carnalis enim, & spiritualis vita non minùs opponuntur inter se, quàm quælibet alia contraria: vnde si vt candorem, vel calorem acquiramus necesse est atrorem vel frigus remouere: ita procul ableganda est impura, & carnalis vita vt pura & spiritualis adueniat. Præscindendi sunt in hac mystica arbore, quæ sumus nos, rami steriles veteris Adæ, vt rami fructiferi cælestis Adæ progerminent. Quis enim vidit vineam necdum putatam bene florere, & copiosos fructus facere? Hostis Domini pellendus est, vt dominus ipse in domum cordis redeat, & illam lætus inhabitet. Ab infimo peccati loco discedendum est, vt in superius cœnaculum gratiæ surgamus. Hæc omnia, si bene inspiciantur, mortificationem sonant, sine qua certum est neminem posse à morte peccati, quam debet in se perimere, ad vitam gratiæ remeare.

Demus iam hominem à peccato discessisse, & donum fuisse iustitiæ consequutum, certè per ipsum gratiæ & iustitiæ ingressum vitiosos habitus non deposuit, quos assuetudo pristinæ conuersationis inuexit. Certè peccatorum reliquias non absumpsit, nec fœtorem tetri liquoris eluit, quem ad pedes sacerdotis per confessionem effudit. Certè pronitatem ad malum non reiecit, quam non momentanea conuersio destruit, sed gratia astans animæ & assiduus labor extenuat. *[Leo ser. 9. de ieiunio decimi mensis.]* Optimè namque dixit Leo Papa, Natura mutabilis, & de peccati labe mortalis. Licèt etiam iam redempta, & sacro baptismate sit renata, in quantum est passibilis, in tantum est ad deteriora procliuis. Corrumperetur carnali desiderio, nisi spirituali muniretur auxilio: quia sicut illi numquam deest vnde corruat; ita semper præstò est vnde subsistat.] Ergo post conuersionem alio genere mortificationis opus est, quo homo se in adepta gratia conseruet, & procliuitatem ad mala cohibeat. Iam quidem aduersùs præterita peccata pugnauit, & illa gratia pœnitendi de-

A struit; sed manet intus multiplex peccatorum incentor, qui iterum ad peccatum pertrahet, nisi illum mortificationis gladius persequatur. Lasciua caro impudica suspirat, pueriles sensus suas delicias, licèt rationi & legi Dei aduersas, efflagitant: passionum venti fremunt, & in mari nostri cordis liberè vagari nituntur: stulta cogitatio non obtenta, immò nec petita venia discedit, & ad quæuis impura & illicita effingenda festinat. An tot ægritudines possunt sine medicamento abnegationis sanari? An tot clamores infimorum seruulorum possunt sine mortificationis flagello cohiberi? Ne te contineas, ne tuas affectiones comprimas, ne aduersùs sensus deteriora poscentes indigneris, & post tantillum temporis in pristina peccata corrues, & in iniqui-
B tatis pelagus demergeris. Quid dixit Saluator illi paralytico à se sanato, ne in eandem aut grauiorem infirmitatem rediret? *[Ioa. 5. 14.]* Ecce, inquit, sanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.] Causæ ergo ægritudinis tollendæ aut minuendæ sunt, nisi velimus in eandem prolabi. At affectus nostri, & procliuitates ad malum, causæ fuerunt ægritudinum animæ, nempe præteritorum delictorum. Quis non videat eas mortificatione esse minuendas, ne ægritudinem priorem efficiant? Iam cùm iustificati sumus, aduersario nostro, scilicet Christo, peccatis nostris aduersanti consensimus, vt eius iram & pœnas perpetuas fugeremus: non possumus in eius amicitia perdurare, nisi nobis cum ipsis inimicitias per mortificationem
C geramus. Tu verò, inquit Bernardus, *[Bern. ser. 85. in Cant.]* qui hæc audis, si pauens cœperis velle fugere à ventura ira, credo, solicitus eris, quomodo huic consentias aduersario, qui tibi illam tam terribiliter intentare videtur. At istud impossibile, nisi dissentias tecum, nisi tibimet ipsi aduerseris, nisi graui & vigili lucta tu ipse contra te ipsum infatigabiliter prælieris: postremò, nisi valefacias inueteratæ consuetudini innatæque affectioni. Id quidem durum. Si tuis attemperaueris viribus, tale erit, ac si in vno digitorum tuorum torrentis impetum sistere, aut ipsum denuo coneris Iordanem conuertere retrorsum. Quid facies? Quære verbum, cui consentias, ipso faciente vt consentias. Fuge ad illum,
D qui aduersatur, per quem talis fias, cui iam non aduersetur, vt blandiatur, qui minabatur, & sit ad immutandum efficacior infusa gratia, quàm intensa ira.] Hactenus Bernardus. Hinc elucet quàm necessaria mortificatio sit, ne iterum peccemus, & aliquantulum in virtute proficiamus. Quia non potest quis Christo bona poscenti consentire, nisi à propriis desideriis mala poscentibus ipse dissentiat: nec potest virtutes augere, nisi immoderatas cupiditates diminuat, quas mortificationis gladius eximet. Paulus quidem iustificatos alloquebatur, cùm dicebat: *[Ephes. 5. 11.]* Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.] Quisnam non communicat tenebrarum, id est, peccatorum, operibus? Qui ea non patrat, qui nequaquam eorum
E cogitationi à diabolo immissæ consentit. Et quis redarguit? Qui contrariis operibus ea mala esse, & reprehensione digna demonstrat. Quomodo autem nisi habentes eandem pronitatem, quam habent iniqui ad patrandum malum (homines enim sunt) non communicabunt eorum operibus, immò potiùs vita & exemplo redarguent, nisi hanc pronitatem mortificent, & non secundùm illam, sed secundùm Dei voluntatem vitam instituant?

Ad per

Ad perseuerandum ergo, & aliqualiter proficiendum, mortificatio necessaria est. At velit quis ad perfectionem venire? Sanè sine alio sublimiori mortificationis genere, quod leuia etiam peccata demat, & imperfectiones amputet, & multa etiam licita & concessa reiciat, ad finem concupitum non veniet. Perfectio enim leuia peccata libenter non sustinet, sed quantum potest, demit: imperfectiones tanquam se fuscantes depellit: consilia Euangelica pro status possibilitate custodit. Quis autem peccata leuia vitabit, nisi etiam in leuibus seipsum abneget? Quis imperfectiones fugiet, nisi propriam voluntatem sæpe minùs perfecta postulantem frangat? Quis consilia custodiet, nisi multa sibi non vetita, immò concessa reiiciat? Totum perfectionis studium, quædam sublimis mortificatio est, qua vir perfectus, in dies magis ac magis Christum induens, magis ac magis veteris Adæ mores comprimit, atque consumit. Si pauper est, cupiditatem rerum temporalium vsque ad magnę quoque penuriæ sufficientiam cohibet: si castus est, appetitum voluptatis vsque ad leuissimæ cogitationis voluptuosæ detestationem negat: si obediens, propriam voluntatem vsque ad rerum difficilium & amarissimarum admissionem calcat: si pias actiones subit, intus elationem, & inanis gloriæ titillationem, & extra proprium sensum tepiditatem, & mille alias imperfectiones amouet: si orationi se tradit, quoddam genus mortis amplectitur, dum sensus externos suis actionibus priuat, internos ad cogitationum paupertatē adigit, & in cella, in loco obscuro, sine socijs, sine luce, immò quantum potest, sine se ipso delitescit. An omnia hæc non sunt magnæ mortificationis actiones? Et quidem: sine quibus tamen nemo in virtute vsque ad mediocritatem profecit, nullus ad mentis puritatem peruenit. Desiderante Dauide potum aquæ de cisterna Bethlehem, [irruperunt tres fortes castra Philistinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt eam ad Dauid.] Si illi verò non fortiter irrupissent atque vicissent, nunquam aquam detulissent. Historia hæc, quòd nunc tractamus, non obscurè significat. Dauid enim Christi Saluatoris est typus, qui in acie positus, id est, nobiscum, vsque ad consummationem sæculi, in tentorio Eucharistiæ degens, aquam ex cisterna illa, quæ est in domo patris, id est, imitationem vitæ cœlestis, & perfectionis opera sibi afferri desiderat. Hanc autem non infirmi, sed fortes, afferunt, non qui in segnitie sedent, sed qui mortificationis impetu hostes perfectionis obsistentes irrumpunt. Animæ ita pugnantes offerunt Christo puritatis aquam, quam ipse libentissimè æterno Patri libare constituat: de qua bene dictum est, quòd sanguine, & vitæ suæ periculo empta est, id est, propriæ voluntatis abnegatione, & vitæ carnalis expulsione conquisita. Hac perfectionis aqua, & quæ eam comitari solet, consolatione diuina, illæ animæ abundant, quæ fortiter mortificationi student, & motibus inordinatis resistunt: cùm tamen è contra mortificationis oblitæ, magnam patiantur huius aquæ penuriam. Vnde, inquit Bernardus, spiritualis gratiæ inopia tanta quibusdam, cùm alijs copia tanta exuberet? Profectò nec auarus, nec inops est gratiæ distributor, sed vbi vacua vasa desunt, stare oleum necesse est. Vndique se ingerit amor mundi, cum consolationibus, immò desolationibus suis obsetuat aditus, per fenestras irruit, mentem occupat, sed non eius, qui dixit: Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum.] Præoccupatum nempe sæcularibus desiderijs animum delectatio sancta declinat, nec misceri poterunt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram.] Est igitur mortificatio id est, motuum carnalium, & illicitorum abiectio atque repressio, quæ animam peccato mortuam ad spiritalem vitam reuocat, & reuocatam, sed adhuc infirmam, sanat; & vtcumque sanatam, decore perfectionis exornat. Hæc, inquam, facit mortificatio, quam diuina gratia excitat, & mouet, & facit in nobis, vt non sine nostris actibus nos viuificet, atque perficiat. Ac proinde ea est velut iter quoddam, quo ad vitam properamus, & à morte discedimus: est velut medicina, quæ plagis nostris applicata, saniem tollit, putorem tergit, & sanitatem optatam affert: est quasi penicillus manu Domini pictoris optimi assumptus, quo in imagine sua minimos næuos abradit, deformata reformat, vetusta renouat, & cœpta vsque ad perfectionem adducit. Mortificatio generale est instrumentum, quo salutem nostram operamur, à malo seiungimur, & boni nos amatores profitemur. Quæ cùm ægritudines depellat animæ, & quicquid peccatum vulnerauit, mirabiliter sanet, post bellum cum vitijs vtcumque susceptum, à perfectionis amatoribus diligenter suscipienda est, & tanquam omnino necessaria vulnerum medicina suis malis applicanda. Cuius naturam priùs exponemus, & vtilitates eius quasi inuolutè & confusè iactas sigillatim declarabimus, vt postea libentiùs ad praxim non tam legendam quàm opere complendam accedamus.

2. Reg. 23.16. — *Bern. ser. 6. de Ascension.* — *Psal. 76. 4.*

Quid sit Mortificatio, & quotuplex, ac de eius nominibus?

CAP. III.

MORTIFICATIONIS substantia atque natura breui definitione conuenienter exprimitur, quæ est huiusmodi. Mortificatio est spontanea, liberáque animæ à vita carnali separatio, & vitiorum tum externarum tum internarum, ab illicitis operibus dissolutio. Cùm enim mortificatio sit quoddam genus mortis (vt ipsum nomen indicat) non aliter quàm vt quædam mors specialis, est à nobis explicanda. Nec quia vocatur mors, aut timenda aut fugienda est, quoniam eâ id quod Deo displicet, & homini nocet, corrumpitur, vt mens nostra iucundiori vita vestiatur. Neque eam debemus existimare terribilem, quam non peccatum, vt pœnam, attulit, sed iustitia Christi, vt peccatum occidat, inuenit. Vt autem sciamus in quo hæc separatio dissolutióve consistat, in memoriam reuocandum est, duas esse hominis partes, substantia officióque distinctas. Has diuersis nominibus declaramus: vocantur enim caro & spiritus; sensualitas & ratio; homo vetus, & nouus; exterior, & interior. Carnis & spiritus meminit Paulus, dicens: Caro concupiscit aduersùs spiritum, spiritus autem aduersùs carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quæcumque vultis, illa faciatis.] Meminit etiam hominis veteris, & noui. Nolite, inquit, mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem, cum actibus suis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem secundùm imaginem eius qui creauit illum.] Nec oblitus est hominis exterioris & interioris: Sed licèt is, qui foris est, noster homo, corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem.] Et conde-

Galat. 5. 17. — *Coloss. 3. 9.* — *2. Corin. 4. 16.*

lector legi Dei secūdum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.] Sensualitatem verò & rationem nominauit Augustinus, dum carnalem appetitum, in quo est illicita delectatio, Euæ, & rationem, in qua est consensus, viro comparat: & huius vilitatem, qua se sensibus subdit, omnium nostrorum casuum initium esse demonstrat. Caro igitur, sensualitas, homo vetus & exterior, inferiorem nostri partem designant, qua à belluis non distamus, & bona sensibilia, voluptatésque corpori gratas appetimus. Spiritus verò, ratio, homo nouus, & homo interior, superiorem partem præferunt, qua coniungimur Angelis, & virtuti consentanea, ac Deo grata concupiscimus.

Roma. 7. 25.
August. lib. 1. de serm. Domini in monte c. 12.

A

Hæ duæ hominis portiones ita natura ac substantia copulantur, vt tamen desideriis operibusque dissideant. Nam spiritus virtutem, & puritatem sibi, & corpori, & proximis cupit: caro verò ad res sensibus delectabiles, & corpori gratas anhelat: ille legem Dei seruandam esse decernit, ista modò lasciua suppetant, nihil putat, de diuina esse lege curandum: ille cœlum & cœlestia quærit, ista terram solùm, & terrestria suspirat. Euenit ergo in his qui peccato deseruiunt, vt caro non natura, sed actibus, & conuersatione carnali quasi mentem informet; & ei esse carnale non quoad substantiam, sed quoad mores, id est, desideria carnalia, & impura communicet, & tunc homo vitam carnalem viuit, & vitam spiritualem deserit, quam Dei dono, & gratiæ possessione conceperat. Quemadmodum enim (vt aliquo impossibili rem possibilem, & frequentissimam ostendamus) si iumentum in materiam hominis suam formam induceret, necessario formam rationalem expelleret, & illum hominem externa quidem forma hominis retenta, iumentum & bestiam faceret: ita caro in mentem suos mores bestiales inuehens, mores spirituales aufert, & ad culpam trahens à gratia separat, & ipsam mentem non natura, sed cogitationibus, sed desideriis, sed actibus pecudem efficit. Mortificatio itaque est hanc formam carnis, aut conuersationem carnis à mente seiungere, & carnem ancillam menti Dominæ subdere, & mentem ad suam, quasi naturalem formam, id est, ad vitam spiritualem reuocare. Optimè autem vocatur mortificatio, quasi mors: quoniam si mors, vt dixit Seneca, est naturæ lex, tributum, officiúmque mortalium, malorúmque omnium remedium, hæc certa quadam ratione mortificationi abnegationique conueniunt. Mortificatio quippe lex est, non tam naturæ, quàm gratiæ, quam in lege gratię ore Pauli promulgatam esse cognoscimus. Mortificate, inquit membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis.] Mortificatio tributū est, quod vniuersorum creatori pendimus, vt nos non iam carnis seruos, cui vectigalia denegamus, sed ipsius Domini famulos profiteamur. Sic implemus illud Domini: Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.] Quoniam sicut regibus eorum subditi tributa pendunt, ita nos, qui ad regnum Christi peruenimus, ei, quod nostris sensibus & voluntatibus debemus, in tributum exoluimus. Reddimusque secundùm consilium Pauli, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. Si enim tributum est, vt putat Anselmus (nescio an id Grammatici probarent) quod præsentes soluunt, & vectigal, quod in signum subiectionis ex diuersis regionibus mittitur, quid est abnegare, se ipsum, nisi

B

C

Seneca lib. 6. qq. natural. cap. 32.

D

Coloss. 3. 5.

Luce 20. 25.

E

Roman. 13. 7.
Anselm. ibid.

in cœlestia regna res magni pretij mittere, & Christo in cordibus nostris præsenti gratum obsequium exhibere: quem sibi minus grata negantes honoramus, & signa veræ dilectionis ostendimus? Mortificatio officium est mortalium; nam iustum est nos, qui mortales sumus, quotidie operibus mortuis mori, vt peccatis mortui iustitiæ viuamus.] Et si officium est quod quisque debet facere, quid nos aliud facere debemus, nisi imaginem Adæ terrestris abiicere, vt imaginem cœlestis Adæ gestemus? Est denique mortificatio omnium malorum remedium, quia (vt iam ex parte diximus, & statim sigillatim dicemus) ipsa est quæ peccata reiicit, vitia extinguit, & quicquid in nobis vitiosum, aut minus ordinatum est, facilè atque aptè componit. Et sicut mors animum malis huius vitæ eripit, & in statum immortalitatis, & immutabilitatis mittit, ita mortificatio ab inquietudinibus huius vitæ liberat, & quemdam immutabilitatis satis amabilem gradum imponit.

1. Petr. 2. 24.

Sed quare mortificatio non potiùs vocatur mors? Certè quidem quia non tam in ipsa seiunctione animæ à vita carnali, quàm in lucta ad consequendam istam separationem est posita. Sicut enim separationem animæ à corpore procedit lucta quædam, & veluti conatus quidam animæ, quo nititur corpus aggrauans, & iam sibi molestum exuere, ita veram tranquillitatem mentis, quæ in victoria motuum sensualium sita est, lucta & certamen, cum sensualitate, ac vita carnali præcedit, quod certamen vt ad tranquillitatem tendens, nomen mortificationis obtinuit. Hoc autem certamen longum, & laboriosum est, si per se consideretur, licèt diuina gratia nos excitans, & iuuans satis tolerabile, & suaue illud efficiat. Quisnam ambigat certamen hoc esse lōgum, quod vsque ad mortem naturalem, vel vsque ad perfectam carnalium motuum victoriam se extendit? quam cum in hac vita nunquam sine aliqua contradictione carnis assequamur, semper pugnare & certare compellimur. Quoniam propter te, inquit Dauid, mortificamur tota die; æstimati sumus sicut oues occisionis.] Singulis diebus mortificationi propter te Domine, id est, propter tuum amorem intendimus; & vt rationales oues ad mortem carnalium affectionum destinatæ, nihil nisi hanc mortem sanè desiderabilem cogitamus. Ac fortassis propterea Bernardus mortificationem respirationi comparat, quoniam nunquam est à mortificatione, sicut nec à respiratione cessandum. Cùm enim dixisset respirandum esse à conspiratione iniqua peccati, hæc subiicit: Quæris in quo sit respiratio ista? In eo si incipiat spiritus vi-cissim concupiscere aduersus carnem. Huic si repugnes, respiras. Si spiritu facta carnis mortificas, respirasti. Si hanc cum vitiis, & concupiscentiis suis crucifigis, respirasti. Castigo, inquit Paulus, corpus meum. Vox est respirantis, immò qui iam respirauit. Vade & tu fac similiter, vt te respirasse probes, vt diem denuo inspirantem tibi noueris illuxisse.] Sic ille. Quis etiam non videat hoc certamen esse molestum? Nam molestum est animo ad imperandum creato, à suo corpore quasi in seruitutem redigi, & ad impura desideria trahi, sicut molestissimum esset nobili reginæ, alicui ex suis ancillis deseruire. Laboriosum est illi sanguisugæ filias, id est, carnis affectiones compescere, dicentes semper: Affer, Affer. Quæ primo affer necessaria poscunt, & secundo affer superflua concupiscunt. Durum est illi semper sensualitati contradicere, quam vt socium inseparabilem naturaliter diligit: quam etiam sæpe adiectam mortificatione, dolore affici, abnegatione affligi, & motuum suorum cohibitione turbari. At hæc mole-

Psal. 43. 22.

Bern. ser. 72. in Cant.

Prou. 30. 15.

stia est

Marci 9. 15. stia est viriliter sustinenda, quoniam hostis non sine aliquo labore foras pellitur. Surdus enim,& mutus spiritus ab homine, quem possederat, exire compulsus,[exclamans, & eum multum discerpens] egreditur, ita vt miser homo planè mortuus videretur. Ita immortificationis spiritus, qui mutus est, nã seipsum silentio tegit, & mutus quoniam diuinos instinctus audire contemnit, non nisi cum clamore, & molestia hominem deserit. A quo homo liber, vt optimè aduertit Gregorius, viuus manet, licèt insipientibus mortuus videatur. Velut mortuus, inquit, ostenditur, qui à maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis iam terrena desideria subegit, vitam in se carnalis conuersationis extinguit, & mundo mortuus apparet, quia possessore prauo, qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt, quia qui spiritualiter viuere nesciunt, eum, qui carnalia bona non sequitur, extinctum funditus arbitrantur.] Parum autem refert si stulti delirantes, mortuos nos putent, dummodo nos mortem peccati deponentes, vitam homine dignam viuamus. Manet igitur satis (vt existimo) exposita mortificationis natura. Nam cum sponte ob Dei amorem, studiumque virtutis vires, & affectiones nostras componimus,& motus inordinatos, aut imperfectos cohibemus, tunc dicimur mortificare nos ipsos, tunc vitam veterem, & carnalem exuimus, vt nouam vitam, & spiritualem, & propriam hominis ad beatitudinem condita sectemur.

Greg. 10. mor. cap. 17.

B

Inuestigemus verò nunc quot sint mortificationis genera, seu quot modis hominem seipsum abnegare contingat? Communiter à patribus duo genera mortificationis assignantur, alterum quo exteriorem hominem, alterum, quo interiorem cohibemus, atque componimus. Mortificatio illius primi generis vocatur exterior, quæ sensus omnes, & linguam, & membra corporis moderatur, ne in illicita, aut imperfecta diffluant: Mortificatio verò secundi generis vocatur interior, quæ affectus, & intellectum,& voluntatem,& cogitationem regit, ne etiam in mala, aut imperfecta consentiant. Eas autem in sacris paginis figuratas inuenio. Nam in ipso introitu terræ promissionis dixit Dominus Iosue: Fac tibi cultros lapideos,& circumcide secundò filios Israel.] Quæ circumcisio, cùm vocetur secunda, primam aliquam supponebat, aut eam, quam fecit Abraham, vt aliqui volunt, cuius mentio fit in Genesi, aut aliam factam in ipsa egressione ex Ægypto, vt multi ex Hebræis autumant,& Augustinus insinuat, qua idem populus, quoad eos, qui nec dum erant circumcisi, iterum circumcisus est. Prima itaque circumcisio in Ægypto facta externam mortificationem designat; secunda verò in transitu Iordanis effecta internam mortificationem significat, quæ meritò fit in colle præputiorum, quoniam, qui interiora mortificare audet, iam collem, id est, aliquem gradum perfectionis ascendit. Harum prima exterior si sola accipiatur nulla habita ratione secundæ non multi momenti est; quippe quæ animum incircumcisum, ac vitiis subiectum relinquit. Idque Cyprianus elegantissima oratione confirmat. Neque enim, inquit, locus desertus, saccus pro veste, legumen pro cibo, neque ieiunia, neque chameuniæ (id est, humicubationes) monachum absoluunt: sub his inuolucris interdum latet animus valde mundanus. Quod ita deprehenditur, si ad munus aliquod Ecclesiasticum vocentur; vbi videas quosdam ex illis facillimè vinci deliciis, impatientiores iniuriarum, appetentiores vindictæ quam quiuis alius sit ex media plebe. Quid caussæ est? Quoniam corpus exercuerunt magis quàm animum; cùm beatus Paulus doceat, quòd[exercitatio corporalis ad modicum vtilis est, pietas ad omnia] valeat. Non hæc dixerim, quo improbandi sint, qui talibus modis castigant corpus suum, & in seruitutem redigunt: sed quòd[Satanas] inde instructus artibus nonnumquam illudit incautis[transfigurans se in Angelum lucis,] & ex huiusmodi corporum exercitamentis inducit illis falsam sanctimoniæ persuasionem; cùm] re intus madeant spiritalibus vitiis, & sibi, & aliis habentur pij. Sic ille. Secunda quoque interior mortificatio si primam exteriorem negligat, non admodum tuta est, quippe quæ secum afferat manifestum superbiæ, aut tepiditatis indicium. Superbiæ quidem, dum quis putare videtur, se perfectioribus studiis occupatum, minoribus non indigere. Tepiditatis verò quoniam satis languida, & ridicula est interior mortificatio, quæ sectum suæ prouidentiæ commendatum, scilicet corpus non comprimit, & illud molliter vagari per mittit. Heli profectò sacerdos seuerissimè à Domino mulctatus est, non quòd ipse indignè se gessent, sed quòd filios suos iniquè conuersari permiserit. Ita nonnullæ mentes donis,& consolationibus cœlestibus vacuæ relinquuntur, non quia affectus non comprimant, sed quia pusillanimitate ductæ corpus suum deliciosè tractent, & nequaquam disciplina religiosa cohibeant. Icirco secundùm præceptum Basilij hæc duo mortificationis genera iungenda sunt, & primo loco interior, secundo verò exterior vacandum. Neque enim, inquit, si corporis vitia per ieiunia, vigiliasque abscidemus, animam verò motibus propriis ex zelo,& hypocrisi,& perturbationibus exteris agitatam negligamus, conferre ad virtutem aliquid corporis exercitationem arbitramur. Neque item anima suis purgata vitiis, si corpori ad voluptates ventris, reliquasque delicias liberas habenas permittamus, remota etiam mortificationis immundicia, perfectam ad virtutem vitam nostram portare poterimus. Verùm enim qui virtutis cursum omni vitiorum labe putum festinat ostendere, is necesse est animæ virtutibus adiiciat,& corporis bona,& his, quæ per corpus assiduæ exercitationis labore peragit, virtutes animæ concordes ostendat. Neque enim verax, & sine simulationis fuco vita esse potest, nisi animæ, & corporis membra congruẽtiam ad inuicem, & concordiam habeant: fieri enim equidem non posse puto, vt aut animæ adipiscamur bona, nisi abstint vitia corporis, aut corporis bona consequamur, nisi virtutes animæ antè præcedant.] Ex his duobus Cypriani, Basiliique dictis satis constat, in quo consistant hæc duo mortificationis genera: & quomodo ita sint temperanda, vt nec sola corporis mortificatione contenti simus, nec ob internam mortificationem potiorem, externæ etiam mortificationis necessariæ obliuiscamur.

Iosue 5. 2.

C

Gen. 17.

D

Cyprian. de duplici Martyr. longè ante fin.

1. Timot. 4. 8.

2. Corin. 11.

1. Reg. 3. 12.

Basil. de vera virgin. post med.

Vtraque mortificatio tam exterior, quàm interior in alias duas est diuidenda. Altera est, qua ab illicitis abstinemus: altera, qua etiam à quibusdam licitis temperamus. Illicita sunt omnia peccata siue grauia, siue leuia, quæ Deus fieri vetuit. Licita sũt omnia nobis concessa, quæ Dominus nullo præcepto, nec maiori, nec minori prohibuit. Qui ergo ita suos sensus,& affectus cohibet, vt in peccata non effluat, primam mortificationem, qua ab illicitis abstinet, habet: qui verò propter amorem Domini,& obtentum perfectionis quædam sibi licita,& concessa negat, in visu, in auditu, in cibo, & potu, in sermone, & in aliis huiusmodi, is secundam in licitis mortificationem exercet. Ad primam illam, qua ab illicitis abducimur, hortatur Paulus, dicens: Nolite errare, Deus non

E

Galat. 6. 7. 8.

A non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem.] Item & Ieremias, dum ait: *Ierem. 48. 10.* Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.] Nam seminare in carne est operibus carnis insistere: quo nomine vniuersa peccata notantur: & prohibere gladium à sanguine, est mortificationis gladium in abscindendis illicitis sanguine signatis non occupare, sed eum ociosum, & rubigine obductum tenere. De secunda verò, qua propter dominum quædam licita relinquimus, gloriatur Iob; qui de se ait: *Iob 7. 16.* Desperaui, nequaquam vltrà iam viuam.] Gloriatur & Dauid: *Psal. 118. 81.* Nam defecit, ait, in salutari tuo anima mea.] Et iterum: *Psal. 83. 3.* Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.] Quid enim aliud est iustum desperare, inquit Gregorius, *Gregor. 8. mor. c. 23.* nisi præsentis vitæ bona, æternitatis B electione deserere? Et quid est in atria Domini concupiscere, & deficere, nisi propter amorem æternorum, in amore temporalium etiam nobis concessorum non perdurare? Necessitas autem huius duplicis abnegationis colligitur ex eo quod Bernardus ait, *Bern ser. 11. in Psal. 90.* duas esse hominis vias, quarum altera vocatur necessitas, altera verò vocatur cupiditas. Necessitas ea, quæ ad victum, ad vestitum, ad congruam commoditatem necessaria sunt, postulat; cupiditas ea, quæ luxui & ostentationi seruiunt, efflagitat. Has duas vias duplex mortificatio dicta testificat. Nam mortificatio in illicitis cupiditatem comprimit, vt non eamus post concupiscentias nostras: mortificatio verò in licitis necessitatem angustat, vt paucis contenta res parum necessarias omittat. C Est autem apprimè vtile nonnulla licita abscindere, non solùm vt consilia sectantes abundantiorem mercedem accipiamus, verùm etiam vt assueti ad relinquenda licita, quæ placent, faciliùs illicita, cùm nos inescare tentauerint, relinquamus. Vnde Cassianus egregiè ait: *Cassian. col. 21. c. 5.* Non tam laudabile est si ab illicitis, quàm etiam si à licitis temperemus, & his propter eius reuerentiam non vtamur, quæ ea nobis propter infirmitatem nostram vtenda permisit.] Et Gregorius: *Gregor. 5. mor. c. 8.* Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis cautè restringit.] Qui ita in licitis se abnegat, potest cum psalmographo dicere: *Psal. 53. 8.* Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.] D Ille quippe maxima cum perfectione voluntariè sacrificia offerre videtur, qui ad immolandum spiritales hostias, nec præceptis adigitur, sed sola virtute amoris inclinatur.

Mortificatio tandem siue exterior, siue interior, siue illicita, siue nonnulla licita deserat, multa nomina sortita est, quæ vim eius, ac naturam significant. Vocatur enim mortificationis nomine, quo hucusque vsi sumus: vocatur etiam abnegatio, renuntiatio, spiritualis circumcisio, ieiunium, odium sui, violentia, crux. Primo nomine vsus est Paulus, dicens; *2. Cor. 4. 10.* Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.] Hoc verò nomen optimè exprimit huius sancti studij qualitatem, quo verè mundo morimur, & à multis licitis sequestramur. E Abnegationis nomen vsurpat Dominus, dum ait: *Matth. 16. 24.* Qui vult venire post me, abneget semetipsum.] Tunc enim nos negamus, cùm nobis aliquid malè, aut imperfectè cupientibus per aduerbium non respondemus, & à nostris concupiscentiis, desideriisque seiungimur. Renuntiationis nomen etiam docuit ipse Dominus. *Luca 14. 33.* Qui non renuntiat, inquit, omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.] Est igitur renuntiatio, ait Basilius, *Basil. reg. 8. fus. disp.* nihil aliud, quàm vinculorum crassæ huius, ac temporariæ conuersationis absolu-

A tio, quæ nos dum emancipat semel, ac subducit anxiis, & humanam vitam comitantibus negotiis, & promptiores, ac magis idoneos reddit ineundæ viæ ad Dei contemplationem rectà prouehenti.] Circumcisionis nomen à Paulo multis locis didicimus, cuius est illud: *Collos. 2. 11.* Circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi.] Meritò autem hoc nomen mortificationi indidit, quoniam sicut abrogata circumcisio superflua carnis amputauit: ita spiritualis circumcisio à Christo in lege gratiæ retenta, superuacua mentis abscindit. Ieiunij nomine meminit Dominus per Isaiam: *Isaia 58. 6.* Nonne, ait, hoc est magis ieiunium, quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes.] Est ac si diceret: Ieiunium B mihi gratissimum est peccatorum funes exoluere, & desideriorum inanium pondus abiicere. Et Augustinus *August. tract. 17. in Ioan.* in eodem sensu loquens, ait: Ieiunium magnum, & generale est, abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi. Meminit etiam nomine odij, dicens: *Ioan. 12. 25.* Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.] Nam qui odio habet aliquem, eius frangit voluntatem, & vires eneruat: quia verò dum nos abnegamus, similia sensibus & concupiscentiis facimus, ideo aliquid nostri, scilicet quod inordinatum est, detestamur, vt quod potius, & excellentius est diligamus. Nomen quoque violentiæ ex doctrina ipsius Saluatoris accepimus, dicentis: *Matth. 11. 12.* Quoniam [regnum cœlorum vim patitur.] Audi ex Ambrosio quænam sit ista vis. *Ambr. lib. 5. in Lucam ad finem.* C Vis, inquit, menti affertur humanæ, quæ diuersis illecebris delinita laborem fugit, voluptates experit, cùm vel metu supplicij coërcita, vel præmio prouocata vincere ipsa sentitur, & tanquam exantlans laboribus palmam, quæ sibi plurimis aduersitatibus subtrahebatur eripere contendit. Ac tandem mortificationem sub nomine crucis nos docuit; nam ait: *Matth. 10. 38.* Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.] De hac cruce, quæ in vera abnegatione posita est, gloriabatur Paulus, quando dicebat: Christo confixus sum cruci. Susceptio enim crucis, inquit Leo Papa, *Leo ser. 1 de resurrectione.* est interfectio cupiditatis, occisio vitiorum, declinatio vanitatis, & abdicatio omnis erroris.] Hanc ergo crucem vt D hilariter suscipiamus; hanc violentiam vt nobis fortiter inferamus: hoc odium vt vtiliter admittamus: hoc ieiunium vt sanctè custodiamus: hanc circumcisionem vt cum fructu sustineamus: hanc abnegationem, & mortificationem vt strenuè exerceamus, eius tum necessitatem, tum dignitatem, ac præstantiam inuestigemus.

Mortificationem esse homini iusto apprimè necessariam.

CAPVT IV.

E QVid sit mortificatio vidimus, nunc eius necessitatem, atque præstantiam spiritualem tenendam, & ad perfectionem assequendam videamus. Licèt enim ex his, quæ hactenus diximus, satis perspecta esse potest, tamen res tanta distinctiùs & explicatiùs tractanda est, vt nos ad mortificationis amorem & studium alliciat. Mortificatio in ipso vitæ spiritualis ingressu omnibus à Domino præcepta est, sine qua nemo vitam hanc inchoare, aut prosequi, aut consummare præsumat; quia statim atque eam deseruerit, & suis concupiscentiis adhæserit, ab eo, quod

adeptus fuerat, bono discedet. Nam quod iussum est Moysi & Iosue accedentibus ad Dominum, omnibus etiam iustis sine dubio præcipitur. Quid dictum est illi ad visionem ardentis rubi pergenti? *Exodi 3. 5.* Certè: Ne appropies huc: solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est.] Et quid dictum est huic ad videndum Angelum properanti? *Iosue 5. 16.* Certè: Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, sanctus est.] Idem omnino præceptum omnibus iustis indicitur: vt sciant se in loco sancto stare, si vitam sanctam, Deóque consecratam colere incipiant; ac proinde debere ipsos calceamenta soluere, id est, affectus omnes carnis deponere, & actus vitæ veteris retractare. Carnalis profectò circumcisio tam sine vlla dispensatione veteribus Israelitis iniuncta est, vt dicat B Dominus: *Gene. 17. 14.* Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.] Sed non minus districtè nobis circumcisio spiritualis iniungitur, qua spiritus noxia & superflua resecemus. Idque perspicuè testatur Cyprianus ita scribens: *Cypr. lib. de card. oper. Christ. ser. de circumcis.* Vbi Christus Dominus venit, de quo in capite libri scriptum erat, vt in morte sua, Patris voluntatem impleret, cessarunt sacrificia: nec iam truncationem præputij Euangelium imperauit, sed circumcisionē cordis, & omnem tam membrorum, quàm affectionum petulantiam gladio spiritus resecari, immutabili decreto mandauit. Et ad idem Bernardus: *Bern. ser. 1. de circumcis.* Et nos fratres, inquit, circumcidi necesse est, & sic nomen salutis accipere. Circumcidi sanè non littera, sed spiritu & veritate: C circumcidi non vno membro, sed toto corpore simul. Atque infrà: Quæ est moralis circumcisio nostra, nisi quam commendat Apostolus? *1. Tim. 6.* Victum, inquiens & vestitum habentes, his contenti simus.] Optimè prorsus circumcidit nos, & superflua resecat vniuersa, voluntaria paupertas, pœnitentiæ labor, regularis obseruatio disciplinæ.] Audi hanc circumcisionem præceptam apud Ieremiam: *Ierem. 4. 4.* Circumcidimini Domino, ait, & auferte præputia non carnis, sed cordium vestrorum.] Apud Ezechielem quoque: *Ezech. 44. 9.* Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne non ingredietur Sanctuarium meum.] *Hier. ib.* Cor, inquit Hieronymus, circumcidimus cultello Dei, & auferetur de corde nostro præputium, quando D turpes cogitationes nequaquam exeunt de corde nostro, nec de nobis dicitur: *Actor. 28.* Impinguatum est cor populi huius, & auribus suis grauiter audierunt.] Ergo & caro similiter circumciditur, vt nequaquam faciamus terrena opera, quæ pro necessitate corporis facere compellimur, cibum capere, & potum, & somnum, & vti vestibus, quæ tunc circumcidimus, si non ad delicias, & ad luxuriam, & ad inertiam, sed ad necessitatem naturæ, & corporis istius sustentaculum cuncta faciamus.] Sicut ergo pueri apud Hebræos, auctore Euthimio & Theophilacto, priùs carnaliter circumcidebantur, quàm nomen suæ gentis acciperent; ita iusti priùs debent se ipsos spiritualiter circumcidere, hoc est, se ipsos abnegare, quàm militum Christi nomen obtineant. Atque adeò magna est mortificationis necessitas, quam non iam nomen E perfecti, aut nomen spiritualis viri, sed etiam nomen Christiani videtur supponere. Incassum enim hoc nomen accipit, qui virtute Christi opera carnis non negat, & quæ à Christo separant, non abscindit.

Omnibus itaque tam imperfectis, quàm perfectis spiritualis circumcisio, id est, mortificatio, quæ illicita & superflua resecet, necessaria est. Vnde peccatoribus dicitur per Ioelem: *Ioel 2.* Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, fletu, & planctu.] Iusto verò pro-

A mittit Dominus per Dauidem: *Psal. 90. 15.* Cum ipso sum in tribulatione.] Peccator ergo conuersus & iustus, licèt à Domino dilectus, in dolore sunt, vterque habet quod amputet, vtrumque cruciat circumcisionis dolor; siquidem ille in ieiunio, & fletu, & planctu viuit, & hic in tribulatione degit, à qua necesse habet liberari. Christus princeps noster caput est gloriosum beatorum & viatorum: sed non eodem modo se beatis, ac viatoribus exhibet. Illos enim forma gloriæ, quam nunc habet, abundè lætificat, istis verò faciem sputis illitam, sanguine perfusam, & lacrymis irrigatam ostendit. Illi secundùm id, quod vident, semper gaudent, semper lætantur: isti secundùm id quod mente considerant, semper vtcumque mœrent, semper desiderio crucem imitandi succenduntur. Nam B ignominiosum esset illis, dū sibi repræsentatur Christus non circumdatus gloria, sed spinis coronatus, si cuperent gloria potiri, & non dolorum eius imitatione, quam abnegatione possident, coronari. Dauidem à Saüle fugientem, & in spelunca Odolla latitantem non læti, sed tristes quærunt, non mundi lætitiam habentibus, sed mundi persecutionem patientibus imperat. Denique cōuenerunt ad eum omnes, *1. Reg. 22. 2.* qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps.] Ita Christo adhuc in Tērorio Ecclesiæ manenti non seipsos mundi commodis & propria voluntate lactantes, sed se ipsos abnegātes & duriter tractantes, adhærent. Hi sunt in angustia constituti, nam propter amorem perfectionis cordis mortificati, tristitiam C voluntariè suscipiunt. Hi sunt ære alieno oppressi, quos suorum peccatorum debita, ad sui mortificationem, id est, ad debitorum exolutionem sollicitant. Hi sunt amaro animo, quibus curæ est semetipsos in amaritudine constituere, vt filij resuscitationem, id est, animi feruorem, & vitæ perfectionem à vero Elisæo, nempe à Christo, consequantur. Hos Christus in deserto huius mundi degens vocat, & dicit illis: *Matth. 11. 28.* Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos:] alacres verò secundùm mundi lætitiam non vocat, sed illis. Væ, nimirum luctum & tristitiam, annuntiat. *Luca 6. 24.* Væ vobis, inquit, qui habetis consolationem vestram. Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis, & flebitis.] Isti, qui risui, & cachinnis vacant, & D suæ voluntati obsecundant, licèt statu ad regnum Christi pertinere videantur, tamen vitæ conuersatione non Christo, sed mundo, non viris spiritualibus, sed mundanis iunguntur. Quibus optimè conuenit illud, quod quidam Israelitæ è Babylone ad suam patriam translati dixerunt: *2. Esdræ 5. 5.* Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filij eorum, ita & filij nostri:] Nam ad vitam religiosam, vel spiritualem translati, ob suam desidiam non plus diuinæ consolationis, quàm sæculares percipiunt. Sicut illi nihil spirituale sapiunt, ita & isti; sicut illi in spiritu, macie attenuantur, ita & isti præ imbecillitate tabescunt: sicut filij illorum, id est, affectus Babyloniæ seruiunt, ita affectus illorum rebus mundanis famulari coguntur. Non propter hoc reliquimus mundum, sed vt ab illo elongati, nec eius recor- E dationem admittamus. Huius enim vitæ finis est, vt Cassianus ait, omnes nostras mortificare & crucifigere voluntates, ac, secundùm Euangelicæ perfectionis salutare mandatum, nihil de crastino cogitare. *Cass. col. 19. c. 8.* Absurdum est autem, & satis miserum in arrepto melioris vitæ proposito solo corpore, & non omnino permanere.

Vis videre quàm verum sit, quod immortificati solo corpore, & non mente in vita spirituali permaneant,

A neam? Sanè nihil illius, nisi solam externam formam videntur induere. Nam educti ex Ægypto vitæ prophanæ, & in Sanctorum conuersationem translati vitia sua delere tentant, quorum fraudibus iam alia vice decipiuntur. Præcepit Dominus filiis Israël, vt delerent gentes, terram sibi datam occupantes: quibus minimè iussa complentibus comminatus est, dicens: Noluistis audire vocem meam; cur hoc fecistis? Quamobrem nolui delere eos à facie vestra, vt habeatis hostes. & dij eorum sint vobis in ruinam.] Eodem modo tepidis comminatur, qui nolunt suas frangere voluntates, & suos sensus & affectus cohibere. Eorum namque propriæ voluntates, & proprij affectus, sunt hostes, qui quotidie suos seruatores inquietant, & non semel in peccata deiiciunt. Ab

Iudic. 2. 2.

B istis ergo hostibus decepti sunt, vt postquam se Deo consecrarunt, mundo seruiant, & non secundùm Deum, sed secundùm hominem viuant. Perscrutemur quidnam sit secundùm Deum & secundùm hominem viuere, vt quod dicimus euidenter astruamus. Ille secundùm hominem viuit, inquit Prosper, qui secundùm seipsum viuit; quia & ipse homo est, & secundùm seipsum viuit. Qui si potuerit, est cum quibus vult, pergit quò vult, dormit quando & quandiu vult, loquitur quæ vult, & vbi vult, manducat, & bibit quando & quod vult, & quantum vult: ridet, ac lætatur inter quos vult: postremò, quicquid naribus suaue est, quicquid tactui blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid cæteris sensibus carnis suæ iucundum, exercet, ac sequitur, qualiter vult, qui omnia licita & illicita carnaliter vult.]

Prosper lib. 3. de vita contemplat. c. 4.

C Si illi, qui non se mortificant, hæc omnia faciunt, & propriam voluntatem, regulam suorum operum habent, manifestum est, quia secundùm hominem viuunt. Pergat ipse sanctus doctor; & quid sit viuere secundùm Deum nobis edicat. Qui, ait, secundùm Deum viuit, non quod eum carnaliter delectat, sed quod ædificat spiritualiter, facit, & omnia desideria carnis spiritualis desiderij delectatione compescit; futura præsentibus anteponit, carnem spiritui subdit, & quicquid cupit, aut agit, non vult ex sua, sed ex Dei sui voluntate procedere, cui placere totis viribus concupiscit.] Longè profectò ab istis actibus sunt, qui seipsos palpant, & in nullo suis desideriis contradicunt. Non igitur secundùm Deum viuunt, atque adeò externam tantùm spiritualis vitæ vestem induti, & operibus carnis occupati, se esse, quod non sunt,

D apertissimè mentiuntur. Curat hoc diabolus, vt non iam in sæculo tantùm, sed in vrbibus quoque Domini, id est, in familiis Domino consecratis habeat non paucos, qui ei tributa persoluant. Curat hoc, vt homines desidiæ assuetos, & inermes facilè (data occasione) ad se transferat, & peccati seruos efficiat. Cauerat Philisthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium ac lanceam.] Ita nituntur dæmones, ne ad Deum transmigrantes instrumenta bellandi, id est, exercitia mortificationis, habeant, quibus poterunt se è manibus hostium eripere.

1. Reg. 13. 19.

Si verò hi, qui mortificationem non colunt, vitam carnalem agunt, facilè intelligetur, quonam pacto

E omnia vitæ spiritualis bona, quam profiteri voluerunt, ipsis deficiant. Neque enim sani sunt, qui tot ægritudinibus animæ laborant, & tot doloribus ex immoderato amore, & inordinata tristitia, ex effræni ira, & ex multiplici alia affectione manantibus agitantur. Neque sani esse possunt, quoniam, vt etiam nouit Plato, sicut à corporibus, ita & ab animis noxia & superflua auferenda sunt, vt sanitas cupita proueniat. Qui autem nolunt mortificationis beneficio seipsos frænare, & noxias ac superfluas affectiones

Plato in Gorgia.

A amouere, quomodo sanitatem acquirent? Vt in corporibus, inquit Basilius, necessariò & demi illa debent, quæ superuacanea sunt, & quæ absunt apponi; sic idem quoque nobis in animis nostris seruandum est, vt quæ aliena sunt, scilicet amandemus, & quæ idonea asciscamus.] At tepidi & immortificati pacem habere non possunt. Pacati enim non erunt, quos tot hostium, id est, inanium desideriorum clamores exagitant, quos tot intestina contrariorum appetituum bella molestant. Et bestiæ terræ, inquit Iob, pacificæ erunt tibi, & scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum.] Dum ergo bestias terræ, id est, cordis nostri passiones non pacamus, frustra in tabernaculo mentis pacem habere contendimus. Virum pacificum elegit Dominus, vt magnificum sibi

Basil. regul. vlt. fusius disput.

Iob 5. 23.

1. Paral. 22. 9. 10.

B templum extrueret. Atque ideo iste est sermo eius ad Danidem: Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum. Ipse ædificabit domum nomini meo.] Nec satis fuit ad illud templum ædificandum bellare, sed necesse fuit iam bellasse, & pacem per circuitum quæsiuisse; & nos putamus non iam in ipso bello, quando aliquid terræ subegimus, sed ante omne bellum, quando hostes nostri, id est, immoderati sensus, & affectus nos possident, perfectionis templum ædificare, & locum vbi cum Deo conuersemus, inuenire? Toto cælo erramus, & nos ipsos manifestè decipimus. Nam cælestis illa cognitio, quæ non solum intellectum erudit, sed assidua cum Deo colloquia parit, & saporem illum abscon-

C ditum in affectum transfundit, illis tantùm conceditur, qui mortificatione se mundant, qui omni impuritate (quantum possunt) se vacuant, vt nectar illud cæleste percipiant. Nemo enim, inquit Cassianus, in vas fœtidum atque corruptum, vnguentum aliquod nobile, aut mel optimum, aut pretiosi quicquam liquoris infundit. Faciliùs enim, quamuis odoratissimam myrrham semel horrendis imbuta fœtoribus testa contaminat, quàm vt aliquid ex ea suauitatis aut gratiæ ipsa cōcipiat: quia multò citiùs mūda corrūpuntur, quàm corrupta mundātur. Ita igitur & vas pectoris nostri, nisi priùs fuerit ab omni fœtidissima vitiorum contagione purgatum, non merebitur suscipere illud benedictionis vnguentum, de quo dicitur per Prophetam: Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descen-

Cassi. col. 14. c. 14.

Psal. 132.

D dit in oram vestimenti eius:] nec illam scientiam spiritalem, & eloquia scripturarum, quæ sunt [dulciora super mel, & fauum,] impolluta seruabit.] Sic ille. Ex quibus liquet, ad initium & finem spiritalis vitæ, mortificationem necessariam esse. Initium enim est, secundùm Deum velle viuere; finis autem sanitatem animi, id est, perfectionem adipisci, & ad iugitatem diuinæ præsentiæ, & assiduitatem purissimæ orationis venire. At qui se non abnegant, non solùm ad finem non veniunt, verùm etiam nec huius viæ initia capessunt.

Psal. 18. 11.

Qui ergo volunt in spirituali vita non in vanum laborare, & aliquos in via Dei progressus facere, in studium propriæ abnegationis diligenter incumbant.

E Sciant se inter Angelos, & bruta animalia natura positos, quorum extremorum aliquid, vt media participant, & si cupiunt per spiritalem vitam ad Angelorum imitationem transferri, necesse est vt illud exterminent, quod est sibi bestiisque commune. Nullus enim potest vni extremo appropinquare, quin se ab alio disiungat. Mortificatio verò hominem à corpore, id est, à bestialibus motibus separat, vt ad spirituum imitationem accedat. Cognoscant etiam sine mortificationis studio minimè posse se diuitias spiri-

A tus comparare. Sicut enim qui diuitias congregat, parua non despicit, sed obolos etiam, & minima quæque coaceruat, ex quibus multiplicatis solet magnus thesaurus conflari; ita qui virtute diues esse gestit, in omnibus se abneget, & minimas quoque se mortificandi occasiones suscipiat, vt magna congerat virtutis augmenta. Modica sementis detractio non modicum affert messis detrimentum. Sic modica propriæ abnegationis prætermissio, quæ seminis vicem obtinet, non paruam affert profectus spiritalis iacturam. Et quidem Dominus magna solet his dona negare, qui vel in modicis suam mortificationem negligunt, & cor à mundi cupiditatibus elongare contemnunt. Nam dona, vt sint dona, nequaquam debita sunt. Non autem mirum, si ei, qui parcus est in minoribus, quo satis se parum amoris habere demonstrat, B id quod non est debitum, denegetur. Mortificationi ergo nostræ totis viribus intendamus, ne amabili, propter quem omnia demisimus, fine frustremur. Cuique statui sua refectio conuenit, & infantibus lacte opus est, at perfectos viros magis solidus cibus delectat. Sicut autem futuræ vitæ, cuius causa laboramus, perpetua delectatio & æterna fruitio, cibus est, ita præsentem vitam non delectatio, sed mortificatio sustentat. In cuius signum Deus primis nostris parentibus arborem scientiæ boni & mali interdixit, lignum verò vitæ concessit. Et nobis ergo ad sumendum cibum non alia, quàm arbor vitæ conceditur. Hæc autem, vt inquit Ambrosius, crux est Christi, ex qua si pomum abnegationis accipiamus, & à prauis nostris affectibus fugiamus, certissimè in per- C petuum viuemus. Putent insani homines, & iuxta legem carnis viuentes, quòd nos mortificatio perimit, quia ad bonam carnem nonnullo pallore afficit, & nos modestiæ seruientes à laudibus humanis abscondit: putēt, inquam, hoc; nam certum est quòd ipsi falluntur, & nos mortificatione non morimur, sed viuimus; non quoad aliquid bonum, sed quoad detestabile, inordinatúmque perimus. Putabant Ægyptij quia filij Israel essēt obseruatione circumcisionis, & sanguinis effusione morituri, at contrà accidit: nam obseruatio præcepti non attulit illis mortem, sed vitam. In cuius attestationem dixit illis post circumcisionem Dominus: Hodie abstuli oppro- D brium Ægypti à vobis.] Ac si diceret: Certè vidistis, quia siccato Iordane in hanc regionem transiuistis, & terram vobis promissam occupastis, & in ea tanquam in terra vobis pacifica circumcisi estis, & per tres dies sine vllo timore, donec sanaremini, quieuistis: non ergo ad mortem eduxi vos ex Ægypto, vt vestri oppressores dicebant, sed vt liberi & securi viueretis. Ita & à nobis spiritalem circumcisionem, id est, mortificationem colentibus, mundi opprobrium auferetur: quia mundani videbunt nos per abnegationem nullo modo vitam perdidisse, sed vitam carnalem, & Deo inuisam pro vita spiritali & Deo grata commutasse.

Ambr. præfat. in Psal. 35

Iosue 5. 9.

Mortificationem viri iusti esse Deo gratissimam.

CAPVT V.

SI mortificatio nobis necessaria est, constat eam Deo esse gratissimam, quem, vt amatorē humani generis, omnia nostra bona delectant. Pater enim filiū habens dilectissimum morbo grauissimo laborantem, & extremum spiritum agentem, auidissimè cupit, & quærit medicinā, qua illi, quem vnicè amat, A in tanto discrimine constituto subueniat: inuentam maximo etiam pretio mercatur, & omnibus suis bonis præfert, tanquam vitam filio dilectissimo, & salutem allaturam. Deus autem Pater noster est; pater vtique misericordiarum, & Deus totius cōsolationis; qui secundùm misericordiam suam magnam, regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis.] Et nos filij eius sumus, qui per Christum accepimus potestatem, filios Dei fieri;] sed filij ægroti & infirmi, quos si gratia, ac participatio diuinæ perfectionis viuificat, at morbus fomitis, & peruersorum appetituum excruciat. Signati sumus in illo filio mulieris matrisfamiliâs, cuius [erat languor fortissimus,] quia ardentissima concupiscentiarum febre languemus. Sed medicina huius ægritudinis, vt B suprà diximus, mortificatio est, quæ vulneribus nostris medetur, tumores pellit, & animæ salutem restituit. Hanc ergo pater noster cœlestis magni æstimabit, & si nos eam animosè acceperimus, gratissimum obsequium habebit. Voluntas nostra rem insuauem ori admouere recusat; sed si eam vicerimus, & propter amorem Patris & Dei nostri amaram potionem abnegationis acceperimus, obsequium ei acceptissimum exhibebimus. Nihil enim, vt Ricardus Victorinus ait, ita flagrat Domino in odorem suauitatis, quàm si mactetur ei vitulus propriæ voluntatis. Sed quàm acceptus erit hic voluntatis propriæ vitulus, si illum in amplectenda mortificatione tam nobis necessaria mactemus, & si dum perpetuò nos cohibemus, eum in iuge sacrificium conuertamus.

2. Cor. 1. 3.

1. Petr. 1. 3.

Io. Ioan. 1. 12.

3. Reg. 17. 17.

Ricar. in Psal. 28. in illud: Et comminuet vt vitulum Libani, &c.

C Est autem hoc loco quid admirabile, & infirmioris hominis palato suaue, in quo quàm gratum sit Domino, quod nobis imperemus, satis elucet. Nam quemadmodum si paruulus filius vi imbecillitatis oppressus cibum salutarem auersetur, qui simul sit morbi medicina, solet pater primogenito filio, & vxori, & famulis imperare, vt cibum illum in conspectu ægrotantis gustent, & laudent, quo ab illo metum auferat, eúmque ad gustandum alliciat: ita Dominus verè pater hominis infirmi, quem saluare desiderat, cibum mortificationis maiori filio, & vxori, & domesticis suis gustandum obtulit, vt homo imperfectus tot exemplis prouocatus, ad illum cibum sumendum assurgat. Annon Christus Filius est æterni Patris? Et D quidem filius primogenitus, & non quemadmodum nos adoptione, sed naturâ: de quo ait: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.] At ipse, vt Patris voluntatem impleat, quid ait? Calicem, inquit, salutaris accipiam,] potum scilicet passionis & crucis, in qua me sacrificabo hostiam laudis. Nec contentus accipere, potum etiam crucis laudat, ne nos bibere vereamur, & dicit: Calix meus inebrians quàm præclarus est?] Annon Ecclesia vxor est Dei? Et sanè; illa de qua Dauid cecinit: Vxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.] Sed illa ab ipso suæ conditionis exordio, Deo ita ordinante, calicem laborum bibit, & persecutionem passa est. Quod & ipsa vitis similitudo demonstrat. Nam sicut vitis putanda est, vt fructus suauissimos ferat: ita & Ecclesia pressuras, & afflictiones subire debet, vt abundè fructificet. Audi ipsam persecutionem su- E stinentem, & calicem doloris bibentem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me.] Quia Iudæi, vt Bernardus exponit, filij Synagogæ, ex qua primùm Ecclesia velut filia processit, magnam aduersùs Ecclesiam principio in capite, & progressu temporis, in membris persecutionem excitarunt. Persecutionem autem à Iudæis cœptam grauiores roborare persisterunt, & hæretici continuare non cessant, vt semper calicem doloris bibat, & tribulationem patiatur.

Matt. 17. 5.

Psal. 115. 4.

Psal. 22. 5.

Psal. 127. 3.

Cant. 1. 5.

Bern. ser. 29. in Cant.

Audi & calicem laudantem. Conuersa enim ad Sponsum ait: Dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.] Est ac si diceret coram ægroto filio, vteum ad bibendum excitet: O sponse, tam suaue, ac dulce est poculum malorum granatorum meorum, id est, vt Gregorius, & Rupertus volunt, persecutionum, quas patior, vt illud constimam tibi ipsi porrigere: non iam vt bibas, qui impassibilis in gloria sedes, sed vt in odorem suauitatis accipias. Annon tandem sancti serui sunt Domini? Et sine vlla dubitatione satis fideles & prudentes, quorum alios constituit super familiam suam, vt illi cibum prædicationis darent in tempore: alios verò hoc cibo refectos in suo obsequio strenuos, & diligentes inuenit. Sed hi mortificationis calicem bibendum acceperunt. Ostendisti, inquiunt, populo tuo dura; potasti nos vino compunctionis. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.] Considera iustorum populum, qui in Osea vocati sunt filij Dei viuentis, & eos omnes sanguine rubricatos, id est, mortificatione & laboribus probatos aspicies. Hoc signum datum est illis, quòd fugerunt à facie arcus, & iram ob pristina peccata commeritam declinaruot, quia certum est hîc sufficienter punitos non in pœnam, sed in præmium reseruari. Laudant & illi calicem, qui diuini amoris participes, cum Paulo Dei amatore gaudente in passionibus, superabundantéque gaudio in tribulationibus, & ipsi in passione, & afflictionibus gaudét, vt se dulcem spiritui calicem accepisse testentur. Omnibus igitur dilectis suis Deus mortificationis, seu afflictionis calicem propinat, vt nos tantis exemplis illecti minimè illum auersemur. Ex quo etiam discimus quàm grata est illi nostra mortificatio, ad cuius studium nos verbis suis, & instinctibus, & promissionibus, & exemplis Christi, & Sanctorum accendit.

Si itaque iusti detestatione præteritorum peccatorum vtcumque perfuncti, vltra procedant, & à lacte consolationum terrenarum se studio mortificationis abdocant, lætatur Dominus non aliter, quàm pater amantissimus, qui, natu sibi filio, cupit videre illum ab vberibus nutricis auulsum, adultori pane sustentari. Creuit puer Isaac, & ablactatus est; fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.] Consule Augustinum, & Ambrosium, & ab illis huius historiæ moralem intelligentiam pete. Ille enim pater multarum gétium Deum patrẽ omnium iustorum, & filius Isaac ablactatus virum iustum significat. In die natalis eius serui lætentur, & gaudium fit Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente:] patris verò nulla tunc scribatur lætitia, qui filij sibi nati perseuerantiam expectat. At tempore ablactationis cùm iam natus pericula pusillorum excedit, & signa ostendit maioris ætatis, tunc pater edat signa lætitiæ. Monstret se maximè in ablactato gaudere, & in nostra mortificatione lætari. Non sanè quia nostræ lacrymæ, & nostri dolores, quatenus dolores sunt, illi placeant, sed quia eum noster profectus abnegatione conquisitus plenè lætificat. Vel dicamus, quod in conuersione peccatoris conuiuium instruitur, quia Dominus gratam habet conuersionem: at in ablactatione iusti non iam conuiuium vtcumque, sed grande conuiuium præparatur, quia abnegationem, signum adultioris, & fortioris ætatis, multo gratiorem habet. Ad quam si quis post conuersionem non veniat, sed in suorum affectuum imperfectione, & in suorum desideriorum luto permaneat, cum paruulis, & imperfectis illa Pauli increpatione mulctabitur: Lac vobis potum dedi, non escam: non-

Cant. 8. 2.
Greg. ibi. Rupert. li. 7. in Cãt.
Psal. 59. 3.4.
Osee 2. 10.
Coloss. 1. 24.
Genes. 21. 8.
Aug. lib. 99. in Genes. q. 50. tom. 4. Amb. lib. 1. de Abraham. c. 7.
Luca 15. 20.
1. Cor 3. 2.

A dum enim poterans; sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis.] Carnalis adhuc est, qui diaboli, & peccati faucibus ereptus, desiderijs & affectibus carnis adhæret: paruulus est, qui putat se absque abnegatione posse viuere, & sine circumcisione cordis in populo Dei, atque in iustorum numero posse persistere. Cui lac, id est, minùs perfecta doctrina, quæ ad initia spiritualis vitæ pertinet, ingerenda est, & rerum sublimiorum communicatio deneganda.

Hoc abnegationis studium velut sibi gratissimum Dominus in iustis quærit, vt illos non iam quacumque amicitia, sed arctissima familiaritate dignos ad conuiuium cœlestium consolationum admittat.
B Vult ipse priùs ad epulas nostras sibi suauissimas inuitari, vt postea nos ad epulas suas vicissim inuitet. Epulæ nostræ quibus pascimur, quibus spiritu crescimus, quibus in virture sustentamur, opera abnegationis & virtutum actiones sunt. Abnegationis opera sunt panes illi lacrymarum, quibus iusti cibantur, & panes illi hordeacei, quibus in deserto huius vitæ reficiuntur, ne deficiant in via: qui licèt atri & duri, at in via deserti sunt reficiendis animabus aptissimi, quoniam putredini, & rubigini propriæ voluntatis obsistunt. Actiones verò virtutum sunt tres illi panes veritatis, charitatis, & fortitudinis, vt Bernardus exponit, quos ante amicum nostrum Christum apponimus, vt illum ad nos diuertentem reficiamus. Ad hoc conuiuium ipse libentissimè vocatus venit, & nostris epulis pastus nos postea ad suum conuiuium, &
C benedictionem admittit. Vtrumque in canticis canticorum expressum inuenio. Veni, inquit, sponsus, (nam de se loquitur) in hortum meum, ô soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo.] Hortus sponsi mens sponsæ, quæ instar horti viret, floret, & olet. Ex hoc horto myrrham & aromata, id est, opera mortificationis, & virtutum actus legit. In eo etiam horto non mel purum, sed fauum cum melle comedit, & non lac solùm, sed lac, & vinum bibit, quia cibus, & potus à nobis oblatus, qui illi sapiat, debet mortificatione, & virtutum suauitate constare. Cognoscamus, inquit Ambrosius, quos fructus, & cibos epuletur Deus, quibúsve delectetur.
D Delectatur eo, si quis mortificet peccatũ suum, obliteret culpam suam, sepeliat atque obnubilet iniquitates suas.] Myrrham autem suam, & aromata sua, & fauum cum melle suum, & vinum, & lac suum vocat, quia ad mortificationis, & virtutum opera gratia sponsi excitat, gratia adiuuat, & imbecillitas nostra sola ad illa præstanda non sufficit. Iam his epulis sponsus iucundissimè satiatus, in signum grati animi nos statim ad epulas cœlestes inuitat. Comedite amici, ait, & bibite: & inebriamini charissimi. Quosdam ad cibum & potum, alios verò ad sobriam, & castam ebrietatem vocat. Illi sunt iusti, qui se vtcumque abnegant, qui mediocriter vir-
E tutis studia sectantur, quos spiritualis cibus, & potus, id est, aliqua diuina consolatio sustentat. Isti sunt viri perfecti, qui se feruenter abnegant, & diligentissimè in virtutes incumbunt, quos cœlestis quædam ebrietas, id est, nimia quædam, & nostrum captum superans abundantia diuinæ consolationis absorbet. Vel si hæc ad omnes referamus, tria, quæ à nobis accepit, triplici beneficio repensat. Messuit myrrham cum aromatibus, comedit fauum cum melle, bibit vinum cum lacte. In præmium horum trium, & vt sibi quàm gratissima profiteatur, tria nobis

Luca 11. 6.
Cant. 5. 1.
Ambr. in Cant. ad cap. 5.
Ibid.

cibum,

A cibum, potum, ebrietatémq; promittit. Quid autem hæc sint, accipe ex Bernardo. Laborantes in corpore vocat ad cibum: iam posito corpore quiescentes ad potum inuitat; resumentes corpora, etiam vt inebrientur, impellit.] Fœlix planè nostra mortificatio, quam Dominus sic acceptam habet, vt & in hac vita, & in futura tam magnis præmiis afficiat.

Ber. tract. de dilig. Deo longè ante fin.

In hac vita cibus laborantibus, & suas voluntates abnegantibus datur, quem illa benedictione Patriarchæ Isaac signatum existimo. Hic enim cùm oblatos à Iacob cibos comedisset, & hausto vino eius osculum expetisset, ad benedictionem procedens, dixit: Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.] Animaduerte ordinem: primùm cibos à Sara paratos, & à Iacob oblatos manducauit, deinde osculum postulauit, postremò benedictionem impertiuit. In Isaac Christum intellige, in Iacob verò maioris fratris benedictionem præcipere gestiente, mentes humiles, qui superbos, & tepidos vacuos relinquunt, mihi considera: in Sara aut Ecclesiam aut religiosam congregationem meditare, quæ dilecto filio, id est, humili, ac feruido iusto monita salutis infundit. Postquam ergo hic à matre edoctus, Christo conuiuium fecit, quod iam diximus, & abnegationis ac virtutum opera ministrauit, ad osculum magnæ dilectionis signum admittitur, & in præmium suæ abnegationis luce ad cõtemplandum, & gratia ad perfectè viuendum roboratur. Ros enim, inquit Gregorius, desuper, & subtiliter cadit. Et toties de rore cœli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimæ de supernis aliquid tenuiter videmus. Cùm verò bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur.] Hoc ergo præmium abnegationis, sine vlla dilatione in hac vita iusto datur, quo magis, ac magis suam virtutem augeat, & extrà in actione, & intus in consideratione proficiat. In futura autem vita, his, qui se abnegarunt, non iam cibus, cuius comminutio aliquem laborem habet, sed potus sine vllo labore, id est, gustus diuinæ visionis offertur. Quem illis promisit Dominus per Isaiam, dum cuique illorum dicit: Si auerteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaberis sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaberis eum, dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem. Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.] Digna profectò retributio, vt qui tristitiam ex abnegatione suæ voluntatis, & linguæ, & sensuum expertus est, voluntatem sanctissimam ea Domini aspectu sentiat: qui se mortificatione depressit, super omnia terrena, & visibilia efferatur: qui Dominum hîc ad suas epulas inuitauit, dum illi sui mortificationem, & virtutum actiones obtulit, ad possidendam hæreditatem Iacob, & gloriam sanguine Christi emptam, inuitetur. Sed cùm resumptis corporibus, in gaudium Domini intrabimus, tunc potus in ebrietatem transibit, quia gloria in corpora se diffundet, & non iam aliquid hominis, sed totum hominem illa diuina suauitas occupabit. Tunc sensus cohibiti, dulcissimis, ac purissimis motibus exultabunt: tunc affectus repressi sine vlla imperfectione in immensum gaudebunt: tunc corpus, quod in hoc sæculo incessit fame pallidum, flagris liuidum, cilicio oppressum, claritate, impassibilitate, & gloria donabitur. Acceptissimam ergo, atque gratissimam habet Dominus abnegationem nostram, quam vt morborum nostrorum medicinam quærit, ad quam sumendam tot modis nos allicit, quàm vt epulum sibi suauissimum concupiscit, & tam copiosa in animo, & corpore mercede rependit. Atque adeò si desiderium huic creatori nostro placendi nos tangit, si amor proprij boni, & tam immensi boni nos possidet, studium sanctæ mortificationis arripiamus, & præcisione malorum, mentem ad bona paremus.

Gen. 27. 27. B

Greg. lib. 6. in Ezech. ante medium. C

Isa. 58. 13. 14. D

E

Iustum ad dona cœlestia mortificatione parari.

CAPVT VI.

NE quasi in transitu inuestigemus bona cœlestia, quibus suscipiendis mortificatione paramur, sed ex professo illa, vt nos accendant, consideremus. Ad quam inuestigationem operæpretium est meminisse, virtutem ac perfectionem donum Dei esse, quo dilectos, & electos suos in hac vita auget, vt in futura per omnem æternitatem duratura multiplicet. Habet autem se Dominus in huius doni largitione sicut prudentissimus & æquissimus rex, qui cuperet, & efficaciter decerneret filium alicuius fidelissimi serui sublimare. Nam priùs curat, vt adolescens ille mores vilium hominum dediscat, & se consuetudinibus prauis spoliet, & omne quod summæ dignitati impedimento esse possit, abiiciat, ne dignitas malis moribus superposita, illi seruiat ad ruinam. Ita omnino Dominus volens hominem ad perfectionem euehere, & donis cœlestibus cumulare, priùs confert illi auxilia gratiæ, ad mortificationis opera, quibus vetustatem primi parentis exuat, & carnales affectus derelinquat, vt dona illa amicissimis reseruata capiat non animus immortificatus, qui donis illis superbiat, sed impuris affectibus exutus, qui proficiat. Necesse est ergo, ô homo, si vis perfectione vestiri, & ad intimam Dei familiaritatem admitti, vt mortificationis baculo sæculum à te repellas, & eius leges minimè tuis affectibus dominari permittas. Sic Banaias filius Ioiadæ magnam dignitatem est assecutus, de quo legimus: Quia descendit ad Ægyptium in virga, & extorsit hastam de manu Ægyptij, & interfecit eum hasta sua.] Cuius egregij facinoris præmium fuit, quòd fecit eum sibi Dauid auricularium à secreto. O quanta latent in gestis, quæ Scriptura narrat, occulta mysteria, quibus auctor Scripturæ Spiritus sanctus voluit sub cortice litteræ inclusis, nostram ruditatem edocere! Ægyptius hic hasta pugnans, typus est sæculi, quod affectibus humanis, & carne nostra aduersùs nos vtens, nititur victoriam reportare. Banaias verò, qui interpretatur filius Domini, imago est viri spiritualis & iusti, qui si velit secreta Domini sui, ac patris agnoscere, & cum eo deuotionis spiritu conuersari, debet in virga, id est, in mortificationis spiritu ad pugnam cum Ægyptio procedere, ab eiúsque manu suos affectus eripere, quibus moderatis & in suum dominium vindicatis, se vulnerantem offendat, percutientémque percutiat. Hunc deuotionis spiritum concipit sterilis anima, iam facta fœcunda, si suos sensus, & affectus mortificatione cohibeat, cuius etiam alia mystica sanctarum litterarum interpretatio non deest. Apparuit enim Angelus Domini vxori Manue sterili, dixitque illi: Sterilis es, & absque liberis, sed

2. Reg. 23. 21.

Iudic. 13. 3.

concipies, & paries filium.] Quid autem ô sancte Angele, faciet hæc mulier, vt vterum gestet, opprobrium sterilitatis depellat, & filium aliquando brachiis astringat? *Iudic. 13. 4.* Caue, inquit, ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quicquam comedas.] Iam sanè præceptum ad suscipienda dona Dei mortificationis aduerto. Nam si Manue requiem significat, quænam erit vxor Manue, nisi anima, quæ statui vitæ spiritualis, in quo est vera requies, iuncta, adhuc non dolore sterilitatis angitur, nec ab illo statu satis per se fœcundo fœcundatur? Vt ergo concipiat, necesse est vt vinum, & siceram, & quicquid immundum est, penitus relinquat, id est, vt delectabilia fugiat, & carni suauia in cogitatione, in desiderio, & in actione reiiciat. Sic generabit spiritum deuotionis Samsone signatum, qui vt solis, id est, Domini fortitudo dæmones vincet, & interiorem pacem restituet.

Sed videndum est, quo ordine vniuersa dona Dei spiritu deuotionis contenta ab vna mortificatione, tanquam ab eorum ianua, dependeant. Donum Dei est, Deo viuere, & gratiæ vitam possidere: sed hoc donum abnegatione consequimur, quia necesse est peccato, & nobis ipsis mori, vt Deo, ac iustitiæ viuamus. *Psal. 21. 30.* Vnde sanctus Dauid: In conspectu eius (scilicet Domini) cadent omnes, qui descendunt in terram, & anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.] Ab illo, & ab eius gratia excidunt, qui in his, quæ aduersantur legi, terrenis adhærent. *Aug. ibi.* At anima mea, quæ, vt ait Augustinus, in contemptu seculi huius quasi mori videtur hominibus, hac carnali morte, quæ mortificatione completur, viuet Domino, & semen meum, id est, opera mea illi deseruient. Meritò itaque ipse sanctus Propheta à mundo homines separat, vt vitam Deo gratam ducere valeant. *Psal. 68. 33.* Quærite, inquit, Deum, & viuet anima vestra.] Qui autem Deum quærunt, nisi qui terrenarum cupiditatum obliti, sola diuina, vel quæ ad ea conducibilia sunt, comparare contendunt? *Psal. 23. 6.* De quibus alio loco dictum est: Hæc est generatio quærentium eum: quærentium faciem Dei Iacob.] Illi scilicet, qui habent innocentes manus, quas peccatis non polluunt, & munda corda, quæ minimè rerum terrenarum immoderato amore contaminant. Donum etiam Dei est in vita spirituali semel habita permanere, & gratiam iustitiámque seruare? Sed iustitiam etiam mortificationis præsidio custodimus. Nam Dominus per hunc eundem Prophetam ait: *Psal. 2. 12.* Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.] Disciplina aliquid amarum significare videtur: quare Beda *Beda ibi.* exponit: Desiderate capere etiam fugientem disciplinam, id est, flagella patris vestri, quibus disciplinati & probati efficiemini.] Quid autem melius nomen flagelli obtinebit, quàm vera, & generalis omnium nostrorum desideriorum, & affectuum abnegatio, quæ non carnem solùm, sed propriam voluntatem teneriorem, & (si de voluntate id dici potest) sensibiliorem percutit? Flagellum ergo istud vtraque manu, cùm oportuerit, apprehendendum est, & eo nostris distortis voluntatibus obsistendum, ne ab arce iustitiæ, & sanctitatis excidamus. Natura enim nostra ad malum procliuis, in id, quod sibi vt delectabile proponitur, statim declinat, si non semper manifestè, at dissimulanter, atque paulatim, nisi mortificationis disciplina illam coërceat, & timoris, ac amoris nexibus illigatam in bono, æquóque detineat.

Iustitiam autem perseuerantem, & in dies magis, ac magis crescentem multa alia dona cœlestia, comitantur, ad quæ omnia mortificatione disponimur. Nam sicut pictor tabellam sibi oblatam priùs dolat, & parat, quàm in ea viuis coloribus alicuius imaginem formet: ita cor nostrum per amorem iustitiæ oblatum Domino priùs mortificatione dolandum, & parandum est, quàm dona cœlestia, quasi viuos & pulchros colores, excipiat. Desideria etiam initia quædam sunt rerum cupitarum; quare qui desideriis huius mundi subiicitur, mundo profectò aditum aperit, & rebus cœlestibus occludit. Vtrísque enim, id est, mundanis, & cœlestibus simul seruire impossibile est, cùm hæc contraria quærant, & illa istorum ingressum impediant. Sapienter quidem dixit Laurentius Iustinianus: *Iustin. li. de discipl. & perfect. monast. c. 4.* Incongruum est carnis, & spiritus simul miscere affectus: cùm adinuicem contrarij sint. Carnis quippe affectus deprimit ad ima; spiritus verò sursum rapit. Visibilibus nutritur caro, inuisibilibus verò spiritus; corruptioni semper appropinquat caro, & in ea delectatur: incorruptibilis verò cùm sit spiritus, incorruptibilium delectatur amore. Hæc præsentia incessanter appetit: ille nisi æternorum repleri non potest. Nemo carnalium affectuum præpeditus onere, cœlum petere præsumat; cùm Apostolus dicat: carnem, & sanguinem regnum Dei possidere non posse.] *1. Cor. 15. 50.* Si adeò contrarij sunt affectus carnis affectibus spiritus, nisi illi abnegatione minuantur, nunquam hi adolescent: & si illi, dum in te grauiter diuinis legibus opponuntur, à cœlesti patria semper exulare faciunt; dum verò in rebus minoribus deficiunt, ab ingressu in illam patriam retardant, non dubium quin etiam dona, quibus ad sponsi thalamum paramur, eripiant. Nemo enim semen suum terræ non purgatæ, & tribulis, ac sentibus plenæ committit. Nec Dominus ergo dona sua, quæ semina sunt æternorum bonorum, animo immortificato, & vanis affectibus pleno conferre dignabitur. Elias ascensurus in cœlum, vel in illam regionem omnis mali & afflictionis expertem, vbi nouissimorum temporum aduentum expectat, discipulum suum Eliseum in Galgalis manere præcepit. *4. Reg. 2. 2.* Ille à tali mansione, & sui præceptoris derelictione vehementer abhorruit. Viuit Dominus, inquit, & viuit anima tua, quia non derelinquam te.] Pergentes autem illi inde vsque Bethel, ibi discipulum manere iussit, & eisdem verbis manere detrectauit. Transeuntes denique vsque Iericho, Elias tertiò Eliseum de mansione commonuit, & ille non minori constantia, quàm priùs discedere à magistro auersatus est. Fidelitas hæc erga magistrum, magnum donum, scilicet, duplicem Eliæ spiritum impetrauit. Nam transuadato etiam Iordane, cùm Eliseus ita orasset Eliam: Obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus; responsum accepit: Si videris me quando tollar à te, erit tibi, quod petisti. Vidit, & Elia ascendente clamauit: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius, & duplicatum spiritum, quem petierat, accepit. Mira sanè res, & non perfunctoriè meditanda. Discipulus magistro non semel, non bis tantùm, sed ter repugnat, & externis oculis inobediens apparet, dum sibi iussa executioni mandare detrectat, & non pœnam, sed præmium accipit, non vacuationem spiritus, quam solet inobedientia deferre, sed duplicatum spiritum obtinet, quis putet hæc omnia carere mysterio? Elias itaque non iubens, sed tentans & probans, Eliseo manendi libertatem concessit, quod ille probè intelligens inobedientiæ vitium effugit, & amoris & fidei meritum impetrauit, nobisque studium mor-

tificationis viro iusto necessarium expressit. Qui enim in Galgalis, quæ reuolutionem sonant, id est, in rebus huius sæculi, quæ perpetua mutabilitate rotantur, affectu non manet, neque in Bethel, quæ domus Dei interpretatur, id est, in curiositatibus, & imperfectionibus mentis stare sustinet: neque in Iericho, quæ lunam significat, id est, in inconstantia variorum desideriorum, & appetituum perseuerare vult, sed omnia, quæ instar aquæ defluunt, & dilabuntur, abnegatione transcendit; is duplicem spiritum, donum pretiosum & magnum recipit. Qui autem scire auet, quisnam sit, & qualis iste spiritus duplicatus, audiat Bernardum dicentem: Quis est iste spiritus duplex, qui quæritur, nisi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est, qui illum habere mereatur. Et post pauca: Non dubito ergo intellectum omnium vestrum illuminatum esse, sed non affectum æquè esse purgatum, manifestis approbo coniecturis. Omnes quod bonum est nostis, & viam, per quam incedere debeatis, sed voluntas non vna est.] Hæc ergo dona iustitiam crescentem comitantia ex mortificatione procedunt. Nam illa, dum vitia tollit, intellectus tenebras pellit; & dum passiones cohibet, manifestè manantes ex illis purgat affectus.

Bern. ser. de Ascens.

Ferè nullum est donum ad perfectionem pertinens, quod ad hæc duo quodam modo reuocari non possit: quare hîc tantisper hæreamus, exponamusque quomodo ad illa mortificatio disponat. Hæc igitur illuminat intellectum, & mirabiliter erudit, quia impura, & superflua desideria intellectum obscurantia depellit. Dissipata nebula, discussisque atris ac densis nubibus, sol clarior effulget. Sic abiectis per mortificationem vanis desideriis, & imperfectionibus vniuersis intellectus ad lumen veritatis procedit. Ligna priùs siccanda sunt, quàm igne splendenti flammescant. Sic mens à prauis affectibus, & ab humore carnis siccanda est, vt lucem se docentem concipiat. Et in Leuitico præceptum est, vt animal priùs ad gladium, quàm ad ignem veniat, priùs in frusta concidatur, & pellis illi detrahatur, quàm flamma absumente in acceptabile holocaustum ascendat. Quid aliud in hac lege datur intelligi, nisi quòd anima priùs mortificatione mactanda est? prius rerum terrenarum amore, quasi pelle, nudanda est? priùs gladio abnegationis ab imperfectionibus, & curiositatibus sensuum abscindenda est, quàm igne contemplationis ardeat, & luce illa sapientiæ, quæ ita docet, vt moueat, in altari cordis effulgeat? Antiqua lex circumcisis carne data est, vt ex scriptura constat, & etiam annotauit Ambrosius; legis verò gratiæ intelligentia perfecta illis datur, qui circumcisionem cordis admittunt. Nam cordis superfluitates id faciunt, vt legem Dei notitia quadam ieiuna intelligamus, quæ sæpe nec nos intelligentes ob nostram duritiam ad bonum mouet, nec, dum docemus alios, ipsorum torporem & ignauiam excutit. Elias nonnisi dimisso pallio in cœlum per turbinem rapitur: & nemo nisi abiectis, & mortificatis terrenis affectibus, in rerum cœlestium contemplationem subuehitur. Multos quippe videmus ad studium orationis vocatos semper humi repere, nunquam ad aliquid vel mediocre in hoc genere orationis admitti, & ferè quotidie cæcitate, & distractionibus impugnari. Manifesta est huius rei caussa, quòd nunquam pallium suorum desideriorum relinquunt, & ideo currus igneus

Leuit. 1.

Amb. in epist. ad Galat. ad cap. 2.

4. Reg. 2. 13.

A contemplationis eos non rapit, nec in cœlum, id est, in internam quietem spiritus, vbi Deus videtur, extollit. Postulat Moyses à Domino: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam.] Et accipit responsum: Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & viuet.] Quare hoc? Nisi quoniam prius mundo, & rebus terrenis, & nobismetipsis moriendum per abnegationem est, quàm lucem ad contemplandum Dominum mereamur. Atque adeò David iam se mortuum abnegatione putabat, cùm postulare Domini aspectum audebat: Illumina, inquit, faciem tuam super seruum tuum.] Quid hoc esse putamus, ait Ricardus Victorinus, quod nonnisi faciem ostendi sibi postulat, nec iam posteriora, sed facie ad faciem videre desiderat? Nunquid mente excidit, quòd Moysi Dominus longè antè prædixit; Non videbit me homo, & viuet? Patet ergo quia si huic mundo adhuc viueret, nunquam talia orare præsumpsisset. Mentior: si non & ipse alibi hoc idem testatur, dicens: Propter te mortificamur tota die.] Quare ergo mortuus non creditur qui tota die mortificatur? An fortè quia non dixit, morimur: sed mortificamur? Scimus tamen quia in Dei oculis maioris meriti est, sæpe mortificari, quàm mori. Nonne mors martyrum tantò erat pretiosior, quantò mortem præcedens pœna productior? Quibus volentibus mori, non dabatur occidi. Nunne prædestinatis ad vitam hoc ipsum ad gloriæ cumulum proficit, quod sine acri pugna, sine acerba pœna, carnalis in eis vita non deficit? Mortificatur ergo David, vt tandem moriatur, & sic aliquo modo dignus inueniatur videre faciem Dei in iubilo. Scit namque quia beatus populus, qui scit iubilationem.] Satagite ergo & vos, secundùm Apostoli consilium, mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, vt possitis cum Propheta fiducialiter Deo dicere: Quoniam propter te mortificamur tota die.] Hæc ille. Quibus claret mortificationem ad dona intellectum illuminantia præparare, & nos de rebus cœlestibus erudire.

Exod. 33. 13. & 20.

Psal. 118.

Ricar. in not. ad eund. Psal.

Psal. 43.

Psal. 88. 16.

Nec solùm hoc, sed etiam eadem mortificatio infert dona, quæ purgant, & inflammant affectum. Hæc enim vana desideria, quæ nos turbant, à cordibus nostris excludit. Reiecit semel Abraham ancillam Agar, & filium eius, & reddita est pax; nam antea dissidia erant in domo. Ita reiecta immortificatione cordis, quæ non vnum tantùm, sed multos filios, id est, multos appetitus generat ad malum pertrahentes, redit interior pax, & tranquilla serenitas. Turbationis autem vacuitatem, & pacem sequitur cœlestis consolatio, quæ etiam seipsos abnegantibus datur. Sicut enim cibus ille cœlestis, quo populus Israëliticus in deserto pastus est, nunquam è cœlo, vel è suprema aëris regione descendit, quousque panis Ægypti defecit; ita communiter cœlestibus consolationibus non reficimur, quousque per mortificationem terrenas curas abiiciamus. Quod & Ambrosius significatum putat in conceptione Isaac, quem tunc Sara concepit, cùm desierant illi fieri muliebria. Cum enim Isaac risum, ac lætitiam significet, quid est Saram in frigida senectute concipere, nisi fidelem animam depulso carnalium desideriorum feruore ad spiritalem lætitiam peruenire? In quam sententiam Bernardus: Pretiosa siquidem diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Infœlix tu Esau, qui dixisti: Num vnam tantùm benedictionem habet pater?]

Gen. 21.

Exodi 16.

Amb. lib. de fuga sæculi c. 8.

Gen. 17.

Bern. declamat. de bono deseren. ad finem.

Gen. 27.

Psal. 26. 4. Quanto melius erat dicere cum propheta? Vnam petij à Domino, hanc requiram. Indignus enim benedictione cælesti conuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione, aliud sibi refugium parans, si fortè eam non obtinere contingat.]

Cùm ergo Domini sit dona cælestia conferre, nostrùm verò non sine eius gratia nos ad ea suscipienda, mortificatione parare, nunquam eam è manibus, ac operibus elabi sinamus, vt ad hæc pretiosa dona, & ad ipsam perfectionem venire possimus. Nam hæc, mons est excelsus, culmine suo ipsum cælum pertingens, ad quem voluptatibus sensuum, & rerum terrenarum desideriis oneratis non datur appropinquare. Daturus Dominus legem in monte Sina, homines, & iumenta ad montem accedere prohibuit. Exod. 19. 12. 13. Omnis, inquit, qui tetigerit montem, morte morietur: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet.] Non sola animalia muta, sed homines quoque à monte arcet, & solum Mosem accedere, & legem audire permittit: quia non soli peccatores per bestias signati, sed etiam iusti immortificati, qui hominum affectus non exuunt, cùm volunt ad sublimitatem cõtēplationis, & ad verticem perfectionis ascendere, quasi lapidibus obruũtur. Greg. 6. mor. c. 17. Vnde Gregorius ait: Cùm lex accipitur, populus à monte prohibetur, vt videlicet, qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderant, considerare sublimia non præsumant. Et rectè subditur: Si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Bestia enim montem tangit, cùm mens irrationabilibus desideriis subdita, ad contemplationis alta se erigit: sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur.] Longè quidem à perfectione erunt, qui eam saltem contemplari non possunt. Quòd si immortificatis animis sublimitatis contemplatio negatur, clarum est, quia nec possessio conceditur. Ac proinde nos, qui ad montem, scilicet ad perfectionem, ascendere nitimur, Cant. 2. 10. tota animi fortitudine affectus humanos exuamus. Iam Sponsus animam vocat, & dicit: Surge, propera amica mea, & veni:] tunc autem vocat, cùm vox turturis auiculæ solitariæ in auribus eius insonuit. Vnde subdit: Vox turturis audita est in terra nostra. Sonet itaque apud illum vox turturis, clamor animæ solitudinem rerum terrenarum amantis, & pro cælesti patria, & pro eius imagine, scilicet pro perfectione gementis. Bern. ser. 59 in Cant. Donec homines, inquit Bernardus pro Dei cultu mercedem tantùm in terra, & tantùm terram acceperunt (illam vtique lacte, & melle manantem) minimè se cognouerunt peregrinos super terram, nec more turturis ingemuerunt, veluti patriæ reminiscentes: magis autem pro patria exilio abutentes, dederunt se comedere pinguia, & bibere mulsum. Ita tandiu non est vox turturis audita in terra nostra. Vbi ergo regni cælorum promissio facta est, tunc intellexerunt homines se non habere hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirere tota auiditate cœperunt, & tunc primùm manifestè, sonuit in terra vox turturis].Hæc ille. Nobis sanè nõ terra, sed cælum promissum est, non pro terrenis bonis, sed pro donis cælestibus laboramus; quare ad instar turturum spiritalem solitudinem, & à visibilibus elongationem amemus. Hæc elongatio, quæ mortificatione perficitur, diuinum adiutorium ad consequenda hæc bona, quæ cupimus, impetrabit. Nam & Ioannes cadens ad pedes Domini velut mortuus, manus eius se subleuãtes persensit. Apocal. 1. 17. Et cùm vidissem eum, inquit, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus, & posuit dexteram suam super me.] O eximia mortificationis nobilitas, quam visio Christi, & cognitio Domini generat. Ioannes enim, qui non mortuus, sed tanquam mortuus cecidit, personam se mortificantium expressit. Et ò magna mortificationis vtilitas, quæ, vt etiam Ricardus annotauit, diuinum auxilium ad surgendum, id est, ad lucem sapientiæ, & feruorem amoris assequendum, promeretur. Ricar. li. 1. in Apoc. c. 4. Non dubium quin ipsa animam purget, & mundet, & ad bona cælestia recipienda disponat.

Mortificatione peccata minui, & pœnas præteritorum delictorum exolui.

CAP. VII.

SVFFICERET Profectò, si tantùm cum vitiis feruidis & perfectis loqueremur, mortificationis fructum generaliter ostendisse, & vim huius medicaminis ad sanandas animas expositis discursibus demonstrasse: sed quia tepidos etiam, & necdum in virtute fundatos hortamur, operæpretium est, ad magis particularia descendere, & quæ bona, mortificatio ex Dei gratia procedens adferat, explicare. Horum autem primum sit, quod ordine etiam vitæ spiritualis addiscendæ: primum est, scilicet quòd mortificatio morbos animæ, nimirum peccata, fugat, & quia hi morbi voluntarij fuerunt, atque ob id pœnam merentur, debitas pœnas peccatorum auertit. Hominem mortificatione peccata fugere, & ea quotidie magis numero minuere, & grauitate extenuare ex ipsa mortificationis natura compertissimum est. Nam illa (vt iam didicimus) nihil aliud est, quàm prauorum actuum, & malorum desideriorum cohibitio, & licitorum quoque repressio, si valeant aliquando ex eo, quod nobis concessum est, in aliquid prohibitum declinare. Quis autem non videat hanc tam solicitam pugnam aduersùs prauos actus, & impura desideria ex diametro cum omni peccato pugnare? Da hominem grauissimis peccatis luxuriæ, iræ, superbiæ, & similibus aliis sordentem, qui per veram pœnitentiam, & peccatorum detestationem ad Deum conuertatur, iste si non se ampliùs mortificet, & si sui cordis desideriis conniueat, statim in eadem peccata, immò & in peiora labitur, ad quæ acquisita vitia, & praui affectus, & dæmones omnia iniqua suadentes, inclinant. Da illum post conuersionem adiuuante diuina gratia, se cohibere, occasiones fugere, clamores suorum affectuum compescere, & cum malè assueta natura pugnare, hic iam peccata saltem grauia deuitat, & gratiam, thesaurum ditissimum, in abditis suæ mentis conseruat. Da illum tandem subtiliori, & altiori genere mortificationis vti, & delectationes leuium peccatorum timere, multa licita, & concessa deserere, & se oratione, lectione, & sanctis operibus, licèt minùs palato carnis suauibus, occupare: & videbis eum iam non solùm omnia peccata lethalia, sed multa etiam venialia fugisse, & vitam spiritualem, & viro iusto dignam, ac planè sanctam fuisse complexum. Ergo mortificatio antidotum est, quod morbos peccatorum pellit, & animæ sanitatem efficit. Nam postquam quis à peccato discesserit, & statum virtutis assumpserit, non sufficiet mundanus timor, vel honoris amor, vel alij humani respectus, vt se à peccato contineat, nisi gratia Dei per studium mortificationis eius voluntatem dirigat, & à peccandi amore diuellat. Quod significatum est per mysterium in illo, quod dixit Dominus ad Eliam, cùm præcepit, vt vngeret Hazael in regem Syriæ, & Iehu in regem Israel. Et erit, inquit, qui- 3. Reg. 19. 17.

cumque

cumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu, & quicunque fugerit gladium Iehu; interficiet eum Eliseus.] Hazael enim & Iehu temporales reges, respectus humanos mihi significant, quos multi hostes, id est, plurima peccata fugiunt; quia si ob timorem mundanum non pecces; vbi non fuerit timor pœnæ, delinques, & si ob amorem honoris te abstines, in abscondito, & præsertim in corde peccare non metues. At Eliseus propheta Domini, & spiritualem potestatem accipiens, mortificationis studium ex diuino amore manans significat, à cuius gladio nullus hostis, id est, nullum peccatum, quod timorem pœnæ aut infamiæ fugit, se defendet. Sed hoc studium potens est omnia peccata perimere, quia veretur Deo displicere, quem nouit cogitationum quoque occultissimarum inspectorem.

Cùm peccata in animo regnant, & homo ambulat post concupiscentias suas, tunc inest illi falsa quædam pax, quam solum iustum mortificationis bellum scindit, vt veram & desiderabilem pacem restituat. Quemadmodum enim respublica à suo legitimo rege deficiens, infœlici quadam pace fruitur, quandiu à rege ad debitam obedientiam non adigitur: ita animus à Deo per peccatum desciscens, nonnullam habet pacis imaginem, dum armis, & vi ad sui creatoris obedientiam minimè reuocatur. Falsa profectò, & infœlix pax, quam habet miserum mancipium cum diabolo, tyranno durissimo: quia ei resistere, & ab eo se liberare non valet. Infœlix pax, quam tot conscientiæ morsus, tot gehennæ timores inquietant, donec homo eam deserat, & ad domum patris offensi homo per iter mortificationis redeat. Falsa pax, de qua scriptū est: Pax, pax, & non erat pax. Infœlix pax, quam illa mala opprimunt, de quibus Dominus non sine fletu ad Hierosolymam: *Luc. 19. 42.* Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.] Est enim atque si dixisset: Si cognouisses & tu in misera pace posita, Sicut & ego cognosco, quæ abscondita sunt ab oculis tuis, quomodo scilicet circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique, nullo modo hac externa pace lætareris. Hanc pacem cum peccatis bellum mortificationis turbat, quod Dominus ad ea prosternenda mouet, vt creaturam suam à diabolo sibi ablatam recuperet. Ipse quidem mouet hoc bellum, quia mortificatio donum gratiæ est nos roborantis ad pugnandum, non opus infirmæ naturæ. Nos autem vt milites eius pugnamus, cum peccata detestamur, & impura desideria cohibemus. Cum verò ista mortificationis pugna ex parte nostra fortis est, & perseuerans, tunc falsam pacem cum diabolo initam rescindimus: tunc hostes, scilicet peccata, fugamus, tunc ad veram pacem, & ad subiectionem Deo debitam pertransimus. De hoc reditu dictum est per prophetam: *Psal. 104. 13.* Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges.] Transimus enim de concupiscentiis carnis ad desideria spiritus, & de regno iniquitatis ad imperium charitatis. In hoc trāsitu impletur illud: *Psal. 84. 12.* Iustitia, & pax osculatę sunt.] Priùs enim, cùm seruiebamus peccato, falsa pax osculabatur iniustitiam, cum qua erat amicitia fœderata: at vera pace restituta impurum ipsa osculum iniquitatis exhorruit, & iustitiæ sibi amicæ, sine qua esse non potest, osculum expetiuit. Iam subiecti Domino, offerre possumus ei sacrificia gratissima, illa scilicet, de quibus Malachias: *Malach. 3. 3.* Et erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.] Et Dauid: Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino.] *Psal. 4. 6.* Quousque enim bellum detestationis peccati, & pugna mortificationis, qua peccandi desiderus obsistimus, nos Domino subdat, sacrificia, & oblationes nostræ, quia iustitiæ non sunt, placere non possunt. Ieiunet oculus, inquit Bernardus, à curiosis aspectibus & omni petulantia, vt bene humiliatus coërceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. *Bern. ser. 3. de ieiunio Quadragesima.* Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus, & quæcumque ociosa sunt, & ad salutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione, & murmuratione, ab inutilibus, vanis, atque scurrilibus verbis: interdum quoque ob grauitatem silentij, & ab ipsis, quæ videri poterant necessaria. Ieiunet manus ab ociosis signis, & ab operibus omnibus, quæcumque non sunt imperata. Sed & multo magis anima ipsa ieiunet à vitiis, & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc cætera à Domino reprobantur. Sicut scriptum est: *Isaie. 58. 3.* Quia in diebus Ieiuniorum vestrorum voluntates vestræ inueniuntur.] Hoc itaque spirituale ieiunium, hæc mortificatio, quæ peccatis nos eripit, opera, & sacrificia facit acceptabilia. Nam præceptum Leuitici est:

Leuit. 2. 11. Nec quicquam fermenti, ac mellis adolebitur in sacrificio, Domino.] Quod licèt ad litteram euacuatum est, tamen quoad spiritualem intelligentiam adhuc perstat. Quoniam, vt aiunt Radulphus, & Beda, nec fermentum malitiæ & nequitiæ, nec mel voluptatis offerendum est Domino, sed mens à nequitia libera, & ab omni desiderio illicitæ voluptatis aliena, quam sine mortificationis studio nullus inueniet. *Radul. ibid. Beda. exposit. in Leuit. c. 2.*

Certum est itaque, mortificationem peccata grauia tollere, à quibus nullus, nisi se abneget, abstinebit, & peccata leuia magna ex parte minuere; sed nūc videndum est, quomodo peccatorum patratorū pœnas exoluat. Ad hoc sanè confirmandum nulla ratione, neq; auctoritate opus est, sed ego omniū eorū, qui se ex animo ad Deum conuertunt, conscientias appello. Hi enim statim se fructuum pœnitentiæ debitores putant, sibíque incumbere, quæ malè, & cōtra legem præsumpserunt, mortificatione purgare. Sed & id exigit æquitas diuinę iustitię, vt qui post sua desideria, & suas voluntates euntes legis sibi impositæ tramitem excesserunt, eadem desideria, ac voluntates in vltionem admissorum frangant, & se quandoque à licitis, atque permissis abstineant. Ideóque patres sentiunt ob mortificationem piè, & ex gratia susceptam debita nostra remitti. Vnde Bernardus ait:

Bern. ser. 4. de ieiunio Quadrages. Pro eo quòd ab ipsis quoq; licitis abstinemus, ea nobis, quæ priùs commisimus, illicita condonantur. Quid verò est condonari commissa, nisi ieiunio breui ieiunia redimi sempiterna? Gehennam enim metuimus, vbi nullus vnquam cibus est, cōsolatio nulla, terminus nullus: vbi guttam aquæ diues postulat, & accipere non meretur. Bonum ergo & salutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia, dū remittūtur hoc modo peccata. Non solùm autem abolitio est peccatorū, sed extirpatio vitiorū: nō solùm obtinet veniā, sed & promeretur gratiā: non solùm delet peccata præterita, quæ cōmisimus, sed & repellit futura, quæ committere poteramus.] Hęc omnia Bernardus. quæ certè non tātùm de illo ieiunio cōsueto dicta sunt, quo ab escis carnalibus abstinemus, sed multo magis de illo abnegationis ieiunio, quo oculi, & aures, & manus, & affectus, & propria voluntas ab actibus illicitis, & imperfectis ieiunant. Et ad idem Augustinus, aut quiuis alius auctor libri de vera & falsa pœnitentia, Abstineat à multis licitis, qui per libertatem arbitrij commisit illicita. *Aug. lib. de vera, & falsa pœnit. c. 15 To. 4.*

Et infrà: Cohibeat se à ludis, & à spectaculis sæculi, qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. *Genes. 34. 1.* Nam Dina, si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Tanto igitur magis sibi caueat, & cohibeat se anima, quæ sæpe, vel semel corrupta est & rapta: timeat iam docta experimento, quod ignorauit virgo.] Hæc ille. Nos ergo vel amor propriæ commoditatis moueat, & abnegationi nostrorum sensuum & voluntatum insistamus, qua ab intolerabilibus pœnis ob admissa peccata debitis liberemur. Si enim diues, qui immane facinus perpetrauit propter quod sit morte plectendus, libentissimè vitam suam pecuniis redimit, aut si pecuniæ solæ non sufficiunt, exilium patienter sustinet, vel in aliquo regni propugnaculo, quod sæpe hostes inuadunt, per aliquot annos mihtiam exercet: quid nobis faciendum est, non iam vt vitam temporalem ad breue tempus protelemus, sed vt pœnas alterius vitæ terribiles fugiamus? Certè diuites vitium corporalium sumus, diuites sensuum, diuites affectionum, diuites voluntatum. Nondum ad illam beatitudinem peruenimus, *Matth. 5.* qua dictum est: Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum; quia adhuc multarum cogitationum, affectionúmque diuitias, am- *Cassian. col. 10. c. 10.* plásque substantias retinemus; quas, auctore Cassiano, Euangelicus sermo abiiciendas esse proposuit. His diuitiis nostram salutem mercemur, quod fiet, si mortificationis gladio eas absciderimus, & ipsarum desertione iudicem nostrum placauerimus. Imple- *Luca 16. 9.* bimúsque illud: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.] Nam verè istæ cogitationes, & affectiones impuræ diuitiæ sunt iniquitatis, quas iniquitas primorum parentum peperit, nostra incuria, & negligentia comparauit, & diabolus annuens nostris vitiis rouexit. His Deum in patrem, & Sanctos in amicos quærimus, cùm mentes nostras per mortificationem ab ipsarum inquinamento mundamus.

Alio etiam pœnarum genere soleot peccata puniri, quod licèt minus sit, eo verò prædictum genus vltionis quadam ratione superat, quia non in futurum reseruatur, sed in præsenti tempore ad castigationem peccatorum infligitur. Et sicut præsentia bona, quamuis minora, magis alliciunt, ita præsentia mala, quæ comparatione futurorum parui momenti sunt, magis ab aliquibus formidantur. Hoc autem genus eas pœnas comprehendit, quarum hæc vita capax est, scilicet molestias corporis, infamias, & bonorum temporalium amissiones, quibus sæpe Deus peccata castigat; & has etiam stu- *1. Corin. 11. 31.* dium propriæ abnegationis auertit. Verissimum enim est quod dixit Paulus: Si nos metipsos diiudicaremus, nō vtique iudicaremur.] Nam Dominus, qui summè misericors est, & parcendi occasiones inquirit, vltionem sua manu non infert, si nostra *Theod. ibid.* manu videt inflictam. Vnde Theodoretus: Si vellemus vitæ nostræ rationes inire, & iustam in nos ferremus sententiam, non ferret in nos Deus, qua *Ansel. ibid.* nos puniret, sententiā. Et Anselmus: Versetur ante oculos hominis imago futuri iudicij, & quicquid in se viderit, quod à iudice venturo reprehendi possit, & puniri, ipse nunc in seipso reprehendat, & puniat. Peccata enim siue parua, siue magna impunita esse non possunt; quia aut homine puniente, aut Deo iudicante plectuntur. Cessat autem vindicta diuina, si conuersio præcurrat humana.] Præcedat itaque humana punitio, id est, à nobilmet ipsis inflecta pro peccatis castigatio, & vltiuin nos *Nahum 1. 9.* diuina cessabit. Sic enim scriptum est per Nahum: Non consurget duplex tribulatio:] vel vt Septuaginta verterunt: Non vindicabit bis in idipsum in tribulatione.] Si ergo tribulatio pro peccatis a nobis sponte suscepta surrexit, nequaquam tribulatio à Domino immissa consurget. Si punitur nos Dominus manu nostra, dum nos ad mortificationem sensuum, & affectuum incitamur, non puniet, nec conteret manu sua, quos iam castigatos & contritos acumet. Quod quidem si mentis oculi sola exteriora non videant, sed ad interiora penetrent, facilè hanc rem in hominibus animaduertent. Vidimus enim non semel adhuc in virorum spiritualium cœtibus aliquos se molliter tractantes magnis molestiis corporis cruciatos, & alios acria aduersùs carnem suam bella per opera mortificationis gerentes, mirabili sanitate, & robore carnis affectos. Cuius causa esse potest, quòd isti se puniunt, & ideo à Domino minimè puniuntur, & illi se palpant, ideóque à Domino ca- *Iob 13. 15.* stigantur. Sciebat id Iob, quare ait: Vias meas in conspectu eius arguam: & ipse erit saluator meus.] Puniam, inquam, præteritas actiones meas, si quas punitione dignas inuenero, & (iuxta Hebræam lectionem) hoc mihi euadet in salutem. Scio namque quia si me ipsum ob errata castigauero, Deum non tam experturus sum iudicem, quàm habiturus saluatorem. Sciamus & idem nos, & sancto, ne spirituali ieiunio à licitis etiam nos abstineamus, ne pœnas à Domino illatas sustentemus. Quòd si tentator suggesserit, vt verbis Augustini *August. trac. de vtilit. ieiunii c. 3. To. 9.* vtar: Quid facis, quia ieiunas, defraudas animam tuam, non ei das quod eam delectat, tibi ipsi ingeris pœnam, tuus ipse tortor & cruciator existis. Deo ergo placet quia te crucias? Ergo crudelis est, qui delectatur pœnis tuis. Respoode huiusmodi tentatori: Excrucio me planè, vt ille parcat, do de me pœnas, vt ille subueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem suauitatem eius. Nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur.] Expende igitur seriò hanc primam mortificationis vtilitatem, quòd à peccatis auellit, & pœnas alterius vitæ euacuat, & pro pœnis debitis in hac vita satisfacit, qua consideratione animatus, incipe iam vt maiora mala fugias, aliquam molestiam supportare, & te ipsum mortificatione cohibere.

Mortificatione vitia extingui.

CAPVT VIII.

NOn Tantùm mortificationis studium peccata consumit, verùm & radices peccatorum, scilicet vitia, & prauos habitus euellit, ne iterum pullulent, & crimina fructus mortis emittant. Sicut enim radices arborum nullo humore rigatæ siccantur; ita vitia nouis actibus non irrigata flaccescunt. Hos autem nouos actus abnegationis studium tollit, dum animam à nouis peccatis auertit. Sicut etiam ignis lapidibus obrutus, & cineribus oppressus extinguitur, deficiente sibi fomite, quo se ipsum sustentet: ita vitiorum ignis abnegatione circumdatus, & pabulo recentium actionum priuatus, ipsa oppressione necatur. Quàm sæpe in conuersionibus peccatorum hoc vidimus, & gratiæ efficacitatem mirati sumus? Quæ cùm eos à pristinis delictis cohibet, ex superbis humiles, ex gulosis abstinentes, ex luxuriosis castos, ex iracundis mites efficit. Atque adeò sapienter

Ricard. ad Psal. 90. Ricardus Victorinus omnem de vitiis partam victoriam mortificationi corporis, & cordis ascribit. Cùm enim vitia in duo genera vitiorum, carnalium & spiritualium, diuisisset, subdit: Carnalia triumphamus per disciplinam corporis, spiritualia verò per disciplinam cordis. Et infrà: Copiosior est corruptio spiritualis, quàm corruptio corporalis, congressióque spiritualium vitiorum multo densior est, quàm congressio vitiorum corporalium. Contra hos verósque animæ hostes oportet sanè fortiter dimicare: & alij quidem conterendi sunt corporis afflictione, alij autem affligendi cordis contritione.] Hæc ille. Itáque vitiorum extinctionem illo Dauidis carmine, cum eodem patre puto signatam, quo Dauid ait: *Psal. 90.* Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.] Vitia enim carnalia, quæ pauciora sunt, numero millenario; vitia verò spiritualia, quæ plura sunt, numero decem millenario signantur. Sed tam hæc, quàm illa victa cadunt, cùm Domini scuto circumdati, abnegatione pugnamus. Si verò vel in minimo eis assenserimus, ipsa nos vincent, & igne concupiscentiarum adurent. Quid enim fecit Samson, vt segetes Philistinorum incenderet? Apprehendit trecentas vulpes, & faces ligauit ad earum caudas, quas igne succendens, & vulpes dimittens, omnia frumenta illorum absumpsit. Sic diabolus interdum Samsonem imitatur, vt virtutes in nobis perdat: faces enim accensas in caudis vulpecularum, hoc est, in motibus vitiorum sensualitatis, voluptates ligat, quæ si discurrere sinantur, nos sine dubio virtutis vacuos derelinquent. Quare his cogitationũ mollium discursibus abnegatione resistendum est, si segetem meritorum nostrorum volumus ab incendio seruare, & frumenta bonorum operum, quibus sustentamur, custodire. Meritò verò dicimus hominem hísce cogitationibus abnegatione resistere, quoniam cùm illæ placeant carni, & sensibus blandiantur, eas respuere, nihil aliud est, quàm vitam sensualem perimere, & hominem sibi ipsi, quod delectat, denegare.

Si quis igitur velit hunc concupiscentiæ ignem, quem vitia accendunt, consopire, actiones aduersùs illum abnegationis aggreget, quibus eius potentiæ omnia vastanti resistat. Si quis cupiat vitia paulatim minuere, & tandem, afflante Dei spiritu, omnino fugare, motus eorum insurgentes, & nos infestantes, assidua resistentia, & conatu in oppositam partem, mortificet. Si quis exoptet vitæ spiritualis, quam profitetur, seruare diuitias, in sensibus, & affectibus, & voluntatibus suis abnegationem custodem ponat, sine qua non diues bonorum, sed vacuus & vanus permanebit. Vitium enim, quod in corde immortificato regnat, non tantùm illud vanum efficit, sed & ipsummet vitium vanitas est, quæ nos inanes, id est, inutiles & virtutibus vacuos reddit; quam vanitatem absque mortificatione nullus à proprij cordis habitaculo poterit ablegare. *Psal. 38. 6.* Verumtamen, inquit sanctus Dauid, vniuersa vanitas omnis homo viuens.] Quare vt homo vanitas non sit, viuens non sit: vt non vanitati, scilicet vitio, subiaceat, quo inutilis & infructuosus efficitur, moriatur abnegatione sui, quam possumus vocare mortem iustorum; quæ illum à vanitate ad veritatem virtutum transferat, & hominem vitiis mortuum, sed Deo & virtuti viuum efficiat. Tunc sanè Deo & virtuti viuimus, cùm Deo subdimur, & secundùm virtutis præscriptum, vitam nostram instituimus. Et cùm ista subiectio pax mentis sit, qua superiori consentit, & se ab illo regi, ac gubernari sinit, relinquitur vitam nostram in pace consistere. Hanc pacem vitia turbant, & tollunt, iuxta illud *Iacobi 4. 1.* Iacobi: Vnde bella, & lites in vobis? Nonne hinc?

A Ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?] Ergo quod pacem affert, manifestè vitiis repugnat. At abnegatio est quoddam seminarium pacis, quoniam qui se in illicitis abnegant, Deo se subiiciunt, proximis debita reddunt, corpora propria non dominari, sed in suo loco stare permittunt. Non dubium igitur, quin hi mortificatione vitiis obsistant. Ipsum autem obsistere vitiis, & repugnare illis, vincere est, quia sicut cùm assentimur vitiis, vincimur, ita cùm repugnamus, victores euadimus. Ergo qui repugnant vitiis, vitia vincunt atque prosternunt. Ipsum autem prosternere, vitia extinguere est; quoniam vitia hostes sunt proterui & indomiti, in quorum conditionem nunquam induces, quòd vitia seruiant, & virtuti tanquam victrici vel ad momentum obediant. B Ergo qui vitia prosternunt, vitia & habitus prauos extinguunt. Sed mortificatio vitiis obsistit (vt manifestum est) & vitia vincit; igitur ipsa est instrumentum gratiæ Dei, quod mores vitiosos extinguit.

Mortificatio quidem est, quæ in homine nomen iniqui, & vitiosi perimit, & nuncupationem viri studiosi & spiritualis concedit. Quod certè non faceret, nisi vitia, & mores prauos extingueret. Nam si sapientia nomen sapientis, & pulchritudo nomen pulchri, & misericordia nomen misericordis attribuit, liquet, quia & sapientia insipientiam destruit, & pulchritudo deformitatem tollit, & misericordia immisericordiam euertit. Ergo si mortificatio studiosum & spiritualem facit, manifestè vitia vincit, & vitæ spirituali contraria subuertit. Ab ipsa verò hominem stu-C diosum, & spiritualis vitæ sectatorem fieri, non ego dico, sed Paulus, dum ait: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.] *Galat. 5. 24.* Quisnam sunt Christi sectatores? An iniqui? An impurí? An carnales homines? Et quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Aut quæ conuentio Christi ad Belial?] *2. Corin. 6. 14.* Christi igitur sectatores sunt virtutis amatores, puritatis cultores, & vitę spiritualis professores. Christi sunt, Christo deuoti, vt exponit Ambrosius. *Ambr. ibid.* Christi sunt, qui sunt possessio Christi, qui sunt ex parte Christi, qui sunt membra Christi, & sequuntur vestigia passionis eius, vt interpretatur Anselmus. *Ansel. ibid.* Et quid est crucifigere vitia & concupiscentias? An vi-D tia fouere? An concupiscentias enutrire? Non, sed illa destruere, istas autem mortificare. Est itaque viri Christiani, & studiosi aptissima verbis Pauli assignata descriptio: quòd ille sit, qui concupiscentias suas abnegat, & vitia sua diligenter mortificat. *Vbi supr.* Vnde Anselmus, Serui Christi laborant, vt neque opera vitiorum faciant, neque concupiscentiis carnalibus vel in corde consentiant. Et reprimendo carnis voluptates, crucem sibi ipsis faciunt, ac præceptis iustitiæ, quasi quibusdam clauis, se configunt, vt prauã actionem, & peruersam voluntatem in se ipsis refrænent.] Constat ex his mortificationem vitam esse, & officium Christiani hominis, quæ ipsum Christi sectatorem, vel si mauis Christiferum, id est, Christi imaginem crucifixi ferentem efficit. Ac proinde ad mortificationem spectat abolere veteris Adæ aduersam imaginem, ex vitiis veluti ex multis membris com-E positam, quam eadem mens simul cum vera Christi imitatione deferre non valet. Quod manifestè Paulus ait: Sicut portauimus imaginem terreni, portemus, & imaginem cœlestis.] *1. Corin. 15. 49.* Et quare id ô Paule? Subiicit: Hoc autem dico fratres, quia caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.] *n. 50.* Suadeo, inquit, vobis, vt deponatis terreni hominis, id est, peccatorum, ac vitiorum imaginem, quoniam illa circumdati

regnum

regnum cœleste, & immortalitatem non possidebitis. Si autem imago terreni hominis à gloria reiicit, etiam à participatione imaginis Christi Saluatoris excludit. Quia nemo hac insignitus imagine, & virtutum Christi opibus locupletatus, indignus regno iudicabitur.

Sicut ergo gentes illæ, quæ terram Abrahæ promissam possidebant, vno continuo bello ab Israelitis, Domini fauore suscepto, deletæ sunt; ita & vitia gentibus illis signata, vno mortificationis conflictu vincuntur, & vna quasi non interrupta pugna profligantur. Et homo ex gratia Dei secum ipse pugnans, terram propriæ mentis, vt eam lætus securúsque possideat, ab hostibus eam occupantibus, id est, à vitiis expurgat. Ideóque iure optimo Augustinus abnegationem, quam abstinentiam spiritualem appellat, corporali ieiunio præposuit, quoniam hoc, si solum sit, solam carnem domat, & vitia carnis ad summum comprimit: illa verò omnia vitia, & prauos mores interficit. Duo, inquit, sunt abstinentiæ, & crucis genera, vnum corporale, aliud spiritale. Vnum à potu, atque epulis temperare, appetitum gulæ à delectationibus, & mollissimis suauitatibus coërcere, ab iis, quæ per tactum, & gustum, visúmque decipiunt, sensum viriliter reuocare, ac violenter abstrahere; Alterum abstinentiæ, & crucis genus est pretiosius atque sublimius, motus animi regere, & perturbationes illius modestiæ tranquillitate placare: iræ ac superbiæ impetus, quasi feram bestiam refrænare, litigare quotidie contra vitia sua, increpare se quadam censura austeritatis & virtutis, & rixam quodammodo cum homine interiore conserere. Pretiosa in conspectu Dei & gloriosa crux; cogitationes malas in potestatem redigere, voluntates proprias abnegare, eásque interiori examinatione discutere, & regentis imperio subiugare. A sermone, atque opere, quo anima læditur, tanquam à cibis noxiis abstinere, & sensum ab iis, quæ contraria sunt, spiritali temperantia sobrium custodire.] Hæc Augustinus. Ecce spiritalem abstinentiam, id est, mortificationem aptè descriptam, quæ ieiunio corporali præfertur, & multo pretiosior iudicatur, quoniam ex propria natura habet, non hoc, aut illud genus vitiorum, sed omnia in vniuersum vitia perimere. Hæc facit, vt dum iustus appetitum cibi, & potus temperat, & non ad voluptatem, sed ad necessitatem, & parcè, alimentum sumit, ex antea guloso & pene ebrio, abstinens & sobrius euadat. Hæc facit, vt dum carnem domat, & libidinis motus refrænat, & non solùm impura desideria, sed & minùs pudicas cogitationes, quasi pestes, abigit, ex inhonesto in castum hominem conuertatur, & si non virginitate, quam semel perditam recuperare non potest, at castitate, & mundicia cordis & corporis, ipsis virginibus exæquetur. Hæc facit, vt dum quis ad contemnendas diuitias se cogit, & ipsa necessaria non sine multa mensura, & absque cordis adhæsione accipit, ex auaro, immo & ex rapacissimo prudenter largus, & moderatè profusus fiat. Hæc si iram & indignationem cohibeat, & inter iniurias, & contumelias silentium indicat, & mentis turbationem compescat, pro ira spiritum mansuetudinis infert. Hæc tandem gaudium de bonis fratrum imperans, diligentiam in bonis operibus iubens, laudes humanas, & omnem fastum, & ambitionem spernens, pro inuidia charitatem, pro acedia strenuitatem, pro inani gloria magnanimitatem, & pro superbia humilitatem impertit. Aptè igitur de abnegatione pronunciare possumus quod de sapientia dictum est: Et cum sit vna, omnia potest, & in se permanens omnia innouat.] Illa enim instrumentum est gratiæ Dei, qua vniuersa vitia destruit, & primi hominis vetustate resecta, mentem nostram quasi in nouam transfert creaturam. Nec præsumptuosè abnegationi, sapientiæ nomen ascribimus; nam illa est sapientiæ pars, aut sapientiæ filia charissima, qua scimus nos ipsos regere, noxia, licèt delectent, auertere, & vtilia atque perfecta, licèt minùs appareant suauia, pulsis timoribus amplexari. Paulus certè ab hac loquutione non abhorret. Ait enim: Prudentia carnis mors est; prudentia autem spiritus vita & pax: quoniam sapientia carnis inimica est Deo; legi enim Dei non est subiecta, neque enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.] Quid vocat sapientiam, & prudentiam carnis? Nonne carnis appetitus, & immoderatas inclinationes, quibus in vetita, & nobis noxia diffluimus? Ita sanè. Hi namque motus sunt, qui legi Dei non possunt esse subiecti, quoniam ab omni eo, quod ipsa iubet, exorbitant. Sapientia igitur, & prudentia spiritus erit, quæ motus istos prauos frænat, & cohibet, & quæ, vt ait Ambrosius, sequitur spiritalia, contemptis illecebris vitæ præsentis. Hæc autem ne latum vnguem à mortificatione secernitur: vt sciamus hanc verissimam esse sapientiam, quæ profectò vna cum sit, omnem vincit vitiorum malitiam, ac per ingressum virtutum vires humanas innouat, & omnia nostra ex præscripto diuinæ legis attemperat.

Aug. ser. 20. de Sãctis c. 1.

Sapien. 7. 27.

Rom. 8. 6. 7. 8.

Ambr. ibid.

Quòd si immortificatio, sapientia carnis est, ipsa profectò mors est? Et si mortificatio, sapientia spiritus est, & ipsa vita est: Ita quidem. Nam viuere is maximè dicitur, inquit Chrysostomus, qui vita mortificatus est. Quod, propositis duobus hominibus quorum alter ductum sapientiæ carnis, vel immortificationis sequatur, alter verò sapientiæ spiritus, siue mortificationi se comitem ac auditorem præbeat, satis euidenter ostendit. Ille enim oculis insipientium videtur viuere, sed re vera deliciarum & rerum visibilium amore ad peccata tractus, emoritur. Hic autem, qui apud eosdem mortuus apparet, operibus vitæ, scilicet diuina cognitione, & sanctis desideriis, ac rerum cœlestium amore lætatur. Huic non solùm adest pura & iucunda vita, verùm & vera pax, quæ necessariò legis custodiam, & cupiditatum abiectionem consequitur. At vbi est iucunda vita, & vera pax, necesse est, vt vitia non regnent, spiritualis vitæ ac omnis pacis inimica: quæ si non semper vitam animæ tollunt, sed semper pacem turbant, quandiu in corde subsistunt. Pulchrè igitur Ephræm abrenuntiationem in Baptismo factam describens, quæ nihil aliud est, quàm futuræ per totam vitam abnegationis sponsio, omnium vitiorum interfectricem existimat. Abrenuntiatio, ait, quam in Baptismo facimus, nominata quidem apparet parua, cæterùm intellecta admodum magna: quam qui seruare valuerit, beatissimus erit. Paucis namque verbis cuncta, quæ nominantur mala, quæque odit Deus, valere iubemus & abrenunciamus: cuiusmodi sunt, non vnum dumtaxat, non duo, nec decem; sed quodcumque appellatur malum. Numeratis autem multis malis, quibus abrenuntiauimus, subdit. Atqui hæc ipsa abrenunciatio, & pulchra confessio exigetur à quocumque Christiano in illa die. Scriptum est enim: Quoniam ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.] Iterumque Dominus ait: De ore tuo te iudico, serue nequam.] Hæc pollicitatio, quam ore Ecclesiæ matris nostræ fecimus, nos ad studium mortificationis accendat; & sicut voce renunciauimus vitiis vniuersis, ita & actione renunciemus. Quod tunc perfectè fiet, cùm omnes concupiscentias nostras abnegauerimus. Tunc enimus omnium

Chrysost. hom 13. ad Rom. in morali.

Ephræ. de abrenunciat.

Matt. 12.

Luce 19.

pecca

peccatorum, ac vitiorum iustissimi desertores, qui ea, quæ Dei voluntati contradicunt, deserimus, & abnegationis gladio perimimus. Congruétque nobis illa populo Israelitico data laudatio: Non est idôlum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.] Iam in anima, quæ aduersùs suas concupiscentias mortificatione pugnauit: nullum idòlum, id est, nullum vitium erectum est, iam superbia, præsumptio, ambitio, inanis gloria, iracundia, impudicitia, voracitas, & reliqua monstra prostrata sunt. Iam Dominus eam, velut templum sibi gratissimum virtutibus decoratum, inhabitat, & clangore tubæ, id est, donis, quæ perfectis viris dari solent, victoriam, quam de hostibus reportauit, apertè notificat. Cuius victoriæ laus in ipsum redundet auctorem, Dominum nostrum Iesum Christum, cui sit gloria & imperium in omnia secula seculorum. Amen.

(Num. 23. 21.)

Mortificatione tentationes vinci.

CAPVT IX.

ALIVD bonum, & quidem cum maximis conferendum, mortificatione consequimur, quòd nimirum eà omnes tentationes vincimus, & hostes animæ superamus. Et sine mortificatione, qua resistimus suadenti nobis iniqua, & nolumus prauæ suggestioni consentire, nulla potest esse victoria. Id vero comparatione temporalis belli, cui spiritualia bella sunt similia, satis patenter euincitur. Omnia enim bella, quæ in aliquam rempublicam suscitantur, duo tantum agnoscunt turbationis exordia: aut enim ab aliquo hoste, ac inimico reipublicæ, aut ab aliquo amico, qui sibimetipsi, & suo regi deficit, vt à filio ipsius regis, vel alio ciue proueniunt. Hi ex aliqua causa vel à regno data, vel à seipsis quæsita & accepta, solent bella mouere: nec alia possunt belli inueniri principia; hæc verò duo facilè possunt firmari ex sacrarum litterarum historia. Nam bellum ab hoste susceptum fuit illud, quod suscitauit Benadad rex Syriæ aduersùs regnum Israel, quando coacto exercitu suo [ascendit, & obsedit Samariam.] Illud etiam quod gessit Sennacherib rex Assyriorum aduersùs regnum Iuda, cùm ascendit ad vniuersas ciuitates Iudæ munitas, & cepit eas. Bellum autem à ciue deficiente initum fuit illud, quod cœpit Ieroboam primus rex Israel, quando cum decem tribubus excussit iugum durissimum regis Roboam, & eisdem decem tribubus imperauit. Et multo magis illud ab Absalone susceptum; cùm aduersùs Dauidem patrem insurrexit, eúmque domo cedere, & in fugam se dare coëgit. Ita omnis tentatio, quę bellum quoddam est, non corporale, sed spirituale, non quod corpus, sed quod mentem inuadat, & ad aliquod peccatum impellat, aut ab hostibus, aut amicis infertur. Illa tentatio ab hoste prouenit, quæ à diabolo per se ipsum, vel per suos administros, ad malum instigante procedit. Illa verò ab amico intentata est, quam sensus, & appetitiones nostræ ad malum procliues exsuscitant. Caro enim nostra, quæ sensuum, & appetitum peccata suadentem continet, licèt nunc inimica sit, tamen priùs amica erat & socia animæ, si homo à suo creatore non desciuisset, & in statu innocentiæ perdurasset. Eadem ergo debet esse ratio tentationes vincendi, quæ modus & causa est bella temporalia, & visibilia superandi. Nam eodem modo superantur, vel promouentur ea, quæ in vna, atque eadem natura conueniunt. Et nihil interest, an aliquid animatum sit, an inanimatum, an corporis particeps, vel corporis expers; quia dummodo contrarium sit, contrarij subiectione, qua sibi subditur, promouetur, & resistentia ac pugna destruitur. Calorem profectò, qui corporalis est, frigus contrarium pellit, & iustitiam, quæ incorporalis est, iniustitia opposita dissipat; & quia eadem vtrique ratio inimicitiæ & contrarietatis inest, eodem modo pugnant, & eadem ratione de se inuicem triumphos reportant. Atque adeò eo modo, quo bella visibilia à nobis superantur, eodem inuisibilia bella superanda sunt, nisi velimus ordinem à Deo præscriptum inuertere, & nouam, quæ nobis non succedet, rationem rerum disponendarum inuenire.

(4. Reg. 6.) (4. Reg. 18.) (2 Reg. 15.)

Bella autem visibilia (vt iam dicere cœperamus) resistentia facta, & hostium adepta subiectione, finiuntur. Nam dum resistimus hostibus, eos stupefacimus & fatigamus; & dum fortiùs bellamus, eos prosternimus, atque subijcimus, quibus occisis, aut in seruitutem redactis, aut in fugam versis, optatam pacem obtinemus. Bellorum ergo spiritualium, id est, tentationum, victoria in resistentia, & pugna, & hostium subiectione consistit. Nunc igitur ad tentationes ab amicis, id est, à carne, & sensibus, & affectibus prouenientes, oculos conuertamus, & eas ipsissima mortificatione vinci manifestissimè perspiciemus. Si enim caro lasciua postulet, & impudicitiæ suggestione me tentet; quid est eam vincere, nisi eius motus opprimere, petitam voluptatem abnegare, & ei non moribus, quæ delectent, sed flagris, & cilicijs, & ieiunijs, quæ eam doment, respondere? Si sensus, exempli gratia auditus, rumores curiosos efflagitet; quid est eum subijcere, nisi ipsum seris circumspectionis occludere, & ab audiendis ijs, quæ delectant, auertere? Si affectus iræ ad vindictam tentatione prouocet, quid est eum prosternere, nisi me ipsum ad mansuetudinem cogere, inimico parcere, & ei pro silentio vocem, pro vituperio laudationem, & pro malo bonum erogare? Hæc autem omnia, actiones abnegationis ac mortificationis sunt; quare constat earum tentationum victoriam, quæ à sensibus & affectibus emanant, à nostra mortificatione pendere. Quare Basilius optimè internam pacem, victoriæ tentationum comitem, studio mortificationis ascribit. Quamuis nauis gubernatori, inquit, concessum non sit, tranquillitatem mari pro arbitrio & voluntate imponere; nobis tamen integrum est, vitam quietam, omnique vacantem perturbatione constituere, si omnium internos tumultus, qui ab affectionibus externis proficisci solent, sedauerimus, & mentem us, quæ extrinsecus accidunt, altiorem constituerimus. Siquidem illi, qui nimis magnum studium, & curam in res mundi istius conferunt, tanquam volucres carnosæ frustra alas habentes, vnà cum esculentis suis deorsum trahuntur.] Hæc ille. Quod & ego in illo bello Dauidis cum Absalone adumbratum aspicio. Nam qua ratione Dauid bellum illud vicit, & regno suo ereptam pacem restituit? Nonne cum propria carne, nempe cum filio, pugnando, & eum tribus sui ducis lanceis perimendo? Ita quoque & nos dum abnegatione pugnamus aduersùs nosmetipsos & carnem, affligimus hostes domesticos, nimirum carnem ipsam, & eius affectus ac desideria vincimus. Forsitan autem Roboam subditum aduersùm se rebellantem non vicit, quia non pugnauit. Dixit enim Semeias propheta ad Roboam, & Iudam, & Beniamin; Hæc dicit Dominus: non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel:

(Basil. orat. 17 de felicitate) (3. Reg. 12. 14)

reuertatur

reuertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc.] Vnde sicut Dominus sciditregnum Israel, à regno Iudæ bellum prohibens, ita subdit carnem spiritui, bellum iubens. Qui verò pugnare noluerit, nec seipsum mortificatione domare, nunquam carnem, sensúsque subiciet. Nam & in prouerbiis scriptum est: *Prou. 29. 21.* Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.] Seruus autem noster, caro nostra est, cuius insultus non cohibebimus, nisi eam seueriter duritérque tractemus. Quæ seueritas non tantùm in corporali afflictione, sed multo magis in frangendis propriis voluntatibus, & appetitionibus ponenda est, quarum compressio multo magis, quàm ieiunia & vestes hirsutæ, carnis petulantiam compescit, impetúsque mortificat.

B Si autem tentationes, non iam tanquam à primo principio, à domesticis, sed ab externis hostibus, scilicet à dæmonibus proueniant, etiam mortificatione vincendæ sunt. Dæmones quippe in tantum bella mouent, nósque pertentant, in quantum illicita suggerunt, & per sensus, & affectus cordis nostri ad malum nos prouocant. Sicut enim Philistæi voluerunt per Dalilam Samsonem decipere: dicebántque ad illam: *Iudicum 14. 15.* Blandire viro tuo, & suade ei, vt indicet tibi, quid significet problema; quòd si facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui:] sic dæmones per carnem nostram, tanquam per sociam nobis prædilectam, conantur rationem ad peccati consensum incitare. Dicúntque illi: Blandire viro tuo, & curato C mentem tuam delinire blanditiis: luge coram illa, & te infirmam, & tristem dissimula, vt propositum virtutis inflectas, & ad superfluam remissionẽ, indéque ad peccatum ibi absconditum pertrahas. Si ergo dæmones nonnisi per carnem, & sensus, ac appetitus nos tentant, si hæc sunt eorum arma, quibus nos aggrediuntur, & vulnerant, iam liquet, quia eos vincimus, dum arma ista mortificatione confringimus, & nosmetipsos abnegamus. Quod & in Samsone non tam adumbratum, sed expressum videmus: qui si responsionem distulisset, & secretum suum celasset, nunquam ab iniqua muliere vinculis fuisset astrictus, & in potestatem hostium traditus. At assensus est miser vir importunis precibus fœminæ; *Iudic. 16.* Quæ D dum cognouit virtutem eius esse in crinibus, vocato tonsore, crines capitis eius rasit, & ludibrio ac risui Philisthinorum exposuit.] Ita prorsus caro nostra à generis humani aduersariis edocta, spiritui inculcat *Iudic. 16. 15.* verba mellita Dalilæ: Quomodo dicis, quòd amas me, cùm animus tuus non sit mecum?] Quomodo, inquam, me carnem tuam agnoscis, quam nemo vnquam odio habuit, si portas meorum sensuum claudis, si nunquam meis desideriis acquiescis, si quotidie me verberibus domas, & laborare, ieiunare, & vigilare compellis. O homo non audias eam, ne te credas ei, quia meretrix est, non sponsa fidelis, & crines tuos, in quibus inest fortitudo, id est, sanctas cogitationes, & pia proposita, auferet, atque malorum desideriorum vinculis illigatum hostibus interficiendum tradet. Audi Michæam dicentem: *Micha 7. 5.* Nolite cre- E dere amico, & nolite confidere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.] Non ergo corpori tuo credas voluptuosa poscenti, ne fidas carni tuæ suauia & mollia postulanti, quia veluti exploratrix aduersariorum est, nihil aliud quærens, nisi per suas voluptates humani generis hostibus te committere. Vt itaque tentationes vincamus ab externis aduersariis exortas, domesticus hostis abnegatione vincendus est, sine cuius auxilio neminem spirituales nequitiæ prostrarunt. Et quidem id in illis duobus

A bellis suprà memoratis figuratum est. Nam & rex Israel visus est à populo cilicium gerens, quo putabat à se Syriæ regem auertere, & Ezechias [opertus est *4 Reg. 6. 30.* sacco] vt Senacheribum à se fugaret. An reges seipsos *4 Reg. 19. 1.* affligentes reipublicæ hostes affligunt, atque deiiciunt? Ita certè: quoniam sui mortificatione Dominum placant, cuius est, eos hostibus tradere, vel ab hostibus liberare. Multo ergo magis nos victoriam de diabolo consequemur, si carnem nostram domuerimus, & proprias voluntates confregerimus, quo & arma eius diripimus, in quibus confidebat, & Dominum in adiutorem vocamus.

Vniuersæ itaque tentationes, siue ab extraneo, siue à domestico hoste procedant, mortificatione vincuntur, & abnegatione superantur. Quare Dominus B Ecclesiæ suæ, singulísque fidelibus arma conuenientia ad pugnandum dedit, & virtutem, ac fortitudinem ad dimicandum attribuit. Ideo in Canticis canticorum Ecclesiæ collum turri munitissimæ comparatur. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata *Cant. 4. 4.* est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.] Nam si collum, vt aliqui volunt, non tam eam corporis partem, quæ caput sustentat, quàm totius corporis staturam proceram, erectámque significat, quinam dicentur hoc collum coagmentare nisi iusti, in quorum iustitia, & sanctitate Ecclesiæ est altitudo ac proceritas collocata? A qua interpretatione non multum dissentit Grego- *Greg. ib.* rius, qui per Ecclesiæ collum sanctos prædicatores intelligit. Conuenit autem omnibus sanctis perfe- C ctio turris Dauidis, quæ, vt notauit Ambrosius, facta *Ambr. ibid.* est, vt subsidio esset, pariter & decori. Subsidio, vt quisque ex ea hostem aspiceret, & expelleret: decori verò, quia ita ædificata erat, vt non solùm inter humilia, sed etiam inter excelsa superemineret. Ita & iusti in Ecclesia subsidio sunt, quoniam eam oratione & exemplo tuentur; & decori, quoniam vitæ pulchritudine hanc Dei ciuitatem, quæ adhuc in terris militat, decenter exornant. Hi turri comparantur, ex qua clypei, & aliorum generum arma dependent, quia videlicet ad eos pertinet clypeo, & armis, id est, auxiliis gratiæ sibi donatis diabolo resistere, aduersùs proprios sensus affectúsque pugnare, quorum prauis motibus diabolus ipsos adoritur: & se in debi- D to officio continere. Pugnare enim aduersùs diabolum, non est illum ense materiali percutere, sed quémque semetipsum mortificationis gladio ferire: non illum occidere, qui (quod ad naturam attinet) immortalis est, sed semetipsum mortificare: non est illum in carcerem conicere, aut compedibus catenisque constringere, sed proprias concupiscentias abnegatione cohibere. His ille pugnat aduersùs hominem, hi affectus praui sunt milites, ex quibus eius exercitus coalescit, atque conflatur, quibus victis, statim ipse victus, & confusus abscedit. Sit igitur iustus turris munitissima, quam licèt hostes cingant, licèt machinis & tormentis oppugnent, nunquam tamen per consensum in malum sibi subiiciant. Iusti pulchritudo non in mensis, non in mollibus subsellus, non in aulæis, & aliis similibus, quæ regem pacificum E decent; sed in clypeis, in galeis, in lanceis, & in omni armorum genere posita censeatur. Istis armis, quibus abnegationis actus signamus, satis propinquos habet hostes, quos vulneret. Nam oculi hostes sunt, & aures, & manus, & cogitationes, & desideria in præcordiis abscondita, quæ in aliquid illicitum properantia pro diabulo belligerantur, eúmque nituntur facere miseri hominis possessorem. Sed si homo cunctantes istos hostes abnegatione vincat, atque cohibeat, tentationes vincet, quæ nihil aliud sunt, quàm isti

motus aduersùs Dei legem insurgentes, & fugatis, ac prostratis hostibus, lætus & pacatus exultet. Quod profectò non siluit Paulus, dicens: *Ephes. 6. 13.* Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.] Non dico, ait, vt arma carnis, sed arma spiritus assumatis, ea verò sunt ieiunia, abstinentiæ, mundi contemptio, & ea, quæ molesta sunt carni, quibus Deus apparens in carne aduersùs diabolum processit armatus. His armis in die malo, id est, in die tentationis, vt exponit Anselmus, *Anselm. ibi.* tentationibus insurgentibus resistetis. Inde autem quid sequetur? Certè, vt in omnibus virtutibus perfecti stetis; Id est, vt cunctarum virtutum perfectione ditati iam ea pace fruamini, quam, si non omne bellum deserit, at infirma bella, quæ facili negocio vincantur, & cum pusilla molestia turbent.

Quia ergo omnis victoria nostra, qua à tentationibus liberamur, & mentis tranquillitatem consequimur, ex abnegatione dependet, ideo in scripturis sanctis primò nobis virtus ad pugnandum, robur ad vincendum nos ipsos; & postea pax mentis, tranquillitásque promittitur. Vnde sanctus Dauid: *Psal. 17. 40.* Præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.] Sine virtute enim ad bellum, quo affectiones nostras vincamus, nunquam hostes nostros his affectionibus pro armis vtentes, supplantabimus, neque eos à nobis victos repellemus. Et iterum: *Psal. 121. 7.* Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus, ac propugnaculis Ecclesiæ, hoc est, in iustis hominibus ex virtute proueniat: quia nisi præcedat virtus ad pugnandum, & ad domandos intimæ hostes, nunquam pax optata succedet. Atque alibi: *Psal. 28. 20.* Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.] Optimus ordo, & generaliter in diuina prouidentia seruatus. Primò dat virtutem eximiam & excelsam, quæ potens sit hostes proteruos & implacabiles sternere, & post illam non quasi in sudario custoditam, sed multis, & assiduis operibus abnegationis applicitam, tandem pacis nos benedictione multiplicat. Videte, inquit *Ricar. ad eundem Psal.* Ricardus Victorinus, & attendite diuinæ donationis ordinem. Daturus populo suo Dominus virtutem, & pacem, priùs dat virtutem, & postea pacem. Habet namque aduersarios innumeros populus iste Dei; & quod adhuc grauius est, inimici eorum fortissimi: Opus ergo habent virtute & fortitudine magna, contra quos iugi solicitudine vigilat tot aduersariorum tam periniqua constantia. Vultis autem audire qualem, & quantam virtutem eis eorum dux promittat; ita tamen si eius præcepta mandatáque custodiant? Persequemini, inquit, inimicos vestros, & corruent coram vobis. Persequentur quinque de vobis centum alienos, & centum de vobis decem millia. Cadent inimici in conspectu vestro, gladio. Parum est hoc, audi adhuc aliquid maius de huius regis militibus, quorum vnus persequitur mille, & duo fugant decem millia.] Hæc ille. Optima quidem obseruatio, & nobis perutilis, vt nunquam pacem adipisci sine virtute quæramus. Sine ea, inquam, virtute, qua domesticos hostes, carnem, & sensus ad malum pronos, & affectus inordinatos subiiciamus. Dum enim hos vincimus, dæmones quoque externos aduersarios prosternimus, qui nihil in nos possunt, nisi aliquis domesticus hostis illis faueat, & sua importunitate, aut dolo illis ianuam nostri consensus aperiat. Velle autem sine virtute animæ pacem, & sine mortificatione victoriam, est, ac si quis miles velit fortissimos hostes dormiendo perimere, aut illis arma & alimenta ministrando, de ipsis victoriam comparare. Quod fieri non posse illa verba Augustini declarant: *Aug. lib. de ciuit. Dei.* Non est pax, vbi non est subiectio repugnantium.] Qui autem non subiicit hostes repugnantes sibi, sed subditur illis, velut seruus, & fouet illos, vt acriùs insurgant, & pertinaciùs rebellent, quomodo pacem consequetur? Pateris, ô frater, tentationes carnis, & corpus tuum non abstinentia domas, sed cibis ingurgitas; non cilicio & verberibus crucias, sed mollibus indumentis circumdas; non oculos ab alienæ pulchritudinis aspectu tollis, sed eos per quæque pulchra, & allicientia vagari permittis: quanam ratione pacem inuenies? Superbiæ, & ambitionis impugnatione tentaris, & nunquam in animum inducis, vt plausus hominum fugias, vt in ministerio humili te contineas, vt defectus naturales coram fratribus, mortificationis causa, aliquando manifestes, ingenium verò, & eloquentiam, cæterisque dotes ad breue tempus abscondas, quonam modo pacem assequeris? Quære igitur priùs virtutem, vt contingat tibi pax: abnega teipsum, vt mentis tranquillitatem, & victoriam tentationis accipias. Quia nemo sine pugna vicit, sine bello ad pacem peruenit, & sine subiectione, aut morte hostium suorum victoriam vnquam reportauit.

Mortificatione virtutes acquiri.

CAPVT X.

NVNC, quanti momenti sit mortificatio ad vniuersas virtutes acquirendas, explicandum est; quarum acquisitio multo magis, quàm aliqui fortasse putant, ab hoc abnegationis studio dependet. Nam si ipsi existiment, mortificationem esse instrumentum vnum ex multis ad assequendas virtutes, nos putamus instrumentum esse præcipuum, sine quo reliqua huic negotio adhibita nihil omnino posse efficere, nec minimum virtutis alicuius gradum generare. Id autem manifestè constat ex ipsa natura virtutum, quarum aliquæ ad efferendam naturam nostram datæ sunt, ad eas supernaturales actiones, quas solo adiumento naturali præstare non potest: aliæ verò ad ipsam naturam humanam in moralibus actionibus dirigendam, omnémque earum prauitatem ablegandam. Primi generis sunt virtutes Theologicæ, & aliæ supernaturales infusæ, quarum munus est, mentem suauiter ad actiones naturam excedentes erigere. Secundi verò generis sunt virtutes morales, quarum est vires nostras ita perficere, vt sine difficultate bonum opus faciant, neque ab æquo & iusto deflectant. Et si bene inspiciamus, omnis virtus, quæcumque illa sit, naturam prauis actibus & imperfectis spoliat, & ad aliquid altum, excelsúmque sustollit: cùm semper ipsa bonum & perfectum petat, quod nobis comparatum, superius, & altius esse cognoscitur. Omnis ergo virtutis actio aut malum, & imperfectum reiicit, aut bonum naturæ nostræ corruptæ difficile exercet. Cùm autem virtus illis actionibus acquiratur, quibus ipsa conseruatur, & crescit, & ad quas animum studiosum inclinat, relinquitur acquisitionem cuiuscumq; virtutis in his duobus actionũ generibus, scilicet in mali nobis delectabilis fuga & reiectione, & in boni nobis difficilis exequutione cõsistere. Loquamur

verò nunc de virtutibus acquisitis, nam infusæ non actibus nostris generantur, sed Dei infusione producuntur, & augentur: qui tamen in adultis similes actiones, quibus malum fugiant, & bonum exerceant, vt dispositiones infusionis faciendæ, vel vt merita augmenti concedendi requirit. Quis autem non videat tam mali delectabilis fugam, quàm boni difficilis amplexum ad mortificationem pertinere? Mortificatio enim est (vt exemplo virtutis abstinentiæ hoc explicemus) cibos suaues & vina pretiosa, sustentationi naturæ minimè necessaria respuere, consuetam refectionis horam expectare, appetitum in ipsa comestione frænare, hominem non se super cibum & potum effundere, & festinationem edendi & bibendi, & alias innumeras imperfectiones nostras cohibere. Mortificatio etiam est, alimenta vilia & insuauia percipere, quæ appetitum non excitent, sed naturam sustentent: debitam semper mensuram in esculentorum admissione tenere, aliqua etiam necessaria pro assequenda maiori agilitate ad actiones contemplationis, & omnis virtutis, demere. Cùm igitur sine his impossibile sit abstinentiam acquirere, manifestum est, impossibile esse sine mortificationis actibus abstinentiam comparare. Et cùm eadem sit (vt diximus) omnium virtutum ratio, quod quisque potest per seipsum facili discursu colligere, certissimum est, eas omnes ab actibus mortificationis pendere, nec sine mortificatione quemquam virtutis possessorem existere.

Iam qui putat se sine assidua mortificatione posse virtutes acquirere, & mentem suam his pretiosis gemmis ornare, sciat, quia manifestè errat: sciat, quia oleum & operam perdit, sciat, quia nunquam se studiosum, & tanti boni possessorem inueniet. Apud Iob enim de sapientia scriptum est, qua Dei cognitionem omni virtuti coniunctam significari didicimus: Nescit homo pretium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium.] Hominibus notio huius sapientiæ denegatur, illis videlicet, qui tantùm homines sunt, qui terrena sapiunt, qui nihil sublime, nihil supra id, quod videtur oculis, & percipitur sensibus, æstimant. Nec inuenitur apud eos, qui suauiter viuunt, qui nimirum suis desideriis parent, rerum suauium appetitionibus delectantur, & in nullo sibimetipsis contradicunt. Hanc sapientiam timoris Dei, inquit Hieronymus, non habet quispiam, nisi carnem suam crucifixerit cum vitiis & concupiscentiis, nisi vixerit vt Paulus Apostolus, & omnes sancti in tribulationibus, persecutionibus, angustiis, & pressuris. Et ideo suauiter sunt dicti viuere illi, qui nullo iugo disciplinæ tenentur, & effrænes, ac præcipites in labem prorumpunt vitiorum.] Ab his abscondit se virtutis sapientia, quæ mundissima est, atque adeò non potest amare eos, qui non se ab omni immundicia diuellunt: & quietissima, quare fugit ab illis, qui semper diuersis affectibus inquietum animum gestant. Hæc sapientia, quam nunc à vera virtute non discernimus, via est viri iusti rectissima, in qua sine fortitudine ad vincendum seipsum, stare non poterit. Ideóque sanctus Iob virtuti robur adiunxit, dicens: Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.] Via iusti, & mundæ manus iusti idem omnino, id est, iustorum virtutes, actionésque ex virtutibus procedentes significant. Atque ideo vt iustus teneat viam suam, id est, vt virtuti, quam professus est, firmiter adhæreat, & vt à mundicia suarum manuum non discedat, necesse est, vt virtuti fortitudinem

Iob 28. 13.

Hiero. ad eundem locum.

Iob 17. 9.

addat, qua omnes difficultates virtuti aduersantes superet, qua delectabilia mundi respuat, & qua se suopte appetitu in illicita ruentem, in bono & æquo contineat. Immò & multiplex virtus, multiplex via Domini est, quam vt nos ipse Dominus doceat, omnem vitiorum prauitatem, & affectionum obliquitatem vult à nobis ablegari. De qua multiplici via Isaias ait: Et erunt praua in directa, & aspera in vias planas.] Praua, & aspera secundùm Origenem vitia; & directa, ac viæ planæ, virtutes designant. Quo indicatum est, debere nos vniuersas vitiosas affectiones abnegare, vt vias directas, ac planas Domini, id est, vt virtutes teneamus. Iustum enim deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.] Vt Dominus regnum Dei viro iusto per assequutionem perfectionis ostendat, qua solet aliquem gustum cœlestis consolationis impertire, primùm deducit illum per vias rectas, id est, per vniuersarum virtutum semitas: quomodo verò ambulabit homo per vias rectas, nisi priùs ipse à viis vitiorum prauis obliquísque discedat? Et quomodo ab huiusmodi vitiis, quibus est assuetus, & in quibus inuenit delectationem, discedet, nisi seipsum abnegare, & à lacte sæculi ablactare decernat? Certè viæ istæ Domini, vt inquit Bernardus, viæ rectæ, viæ pulchræ, viæ plenæ, viæ planæ. Rectæ sine errore, quia ducunt ad vitam. Pulchræ sine sorde, quia docent mundiciam. Plenæ multitudine, quia iam totus mundus est intra Christi sagenam. Planæ sine difficultate, quia donant suauitatem.] Vt igitur ambulemus per vias rectas, oportet nostrorum desideriorum obliquitatem deserere, vt incedamus per vias pulchras, oportet ab immundicia affectionum fugere: vt teneamus vias plenas spiritualium nempe virorum, qui per eas ambulant, necesse est, vacuitatem ac vanitatem mundi despicere: vt denique ingrediamur vias planas, necessarium est à viis voluntatum nostrarum, scopulis complanatis, separari. Qui autem non videt hæc omnia sola mortificatione fieri, adhuc vias virtutis, & spiritualis conuersationis ignorat.

Isa. 40. 4. Orig. lib. 21. in c. 1. Luca.

Sap. 10. 10.

Bern. ser. in eũdem locum sapientiæ.

Oportet ergo, vt virtutes assequamur, & fructus bonarum actionum feramus, abnegationi eorum, quæ nos delectant, insistere. Virtus enim, vt Thomas Aquinas docet, præerequirit passiones sedatas, & ex consequenti sensus moderatos, sine quorum moderatione passiones tranquillitatem non habebunt. Omnis autem sensuum moderatio, passionúmque sedatio, mortificatione inchoatur, mortificatione progreditur, eadémque perficitur. Quare qui assiduæ mortificationis obliuiscitur, neque in infimo gradu virtutes acquiret. Certè sicut vitis naturaliter palmitibus huc illúcque distenditur, & pampinis se diffundit, adeò vt necesse sit eos amputare, si agricola ex vite fructum expectet: ita natura nostra post Adæ peccatum in id præcipuè incumbit, vt cogitationibus, ac desideriis, velut sarmentis, se in res visibiles, & terrenas effundat; quæ falce mortificationis resecanda sunt, si homo cupiat suaues botros, id est, dulcissimos virtutum actus emittere. Nam in vite paupertas palmitum, est abundantia fructuum, quia à palmitibus ferendis prohibita, non iam per inutiles pampinos, sed per vtiles fructus, suauésque prorumpit: ita & in anima paupertas affectionum, quam mortificatio efficit, est abundantia virtutum, quia conatus, qui operibus carnis denegatur, actionibus iustitiæ conceditur. Vnde meritò Christus de patre loquens, ait; Omnem palmitem in me

D. Thom. 1. 2. q. 59. ar. 2.

Ioan. 15. 2.

non

A non ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.] Quinam sunt palmites, qui fructum non ferunt? Peccatores, qui sola fide mortua contenti bona opera præstare non curant. Et qui sunt palmites, qui fructum ferunt? Iusti; qui bonis operibus fidei respondent. Hi à patre purgantur, vt abundantiorem fructum afferant, cum auxiliis gratiæ roborantur, vt affectiones terrenas deponant, & se à rebus inmundanis abstineant. Mundi quidem sunt, sed vt crescant fructibus, adhuc sunt ampliùs abnegatione mundandi. Neque enim, nisi mundi essent,

August. tract. 80. in Ioan. vt ait Augustinus, fructum ferre potuissent, & nisi amplius mundarentur, ad perfectionem fructus

B venissent. Quare mundat mundos, hoc est, fructuosos, vt tanto sint fructuosiores, quanto mundiores. Qui autem non putantur, atque purgantur, paulatim steriles fiunt. Ideóque dictum est

Isa. 5. 6. de vinea Domini Sabaot: Non putabitur, & non fodietur, & ascendent vepres & spinæ.] Ita sanè contingit, vt qui seipsos mortificatione non purgant, neque humilitate deiiciunt, expectati vt faciant vuas, faciant labruscas, & pro virtutum actionibus, quas ferre debuerant, spinis, & tribulis ineptorum sermonum, & malorum operum accedentes compungant. Qui ergo volunt ab his malis eripi, & diaboli potestatem fugere, cuius est vitiosa opera suadere, ab assidua sui abnegatione non fugiant. Quod studium esse iustorum docet

Iob 41. 16. Dominus in Iob, dicens: Cùm sublatus fuerit,

C subintellige, diabolus, timebunt Angeli, & territi purgabuntur. Cùm, inquam, aduersarius se erexerit, & aduersùs viros iustos pugnare constituerit, tum illi, qui imitatione sunt Angeli, casto timore, & abnegatione se protegent, & à prauis actionibus se defendent.

Abnegatio itaque necessaria est, vt distorti mores deficiant, virtutésque succrescant. Neque potest aliquis pretiosis virtutum indumentis ornari, nisi priùs per abnegationem viles, & fœtidos vitiorum pannos abiiciat. Sicut enim accipiter veteres plumas deponit, vt nouis & pulchrioribus vestiatur, ita iustus, qui nititur volatu in cœlum ascendere, & ipsum Verbum Patris, carne velatum imitationis vnguibus apprehendere, necesse habet antiquas vitiorum pennas

D exuere, vt nouis, scilicet virtutibus, exornetur.

Iob 39. 26. Nunquid, ait Dominus ad Iob, per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum?] Ac si dicat, non tuum, sed meum opus est, quòd accipiter ad calorem Austri, alas expandat, vt huius venti tepore membra sua ad laxandas plumas veteres, & nouas induendas concalescant. Sic prorsus opus gratiæ meæ est, quam ego volentibus offero, quòd iustus Spiritus sancti calore concepto vitiosos actus mortificatione exuat, vt bonorum

Greg. 31. mor. c. 18. operum exercitatione virtutes induat. Quid est accipitrem in Austro plumescere, inquit Gregorius, nisi quòd vnusquisque sanctorum tactus flatu sancti Spiritus concalescit, & vsum vetustæ conuersa-

E tionis abiiciens, noui hominis formam sumit? Quod

Coloss. 3. Paulus admonet dicens: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes no-

Ephes. 4. uum.] Et rursum: Licèt is, qui foris est, noster homo corrumpatur; tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem.] Vetustam autem pennam proiicere, est inueterata studia dolosæ actionis amittere: & nouam pennam sumere, est mitem, ac simplicem bene viuendo sensum tenere.] Hæc ille. Sicut autem fieri non potest, vt auicula nouas plumas induat, nisi veteres exuat: ita impossibile est,

A vt quis non abiectis actuum vitiosorum vestibus, bonorum habituum, id est, virtutum indumentis decoretur. Illos autem vitiosos actus solum studium abnegationis depellit: quia nemo potest quod placet, abiicere, & quod delectat, relinquere, nisi sibi ipsi contradicens, flagello mortificationis vtatur. A nobis igitur mortificationis gladio imperfectiones, & superflua desideria præcidamus, vt cœlestibus desideriis ad omnem virtutem excitemur. Nam hæc desideria robur ad prosequendam mortificationem adiicient, & studiosarum actionum erunt initia, quibus virtus ipsa generatur, & semel genita conseruatur, & crescit. Saliamus nos, ne spiritus sine mortificationis sale putrescat. Immò &

B saliamus nos, vt spiritus acerbitate seposita, & suauitate virtutum comparata, cibus Domino acceptus fiat. Quemadmodum enim oleæ per se sumptæ insuauissimæ sunt, quas nemo vel ori admouere sustinebit, at salsugine conditæ tam gratum saporem accipiunt, vt finiant non tantùm communes pauperum mensas, sed etiam lauta regum & pretiosa conuiuia; & ita humanus spiritus vitiis affectus insuauissimus est, quem mensa Domini non sine indignatione repellet, at mortificationis sale conditus, & virtutibus præparatus tantam suauitatem comparat, vt dignus sit mensæ Domini præsentari. Iure igitur hoc mortificationis sal omnino necessarium vitæ spirituali putamus, quod nos à malis præseruat, adeò vt possit inter ea numerari, si-

C ne quibus nequaquam hæc vita subsistit. Dicemúsque illud Ecclesiastici sub cortice medullam spiritus inspicientes: Initium, id est, summa necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus vuæ, & oleum, & vestimentum.] Nam ad vitam spiritualem agendam necessaria est aqua compunctionis, qua lauemur: ignis Spiritus sancti, quo accendamur: ferrum tribulationis, quo domemur; sal mortificationis, quo à putredine seruemur: lac puritatis, quo exornemur; panis virtutum, quo sustentemur; mel consolationis, quo roboremur: botrus zeli, quo bona adepta custodiamus; oleum charitatis, quo emolliamur; & vestimentum gratiæ, quo operiamur. *Eccli 39. 31.*

D Nec satis est ad virtutes acquirendas, eam mortificationem excolere, qua mala, & virtuti contraria deserimus, nisi eam, quæ bonis etiam actionibus, licèt difficilioribus insistit, amplectamur. Nam aliqui sunt, qui iam è malis abstinent, at volunt semper humi repere, in infimo loco iacere, & nunquam ad ascendendum, & aliquid magnum moliendum animari. Hi nunquam erunt virtute sublimes, nisi hanc suam pusillanimitatem abiecerint, & seipsos ad ascendendum, & magnas virtutum actiones exercendas impellant. Magnificum enim opus sine magnis sumptibus fieri non potest, & nemo sine magno labore ardua petit, & nunquam sine magna difficultate, & eximio conatu thesaurum altè effossum diuitiarum cupidus possidebit. Nihil

E verò magnificentius est, nihil difficilius, nihil diuinus & occultius virtute perfecta, quam profectò sine ingenti labore & conatu mentis, & sine magnis sumptibus, quibus homo vniuersa terrena, saltem quoad affectum deserat, nunquam acquiret. Necessarium est ergo, si ad eam peruenire cupit, vt amorem tepidæ quietis abneget, & mentem, si non in luto hærentem, at in ordinaria quadam vitæ conuersatione iacentem, maioris laboris impositione mortificet. Omnis ascensus, inquit Gregorius, in labore est, descensus in voluptate, quia per adultum *Greg. lib. mor. c. 19.*

 Q 2 gressus

gressus ad superiora tenditur, per remissionem verò ad inferiora declinatur. Ad montis enim verticem saxum subuehere, magni laboris est, idémque à summis ad ima dimittere labor non est: sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad summa peruenit.] Si ergo nos non quidem vsque ad infimum montis, sed ad culmen vsque virtutis ascendere volumus, necesse est, vt plusquam ordinariè laboremus. Qui sanè labor magnam naturæ violentiam inferendam habet, & satis difficilem mortificationem inuoluit. Cupis esse verè humilis? iam omnes occasiones honoris, & gloriæ mundanæ tibi deferendæ sunt, vilia quæque & abiecta ministeria libentissimè admittenda, quæ te apud homines gloriosum, & nominatum facere possunt, abscondenda: in rebus minùs rectè factis, quæ tibi imputantur, silendum: sinistram opinionem de te conceptam, & tibi falsò impositam, ineptitudinis famam ad munus alicuius momenti subeundum, tolerandam. Alij te verbis minùs veris ex albo reiicient, vt se ingerant; tuos labores taxabunt, vt suos exaltent, quia sine tui iniuria, & vilipensione se magnos esse posse non iudicant, & tibi in his occasionibus, & mille similibus tacendum est, nisi euidens Dei gloria ad modestè loquendum obliget, si velis ad mediocrem saltem humilitatem, & mundi contemptum peruenire. Et tu hæc, & alia multa difficilia, quæ similiter in alijs virtutibus exercendis occurrunt, sine mortificatione præstabis? Et tu hæc æquanimiter sine abnegatione sustinebis? Ergo sine mortificationis studio non est possibile virtutes acquirere, nec ad aliquem saltem mediocrem earum gradum peruenire. Quare superest, vt vel sine vera virtute maneas, atque in sterquilinio tepiditatis iaceas, vel vt vehementi cuidam studio mortificationis militas.

Isa 9.5. Nam omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine erit in combustionem, & cibus ignis.] Non quidem poteris teipsum vestibus veteris Adæ, nisi violenter exuere; non poteris sine proprij sanguinis effusione, id est, sine eorum, quæ diligis abiectione, à te pristinos mores euellere, immò oportet laborare, & tibimetipsi violentiam inferre, vt pannos hos viles destruas, & igne charitatis absumas. Ex quorum certè combustione auis vnica, virtus emergit, & suo aduentu humani cordis regionem lætificat. Phœnix enim (vt fertur) membra fessa, & senio confecta igne concremat, vt ea cineribus renascatur, & iuuenis ac pulcher assurgat. Sic iustus debet antiqua membra, quæ sunt super terram, id est, affectus immoderatos, & omnem pusillanimitatem, & amorem noxiæ quietis adurere, vt valeat vitam nouam, & Christo similem accipere, ac virtutibus, tanquam nouis & pulcherrimis pennis, decorari.

Mortificatione donum orationis impetrari.

CAPVT XI.

RATIONIS, ac contemplationis donum cœtui virtutum adiungitur; quamobrem si mortificatio necessaria est ad omnes virtutes acquirendas, ex eodem fonte nascitur, eam ad orationis donum comparandum necessariam existere. Sed aliquid habet oratio, ratione cuius mortificationi indissolubilius adiungitur, & multo magis, quàm virtutes reliquæ, ab eius assiduo studio dependet. Quod ita esse confirmabimus, si interrogemus, quare non tantùm in statibus sæcularibus Ecclesiæ Dei, sed etiam in statu Ecclesiastico, & in congregationibus religiosis inueniuntur multi viri boni, qui rectè viuant, qui sine graui peccato conuersentur, qui ad abstinentias, & corporis asperitates, & opera misericordiæ, & actiones virtutum moralium se applicent; è contra verò inueniantur paucissimi, qui donum orationis habeant, qui cum Deo non tam verbis solis, sed in spiritu & veritate, conuersentur, & lucem contemplationis obtineant. An Deus noster seuerus, & imperiosus est, qui velit vt homines sibi famulentur, non verò vt eius alloquium experant, neque ad ipsius conuersationem accedant? Non. Quia de Sapientia Patris, ac Dei filio scriptum est: Et deliciæ meæ esse cum filijs hominum:] neque horrebit eos, quorum naturam induit, quorum fratrem, ducem ac magistrum se fecit, quorum conuictum, & conuersationem ad suas delicias requisiuit. *Prou. 8. 31.* Idem autem de Patre, & Spiritu sancto sentire par est. Nam ipse Filius dixit: Qui videt me, videt & patrem,] vt se habere cum Patre non tantùm eandem naturam, verùm & eandem voluntatem, ostenderet. *Ioan. 14. 10.* Et cùm Trinitas Deus vnius sit naturæ, atque substantiæ, eiusdémque voluntatis, quod Filius pro delicijs habet, scilicet cum hominibus conuersari, Pater quoque, & Spiritus sanctus suas delicias computabit. An paucissimorum virorum spiritualium causa est, quòd homines ad omnipotentem Deum appropinquare, & tantam maiestatem interpellare non audeant? Non. Quoniam iam euanuit tempus illud, in quo homines perterriti, ac pauore concussi stabant procul, & dicebant Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.] *Exod. 20.18.* Immò nunc instat tempus, in quo quisque filius Ecclesiæ audit dicentem Sponsum: Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora.] *Cant. 2. 14.* Et multi sunt, qui donum orationis vehementer exoptant, nec obtinent; qui dum conantur ascendere, deturbantur: qui pulsant, & non aperitur eis: qui possunt dicere illud Ezechiæ: Dum adhuc ordirer, succidit me.] *Isa. 38. 12.* An tandem huius rei causa est, quod Domini conuersatio amara, & insulsa homines ad eam aspirantes exterret, & sua insuauitate eos iam accedentes repellit? Nullo modo. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium.] *Sapien. 8. 16.* Cuius manifestum signum est, quòd ad aliquam mediocritatem orationis admissi ita solent res humanas relinquere, & in assiduam Domini communicationem incumbere, vt vix charitate, proximorúmque necessitate poscente, valeant à dulcissimo Sponsi amplexu separari.

Huius ergo paucitatis virorum spiritualium, & qui donum orationis habeant, nulla alia causa assignari potest, nisi quòd oratio ac contemplatio, magnum, & indefessum studium mortificationis præexigit; & quia paucissimi sunt, qui seipsos fortiter abnegent, & perfectè mortificent, ideo rari inueniuntur, qui in cellam vinariam admittantur, & vinum illud diuinæ communicationis, quod non ad stultitiam, sed ad sapientiam inebriat, si non ad satietatem, saltem ad nonnullam sufficientiam ebibant. Oratio enim (quo nomine, toto hoc capite contemplationem, & omnem cum Deo communicationem intelligo) est virtus castissima, (vt eam vocat Dionysius Areopagita) & quæ requirit purgatissimas, & tranquillissimas mentes; quare absente ab aliquo mentis tranquil- *Dyon. lib. de diuinis nom. c. 9*

litate atque munditia, necnon & passionum pacatione, quæ tria à mortificatione proueniunt, necesse est, vt virtus orationis se abscondat, & radius ille diuinæ claritatis, quo Deum contemplamur, abscedat. Cant. 3. 6. [Ascendit] sponsa, nempe fidelis anima, per contemplationem ad Deum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris; Quòd si myrrha mortificationem, & thus orationem designat, si primum tollamus, oratio nostra præ signitie non valebit ascendere, neque Deo appropinquare. Simul ascendit vtique, ait Ricardus de sancto Victore, Ricard. in Cant. c. 9 ante medium. funus mortificationis, scilicet & desiderij atque orationis: qui alter ab altero fulcitur, ita vt neuter per se possit ascendere, vel Deo placere. Superna enim desiderare non possumus, nisi terrena despiciamus; & terrena non despicimus, nisi supernorum desiderio trahamur. Absque delectatione enim cor esse non potest, sed aliqua ideo trahi necesse est, quia trahit sua quemque voluptas, vnde cùm alia illi subtrahitur, ad aliam faciliùs inclinatur: & quia vacuum est, ad aliquid capiendum ampliùs est dispositum. Tanto ergo magis spiritualem delectationem admittit, quanto & consolationis terrenæ expers est, & in aliquo delectari non cupit.] Hæc ille, & alia optimè. Sicut autem anima mortificatione, simul & oratione sublimitur: ita & Dominus eisdem duobus studiis iunctis attrahitur, vnde & ipse in Canticis ait: Cant. 4. 6. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.] Eos namque familiariter visitat, vt Gregorius annotat, Gregor. ibid. quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas, & humiles orationes suauiter redolere perspicit.] Nec prætereunda est diuina loquutio, quæ mortificationi nomen montis, & orationi nomen collis applicuit, quia videlicet oratio debet esse sui cognitione humilis, & mortificatio fortitudine pugnandi sublimis. Vel quia cùm mons collem quantitate molis excedat, mortificatio debet orationem temporis diuturnitate superare. Oratio enim quieta, & ab aliis occupationibus sequestrata determinata habet tempora, quibus ab anima iusta fundatur: at ferè nullum est tempus, in quo ipsamet anima à mortificationis exercitio feriatur. Sed quodcumque munus, quamcumque occupationem subeat, inuenit aliquid, in quo possit se ipsam vincere, & abnegare.

Omnes quidem sancti, ac perfecti viri nunquam sine magna mortificatione, ad magnum orationis donum ascenderunt, ideóque ineptiæ nobis tribuetur, si non mortificantes nos ipsos, velimus orationis donum accipere. Gen. 22. 6. Abraham ascendens in montem, vt filium suum immolaret, struem lignorum humeris eius imposuit, ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Hic pater multarum gentium, omnium est iustorum imago, qui dilectum filium Domino immolaturi, eum lignis onerant, & ipsi ignem, & gladium in manibus portant. Quid ligna indicant? Sanctas quidem, & pias meditationes, quæ ignem cælestis amoris foueant, quo spiritus immolandus ardebit. Et quid ignis gladiúsque significant? Studium orationis & amoris, quo noster spiritus ardet, & studium mortificationis, quo, vt Deo viuat, mundo perit. Sed hunc gladium simul cum igne iusti in manibus, id est, in operibus portant, quia proprium spiritum nisi abnegatione mactatum, non audent, immò nec possunt igne orationis incendere, nec charitatis flamma cremare. Quod ergo illi faciunt, & nos similiter faciamus: priùs mactemus nos ipsos mortificationis gladio, quia sicut in veteri lege animal viuum sacrificij gratia, non licebat igni dare, ita & nunc frustra laborabimus nos ipsos carni, & affectibus mundi viuentes sanctæ orationis igni committere. Hic enim ignis non viuos, sed mortuos sæculo inflammare, & illuminare consueuit, vnde & nos viuentes contemnet, & frigidos atque obscuros relinquet. Quid? quòd non solùm animalia viua igni non tradebantur, sed & immunda secundùm legem erant à Domini sacrificio repulsa? Horum verò immundorum onus erat camelus, qui licèt ruminet, non tamen habet dorsum rectum, nec vngulam diuidit. Quem autem camelus significat, nisi illum, qui vult se Deo in altari orationis immolare, non tamen rectitudinem spiritus quærere, nec inter bonum, & malum mortificatione discernere? Hic sanè immundus est, indignus prorsus Domino præsentari, & sancto igne orationis incendi. Quin & camilicsus prohibetur, quo, vt inquit Beda, Beda qq. in Leuit. c. 9. Tr. 8 vita damnatur informis, & moribus tortuosa: vt ex alio capite cognoscamus, carnalem & immortificatam vitam, quam nobis non licet attingere, nec licere ad orationem & contemplationem adducere. In altari enim cordis, & in igne contemplationis spiritus mundo mortuus redolet, viuus fœtet: spiritus mortificatione lotus placet, at prauis affectibus inquinatus ob suam impuritatem reijcitur. O quàm verum hoc! Accedit homo ad contemplandum, qui de mortificatione non curat, & ibi eius spiritus vix ad momentum quiescere sciens, mille vana considerat, mille impura, & obscæna meditatur, & quasi his, quę cogitare debuerat, bonis admiscet. An id non est fœtere, & intolerabilem odorem emittere? Iam post paucos dies, videns se nihil meditatione proficere, studium meditandi ac contemplandi deserit, & occupationibus externis solùm intendit. An id non est à Domini conspectu repelli? Verum igitur est, quia ad immolandum spiritum Domino concurrere debent ignis & gladius; & verum etiam est, spiritum prauis affectibus immundum non posse sacro contemplationis igne accendi, nec flamma charitatis concremari.

Inuenimus causam quare pauci adhuc ex viris bonis donum orationis, & contemplationis habeant, quia scilicet pauci sunt, qui diligenter in studiũ mortificationis incumbant. Vnde sapienter Beatus Pater Ignatius, Lib. 5. c. 1. audiens quendam ex nostris de viro religioso laudis causâ dicentem, quòd esset vir multæ orationis, vocem ipsam commutauit, aut radicem potiùs multæ orationis expressit, dicens: Vir erit multæ mortificationis. Sentiebat enim, quod verissimum est, magnum orationis donum ex magno abnegationis studio pendere, & semper discessum à nobismetipsis per mortificationem, & accessum ad Dominũ per orationẽ copulari. Sed quæramus nunc quam ob causam ita oratio mortificationi iungatur, vt ab ea diuelli, separarique non possit? Certè quidẽ huius rei manifestissimam causam inuenimus, quòd oratio, ea præcipuè quæ mente fit, est quædam purissima rerum cælestium inspectio, qua nos ad odium mali, bonique amorem incitamus. Inspectio verò oculos mentis luce perfusos, mundos, atque tranquillos omnino requirit. Sicut enim corporis oculi tenebris obcæcati, vel puluere coinquinati, vel aliquo noxio humore turbati nequeunt colores aspicere: ita oculi mentis sine luce, sine munditia & sine tranquillitate non valent diuina contemplari. Hæc autem tria sunt mortificationis opera. Mortificatio enim dum peccata vitat, & ab illis abstinet, illicitáque fugit, lucem ad meditandum & contemplandum impetrat. Nam Isaias ait: Isaias 28. 9. Quem docebit scientiam, & quem intelligere fa-

A ciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.] Non eos, qui sæculi lacte nutriuntur, & rerum visibilium vberibus delectantur, sed impuris actibus valedicentes, sapientia Dei, & lux contemplationis erudiet. Et Paulus: *1.Corint. 2.14.* Animalis homo non percepit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Quis est animalis homo? Nonne qui animam videtur habere, non mentem: id est, qui omnem vitam suam in visibilibus occupat, & nunquam se ad inuisibilia percipienda, & diligenda præparat? Is non perspicit arcana cælestia: ita ea audit, & cogitat, ac figmenta cogitaret, quibus nec ad bonum, nec ad malum moueretur. Stultitiam reputat, ob inuisibilia futura se à præ- B sentibus visibilibus elongare: cùm tamen hæc sit summa sapientia, quam sola lux diuina spiritualibus hominibus concessa discernit. Ac proinde sapienter postulabat sanctus Dauid: *Psal.118. 18.* Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.] Da, inquam mihi Domine vt me cohibeam, & tenebras meorum peccatorum auferam, licèt mihi insipienti sit iucundum in tenebris ambulare. Tūc verò cælesti me luce perfundes, vt legis tuæ mysteria cum fructu considerem. Vt enim dixit Gregorius: *Greg. 5. mor.c.22.* Mens ad contemplanda interna non perducitur, nisi ab his, quæ exteriùs implicant, studiosè subtrahatur.] Relinquat igitur ea, quæ ipsam in terris ligatam, & compeditam tenent, vt se possit subtili cognitione, & cælestibus desiderijs cælis inferre, & vultui se Domini C præsentare.

Mortificationis etiam opus est, puluerem ineptarum cogitationum, & adhæsionem ad res terrenas abstergere, quæ mentem in Dei hospitium creatam, & in thalamum præparatam, ingenita vilitate contaminant. Si autem contaminant, ineptam quoque ad colloquia reddunt cum suo conditore miscanda, eámque prægrauant, vt pennis cognitionis, & affectionis ad alta, ac sublimia volare non possit. Ob idq́ue pulcherrimè Abbas Isaac apud Ioannem Cassianum, *Cassian. col.9.c.3.* mentem nostram pennæ leuissimæ comparauit. Quæ, inquit, si humoris cuiuspiam extrinsecus accidentis corruptione vitiata non fuerit, vel infusa mobilitate substantiæ suæ, tenuissimi spiritus adiumento, velut natura- D liter ad sublimia, cœlestiáque sustollitur: sin verò humoris cuiusquam aspergine, vel infusione fuerit prægrauata, non modò in nullos aërios volatus naturali mobilitate raptabitur, sed etiam ad ima terræ concepti humoris pondere deprimetur: ita mens quoque nostra si accidentibus vitijs, curisque mundanis aggrauata non fuerit, noxiæve libidinis humore corrupta, velut naturali puritatis suæ beneficio subleuata, leuissimo spiritalis meditationis afflatu sublimabitur ad superna, & humilia deserens atque terrena, ad cælestia, & inuisibilia transferetur.] Hæc ille. Ea ergo vsus mortificationis abstergat, quæ mentem ab orationis ascensione retardant, cuiusmodi sunt distractiones, contentiones, verbositates, detractiones, proprij honoris & commodita- E tis quæsitiones, & alia huiusmodi, quæ sæpe viros etiam bonos, & spirituales offuscant. Nam sicut horum admissiones ad Sponsi conclaue, ingressum impediunt, & gratiam tollunt impetrandi, ita eorundem abnegationes assiduæ ianuam Domini pandunt, & vim habent, quod petitur, obtinendi. Quod significat mirabilis Abbatis Nili sententia:

Nilus. Quidquid patienter tuleris, fructum in oratione percipies. Id est, si teipsum abnegaueris, & corpus, ac animam flagello mortificationis afflixeris, non solum in alia vita, verùm & in tempore orationis premium aliquod assequeris. Quia sicut immortificatio, mentis ariditate & desolatione sæpe mulctatur; ita è contrario abnegationi deuotione mentis & cælesti consolatione respondetur. Æquum enim est vt rusticus inuerecundè Palatium regis irrumpens, & cæpe, ac allia, & similes cibos grossiores rerum mundanarum eructans, hilarem faciem regis non videat, pauperculus verò humilis modestè ingrediens, & se abnegatione purificans, sui desiderij impletionem accipiat. Memor est illius Paulini præcepti: *1.Tim. 2. 8.* Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira & disceptatione.] Et dum manus, id est, opera, & affectiones ab ira, & contentione, & similibus malis emundat, seipsum B ad magnum fructum percipiendum, ex oratione disponit. Lignum aridum, omníque humore liberum, aptum est, vt ab igne consumatur, sic mens ab amore temporalium mortificatione purgata, disposita est, vt cælesti illustratione & calore formetur. Nam Deus sibi similes diligit, eósque libenter in suam familiaritatem euehit. Similes autem Deo sunt, qui sibimet ipsis vim inferunt, & in omnibus, quoad possunt, desideria sæcularia mortificant. Ita quidem fiunt spirituales viri, id est, carnalia & mundana fugientes, & cælestia ac spiritualia consectantes. Quid ergo mirum, si ille, qui spiritus est, spirituales diligat, spirituales donis multiplicet, spirituales sibi per intimam familiaritatem adiungat?

Mortificatio denique omnem perturbationem C aufert, & miram animæ tranquillitatem importat. Deus sanè paccatam animam ad actus contemplationis inuitat. In pace enim factus est locus eius.] *Psal. 75. 3.* Templum quoque sibi à rege pacifico, & in tempore pacis ædificari voluit. In diebus summæ pacis natus est, cùm gentes conflabant gladios suos in vomeres, *Isaia. 2. 4.* & lanceas suas in falces.] Atque Eliæ in quadam pacis imagine, scilicet in [sibilo auræ tenuis,] apparuit. *3. Reg. 19. 12.* Hanc autem pacem, à qua homines suis desiderijs & voluntatibus adhærentes, longissimè absunt, viri mortificati, prout in hac vita fieri datum est, certissimè possident. Affectus enim, & desideria prophana, necnon & sensuum oblectationes sunt quasi venti vehementius spirantes, qui D mare nostri cordis turbant, & sæuissimas tempestates exsuscitant. Et vidimus sæpe non tantùm corda impiorum, sed etiam corda bonorum, quasi mare, feruere, & passionum quasi ventorum diris flatibus sursum & deursum agitari. Istam verò tempestatem mortificatio sedat, quæ affectus cōprimit, sensus cohibet, desideria ligat, & spiritales hos vētos velut alter Æolus, carcere occludit. Quamobrē Isaias ait: *Isaia 32. 17.* Et erit opus iustitiæ pax,] quia dum iustus, vt æquus iudex, in affectiones immoderatas sententiam profert, & eas abnegationis flagello castigat, eam pacem mentis, & cordis tranquillitatem obtinet, quæ omnem humanū sensum exsuperat. Idq́ue Ricardus Vi- *Ricard.* ctorinus in duobus filijs Zelphæ Gad, & Asser, secūdùm tropologiam adumbratum putat, quorum ille vigorem abstinentiæ, & iste vigorem patientiæ, & E vterque simul plenam abnegationem ex ablatione delectabilium, & sustinentia tristium constantem significat. Hi duo in Deuteronomio benedicti vo- *Deuter. 33.* cantur, & fœlicitas interpretantur, quia vigor abstinentiæ, quo omnia superflua resecamus, & vigor patientiæ, quo affligentia quæque sustinemus, nos in hac vita fœlices, & pacis possessorés reddunt. Nam duo sunt, inquit prædictus do- *Ricar. Beniam. minor. c. 29.* ctor, ex quibus constat gaudium beatitudinis carere eo scilicet, quod nolis, & habere quod velis.

Fœlicem,

A Fœlicem siquidem dicimus, qui nil patitur, quod non vult, & illum beatum iudicamus, cui suppetunt, quæ cupit. Qui igitur pro cælestium desiderio, sæculi voluptatem odit, profectò per abstinentiam hostem suum vbique declinare potent. Rectè ergo vigor abstinentiæ Gad, id est, fœlicitas dicitur, qui vbique calcat sæculi blandimenta, quæ detestatur. Item qui amore Dei, afflictionem corporis diligit, vbi quæso, non inueniat aliquid vnde affligi possit? Si ergo iure beatus creditur, qui vbique inuenit quod amat: iustè vigor patientiæ, Asser, hoc est, beatus, nominatur, cui vndique obuiat quod desiderat.] Sic ille. Iam si abnegatio lucem affert, oculos interiores mundat, & mentem pacat, atque tranquillat, non dubium quin ad donum orationis contemplationisque disponat.

B Ex quo etiam sequitur, abnegationem duos orationis comites, impetrationem eorum quæ postulamus aut desideramus, & spiritualem consolationem afferre. Impetrationem quidem: quoniam Dominus, qui impensè suos diligit, non negat illis, quod videt magno desiderio, magna præparatione, & fletu, ac lacrymis postulare. Qui verò orationi mortificationem adiungunt, ea se ad impetrandum disponunt, lacrymis, si non corporis, at mentis, id est, afflictione petunt, & se ingens habere desiderium postulatorum ostendunt. Iudith in cilicio, & cinere orans victoriam hostium impetrat.

Iudith. 9. 1.

Esther ieiunans, & se affligens, Assuerum placat. Iosaphat prædicato ieiunio omnibus subiectis suis hostes effugit. Daniel deprecatur in ieiunio; sacco, & cinere, & stupenda dona consequitur. Et eodem modo nos, dum orationi mortificationem corporis, & multo magis sensuum, & affectuum compressionem copulamus, quod petimus, aut cupimus, suscipimus. At quis explicare sufficiat, quàm magnis consolationibus Dominus in orationis lectulo mortificatos reficit? Hoc alterius tractationis est. Interim tamen sciamus, quòd sicut in rebus sæculi oblectantes se ipsos, diuina consolatione priuantur; ita semetipsos vincentes, & abnegantes ineffabilibus sæpe consolationibus perfruuntur. Filij Israel non in Ægypto, sed in Deserto, postquam Ægypti farina defecerat, manna de cælo, quo reficerentur, sine vllo labore suscipiunt. Ita insti pane cælestis consolationis abundant, cùm oblectationes mundi deserunt, & per sui abnegationem quasi in quodam se deserto constituunt. Ibi gustant panem, quem non terra manibus hominum culta profert, sed cælum sponte demittit: Omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem.] His dicitur in Prouerbus, vt potus cælestis suauitatis concedatur: Date siceram mœrentibus, ait Salomon, & vinum his, qui amaro sunt animo.] In his nominibus siceræ & vini, diuina consolatio, & in eo, qui amaro est animo vir mortificatus exprimitur. Vnde Beda: Siceram & vinum hoc loco, supernam diuinæ sapientiæ consolationem dicit, quæ illis est exhibenda cordibus, quæ in infimis consolari refugiunt, & quicquid occurrit in præsenti, amaro suscipiunt animo: solis, quæ nondum vident, gaudiis cælestibus tota mente inhærentes, iuxta eum, qui dixit: Negauit consolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum.] Hæc ille. O igitur flendam hominum insipientiam! qui ob terrenas oblectatiunculas, quas vix summis labiis attingunt, cælestium consolationum abundantia priuantur! O detestandam stultitiam eorum, qui magis volunt in rebus visibilibus, quàm in omnium creatore delectari! Sed ô nullis verbis satis damnandam cæcitatem spiritualium virorum, qui ob res ferè nullius momenti, quas facillimè possent abijcere, tam ineffabilibus bonis se indignos efficiunt! Nam sæcularis suo corpori indulgens aliqua percipit oblectamenta creaturarum, quæ saltem ad horam miserum corpus exsatiant, eiusque ad breue tempus appetitum, & desiderium explent. At nos pro nostri status ratione à mundi delicijs elongati, ob, nescio quas, puerilitates sensuum, & affectuum nostrorum, & ob, nescio quam, inanis gloriæ vmbram cælestes consolationes, certè maximas, & suauissimas perdimus, & donum sanctæ contemplationis admittimus. Tantæ ergo dementiæ nos pudeat, & qui iam maiora, & quæ alicuius videbantur esse momenti, reliquimus, ne ob res nihili tam suauia bona perdamus. Fortiter, & constanter abnegemus nos ipsos, quia sine abnegatione nunquam in sponsi arcanum intrabimus, nunquam cælestes consolationes consequemur.

Esther. 4.
2 Paral. 20. 3.
Daniel. 9 3.
Exod.
Sapien. 16. 20.
Prouer. 31. 6.
Beda. li. 3. in Prouer. ad eundem locum.
Psal. 76. 4.

Mortificatione omnem perfectionem obtineri.

CAPVT XII.

C QVID Amplius de hoc præstantissimo abnegationis medicamento dicemus, nisi quod medici corporum, sua medicamenta laudantes, solent profiteri, nimirum ea omnibus inualetudinibus carnis mederi, amabilémque salutem præstare? Dicant ipsi quod sibi libuerit, & suas curandi rationes exaggerent, quia nunquam vno duntaxat medicamine vniuersos carnis morbos curabunt, nunquam eam à corruptibilitate vindicabunt, nunquam perpetua & indirupta sanitate complebunt. At nos verè, & sine vlla exaggeratione dicimus, vnum abnegationis medicamen omnes spiritus nostri infirmitates, plagásque depellere, & omnem sanitatem spiritualem, quæ nobis volentibus semper duret, scilicet sanctitatem & perfectionem afferre. Nec est necesse repetere, de illa abnegatione esse sermonem,

D quam diuina gratia parit, & Deus, nos supernaturaliter mouens, in nobis efficit, sine quo nihil omnino possumus, & nec minimam perfectionis particulam comparare valemus. Ioannes Cassianus mortificationem, perfectionis initium appellat. Mortificatione voluntatum, inquit, extirpantur, atque marcescunt vitia vniuersa. Expulsione vitiorum virtutes fructificant, atque succrescunt. Pullulatione virtutum, puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apostolicæ, charitatis perfectiò possidetur. At nos amplius dicimus: mortificationem nempe non tantùm perfectionis initium existere, sed illius beneficio animam omnes gradus perfectionis ascendere. Mortificatio enim, vt monstratum est, vitia extinguit, quatenus nos à malo retrahit. Mortificatio virtutes inserit, quatenus ad actus difficiles aggrediendos

Cassian. lib. 4. de instit. c. 43.

E & sustinendos impellit. Mortificatio cor purificat, dum affectus moderatur, & rerum visibilium desideria cohibet. Mortificatio denique mentem dissoluit, vt in altum perfectæ charitatis volet. Ab ipsa igitur omnis nostra perfectio dependet. Perfectionem quidem in primo volumine huius operis, sanitati comparauimus. vt sicut sanitas corporis in humorum temperie, & membrorum ac virium integritate, & agilitate posita est; ita

Tomo. 1. lib. 3. 3. p. 2. c.

sanitas, aut sanctitas animæ in ea vita gratiæ, quæ passiones temperet, & omnes virtutes inferat, & agilitatem ad omnia opera actionis, & contemplationis tribuat, est collocata. Hanc autem Dominus hominibus, mouendo eos ad indefessum mortificationis studium, concedit. Nam ea mortificationis parte, qua se à peccatis elongant, & à rebus creatis auertunt, ad Deúmque conuertunt, spiritum gratiæ consequuntur. Post acceptam verò gratiam, quò se magis abnegant, maiorem passionum moderationem, & maius virtutum augmentum, & faciliorem aditum ad ineundam cum Domino familiaritatem, impetrant. Quare mortificatio est in omnibus perfectionis gradibus necessaria, quæ mentem paulatim vsque ad summam perfectionem extollit. Hanc mortificationem (quod certè præstantissimum est eius elogium) ipso studio orationis quærimus, quod ideo sublimissimum inuenitur, quia eo mortificationem, & mentis puritatem, & Christi quandam similitudinem comparamus. Licèt enim mortificatio ad orationem referatur, nósque abnegamus, vt puras ad Dominum manus leuemus: tamen ipsa oratio iterum ac contemplatio purissima ad mortificationē refertur, ideóque oramus, ac contēplamur, vt robur ad omnem mortificationem, & diuinæ legis obseruationem impetremus. Estque in hac re pulcherrimus quidam circulus, vt sicut ex niue aqua, & ex aqua nix gignitur; ita oratio ob mortificationē, & mortificatio ob orationem quæratur. Ex quo elicitur in his duobus animæ perfectionem consistere: in illísque incipiendum esse, per illa progrediendum, atq; in his vitam esse finiendam, si volumus hîc nonnullam perfectionem habere, & ad præmia perfectorum euolare.

Videamus quàm verum sit, mortificationem ianuam omnis perfectionis existere, cui productio magni fructus spiritualis ascribitur. Dominus enim ait: *Ioan. 12. 24.* Nisi granum frumenti cadens in terra, mortuū fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.] Nam si hoc verbum à Capite, Christo, de quo ad litteram dictum est, ad eius membra transferamus, multum fructum morti carnalium appetitionum, vel mortificationi ascribi videbimus. Sicut verò nullus fructus nullam virtutis possessionem significat: ita paruus fructus nonnullam virtutis accessionem; & multus fructus virtutis perfectionem designat. Ex quo intelligendum est, vt quemadmodum Dominus per veram mortem suam multum fructum attulit; quia perfectissimè genus humanum redemit: ita iustus per veram, & perfectam mortificationem suam multum fructum afferat, id est, ad perfectam virtutem ascendat. Qui sine vlla sui abnegatione nullum fructum afferet, sed integer sensibus, & affectibus, & frigidus, atque inutilis permanebit. Cum aliqua verò mortificatione aliquem fructum dabit, licèt paruum, quia alicuius gradus virtutis erit particeps. At cum omnimoda mortificatione, qua verè mundo mortuus esse dicatur, copiosum fructum reportabit, quoniam ipsam virtutis perfectionem obtinebit. Is filius Christi prædilectus prædicabitur, qui ad similitudinem eius, cruci mortificationis affixus, vt multum fructificet, verè mundo mortuus esse videbitur. Poteritque Christum patrem appellare, & de eius singulari prouidentia gloriari, propter cuius amorem mundi vanitatem, & carnis voluptatem spreuit. *Bern. ser. in illud Sap. 4. Iustum deduxit Dominus.* Vnde Bernardus de scientia malorum ait: Alia est scientia mundi, quæ docet vanitatem: & alia scientia carnis, quæ docet voluptatem. Illa tanquam pater, ista tanquam mater nobis est. Sicut enim mater filio suo semper optat quietem, & omnem prorsus laborem claudit à filio suo; sic caro incrassata, impinguata, dilatata recalcitrat, nec minimis saltem digitis patitur se contingi. Et sicut pater vult filium suum huc, illucque discurrere, vt addiscat vnde aliquando magnificetur: sic & mundus vult hominem multis laboribus intricari, vt habeat vnde superbiat, vnde infletur, & desipiat de vanitate in id ipsum. Sanguisugæ duæ sunt filiæ, id est, propriæ voluntatis, quæ quasi radix est, duæ filiæ sunt vanitas, & voluptas clamantes, Affer, Affer. Hæ nunquam satiantur: nunquam dicunt: Sufficit. Si quis has plenè in se contriuerit, non immeritò sibi illam vocem poterit coaptare: Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me; Dominus autem assumpsit me.] Hæc ille. Sicut verò nihil est illustrius, quàm Dei filium esse, Deúmque patrem vocare & agnoscere; ita nihil potest esse mortificatione excellentius & vtilius, quæ iustis hanc confert amplissimam dignitatem. Planè eos facit filios Dei, quàm simillimos illi, quoniam omnem dissimilitudinem à peccatis, & prauis affectibus prouenientem consumit, & ad accipiendam de manu Domini perfectam charitatem, disponit. Ea est, quæ corda iustorum plenè ab inanibus sæculi desideriis euacuans, apta facit, vt suauissimo perfectionis desiderio repleantur. Qui enim in quibusdam se abnegant, & in aliis secum ipsi dissimulant, velut semiuacui, aut semipleni se ipsos non possunt hoc pretioso vnguento replere. Qui verò omnimodæ mortificationi se tradunt, hi mundo vacui sunt, quos Dominus nullo pacto vacuos manere permittet, sed spiritu perfectionis replebit. Audiunt hi Paulum dicentem: *1. Cor. 5. 7.* Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi:] curántque omnem malitiam, & immunditiam abnegare, & exuere, vt panes azymi, id est, puri, & sinceri, ac homines sancti, & perfecti reperiantur. Nam sicut panis aliquid fermenti habens non est azymus: ita iustus aliquid voluntariè immortificatum habēs, non est omnino perfectus. Vt sic pateat omnem huius vitæ perfectionem mortificationi subniti & ex eius exercitatione constare.

Perfectio quidem benedictio Domini est, quam ipse post multos iustorum labores, ipsis tanquam maximè dilectis impertit. De ea dictum est in Prouerbus: *Prouer. 10. 6.* Benedictio Domini super caput iusti.] Nā cùm Hebræa habeant: Benedictiones capiti iusti, quid melius huius benedictionis nomine intelligi potest, quàm ipsa iusti perfectio, quæ omnes eius benedictiones, id est, omnes virtutes, & omnia Dei dona comprehendit? Quæ optimè super caput iusti esse dicitur, quoniam primùm mentem eius replet, & ex mente in vires animæ se diffundit. Eandémque promittit iusto se mundanti sanctus Dauid, cùm ait: *Psal. 23. 5.* Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Eam scilicet benedictionem, & eam misericordiam, quæ omnem ab eo (quantum in hac vita fieri potest) miseriam imperfectionum depellat. De ista quę benedictione Ecclesiasticus ait: *Eccli. 39. 27.* Benedictio illius quasi fluuius mundauit: quomodo cataclysmus aridam inebriauit:] Ita enim eximium perfectionis donum ad instar inundantis fluuij, atque abundantissimæ aquæ, mentem fœcundat, & copia cœlestium donorum inebriat. Hæc autem benedictio, vt mortificationis præmium mercesque promittitur. Quare & illi, qui districtis gladiis vituli adoratores trucidarunt, audierunt à Moyse: *Exod. 32. 29.* Consecrastis manus vestras hodie Domino vnusquisque in filio, & in

fratre

tatre suo, vt detur vobis benedictio.] Et similiter abnegantes seipsos consecrant Domino manus suas in filio, & in fratre: in filio quidem, quoniam filios sui appetitus, id est, desideria inania cohibent: in fratre verò, quoniam corpus animæ socium, & quasi fratrem rationi subiiciunt. Quidni expectent benedictionem, qua vitiorum destructores, & fortes Domini milites prædicentur? Perfectionis itaque benedictio seipsos abnegantibus datur. In illos quadrat illa imprecatio Ieremiæ: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus. Quando enim ista imprecatio profertur? Adhuc dicent, inquit, verbum istud in terra Iuda, & in vrbibus eius, cùm conuertero captiuitatem eorum. Cùm igitur Dominus suorum captiuitatem conuertit, cùm eos à misera seruitute peccatorum, quorum iugum per mortificationem excutiunt, ad iustitiam transfert, tunc Christus, qui secundùm interpretationem Hieronymi, monte sancto, & iustitiæ pulchritudine significatur, eis hanc amplam benedictionem communicat, qua ipsi & sancti sint, & tales (cùm opus est) ab omnibus censeantur. Tunc impletur illud, quod in eodem propheta sequitur: Quia inebriaui animam lassam, & omnem animam esurientem satiaui. Ideo quasi de somno suscitatus sum, & vidi, & somnus meus dulcis mihi.] Dominus enim omnem animam abnegationis labore fatigatam resocillat, & cibo perfectæ virtutis exsatiat, & potu cœlestium consolationum inebriat. Sed ò salutaris ebrietas, quæ non torporem & somnum, sed mentem peruigilem, & in cœpto labore perseuerantem immittit. Refecti enim iusti, & bene potati dicunt: Quasi de somno suscitati sumus, quia illa cœlestis refectio nos ad vigilandum, & ampliùs laborandum exsuscitat. Vidimus namque ineffabilia bona, quæ Dominus nobis communicat, & dulcedinem illius somni experti sumus, qua mens terrenis rebus defæcata, in sinu Sponsi soporatur, & dormit: & ideo laborem abnegationis tesumimus, si fortè iterum dormiamus. Qui ergo hanc benedictionem, id est, perfectionem cupis, assidua mortificatione teipsum exerce: illa enim est, quæ tuentem euacuat, vt suauem illum liquorem accipiat. Nec potest quis sine abiectione mali bonum consequi, nec sine expulsione perturbationum ad perfectionis, ac tranquillitatis pacem peruenire.

Ierem. 31. 23.

Hier. ib.

Ierem. 31. 25. 26.

Mortificationem esse imitationem Christi verissimam.

CAPVT XIII.

OMNIS nostra perfectio, quam, aspirante Dei gratia, consequi possumus, ad hoc summum potest prouehi, vt aliquam Christi Domini, & Saluatoris nostri similitudinem induamus. Neque enim est discipulus super magistrum, nec seruus super Dominum suum. Sufficit discipulo vt sit, sicut magister eius, & seruo, sicut Dominus eius.] Quod si ita est, fœliciter satis actum erit nobiscum, si post immensos labores, perfectionis gratia susceptos, sicut magister noster ac Dominus, simus, id est, aliqua, vel tantula similitudine, eius perfectionis donemur. Sed hanc similitudinem per Dei gratiam assiduus, & diligens vsus mortificationis assequitur, qua Christi imagines reddimur, eiúsque insignibus, ac veluti lineamentis induimur. Nam vt ex aliquo ligno imago cuiusdam regis affabre fiat, oportet illud ab arbore excindere, excissum è nemore extrahere, extractum ascia læuigare, læuigatum scalpello polire, politum penicillo viuis coloribus tingere, & per partes auri splendore contegere. Sic, vt ex homine pulcherrima Christi imago teruletur, eadem omninò sunt necessaria; quæ omnia mortificatio sculptrix diligentissima præstat. & ex his omnibus Christi imaginem in nobis figurat. Nam vt à primo ordiamur) arbor, cuius rami sumus, est profectò vetus Adam, cuius succum iniquitatis per venulas, & occultos meatus naturalium affectionum trahimus, vt carni viuamus, & mortis fructibus oneremur. Ab hac verò arbore mortificatio nos cædit, dum amorem rerum mundanarum, quo veteri Adæ inhæremus, abscindit. Quemadmodum enim ad ædificandum templum Domino, ligna in monte Libano cædebantur, & Hierosolymam comportabantur: ita vt Saluatori ex nobis finetipsis templum extruamus, immò vt eius imagines efficiamur, necesse est ab impura protoparentis radice discindi, & ab eius moribus separari. Id autem abnegatio præstat, quæ dolorem animæ suis affectibus iunctæ contemnens, eam ab eo, quod diligebat, separat. Ipsa etiam hominem iam decisum ab imitatione primi parentis separatum à nemore, id est, à sæculo extrahit. Quod quidem facit, vel dum opere ad aliquem statum vitæ spiritualis transfert, vel dum saltem affectu, & vita ab occupationibus terrenis disiungit. Quis enim potetit, nisi abnegando seipsum, aut saltem actióne relinquere, aut saltem ab eius actibus amore & affectu diuelli? Certè quæ amantur, nunquam sine labore & tristitia relinquuntur: oportet ergo, vt homo abnegatione sui hunc laborem ac tristitiam vincat, vt possit à morte sibi dilecta disiungi, & ad vitam, quam non diligebat, iam verò amabilem reputat, reuocari. Vnde & in libro Esdræ ad Dominum dictum est: Mortificabis eum, scilicet hominem, vt tuam creaturam, & viuificabis eum, vt opus tuum.] Quia nimirum priùs à creatura Domini, quæ illi displicent, remouentur, quàm ad nouam ipsa vitam assurgat.

2. Paral. 2.

4. Esdra 8. 13.

Ligno verò isto mystico ab arbore eualso, & à nemore sæcularis conuersationis extracto, incipit abnegatio ipsum assiduis ictibus læuigare, & dolare, id est, continuis actionibus sibi conuenientibus exercere. Nunc sensus cohibet, & superfluas rerum delectabilium perceptiones desecat. Nunc cogitationes ligat, & ab immundis, & inanibus rebus auertit. Nunc appetitiones frænat, & inordinatum amorem, tristitiam, iram, & affectiones reliquas in immoderatos actus prodire non sinit. Nunc corpus domat, & quod necessarium non est in cibo, in potu, in veste, in vtensilibus, & in reliquis huiusmodi constanter resecat. Postquam verò his actibus veterem hominem læuigauerit, vires omnes quasi scalpello perficit, dum minores imperfectiones, quoad fieri potest, reiicit, & abscindit. Deinde dum actionibus virtutum, licèt laboriosis intendit, quasi penicillo viuos colores infundit. Et tandem dum cupiditatem minuit, ad aurum charitatis excipiendum disponit, quo homo non se supra reliqua omnia, sed Deum supra se, & sicut seipsum proximos diligat. Ex his autem omnibus imago Christi, & figura quædam Dei nostri consurgit. Ad quod hortatur Paulus dicens: Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.] Nam sicut tunc portabamus imaginem terreni hominis, cùm eius vitiis subdebamur, cùm terrena & prophana diligebamus; ita cœlestis hominis induimus imaginem, cùm his expulsis, & abscissis, notitiam conuersationis Christi tenemus. Quod Gregorius Nazianzenus his verbis testatur:

Matt. 10. 24.

1. Corin. 15. 49.

Nam

Nazian. orat. de calamit. grando sue.

A Nam profectò Dei magni figmentum & imago est, homo diuinitùs ad Deum proficiscens, quisquis sursum tendens, carnémque spiritus vinculis coercens, Christum benignum, ac placidum vitæ suæ ducem habet, séque ita comparauit, vt facultates omnes suas, & linguam, & aures, mentémque adeo ipsam, atque omne corporis robur futuræ vitæ addicat, mundóque quicquid aduersarius Belial alienorum raptor occupabat, extorqueat, atque in horrea ferat terrenis longè præstantiora, quæ vel à furibus compilantur, vel vi aliqua maiore subuertuntur.] Si autem hoc ita est, quid efficacius mouere nos potest ad abnegationem consectandam, quàm hæc Christi imago abnegationis præsidio cordibus nostris impressa, cui nihil in hac vita iure præfertur? Quod Ecclesiasticus

Eccli. 27. 3.

B confitetur dicens: Nihil melius est, quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini: Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.] Prorsus gloria magna est, sequi vita & imitatione Saluatorem nostrum: nam & gloriosum valde est regi similem esse, eiúsque vestibus indui, & regis insignibus exornari. Gloriosum etiam est eam vitæ rationem suscipere, qua de manu regis perpetuum præmium accipimus, & fœlicitatem æternam comparamus. Hæc verò vitæ ratio non est alia, quàm quæ actionum, & passionum Christi sequela, atque imitatione perficitur.

Rom. 8. 17. 2. Tim. 2. 12.

Erimus namque hæredes Dei, & cohæredes Christi, si tamen compatimur, quemadmodum Paulus ait, vt & conglorificemur.] Et rursus: Si commortui sumus, & conuiuemus; si sustinebimus, & conregnabimus.] Ex quo constat, eum, qui noluerit Christo similem esse, non posse cum Christo regnare. C

Ipse quidem Paulus ista cognoscens, de hac Christi imagine sibi per omnium rerum terrenarum abnegationem impressa gloriatur, cùm ait: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi:] quasi omnem aliam gloriam suspectam habeat, & indignam Christiano homine, quam non crux, & imitatio vitæ Saluatoris attulerit. Propter hanc gloriam sanè verissimam vniuersa terrena contemnit: Veruntamen, ait, existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.] Immò & se nihil aliud nosse, aut docere constituit. Non enim, inquit, iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.] An Paulus Christum natum, prædicantem, morbos sanantem, & virtutes facientem ignorabat? An omnibus Christi mysteriis prætermissis, solam eius crucem & mortem prædicabat? Et quomodo ille aliorum obliuisceretur, quæ ad Christi amorem testandum, & ad vitam nostram erudiendam pertinebant? Dicens ergo se tantùm nosse Christum crucifixum, ostendit manifestè omnem Christi vitam fuisse ad crucis similitudinem efformatam, & laboribus tribulationibúsque conspersam. Nam & in infantia summa paupertas, & incommoditas illi adfuit, in vita despectio & humilitas, atque in morte iniuriarum multitudo & tormentorum acerbitas. Vnde ait ad Patrem loquens: Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Et operui in ieiunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi. Et posui vestimentum meum, cilicium, & factus sum illis in parabolam.] Tu hæc lector attende, quia si ieiunium infantiæ, & cilicium vitæ, & opprobrium morti accommodare velis, omnem Christi vitam, crucem & laborem fuisse cognosces. Si omnis vita eius crux fuit, & qui nouit Christum in mundo manentem, non

Galat. 6. 14.

Phil. 3. 8.

1. Corin. 2. 2.

D

E

Psal. 68. 10. 11. 12.

A potuit eum nosse nisi crucifixum, manifestum est, quoniam ille imaginem eius induit, qui crucem baiulat post Dominum, & mortificationis oneri humeros suæ vitæ supponit. Hæ Christi imagines, vel Christi homines nos efficiunt. Egregiè namque dixit Ephræm: Qui verè cupit esse homo Christi, æternisque bonis se fruiturum sperat, paupertatem, diuitias cum gaudio existimare debet; & afflictionem recreationem; asperitatem victus delicias: improperium honorem; & contumelias gloriam ducere: hæc enim vera seruorum Dei gloria est. Neque verò solùm improperia ferre debet pugil, ac miles Christi, quin & si fortè diuitiæ obuenerint, eas, vt stercora, respuere oportebit. Si gloria, & principatus non extollatur, & superbiat: si laudes, atque hono-

Ephræm de Fide.

B res hominum, vt quæ ne sint quidem existimanda: quin etiam propter huiusmodi res, quæ habentur gloriosæ, confundi & lugere oportet: & propter eiusmodi contrà lætari, & gaudere, quæ habentur vilia, & abiecta putantur.] Sic ille. Ecce descriptionem verissimam imaginis Christi, siue hominis, qui Christi est, & Christum imitatur, cuius imitatio non in deliciis, non in desideriis inanibus, non in sensuum oblectationibus, non in expletione propriarum voluntatum, sed in castigatione carnis, in abiectione desideriorum, in sensuum mortificatione, & in voluntatis propriæ abnegatione posita reperitur. Et ille Christo similior, & imago eius pulchrior, & perfectior euadit, qui solicitiùs seipsum abnegat, & per laborem mortificationis magis se à moribus hominis

C terrestris elongat. Quia quò magis veteris hominis conuersationem fugit, eò magis ad Christi imitationem accedit.

Sed quis non videat mortificatione hanc Christi imitationem induci, quam tum in agendo, tum in patiendo se ipsos abnegantes suscipiunt? In agendo quidem, quoniam ipsi opera humilitatis & misericordiæ amplectuntur, non quibus sibi placeant, & se ipsos ostentent, sed quibus, dum aliis prosunt, se ipsos deiiciant. In patiendo verò, quia quæque dura & aduersa eligunt; quæque corpus affligentia libentissimè perferunt, vt se ipsos crucifigant. Basilius quidem primum mortificationis gradum in rerum externarum renunciatione positum similitudinis, quam cum Christo habere debemus, initium appellat. Renunciatio einsmodi, inquit, citra vllius impedimenti te-

Basil. reg. 8 fus. dis.

D moram subsidio est nobis, nec mediocri, ad parandam possessionem, vsumque rerum pretiosissimarum, nempe super aurum, & lapidem pretiosum multum, vtque breuiori compendio circumscribam renunciationem: est cordis ab humano viuendi ritu ad eum transcriptio, qui in cœlis est: adeò vt iure optimo dicere possimus: Nostra conuersatio in cœlis est: &, quod omnium maximum est, similitudinis, quam cum Christo habere debemus, initium: qui ipse cùm diues esset, egenus factus est propter nos.] Si igitur renunciatio, aut abnegationis inceptio, initium est eius similitudinis, qua Christo similes efficimur: liquet, omnimodam abnegationem, similitudinem esse perfectam, qua non tam in vno, aut in altero, sed

E in omnibus, quoad fieri potest, eius conuersationem imitamur. Eà enim vniuersas maculas fugimus, quas ipse nec voluit, nec potuit suscipere; aut si non omnes fugimus, quia misera ista vita tantam puritatem non sufficit, saltem quas contrahimus, deploramus. Et affectiones nostras componimus, & ad imitationem sanctissimarum affectionum suarum, quæ nunquam, nec in minimo à ratione, & perfectione recesserunt, rationi, & spiritui subiicimus. Ea quæcumque difficilia in virtutum actionibus occurrentia, vt Christi

virtutũ simus capaces, superamus. Ea aduersa, & corpori, ac animæ nostræ acerba, ob imitationem patientiæ eius sustinemus. Ac tandem per mortificationem ita viuimus, vt vita Christi, & operum eius pulchritudo in nobis, puritásque resplendeat. Iam Christus sedet in nobis, vt non in nostra conuersatione
Psal. 28. 10. verus Adam, sed nouus appareat. Dominus enim diluuium inhabitare facit, & sedebit rex in æternum.] Ante abnegationis quippe diluuium, quod affectus immoderatos submergat, rex hic fortissimus non sedebat, sed ambulabat, & discurrebat, vt in regno suo hostes sibi infestos, nempe iniquitates nostras extin-
Psal. 43. 26. gueret. Idque precabamur dicentes: Exurge Domine, adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum.] Et alio loco describitur vir pugnator, omnipotens nomen eius, qui exurgit, & apprehendit arma, & scutum, venitque in adiutorium nostrum. At post diluuium, post peccata nostra mare, id est, contritione suffocata, post vitia nostra extincta, & post affectiones vtcumque inundatione cœlestium desideriorum opertas, sedet rex in nobis tanquam in sedibus suis, & suum splendorem, & decorem ostentat. Quemadmodum enim dum rex sedet in throno, parum aut nihil throni videtur, quia corpore suo, & vestibus, & regis insignibus illum contegit, atque cooperit: ita dum Christus sedet in nobis, nostras imbecillitates operit, seu potiùs roborat, atque confortat; ita vt aspicientes non tam nos, quàm illum nos gubernantem, & sua præsentia nobilitantem aduertant. Quod experiebatur in seipso Paulus dicens:
Galat. 2. 20. Viuo ego, iam non ego, sed viuit in me Christus.] Quando hoc dixit? Certè postquam præmiserat: Ego per legem (quæ scilicet Christum mihi prædicauit) legi mortuus sum, vt Deo viuam. Christo confixus sum cruci. Factus, inquam, Christi socius in passionibus, & per abiectionem carnalis hominis, ipsius imitator effectus, non iam viuo ego, sed ipse viuit in me, cuius vitæ, conuersationique conformor. Ipse igitur sedit in me, & apparet in me, adeò vt qui me vident, Christum se videre putent. Quia si non sum Christus substantiâ, sum tamen Christus imitatione: si non sum persona Christi, sum tamen imago Christi, quem per mortem, qua carni mortuus sum, in me ipso delineaui, & per crucis mortificationem, quam in corpore animóque circumfero, in mea vita depinxi.

Si ergo abnegatio, est imitatio Christi Iesu, qua eius similitudinem induimus, æquum profectò est, vt illam magna cura, & diligentia complectamur. Membra eius sumus, ipsique, vt capiti, per fidem & amorem coniungimur, viam ergo crucis, quam caput Christus ingressus est, membris, scilicet nobis, conuenientem iudicemus. Animas nostras in sponsas illi dedimus; illum igitur, vt sponsum amantissimum, in laboribus, & pressuris sequamur. Non enim decet sponsam fidelem ab sponso secedere, & diuersam vitæ rationem ab illa, quam sponsus elegit, amare. Ducem illum, atque imperatorem sequimur: de ipsius itaque insignibus, scilicet de plagis, de doloribus, ac
Ioan. 14. 6. de pressuris gloriemur. Christus est via, veritas, & vita.] Gressus nostros in hac via ponamus: aures huic veritati præbeamus: & nostram conuersationem hac vita formemus. Tunc autem hanc viam ambulamus, cùm pedes affectionum nostrarum in laboribus, & afflictionibus ponimus. Tunc veritatem hanc audimus, cùm doctrinam crucis, & mortificationis à Christo prædicatam auscultamus. Tunc hanc vitam assequimur, cùm fugientes nosmetipsos & omnia, quæ mundus diligit, Christi imitationem induimus, & formam crucis eius in nostra conuersatione tenemus. Non ergo elucet in nobis sine vera abnegatio-

A ne, Christi Saluatoris imago: quæ profectò nos efformans, à similitudine veteris hominis liberat, cuius actus deponimus, & similes Christo reddit, cuius actus tum in interiori, tum in externa exercitatione sequimur. Ad hoc, Domine Iesu, à sæculo discessimus, & vitam spiritualem professi sumus, vt tuam vitam sanctissimam imitemur, & tibi similes in omni sanctitate efficiamur, per quam tandem gloriæ tuæ participatione cumulemur. Da igitur, nos abnegationis iugo colla subiicere, eámque in magistram ac præceptricem admittere, quatenus eius doctrina nos primùm in tuam imitationem extollat, & ex illa in gloriæ sanctis paratæ sedem desiderabilẽ introducat.

B

De Excellentia Mortificationis.

CAP. XIV.

NIVERSA, quæ hactenus diximus, magnam esse præstantiam atque excellentiam abnegationis declarant, cui datum esse videtur, vt animam à malis ex peccato prouenientibus liberet, & bonis augeat, quæ Christi imitatione, & omni perfectione continentur. Atque adeò aptissimè intelligi potest de illa pulchra sententia Salomonis: Pre- *Eccl. 10. 1.*
tiosior est sapientia, & gloria parua, & ad tempus stultitia.] Abnegatio enim stultitia vocatur, non alia sanè, quàm illa, de qua dicit Paulus: Placuit Deo per *1. Corin. 1. 21.*
C stultitiam prædicationis saluos facere credentes.] Et rursus: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc *1. Corint. 3. 18.* sæculo, stultus fiat, vt sit sapiens.] Meritò verò hoc stultitiæ nomine abnegatio denotatur, quia hominibus stultum videtur, si homo præsentia delectabilia despiciat, in nullo suas voluntates expleat, & propriis desideriis ac sensibus contradicat. At hæc stultitia est parua, & ad tempus. Parua quidem, quoniam non esset magnum detrimentum in terrenis errare, dummodo in rebus cœlestibus saperemus. Et quia apud insipientes tantummodo, id est, apud iniquos hæc stultitia videtur, cùm tamen apud veros sapientes, scilicet iustos, & sanctos summa sapientia reputetur. Est etiam stultitia solùm ad tempus, quoniam elapso
D huius mortalitatis puncto, omnes docti pariter, & indocti, & vniuersi iusti, & peccatores cognoscent, quàm sapientes fuerunt, qui voluptates carnis reliquerunt, & semetipsos abnegarunt. De quibus iniqui dicent: Hi sunt, quos habuimus aliquando in *Sapien. 5. 3. 4. 5.* derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.] Hæc itaque parua ac temporanea stultitia, pretiosior est mundi sapientia, & gloria. Nam sapientiam mundi, qua mali sapientes sunt in oculis suis, iuxta dictum Isaiæ: Et coram semetipsis prudentes,] qua sibi *Isaia 5. 21.* placent, & omnia insuauia refugiunt, & dulcibus delectantur, Dominus irridebit; & gloriam sæcularem se exaltantem aduersùs gloriam Dei in sempiternam
E ignominiam commutabit. Et verè hæc sapientia, & gloria sæculi ignominia est, quoniam probrosum est, si sordidissimum mancipium hero nobilissimo dominetur. Quid autem carne, & affectibus caritis sordidius, qui per mundi sapientiam, qua oblectationes huius vitæ abnegationi præponunt, spiritui immortali, & propter Deum creato, dominantur? Non decent sanè stultum deliciæ, nec seruum dominari prin- *Prou. 19. 10.* cipibus.] O quàm indecorum, & absurdum, si insipiens caro nostra, quæ vilissimam voluptatem Deo

prætulit

prætulit, deliciis & indulgentiis incrassetur, & ancilla vilissima spiritui salubria poscenti dominari permittatur. Planè hoc est vnum ex illis quatuor, quæ omnem terram turbare noscuntur. *Prou. 30. 21.* Per tria, inquit idem Salomon, mouetur terra, & quartum non potest sustinere. Per seruum, cùm regnauerit: per stultum, cùm saturatus fuerit cibo: per odiosam mulierem, cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam, cùm fuerit hæres dominæ suæ.] Immo & omnia hæc vna immortificatione continentur. Nam carnalis affectus, qui seruire debuerat, imperat rationi & corpori, quod de se instar est bruti, quicquid petit, vsque ad saturitatem ingeritur: & uitiosa caro in nimio habetur honore: & sensualitas, dum suis deliciis ferè totum tempus præripit, videtur fieri hæres rationis, scilicet dominæ suæ. Per hæc quatuor cordis nostri terra turbatur, quòd cùm aliqua cœlesti luce perfunditur, ea ceu indignissima ferre non potest.

Superat sanè hæc sapiens abnegationis stultitia omnem carnis sapientiam & gloriam, siquidem ista infamis est, quæ homines turbat; illa verò omni digna laudatione, quæ humana corda tranquillat. Audi quàm sit hæc sapientium stultitia, omni stultorum sapientia & gloria pretiosior. *Eccli. 26. 20.* Omnis ponderatio, inquit Ecclesiasticus, non est digna continentis animæ.] Nihil enim est in humanis, quod cum anima continente, id est suos affectus cohibente, conferri debeat: nam talis anima habet in se venam, vnde omnis cordis tranquillitas, & vniuersa ad vitam spiritualem pertinentia bona procedunt. Hæc vena vitæ (sic enim nunc abnegationem vocare libet) in præmium obseruationis legis promissa est: nam populo seruanti legem dicitur in Deuteronomio: *Deut. 30. 6.* Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere.] Ecce partem præmij legis custodiæ, quia qui legem Domini custodierint, non tantùm in futura vita præmia æterna suscipient, sed in hac vita velut partem præmij, cor circumcisum, id est, mortificatum, & abnegatione compositum obtinebunt. Ecce quoque venam vitæ, quia circumcisum cor ad hoc datur, vt sit diuini amoris, ac totius vitæ spiritualis exordium. Nec incongruè cordis circumcisionem, aut abnegationem finem quodammodo præceptorum facimus, quia id à Leone Papa didicimus. *Leo ser. 8. de ieiunio 7. mensis.* Omnis, inquit, diuinorum eruditio præceptorum hoc maximè agit apud corda credentium, vt amor prauus recto amore superetur, & delectatione iustitiæ peccandi cupiditas destruatur.] Est itaque abnegatio, mandatorum proximus finis, quia ad hoc mandata nobis data sunt, vt praua nostra desideria contineant. Quæ ideo continemus, vt per virtutum actiones Deo iubenti placeamus. Vnde *Cassian. col. 15. c. 8.* Ioannes Cassianus abnegationem aliis gratiis, quæ in pretio sunt apud homines, pretiosiorem æstimat, quia ipsam legis obseruationem, & mentis puritatem conciliat. Et re vera, inquit, maius miraculum est, de propria carne fomitem eradicare luxuriæ, quàm expellere immundos spiritus de corporibus alienis: & magnificentius signum est, virtute patientiæ truculentos motus iracundiæ cohibere, quàm aëreis principibus imperare: plúsque est, exclusisse edacissimos de corde proprio tristitiæ morbos, quàm valetudines alterius, febrésque corporeas expulisse. Postremò multis modis præclarior virtus, sublimiórque profectus est, animæ propriæ curare languores, quàm corporis alieni. Quantò enim hæc sublimior carne est, tantò præstantior eius est salus; quantóque pretiosioris, excellentiorisque est substantiæ, tantò grauioris ac perniciosioris est ruinæ.] Sic ille, & meritò. Nam hæc omnia, quæ ad gratias gratis datas spectant, non sunt vitæ spiritualis fructus, sed folia, sine quibus reperiuntur in multis hominibus magnorũ meritorum fructus: at abnegatio radix est meritorum: quia si quis seipsum nõ abneget, & ab illicitis separet, atque à licitis etiam quandoque diuellat, non poterit nec legem seruare, nec fructus bonorum operum facere, nec præmia consiliorum possidere. Atque adeò quemadmodum radix arboris, nec pulchra, nec suauis est, sed nihilominus omnem arboris pulchritudinem, & fructuum suauitatem virtute continet: ita abnegatio exteriori specie pallida, & insuauis, vt radix, ac initium spiritualis vitæ, omnem eius pulchritudinem ac suauitatem comprehendit.

Iam oculos in ea, quæ suprà diximus, attolle, & videbis quanta abnegatio bona quasi clausa & custodita contineat. Abnegatio aduersùs vitia iustos erigit, vt non seruiant eis. Canúntque multo fœliciori successu, quàm Sichimitæ: Quis est Abimelech, *Iudic. 9. 28.* & quæ est Sichem, vt seruiamus ei?] Nam si habitatores Sichem indignum putarunt seruire Abimelech, & propterea perierunt; iusti indignum putant vitiis tributa pendere, aduersúsque ea mortificatione pugnant, & propterea miseram seruitutem ac perditionem euadunt. Vera enim libertas & opulentissimum regnum est, Deo subdi: infœlix verò captiuitas rerum creatarum amori seruire. In cuius signum Israelitis imperium Domini detrectantibus, & regem de sua natione poscentibus dicitur, vt audiant ius regis, qui regnaturus est super eos. Ius autem erat; quod *1. Reg. 8. 11.* filios, & filias eorum tolleret, & seruos, & ancillas, & agros, & oliueta, & omnia quæ haberent, acciperet, vt illos in suum obsequium occuparet, & ista suis temporalibus bonis adiiceret. Ita qui amori terrenorum, tanquam regi, seruire volunt, hoc ab eo iure reguntur, vt cunctas vires, & affectiones suas durissimis eius obsequiis addicant. Qui autem ab hoc amore possidentur, Deo se subtrahunt, & ab eo possideri non possunt. Quoniam amor sæculi, & amor Dei nihil volunt habere commune, & quod ille ex nobis habet, hic à nostra infidelitate iniuriam passus, amittit. Enitendum est itaque vnicuique nostrûm, vt Christum ducem suum imitans, dicat: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.] *Ioan. 14. 30.* Quod profectò tunc verè dicet, cùm pro huius vitæ possibilitate se à terrenorum amore subtraxerit. Nam post propositum vitæ spiritualis arreptum sensuum delectationibus, & rerum visibilium affectibus illigari, nihil aliud est, quàm gemmam multo pretio comparatam pedibus bestiarum atterere. Gemma quippe est anima nostra, quam subsidiis magnis diuinæ gratiæ, & ingenti dolore, ac contritione cordis è diaboli eripuimus potestate, quam pedes bestiarum calcant, quoties affectus minùs mortificati eam oblectationibus sensuum, & propriæ voluntati, & inani gloriolæ, & aliis huiusmodi seruire compellunt. Fítque vt quemadmodum quis à sæua tempestate maris in nauigio liberatus, si illud aqua implere curaret, ad simile periculum, quod euasit, rediret: ita & nos à sæculi periculis in naui vitæ spiritualis educti, si immortificationes nostras non fugimus, nauem, qua suscepti sumus, ac nos ipsos cum illa, quasi aqua inanium desideriorum mergere, ac dissipare conamur. Barbari Melitæ insulæ videntes Paulum, quem vix mare ad litus eiecerat, viperæ morsu percussum, dicebant: *Actor. 28. 4.* Vtique homicida est homo hic, qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere.] O quàm meritò non tam barbari, sed dæmones ipsi subsannabunt nos, si immortificationi subdamur, qui à periculoso mari huius sæculi per Dei gratiam erepti, & in tuto

loco

loco conuersationis spiritalis collocati, vipera propriæ voluntatis mordemur, & viuere quietè non sinimur. Illa barbarorum Pauli contemptio in admirationem eius laudémque transiuit, dum viderunt eum pro conditione quidem carnis à bestia percussum, sed diuino miraculo, à morte & omni malo liberatum. At subsannatio nostra, qua ab aduersariis irridemur, in maius se quotidie vituperium extendet, quia non solùm à vipera, id est, à propria voluntate, deinde alicuius suggestionis tangimur, sed immortificationis veneno perimus.

At ab his malis abnegatio suæ virtutis excellentia nos seruat, quæ sicut Paulum virtus diuina à morsu viperæ; ita & ipsa à veneno immortificationis nos liberat. Vipera quidem hominem momordit, sed Apostolum, ac Christi seruum, necare non potuit: ita desiderium oblectationum terrenarum fortitan nos homines tanget, sed si nos abnegauerimus, per consensum non inficiet. Hæc enim abnegatio ea nos dignitate afficit, vt & Apostoli imitatores, & Christi serui simus, quos diuina virtus, si non à suggestione bestiolæ, at ab infectione præseruat. Tu
Bern. ser. 30. in Cant. quoque, inquit Bernardus, si propriam deseras voluntatem, si corporis voluptatibus perfectè renunties, si carnem tuam crucifigas cum vitiis & concupiscentiis, sed & mortifices membra tua, quæ sunt super terram, probabis te Pauli imitatorem, qui non facies animam tuam pretiosiorem teipso, probabis & Christi discipulum, etiam illam perdendo salubriter. Et quidem prudentiùs eam perdis, vt custodias, quàm custodis, vt perdas.] Quæ te docet, ô vir iuste, seruire Christo, & eius discipulis aggregari, quin & vitam carnalem perdere, vt spiritualem in perpetuum serues; haud dubiè virus in te cuiuspiam immoderati affectus vsque ad casum grassari non sinet.
Eccl. 10. 8. Qui dissipat sepem, ait Salomon, mordebit eum coluber:] vnde qui sepem mortificationis non dissipat, sed quotidie nouis actionibus roborat, colubri morsum extra sepem manentis non sentiet. Et
Eccl. 36. 27. Ecclesiasticus ait: Vbi non est sepes, diripietur possessio:] qui ergo seipsum hac sepe communit, minimè suarum virtutum direptionem timebit. Quod cùm ad litteram de vxore dictum sit, quid secundùm altiorem sensum indicat, nisi vt qui se quoad carnis desideria castrauit propter regnum cœlorum, abnegationem in vxorem habeat, & eius consortium nunquam omittat? Huic enim optimè illa conueniunt,
Ibi. n. 26. quæ de vxore dicuntur: Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem, adiutorium secùdùm illum est, & columna, & requies.] Nam qui sui abnegationem possidet, habet iam initium magnarum opum, scilicet pretiosissimarum virtutum, quas talis coniugis parat industria. Habet etiam adiutorium valde conueniens sibi, quod turbam seruulorum, nempe affectuum, reprimat, & totam domum cordis in pace contineat. Est illi abnegatio, columna, quæ illum à multis casibus culpísque defendat: & requies, in qua à desideriis sæculi liberatus, conquiescat.

Nec solùm abnegatio nobis sponsa est, sed & bona mater, cuius beneficio puerorum cibos, id est, rerum visibilium appetitiones deserimus, vt solido maiorum cibo sustentemur. Anna quidem mater Samuelis, tanta prole ditata, cùm ad ascendendum in
1. Reg. 1. 21. templum Domini inuitaretur, respondit: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter.] Sapienter cogitauit infantes ætate non esse aptos templo, quia nesciunt orare, sciunt autem perstrepere, & orātes turbare: ideo noluit infantem suum ante conuenientem ætatem, in domum Domini adducere. Sic & hæc bona nutrix à lacte rerum sæcularium ablactat, & postea à tenerioribus puerorum alimētis, scilicet à sensuum delectationibus, & ab omni inordinatione affectuum, auertit, ac tandem in conspectum Domini introducit. Ibi in studio nempe sanctæ orationis, apparemus corā Domino, id est, vt homines reuerenter stamus, & nō puerorum more huc illúcque cogitatione discurrimus. Ibi post ablactationem scimus manere iugiter, scimus, inquam, non iam paternam domum, & puerorū alimenta suspirare, sed ad longum tempus suauitatem spiritus persentire. Ibi nostræ abnegationis præmia suscipimus. Nam qui se-
Psal. 125. 5. minant in lacrymis, in exultatione metent:] & anima in iornnis suis audit illam vocem sanè lætissimam:
Prou. 31. 31. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.] De fructu manuum suarum comedit, quia secundùm maiorem aut minorem laborem, maius aut minus præmium recipit. Quare Iob
Iob 7. 1. de iusto ait: Et sicut dies mercenarij, dies eius.] Quia sicut mercenarij præmium labori commensuratur; ita iusti merces secundùm maiorem abnegationem au-
Greg. 8. mor. c. 3. getur. Cùm opus crescit, inquit Gregorius, præmij fiducia proficit: cùm verò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit. Vnde & electus quisque vitam suam, quasi mercenarij dies, pensans, tanto fidentiùs spe tendit ad præmium, quanto nunc robustiùs perdurat ad laboris incrementum. Qui sit decursus præsentis temporis, pensat, dies cum operibus numerat, ne à labore vacua transeant vitæ momenta, formidat. Aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore refouetur; quia subsequentis vitæ præmiis tanto se remunerari largiùs conspicit, quāto pro amore illius quotidianis se moribus verius impendit.] Hæc ille. Quid igitur amplius ad cognoscendam mortificationis excellētiam exposcimus? siquidem illa & bona spiritualis vitæ affert, & mala prophanæ vitæ repellit. Illa copiosum fructum æternæ fœlicitatis confert, & nunc lætissimas segetes tranquillitatis expectat. Nam post hostes aliquantulum mortificatione deuictos, imple-
Michea 4. 4. tur illud Micheæ: Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat.] Sub his, quas plantauit, virtutum arboribus lętus sedet, atque quiescit, & fructus suauissimæ spei colligit, quibus interim se vsque ad aduentum æternæ possessionis reficiat.

Mortificationem nunquam esse omittendam.

CAPVT XV.

D hanc mortificationis excellentiam pertinet, quòd vir mortificatus duci fortissimo, ac hostium expugnatori, præfertur: quam excellentiam ideo seorsum attingimus, vt mortificationis durationem post eius nobilitatem, aperiamus. Eum, qui seipsum abnegat, virum esse fortissimum ex Salomone iam vidimus, qui ait:
Prou. 16. 32. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.] Lactantius quidem ac si istam sapientis sententiam interpretaretur, illum, qui se abnegat, cum Hercule confert, & huic tam de fortitudine celebrato elegantissimis verbis præponit. Non enim fortior iudicandus est, inquit, qui
Lactan. lib. 1. diuin. Inst. c. 9. leonem, quàm qui violentiam, & in seipso inclusam feram superat iracundiam; aut qui rapacissimas volucres deiicit, quàm qui cupiditates auidissimas coërcet; aut qui Amazonem bellatricem, quàm qui libidinem vincit, pudoris ac famæ debellatricem; aut qui

fimum de stabulo, quàm qui vitia de corde suo egesit, quæ magis sunt perniciosa, quia domestica & propria mala sunt, quàm illa, quæ & vitari poterant, & caueri. Ex quo fit, vt ille solus vir fortis debeat iudicari, qui temperans est, & moderatus, & iustus.] Hæc Lactantius. Et in eandem sententiam Ambrosius putat Iacob Patriarcham ouium pastorem induci, quòd corpori, & sensibus imperitaret, & suis motibus diligenter præesset. Et statim ait: Animum vincere, iracundiam cohibere, compugnantésque leges carnis, & mentis in vnum cogere, immortalis cuiusdam est viri, quem inferni porta non susceperit. Denique ipse sibi legislator vindicauit hoc munus, vt oues pasceret Iethro, qui dicitur superfluus, & ageret in desertum: eo quòd irrationabilem, & superflui, vulgarísque sermonis loquacitatem in secreta quædam sobriæ doctrinæ coëgit mysteria. Et concludit: Ideo Ægyptios abominatos fuisse pastores, quoniam, qui passionibus seruiunt, & voluptatibus indulgent, doctorem virtutis quadam detestatione declinãt. Quare ergo tanti habetur hominis sibi imperantis fortitudo, ita vt ducibus fortissimis præferatur, præsertim cum multoties propria abnegatio, non ad res magni momenti, quæ non semper occurrunt, sed ad res faciles, minimásque procedat? Huius eam esse causam existimo, quòd duces, ac milites huius sæculi semel, aut bis, aut aliquo tempore cum hostibus manus conserunt, quibus victis, in pace quiescunt: at miles Christi, iustus scilicet, qui virtutis arcem expugnat, ab ipso suæ conuersionis exordio vsque ad extremum vitæ halitum, debet, si vult proficere, secum ipse pugnare, & gladio mortificationis cohibere. Hæc autem in pugna & abnegatione, constantia vsque ad mortem perseuerans, adeò mirabilis & gloriosa est, vt is ea fidelis inuentus meritò inter fortes, fortissimi nomen obtineat.

Ambr. li. 1 de Cain. c. 6.

Esse autem necessariam hanc abnegationis instantiam, ita vt nunquam illam relinquamus, delineatum est in sermone cuiusdam prophetæ, qui dixit regi Israel reuertenti, obtenta victoria aduersùm regem Syriæ: Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias, sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.] Nec dum vnum bellum finierat, & iam vocatur ad aliud, & noua cura illi se parandi ad sequentem pugnam indicitur: quia videlicet in hac vita nunquam cessandum est, sed semper nos ipsos timere, semper à nostris affectibus cauere, semper noua abnegationis bella aduersùs nostras voluntates debemus meditari. Quia si quieuerimus, affectus, nostræ salutis infestissimi hostes in nostrum excidium assurgent. Cæterùm non solùm per ænigmata, sed palam, ac sine ambagibus ad hanc abnegationis assiduitatem monemur. Et Dominus non vtcumque vigilantes, sed semper vsque ad aduentum suum vigilantes laudat. Beati, inquit, sunt serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.] Quidnam est semper vigilare, nisi hominem domum cordis sui ab irruptione omnium hostium custodire? Et quis est præcipuus, & acerbior hostis hominis? Nonne ipse sui? Ergo tunc semper vigilat, cùm semper seipsum veretur, & sibi ipsi contradicere, ac à semetipso obseruare se, non desinit. Egregiè sanè Prosper in hanc sententiam ait: Cæterum in hac vita, quamuis strenuè dimicemus, & adiuuante Domino, cateruas hostium, quibus circumfundimur, prosternamus, tamen si ab eis nolumus vinci, nunquam pugnare desinimus. Nec vincentes securos faciunt viriliter desudata iam prælia, sed magis sollicitant aduersariorum rediuiua certamina. Ac sic, quia secundùm Scripturæ sacræ sermonem, tota humana vita tentatio est super terram, tunc est tentatio finienda, quando finitur & pugna: & tunc est finienda pugna, quando post hanc vitam succedit pugnæ secura victoria.] Optimè scripta sunt hæc, ex quibus habemus, ante vitæ finem non esse à certamine discedendum, quo nos ipsos contineamus, sed semper esse aduersùs motus naturæ nostræ affectúsque pugnandum. Multis quidem ex antiquis patribus nomina sunt alicuius mysterij gratia, mutata; at in Iacob, cui nomen etiam nouum inditum est, quid speciale reperimus, quod ad abnegationis assiduitatem inducit. Illud autem est, quòd priores illi patres post mutationem nominum, nunquam aut rarissimè antiquatis nominibus appellantur. Abram vocatus est Abraham, & deinceps semper vocatur Abraham. Saraï nouo nomine dicitur Sara, & in posterum semper vocatur Sara. At Iacob audit: Non vocaberis vltrà Iacob, sed Israel erit nomen tuum.] Post nominis verò mutationem frequentissimè vocatur Iacob, & nomine potiùs antiquo, quàm nouo cognoscitur. Putabimusne id vacare mysterio? Non sanè. Iacob enim idem est, quod supplantator: Israel verò est præualens Deo. Vnde duo nobis videntur indicata. Alterum est, virum illum præualere Deo, & amplam benedictionem impetrare, qui vitia sua & desideria supplantat, ac seipsum abnegationis flagello castigat. Alterum verò, iustum aliquando debere esse Israel, cùm scilicet instat necessitas aliquid postulandi; at semper debere esse Iacob, qui nimirum bella aduersùs carnem, & sanguinem gerat, sensus comprimat, & prauis affectibus contradicat. Nunquam nomen Iacob deserat, aut potiùs nunquam munus Iacob, id est, supplantare vitia, & affectus vincere, derelinquat. Sic enim post hanc vitam, nomen, & munus Iacob omnino deponet, & in perpetuum vocabitur Israel, qui dicat: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.]

3. Reg. 20. 22.

Luca 12. 37 38.

Prosp. 2. de vita contempl. c. 5.

Genes. 35. 10.

Genes. 32. 30.

Sed quare semper est mortificationi vacandum? Ideo profectò, quia caro semel afflictione siccata, iterum viret, sensus domiti denuo se aduersùs rationem erigunt, & affectus repressi, si à mortificatione cessemus, maiori impetu conualescunt. Quemadmodum enim, eo quòd herbæ viuunt, atque obsistunt, sæpe fit, vt viridarij cultor varias de myrto figuras effingat, & tamen semel, & iterum forfice resecat, ne amputatæ breui syluescant: ita eo quòd hortus Domini, qui animus noster est, cum omnibus suis cupiditatibus, ac libidinibus viuit, postquam in eo Christi effigiem, pulchrámque iustitiæ formam effinxerimus, necesse est, vt iterum atque iterum mortificationis gladio quę pullulant, resecemus; ne quæ multo labore præstitimus, in casum elaborata lugeamus. Si lapidem incidas, & in eo non sine magno labore imaginem crucis insculpas, nunquam illa deletur, quia lapis vita carens minimè nouis augmentis accrescit. At tu non es lapis, vita & sensu carens, sed homo mutationi subiectus, in quo affectus veteris Adæ quotidie reuirescũt, & robur aduersùs virtutem assumunt: quomodo poteris securè dormire, & ab assidua ipsorum compressione cessare? Illius fortis mulieris, quam Salomon tã gloriosis laudat elogijs, vna vestis ex fortitudine & decore componitur. Fortitudo, ait, & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo.] Fortitudo mentem perseuerantem designat, qua quis aduersùs se pugnat: & decor, nitorẽ puritatis, quo semetipsum

Prou. 31. 25.

exornat.

exornat. Ideo autem vnius & eiusdem vestis fortitudo & decor, partes esse dicuntur; quia qui perseuerantiæ in sui abnegatione obliuiscitur, minimè perfectæ virtutis pulchritudine decoratur. Quinimò dum homo prius se abnegans, atq; mortificans ab studio abnegationis cessat, paulatim ex mundicia ad immunditiam, & ex magna perfectione ad magnas imperfectiones declinat. Estque similis statuæ per somnium à superbo illo Rege conspectæ, quæ in auro cœpit, & in luto finiuit. Huius statuæ, inquit Daniel, caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter, & fæmora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.]Ecce imaginem tepidorum, & instabilium hominum, qui ab auro in luto decidunt, & miseras sensuum oblectationes resumunt. Charitatis aurum & feruor, illos quasi cœlestes faciebat, qui sola cœlestia sapiebant, & visibilia, quæ fortiter reliquerant, ignorabant. At si incipiant tepescere, non iam ardentissimo amore, sed scientia, & rerum cognitione, in argento signata, delectantur. Postea solo ære: id est, sermone sonante contenti, ea prædicant, quæ nec digito quidem tangunt; adeò vt inter eorum linguam & vitam, plusquam inter cœlum, & terram intersit. Deinde efficiuntur homines ferrei, duri, & indomiti, quos nulla exhortatio mouet, nulla imminens vltio terret, nullum diuinum beneficium emollit. Tandem apparent, quod sunt, nempe homines lutei, qui in cœno suarum cupiditatum hærent, & nihil sanctitatis in eorum conuersatione resplendet.

Dan. 2. 32. 31.

Vel aliter possumus cum Ricardo Victorino hunc casum hominis instabilis, & non perseuerantia explicare. Nam tunc est aurum, cùm charitatis feruore regitur, & ob amorem æternorum temporalia omnia vilia reputat. Tunc est argentum, cùm non charitate, sed deliberatione gubernatur, qui se cohibet, & bonum agit, non quia hæc ex amore delectant, sed ex cognitione, vt necessaria ad spiritualem vitam conseruandam placent. Qui licèt pretiosioris sit metalli, bonum enim est veritatem amare, tamen eò miser est; quia ex auro ad argentum cecidit, & qui prius ad virtutem amore ferebatur, postea ad virtutem ratione se cogit. Aduersùs quem Dominus aliquid habet, quòd primum feruorem charitatis reliquit. Tunc est æs, quando ex veritate transit ad vanitatem, & bonum operatur exteriùs, non virtutis sed laudis amore. Qui sancta loquitur, & exteriori quidem specie, aliqua virtutis opera ostendit, at impurus est desiderio & cogitatione. Nomen habet quod viuat, sed mortuus est. Est ex illis, qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum;] quia sub verbis pacificis, virtutémque sonantibus, cor non in eo, quod prædicat, sed in eo quod delectat, sine timore constituit. Tunc est ferrum, cùm non valens dissimulare, nec potens quod cupiebat, simulatione expiscari, illis infensus est, quos prius ad adulationem honorare decreuerat. Habétque pedes veloces ad effundendum sanguinem, vtpote partim ferreos, quoniam dum illis, quos suæ voluntati obsequentes non videt, irascitur, omnem humanitatem deponit. Tunc demum est testa & lutum, quando palam, & sine vllo fuco antiquas repetit voluptates, & vitæ austeritatem, quam bene ingressus fuerat, malè abiicit, & cordis sui desideriis se committit. Ne ergo ex auro in lutum, & ex cœlo in cœnum cadamus, necesse est, vt semper nos cohibere, ac abnegare curemus. Væ enim his, qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. Et quid facient, cùm inspicere cœperit Dominus?] Væ, inquam, illis, qui citò fecerunt; qui spiritu cœperunt, & carne consummantur: qui postquam equum refractarium corporis sui, aliquo tempore domiti timore continuerunt, postea lassati, ei habenas suorum desideriorum laxarunt. Nam cùm à viis rectis omnis virtutis discesserint, & vias distortas suarum voluntatum ingressi fuerint, quid aliud nisi miserabiles casus, & animæ mortem, ad quam illæ viæ ducunt, iure possunt expectare? Quid faciet Dominus? Certè illos acriter increpabit, qui non potuerūt breuissima morula huius fugacis vitæ cum illo vigilare. Cùm tamen è contrario iustis præceptum sit, vt constituant diem solennem in condensis vsque ad cornu Altaris,] id est, vt vsque ad finem vitæ seipsos per mortificationem immolantes, quasi in magna turba hominum, quæ solet ad solennia festa conuenire Domino festa concelebrent. Solennem namque Domino diem, ait Gregorius, in consrequentationibus constituit, quisquis se assiduè in eius desiderio affligit. Qui nimirum solennitatis dies vsque ad Altaris cornu tendi præcipitur: quia tandiu necesse est, vt quisque se afficiat, quousque ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad æterna gaudia pertingat.] Priusquam illuc veniamus, cessandum non est, quia toto vitæ tempore holocaustum abnegationis Domino offerendum est.

Richar. lib. 3. de erudit. inter. homin. c. 24.

Apoc. 3.

Psal. 27. 3.

Eccl. 2. 16.

Psal. 117. 28.

Greg. 9. mor. c. 15.

Hanc abnegationis assiduitatem, & in mortificatione perseuerantiam, suo exemplo docuit mundi Saluator, qui totos dies mortalitatis suæ in laboribus, & afflictionibus, & vitæ austeritate transegit. Nec in his exemplis laborum illustrissimis cessauit pij magistri docendi sedulitas, sed actus in crucem, & ad descensum sub fidei pollicitatione à suis crucifixoribus inuitatus, illis hoc remedio perseuerantiæ inimico subuenire contempsit. Dicebant illi: Christus rex Israel, descendat nunc de cruce, vt videamus, & credamus.] Ille verò noluit à cruce descendere, tum quia efficaciùs in cruce positus, quàm crucem fugiens, eos ad credendum hortabatur: tum vt nobis certissimam æternitatis viam, scilicet perseuerantiam, in mortificationis cruce monstraret. Ita & nos, inquit Bernardus, quicumque sequimur caput nostrum, tota die hac, qua plasmati, & redempti sumus, non cessemus agere pœnitentiam, non cessemus tollere crucem nostram, perseuerantes in ea, sicut ipse perseuerauit, donec dicat spiritus, vt requiescamus à laboribus nostris. Neminem audiamus, non carnem & sanguinem, nō spiritum quemlibet, descensum à cruce suadentem. Persistamus in cruce, moriamur in cruce: deponamur aliorum manibus, non nostra leuitate: Caput nostrum deposuêre viri iusti: nos ergo dignatione sua Angeli sancti deponant, vt consummata viriliter die crucis, secunda, quæ post mortem est, quiescamus suauiter, dormiamus fœliciter in sepulchris, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, qui resuscitabit corpora nostra tertia demum die, configurata corpori claritatis suæ.] Hæc ille. Exemplum itaque Christi non ad intermittendam abnegationem, sed ad perseuerantiam in cruce vocat. Hæc crux nos paruulos teneat, quia & crux paruula est, quæ corpus solùm onerat, & superflua tantùm corporis, sensuúmque mortificat. Crux etiam nos proficientes astringat; quia & crux mediocris est, quæ interiores affectus, & propriam voluntatem, & iudicium premit. Crux demum nos iam ad perfectionem tendentes excipiat; quia & crux magna magnis præparatur, quæ eos desolationibus, persecutionibus, humiliationibus, & derelictionibus opprimēs, destinato tēpore gloria magnorū perfectis

Marc. 15. 32.

Bern. ser. 1. in die Paschæ.

A parata coronat. Dies breuis huius vitæ; dies laboris est, quo diem longum æternitatis, in quo est vera requies, ab omni labore mercamur: ne hunc diem quietis, & pausationis velimus facere, quo procul dubio negligenter, & desidiosè transacto, in illo æterno, quod sequitur, non quietem, sed sine fructu laborem, sine consolatione dolorem, & sine vlla requie afflictionem habebimus. De resurrectionis die scriptum est: Psal.117.24. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.] De diebus verò mortalitatis dicitur: Exod.20.9. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.] Laboremus itaque nunc, & terram cordis nostri mortificatione colamus, vt in septimo die ineffabili gaudio lætemur. Eccli.11.10. Aufer, ô frater, iram à corde tuo,] interiores affectus cohibendo, [& amoue malitiam à carne tua,] corpus discreta afflictione domando, quoniã B [adolescentia, & voluptas vana sunt.] Veritas autẽ & sapientia est in corde senili, quod præsentia parua respuit, vt futura, magna & æterna possideat.

Mortificationem esse magni momenti, etiam in minimis.

CAPVT XVI.

MORTIFICATIONIS assiduitas aliam deregit mortificationis qualitatem, quòd scilicet ad res minimas, & parui momenti se debeat extendere, C in quo non est minima, sed maxima, supra id quod dici potest, ad vitam spiritualem meritorum accessio. Non semper magna occurrunt abnegatione resecanda: quia sicut in bello pauci sunt duces aliorum, pauci etiam sunt milites fortissimi, qui contrario regi metum incutiant: multi verò milites ignaui, & ad ignobile militiæ vulgus pertinentes, quos solus clangor buccinæ turbat, & terret: ita aduersariorum aduersùs animã militantium pauci sunt magni, qui negocium nobis facessant, si ad innumerabilem pusillarum imperfectionum turbam comparentur. Sunt igitur inter viros iustos nonnulli, qui nondum cum magnis, & fortibus imperfectionibus confligere audent, nec sperãt se reportaturos de aliquo strenuo hoste victoriam. Sunt etiam alij profi- D cientes nimirum, atque perfecti, qui iam magnas imperfectiones vicerunt, nondum tamen in minoribus seipsos plenè superarunt. Atque adeò illis abnegatio in rebus minimis necessaria est, vt ea minimis cum mediocribus imperfectionibus, & ex mediocribus cum maioribus pugnare discant: & istis etiam est vtilissima, vt vitam perfectam, & vitæ sanctorum similem, qui in minimis etiam seipsos abnegarunt, sectari consuescant. Quemadmodum enim rex, expugnato regno, quod aduersùm se rebellauerat, occisisq; defectionis ducibus, solet in infimam quoq; turbam sæuire, si eam minimè obedientem futuram, atq; fidelem speret: sic iustus subacto regno cordis sui, & vitiis maioribus grauioribúsq; prostratis, turbam minimarum imperfectionũ abnegatione persequitur, qua viuẽte, E scit se perfectorum pacem habere non posse. Ex quibus constat, omnibus necessariam esse in rebus minimis abnegationem, sine qua nunquam ad perfectam virtutem minima etiam corrigentem peruenient. Ad quod fortè hortabatur Ecclesiasticus, dicens: Eccli.29.30. Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.] Id est: minora quæque merita, quæ in minimis abnegationibus reperiuntur, magni reputa, ne eorum, qui alienis facultatibus sustentari volunt, improperiis impe-

A tatis. Qui enim has paruas merendi occasiones contemnunt, cùm maiores in promptu non habeant, & si haberent, minùs eis veluti difficilioribus vterentur, ex alienis suorum maiorum meritis gloriantur. Sed tunc improperia peregrinantium audiunt, quia vt alieni ab illis bonis, quæ non sua, sed maiorum sunt, à sapientibus, & res æqua lance æstimantibus irridentur.

Planè hæc minima abnegationis opera pro magnis reputanda sunt, quæ à Domino nobis commendata noscuntur. Nam turba illa magna hominum quinque panibus, & duobus piscibus refecta, dixit: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.] Ioan.6.12. Quid enim per quinque panes, & duos pisces, nisi maiora virtutis opera, & maiores labo- B res, quos nemo iustus despicit, indicantur? Et quid per fragmenta, nisi minores occasiones patiendi, & se abnegandi innuuntur? Sed hæc etiam ab Apostolis, & Apostolicis viris colligenda sunt, ne præ incuria pereant, & panibus integris, id est, maioribus occasionibus meritorum deficientibus, qui fragmenta contempsit, quibus se vtcumque reficere poterat, præ fame deficiat. Hæ panum reliquiæ, hæ scilicet minimæ abnegationes omittendæ non sunt, quas qui auidè petient, etiam integrum panem recipiet. Chananæa illa à finibus Tyri & Sydonis egressa, duriter à Domino tractata respondit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.] Matt.15.27. Iam certè fines superborum C egressa fuerat, quæ humilitate vestita, micas, id est, paruas etiam lucrandi occasiones sibi vtiles esse putabat. Et quia has non abiecit, ore Domini laudata est, & filiæ sanitatem importunè postulatam recepit. Denique audiuit: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.] Ita & nos, si micas non despexerimus, id est, minimas nos abnegandi occasiones, quas diuites, nempe superbi despiciunt, non iam solùm de fide, sed & de humilitate laudabimur, & maiora, quæ cupiebamus, incrementa virtutum impetrabimus. Ideo sanè pauper Lazarus iustus describitur, qui tamen cupiebat saturari [de micis, quæ cadebant de mensa diuitis:] Luca 16.21. quoniam proprium iustorum est, has paruas micas, nempe modicas se abnegandi occasiones expetere, & illis sui desiderij ventrem explere. Meritò ve- D rò dicitur, quòd in domo crudelis diuitis nemo huic pauperi micas dabat, quia qui luxui seruiunt, hæc parua merita à iusto subtrahunt, dum illum ista quærentem, exercentémque contemnunt. Ipse verò etiam irrisus, & cum indignatione repulsus, paruas sui abnegationes sectari non desinit, quas magni cuiusdam profectus esse initia cognoscit.

Hæc in minoribus abnegatio nos expedit, vt purissimas orationes fundamus, & ad diuinos amplexus euolemus. Neq; enim solæ magnæ imperfectiones nos vinciunt, sed etiam minores ligant, & ab hoc sacro volatu in cœlum impediunt. Quid autem refert si ferrea catena, aut fune ex serico contexto tenearis, si vinctus manes, & ab his, quæ E tuum statum ac dignitatem decent, cessare compelleris? Quid refert si oculis tuis laminam magnam, aut paruam obiicias, si hæc non minùs quàm illa mentem obnubilat, vt cœlestia contemplari non possis? Audi Cassianum, quibus verbis parua etiam ad curas sæculares, quæ ab oratione separant, pertinere definiat. Et idcirco, inquit, morbum ambitus sæcularis nostris mentibus non inesse, non vtique eorum tantùm negotiorum abstinentia comprobabit, quæ etiã si velimus, explere non possumus,

neque

neque illarum despectus rerum, quas si affectauerimus, tam apud spirituales viros, quàm apud sæculi homines notabiles prima fronte reddemur: sed cum etiam illa, quæ nostræ suppetunt potestati, & honestate quadam videntur obnubi, rigida mentis districtione respuimus. Et re vera non minùs hæc, quæ parua videntur, & minima, quæque ab his, qui nostræ professionis sunt, cernimus indifferenter admitti, pro qualitate sua aggrauãt mentem, quàm illa maiora, quæ secundùm suum statum sæcularium sensus inebriare consueuerunt, nõ sinentes deposita fæce terrena, ad Deum, in quo semper defixa esse debet intentio, monachum respirare, cui ab illo summo bono vel parua separatio mors præsens, ac perniciosissimus interitus est credẽdus.] Hæc ille; quæ satis ostendunt non solùm magna, sed & parua perfectioni diuinæ familiaritatis obstare, quam si cupimus, illa quoque parua sunt abnegatione resecanda. Odor indumenti sponsæ, cui comparetur, attende. Odor, ait, vestimentorum tuorum, sicut odor thuris] Thus lacryma est cuiusdam arbusculæ in Arabia natæ, quam, vt istud aroma effluat, non præcidunt, sed in cortice thuris aridi incisionibus paruis aperiunt. In qua arbuscula imaginem iustorum inspicio, qui paruis, sed assiduis abnegationibus cædendi sunt, vt odoratissima contemplationis thura profundant. Si verò sensibus, & affectibus integri manere velint, nec seipsos gladio mortificationis incidere, non mirum erit, si boni odoris suauitate careant, quam solent in conspectu Domini, viri mortificati & spirituales inferre. Hæc enim minorum abnegatio rerum odorem eliminat, quem assiduæ imperfectiones emittunt: efficimurque ea virtutum odore præcipui, vt Deo & hominibus placeamus.

Cant. 4. 11.

Est etiam huius abnegationis alia vtilitas, & quidem maxima; quòd dum nos in rebus minimis abnegamus, sensim propriam voluntatem, cunctorum malorum seminarium, proterimus, qua prostrata ad mirabilem quandam, & nonnisi expertis cognitam mentis tranquillitatem peruenimus. Nam & nõnulli sunt, & nunc quoque (cùm manus Domini abbreuiata non sit) qui vita apparent quasi cœlestes homines, & regiones illas supremas incolentes, quos affectus humani ferè non tangunt. Qui nec prosperitate inflantur, nec aduersitate turbantur, nec honores aut dignitates appetunt, nec discessum ex hac vita metuũt, nec aliquid, nisi Deum, concupiscunt. Hic status licèt aliquando sit effectus cuiusdam profundæ & supernæ orationis, qua mens ad tempus in rerum cœlestium admirationem rapta, ab his vilissimis & abiectissimis rebus auellitur, tamen interdum sine isto magno contemplationis dono est effectus cuiusdam sublimis mortificationis, qua homo à sua propria voluntate separatur. Hanc autem abnegationem præcipuam rerum minimarũ assiduæ abnegationes pariũt, cuius rei testis est Dorotheus, qui cùm dixisset impassibilitatem (sic enim vocat magnam tranquillitatem animi) mortificatione propriæ voluntatis acquiri, & istam assiduis abnegationibus comparari, subdit cuiusnam generis esse debeant hæ abnegationes, dicẽs: Nec quisquam hoc putet arduum & difficile (propriam scilicet moderari voluntatem) cùm breui compẽdio & spacio quis seipsum possit, si velit, decies abnegare. Quod quo pacto fiat, edocebo: Obambulat aliquis, & quippiam conspicatus persuadetur à cogitatione, vt id aduertat: at is cogitationi, & non bonæ persuasioni repugnat, sẽque auertit. Rursum inuenit quis nugis, & variis rumoribus occupatos, persuadet, vt se turbæ quoque immisceat, & verba pariter inserat; negat id se acturum, & auersus aliò propriam voluntatem abscindit. Item succurrit illi, vt coquum adeat, interrogẽtque, quid parẽt obsonij? non adit, ac se cohibet. Cernit aliquid in culina, quis illud attulerit solicitatur interrogare, comprimit appetitum & vocem, & nihil percunctatur. Sicque dum parua quæque præcidit, sensim quæcumque præcidere aduenientia consueuit, & iam summa cum requie nihil præter voluntatem suam se sentit habere, & quicquid factum fuerit, eo ita contentus est, ac si ad vota sua euenisset. Qui enim proprium nihil habet aut suum, quicquid factum fuerit, id proprium putat. Cúmque nullam affectionem habeat, omnino tandem (vt dixi) ad impassibilitatem animi perducitur. Aduertite igitur quantum pusillũ hoc proficere nos faciat, & propriam abscindere voluntatem, quantum conferat.] Hæc omnia Dorotheus. Quòd si magnum est, propriam abnegare voluntatem, si pretiosum est, mentis tranquillitatem acquirere: iam elucet quanti momenti sit abnegationi minimarum imperfectionum insistere. Nam profectò qui hoc genus abnegationis respuunt, & sibimetipsis in minoribus imperfectionibus condescendunt, homines fiunt propriæ voluntati nimis addicti, qui nunquam in virtute magnos progressos facient, neque vsque ad aliquam mediocritatem, carnem spiritui subiicient. Præcepit Dominus Sauli, vt percuteret Amalec, & demoliretur vniuersa eius, interficerétque vsque ad paruulos, atque lactentes;] quo innuitur, omnia quæ ad regnum peccati spectant, tam magna, quàm parua esse mortificatione vastanda. Qui verò Saülem inobedientia imitatur, & viliorem, quàm ille, rationem iniens pretiosioribus immolatis abiectiora reseruat, timeat ne coram Domino quodãmodo damnabilior existat. Saül namque melioribus reseruatis, vilissima quæq; demolitus est, ad quod impulit eum possidẽdi cupiditas. At tu, qui maiora & pretiosiora reliquisti, quãta increpatione dignus existimaberis, si ob minima non mortificata, regnum cordis tui nunquã plenè subiectum Domino, pacatúmque possideas? Ille quidem grauiùs deliquit, quia in re magni momẽti Deo inobediẽs extitit, at tu primo aspectu impudẽtiùs deficis, quia ob res nullius ferè momẽti diuinæ volũtati minimas etiam imperfectiones detestanti cõtradicis.

Doroth. doctrina. 1.

1. Reg. 15. 3.

Nec solùm minores defectus sunt mortificatione tolledi, sed minimæ etiam delectatiunculæ, quamuis liceant, & nõ sint prohibitæ, pręcidendæ, vt in his paruis ob amorẽ Domini relinquere maiora discamus. Id enim quàm gratum sit Domino, qui magnus cùm sit, minima nostra obsequia nõ despicit, notanda verba Blosij pientissimi viri declarant, quæ libet hoc loco ad verbum inserere. Quando quis, inquit, propter Deũ sensualitati, voluntatiq; propriæ etiam in rebus minimis reluctatur, ac se mortificat; rem ipsi Deo magis gratam fecit, quàm si multos mortuos ad vitam reuocaret. Si duo homines in eodem itinere constituti elegantẽ flosculum offenderẽt, quorum alter cuperet quidem illum decerpere, sed meliùs deliberans diceret sibi ipsi: Dimitte eum propter Deum: alter verò nihil præmeditatus carperet florem: iste quidem simpliciter decerpendo nõ peccaret, sed ille propter Deum dimittendo florem, tantum præ decerpẽte obtineret meritum, quanta est distantia cœli à terra. Quòd si pro tantilla mortificatione Deus tam grandẽ mercedem restituet; quantam illis redditurus est, qui se & omnia pro eius amore contẽnunt, atq; relinquũt? Asceta ergo frequẽter dicat Deo intra se: Propter te, Domine, nolo illud videre, cùm necesse nõ sit, vt ipsum videã: propter te nolo illud audire, nolo illud gustare, nolo illud loqui, nolo illud tangere. Ipse Deũ in fundo animę suæ perfectè sentire nõ poterit, nisi in eo moriatur

Blosij in lib. instit. spirit. c. 2.

quicquid inordinatum est.] Hactenus ille. Et re vera, ista verba sunt consideratione dignissima. Videntur enim primo aspectu studium illud modicarum abnegationum supra nimietatem extollere, si tamen attentè inspiciantur, nihil afferunt, quod limites excedat veritatis. Mortuos enim suscitare, opus esse solet gratiæ cuiusdam gratis datæ propter vtilitatem aliorum, quam mali, & qui audituri sunt: Non noui vos: Discedite à me operarij iniquitatis,] aliquando recipiunt. Se verò ipsum in minimis abnegare, solet ab animo pio, & perfectionis ac Dei amatore prouenire, qui hac abnegatione suum in Deum amorem testatur, & gratiæ, ac gloriæ maioris mercedem accumulat. Qui florem ad non prohibitam delectationem, carpit, quoddam naturæ opus videtur facere, quo nimirum seipsum & suam oblectationem quærit, cui operi sic facto, & in nullum altiorem finem ordinato, nullum præmium supernaturale respondet. At qui florem abnegationis propriæ gratiâ dimittit, opus meritorium, & Deo gratum facit, quod ipse, si ab homine iusto fiat, æterno præmio compensat. Si autem quæras, quare tam grata sunt Domino ista modicæ abnegationis obsequia? Duplex nunc occurrit ratio: Altera ex parte hominis offerentis, altera verò ex parte Domini acceptantis. Hæc est: Quòd Deus iustos suos non tantùm verissimè & fortissimè, sed etiam tenerrimè & dulcissimè amat. Vnde sicut pater libentissimè accipit pomum ab infantulo filio sibi oblatum, & quasi dono illo delectatus filium amplectitur, & exosculatur, & pomum sibi nullius vtilitatis, ad testandum amorem suum statim aureo, vel gemma, vel dono alio maiori persoluit: ita Dominus misericors iustorum pater, quasi amore suorum paruulorum victus, hæc minima obsequia gratissima reputat, & non semel amplexu, & osculo, & gemma, id est, post modicum data consolatione repensat. Illa verò est: quòd homo has paruulas abnegationes exercens, in modico se mortificans, in magnis occasionibus se fidelitatem habi-

Lucæ 16. 10. turum ostendit: iuxta illud: Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est.] Et hæ modicæ abnegationes, animum pium, modestum, suam paruitatem cognoscentem monstrant, qui se pauperem putat, & minimis etiam proficiendi occasionibus se indigere fatetur. Hanc autem modestiam ac humilitatem, ille humilium amator, & humilitatis præceptor tum gratissimam habet, tum maiori præmio, quàm nos putamus, cumulare decernit. Tu ergo vir Dei, qui perfectionis amore flagras, tepidorum & superborum opinionem ride, & licèt illi paruas, & magnas abnegationes despiciant, & suum honorem, & commodum in omnibus quærant; tu tamen minimas has abnegationes sectari non desinas. Semina sunt, quæ in optima terra humilis cordis reconditam copiosam segetem pollicentur. Initia sunt maiorum meritorum, quæ magnam perfectionem promittunt. Flores sunt, & illi quidem lectissimi, qui lectulum Sponsi, scilicet animam iustam, exornant, & suauissimo odore perfundunt. Quòd si licet iustorum elogia ad ipsorum actus

Isaiæ 60. 22. transferre, audeo dicere, quòd [minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam.] Quia minimum actum, quo te abnegas, incomparabili præmio affectum videbis, & de paruularum abnegationum studio in perpetuas æternitates lætaberis.

Quò possit hominis mortificatio peruenire.

CAPVT XVII.

HAc, qua diximus, abnegationis assiduitate mens ad magnam virtutem ascendet, & in spiritu puritatis supra id, quod tepidi cogitamus, diuina gratia aspirante, proficiet, nunquã tamen in hac mortalitate posita ad omnimodam tranquillitatem perueniet. Semper enim vitia, licèt penitus à viro perfecto victa, externis occasionibus emergentibus iterum ingredi, & dominari nitentur: & affectus, qui extingui non possunt, rationis ordinem prætergredi, atque à debita mensura exorbitare curabunt; & internam serenitatem aliqua turbatio concutiet. Illud ergo spiritualis vir per studium mortificationis assequi cupiat, quod perfecti sunt assequuti, nimirum vt passiones suas, cùm insurrexerint, censuræ districtione compescat, at non putet se facere vt nunquam insurgant. Pugnet aduersùs defectus suos viriliter atque constanter, non tamen pusillanimis fiat, dum vniuersos expugnare non valeat, quia id huius vitæ possibilitatem excedit. Neque enim conditio nostræ fragilis naturæ fert, vt immoti stemus, & nunquam saltem in leuibus cadamus, nec voluntas Domini est, vt in acie positi semper à bello cessemus. An potest terra aquis irrigata nullam herbam, nullum tribulum, aut spinam progignere? An potest mare ventis agitatum quasi in malacia quiescere? An potest ignis, appositis fomentis, non crescere, & ac si combustibilia deessent, extingui? Sed cor nostrum terrenum rerum sensibilium aspectu & infusione rigatur, sed tentationibus, saltem ab externo principio suscitatis, veluti ventis impellitur, sed nouis fomentis eorũ, quibus indigemus, aut necessaria putamus, circundatur; quanam ratione poterit sine vllo prorsus concupiscentiæ odore manere, sine vllo motu desideriorum quiescere, sine vllo fructu sibi cognato alicuius affectus inordinati perstare? Esto tamen, quòd ex parte naturæ nostræ hæc caussa non vrgeat, quæ sanè maximè vrget, & nos non posse omni titillatione vacuos esse, patefacit: at quis herus seruum suum desidiosum esse patietur? Quis pater, si viscera patris habeat, filium dilectissimum non erudiet? Quis magister neque initia disciplinæ suos discipulos edocebit? Dominus igitur, qui herus est noster, & magister, & Pater à nobis desidiam procul abiget, & omnem ignorationem ac cæcitatem depellet. Quo autem occupabimur, si nullus insurgit motus, qui nostram virtutem exerceat, & ad opem postulandam alliciat? Et quid discemus, si primas syllabas, id est, nos ipsos compescere, & comprimere motus passionum insurgentes ignoramus? Ergo ad patris amorem, & Domini ac magistri prouidentiam spectat, vt defectus aliquos, & affectus huius vitæ, quibuscum pugnemus, & ex quibus nostram infirmitatem discamus, derelinquat.

Iam duæ istæ caussæ paulo latiùs euoluendæ sunt, ob, quas non possumus, quantacumque adhibita abnegatione perfectam mentis tranquillitatem, & (vt quidam ex antiquis errantibus nominarunt,) impassibilitatem acquirere. Primò igitur obstat huic perpetuæ tranquillitati ipsa humana natura, quæ ex duabus portionibus dissidentibus coagmentata, fieri non potest, vt altera aduersùs alteram aliquando non pugnet. Caro etiam, si caro est, carnis affectus & motus habet, quandiu in aliam naturam non transit, &

cato mortali esse non desinit. Vnde Hieronymus: Difficile est, quin potius impossibile, perturbationis initiis carere quempiam, quas significantius Græci *προπαθείας* vocant: nos, vt verbum vertamus è verbo, antepassiones possumus dicere, eo quòd incentiua vitiorum, omnium titillent animos, & quasi in medi tullio nostrum iudicium sit, vel abiicere cogitatá, vel recipere. Vnde & naturæ Dominus in Euangelio loquebatur: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Ex quo perspicuum est iuxta alterius libri testimonium, procliuius esse cor hominis à pueritia ad malum; & inter opera carnis & spiritus, quæ Apostolus enumerat, mediam animam fluctuare, nunc hæc, nunc illa cupientem. Nam sine vitiis nemo nascitur: optimus ille est, qui minimis vrgetur, velnti si egregio inspersos reprehendas corpore næuos. Hoc est, quod aliis verbis Propheta significat: Turbatus sum, & non sum loquutus. Et in eodem volumine: Irascimini, & nolite peccare.] Hucusque ille. Et hoius perpetuæ pugnæ optimè quidem radicem attigit: ex qua sequitur manifestè nos aliquibus imperfectionibus frequenter pulsari, & aliqua peccata leuia saltem habere. Quis enim in continuo & prolixo prælio, quod vsque ad mortem durat, ita se geret, vt ab infestissimo, & fortissimo hoste ne minimum vulnus recipiat? Verum sanè est quasdam in nobis esse imperfectiones, quas, quia in abnegatione minimè perseueramus, non vincimus. Nam & Ioas rex Israel iussus ab Eliseo percutere terram baculo, cœpit ille quidem percutere, sed ante tempus destitit, ideoque per increpationem dictum est illi: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem.] Nunc autem tribus vicibus percuties eam. Sic & nos aliquando inchoamus imperfectionem quampiam baculo abnegationis ferire, eam tamen, quia citò cessamus, nequaquam vsque ad perfectam victoriam percutimus. Verum est etiam interdum imperfectionem non vinci, quia tempus à Domino destinatum victoriæ concedendæ non venit. In cuius signum dictum est Dauidi volenti pugnare aduersus Philistæos: Cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutias castra Philistim.] Quousque enim sonitus Domini venientis in adiutorium, in iustorum mentibus audiatur, id est, quousque eius auxilium eos roboret, atque confortet, non poterunt suos aduersarios, nempe vitia & imperfectiones, euincere. Hæc ita sunt: at multoties nec in pugnando perseuerantia deest, nec intempestiuè victoriam volumus, sed ideo non vincimus, quia aduersùs naturam semper terrena appetentem, & suum commodum quærentem pugnamus. Et sicut illa nunquam sua naturalia perdit, quia si perderet, iam natura humana non esset; ita nunquam ex toto suas vilitates, & imperfectiunes amittit.

Hier. epist. 9. ad Salmnā cap. 5. — *4. Reg. 13. 19.* — *2. Reg. 5. 24.*

Secundò perpetuæ paci obsistit (vt ita dicam) diuina voluntas. Aliqua enim sunt in viris iustis leuissima delicta, & imperfectiones minimæ, quas procul dubio, diuina gratia iuuante, possent destruere, qua magna vitia dissiparunt, sed Deo permittente, non destruunt, ne ex nimia tranquillitate superbiant, & sui cognitionem & contemptum amittant. In hoc sensu accepit Gregorius illud Iob: Obtenebrentur stellæ caligine eius.] Stellæ, inquit, huius noctis caligine obtenebrantur, quando & hi, qui magnopere iam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent, vt etiam magna vitæ claritate luceant, & tamen adhuc noctis reliquias, nolentes trahant. Quod ad hoc agitur, vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua meliùs infirmitate roboretur, & inde verius in bonis luceat, vnde eam etiam nolentem, parua reprehēsibilia humiliter obscurant.] Illud etiam eiusdem sapientis: Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt,] ad idem propositum accommodat. Quia nonnunquam, inquit, virtutibus proficere conamur, & quædam dona percipimus, à quibusdam verò repulsi in imus iacemus. Nemo enim est, qui tantum virtutis apprehendat, quantum desiderat: quia omnipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritalibus profectibus modū ponit, vt ex hoc homo, quod apprehendere conatur, & nō valet, in illis non se eleuet, quæ valet.] Hæc ille. Elias vir fortis, & zelator maximus gloriæ Dei, Achab regem non timuit, immò acerrimè reprehendit, Iezabelem verò infirmam mulierem formidauit, minisque eius exterritus [timuit, & surgens abiit, quocumque eum ferebat voluntas.] Petrus Apostolus Domini, & Ecclesiæ caput, militum cohortem solus aggreditur, & post modicum, ancillæ voce deiicitur. Hæc diuinam dispositionem, iustorum humilitatem custodientem insinuant, cuius beneficio fit, vt magnas tentationes vincant, nec tamen minimas imperfectiones assidua mortificatione prosternant. Quia videlicet melius est, vt parua imperfectio perfectos humiliet, quàm vt nulla imperfectio in superbiam eleuet, & in barathrum malorum, demergat. Habitauit, ait scriptura, Chananæus in medio Ephraïm vsque in diem hanc tributarius,] & in medio mentis iustæ, & eximia dona possidentis defectulus aliquis non mortuus inhabitat, cuius præsentia ab elatione ipsam mentem expurgat. Qui meritò tributum pendens inducitur, quia licèt nunquam omnino deficiat, assiduis tamen gemitibus, & lacrymis, & cura peruigili ipsum mortificandi, tenuatur. Ac denique non solùm Dominus animalia munda, sed & aliqua immunda in arca à diluuio seruauit. Ex omnibus, inquit, animantibus mundis tolle septena & septena, masculum & fœminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculum & fœminam.] Seruantur, inquam, animalia munda, id est sancti, ac puri affectus, vt suo tempore multiplicentur, & crescant: & seruantur animalia immunda, id est, imperfectiones minimæ, quæ manere permittuntur, vt animam in humilitate contineant. A diuina ergo voluntate pendet, quòd aliqua leuia peccata in iustis non funditus pereant, non quia ipse, qui summè bonus est, ad malum cogat, sed quia hæc mala & minùs iusta permittat: non quia ea velit aut approbet, sed quia patienter sustineat. Iudicat enim melius esse, in dilectis suis parua mala permittere, vt eos in modestia & humilitate contineat, quàm nihil leuiorum imperfectionum sustinere, ex quo illos superbiendi occasionem accipientes amittat.]

Iob. 3. 9. — *Gregor. 4. mor. cap. 19.* — *Iob. 14. 5.* — *Greg. 12. mor. c. 2.* — *3. Reg. 19. 3.* — *Ioan. 18.* — *Iosue 16. 10.* — *Gen. 7. 2.*

Quid ergo ex hac veritate amator perfectionis eliciet? Id quidem, vt licèt nunquam se plenè vincere possit, & omnes prorsus imperfectiones delere, non tamen ideo crucem deponat. Nec studium assiduæ abnegationis abiiciat. Huius enim assiduitate fortassis veniet ad eam mentis tranquillitatem perfectis concessam, & à Dorotheo verbis suprà adductis, enucleatam, quæ magna est, suprà quàm inexperti putant, & omni conatu expetenda, licèt (vt diximus) minimè omnem imperfectionē, nec omnem motum appetitus aduersùm rationem insurgentem, excludat. Sed aliud est, quasi latratus canis à longe sentire, aliud verò canis dentibus atteri, & morsibus cruentari. Ita aliud est passiones quasi mussitantes,

A aut à longè oblatrantes audire, aliud verò ipsarum passim furore discerpi. Hoc ego quotidie experior, & imperfecti, mei similes frequenter patiuntur: illud verò perfecti in seipsis aduertunt, qui diuina gratia præuenti & adiuti, atque assidua mortificatione domiti, raros, & lentos insultus sentiunt, & veluti muscarum punctiones, quas discretioris manu abigunt, & paruo, aut ferè nullo labore propellunt. Si autem nunquam tantam pacem fuerit assequutus, ut saltem ad illum statum accedet, in quo dæmones illum timeãt, & affectus nihil iam procaciter audeant, sed ad bellum necessitatis prætextu, & honestatis colore obuolui procedant. Et cùm ad apertum malum allexerint, veluti animæ dormitionem expectent, cùm scilicet æternorum oblita, & à consideratione rationum spiritualium segregata in aliquod temporale, &
B caducum intendat. Quòd si sibilo serpentis tacta è vestigio resurgat, & ad remedia prauum motum expellentia se applicet, praui motus, ac sensualitatis insultus, quasi cum rubore diffugiant. Si nec hunc perfectionis gradum mens obtinuerit, sed alium minorem acquiret, qui tamen miseram sortem, quam imperfecti, & segnes sustinemus, excedat. Et ipse labor assiduæ abnegationis vtilissimus est, qui paulatim vitia extenuat, affectus ligat, corpus domat, & præmium æternæ exultationis expectat. Sciat homo pro consolatione sua, quia dum grauia peccata expulit, séque à prauis suggestionibus per mortificationem auertit, Dominum apud se habet, & eius sit præsentiâ cõtentus. Illos qui se assidua abnegatione cohibent,
C nunquam tamen videntur sæculi mores deponere, nec in virtute proficere, iumento comparat Bernardus, cui Hierosolymam ingrediens insidebat Dominus, vt hoc se solatio demulceant. Postquam enim eos hortatus est, vt nitantur de iumentis in homines commutari, qui læti Saluatorem excipiunt, hæc subiicit: Quod si non faciunt, obsecro, vt in eo quod sunt, permaneant, & patienter interim ferant quæ salubria sunt, & si minùs suauia, donec complaceat Domino respicere humilitatem eorum, & in melius aliquid eos promouere. Vultis autem vt aliquatenus consolemur iumentum nostrum? Scimus equidem quia cantare non nouit. Neque enim de eis est, qui dicere possit: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.] Attamen
D vnum est, quod nemini cæterorum tam propè est Dominus. Nam nec ipsi, qui hinc inde adhærent, tam propè eum habent, vt iumentum, cui insidet. Et audi hoc ipsum à Propheta: Propè est Dominus his, qui tribulato sunt corde.] Nam & mater, quem ægrotantem nouit filium, magis fouet, & sæpius amplectitur eum.] Sic ille. Hoc igitur pro magno habeant, qui se assiduè abnegant, quòd Domino placent, nec longè est ab vnoquoque eorum. Et licèt semper aliquibus affectibus proterantur; non tamen ob id desperent, neque à mortificatione desistant. Erit fortasse tempus, cùm illa verba Iahaziel, super quem factus est spiritus Domini, aure mentis excipient: Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non est enim
E vestra pugna, sed Dei.] Et rursus: Tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos.] Hæc, inquam, audient, & quæ multo tempore non potuerunt euincere, vno momento victa, & prostrata respicient. Et licèt aliquid præteritæ conuersationis, aduersus quod pugnant, non plenè adhuc eliminatum inquietet, planè beati erunt, quos Dominus vsque ad horam mortis pro sua gloria pugnantes, & laborantes inueniet. Tunc ipse semitacta complebit, nec dum plenè purificata mundabit, & pacem, ac mentis puritatem optatam concedet.

Bern. ser. 2. in ramis pal.

Psalm. 118. 54.

Psal. 33. 19.

2 Paral. 20. 15.

Ad Mortificationem adhortatio.

CAPVT XVIII.

A CVM ergo mortificatio necessaria nobis sit ad spiritalem vitam sectandam, siue omnino vincamus, siue tantùm irreptioni affectionum obsistamus, manifestum est, vsque ad extremum vitæ diem nunquam esse deferendam. Atque adeò cuique esse dicendum, quod de se & sanctus Iob: Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.] Omnibus enim diebus militandum est, & omnibus expectandum, quando bello importuno pax concupita succedet. Nam qui in hac vita non
B militat, & cum suis peruersis voluntatibus malam pacem conciliat, nullam sui in melius mutationem, nullam vitiorum victoriam, nullam veram pacem expectat. Quare si interna cogitatio à nobis interrogauerit, quando à tam importuno bello desistendũ est, quando propriis voluntatibus cõdescendendum; respondeamus illi, quod respondit Iehu nuntio regis Ioram: Quid tibi & paci? Transi, & sequere me.] Quid, inquam, nunc anima mea de pace cogitas? Quid de hora somni, & quietis interrogas, cùm huic vitæ non pax, tranquillitásque conueniat, cùm hæc mortalis conuersatio perpetuum quoddam bellum sit? Transi magis ex desideriis pacis ad ardorem sacri belli, & me hostes meos, id est, voluntates meas, & affectus meos insectantem sequere, donec
C impiam Iezabelem, id est, carnis prauam concupiscentiam, dilacerem; & Ioram, id est, elatum superbiæ appetitum sagitta transfigam. Inueterasti adhuc in terra aliena, & senuisti in cõuersatione terrena: coinquinatáque es cum mortuis, ac prophanorum hominum desideriis fœdata: & deputata es cum descendentibus in infernum,] cum his scilicet, qui sola inferiora appetunt, & terrena concupiscunt. Absurdum est itaque, vt pacem clames, donec per teimet victoriam, iugum prauarum concupiscentiarum excutias. Non venit Dominus tuus pacem mittere in terrã, sed gladiũ.] quandiu tu terra es mortificationis gladium para, superflua amputa, praua & impura desideria seca, & in mansiones cœlestes pacem haud
D dubiè veram, & nunquam finiendam reserua. Sic nostris cogitationibus pacem ante tempus poscentibus respondeamus, & erubescamus esse ex illis, qui contra dictum Domini: Nemo potest duobus dominis seruire,] & ipsi Domino, & nostris vanis desideriis famulari gestimus? Nonne risu digna fuit petitio Naaman principis militiæ regis Syriæ, qui sanatus à lepra, dixit ad Eliseum: Hoc solum est de quo depreceris Dominum pro seruo tuo, quando ingredietur Dominus meus templum Remmon, vt adoret: Et illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re. Et Dominum in Deum habere, & simul idôlum adorare, aut adorationem simulare volebat, & duo inter se valde contraria, veri scilicet Dei adorationem, & falsi reuerentiam miscere. Cui meritò dixit Eliseus: Vade in pace. Non quasi propositum approbans aut le-
E gem, quam non poterat, solum Deum adorandi relaxans, sed quasi orationem pollicens, & Deo preces efflagitantem commendans. Ita & nos iustæ increpationi subiacebimus, si à lepra sanati prophanæ conuersationis velimus & Deum adorare, & simul affectibus cordis nostri seruire. Hi nos furantur, & sæpe cœlestibus meditationibus occupatos à conspectu Domini subtrahunt, & illi inuisos nos faciunt.

Iob. 14. 14.

4. Reg. 9. 18.

Baruch 3. 11.

Matth. 10. 34.

4. Reg. 5. 18.

Eccli. 15. 22. Non enim, vt est in Ecclesiastico, concupiscit multitudinem filiorum infidelium, & inutilium.] Infideles autem sunt, qui suis cupiditatibus famulantur, cùm Deo debitam fidelitatem, tanquam omnium regi, non seruent: & inutiles, quia dum Deo, & sibimet seruire volunt, nec Deo, nec sibi satisfaciunt, & cor nimis angustum in duo, quæ copulari non possunt, sibi inuicem aduersa dispertiunt.

Illi verò filij vtiles & fideles sunt, qui se totos Deo consecrant, & vt illi se perfectè tradant, ab omni immoderata cupiditate se ipsos auertunt. Libenter mundo moriuntur, vt Deo viuant, quia probè sciunt, se non posse Deo viuere, & sæculi desiderijs famulari. *3. Reg. 21. 3.* Naboth Iezraëlites iustus scribitur, & de constantia virili laudatur, quòd [vineam] suam regi Achab dare noluit, quia petebat eam [vt in hortum olerum] *B* verteret; sapienter cogitans, vt Hugo meditatur, *Hugo 2. de claustro animæ c. 25.* indignum esse, quòd labor excolendæ, & mortificandæ carnis verteretur in hortum voluptatis. Sic prorsus iusti sunt, & viri constantes, qui post conuersionem suam, malunt occumbere, quàm vinum mortificationis pro delicijs commutare. Hostimamur nos, & filij vtiles reputamur, si sensus, & affectus nostros abnegationis censurâ cohibemus. Nemo de victoria desperet, quia Domino, cuius præsidio superaturus est, nihil impossibile aut difficile reperitur. Imperauit ipse pisci, qui deglutiuit Ionam, & euomuit Ionam *Ionæ 2. 11.* in Aridam.] Imperauit Petro vt surgeret, & statim ceciderunt catenæ de manibus eius.] *Actor. 12. 7.* Ab ipsis inferni, & mortis faucibus Lazarum vna voce tantùm eripuit. *Ioan. 11. 43.* *C* Quare non poterit vnico verbo de nostris cupiditatibus victoriam concedere, & bestias passionum mortificatione frænare? Istud ergo mortificationis studium cordi nobis sit ab ipso conuersionis exordio: nam si arbusculæ tenellæ facilè diriguntur, ad proceritatem verò progressæ, volenti eas rectitudine emendare, non cedunt: si pueri, quorum blanda sunt organa sensuum, proni sunt ad discendũ, at ætate grandæui nihil nouum tenere possunt: si pulli bestiarum, hominum arte domantur, grandes verò facti nollis laboribus mansuescunt: si hæc, inquam, ita sunt, facilius erit, nos in initijs spiritualis vitæ componere, quàm post multos dies ad debitum ordinem reuocare. Caro ergo (quo nomine corpus, & sensus, & affectus, & carnales voluntates intelligi volumus) statim in initio conuersionis nostræ cohibenda est, vt suauiter *D* vitam ordinemus, & priùs nos iugo mortificationis subiectos, quàm homines aduertamus. Non sit illa consiliatrix nobis, quæ sunt aut cauenda, aut actione præstanda, sed magis lex spiritus, quæ licèt carni aduersa, nobis tamen conducibilia suggeret. Id enim fortè præcepit Dominus, cùm ad rectam in omnibus intentionem adhortans, ait: *Matt. 6. 3.* Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.] Nam dextera manus, inquit Chrysostomus, *Chrys. in imperfecto. hom. 13.* est voluntas animæ semper ad bonum contendens: sinistra autem voluntas carnis semper Deo contraria. Nesciat ergo carnis voluntas, quod facit voluntas animæ.] Nesciat, inquam, id est, ne eius consensum expectemus, ne quid sibi bonum sentiat, inquiramus, sed magis quod ipsa non probauerit, & durum putauerit, dextera manus, hoc est, voluntas *E* spiritus actione perficiat. Terra quidem, si sensum haberet, vomere proscissa gemeret, doloremq; sentiret; sed non ob id eam subigere cessaremus, ne sterilis, atque infœcunda perstaret. Sic caro nostra abnegationis aratro mouenda est, licèt gemat, ne hoc beneficio orbata syluescat. Vnde Ambrosius exponens illud Dauidis: *Psal. 36. Ambr. ad eundem Psal.* Inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius, ita inquit. Quæ est terra, quam suadet inhabitandam, nisi anima tua, quam bene debes excolere,

A frequenter spiritalibus inarare vomeribus, ne longo inhorrescat situ? Bonus enim agricola quotidiana operatione, & peruigili sollicitudine exercet agrum suum, & propria rura custodit, ne deuastet ea aper de sylua, & fructus maturos raptor eripiat. Ara ergo terram tuam, vt cùm venerit qui seminat verbum, bonnam tuam inueniat præparatam, ne supra inculta cordis tui decidat semen, & veniant aues cœli, & diripiant, quod fuerit seminatum.] Hanc terram à principio assuescamus excolere, quia in hac à terra, quam pedibus calcamus, manifestè secernitur, quòd hæc frequenter culta seminataque lassescit, adeò vt oporteat, eam aliquo tempore sine cultura relinquere: illa verò quò magis colitur & exercetur, eò feracior ad fructum ferendum inuenitur.

B Si verò spiritualem vitam malè cœpimus, & ad multos annos sine mortificatione viximus, saltem nunc ad mentem redeamus. Non est omnino sera nostra in melius mutatio, cui præmium respondebit illorum, qui ab initio laborarunt. Quia & qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt, sicut & alij, singulos denarios.] *Matth. 20. 9.* Et nos similiter tandem aliquando incipientes, præmium eorum, qui ab initio se abnegarunt, recipiemus, si quod laboris nobis deest, humilitate suppleamus. Non erit insuauis abnegatio, etiam post multum tempus assumpta, quæ tepidæ conscientiæ afflictionem euacuat. Verè enim, qui tepidè viuunt, & se ipsos palpant, dum sui abnegationem fugiunt, cruciatus longè acerbiores conscientiæ mordentis incurrunt. Quod pulchre indi*C*cauit sanctus Iob, dicens: Qui timent pruinam, irruet super eos nix.] *Iob. 6. 16.* Et alio loco de impio ait: Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreũ.] *Iob. 20. 24.* Et Isaias: *Isaiæ 24. 18.* Qui fugerit à facie formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo.] Hæc omnia quid aliud indicant, nisi paruam insuauitatem abnegationis fugientes, acerbioribus doloribus excipi desideriorum, qui non sortiuntur effectum, & implacabili conscientiæ dente morderi? Melius itaque est, modicam carnis tristitiam ex mortificatione prouenientem cum fructu pati, quàm edacissimos propriæ conscientiæ morsus sine fructu sentire. Nec denique hæc sera abnegatio erit inutilis, quæ licèt non tam facilè, ac abnegatio tempestiuè accepta, nos indomitos non relinquet, nec fructu profectus no*D*stri carebit. Diligens enim institutio gratiæ auxilio roborata, excitata, & adiuta vincit procul dubio, & emendat naturam, & quam sine abnegatione velut immanem bestiam sufferebamus, per abnegationem mitem, & diuinis mandatis obedientem experimur. Et sanè non deest nobis ad hoc astruendum, argumentum ex Ambrosio decerptum; Illa, inquit, quæ *Ambr. lib. 2. de Cain c. 1.* consortium nostræ substantiæ non habent, agnoscunt tamen nostræ vocis imperium, & cùm suæ naturæ nullam rationem habeant, nostræ naturæ rationem capessunt, & quodammodo transfusam acquirunt. Equos videmus popularibus incitari studijs, gaudere plausibus, blandimentis delectari magistri. Tortuos leones cernimus naturalem feritatem, imperata mutata mansuetudine, suam rabiem deponere, *E* nostros mores sumere. Et cùm sint ipsi terribiles, discunt timere. Cæditur canis, vt pauescat leo, & qui sua iniuria exasperatur, coërcetur aliena, alteriúsque exemplo frangitur. Quoties parata præda, & cibo obuio, famem perpeti malunt, dum offensam magistri verentur? Quoties repentino impulsi motu aperta ad morsus ora iussi resoluunt? Ita dum nostræ voluntati obsequuntur, suæ obliuiscuntur. Ex quo infert beatissimus Doctor, quod nos persuadere contendimus, sensus, & affectus institutione domari, &

naturalem feritatem deponere. Si enim hæc institutio tantum valet, vt bestias contineat, & mansuefaciat, quidni naturam nostram doctrinæ capacem, & ad virtutem creatam instituat, atque componat? Non itaque contenti simus, quia sæculi exteriora reliquimus, nisi etiam nos ipsos relinquamus, & affectus carnis moderemur. Nam Paulus formam spiritualium virorum induens, ait: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.] An ambigis inter has duas crucifixiones aliquid esse discriminis? Sed audi illud ex Dorotheo. Quid, inquit, differt crucifigere sibi, ipsi mundum, & mundo crucifigi? Mundus homini crucifigitur, cùm mundo abrenuntiat homo, & eminde solitarius fit, relictis parentibus, possessionibus, agris, negotiationibus, rerum copia. Crucifigitur enim illi mundus, quia deserit eum. Quo pacto crucifigitur homo mundo? Cùm scilicet vbi ex mundi rebus excesserit, certat aduersùs rerum concupiscentias, aduersùs voluptates, aduersùs propriam voluntatem, subigitque innatas passiones & vitia.] Hæc ille. Duo itaque viris spiritualibus necessaria sunt illa duplici crucifixione signata: Alterum, vt mundi bona deserant; Alterum, vt se mortificatione cohibeant. Qui illud tantùm præstant, mundum sibi crucifigunt. Sed quid prodest frater, crucifixisse mundum, si tu per immortificationem solutus manes, qui illum ad mortem animæ tuæ, vt tibi viuat, aliquando dissolues? Postquam ergo illum in crucem egisti, crucifige etiam teipsum, vt ligatis per mortificationem manibus tuis, nunquam illum, qui te valet decipere & interficere, ex supplicio, quod meretur, eripias.

Galat. 6. 14.

Doroth. doct. 1. ad medium.

Non sufficit ergo, per abrenunciationem rerum sæcularium crucifixisse mundum, nisi etiam per veram sensuum, & cupiditatum abnegationem crucifigamus nos ipsos. Quia illa externa crucifixio, qua diuitias sæculi, & vestem hominum mundo seruientium abiecimus, huius est interioris crucifixionis indicium. Mendacij autem arguemur, si vestis religiosa, aut spirituali viro accommodata vnum indicet, & animus illa religionis ostensione contectus aliud velit: si indumentum, mortificationem, & rerum visibilium contemptum prædicet, & mens res visibiles concupiscat, & omnem mortificationem exhorreat. Hanc verò mendacij notam fugiemus, si mundi crucifixioni, aut rerum sæcularium renunciationi nostram crucifixionem, id est, nostri mortificationem, adiiciamus. Implebimúsque illud Pauli: State ergo succincti lumbos vestros in veritate.] Iam lumbos succinximus, si per externam abrenunciationem mundana contempsimus, sed tantùm in simulatione, & non in veritate, si sensus, & affectiones minimè cohibemus. Tunc autem stamus succincti lumbos in veritate, quando status, & mens, vestis & vita à cupiditatibus mundi aliena consentiunt. Non enim sufficit, inquit Origenes, te apud homines videri seruare veritatem. Possibile namque est fallere homines, & veracem videri, sed non es eo in veritate succinctus es, nisi & in conspectu Domini seruaueris veritatem, id est, non solùm quæ voce homines audiunt, sed ea, quæ in corde perspicit Deus: vt nihil sit falsum in lingua, nihil sit in corde fucatum, secundùm quod Propheta dicit de talibus: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.] Si ita viuamus, iam mendacij non arguemur, immò potiùs, tanquam veri Christi imitatores, qui crucem laborum portamus, & in ea cupiditates nostras clauis diuini timoris affigimus, laudem fidelium Christi imitatorum promerebimur. Sic vita nostra, vt putissimum holocaustum, coram Domino in odorem suauitatis ascendet. Neque enim illi more

Ephes. 6. 14.

Origen. hom. 1. in Iosue.

A hypocritarum solam pellem, id est, externas diuitias, & voluptates offerimus, sed carnem, & ossa, & sanguinem, & medullas, scilicet quicquid in nobis pretiosum est, sensus, affectiones, voluntatésque litamus. Sic tandem ad imitationem Pauli, duas nobis cruces paramus: Alteram, qua mundus nobis ludibrio sit: Alteram, qua vicissim nos illi ludibrio simus. Vel potiùs cum fideli Abraham ad nostram requiem non vnum tàtùm, sed duo sepulchra coëmimus. Sicnim, vt inquit Hieronymus, bis hominem necesse est mori, & bis ei vita debetur, æquum est, vt pro duplici morte, & pro duplici parte sui, duo etiam sepulchra condat. Et corpus quidem anima vacuum in terra reconditur, vt in die resurrectionis suæ resumptum ab anima, viuum caeat: anima verò à vita carnis auulsa, Deo tamen viuens, in sepulchro abnegationis occultur, vt inde peccatorum, & vitiorum victrix assurgat. Qui autem vnico carnis sepulchro contentus, alterum suæ abnegationis pro mente non quærit, & secundùm desideria carnis viuit; is non ad vitam, sed ad mortem & damnationem resurget.

Gen. 23. 9. Hieron. epist. ad fil. Gaudentis [?] 3. To. 9.

B Per mortificationem itaque vitæ nostræ consulimus, & victoriam de vniuersis vitiis comparamus. In cuius signum filij Israel profecti de Mara, venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta:] quia videlicet ex amantudine abnegationis ad refrigerium progredimur, & victoriæ palmam obtinemus. Hæc victoria, ac præmium nobis ob abnegationem paratum, semper ante mentis oculos obuersetur, vt illud ad molestias sustinendas corroboret. Mala enim vitæ præsentis, inquit Gregorius, tantò durius animus sentit, quantò pensare bonum, quod sequitur, negligit; & quia non vult præmia considerare, quæ restant, grauia æstimat esse, quæ tolerat. Vnde & contra flagelli ictum cogitatio cæca conqueritur, & quasi infinita calamitas creditur, quæ diebus cursu labentibus quotidie finitur. At si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his, quæ incommutabiliter permanent, oculos cordis figat, propè nihil esse hoc conspicit, quicquid ad finem currit. Præsentis vitæ aduersa tolerat, sed quasi nihil esse, omne quod labitur, pensat. Quò enim se internis gaudiis robustiùs inserit, eò minus externos dolores sentit.] Sic ille. Secundùm hoc, præmia nobis parata meditemur, pacem, & tranquillitatem, ac mentis puritatem in præsenti vita mortificatis concessam, & alia abundantissimam gloriam contemplemur, & sic libentissimè abnegationis laborem amplectemur, quæ profectò via est, qua ad illam gloriam properamus. Arcta via est castitas, inquit Cyprianus, trames strictus, humilitas, ieiunio affligi, & carnem in seruitutem redigere, scrupulosæ sunt semitæ, sed ad patriam superiorem, nonnisi per meatus difficiles armati milites reuertuntur.] Angustæ igitur semitæ nobis terendæ sunt, vt in illam latitudinem admittamur, quam Dominus seruis fidelibus pro eo laborantibus præparauit. Nec nos harum viarum difficultas, vel abnegationis austeritas à cœpta vitæ ratione deterreat, quia quò magis has vias terimus, eò illas faciliores & suauiores inuenimus. Assidua abnegationis studia aquæ sunt, tales verò, vt nos lauent, non vt obruant, atque demergant. Aquæ sunt, sed aquæ transeuntes & decurrentes, quæ nos à sordibus mundos, lætósque relinquunt. Vix pertransierint, cùm earum obliuiscemur, præ gaudio, & exultatione, quam afferet adepta munditia. Miseriæ quoque obliuisceris, inquit Iob, id est doloris & angustiæ, quam abnegatio attulit, & quasi aquarum, quæ pertransierunt, non recordaberis. Decurret aqua, ô frater, & dolor paruus in tui abnegatione repertus tran-

Num. 33. 9.

C

Greg. 10. mor. cap. 11.

D

Cypr. de stella & Magis.

E

Iob. 11. 16.

siet, sed non te aridum atque immundum, sed refocillatum ac purificatum relinquet. Tantisper ad vesperum huius vitæ demorabitur fletus,] sed sustine: quia [ad matutinum lætitia.] Fletus satis modicus, & temperatus est, tu ipse experiris, & vix lacrymulas aliquas mens tristis exprimit, neque enim iudicat suos labores magno fletu dignos, at lætitia, quæ te manet, non est parua, sed supra omnem nostram cogitationem eximia. Hanc nullus dolor, nulla tristitia intercipiet, illum verò fletum etiam in ipso ortu suo immissa menti lætitia temperat: ita vt homo de nouitate operum diuinorum stupeat. Nam postquam ex animo, abnegationi se tradit, sic opposita iuncta, & mista considerat, vt & de gaudio mundi tristetur, & de

Psal. 29. 6.

A tristitia sui corporis, aut sensuum vehementer exultet. Meritò ergo, Domine, canit seruus tuus Dauid: Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos à signis tuis: Exitus matutini, & vesperè delectabis.] Stupebunt, inquam iusti, & timebunt præ admiratione mirabilium tuorum, quia non solùm exitus matutini, id est, præmij, quod sperant, delectatione perfundes, sed etiam exitus vesperè, & ipsa mortificationis initia, in quibus demoratur fletus, exultatione complebis. Vt sic tuam plusquam paternam benignitatem admiremur, qui nostræ imbecillitatis miseratus, medicamentum abnegationis insuaue, melle dulcedinis & consolationis illinis.

Psal. 64. 9.

PARS SECVNDA

De Mortificatione exterioris hominis.

EXPOSITA vtcumque mortificationis tum naturâ, tum præstantiâ, reliquum est, vt ex generali tractatione calamus ad particularia, & magis vtilia se conuertat. In his autem, quæ mortificatione reformanda sunt, esse aliquam ordinis rationem, Ioannes Cassianus apertè docet: & à carnalibus seu exterioribus ad spiritualia, & interiora procedendum esse definit. Quod & Pauli auctoritate confirmat. Ille enim primò castigat corpus, & in seruitutem redigit: postea verò aduersùs principatus, & potestates colluctationem instituit. Etsi, vt ipse alio loco ait: Non priùs, quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale:] perspicuum est à parte animali, oculisque subiecta in propria abnegatione inchoandum esse, vt noster labor priùs fundamenta iaciat, & deinde ædificationem erigat: Et à facilioribus, & crassioribus incipiens, ad difficiliora & subtiliora moderanda consurgat. Nunc ergo de mortificatione sensuum, & eorum, quæ ad corpus pertinent, agemus, quibus cohibitis, meliùs de affectuum interiorum ordinatione tractabimus.

Cassian. lib. 5. de spirit. Gastrimar. c. 18.
1. Corin. 9.
Ephes. 6
1 Corin. 15.46.

Mortificationem non coniunctim, sed quasi per partes esse accipiendam.

CAPVT I.

OPERA Hominum ita ab auctore naturæ, Deo, instituta sunt, vt non secundum omnes suas partes simul fiant, sed paulatim ex initiis ad media, & ex mediis ad summa, extremáque procedant. Idque ipsa humana natura requirit, vt quoniam virtute operandi finita est, non sine limite in opus exeat; nec tam citò, ac res mente concipit, actione faciat; nec duo extrema, scilicet principium, & finem, omnis distantia, quasi vno impetu sui conatus attingat.
C Voluit autem Deus hunc modum operandi honore maximo augere, dum illum sibi, non ad suam necessitatem, sed ad nostram eruditionem assumpsit. Poterat enim ille orbem vniuersum momento condere, & in puncto durationis omnia inuisibilia, & visibilia creare, noluit tamen, neque in hoc opus suum æquare potentiæ, sed illud sex diebus perfecit, & per interualla temporis aptè distinxit, vt non solùm rebus creatis naturam, ac perfectionem donaret, sed etiam de modo, ac ratione agendi mortales instrueret. Huius rei ipsos quoque cœlos voluit esse doctores, qui

Genes. 1.

B quotidie hunc inferiorem mundum paulatim illuminant, & primùm minima luce, deinde maiori, ac tandem maxima, scilicet meridiana, perfundunt: qui segetes quasi per partes adolescere faciunt: qui tandem circulum suum, quo hominum vitam metiuntur, viginti quatuor horarum mensurâ perficiunt. Iam homo tum à Deo auctore suo, tum à nobilissimis creaturis edoctus, eam in operibus suis rationem tenet, vt vnum post aliud faciat, & in singulis eorum, vnam, post aliam partem, elaboret, & sic omne opus absoluat atq; perficiat. Terram ligone domat, aratro subigit, spinas euellit, semina spargit, aquis irrigat, & fructus non celeres, sed tardos, & sensim nascentes, crescentes, & maturescentes expectat. Artes ad vitam mortalem conseruandam inuentas paulatim capit,
C & ex rudibus quibusdam initijs ad maiora se promouet, & ex mediocribus ad earum perfectionem assurgit. Scientias, veritatis doctrices, mentis ornamenta, & virtutis subsidia, lento quodam processu consequitur, & primùm vniuersaliora principia intelligit, & postea ex illis nunc vnam conclusionem, nunc aliam elicit, & post multum tempus insumptum, & magnum laborem adhibitum, perfectè scientiam addiscit. In his omnibus, & quibuscumq; alijs ab homine præstitis curæ partitio, laboris distributio, & eius quod fit, erga singulas partes exercitatio opus mirabiliter promouet, ac perficit, conatus verò erga

A omnia simul exitum desideratum impedit, & desiderio laborantis obsistit. Cuius rei testis est Salomonis sententia, ita dicens: Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.] Ipsa namque festinatio laborandi fructum minuit, & dum quis omnia accipit, omnia perdit: si verò lento gradu procedat, & nunc huic parti operis, quæ suas vires non excedit, & nunc illi manum admoueat, se peruenisse ad finem aduertit.

Prou. 13. 11.

Eadem vitæ spiritualis, & aliorum operum, ratio est, quam nemo quantumuis feruidus debet simul aggredi, sed paulatim atque per gradus ad eius fastigium ascendere. Vt quemadmodum natura vitam corporis sensim perficit, & ex infantia ad pueritiam, ex pueritia ad adolescentiam, & ex illa ad sequentes B ætates promouet; ita gratia vitam spiritus ex ipso exordio ad profectum, & ex profectu ad perfectionem educat. Quod indicasse videtur Paulus: Qui vt sapiens architectus fundamentum posuit, vt alij superædificarent,] nec putauit congruum esse, simul fundamenta iacere, & parietes huius molitionis erigere. Alibi etiam quibosdam lac primum in potum offert, & postmodum escam fortiorum subministrat. Apud quosdam non iudicat se scire aliqoid, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Apud alios verò sapientiam loqoitur, nimirum apud perfectos. Ac tandem omnis, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim est.] Perfectorum autem est solidus cibus. His omnibus indicatum est, spiritualem vitam non esse simul secundùm omnem C partem accipiendam, sed quasi minutatim, & vnam partem post aliam esse sectandam. Quæ autem de vita spirituali generaliter dicta sunt, in hac eius parte, quam nunc scribimus, nempe in studio abnegationis, maximè locum habent, cuius nec perseuerans erit exercitatio, neque magnus profectus, nisi in ea per omnes sensus & vires animæ, singulatim procedatur. Qui enim omnes actiones simul in mortificatione aggreditur, & ex mero sæculari & prophano homine repentè perfectus, & ab omnibus suis vitiis alienus prodire contendit, is fortè tanto oneri minùs sufficiet, & tristitia obrutus, ab eo quod imprudenter cœperat, citò desistet. Non poterit etiam magnam abnegationis peritiam assequi, qui vno eodémque tempore curam suæ mentis in tam varia ac diuersa D studia diffundit. Et sicut venator, qui multas feras è nemore egredientes insequitur, & huc illuc que vagatur, sæpe nullam earum capit, & non solùm fatigatus, sed & vacuus in domum redit: ita qui omnia coniunctim exteriora, & interiora moderari nititur, nihil perfectè moderatur. Quare in Psalmis scriptum est: Quoniam ordinatione Domini perseuerat dies:] nam si ordinatio ac debita dispositio, id est, discretio absit, vt interpretatur Bernardus, nec perseuerantia in die virtutis erit, nec quod cœptum est, ad propositum finem perfectionis assequendæ conducet. Hanc enim non abnegationis inceptio, sed consummatio, aut nonnulla affectionum nostrarum subiectio affert, quæ sine animo in abnegatione iugiter perdurante non subsistit.

1. Corin. 3. 10.

1. Corin. 3. 2.

1. Corin. 2. 2.

Hebr. 5. 13.

Psal. 118. 91.

Bern. ser. 49. in Cant.

E Abnegationi ergo ita insistendum est, vt priùs faciliora, & postea difficiliora aggrediamur; ac tam in his quàm in illis nó simul vniuersos hostes, sed vnum post alium profligemus. Priùs, exempli gratia, cura nostra oculos comprimat, deinde aures componat; ac ita suo ordine reliquos sensus cohibeat: quibus in seruitutem redactis, aduersùs cogitationes & affectiones bellum gerat: his verò vtcumque repressis proprium amorem, propriam voluntatem, proprium iudicium, & reliquos aduersarios ex proprio amore A manantes subiiciat. A facilioribus incipiendum esse Bonauentura docet his verbis: Non tamen in principio ardua, siue multa, præsumant. Nec sine licentia aliquid notabile attentet, sed à minoribus virtutibus paulatim ad maiores conscendant. Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in nouissimo, benedictione carebit.] In omnibus verò ordinem esse tenendum, & singula, quæ perfectioni obsistunt, sigillatim esse moderanda, sanctissimi Macharij Ægyptij confirmat auctoritas: qui interrogatus, an vitium paulatim sit extirpandum, in hunc modum respondit: Quemadmodum in vtero imperfectus Infans, non quamprimùm concrescit in hominem, sed paulatim formatur, & gignitur, neque mox perfectus homo euadit, sed longo annorum successu augetur, B & vir efficitur: estque veluti semina tritici aut hordei, quæ terræ mandata non statim radicem producunt; sed vbi transeunt hyemes & venti, tum opportuno tempore spicæ nascuntur: itidem qui pyrum plantat, non mox fructum percipit: eodem etiam modo in rebus spiritualibus, vbi tanta sapientia est & subtilitas, paulatim augetur homo, euaditque in virum perfectum, & plenitudinem ætatis, non, vt quidam aiunt, induere, & exuere. Qui discere litteras optat, pergit primùm ad ediscenda signa, in quibus cùm fuerit primus, migrat ad scholam Latinorum, in qua est omnium postremus: denuo cùm ibi primus euaserit, proficiscitur ad scholam forensem, in qua rursum est omnium nouissimus & principiarius: deinde scholasticus effectus, omnium Causidicorum nouitius C & extremus est, tum dux euadit: qui vbi magistratum fuerit assequutus, adiutorem sibi sumit assessorem. Si ergo in rebus externis tot habes homo promotionis gradus, quanto magis cœlestia mysteria multis gradibus atque promotionibus acquiruntur, & tum qui per multas exercitationes, & varia rerum pericula, progressus fuerit, perfectus euadit?] His omnibus similibus beatus hic Abbas rationem perficiendi animum ac moderandi patefecit: quam, si vitas sanctorum meditamur, apertè videbimus fuisse ab ipsis obseruatam. Cùm enim primùm se ad opus perfectionis accingebant, mentem suam, vt agrum spinis, tribulis, & sentibus plenum, considerabant, quem non vno die totum excolere, (hoc enim non est possibile) sed multo tempore, & per partes D purgare, emollire, & seminibus ditare curarunt, vt tandem fructum omnium virtutum afferret, & ab vniuersis suis imperfectionibus peccatisque discederet. Ita sanè virtutem acquirendam esse monuit Ecclesiasticus, dicens: Fili, à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsque ad canos inuenies sapientiam. Quasi is, qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.] Dum enim sapientiæ ac virtutis amatorem agricolæ aranti, & semina iacienti, comparat, quid aliud significat, nisi quòd sicut is hoc anno vnam faciem sui agri arat & seminat, & sequenti anno alteram aratro scindit, & seminibus complet, vt cumulatum inde fructum percipiat: ita vir iustus non erga terram istam, sed erga cor suum spiritualem agricolationem exercens, nunc hanc ani-E mæ potentiam, nunc illam à defectibus purgat, & virtutu seminibus ornat, vt nullã sui partem syluescentem, & fructum non ferentem sustineat? In quo labore multo est aratore terræ fœlicior: nam hic ex agri facie, quam anno præterito arauit, & seminauit, & præsenti anno non colit, nullum fructum colligit, iustus verò ex parte animæ, quam elapsis diebus reformauit, quotidie, cum moderata attentione conseruandi, quod emendatum est, fructus etiam iustitiæ decerpit. Illa enim pars vomere abnegationis

Bonau. in speculo 2. p principali c. 2.

Machar. hom. 15. longè ante finem hui. t. 2. in biblio.

Eccli. 6. 18.

exculta

A eaculta habitum alicuius virtutis acquirit, quo suauiter & faciliter per semitas virtutis ducitur, & ad id quod secundùm rationem est, gratia aspirante, permouetur.

Hanc rationem perficiendi seipsum, quam sancti exemplo docuerunt, & Ecclesiasticus monuit, quisquis tenere debet, si vult non mediocres in virtute progressus habere. Seipsum igitur pictorem existimet, qui non in tabula cedri aut cupressi, sed in proprio corde & corpore imaginem Christi Saluatoris effingit. Et sicut pictor singulas partes imaginis format, quam penicillo elaborat: ita modestiá oculorum Christi in oculis suis, & circunspectionem auriú eius in auribus, & virtutes alias in reliquis animæ viribus ad viuum exprimere & delineare contendat. Discat **B** ex sponsa terreni hominis, quomodo mentem suam expolire debeat. Illa enim non simul se totam ornat, sed quasi per partes pulchram & decoram efficit. Primùm faciem lauat, inde oculos stybio pingit, capillaturam crispat, aures inauribus, collum torque, & manus annulis, & dextrocheriis excolit, & se totam incredibili diligentia comit. Sic omnino mens, quæ Christi connubium ambit, non sit in sui ornatu minùs diligens, vt tanto sponso placeat. sed singula, quæ ad se pertinent, sigillatim exornet. Nihil habeat, quod non seorsum inspiciat, quod non ex professo componat, quod non separatim censura mortificationis emendet. Animam ita mundatam & emendatam sponsus de pulchritudine laudat, eiúsque oculos, caput, collum, pedes, & cæteras partes magnificis verbis in cantico Canticorum commendat. **C** Ac tandem sic omnem laudationem concludit: [Cant. 7. 6.] Quàm pulchra es, & quàm decora charissima in deliciis!] Qua sentétia, quæ admirationem continet, apertè ostendit animæ pulchritudinem non esse admirabilé, nisi ea omnium sensuum ac virium decore consurgat. Omniáque esse mundanda & polienda, vt anima non iam amica, sed amicissima & charissima nominetur, cui cœlestes deliciæ proueniant. Ad tantam pulchritudinem paulatim & per gradus ascenditur, & dum nunc exteriora, nunc interiora mundantur, perfecta pulchritudo ac mundicies acquiritur. Si enim magister tenellum puerum paulatim erudit, & vnam veritatem post aliam animo eius ingerit: Si ædificator nunc vnum lapidem, nunc alium in ædificio ponit, & hac minuta lapidum substructione magnos parietes erigit, & arcem regiam ad vmbilicum perducit: **D** Si corporalis salutis cupidus cibos sibi oblatos non simul glutit & deuorat, sed vnam buccellam post aliam in stomachum ingerit; quid faciet puritatis sectator nisi istos imitari; & virtutis doctrinam, non generaliter tantùm, sed specialiter, & per partes addiscere? Seipsum igitur veluti egregius doctor minutatim erudiat, & suæ menti sapientiam cupienti, sapientiæ doctrinam instillet. Putet se ædificatorem esse palatij Regis æterni, cuius nunc in suo corde vnam partem, nunc aliam ædificet. Nec tot simul cibos spirituales deglutiat, id est, tot vno tempore, moderanda & disponenda apprehendat, vt calor mentis ea minimè coquere, & in propriam substantiam commutare sufficiat.

E Si itaque virtus sic à viris spiritualibus discenda est, ita etiam est à doctore tradenda, vt tantundem hic offerat, quantum discipulus colligit, & in omnibus doctrina disciplináque consentiant. Quare nos, qui artem nunc abnegationis tradendam aggredimur, ea qua præcipuè omnis virtutis actio dependet, eam per singulas partes animæ discurrendo tractamus. Immò & in qualibet abnegatione, ad finem illius, coronidis loco, speciales actus, quibus se iustus **A** abnegare debeat, attingimus, ne quis vnquam ignorationi tribuat, quòd non seipsum abnegauit, & parum in hoc sanctissimo studio profecit. Tu, Domine, qui omnium bonorum es auctor, & non solùm sapientium, sed & ignorantium eruditor, stylum tempera, verba dispone, & mentem pro te laborantem gratia tuæ visitationis illustra, vt seipsam possit simul cum aliis piis mentibus, quæ ista legerint, incitare, & ad sanctam abnegationem, ac tui imitationem, permouere.

De Mortificatione Oculorum.

CAPVT II.

B HÆc est hominis magna & luctuosa miseria, cui aditum per peccatum aperuit, quòd dona preciosa de manu creatoris accepta in ipsius donantis offensam, ac in suam perniciem damnationémque conuertit. Id ita esse omnia creata, ab homine iniuria affecta, & vltionem de eo à communi creatore efflagitantia proclamant. Vniuersa namque quæ Deus condidit, visibilia & inuisibilia, corporea & spiritualia dona homini concessa sunt, quæ illi vel ad vitam spiritualem consequendam, vel promouendam, vel ad vitam naturalem seruandam seruiunt. Quid autem istorum est, quo homo aliquando non sit abusus? Quid est, quod non peccati instrumentum fecerit? Quid est, quod non tanquam **C** telum in Dominum suum iaculauerit? Terram facit domum iniquitatis; mare viam auaritiæ; aëra, & ventos vanitati seruire cogit; ignem, in ministerio crudelitatis & homicidiorum occupatum tenet: cœlis & astris sæpe ad superstitionem: Sole & Luna, & Angelis ad idololatriam est vsus: & nihil est tam sanctum, tam purum, tam reconditum, quod in malum vsum trahés, non interdú alicuius peccati malitia fœdauerit. Ideo Iob, vt quasi summam omnium suarum virtutum faciat, & maximum suæ innocentiæ testimonium in medium proferat, ait: [Iob 31. 38. 39. 40.] Si aduersùm me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent: si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Qua sentétia indicat euidenter terram, & vniuersa alia hominum causa creata, ad**D**uersùs peccatores clamare, & quasi præ desiderio vltionis deflere, cùm se vident ad ministeria iniquitatis adacta, & in materiam offensionis diuinæ conuersa. Ne verò longiùs euagemur, hãc calamitaté nostram, non iam in foro, sed in domibus nostris, & intra nos ipsos inspiciamus. Nam quid rogo est in homine, siue ad mentem eius, siue ad corpus pertineat, quod non proprio hominis damno, & diuinę indignationi prouocandæ subseruiat? Omittamus nunc intellectus errores, & cæcitates, voluntatis odium ac peruersitatem, sensuum internorum figmenta, concupiscibilis vilitatem, irascibilis furoré, & solum corpus, ac sensus externos contemplemur, in quibus innumerabilia videbimus, quæ & Dei iram accendant, & nostrá per**E**niciem machinentur. Corpus quidem donum Dei est, quod animæ in domicilium, in vehiculum, in instrumentum salutis dedit. Oculi dona Dei sunt homini data, vt per illos veluti per fenestras splendidissimas, atque pulcherrimas, solem & lunam, & reliqua corporea conspiceret, & ex illis tanquàm ex vestigiis creatoris magnitudinem apprehéderet. Aures, & olfaciendi, & gustandi vis, ac tactus per omnia membra diffusus, dona Dei sunt, quibus homo necessaria percipiat, & intelligibilium ac cœlestium notitiam se

commit

commutat. At quanta sint corporis sensuúmque peccata, quàm fœda, quàm nefanda, quàm detestabilia, quibus aduersùs Dominũ rebellamus, quis explicare sufficiat? Hæc silentio tegenda sunt, & lacrymis ac gemitibus relinquenda, ne aut ore prolata, aut stylo detecta, castas legentium aures obtundãt. Solùm dicamus per sensus quæq; vilia & noxia in mentem irrumpere, quæ ipsam inquinent: & ipsam mentẽ quasi per portas exire, vt se omnium peccatorum, ac ipsius mortis infectione cõtaminet. Vtrumq; expressit Gregorius, dicens: Visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea, quæ extra eius sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus, quasi per fenestras quasdam exteriora quæq; anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Ieremias ait: Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.] Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculum intrat mentis.] Hæc ille. Vna ergo pars vitæ spiritualis est, & illa quidem magni momenti, hoc malum corporis & sensuum mortificatione depellere, & tam illud quàm istos ad creatoris obedientiam reuocare. Hac enim parte crassiori nostræ naturæ composita, mirum in modum aperitur via ad partem aliam sublimiorem Deo subiiciendam, & à peccatorum ac vitiorum sordibus vindicandam.

Greg. 21. mor. c. 2.

Ierem. 9. 21.

Primum igitur bellum aduersùs oculorum petulantiam suscipiendum est, vt sensus manifestior, & ad casum procliuior in ipso exordio pugnæ vincatur. Cuius oblectationem audacter debemus contemnere: Quæ, vt inquit Ricardus de sancto Victore, infima, & infirma est: & quia angusta est, maxima non comprehendit: & quia hebes est, minima non discernit: & quia pigra est, non attingit remota: & quia perspicax non est, non penetrat occulta. Quæ nihil denique mysticæ significationis continet, sed tantummodo corporei sensus motum & actionem habet. Quis pro re tam vili pericula salutis æternæ, aut profectus animæ subeat, & momentaneam voluptatem non spernat? Si autem vilitas hæc aspectus corporei ad eius curiositatem retundendam non sufficit, sufficiant tamen immedicabilia damna, quæ ex incauto aspectu proueniunt, quorũ non semel scripturæ sanctæ recordantur. Dina egreditur vt videat mulieres regionis illius:] vidit, & oculos curiosè pauit, sed curiositatem suã pudoris & famæ amissione persoluit. Fortissimus Samson vidit mulierẽ de filiabus Philisthiim; vidit & adamauit, & vxorem accepit; & in præmium visionis, aut in vltionem vanæ curiositatis, vires & libertatem, & vitam amisit. Robustissimus Dauid [vidit mulierem se lauantẽ,] quam fortassis nunquam viderat: vidit, sed qui Philistæum vicit, ab impura fuit voluptate deuictus, & in maximas pœnas, quæ ex peccato ortum habuerunt, calamitatésque, coniectus. Quid plura? [Vidit mulier,] illa scilicet, quæ nostræ fuit perditionis origo, [quòd bonum esset lignum ad vescendum:] vidit, sed & ipsa deliquit, & virum decepit, & Deum ad iram & vindictam prouocauit, cuius adhuc remanent tristia vestigia, & omne genus humanum ineuitabili morti subiecit. O igitur quanta mala ex curiosa & incircunspecta visione nascuntur! O quanti dolores ex breuissima voluptate oculorum oriuntur! O quotæ calamitates ea luminum immortificatione generantur! Quàm verè dixit Ieremias: Oculus meus deprædatus est animam meam, quia vna tantùm minùs prouida ac circunspecta visio solet bona animæ deprædari, & lucem oculorum mentis dirripere. Et vt ait ad eundem locum Beda, qui & ex Gregorio desumpsit, semel

Ricar. li. 2. in Apocal. c. 1.

Gen. 34. 2.

Iudic. 14. 1.

2. Reg. 11. 2.

Genes. 3. 6.

Thren. 3. 51.

species formæ cordi per oculos alligata, vix magnitudinis manu soluitur. Et ne quædam lubrica in cogitatione versemus, prouidendum nobis est, quia intueri non debet, quod non licet concupisci. Vt enim munda mens in cogitatione seruetur à lasciuia voluptatis suæ, deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam.] Expertus est id ipsum Salomon, qui de se fatetur: Omnia, quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis:] Quid autem inde sit consequutum, attenta est meditatione noscendum. Nam mulieres alienigenas vidit, visas concupiuit, concupitas possedit, possessas cordi suo dominari permisit. Satis magnum malum est hoc, vt mulier ad seruiendum data homini, & regi, & sapientissimo dominetur. At miseria Salomonis longiùs se protraxit, quia caussa mulierum, quas viderat, idolis phana construxit, deos falsos (qui non sunt dij) insipienter adorauit, & à Deo, id est, ab omni bono discessit. Quo intelligimus quàm sit Domini Iesu salubre consilium: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.] Melius etenim illi fuisset, oculos non tantùm clausisse, sed & eruisse, quàm in damnationem suam tanta facinora perpetrasse. Apparétque verissimum esse illud, etiam crassiori modo intellectum: Si oculus tuus simplex fuerit, etiam totum corpus tuum lucidum erit.] Dum namque Salomon oculos suos in simplicitate custodiuit, vitam innocentem tenuit; ex quo verò oculorum aciem in alienas formas effudit, ab innocentia ad turpissima flagitia declinauit.

Beda in lib. 2. in Thren. habet inter opera Hieronymi.

Greg. 21. mor. c. 2.

Eccl. 2. 10.

Matth. 18. 9.

Matth. 6. 22.

In quibus ergo oculi moderandi, & comprimendi sunt, ne per illos animus ad culpam exeat, & culpa ad animi mortem ingrediatur? Primùm quidem in hoc, quod iam explicare cœpimus, vt omnem fœminarum aspectum fugiamus, & ita eas pro bono charitatis ad colloquium necessariũ admittamus, vt tamen nostræ saluti & tranquillitati consulentes, earũ visionem declinemus. Facilis enim est trãsitus ab aspectu ad concupiscentiã: aut saltẽ in corde iusti imago mulieris ingesta, si non consensum extorqueat, at tentationes, & ineptas recordationes exsuscitat. Quod innuens Iob probè cognoscẽs, ait: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.] Rem pernecessariam non leuiter attingendam, sed pacto cum oculis inito, id est, firmissimo quodã proposito assumendam existimat, vt scilicet oculos ad aspectum virginis claudat, ne intus in animũ semen alicuius minùs honestæ cogitationis iniiciat. Aspectus quippe mulieris quasi manus est, semina malarũ cogitationũ in corde serens; vel potiùs ipse aspectus est semẽ, quod in oculis satum, spicã multarũ cogitationũ malarum, velut ex multis granis cõpactã, in corde progignit. Granũ enim tritici intra terrã absconditur, sed extra terram, & in aëre suprà stante fructum emittit. Ita incautus aspectus in oculo quidem efficitur, sed in superiori animæ vi, nempe in cogitatione, phantasmata castitati aduersantia fructificat. Si autem nemo scire potest, quid ex visione pulchræ mulieris in animo suo euenturum sit (nam & incautus aspectus (vt vidimus) sapientibus etiã & sanctis solet illudere, illósq; ad consensum iniquitatis pertrahere) qua frõte audet quis, si Dei timorem habeat, oculos in mulierem conicere, & non casu tantùm, sed ex professo formam ad malum allicientem spectare? Certè Dominus optimus imbecillitatis humanæ cognitor, ab aspectu quoque voluit retrahere, cùm dixit: Omnis qui viderit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] Licèt enim his verbis internam concupiscentiam vetuerit, tamẽ & incautum oculorum aspectum compescuit, qui parẽs est lasciuæ concupis-

Iob 31. 1.

Matth. 5. 28.

centiæ. Idque sapienter calluit Saluianus Massiliensis Episcopus, & hac elegantissima oratione patefecit. *Saluia. lib. 5. de prouiden. post medium.* Hinc intelligere planè possumus, quàm castos nos esse Saluator iusserit, qui etiá licentiá visionis abscidit. Sciens enim fenestras quodammodo esse nostrarum mentiũ, lumen oculorũ: & omnes improbas cupiditates, in cor, per oculos, quasi per naturales cuniculos, introire, extinguere eas penitus foris voluit, ne intus orirẽtur, & lethaliter crescentibus fibris, cõualescerẽt fortasse in animo, si germinassent in visu. Idcirco itaq; ait Dominus, petulcos impudicorũ hominũ intuitus noxa adulterij nõ carere, scilicet, vt qui bona fide fugeret adulteriũ, custodiret aspectum.] Hæc ille. Et ad idem Hugo Victorinus ait: *Hugo in regulam c.6* Quia per illicitũ visum cõcupiscẽtia oritur, per quã integritas mẽtis violatur: necesse est vt semper seruus Dei visum suũ reprimat, ne per cõcupiscentiã & per immunditiã cordis, Deũ offendat.] Ista sunt Hugonis verba. Et itaq; fœminarũ aspectus veluti ægrotationis initiũ, qua mens impudicitiæ titillatione cõficitur: est flatus, quo ignis turpis cogitationis, & cõsensus accenditur: est primus ictus hostis, quo animũ ferire conatur. Atque adeò solerter fugiendus est ab eo, qui vult nõ perire, & castitatem, quam in sponsam accepit, purã inuiolatámq; seruare.

Nemo de senectute, de canis, ac de frigido sanguine confidat; nemo se de adepta sanctitate securũ reddat; nemo de seruata per multos annus castitate sibimetipsi blãdiatur, quia vniuersa hęc vnus incircunspectus mulieris aspectus solet contẽnere, & senes, & sanctos, & castos debellare. Iudices illi Israëlis senes erãt, atq; grandæui, de quibus tamen in Daniele scriptum est: *Daniel. 13.8.* Videbãt eam (nempe Susannã) senes quotidie ingredientem, & deambulantẽ, & exarserunt in concupiscẽtia eius.] Dauid sanctus erat, & Iob castissimus per totam vitã extiterat, quorũ ille, quia fœminã aspexit, sanctitatem perdidit, & hic ne perderet, aspectum incautum formidauit. Et Ecclesiasticus non ad iuuenes tantùm, non ad peccatores tantùm, non ad lasciuos tantùm, sed ad omnes in vniuersũ loquitur, cùm ait: *Eccle.9. 3.5.8.* Ne respicias mulierẽ multiuolã, id est, ad multorum concupiscentiã euolantẽ, ne fortè incidas in laqueos illius. Virginẽ ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius. Auerte faciẽ tuam à muliere compta, & ne circunspicias speciẽ alienam: propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia, quasi ignis exardescit.] Hæc, inquã, omnia senibus etiam, & sanctis, & castis dicta sunt, quoniam magna esse solet oculorum, & aliorũ sensuum coniunctio, & nec audire, nec odorari, nec gustare, nec contrectare pigebit, quòd voluptati erit cõspicere. Immò & his præcipuè dicuntur, quos visio fœminarum incauta solet magis afficere. Nam experientia esse compertũ audiuimus, quòd prophani homines lasciuis aspectibus assueti, ferè nullã ex illis inquietudinem patiuntur; ad Deum verò cõuersi, & à fœminis sequestrati, ex leuissimo aspectu prauis cogitationibus molestãtur. Quod & naturale est; nam si ab assuetis (vt dicitur) non fit passio, certè ab insuetis procedit. Vnde Basilius virginem castissimã instituens, hæc ait: *Basilius.* Nam cùm bauste luminibus formæ obrutus passiuè defixerit, atque in anima voluptate mollita ceræ instar, cõspectæ speciei imagines presserit, quamuis ille abeat, seorsumq; sit, quibusmodi formas impresserit: insignita animo cõspecti species, quod suum est, semper operatur: animúmque imaginibus ludit. Idcirco virgini principio quidem summopere cauendũ est, ne cuiquã infigat obtutus: vel certè si defixisse cõtigerit, figuras animo altiùs infigi molientes à se contraria virtute reiiciat, ac penitus arceat: vt nullã corporis speciẽ diuturnis consuetudinis oblectaculis sumet. Quòd si fortè contingat clàm animę corporeas imprimi formas, eas perpetua rerum honestarũ memoria omni studio in seipsa delere contendat: corporeas quidem illas veluti ceræ inscriptas animi, ad meliora ac diuina conuersione abolendo, sanctarúmque rerum imagines elaboratis meditationibus ac speculationibus illarum vice inscribendo.] Huc vsque Basilius. Quæ virgini, & cuicunque vitam spiritualem sectanti dicta sunt. Non enim poterit internam pacem, mentisque puritatem retinere, nisi oculos carnis formis illicientibus claudat, & ab his, quæ turbare possunt, se subducat.

Vt autem hæc verissima esse clariùs appareat, cuiusdam senis, & sancti, & casti subiiciamus exemplum, in quo omnes cuiuscumque sint status aut conditionis, addiscant, qualem habere debeant oculorum custodiã. Is est sanctus Hugo Gratianopolitanus Episcopus; cuius historiam texens Guigo vir venerabilis, & quintus magnæ Carthusiæ prior, quædã dicit de eius circunspectione valde admiranda, ideóq; ad verbum referenda, quoniam vtilissimã animabus doctrinam continent. Porrò, inquit, mulierũ confessiones non minùs cautè quàm benignè suscipiebat. *Surius in Aprili. To.2.* Non enim in angulis, aut obscuris, aut secretis locis, eas audire solitus erat, sed potiùs vbi à pluribus conspici posset. Et autem quidẽ satis familiariter applicabat: oculorum autem in alteram partem vertebat aspectũ, auditum solum, propter insidias diaboli, huiusmodi negotiis asserens applicandum. Quam videlicet oculorum custodiam incredibili semper, & vbique circunspectione seruabat, ita vt cùm potentes ac nobiles mulieres, iuxta illud Apostoli, Cui honorẽ honorẽ,] *Rom. 13.* ad colloquium honorificè hilaritérq; frequenter susciperet, multa corã se, diùq; tractantium facies penitus non videret. Dicebat enim cogitationes illicitas difficillimè posse vitari, nisi quis corporis sensus vigilantia multa cõpresserit: intrare autẽ, secundùm Prophetam, mortẽ per has quasi fenestras, & ingredi domos nostras.] *Ierem. 9.* Hæc sanè oculorum custodia mirabilis est, sed etiam imitabilis, quam duos ex nostris viros puritate conspicuos per totã vitam, cùm tamen frequentissimè primarias fœminas adirent, seruasse cognouimus. Sed consultò in his lucubrationibus ab exemplis nostrorum temperamus, (quæ alius fortasse ad modum dialogorum Gregorij in vnum volumen congeret) quia ad omnia scribenda non sufficimus. At Beatus Hugo adhuc inuẽtus est in hac re cautior; Qui constanter affirmabat, non à mulierum tantùm, sed à virorum quoq; vultibus religiosæ mentis auertendum intuitũ, asserens quod experientia sua poterit quisq; connicere, per communionẽ humanæ mutabilitatis, atq; compassionẽ fieri, vt affectiones conspecti frequentes ad conspicientem inæstimabili velocitate pertranseant, &, verbi gratia, de irato iratus, & de tristi tristis, & de lasciuiente fiat lasciuiẽs; quas passiones, satis esse, habere quemquam proprias, non in se transcribere taliter alienas. Nullius de totius Episcopatus sui mulieris, præter vnius, ita faciem aspexisse, vt ex consideratione vultus, si occurreret, quænam esset, posset cognoscere.] Hactenus Guigo. Nos verò huius sanctissimi viri suum sensum, tum actum suscipiamus, & memores illius dicti Domini per Ezechielem: *Ezech. 20 7.* Vnusquisque offensiones suorum oculorum abiiciat:] fœminarum formas, quæ nos offendere ac polluere queunt, demissis modestè oculis refutemus. Qui enim, vt inquit Isaias, claudit oculos suos, ne videat malum: Iste in excelsis habitabit: *Isaie 33. 15.* munimenta saxorum, sublimitas eius.] Forma mulieris de se mala non est, at homini ob suam imbecillitatem, mala, id est, noxia, & periculosa est. Quare claudendi sunt oculi, aut certè dissimulantes demittendi,

ne sibi noxia videant,& à celsitudine vitæ, & à loco tuto,in quo morabatur,miserabiliter decidat.

Nec solùs fœminarum aspectus fugiendus est, ad oculorum nostrorum effrænationem reprimendam, sed multa alia vitanda sunt,quæ possunt mentem distrahere,& à trāquillitate aut puritate dimouere. Spiritualis ergo vir,spectaculis rerum prophanarum,aut in quibus homines prophani, & impuri se histriones exhibent,& comœdias tragœdiásq; repræsentant,nequaquā intendat. Non dico,ne lubens & volūtarius loca istorum spectaculorū adeat, quis enim id de sectatore perfectionis credat, quod nec Christianū decet,& in homine sæculari damnatur? sed ne,si necessitate aliqua comœdiis vel tragœdiis adstiterit, eorum deliria & vanitates aduertat. Neq; enim difficile est, corpus in loco,vbi hæc gerūtur,habere,& oculis sine alicuius nota nō aduertere,sed mentē ad cœlestia leuare. Profectò Augustinus sæcularē cōuersum ad Dominū in huncmodū dicit ab aspicientibus collaudati: Ego,dicit vnus eorū,illū noui, quàm ebriosus fuit, quàm sceleratus,qualis amator circi,aut amphiteatri, qualis fraudator: quomodo Deo seruit, quàm innocens factus est.] Quàm turpe & miserandū esset,perfectionis amatorem & vitæ religiosæ cultorē, de eo, quòd assistat histrionibus aspiciēdis,à sæcularibus vituperari? Fugiēda sunt ista Christianis fidelibus, inquit Cyprianus,tam vana, tam perniciosa,tam sacrilega spectacula,& oculi nostri sunt & aures custodiēdæ:citò in hoc assuescimus, quod audimus, scelere. Nam cùm mens hominis ad vitia ipsa ducatur, sibi quid faciet,si habuerit exēpla naturæ corporis lubricæ? Quæ sponte corruet,quid faciet,si fuerit impulsa? Auocandus est animus ab istis. Si hæc dicit sanctus doctor Christianis,cui alij sancti Patres consentiunt; quid diceret religioso,aut spiritualis vitæ cultori, nisi quòd ignominiosissimum esset illi,tale genus oblectationis cogitare? Atque adeò,si aliquando,cogente necessitate (quod vix eueniet,) spectaculo assistendū est,puritatis cupidus lumina corporis sui, infestissima vanitate non pascat,ne mentis oculos perdat. Immò cantantibus & conclamātibus histrionibus, ipse Domino in corde suo cantet, & dicat: Auerte oculos meos, ne videam vanitatem; in via tua viuifica me.]

Aug. in Psal. 119. in illud: Sagitta potentis &c.

Cypria. lib. de spectac.

Psal. 118. 37.

Idem omnino esto iudicium multorum aliorum, quibus sæculares homines oblectantur. Cuiusmodi sunt choreæ,saltationes, equorum cursus, taurorum agitationes, torneamenta, & alia similia, quæ ad ludos theatrales pertinent. A loco,vbi ista fiunt,spiritualis vir se constantissimè separet,si non possit omnino,oculos suos prudenter,& sine alicuius offensione aliò diuertat. Cypriani tempore aliqui fideles non verebantur his ludis assistere,qui & sacris litteris se protegebant,in quibus choreæ,& ludi narrātur,nec prohibentur. In hos meritò sanctissimus Doctor inuehitur: Melius, inquit, fuisset istis nullas litteras nosse, quàm sic litteras legere. Verba enim & exempla,quæ ad exhortationem Euangelicæ virtutis posita sunt,ad vitiorum patrocinia transferuntur: quoniam non vt spectarentur,ista scripta sunt,sed vt animus nostris instantia maior excitaretur in rebus profuturis, dum tanta est apud Ethnicos in rebus non profuturis. Argumentum est ergo excitādæ virtutis,non permissio, siue libertas spectandi gentilis erroris.] Sic ille. Fugiat itaq; iustus tripudiorū & saltationum aspectum, in quibus Saul inuidia & odio succenditur, in quorum præmium Baptista Præcursor occiditur,quibus etiam idololatriæ crimē admiscetur. Audiat Ecclesiasticum dicentem: Cum saltatrice ne assiduus sis:nec audias illam,ne fortè pereas in efficacia illius.] Nec minoris puter detrimenti, saltatorem quàm saltatricem aspicere:quoniam viri etiam subsilientis motus ad impudicitiam mouent,& (esto quòd ad tantū malum non excitarent aliquem) saltem cor ab eo, quod serium est rectùmque,diuellunt. Quam autem mentis grauitatem,quam compunctionem habebit,qui leuissimis stultorum motibus delectatur,& in risum, in cachinnos,& in Dei obliuionem abire compellitur?

Cypria. lib. de spectac.

1. Reg.

Marci. 6. Eccl. 9. 4.

Ad hanc etiam oculorum abnegationem spectat, lectionem librorum curiosorum & prophanorum omnino reiicere,quam viro religioso & spirituali indignissimam esse iam diximus. Ad ipsa enim vitæ spiritualis exordia pertinere certum est, horū librorum vsum omittere. Vnde in Actis Apostolorum legimus: Multi ex his,qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros,& combusserunt coram omnibus.] Quosnam libros? Eos sanè,qui curiosa,& magica, & noxia tractabant. Nec in animum induxerunt,eos vendere,sed comburere maluerunt,ne doctrina pestilens emptoribus obesset,sed potiùs flammis dignissima omnino periret. Sed quàm absurdum est neglectis sanctarum scripturarum,& Patrum sacrorum voluminibus animum ad nescio quæ curiosa, & faceta, & compta legenda oculos applicare? Et verè dum hæc leguntur, sacra scripta negliguntur, non solùm quia his debitum tempus lectione occupandum surripitur, verùm etiam quia illa impura & vana, his purissimis & solidissimis admiscere, non sine horum iniuria præstatur. Ad hoc facit memorabile exemplum Hermanni Steinueldensis Canonici,ex ordine Præmonstratensi, quem eximia sanctitas, & singularis erga Beatam Virginem deuotio mirabiliter sublimauit. De illo ergo hæc ad verbum narrat eius historia: Quoties more puerorum fabulas poëtarum vel discere iubebatur,vel legere, non tulit patienter:immò & ipsos se docentes, super quos iam intus spirituali vnctione docente profecerat, reprehendit, asserens, quòd Deo vero contumeliam irrogarent, falsorum deorū nomina in poëtarū libris etiā recitando. Solebátq; nobis postmodū de quibusdam magistris suis, qui cęteros religione antreire videbātur,narrare,se nō sufficere admirari, quòd viri religiosi in scriptis possent poëticis delectari,cùm tanta sint scripta veritate subnixa,per quæ ad Dei possit notitiam perueniri. Quis enim,nisi stultus, quærat liliū inter spinas, vnde sine punctionibus non possit abstrahi, quod faciliùs & vtiliùs sine læsione possit acquiri? Hæc ibi. Et meritò sanè vir hic sanctus mirabatur, & harū rerum lectionem aut auditionē, Dei reputabat iniuriā. Nam si vir nobilis iniuriæ ascribit,quòd sutorē, aut fabrū simul cum illo ad mensam inuites; cur spiritus Dei,auctor sacrarum litterarū, & patres Ecclesiæ eodem spiritu pleni iniuriæ nō tribuent,quòd in eodē armario memoriȩ suas sententias grauissimas, & ociosorū librorum dicta recondas? Basilius quendā Episcopum reprehendit,quòd sepositis ad tempus sacris libris,poëtas legerit,monétq; eum,vt resipiscat, & ad se ipsum redeat:nam re vera,qui inanibus libris euoluēdis intendit,à se ipso,& à viri spiritualis dignitate discedit. Hanc verò lectionē prætextu vtilitatis excusare,quæ ad sacras cōciones ex illa decerpitur,ridicula & stulta res est. Ex his enim libris vanis, quæ possunt, nisi vana aut curiosa desumi, quæ sanctæ prædicationis acrimoniam & grauitatem subuertant? Corporis incolumitatē medicaminibus quærere licitū est; at ex maleficiis & incantationibus petere, iniquum est. Ita æquū est ex Sacris libris & sanctis Patribus eloquentissimis, & ex modernis auctoribus, qui dignè & religiosè sacra tractant,ad conciones sales accipere: at malum est,& stultum, & hominum spiritum Christi nescientium proprium, in libris vanis & impuris sa-

Lib. 5. c. tom. 1.

Actuum 19. 19.

Basil. epist. 97.

les & acuta dicta quærere. Abnegationis ergo studiosus seria & vtilia legat, libros verò Latinos, & multo magis vulgares, vana & amatoria tractantes, vt omnis virtutis pestes, explodat.

Deniq; (vt omnia, quæ huius abnegationis sunt, vno verbo comprehẽdam) oculis quæcumq; inania, quæcumque inutilia neganda sunt, ne mentis tranquillitatem & orationis puritatem impediant. Ad quid enim imagines prophanorum hominum considerabis, gemmas, & lapillos pretiosos, ac vasa argẽtea siue aurea diuitum aspicies; ædificia magna, & superba videbis? ad quid, quicquid occurrerit, lustrare cupies, nisi vt animum distractum & immundũ semper habeas, & nunquam puras manus ad Deum leuare consuescas? Expẽde qualibus verbis Dorotheus hanc oculorum custodiam commendet. Consuesce, inquit, non circumferre oculos ad aliena & vana, hæc enim deperire faciunt labores omnes monasticos.] O rem tremendam, cunctos virtutis labores dilapidare, ac destruere: Sed hanc ex sententia huius patris per incautum aspectum interdũ incurrimus. Ideo perfectionis auidi semper fuerunt diligentissimi oculorum custodes, & minimos quoq; in hac parte defectus non parua censura castigarunt. In quo Magnus Eusebius apud Theodoretum mirabile reliquit virtutis documentum: Is enim, cùm semel ab auditione lectionis Euangelicæ, aspectu quorũdam agricolarum distraheretur, qui in subiecto cãpo terram excolebant, ita se ipsum puniuit, vt per quadraginta annos, & eo amplius, quibus postea vixit, nec agrum illum aspiceret, nec in cælum & astra oculos attolleret, sed semper, iniecto in collũ collari ferreo, inclinatus incederet. Interrogatus autem quam ob causam se tam seueriter ob modicum defectulũ castigaret, respondit dignam sanctissimo viro sententiam: Ne, dixit, aduersarius de rebus magnis bellum gerat, conor illum ad hæc parua traducere. Nã si me aliquando ab hoc proposito dimouerit, & agrum aut cælum conspicari fecerit, in re tantùm parui momenti me vincet. Nec minùs mirandum est, quod narrat Marulus de quadam sanctissima Abbatissa, nomine Sara, quæ cùm in monasterio prope ripam fluminis posito per sexaginta annos habitasset, haud sustinuit per fenestram vel leniter labẽtes aquas, aut prati adiacẽtis amœnitatem aspicere, ne ex eo aspectu aliquid caperet voluptatis. Sic viri perfecti solent oculos corporis custodire, & seris abnegationis occludere, ne dum per exteriora vltra necessitatem diuagantur, contemplationi rerum cælestium obsistãt. Sic & tu, ô lector, qui fastigium virtutis cupis, oculos debes à rebus inutilibus ac vanis abducere. Cogita tuos oculos esse non tuos, quos hostis tuus sæpe victoriarum suarum instrumenta fecit, quos mens tua aduersùs se rebellare cognouit, quos mors aliquando videndi facultate priuabit. Habe eos, vt non tuos, & in omnibus, quæ poteris, tanquam oculos ad te non pertinentes abnega, vt ipsos abnegatione recuperes, & in æternum ad gaudia possideas. Si ita feceris, oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis. Erit enim tempus, cùm oculi quibus te quo ad superfluum vsum propter desiderium perfectionis orbasti, tui erunt, & tibi restituentur; ipsisque aduersariorum tuorum ad malum te oculis prouocantium vltionem aspicies. Quin & oculis tuis videbis iucunditatem & exultationem, quæ venient tibi à Deo tuo. Iam non dices: Credo videre bona Domini in terra viuentium:] quia fides abibit, & visio clara illorum ineffabilium bonorum adueniet. Immò dices: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri.] Quia in ea Sanctorum pulchritudinem affatim videndam in mercedem abnegationis accipies. Iam audi summam eorum, in quibus debes oculos reformare.

Doroth. doctr. 11. interrog. 5.

Theodoret. in historia religios. in Eusebio. 4.

Marul. lib. 5. c. 10 ad finem.

Psal. 90. 8.

Psal. 26. 13.

47.

Vsus Mortificationis oculorum.

I. FOeminas iuuenes, præcipuè formosas & cõptas, absque manifesta necessitate ne videas.

II. Comœdias, tragœdias, & alia similia spectacula à prophanis hominibus data, ne aspicias.

III. Choreis, tripudiis, equorum cursibus, taurorum agitationibus, hastiludiis, torneamentis, & aliis ludis theatralibus ne te spectatorem præbeas.

IV. Libros impuros, aut vanos, vel ad solam curiositatem editos, præsertim vulgares, ne legas.

V. Diuitum gazas, vasa aurea & argentea, gẽmas, & lapides pretiosos, sæcularium ornamentis & vsibus applicatos, ne oculis contempleris.

VI. Hominum nulla præcipua virtute insignium imagines, ad vanitatem ac superbiam effictas, ne consideres.

VII. Palatia, ædificia superba, quæ Christus videre contempsit, amœnos hortos, & pulchra viridaria, & alia huiusmodi ad fastum & oblectationem potentum elaborata, ne tuis luminibus offeras.

Matth. 24.

VIII. Cellam fratris, aut conclaue alicuius alterius ingressus, quæ sunt in mensa, aut in alio loco, ne curiosè scruteris.

IX. Cùm aliquò pergis, siue domi, siue foris, post te venientes, & hac seu illac transeuntes, leuiter, & sine aliqua necessitate ne aspicias.

X. Oculos tibi solùm ad necessaria & vtilia videnda concessos, solùm in res necessarias vel vtiles videndas intende.

Ea igitur videas, quæ necessaria sunt, quæ vtilia, quæ mentem ad contemptum visibilium excitabũt, & ad desideria cælestium attollent. Sic facies oculos tuos, instrumenta virtutum, & habebis fenestras luci diuinæ seruientes, non ad distractionem & vanitatem iuuantes. Miraberis fortasse, optime lector, quòd aliqua ex his legenda spiritualibus viris proponam, & quasi illis necessaria ingeram, à quibus sæculares homines aliquantulum timorati solent abstinere. Tibi congratulor, quòd talis sis, vt his non egeas. Nos verò, qui multorum mores vidimus, & maria tranauimus, certissimè nouimus nonnullos spirituales viros his omnibus documentis indigere.

De Mortificatione Aurium.

CAPVT III.

SECVNDVS Sensus ordine dignitatis à Philosophis numeratur Auditus, qui etiam magna abnegatione opus habet, ne mens pro vtilibus noxia & perniciem afferentia percipiat. Auditum enim sapientes vocarunt sensum disciplinæ, quòd per eum, velut per ianuam, notitia veritatis & omnis sapientia in mentem introeat. Hæc autem ianua abnegationis & circunspectionis cura sollicitè custodienda est, ne pro veritate mendacium, pro sapientia stultitia, & pro his quæ prosint, ea quæ officiant, in penetralia cordis irrumpant. Nam & de porta, per quam ingressum est verbum veritatis, dicitur in Ezechiele: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam; quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam.] Simile quiddam & nos de porta nostra, vel de auribus nostris, per quas ingreditur huius verbi do-

Ezech. 44. 2.

ctrina, dicamus. Vt scilicet, quoniam auribus verba nostri Saluatoris excipimus, & Euangelij doctrinam audimus, eas clausas, & bene obseratas doctrinis vanis, & verbis ociosis ac inutilibus, teneamus. Neque enim decet, portam, per quam rex ingreditur, hosti patere; & aditum veritatis vanitatibus & scurrilitatibus aperiri. Habemus verò huius abnegationis ipsas aures magistras, quæ ita factæ sũt, vt sui ipsarum fabrica nos circumspectionis & abnegationis admoneant. Hanc Ambrosius pulchrè depingit: In auribus, inquit, ita laborauit opus suum natura, vt ipsi anfractus cauernarum mira prudentia sinuati, plurimum vtilitatis afferant, ne repentè feriat secreta capitis sonus. Denique sæpe multos improuiso clangore consternari videmus, & attonitos, aut vocis alicuius aut tumultus sono expauescere. Sordes ipsæ, quæ inter eosdem gignuntur anfractus, velut quodam glutino auditum ligant. Simul si vehementior pulsus fuerit alicuius, sonus infringitur, ac retardatur, vt prænunciatus potiùs mulceat, quàm improuisus interna concutiat. Vermiculi quoque (si aurem penetrare tentauerint) quodam sordium visco tenentur.] Hæc ille. Aures itaque nostræ, anfractus & sinus abnegationis habeant, in quibus verba inuidia & perniciosa, quasi in ingressu arcis teneantur, & veluti nuncij mortis ad mentem penetrare nullomodo sinantur, sed cum indignatione refutentur. Habeant etiam & circumspectionis viscum, in quo bestiolæ, id est, falsitates & scurrilitates, quas nobis ociosus quisque & tepidus dicere volet, inhæreſcant. Nam certè non minùs contra bonos mores, quàm contra naturam est, aures vniuersis vanitatibus peruias & explicatas habere. Qui autem eas ab his custodire contemnunt, solent, cùm audiunt verba diuina, tædio affici, nec ipsorum efficacia permoueri. In eósque clamare possumus illud Ieremiæ: Ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: Ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud.] Item & illud Stephani ad persequutores suos: Incircumcisis cordibus, & auribus vos semper spiritui sancto restitistis.] Nam si aures incircumcisæ sunt, vt putat Theodoretus, quæ sine discrimine excipiunt omnia, tales profectò gestant, qui nouitates, detractiones, mendacia, nugas, & alia huius farinæ libenter auscultant.

Ambr. li. de Noe. c. 7.

Ierem. 6. 10.

Actor. 7. 51.

Theodor. in illud Ierem.

Scriptura sacra pericula aurium incircumcisarum non tacuit, immò satis tempestiuè manifestéque detexit. Nam si Euæ peccatum ab intemperantia oculorum inchoauit (vt vidimus) crimen Adæ maius, & notius ab incircumcisione aurium, seu à negligentia custodiendi auditum, incœpit. Indicauit hoc Domini increpatio dicentis: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo.] Si ille non audisset verba mulieris, si suasionibus eius aures occlusisset, nunquam peccasset, nec nos in voraginem tantorum malorum coniecisset. Sed citò cecidit, inquit Petrus Chrysologus, dum citò credidit, & dum facilè dat aures ad mulieris auditum, se suósque pessimo addixit inimico. Ita multi hodie, in eo, quod non oportet, pessimum sequentes genitoris exemplum, verba vana & perniciosa audiunt, quæ si non semper innocentiam perdunt, at mentis quietem ac puritatem surripiunt. Quos nec naturalis prudentia, aut scientia, ac virtus acquisita protegit, quoniam affectus ad malum pronus facilè post verba seductoria currit, & ab æquo & bono discedit. Lego de Salomone, quod sanè magnum timorem incutit: Cùmque iam esset senex, inquit Scriptura, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo.] Quonam modo cor eius per mulieres ad idololatriam deuolutum est? Annon poterat frui impuris amplexibus, nisi ante idòla procumberet, & fictos deos adoraret? Poterat quidem. Sed amore fœminarum alienigenarum exarsit, amor verò aures eius ad suasiones & importunitates earum patefecit, & per aures consensus in delictum horrendum intrauit. Vnde Augustinus: Nec Salomonem credibile est errore putasse idòlis esse seruiendum, sed blanditiis fœmineis ad illa sacrilegia fuisse compulsum.] Quis igitur hæc legens, & tales strages ab incircumcisione aurium prouenientes aspiciens, aures suas non custodiat, & seris circumspectionis non occludat? Certè Ecclesiasticus non tam aures portis & seris obserandas, sed spinis sepiendas existimat. Sepi, ait, aures tuas spinis, linguam nequam noli audire.] Quo loco aures nostras vineæ selectissimæ, & verba inania belluis videtur comparare. Et meritò: quoniam ea auribus in torcular cordis nostri, quasi mustum sanctorum eloquiorum exprimimus, quod meditatione coctum atque digestum, animam roborat, atque lætificat. Inanes verò sermones in hac vinea aurium nostrarum sancta eloquia depascunt, nósque vino sapientiæ vacuos relinquiunt. Circumsepiantur igitur aures spinis solicitæ circumspectionis & grauis seueritatis, quæ bestias ineptorum verborum intrare non sinant. Ista quidem verba, quæ haud dubiè aduersarius punctis pectora tepidorum loquitur, à sancto Iob flammæ ignis similia esse dicuntur: Halitus, inquit, eius, id est, dæmonis, prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.] Halitus eius est praua suggestio, sed flamma de ore eius egrediens, est verbum ineptum; quia (vt ait optimè Gregorius) quicquid per se, quicquid per prædicatores suos loquitur, ignis est, quo infructuosa ligna concremantur.] Si autem tanta solicitudine flammam accedentem fugimus, æquum est, vt eadem immò & maiori, audire verba inepta, caueamus. Malus enim, vt ait Sapiens, obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus:] quare iustus, vt iustitiam seruet, & iniquus non fiat, aures custodiat, ne iniquos & mendaces sermones audiat, quorum auditione ad obedientiam iniquitatis se præparat. Meritò igitur Bernardus, vt ad aurium custodiam nos incitet, ait: Facilè lingua labitur, nec minùs facilè illabitur cordi, ita vt multis inter loquendum minùs profuerit, quòd propriam cohibuerint, dum non cauerint alienam. Vtilis est frater, qui tibi loquitur, sapiens est religiosus, ac timens Deum, plus dico, Angelus est & Angelus lucis: etiam sic caue tibi, ne audias vnde lædaris. Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, præsertim in sermocinatione communi.] Hæc ille.

Genes. 3. 17.

Petr. Chrysol. ser. 39.

3. Reg. 11. 4.

Aug. 14. de ciuit. c. 11.

Eccl. 28. 28.

Iob. 41. 12.

Greg. 33. mor. c. 18.

Prouer. 17. 4.

Bern. ser. de triplici custodia, manus, linguæ, & cordis.

Multa autem sunt verborum genera, quibus mortificationis sepimento obstandum est. Nos autem, qui virorum spiritualium aures mundare nitimur, ne eas verborum obscœnorum commemoratione inquinemus. Certum est enim, quæ seculares honesti audire horrent, à virtutis sectatoribus nullo modo admitti, immò, si quid casu inciderit, quod vel à longè tantillum impuritatis oleat, eos, ad instar castissimæ cuiusdam virginis, erubescere. Et meritò quidem: quoniam talibus verbis non minima iniuria virtus castitatis afficitur. Optimèque Gregorius Neocæsariensis Episcopus, cognomento Thaumaturgus, verba minùs honesta somniorum

Greg. Thaumat in Ecclesiast. c. 5. Habet. To. 1. Biblioth. sanct. P.

lucificationibus comparat: vt sicut istæ interdum mentem & corpus fœdant; ita illa mentes & corpora castitatis amatorum inquietent. Et vtinam tantùm inquietarent, sed solent etiam castitati naufragium afferre. Nam sicut per modicum foramen magna copia aquæ in nauim ingreditur, quæ eam vniuersósque nauigantes mergat: ita prorsus per verbum minùs pudicum, quasi per paruum foramen magna vis tentationis irruit, quæ nauem cordis in periculum submersionis adducat. Non obliuiscuntur proinde spirituales viri illius sententiæ Ecclesiastici: Verbum nequam immutabit cor, ex quo partes quatuor oriuntur: bonum & malum, vita & mors.] Qua comminatione perculsi, ab auditione verbi minus casti, non minùs quàm à serpente cauent, ne huiusmodi verbum cor eorum à bono in malum immutet, & pro virtute iniquitatem, ac pro vita, virtutis præmio, mortem, iniquitatis pœnam, infundat.

Eccl. 37. 21.

Hunc ergo defectum aurium omittamus; à quo certissimum est, viros spirituales quàm longissimè abesse, & alios leuiores, aut honestiorem colorem habentes nomeremus. Ac illud statim se offert admonendum, vt hi, qui virtutem & puritatem amant, carmina amatoria aut prophana, & sæculares cantilenas, quæ aures mulcent, cor verò emolliunt, & ab amore seueritatis auertunt, audire detrectent. Licèt enim consilium sit Ecclesiastici: Non impedias musicam,] quo dicto cantus & musicam commendat: eam tamen laudari compertum est, quæ laudes Dei continens, mentem ad cælestia contemplanda & desideranda sustollit; non quæ prophana ac ridicula euulgans, aut minùs graues, & puras, aut saltem vanas cogitationes ingerit. Nam istam in Amos improbatam reperimus, cuius ore dixit Dominus: Aufer à me tumultum carminum tuorum; & cantica lyræ tuæ non audiam.] Ac si diceret: Non possum huiusmodi cantica probare, quæ, quod ego in corde facio, destruunt, quod ego purifico, ipsa irreuerenter inficiunt. Grauiter sanè Chrysostomus, & verè ista cantica animæ sordes existimat. Vt igitur, inquit, pauperibus domus nostræ, & Apostolis aures pateant, omnem sordiciem ab auribus animi expurgemus. Nam quemadmodum sordes & lutus aures corporis obstruere solent: sic meretricij cantus, huius sæculi fabulæ, debitorum nons, creditorúmque ac fœnorum ratio, aures mentis solent ubstruere, atque immundas facere: quasi enim stercus auribus vestris immittunt huiusmodi colloquia: & quod Barbarus ille minabatur, dicens: Comedens stercus vestrum, id nunc multi non verbo, sed re in vobis faciunt, immò verò etiam multo peius ac fœdius. Nam fornicarij cantus multo magis quàm stercora sunt abominabiles.] Hæc ille. Meretricij verò cantus non solùm dicuntur, qui à meretricibus lenonibúsque cantantur, sed illi quoque qui lasciui sunt & prophani, licèt ab honestis hominibus modulentur. Idem namque latet in vtroque cantico lasciuiæ venenum, nisi quòd illud ex vase spurcissimo, istud ex mundiori vase profertur. Isti igitur similes cantiones nulla ratione audiant, nec animi laxandi gratia, quibus & se ipsos turbent, & auditione diuinæ inspirationis indignos faciant, vocémque Domini, aures mundas cupientem abiiciant.

Eccl. 32. 5. — *Amos 5. 23.* — *Chrysost. hom. 38. in Matth.* — *Loquitur de Rab. Isaia. 36.*

In eodem gradu vitandæ sunt nugæ, scurrilitates, omnésque narrationes risum excitantes, quæ si inter iuuenes sæculares locum habent, nullo tamen modo viros spirituales, & perfectionis amatores decent. Sicut enim hæc dicere, leuis est animi, ita eadem audire libenter, distractæ & leuis est mentis, quæ verba Dei aure interna non excipit, & à debita virtutis seueritate deflexit. Nugæ, si incidant, dicebat Bernardus, interdum ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non modò vtiliter, sed & libenter audiatur, vt supersedeant ociosis.] Et alio loco: Verbum scurrile ab ore procul sit, & procul ab aure relegandum est. Fœdè enim ad cachinnos moueris, sed fœdiùs alios moues.] Non verò propterea quòd minùs in auditione scurrilium, quàm in loquela fœditatis insit, audendum est auribus excipere, quod non audimus, ore proferre: quoniam non solùm maiora mala, sed etiã minora fugiẽda sunt, si volumus ad mẽtis puritatẽ festinare. Et licèt minus malũ sit, ridicula & vana audire, quàm loqui, nõ verò minoris detrimẽti solet esse causa; quoniã si loquutio ridicula ab omni compunctione, & spirituali dulcedine mentẽ loquentis euacuat; auditio nugarũ risum mouentium, vanam lætitiam & amaram distractionem infundit. Diligenter ergo seruandum est præceptum Pauli, vt scilicet non nominetur in nobis turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.] Si enim illud verbum: Nec nominetur in vobis, significat, auctore Chrysostomo, vt hæc omnino inter nos non appareant, non tantùm ex parte loquentis interdicuntur, sed ex parte quoque audientis prohibentur, vt quisque omnium erubescat audire, quod erubesceret sermonibus explicare.

Bern. lib. 3. de consid. c. 13. — *Ephes. 5. 4.* — *Chrysost. hom. in epist. ad Ephesios.*

Custodiendæ sunt etiã aures à rumoribus sæcularibus, qui certè ad viros spirituales nõ pertinet, cùm ipsi vitam virtutis ingressi, sæculo & eius negotiis renũtiauerint. Successus sãctæ Ecclesiæ siue prosperos, siue aduersos audire, vtile reputamus, & nullo modo perfectioni contrarium: qualia sunt creatio noui Pontificis, Christi in terris Vicarij: victoria de Hæreticis aut aliis fidei hostibus parta: recens infideliũ cõuersio, & alia prospera huius generis, aut aduersa, quæ, exigentibus peccatis nostris, solent Ecclesiam impetere. Nos enim, qui sumus eiusdem Ecclesiæ filij, debemus hæc nosse, vt de bonis sanctæ matris nostræ gaudeamus, & de malis atq; aduersis tristemur; vt etiam oratio nostra pro donis gratias agat, & flagella ac aduersitates auertat. At prophana interrogare & audire, magnæ demẽtiæ est; qui scilicet apud potentes huius sæculi valeant, qui per ambitionem primas sedes obtineant, qui nobiles matrimonio iungantur, quibus lusibus iuuenes illustres curiam regis exhilarent, & alia huius generis, quæ nullam in se ædificationem continent. Qui hæc narrãt, qui his epistolas ad alios missas implent, qui talia libenter audiunt, nunquam spiritum orationis accipient, nec viri perfecti & spirituales euadent. Atheniẽsibus vitio datũ est, quòd essent rumorũ audiendorũ amatores, de quibus in Actis Apostolorũ scribitur: Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites ad nihil aliud vacabãt, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.] Si id in sæcularibus & infidelibus vitium erat, qui nec veram virtutem nouerãt, nec fidem à lumine salutauerãt, quàm vitiosum erit in his, qui sæculo, & põpis suis nuntiũ remiserunt, & se Deo ac virtuti cõsecrarunt? His euenit quod filiis Dan, terram habitationis quærentibus, qui venientes in domũ Michę, inuenerunt ibi [Ephod, & Sculptile, atq; conflatile:] Sic & isti inuenerũt vestem Deo sacratam, id est, habitum religiosum, quo se tegerẽt, & cum eo, suâ culpâ, inuenerunt sculptile peruersi operis, & conflatile vanæ confabulationis. Conflatile enim hoc modo fit: Metallum in ignem mittitur, & follibus aërem

Actor. 17. 21. — *Iudic. 18. 14.*

attrahentibus ac emittentibus flamma succenditur: sic dura materies liquescit, & formam ab artifice intentam suscipit. Ita prorsus inter imperfectos euenit: Ponitur in medio metallum, id est, sæculares nouitates prophanósque rumores, aër attrahitur & emittitur, cùm res ridicula, aut vana dicitur, & auditur. Quid ex hac fornace exiet, nisi conflatile distractæ mentis, quæ se ad vana & inutilia componat? Et vtinam solam vanitatis formam indueret, fortè non tam acriter luqueremur, sed sæpe ex vanitate se ad procacitatem & lasciuiam extendit. Nam & Aaron petiuit à filiis Israël inaures aureas filiorū & filiarum suarū, & ex illis vitulum conflatilem, quem sequerentur, effecit.] *Exod 32. 4.* Inaures sunt rumores, quia sicut inauris imponitur auri, sic rumor auditui. Ex rumoribus autem conflatur vitulus petulantiæ, qui puritatem mentis aufert, & quietem orationis turbat. Sic profectò Hugo Victorinus hæc, quæ diximus, ad auditores rumorum accōmodat, qui & alio loco ait, hoc vitium esse proprium ociosorum: qui post delicatorum ciborum diuersa fercula, cùm in claustro sedeant, non lectioni & silentio, sed rumoribus & curiositati vacant; qui locum, & tempus loquendi & tacendi nusquam & nunquam seruant, sed instabiles & ociosi, nunc hos nunc illos ad colloquium vocant.] *Hugo 3. de claustro animæ c. 9. & lib. 2. c. 20.* Erubescat iustus, talibus, nempe ociosis ac imperfectis, annumerari, & sæculares rumores audire non quærat. Non tantùm non quærat, sed & à personis & à locis, in quibus ociosæ nouitates narrantur, fugiat, vt se à distractionibus, & inanibus cogitationibus, & ab impuris desideriis, quæ ex his cogitationibus generantur, mundum custodiat. Si nō potuerit fugere, at quantum valuerit, sine alicuius nota, ad ea, quæ dicuntur, non attendat. Turpia enim verba, inquit Prosper, (& eadem de verbis ociosis & vanis est ratio) per aures ingressa, quid prævalent, (id est, nihil prævalent,) si non fuerint arbitrio mentis admissa. *Prosp lib. 3. de vita contem. c. 6.* Faciat quod Bernardus, qui ad homines pro negotiis Ecclesiæ exiens, & ea solertissimè tractans, si interim aliquid minùs pertinens diceretur, colligebat se ipsum, & illa, quæ iactabantur inutilia, contemnens, ad aliquid cœleste considerandum, animum applicabat. Faciat saltem, aut præstare nitatur, quod Maches Abbas, de quo narrat Cassianus, quòd si quis detractionis verbum vel ociosum tentasset inferre, in somnum protinus concidebat, nec vsque ad aurium quidem eius pollutionē virus obloquij poterat peruenire. *Cassian. lib. 5. c. 29.* Nec prætermittimus de eodem sene scriptam historiam, quæ satis quidem potens est, vt quemque ab auditione rumorum sæcularium abducat. *Cap. 31.* Hic idem senex, inquit Cassianus, ociosarum fabularum diabolum esse fautorem, ac spiritualium collationum impugnatorem semper existere, his declarauit indiciis. Nam cum fratribus quibusdā de rebus necessariis ac spiritualibus cùm disputaret, eósq; videret lethęo quodā sopore demergi, nec posse ab oculis suis pondus somni depellere, ociosam repentè fabulam introduxit. Ad cuius oblectationem cùm eos euigilasse confestim, atque erectas aures suas habere vidisset, ingemiscens ait: Nunc vsque de spiritualibus loquebamur, & omnium vestrûm oculi lethali dormitatione deprimebantur: at cùm ociosa fabula intromissa est, omnes expergefacti torporem somni dominantis excussimus. Vel ex hoc ergo perpendite, quisnam collationis illius spiritualis fuerit impugnator, aut quis huius infructuosæ atque carnalis insinuator existat. Ille etenim esse manifestissimè deprehenditur, qui malis adgaudens, vel illam fouere, vel illam impugnare non desinit.] Hæc Abbas ille dixit. Et satis patefactum est ociosorum rumorum detrimentum, qui, diabolo suadente & instigante, inter viros perfectionis studiosos admittuntur, vt ipsi verba Dei ablegent, & aridi semper ac distracti persistant.

Licèt autem isti, qui audiendis vanis rumoribus vacant, satis sint sui profectus incurioli, longè tamen damnabiliores sunt, qui defectus, licèt modicos, fratrum audiunt, & detractionibus aures aperiunt. Nunc nihil de illis dicimus, qui sine vlla necessitate, (qualis intercedit, cùm fratris remedium exquiritur,) occulta crimina aliorum auscultant, quos scimus sæpissime grauiter peccare; sed illos solùm taxamus, qui leues defectus fratrum audire non timent. Hi non modicum præferunt suæ imperfectionis indicium. Nam sicut murmurator culparum leuium, facilè, si culpas graues nosset, canino dente corroderet; ita auscultator defectuum leuiorum, graues etiam, si sibi narrarentur, audiret. Sed non audit, quia non adest, qui grauia crimina fratrum enarret. Aures ergo detractionibus sunt obturandæ, quarum venenum mentem turbat, charitatem exterminat, & fratris, quem in magno pretio habere debuimus, contemptum importat. Noli esse in conuiuiis potatorum, inquit Salomon, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola consumentur.] *Prouer. 23. 20.* Quinam sunt, secundùm interpretationem Bedæ, qui carnes ad vescendum conferunt, nisi qui in collocutione detogationis proximorum vitia dicunt? Et qui sunt, qui potibus vacant, nisi qui de opprobrio alienæ vitæ se inebriant? *Beda lib. 2. in Prouer. ad c. 23.* Illis ergo & illis consumptio prædicitur, vt intelligamus, quòd quos eadem pœna punit, similis etiam culpa constringit. Si autem formidamus aliorum defectus ore proferre, æquum est, vt & aure excipere timeamus, vt detractorum supplicium euitemus. Si quis enim, inquit Beatus Ephræm, vel iure in regem peccantem inuehatur, qui præsentes sunt, ea quæ aduersùs regem dicuntur, audire recusant: Si quis autem adesse pergat, & audire, iam idem in vtrumque supplicium constituitur: vnúsque propter vitium linguæ, alter propter auditum damnatur. *Ephræm de morbo linguæ.* Narrat aliquid obtrectator, & tu illi præbes aurem, & quam ille suo ore inferre studet necem, in eam aurium tuarum sinu excipis, acerbissimumque mendacij fermentum in animo tuo commisces. Vnde mors principium habuit? Nonne per aures Euæ, dum eam serpens alloqueretur, aditum sibi patefecit? *Genes 3.* Potest enim improbus dæmon per os loquentis tacentem occidere: & quem proprio lædere nequiret ore, per auditum interficit. His ille probat eandem esse detrahentis ac detractionem audientis pœnam. Infrà verò optimè exponit, quàm sit vitium audiendi detractores abominandum. Nam cùm dixisset Saluatorem nostrum ore acetum cum felle gustasse, aure verò dæmonis verba excipere recusasse, hæc subiicit: Melius autem fuerit, si odorem pariter & gustum veneni euitaueris. Cur fumum celerrimè fugis, mendacem autem cum voluptate ac sedulitate auscultas? A fœtore abhorres, & apud maledicum sedes? Si vnum è membris tuis valeat, & aliud langueat, totus laboras vno membro laborante. Exemplum à militibus cape: Nonne totum corpus militis ferreo thorace munitur? Accidit autem & illud ob laxiorem constitutionem lædi: nam si per tenuem aliquam rimulam telo aditus patefiat, interdum militi mortem affert; Quanto magis per apertas aurium

fores

fores mortis ingressus dabitur? Magna siquidē est auris fenestra, quippe per quam mors in mūdum ingressa, cunctas deuorauit gentes ac nationes, & insatiabilis adhuc remanet. Seris igitur ac vectibus obstruendæ sunt tibi auriū fores, ne maledicentia, & obtrectatio subintrare possit.] Hactenus Ephræm. Ex cuius sententia satis claret, nec minimos defectus aliorum esse libenter audiendos, sed potiùs aut aperta contradictione, si id obloquentis qualitas ferat, vel saltem tristitia vultus repellendos, ne parua detractio audita mentem audientis polluat, & ad magnam detractionem audiendam, atque adeò ad mortem animæ incurrendam disponat.

Non solùm autem aliorum defectus procul ab auribus abiiciendi sunt, verùm & laudationes nostræ verissima humilitate repudiandæ. Valde namque mirum est, quòd viri sapientia ac virtute præstantes ab hominibus laudari velint, & suas conciones, sua scripta, sua dicta, vel facta coram se extolli & commendari sustineant. Immò fœdius est & stultius, quòd præsentes, quid de suis dictis aut gestis sentiant, interrogent, eo solùm fine, vt ab illis oblata aut ingesta occasione laudentur. Qui hoc vitio satis pernicioso sordent, se ad contemnendas adulatorum laudes excitabunt, si considerent se ab adulatoribus decipi, & ad superbiam impelli. Verissimum enim est illud

Isa.3.12. Isaiæ: Populus meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.] Hoc enim est, vias nostras dissipari, in superbiam, ob quam deiiciamur, & à Domino relinquamur, extolli. Perpendant etiam hanc propriarum laudum admissio-

Prou.1. 10. nem à Salomone fuisse prohibitam. Cùm te, inquit, lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.] Verè enim peccatores sunt, qui ineptè laudando delinquunt, & audientem ad superbiæ, & inanis gloriæ peccatum inclinant. Hi propriæ excellentiæ auidos lactant, dum verbis laudationis melle illinitis, quibus superbo animo nihil dulcius, inescant. Monet verò Sapiens, ne acquiescamus eis, id est, ne eorum verba audire patiamur, quorum veneno immoderati nostrarum rerum amatores & æstimatores efficimur. Aduertant deinde, quid sanctus Dauid de vanis laudibus, Spiritus sancti scientia illuminatus edicat.

Psal.140. 5. Oleum, inquit, peccatoris non impinguet caput meum.] Et rursus: Molliti sunt sermones eius, scilicet

Psal.54. 22. adulatoris, super oleum, & ipsi sunt iacula.] Peccatoris ergo oleum, est vana laus, quæ non ad charitatem, sed ad vanitatem impinguat. Est etiam instar iaculi, quod cor audientis vulnere vanæ gloriæ transfigit. Tandem seipsos proprio motu sui cor-

Prou.27. 6. dis edoceant. Si enim, vt ait Sapiens: Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis: dum vulnera, id est, increpationes, diligentium respuunt, quia palato cordis superbia infecto insulsæ videntur: quare non discunt oscula odientium, id est, adulationes reiicere, quæ puritati virtutis officiunt? Nec modica vmbra, cùm sol est in meridie, nos deprimit, nec magna, cùm sol oritur, vel occidit, ex corpore nostro resultans extollit: Sic nec detractionibus maleuolorum viliores, nec laudibus adulatorum meliores euadimus. Quid igitur ea audimus, quæ magnitudini nostræ non seruiunt, quin & dum magnificant, meritum bonæ actionis tollunt? Dicamus pro-

Iob 16. 20. inde cum Iob: Ecce in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei; ad Deum stillat oculus meos.] Dominum testem, ac laudatorem nostrorum operum requiramus: homines verò, nec vituperatores timeamus, nec laudatores auscultemus. Si quis laudem ingesserit, aut ex manifesta increpatione, aut vultus seueritate cognoscat, nos vento

A non pasci, nec ad instar puerorum, ineptis laudibus delectari.

Alij non iam inuidia aut inani gloria, sicut auditores detractionum & laudum, fœtent, sed vana quadam curiositate ducuntur, dum arcana aliorum audire concupiscunt. Non vocati ad concilium accedunt; quid verbis tractetur, interrogant: immò & in tantum se ab hoc vino pessundari sustinent, vt vnde non videantur, quæ in occulto ab aliquibus conferuntur, auscultent. Istos sic monet Basilius: Aures tuas ab audiendis mundanis narrationibus abducito, quātum potes, ne cœni respersione animam oblinas tuam. Ne labores, vt audias, quæ ab aliis dicantur: nec immisens caput tuum in mediū colloquentium: ne & tu subsanneris, & illos detractores efficias.] Hæc ille. *Basil. ser. de abdicatione rerum.*

B Vana itaque curiositas cohibenda est, quia dum aliorum facta audimus, euenit vt nos ipsos ignoremus. Sæpe quoque aure excipimus quod mentem perturbet, & mille suspicionibus ac timoribus impleat. Negotia, quæ tractabantur, non benè cognita, aliter quàm sint, non semel concipimus, loquentes vel illos, de quibus loquebantur, temerariè iudicamus: Si audita aliis narremus, multorum mendaciorum auctores sumus, & non leuibus scrupulis conscientiam nostram vrgemus. Quæ omnia vnica aurium custodia præciduntur, qua, ad nos non pertinentia, audire contemnimus.

His tandem aurium defectibus cohibendis alius postremus adiungendus est, qui opposito modo procedit. Nam qui noxia & vana libenter audiunt, sæpe

C ad doctrinam cœlestem audiendam obsurdescunt. Sacras cōciones tanquam ad solos sæculares habitas, fugiunt, spirituales exhortationes auersantur, collationibus de rebus diuinis, astare contemnunt. Fictas etiam aut veras occupationes inueniunt, quibus se à rerum diuinarum auditione sequestrent. Alij assistūt quidem, sed ac si non assisterent: distracti, pigri, oscitantes, aut saltem curiosi, & eorum, quæ dicuntur, facti censores, qui aridi veniunt, & aridi, ac minimè cōpuncti discedunt. Sed hi, sicut aures debent à vanis & curiosis abducere, ita debent ad spiritualia ac diuina attigere, & seipsos ad fructum aliquem colligendum permouere. Si Dei sunt, verba Dei audiant, & sciant improbis Pharisæis dictum esse: Propterea vos non *Ioan. 8. 47.*

D auditis, quia ex Deo non estis.] Nec solùm audiant, verùm & sinu mentis excipiant. Nam Isaias ait: Audite cœli, & auribus percipe terra;] vt indicet spirituales esse & cœlestes, qui vt homines audiunt, terrenos verò & carnales, qui aure tenus diuina percipiunt. Nihil dicitur etiam sæcularibus, quod spiritualis vir non possit in suum vsum attrahere, & suo statui aut necessitati accommodare. Scriptura enim sacra, & omnis doctrina ex illa collecta, est velut gleba auri, ex qua & vas in vsum diuiōs ignobile, & in vsum principis vel regis efficitur. Et sicut Cassianus ait: Pro qualitate legentis vel audientis, quodammodo in eadem littera sensus scripturæ succrescit. Omnes igitur possunt ex concionibus ad sæculares, vel ex exhortationibus ad minùs prouectos habitis, aliquid ad suam vtilitatem conuertere, modò *Isa.1.2.* *Cassian. col 14. c. 11.*

E humiliter ac deuotè audiant, & in eo, qui loquitur, (quicumque ille sit, modò catholicè loquatur,) Christum loquentem agnoscāt, & modesti discipuli, non superbi censores assistant. Legimus quidem de sanctis præteritis, & in viris perfectis præsentibus non semel notauimus, vtrosque magno audiendi verbi Dei desiderio teneri, & nunquam ob imperitiam loquentis de rebus spiritualibus, à consortio communis populi audientis auerti.

Ir sus

Vsus mortificationis aurium.

His ergo, virtutis amator, (vt omnia breuiter colligam) aures tuas ab omni labe mundabis.

I. Si coram te aliquid obscœnum, aut impudicum, aut minùs honestum, vel certè quod quàm longissimè aliquam impuritatem oleat, proferre aliquis attentet, tu maximam tui status, ac personæ Deo consecratæ iniuriam reputa.

II. Qui talia loqui audent, non tantùm fuge, & detestare, sed eos etiam viles, fatuos, & infames existima.

III. Amatoria carmina, versus aliquid impuritatis habentes, licèt scitè compositos, & cantilenas sæculares à quocumque occinantur, penitus reiice.

IV. Nugas, scurrilitates, verba ioculatoria, & narrationes ridiculas, & alia risum & cachinnos prouocantia non audias, nec vbi hæc dicuntur, assistas.

V. Rumoribus secularium rerum, & inutilibus inquisitionibus, quæ ad tuum statum non pertinent, nequaquam intendas.

VI. Detractionibus & obmurmurationibus fratrum, etiam si leuissimi tantùm eorum defectus dicantur, nullo modo aures tuas præbeas.

VII. Laudationes tuas, & omne genus adulationis, quod te, & tua efferat, audire contemne.

VIII. Quæ occulta sunt, & ab aliis, te non ad consilium vocato, tractantur, non ausculres, nec te consortio secretè loquentium ingeras.

IX. Nihil audire aueas, si non necessitati, aut vtilitati, aut charitati aliquomodo seruiat.

X. Verba Dei, à quocumque dicantur, frequenter & humiliter audi, deuotè mentis sinu reconde, & in animæ tuæ profectum conuerte.

Ac tandem aures tuas, pretiosas fistulas esse considera, per quas in piscinam cordis tui purissima aqua doctrinæ cœlestis ingreditur; & ne eas fœdi liquoris, id est, verborum inutilium admissione contamines. Sicut enim cor ad capiendam, ac opere complendam doctrinam cœlestem, purum illibatúmque seruatur; ita æquum est, vt auris pro reuerentia eiusdem doctrinæ ab omni (quantum fieri possit) impuritate mundetur.

De mortificatione odoratus.

CAPVT IV.

OLFACTVS, inter sensus carnis, tertium obtinet locum, qui & post visum, & auditum cohibendus est, ne bonus corporis odor, sit mali odoris interioris indicium. Compertum est enim, suauium odoramentorum curam propriam esse mulierculatum, quæ simul cum carnis integritate timorem quoque & verecundiam perdiderunt. Vnde Salomon viuis coloribus meretricem depingens, inter alia eius verba, quæ refert, hæc etiam scribit: Aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo:] Quæ cùm postremò proponat stulto adolescenti, antequam illis verbis, Veni, inebriemur vberibus, ad flagitium inuitet, satis ostendit esse ad excitandam libidinem efficacissima. Has autem imitantur homines effœminati, qui eodem morbo ægri, similia circumferunt signa luxuriæ. Fortassis id faciunt, vt grauem odorem vitiorum suorum bonis odoribus contegát, cùm tamen eo ipso, quòd amomo & musco conduntur, plus fœteant. Nam & regem Asa, vita functum posuerunt super lectum suum plenum aromatibus, & vnguentis meretriciis] pigmentorum arte confectis, quæ eum non vita donabant, sed magis vbi iaceret defunctus, ostendebant. Ita prorsus odorum suauitas non animum effœminatum operit, sed quas habeat cogitationes, & affectiones ostendit. Egregiè profectò id fatetur Chrysostomus, ita scribens: Miles es spiritualis. Talis autem miles non dormit in lecto eburneo, sed humi. Non oblinitur vnguentis. Nam ista cura est meretriciis amoribus implicatorum, ac perditorum, scenicorum mētisque deploratæ hominum. Te verò non oportet olere vnguentum, sed spirare virtutem. Nihil immundius anima, quoties corpus talem habet fragrantiam. Corporis enim, ac vestium fragrantia arguit intus latere animum graueolentem, & immundum. Quum enim diabolus aggressus deliciis euirauerit animam, omnique vitiorum genere compleuerit, tum & in corpore suæ corruptionis lectum oblinit vnguentis. Nec secus atque hi, qui pituita nasi, catarrhóque perpetuo laborát, & vestes, & manus, & faciem contaminant, eo quòd subinde narium profluuium abstergunt, anima quoque istius praui profluuij malitiam in corpus abstergit. Quis enim præclarum aliquid aut bonæ frugis opinabitur de eo qui spirat vnguenta?] Hæc omnia ille. Quæ cùm ita sint, suaues corporis ac vestimentorum odores respuendi sunt, ne, dum bene olemus, (vt nescio quis dixit) grauiter oleamus. Hos enim odores abiicere meutis est verè pœnitentis, & ad nouam ac spiritualem vitam à pristina vanitate conuersæ. Quare] peccatrix illa mulier,] quæ tam citò è tam obscuris tenebris in tantam claritatem emersit, statim atque voluntatem melioris vitæ concepit, [attulit] ad Dominum [alabastrum vnguenti,] quo suauia odoramenta recondebat. Et illa non iam corpori suo adiungenda, sed pedibus Saluatoris conculcanda proiecit. Idem omnino spiritualibus viris faciendum est, qui vt se veros sæculi desertores exhibeant, debent ista carnis oblectamenta, & vitiorum irritamenta, respuere. Nec se Augustini defendant exemplo, asserentis: De illecebra odorum non satago nimis. Cùm absunt, non requiro, cùm adsunt, non respuo, paratus etiam eis semper carere. Cùm enim doctor sanctissimus, & vir moderatissimus ait: Cùm adsunt, non respuo, de ea odorum suauitate loquebatur, non quam ipse sponte accersebat, sed quam ex rebus oblatis, aut coram positis, quas non poterat euitare, captabar.

Defectus sensus olfactus in viris spiritualibus pauci sunt, sed tamen aliquos animaduerti, quos necesse est breuiter aperire. Quidam enim ex his, qui perfectionem cupiunt, quodam spiritu (vt ita dicam) condescendentiæ ducti, solent à piis personis linteola ad emungendas nares, immò & interulas aquis odoriferis illitas acceptare, & sine vllo scrupulo ad proprium vsum deferre. Quod (vt ego credo) aut ex nonnulla pusillanimitate, qua timent offerentes contristare, vel (quod verius est) ex quadam inaduertentia procedit. Sed rogo illos, ne in te ad mentis suæ candorem, & ad aliorum ædificationem pertinēte aliquam inaduertentiam admittant. Nam quo pacto Dominus per cellas seruorum suorum inuisibiliter transiens, eum sua consolatione, & interna suauitate dignabitur, quem videt suauitati, & oblectationi suorum sensuum addictum? Aut quomodo Angelus custodiæ hominis deputatus eum non horrebit, quem inuenit sub habitu religiosi, & spiritualis viri olere, non militem Christi strenuum, sed adolescentulum delicatum, ne dicam impudicum? Aut qua ratione sæcularis, pro remedio suorum scelerum ad spiritualem

Marginalia: Prou. 7. 16. — 2. Paral. 16.14. — Chrysost. 4. de Lazaro 2. — Luc. 7.37 — Aug. 10. confess. c. 32.

lem virum accedés, eum venerabitur, quem ex odore, non corporis domitorem, nec vitiorum hostem, sed moribus aulicum, sed sui blandum palpatorem, sed deliciarum huius sæculi sectatorem sentit? Aut quod erit discrimen inter linteolum religiosi, & adolescentuli sæcularis, & compti, si vtrumque ex bysso, aut ex alio lino delicatissimo eodem prorsus odore perfuso conficitur? Hæc nos sæcularibus contemptibiles faciunt; hæc firmitudinem nostri status eneruant, hæc sine dubio multis miserationibus Domini ianuam intercludunt; nam dum sæculares delicatos olemus, à Domino sæcularium more tractamur. Fugiat ergo Dei seruus hæc oblectamenta damnanda, & nec importunè oblata apud se habere sustineat. Et qui, iuxta dictum Pauli, Christi bonus odor est Deo,] ad oblectationem diaboli se huius sæculi odorem esse vereatur. Res enim, vt inquit Ambrosius, cùm non videantur, per odorem tamen cognoscuntur: quòd si tu sęculares non serios & graues, sed delicatos & dissolutos oles, quid mirum si quamuis sub habitu virtutis lateas, sæculi amator videaris, & minùs cautus iudiceris?

[2. Cor. 2. 15. Amb. ibi.]

Alij honestiori prætextu reuerentiæ permoti, quas secum in thecis affabre elaboratis, decenter reconditas sanctorum reliquias gestant, musco & aliis odoribus circumdant, vt se sanctorum illorum veneratores esse testentur. Sanctorum quidem pignora, quemque secum deferre pium est & salutare, quod perpetua Ecclesiæ traditio approbat, quod viri non solùm virtute, sed & sapientia præstantes fecerunt, & faciunt; quod multis vtilitatibus plenum esse cognoscitur: Dominator enim Christus, vt inquit Damascenus, fontes nobis salutares præbuit sanctorum reliquias, quæ multis modis beneficia scaturiunt. Per ipsos sanctos, dæmones abiguntur, morbi effugantur, infirmi curantur, cæci vident, leprosi mundantur, tentationes mœroresque soluuntur, omne donum bonum à patre luminum per eos his, qui indubitata fide petunt, descendit.] Hæc ille. Longum autem esset, & satis extra nostrum propositum, omnia ista exemplis illustrare. Sed licèt hoc ita sit, nolunt tamen sancti, quorum pignora non in Ecclesia recondimus, sed nobiscum circumferimus, odorum istorum suauitate venerari. Neque enim illos delectat nostra mollities, qua prætextu reuerentiæ ipsorum, non Christi pugiles, sed sponsos de thalamo progredientes redolemus. Nec placet indiscreta curiositas, qua sæculares ad nos ventitantes scandali mucrone percellimus. Illi quippe nos sentiunt mulierculárum odore perfusos, nesciunt autem an ille odor homini mortificato, & mundi contemptori non congruens, à nostris vestibus manet, an à sanctorum reliquiis procedat. Et esto, quòd scirent; non id religioni sanctorúmque venerationi, sed vanæ curiositati tribuerent. Christus Saluator noster, cùm dignatus est conuersari nobiscum, in stabulo non bene olente natus, & in monte ossibus facinorosorum olido mortuus est. Ita sancti, cùm nos comitantur, libentissimè ferunt, sine his odoribus apud nos manere, & quasi duces in prælio, & ductores in deserto, & magistri in schola pœnitentiæ sine suauitatibus, quibus non indigent, honorari. Sanctorum igitur sacra pignora decenter custodita gestemus, precibus oris, & affectibus cordis veneremur, & conuersatione imitemur, non tamen velamen nostræ immortificationis faciamus.

[Damasc. 4. fidei c.]

Nonnulli necessitatis colore bonos secum odores, & vana pigmenta gestare non metuunt. Patiuntur namque quasdam angustias, & pressuras cordis ex atra bili profectas, quibus ex consilio medicorum, odorum fragrantiâ medendum existimant. Iam hîc minùs loquendum est, ne molesti reprehensores videamur. Inquirant ergo hi, & secum meditentur, an ista sit vera, & magna necessitas, & an alio remedio religiosiori cordis aut cerebri incommodo possit occurri. Primò, inquam, expendant, an necessitas sit vera. Nam si ficta est, & non carnis infirmitati, sed imaginationi subnixa, seipsos certè fallent, non verò Deum istarum in suis seruis deliciarum osorem, nec homines prudentes decipient. Deinde videant, an necessitas magna sit, quia videlicet ægritudo corporis maius periculum minitatur, vel magni obsequij diuini occupationes impedit. Si namque incommoditas parua est, non decet eam tanto nostræ grauitatis ac seueritatis impendio remouere. Et multo melius, Deóque acceptius erit modicam inualetudinem patienter sustinere, quàm remedio minùs religioso, & mulierculárum curiositatem redolente, propulsare. Quid? quòd vir Deo consecratus, secundùm exteriorem speciem bene valens, & quotidie Sacrum faciens, & conuenientibus temporibus ad populum conciones habens, confessiones excipiens, & in similia opera pietatis incumbens, ab omnibus minùs cautus, minúsq; mundi contemptor iudicabitur, si eum odoramenta prophanorum hominum deferre percipiant? Quo certè obstaculum doctrinæ à se prædicatæ ponet, putabúntque auditores, eum non operari, sed loqui, & ministeria Euangelica exteriùs quidem tractare, minimè tamen, quæ dixit, actione complere. Hæ namque corporis molestiæ, & cordis imbecillitates ad omnium notitiam non veniunt: eorum verò, qui eas audiunt, multi non credunt, immò velamen esse vanæ curiositatis, & delicatæ prophanitatis sibi persuadent. Quare consultius est, parui momenti incommoda dissimulare, quę solent feruore curari, quàm pigmentis & odoribus delinire. At ex conscientiæ propriæ testimonio, & ex medicorum sententia grauis viget infirmitas, quam dissimulare non licet, cui ab ipsa natura data sunt bonorum odorum remedia? Tunc medici ab eo, qui sui victoriam cupit, hortandi sunt, vt alia medicamenta (si fieri possit) adhibeant. Nescio enim an sit aliqua corporis ægritudo, cuius extinctio ita ab odoramentorum suauitate dependeat, vt nequeat alia ratione curari. Et si talis inuenitur, illa erit sanè singularis, quam homines non passim incurrent. Existentibus verò aliis medicaminibus, quæ valeant morbum depellere, muscus, & zibethus, & ambra, & alia similia respuenda sunt, ne corpora nostra in fœtorem desitura, delicatioribus, quàm noster status fert, medicaminibus foueantur. Sed si omnino hæc remedia sunt necessaria, tunc cum debita modestia admittenda sunt, seruato interim in mente eorum carendi desiderio, & amata præ omnibus disciplinæ censurâ. Sciant tamen omnes, qui nos vident, nos non pro voluptate, sed pro necessitate pigmentis, & odoramentorum vti suauitate, quam, cùm primùm potuerimus, pro reuerentia Domini, qui nos vitam asperam docuit, & ab omni carnis voluptate alienam, abiiciamus. Hæc autem de odoribus illis dicta sunt, quæ communiter mulierculæ, & adolescentes compti in deliciis habent. Nam rosis, & floribus, & amomo, & croco, & balsamo, & aliis huiusmodi, quæ apud pharmacopolas veneunt, vti licet, dum quis ægritudine alicuius momenti pressus, lecto decumbit. Hæc enim non lasciuiam redolent, vt muscus & alia, sed necessitatè prætendunt, cui viri spirituales, & Deo dicati non minùs quàm reliqui subiacēt: possuntq; illi sine vllo virtutis detrimēto per remedia naturalia subuenire.

A Illi tandem per hunc sensum grauiùs peccant, qui non ob aliquam necessitatem, sed ob solam curiositatem, & corporis oblectationem, odorum suauitate se mulcent. Qui secum suauia odoramenta deferunt, & per vicos & compita suæ non tam immortificationis tantùm, sed & impudicitiæ indicia diffundunt. Qui in cellis seu cubiculis desident, aromaticis suffimentis fragrantibus, vt se corporis proprij cultores, non virtutis amatores ostendant. Res quidem sacras, & Dei, ac sanctorum Basilicas varijs suauissimorum odorum replere generibus, optimum est, quæ nostram internam reuerentiam, & animum verè pium deuotúmque designent. Et cùm eas adimus, puros illos odores percipere, salubre est, vt mentem ad cœlestia contemplanda efferant, & nostrum torporem exsuscitent. B Sed sine hoc fine odoribus cingi, & cellas suffimentis opplere, & oblectationes impudicorum assumere, valde est reprehensibile, quod vir Deo dicatus fugere debet omnino, vt huius sensus abnegationem arripiat. *[Gen. 27. 27.]* Vestes Esau, quas Iacob ad surripiendam eius benedictionem accepit, odoribus erãt aspersæ. Vnde dicitur de Isaac, quòd vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, ipsi benedictionem impertiit. At vestes illæ sacerdotales erant, vt inquit Hieronymus, *[Hieronyr. trad. Hebraicis in Genesim.]* quas diuini honoris ergó primogeniti odoribus perfundere consueuerant. Vestes verò communes prophani hominis non credimus, his delicijs fuisse perfusas. Ne ergo, qui de virtute gloriantur, indulgentia erga seipsos hominem prophanum excedant, quia & odorifera C indumenta Esau in causa fuerunt, vt ipse benedictione careret. Ita sanè, ô frater, hæc lasciua tuorum vestimenturum, aliarúmve rerum mollities, te interna benedictione priuabit: Et meritò interna benedictione orbatum dico, quem vilissimis hisce consolationibus carnis illigatum spiritus consolatio deseruit. *[Lactant. 6. inst. c. 22.]* Meritò benedictione vacuum dico, quem Lactantius censet esse omnino virtutis expertem. Dicamus, inquit, turpe esse sapienti ac bono, si ventri & gulæ seruiat, si vnguentis oblitus, ac floribus coronatus incedat: quod qui facit, vtique insipiens, ineptus, & nihil est, & quem ne odor quidem virtutis attigerit.] At de indumentis sponsæ cœlestis dictum est: *[Cant. 4. 11.]* Et odor vestimẽtorum tuorum sicut odor thuris.] Volo igitur sponsam imitari, quia ad hoc eius D virtus exprimitur, vt eam conuersatione sequamur, & vestibus redolere. Bene res habet; indumenta tua sponsæ odoribus fragrent, & similem vestibus animæ perfectæ suauitatem effundant. Sed scito vestimentorum sponsæ nomine bona opera designari, odorum verò typo vel bonam eius famam, vt Anselmus putat, *[Anselm. & Greg. ibid.]* vel iuge studium orationis, vt vult Gregorius, vel vt alij interpretantur, vniuersarum virtutum perfectiones exprimi. Opera ergo tua virtutes oleant, oratione in cœlum ascendant, & bonam ex se famam effundant, & sic corpus tuum duriter tractabis, & odorum suauitates spernes.

Hæc in sugillationem eorum dicta sunt, qui in vestibus, aut in aliquo, quod secum gestant, suaues odores admittunt. Sed non sunt minùs reprehensione digni, qui cellas, & cubicula sua suffitibus curiosè E perfundunt. Cella namque locus est orationis, locus gemituum & fletuum, locus lectionis ac meditationis, in qua non sunt admittenda quæ distrahant, aut mulceant, sed quæ compunctionem accendant. Cella carcer est corporis, in quo corpus detinemus, vt mente & spiritu ad cœlestia surgamus: vt quid in carcere hostem nostrum, vt mentẽ ascendentem impediat, odorum suauitate mulcemus? Cella iter est cœli, sed hoc iter nunquam legimus, floribus, & rosis, & odoribus esse conspersum, sed tribulis & spinis, id est, laboribus, & tribulationibus satis oppletum. Non enim lata, hoc est, suauis, sed arcta, id est, dura, & difficilis vocatur via, quæ ducit ad vitam, adeò vt pauci sint, qui intrant per eam. *[Matth. 7. 14.]* De loco, in quo manebat Magnus Arsenius, hæc legimus: Aqua, qua palmarum ramos madefaciebat, vt fierent molliores, quæ nunquam ab illo mutabatur, sed sic diu manebat, corrumpebatur, maléque olebat, & tetra erat aspectu: adeò vt quidam ex patribus senẽ rogarent, cur hoc faceret, & ei exprobrarent socordiam. *[Surius in Iulio. die. 19.]* Is verò, cùm, inquit, suaueolentia, & aromatibus priùs sim vsus, odoratus damnum modò corrigo contrarijs. Idem de Beato Patre nostro Francisco Borgia memini me legisse, qui aromatum suauitatem, qua, cùm esset clarissimus Gandiæ Dux, fuerat vsus, grauium aliquando odorum tolerantia repensabat. Hæc & similia de viris perfectis memoria proditum est, de quibus tamen nunquam narratur, quòd cellas odoribus suffiuerint, aut se hoc genere suauitatis oblectauerint.

Non sufficit autem ad abnegationem odoratus, si quis odorum suauitates cõtemnat, nisi etiam, cùm opus est, graueolentiam libenter, aut saltem patienter toleret. Nam multa sunt pietatis opera, quæ sine hac mortificatione explere non possumus. Longa ac molesta nauigatione ad infideles transmigrandum est: Sed nauis oneraria nauigãtibus & mercibus plena, non solet esse minùs referta malis odoribus. Triremes adeundæ sunt, vt remigum confessiones audiamus, illísque spiritualem opem feramus? Sed in triremibus non parum est mali odoris tolerandum. Carceres, & xenodochia inuisenda sunt, vt compediti & infirmi nostro ministerio non careant? Sed ibi teter odor, qui ingredientes excruciet, sine vlla intermissione desedit. In tuguris miserorum Indorum, & in domunculis Æthiopum, aut aliorum pauperculorum, vt eis ægritudine detentis subueniamus, ingrediendum est? Sed ibi olida, & molestiam huic sensui afferentia non desunt, Ita ergo Dei, & fratrum amator, ac virtutis cultor, odoratui dominetur, vt propter hanc graueolentiam ista opera charitatis magnæ non deserat, & ingressum horum locorum immundorum, vt immundos mundet, mũdus ipse non fugiat. Haud dubiè inter istos tetros odores Christus animæ ipsum sitienti optimè olet: ibi seipsum detegit, ibi mentes suorum ministrorũ illustrans, quantum sibi placeat opus charitatis pauperculis impensum, indicijs non obscuris ostendit. Denique in vilissima casa pauperculi, quam propter Dei amorem, & animæ salutem, intramus, non semel fœtor in odorem, & obscuritas in splendorem, ac in saporem amaritudo conuertitur.

Vsus mortificationis odoratus.

VT igitur omnia, quæ dicta sunt, summatim perstringam, hæc tibi obseruanda sunt, vt sensum odoratus componas.

I. Linteola, interulas, & alia similia à sæcularibus oblata, si minùs religiosa sint, odoribusque perfusa, aut non admittas, aut saltem in tuum vsum non assumas.

II. Reliquiaria, quæ tecum gestas, ob prætextum venerationis sanctorum, odorum suauitate non repleas, sed odoramentis pro sanctorum reliquijs, quæ in Ecclesia, vel Sacello asseruantur, omissis, quas ad tutamen è collo appendis, decenter collocatas, sine vllis tamen odoribus, tecum deferas.

III. Modicas cordis aut cerebri imbecillitates assidua bonorum odorum gestatione non cures, sed alijs

alus remedus, quę minimè laſciniam redoleant, & ſæculares non offendant, tuæ neceſſitati prouideas.

IV. Multo minùs curioſitatis aut oblectationis gratia veſtes tuæ, aut locus in quo habitas, aliquid ſuaue redoleant, ne te minùs pudicum, aut ſaltem minùs cautum eſſe prodant.

V. Cùm neceſſe fuerit ad animarum ſalutem, aut ad aliquod pium opus gerendum graueolentiam ſuſtinere, eam fortiter perferas, nec propter hanc moleſtiam miniſteria charitatis omittas.

Sic hanc corpoream odoramentorum ſuauitatem abiiciens, ſpiritualem ac cœleſtem Chriſti odorem mentis tuæ ſenſu percipies: cuius indicibili ſuauitate delectatus, dices cum ſponſa: *Cant. 1.* In odorem vnguentorum tuorum curremus:] & poſt illum per vniuerſas virtutis vias mirabili feruoris celeritate diſcurres. Hæc te certiſſimè in æternam patriam ducent, in qua, vt optimè dixit Marulus, *Marul. in Euangeliſtario li. 4. c. 22.* Non eſt Engadi vicus balſami ferax, non Sabæa regio thuris abundans, non pretioſorum vnguentorum mater Arabia, ſed quod his longè redolentius ac ſuauius habetur, diuinæ præſentiæ indicibile odoramentum, & cunctis animæ ſenſibus nunquam defutura dulcedo.

De Mortificatione Guſtus.

CAPVT V.

IAM ad quartum ſenſum, nempe ad Guſtum, tranſeamus, cuius abnegatio apprimè neceſſaria eſt, quoniam ſolet potentiſſimè hominum mentibus dominari. Hic eſt velut internuncius ſaporum, & ventris, ac gulæ & ebrietatis incentor, qui inter carnem noſtram cibóſque diſcurrit, vt ſine debita moderatione iuncti, in obſcœna etiam flagitia proſiliant. Neceſſe eſt autem hunc ſenſum à ſpirituali viro acriter cohiberi; tum vt ipſe, qui ſtatu & conuerſatione purus eſt, purum & moderatum guſtum habeat, tum, vt qui bellator eſt, aduerſùs vitia bellum iſtud glorioſum incipiat. Non enim decet viri iuſti guſtum iniuſtum eſſe, qui ſeipſum contra præſcriptum mentis dominatricis immoderatè ſuauitatibus tradat, eiúſque libertatem præcipiat. Virginem namque eſſe, & guſtum virginis conuenit, inquit Baſilius, *Baſil. lib. de virginitate.* nullique gula ſuauitet oblectanti illecebræ periculum. Integram ſe, & in hac parte, atque inuiolabilem ſancta virgo cautè ſeruabit: corpúſque, vt ſeruire queat animæ in his, quæ ſunt neceſſaria victui, moderabitur prudenter, ac reget.] Quomodo verò ab huius ſenſus victoria, cui gula cognata eſt, bella ſint ſpiritalia inchoanda, tradit Hugo Victorinus in hunc modum. *Hugo in regula c. 5.* Neque ad conflictum ſpiritualis certaminis aſſurgitur, ſi non priùs intra noſmetipſos hoſtis poſitus gulæ, videlicet appetitus, edomatur: quia ſi non priùs ea, quæ nobis viciniora ſunt, proſternimus, inaniter ad ea quæ longè ſunt impugnanda tranſimus.] Sic ille, & verè. Nam ſicut guſtum vincere, nos ad alia bella vincenda coaptat, ita ab illo vinci, atque proſterni, in innumerabilia peccata ſæpe diſturbat. Guſtus vini Nue generis noſtri inſtauratorem ſubiiciens, eius pudenda detexit. *Gen. 9. 1.* Guſtus Lot duarum filiarum ſtupratorem effecit. *Gen. 19. 32.* Guſtus ab Eſau ius primogenituræ præripuit. *Gen. 25. 31.* Guſtus Iſraelitas in Deſerto magna ex parte repentina morte ſuſtulit. *Num. 11. 33.* Guſtus filios Heli ſacerdotis Ophni, & Phinees gladio Philiſtinorum confodit. *1. Reg. 4. 11.* Guſtus Ela gladio Zambri interficiendum obiecit. *3. Reg. 16. 10.* Guſtus per manum mulieris caput Holofernis abſcidit. *Iudith 13. 10.* Guſtus Simonem Machabæum in conuiuio, & filios eius & ſeruos occidit. *Machab. 16. 16.* Hic tandem innumeros alios animo & corpore exterminauit. Nam ex deſiderio saporis in ſaturitatem, & ſaturitate in obſcœnitates fœdiſſimas, & ex his in maximas calamitates deiecit, & indignationi Domini tradidit diſſipandos. Atque ideo ipſe Dominus ait: *Ierem. 5. 7.* Saturaui eos, & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur.] Nunquid ſuper his non viſitabo, & in gente tali non vlciſcetur anima mea? Hæc autem omnia illis etiam metum incutiant, & ad guſtus abnegationē accendant, qui in rebus, non adeò magnis, eum ſibi dominari diſſimulant. Certum eſt enim, quòd ex paruis venitur ad magna; &, ſi Dominus tantis cladibus notabiles huius ſenſus exceſſus punit, minores quoque, licèt non tam graui pœna, mulctabit, neque eos ſine condigna caſtigatione relinquet. Nec minùs certum eſt, guſtum carnis, guſtum mentis excludere: & eos, qui dulcedine ſaporum explentur, nequaquam à Domino interna ſuauitate ſatiari. Quamobrem ſenſus iſte, ceu puer, compeſcendus eſt, & abnegatione, quaſi virga, plectendus, ne eius voluptas fratris maioris, ſpiritus ſcilicet, delicias tollat, & per eum caro aduerſus mentem inſoleſcat.

Ad plenam guſtus abnegationem exponendam, omnia illa accerſenda eſſent, quæ ſuprà ad extinctionem vitij gulæ conſcripſimus, *Lib. 6. p. 2. c. 3. & 4.* niſi cuperemus nihil repetere, & noua ſemper vitæ ſpiritualis documenta, prout Dominus donare dignatur, explicare. Illa ergo legenda ſunt, aut in memoriam reuocanda, vnde diſcemus, quid, quantum, quale, quomodo, & vbi cibum ſumere debeamus. Hoc verò loco ſolùm adducemus ea, quæ illis documentis iam expoſitis, & huius ſenſus mortificationi ſubſeruiant. Ac primò ſumptionem cibi oratio intenta, ac feruens, & intentionis directio præcedat, qua à Domino poſtulemus, & apud nos ipſos ſtatuamus, cibos non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem, accipere; & ſolùm ad explendam Domini voluntatem, qui nos huic curæ ſubiecit, & ad ſuſtentandam naturam, manducare. Quæ intentio in ipſo refectionis decurſu repetenda eſt, ita vt voluptatem faciat fugere, & tantùm neceſſitati ſeruire. In Euangelio enim legimus, Chriſtum Dominum ſæpe ab oratione refectionem corporis inchoaſſe, vt nos ad fundendam orationem ante cibi ſumptionem inſtrueret. Quid autem oratione in hoc tempore fuſa petēdum eſt, niſi quod communiter petimus, vt ſcilicet Dominus tum nos, tum ſumenda benedicat? His autem bene imprecamur, vt accepta illa, corpora reficiant, & roborent; nobis autem poſtulamus, vt ſecundùm Domini beneplacitum, non pro vili voluptate, ſed pro ſuſtentatione naturæ alimentis ſuſtenteinur. Hac præuia oratione vſus eſt Auguſtinus, vt ipſe de ſe fatetur in confeſſionibus ſuis. *Aug. 10 confeſſio. c. 31.* Enumeratis enim variis tentationum laqueis, qui in ſumptione ciborum animæ inſidiantur, ait: His tentationibus quotidie conor reſiſtere, & inuoco Domine, dexteram tuā ad ſalutem meam, & ad te refero æſtus meos, quia conſilium mihi de hac re nondum ſtat.] Hæc ille.

Deinde corporis valetudine fruentes nihil ſpeciale ad manducandum petamus, ſed quæ benigna prouidentia Prælati omnibus in commune miniſtrauerit, cum gratiarū actione guſtemus. Horum verò, quę magis vilia, quæ minùs ſuauia, minúſque appetitum illicientia, libètiùs ſumēda ſunt, vt ipſa alimentorum diſcretio minimè neceſſariā guſtus oblectationē reiiciat. O quantū inter ſapientiā ſpiritus, ſapientiámq; carnis intereſt, quarum hæc ſtultitiam putaret, ſuauibus inſuauia fercula, & pretioſis vilia præferre! Illa verò inſipientiam putat, inſuauibus ſuauia

& vilibus meliora præponere. Huius autem litis nec caro, nec spiritus, quia litigant, iudicis partes agant, sed media ratio sit iudex, quæ arbitra sedens, horum litigantium rationes audiat, & æquam sententiam ferat. Sapientia carnis dicit: Meliora & suauiora sumenda sunt, quia meliùs corpus impinguant, quia gustum magis delectant, quia sic homines nobiles, & plebeij, sapientes & insipientes faciunt, & oppositum ridiculum iudicarent. Sapientia spiritus dicit: Tua existimatio vera non est; immò viliora & insuauiora accipienda sunt, quia corpus solidius & fortius ad labores reddunt; quia gustum ad comedendum vltra necessitatem non inescant: quia effrænes motus carnis compriment; quia præterita peccata castigant; quia ad obtinendam spiritualem suauitatem disponunt; quia sic tandem viri sancti fecerunt, & faciunt, & oppositum puerile & noxium existimarunt, quorum auctoritas sensui omnium mundanorum præponenda est: sicut in omni bene gubernata republica, paucorum nobilium sapientiumque sententia, vilis plebeculæ, & vulgarium multitudinis sententiæ præponitur. Ratio auditis partibus ius dicit, & constanter affirmat carnis sapientiam desipere, sapientiam verò spiritus non errare. Caro appellat Dominum, & rationis iudicium iniquum clamat; spiritus in prouocatione consentit. Dominus, qui errare non potest, rationis confirmat sententiam. Nam & ego, inquit, Rex regum vitam mortalem agens, cùm possem, non suauia, & magnis apparata sumptibus, sed vilia & communia manducaui; hominibus in prima illa ætate ante diluuium, nonnisi poma, & olera, & fruges apposui: dilectum populum meum Manna cibo simplici in deserto paui.] Semel per seruum meum Eliseum, & iterum per me ipsum magnam turbam hominum hordeaceis panibus inuitaui. Danieli, & socijs eius mensam regiam contemnere, & leguminibus vesci præcepi: Et Apostolos, & Apostolicos viros, insuauia & vilia esculenta manducare volui, & nunquam illis gulæ delicias ministraui, quos ad sempiternas delicias elegi. Quid mutis sapientia carnis? Quid murmuras? Annon tam euidenter conuicta erubesces? Audi igitur seruos post Dominum, non omnes, qui hac de re locuti sunt, sed vnum, aut alterum, vt ampliùs confundaris. Vincentius Ferrariensis ait: Si panem diuersum, durum, mollem, album, aut aliter factum ante te habeas, illum comedas, qui est vicinior, & libentiùs comedas illum, ad quem minùs sensualitas inclinatur. Et Bernardus: Est autem vniuersum præsentis pœnitentiæ tempus, vigilia quædam solemnitatis magni & æterni sabbathi, quod præstolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si æternitatem festiuitatis attendas.] Si verò tempus hoc vigiliæ est, ei delicata, & suauia non congruunt, quæ nisi velimus nos ipsos eludere, ab abstinentiæ ac ieiuniorum temporibus reijciuntur. Et Hugo Victorinus: Obseruatio, inquit, in eo, quid sumat, id est, vt nec nimis pretiosa & delicata expetat, nec nimis rara & insolita requirat, nec nimis lauta, & accuratè præparata concupiscat.] His manifestum sit, alimenta suauia, quoad fieri possit, esse vitanda, illaque gustui concedenda, quæ ille quidem non horreat, & humanam fragilitatem sustentent, non onerent, & ad spiritualia munera agiliores efficiant. Nec durum est hominem sanum, ac robustum nihil omnino petere, & solis sibi oblatis alimentis esse contentum, cùm nouerimus aliquos ægrotantes præ mortificationis desiderio oblata solum accipere, licèt minùs sibi grata, & nihil omnino postulare.

Hier. lib. 1. contra Iouinian. Amb. epist. 82. Num. 11. 4. Reg. 4. Ioan. 6. Daniel 1. Vincent. tract. de vita spirit. c. 3. §. de modo standi in mensa. Bern. serm. in vigil. S. Andreæ. Hugo lib. de inst. nouit. c. 19.

Ad hoc pertinet, vt ab aliquibus cibis delicatissimis quos sæculares homines in delicijs habent, penitus pro amore Domini toto vitæ tempore abstinendum sit, si absque singularitatis nota possimus, vt alimenta nostra ab statu pœnitentiæ, quem profitemur, non dissonent. Certum est enim, plurimos pauperes nunquam suauissima aliqua esculenta gustasse, & nos pauperiores sumus, immò veram, & Euangelicam paupertatem sponsam accepimus: quid magnum si quod illi inuiti faciunt, nos ad carnem domandam libenter faciamus? Cibi isti boni sunt, non imus inficias. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.] At sæpe bona meliorum causâ deserimus, & multo melius est, ab his, propter mortificationem abstinere, quàm ea sine necessitate gustare. Paulus quidem reprehendit eos, qui iubent abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: sed illos tantùm, vt docet Irenæus, & Epiphanius, & alij patres, qui hanc abstinentiam propter ciborum immunditiam suadebant, non verò illos, qui ad moderatam corporis contritionem aliquos cibos repudiabant. Si autem multi ex sanctis viris, qui præcesserunt nos, vino & carnibus perpetuò abstinuerunt, quid magnum erit, si nos non tam à carnibus, & à vino, sed à quibusdam delicatissimis abstineamus, quę non necessitas exigit, sed sola ingluuies, & detestanda mollicies inuenit? Hæc quantorū soleant esse causæ malorum, in his præsertim, qui ea intemperantiùs, & cum aliorum scandalo sumunt, Laurentius Iustinianus sic exponit: Non parum corporum & animarum aduersarius salus effrænata exquisitorum ciborum voluptas, quotidianusque eorundem vsus, quem comitantur frequenter languores crebri, contemptus abstinentiæ, immoderata delectatio gulæ, vetitus repletio, iugis crapula, carnales motus, cogitationes impudicæ, morosæ delectationes, libidinosi consensus, pollutiones nocturnæ, colloquia inhonesta, & alia quamplurima vitia, quæ à religiosis viris, ac morum grauitate decoratis, omnino debent esse aliena.] Hæc ille. Seruus itaque Dei, cuius saporis sint ista delicatissima fercula, quæ mundanis apponuntur, penitus nesciat; non quia per se mala, sed quia sano homini superflua, quia viro religioso minimè conuenientia, quia studijs orationis & abnegationis non congrua, quibus volumus corpus eiúsque appetitiones comprimere, & mentem virtutibus, & cælestibus donis signare.

1. Tim. 4. 4. ibidem 3. Irenæ. lib. 1. c. 3. Epiph. hæres. 43. Iust. lib. de perfectionis gradibus c. 4.

Alimenta communia non vsque ad satietatem accipienda sunt, sed ita moderanda, vt è mensa surgentes aliquantulum esuriamus. Quod & corpori & animæ saluberrimum inuenitur. Corpori quidem (in quo vniuersa medicinæ ars consentit) quoniam stomachus aut ventriculus meliùs ingesta complectitur, faciliùs digerit, & malis humoribus & cruditatibus non replentur. Animæ verò, quia minùs grauata cibis, citiùs se à colloquijs, & occupationibus minùs serijs expedit, vt meditatione se pascat, & affectibus deuotis pinguescat. Tanta sit, inquit Hieronymus, in sumendo sobrietas, tanta talisque parcitas, vt venter potiùs conqueratur, quàm gaudeat. Non egeat in digerendo stomachus medicinis, nectum potiùs vacuatio, quàm nimia repletio inducat. Idem monet Ecclesiastes, frugalitatis bona, & saturitatis mala vno verbo comprehendens. Dulcis, inquit, est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat, saturitas autem diuitis non sinit eum dormire.] Ille enim, qui ad depellendam paupertatem laborat, siue multū, id est, necessarium, siue parū, id est, minus quàm necessariū est, comedat, quietè dormit; iste verò cibis distentus, & bellum tot ferculorū inter

Hiero. ad virgines c. 35. Eccl. 5. 11.

se pu

se pugnantium intra stomachum sentiens, nunquam sine tormēto & molestia quiescit. Vnde Augustinus ait: Hoc me docuisti, Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam: quo discimus, in alimentis tenendam mensuram. Nam quemadmodum medicamenta non accipiuntur ad satietatem, sed ad salutem corporis, ita alimenta non ad satietatem, sed ad eiusdem corporis sustentationem sumantur. Idque seruabat Edmundus, sanctissimus Cantuariensis Archiepiscopus, cui (vt in eius vita legitur) nunquam curæ fuit, vt pasceret corpus, sed vt sustentaret. Qui autem propter Dominum carni suæ dabat panem arctum, & aquam breuem, meruit pane vitæ & intellectus refici, cùm fuerit sapientia clarus, & sui temporis doctor eximius.

Aug. 10. confes. c. 31.

Surius To. 6.

Portio cibi, quæ nobis apponitur, non omnis sumenda est, sed aliquid modicum relinquendum, vt abnegationis amatores existamus. Huius documenti habemus assertorem Bernardum: Sed Christianus, inquit, homo comedit vt viuat, non viuit vt comedat, sicut quidam ait, idque & illud bene de inutilibus & voracibus,

Bern. ser. de passione Domini c. 42.

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

Christianus autem non sic, sed semper ita surgat de mensa, vt adhuc habeat appetitum plura sumendi: & tum, qui adhuc esset implendus cibariis, Domino Iesu pro grato munere confetat appetitum, qui pro salute nostra sæpius esurire voluit & sitire.] Hæc ille. Ad hoc abnegationis genus, & modicum Domino obsequium offerendum, incitare nos debet, quòd optimos imitamur. Sicut enim reges & diuites seculi, nunquam omnia sibi apposita deuorant, sed multa seruis accipienda relinquunt; sic & nos, qui in curia Domini dominorum principatum ambimus, in hoc debemus more magnatorum comedere, quod ex rebus nobis oblatis parum aliquid relinquamus. Est etiam id gratæ mentis indicium, quæ opere ipso dicit, se tanta ad corporis sustentationem accipere, & tam abundāter sibi pro hac mortalitate prouideri, vt possit alios inuitare. Si autē aliquando cogitatio importuniùs suaserit, omnia quæ apponūtur, esse sumēda, nihilq; vel modicū omittendum, dicat quisq; sibi quod sanctus Dauid: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc.] Immò debeo quod mente proposui, implere fideliter, vt in his modicis discam appetitum cohibere.

2. Reg. 23 17.

Ita etiam accipiatur cibus, vt mens non ad alimentorum suauitatem, quam non quærit, sed ad aliquid audiendum aut considerandum attendat. Sic corpus reficitur, & gustus delectatio reprimitur, & mēti proprius quoque cibus ingeritur. Audi hoc ex Bernardo, qui sic ait: Cùm manducas, nequaquam totus manduces, sed corpore tuo suam refectionem procurante, mens suam non negligat, sed de memoria suauitatis Domini, vel scripturarū aliquid, quod eam pascat, meditando, vel saltem memorando secum ruminet, & digerat. Et Basilius. Inter epulādum hoc cauere conuenit, ne helluantium speciem præbeamus, sed & constantiam & mansuetudinem vbique retineamus, atque in percipiendis voluptatibus æquabilem continentiam; ne tum quidem porro ita animis esse feriatis nos oportet, vt commentatione rerum diuinarum vacemus. Quippe qui alimentorum naturam, corporisque alim opificium, argumentum habeamus diuinas laudes exordiendi, vtique cùm in mentem nobis venit, quomodo varia cibi genera corporum qualitati accommodata, ab eo sint inuenta, qui omnia moderatur, & regit.] Hæc ille. Quibus verbis non tātùm docemur, tempore refectionis corporalis quid facto opus sit, sed etiam abundans materia meditandi ac laudandi Dominum nobis administratur.

Bern. ad Fratres de monte Dei.

Basil. epist. 1.

Manducantibus nobis, quin & iam consuetam refectionem sumentibus, videtur noua fames ac noua comedendi auiditas excitari, & importuna quædam voluntas exoriri, quæ nobis iam refectionem corporis perficientibus suggerit, vt quasi de nouo incipiamus, & vltrà quàm necessarium sit, & animo statueramus, gustemus. Sed cùm istam auiditatem ac voluptatem, non fames nec cibi necessitas, sed tentatio ingerat; alimenta penitus linquenda sunt, à mensaque surgendum, ne in gulæ scopulū illidamur. Huius tentationis meminit Gregorius his verbis: Sæpe autem in ipsa edendi via furtiuè adiuncta voluptas subsequitur: nonnunquam verò impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere, cùm voluptas eius necessitatem præuenit: sed valde est difficile discernere, cùm in ipso esu necessario se occulta subiungit. Nam quia præeuntem naturæ appetitum sequitur: quasi à tergo veniens tardiùs videtur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum soluitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe verò discernimus: & quia vtramque per experientiam sibi coniunctam nouimus, in hoc quòd extra metas rapitur, liberè reficiendo fallimur; & dum sibi mens ex necessitate blanditur, & voluntate decipitur. Meminit & Augustinus; sic enim ait: Et cùm salus sit causa edendi & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriusque est. Nam quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sæpe incertū fit, vtrùm adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Bernardus verò non tantùm hanc falsam concupiscentiam detegit, sed & remedium subiungit, quod suprà à nobis tactum est. Frequenter, inquit, solet accidere, quòd sumptis cibariis, quæ secundùm consuetudinem necessitati sumentis possent & deberent sufficere, quædam surgat noua delectatio, quæ facit hominem improuidum, & insidias diaboli non cauentem, illi cibo cum tāto studio inhærere, tanquam nihil antè comederit, vel intra multos dies, post hoc nil sit sumpturus ciborum. Et quia gulæ speciem in se deprehendunt, auxiliante Deo, huic facilè possunt resistere, quia impetus eius non longiùs durat, quàm dum à mensa surgatur, & illius, quod tanto studio desideratur, memoria subducatur.] Sic loquuti sunt hi patres sanctissimi pariter ac sapientissimi, quos consulto latè retulimus, vt lectores videant, quæ modica sancti in semetipsis considerabant & corrigebant, nec ea suis lucubrationibus indigna censuerunt, sed potiùs litteris consignarunt. Huius ergo belli victoria, in quo gustus aduersùs rationem insurgit, subita alimentorum relictione conquiritur, quibus dimissis è vestigio euanescit illa falsa fames, quæ nos ad excedendum incitabat.

Greg. 30. mor. c. 14.

Aug 10. confes. c. 31.

Bern. ser. de pass. Domini c. 42.

Postrema gustus effrænatio circa potum solet accidere, in cuius quantitate, aut qualitate, aut frequentia non parum à quibusdam peccatur. Aliqui enim in ipso feruore adolescentiæ, vino vtuntur, & igni concupiscentiæ ignem adiciunt, cùm tamen huic ætati, tum ob corporis salutem, tū ob castitatis amorem, magis potus frigidæ aquæ conueniat. Salomon ait: Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapiētiam, deuitarémque stultitiam.] Et in Numeris præceptū erat: Vir, siue mulier, cùm fecerint votum, vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare:

Eccl. 2. 3.

Num. 6. 2.

A à vino,& omni, quod inebriare poteſt,abſtinebunt.] Et Daniel à vino abſtinens myſteriorum cœleſtium reuelationem aſſequutus. (Daniel. 10 3.) Ioanniſque Baptiſtæ ſanctitas,ex vini ac ſiceræ abſtinentia monſtratur.Hæc autem omnia in iuuenibus copulantur,qui debent ſanctitatis deſiderio prælucere; primitias vitæ Domino conſecrare, & ſapientiam, rerúmque cœleſtium cognitionem inquirere. His ergo Baſilius, & Hieronymus optimo iure vino interdicunt : cuius vſum ſanè deberent relinquere,& ſaltem vſque ad maturiorem ætatem differre. (Baſil.lib. de virg. Hieron. epiſt. ad Euſto.) Alij verò ætate iam, & neceſſitate poſcente, vino vtuntur,quod illis nullo modo prohibemus,ſi teneant ſobrietatis menſuram. Hæc autem eſt,ſi vinum bene lymphatum bibant,nec nimis pretioſum exquiſitiúſue requirant.Si inſuper, nihil penitus de eo, quod ſibi propinatur, vel in bonum vel B in malum loquantur. Nam appoſita vina laudare, aut vnum alteri guſtu,aut ſermone præferre,& è quibus regionibus vina pretioſiora aduehantur diſputare, ſermones ſunt eorum, qui ventri deſeruiunt, non illorum, qui ſolius neceſſitatis gratia cibum & potum accipiunt. Vidimus etiam in ipſo aquæ potu apud aliquos,quod non eſt inuoluendum ſilentio. Nam aquam delicatiſſimam & optimam quærunt, & inueniunt,& cùm aliam propè habeant,ex loco ſatis diſſito ſibi afferri curant : eam nonniſi lapidibus ad hoc arte elaboratis diſtillatam reſutant, & adiuncta niue, aut gelu, vt ſuauiùs bibatur, infrigidant. Vniuerſa hæc aulicorum ſunt, & eorum, qui curam carnis faciunt in deſiderijs. At amatoribus perfectionis,qui guſtatui ſuo non ſeruire,ſed imperare volunt, C ſatis eſt,(ſi non vrgens aliqua,& manifeſta neceſſitas ſubſit)communis aqua,quam reliqui bibunt,à fratre, è puteo vel fonte hauſta, nec maiori labore, ac diligentia potum ſibi miniſtrari curabunt. Denique in frequenti vſu bibendi ſolet eſſe nonnullus exceſſus corpori etiam ſatis nociuus:cùm tamen,niſi in vehementi æſtu, ſufficiat horis conſuetis prandij & cœnæ potum ſufficientem accipere. Qui autem hoc ſibi difficile putant, quod multi experti ſunt eſſe facillimum. frequentiùs bibant, ita tamen vt ſobrietatis memores,ſuæ neceſſitatis metas non excedant.

Vſus Mortificationis Guſtus.

TV ergo virtutis amator, qui cupis guſtui, ſicut & cæteris ſenſibus,modum imponere, ita illum D moderaberis.

I. Sumptionem cibi præcedat oratio, & directio cordis, quibus petas, & velis alimenta neceſſaria,non pro voluptate,ſed pro explenda Domini voluntate,& pro naturæ neceſſitate percipere,& vt corpus conſueta refectione roboratum poſſit menti ſeruire,& diuinis obſequijs attendere.

II. Saltem dum bene vales, nihil ſpeciale ad manducandum petas, ſed his ferculis, quæ omnibus apponuntur,eſto contentus.

III. Ex his,quæ tibi miniſtrata ſunt,ad maiorem guſtus abnegationem viliora,& inſuauiora,quæ magis pauperem decent,eligito.

E IV. Delicatiſſimos ſæcularium diuitum cibos, ſi abſque ſingularitatis nota poſſis, (& certè ſæpiſſime poteris) penitus abijce,& hæc,quæ ſoli delectationi proſunt,manducare erubeſce.

V. Communes cibos nunquam ad ſatietatem capias,ſed ita è menſa ſurge,vt tantillum eſurias.

VI. Ex quocumque eſculento, quod tibi miniſtratum eſt,in ſignum gratitudinis aliquid parum relinquito, quod Domino in acceptiſſimum ſacrificium delibes.

A VII. Ita comedas, vt non totus comedas, ſed mente alicui piæ commentationi,vel his quæ leguntur,intendas.

VIII. Si pœne finita refectione, quaſi nihil comediſſes,noua fames,& amplius ſumēdi ardor inſurgat, aduerſarij dolum agnoſce, & ſubita relictione menſæ,aut ceſſatione comedendi,illum illude.

IX. Adoleſcens,aut iuuenis, vinum ſine euidenti neceſſitate non bibas.

X. Pretioſa vina, & ſuauia, & delicata penitus non requiras, nec de cibis aut potibus quicquam loquaris.

XI. Communem aquam,qua omnes vtuntur, in vſum accipe, ſciens quia nunquam inteſtina perforabit.

B XII. Horis prandij & cœnæ tantùm bibe, ſi verò interdiu bibendum ſit, potu ſolùm ad neceſſitatem vtaris.

Et pro certo habe, hanc guſtus abnegationem Deo eſſe gratiſſimam, quam qui ſeruarunt, cœleſtibus donis eminuerunt. Ita tamen guſtum cohibeas, vt naturam non lædas, nec enim Domino placent indiſcreti famulatus,ſed diſcretione moderati. Scriptum eſt autē in Deuteronomio: Non abominaberis Ægyptium,quia fuiſti incola in terra eius.] (Deut. 23. 7.) Quod Caſſianus figuraliter de corpore noſtro intelligendum exiſtimat : nam illud non debemus imprudenter opprimere,ſed prudenter tegere,& ab illicitis ſolùm aut ſuperfluis auocare.

C

De Mortificatione Tactus,

CAPVT VI.

TACTVS viſus eſt omnibus vniuerſorum ſenſuum periculoſiſſimus, quoniam per omnia membra diffuſus, mentem quaſi per omnem partem oppugnat. Alij ſenſus portæ ſunt animæ, per quas mors, niſi circunſpectione claudantur, ingreditur : At tactus eſt quaſi diſſipatio murorum,quibus ſolo æquatis nihil in vrbe tutum eſſe cognoſcitur. Illi ſunt velut parua foramina, vel anguſtæ quædam particulæ, quas vnus miles, id eſt, vnum circunſpectionis genus cuſtodit : Tactus D verò eſt veluti magna porta, aut ampla parietis ruptio, quam magna militum turba,id eſt,multiplex cautio, vix ab hoſte defendit. Illi ſunt velut canes venatici, qui prædam odorantur,& miſeram inſequuntur animam:at tactus eſt quaſi venator ipſe, qui prædam ad ſe adductam ſæpe lethalis criminis gladio confodit. Sapienter Baſilius ab hoc ſenſu,tanquam ab omnium infeſtiſſimo, maximè cauere virginem docet. Tactum,inquit,vt ſenſuum omnium pernicioſiſſimum, (Baſil.lib. de virg.) & ſæuiſſimè blandientem, ſenſúſque reliquos in ſua ad voluptatis illecebras pellicientem, immaculatum, & perturbationibus minimè peruium, ſemper quàm maxima poteris cura, ſeruabit. Hic enim toto cùm ſit diffuſus corpore, per omnem illius ſuperficiem, non eam ſolum, quæ apparet extrinſe- E cus, verùm & quæ altiùs recondita eſt, ad vitioſos contactus aduersùs animam ſæuè dominatur. Porro manibus ad vſus noxios præcipuè nitens, his velvti quibuſdam circumſeptus armis, ferueniùs per horum inſtrumentorum conſenſum omnes, qui inciderint, capit.] Hæc Baſilius. Qui & poſtea ait, non aliter nobis hunc ſenſum minimè cohibentibus euenire, quàm ſi caudam ſerpentis tangeremus. Sicut enim dum quis caudam ſerpentis attingit, citiſſimè caput ipſe conuertit, & tangentem mor-

dens

dens in corpus eius venena diffundit: ita tactus minus circumspectus totum tangentis corpus in se conuertit, & ad prauum consensum trahit. Hic sensus infimus omnium cùm sit, ita tamen insolescit, vt reliquorum Dominus videatur. Oculi enim vident, & aures audiunt, & nares odorantur, immò & cogitatio fingit, & cor concupiscit, & pedes sequuntur, quod tactus ad suam voluptatem percipiat. Ac proinde meritò ab Augustino hic sensus inter elementa comparatus est terræ. Tactus, inquit, qui est quintus in sensibus, terreno elemento magis congruit, & per totum corpus animantis, quod ex terra est, quæque tacta sentiuntur. Meritò, inquam, terræ comparatur, quoniam sicut reliqua elementa, licèt perfectiora, terræ famulantur, eamque salubrem, habitabilem, & fœcundam efficiunt: ita alij sensus, licèt sublimioris conditionis, tactus voluptati deseruiunt. Sed iniquus est herus, & crudelis animæ deuastator, quo auctore mors ab aliis sensibus cœpta perficitur. Misit Dominus in terram Iuda latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: ad extremum autem misit Nabuchodonozor regem Babyloniæ, qui deprædatus est terram illam, qui & Ioachim captiuum in Babylonem transtulit, & omnes principes Iuda captiuitati subiecit.] Si prorsus quatuor sensus suprà dicti, sicut quidam latrunculi animam vexant, & aliqua eius bona diripiunt; at tactus vt immanis tyrannus à sua libertate dimouet, & misera seruitute captiuat. Meritò igitur clamat Isaias: Recedite, recedite, exite inde. Pollutum nolite tangere, exite de medio eius. Mundamini, qui fertis vasa Domini.] Quinam ferunt vasa Domini, nisi iusti, qui armaturam spiritualem, nomine vasorum intellectam, vt explicat Hieronymus, id est, virtutum multitudinem, portant? Sed his dicitur, vt exeant de medio concupiscentiarum suarum, quas scilicet caro nostra progenerat. Quod vt assequantur, debent polluta non tangere, id est, ea, quæ suo contactu possunt mentem inficere, & ab omni occasione mali recedere.

Aug. lib. 3. de gen. ad lit. ca. 4. To. 3. — *4. Reg. 24. 2. & 14.* — *Isaias 52. 11.* — *Hier. ib.*

Huius ergo sensus abnegatio summè necessaria est ad animæ consequendam puritatem. Ad eam verò tractandam non est opus, turpia & obscœna commemorare, quibus homines ad tactus oblectationem suum corpus, mentémque contaminant: quæ manifestum est, quàm longissimè abesse à vita & conuersatione iustorum. Quis enim ignoret, corpus humanum, & præsertim alterius sexus, quasi ignem esse, quem, vt grauissimis verbis aiunt Anselmus & Basilius, qui tetigerit, statim apertam concupiscentiæ flammam, scelerisque vstionem experietur? His ergo omissis, quorum etiam cogitationem iustus quisque formidat, alia minora, sed non parum periculosa scribenda sunt, in quibus oportet tactum cohibere.

Ansel. 1. tom. 7. in illud: Bonum est homini, &c. Basil. lib. de virg.

Primò, vnusquisque manus à sui ipsius tactu contineat, vt suprà diximus, & carnem suam nudam contrectare erubescat. Ab hoc enim contactu, licèt sine animo alicuius impudicitiæ fiat, non potest abesse nonnulla carnis titillatio, aut saltem aliquis circumspectionis defectus. Et quemadmodum si quis prunam accensam manu tangat, aduritur: si verò carbonem extinctum, fœdatur: ita si tangat carnem propriam adhuc tentationibus luxuriæ accensam, malis cogitationibus, & impuris desideriis inflammatur: si verò caro quasi extinctus carbo his tentationibus careat, adhuc homo improuidus per eius tactum non necessarium inficitur. Ad carnem adhuc calore concupiscentiæ vibram pertinet illud Salomonis: Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, & vestimenta illius non ardeant?] Nam qui eam manu quasi vestimento tegit, impuris desideriis ardebit. Ad carnem verò iam mortificatam, & aliquam vmbram pacis in materia castitatis habentem, pertinet illud Ecclesiastici: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.] Quia corpus nostrum sibi mundum, animæ nostræ pix est, eam caligine obnoluens, quod sine necessitate attrectare non possumus, quin defectu circumspectionis inquinemur. Ne igitur inflammemur aut inquinemur, ab his etiam non necessariis contactibus cauendum est, & in his modicis sensus prurilens abnegandus. Sic implebitur illud Iob: Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.] Tunc enim caro deficit, inquit Gregorius, quando iam nullis suis motibus seruit: quia præsidens spiritus, cuncta eius fluxa restringit; & tunc in cinerem vertitur, cùm suæ vilitatis recordatur. Atque adeò signum deficientis carnis est, & mentis humilis, atque submissæ, si homo seipsum infirmum aspiciens, minimas occasiones cadendi timeat, & ab his motibus non necessariis propter desiderium puritatis abstineat.

Lib. 6. p. n. c. 5. — *Prou. 6. 27.* — *Eccl. 13. 1.* — *Iob 34. 15.* — *Greg. 24. mor. ca. 12.*

Deinde in eodem gradu cauendum est, ne corpus alterius, nec in parte honesta, & oculis exposita, contingamus. Nam fratris manum manu apprehendere, brachium licèt veste tectum tangere, & manibus ludere, magna immodestia, & irreligiosa audacia non caret. Quamobrem meritò apud patres magna verborum grauitate prohibetur. Bonauentura ait: Numquam iunior frater ad senioris fratris caput, aures, vel faciem quasi applaudendo; vel ob aliam quamlibet causam, nisi necessariam, manum apponat, vel aliter cum eo facto, vel verbo minùs reuerenter iocetur. Et alio loco: Alium quempiam, præter necessitatem, ad cingulum vel manum accipere flores; fructus, vel baculum in manu ociosè gestare; cingulum inter digitos voluendo rotare; honestati non consonat, immò lasciuiæ signum quodammodo prætendit. Acerbiùs multò Cassianus, qui instituta illorum antiquorum monachorum narrans, hæc ait: Summa obseruatio custoditur, ne quisquam cum alio, ac præcipuè iuniore, vel ad punctum temporis pariter substitisse, aut vspiam secessisse, vel manus suas inuicem tenuisse deprehendatur. Si qui verò contra huius regulæ disciplinam reperti fuerint aliquid admisisse, vt contumaces, ac præuaricatores mandatorum, non leuis culpæ rei pronunciati, suspicione etiam coniurationis prauique consilij carere non poterunt. Denique Pachomius ille mirabilis in regula ab Angelo accepta, sic scribit: Manum alterius nemo teneat. Siue ambulauerit, siue sederit, aut steterit, vno cubito distet ab altero. Hæc iam exquisitè iubent patres, & exactissimè apud viros disciplinæ amatores seruantur; quoniam in his incautis tactibus, non solùm immodestiæ periculum, sed & alia maiora solent reperiri, quæ mens circumspecta & pura diligenter euitat. Nunquam itaque sine aperta necessitate, manus alterius tangenda est, aut oris, aut caput, aut vestis; sed ita in conuersatione procedendum, vt vox modesta & summissa nostrum sensum exprimat; manus verò diligenti cautione ligata, se ab omni tactu contineat.

Bonau. in speculo discip. p. 2. c. 4. 6 fine. P. 3. c. 7. — *Cassia. 2. de instit. renun. c. 15.* — *Pachom. in regul. 55.*

Præterea in signis fraternæ charitatis ea mensura seruetur, vt amorem mundanum aut prophanum non oleant. Est enim apud aliquos spirituales viros consuetudo laudabilis, vt cùm peregrè abeunt, aut redeunt, mutuò se in signum charitatis amplexentur; quæ consuetudo satis antiqua

Genes. 33. 4. est, & ex sacris scripturis colligitur. De Esau quippe in Genesi legitur, quòd currens obuiam fratri suo, amplexatus est eum: stringénsque collum eius, & osculans fleuit.] Et de Ioseph: *Genes. 45. 14.* Cumque amplexatus recidisset in collū Beniamin fratris sui, fleuit, illo quoque similiter flente super collum eius.] Et de illo misericordiæ patre, qui filium perditum reuertentem excepit, dicitur: *Luca 15. 21.* Quia misericordia motus accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.] Hic mos adhuc inter vniuersos mortales viget, qui signum amoris à natura datum, quo amantes mutuò iunguntur, in discessione vel reditu, ad ostendendam beneuolentiam, assumunt. Sed inter virtutis professores ita tenendus est, vt charitati & beneuolentiæ prosit, modestiæ verò & puritati non obsit. Quod fiet, si cùm se inuicem ad amoris significationem amplexantur, id obseruent, vt amplexus nec nimis morosus sit, nec nimis strictus, nec, vltra quàm consuetum est, repetitus. Insuper si illæ tantùm personæ ad amplexum admittantur, quas consuetudo vigens admisit. Nam si illis solis ex consuetudine hoc amoris signum offertur, qui mecum statu communicant, non est ad alios, licèt amicissimos, extendendum. Est autem insignis immodestiæ & immortificationis indicium, cùm aliquem amplexamur, genam genę fratris adiungere, cùm hoc inter viros circunspectos non fiat, & nullo modo amoris ostensioni deseruiat. Verum quidem est, olim in Ecclesia oscula pura & sancta fratribus dari solita. Vnde Paulus: *Roma. 16. 16.* Salutate inuicem in osculo sancto.] Et alio loco: *1. Thess. 5. 26.* Salutate fratres omnes in osculo sancto.] Eisdémque verbis Petrus osculum in sua *1. Petri 5. 14.* prima canonica dari concedit. At abscedente columbina simplicitate, quæ in fidelium conuersatione fulgebat, osculum ab vsu fidelium relegatum est, quod non oportet hac genarum coniunctione suscitare, & quodammodo in nouum vsum adducere. Manifestum est enim, quædam aliquo tempore honestè fieri, quæ mutatis personis aut temporibus turpiter præsumuntur: & in his, quæ ad laxitatem vergunt, tutius est ab illis penitus abstinere.

Alio genere immortificationis, tactu delinquimus, cùm scilicet vestem & lectum molliora quærimus, quàm status aut necessitas nostra requirat. Aliquando enim in indumentis singulares sumus, & ea quæ extra fratrum consuetudinem sunt, delicatiora præparamus: interdum etiam quæ nos in lecto vsque ad delicias foueant, non sine scandalo aliorum præsumimus. Sed quia de abnegatione in vestibus seruanda, statim ea professo dicendum est: hoc loco solùm aduertamus, vt vestes & lectum nostrum, si vitæ spiritualis professores sumus, nec in pretio, nec in mollicie communem vsum nostri status excedant. Qui nullum lini genus, nec circa carnem admittunt, lana vsuali contenti, ei libenter assuescant. Qui lino in interulis ac linteolis vtuntur, tale pro more quærant, quod durinsculum sit, quod pauperes deceat, quod corpus ad necessitatem foueat, non mulceat. *Genes. 3. 7.* Adam enim pater generis nostri, postquam peccauit, non mollia vestimenta requisiuit, sed foliis ficus asperis, & nullam ingerentibus molliciem se contexit. *Irenæ. lib. 3. c. hæres. c. 37.* Etenim, vt inquit pulchre Irenęus, per succinctorium in facto ostendit suam pœnitentiam: foliis ficulneis semetipsum contegens, existentibus & aliis foliis multis, quæ minus corpus eius vexare potuissent. Condignum tamen inobedientiæ amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum: quoniam indolem, & puerilem amiserat sensum, & in cogitationem peiorem venerat, frænum continentiæ sibi & vxori suæ circumdedit, timens Deum, & aduentum eius expectans, & velut tale quid significans: quoniam, inquit, eam quam habui à spiritu Sanctitatis, stolam amisi per inobedientiam, & nunc cognosco, quoniam sum dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet autem & pungit corpus.] Hæc ille. At nos, qui parentem nostrum in peccatis imitati sumus, qui & nunc meliora sapientes, in pœnitentia imitari volumus, æquum est, vt in abiectione mollium vestium imitemur. Et indumentum tale sit, quod corpus quidem contegat, non tamen delicatiores ad opera virtutis faciat, nec prauam concupiscentiam accendat. Sed lectum alterius pœnitentis audiamus. Hic sit sanctus Dauid, qui ait: Lauabo per singulas noctes lectum meum; *Psal. 6. 7.* lacrymis meis stratum meum rigabo.] Quid de hoc lecto sentiendum est, nisi quòd licèt regem exciperet, nulla tamen mollicie parabatur, quem quiescendi necessitas sola, non tam ad pausandum, quàm ad plorandum & gemendum elegerat? Talis sit seruorum Dei lectus, qui sua austeritate & paupertate, non ad lasciuiendum, sed ad moderatissimè quiescendum præparetur. Omnésque, qui illum viderint, signa venerandæ paupertatis & honestatis videant, non mentis fœmineæ & mollis indicia prætendant.

Alius tandem defectus huius sensus ad curiositatem pertinens est, quo cuncta, quæ propè sunt, libros, codices, atramentaria, imagines, & quicquid in mensa aut cella fratris est, statim volumus contrectare. Absit iam ista leuitas, & nobis noxia, & sæpe fratri molesta: sed manus fune mortificationis ligatæ sola necessaria contingant. Hæc habuimus, quæ de mortificatione quinque sensuum diceremus. Ad quam nos exhortatur Bernardus his verbis, quæ manifestissimè illorum ignorantiam & vilitatem exponunt, qui sensuum suorum concupiscentiam sectantur. Age, inquit, relinquere vniuersa disponis? *Bern. in illud: Ecce nos reliquimus omnia.* Te quoque inter relinquenda numerare memento. Immò verò maximè & principaliter abnega temetipsum, si deliberas sequi eum, qui exinaniuit propter te semetipsum: pone grauissimam sarcinam, pone asinariam molam, terrenam molem: pone illa quinque, non hominum planè iuga sed boum, quæ tibi insipienter emisti. Alioqui sequi sponsum, & venire ad nuptias spirituales, quinaria hac pressus & oppressus corporis sensualitate non poteris: sed & si nouissimè veneris, & pulsaueris, minimè profectò aperietur tibi, sed respondebitur de intus, quòd non [sit de bobus,] & asinis, *1. Cor. 9.* cæterisque iumentis insipientibus [cura Deo.] An verò comparatum iumentis esse quis dubitet hominem, qui sibi iuga emerit iumentorum, nisi quòd eo sanè ipsis quoque iumentis conuincitur stolidior, & bestialior bestiis comprobatur, quòd iuga necessitatis earum propria ipse subeat voluntate? Quod enim illis natura est, huic culpa: dum tanquam vnum ex his, quæ ratione carent, sine ratione degens & ipse sub corporeis similiter sensibus incuruatur. Sed quid eum iuga subiisse causamur? Arguamus magis emisse. Illud etiam stoliditatis miserandæ, istud extremæ dementiæ. Dignus est operarius mercede sua.] *1 Tim. 5. 18.* Nam vt mercedem pro opere tribuat, inauditum.] Hæc omnia & plura alia Bernardus. Hæc igitur sensuum onera deponenda sunt, vt iter in cœlum satis per se difficile peragamus. Tunc autem deponimus, cùm sensibus ad necessitatem vtimur, ad voluptatem cohibemus. Tunc deponimus, cùm ipsi necessitati, non tam propter indigentiam nostram, quàm ob implendam diurnam voluntatem,

subiici

subucimur, & sensuum vsum, quasi instrumentum ad animæ perfectionem elaborandam, assumimus. Qui ita sensus externos represserit, & ab illicitis & superfluis abduxerit, aptus sanè efficitur, cui Dominus mentis purissimam voluptatem tribuat, & interiores sensus, sublimia percipientes, aperiat.

Vsus mortificationis tactus.

His paucis omnem tactus mortificationem comprehendimus.

I. Quæ minùs honesta sunt, ita quo ad vsum huius sensus cogita, ac si tibi essent impossibilia: aut potiùs ea omnino non cogites, sed à momentanea etiam, si potueris, apprehensione repellas.

II. Teipsum adhuc in honestis partibus corporis, sine manifesta necessitate non tangas.

III. Alterius manum, aurem, caput, vel brachium, nisi euidens necessitas adsit, nullo modo contingas.

IV. Si fratrem, beneuolentiæ gratiâ, peregre euntem aut redeuntem amplexaris, genam tuam illius genæ non adiungas, & modestiæ ac circunspectionis memineris.

V. In vestibus & lecto molliciem, aut delicias non quæras, sed soli necessitati prouidere concupiscas.

VI. Ea, quæ coram te sunt, ad curiositatem non tangas, sed nisi necessitas aliud postulauerit, manus quietas contineas.

Ac tandem, vt videas quanta circunspectione sint alterius fratris tactus, etiam in manu vitandi, audi memorandum exemplum Beati Nicetij, Lugdunensis Episcopi, quod Gregorius Turonensis narrat his verbis: [*Surius in Aprili.*] Recolo, inquit, in adolescentia mea, cùm primum litterarum elementa cœpissem agnoscere, & essem quasi octaui anni æuo, illéque indignum me lectulo locari iuberet, ac paterna dilectionis dulcedine vlna susciperet, oram indumenti sui articulis arripiens, ita se colobio concludebat, vt nunquam artus meos beata eius membra contigerint.] O magnam viri sanctissimi circunspectionem, quam certè actione sequi debet, qui ad similem castitatem nititur propinquare. Tactus enim, qui vehementiùs castitatem impugnat, ita à non necessariis actionibus temperandus est, vt ille, qui illicitam voluptatem sentire potest, nunquam se polluat, nec mentem Deo consecratam, inficiat.

De mortificatione corporis quoad motus eius.

CAPVT VII.

EGRITVDO corporis nostri ad mores pertinens, quæ virtuti contradicit, non tantùm in sensibus residet, sed vt generalis quædam infirmitas in totum corpus se diffundit. In eo namque ferè nihil inueniemus, si absit virtutis disciplina, quod non censura mortificationis indigeat. Et sicut Æthiops è regionibus longinquis aduectus, quem vir nobilis in seruum mercatus, non in hoc tantùm, aut illo, sed in omnibus docendus est, vt sciat tandem non ineptè seruire; ita corpus, quod menti in seruum datum est, ferè in omnibus disciplina eget, qua ad seruiendum virtuti quàm aptissimum efficiatur. Illi enim pueri Hebræorum genere nobiles, forma decori, scientia ac virtute perornati, vt ministrarent in palatio regis alienigenæ, docendi fuerunt litteras, & mores Chaldæorum: quia licèt ad famulandum regi suo, qui Hebræis imperitabat, erant satis apti, ad seruiendum alieno regi minùs putabantur industrij. [*Dan. 1. 4.*] Multo ergo magis corpus nostrum, quod solum didicit vanitati & ambitioni seruire, necesse habet alios mores addiscere, vt in posterum sciat virtuti & sanctitati ministrare. Omnes autem defectus corporis, qui sunt mortificatione cohibendi, tribus vitiorum generibus continentur; quorum primum, in ipso corporis motu immoderato positum est, secundum, in exquisito ornatu, & tertium, in illicitæ voluptatis appetitione collocatum. Illi primo medetur omnium exteriorum actionum moderatio; secundo indumentorum iuxta status qualitatem admissio; tertio conuersationis austeritas, quæ illicitas concupiscentias frænat. Atque hæc tria debet corpus nostrum per disciplinam mortificationis addiscere, vt virtuti seruiat, & mentis nostræ virtutem quærentis, famulus quàm aptissimus fiat.

Primo ergo illud motionum suarum moderationem doceamus, vt in nulla earum aduersùs virtutis regulas vel deficiat, vel excedat. Id autem corpus assequetur, si singula membra eius, proprium munus suum exequantur, neque alienum vsurpare præsumant. Cùm loqueris, loquatur os, non manus, neque illam loquendo moueas; aut digitos eius extendas, quia non ad loquendum, sed ad operandum facta est. Cùm audis, audiat auris, non os, neque illo aperto, quasi per ipsum verba loquentis influere debeant, fratrem auscultes: quia non ad audiendum, sed ad loquendum datum est. Cùm ambulas, ambulent pedes, non brachia, neque ea dum ambulas, antè & retro moueas; quia non ad ambulandum, sed ad alia ministeria fuerunt tibi à creatore concessa. Sic per alia corporis membra discurrendum est: & attentè considerandum, quod sit singulorum officium, vt illud tantùm præstet, & à reliquis, tanquam à muneribus sibi non congruis, abstineat. Est enim, inquit Hugo Victorinus, quasi quædam respublica corpus humanum, in quo singulis membris sua officia distributa sunt. [*Hugo instit. nouit. c. 12.*] Dúmque vnum membrum, alterius membri officium inordinatè sibi vendicat, quid aliud quàm concordiam vniuersitatis perturbat? Dúmque aliud suo motu, alterius motum impedit, certè illi, quam natura moderatur, dispositioni contradicit.] Cogita igitur te iudicem in corpore tuo quasi in quadam ciuitate fuisse à Domino constitutum, & cuique ciui, scilicet cuique membro, suum opus assigna, & opus alterius alterum occupare non sinas, ne sint vniuersa confusa.

Altera lex motionum corporis est, vt quodlibet membrum decenter ac moderatè suum impleat officium, ita vt nec propriam mentem turbet, accelerétve, nec oculos inspicientium offendat. Pauca huius legis exempla subiiciamus. Si alium aspicis, non tristibus oculis, sed hilariter & modestè aspicias, nec oculos in illum figas; nam perfrictæ frontis est, oculos in alterius faciem defigere, & illum quasi superbiendo & contemnendo lustrare. Et inter alia quæ detestatur Dominus, sunt oculi sublimes; qui elatè & arroganter alios intuentur. [*Prou. 6.*] Si loquens, nec nimis altè, nec nimis submissè, sed pro qualitate, aut distantia loci, ita vt ab astantibus audiaris: Nec nimis tardè, quod indicium est negligentiæ: nec nimis velociter, & sine debita prolatione verborum, quod signum est aut pusillanimitatis, aut iracundiæ. Quare Ecclesiasticus ait: Noli citatus esse in lingua tua.] Et Basilius inter alia virtutis documenta, quæ discipulis magni [*In Basilij vita apud Amphiloch.*]

Philosophi Libanij proposuit, vnũ dedit, vt distinctè & articulatim pronunciarent. Si sedes, non in sedili, quasi in lecto, iaceas, sed scapulis rectus existas: non crura diuarices, sed iuncta & bene composita teneas: non vnum pedem alteri superinijcias, sed æquè vtroque pede, aut terram aut suppedaneum attingas. Si ambulas, non impetuosè, sed leniter: non erecta ceruice, sed aliquantulum submissè: non pompaticè, sed modestè: non arroganter & prominenti pectore, sed blandè perambules. Nihil sit in incessu, quod leuitatem, vel superbiam, vel remissionem, vel hypocrisim sapiat. Quidam enim apud *Isa 59.8.* Isaiam reprehenduntur, quòd non sit iudicium in gressibus eorum.] Illi autem in gressibus non seruant iudicium, qui in gradiendo modum & ordinem nesciunt. Et Bernardus ait: *Bern. ser. 9. ad sororem.* Sit in gressu tuo simplicitas; sit in incessu honestas. Nihil dedecoris, nihil lasciuiæ, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatis in incessu tuo appareat: Animus enim in corporis gestu apparet: Gestus corporis signum est mentis: Corporis gestu animus proditur. Ergo incessus tuus non habeat imaginem leuitatis, incessus tuus non offendat oculos alterius. Non præbeas de te spectaculum; non des alijs locum de te obtrectandi.] Ex his potes intelligere, quomodo in alijs actibus te debeas gerere. Nihil enim inconsideratè agendum est, ad nullum opus sine præuia attentione procedendum, vt omnia Deo placeant, & homines ædificent, dum debita ratione præstantur. *Hugo 5.* Concludit Hugo, quæ ad hanc legem pertinent, his verbis: Gestus hominis in omni actu debet esse gratiosus sine mollicie, quietus sine dissolutione, grauis sine tarditate, alacer sine inquietudine, maturus sine proteruia, & sine turbulentia seuerus.] Hæc ille.

Non sufficit autem, quæque in seipsis decenter & moderatè agere, nisi etiam conuenienti loco & tempore fiant. Nam multa sunt, quæ in vno loco decent, in alio verò non decent, & quæ vno tempore honestè assumuntur, & in alio reprehensibilia censentur. In atrio aliquos aspicere, sæpe bonum est, at in altari, cùm Sacrum facis, & versus ad populum, illum ex more salutas, astantes spectare, immodestissimum est. In quo loco oculus immoderatè eleuatus non potest videre, nisi quæ animum distrahant, & ab oblitione creatoris illum auertant. Similiter tempore animi recreationi deputato loqui, & de rebus nostro statui conuenientibus verba facere licet: at silentij tempore sine manifesta necessitate non licet. Illud quippe tempus, quod locutioni non necessariæ datum est, lectioni, aut orationi, aut debitæ occupationi surripitur. Atque eodem modo pro iusta ac necessaria causa, intra vel extra domum incedere, bonum est; sed malum, & reprehensione dignum, ac manifestæ instabilitatis indicium, si nulla vrgente causa, extra cœnobium egredi velis: si intra domum de loco ad locum transeas, de cella vnius fratris ad cellam alterius discurras; si communes officinas frequentes: si in audiendis rumoribus, & miscendis vanis sermonibus occuperis. Loca ergo & tempora inspicienda sunt, & ita illis opera coaptanda, vt inter se secundùm præscriptum disciplinæ consentiant. Neque putandum est, opus bonum ex eo solùm malum reddi, quòd indecenter fiat, sed ex eo quoque, quòd minùs conueniente loco, aut tempore, aut sine debitis circumstantijs fiat. Vnde & in hoc abnegatio suam vim habeat, vt vniuersa opera non tantùm conuenienter, sed etiam decenti loco & tempore fieri permittat.

Interdum conuersationis seueritas deponenda

A est, & pro humana imbecillitate fouenda, aut pro fraterna charitate seruanda: vultus hilarior assumendus, & aliquid indulgentiæ & mentis laxationi concedendum; at nunquam est cura abnegationis penitus ableganda. Sed ipsa, quæ sanè prudentissima est, & optimè nouit suos sectatores non opprimere, etiam recreationi iudex assistat. Hæc faciet, vt nihil indecens in opere admittatur, ipsa (de quo postea) vt nihil scurrile, & nostra professione indignum dicatur; ipsa, vt vsque ad moderatam lætitiam, non verò vsque ad effusionem animi, nec vsque ad risum puerilem, neque vsque ad insipientes cachinnos nostra exultatio procedat. De hoc notanda sunt verba Basilij, qui ab huiusmodi effusione non tantùm scripturæ testimonijs, sed & exemplo Saluatoris

B abducit. Verum enim, inquit, modicè rictum diducere, eòque modo animi sui diffusionem leniter significare, non est contra decorum, quatenus illud tantùm indicetur, quod scriptum est: Cor gaudens exhilarat faciem. *Basil. reg. 17. fus. disp.* *Prou. 15. 13.*] Illud autem, in immanes cachinnos prorumpere, & corpore, contra animi voluntatem, suffultare, nequaquam est eius, qui animo composito sit, aut planè probo, & compote sui ipsius. Porro hoc ita esse, vir sapientissimus Salomon confirmat his verbis: Fatuus in risu exaltat vocem suam; vir autem sapiens vix tacitè ridebit.] *Eccl. 21. 23.* Huiusmodi genus risus etiam Ecclesiastes damnans, tanquam rem animi constantiæ & grauitati maximè contrariam, sic dicit: Risum reputaui errorem.] Et item: Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti.] *Eccl. 2. 2.* *Eccl. 7. 7.*

C Atque hoc ipsum etiam ita esse, Dominus ostendit, qui susceptis cæteris, quæ necessariò corpus sequuntur, affectionibus, ijsque omnibus quæcumque virtutis testificationem habent, veluti lassitudine, & misericordia aduersùs calamitosos, risu, quantum Euangeliorum historia cognosci potest, vsus nunquam sit, contràque, omnes quotquot ab eo tenerentur, miseros appellauerit.] Hæc Basilius. Multum quidem apud nos valere debet Domini exemplum, vt ab immoderato risu temperemus, & profusam ac incautam fugiamus lætitiam. Ad idque etiam iuuat quod tangit Basilius, nempe tremendum væ ridentibus esse paratum, dicente Domino: Væ vobis, qui ridetis nũc, quia lugebitis, & flebitis.] *Luca 6. 25.* E contrà verò luctum assumentibus æterna consolatio pro-

D missa est. Nam beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.] *Matth. 5. 5.* Moderatus autem risus nos omnino decet, si aliquando ridendum est. Tum quia habitum hominum sapientum gestamus, & sapientiam profitemur, qua in rebus nostris gubernamur, & non sensu, sed ratione ducimur: & Ecclesiasticus, vt iam vidimus, ait: Fatui esse, in risu exaltare vocem suam; viri autem sapientis, risum immoderatum cohibere. Tum etiam, quia quæ propria sunt muneris nostri, abundanter exercemus; alieni verò muneris aut nunquam, aut summis, vt aiunt, digitis tractamus. At status noster est status lugentium, quibus conuenit, peccata, tum à nobis commissa, tum à populo patrata deflere: quare luctum abundanter, risum verò, qui ad amatores sæculi pertinet, pressè, & quasi aliud agen-

E tes, nobis admittendum est. Meritò proinde monuit Dorotheus: *Doroth. d. 4.* Si coactus fueris ridere, risus tuus lateat dentibus. Id est, non ita rideas, vt dentes ostendas, & nimia lætitia dissolutus, mentis tranquillitatem, & salutarem compunctionem amittas. Nec ideo putemus risui habenas esse soluendas, quia Scriptura sancta aliquando risum in bonam partem assumit. Sara enim, accepto repromissionis filio, dixit: Risum fecit mihi Dominus: quicumque audierit, corridebit mihi.] *Gen. 21. 7.* Et apud Iob: Donec impleatur *Iob 8. 21.*

risu

risu os tuu,& labia tua iubilo.] Hæc,inquã,non de solo risu,& de immoderata oris apertione,sed de intima mentis lætitia dicta sunt. Hanc Dominus nobis sæpe abundantiâ suorum beneficiorum immittit,& vt exteriùs eam ostẽdamus,concedit,quòd autẽ ineptissimis risibus dissoluamur, semper illi displicuit.

Omnia hæc & alia similia, quæ ad moderatam corporis motionem spectant, non solùm, cùm apud alios manemus,seruanda sunt, sed etiam cùm in cella soli,absconditi,& sine arbitris commoramur. Est enim modestia per se amabilis, quam non propter homines, sed propter seipsam, & propter reuerentiam Domini cuncta cernentis amplectimur. Et, si soli,& sine sociis, viri religiosi aut spirituales sumus, æquum est vt soli decorum seruemus,& omni actione minùs decenti vacui maneamus. Optimè Beatus Bonauentura hoc documentum scripsit, & simul rationes eius exposuit. Nunquam ita securus sis,inquit, & absconsus, quin ita disciplinatè & castè te habeas in visu,gestu,tactu,& in omnibus aliis,ac si ab aliquo videreris. Quia sancti Angeli, qui nobiscum sunt, semper vident omnia opera,quæ facimus, quorum aspectus debemus vbique venerari, & præsentiam reuereri. Videt nos etiam ipse Deus, & iudex noster. Videt etiam nos ipsa conscientia nostra, testis eorum quæ facimus, & accusatrix. Qui autem magis veretur hominum aspectus, quàm Dei, & conscientiæ propriæ, & sanctorum Angelorum, non est castus amator boni. Eadem breuiùs habet Dorotheus, qui sic ait: Cum modestia egredere ad necessarios vsus necessariè. Venerare custodem tuum Angelum, in omnibus actibus tuis. Cum timore Dei omnia perfice, téque ad orationem, meditationem, & contemplationem sæpe compelle.] His nihil addendum est,sed ea sunt mente retinenda,& diligenti actione præstanda. In quibus sine dubio aliqua corporis abnegatio est, quod cuperet liberè in omnibus vagari, & nulla disciplinæ regula contineri. At abnegatio hæc est vtilissima, non solùm quia per eam multiplex imperfectio vitatur, sed etiam, quoniam mens corporis compositione componitur. Est enim tam arcta animæ corporisque coniunctio, vt sicut illa corpus pro voluntate regit, & mouet,ita & ab illo læto, vel tristi, sano,vel infirmo, decenter vel indecenter se habente, varias qualitates recipiat. Semper ergo hoc compositum, ac bene morigeratum teneamus; ne animam à proposito virtutis ad aliquam transferat leuitatem, & ab optimo suo statu dimoueat.

Bonau. informat. nouit. 1. p. c. 16.

Doroth. suprà.

Vsus mortificationis motionum corporis.

Atque vt paucis verbis complectamur vniuersa, quæ in hac mortificatione diximus.

I. Membra corporis ita regenda sunt, vt vnumquodque suam solam actionem faciat, & à motibus cæterorum membrorum penitus supersedeat.

II. Quodlibet membrum decenter, & prout congruit statui & personæ operantis,suam actionem præstet.

III. Loca, & tempora cuique actioni conuenientia considera,& extra cuiusque proprium locum, & tempus,illam non assumas.

IV. Cùm, laxandi animi gratiâ,seueritatem deponis, ita hilariorem faciem, & risum admittas, vt tamen semper modestiæ & circumspectionis memineris.

V. Hæc, non tantùm aliis associatus, verùm & solus, & in cella absconditus, propter præsentiam Domini vniuersa considerantis, & Angeli tecum astantis,obserues.

A Quæ tamen non ita accipienda sunt, vt ob desiderium componendi corporis, in vanam superstitionem declinemus. Nam pro temporis & occasionum exigentia, oportet ista mutare, & quod vno loco, aut tempore, aut cum quibusdam personis minùs conueniens esset, cum aliis decens ac conueniens agnoscere. Pulchrè enim dixit Bonauentura: Prudens, vt rerum varietas exigit, ita se accommodat tempori, non se in aliquibus mutans, sed potiùs aptans, sicut manus, quæ eadem est, cùm in palmum extenditur, & cùm in pugillum constringitur.

Bonau. in prologo speculi.

B
De mortificatione corporis quoad cultum eius.

CAPVT VIII.

SPONSA in Cantico Canticorum,Christi sponsi pulcherrimi consortium ambiens, & ab eo amari desiderans, seipsam vna atque eadem verborum serie, de nigredine & venustate commendat, dicens: Nigra sum, sed formosa, filiæ Ierusalem, sicut tabernacula Cedar,sicut pelles Salomonis;] quod non putamus magno carere mysterio. Nam pulchritudo digna est, quæ in laudationem afferatur: de quo enim fœminæ communiter seipsas, nisi de pulchritudine,laudant,
C quæ eas oculis inspicientium amabiles, & cordibus desiderabiles reddit? An nigredo potiùs esset silentio supprimenda, quæ ipsam pulchritudinem fuscat, & non paruum decorem corporis ex aliis consurgentem extenuat? Color ater,& in fœmina, apud Æthiopes forsitan habetur in pretio, apud illos scilicet qui concupiscentiæ desideriis vtuntur; at apud eos, qui à radiis huiusmodi caloris longè sunt positi, & desideria rerum mundanarum aufugiunt, non pretiosus, sed contemptibilis, non laude, sed vituperio dignus apparet. Quomodo ergo sponsa, id est, spiritualis anima in candidatorum regione nata, & inter sanctos enutrita, ad sui laudem simul cum pulchritudine colorem nigrum, cutémque atram ex caloris vehementia commemorat? Nisi velimus dicere,
D sponsam nequaquam se de atra cute laudare,sed potiùs eam ex adiuncta pulchritudine excusare; quasi dicat: Licèt sim nigra, quod meritò mihi vitio dari potest, tamen sum etiam pulchra, & ex partium debita proportione formosa; nec debeo ob nigredinem omnino contemni. At difficile est, perfectam pulchritudinem cum atro colore reperiri,præsertim non innato, sed extrinsecus accersito, cùm pulchritudo non ex sola proportione, sed ex coloris quoque suauitate dependeat. Et esto, quòd nigredo corporis perfectam secum venustatem admittat, sed nigredo morum,& actionum insuauitas, de qua Canticorum liber sub illo cortice loquitur, non potest non cum mentis decore pugnare. Dicamus ergo sponsam simul se de vtroque laudare, nimirum de corporis ni-
E gredine, ac de mentis pulchritudine: ita vt dicat: Corpore quidem sum nigra,& squallida,quod mihi laudi tribuendum est,si mente sum pulchra,& decora; quia nigredinem sciens volénsque suscepi, vt in itinere posita, securiùs pulchritudinem decorémque custodiam. Annon Cedarenorum tabernacula, qui semper loca mutant, & per deserta ac inuia discurrunt, eo pretiosiora sunt, quo interiores diuitias, & elaboratam pulchritudinẽ coriacea ac subnigra pelle cooperiunt? Annon tentoria Salomonis eo sunt illu-

Cantic. 1. 4.

striora,

ſtriora, quo magnam copiam auri, & argenti, & immenſam coturnarum pulchritudinem, ac ipſum regem Salomonem intus quieſcentem, ſagis & ciliciis contegunt, quæ interiora ab imbribus & cœli iniuria defendant? Ita prorſus & ego eo ſum pulchrior ac ſapientior iudicanda, quo virtutum & donorum cœleſtium abundantiam externa auſteritate cuſtodio, & corporis deiectione cooperio.

Iam ſponſæ, id eſt, animæ iuſtæ, ſenſum accepimus: ipſa pulchritudinis nomine gratiam & virtutes, nigredinis verò appellatione, corporis ſqualorem intelligit. Et meritò de vtroque ſe laudat: quoniam ſi virtus eam pulchram, nempe iuſtam ac ſanctam facit, nigredo, quaſi operimentum eſt virtutis, & velut murus ſanctitatis, qui adeptam iuſtitiam tuetur, atque conſeruat. Hæc autem nigredo in duobus polita eſt; ſcilicet in externo cultu veſtium, qui humilitatem ac ſæculi contemptionem redoleat; & in caſtigatione corporis, quæ illud menti ſubiiciat. Vnde duplex eſt nigredo animæ iuſtæ admodum neceſſaria, ad multiplicem virtutum pulchritudinem aſſeruandam: nunc de illa prima, & in ſequentibus de hac poſteriori dicamus. Illa verò nigredo, quæ in veſtium paupertate conſiſtit, quàm ſit cuſtodiendæ pulchritudini mentis neceſſaria, Bernardus egregiè tractat, hunc in modum ſcribens: Si conſideremus habitum exteriorem Sanctorum, eum, qui in facie eſt, quàm ſit humilis vtique & abiectus & quadam neglectus incuriâ: cùm tamen identidem intus reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformentur, de claritate in claritatem tanquam à Domini ſpiritu: nonne vnaquælibet talis anima meritò nobis videbitur, poſſe reſpondere exprobrantibus ſibi nigredinem: [Nigra ſum ſed formoſa?] Vis tibi denique demonſtrem animam & nigram pariter & formoſam? Epiſtolæ, inquiunt, graues ſunt, ſed præſentia corporis infirma, & ſermo contemptibilis.] Expoſita autem mirabili pulchritudine Pauli, externa humilitate contecta, ſubiicit: Non planè contemnenda in Sanctis iſta nigredo externa, quæ candorem operatur internum, & ſedem proinde præparat ſapientiæ.] Et paulo pòſt: Meritò omnis cura ſanctorum, ſpreto ornatu cultúque ſuperfluo exterioris ſui hominis, qui certè corrumpitur, omni ſe diligentia præbet, & occupat excolendo ac decorando interiori illi, qui ad imaginem Dei eſt, & renouatur de die in diem. Certi ſunt enim, Deo non poſſe eſſe quicquam acceptius imagine ſua, ſi proprio fuerit reſtituta decori.] Hæc & multa alia Bernardus. Et quidem ex alia ratione facilè elicimus, indumentorum paupertatem augmento virtutis proficere, quæ deſumpta ex ipſorum natura ſtatim occurrit. Nam veſtimenta data ſunt tum in erubeſcentiæ, tum in infirmitatis humanæ remedium. Primò igitur nobis fuerunt in ſubſidium erubeſcentiæ conceſſa; quoniam corpora noſtra aduersùs animam rebellantia, & contra voluntatem hominis in turpes ſe motus efferentia, debuerunt, vt ſine rubore in vnum multi vineremus, indumentis operiri. Hoc autem fuiſſe vſus indumentorum initium, conſtat ex Geneſi, in quo de patribus humani generis poſt transgreſſionem, dicitur: Cùmque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata.] Deinde veſtimenta ſunt nobis propter indigentiam prærogata, quia nimirum æſtu fatigati, & frigore afflicti, & imbribus, & niuibus, & grandine, ac pruina, & aliis inclementiis verberati, debuimus, indumentis, veluti medicamentis, foueri, & veluti armis, ab ictibus ſeruorum noſtrorum, qui propter peccatum aduersùm nos inſurrexerunt, vtcumque defendi. Et hanc cauſam tangit Paulus, cùm ait: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Ex his autem duabus cauſis ſtatim ſequitur, indumentorum eſſe veluti infamiæ notam, ac miſeriæ & infœlicitatis inſigne. Quia ſi fideles fuiſſemus Deo, nec corpus, contra rationis imperium, in turpes motus proſiliret, nec nos moleſtia rerum naturalium inuaderet, vnde nec neceſſitas indumentorum accederet. Ergo indumenta exquiſitiora parare, & ex illis aut oblectationem aut honorem quærere, manifeſtè eſt à lege diuina exorbitare, & ab honeſto fine, propter quem ſunt inſtituta, deficere. Id autem non eſt ſine detrimento veræ virtutis, cuius regulæ hoc peruerſo veſtimentorum vſu læduntur. Et quia honor virtutem ſequitur, & dedecus vitium comitatur, fit vt eo ipſo quòd homo exceſſum in indumentis habens, virtutem lædit; & honorem apud alios perdat, ac infamiam incurrat. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur: Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis, annunciant de illo.] Quia videlicet, ſicut immoderatus riſus, leuitatem; & pompaticus inceſſus, arrogantiam ac ſuperbiam; ita exquiſitus corporis cultus vtrumque ſignificat. Ad idemque optimè Clemens Alexandrinus ait: Quemadmodum fumus ignem, bonus autem color bonúſque pulſus ſanitatem: ita etiam talis, qui eſt apud nos, amictus indicat, qualis ſit noſtrorum morum conſtitutio.].

Sponſa ergo Chriſti, id eſt, ſpiritualis anima, hanc nigredinem in veſtium moderatione poſitam, impensè dilectam habeat, qua ſe (ſi alia non deſint) dignam amore ſponſi, & perfectionis amatricem, & ab omni leuitate alienam oſtendat. Et in hoc erga corpus ſuum abnegationem ſectetur, vt ab eo, quicquid in indumentis ſtatus & vita ſpiritualis non approbat, conſtanti ſtabilitate remoueat. Omnia verò, quæ Hugo Victorinus, Bonauentura, & Humbertus de habitu virorum ſpiritualium ſcribunt, ſex poſſunt documentis comprehendi, quæ qui ſeruauerit, ſatis (vt putamus) huic abnegationi ſatisfaciet. Hæc autem memoriæ gratiâ ad genus veſtis, ad qualitatem, ad colorem, ad formam, ad coaptationem, & ad munditiam pertinent. Circa genus veſtis, illud obſeruandum eſt, vt veſtimenta non ſint pretioſa, ſed vilia, & ex panno, qui pauperes deceat, & modico ematur pretio, contecta. Abuſus enim eſt, & nullo modo ferendus, ſi religioſus ex panno optimo, quem ditiſſimus & nobiliſſimus ſæcularis indueret, veſtiatur. Chriſtus Dominus, caput noſtrum, ac religionum ſupremus Prælatus, & ſpiritualis conuerſationis forma, nunquam in hac mortalitate habitum pretioſum geſtauit, ſed ſemper fuit viliſſima pauperum illius temporis veſte, nempe tunica & pallio, contectus: quid nos miſerabiles, qui eius imitationem profitemur, in hoc ab eo fugimus, dum pretioſas ad vſum veſtes quærimus? Petrus Apoſtolus fidelibus fœminis etiam coniugatis præcipit, ne vtatur veſte pretioſa: Quarum, inquit, non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus.] Et Paulus per omnia Petro conformis: Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, & non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.] An hæc Eccleſiæ capita, ſpiritualibus & religioſis viris veſtimenta pretioſa concederent, quæ fœminis tanta ſeueritate prohibuerunt? Non puto: quoniam cùm illa non ad neceſſitatem quærantur, cui vile ſufficit veſtimentum, apertum eſt, quia ad faſtum & vanitatem quæruntur. Hoc eſt enim, quod Gregorius quodam loco ait: Nemo veſtimenta pretioſa,

Margin notes: *Bern. ſer. 25. in Cant.* — *2. Cor. 10.* — *Gen. 3. 7.* — *Eccl. 19. 27.* — *Clem. 3. Pædag. c. 11.* — *Hugo de inſtit. nouit. c. 9. Bonau. in ſpec. p. 3. c. 8. Humb. li. 2. p. 3. c. 1.* — *1. Pet. 3. 3.* — *1. Tim. 2. 9.* — *Greg. hom. 40. in Euang. ad med.*

tiosa, nisi ad inanem gloriam, quærit, videlicet vt honorabilior cæteris esse videatur. Nam quia pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur, quòd nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit videri. Et alio loco:

Hom. 6. in Euãg.

Nemo existimet, in fluxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Paulus Apostolus per epistolam, fœminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste pretiosa.] Pensare ergo quæ culpa sit hoc etiam viros appetere, à quo curauit pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere.] Dominus quidem humanam animam luteo corpore texit, & carne, ossibus, & neruis corruptibilibus amiciuit, vt nos ex hoc facto discamus, vilem materiam nostram vili vestimento circumdare, quod possit nuditatem operire, & temporis iniurias propulsare. Si verò hæc materia de se vilis, nobis pretiosa est, eo ipso abiecta esset veste tegenda. Nam mercator pretiosam gemmam vili capsula contegit, & sic eam meliùs diligentiúsque custodit. Ita prorsus & nos, corpus sub vili indumento meliùs custodimus, à quo incitamenta arrogantiæ & lasciuiæ separamus. Sit ergo indumentum nostrum ex panno vili & crasso confectum, ex illo nimirum, qui ab œconomo, vel dispensatore domus pro tota congregatione coëmitur. Hic enim pãnus pro omnibus comparatus, semper erit pauperum statui accommodus. Hic Prælatum vestiat, vt ad similitudinem boni pastoris, non alio quàm ouium suarum vellere seipsum operiat. Hic denique magistros, concionatores, & alios quoscunque, quauis dignitate præfulgeant, contegat, ne diuersitas vestium illos paupertatem ac humilitatem deseruisse prætendat.

Circa qualitatem vestimentorum curandum est, ne sint nimis mollia, neque subtilia, quibus corpus mollescat, sed talia, quæ nonnulla crassicie & asperitate ipsum ad sanctos labores corroborent. Neque enim nos Christo seruimus, vt in ocio & segnicie putrescamus, sed vt mille modis pro eius gloria, & animarum salute laboremus. Huic autem labori manifestè obstat mollicies & subtilitas vestium, quę corpus laxitati assuefacit, & à duricie necessaria laboribus ferendis auertit. Optimè ergo ait sanctus Ephræm:

Ephræm. de abdic. rerum, cap. de carnali.

Ne vestis sit mollis, nec odoramenta in vestibus, fœminarum more. Sed anima potiùs optimo fragret odore Spiritus sancti per vitam bonam.] Fœminis mollioribus, & quieti, ac minoribus laboribus à Deo factis, subtiliora, & leuiora indumenta ex vsu omniũ ferè gentium data sunt; hominibus verò fortioribus ex eodem vsu denegata, & alia duriora concessa. Sed iam abusus magna ex parte hunc ordinem immutauit, & homines pariter ac mulieres delicatis vestibus amiciuit. Si id in sæcularibus abusum appellamus, & iustè reprehendimus; quanta erimus reprehensione digni, si eidem malo subditi inueniremur? Inuenimur autem, dum præter ordinem regularem, subtilitatem & molliciem in nostris indumentis admittimus. In Deuteronomio scriptum est:

Deut. 22. 5.

Non vtetur vir veste fœminea.] Quod non tantùm de forma vestis, sed de qualitate quoque eius potest intelligi: vt scilicet vir more fœminarum, vestem nimis teneram & delicatam non induat. Et Dominus per Sophoniam ait:

Sophon. 1. 8.

Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina.] Hi autem, spirituales viri mihi esse videntur, qui mollibus vestiuntur. Mollis quippe vestis quasi ciuis est sæculi, & in religiosa domo quasi aduena & peregrina; Nam qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.] Ergo qui in

Matt. 11. 8.

vita religiosa potius, mollia ad indumentum quærit, is vestem peregrinam induit, ac proinde dignus est, vt à Domino visitetur, id est, acriter puniatur. Mollia enim indumenta, vt ait Bernardus, animi molliciem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi priùs neglecta fuisset mens inculta virtutibus.] Quis autem putet, mentem mollem, & virtutis contemptricem, non esse acriter castigandam? Ad fugiendum autem hoc vitium in vestibus, non aliud consilium do, nisi quod suprà scripsi; vt ex panno, vel lino pro omni congregatione empto, vestiamur. Hæc enim absque dubio pro omnibus empta non erunt nimis mollia, neque subtilia. Et, si aliquando, (quod de zelo boni Prælati non credimus) ad nonnullam molliciem accesserint, id nobis non imputabitur, qui ceu veri pauperes religiosi, indumenta gestamus, quæ à Prælato & Congregatione nobis data sunt.

Bern. in Apologia ad Guilhelmum.

De colore vestimentorum illud dicere oportet, ne illa sint nitidiora aut splendidiora quàm deceat. Quod vtique consequemur, si pretium vestis, & nimiam subtilitatẽ vitauerimus, quibus solet extraordinarius nitor adiungi. Sit ergo color indumẽtorum nostrorũ, non alienus ab statu pauperum, qui omnia mundana contemnunt. Nullam in se præferat vanitatis aut arrogantiæ notam, quæ à nimio nitore nequaquam abesse conspicitur. Vestis quoque sit monachi, inquit Cassianus, quæ corpus contegat tantùm, ac repellat nuditatis verecundiam, & frigoris retundat iniuriam, non quæ seminaria vanitatis aut elationis enutriat.] Hæc ille. In qua re Augustinus, doctor sanctissimus, post susceptam etiam Episcopalem dignitatem, præbuit insigne moderationis exemplum. De quo hæc scribit Possidius:

Cassian. lib. 1 de institut. c. 3.

Vestis eius, & calceamenta, & lectitalia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm: quia his plerumque vel iactare se insolẽter homines solent, vel abiicere, ex vtroque, non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt iidem quærentes. At iste Beatus medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans.] Quòd si, nec Episcopos decet nimius nitor, ac splendidus indumentorum color, quanto minùs pauperibus, & mundo mortuis cõuenit? Certè stultitia esset non ferenda, si quis nitidissimam & splendidissimam sindonem, qua cadauer suum obuolueretur, & in sepulchro reconderẽtur, quæreret. Et nos iam sæculo defuncti sumus, & in religiosis domibus, quasi in sepulchris, delitescimus, ad quid nitida concupiscimus vestimenta? Ridet Bernardus eos, qui huic subiacent ignominiæ, & inutiles eorum curas pulchre describit.

In eius vita c. 22.

At tu, inquit, quando cucullã empturus lustras vrbes, fora circuis, percurris nundinas, domos scrutaris negotiatorum, cunctam euertis singulorum supellectilem, ingentes explicas cumulos pannorum, attrectas digitis, admoues oculis, solis opponis radio; quicquid grossum, quicquid pallidum occurrerit, respuis. Si quid autem sui puritate & nitore placuerit, illud mox quantolibet pretio satagis tibi retinere. Rogo te ex corde facis hæc, an simpliciter? Cùm denique contra regulam, non quod vilius occurrerit, sed studiosissimè quæris, quod, quia rariùs inuenitur, pretiosiùs emitur, ignorans facis hæc, an ex industria? Ex cordis thesauro sine dubio procedit, quicquid foris apparet vitiosum. Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas interioris vanitatis indicium est.] Hactenus ille. Quo ostenditur miserabilissimum esse pro pulchritudine animæ nitorem vestium corporis cupere, & curam poliendæ mentis ad solicitudinem carnis ornandæ transferre.

Bern. in Apologia.

A Forma vestium talis sit, quam nullus ob exquisitum modum, aduertat. Nec nimis longæ, quæ aliquid vanæ auctoritatis: nec nimis breues, quæ minus honestatis habeant: nec nimis amplæ, quæ animi laxitatem: nec nimis strictæ, quæ simulationem prætendãt: nec denique ita fiant, vt vel in minimo à communi habitu aliorum eiusdem conuersationis dissentiant. Iam enim vana cura sæcularium, quodammodo in nonnullos viros religiosus irrepsit: vt sicut illi breui tempore formam vestimentorum demutant, & iam vno modo, & postea alio induti procedunt, ita isti nouas habitus formas in suas congregationes inuehere non verentur. Hi caudas vestibus adiiciunt, vt puluerem colligant: illi collum, siue supremam vestis partem altiorem faciunt, vt corpulentiores appareãt: alij manicas gestant ampliores, nescio an vt in eis

B quædam alibi custodienda recondant. Non est multa cura spiritualis profectus in illis, quos istæ curæ, & cogitationes indumenta mutandi, solicitant. Ad formam ergo consuetam habitus efformandus est, ita scilicet, vt sicut semper serui Dei sumus, ita tales externa quoque veste appareamus. Si alia immutata seruamus, necesse est, vt vestem, etiam quoad formam, nunquam mutemus. Illa sit talis, quæ ex forma sua nos pauperes, & filios eorum, qui paupertatem propter diuitias sæculi venturi amplexi sunt, non curiositatis & vanitatis, aut alterius similis affectus, sectatores annuntiet.

Coaptatio vestis pertinet ad modum, quo eam portamus, & nostro corpori coaptamus. In quo illud

C quærere debemus, vt vestes nos decenter operiant, vt modestam quandam grauitatem præferant, vt non ad desiderium placendi alijs, sed ad augmentum modestiæ & humilitatis nos ornent. Verè enim qui modis insuetis pileum, aut capucium capiti adaptant, & vestes nimis curiosè plicant, aut circumuoluunt, vel quid simile, quod viri prudentes & graues non faciunt, inchoare præsumunt, homines sunt distracti & vani, qui ab alijs videri, & ad aliquam inanem laudem notari appetunt. Sed gratia Dei, vt optimè Hugo ait, omnes, qui talibus student, per hæc quibus placere cupiunt hominibus, apud omnes magis viles & contemptibiles fiunt. Qui propterea quòd oculos ad suam vanitatem & leuitatem considerandam non habent, à Prælatis sunt duriter increpandi.

Hugo supra.

D Doceantur itaque modestiam & necessariam grauitatem, vt quod alij boni & morigerati suo exemplo ædificant, isti tanta leuitatis ostensione non destruãt. Proponatur illis prudentium sæcularium visus, qui ob ipsum honorem sæculi ab his leuitatibus abstinent, vt ab illis externa grauitate ac modestia vinci erubescant.

In vestitu tandem vili, & paupere, & ab omni signo leuitatis alieno, decens mundicia seruetur. Sæpe neglectus vestis vsque ad immundiciam & sordes ex inani gloria solet procedere. Vnde Hieronymus: Ornatus, & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Et rursus: Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt.] Illud ergo Salomonis ad litteram etiam

Hieron. epist. supra.

E seruari conuenit: Omni tempore sint vestimenta tua candida, id est, decenter munda & ornata.] Sic sancti viri honestam curam indumentorum habuerunt. Vnde de quibusdam eorum legitur, vt de Bernardo & Ignatio nostro, quòd paupertas in vestimentis semper illis placuit, sordes autem nunquam. Sic quisque in vestibus quoque nonnullam imaginem mentis suæ præferet, vt sicut mentis puritatem amat, ita corporis & vestimenti mundiciam non respuat. Sic erga paupertatem, virtutem nobilis-

Eccl. 9.

A simam, reuerenter se geret, quam non in sordibus, sed in omni mundicia custodiet. Sic nescio quid pulchritudinis mundiciæ addet, dum illam induimento pauperi & vili coniungit. Sic denique proximos ædificabit, quos Deo lucraturus est, quia eos à suo consortio per fœtorem & vestium immundiciam non auertet. Sed in hac mundicia modus etiam tenendus est, vt ad nimiam curiositatem non declinet, & dum animus immoderatè in sacco mundiciam quærit, eius habendæ causa, excessiuo aliquem in indumentis admittat.

In his omnibus aliqua reperitur nostræ carnis abnegatio, quæ semper in vestibus arrogantiam & delicias concupiuit: & cùm ab ea omnis super-

B fluitas submouetur, & ad modestiam & paupertatem restringitur, eius desiderium abnegatur. Sed hæc, quæ diximus, debita sunt, quia non potest culpa vacare, si aliquis pretiosiorem, aut subtiliorem, aut nitidiorem vestem induat, quàm suus deposcit status: si etiam in forma vestis, aut in coaptatione, aut in sordibus, vel exquisita mundicia imprudenter excedat. Quare in hac abnegatione vltrà procedendum est, & aliquod non debitum sed spontaneum obsequium præstandum. Illud autem erit si aliquando, præsertim in ipso conuersionis initio, vestimenta vilissima, quæ nos apud homines contemptibiles faciant, & aliquem ruborem ingerant, induamus. Id sanè Franciscus fecit, qui discalciatus & vilissimis indumentis tectus, fratri, & famulis domus suæ, & omnibus suis ciuibus

C se in risum & ludibrium exposuit. Idem omnino multi perfecti viri fecerunt, quos sigillatim recensere non vacat, vt à sæculo exeuntes, ipsum abiectiori veste contemnerent, & seipsos illi abundantius crucifigerent. Nec is vsus in familijs religiosis excidit, in quibus tyrones, contemptibiles vestes, ad maiorem sui abnegationem, accipiunt. Hoc abnegationis genus in tyrocinio spiritualis vitæ libentissimè suscipiendum est, postea verò in vitæ decursu non penitus abijciendum; sed dum se occasio obtulerit, amplexandum. Vestis lacera & pannosa, religiosum senem & grauem decet, qua iuuenibus præluceat, & paupertatem sibi cordi esse, demonstret. Interiora indumenta vetustate consumpta eundem interdum non dedecent: Si exteriora, pro-

D pter eos sæculares, quibuscum ad Dei gloriam conuersatur, debeant esse meliora, vt in aliquo incommoditatem perferat. Moderatio in admittendis indumentis omnibus conuenit, vt non simul noua sint omnia, sed si vnum admittatur nouum, alterum teneatur lacerum; ne pauperculus, ac si esset diues, nitidus omnino procedat. Hæc & alia, prout spiritus Domini suggesserit, vnusquisque in cultu sui corporis obseruare poterit, quibus seipsum abneget, & omnem exteram, quæ ex indumentis nasci solet, arrogantiam cohibeat. Sic implebit illud Ecclesiastici: In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris.] Assignat autem huius præcepti optimas causas: Quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius. Amictus,

Eccl. 4.

E inquam, hominis, aut opus quoduis ab eo factum, non est admirabile, sed solius Dei opera sunt admiranda, cui propterea omnis laus, ac gloria est tribuenda. Et incomprehensibilia sunt iudicia Domini, qui consueuit sortes commutare, & gloriosos in confusionem adducere.

Vsus mortificationis corporis quo ad cultum.

His itaque non multis documentis omnis hæc abnegatio continetur.

I. Vesti

I. Vestimenta non sint pretiosa, sed vilia, & modico pretio empta, & ab statu pauperum non aliena.

II. Non sint nimis mollia nec nimis subtilia, sed potiùs aliquantulum dura & crassa, quæ corpora, non ad otium sed ad honestos labores nata, cooperiant.

III. Non sint nitida nec splendida, sed talis coloris, qui statui lugentium & pœnitentiam agentium, congruant.

IV. Non sint exquisitè composita, sed formã religiosam habeant, quæ omnibus ædificationẽ præbeat.

V. Non sint leuiter ac pueriliter corpori coaptata, sed tali modo, vt mentẽ seriam & grauem ostendant.

VI. Non sint sordida nec nimis munda, quæ ad immoderatam curiositatem deflectant.

VII. Interdum, præsertim in initio conuersionis, vilissima indumenta accipienda sunt, quæ mentem, se in superbiam erigentem, humilient.

VIII. Omni tempore curandum est, ne omnia in hoc genere amictus corporalis sint commoda, vt pro amore Domini in hoc, sicut in cæteris, aliquid patiamur.

Atque illud in primis curare debemus, vt amictum corporis, propter eum finem tantum, ad quem ordinatus est, scilicet ad tegendam nuditatem & repellendas temporis iniurias, & non ad inanem gloriam, assumamus. Ad quod nos hortatur sanctus Ephræm hac pulcherrima oratione: Noli splendido ornatu vestiũ gloriari, memor quomodo ouinis pellibus indutus fuerit Helias, & sacco Isaias propheta, de quo scriptum est: Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & calceaméta tolle de pedibus tuis.] Qualiter'm Ioannes Baptista vestimento vsus sit, ne obliuiscaris. Quare non vestium splendore studeas esse conspicuus, sed per bona sanctaque opera luceat lux tua coram omnibus, vt vbique glorificetur Dominus.

Ephræm, consil. de vita spiritual. c. 9.
Isa. 20. 2.

De mortificatione corporis quo ad asperitates.

CAPVT IX.

NVNC de altera nigredine sponsæ dicendum est, quæ in spontanea carnis afflictione conspicitur: Non minùs, quàm præcedens, spiritui necessaria, quia corpus domat, & imperio rationis virtutisque submittit. Quæ licèt quodam modo ad abnegationem tactus pertineat, eo quòd carnis afflictio tactu sentitur: tamen seiungenda fuit tractatione, quia specialem continet difficultatem, & quia non tam assumitur, vt superflua tactus resecentur, quàm vt corpus edometur, & caro spiritui subiiciatur. Ad hanc corporis afflictionem spirituales viri, qui spiritus viam non segniter currunt, non sunt multùm adhortandi: quia spiritu Dei acti, & dolore peccatorum incitati, & quotidianarum imperfectionum graueolentia perculsi, satis se pronos sentiunt ad carnem multis modis affligendam, nisi fortè (quod supra modum, omnem assumptam asperitatem superat) morborum ac dolorum grauitate vexentur. Sed alij monendi sunt, qui necdum suam agnoscentes paupertatem, nec carnis aduersùs spiritum ferociam peruidentes, blandè corpus suum tractant, & illud, vt perfectioni seruiat, edomare non curant. Tales esse nonnunquam solent spiritualis vitæ tyrones, qui dum veteranos, senes præsertim & imbecillos, considerant, volunt illos in ratione vitæ præsentis imitari. Non animaduertunt quid hi fecerint, quos labores pro virtute subierint, quas difficultates superauerint, sed vident, quod modò ægritudinibus affecti fa-

A ciunt, ibíque curant incipere in cura sui corporis, vbi isti iam desinunt. Nullus tamen erit, etsi parum lucis habeat, qui istorum tepidorum errorem non videat. Volunt enim ante laborem otiari, ante ambulationem lessi sedere, & ante pugnam more victorum in pace quietéque persistere. Alij necessitate compulsi & ægritudinibus prægrauati, ab afflictione corporis cessant, cùm tamen à pugna interiori cum vitiis non cessent: ipsi verò corpore robusto, affectibus inordinatis, & sensibus ad quæque illicita pronis, cupiunt, carnem suam, vniuersorum vitiorum fontem, molliter attrectare. Cum his loquutus videtur sanctus Bonauentura, cùm ait: Feruorem nutitiorum non decent illæ misericordes B in seipsis discretiones, & discretionum dispensationes faciles, quia indulgentiæ suo iudicio non sunt admittendæ, nec tamen recusandæ sunt alieno. A seipso in seipsum rigida debet esse censura & districta seueritas.] In his ergo, quæ ad corpus pertinent, obedientia illis necessaria est, ne in assumpta afflictione per indiscretionem excedant, sed dum ipsa non obsistit, in assiduam, non tamen indiscretam, corporis afflictionem illis incumbendum est, ne cum primo hoste & omnium infestissimo amicitias iniisse videantur. Corpore enim viuo quoad sæculum, id est, immortificato manente, non poterunt bella interiora aggredi, nec hostes in abscondito decertantes prosternere.

Bonau. in specul. 2 p princip. c. 2.

Hi autem & reliqui omnes, qui se pusillanimes ad affligendum corpus, sentiunt, non vno tantùm, C sed multis incitamentis, tum à necessitate, tum ab vtilitate huius afflictionis petitis, mentem suam ad domandum corpus accendent. Et quidem satis illis deberet sufficere, omnium, quos imitari gestiunt, virorum perfectorum exemplum. Quis enim illorum, nisi non leuis ægritudo corporis impediret, corporis afflictationem non tenuit? Quis illorum ciliciis, flagellis, ieiuniis, vigiliis, humicubationibus, & aliis similibus carnem suam non afflixit? Si euoluamus Sanctorum historias, neminem illorum reperiemus, qui aduersùs proprium corpus, hoc mortificationis genere vsus non sit. Immò videbimus sanctos reges, atque reginas, coniugatos, & tenerrimas virgines (vt nunc de cæteris taceam, quibus maior erat huius afflictionis desumendæ cõ- D moditas) corpora sua his sanctis asperitatibus domuisse, omnémque erga carnem indulgentiam repudiasse. Cilicinam quidem vestem, Cassianus monacho minùs congruam esse credit, sed illam extrinsecus apparentem, quam vana ostentatio sequeretur; illam etiam, quæ in religiosis corpore laborantibus, laboribus ea obligatione vel ex charitate susceptis, obstaret. At vestem aut zonam cilicinam, lumbis hærentem, communi habitu tectam, & orationi ac studiis proficientem, ipse non improbat, & innumerabiles viri perfecti, eã vtentes approbarunt. Quòd si sancti hoc & aliis multis afflictionis generibus carnem suam domuerunt, non est cur hi, qui ad eorum perfectionem aspirant, corporis afflictionem fugiant, & se carnis suæ stultos E amatores efficiant. More enim eorum, quorum statum profitemur, viuendum est, & aulicus, cum aulicis se palpet, & sæcularis mundanus, cum mundanis se molliter tractet, at spiritualis vir, cum viris perfectis & sanctis, corpus suum pia seueritate castiget. Hoc namque vitæ tempus non ad indulgendum corpori, sed ad curandam animæ salutem accepit. Tempus hoc, inquit Bernardus, animabus, non corporibus est assignatum, dies salutis vtique non voluptatis. Omnia tẽpus habent: animabus nũc operam

Cassian. lib. 1. de instit. c. 3.

Bern. declamat. ecce nos reliq. omnia, &c. post medium.

A dare necesse est. Nam in carne qui seminat, solam exinde metet corruptioné.] At nemo, inquiunt, carnem suam odio habuit. Verum est: sed zelum habens absq; scientia, dum prodesse festinat, inuenitur obesse. Cùm enim iudicium carnis ex anima pendeat, carni nihil potest esse vtilius, quàm salus animæ prouideri; vt videlicet in tempore sit respectus illius, & socia passionis, fœlicitatis quoque consortium mereatur.] Hæc Bernardus. Ex cuius sententia ad amplectendam carnis castigationem, profectò valde constringimur. Nam si salutem animæ cupimus, hác corporis punitione cósequimur, quia corpus animæ subdimus, & admissa peccata purgamus. Si verò salutem, & voluptatem corporis concupiscimus, illam quoq;, ipsum corpus castigando, tenemus; quoniam præmium breuis afflictionis est vita perpetua, & æterna B delectatio, sicut merces breuis delectationis cōtra diuiná legem acceptæ erit nunquam desitura punitio.

Galat. 6. 8.

Sed iam afflictionis vtilitates corporalis sigillatim videamus. Dionysius Richelius octo vtilitates breui sermone perstringit, quas nos paulo latiùs exponemus. Prima ergo vtilitas corporalium afflictionum est satisfactio pro peccatis. Qui enim corporis delectatione deliquimus, æquum est, vt corporis castigatione resurgamus. Si caro nos decepit, & ad transgressionem diuinæ legis adegit, iustum est, vt suorum factorum pœnas luat. Si experta est cibum, qui adduxit mortem, experiatur & ieiunium, quod disponit ad vitam. In omni bene ordinata republica crimina ciuium dolore puniuntur: porro gubernatio humana hoc non ex se habet, sed ex imitatione guberna- C tionis diuinæ. Vult igitur Dominus, qui iustitiam misericordia temperat, vt in præsenti vita dolore & afflictione corporis cruciemur, ne in vita futura dolores sine vlla cóparatione maiores experiamur. Ideóque per Ieremiam ait: Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersùs eam; agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei.] O afflictionem salutarem, & omnibus delicijs præferendam, cuius fructus est, vt Dominus manum iam extentam ad percutiendum, contineat, & vltionem capiti nostro imminentem auertat! Et per Ezechielem: Cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam; ipse animam suam viuificabit.] Quidnam est iudicium & iustitiam facere? Nonne carni, D quam meretur, pro transgressionibus suis, pœnam retribuere? Sed animæ vita hanc iustitiam sequitur, dum castigatio carnis assumpta, per gratiam Dei facta, veniam promeretur. Quantum autem insit periculum peccatoribus, si non peccata sua debita vltione castigent, indicat Ecclesiasticus, dicens: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.] Vt quoniam horrendum est incidere in manus Dei viuentis, id est, punitiuas & vltrices, sciamus nobis nullum effugium esse, nisi corde peccatum deserere, & opere ipso pro commissis peccatis nosipsos animosè castigare.

Dion. lib. 2. de vita, & fine solitar. ar. 17.
Ierem. 18. 8.
Ezech. 18. 26.
Eccl. 2. 22.
Hebr. 10. 31.

Secunda vtilitas afflictionis corporalis est ad gratiam suscipiendam præparatio, quia cùm per inspirationem & gratiam Dei, quod ad nos pertinet, faci- E mus, ad suscipiendam vlteriorem Domini misericordiam, sinus cordis aperimus. Hoc nouit Daniel, qui vt se ad suscipiendam diuinam reuelationem pararet, luctu, & ieiunio, & corporea afflictatione se muniuit. Lugebam, inquit, trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum, donec complerétur trium hebdomadarum dies.] Hoc nouerunt & Niniuitæ, qui ieiunio & sacco

Dan. 10. 3.
Iona. 3. 8.

A afflicti, tantorum scelerum veniam impetrarunt. Quin & Achab: nam opertus cilicio, & à cibis abstinens, & dormiens in sacco, pro diebus regni sui, intentatas calamitates à se dimouit. Vt ergo milites ad aliquam dignitatem obtinendam, vulnera corporum suorum & cicatrices, reipublicæ tuendæ causà acceptas, regi ostendunt, & ab eo quod cupiunt consequuntur: sic & nos corporis imbecillitatem ex ieiunijs prouenientem, cutis nigredinem ex cilicio contractam, vibices ictibus flagellorum factas, & alia similia Domino commonstremus, vt aliquam nouam gratiam obtineamus. Hæc enim ostensio non ex superbia, sed ex cordis mœrore procedens, multum apud Dominum valet, vt thesauros miserationum suarum nobis aperiat. Quàm verò magni sint B hi, quomodóque eos carnis afflictione quæramus, docet egregiè Cæsarius Arelatensis Episcopus, qui sic scribit: Ait quodam loco sermo diuinus: In diebus solennitatum vestrarū affligite animas vestras.] Quare hoc dixit? Quia ieiunia, ac vigiliæ, & sanctæ afflictiones, humiliata corpora macerant, sed immaculata corda purificant. Membris subtrahunt fortitudinem, sed conscientijs addunt nitorem. Nihilominus de contritione æterni redimuntur crimina voluptatum. Per duræ crucis exercitia, deceptæ dudum carnis gaudia puniuntur: ac sic mortificatione præsenti, futura mortis sententia præuenitur: & dum culpæ auctor humiliatur, culpa consumitur: dúmque exterior afflictio voluntariæ districtionis infertur, tremendi iudicij offensa sedatur, & ingenua debita labor sol- C uit exiguus, quæ vix consumpturus erat labor æternus.] Hæc ille. Expendenda sunt sigillatim omnia bona, quæ non multis verbis sanctus hic pater collegit, & videbimus quàm immensos thesauros spiritualium diuitiarum in cor nostrum inserimus, dum illud per afflictionem carnis parua oblectatione vacuamus.

4. Reg. 21. 27.
Cæsar. hō. 2.
Leuit. 16.

Tertia vtilitas, est multorum malorum, tum spiritualium, tum corporalium abscissio. Nam afflictio corporalis cohibet carnis impetus, vitiorum motus, & passionum appetitus: arcet etiam corporis morbos, & successus secundùm speciem huius sæculi aduersos, quos Dominus in punitionem nostrorum peccatorum infligeret, nisi iram eius afflictio voluntariè assumpta contineret. Quòd hæc afflictio motus inordi- D natos comprimat, satis docet Paulus, cùm ait: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo; ne fortè, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.] Castigare corpus, inquit Ambrosius, est ieiunijs illud agere, & illa ei dare, quæ ad vitam proficiant, non ad luxum. Seruituti verò subijcitur, dum non suam perficit, sed spiritus voluntatem. Ideo se refrænare corpus suum ostendit, vt remuneratione, quam alijs prædicat, etiam ipse dignus habeatur, ne alijs curatis, ipse remaneat in vulnere.] Ieiunia itaque, & aliæ corporis afflictiones vulneribus nostris medentur, illis nimirum, quæ inordinati affectus infligunt. Quòd verò hæc afflictio, mala temporalia nobis inferenda remoueat, ex historia Dauidis agnoscimus. Cùm enim ob numeratos Israelitas pestis maxima grassaretur in po- E pulo, adeò vt tribus diebus desiderarentur [septuaginta millia virorum;] Dauid, & nobiles eius vestiti cilicijs, Dominum placauerunt, & maximum illud malum propulsarunt. Iudith quoque consuluit Israelitis, corporis afflictionem assumere, vt Dominum ad misericordiam inflecterent. Humiliemus illi, inquit, animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, seruiamus illi.]

1. Cor. 9. 27.
Ambr. ibi.
1. Paralip. 21. 24.
Iudith 8. 16.

Quarta vtilitas, est Christi Saluatoris nostri imitatio. Saluator enim noster in mundum veniens,

vitam

vitam asperam ac duram elegit. Videas illum in stabulo natum, in domo pauperum enutritū, in ipsa infantia incomodis longi itineris & molestæ peregrinationis affectū, fame, & siti, frigore, & calore variisque laboribus fatigatum: flagellis, spinis, clauis, & lancea confossum, & in durissimo crucis ligno euectum. Quisnam huius vitæ, & conuersationis Domini imitator existit? An qui blanda, & mollia, & suauia suo corpori parat? Non sanè: sed qui ipsum ieiuniis & vigiliis atterit, flagellis percutit, vestis asperitate pungit, & aliis laboribus & carnis molestiis exercet. Nec sufficit hanc imitationem in animo gestare, nisi etiam cùm adest facultas, gestemus in corpore. Nā Dominus, anima simul & corpore, pro hominibus passus est, vt vnusquisque pro eo, tum anima tum corpore aliquid molestiæ sustineat. *1. Petri. 2. 24.* Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.] Pertulit ille pœnas à peccatis nostris commeritas, in corpore suo, ne homo sine aliquo dolore & pœna, pro delictis non alienis, sed propriis, suum corpus velit manere: Immò dicat cum Paulo: *Galat. 6. 17.* Ego stigmata Domini Iesu in corpore meo porto; & de his pretiosis stigmatibus plus quàm de maxima dignitate se iactet. Et Apostolus quidem de liuoribus, plagis, & vulneribus, quæ causa fidei accepit in corpore, gloriatur, tanquam de notis, ferri vstione in carne sua impressis, quibus se Christi seruum esse monstrabat. Sciebat enim, Christi seruitutem omnem huius sæculi potestatem excellere. Sic & nos, vt Apostolorum discipuli, de eisdē notis, id est, de laboribus & afflictionibus, quas in carne pro Christo & pro victoria nostrorum appetituum patimur, cum ingenti exultatione lætemur. Id autem iure, quoniam per afflictiones ad æternæ gloriæ exultationes currimus. *Ioan. 12. 26.* Qui mihi ministrat, ait Dominus, me sequatur: & vbi ego sum, illic & minister meus erit.] Si ministri ergo & serui eius sumus, sequamur eum: Sequamur mente, sequamur & corpore: mens ad similitudinem mentis eius, virtutibus & puritate resplendeat; corpus verò ad similitudinē corporis eius, dolore & afflictione proficiat. Nam hæc sequela, hæc imitatio non est sine fructu. Fructus enim huius imitationis, est mansio æternæ beatitudinis.

Quinta vtilitas afflictionis corporalis, est gloriæ magnitudo, quæ eam pro Domino sufferentibus est promissa. *Roma. 8.* De illis namque dictum est. [quia si compatiantur, & conregnabunt.] Ipsique experti dicunt illud Pauli: *2. Corin. 1. 5.* Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra.] *Psal. 93. 19.* Expertus est & Dauid, cùm cecinit: Secundùm multitudinem dolorum meorum, in corde meo consolationes tuæ lætificauerūt animam meā.] Quæ enim est ista consolatio, corda afflictorum exhilarans, nisi illa, quæ de spe amplioris gloriæ procedit? Quanta verò futura sit ista gloria se affligentibus & castigantibus promissa; hîc non cognoscimus, sed in futura vita videbimus. Quemadmodum enim, cùm cortex nucis confringitur, apparet, quid intus habeat, & an inanis, an verò nuclei plena existat; ita cùm saccus istius corporis discindetur, quid mercedis lateat, considerabitur. Tunc corpus purpura & bysso contectum, ciborum suauitate lactatum, & omni genere oblectationis oppletum, mercede vacuum, immò putredine & fœtore plenum erit: corpus verò cilicio punctum, flagellis liuidum, ieiuniis macidum, & aliis afflictionibus opertum, gloria circumdatum apparebit. *Bern. ser. 2. de verbis Isaiæ.* Hac ergo meditatione, vir iustus se ad amorem asperitatis corporalis accendat, & carni suæ laborem detrectanti dicat cum Bernardo: Quid adhuc murmuras caro misera; quid adhuc recalcitras, & aduersùs spiritum concupiscis? Si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profectò in tuo genere non minùs tua interest, quàm ipsius. Quid eis inuides, qui de operibus vermium, & mutuum pellibus, inglorıam planè gloriam mendicare non erubescunt, cultu indigno, viris interdicto & mulieribus, semet ipsos dehonestantes potiùs quàm ornantes? Reforment ipsi, aut magis certè deforment corpora sua, te (si fueris corporis humiliati) reformabit idem artifex, qui formauit. Illam (si non desipis) præstolabere manum, vt quod fecit, ipsa reficiat.] Sic ille. Hac igitur expectatione commoniti, corpus audacter affligamus, vt maior gloria & abundantior splendor cumulet maiorem, non tamen immoderatam asperitatis assumptæ mensuram.

Sexta vtilitas, est proximorum ædificatio & instructio. Qui sanè dum vident spirituales viros, conuersationis asperitatem amantes, & omnem indulgentiam, etiam licitam, respuentes, valde eos admirantur, & trahunt in ædificationis exemplum. Discunt etiam quomodo debeant conuersari, & corporum suorum oblectationem contemnere, quam à viris verè sapientibus, id est, à sanctis & perfectis hominibus, vident non concupitam, sed omninodis refutatam. Huius vtilitatis meminit Basilius sic scribens: *Basil. reg. 17. fus. disp.* Reliquæ quidem virtutes, cùm in occulto exerceantur, minùs sæpe illustres apud homines existunt. Continentia autem, in quo inest, eum vel primo ipso aspectu tantùm, notum facit. Et cùm dixisset, Christi seruum ex corporis macilentia cognosci, subdit: Quantum enim vel in solo continentis alicuius aspectu lucri est: videre illum videlicet parcè tenuitérque res etiam ipsas necessarias attingentem, ægréque naturæ ministerium, perinde ac tributum molestiæ & angoris plenum, pendentem, temporísque, quod in hoc ipso consumitur, moram animo iniquo ferentem, celerrimé que à mensa ad obeunda munera sua resilientem? Si quidem opinor ad animum illius, qui ventris libidinibus seruiat, peruellendum, & ad frugem reuocandum, meliorem nullam cuiusuis generis orationem posse excogitari, quæ tantundem valeat, quàm vel solum continentis alicuius aspectum.] Hæc Basilius. Et quidem Paulus ait: *Roma 12. 17.* Prouidentes bona, non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.] *1. Reg. 16. 7.* In libro autem regnorum scriptum est: Homo videt ea, quæ patent. Deus autem intuetur cor.] Ergo & intus in mente, & extrà in corpore virtus, & contemptus voluptatis tenenda sunt, vt coram Deo & hominibus, bona prouideamus. Ab his verò nulla gloria quærenda est, sed sola diuina laus gloriáque captanda.

Septima vtilitas, est nostrarum precum exauditio. Quoniam sicut cùm infans lacrymis & gemitibus vbera poscit, non potest mater se ipsam continere, quin ori eius lactis fontem admoueat: ita cùm anima affligens corpus suum munera postulat, non claudit Dominus viscera sua, quin illi abundanter satisfaciat. Quare sacræ litteræ non semel illorum gesta commemorant, qui ieiunio, cilicio, & cinere capiti imposito, se affligentes, non tantùm veniam peccatorum, sed & liberationem à magnis calamitatibus impetrarunt. Et Cyprianus ait: *Cypria. de ieiunio Christi.* Quotquot viros virtutum vidimus, sine ieiunio non legimus ascendisse: nec aliquid magnum moliti sunt: nisi prius abstinentia præcessisset. Quoties aliquid à Deo obtinere conati sunt, ieiuniis incubuêre & lacrymis, & pernoctantes in orationibus,

alicuis carni hærentibus, supplices beneficia postularunt. Nec desunt prouentus, vbi ad pedes Dei, sacrificium contriti cordis offerens, se prostrauit humilitas; sed propè fuit inuocantibus se Deus, & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis.] Sic illi, Antiocheni vt Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpti erant à Spiritu sancto, dimitterent, priùs ieiunio & oratione se muniunt. Ieiunantes, inquit, & orantes, imponentésque eis manus, dimiserunt illos.] Et ipsi Saulus & Barnabas orant cum ieiunationibus, vt Domino animas fidelium commendent. Sempérque Ecclesia ab Spiritu sancto docta, censuit orationi afflictionem corporis esse iungendam, vt postulatio afflictione, quasi curru vecta, in conspectum Domini possit ascendere.

Actor. 13. 3.

Actor. 14. 22.

B Postrema vtilitas, est nequissimorum spirituum fuga. Illi quippe spurcissimarum voluptatum amatores & libidinis incentores, illorum conspectum auersantur, & timent, quos vident, per spontaneas afflictiones carni bellum indicere. Nullam se sperant requiem habituros in illis, quorum corpora ieiuniis, vigiliis, & veste aspera, & aliis afflictionibus castigata conspiciunt. Vnde Climacus pulchre ait: Sicut exsiccatum lutum iam non porcis vsui esse potest, vt ibi se voluptent: ita & caro per abstinentiam marcida effecta, dæmonibus vltrà non præbebit in se quiescendi locum.] Afflictio ergo discreta corporis nostri, afflictio illorum est, dolor carnis nostræ illos torquet, & vt canes virga percussos, à nobis arcet, ne tentationes afferant, & profectibus nostris insidientur. Ideo illi mille artibus curant, seruos Dei à carnis afflictionibus abstrahere, & ad non necessariam indulgentiam, timore ægritudinis incurrendæ, permouere. Quod faciunt, non quidem vt corpus validum seruent, sed vt corpus pariter & mentem interimant. Egregiè Hugo Victorinus, expositis vanis rationibus dæmonis, quibus carnis afflictionem fugiendam esse suadet, hæc subdit: Ecce diabolus physicam docet: ecce medicus factus est, de complexionibus loquitur, infirmitates diuersas, si teneatur religio, generari prædicat. Sed quare hoc? Non vt mederi velit, sed vt occidere possit: Non vt ægritudines curet, sed vt securiùs inferat mortem. Videt ex subtractione ciborum, luxuriæ vires posse minui, & ideo non tardat minari ægritudinem. Timet ocium perire, & somnolentiam destrui, & ideo laboris intolerantiam & protensa vigiliarum spacia prætendit. Credit, ex paupertate humilitatem nutriri, & ideo quærit occasiones, quibus humilitatis impediat aduentum.] Hæc ille. Intelligamus ergo astutias dæmonis, & non facilè carni nostræ superflua postulanti credamus, sed ad deuincendos aduersarios, ad noua beneficia impetranda, & ad reliqua quæ diximus, obtinenda, eam assumpta afflictione domemus.

Climac. grad. 26.

Hugo. 1. de claust. anima. c. 2.

Vsus Mortificationis corporis quo ad asperitates.

HÆc autem sunt, ô serue Dei, quibus poteris corpus tuum castigare, vt illud nō iam seruum proteruum, sed morigeratum & in omnibus subiectum possideas.

I. Cilicium ex setis animalium contextum, vel ex alia materia asperiori compactum, aliquot saltem hebdomadæ diebus induito.

E II. Flagris, & funibus, vel alio, quod dolorem inferat, corpus tuum cædito.

III. In lectulo ab omni mollicie alieno semper: & aliquando, vt bis aut ter in hebdomada, in nuda tabula ad dormiendum cubato.

IIII. Cellam non ampliorem, sed angustiorem & obscuriorem, quantum tui officij aut ministerij qualitas permiserit, ad habitandum eligito.

V. Ab alimentis suauitatem, ab aqua nimiam frigiditatem, quæ non parum delectat, amoueto.

VI. In vestibus, quæ semper nudæ esse debent, aliquam incommoditatem, & ad tempus ob tui vilipensionem, nonnullam immundiciem admittito.

VII. Ieiuniis & inedia carnem atterito.

VIII. Genuflexionibus & stationibus protelatis, tempore scilicet prolixæ orationis, te ipsum affligito.

IX. Frigus, & æstum, & corporis fatigationem ex itinere, aut alio labore profectam, libenter sustineto.

X. Quicquid aliud carni molestum occurrerit, vt gemmam pretiosam assumito.

His aliisque similibus viri sancti domuerunt corpora sua (quod ex eorum historiis constat) vt hostem, qui fuit multorum peccatorum causa, puniterent, & merita cumularent. Quos imitari debemus, ita tamen, vt mensuræ gratiæ nobis datæ cooperemur, & vires nostras non excedamus. Sicut enim certum est, omnia ista vniuersis congruere, neminémque esse, qui non possit in his aliquod Domino gratissimum obsequium offerre: ita etiam est certissimum, multos ob corporis imbecillitatem, aut ob muneris obligationem, aut ob status qualitatem, satis modicum posse præstare. Quare in his omnibus, & in aliis quæ ad mortificationem pertinent, tum virtus discretionis, tum consilium viri sapientis, sunt necessaria. De quibus in fine huius tractationis dicemus. *Infrà. p. 3. c. vlt.* C

De Mortificatione linguæ: & primò de malis eius.

CAPVT X.

CVM Potens aliquis rex, alterius principis regnum inuadit, & victor existens, non tantùm paruula oppidula, sed fortes quoque vrbes expugnat; solent victi se in arcem munitissimam regni recipere, vt ibi se ab hoste defendant, & indefessis viribus excant, omniáque loca amissa recuperent. Quos vt rex victor penitus prosternat, & vincat, compellitur quasi de nouo bellum incipere, D vt scilicet arcem illam, in quam hostes confluxerunt, suæ subiiciat potestati. Idque euenisse Dauidi ex scriptura sacra cognoscitur: Occupato namque regno Iudæ & Israëlis, abiit in Ierusalem, quam Iebusæi illuc vsque possederant, vt eam sibi subderet, & hostes Israëlis omnino deleret. Idem profectò viro iusto, & proprij cordis expugnatori faciendum est, qui cohibitis sensibus, & cumpresso ac domito corpore, debet scire, adhuc munitissimam arcem expugnandam superesse, qua hostes, id est, vitia se tuentur, & protegunt. Hæc autem arx non est alia quàm lingua, cuius subiectio adeò spirituali viro necessaria est, vt sine illa nullatenus perfectionem obtineat. Nam quomodo perfectionem assequetur, qui ignem innumerabilium imperfectionum fouet, qui initium tot malorum liberum seruat in corpore, qui inquietudinum seminarium non obturat? Hostes certè ex lingua, tanquam ex latebris, egredientes, ni ipsa petacri abnegationis curâ comprimatur, victorem vincent, & quicquid magno labore quæsierat, sine difficultate diripient. Verba enim ociositatis, iactantiæ, & amarulentiæ, & aliorum vitiorum, cor eisdem, à quibus dimanant, vitiis subiicient, tanto faciliùs, quanto suauius est, consensum voluntatis,

2. Reg. 5. 6.

sonsum

sensum,& verba sequi,& in illis, quæ laudat, hærere. Nihil ergo spiritualis vitæ se fecisse putet, si compressis per aspentates corpore,linguam non cohibet;quia ipsa per se sufficit bella in mente suscitare, & flammas inanium desideriorum accendere. Quare eius mala dicamus, quorum consideratio sanctam indignationem,& odium salutare aduersùs hunc hostem exacuat,& valida desideria eius subiectionis adiiciat.

Spiritus Dei per os Iacobi Apostoli, linguæ mala, sacrarum scripturarum voluminibus declarata, ad eruditionem nostram in vnum collegit. Exorditur autem à generalitate detrimenti,quia lingua omnes viocit, & vniuersos aliquo fraudis telo configit. Si quis,inquit, in verbo non offendit, hic perfectus est vir,potens etiam fræno circumducere totum corpus. Tanta, inquam, est ad peccandum linguæ facultas, tanta ad delinquendum sermone procliuitas, vt fortè nemo fuerit, vno Christo Saluatore, qui omnino peccare non potuit, & vna Beata Virgine excepta, qui non aliquando leui sermone deliquerit. Idque verba præcedentia confirmant. In multis offendimus omnes. Quid omnes? Annon Apostolus est qui loquitur,& se reliquis annumerat, vt notauit Augustinus? Ergo etiam sancti, etiam Prophetæ, & ipsimet Apostoli, in communi conuersatione aliquando verbo deliquerunt. Et Ecclesiasticus omnem exeipiens ait: Quis est, qui non deliquerit in lingua sua?] Quasi dicat:Non facilè inuenies aliquem, qui non linguâ deliquerit; quare si amicus labatur linguâ,sed non ex animo, quia ea ignorantia aut inaduertentia peccauit, facilè illi erit ignoscendum. Nec nobis obiicitur Ioannes Baptista, de quo canit Ecclesia, quia in desertum secessit, *Ne leui saltem maculare vitam. Famine posset.* Aliud enim est velle, aliud perficere: aliud conari, aliud eaequi: & fortè ille postquam desertum petijt, vt linguam custodiret, ad homines regrediens, nonnulla linguæ imperfectione peccauit. Aut si non peccauit, nec etiam leuissimè, erit ille, de quo subinfertur, quia linguâ non offendens, perfectus est vir. Nec etiam in oppositum afferendi sunt elingues, & muti; quoniam istis facultas delinquendi per linguam subtracta est: & si non loquendi potestate,at voluntate peccarunt. Mala igitur linguæ generalia sunt;quia omne genus humanum peruadunt. Si quis verò post multum laborë, ac diligentissimam curam in eliminandis linguæ vitiis adhibitam,iam eousque processit,vt verbo non offendat,& sermone non cadat, is io virum perfectum ac omni virtute consummatum euasit. Nec vtcumq; perfectus est,sed planè potës,totum corpus,id est,omnes animæ facultates, omnes habitus,omnes affectus, & desideria frænare. Nam quilibet horum excessus statim sermone patefactus exsilit, & oblata occasione, verbo manifestatur. Et bene poterit quis per aliquod tempus silentio vitia mentis obtegere, & alium se fingere: sed si diu cum illo conuersemur,ex verbis, quid intus habeat, nullo negotio venabimur. Vnde oportet,perfectum virum esse illum, qui de thesauro cordis sui semper per linguam bona proinit, & nunquam aliquid vitiosum aut imperfectum edicit.

Sed malum linguæ, ex eo quòd sit generale, non esset admodum extimescendum, si simplex & modicum esset, paruúmque damnum ac molestiam ingereret:At multiplex & magnum est,ac propterea omni est diligentia vitandum. Est quidem multiplex, quoniam omnes affectus & vires animæ in præceps trahit. Annon frænum paruulum instrumentum est? Sed illud ad gubernandum equum est magni momenti,quoniam qui eius iniectum, totum equi corpus in quam voluerit partem circumfert. Annon clauus nauis modicus est? Sed ipse sufficit magnam nauim onerariam, à validis etiam ventis agitatam, in eam partem, qua voluerit gubernator, impellere. Ita lingua, si formam eius ac quantitatem spectes, modicum quidem membrum est, quod in ore quasi in sua cauernula latitat, & licèt inde, velut si mus paruulus ea suo latibulo progrediatur, nihil mali inferendum præfert: At si fructus eius, id est, verba consideres, magnificè se iactat, & miros sermones effundit, quibus & manus,& pedes, & cor ad mille facinorum patrationem impellit. Est velut frænum, quod Dominus in os hominis misit,vt laude eius lingua prolata, secundum sententiam scriptam in Isaia, [infrænaret eum, ne interireat.] At si diabolus habenas huic fræno affixas accipiat, & sermonibus à se dictatis linguam moueat, totum hominem,quasi equum furiis agitatum, in barathrum multorum peccatorum coniicit. Adeò vt dicat Ecclesiasticus: Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic, quasi qui interierunt per linguam suam.] Est etiam lingua tanquam nauis gubernaculum, quod in partibus nauis,si ad eius magnitudinem attendamus, ferè postremum locum obtinet. Sed ex eius dictu maximè pendet bona aut mala nauigatio,& in optatum portum appulsio, aut misera nauigantium nauisque submersio. Sic lingua temon est vitæ nostræ,cui Dominos, nisi reluctemur, gubernator assistit, iuxta illud quod ait Salomon in Prouerbiis: Hominis est animum præparare,) id est,quid in aliquo negotio dicturus est, cogitare, [& Domini gubernare linguam.] Si verò nos è manibus tam sapientis gubernatoris temonem eripiamus, & aduersario committamus, absque dubio submergemur. Quod amicus quidam Iob significauit, dicens: Nunquid qui multa loquitur, non audiet, aut vir verbosus iustificabitur?] Est enim propriũ loquacis hominis velle omnia loqui,& nihil audire; qui,vt inquit Gregorius,iustificari nequaquam potest,quia dum quisque per verba diffluit, perdita grauitate silentij, mentis custodiam amittit. Quod amicis Iob euenisse idem sanctus doctor testatus est. Nam cùm tacent, iusti habentur, cùm loquuntur, à Domino reprobantur: & præcipiti locutione perdiderunt bonũ, quod multo labore mercati fuot. Vide quo pacto modica lingua instar nauis gubernaculi merces nostrorum meritorum inioslitiæ naufragio submergat.

Nec solùm lingua multiplex malum affert, sed quodlibet etiam illorum ita solet augere, vt incautè loquentem omnino consumat. Nam sicut modica scintilla ignis magnam syluam incendit, & omnus densissimum in cinerem vertit: ita vnum verbum, quod ea lingua,tanquã ex igne, resoltat, labores pro virtute antea susceptos adurit. Vnde Bernardus: Leuis res est sermo,sed grauiter vulnerat, aptissimum euacuandis cordibus instrumentum.] Scintilla hic accenditur,& post modicum venns impulsa, in loca distantissima flammas consumentes effundit. Ita verbum incautè prolatum hic dicitur, & non tantùm præsentes libenter audientes vrit, sed absentes quoque nihil timentes vorat. Quod profectò idem Bernardus non siluit: Vnus, inquit,est,qui loquitur, & vnum tantùm verbum profert, & tamen illud vnum verbum vno in momento, multitudinis audientium dum aures afficit, animas interficit. Cui addit Humbertus: Nocet his, de quibus loquitur, etiam valde remotis: vt lingua eius,qui est in Gallia, nocet ei, qui est vltra mare, vel in Hispania, dum eum infamat. Immò lingua eius, qui est in terra, quodammodo nocet ei qui est in cœlo, dum

Iacob. 3. 2.

August. ser. 122. de diuer. c. 2.

Eccl. 19. 17.

Isaia 48 9.

Eccl. 28. 22.

Prouer. 16. 1.

Iob 11.2.

Greg. 10. mor. c. 2.

Idem 3. mor. c. 10

Bern. ser. de tripl. ci custodia manus, &c.

Idem. ser. 24. in Can.

Humber lib. 2. p. 3. c. 5.

A Deum blasphemat.] Ideo Ieremias linguam comparat arcui: *Ierem. 12. 3.* Extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacij & non veritatis:] quoniam sicut arcus à longè ferit, ita lingua absentibus etiam & longè dissitis nocet. Scintilla denique principio modicum ignem accendit, sed non magna interiecta mora, magnam flammam & inextinguibilem ignem exsuscitat: Sic verbum incircunspectum à paucis incipit, sed ex his ad pestilentiora procedit. Audiamus hoc ex ore Gregorij, explicantis illud Iob: *Iob. 6. Greg. 7. mor. c. 17.* Et in ventum verba profertis.] In ventum, inquit, verba proferre, est ociosa dicere. Nam sæpe dum ab ociosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrænatur. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus desidiosa B mens in foueæ lapsus impellitur: Nam dum ociosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: vt priùs loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat, quandoque autem vsque ad apertas contumelias erumpat.] Hæc ille. Est ergo magna similitudo inter verbum malè prolatum atque scintillam; quòd sicut hæc serpit quàm latissimè, & ingentem flammam excitat, ita illud loca remotiora peruadit, in illisque corda minùs cauta succendit. Vnum verbum Arrij, vnus sermo Sabellij, vna peruersa doctrina Pelagij aut Lutheri, quasi vna scintilla fuit, sed quas strages non intulit, quas calamitates Ecclesiæ non attulit?

Quod si verba scintillæ sunt, & scintillæ ex igne C solent erumpere, vide tu quid de lingua debeas cogitare? Certè lingua ignis est, & ignis vorax atque consumens, quod & eius forma, & color, & motus, & effectus declarant. Nam si formam eius spectes, in figuram cuiusdam flammæ, ex fornace erumpentis, extenditur. Quare Isaias flammam ignis, linguam eius appellauit, cùm dixit: *Isaie 5. 24.* Sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit.] Si colorem aspicias, igneum colorem habet, & rubore suo satis designat, se vitæ innocentium non parcere, & proximorum sanguine delectari. De linguis enim iniquorum dictum est, quòd [acuerunt linguas suas sicut *Psal. 139. 4.* serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum.] Et rursus: *Psal. 56. 5.* Lingua eorum gladius acutus.] Quare hoc? nisi quia lingua crudelis ad modum serpentis mordet, & sicut gladius, sanguinem fundit? Si motum consideres, ceu flamma, huc & illuc voluitur, &, si D quæ tangat, illis non parcit, sed quasi ignis vorat, aut fumo & fuligine tingit. Meritóque de ea ait Ecclesiasticus: *Eccl. 29. 16.* Lingua tertia, id est, debita simplicitate carens, multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Ex quo constat eam habere effectus ignis: Quoniam cùm iste in domo alicuius accenditur, omnes turbat, & in varias domus partes spargit, vt quærant, quibus ignem extinguant. Si autem ignis præualuerit, omnia vastat, vicinas etiam domos ditissimorum inuadit, & opes eorum absumit: Sic prorsus lingua, si incipiat præter ordinem & extra metas rationis volutari, præsentes & absentes commouet, & nisi eius verba citò compresserint, virtutibus fratrum damnum affert, & E quicquid tangit, sua malignitate peruertit.

Est igitur lingua ignis, & nò solùm hoc, sed & vniuersitas iniquitatis. Nam si nunc vniuersitatem pro eo, quod vulgo sumitur, scilicet pro Academia, sumamus, meritò vniuersitas iniquitatis à Iacobo dicitur, quâ quicquid iniquum & peruersum est, edocetur. In amplissima Academia, qualis est Salmanticensis aut Complutensis, omnes scientiæ, & iura ca-

A nonica, & ciuilia ad amussim explicantur: sic in lingua mala, quasi in vniuersitate malorum, omnes iniquitates, omnia delicta, & vniuersæ iniuriæ contra leges diuinas & humanas exponuntur. Annon solæ iniquitates sunt; quæ hominem fœdant & inquinant? sed has Dominus ex ore & corde exire pronuntiat? Quæ autem procedunt de ore, inquit, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.] *Matth. 15. 18.* Aues scire, quæ mala in hac iniquitatis vniuersitate legantur: Audi igitur. In ea explicantur adulationes, blasphemiæ, calumniæ, detractiones, excusationes peccatorum, fraudes, gloriationes vanæ, hæreses, iurationes falsæ, lamentationes iniustæ, mendacia, nugæ, obstructiones veritatis, periuria, querelæ, rixæ, susurrationes, taciturnitates pusillanimes vituperationes, B & zelus amarus. Hæc vniuersitas indignos honorat, & ornat sapientiæ & virtutis insignibus: dignos verò, debito honore spoliat, & apud omnes infamat. In hac tandem vniuersitate malorum, ferè non est malum quod non inueniatur. Peccatum, quod per linguam admittitur, inquit Basilius, omnium ferè *Basil. hom. in Psal. 33.* propensissimum, & idem multiforme. Iratus es? Mox lingua occurrit. Concupiscentia teneris? Habes & hîc linguam ante omnia, quasi lenam & conciliatricem, quæ cooperetur peccato, quæ per simulationem proximis imponat. Est ubi lingua quoque vice scuti ad iniquitatem, cùm non ex corde loquitur, sed ea promit, quæ ad fraudem & imposturam faciunt. Denique quid opus commemorare quæ per linguam peccentur? Vita nostra referta est linguæ de- C lictis: Turpiloquio, vrbanitate, stultiloquio, & quæ non conueniunt, detractione, ocioso sermone, periurio, falsis testimoniis. Hæc mala omnia, & adhuc illis plura, sunt linguæ opera. Qui verò aduersùs Dei gloriam os aperiunt, & iniquitatem in excelsum loquuntur, alióne quàm linguæ organo impietatem suam perficiunt?] Sic Basilius. Lingua maculat totum corpus, id est, omnes affectiones nostras: Quia enim per eam omnia mala concinnantur, vt stupra & latrocinia, aut patrantur, vt periuria & falsa testimonia, aut iniquis prætextibus defenduntur, ideo nihil est in nobis, quod non maculet, & à sua puritate deturbet. Vel maculat totum corpus, quia testis est maculatum cordis, & quæ mala intus lateant, ostendit. Et inflammat rotam natiuitatis nostræ, nempe omnem vitæ nostræ cursum: quoniam hæc adolescentes decipit, iuuenes inflammat, viros D prouocat ad malum, in senibus indignationem suscitat. Inflammat rotam natiuitatis; quia dum ipsa voluitur, prauos affectus iræ, inanis gloriæ, & pusillanimitatis accendit. Nec mirũ quòd tot mala inferat: siquidem ipsa inflammatur à gehenna, id est, à diabolo incitatur, qui sicut per se ipsum & per prauas suggestiones ad omne malum prouocat, ita per iniquam linguam ad omne peccatum instigat.

Id verò maximè auget linguæ nequitiam, quòd est supra vires humanas, hũc hostem vincere, & moderari. Homo quidem arte & industria feras immanes domat, vt vrsos, elephantes, atque leones; serpentes subdit, dum aspides & basiliscos interficit; volucres mansuefacit, & cicures reddit: pisces capit & in E suum quotidie vsum assumit; at linguam nullis hominum propriis viribus domuit, nec suo imperio ac potestati subiecit. Solus Deus est, qui hanc bestiam domat, & in eius subiectione talem rationem iniit, vt ea ipsa linguæ ferocitatem & sæuitiam ostenderet. Nam sæuum mare, quo nihil terribilius ac indomabilius inuenitur, solo præcepto voluntatis suæ & infirma arena coërcuit. Nihilque aliud significat, cùm per Iob ait: Circumdedi illud terminis meis, *Iob. 38. 10.*

A & posui vectem & ostia, & dixi: Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quinam sunt termini maris? Qui vectes & ostia, quibus eius ira comprimitur? Illi profectò, qui statim explicantur. Dixi, vsque huc venies. Solum enim præceptum Dei, quod etiam insensibilia audiunt, cui rationis experiia obediunt, illud tenet, & ne terram habitabilem obruat, in mobili arena concludit. At linguã, vt eam cohiberet, ori, id est, perpetuo carceri, mancipauit, & quasi in cauea collocauit, dentibúsque, quasi fortissimis militibus, communiuit. Nec solùm hac custodia circumdedit, sed & compedibus ac catenis vinxit (quæ sunt varia ligamenta, quorum gratiâ, lingua dicta est) & saliuâ, quasi cœno, inuoluit, vt minus facilè posset officere. Et quia hæc needum sufficiunt, in-

B tellectu regi, & gratia protegit, ne terminos iustitiæ transiliat. Vides linguam à Deo ipso ligatam & domitam? Sed qui eam probè cognoscunt, maiorem illi in dies ab ipso Domino adhiberi custodiam cupiunt. Quamobrem Ecclesiasticus orans & optans, ait: Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?] Et Dauid: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.] O sancti & sapientes viri, quid petitis? Nonne linguam dentibus & labiis, tanquam muris fortissimis, satis custoditam habetis? Adhuc respondentis eius crudelitatem timemus, quia labiis & dentibus occlusa lingua solet ingentia damna inferre

Eccl. 22. 33.

Psal. 140. 3.

C mortalibus, & ideo maiorem custodiam postulamus. Signaculum autem certum & ostium circumstantię, idem mihi significant, id est, debitam circumspectionem: quam Deus ponit, sine quo incertæ & inutiles prouidentiæ nostræ: & homo ponit, quia debet linguam suam diligenter obserare. Cui in Ecclesiastico dictum est: Ori tuo facito ostia & seras: & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua.] Ostium, dicit, vt faciamus ori, & non murum, quemadmodum notauit Hugo: quia non omnino loquendi facultas negatur, sed illicitus linguæ vsus prohibetur. Iure ergo viri iusti linguam adeò timent, quoniam inquietum malum est, ex vno peccato saltans in alterum, & ex vna detractione aut maledictione in

Eccle. 28. 29.

Hugo. 2. de claustro anim. c. 10.

D aliam prosiliens. Inquietum malum, non in eo, qui stultè loquitur, se continens, sed nunc hunc audientem, & statim illum, & postea omnes in similia verba deiiciens. Est quoque plena veneno mortifero, scilicet peccatis, quæ iam retulimus, & omnium iurgiorum & rixarum seminarium. Cuius causa de impiis dicitur, quòd eorum os amaritudine plenum est: & venenum aspidum sub labiis eorum.] Quis neget linguam, membrum pestilens esse? Quæ, vt Bernardus ait, ligat, & ligari non potest, labilis est, & teneri non potest, sed labitur, & fallitur. Labitur, vt anguilla; penetrat, vt sagitta; tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias. Vno ictu multos percutit, & interficit. Blanda est, & subdola, lata, & parata ad exhaurienda bona, & miscen-

Psal. 13. 3 Ps. 139. 4

Bern. lib. de interiori domo c. 50

E da mala.] Quis ambigat, eam plenam esse veneno, quæ non iam ictu, sed sibilo ferit, & miserum susurrationibus audiendis intentum interimit?

Sed hæc omnia postremo linguæ malo vincuntur, quia est velut quoddam monstrum, quasi ex naturis oppositis coagmentatum. Annon prodigij loco haberetur, si idem omnino fons aquam dulcem & amaram emitteret? Annon esset ostentum, si ficus vuas faceret, aut vitis ficus? Annon homines præ admiratione stupefierent, si viderent aquam salsam per

A se, in dulcem aquam conuerti, aut dulcem in amaram commutari? At hæc omnia prodigia in vnam tantùm linguam conueniunt. Ea enim Deum benedicimus, & homines ad Dei imaginem factos maledictione proscindimus: eâ veritatem & falsitatem, sermones vtiles & noxios proferimus. Ac propterea dictum est à Salomone: Mors, & vita in manibus linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.] Quia videlicet lingua bona, loquens vitam & fructus vitæ; & lingua pessima, loquens mortem, & fructus mortis subministrat. Lingua quoque vt arbor bona, à Deo creata est, vt bonos fructus veritatis ferat, & vt aqua dulcis, quæ bonis consiliis maculas proximorum abstergat, & tamen culpâ & incuriâ hominum fructus mendacij facit, & prauis consiliis

Prou. 18. 21.

B audientes ad peiora conuertit. Optimè itaque ille philosophus, quem Plutarchus refert, interrogatus, quid esset in victimæ carnibus optimum & pessimum, linguam ostendit, quam, si bona loquatur, vt principium multorum bonorum, optimam dixit, &, si mala proferat, vt seminarium omnium malorum, pessimam pronuntiauit. Egregiè quoque Chrysostomus: Media vtriusque partis lingua est, & si vtriusque est, tu dominus es. Nam & gladius in medio positus, si quidem fuerit aduersus hostes arreptus, salutaris accipienti reperitur: si verò tenentis visceribus infertur, mortem præparat inferenti: non quia talis ferri natura, sed quia vtentis tale consilium est: ita & lingua æstimetur gladius in medio positus. Armetur aduersùs pec-

Plutar. li. de audiendo.

Chrys. ho. 4. ad Baptizandos. To. 2.

C cata tua, non ad fratris plagam præparetur.] Et hanc linguæ qualitatem Dominus exponens, ait: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.] Quia si fons iste sermonum, puram aquam sanctorum verborum scaturierit, ad loquentis iustificationem conferet, si verò ex illo aqua fœtida prauorum verborum erupert, ad eiusdem damnationem conducet. O igitur monstrum admirandum, quod ex vna quidem parte pulcherrimum, ex alia verò turpissimum apparet: ex illa vitam promittit, ex ista mortem irrogat: ex illa amicissimum nobis & vtilissimum, ex ista autem inimicissimum & infestissimum inuenitur! Linguam Deus bonam & naturæ congruentissimam fecit, quia ad necessariam manifestationem sensuum nostrorum, eam in ore collo-

Matth. 12. 37.

D cauit, sed nos monstrum & ostentum fecimus; quia illi, quas Deus non fecit, culpas addidimus. Ipsa de se bona est, si eius naturam consideres, quia pars nostro corpori debita, sine qua in multis rebus muta animantia imitaremur. Ipsa quoque, si ad mores referatur media seu indifferens est, quam possumus in bonum & in malum voluere. At incautis & incircumspectis hominibus pessima est, quia eâ ad omnem perniciem & iniquitatem se armant. Nam quis, vt Nazianzenus ait, quot mala ex ea oriantur, oratione consequi possit? Domum cum domo, si ita voluerit, vrbem cum vrbe, principem cum populo, populum rursus cum principe, statim ac sine vllo negotio committit, non aliter atque igniculus stipulæ admotus, in magnum incendium citò excre-

Nazian. orat. Quadragesima.

E scens. Coniunctores, filios, parentes, fratres, amicos, vxores, maritos, omnes denique perfacilè in mutuam perniciem armat. Sceleratum hominem bonum asserit, bonum contrà calculo suo perdit, subindèque sententiam suam retexit, atque inuertit. Quis parem linguæ vim habet? Quamuis ea tenuis & exigua sit, nulli tamen rei tantùm roboris inest.] Hæc ille. Si tantum malum est lingua, & tam multiplex malum, non naturâ suâ, sed vitio nostro, oportet, vt peruigili cura eam cohibeamus, & eius super-

flua, non gladio ferreo, sed gladio mortificationis A resecemus.

De Peccatis Linguæ in speciali, quæ sunt abneganda.

CAPVT XI.

Iacobi 3. BEATVS Iacobus Apostolus linguam, vt vidimus, fonti comparauit, ex quo dulcis aqua diuinarum laudationum, & amara multorum peccatorum, emanat. Ad nos autem, qui linguæ ægritudinibus mederi volumus, non pertinet nunc, rationem laudandi Dominum, illam edocere (quod suum interiùs habebit tractatum) sed tantùm à peccatis & lapsibus auocare. B Tom. 9. H. 11. p. 2. Communia ergo linguæ peccata in medium proferenda sunt, & statim remedia pro eorum curatione describenda, quibus hæc exterioris mortificationis tractatio concluditur. Nec polliciti sumus, omnia huius membri delicta proponere, quod immensi laboris esset; & scopum nostræ tractationis excedit, sed tantùm illa, in quæ etiam iusti solent incidere. Quare nunc hæreses, blasphemias, periuria, infamationes proximorum, contumelias, discordiarum seminationes, dolos & deceptiones in re graui, & alia similia monstra taceamus; & ea solùm, quæ solent inficere timoratas conscientias, explicemus. Hæc verò duobus possunt comprehendi; nam aut dicimus, quæ dicenda non sunt; aut tacemus, quæ C dicenda sunt. Gregor. 3. mor. c. 8. De quibus Gregorius sic ait: Duobus modis labiis delinquimus, cùm aut iniusta dicimus, aut iusta reticemus. Nam si aliquando & tacere, culpa non esset, propheta non diceret: Isaia. 6. 5. Væ mihi, quia tacui.] Solùm probat Beatus hic Pater silentio & taciturnitati culpam inesse: quòd verò loquelæ culpa sæpissime adhæreat, ideo non probauit, quia apud omnes certum esse cognouit. Siquidem cùm bona dicimus, ex multitudine tantùm verborum peccamus: vt constat ex illo Salomonis: Prouer. 10. 19. In multiloquio non deerit peccatum: & cùm sanam doctrinam effundimus, delinquimus, si non ordinatè & debito fine proximos edocemus. Quin & delicto non vacat, (quod certè absque timore & rubore scribendum non esset,) si quæ aliis ingerimus, nequaquam aut sopore aut desiderio præsta- D mus. Quod idem Salomon aureo prouerbio confirmat: Prouer. 14. 23. In omni opere erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.] Est ac si diceret: non in loquendo, sed in agendo virtus sita est: nec iustus est, qui bona dicit, sed qui bona bene actione complet. Quod patentiùs docuit Dominus: Matth. 7. 21. Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, hic intrabit in regnum cælorum.] Matth. 23. 4. Et ob eandem causam illos reprehendit, qui verbis suis alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.] O quantum iudicium nos manet, qui multa dicimus, & pauca complemus; at saltem ad nonnullam excusationem E nostram multa præstare cupiamus. Sed relinquamus ista, & consideremus, quòd si in ipsa quoque loquutione bona, culpa se immiscet, quanto magis in locutione malorum & inutilium, dominatum obtinebit? Possumus ergo dupliciter lingua delinquere: nimirum si mala aut bona non bene dicimus, aut si bona, cùm oportet proferre, tacemus. At quia hæc nimis generalia sunt, ad specialia, & eo ipso magis vtilia, descendamus.

A

Primum linguæ peccatum, Detractio, §. 1.

DElinquit igitur lingua, primò, si adhuc de rebus iciunis fratrum detrahat, & se non à leuissima quoque murmuratione custodiat. Pessimum vitium est, detractio, quam pessimus pater genuit, & infamis ac putidissima mater parturiuit. Pater detractionis est, peruersus appetitus, ex corruptione naturæ progenitus, quo ad gesta aliorum carpenda, & vitas fratrum rodendas inclinamur: Mater esse solet inuidia, qua de bonis aliorum dolemus: aut superbia, qua ipsos in corde nostro despicimus. Ex his autem parentibus, quæ soboles nisi pessima & absurda succresceret? Certè magna est detractionis fœdi- B tas, quam Dominus ad incutiendum nobis timorem, oculis etiam carnalibus patefecit. Cùm enim Maria, inter Moysi fratri suo mitissimo detraxisset, Numer. 12. 10. apparuit [candens lepra, quasi nix:] non solùm profectò, vt detractionis pœnam sentiret, sed vt in qualitate pœnæ illi illatæ, Dominus huius vitij fœditatem demonstraret. Nam sicut lepra carnem depascitur, ita detractio mentem detrahentis inficit, atque consumit. Hoc autem fuisse consilium Dei, Ephræm manifestè fatetur: Ephr. de morbo linguæ. Descriptione Mariæ Prophetissæ, nobis veritatis exemplum exhibuit. Nam apertè corpus illius lepra occupauit, quia clam lepra peccati animam suam infecerat. Ex manifesto eius malo peccatum innotuit, quod latebat. Ex teterrima il- C lius lepra docemur, quam graue ac detestabile vitium sit, obtrectatio. Corpus, quod lepra infectum cernebatur, velut speculum quoddam fuit animæ, quæ non perspiciebatur, cuius indicabat maculam: Ex illa carnis corruptione patefactum est, quomodo hominis maledici ac detractoris corrumpatur animus. Per hominem verò exteriorem, hominem suum interiorem intellexit: Nam sicut illa defecerat à fratre suo, ita & ab ipsa proprium corpus defecit, vt ex semetipsa charitatem addisceret.] Hæc ille. Optima est lepræ & detractionis comparatio; quia sicut lepra omnes corporis partes inuadit, ita detractio totum detractorem exedit. Cor detractoris percutit, Lucæ. 6. 45. iuxta illud, quod scriptum est: Malus homo de malo thesauro cordis sui profert malum.] Ipsa detractio hominem malum facit, & abditum cordis D eius pessimum reddidit. Linguam inficit: vnde Ecclesiasticus laudans Dominum dicit: Eccle. 51. 7. Liberasti me à lingua coinquinata, & à verbo mendacij.] Quid enim, nisi detractio linguam contaminat, quæ omnes sordes, id est, peccata, & defectus fratrum sub detractoris lingua recondit? Virtutes destruit, secundùm illud: Eccli. 28. 21. Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuet ossa.] Ossa enim, secundùm Gregorium, virtutes significant, Greg. in Psal. 1. pœnit. quas lingua maledici non tantùm in proximo eleuat, sed & in semetipso consumit. Ac tandem detractio nihil sanum in misero detractore relinquit. Quare Paulus de detractoribus ait: 2. Timoth. 2. 17. Multum proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer, serpit.] Nam quemadmodum cancer, paulatim cuncta membra E corporis occupat: sic detractio cuncta interiora corrodit.

Cùm tantum malum sit detractio, à iustorum familiis penitus releganda est. Et vt dixit Basilius de detractore, ac de illo qui detractorem auscultat: Basil. reg. 26. ex breuiori-bus. Exterminandi à reliquorum societate ambo; Detrahentem enim secretò proximo suo, hunc persequebar.] Et alibi dictum est: Psal. 100. Detrahentem noli-to libenter audire, ne sustollaris.] Nec homo se excuset, dicens, quia de rebus leuibus ac nullius te-

rè mo

rè momenti detrahit, & nunquã grauia crimina quæ inter suos fratres non videt, in medium profert. Hoc enim certa quadam ratione detractorem detestabiliorem efficit. Si enim fratres sibi iusti sunt, qui pro humana fragilitate leuia non vitant, quare illos non reueretur? quare illis maledica lingua non parcat? quare superba mens, ipsorum vitam ob leues defectus & vix euitabiles, inuerecundè proscindat?

Eccles. 10. 20.

In cogitatione tua, inquit Salomon, regi ne detrahas, & in secreto cubili tuo, ne maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annuntiabit sententiam.] Quisnam est hic rex, nisi iustus, qui se ipsum moderatur & regit? Quis diues, nisi qui virtutibus & meritis abundat? Sed huic detrahere, huic etiam in leuibus maledicere, insignis inuerecundia est. Quia aues cæli, id est, Angeli, vt interpretatur Gregorius Neocæsariensis, summo cælorum regi annuntiabunt verba detractoris, & innocentis infamiam. Hic autem supremus Dominus, qui pennas habet, quem nemo potest effugere, maledicum debita castigatione mulctabit. Quid refert, ô frater, quòd leuia tantùm canino dente rodis, si tuam maleuolentiam foues, si fratrem lædis, si pacem turbas, si charitatem dissipas, si vnitatem scindis, si alios te audientes scandalizas? Tot mala in eos, qui te audiunt, aggeras, vt Ecclesiasticus eum beatum prædicet, qui à lingua tua vulnus non

Eccl. 28. 23. 24.

sensit: Beatus, inquit, qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundia illius non transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus: iugum enim illius, iugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum æreum est.] Quid tandem interest, quòd leuia dicis, si hac detractione leuiorum, tuæ indignationi satisfacis, aut tuæ inuidiæ vel superbiæ respondes: si fratri, de quo detrahis, quantū mali potes, liuore possessus infers: & si manifestum apud te testimonium habes, quia si grauiora de illo scires, grauiora propalares? Leuia dixi. Sed quid dicturus eras, si frater tuus Dei gratia protectus, solùm leues defectus habet? Leuia dixi. Sed quæ prolaturus eras, si tantùm leuia mala de illo cognoscis? Leuia dixi. Sed quid refert, si leui detractione fratris, bonam opinionem non leuiter denigrasti? Certum est enim, quòd leuia de viro graui & spirituali dicta, magis eum vulnerant, quàm hominem perditum grauia percellerent. Nolite igitur detrahere alterutrum, fratres mei, ait sanctus Iacobus: Qui detrahit fratri,

Iacobi 4. 11.

aut iudicat fratrem suum, detrahit legi, aut iudicat legem.] Multoties namque quod de fratre ob ignorantiam nostram detrahimus, lex non damnat, sed approbat; non vetat, sed laudat; non reucit, sed tãquam magis perfectum amplectitur. Quare dum opus fratris bonum, nos malum dicimus, legem, illud opus probantem, damnamus. Ac proinde cohibendus est maximè hic appetitus detrahendi, & de nullo malum pronuntiandum. Dicamus de proximo, quod bonum de eo dicitur: quod verò malum ab aliis profertur, supprimamus. Sic omnino fecerunt Apostoli, necdum ad magnam sanctitatem adnecti. Nam interrogati à Domino: Quem dicunt

Matth. 16. 13.

homines esse filium hominis?] non responderunt: Dicunt esse Samaritanum, aut dæmoniacum, aut potatorem vini; sed sic: Alij dicunt esse Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Ieremiam, aut vnum ex prophetis.] Imitemur illos, & defectus fratrum tacentes, bona tantùm eorum pronuntiemus. Maximè autem detractio maiorum & Prælatorum fugienda est. Scriptum est enim: Diis non detra-

Exod. 22. 28. Psal. 72. 9.

hes, & principi populi tui non maledices.] Ne simus ex illis, [qui posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terra.] Nam si per cęlos, ministros Domini, & per terram, iustos habitãtes in terra, cum Chaldaica paraphrasi intelligamus, quid infœlicius, quàm Deum, & eius vicarios, & iustos lingua percutere, & nos ab illorum consortio per detractionem semouere?

Secundum peccatum linguæ, mendacium. § II.

Deinde peccat lingua, si mendacia, quæ officiosa dicuntur, id est, quæ nullum damnum afferant, vel iocosa, quæ ad lusum dicantur, proferat: & vel leuissimè veritatem eloquij deponat: Si enim mendacium etiam pro salute aliorum prolatum, vt Augustinus, Gregorius, & Bernardus aiunt, & omnes Theologi vno ore clamant, peccatum est, quanto magis pro rebus nihili dicendum non est? Audi ex Dorotheo, quàm ridiculis ex causis soleant aliqui viri religiosi mentiri: Sermone, inquit, quis mendax est, cùm, verbi gratia, torpescens aliquis, ad nocturnas vigilias surgere, & sibi ipsi parcens, non ait postmodum: da veniam obsecro pater, quia desidia & negligentia non assurrexi, sed febrem passus sum & vertiginem, nec quiui vllo pacto surgere: deficiebam, debilis eram, caput dolebam, stomachi tormina patiebar. Et decies mentitur, ne vnam pœnitentiam agat, atque humilietur. Alius in aliqua re accusatus, verba peruertit, expolit sermonem, ne ferat accusationem. Si quis item cum fratre contenderit, non cessat sophisticè arguere, & noxam omnem in fratrem reflectere, dicens: Hoc tu dixisti, hoc tu fecisti, non ego, atque alia plurima in hunc modum, ne humilietur. Alius quoque, cùm rem vllam desiderauerit, non audet apertè dicere, quòd eam desideret, sed circuitionibus vtitur, dicens: Hoc patior, hac re mihi opus est, hoc mihi deberur; & toties mentiri pergit, dum desiderium suum expleat, dum voti sui compos fiat.] Sic ille. Hæc & similia mendacia non sunt peccata grauia, sed leuia, fateor: at sunt, (si scienter dicantur) vilissimarum mentium signa, si verò minùs aduertenter proferantur, mentium negligentium, & suam puritatem parum curantium indicia. Ideoque opprobrium & infamiam adiunctam habent. Vnde Ecclesiasticus:

Aug. in Psal. 5. Gregor. 18. mor. c. 4. Bern. ser. 3. ad sororem. Doroth. doct. 9.

Eccl. 20. 26. 27. 28.

Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit. Potior fur, quàm assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hæreditabũt. Mores hominum mendacium sine honore; & confusio istorum cum ipsis sine intermissione.] Et sanè mendaces semel cogniti, hanc ignominiam satis sibi debitam sustinent, vt semper audientibus suspecti sint, & nec in veris fides illis adhibeatur. An verò eam patienter sustineant, nescio: hoc autem vnum scio, quia viles sunt, qui occasionem mendacio præbent, vt sibi credulitas denegetur. Omnia ficta apud homines contempui habentur: quare mendaces æstimari non possunt, qui fictionibus & simulationibus suis eos decipiunt, quibuscum conuersantur. Semper ergo veritas, licèt dolorem, aut ruborem ingerat, dicenda est, quia melius est dolorem aut increpationem sentire, quàm mendacij vilitate notari.

Non pauca verò sunt, quæ virum iustum ab hoc infami vitio auocant. Nam mendacia, etiam leuia & per iocum dicta, aduersa sunt legi Dei, ab eoque in scriptura prohibita. Qui enim dixit: Mendaciũ fugies.] Et, Non mẽtiemini, nec decipiet quisque proximum suum.] Et, Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo; quoniam sumus inuicem mem-

Exod. 23. 7. Leuit. 19. 11. Ephes. 4. 25.

bra.

Coloss. 3. 9. bra. Et, nolite mentiri inuicem.] Qui, inquam, hæc A dixit, non propter sola grauia mendacia, sed propter quæcumque, siue grauia siue leuia, dicta esse voluit. Mendax diabolum imitatur, qui ad decipiendum Achab, seipsum inuitauit, dicens: *2. Paralip. 18. 21* Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius.] De eóque dictum est à Domino: *Ioann. 8. 44.* Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius.] Similiter verò atque diabolus pater est mendacij, qui illud pronuntiare non timet. Et sicut dæmon odibilis est Deo, ita mendax dignus est, quē ipse Dominus auersetur. *Eccl. 2, 14.* Væ duplici corde, ait Ecclesiasticus & labiis scelestis.] *Prouerb. 12. 22.* Et abominatio est Domino labia mendacia.] Nec mirum: Quoniam cùm Deus summa veritas sit, quidni mēdacem abominetur? Multum autem confert ad de- B testationem mendacij (quod iam diximus) ab aliis mendacis dicta non suscipi, neque eis fidem adhiberi. Quod pulchrè testatus est Ephræm, dicens: *Ephrem de virtute & vitio.* Miser atque infelix, qui mendacio addictus est, quoniam ab initio diabolus mendax est. Qui autem delectatur mendaciis, hic in verbis suis omnem perdit auctoritatem, odibilis enim Deo pariter & hominibus redditur. Et quis hominem mendacem non deploret? Hic enim in nullo opere probatur, & in quacumque responsione sua suspectus est. Hic rixas & iurgia in monasteriis suscitat, & in mutua familiaritate est, vt in ferro rubigo.] Hæc ille. Ne ergo, ô frater, vt Ecclesiasticus ait; *Eccl. 7.* velis vti mendacio vllo, *Eccl. 37. 20.* sed ante omnia opera quæ aggressus fueris, verbum C verax præcedat te;] attentè tua verba considera, & nihil dicas, quod falsitatis argui possit, & quod non punctum veritatis attingat. Roga Dominum cum Salomone: *Prouer. 30. 8.* Vanitatem & verba mendacia longè fac à me. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi; tribue tantùm victui meo necessaria.] Formido maximè, ô Domine, cor vanum, & rebus sæculi addictum, ac linguam mendacem, quæ vt fugiam, deprecor, vt à multis opibus & mendicitate me liberes. Multæ enim opes, id est, multa naturæ dona, & hominibus mirabilia talenta, me fortassis in vanitatem deiicient: & multa mendicitas, id est, virtutis vacuitas, me, vt placeam hominibus, ad mendacium impellent.

Tertium linguæ peccatum, duplicitas. §. III. D

DEficit etiam lingua, si verbis ambiguis loquatur, quæ in simplici & consueto sensu, ab audientibus acceptantur, & in alio sensu à simulatore proferuntur. Quamuis enim secundùm Theologos liceat, iustitia charitatéve poscente, aut proximi liberatione à graui malo postulante, verba quæ secundùm communem hominum vsum duas significationes habent, in vna earum dicere, licèt in alia tyrannus aut iniquus iudex intelligat; tamen in communi conuersatione, cùm licitè interrogamur, verba ab assueto sensu extrahere, & ad alienam significationem retorquere, duplicitas est, & meritò ab audiente reputatur iniuria. De qua dictum videtur: *Eccl. 5. 15.* Omnis peccator probatur in duplici lingua:] quia E sicut duplex lingua, id est, vnum dicens, & aliud inuoluens, dolosum cor denotat: ita loquentem peccatorem demonstrat. De eadem quoque potest & illud eiusdem Sapientis intelligi: *Eccl. 37. 23.* Qui sophisticè loquitur, odibilis est.] Ille namque propriè loquitur sophisticè; qui captiosis & fallacibus vtitur sermonibus, vt vnum dicens, aliud persuadeat. Et quidem hominis ambiguè & simulatè loquentis, sicut eadem est culpa atque mendacis; ita eadem est pœ- A na, vt semel cognitos ab aliis, in nullo ei fidem adhibeant. Quod idem Ecclesiasticus statim indicat, dum subdit: *ibid.* In omni re defraudabitur: non est illi data à Domino gratia, omni enim sapientia defraudatus est.] Ac si diceret: Qui ambiguè & per simulationem loquitur, nullo honore dignus habebitur: nullam apud homines inueniet gratiam; quia, verbis suis falsam veritatem & mendacium verum amplectens, os suum vacuat omni sapientia. Meritò proinde Laurentius Iustinianus de iustis loquens, ait: *Iustin. de vita solit. c. 4.* In eorum sermonibus debet esse simplicitas copulata prudentiæ, vt non aliud lateat in corde quàm sonet in ore.] Et Ambrosius: *Ambr. 3. offic. c. 9.* Turpis est omnis fraus. Denique etiam in rebus vilibus, execrabilis est stateræ fallacia & fraudulenta mensura. B Si in foro rerum venalium, in vsu commerciorum fraus plectitur, potéstne irreprehensibilis videri inter officia virtutum?] Ne ergo conuictui humano obicem opponamus, qui certè hac ambiguitate loquendi maximè impeditur, simplicitatem in loquendo sectemur. Cohibeatur lingua, & fræno mortificationis reprimatur, ne inuolutè & ambiguè sensus animæ proferat, sed sine vllo inuolucro simplicissimam & purissimam edicat veritatem.

Quartum peccatum linguæ, contentio. §. IV.

RVrsus delinquit lingua, si contentionibus vacet, si nimirum vel prætextu indagandæ verita- C tis, vel operis alicuius meliùs gerendi, vel alicuius commodi lucrive captandi, cum alio verbis contendat. Sanctus Abbas Isaias, contentionem, omnium malorum seminarium putat: ait enim: *Isai. orat. 2. To. 3 Bibliot.* Noli esse contentiosus, ne omnis in te habitet improbitas.] Vt ergo eam à lingua eliminemus, considerandum est, ita omnia cum fratribus esse transigenda, vt sine pugna verborum finis optatus eueniat. Et, si quidem finis hic veritas fuerit, quam discursu disputationis inquirimus, vel illa necessaria est ad sciendum, vel ad bene agendum, vel ad aliquod malum propulsandum: vel è contrario penitus necessaria non est, quam sola ociositas, aut curiositas, aut libido loquendi vestigat. Si veritas necessaria est, tunc ea honesto fine eam inueniendi, licet rationum momentis & aliorum D auctoritatibus, cum modestia disputare, non verò clamore, & incomposito sermone, & verbis arrogantiæ aut contumeliæ contendere. Id namque prohibet Paulus, dicens ad Timotheum: *2. Timot. 2. 14.* Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.] Quo loco Anselmus ait: Non ait Apostolus: Noli rationibus contendere, (id est, ad inuestigandam veritatem disputare, sed noli contendere verbis, vbi procax garrulitas est.] Rursúsque idem Paulus huiusmodi contentiosos, imperfectos appellat. *1. Corin. 3. 3.* Cùm sit, inquit, inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?] Si autem veritas nullius est momenti, vt si frater dicat aliquid manè dictum factúmve esse, cùm nonnisi E prope meridiem factum fuerit, & nihil omnino interest, qua diei hora contigerit, tunc nec rationibus nec verbis agendum est, sed omnino tacendum, ne disputatio, nulla necessitate suscepta, in contentionem transeat, & aliquam turbationem aut inquietudinem gignat. Quod profectò monuit Ecclesiasticus cùm dixit: *Eccl. 11. 9.* De ea re, quæ te non molestat, ne certeris. Pro re scilicet, quæ tua non interest, ne verbis cum alio contendas; sed spiritum cohibe, & ab inanium

sermonum contentione caue, ne pro eo, quod nullius momenti est, pacem ad tuum fratrem amittas.

Si verò aliquid operis agendum est, nullus prohibet, vt in spiritu lenitatis rationes afferantur, quæ illud sic aut aliter faciendum suadeant: at cùm res iam ad contentionem procedit, silendum est, & aliis medijs, incommodo, si emergat, occurrendum, verba autem, & clamores omnimodis amputandi. Ita Abraham discessione à cognato suo Loth simultates & rixas vitauit. Quare dixit illi: Ne quæso sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos, fratres enim sumus.] In quem locum egregiè Chrysostomus: Quomodo rationi consentaneum est, quòd homines, qui fratres sunt, qui eandem naturam sortiti, qui eiusdem sunt familiæ, qui eodem loco habitaturi sunt, quos mansuetudinis, lenitatis, & omnis philosophiæ doctores esse oportebat, inter se contendant, & digladientur?] Huc etiam pertinet illud Pauli: Nihil per contentionem neque per inanem gloriam.] Etsi enim operandum est & laborandum, nunquam tamen quicquam ob studium contentionis, sicut nec ob vanitatem, faciendum.

Gen. 13. 8. *Chrysost. hom. 33. in Genes.* *Phil. 2.*

Tandem, si commoditas aliqua aut lucrum intercedat, potiùs aliquid detrimenti sustinendum est, quàm ad contentionem veniamus. Nam & Paulus vitio vertit Corinthiis, quòd in iudicio contenderint. Iam, inquit, omnino delictum est in vobis, quòd iudicia, id est, lites, habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini? Dominus quoque conducibilius censet, lucrum temporale perdere, quàm cum aliquo iudicio contendere. Qui tecum, inquit, vult contendere in iudicio, & tunicam tollere, dimitte ei & pallium.] Ac si diceret: Melius est, partem substantiæ surripere gestienti, quicquid habes relinquere, quàm ad rixas & contentiones venire.

1. Cor. 6. 7. *Matth. 5. 40.*

Iuuabunt autem nos ad contentiones vitandas considerare, mala ex illis exorta, quæ Laurentius Iustinianus more suo pulchrè scribit. Contentio est, inquit, ignita diaboli sagitta ad perdendas animas. O quanta iurgia, quanta odia ex contentiosis oriuntur sermonibus! O quoties veritas occultatur, & falsum pro vero defenditur timore confusionis! Pessimum namque malum est, contentioni vacare, per quam amicitiarum compago dissoluitur, & animorum dulce vinculum dissipatur. Qui contentiosus existit, antiqui hostis in se immissiones admittit, diaboli ministerium operatur, dirumpit pacem, rixas concitat, parit odium, furorem nutrit, denigrat honestatem, sapientiam perdit, rationem confundit, oculum mentis obnubilat, gratiæ lumen repellit, fraternam dilectionem frangit, & ipsam cœlestem in se occidit charitatem.] Sic ille. Iure optimo sanè Ecclesiasticus ait: Abstine te à lite, & minues peccata: quia ex vna contẽtione inter nos semel vniuersa, quę hic sanctus pater in vnum collegit, peccata manant. Nec solùm contentio causa peccatorum est, sed & fructus peccati: solent enim contentionis verba ex appetitu inanis gloriæ procedere, aut ex immoderata cupiditate, vel ex duritie iudicij generari. Interdum ex sola praua inclinatione promanant, qua quis pronus est omnibus se opponere; his, quæ dicuntur, contradicere, & eo ipso quòd aliquid dictum est, vel vt falsò aut imprudenter dictum improbare. Hæc igitur vitia procul abiicienda sunt, vt à contentionibus temperemus, & charitas ac modestia præ omnibus consectanda. Tace frater, & linguam tuam nexibus silentij constringe; nam si ad vitandam contentionem taces, non victus ab alio, sed victor existis, & actum insignis humilitatis facis. Contentiones, &

Iustin. li. de discipl. & perfect. monast. conuers. c. 13. *Eccl. 28. 10.* *Tit. 3. 9.*

A pugnas verborum deuita; generant enim lites, & pro ratione tui status non lites quæris, sed concordiam & pacem diligis. Honor est homini, inquit Salomon, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.] Ergo si honorem quæris, contentionem fuge: quia Deus pro te pugnabit, & homines te prudentem & cordatum iudicabunt, & immunis eris à multis verbis amaris, quæ inter contendendum proferres.

Prou. 20. 3.

Quintum peccatum linguæ, iactantia. §. V.

AD hæc peccat lingua per iactantiam, cùm scilicet quis se aut sua verbis imprudenter extollit. Iactantiámque propriè ad vitia sermonis pertinere, in B illa descriptione Hugonis apparet, qua dicit: Iactantia est, fastu mentis id agente, maiora quàm sint de se inaniter prædicare, & promittere. Dupliciter autem solet lingua hoc vitio delinquere. Primo quidem, cùm quis se ipsum & suos progenitores laudat, sanguinis nobilitatem prædicat, & dona naturalia sibi aut suis data magnificat. Quo, in viro religioso, vix poterit aliquid vel imprudentius vel stultius inueniri. Vt nempe, qui sæculum & sæcularia deseruit, ea laudet & extollat, quæ contempsit. Et fortassis sanctus Tobias ab hoc iactantiæ genere filium auocare voluit, cui hanc inter alias salutarem monitionem ingessit. Superbiam in tuo sermone nunquam dominari permittas.] Eoque peccati genere infecti, apud Sophoniam, magniloqui superbiæ appellan- C tur: quoniam ex tumore superbiæ intus abdito, superbi & elati sermones exterius erumpunt. Secundo verò lingua per iactantiam deficit, cùm quis vel scientiam suam, vel virtutem, vel merita, vel labores pro Deo susceptos exaggerat. Obliuiscitur illius dicti Salomonis: Laudet te alienus & non os tuum, extraneus & non labia tua.] Et ideo non tam curat præstare ob Dei gloriam, quæ alij laudent, quàm loqui in approbationem sui, & minima, quæ agit prædicare. Optimè Paulus Apostolus, inanes sui ipsorum laudatores irridet, cùm Corinthiis scribens ait: Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.] Non audet se inserere illis; quia dum isti se lau- D dant, merita sua & mercedem accipiẽdam euacuant. Nec dignum est, vt illis comparetur, qui in suo gradu consistens, gloriam Deo debitam non sibi arrogat, & dum vanam laudem ab hominibus non quærit, veram à Deo sibi laudem conciliat. Fugiendi ergo sunt huiusmodi sermones, qui propriam continent laudem, & semper de nobismetipsis modestè loquendum, quia laus in proprio ore sordet, atque vilescit. Et non tantùm propria laus signum superbiæ est, sed etiam index insignis stultitiæ: quam Dominus in Nabuchodonozore debita profectò stultitiæ pœna mulctauit. Nam cùm ille se de Babyloniæ ædificatione iactasset,] eadem hora ex hominibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cœli corpus eius infectum est.] In bestiam ille commutatur, qui in tantam E stultitiam procedit, vt se ipsum laudet, ac si suorum bonorum non Deus, sed ipse auctor existeret.

Hugo li. de fructib. carnis c. 4. *Tobiæ 4. 14.* *Sophon. 3. 11.* *Prou. 27. 2.* *2. Corin. 10. 12.* *Daniel. 4. 30.*

Illi verò primæ iactantiæ, qua nos de genere, de proauis, & de nobilitate laudamus, consideratione humanæ vilitatis occurrimus. Quod remedium adhibuit Augustinus his verbis: De diuitiis, & honoribus, & maiorum nobilitate te iactas, & exultas de patria, & pulchritudine corporis & honoribus, qui tibi ab hominibus deferuntur: Respice te ipsum, quia mortalis es, & quia terra es, & in terram ibis.

Aug.

Circunspice eos, qui ante te similibus fulsêre splendoribus. Vbi sunt, quos ambiebant ciuium potentatus? Vbi insuperabiles imperatores? Vbi qui conuentus disponebant & festa? Vbi equorum splendidi inuectores? Vbi exercituum duces? Vbi satrapæ tyranni? Nunc omnia puluis, nunc omnia fauillæ, nunc in paucis versibus eorum vitæ memoria est.] Alij verò iactantiæ generi, quo nostra merita extollimus, efficaciter medebimur, si eorum auctorem cognouerimus. Vnde idem Augustinus: Caue ne extollaris de meritis tuis. Nulla enim fuerunt, cùm ad te erigendum Dominus venit. Denique nudum inuenit, non vestitum: plagatum inuenit, non sanum: iacentem inuenit, non stantem: errantem reperit, non reuertentem. Caue iactantiam, quia qui te minimum à terra sustulit, humilem portat, præcipitat extollentem.] Hæc ille. Humilitas ergo ita cor nostrum regat, vt linguam quoque & verba possideat: &, si de nobis modestè sentimus, modestè etiam & cautè loquamur, ne dum inanem gloriam apud homines quærimus, ab ipsis despiciamur, & à vera gloria detrubemur. Si quando verò, necessitate cogente, propria laus assumenda est, iuxta regulam interiùs dandam admittatur, & ita, vt neque nostræ modestiæ neque ædificationi aliorum officiat.

Aug.

Infrà hoc eodē lib. P.3.c 6.

Sextum peccatum linguæ, secreti reuelatio. §. VI.

Aliud linguæ peccatum est, secretorum detectio, cùm quis aliqua occulta aliorum agnoscens, amicis suis aut familiaribus, nulla intercedente causa, reuelat. Huius delicti fœditatem adumbrauit Dominus in Leuitico, dicens: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.] Verba seminis appellatione significari Gregorius palam docet: Quid est sermo, inquit, nisi semen? Qui dum ordinatè emittitur, audientis mens, quasi concipientis vterus, ad boni operis prolem fœtatur. Si verò importunè defluit, emittentem polluens, generandi virtutem perdit.] Quis ergo propriè fluxum seminis patitur, nisi, qui sermonem occultum, prout oporter, non continet? Hic sanè immundus est, quem omnes fugere deberent, ne immunditiem eius participarēt: Nam sicvt ille impurum fluxum sustinens, secundùm illam legem, quicquid tangit fœdat: ita secretorum reuelator se audientes & recipientes, ad minus immunda curiositate contaminat. Pulchris quidem similitudinibus Ecclesiasticus hunc arcanorum detectorem expressit: A facie verbi, inquit, parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti.] Est, ait, fatuus, qui nescit occulta supprimere, instar mulieris parturientis, cui nihil gratius est, quàm prolem effundere. Est etiam velut ille, cuius femori, satis tenero ad dolorem sustinédum, sagitta infixa est, qui supra omnia, desiderat sagittam euellere. Sic stultus secretum, prolem se discerpentem, & lanceam ferientem existimat, quam nisi pariat, nisi è corde eximat, quiescere nequaquam potest. E contrà prudens animus quod secretum est, continet, & ab amicissimis, immò & à fratribus sibi dilectis abscondit. Sic faciebat Ambrosius, qui de se & de fratre suo Satyro loquens, hæc ait: Cùm omnia nobis essent nostra communia, indiuiduus spiritus, indiuiduus affectus, solùm tamen commune non erat secretum amicorum: non quò conferendi periculum vereremur: sed tenendi seruaremus fidem. Sanè si consilio pendenda res esset, erat semper commune consilium, non semper commune secretum.] O insignem fidelitatem mirabiléinque prudentiam, à fratre & tali fratre secreta tegebat, ne in aliquo voluntatem alterius læderet, ad quem res occulta pertinebat; ne licèt non periculo, at factu ipso à circunspectione deuiaret.

Leuit 15. 2.

Greg 25. mor.c.9.

Eccl. 19. 12.

Ambr de obitu Satyri.

Alio verò loco idem Ambrosius causas non seruandi secretum exponit, quarum commemoratio vel sola satis efficax est ad infame vitium detestandum. Periculum, ait, non est falsa solùm dicere, sed etiam vera, si quis ea insinuet, quibus non oportet. Quod vitium quadripartitum est, vel adulationis, vel auaritiæ, vel iactantiæ, vel loquacitatis incuriæ. Quia dum adulari vult aliquis ei, cui loquitur, effundit mysterium. Nonnulli etiam studio lucri, mercedem proditionis sequuntur, vt tegenda silentio, vendant loquendo. Alij vt plura nosse videantur, & scientiam suam iactitent, aperiunt quod celare deberent. Plerique dum sine præiudicio loquuntur, verbum emittunt, quod reuocare non possunt.] Hæc ille. Vade frater, & tuæ ergà res proximi infidelitatis initia cognosce; & si illa erubescis, & te vel adulatorem, vel auarum, vel arrogantem, vel loquacem esse confunderis, libertati noxiæ reuelandi secreta modum impone. Scito immoderatum vsum vini à Salomone fuisse prohibitum, [quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas:] & te ignominiosum, sicut ebrium, reputa, si leuitate animi ductus secreta non contines. Extraneus ab eodem sapiente vocaris, non frater, non amicus, si alterius arcana reuelas. Vnde ait: Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles, ne fortè insultet tibi, cùm audierit, & exprobrare non cesset.] Quid autem peius, quàm in facie amicum esse, & in abscondito cor inimici gestare? & cum alterius damno arcana eius prodere?

Idem in Psal.118. ser.2. vers. su 3.

Prou 31. 4.

Prou.25. 9.

Nec solum est linguæ vitium, secretum alterius detegere, sed etiam proprium secretum imprudentibus commendare, qui illud, à quibus debent, non celant. Quare Abbas Antiochus, doctor grauis & perantiquus, qui ferè mille ab hinc annis floruit, egregiè ait: Vnicuilibet obuio concredere sui pectoris arcanum, id peculiare est animæ prorsus ineruditæ, & quæ nihil dum experta est decoris atque honestatis. Plerosque cōtigit in perplexas atq; vix tolerabiles incidere afflictiones, ex eo, quòd quibus non debebant, nimis quàm temerè se crediderunt. Necesse igitur sit, circunspectè & comite consilio agere omnia, nec inconsultè, vt ferè fit, secretum cuiquam committere: vt ne demum per tuam temeritatem, fructus demetas dolorís.] Sic ille. Qui & addit Samsonem ob imprudentiam detecti secreti, quod Dalilæ reuelauit, fortitudinem ac vitam perdidisse: sic multos, quia secreta sui infidis commiserunt, famam suam & multa bona dilapidasse. Occulta ergo ei dici possunt, qui alicui malo, quod imminet, obstare potest, quique ius habet interrogandi. At sine causa proprium vel alienum secretum detegere, opus est insignis imprudentiæ ac leuitatis. Itaque lingua est moderanda, vt ex corde secreta non extrahat, nec quod clausum esse debuit, imprudenter effundat.

Antioch. hom. 63. habet 2. To. Biblio theca.

Iudic.

Adhuc de aliis linguæ defectibus cohibendis.

CAPVT XII.

DE sex vitiis linguæ grauioribus inter leuiora egimus, nunc alia sex minùs grauia, non tamen paruipendenda, videamus. Illa annumerantur leuioribus, non quia aliquando grauia esse non possint, aut sæpe grauia apud homines non sint, sed

quia eatenus illa tractata sunt quatenus reperiuntur in iustis, qui in rebus leuibus ac parui momenti, aut detrahunt, aut mentiuntur, aut ambiguè loquuntur, aut contendunt, aut se iactant, aut minimè secreta custodiunt. Hæc autem, quæ subiicīemus, licèt minora, paruipendenda non sunt; quoniam non minima detrimenta in profectum vitæ spiritualis important. Sed iam illa sigillatim, sicut & reliqua prosequamur.

Septimum linguæ peccatum, scurrilitas. §. I.

EST ergo septimum peccatum linguæ, scurrilitas, iocosáque dicacitas, quod eo perniciosius & damnabilius est, quo magis debitæ seueritati religiosi status opponitur. Quis enim ferat, hominem animæ salutem curantem, & perfectionis consequendæ solicitudinibus inhærentem, scurram agere, & verbis risum prouocantibus cum aliis ociari? Vir linguosus, inquit sanctus Dauid, non dirigetur in terra.] Annon linguosus, qui non contentus sermonibus ad suum statum pertinentibus, scurrarum & blateronum verba corradit, & se inter seruos Dei non religiosum, non circunspectum, non grauem, sed prophanum, sed impudentem, sed quasi scenam agentem ostendit? Sed huic, neque in terra morientium, neque in terra viuentium, res ex voluntate succedet. Nam in hac vita ab audientibus vilis planè & stultus putabitur, & in futura, vt pœnas luat, acri igne purgatorij comburetur. Dicat tibi Chrysostomus, ô frater, quàm cum tuo statu scurrilia depugnent? Tu verò, inquit, leuiter vrbanis facetiis iocularis? Quis athletarum stadium ingressus, relicta solicitudine cum aduersario certandi, facetiis vtitur? Instat diabolus, circuit rugiens, vt rapiat, omnia mouet, ac tentat, omnia aduersùs caput tuum inuertit, extráque nidum eiicere te molitur, dentibus strider, ac fremit, ignem spirat aduersùs salutem tuam; & tu sedes faceoas effundens, & quæ stulta sunt, & ad rem non conueniunt, effundens? Poteris itaque ipsum bene superare? Et post pauca: Belli tempus est; & tu quæ tripudiantium sunt, vsurpas? Non vides bella gerentium facies, quomodo sint tristes, contractæ, superciliis terribiles, & horrore plenæ? Vidésne aciem oculorum austeram? Cor excitatum, saliens, & palpitans? Animum collectum, trementem, ac trepidantem? Vt multam disciplinam rerúmque concinnitatem taceam. Itaque apud illos non licet verbum turpe dicere, immò ne loqui quidem temerè, multum silentij illis, qui in exercitu sunt, sibi inuicem mandantibus. Si ergo illi, quibuscum sensibilibus & carnalibus hostibus, bellum est, quíque nihil ex sermonibus noceri poterunt, tanto vtuntur silentio: tu, cui in sermonibus bellum est, immò potior pars belli, eam tibi partem incautam relinques & nudam? An ignoras quòd hinc potissimùm pluribus insidiis obruimur? Ludis, delicias, facetias dicis, ac risum moues, nihil ista curans?]. Hæc & multa alia pulchre Chrysostomus. Verba hæc faceta & scurrilia graues etiam sæculares auersantur, quæ reputant sibi prorsus indigna: quanto potiori ratione vir spiritualis declinabit, & ab his tanquam à minimè conuenientibus nociuísque diffugiet? Similibus verbis, loquentis conscientia fœdatur, & mens leuitate & vana lætitia polluitur. Simul etiam cum inanis admissione lætitiæ salutarem compunctionem, & cælestem consolationem abiiciet. Nam compunctio & cælestis consolatio menti puræ, & seria ac salubria meditanti, non iocularia & leuia loquenti se inserunt. Si autem, vt Saluator ait, ex abundantia cordis os loquitur;] ludicrus sanè & vilis est animus, qui ludicra risúmque mouentia ore effutire delectat. Consecrasti os tuum Euangelio, inquit Bernardus, iam talibus aperire illicitum est, assuescere sacrilegium.] Quis tam acuto telo perculsus, à talibus verbis deinceps non abstineat? Cùm planè irreuerentia sit minimè toleranda, os, & labia diuinis laudibus promendis consecrata, & prædicationi Euangelij dicata, scenicorum hominum verbis inficere, & ex eodem sermonum fonte purissimam aquam veritatis, ac lutulentam scurrilium sermonum proferre.

Psal. 139. 12.
Chrys. lib. 17 ad Ephes.
Matt. 12. 34.
Bern. lib. de consid. dctat.

Rogo igitur te, quisquis statum & vitam spiritualem habes, ne nugis & iocularitatibus dicendis os tuum, Deo & rebus diuinis consecratum, aperias. Hæc enim verba te apud fratres tuos contemptibilem reddunt. Quare dixit Salomon: Os stulti confusioni proximum est:] quia inter iocularia verba vilius & contemptum, quo audientes illum despiciunt, nihil nisi cortina simulationis intenacet. Et si corda illorum, qui rident, videres, & tua verba tanquam scitè dicta concelebrant, ibi te despectum & nihili æstimatum aspiceres. Sæpe etiam apud illos non parum offendis, dum verbis mordentibus in aliquem defectum audientium impingis. Quod tetigit Ecclesiasticus, dicens: Sapiens in verbis seipsum amabilem facit; gratiæ autem fatuorum effundentur.] Annon gratiæ fatuorum sunt sales, lepores, atque facetiæ, quibus sæpe, velut sagittis, audientium corda transfigunt? Sed hæc effundentur, id est, ab eo, qui audit, & pungitur, cum indignatione & non sine simili dicterio, quod in fatuum intorqueat, repellentur, eúmque à sua amicitia reiiciet. Nec facile est explicare, quàm graues ex his verbis sunt inter fratres simultates exortæ, & sæpe ex ludo ad bellum; ex risu ad luctum, & ex verbo nullius ferè momenti ad apertas iniurias contumeliásque proceditur. Adeò vt quotidie verum reperiamus aliud dictum eiusdem sapientis: Est odibilis, qui procax est ad loquendum.] Ac statim: Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam, & qui potestatem sibi sumit iniustè, odietur.] Istos procaces, qui voluptatem ex insulsis verbis captatam, fratrum quieti præponunt, omnes odio habent, nec solùm proprias animas peccatis & scrupulis lædunt, sed in offensionem & iram aliorum incurrunt. Sint ergo tua verba seria, vtilia, & ab omni scurrilitate quàm alienissima, & qui te in communi etiam animi laxatione audierint, virum religiosum audiant, qui intra modestiæ & religionis limites, ad tempus curas abiecit; non scurram scenam agentem te esse coniiciat.

Prou. 10. 14.
Eccli. 20. 13.
Eccli. 20. 17.

Octauum linguæ peccatum, ociositas. §. II.

OCtauum linguæ peccatum, ociositas dicitur, cùm scilicet verbum ociosum inutiléque profertur. Quod licèt scurrilitate minus sit, tamen prout fieri poterit, fugiendum est, quoniam ex illo ad maiora incommoda peruenitur. Sed intelligamus quod sit verbum ociosum, in cuius definitione Gregorius Basiliúsque conueniunt. Ille ait: Ociosum verbum est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Hic verò vberius, sed ad idem pertinens: Verborum ea opinor vtilitas fuerit, si aut de virtute in loco disseratur, aut si rei alicuius, quæ facienda instet, vrgeátque vsum, ser

Greg. 7. mor. c. 18. & 3. p. cura past. admon. 15.
Basil. cōst. monast. c. 12.

A mo accommodetur, aut etiam denique ad audientium ædificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere sermonis versentur, ij rei, tanquam superuacanei ac inutiles, debent.] Verbi autem ociosi & scurrilis discrimen Hieronymus patefecit, qui sic *Hieron.* scribit: Ociosum verbum est, quod sine vtilitate & loquentis dicitur & audientis: si omissis seriis, de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic non ociosi verbi, sed criminosi, id est, grauioris culpæ, tenebitur reus.] Sic ille. Habemus itaque quod sit verbum ociosum, quod scilicet ob nullam vtilitatem, nec spiritualem nec temporalem, prolatum est. Quòd si aliquam habeat, licèt non ex se, tamen ex ordinatione loquentis, vt esset animi beneuoli, ei qui offensionem suspicabatur, ostensio: amicitiæ reconciliatio, ægroti recreatio, licèt aliquantulum facetum sit, dummodo minimè regulas modestiæ transiliat, iam non ociosum, sed vtile reputabitur. B

Quatuor verò sunt præcipua, quæ nobis ociosorum sermonum timorem incutiunt. Alterum, quòd ipsi sunt peccata, Deo ingrata, lege eius vetita, de quibus sumus rationem reddituri. Neque istud ex alio quàm ex ore ipsius iudicis accepimus, dicentis: *Matt. 12. 36.* Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.] Quæ quidem ratio, in die iudicij & apud iam districtum iudicem reddenda, non est parum formidanda. Quantùmque habeat timoris causam, animaduertit Basilius his verbis: *Basil. reg. breuit. interrog. 23.* In vniuersum, omne verbum, quod ad propositum in Domino vsum non facit, ociosum est: & adeò magnum est huiusmodi verbi periculum, vt licèt genere ipso, de numero bonorum sit, quod dicatur, tamen, nisi ad ædificationem fidei dirigatur, (quo nomine omnes sermones aliquo modo necessarios amplectitur,) nequaquam, propterea quòd bonum sit, liber sit à periculo, qui illud loquutus sit: quippe qui videlicet ex eo quòd ad ædificationem illud non accommodauerit, contristasse noscitur Spiritum sanctum Dei.] Hæc ille. Si quis autem amator est Dei & Spiritus sancti ipsum habitantis venerator, (ut scio, timebit, tantum hospitem vel in minimo contristare, minúsque reuerenter erga illum se gerere. C

Alterum nos à verbis ociosis auocans est, facillimú esse ex ociolis ad scurrilia & noxia dilabi. Quemadmodum enim iter agens, dum paruum in lapidem offendit, solet occasione illius paruæ offensionis cadere, & seipsum grauiter vulnerare: ita modica offensio verbi ociosi, casum in detractiones & scurrilitates inducit. *Prou. 25. 28.* Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ait Salomon: ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.] Nam dum se in minimis non cohibet, facilè ad damnabiliora procedit. Et qui circunspectionis, & sancti timoris vallo infirmos hostes non arcet, nullo negotio, fortioribus irrumpentibus se submittet. Meritóque Henricus Harphius ex multiloquio, quo nomine ociosorum verborum intelligitur multitudo, multa mala oriri censuit. *Henric. li. 1. in Cat. p. 2. c. 35.* Multiloquium, ait, est argumentum insipientiæ, minister mendacij, manuductor scurrilitatis & leuitatis, potator detractionis, extinctor compunctionis, conditor acediæ, dissipator deuotionis, obscuratio orationis, frigefactio caloris & feruoris, extinctor pacis, & euersor totius rectitudinis.] Hæc ille. Verba illa Ecclesiastici: *Eccl. 28.* Sepi aures tuas spinis;] septuaginta alter- D E

A transtulerunt! Nempe: Sepi possessionem tuam spinis; & aurum & argentum tuum alliga; & ori tuo fac ostium & vectem; & verbis tuis iugum & stateram. Quâ sententiâ monemur verba omnia nostra ponderare, & nullum eloquium sine examinatione proferre. Ad quem locum Ambrosius ait: Possessio tua, mens tua est. Aurum tuum, cor tuum est. Argentum tuum, eloquium tuum est. Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.] Et post pauca. Alliga sermonem tuum, ne luxuriet, ne lasciuiat, & multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior & ripis suis coërceatur. Citò lutum colligit amnis exundans.] *Ambr. 1. officio. 3. Psal. 11.*

B Tertium verba ociosa restringens est, quòd ea conscientiam turbant, mentem obnubilant, & spiritum deuotionis extenuant. In libro quippe Numerorum scriptum est: Vas, quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit.] *Numer. 19. 15.* Illud autem vas hominem loquacem signat, cuius os nec circunspectio tegit, nec funis timoris Domini deuincit, ne in vana & superflua decidat. Qui immundus per legem reputatur, quoniam in illum rarò, aut nunquam pretiosus liquor deuotionis iniicitur. Et Laurentius Iustinianus ait: Pacifica mens, cultrix Dei, & virtutum amatrix, atque in oratione purè ardentérque Domino astare desiderans, *Iust. li. de discip. monast. c. 13.* prouidà gubernatione intra claustra silentij cohibet linguam. Nihil enim sic dissoluit mentem, compunctionem dissipat, confusionem adducit, denigrat honestatem, & interioris gustus dulcedinem tepefacit, sicut inanis & præsumptuosa loquacitas.] Hæc ille. C

Quartum denique verba ociosa maximè damnans est, quòd ipsa tempus auro pretiosius, quod nobis ad salutem animæ datum est, sine spe recuperationis surripiunt. De quo verba Bernardi subiiciam, & quidem non tantùm lectione, sed intenta consideratione dignissima: *Serm.* Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremediabile, nec aduertit insipiens, quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora! ô donec pertranseat tempus! Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miseratio conditoris indulget? Donec transeat tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam fœlicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem? Sic nimirum sit agricolæ, cùm diu desiderata affuerit opportunitas seminandi: sic vinitores cùm expectatum tempus putationis aduenerit, inuenisse occupationes, & quasi irreprehensibiliter sine opere diem transegisse lætantur? Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent, ne quem fortè sibi ex eis quæstum prouenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes, cum multis clamoribus euocatus tandem affuerit eleemosynarum distributor, diuerticula captant, & currentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, & fouere latebras in angulis platearum? Vtinam tandem vel solùm tempus vitæ amitteretur in verbis; sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur, nec modò ipsi amittere, sed adimere quoque & hoc fratribus suis.] Hucvsque ille. His sententiam Hieronymi libet adiungere, in hunc modum scribentis: Breue est vitæ istius curriculum: hoc ipsum quod loquor, quod dico, quod scribo, quod *Hiero. in ep. ad Celan. 6.* D E

emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut deperit. Titus filius Vespasiani, qui in vltionem Dominici sanguinis subuersis Hierosolymis Romam victor ingressus est, tantæ dicitur fuisse bonitatis, vt cùm quadam nocte serò recordaretur in cœna, quòd nihil boni die illa fecisset, dixerit amicis: Hodie diem perdidi. Nos putamus non perire nobis horam, diem, momenta, tempus, ætates, cùm ociosum verbum loquimur, pro quo reddituri sumus rationem in die iudicij? Quod si hoc ille sine lege, sine Euangelio, sine Saluatoris & Apostolorum doctrina naturaliter & dixit, & fecit; quid nos oportet facere?] Ne igitur aditum spiritui deuotionis occludamus, aut iam adeptam euacuemus, & ne in maiora incommoda dilabamur, & iudicium, ac cruciantem purgatorij ignem nobis paremus, tempusque pretiosissimum amittamus, necessarium est, linguam ab ociosis sermonibus mortificatione restringere, & spiritualium verborum amore cohibere. Neque enim, vt inquit Ambrosius, parui periculi est, de rebus secularibus & ociosis loqui, cùm tam mirabilia Dei opera habeamus, de quibus loquamur. Ac proinde statuat iustus apud semetipsum cum sancto Dauide: Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata tua æquitas.] Et verba ociosa & vana relinquat, siquidem præceptum Domini æquum iubet ab his temperare, & sola vtilia verba proferre.

Ambros. in Psal. 118. ser. 22.

Psal. 118. 172.

Nonum linguæ peccatum, imprudentia. §. III.

NOn satis est, à malis & inutilibus verbis cauere, & bona dicere, nisi etiam bona bene dicamus, & prudentium circumspectionem in loquutione sectemur. Quamobrem nonum linguæ peccatum est indiscretio vel imprudentia, cùm scilicet bona, quæ loquimur, aut nostræ personæ aut statui audientium non congruunt. De quo multa Hugo & Humbertus optimè, nos paucis ea colligemus. Debet ergo qui loquitur, suam personam, statum, & ætatem considerare, & de his, quæ in se videtur conuenientia, loqui. Senes enim non imprudenter consilia alijs inferioribus dabunt, si debitam modestiam teneant; iuuenes verò satis imprudenter & arroganter consilia ac documenta, dare præsumont. Quibus in Prouerbiis dicitur: Non decent stultum verba composita.] Pro quo Hebræa habent; non decet stultum labium excellentiæ vel auctoritatis: quia minori prudentia pollens; qualis est iuuenis, non debet consilia prudentium vsurpare, nec se ad docendum ingesere. Ne tamen omnino iuuenes ab hoc honore excludamus, quos scimus frequenter supra senes tepidos intelligere, considerandum est, quia cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata; & multa sanctum iuuenem decent, quæ seois superbi & tepidi statui officerent. Similiter sapientes abdita difficilium quæstionum edisserunt; indocti & idiotæ temerariè tentant exponere, quæ non assequuntur. Vnde & Salomon: Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.] Id est, quemadmodum pulchræ tibiæ claudo non sunt ornamento, quoniam illis rectè vti non potest; ita subtilis doctrina non congruit ori hominis imperiti, qui eam nonnisi insipienter exponet. Item Prælatis datum est errata corrigere, & præposterè facta reprehendere; subditis verò pares suos reprehensione ferire, nequaquam ordinariè conceditur. In hoc namque se maiores alijs faciunt, cùm maiores non sint, & munus Prælatorum vsurpant.

Hugo. in instit. nouit. c. 13. Humbertus lib. 2. p. 3. c. 5. parte 3. elitom.

Prou. 17. 7.

Sap. 4. 9.

Oportet etiam expendere personam, cui loquimur. Nam vel cupimus ab eo instrui, vel ipsum nostris verbis instruere. Si propriam instructionem quærimus, illum interrogemus, audiamusque, ex cuius doctrina, vel ob maiorem scientiam, vel ob sublimiorem virtutem, vel ob liberiorem ab affectibus animum, aliquem profectum lucrari confidimus. Ideóque Ecclesiasticus ait: Cum stulto ne multum loquaris:] atque adeò cum illis loquendum ad accipiendam eruditionem est, qui nos scientia & virtute præcedunt. Si verò alium instruere peroptamus, ille talis sit, quem speremus nostris monitionibus posse corrigi; & nos tales simus, ne ob teneram virtutem timeamus prauis eius suggestionibus posse corrumpi. Illud sonant verba Salomonis: In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquij tui.] Et rursus: Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.] Et Dominus ait: Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis.] Istud verò significat illa spiritus diuini sententia: Verba impiorum insidiantur sanguini:] Illa quoque: Verbum nequam immutabit cor, ex quo partes quatuor oriuntur: bonum, & malum, vita, & mors.] Et quidem licèt superfluum sit illum admonere, quem nequeas corrigere; pessimum tamen est cum illo verba miscere, qui te valeat ad malum pertrahere. Ibi enim labor sermonis perditur, hic verò profectus noster perditur, immò & salus ipsa animæ periclitatur.

Eccl. 22. 14.

Prou. 23. 9.

Prou. 9. 8.

Matt. 7. 6.

Prou. 12. 6.

Eccl. 37. 21.

Tandem videndum quid & quomodo cum fratribus verba faciamus. Nam non tantùm bona dicenda sunt, sed quæ materiæ, de qua agimus, congruant, & audientium capacitati conueniant. Dicenda sunt apta inchoatæ disputationi, quæ scilicet illi lucem afferant: quæ animum ad amplectendum id, quod tractatur, vel fugiendum, pro rei exigentia, conferant; quæ falsitatem se ingerentem, expellant: Si hæc non suppetant, tacendum est, iuxta illud. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato.] Dicenda sunt etiam, quæ auditores capiant, & quæ suæ capacitati accommodata non difficulter intelligant. Cuius rei Dominus ipse magistrum se præbuit, dum dixit: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.] Iure altiora conticuit, & tantùm accommoda captui auditorum expressit, ex quo discimus non minoris imprudentiæ esse sublimiora mentibus abiectis proponere, quàm iumentum supra vires à natura concessas onerare.

Eccl. 5. 14.

Ioan. 16. 12.

Modus quoque in his, quæ loquimur, tenendus est: vt scilicet modestè, humiliter, demissè, suauiter, verè dulciterque loquamur. Modestè loquimur, si nullus motus minùs ordinatus oculorũ, manuum, aut aliorum membrorum, sermonis placiditatem imminuat: iuxta illud: Fons vitæ eruditio possidentis:] ipsam scilicet eruditionem, vt interpretatur Beda, quia eam quasi possessor moderatè & non præcipitanter effundit: [doctrina stultorum, fatuitas,] quoniam illam stultus motibus ingerit: [Cor sapientis erudiet os eius,] vt recta rectè proferat, [& labiis eius addet gratiam.] Fauus mellis, composita verba,] id est, decenter prolata: [dulcedo animæ, sanitas ossium.] Humiliter loquimur, si nullum elationis aut arrogantiæ signum, nostræ doctrinæ simplicitatem inficiat. Excelsa enim stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.] Ac si diceret sapiens: Stultus doctrinam suam excelsis sermonibus

Prou. 16. 22. 23. 24.

Prou. 24. 7.

A vendicat, & arroganter declarat: ac propterea in porta, in conuentibus, in locis publicis contemptui habebitur, adeo vt iam os aperire non audeat. Atque id superborum esse docet idem Salomon, dicens: *Prou. 18. 23.* Cum obsecrationibus loquetur pauper: & diues,] id est, qui se diuitem iactat, [effabitur rigidè.] Demissè verba facimus, cùm vox importunis clamoribus caret, & immoderato strepitu auditores non terret. De quo per Isaiam laudatus est Dominus: *Isa. 42. 2.* Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris.] Ita, inquam, vocem suam moderabitur, vt nunquam clamoribus agat, nec in plateis more vilium hominum, cum aliis rixetur. Idémque monet Paulus: *Ephes. 4. 31.* Omnis clamor, inquit, & ira, & amaritudo auferatur à vobis.] Suauiter sermocinamur, cùm prolationis asperitas astantium aures iniucundè non ferit. Quod etiam in stultis, non in viris prudentibus, inueniri, testis est Salomon: *Prou. 18. 6.* Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat.] Ex quo quale capiat emolumentum, aperit statim, subdens: Os stulti, contritio eius; & labia ipsius, ruina animæ eius.] Veraciter dicimus, si sermonem nostrum ob falsitatem aut ambiguitatem nemo contemnat. *Prou. 19. 5. inf. n. 8.* Qui enim mendacia loquitur, non effugiet. Et qui tantùm verba sectatur, id est; ornatum verborum, & non veritatem sequitur, nihil apud alios honoris, neque apud se fructus solidioris habebit. Demum dulciter loquimur, si veritatem, non sine ratione, nec sine delectatione prolatam, libenter auditores suscipiant. Vnde scriptum habemus in Ecclesiastico: *Eccl. 6. 5.* Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis, id est, gratiosa, in bono homine abundat:] id namque præter alia consequemur, vt alij ei dulciter & blandè respondeant. Hæc omnia vitia in sermonibus rerum bonarum facilè attendi possunt, quæ contrariis documentis à nobis propositis, censura mortificationis in lingua viri spiritualis expoliat. Quod faciet, si naturam gratia & industria, etiamsi aliquam molestiam sentiamus, emendet.

Decimum linguæ peccatum, importunitas. §. IV.

EX alia etiam parte potest bonis sermonibus admisceri peccatum, si illi non in loco debito, aut inconuenienti tempore proferantur. Et ideo decimum linguæ peccatum vocatur à nobis importunitas, cùm scilicet quis ad loquendum, nec loci nec temporis commoditatem obseruat. Ergo vt importunitatem fugiamus, locus in primis inspiciendus est, an verbis & sermocinationi det locum. Quidam enim locus perpetuum silentium exigit, vt Ecclesia, in qua orationi & diuinis laudibus vacandum est, & à colloquiis penitus temperandum. Ad quod celebre est dictum Augustini: *Aug.* In Oratorio nihil agendum est, præter id ad quod factum est: Nec decet ab hoc loco sine magna reprehensione mei ipsius aliorúmque discedere: qui sæpe in choro, dum tempus psallendi tantisper expectamus, linguam ad proferenda minimè necessaria dissoluimus, cùm tamen debuissemus taciti, & timore ac reuerentia pleni nosipsos ad orandum parare, & ante diuinam maiestatem, non confabulantes sed trementes assistere. Seraphim assistentes Domino, dum Isaiæ in templo per visionem apparuit, timore concussi & amore succensi clamabant: *Isa. 6. 3.* Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum:] & nos eidem Domino in templo frigidi & minimè trepidi astamus, & de rebus confabulamur, nec erubescimus? Tanta irreuerentia multa non est. Alius locus disputationibus & veritatis inquisitioni deputatus est, & in eo licet disputare, interrogare, respondere, & quicquid ad docendum vel discendum confert, sermone proferre. Alius item locus exhortationibus & spiritualibus colloquiis destinatur, in quo licitum, iuxta personarum qualitatem, aut dicere, aut tacentes audire. Ac demum sunt loca communia, in quibus de rebus exterioribus, necessariis tamen aut vtilibus, non negatur loquendi facultas. Cùm verò nullus locus verbis otiosis & iocularibus deputetur, relinquitur hæc esse omnino ab ore spiritualium virorum releganda, & sola necessaria aut vtilia, pro loci exigentia, in medium proferenda.

B Tempus etiam considerandum est, an locutionem admittat, quod tanti momenti est, vt ex eo solo non obseruato, verbum nostrum, malum reddatur. Multáque sunt in prouerbiis, quæ verbi tempestiuè prolati virtutem & pulchritudinem declarant. Vt illud: *Prou. 25. 11.* Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.] In quam sententiam *Beda ibi.* Beda ait, huiusmodi verba esse mala; quia de arbore vitæ, hoc est, de Dei sapientia orta: & aurea; quia charitatem menti audientium infundunt: & in lectis argenteis; quia requiem præstant animabus audientium, & splendore fulgent veritatis. Item & illud: *Eccl. 20. 22.* Ex ore fatui reprobabitur parabola; quia non dicit illam in tempore suo.] Et homo sapiens tacebit *Eccl. 20. 7.* vsque ad tempus: lasciuus autem & imprudens non C seruabit tempus.] Aliquando ergo tempus loquendi non est, vt cùm ex præscripto regulæ silentium indicitur: cùm alius cœpit loqui, nec decet, vt nostra loquela sermonẽ eius interrumpat: cùm non habemus in promptu quod loquamur. Nam & stultus quoque, si tacuerit, sapiens reputabitur, & si compresserit labia sua, intelligens.] *Prou. 17. 28.* Similiter tacendum est, cùm irati sumus, & affectu indignationis possessi minùs ordinatè loquemur. Vnde Dauid: *Psal. 38. 3.* Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est.] Atque etiam cùm alij immoderato affectu deuincti, nostram admonitionem spernent, aut non cum fructu suscipient. E contrà, aliquando est tempus loquendi, cùm obedientia iubet, cùm charitas poscit, cùm necessitas vrget, cùm vtilitas sperata D ex verbis, fructum non contemnendum promittit. In his temporibus loqui secundùm virtutem est, nec apud Dominum mercede carebit. Studium ergo mortificationis, locum tempúsque perpendat, & verba aut loco aut tempori incongrua præcidat.

Vndecimum linguæ peccatum, irreuerentia. §. V.

ALius linguæ defectus irreuerentia dicatur: qua quis maiori non defert, aut erga alterum, quem in veneratione habere par est, aut erga rem, quam tractat, respectum debitum non custodit. Est namque maiori aut ætate aut dignitate deferendum, & sæpe coram illo, nisi interrogemur, à sermonum prolatione cessandũ. Ecclesiastici enim vox est: *Eccl. 32. 8.* Priùs quàm E audias, ne respondeas verbum; & in medio seniorum ne adiicias loqui.] Aut si legamus sermonem, vt omnino legendus est, ad idem potest referri; Ne, scilicet, cùm maior loquitur, interrumpamus eius sermonem, sed attentè illum auscultemus. Eandémque vocẽ seruabant cóciues sancti Iob, de quibus ipse ait: *Iob 29. 21.* Qui me audiebant, expectabant sententiã, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebát, & super illos stillabat eloquium meum.] Et Prosper, temperantiæ officiis hanc maiorum ad

verba

verba pertinentem venerationem adiungit: Temperantiæ est, inquit, quòd reuerentiam senioribus exhibemus, æquales germanitus honoramus, iunioribus gratiam paternæ dilectionis impendimus, quòd præstamus loquenti seniori silentium, quòd ipsius ad loquendum præstolamus imperium.] Sic ille. Eò vsque verò expectandum est ad loquendum, præceptum senis, quo nulla adest interrogandi necessitas, nulla eius, qua velit à nobis præueniri, voluntas. Nam si necesse sit aliquid interrogare, vel potior aut ætate maior gratum habet nostrum alloquium, nullam irreuerentiæ vituperationem meremur, si illum modesto sermone præueniamus.

Erga alios etiam æquales aut minores est suo modo reuerentia tenenda, ita vt nullam sermone nostro illis iniuriam inferamus. Est autem quoddam iniuriæ genus, cum illis, seu verbo seu scripto, quasi per iocum & minùs seriò agere, & alloquium nostrum ad scurrilitatem reuocare. Illum enim minùs grauem putamus, quem minùs grauiter, minùs reuerenter alloquimur. Quod in litteris quoque ad alios à nobis datis fugiendum esse, docet Bonauentura, dum ait: In verbis suis aut litteris, si quas aliquando dirigunt, puerilibus vel adulatoriis non vtantur blandiciis, sed tanquam religiosis suam breuiter & veraciter intentionem exponant. Ita ergo cum omnibus conuersemur, vt & nostræ grauitati & reuerentiæ illis debitæ consulamus.

Bonau. in spec. part. 3. c. 3.

Erga res tandem, quas verbis exponimus, est debita reuerentia seruanda. Quia nec seria quasi per iocum tractanda sunt: vnde Seneca: Viriosum est in re seria, delicatum inferre sermonem: nec diuina & spiritualia prophanis historiis & vilibus similibus explicanda. De qua re Humbertus ait: Non decet, cùm de diuinis loquimur, vt exemplis vilibus vtamur.] Sed hoc malum ea miseriori radice procedit, quòd qui spiritualis non est, spiritualia abiectè & rudiùs concipit, & qui abiectè concipit, viliter sua sensa depromit. Ideóque multi hodie in Ecclesia Dei, qui è suggestu populos exhortamur, & diuinas scripturas edicimus, instar æris sonantis aut cymbali tinnientis, ferè nihil efficimus, quia minimè per experientiam cognita ac opere completa proponimus. Quare vt reuerenter de diuinis loquamur, opus est ea coram Domino meditari, nos ipsos ad eorum amorem afficere. Si enim cæcus aut non iudicat, aut ineptè iudicat de coloribus, pariter rerum spiritualium imperitus, ineptè ea verbis patefaciet, & quod in patribus benè scriptum est, sua ignoratione viriabit, & à natiuo splendore diuellet. Nec vir doctus & eloquens in sua scientia aut eloquentia confidat: quia diuina non sola eloquentia humana explicantur, sed vita inculpata & adiutorio Sancti Spiritus aperiuntur: Aliud namque est, vt Cassianus ait, facilitatem oris & nitorem habere sermonis, & aliud, venas ac medullas cœlestium intrare dictorum; ac profunda & abscondita sacramenta purissimo cordis oculo contemplari. Quod nullatenus humana doctrina, nec eruditio sæcularis, sed sola puritas mentis per illuminationem sancti Spiritus, obtinebit.

Seneca.

Humb. li. 1. p. 3. c. 3. p. 3. aliam.

Cassian. col. 14. c. 9.

Duodecimum linguæ peccatum, falsa taciturnitas. §. VI.

POstremum linguæ vitium à nobis explicandum, falsa aut noxia taciturnitas dici potest: Falsa quidem, dum quis exteriùs à verbis abstinens, interiùs verba non pauca nec parum iniqua loquitur: noxia verò, dum ob silentium nostrum, frater, quem

A deberemus corrigere, minimè à suo errore reuocatur. De illa prima sic inquit Gregorius: Sed inter hæc sciendum est, quia cùm pauore nimio à locutione restringimur: interdum plus, quàm necesse est, intra claustra silentij coarctamur; & dum linguæ vitia incautè fugimus, occultè deterioribus implicamur. Nam sæpe, dum ab eloquio immoderatè compescimur, graue multiloquium in corde toleramus: vt eo plus cogitationes in mente ferueant, quo illas violenta custodia indiscreti silentij angustat: & plerumque tanto latiùs defluunt, quanto se esse securiùs æstimant, quia foris à reprehensoribus non videntur. Vnde mens nonnunquam in superbiam attollitur, eósque quos loquentes audit, quasi infirmos

Greg. 7. mor. c. 17.

B conspicit. Cúmque os corporis claudit, quantum se vitiis superbiendo aperiat, non agnoscit. De secunda verò, scilicet de falsa taciturnitate, post pauca subiungit: Plerumque nimis taciti, dum quorundam mala respiciunt, & tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahunt, & eo mortis auctores fiunt, quo virus, quod poterant eicere loquendo, noluerunt. Vnde & immoderatum silentium, si culpa non esset, propheta non diceret: Væ mihi, quia tacui.] Quid ergo inter hæc, nisi studiosè lingua sub magni moderaminis libratione frænanda est; non insolubiliter obliganda, ne aut laxata, in vitium defluat, aut restricta, etiam ab vtilitate torpescat.] Hactenus ille. Hinc perspicitur, in taciturnita

Isaia 6.

C te quoque nonnunquam non parum esse periculi, cùm videlicet aut veritas necessaria supprimitur, aut exhortatio indigentibus denegatur, aut increpatio, ne delinquentes, cùm opus est, feriat, fusibus pusillanimitatis vel negligentiæ quasi ligata retinetur. Sed quia hæc præcipuè ad Prælatos pertinent, quos alio loco commodiùs alloquemur, nunc ab his supersedendum est, & ad illam primam taciturnitatem redeundum, qua quis exteriùs silens, interiùs cogitationis ore multa superuacua verba profundit. Commune hominum malum, quod in tantum mentis tranquillitati obest, vt, vel victis passionibus affectibúsque compositis, hoc solùm optatæ paci vehementer obsistat. Sicut ergo ratio linguam carnis frænat, ne se in verba illicita aut vana præcipitem agat: ita & hanc interio-

D rem linguam deuinciat, ne in scopulos inanium cogitationum illidat. Cogitationes enim, vt etiam alio loco sapienter dixit Gregorius, ancillis meritò comparantur, quæ, si domina tanto à domo cordis per incuriam exeat, mitis vocibus perstrepunt, silentium deserunt, & à deputati operis officio discedunt. Adsit proinde cordi ratio, quæ has pedissequas comprimat, & vt verum seruemus silentium, in taciturnitate contineat. Sed quia de mortificatione cogitationum inferiùs dicendum est, iam calamum à longa, supra quàm putabamus, disputatione contineamus.

Greg. 1. mor. c. 25

P. 3 c.

Vsus mortificationis linguæ. §. VII.

SOlum superest, quæ latè diximus, ad breuem summam redigere. Spiritualis ergo vir, qui, gra-

E uioribus linguæ criminibus eliminatis; cupis etiam minora vitare, & membrum pestilens cohibere, hæc sunt tibi omni diligentia seruanda.

I. Detractiones proximorum, etiam de rebus leuissimis, & quæ nullius apparent momenti, fugito.

II. Mendacia iocosa & officiosa, quamuis ex illis magnum speretur emolumentum, declinato.

A III. Duplicitates sensuum, & ambiguitates verborum, sermonisque obscuritates deponito.

IV. Rixas & contentiones, siue pro indaganda veritate, siue pro aliquo negotio gerendo, prudenter abiicito.

V. Omnem iactantiam, verborum arrogantiam ac laudem in proprio ore fœtentem, vitato.

VI. Quæ secreta esse oportet, nemini, nisi ex causa & in concessis euentibus, reuelato.

VII. Scurrilia, & nugatoria, & statui spiritualis vitæ minimè congrua, loqui erubescito.

VIII. Otiosa & vana otiosis & vanis hominibus pensari relinquito,

IX. Quæ te deceant, quæ audienti conueniant, quæ materiæ congruant, per prudentiam ad loquendum quærito, & modum in sermone tenendum B custodito.

X. In loco ad loquendum non destinato, & in tempore taciturnitati deputato, silentium custodias.

XI. Erga alios, quibuscum loqueris, & erga res diuinas, quas exponis, reuerenter te habeas.

XII. Ita linguâ taceas, vt intus vana non cogites, & cùm opus est loqui, propter amorem silentij, vtilem sermonem non omittas.

In his omnibus lingua est per mortificationem cohibenda, vt quoties aliquid huiusmodi, vel aliud quippiam rationi & virtuti contrarium occurrerit, illud Domini timor depellat, &, si in aliquo peccatum fuerit, ferula mortificationis sine debita castigatione C elabi non sinat.

De documentis ad mortificandam linguam.

CAPVT XIII.

LICET in fine huius tractatus, communia remedia simus tradituri, quæ nos ad mortificationem capessendam iuuent, tamen linguæ pericula tanta sunt, vt præter documenta generalia, etiam nonnulla specialia requirant, quæ hoc loco operæpretium duximus exponenda. Quemadmodum enim, si princeps aliquis regnum, subiectionis iugum detrectans, expugnet, præter commu- D nem totius regni custodiam, fortissimos milites in munitissima arce constituit, qui eam absque vlla defectione seruantes, totius regni pacem tueantur: ita spiritualis vir regnum cordis sui, quod à virtute desciuerat, eidem virtuti ac sanctitati subiiciens, vltra communem curam, qua toti regno prospiciat, debet specialibus remedijs linguam, ex qua tota pax pendet, moderari, & solicita circunspectione munire. Quod sanè durum non æstimabit, si consideret ad hoc, inter alia, vitam spiritualem arripuisse, vt linguæ suæ circunspectionis seras constituat. Vt enim dixit Eusebius Emissenus: Non ad securitatem, sed ad pugnam huc venimus, vt contra vitia præliemur, vt linguæ gladios retundamus, id est, verba punginua, contentiosa, maligna, detractoria eui- E temus: vt non solùm inuicem non inferamus iniurias, sed nec sentiamus illatas.] Hæc Dionysius ex illo. *Euseb. refert Dionys. opus de profess. monastica ar. 7.*

I. Qui ergo cupis linguam frænare, & hanc bestiam indomitam cohibere, magnas silentij vtilitates considera. Silentium est veluti status religiosi forma, atque substantia, non quia in illo situs sit, sed quia sine illo penitus eius profectus euanescit & perit. Si quis enim putat se religiosum esse, non refrænans *Iacobi. 1. 26.* A linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.] Silentium est frænum, quod ori nostro iniectum, omne corpus actionum nostrarum moderatur & regit. Est quasi murus & antemurale, quod vrbem animæ bellis cinctam & hostibus circumseptam, munit & protegit. Nam, & memento belli, ait Dominus ad Iob, nec vltrà addas loqui.] Ac *Iob 40. 27.* si dixisset: In has angustias disceptationis meæ te coëgit nonnulla verbositas. Sile ergo, ne iterum mea verba te obruant, & mihi ob loquacitatem inuisum, (quam, si vltrà loquaris, incurres) te hostes tui maioribus malis immergant. Idem clariùs confirmat Salomon, dicens: Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.] Silentium foueam obstruit, *Prou. 25. 28.* B cuius causâ innumerabiles perierunt. Vnde & ipse Salomon ait: Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.] Iustus, inquam, effugit de angustia, quoniam se peccatis labiorum non implicat. Et rursus Ecclesiasticus ait: Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.] *Prou. 12. 13.* *Eccli 19. 5.* Tandem silentium est deuotionis custos, cœlestis consolationis pronubus, & sanctæ orationis incentor. Bonum est enim præstolari cum silentio salutare Dei.] Quod qui non seruant, & vanis sermonibus ora laxant, neque spiritu proficient, neque diuinam suauitatem, tacentibus & Deo intentis paratam, percipient. *Thren. 3. 26.*

II. Cùm os aperis ad loquendum, cogita (quod verissimum est) verba tua ab ipso Domino & con- C ditore vniuersorum audiri. Timéque apud illam supremam Maiestatem ea sermone proferre, quæ coram Prælato aut inculpatæ vitæ homine loqui erubesceres. Istúdque linguæ continendæ remedium scripsit Gregorius Neocæsariensis his verbis: Lingua parcè vti præclarum, atque ad loquendi studium grauitatem constantiámque cordis adhibere. Non enim nos inconsulto loquendi studio teneri oportet, eáque quæ in mentem veniunt, quamuis absurda, proferre, atque emittere: verùm cogitare, quòd licet magno interuallo à cœlo distemus, certum est tamen sermones nostros à Deo exaudiri, atque vtile est lapsum in loquendo cauere.] Sic ille. Si ergo Deus ipse summus sermones nostros audit, si Angeli custodes auscultant, si hostes D nostri astant, vt inutilia verba dispungant, & in die rationis nos apud rectissimum iudicem acriter de illis accusent, quanam ratione audes ob modicam loquendi voluptatem, & oculis Dei ac angelorum displicere, & te in pericula inimicæ accusationis conijcere? *Gregor. Neocæs. in Ecclesiast. cap. 4.*

III. Firmiter statue apud temetipsum, consortium illorum fratrum vitare, quibuscum soles frequenter lingua delinquere: Itémque illa loca fugere, in quibus periculum est debitum frangendi silentium: Atque etiam in illis horis, in quibus faciliùs linguâ laberis, maiori custodia te in taciturnitate continere. Quod verò semel statueris, firmiter exequere, & stabiliter imple. Hæc namque proposita sunt illa, de quibus Salomon: Et iu- *Prou. 18. 19.* E dicia quasi vectes vrbium.] Quæ si firma sint & inuiolabiliter custodita, nullo modo à dæmone superantur, immò verò mentem, vt in plurimùm, à linguæ lapsu, qui alicuius sit momenti, custodiunt.

IV. Cùm è cella egrederis, teipsum ad verba inania fugienda præmuni. Id ita facies, si auxilium ad declinandos linguæ lapsus efflagites: si data occasione loquendi, aliquid vtile præmeditatum proponas. Si cœptum nullius vtilitatis sermonem aliò diuertas.

Huius documenti salutaris Bonauentura assertor est in hunc modum: Processurus in publicum, præmuni te ipsum, & animo statue à verbis inanibus abstinere. Prouide tibi, antequam prodas vtile aliquid, vnde si expedierit, sermo texatur familiaris, prudentique consideratione omnia præueni.] Orandus igitur est Dominus semper, sed præcipuè cùm ad conuentum aliorum vadis, vt ipse, qui bestias domat, & mansuefacit, linguam timore suo regat atque contineat. Præueniendum est aliquid non inutile, quod in loco ad sermocinandum destinato, te & alios occupet, ne ipsa mens vtili consideratione vacua vanis intendat, aut se in vana & ociosa diffundat. Filum inepti sermonis, vel vultus seueritate, vel rei vtilis, quæ audientes alliciat, commemoratione, rumpendum, ita vt sensim astantes corrigat, & à te delinquendi occasionem auertat.

Bonauen. Speculo p. 3 c. 3.

V. Imitare in proferendis sermonibus spirituales viros, in quibus manifestè perspicies, quia sunt ad loquendum tardi, & ad tacendum proni, & in vtroque ratione temperati. Sit ergo, vt inquit Iacobus, velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.] Propterea enim, vt scitè annotauit Basilius, natura, loquendi audiendique modum ad proportionis regulam metiens, duas aures, linguam vnam nobis effinxit, quasi & duplum, disciplinæ causâ, audire debeamus; & ad ea quæ rogamur; sesqualtera proportione, contractum referre sermonem.] In quo non possumus non illos damnare, qui vniuersa loquuntur, qui in conuentu fratrum politi, soli & semper audiuntur, qui alios sua importunitate obruunt, & eorum ora nimia garrulitate occludunt. Id profectò non tantùm spiritui, sed etiam vrbanitati aduersatur, quæ semper modestè se gerit, &, si non primas, saltem aliquas partes aliis concedit. Sis etiam ad tacendum pronus; & hi, quibuscum conuersaris, sibi persuadeant, te libentiùs audire, quàm loqui, & quàm libentissimè à sermone supersedere. Sic namque verba tua magis æstimabunt, sicut illi amici Iob nimis expectabant eius verba; de quibus ipse ait: Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem serotinum.] Quod (vt opinor) non facerent, si verba eius pro nihilo venditari cognoscerent.

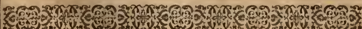
Iacobi 1. 19. Basil. lib. de Virginit. *Iob 24. 23.*

VI. Sermonem tuum præcedat maioris deliberatio, qua scilicet diiudices, an verba, quæ proferre aues, sint vera, sint vtilia, sint virtuti & rationi consona, vt si ab his defecerint, ab ore non exeant. Hoc docent multa dicta Sapientis, vt: Ne temerè quid loquaris.] Noli citatus esse in lingua tua.] Verba prudentium staterâ ponderabuntur.] In ore fatuorum cor illorum; & in corde sapientium os illorum.] Quæ nihil aliud significant, nisi quòd prouerbium dicit: vt verba priùs veniant ad limam, quàm ad linguam. Lima verborum est ratio, est prudentia, est consideratio. Hæc ergo priùs sermonem examinent; & ab ea probatum os dicat, improbatum verò reiiciat. Et quidem licèt vniuersas actiones hominum debeat mentis deliberatio præcedere, maximè ad loquendum requiritur: quia facillimum est linguâ labi, & mentem se verborum effusione distrahere.

Eccl. 5. 1. Eccl. 4. 34. Eccl. 21. 28. Ibidem 29.

VII. Quia verò nunquam poteris tanta circunspectione linguam moderari, quin interdum per ignorantiam, aut per inconsiderationem, aut aliis modis sermone delinquas, enitendum est tibi, sanctis operibus iugiter & feruenter instare, vt illicitam locutionem bona operatio tegat, & sermonis ineptias aliquando nobis nolentibus irrumpentes, multitudo studiosarum actionum absorbeat. Hoc remedio vsus est Beatus Iob, qui de se ait: Manum meam ponam super os meum.] Vsu enim sacri eloquij, inquit Gregorius, in manu operatio, in ore loquutio solet intelligi. Manum ergo super os ponere, est virtute boni operis culpas tegere incautæ loquutionis. Et infrà: Sancti viri ante Dei oculos student culpas linguæ tegere meritis vitæ; student bonorum operum pondere premere immoderata verborum. Vnde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dum in electis eius quotidie ociosæ loquutionis vitium bonæ actionis virtute operitur.] Hæc ille: Bonas igitur operationes Domino pro vitio incautæ loquutionis non semel offeramus. Vt quoniam operatio est loquutione præstantior, in hoc magis eluceat nostra compunctio, quòd pro leui verbo, quod vento rapitur, minùs circunspectè prolato, non iam solo verbo, sed etiam actionibus solidis satisfacimus, & veniam maioris obsequij oblatione postulamus. Nec in hoc tantùm sanctus vir imitandus est nobis, sed & in ratione quoque, qua ipse se à paulo liberiori & minùs modesta loquutione mundabat. Quid enim ipse ait? Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem, & alterum: quibus vltrà non addam.] Vnum loquutus sum & alterum: ecce sincerissimam oris confessionem. Quod vtinam non dixissem: ecce verissimam cordis detestationem. Quibus vltra non addam: ecce stabilissimum emendationis propositum. Verba ergo nostra minùs cauta, verè & ex animo detestemur: non quasi ex consuetudine, sed cum dolore & gemitu fateamur: & firmo proposito ab illis abstinere deliberemus. Sic enim iam incautè effusa purgantur, & similia in posterum ab ore nostro remouentur. A quibus ipse Dominus, in cuius ore nunquam inuentus est dolus, liberet nos per suam misericordiam. Amen.

Iob 39. 34. Greg. 32. mor. c. 2. *Iob 39. 35.*

PARS TERTIA

De Mortificatione hominis interioris.

IN huius tractationis exordio duo mortificationis genera esse didicimus: alterum, quod exteriorem hominem & carnis oculis obiectum perficit: alterum, quod hominem inuisibilem interioremque componit. Illud primum hactenus exposuimus; istud verò posterius, nunc prout nobis à Domino datum fuerit, in hac vltima huius libri parte tractabimus. Ad quod mortificationis genus, vitæ spiritualis munus extendi, immò præcipuè in

illo consistere, Paulus manifestè fatetur his verbis: Licèt is, qui foris est, noster homo, corrumpatur; tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.] Quo loco hunc intellectum inspicio: vt sicut perpetua carnis nostræ occupatio est, laboribus, & pressuris, atque ipso solo decursu temporis atteri, & ad mortem ire: ita perpetua mentis occupatio esse debet, iustitiæ operibus iuuenescere, vetustatem Adæ deponere, & nouis profectibus innouari. Id autem sui mortificatione consequitur, qua se à prauis actionibus separat, & in Christum vitæ puritate transformat. Tanto ergo attentiori studio hæc tractatio legenda & executioni mandanda est, quanto intimius vitæ spiritualis munus tangit, & ex ea profectus ac perfectio mentis nostræ dependet. 2. Corin. 4.16.

Mortificationem interiorem præcipuam esse, ac finem exterioris.

CAPVT I.

QVI Mortificationi sensuum, corporis, & linguæ per aliquod spatium temporis institerunt, vehementer laudandi sunt, tanquam illi, qui iugum iniquitatis excutere & abominari cœperunt, & virtutis ac sanctitatis itinera inchoare curarunt. Nam sicut opus est non contemnendæ virtutis, hæc externa humanæ naturæ, peccato vitiata ab excessibus vindicare: ita non potest priuari laude, quæ non tantùm perfectionem, sed etiam primordia virtutis insequitur. At si in hac externa & tenera mortificatione sistant, neque vltrà ad interiorem progrediantur, non minùs erunt risu & vituperatione digni, quàm si iter propter iter & non propter finem itineris, scilicet propter vrbem vel locum quietis, arriperent. Interna enim abnegatio ac interioris hominis compositio, exterioris, quæ sensibus & corpori adhibetur, scopus est; quam si non omnino inutiliter, at cum exiguo fructu accipit, qui eius laborem propter quietem & tranquillitatem mentis non quærit. Duris illis & proteruis Israelitis non satis fuit, exiisse ex Ægypto; quia ob pusillanimitatem & diffidentiam suam in Deserto interierunt, & nunquam ad terram sibi promissam, lacte & melle manantem, peruenerunt. De quibus per regium vatem conqueritur Dominus: Et isti non cognouerunt vias meas; vt iuraui in ira mea; si introibunt in requiem meam.] Ita & spiritualibus viris, aut ad spiritualem vitam aspirantibus non satis erit, se ipsos exteriùs abnegare, quod est quasi Ægyptum deserere, nisi etiam interiùs se cohibeant, & subiectis potioribus viribus, quæ intus in mente & in corde latent, ad eam, quam Dominus perfectis pollicitus est, mentis puritatem & tranquillitatem ascendant. Nihil enim nobis proderit, inquit optimè Cassianus, abrenuntiatio corporalis & localis quodammodo transmigratio ex Ægypto, si renuntiationem cordis, quæ sublimior & vtilior est, non valuerimus similiter obtinere.] Et huic proposito accommodari potest illa Saluatoris nostri sententia: Multi sunt vocati, pauci verò electi:] quia multi sunt, qui carnem domant, qui corpus ieiuniis, vigiliis, hirsuta veste, & aliis similibus, sine cessatione castigant: qui sensus cohibent, & linguam silentij freno moderantur: pauci verò, qui propriam voluntatem comprimant, qui proprium iudicium alterius distinctioni subiiciant, qui affectibus imperent, & inordinatum amorem priuatúmque deponant: quibus tamen solis ex electione Domini, requies perfectionis promittitur. Illi quandiu in illo primo genere abnegationis hærent, nec vltrà procedunt, quasi in deserto vagantur, & huc illucque oberrantes, rectámque viam minimè tenentes, nunquam in optatam puritatem, quasi in tutissimum portum, appellunt. Isti verò, cùm exteriora onera quasi puerilia censentes, ad interiora nituntur, & mentis rempublicam primùm sedare & postmodum virtutibus ditare conantur, imaginem quandam illius innocentiæ obtinent, quam in primis parentibus antea perdiderant. Illi semper infantes solam corporis accretionem addiscunt, quomodo loquendum sit, quomodo respiciendum & audiendum; quomodo quiescendum aut ambulandum. Isti infantiam deserentes, & corpus satis moderatum & ad debitam virtutis magnitudinem adductum habentes, mentem spiritualis mortificationis doctrinâ perficiunt: Illi leui quodam virtutis gustu contenti, nihil magnum sapiunt, & omnem perfectionem suam in ieiuniis, & vigiliis, & dura corporis exercitatione constituunt. Hi verò hanc carnis sensúsque castigationem, initium tantùm virtutis esse censentes (sicut re vera est) ad media & ad finem, scilicet ad internam mortificationem & intimam mentis puritatem, iugiter aspirare decernunt.

Psal. 94. 11.

Cassian. coll. 3. c. 7.

Matth. 22.

Illorum ergo misereri debemus, istos sequi; illos ad maiora compellere, istos imitari; quoniam illi incipientes sunt in ipso introitu viæ, quasi in fine sedentes; isti verò proficientes sunt, ad metam perfectionis non lentis passibus festinantes. Misereamur illorum: quoniam dum in externa mortificatione gradum sistunt, miserationem Domini, ipsos ad maiora vocantis, impediũt. Eos alloquitur ipse per Oseam prophetam, dicens: Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? Misericordia vestra, quasi nubes matutina & quasi ros manè pertransiens.] Pro misericordia, Hebræa lectio sanctitatem habet. Vnde sensus est: Quid faciam vobis ô homines in initiis virtutis semper hærentes, quo pacto vos ad sanctitatem vsque sustollam, quorum virtus animo concepta & concupita, matutinæ nubi & rori manè transeunti est comparanda? Nam sicut nubes matutina largum imbrem promittit, siccata verò ardore solis arescit: & sicut ros manè cadens & eodem ardore citò euanescens, sufficientem humorem ad fructificandum, terræ non affert: ita hæc vestra externa religionis ostensio & dura corporis castigatio, magnam virtutem in animo pollicetur, quam tamen non infert; quia in solo corpore manens, nunquam ad eiusdem animæ informationem procedit. Sunt hi, qui sola externa mortificatione occupantur, sicut qui habent scalam ad ascendendum, aut nauim ad nauigandum, nunquam tamen ascendunt, neque in aliam ripam adnauigant. Sic enim externæ corporis castigationes sensuumq; cohibitiones, sunt velut quidam gradus, per quos ad mentis requiem & puritatem ascendimus. Sed quid prodest gradus tenere, & perpetuò in illis hærere, nunquámque ad mentis mundiciem festinare? Dum corpus castigas, ô frater, dum ieiuniis & ciliciis domas, & oculos, aures, atque alios sensus ab illicitis auocas, domum quidem tuam exteriùs

Osee 6. 4.

mundas

niundas & pulvera si passiones non comprimas, si iudicium & voluntatem, & inanes cogitationes cohibere non cures, eandem domum tuam foris pulchram & mundam, intus scorpionibus & serpentibus plenam, non mundas. Macetiam vineæ erigis, ipsam verò vineam prorsus incultam desertámque relinquis? Exterior quippe mortificatio materia est, quam interioris gratia curamus; nihil autem proficiet, hanc integram inuiolatámque tenere, nisi pro cordis mundicia, nostra diligentius cættet industriæ. Sapienter professò Ioannes Cassianus ait: Labor carnalis spiritus contritione coniunctus, acceptissimum Deo sacrificium dignúmque sanctitatis habitaculum puris mundisque recessibus exhibebit. Ceterùm si corporaliter ieiunantes, perniciosissimis animæ vitiis implicemur, nihil nobis proderit carnalis afflictio, pretiosiore parte polluta: per eam scilicet substantiam delinquentibus nobis, quâ efficimur habitaculum Spiritus-sancti. Non enim tam corruptibilis caro, quàm cor mundum, habitaculum Dei templúmque Spiritus sancti efficitur. Et ad idem Dionysius Richelius: Certissimè noueris, ô monachalis vitæ professor, nihil vtique tibi patrocinari, agros pecuniásque spreuisse, si non gulæ, atque superbiæ, & omnis demum circa transitoria affectionis superfluæ motum imperiúmque contemnis, si non passionum inordinationem coërces, & sensuales quosque appetitus rationis censuræ subiicere studes. Denique neque exteriora spreuisse, & carnis quoque passionúmque incursus frænasse, inclytum atque sufficiens reputes, nisi intellectum insuper, mentísque affectum, per fidei sinceræ constantiam & item amorosam diuinorum contemplationem, diuinæ voluntati & sapientiæ subdere satagas. Consonat his duobus Eusebius Emissenus: Videte, inquit, vocationem vestram charissimi: Venire ad claustrum aut eremum, summæ perfectionis exordium est: sed non perfectè in eremo viuere, summa damnatio est. Quid prodest, si locus claustralis & quietus corporaliter teneatur, & inquietudo in corde versetur? Quid (inquam) prodest, si in habitatione silentium sit, & in habitantibus sit vitiorum tumultus & colluctatio passionum? si exteriora nostra serenitas teneat & interiora tempestas?] Hactenus hi Patres. Ex quibus manifestè cognoscimus, exiliter admodum profecisse, qui in corporibus per abstinentiam & vestem asperam maceratis, & sub sensibus vtcumque mortificatione compositis, animas gestant passionibus immoderatis affectas, & proprij iudicij, & amoris, ac propriæ voluntatis motibus effrænatas. Quorum labor inutilis inuenitur, quia in labore mansit, & ad puritatem mentis non peruenit.

Cassian. lib. 5. de spirit. gastrimar. c. 11.

Dionys. li. 1. de vita & fine solit. art. 8.

Euseb. hom.

Hoc autem ideo sic est, quia externa mortificatio parua est, si cum interna mortificatione conferatur. Hæc enim præstantior est, & (vt diximus) finis illius, cuius causâ, omnis carnis castigatio & sensuum ac linguæ compressio suscipitur. Sicut enim animus finis corporis est, ita ad perfectionem animæ, tanquam ad finem, tendat necesse est, quicquid virtutis aut abnegationis per corpus exercetur. Non tam in corpore, quàm in mente, Christo Saluatori paramus hospitium; secundum illud Pauli: Vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per spiritum eius in interiorem hominem, Christum habitare per fidem in cordibus vestris.] Ergo meos potiùs abnegatione mundanda est, vt intus potiùs quàm extrà, iuxta id, quod sponsam Christi decet, nostra gloria & pulchritudo resplendeat. Fœliciter in perfectionem, ac et illa in cumulatissimam gloriam properare disponimus: ne igitur claudicantes, & quasi vno pede tantùm, longomiter ambulare tentemus. Audiamus eundem Paulum dicentem: Propter quod remissas manus & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.] Ille verò claudicat, qui corpus quidem afflictione domat, minimè tamen abnegatione mentem exercet. Ille claudicat, qui exteriùs se continet, interiùs autem propriæ voluntati & suis affectibus habenas laxat, vt quocumque tulerit vanitatis spiritus, eant. Hic nunquam sanitatem concupitam percipiet, quoniam sanitas animæ non corpori, sed ipsi animæ adhæreat, necesse est; quam, nisi medicamina abnegationis illi applicentur, haudquaquam poterit obtinere. Vnde & ipse Apostolus subiungens ait: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam; sine qua nemo videbit Deum.] Quid est sanctimonia? Nonne cordis mentísque mundicia? Hanc autem nemo sectatur, nisi proprios affectus mortificatione comprimat, & internas cupiditates cohibeat. Terruit autem, non formidine mali sed amissione boni, quia ad Dei amatorem virtutísque cultorem hæc verba mittebat. Ecce fac quod vis, (inquit Anselmus, hunc locum interpretans, & certè ex Augustino desumpsit,) imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quicquid libuerit, licitum puta. Non te hic punio, non te in gehennam mitto, faciem meam tantùm tibi negabo. Si expauisti, amasti.] Hæc ille. Nos ergo, qui scholam amoris adimus, qui Dei amatores esse profitemur, non solum pacem externam cum omnibus sed & internam sanctimoniam quæramus. Moderemur corpus (hoc enim & bonum & necessarium est,) cohibeamus sensus, motus externos componamus, sed præcipuè affectus immoderatos, priuatum amorem, & voluntatem, ac proprium iudicium frænemus. Hoc namque nos perfectos facit & puros: illud verò tantùm ad perfectionem puritatémque disponit.

Ephes. 3. 16. & 17.

Hebr. 12. 12.

Hebr. 12. 13.

Ansel. ibid. Aug.

Hæc duo nobis attulit Christi Saluatoris aduentus, de quo inquit Oseas: Quasi diluculum præparatus est egressus eius: & veniet quasi imber nobis temporaneus & serotinus.] Ipse Dominus (vt notauit Hieronymus) vocatur manè, aurora, & diluculum: quoniam sicut aurora est prima lux, non in illo paruo splendore manens, sed ad meridiem vsque & perfectam claritatem procedens: ita Dominus spirituali suo aduentu in nobis, non tantùm primordia lucis, id est, vitæ spiritualis, quæ in exercitatione corporis sunt collocata, nobis affert, sed etiam augmentum & perfectionem lucis aut veræ virtutis, quæ in mentis moderatione & ornatu posita est, sensim & quasi per gradus efficit. Venit nobis quasi imber temporaneus & serotinus; quoniam sicut imber temporaneus, semina nuper in terram iacta viuificat, & germinare facit, & imber serotinus eadem semina iam nata promouet, & segetes ad maturitatem perducit: ita Saluator noster per iustitiam in nos descendens, principio initia fructuum spiritualium, id est, externam mortificationem profert; postea verò maturos fructus, id est, mentis moderationem & puritatem ostendit. Ideo inquit Paulus, quòd patet cum illo omnia nobis donauit; quia auxilia & virtutem ad vincendum corpus & vincendam mentem, & dona ad vtramque partem cohibendam, ornandam, & perficiendam, & ad fœlicitatem comparandam, impertiuit. Et alio loco: Cùm autem subiecta fuerint illi omnia; tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit ipse omnia in omnibus. Omnia ergo in nobis Christo subiicienda sunt corporalia & spiritualia: minora & maiora, quæ animis

Osea 6. 3.

Hier. ib.

Roma. 8. 32.

1. Corin. 15. 28.

oculis conspiciuntur, & quæ solis oculis mentis videntur; vt ipse in nobis omnibus imperet, & omnia nostra sibi subiiciat, qui exemplum rectè viuendi intus & extra hominibus dedit. Si ergo ad vtramque partem naturæ nostræ moderandam auxilia nobis data sunt, ne solam corpoream substantiam excolamus, incorpoream verò incultam incompositámque seruemus. Si corporis moderatio quasi medicina est, & mortificatio mentis velut concupita salus, non est æquum vt potionem ac medicamentum sumentes, ipsam salutem aut præcipuum actum, quo sanamur, detrectemus. Si tandem in spirituali vita, corporis abnegatio propter animæ abnegationem & tranquillitatem quæritur, ne simus tam stulti, vt cilicijs & abstinentijs onerati, & corporis oppressione sensuum afflictis, mentis abnegatio magis necessaria sordeat, & interna tranquillitas nunquam obueniat. Et iam hanc internam abnegationem verbis exponamus: & vtinam, sicut exponimus, nullo vitæ tempore ab eius desiderio & exercitatione cessemus.

De Mortificatione proprij amoris.

CAPVT II.

TRACTATIO hæc interioris abnegationis ab ipsa radice sua inchoanda est, vt nostræ mentis conatus in ea euellenda atque exscindenda ponatur, & inde faciliùs destruendis pestilentis radicis ramis spiritualis viri studium applicetur. Radix autem omnium malorum animæ, est priuatus aut proprius amor, quo quis seipsum post Adæ peccatum, quasi finem suarum actionum desideriorúmque constituit. Paulus quidem ita sine vlla dubitatione sentit: Erunt, ait, homines seipsos amantes:] inde autem quàm longam deducat malorum seriem, aduerte: Cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.] Vide quanta mala ex eo quod dixit, Erunt homines seipsos amantes, siue ex proprio sui amore, veluti ex radice ac origine totius iniquitatis eliciat. Ab hoc, velut fonte, inquit Anselmus, quòd scilicet homines erunt seipsos amantes, manabunt multi vitiorum riui. Et Thomas Aquinas ait, quòd radix totius iniquitatis est amor sui ipsius. Et Gregorius: Scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus: Quo sanè clauso, facile est in vniuersa mala præcipites ferri, & quò ruamus, penitus ignorare. Ideo verò hic amor omnium est peccatorum & defectuum exordium: quia amor per se sumptus vniuersorum est humanorum affectuum initium. Quare si ipse malus fiat ex aliquo accidente, vel ex præpostero fine, vel ex eo circa quod versatur, omnes affectus inquinat, sicut si bonus sit, omnes etiam affectus rectificat. At amor sui ipsius, de quo nunc loquimur, peruersus est, vt statim ostendemus; ergo omnes affectus ad se pertractos malos efficiet. Ex quibus cùm opera ipsa progrediantur, quid mirum si mala prodeant, vt ipse malus amor rectè appelletur omnium malorum origo? Quod confirmat Augustinus dicens: Recta voluntas est bonus amor; & voluntas peruersa, malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est: id autem habens, eòque fruens, lætitia. Fugiens quod ei aduersatur, timor est; idque si accide-

2. Timot. 3. 1.
v. 2. 3. 4. 5.
Ansel. ibid.
D. Tho. ibid.
Gregor. hom. 4. in Ezechiel.
Aug. 14. de ciuit. c. 7. To. 5.

rit, sentiens tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor; bona, si bonus.] Sic ipse. Cum igitur amor sit velut cardo, in quo omnis interior respublica mouetur; & à quo omnes cogitationes, & cuncta desideria, operáque procedunt, ille primò ac præcipuè moderandus est, vt reliqua ad rectitudinem redeant, & ordinem spiritualis vitæ necessarium admittant. Ac ideo videamus, quid amor sit, & quid proprius aut priuatus amor, quæ eius germina, & quomodo gratia Dei nostram industriam præueniens & adiuuans, infestissimum hunc hostem deijciat.

Amor in creatura rationali est affectus animi quo quisque bona vult sibi, vel alijs: amor verò sui aut amor priuatus aut proprius, dicitur ille, quo quis vult sibi bona, & fugit aduersa propter seipsum, vel sistendo in seipso, tanquam in fine. Ita hunc amorem explicuit Basilius, qui sic ait: Amans sui ipsius est, qui seipsum amat priuato & immodicò amore. Talem autem se esse quis cognoscit, si quæ facit, ea commodi sui causâ facit, licèt quod fiat, ex mandato sit. Nam illud, quietis suæ causa omittere aliquid eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, siue animi illa quies sit siue corporis, iam hoc quibuslibet etiam alijs perspicuum est, vitium esse amoris sui ipsius, cuius finis perditio.] Sic ille. Meritò autem finis huius amoris dicitur à Basilio, perditio: Quoniam sicut ciuitatem cœlestem, vt ait Augustinus, ædificat amor Dei vsque ad contemptum sui; ita ciuitatem terrestrem, cui diabolus dominatur, ædificat amor sui vsque ad contemptum Dei. Et planè hic amor est inordinatus atq; peruersus, quod vel ipsa humana ratio, si non cæcutiat, tantisper adiuta, facili discursu cognoscit. Homo enim conditus est non propter se ipsum, sed propter Deum; quia omnia propter semetipsum operatus est Dominus, adeò vt quicquid est hominis, id totum factum sit propter gloriam Dei. Ita ergo bona debet sibi quærere, si ordinatè quærat, vt illa non propter seipsum, quasi propter finem, quærat, sed propter Deum qui finis suus est, & vniuersarum rerum, inquirat. Quare sicut lectus regis, qui deliciarum eius causâ varijs odoramentis aspergitur, si compos rationis esset, dum odoramenta propter seipsum, & non propter regem vellet, hunc infidelis existeret: ita homo, cui bona propter Dei gloriam suppetunt, infidelis est illi, si hæc bona non in Deum referat, sed propter seipsum, quasi propter finem, habere gestiat. Idemque esset, ac si procurator sponsi, non vt eius partes ageret, sed vt sponsam in sui amorem prouocaret, splendidus & pulcher sponsalibus contrahendis assisteret. Hæc autem amoris proprij peruersitas ampliùs exponitur, si consideremus aliquid honorificum aut delectabile posse esse homini, quod tamen Deo aliter disponenti aut contraria præcipienti displiceat. Si autem homo seipsum proprio amore diligat, id est, bonum sibi velit propter seipsum, fiet, vt honorem aut voluptatem diuinis iussis præferat, quam nulla habita ratione Dei, vltimi finis sui, expetit desiderat. Quis autem in hoc facto manifestam peruersitatem non inspicit? Est namque ac si seruus vellet cum detrimento Domini sui, aliquod bonum præter necessitatem accipere; imò est, ac si cuperet cum nece sui Domini, breuissimam voluptatem captare. Sicut enim qui contra Dei præcepta se oblectat (quod ad se attinet, diuinam voluntatem interimit); ita etiam diuinam illam haberi, minimeque à sua voluntate distinctam, perimit atque pessumdat. Verissiméque Dionysius Richelius sequutus Augustinum ait: Hic amor priuatus, omnium radix atque origo iniquitatum, sanctæ extat charitatis genitrix... Et inordinatio huius detestandi amoris, est

Basil. reg. breuior. ad interr. 54.
Aug. lib. 14. de ciuit. c. 28.
Dionys. lib. de laude vitæ solitar. art. 6.

charitatis profectus & incrementum. Mera verò praui improbique illius amoris eradicatio, est charitatis perfectio.] Nec obstat ad hunc excusandum amorem, quòd homo velit sibi bona licita, & non vetita lege Dei. Nam si ea sibi non propter Deum, sed propter seipsum velit, graue quidem peccatum reiicit, sed periculum non euadit. Si namque bodie bona, vt virtutem & sanctitatem: aut media, vt cibum & potum, quia sibi conducibilia sunt, nullo respectu habito ad Deum, appetit; cras mala & illicita, quia sibi conducibilia, etiamsi Dei repugnent mandatis, concupiscet. Cùm enim sua commoditas, suus honor, sua voluptas, & non Deus, sit tota appetendi ratio, quicquid huic honori aut voluptati assequendæ fuerit vtile, etiamsi Deo repugnet, admittet. Sicut si quis corporis sanitatem præ omnibus cupiat, illud sumet amarum aut dulce, quod medicus ad hunc finem assequendum, vtile esse præscripserit.

Ex his perspicua manet amoris sui ipsius priuatiue peruersitas, qui latissimum in vniuersos homines tenet imperium. In illo enim innocentiæ fœlicissimo statu, in quo vniuersorum creator hominum genus condiderat, erat etiam erga nos ipsos amor ille rectissimus, quia sicut Deum propter seipsum & reliqua omnia propter Deum, ita & nos propter Deum diligebamus; & quicquid voluptatis, quicquid honoris, quicquid commoditatis nobis cupiebamus, non in nostra paruitate sistebat, sed transibat ad Deum, tanquam ad supremum finem ac rectissimam diligendi mensuram. At humana natura per peccatum originale corrupta, ita amor à suo fine desciuit, vt non in Deum tendat, sed nos ipsos, si in sua corruptione relinquatur, & à gratia non corrigatur, scopum sibi ac finem constituat. Quod significauit illa mulier, quæ, vt ait Lucas, *Luca 13. 11.* habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.] Nam hic spiritus infirmitatis, mulierem illam, in qua humana significabatur natura, ad ima deprimens, amorem priuatum designabat, quo à cœlestibus separamur, & ad nos ipsos ac terrena conuertimur. Ad corda vestra, fratres charissimi, redite, inquit Gregorius, *Gregor. hom. 31. in Euãg.* quid horis omnibus, in cogitationibus vestris voluatis, semper aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata, sursum respicere nequaquam potest.] Sic ipse. Miserum autem est aspicere, quanto impetu homo ad se ipsum amore feratur, & quomodo in omnibus, tum bonis, tum malis, tum temporalibus, tum spiritualibus seipsum inquirat. Et quemadmodum flamma ignis in supernam regionem ascendens, si subitò verteretur in lapidem, statim motum illum sursum desereret, & se magna vi deorsum atque in terram inclinaret: ita mens nostra per peccatum, ex cœlesti, terrena facta, amoris motu non sursum in Deum ascendit, sed deorsum in terrena atque in se ipsam, sine vlla requie contendit. In omnibus quæ agit homo, nihil de Deo cogitat, sed de se ipso & de suis commodis eum cura solicitat. Si edit, bibit, dormit, ea facit, vt seipsum foueat: voluptates, delicias, illecebras cupit, & raptat, vt se ipsum oblectet: opes, honores, dignitates ambit, vt se ipsum efferat. Quid moramur? Peccatorum remissionem, virtutum adeptionem, orationis donum, cœlestes consolationes, & spiritualem profectum sæpe cum gemitibus & lacrymis postulat, non vt Deo placeat, sed tantùm vt semetipsum à malis eripiat. Et videbis in infœlici homine, pessima amoris proprij ægritudine laborante, illius peruersitatis viuam imaginem, quam Nabuchodonozor rex, in abominabili statua sexaginta cubitorum erexerat. *Daniel. 3. 1.* Sicut enim ille sublato veri Dei cultu, voluit pro Deo haberi, & ab omnibus populis adorari; ita homo se quasi idôlum faciens, vniuersa terrestria & cœlestia aduocat, vt ipsi genuflectant, id est, omnibus, quæ habent, ipsius commoditati deseruiant. Immò (& vt penitus appareat huius amoris iniquitas) ipsum Deum, qui (vt est in Apocalypsi) *Apocal.* est Alpha, & Omega, id est, principium & finis, quasi à nobilitate vltimi finis deiicit, dum homo per hunc amorem, Deum ipsum non propter Deum, sed propter se, tanquam propter finem, habere concupiscit. Et ecce illam peruersitatem ab Augustino deploratam, *August.* qua fruimur vtendis, & vtimur fruendis, quia nos propter Deum creatos, quasi propter nos ipsos, amore nostri ipsorum esse volumus, & Deum, cuius causa conditi sumus, quasi ex sua maiestate ad nostrorum commodorum obsequia deiicimus. Longè autem ab hac nequitia est amor supernaturalis, & desiderium, & spes, quibus interdum Deum nobis volumus & desideramus, & in futura vita habere confidimus. Quia his nos quidem ipsos diligimus, nobismetipsis Deum & bona Dei speramus, desideramus, & volumus, sed non propter nos, tanquam propter finem, sed propter ipsum Deum in hæc bona diligenda, speranda, & desideranda, voluntatis affectu contendimus.

Hic ergo amor priuatus, summis conatibus eliminandus est, si locus est concedendus in corde nostro virtuti: quoniam omnem ipse virtutem sanctitatémque peruertit. Oculum in primis simplicis & rectæ intentionis obcæcat. Recta enim intentio in omnibus Deum quærit, vniuersarum cogitationum, desideriorum, & actionum Deum finem constituit, in eum, tanquam in scopum & metam, toto nisu contendit. Sed proprius amor, relicto Deo, hominem ipsum, cupientem aut operantem sibi finem, præscribit, & non diuinum honorem, sed hominis commoda & emolumenta conquirit. Viciata autem intentione, omnis labor, omnis conatus in virtute etiam assequenda, omne bonum desiderium, actióque corrumpitur; qua sublata, vera virtus & animæ sanctitas stare non potest. Nititúrque ad summum proprius amor, homines virtutis studiosos facere similes Samaritis, de quibus legimus; Quia cùm Dominum colerent, diis quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem gentium: *4. Reg. 17. 33*) ita sanè homines proprio amori subiecti, non soli Domino, sed suis etiam commodis, quasi impuris idôlis seruiunt, & ita illum quærunt, vt se ipsos magis inuenire & fouere conentur. Deinde amor hic peruersus virtuti charitatis, atque adeò medullæ sanctitatis & perfectionis opponitur: quia amor Dei, & amor sui (vt ex his, quæ nunc diximus liquet,) in opposita tendunt, & ad contrarios fines aspirant. Ille creatorem respicit, iste creaturam: ille Deum, iste hominis emolumentum considerat: ille quid Domino placeat amplectitur, iste quid nobis gratum & iucundum sit, etiamsi Deo sit inuisum, amplectendum vociferatur. Amor Dei, fons est omnium meritorum; quia nullum meritum est apud Deum, nisi ab amico per gratiam & charitatem, sibique grato, procedat. Amor sui est origo omnium peccatorum; quia nullus nisi immoderatè se ipsum amando, & bonum vetitum sibi concupiscendo, delinquit. Si ergo merita sunt contraria peccatis, origines habent oppositas, nec potest quis Dei amore, qui est initium meritorum, cumulari; & sui amore, qui est initium omnium peccatorum, etiam grauium, possideri: Sed necesse est, proprium amorem in aliquo saltem gra-

du ence

dii eiicere, vt amor Dei intret, & omnino relegare, vt ipse Dei amor ex intimis ad perfectionem deueniat. Nemo potest simul vno oculo cœlum & alio terram aspicere, sed tota oculorum acies, aut cœlo, aut terræ applicanda est: ita nemo potest Deo & sibi, tanquam fini, inhærere: sed si illum, tanquam finem, diligit, seipsum vt finem non diligat, atque adeò à proprio & immoderato amore discedat, necesse est.

Si verò amor sui, matrem, id est, charitatem, impugnat, etiam filias, id est, virtutes omnes, oppugnabit. Et verè ita est. Sicut enim aqua ignem corrumpens, omnibus ad ignem præparantibus & ignem sequentibus interitum affert, & siccitatem, calorem, & splendorem ignis disperdit: sic omnino amor sui, ignem charitatis destruens, vniuersarum virtutum charitatem antecedentium vel sequentium inimicus exsistit. Fidem obnubilat, spem extenuat, timorem Dei pellit: misericordiam, beneficentiam, æquitatem, mansuetudinem, humilitatem, & chorum reliquarum virtutum auersatur; quia cupiens homo super omnia sibi ipsi placere, sanctissimas virtutes odit, quæ aut docendo, aut contraria proponendo, aut in oppositum laborando, prauis amoris proprij desideriis obsistunt. Qui seipsum immoderatè diligit, omnem difficultatem timet, omnem laborem refugit, omnem insuauitatem subire detrectat: quomodo ergo virtutes amabit difficultatibus plenas & laboribus abundè refertas? Certè claudus contemnit gemmam in alto suspensam, & blandus palpator sui virtutem difficultatibus implicatam. Et quemadmodum qui ad gustum dulcedinis nauseant, cibum sibi suauissimum, melle tamen illitum, auersantur: ita amatores sui, virtutes laboribus & duris exercitationibus inuolutas, gustare non sustinent. Virtutibus autem per proprium amorem relegatis, quid superest, nisi vt passiones & affectus animi, quorum moderatio à duplici virtute, fortitudine & temperantia, dependet, semper duri, proterui, immoderati, effrænatique persistant? Nam proprius amor, qui his præsertim virtutibus se opponit, & pusillanimis est ac parcitatis inimicus, nunquam huiusmodi affectibus dominabitur. Et sicut ipse nimius est in voluptatibus, & bonis sensibilibus quæritandis; ita amorem post se trahit ad amanda immoderatè sensibilia, & odium ad immoderatè odienda omnia difficilia, & passiones reliquas ad sua obiecta inordinatè sectanda, vt sic quotidie in peius eant, & effrænatiùs à ductu rationis se subtrahant. Absalon non tantùm voluit Danidem pium patrem perdere, sed conatus est omnem populum ab eius ditione separare. Denique faciebat hoc omni Israel venienti ad iudicium, & solicitabat corda virorum Israel.] Sic prorsus immoderatus sui amor, non solùm æternam hominis mortem machinatur, sed, vt faciliùs illum interimat, omnem populum, id est, omnes passiones, aduersùs rationem virtutémque solicitat. Et quemadmodum draco ille magnus, à Ioanne commemoratus, [caudâ trahit post se tertiam partem stellarum;] sic amor iste inordinatus, verè draco, qui cuncta nostra merita deuorat, trahit post se tertiam hominis partem, id est, mediam affectuum passionúmque portionem, menti & corpori interiectam, vt aduersùs spiritum rebellans suis excessibus & stultitiis deseruiat. Satis verò perspicuum est, neminem sine passionum mortificatione posse germanam perfectionis tenere.

2. Reg. 15. 6.

Apoc. 12. 4.

Sed quantum amor sui, studium orationis, & diuinam familiaritatem, atque adeò nobilissimum instrumentum perfectionis impediat, nemo potest ignorare. Equidem puto id non ignorasse Iacob, qui ascensurus in Bethel, & facturus altare Deo, dixit ad omnes viros ac mulieres domus suæ: Abiicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.] Quia profectò ad orandum & inuocandum Dominum, non sufficit maculas præteritorum peccatorum lauisse, & pristinam conuersationem mutasse, nisi etiam idola desideriorum inanium, quæ proprius amor erigere in corde nostro non cessat, mortificationis solicitudo deiiciat. Nec etiam filij & serui patriarchæ fidelis id ipsum ignorarunt, qui, vt sacer textus statim subdit; dederunt ei omnes deos alienos, quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus eorum:] hoc facto demunstrantes, se, vt possent mundas ad Deum leuare manus, non solùm vana amoris proprij desideria abiecisse, sed aures quoque obturando eas impuris huius amoris suasionibus, ab omni prophano ornatu purgasse. Sed & Iacob [infodit idola, & inaures subter terebinthum, quæ est post vrbem Sichem:] quia ita debent à nobis suasiones immoderati amoris nostri & desideria contemni, vt quasi sepulta & in puluerem versa, nunquam coram oculis hominis interioris appareant. Quod verò familia Iacob sciuit, serui Christi, scilicet iusti, ignorare non poterunt. Si enim norunt, se, vt solem videant, debere oculos in cœlum conuertere, & à terris auocare, quomodo nescient, se, vt Deum contemplentur, debere mentis luminaa in Deum ipsum attollere, & à seipsis, qui vilis terra & stercus sunt, etiam & considerationem dimouere? Id autem proprium amorem impedire manifestum est: Nam ita natura comparatum est, vt homo id curet, quod amat, id cogitet, id animo voluat, ad id seipsum afficiat, quod diligit. Si ergo, ô iuste, teipsum diligis, & immoderatè diligis, omnia in teipsum tanquam in finem ordinans, te ipsum vtique cogitabis, tua commoda cupies: quibus ergo viribus contemplaturus & amaturus es Deum tuum? Scito, & vide, quia, vt dixit Isaias: Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat; & pallium breue vtrumque, nempe te & Deum, operire non potest. Humanus intellectus ab omnibus visibilibus rebus abstractus, vix nouit ad res cœlestes contemplandas assurgere, & limitatus affectus à creaturis auocatus, nec dum valet se diuinis immergere, quid faciet ille caligine offusus, & iste vinculis compeditus, & vterque proprio amore ad ima depressus? Lego: quia vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.] Si ergo thesaurum in temetipso habes, id est, te & commoda tua, scopum tuarum curarum & tuorum laborum effici, in te procul dubio, & non in Deo intellectû, & affectum habebis. Lego in Augustino, quia amor & pondus rationalis naturæ coincidunt. Amor, inquit, meus, pondus meum, illo feror, quocumque feror. Si igitur amor tuus proprius, id est, terrenus est, qui in sæculi vilitates inclinat, non possum credere, quòd orationis & meditationis tempore, sanctis cogitationibus & feruidis desideriis in cœlum attolleris, sed magis vanis distractionibus ad ima deprimeris. Lego; Quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.] Ergo per tui amorem non tantùm animalis sed bestialis effectus, minimè cœlestia & diuina percipies. Quid plura? Lego; Agrum tuum non seres diuerso semine: veste, quæ ex duobus texta est, non indueris:] quia in ventum mittis, cum agrum cordis tui simul amore Dei & amore tui ipsius serere curas, & cœlestium ac terrenorum desiderio vitam tuam occupare præsumis. Denique quotidiana experientia te doceat: nam in cella absconditus, fenestris & seris clausis, & ab omni externo opere, quod te interpellet, sequestratus, sexcentis phantasiis illuderis. ridiculis. voluptatum aut honorum cogitationibus

Gen. 35. 2.

ibid. n. 4.

ibid. n. 4.

Isaia 28. 20.

Matt. 6. 21.

1. Cor. 2. 14.

Leuit. 19. 19.

impugna

impugnatus, & è cœlo ad stercora tuarum commoditatum vel nolens resistéusque pertraheris. Trahit autem te herus tuus, amor tui, cui teipsum vendidisti, cuius imperio collum subiecisti, qui non sustinet te, nisi terrenis distineri, & in vanis & noxiis desideriis occupari.

Quia ergo amor proprius & immoderatus nostri ipsorum tam exitiosus est, ideo Dominus non tantùm illum vetuit, sed & oppositum odium, quod sanctum quidem est & salutare, præcepit. Hoc enim sonant illa verba Saluatoris: *Luca 14. 26.* Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.] Odium animæ nostræ, seu nostri ipsorum, alicui sanè amori opponitur. Non autem opponitur illi, quo nos in Deo & propter Deum diligimus, qui charitas est: sed illi, quo nos in nobis & propter nosmetipsos diligimus; qui amor proprius est. Sicut itaque nos malè & immoderatè amamus, cùm sæculi bona & commoda propter nostram voluptatem quærimus; ita bene nos odio habemus, cùm, vt inquit Gregorius, *Gregor. hom. 37. in Euang.* animę carnalibus desideriis non acquiescimus, cùm eius appetitum frangimus, cùm eius voluptatibus reluctamur. Istud igitur odium nos discipulos Christi efficit, ille amor ab eadem disciplina antea quoque admissos excludit. Istud odium vitam spiritualem proseminat; amor ille reuellit: istud vestem perfectionis apprehendit, ille disrumpit. Denique proprius amor nos perdit; odium verò sanctum nostri in vitam æternam inducit. Nam, *Ioan. 12. 25.* qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.] Qui, inquam, amat seipsum amore hoc immoderato, quem proprium dicimus, quo se sui ipsius quasi idolum facit, quo bona sæculi & carnis voluptates inquirit, is seipsum in perpetuum perdet. Qui autem seipsum odio habuerit, ita vt voluntates suas non faciat, & à rebus illicitis auellat, in omnem æternitatem vitam fœlicem possidebit. Id profectò est, seipsum ad mortem malè amare, vt optimè interpretatus est Chrysostomus, *Chrysost. hom 66. in Ioan.* & ad vitam sanctè se odio habere. Nam qui cupiditatibus propriæ voluntatis obtemperat, aliquod bonum falsum & apparens sibi vult, ideóque malè & insipienter se diligit. At qui prauis desideriis contradicit, nonnullam tristitiam sibi importat, qua, quia æternam lætitiam mercatur, bene & prudenter se odit. Aduersùs ergo amorem hunc proprium, assiduum & implacabile bellum nobis suscipiendum est, quia charitas & perfectio non dominabitur in cordibus nostris, nisi amor iste moriatur, cuius præsentia, sicut sufficiens est omnia mala gignere, & vniuersa peccata suadere; ita de ipso parta victoria potest cunctos alios hostes spiritualis vitæ prosternere, & cunctas virtutes generare. Vnde diligat se homo amore, (vt ita dicam,) communi: eo scilicet amore charitatis, quo reliquos homines diligit propter Deum: non verò diligat se amore proprio, quo in se ipsum tanquam in finem tendat: Nam quemadmodum sapienter dixit Augustinus: *Aug. 1 de doctrin. Christ. c. 22.* Tunc est optimus homo, cùm tota sua vita pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi. Si autem se propter se diligit, non se refert in Deum, sed ad seipsum conuersus non ad incommutabile aliquid conuertitur. Et propterea cum defectu se fruitur, id est, se diligit, quia melior est cùm totus hæret, atque constringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad seipsum relaxatur. Diligat se homo propter eum, cuius gratiâ factus est, amore verò proprio, & immoderato non se amet, sed potiùs illum diligenter mortificet, vt ad eius mortificationem charitas viuat, & ad ipsius mortem eadem charitas in perfectionem assurgat.

De Mortificatione actuum & excessuum amoris proprij.

CAPVT III.

ETSI omnia peccata, imperfectiones, & excessus nostri ab amore proprio progrediantur, tamen necesse est ea sub quibusdam capitibus comprehendere, vt contra hanc belluam immanem pugnare possimus. Quam non omnino ineptè in dracone illo à Ioanne in Apocalypsi conspecto, *Apoc. 12. 3.* signatam esse per mysterium coniectamur. Hic habebat capita septem & cornua decem, quibus septemdecim defectus proprij amoris signati sunt, à quibus, tanquam à fontibus, omnium malorum nostrorum, (si bene inspiciatur,) turba procedit. Meritò verò non solùm capitibus bestiæ, sed & cornibus ostenduntur; quoniam ceu capita, animæ casus initiant, & ceu cornua, vitam nostram feriunt atque cruentant. Draco autem iste, id est, proprius amor, paratus erat, filium mulieris deuorare, quia eius conatus est, spiritum sanctitatis & deuotionis extinguere. Vt itaque hunc filium animæ dilectissimum ab omni iniuria vindicemus, necesse est immanem bestiam adoriri, & eius capita & cornua diligenter amputare, & vnicuique, ne iterum pullulet, gratiæ ignem admouere. Hæc ergo capita & cornua proprij amoris quasi digito demonstremus, & quibus mediis excindenda sint, ostendamus legentibus.

I. Caput. Primum caput amoris proprij, est æstimatio sui, qua quis in seipso deceptus se quid magnum putat, dona sua naturalia aut supernaturalia supra meritum magna, & omni æstimatione digna existimat. Iste in nullo ferè sibi displicet, immò in omnibus complacet sibi, suos defectus extenuat, labores exaggerat, & de eo, quod rectè facit, ac si suum & non Dei esset, latenti quadam cogitatione & abscondito desiderio gloriam ac laudem concupiscit. Mordet hoc venenatum caput ore mortifero non tantùm eos, qui scientia, ingenio, & donis naturalibus pollent, sed eos quoque, qui virtutibus, & laboribus pro Christo susceptis, & diuina familiaritate resplendent. Qui non semel quasi furtiuè dicunt: *Luca 18. 11.* Non sumus sicut cæteri hominũ;] & dissimulanter seipsos aliquid reputant, aliósque contemnunt. Vnde Ricardus Victorinus mysticè in Iordane immoderatum sui amorem intelligens, sic ait: *Ricar. de exterminat. mali c. 14.* Cùm cœperit semen illud, quod cecidit in terram bonam, producere de se fructum, aliud tricesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum, solet nimirum eo tempore Iordanis vnda altiùs intumescere: & vt est humani animi, magna de se æstimare, magnum se aliquem credere, cùm viderit se multum fructum facere, & ad maturitatis messem peruenire. Tunc, (nec mirũ,) quo maiora de seipso æstimat, eo maiori dilectione dignum se esse iudicat; magnúmque est valde, si non vsque ad superfluitatem in ima defluat, & iustæ æquitatis metas vtilitatísque ripas non excedat. Quantum ergo putas, quàm magnum miraculum existimas, tibi ipsi vilescere, tibi ipsi magis magísque displicere, eo præcipuè tempore, cùm incipis magnus esse,

A magnúsque omnibus appareret?] Et statim, cùm dixisset facile esse, quemque seipsum contemnere, cùm peccatis sordet, tepiditatéque frigescit, subdit: Sed illud magnum erit, si in tempore messis & inter virtutum successus, possit Iordanis vnda intra aluei sui ripas includere, & amoris priuati impetum intra modestiæ metas cohibere.] Hactenus ille. Ex hoc capite oriuntur peccata superbiæ, arrogantiæ, iactantiæ, & alia similia, ad quæ homo propria sui æstimatione raptatur, quibus (vt dicemus) propria cognitio & humilitas opponenda est, ne nos in atram cæcitatem atque in immensa mala deiiciant.

II. Aliud caput huius draconis est, velle ab hominibus non propter Deum sed propter seipsum amari, timeri, reuereri, & laudari. Nam qui seipsum magni reputat, & aliis meliorem ac præstantiorem putat, non mirum si ab illis amorem supra

B merita sua ac reuerentiam requirat. Huius autem affectus immoderati meminit Augustinus dicens:

Aug. 10. confess. c. 36. Itaque nobis propter quædam humanæ societatis officia necessarium est amari, & timeri ab hominibus, instat aduersarius veræ beatitudinis nostræ, vbique spargens in laqueis Euge, Euge: vt dum auidè colligimus, incautè capiamur, & à veritate tua gaudium nostrum deponamus, atque in hominum fallacia ponamus: libeatque nos amari, & timeri non propter te sed pro te, atque isto modo sui similes factos secum habeat, non ad concordiam charitatis, sed ad consortium supplicij.] Hæc ille. Istud autem inane desiderium & iram generat in eos, qui nos nec amát,

C nec reuerentur, nec timent: & querimonias, obmurmurationes, ac iudicia temeraria procreat, quibus Prælatos, & æquales & minores nostro desiderio minimè satisfacientes, lædimus, & multa ac magna bona spiritualia dissipat. Christus námque sponsus est animæ iustæ, in qua velut quoddam genus, aut initium adulterij reprehendit, velle ab aliis non propter seipsum amari. Idque sæpe cæcitate, ariditate, & abundantioris gratiæ subtractione castigat. Multíque sæpenumero se minùs impensè ac tenerè à Deo diligi, quoniam volunt à creaturis amari: & amorem ac reuerentiam concupitam non assequuntur, quoniam hæc, ceu vmbra, insequentes fugiunt, & fugientes ac se subtrahentes inquirunt.

III. Tertium caput ad timorem referri potest, quo

D quis timet contemptum & vilipensionem propriam, tantùm quia sibi noxia est, non quia Deo iudicatur inuisa. Sæpe verò impletur in hominibus, immoderatè contemptum timentibus, quod dicit Iob:

Iob 3. 25. Quia timor, quem timebam, euenit mihi, & quod verebar, accidit.] nam in contemptum, quem timidi fugere conabantur, incurrunt, & despectionem, quam auersabantur, tristes nolentésque percipiunt. Ex hoc affectu nimia tristitia generatur, pusillanimitásque progreditur; quam si homo viriliter abiecisset, contemptum sanè odio habitum euitasset. Et permittente Domino ipse homo suo proprio amore punitur, quoniam vano timore, ex illo nimio amore procedente, cruciatur. Ac proinde iure optimo hic

E inanis timor prohibitus est, & per Isaiam Dominus

Isaia 51. 7. 8. ait: Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis, & sicut lanam, deuorabit eos tinea.] Ac per Salomonem:

Prou 3. 25. Ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum: Dominus enim erit in latere tuo.] Sed proprius amor, in quo, si in aliquo, quadrat, quòd cæcus sit, hæc monita salutaria non audit, & lepusculo timidior, nunquam fallaces insipientium hominum opiniones dictáque contemnit.

A Quartum caput ab amore proprio procedens, est inanis quædam & insipiens erubescentia, qua homo de aliquibus defectibus, vel à natura ipsa prouenientibus, vel ab ægritudine aut imbecillitate manantibus, erubescit. Quales sunt priuatio vel mutilatio alicuius membri, deformitas corporis, vinculum linguæ, rectam prolationem impediens, insuauitas vocis, natalium vilitas, muneris defectio, indumentorum paupertas, & alia similia. Hæc enim respicit amator sui, vt suæ propriæ excellentiæ damna & honoris detrimenta, & ideo nititur illa simulatione contegere, quod si non possit, nescit noxiæ verecundiæ & puerili erubescentiæ modum imponere. Cuius cæcitas eo maior est, quo ipse virtutum absentiam, animæ fœditatem, ineptam loquacitatem non sentit, atque IV.

B Adæ, aduersùs Deum rebellantis, imitationem, ociositatem, & vilissimos vitiorum pannos, quibus circundatus est, non erubescit. Ne pro his omnibus confundaris,] ô frater, vt Ecclesiastici sermo te moneat, quia cùm hæc culpa vacent, nullam, si sapienter considerentur, & patienter admittantur, erubescentiæ causam important. Sic à Domino factus es, vel in talibus defectibus ad tuam vtilitatem & humilitatis custodiam conie&ns; quid medicamentum necessarium habens, ex illo confusionem, quam nunc habet, pertimescis? Ostendam tibi cum ipso sapiente, de quibus sit erubescendum. Erubesce igitur à patre & à matre, de fornicatione: & à præsidente & à potente, de mendacio: à principe & à iudice, de delicto: à synagoga & plebe, de iniquitate: à socio & amico, *Eccl. 42. 1.* *Eccl. 41. 21. 22. 23. 24. 25.*

C de iniustitia: & de loco in quo habitas, de furto, de veritate Dei, & testamento: de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati & accepti: & à salutantibus, de silentio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab auersione vultus cognati.] Hæc inquam, tibi sint confusionis occasio: si in conspectu parentum, scilicet Christi & Ecclesiæ, rem creatam immodicè amans, fueris spiritualiter fornicatus: si fueris coram Deo, omnium iudice & omnipotente, mentitus: si in aliquo in conspectu eiusdem iudicis tui ac factoris deliqueris: si plebem aut congregationem, in qua viuis, iniquitate scandalizaueris: si socium iniuria affeceris: si in domo tua de furto in legem Dei admisso notatus fueris: si in conuiuio superbiens primas sedes elegeris: si muneri tuo minimè satisfaciens

D tuam famam denigraueris: si salutantes te præ arrogantia non salutaueris: si intentis & minùs pudicis aut cautis oculis pulchram mulierem aspexeris: si ad ampliorem dignitatem euectus, propinquos aut amicos habitos in humili statu contempseris. Pro his, & aliis similibus, quæ peccata sunt, tibi erubescendum est; at pro illis, quæ à natura ex diuinæ prouidentiæ ordine suscepisti, nulla est habenda confusio. Pelle vanum de his, quæ in tua potestate non sunt, noxiúmque pudorem; hominibus placere non cupias, sed soli Deo, cui humilia & deuota placent obsequia, licèt ab exiguo talento, & ab homine, aliquo defectu naturali impedito, procedant. Tibique persuade, hunc pudorem filium esse immodera-

E ti amoris tui ipsius, quem si non viceris, in multis, quę ad Dei gloriam pertinent, te quasi erubescentia puerili ligatum reperies.

Quintum caput est earum, quæ opinionem hominis minuere possunt, absconsio, qua nimium quis vitia, & culpas suas, & defectus occultat, non quidem ob ædificationem proximorum, sed ad aucupandum in cordibus aliorum honorem, & nomen sanctitatis aut virtutis, quam nó habet, obtinendũ. Hanc autem dolosam hypocrisim, proprij amoris esse filiam, ex verbis Nazianzeni discemus. At nobis, ait, ingenij V. *Nazian. in Apol. longe p[...] initium*

(A) ulcitur, & cæcus noster amor, & quod facilè eum quam cedere nec scimus, nec sustinemus, plurimùm ad virtutem impedimenti affert, ac velut instructa acie se se iis, qui nobis opem ferunt, opponit: quantumque studium à nobis adhiberi conueniebat, vt morbum medicis detegeremus, tantum ad medicinam fugiendam, adhibemus, atque in nostram perniciem fortes sumus & aduersùs sanitatem nostram periti. Vel enim turpiter & abiectè peccatum supprimimus, non secus ac malignum morbum quoddam & subputridum in intimis animæ recessibus occultantes, perinde ac magnum quoque Dei visque illius vltricis oculum fugituri, vt homines fefellerimus, vel excusationes in peccatis proferimus, verborum patrocinium vitiis nostris exquirentes.] Sic ille. (B) Quanta verò peccata, & quantæ simulationes & falsitates ex hoc affectu nascantur, non est difficile explicare. Sed quid nunc ingentia eorum sacrilegia tangam, qui in sacramentali confessione grauia peccata celant, ne vel sacerdos ipse locum Dei gerens, confitentium casus agnoscat? Quasi Deum ipsum fallere possint, & se coram eo, qui corda & renes scrutatur, mendacus & sacrosancti iudicij iniuriis iustificare valeant. Quid periuria? Quid falsa testimonia eorum commemorem, qui ne Prælato non graue vulnus aperiant, animam suam sæuo mucrone grauissimi peccati confodiunt? Quid tandem illorum dolos & fraudes edicam, qui vt iniquitatem contegant, operiunt se [
Matth. 7. 15. vestimentis ouium, cùm tamen intrinsecus sint lupi rapaces?] (C) Hæc ad viros spirituales non pertinent: quos tamen hoc germen proprij amoris non parum inquietat, dum suas imperfectiones excusant, malè facta defendunt, alij quàm sint, sæpe videri volunt, & odium, iram, immoderatum amorem, viuendi socordiam, velamine zeli, iustitiæ, charitatis, & prudentiæ cooperiunt.
1 Corin. 3. 19. Certè proprius amor, sapientissimus est [sapientia] carnali, quæ [stultitia est apud Deum,] vel potiùs callidissimus. Nouit enim in oculis saltem inexpertorum vitia nomine virtutum compellare, & culpis ac defectibus apparentes satis excusationes obtendere.
Galat. 6. 7. Sed Deus non irridetur.] Tu, qui culpas tuas & defectus occultas, eo ipso hanc bestiam proprij amoris impinguas, & te à profectu charitatis elongas. Deinde culpam, quam prudenti confessione & modica confusione dilueres, (D) ad maiorem & omnibus notam pœnam in sinu recondis. Facit namque Dominus non semel cum suis, quod per os Nathan dixit ad Dauidem:
2. Reg. 12. 12. Tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis.]

VI. Sextum caput, est nimia quædam, & immoderata cura poliendi & perficiendi ea opera, quæ visuri sunt homines, & è contrà, lugenda quædam incuria in his, quæ visurus & probaturus est Deus. Hæc cura est crudelis gladius, quo multi spirituales viri non Dei, sed mundi & vanitatis martyres fiunt. Si concionaturi sunt, anxia eos sollicitudo cruciat inueniendi subtilia, disponendi curiosa, & proponendi inania, quæ non animas lucrentur, sed dicenti honorem & nomen sapientis afferant, & astantium aures permulceant. (E) Si philosophi eas disciplinas aut Theologiam lecturi, molestus angor torquet nouas opiniones excogitandi, & probabiles rationes inueniendi, quibus & se ipsos nominatos faciant, & inaudita confirment. Si munus gubernandi obituri, inquietum desiderium exagitat auctoritatem erga prima-(A)tes captandi, subditis placendi, & cœnobij res augmentandi, quo & supra vires occupationes adsumunt, & disciplinam labefactari sinunt. Breuiter hæc cura eos facit, vt hominibus placeant, in omni occupatione publica & exteriori sollicitos. At oratio tepida, psalmodia distracta, lectio curiosa, mortificatio ignaua, mentis puritas nulla, satis ostendunt, illos non pro animæ puritate nec pro Dei gloria, sed pro vana nominis existimatione laborare. Quorum imaginem expressit Salomon 3 Reg. 6. 38. & c. 7. 1.
in eo sanè, quòd domum Domini ædificauit septem annis, domum autem suam tredecim annis. Ita amatores sui ipsorum, tempus, altissimo Deo deputatum, nunc decurtant, nunc omnino surripiunt, & ad vacandum ei vix opportunitatem in-(B)ueniunt: at in captandis suis commodis; & in his, quæ placeant hominibus, totam ætatem insumunt. O misera ætas, quam vniuersi in nouissimo die fructus & meriti vacuam aspicient. Si enim præceptum summæ veritatis est: Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram homini- Matth. 6. 1.
bus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est:] quod isti præmium expectant, quorum oculi proprio amore cæci, solum plausum hominum aspiciunt, & Deo propter seipsum obsequi renuunt?

VII. Postremum caput huius amoris est, quo infœlix amator sui vltrà in malum progrediens, non tantùm ea quæ homines vident & probant, vt eis pla-(C)ceat, facit, sed ea quoque, quæ illi improbaturi sunt, licèt bona & Deo grata, ad vitandam confusionem omittit. In hoc verò duplex potest inesse peccatum: Alterum grauius, quo homo debita, ne contemnatur, præterit: alterum leuius, quo libera & spontanea obsequia ob eandem rationem derelinquit. Hic enim perniciosus amor ora concionatorum & consiliatiorum obturat, ne liberè verum loquantur: cor iudicum & Prælatorum angustat, ne iustitiam cuique præstent, & disciplinam virtutemque defendant: manus laborantium ligat, ne in rebus abiectis sibi iniunctis, Deo tamen gratis, obediat. Similiter Dei seruos pusillanimes facit, ne coetu tepidorum se subtrahant, ne conuersationis modum perfectiorem arripiant, ne culpas suas sine scandalo & cum aliorum ædificatione prodant, ne ieiu-(D)nia, vigilias, & longius, quàm alij, orationis tempus & alia similia suscipiant. Hæc inquam omnia amator sui sæpe deserit, quia timet ex eis apud homines aliquod detrimentum incurrere, & nonnullam auersionem aut confusionem subire. Isto vitio laborabat Nicodemus, qui [venit ad Dominum nocte:] quia vi- Ioan. 3. 2.
delicet erubuit in die, & coram aliis se Christi discipulum profiteri. Laborabat & Petrus, antequam in- Luca. 22. v. 57. 58. 59. 60
dueretur virtute ex alto: nam & timuit de consortio Christi confundi, & ideo negauit, se illum nosse, à quo omnia bona receperat. E contrà Paulus ea spiritus vir- Roma. 1. 16.
tute roboratus ait: Non erubesco Euangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti.] Illius autem infirmitas ex sui amore profecta narratur, vt eam (E) reiiciamus: atque istius firmitas à Dei charitate donata, vt eam opere compleamus. Interest autem nostra, illum affectum compescere, & minimè de oborta apud homines confusione confundi, quoniam Dominus ait: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua.] Luca 9. 26.
Et rursus: Quicumque glorificauerit me, glorificabo 1. Reg. 2. 30.
eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.] Saluator quidem noster probè sciebat quantum esse opprobrium accepturus ex eo, quòd se ad nostram

1. Corin. 1. 23. salutem deuiceret, salutémque curaret: Cuius vita, teste Paulo, Iudæis scandalum facta est, gentibus autem stultitia.] At non ob id à cœpto destitit, nec cessauit ab officio Redemptoris. Quanta ergo illorum insipientia est, qui amore proprio decepti ea omittunt, ne aliquam confusionem incurrant, sine quibus aut suæ redemptioni non cooperantur, aut omnino nunquam redemptione potientur? Ecce septem capita draconis, id est, proprij amoris, satis horrenda, ex quibus facilè, quàm pestilens sit eius natura, coniicies. Hæc verò qua ratione præcidenda sint, inferiùs agnosces.

Adhuc de Actibus Amoris proprij.

CAPVT IV.

MYSTICVS ille draco, quo proprium amorem signauimus, septem capitibus gubernatus & decem cornibus instructus esse describitur, quibus animas percutit, & in barathrum damnationis deiicit. Sicut enim decem illi armigeri *2. Reg. 18. 24.* Ioab, Absalonem tribus confossum lanceis percusserunt, occiderunt, & in foueam grandem deiusum lapidibus obruerunt: ita decem cornua, id est, decem alij amoris proprij excessus, hominem triplici cogitationis, oris, & operis peccato transfixum, grauiùs interimunt, & aceruo lapidum, nimirum vitiorum onere, premunt. Quòd si dixit Iacob ad Laban socerum suum: *Gene. 31. 41.* Per viginti annos seruiui tibi, & immutasti mercedem meam decem vicibus; non minùs benè potest quilibet homo de proprio amore conqueri, quia per totam vitam obsequutus est ipsi, & his decem cornibus, per decem vices seruientis sibi, mercedem mutat; quia de vno desiderio in aliud raptatum, tandem stipendio veræ mercedis euacuat. Iam ergo septem capita draconis expressimus; nunc decem cornua eiusdem explicemus. Quæ, vt mihi quidem videtur, sunt tria desideria, tres amores, & quatuor amaritudines, ab amore proprio ad nos feriendos procreatæ.

I. Cornu. Proprius enim amor, quo quis se immoderatè & peruersè diligit, eum ad desideranda & amanda omnia bona, quæ corpori seruiunt, & quibus sensualitas delectatur, vehementer impellit. Nam cum amare sit, bonum alicui velle, consequens est, vt qui seipsum amat, bonum sibi velit. Qualis verò amor est, talia sibi bona concupiscit. Vnde, qui seipsum malo & terreno amore diligit, & ad fruendum seipso & hoc mundo, amore complectitur, bona huius mundi sibi ipsi, cœlestibus contemptis, inquirit. Desiderat igitur homo proprio amore saucius sibi ipsi bona temporalia, non ad necessitatem tantùm, sed etiam ad superfluitatem & vanitatem. Hinc inter nos quoque, qui mundum statu deserimus, & vitam religiosam profitemur, tot res non necessariæ, tot curiosæ, tot pulchræ, & exquisitæ, tot superuacuæ nascuntur, quibus non necessitati succurrimus, non imbecillitatem ad diuinum obsequium fouemus, sed possidendi amore sub voto paupertatis oblectamur. Non aduertimus, quid status religiosus poscat, quid necessitas admittat, quid professio vetet, sed quid cupiditas efflagitet, quid mundus & turba cognatorum aut amicorum ingerat, quid cor terrenum concupiscat. Hoc desiderium nos inficit, quia purissimam mentem, ad Deum possidendum creatam, rerum terrenarum amore inficimus. Hoc nos ignauos efficit, vt à Christo duce, ad maiora bella vincenda non admittamur, nec cum spiritualibus vitiis, qui à carnalibus vincimur pugnare possimus. Nam & Gedeon ex præcepto *Iudic. 7. 5.* Domini solos eos, qui manu lamberunt aquas, ad prælium cum Madianitis admisit: reliquos verò, qui flexo poplite biberunt, ab acie proiecit. Ita qui ad res terrenas amore curuatur, ipsisque immodicè adhæret, non est aptus ad militiam Christi sequendam. Ille verò probabilis, ille electus est, inquit Origenes, *Orig. hom. 9. in Iudic.* qui postquam ad aquas Baptismi ventum est, flecti ad necessitates terrenas & corporeas nescit, qui vitiis non indulget, neque ob peccati sitim sternitur pronus.] Hoc tandem desiderium nos à possessione Dei, boni in infinitum melioris, excludit. Egregiè namque Prosper ait: *Prosp. 2. de vita cont. cap. 16.* Qui volt Deum possidere, renunciet mundo, vt sit illi Deus, beata possessio. Nec renuntiet mundo is, quem terrenæ possessionis adhuc delectat ambitio, quia quandiu sua non relinquit, mundo, cuius bona retinet, seruit. Et vtique non potest mundo seruire simul & Deo: ac sic propterea voluit Deus cultores suos omnibus renuntiare, propter quæ diligitur mundus, vt exclusa cupiditate mundi, diuina in eis charitas possit augeri vel perfici.] Pertimescendum ergo hoc desiderium est, quo proprius amor nos illigatos tenet, ne in vitam perfectam proficiscamur, & Deum ac diuina sectemur.

II. Desiderat etiam homo, eodem inordinato amore possessus, illicitas vel non necessarias voluptates, quibus sensus externi delectantur, vel sensus capiuntur interni. Inhiátque in pulchra, quæ pascant visum; in curiosa, quæ mulceant auditum; in suauia, quæ capiant odoratum; in dulcia, quæ oblectent gustum, & in mollia, quæ inescent & tactum. Visum pascit colorum varietas, corporum decor, ædificiorum superbia, vestium & aulæorum splendor, theatrorum ludi, mimorum gesticulationes, saltatorum tripudia, & alia quæ ad pulchritudinem spectant. Mulcet auditum vocum melodia, instrumentorum musicorum pulsatio, fabellarum narratio, defectuum proximi auditio, librorum curiosorum lectio, & quæcumque sono continentur. Capit odoratum vnguentorum suauitas, herbarum succus, indumentorum fragrantia, & omnia quæ odore comprehenduntur. Oblectant gustum ciborum deliciæ, quos vel ipsa natura dedit, vel hominum effrænatus appetitus inuenit, saporum differentiæ, & conuiuiorum lautitia & abundantia, qua venter nonnunquam ad ea, quæ torqueant, quæ sanitatem eripiant, quæ occidant, capienda distenditur. Inescat tactum vestium subtilitas, lecti mollicies, linteorum pretiositas, & alia, quibus homo ad imbecillitatem infantium & ad teneritudinem mulierum reuocatur. Hæc pro sensibus externis quæruntur, at pro illis & pro internis, quanta inania, quanta illicita in libris, in discursibus, in consalutationibus, & in cogitationum varietate comparantur? Certè sensus ea percipiens vix poterit recensere, & decursu temporis numerare. His autem omnibus dum oblectationem quærimus, dolorem & morsum conscientiæ reperimus, & dum in quietem sensuum nostrorum tendimus, à vera pace, quæ intus residet, elongamur. Viuum scio, inquit Ricardus Victorinus, *Ricard. tract. 1. de extermin. mali. ca. 19.* nec dubitare audeo: quia quandiu amor ad multa spargitur, & ad ima determinatur, nunquam ad plenam pacem perducitur, nunquam ad veræ securitatis tranquillitatem serenatur. O anima infœlix & misera! vsquequò [sollicita es, & turbaris erga plurima,] *Luca 10. 41.* porro enim vnum sit necessarium? Tandem aliquando fige

desíde

desiderium, dilige vnum. Fœlices illius ciuitatis ciues, cuius participatio eorum in id ipsum. Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum vnum, noli sinere eas fluere deorsum. An nescis, quia,

Prouer. 17. 14.

qui dimittit aquas suas, caput est iurgiorum?] Quid per tua desideria defluis? Quid tibi cum bonis perituris gaudiisque lugendis? An nescis, quia omnis aqua, quæ deursum currit, in mare descendit? Omnia siquidem flumina intrant in mare, & omnis infima delectatio desinit in dolore. His magnus contemplator ab amore temporalium commodorum nos auocat, & meritò: quoniam iuxta illud:

Prouer. 14. 13.

Extrema gaudij luctus occupat,] omnes illicitæ aut superfluæ voluptates in luctum desinent, & in dolorem conscientiæ deficient. Et quemadmodum omnis aqua dulcis in mare descendit, ibique dulcedinem perdit: ita omnis vana delectatio in suum finem veniens, inquietudinem animæ afferet, & eam, qua nos decipiebat, suauitatem amittet. Quin & animum relinquent bonis vacuum: nam sicut illæ meretrices, filij prodigi substantiam diripuerunt, & ad pascendos porcos adegerunt; sic voluptates sensuum, delicias & opes animi auferunt, & seruituti concupiscentiæ subiiciunt.

III. Desiderat tandem homo, si ab amore proprio regatur, honorem, laudem, & excellentiam super alios; & inter desideria nostra, nescio, an aliquod sit hoc desiderio potentius. Mens enim humana ad æternam gloriam creata, cuius tanta est ad bona suscipienda capacitas conditionisque nobilitas, non potest sine desiderio honoris ac gloriæ esse, qua suo possit appetitui satisfacere. Quare si hoc desiderium in vero honore ac vera gloria quærenda non ponat, qualem in cælesti mansione tenebit, consequens est, vt in vano honore huius sæculi & in inani gloria constituat. Hinc, qui non ducuntur charitatis amore, sed immoderato sui amore reguntur, ad huius sæculi magnitudinem & splendorem aspirant. Nunc ex hoc honoris desiderio Prælationes super alios & dignitates ambiunt: quandóque palam & sine vllo fuco, quandóque dissimulanter, & se eas nec cupere, nec libenter admittere, sed obedientia compulsos, ad eas ascendisse fingunt. Nunc sedes honorabiliores & eminentiora loca in conuentibus quærunt, & pro illis vsque ad pugnas & conuitia decertant. Nunc splendidiora nomina & titulos illustriores aucupantur, quibus audientibus & legentibus nobiliores appareant. Nunc se arroganter iactant, & ab aliis verbis extolli, & laudari appetunt, & de nobilitate generis, de rebus optimè gestis, de laboribus exantlatis, & de virtutibus, ac sanctitate magnificari concupiscunt. Nunc opera singularia ostendunt, quæ alius non fecit; ædificia perpetua aggrediuntur, in quibus eorum nomen permaneat: amorem erga seipsos aut intimam principum familiaritatem euulgant, parentum claritudinem & maiorum stemmata publicant: & si quid culpæ, si quid ignorantiæ, si quid imperfectionis habeant, aut abscondunt & excusant, aut si non possint, ita vt in aliquem eorum honorem redundet, & quasi ex humilitate manifestant. His omnibus cupiendis, quæ honorem & excellentiam sapiunt, habenas desiderij laxant, putantes se non pro vanitate, sed pro Dei gloria huiusmodi quæritare. Legunt namque in Bernardo,

Bern. ser. 3. in ... num.

Quòd sicut temperantiæ est, præconia populi & sæculi eius prospera declinare; sic interdum iustitiæ est, certa quidem dispensatione admittere ea. Sed desiderium eminendi, & modus quærendi, & ratio viuendi in honoribus, & inquietudo non acquirendi, & tristitia perdendi tales aperiunt se non ad iustitiam, sed ad ambitionem & superbam excellentiam, honorem desiderare & admittere. Illis dicit Dominus non sine pertimescenda comminatione, quod dixit Pharisæis:

Luc. 11. 43.

Væ vobis, quia diligitis primas cathedras in synagogis & salutationes in foro.] Et optimè illis assignatur væ, qui tam stulti sunt, vt velint periculosis muneribus onerari, & obligatione reddendæ rationis obstringi.

Eccli. 7. 4.

Noli quærere à Domino ducatum, inquit Ecclesiasticus, neque à rege cathedram honoris.] Et Iacobus:

Iacob. 3. 1.

Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes, quoniam maius iudicium sumitis.] Et Dominus:

Matth. 23. 8.

Vos autem nolite vocari Rabbi;] quibus omnibus interdicitur honoris, & dignitatis, & præcipui loci stulta cupiditas. At homo proprio amore cæcus & surdus, has voces non audit, nec pericula animaduertit, sed dum seipsum immodicè amat, aliis dignitate & honore præferri concupiscit.

IV. Hæc tria desiderat amator sui, sed quid amat? Certè amat hæc eadem, quæ desiderat, vt se opponat illi præcepto Domini, per os Ioannis promulgato:

1. Ioan. 2. 15. 16.

Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.] Quæ igitur ex his adeptus est, nempe ex rebus temporalibus, ex voluptatibus, ex honoribus, immodicè amat, non vt mutuò accepta, sed vt propria amat vsque ad contemptum Dei, aut saltem vsque ad detrimentum virtutis & perfectionis amat, & se ab illis patienter auelli non sustinet, & ab aliquo tangi nulla ratione permittit. Hoc autem amore mens humana non leuiter maculatur, & inepta ad suscipienda cælestia dona redditur. Deus enim, vt ait Paulus, lux est: anima vero speculum, quod illa suprema lux radio sui splendoris illuminat. At amor hic visibilium speculum animæ inficit & turbat, ne cælesti splendore perfundatur.

2. Reg. 18.

Absalon capillis hæsit quercui, illisque vinctus atque detentus, lucem hanc, qua fruebatur, amisit. Sic & homo rerum visibilium affectibus compeditus lucem spiritualem extinguit, & eousque aliquando procedit, vt gratiam etiam vitamque spiritualem abiiciat. Quod illa Oseæ verba designant:

Osea. 10. 2.

Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.] Nam verè, qui vanis amoribus rerum visibilium diuiditur, & quasi in multas partes discerpitur, proximus est peccato, quo quoad Deum eiusque gratiam intereat. Nec nos ab hoc periculo putemus immunes, ex eo quòd ea, quæ diligimus, parua sunt, & vitæ huius vsibus necessaria; quia hæc si immoderatè & ex proprio amore diligantur, non minùs quàm maiora & superflua puritati mentis officiunt. In quam sententiam Cassianus grauissimè ait:

Cassian. coll. 4. c. vlt.

Nam illud ridiculum qualiter exprimetur, quòd nonnullos post illum primæ renuntiationis ardorem, quo vel res familiares, vel opes plurimas, ac militiam sæculi relinquentes, semetipsos ad monasteria contulerunt, tanto cernimus studio in his, quæ penitus abscindi non possunt, & quæ nequeunt in hoc ordine non haberi, quamuis parua viliaque sint, esse deuinctos, vt horum cura, pristinarum omnium facultatum superet passionem? Quibus profectò non magnè proderit, maiores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum, ob quos illæ contemptæ sunt, in res paruas atque exiguas transtulerunt. Nam vitium cupiditatis & auaritiæ, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa viliores materias retinentes, non abscidisse, sed

sed commutasse se probant pristinam passionem.] Hæc, & multa alia pulchre Cassianus. Meritò proinde reprehendit Nehemias Eliasib, eo quòd thesauros Tobiæ viri gentilis in templum intulerit. Et veni, inquit, in Ierusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiæ vt faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.] Qua nos etiam reprehensione percellimur, si in domum Dei, id est, in mentis nostræ recessus nimium amorem rerum visibilium, licèt necessariarum, inferamus.

2. Esdra. 13. 7.

V. Non in hoc sistit amator sui, sed qui à proprio amore didicit amare res nimiè, discit etiam immodicè amare personas. Propinquos ergo & consanguineos vsque ad sui odium diligit, amicos & familiares vsque ad distractionem spiritus & vsque ad aliorum scādalum, amat, & nullam scit in amore discretionis tenere mensuram. Ignorat fortassis hunc amorem etiam bonorum, Dei amorem mentisq; puritatem impedire. At Dominus, id, quod amator sui nescire se dicit, mirabili quadam ratione monstrauit. Dixit enim discipulis suis: Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos.] Interpretetur locum Augustinus, & dicat, quare expediens erat Apostolis Christum abire, & sine eius discessu, quare non poterat spiritus sanctus venire. Expedit, inquit, vobis vt hæc forma serui auferatur à vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis, sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis: expedit vobis vt ego vadam, si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis. Si carni carnaliter hæseritis, capaces spiritus non eritis.] Et ad idem Bernardus: Itane inutilis paracleto præsentia Christi, aut contubernium Dominicæ carnis? Spiritus sanctus horrebat, quæ (sicut Angelo prænuntiante cognouimus) nec concipi quidem, nisi eo superueniente potuerant? Quid ergo est: Nisi ego abiero, paracletus non veniet? Nisi carnis præsentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritualis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, non recipit animus, non capit affectus.] Si ergo amor hominis Christi aliquantum tener, aliquantum imperfectus spiritus sancti aduentui obstabat, & mentis ascensum ad perfectionem impediebat; putas tu quia amor cognatorum & amicorum immoderatus proficiet? Vitis quidem putanda est, vt fructus ferat; & tu similiter cor tuum debes circumcidere, & huiusmodi affectus immodicos erga propinquos & amicos amputare, vt fructus facias perfectionis. His namque affectibus in corde regnantibus, facilè ab hoste, vt inquit Anselmus, id est, à diabolo, capieris. Qui, ait, in monachatum non valet irrumpere: nec his, qui monachi sunt, quicquam facere mali, nisi ad sæculum redierint corpore, vel aliqua parentum affectione. At proprius amor, qui damna spiritualia non cogitat, & sola temporalia æstimat, etiam cum tam graui detrimento iubet, parentes & propinquos immoderatè diligi, & amicus vsque ad effusionem cordis amari.

Ioan. 16. 7.

August. tract. 94. in Ioan.

Bern. ser. 6. de Ascens.

Ansel. li. de simil. c. 76.

VI. At sunt aliqui ex spiritualibus viris, & quidem non pauci, qui res terrenas visibilésque conculcant: qui amicos & propinquos prudenter, moderatè & spiritualiter diligunt, sed alio amoris proprij visco eo periculosiori, quo occultiori, capiuntur. Hic autem est amor propriorum operum, & priuatorum exercitiorum, nec non & spiritalium cōsolationum, quibus omnibus amatores sui ita inhærescunt, vt pro vnoquoque eorum nullius in singularitatis virium cadāt, & fraternam charitatem, misericordiam erga indigentes, charitatemque pessundent. Et illi quidem plurimas orationes vocales, vltra eas, quas sanctè prudenterque statuit Ecclesia, recitandas suscipiunt, prolixa tempora ad meditandum & legendum sibi præfigunt, ieiunijs, & vigilijs, alijsque asperitatibus supra vires se onerant, & non tam in gratia Dei, quàm in his, veluti in efficacissimis instrumentis perfectionis adipiscendæ confidunt. Et sicut Ieroboam fecit [duos vitulos aureos,] & in eis, non verò in loco, quem destinauerat Dominus, ipsum Deum adorare constituit: Ita hi non in operibus ad quæ à Domino vocantur, sed in his, quæ mente sua excogitarunt, ipsi seruire volunt. Hæc non aliter amant, quàm sæculi amatores aurum, argentū, & reliqua bona temporalia diligunt. Nam sicut isti cæco amore ducti propter temporalia Christum deserunt, & eius mandata transgrediuntur: ita illi propter suas oratiunculas, & propter suum viuendi modum irremissè tenendum, virtutes solidas, quibus boni fierēt, pro nihilo ducunt. Ad opus obedientiæ vocantur? sed nunc precandum est, aiunt: ad proximi spiritalem necessitatem depellendam inuitantur? sed nunc legendum est, inquiunt: clamat ad eos ægrotus in xenodochij lecto recumbens, aut infœlix compedibus in carcere compeditus opem postulans, & apud illos onus peccati deponere confessione desiderans; sed hunc diem, inquiunt, certis exercitiis destinauimus, non possumus exire domo, nec indigentem à suis miserijs liberare. O quantum vales immoderate amor! ô quàm latè dominaris, qui etiam sanctitatis opera tuæ ditioni subdis, qui spiritales actiones ad proprium commodum ordinas, qui sub prætextu deuotionis teipsum quæris, & pro minoribus meliora relinquis! Hæc ergo bona diligenda sunt, sed sine proprietate diligenda, ita scilicet vt illa non ob proprium commodum, sed ob Dei gloriam faciamus: ita vt dum non instat præceptum illa faciendi, propter meliora charitatis opera, si opus fuerit, ad tempus intermittamus: ita vt non nostris laboribus confidentes, propter illos nos meliores esse putemus.

3. Reg. 12. 28.

VII. Ex his omnibus in amatoribus sui ipsorum quadruplex amaritudo consurgit. Vna est amaritudo tristitiæ, quæ ex proprijs desideriis aliquo modo impeditis exoritur. Qui enim terrena amant, visibilia desiderant, & plus nimio suis occupationibus & exercitijs adhærent, non possunt non ex impedimento emergente tristari, & aduersus eum qui illud suscitauit, commoueri.

VIII. Altera est amaritudo inuidiæ, qua se ipsus amantes alienas virtutes & proximorum dona obscurare conantur, ne sibi aliquis præferatur. Nam amor sui valde superbus est, excellentiam ambit, singularitatem virtutis & donorum amat, & consortium alterius in honore aut dignitate non sustinet.

IX. Tertia est amaritudo impatientiæ, qua immodico sui amore deceptus, aduersùs eos, qui suis desiderijs obstant, vel sibi quoquomodo exæquantur, per indignationem irritatur, & verbis aut operibus eorum bonum nomen eleuare aut iniuriam inferre molitur.

X. Postrema est amaritudo scrupulorum, quibus profectò amatores sui ipsorum acriter vexari solent. Nam hæc omnia quæ diximus, non possunt conscientiam teneram & virtutem sitientem non pungere, quam ex vna parte vera iustitia ad se vocat, & ex alia tot, si non peccatorum grauium, at defectuum & imperfectionum multitudo delectat. Hæc sunt decem cornua immanis draconis, seu decem tela amoris proprij, quibus omnes homines percutit, & vniuersum genus humanum euentilat.

Ab his

Ab his iusti se immunes non putent, quia si proprius amor regnat in eis, si non ad graue & lethale peccatũ trahat, at innumerabilibus peccatis leuibus vulnerat. Oportet ergo aduersùs hunc peruersum amorem pugnare grauiter, si perfectam virtutem sitimus, si ad mentis puritatem & tranquillitatem properamus.

De Medijs generalibus ad mortificandum proprium amorem.

CAPVT V.

SANCTA illa mulier Christum, seu eius imitationem, & spiritum perfectionis patiens, sub cuius typo à Ioanne Catholica Ecclesia depingitur, duobus modis, nimirum fuga & prælio, draconis ferociam & immanitatem effugit. De fugâ dicitur: Et mulier fugit in solitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo.] De prælio verò: Et factum est prælium magnum in cælo, Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone.] Quo nobis, si draconis nomine amorem proprium intelligamus, signatum est, aduersùs eum, si victoriam cupimus, fuga & bello nos debere pugnare. Fuga est motus animi, quo à nobis ipsis & à rebus terrenis discedimus, & Christi imitationem imbuimus. Ille quippe est solitudo, in quam, dum cordis affectibus venimus, vmbraculum ab æstu amoris immoderati, & tranquillitatem inuenimus. Pulchrè sanè in hanc sententiam Ambrosius ait: Solitudinem Ioannes Christum vocat. Solitudo quippe dicitur, eo quòd sola sit, deserta ab habitatoribus. Similiter & Christus desertus est à suis, sicut Euangelista loquitur, dicens: In propria venit, & sui eum non receperunt.] Et per prophetam loquitur Dominus dicens: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum.] Mulier igitur fugit in solitudinem: quia Apostoli & cæteri discipuli, ex quibus constabat Ecclesia, relicto diabolo relictisque omnibus quæ possidebant, Christum secuti sunt.] Hæc ille. Prælium autem est spiritalis ille conflictus, quo aduersùs nos ipsos, & omnia prædicta mala pugnamus, eo quidem fine, vt proprium amorem relegantes, perfectæ charitati in nobis domicilium assignemus. Quod bellum tam anceps & periculosum est, vt ad victoriam obtinendam egeamus sanctorum Angelorum præsidio iuuari. Quibus & omnis pugna & omnis victoria conuenienter ascribitur; quoniam licèt nos aliquid faciamus, dum cooperamur Deo, tamen hoc opus prius atque præstantius est gratiæ Dei, qui cælestibus præsidiis hanc bestiam in nobis amoris immoderati prosternit. His ergo duobus instrumentis, fuga & prælio, omnis armatura aduersùs hunc hostem comprehensa est: nam dum à nobis ipsis fugiendo discedimus, & prædictos affectus pugnando calcamus, victores profectò huius peruersi amoris existimus. At quia non sufficit ita summatim arma contra hunc importunum hostem notare, libet ea ad legentium vtilitatem, seruata debita breuitate, sigillatim attingere.

Apocal. 12. 6. & 7.

Ambr. in c. 12. Apoc.

Ioan. 1. 11.

Isai. 63. 3.

Tu ergo, ô iuste, qui interioribus externæ abnegationis emensis, ad sublimiorem abnegationem cupis ascendere, & primo loco, cum principe omnium hostium animæ, scilicet cum proprio ac immoderato amore, pugnare, his quæ subiicimus, armis tibi pugnandum est, vt coronam victoris accipias. Principio duas vestes, nomine quidem oppositas, sed natura sorores, diffidentiam & confidentiam induere. Diffidentiam scilicet, quâ tibi ipsi, velut abysso omnis imbecillitatis & impotentiæ, diffidas: confidentiam verò, quâ in Deo potentissimo, benignissimo, ac omnium donorum auctore, confidas. Paris enim in hoc negotio periculi est, aut nobis ipsis, qui nihil prorsus valemus, fidere, aut de eo, qui omnia potest, & nostram perfectionem vehementer sitit, desperare. Nos huius operis instrumenta sumus, ille causa prima atque præcipua, vt omnis Theologia clamat, & Marcus Eremita egregiè his verbis exposuit: Quemadmodum ferrum dum secat, scindit, arat, plantat, ipsum quidem, quatenus impellitur, aliquid præbet; alius tamen est, qui mouet, & agitat ferrum: & vbi fuerit attritum, igni mandat, & instaurat: hunc in modum homo, licèt exerceatur, & laboret, operans quod bonum est, Dominus tamen clam in ipso operatur; & dum labore fatigatur & atteritur, ille consolatur, atque recreat animum: vt ait Propheta: Num gloriabitur securis absque scindente: aut in altum trahetur serra sine trahente?] Nostræ itaque naturæ admoniti, qua sine Deo in minimis, nedum in maioribus nihil possumus, de nobis ipsis desperemus, at in eo, qui nos ad bonum mouet, confidamus.

Mar. Erem. de paradiso & lege spir. ad finem. To. 3. Bibliotheca.

Isaia 10. 15.

Hic autem affectus, quo quis de se ipso diffidit, & in Deo omnipotente confidit, orationem parit, facitque auxilium pro obtinenda huius hostis victoria postulari. Ora igitur obnixè Dominum, vt ipse in te amorem immoderatum vincat, & vires gratiæ tibi ad fortiter dimicandum concedat. Casta illa Iudith, cui Dominus cor virile ac planè robustum impresserat, volens Holofernem occidere, ita precata est: Confirma me Domine Deus Israël, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, vt, sicut promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas, & hoc quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam. Hanc eandem orationem cum proprio amore pugnaturus, ex ore huius sanctæ mulieris assume: O Domine, qui Deus omnium cùm sis, iustorum, & videntium te, Deus nuncupari voluisti, respice seruum tuum, obsecro, tuum auxilium implorantem, & in omnibus, sed præcipuè in hoc insigni opere, quod caput est cæterorum, à tua larga benedictione pendentem: Robora infirmitatem meam, sine te penitus impotentem, faue conatui meo, quem tu dedisti, sine tuo præsidio frustra aliquid molienti, vt meum immoderatum amorem vincens, animam meam erigas, & puritatem eius, quam iam incœpisti, perficias. Sic aut aliter pro adipiscenda amoris proprij victoria, tibi orandum est, & non semel, sed quotidie hæc est oratio fundenda, quia licèt hodie in occasionibus occurrentibus, quæ multæ sunt, hunc amorem vincas; tamen cras illum proteruum & aduersùs te insurgentem senties. Ora ergo quotidie, vt quotidie diuina gratia adiutus illum repugnantem virtuti subiicias.

Iudith. 13. 7.

Enitere magis ac magis Dei charitatem augere, & diuini amoris affectibus, si fieri posset, singulis momentis, tibi ipsi præstare. Hic enim purissimus amor est lux, quæ tenebras terreni amoris discutit: est rectitudo, quæ mentem in terram curuatam effert: est calor, qui frigus distorti in nos amoris dispellit. Et quidem amor Dei est acutissimus gladius, qui caput proprij amoris amputat, vt vltrà in nos regnare non possit. Nam caput, id est, præcipuum in amore proprio illud est, quo homo per hunc amorem omnia in se ipsum ordinat, quatenus suum bonum non ob aliud, quàm ob semetipsum peroptat. Caput hoc charitas præcidit, quia cuncta in Deum vnicè dile-

Iustin. li. de discipl. monas. conuer. c. 10. ctum refert. Vnde Laurentius Iustinianus: Charitas, ait, cùm sit abyssus indeficiens, riuus defluens, Paradisus affluens, lumen irradians, cibus replens, satietas fouens, exultatio eleuans, vinculum vniens, amor liquefaciens, gustus inebrians, sicut ordinatur à Deo; ita cunctas ad eum dirigit actiones, intentiones, & affectiones, quæ quanto puriùs exercentur, tanto vehementiùs ipsam, de qua prodeunt, augent charitatem.] Sic ille. Semper itaque dilige Dominum, & hæc, si non tota, at præcipua occupatio tua ad Deum ignitis affectibus aspirare, eosque sine vlla cessatione aliis occupationibus, quantum permiserit discretio, miscere, qui facient vt te, & reliqua propter Deum tam ardenter dilectum diligas, vt illum peruersum amorem, quo te & reliqua propter te diligis, omnino prosternas. Paulus fratrum amore *Roma. 9. 3.* succensus, ait: Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.] O si erga Christum amore charitatis arderes, quomodo te ipsum despiceres, & pro illo anathema esse, & ab omnibus despici ac conculcari gratum haberes! Si ergo odium tui concipere aues, ama; ama, inquam, illum cuius amor potentissimus est, qui vt se non amet, immò nec sentiat, mentem inebriat.

Rectam intentionem non tantùm habitu aut virtute, (vt dicitur,) sed actu in omnibus habe: ita scilicet vt in cunctis, quæ cogitas, vel desideras, quæ loqueris, vel agis, non teipsum, sed Deum tuum eiúsque beneplacitum & gloriam inquiras. Dic frequentissimè, sed præcipuè cùm aliquid commoditatis assumis, id quidem non propter me capio, non propter meam commoditatem admitto, sed vt me Domini voluntati subiiciam, cui gratum est, me commodum illud accipere. Si cum æquali eius gloria possem, magis vellem ad mei abnegationem hac commoditate aut voluptate carere. Ista in omnibus intentionis directio ex animo facta, crede mihi, mirum in modum mentem purificat, & in dies proprium amorem extenuat: adeò vt homo his affectibus assuetus, planè sentiat, se cum Dei gratia solùm ad eius voluntatem explendam quæque commoda acceptare. *Herp. in directorio mortif. 2.* Triplex autem est recta intentio, vt Henricus Herpius annotauit: altera recta, altera simplex, tertia deiformis, & hæc adeò proprio amori repugnat, vt si perseueranter teneatur, illius vires infringat. Intentio recta est, qua homo bona operatur, & mala fugit principaliter propter Deum: *Greg.* iuxta dictum Gregorij: Rectus est ille, qui aduersis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus subiicitur. Intentio simplex est, qua homo non solùm intendit Deo placere, illum laude atque honore afficere, verùm etiam quærit, omnibus operibus Deo se per imitationem vnire, eiúsque quoad fieri potest, perfectionem induere. Intentio deiformis est, qua quis tam in prosperis quàm in aduersis Dei gloriam & imitationem quærit, solùm vt illi placeat, & quia ipse Dominus vult prospera ab operante admitti, & aduersa atque amara fortiter sustineri, nec vllo modo homo seipsum inquirit. Quæ intentio non ineptè deiformis vocatur, quoniam nos nostris commodis exuit, & vndique Dei voluntate conuestit. Et sic eam appellauit Bernardus, dicens: *Bern. de diligendo Deo. §. Falix.* Quoniam scriptura loquitur, Deum omnia fecisse propter semetipsum, erit profectò vt factura sese quandoque conformet, & concordet auctori. Oportet proinde in eundem nos affectum quandoque transire, vt quomodo Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos ipsos nec aliquid aliud fuisse, vel esse velimus, nisi æquè propter ipsum, ob solam videlicet ipsius voluntatem non ob nostram voluptatem. Delectabit sanè non tam nostra, vel sopita necessitas, vel sortita fœlicitas, quàm quòd eius in nobis & de nobis voluntas adimpleta videbitur: quod & quotidie postulamus in oratione, cùm dicimus: *Matth. 6. 10.* Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.] O amor sanctus & castus! ô dulcis, & suauis affectio! O pura & defæcata intentio voluntatis, eo certè defæcatior & purior, quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo suauior, & dulcior, quo totum diuinum est, quod sentitur! Sic affici, deificari est.] Hæc ille. Istam ergo intentionis rectitudinem ardenter postula, instanter efflagita, & ex illa omne opus, & omne desiderium, ac cogitationem proferre cura, qua validissimè & proprium amorem prosternes, & ad mirabilem tranquillitatem assurges. Tunc aduersi euentus mentem non pungent, tunc dolores & ægritudines bene sapient, tunc honoris iacturæ & infamiæ dulcescent, quia in his omnibus diuinam voluntatem, ad quam tendebas, impletam inuenies. Interim verò quòd hoc donum ex Deo accipis, sat scio, & expertus loquor, proprius amor te prosperis successibus per vanitatem extollet, & aduersis per tristitiam, impatientiam, & pusillanimitatem, dilacerabit. Vt enim *Leo, ser. 5. de ieiun. men. 7.* inquit Leo Papa: Quod de specie, de copia, de varietate blanditur, non facilè declinatur, nisi in illa visibilium pulchritudine creator potiùs quàm creatura diligatur.] Diligatur itaque creator, & tu, ac reliqua omnia tantùm propter ipsum amentur, vt sic proprius amor corruat, & Dei amor in dies magis ac magis accrescat.

Odium tandem tui ipsius comparare curato; nam sicut lux tenebras discutit; ita odium sanctum tui ipsius peruersum amorem repellet. Est autem hoc odium nihil aliud quàm affectus voluntate conceptus, quo aduersa & molesta corpori tibi eligis, quo dulcia & suauia carni subtrahis, quo nullum bonum, siue corporale siue spirituale, tibi, nisi propter Deum, concupiscis. Hac similitudine qualitatem huius affectus intelliges. Sit tibi amicus charissimus, cuius amor te totum possideat, cuius voluntatem explere super omnia desideres: Sit illi seruus tibi infestissimus, quem magno odio habeas, cui multa mala inferre non dubites: Hunc seruum libentissimè flagellares, & verbis proscinderes, si id gratum hero illius & amico tuo esse cognosceres. E contrà verò cibum, & potum, & vestem, & reliqua ad vitam necessaria illi, non propter ipsum, sed propter amicum tuum, quem scis ita velle, concederes. Eadem si tibi accommodaueris, erga te ipsum odium salutare concipies. Amicus enim est Deus, quem debes ex toto corde & ex tota mente diligere: Seruus es tu ipse, qui non alteri, sed tibimet ipsi magnum ac multiplex malum intulisti. Considera enim te esse geminum, cùm naturam bonam ex séque Deo subiectam habeas; & propensionem ad malum, ex primo parente hæreditate transfusam, séque ipsam quærentem, nòdum omiseris. Hunc ergo seruum rebellem, & tibi maxima mala afferentem duriter tracta, libenter percute, & affligę in omnibus, quæ Deo grata esse perspexeris. Si autem pascis, si foues, si sustines, non propter illum, sed propter amicum, id est, propter Dominum ita volentem ac præcipientem, efficies. Scito verò istud odium salutare, quod charitatis est frater, eadem prorsus ratione ac

charitatem generauit. Nam sicut charitas erga Deum, iteratis amoris actibus & assidua oratione gignitur: ita odium sui, odij actionibus (id est, assiduis abnegationibus & oratione) procreatur. Quod manifestè testatus est Augustinus, dicens: Prima hominis perditio fuit amor sui. Si enim se non amaret, & Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet. Non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. Hoc est enim amare se, facere voluntatem suam. Præpone his voluntatem Dei, præpone melioris voluntatem, disce amare te, non amando te.] Sic ille. Sæpe itaque teipsum abnega, in omnibus (quoad fieri possit) te mortifica, tuæ voluntati contradicito. Idque non tam ob tuum profectum facias, quàm vt Deo obsequium præstes, & eius voluntatem perficias. Ora etiam instanter (quod iam diximus) vt tibi hic sanctus affectus concedatur, quia verè donum est Dei, quod homo sine ope cœlesti, non solùm non habet, sed nec possibile esse cognoscit. Si autem ita fueris teipsum ac prauos cordis affectus detestatus, absque vllo peccato aut perfectionis defectu diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Nam verè Dominus ipse proximus tuus est, qui tibi & Deus & pater est. Et omnes homines proximi sunt, quos tibi Deus naturâ coniunxit. Amor verò proprius inimicus est tibi, qui bona cœlestia à te surripuit, & tot damna, id est, tot peccata, in tuum caput sine cessatione congessit. Iam igitur Deum tuum & vniuersos homines dilige, hunc verò amorem odio habe, qui tantorum malorum initium extitit. Sicque præceptum implebis, quod Dominus in hoc sensu nunquam auxit, nec aliqua adiectione correxit. Occidésque Amalec, & delebis nomen eius sub cœlo, quia hunc principem hancve originem peccatorum interimes, ne ipsa te interimat, & à vera vita deiiciat.

Aug. ser. de diuers. c. 1.

Matth. 5. 43.

De specialibus medijs pro mortificatione proprij amoris.

CAPVT VI.

SVPRA DICTA documenta pro obtinenda amoris proprij victoria generalia sunt, quæ vniuersis eius malis repugnant, sed sunt alia magis specialia, actibus huius amoris opposita, quæ etiam opere tenenda sunt, vt crudelis sanctæ perfectionis hostis intereat. Hæc autem breuiter percurremus, vt arma accommodata ad resistendum multiplicibus eius incursibus habeamus.

Contemne igitur teipsum, ô homo, &, vt ex corde contemnas, sæpe teipsum inspice, & quis ac qualis sis, penitus agnosce. Minimè dico nunc, vt scias te hominem esse, id est, calamitatum, & vilitatum, & cæcitatum abyssum, (id namque non diffiteris,) sed dico vt scias te non esse hominem singularem, alijs scientiâ, aut virtute, aut alio dono prælatum, sed vnum esse ex multis millibus, quos Deus quotidie & natura progignit. Tibi dicunt reliqui homines, & meritò, quod Iob effatus est: Secundùm scientiam vestram & ego noui, nec inferior vestri sum:] quia te vera, quæ tu cognoscis, comprehendunt, quæ conaris, possunt, & quò pertingere cupis, accedunt. Sol illis oritur, sicut & tibi, & Deus, qui omnium est Dominus, non soli tibi, sed reliquis quoque dona concedit, & ita te conditione similibus colligauit, vt paucis præponeret, & infinitis pene supponeret. Id itaque de te sentias, id de te præsumas, quod infimum animalculum, inter innumera alia paria & maiora creatum, par est de seipso sentire. Id sanè proprio amori repugnare non obscurè docuit Augustinus, qui amarorem sui in filio prodigo reuertente ad patrem intelligens, ait: Si ergo exierat à se, & à quo exierat redeundo ad se, vt eat ad patrem, neget se. Quid est, neget se? Non præsumat de se, sentiat se hominem, & respiciat dictum propheticum: Maledictus omnis, qui spem suam ponit in homine.] Subducat se sibi, sed non deorsum versus. Subducat se sibi, vt hæreat Deo. Quicquid boni habet, illi tribuat, à quo factus est: quicquid mali habet, ipse sibi fecit.] Hæc ille. Maximi momenti est ista modesta æstimatio sui, qua quis non excelsa de se sapiat, ne amore sibi ipsi immoderatiùs inhæreat. Quam quia non habes, dum te singularem putas, latenti quadam cogitatione te alijs præponis, & singulari amore dignum ducis. Ac proinde necesse est, radicem tollas, vt rami huius arboris, id est, actiones huius amoris arescant.

Iob 13. 2.

Aug. ser. 47. de sanct. c. 2.

Ierem. 17. 5.

Ne velis singulariter ab hominibus amari, aut timeri, nec laude ac reuerentia affici. Si enim ad summum es vnus ex alijs, non verò super alios, non est cur illis amore, vel laude, vel quouis alio affectu apud alios emineas. Immò id ob amorem Dei cupias, vt homines te non diligant, te aspernentur, & nulla laude dignum fateantur. Si quando de teipso loquaris, te, & tua quantum veritas patietur, verbis extenua: & melius est (nisi causa specialis adsit) nihil de teipso loqui, nisi quod possit te ad sui deiectionem & ad humilitatem adiuuare. At si necessitas instet laudandi, aut excusandi teipsum, quæ profectò instat, cùm id vel gloria Dei, vel proximorum magna ædificatio, vel muneris demandati executio, vel scandali vitatio postulet, tunc non sine directione intentionis ad Deum, nec sine modestia te lauda aut excusa, vt propria laus ac propria defensio non tui amorem augeat, sed præsenti necessitati subseruiat. Sic se laudauit Paulus, cùm opus fuit: & donis Dei, ne illum extollerent, suam eadem serie verborum infirmitatem commiscuit. Quin & laudationem suam illa correctione conclusit: Factus sum insipiens, vos me coëgistis.] Hæ laudes ex necessitate & recta intentione aut susceptæ aut admissæ culpa vacant, nullámque Deo, sicut laudes superborum, iniuriam irrogant. Sicut enim grauis culpa est, inquit Gregorius, sibi hoc hominem arrogare, quod non est: sic plerumque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat, quod est. Vnde sæpe contingit, vt iusti, & iniusti habeant verba similia, sed tamen cor longè dissimile; & ex quibus dictis Dominus ab iniustis offenditur, in eisdem quoque à iustis placatur. Id statim in Pharisæi & Ezechiæ verbis ostendit, quorum iste, qui ex humilitate se laudauit, vt misericordiam acciperet, placuit; & ille, quia se ex superbia prædicauit, valde displicuit. Sed cùm necessitate compulsus te laudaueris, aut laudes tuas ab alio prolatas sustinueris, postea ad cor rediens, teipsum vehementer argue, reprehende, atque vitupera, vt sequens vituperatio sit præcedentis laudis medicina, quæ laus licèt ex necessitate suscepta, quasi ventus pestilens lædit, & caput propriæ æstimationis ac proprij amoris extollit.

1. Cor. 12. 11.

Greg. 22. mor. c. 12.

Luca 18.

Isaia 38.

Contemptum apud homines & confusionem non timeas, & quæ ad hunc timorem repellendum valent, attentè consideres. Hæc autem non pauca esse possunt, nec leuis momenti: dum verò alia menti non occurrunt, tria ista recogita. Vnum est, te ob pristina

peccata,

A peccata, & ob præsentem ignauiam dignum esse magni contemptu, quem paruula confusione apud homines sustentata redimes. Alterum est, homines sæpe falli, de quibus dicitur: *Psal. 61. 10.* Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris:] quid autem refert, iudicio ignorantium non probari, & staterâ dolosâ minùs habentem inueniri, dummodo iudicio Domini proberis, & eius staterâ integer inueniaris? Hanc stateram suspiciebat Iob, dicebat enim: *Iob 31. 6.* Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam;] fallaces verò hominum stateras penitus aspernabatur, ad quos ita loquutus est: *Iob. 27. 5.* Absit à me, vt vos iustos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.] Tertium est, Saluatorem nostrum crucis sustinuisse patibulum, multis ac magnis ignominiis circumseptum: B de quo Paulus: *Hebr. 12. 2.* [Sustinuit crucem confusione contempta,] cuius certè membrum non apparet, qui ignominiam vsque adeò timet, & minimè contemptum contemnit.

Omnem erubescentiam abijce, quæ ex defectibus naturalibus manat; & te luscum, balbum, aut deformem, ad diuina obsequia siue negotia tractanda cum debita libertate compelle. Defectum habentes in corpore, propter decentiam & propter significationem ab altari Domini repellebantur, sed non prohibebantur ab exercitatione virtutis. Non est cur tu, defectum corporis inculpabiliter patiens, præ inepto pudore ab actionibus virtutis abstineas. At defectum habens (inquis) corporalem, ad Domini altare C conscendo, & hierarchica ministeria tracto, nec valeo eo decore ac splendore, atque alij, meo muneri satisfacere. Sed rogo à te, apud quos splendorem exquiris? An apud homines? Sed hoc est hominum gloriam quærere, hominibus placere velle, & proprium amorem virtutis etiam actibus impinguare. An apud Deum? At apud illum nitet virtus, splendet animi puritas, nec est contemptibilis aut ridicula corporis imbecillitas. Audis in Leuitico Dominum præcipientem: *Leuit. 21. 18.* Homo, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu: si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus. D Sed audi etiam Gregorium exponentem quid ista significent: *Greg. 1. p. Pastor. c. 11.* Cæcus quippe est, qui supernæ contemplationis lumen ignorat; qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit; quò gressus operis porrigat, nescit. Claudus est, qui, quò pergere debeat, aspicit, sed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ non valet tenere, quam videt. Ille est paruo, vel grandi, vel torto naso, qui aut mensuram discretionis non tenet, aut immoderata discretione, quæ eo ipso, quòd immoderata est, in imprudentiam vergit, rectitudinis mensuram confundit. Ille est fractus pede vel manu, qui in via Dei vltrà non pergit, & virtutum actibus non insistit. Gibbus est, qui terrenis desiderijs ad ima deprimitur: Lippus, cuius ad videnda cœlestia animus obscuratur. E Albuginem habet, qui veritatem agnoscens, arrogantiæ tumore distenditur: iugem scabiem, cui carnis ardor dominatus: impetiginem, qui possidendi cura mordetur: ponderosus est, qui prauis cogitationibus, quasi in multa discerpitur. Hæc, frater, si habes, tibi pudorem iniciant, qui salutaris est, & ad vitiorum emendationem prouocat. At defectibus naturalibus affectus, Deo seruire non erubescas, si Ecclesia te ab altari non arceat, sed vt filium mater benigna sustineat.

A Non abscondas defectus vel culpas tuas, immò interdum ex consensu spiritualis patris coram alijs fratribus reuelato, si ex illis nullum scandalum generatur, nec minor ædificatio dánúmve tibi vel illis, qui audiunt, obtenditur. Id viros sanctos fecisse legimus, non tantùm in suæ conuersionis exordio, sed etiam post multam virtutem adeptam: id etiam spirituales viros multis sanctis laboribus exornatos, & venerabili canitie conspicuos, non sine magna ædificatione nostra egisse conspeximus. Augustinus certè in libris confessionum, *August.* ad humilitatis augmentum & proprij amoris decrementum, ineptias iuuentutis suæ litteris consignauit. Quem ex parte imitantur, qui licèt non scripto, verbo tamen coram fratribus negligentiolas suas pandunt, & ignorantias ac defe- B ctus, nullum scandalum afferentes, aperiunt. In quibus exercitatio hæc sicut humilitatem affert; ita proprium amorem obtundit. Nam sicut hic culpas & defectus excusat; ita odium sanctum quærit pia humilitas, qua quis seipsum accusat. Quam autem habeat vtilitatem ista culparum detectio, Bernardus optimo simili patefecit. *Bern. ser. 4. de Aduentu.* Proptereà dico vobis, charissimi, ait, vtile est abscondere magis, quàm ostentare, si quid habemus boni: sicut & mendici, cùm eleemosynam petunt, non pretiosas vestes ostendunt, sed seminuda membra aut vlcera, si habuerint, vt citiùs ad misericordiam videntis animus inclinetur.] Sic ille. Et ita profectò est, quòd dum vlcera defectuum nostrorum fratribus aperimus, largam benedictionem à Domino comparamus.

C Ne te placendi hominibus cura solicitet, aut anxietas displicendi molestet. Seruus enim in obsequiis dominum suum respicit, illi tantùm placere cupit, illi molestiam afferre metuit. Et tu seruus Dei es, non hominum, quare eorum gratiam aucupare, & auersionem amouere curabis, ac si ab eis præmium expectares, eisque, mancipij more, seruires? Insipiens, inquit Bernardus, *Bern. ser. 4 de aduentu.* tu, qui merces congregas in saccum pertusum: qui thesaurum tuum alieno in ore constituis: ignoras quòd arca ista non clauditur, nec seras habet? Quanto meliùs sapiunt, qui thesaurum suum ipsi sibi seruant, alijs non committunt? Verùm nunquid semper seruabunt? Nunquid semper abscondent? Veniet, cùm manifesta erunt abscondita cordis, quæ verò non fuerint ostentata, D non comparebunt.] Hæc ille. Dum ergo teipsum insipienter amas, & hominibus placere gestis, aut displicere formidas, te verissimo odio, illóque sannoxio prosequeris, quia labores tuos tibi surripis, & inani gloriæ vorandos committis. Satius ergo est, hominum opiniones pro nihilo ducere, & Dei solius beneplacitum quæritare.

Corpori tuo perpetuum bellum indicito, sensus omnes, non tantùm ab illicitis, verùm & à licitis comprime, delicias ac voluptates nega, & carnem assidua & prudenti afflictatione castiga. Quod sanè non putabis difficile, nec durum aut importabile iudicabis, si corpus tuum, hostem tuum esse, quod mortem animæ machinatur; attentè consideres. Quid namque sunt impuri motus eius, quid clamo- E res eius, illicita aut superflua poscentes, nisi immanes ictus, quibus vult mentem peccati gladio necare? Hanc in corde cogitationem fouebat Macharius Abbas, *Surius in Ianuar.* qui cùm sporta arenis plena onustus incederet, & à quodam interrogaretur, quare ita seipsum oneraret, vexo vexantem me, id est, carnem quam gestabat, clara voce respondit. Eandem Dorotheus Abbas sanctissimus versabat in pectore, qui, vt narrat Sozomenus, *Sozomen. lib. 6. hist. c. 29.* durissimam vitam aggressus, & itidem rogatus ab alio, cur corpus ita conficeret, hoc

respon

responsum protulit: Quia illud me conficit. Eadem tandem tegebatur Beatissimus Hilarion Abbas, qui, referente Hieronymo, corpori suo recalcitranti & delicias meditanti, dicebat: Ego aselle faciam, vt non calcitres: nec te hordeo alam, sed paleis. Fame te conficiam, & sitigraui onerabo pondere, per æstus indagabo, & frigora, vt cibum potiùs quàm lasciuiam cogites.] Corpus igitur, hostis cogitandus est, à quo debemus prudenter cauere, eiúsque motibus effrænatis, afflictionibus & laboribus, obstare. Quòd si putamus, hostem hunc atque inimicum esse cum reliquis inimicis diligendum, sciamus illum verè corpus suum diligere secundùm Deum, qui ei illicita negat, & ne in prohibita defluat, aliquorum quoque concessorum priuatione castigat. Si enim pater diligit filium, dum eum ob inique facta reprehendit, & punit, vt, quæ in futurum esse possent, mala vitet, & præterita luat, quis non videat corpus ab homine diligi, dum illud per mortificationem à malis auocat, & ad virtutis opera sectanda atque amplectenda reuocat? Corpus itaque, vt equum indomitum, rege, & vt belluam, sua tantùm commoda respicientem, mortificatione comprimito, vt proprio amore circa corpus abnegato, facile sit ad maiora bella progredi, & illum in magis arduis ac difficilibus vincere.

Hieron. in vita eius.

Bona temporalia affectu desere, si fortè relinquere non vales actu: Si verò ex illis es, qui omnia pro Christo reliquerunt, paupertatem ama, vt fontem verissimarum opum, & nihil quod ipsa auersetur, habere sustineas. Vilis sit vestis, moderatus lectus, communis cibus, curta supellex, & omnia non luxui, non vanitati, sed puræ necessitati deseruiant, quæ etiam, si defuerint, patientia sufferat, si adfuerint, non propriæ commoditatis desiderium, sed amor exequendæ diuinæ voluntatis admittat. Hoc est enim quod monet Gregorius, ita scribens: Iusti nec oblata bona hîc pro magno suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt, sed cùm bonis præsentibus vtuntur, ventura mala metuunt, & cùm de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur: sicque temporali refouentur subsidio, sicut viator in stabulo vtitur lecto; pausat, & recedere festinat, quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente.] Qui ita temporalia accipit, mirum in modum proprium amorem in dies imminuit. Estque ex illis, qui Pauli præceptum implent: Hoc itaque dico fratres, tempus breue est. Reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint] & posteà: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur.] Ita quippe præsentibus vtitur, vt tamen immodico eorum affectu non fœdetur. Verè homo sapiens, qui ita necessaria accipit, vt cor suum illibatum in Dei sui habitationem obseruet. Nam ille prudentissimus est, inquit Hugo, qui sic scit transeuntia in vsum vertere, vt tamen non norit in eorum defectu mentem à sua stabilitate declinare.] Ita igitur temporalia accipias, vt affectui non adhæreant: ita respicias, vt concessa simpliciter sumas, &, si ei non offerantur, patienter sustineas.

Gregor. 8. moral. vlt.

1. Cor. 7. 29.

Ibid. n. 31.

Hugo lib. 4. de vanit. mundi ad finem.

Honores ac dignitates non quæras; oblatas, si poteris, prudenter fugias. Et quidem poteris: paucissimæ enim aut ferè nullæ sunt iam congregationes in Ecclesia, in quibus dignitates dignis nolentibus ingerantur, immò vltro se ad onus offerentibus, & postulantibus, & ambientibus conceduntur. Tu verò, qui proprium amorem impugnas, honores fuge, & te à dignitatibus subtrahe, in quibus hic hostis non contemnendas vires resumit. Dignitas quippe non bene administrata, voluntatem propriam fouet, proprium iudicium obdurat, sui æstimationem & aliorum contemptum generat, passiones interdum ab abnegatione dissoluit, quæ omnia velut stipulæ, & ligna igni proprij amoris iniecta, illum in suo ardore corroborant. Annon vis velociùs & securiùs incedere, & quantum sine impedimento potueris, ad salutem animæ festinare? Sed crede mihi, quia dignitas, (nisi fortè sis alter Bernardus, aut alter Augustinus, vel Chrysostomus) tibi mille compedes, ne progrediaris, iniiciet, mille pericula suscitabit, mille impedimenta profectus spiritualis opponet. In statu humili constitutus, quotidie in multis cadis, & in multis à te cognitis, & in pluribus forsan à te absconditis, per culpam delinquis. Quid facies ad dignitatem & honorem sublimatus, in quo maiores sunt delinquendi occasiones, & difficilius aduersùs innocentiam & virtutem bellum insurgit? Nisi fortè putas (quod stultum est) te in via lata & plana non esse à casu tutum, & in semita angusta, & scopulis plena, & hostibus cincta, te esse securum. Modò dum nihil es, & ipsa te deiectio conditionis cohibet, vix superbiam comprimis, vix à vindicta temperas, vix à luxu & superfluitate te contines, quid facies, cùm aliquid eris, cùm laudatores, dico adulatores, te circumsepient, qui malè etiam gesta laudabunt; qui ad vltionem animabunt, qui aliorum superborum, qui præsunt, exemplo ad fastum ac luxum accendent? Quid? quòd non sufficit in Prælatione benè viuere, nisi etiam aliorum vitas emendes, errata corrigas, & ita illis præficiaris, vt eisdem quoque proficias? At non est facile, eum, qui nunquam in spiritu proficit, prodesse aliis, & in imperfectionum salebra semper hærentem, alios à suis delictis extrahere. In Ecclesiastico legis: Vir inscius non honorabitur,] id est, dignus honore non habebitur. Si autem adeò inscius es, licèt aliis sapiens videaris, vt teipsum gubernare nescias, & ad veram virtutem adigere, quare te honore & Prælatione dignum iudicas? Bernardus loquens de cella vinaria, in quam sponsa se gloriatur introductam, in quáque zelus feruentis charitatis reconditur, ait: Nec debet omnino præesse aliis, qui in eam necdum meruit introduci. Oportet prorsus hoc vino æstuet, qui aliis præsidet; quemadmodum doctor gentium æstuabat, quando dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Alioqui improbè satis præesse affectas, quibus prodesse non curas: & quorum non zelas salutem, subiectionem nimis ambitiosè vendicas tibi.] Hæc ille dicit. Ego autem video te tuum, non Domini honorem, zelantem; tuis, non subditorum commodis inhiantem, proprio amore, & non charitate feruentem; quare cogito Prælationem tibi periculosam esse, ad quam non pro Dei gloria, sed ex desiderio ambitionis aspiras; sed de hoc alibi fusiùs loquemur. Satis nunc sit dicere ad proprium amorem profligandum oportere, affectus hunc honorum & dignitatum acquirendarum omnino deponere, vt ille, qui se despicit, ab aliis non honorari, nec extolli, sed despici velit, vt vera sit erga proprium contemptum affectio.

Eccli. 10. 28.

Bern. ser. de Cant. 23.

2. Cor. 11. 29.

Breuiter dico, nihil huiusmodi diligas: nec res aliquas huius mundi, nec personas, (vt propinquos & amicos,) nimio amore complectaris, vt hoc erga alios amore compresso, etiam erga teipsum moderatus amor & Deo subiectus existat. Alij quidem homines diligendi sunt, res etiam creatæ in vsum assumendæ; sed ita vsus in has & amor in illos feratur, vt moderatè, ac propter Deum, non propter nosipsos exerceat. Cuius causam exponit Leo Papa in hunc modum scribens: Duo amores sunt, ex quibus omnes

Leo. ser. 5. de ieiun. 7. mensis.

prodeunt,

prodeunt voluntates, ita diuersæ qualitatibus, sicut A diuiduntur auctoribus. Rationabilis enim animus, qui sine amore esse non potest, aut Dei amator est aut mundi. In dilectione Dei nulla nimia, in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia. Et ideo æternis bonis inseparabiliter inhærendum, temporalibus verò transeunter vtendum est, vt peregrinantibus nobis & ad patriam redire properantibus, quicquid de prosperitatibus mundi huius occurrerit, viaticum sit itineris, non illecebra mansionis.] Sic Leo. Docétque nos, si volumus semper vita spirituali proficere, ita oportere in res terrenas amore ferri, vt mentem ab itinere non retardent, nec cursum perfectionis impediant. Quod tunc fit, quando non tam ipsæ desiderantur, aut diliguntur, quàm Deus in illis diligitur. Sed si res à Deo conditæ, à Deo ipso nos se- B parent, & intellectum obscurent, affectum illigent, & passiones cordis perturbent, quis non videat eas esse reiiciendas, quousque discant, aut nos in earum vsu & amore discamus, Deum amare, & non instrumentis ad amandum datis in amore datoris intepescere? Et ego si exaltatus fuero à terra, dixit Dominus, omnia traham ad me ipsum.] Quæ vox secundùm Bernardum, omnibus iustis conuenit, qui omnem profectum comparabunt, omnes hostes prosternent, omnia dona consequentur si se ab amore terrenorum expediant. Si autem amor sæculi dominetur in nobis, amor etiam nostri ipsorum dominabitur, qui illo crescente succrescit: à quo victi nunquam valebimus caput attollere, vt ad medium montis, id est, ad aliquem profectum mediocrem C veniamus.

Ioan. 12. 32.

Bern. ser. 21. in Cant.

Ita pias occupationes assumas, & erga exercitationes spirituales afficiaris, vt tamen spiritum libertatis, ad eas immutandas, aut ad tempus intermittendas, aut cùm expedierit, penitus omittendas, non deseras. Nam quæ pro charitatis augmento sumuntur, charitati seruire debent, non illis, nec in minimis imperare. Tunc verò pia opera charitati imperant, cùm Deo aut obedientiâ aliud iubente, quod cum illis non potest compati, perseuerant. Cognosces autem ad illas proprio amore te duci, si in illis exercendis sis agilis, quæ tibi præcepta non sunt, & assuetudine dulcuerunt: in rebus tamen ab obedientia iniunctis, aut Deo magis acceptis, tardus & difficilis inueniaris. Saluator quidem noster, vt rationem bene operandi nos edoceret, aliter in sua conuersatione se habuit. Nam opera (vt ita dicam) naturæ consona, quæ scilicet nullam ei molestiam ingerebant, D qualia sunt prædicatio & miraculorũ patratio, communi modo edidit, id est, nulla ardentioris desiderij significatione patranda suscepit; at ad passionem & crucem sibi molestissimam, & penitus tenerrimæ humanitati contrariam, ardentissimo desiderio & celeri gradu properauit. De quo scribit Marcus: Quia præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant.] Vide hîc charitatis in Christo, & proprij amoris in discipulis expressam imaginem. Ille ad passionem sibi quidem acerbissimam, sed patri gratissimam, nobísque summè necessariam properat, & celen passu discipulos robustiores præcedit, vt charita- E tis ardorem, & in patiendo exultationem ostenderet. Vide Theophylactus: Insuper hoc, quòd omnes præcedit, & præuenit in via, ostendit, quòd ad passionem accurrat, & non fugiat mortem propter nostram salutem.] At discipuli stupent, & timét, & via præeuntem sequuntur, quia, vt ait Beda, timebant pati, & occidi. Nos ergo non discipulos in hoc, sed Dominum ipsum imitemur, & nostra quidem bona, quæ sponte suscipimus, liberâ mente tractemus, sed maiora bona, quæ nobis præcipiuntur, & licèt nobis sint molesta, vtiliora tamen Deóque gratiora inueniuntur, ardentiori voluntate & maiori cura faciamus. Enimuero qui contrà faciunt, ab Henrico Susone, viro rerum spiritualium peritissimo, hac sententia notantur: Nimis, proh dolor, hodie excæcati sunt homines, & multa facere volunt, varia quoque instituunt, ac moliuntur, perinde quasi Deum ipsum nutrire velint: & hæc omnia nonnisi ex seipsis, ex propria voluntate, cum vana sui complacentia, ex proprio sensu ac iudicio, & suapte natura. Sed hæc perfectiora non sunt, nec tam nostris conatibus, quàm nostri resignatione, mortificatione, perditione, abnegatione ad perfectionem peruenimus.] Omnia itaque propter Deum agenda, aut omittenda sunt, vt vbi diuina voluntas magis eluxerit, ibi nostra voluntas, sedula operatrix assistat.

Marc. 10. 32.

Theophyl. ibid.

Beda ibi.

Suso. ser. 4.

Omnem tandem amaritudinem tristitiæ, inuidiæ, impatientiæ, & scrupulositatis cohibe, & cor tranquillum, & quantum ista mortalis vita suffert, imperturbatum habe, nec aduersis successibus frangi aut opprimi finas. Amaritudo namque ex proprio amore orta, &, ex eo quòd non fit nostra voluntas, aucta, ipsi proprio amori vires adiicit, vt nunquam mens à nexibus eius se extricet. Quare suauitas Dei intima mentis edulcans, & quæ aduersa acciderint, æquanimiter ferens, & non propria commoda, sed beneplacitum diuinum exquirens, ab hoc amore robur adimit, & hominem à proprio amore, quo inficitur, in Dei amorem, quo mundatur, paulatim transfert.

Vsus mortificationis proprij amoris.

HÆc ergo, vt omnia, quæ dicta sunt, breuiter colligantur, ad vincendum proprium amorem plurimum valent.

I. In adeptione cuiuscumque boni, sed præcipuè in victoria amoris tui, ita de teipso diffidas, vt tamen Deum ad vincendum tibi certissimè affuturum esse confidas.

II. Ora illum assiduè, ardenter, & confidenter, vt te à tuo proprio amore expediat, & suo diuino amori ex toto submittat.

III. Igném charitatis iteratis affectibus magis ac magis accende, qui ignem priuati amoris & terrenarum cupiditatum extinguat.

IV. Quicquid egeris, quicquid omiseris, non ob tuam vtilitatem aut commoditatem, sed ad diuinam voluntatem explendam per intentionis rectitudinem semper agas, vel omittas.

V. Si vis non te malè diligere, odio sancto teipsum prosequere, quo tibi sensibilia bona adimas, vt inuisibilia & cœlestia conquiras.

VI. Assuesce teipsum agnoscere, non supra alios, sed infra omnes, aut certè vnum ex aliis cogitare, & nihil singulare te habere præsumas.

VII. Ne singularem amorem, timorem, aut reuerentiam alicuius erga te exigas, sed, ceu alij, tractari concupiscas.

VIII. Contemptum confusionémve, qua (si humilis es) te dignissimum reputabis quantum poteris, non fugias.

IX. Defectus naturales, quibus culpa non subest, patienter, immò & libenter sustine, nec de illis apud homines erubescas.

X. Culpas tuas, quæ offensionem in auribus audientium non generent, apud fratres, humilitatis gratiâ, reuelato.

XI. Homi

XI. Hominibus placere aut displicere, pro nihilo ducito.

XII. Corpus castigato, sensus cohibeto, & passionibus, vt postea dicemus, acriter imperato.

XIII. Affectum erga honores, erga res, quibus vteris, erga propinquos & amicos, & erga omnem rem creatam, si immoderatus sit, & non propter Deum acceptus, animosè comprimito.

XIV. Occupationes pias & bonas, non sine spiritus libertate suscipito.

XV. Cor omni amaritudine liberum, & spiritus cœlestis suauitate repletum, in aduersis successibus habere curato.

Ex hisque omnibus videbis, amoris proprij abnegationem quacumque immortificatione impediri, & quacumque nostri mortificatione iuuari. B

De mortificatione propriæ voluntatis.

CAPVT VII.

BELLO iam aduersùs proprium amorem exposito, sequitur vt de propriæ voluntatis impugnatione tractemus, quæ proprio amori ita adhæret, vt nunquam ab illo tanquam ab indiuisibili socio se permittat separari: necesseque sit vtrumque hoc bellum simul inire, ne labor assumptus cupito priuetur effectu. Voluntas autem propria dicitur, quæ ita nostra est, vt in eo, quod volumus, non sit Deo proximisque communis. C Vt si ego velim dormire, aut vigilare, quo tempore non est secundùm diuinam voluntatem, quòd vigilem, & ordinis instituta, iussiones Prælatorum, & consensus fratrum, tunc vigilandum esse non censent, id dicetur fieri ex propria voluntate. Ita quidem propria voluntas exposita est à Bernardo, cuius hæc sunt verba: Voluntatem dico propriam, quæ non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantùm: quando, quod volumus, non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere proprijs motibus animorum. Et Anselmus in idem conspirat, licèt alijs verbis sit vsus. Propria voluntas est, inquit, quæ Dei voluntatem sibi aduocatam D habere non potest: vt si quæratur, cur hoc aut illud velit, respondere veraciter non valet, quia & Deus vult, vt hoc velit.] Sic illi. Vt autem exquisitior habeatur propriæ voluntatis notitia, obseruandum est, eam aliquando reperiri in substantia eius, quod volumus, aliquando verò solùm in his, quæ insunt rei, quam peroptamus. Si enim velis in die ieiunij manducare, acceptio ibi ex propria voluntate est, quia nec Deus nec Ecclesia volunt, vt illo die, more aliorum dierum, comedas, sed vetitis cibis abstineas. At si velis orare, non tamen tempore aut modo, quo est oratio fundenda, res quidem volita, nempe oratio, non ex propria voluntate est; quam Deus vult à te fundi; sed modus ac orandi ratio est ex propria voluntate, quia Deus non vult, vt distractus & tepidus ores, aut in tempus importunum præstantissimam E occupationem teneas.

Bern. ser. 3. de Resurrect.

Anselm. li. de simil. c. 6.

Si aggrederemur omnes causas abnegandæ propriæ voluntatis exponere, prolixum satis cuderemus tractatum, & magnum tædium ingeneraremus lectori. Aliquas ergo scribendas eligamus, quæ seriò consideratæ huius abnegationis necessitatem satis efficaciter persuadent. Ac primò, quid duo patres de propria voluntate dicant, audiamus; tanta enim eius ingeminant probra, vt vel hoc solo esset omnimodis dete- A standa. Dic tu Laurenti Iustiniane, Patriarcha Beatissime, & magister rerum spiritualium clarissime, de propria voluntate quid sentias. Grauissimum, inquit, à se onus reijcit, qui suam repulit voluntatem. Propria voluntas Deo semper inimicatur. Dominari toto posse conatur, rationis iudicium extorquet, suo faciens arbitrio militare. Non maioribus acquiescit, non reueretur, non obtemperat, nulli subesse potest: nec commoditate flectitur, nec minis humiliatur. Semper procax est, effrænata in locutione, incomposita in moribus, inordinata in affectionibus, ignara sui, & à proximi dilectione aliena. O malum detestabile, ô antiqua nequitia, quantum præuales! Quantum dominaris! Per te Angelorum ruina facta est, & B cœlorum agmina minorata: per te deliciarum paradisus homine orbatus est, & humanum genus innumeris cladibus sauciatum. Te suadéte corruit Adam, & innocentiæ stola nudatus est. A te dominandi ambitio & à Deo apostatandi sumpsère principium. Tu cognatorum amorem scindis, & coniugum diuortia facis. Tu amicitiarum iura violas, & domesticorum vota dissoluis. Tu cunctum perturbas orbem, & plurimis reples flagitiis. Tu bellorum discordias generas. Tu pacem fugas, & odiorum venena disseminas. Tu infernum ditas, & gehennalibus flāmis fomentum subministras. In cœlo præualuisti, & in hoc sæculo principaris. Et tu Bernarde de propria voluntate quid cogitas? Porrò, inquit, voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant, & timeant serui propriæ voluntatis. C Primò namque seipsam substrahit, & subuertit eius dominatui, cui, tanquam auctori, seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quod in se est, omnia quoque, quæ Dei sunt, tollit, & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum conaretur vniuersum lucrari, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini, qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Sed vtinam vel rebus istis esset contenta, ne in ipsum (horribile dictu) desæuisset auctorem. Nunc autem & ipsum (quantum in ipsa est) Deum perimit voluntas propria. Omnino enim vellet, Deum D peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quæ, quantum in ipsa est, vult eum, aut impotentem, aut iniustum esse, aut insipientem. Crudelis planè & omnino execranda malicia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna sæuissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum, qui non venit facere voluntatem suam. Vnde & in passione: Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat.] Hactenus Bernardus. Ista certè satis sufficerent ad propriam in omnibus deponendam voluntatem, cuius iugum importabile, cuius fructus, omne flagitium, cuius opus, inferni repletio, cuius conatus, E aduersùs Deum, bellum, & defectio iudicata sunt. Sed nos pauca quædam ex alijs partibus adijciemus, quæ clariùs exposita, huius eximij mali damnum ostendant.

Laurent. Iust. de discipl. monastic. c. 7.

Bern. ser. 3. de resurrect.

Duæ nobis vitæ contingunt, satis natura dissitæ actionibúsque contrariæ. Altera, qua in nobis ipsis, in regione scilicet sterilissima, & obscurissima viuimus: altera, qua in Deo, in cumulo sæpe omnium bonorum, habitamus. Ista vita ex communi, Deo & nobis, voluntate oritur, qua quod ipse vult, volumus,

& eius æquissimo velle formamur: Illa verò ex propria voluntate progreditur, qua à diuina voluntate, ab origine scilicet omnium bonorum, auertimur. In illo enim viuimus, cuius amore & actionibus distinemur: atque adeò vita nostra in nobis est, si propriæ voluntatis operibus occupamur. Quid autem miserius, quàm hominem in seipso viuere, & per desertum suæ pusillitatis errare, qui potuit secundùm vocationem suam in Deo omnium deliciarum auctore quiescere? Non sic sanctus Dauid, qui seipsum deseruit, & suam volũtatem pessundedit, vt non in se, sed in Deo vitam haberet. *Psal. 72. 21.* Quia inflammatum, inquit, est cor meum, & renes mei commutati sunt; & ego ad nihilum redactus sum, & nesciui. Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.] Cor, inquam, meum, ô Domine, non propria voluntate frigesceci, sed charitate ac tuæ voluntatis impletione succendi: affectus carnis in affectus spiritus commutaui: ad nihilum me per omnimodam abnegationem redegi, & vt vilem abiectúmque contempsi: &, ac si essem iumentum rationis expers, velle meum exui, & aliorum ductui me permisi, vt tecum essem, id est, vt semper in te, per te, & secundùm te viuerem. Nec solùm homo per propriam voluntatem extra Deum viuit, verùm & (quantum potest) eius dominio se eximit, & aduersùs eum rebellare conuincitur. Solius namque Dei est propriam habere voluntatem, qui cùm sit dominus omnium, nullum supra se, cuius voluntatem sequatur, agnoscit. Qui dicit per Isaiam: *Isa. 46. 10.* Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.] Homo verò, dum propria voluntate regitur, à diuina voluntate se subtrahit, cui subdi debuerat, & quasi iubendi potestatem à Domino aufert. Vnde Anselmus: *Ansel. li. de simil. c. 8.* Cùm homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quasi suam coronam. Sicut enim corona soli regi competit; sic propria voluntas soli Deo. Et sicut regem aliquem inhonoraret, qui suam coronam ei auferret: sic homo inhonorat Deum, qui aufert ei propriæ voluntatis priuilegium.] Sic ille. Quid nequius potuit de propria voluntate excogitari? Et quidem meritò, qui tam iniquus est, vt Domino coronam surripiat, fidelium seruorum mercede priuatur. *Matt. 10.* Nec in hac vita nec in futura centuplum recipiet, quod omnia deserentibus promissum est. Non enim præmium meretur, qui loculos habet, si non pecuniæ, at propriæ voluntatis; qui peior quàm Ananias, *Actor. 5.* non quamcumque sui partem, sed potiorem ac pretiosiorem sibi reseruauit: qui similis Lucifero, quantum ad se attinuit, in throno Dei, nempe in desiderio viuendi, pro more suo magna temeritate consedit.

Et sanè, qui omnia exteriora reliquit, propria tamen voluntate retenta, parum aut nihil proderit labor, quo à se minora abiecit, & maiora retinuit. Immò dignus erit vltione dirissima, qui tam procax est, vt Deo vilia quæque offerat, & holocaustum pingue propriæ voluntatis sibi, tanquam idolo, consecrare non timeat. Vide quàm ægrè ferat Dominus istam audaciam. *1. Reg. 15. 9.* Pepercit, inquit, Saül, & populus, Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis, quæ pulchra erant; nec voluerunt disperdere ea: quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.] Hæc fecit Saül; & *Ibid. 11.* Dominus quid intulit? Pœnitet me, quòd constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.] De transgressione voluntatis suæ Dominus, & de propria voluntate à Saule impleta conqueritur: quam regni ablatione & indignabũda à se reiectione mulctauit. An tu amator propriæ A voluntatis, qui eadem facis, consimilem pœnam non times? Et quomodo, inquis, hoc facio? Certè missus à Domino ad pugnandum cum diabolo, & ad vincendum mundum euocatus, argentum, & aurum, & reliqua exteriora, vilia nempe & reproba, id est, contemptibilia dimisisti: voluntati autem tuæ parcis, quæ gregibus ouium & armentorum præstat, & pretiosioribus & pulchrioribus pretiosior & pulchrior existit: quomodo non opere cum impio Saule consentis? Dicit ergo Dominus, & vita tua satis ostendit, quia ita dicat: Pœnitet me, quòd hunc religiosum constituerim. Si enim Deus (quod certissimum est) pœnitentia non tangitur, sed dicitur pœnitere, quoniam exteriùs destruit, quod antea confecerat: quis non videat, eum quasi in tua vocatione pœnituisse, B qui te habitu quidem virũ religiosum, sed vita mundanum ac dyscolum esse permittit? Doceat ergo te Leo Papa, quanam ratione viliorum demolitio, id est, exteriorum abiectio, erit Domino grata & accepta. *Leo Papa ser. 9. de ieiunio. 7. mensis.* Vt mens rationalis, inquit, salubriter exteriora castiget, debet etiam propria exercere ieiunia: quia non solùm carnis desideriis, sed etiam animi cupiditatibus conuenit repugnare, dicente scriptura: *Eccli. 18. 30.* Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua malè auertere.] Ieiunans ergo, ab iis quæ caro appetit, ieiuniet, & ab iis quæ malè interior substantia cõcupiscit. Pessimus enim animæ est cibus, velle quod non licet, & noxia cordis delectatio est, quæ aut turpi lucro pascitur, aut superbia extollitur, aut adulatione lætatur.] Hæc ille. Et verè talis esse debet nostra abnegatio, qua C externa relinquimus; si enim propriæ voluntatis abnegatione, tanquam anima, non informetur, nunquam nos faciet habitatione primi parentis extorres. Petrus iam ab exterioribus ieiunauerat, quando vniuersa reliquerat, nolebat tamen à propria voluntate ieiunare, & lotionem pedum suorum de manu humilis magistri suscipere. Sed à Domino quid audit? *Ioan. 13. 8.* Si non lauero te, non habebis partem mecum.] Hoc ipso significans, non sufficisse Petro, omnia reliquisse, si non in omnibus diuinæ se voluntati subiecisset, & propriam voluntatem abnegasset. Idem itaque in nobis requiritur: quia exteriorum dimissio & voluntatis propriæ retentio, est quasi donum decurtatum & holocaustum rapinâ diminutũ, quod odio haberi à Domino, Isaias manifestè pronuntiat. *Isa. 61. 8.* Ego D Dominus, ait, diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocausto.] Tu verò si propriam retineas voluntatem, iudicium negligis; quia quod est Deo debitum, negas; & rapinam in holocausto complectens, quia voluntatem tuam cum reliquis Deo consecrandam suffuraris. Sed audi quod sequitur: Et dabo opus eorum in veritate.] Id est, absq; dubio iuxta opus eorum, retribuam eis. Quòd si opus sacrificij tui redditur ob rapinam propriæ voluntatis ingratum, est cur pœnam timeas, non cur retributionem expectes.

Ne ergo merita nostrorum laborum perdamus, voluntas propria abiicienda est, quam insipientes in consortem admisimus. Accipiamus ex ore Secheniæ verba, quæ dixit Esdræ, ac nobis ipsis applicemus: E *1. Esdræ 10. 2. 3.* Si est pœnitentia in Israel super hoc, percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, vt proiiciamus vniuersas vxores, & eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini: secundùm legem fiat.] O salutare consiliũ, quod ab hoc viro Dei populo propositum est, sed & præceptũ legis est, quæ ait: *Isaiæ 58. 13.* Ne faciamus voluntates nostras in die sancto Domini,] id est, in tẽpore nobis ad viuẽdũ prærogato! O adhortatio hilariter suscipienda, qua Domino fœderamur, eiúsq; voluntatẽ implemus, &

timentes Dominum actione sequimur. [Vt scilicet vnusquisque suam voluntatem reiiciat, quam aduersùs legem faciens in coniugium admisit, & filios ex ea susceptos, id est, vana & inutilia desideria, relinquat; non quidem vt solus aut sterilis maneat, sed vt diuinæ copuletur voluntati, ex qua filios amabilissimos, nempe merita æternæ vitæ, suscipiat. Annon scriptum est in Ecclesiastico: Commorari draconi & leoni placebit, quàm habitare cum muliere nequam?] Sed quæ mulier, propria voluntate nequior? siquidem dum eam nobis adiungimus, peccatorum & imperfectionum innumerabilium onere premimur. Verè sicut boum iugũ, quod mouetur, id est, præ laxitate concutitur, & agitatur: ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.] Talis est propria voluntas, cui nonnunquam homo, veluti malæ coniugi, fœderatur, quæ totam domum interiorem turbat, hominibus & Deo repugnat, & eam amplectentem quasi veneno contaminat. Hæc, quæ primo aspectu libertatem sapit, & hominem videtur facere sui iuris, si intimiùs inspiciatur, magis premit iugo importabili, quod, qui non vult perire, debet excutere. Optimè namque dixit Bernardus: Tunc dixerim, quemque sibi fecisse suam legem, quando communi & æternæ legi propriam prætulit voluntatem, peruersè vtique volens suum imitari creatorem: vt sicut ipse sibi lex suique iuris est, ita is quoque seipsum regeret, & legem sibi suam faceret voluntatem; graue vtique & importabile iugum super omnes filios Adam, heu inclinans & incuruans ceruices nostras, adeò vt vita nostra inferno appropinquaret!] Hæc ille. Qui & addit, de hoc iugo sanctum Iob fuisse loquutum, cùm dixit: Et factus sum mihimet ipsi grauis.] Ille enim seipsum grauat, qui iugum propriæ voluntatis excutere & ablegare non curat.

Eccl. 25. 23. — *Eccl. 26. 10.* — *Bern. de diligendo Deo, al. fi. nem.* — *Iob 7. 20*

Et nos quidem cùm sæculo valedixerimus, onera eorum reliquimus, quæ in itinere retardabant, quare igitur propriam voluntatem retinebimus, quæ in immensum plus onerat, & ne in perfectionem pergamus, ad terrena quæque & ad quamplurimas imperfectiones inclinat? Nam & patres antiqui, rerum spiritualium peritissimi, impossibile pronuntiabant, quemquã posse affectus & vitia sua vincere, nisi propriam voluntatem antea vicisset. Vnde & Cassianus ait: Senioris hæc erit solicitudo & eruditio principalis, per quam iunior introductus, ascendere consequenter etiam culmina perfectionis summa præualeat; vt doceat eum primitus suas vincere voluntates, quem studiosè in his ac diligenter exercens, hæc illi semper imperare curabit, quæ senserit animo eius esse contraria. Multis siquidem experimentis edocti tradunt, monachum, & maximè iuniores, ne voluptatem quidem concupiscentiæ suæ refrænare posse, nisi priùs mortificare per obedientiam suas didicerit voluntates. Ideóque pronunciant, nullatenus præualere, vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis extinguere: sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatem perpetuam, nec firmam diuturnámq; retinere posse concordiam, sed nec in cœnobio quidem diutiùs perdurare eum, qui priùs voluntates suas non didicerit superare. O quantum hãc rem hic sanctus pater exaggerat! Et re vera non exaggerat, quia licèt sine propriæ voluntatis victoria, in cœnobio quantum ad vitam communem perduremus, at quantum ad propositum assequendæ perfectionis, quæ sine hac victoria non apprehenditur, minimè perduramus. Intelligamus ex verbis Abbatis Pynuphij, quem idem Cassianus alibi adducit, qualisnam sit nostra professio: Eo, inquit, habitu atque figurâ, qua pro nobis in patibulo fuit ille suspensus, id est, Christus, nos quoque necesse est in hac vita degere; vt scilicet secundùm Dauid affigentes timore Domini carnes nostras, vniuersas voluntates nostras ac desideria, non nostræ concupiscentiæ seruientia, sed mortificationi eius habeamus affixa.] Si hæc est substantia vitæ nostræ, quis propriam voluntatem non abnegans, putat se vt verum religiosum in cœnobio permanere? Quis non fatebitur, se, retéto habitu, millies suam professionem reiecisse, & ad sæcularem vitam (quæ propria voluntate communiter regitur) remeasse? Quis Christum, omnium religiosorum parentem optimum, non imitetur, dicentem: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat?] Quis seu filius Dei adoptione, ipso opere non ostendat, se ad vitam spiritualem venisse, non vt faceret voluntatem suam, sed volũtatem Patris, qui in cœlis est? Profectò pauci sunt, qui non faciant vias suas, & non inueniatur voluntas eorum, vt loquantur sermonem, quæ proprium velle oleat, & spiritualium virorum aures offendat. Iam ergo hanc belluam, proprij amoris germanam sororem, ac omnium nostrorum malorum fontem, abnegare conemur; quia nihil prodest siccare riuos, id est, vitia, quæ ex propria voluntate manãt, si ipsam vitiorum originem non curemus obturare.

Cassian. lib. 4. de institut. c. 8. — *Cassian. ibid. c. 34.* — *Psal. 118. 120.* — *Luca. 22. 42.* — *Isa. 58. 3*

In quibus propria voluntas est mortificanda.

CAPVT VIII.

NVNC ad opus procedendum est, & docendum, in quibus rebus ac quomodo abneganda sit propria voluntas. Hæc enim abnegatio, tum nobis vtilissima est, tum Deo gratissima: Nobis quidem vtilissima est: nam voluntas est velut caput totius corporis actionum nostrarum: quare dum caput ad cælestia leuamus, & secundùm legem spiritus regimus, omnes alias actiones nostræ vitæ componimus. Deo autem noscitur esse gratissima, quoniam per hanc abnegationem, non fructus tantùm ei, sed arborem ac ipsam radicem arboris damus, & non tantùm milites à recto deficientes, scilicet inferiores vires nostras, sed regem, hos milites solicitantem, ipsi submittimus. Excelso excelsior est alius, ait Salomon, & super hos quoque eminentiores sunt alij & insuper vniuersæ terræ rex imperat seruienti.] Exponat Ricardus Victorinus, quisnam sit iste rex, qui omnibus imperat? Est, inquit, liberum hominis arbitrium, cui omnia corporis membra ei ad nutum deseruiunt: & appetitus, si aliquando rebellent, potest ab actu refrænare, & refrænatos graui vltione percutere, & eorum audaciam forti castigatione frangere & emollire. Inuestigemus igitur quanam ratione rex hic interioris reipublicæ nostræ, Deo sit subiiciendus, & ab omni, quod non deceat, auocandus.

Eccl. 5. 7 — *Ricar. de statu interioris hom. c. 6.*

Quæris itaque à me, in quibus propria voluntas abnegãda sit? Vno verbo dico: In omnibus est abneganda, tum externis, tum internis: tum temporalibus, tum spiritualibus, ita vt nihil propter nos ipsos, aut propter nostram voluntatem explendam, aut cupiamus, aut faciamus. Vt enim inquit Basilius, quicquid ex propria voluntate concupiscitur, id alienũ est à pietatis cultoribus. Et sapiẽter ita loquitur, quia cultores pietatis, qua tales sunt, non possunt à diuina voluntate seiungi, à qua sine dubio discordant, si à propria voluntate regantur. Et alio loco idẽ Basilius ait: Vnumquodque propria voluntate arbitrióve, alienum est à recta ratione. Et rursus alibi: Quicquid quisque ex propriæ

Basil. in reg. breuis. ad interrog. 74. — *Idem reg. 123.*

A voluntatis arbitrio facit, id cùm facientis proprium sit, alienum est à cultu pietatis. Alienum, inquam, est à recta ratione; quia ipsa recta ratio dictat, vt creatura propter Deum facta, vniuersa quæ agit, in Deũ suum referat, & non quasi esset propter seipsam facta, suam propriam voluntatem quærat. Alienum etiam à cultu pietatis; quoniam opus virtutis non est, aut opus est distorta intentione infectum, quo homo suæ tantùm voluntatis expletionem, & non sublimiorem finem, vel actu, vel virtute inquirit. In omnibus ergo, quæ facimus, etiam in bonis, & spiritualibus operibus, necesse est propriam voluntatem abnegare, vt scilicet non propter nos, qui ad finem vilissimum pertinemus, sed diuinæ voluntatis gratia faciamus. Sic imitatores sumus Christi Saluatoris nostri dicentis:

Ioan.6.38 B Quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Patris.] Et sanè ille ad hoc descendit de cœlo; nos verò ad id ipsum cõditi sumus, & ad hoc speciali vocatione, qua in vitam spiritualem sumus translati, inuitati sumus. Quare hæc diuina voluntas semper præ oculis habenda est: quæ ei fuerint consona, & quia consona, libenter admittenda; & quæ fuerint dissona, eo ipso quòd dissona, licèt nobis sint commoda aut suauia, penitus repudianda.

Sed hoc documentum generale in alia magis specialia, & ideo magis proficua distribuamus. Ne igitur, in primis, aliquod malum velimus, quia malum nostræ proprię voluntatis germen est, sempérque à diuina voluntate discordat. Nec solùm magna mala, nempe grauia peccata, fugienda sunt, sed etiam C minora mala, in quibus non semel pasci solent voluntates, ac concupiscentiæ bonorum. Qui ita solent rebus minimis adhærere, & imperfectiones amare, sicut mali in rebus veritis maioris momenti delectantur. *1.Cor.10.6.* Ne simus concupiscentes malorum,] inquit Paulus [sicut & illi,] nẽpe antiqui Israelitæ [concupierunt.] Qui profectò videbantur sibi nihil malum concupiscere, quia cibos, quibus assueuerant, cupiebant. Et ita multi ex assuetudine in minimis delinquendi, putant se non delinquere, nec aliquid saluti interioris hominis noxium concupiscere. At venenum cupiunt, quod susceptum, si ob paucitatem non necat, sed necesse est, vt animam sensim ad peiora deflectat.

D Quæ sunt de genere bonorum aut mediorum, non propter nos ipsos, sed propter Deum, & ad explendam suam voluntatem, velimus, vt sic bona suam bonitatem augeant, & media bona fiant. Bona sunt virtutes, studiosa opera vt oratio, vsus sacramentorum, & dona cœlestia. Hæc ita accipienda aut desideranda sunt, quatenus Deus vult à nobis accipi vel desiderari, & non debent propter nostrum priuatum commodum concupisci. Sic enim & suam bonitatem retinent, & ex hoc præstantissimo fine placendi Deo, ad quem actu diriguntur, maiorem quandam bonitatem obtinent. Media sunt, quæ possunt in bonum & malum verti, vt cibus, & somnus, & cætera huiusmodi. Hæc autem non ad nostrum tantùm commodum, sed ad Domini beneplacitum implendum accipienda sunt, vt ex mediis bona fiant, & mercede E non careant. Ad hoc pertinet, vt in rerum desiderio & vsu seruemus modum: Nam minima bona, vt temporalia, non sunt nimis appetenda; & magna bona, vt virtutes & quæcumque nos faciunt bonos & iustos, non sunt tepidè & negligenter amanda. Media etiam & instrumenta virtutis, vt ieiunium, silentium, solitudo, propter ipsam virtutem, id est, propter finem, ad quem sunt ordinata, diligantur: ipse autem finis proximus, nẽpe virtus, propter finem vltimum,

A qui Deus est, appetatur. Ac tandem quædam absolutè & simpliciter volenda sunt, vt sanctitas, animæ puritas, & merces in cœlis nobis promissa; alia verò non, nisi sub modo & conditione postulanda, vt temporalia bona; si nempe nobis ea habere expedierit. Voluntas enim Domini est, vt hęc omnia ita velimus, cuius beneplacitum pro regula certissima volendi & nolendi habere debemus; si nolumus in voraginem propriæ voluntatis incidere. In quam procul dubio cadunt, qui vilissima quæque & nullius momenti ardentissimè cupiunt, & meliora, quia non tam sibi suauia, negligenter volunt, aut omnino non volunt; qui externas corporis asperitates quasi propter ipsas assumunt, & veras ac solidas virtutes paruipendunt: qui ad spiritualia tepidi sunt, & ad B temporalia ita ardenter auidi, vt ea sine vlla conditione concupiscant.

Studiosa opera, quibus intendimus, ita exercenda sunt, vt verè parati simus ea relinquere, aut pro aliis commutare, cùm Dominus per suum instinctum aut per vocem Prælati sic faciendum esse præscripserit. Signum enim est euidens propriæ voluntatis, accedente Prælati iussu licito, nolle à cœpta occupatione discedere. Munus tibi docendi demandatum est, sed postea tibi præcipitur, vt cathedram relinquas, aut pulpitum & aliud munus minoris splendoris obeas. Renuis obedire, mille excusationes prætendis, fauente aliorum te monitis, ne à grato tibi ministerio discedere compellaris. Sanè admodum cæcus es, si te propria C voluntate regi adhuc ignores. Qui enim non propria, sed Dei voluntate reguntur, non quod sibi gratum & suaue est, sed quod Domino est acceptum, aspiciunt. Assiduè dicunt corde & ore: Paratum cor meum, paratum cor meum:] *Psal. 56.8.* & opere ipso non ad vnum addictos, vt naturalia omnia, sed vt sancta [animalia, quæ ibant & reuertebantur,] ad omnia se paratos ostendunt. *Ezech.6.* Hi similes sunt Paulo, qui ad Dominum perfectè conuersus dicebat: Domine, quid me vis facere?] *Actor.9.7.* Illi verò velut cæci, & rerum spiritualium imperiti, imitantur cæcum illum, qui Dominum ad suam voluntatem trahere peroptauit. Sed præstat hoc suauissimis Bernardi verbis audire: *Bern. ser. 1. de conuersione Pauli.* Quàm pauci inueniantur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui suam ita abiece-D rint voluntatem, vt ne ipsum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes sine intermissione: Domine, quid me vis facere? Et illud Samuelis: Loquere Domine quia audit seruus tuus.] *1. Reg.3.10.* Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quàm noui Apostoli imitatores. Quid vis,] ait Dominus ad cæcum illum, [vt faciam tibi?] *Matt.20.32.* Quanta est miseratio tua Domine, quanta dignatio tua? Siccine dominus serui quærit vt faciat voluntatem? Verè cæcus ille, quia non considerauit, non expauit, non exclamauit: Absit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam à te, sed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Videtis fratres, quia verè E necessaria erat hoc in loco conuersio? Sic profectò, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat: Quid vis vt faciam tibi? Non ipsi quærant, Domine quid me vis facere? Considerare necesse habent ministri & vicarij Christi, quid sibi præcipi velint: non ipsi considerant, quæ voluntas sit præceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum, qui non suam sed Patris

venit

A venit facere voluntatem. Discernunt, & diiudicant eligentes in quibus obediant imperanti, immò in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Huiusmodi itaque etsi tolerari se videant, & condescendi ac morem geri voluntati suæ, proficiant, obsecro, pudeátque semper paruulos inueniri: ne quando fortè audiant: Quid debui vobis facere, & non feci? & abutentibus patientia & benignitate Prælati, fiat tandem multitudo habitæ miserationis cumulus iustæ damnationis?] Hactenus Bernardus. Iam ergo liquet, eos qui ad omnia, quæ sibi præcipiuntur, minimè parati sunt, longè à propriæ voluntatis abnegatione secerni, quam tantùm abest vt negent, vt potiùs se illius seruitio mancipēt, & pro regula habeant, non quod Deus iusserit, sed B quod illa præceperit. Vnde necesse est ad propriam voluntatem abnegandam, talem mentis dispositionem induere, vt ita studiosis occupationibus inhæreamus, quòd illis manus insistant, & pia incumbat solicitudo, ac penitus voluntatis affectus non hæreat. Hic enim soli voluntati diuinæ affigendus est, vt ea amplectatur, quæ viderit hac voluntate circumdata, & ea cunstanter reuciat, quæ eadem minùs perspexerit approbata.

Bonum commune congregationis, in qua viuimus, commodis nostris præferendum est, quia illud Deus prouidentià suà nostris commoditatibus anteponit, & nunquam propter has illud est suo splendore priuandum. In quo multi, qui viros spirituales se iactant, apertè delinquunt: de quibus C verissimè dici potest, quòd quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi. Hi necessitatis prætextu nouas indulgentias ac priuilegia in vita religiosa petunt, nouos & insuetos conuersandi modos in eam inuehunt, nescio quæ delicata & splendida, quoad cibum & indumentum, & cellæ ornatum, introducunt. Et nihil illis curæ est, si regula pessum eat, si disciplina pereat, modò sua voluntas fiat. O quàm aptè dixit Beatus Isaias Abbas, inimicum Dei constitui, qui propriam sequitur voluntatem? Nam si inimicus hominis est, qui ipsius domum euertit, & iussa proterit, quomodo non erit Dei hostis, qui vt suæ voluntati satisfaciat, religiosam disciplinam destruit, & ab eo sancita contemnit? Intelligendum est ergo, familiam, in qua viuimus, esse D totum, nos verò esse partes, Deum autem esse huius familiæ sapientissimum gubernatorem. Cùm autem eius voluntatis sit magis totum, quàm partem gubernare, ita nos debemus primo loco bonum commune quærere, & promouere, eique nostra omnia accommodare, & submittere, vt nostram voluntatem abnegemus, & Dei voluntatem sequamur.

Eligamus etiam ad propriam voluntatem vincendam magis subesse, quàm præesse, potiùs alterius ductu regi, quàm cæteris imperare. Certum est enim, eos qui aliis præsunt, in magno versari periculo sequendi suam voluntatem. Et vidimus aliquos aliorum regimini assuetos, cùm onus gubernandi deponunt, ægre satis propriam, cui assueuerant, voluntatem deponere, & vix se alterius voluntati & iu- E dicio submittere. Sed istis quodammodo parcendum est, quia saltem aliorum bonum curantes, suum non ita perfectè curarent. Qui dicere possunt illud sponsæ: Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.] At illos quo modo excusabimus, qui nunquam ad onus Prælationis admissi, semper exciterunt suorum superiorum Prælati? Nam & nolunt voluntates Prælatorum regi, non sustinent de suis defectibus corrigi, non acquiescunt res sibi de-

Philip. 2. 21.

Isa. orat. 23. to. 3. biblioth.

Cant. 1. 6.

A mandatas sapientiorum consilio exequi, sed omnia volunt ex proprio sensu & voluntate præstare. Quin & annos vitæ religiosæ computamus, & aliquid nos lucratos esse coniicimus, cùm tamen sine propriæ voluntatis victoria parum, aut nihil nostrum thesaurum augeamus. Verba Cæsarij nos confundant: Non te fallat, inquit, ô frater, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter sæculo consumpsisti. Illum tantùm diem vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti, quem sine vlla regulæ transgressione duxisti.] Ergo paucis, vel nullis fortè diebus in religione viximus, qui raró aut nunquam propriam voluntatem fregimus, & instituta nostra quotidie profudimus. Ita autem damnum vtcumque resarciemus, si subditi, voluntatem Prælatorum li- B benter sequamur: si onus Prælationis humiliter reluctemur: si in eo constituti, non quod libeat, sed quod liceat, & quia licet, & diuinæ est voluntati consonum, faciamus. Dum hoc onus subire contigerit, ne velimus, vt nimis nostris præceptis à subditis obtemperetur, néue vt plus æquo nostris consiliis ab æqualibus deferatur. Signum quippe superbi animi est & propriæ voluntati seruientis, duram ab omnibus obedientiam, sicut à mancipiis, exigere.

Qui aliquid sibi commodum vel gratum iudicauerint, non debent statim, si propriæ voluntatis seruitutem timent, omnem lapidem mouere, vt quod desiderant, consequantur. Sed priùs quasi iudices sui ipsorum, attentè considerent, an id, quod cupiunt, C sibi necessarium sit, an gratum sit Domino futurum, quòd illud assequi curent; an nullum proximo scandalum, nullámve offensionem sit allaturum. Quibus consideratis, si illud tale fuerit iudicatum, quòd virum spiritualem deceat, quòd fratrum conscientiam non lædat, & Domini voluntati placeat, poterunt moderatis ac discretis mediis inquiri. In hoc non modicos nec infrequentes defectus committimus. Solemus enim simulatque aliquid nobis vtile apprehendimus, illud importunè postulare, maiores etiam inuitos & reluctantes ad nostram voluntatem pertrahere, & nihil non aggredi, quod nostro desiderio explendo commodum cogitamus. Hic propria voluntas roboratur, & maiorem in nos potestatem assequitur, adeò vt miseras animas nostras, D quasi timidas ancillas, post se trahat, & nunquá quietas esse sinat. Certum est enim quietem animæ ex abnegatione propriæ voluntatis pendere, nec quemquam posse sine illa ad veram pacem, & munditiam peruenire. Sit ergo certissima volēdi & nolendi mensura, non desiderium nostrum, quod sæpe noxium est nobis, sed diuina voluntas, quam, cùm in omnibus quærimus, tunc perfectè pestem propriæ voluntatis excutimus. Immolemus Domino primogenitum, id est, desiderium nostrum & gaudium nostrum, vt dum rebus terrenis moritur, viuus rebus cœlestibus inueniatur. Abraham enim ad præceptum Domini immolare voluit filium suum Isaac, & (quod ad se pertinuit,) illum immolauit, quo illum non perdidit, sed tanto merito auctum recepit: Et tu igitur, inquit Bernardus, si vocem Domini audieris intus in animo, & E dicatur tibi vt offeras Isaac, tuum quodcumque est gaudiū, immoles Deo, (interpretatur enim Isaac gaudium vel risus,) fideliter & constanter obedire ne timeas. Nimirum etsi rem grandem tibi dicit propheta, facere debes, & obtemperandum ei per omnia, etiamsi oportuerit ipsum Isaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio propria iudicet, securus esto, non Isaac, sed aries morietur: nō peribit tibi lętitia, sed cōtumacia.] Non inquā peribit quies animi, quam in rei

Cæsarius hom. 27.

Gen. 22.

Bern. de bonis deserendis ante fin.

concupitæ possessione quærebamus, sed peribit vanitas desiderij, dùm illud Domini voluntati subiicimos. Qui pro illo sancta desideria suscitabit, quæ impleta nos satient, & non conscientiæ inquietæ spinis inquietent.

Vsus mortificationis propria voluntatis.

ACcipe nonc rationem dilucidam propriam voluntatem abnegandi.

I. Non solùm mala fugias, sed & bona non propter tuum commodum, sed ad diuinam voluntatem faciendam inquiras.

II. Modum in rebus appetendis teneas, vt minora bona minùs, maiora magis, media propter virtutem, hanc propter animæ puritatem & ad Deum coniunctionem, appetas.

III. Studiosis operibus, quibus intendis, ita voluntate adhæreas, vt paratus sis, ea sine vlla tristitia relinquere, cùm eorum dimissionem magis gratam Domino iudicaueris.

IV. Si aliquid tibi vtile, aut proficuum aspexeris, non priùs illud obtinere niteris, quàm, (prout in hac obscuritate cognitionis fieri potest) id Domino gratum esse cognoueris.

V. Elige magis subesse quàm præesse: fœlicitatem puta alterius arbitrio viuere; & infœlicitatem tuo proprio sensu & arbitrio gubernari.

VI. Si aliquid oratione postulaueris, cura in ipso actu orandi intentionem dirigere, ita scilicet vt non propter teipsum aut propter commodum amici postules, sed propter Deum; quia nempe ipse ita vult fieri aut postulari; precibus efflagites.

Cùm autem iam ex præcepto Ecclesiæ, aut Prælatorum, vel ex probabilibus coniecturis diuinam voluntatem agnouimus, non est vitium propriæ voluntatis, illam voluntatem diuinam promptè & libenter exequi; immò id proprium est perfectæ virtutis, quæ bona propter debitum finem ardenter & delectabiliter operatur. Aspiciamus ergo semper voluntatem nostram, vt hostem nostræ salutis, ex qua cuncta peccata, quæ fecimus, prodierunt. Sicque gloriosum ducemus, & delectabile, illam in omnibus vincere, & diuinæ voluntati subiicere.

De mortificatione intellectus in inquisitione veritatis.

CAPVT IX.

INTELLECTVS humanus per Adæ peccatum non leuius quàm voluntas, immò grauius ac detestabilius vulnus accepit, quia omnis peruersitas voluntatis solet in aliquo intellectus errore aut deceptione fundari. Vulnus autem intellectus generaliter acceptum, est ignorantia vel cæcitas, qua homo & in notione veritatis errat, & quid sit faciendum à se vel alio, aut fugiendum, ignorat. Id significant illa verba Dauidis: Homo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Vt sicut hæc instinctu naturali ducuntur, ita ille non ratione in suis operibus, sed passione feratur. Et ad hoc adaptat Gregorius illud Iob: Obtenebrentur stellæ caligine eius,] scilicet noctis culpæ, in qua peccatores sumus concepti: Nox quippe illa, inquit, consensus videlicet ad culpam, quæ ad nos primi parentis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate percussit, vt omnis homo in huius vitæ exilio, cæcitatis suæ tenebris pressus, quantalibet vi ad æternitatis lumen intenderit, penetrare non possit. Post pœnam namque damnati peccatores nascimur, atque ad hanc vitam cum mortis nostræ merito venimus: & cùm ad supernæ lucis radium aciem mentis erigimus, ipsa infirmitatis nostræ obscuritate caligamus.] Hæc ille. Peccatum ergo fuit velut macula, quæ totum hominem infecit, & ab intellectu incipiens, qui iudicauit tunc diuinum transgrediendum esse mandatum, magis ipsum, quàm reliquas virtutes animæ obscurauit. Adeò vt dicat homo: Traditus sum, & non egrediebar; oculi mei languerunt præ inopia.] Traditus, inquam, à me ipso iniquitati, qua diuina mandata posthabui; neque ab hoc lacu calamitatis egressus sentio oculos mentis, præ inopia luminis cæcutientes, & in veri notitia caligantes. Tanta est autem ista ignorantia, vt intellectus seipsum ignoret, & cùm non videat, se tamen videre, & veritatem assequi, & alios posse docere putet. Cæcus est & manu tentans, nisi cœlesti illustretur lumine, & tamen iudicat se occulta videre, agenda perspicere, & nihil esse in veris cognoscendis, aut bonis agendis, quod acie suæ cognitionis callere non possit. Cùm autem duplex sit functio huius potentiæ, altera, qua veritatem speculatur, & sic dicitur intellectus speculatiuus, altera, qua agenda & omittenda decernit, & dicitur intellectus practicus, in vtraque harum indiget mortificatione iuuari. Si enim intellectum ducem errorum nostrorum non ordinauerimus, nunquam victoriam de vitiis obtinebimus. Dicéntque vitia nostra aduersùs virtutem armata, quod milites & duces Israelitæ Dauidi: Siue fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars ceciderit de nobis, non satis curabunt, quia tu vnus pro decem millibus computaris:] Nam & si aliquando peruersi mores nostri ad tempus fugerint, & se aliæ vires animæ à malo subtraxerint, parum ad erectendam virtutem proderit, si intellectus, dux errorum, qui statim mala esse resumenda iudicabit, immortificatus & inordinatus permaneat. Priùs ergo dicamus, quomodo intellectus in cognitione veritatis cohibendus sit, & postea quomodo in agendorum definitionibus moderandus.

Intellectus, vt veritatem cognoscit, hoc nomen retinet, & vocatur intellectus, aut vis cognoscitiua, siue intelligentia. Qui non paucos, nec leues habet defectus in vitam ac mores hominum deriuatos. Homo enim, qui debet intellectum excolere, solet in scientiæ suo statui necessariæ adeptione torpere. Non discit quæ discere tenebatur, ideóq; nesciens in administratione sibi demandata, exempli gratiâ, confessiones excipiendi, aut nodos animarum per consilium dissoluendi, sæpe delinquit. Quem ignorantia non excusabit, quia eam per studium addiscendi superare debuit. Et annumerabitur illi populo, de quo per Oseam scriptum est: Populus non intelligens vapulabit.] Et eueniet illi quod Paulus ait: Si quis ignorat, ignorabitur.] Ignorabitur, inquam, iudicio approbationis à Domino, cuius voluntatem scire contempsit. Gentes translatæ à rege Assyriorum in ciuitates Samariæ, ignorabant legitima Dei terræ, & ob id interfecti sunt à leonibus. Sic multi ad statum sacerdotalem translati, ea quibus Deus est colendus, ignorant, quam ignorantiam animarum suarum damnatione persoluunt. Se igitur ipsos ab inanibus cogitationibus auocent, & per mortificationem, ignauiam & torporem addiscendi cohibeant. Nec se

Marginalia: Psal. 48. 13. — Iob 3. 9. — Gregor. 4. mor. c. 22. — Psal. 87. 10. — 2. Reg. 18. 3. — Osea 4. 14. — 1. Cor. 14. 38. — 4. Reg. 17. 26.

maiore

maiore ætate protegant, aut se iam senes esse prætendant. Quia, vt sapienter Ambrosius ait: Nulla ætas ad perdiscendum sera est. Erubescat senectus, quæ emendare se non potest. Non annorum canicies est laudanda sed morum. Nullus pudor est, ad meliora transire.] Nec nimij habendi sumus ex eo, quòd studium sciendi commendamus. Nos enim planè in ea sumus sententia, in familia religiosa absque studio discendi non posse disciplinam vigere. Quid enim facient innumerabiles religiosi, dum à communibus operibus vacant, si non discunt, aut orant? At non omnes ad longam orationem ac meditationem sunt apti, nec duris agricolarum laboribus assueti. Si ergo libros non euoluunt, nec intellectum excolunt, quibus fructuosis operibus occupantur? Sed vita nostra non ad otiositatem instituta est, sed ad pios & Ecclesiæ vtiles labores inuenta. Humbertus sanè in prologo suarum eruditionum, mirificè studium addiscendi commendat, & decem damna ex defectu eruditionis manantia persequitur. Putátque ignorantiam in cætibus religiosis peccandi timorem expellere, & abundantiam spiritualium bonorum relegare.

Ambr. li. 5. epist. 31.

Alij deficiunt in hoc, quòd discere quidem cupiunt, sed inutilia discunt. Inutilia verò sunt, quæ neque Dei obsequio, nec proximorum vtilitati, nec discentium statui conueniunt. His ab addiscendis necessariis aut vtilibus impediuntur: similes illis qui omnium indigi, splendentes lapillos nullius pretij in domum suam magna auiditate recondunt, & panem ac vestem, sine quibus viuere nequeunt, non requirunt. Non plus sapere, inquit Paulus, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.] Quia, teste Augustino, si pro viribus suis alatur infans, fiet vt crescendo plus capiat. Si autem vires suæ capacitatis excedat, deficiet antequam crescat. Ille autem viribus sui intellectus non consulit, qui vult simul vtilia & inutilia capere; aut relictis vtilibus, quæ sunt quasi alimenta congrua, curat inutiles doctrinas, quasi aliena & dura alimenta, oti intellectus ingerere. Ne ergo, ô iuste, erigas oculos tuos ad opes scientiæ, quas vtiliter non potes habere, quia facient tibi pennas vt aquilæ, & volabunt in cœlum. Quid enim est ista inutilia nos ab vtilibus auocare, nisi pennas ad fugiendum assumere? Quia ea non poterimus assequi, nisi nostrum domicilium, id est, ea, quæ nos decent, relinquamus, & postea ad altiora, id est, non debita nobis, euolemus. Omnis procul pellatur curiositas, omne studium placendi hominibus, & inaniter lucendi reiciatur, & nitamur, quæ prosint scire, & quæ Deo placeant, & proximos iuuent, & statui nostro congruant, agnoscere. In qua re iterum inculcanda profectò nimij non sumus, cùm eam tempestaté, qua viri Deo consecrati, & sacrarum scripturarum studiis addicti, poëtarum lusibus & Ethnicorum figmentis intendunt, non sine tantæ deceptionis dolore videamus. Viros Deo deditos ab his humanis studiis auocatos & scimus, & legimus, ad ea verò vocatos à Deo & inuitatos hucusque non vidimus. Et vt huiusce rei aliquod proferamus exemplum: Simon de Cassia vir sanè in diuinis scripturis mirè versatus, & sanctitate conspicuus, quid sibi de scientiis humanis relinquendis iussum de cœlo fuerit, in hunc modum scribit: Iuuenis fui aliquali dotatus ingenio, intendebam his scientiis, sicut coætanei mei, credens ex his placere Altissimo, atque sic debere perfectam vitam peragi. Cum verò omnes collegas meos viderem in hanc tenebrosam voraginem prosilire; accidit quodam die in tueis teneris annis me ferentem omnes ferè libros naturales sub chlamyde, vt summa diligentia repeterem, quæ audieram à doctore: & cùm interrogaret me, qui creditus ab omnibus sanctæ vitæ, dicens: Quid est hoc, quod defers frater? Libros naturales me ferre respondi. At ille: Non est hæc via tuta, neque vocatio tua, nec verorum Christianorum intendere naturæ, sed gratiæ. Verbis quoque completis, tanta celeritate mutatum est cor meum, vt si voluissem, non potuissem aperire codices naturales, nec etiam ex iussu aliquid ex eis memoriæ commendare; atque quod magis mirandum erat, porta intelligentiæ claudebatur; disponente Deo, ad Theologica me conuerti, illis omnino dimissis, in quibus frustra sudaueram, atque disposueram desudare: & aliqua luce veritatis perfusus, puro & claro animo intellexi, meretrices esse inuisibiles animi omnes istas scientias, animam indeuotam & volantem per aëra constituentes, & denegantes suis peritis viam humilitatis in fide atque in moribus sæpe. Vidi etiam secreto mentis intuitu in eis recuruatum, omnino etiam inuitè orare volentem, & quod horrendum est, gratiæ initium deficiebat in natura, & geometrizabat corporum quantitatem, qui sibi viuit immensuratus. Et astra, & ipsorum orbes, & orbiculos, & reuolutionem reuoluebat in animo, dum se sponderet Altissimo supplicare. Neminem audiui, nec vidi, deuotè atque humiliter intendentem ad Euangelij veritatem, talibus meretricibus sedulò implicatum, nisi repudio mancipauerit. Procul dubio plerumque à Deo faciunt animam fornicari. Sed dicit scriptura: Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.] &c. Barbarus sum omnibus, qui horum, quæ dicuntur, intrinsecam experientiam non viderunt, & appellor fatuus à talibus scientiis fascinatis, sed veritatem nouit Altissimus, & ipsi videbunt eum, cùm durè fuerint exacti, quòd talibus vanitatibus se dederunt.] Hactenus ille. Qui, vt perspicuum est, non tantùm à poëtarum fabulis & oratorum sententiis tumidis auocatus fuit, sed, vt Christi opera potiùs contemplaretur, & à naturalibus scientiis auulsus. Nos autem scientias naturales non damnamus, quas ad Theologica studia necessarias esse fatemur, sed Theologos, & viros spirituales, ac perfectionis desiderio accensos, poëtis & prophanis auctoribus legendis, & passim errandis intendere, liberè reprehendimus. Hi non confirmandæ veritati, nisi rarissimè, sed fouendæ curiositati & vanitati captandæ deseruiunt. Quare huiusmodi studia adolescentulis relinquenda sunt, dum ad Theologicas veritates addiscendas se parant, & alia vtiliora exercitia à viris spiritualibus vsurpanda, quæ intellectum non distrahant, sed doceant; quæ affectum non in terram deiiciant, sed in cœlum efferant, & quæ ad compungendum spiritum & mentem euehendam in cœlestia conducant. Si huius sententiæ nostræ lector, vir spiritualis & Deo deditus non fuerit, fortitan eam non intelliget, forsitã & irridebit; sed si aliquem gustum rerum spiritualium habuerit, eius conscientiæ & experientiæ relinquo, quantum illis ineptis studiis à deuotione auocetur; & vanis cogitationibus orationis tempore distrahatur.

Rom. 12. 3.

Aug. 12. de ciuit. Dei.

Simon de Cassia. lib. 8. sup. Euangel. c. 11. in illud Lucæ? cum meretricibus, &c.

Psal. 72. 72.

Non sufficit ad vtilia discenda intellectum applicare, nisi illa debito modo discantur. Ad hunc autem modum tria pertinent, vt rectè, vt modestè, vt ordinatè doctrinam proficuam quæramus. Tunc rectè doctrinam quærimus, si ob bonum finem, ob gloriam scilicet Dei, & animarum salutem, & profectum animæ nostræ, veritatis cognitionem paremus. Tunc modestè eidem insistimus, si nouitates fugiamus, si viam tritam ob rationes tantùm probabiles & vim intellectui non afferentes, nequaquam deseramus: si sapientum antiquorum auctoritatem maximè veneremur. Tunc ordinatè scientiam inquirimus, cùm

eam non finem virtutis, sed instrumentum ad virtutem facimus; cùm tempora inter cognitionem & bonam actionem partimur; cùm horas debitas diuino cultui & orationi relinquimus. Si prauus affectus aut curiosus intellectus aliquid his oppositum postulauerit, gladio abnegationis mortifica. Qui sine debito fine discit, est similis ei qui ædificat super arenam. Nam descendente pluuia humiliationis, & irruentibus fluminibus tentationum, & flante vento ambitionis, structura virtutis, quam simul cum scientia surrexisse credebamus, non sine dolore & scandalo aliorum procumbet. Qui sine modestia doctrinam quærit, sæpe decipitur, & falsum pro vero appeténsque pro solido admittit. Quare monet Salomon:

Prou. 22. 17. 18. Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor tuum ad doctrinam meam (non ad doctrinam tuam, quam scilicet in proprio corde finxisti,) quæ pulchra erit tibi, cùm seruaueris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis.] Qui sine ordine, studio scientiarum insistit, dum sterilem cognitionem parat, vitæ puritatem ac veram virtutem extenuat. Non poterit hic imprudentiam effugere.

Hugo. in Didascalico c. Dionys. tract. de doct. scho last. ar. 4. Quia, vt inquiunt Hugo Victorinus & Dionysius Richelius, imprudentia est, quando congruum modum ac ordinem in his, quæ discimus, non seruamus. Quomodo autem congruum discendi ordinem seruat, qui cognitionem rerum nullo modo cum virtute conferendam, adeptioni virtutum, & cultui diuino, & animæ suæ puritati præfert?

Alij autem sunt excessus intellectus magis ad vitam moralem pertinentes, quos oportet abnegare. Excessus eius est, si non priùs docenda audiat, quàm alios docere aut monere præsumat. Nam vt bene dixit Ambrosius, *Amb. lib. de Noe c. 31.* discendum priùs est quàm loquendum. Aures paratas habe, vt aliquid de sapientium consiliis consequaris. Lingua reprimenda est, auditio præparanda.] Et sicut qui alium ad conuiuium inuitat, priùs connenientia præparat, quæ in cibo & in potu ministraturus est ei: ita & qui docturus est fratrem & doctrinæ cibum oblaturus, parat discendo & audiendo quod apponat, ne cum fratris detrimento à docendi munere confusus abscedat. Salomon in Prouerbiis huius rei momentum aptissimo simili, ex conuiuiis petito, patefecit: *Prou. 23. 1.* Quando sederis, inquit, vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam: & statue cultrum in gutture tuo.] Ad mensam diuitis sedet, qui ad mensam scripturarum & ad doctrinam exponendam accedit. Apposita attendit, si quæ ab ipso dicenda sunt, priùs intelligentia capit, & non oscitanter intelligit. Cultrum in gutture statuit, quando (vt inquit *Beda ib.* Beda, quia guttur pro loquela, & gladius pro discretione ponitur) secundùm id, quod bene didicit, discreta verba depromit. Nec defectus in hoc putandus est parui momenti, ex quo magna sæpe mala generantur. Multi enim in dispositione vitæ suæ & actionum suarum errant, & malum pro bono complectuntur, quia doctores habuerunt [*Isaie 5. 20.* dicentes malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.] Alij nunquam in virtute proficiunt, neque ad studium orationis & diuinam familiaritatem ascendunt, quia magistros habent rerum spiritualium imperitos, qui nesciunt discipulos suos ad altiora dirigere, & lac pusillorum à solido cibo discernere. Hi si seipsos cohiberent, & priùs audirent quàm loquerentur, aut certè, si res spiritus non intelligunt, animas sitientes perfectionem, ad expertos mitterent, minimè tanta detrimenta in suos auditores inferrent.

A Excessus etiam intellectus est, si non eius operatio actiones alias humanæ vitæ præcedat. Quod enim sunt oculi pedibus, est intellectus humanis actionibus: vnde sicut ambulans sine ductu oculorum sæpe cadit: ita qui operatur sine præcedente intellectus consilio, in peccatum impinget. Dirige semitas pedibus tuis, *Prou. 4. 26.* inquit Salomon, & omnes viæ tuæ stabilientur.] Hoc est, ad normam itinerantis, gressus animæ, id est, actus tuos, staterà sapientiæ pondera, vt viæ tuæ, id est, eædem actiones tuæ, in vitia non errent, sed stabiles ac firmæ in virtute perseuerent. Annon obscurus & teter esset hic mundus, si solis luce careret? Sed talis est vita hominis, quam non pulchritudo intelligentiæ & præmeditatio mentis illuminat. Quamobrem præclarè Bernardus, scribens ad B Eugenium Papam, cuius humeris totum Ecclesiæ pondus insederat, ait: *Bern. lib. 1. de consi derat.* Nunc autem, quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui, & cordis, & temporis sequestrare. Et infrà, Et primùm quidem ipsum fontem suum, id est, mentem, de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat. Postremò diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens.] Sic C ille. Cogendus est itaque per mortificationem intellectus, vt se intra semetipsum contineat, vt aliena relinquat, vt sua aptè sapientérque disponat, vt quem finem sint habitura voluntatis desideria, quem exitum humanæ vitæ opera, attentè consideret, ne sine hac luce, omnia nostra obscura, sine hac regula, distorta, sine hoc pædagogo, inordinata, Deóque minimè grata censeantur. Ille enim non solùm gratum non habet, quod sine ratione & ex impetu passionis fit, verùm & dignum pœna & vltione censet. Quare Isaias ait: *Isaia 27. 11.* Non est populus sapiens, propterea non miserebitur eius, qui fecit eum, & qui formauit eum, non parcet ei.] Sapientia, id est, intellectus præuisio ac directio, nostras actiones præcedat, & studiosas ac virtuti consonas, voluntati diligendas & manibus D exequendas proponat, ne ita insipienti populo parata hominem insipienter operantem inueniat.

Damnabilior tandem intellectus excessus est, quo quis sua propria despiciens, insipienter aliena considerat. Vitas fratrum iudicat, actiones examinat, conuersationem damnat, & per temerarias suspiciones bona aliorum in malam, & mala in pessimam partem inflectit. Hoc autem detestabile vitium iudicandi ex obliuione sui nasci; qua quis propria acta non cogitat, Prosper manifestis verbis insinuat. *Prosper. lib. 2. de vita con. c. 6.* Tandiu, inquit, quis peccata sua, quæ nosse, ac deflere debet, ignorat, quandiu curiosè aliena considerat. Quòd si mores suos ad se conuersus aspiciat, nó requirit quod in aliis specialiter reprehendat, sed in seipso quod lu- E geat.] Hæc ille. Imitamur sanè frequenter cupidos alienarum opum & suæ necessitatis incuriosos sartores, qui occupati sarciendis aliorum vestibus, vt ab eis pecuniam corradant, suas habent vndiquaque discissas. Sic aliorum vitam corrigimus, actiones aduertimus, conuersationem emendamus: nostram verò superbiá laceratam & temerariis suspicionibus infectam omittimus. At non ita incautè viuendum est; sed intellectus ab aliorum actibus abducendus cogendusque, vt sua acta & cogitata diiudicet. Nam & præceptum est Domini: *Matth. 7. 1.* Nolite iudicare, vt non

iudice

iudicemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remenetur vobis.] Quid est, nolite iudicare, nisi, nolite in alienos mores irrumpere: nolite in acta proximorum inquirere, & more iudicum, an bona sint an mala, temerarium ac vobis minimè concessum iudicium ferre? Quòd si simplex vos iudicium non continet, at subiuncta pœna cohibeat, vt non ab hominibus & à Deo iudicemini. Certum est enim, eos, qui aliorum vitas iudicant, seueros suæ vitæ iudices inuenire. Certius autem est, eos diuinum iudicium non effugere; quo propter iudicia temeraria multantur. Et quidem seuerè & rigidè. Nam sicut temerariè iudicantes, durè erga proximos se habent, ita (vt eadem mensura pœnam sustineant) durum & implacabile iudicium subibunt. In hac etiam vita non pauca, nec prætereunda mala temerarium iudicium ingenerat. Optimè enim notauit Anselmus, quòd si iudicans alterum, peccator est, exemplo illius in malo perseuerat: si pœnitens, peccantis quoque exemplo iterum labitur, aut in cœpta pœnitentia frigescit, aut saltem visi peccati impugnatione tentatur: si verò iustus peccantem auersatur, & se supra illum per superbiam extollit. Sed quid stultius, quàm aliena mala parua curare, & propria magna negligere? Quid arrogantius, quàm actionem dubiam alterius damnare, cuius intentionem ac cæteras causas nec dum discussimus? Quid periculosius, quàm alios iudicantes, nos ipso iudicio innocentes confiteri? Nam Dominus ad Scribas & Pharisæos dixit: Qui sine peccato est vestrûm, primus in illam (scilicet in mulierem adulteram) lapidem mittat.] Innuens videlicet damnationem reorum, esse iudicum innocentium: illúmque, qui in alium lapidem iudicij mittit, se innocentem pronunciare. O igitur abominabile peccatum, quod etiam latro in ipso studioso vitæ tyrocinio oculis mentis aduertit, & tam acri reprehensione damnauit! Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?] dixit ad alterum socium, à quo Dominum maiestatis temerariè iudicatum agnouerat. Quasi diceret, insignis peruicaciæ esse, consimili cum Domino pœna damnatum, dissimili verò causa in crucem actum, (quia Christus innocens ob aliena peccata, & latro nocens ob propria mortem perferebat,) fortes per iudicium temerarium commotare, & illum, qui innocentissimus erat, peccatorem, se autem, qui sceleratissimus erat, innocentem profiteri. Lex itaque non temerariè iudicandi à latrone (vt scitè notauit Chrysostomus) seruata est, & nos, qui de vita spirituali gloriamur, eam passim transgredimur, dum fratribus nostris crimina, nunquam fortè ab illis commissa, iniustè satis imponimus.

Ansel. li. de simil. c. 110.

Ioan. 8. 7.

Luca 23. 40.

Chrysost. hom. 24. in Matt.

Intellectus ergo acriter est abnegandus, vt seipsum iudicet, & aliorum vitas, quarum correctio ad nos non pertinet, discutere & damnare non velit. Idque facilè meo iudicio discemus, si nostram agnouerimus conditionem. Possumus enim eadem facere, quæ proximi nostri fecerunt, quos iudicare & damnare nó formidamus. Et, si Æthiops alium Æthiopem, coloris atri gratiâ, non damnat; cur in peccatis enutritus alium consimilem peccatorem iudicat, atque condemnat? Præsertim cùm iste, qui cecidit, & modò iudicatur, possit resurgere, & ego, qui eum iudico, possim in idem peccatû cadere, & in eo vsque ad finem perseuerare? Conteret multos & innumerabiles Dominus, & stare faciet alios pro eis.] Conteret, inquam, eos, quos post aliorum iudicia, in similia crimina labi permittet, & stare faciet sæpe pro eis, quos antea stantium iudicia temeraria percusserunt. Hæc sententia, inquit Gregorius, qua narratur aliorum erigi, aliorum autem vita confringi, & spes nutritur humilium, & elatio premitur superborum, dum & illi bona possunt amittere, de quibus superbiunt, & isti ea percipere, quæ quia non habebant, contemnuntur. Formidemus igitur in his, quæ accepimus, nec eos, qui illa nec dum assequuti sunt, despiciamus. Quid enim sumus hodie, nouimus, quid autem post paululum possimus esse, nescimus. Hi verò, quos fortasse despicimus, & tardè possunt incipere, & tamen vitam nostram feruentioribus studiis atterere.] Hæc Gregorius. Cui addendum est, quòd non solùm in ea, quæ iudicamus, possumus cadere, verùm & per iudicium ita viuimus, quasi velimus nos ad casum parare. Temerariè namque alium iudicans, meretur gratia ad standum carere, dum virtutem suam non Deo, sed sibi ipsi præsumit adscribere. Qui enim alium iudicat, quasi opere suo dicit; ego non cecidi, quia per vires meas à peccato discessi: tanta superbia digna est, quæ à Domino relinquatur, vt per sequentem casum se deiiciat, & intellectum à temerario iudicio continere discat. Iuuant tandem ad iudicia temeraria reiicienda, quatuor illa, quæ Laurentius Iustinianus numerauit: Quatuor, ait, sunt qualitates, quibus diligentius Deum anima compungitur, & à proximorum operibus oculos auertit. Quum aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit: aut iudiciorum Dei sententiam metuens, secum quærens, considerat, vbi erit: aut cùm mala vitæ præsentis attendere solertet, mœrens considerat, vbi est: aut cùm bona supernæ patriæ contemplatur, quæ quia nondum adipiscitur, lugens conspicit, vbi non est.] Sic ille. His cibis profectò saluberrimis intellectum pascamus, & facilè à peccatorum alienorum consideratione & iudicio, pessimis alimentis, abstinebimus.

Iob 34. 25.

Greg. 25. mor. c. 8.

Iustin. in Ligno vitæ tract. de charit. c. 9.

Vsus Mortificationis intellectus.

Faciamus iam, pro more, breuem summam eorum, in quibus debeas intellectum per mortificationem cohibere.

I. Intellectus igitur ignauiam pelle, & in quocumque statu aut ætate sis, res ad salutem necessarias, sine quibus scilicet tuo muneri satis esse non poteris, diligenter addisce.

II. Inutilia discere aut inuestigare non cures. Quædam autem adolescentibus aut vitam communem agentibus sunt vtilia, quæ tibi iam viro aut ad perfectionem properanti inutilia iudicabis.

III. Vtilia bonâ intentione scire, & ea maiorum auctoritate inuestigare, & debito modo & tempore tibi parare curabis.

IV. Quæ non didicisti, non doceas, ne & tu malè docendo labaris, & alij tuos errores credendo cadant, sed magis te interrogantes, humiliter ad doctiores remittas.

V. Omnes actiones tuas, intellectus consideratione præcedas; quod malum iudicaueris, fugias; & quod bonum cognoueris, facias, & munera vitæ tuæ sapienter instituas.

VI. Vitam & mores aliorum non iudices, sed Deo ac Prælatis iudicanda & inspicienda relinquas.

Ac pro comperto habeas diligentem intellectus culturam, fontem esse multorum spiritualium bonorum, quæ & otium, vitiorum seminarium pellit, & omnem vitam humanam dirigit, & nos Angelis iungit, à belluisque discernit.

De Mortificatione intellectus, siue iudicij proprij in rebus agendis.

CAPVT X.

NTELLECTVM nostrum ab eo actu, quo iudicat de rebus, & discernit quid in quaque re tenendum aut agendum sit, solemus vocare iudicium, ab ipsa actione quam elicit, ei nomen imponentes, aut sub ea illum considerantes. Quod verum est, si ab eo, quod est in re, vel debet esse in actione, non deuiet, falsum verò, si aliter sentiat ac iudicet, quàm res vel actio se habet. Hic autem actus eius, qui iudicium appellatur, & noster proprius est, multa indiget abnegatione, quam vt tractemus, ab ipsa definitione eius incipiamus oportet. Proprium ergo iudicium est, quod non est Dei nec hominum sapientium iudicio conforme, sed singulare nostrum, ab aliorum diffinitione ac sententia dissentiens. Sunt enim plurimi etiam in cœtibus spiritualium virorum, qui ita propriæ sententiæ, ac sententiæ sanctæ Ecclesiæ & Conciliorum adhærent; qui quod ipsi iudicant, meram veritatem: quod alij contrà sentiunt, nugas & deliramenta iudicant: qui se in sententia sequentes amant, sibi autem contradicentes arido corde & oculis toruis aspiciunt: qui denique, si suo sensui aliquid opponatur, mirum in modum turbantur & contristantur, & quod semel animo conceperunt, pro regula veritatis habent, & ab omnibus pro tali habendum esse decernunt. Vitium hoc intellectus generaliter ex superbia & præsumptione nascitur, qua quis seipsum magnum aliquid reputat, alios verò, quasi infrà iacentes, despicit, & scientia ac prudentia minores existimat. Ex hoc vitio propria voluntas exoritur, omnium peccatorum initium; quia, qui se putat in omnibus punctum attingere, quòd alij à se decreta & volita non faciunt, sustinere non potest. Quod indicatum est ab Ecclesiastico, dum ait: *Eccl. 3. 30.* Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.] Quinam sunt isti superbi? Nonne qui seipsos supra alios extollunt, qui suas sententias statuunt, & alienas despiciunt? Hi nunquam ad salutem redibunt, quoniam initium ac ianuam salutis, nempe intellectum habent obcæcatum. Frutex peccati, vel stirps, ac initium peccati, nempe voluntas propria altas radices aget in illis, priusquam se tanto malo infectos intelligant. Vulnus in corpore fœdum quidem est, sed in facie fœdissimum: macula in linteo turpis est, sed in mundo bysso turpissima: sic omne vitium suam habet deformitatem, at duricies intellectus & iudicij proprietas, quia faciem hominis turpat, nempe intelligentiam, & byssum, nempe lucem naturalem, obscurat, est cuiusdam turpitudinis genus insigne.

Qui hoc proprium iudicium non abnegant, nec illud superiorum ac sapientium iudicio submittunt, manifestum incurrunt errandi & se præcipitandi periculum. Quare monet Salomon: *Prou. 3. 5.* Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.] Quasi dicat, non in propria prudentia ac rerum gerendarum dexteritate, sed in Domino esse confidendum: qui homines sæpe per alios homines docet, ne errent, & ideo alij sunt humiliter auscultandi. Et Basilius ait: *Basil. in reg. breu. 123.* Quòd sicut in vniuersum vti propria voluntate arbitrióve, alienum est à recta ratione; ita maioris partis iudicio non stare, est contumaciæ & peruicaciæ periculum incurrere.] Ex hoc turpissimo fonte magna errorum, hæresum, & discordiarum pars ortum habuerunt: dum perditissimi homines malunt in iudicio rerum suis ineptis definitionibus adhærere, quàm Ecclesiæ & sapientiorum iudicio gubernari. Videmúsque completum illud Salomonis: *Prou. 14. 2.* Ambulans recto itinere & timens Deum despicitur ab eo qui infami graditur viâ.] Quoniam isti non solùm errant, & ab eo, quod rectum est, deuiant, sed etiam infallibilem veritatem tenentes & viam rectam ambulantes irrident. Illuduntur planè à dæmone, cuius sententiam in suo proprio iudicio sæpissime venerantur, à quo pro vero lumine teterrimam obscuritatem excipiunt. Quam perniciem impossibile est euadere quempiam (inquit Cassianus) *Cassia. coll. 16. c. 11. Philipp. 2.* iudicio proprio confidentem, nisi Paulum monentem, vt idem sapiamus omnes, audiat, & pro meliorum ac sapientiorum sententia suum iudicium abiiciat. Optimè dixit Climacus: *Climac. grad. 3.* In his, qui sibi credunt, dæmon sæpe propheta fit: Ab hoc autem falso propheta edocti, qui pater est omnis mendacij, quid nisi mendacium & falsitatem imbibent, qua intellectu decepti, mores suos fallant, & alios eorum doctrinam aut exemplum sectantes decipiant? Proprio ergo iudicio fidendum non est, sub cuius velamine ex vna parte diabolus, & ex alia se proprius amor abscondit. Quemadmodum enim si medicus ad medelá ægritudinis accersitus, illi mederi nesciat, & nos periculo mortis exponat; aut si aduocatus ad litem defendendam admissus suâ ignorantiâ illam perdat, nunquam deinceps eorum vtimur operâ, quos nouimus vitæ & substantiæ destructores; ita cùm experimento didicerimus nos à proprio iudicio, non semel aut bis sed sæpissime fuisse deceptos, æquum est, vt nunquam ipsum ad consilium admittamus. Iudicium proprium non tantùm diabolus decipit, sed & proprius amor mouet, adeò vt quotiescumque proprium iudicium sequimur, proprio etiam amore regamur. Quis autem vel ignorantissimus nesciat, amorem in propria causa iudicem fuisse suspectum, à quo æqua non sit speranda sententia? Legibus humanis statutum, inquit Bernardus, *Bern. lib. de gradibus humilit.* & in causis tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus seruatum scio, speciales amicos causantium non debere admitti ad iudicium, ne vel fallant, vel fallantur amore suorum. Quòd si culpam amici, tuo iudicio, amor illius aut minuit, aut prorsus abscondit, quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit?] Hæc ille. Cuius ratio si attentiùs inspiciatur, adeò euidens est, vt frustra in aliis quærendis laboremus. Certum est enim, amorem, quo maior est, eo magis cæcum esse, magísque à recto veritatis tramite deuiare. At amor amicorum & propinquorum iudicia peruertit, vt in illorum causis palam erremus, & falsum pro vero, ac pro bono malum amplectamur. Quid ergo amor nostri ipsorum faciet, qui longè maior est, nisi proprium iudicium obscurare, & nos sub veritatis prætextu decipere? Iudicium igitur proprium, cæco nostri amore vestitum & ab illo gubernatum, semper suspectum habendum est, & maiori lucro tribuendum cum sapientibus errare, quàm cum nostro sensu verum attingere. Nam si cum sapientibus errauerimus, aliquam apud Dominum excusationem habebimus, quòd illos sequuti sumus, qui lucem scientiæ præferebant: si autem noster nos sensus nostrúmque iudicium fallat, nulla nos excusatio, quasi ex malitia peccantes, à flagello eius indignationis eripiet.

Hæc in detestationem proprij iudicij sufficiant: nunc in quibus sit abnegandum videamus. Negare proprium iudicium oportet in his, quæ pertinent ad doctrinam & inquisitionem veritatis: ita scilicet, vt nulla ratione ligati, veram eam opinionem putemus,

A quam esse falsam omnes sapientes, aut illam impugnando aut oppositam amplectendo, putarunt. Cùm enim appetitus sciendi magnus sit in homine, adeò vt à Philosopho scriptū sit, Quòd omnis homo suapte natura appetat scire; fit vt faciliùs erga cognitionem veritatis, quàm erga res agendas affectu passionis capiatur. Et sicut mater amore cæca plus in proprio filio, quàm in filiis aliarum complacet sibi, eumque, cùm deformis sit, omnibus aliis infantibus venustiorem existimat: ita quilibet opinionem à se conceptam teneriùs amat, & cùm nec latum vnguem à delirio distet, quasi veriorem & efficacioribus rationibus fulcitam, aliorum sapientiorum opinionibus præfert. Hinc tot nouitates, tot sententiæ nunquam auditæ in scholas inuectæ, quas si euidens ratio veras esse conuinceret, taceremus quidem; B at si (vt tu ipse fateris) rationibus solùm probabilibus nituntur, quare plus tuæ probabilitati credis, quàm auctoritati omnium sapientium? quos nixus leui fundamento contemnis. Hoc tuum fundamentum clarissima priscorum ingenia viderunt, & illi satisfecerunt, aut tanquam puerile aspernati sunt, quibus non deberes tuum iudicium præferre, nisi fortè existimes Dominum in apertione huius veritatis illos omnes præteriisse, & tibi soli in angulo mundi posito reuelasse. Conuerte obsecro lumina ad elapsos vitæ tuæ annos: vide quoties alicui opinioni firmiter adhæsisti, & postea successu temporis nouisti te fuisse deceptum, & non sine magno pudore sententiam corde, verbo, & scripto mutasti. Idem nunc es, qui antea C eras, idem ingenium habes, licèt fortè magis excultum, & ob id magis proprio amore cæcum, & magis in superbiam elatum, & ob id non debes aduersus sententias omnium illi fidere. Multa falsa sunt prima specie probabiliora veris; & multa vera, quæ difficiliùs quàm falsa defenduntur, quia ab intellectu rebus sensibilibus cognoscendis assueto minimè penetrantur: quare nec illa ob rationem (vt videtur) insolubilem admittenda sunt, nec ista ob difficultatem repudianda. His iudicium in disquisitione veritatis cohibendum est, ne in noua & nunquam audita declinet. At cùm opiniones sunt variæ, doctorum præscitu nec eiusdem notæ, non est virtutis proprij iudicij, his magis quàm illis adhærere, si rationum momenta, veritatem stare pro altera parte, efficaciùs expresD serint. Neque enim iurauimus in verba alicuius, sed in verba veritatis, quare licet & decet sine irreuerentia aliorum doctorum, eam ex ore docentis accipere.

Negandum est etiam iudicium in rebus à tota congregatione probatis, & summa omnium, qui bene sentiunt, consensione susceptis, quibus quemque suum particulare iudicium præferre tanta est impudentia, tanta superbia, vt vix possit sermonibus explicari. Huius audaciam pulcherrimè detegit Bernardus hunc in modum: Lepra proprij consilij eo perniciosior est, quo magis occulta; & quo magis abundat, tanto quisque sibi sanior esse videtur. Hæc illorum est, qui zelum Dei habent sed non secundùm E scientiam, sequentes errorem suum & obstinati in eo, ita vt nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? Idololatriæ scelus est, non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi, repugnare. Erant nunc, qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut cæteri hominum, ec-

Arist. 1. Metaph. c. 1.

Ber. ser. 3. de resurrect.

A ce arioli & idololatræ facti sunt: si tamen vel ei, qui dixit hoc, plusquàm sibi iudicant esse credendum. Neque huic dissonat veritatis sermo, quem dixit: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.] Huc vsque Bernardus. Istud autem immane vitium ex tribus solet radicibus exoriri: Ex ignorantia nempe, qua quis patrum instituta non intelligit: ex tepiditate, qua illa durissima & minùs captui humano accommodata coniectat: & ex superbia, qua se aliis iudicio præferre indignum aut immoderatum non putat. His radicibus securis abnegationis applicanda est, vt mala proprij iudicij arbor arescat. Nam si ignorantia te decipit, ô frater, quære sapientiorem, qui te maiorum leges doceat, præceptionumque rationes exponat, quas quia non pruB dentia carnalis, sed cœlestis sapientia dictauit, non debes rationibus humanis examinare, sed spiritus trutina ac lance discutere. Si autem tepiditas te fallit, vide quia, quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.] Et hæc eadem præcessores tui, Dei spiritum habentes, non tantùm sancta & perfecta censuerunt, verùm vt facilia & delectabilia seruarunt. Te autem onerant, quia spiritu feruoris seposito, acediæ & socordiæ tentatione turbaris. Si denique superbia te inflat, scito hanc esse pestem, quæ infecit hæreticos, & ab Ecclesia separauit, & in tam miseram calamitatem abire coegit. Time igitur, ne dum hodie contrarium vnius statuti, & cras oppositum alterius legis sentire facit, paulatim à vero sensu tui instituti abstrahat, & C tandem, si non à fide, at à Sanctorum congregatione diuellat.

Pars etiam huius abnegationis est, si non tantùm Patrum scita per contrarium iudicium reiiciamus nunquam, verùm illa apud nos ipsos nec ad examen vocemus. Pars enim irreuerentiæ est, si subditus legem à principe latam examinet, an iustum iubeat, & si religiosus instituta sanctissimorum Patrum inspiciat, & verset, an æquum opportunumque præcipiant: Si non credideritis, inquit Isaias, non permanebitis.] Quia nimirum quæ à patribus accepimus, simpliciter credenda sunt, non curiosè inuestiganda, si volumus quieti in nostra vocatione perstare. Et via ad illa intelligenda non est superba & audax ipsorum disquisitio, sed modesta ac reuerentiæ plena creD dulitas. Quia si ea patrum instituta simpliciter acceperimus, & opere compleuerimus, quàm apta, quàm sancta, quàm perfecta sint, per experimentum cognoscemus. De qua re hæc optima & notatu dignissima legimus apud Cassianum: Neque vos moueat, aut ab imitatione diuertat, ac retrahat, etiamsi vobis ad præsens alicuius rei vel facti ratio vel causa non liqueat; quia eos, qui bene de cunctis ac simpliciter sentiunt, & vniuersa, quæ à senioribus tradi gerive perspexerint, fideliter imitari magis quàm discutere student, per operis experientiam rerum etiam omnium scientia subsequetur. Cæterùm nunquam rationem veritatis intrabit, quisquis à discusE sione cœperit erudiri: quia videns eum inimicus, suo potiùs quàm patrum iudicio confidentem, facilè in id vsque propellit, vt etiam illa, quæ maximè vtilia ac saluberrima sunt, superflua ei videantur & noxia. Atque ita præsumptioni eius callidus hostis illudit, vt irrationabilibus definitionibus suis pertinaciter inhærendo, hoc solummodo sibi sanctum persuadeat, quod rectum atque iustissimum suæ tantùm obstinationis errore censuerit.] Hæc ille. Et sanè quod in omnibus scientiis & artibus iustè à nobis exigitur, vt aliqua sine vlla hæsitatione credamus, ex quibus acceptis ad alia minora, quæ ex

Matth. 18. 17.

Luca 18. 27.

Isaia 7. 9.

Cassia. coll. 18. c. 3.

A illis sequuntur, disquisitione procedimus, non mirum si in scientio spiritus exigatur. Hæc autem in ista salnberrima scientia tanquam principia sunt, quæ primi patres ad eam edocendam vocati sanxerunt. Horum ergo sanctiones discutere, non minùs stultum est, quàm si quis principia alicuius scientiæ velit ad examen adducere. Ac proinde iudicium nostrum est maioribus submittendum, ita vt eorum instituta simpliciter accipientes, in ea inquirere vereamur.

Iudicium quoque proprium magna abnegatione eget in rebus particularibus, quæ ad nostras animas pertinent, & ad viam spiritus ambulandam, in quibus proprio iudicio regi, & magistri spiritualis documenta prætetire, irreparabilia damna solet inducere. B Vtinam non sæpissime vidissemus multos altiora se, contra superioris mandatum, præsumentes, aut minuribus, quàm robustæ vires ferunt, aduersùm idem mandatum studentes, æquale damnum incurrisse; quia aut parù aut nihil proficiunt, dum se regi & gubernari non sinunt. Sed vidimus, & plorauimus, quod in nobis ipsis iam sine vllo remedio sumus experti. Diabolus enim, qui nostris semper insidiatur profectibus, & vt eis damnum afferat, transfigurat se in Angelum lucis, (2. Cor. 11.) feruidos ad magnas corporis asperitates, ad immoderatos labores, ad onera importabilia: tepidos verò ad omne asperum declinandum & omne onus abiciendum impellit. Qui si spirituali magistro credidissent, & illi indiscretionem, isti verò socordiam deposuissent, multa damna spiritualis profectus euitassent. C Dominus noster Iesus Christus leprosos, iam à lepra mundatos, mittebat ad sacerdotes, & dicebat: Ite, ostendite vos sacerdotibus,] (Luca 17. 14.) vt illi scilicet expenderent an vera an apparens esset salus illis restituta. Quo ostendit non mala solùm, sed & bona, non proprio sed maiorum iudicio esse examinanda, si in omnibus tuti esse volumus. Nam qui proprio iudicio regitur, similis est secundùm Anselmum, ei, qui (Ansel. li. de simil. c. 142.) proprio caret cultro, & meritò esurit, si alieno incidere nolit. Cultrum enim tuum, ô frater, id est, iudicium tuum satis obtusum habes, licèt tibi acutum & aptum ad secandum esse videatur. Illo nihil vtiliter incides; quòd si alieno iudicio ad tua discernenda non vtaris, profectus spiritualis fame peribis. Meritò Paulus illos laudat, qui semetipsus dederunt (1. Corin. 8. 5.) primùm Domino, deinde nobis per voluntatem D Dei. Quia videlicet gratissimum Deo sacrificium est, vt qui se illi per studium vitæ spiritualis tradunt, præpositis etiam ab ipso designatis se per obedientiam tradant. Qualis autem erit obedientia illius, qui in rebus minimis, scilicet in exterioribus obediens, in maioribus spiritualibùsque non paret: qui præcipuum sui, nempe studiosa opera vitæ suæ, non ex superioris arbitrio, sed ex proprio iudicio disponit? Sanè qui patri spirituali, inquit Climacus, (Climac. grad. 4. de obed.) tunc quidem obedit, nunc verò inobediens est, is ei comparandus est, qui oculis suis modò collyrium modò calcem imponit.] Prorsus ita est: Nam collyrium imponit, quo oculos suos sanet, qui alterius sententiam sequitur, & statim calcem adhibet, E qui oculos depascat, cùm proprio iudicio gubernatur. Sciamus ergo iudicium proprium in rebus nostris maximè debere nobis esse suspectum, abnegationéque esse cohibendum, ne in magnus errores incidamus.

Nec tantùm ad hoc genus obedientiæ nostræ abnegatio procedat, sed etiam negemus iudicium in rebus agendis, vt non tam ex proprio sensu quàm ex aliorum sententia illas peragamus. Tuta enim, A & suauis via esse solet, quam omnes ingrediuntur; periculosa verò & tristis, quam sibi ipsi vnus solus inuenit. Qui profectò aut errabit, aut alia incommoda non effugiet, aut vix poterit non de singularitate notari. Res itaque, præcipuè graues, ex aliorum consilio disponendæ sunt: Salus enim vbi multa consilia.] (Prou. 11. 14.) Minores verò, si nullum appareat inconueniens, an sic vel sic fiant, sine difficultate ex aliorum sententia potiùs quàm ex nostra faciendæ, vt in his minoribus ad negandum iudicium nostrum paulatim assuescamus. Id autem maximè esse ad pacem congregationis necessarium, docet optimè Hugo Victorinus, sic scribens: Hoc est, quod maximè adducit concordiam, si quisque non suam, sed alterius voluntatem (Hugo. in regul. Aug. c. 8.) facere studeat in bono. Et hoc est magnæ humilitatis indicium. B Inde generatur obedientia, crescit charitas, & pax, atque iustitia, & Ecclesiæ virtutes. Quòd si volo facere voluntatem meam & iste suam; fiunt diuisiones, oriuntur lites, iræ quoque & rixę, quę sunt opera carnis. Et sicut ait Apostolus: Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.] (Galat. 5. 21.) Sunt quidam in congregatione obstinati in suo sensu, sapientes in oculis suis; nam quod in animo conceperint, hoc quasi ex ratione defendunt, nec se aliis, sed alios sibi applicari contendunt. Et si viderint non sibi obtemperari, statim commouentur & perturbantur. Tales solent esse rebelles mandatis seniorum, plurimúmque in eis regnat passio inobedientiæ & impatientiæ. Isti non sunt idonei ad concordiam.] Hæc ille. Bene descripti sunt, qui in negotiis & rebus agendis suo pro- C prio iudicio fidunt. Qui si in vno punctum attingunt, in innumerabilibus errant: quoniam congregationis sensui ex diametro se opponunt: illa verò solet è contrario in multis generaliter punctum attingere, & in paucis errare. In vno quidem voluntatem Dei implent, in hoc scilicet quòd malam vitam abiecerunt, & se per propositum spiritualis vitæ Domino consecrarunt, at in multis aliis ab ea discordant, nempe in his, in quibus nolunt sapientioribus consentire. Qui si dicant cum Saule: Impleui verbum Domini: (1. Reg. 15. 14.)] Dicetur eis: Et quæ est hæc vox gregū, quæ resonat in auribus meis, & armētorum, quā ego audio?] Nam multa habent apud se clamantia & dicentia, quia in multis non Dei voluntatem, sed propriam ac proprium sensum exequuntur. Licèt autem in omnibus, vbi nullum peccatum est, nec notabile incom- D modum spectatur, saluberrimum sit aliorum iudicium sequi; at in rebus à Prælato iussis, insignis contumacia est, nolle proprium iudicium illis submittere. Quam Samuel in eodem libro Regum euidenter expressit: Quasi peccatum ariolandi est repugnare: & quasi scelus idololatrię nolle acquiescere.] (1. Reg. 15. 23.) Quo loco non tam externam inobedientiam, quàm iudicij proteruiam esse damnatam, Bernardus testatus est, cuius hæc sunt verba: Non ait, non acquiescere, sed nolle acquiescere; vt non iussiunis simplex ipsa transgressio, (Bern. lib. de praecepto & dispensat.) sed voluntatis superba contemptio scelus idololatriæ reputetur. Non est enim idipsum, nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnunquam & infirmitatis: illud verò aut odio- E sæ pertinaciæ aut contumaciæ non ferendæ.] Sic ille. Sed de hoc aliàs.

Vsus Mortificationis proprij iudicij.

His ergo excessibus iudicij proprij, malagma abnegationis adhibebis, ne te, sicut Heronem à Cassiano memoratum, in barathrum desperationis aut errorum deiciat.

I. Nullam doctrinam veram putabis, aut intel-

lectu complectetis, quam non sapientes catholici & filij Ecclesiæ fideles aliquando docuerint.

II. Institutiones à tota congregatione probatas magna veneratione suscipies, & quos eas refutare videris, vt monstra & animæ pestes abominaberis.

III. Maiorum decreta nunquam in examen adduces, sed illa, vt à maioribus tradita sunt, simpliciter intelliges, & vt congrua & vsui accommodata, tum opere tum sensu retinebis.

IV. In rebus ad tuam vitam & mores pertinentibus, nunquam teipsum reges, sed aliorum iudicio gubernaberis.

V. Res externas alicuius momenti, nunquam sine consilio præueniente dispones.

VI. Ea quæ minoris momenti sunt, si nullum sequatur incommodum, potiùs ex aliorum iudicio, (B) quàm ex propria sententia, executioni mandabis.

Scitóque abnegationem proprij iudicij, Deo nostro omnium esse gratissimam; quoniam aliis, bestias, id est, sensus & affectus nostros offerimus; hac verò præcipuam nostri partem & qua homines sumus, id est, mentem, mactamus.

De Mortificatione Paßionum appetitus concupiscentis & irascentis.

CAPVT XI.

OMNIS turba virium animæ, triplici ordine continetur: quorum alter est supremus, memoriam, intelligentiam, voluntatémque complectens: alter infimus sensus, omnes externos, & membra corporis apta ad loquelam, & motum continens: (C) tertius medius, appetitum & sensus interiores comprehendens. Hactenus partem supremam & infimam mortificatione composuimus; nunc verò (ne nihil prorsum relinquatur) mediam nostri partem instituamus. Ab appetitu autem inchoandum videtur, quoniam facilius quàm vaga cogitatio componitur. Is duplex est, alter concupiscens, quo tendimus in bonum, vel malum, prosequutione, vel fuga, quatenus absolutè bonum, vel malum est: alter irascens, quo tendimus in bonum, vel malum, vt difficile ad obtinendum, vel difficile ad propulsandum. Duplex hic appetitus, sedes est passionum animæ, quæ sic appel- (D) latæ sunt; quoniam non sine aliqua immutatione corporis, huiusmodi affectus eliciuntur, qua corpus aliquid patitur, & pro ratione affectus dominantis aut contrahitur, aut dilatatur. In appetitu concupiscente sex passiones collocantur, tres circa bonum, tres circa malum. Nam si appetitus hic inclinetur in bonum, quatenus sibi conueniens, resultat amor: si in bonum, vt absens est, & possibile possideri, resultat desiderium, si in bonum, vt præsens & obtentum est, resultat delectatio, qua appetitus in illo bono conquiescit. Si verò per sensum interiorem proponatur illi malum, vt sibi incommodum, insurgit odium: si malum, vt absens ac futurum, insurgit fuga: si malum, vt præsens, insurgit tristitia. In appetitu irascente (E) quinque passiones resident; tres circa bonum, duæ circa malum. Nam si bonum arduum ac difficile apprehendatur vt possibile, surgit spes obtinendi & audacia media applicandi: si apprehendatur vt impossibile, surgit desperatio: si verò malum arduum apprehendatur, vt futurum, elicitur timor, at si præsens consideretur, accenditur ira, qua de eo, qui malum intulit, vltionem sumimus. Sunt igitur affectus, siue

(A) passiones appetitus vndecim: amor, & odium; desiderium, & fuga, delectatio, & tristitia: spes, audacia, & desperatio, timor, & ira.

Hæ omnes passiones mortificationis spiritu frænandæ sunt, si aliquem progressum in virtute sumus facturi. Illæ enim sunt instar nebulæ, quæ lumen rationis obscurant. Sunt quasi stercora, quæ cor nostrum, nempe lectum Christi, turpant, & Spiritum sanctum, in nobis habitantem, contristant. Sunt compedes, & catenæ animam in terra detinentes, vt assurgere ad spiritualia & cœlestia non possit. Nam animalis homo [inquit Paulus, ille scilicet, qui more 1. Cor. 2. pecudis suis affectibus regitur, [non percipit ea, quæ 14. sunt spiritus Dei.] His quidem affectibus minimè per mortificationem cohibitis, similes bestiis efficimur, (B) quas ad commoda prosequenda & incommoda fugienda, non ratio, non virtus, sed appetitus impellit. Nec ideo est à solicita mortificationis cura cessandum, quòd iam sopitæ & compressæ videantur; quia nisi in seruitutem redigantur, cùm minùs cogitemus, nos facient vilitarum terrenarum amatores. Nota est nobis astutorum Gabaonitarum historia: Hi enim se Iosue 9. de terra longinqua venire mentientes, & lassitudi- 3. nem simulantes, Israelitas deceperunt, & se si non à seruitute, at à morte liberarunt. Hic est astus nostrorum affectuum, qui lassos & defectos se simulant, vt libertatem extorqueant, & nos sub commiserationis specie decipiant. Prudens autem Iosue, id est, iustus, licèt eos non interficiat (neq; enim potest) at non placatur donec illos per mortificationem rationi & vir- (C) tuti subiiciat. Non aliud de affectibus quàm de immanibus feris cogitandum est. Quæ si in solitudine positæ, aut in catena compeditæ nemini officiunt, non est quia cornibus, & dentibus, & vngulis, & feritate careant, sed quia nullus adest, in quem sua crudelitate desæuiant. Ita prorsus affectus sæpe non nocent, quia assidua abnegatione & funibus gratiæ ligantur, & in quadam occasionum solitudine vincti tenentur. Sed prodat se occasio litigandi, & suauis catena gratiæ ac nostræ cooperationis abscedat, & videbis, quàm grauiter fera amoris, aut iræ, aut tristitiæ te vulneret. Si ergo monstrosum esset, & prodigio simile, quòd homo equo factus similis pedibus & manibus ad terram pronus graderetur, bestia verò illi insideret, fræno & habenis regeret, & calcaribus ad ambulandum instimularet; non minùs prodigiosum est, quòd fera passionis rationem post se trahat, & (D) quasi illi insidens, quocumque appetit eam suus furor, impellat. Profectò quotiescumque passioni seruimus, ordinem naturæ peruertimus, prodigiosam vitam ducimus, & risui sapientium hominum, ac ludibrio Angelorum nos exponimus. Qualis enim est in Aug. oculis hominum, inquit Augustinus, qui inuersis pedibus ambulare videtur, talis est in oculis Angelorum, cui propria caro dominatur.] Si ergo qui inuersis pedibus ambulat, apud homines risum mouet; cur non infamis sit apud Angelus, qui pedibus, id est, affectibus, rationem supponit?

His etiam affectibus sæpissime vulneramur, & plagis delictorum impositis vix semiuiui relinquimur. Nonne amor vulnerat mentem, si ad vilia diligenda trahat? Nonne odium, si fratrem è corde propel- (E) lat? Nonne tristitia, si feruorem spiritus contrahat? Nonne ira, si rationem obscurans vltionis desiderium accendat? Hæc & similia vulnera vitamus, cùm affectus & concupiscentias cohibemus. Vnde pulchre Dorotheus: Subiciam, inquit, vo- Doroth. bis similitudinem, cuius potissimùm similis sit, doct. 10. qui passionem exercet & vlciscitur. Homini puto in fine. similem sagittà ab hoste percusso: qui sagittam

A suis manibus arripiens, cordi proprio infigit. Qui verò passionem comprimit, similis est percusso quidem sagittâ ab hoste, sed nusquam vulnerato ob thoracem, quem indutus est. Qui autem eradicat, & euellit passionem, similis est percusso quidem, sed sagittas arreptas manibus confringenti, aut illas in hostis cor detorquenti; vt canitur in psalmo: *Psal. 36. 15.* Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.] Sic ille. Affectus itaque, si comprimantur, non obsunt; at si non cohibeantur, gladij & sagittæ sunt, quæ miseram mentem transfigunt. Nam & ideo peccatores in sacris scripturis vulnerati appellantur. Et Iob ait: *Iob 24. 12.* Anima vulneratorum clamabit, & Deus inultum abire non patitur.] Sanctus verò Dauid: *Psal. 87. 6.* Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor ampliùs, & ipsi de manu tua repulsi sunt.] Et Salomon de meretrice ait: B *Prou. 7. 26.* quia multos vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.] Istos omnes aduersarij ipsorum, nempe dæmones & peccata vulnerarunt, sed non alijs telis, quàm proprijs eorum affectibus, vulnera ac plagas intulerunt. Mentes hominum, horum affectuum mucro confodit, & ex apertis vulneribus omnis iniquitatis sanguinem elicit. Hoc sanguine infecti ac fœdati sunt, quem lacrymis & contritione cordis debent extergere, si cupiunt ad mundiciam pertransire. Quòd si vulnera dolor comitatur, non carent illi graui dolore, quos passionum tela transfigunt. Immò affectus immoderatus inuolutus est graui dolore, quem terrena amantes aut cupientes, & quæ fugienda non essent, fugientes & auersantes, C sentiunt. Soli isti sunt, qui nunquam tranquillitatem obtinent, qui querimonijs & clamoribus aures suorum fratrum replent, quibus dolorem ab immoderata passione factum manifestè testantur. Ostenditque id Ioannes, dicens in Apocalypsi: *Apoc. 14. 11.* Nec habent requiem die, ac nocte, qui adorauerunt bestiam & imaginem eius.] Adorant bestiam, qui suæ carni deseruiunt: venerantur verò eius imaginem, qui eius cupiditatibus obsequuntur. Et hi in quadam inquietudine perpetua versantur, quoniam dolor à proprijs affectibus excitatus, non sinit eos in aliquo loco quietè consistere. *Aug. 1. cōf. c. 12.* Ad hoc etiam facit dictum Augustini: Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sua sibi sit omnis inordinatus animus: nam passionum inordinatio non potest non dolorem acrem & pœnam infligere. D

Omnis ergo nostra fortitudo in hoc ponenda est, vt passiones nostras vincamus, neque earum ictibus vulneremur. Neque enim fortis putandus est, qui corporis viribus pollet; nam sic leones, & pantheræ, & elephantes (quos quia ratio non decorat, nec virtus fortitudinis afficit,) essent hominibus fortiores, sed qui mentis virtute præeminent. Neque actionem fortitudinis præstat, qui sibi malum afferentem proterit, sed qui malum illatum patienter æquanimitérque sustentat. Vnde Ambrosius: *Ambr. 1. offic. c. 36.* Et re vera, inquit, ea iure fortitudo vocatur, quando vnusquisque seipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur se- E cundis, & quasi vento quodam variarum rerum, circumfertur mutatione. Quid autem excelsius & magnificentius, quàm exercere mentem, afficere carnem, & in seruitutem redigere, vt obediat imperio, consilijs obtemperet, & in adeundis laboribus impigre exequatur propositum animi ac voluntatem?] Hæc ille. Ista pulcherrima fortitudo nos induat, quæ Ioseph Patriarcham ornauit, cùm fugiendo heram, vulnus turpitudinis depulit. Hæc A nos protegat, quæ Dauidem regem gloriosissimum fecit, qui non tantam gloriã hostium victorijs, quàm Saulis, quem occidere potuit, dimissione conquisiuit. Hæc nos tueatur, quæ Iobum hominibus admirabilem præstitit, qui in tantis miserijs tolerantiam habens, & tot calamitates patienter sustinens, dignus qui à Deo ipso laudaretur, apparuit. Hac autem circumamicti non aduersùs alios hostes, quàm aduersùs affectus nostros, depugnemus, quibus victis, reliquos, qui nos infestant, proculcamus. Horum victoria beatitudo est, sicut ab illis vinci, extrema miseria. Egregiè enim Beatus Ephræm ait: *Ephrem. ser. ad pietatem, bonáque opera exercentes.* Ille verè diuinus est Philosophus, qui omni tempore prauis suis concupiscentijs resistit. Nam qui in solo nomine sapientiæ sibi blanditur, & gloriatur, propriásque sibi concupiscentias non subijcit, insipiẽs hic prorsus, ac stul- B tus reputabitur, quòd de tam modicis passionibus ipse inquietari, atque torqueri velit.] Hæc ille. Si autem veram philosophiam, siue veram sapientiam ex veri cognitione, & boni actione compositam, vera beatitudo subsequitur, quid nisi æternæ fœlicitatis præmium sperabit, qui vt rectum agat, suis affectibus per abnegationem modum imponit? E contrà verò, qui passionibus sui cordis subijcitur, non præmium sed pœnam prophanorum speret, quibus vita & conuersatione consentit. Vt enim Gregorius latè & pulchrè prosequitur, *Greg. 29. mor. c. 6.* vnusquisque illius membrum est, cuius actiones imitatur. Et inuidus atque superbus diaboli membrum esse conuincitur, qui [inuidiam diaboli, qua mors introiuit in orbem terrarũ,] & super- *Sapien. 2. Iob 41.* biã, qua [omne sublime videt,] & rex est super omnes C filios superbiæ, vita & conuersatione profitetur. Qui ergo cum mundanis passione regitur, & non ratione gubernatur, pars mundi est, & membrum huius seculi in maligno positi, licèt habitu aut statu ad cœtum spiritualium virorum pertineat. Quare mundanorum mercedem, aut potiùs pœnam, quia immoderatis affectibus obsequutus est, sine dubio suscipiet.

Qui autem hanc prophanorum pœnam effugere, & Sanctorum præmia comparare desiderat, ita aduersùs suas passiones pugnet, vt in impugnationis initio, & cùm primum aduersùs virtutem insurgunt, eas omni conatu cohibeat. Facilius enim est, inquit Seneca, *Senec. epist. 86.* initia affectuum prohibere, quàm impetum regere. Facile sanè est, passionem inci- D pientem ac de nouo insurgentem vincere, difficile verò eandem passionem iam roboratam profligare. Quod non obscurè Salomon indicauit, cùm dixit: *Prou. 29. 21.* Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.] Quis seruus noster? Nonne appetitus noster? Et quis delicatè nutrit eum à pueritia? Nonne ille, qui cùm appetitum rebellantem aduertit, illius impuros motus refrænare contemnit? Sed is eum sentiet contumacem, quia cùm postea voluerit illum cohibere, validè repugnantem & virtuti resistentem inueniet. Magis autem hanc sententiam confirmat translatio Septuaginta, quæ sic habet: *Prou. 29.* Qui deliciatur à puero, famulus erit: nouissimè autem dolebit super E se.] Namque serò malorum pœnitet, inquit Beda, *Beda ib.* eandem versionem afferens, qui se meminit noluisse in tenera ætate à suis voluptatibus ad regulam continere prudentium.] Passiones itaque cùm prima signa immoderationis ostendunt, statim mortificandæ sunt, & paruula scintilla, cùm primùm prodierit, extinguenda, ne in magnum ignem excrescens, omnia, quæ longo tempore ædificaueramus, deuastet. Catulus leonis in domum regiam adductus facilè domatur, at magnus leo nulla

vt ad inanſſecuudinem ex ſua feritate transferetur. Sic omninu affectus pululans paruo negotio comprimitur, ſed poſtquam nimiùm excreuerit, difficillimè cohibetur. Virgultum etiam pueri eradicabit, at proceram arborem nec vir robuſtus excindet. Idem prorſus euenit in paſſionum cauſa: de quo gratum erit Beatum Dorotheum diſputantem audire: Euellere, ait, poſſumus vitia & paſſiones noſtras, cùm teneræ ſunt, tanquam arbuſta, nec curamus. Quin potiùs ſinimus illas obdureſcere, & creſcere in nobis, vt perfectam in nobis malitiam & poſtremam tandem faciant. Aliud eſt enim, euellere paruam herbam & teneram, quæ ſtatim extirpatur, & aliud, magnam arborem eradicare. Otioſus erat quandoque ſenex magnus cum diſcipulis ſuis in hortis, in quibus cupreſſi variæ, magnæ ſcilicet & paruæ, creuerant. Imperauit igitur vni ex fratribus ſenex cupreſſum euellere, quæ cùm parua eſſet & tenera, vna manu extirpata eſt. Poſtquam iuſſit aliam ramuſculam euelli, quæ non vna, ſed ambabus manibus tandem euulſa eſt, tertio, maiorem adhuc prioribus videns ſenex, & illam imperauit euelli, quæ non ſine magno labore extracta eſt. Quartam quoque, cæteris altiorem, extirpari iuſſit, quæ ſummo conatu, labore, & ſudore vix extrahi potuit. Quintam adiecit maximam, quam cùm ille conaretur euellere, nunquam valuit, ſed incaſſum circa eam laborabat, deſudabatque. Quod vt vidit ſenex, ſolum videlicet opus minimè perficere poſſe, iuſſit coadiutorem accedere, ſicque ambo illam tandem extraxêre. Tunc ad omnes conuerſus ſenex ait: Huiuſcemodi ſunt paſſiones noſtræ, fratres: Cùm teneræ ſunt & paruæ, ſi volumus, facilè illas poſſumus à nobis extirpare. Quòd ſi eas neglexerimus, obdureſcent illico, quóque magis obduruerint, eo maiore vi & labore opus erit. His non minùs lepidè, quàm verè facilitatem vincendi paſſiones, cùm remiſſæ ſunt, & difficultatem eas iam roboratas ſuperandi depinxit. Quibus nihil addendum eſt, niſi quòd adoleſcentuli aduersùs paſſiones ſuas fortiter pugnent, & facilè eas compriment; viri autem & ſenes, qui in peccatis diuuerunt, non deſperent, quia cum magno labore, & Sanctorum auxilio affectus ſuos, licèt admodum effrænatos, proſternent. [Doroth. doct. 11.]

Vſus generalis Mortificationis paſſionum.

NVnc ſummatim audi, quæ paſſiones moderabuntur, & te illis ſuperiorem facient.

I. In rem aliquam illicitam ac vetitam, paſſionem ſiue proſequutione ſiue fuga ire non ſinas.

II. In ea bona, quæ ſuperfluè quæruntur, aut mala pœnæ leuia, quæ ſine neceſſitate vitantur, affectum moueri, quantum valueris, ne permittas.

III. Bona neceſſariò quærenda, & mala pœnæ neceſſariò propulſanda, moderatè & tranquillè quærito, & ſine vlla perturbatione, quantum tibi à natura permiſſum fuerit & à gratia conceſſum, propulſato.

IV. Bonis præſentibus ſine nimia lætitia vtere, & malis prementibus patienter & ſine nimia triſtitia te ſubmitte.

Noueriſque totam paſſionum mortificationem aut præcipuam eius partem, in interna tranquillitate conſiſtere, qua clamores paſſionum ſedes, motus comprimas, & nec in opus externum, aut in immoderatam actionem internam erumpere ſinas.

Quibus mediis paſſiones appetitus concupiſcentis ſint cohibendæ.

CAPVT XII.

PRÆTER remedia generalia, quæ pro paſſionum mortificatione ſignantur, alia ſunt particularia, cuique affectui ſiue paſſioni congruentia, quæ nunc breuiter referemus. Paſſionibus autem contrariis conſequenter medicamenta applicanda ſunt, vt & earum natura & medicamentorum diuerſitas magis eluceat.

Immoderati amoris primum remedium eſt, ſenſus, præcipuè oculos & cogitationem, auocare à re malè dilecta, ne bonitas aut pulchritudo in illa apparens, affectum amoris augeat, & peruerſum ignem in præcordiis ardentem magis accendat. Oculi enim & alij ſenſus videntur eſſe amoris pronubi, qui ſenſibilem perfectionem rei amatæ percipientes, eam ampliùs amandam eſſe ſuadent. Cogitatio verò eſt imago rei amatæ nõ ab aliquo pictore liberè rem intuente, ſed ab appetitu paſſione illigato depicta, quæ eo vehementiùs ad amandum mouet, quo pulchriùs rem diligendam refert. Profectò de oculis habemus in libro Iudith, quòd videns eam Holofernes, captus eſt in oculis ſuis. In Geneſi verò, quia videntes filij Dei, id eſt iuſti à Setho progeniti, filias hominũ, nempe filias à Caino generatas, non ſine indignatione Domini, acceperũt ſibi vxores ex omnibus, quas elegerant. De cogitatione verò in Prouerbiis legimus: Cogitatio ſtulti peccatum eſt,] quia nimirum affectus peccati, & opus peccati ab ea ſumunt initium. Secundum remedium eſt, mala diſquirere, quę rem amatam vndique ſepiunt. Nulla enim creatura eſt, in qua non poſſint multa reperiri, quę eius aut decorem aut amabilitatem imminuant. 3. Incommoda examinanda ſunt, quæ ex immoderato amore procedunt: quot ſuſpiciones, quot inuidias, quot rixas, & ſimultates, quot inquietudines, & conſcientiæ torſiones generat peruerſus amor? Sed præcipuè Dei iram prouocat, & hominem peruersè amantem à ſeipſo per vertiſſimum odium alienat. Qui enim diligit iniquitatem, vt Dauid ait, odit animam ſuam.] 4. Fugienda eſt res amata, & quantum fieri poterit, nec ad conuictum nec ad loquelam admittenda, quia ineptam amicitiam ſicut conuerſatio ligat, ita ſeparatio obliuióque diſſoluit. 5. Occupanda eſt mens aliis in rebus, quæ curas ingerant, & memoriam rei amatæ dimoueant, omniſque deſidia vitanda. Nam & Diogenes, apud Laertium, aiebat, Amorem, otioſorũ eſſe negotium. Et quidam alius: *Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus.* 6. Ad ea, quæ verè amabilia ſunt, vt ad Deum, ad virtutem, ad æterna præmia conuertẽdus eſt amor, vt bonus amor malum amorem pellat, & mens hominis, illo præſtantiſſimo amore ditata, vdiſſimo amore rerum creatarum ſordere erubeſcat. [Iudith. 10. 17.] [Gen. 6] [Prou. 24. 9.] [Pſal. 10. 6.] [Laertius lib. 6.]

Odij remedia amoris remediis contraria ſunt. 1. Nam & exquirẽda ſunt bona, quæ rem odio habitam ornant, quorum cauſa amore digna cenſeatur. 2. Si ille, quem odio habemus, homo ſit, cogitandus eſt frater à Deo dilectus, ad æternam gloriam prædinatus, & quantum malum eſt, fratrem auerſari, & eum, quem Deus diligit, & omnes Sancti & Angeli expectant, à noſtro amore repellere. 3. Cogendus eſt animus, vt bona de illo loquatur, vt verbis laudet coram aliis, & reuerentiæ ſignis honoret. Hæc enim cor odientis leniunt, & inimicũ quodammodo amore dignum oſtendunt. 4. Non eſt ille à benigno colloquio repellendus, in quo non de his, quę odium

A suscitent, sed de aliis rebus agatur, quæ mutuam amicitiam concilient. 5. Illo duplici medicamine vtendum est, quod magnus medicus animarum Christus edocuit. Qui cùm dixisset: Diligite inimicos vestros,] statim subiecit: Benefacite his, qui oderunt vos.] Et postea: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.] Impellat ergo se homo bona vel cum tædio inimicis præstare, & pro illis pias orationes fundere; quia hæc paulatim cor immutabunt, tædium & repugnantiam vincent, atque ingerent oppositum amoris affectum.

Matt. 5. 44.

Desiderij remedia eadem sunt, quæ malo amori medentur. Addenda præterea sunt alia. 1. Considerandum est, rem concupitam nos satiare non posse, immò postquam adepti fuerimus, mentem, non minùs quàm antea, vacuam & inquietam relin-
B quere. Quid autem inutilius aut insipientius, quàm ea, quæ non satiant concupiscere, eorumque desiderio torqueri? 2. Quod antea desideraui, si sum adeptus, è vestigio contempsi, illud molestiam ingerens, & mille laboribus onerans, sum expertus, & post modicum tempus desideraui illud omittere, & ad alia appetitu & actione transire. Eadem autem erit ratio eius, quod nunc cupio, quia par est huius rei & alterius egestas. Melius est ergo rem vilem non desiderare, & quam post paucos dies aspernaturus sum, à principio contemnere. 3. Rem, quam desideras, vt commoditatem aut honorem abeuntem & discedentem considera, iuxta consilium Aristotelis, quem Valerius retulit: Et Paulus quasi digito demon-
C strauit, dicens: Præterit enim figura huius mundi.] Quæ autem abeuntia considerantur, nec desiderio tenentur, eo ipso, nisi cæci sumus, contemnuntur. Desiderium namque propter possessionem est; vt quid autem desidero, quod quia semper fugit, & transit, atque discedit, aut nunquam aut vix ad momentum possideo? 4. Quod concupisco, aut consequi non possum, quia potentiores idem cupiunt, & rem a me desideratam præripiunt, vt eueniebat illi languido, qui hominem non habens, per triginta & octo annos nunquam potuit, ad comparandam salutem, in piscinam tempestiuè descendere: aut possum quidem, & tandem consequar, sed post adeptionem non melior quàm priùs, immò potiùs peior existam. Si rem concupitam non possum assequi, desiderium admittere nihil aliud est, quàm tortorem, qui me infestet, accersere. Si autem pos-
D sum, id desidero, quod adueniens dolorem & pœnitentiam importabit. Quanto ergo melius est hæc incommoda, vnica vani desiderij mortificatione remouere? 5. Tandem mors, & aliæ huius vitæ miseriæ ob oculos habendæ sunt, quæ attentè perpensæ mirum in modum mala desideria coërcent. Ad quod adducitur pulchra Philosophi Epicteti sententia: Mors, inquit, & omnia, quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie versentur, maximè verò mors. Sic nihil humile cogitabis, neque impensè cupies quicquam.

Valer. Maxi. li. 7. c. 7.
1. Cor. 7. 31.
Ioan. 5. 5.

Fuga siue abominatio sua habet remedia, cùm ea, quæ non sunt fugienda aut abominanda, declinat. Multa quippe interdum fugimus, vt aduersa & appetitui nostro contraria, quæ tamen spiritui prosunt,
E & spirituali vitæ proficiunt, ineptè satis declinamus. 1. Et hoc sit primum huius excessus medicamen, quòd hæc insulsa & insania, sua vtilitate non carent. Quòd si potum amarum accipimus, quia corporis salutem affert; cur amara menti salutem afferentia non tolerabimus? 2. Accedit facta ab ipsa rei amaræ acceptione mutatio, quæ non alio, quàm ipso vsu dulcescit. Et sicut aliqui, dum stomachi neces-
A sitate poscente, incipiunt vinum bibere, gustus molestiam sentiunt; postea verò quàm vino assuescunt, non parum eo delectantur: ita aspera & corpori aduersa principio amara, sed postea per assuetudinem dulcia videntur. 3. Non possumus etiam mandata Domini custodire, nisi aliquid molestum sentiamus. Vnde cum Regio Propheta dicendum est: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras:] quia nimirum verba Domini, quæ dulciora sunt super mel, & fauum, quoties ob inualetudinem nostram amarescunt nobis, non reiicienda sunt, sed amplexanda, vt custodita nos sanent, & sanis suam suauitatem ostendant. 4. Nec desunt magna præmia tolerantibus res aduersas; hæredes enim sumus Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compa-
B timur, vt & conglorificemur.]

Psal. 16. 4.
Roma. 8. 17.

Delectatio & lætitia de rebus noxiis aut vanis, qualis est ea, quæ peccatum siue graue siue leue consequitur, aut de rebus inanibus, quæ ad Dei gloriam non referuntur, generatur, magna curatione eget, quia potentissima est ad inescandum animum & ab omni virtute separandum. 1. Curat illam firmum propositum respuendi huiusmodi voluptates. Nam si Dominus gloriæ, forma nostræ cõuersationis factus, delicias & corporis voluptates auersatus est, & aspera quæque pro nobis passus; quid pro eius amore eandem viam ingredi dubitamus, vt omnem inanem delectationem auersemur? 2. Istud autem propositum non est difficile considerantibus mala, quæ voluptates ingenerent. Ipsę enim ad omne flagitium ex-
C citant, & mentem nobilissimam vilissimo mancipio, scilicet peccato, prostituunt: quod in Dauide conspicimus, ob vnam carnis voluptatem è tanta sanctitate ad tantam iniquitatem deiecto. Ipsæ virtutes omnes dissipant, & earum regnum euertunt, quod non in molli voluptate, sed in duro labore omnis Philosophia constituit. Ipsæ virtutum aurigam, prudentiam videlicet, destruunt, hominésque, à sua dignitate deturbatos, pecudibus similes faciunt: quæ, vt inquit Augustinus, cùm magnæ sunt, omnem aciem mentis & cogitationis obtundunt. Ipsæ ab Antisthene, quem refert Laertius, peiores insania reputantur: insaniam enim sæpe aufert medicus; at voluptates, cùm mentem eripiant homini, insanabilia mala videntur. Ipsæ suffocant verbum Dei, vt Dominus ait; nam quidam à voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum: quod verbum, de-
D liciis obrutum, fructum ferre non potest. Ipsæ demum corpus ipsum eneruant, ineptúmque ad officia virtutis faciunt. 3. His adiicienda est breuitas voluptatis, sedóque examinandum quantum temporis ipsa nos oblectabit, quantum item temporis ob acceptam voluptatem conscientia mordebit. Cùm autem viderimus, tẽpus doloris esse tempore voluptatis in immẽsum longius, hanc sine dubio, tanquam doloris seminarium, reiiciemus. 4. Opponenda tandem est noxię voluptati de rebus diuinis verissima delectatio, cui gustus assuetus illam homine indignã reputabit. Delectare in Domino, inquit Psalmographus, & dabit tibi petitiones cordis tui.] Hęc delecta-
E tio, qua incipimus in fonte omniũ bonorũ delectari, faciet vt postulata, non à carne, sed à spiritu, recipiamus. Quæ ita spiritum afficient, vt ipse carnis petitiones respuat, & omnia eius oblectamenta contemnat.

2. Reg.
Aug. 14. de ciuit. c. 16.
Laertius lib. 6. c. 1.
Luca 8.
Psal. 36. 4.

Tristitia de successibus humanis concepta, si sit immoderatior, mala censetur, iuxta illud Ecclesiastici: Tristitiam longè expelle à te, multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in ea.] Cui consonat Paulus: Tristitia, inquit, sæculi mortem operatur.] Hanc autẽ multa leniunt. 1. Consideratio multorum

Eccl. 30. 25.
2. Cor. 7.

malorum,

multorum malorum, quæ ex illa exoriuntur. Solet in aqua turbida, inquit Bonauentura, id est, in corde tristi, latere piscatorus animam coluber tortuosus.] Et Cassianus: Vestimentum tinearum esu attactum, nullius pretij, vel honesti vsus poterit vlterius habere commercium: itidemque lignum vermibus exaratum non iam ad ornatum vel mediocris ædificij, sed ad combustionem ignis merebitur deputari. Ita igitur & anima, quæ edacissimis tristitiæ morsibus deuoratur, inutilis erit vel vestimento illi Pontificali, quod vnguentum Spiritus sancti de cælo descendens, prius in barbam Aaron, deinde in orario suam solere suscipere, sancti Dauid vaticinio perhibetur, secundùm illud: Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius.] Sed nec ad structuram templi illius spiritualis atque ornatum poterit pertinere, cuius Paulus architectus sapiens posuit fundamenta, dicens: Vos estis templum Dei, & spiritus Dei habitat in vobis.] Sic ille. Hæc, & alia mala, quæ tristitia affert, sapiens vnica eius depulsione aut moderatione depellit. 2. Mala, quæ euenire possunt, præmeditanda sunt, aduersáque nobis posse accidere, animo sæpe voluendum, vt si euenerint, non nos imparatos inueniant. Hinc est illud Gregorij: Minùs iacula feriunt, quæ præuidentur; & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum munimur. 3. Si quid aduersum eueniat, non tam vt malum, quàm vt occasio exercendi præclaras virtutes, nempe patientiam & animi magnitudinem, & vt instrumentum conciliandi diuinam gratiam, suscipiendum est. Sic Paulus aduersa respiciebat, cùm scripsit ad Philippenses: Vobis donatum est, nõ solùm vt in eum credatis, sed etiã vt pro eo patiamini.] Sic & Dauid ex tribulatione gratiam sibi conciliat, dicens: Vide humilitatem meam & laborẽ meum, & dimitte omnia peccata mea.] 4. Auocanda est cogitatio à præsenti molestia, & bonis iam obtentis occupanda, vel certè spe obtinendorum bonorum erigenda. Vnde Cassianus: Hanc perniciosissimam passionem tristitiæ ita expellere poterimus, vt mentem nostram futura spe & contẽplatione repromissæ beatitudinis erigamus.] Qui & addit, eã quæcumque causa tristitiam exortam bonorũ futurorum spe potentissimè solere leniri, & prosperitatis venturæ memoria mitigari. 5. Quæ nobis mortalibus accidunt, humana sunt, aliisq; multis hominibus eueniunt; neque est cur nos ab iis quæ alij æquanimiter sustinuerunt, immunes potemus, aut cur non ea æquo animo feramus. In ferendisque aduersis euenobus, sicut & in cæteris rebus, illi potiùs imitandi sunt, qui patienter sustinentes, magnum ex illis emolumentum collegerunt, quàm illi, qui ob impatientiam & immoderatam tristitiam, nullum profectum reportarunt. 6. Assumpta tristitia nullo modo causam doloris tollit aut mitigat, immò magis dolorem aggerat, quem spes & æquanimitas secumque leniret: quare absurdum est tristitia ita aduersis se conficere, & non per conformitatem cum voluntate diuina caput leuare. 7. Qui aliquam est calamitatem expertus, & quis non est expertus? eius recordatione potest cõcipere spem fœlicis exitus ex malo præsenti. Nam ille benignus Dominus, qui præteritam calamitatem depulit, nos ex præsenti etiam eripiet. Hacque consideratione Paulus Hebræos ad constantiam ac patientiam hortatus est: Rememoramini, inquit, pristinos dies; in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum.] Et infrà: Adhuc modicum aliquantulumque, qui venturus est, veniet, & non tardabit] 8. Eã demum tristitiam leuant, quæ moderatam, & secundùm Deum, delectationem afferunt. In quibus præcipuum locum habet contemplatio veritatis, vt Diuus Thomas ait, & intenta consideratio diuinæ prouidentiæ omnia nostra ex amore disponentis. Quare enim filius tristetur, ex eo quòd benignissimus pater & sapientissimus, qui errare non potest, ex magno amore intulit, & dilectissimo filio vtilissimum iudicauit?

Bonauent. de spec. 1.p. 1. c. 2. — Cassian. lib. 9. c. 3. — Psal. 132. 2. — 1. Corin. 3.16. — Greg. hom. 35. in euang. — Philip. 1. 29. — Psal. 24. 18. — Cassia. lib. 9. c. 13. — Hebræ. 10. 32. — 37. — D. Thom. 12. q. 35. ar. 5.

Quibus mediis passiones appetitus irascentis sint frænandæ.

CAPVT XIII.

AFFECTVS siue passiones in appetitu irascente residentes, neque minoribus excessibus subiacent, neque minoribus remediis indigent, quàm passiones partem concupiscentem occupantes. De remediis ergo, quæ eas vtcumque componant, pauca dicamus.

Spe sæpe delinquimus, cùm spiritui noxia speramus, cùm vana & prophana nos obtenturos esse cõfidimus, & cùm ex vana spe labores non leuis momenti, pro acquisitione voluptatum aut honorum apprehendimus. Quare in libro Sapientiæ legimus: Spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. Et Iob ait: Spes impiorum abominatio animæ.] Salomon quoque: Spes impiorum peribit.] Ac tandem Ecclesiasticus: Vana spes, & mendacium viro insensato.] Et quidem cùm talis est spes, his est remediis moderanda. 1. Vanitas rerum, quas speramus, inspicienda est, quæ nullo modo labori in eis acquirendis impendendo respondent. Et si nullus emit mille aureis rem quæ floccipenditur, quare stultus homo tanto labore rem vilem, & fortitan damnationem allaturam, mercabitur? Pars mea Dominus, inquit sanctus Ieremias, propterea expectabo eum.] Nam hoc summum bonum sperandum est, & quæ ad illud nos ducunt: vana verò & inutilia omnimodis aspernanda. 2. Debemus itaque spem ad cœlestia conuertere, & pro eis adipiscendis laborare, vt inanes spes in nostris cordibus euanescant. Qui enim se imperium aliquando tandem adepturum sperat, vilissimum munus sperare erubescit. Et nos ergo, si consequi cœlestia speremus, si pro nostri victoria fortiter laboremus, quæ huius sæculi sunt, nequaquam anxiè sperabimus. 3. Proderit maximè contemptus sæculi & despectio terrenorum, quia nemo, quæ contemnit, sperat, magis autem concutitur timore, ne res contempta sibi vnquam eueniat. Quamobrem si terrena contempserimus, nunquam in illa immoderatæ spei motibus exgemur. Omnis, qui viderit te, ô monde, resilîet à te, inquit Nahum propheta: quia qui te cognouerit, nunquam pellem tuam deauratam sperabit, magis autem illa, quæ frigus non pellit, se operire aut souere timebit.

Similiter desperatio multis est obnoxia delictis, vt si quis de his, quæ debet sperare, desperet. Debet enim homo sperare se impetraturum veniam peccatorum; se obtenturum in bono statu, quem arripuit, perseuerantiam, tentationum victoriam, tribulationum leuamen, & auxilium ad proficiendum, & reliqua huiusmodi. Vnde si circa hæc affectus aliqua

Sapien. 5. 15. — Iob. 11. 20. — Prouer. 10. 28. — Eccl. 34. 1. — Threno. 3. 24. — Nahum. 3. 7.

desperatione aut diffidentia feratur, bonis est cogitationibus corrigendus, & in spei affectum commutandus. 1. Duplex est verò cogitatio præcipua, quæ omnem desperationem depellit. Altera est cogitatio diuinæ misericordiæ, cui omnia mundi peccata comparata, non maioris momenti sunt, quàm comparatione maris, guttula roris exigua. Hæc est quæ Paulo blasphemo & contumelioso, & Magdalenæ magnæ peccatrici pepercit. Hæc est, quæ innumerabiles peccatores ad bonam frugem adduxit. Quare ergo mihi non pateat, si dolore tactus & actu emendatus accurrero? quare me, quæ omnes sinu benignitatis recipit, non excipiat? Hæc est, quæ sordidissimis peccatoribus iam conuersis, ad aliorum conuersionem est vsa: De quo Dominus ipse gloriatur loquens ad Iob: *[Iob 38. 22.]* Nunquid, ait, ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, & in diem pugnæ, & belli?] Quinam significantur, secundùm Gregorium, nomine niuis & grandinis? *[Greg. 29. mor. c. 11]* Nonne mentes & corda prauorum? De quibus Ieremias ait: *[Ierem. 6. 7.]* Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic anima frigidam fecit malitiam suam.] Et Dominus: *[Matth. 24.]* Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorũ.] In his ipse Dominus thesauros habet, quia multos electos, qui emendandi sunt, inter prauos esse cognoscit. Quos in tempus hostis, & in diem pugnæ, & belli præparat, quia eorum mira conuersione, & inculpatæ vitæ exemplo, & doctrina sanctissima omnes iniquos impugnat, & multos expugnat. Quare ergo me desperatione conteram, & non potiùs in spem erectus, quòd vnus illorum sim futurus, de Saluatoris misericordia confidam? 2. Altera cogitatio est diuinæ potentiæ, cum eximio amore coniunctæ, quæ abundantissima auxilia ad cœpta perficienda præstabit, & in omni nobis tribulatione & necessitate subueniet. In quãcumque igitur calamitate conīectus, fœlicem tibi exitum de diuina miseratione promitte. Verbáque Beati Patris Ephræm *[Ephræm. ser. 2. de panit.]* non solùm lege, sed & sedulò meditare, quæ te contra omnem desperationem confirment. Furto, inquit, tibi sublatus est thesaurus, sed adhuc bonæ negotiationis tibi aperta remanet via: tempus adhuc tibi suppetit recuperandi thesaurum; modò ne desperes. Quare sedulò ac solicitè eum collige, atque recupera. Etsi telo vulneratus sis, penitus animo ne concidas, ad mortem vsque perferas, ne timeas ictum. Ostende tuam in certando scientiam ac robur, vt refulgens gloriæ corona texatur tibi. Etsi à latrone spoliatus sis, à cursu incœpto caue desistas; in bello contingit vt & feriamus, & vulneremur. Etiamsi pruina tuum agrum læserit, iterum ac tertiò fodito, impigréque ipsum excolito, & diligenter serito. Ecce plenæ tibi nubes ac pluuiæ adueniunt. Ne te latro pellat via. Non terrearis, neque opere in medio viæ relicto, procede. Ex conflictu vbi vulneratus es, victoriam referre contende. Quomodo antè à tuo thesauro spoliatus es, poteris rursus tibi eundem recuperare.] Hæc ille. Quæ allegoricè dicta, si penitus intelligantur, mirificè omnem desperationem reuciunt, & in spem fœlicium exituum mentem attollunt.

Passio quoque audaciæ immoderata est, si aliquid vetitum & aduersùs diuinam voluntatem audeamus, si aliquid etiam vltra vires, vel iam à Domino datas, vel promissas, præsumamus, quas ex occulta inspiratione, vel ex consilio Prælatorum, vel ea ratione prudenti nobis affuturas esse cognoscimus. 1. Audaciam ad malum frænat iustitia Dei, quæ sua mandata transgredientes acriter punit, & eorum conatibus potenter obsistit. Nam si homines ausi sunt ædificare ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum, *[Genes. 11. 4.]* est Deus in cælo, qui illos irrideat, & opera eorum conterat, atque confringat. 2. Audaciam verò ad ea, quæ vltra vires sunt, cohibet in iustis discreta humilitas humilisque discretio; vt considerantes, quia sine Deo nihil possunt facere, illa solùm aggrediantur, in quibus Deum adiutorem habebunt. Spiritus enim sanctus, vt inquit Gregorius, *[Greg. lib. 4. in 1. Reg. ad c. 9.]* dum electos honestè viuentium instruit, audaces modò, modò timidos reddit. Audaces quidem, vt præsumant; timidos, ne superbiant. Impellit, vt necessaria postulent; retrahit, ne nimis præsumendo vitium incurrant temeritatis.] Hæc ille. Serui itaque sui domini ductum sequantur, & audaciam sancto timore temperent, ne sit temeraria: timorem verò discretâ audaciâ vrgeant, ne in pusillanimitatem spiritus cadant.

Timor malus & cohibendus est, quando propter alicuius rei timorem bonum relinquimus, vel malum agimus, aut quando ea, quæ non sunt metuenda, formidamus. 1. Huic autem timori medemur omnibus his, quibus vanum amorem, inanem concupiscentiam, & noxiam tristitiam curamus. Qui enim bonum aliquod non amat, nec cupit, eius amissionem non timet; & qui ita robustus est aduersùs tristitiam, vt malum præsens non sentiat: quid mirum si idem futurum, vel etiam iam incumbens non metuat? In quam sententiam ait Augustinus: *[Aug. lib. 83. qq. q. 3.]* Qui cupit, cùm nihil aliud sit cupiditas, quàm amor rerum transeuntium, metuat necesse est, ne amittat eas, cùm adeptus fuerit, aut non adipiscatur. Et qui angitur animi dolore, necesse est metu agitetur, quia quorum malorum præsentium est anxietudo, eorum est imminentium metus. 2. Præter hæc, magnam vim habet ad sedandum timorem, cogitatio eorum excellentium virorum, qui in similibus euentibus imperteriti steterunt, nec se ob imminens malum à virtute separarunt. Prodest etiam cogitare, illud, quod timemus, aut malum non esse, aut non magnum malum, aut non esse euenturum. Sæpe enim aliqua timuimus, quæ quàm longissimè à nobis abfuerunt. Idemque de hoc malo, quod nunc nos terret, sperare debemus, ne ex illis simus, qui (vt ait Psalmus) *[Psal. 13. 5.]* illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.] 3. Sed esto, malum, & magnum malum sit euenturum, certè inutile est, nos illius memoria ante tempus excruciari, & satis est eo adueniente & vrgente torqueri. *[Matth. 6. 34.]* Sufficit diei malitia sua,] ne eam nos consideratione futurorum augeamus, quin potiùs his, quæ eam leniant, quantum possibile fuerit, extenuemus. 4. Efficacissima tandem timoris medicina est, vera charitas, qua quis Deum diligat, & se ab eo diligi sentiat: spiritualis feruor, quo iustus pro amore Domini, non tantùm paratus sit omnia bona facere, sed & cuncta mala sustinere: & insuperabilis fiducia, qua sciat in Deo fortissimo protectore confidere: *[Psal. 124.]* Qui enim confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem.] Et si *[Psal. 26. 1.]* Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?]

Eisdem autem remediis, quibus iræ vitium extinguitur, passio iræ frænatur ac cohibetur, quæ cùm suprà explicata sint, pauca sunt, quæ in hunc locum afferamus. 1. Ad iram leniendam plurimum valet, cùm irati sumus, nihil verbo aut facto tentare, sed omnia ad illud negotium spectantia, in aliud tempus differre. 2. Prodest etiam tempore huius silentij ac internæ quietis, adductis rationibus, causam iræ conceptæ minuere. 3. Vtile similiter

erit erga occasionem iræ, sicut post aliquot dies nos habebimus, quando sine dubio pacati erimus, ita nunc ratione nos regere, & virtutis imperio pacare. 4. Consideremus deinde, eum qui nobis iniuriam intulit, cùm maius sibi quàm nobis malum attulerit; nobis enim malum pœnæ, sibi verò malum culpæ importauit; esse non tam ira quàm commiseratione dignissimum. 5. Ac præterea per iram atque vindictam, malum non amouemus, sed potiùs maximè cumulamus. Malum enim iniuriæ patienter sustentatum nos patientes & Deo gratos facit, iracundè verò susceptum, iracundos & sensu pusillos efficit. 6. Mansuetudinis dignitas expendenda est, iracundiæ nequitia oculis obiicienda, & exempla mansuetorum, præcipuè Christi Domini & Sanctorum meditanda. Tanta quippe est mansuetudinis pulchritudo, vt vel leænas & tygrides in sui amorem alliciat: tanta iracundiæ turpitudo, vt vel illos, qui nullo metu tanguntur, exterreat: tantus Christi, agni mitissimi, ac mansuetorum splendor, vt vel sepultos, si fieri posset, ad sui imitationem inducat. 7. Qui etiam iram cohibere vult, necesse est vt paucis, iisque vix ad vitam sufficientibus, sit contentus: item oportet vt vanam curiositatem vincat, eorum namque cognitione, quæ melius esset nescire, solet ad indignationem commoueri. 8. Non sufficit autem ad pacem ac concordiam seruandam, in nobis iram cohibere, sed & nobis incumbit, fratrum iratorum iracundiam moderari. Id autem fiet si iuxta consilium Pauli, quo inquit: Date locum iræ,] locum iratis demus, & ne statim, ac flamma iræ erumpit, illi imprudenter obsistamus. Si & secundùm dictum sapientis: Responsio mollis frangit iram:] conuenienti tempore humilibus modestisque sermonibus iratum mitigemus. Si quoque cùm a nobis erratum fuit, culpa cognita, veniam humiliter deprecemur. Si denique quod admissum est, quàm longissimè à suspicione contemptus remoueamus.

Roman. 12. 19.

Prouer. 15. 1.

Atque in vniuersum admodum è re erit, omnibus passionibus temperandis, eas, sicut re vera sunt, nostræ artis instrumenta cogitare. Actus enim passionum & similes alij, qui à voluntate eliciuntur (vt suo loco, Deo nobis annuente, dicemus,) sunt officia præcipua, quibus in oratione proficimus. Fructus enim meditationis & contemplationis est, amare, desiderare, sperare Deum, & bona cælestia, & delectari in eis, & ad ea obtinenda conuenientibus mediis anderel: Item odisse, fugere, & timere malum, de peccatis tristari, & aduersùm iniquitatem irasci, & de nostris viribus nudis penitus desperare: ac tandem secundùm has internas actiones, vitam nostram instituere. Sicut ergo artifex, nisi omnino desipiat, instrumenta suæ artis quàm diligentissimè emundat, & polit, & bene temperata recondit, vt possit eis suum opus perficere: ita & nos affectus nostros emundemus, poliamus, & optimè attemperatos custodiamus, vt in sublimissima familiaritate cum Domino, illis possimus ad præstantissimarum virtutum actiones iuuari.

Tom. 3. lib. 13. per multa capita

De Mortificatione cogitationum.

CAPVT XIV.

NTERIORES sensus vno nomine cogitationis vel imaginationis comprehendimus, quòd illis visa, audita, odorata, gustata, & contrectata variis modis cogitamus, & ex illis, tanquam ex lignis & lapidibus, ingentia & admiranda monstra componimus. Horum sensuum actiones vocamus cogitationes: quoniam illis varia sensibilia, tum absentia, tum præsentia quasi in vnum colligimus, vt eorum perceptione delectemur. Quibus cogitationibus licèt intellectus ad suum opus vtatur, & phantasiæ ac imaginationi cooperetur, maluimus tamen hanc mortificationem his sensibus adscribere: quoniam & illorum propria est, & omnis nostra intelligentia in hac vita mortali, communiter, (paucis exceptis euentibus, de quibus in tractatione de contemplatione dicemus,) à sensu interiori incipit, tanquam ab eo, qui rem intelligendam subministrat, & sine sensu interiore cooperante non subsistit. Hæc autem cogitationum abnegatio consultò in postremum locum reiecta est, licèt ex natura rei prior sit cogitatio, quàm appetitio; quoniam, (vt quis etiam spiritualissimus in se ipso experietur,) facilius est, mala opera fugere, & appetitiones malorum aut vanorum frænare, quàm eorundem cogitationes continere. Inueniemúsque iustum adeò fœliciter pugnantem, vt non solùm rectè, sed & perfectè conuersetur, & appetitus suos optimè moderetur: qui tamen vix potest cogitationes componere, & cordis distractiones in vnum colligere. De quo amarissimè conquerebatur Dauid, dicens: Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei; & cor meum dereliquit me.] Illæ enim iniquitates super capillos multiplicantur, quæ sine opere & desiderio, in sola incuria cogitationis complentur. Et cor nostrum derelinquit nos, cùm instar infidelis ancillæ ex domo fugientis, per quæque vana & superflua cogitatum vagatur. Eandem difficultatem continendi inutiles cogitationes Salomon euidenter expressit, cùm dixit: Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, vt posteà ædifices domũ tuam.] Dum enim priùs operis præparationem quàm agri culturam indixit; profectò docuit, facilius esse, opera externa recta facere, quàm agrum cordis à prauis aut vanis cogitationibus emundare. Et Sophar, vt hanc humani cordis imbecillitatem adstruat, apud Iob ait: Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia: Tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.] Priùs à manu iniquitatem subtrahi, inquit Gregorius, & post à tabernaculo admonet iniustitiam abscindi, quia quisquis iam praua à se opera exteriùs resecat, necesse profectò est, vt ad semet ipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discernat, ne culpa, quam iam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret.] Sic ille. Vnde si posterior cogitationum moderatio tanquam difficilior expetitur, per quam puritas animæ nostræ stabilitásque completur, meritò post mortificationem operum & desideriorum, quam expressimus, nunc ad cogitationum compressionem properamus.

Psal. 39 13.

Prouer. 24. 27.

Iob. 11. 14 15.

Greg. 10. mor. c. 11

Qui ergo hucvsque solicitus fuit, vitam suam exteriorem corrigere, & intellectum ac voluntatem, necnon & passiones atque desideria componere, nitatur deinceps cor suum ad tranquillitatem adducere, quasi seipsum in quadam mentis solitudine constituere, & non solùm malas cogitationes sed [muscas] quoque [morientes, quæ perdunt suauitatem vnguenti,] id est, vanas & inutiles, amputare. Non quidem est in nostra potestate malarum aut inanium cogitationum impugnatione carere; at in nostro arbitrio cum diuinæ gratiæ adiutorio situm est, eas constanti animositate respuere. Cuius rei vnus testis inter plurimos, qui adduci possent, afferatur Cassianus, cuius hæc est sententia, Mentem

Eccles. 10. 1.

Cassia. col. 1. c. 17.

A quidem non interpellari cogitationibus impossibile est, suscipere verò eas siue respuere, omni studenti possibile est. Quemadmodum igitur ortus earum non omnimodis pendet à nobis; ita probatio vel electio consistit in nobis.] Eapropter in Numeris præceptum est Leuitis, vt radant pilos carnis suæ, non vt eorum radices excindant: quia Leuitæ, id est, assumpti in obsequium Domini, possunt quidem inanes cogitationes reiicere, non tamen possunt earum impulsu non tangi. Rasis pilis, inquit Gregorius, in carne radices remanent & crescunt, vt iterum radantur: quia magno quidem studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro solicitudinis recidat.] Hæc ille. Nec solùm in nostro arbitrio diuina gratia fulto, est noxias cogitationes abiicere, sed etiam earum quotidie numerum magis ac magis attenuare. In hoc namque non minùs quàm in aliis rebus assuetudo valet, vt sicut vitia carnis & desideria cordis inepta oppositis actibus & desideriis minuimus: ita vanitatem cogitationum, cura inserendarum bonarum meditationum extenuemus. Et quemadmodum, qui ex hostibus suis aliquos quotidie interimit, necesse est vt pauciores & infirmiores sibi remaneant: ita pauciores cogitationes profectui suo infestas sentiet, qui quotidie aliquas diligenter euellit. Quod fortasis meditabatur sanctus Dauid, quando dicebat: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.] Quid enim est matutinum, nisi conuersationis initium? Sed in initio cuiusque diei, quando velut de nouo spiritualem conuersationem incipimus, peccatores terræ, id est, superfluæ cogitationes, occidendæ sunt, vt tandem anima nostra, quæ vrbs Domini est, omnibus his iniquitatem operantibus careat, & se pacatam Domino per maiorem cogitationum munditiã quotidie custodiat. Vel matutinum sit Christus Dominus, vt inquit Origenes, in cuius luce ciuitas Domini, nempe anima nostra, ædificatur ex viuis lapidibus, id est, ex virtutibus variis, & ab omni praua cogitatione purgatur, vt in dies pulchrior & sanctior euadat.

Numer. 8.7. *Greg. 5. mor. c. 24.* *Psal. 100. 8.* *Origen. hom. 8. in Iosue.*

Quanti autem momenti sit cogitationes nostras expendere, & non solùm malas, sed & inutiles ac superfluas abiicere, multa declarant. Nam & cogitationes initia sunt verborum, & initia sunt desideriorum & operum. Et ideo qui noxias cogitationes nutrit, noxia desideria, impura verba, & mala opera habebit. Atque ex vna cogitatione omnem suam vitam inficiet. Mala aut superflua cogitatio, initium est mali aut inanis desiderij, illud enim solùm cupimus, quod priùs cogitamus; & difficile est, malum mente conceptum ad desiderium non dilatare, & in sola cogitatione continere. Quare sapienter Laurentius Iustinianus, ex cogitatione amorem ac desiderium nostrum cognoscendum esse decernit: Vis nosse, inquit, vbi thesaurizas? Attende quid amas. Vis nosse quid amas? Attende quid cogitas. Ita fit vt thesaurũ tuum ex tuo amore cognoscas, & amorem tuum ex indicio cogitationis intelligas.] Verba quoque perniciosa ex cogitatione procedunt. Iudæi enim apud Ieremiam aiunt: Venite, & cogitemus contra eum cogitationes.] Et statim subinferunt: Venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius.] Nec solùm inepta cogitatio inepta verba profundit, verùm & diuinas laudes ac puras orationes impedit. Huc quippe significant illa verba Dauidis: Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea; adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui. Obliuio cœlestium rerum, cogitatio est terrenarũ, quia homo vigilans sine cogitatione esse non potest. Hæc autem linguam ligat, & palato adhærere facit, ne se ad laudes diuinas expediat. Obliuioni etiã datur dextera nostra, id est, mens Deum laudans aut orans, licèt sinistra, id est, lingua carnis, ad fundendas preces orationésque soluatur. Opera autem à cogitatione prodire Dominus ipse docet. Ait enim: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria.] Ac si diceret, priùs est homicidium aut adulterium cogitatum, postmodum homicidium aut adulterium actione complerũ. Nec quis homicidium nec adulterium pariet, quod non priùs cogitationis ventre conceperit. Ad idem etiam Gregorius, explicans illud Iob: Super aceruũ petrarum radices eius densabũtur,] ait: Quid radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt? Sicut & de verbi semine per prophetam dicitur: Et hoc quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.] Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum verò sursum facere, est per efficaciam operis, recta quæ cogitauit, ostẽdere.] Si ergo ineptæ cogitationes, nostra desideria, verba, & opera destruunt, profectò omnes opes hominis dissipant, omnia merita dilapidant, quæ aut desiderio, aut verbo, aut opere continentur, omnémque vitam spiritualem inficiunt. Hæ sunt illæ locustæ, de quibus in Exodo scribitur: Operueruntque vniuersam superficiem terræ vastantes omnia.] Immò & illa de qua Amos: Et ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, quæ consummauit comedere herbam terræ.] Nam verè malæ, & inutiles cogitationes bona cogitata in sui ortus exortu deuorant, & omnem fructum mentis nostræ deuastant. Quod enim bonum perseuerabit in nobis, si eius memoriam prauæ cogitationes delent, & si ad contrarium malum sua importunitate compellunt?

Iust. in ligno vitæ. tract. de charitat. c. 4. *Ierem. 18. 18.* *Psal. 136. 5.* *Matth. 15. 19.* *Iob 8. 17.* *Gregor. 8. mor. c. 29.* *Isaia 37. 31.* *Exod. 10. 15.* *Amos 7. 1.*

Non ergo satis est ad vitæ puritatem amplectendam, praua opera fugere, sed necesse quoque est, à prauis & stultis cogitationibus declinare. Certum etenim est, quòd sine vllo externo opere, sola cogitatione peccatur: idque significant illa verba Salomonis: Manus in manu non erit innocens malus.] Quia & si ab iniqua actione, vt inquit Beda, manus ad horam subtrahit, cordis tamen innocentiam manus habere non valet.] Et Dominus per Isaiam ait: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.] Per Ieremiam quoque: Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vsque quò morabuntur in te cogitationes noxiæ?] Si ergo malum est in solis cogitationibus, si immunditia residet in corde, quæ est non alia quàm contritionis aqua lauanda: si spirituale detrimentum ex his quæ mente versamus, licèt opere non impleantur, incurrimus; dubium non est, quin cogitationes medicamine mortificationis indigeant. Eas Dominus, nisi abnegatione cohibeantur, tranquillitatis internæ priuatione castigat: dicitque imperfectus quisque, dum vanis cogitationibus delectatur, illud Ieremiæ: Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo: sensus cordis mei turbati sunt in me:] quia postquam aduertit se impura aut inani cogitatione pollutũ, non potest non huius mali admissione torqueri. Torquetur sanè, quia ibi est malitia, vt inquit Ambrosius, vbi debet esse innocentia: & illud plus laborat, quod in nobis debet esse tranquillius,

Prouer. 11. 21. *Beda ibid.* *Isaia 1. 16.* *Ieremia 4. 14.* *Ierem. 4. 19.* *Ambr. de fuga sæculi c. 7.*

A atque id nequitiæ vestigiis proculcatur, stimulatur vnguibus, processu quodam improbitatis incrementóque concutitur, vbi est genitale seminarium potestatis æternæ.] Huic autem punitioni, quæ interiùs, vbi peccamus, adhibetur, ipse iudex noster pœnas externas addit, vt sibi solam peccati cogitationem displicere demonstret. Nam & Nabuchodonosor sola elationis cogitatione peccauerat, & necdum in verba elationis eruperat, cùm ore prophetico sententiam suæ reprobationis audiuit. Posteà dixit: Nonne hæc est Babylō magna, quam ego ædificaui?] &c. Et priùs autem mentis excepit: Succidite arborem, & dissipate illam:] vt homo cognoscat, solā cogitationem, etiam vacuam externa actione, puniri. Dum enim in cogitatione se animus eleuat, inquit Gregorius, plenè in

Dan. 4. 27.
Dan. 4. 20.
Greg. 1. p. Pastor. 4.

B se iram iudicis prouocat, quamuis per iniqua foris opera non erumpat. Intus quippe est qui iudicat, intus quod iudicatur. Cùm ergo in corde deliquimus, latet homines, quod apud nos agimus, sed tamē ipso iudice teste peccamus.] Sic ille. Nec solùm in hac vita, sed etiam in futura, malæ aut ineptæ cogitationes pro suę malitiæ qualitate puniuntur: &, si grauia peccata sunt, infernus depascit; si verò leuia, ignis purgatorius adurit. Ibi imperfectus homo pœnas luet, & de suis vanis cogitationibus erubescet. Quod sanè Basilius in libro de virginitate latè & pulchre persequitur. Putat enim ille, cogitationes malas & inanes aliqua in anima sui vestigia relinquere, & aliquas maculas spiritui voluntariè cogitanti imprimere, quæ ablato corporis tegumento, post mortem omnibus

Basil. lib. de virginit. ante med.

C apparebūt. Sicut ergo, qui in tabella turpia & obscœna depinxit, aut in corpore maculas habet vestis operimento contectas, contemptibilis & risu dignus apparet his, qui casu aliquo tabellam illam cōtemplantur, aut corpus illius in balneo nudum aspiciunt: ita & in extremo die, probro & ludibrio coram omnibus exponemur, cùm ineptissimas vanitates quas animo volueramus, aspexerint. Et quidem hoc dictum sapientissimi doctoris aptè intellectum, verum est. Quælibet enim mala aut vana cogitatio, peccatum est, quod maculat animam, & eius decorem turpificat. Has autem maculas (quicquid illæ sint) omnes in die iudicij, Deo faciente, videbunt, vt æquitatem sui iudicij & iustitiæ seueritatem, etiam minima punientem, agnoscant. Quanta igitur erit tunc hominis im-

D perfecti confusio, cùm vniuersi homines viderint, quæ animo cogitauit, quæ libenter mente reuoluit? Magnam, inquam, apud omnes confusionem comparabit; siquidem interdum ipse solus se talia cogitasse erubescit.

Hæc omnia nos ad cogitationum mortificationem validissimè vocant, & ad repellendam fortiter quamlibet, non tantùm malam, verùm & vanam ac ineptam cogitationem inuitant. Resili ab ea, ô homo Dei, vt Salomon in Prouerbiis secundùm versionem Septuaginta te doceat: Noli demorari in loco eius, neque intendas oculum tuum in eam.] Ne si viderint te Angeli, vt Cassianus ait, cum locum interpretans, turpi aut inani cogitatione inuolutum, à te sine benedictionis exhibitione discedant. Iam vnus ex

Prou. 9.
Cassian. col. 20 c. 9.

E illis es, quibus dixit Dominus: Vos de hoc mundo non estis:] cur sæcularia & inania cogitare assuesces? Iam aliquando fuisti spiritus suauitatem expertus, cur illam inanium cogitationum iniectione perdes, & in inquietudinem carnis, si non opere, at mente & consideratione redibis? Iam scholam serpentis effugisti, cui dictum est: Super pectus tuum gradiêris:] ne cogitatione ad terrena dilapsa pectore repere videaris. Audi Thomam à Campis, virum piissimum, quibus similibus delictum inanium cogitatio-

Ioan. 15. 19.
Genes. 3. 14.

A num exaggeret: Dic mihi, inquit, qualem meretur cōfusionem ac pœnam, qui Dominum terræ ac principem regni, contumeliosis verbis & factis indignis offendit? Vel certè quantæ vituperationis iaculo ille feriendus esset, qui in conspectu regis & ministrorum eius, fœtidissimum cadauer tangeret, aut lutum immundum reuolueret? Nunne statim confusibiliter expellendus esset, aut etiam carceri tradendus ab omnibus iudicaretur? Tu es, prô pudor! stultus ille, qui pessimam hanc rem fecisti. Nam ecce, in præsentia diuinæ maiestatis & sanctorum Angelorum eius, peccare non timuisti, multa illicita phantasmata versans, quæ citissimè respuere deberes, & plusquam lutum platearum, detestari. Insuper permittis, cor tuum in omne pene sæculum euagari, etiam

Thomas à Kampis, lib. 3. de disciplina claustral. c. 1.

B tempore orationis & in loco sacro, vbi cum maiori reuerentia & solicitiori attentione iuberis assistere, ac solùm Deo & tibi ipsi firmissimè vacare.] Hactenus ille. Christus Dominus in Apocalypsi apparet, habens gladium in ore suo ex vtraque parte acutum: Et de ore eius, inquit, gladius vtraque parte acutus exibat.] Quia venit amputare in nobis non solùm vitia carnis, sed etiam vitia cogitationis. Visus est etiam præcinctus ad mamillas zona aurea:] quoniam non solùm vult in suis renes, id est, actiones, restringere, sed etiam pectus, id est, cogitationes, moderari. Lex enim gratiæ, vt Gregorius ait, vtramque mundiciam corporis & cordis postulat, & non sola eam operum puritas, sed etiam cogitationum mundicia delectat. Pro hac ergo, si perfectionem diligis,

Apoc. 1. 16.
Apoc. 1. 13.
Greg. 21. mor. c. 2.

C constanter labora, omnem cogitationum vanitatem gladio mortificationis reseca, vt per omnimodam circumcisionem peccati ad Sanctorum populum pertinere videaris.

Quæ cogitationes, & quibus medijs sunt mortificandæ.

CAPVT XV.

TRIPLEX est genus cogitationum, secundùm Bernardum, quas oporteat abnegare. Alterum est cogitationum im-

Bern. ser. de triplici genere cogit.

D mundarum, siue ad vitia carnis siue ad alia vitia pertinētium, quæ vt fœtidissimum cœnum, animam primùm commaculant, & nisi citò abiiciantur, criminis mortem important: Alterum est cogitationum ociosarum, curiosarum, & inutilium, quibus homo ociosus quasi vento pascitur, & per inuia & inaccessa huius sæculi, sine vllo circunspectionis fræno vagatur. Tertium est cogitationum rerum necessariarum, vt cibi, & potus, & vestimenti, & habitationis, & aliorum similium, sine quorum præsidio vitam istam ducere nequimus. Quas cogitationes Bernardus putat in Rubem fuisse designatas, quem Iacob vocauit, sicut re vera erat, primogenitum suum, dixitque de eo: Non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.] Rubea, in-

Gen. 49. 4.

E quit, & carnalis atque sanguinea huiusmodi concupiscentia est, quæ tunc cubile nostrum ascendit, cùm non solùm memoriam tangit cogitatione, sed & ipsum voluntatis stratum ingreditur, & polluit praua delectatione. Bene autem primogenitus noster dicitur appetitus ille carnalis, qui ab ipso nimirum initio vitæ nostræ, in nobis pullulat, cùm cætera vitia processu temporis ex malitia mundi huius, variisque occasionibus contrahantur.] Hæc ille.

Istæ omnes cogitationes ex diuersis causis oriri

solent.

A solent. Aliquando enim ex ipsa humani cordis instabilitate nascuntur, quod semper ea hoc in illud cogitatione mouetur, & quietum esse non potest. Quare nisi diligenter bona cogitemus, ipsum cor illicita, aut otiosa, aut certè sibi commoda quærit cogitanda, in quibus tanquam in luto voluatur. Pulchre sanè, inquit Cassianus, exercitium cordis, molarum similitudini comparatus, quas meatus aquarum præceps impetu rotante prouoluit. *Cassian. coll. 1. c. 18.* Quæ nullatenus quidem cessare possunt ab opere suo, aquarum impulsibus circumactæ: in eius verò qui præest, situm est potestate, vtrumnam triticum malit, an hordeum loliúmve comminui. Illud quippe est procul dubio commolendum, quod ingestum ab illo fuerit, cui operis illius cura commissa est. Ita igitur etiam mens, per B vitæ præsentis incursus, vndique ingruentibus tentationum torrentibus, circumacta, vacua quidem cogitationum æstibus esse non poterit, quales verò vel admittere vel parare sibi debeat, studij ac diligentiæ suæ prouidebit industria.] Interdum malæ aut vanæ cogitationes ex concupiscentiis nostris progrediuntur: quæ enim concupiscimus, & amamus libenter, si non opere at saltem cogitatione apprehendimus, & quæ nobis ex amore pulchra sunt, non sine voluptate conspicimus. Inde Iob ad cohibendam minùs castam cogitationem, oculos à pulchritudine mulieris auertit, cuius aspectus concupiscentiam excitat, & concupiscentia importunam cogitationem intrudit: *Iob 31. 1.* Pepigi, inquit, fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.] Vt enim cogitationes cor- C dis, ait Gregorius, castè seruare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ne priùs incautè aspiceret, quod postmodum inuitus amaret.] *Greg. 21. mor. c. 2.* Oculos ergo prudentè custodiuit, ne concupiscentia exardesceret, & concupiscentiam coërcuit, ne vel cogitationis immunditiâ delinqueret; & sic se totum immunem à delicto seruaret. Item huiusmodi cogitationes ex occasione rerum visarum, auditarum, aut alio sensu perceptarum, procedunt. Quoniam hæ res in mentibus nostris sui imagines imprimunt, ad quas facilè, si non aliunde teneamur, ipsius mentis volubilitate cõuertimur. Et res appetitui conuenientes fortiter nobis adhærent, adeò, vt vix ab earum memoria nos extricare possimus. *Gen. 2. 7.* Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ:] & sicut corpus de limo factum est, ita D spiritus quodammodo limosus & glutinosus est, quia terrena illum afficiunt, nisi ad cœlestia amanda & cogitanda se efferat. Postrema cogitationum malarum aut ineptarum causa, est astus diaboli, qui quos potest, prauis, & impudicis, & amaris cogitationibus vulnerat, quos non potest adeò ferire, saltem vanis, & inutilibus cogitationibus fœdat. Potest enim ille in organis corporis animales spiritus, & imagines rerum mouere, vt sic vana & superflua repræsentet. *Iob 41. 12.* De quo inquit Iob: Quia halitus eius prunas ardere facit; quia impulsus eius cogitationes prauas excitat, & ad impuras concupiscentias impellit. Basilius has quatuor malarum cogitationum causas sub duabus comprehendit. *Basil. in const. monast. c. 18.* Duobus modis, ait, indecoræ conceptiones rectis cogitationibus turbam & in- E tempestiuem concitant: cùm aut animus, videlicet ex suaipse quadam incuriâ, ad rerum futilium contemplationem aberrat, temeréque ex aliis in alias cogitationes dilabitur; aut cùm insidiosè menti nostræ absurdas rerum species diabolus conatur obijcere, eamque hoc modo à rerum laudabilium contemplatione inquisitionéque auocare.] Sic ille. Sed ex quacumque causa exoriantur huiusmodi cogitationes, abnegatione cohibendæ sunt, & à iustorum cordibus ablegandæ.

A Enitamur itaque, cor nostrum possidere, & in illud dominorum potestatem comparare: ita scilicet vt semper ad ianuam eius per solicitam circunspectionem astantes, & bonarum cogitationum ingressui consentientes, malas & inutiles respuamus. Illúdque sciamus, hanc potestatem nostram, qua cogitationibus imperemus, secundùm tropicam significationem ex sententia Cassiani in illo Centurione fuisse adumbratam, qui dixit ad Dominum: *Cassian. col. 7. c. Matth. 8. 9.* Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic; vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & seruo meo; Fac hoc, & facit.] Sic & nos sub nostra ditione cogitationes habere enitamur, adeò vt quibusdam, scilicet bonis, aduentum; quibusdam autem, scilicet malis, non sine indigna- B tione discessum imperemus. Nec sola potestas nobis necessaria est, sed etiam solicita circunspectio. Nam sicut aliquando inter filios Dei astitit etiam Satan: ita (docente Gregorio) bonis cogitationibus à spiritu Domini seminatis, diabolus malas aut ineptas interserit, quibus bene cogitata perturbet & malè perturbata dilaniet. *Iob 1. 6. Gregor. 2. mor. c. 23.* Huic autem dolo aduersarij, cura circunspectionis obsistimus, filios Dei, filios Dei esse, & Satan, Satan esse cognoscimus: ac illis in suum locum admissis, istum à domicilio cordis Deo consecrato repellimus. Mediorum autem ad hanc cogitationum mortificationem, quędam omnibus malis & ineptis cogitationibus communia sunt: quædam tribus prædictis cogitationum generibus accommodata, & tam hæc quàm illa breuiter per- C tractabimus.

I. Si ergo vis malas & vanas cogitationes gladio mortificationis abscindere, postula à Domino, vt ipse in hoc bello te adiuuet, & cor tuum rebelle & fugax tibi subiiciat. Illum in hoc bello adiutorem esse fatetur Dauid: Protector meus, inquit, & in ipso speraui; qui subdit populum meum sub me.] *Psal. 143. 2.* Nam sanctis mentibus, vt interpretatus est Gregorius, populi subiguntur, cùm ab eis per districtæ seueritatis præsentiam cogitationes stultæ dissiliunt, vt non per abrupta phantasmatum rapiant, sed tamen subditæ, à corde humiliter conquiescant.] *Greg. 26. mor. c. 18.* Idipsum Ecclesia actione prædicat, quæ publicas orationes aliquando in sacrosancto Missæ sacrificio fundit, vt adiutorium ad repellendas malas cogitationes efflagitet. Tu au- D tem Ecclesiæ fili, matrem sanctissimam imitare; & sciens quia Dominus non solùm aufert à nobis cor lapideum, & tribuit carneum; sed etiam aufert cor immundum, & tribuit mundum: dic illi cum Dauide: Cor mundum crea in me Deus;] vt ipse in te mundiciam cogitationum attribuat. *Psal. 50. 12.*

II. Deinde principiis cogitationum resiste: faciliùs namque ingressus malæ aut inutilis cogitationis impeditur, quàm post ingressum assensus denegatur. Et beatus ille, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram.] *Psal. 136. 9.* Ille, inquam, beatus est (inquit Dorotheus) qui quæcumque genimina tua, ô sæcule, id est prauas & iniquas cogitationes non admiserit in se, neque his omnino in principio locum dederit, vt coalescere possint, & augeri, ac tandem malum operari.] *Doroth. doct. 11.* Non er- E go immorandum nobis est, cùm inepta cogitatio mentem pulsat, sed ne nos inficiat, atque contaminet, è vestigio repellenda.

III. Præterea, huiusmodi inutilia & praua cogitata, patri spirituali cum magna humilitate & sinceritate propalato, vt ipse ex cogitationibus tuos affectus agnoscat, & istis ac illis cõgruum medicamentum adhibeat. Hunc fuisse morem antiquorum monachorum Ioannes Climacus manifestè narrat. *Climacus grad. 4. ante medium.* Ait enim, cuiusdam monasterij ex illis mores describens: Ad cuiusdam fratris latus cùm ap-

pensum

pensum cingulo breuem libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitationes suas in eo notare, hásque omnes nuntiare pastori solitum. Non solùm autem illum, sed & alios quàm plures id facere ibidem prospexi.] Optimus sanè mos, quo illud Dauidicum implemus: Effundite coram illo corda vestra;] quæ sine dubio coram Domino effundimus, cùm ei, qui locum Dei gerit, nostras cogitationes ad medelam propalamus. *Psal. 61. 9.*

IV. Considera quoque, Dominum cor tuum videre, intima eius atque occultissima aspicere, & nihil esse tam absconditum, quod non eius oculis clarum sit & apertum. Et si coram Prælato aut homine magnæ auctoritatis, inutilia cogitare erubesceres; quanto magis fugies, eadem quæ Deo displicent, in eius oculis meditari? Hac ratione sanè potentissima Ioannes Cassianus nos ad munditiam cogitationum hortatur. Proposito quippe illorum exemplo, qui in agone terreno decertabant, hæc subiicit: Quod illi in corporis puritate assequi cupiunt, nos debemus etiam in arcanis conscientiæ possidere, in qua Dominus arbiter atque agonotheta residēs, pugnam cursus & certaminis nostri iugiter spectat, vt ea quæ in propatulo horremus admittere, ne intrinsecus quidem coalescere incauta cogitatione patiamur, & in quibus humana cognitione confundimur, ne occulta quidem conniuentia polluamur. Quæ licèt possit hominum præterire notitiam, sanctorum tamen Angelorum (si eis Dominus reuelauerit) ipsiusque omnipotentis Dei scientiam, quam nulla subterfugiunt secreta, latere non poterit.] Sic ille. Qui autem Domini maiestatem meditantes, ab ineptis cogitationibus non retrahuntur, ipso opere suo sentire videntur, quòd possint ab oculis eius abscondi. Quibus congruet illud Isaiæ: Væ qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos? Et quis nouit nos?] Aut certè si id non sentiunt (sicut verè non sentiunt) satis inuerecundi sunt, qui oculos Domini sua corda cernentes non verentur. *Cassian. li. 6. c. 9.* *Isa 29. 15.*

V. Postremò efficacissimum remedium ad inanes & prauas cogitationes pellendas, est bonis semper cogitationibus occupari. Mundus enim in quo fluctuamus, inquit Bonauentura, variis tempestatum ventis agitatur; & qui non vult nauem cordis sui quassationibus concuti, vndarum influxione demergi, vel in extremas plagas ventorum flatibus impelli, affigere eam funibus bonarum cogitationum assuescat ad petram immobilem, quæ est Christus.] Hæc ille. Anselmus verò id ipsum optimo simili declarat: Sicut enim cùm manu scribimus, eadem manu nequaquam semina spargimus; sic cùm vtile quid cogitamus, non possumus ad inania eadem cogitatione dilabi. Sancta igitur & vtilia semper cogitemus, quæ impura & inutilia repellent. *Bonauen. informat. nouit. 2. p. c. 4.* *Ansel. li. de simili. c. 159.*

Hæc sunt media generalia ad malas cogitationes subruendas; non desunt verò alia magis specialia, quę triplici illi cogitationum generi supra dicto medeantur. Cogitationibus impuris & peccatum aliquod ingerentibus obsistemus, si meminerimus nostræ professionis, cui talia cogitare minimè congruit. Ne ergo à memoria repellat Deum, inquit Bernardus, irruens turba plurimarum cogitationum, quæ solent effluere, tanquam vilis plebecula in atrium; ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio propriæ professionis: vt cùm turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Tune hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iustitiæ debet in se quicquam iniquum admittere? Decet seruum Christi, amatorem Dei, tale aliquid ad modicum meditari? Hæc dicendo excludet fluxum illicitæ cogitationis per recordationem propriæ professionis.] Proderit etiam si portas sensuum occluserimus; nam ea, quæ visu, auditu, aut alio sensu percipimus, sunt quæ prauas cogitationes exsuscitant, & cordis munditiam deprædantur. Vnde cautè sensibus vti, est seminaria malarum cogitationum amputare. E re tandem erit, si eorum conuictum vitauerimus, qui nos possunt ad malum excitare. Hi enim exemplo aut conuersatione sua, primùm sensus exteriores pulsant, deinde cogitationem mouent, postea desideria suscitant, & tandem nefariis operibus ingressum aperiunt. De hoc remedio ista dicit Basilius: Atque etiam ad continendam in officio mentis agitationem, ne ad futiles videlicet, ac minimè necessarias cogitationes aberret, illud adiuuat, si quis seorsum à cæteris communem vitam sectantibus, viuat: Quandoquidem promiscuè vitam agere cum iis, qui securi perfectam illam Domini præceptorum obseruationem contemnunt, perniciosum esse, etiam Salomon ipse docet. Sic enim est apud ipsum: Noli amicus esse homini iracundo, neque habitaueris cum viro furioso, ne forte discas vias eius, & sumas laqueos animæ tuæ.] Sic ille. *Bern. ser. de tripl. custodia.* *Basil. reg. 6. fusius disp.*

Cogitationes otiosæ, curiosæ, & inutiles his remediis cohibentur: Si nobis cordi sit proprius mentis profectus, qui his cogitationibus mirum in modum impeditur; & qui sua diligenter curat, aliena alii cogitare non vacat. Si per experientiam didicerimus, quantum hæc animum distrahant, mentem inquietent, & omnia interiora perturbent: quibus profectò si aditum aperuerimus, impossibile est feruidè orare, intentè meditari, & aliquam in familiaritate cum Deo progressionem habere. Si otium & socordiam vitauerimus, quæ fons est huiusmodi cogitationum. Quid enim minùs malum otiosus & excors faciet, nisi vana & inutilia cogitare, & seipsum memoria rerum inanium affligere? Si denique intelligamus, stultissimum esse, spacia temporis ad Deum cognoscendum & amandum destinata, in mera vanitate, sine vllo fructu, & cum magno nostro detrimento, conterere.

Cogitationes tertij generis fortiter reprimendæ sunt: ita vt solùm tempore necessario & moderatè nos occupent: Oportet, inquit Bernardus, reprimere, quem extinguere non possumus, appetitum: vt quàm citò cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur: sed sub nobis sit, quemadmodum dicit Scriptura: Subiet te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.] Proderit etiam nos sub Dei prouidentia conspicere. Et si ipsi est cura de nobis, non est cur nos rerum necessariarum anxia cura solicitet. Ac demum animo voluendum est illud dictum Domini: Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Nam si virtutem coluerimus, quæ corpori necessaria sunt, nullo modo defutura sciamus. *Bernar.* *Gen 4. 7.* *Matth. 6. 33.*

Vsus mortificationis cogitationum.

QVi ergo vis malas & ineptas cogitationes cohibere, hisce armis præmunire curato.

I. Assiduis precibus à Domino efflagita, vt cor tuum ab huiusmodi cogitationibus mundet.

II. Principiis cogitationum obsta; nam serò medicina paratur.

III. Cogitationes tuas ad ruborem & humilitatem, spirituali patri manifesta.

IV. Cor tuum & cogitationes tuas Deo patere considera.

V. Bonis semper cogitationibus cor occupatum habe, quæ contrarias intrare non sinant.

VI. Impuris cogitationibus, memoriã tuæ professionis, custodiã sensuum, & fugã malorum, repugna.

VII. Curiosis & otiosis cogitationibus, te amore proprij profectus, vitatione otij, & desiderio diuinæ familiaritatis, oppone.

VIII. Cogitationibus de rebus necessariis, recordatione diuinæ prouidentiæ ac summi patris, te ceu filium amantis, obsiste.

Sciòque viros perfectos tantum dominium suarum cogitationum mortificatione comparare, vt ferè semper Deum, aut aliquid bonum propter Deum, cogitent, & mirabilem imaginationis tranquillitatem acquirant. Et licèt aliquod bellum sentiant, illud leue sit, quòd non multum negotij illis facessant.

De sustinendis mortificationibus illatis à Deo.

CAPVT XVI.

OPERA Dei, captui humano incomprehensibilia esse docet Ecclesiasticus, dicens: Non est minuere neque adijcere, nec est inuenire magnalia Dei. Cùm consummauerit homo, tunc incipiet, & cùm quieuerit, aporiabitur.] Adeò, inquit, sunt perfecta opera Dei, vt nihil quasi superfluum ab eis demi, nihil tanquam necessarium eis adijci possit. Adeò sunt incomprehensibilia, vt cùm homo se ea absoluisse & inuestigasse putauerit, tunc illi, quasi nihil egerit, incipiendum sit: & cùm quiescendum sibi esse cogitauerit, tunc quasi perplexus & anceps necesse habebit, quasi à principio nouam inuestigationem ordiri. Hæc verba Rabanus de via virtutis intelligit, in qua nouo feruore semper incipiendum est, ne si homo sedeat, aut quiescat, impetu suorum affectuum impulsus, in pristina vitia labatur. Nos verò eadem proposito nostro, scilicet studio mortificationis, accommodamus, in qua postquam iustus quasi ad culmen suæ abnegationis ascenderit, & se in omnibus, quæ hactenus docuimus, abnegauerit, debet quasi de nouo aliud genus sublimioris mortificationis addiscere, & æquanimiter illatas sibi mortificationes à Deo, siue per se, siue per homines, siue per aërias potestates sustinere. Meritò autem mortificationē hucusque explicatam, initium mortificationis dicemus; mortificationem verò modò tractandam, finem mortificationis, immò & omnis virtutis appellabimus: quoniam illa incipientium, aut proficientium est, super quam, tanquam super fundamentum, virtutes ædificant: hæc verò magis est perfectorum, quos Dominus, postquam seipsos probauerunt, probat; & postquam se exercuerunt, exercet, vt hoc postremo mortificationis genere, veluti vltima manu, magis poliat atque perficiat. Profectò illa verba Saluatoris dicta Petro, hoc, quod dicimus, non obscurè significant: Amen amen dico tibi, cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis.] Hic habemus Petrum iuuenem & Petrum senem, id est, hominem incipientem atque perfectum. Petrus iuuenis est, qui carnis, & sensuum, & appetituum rebellionem sentit. Petrus senex est, qui domitos & bene morigeratos habet affectus. Petro iuueni ex se oportet

Eccli. 18. 6.

Raban. ibid.

Ioan. 21. 18.

Domini conuenit, vt seipsum cingat, vt scilicet seipsum abneget, & quicquid in se vitiosum inuenerit, lima abnegationis eradat. Petro autem seni competit, vt manus attollat, id est, vt se Domino obedientem, & (vt dicitur) resignatum præbeat, vt variis laboribus ab ipso cingatur. Vnde qui hactenus seipsum in omnibus suprà dictis abnegauit, necesse habet ad omnimodam mentis puritatem assequendam, se flagellationibus summi magistri submittere. Quemadmodum enim postquam puer chartam impleuit, in qua characteres pulcherrimos est imitatus, à ludi magistro accersitur, qui chartam scriptam diligenter inspicit, lituras & cætera errata reprehendit, & calamo suo litteras malè formatas emendat: ita postquam iustus seipsum abnegauit, & in se (prout potuit) imaginem salutis expressit, solet laboribus à Domino immissis, veluti penicillo emendari, & quasi manu ipsius magis ac magis perfici.

Iam ergo explicemus, io quo hæc postrema mortificatio collocata sit. Dominus cum his, qui se fortiter & perseueranter abnegarunt, vno è duobus modis solet se gerere. Quosdam enim statim post sui ipsorum abnegationem rerum supernarum luce perfundit, affectibus insuetis charitatis accendit, consolationibus pascit, & ceu filios dilectissimos, mirabili quadam teneritate delinit. Alios verò è contrà veluti in terra caligine deserit, cor arens, & omni affectu vacuum habere sinit, desolationibus percutit, tentationibus, ægritudinibus, persecutionibus, infamiis, & tristitiis affligit. Quare verò tam oppositis modis cum sibi dilectis se habeat, quis poterit explicare, præsertim cùm scriptum sit: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Sæuè hic exclamandum est cum Paulo: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! Auget autem admirationem, quòd Dominus his duabus viis, adeò inter se contrariis, in eundem finem tendit, & eundem fructum assequitur. Nam immissa consolatione & lætitia animam iustam purgat, & perficit, & permissa desolatione, tristitia & afflictione animam mundat, atque purificat. Sæpéque euenit, vt alter consolationibus, & alter afflictionibus eundem gradum perfectionis acquirant. Nam & in curia regis terreni, id non semel solet contingere, vt vnus dulci familiaritate regis detentus, & alter duris præliorum periculis occupatus, similes diuitias pareat: est non in Ecclesia, quæ curia Dei est, idem non eueniat, vt vnos per iter suaue consolationum, & alter per anfractus tribulationum, similem omnino puritatem obtineant? Qui itaque consolationibus & serenitate purgantur ampliùs & perficiuntur, sunt ex illis, qui canunt cum Dauide: Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.] Quia post vesperum abnegationis suæ, in quo fleuerunt, experiuntur matutinum cœlestis lætitiæ, qua lætantur. Qui verò desolationibus & afflictionibus ampliorem mundiciam adipiscuntur, sunt ex illis, qui dicunt cum Paulo: Nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus; foris pugnæ, intus timores.] Omnem, inquam, tribulationem sustinent, non solùm illam, quam sponte sibi eunt, sed & illam, quam, repugnante natura, ab aliis suscipiunt. Foris secum pugnant, & postquam seipsos vicerunt, necdum aliquo præmio victoriæ fruuntur, quod disponente Domino, dilatum est, sed intus cum ingenti timore & cum multiplici afflictione decertant. Illos primos refert Salomon, qui post paruulam contradictionem, à fratre Adonia suscitatam, statim in throno

Psal. 29. 6.

2. Cor. 7. 5.

3. Reg.

patris

patris sedet, & cum magna tranquillitate regnum administrat. Istos repræsentat Dauid, qui nunc cum gigante pugnat, nunc iras Saulis & mille pericula mortis ab illo intentata sustentat, nunc aduersùs Philisthæos frequentia bella suscipit, & tandem in fine vitæ nonnullam pacem recepit. Sic prorsus illi primi iusti à fratre, id est, à propria carne, tantisper impugnantur, sed ea per mortificationem victa, pacem magnam, lætitiam spiritus, & exultationem obtinent. Istis verò etiam victo gigante, id est corpore domito & affectibus moderatis, innumeræ afflictiones sustinendæ supersunt.

Duo igitur hæc mortificatio continet: Alterum est, vt si post multam mortificationem ac perseuerantem multorum annorum abnegationem, Dominus voluerit, nos non consolationibus delinire, sed afflictionibus, tum internis tum externis, exercere, id æquanimiter feramus. Alterum verò, vt quascumque tribulationes, tentationes, molestias, ariditates, desolationes, & obscuritates immissas, resignato animo toleremus. Statuamúsque apud nosmetipsos, si ita Domino placitum fuerit, gaudia etiam spiritualia futuræ vitæ relinquere, in qua cum ipso exercente nos, in æternum gaudebimus, & in hac mortalitate, omni luce, & gaudio, & pace, & consolatione carere. Quibus se à nobis subtrahentibus, non ob id consolationes corporales quæremus, sed in omni ariditate & desertione positi, Domino constanter, feruidè, & fideliter seruiemus, & sæculum, & omnia eius splendida conculcabimus. Beatus ille, qui hanc resignationem perfectam habuerit, & se ab omnibus quoque consolationibus spiritualibus ablactauerit, quia occulto quodam modo, & non solùm hominibus, verùm & ipsi abscondito, mirum in modum proficiet. Hanc mentem resignatam & plenè mortificatam induemus, si animo expenderimus, Domino vniuersorum, cui vel in minimo repugnare nefas est, ita placere, vt tristes, afflicti, & sine consolatione viuamus.

Gregor. 2. mor. c. 12. Magna quippe est consolatio in eo, quod displicet, inquit Gregorius, quod illo ordinante erga nos agitur, cui nonnisi iustum placet. Si igitur iusta Deo placere scimus; pati autem nulla, nisi quæ Deo placuerint, possumus, iusta sunt cuncta, quæ patimur, & valde iniustum est, si de iusta passione murmuramus.] Hac meditatione patientissimus *Iob c. 10.* Iob suam afflictionem solabatur, quando dicebat: Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti. Hoc, inquam, habeo pro leuamine, vt maioribus doloribus & pœnis vsque ad mortem afficiar, quia hinc ereptus, securus euadam, quòd nunquam mei Conditoris sanctissimi præceptis obsistam. Hanc & Ecclesiasticus omnibus in commune proponit, & non semel repetit, quasi efficacissimam ad af- *Eccl. 2.* flictorum consolationem: Sustine, inquit, sustentationes Dei, coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe.] Ac si diceret: Sustine afflictiones tibi euenientes, quoniam à Deo immissæ sunt; conglutinare Deo per patientiam & tolerantiam, & patienter subiicias te probationi, vt in nouissimis magno incremento meritorum augearis. Quicquid a manu Domini tibi datum fuerit, licèt laboriosum & molestum, libenter accipe, & in mediis doloribus patienter expecta, & in afflictione ac deiectione tua tolerantiam habe, quoniam sicut metalla probantur igne, ita & tu tribulatione probaris.

Licèt autem hoc abundè sufficiat, vt vnusquisque tentationi & desolationi se subdat: neque enim dicit figmentum ei qui se finxit; Quid me fecisti sic. *Rom. 9. 21.* Tamen non desunt aliæ causæ, quas intellectus humanus, diuina luce perfusus, assequitur, quarum consideratione iusti, malis pœnæ probari, possunt se ad tolerantiam roborare. Eos quippe Dominus per viam desolationum & tentationum ducit, vt domentur, vt humilientur, vt promoueantur, & vt perfectiùs Christi imitatione formentur. Primò quidem vt domentur: Nam sunt aliqui iusti, etiam ex his, qui vtcumque se mortificatione mundarunt, qui consolationibus & prosperitatibus affecti, nunquam plenè seipsos cognoscunt, nec veterem hominem exuunt, in quibus Dominus riuos dulcium lacrymarum exsiccat, & à quibus consolationes aufert, & in quadam misera ariditate & paupertate constituit, vt suam imbecillitatem calleant, & proprium amorem, quo in omnibus seipsos quærunt, abiiciant. Nesciunt plenè subdi Deo, quare illos flagellis & fame percutit, ceu feras indomitas, vt suo factori se subdant. Ad quod plurimum facit pulchra Augustini sententia: Imago Dei, ait, domat feram, & non domat Deus *Aug. ser. 4. de verbis Domini.* imaginem suam? In illo spes est, ei nos subdamus, & misericordiam precemur. In illo spem nostram ponamus, & donec domemur & perdomemur, id est, perficiamur, domitorem feramus. Plerumque enim profert domitor noster etiam flagella: si enim tu ad domanda iumenta tua, profers virgam, Deus non proferat ad domanda iumenta sua, qui sumus nos, qui de iumentis suis faciet filios?] Hæc ille. Vix autem credi potest, quantùm hæc Dei flagella mentem doment, quantùm deprimant, quàm mitem ac tractabilem illam efficiant. Et quæ tempore consolationis, ad damnationem suam omne asperum refugiebat, & quasi tenera ancillula sibi tantùm vacabat, postea ad salutem suam pro Domino labores amplectitur, & ad omne bonum supernaturalibus virtutibus exornatur. Dicit: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei, sumpsi. Et hæc licèt alimenta insuauia, tamen salubria, eam ad ætatem virilem prouehunt, ad sanctitatémque perducunt.

Deinde affliguntur vt humilientur: Nam, vt inquit Isaias: Tantummodo sola vexatio intelle- *Isaia 28. 19.* ctum dabit auditui.] & hæc persæpissimè nos nobis detegit, quàm infirmi & viles simus, aperit, & in infimum nostræ contemptionis demittit. Et eadem ratione multiplici afflictione tentamur, qua animus noster fragili carni copulatus est. Duplici enim ratione, vt ait Laurentius Iustinianus, Dei sa- *Iustin. li. de discipl. monast. c. 4.* pientia rationalem spiritum fragili atque passibili copulauit naturæ: vt qui luteo amictus erat indumento, atque in hoc exilio cum cæteris positus animantibus, æquanimior esset, ac humiliter præstolaretur tempus, quo de hac traheretur peregrinatione. Præterea vt ex assidua consideratione corporeæ fragilitatis, occasionem caperet conseruandi eximia dona suæ ipsius spiritualis naturæ: quia propalatæ diuitiæ facilè deprædantur: quæ verò latent, custodiuntur sine labore. Sic ille. Multi igitur cœlestibus consolationibus refecti, aliorum consortia refugiunt, quibus vtiles esse possent, in suorum donorum consideratione, velut Angelus Apostata, se efferunt, & se abscondita quadam cogitatione super alios extollunt. Quare peritissimus animarum medicus, vt huic superbiæ medeatur, idolum illorum, id est, præsentem prosperitatem, qua fruebantur, demolitur, (illis enim quasi idolum est, quia nesciunt diuinis donis

A bene vti) & afflictionibus ac cæcitatibus implicatos, ad suæ infirmitatis notionem, & ad honestos cum animabus labores exire compellit. Dicat ergo qui afflictionibus & mentis ariditate probatur: *Psal. 118. 71.* Bonum mihi quia humiliasti me: vt discã iustificationes tuas.] Nam verè illata afflictio, humilitatem inuehens, quæ iustitiæ est fundamentum, mandatorum Dei salutarem doctrinam inducit.

Affliguntur etiam vt promoueantur. Quoniam si cælestis consolatio & dulcis affectus mirum in modum virtutem promouet, non minùs tamen eadem virtus, immò sæpe multo magis desolatione, ariditate, & afflictione multiplici cumulatur & crescit. Facillimum enim est, immoderato amore consolationibus adhærere, quod tristitia & dolor illorum testa- B tur, qui absentiam Domini quasi impatienter ferunt, non tam quia Deus se abscondit, quàm quia consolatio suauis abscedit. Qui autem immoderatè consolationi adhæret, cùm iam non Deum, sed seipsum quærat manifestè, non crescit. Similiter facile est, potionibus amaris, & abstinentia eorum quæ nos delectabant, mente sanati, & per patientiam rerum molestarum ad perfectionem prouehi. Vnde Basilius optimè: *Basil. admonit. ad filium spirit.* Fili, patientiam arripe, quia maxima virtus est animæ, vt velocitet ad sublimitatem perfectionis possis ascendere. Et statim: Patientia grandis est medela animæ.] Verè grandis, quæ quanto diutiùs, tanto securiùs sanat, & dum molesta dolorem ingerunt, & patienter tolerantur, sustinentibus nescientibus eis, quam per consolationes quærebant, C sanctitatis mensuram attribuit.

Affliguntur denique iusti, vt perfectiùs Christi Saluatoris nostri imitatione formentur. Si enim vitam Domini diligenter inspicimus, inueniemus eum doloribus libenter quidem admissis, sed ab alio illatis, nostram salutem perfecisse. *Ioan. 18. 11.* Calicem, inquit, quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum? Et quare Pater ipse calicem filio dedit, & non illi eligendum & pro libito assumendum remisit? Credo certè vnam ex multis rationibus fuisse, ne huic calici aliqua causa doloris & aliqua circunstantia perfectionis deficeret. Nam dolor voluntariè assumptus, minùs percutit, & affligit nos, multo verò magis ille, quem alius ingerit, & nobis sustinendum esse præscribit. Et magnum meritum est, laborem ab alio impositum libentissimè sustinere, & magna perfectio, vo- D luntatem nostram dolorem infligenti accommodare, & nec in minimo eius iussis contraire. Vt ergo hæc obedientia, hæc charitas, hæc patientia in Christi laboribus eluceret, calicem à Patre quidẽ datum, & à se ipso libentissimè susceptum, voluit pro nobis bibere. Nec hac Patris iussione contentus, qua sibi iussum est pati, voluit quoq; passionem suam Iudæorum manibus inflictam tolerare. Denique illi Christum comprehendunt, illi flagellis cædunt, illi spinea corona venerabile caput cingunt, illi humeris eius crucem imponunt, illi vestibus exuunt, illi cruci clauis affigunt, illi eleuant Dominum crucifixum, & medium inter cælum & terram ponunt: illi lancea latus perforant, illi sannis & opprobriis saturant, illi tandem quæcumque possunt, eidem afflictionis & E doloris infligunt. Ipse autem Dominus hæc omnia mala ab aliis illata patientissimè sustinebat, libentissimè amplexabatur, & pro reuerentia Patris & amore hominum, ac si essent dulcia & læta, suscipiebat. *Isa. 53. 7.* Et oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.] Quid sibi vult illa repetitio: & non aperuit os suum, & non aperiet os suum. Non quidem aperuit os

A suum, vt pati repugnaret, tantorum cruciatuum admissionem imperanti; immò dixit: *Psal. 39. 8.* In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.] Et non aperuit os suum, vt de Iudæis tanta mala inferentibus conquereretur, aut tam acerbis pœnis obsisteret: *Isa. 50. 5. 6.* Dominus Deus, inquit, aperuit mihi aurem, ego autem non contradico; retrorsum non abij. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me.] Et *Psal. 37. 18.* ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.] Nunquid Dominus maiestatis hæc omnia mala deforis illata suscipiet, & nos, B qui de mortificatione & eius sequela gloriamur, nihil verum ab illis illatum sustinebimus pati, & contenti erimus quædam quasi ficta manu propria, quæ erga nos ipsos blandissima est, inflicta tolerare? Iam initia spiritus relinquamus, iam nostra cilicia, & flagella, nostras vigilias, & ieiunia, nostras sensuum & affectuum cohibitiones, & reliqua huiusmodi contemnamus, si res molestas extrinsecus aduenientes impatienter ferimus, & manu Domini probari nolumus. Manus enim nostra, qua nos abnegamus, infirmissima est, non est indicium magnæ fortitudinis, si eius vulnera sustineamus; at manus Domini potentissima est, signúmque est insignis virtutis, si plagas ab illa impositas toleremus.

At scio, quo prætextu te protegas. Ais enim, te non C molestias illatas sed profectus impedimenta sentire. Quia videlicet ægritudinibus pressus religiosam disciplinam seruare, & ariditate ac desolatione mentis affectus, Deum feruidè amare non poteris. Optimè, sed audi quàm insigniter decipiaris! Nam si hæc quæ pateris, ad persecutiones inimicorum, ad detractiones & infamias pertineant, non te à disciplina separant, non ab amore diuellunt, immò te ad disciplinam districtiùs custodiendam, & ad Deum ferrentiùs quærendum impellunt. Sponsæ quidem vox est: *Cant. 4. 16.* Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.] Vtriusque, Aquilonis scilicet & Austri, flatum desiderat, quorum illo persecutiones, isto prosperitates intelligimus: quia vt fluant virtutum aromata, non minùs D prodest persecutionis asperitas, quàm iucunditas consolationum. Et illi, quos commemorat Paulus, *Hebr. 11. 36.* lapidati, secti, tentati, & in occisione gladij mortui, his malis affecti, nullo modo perfectionem amiserunt, sed maiorem sanctitatem compararunt. Si verò tentationibus & dæmonis impulsibus molesteris, hæc etiam nec disciplinam nec amorem impediunt erga Deum, modò aduersùs tentationes pugnes, & suasionibus diaboli minimè cõsentias. Quin & tentationes maiori districtione vincimus, & ardentiori amore superamus. Et Paulus tentatus ait: quoniam virtus in infirmitate, id est, tentatione, perficitur.] At te multiplex ægritudo discruciat, quæ te nec ieiunare, neque ad vigilias assurgere, nec cum aliis laborare permittit. Nihil omnino refert, si dum E ab externa disciplina, quia eam ferre non potes, deficis, aliud melius & Deo gratius in sacrificium offert. Audi quid de fratribus ægrotis dicat Hugo Victorinus: *Hugo. 1 de claustro animæ c. 12.* Nihil de ordine implere se fatentur, sed, nisi fallor, implent totum. Infirmitatis claustro coarctantur, disciplinantur anxietatum virgis & spinis dolorum: ieiunant, vigilant, laborant: quia cibum, somnum, quietem infirmitas negat.] Hæc ille. Non ergo est, cur tristeris, quia disciplinam sanorum non seruas, si aliam sine comparatione

austeriorem ægrotorum custodis. Denique cordis ariditatem & in oratione desolationem ægerrimè sustines, & ea à religionis & cultus Dei actibus impediri conquereris. Non miror si hoc sentias. Quis enim tuam absentiam, ô suauissime animarum sponse, non sentiat? Quis sine lacrymis atque singultibus te fugisse & abscessisse sustineat? Sed hæc Domini abscessio, modò culpa tua vacet, ô frater, si non hilariter, at patienti & resignato animo sustinenda est, qua sæpe solam sensibilem consolationem perdis, amabilem verò eius præsentiam non amittis. Mariæ Magdalenæ Dominus præsens aderat, & illa tantæ dignationis ignara illum absentem deflebat. Ipse alloquebatur eam: at illa ipsius alloquio se priuatam esse lugebat. Audit eum dicentem: Mulier quid ploras? Quem quæris?] Et adhuc in luctu persistit, & singultus doloris ingeminat. Ita sæpe, ô anima, quamuis arida & desolata, Deum præsentem habes, sed non agnoscis: audis, sed non intelligis, & salutem tuam sublimiori modo operantem, quasi tuæ salutis obliuiosum, incusas. At aridus non amo? Si amas. Et amor deuotionis si est dulcior, fortassis amor desolationis est verior: ille suauior, sed iste robustior: ille nos pascit, & iste non semel Domino magis placet. Denique perpetua consolatio non huius temporis est, sed æui futuri. In hoc namque tempore, desolatione, & consolatione; aduersitate & prosperitate perficimur: De manè vsque ad vesperam finies me,] inquit iustus Ezechias, id est, consummabis me. Non in solo manè, ait Bernardus, visitationis, aut tantùm in vespera tentationis, sed in vtroque simul erit perfectio mea. Stultus ergo qui tantùm sperabam vsque ad manè, cùm Dauid dicat: A custodia matutina vsque ad noctem speret Israel in Domino.] Hæc omnia dicta sunt, ne nos infœlices putemus, cùm à Domino probamur, cùm mortificamur, cùm affligimur, quia dum iudicamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Qui igitur hucvsque nos ipsos cohibuimus, & sensus nostros, & affectus, voluntatésque compressimus, ad hoc genus mortificationis sublimius ascendamus, vt aduersa nobis illata patienter & hilariter toleremus.

Ioan. 20. 15.
Isa. 38. 12.
Bern. ser. de cantico Ezechiæ.
Psal. 129. 6.
1. Cor. 11. 32.

De documentis generalibus ad Mortificationem.

CAPVT XVII.

OMNIA quæ ad singulas vitium nostrarum mortificationes spectant, iam explicata sunt, restat vt documenta generalia tractemus, quæ huic studio vitæ spiritalis præcipuo subseruiant. Licèt enim in quaque mortificatione media specialia ad eam exercendam docuerimus, nunc si documenta, quæ generaliter omni mortificationi prosint, assignemus, nos operæpretium facturos putamus.

Si ergo, ô iuste, cupis remetipsum vtiliter cohibere, mortificationem tuam ad finem debitum semper referre memento. Finis autem eius est perfectio vitæ, puritas mentis, mandatorum obseruatio, & vniuersarum acquisitio virtutum. Huius primi documenti notissima est tum veritas, tum necessitas: cuius que Beatissimus Arsenius, Eremitarum decus & manifestus assertor, qui in quadam grauissima oratione ad monachos habita, sic ait: Fratres & Patres, omnem rem, quam quis aggreditur, præcedit causa aliqua & scopus, propter quem agitur. Causam verò, cur nos ex mundo fugerimus, nullam aliam dixerimus, nisi vt purgemus animam, & quæ eam consequitur, salutem adipiscamur. Statuendum est ergo nobis, vt nos purgemus pro viribus, & maximè interiorem hominem, vbi & maius est bellum & victoria difficilior. Multi enim sunt, qui, quod attinet ad carnis pollutionem & peccati operationem, magnam ostenderunt continentiam, & vsi sunt ieiuniis & aliis afflictionibus. De pollutione autem cogitationis & perfecta purgatione nihil omnino cogitauerunt, etiamsi sit præceptum, non de purgatione solùm carnis pollutionis, sed etiam spiritus. Quin etiam multis quidem curæ fuit, vt fugerent fornicationem aliásq; voluptates: vt autem vitia occultiora, nempe inuidiam, gloriæ cupiditatem, nimiam de se persuasionem, pecuniarum amorem, & quæ est omnium pessima, superbiam: vt has, inquam, effugerét perturbationes, pauci admodum curarunt. Ea ratione hi dimidiam habent purgationem; vel potiùs maiori & præstantiori parte manent impurgati, suntq; veluti statuæ, quæ sæpe quidem extrinsecus auro, vel ære refulgent, interna autem plena sunt immunditia & quauis alia vilissima materia. Ab his ergo non manifestis vitiis nos vel maximè studeamus expurgare.] Hactenus ille.

Tradit eam viri asser Surius in Iulio.

Ita manus & vires tuas ad mortificationem exere, vt nunquam de tuis laboribus & asperitatibus corporis, sed de Domino te ad illas excitante, & ob miserationem suam te ad virtutem prouehente confidas. Vt enim inquit Ricardus optimè: Quantum fideles de se diffidunt, tantum in diuinæ spei adiutorio confidunt: & quantum de se infirmantur, tantum fortes sunt & potentes in Deo. Sicut enim quod seminatur, non viuit, nisi priùs moriatur: ita perficere volens non roboratur, nisi priùs in se infirmetur, & ex hoc humilietur: nec in Deo proficit, si non priùs in se deficit, & defectum suum cognoscit. Impossibile est igitur, quempiam de seipso triumphare posse, donec experimento didicerit, propria se virtute obtinere non posse triumphum. Itaque infirmitatem cognoscentibus, & per hoc se humiliantibus, & in se non confidentibus, robur præbet Christus, vt carnaliter esse fortes desinant, & spiritualiter conualescant. Ita dum de se desperant, & in Christo sperant, mutant fortitudinem, & assumunt pennas vt aquilæ, atque volant.] Hæc ille. De te igitur ipso desperandũ est, qui fragilis & infirmus, quacunq; oborta contradictione deuceris; & in Domino confidendum, qui sperantes in se nunquam sine abundanti auxilio derelinquit.

Ricar. in Cãt. c. 21.

Quamcumque mortificationem exerceas, eam æterno Patri in vnione offeras passionum ac laborum Iesu Christi, Domini nostri ac vnigeniti Filij sui, vt ex hac actuali intentione & vnione, maius meritum & maiores vires ad mentem ordinandam accipiat. Nam & pater ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius & plenitudo eius,] vt sicut membra vnita capiti motum ab eo & vitam habent; ita & nos membra Christi in vnione meritorum ipsius vitam gratiæ & gloriæ meritum accipiamus. Anna mater Samuelis volens suum votum implere, & filium suum iam ablactatum offerre Domino, adduxit eum secum postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Talis sit nostræ mortificationis oblatio: Offeramus Domino filium ablactatum, id est, opus abnegationis ab omni mundi huius delectatione separatum: & offeramus illud cum modiis farinæ & amphora vini, hoc est in vnione sacrificij Christi, quod de seipso patri in cruce obtulit, &

Ephes. 1. 22.
1. Reg. 1. 24.

panis & vini speciebus, sub quibus ipse Christus A verè latet, expressit. Offeramus, inquam, illud in vitulis tribus, quibus Saluatoris nostri diuinitas, anima & caro significantur, vt ex vnione ad hunc Saluatorem gratiùs admittatur, & ampliorem nobis deferat salutem. Si enim homines cum optima parte vituli aut arietis, quam ad comedendum accipiunt, non dedignantur vilissimum quoddam additamentum admittere, cur Dominus cum infinitis, & pretiosissimis meritis filij sui exile opus nostrum, illis adiunctum non admittat?

Non simul omnia mortificationis studia suscipias, sed à minoribus & facilioribus incipe, & ex illis ad maiora ac difficiliora progredere. Quod non solùm de omnium mortificationum genere accipiendum est, sed etiam in quauis speciali mor- B tificatione seruandum; vt scilicet cùm te abnegare & cohibere discis, minora in opere ipso priùs ad opus veniant, & ea quæ maioris sunt momenti, præcedant. Ricardus Victorinus sapienter hoc docet, sic scribens: Qui molliter & dissolutè viuendo, inimico contra se vires præbuit; versa vice, vt contra hunc roboretur, & illi resistat, à minimis incipiat, & frequenter in talibus præualere conetur, quatenùs vsu vincendo roboretur, & de minorum victoria ad maiora vincéda paulatim conualescat.] Hæc ergo minora nequaquam cótemnenda sunt, non tantùm quia Deo grata, non tantùm quia præmio digna, (vt suprà dictum est) sed etiam quia paulatim cor nostrum emolliunt, & parant ad maiores abnegationes sustinendas, & dum his mino- C ribus occupamur, ad ferendum abnegationis onus assuescimus.

Richar. in Cát.c.21.

Hæc etiam sunt media, quæ maximè ad mortificationem adiuuant. Primò, si ea bona mortificationis mediteris, quæ sunt in prima huius tractationis parte descripta. Quis enim propter tam præstantissima bona, non labores atque pressuras libenter sustineat? Secundò, si Christi Saluatoris vitam intentè consideres, & te discipulum, seruum, & militem eius aduertas: nam valde stultum est, discipulum minimè doctrinam præceptoris amplecti, seruum sui domini vestigia non sequi, & militem pugnantis & occumbentis in cruce ducis, ignem & inertem ouari. Tertiò, si omnium sanctorum historias, tum martyrum, tum confesso- D rum, non ad curiositatem, sed ad imitationem euolues, quorum vita (quæ non fuit, nisi perpetua quædam & continens abnegatio) nihil aliud te docebit, ad nihil aliud accendet, nisi ad omnia carnis oblectamenta respuenda & plenam de te victoriam comparandam. Quartò, si mundanorum vitam oculis mentis obijcias: hi namque, ob perituras diuitias, ob honores inanes, ob impurissimas voluptates, mirum est quanta faciant, & quanta patiantur: quid ergo æquum est, te ob veram virtutem facere, quæ per se in immensum maius bonum est, & ad æterna bona aditum parat? Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinum. Patiens igitur esto & tu, & confirma cor E tuum, quoniam aduentus Domini appropinquauit.] Quintò, si Christum in quocumque, quod aggrederis, te videntem, & considerantem, & tuis laboribus præmia decernentem contempleris. Quis enim, vt ait Cyprianus, non libenter & promptè calicem salutis accipiat? Quis non appetat gaudibundus & lætus, in quo & aliquid & ipse Domino suo retribuat? Quis non pretiosam in conspectu Domini mortem fortiter & constanter excipiat? Placiturus eius oculis, qui nos in congressione nominis sui desuper spectat, volentes comprobat, adiuuat dimicantes, vincentes coronat, retributione bonitatis ac pietatis paternæ remunerans in nobis, quicquid ipse præstitit, & honorans, quod ipse perfecit?

Iacobi. 5. 7.8.

Cyprian. epist.77. ad Nemesianum.

Tandem ad mortificationem complectendam maximè conferet, scire eam non esse tristem, non amaram, non turbulentam, sed lætam, sed dulcem, sed tranquillam, licèt primo aspectu alia esse videatur. Ita enim Dominus, qui mitis est erga suos, panem hunc iustorum quotidianum condiuit, vt ore mansus & in opus assumptus, dulciùs sapiat quàm mundi deliciæ. Et sicut Eliseus missa farina in ollam colocynthidarum, quæ amarissimæ erant, eam dulcem fecit, & omnem amaritudinem depulit: ita Christus nescio quid in studium mortificationis inijcit, quo illud dulcissimum & suauissimum facit. Ad quod optimum est illud Bernardi, qui loquens de verbis amatoris Beati Andreæ, quibus crucem sibi dilectissimam declarabat, hæc ait: Dum enim nocte huius vigiliæ celebrantes, in verbis tantæ exultationis cantando delectaremur, putas, non fuit in nobis, qui secum cogitaret & diceret: Quid sibi vult hoc, aut vnde tam noua lætitia? Certè & crux pretiosa est, & crux amari potest, & crux habet exultationem. Ita est, fratres mei. Si fuerit qui colligat semper lignum crucis, vitam geminat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est syluestris arbor, lignum vitæ est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo Dominicam occuparet terram? Illam dico pretiosissimam glebam, cui clauorum est infixa radicibus. Si non esset hæc pretiosior cunctis, fructuosior vniuersis, nunquam illo plantaretur in horto, nec illam permitteretur vineam occupare. Deinde quid mirum si cruci suauitatem dedit, qui dedit & igni? Aut quomodo crux iudicatur insipida, vbi dulce sapit & flamma? Quid enim sapiebat Laurentio ignis, cùm irriderer carnifices, indicem subsannaret?] Hactenus ille. Vnde si doloris & tristitiæ timor à mortificatione nos retrahit, iam non est, cur illam fugiamus, quam alacrem & exultationis plenam inuenimus ipsa hora, qua illam fuerimus amplexi. Quo magis gustatur, magis dulcescit; quo auidiùs comeditur, meliorem saporem ingerit, & quo frequentiùs assumitur, maiorem voluptatem ex ea, amans Deum animus capit.

4. Reg.4. 41.

Bern. ser. 1. de S. Andrea.

De discretione in mortificatione seruanda.

CAPVT XVIII.

Postremum quod de mortificatione dicimus, illud est, vt sit semper diuinæ sapientiæ luce gubernata & discretionis sale condita. Neque enim placebit Domino sacrificium nostrum, quod hoc mystico sale caruerit, & indiscretio stulta dictauerit. Ideóque in Leuitico scriptum est: Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo.] In omni oblatione tua offeres sal. Et Dominus in Marco eandem legem adducens, ait: Et omnis victima sale salietur.] Insulsa namque, & ideo ingrata est Domino nostrorum obsequiorum oblatio, nisi illi discretionis sal apponamus, quod omnē insuauitatē defectus ex-

Leuit. 2. 13.

Marc. 9. 49.

ceſsúſve dimoueat. Sunt quidem nonnulli in omnibus natura remiſſi, qui neq; in vita ſæculari inſigniter mali fuerunt, neque in vita ſpirituali eminere contendunt. Quibus diſcretio ad hoc neceſſaria eſt, vt ſegnitiem auferat, & mentem, quaſi dormitutientem, ad vigiliam feruoris exſuſcitet. E contra ſunt alij natura vehementes, qui flagitia ſectantes, alios coætaneos procacitate & peccandi auiditate ſuperant: & ad bonam frugem conuerſi, inter omnes ſupereminent. In quos quadrat illud Iob: *Iob 24. 19.* Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium.] Nam ſi frigiditas, peccata; & calor, iuſtitiam ſignificat, quid eſt ab aquis niuium ad nimium calorem tranſire, niſi in malis & in bonis eos nimios eſſe, & nullam menſuram ſeruare? Alij verò non iam propenſione naturæ, ſed conuerſionis feruore concepto, proprias vires examinare non curant, & onera illis imparia ſibi audent imponere: quæ non fragilitati carnis, ſed ardori cordis accommodant. Qui quodammodo infœliciores ſunt illis, qui nunquam viam virtutis incœperunt, quoniam non iam in tenebris, ſed in media luce cæcutiunt. De illis quippe dicitur: *Pſal. 106. 40.* Effuſa eſt contemptio ſuper principes; & errare fecit eos in inuio & non in via.] At iſti non iam in inuio, ſed in ipſa via errant, in qua certè errandum non erat. *Ibid. 41.* Dominus enim adiuuit pauperem de inopia, & poſuit ſicut oues familias:] quia nimirum incipientibus & robur ad incedendum tribuit, & ducatum ouibus ſuis, ne in quærendis paſcuis errent, impertit. Satis autem miſerum eſt, oues tantum ducem habentes à via virtutis per indiſcretionem deuiare. Hos ergo ſpiritu feruidos, & illos natura nimios nunc alloquimur; & eos ad diſcretionis menſuram in mortificatione ſui tenendam hortamur.

Hæc autem diſcretio tribus partibus, vt mihi quidem hæc attentè cogitanti videtur, aptè ſufficienterque completur. Quarum vna ad corporis mortificationem, altera ad mentis abnegationem, tertia ad vtramque pertinere cognoſcitur. Corporis mortificatio ſenſuúmque cohibitio, non debet vires naturales carnis aut diuinitus datas excedere. Vires naturales ſunt, quas ipſa natura peperit; vires diuinitus datæ ſunt, quas Dominus ipſe naturæ ipſius, nanturæ fragilitatem roborans, quibuſdam eximiis ſanctis, ad magnas aſperitates ſpeciali inſtinctu vocatis, impertiuit. Has ſi tu non habeas, quod ex multis, ſed præcipuè ex conſilio maiorum agnoſces, ſanctos quidem illos admiraberis atque ſuſpicies, non tamen imitaberis, & ſolùm iuxta vires naturales corporalem mortificationem aſſumes. *Iuſtin. li. de diſcipl. monaſt. c. 27.* Cœleſtis namque gratia, vt optimè ait Laurentius Iuſtinianus, omnibus ſe communicat, non tamen æqualiter. Cunctos ſaluare vult Deus, non autem ſanctificare.] Nec te infœlicem exiſtimes, qui non vales, ſicut alij, carnem domare; quia per ardentia deſideria & ſtudium internarum virtutum ſupplere poteris, quod infirma caro ſuſtinere non poteſt. Cogita ergo corpus eſſe ſicut equum, quo veheris; mentem verò eſſe inſtar ſeſſoris, quæ corpori, id eſt, equo, inſidens, illud habenis & fræno diſcretionis gubernat. Et noli equum tuum ita abſtinentia & aliis laboribus macerare, vt mediâ viâ deficiat, & onus ſuſtinere non valeat. Similitudo hæc magni Baſilij eſt, *Baſil. in conſt. monaſt. c. 3.* qui corpus rationis expers, à ratione, quæ vt nomen ipſum refert, rectio eſt & intelligentia, gubernandum omnino ac regendum eſſe autumat. Qualis autem erit rectio, ſi ipſi intelligentiæ lux diſcretionis deſit, ſine qua nomine intelligentiæ eſt prorſus indigna? Et alibi *Baſil. de virgin. vel. 9.* ad idem ait: Sicut per ciborum abundantiam la-

A ſciuiens equus noſter, aurigam quaecumque volt peſſimè præcipitem fert: ita & per nimiam propoſitum impedit virtutis iter. Quemadmodum denique aurigæ non expedit, equum ita affluenti ſaginare præſepio, vt illius laſciuis motibus inordinatiſque lædatur; & quò ille voluerit, circumferatur, dum feruidis eius ac nimiis viribus nequit obſiſtere: ita neque virtutis viam cum eo pergere inſtituenti, conuenit ex nimia neceſſarij victus indigentia vires eius omnino deiicere, ne perpetuis infirmitatis incommodis preſſus, alligatus inextricabiles ipſius cauſa labores ſubire cogatur.] Hæc ille.

Multis aliis ſimilibus Patres hanc in caſtigando corpore moderationem ac diſcretionem docent. B Nam corpus eſt inſtrumentum, quo multa officia noſtræ artis, id eſt, ſpiritalis vitæ, præſtamus. Quod ſi confractum ſit & nimiis aſperitatibus attenuatum, potiùs impedimento nobis erit, nec poterit in virtutis operibus adiuuare. Eſt etiam corpus cithara vel organum, quod artificiosè pulſamus, vt ad ſonum eius laudes Domino decantemus. Vnde Gregorius: *Gregor.* Quid eſt officium corporis, niſi organum cordis? Quare ad modum muſici inſtrumenti magnam temperiem exigit: ita ſcilicet vt chordæ, id eſt, vires eius, nec præ laxitate non ſonent, nec præ nimio rigore rumpantur, nec debitam ſibi diſpoſitionem excedant. Eſt quoque corpus, mentis tabernaculum: ideóque Paulus ait: *2. Cor. 5. 4.* Nam qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati, eo quòd nolumus C expoliari, ſed ſuperueſtiri.] Tabernaculum verò in quo habitamus, mundandum quidem eſt, non diruendum: claudendum eſt, ne in id introeant mala, non verò per indiſcretionem diſſipandum. Ac tandem caro noſtra, quatenus bono conſentit, ſocia eſt animi non inimica; vxor eſt non cōcubina: ita ergo tractanda eſt, vt virtuti ſeruiat, non ita vt immoderato onere preſſa ſuccumbat. Errant illi, qui carnem ita diligunt, vt eius commoda propriæ perfectioni prætereant, & quaſi ſeipſos in carnem transforment. Quibus Bernardus ait: *Bern. ſer. 10. in Pſal. Qui habitat. Gen. 6.* Cæterùm ſic amet anima carnem, vt non ipſa in carnem tranſiiſſe putetur, dicatúrque ei à Domino: Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt.] Diligat anima carnem ſuam, ſed multo magis ſuam ipſius animam ſeruet. D Amet Adam Euam ſuam, ſed non ſic amet, vt voci eius plus obediat quàm diuinæ. Denique neque ipſi quidem expedit ſic amari, vt videlicet, cui interim caues à flagello fraternæ correptionis, theſaurizes iram æternæ damnationis.] Hi errant, ſed admodum etiam errant, qui carnem ita atterunt atque conficiunt, vt animæ ſeruire non poſſit. Qui dum proficere ſtudent, ſe, dum minùs putant, in perpetuam inualetudinem, id eſt, in occaſionem teporis & innumerabilium imperfectionum immergunt: & dum ſeipſos fugiunt, ad ſeipſos reuertuntur. His Caſſianus ſapienter antiquorum ſententiam in memoriam reuocat, *Caſſian. col. 2. c. 16.* aſſerentem: Nimietates, æqualitates ſunt. Ad vnum enim finem, inquit, nimietas ieiunij & voracitatis peruenit, eodémque E diſpendio vigiliarum immoderata continuatio monachum, quo ſomni grauiſſimi torpor, inuoluit. Nam per exceſſum continentiæ debilitatum quemque, ad illum ſtatum reuocari neceſſe eſt, in quo negligens quiſque per incuriam detinetur: ita vt frequenter, quos per gaſtrimargiam decipi non potuiſſe conſpeximus, per immoderationem ieiuniorum viderimus fuiſſe deiectos, atque ad eandem quam vicerant paſſionem, infirmitatis occaſione collapſos. Vigiliæ quoque & pernoctationes irrationabiles

deciderunt, quos somnus superare non potuit.] Hactenus ille. Corpus ergo nostrum, vt ægrotum in lecto iacentem, aspiciamus, cui noxia denegantur, salubria verò conceduntur: ita corpori necessaria tribuamus, superflua verò & illicita denegemus. Non occidamus illud, siquidem ipsius resurrectionem & speramus & appetimus, sed magis cohibeamus, & ab omni immunditia separemus, vt iam in seipso aliquam formam exprimat illius vitæ gloriosæ, quam sperat. Porrò onus ieiuniorum, vigiliarum, & aliarum asperitatum, quod potest, in cæteris illi parcamus, ne nos in media via deserat, & prorsus impotentes ad laborandum derelinquat.

Mentis quoque mortificatio discretione regenda est: vt nimirum neque in minimis hæreat, nec ad impossibilia venire præsumat. Illi in minimis hærent, qui quadam mediocritate, vel (vt veriùs dicam) pusillitate contenti, ad perfectam cordis mundiciam non aspirant. Qui eovsque suam mentis abnegationem protrahunt, vt peccata grauia non faciant, vt leuia nimis crassa, & in suo genere admodum verecunda, non admittant, vt aliquantulum suos affectus doment, & nihil aliud à suo corde requirunt. Illi ad impossibilia aspirant, qui nec minimum sensum carnis, nec minimam immundam cognitionem sustinere volunt, & si quid huiusmodi sentiant, vehementer tristantur, ac si carnem mortalem & ad omnem impuritatem pronam non gestarent. Illi ergo animandi sunt, hi cohibendi: illi ad maiora & perfectiora mittendi; isti ad suam conditionem agnoscendam inuitandi, vt vtrique medium teneant, & in nimietatem teporis aut indifferenti feruoris non incidant. Illi ergo, qui in minimis hærent, sciant se aut ignorantia aut tepiditate laborare. Ignorantia quidem; quoniam nesciunt, quanta sit virtus gratiæ, quàm copiosa redemptio Saluatoris, quàm magnæ ex illa prouenientes sanctorum diuitiæ, & ideo eam puritatem assequi non curant, quam nec esse in aliis existimant. Tepiditate verò; quia dum remissè perfectionem diligunt, ad eam maioribus laboribus, quos in perfecta mortificatione esse putant, ascendere nolunt. Et iam inueniemus plurimos, qui nec in Sodomis manere constituunt, nec in montem ascendere audent, sed in Segor, paruula ciuitate, quasi in medio sita, manere constituunt. Qui tamen quandiu in montem non properant, & ad perfectam mortificationem non festinant, nec montis tranquillitate gaudent, nec scintillas, & fumum, & terrores Sodomorum effugiunt. Huiusmodi, inquit Bernardus, (& sanè istos paucis contentos quasi digito ostendit) si diu ita permanserint sub onere, aut opprimuntur & succumbunt, aut quodammodo in inferno sunt, vt nunquam ad plenum respirent, in luce miserationum Domini, nec in libertatem spiritus, quæ sola facit iugum suaue & onus leue. Inde autem tam perniciosa tepiditas emanat, quia affectus, id est, voluntas eorum, nondum purgata est, nec bonum sic volunt, sicvt nouerunt, à propria concupiscentia abstracti grauiter & allecti. Amant enim in carne sua terrenas consolatiunculas, siue in verbo, siue in signo, siue in facto, siue in aliquo alio: & si hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Inde est, quòd rarò affectiones suas dirigunt in Deum, & eorum compunctio non continua sed horaria est. Impleri autem visitationibus Domini anima non potest, quæ his distractionibus subiacet: & quanto magis illis euacuabitur, tanto ampliùs istis implebitur: si multùm, multùm: si parũ, parum: Vel certè si magis probas, nunquam istæ illis misceri poterunt in æternum,

Gen. 19.

Bern. ser. 3. de Ascens. Domini.

quia vbi vasa vacua non inuenit, oleum stare necesse est: nec mittunt vinum nouum, nisi in vtres nouos, vt ambo conseruentur. Neque enim spiritus, & caro, ignis, & tepiditas in vno domicilio commorantur, præsertim cùm tepiditas ipsi Domino soleat vomitum prouocare.] Huc vsque ille. Necesse est ergo in mortificationis studio, sicut & in reliquis virtutis actionibus, maiora petere, quia qui ad mediocritatem solùm tendunt, in imo iacent, & qui solam mendicitatem fugere statuunt, nunquam diuitias acquirunt.

At qui impossibilia præsumunt, superbiam comprimant, & se non Angelos, sed homines, sed fragiles, sed peccatores esse cognoscant. Licèt enim (vt dixit Ambrosius) tantum valeat institutio, vt vincat naturam, non tamen eam in aliam naturam ac substantiam commutat. Mutaret autem illam in aliam longè superiorem, si homo non solùm impuros motus vinceret, sed eovsque eueheretur, vt nullum motum repugnantem spiritui sentiret. Id profectò esset, vt præclarè inquit Hieronymus, hominem ex homine tollere, & in corpore constitutum esse sine corpore, dicente Apostolo: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?] Enitamur itaque passiones vincere, prauas inclinationes abscindere, & fomitem cohibere, non tamen quod naturale est, euellere, & sicut consensum, ita & sensum ablegare. Quod etiam omnino vincere non potuerimus, lacrymis & humilitate suppleamus. Hoc namque est saluberrimum Bernardi consilium, ita scribentis: Itaque Iuda & Hierusalem, nolite timere, si perfectionem, quam desideratis, nondum potestis adipisci: sed quod minus habet imperfectio conuersationis, suppleat humilitas confessionis, & imperfectum vestrum viderunt oculi Dei. Propterea enim mandata sua mandauit custodiri nimis, vt videntes imperfectionem nostram deficere, & non posse implere quod debet, fugiamus ad misericordiam, & dicamus: Quoniam melior est misericordia tua super vitas:] & qui non possumus in vestitu innocentiæ seu iustitiæ, appareamus vestiti confessione.] Sic ille. Humilitati autem huic, qua nos peccatores fatemur, orationem iungamus, qua ex immortificatis mortificatos, ex imperfectis perfectos, & ex peccatoribus iustos fieri postulemus. Hoc est enim, quod dicit Leo Papa: Qui correctionis reparationem experitur esse difficilem, confugiat ad auxiliantis Dei clementiam, vt vincula malæ consuetudinis ab illo poscat abrumpi, qui alleuat omnes, qui corruunt, & erigit omnes elisos.] Sic hæc duo extrema teporis & nimiæ districtionis fugientes, & per mediam viam discretionis ambulantes, ad illum mortificationis gradum, aspirante diuina gratia, veniemus, vt vitia & imperfectiones abnegemus, licèt naturam humanam & nonnullos eius motus, quibus virtutem pulset & impugnet, non exuamus.

Ambros. lib. 2. de Cain. c. 1.

Hieron. epist. ad Rom. 8.

Bern. ser. 2. in vigilia Natalis Domini.

Psal. 62. 4

Leo. ser. 6. Epiphan.

In omni tandem mortificatione, tum externa, tum interna, id obseruandum est, vt nihil indecens, nihil absurdum, gratiâ propriæ abnegationis, fiat, quod oculos aut aures fratrum astantium offendat. Est enim virtus pulcherrima, quæ non ad ea quæ noceant & scandalizent, sed ad ea quæ iuuent & ædificent, iustum inclinat. Et aliqua horret natura nostra, non quatenus à nobis vitiis fœdata, sed quatenus à Deo bene condita est. Hunc autem horrorem, qui semper est mali, & eius quod minùs decens, minùs pudicum, minùs circunspectum est, non debet homo abnegare, sed tanquam bonum & saluti spirituali proficuum custodire. Quid enim si

nudus coram omnibus apparere horres? an teipsum mortificationis prætextu in conspectu fratrum nudabis? Si stultus & amens apparere times, nunquid vt teipsum vincas, stultitiam aut blasphemiam in conuentu aliorum dices? Si de anteacta vita in sæculo malè consumpta erubescis, an illam & fœda peccata, vt teipsum mortifices, propalabis? Hæc facere, absurdum omnino est, astus est diaboli, quo nobis illudit, & apud alios virtutem infamat, qui eam, quasi ista absurda præcipientem, stultam & insipientem existimant. Sed absit, vt hæc & alia similia, virtus vera præcipiat, quam prudentia regit, quam bonus odor comitatur, quam omnis pulchritudo circumdat. Christus nos perfectam mortificationem docuit, sed facere inepta & stulta non docuit. Sancti in exemplum abnegationis nobis dati sunt, quorum vita plena fuit honestatis atque decoris; nihil in eorum gestis legimus, quod circumspectionem non sapiat, quod discretionem non oleat, quod stultitiam, & imprudentiam non condemnet: quòd si aliquis eorum quicquam fecit, quod minùs decens, minùs hone-

A stum videatur: illud vt sanctus & perfectus non fecit: vel Deo mouente ob finem bonum, qui opus illud honestauit, fecit. Quod autem peculiari instinctu factum est, nobis admirandum quidem erit, sed imitandum non est. Ecce ergo Mortificationis ac crucis doctrinam vtcumque descriptam, quam si non tantùm legeris, sed secundùm eam, vitam institueris, ad magnum culmen perfectionis ascendes. Hæc namque est perfecta imitatio vitæ Christi Iesu, quæ peccata destruit, imperfectiones abijcit, vitia repellit. Hæc est, quæ tentationes vincit, virtutes inserit, in donum orationis inuehit, dona nondum adepta comparat, & iam lucrata custodit. Hæc est crux, quam quotidie ferre debemus, vt Christum sine offensione & cum magno præmio sequamur. Cuius lignum re-

B ctum, abnegatio interna est, quæ mentem ad cœlestia erigit; lignum verò trãsuersum mortificatio externa, quæ corpus nostrum ab imperfectionum cœno sustollit. In hac cruce teipsum crucifige, vt sicut Christus princeps tuus ex cruce ad thronum euoles, & post dolorem gloriam consequaris.

ORATIO

AD POSTVLANDVM SPIRITVM MORTIFICATIONIS.

DOMINE Iesu Christe, iustorum Magister, & omnis sanctitatis exemplar, qui nobis crucem tollere præcepisti, & in crucem actus, figurâ & nuditate sanctissimi corporis tui perfectionis imaginem demonstrasti, da quæsumus, vt te perseueranter sequamur, & per patientiam crucis tuam conuersationem imitemur. Crux nostra, ô Domine Deus & Saluator meus, mortificatio nostra est: da igitur, vt mortificatio amore nos teneat, exercitatione nos occupet, & suis nos semper brachiis excipiat. Crucifigamus corpora nostra, ab illis omnia impura & superflua separantes: crucifigamus & mentes nostras, vniuersa ab eis vitiosa & imperfecta tollentes: semper in cruce tibi, ô vita nostra, viuamus, & in cruce omnibus rebus terrenis moriamur; vt dum mundo morimur, & tibi per vitam puram & illibatam viuimus, ad perfectionem veniamus, & illam vitam perpetuam, beatam, securam adipiscamur, quam ab æterno parasti timentibus, amantibus, & imitantibus te. Amen.

FINIS LIBRI II.

DE ADEPTIONE VIRTVTVM,

LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

ILIGENS ac negotiosus agricola, cuius scopus est, copiosos fructus in granario recondere, ex quibus toto anno seipsum suósque sustentet, non solùm curat, terram aratro proscindere, sentes euellere, & à lolio zizaniísque purgare; verùm & fœcunda semina spargere, sine quibus, humore putrefactis, & solis calore fotis, nunquam poterit ex terra, licèt bene culta vomeréque subacta, frumentorum abundantiam quasi in mercedem assumpti laboris accipere. Ita prorsus vir iustus, qui meritis congregandis incumbit, quibus pascatur in terra, & ditescat in cœlis, non tantùm nititur terram cordis sui à peccatis vitiísque mundare, & B ex ea per studium mortificationis, motus illicitos impuróśque reiicere, sed & lectissima grana virtutum inserere, quæ fructus optimos sanctorum operum faciant, quibus in cœlesti patria seipsum abundè reficiat. Postquam ergo legens atque considerans, alteram partem huius agricolationis absoluit, quæ in peccatorum depulsione, in vitiorum extinctione, & in affectionum compressione consistit, æquum est, vt ad alteram transeat, in virtutum assequutione positam, & quomodo illæ inserendæ sint, quomodo ager cordis fimo propriæ diffidentiæ stercorandus, & quomodo rigandus, addiscat. Hanc partem nunc benignissimo Dei auxilio fidentes, scribendam aggredimur, cuius gratia illam primam, prout valuimus, stylo & commentatione tractauimus. Neque enim ad C hoc, peccato, & vitiis, & prauis affectionibus morimur, vt solùm mors ista non horribilis, sed amabilis certè nos reddat, immò vt mens nostra ex hac morte, quæ vitam carnalem perimit, in meliorem vitam, nempe in cœlestem & spiritalem, atque adeò in vitam virtutum assurgat. Sanè quidem id operata est mors filij Dei, qui sicut & mortuus est, & resurrexit, ita & peccata nostra per suam mortem occidit, vt illis extinctis, nos ad meliorem vitam, quam in Adamo amiseramus, reuocaret. Nam & peccata no-

1. Petr. 2. 24. stra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.] Vita iustitiæ, id est, omnis virtutis ac sanctitatis, finis mortis peccati & omnis abnegationis est, sine qua omnis abnegatio, vniuersorúmque peccatorum depulsio, si ab illa vita saltem cogitatione secernatur, necesse est manca & imperfecta permaneat. Christo namque passo in

1. Petr. 4. 1. carne] (vt etiam scriptura ait) & vos eadem cogita-

A tione armamini: quia qui passus est in carne, desiit à peccatis. Vt iam non desideriis hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne viuat temporis. Qui, inquam cum Christo per vitæ eius imitationem peccatis & carnis concupiscentiis est mortuus, ad hoc illis mortuus est, vt quod vitæ superest, Domini voluntati se accommodet, & secundùm leges sanctissimas virtutum viuat. A morte profectò transit ad vitam, vt vitiorum interitus vniuersæ sit virtutis exortus. Mortui estis, inquit Paulus, loquens cum his qui nati sunt spiritu, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:] vt si homines vident vos abstinere iam à peccatis, aspiciant quoque vitam illam charitatis & virtutis, aut saltem illam coniectura assequantur, quia cùm spiritualis sit, corporeis oculis latet, & B quasi reposita est in Christo & in Deo, ex cuius gratia tota pendet, & ibi custodita, nisi ex vestra culpa, non excidet. Colos. 3. 3.

Huic duplici iustitiæ parti, quæ ex multis minoribus partibus conflata est, optimè conuenit; vt scala cœli vocetur, seu ascensus in cœlestem patriam dicatur. Sicut enim scala plures habet gradus, non confusè sed ordinatè dispositos; immò etsi longa sit, varios habet ordines graduum, quorum vnus rectus à pauimento incipit, & alius quasi ex transuerso se protendit, & alius superiora cœnacula attingit; ita iustitiæ partes ordinatissimè inter se dispositæ, & in varios graduum ordines distributæ, pulcherrimam scalam patriæ cœlestis efficiunt. Hanc sanctus Iacob in domo Dei & in loco sancto, in quo Dominus habi-

C tat, per reuelationem aspexit. Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ. Quis neget hanc scalam, scalam esse virtutum? Certè Laurentius Iustinianus, satis à Deo illuminatus, hanc in illa esse delineatam agnouit. Qui exponens illud Canticorum: Omnia poma noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi,] hæc ait: Poma quidem vetera, habitus; noua verò, actus dicit esse virtutum. In his duobus quasi in duplici ligno contexitur scala virtutum, per quam ad perfectionem conscenditur. Hæc procul dubio per illam scalam, quam in somnis contemplatus est sanctus Iacob, figurata fuit, in qua videlicet ascendentes & descendentes Angelos, ipsúmque Angelorum Dominum scalæ vidit innixum.] Hæc igitur scala firmiter stabilita est super terram; quia cor nostrum, quod suæ naturæ relictum, terrenum est, pedibus suis, virtutum nempe actibus & ha

Gene. 28. 12.

Cant. 7. 13.

Iust. li. 2. de spirit. li. animæ interitu, ante fin.

bitibus

bibus calcat, atque suppeditat. Cœlum summitate contingit, quoniam præmium eius & quasi vertex, merces est regni cœlestis. Dominus innititur scalæ, non quidem quòd ab ea sustentetur, qui portat omnia verbo virtutis suæ, sed quòd ipsam scalam omnésque sustentet. Iusti denique, homines quidem naturâ, sed Angeli puritate, per eam ascendunt atque descendunt, quia nunc his virtutibus student, quibus in Deum itur, nunc verò illis, quibus proximorum vtilitas quæritatur. Huius scalæ tres sunt ordines graduū: infimus, terræ adhæreos, à malo discedit: secundus & medius virtutem moralem complet: supremus Theologicam virtutem comprehendit. Ille primus ex multis gradibus, quos suprà in recessione à malo numerauimus, aptè compingitur. Quem ascendens anima, grauia peccata fugit, leuia pertimescit, potentias vitiorum extinguit, vires suas affectúsque componit, & tentationes, ad malum impellentes, euincit. Secundus ex quatuor virtutibus moralibus, prudentia, iustitia, fortitudine, & temperantia, & ex reliquis, quæ illis annectuntur, pulcherrimè coalescit. Tertius verò ex tribus virtutibus Theologicis, fide, spe, & charitate, & ex nonnullis donis, quæ illas comitantur, videtur esse conflatus.

Hebr. 1. 3.

Qui in hac scala cœli, primum iam ordinem graduum ascendit, beatus erit, si se ad alios conscendendos accingat. Beatus enim vir, ô Domine, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco, quem posuit.] Expende nunc mihi scalam & gradus eius in corde, & cùm recordaris visam esse à Iacob, stantem super terram, intelliges, terram istam non aliam esse quàm humanum cor. Ipsum enim est vallis lacrymarum, vt Augustinus manifestè interpretatur: quoniam in eo ascendentibus, non panis risus atque lætitiæ, sed panis doloris atque laboris, panis gemitus & plorationis edendus apponitur. Ipsum cor est locus, quem homo, authore Deo, sibi posuit atque constituit, vt in eo habitet, & habitando, scalam virtutis ascendat: quia extra cor manentibus, & per vana & inutilia aut actione aut cogitatione vagantibus, ascendendi & proficiendi negatur occasio. Ascensiones autem vel gradus huius scalæ, virtutes sunt. Vnde Gregorius ait: Conuallis humilis locus est, & peccator quisque dum se in lacrymis affligit, in corde per ascēsum virtutum proficit.] Id autem verba psalmi sequentia significant: Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.] Quibusnam indicitur ista profectio? Equidem puto, quia iustis. Sicut enim impij de iniquitate in iniquitatem corruunt; ita iusti de virtute in virtutem progrediuntur. His datur à legislatore Christo, benedictio gratiæ, quia proprijs viribus tam longam viam ambulare aut inchoare non possunt. Prorsus benedictio, quæ magnum est donum, & cumulus multorū bonorum, quæ iustos benedictos efficit, quæ in æternam illam benedictionem, omni malo alienam, perducit. Hac benedictione ditati procedunt de vna virtute in aliam, quoniam vna adepta, aliam quærunt, & vna comparata, aliam suspirant, donec omnium possessores fiant. Nam si diuites huius sæculi, nunquam diuitiis & honoribus ad mensuram sui desiderij replentur: iusti, qui sunt diuites æui futuri, nunquam virtutibus & donis cœlestibus satiantur, sed quibuscunque quæsitis, alia maiora concupiscunt. Semper igitur gradus huius scalæ cœlestis ascendunt; semper de virtute pergunt in virtutem, vt quibus nullus est finis desiderij proficiendi, nullus sit finis ambulandi. Vel, vt Augustinus legit, ibunt de virtutibus in virtutem, quia comparans virtutibus vniuersis, non se satis diuites nec satis fœlices putabunt, sed adhuc auidissimè pergent in virtutem contemplationis Dei. Ab his virtutibus, inquit, imus in illam virtutem. Et quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei? Necessaria ibi non erit ista prudentia, vbi nulla mala occursura sunt, quæ vitemus. Sed quid putamus, fratres? Non ista iustitia, vbi nulla erit cuiusquam indigentia, cui subuenire debeamus. Non ista temperantia, vbi nulla erit libido refrænanda. Non ista fortitudo, vbi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus huius actionis ibimus in virtutem illius contemplationis, qua contemplemur Deum, sicut scriptum est: Manè astabo tibi, & contemplabor.] Hæc ille. Qui & putat hunc sensum ex verbis sequētibus elici: videbitur Deus deorum in Sion. Ex virtutibus enim, quibus recta rectè operamur, ibimus in contemplationem, quia videbimus Deum deorum, id est, Sanctorum. Nam ego dixi, dij estis.] Et videbimus eum non iam in exilio, sed in patria; non in ænigmate, sed facie ad faciem; non in Ægypto, sed in Sion.

Psal. 83. 6.
August. ibid.
Greg. hom. 19. in Ezechiel. 44.
Psal. 83. 8.
August. ibid.
Psal. 5. 5.
Psal. 81. 6.

In superioribus, priorem partem huius scalæ descripsimus, & quibus cordis gressibus eam emetiri valebimus, vtcumque explicuimus; nunc instituti nostri est, edocere quonam modo aliæ duæ partes, quibus omnes virtutes, tum morales, tum Theologicæ continentur, sint à nobis ascendendæ: quod tres, qui supersunt, huius secundi voluminis libri, Deo dante, præstabunt. Consultò autem dicimus, nos modum ascendendi & rationem virtutis acquirendæ esse expositutos; quia non aggredimur virtutes omnes fusè tractare, quod immensi laboris & prolixitatis esset, & ab alijs nouimus satis copiosè elaboratum, sed tantùm viam ac rationem acquirendi virtutes exponere, quod à multis scimus fuisse prætermissum. Hæc autem via (vt inferiùs manifestè patefiet) intelligi, aut exponi non poterit sine aliqua cognitione singularum virtutum. Necesséque erit ipsarum naturas & actiones attingere, non quasi id ex professo tractemus, sed quasi partem quandam exponendi instrumenta acquirendarum virtutum, doceamus. Volumus ergo, ô lector, docere te, quo pretio, à quo, & quo pacto gemmas pretiosissimas, nempe virtutes, mercaberis: Volumus etiam aperire viam, multis profectò clausam & inuiam, qua pulcherrimam virginem, nempe virtutem, cuius amplexus non rumpat, sed mundat, non mentem obtenebrat, sed illuminat, in sponsam assequeris. Volumus gradus iustitiæ & sanctitatis exponere, quibus primùm in atria fœlicitatis æternæ, nempe in puritatem cordis, & postea in ipsam fœlicitatem ascendes. Nonne dicis cum Dauide: Quis deducet me in ciuitatem munitam? Quis deducet me vsque in Idumæam?] Quis, inquam, mihi tribuat, vt animam meam, prorsus terrenam & luto adhærentem, expugnem, & per virtutum studia, Deo, à quo desciuerat, meo Creatori subiciam? Quis mihi concedet, vt post expugnationem animæ meæ, in ciuitatem munitam, id est, in cœlestem Hierusalem, vt interpretatur Beda, quæ est ciuitas munita, ad quam nullus hostis accedit, & à qua nullus ciuis recedit, tandem aliquando conscēdam? Sed audi. Deus qui te antea repulit, cùm delinquebas, suscipiens te, per hæc media, quæ scripta tibi tradimus, deducet te, vt teipsum in hac vita, & beatitudinis claritatem in alia possideas. Nonne ais cū sanctis illis mulieribus: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?] Quis nimirum difficultatem ingrediendi in proprium cor dimouebit, vt Christum virtutum aromatibus vngam atque deli-

Psal. 59. 11.
Beda. ibid.
Marc. 16. 3.

niam? Quis impedimenta huius placiti obsequij impendēdi depellet? Sed hæc quæ subijciemus, attentè lege, & multo magis actione cōple; nam si Dei gratia adiutus impleueris, te difficultatem vicisse & calcasse repentes. Dauid certè Amalecitem, qui ipsum deduxit ad cuneum hostium suorum, ex quorum manibus vxores suas & substantiam extorsit, vita donauit, & (vt credibile est de liberalissimo principe) magnis præmiis affecit. Sed ego deducam te non in acies hostium, à quibus forsitan capieris, sed in aciem virtutum omnium, in qua teipsum per delicta & imperfectiones perditum inuenies, & cœlestibus diuitiis, quas communis pater Adam perdidit, cumulaberis. Hoc tantùm præmium requiro, vt non superbè quasi censor & iudex, sed modestè vt auditor discendi auidus legas, vt quæ legeris, actione complere cures, & dum impleueris, emolumento, & exultatione, & præmio ex vera virtute prouenientè fruaris.

1. Reg. 30. 15.

PARS PRIMA

Huius libri de substantia & excellentia Virtutis.

QVIA tamen instrumenta cuiuscumque artis, qualia futura sint, ex cognitione operis, quod ars illa præstat, omnino dependet; ideo volentibus nobis instrumenta artis spiritualis inquirere, quibus virtus ipsa est addiscenda & actione formanda, operæpretium est, ab ipsa virtute, quam discere & exercere intendimus, tractationem inchoare. Dicemus itaque primò, quid virtus sit quantáque eius nobilitas atque præstantia, vt ea cognita, qua ratione mentibus nostris inserenda sit, quibúsque instrumentis efficienda, meliùs & faciliùs capiamus. Hæc etiam prima tractatio, non solùm cognitioni, sed etiam affectui deseruiet: cognito enim à nobis virtutis pretio, eiúsque decore perspecto, voluntas non poterit eius amore non capi, & ad illius studium incitari. Id solum curandum nunc est, vt imperitia sermonis nostri dum illustrare virtutem vult, ei tenebras non offundat. Quod ille daturus est, cuius sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas. O igitur, tu Domine, qui ex ore infantium & lactantium laudem perficis, & per incipientes etiam, vt omnes te loquentem intelligant, perfectorum sapientiam loqueris: illumina mentem, excita affectum, & versa stylum meum, vt vera de virtute doceam, & dum aliis prodesse studeo, ex eo quod de tua largitate pro illis accipio, me ipsum satis famescentem quoque reficiam.

De Virtute in generali, Quid sit.

CAPVT I.

QVI in re magni momenti volunt punctum veritatis attingere, & in ipso opere non errare, solent viros sapientes accersere, & peritos illius artis, ad quam pertinet opus, vocare, vt auditis illorum sententiis meliorem eligant, aut ex omnibus aliquid colligentes, optatum opus pulchrius & absolutius efficiant. Sapiunt quidem, dum ita faciunt, quoniam documentum sapientis Salomonis amplectuntur: Vbi non est gubernator, populus corruet; salus autem, vbi multa consilia.] Sicut enim populus, siue in quiete pacis, siue in belli discrimine pessum it, gubernatore & consiliis destitutus, stat verò, & floret, & crescit optimo rectore, & salutaribus consiliis gubernatus: ita quæque res & quodque negotium, præter sapientium consilia gestum, perditur, & secundùm illa in opus eductum fœlicissimè propagatur. Nos igitur qui virtutis naturam inuestigare cupimus, eiusque notionem aliis tradere incipimus, hoc saluberrimum documentum sequamur; & quid alij de virtute senserint, quave ratione eam definierint, priùs explicemus, vt vel vna sapientissimorum virorum sententia nos doceat, vel ex singulis aliquid assumentes, vna à nobis collecta descriptio, tum nos, tum legentes erudiat. Summus Philosophus Aristoteles, qui in exponendis rebus ad mores pertinentibus fuit admirabilis, in tradenda notione virtutis seipsum excessit, & quasi suum acutissimum ingenium post se reliquit. Sic enim virtutem definiuit: Virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.] Cuius iam eximium elogium elucet. Quid namque optabilius homini esse potest, quàm vt ipse bonus sit, & eius opera bona reddantur? Certè quidem omnia in suo genere bona esse percupiunt, adeò vt res etiam inanimes in hoc naturaliter elaborent, vt seipsas in suo loco constituant, & in eo se seruent, poliant, atque promoueant. Quid ergo debet optare homo, nisi virtutem, qua bonus homo redditur, qua à fœditate nequitiæ liberatur, qua suorum operum bonitatem & pulchritudinem adipiscitur? Relictis verò aliis huius Philosophi descriptionibus, quæ in idem incidunt, Basilius vitium ac virtutem simul in hunc modum describit: Hæc est vitij definitio, prauus & à præceptis Domini abhorrens vsus earum facultatum, quæ boni causa datæ nobis à Deo sunt. Quemadmodum contrà virtutis, quæ ex Deo est, earundem vsus, bona adhibita mente, præceptis Domini conueniens. Ex qua etiam magnus nobis vitij metus

Prou. 11. 14.

Arist. 2. Ethicor. c. 6.

Basil. reg. 2. fus. disput.

incutitur

incutitur, & magnus virtutis amor inijcitur. Nam tremendum est, viribus malè & ad offensam Dei vti, quas ipse in suum obsequium dedit, quod sanè inultum esse non sinet: pulchrum verò & nostro desiderio dignum, easdem vires à seruitute peccatorum eripere, & ad immensum præmium accipiendum, virtutis ministerio sanctis operibus occupare. Augustinus vitio relicto, quod vtinam omnino relinquamus, solam virtutem sic definit: Virtus est bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo malè vtitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Et hæc quoque descriptio magnam virtutis dignitatem ostendit. Optima enim res est, quæ non iam soli corpori corruptibili sed menti immortali congruit. Desiderabilis res est, quæ rectam vitam & Deo placitam efficit. Honorabilis res est, quam quisque in sanctum vsum accipit, & nemo in malum vsum tangit: & tandem magna & eximia res est, quæ Deum solum authorem agnoscit. Dicitur autem Deus, operator virtutis in nobis sine nobis, comparatione quidem virtutum infusarum; quoniam ipse solus habitum infusæ virtutis infundit: comparatione verò virtutum acquisitarum, quoniam ipse solus semina harum virtutum ac primas de eis acquirendis cogitationes immittit. Bernardus denique, vt reliquos virtutem describentes omittamus, sic eius naturam declarat:

Aug. lib. 2. de lib. arbit. ca. 18. & 19.

B

Virtus si perfecta sit, facilè animum victorem sui & inuictum reddit ad omnia. Est quippe vigor animi cedere nescius pro tuenda ratione: Aut, si magis probas, vigor animi immobiliter stantis cum ratione vel pro ratione. Vel sic: Vigor animi, quod in se est, omnia ad rationem cogens vel dirigens. In hac similiter descriptione virtutis magnus eius decor inspicitur, quæ talis est, vt mentem ad deteriora labantem teneat, & mille modis ad exorbitantiam impulsam, à ratione discedere & à bono separari non sinat.

Bern. ser. 85. in Cant.

C

Iam ex his omnibus virtutis descriptionem colligamus, quæ pro nostro modulo, eius naturam proprietatésque declaret: Virtus est supplementum naturæ, ornamentum mentis, facilitas boni operis, qua benè sanctéque viuimus, qua veris malis, scilicet peccatis, resistimus, qua meritis cumulamur, qua vitam æternam promeremur, & Christi imagines ac Dei imitatores efficimur. Neque enim hic sermo est de illis virtutibus, aut fictis aut imperfectis, quas Philosophi quæsierunt, sed de illis, quas fidelis anima, veri Dei & Christi, Filij eius, cognitione imbuta, ac diuina gratia adiuta comparat, & ad vitam beatam assequendam refert.

D

Optimè profectò virtus appellatur supplementum naturæ; quoniam homo post originale peccatum, nascitur pronus ad malum; ante hoc verò peccatum, si suæ naturæ relinqueretur, vtique nasceretur ineptus ad supernaturale bonum, & non omnino aptus ad bonum rationis, cui appetitus aliquantulum reluctaretur. Quid ergo facit virtus? huic defectum nostræ naturæ supplet. Nam ipsa cùm sit quædam qualitas, ac quidam bonus habitus menti insitus, pronitatem ad malum moderatur, difficultatem ad bonum vincit, ex ea parte, qua virtutes morales continet: ex ea verò, qua supernaturales amplectitur, mentem ad bona supernaturalia erigit, & ad actiones naturæ facultatem excedentes mirè disponit.

E

Diabolus aliquid conatus est facere, & a[illegible] leie naturæ nostræ, nempe crimen & vitium, quibus nos Deo inuisos faceret, & in damnationem deduceret. Deus autem vt opus suum à diabolo destructum staturet, & hominem perditum reformaret, virtutem ei addidit, vt sibi ex inuiso gratum faceret, & in cœlum erigeret. Rebus alijs, ad finem tantum naturalem creatis, dandæ quidem fuerunt vires

A

& proprietates cuiuscunque naturæ congruæ, quibus possent operari: nihil autem fuit addendum naturæ, quia his quæ propria habet, ad suum finem valet peruenire. At homini, ad vitam cœlestem creato, addenda fuit virtus, qua caput in cœlum attolleret, & ad actiones vita cœlesti dignas assurgeret. Supplet ergo virtus, quod humana natura non potest, vt vbi ista desinit, illa suum opus incipiat.

Aptè etiam virtus, ornamentum mentis vocata est; nam mens sine virtute, tum nuda, tum turpis, & deformis apparet. Dicitúrque illi, necdum virtute circundatæ, per Ezechielem: Et eras nuda & confusione plena.] Et Ioannes in Apocalypsi ait: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.] Infœlix est peccator, qui dormit & stertit, & se ac sua custodire non curat, quia bonis spoliatus, & turpis ac deformis apparens, in postremo die ab Angelis irridebitur. Beatus autem autem iustus, qui vigilat, qui vestium suarum, id est virtutum seruandarum & augendarum, magnam rationem habet, quoniam in eodem examinationis die de ornatu & splendore laudabitur. Est itaque vitium, turpitudo; & virtus, ornatus, quem Dominus per Isaiam, iuxta mysticum sensum, quem Hieronymus latè prosequitur, ab animabus, quæ ex instita superbiunt, se ablaturum minitatur, cùm ait: In illa die auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia,] & cætera quæ sequuntur; quibus, vt hic sanctus doctor ait, signata sunt variarum ornamenta virtutum. Eadémque ornamenta apertissimè Ecclesia se accepisse gloriatur, cùm per eundem prophetam ait: Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.] Et Hieronymus virtutes, mentis ornatus appellat, dicens: Vis scire, quales quærat Dominus ornatus? Habeto iustitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, nihil hac gemmarum varietate distinctius.] O pretiosa ornamenta, quæ totam mentem, non ad vanitatem sed ad veritatem, exornant, & ex mente in corpus etiam signa decoris effundunt! Nam virtus intellectum ornat luce, voluntatem rectitudine, irascibilem lenitate, concupiscibilem moderatione, & corpus ipsum moribus honestis adaptat, vt in toto homine nihil incompositum inornatumque relinquat.

Ezechiel. 16. 7.

Apoc. 16. 15.

B

Isaia 3. 18.

Hiero. sh. lib. 2.

C

Isaia 61. 10.

D

Vocatur deinde virtus facilitas boni operis; quoniam hominem ad bona & sancta opera pronum facit, omnem difficultatem & repugnantiam, à consuetudine vitiosa exortam, submouet, & voluptatem in bonis operibus ac suauitatem attribuit. Ideo autem puto, virtutem fuisse vocatam amoris ordinem vel amorem Dei, quoniam non tantùm amorem ordinat, sed etiam ex eo quod amoris habet, omnia opera studiosa facilitat. Nihil omnino esse virtutem affirmauerim, inquit Augustinus, nisi summum amorem Dei. Namque illud quod quadripartita dicitur virtus, ex ipsius amoris vario quodam affectu, quantum intelligo, dicitur. Itaque illas quatuor virtutes, (quarum vtinam ita sit in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium,) sic etiam definire non dubitem: vt temperantia sit amor, integrum se præbens ei quod amatur: fortitudo amor facilè tolerans omnia, propter quod amatur: Iustitia amor soli amato seruiens, & propterea rectè dominans: prudentia amor, ea quibus adiuuatur, ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligens.] Hæc ille & alia ad idem

Aug. lib. 1. de moribus Eccles. 1[illegible] [illegible]. 1.

E

propo

propositum. Quare, rogo, omnis virtus est amor, nisi quia ita nos moderatur & regit, vt suauiter in suas actiones ducat; ita trahit, vt voluptate trahat: ita impellit, vt meus in bonum, ad quod impellitur, magna facilitate feratur? Vitium quidem ad actiones vitiosas inclinat, & tantam in eis facilitatem & fictam suauitatem ponit, vt vix ab eis iniquos separari se sinat. Et prouerbium est, vt inquit Salomon:

Prou. 22. 6.

Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.] Virtus ergo idem faciet; quia si illud corruptio naturæ roborat, hanc ratio, cui virtus est, consona & diuina gratia confortat. Meritóque iustus ait, facilitatem & suauitatem in operibus virtutis inueniens:

Sapien. 8.16.

Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium.]

Virtute benè sanctéque viuimus; quoniam opera illius bona sunt, & cogitationes ac affectiones illius sanctæ sunt. Ipsa nos ad Deum, tanquam ad finem, mittit, eique, tanquam bono nostro, & bono in se summo, & infinitè concupiscibili, amore & imitatione coniungit. Vnde virtutem vocat Augustinus, non quemlibet amorem, sed amorem summi boni, summæ sapientiæ, summæque concordiæ. Non autem alij, quàm Deo, nos coniunget amor Dei. Ipsa nos ad sancta opera incitat, & in bona ac secundùm Deum vita confortat.

Aug. sup.

Est quippe virtus, inquit Laurentius Iustinianus, (propheta perhibente) panis solidus, confirmans cor hominis, & ad bene viuendum omnia interiora membra corroborans. Hunc pacem mysticè comedit Propheta, & aquam bibit, propter quod adeò effectus est validus, vt [in fortitudine cibi ac potus istius, quadraginta diebus totidémque noctibus ambularet, donec pertingeret ad montem Dei, Horeb.] Disce igitur tu, qui ad spiritualem montem perfectionis conaris ascendere, quibus debeas vti alimentis, quatenus quadraginta dierum peragrare valeas iter. Nunquam Euangelicæ perfectionis rudimenta & decalogi mandata perficies, si non sapientiæ aqua & virtutis fueris pane saginatus.] Si autem sanctitas nihil aliud est quàm munditia, nos Deo iungens, & rectam ac illibatam nostram conuersationem faciens, manifestum est, quia virtute, ista nobis præstante, benè sanctéque viuimus, & boni ac sancti apud Deum & homines, vera sapientes, reputamur.

Iustin. li. de vita solit. c. 11. Psal. 103. 15. 3. Reg. 19.8.

Virtute veris malis, peccatis nempe vitijsque, resistimus. Nam sicut ipsa est filia gratiæ, ita etiam est diligentissima & fidelissima gratiæ custos, pro cuius semper tutamine ac augmento laborat. Quare si videat occasiones peccatorum emergere, si animaduertat peccata, quæ hostes sunt gratiæ, ad nos decipiendos aduenire, vt nempe consensum in malum, gratiæ destructorem, extorqueant; statim leone fortior, & animosissimo duce constantior, opponit se illis, ab ipsis etiam portis cogitationis arcet, & victa ac confusa abire compellit. Hoc autem opus vnum è duobus est, in quæ virtus incumbit. Rectéque Basilius dixit: Virtus est vitatio mali, studium boni. Et Marcus eremita illud primum opus exponens, ait: Qui temperantus est animi, à crapula & gastrimargia abstinet: opum negligens, ab auaritia: quietus, à garrulitate: purus & castus, à voluptatibus: pudicus, à scortationibus: contentus, à studio congerendæ pecuniæ: mitis & mansuetus, à tumultu & turbis: humilis animi, ab ambitione & vanagloria: qui præest, à contentione: redarguens, à simulatione. Similiter qui vacat precationibus, ab incredulitate & diffidentia alienus est: confessor,

Basil. hom. 13. exhortat. ad baptismum. Marcus Eremit. capitulis de his qui putant ex operibus iustificari. To. 3. 3. biblio.

à negatione: martyr, ab idololatria. Vides ergo quemadmodum omnis virtus, quæ ad mortem vsque perficitur, nullum aliud opus, quàm peccati abstinentia, fit.] Hæc ille. Qui ex eo dixit, nullum aliud nisi abstinentiam peccati, opus esse virtutis, non quia virtus solùm peccatis resistat, sed quia dum bonum facit, peccatis etiam obstaculum, ne ingrediatur, opponere intendit. Ecce viros bellatores, quos Dominus præcepit circuire vrbem Iericho, vt muri eius funditus corruant, & vniuersi Israelitarum hostes intereant. Ciuitas hæc, vitiorum typus, bellatorum circuitu & tubarum clangore subuersa est, quia videlicet dum virtutibus vitia coangustamus, & in cœlum tuba orationis clamamus, peccata, vitiorum progenies, euincimus.

Iosue 6. 3.

At tandem, vt finiam, virtute merita cumulamus, cùm actiones eius in eo qui amicus est Dei, & gratiam habet, merita sint, quæ prioribus adiecta meritis cumulum spiritualium diuitiarum augmentant. Et vitam æternam promeremur, quæ non alijs, quàm bonis operibus seu virtutis actionibus promissa est. Illísque, qui in huiusmodi se actionibus exercuerunt, dicet Dominus: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.] Et Christi ac Dei imitatores efficimur. Quoniam cùm Deum mente concipimus, statim offert se nobis Dominus quidam sanctissimus, optimus, iustissimus, benignissimus, omnis boni amator, & omnis mali abominator & vltor. Et cùm Christum meditamur, eisdem virtutibus cinctum videmus, qui imago Dei est, & dixit: Qui videt me, videt & patrem.] Dum ergo virtutibus congerendis & augendis insistimus, Dei & Filij eius, Iesu Christi, imitatores sumus: & dum hoc studium magis promouetur, magis ac magis ad eius imitationem accedimus. Cuius rei testes sunt Basilius & Gregorius. Ille ait: Qui in seipso, quantum in ipso sit, naturæ diuinæ liberrimam affectuum tranquillitatem imitatus fuerit, hic defœdatam priùs in animo suo Dei imaginem restituit pristino nitori. Hic verò inquit: In electorum multitudine impressam redemptoris imaginem videmus, dum qui terrena omnia despiciunt, carnis voluptates fugiunt, propria derelinquunt; tanto altiori potestate radiant, quanto hæc tanta virtutis insignia, in veterum multitudine sancta Ecclesia non habebat.] Sic illi. Hæc est virtutis facies, satis profectò amabilis, satis decora, quæ vel sic, absque ornatu visa, mentem nostram admiratur, & immensum sui amorem ac desiderium inicit. Nunc quo vehementiùs eius consortium desideremus, paucas eius ex multis perfectiones aduertamus.

Matth. 25.34.

Basil. ser. de instit. monachorum.

Greg. in 1. Reg. ad c. 2. lib. 1.

Quanta sit Virtutis honestas.

CAPVT II.

BONVM Doctores, tum externi, tum nostri, triplex esse censuerunt, illúdque honestum, vtile, & delectabile nuncuparunt. Celebris est hæc diuisio boni apud Aristotelem & Ciceronem, quam integram, nō tam probat, quàm insinuat Ambrosius, dicēs: Nos nihil omnino, nisi quod deceat, & honestum sit, futurorum magis, quàm præsentiū metimur formula, nihilq; vtile, nisi quod ad vitæ illius æternæ prosit gratiam, definimus, non quod ad delectationē præsentis. Eam tamen Thomas Aquinas & omnes doctores, qui scholas sequuntur, & subtiliùs rerum

Arist. 2. Ethic. c. 3. Tullius lib. 5. Tuscul. quæst. Ambr. 1. offic. c. 9.

D. Thom. 1. p. q. 5. art. 6.

naturas inuestigant, vnanimi consensu approbant atque recipiunt. Cùm verò ea quadret in bonum absolutè sumptum, vt bonum naturale moraléque comprehendit, nos qui nunc homines in spiritu erudimus, eam ad solum bonum hominis angustamus. Est ergo bonum honestum, quod hominem decet, in quantum homo est, quod rationi & legi Dei est consentaneum, quod sui gratia seu propter seipsum appeti potest. Bonum verò vtile est, quod gratia alterius appetitur, & ad assequendum finem prodest. At bonum delectabile est, quod terminat nostrum desiderium post adeptionem rei amatæ, tanquam quies & tranquillitas desiderij, in qua conquiescimus. Horum trium bonorum primum, est præcipuum & per se bonum, quia simpliciter homini conueniens: reliqua verò duo eatenus dicuntur bona, quatenus illi primo seruiunt, aut quatenus illud consequuntur. Quare Ricardus Victorinus bonum vtile, ait, non tam vocandum esse bonum, quàm commodum, non quia bonum non sit, sed quia omnis eius bonitas, ex eo quòd conferat ad bonum honestum, petenda est. Bonum verò delectabile vocatur iucundum, iuxta illud Psalmi: Quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.] Hæc tria bona seu hæ tres rationes boni, maximè in virtute reperiuntur, quæ eo maiori conatu appetenda & quærenda est, quo omnem in se boni rationem continet. Si enim quodlibet bonum, per se aut seorsum sumptum, appetitur, quidni omne bonum diligentiùs & ardentiùs appetatur?

Ricar. de stat. interioris hominis ca. 33.

Psal. 132. 1.

Virtus ergo bonum honestum est, parum est hoc, bonum honestissimum est, immò & ipsa honestas est à nobis existimanda. Nam & Tullius dixit: Virtus & honestas duo nomina sunt, sed res subiecta eadem est. Et, si opera nostra honesta sunt, quia virtute pollent, quia ab ea progrediuntur, & in illam tendunt, manifestum est, ipsam virtutem, honestatem esse, à qua alia honesta vocantur. Bonum honestum, maximum bonorum est, & virtus sola maxima bona complet, quare ipsa sola inter bona creata, quibus ad fœlicitatem imus, bonum honestum est. Comprobet boc Augustinus: Virtutes, inquit, quibus rectè viuitur, magna bona sunt: species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt: potentiæ verò animæ, sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt.] Si ita vires animæ amamus, vt sensus, & appetitus, & potentias rationales; si corpora, extra nos posita, quia vitæ mortali seruiunt, vt cibum, & vestem, & domum, diligimus; quanto maiori amore & dilectione est digna virtus, quæ reliquis vt maximum infimo aut medio præfertur, & sine illa cor nostrum, etsi cæteris affluat, nunquam plenè satiatur? Virtus bonum honestum est, quoniam hominem docet. Cuilibet enim rei id maximè conuenit, quod secundùm eius naturam est: virtus autem secundùm naturam est hominis, quare illi maximè conuenit. Nullum vitium, inquit Bernardus, naturale est, virtus verò omnis homini naturalis est. Et pust pauca: Virtus, quoniam naturæ res est, cùm venit in animam aliquando, non venit sine labore, sed venit in locum suum, & sedet fideliter, & bene cum ea naturæ conuenit, cùm nullum præmium potius sit ei, quàm in Deo conscientia sui. Dicitur autem virtus omnis naturalis, non quia naturæ limitibus contineatur, cùm aliquas virtutes, vt fidem, vt spem, vt charitatem, supernaturales esse sciamus, nec quia solis naturæ viribus in nostris mentibus procreetur, quas bene nouimus gratiæ auxilio ad virtutes quærendas indigere; sed quia homini rationis composi nihil aliud magis conueniat, quàm viuere secundùm rationem: quod à virtute prouenire, vt statim dicemus, certissimum est. Quòd si quisque in illud bonum maiori studio fertur, quod proprium cogitat, adeò vt illius comparatione alia omnia contemnat: nos qui virtutem, proprium bonum nostrum scimus, id est, naturæ nostræ conueniens & in nos quadrans, quo homines sumus, eam bonis aliis præferamus. Alia quidem bona vel externa sunt, & nos non tam afficiunt, quàm circumsepiunt, vel vestimento nostro, id est, corpori adhærent, quæ aut aliis rapientibus, amittemus, aut ipsis senescentibus, deseremus, aut intereunte corpore, cum eo deponemus, & carne corrupta, decident. At virtus in immortali domicilio, nempe in mente, recondita, & per assuetudinem quasi in naturam versa, nullis rapientibus diripietur, nullo tempore veterascet, nulla mors à mente diuellet. Egregiéque dixit Tullius: Omnia alia caduca sunt, vna virtus est altissimis defixa radicibus.] Alia bona fortassis nostra, digna laude efficiunt, non nos: at virtus tanquam conueniens homini, vt homo est, cum laude & honore dignum reddit. Templum quidem Dei in scripturis sanctis non de auri & argenti copia, non de magnifica ædificatione, sed de sanctitate laudatur. Sanctum, inquit, est templum tuum, mirabile in æquitate.] Non dixit, ait Augustinus, templum sanctum tuum mirabile in columnis, mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis; sed mirabile in iustitia.] Quare hoc? Nisi vt intelligamus, templum Dei sanctum, quod sumus nos, non de honoribus, non de diuitiis, non de corporis aut pulchritudine aut robore, sed de virtute debere laudari? Quia illa corpori seruiunt, virtutes verò illud, quo homines constituimur, scilicet mentem afficiunt. Ideóque fortassis Deus ipse, in omnibus & per omnia laudabilis, à sanctis Angelis de sanctitate laudatus est, qui clamabant: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituũ:] vt intelligeremus hanc esse suorum veram laudem, quòd virtute ac sanctitate præfulgeant.

Cicer. officio.

Aug. lib. 2. de lib. arb. c. 19.

Bern. ad fratres de monte Dei longè ante fin.

Tullius.

Psal. 64. 5. Aug. ib.

Isaiæ 6. 3.

Ex eo etiam virtus honestissima est, quòd ipsa & eius actio, adeò est legi Dei & rationi consentanea, vt solis virtutum actionibus omnem legem compleamus, & secundùm rectam rationem vitam instituamus humanam. Reliqua enim bona ita bona sunt, vt secundùm naturam suam non sint rationi consona nec legi conformia, & ideo eorum vsus potest esse malus. Quod vtinam experimentum non quotidie demonstrasset in multis, qui opibus, honoribus, voluptatibus, & ipsis sensibus, ac animæ viribus malè, & aduersus Dei præceptiones vtuntur. At virtus quia ex natura sua bonum secundùm rationem & legem est, nunquam in malum vsum assumitur. Virtutibus, inquit Augustinus, nemo malè vtitur, cæteris autem bonis, id est, mediis & minimis, non solùm bene, sed etiam malè quisque vti potest. Et ideo virtute nemo malè vtitur, quia opus virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non bene vti possumus. Nemo autem bene vtendo malè vtitur.] Sic ille. Quibus non solùm quod dicimus, astruit, sed & efficacissimã dicti rationem ostendit. Eo enim ipso quòd virtute male vti velis, in vitium dilaberis, & à virtute descisceris. Vt si misericordiæ opera ad captandam inanem gloriam intorqueas, si statum à curis mũdi sequestratum profitearis, vt te principes huius sęculi prȩlatione onerent, & solicitudinibus terrenis inuoluant, quis dubitet te in his actionibus, quę primo aspectu, virtu-

Aug. lib. 2. de lib. arb. c. 19.

tis esse videntur, à virtute defecisse, & non merita sed demerita cumulasse? Hinc autem oritur, vt virtus semper nos bonos faciat, & quia nunquam à lege & ratione separatur, possessores suos, studiosos irreprehensibilésque constituat. Enim vero esto, ô homo, quòd bona sint omnia quæ possides, nunquam tu sine virtute bonus eris. Bonæ sunt opes tuæ? Quid interest? Nam si diues fueris, non eris immunis à delicto.] *Eccl. 11. 10.* *Boetius.* Boni honores & dignitates tuæ? Quid refert? Cùm improbis collata dignitas, vt inquit Boëtius, nó solùm non faciat dignos, sed multoties ostendat indignos? Bona est domus tua, bona vestis tua, bonus cibus, & bonus potus tuus? Quid dicam? bonus est intellectus tuus, acutum ingenium, præmaturum iudicium, robustum corpus, expeditus sensus? hæc omnia sine virtute te bonum non faciunt, sed si eis malè vtaris, maiori damnationi subiciunt. B *Bern.* Nam & si quis callidus est ingenio, inquit Bernardus, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc, tam vitiorum quàm virtutum. At si virtutem possideas, licèt omnibus aliis careas, te vera bonus eris, ab omnibúsque, etiam iniquis, bonus appellaberis. Vidimus enim sanctissimos viros bono salutis orbatos, & plagis, vlceribus, ac morbis exesos: Vidimus eos sine honoribus, sine dignitatibus, sine opibus, sine deliciis vitam duxisse, immò inglorios, infamia notatos, mendicitate & molestiis oppressos, in aliam vitam emigrasse, quos tamen ob horum defectum nemo infœlices aut malos putat, quin potiùs ob tantorum malorum tolerantiam, fœlicissimos ac optimos prædicat. C Est ergo virtus omnium bonorum optimum, & (vt veriùs dicam) inter omnes res creatas ipsa sola (si de morali bonitate loquamur) bona est, quæ nos coram Deo & hominibus bonos efficit, & reliqua omnia, si ei contradicant, mala esse demonstrat, & si ad ipsam referantur, eis bonitatem impertit. Virtus prorsus est honestissima, quæ nos legi Dei subdit, Prælatis & eorum iussionibus obsequentes facit, rationi rectæ subiicit, & actiones humanas, ab ea dimanantes, honestas & Deo placentes elicit. Quòd si in rebus nostris bonitatem, quæ nos bonos reddat, id est, virtutem, quæramus: aliquando ita pueri sensibus sumus, quòd detritam vestem, vel insuauem vocem, vel linguam balbutientem habere erubescimus, & nó nos pudet virtute carere, sine qua D non iam vestes, sed animam improbam & Deo inuisam circumferimus. *Aug. ser. 12. de verbis Domini.* Bona vis habere, inquit Augustinus, & bonus non vis esse? Nam dic mihi, ô homo, quid est quod velis tu malum habere? Non vxorem, non filium, non seruum, non domum, non equum, non tunicam, postremò non caligam. Rogo te, præpone vitam tuam caligæ tuæ. Nam quid est quod tantum peccasti in teipsum, vt omnia velis habere bona, & teipsum non velis habere bonum?] Sic ille. Nunc itaque, quia volumus animam cum reliquis rebus habere bonam, immò eam præ omnibus habere sanctam & puram, cura nos honestatis atque virtutis adipiscendæ solicitet, quam si assequuti fuerimus, non iam ex parte & secundùm E minima nostra, sed secundùm id quod nos homines facit, & secundùm id quo sumus boni ac iusti, prædicabimur.

Demum, si bonum honestum est, quod sui gratia & non propter aliud appetimus, quin & reliqua propter ipsum cupimus, hæc ratio manifestissimè in virtute conspicitur, propter quam honestissima esse probatur. Non est aliquid requirendum, propter quod virtus appetatur; nam qui humilitatem, vel obedientiam, vel quamlibet aliam virtutem propter bonitatem ei insitam appetit, & qui opus virtu-

A tis exequitur, vt bonitatis virtutis sit particeps, etiamsi nihil aliud respiciat, nullo modo à rectæ rationis sententia discedit. Quia enim virtus est quædam participatio bonitatis Dei, & habet Deum quasi in sua ratione imbibitum, quem operando imitatur, ideo per seipsam est amabilis, & qui eam amat, Dei participationem & diuinæ bonitatis imitationem amat, quod sui gratia appetendum esse omnis Philosophia proclamat. Alia verò omnia, vt vita, vt salus, vt honos, vt diuitiæ, & reliqua quæ in minimis, aut mediis bonis numerantur, virtutis & Dei gratia appetenda sunt, adeò vt si in hunc finem, vel actu, vel virtute, vel habitu non referantur, tanquam suo fine carentia, nos in aliquod saltem leue delictum impellant. B Vide ergo quanta sit virtutis honestas, quæ ipsa per seipsam bona existens, vniuersa alia, quæ appetuntur & desiderantur, honestat. Virtus est, quæ mentem indifferentem, & neque ad bonum, neque ad malum astrictam, ad bonum determinat atque definit, & quasi pondus illi adiicit, vt à malo fugiat, & in bonum atque honestum insita inclinatione propédeat. Hęc animum ad omne opus rationi consentaneum, nó tantùm idoneum, sed & facilem ac promptum reddit; & sicut ludimagister facillimè pulcherrimos characteres delineat, & effigiator imaginem perfectissimam pingit, & musicus suauissimè citharam pulsat: ita virtutis possessor, sine vlla difficultate in studiosas actiones incumbit. Hæc in bonis operibus quoddam genus immobilitatis adducit, & incredibilem firmitatem attribuit. C Nam & arbor fructus fert stabiliter iuxta naturam suam, & homo iuxta qualitatem insitam menti suæ. Et omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor malos fructus facit. *Matth. 7. 17.* Hæc profectò sententia de hominibus bonis ac malis à Domino pronunciata est, quos arboribus comparat, quia secundùm virtutem aut vitium, quod dominatur in eis, bonum vel malum firmiter operantur. Licèt in hoc sit arboris hominísque discrimen, quòd hæc naturaliter fructificat, homo verò licèt firmiter, tamen spontaneè & libere fructus malorum aut bonorum operum profert. Virtus est, quæ studiosas actiones magno valore nobilitat. Neque enim minùs distant bonum opus ex virtute, aut sine virtute progrediens, D quàm dies, & nox, cœlum, & terra. Aspice duos, quorum alter ex virtute misericordiæ, alter sine misericordia eleemosynam tribuat, & apertè cognosces nullam à nobis exaggerationem fuisse prolatam. Ille quippe finem proprium virtutis, aut vlteriorem & meliorem finem, nempe Dei gloriam simplicissimè intendit: hic finem præposterum, aut finem bonum terrenis mouentibus mistum, & satis imperfectè quærit. Ille ex maiori scientia boni, & magis ex electione operatur: hic magis ex passione aut affectu naturali mouetur. Illius opera sunt, vt fructus maturi vineæ, aut agri bene culti, corpori salutares & gustui suaues: illius verò vt fructus vineæ aut agri inculti, qui parum reficiunt corpus, & dentibus stuporem E immittunt. Ac tandé vide discrimen inter actionem illius, qui ex arte bene acquisita scribit, aut lyrá pulsat, & illius, qui sine arte characteres efformat, aut musicum percutit instrumentum; quia tale omnino reperitur inter actionem illius, qui ex virtute, & actionem illius, qui sine virtute bonú opus exequitur. Bonorum laború] id est illorú, qui ex vera virtute procedút, [gloriosus est fructus,] vt in libro sapiéntię scriptum est, [& quæ non concidat radix sapientiæ. *Sapient. 3. 15.* At de operibus impiorum, & qui sine vera virtute aliquid moliuntur, postea scribitur: Consingentur rami inconsummati, & fructus illorum inutiles & acerbi ad *Sapient. 4. 5.*

manducandum,& ad nihilum apti.]

His intelligitur, virtutem, bonum esse honestissimum, quod iure debemus aliis bonis omnibus anteponere. Si enim bona corporis amamus, quæ qualitatem corporis habentia aliquando pereunt, quanto magis sunt diligendæ virtutes, quæ mentem incorruptibilem ornantes, sine fine perdurant? Si thesauros huius sæculi concupiscimus, quos tinea & ærugo demolitur, & quos fures effodiunt & furantur; quanto æquiori iure sunt amplectendæ virtutes, quibus nec fur appropiat, quásque nec tinea corrumpit? Si amore terrenorum capimur, quæ non tantùm bonis, sed malis quoq; & reprobis dantur, quanto ardentiori studio, virtutū amore illigari debemus, quæ solis bonis & ad Dei amicitiā aspirantibus conferuntur? Ad alia bona capessenda voluntas humana non sufficit, quorū assequutionē sæpe alij eadē cupientes impediunt, aut vires in homine ad ea obtinenda deficiunt: at virtus sola voluntate, diuina gratia adiuta, quæ nemini deest, ab eius amatore conquiritur. Alia bona tépore aduersitatis decrescūt, & huius vitæ miseriis crescentibus tandem omnino deficiunt: virtus verò in paupertate crescit, in ægritudine adolescit, & in ipsa morte corporis vitam incorruptibilem induit. Hæc facit homines venerabiles & omni honore dignissimos; nullaque est gens tam inculta aut natio tam barbara, in qua virtute pollentes, non primas honoris & reuerentiæ partes obtineant. Diuites exteriùs à pauperibus honorantur, nobiles ab ignobilibus & principes à subiectis, in magna veneratione habentur; at iusti omnium conscientia & ipsa natura impellente, intus in animo digniores & fœliciores reputantur; quos diuites, quos nobiles, quos principes, & reges honorant, & ob vnam virtutem se meliores & beatiores existimant. Beata ergo, & benedicta à Domino illa anima, ait quidam doctor, cuius humilitas alterius superbiam confundit, cuius mansuetudo alterius irani cauinguit, cuius obedientia tacitè pigritiam alterius increpat, cuius feruor alterius inertiam excitat, quæ satius sui interiorem oculum turbatum gratia ædificationis & consolationis illuminat. Nam inter homines quæ sublimior & Deo gratior esse conuersatio potest, quàm eorum qui se penitus vitiis abdicant? qui virtutum studiis animum efficaciter dedicant? Qui cæteros, exercitio quotidiano & exemplo, ad gratiam authoris sui conuertere student: qui crebra fidelium acquisitione per doctrinam, lacrymas, orationes, & exemplaritates patriæ cœlestis gaudium semper multiplicant, vt egressuri de hoc mundo fœliciter audiant: Intra in gaudium Domini tui.] Hæc Herpius. Ex hoc ergo honestatis capite magnum robur habet virtus ad voluntatem captiuandam, quia sola virtus inter omnia creata, aut quod ad virtutem quoquomodo pertinet, vt eius effectus, vel causa, vel subiectum, honestatis est capax. Vnde iusti, qui honestatem amant, & bono honesto delectantur, non est cur aliud nisi virtutem, & quæ ad virtutem pertinent, aliquo modo requirant. Quasi careant, fine, cuius gratia laborant, manifestè carent, & iusti esse desinunt; quam si habeant, suum finem, propter quem conditi sunt, scilicet Deum, assequuntur. Eius enim domicilium est virtus, in qua possidetur, adoratur, & colitur. Possiderut, inquam, ab his, qui virtute pollent, dum hæc mortalitas durat in spe, & post hanc mortalitatem reipsa tenetur, & se re-nentes ac possidentes vera fœlicitate lætificat.

Matth. 6. 19.

Henr. Herp. lib. 1. Theol. mystica c. 28.

Quanta sit Virtutis vtilitas.

CAPVT III.

MAGNA est sanè virtutis honestas (vt vidimus) sed in nullo minor est eiusdem vtilitas, adeò vt sicut eam, bonum honestissimum esse censuimus; ita nunc sine vlla errandi formidine, bonū omnium vtilium vtilissimum reputamus. Quamobrem si virtus sua honestate ad amorem sui excitat, non minùs sua vtilitate ad amorem inuitat. Solam virtutem inter res creatas, bonum honestum esse monstrauimus; quia omnia honesta & decora à virtute honestatem habent, & quidem si eam solam, bonum vtile existimemus? Videbitur hoc forsitan alicui falsum & absurdum, cùm innumera alia vtilia nominentur, vt cibus, & vestis, & salus, & integritas corporis, & innumera alia, sine quibus vita ista non ducitur: sed est, si rectè intelligatur, assertio verissima. Duo ergo nobis ostendenda sunt: alterum, virtutem esse bonum, omnium bonorum vtilium vtilissimum: alterum, solam illam esse vtilem, & reliqua inutilia & noxia, si à virtute separentur. Illud facili negocio probatur: Nam bonum vtile definitur, quod conducit ad finem: omnium ergo vtilium vtilissimum erit, quod magis conducit ad finem, & sine quo omnino non potest obtineri finis. Talem autem esse virtutem, sacra scriptura clamat, & nullus fidelis ignorat, & solus ille, qui sensu & cognitione caret, addubitat. Finis enim noster, possessio Dei est, cuius gratia reliqua appetenda sunt, & cuius comparatione vtilia aut noxia reputanda. Nam ideo vocatur Deus [principium, & finis.] Et æterna veritas dixit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum.] Hunc autem finem nostrum, non salute, non opibus, non honoribus, sed virtute consequimur. Id enim significant illa verba: Quis ascendet in montem Domini? Aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde.] Et illa: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, id est, virtutibus, innixa super dilectum suum?] Quibus verbis duplex ratio ascensionis in cœlum denotatur: Virtutis opus scilicet & auxilium gratiæ Dei. Et rursus illa Isaiæ: Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum, sublimitas eius.] Illaque Pauli: Reddet his, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam. Et iterum: Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.] His omnibus & aliis innumeris, non diuitibus, non nobilibus, non honore fulgentibus, non robustis corpore, sed robustis corde, scilicet iustis, æterna vita promittitur. Ergo iustitia & virtus omnium rerum est vtilissima ad consequendum vitæ æternæ finem. Quòd si alia vtilia sunt, id habét, quia proximè, aut medio aliquo interiecto ad virtutem parandam conferunt. Vt, exempli gratia, salus est vtilis ne à virtute sectanda impediamur: res temporales vtiles, vt necessaria habentes ad virtutem inuenimus: honor vtilis, vt munere nostro, tum in nobis, tum in aliis, virtute proficiamus. Si verò hæc & alia media, aut indifferentia operi virtutis obsisterent, & nos peccatis illigarent, eo ipso vtilitatem amitterent. Atque adeò virtus non solùm vtilissima est, sed & ratio, quare alia sint vtilia vel inutilia, apertissimè est conspicitur. Sapienterque Ambrosius ait: Neque aliqua commoda in facultatibus & copiis opum constituimus, sed incommoda hæc putamus, si non reiiciantur (intellige cùm virtuti opponuntur) eàque oneri magis cùm sint æstimari, quàm dispendio, cùm erogantur.] Hæc ille.

Apocal. 22. 13.

Ioan. 17. 3.

Psal. 23. 3. 4.

Cant. 8. 5.

Isaiæ 33. 15. 16.

Rom. 2. 5. 7.

Ibidem. v. 10.

Ambr. l. 1. offic. 9.

Vt autem probè sciremus, virtutem nobis vtilissimam esse, eam sapientes nostri omnium rerum vtilium nomine nuncuparunt. Vtilis quidem putatur, & meritò mundicies corporis, quæ & saluti naturali est necessaria, & sine ea in publicum prodire, & cum hominibus conuersari vix possumus. Virtus verò mundicies est animæ, quæ eam à peccatorum fœcibus liberat, & à sordibus vitiorum expurgat. *Iob 22. 30.* Iob enim ait: Saluabitur innocens, saluabitur autem in mundicia manuum suarum.] Nemo est tam ignarus, qui putet hominem manuũ corporis mundicia saluari. Vnde sensus est: Innocentem propter operum suorum bonitatem esse saluandum. *Greg. 16. mor. c. 10.* Quia, vt Gregorius ait, illum in extremo examine iustitia æterni iudicis saluat, quem hîc eius pietas ab immundis operibus liberat.] Virtutis igitur actiones mundicia sunt, quibus & salutem mentis adipiscimur, & sine rubore cum Deo & Angelis conuersamur. *Prouer. 22. 11.* Propterea que scriptum est: Qui diligit cordis mundiciam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem:] illum scilicet regem, qui per cuncta secula regnat in cœlis. Vtilis est pax, quæ cædes, & fames, & seruitutes, & rapinas, & alias iniurias, ex bellis prouenientes, arcet? Et virtus est pax animæ iucundissima, quam nobis nolentibus nemo corrumpet. Annon pax, quæ passiones nostras efferuescentes & ad sensibilia anhelantes cohibet? Annon pax, quæ tentationes aduersùs legem Dei insurgentes aut mitigat, aut omnino tollit? Annon pax, quæ inquietudines ex nimiis occupationibus generatas, eas moderando, depellit? Verè pax, quam Dominus prædicaturus aduenit, de quo à *Zacharie 9. 10.* Zacharia fuerat prædictum: Loquetur pacé gentibus.] Et Paulus videns illud impletum, & spiritu *Ephes. 2. 17. 18.* exultans, ait: Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem his, qui propè: quoniam per ipsum accessum habemus ambo in vno spiritu ad Patrem.] Quamnam quæso pacem Christus euangelizauit nobis, nisi pacem Euangelij, cuius, peccatorum detestatione & virtutum exercitatione, participes sumus? Hanc euangelizauit Iudæis, qui propè, & Gentilibus, qui longè erant, vt per virtutem ipsius in spiritu charitatis gratiam accedendi ad Deum obtinerent. Vtilis est victoria, qua tempore belli pacem assequimur. Virtus autem est victoria; nam ea affectus nostros & vitia vincimus, & dæmones nos ad peccata incitantes prosternimus. Artes quidem sola cessatione ab opere & ociositate, obliuioni tradimus: & ita præposteros mores nostros, à quibus per studium virtutis cessamus, eo ipso dediscimus. Et non aliter tentatio, actione virtutis compressa, extinguitur, quàm flamma, si non erumpat, suffocatur. Quòd si armis victoriam de hostibus obtinemus, quæ ideo vtilia reputantur: virtutes sunt arma nostra, quibus nos defendimus, *2. Corint. 6. 7.* & hostes occidimus. Id satis apertè Apostoli testimonio probare possumus, qui exhortatur nos vt pugnemus [per arma iustitiæ, à dextris & à sinistris.] Id *Ansel. ibid.* est, per virtutes vitiis contrarias, vt exponit Anselmus, vt humilitas deiiciat superbiam, largitas extirpet auaritiam, beneuolentia inuidiam, & sic cæteræ virtutes destruant opposita sibi vitia. Et alio loco cuilibet virtuti proprium genus armorum applicat: *Ephes. 6. 14.* State, inquit, succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei,] & alia quæ sequuntur. Sunt itaque virtutes arma nostra, sine vlla comparatione, armis corporalibus præstantiora. Ista namque fiunt ex ferro, illa ex imitatione Dei: quia dum illum imitamur, virtutes induimus. Arma corporalia corpus protegunt, virtutes mentem. Illa nobis nolentibus, istæ, nonnisi nobis volentibus, superantur, & confringuntur. Illa ita limitata sunt, vt non nisi vni vsui deseruiant: nam galea semper est galea, non gladius: & gladius semper est gladius, non galea: At virtus eadem non vnam animæ partem, sed totam mentem armat, & protegit, & pro variis armorum generibus valet. Docuit hoc egregiè Augustinus, qui cùm virtutes, arma dixisset, subdit: *Aug. lib. de doctr. Christiana.* Verumtamen charissimi, arma ista non sic putetis esse, vt quasi quod scutum est, semper scutum sit; aut quod galea est, semper galea sit: aut quæ lorica est, semper lorica sit. In istis enim armis corporalibus ita est. Quanquam & de ferro quæ fiunt, mutari possunt, vt ex gladio fiat securis. Tamen ipsum Apostolum videmus dixisse, quodam loco loricam fidei, & alio loco dixisse scutum fidei: scutum ergo est, quia tela inimicorum excipit, & repellit: lorica est, quia interiora tua transfigi non sinit.] Sic ille. Ac proinde virtus, vtilissimum est armorum genus, quod vsibus variis aptatur. Est galea, quia caput, id est, Dei cognitionem, protegit: est lorica, quia corpus, id est omnem vitam spiritualem, munit; est scutum, quia tela tentationum excipit: est ensis, quia hostem propiùs accedentem arcet; est lancea, quia eminus positum & è longinquo dimicantem ferit, & est omne genus armorum, quoniam & brachia, quibus pugnamus, & pedes, quibus ambulamus, scilicet actiones nostras affectúsque defendit. Est murus, qui nos vndique cingit, ne ab aduersariis expugnemur: est turris contra Damascum, ne vitia contraria timeamus, & robur cordis, quo vniuersa vitia superemus.

Sed omnium rerum huic vitæ vtilium, vtilissimæ habentur diuitiæ, quibus alimenta, & tegumenta & medicamina coëmimus, omnique nostræ indigentiæ subuenimus. Virtutibus autem quis iure hanc gloriam adimat, vt nostræ opes veræ sint, & nominentur? Profectò temporalia bona, si rectis oculis conspiciantur, nostra non sunt, quorum non tam domini, quàm custodes & administratores efficimur: quæ, dum ea retinere volumus, fugiunt; dum ea cupimus custodire, perduntur: quæ nos interdum in maiori indigentia relinquunt; atque adeò si nostra non sunt, neque bona nostra sunt. At virtutes sunt veræ diuitiæ & nostræ diuitiæ, quæ nunquam nos deserunt, nec à nobis fugiunt, sed in vita & post vitã comitantur, & in maiori indigentia, nempe in hora mortis, fidelissimè assident nobis, & animas hinc emigrantes in vitam æternam deducunt. Audiamus Bernardum, pulcherrimis verbis testimonium huic veritati perhibentem: *Bern. ser. 4. de Aduent.* Filij Adam, inquit, genus auarum & ambitiosum, audite: Quid vobis cum terrenis diuitiis & gloria temporali, quæ nec veræ nec vestræ sunt? Aurum & argentum nonne terra est rubra & alba, quam solus hominum error facit, aut magis reputat pretiosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. *Psal. 48. 18.* Sed homo cùm interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.] Veræ ergo diuitiæ non opes sunt, sed virtutes, quas secum conscientia portat, vt in perpetuum diues fiat. De gloria quoque dicit Apostolus: *2. Corin. 1. 12.* Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.] Et alio loco ait: *Bern. lib. 2. de consider at.* Hoc chirographum paternæ tuæ hæreditatis, quod tibi euoluimus, vbi inspicias portionem substantiæ, quæ te contingit. Induere fortitudinem, & hæreditasti. Posside fidem, posside pietatem, posside sapientiam, sed sapientia sanctorum ipsa est timor Domini, & habes quod tuum est. Habes sine defraudatione integrum paternum fundum.

Pretiosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humilitas, in qua omne ædificium spirituale constructum, crescit in templum sanctum in Domino. Sunt ergo virtutes veræ diuitiæ nostræ, quarum præsidio in hac vita & in futura, necessaria mereamur. Nam earum actionibus reficimur, & cælesti consolatione potamur, & vestem gratiæ & habitaculum diuinæ protectionis promeremur. Post mortem verò vitam æternam iuxta oblatum pretium virtutum, accipimus: & qui magis strenuè se in virtutibus exercuerit, in illa cœlesti patria maiorem gloriam comparabit. Si ergo vtiles putantur & sunt temporales diuitiæ, quia illis necessaria ad vitam mortalem transigendam mercamur, quàm in immensum vtiliores erunt virtutes, quibus non iam necessaria ad vitam, sed ipsam vitam & illam immortalem perpetuámque, emimus? Verè omnibus thesauris pretiosiores sunt virtutes, quia præmium æternæ vitæ de virtutis actione procedit. Meritóque dixit Socrates (vt quidam doctor refert) bonorum omnium & totius prosperitatis causam penes virtutem consistere: ipsámque solam esse, quæ res impossibiles ad possibilem redigit facilitatem: solámque virtutem posse fortunatissimum facere; & absque virtute ex aliis prosperis neminem posse fœlicitatem inuenire. Audi in quantis virtus diuitiis temporalibus præstet: Nam diuitiæ bona externa sunt, quas alij possunt deprædari: virtus verò bonum internum, quod à nemine potest auferri. Diuitiæ vsu consumuntur, virtutes promouentur, & crescunt: illæ sæpe animæ saluti obsunt, istæ quanto maiores, magis prosunt. Diuitiæ virtutes dissipant, hæ verò diuitias ipsas, à quibus dissipantur, & reliqua bona temporalia custodiunt. Diuitiæ non semel faciunt suum possessorem malum: virtutes efficiunt bonum. Ac tandem diuitiæ, vt bonæ sint, debent a virtutibus regi, hæ verò habent à solo omnium authore gubernari. Hæ igitur sunt veræ nostræ diuitiæ, quæ sua possessione nos ditant, & dum opibus temporalibus bene vtuntur, merita æterna in cælestibus tabernaculis collocant.

Arphius lib. 1. Theol. myst. c. 24.

Habemus iam, virtutem esse omnium vtilium vtilissimam, in quam omnium vtilium vtilitates cogemotur, quáque homines ad veram fœlicitatem ascendunt: Nunc ostendamus, nihil esse vtile præter virtutem: non quia res creatæ non sint vtiles ad suos fines, quorum gratia à Deo conditæ sunt, sed quia illæ omnes proximè vel remotè ad virtutem sunt referendæ; ita vt si virtutem quoquomodo lædant, eo ipso vtilitatem amittant. Non est difficile hoc persuadere legentibus, si ordinem rerum à Deo constitutarum aduertant. Est enim ordo sicut in efficientibus, ita etiam in finibus,] vt omnis Philosophia testatur: Et sicut vnus effectus, exempli gratia, homo genitus, pendet à proxima causa, nempe ab homine, & homo pendet à sole, qui omnium generationum ponitur causa, & sol pendet à primo cælo, quod spatio viginti quatuor horarum suum circulum conficit, & primum cælum pendet à Deo: ita hæc res, putà medicina, dicitur vtilis, quia conducit ad hunc proximum finem, nimirum ad comparandam salutem corporis; & hæc pendet ex alio fine, nempe ex humanis operibus, propter quas rectè præstandas quæritur salus; & istæ pendent ex recta ratione, cui debent esse conformes; & hæc pendet ex voluntate Dei & præceptis eius, quæ sunt de virtutum actionibus, per comparationem ad quæ recta & iusta nuncupantur. Vide nunc ordinem ac dependentiam efficientium causarum, quia si primam tollas, omnes tollis, & postremum effectum impedies. Si enim Deus per se aut per subiectam intelligentiam primum cœlum non moueat, illud vtique non mouebitur: si primum cœlum non moueatur, nec sol circulum diurnum conficiet: si sol à suo motu cesset, homo non generabit: si homo non generet, homo productus non erit. Idem est quoque finium ordo. Nam si voluntatem Dei non impleamus, eiúsque præcepta seruemus, ratio nostra, quæ contrarium Dei præceptis dictat, recta non erit: si ratio recta non sit, nec actiones humanæ rectæ præstantur: si actiones humanæ rectæ non sunt futuræ, sed Deo contrariæ & inuisæ, salus corporis in peccatis consumenda, non est vt bona desideranda: si salus non est peccatori, eam in peccatis & sceleribus consumpturo conueniens, nec medicina salutem ad patrandam iniquitatem efficiens vtilis erit. Omnis ergo rerum vtilitas ex postremo fine petenda est. Non quidem, quia res vt vtiles censeantur, debeant semper in vltimum finem actu aut virtute dirigi: sufficit enim vt de se possint in illum referri, sed quia tales esse debent, & taliter à nobis assumi, vt nos à Deo, fine nostro, non separent. Quare ea eo vtiles sunt, quòd aliquo modo Deum, finem, respiciunt, & in veram virtutem, quâ Deo iungimur, saltem eam non impediendo, tendunt. Quæcumque igitur virtus non sunt, aut aliquam eius rationem non induunt, saltem hanc, quòd virtuti non aduersentur, inutilia immò & noxia sunt æstimanda. Ergo sola virtus est vtilis, quæ mentem suo vero fini, scilicet Deo, iungit, & alias res omnes, quia aut in eam tendunt, aut illi non aduersantur, vtiles efficit. Et meritò dixit Augustinus, Non vtiliter in tempore viuitur nisi ad comparandum meritum, quo in æternitate viuatur. Nihil profectò in rebus terrenis est ipsa vita vtilius; si autem hæc inutilis est, nisi ad comparandam vitam æternitatis ordinatur, quæ per studium virtutis paratur, quanto magis reliqua non tam vtilia, nec tam desiderabilia, inutilia & inania habenda sunt, si virtuti & æternitati aduersentur? Hæc ita esse, scriptura sacra manifestè docet, dum homines, & studia eorum, virtuti aduersantia, inutilia appellat. Dauid ait: Omnes declinauerunt,] id est, à Deo desciuerunt. Et statim subiungit: Simul inutiles facti sunt;] quia rectam viam virtutis deserere, & à Deo desciscere, est hominem reprobum atque inutilem fieri. Et Sapiens: Sapientiam & disciplinam qui abiicit, infœlix est, & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.] Et Paulus: Qui volunt diuites fieri, incidunt in desideria inutilia.] Ac tandem Isaïas: Cogitationes eorum, id est, impiorum, cogitationes inutiles.] Ecce cogitationes inutiles, & desideria & opera inutilia, & res inutiles à scriptura dicuntur, quæ virtuti & legi Dei obsistunt, vt dicas, solam virtutem, & quoquomodo ad eam pertinentia, vtilia censere, & reliqua inutilia & noxia nuncupare. Anne temporales opes vtiles censebis, si te in superbiam erigant? An honores, si te à desiderio honoris & gloriæ Dei separent? An voluptates, si cor tuum, ac si esset bruti cuiusdam, in terram inclinent? An salus, si te ad malum habilem faciat? An vita, si solùm cumulandis peccatis deseruiat? An vtiles erunt propinqui, si te rebus terrenis inuoluant? An amici, si te ad malum pertrahant? An famuli, si tibi in fouendis iniquitatibus tuis ad nutum obediant? Non puto, hominem, qui homo sit, id est rationis compos, tam apertè decipere, vt hæc quæ corpori prosunt, si animæ & virtuti obsint, vtilia dicat aut sentiat. Quin immò sicut gladius in manu

Arist. 2. Metaph. c. 2.

August.

Psal. 52. 4.

Sapien. 3. 1.

1. Timoth. 6. 9.

militis

militis strenuè pro patria pugnantis, vtilis, & in manu frenetici, inutilis & noxius dicitur: ita quodcunque bonum in potestate peccatoris, eo ad malum vtentis, inutilis reputabitur. Ex eóque dixit Dominus: Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.] Quidnam manu, & pede, & oculo in humano corpore inuenitur vtilius, quibus laboramus, progredimur, & videmus? At hæc tam chara, tam vtilia, eo ipso quòd virtuti contradicant, pestes sunt nostræ, quas non vt commodum, sed vt detrimentum afferentes, debemus omnimodis refutare. Alia ergo non tam necessaria qualitatem mutant, &, si antea vtilia erant, inutilia redduntur, si actionibus virtutis obsistant.

Matth. 18. 8.

Si autem virtus maximè vtilis est, & sola vtilis (vt monstratum est) quia reliqua solùm, quatenus virtuti seruiunt, aut virtuti non aduersantur, habentur vtilia, quis ambigat eam summis conatibus esse quærendam, siquidem iuxta vtilitatis, aut necessitatis mensuram solemus conatum rebus quærendis adhibere? Certè quidem mundani homines magna cura argentum eruunt ex visceribus terræ, quia illius vsu suis necessitatibus prouident. Maiori verò cura effodiunt aurum, & pro minori copia auri maiorem copiam argenti libenter impendunt, quia aurum sciunt argento esse pretiosius. Adhuc vehementiori conatu quærunt gemmas & lapides pretiosos, quoniam secundùm humanam æstimationem argento & auro præferuntur. Quid ergo facerent, & quanta solicitudine illam rem quærerent, si reperiretur in rerum natura, quæ simul esset argentum, & aurum, & gemma, & lapis pretiosus, & quicquid magnum, & pulchrum, & pretiosum possent cogitare? Hæc res, ô homo, virtus est, quam non vna angustat vtilitas, sed omnia vtilia continet, omnémque in ea vtilitatem inuenies. Hæc vt cibus, reficit; vt potus, recreat, vt vestis, operit; vt gemma, ornat; vt aurum & argentum, ditat. Hæc in prosperitate moderatur; in aduersitate consolatur; in ægritudine roborat; in persecutione sustentat. Hæc adolescentiam erudit, ne ignorantiam diligat; iuuentutem cohibet, ne in præcipitium eat: virilem ætatem comitatur, ne se peccatis inuoluat: & senectam ornat, vt apud omnes dignitatem habeat. Hæc se sequentes in hoc sæculo honorat, & in futuro magnificat, & vitam nostram laborésque æterno præmio coronat. Nihil igitur est virtuti par, vt verbis Chrysostomi vtar, quæ nos, & in futuro sæculo è gehenna eripit, & regno cælorum nobis frui concedit, & in præsenti quoque sæculo omnibus superiores constituit, qui nobis sine caussa insidiantur: & non hominibus solùm, sed & ipso salutis nostræ inimico, diabolo, fortiores efficit. Quid igitur illi par fuerit, quæ non solùm hominibus insidiantibus, sed & dæmonibus superiores, sui studiosos efficit? Virtus autem est, humana omnia despicere, futura singulis horis cogitare, nullis præsentibus addictum esse: sed scire; omnia humana, vmbram esse, & somnium, & si quid his vilius. Virtus est, erga negotia huius vitæ non magis quàm erga mortuum affici: & ita vitiosæ operationis expertem, vt ad ea quæ offendere animæ salutem possunt, quasi mortuus quis sit, viuat autem, vt operetur tantum ea quæ spiritus sunt: sicut & Paulus dicebat. Viuo autem non iam ego, sed viuit in me Christus.] Sic ille. Hæc, si bene aduertisti, est tota vita spiritualis ab hoc sancto doctore descripta, quam sine vlla exceptione virtuti tribuit, vt scias, virtutem omnia spiritualis vitæ bona afferre, omnésque eius vtilitates recondere. Virtute namque peccata præterita detestamur, & futura cauemus. Virtute sensus, affectus, & animæ vires componimus. Virtute præceptis Dei, & Ecclesiæ, & Prælatorum obedimus. Virtute cum Deo conuersamur, & mentem ad res cælestes attollimus. Virtute à malo declinamus, & bonum facimus, & recta in vitam beatam tendimus. Hanc igitur omnibus rebus vtilibus præferamus, in qua omnium vtilitates obtinemus.

Chrysost. hom. 8. in Genes.

Galat. 2. 20.

Quantæ sint Virtutis deliciæ.

CAPVT IV.

MONSTRATVM est; Virtuti honestatem & vtilitatem inesse, nunc an illi insit voluptas disquirendum est, quæ magnam vim habet ad hominum capiendos animos. Adeò sane, vt hominum hera & domina iure debeat nominari. Herus enim mancipiis imperat, & seruos sibi subiicit, & ad nutum, vult eorum non solùm viribus, sed & voluntatibus vti: & sæua voluptas homines sibi obsequentes ligat, & religat, adeò vt aliquando nihil aliud, quàm huius dominæ suauitates libeat cogitare. Sapientérque dixit Eusebius: Eorum, qui fœdis voluptatibus dediti sunt, nullum tu liberum ducas; hi enim multo sæuioribus dominis, quàm sint, qui fortuna seruos comparant, possideántque, cogentibus eos, seruiunt. Si ergo virtus comitem haberet voluptatem, iam nemo esset, qui virtutis imperium detrectaret, nemo, qui amabilissimæ sponsæ consortio vilissimi heri, nempe vitij dominatum præferret. Videtur tamen nullo modo esse verisimile, quòd virtus voluptatem habeat, cùm potiùs virtus & voluptas dicantur esse contraria. Est enim qui cecinit, si bene memini: *Hinc virtus, illinc virtutis inimica voluptas.*] Et Ambrosius ait: Duæ mulieres vnicuique nostrum cohabitant, inimicitiis ac discordiis dissidentes, velut quibusdam zelotypiæ contentionibus, nostræ replentes animæ domum: Vna earum nobis suauitati & amori est, blandæ conciliatrix gratiæ, quæ vocatur voluptas. Hanc nobis opinamur sociam ac domesticam: illam alteram, immitem, asperam, feram credimus, cui nomen virtus est.] Dominus quoque, virtutis insuauitatem & difficultatem sine vllo fuco demonstrat, ne ad virtutem inuitati, de aliquo dolo aut deceptione conqueramur. Intrate, inquit, per angustam portam; quia lata porta & spaciosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam.] Quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam! Quis autem non videat, insuaue & durum esse, angustam portam ingredi, & arctam viam, in cliuo positam, & anfractuum ac scopulorum plenam, ambulare? Virtus quidem à vi dicitur, & secundùm vnam acceptionem robur ac fortitudinem significat, quo datur intelligi, veram virtutem sine inuicta fortitudine, qua nos ipsos cohibeamus, & naturæ vim inferamus, non posse in nostram possessionem deuenire. Vim autem naturæ inferre, & flumé affectionum nostrarum ex antiquo alueo in alia loca deriuare, haud potest magno labore & dolore carere. Nec ineptè quidã virtutem igni cõparauit: nam sicut ignis oculis apparet (sicut re vera est) splendidissimus atque pulcherrimus: sed manibus attrectãtibus, quas sine vlla mora combureret, acerbus est & terribilis; ita virtus considerationi se pulchram, suauem, & decorã ostentat; executioni verò se austerã esse & amarã, satis

Euseb.

Silius Ital. lib. 15.

Ambro. lib. 1. de Cain. c. 4.

Matth. 7.14.

apertè notificat. Et sicut arbor quædam huius Americæ, cuius apud Latinos, & Hispanos, imò & apud ipsos Peruënses, quantum potui deprehendere, est nomen incognitum, glandulas fert, gustui satis suaues, quæ in stomachum traiectæ miras ventris torsiones & cordis angustias exsuscitant, & noxios humores non sine dirissima conuulsione, pectoris vomitione propellit: sic virtus suauis est palato desiderij nostri, quam amabili aspectu & hilari facie esse considerat, at in mentes nostras actione transfusa, eas vehementer excruciat, quousque præposteros mores & minimas quasque imperfectiones eiiciant. Multos tandem labores, nullam verò requiem esse virtutis, Chius Philosophus, quem magnus Basilius citat, & laudat in quadam Herculis narratione, demonstrat. Is enim cùm quadam die, an sequenda esset via voluptatis an virtutis, ambigeret; astiterunt illi duæ fœminæ, quarum cõditionem ex ipso habitu statim agnouit. Altera, inquit, forma conspicua, molliore facie, lasciuus oculus, sermone blando, omnia fausta faciliáque, & ad vitæ solatia tendentia per otium, pollicendo, Herculem ad se trahere conabatur. Altera verò vultu rigido, squalenti mœstóque ore, magnam fiduciam atque constantiam præ se ferens, nihil iucundum, nihil amœnum ostendebat; laboresque immensos terra marique subeundos. Ecce iterum ex sententia huius Philosophi atque Basilij, virtutem voluptati inimicam appellari, eámque sectatoribus suis non nisi labores & tristitiam offerre; quomodo ergo æquum erit illam bonum delectabile existimare?

Basil. hom. 24. de legen. lib. gent.

Hæc res magni momenti est, & vt pro virtute certemus, & eam deliciis plenam ostendamus, necesse est, sicut & in cæteris rebus, ita duos status in virtute distinguere. Alter est quo virtutem assequimur: alter, quo virtute iam adepta & comparata lætamur. Hæc autem duo in quocumque alio bono esse considerenda, manifestum est. In opibus enim atque diuitiis, aliud est diuitias acquirere, aliud verò quæsitas possidere. In honoribus aliud est, dignitatem ambire; aliud, post eam obtentam subiectis imperare. In voluptatibus carnis, aliud est, occasionem rei amatæ fruendæ nancisci; aliud, post eam nactam voluptate potiri. Comparemus nunc singula singulis, & disquiramus an adeptio virtutis, & ipsa virtus adepta, omnium aliorum bonorum adeptioni, & ipsis bonis adeptis voluptate & deliciis emineat. Bonorum terrenorum adeptio amarissima est. Quis enim labores & angores enumeret, illorum, qui congerendis auro, & argento, & aliis diuitiis insistunt? Quantis solicitudinibus lacerentur? Quanto sudore & contritione corporis, quæ ab itineribus, & longis ac periculosis nauigationibus afferuntur, toto vitæ tempore onerentur? Quantis, si res non bene succedat, tristitiis & afflictionibus opprimantur? Quis vel mente concipiat ambitiosorum molestias? Nam vt dignitatem concupitam obtineant, homines rogant, quo nescio an in hac vita sit aliquid laboriosius; sicut nihil est in ea, quàm Deum rogare, fœlicius; coram ignobilioribus se deiiciunt, qui se technis & dolis in regum familiaritatem insinuarunt, eos non aliter quàm famuli aut serui, expectant, & assectantur, & ab hominum vilium & superborum ore pendent, quorum ope munus aliquando desideratum obibunt. Quis tandem verbis enumeret amaritudines illorum, qui in fœdissimo cœno carnalium voluptatum quasi sues voluntantur, quos metus supplicij angit, dens malæ conscientiæ rodit, & rabies zelotypiæ discerpit? Has autem molestias spes boni concupiti non minuit, quod modicum est & exile, quod breue & post modicum finiendum; quod hominis cupientis desideria non satians; quod sæpe sua præsentia non lætitiam, sed fastidium & tristitiam adduciens. Meritóque Augustinus, hominum mundanorum studia respiciens, sic disputat de mundo: [Ecce, inquit, ruinosus est mundus, ecce tantis calamitatibus repleuit Dominus mundum, ecce amarus est mundus, & sic amatur. Quid faceremus, si dulcis esset? O munde immunde, teneri vis periens? quid faceres, si maneres? Quem non deciperes dulcis, si amarus alimenta mentiris? Et Gregorius: [Si subtiliter consideretur omne quod hîc agitur, pœna & miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis seruire ad necessaria atque concessa, miseria est: vt contra frigus, vestimenta, contra famem, alimenta, contra æstum, frigora requirantur. Quòd multa cautela custoditur salus corporis, quòd etiam custodita amittitur, amissa cum graui labore reparatur; & tamen reparata, in dubio semper est, quid hoc aliud quàm mortalis vitæ miseria est? Quòd amamus amicos, suspecti, ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus vtique quos formidamus: quòd plerumque inimicis sic confidenter quasi amicis loquimur, & nonnunquam pura verba proximorum, & multum nos fortasse diligentium, quasi verba suscipimus inimicorum, & qui falli nunquam vel fallere volumus, ex cautela nostra grauiùs erramus; quid itaque hoc nisi humanæ vitæ miseria est?] Sic ille. His omnibus, quibus voluptatem quærimus, tristitiam & dolorem reperimus, & adeptionem cuiuscunque temporalis boni doloribus & tristitiis sentimus aspersam, vt vitam istam singulis horis tristem & luctuosam experiamur. Sicque expertus est rex ille, qui omnem curam ac solicitudinem in quærenda voluptate collocauerat, siquidem post immensos labores, gratia voluptatis exantlatos, concludit, dicens: [Tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuersa esse sub sole: & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.]

Aug. lib. 4. de symbolo, c. 1. to. 9.

Greg. 11. mor. c. 16

Eccles. 2. 17.

Adeptio verò virtutis est iucundissima, quia multa habet, quæ laborem extirpandi vitia, & affectus cohibendi, & se exercendi in rebus arduis imminuant. Facit enim hanc adeptionem suauem occupationis nobilitas, quæ homine, ad Dei visionem & fruitionem creato, digna conspicitur. Item & rationalis natura, quæ operibus studiosis pascitur, sicut & natura sensualis congruis sibi actionibus delectatur. Deinde conscientiæ serenitas, quam solum virtutis opus pacat, atque lætificat. Ad hæc vera laus Dei, Angelorum, & hominum, quæ solam virtutem laudat, & prædicat. Ac tandem spes incomprehensibilis premij & nunquam defituri, quod virtutis amator & assectator expectat. Et hæc spes tanti ponderis est, vt omnem laborem assequendæ virtutis, melle dulciorem & suauiorem efficiat. Quod indicauit ille dominus, qui adeptionem virtutis, arctam viam & angustam portam vocauit: dum ei aliud nomen tedolens suauitatem imposuit: [Iugum, inquit, meum suaue est, & onus meum leue.] Virtus namque vt in adeptione est, iugum & onus vocatur, sic enim premit, & onerat. At premit suauiter, & onerat leuiter, imò & dulciter propter spem mercedis æternæ, in quam oculos mentis intendit. Audiamus Chrysostomum pulcherrimè de hac re verba facientem. Postquam enim dixerat virtutis laborem esse facilem & leuem, quod citò transeat, addit: [Non enim transire solùm labores atque sudores, sed ad bonum quoque properare finem (ad facilem vitam quippe contendit) potest consolationem afferre certantibus: ita & temporale sudorum & per-

Matth. 11.

Chrys. hom. 24 in Matt.

A petuum coronarum. Et quia priùs sunt laboriosa quę transeũt, postea gloriosa quæ permanent, maximum potest laborum esse solatium. Propter quod & Paulus tribulationem leuem vocauit, nõ vtique ad qualitatem tribulationum, sed ad certantium voluntatem, & spem respiciens futurorum: Quod enim, inquit, momentaneum & leue est tribulationis nostræ, supra modum sublimitatem, æternum gloriæ pondus, operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur.] Quòd si nautis [illegible] illi pelagi fluctus, si tempestates atque [illegible] agricolis; si vulnera cædésque militibus; si grauissimi illi ictus plagæque pugilibus leues videntur, atque tolerabiles propter spem téporalium ac pereuntium commodorum: multo magis cùm cœlum proponatur in præmio, & ineffabilia illa bona atque perpetua, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentietur.] Hactenus Chrysostomus. Ex cuius verbis manifestè cognoscitur, virtutis assequutionem reliquis studiis & occupationibus hominũ, delectatione præstare. Hanc autem purissimam voluptatem sanctus Dauid mentis ore gustabat, quando canebat: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua; super mel ori meo.] Nam quæ, rogo, sunt eloquia Dei, nisi vt abnegemus nos ipsos, vt patri, & matri, & fratribus, nos in via Dei remorantibus, valedicamus; vt manum & pedem nos scandalizantem abscindamus; & alia huiusmodi legis Euangelicæ difficilia? Sed hæc dulcia & suauia reperit os iustorum, quia ea spiritualis dulcedo cooperuit, & cœlestis suauitas illiniuit. Igitur comede, fili mi, mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo.] Si autem nomine mellis & faui, adhuc virtutis adeptionem non intelligis, audi quod sequitur: Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ, quam cùm inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit. Ideo profectò doctrinam sapientiæ melli comparat & fauo; quia, vt inquit Beda, sicut duo illa cibis, ita & hæc doctrinis cæteris dulcedine præstat. Ac proinde magnas inuenit iustus delicias in adeptione virtutis, quas spiritus veritatis maximæ, quam corpus sentit, dulcedini comparauit.

2. Cor 4. 17.18. — *Psal. 118. 103.* — *Prou. 24. 13.* — *Beda lib. 2. in Prou. c. 26.*

At ipsa virtus iam adepta, & per assuetudinem in mores nostros transfusa, quàm dulcis ac suauis sit, quis poterit explicare? Certè quidem reliqua omnia, quæ in bonis apud homines computantur, adepta vix tantillum delectant, & nullo modo satiant, immò & semper infœlicem animam illis adhærentem curis, conscientiæ morsibus, timoribúsque cruentant. Si enim ipsa mundi huius voluptas nunquam est pura, sed doloribus & afflictione mixta, cuius extrema, vt inquit Sapiens, luctus occupat, quam putas aliæ res sæculi delectationem habebunt, quam à terrena voluptate mendicarunt? Virtus verò possessores suos, pura & perpetua delectatione perfundit. Et humanus animus, licèt huius sæculi bonis orbatus, sibi ipsi de sola virtute cõgaudet. Hæc natura sua habitus est mentis; & omnis habitus iam comparatus, & quasi in alteram naturam versus, hominem eo vtentem voluptate prosequitur. Nam si vitiosus, superbiæ, & iræ, & aliorum vitiorum actionibus delectatur, quas tanta turba molestiarum & timorum infestat; cur non multo magis virtutis studiosus virtutum actionibus delectetur? Scitè quidem dixit Leo Papa: Si seipsum sibi rationalis homo comparet, omnésque suorum actuum qualitates vera inspectione diiudicet, nunquid in intimis suæ conscientiæ hoc delectationis inueniet de iniquitate cõmissa, quod de æquitate seruata? Aut tantum ei iucunditatis carnalis voluptas, quantum spiritalis pariet appetitus? Nihil

Leo ser. 8. de ieiunio sept. mēs.

prorsus de virtutum splendore attingit, nihil de suauitate pietatis gustat, qui magis vult sordescere in iis quæ immunda sunt, quàm in iis splendere, quæ sancta sunt. Non sinit tamen, vt in cordibus vsquequaque captiuis ita placeat sanata ira vt remissa vindicta, aut tantum generent gaudium mala quæsita de alieno, quantum bona expensa de proprio. Fœlicior semper parca temperantia, quàm profusa luxuria, maiórque est lux humilibus quàm superbis, & sublimior mens, quæ inter prohibita atque permissa certius habet sperare cœlestia, quàm amare terrena.] Sic ille. Summus ille conditor Deus, qui non solùm res omnes creauit, sed & sua semper prouidentia gubernat, earum actionibus delectationem quasi in præmium laboris adiecit. Id enim mihi illa verba Dauidis significant: Delectationes in dextera tua vsque
B in finem.] Sunt quidem delectationes in eius dextera; non vt eas à nobis seruet, sed vt in res earum capaces distribuat. Quibus actionibus putas tu maiorem voluptatem addidit? illis, quibus offenditur, an illis potius, quibus placatur: illis quibus sua lex sanctissima conculcatur, & frangitur, an illis, quibus eadem lex diligitur, & impletur? Si ergo illicitis actionibus delectationem aliquam illa summa bonitas non negauit, non quatenus illicitæ sunt, sed quatenus à natura profectæ; quanto potiorem & maiorem operibus virtutis concessit? Cogita patremfamiliâs, cum vase mellis in triclinium ingredientem, vbi filij eius, & serui, & hostes ad mensam accumbunt, ex eóque vase non parum dulcissimi alimenti hostibus & seruis impartientem; an cùm ad filios accesserit auarus erit, & sine mellis portione relinquet? Nullo modo. Quod à patrefamiliâs alienum iudicas, à patre cœlesti, qui iubet, ne alium nisi ipsum vocemus patrem super terram, alienum existima. Et siquidem ipse hostibus suis, nempe infidelibus & peccatoribus, in rebus huius sæculi voluptatem impertit; & seruis, scilicet fidelibus legem vtcumque custodientibus, in rebus mundi delectationem tribuit; filios charissimos, eos nimirum qui se totos virtuti dedicant, sine ingenti voluptate, quam ex bonis operibus percipiant, nequaquam dimittet. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te! Verè magna ac multiplex dulcedo, quam iustis in cœlesti patria reseruatam habes, & in
D hac mortalitate in bonis eorum studiis abscondis. Perfecisti, id est, perfectam & consummatam aeternas eam pro eis, qui sperant in te, abundantissimè illis dandam in conspectu filiorum hominum. At nunc, ne deficiant in via, stillas quasdam illius æternæ dulcedinis in cordibus illorum infundis, quibus, licèt stillis, dulcedines & voluptates sæculi comparatæ, amaræ & insuaues existunt. Denique [animalia tua,] id est, innocentes & iusti, [habitabunt] in Ecclesia tua. [Parasti in dulcedine tua pauperi Deus.] Paras ergo cibum bonorum operum, sed in dulcedine, ne ob defectum voluptatis, cibum salutis auerseris. Paras in dulcedine, vt bonum opus, quemadmodum dicit Augustinus, fiat, non timore, sed amore: non formidine pœnæ, sed delectatione iustitiæ.

Psal. 15. 11. — *Psal. 30. 20.* — *Psal. 67. 11.* — *Aug. ibid.*

E Hæc virtutis delectatio ac iustitiæ suauitas, adeò viri iusti mentem inescat, vt non solùm huius sæculi voluptates spernat, verùm & in studio virtutis vix intra metas discretionis seipsum contineat. Nonne legisti in sanctorum gestis, eos indicibiles corporis asperitates pro Christi amore suscepisse, carnem ieiuniis, ciliciis, & flagellis attriuisse, noctes, diuinis colloquiis vacantes insomnes duxisse, & quod mundani refugiunt, ipsos vt dulcissimum & suauissimum

adamasse? Sed scito hæc omnia tam ardenter ab ipsis fuisse suscepta virtutis opera, quia in illis purissimam voluptatem sentiebant, & non sine magnis deliciis spiritus res sensui horribiles acceptabant. Animus enim humanus robustus & validus, licèt amara & aspera æquanimiter toleret, non tamen ardenter & desideranter sine aliqua delectatione suscipit. Quamobrem hoc ardens sanctorum desiderium, quo in amara & ardua feruntur, manifestè arguit, rebus illis amaris aliquam occultam voluptatem inesse, cuius causa ab ipsis non tantùm sustineantur, verùm & auidè desiderentur. Sapientérque Gregorius illud sancti Iob: Nunquid considerasti latitudinem terræ?] ad mysticum sensum detorquens, de latitudine virtutum intelligit. Virtus quippe ita animum dilatat, vt de rebus asperis & difficilibus gaudeat. Apostoli in flagellis & contumeliis gaudent: Paulus in tribulationibus gloriatur, sancti in penuriis, in nuditatibus, in fame, in siti, & in infirmitatibus carnis exultant. Qui licèt gratiam induerint, cùm tamen naturam non exuerint, non possent in his laboribus exultare, nisi eos affectos aliqua voluptate sentirent. Sicut enim visu, nonnisi lucidum, aut coloratum percipitur, & sicut auditu, nonnisi vox aut sonus auditur: ita voluntas nonnisi de aliqua voluptate aut consolatione lætatur. Atque adeò sancti & iusti viri, in studiis virtutis exultantes, quæ insuauitate & amaritudine obruta apparent, non modicã in eis voluptatem consolationémque percipiunt. Sed quid multis opus est? Sanè vera voluptas, quæ animum satiet, & quietet, nonnisi ex virtute percipitur. Nam terrena omnia, cùm summis labiis attinguntur, dulcia videntur, at dentibus experientiæ mansa & deglutita, conscientiæ morsibus amarescunt. Virtus autem eminus conspecta, ingenita sua grauitate nonnullum timorem incutit, sed gustata & amplexata dulcescit. Stultum ergo est in alio, quàm in vera virtute & in studiosis operibus gaudium & voluptatem inquirere. Sic fatui filij Adam, inquit Bernardus, & præcipiti saltu iustitiam transilientes, & pacem rem finalem in principium conuertere, & peruertere vultis? Nemo enim est, qui gaudere non velit. Non stabit, & non erit istud, quia sicut [non est pax impiis,] sic nec gaudere impiis, [dicit Dominus.] Non sic impij, non sic. Prius est iustitiam facere, inquirere pacem, & persequi eam, & sic demum apprehendere gaudium; immò à gaudio comprehendi. Et Chrysostomus: Animi tranquillitatem & lætitiam, non principatus magnitudo, non pecuniarum copia, non potentiæ tumor, non corporis fortitudo, non mensæ sumptus, non vestium ornatus, non aliud quicquam rerum humanarum adferre consueuit, præterquam rectè factum solùm spirituale, ac conscientia bona, quam certè qui puram habet, vt pannosus sit, vt cum fame luctetur, tamen tranquillior beatiórque est iis, qui inter delicias magnopere degunt. Quemadmodum & qui sibi malè conscius est, vt omnium bona possideat, omnium est miserrimus. Quapropter Paulus in assidua fame ac nuditate victitans, tum autem & quotidie flagris cæsus gaudebat, ac deliciabatur supra eos omnes, qui tunc regnabant. Achab autem, rex cùm esset, ac deliciis sumptuosis perfrueretur, commisso peccato illo gemebat, animum despondens, erátque illius facies collabens, & post peccatum & ante peccatum. Igitur si voluptate frui volumus, ante omnia alia, fugiamus vitium, virtutémque sectemur: aliter enim nobis non licet voluptatis participibus fieri, vt ad ipsum etiam regium solium conscenderimus.] Hæc omnia ille & verissimè. Voluptas enim exoritur ex præsentia rei conuenientis, sicut & tristitia ex præsentia contrarij. Quid ergo ex vitio, quod naturæ hominis contrarium est, nisi tristitiam hominis, & quid ex virtute, quæ naturæ hominis maximè conueniens est, nisi lætitiam & gaudium expectabimus? In huius gremio anima læta quiescit, & quæcumque aduersantia & dolorem ingerentia, virtutis recordatione aut pellit, aut minuit. Exultátque iustus, licèt rebus aduersis circumseptus, quia pura conscientia se mala illa criminibus promeruisse non nouit, & causas esse augendæ virtutis aduertit. Iam itaque qui amore voluptatis capimur, qui tristitiam & dolorem formidamus, qui delectatione maximè ad laborandum permouemur, pro certo habeamus, illam sitam esse in studio & exercitatione virtutis; quam qui non excoluerit, nunquam sibi veram & homine dignam delectationem vindicabit.

Iob. 38. n. 18. — *Actor. 5. Rom. 5. 3.* — *Bern. in illud, Nõ est regnũ Dei esc. & potus. ser. 2.* — *Isa. 48. 21.* — *Chrys. hõ. 1. ad Ro. mo in Moral.* — *1. Reg. 21.*

Quanta sit Virtutis pulchritudo.

CAPVT V.

QVæ corpori voluptatem afferunt, sæpe solent de fœditate notari, quia cùm sint nobis brutisque communia, non solent ab homine tanta libertate & tam recta intentione appeti, quin ipsum aliqua deformitate commaculent. In hoc autem virtus est mirabilis & omni dilectione dignissima, quòd sine vlla fœditate deliciis affluit, & immensa quadam pulchritudine fulget. Quam si oculi carnis viderent, omnium ad se, tam sapientum, quàm insipientium, amores attraheret. Trahit illa, & quidem potentissimè, sapientium animos, quia oculos mentis habent, quibus virtutis pulchritudo conspicitur. Trahit etiam sæpe animos insipientium, quia licèt hos interiores oculos habeãt, caligine ignorationis offusos, tamen tantus est virtutis splendor, vt etiam ab ignorantibus videatur. Si qui verò eius decoré non admirantur, nec amore capiuntur, illi sunt, qui more pecudum, oculos solùm habent carnis residentes in facie, nec vtuntur spiritalibus oculis, quos naturæ conditor collocauit in mente. Virtutis ergo pulchritudo ex his, quibus similis dicitur, non obscurè cognoscitur. Virtutes enim stellis fulgentissimis assimilatæ sunt, quarum decore cælum spirituale vestitur. Quia sicut firmamẽtum per se quidem pulchrum est, at efficitur stellarum ornatu & varietate pulcherrimum. Ita anima iusta gratiæ iustificantis splendore pulchra redditur, sed dum illi additur multiplex omnium virtutum gratia, non tantùm pulchra, sed pulcherrima iudicatur. Virtutes autem stellis similes esse Bernardus censuit, sic scribens: Cœlum est sancta aliqua anima, habens solem intellectum, lunam fidem, astra virtutes. Vel certè sol iustitiæ zelus, aut feruens charitas, & luna continentia. Quo modo enim claritas, vt aiunt, lunæ, nonnisi à sole est: sic absque charitate seu iustitia continentiæ, meritum nullum est. Porro stellas dixisse virtutes non me pœnitet, considera autem congruentiam similitudinis. Quo modo nempe stellæ in nocte lucent, in die latent: sic vera virtus, quæ sæpe in prosperis non apparet, eminet in aduersis:] Sic ille. Licèt autem virtus in aduersis magis emineat, at in prosperis non ita abscondita est, vt penitus non appareat. Nam & iustus in prosperis tantam moderationem, tantum contemptum terrenæ fœlicitatis obseruat, vt per hæc, quasi per rimulas quasdam, splendor virtutis effulgeat. Vnde in prospe-

Bern. ser. 27. in Cant.

tis & in aduersis virtutes sunt stellæ pulcherrimæ, quæ iustam animam cingunt, atque eandecorant. Virtutes etiam similes sunt lapidibus pretiosis, quibus non tantùm inest valor, sed inæstimabilis pulchritudo. His non terrigenæ tantùm, sed & spiritus cælestes ornantur: naturalique eorum pulchritudini ex splendore virtutum decor adiicitur. Vnde sub figura principis Tyri, Angelo illi, qui cecidit per Ezechielem, dictum est: In deliciis Paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Nam quid aliud gemmarum & lapidum pretiosorum multitudo, nisi virtutum ornamenta designat, quas quia Angelus ille infœlix deposuit, turpis effectus, ex spirituum cælestium, qui virtutibus pulchri sunt, habitatione cecidit? His lapidibus pretiosis iusti vestiuntur, ex quibus apud Deum tantum valorem accipiunt, vt vnus eorum mille hominibus iniquis emineat. Melior est enim vnus timens Deum, quàm mille filij impij.] Hi quidem vilissimi sunt, nec cum vno iusto conferendi, quibus nisi aliquid iustitiæ induant, dum volunt eam aure solùm carnis audire, neganda est virtutum in Euangelio contenta doctrina. Idque designat illa Saluatoris sententia: Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.] Vocat enim margaritas, documenta virtutum, eo quòd, & magni sint pretij, & magno decore resplendeant: quæ in animas sanctas, quasi in sponsas filij Dei lectissimas, quadrant, non tamen ante porcos, id est, ante iniquos, suam iniquitatem volentes stamere, sunt mittenda. Alia tandem similitudine virtutis pulchritudo intelligitur, qua multiplex color nominatur, qui speciosissimam auem, nimirum pauonem, exornat. Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi, ait Dominus per Ieremiam? Nunquid auis tincta per totum? Venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad deuorádum.] Auem discolorem tinctamque per totum, inquit Hieronymus, iuxta litteram, pauum vocat: Tantam, inquit, habuit pulchritudinem Israel, & tantis fuit Hierusalem distincta virtutibus, vt nihil esset bonorum, quod non cerneretur in ea.] Pulcherrimæ igitur sunt virtutes, quarum præsentia ita animæ speciem exornat, vt Deo ipsam acceptissimam faciat: cuius absentia sic fœdat, vt ipse indignatus, dæmonibus ad deuorandum tradat, & animam virtute spoliatam à se repellat.

Ezech. 28.13. — *Eccli. 16. 4.* — *Matth. 7. 6.* — *Ierem. 12.9.* — *Hieron. lib. 3. in Ierem. ad c.12.*

Parum diximus, dum virtutem pulcherrimam appellauimus, quia quod in rebus creatis pulchrum est, aliquo accidente à se distincto, pulchrum redditur, quod potest à pulchro aut re aut cogitatione separari. Quare cogitare possemus, virtutem ita esse pulchram, vt valeat à sua pulchritudine saltem cogitatione secerni. Non autem ita est, quia cùm natura virtutis rationi & legi diuinæ consentiat, & ad solas actiones rationi & voluntati Dei consentaneas impellat, nemo vnquam poterit eam à sua pulchritudine ac decore diuellere. Virtutis enim natura, virtutis pulchritudo est, & sicut ipsa nunquam virtus esse desinit, ita nunquam suam formam ac splendorem amittit. Non ergo iam vocemus virtutem pulchram, sed animæ iustæ pulchritudinem. Virtus quippe ab anima vitiorum fœditatem & turpitudinem reiicit, & animam formans & afficiens, pulchram & speciosam efficit. Ad quod bene ait Augustinus: Quid est aliud iustitia, cùm in nobis est, vel quælibet virtus, qua rectè sapienterque viuitur, quàm interioris hominis pulchritudo? Etiam secundùm hanc pulchritudinem magis quàm secundum corpus facti sumus ad imaginem Dei. Vnde nobis dicitur: Nolite conformari huic sæculo, sed reno-

August. epist. 222. ad Consen. — *Rom. 12. 2.*

A uamini [in nouitate] mentis vestræ, ad probandum vos, [quæ sit voluntas Dei,] quod bonum, & beneplacitum, & perfectum. Si ergo non in mole, neque in distantibus per loca sua partibus, sicut corpora, siue cernuntur, siue cogitantur: sed in virtute intelligibili qualis est iustitia, mentem dicimus seu nouimus, seu volumus, pulchram, & secundùm hanc pulchritudinem reformamur ad imaginem Dei: profectò ipsius Dei, qui reformauit, & reformat ad imaginem suam, non aliqua mole corporea suscipienda est pulchritudo, eúque iustorum mentibus credendus est incomparabiliter pulchrior, quo est incomparabiliter iustior.] Sic ille. Et aduerte iam alteram virtutis maximam dignitatem, quòd similis est pulchritudini Dei. Nam sicut hæc non in aliquibus

B lineamentis corporis, sed in ipsa diuina natura est, vel (vt melius loquar) ipsamet natura diuina, & à corpore secreta est: ita & illa animæ pulchritudo non à corpore pendet, quod marcescit, & tandem interit; sed in illa potiori parte nostri spirituali & immortali residet. Illa Dei pulchritudo est sua iustitia, & ideò hominibus & Angelis est incóparabiliter pulchrior, quia sine vlla comparatione iustior. Et similiter hæc pulchritudo animæ nostræ, est nostra virtus, & nostra iustitia, & ideo quo magis diuinam virtutem imitamur, eo pulchriores existimus. Audi sponsum, sponsam, id est iustam animam, de hac pulchritudine ac decore laudantem: Pulchra es amica mea, suauis, & decora, sicut Ierusalem.] Quare pulchra? *Cant. 6. 3.*

C An per naturam, quia natura animæ pulchra est, quoniam facta ad imaginem Dei, in qua, nisi eam peccatú originale turpasset, quidam naturalis splendor & nitor effulgeret? Et quare suauis? An per gratiam, vt putat Ambrosius, quia hæc quasi condit animam, vt gustui Dei sapiat, & eius voces & postulationes aptat, vt eas sponsus & sodales sponsi libenter auscultent? Et quare decora? An per virtutes, quæ animam, vt in conclaue dulcissimi sponsi ingrediatur, decenter exornant? Ita prorsus. Hæc sunt speciosissima ornamenta animæ, quæ eius deformitatem, à peccatis progredientem, non tantùm abscondunt, sed delent, & simul cum gratia, earum matre, (nam de iustorum virtutibus, grata formatis, sermo est) dignam faciunt, vt ab eo, qui speciosior est sole, & super omnem dispositionem stellarum luci comparatus, inuenitur pulchrior, de sui imitatione lau- *Sap. 7.30.*

D detur.

His pulcherrimis ornamentis circumdata anima, splendidis vestibus nequaquam indiget, vt se formosam ac decoram ostendat: quia ob solas virtutes admirationi erit aspicientibus eam, licèt corpus vilissimis pannis obtutum gestet. Meritóque Gregorius Nazianzenus ad quandam fœminam scribens, ait: Non aurum, nobilibus gemmis immixtum, mulieribus ornamentum affert, nec regia facies, nitpiter iucundis coloribus tincta perniciosáque alia fuco obducta. Purpureæ porro, & aureæ, eximiæque, & splendidæ vestes, his demum conueniunt, quibus nullus vitæ splendor, nullum virtutis decus suppetit, At ubi pudicitia curæ sit, pulchritudóque etiam clau- *Nazian. ad Olympiadem.*

E sis oculis, admiranda. Mores autem præclarámque famam, optimum certissimúmque florem existima.] Et fortassis ob hanc causam, viri perfecti vestes corporis angustas & laceras amant, quia pulcherrimas virtutes induti, vestes corporis non honori sed oneri, non splendori sed pudori futuras existimant. Qui enim splendidissimis vestibus ornatus incedit, rudioribus amictus recusat; quod si omnino non possit, ad eas admittit, quæ pretiosarum vestium splendori non obstant. Ita iustus virtutibus decoratus, quia sine

amicitur

amictu corporis exire non decet, illum accipit, qui corpus ita contegat, vt modestiæ & honestati non officiat. Et qui gestat honoris insignia, dedecoris indicia simul gestare erubescit. Sic iustum, virtutibus insignitum, pudet, exquisitam curam vestium carnis habere, quarum necessitatem ignominia peccati & transgressionis inuexit. Sed quid mirum, si anima virtutibus ornata, tanquam verè pulchra, ex vestibus decorem non emendicet, quæ nec ex ipso corpore, quod viuificat, debet exquirere? Esto enim, quòd corpus viri iusti deforme sit, & imbecillum, verberibus liuidum, squalore confectum, & mille plagis & vulneribus oneratum; at sola pulchritudo animæ, à virtutibus veniens, eum intuentes mirè delectat. Proferamus in medium Augustinum, qui huic attestetur veritati: Si nulla, inquit, est pulchritudo iustitiæ, vnde amatur iustus senex? Quid affert in corpore quod oculos delectet? Curua membra, frontem rugatam, caput canis albatum, imbecillitatem vndique querelis plenam. Sed fortè quia tuos oculos non delectat senex iste decrepitus, aures tuas delectat. Quibus vocibus? Quo cantu? Etsi fortè adolescens bene cantauit, omnia cum ætate defecerunt. An fortè sonus verborum eius delectat aures tuas, qui verba vix plenè enunciat, lapsis dentibus? Tamen si iustus est, si alienum non concupiscit, si de suo quod habet, erogat indigentibus, si bene monet, & rectum sapit, si integre credit, si paratus est pro fide veritatis, etiam ipsa confracta membra impendere, multi enim martyres etiam senes: vnde illum amamus? Quid in eo bonum videmus oculis carnis? Nihil. Quædam ergo est pulchritudo iustitiæ, quam videmus oculis cordis, & amamus, & exardescimus; quam multum dilexerunt homines in ipsis martyribus, cùm eorum membra bestiæ laniarent. Nonne cùm sanguis fœdaret omnia, cùm morsibus belluinis viscera funderentur, non habebant oculi, nisi quod horrerent? Quid ibi erat quod amaretur, nisi quia erat in illa fœditate dilaniatorum membrorum integra pulchritudo iustitiæ?] Hactenus ille. Fœlix ergo est hæc pulchritudo animæ, quam ei vera virtus affert; siquidem ex rebus externis non pendet, & sine nitore vestium, sine auro, & gemmis, lapidibúsque pretiosis, immò & sine ipsa pulchritudine corporis, adeò conspicua est, vt oculis eam aspicientium placeat, affectus ad se trahat, & intellectus in admirationem inducat. Fœlix planè virtutis pulchritudo, quæ possessorem suum non perdit, sed lucratur; non decipit, sed docet: non in superbiam erigit, sed per itinera modestiæ & humilitatis dirigit. Fœlix tandem pulchritudo, quæ se intuentes non ad libidinem mouet, non ad impura & praua desideria illicit, sed compunctionem, sed serenitatem mentis, sed desideria puritatis immitit.

Aug. ad Psal. 64.

Huius internæ pulchritudinis à virtute manantis, non minùs proprium est, quàm pulchritudinis corporis, ad sui amorem excitare, immò multo magis, quia ista corporalis homines deliciis carnis deditos capit, illa verò amorem Dei, & Angelorum, ac beatorum omnium, ac iustorum in hac mortalitate viuentium sibi conciliat. Quia enim æterna est, & supra omne tempus se effert, ideo corda temporalia subiicit, & mentes æternas ad dilectionem inuitat. Deus sanè animam virtutibus ornatam, & pulchram, ac decoram appellat, necnon & ob hanc pulchritudinem, suo amore dignam esse notificat. Cui dicit in Canticis: Quàm pulchra es, & quàm decora charissima in deliciis!] Pulchra, decore virtutis, inquit Ambrosius; suauis, iucunditate gratiæ, remissione vitiorum, quam nulla vexat amaritudo peccati. Eo autem ipso quòd virtutibus pulchra est, charissima nuncupatur, quia ab eo, qui loquitur, nimirum à sponso, ob virtutum decorem amplexibus amoris astringitur. Chara est Deo anima ex creatione, quia nihil ille odio habet eorum quæ fecit: charior est in regeneratione, qua maculam originalem deponit, & vestem gratiæ nuptialem induit: sed charissima in omnium virtutum perfectione, qua tum seipsam puriorem, tum gratiam ipsam splendidiorem efficit. Charissima profectò est, quæ fulget interiùs omnium virtutum merito, & micat exteriùs totius perfectionis exemplo. Si autem anima ob pulchritudinem adeò impensè à Deo diligitur, quidni ab amicis sponsi, scilicet ab Angelis & sanctis, diligatur? Non mirum id: & ob hanc causam iuxta interpretationem Bernardi, sponsæ, id est animæ virtutibus & perfectione pulchræ dictum est: Recti diligunt te.] Qui namque rectorum nomine potiùs intelligentur, quàm sancti Angeli & homines in cælo residentes, quos nec minima imperfectio fœdat, nec minima obliuio rectissimæ intentionis curuat? Hi profectò, qui omnino recti sunt, animam virtute pulchram diligunt, quia eam sibi similem, prout in hac miseriarum valle fieri potest, esse conspiciunt. Huius vocem & cantum, velut concentum pulcherrimæ cantatricis, libenter excipiunt. Nam & illi dicit sponsus: Quæ habitas in hortis, amici auscultant; fac me audire vocem tuam.] Anima virtutibus destituta non habitat in hortis, sed in sepulchris, quia animæ peccatorum habitant in corporibus, iniquitati subiectis, quæ sunt sepulchra vitiorum: Anima verò, virtute pollens, non in sepulchris, sed in hortis habitat, quia proprium corpus, vt viridarium amœnum & mundum, ne in ipsum serpentes peccatorum ingrediantur, circunspectionis vallo circumdat. Hanc Deus audit, & amici, scilicet beati omnes, auscultant; quia ille votis eius annuit, & hi, vt annuat, pulchritudine animæ inuitati, procurant. Quòd verò iusti, in hac vita positi, animam virtute ornatam, amore prosequantur, apertè docet Chrysostomus, sic scribens: Quid facit amorem corporum? Corporis luculentia & formositas. Itaque & animas faciamus pulchras & luculentas, & erimus inter nos mutuum amatores. Simus pulchri & boni, & ita semper habebimus amatores.] Verè ita est, illi ab omnibus diliguntur, qui fulgentes virtutibus omnibus, ope, aut doctrina, aut exemplo prosunt, & nulli nec in minimo officiunt. Illi diliguntur, qui non ad vanitatem, sed ad Dei gloriam, se virtute pulchros & admirabiles exhibent. Patet ergo, virtutem esse pulcherrimam, quæ ita oculis omnium placet, & affectus illigat; eiúsque ipsissimam animæ nostræ pulchritudinem, siquidem eam pulchram facit & mundam. Ac proinde, qui corporis formam non insuauem nec turpem, habere volumus, virtutem, scilicet pulchritudinem animæ, primò ac præcipuè habere curemus.

Cant. 7. 6. *Amb. ibi.* *Cant. 1. 3.* *Bern. ser. 24. in Cant.* *Cant. 8. 13.* *Chrys. in Acta. hom. 40.*

Virtutes omnes esse necessarias.

CAPVT VI.

SATIS validè ex his, quæ hactenus dicta sunt, mens iusti ad virtutum amorem inortatur, & ad laborandum pro adeptione earum, accenditur. Nam si bonum per se est ama-

bile,

A bile, & voluntatem hominis ad amorem trahit, & ad sui possessionem allicit, quanto magis bonum maximum ex rebus creatis, & quod honestissimum, & vtilissimum, & delicus plenissimum est, ad sui amorem alliciet? Sed fortè dicat aliquis, suis imperfectionibus delectatus; bona est virtus, fateor, quin & pulchra est, decora facie, & grata conspectui. At mihi non est necessaria, & in rebus ad animam pertinentibus, pro solis bonis necessariis elaboro. Verbum hoc non erit viri spiritualis, sed carnalis hominis, qui non sapit ea quæ sunt spiritus Dei; cui respondendum non esset, quia, vt sæpe diximus, non carnales homines, sed viros spirituales & perfectionis amatores alloquimur. Quia verò omnibus debitores sumus, vt si fortè aliquis tepidus in has nostras lu-B cubrationes inciderit, ei virtutes summè necessarias esse demonstremus: Quid tu igitur, ô tepide, tibi necessarium putas? An id, sine quo salutem æternam nunquam assequeris? Sed ianua æternæ salutis pauperibus, non diuitiarum terrenarum, sed virtutum occluditur. An sine fide saluaberis [sine qua impossibile est placere Deo?] An sine spe, cuius absentia est infidelitatis aliqua nota? vnde Paulus infideles vocat homines, qui spem non habent? An sine charitate, qua [qui non diligit, manet in morte?] An sine humilitate, dicente Domino: Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum?] An sine aliis infusis virtutibus, quæ nunquam à latere charitatis discedunt? Ergo si C hæ virtutes æternam salutem afferunt, & earum absentia eandem salutem impedit, manifestum est, virtutes non vtcumque bonas esse, sed & tibi & omnibus necessarias existere. Homo ille rex, qui fecit nuptias filio suo, videns inter vocatos ad nuptias hominem non vestitum veste nuptiali, acriter illum increpuit, & in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentium,] illum mittendum esse decreuit. Quo nullus alius signatus est, nisi ille qui vocatus ad fidem, gratiæ ac virtutum indumento caret. Quare Ambrosius agens de eo, qui sine bona vita natalem diem celebrat Saluatoris, hæc ait: Dum vult officiosus esse, incuriosus existit: sicut ille in Euangelio, qui in cœtu sanctorum inuitatus, ad nuptias venire ausus est, vestem non D habens nuptialem. Et cùm alius niteret iustitia, alius luceret fide, alius castitate fulgeret, ille solus conscientiæ fœditate pollutus, cunctis splendentibus, ipsi horrore sordebat. Et quanto plus simul discumbentium beatorum candebat sanctitas, tanto magis peccatorum illius apparebat improbitas, qui poterat minùs displicuisse forsitan, si in consortium iustorum minimè ie dedisset.] Nec solùm Ambrosius & multi ex patribus, vestem nuptialem ex virtutibus contextam esse docent, sed Paulus etiam apertè indicat, dicens: Induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.] Quid enim aliud est induere nouum hominem, id est, E conformitatem vitæ & conuersationis Christi sectari, nisi iustitia & sanctitate vestiri? Iustitia verò non pro aliqua speciali virtute, sed pro cumulo omnium virtutum accipitur, cuius gratia quis non iam simulatè, sed verè sanctus & perfectus appellatur. Et alio loco: Induite vos sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam.] Quid est, rogo, induite vos, nisi, virtutibus circumdare & operire vos? Nihil in vobis appareat, quod non virtutum actiones oleat? Et quid est, induite vos sicut electi Dei, sancti, & dilecti? nisi, statum vestrum considerate, ac dignitatem aduertite; & si indignum putatis, sponsam regis ac planè reginam, ignominiosè nudam, aut vilibus pannis opertam incedere, quanto indignius erit, si cùm animæ vestræ, electæ ad connubium Dei, ad sanctitatem vocatæ, & ad cœleste regnum electæ, vitiorum pannis sordeatis, & virtutum nuditatem ametis?

Planè Christus, dilectissimus animarum sponsus, animam gratia & virtutibus nudam, ad nuptiarum mensam & ad regale cubiculum appropinquare non sustinet. Nam & virgines illæ, quæ ad delicias regis Assueri ex centum viginti septem prouinciis lectæ sunt [myrrhino vngebantur, & aliis pigmentis & aromatibus vtebantur, ingredientésque ad regem, quicquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & vt eis placuerat, compositæ de triclinio fœminarum ad regis cubiculum transibant.] Quanto magis sponsæ Christi, animæ sanctæ, quæ non ad spurcitias carnis, sed ad purissimas spiritus delicias vocatæ sunt, debent myrrhino amaræ compunctionis inungi, & pigmentis bonorum operum, ac aromatibus cælestium desideriorum vti, nec non & ex diuitiis æterni regis, nempe ex virtutibus eius ornari, & charitate, humilitate, ac reliquorum bonorum habituum varietate compositæ, ad cubiculum Christi transire? Quemadmodum exterius se componit, inquit Laurentius Iustinianus, quæ mortali vult placere sponso, & cunctas corporis abstergit sordes, ita qui cælestem amat sponsum, spirituales sui spiritus diluet fœditates. Nempe, qui carnaliter viuit, terrena cōcupiscit ornamenta, vt humanis splendeat oculis; generosus verò Christi miles virtutes acquirit, vt diuinis redimitus conspiciatur obtutibus.] Ne audeas, ô anima, sine omni hoc emigrare splendore virtutum: nam sine illo ianuam sponsi non apertam, sed clausam & obseratam inuenies. Illæ enim virgines fatuæ, quæ in aduentu sponsi oleo caruerunt, rogantes & obsecrantes, vt sibi aperiretur ianua, auditæ non sunt. Immò dictum est illis: Amen dico vobis, nescio vos.] Quonam oleo istæ caruerunt, nisi oleo virtutum, quod est bonum opus, ex charitate ac virtute procedens? Nam, vt inquit Hilarius, oleum, boni operis est fructus. Quia autem isto oleo caruerunt, repulsæ sunt, & fatuæ appellatæ sunt. Verè enim fatui sunt omnes homines, ait Chrysostomus, qui solùm existimant, sibi posse sufficere ad salutem, quia credunt in Christum, & Christiani dicuntur, & non festinant, semetipsos bonis operibus commendare.] Nec etiam, ô anima, tibi de castigatione corporis blandiaris, quæ ad modicum est vtilis, nisi tenetipsam ornamentis virtutum exornes. Reprehensione namque dignus esset homo, qui seruum suum ob peccata puniret, & seipsum ob similia peccata palparet: aut qui seruum indoceret, se verò nudum relinqueret. Ita & tu reprehensione digna iudicaberis, si peccata tua in corpore punias, & in te vitia, peccatorum seminaria, foueas: si corpus aspera exercitatione vestias, & teipsam virtutum splendore non induas. Quantumcumque te crucies, quantumcumque te domes, non sui copiam tibi faciet Christus, nisi inuenerit virtutibus adornatam. Nec grata erit Deo carnis castigatio, nisi ad internam puritatem referatur, & nisi tu fueris per virtutum adeptionem proprio restituta decori: Vnde Basilius sapienter monet, corporis castigationem viribus corporis adaptandam

Hebr. 11. 6. *2. Thess. 4.12.* *1. Ioan. 3. 14.* *Matt. 18. 7.* *Matt. 22. 13.* *Amb. ser. 14. de natali Domini.* *Ephes. 4. 24.* *Coloss. 3. 12.* *Esther. 2. 12.* *Inst. lib. de disc. monast. c. 8.* *Matt. 25. 12.* *Hilar. c. 27. in Matt.* *Chrysost. in imperf. hom. 52.*

Basil. const. monast. c. 5.

dam esse, virtutum verò exercitationem in primis esse sequendam. Reddam eius verba: Quamobrem ita amplectenda à nobis continentia est, vt eam cum viribus corporis cômetiamur. Quæ autem solo animo cernuntur virtutes, eæ omnes omnibus promiscuè æqualiter seruandæ proponuntur: velut mansuetudo, morum facilitas, summissio animi, siue humilitas, bonitas, amor in fratres, innocentia, studium veritatis, misericordia, lenitas, humanitas. Has enim peculiares animi esse virtutes dicimus, quando ad eas parandas colendásve animo, corpus nihil plus affert, quàm quod ipsi quædam (vt ita dicam) veluti curia est, in qua huiuscemodi res deliberantur.] Hæc ille. Virtutum ergo adeptio, sine vlla comparatione, magis quàm corporis castigatio, necessaria est, quia ab illa non pauci, nempe ægroti, senes, & imbecilles eximuntur, à labore autem parandæ sibi virtutis, nec senex, nec ægrotus, nec infirmus, nec vllus alius liberatur.

Meritò autem dicimus, virtutem ad animæ salutem esse necessariam, sine qua, in omni sua latitudine accepta, nec præcepta ad salutem necessaria implentur, nec vitia saluti contraria eliminantur, nec homines ingressum in regnum adipiscuntur. Hæc enim quia fidem continet, notitiam nostri vltimi finis affert: quia spem, ad eundem finem obtinendum aspirat: quia charitatem, amicos Dei efficit: quia prudentiam, labores nostros in debitum scopum dirigit: quia iustitiam, neminem lædit: quia fortitudinem, impedimentis salutis obsistit: quia temperantiam, efficaces motus passionum regit. Hæc est tunica illa polymita, quam verus Israel, Christus, fecit Ioseph, id est, iusto, in magnæ erga eum dilectionis indicium.

Gen. 37. 3.

Virtus est vestis talaris, quæ vniuersa membra hominis tegit, omnes vires mentis ornat, & vsque ad talos, id est, vsque ad minima quæque corporis moderanda & componenda protenditur. Est quoque vestis polymita, nimirum ex multis filis coloribúsque contexta, quia quamlibet vim animæ, quamlibet sensuum auiditatem, congruentibus actionibus afficit, & apta sibi pulchritudine vestit. Sine hac veste Ioseph, Ioseph non erit, id est, iustus, iustus non persistet, nec sanitatem mentis habebit, nec filius Dei, nec amicus agnoscetur. Quapropter nihil, vt inquit Ephræm, est in hac vita virtute præstantius, siquidem homines efficit amicos Dei. Aurum in conspectu ipsius tanquam arena est perexigua, & quasi lutum reputabitur argentum illi comparatum. Morbus hanc non tabefacit, & ægritudo bene nun obscurat. Et quæ omnibus formidabilis est mors, ab his, qui virtutem consectantur, despicitur.]

Ephra. de recordatione mortis.

Virtus est mystica aqua illa, quæ ostensa fuit Ezechieli, redundans à latere dextro, id est, à Christo, qui dictus est dextera & brachium Dei, cuius ministerio totus homo ad sui emundationem operitur, & sine illa aridus & immundus perseuerat. Hæc aqua primò venit vsque ad talos, quia infima quæque hominis exterioris componit: deinde accedit ad genua, quia mentem aduersùs insultus aduersariorum roborat: postea pertingit ad renes, quia desideria & affectiones moderatur: tandem tantæ est altitudinis, vt non possit pertransiri, quia cor spiritualis viri, cognitione & amore rerum cœlestium & supernarum absorbet.

Ezech. 37. 2. Luc. 2. 51.

Nec immeritò per aquam istam virtus dicitur adumbrata; quoniam, authore Origene, doctrinam Euangelij significat, quæ iure optimo appellari potest doctrina virtutum, nam in hoc tota occupata est, vt Christum, virtutum authorem, & virtutes prædicet, & peccata vitiáque condemnet.

Orig. hom. 17. in num.

Est etiam virtus panis noster, quo in hac vita sustentamur, & pascimur. Quem Dominus Ecclesiæ promisit dicens: Viduam eius benedicens benedicam, pauperes eius saturabo panibus.] Pauperes enim sunt humiles, qui virtutem esuriunt, & se vacuos bonorum spiritualium cogitant, & hos Dominus suauissimo virtutum pane sustentat. Hunc etiam panem Angeli, docendo & exhortando, administrant iusto, quibus videtur loquutus Isaias, dum ait: Qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.] Angeli profectò Austrum habitant; quia in perpetuo calore immensæ charitatis commorantur. Fugiens autem est iustus, qui peccata fugit, & omnia sæculi mala euadere concupiscit. Huic panes Angeli, id est, virtutes offerunt, quia virtutis pulchritudinem & eius exercendi rationem ostendunt.

Psal. 131. 15.

Isa. 21. 14.

Quia verò panis hic nobis, non solùm pars refectionis, sed tota refectio est, imò & tota iusti vitæ substantia atque protectio, ideo aduersarius noster eum deuorare molitur. Quare Ieremias ait: Et comedet segetes tuas & panem tuum, deuorabit filios tuos & filias tuas, comedet gregem tuum & armenta tua: comedet vineam tuam & ficum tuam, & conteret vrbes munitas tuas.] Seges, virtus inchoata: panis, virtus perfecta: filij & filiæ, virtutum actiones: greges & armenta, virtutum præmia: ficus & vinea, virtutum causa datæ consolationes: vrbes munitæ, ad virtutes sectandas prædicata consilia. Hæc omnia aduersarius comedit, & destruit, cùm in aliquod graue peccatum hominem deijcit, & quicquid fuerat lucratus, absumit. Si igitur [initium necessariæ rei vitæ hominis, aqua & panis,] quàm necessaria erit animæ virtus, quæ eam, vt aqua, mundat, & recreat, & vt panis, cibat, atque sustentat?

Ierem. 5. 17.

Eccl. 29. 28.

Verè necessaria maximè nobis est virtus, quia non solùm vt panis, reficit, non solùm vt aqua, sitim desideriorum nostrorum extinguit, sed & vt pædagogus, erudit nos, quomodo debeamus sine querela apud homines conuersari, & Dei in omnibus voluntatem implere. Qua sine querela inter fratres conuersamur, virtus est perpetua quædam laus Dei, qua cum actione laudamus, & videntes opera nostra, ad eius laudes permouemus. Qua verò Dei voluntatem implemus, virtus est quasi minister Dei, qui nos docet eius voluntatem facere, vel sicut miles quidam fortis à Deo missus, qui nos ad ea trahit, quæ summi imperatoris placito seu mandato consentiunt. Sed gratum erit hoc ore Augustini percipere. Ille sic ait: Qui Deum laudat lingua, non semper potest: qui moribus Deum laudat, semper potest. Opera misericordiæ, affectus charitatis, sanctitas pietatis, incorruptio castitatis, modestia sobrietatis, semper hæc tenenda sunt: quia intus sunt omnes istæ virtutes, quas nominaui. Quis autem sufficit omnes nominare? Quasi exercitus est imperatoris, qui sedet intus in mente tua. Quo modo enim imperator per exercitum suum agit quod ei placet: sic Dominus Iesus Christus incipiens habitare in interiori homine nostro, id est, in mente per fidem, vtitur istis virtutibus quasi ministris suis. Et per has virtutes, quæ videri oculis non possunt, & tamen quando nominantur, laudantur; non autem laudarentur, nisi amaren-

Aug. tract. 8. in 1. Ioan.

tur,

tur; non amarentur, nisi viderentur; & si vtique non amarentur, nisi viderentur, alio oculo videntur, id est, interiori cordis aspectu: per has virtutes inuisibiles, mouentur membra visibiliter. Pedes ad ambulandum. Sed quò? Quò mouerit bona voluntas, quæ militat bona imperatori. Manus ad operandum. Sed quid? Quod iusserit charitas, quæ inspirata est intus à Spiritu sancto. Membra ergo videntur, cùm mouentur: qui iubet intus, non videtur. Et quis intus iubeat, propè ipse solus nouit, qui iubet: & ille totus cui iubetur.] Hactenus ille. Tu igitur, ô vir iuste, animam tuam arcam esse cogita, potentia Dei factam, & Christi merito ac passione refectam, quæ inter aquas diluuij, hoc est, inter tentationes & aduersitates sæculi huius, huc illùcque fluctuat, donec siccentur aquæ, & in terram solidam, in terram viuentium, & in portum salutis appellat. Ne autem vndarum vi, & impulsu turbinum periclitetur, iusti Noë laborem assume, & Domini præceptum exequere, quo dictum est: Arcam bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.] Bitumen intrinsecus liniens arcam, est virtus interior, quam voluntas sine externo opere concupiscit, & desideriis actionibúsque internis promouet. Bitumen verò externus liniens, est virtus externa, quæ iam actione se prodit, & proximis videntibus & audientibus, exempla rectæ conuersationis præbet. Hoc duplici bitumine arca spiritualis lita atque protecta, in mediis tentationum fluctibus nauigabit secura. Vel, si mauis, animam, arcam fœderis considera esse, in qua gemma pretiosissima aut potiùs verum manna, id est Christus, custoditur: cui dixit Pater per Isaiam: Dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres ciuitates dissipatas.] Quid autem præcepit Dominus arcam istam exornari? Certè, Deaurabis eam auro mundissimo intus, & foris.] Aurum, quo deauranda est arca, virtutem significat, quia virtus, sicut aurum, splendet, & multum valet, & aliis donis supereminet. Deaurabis arcam intus, si erga Deum charitatem habeas: optimum enim aurum, charitas, aurum ignitum, probatum, quo locuples fies. Deaurabis foris, si ex charitate exteriùs erga proximos, & erga teipsum reliquarum virtutum actiones expleas. Nam bonum aurum virtutes reliquæ, sine quibus vel aurum charitatis inueniitur, nec thesaurus meritis perfectus habetur. In arca cordis sic deaurata, Deus vrnam, manna, & virgam Aaronis quæ fronduerat, & tabulas legis abscondit, quia filium suum per gratiam habitare in nobis facit, & sceptro potestatis suæ omnia nostra regit, & legem suam non iam in lapidibus mortuis, sed in actionibus sanctæ conuersationis scribit. Si autem opus nobis est Christum in nobis habere, ex eius præscripto dirigi, & vitam secundùm eius legem efformare, discamus, virtutem esse maximè necessariam, qua & Dei habitaculum efficimur, & hæc tria, quæ dicta sunt, sine vlla dubitatione consequimur.

Gen. 6. 14.

Isa. 49. 8.

Exod. 25. 11.

Nullam Virtutem esse prætermittendam.

CAPVT VII.

VIRTVTES, quæ multæ sunt (vt postea dicemus) non sunt in eodem gradu necessariæ; quædam enim ad ipsam substantiam salutis animæ pertinent, vt Fides, Spes, Charitas; quædam ad huius salutis permanentiam ita conferunt, vt sine illis stare non possit, vt Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia in aliquo perfectionis gradu, qui sub præceptum cadat: aliæ verò salutis spiritualis decori deseruiunt, vt minores quædam virtutes, aut gradus maiores illarum priorum, quæ per modum consilij proponuntur. Tamen licèt hoc verum sit, nulla debet esse virtus, quamvis exigua, quam spiritualis vir obtinere non curet. Nam sicut diuites huius sæculi, nullum genus opum aut diuitiarum respuunt, sed omnia habere curant, quædam quidem ad necessitatem, quædam autem ad commoditatem, quædam vero ad splendorem & decorem; ita iustus, qui thesauros spirituales congregat, nullam virtutem, quantumuis exigua videatur, aut inciat, neque contemnat. Quæuis illarum ipsum ditiorem faciet, merita augebit, præmium æternum cumulabit, de eo consequendo securiorem reddet. Nulla igitur virtus, quoad fieri possit, parui ducenda est, ea cuius contemptu maximum damnum prouenire potest, & ea cuius obtentione non exigua pars profectus nostri dependet. Hoc autem quanti momenti sit, ea duplici capite possumus declarare, tum ex parte finis, quem per vitam spiritualem intendimus, tum ex ipsis virtutibus, quas studio & labore comparamus. Est finis nostri laboris, domum in corde nostro, regi sæculorum extruere, & templum magnificum Deo deorum ædificare. Si ab hoc opere cessemus, queritur Dominus, & quod ante vocationem nostram non dixit, nunc dicit: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam? Et de hoc templo ait Paulus, ad Ephesios scribens: Superædificati estis super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in spiritu.] Fundamentum itaque huius ædificationis, Christus est, aut fides Christi, ab Apostolis Prophetisque prædicata: & quia habitatio, quam ædificamus, cœlestis est, ideo fundamentum eius non in terra, sed in cœlo est. Solum autem, in quod hoc cæleste fundamentum iacitur, & per fidem & gratiam ponitur, est cor nostrum aut mens nostra, in qua per Christum stabilita non per virtutem humanam, sed per virtutem Spiritus sancti, crescit domus Dei, quousque in fine sanctæ & perseuerantis vitæ consummetur, & perficiatur. Istud autem esse viri spiritualis officium, in corde suo dumum Domino ædificare, optimè docuit Hugo Victorinus in hunc modum: Nemo dicat non possum ædificare domum Domino: non sufficit tantis impendiis tenuis paupertas mea, cui & ipse locus deest exuli, & peregrino, & in terra aliena degenti. Hoc opus est regum: hoc multorum est opus populorum. Ego verò quomodo ædificabo domum Domino? Cur sic cogites homo? Non hoc exigit à te Deus tuus. Non dicit tibi vt fundum emas alienum ad amplificanda atria sua. Cor tuum inhabitare vult: hoc amplifica, hoc dilata: dilata, inquam, quia magnus est Dominus, & nescit in hoc loco angusto habitare. Dilata ergo cor tuum, vt capere possis, quem capere non potest mundus. Dilata cor tuum, vt habere merearis hospitem Deum; & non (sicut consuetudo est inter homines) vnius noctis hospitem,

2. Reg. 7. 7.

Ephes. 2. 21.

Hugo. lib. 4. de arca mora. c. 1.

sed æternum habitatorem. Dilata ergo cor tuum. A Quòd si tu in dilatando deficis, ipse tibi dilatabit: cum ille aliquando dilatatus ab eo, dixit: Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.] *Psal. 118. 32.* Et de impensa quid dicam? Non necesse est maria transire, & ignotas exquirere regiones ad comparandos lapides pretiosos, & marmora electa, nec cedros excelsas incisas, de libano per alta maria manibus conductis aduehere, aut nescio quot numerosa artificum millia congregare, qui & thesauros tegum attenuare possent. Nihil horum à te postulatur, in te & de te fabricabis domum Domino Deo tuo. Ipse artifex eris, cor tuum, locus; cogitationes tuæ, materia.] Hæc ille. Qui & postea fatetur domum hanc ex virtutibus esse ædificandam. *Cap. 1.* Cùm enim domum spiritualem, arcæ Noë comparasset, subdit: Similiter B nos de hoc profundo, de hac conualle lacrymarum per quædam incrementa virtutum, quasi per quosdam gradus in corde nostro dispositus, ascendentes paulatim, in vnum colligimur, quousque ad illam simplicem vnitatem, & veram simplicitatem, æternámque stabilitatem, quæ apud Deum est, pertingamus.

Domus ergo hæc Dei in corde nostro ædificatur, & non ex alia materia, quàm ex multiplici virtute construitur. Virtutes verò, non incongruè, aut cum lapidibus, aut cum parietibus, aut cum partibus ædificij conferuntur. Sunt lapides pulchri & expoliti, quia ex vna virtute alteri adiecta, & ex alia priori superimposita domus ista paulatim vsque ad consummationem coalescit. Sunt parietes stabiles & erecti, qui inter se connexi ac concatenati, firmitudi- C nem domui tribuunt. Sunt partes ædificij, quia virtus qualibet est instar cænaculi aut conclauis optimi, in quo pro diuersitate occurrentium occasionum excipimur, & in eo liberi à casu & periculo conquiescimus. Domus autem non ex vno aliquo lapide, sed ex multis, immò ex omnibus iuxta magnitudinem ædificij necessariis componitur: non ex vno pariete, sed ex multis, qui structuram compleant, extruitur: non ex vno, aut altero atrio, aut cænaculo, sed ex omnibus illis, quæ in idea artificis expressa sunt, ædificatur. Igitur hæc domus Dei, quæ amplissima & perfectissima esse debet, non vnam aut alteram virtutem, sed omnes prorsus virtutes, sine quibus pulchra omnino & perfecta D non erit, ad suam perfectionem requirit. Egregiè sanè hanc similitudinem persequitur Dorotheus, insignis vitæ spiritualis magister, cuius verba, quæ nostram doctrinam confirment, non prætermittimus. Sic ille ait: *Doroth. doctrina 14.* At quo pacto ædificatur animæ domus? Possumus à materiali rei huius diligentiam perdiscere. Opus primùm ei est, qui voluerit domum condere, vndique illam præmunire, & à quatuor partibus attollere ædificium, nec vnius tantùm partis habere curam, cæteras verò negligere, quandoquidem nihil proficit, sed & laborem, & sumptum, atque omnia denique perdit. Id ipsum est in anima, cuius nullam partem debet homo neglectui habere: sed æqualiter & aptè eam erigere. Et hoc est quod aiebat senior ille venerabilis Ioannes Abbas: E Liber mihi hominem ab vnaquaque virtute, pauxillum quid decerpere, & non (vt plurimi faciunt) vni semper virtuti insistere, cæteras negligere. Hi enim cùm in ea ipsa virtute, cui insistunt, principatum fortasse teneant, nec ab opposito & contrario vllo ipsius virtutis oppugnentur, à reliquis tamen passionibus subducuntur, & oppugnantur, nullàque illis cura deinceps est, sed existimant sese magnum quippiam tenere. Hi similes

mihi videntur eius, qui cùm parietem ædificare voluerit, & attollere quantum voluerit, ad ipsius altitudinem tantùm prospectum habet, & magnum aliquid extruxisse se credit, non prospicit autem, quòd quiuis ventus, etiam modicus, spirauerit, illum potest ad terram deucere. Non enim catenam habet & coniunctionem aliorum parietum. Neque enim potest quis sibi tectum facere in vno pariete.] Hactenus Dorotheus. Et profectò in eos, qui aliquas virtutes habere negligunt, non malè quadrat illa increpatio Domini per Aggæum Prophetam: *Aggæi. 1. 4.* Nunquid tempus vobis est, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?] Quia magnam curam impendunt in hoc, vt ex rebus terrenis nihil omnino illis desit, vtque nihil habeant minùs commodum: domum verò Dei, imperfectam & semifactam, in cordibus suis habere contemnunt. Quæ quasi deserta relinquitur, si non (pro humana possibilitate, quam gratia Dei semper iuuat) vsque ad consummationem perficiatur. Cellam, ô frater, sine fontibus, aut sine fenestra lignea, aut sine vtensilibus non habebis, immò nec paruum foramen, per quod videans, vel ventus perflet, sustinebis: & domum Dei, quem in corde tuo habitatorem excepisti, ex defectu aliquarum virtutum ruinosam & penè dirutam esse permittes? Si hoc non est teipsum Deo præferre, at est, parum de tua salute spirituali curare.

Sed & virtutes ipsæ, nos ad nullam earum prætermittendam, astringunt, quoniam non solùm Philosophis, verùm & Patribus attestantibus, connexæ & concatenatæ sunt inter se, ita vt vna deficiente, aliæ non leue detrimentum subeant. Id autem quonam modo sit, & quibus rationibus subnitatur, videndum est, ne huius veritatis ignoratio nos segnes & incautos in adeptione virtutum efficiat. Virtutum quædam sunt infusæ (vt posteà dicemus) quæ Deo donante & infundente, in mentibus nostris habentur; quædam acquisitæ, quæ proprio hominis labore & industria parantur. Virtutes infusæ ita charitati annexæ sunt, vt simul cum illa à Deo nobis proueniant, & simul cum illa perdantur, nec ad momentum (duabus Fide & Spe exceptis) sine illa perdurent. *D. Thom. 1. 2. q. 65. art. 1.* Sicut enim anima vires naturales habet, quibus ad intelligendum, & volendum, & ad alias actiones exercendas, procedit: ita charitas, quæ vita est animæ nostræ, cuius & gratiæ præsentia spiritualiter viuimus, vires secum habet, nempe virtutes morales infusas, actione similes, & fine dissimiles acquisitis, quibus per modum imperantis & mouentis, in actiones studiosas vitæ spiritualis necessarias incumbit. Quare non aliter quàm anima recedente, potentiæ eius abeunt, charitate pereunte hæ omnes virtutes ab ea procedentes, depereunt. Virtutes acquisitæ cum charitate etiam concatenatæ sunt, *D. Thom. supra & q. 71. art. 4.* non quia sine illa non maneant, aut veræ virtutes esse desinant, quæ sine charitate in propria obiecta ferri possunt, sed quia sine hac præstantissima virtute non sunt virtutes perfectæ, aut (si ita loqui licet) non sunt virtutes Christianæ, quæ in Deum, finem summè dilectum, tendant, quæ Christi virtutes imitentur, & vitam promereantur æternam. Hæ quoque acquisitæ virtutes connexæ sunt cum prudentia perfecta, *D. Tho. 1. 2. q. 65. art. 1. Arist. 6 Ethicor. c. vlt.* nam hæc in quaque virtute mediocritatem eligit, & modum operandi rationémque præscribit. Necessarióque qui hanc habuerit, virtutibus aliis carere non poterit. At si quis integra perfectáque prudentia non polleat, bene poterit substantiam alicuius virtutis

habere, licèt alia virtute careat, vt nunc dicemus. Sed an ipsæ virtutes morales non iam in aliquo alio, vt in charitate vel in prudentia, sed inter se ipsas connexæ sint, magna inter Theologos concertatio est, quam alienam ab hac tractatione putamus, cuius non est Philosophicas subtilitates disquirere, & ideo solum quod nostro proposito seruiat, in medium proferemus. Putamus ergo, has virtutes secundùm suam naturam non esse connexas, quasi natura vnius ab alterius natura dependeat, aut quasi vnus non possit, vna harum virtutum prætermissa, aliam acquirere. Occurrit enim sæpe materia vnius virtutis sine alia, vt materia abstinentiæ, sine materia eleemosynæ aut misericordiæ, & materia castitatis sine materia mansuetudinis aut clementiæ. Quamobrem bene poterit quis in illa materia castitatis se exercere, & nihil de clementia curare, atque adeò sine clementia castitatem acquirere. Ipsaque experientia compertum est, quosdam in vna virtute eminere, cui studuerunt: aliam verò rarò occurrentem quasi omnino nescire. Et sicut actiones ipsæ studiosæ seorsum, & quædam sine aliis exercentur: ita & habitus sine virtutes, quæ per illas gignuntur, quod ad naturam suam attinet, adinuicem separantur. Nisi dicamus vnius virtutis actibus omnes virtutes acquiri, quod consonum rationi non est. Nam si illi actus, omnes virtutes gignerent, bonitatem etiam & merita, & laudes omnium virtutum haberent: si autem non habent, nec omnes virtutes gignunt, sed tantùm propriam illam, circa cuius materiam versantur, cuiúsque finem respiciunt. Ergo si rerum naturam inspiciamus, bene potest vna moralis & acquisita virtus, sine alia reperiri. In quam sententiam Cassianus, referens memorabile dictum Antonij Abbatis, hæc ait: Alius enim scientiæ floribus exornatur, alter discretionis ratione robustiùs communitur, alter patientiæ grauitate fundatur, alius humilitatis, alius continentiæ virtute præfertur, alius simplicitatis gratia decoratur. Hic magnanimitate, ille misericordiæ, iste vigiliarum, hic taciturnitatis, ille laboris studio cæteros supereminet. Et idcirco monachum, spiritualia mella condere cupientem, velut apem prudentissimam, debere vnamquamque virtutem ab his, qui eam familiariùs possident, deflorare, & in sui pectoris vase diligenter recondere; nec, quid minus aliquis habeat, discutere, sed hoc tantum quid virtutis debeat contemplari, studiósque decerpere. Et Leo Papa, vnam virtutem sine alia esse posse, pro certo videtur supponere. Ille sic inquit: Quamuis quis fidelis sit, & castus, & sobrius, & alis moribus ornatus insignibus, misericors tamen si non est, misericordiam non meretur.] Et Hieronymus: Qui vnam habuerit, omnes videtur habere virtutes, participatione non proprietate.

Cassia. lib. 4. de ... 4.

Leo. ser. 5. de collectis.

Hiero. 1. contra Pelagian.

Licèt autem hæc ita sint, quòd vna virtus secundùm naturam suam sine alia subsistat, tamen multis aliis rationibus, quasi extra venientibus, omnes sunt inter se connexæ virtutes, vt propterea necesse sit ei qui studiosus & perfectus esse velit, nullam earum prætermittere. Primò enim participatione quadam, vt dixit Hieronymus, sunt ipsæ connexæ. Nam in quolibet virtutis actu est ordo rectus medij ad finem, qui pertinet ad prudentiam: est rectitudo & æqualitas cum regula operandi, quæ pertinet ad iustitiam: est firmitas animi in operando, quæ pertinet ad fortitudinem: & est moderatio, quæ spectat ad temperantiam. Et de hac connexione dixit Gregorius: Vt sicut quibusdam visum est, de primis quatuor virtutibus loquar, prudentia, temperantia,

Gregor. 22. mor. c. 1.

A fortitudine, atque iustitia, tantò perfectæ sunt singulæ, quanto vicissim sibimet coniunctæ. Disiunctæ autem perfectæ esse nequaquam possunt: quia nec prudentia vera est, quæ iusta, temperans, & fortis non est: nec perfecta temperantia, quæ fortis, iusta, & prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, & temperans non est. Augustinus quoque eundem modum connexionis, licèt obscuriùs, insinuat: Virtutes, inquit, quæ sunt in animo humano, quamuis alio & alio modo singulæ intelligantur, nullo modo tamen separantur ab inuicem, vt, quicunque fuerint æquales, verbi gratia in fortitudine, æquales sint & prudentia, & temperantia, & iustitia. Si enim dixeris, æquales esse istos

Aug. 6. de Trinit. c. 4. in. 3.

B fortitudine, sed illum præstare prudentia, sequitur vt huius fortitudo minùs prudens sit, ac per hoc nec fortitudine æquales sunt, quando est illius fortitudo prudentior.] Quod verò hi patres de quatuor virtutibus præcipuis asserunt, suo modo possumus dicere de reliquis, quæ sunt illis annexæ. Quælibet enim aliquid alterius participat, si in aliquo saltem gradu perfectionis consideretur, sine quo nonnihil pulchritudinis illi videtur deficere.

Deinde virtutes omnes sunt connexæ perfectione, quia vna sine alia non est vndequaque perfecta. Sicut enim ex pluribus pulchris partibus corporis componitur vna hominis pulchritudo, ita vt si aliqua pars pulchra, & optimè disposita in suo loco deficiat, non sit pulchritudo perfecta; sic vna perfectio

C moralis animæ ex omnibus virtutibus constat, quarum si aliqua desit, perfecta perfectio (vt ita dicam) & absoluta non erit. Et quemadmodum, si quis haberet vnum oculum pulchrum & splendidum, alium verò deformem & cæcum; ille primus oculus non esset omnino pulcher atque perfectus, cuius pulchritudo non solùm consistit in hoc, quòd ipse pulcher sit, sed in hoc etiam, quòd conformis & proportionatus alteri sit: Eodem modo vna virtus vt castitas non est sine patientia omnino perfecta, quia eius perfectio non solùm est in hoc, quòd concupiscentiam frænet, sed in hoc, quòd sine ira, & indignatione, & sine nimia & absorbente tristitia tentationes insurgentes sustineat, & vincat. Et hanc connexionem virtutum tangit Gregorius his ver-

D bis: Vnaquæque virtus tanto minor est, quanto desunt cæteræ. Nam sæpe quosdam pudicos quidem vidisse nos contigit, sed non humiles: quosdam verò quasi humiles, sed non misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaquam iustos: quosdam verò quasi iustos, sed in se potius quàm in Domino confidentes. Et certum est, quia nec castitas in eius corde vera est, cui humilitas deest, quippe quia superbia, se intrinsecus corrumpente, fornicatur, si semetipsam diligens, à diuino recedit amore. Nec humilitas vera est, cui misericordia iuncta non est: nec debet humilitas dici, quæ ad compassionem fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec misericordia vera est, quæ à rectitudine iustitiæ existit aliena,

Gregor. supra.

E quia, quæ potest per iniustitiam polluí, nescit procul dubio sibimet ipsi misereri. Nec iustitia vera est: quæ fiduciam suam non in conditore omnium, sed in se fortasse aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinem peruertit. Vna itaque virtus sine aliis, aut omnino nulla est, aut imperfecta.] Hæc ille.

Tandem virtutes connexæ sunt indigentia mutui subsidij; quia profectò vna virtus, quæ ab alia auxilium non recipit, manifesto discrimini subiacet. Hoc aperta exempla demonstrant. Da enim homi-

nem castum, sed non humilem: in hoc vacillabit castitas, si occasionibus ignominiæ & vilipensionis exponatur. Da humilem, sed non castum: in hoc nutabit humilitas, si superbia & dominatio delicijs & voluptatibus circumdetur. Sed da hominem mansuetum, & non liberalem: in eo peribit mansuetudo, si per iniuriam opes surripias. Da liberalem, sed non mansuetum: cessabit largitas erga te, etiam cùm oportuerit erogare, si illum occasione iræ & vindictæ contingas. Idem prorsus in alijs virtutibus considerare poteris, quarum vna alterius ope destituta, corruit, & hæc illius auxilio priuata, labascit. Omnes igitur virtutes, vt alio loco dixit Gregorius, in
Greg. 22. mor. c. 8 conspectu conditoris sui, vicaria ope se subleuant: & quia vna virtus sine alia vel nulla est omnino vel minima, necesse est vt vicissim sua coniunctione fulciantur. Si enim vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquat, apud authorem humilitatis & munditiæ prodesse quid præualet, vel superba castitas, vel humilitas inquinata?] Ac proinde meritò virtutes omnes, filijs ac filiabus patientis
Iob. 1. Iob significatæ sunt, non solùm quia ex labore & patientia generantur, sed quia, vt etiam idem sanctus
Gregor. 1. mor. c. 16. Pater meditatus est, valde quælibet virtus destituitur, si non vna alij, virtus virtuti suffragetur. Ad cuius rei figuram in diuina scriptura aliquatenus capti-
Exod. 30. 34. mendam, dictum est ad Moysem in Exodo: Sume tibi aromata, stactem, & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, faciésque thymiama.] Quid enim thymiama nisi vitam spiritualem signat, cuius sacrificium in altari cordis oblatum, & igne diuini amoris incensum, acceptatur à Domino in odorem suauitatis? At hoc thymiama non ex vna aliqua re odorifera, sed ex pluribus, id est, ex omnibus virtutibus conflatur, & si aliqua deficiat, nequaquam numerus eorum quibus componendum est thymiama, completur. Non redolebit vita spiritualis suauiter, si aliqua ei virtus necessaria desit, si eam teterius odor alicuius vitij contaminet. Non erit tuta, si ei aliqua ex parte facilè hostis accesserit. Accedet autem, si aliqua virtus illi defuerit. Nam qui quacumque virtute caret, locum aduersario, per quem ingrediatur, relinquit. Et sicut qui cum alio decertat, si aliquod membrum corporis habeat nullis armis protectum, in illo ab hoste ferietur, & fortassis ex accepto vulnere vita priuabitur: ita animus, si partem animæ habeat non debita sibi virtute munitam, in illa peccati vulnus, quod gratiæ vitam eripiat, accipiet. Iahel, vt Sisaram interficeret, quæsiuit
Iudic. 5. in capite vulneri locum, locum, inquam, quem non galea protegeret, quem clauus sine vllo impedimento perforaret. Hanc industriam ad perdendas animas diabolus non ignorat, sed si videat concupiscibilem honestate munitam, irascibilem verò mansuetudine vacuam, non multum curat concupiscentiæ occasiones ingerere, quas amor honestatis eludet, sed nititur, nos ad iracundiam & indignationem, ea leuissimis etiam causis prouocare. Quærit in anima vulneri locum; quare qui timet vulnus accipere, & vi tentationis deijci, nullum locum non virtute armatum, hosti omnia attentè consideranti, relinquat.

Nulla igitur virtus prætermittenda est, nulla quasi non necessaria paruiducenda; siquidem minimæ etiam virtutis absentia, potest esse magnorum defectuum occasio. Negotiator gemmas pretiosas quærens, fulgentissimas & pretiosissimas diligit, minùs verò lucidas, minúsve pretiosas non spernit, quia scit, tam istas, quàm illas vtiles esse ad suarum opum augmentum. Et virtutes gemmæ sunt, quibus non

A solus animus sed & corpus ipsum ornatur: margaritæ sunt adeò pretiosæ, vt ad eas nobis comparandas filius Dei sanguinem suum in pretium impenderit. Simus ergo prudentes negotiatores, qui omnes possidere ad animæ ornatum cupiamus, nullámque non necessariam, non adijcientem nobis decorem, cogitemus. Prudens paterfamiliàs, qui domum habet magnam & familiam multam nimis, varia congregat in horrea sua, ciborum genera, quibus tum sibi, tum filijs, tum famulis, tum iumentis necessaria subministret. Neque enim omnibus idem cibus congruit, nec diues erit ille & sibi sufficiens, si habeat similam pro filijs, & panem cibarium pro famulis, careat verò paleis & hordeo pro iumentis. Iam, ô iuste, ex hac similitudine te
B ipsum agnosce. Paterfamiliàs es, cui cura filiorum, seruorum, & iumentorum sustentandorum incumbit. Memoria, intellectus, & voluntas, sunt quasi filij, quoniam vires spirituales cùm sint, animæ naturam spiritualem imitantur. Sensus interni & affectus cordis sunt quasi serui, qui imperio rationis obediunt. Sensus externi & membra sunt quasi iumenta, quæ si bene regantur, ad iter in cœlestem patriam conficiendum nos iuuant. Omnium istorum alimenta sunt diuersarum virtutum actiones. Nam memoria pascitur consideratione, intellectus prudentia & fide, voluntas, iustitia & Dei & proximorum amore. Sensus interni pascuntur tranquillitate, affectus temperantia & fortitudine: sensus externi, modestia; membra corporis, externa virtutum omnium exercitatione. Pro sustentanda hac
C copiosa familia, stude omnia genera virtutum recondere: nullámque, licèt minima videatur, prætermittas, quia cibus est alicuius famuli aut iumenti, sine quo famem non modicam sustinebit, & te crudelitatis accusabit, qui alios reficiens, ipsum sine debito cibo manere permittis. Miles se totum armat, & nullum armorum genus, ad sui tutamen necessarium, prætermittit, omnes autem virtutes necessariæ sunt, ne in pugna aduersùs dæmones illidamur. Vt enim dixit Bernardus: Quatuor sunt ar-
Bern. in sent. etc. ma, quibus principaliter communimur: Prudens & humilis intelligentia, quæ est quasi galea, & caput operit: mediocris & parca temperantia, quæ est lorica, & pectus tegit: perseuerans & patiens constantia, quæ est quasi scutum, & dexteram munit:
D retribuitur æquitatis iustitia, quæ est gladius vtrobique incidens ad diuisionem animæ & spiritus: Si ergo temerarium esset, sine galea, aut sine lorica, aut sine scuto, & gladio, hostem optimè armatum aggredi, nonne stultum erit, sine aliqua virtute, quæ munimentum nostrum est, te aduersùs aduersarius nostræ salutis pugnare? Ita sanè. Quare omnis virtus excolenda est, ne insipientiæ ab omnibus arguamur, & à Iesu Christi, virtutum magistri, imitatione separemur. Ille enim dixit Ioanni, cùm peteret ab eo baptizari: Sine modò, sic enim decet nos *Matth. 3.*
implere omnem iustitiam.] Qui omnem iustitiam impleuit, nullam prætermisit: Iustitia enim omnis, nihil aliud est quàm virtutum omnium operatio,
E omniúmque mandatorum custodia. Sicut ergo ille verus præceptor & dux noster, nullam virtutem exercere prætermisit, earum quæ ipsum decebant, & nullam imperfectionem inuoluunt; sic & nos discipuli eius facti, nulli virtuti studere prætermittamus, vt pro nostro modulo possimus dicere, quòd per gratiam Dei, prout nobis datum fuit, omnem iustitiam impleuimus.

Conclusio dictorum; & de instrumentis assequendæ Virtutis esse tractandum.

CAPVT VIII.

VENERANDAM virtutis faciem vtcunque deteximus; quàm honesta, quàm vtilis, quàm delicijs affluens sit, vidimus: eius incomparabilem pulchritudinem & decorem aspeximus: & quàm necessaria sit nobis, adeò vt ex qualibet eius parte non modicum profectus nostri dependeat, considerauimus. Quid superest, nisi vt il- B lam pretiosam gemmam quæramus, quam & honestam, & proficuam, & decoram, & pulchram, & summè necessariam esse fatentur? Sæpe nos, ô magnam cæcitatem! in suum amorem turpia traxerunt; iam sancta, & pura, & honesta nos trahant. Sæpe noxia, & animo tristia, & fœda, falsa nos specie boni deceperant; iam proficua, & læta, & pulchra pelliciant. Sæpe vana & prorsus inania dileximus; iam vera, & solida, & necessaria diligamus. Ne simus ad nostram perniciem, quàm ad nostram salutem promptiores; &, si illa magnam vitæ partem occupauit, hæc saltem modicum illius, quod residuum est, occupet. Hoc prudentia dictat, iustitia exigit, & commoditas propria requirit, vt bona malis, maiora minoribus, & vera vanis præferantur. Si autem in C rationem, in legem, in æquitatem, & in nosmetipsos iniunoii fuimus, siquidem opportunitas supperit, malè gestum emendemus. Ad hoc vita ista nobis à benignissimo omnium bonorum datore conceditur, qui nos emendatos & meliora sapientes inuenire cupit, quoniam, cùm non delectetur in perditione viuorum, nequaquam causas perdendi nos, sed occasiones impertiendæ salutis quærit. Statim enim atque formauit Dominus Deus hominem de (Genes. 2. 7.) limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, et in vno illo mandato non edendi de ligno scientiæ boni & mali, præcipuarum virtutum præceptum imposuit. Annon ibi præceptum prudentiæ, qua medium à Deo ordinatum ad salutem eligeretur? Annon ibi præceptum iustitiæ, qua voluntati Domini seruus subderetur? Annon ibi præce- D ptum fortitudinis, qua diabolo contraria suggerenti resisteretur? Annon ibi præceptum temperantiæ, qua pomum vetitum non gustaretur? Quin & illo ipso creationis exordio præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, lata sunt, vt intelligeret homo, se ad virtutes capessendas esse conditum, & ad consequendam beatitudinem per obseruantiam mandatorum creatum. Tempus ergo in vitiis, in vanitatibus, & in prophanis curis impensum, à virtute suffuratum est. Quid faciet homo, nisi mores suos emendare, & in eo, quod vitæ restat transeundum, se totum virtuti tradens, damnum illi & sibi ipsi illatum resarcire? Non spondeas, inquit Ecclesiasticus, super (Eccl. 8. 16.) virtutem tuam: quòd si spoponderis, quasi restituens cogita.] Primam partem huius præcepti cu- E stodiuimus, quia nihil Deo supra vires nobis datas polliciti sumus. Licèt enim virtus supra vires naturæ sit, non tamen supra vires gratiæ, qua sine vlla intermissione fulcimur. Secundùm vires nostras spopondimus, nec hactenus sponsioni stetimus, quid nunc restat, nisi vt de restitutione cogitemus? Verum quidem est, quòd futuro tempore, operibus virtutis debito, præteritum in segnitie & tepore consumptum, ad plenum non restituemus, sed in terrena

A republica, si non solum iusta, sed etiam benigna & misericors sit, debitor liber exit, qui licèt non quod debet, at quod potest, restituit. Non est autem virtus natura parcior, & ea quæ homini humanitatem tribuit, non est humanitate seuerior. Quare placabitur tibi, ô homo, quamuis ei tempus elapsum, quia iam non tuæ subiacet potestati, non reddas, si futurum tempus, quod est in tua manu, restituas. Ab hoc momento dic cum Dauide: Nunc cœpi;] & incipe (Psal. 76. 11.) dies tuos dare virtuti, quos non perditos, sicut eos, quos dedisti sæculo, sed in sinu seruatricis tuæ ad meritorum cumulum custoditos reperies. Dies namque consumptus in virtutis obsequio, non labitur, quia eius breuitas rectè impensa in æternitatem commutatur. Latio quidem solis huius visibilis super terram B transit; templum verò sanctitatis, quod ex virtutibus, tanquam ex politis lapidibus, in cordibus nostris extruimus, nunquam euanescit. Est enim illo Israëlitarum templo longè fœlicius, quia illud, licèt fortissimum & optime ædificatum, hostium rabies solo æquauit: de quo prædixit Dominus: istud verò spiri- (Matth. 24. 2.) tuale templum, si velimus nos, licèt hostes fremant, & omnes vires suas in illud exerant, in perpetuum cum sua gloria & splendore persistet.

Illud verò ab hoc opere deterrere nos posset, quòd lapides virtutum ad tantam molem ædificandam, vbi sint inueniendi, non nouimus, nec artem templa fabricandi didicimus. Et temerarium esset, sine materia, sine sumptibus, & sine artis peritia, in opus verè magnum & admirandum incumbere. Sed C hæc non tam ab opere retrahunt, quàm ad opus mouent, quia omnia necessaria in promptu sunt nobis, ne ab hac ædificatione cessemus. Locus enim, in quo domum istam ædificamus, non est aliud quàm cor nostrum. Nam & Dominus id apertè significat, dicens de homine se diligente, suósque sermones custodiente: Ad eum veniemus, & mansionem apud (Ioan 14. 23.) eum faciemus.] Atque alio loco: Ego sapientia habito in cōsilio, & eruditis intersum cogitationibus.] (Prouer. 8. 12.) Quid enim est, habito in cōsilio, nisi habito in corde iusti, vbi sana & recta consilia excogitantur, vt ea excitem atque promoueam? Si ergo Dominus in corde iustorum habitat, & in domo, ex virtutibus ædificata, habitat, manifestum est, quia domus hæc non alio loco, quàm in corde iustorū extruitur. Materia verò, D scilicet virtutes, ex quibus domus spiritalis fabricāda est, non longè est à nobis, adeò vt possimus dicere, quòd lapidicina apud nos est, ex qua huiusmodi lapides eruuntur. Virtutum enim exercendarum occasionem, ex prosperis, ex aduersis, ex bonis, ex iniquis; ex vitijs quibus affligimur, ex peccatis quæ patramus; & ex propensionibus cordis nostri, si bene aduertimus, facilè elicimus. Ex prosperis illi virtutis occasionem accipiāt, quibus dictum est: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, re- (Luca 16. 9.) cipiant vos in æterna tabernacula.] Ex aduersis illi virtutis occasionē sumunt, in quibus impletur Dauidis sententia: Cùm occideret eos, quærebant eum, & (Psal. 77. 34.) reuertebantur: & diluculo veniebāt ad eum.] Et iterum: Clamauerunt ad Dominū, cùm tribularentur, (Psal. 106. 6.) E & de necessitatibus eorū eripuit eos.] Ex bonis, & iustis, illi qui Apostoli vocē audiunt, dicentis: Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fi- (Hebr. 13. 7.) dem. Ex iniquis, illi qui probè norunt, quia [inimici (Matth. 10. 36.) hominis,] si mali sint, [domestici eius.] Ex vitijs virtutum occasionem accipimus, cùm voluptatem quam in vitijs quærimus, potiùs in virtutis actionibus inuenimus. Ad quod pulcherrimè Augustinus ait: (Aug. lib. de vera religione c. 52. to. 1.) Quid est vnde homo cōmoneri nō possit ad virtutes capessendas, quādo de ipsis vitijs potest? Quid enim

appetit curiositas, nisi cognitionem, quæ certa esse non potest, nisi rerum æternarum & eodem modo se semper habentium? Quid appetit superbia, nisi potētiam, quæ refertur ad agendi facilitatem, quam nnu inuenit, nisi anima perfecta, & Deo subdita, & ad eius regnum summa charitate conuersa? Quid appetit voluptas corporis, nisi quietem, quæ non est, nisi vbi nulla est indigentia & nulla corruptio?] Sic ille. At peccata ipsa, occasiones esse virtutis, illa verba Pauli declarant: *Ad Rom. 8. 28.* Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.] Item & illa: *Luc. 15. 10.* Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente:] quoniam videlicet ex peccatis, ansam pœnitentiæ, maioris humilitatis, charitatísque captauit. Propensiones autem cordis, quantam materiam virtutis subministrant? Videmus certè, iustos in bonum suis propensionibus vti, & amore cognitionis incensos, salutaribus lucubrationibus fideles instruere; mites & benignos misericordiæ operibus studere, quietos & placidos ad quietem contemplationis & opus diuini amoris excitari. Non ergo longè sunt lapides pro hac Dei domo fabricanda, immò propè sunt in corde, & in ore, & in manibus nostris, si tantùm velimus operari, & omnem segnitiem ac torporem excutere.

Sed de sumptibus & impensis faciendis, non est cur plus nimio solicitemur, cùm ea Christus Saluator noster ex immensis suis thesauris obtulerit. Certè quidem sanctus Dauid, filio Salomoni ædificandi templi curam imponens, dixit illi: *1. Paral. 22. 14.* Ecce ego in paupertate mea præparaui impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò & ferri non est pondus: vincitur enim numerus magnitudine: ligna, & lapides præparaui ad vniuersa impendia. Sic & Christus in paupertate sua, id est, in tempore mortalitatis suæ, immensas diuitias præparauit, & efficacissima gratiæ auxilia collegit, quæ nobis ædificationi huius spiritualis templi deseruiant. In talentis auri, auxilia ad charitatem, & in talentis argenti, auxilia ad cognitionem veritatis habendam agnosce. Nec mireris, si argentum auro copia sit maius, quia magis cognoscimus, quàm diligimus, & sæpe cognitio peruenit, quò nullus aut modicus amor accedit. In ære, auxilia ad promendas diuinas laudes, & in ferro, gratiam ad resistendum tentationibus & vincendum intellige. Et meritò æris & ferri nec assignatur pondus nec numerus, quia semper debemus diabolo pugnanti resistere, & adiutorem nostrum sine fine laudare. In lapidibus autem & lignis, virtutum moralium habitus, & actiones considera, quæ optimè inter se disposita, domum istam spiritualem constituunt. Si Deus *Philipp. 2. 13.* impensas facit, & [operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate,] quis poterit de paupertate ad ædificandum querulari? Nec tandem ædificandi imperitia nos excusat: quoniam, qui hoc onus extruendi sibi domum imposuit, artifex est peritissimus, & quos vult artifices facit. *Genes.* Ipse Noë arcam fabricare docuit, & opus nunquam à mortalibus visum, per manus eius effecit. *Exodi.* Ipse Moysi exemplar, ad cuius similitudinem tabernaculum fabricaret, ostendit. Ipse Beseleel ad mirabilia opera, quæ ad cultum Domini necessaria erant, erudiuit. *3. Reg.* Ipse ad molem illam stupendam templi Hierosolymitani extruendam, Salomonem illustrauit. Quin & Paulum hanc eandem artem optimè docuit, qui *1. Corin. 3. 10.* [secundùm gratiam Dei, quæ data est sibi, vt sapiens architectus fundamentum posuit, vt fideles superædificent.] Et nemo doctus est, qui ab eo non didicit, & nullus ab eo illustratus, qui imperitus remanserit. Si ita se res habet, nulla superest excusationis vmbra, quæ nos ab hoc vtilissimo labore eximat, & in otio & væcordia detineat. Non debet homo, inquit Hugo, *Hugo. lib. 4. de arca mor. c. 1.* suam imperitiam aut infirmitatem considerans, desperare, sed eum potius, qui secum operari dignatur, attendere. Deus enim est virtus & sapientia: & non potest aliquis aut cum virtute deficere, aut cum sapientia ignorare: maximè cùm idem ipse sit, qui & nobis operantibus bonum cooperatur: & non operantibus, vt velimus, & possimus bonum operari, largitur. Dei quippe opus in nobis nobiscum est: & nostrum opus in nobis ab ipso est. Eius opus in nobis nobiscum est, nostrum adiutorium, & nostrum opus in nobis ab ipso est & ipsius donum.] Hæc ille.

Omnes quidem iusti & sancti viri in hoc opus incubuerunt, vt domum spiritualem in cordibus suis Domino exædificarent, & virtutes omnes, quibus ipsa ædificatur, acquirerent. In præmium huius laboris, & gratiam sine meritis acceptam amplificarunt, & secundùm mensuram bonorum operum beatam vitam obtinuerunt. Ædificata enim domo Domini audiuit Salomon Dominum dicentem sibi: *3. Reg. 9. 3.* Sanctificaui domum hanc, quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi, cunctis diebus.] Ita si extruxerimus hanc domum spiritualem, quam virtutes, vt lapides viui & politi, componunt, Dominum nos sanctificantem, & in nobis habitantem, non leuibus indiciis cognoscemus. Qui & sua prouidentia nos teget, & suo amore fouebit, donec ad æternam patriam nos efferat, & præmia ineffabilia retribuat. Qui autem desidiæ se dederit, & pro virtutibus in corde suo vitia congesserit, quanam ratione præmia iustorum & laborantium accipiet? Vnde Basilius optimè: *Basil. orat. 3. de poenit.* Quomodo verò nobis, cùm pluris faciamus vitam voluptariam, quàm eam quæ fit ex præscripto, vitæ illam beatitudinem, & consortium sanctorum, ac lætitiam, qua vnà cum angelis in conspectu Christi exultabimus, proponere, atque polliceri possumus? Eiuscemodi cogitationes non sunt profectò sanæ mentis. Quomodo vnà cum Iob ero, qui ne minimā quidem afflictionē grato animo toleraui? Quomodo cum Dauide, qui patienter inimicum non pertuli? Quomodo cum Daniele, qui Deo perpetua continentia & oratione, laboris plena, non supplicaui? Quomodo cum Angelis? cùm vestigia eorum non sim sequutus? Quis est ex his qui præmia certaminū proponunt, adeò nullius iudicij, vt eum qui ne certauit quidem, æquali corona dignum iudicet eum eo qui palmam maxima cum laude tulit? Quis imperator eos, qui in prælio ne comparuerunt quidem, ex æquo cum eis ad spolia vocabit, qui hostes fuderunt? Hæc & multa alia Basilius, ex quibus apertè perspicitur, quanti nobis referat in virtutibus congregandis laborare, vt accipiamus fœlicitatis coronam. Deus enim qui misericors est, & ea misericordia nos vocat, iustus etiam est, qui ad se vocatos, & semel in suam gratiam admissos, ex misericordia simul & iustitia præmiare disponit. Quòd si otiosi, & desides, & suam salutem negligentes, præmio digni non sunt, & iustitiæ lex eos mercede vacuos manere decernit, oportet vt nos omnem desidiam, & negligentiam abiiciamus, nostrámque salutem diligenter curemus, ne cum eo, qui talentum abscondit, pauperes & inglorij relinquamur. Benefac Domine, ait sanctus Dauid, bonis & rectis corde. *Psal. 124. 4. 5.* Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operātibus iniquitatem.] Illis itaque Dominus beneficit, illis benignum se præbet, erga illos magnificè & liberaliter se habet, qui bono & recto sunt

corde:

corde: cor autem bonum sola virtute redditur, & rectum sola iustitia & Dei gratia, à qua omnis iustitia & omnis virtus manat, existimatur. Quare qui gratia, & iustitia, & virtute carent, benignitatem & mercedem à Domino, nisi resipiscant, & bonitatem virtutis induant, nequaquam expectent. Istis qui noua debita peccatorum contrahunt, qui nouis se obligationibus iniquitatum inuoluunt, qui obliquitates conscientiæ sectantur, sedes cum reprobis, qui iniquitatem sunt operati, parata est. Eorum pœnam sentient, quorum facta imitati sunt, vt inquit Augustinus, quorum præsentes lætitias amauerunt, & futura supplicia non crediderunt. Pax profectò, & merces, & beatitudo non super istos, sed super Israel. Nam illi qui Deum viua fide credunt, & in omni loco ipsum præsentem inueniunt, & præcepta eius, qui vbique præsens est, prætereire erubescunt, vique oculis eius placeant, multiplici virtute se induunt, & in eo quod semel cœperunt, vsque ad finem perseuerant, pace illa fruentur, quam Dominus benefaciens & benignè se gerens, bonis & rectis corde parauit in æternis sedibus suis.

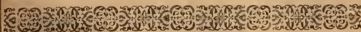
Aug. ib.

Nunc ergo ad hanc domum Domini fabricandam, ad virtutum lapides effodiendos, & ad studiosa opera ex præscripto diuinæ legis præstanda, quid nobis faciendum est? Certè, vt existimo, instrumenta apta quærere, quibus hoc grande opus, quod iam per abiectionem mali inchoatum est, persequi ac consummare possimus. Neque enim semel contigit, vt quis locum aptissimum ad domum ædificandam habeat, & materiam copiosam, & abundantem pecuniam, & artificem peritissimum, & tamen quia necessariis instrumentis caret, nunquam domum ædificatam videat. Aduersarius noster instrumenta quæsiuit, quibus à nobis virtutem eriperet. De quo dictum est: Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum.] Vsusque est dolosa interrogatione, pro hamo, qua dixit: Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis de omni ligno Paradisi?] Et leuitatem mulieris expertus est. Deinde vsus est ablatione timoris, pro sagena, dicens: Nequaquam moriemini:] & falsa promissione, pro rete: Nam aperientur, inquit, oculi vestri, & eritis sicut dij.] Quia verò negotium illi successit ad votum, eadem arte instrumenta parandi ad fines

Abacuc. 1.15.
Gen. 3.1.
Ibid. n. 5.

A posteros assequendos, suos sectatores instruxit. Quare dictum est in lamentatione assumpta super Tyrum: Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, & cætera quæ sequuntur, cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.] Nos autem vel ex hoste nostro discamus, quomodo sint instrumenta apta paranda ad virtutes assequendas. Nam si quibusdam instrumentis virtutes ipsæ à nobis tolluntur, quæ sunt tentationes & artes diaboli, quibus nos ignorantes spoliat, contrariis instrumentis recuperandæ sunt, quibus humana industria diuinæ gratiæ auxilio suffulta, virtutes de manu eas deprædantis eripiat. Sanè recensitis multis, variisque rebus ad vsum tabernaculi, & ad cultum diuinum præparatis, subdit scriptura: Hæc sunt instrumenta taberna- B culi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptum Moysi:] vt iustus intelligat Dei tabernaculum, quod in intimo cordis erigitur, & diuinum cultum, quo Deus virtutum actibus adoratur, instrumentis nonnullis indigere, sine quibus nec tabernaculum erit sufficienter instructum, nec virtutum actiones optimè præstabuntur. Beatissimus autem Patriarcha Benedictus in sua regula, instrumenta virtutum appellauit ipsas virtutum actiones, quibus & à malo auertimur, & bonum facimus, & diuina mandata complemus. Et quidem sapienter: quoniam bona opera sunt instrumenta, quibus ad perfectionem ascendimus, & ad beatitudinem peruenimus. At hoc loco magis presè instrumenti nomen accipimus. Vocamus enim instrumenta, virtutum adminicula C quædam, quæ ad virtutum actiones præstandas, & ad habitus earum inserendos iuuant. Sicut enim ars carpentarij apta instrumenta habet, vt dolabram, asciam, & serram, & alia similia, quibus ligna scindit, & dolat, & suum artificium constituit: & hæc ars assequendæ virtutis, sua habet instrumenta, non humana industria sed diuina inspiratione reperta, quibus virtus ipsa conquiritur. Hæc instrumenta nunc nos explicare volumus, vt qui artem virtutum adipiscendarum scribimus, rationem eas acquirendi monstremus. Faxit Deus, vt in re vtilissima, & à paucis methodo & ordine explicata, ita procedamus, vt & legentes, viam virtutis facilem & suauem inueniant, & mens nostra, quæ hæc ex benignitate Domini meditatur, nequaquam ieiuna & vacua persistat.

Ezech. 27.27.
Exodi 38.21.
Bened. in reg. c. 4.

PARS SECVNDA

De Instrumentis assequendæ Virtutis, pertinentibus ad intellectum.

VIRTVTES humanis actibus generantur: quod si non nimis presè, sed aliquantulum latè intelligatur, omnibus virtutibus conuenire, certum est. Nam virtutes, quæ dicuntur acquisitæ, actibus humanis generari nemo dubitat: si enim actiones vitiorum vitia procreant, & homines vitiosos faciunt, cur actiones virtutum non virtutes procreabunt, & homines studiosos & virtutum possessores efficient? Virtutes verò, quæ vocantur infusæ, licèt à Deo misericorditer homini donentur, tamen mens viri adulti, ad eas recipiendas humanis actibus, ex gratia & libero arbitrio procedentibus, aliquo modo disponitur, & illis acceptis actibus ab eisdem virtutibus manantibus, earum augmentum meretur. Quare

D. Tho. 1.2 q. 63. art. 1.

in vniuersum verum est, virtutes omnes in homine adulto ab humanis actionibus pendere, eisque aut à principio efficienter gigni, aut meritoriè ad promerendum adiuuari. Actio autem humana, est actio hominis, vt homo est, qui cùm homo ratione & libero arbitrio sit, apertum est eam actionem humanam dici, quæ propter finem aliquem cognitum ab operante ex deliberatione promanet. Atque adeò in actione humana studiosa & rationi consentanea (de hac enim nunc loquimur) tria sunt consideranda. Alterum est, quòd intellectus eam cognoscat, & eliciendam esse statuat. Alterum, quòd voluntas eam acceptet, & præstare velit. Tertium, si sit exterior, quòd externis viribus exerceatur. Hinc oritur, vt triplicia sint Instrumenta assequendæ virtutis: quædam, quæ intellectum in virtute erudiunt: alia, quæ voluntatem ad virtutis amorem mouent: alia, quæ operi studioso præstando sunt adiumento. Instrumenta virtutis ad intellectum pertinentia sunt tria: Cognitio Virtutis, appretiatio, & postulatio, de quibus in hac secunda tractatione differendum est.

De Primo Instrumento, nempe de cognitione Virtutis: eámque esse cognitu difficilem.

CAPVT I.

COGNITIO alicuius rei, si ea bona sit, & bona esse cognoscatur, ianua est ad eius amorem & desiderium, quia nihil à voluntate desideratur, aut diligitur, nisi priùs cognoscatur. Amor autem & desiderium, initium est adeptionis rei, quam amamus; nemo enim apprehendere, & possidere curat, quod non desiderat, neque amat. Quamobrem vt aliquid liberè apprehendatur, necesse est hominem priùs in illud desiderio ferri, & ad desiderium per cognitionem intrare. Hinc Dauid vt principes terræ ad Christi obsequium & amorem impellat, priùs eos ad cognitionem vocat, quia videlicet non poterunt illum diligere, nec illi subiici, quem ignorant: Psal. 2. 10. Et nunc, inquit, reges intelligite; erudimini, qui iudicatis terram.] Ponite rudem atque rebellem mentem, & ignorantiam ac cæcitatem deserite: intelligite autem bonitatem immensam & potestatem insuperabilem Saluatoris. Tunc non sine fructu audietis quod sequitur: ib. n. 11. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.] Facile enim erit ei, quem Dominum magnum cognouistis, cum timore seruire; & eum quem summè bonum & amabilem intellexistis, non sine debita adoratione & amore diligere. Et alio loco idem Propheta inquit: Psal. 24. 11. Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas requirentibus testamentum eius, & testimonia eius.] Id est: Qui scrutantur legem Domini, qui eius opera inuestigant atque cognoscunt, hi demum experiuntur, quàm sint misericordiæ & iustitiæ plena, & ob id ea, ceu optimè constituta, diligent. Ad idem alludit Salomon, cùm ait: Prou. 8. 8. Recti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum: recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus scientiam.] Ac si diceret sapientia: Cognoscite præcepta mea, & mandata mea intellectu apprehendite: & tunc recta & suauia iudicantes, facilè vos in eorum custodiam inducetis. Et Augustinus orat Deum agnoscere, vt eum valeat amare. Aug. Soliloq. c. 1. To. 9. Lumen æternum, ait, illustra super animam meam, vt te intelligat, cognoscat, & diligat. Ob hoc enim non te diligit Domine, si non diligit, quia non te cognoscit: & te ideo non cognoscit, quia non intelligit: & iccirco non intelligit, quia lumen tuum non comprehendit.] Si ergo scopus nostri laboris post

A detestationem delictorum nostrorum, & post pugnam aduersùs vitia, & post mortificationem passionum, est virtutem assequi, liquidum est, primum instrumentum huius laboris esse, virtutem agnoscere. Vt scilicet cognitio virtutis in amorem virtutis trãseat, & amor desiderium inserat, & desiderium ad opus prouocet, & opus aut virtutem gignat, aut eam per modũ meriti (in eo qui debitè & prout opus est, operatur) à Domino accipiat. Ac proinde, qui vult virtutem aliquam, vt exempli gratia, humilitatem vel obedientiam adipisci, conetur priùs eius naturam cognoscere, proprietates percipere, actiones proprias eius & germanas addiscere, quas cognitas in exercitationem producat. Idque esse necessarium & primum in hac arte studiosè viuendi, omnis experientia B proclamat. Quis enim vnquam artem pictoris aut statuarij optimè exercuit, antequam eius artis rationem agnouerit, antequam functiones eius disciplinæ didicerit, & quo modo deducendæ sint lineæ, & miscendi ac infundendi colores, & imagines effor-mãdæ, callueit? Ita prorsus studiosè operari nesciet, & virtutibus animam decorare ignorabit, qui virtutum naturam ac substantiam nescierit, ipsiúsque actiones rectissimas ignorauerit. Neque obstat quòd multi idiotæ & rudes homines, pauca de virtute norunt, & multa operantur, virtutem ignorant, quam habent, & quam nec mens calet, nec lingua profert, vita inculpatissima manifestat. Hoc inquam non obstat, quoniam re vera isti, licèt quoad manifestationem naturæ virtutis, sint elingues, non tamen sunt C cognitionis eius expertes. Immò sublimiùs sentiunt de virtute quàm nos, qui multa de illa in ore gestamus, & in conuersatione parum aut nihil eius habemus. Huius autem indicium est, quòd cùm aliqua de virtute legunt, quæ antea nunquam legerant, neque audierant, se priùs ita sensisse, & existimasse animaduertunt. Atque adeò omnem operationem virtutis cognitio eius præcedat, necesse est; & qui volunt eam, qua adhuc carent, actione tenere, debent hoc studium ab actu cognitionis incipere.

Et quidem primo aspectu virtutis notio facilis esse videtur. Facillimum enim est, lucem agnoscere, quæ sponte se oculis ingerit, & eam à caligine & obscuritate distinguere. Prouum est, vitam intelligere, quæ motibus, & actionibus, & sensibus se prodit, D & eam à morte discernere. Neque videtur difficile, veritatem à manifesto mendacio separare. Virtus verò lux est, & vita, & veritas, cùm vitium sit tenebra, & mors, & mendacium: quare facile erit, quod vnumquodque sit, intellectu animaduertere. Ad cuius confirmationem Prosper hæc, ait: Quæ-

Prosper. lib. 3. de vita contem. c. 1.

titis quantum à veris virtutibus virtutum similitudines distent? Non dico quantum à medicamento venenum: quia medicamentum ita corpus aliquoties sanat, vt id defendere à mortis necessitate non valeat. Et venenum non auferri facit vitam corpori, quasi auferenda non esset, nisi fuisset acceptum: sed accelerat corporis mortem, quod erat aliquanto diutiùs fortè victurum. Sed planè dico à veris virtutibus tantum similitudines distare virtutum, quantum distat à veritate mendacium: quia & similitudo virtutis, quæ videtur virtus esse, cùm virtus non sit, nihil est aliud, quàm mendacium, & ideo non est virtus dicenda sed vitium. Et vera virtus est veritas, cui qui amanter adhæserit, à peccati morte resuscitatus, mori vltrà non poterit, nisi cùm ab ea depravata voluntate recesserit. Sicut è contrario virtutis simulatio, B quæ est, vt dixi, mendacium veritati contrarium, animam separat à Deo vita sua non interituram, sed in supplicio, quæ est illius mors, pœnaliter sine fine victuram.] Sic ille. At ex alia parte, si rem intimiùs consideremus, & si verba Prosperi attendamus, ex ipsis compertum erit, virtutis notionem admodum esse difficilem, ac proinde eam esse magna attentione considerandam. Licèt enim virtus sit veritas, vitium verò mendacium, tamen aliqua mendacia, probabiliora veris, & aliqua dubia, credibiliora rebus certis, quæ se pro veris & certis venditant, & veri ac certi operimento se vestiunt. Ex eo ipso quòd vitium vocatur similitudo virtutis, apparet quàm difficile erit, veritatem virtutis agnoscere, & eius similitudinem & imaginem, quæ ad decipiendum venit, repellere ac C reprobare. Vitrum viride, eminus positum, ob similitudinem smaragdum videtur, & vitrum rubrum pro pyropo ab ignorantibus accipitur: & sic vitium, quia aliquando colorem virtutis induit, pro ipsa virtute, nisi bene examinetur, in hospitium mentis habitator excipitur. Cùm commixtum fuerit æramentum argento, inquit Irenæus, quis facilè poterit, rudis cùm sit, hoc probare?] Sic quia sæpe mixta sunt vitia virtutibus, & in eadem actione quidpiam inuenitur, quod virtutis est, & aliud quid, quod à vitio subdolè adulteratum est, quis sine magna consideratione, ac sine luce Dei, poterit vnum ab alio distinguere? Liceat ergo nobis ad hanc rem similitudinem quandam Origenis accommodare: vt sicut in lege veteri erant Prophetæ, qui vera prædicebant; & pseudoprophetæ, qui falsa nuntiabant, & sicut nunc in lege gratiæ sunt doctores, qui populo vera proponunt: & D hæretici qui cerebri à diabolo decepti deliramenta diuendunt: ita intelligamus esse virtutes veras & virtutes falsas, quæ vitia vera cùm sint, eo difficiliùs cognoscuntur, quo dissimulantiùs virtutum vestibus occultantur.

Irenæ. præfat. 1. hæres.

Origen. Hom. 1. in Lucam.

Multa igitur sunt, quæ notionem virtutis reddunt difficilem: Nam virtus intus in animo residet, quam nec oculi carnales vident, neque aures audiunt, nec sensus alij percipiunt. Et licèt aliquæ virtutis externæ actiones sensibus pateant, tamen pulcherrimum & pretiosissimum eius, quod in intimo purissimæ intentionis latet, nullo modo ad plenitudinem manifestant. Ea quoque, quibus non assueuimus, obscura & difficilia nobis sunt, & ob ruditatem & negligen- E tiam nostram, sensibilia habemus satis familiaria, spiritualia verò raró, & quasi aliud agentes, à longè salutamus. Accedit ad hoc vitiorum dolositas, quæ se, vt cœpimus dicere, virtutes simulant, vt ignorantes decipiant. Ephratæi, in libro Iudicum, se Galaaditas simulabant, vt mortem effugerent: sic in corde nostro, superfluitas vocatur necessitas: profusio, largitas: ambitio, magnanimitas; & vitium, virtus fingitur, ne

Iudic. 12. 5.

A inter virtutis cupidos funditus pereat. Et sicut Iudæi [miserunt ad Dominum insidiatores, qui se iustos simularent, vt caperent eum in sermone:] sic dæmones mittunt ad membra Christi, vitia sub operimento virtutis, vt nimirum iustos capiant, & in carcerem impietatis coniiciant. Venena, inquit Hieronymus, non dantur, nisi melle circumlita, & vitia non decipiunt, nisi sub specie, vmbráque virtutum. Et Gregorius Prælatum admonens, fusiùs id explicat in hunc modum: Scire rector debet, quòd plerumque vitia, virtutes se esse mentiuntur: Nam sæpe sub parcimoniæ nomine se tenacia palliat, contráque se effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remissio, pietas creditur, & effrænata ira, spiritalis zeli virtus æstimatur. Sæpe præcipitata B actio, velocitatis efficacia; atque agendi tarditas, grauitatis consilium putatur. Vnde necesse est, vt rector animarum, virtutes ac vitia vigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum se videri in dispensationibus exultet, aut cùm effusè quid impenditur, largum se quasi miserando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad æterna supplicia subditos pertrahat, aut immaniter feriendo quod delinquitur, ipse grauiùs delinquat: aut hoc quod agi rectè ac grauiter potuit, immaturè præueniens leuiget, aut bonæ actionis meritum differendo, ad deteriora permutet.] Hæc Gregorius. Si autem inimicos visibiles, cùm se amicos simulant, vix cognoscimus, & permultos dies ab ipsis decipimur: quid mirum si inimicos inuisibiles & callidissimos difficilè cogno- C scamus?

Luca 20. 20.

Hieron. epist. 7. ad Lat. c. 4.

Greg. 3. p. Pastor. c. 9.

Ad hoc ipsum pertinet, quòd sæpe sunt prorsus similes externùs actiones virtutum atque vitiorum, & interiùs latet intentio, quæ illas inter se discernat. Et quia, vt dixit Ieremias, prauum est cor omnium & inscrutabile,] multoties ipse homo operans, suum cor ignorat, & dum ex bona intentione operari se credit, præpostera intentio in latebris sedens, actionem hominis turpat & vitiat. Fitque plerumque, vt vitium in se validum & robustum sentiat, qui se virtutem auxisse putabat. Exemplo fit hoc manifestum. Si corpus tuum ex detestatione peccatorum, & ex desiderio imitationis Christi duriter tractes, actio virtutis est: si ex desiderio laudis humanæ castiges, actio vitij est. Sed ô quoties intentio te fefellit! O quoties castigationi corporis, vt ex virtute vitium fieret, se laudis humanæ desiderium inseruit! O quoties cùm D solus es, & à conspectibus hominum sequestratus, austeritatem deponis, ex quo, nisi cæcutias, facilè poteris cognoscere, te in multis operibus humanam laudem voluisse piscari! Est qui faciat eleemosynam ex pietatis affectu, & est qui faciat ex humanæ laudis desiderio, vt videatur ab hominibus: est qui orat ex religione, vt Deum colat, & qui ex hypocrysi, vt deuotus appareat. Ecce duas eleemosynas & duas orationes externa specie similes, quarum alteram virtus genuit, alteram verò vitium parturiuit. Quis non intelligat, facilè eum qui virtutem insequitur, posse decipi, & in scopulos vitiorum illidi? Petrus sanè Chrysologus tantam aliquando inter fraternam charitatem, & ambitionem, aspexit similitudinem, vt hanc E illius simiam vocare non dubitauerit: Ambitio, inquit, est quædam simia charitatis; Charitas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas benigna est pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate: vtraque omnia credit, omnia sperat, sed longè dissimili modo.] Ex hac autem actionum similitudine externa ortum habet, vt vitiis implicati, se studiosos & virtutis amatores videri velint. Et, vt ait

Ierem. 17. 9.

Matt. 16.

Petr. Chrysol.

Prosper:

Prosper: Superbus vult se credi constantem; prodigus, liberalem; auarus, diligentem; temerarius, fortem; inhumanus, parcum; gulosus, humanum; ignauus, quietum; timidus, cautum. Impudentia, fiduciæ sibi nomen adscribit: procacitas appellationem libertatis ostendit: eloquentiam fingit verbositas, & curiositatis malum sub studij spiritualis colore delitescit.] Sic ille. Habemus autem ad hoc appositissimum sacrarum scripturarum exemplum: Absalom enim stans iuxta introitum portæ] ciuitatis, litigantes ad iudicium venientes, séque salutantes resalutabat, & osculabatur eos: auditísque eorum negotiis exclamabat: Videntur mihi sermones vestri boni & iusti; sed non est, qui vos audiat, constitutus à rege.] Quis hic principis affabilitatem & amorem iustitiæ non miretur? Quis non eum virtutis amatorem putaret, quem in tanta maiestate benignitas in pauperes afficiebat, & amor iustitiæ ad compassionem excitabat? At istæ exteriores actiones, quæ videbantur affabilitatis & æquitatis partus, re vera non erant nisi iniustitiæ; & ambitionis effectus. Et appetitus dominandi, & voluntas regnum à iusto possessore quin & à patre rapiendi, sermones istos affabiles, & iustitiæ expressiuos ex ore superbissimi adolescentis extorsit. Denique faciebat hoc omni Israel venienti ad iudicium, & solicitabat corda filiorum Israel.] Vide quàm soleant esse virtutum & vitiorum actiones similes, quas non aliquod externum signum separat, sed sola voluntas interna distinguit.

Prosp. lib. 3. de vita contempl. c. 1. — *2. Reg. 15. 2.* — *ibid. n. 6.*

Hæc autem vitia, quæ virtutes apparent, & cùm excidium animæ sunt, quasi animæ munimentum se ingerunt, solicitiori cura fugienda sunt, quàm illa, quæ palam & sine vllo fuco virtutes impugnant. Hostis enim manifestus faciliùs cadit, quàm occultus, & qui ex insidiis emergit. Vitium autem suam veram faciem ostentans, hostis est manifestus, quem spiritualis vir cum indignatione repellit: sed vitium virtutis operimento velatum, nisi attentus sit animus, non eludetur, sed eludet. Perniciosiora, inquit Cassianus, & à remedio longinquiora sunt vitia, quæ sub specie virtutum & imagine spiritualium rerum videntur emergere, quàm illa, quæ ex aperto pro carnali voluptate gignuntur. Hæc enim velut palam expositi, ac manifesti languores, & arguuntur cominus, & sanantur: illa verò, dum sub prætextu virtutum teguntur, incurata perdurant, & deceptos quosque periculosiùs faciunt ac desperatiùs ægrotare.] Ex his manifestum est, cognitionem virtutis esse difficilem, maximúmque animæ detrimentum esse, si vitium esse virtutem cogitemus, & illud pro ista sumamus. Quare hæc sit prima cura volentis in virtute proficere, eam clarè apertéque cognoscere, & diligentissima disquisitione à vitiis separare. [Cui labori non leuem profectò mercedem promittit Dominus, per Ieremiam dicens: Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris.] Nihil enim est vitio vilius, nihil virtute pretiosius. Qui igitur hæc separauerit, & vitium odio, virtutem verò amore dignam prædicauerit, is se ori Domini similé faciet. Nam sicvt Dominus ore suo iustos approbat, & iniquos reprobat, ita & hic virtutem à vitio discernens, bonum laudat, vitiúmque condemnat. Quòd si in otio virtutis, primum instrumentum acquirendæ virtutis est, nostri instituti putamus, breuem aliquam singularum virtutum cognitionem tradere, qua lector, quid quæque virtus sit, & quas actiones habeat, patenter intelligat. Et hoc ipsum est, modum ac rationem huius instrumenti exercendi tradere, virtutum naturas breuiter dilucidéque tractare.

Cassi. col. 4. c. 20. — *Ierem. 15. 19.*

De multiplici Virtute Theologica, & Morali, infusa, & acquisita: Ac de variis ipsarum gradibus.

CAPVT II.

MVLTIPLEX est apud Theologos partitio virtutis, à nostro instituto prorsus aliena, ideóque à nobis omittenda; & duplex tantùm, quæ ad hoc opus attinet, explicanda. Est ergo prima partitio virtutis, qua diuiditur in Theologicam & Moralem. Virtus Theologica est, quæ (vt scholæ more loquamur) Deum habet pro immediato obiecto. Vel est illa, quæ primò & per se respicit Deum, &, si alia respicit, est tantùm in ordine ad Deum, & quatenus induunt aliquam (vt ita dicam) rationem Dei. Talis, exempli gratiâ, est Fides, quæ credit Deum ipsum primò atque immediatè, & credit Deo dicenti; &, si alia credit, est quia reuelata à Deo, & in ordine ad cognoscendum Deum, & seruiendum Deo. Virtus Moralis est, cuius obiectum est aliquid creatum, ad honestam vitam traducendam pertinens. Vt iustitia versatur circa ius, quod vnicuique tribuendum est; religio circa cultum Dei, & sic de reliquis.

Virtutes Theologicæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas. Fides respicit Deum, vt veracem: spes respicit Deum, vt beatitudinem à nobis obtinendam: charitas respicit Deum, tanquam summum bonum propter se diligibile. De his inquit Apostolus: Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.] Et Augustinus: Tria hæc sunt, quibus & scientia omnis & prophetia militat, fides, spes, charitas.] Et Bernardus: Sed sciendum est, quòd quædam summæ virtutes sunt, spes, fides, charitas. Nam à quibus habentur, vtique veraciter habentur. Et tandem Gregorius tribus filiabus Iob putat has virtutes fuisse signatas. Sic enim ait: Septem filij nobis nascuntur, cùm per conceptionem bonæ cogitationis, Sancti Spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc namque internam prolem Propheta dinumerat, cùm spiritus mentem fœcundat, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis; spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.] Cùm ergo per aduentum Spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, ac timor Domini in animo vnicuique nostrum gignitur: quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad vitam longiùs seruat, quo amori æternitatis sociat. Sed habent in nobis septem filij, tres procul dubio sorores suas, quia quidquid virile hi virtutum sensus faciunt, spei, fidei, charitatíque coniungunt.] Sic ille.

1. Cor. 13. 13 — *Aug. 1. de do. chris. c. 3* — *Bern. de ordine vitæ.* — *Greg. 1. mor. c. 1.* — *Isaiæ 11. 2. 3.*

Virtutes Morales præcipuæ sunt quatuor; Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia. Hæ vocantur cardinales, id est, principales: quoniam inter omnes virtutes, ad humanam vitæ honestatem pertinentes, præcipuum locum habent: suntque velut cardines, in quibus honestas omnis nostra reuoluitur. Has scriptura sacra fœtus vocat diuinæ sapientiæ: Sobrietatem, inquit, & prudentiam docet, & iustitiam & virtutem, id est, fortitudinem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Et secundùm Gregorium, in quatuor angulis domus sancti Iob, & in quatuor fluuiis Paradisi, figuratæ sunt. In quatuor, inquit, angulis domus ista consistit: quia nimirum solidum mentis nostræ ædificium, prudentia, tempe-

Sapien. 8. 7. — *Greg. 2. mor. c. 27.*

tantia,

ratio, fortitudo, iustitia sustinet. In quatuor ergo angulis domus ista subsistit, quia in his quatuor virtutibus tota boni operis structura consurgit. Vnde & quatuor Paradisi flumina terram irrigant; quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur.] Ad idem pertinet quod ait Ambrosius, has easdem virtutes quatuor capitibus siue initiis horum fluuiorum designari. [Ambr. li. de parad. c. 3.] Ex hac, inquit, anima, quæ culta est, non ex ea quæ inculta, fons iste procedit, vt irriget Paradisum, hoc est quædam diuersarum fructeta virtutum, quarum sunt quatuor initia, in quæ sapientia ista diuidunt. Quæ sunt quatuor initia virtutum, nisi vnum prudentiæ, aliud temperantiæ, tertium fortitudinis, quartum iustitiæ? Quæ etiam sapientes huius mundi ex nostris assumpta, in suorum scripta librorum transtulerunt.] Hæc ille. B Qui & postea latissimè & eloquentissimè qualitates illorum quatuor fluminum ad virtutes applicat, & quæ quoque significetur, aptè designat. Lyranus etiam per illa quatuor deambulatoria inter columnas cedrinas, quæ fecit Salomon in domo saltus Libani, [3. Reg. 7. 2.] easdem quatuor virtutes per tropologiam signatas esse autumat: in his enim verus Salomon, Christus, deambulat, & apud iustas animas lætitiam captat. Illuminatissimus tandem Ioannes Rubrochius quatuor altaris cornibus, & quatuor coloribus Tentorij, quod erat in Tabernaculo fœderis, dicit quatuor has virtutes significari. [Rubro. com. in taber. fœderis c. 7.] De primo sic ait: Isthæc cornua quatuor, haud absurdè quatuor designant virtutes cardinales, vt pote C quòd vnitati nostræ singularem quendam conferunt ornatum ac decorem, dum per eas, & foris virtutum actionibus incumbimus, eædémque introrsum nos, ceu cardines, mouent, & robur ac firmitatem præstant insuperabilem, vbi per eas intro nos recipimus, ac possidemus cordis vnitatem. De secundo verò sic ait: [Ibid. c. 5.] In introitu verò atrij, id est, vitæ virtutibus deditæ, seu virtutum studiosæ, tentorium hoc, vel cortina viginti cubitorum in longitudine, & quinque in altitudine, ex hyacintho fuit, & purpura, coccóq; bis tincto, & bysso retorta opere plumarij: vbi cùm sint quatuor colorum genera, quatuor nobis referunt virtutes principales, in quibus moralis omnis consistit exercitatio. Per hyacinthum, cuius est color instar violæ, seu cœli sereni, discretionis seu moderationis D virtutem accipimus: quæ vim exornat rationalem, edocétque distinctè in omnibus hominem, vti ea aut agenda sint aut omittenda. Per purpuram, quæ est coloris rubri, concharum sanguine tincta, fortitudinis est expressa virtus in vi irascibili, vt pote quæ proprium naturæ extinguit ac superat sanguinem, dum sese exercet homo, non pro naturæ appetitione, vt affectu, vel propensione, sed rationis, seu discretionis, ac moderationis suasu, consilióque: ita qua obluctatione mores eius proprio illius sanguine tinguntur, & exornantur. Coccus autem bis tinctus, qui itidem est coloris rubicundi, ex vermiculorum sanguine confecti, condolentiæ, seu compassionis, ac commiserationis virtutem significat, quam geminam seu dupli- E cem esse oportet, eo quòd vim implere habeat concupiscibilem, quo vnusquilibet ex vera condolentia & sui ipsius misereat & cuiuslibet cæterorum, sitque, ac præstet tũ aliis quidquid potest, & ratio dictat; tum etiam sibi ipsi in eodẽ amoris gradu. Sic planè æquum esset, nostra nos ex commiseratione seu compassione dispertire, seu dissecare, atque conterere, seu lacerare corda, ac proprio inficere & tingere cruore, id est, vsque adeò & nobis ipsis & proximis virtutes & vitam cupere, atque ardenter optare, ac desiderare rectè institutam, ac bene compositam, ac ordinatam, vt vbi

A diuersum seu cõtrarium perciperemus, ipse adeò sanguis noster non alteraretur modò, sed etiã imminueretur. Deniq; byssus retorta, quæ est instar niuis, candidi nitidiq; coloris, synceram ac minimè fictam designat innocẽtiam, id est, internam cordis puritatem, & externam sensuum, cunctarúmque actionum, vel operum munditiem atq; candorem.] Hactenus ille.

Secunda partitio virtutis est, qua eam distribuimus in virtutem infusam & virtutem acquisitam. Virtus infusa est, quę cùm sit supra naturam nostram, per actus nostros non efficitur, sed ex Dei dono & per eius infusionem habetur. Virtus verò acquisita est, quæ cùm respiciat finem consentaneum humanæ rationi, & nihil amplius, studiosis actibus à nobis elicitis generatur. Hanc solùm cognouerunt Philo- B sophi, illam verò, quæ propria est fidelium, Theologi à Deo docti & illuminati tradiderunt.

Virtutes infusæ præcipuæ sunt tres illæ, quas Theologicas diximus, qui nos Deo, non solùm vt authori naturæ, sed vt rerum supernaturalium authori coniungunt. Sunt etiam omnes virtutes morales, quas Deus, vltra habitus virtutum moralium acquisitos, nobis donat, vt pedissequas charitatis, quibus anima decenter ornatur, & ad omnia munia spiritualis vitæ habilis redditur. Vnde in iustis qui se in virtutibus exercuerunt, duplex est virtus iustitiæ, altera infusa, altera acquisita; & quod de iustitia dicimus, de aliis omnibus virtutibus moralibus dictum intelligamus. Has autem virtutes morales infusas, præter acquisitas, esse admittendas, Theologi ex scrip- C turis & patribus verisimiliter colligunt. Paulus enim Galatis scribens, de Deo ait: Qui tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis:] [Galat. 3. 5.] quod licèt de virtutibus miraculorum dictum sit, non incongruè de moralibus virtutibus intelligitur. Et ad Colossenses: Non cessamus orare pro vobis, vt [Coloss. 1. 9.10.11.] ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei in omni virtute.] Et in libro Sapientiæ: Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.] [Sapien. 7. 11.] Hæc & alia similia, non ineptè ad virtutes infusas accommodata sunt. Ad idem adducitur Ambrosius, qui ait: Tibi [Ambr. 6. exam. c. 4. 7.] ergo attende, & teipsum scito, hoc est, non quales lacertos habeas, non quantam corporis fortitudinem, D non quantas passiones, quantam potentiam, sed qualem animam ac mentem, vnde omnia consilia proficiscuntur, ad quam operum tuorum fructus refertur. Illa est enim plena sapientiæ, plena pietatis atque iustitiæ, quoniam omnis virtus à Deo est. Cui dicit Deus: Ecce ego Ierusalem pinxi muros tuos. Illa anima à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendorémque pietatis. Illa anima bene picta est, in qua elucet diuinæ operationis effigies. Illa anima bene picta est, in qua est splendor gloriæ, & paternæ imago substantiæ. Hieronymus quoq; dum præfatur ad lamentationes Ieremiæ, ait: [Hier. præfat. in Threnos.] Hæc lamentatio, quam nos deflemus, tantu illa durior & amarior esse probatur, quanto veriùs cuncta hæc & E euidentiùs in fideli anima, quàm intra dirus templi parietes erãt. Hoc sanctius multo fuit, quod in ea erat templum. Non enim auri & argenti metallo, sed virtutibus animi radiabat. Habebat enim arcam intra se & duo Cherubim, id est, fidẽ Patris, & Filij, & Spiritus sancti sitam. Sed nunc nihil eorũ apparet. Ablata sunt hæc cuncta, nudata est domus Dei omnibus ornamentis suis, cunctísque quæ diuinitus consequuta fuerat, spoliata muneribus. Et Gregorius inquit de Spiritu sancto: [Gregor. Hom. 5. in Ezechiel.] In sanctorũ cordibus iuxta quasdam virtutes semper permanet, iuxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. His testimoniis

ac præcipuè vnanimi scholasticorum Theologorum consensu & ratione, quam statim dicemus, stabiliut virtutum moralium infusarum anthoritas.

Virtutes acquisitæ sunt quatuor iam dictæ, quas cardinales vocauimus,& aliæ quas infrà vt eis annexas referemus, quatenus actionibus nostris acquiruntur. Distinctionem autem virtutum infusarum & acquisitarum, vt iustitiæ infusæ, & acquisitæ, & simul rationem, virtutes infusas statuentem, accipe, quæ ex Thoma Aquinate manifestè colligitur. Nam fidelis homo ciuis est duarum ciuitatum, & ad duas respublicas pertinet, nimirum ad humanam ciuitatem, quatenus est homo rationis capax, qui recta ratione regitur, & ad ciuitatem cœlestem, quatenus est pars Ecclesiæ, ciuis sanctorum, & domesticus Dei, qui diuinis legibus gubernatur. Ob duos ergo fines præcipuos potest quamlibet actionem virtutis præstare: aut propter finem reipublicæ humanæ, qui non est alius quàm conformitas ad rationis regulam, & virtutis honestas: aut propter finem reipublicæ spiritualis, ordinatæ ad supernaturalem fœlicitatem, qui est conformitas ad leges supernaturales, & diuinas, & honestas, quæ elucet in facienda voluntate Dei. Actiones autem, quæ diuersos fines respiciunt, diuersæ sunt secundùm naturam suam, & finibus suis proportionatæ, & conuenientes sibi habitus deposcentes, ex quibus oriantur. Vnde cùm abstinere à cibis, quod est temperantiæ: aut pericula tolerare, quod est fortitudinis: aut ius vnicuique tribuere, quod est iustitiæ: aut medium in omnibus quærere, quod est prudentiæ: fieri possit, vt conueniens vitæ rationali, vel vt conueniens vitæ spirituali: vt ordinatum ad honestatem virtutis, vel vt ad fœlicitatem æternam assequendam: infertur, duas esse actiones abstinentiæ, aut cuiuscumque moralis virtutis, similes quidem substantia, sed dissimiles fine, duóque principia deposcere, quorum alterum operatur propter humanam honestatem, & constituit virtutem acquisitam, quam actus nostræ naturæ congruentes generabunt: alterum verò operatur propter honestatem supra naturam, & constituit virtutem infusam, quam non industria nostra gignit, sed Deus in nobis sine nobis infundit. Hæc satis sunt ad declarandum in generali naturam virtutum infusarum & acquisitarum, quæ easdem habent actiones, si substantiam actuum consideremus, distinctos tamen fines, quorum causa magnum inter se discrimen admittunt. Nec ista cognoscere, spirituali viro est inutile, immò maximè necessarium, tum vt naturas virtutum intelligat, tum vt in operibus studiosis præstantissimum finem quærat, & sic amplius in omni perfectione proficiat. Alias autem subtilitates, ad generationem virtutum pertinentes, meritò reticemus, quia ad honestam & spiritualem vitam traducendam, & ad ipsas virtutes comparandas, minimè necessarias reputamus.

D.Tho. 1.2.q.63, art.4.

Iam ad gradus virtutis explicandos veniendum est; Et quidem virtus generaliter sumpta, quatuor gradibus comprehenditur. Primus est, quo operibus studiosis insistimus propter virtutis pulchritudinem & honestatem. Et hoc gradu continentur omnes virtutes morales acquisitæ, quibus antiqui Philosophi studuerunt. Secundus est, quo operamur bonum propter Deum, finem nostrum supernaturaliter cognitum. Atque in isto gradu sunt omnes virtutes morales infusæ, quæ in præstantiorem finem tendunt, & sunt propriæ fidelium & iustorum, quibus lux supernaturalis affulsit. Tertius est, quo operamur bonum, non solùm propter Deum, sed etiam circa Deum, quem actibus virtutis attingimus. Ad hunc autem gradum pertinēt virtutes Theologicæ, quibus Deum & supernaturalia credimus: Deum æternáque speramus: Deum, & nos, ac proximos, propter Deum ipsum, diligimus. Quartus est, quo officia virtutis obimus, non tantùm propter Deum, sed modo quodam diuino, quem iusti & maximè perfecti nonnunquam experiuntur. Et ad hunc gradum spectant omnes virtutes infusæ, tam Theologicæ quàm morales, vt septem spiritus sancti donis adiutæ, de quibus donis alio loco, nempe dum de contemplatione, Deo votis nostris annuente, agemus, vberiùs disputabimus.

Hi sunt gradus, quibus omnis virtus comprehenditur. At in quacumque virtute speciali gradus assignare difficillimum est: quod agnouit & testatus est Gregorius, sic scribens: Has autem virtutum gradus, non magni laboris est, prēdere, cùm ab vna ad alteram transitur. Sed subtilissima disputatione res indiget, cùm mens pensare nititur in vna eadémque virtute, quibus profectus sui gradibus eleuetur. Vt enim prima elementa virtutum, fidem scilicet & sapientiam, loquar, obtineri singula perfectè nequeunt, nisi ad hæc distinctis ordinatísque modis, quasi quibusdam gradibus, ascendamus. Ipsa enim fides, quæ ad bona alia capessenda nos imbuit, plerumque in exordiis suis, & nutat, & solida est, & iam certissimè habetur; & tamen de eius fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namque eius priùs accipitur, vt in nobis postmodum perfectè compleatur. Si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in Euangelio pater sanandi pueri, non dixisset: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam.] Adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodémque tempore clamabat, se & iam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam quod Redemptori nostro à discipulis dicitur: Auge nobis fidem:] vt quæ iam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipsa quoque sapientia, quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur: vt ad eam procul dubio magni moderaminis gradibus ascendatur.

Greg. 22. mor.ca. 14.

Marc. 9. 23.

Luc.17.5.

At licèt hoc ita sit, quòd non est facile in vnaquaque virtute gradus inuenire: Sed tentabimus, aliorum vestigiis inhærentes, tribus modis gradus cuiusque virtutis assignare. Primus modus consideratur ex incremento perfectionis, quod bonus actus potest suscipere, & sic tres sunt gradus in qualibet virtute. Primus est, cùm actiones virtutis, verbi gratia, mansuetudinis, tempore tranquillitatis vtcumque præstamus. Secundus est, vt cùm tentationibus & molestiis impediti, eas toleramus, & fortiter resistentes in cœpta virtute persistimus. Tertius est, cùm tentationis & laboris tempore, non solùm perseueranter, sed etiam delectabiliter virtutis actiones exercemur.

Secundus modus consideratur ex variis statibus vitæ spiritualis & gradibus spiritualium virorum. Secundùm quam considerationem tres sunt etiam gradus cuiusque virtutis. Primus est, initium virtutis, quod reperitur in incipientibus. Et in hoc gradu virtus cum difficultate operatur, aliquando saltem in leuibus à contrario prosternitur, & magis actibus exterioribus, quàm interioribus pascitur. Secundus est profectus virtutis, & residet in proficientibus. In quo gradu virtus faciliùs procedit, vehementiùs,

tiùs & frequentiùs resistit, & ex exterioribus ad interiora consurgit. Tertius est, perfectio virtutis: qui pertinet ad perfectos. Atque in isto gradu, virtus sine vlla difficultate, saltem intrinseca, à vitiis, aut passionibus inordinatis procedente operatur, nunquam (si statum perfectionis inspiciamus) aut leuissimè vincitur, & cum summa tranquillitate & voluptate actibus studiosis distinetur.

Tertius modus, ad eosdem status vel ad partes vitæ spiritualis, potest referri. Et sic quatuor sunt gradus cuiuslibet virtutis, secundùm quos virtutes dicuntur politicæ, purgatoriæ, purgati animi, & exemplares. Quorum tres primi, in virtutibus hominum possunt inueniri, quartus verò ad Deum pertinet, omnium virtutum authorem. Oportet enim, vt inquit Augustinus, quòd anima aliquid sequatur, ad hoc vt ei possit virtus innasci: & hoc Deus est, quem si sequimur, bene viuimus. Vnde prouenit, vt in Deo sint exemplaria humanarum virtutum, & hæc exemplaria, virtutes exemplares sunt appellata. Hanc virtutum, seu graduum cuiuscumque virtutis partitionem, Plotinus Philosophus Platonicus ex doctrina Platonis latissimè disseruit, & Macrobius elegantissimè in compendium redegit: & Diuus Thomas Aquinas subtilissimè & verissimè declarauit. Sed iucundum erit, hos virtutis gradus verbis Macrobij explicatos audire. Ille sic ait: Quatuor sunt quaternarum genera virtutum. Ex his primæ politicæ vocantur, secundæ purgatoriæ, tertiæ animi iam purgati, quartæ exemplares. Et sunt politicæ, hominis, quia sociale animal est. His boni viri reipublicæ consulunt, vrbes tuentur: his parentes venerantur; liberos amant, proximos diligunt: his ciuium salutem gubernant: his socios circunspecta prouidentia protegunt, iusta liberalitate deuinciunt: *hisque sui memores alios fecere merendo.* Et est politicæ prudentiæ, ad rationis normam, quæ cogitat, quæque agit, vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, humanisque actibus, tanquam diuinis arbitris, prouidere. Prudentiæ insunt ratio, intellectus, circunspectio, prouidentia, docilitas, cautio. Fortitudinis est, animum supra periculi metum agere, nihilque, nisi turpia, timere: tolerare fortiter vel aduersa vel prospera. Fortitudo præstat magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiam, constantiam, tolerantiam, firmitatem. Temperantiæ, nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub iugum rationis cupiditatem domare. Temperantiam sequuntur, modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, moderatio, parcitas, sobrietas, pudicitia. Iustitiæ, seruare vnicuique quod suum est. De iustitia veniunt, innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, humanitas. His virtutibus, vir bonus primùm sui, atque inde reipublicæ, rector efficitur, iustè ac prouidè gubernans humana, diuina non deserens. Secundæ, quas purgatorias vocant, hominis sunt, qui diuini capax est, solùmque animum eius expediunt, qui decreuit se à corporis cōtagione purgare, & quadam humanorum fuga solis se inserere diuinis. Hæ sunt otiosorum (id est contemplatiuorum) qui à rerum publicarum actibus se sequestrant. Quod, quando non instat necessitas, vitiosum non est. Otium enim sanctum quærit charitas veritatis, inquit Augustinus, negotium iustum suscipit necessitas charitatis.] Harum quid singulæ velint, superiùs expressimus, cùm de virtutibus philosophantium diceremus, quas solas quidam existimauerunt esse virtutes. Tertiæ sunt purgati iam defæcatique animi, & ab omni mundi huius aspergine pressè puréque detersi. Illic prudentiæ est, diuina non quasi in electione præferre, sed sola nosse: & hæc, tanquam nihil sit aliud, intueri. Temperantiæ, terrenas cupiditates non reprimere, sed penitus obliuisci, (quoad inordinatos scilicet motus.) Fortitudinis, passiones ignorare, non vincere, vt nesciat irasci, cupiat nihil. Iustitiæ, ita cum superna & diuina mente sociari, vt seruet perpetuum cum ea fœdus, imitando. Quartæ, exemplares sunt, quæ in ipsa diuina mente consistunt, quam diximus νοῦν vocari: à quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem defluunt. Nam si rerum aliarum, multo magis virtutum ideas esse in mente, credendum est. Illic prudentia est, mens ipsa diuina: Temperantia, quòd in se perpetua intentione conuersa est: Fortitudo, quòd semper idem est, nec aliquando mutatur: Iustitia, quòd perenni lege à sempiterna operis sui continuatione non flectitur. Hæc sunt quaternarum quatuor genera virtutum, quæ præter cætera, maximam in passionibus habent differentiam sui. Passiones autem (vt scimus) vocantur, quod homines metuunt, cupiuntque, dolent, gaudéntque. Has primæ molliunt, secundæ, quoad vitiositatem, auferunt, tertiæ obliuiscuntur, in quartis nefas est nominari. Hæc omnia Macrobius, præter paucula quædam verba, quæ ad eius expositionem ipsius dictis inserta, & virgulis conclusa, à nobis adiecta sunt. Quæ consultò retulimus, vt quid Philosophia de virtutum perfectione assequuta fuerit, & legamus, & admiremur. Nec in sola admiratione sistendum est, sed ex tota mente lætandum, quòd, quam illi Philosophi perfectionem mente conceperunt, nunquam tamen habuerunt, in nostris, non dico philosophis aut sapientibus, sed in rudibus & idiotis, qui perfectionem sitiunt, habeamus. Sonet Christus in dictis huius sapientiæ, adde illis gloriam Dei, ex virtute quæsitam, & nihil aliud de sublimitate virtutis, quàm quod ipse dixit ex ore Augustini, aut Bernardi, aut Cassiani, poteris spetare. Quare adducor ad credendum cum Ambrosio, quòd sicut sapientes huius mundi notionem quatuor cardinalium virtutum ex nostris acceperunt, ita & gradus earum, & has virtutes purgati animi, nō ex aliis quàm ex fideliū scriptis vsurparunt.

Habemus ergo iam septem virtutes, tres Theologicas, fidem, spem, charitatem; & quatuor morales, Prudentiam, Iustitiam, Fortitudinem, Temperantiam. His annectuntur aliqua dona Dei & omnes aliæ virtutes, quæ vocantur partes aut comites earum, quia aliqua ratione ipsarum vim & naturam participant. Quare Gregorius postquam dixit per quatuor angulos domus sancti Iob, quatuor cardinales virtutes fuisse signatas, subdit: Intra hos quatuor domus angulos, filij conuiuantur, quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quatuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes cæteræ, quasi quædam cordis soboles se inuicem pascunt.] Nunc igitur omnium virtutum naturas explicemus, & ad hæc septem virtutum capita sine principia referamus. In qua tractatione ita procedendum erit, vt ad hoc primum instrumentum assequendæ virtutis, quod in eius cognitione positum est, scribendum, non nos laudatores virtutum, quod proliaum esset, sed tantùm expositores exhibeamus. In vnaquaque autem virtute, quatuor non longè à more scholastico, proponenda sunt. Primò, quid ipsa virtus sit. Secundò, quæ incitamenta ad eam quærendam nos inuitent. Tertiò, quas illa virtus actiones

Aug. lib. de moribus Eccl. c.6 To. 1.

Plot. Enneade 1. lib. 2. ar. c. 3.
Macrob. li. in somnium Scipion. c. 8.
D. Tho. 12 q 61. art 5.

Aug. 19. de ciuit. c. 19.

Ambr. li. de parad. c. 3.

Greg 2. mor ca. 29.

habeat. Quartò, quo modo erit postulanda. Definitio virtutis erit vtilis ad cognitionem: incitamentum triplex ad meditationem: actio multiplex ad exercitationem, & postulatio ad orationem. Sic in hoc primo instrumento habebimus, non tantùm quo virtutem cognoscamus, sed quo ad illam incitemur, & quo a virtutum datore deuotè & humiliter postulemus. Aliquando etiam, si Deus dederit, quàm copiosa seges hîc ad mentalem orationem lateat, demonstrabimus. Illud tantùm hîc animaduertendum est, nos in dispositione virtutum tantillum à Theologorum doctrina recessisse. Nam illi fidei, vt dona quædam, & effectus illius, timorem seruilē & purificationem cordis annectunt; nos meditationem, contemplationem, contemptum sæculi, & cordis purificationem attexuimus, quoniam nisi res fidei ruminentur, & considerentur, nec ad timorem ex nostra culpa incitant, nec ad contemptum terrenorum ac cordis purificationem inuitant. Illi fiduciam sub fortitudine ponunt, nos spei eam adiunximus; quoniam ex eo quòd à Deo summum bonum, scilicet vitam æternam, speramus, oriri videtur, vt in aliis minoribus rebus confidentes simus. Illi vindicationem, partem Iustitiæ faciunt; nos prætermisimus; quia non solùm quod bonum est, sed quod perfectum, oculis legentium offerre contendimus, & licèt aliquando bonum sit, de iniuria accepta, non ex affectu iustitiæ, sed ad proprium malum propulsandum vindictam petere, melius tamen est, præcipuè in spiritualibus viris sustinere, ignoscere omnino, & dissimulare. Præterea aliquam vnam virtutem in varias partes distinximus, & plures, secundùm veram Theologiam natura distinctas, vt iustitiam distributiuam, commutatiuam, & legalem, in vnam contraximus. Id nullo modo studio contradicendi factum est, qui nec in minimis volumus à præstantissimis Theologis dissentire; sed quia hic non tam speculationem, quàm opus quærimus, & ad doctrinam sanctè viuendi tradendam, quædam fuerunt pressiùs, quædam latiùs, quædam tantisper immutato ordine declaranda.

De Virtute Fidei.

CAPVT III.

Fides, prima est Virtutum Theologicarum, non dignitate, sed infusione, quia intellectum afficit, cuius actus voluntatis actionem præcedit: & quia fundamentum est reliquarum virtutum ianuáque spiritualium bonorum, nam priùs Deo credimus, quàm ipsum amemus, & per legis obseruantiam eius iussis obsequamur. Huic meritò quatuor dona seu effectus adiungimus, nempe meditationem, contemplationem, contemptum sæculi, & cordis puritatem: Nam qui credit, intelligentiam cupit creditorum, & hoc desiderium intelligétiæ ad inquisitionem mouet, in qua est meditatio. Inquisitio pia veritatem inuenit, in eáque cum exultatione quiescit, & hæc est contemplatio. Veritas inuenta docet quàm vilis sit mundus, & eius despicientiam generat, in qua est contemptus sæculi. Despicientia autem sæculi ad inhæsionem vocat, qua inhæremus Deo, & in hac consistit puritas cordis. De his ergo agendum est.

De Fide. §. *I.*

Fides, est virtus intellectus Theologica, qua assentimur mysteriis reuelatis propter authoritatem reuelantis Dei. Quam definiuit Paulus dicens: Est sperandarum rerum substantia', argumentum non apparentium.] Ac si diceret: Fides est fundamentum & quasi basis eorum, quæ à Deo speramus, & certitudo ac conuictio intellectus, qua certissimè his, quæ visa non sunt, adhæremus. [*Hebr. 11. 1.*]

Incitamenta ad fidem sunt. I. Ecclesia Catholica, sponsa Dei, in Christo, tanquam in fundamento, fundata, columna veritatis, quæ nec fallere potest, quia fidelis est, nec falli, quia à Deo docta & gubernata est. Hæc, cui Christus semper assistit: Nam & ego, inquit, vobiscum sum, vsque ad consummationem sæculi.] Hæc à qua Spiritus sanctus nec ad momentum vnquam discedit: qui postquam venit, docuit eam omnem veritatem. Hæc, summa scientia illuminata, sacris libris locupletata, traditionibus Apostolicis, conciliis, & decretis Summorum Pontificum ditata, tanti ponderis est apud quemq; sapientem, vt infallibiliter teneat, à Deo dicta esse, quæ ipsa, tanquam Dei dicta, proponit, à quibus omnem falsitatem abesse, certissimè intelligit. [*Matth. vlt. 20.*] [*Ioan. 14.*]

II. Multitudo earum ratiocinationum, quæ res fidei euidenter credibiles faciunt. Cuiusmodi sunt: Prædictiones Prophetarum; testimonium Martyrum; multitudo miraculorum: attestatio aduersariorum aut infidelium: puritas legis Euangelicæ: mirabilis eius cum ratione concordia: omnium mysteriorum huius legis summa consensio: mundi conuersio: ratio fidei propagandæ per Apostolos ignobiles, idiotas, inermes: vis fidei in afficiendis, & mutandis animis: sanctitas & sapientia eorum, qui fidem tradiderunt: vita illibata eorum, qui eam recipientes, se eius præscriptis accommodarunt: stabilitas Ecclesiæ inter persequutiones: clades eorum, qui eam oppugnarunt, & antiquitas sacrorum librorum. His admirata mens hominis dicit: Quoniam testimonia tua Domine credibilia facta sunt nimis:] quibus licèt non visis assentiri, summa sapientia est, & reluctari, damnabilis imprudentia. [*Psal. 92. 7.*]

III. Necessitas fidei, [sine qua, vt inquit Paulus, impossibile est placere Deo.] Et eius dignitas, quam habet à Christo, Filio Dei, tanto antè tempore prænuntiatio, & tam miris sapientiæ, sanctitatis, & potestatis donis insignitu, qui res fidei docuit à rebus sublimissimis, quas tradit, à mutatione animorum, quam efficit. [*Hebr. 11. 7.*]

Actiones fidei sunt. I. Summittere mentem hominis cum magna simplicitate & humilitate, Deo per Ecclesiam, per scripturam, per traditiones, per concilia, & per Pontificum decreta, loquenti.

II. Assentiri articulis fidei tum ad diuinitatem, tum ad humanitatem pertinentibus, & cæteris reuelatis à Deo, propter authoritatem ipsius Dei.

III. Considerare Deum, in sacramentis & in cæremoniis Ecclesiæ, animas sanctificantem, & dona spiritualia inuisibiliter operantem.

IV. Confiteri res à Deo reuelatas, instante omnium miseriarum atque etiam mortis periculo, in conspectu regum, fidem oppugnantium, & non confundi.

V. Aperire res fidei per exhibitionem doctrinæ, vt alij rudiores eas teneant.

VI. Fugere hæreticos, vt pestes animarum, vt hostes æternæ salutis, vt filios diaboli.

VII. Auersari omnem doctrinam minùs syncaram, minùs puram, minùs sanctorum, & Ecclesiæ sensui conformem.

Postulatio Fidei. Domine Iesu Christe, fidei author & consummator, qui nos ad gremium sanctæ

Ecclesiæ,

Ecclesiæ, sponsæ tuæ, & matris nostræ, spretis multis millibus hominum infidelium euocasti, & ad pusillum gregem, cui, complacuit Patri, date regnum cœleste, pertinere fecisti: auge in nobis fidem à te semel infusam, & sine vlla intermissione seruatam, & vitam fidei aptam, scilicet sanctam & tui imitatricem, concede, vt aliquando tandem fidei consummationem, nempe gloriæ claritatem, assequamur. Amen.

De Meditatione. §. II.

Meditatio, est rerum fidei attenta & humilis inuestigatio, vt eius præsidio ad bonum amplectendum & malum fugiendum moueamur. Adiungitur fidei iuxta illud Pauli: Fide intelligimus aptata sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Id est, fides mouet ad intelligendum, omnia transitoria condita esse per verbum Dei, & ex informibus facta esse formata, & pulchritudine decorata. *Hebr. 11.*

Incitamenta ad meditationem sunt. I. Meditationis ingens necessitas. Nam sicut cibus stomacho ingestus, non tamen digestus, non reficit, nec roborat hominem, sed magis saluti officit: ita mysteria fidei credita, & quasi in intellectum transmissa, non tamen per meditationem digesta, parum vitæ mutationi proficiunt. Hinc multi fideles, & pauci, qui secundum leges fidei, suam vitam instituant. Hinc inter bonos pauci spirituales, & inter spirituales rari perfecti, quia credita non euoluunt, & fide accepta, non ruminant, vt illa in suos mores vitámque transfundant.

II. Meditatio, comes est orationis fidelissima, cui feruorem petendi & fiduciam impetrandi subministrat. Et, vt inquit Bernardus: Ad summitatem scalæ, id est, ad fastigium perfectionis, duobus pedibus, meditatione & oratione conscendimus. Meditatio siquidem docet, quid desit; oratio ne desit, obtinet: illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus. *Bern. ser. de Andrea.*

III. Meditatione carentibus exprobrat Dominus noster Iesus Christus, dicens: Adhuc vos sine intellectu estis? Illi namque absque intellectu sunt, qui res quidem fidei audiunt, sed quia eas non meditantur, nec considerant, nunquam ad suæ vitæ emendationem intelligunt.

Actiones meditationis sunt. I. Rem meditandam, in certa puncta ac quasi membra distinctam, ex ore magistri spiritualis, vel ex libro ad id parato, vel ex ipsis sacris scripturis, accipere.

II. Paulo ante horam, ad meditandum destinatam, hæc eadem materiæ consiferandæ capita in memoriam reuocare, & breui iteratione præuenire.

III. Vnumquodque eorum membrorum intentè & quietè, ex causis, & effectis, vel ex aliquibus circunstantiis inuestigare & inquirere.

IV. Veritatem, disquisitione inuentam quem que ad seipsum, id est, ad animæ vtilitatem, applicare.

V. Ex ea veritate, iuxta qualitatem materiæ meditatæ, vel odium mali alicuius, vel amorem boni, vel pium alium affectum elicere.

VI. Colloquiis cum Domino habitis, & ignitis suspiriis, ac ardentissimis desideriis, ab eo mali illius discessum, seu boni aduentum, implorare, & abundantissimam gratiæ mensuram ad motum emendationem deposcere.

Postulatio meditationis. Domine Iesu Christe magister bone, qui annos ad te venientes sapientissimè erudis, & ex lapide cogniti ne ad sanctitatis amorem & experimentum prouehis, illumina oculos mentis meæ, & vires cordis mei in vnum colli-ge, vt legis tuæ mysteria, dulciora super mel & fauum, ore intellectus gustem, & deuotem, ac ventre voluntatis excepta, in meam conuersationem moresque transformem. Reuela Domine Deus meus oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua; vt illa considerata me alliciant, & meditata me moueant, & ad tui amorem, & vitæ mutationem me alliciant. *Psal. 118. 18.*

De Contemplatione. §. III.

Contemplatio, est simplex intuitio veritatis, quæ ab amore inchoat, & ad Deum diligendum, & sæculum despiciendum inclinat. Adiungitur fidei, quoniam contemplatio Christiana est de rebus à fide traditis: secundùm illud Pauli: Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna. Fides etiam contemplatione, quæ actus est sapientiæ, roboratur, & ad despiciendum mundum erigitur. Quare de Moyse dicitur, quòd fide grandis factus, prætulit thesauro Ægyptiorum, improperium Christi, quia aspiciebat in remunerationem. *2. Cor. 4. 18.*

Incitamenta contemplationis sunt. I. Pulchritudo Dei, & Christi, & rerum æternarum, quæ oculo contemplationis videmus. Si enim magnæ voluptatis est, videre solem, lunam, & stellas, & reliqua sensui subiecta, quæ oculis corporeis cernuntur, quanto delectabilius erit, Deum & cœlestia contemplari?

II. Inducere nos debet, inquit Albertus, suauitas, quæ in contemplatione percipitur; admirabilis perfectio, quæ ibi addiscitur: principium omnis beatitudinis, quod ibi repentur. Fons enim omnis beatitudinis, summus Deus, ibi cognoscitur; & quod verè cognoscitur, hoc amatur; & quod verè amatur, hoc desideratur, & pro eo obtinendo laboratur; & pro quo studiosè laboratur, hoc tandem acquiritur; cúmque acquisitum fuerit, cum delectatione interminabili possidetur. *Albert. de virt. cap. 73.*

III. Exemplum Christi Saluatoris nostri, qui, vt notauit Gregorius, noctes insomnes ducebat, in eisque orationi Dei, id est, altissimæ cõtemplationis, operam dabat. Exemplum item Apostolorum, quorum conuersatio, teste Paulo, in cœlis erat, nec sollicitudine omnium Ecclesiarum impediebantur: exemplum tandem omnium sanctorum, qui ita contemplationi addicti fuerunt, vt hanc suam hæreditatem ac præcipuã possessionem esse, ipso opere testarentur. *Greg. 6. mor. c. 25*

Actiones contemplationis sunt: I. Relictis omnibus externoobus, intellectu & affectu, ac sepositis cunctis discursibus & ratiocinationibus, in simplici Dei notione quiescere. Quam, quia actio quædam vniformis est, comparat Dionysius motui circulari, propter ipsius motus vniformitatem. *Dion. ca. 4 de diui. nom. p. 1.*

II. Ex cognitione rerum exteriorum aut sensibilium, ad notitiam intelligibilium, & præcipuè ipsius Dei, peruenire, ibique sine discursu sistere. Quæ quia procedit de vno in aliud, comparatur motui recto, quo corpus mouetur a loco deorsum in locum sursum, vel e contra.

III. Ex vna re cognita, vt ex toto, aut ex contrario, ad alterius cognitionem, vt ad notionem partis, vel alterius contrarij, ratiocinando peruenire,

ibique intellectu quiescere. Quæ comparatur motui obliquo. Et secundùm diuersa, quæ cognoscuntur, ex aliis diuersi motus obliqui contemplationis assignantur, vt videre est in Ricardo, libro primo de contemplatione.

Ricard. lib. 1. de contempl. c. 5.

IV. Ex parte materiæ contemplatæ, multæ actiones contemplanonis assignantur. 1. versatur circa diuinam maiestatem eiúsque attributa. 2. circa Christi Saluatoris vitam & mortem. 3. circa beneficia diuina. 4. circa nobilitatem patriæ cœlestis. 5. circa sanctorum & totius Ecclesiæ virtutes & dona. 6. circa essentiam & proprietates rerum creatarum. 7. circa nosmetipsos, & si quæ sunt alia, quæ ad hæc capita non referantur, de quibus suo loco pleniùs dicetur.

A

Postulatio contemplationis. Domine Iesu Christe, Deus & homo, qui qua Deus, ipsa pulchritudo es, & qua homo, in quem desiderant Angeli prospicere, & speciosus forma præ filiis hominum, perfice fidem, à te nobis infusam, dono sapientiæ tuæ, & quatenus nobis expedit, donum contemplationis attribue, vt dum te summum bonum nostrum & summum pulchrum esse cognoscimus, te ardentissimè amemus, & nosmetipsos ac omnia visibilia contemnamus. Amen.

1. Petri. Psal. 44

B

De Contemptu sæculi. §. IV.

Contemptus sæculi, est abrenuntiatio tum exterior, quæ fit opere, tum interior, quæ fit voluntate, omnium visibilium, propter amorem Dei. Adiungitur fidei, iuxta illud: Sancti per fidem deuicerunt regna.] Et rursus: Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra.]

Hebr. 11. 33.

C

Incitamenta ad contemptum sæculi, sunt 1. Amor sæculi & amor Dei, termini contrarij sunt; quod significant illa verba Iacobi Apostoli. Amicitia huius mundi, inimica est Dei.] Quicumque ego voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur.] Quare sicut qui vult locum superum tenere, debet necessariò infimum locum relinquere; ita qui cupit ad Dei amorem ascendere, debet per contemptum sæculi ab eius amore separari. Non potest quis simul esse in luce, & in tenebris, nec simul frigore rigere, & calore magno ad omnem laborem solui. Non ergo poterimus amore sæculi, qui sicut frigus est, ab omnibus bonis operibus impediri, & amore Dei, qui calor est, ad virtutum actiones incitari.

Iacobi 4. 4.

D

II. Sæculum ignorantissimum est, quod bonos deucit, malos exaltat: bona fucata diligit, vera contemnit. Immundissimum est, quod omnia peccata continet, & pro bonis gestis defendit. Infidelissimum est, quod dilectoribus suis, & pro se laborantibus, curas & angores in hac vita, & in alia damnationem impertit: non igitur meretur diligi, sed animosè contemni.

III. Incitat exemplum Christi Iesu, qui paupertatem & vitæ asperitatem amauit, regnum temporale fugit, & in omni humilitate manere, fallaci rerum mundanarum gloriæ prætulit.

Actiones contemptus sæculi sunt: I. Diuitias spernere, &, si à Deo speciali vocatione inuitemur, actione relinquere.

E

II. Dignitates, tum sæculares, tum Ecclesiasticas fugere: &, si ad eas admittendas à superioribus compellamur, non ex ambitione, sed ex desiderio obediendi, & diuinam voluntatem implendi, suscipere.

III. Honoribus & pompis sæculi valedicere, & ab eis tota contentione mentis abscondi.

IV. Voluptates & corporis ac sensuum delicias pro nihilo ducere, & tanquam res homine indignas auersari.

V. Propinquos & amicos, si animæ profectum impediant, promptè deserere.

VI. Mores sæculares, & quicquid vanitatem sapit, promptè deponere.

VII. Cuncta visibilia despicere, & nec minis, nec terroribus, nec suasionibus, nec laudibus, nec præmiis ad nimium eorum amorem inclinari. Imitantes Paulum, cui omnia viluerunt. Dicebat enim: Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.]

Phil. 3. 8.

Postulatio contemptus sæculi. Domine Iesu Christe, qui es thesaurus inexhaustus & infinitus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, absconditi, quíque me ad te cognoscendum, amandum, & diligendum creasti, miserere, obsecro, mei, & vincula amoris sæculi rumpe, & catenas concupiscentiarum, quibus illigor, tua immensa potestate dissolue, vt te bonum vnicum meum sitiam, & ob ementita bona, nunquam à te, omnium bonorum authore, discedam. Amen.

De Puritate cordis. §. V.

Puritas cordis, est cogitationum, affectionum, sermonum, operúmque munditia. Adiungitur fidei, quoniam impuritas in hoc consistit, vt Thomas ait, quòd res aliqua vilioribus immisceatur. Per fidem autem anima cum Deo inhæreat, sicut per iustitiæ principium fit, vt à rebus terrenis separetur, vnde & quòd pura ab earum contagione subsistat. Et ideo ait Petrus in Actis: Fide purificans corda eorum:] & Paulus: Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem,] &c.

D. Tho. 22 q. 7. ar. 2.

Actor. 15. 9. 1. Cor. 7. 14.

Incitamenta ad puritatem cordis sunt. I. Munditia corporis & vestimentorum, homini eam curanti, est iucunda, & salutaris, & aliis cum eo conuersantibus existit gratissima, ergo multo magis munditia cordis. Hæc enim morsus & increpationes conscientiæ tollit, quæ internam iucunditatem auferunt: peccata reuicit, quæ animæ sanitatem tollunt, & Deum ac Angelos ad animæ puræ amorem inuitat.

II. Puritas cordis oculos aperit mentis, vt Deum contemplari possit. Nam beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.] Et sicut sol nubibus non impeditus, hæc inferiora illuminat, & calore fouet: ita sol iustitiæ, Christus, animam per cordis puritatem ab affectibus mundam sapientia illustrat, & calore diuini amoris viuificat.

Matth. 5. 8.

III. Mouet exemplum Christi, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui que dicitur candor lucis æternæ, speculum sine macula, & imago bonitatis illius.

1. Petri.

Actiones puritatis cordis sunt: I. amorem rerum visibilium, vt honorum, diuitiarum, voluptatum, deponere.

II. Affectum nimium erga seipsum, & erga vitam hanc, & salutem temporalem, abiicere.

III. Cogitationem à malis & vanis apprehensionibus emundare.

IV. Immunem se à peccatis, tum grauibus, tum leuibus, custodire.

V. Mente Deo & cœlestibus inhærere.

Postulatio puritatis cordis. Domine Iesu Christe, exemplar puritatis, & fons vniuersæ munditiæ, cuius sanguis emundat nos ab omni peccato: impuritatem nostram, qua terrenis cupiditatibus

immisce

immiſcemur, & tibi diſplicemus, expelle, nóſque cogitatione, affectu, & operatione purifica, vt tibi intellectu, affectu, & imitatione inhærentes, qui noſtra munditia es, & terreni hominis imaginem deponentes, cæleſti pulchritudine decoremur. Amen.

De Virtute Spei.

CAPVT IV.

SPes immediatè ſequitur Fidem: nam ea, quæ fide credimus, nempe poſſe nos ad æternam beatitudinem peruenire, diuinúmque auxilium nobis ad hoc paratum eſſe, per hanc virtutem ſperamus, & Dei beneficio finem noſtrum nos aliquando aſſequuturos eſſe confidimus. Spei autem adiungenda eſt fiducia & timor. Fiducia quidem, quoniam æquum eſt, nos à Deo minora expectare, qui ſperamus maiora & potiora. Timor verò, quia licèt Deus paratiſſimus ſit, hominibus beatitudinem dare, ipſi tamen, qui per peccata Deo deeſſe poſſunt, debent iuſtè timere, ne ob culpam ſuam non mereantur accipere.

De Spe. §. I.

SPes, eſt virtus Theologica, reſidens in voluntate, qua firmiter ex gratia Dei meritiſque præcedentibus ſperamus beatitudinem æternam. Vnde Paulus ait: In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur Deus, ante tempora ſæcularia.] Eſt autem de rebus creditis, ſiue non viſis: ſpes enim quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? Non tamen ſe extendit ad omnia credita, quia, vt inquit Auguſtinus, fide credimus bona, & mala, præterita, præſentia, & futura, ſpe verò ſolùm ſperamus bona futura. Inſuper fides rerum eſt noſtrarum & alienarum; at ſpes ſolùm noſtrarum, vel ratione charitatis, qua iungimur aliis, ad nos quodam modo pertinentium.

Ad Tit. 1. 2. — *Aug. Enchirid. 1.*

Incitamenta ad ſpem ſunt: I. Spei præſentiſſimũ Dei auxilium, quo à malis liberemur, & in bonis protegamur, promiſſum eſt. Quoniam in me ſperauit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.] Et: in te ſperauerunt Patres noſtri, ſperauerunt & liberaſti eos. Ad te clamauerunt, & ſalui facti ſunt: In te ſperauerunt, & non ſunt confuſi.] Et reſpicite filij nationes hominum, & ſcitote quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt.] Et Bernardus: Quemcumque locum calcauerit pes veſter, veſter erit; pes veſter, vtique ſpes veſtra eſt, & quantumcumque illa proceſſerit, obtinebit, ſi tam in Deum tota figatur, vt firma ſit, & non titubet.

Pſal. 90. 14. — *Pſal. 21. 4.* — *Eccli. 2. 11.* — *Bern. ſer. 15. in Pſal. 90.*

II. Spes eſt huius vitæ beatitudo, ex eo enim iuſti, beati ſunt, quoniam ius habent ad beatitudinem, & eam poſt hanc miſeram vitam, obtenturam ſperant. Ideo ſanctus Dauid: Beatus vir cuius eſt nomen Domini, ſpes eius.] Et Auguſtinus: Sicut ſpe ſalui, ita & ſpe beati facti ſumus: & ſicut ſalutem, ita & beatitudinem, non tam tenemus præſentem, ſed ſperamus futuram.

Pſal. 39. 5. — *Aug. lib. 19. de ciuit. c. 4.*

III. Illa verba Domini ſpem excitant. Confidite, ego vici mundum.] Peruerſum enim iſtud ſæculum, quo nomine omne genus peccatorum comprehendimus, noſtrum iter ad æternitatem retardat, ac adeptionem beatitudinis impedit. Si autem Chriſtus illud vicit, & ſub pedibus noſtris ligatum proſtratúmque ſuppoſuit, non eſt cur (hoſte iam victo) de victoria deſperemus, immò eſt, cur de immenſa Domini pietate ſalutem nos adepturos confidamus.

Ioan. 16. 33.

Actiones ſpei ſunt: I. Sperare animæ beatitudinem: nempe quòd ſtatuto tempore, cùm hanc vitam deſeremus, purgatis imperfectionibus, noſtris, videbimus Deum, ſicuti eſt, oculis animæ, lumine gloriæ illuminatis, & diligemus eum amore perfectiſſimo & inceſſabili, & fruemur eo, delectatione puriſſima & interminabili, & in æternum poſſidebimus.

II. Expectare beatitudinem corporis. Nimirum quòd corpus hoc corruptibile, poſtquam ceciderit, reſurget incorruptibile, & immortale, impaſſibilitate, claritate, agilitate, & ſubtilitate veſtitum, & nunquam his dotis, hácque pulchritudine, & maieſtate priuabitur.

III. Sperare manſionem perpetuam in illa ciuitate cæleſti, non manu facta, quam habemus in cœlis, Beatæ Virginis, omnium ſanctorum, & Angelorum, qua fruemur, viſionem, & cum illis beatiſſimis ſpiritibus iucundiſſimam ſocietatem.

IV. Sperare à Domino media ad hanc fœlicitatem conſequendam. Nempe. 1. remiſſionem peccatorum. 2. extinctionem vitiorum. 3. mortificationem paſſionum, 4. adeptionem virtutum. 5. victoriam tentationum. 6, intimam cum Deo familiaritatem. Hæc inquam in ea menſura ſperanda ſunt, quatenus neceſſaria erunt ad gradum beatitudinis obtinendum, ad quem Deus nos prædeſtinauit.

V. Sperare adiutorium ſanctorum & Angelorum, qui tum orationibus, tum gratiarum impetratione nos iuuabunt ad hoc, vt beatitudinem conſequamur.

VI. Sperare vniuerſa hæc, non ex propriis meritis, ſed ex immenſa bonitate Dei, & ex meritis Chriſti Ieſu, quæ vt caput noſtrum, nobis, membris ſuis, liberaliſſimè donauit.

VII. Ob hanc largiſſimam tantorum bonorum ſpem, falſa mundi bona contemnere, & inenarrabili lætitia perfundi.

VIII. Viriliter reſiſtere malis, & confortari in bonis, & ardua quæque vitæ ſpiritualis aggredi propter amorem beatitudinis.

IX. Hæc omnia, quæ diximus, ſperare, danda eſſe proximis à Deo prædeſtinatis, & nobis cum charitate coniunctis.

Ierem. 14. 8.

Poſtulatio Spei. Domine Ieſu Chriſte [expectatio Iſrael, & Saluator eius in tempore tribulationis,] qui de cælo deſcendiſti, vt nos in cælum eueheres, & mortem acerbiſſimam pertuliſti, vt nobis peccato mortuis, nunc vitam gratiæ, & poſtea vitam gloriæ donares: obſecramus te per incomprehenſam bonitatem tuam, vt ſpem bonorum æternorum, quæ dilectis tuis paraſti, in nobis augeas, & nos, qui æterna ſperamus, temporalia aſpernari concedas. Amen.

De Fiducia. §. II.

FIducia eſt expectatio firma, quòd Dominus in omnibus neceſſitatibus, tum temporalibus, tum ſpiritualibus, nos iuuabit, & in tribulationibus non derelinquet. Qua ſeipſum roborabat ſanctus Dauid, cùm dicebat: Dominus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Si conſiſtant aduersùs me caſtra: non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium in hoc ego ſperabo.]

Pſal. 26. 1. 2. 3.

Incitamenta ad Fiduciam sunt: I. Animo expendere, quanta Deus benignissimus pro omnibus fecit, quos ex nihilo extractos conseruat, gubernat, sustentat, & bonis visibilibus & inuisibilibus ditat. Quàm misericors & dulcis fuit in iustis suis à tribulatione liberandis. Vt cùm Danielem de lacu leonum, Iosephum de cisterna & de carcere: Noë de diluuio, & tres pueros Hebræos de camino ignis ardentis eripuit. Non mutauit Deus, ô homo, ingenium suum, sed nouit nunc, sicut & antea, vt ait Petrus, pios eripere de tentationibus. Pro certo ergo habe, quòd vita tua, si in probatione fuerit, coronabitur. & si in tribulatione fuerit, liberabitur.] Vide imaginem Dei, id est, Christum Iesum in cruce pendentem, & ille (quo viso Patrem videmus) te ad confidentiam animabit. Quis enim non rapiretur ad spem, ait Bernardus, & ad impetrandi fiduciam, si attenderet in cruce Christi corporis dispositionem? Vide caput inclinatum ad osculandum, brachia extenta ad amplexandum, manus perforatas ad largiendum, latus apertum ad diligendum, totius corporis extensionem ad se totum impendendum.

Dan. 14.
Gen. 27.
Gen. 7.
Dan. 3.
2. Petr. 2. 9.
Tobia 3. 21.
Ioan. 14.
Bern.

II. Fiducia maximè glorificamus Deum, quoniam vno confidentiæ actu eum benignissimum prouisorem nostrum, & omnium malorum depulsorem confitemur. Vnde actus iste mirum in modum nos roborat, & ionincibiles facit ad sustinendos pro virtute labores. Nam qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas, vt aquilæ, current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient.] Est etiam fiducia magni meriti: & ideo Paulus ait: Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.] Et ipsa tandem impetrat à Deo quicquid illi non est indignum dare, & nobis expediens accipere. Idque significant verba illa Domini: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceris monti huic, transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.] Quo loco de fide Christiana loquitur, quam tamen fiducia comitatur. Quia nimirum credimus, Deum omnia posse, & de sua bonitate confidimus, nobis auxilium esse præstandum.

Isa. 40. 31.
Hebr. 10. 35.
Matt. 17. 20.

III. Excitat fiduciam puritas cordis, quæ cùm nos similes Deo faciat, & cor filiorū immittat, etiam fiduciam filiorum attribuit. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo.] Et de innocente Susanna dicitur: Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.] Bona etiam opera à cordis puritate manantia fiduciam præstant. Vnde Tobias: Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam,] Et Paulus: Qui bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu.

1. Ioan 3. 21. 22.
Daniel. 13. 35.
Tobia 4. 12.
1. ad Tim. 3. 13.

Actiones fiduciæ sunt: I. Deum in omnibus laboribus, necessitatibus & tribulationibus nobis astantem & benignissimè iuuantem aduertere. Sicvt Stephanus, qui cùm lapidaretur à Iudæis, exclamauit: Ecce video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei,] vt scilicet illi suppetias afferret.

Actor. 7. 55.

II. Dominum, dum indigemus, vt adiutorem rogare, & eius auxilium & sanctorum exposcere.

III. Pro certo habere, orationes nostras, si iustum & expediens postulent, à Domino misericorditer exaudiri.

IV. Si Dominus auxilium dare distulerit, non desperare, iuxta illud: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.]

Psal.

V. In euentibus contrariis, qui videntur nostris bonis desideriis obstare, nullo modo confidentiam deponere.

VI. Vitæ puritate nos paratos ad diuinas inspirationes, quibus fiducia creatur, exhibere.

Postulatio Fiduciæ. Domine Iesu Christe, qui factus es refugium nostrum, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione; miserere imbecillitatis cordis nostri, cuncta ex sua paupertate æstimantis, & sua minima capacitate metiendis, ipsúmque fiducia dilata, & spe incomprehensibilis tuæ misericordiæ robora; vt ad te in omni necessitate, tanquam ad patrem, accurrat: in gremio tuo omnes molestias curásque teneat, & non secundùm vilitatem suam, sed secundùm largitatem tuam & diuitias tuas, ampla remedia omnium miseriarum expectet. Amen.

Psal. 9.

De Timore. §. III.

Timor est fuga peccati; ne quis incurrat in temporalem aut æternam pœnam, ne perdat gloriam, & ne labatur in sui creatoris offensam. Iste dicitur timor Domini. Quoniam Deum, & victorem, & peccatorum vindicem timemus, & in eius indignationem incidere formidamus. De quo Dauid ait: Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos.] Non inquam docebo vos scientiam sæcularem, quæ sine timore inflat, sed timorem Domini, qui sine scientia saluat.

Psal. 33. 12.

Incitamenta ad timorem sunt: I. Opera iustitiæ Dei. Si enim Angelis peccantibus Deus non pepercit, (vt Petrus in sua Canonica ait,) sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reseruari.] Si primos parentes ob esum pomi ex Paradyso deiecit, vt vniuersam eorum posteritatem ad vitam destinatam morte damnauit. Si tempore Noë omne genus humanum, & omnem animam viuentem aquis diluuiis immersit. Si ciuitatis Sodomorum & Gomorrhæorum terribili igne consumpsit. Si innumerabiles peccatores, nunc vnum, nunc alium, vt ex historiis constat, subita morte sustulit, & ad eruditionem nostram acerbissimas pœnas, quas in inferno patiuntur, aliquibus patefecit: Quid expectant miseri peccatores, qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum, si Dei mandata prætereunt?

2. Petr. 2. 4.

II. Vtilitas ipsius sancti timoris. Est namque timor, initium sapientiæ, vt ait sanctus Dauid: Initium sapientiæ, timor Domini.] Et Chrysostomus ait: Vt solis radius, domum per foramen ingressus, cuncta quæ in ea sunt, illuminat; ita timor Domini, si fuerit in anima, cuncta ei peccata etiam minutissima ostendit. Est etiam exordium iustitiæ, & expulsor peccati: iuxta illud: Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari.] Et Beda ait: Difficilè iustitia sine timore custoditur, quo iustus Deum quanto ardentius diligit, tanto solertiùs offendere cauet. Et alio loco idem Ecclesiasticus ait: Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua.] Est decor & pulchritudo omnium virtutum. Quàm magnus, inquit idem Sapiens, qui inuenit sapientiam & scientiam, sed non est super timentem Dominum. Timor Dei super omnia se superponit. Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?] Est tandem timor, gemma sanctorum pretiosissima. Vnde Iob: Semper, quasi tumentes super me fluctus, timui Deum, & pondus eius

Psal. 110. 10.
Eccli. 1. 27
Eccli. 25 13.
Iob 31 23.

dus eius ferre non potui.] Et Dauid sanctos adhortans ait: Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam nihil deest timentibus eum.]

Psal.

III. Incitat ad timorem passio Christi: Magnum quippe malum est peccatum, ac proinde maximè timendum, cui tam grauis & difficilis parata est medicina. Ad quod optimè Laurentius Iustinianus ait: Ex qualitate remedij facilè cognoscitur vehementia langoris. Conspui namque Christus voluit, vt nos lauaret, velari voluit, vt velamen culpæ & ignorantiæ à cordibus nostris auferret: in capite percuti, vt caput nostrum, scilicet Adam, sanitati restitueret: colaphis cædi, & verbis derideri, vt nos labiis & operibus ipsum laudaremus: demũ occidi iubetur, vt vulneribus nostris pretioso sanguinis ipsius balsamo medeatur. Fusus est cruor medici, & factus est medicamentum freneneі. Agnoscamus igitur, quàm grauia sint nostra vulnera, pro quibus necesse fuit, Dominum Iesum vulnerari.

Iust. de ligno vitæ trac. de Timore. c. 4.

Actiones timoris sunt: I. Intellectum ad Dei seueritatem & iustitiam considerandam, & ad grauitatem peccatorum cognoscendam, acuere.

II. Vitæ anteactæ, ad euadendam pœnam, & vitandam Dei offensam, pœnitere, ac pro ea debitè satisfacere.

III. Omnia peccata non solùm grauia, verùm & leuia & imperfectiones (pro posse) fugere: iuxta illud: Qui timet Deum nihil negligit: & membra, & sensus, & linguam ab omni actu illicito cohibere.

Eccl. 7.

IV. Aduersùs tentationes confortari: Nam timenti Dominum non occurrent mala;] & vt pœnam ac Dei offensam euadamus, insultus dæmonis, virtutum exercitatione & auxilij postulatione, proterere.

Eccli. 33. 1.

V. Solicitè diuina mandata, ne Domino displiceamus, custodire, & Dei placita, hominum voluntatibus anteponere.

VI. Deo, per intimam & verissimam reuerentiam, tanquam vniuersali Domino, se summittere.

VII. Nostrum nihilum contemplari, facilitatem cadendi & gratiam perdendi cognoscere, & infra omnes homines, & in profundum vilitatis nos per propriam cognitionem deiicere.

Postulatio timoris. Domine Iesu Christe, super quem [requieuit spiritus Domini,] Patris tui, & cuius animam spiritus filialis timoris repleuit, quo etiam corda seruorum tuorum abundantissimè reples, & per timorem ad amoris vehementiam, & perfectionem intromittis: excita in cordibus nostris timorem castum, timorem solicitum, timorem sanctum tuum, quo omnia tibi displicentia fugiamus, omnia tibi placentia aggrediamur, te diligentissimè reuereamur, & à cura bene operandi, & nostram salutem promouendi, nunquam cessemus. Amen.

Isa. 11. 2.

De virtute Charitatis.

CAPVT V.

HARITAS, postrema virtutum Theologicarum, non tantùm illarum, verùm & omnium virtutum perfectissima est, ipsarùmque forma, & finis, & mentis nostræ essentialis perfectio. Est forma earum; sic enim eam vocat Ambrosius, quoniam illis vitam, & motum in vitam æternam impertit. Est finis; quoniam omnes vir-

Amb. Lib. 7. in Luc.

A tutum actiones in hoc tendunt, vt Deo charitate iungamur. Est perfectio nostra; quia, vt alio loco diximus, ipsa nos Deo, vltimo fini, copulat, membra Christi viuentia facit, & aliis Ecclesiæ membris, nempe proximis nostris, annectit. Hanc, si eius effectus, & virtutes annexas inspiciamus, in septem partes aptè distribuemus. Cuiusmodi sunt: Amor Dei, Amor proximi, Zelus, Gaudium, Pax, Misericordia, & Beneficentia; quorum naturas & actiones nunc pergimus explicare.

De Charitate erga Deum. §. I.

CHaritas ad Deum est virtus, qua ipsum non ob timorem pœnæ, nec ob spem præmij, sed propter seipsum ob suàmque bonitatem diligimus. In quo sensu intelligenda est descriptio Augustini: Charitas est virtus coniungens nos Deo, qua ipsum diligimus: diligimus, inquam, propter seipsum.] Nam vt ipse alio loco ait: ille certissimè atque verissimè inuictus homo est, qui cohæret Deo, non vt ab eo aliquid boni extrà mereatur, sed cui nihil aliud quàm ipsum inhærere Deo, bonum est.

Aug. lib. 6. de mor. Eccl. c. 11. Idem lib. de vera relig. c. 43.

Incitamenta ad charitatem Dei sunt: I. Ipse Deus. Nam fomes ignis dilectionis, bonum est, Deus autem est summum bonum & omne bonum. Quare dum Mosi polliceretur copiam sui, dixit ei: Ego ostendam tibi omne bonum.] Ipse est bonum memoriæ, quoniam eius summa tranquillitas: ipse est bonum intellectus, quoniam vniuersa veritas: ipse bonum voluntatis, quoniam omnis eius satietas. Si bonum tuum, ô homo, reputas vitam, [in ipso viuimus, mouemur, & sumus.] Si bonum tuum salutem existimas, Dominus illuminatio tua & salus tua,] qui factus est tibi in salutem: ipse honor tuus, ipse diuitiæ, & nihil est dulce, nihil delectabile, nihil appetibile, quod non in eo abundè possideas. Amorem tuum in variis, diuersísque bonis partitum & dispersum habebas, iam ad vnum bonum, quod omne bonum est, totum amorem collige, & nihil nisi Deum, aut propter Deum, amare constitue.

Exod. 33. 19.

Act. 17. 28

Psal. 26.

Psal. 127.

II. Beneficia Dei; Hæc autem sunt innumerabilia. Quod enim vniuerso continetur, siue visibile, siue inuisibile, beneficium est tibi, ô homo, à Domino prærogatum. Terra beneficium est, quod te reficiat, atque sustineat. Aqua beneficium est, quod te mundet, atque refrigeret. Aër beneficium tuum est, quod te inspiratione & aspiratione conseruet. Ignis beneficium est, quod te foueat, & illuminet. Angeli, cæli, sol, luna, & stellæ, beneficia sunt, quæ te custodiant, & salutem tum animæ tum corporis administrent. Sancti beneficia sunt, qui te vita, & intercessione doceant, & protegant. Iusti beneficia sunt, qui te exemplo & doctrina ad virtutem erudiant. Mali beneficia sunt, qui tuam patientiam ad cumulum meritorum exerceant. Tu ipse beneficium es tibimetipsi donatũ, immò multiplex beneficium. Nam quòd es, quòd viuis, quòd sentis, quòd te moues, quòd intelligis, quòd diligis, quòd operaris, ex Dei benignitate sine vllo merito recipis. Denique gratia & dona omnia, gratuita beneficia tua sunt, quibus te Dominus cingit. Gloria beneficium est, quam tibi Dominus præparauit. Beata Virgo, beneficium tuum est, quam in matrem & protectricem tibi concessit Christus Dei Filius: beneficium tuum est, quem in Saluatorem, in magistrum, in patrem est elargitus. Et ipse Deus, beneficium tuum est, quem nunc in omnibus adiutorem habes, & postea in æternum possidebis. Si inter tot beneficia Dei amore non ardes, grandine eris durior, & niue frigi-

dior,

dior, & ipsis lapidibus insensibilior.

Hugo. lib. de laud. charit. III. Præstantia ipsius charitatis, quam Hugo de sancto Victore hac egregia oratione describit: Charitas omnem animi langorem sanat. Charitas vitiorum omnium radices extirpat. Charitas omnium virtutum origo est. Charitas mentem illuminat, conscientiam mundat, animam lætificat, Deum demonstrat. Animam, in qua charitas habitat, superbia non inflat; inuidia non deuastat, ira non dissipat, tristitia mala non vexat, auaritia non excæcat, gula non inflammat, luxuria non inquinat; semper munda est, semper casta est, semper quieta, semper læta, semper pacifica, semper benigna, semper modesta. In aduersis secura, in prosperis temperata, mundum contemnens, Deum diligens, omnium bona amando sua faciens, sua omnibus libenter impertiens, non timens inopiam, non magnopere expetens abundantiam.] Hæc omnia ille & optimè.

Actiones charitatis erga Deum sunt: I. Affectu copulari, & coniungi Deo, tanquam summo bono, quocum aliquo modo idem sumus.

II. Velle Deo omnia bona sua, vt sapientiam, bonitatem, potentiam, pulchritudinem, & reliqua attributa, non ob aliam caussam, nisi quia bona ipsius sunt.

III. Gaudere impensè de perfectionibus Dei, quòd scilicet ipse eas omnes possideat, quòd ab omnibus Angelis adoretur, quòd ab vniuersis sanctis beatis honoretur, quòd à iustis & toto mundo, sine vlla intermissione, seruiatur.

IV. Desiderare, quòd omnis creatura illum adoret, illique seruiat: quòd infideles ad fidem, & peccatores ad bonam frugem, solùm ob eius gloriam, conuertantur.

V. Dolere de omnibus peccatis, tum propriis, tum alienis, non ob aliud, nisi quia sunt iniuriæ Dei.

VI. Proponere & apud se statuere, omnia fideliter mandata custodire, iuxta illud: Qui diligit me, mandata mea seruabit.]

VII. Proponere & statuere, ob gloriam Dei se consiliis Euangelicis imbuere, & diuinis instinctibus accommodare.

VIII. Lætari de omni eo, quod Deo placet, siue prosperum, siue aduersum sit, siue dulce, siue amarum.

IX. Tristari de omni eo, quod Deo displicet, & suis iussis contradicit.

X. Postulare instanter charitatem, & omnia ei aduersantia respuere.

Postulatio charitatis erga Deum: Domine Iesu *Ioan. 14. 31.* Christe, qui es verus & summus amator Patris, quique amorem tuum erga eum toti mundo perspectum esse voluisti, & perfectissima mandatorum suorum exhibitione demonstrasti: insere pectoribus nostris ardentissimum tui amoris affectum, quo cumulati tibi semper placere, te in omnibus quærere, & te suspirare discamus. Eia Domine diligamus te toto corde, tota anima, ac tota mente nostra, & in his tuæ charitatis actionibus nos iugiter exerceamus. Incipiamus hîc te, & Patrem, ac Spiritum sanctum diligere, quem vnum Deum in æternum diligemus, quo iuxta mensuram amoris in æternum perfruemur, & quo possessio nostram fœlicitatem comparabimus. Amen.

De Charitate erga Proximum. §. II.

CHaritas erga proximum, est virtus, qua omnes proximos, tum amicos, tum inimicos, diligimos propter Deum. Diligere autem eos propter Deum, nihil aliud est, quàm amare illos, quatenus participant in se aliquid Dei, & amare illos, vt in Deo sunt, & vt bona gratiæ & gloriæ adipiscantur: & tandem amare illos, quia Deus vult, & præcipit, vt eos amore prosequamur. Hac charitate erga proximum, charitas erga Deum completur, atque perficitur. Vnde Ioannes ait: Si diligamus inuicem, charitas Dei in nobis perfecta est.] Immò & charitas Dei sine charitate erga proximum ficta & vana est, dicente eodem Apostolo: Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est.] *1. Ioan. 4. 20.*

Incitamenta ad charitatem erga proximum sunt: I. Proximorum conditio, quia nimirum omnes homines fratres sumus. Fratres quidem natura, quia ab eisdem parentibus, Adam & Eua, generati, fratres & vocatione, quoniam ad adoptionem filiorum Dei, & Ecclesiæ vocati; omnes ad fidem, & ad gratiam inuitamur; dicitúrque nobis: Et patrem nolite vocare *Matt. 23. 9.* super terram, vnus est enim Pater vester, qui in cælis est.] Omnes sumus vnius corporis membra, vt Paulus ait: Multi vnum corpus sumus in Christo.] *1 Cor. 10 17.* Et sicut anima non viuificat membra nisi sibi inuicem copulata; ita Spiritus sanctus non viuificat homines odiis separatos, sed per charitatem vnitos.

II. Præcepti dilectionis necessitas, vtilitas, leuitas, atque suauitas. Est enim impletio huius præcepti maximè necessaria, quia omnia alia præcepta continentur, iuxta illud: Plenitudo legis est dilectio;] adeò vt qui hoc præceptum transgreditur, alia quoque vel illorum aliquod transgredi conuincatur. Est admodum vtilis, quoniam proximorum dilectione bona eorum nostra facimus, & ad id quod per nos non valemus attingere, ope charorum adiuuamur. Est admodum leuis & facilis, quæ, vt inquit Laurentius Iustinianus, ab omnibus potest impleri, à paupere, & à diuite, ab infirmo, & à sano. Non est necesse oues aut boues emere, aut vltra mare nauigare, vt hoc impleatur præceptum. De quo in Deuteronomio dicitur: Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non supra *Deut 30. 11.* te est, neque procul positum, sed iuxta te est in ore tuo, & corde tuo vt facias illud.] Est denique suauissima huius mandati custodia; nam id præcipit, ad quod ipsa natura inclinamus, id præcipit, quod nobis ab aliis præstari indigemus, id præcipit, quo maximè ad inuicem consolamur. Quare in Ecclesiastico legimus: In tribus beneplacitum est spiritui *Eccle. 25. 1. 2.* meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus; concordia fratrum, amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.]

III. Efficacissimum aliorum exemplum; Deus quippe omnes homines ac se diligit, quos immensis *Ioan. 3. 10.* beneficiis souet, & sic dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.] Christus diligit, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine *Apoc. 1. 5.* suo.] Angeli diligunt, quorum singuli singulos homines singulari beneuolentia custodiunt. Iusti diligunt, qui si secundùm præscriptum legis Dei viuunt, pro fratribus animas fundunt. Mirum erit, si fratrem ab omnibus dilectum, tu solus non diligas, & ab eius conuictu abhorreas.

Actiones charitatis erga proximum sunt: I. Affici erga omnes homines, vt sunt capaces beatitudinis in Deo & propter Deum.

II. Velle illis omnia vera bona, nempè iustificationis donum, gratiam, virtutes, & omnem profectum, & gloriam.

III. Velle proximis eatenus bona corporis, salutem, prosperitatem, diuitias, & honorem, quatenus illis ad verum bonum, scilicet ad assequen-

dam beatitudinem conferunt.

IV. Lætari de profectu spirituali proximorum, de fœlicitate temporali,& de his, quæ fœliciter illis euenimnt.

V. Dolere de malis eorum, tum spiritualibus, tum temporalibus.

VI. Cupere, si datum nobis esset, malis eorum conueniens remedinm afferre.

VII. Neminem temerè iudicare, nec contemnere, immò cuiusuis proximi acta in meliorem partem interpretari, &eum iuxta personæ qualitatem magni ducere.

VIII. Nemini obloqui, sed proximom laudare, eius defectus benignè excusare, aut modestè dissimulare,& ab eorum oculis, qui remedium afferre non possunt, abscondere.

IX. Omnes proximos(prout possibile fuerit) iuuare verbo, opere,& exemplo.

X. Inimicos diligere, benefacere his, qui oderunt nos, orare pro persequentibus& calumniantibus nos, & paratos esse, vitam pro eorum salute profundere.

Postulatio charitatis erga proximum: Domine Iesu Christe, amator hominum ardentissime, qui te in exemplum fraternæ charitatis nobis dedisti, dicens: Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem, sic vt ego dilexi vos.] Insere pectoribus nostris sanctissimum tuæ dilectionis affectum, vt ex amore erga te, amor erga fratres nostros se dilatet, & quos tu diligis, ipse non respuat. Diligamus nos inuicem, Deus meus, & mutuò onera nostra portemus, vt legem tuam sanctissimam impleamus. Amor iste, præcordia nostra possideat, & manus nostræ in opera se dilectionis extendant: quo & tuam erga nos dilectionem imitemur, & discipuli tui mutua dilectione ab omnibus, qui nos viderint, agnoscamur. Amen. Ioan. 15. 12.

De zelo honoris Dei & salutis animarum. §. III.

ZElus, est intensus iusti veri amatoris affectus, quo diligentissimè quærit honorem Dei, proximorúmque salutem, & quicquid his duobus opponitur, fortiter constantérque repellit. Hac præstantissima virtute efferbuit Elias, cùm ob honorem Dei prophetas Baal in publicum certamen vocauit, sacrificium(quod ipsi non potuerunt) igne de cœlo cadente succendit,& eos veluti Domini hostes interfecit. Quare dixit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel, altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus,& quærunt animam meam, vt auferant eam.] 3. Reg. 19. 14.

Incitamenta ad iustum zelum sunt: I. Ministri Dei sumus, nobis munus disseminandi Euangelij demandatum est, nobis diuitiæ Domini, scilicet gratiæ, & dona, in sacramentis recondita, commissa sunt; nobis fratrum animæ commeodatæ sunt. Nemo est, qui onus istud quadantenus non subeat, dicente Ecclesiastico: Et mandauit illis vnicuique de proximo suo.] Si ergo ministri principum huius sæculi, tanta solicitudine occupantur in muneribus reipublicæ quæ sibi obtigerunt, obeundis, & in thesauris regum amplificandis; quo zelo nobis incumbendum est in gloriam Dei quærendam, & animas à dæmone liberandas? Ecclesi. 17.

II. Nihil est Deo salute animarum gratius, nihil est suo honore & gloria sublimius, illam ipse Dominus impensè curat, [qui vult omnes homines saluos fieri,& ad agnitionem veritatis venire,]& ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.] Hanc sibi ipsi reseruat, nulliq; se daturũ esse profitetur, dicens: Gloriam meam alteri non dabo.] Hæc autem tam magna, tam sublimia, tam Deo grata, non sunt perfunctoriè quærenda, sed cum eximia solicitudine procuranda. 1. ad Tim. 2. 4. Ezech. 18. 23.

III. Mouet præcipuè exemplum Domini nostri Iesu Christi; de quo scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me,] quique tantò feruore honorem Patris sitiuit, & conuersionem peccatorum ac salutem omnium animarum curauit, vt pro his duobus non dubitauerit, singula membra ad singularem pœnam offerre, & vitam infiniti valoris ad mortem peccati destruendam exponere. Eum sequuti sunt Apostoli, & Apostolici viri, quorum quisque cum Paulo potuit dicere: Ego autem libentissimè impendam,& superimpendar ipse pro animabus vestris.] Et rursus: Quotidie morior, id est, pericula mortis sustineo, propter vestram gloriam, fratres.] Nec decet, ea quæ sancti tanto ardore quæsierunt, nos tepidè, & quasi nihil agentes, procurare. Psal. 68. 10. 2. Cor. 12. 15. 1. Cor. 15. 31.

Actiones Zeli sunt: I. Meditatione eorum, quæ prosint, confessionum auditione, prædicatione, doctrina, & consiliis pro salute animarum laborare.

II. Desideria, orationes, lacrymas, ieiunia, vigilias,& alia bona opera pro animabus offerre.

III. Tantum industriæ in promouendo honore Dei collocare,& in salute animarum, quantum suffecerunt vires nostræ, diuina gratia roboratæ,& talentis à Deo donatis adiutæ.

IV. Pauperes diuitibus, ignobiles nobilibus, idiotas sapientibus, si maius Dei obsequium speratur, in nostris ministeriis præponere.

V. Ea, quæ solum laborem habent, muneribus, Prælationibus, & officiis honorificis, si magis Deo grata, & proximis vtilia sunt, libenter præferre.

VI. Rationis reddendæ pro hac re frequenter meminisse, & omnem negligentiam ac pœnam, ad eam castigandam destinatam, si segniores fuerimus, vehementer timere.

VII. Omnia commoda,& salutem,& propriam vitam temporalem in præparatione animi, immò & ipso opere, si ita necessarium fuerit, pro gloria Dei & bono animarum effundere.

VIII. Propriam salutem & animi profectum, impensiùs quàm alterius curare, & illud (ex quo profectus aliorum pendet) cuique ministerio præponere.

IX. Exemplo sanctæ conuersationis omnes iuuare,& plus opere in eo, quàm in verbis,& laboribus externis, insumere.

X. Pro hoc exemplo, & ædificatione fratrum aliqua commoda, etiam corpusculo necessaria, quæ sine magno salutis dispendio omitti possunt, relinquere.

XI. Alacriter pro Dei gloria,& animabus lucrandis laborare, & ex hac alacritate feruidè & perseueranter ad labores ferendos prosilire.

XII. Si laboribus nostris speratus fructus non respondeat, dolere,& mœrere,& non sine luctu filios, id est, fructum laborum nostrorum, à Domino postulare.

Postulatio zeli: Domine Iesu Christe, zelator animarum nostrarum ardentissime, qui ad ostendendum zelum tuum, quo vehementissimè nostram salutem sitiebas, dixisti: Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur?] Ex- Luc. 12. 50.

cita

cita in nobis zelum amoris tui, salutísque fratrum nostrorum, quo succensi, pro his nulli labori parcamus, diligenter & fructuosè nos occupemus, & si oportuerit, vitam nostram pro te, qui pro nobis mortuus es, vicem rependentes, profundamus. Amen.

De Gaudio. §. IV.

GAudium, est affectus voluntatis, qoo lætamur & exultamus de præsentia Dei in nobis per gratiam, & de infinitis perfectionibus, quæ in Deo sunt, & de bonis, quæ ad gloriam Dei nobis & proximis nostris collata noscuntur. Ad quem affectum nos *Philipp. 4.4.* hortatur Paulus, cùm ait: Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.] Duplex gaudium nobis imperatur: Alterum de bonis Dei, alterum B de bonis nobis à Deo prærogatis; & vtrunque in Domino habendum est, quia non debemus in nobis, sed in Domino gloriari.

Incitamenta ad gaudium spirituale sunt: I. Consideratio bonorum præteritorum, præsentium & futurorum. Præteritorum quidem, nimirum, quòd à Domino dilecti sumus, quòd ex nihilo creati, quòd ad vitam æternam conditi. Præsentium verò, quia à Deo gubernamur, à malis protegimur, ad bona iuuamur, & (vt confidimus) diuinam gratiam, oos iustificantem, & Deo similes facientem, habemus. Futurorum tandem, quòd per Dei misericordiam, & merita Iesu Christi, Filij eius ex hac misera lacrymarum valle fœliciter emigrabimos, & in anima & in corpore gloria vestiemur: Gaudete, C inquit Dominus, & exultate, quoniam merces vestra *Matth. 5. 12.* copiosa est.] Et rursus: Gaudete autem quòd no- *Luca 10. 120.* mina vestra scripta sunt in libro vitæ.] Hæc tam magna & incomprehensibilia bona sunt, vt debeant in cordibus nostris ingentem lætitiam excitare, & omnem de rebus humanis immoderatam tristitiam consopire.

II. Conatus in acquirendis quinque donis, à *Bonauen. in dieta salut. Hom. 8. c. 5.* Bonauentura numeratis, ex quibus verum gaudium exoritur. 1. Spiritualis mentis puritas. Nam generosos animus exultanter quiescit in lectulo conscientiæ mundo: de quo gloriatur in Canticis, di- *Cant. 5. 16.* cens: Lectulus noster floridus] 2. Spiritualis animæ sanitas vitia repellens. Dulcedo enim ani- *Prou. 16. 24.* mæ, sanitas ossium,] id est, viriom eius, dum à vi- D tiis perpurgantur. 3. Spiritualis libertas, quæ nos per feruorem ad bonum expedit. Nam & sic fer- *2. Cor. 3. 18.* uor à Spiritu sancto est, quia [vbi Spiritus Domini, ibi libertas,] qui est spiritus gaudij & consolationis. 4. Spiritualis tranquillitas ex eo quòd quis nihil huius mundi appetit, & cum Paulo mundum *Psal. 54. 23.* sibi crucifigit 5. Spiritualis conformitas cum diuina voluntate, qua quis [iactat cogitatum suom in Domino, vt ipse eum enutriat.]

III. Spes satietatis nostræ, iuxta illud, Spe *Rom. 12. 12.* gaudentes.] Triplex enim est pars animæ nostræ, rationalis, concupiscibilis, & irascibilis. Satia- *Bern ser. 4. omn. sanctorũ.* bit enim nostrum rationale Dominus, vt inquit Bernardus, luce sapientiæ, cùm aperientur oculi nostri, non ad pœnam, sed ad præmium, & [videbimus eum E *1. Ioan. 3. 2.* sicuti est.] Satiabit concupiscibile nostrum fonte iustitiæ: nam scriptum est: Beati qui esuriunt, & si- *Matth. 5. 6.* tiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.] Satiabit irascibile nostrum tranquillitate, & lætitia, cùm sci- *Psal. 64. 5.* licet [replebimur Domine in bonis domus tuæ, quia sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.]

Actiones gaodij sunt: I. Lætari de assistentia Dei, qua est in omnibus rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam; sed præcipuè de assistentia A eius in Ecclesia Catholica, cui præsidet tanquam rex reipublicæ suæ, nec eam aut errare, aut pressuris subrui permittit.

II. Lætari de vnione mirabili Verbi Dei ad naturam humanam, qua Deus factus est homo, & homo factus est Deus, & de sessione carnis nostræ ad dexteram Dei Patris, vbi ab omni creatura colitur, & ab Angelis adoratur.

III. Lætari de reali ac vera præsentia Christi in Ecclesia per Eucharistiæ sacramentum, secundùm promissionem suam, qua dixit: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.] *Matth. vlt. 20.*

IV. Gaudere de inspiratione Spiritus sancti, qua mouemur ad existimandum, quòd peccata nostra per vsum rectum sacramentorum remissa sunt nobis.

B V. Gaudere de præsentia Dei in nobis, & de eo quòd per gratiam, quæ nos facit Deo gratos, sumus filij Dei & hæredes regni.

VI. Gaudere de promissa nobis beatitudine, & de spe, quòd aliqoando eam somus adepturi.

VII. Exultare de omnibus bonis & perfectionibus Dei, tanquam de bonis dilectissimi Patris nostri, qui nos fecit, & immensa dilectione in filios adoptauit.

VIII. Exultare de bonis proximorum, tanquam de bonis fratrum nostrorum, quos diligimus sicut nos ipsos.

IX. Ad causam veri gaudij conari, scilicet ad conscientiæ puritatem in omnibus cogitationibus, desideriis, verbis, & factis, ad Christi imitationem, & ad C perfectam cum diuinis moribus conformitatem.

Postulatio gaudij: Domine Iesu Christe, lætitia mentium, exultatio cordium, gaudium vniuersæ terræ, qui seruos tuos gaudere vis, & sæpe in mediis tribulationibus lætitia perfundis, & ad ineffabile gaudium inuitas, aperi nobis hanc abundantissimam segetem gaudiorum, & quanta sit in nobis ea te & ex donis tuis causa lætitiæ, oculis nostris ostende, vt item mala & peccata nostra lugeamus, quòd à vero gaudio de miserationibus tuis nullo tempore separemur. Tranquilla, amantissime Deus noster, conscientiam nostram vitæ puritate, conuersationis feruore, & reliquis muneribus tuis, vt apta sit gaudium verum de te concipere, & in te iugiter delectari. Ameo.

D *De Pace.* §. V.

PAx est voluntaris affectus, quo subiicimur Deo, & in eo quod bonum est, consentimus hominibus, & voluntates ac appetitiones nostras in vno virtutis desiderio coniungimus. Pace ergo subiicimur Deo; de qua Paulus: Iustificati per fidem, pacem habemus ad Deum.] Et concordamus hominibus: quare idem Paulus ait: Cum omnibus hominibus pacem habentes.] Ac tandem consentimus nobis metipsis. *Rom. 5. 1. Rom. 12. 18* Ideóque dixit Dionysius, Pacem esse omnium vnitiuam & consensus operatiuam. Hic affectus cùm nos *Dionys. c. 11. de diuinis nomin.* ipsos pacat, vocatur pax. Vnde Augustinus ait, quòd pax est tranquillitas ordinis: cùm verò aliis nos consensione iungit, vocatur concordia; quod vt explicet, *Aug. 19. de ciuit. Dei. c. 13.* E idem ait, pax hominum est ordinata concordia.

Incitamenta ad pacem sunt: I. Pacis nobilitas, & suauitas, quam optimè describit Laurentius Iustinia- *Laur. Iust. in ligno vitæ titulo de pacifica. c. 1.* nus in hunc modum: Magnum pacis est bonum. Est namque pax securitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Hæc simulationes tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placida, nescit extolli, nescit inflari: hæc qui accipit, teneat,

qui

qui perdidit, exquirat, quoniam qui in ea non erit, à Deo alienus efficitur. Nec ad hæreditatem Domini potent peruenire, qui bonum pacis non student possidere.

II. Sicut sacrificium acceptissimum Domino est, spiritus contribulatus, ita & spiritus pacatus. Illud non despicit, in isto verò eius spiritus abundè requiescit: illud libenter recipit, istud exultanter admittit. Quia spiritus contribulatus meretur veniam, pacatus autem impetrat gloriæ coronam. Vnde Cyprianus ait: Sacrificium Deo maius est pax nostra, & fraterna concordia, & de vnitate Patris, & Filij, & Spiritus sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificiis, quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur, vt ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & iustus, dum Deo sacrificat, innocenter docuit & cæteros quando ad altare munus offerunt, sic venire cum Dei timore, cum simplici corde, cum lege iustitiæ, cum concordiæ pace. Meritò ille, dum in sacrificio Dei talis est, ipse postmodum sacrificium Deo factus est, vt martyrium primus ostendens, initiaret sanguinis sui gloria dominicam passionem, qui & iustitiam Domini habuerat & pacem. Tales denique à Domino coronantur, tales in die iudicij cum Domino vindicabuntur.

Cypr. de orat. Dominica.

III. Si nihil maius, nihilque vtilius homini esse potest, quàm Deum habitatorem habere, & eius misericordia ab omnibus malis defendi, hæc duo hominibus pacificis promissa sunt. Nam & in pace factus est locus eius.] Et Paulus ait: Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum.] Et verè ille Deum à se repellit, qui consultò à suis fratribus dissidet, & minimè cum diuina voluntate consentit.

Psal. 75. 3. 2. Cor. 13. 11.

Actiones pacis sunt: I. Diuinis præceptis se subiicere; iussa & inspirationes Dei sequi, & proprium arbitrium secundùm beneplacitum diuinum inflectere.

II. In prosperis & in aduersis, Dei voluntati consentire, & nec sensu nec voluntate ab eius voluntate discedere.

III. Peccata, quæ sunt seminaria discordiæ inter Deum & hominem, fugere, & pro posse sanctissimis Christi moribus assimilari.

IV. Idem cum omnibus sapere, idem dicere, id est, in his, quæ decent, & bona sunt, eundem sensum, (quoad eius fieri poterit) idem iudicium habere, & de rebus non aliter quàm prudentes loqui.

V. Fratribus, quibuscum viuimus, conformari in cibo, potu, & somno, in vestibus, moribus, & operibus, quæ nec legi Dei, nec arreptæ professioni repugnant.

VI. Ita sanctè & circunspectè viuere, vt nullus de nobis querelam habeat, nullus iustam ex nostris dictis aut factis, causam perturbationis accipiat.

VII. Carnem legi Dei repugnantem, & bellantem, spiritui subiicere.

VIII. Sensus, vsus membrorum, & interiora, atque exteriora opera ex vsu rationis disponere.

IX. Cogitationes, affectiones, voluntates, & intentiones secundùm præscriptum virtutis moderari.

X. Nosmet ipsos discutere, & considerare, & aliorum dicta aut facta, quæ ad nos non pertinent, tanquam inutilia & noxia, relinquere.

XI. Radices omnis perturbationis, scilicet propriam voluntatem, spiritum libertatis, & placendi desiderium, euellere.

XII. Zizania, quæ sine damno tritici eradicari non possunt, patienter vsque ad tempus messionis tolerare.

XIII. Bona, nullo præcepto, nullàve lege debita, pro vitando fratrum scandalo, vsque ad tempus intermittere.

XIV. Animi nostri tranquillitatem, ex aliorum dictis aut factis nequaquam pendentem habere.

Postulatio Pacis: Domine Iesu Christe, dulcis & vera [pax nostra, qui fecisti vtraque vnum,] & pacem euangelizasti his, qui longè, & iis, qui propè sunt, rebellia & inquieta corda nostra dono charitatis pacifica, vt dum omnes secundùm te, ex te, & propter te diligimus, cum omnibus pacem habeamus. Da nobis, ô Rex pacifice, pacem cum Patre tuo, ac Deo nostro, per veram ad suam voluntatem subiectionem: Da pacem cum bonis per sanctæ conuersationis consonitatem: Da pacem cum malis per iniuriarum & afflictionum tolerantiam: Da pacem cum nobismet ipsis per voluntatum & appetituum concordiam in bono, vt ex ista pace, tibi gratissima, ad æternam pacem transeamus. Amen.

Ephes. 2. 14.

De Misericordia. §. VI.

Misericordia est virtus, qua dolemus & tristamur de miseria proximi, quam, si commodè possumus, à fratre depellimus, & ei per auxilium spirituale aut temporale subuenimus. Breuiùs definiuit Augustinus: Est, inquit, alienæ miseriæ in nostro corde compassio: quâ vtique si possumus, subuenire compellimur. Et Basilius: Misericordia enim affectio est erga eos, qui immeritò & indignis modis affliguntur, ab illis procedens, qui compassione afficiuntur. In hac virtute eminuit sanctus Iob, qui de se ait: Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.]

Aug. 29. de Ciuit. Dei c. 5. Basil. in Psal. 114. Iob. 31. 18.

Incitamenta ad misericordiam sunt: I. Misericordia in alios maximè nos Dei filios ostendimus, & eius perfectionem imitamur, qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quare dictum est nobis à Domino: Estote misericordes sicut & pater vester cælestis misericors est.] Quod ergo primi parentes ad suam & suorum filiorum damnationem voluerunt, nempe insipienter dij fieri, id nos ad salutem nostram misericordia consequimur, quia dij, largiendo, & subueniendo miseriis aliorum, per imitationem efficimur.

II. Misericordia nostris necessitatibus subuenimus, & dum aliis nonnihil tribuimus, nobismetipsis abundanter elargimur. Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.] O fœlicem commutationem! Tu miseriam alterius repellis per misericordiam humanam, quæ, quia parua est, fortasse non ex toto indigenti subuenis; & promereris misericordiam diuinam, qua, quoniam infinita est, nulla re poteris egere. Cuius rei assertor est Salomon dicens: Qui dat pauperi, non indigebit; qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.] Ostendens (inquit Cyprianus) misericordes atque operantes egere non posse, magis parcos & steriles ad inopiam postmodum deuenire. Bene itaque dicitur, quòd fœneratur domino, qui miseretur pauperi, quoniam quod largitus fuerit, cum lucro recipiet.

Matth. 5. 7. Prou. 28. 27. Cypr. de opere, & eleemosy.

III. Non solùm per misericordiam aliis impensam tibi ipsi in hac vita consulis, sed etiam in æterna vita æternam fœlicitatem conquiris. Nam opera misericordiæ sunt leges, quarum obseruatione fœlicitas iustis danda respondet: dicente Domino: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.] Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.]

Matt. 25. 34. 35. 36.

Iacob. 2. 13. Qui autem misericordiam non habuerit, nec misericordiam assequetur: quia iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.] A

Actiones misericordiæ sunt: I. Ignorantes docere, Hæreticos à deliriis suis; Ethnicos à cæcitatibus suis eripere; & rudes ac idiotas in rebus fidei ac morum erudire.

II. Peccantes opportunè, amanter, efficaciter, verbo per se, & per alios, prout prudentia dictauerit, & magis exemplo corrigere.

III. Dubio aliquo hærentes, & quid facto opus sit in rebus & negotiis occurrentibus nescientes, consilio iuuare.

IV. Mœstos, & afflictos, & tentationibus aut aduersitatibus pressos consolari.

V. Iniurias patienter ferre, imò magis de malo ac peccato iniuriantis, quàm de propria iniuria dolere. B

VI. Offensas promptè remittere, & nec per nos, nec per alios, nec verbo, nec opere, nec desiderio vindictam assumere.

VII. Pro persequentibus nos, pro amicis, & inimicis, pro viuis, & præcipuè pro defunctis orare: & animabus in Purgatorio existentibus, non tantùm orationibus, sed ieiuniis, corporeis asperitatibus, & eleemosynis subuenire.

VIII. Esurientibus cibum conuenientē tribuere.

IX. Sitientibus potum porrigere.

X. Hospites, aduenas, & peregrinos liberali hospitio recipere.

XI. Pauperum nuditatem vestibus operire. C

XII. Infirmos & carcere detentos visitare.

XIII. Captiuos de manu Turcarum aut aliorum hostium, dato pretio, redimere.

XIV. Defunctis iusta facere, & Ecclesiastico officio sepulturæ eorum assistere, & dum opus fuerit, eorum corpora terræ religiosè mandare.

XV. Hæc omnia aut aliqua eorum, si opere non valuerimus præstare, at desiderio & mentis affectu perficere.

Postulatio misericordiæ: Domine Iesu Christe, omnium misericordiarum pater, qui generis humani miserias per crucem, & passionem tuam à nobis mirabiliter elongasti, & dicens: Discite quid est, misericordiā volo, & non sacrificium,] miserationis opera sacrificiis prætulisti; fac nos miserorum misereri, & per misericordiæ opera eorum miseriis & necessitatibus subuenire, vt in miseriis nostris, quæ multæ sunt, te misericordem benignúmque patrem, & earum amabilem depulsorem inueniamus. Amen. D

De Beneficentia. §. VII.

Beneficentia est bonus affectus voluntatis, operi coniunctus, quo propter Deum in omnes, quos possumus, beneficia conferimus. Hanc charitatis actionem præstitit semper Saluator noster; de quo scribitur: Quòd pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo. Hæc etiam alio nomine vocatur benignitas, quæ breuiter definitur, Bonorum feracitas. Actor. 10. 38.

Incitamenta ad Beneficentiam sunt: I. Quòd fraterna charitas, absque operibus beneficentiæ satis nulla aut exigua est, si ea prǽstare nō valeamus: Rémq; per se vtilissimam, nempe charitatem in fratres, nostra culpa inutilem facimus. Iuxta illud Iacobi: Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?] Iacob. 2. 15. E

A II. Beneficentiæ opera sunt hostiæ Deo acceptissimæ, quas sibi in lege gratiæ mactari præcepit, illisque non aliam mercedem quàm ipsum Deum omnium bonorum fontem, acquirimus. Vnde Paulus: Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.] Hebr. 13. 16.

III. Omnia creata, tum visibilia, tum inuisibilia, nos ad beneficentiam inuitant. Nihil enim est in rerum natura ex quo aliquod beneficium non accipiamus. Quædam quippe in nos conferunt beneficia refectionis, quædam voluptatis, quædam eruditionis, quædam correctionis. Valde autem reprehensibile est, quemquam inter tot res beneficas non esse beneficum, & tot tantáque recipientem nihil dare, neque se proximis suis vtilem & benignum præbere.

B Operemur ergo bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

Actiones beneficentiæ sunt: I. Beneficia temporalia & spiritualia doctrinæ, consiliy, & exempli, pro facultate omnibus domesticis, & externis, cognitis & incognitis elargiri.

II. Hæc eadem cùm à nobis petuntur, statim sine vlla mora libenter atque hilariter dare.

III. Cùm nihil à nobis postulatur, si proximo vtilia erunt obsequia nostra, vel ad ostensionem amoris necessaria, ea gratanter ingerere.

IV. Ignorantes, & nihil de nobis cogitantes, cùm Deo gratum fore putatur, operibus pietatis afficere.

V. In gratiam & vtilitatem temporalem aliorum, aliquam incommoditatem sustinere; & pro C salute eorum spirituali etiam vitam temporalem periculo exponere.

VI. Pro beneficiis exhibitis ab homine nihil laudis, nihil gratitudinis, nihil compensationis expectare, sed præmium bonorum operum Dei approbationem habere.

VII. Ita tandem dare, quomodo vellemus accipere.

Postulatio beneficentiæ: Domine Iesu Christe, sol iustitiæ pulcherrime, qui omnes illuminas, omnes foues, omnes (quod ad te attinet) tuo aspectu viuificas, de cuius tempore prædictum est: Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum:] Da nobis inter alia innumera, quæ à tua Isa. 35. 5 D benignitate recipimus, benignitatis affectum, & profusum in proximis beneficiorum effectum, vt dum nostra cura eis benefica voluntate partimur, & tibi similes simus, & maiora dona de tua largitate recipiamus. Amen.

De Virtute Prudentiæ.

CAPVT VI.

Sicut fides inter virtutes Theologicas, ita & Prudentia inter virtutes morales primum locum obtinet. Afficit enim intellectum, cuius actio (vt diximus) voluntatem præcedit, & vniuersas hominis vires dirigit. Prudentia autem E multas ac varias habet species, partes, & comites, quas Theologi, præsertim sanctus Thomas, latissimè prosequuntur. Nam si species eius consideremus; altera est prudentia, qua quis regit seipsum: altera, qua regit multitudinem. Hæc verò adhuc est multiplex: Nam quędam dicitur œconomica, quæ gubernat domum: alia dicitur militaris, quæ gubernat exercitum: alia regnatiua, quæ gubernat regnum aut rempublicam: & alia politica, qua subditi seipsos rectè disponunt, circa bonum regni cōmune. Si verò partes, D. Thom. 2 2 q. 47. vsq; ad.

A prudentiam constituentes, & quasi integrantes, inspiciamus, multæ sunt: nempe memoria, qua recordamur præteritorum: intelligentia siue cognitio præsentium: docilitas, qua ductu alterius erudimur: solertia, qua occulta bene coniectamur: ratio, qua ex vnius notione in alterius notionem deuenimus: prouidentia, qua media ad finem consequendum aptè præuenimus: circunspectio, qua rei circunstantias animaduertimus: & cautio, qua periculis & impedimentis obstamus. Si tamen comites prudentiæ inuestigemus, istæ sunt tres: Bona consultatio: rectum iudicium secundùm rationes communes; & rectum iudicium præter legem communem, cùm negotij qualitas ordinarias regulas in sui dispositione non patitur. Hæc omnia rectè & accommodatè ad Theologicam tractationem dicta sunt. Nos verò, qui virtutum naturas in ordine ad spiritualem vitam breuissimè delibamus, in quinque tantùm partes hanc virtutem distribuimus; nempe in prudentiam, discretionem, docilitatem, solicitudinem, & circunspectionem, quas qui assequutus fuerit, non in infimo gradu lucem ad spiritualiter viuendum habebit.

De Prudentia. §. I.

PRudentia est virtus intellectus practici, qua, proposito nobis fine virtutis, media ad illum consequendum per consultationem inquirimus, & per iudicium inuenimus, & per præceptum efficax executioni mandamus. Bernardus ex Augustino breuiùs eam definiuit dicens: Est cognitio rerum appetendarum & fugiendarum. Et ipse Augustinus alio loco ait: Prudentia est amor, ea quibus adiuuatur in Deum, sagaciter eligens. vocat autem eam amorem, non quia amor sit, sed quia ad amorem bonorum, quibus ad virtutem iuuamur, impellit. (*Bern. ser. de vilico. Aug. lib. 1. de lib. arbitrio. c.13. lib. de mori. Ecclesiæ. c.15.*)

C Incitamenta ad Prudentiam sunt: I. Virtutes aliæ sine prudentia, non tantùm decorem & pulchritudinem perdunt, sed etiam ex statu virtutum in vitia dilabuntur. Nisi enim prudenter se habeant, vel à regula sua exorbitant, vel deficiunt, & ideo vitium per excessum vel per defectum fiunt. Vnde Bernardus: Tolle hanc, & virtus vitium erit. Ipsáque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiúmque naturæ. Et Gregorius ait: Nisi virtutes reliquæ, sapientiæ epulis repleræ, quæ operantur, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. (*Bern. ser. 49. in Cant. Greg. 2. mora. 33*)

D II. Homo sine prudentia, in periculo casus manifestè versatur, quia, cui lux ista præstantissima intellectus deficit, cæcus est: necessarióque aut in loco inuio & periculoso securus ambulabit, & se præcipitem aget, aut in loco tuto & plano timebit, & præ timore iter perfectionis non arripiet. Optimè Laurentius Iustinianus ait: Non potest quis à malo fugere, & se in bono conseruare, nisi in cunctis, quæ agit, præsit prudentia; per quam discernendo cunctas singulásque valeat moderari voluntates: ne opinio versipellis fallat; ne decipiat sermo versutus, ne quod malum est, bonum; ne quod bonum est, malum esse credatur. (*Iusti. in ligno vitæ de prud. c.3.*)

E III. Regnum cælorum, id est, Ecclesia, decem virginibus comparatur; quarum [quinque erant fatuæ, & quinque prudentes.] Harum salus prudentiæ tribuitur, quia nimirum acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, nam considerátes fidem solam lampade significatam ad salutẽ non sufficere, oleum, id est, bona opera (vt interpretantur Hilarius & Hieronymus) habere voluerunt. Illarum verò damnatio ex stultitia opposita prudentiæ processit; quia sola fi- (*Matt. 25. 1. Hilar. & Hier. ibi.*)

A de contentę oleum bonorum operũ contempserunt. Magna ergo & summè necessaria est virtus prudentiæ, quæ virgines seruat, & à damnatione liberat, quatenus media à Deo ad salutem instituta, opere tenenda esse efficaciter dictat.

Actiones Prudentiæ sunt: I. Finem totius vitæ, scilicet beneplacitum Dei & assequutionem beatitudinis, attente respicere, & in quocunque speciali negotio proprium etiam virtutis finem intueri.

II. De mediis ad finem consequendum per diuinas leges consultare, pro luce ad intelligendam diuinam voluntatem orare, diligenti etiam meditatione & consilio aliorum vti, ac quemque non multum sibi ipsi fidere.

B III. De his, quæ in consultationem allata sunt, iudicare, & inutilia ab vtilibus, & mala à bonis, considerato statu nostro ac vocatione, necnon & virium mensura, secernere.

IV. Ea, quæ meliora sunt, & fini, ad quem tendimus, congruentiora, præeligere.

V. Voluntatem, & cæteras animi vires ad ea, quæ electione acceptata sunt, operi exequenda efficaciter per imperium inflectere. Vir enim sapiens, fortis est; & vir doctus, robustus & validus, qui non solùm rectè iudicat, & eligit, sed bona efficaciter perficit. (*Prou. 24.*)

Postulatio prudentiæ: Domine Iesu Christe, magister bone, qui sectatores tuos ad sinceram prudentiam & prudentem sinceritatem hortatus es, monens eos, vt essent prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ; da nobis sedium tuarum assistricem

C sapientiam, quæ nobiscum sit, & nobiscum laboret; vt te finem, ac scopum omnium laborum nostrorum habeamus, vt ita eos per prudentiam spiritus moderemur, vt & tibi placeant, & in omni virtute ac sanctitate promoueant, tibique nos tandem fœlicitatis assequutione coniungant. Amen.

De Discretione. §. II.

DIscretio est spiritualis prudentia, qua in his, quæ ad interiora spiritus pertinẽt, vera à falsis, bona à malis, meliora à minoribus bonis discernimus, & his repudiatis, illa quæ magis cõferunt, acceptamus. Hãc Albertus manifestè à prudentia distinguit, non aliter

D (vt puto) quàm partem à parte. Nã prudentia videtur ad moderandas actiones externas virtutũ moralium pertinere: Discretio verò intima spiritus penetrare. (*Alber. de virt. c.8. & 34.*)

Incitamenta ad discretionem sunt: I. Quòd sicut Deus sapientia sua in huius orbis fabrica res inter se distinxit, & aptis in locis collocauit, vt mundus perfectus existeret: vnde facta luce diuisit lucem à tenebris, & aquas ab aquis, aquámque inferiùs iacentem, quam appellauit maria, à terra segregauit:] ita iustus discretione sibi immissa diuinitus, inter cogitationes & affectiones discrimen constituit, vt quibusdam admissis, quibusdam repudiatis, & singulis in suo loco dispositis, vitam suam Deo placitam & perfectam efficiat. (*Gen. 1. 4*)

E II. Discretio est oculus mentis, de quo ait Dominus: Lucerna corporis tui est oculus tuus.] Ea qui caret, cæcus est, & in mille incommoda & errores impingit; eam qui habet, non tantùm videt, sed inter bonum, melius, & optimũ in vnaquaque re aptè sapientérque discernit. Egregiè id explicauit Bonauentura, dicens: Discretionis altus gradus est, secundùm ordinem Dei vti donis temporalibus: altior, secundùm ordinẽ Dei vti donis naturalibus in corpore & in anima: altissimus, vti secundum ordinem Dei donis gratuitis in anima. Item. Altus gradus est, seruare præcepta scripturæ: altior; seruare consilia scripturæ. (*Matth. 6. 22. Bonau. li. de grad. virt. c.26.*)

A altissimus, seruare doctrinam Iesu Christi. Item. Altus gradus est, tegere se secundùm exempla sanctorum: altior, secundum exempla Christi: altissimus, secundùm mores Dei. Item Altus gradus est, cogitare varia beneficia Dei: altior, de beneficiis collatis gratias agere: altissimus, laudare diuinam naturam & bonitatem, quæ coegit dantibus Item, Altus gradus est, in omnibus cautum esse coram sæcularibus, ne scandalizentur: altior, cautum esse coram religiosis, vt ædificentur: altissimus, coram Deo iudice cautum esse, ne offendatur.

Cassian. col. 2. c. 6. III. Multiplex perfectio discretionis, quam Cassianus pulchre depingit his verbus: Hæc est discretio, quæ non solùm lucerna corporis, sed etiam sol ab Apostolo nuncupatur. Secundùm illud: Sol non
B occidat super iracundiam vestram.] Hæc etiam vitæ *Prou. 11. sec. 70.* nostræ gubernatio dicitur, secundùm illud: Quibus non est gubernatiu, cadunt vt folia.] Hæc consilium rectissimè nominatur, sine quo nihil agere omnino, *Psal. 103.* scripturę authoritate permittitur, ita vt ne ipsum quidem spirituale vinum, quod lætificat cor hominis, sine ipsius sinamur moderatione percipere: secundùm illud: Cum consilio omnia fac, cum consilio vinum bibe.] Et iterum: Sicut ciuitas muris diruta & non circumdata, sic est vir, qui non cum consilio aliquid agit.] Cuius priuatio quàm perniciosa sit monachu, testimonij huius exemplum figuratè declarat, dirutæ eum ac sine muris comparans ciuitati. In hac sapientia, in hac intellectus, sensúsque consistit, sine quibus nec interior nostra ædificari domus, nec
C spirituales poterunt diuitiæ congregari: secundùm *Prou. 24. 70.* illud: Cum sapientia ædificatur domus, & cum intellectu iterum erigitur, cum sensu implentur cellaria omnibus diuitiis pretiosis & bonis.] Hæc, inquam, est solidus cibus, qui nisi à perfectis tantùm ac robu- *Hebr. 5. 14.* stis sumi non potest: secundùm illud: Perfectorum autem est solidus cibus eorum, qui pro consuetudine exercitatos babent sensus ad discretionem boni ac mali.] Quæ in tantum vtilis nobis ac necessaria comprobatur, vt etiam verbo Dei eiusque virtutibus co- *Hebr. 4. 12.* aptetur: secundùm illud: Viuus est enim Dei sermo & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, & medullarum, & discretor cogitationum, & discretionum cordis;] quibus manifestissi-
D mè declaratur, nullam sine discretionis gratia posse vel perfici, vel stare virtutem.

Actiones discretionis sunt. I. Discernere inter malum, peius & pessimum, vt secundùm suam malitiam reiiciantur, & inter bonum, melius, & optimum, vt secundùm suam bonitatem amentur.

II. Aduertere, quam reuerentiam debeamus superiori, quam compassionem inferiori, quam societatem æquali. Item, qualiter nos debeamus habere ad viuos; qualiter ad vita functos, quomodo erga prædecessores, & quomodo erga successores: qualiter ad amicos, qui diligendi sunt in Deo, qualiter ad inimicos, qui etiam diligendi sunt propter Deum.

III. Considerare, quæ refectio sit danda corpori, & qualis, & quanta, in cibo, potu, & somno, & in-
E dumento, & in omni corporali exercitatione; necnon quæ, qualis, & quanta concedenda sit animæ in oratione, in lacrymis, in laude diuina, & in omni studio pietatis.

IV. Distinguere tempora laborandi, & quiescendi; loquendi, & tacendi: dandi, & accipiendi, & in omnibus debitas circunstantias obseruare.

V. Ordinare cogitationes, ne extra Deum vagentur. Affectus mentis, ne nimis in creaturis occupentur; voluntates, ne à Deo separentur: intentiones,
A ne impuritati misceantur. Et suspiciones ac iudicia in meliorem partem conuertere, & verba ac facta in bonum finem dirigere.

VI. Inter creatorem ac creaturam discrimen statuere, & illum propter seipsum diligendum esse cognoscere: Hanc verò aut propter Deum diligendam, aut si nos à dilectione eius diuellat, ex toto contemnendam iudicare.

VII. Vel tandem, secundùm Ricardum Victorinum, actiones discretionis sunt: I. Iudicatio, *Ricar. in Psal. 143.* quæ cuncta in iudicium adducit, & segregans bona à malis, per illicita nos effluere non permittit. 2. Deliberatio, quæ nihil inconsultè agit, & nos à superuacuis restringit. 3. Dispositio, quæ cuncta ordinatè
B operatur, & nihil confusum relinquit. 4. Dispensatio, quæ superuenienti occasioni cedit, & humanæ infirmitati condescendit. 5. Moderatio, quæ modum custodit in omnibus, & mensuram non excedit. De his quinque discretionis partibus interpretatur illud Dauidis: Benedictus Dominus Deus meus, *Psal. 143. 1.* qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.] Manus duæ, iustitia & misericordia sunt, quas Dominus ad prælium docet, cùm aduersùs omnem iniustitiam & cordis duritiam nos instruit. Quinque autem digiti sunt quinque actus discretionis, quos ad bellum erudit, cùm per illos omne peccatum debellare nos facit. Diiudicatio est velut pollex; nam sicut pollex omnibus aliis positione respondet; sic diiudicatio aliis actibus materiam acceptan-
C dam vel respuendam subministrat. Deliberatio est velut index, quæ quid faciendum sit, indicat & ostendit. Dispositio est velut medius digitus, qui in medio est, & altior est cæteris, & ita dispositio, quasi gubernatrix, omnia agenda disponit, ordinat, & moderatur. Dispensatio est velut medicus, qui infirmitati se accommodat, & quæ rectè disposita sunt, quia ex occasione emergente non rectè succedent, prudenter mutat. Moderatio est vt minimus digitus seu auricularis, nam ille aures mentis ad obaudiendum mandatu purgat, qui in omnibus quæ agit, dignas moderationis metas obseruat.

Postulatio discretionis: Domine Iesu Christe, qui non vt homines, vides in facie, sed vt Deus intueris cor, & opera nostra, discretionis sale condita, licèt externa specie parua sint, approbas, & hoc sale va-
D cua, licèt magna videantur, vt vilia & inutilia contemnis, intelligentias nostras spiritu discretionis nobilita, vt vera à falsis & bona à malis discernendo, in operibúsque & desideriis nostris mensuram virtutis tenendo, vita nostra tibi placeat, & quotidie ad gloriam tuam in melius proficiat. Amen.

De Docilitate. §. III.

Docilitas est applicatio mentis solicita, frequens, & summissa ad documenta maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter superbiá. Sic colligitur ex Thoma Aquinate de- *D. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. ad 2.* scriptio docilitatis, cui alia descriptio Cypriani astipu- *Cyprian. ad Pōpei. c. epist. Stephani.* latur, qua docilem definit. Ait enim: Docilis est ille,
E qui est ad discendi patientiam lenis & mitis.]

Incitamenta ad docilitatem sunt: I. Exempla sanctissimorum hominum, qui alios in consilium aduocare, eos libenter audire, & ipsorum sententiam magis quàm propriam sequi maluerunt. De quo sic Basilius ait: Quanta verò vtilitas ex consilio al- *Basil. ora. 21. de fa... lacet.* terius percipiatur, vel maximè patet in Mose, qui quantumuis omni Ægyptiorum sapientia instructus esset, & licèt cum Deo de facie in faciem, vt amicus cum amico, sermonem & consilia conferret,

tamen soceri sui Iother consilium est sequutus, in constituendis centurionibus, decurionibus, ac tribunis, qui præessent, ac iudicarent populum. Sic Dauid consilio Chusis vsus, hostilis animi consilia Achitophel euertit, dispulitque. Profectò diuina quædam res est, consilium: est namque animi coniunctio, charitatis fructus, mentis demissæ demonstratio.

II. Ea, quæ prudentiæ & discretioni subsunt, quasi infinita sunt, nec vllus, quamuis sapientissimus, ad omnia per se cognoscenda & discernenda potest sufficere: Ergo omnibus docilitas necessaria est, vt alij alios libenter audiant, & eorum sententias, si propriis definitionibus præstent, actione compleant, & se proprio iudicio non regant. Quare non huic aut illi, sed omnibus dicitur: Ne sis sapiens apud temetipsum: Ne innitaris prudentiæ tuæ:] Si dilexeris audire, sapiens eris.] Et Bernardus non aliquem monens de medio populo, sed ipsum summum Pontificem, ait: Diligenter proinde, omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his, qui te diligunt. Tracta ante factum, quia post factum sera retractatio est. Sapientis consilium est: Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.]

Prouer. 3. 7.
Eccl. 6. 34.
Bern. lib. 5. de consid. c. 4.

III. Facilem autem reddit docilitatis exercitationem, considerare, qui qualésque sint in consultores eligendi. Neque enim omnes in consilium vocandi sunt, nec omnes, consilia nobis ingerentes, audiendi, sed illi, quibus magna proteruia est reluctari, quia sapientia & rerum experientia præstant: & insignis sapientiæ indicium est illis obedire. Roboam relicto seniorum consilio, iuuenibus insipientibus obsequutus est, ideo populus meritò ab illo defecit. Non hoc dicimus, sed vt senioribus, sapientioribus, & Deo magis propinquis, recta consulentibus pareamus. Quæramus ergo consiliarium; qui (vt inquit Ambrosius) nihil nebulosum habeat, nihil fallax, nihil fabulosum, nihil simulatum, quod vitam eius ac mores refellat, nihil improbum ac maleuolum, quod auertat consulentes. Hunc autem gratum erit audire, huius dictis iucundum erit acquiescere, periculosum autem, eius monita præterire.

3 Reg 12. 1.
Ambr. 2. offic. c. 17

Actiones docilitatis sunt: I. Spirituali magistro, qui nos regit, totam conscientiam, & cunctos recessus mentis nostræ, verè, syncerè, & fideliter patefacere.

II. Faciles & paratos ad eum audiendum, & ipsius monitiones excipiendas nos exhibere.

III. In omnibus, præsertim alicuius momenti, quantum prudentia permiserit, pro consilio ad eum recurrere.

IV. Quæ præceperit, aut suaserit, in quo peccatum non appareat, reuerenter excipere, & proprio iudicio abnegato diligenter executioni mandare.

V. Quod minus prudentiæ & discretionis habemus, habita ad eum obedientia supplere.

VI. Vbi aptus consiliarius defuerit, optimum consilium à Deo per ardentem orationem exquirere.

Postulatio docilitatis: Domine Iesu Christe, qui per os Apostoli tui Iacobi, sapientiam à te donatam suadibilem appellasti, & homines non per Angelos, sed per alios homines gubernari voluisti; quique Paulum Apostolum tuum vas electionis ad Ananiam pro accipienda doctrina veritatis destinasti: da nobis quæsumus, [ne prudentes simus apud nosmetipsos,] sed nostrum nihilum agnoscentes, te per superiores ac magistros nostros ad nos loqui intelligamus, & ipsis conscientiam nostram syncerè aperientes, eorum monitis & consiliis nos dociles ac morigeros præbeamus. Amen.

Iacob.
Actor.
Roman. 12.

De solicitudine. §. IV.

SOlicitudo est celeritas mentis in rectè exequendis virtutum operibus, quæ per prudentiam ac discretionem apta obsequio Dei & nostro profectui, iudicata sunt. Quam Petrus copulauit prudentiæ dicens: Estote prudentes, & vigilate in orationibus.] Ex quo constat, solicitudinem alio nomine vocari vigilantiam, quoniam soporem mentis, id est, noxiam quietem, & incuriam in bene operando, repellit. Vocatur etiam feruor spiritus: quoniam sicut aqua feruens huc illúcque mouetur, & præ calore muscas & animalcula immunda intra ollam intrare non patitur: ita animus vigilans atque solicitus, nunquam in noxia quiete est, sed diligenter curat, impedimenta bonarum actionum expellere; & eas sine vlla, quantum potest, imperfectione præstare.

1. Petri. 4. 7.

Incitamenta ad solicitudinem sunt: I. Tepiditatis & negligentiæ status: in spirituali verò quodammodo peior est statu carnali, quia faciliùs quis & frequentiùs solet à peccato ad gratiam resurgere, quàm ad feruorem à tepore transire. Cuius rei Cassianus est manifestus assertor, ita scribens: Frequenter enim vidimus de frigidis atque carnalibus, id est, de sæcularibus atque paganis, ad spiritualem peruenisse feruorem; de tepidis atque animalibus omnino non vidimus. Quos etiam per prophetam, ita legimus, Dominum detestari, vt spiritualibus viris atque doctoribus præcipiatur, vt ab eis monendis docendisque discedant, & nequaquam veluti in sterili, atque infructuosa terra, noxiísque sentibus occupata, semen verbi salutaris expendant, sed vt contemnentes eam, nouam potiùs excolant terram, id est, erga paganos, ac sæculares omnem doctrinæ culturam, ac verbi transferant salutaris instantiam: quod ita legitur: Hæc dicit Dominus viro Iuda & habitatoribus Ierusalem, Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.]

Cassia. col. 4. c. 19.
Ierem. 4. 3.

II. Magna solicitudine mundani homines, fallaces diuitias quærunt, impuras voluptates inquirunt, & inanes honores aucupantur, nihilque quod suis desideriis conducibile existimant, infectum prætermittunt. Nos ergo tanto solicitiores esse oportet, quanto non vana, sed vera speramus; non impura, sed sancta, sed perfecta, sed Deo placita concupiscimus. Ne dicatur de nobis, quòd filij huius sæculi prudentiores & vigilantiores filiis lucis in generatione sua sunt. Immò potiùs pareamus voci Domini dicentis: Vigilate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant.]

III. Non desidibus & otiosis, sed solicitis, & feruidis, & vigilantibus, diuitiæ & præmia promissa sunt. Vnde optimè dixit Basilius: Quis, quæso, vnquam, qui sementis tempore domi desederit otiosus, aut etiam dormiens, vbi postea messis aduenit, sinum suum manipulis impleuit? Quis ex vinea, quam ipse non plantauit, vuas vnquam collegit? Illorum enim sunt fructus, quorum & labores, sicut coronæ præmiáque illorum, qui victores euaserint. Quis enim eum, qui ne in certamen quidem cum aduersario descendit, corona vnquam duxit esse insigniendum? Cùm ad eam promerendam, non victoria modò sed legitimus in certando conflictus requiratur, vt est apud Apostolum: quod quidem nihil aliud est, quàm, vt eorum quæ obser-

Basil.
Luca 12.

uanda deſcripta ſunt, nihil omnino quicquam prætermittatur, ac ſingula ita fiant, vt à præſcripto nihil diſcedatur. Beatus enim, inquit, ſeruus ille, quem cùm venerit dominus, inuenerit non ſimpliciter quiduis facientem, ſed ſic facientem. Et ſi rectè quidem obtuleris, non rectè autem diuiſeris, peccaſti.

Actiones ſolicitudinis ſunt: I. Bonis operibus, vt rectè & religiosè peragantur, debitam mentis attentionem ac neceſſarium conatum adhibere.

II. In cura perficiendorum bonorum operum, vigilantia, quam ponere conſueuimus in rebus huius mundi, non vinci: ſed ſic vt exhibuimus membra noſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem; ita eadem exhibeamus ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.

III. Eadem bona opera tempore congruo præſtare, & nec ob negligentiam, aut nimiam rerum temporalium curam, in importunum tempus differre, nec ob deſiderium ſe ab onere bonorum operum exoluendi, ipſa præuenire.

IV. Omnia impedimenta, tum externa occupationum, tum interna ſecularium cogitationum, curarum, & imperfectionum, quæ bonorum operum pulchritudinem, tranquillitatem, & perfectionem inficiunt, conſtanter & animosè dimouere.

V. Tantam diligentiam ſingulis bonis operibus apponere, quaſi tota ſalus ex vnoquoque penderet.

VI. Quodcunque bonum opus tanta cura ac diligentia præſtare, ac ſi eſſet poſtremum, quod in tota vita ſumus facturi, & ac ſi ſtatim eſſemus morituri.

Poſtulatio ſolicitudinis: Domine Ieſu Chriſte, Paſtor vigilantiſſime, qui exultaſti vt gigas ad currendam noſtræ redemptionis viam, & egreſſionem tuam à ſummo cœlo, & reditum tuum vſque ad ſummum eius propter Adam & poſterorum eius ſalutem, celerrimè peregiſti: præcinge nos ſancti feruoris virtute, & pone immaculatam ab omni ſegnitie viam vitæ & conuerſationis noſtræ. Perfice ſolicitudine à te immiſſa pedes, hoc eſt, affectus noſtros, tanquam ceruorum, & nos ſuper excelſa & inacceſſibilia virtutis ſtatue, vt tibi ſummo Regi in terris poſiti, ſicut in cœlis Angeli ſeruiunt, ſolicitè & vigilanter ſeruiamus. Amen. (*Psal. 17. 3.*)

De Circunſpectione. §. V.

Circunſpectio eſt attentio mentis ſedula ad ea quæ circunſtant bonum opus, quod aggredimur, vt rectè & ſecundùm præſcriptum virtutis fiat; & ad ea quæ inſurgunt, & ſeſe obiiciunt, impedimenta, ne quod prudenter incipimus, ſiniſtrè ſuccedat. Et hæc pars circunſpectionis, quæ mentem præmunit aduerſùs inſurgentia & imminentia mala, vocatur cautio; de qua Paulus: Videte fratres, quomodo cautè ambuletis, non quaſi inſipientes, vt ſapientes.] (*Ephes. 5. 15.*) De circunſpectione autem Eccleſiaſticus ait: Beatus vir, qui in ſapientia morabitur, & qui in iuſtitia ſua meditabitur, & in ſenſu cogitabit circunſpectionem Dei:] (*Eccl. 14. 22.*) vt ſcilicet ex ea diſcat quomodo ſe in omnibus circunſpectè habere debeat.

Incitamenta ad circunſpectionem ſunt. I. Malitia diaboli, qui, vt Petrus ait, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.] (*1. Petri. 5. 8.*) Et licèt libenter malis & impuris hominibus veſcatur, tamen bonos præcipuè ac puros deuorare & deglutire nititur. Pulchre enim Gregorius ait: (*Greg. 33. mor. c. 12.*) Sed an-

A tiquus hostis hoc pro magno non habet, quòd ſub iure ſuæ tyrannidis terrena quærentes tenet: Propheta quippe atteſtante cognouimus, quia eſca eius electa. (*Abacuc. 1.*) Nec enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Abſorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia pro magno non æſtimat, cùm eos deuorat, qui per ipſa ſuæ vitæ ſtudia deorſum currunt, ſed illos magnopere rapere nititur, quos deſpectis terrenis ſtudiis iungi iam cæleſtibus contemplatur.] Cùm ergo iuſti tam antiquum & implacabilem hoſtem habeant, mirum erit, ſi ſecure dormiant, & non circunſpecti, & cauti aduerſùs illum ſe diligenter accingant.

B II. Omnia ſunt plena periculis, & non ſolùm in vitio, ſed in ipſa virtute diſcrimen eſt, quare neceſſarius eſt diſcretionis oculus, qui pericula ſpiritualia præuideat, & ſolers cautionis gubernator, qui latrunculos, nos infeſtare & deprædari volentes, ſemel cognitos arceat, & theſaurum virtutis integrum intactùmque cuſtodiat. Meritò quidem ſeruus ille laudatur, quem cùm venerit dominus, inuenerit vigilantem, adeò vt dignus ſit ſuper bona domini conſtitui. Ille autem vigilat, qui circunſpectus eſt, vt prouideat bona, & cautus, vt tota mentis contentione fugiat, & vitet mala.

III. Dominus mittens diſcipulos ad prædicandum, ait illis: Ecce ego mitto vos ſicut oues (*Matth. 10. 16.*)
C in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.] Dominus quidem mittit, & ex hac parte ſatis ſecuri ſunt, at ex parte luporum, inter quos mittuntur, non poſſunt non eſſe obnoxij diſcrimini. Sint ergo ſimplices ſicut columbæ, vt ſimpliciter iuſſa impleant, & in Domino mittente confidant, ſed ſint prudentes ſic vt ſerpentes, vt inter lupos, & vitia, & occaſiones cadendi, ſibi caueant. Serpentis prudentia circunſpecta & callida eſt: Nam ſerpens, vt inter alios inquit Baſilius, ſi quid periculi incurrere viderit, (*Basil. hom. in prin. prouerb.*) caput ante omnia cuſtodit: ſic & nos, quia pericula vndique circunſtare videmus, vt caput, id eſt, vitam animæ cuſtodiemus, ab omnibus, quæ eam aut deſtruere aut minuere poſſunt, diligenter caueamus.

D Actiones circunſpectionis ſunt: I. Circa finem, vt in omnibus, quæ agimus, bonum diuini obſequij finem intendamus, ad illúmque vehementer afficiamur, quo difficultates eum aſſequendi ſuperare poſſimus.

II. Circa media: vt in eorum electione, & multo magis in executione, paſſionem, præcipitationem, & obſtinationem fugiamus. Nam paſſio cæcat, præcipitatio decipit, & obſtinatio in propria ſententia, ſalutari conſilio ianuam occludit.

III. Circunſpectio extrema fugit, quia virtutem quærit, quæ medium locum obtinet.

IV. An ea quæ eligit ſint proportionata fini obſequij Dei, & virtutis aſſequendæ, aut proximo proficiendi, diligenter inquirit. Erunt autem proportio-
E nata, ſi bona, quia pro nullo fine bono malum faciendum eſt, ſi ſtatui operantis conuenientia, ſi vtilitatem aliquam ad conſequendum finem allatura iudicentur.

V. Circunſpectio in dubiis, ſi conſilium quærit, omnes quidem audit, ſed ſententiam pauciorum, id eſt, prudentiorum & optimorum admittit.

VI. Feſtinat lentè, & nec ſtatim, quid ſit faciendum, ſed maturè poſt attentam conſiderationem, decernit: nec ante tempus opportunum ad executionem procedit.

VII. Ita

VII. Ita est matura, vt non sit nimis tarda, nec tempus loquendi aut faciendi, quod oportet, labi sinat ob nimium errandi timorem.

VIII. Circumspectio ad ea quæ cogitat, quæ loquitur, & quæ agit, vigilanter attendit ne in substantia operis, aut in modo deficiat. Scit etiam, nec omnia vera dicenda esse, nec omnia tacenda. Seruat optimè consilium sapientis: *Eccl. 3. 1.* Omnia tempus habent,] & tempus tacendi, & tempus loquendi: & magis ad taciturnitatē, quàm ad loquacitatem inclinat.

IX. Non omnibus fidit, nec arcana sua passim reuelat, custodiens illud Salomonis: *Prouer. 29. 11.* Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt, & reseruat in posterum.]

X. Procul odoratur bellum, & pericula ventura præuidet, & si potest illa fugit, sin minùs orationibus, & sanctis considerationibus, & aliis mediis se præmunit, & ante langorem adhibet medicinam, & ante iudicium interrogat se ipsam. *Eccl. 18. 20.*

XI. Nequaquam omni spiritui credit, sed probat spiritus an ex Deo sint. Aduersariorum tentationes intelligit, & ad eas propulsandas conuenientia remedia adhibet, & se non in pace, sed in belli procinctu stare cognoscit.

XII. Circumspectio vbi timendum est timet, & vbi formidinis nihil est, confidenter incedit, & non omnia bona, sed statui & vocationi conuenientia præsumit.

XIII. Opiniones vulgi contemnit, dicta & subsannationes tepidorum pro nihilo ducit, & solum Dei beneplacitum, conscientiæ attestationem, & bonorum approbationem inquirit.

XIV. Nec omnia credit, nec omnia discredit, nec omnia affirmat, nec omnia negat, nec omnia iustificat, nec omnia damnat, nec ob sanctitatem vnius omnes approbat, nec ob peccatum alterius vniuersos condemnat, sed quæcumque se offerunt, ex præscripto rationis iudicat.

XV. In æstimatione rerum externa specie non fallitur, sed oculis mentis, vt verum eruat, intima penetrare conatur. Scit enim, lignum vile aliquando auri colore splendere, & fel sub melle ac spinas sub rosis latitare, & lupos conuersatione vestimentis ouium coopertos inueniri.

XVI. Tandem circumspectio non est facilis in credendo, quod est signum leuitatis; nec in concedendo, nam est causa pœnitudinis; nec in iudicando, quoniam est seminarium erroris; nec in promittendo, quia est species quædam seruitutis; nec in conuersando, quia est occasio contemptus; nec in irascendo, nam est insaniæ apertum indicium.

Postulatio circumspectionis: Domine Iesu Christe, Agne innocentissime, & amator hominum sapientissime, qui tanta in terris circumspectione vixisti, vt inter hostes tuos positus, dicere potueris: Quis ex vobis arguet me de peccato? *Ioan. 8. 46.* Hácque tam libera innocentiæ attestatione neminem ad te reprehendendum, quia nihil omnino reprehensione dignum habes, prouocasti: Da nobis, oramus supplices, circumspectam & cautam conuersationem, vt peccata vitemus, & in omnibus, quæ aggressi fuerimus, bonum tui odorem spargamus. Amen.

De Virtute Iustitiæ.

CAPVT VII.

IVSTITIA, præstantissima virtus, quæ homines à mutuis iniuriis auertit, ciuitates erigit & custodit, regna florere & eminere facit, & vniuersum orbem in pace constituit, non vna tantùm virtus est, specie atoma (vt more scholarum loquamur) sed in multas ac varias species, ac quasi partes distributa. Cùm enim iustitia vnicuique debitum reddat, secundùm diuersitates debitorum, quæ pendimus, & difficultates exoluendi, diuersas iustitias aut vnius iustitiæ partes assignare compellimur. Certè quidem iustitiæ quatuor sunt species: nempe legalis, æquitas, distributiua, & commutatiua. Iustitia legalis est, quæ respicit iustum, & æquum reipublicæ, aut bono communi conducibile, quæ tam est in principibus & Prælatis prout iusta decernunt, & gubernationi se applicant, quàm in subditis, prout se iusto propter commune bonum accommodant. Æquitas siue epieikeia est, quæ perficit iustitiā legalem, quatenus in absentia legislatorum & Prælatorum interpretatur leges in extraordinariis euentibus, non secundùm verba legum, sed secundùm mentem legislatoris. Iustitia distributiua est, qua distribuuntur bona communia inter personas reipublicæ aut communitatis, seruata proportione bonorum ad merita. Commutatiua est, qua particulares ciues mutuò in commutationibus & contractibus æquitatem custodiunt. Et de his nihil amplius est dicendum, quia ad spiritus doctrinam non pertinent, nisi quòd eás omnes sub communi nomine iustitiæ comprehendimus. At partes iustitiæ, nempe illæ virtutes, quæ nos ad alterum ordinant, & quodammodo debitum reddunt, multæ sunt: Nempe religio, pœnitentia, pietas, obseruantia, obedientia, gratitudo, veritas, simplicitas, amicitia, liberalitas. De quibus singulis agamus oportet.

De Iustitia. §. I.

IVstitia, vt ex Augustino & Gregorio Nisseno colligitur, est virtus voluntatis, tribuens vnicuique quod suum est. *Aug. 19. de ciuit. Dei. c. 21. Nissenus, c. 4. de beatitudinibus.* Vel vt Laurentius Iustinianus ait: *Iustin. de casto connubio. c. 13.* Est, quæ suum cuique tribuens, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem custodiat æquitatem. Vel iustitia est virtus, qua cuique secundùm debitūm benefacimus, neminem lædimus, congregationis statū seruamus, & nos sine querela apud Deū & homines custodimus.

Incitamenta ad iustitiam sunt: I. Natura ipsa, quæ corpus rectum & in cælum erectum homini dedit, vt ex ipso corpore mentem, in eo residentem, iustitiæ & rectitudinis admoneret. Leges etiam iustitiæ in ipso humano corde conscripsit, iuxta illud Pauli: *Rom. 2. 14. 15.* Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt; eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis;] vt videlicet nulla posset esse excusatio iustitiæ seruandæ, quam in mente gestamus, & sine vllo labore, sine studio, aut industria, nobiscum natam eius notitiam habemus.

II. Iustitia voluntatem Dei implemus: *Michea. 6. 8.* Nam indicabo tibi, ô homo (inquit Micheas) quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te; vtique facere iudicium & iustitiam, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Domino tuo.] Hac immortalitatem acquiremus. Iustitia enim, vt ait Sapiens, *Sapien. 1. 15.* est perpetua & immortalis;] iniustitia verò mortis est acquisitio.] Hac veram satietatem comparamus. Beati namque sunt, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, *Matth. 5. 6.* quoniam ipsi saturabuntur.] Hā denique lætitia & exultatione complemur: iuxta illud Psalmi: *Psal. 67. 4.* Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.]

III. Dominus, cui placere cupimus, amator est iustitiæ. *Psal. 10. 8.* Nam iustus Dominus, & iustitiam dilexit

Psal. 145. 9. *2. Timot. 4.6.*

æquitatem vidit vultus eius.] De eo etiam scriptum est: Quia Dominus diligit iustos.] Et Paulus: In reliquo, ait, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.] Atque adeò, qui se à iustitia alienum facit, gemmam pretiosam & à Deo maximè dilectam odio habet, qui nec à Domino diligetur, nec beatitudinis corona donabitur.

Actiones Iustitiæ sunt I. In superioribus & Prælatis, zelare pro legibus, iusta præcipere, ad rectam gubernationem se applicare, delicta punire, bona gesta præmio saltem laudis cumulare, subditorum vtilitates suis emolumentis præponere; omnibus communes esse, & in nullius personam affectu nimiæ dilectionis inclinari.

II. In subditis; Legibus & præceptis obedire; ad alios conciues & confratres concordiam seruare, neminem prauis exemplis lædere; commune bonum propriis commodis atque vtilitatibus præferre.

III. In distributoribus: Proportionem bonorum ad necessitatem & dignitatem personarum, in quas distribuuntur, seruare: vt, verbi gratia, ciborum, & vestimentorum, & cellarum: à dignitatibus indignos arcere, inter dignos, præsertim in officiis Ecclesiarum & religionum, digniores eligere, & omnem prensationem & ambitionem detestari.

IV. In his, quibus bona distribuuntur: Sibi necessariis contentos esse: nihil vltra necessitatem, præcipuè cum penuria aliorum, admittere: dum non vocantur, nec eliguntur, se ad dignitates non ingerere: dum vocantur, humiliter parere, & suæ electioni pertinaciter non obsistere.

V. In omnibus: Nemini damnum afferre verbo, facto, vel signo, vel consilio in rebus, in corpore, in honore, nunquam de proximo malum suspicari, nunquam de ipso detrahere, nec contumeliam aut aliam iniuriam inferre, nec bonum eius peruertere, vel diminuere, aut à bono impediri.

VI. Item bene de proximo sentire, facta eius in melius interpretari, illum honore debito afficere, apud alios excusare & defendere, & quoad poterimus, eum in bono promouere.

VII. In imbecillibus & infirmis: Ad communia statuta seruanda se ipsos animare: cùm non possunt à Prælato humiliter dispensationem petere, & si longè absit, & aperta sit necessitas, per epicheiam cum timore Domini legem ac statutum interpretari.

Postulatio iustitiæ: Domine Iesu Christe, qui non solùm iustus, sed & auctor iustitiæ & ipsamet iustitia in scriptura vocaris, & postremum actum erga mortales in nouissimo die, ex inexhausto thesauro virtutum tuarum à virtute iustitiæ proferes, dum malis pœnam suorum criminum & iustis gloriam suis meritis paratam decernes: da nobis Domini iusti iustos seruos esse, iustitiam in omnibus diligere, secundùm iustitiæ præscriptum viuere, & numquam ab eius viis rectissimis declinare. Fac nos, ô amator hominum ardentissime, incedentes in mandatis tuis sine querela, vt in magno iudicij die, iuxta illud:

Sapien. 5. 1.

Stabunt iusti in magna constantia,] confidenter misericordiam à te expectemus, & iuxta spem nostram effectum misericordiæ tuæ, scilicet tuam, quæ nos satiet, visionem recipiamus. Amen.

De Religione. §. *II.*

REligio est virtus, qua Deo, tanquam omnium creatori & domino, debitum cultum & honorem exhibemus, idque ipsum nomen sonat. Siue enim dicatur à religendo, aut à frequenti electione eorum, quæ spectant ad cultum diuinum, vt Isidorus ait: siue à reeligendo ipsum Deum, quem per peccatum abieceramus, vt ait Augustinus: siue à religando nos Deo, vt putat Lactantius Firmianus: siue à relegendo vel retractando, quæ sunt honoris Dei, vt censet Tullius: Hæc omnia nihil aliud quàm diuinum cultum & venerationem significant.

Isidor. 10. etym. c. 17. *Aug. 10. de ciuit. c. 24.* *Lactan. 4. diuin. instit. c. 28.* *Cicer. lib. 2. de nat. Deorum.*

Incitamenta ad religionem sunt: 1. Quòd ex septem causis conflatur, quibus maximè ad Dei cultum & venerationem astringimur. Prima est excellentia diuinæ maiestatis. Ipse enim solus est, vt ait Iob, cui creaturæ omnes comparatæ non sunt.] Quare hoc nomen sibi vendicat, dicens; Ego sum qui sum: sic dices filiis Israël. Qui est misit me ad vos.] Ipse est solus bonus: Nam summa veritas dixit: Nemo bonus nisi solus Deus.] Ipse est solus potens, de quo Paulus: Qui est beatus, & solus potens, rex regum, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilé.] Quòd si dignioribus & maioribus cultus debetur, honor debitus erit illi, qui solus habet excellentiam omnem & maiestatem: à quo quicquid boni & dignitatis habent vniuersæ creaturæ, participant. Secunda causa est qualitas nostræ conditionis. Nos namque Dei sumus, secundùm illud: Omnes animæ meæ sunt: sicut anima patris, ita anima filij mea est:] & omnia, quæ sub cælo sunt, mea sunt.] Quid autem æquius quàm vt homo suum creatorem veneretur, & in eius cultu suam omnem vitam insumat? Tertia præstantia nostri finis, qui ipse Deus est. Vnde ait Ioannes: Quia ipse est primus, & nouissimus, principium, & finis. Nos autem creati ad Deum colendum, amandum, & sanctis obsequiis quærendum, dum eum non colimus, nostro fine frustramur. Quarta, Dei præceptū, qui nulli alteri nisi sibi ipsi latriæ cultum, & honorem exhiberi præcepit. Quis autem eius mandatum de re tam debita diligenter non seruet, ne tanti Domini & tam benefici indignationem mereatur? Quinta, emptio: Nam [empti sumus à Deo pretio magno,] nempe sanguine Filij sui, qui dedit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo, in odorem suauitatis: Graue autem delictum erit, si seruus tam emptus suo hero non seruiat, & cultum ad quem emptus est, emptori suo diligenter exhibeat. Sexta est, præmium, quod nobis Deum colentibus promissum est. Domini enim vox est: Quicumque glorificauerit me, glorificabo eum; qui autem cōtemnunt me, erunt ignobiles.] Et rursum: Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.] Septima denique baptismi susceptio. Quicumque baptizati sumus, Christum induimus,] vt quemadmodum ille totam vitam in Dei cultum & obsequium impendit, ita & nos illi iuncti & incorporati, cultum Dei & honorem nostra vita & conuersatione quæramus.

Iob. 3. 13. *Exo. 3. 14.* *Matth. 19* *1. Timot. 6. 15.* *Ezechiel. 18. 4.* *Iob. 41. 2.* *Apocal. 1. & 22.* *Exod 20. 3.* *1. Corint. 6.* *1. Reg. 2. 3* *Matt. 10. 3* *Galat. 3.*

II. Religio virtus est omnium virtutum moralium præstantissima; quoniam post virtutes Theologicas, proximè Deo accedit, à quo virtutes perfectionem habent, & in eius cultu & adoratione versatur. Estque hæc virtus sanctitas vera, prout sanctitas aliquam specialem virtutem significat, quoniam religionis actibus firmiter adhæremus Deo, & eius numini consecramur, & in dies puriores & immaculatiores reddimur. Idque indicant verba Iacobi Apostoli: Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos, & viduas, in tribulatione eorum, & immaculatū se custodire ab hoc sæculo. Quo loco tum substantia, tum effectus religionis exprimitur. Substantia eius est cultus Dei, qui

paulatim

paulatim mentem Deo iungit, & à sæculo auocat, & peccatis ac sæculi curis obluendo (quod ad se attinet) immaculatam reddit. Effectus autem religionis sunt quæcumque charitatis opera, quibus homo, dum à cultu Dei vacat, occupatur, ne sæcularibus negotiis inquinetur.

D. Tho. 22. q. 80. art. 1. ad 1.

III. Functiones religionis sunt præstantissimæ, & summopere expetendæ: Si enim in temporali republica adhærere regi, & eius aspectu & alloquio frui, & cum eo familiariter conuersari, omnibus aliis officiis & muneribus iure præfertur, quidni in Ecclesia, quæ est regnum Dei, ipsi Deo adhærere, eum colere, & honorare, & quasi eius aspectu frui, omnibus externis muneribus præferatur?

Actiones Religionis sunt: I. Honor Dei, qui consistit in hoc, quòd talem de illo concipiamus æstimationem, tam altè & excellenter de illo sentiamus, & tam profundè nos illi submittamus, quàm decet creaturam de suo creatore sentire; & quàm debitum est, vilissimum vermiculum infinitæ maiestati submitti. Et hæc præcipua religionis actio, à qua reliquæ debent prodire, & ad quam excitandam & augendam debent ordinari.

II. Deuotio, id est, promptitudo mentis, in omnibus his, quæ ad diuinum obsequium, & cultum pertinent, quæ solet ex meditatione diuinorum præcipuè attributorum generari, & lætitiam spiritualem afficere.

III. Oratio, id est, petitio decentium à Deo, siue eleuatio mentis in Deum, qua etiam religiosè sanctos inuocamus, & oramus, vt eorum precibus & meritis apud Dominum adiouemur.

IV. Adoratio, qua coram Deo, tum mente, tum corpore prosternimur tanquam coram maiestate suprema, à qua omne bonum habemus. Item qua Beatam Virginem, & Angelos, & Beatos adoramus, quatenus in illis maiestas diuina resplendet. Illa prima vocatur latria, qua profitemur Deum omnium auctorem, soli Deo impendenda. Hæc dulia, quæ sanctos respicit, vt aliquid diuinæ excellentiæ participant.

V. Sacrificium, quo Deo, tum corpus, & sanguinem Filij sui, in sacramento Eucharistiæ existentis, tum mentem, & vires omnes nostras, & corpus, & membra singula, tanquam creatori nostro & principio nostræ beatificationis, offerimus.

VI. Administratio, & susceptio sacramentorum, quibus Deum esse gratiæ auctorem & nostrarum mentium sanctificatorem profitemur

VII. Exhibitio oblationum, primitiarum, & decimarum, quibus ministros altaris sustentamus, & nos eorum ministeriis indigere testamur, & Deum in illis, tanquam in administris suis, honore prosequimur.

VIII. Votum, quo Deo in statu religioso, à sede Apostolica approbato, paupertatem, castitatem, & obedientiam promittimus, vel alia opera bona superogationis vouemus, & conuenienti tempore reddimus.

IX. Iuramentum, quo instante necessitate (quæ non frequenter occurrit) cum magna reuerentia Deum, tanquam infallibilem veritatem, in testem alicuius veritatis adducimus.

X. Adiuratio siue obsecratio, qua Deum per suam infinitam bonitatem, & per perfectiones suas, & per merita Filij sui, necnon per Beatæ Virginis, & sanctorum merita, & preces, obsecramus, & vt nobis aliquod bonum, ad suam gloriam ordinatum, concedat, instanter petimus.

XI. Laus Dei, qua eum pro sua infinita perfectione, & pro mirabilibus operibus suis, hymnis, psalmis, canticisque spiritualibus, ore laudamus, & cantu, ac musicis instrumentis tanquam summo regi, vt nos ad reuerentiam & feruorem excitemus, cultum & venerationem offerimus.

XII. Gratitudo, qua Domino pro acceptis beneficiis & pro aduersis & prosperis gratias agimus, & pro beneficiis, quæ proximis nostris impendit, affectum gratiarum actionis exhibemus.

XIII. Actus demum reliquarum virtutum, tum Theologicarum, tum Moralium, quos potest religio in diuinum honorem referre, & ad dandum ei cultum assumere.

Postulatio Religionis. Domine Iesu Christe, Deus creator & sanctificator noster, à cuius larga misericordia quicquid est supra nihil, accepimus, & donis tum naturalibus tum supernaturalibus ditamur, miserere humilitatis nostræ, & ne despicias nos, immò potiùs misericorditer adiuua, vt te in omnibus adorare, honorare, & laudare cupiamus. Da nobis Domine hanc præstantissimam virtutem, qua cultum qualem qualem ex creaturis tuis suscipis, vt qui nullo indiges, nostram indigentiam profiteri facias, & dum eam cultui, tibi Deo nostro, & principio omnis boni nostri, impenso, testamur, amplioribus quotidie donis cumulemur. Amen.

De Pœnitentia. §. III.

Pœnitentia est virtus, qua peccata nostra, vt sunt Dei offensæ, detestamur, & ad eorum expiationem & satisfactionem venire contendimus. Vel, vt ait Bernardus: Pœnitentia est sine temporis intermissione de peccatis dolere: sic plangere commissa, vt non committantur plangenda.

Bern. in medit. c. 4.

Incitamenta ad pœnitentiam sunt: I. Si peccato mortui sumus, hoc vno remedio, scilicet pœnitentia, ad vitam reuocamur. Vnde Cyprianus ait: Cum scriptum sit: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum,] vtique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuò ad vitam redire.] Quòd si imminentis mortis corporalis periculo, tanta solitudine remedia ad vitandam mortem paramus, spirituali animæ morte in interioribus nostris grassante, quanta diligentia æquum est in remedium, nempe in pœnitentiam, incumbamus, vt huiuscemodi mortem propulsemus. Certè Dominus dixit: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.] Qua sententia docet, neminem, qui grauiter deliquit, sine pœnitentia posse à spirituali animæ morte resurgere, nec æternam mortem euitare.

Cypr lib. 4. ep. 2. Sapien. 1. 13.

Luca 13.

II. Grauitas peccati in Deum, summum bonum, admissi, & peccatoris inaudita procacitas, qui audet tantam offendere maiestatem, & in tanti Domini indignationem incurrere. Huius autem mali post baptismum nullum aliud remedium nisi pœnitentia superest, qua & Deum iratum placamus, & nos a peccati macula eluimus, & ab æterna pœna liberamur. Quare Ambrosius ad virginem lapsam ait: Pœnitentia ergo non verbis agenda est, sed actu. Hæc autem sic agitur: si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit, & si te iam credas prope ipsas positam tenebras exteriores, vbi erit fletus ululatum, & stridor dentium sine fine. Cùm hæc certa fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium constitutum post baptismum, quàm pœnitentiæ solatium, quantamuis afflictionem, quan

Ambr ad virg. lapsam c. 8.

tumuis

tuinuis laborem & indecorem subire esto contenta, dummodo ab æternalibus pœnis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans & mente retractans, proprij facti tu ipsa iudex esto crudelior.

III. Christi vita sanctissima nos ad pœnitentiam accendit: nam ille ad nostrorum peccatorum deletionem, tam dura & acerba pertulit, vt nos illa maxima mala esse cognoscentes, inconsolabiliter lugeamus. De hoc incitamento Bernardus hæc ait: Age pœnitentiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat, hoc lacrymæ & vagitus euangelizant. Plorat quippe Christus, & non sicut cæteri solent. In aliis sensus, in Christo præualebat affectus: patiuntur illi, non agunt, nec ipsius adhuc vsum voluntatis habentes. Illi ex passione lugent: Christus ex compassione. Illi iugum graue, quod est super filios Adæ: Christus filiorum Adæ peccata deplorat, & certè pro quibus nunc lacrymas fundit, postea fundet & sanguinem. Fratres, lacrymæ Christi & pudorem pariunt & dolorem.] Hæc ille.

Bern. ser. 3. de Natiuit. Domini.

Actiones pœnitentiæ sunt: I. Peccatum graue detestari, & leue abominari; illud, vt mortem animæ, istud, vt morbum animæ, & vtrumque, quia in suo genere est offensa Dei, & displicet Deo, peccatum scilicet lethale, vt Dei maiestatem planè inhonorans, & in homine gratiam & charitatem destruens. Veniale verò, vt diuinæ legi non consonum, & ad gratiæ & charitatis destructionem disponens.

II. De peccatis magnis ac paruis dolere, non quidem quoniam eorum admissione pœnam aut infamiam incurrimus, sed quia summam maiestatem offendimus.

III. Nostram negligentiam detestari & deflere, qua multa bona, quæ facere potueramus, omisimus, & abundantem Dei gratiam nobis oblatam & frequentes eius inspirationes neglexímus.

IV. Propositum firmũ & stabile, nunquam grauiter peccandi concipere, immò & voluntatem nunquam scientes & volentes venialiter peccandi procurare. Adeò vt cum diuina gratia prius eligamus, omnes ægritudines corporis, & omnem infamiam, & contumeliam sustinere, & vniuersas martyrum passiones, & ipsam mortem pati, & pœnis purgatorij, ac inferni nos subijcere, quàm ex proposito in aliquod peccatum consentire.

V. Peccata sacerdoti confiteri: mortalia quidem omnia ex præcepto diuino, quoad species suas, & numerum, & circunstantias, mutantes speciem: venialia verò ex consilio, quatenus nostram cognitionem non effugiunt.

VI. Hanc peccatorum confessionem debito modo facere. Nam confessio debet esse integra, vt crimina omnia pandamus: pura, vt non coacti, non timore seruili perculsi, sed libenter & propter Deum illa aperiamus: discreta, vt non solùm externa peccata, sed etiam omissiones, internas cogitationes, praua desideria, morosas affectiones, distortas intentiones, iudicia temeraria, vanas suspiciones, mala exempla, & scandala aliorum dicamus: fidelis, vt omnia hæc taliter sacerdoti patefacere gestiamus, qualiter grauia & multiplicia sunt in conspectu Dei.

VII. Pro peccatis satisfacere orationibus, ieiuniis, eleemosynis, & aliis corporis afflictionibus, & sensuum ac appetituum mortificatione, & tristitia, ac interna compunctione.

VIII. Pœnam pro peccatis assumptam culpæ commensurare, vt secundùm grauitatem culpæ sit grauitas pœnæ, secundùm delectationem culpæ sit amaritudo pœnę; secundùm diuturnitatem & multiplicitatem culpæ, sit diuturnitas & multiplicitas pœnæ, iuxta illud: Facite fructus dignos pœnitentiæ.]

Lucæ 3. 8.

IX. Pœnam etiam, tanquam peccati medicinam, aptam cuilibet peccato, si possumus, exercere; ita vt pro superbia satisfaciat humilitas; pro auaritia largitas, pro inuidia charitas, pro impudicitia corporalis asperitas; & sic de reliquis.

X. Actio est, vt qui illicita commisimus, sæpe à licitis & concessis abstineamus, & nos indignos remissionibus innocentium putemus. Hæc ferè omnia Albertus.

Alber. in paradis. animæ c. 39. 40. 41.

Postulatio Pœnitentiæ: Domine Iesu Christe, legislator maxime, qui legem Euangelicam illis verbis prædicare cœpisti: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum:] excita nos ab imo peccatorum nostrorum voce virtutis tuæ, & animas nostras sedentes in tenebris, & hærentes in vmbra mortis, tuæ misericordiæ luce perfunde, vt malitiam peccati, acerbitatem pœnę commeritæ, pretiositatem gratiæ, & multiplicis virtutis amissæ, & magnitudinem tuæ maiestatis offensæ recogitemus, ac criminum delictorúmque nostrorum exorbitantiam detestantes, de illis, super omnia mala quæ euenire nobis possent, & sine vlla intermissione doleamus. Misce, ô Domine miserator & misericors, doloris amaritudinem dulcedine spei, de tua benignitate conceptæ, vt nec dolor immoderatè nos deprimat, nec spes præsumptuosè nos erigat, sed inter desperationem & præsumptionem incedentes, ad tuam nunc gratiam, & post hanc vitam ad tuam gloriam venire concedas. Amen.

Matth. 4. 17.

De Pietate. §. IV.

Pietas, vt ex Tullio colligitur, est virtus, qua patriæ, parentibus, fratribus, & aliis sanguine coniunctis, cultum & officium tribuimus. Nomine cultus honorem & reuerentiam, nomine verò officij, obsequium, subuentionem, & defensionem intelligimus. Quæ virtus non in parentibus carnalibus se continet, sed ad spirituales parentes, qui nos in Christo genuerunt, se extendit: immò erga illos pulchriùs elucet. Qui etiam ex pietate filiis suis spiritualibus consulunt, & eorum profectum prouehunt, & bonam existimationem tuentur.

Tullius.

Incitamenta ad Pietatem sunt: I. Præcepti de pietate erga parentes obseruatio, magno præmio, non solùm in alia vita, sed & in ista cumulata est. Hoc namque præceptum in Exodo sic profertur: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.] Et in Deuteronomio. Honora patrem tuum & matrem tuam, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tẽpore, & bene sit tibi in terra.] Quod sicut in filiis pietate florentibus vidimus esse completum: ita & nouimus filios impios erga parentes magnis calamitatibus fuisse mulctatos, & subita aut infœlici morte fuisse præreptos.

Exodi 20. 12.
Deut. 5. 16.

II. A bestiis, & pecudibus, rationis expertibus, ad pietatis officia mouemur. Hæ enim erga parentes ac filios suos aliquam habent pietatis imaginem. Adeò vt quibus natura denegauit rationem, inquit Chrysostomus, non denegauerit pietatem. Est autem prorsus à dignitate nostræ conditionis alienum, si bestias agri nostris moribus non superemus, & ab illis pietatis officio vincamur.

Chrys. hom. de Absalon. To. 1.

III. Christus Dominus, in crucem actus, & à sanctissima parente sua pietatis beneficio indigens, illustrissimum nobis pietatis dedit exemplum. Ille enim, qui & matrem habebat, & filium, nempe totum genus humanum, Ecclesia à se fundata contentum,

tum, discessurus ab illis secundùm præsentiam visibilem & corporalem, & iturus ad Patrem, quasi sui oblitus, & matris ac filij memor, vtrique solatium & officium ex singulari pietate reliquit. Nam dixit matri: Mulier ecce filius tuus; & discipulo astanti, ecce mater tua.] Priora verba sic exponit Laurentius Iustinianus: Discipulum verò, quem diligo, præ cæteris tibi commendo in filium, vt quemadmodum comes, ita & integerrimæ virginitatis tuæ sit custos. Obtemperabit tibi vt filius, & tu de illo sicut de me qualicumque frueris solatio. Dormiuit cum patribus suis Ioseph sponsus tuus nutritius mihi; Ascendam & ego ad Patrem, hostibus triumphatis. Quamobrem discipulus amborum in te supplebit vices. Posteriora verò sic: Præclarum etiam scito in hac commendatione discipuli latere mysterium. Ipse namque typum gerit Ecclesiæ, quæ est immaculata & virgo. Hanc in persona discipuli tibi relinquo. Tu illam, tanquam me dilige, exhortationibus robora, confirma consiliis, exemplis erudi. Posset equidem in hoc sæculi naufragosu discrimine absque gubernatore perire. Multæ aduersùs illam procellosæ tempestates, persecutiones acerrimæ, hæreses diuersæ concitandæ sunt. In fide adhuc debilis est, minùs fundata virtutibus, & insueta pugnæ facillimè succumbet, aut hostibus terga vertet, si duce priuatã sese senserit. Ex meo ignominioso aut repentino exitu scio quòd turbanda est. Tuis informationibus erigetus, tua protectione solidabitur, atque ex præsentia tua deperditas, si quæ fuerint, recuperabit vires. Volo igitur vt illam de cætero in filiam habeas, illam tuis orationibus protegas, atque virtutibus auctam ad me perducas.] Quis iam non videat, quanta sit virtus pietatis, cuius actionem saluator mundi è cruce pendens tam præclara actione commendauit, & tanta auiditate compleuit?

Ioan. 19. 26.
Iustin. de triumphali Christi agone c. 15.

Actiones Pietatis sunt: I. Parentes nostros, parentes agnoscere, in debita existimatione habere, & eorum sortem, etiam si abiecta fuerit & vilis, non erubescere.

II. Parentes nostros verbis & externis venerationis signis honorare, & ab omni eo, quod iustè eos contristare possit, abstinere.

III. Si indigeant, subsidia illis temporalia præstare, eos à quocumque periculo imminente defendere, & in occurrentibus necessitatibus subuenire.

IV. A parentibus allata incommoda, illata conuitia, & admissa vitia senectutis patienter tolerare, & quæ illis possunt verecundiam ingerere, sicut fecerunt duo filij Noë, qui patrem minùs honestè dormientem operuerunt, prudenter obtegere. Has omnes pietatis actiones docuit Ecclesiasticus his verbis: Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione.]

Gen. 9.
Eccl. 3. 14.

V. Hæc omnia officia suo modo filiis, fratribus, & aliis consanguineis data occasione præstare.

VI. Patriam, quæ nos genuit, & aluit, pro nostra facultate tueri, in omnibus (prout datum nobis fuerit) nobilitare, & ad viam virtutis addocere.

VII. Patriam, parentes, fratres, & consanguineos, si aduersùs Dei legem nos impellant, aut à via perfectionis retrahant, pro nihilo habere, & quos aduersarios in via Dei patimur, vt inquit Gregorius, omnino nescire. Hoc enim pietatis summum opus, quo, pro strictiori pietate in Deum, minorem in sanguine iunctos deserimus, mandauit Dominus illis verbis: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem suam, &c. non potest meus esse discipulus.]

Gregor. hom. 17. in Euãg.
Luca 14. 26.

Postulatio Pietatis: Domine Iesu Christe, qui inter alia tuæ perfectionis elogia, pius ab Apostolo & Euangelista tuo nominari voluisti, cùm scripsit: Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum, quia solus pius es?] da nobis viscera pietatis, vt patres & consanguineos nostros, quos dum iusta præcipiunt proximos nouimus, diligamus; & quos dum iniusta volunt, aduersarios experimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Amen.

Apoc. 15. 9.

De Obseruantia. §. V.

OBseruantia, vt ex Augustino colligitur, est virtus, qua maiores ætate, aut dignitate, aut sapientia, aut excellenti virtute, debito honore dignamur, aut officiis indulgemus. Maiores ætate sunt senes; dignitate Principes & Prælati: sapientia doctiores & bonarum litterarum studiis fœliciores: virtute, qui inter alios puritate, & vitæ sanctimonia, & sanctis pro Dei gloria, & animarum salute sustentatis laboribus, ampliùs elucent.

Aug. lib. 83. q. 9. 31.

Incitamenta ad obseruantiam sunt: I. Virtus hæc, Spiritus sancti voce præcepta est: Coram cano capite consurge, inquit, & honora personam senis, & time Dominum Deum tuum.] Et: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi à Deo.] Et: Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.] Qui autem his vocibus resistit, manifestum est quia Dei ordinationi resistit.

Leuit. 19. 32.
Rom. 13. 1.
1. Tim. 5. 17.

II. Omnis reipublicæ, & omnis congregationis bene gubernatæ, hæc summa cura est, vt inæqualitas sit honorum & locorum, & vt maioribus ac senioribus à cœtu iuniorum deferãtur. Quis autem sua inuerecundia & procacitate audeat tot sapientissimorum hominum, qui respublicas & congregationes fundarunt, & gubernarunt, iudicio & sententiæ contra ire? Certè quidem Bernardus hæc ait: Data est hæc pueris & adolescentibus humilitatis, & reuerentiæ forma, vt in medio seniorum taceant, vt audiant, interrogent, & discant. Et Basilius: Coram natu maiore, quàm tu, caue ne assidere festines, quòd si vt id facias, iubeare, noli tu in pari cum illo sella sedere, sed cùm huc illúcque diligenter oculis circunspexeris, operam sedulò da, vt sellam tibi humiliorem aliquam inuenias; vt ob istam animi tui humilem submissionem gloria te afficiat Deus.

Bern. ser. in Dominica infra Octa. Epiphan.
Basil. ser. de abdicat. rerũ.

III. Qui obseruantiæ obliuiscuntur, sunt homines stulti & superbi, quos Dominus in hac vita duplici modo castigat. Primò quidem, vt quia maioribus & senioribus non obtemperant, mille erroribus implicentur: Secundò verò, vt maiores ætate aut dignitate facti, à minoribus contemnantur.

Actiones Obseruantiæ sunt: I. Maiorum & seniorum conuenientem interiùs existimationem habere, eósque animo ex interna reuerentia suspicere.

II. Venientibus illis assurgere, caput aperire aut inclinare, honoratiorem locum ad sedendum concedere, in deambulando dextrum illis locum dare, & nulla signa reuerentiæ consueta pro more patriæ aut congregationis præterire.

III. Coram illis tacere, aut si loquendum sit, non docendo, sed interrogando & discendo loqui: quòd si docendum coram illis sit, non illos vt discipulos, sed vt iudices eorum quæ docemus, respicere.

IV. Eorum dicta, sapientiæ plena, modestè celebrare, illorum sententias venerari, & no-

stus

ſtris ſubtilitatibus anteferre.

V. Si ab illorum ſententia in ſpeculatiuis aut practicis diſcedendum ſit, ob manifeſtam in contrarium rationem, non niſi reuerenter, & quaſi compulſi, & cum dolore diſſentire.

1. Tim. 5. 1.

VI. Eos, ſi deliquerint, nequaquam duriter increpare, ſed iuxta conſilium Pauli, [vt patres obſecrare,] & amicabiliter admonere.

VII. Iuuenum procaciſſimorum, qui maiores ſubſannant, & de illis detrahunt, ſtultitiam compeſcere, & nequaquam eorum errorem ſine debita increpatione præterire.

Poſtulatio obſeruantiæ: Domine Ieſu Chriſte, qui Verbum Patris cùm ſis, homo tamen factus, matri Mariæ & nutricio Ioſeph mirabiliter detuliſti, & Sacerdotes illius antiquæ legis, & Doctores, ac Scribas ſemper honore affeciſti, & honorari mandâſti: fac nos, quæſumus, imitatores tui, vt maioribus noſtris ſemper non ex adulatione, ſed ex obſeruantia deferamus, eóſque pro dignitate ſua in te, & propter te obſeruantiſſimè veneremur.

De Obedientia. §. VI.

Bonauent. To. 1. in contiloquio 3. p. sect. 44.

OBedientia eſt virtus, qua exequimur iuſſa & præcepta maiorum, quia præcepta ſunt. Quam quadrupliciter Bonauentura deſcribit: Obedientia, inquit, eſt voluntas faciendi præceptum vel mandatum ſuperiorum: Vel obtemperatio, ſecundùm regulam ſacræ ſcripturæ, maioribus quibuſcumque debita. Vel eſt ſpontaneum, & rationabile propriæ voluntatis ſacrificium. Vel eſt pro ſtudio propriæ voluntatis abnegatio.

Pſalm. 148. 6.

Iuſtin. in ligno vitæ de obed. c. 2.

Incitamenta ad obedientiam ſunt: I. Omnes creaturæ nos obedientiam docent, quæ ſine vlla contradictione & cum ſumma perfectione creatori obediunt. De quibus dicitur: Statuit ea in æternum, & in ſeculum ſæculi, præceptum poſuit, & non præteribit.] Et: Quoniam venti & mare obediunt ei.] Vnde dicunt homini, ex innocentia in peccatum lapſo, vt contemplatur Laurentius Iuſtinianus: Si vis eſſe quod fuiſti, diſce famulari creatori, vti facere conſpicis nos.

Hebr. 1. 14. Pſalm. 103. 4.

II. Angeli nos ad obedientiam prouocant: Nam de illis inquit Paulus: Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.] Et Dauid: Qui facis Angelos tuos, ſpiritus, & miniſtros tuos, ignem vrentem:] Quare ſi ſpiritus cœleſtes imitari geſtimus, neceſſe eſt vt miniſtri ſeu nuntij Dei ſimus (hoc enim ſignificat nomen Angelus) & obedientiæ efficacitate ignis naturam præferamus.

Phil. 2. 8.

Hebr. 5. 9.

III. Chriſtus Saluator noſter ad obedientiam nos accendit: Qui factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis;] quique obedientibus ſibi in Prælatis à ſe conſtitutis æternam ſalutem promittit: Nam cùm eſſet Filius Dei, didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam, & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ.]

Actiones Obedientiæ ſunt: I. Exequi quod iuſſum eſt à Prælatis, ſi manifeſtè malum non ſit, velociter, viriliter, humiliter, & indeſinenter.

II. Aduersùs affectus noſtros, & cordis inclinationes obtemperare, ſicut fecit Abraham, dum decreuit filium ſuum (natura repugnante) Deo in holocauſtum offerre.

III. Voluntatem noſtram abnegare, & libenter ac hilariter iuſſa aggredi, & liberum mentis arbitrium voluntati præcipientis ſubijcere.

IV. Iudicium ac ſenſum noſtrum cohibere, & adhibitis rationibus, quæ præceptum ſuperioris conueniens eſſe probent, noſtram ſententiam illius ſententiæ ſubmittere.

V. Si duriter, ſi ſtultè, ſi verbis contumelioſis, ſi abſque ſpe alicuius gratitudinis, ad res arduas ac difficiles faciendas mittamur, libenter parere.

1. Petr. 2. 18.

VI. Non tantùm ſuperiorum bonorum, ſed etiam malorum, dummodo mala non iubeant, præcepta diligenter implere. Iuxta illud Petri: Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.]

VII. Sine vlla excuſatione iuſſa facere, & nec verbo, nec ſcripto (licèt id prohibitum non ſit) quicquam proponere; ſed iuxta illud: Audi Iſraël, & tace quod iuſtum fuerit, ad executionem prouehere.

VIII. Etiam ſi ſuperior nihil iubeat, eius ſe voluntati accommodare, & iudicia ſuæ voluntatis exequi.

IX. Indifferentem ſe ad omnia præbere, & quantum eſt ex ſe, nihil de ſe ordinare, nihilque niſi quod ſuperior voluerit, concupiſcere.

X. Cum maiore auiditate in difficilium atque ignobilium munerum, quàm in eorum, ad quæ natura prona eſt, & quæ apud homines ſplendent, occupationem incumbere.

Poſtulatio Obedientiæ: Domine Ieſu Chriſte, cuius ſanctiſſima vita perpetua obedientia fuit, qui ex obedientia natus, & ex obedientia paſſus, & mortuus fuiſti, & omnem conuerſationem tuam obedientiæ pulchritudine decoraſti: Fac nos, quæſumus, veros obedientiæ amatores, & proprij iudicij ac voluntatis contemptores, vt obedientia eos ſaluet, & in cœlum euehat, quos inobedientia damnauit. Amen.

lib. 10. p. 3 per totum.

De hac præſtantiſſima virtute ex profeſſo dicemus inferiùs.

De Gratitudine. §. VII.

GRatitudo eſt virtus, qua beneficia, à proximis accepta, cognoſcimus, laudamus, & data opportunitate, nec negata poſſibilitate, remunerare decernimus. Hæc comparata ad beneficia Dei non diſtinguitur à religione; & ideo inter actiones religionis retulimus gratias agere Deo pro donis acceptis, & accipiendis ab eo. Et de hac ad Deum gratitudine fuſiùs poſtea ſumus acturi.

2. ad Tim. 3. 2.

Prou. 17. 13.

Incitamenta ad Gratitudinem ſunt: I. Ingratitudo eſt peccatum, etiam apud homines abominabile, quo homines viles & abiecti notantur, & ex illo, tanquam ex ſigno aperto vilitatis, ab omnibus cognoſcuntur. Habet quoque peſſimam originem, nempe proprium amorem, animæ nimiùm dominantem. Vnde Apoſtolus cùm dixiſſet: Erunt homines ſe ipſos amantes,] addit, [ingrati, ſceleſti.] A Deo denique punitur grauiſſimè. Quod ſignificat Salomon dicens: Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.]

Iuſtin. de ligno vitæ & o-ras c. 7

Chryſoſt. hom. 72. ad populum.

II. Gratitudo ad maiora beneficia recipienda animum parat, omnes enim volunt ſemina ſuorum bonorum bonæ terræ mandare, id eſt, homini grato committere. Et Laurentius Iuſtinianus ait: Nullum officium referenda gratia magis neceſſarium, quia maiora meretur ſuſcipere, qui collata bona de corde non probatur delere. Quare & propter priuatam vtilitatem, quæ (vt Chryſoſtomus ait) in gratitudine eſt maxima, deberemus hanc virtutem ſectari.

III. Gratitudo ad homines, etiam apud Deum in pretio eſt: vult enim ipſe, vt ei grati ſimus, & hominibus etiam, per quos nobis beneficia confert, animi

gratitudinem habeamus. Vult quidem ille, vt homines in dignitate constitutos, quorum ministerio nos gubernat, honoremus, & honorem illis exhibitum aut negatum, sibi dari aut negari profitetur, dicens: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.] Etetiam iubet, vt eis quorum liberalitate nobis beneficia confert, gratitudinis affectu repensemus. Quamobrem in Ecclesiastico recensens abominabilia peccata fœneratoris, vnum eorum est, quòd [pro honore & beneficio, reddet contumeliam.]

Eccl. 29. 5.

Actiones gratitudinis sunt: I. Beneficium non negare, non dissimulare, nõ oblinisci, sed illud agnoscere, illud magnificare, & in memoria habere.

II. Beneficium & benefactorem laudare, & suspicere, & coram aliis, quid in nos boni contulerit, cùm opportunum fuerit existimatum, publicare.

III. Erga benefactorem affectum amoris & æstimationis beneficij concipere, & eidem beneficiorum datori gratias agere.

IV. Beneficium honore & reuerentia erga benefactorem, & non solùm æqualibus, verùm & maioribus beneficiis, si potuerimus, repensare.

V. Sine vlla spe alterius beneficij recipiendi, gratos & beneficos in benefactores existere.

Postulatio gratitudinis: Domine Iesu Christe, qui quantum tibi ingratitudo displiceret, illa querimonia de leprosis à te curatis, nec ad gratias referendas redeuntibus, ostendisti: verba enim tua sunt: Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena:] da nobis, rogamus supplices, gratitudinis erga nostros benefactores affectum, quos ita in nos beneficos agnoscamus, & veneremur, vt præcipuè te omnium bonorum fontem ardentissimè diligamus. Amen.

Luc. 17. 12.

De Veritate. §. VIII.

VEritas siue veracitas, est virtus, qua verbis, aut signis, & quando & quomodo oportet, manifestamus res, ad nos aut ad alios pertinentes, prout in se sunt. Non sufficit ad virtutem veritatis, vt verum dicamus, sed necesse est, vt verum debitis circunstantiis vestitum dicamus. Nec enim omnia vera dicenda sunt, sed aliqua, quæ damnum afferre possunt, omnino reticenda; alia verò, quæ nunc non prodessent, conuenienti tempori reseruanda. Albertus aliter definit, dicens: Veritas est quando verè concordant mens, & lingua, & opera, vt quod sentit quis in corde, hoc proferat ore, & perficiat opere.

Albert. in paradiso animæ c. 18.

Incitamenta ad veritatem sunt: I. Tam chara Deo est veritas, vt Deus veritatis voluerit ab omnibus appellari. Redemisti me Domine, inquit Dauid, Deus veritatis.] Et de Christo Ioannes: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre: plenum gratiæ & veritatis. Et de Spiritu Sancto: Spiritus veritatis, qui à Patre procedit.] Filius etiam Dei Christus Iesus in hunc natus est, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati, quam qui non amauerit, non potest non toti Trinitati aduersari.

Psal. 30. Ioan. 1. 14. Ioan. 15. 26. Matth.

II. Mendaces à coniunctu humano repelluntur, & infames habentur, neque sunt qui illis fidem adhibeant, quos semel nouerunt fuisse mentitos. E contrà verò veritas amabilis & honorabilis est, quæ in confessione quoque propriorum delictorum apud iudices beneuolentiam nobis conciliat, & hominum veracium honore nobilitat.

III. Nihil est, vt inquit Gregorius, ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius. Nam dum quis falsitatem suam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc namque scriptum est: Labor labiorum suorum operiet eos.] Qui enim nunc implet, tunc operiet, quia cuius nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Ieremiam dicitur: Docuerunt linguas suas loqui mendacium, vt iniquè agerent, laborauerunt.] Ac si apertè diceretur: Qui amici veritatis esse potuerunt sine labore, vt peccent, laborant, cúmque viuere simpliciter renuunt, laboribus exigunt, vt moriantur.

Greg. 3 p. Pastor. ad mon. 12. Psal. 139. 10. Ierem. 9. 5.

Actiones Veritatis sunt: I. Mendacium & simulationem ore fugere, & corde detestari.

II. Quando, & quomodo, & vbi oportet, verum dicere.

III. Verum etiamsi mens nostra doleat, & repugnet, si id necessarium & Deo placitum sit, non reticere.

IV. Nunquam verum obtegere aut palliare, nec pro fauore alicuius, nec pro vtilitate propria, nec pro aliquo detrimento vitando, si illud dicere teneamur.

V. Ambiguitates verborum & ambages in conuersatione vitare, & res prout sunt, simpliciter ore proferre.

VI. Mysteria cœlestia aptis ad excipiendum patefacere; ab impuris verò & indignis abscondere, secundùm illud: Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.]

VII. Promissa seruare, nisi iusta causa non seruandi, aut in melius mutandi, intercedat. Hac enim posita ad veritatem pertinet à promissis abstinere, iuxta illud Isidori: In malis promissis rescinde fidem, & in turpi voto muta decretum.

Postulatio veritatis: Domine Iesu Christe, qui veritas es; nam Ioannes Apostolus tuus ait: Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas,] cuiusque pulchritudo in omni veritate creata, tanquam in imagine, lucet: fac nos per misericordiam tuam omnis mendacij hostes & veritatis amatores, vt eam debito tempore & modo proferentes, in ipsa te, increatam veritatem quæramus. Amen.

1. Ioan. 5. 6.

De Simplicitate. §. IX.

SImplicitas, est virtus, qua quis hypocrisim, duplicitatem, & multiplicitatem vitat: seu qua exterius talem se verbis & factis exhibet, qualis interius est, & qua ab omni astutia, & dolo, & fraude, & non necessaria actionum multitudine, alienus est. Bernardus sic describit simplicitatem: Est perfectè ad Deum conuersa voluntas, vnam petens à Domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in sæculo: vel est in conuersatione vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens, quàm famam, cùm non refugit vir simplex videri stultus in sæculo, cùm sit sapiens in Deo.

Bern. in epist. ad frat. de mon. Dei.

Incitamenta ad simplicitatem sunt: I. Ad vitæ simplicitatem inducit, quòd qui alij quàm sint, se esse simulant, & cùm sint mali aut imperfecti, boni & perfecti per hypocrisim videri volunt, in nouissimo die magnam sustinebunt erubescentiam, & apud omnes homines & Angelos, de stulta simulatione, & detestabili superbia, & hypocrisi, qua alios decipere curabant, arguentur. Ad quod optimè inquit Basilius: Qui externa quadam simulatione & per fucum gloriam aucupabantur ab hominibus, post occultorum

Basil. ad c. 2. Isaiæ.

manifestationem, cùm fuerint omnia nuda & aperta, nec iam vlla in obscuro delitueret creatura, præbebunt tunc tales deformissimum spectaculum, euanescente, quæ nunc circa eos versatur, fallaci impostura, ita vt per se meritò comparentur quercui.] Hæc ille. Dicuntur autem similes quercui, quia hæc arbor detractis folijs præ cæteris deformissima apparet.

II. Ad simplicitatem operum inducit, quòd duplex opere, qui scilicet vult bonis simul & malis operibus vacare, Deo est abominabilis. E contrà verò simplex, id est, qui bona solùm opera sectatur, adeò Deo charus est, vt illum non in quancumque amicitiam, sed planè in intimam familiaritatem admittat. Quod perspicuè fatetur Salomon in Prouerbijs dicens: Quia abominatio Domini omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius.] Quem locum interpretans Gregorius, inquit: Cum simplicibus sermocinari dicitur, quia de supernis mysterijs, illorum mentes radio suæ visitationis illuminat, quos nulla vmbra duplicitatis obscurat.

Prou. 3. 32. Gregor. 3. Pastor. admon. 12.

III. Ad simplicitatem intentionum mouet, quòd Dominus vult seruos suos paucis, id est, necessarijs, occupari, & in illis vnum tantùm, id est, suam gloriam intendere. Quare Martham erga multa occupatam reprehendit, dicens: Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium.] Hoc vnum quærendum est, quia est summum bonum, in quo continentur omnia bona æterna & immensa. Ad hoc autem bonum inueniendum, non est necessarium per multa, id est, per inutilia, vagari, sed tantùm vtilibus seu necessarijs intendere.

Luca 10. 41. 42.

Actiones simplicitatis sunt: I. Quales omnes sumus, tales nos verbis & factis exhibere, nec sanctitatem aut perfectionem, quam non habemus, effingere.

II. Spirituali magistro omnia interiora, tum bona, tum mala, sine vllo fuco, vt dirigamur, aperire.

III. Si de rebus spiritualibus, quas nondum experti sumus, loquendum sit, syncerè (ne supra quàm sumus, habeamur,) nostrum defectum, & nullam, aut modicam experientiam fateri.

IV. Bonis tantùm operibus vacare, nec mala illis admiscere: nullius facta peruertere, nullius bona deprauare, nullius dona diminuere, neminem lædere, & omnibus velle proficere.

V. De Domino ac de seruis eius in bonitate sentire, & sicut exteriùs bona omnibus cupere profitemur; ita bona illis interiùs desiderare & concupiscere.

VI. Operum inutilium multiplicitatem vitare, & bona opera in vnam simplicem placendi Deo intentionem colligere.

Postulatio simplicitatis: Domine Iesu Christe simplicium, & humilium amator, qui dixisti: Sinite paruulos,] id est, simplices & puros more infantium, (venite ad me, talium est enim regnum cælorum:) fac nos per bonitatem tuam prudentia senes, & simplicitate & vitæ munditia paruulos, vt regnum tuum in cælis positum, quod solos incoinquinatos recipit, libenter excipiat. Amen.

Matth. 19. 14.

De Amicitia. §. X.

AMicitia, est mutua duorum beneuolentia, in virtute fundata, & bonorum communicatione coniuncta. Vel, vt Bernardus ait: Vera amicitia est, quæ nihil ex rebus amici quærit, nisi solam beneuolentiam, scilicet vt gratis amet amantem se. Amicitiæ pars est affabilitas, siue comitas, qua quis, vt Thomas Aquinas ait, conuenienter se habet ad alios homines in communi conuersatione, tum in dictis, tum in factis. Est, inquam, virtus, qua homo decenter, comiter, & suauiter se habet cum illis, quibuscum viuit & conuersatur. Itaque amicitiam virtuti subnixam, virtutem ponimus; amicitiam verò in bonis temporalibus, aut naturalibus, ac in sanguinis coniunctione fundatam, tanquam rem indifferentem, à ratione virtutis reijcimus.

Bern. ser. 8. ad Sororem.

D. Tho. 22. q. 114 ar. 1.

Incitamenta ad amicitiam sunt: I. Amicitia spiritualis, Christi & Apostolorum exemplo probata est. Ille enim dixit Apostolis suis: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.] Paulus etiam quosdam in epistola ad Romanos vocat dilectos, siue dilectissimos sibi. Item alios, ad quos scribit, vocat charissimos. Et rursus: Itaque fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona mea, sic state in Domino charissimi.] Quæ omnia magnam amicitiam sonant comitem charitatis & manantem ex fonte virtutis. Alij quoque Apostoli, vt ex illorum gestis constat, socios habuerunt, quibuscum amicabilissimè conuersarunt. Non est ergo contrarium vitæ Apostolicæ & desiderio perfectionis, amicos fideles habere, quorum ope ad cælestia promoueatis.

Ioan. 15. 15.

Rom. 16.

Philip. 4. 1.

II. Amicitia est imago quædam patriæ cœlestis, in qua Angeli mutuò se diligunt, & dulcissimè ac suauissimè conuersantur. Vnde Chrysostomus de cœlo eam descendisse autumat: Spiritualis amicitia, inquit, omnes reliquas excellit, tanquam regina, dominium suorum habens, splendidu habitu conspicua: nihil enim hîc terrenum est vnde ista nascatur, quemadmodum in alijs: non enim ex consuetudine nascitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, sed è supernis descendit & ex ipso cœlo.

Chrysost. hom. 1. in epist. ad Colossen.

III. Amicitia spiritualis, vtilissima est simul & suauissima: vtilissima quidem; quoniam ab amico fideli habemus in dubietate consilium, in afflictione refrigerium, in mœstitia solatium. Ipse nobis, in necessitate temporalis positis, subuenit, & in spirituali indigentia ac molestia succurrit. Quare Ecclesiasticus: Amicus fidelis, protectio fortis; qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, inuenient illum.] Est etiam hæc amicitia suauissima, quoniam maximè cognata naturæ hominis, qui est animal societatem amans, quem mutuus amor & beneuolentia delectat. Amicitia, inquit Ambrosius, est solatium vitæ huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas secretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur.

Eccl. 6. 14. 15. 16.

Amb. lib. 7. officior. ca. 16.

Actiones amicitiæ sunt: I. Amicos perfectos eligere, ex quorum conuersatione spirituali profectum accipiamus: vel studiosos, quibus in Domino prodesse possimus.

II. Amicos non propter aliquam commoditatem, nec propter voluptatem, etiam honestam, ex eorum suaui & discreta conuersatione prouenientem, amare, sed propter virtutes in eis elucentes diligere.

III. Cum amicis, quando & quómodo oportet, de

rebus

rebus spiritualibus conuersari, & ne alij offendantur, aut scandalizentur, debitam in conuersando mensuram tenere.

IV. Amicis, si capaces sunt, arcana nostra communicare, & ab illis consilium & directionem exquirere.

V. Amicorum defectus patienter ferre, nonnunquam dissimulare, & si spes emendationis affulgeat, blandè corrigere.

VI. Tempore aduersitatis amicos maximè complecti; tempore prosperitatis adgaudere illis & congratulari, &, si excedant, bonis consiliis immoderatam eorum lætitiam reprimere.

VII. Nihil ab amicis turpe, nihil iniustum, nihil minùs honestum, minúsue perfectum deposcere, sed sola honesta, sancta, & vtrique conuenientia efflagitare.

VIII. In omnibus, data nobis facultate, amicos iuuare, & ab eis libenter, cùm obtulerint, in nostris necessitatibus adiutorium accipere.

IX. Idem velle, idem nolle, & si aliquando iudicia dissenserint, nunquam voluntate diiungi.

X. In absentia se mutuò defendere, bonam adinuicem existimationem tueri, non tamen in hac defensione metas veritatis & regulas prudentiæ præterire.

XI. In communi conuersatione cum illis decorum seruare, & omnem leuitatem & scurrilitatem tenere.

XII. Ita amicitiam temperare, vt sensim ad immoderantiam non veniat, & dum alios offendit, & nos in vanam amicorum memoriam distrahit, profectui mentis officiat.

Postulatio amicitiæ: Domine Iesu Christe, qui nos vt ex inimicis amicos faceres, & æterno Patri tuo reconciliares, è cœlis ad terram descendisti, & non semel ad mutuum amorem & beneuolentiam adhortatus es; insere pectoribus nostris spiritualem amicitiam, charitatis filiam, & iustitiæ comitem fidelissimam; vt qui vitam nostram tibi deuouimus, affabiliter & amicè inter nos conuiuentes, spiritu & virtute proficiamus. Amen.

De Liberalitate. §. XI.

Liberalitas, est virtus, qua homo immoderatum amorem pecuniarum & aliorum bonorum suorum moderatur, eáque alacriter in propriam ac proximorum vtilitatem, atque in his quæ honoris Dei sunt, aliis elargitur. Alio nomine hæc virtus dicitur largitas, quoniam non ad præcisam necessitatem & miseriam subleuandã, sed ad vtilitatem ingerendam, res temporales largiùs & affluentiùs insumuntur.

Incitamenta ad liberalitatem sunt: I. Ipse Deus, cuius nos imagines sumus, & virtutes ac perfectiones imitari cupimus. Ipse enim est, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: Quique, vt inquit Albertus, tam continuè dat omnibus sua dona temporalia & spiritualia, etiam non petentibus, & super omnia, carnem & sanguinem dilectissimi Filij sui. Nec sufficit ei, dona sua dare simpliciter, nisi etiam seipsum immensum det in singulis donis. Commendat largitatẽ suam, quòd nulli negat dona sua, quantumcumque sibi aduersetur, immò pluries in nocte & in die dona sua elargitur cuilibet, quamquam à quoquam offendatur. Approbat in hoc largitatem suam, quòd quandocumque inuenit opportunitatem aliquam in recipiente, statim ab effluxione spiritualium donorum nequaquam se potest continere, licèt ex sapientia diuina prænoscat, quòd recipiens

Alber. in parad. animæ ca. 17.

illa dona, in proximo debet amittere, vel ea continuò deturpare, vel ipsum per eadem impugnare.

II. Nos dispensatores bonorum sumus, non domini: bona, quæ distribuimus, non nostra sunt, sed aliena. Iustum est autem, si dispensator largiter iuxta voluntatem Domini bona dispenset, & facile, si bona aliena, de quorum dispensatione præmium accepturus est, non auarè, non strictè, sed affluenter in proximos eroget. Eóque, & diuitibus, Væ, inquit Basilius, quia cum præualeant subleuare inopiam pauperum, indultarum sibi opum potentia non sint vsi, ad quod acceperunt eas.

Basil. ad c. 1. Isaiæ.

III. Diuitiæ, & bona temporalia sunt talenta, nobis à Domino commendata, quæ ad salutem & laudem abundanter distribuimus; ad damnationem verò & vituperium auarè retinemus. De quo Gregorius sic ait: Nullus namque est, qui veraciter dicat: Talentum minimè accepi, non est vnde rationes ponere cogat. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam prædicationis, ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, sed tamen didicit artem, qua pascitur; ipsa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum assecutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino ne taceat. Habens rerum affluentiam, vigilet, ne à misericordiæ largitate torpescat. Habens artem, qua regitur, magnopere studeat, vt vsum atque vtilitatem illius cum proximo partiatur. Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, si cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Talentum quippe ab vnoquoque nostrum venturus iudex exigit, quantum dedit.

Gregor. hom. 9 in Euang.

Actiones liberalitatis sunt: I. Pecunias & alia bona temporalia, in propriam necessitatem, in proximorum vtilitatem, & in Dei honorem libenter insumere.

II. Quæ nobis pro Christo pauperibus ad vsum concessa sunt, sine tædio aliis commodare, & libris ac aliis similibus fratrum vtilitatibus inseruire.

III. Bona aliorum, nempe doctrinam, consilium, & exemplum, dispertire, & talentis, quæ nobis concessa sunt, aliis prodesse.

IV. Aures audiendis confessionibus, os prædicandæ Euangelicæ doctrinæ, manus infirmiorum adiutorio, & reliquas vires proximorum vtilitatibus applicare.

V. Inuitis, absentibus, & ignorantibus subsidia bonorum temporalium dare, vt fecit sanctus Nicolaus Episcopus, dotans filias nobilis & inopis. & adiumenta orationum elargiri.

VI. Temporis spatia bono proximorum offerre, & à nostris commodis vanisque occupationibus præripere.

VII. Diem illum in quo aut actione aut oratione non fuimus vtiles proximis, & Ecclesiæ Dei malè insumptum reputare, ac de nostra ignauia tristitiam accipere.

VIII. Nec ita temporalia dare, vt prodigè & insipienter insumantur: nec ita talentis spiritualibus

prodesse, vt mentis nostræ virtutes ac profectus attenuentur.

Postulatio liberalitatis: Domine Iesu Christe, qui es potentissimus Rex, summè magnificus & liberalis in dando, nam cùm vno gemitu aut vna gutta sanguinis nos redimere potuisses, innumerabilibus tamen gemitibus & lacrymis nos redemisti, & infinitis meritis ac totius sanguinis tui effusione à peccato liberasti: doce nos, quæsumus, in tuo obsequio largos esse, & erga fratres nostros liberales, vt in hac vita largitatis tuæ donis cumulemur, & in futura largam eximiæ gloriæ benedictionem accipiamus. Amen.

De Virtute Fortitudinis.

CAPVT VIII.

VIRTVS Fortitudinis appetitum irascibilem moderatur, sicut prudentia intellectum in moralibus perficit, & iustitia voluntatem in ordine ad alios rectam efficit. Ei autem septem aliæ virtutes annectuntur, quæ passiones irascibiles cohibent. Hæ autem sunt: Magnanimitas, Magnificentia, Patientia, Longanimitas, Perseuerantia, Constantia, Securitas: Quæ omnes, sicut ipsa Fortitudo, ita appetitum irascibilem afficiunt, vt etiam voluntatem contineant, in qua sunt præcipui earum actus. De his igitur nunc suo ordine agendum est.

De Fortitudine. §. I.

FOrtitudo, est virtus moralis, voluntatem ac appetitum irascibilem afficiens, qua homo erga acerba & terribilia rectè se habet, ita vt neque prauè timendo, in malum cadat, neque temerè audendo, ab officio rationi consentaneo desciscat. Vel breuiùs: Est virtus animi, qua labores mortísque pericula constanter suscipiuntur, & perferuntur. Cuius duo sunt generalia officia, in actiones, quæ statim dicentur, distincta. Alterum est & præcipuum, labores & pericula sustinere ac pati. Alterum verò, eadem pericula & labores, cùm oportet, adire & aggredi.

Bonau. in dicta pharetra, tit. 5. c. 7. Incitamenta ad Fortitudinem sunt: I. Fortitudo inter alia comparatur à Bonauentura radici arboris: Nam sicut radix in arbore sustinet truncum, frondes, & flores, fructus, & folia; ita Fortitudo sustinet omnes alias virtutes, & earum actiones, & merita. Quamobrem, qui non vult ista perdere, & periculo deceptionis exponere, debet per fortitudinem contra hostes armari: *1. Cor. 15. 58.* Fratres mihi dilecti, inquit Paulus, estote stabiles & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper.] Ac si diceret: si per fortitudinem, stabilitatem & immobilitatem non habeatis in bono, nequaquam poteritis bonis operibus abundare.

II. Hæc virtus in infirmo homine tanti pretij est, vt Deus ipse velit nostra fortitudo nuncupari. Ipse enim auctor est nostræ fortitudinis, qui dum nos inuictos facit & aduersùs animæ hostes insuperabiles, maximè glorificatur in nobis. *Prosp. lib. 1. de vita contem. c. 20.* Sed hæc animi fortitudo, ait Prosper, ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.] Fortitudo nostra est, quia ita nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animum nostrum nec blanda dissoluant, nec aduersa deiiciant. Et tunc laus nostra Dominus fit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prædicari.

III. Hac virtute, bona quæ nondum adepti sumus, assequimur, & dona iam parta seruamus. Nam & ardua ac difficilia audet, vt spirituales diuitias augeat; & dura ac molesta sustinet, vt comparatas asseruet. Hæc non [timet eos, qui occidunt corpus,] iuxta mandatum Domini, & [timet Dominum, qui animam potest in gehennam mittere.] *Matth. 10. 28.* Et dum eum, qui dignus est timeri, timet, & reliqua, vt imbecillia, contemnit, salutem suo possessori conquirit.

Actiones fortitudinis sunt: I. Pericula mortis, & ipsam mortem iam irruentem, ex quacumque causa proueniat, sine deiectione animi sustinere. Et præcipuè illam, quæ causa fidei infligitur, & martyrium est, animosè suscipere.

II. Quælibet alia pericula euentuum molestorum, acerborum, & terribilium, quæ in hac vita accidunt, maximè propter defensionem cuiusque virtutis, tolerare.

III. Mentem confortare in aduersis quibuscumque, ne terreatur, & in prosperis, ne mulceatur, & à recto virtutis tramite ad dexteram vel ad sinistram deuiet.

IV. Roborare animum, vt semper exerceatur in bonis, licèt multa impedimenta operibus bonis obsistant, & ne vnquam vincatur in malis.

V. Tentationes & insultus dæmonis ferre, & reiicere, ac propter illa à præceptis diuinis & consiliis Euangelicis nequaquam dimoueri.

VI. Ardua quæque & difficilia, ad comparandam perfectam virtutem, aggredi, & in Deo nos adiuuante confidere.

VII. Mentis tranquillitatem in aduersis conseruare, & in mediis molestiis ac tribulationibus, lætitia & iucunditate perfundi; secundùm illud Pauli: Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.]

VIII. Pericula & molestias, quæ omnino vires nostras excedunt, sine anxietate vitare, & nos, si absque ignominia poterimus, ab illis in opportuniorem commoditatem custodire.

Postulatio Fortitudinis: Domine Iesu Christe, Leo fortissime de tribu Iuda, qui de sinu Patris exiisti, vincens peccata nostra, vt vinceres mortem, & infernum dissipares: corrobora mentes nostras virtute fortitudinis, vt propter te aduersa & molesta animosè sustineamus, & ardua ac difficilia, propter tuam gloriam & laudem, aggrediamur. Pelle, ô Domine, rogamus supplices, à cordibus nostris noxiam timiditatem, qua solemus non timenda timere, & omnem intimiditatem, qua consueuimus ea quæ timenda essent, non trepidare. Temerariam etiam audaciam comprime, qua aliquid supra vires à te concessas adorimur, vt in medio huius virtutis positi, secundùm quod tibi placet, in studiosis operibus strenuè & fortiter nos geramus. Amen.

De Magnanimitate. §. II.

MAgnanimitas, est virtus, qua magna opera & eximio honore dignissima propter finem virtutis aggredimur, ipsum verò honorem nobis denegatum non ambimus, & oblatum contemnimus. *D. Tho. 22. q. 129 art. 3. ad 5. Bonau. in brum. Eccles. 10. 1. opusc. Arist.* Ita quidem magni Ecclesiæ doctores, Thomas & Bonauentura, huius virtutis naturam exposuerunt, & ea parte Philosophi definitionem correxerunt. Qui fidei luce carens, & sui oblitus, (nam alio loco verè

docuit

docuit honorem propter seipsum non esse quærendum) plus amoris honoris tribuit, quàm Christiana veritas patitur, & quàm ipse honor (qui virtutem sequitur, sicut delectatio sumptionem cibi) mereatur.

Incitamenta ad Magnanimitatem sunt: I. Magnitudo Dei, cuius nos seruos profitemur & filios, ac imitatores esse cupimus. Ipse enim magnus est: Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis.] Et, Magnus amor eius, quo filiũ suum nobis in redemptorem dedit, & spiritum suum cordibus nostris immisit. Et, Magna virtus eius, quia fecit nobis magna, qui potens est.] Et magnum donum eius: Nam redemit de interitu vitam nostram, & coronat nos in misericordia & miserationibus,] & complacuit ei parare nobis regnum. Ita vt possimus singulis momentis dicere: Quòd magna est misericordia eius super nos.] Quis ergo non videat, huius magni regis famulos, amicos, & filios magnos esse debere, quique magna pro ipso audeant, & omnem sæculi honorem, qui, vt ait Augustinus, nullius est ponderis fumus, animosè contemnant?

Psal. 47. 1. Ioan. 3. Luca 1. 49. Psalm. 102. 4. Psal. 85. 13. Aug. 2. de ciuit. c. 17.

II. Magnis operibus magna præmia promissa sunt. Nam qui mnâ, quam acceperat, lucratus est quinque mnas, præficitur quinque ciuitatibus; qui verò decem mnas acquisiuit, laudatur vehementer, & cumulatissimum præmium recipit. Audit enim: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem ciuitates.] Magna ergo promisit, inquit Gregorius, qui magna præcipiendo docuit, vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris.

Luca 19. 17. Greg. lib. 3. in 1. Reg. ad c. 5.

III. Magnarum actionum sectatoribus, non tantùm in alia vita Dominus magna præmia decernit, sed etiam in hac vita miris donis augere solet. Huiusmodi sunt: Mentis puritas, diuinarum consolationum affluentia, in rebus arduis inuicta fiducia, in morte securitas, citus ad cœlum transitus; nullus aut modicus ad purgatorij flammas accessus. Egregiè profectò Gregorius ait: Magnum est soli Domino seruire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reproba non miscere: sed hoc quàm maximum, in huius vitæ transitu potestatem cruentorum spirituum non incurrere. Nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectionum nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momentaneam sæculi lucem perdere, sed repentè ineffabilem claritatem æternitatis inuenire.] Hæc ille.

Greg. 5.

Actiones Magnanimitatis sunt: I. In omni mortificationis genere atque virtutis, non mediocribus contentos esse; sed cum Dei gratia ad supremum gradum anhelare, & quoad fieri possit, maximas & excellentissimas actiones præstare.

II. Homines etiam suprema dignitate fulgentes, & eorum magnificas promissiones, & minas terribiles, si ad aliquid virtuti contrarium compellant, animosè contemnere.

III. Impedimentis, & obstaculis non frangi, quæ se præstantissimis actionibus virtutis opponunt, sed ea fortiter superare.

IV. Post magnam cum Deo familiaritatem adeptam, ad maiorem aspirare, & post eximia opera, in eius obsequium præstita, adhuc maiora moliri.

V. Difficultatibus & molestiis, quæ in his magnis operibus oriri solent, non mœrere, non angi, sed lætari, atque gaudere.

VI. Pro his omnibus solum Dei obsequium ac gloriam expectare, & verum honorem, scilicet æternum, in patria decernendum, concupiscere.

VII. Dignitates & mundi honores, si non offerantur, non appetere; si offerantur, aspernari: & minùs voluntarij, solùm pro Dei gloria & merito obedientiæ suscipere, & sub illis, tanquam sub pondere, gemere, & libentissimè eos aliis dimittere.

VIII. Honores, ac munera, nostris meritis minora, præ ambitione non asperna[ri]; sed illa cum magna modestia administrare, & quasi nostra maiori dignitate honore afficere.

IX. Non solùm pusillanimitatem, quæ viribus, à Deo nobis datis, congrua non audet, sed etiam præsumptionem, ambitionem, & inanem gloriam fugere.

X. His ex parte continentur viginti indicia notanda viri magnanimi, quæ Aristoteles numerauit, & bene interpretata, non parum vtilitatis viro spirituali possunt afferre. Vir enim magnanimus. 1. Spectato officio aut dignitate magna, quam quærit, se propter illam, qua Deum repræsentat, dignum magno honore iudicat. 2. Modicè magnis honoribus, & à magnis viris oblatis, delectatur, paruósque contemnit. 3. In prosperis & aduersis moderatum se exhibet. 4. Magnanimi etiam est, parua pericula paruis relinquere, magnis verò pro Dei gloria se exponere, & si opus fuerit vitæ non parcere. 5. Acceptum beneficium ab homine maioribus beneficiis compensare. 6. Neminem ex mortalibus, nisi ob res magnas, rogare. 7. Libenter aliis adiumento esse. 8. Cum principibus & opulentis, si ita gloria Dei exigat, præstare se magnum & excelsum; cum mediocribus & infimis, moderatum. 9. Non se locis honorationibus aut dignitatibus ingerere. 10. Cunctari in his, quæ aggreditur, & non multa, sed magna facere. 11. Apertè vitia odisse, & virtutem amare. 12. Palam & liberè, quæ dicenda, & agenda sunt, dicere & agere. 13. Vulgi hominibus sententiam suam & rationem gubernandi non prodere. 14. Alterius nutu, nisi superiori, non posse viuere. 15. Quia nihil ei magnum est, non facile admirari. 16. Iniuriarum non meminisse. 17. Aliorum nimium laudatorem, aut vituperatorem non esse. 18. In molestiis querulum non se præbere. 19. Malle res honestas quàm vtiles possidere. 20. Habet denique magnanimus vocem grauem, motum tardum, orationem sedatam, & quia paucis studet, non festinat, & quia nihil magnum æstimat, nunquam vehementer contendit.

Arist. 4. Ethic. ca. 3.

Postulatio Magnanimitatis: Domine Iesu Christe, rex magne, qui pro nobis pusillis magna & incomprehensibilia fecisti, & sæculi honorem calcasti: fac nos, obsecramus intentè, magnorum operum amatores, & terrenorum honorum & dignitatum contemptores; vt & magna opera & magna in tuo regno præmia nos efferant, & magnorum honorum sæcularium contemptus nos in verissimum sanctorum honorem inducat. Amen.

De Securitate. §. III.

SEcuritas est virtus, qua pacatè & tranquillè magna opera virtutis aggredimur, & timorem anxietatémque errandi, præposterè agendi, & non assequendi finem, cohibemus. Quæ, vt Diuus Thomas ait, pars est magnanimitatis, quia cùm magnanimus ea quæ aggreditur, non sibi imparia reputet, meritò in operibus suis securus est, & de diuina misericordia sibi fauente confidit.

D. Tho. 2. 2. q. 129. ar. 7.

Incitamenta ad Securitatem sunt. I. Concursus Dei, qui omnes res naturales in suis functionibus mirabiliter iuuat. Qui & ipsis peccatoribus in suarum quoque legum transgressione auxilia ad operandum generalia non denegat, ne naturali ordini in rebus statuto deficiat. Quanto ergo magis suos instos iuuabit, pro eius obsequio laborantes, & eos ab emergentibus impedimentis vinci non sinet?

II. Bona conscientia, quæ iustum Dei gloriam quærentem mirabiliter roborat, & spe exitus boni confortat. Vnde Iob: Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstulens, defossus securus dormies.] Et Salomon: Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.] Et Bernardus: Nihil in hac vita securius, nihil iucundius possidetur bona conscientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa tamen semper erit secura.

Iob. 11. 14. 18. Prou. 28. 1. Bern. lib. de consider. prope finem.

III. Solicitudo rectè præstandi omnia, quæ ad nos pertinent, vt in his quæ agimus, prosperum finem assequamur. Qui enim quod ad se pertinet, facit, non imprudenter quod à Deo iuuabitur, de infinita eius misericordia confidit. Et hoc insinuat Cyprianus, ita scribens: Dei est, inquam, Dei omne quod possumus; inde viuimus, inde pollemus, inde sumpto & concepto vigore, hic adhuc positi futurorum indicia prænoscimus. Sit tantùm timor innocentiæ custos, vt quod in mentes nostras indulgentiæ cœlestis allapsu clementer Dominus influxit, in animi oblectantis hospitio iusta operatione teneatur, nec accepta securitas indiligentiam pariat, & vetus denuò hostis obrepat.

Cypr. lib. 2. ep. 2. ad Donatū.

Actiones Securitatis sunt: I. Promptè, & alacriter, & cum spe boni exitus, actiones præclaras & difficultatem præ se ferentes aggredi.

II. Timorem, anxietatémque, ex non legitima causa obortam, abiicere.

III. Quietè & sine vlla perturbatione, dum in Domino, & non in nobis fiduciam collocamus, opera bona præstare.

Postulatio Securitatis: Domine Iesu Christe, triumphator potentissime, qui omnino securus de victoria peccati & mortis existens, ante passionem tuam, acclamationem victoris libenter suscepisti, & Hierosolymam ante conflictum cum morte, tanquam mortis & peccati victor, intrasti: concede, quæsumus, nobis famulis tuis, ita tuam erga nos amabilem prouidentiam & abundantissimum auxilium agnoscere, vt simus in bello tentationum tua protectione tuti, & in magnorum operum exercitatione tuo adiutorio securi. Amen.

De Magnificentia. §. IV.

MAgnificentia est virtus, qua ob Dei honorem, in magnis & vtilissimis operibus magnos sumptus facimus, & ingentem vim pecuniæ profundimus. Quod innuit Augustinus dicens: Est rerum magnarum, & excelsarum, cum ampla quadam & splendida propositione, cogitatio atque administratio. Et apertiùs Basilius: Qui magnificas, inquit, de Deo cogitationes habent, sublimes item de rerum creatione rationes speculantur, hæc etiam quatenus potuerunt incubuêre, vt bonitatem diuinæ prouidentiæ qualicumque intelligentia consequerentur, ad hoc in faciendo sumptu minimè illiberales aut sordidi, & in alleuanda fratrum necessitate munifici; ij demum sunt magnifici, in quibus vox Domini sibi elegit domicilium.

Aug. lib. 83. qq. q. 31. Bas. hom. in Psal. 28.

Incitamenta ad Magnificentiam sunt: I. Deus pro nobis redimendis magnos sumptus fecit, qui non auro vel argento, sed sanguine sui Filij, in infinitum pretiosiore, nos in libertatem asseruit. Scientes, inquit Petrus Apostolus, quòd non corruptibilibus, auro vel argento, redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.] Quid ergo multum, si nos propter illum ex bonis suis, quæ recepimus, magnos sumptus faciamus?

1. Petr. 1. 18. 19.

II. Deus etiam hominem magnificum fecit. Nam magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.] Et Gregorius ait: Deus hominem magnificat, quia largitate rationis ditat, quia infusione gratiæ visitat, quia honore collatæ virtutis exaltat, quibus anima maximè reficitur, quia magno animo & rationali nihil est magnum, nec satiat eum nisi solus Deus, qui est immensus. Debet ergo qui magnificus est, opera magnificentiæ præstare.

Psalm. 125. 3. Greg. 8. mor.

III. Quanto pro Deo plura & maiora insumimus, tanto ditiores efficimur, quia pro temporalibus ferè nullius valoris spiritualia immensi pretij recipimus. Hoc autem adeò verum est, vt Paulus de his, qui præcipuum opus magnificentiæ faciunt, & omnia pro Christo dimittunt, dicat: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.] Et Dominus: Centuplum accipient, & vitam æternam possidebunt.]

2. Cor. 6. 10. Matt. 19. 29.

Actiones Magnificentiæ sunt: I. In operibus magnis & splendidis, vt in ædificandis Ecclesiis, monasteriis, collegiis, & in aliis ædificiis sæcularibus, ad splendorem reipublicæ pertinentibus, magnos sumptus auri, argenti, gemmarum, & pecuniarum facere.

II. Affectum immoderatum erga has magnas opes, qui earum profusionem impedit, moderari.

III. Magnis sumptibus, id est, dimissione omnium rerum, gemmam perfectionis coëmere.

IV. Nos ipsos, qui omnes sumptus externos superamus, in veræ virtutis adeptionem, & in magnorum propter Deum operum molitionem, insumere.

Postulatio Magnificentiæ: Domine Iesu Christe, qui es [magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia,] quique in conuiuio corporis & sanguinis tui magnificentissimus apparuisti, dum te ipsum, infiniti valoris thesaurum, ad nos cibandos & potandos donasti: effunde super nos spiritum, diuitiarum contemptorem, vt sicut te inspirante omnia volumus dimittere, ita parati simus, si omnes mundi gazas nunc haberemus, propter tuum amorem erogare. Amen.

Exodi 15. 11.

De Patientia. §. V.

PAtientia est virtus, qua mala huius sæculi æquo animo sustinemus, ita vt propter illa, nec interiùs immoderatè turbemur, aut tristemur, nec exteriùs aliquid minùs honestum minúsue decorum admittamus. Mala huius vitæ, quæ patientia sustinet, sunt mortes parentum, filiorum, cognatorum, amicorum: morbi, exilia, damna, iniuriæ, contumeliæ, & cætera huiusmodi, quæ possunt accidere. Patientis igitur est, in his euentibus tristitiam, mœrorem, & afflictionem moderari, ita vt mensuram rationis non excedat, nec ad aliquid illicitum ad depulsionem malorum inducat. Est etiam, verba, & gestus, & alias externas actiones, tristitiæ indices, ita regere, vt nihil in eis, nisi quod decorum est & virili animo dignum,

eluceat.

Aug. li. de Patien. c. 1. *Iustin. in ligno vitæ de Pat.*

eluceat. His intelligitur definitio Augustini: Patientia hominis est, qua mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus, per quæ ad meliora perueniamus. Illa etiam Laurentij Iustiniani: Patientia est virtus, contumeliarum & omnis aduersitatis impetus æquanimiter portans; vel est, aliena mala, id est, ab alijs illata, æquanimiter perpeti, & contra eum, qui irrogat, nullo animi dolore moueri.

Incitamenta ad Patientiam sunt: I. Sine patientia, vitam cælestem, quam speramus & optamus, habere non possumus. Quoniam impossibile est, nos in hoc exilio, tot malis & miseriis referto, multis illorum sæpe non impeti, quibus nisi patientia resistamus, facient nos aut à bono discedere, aut in malum peccatúmque prolabi. Hoc autem significant illa verba Domini: In patientia vestra possidebitis animas vestras,] quia nequaquam animæ vitam possidebimus, nisi patientia fulgeamus. Atque item illa: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Et beati estis cùm maledixerint vobis homines,] & cætera.

Matth. 5. 10. 11.

II. Patientia ipsius Dei, qui tantam ingratitudinem & peccatorum nostrorum collutionem sustinet, qua nos propter bonum nostrum, mœrores & ærumnas sustinere docet. Si Dominus, inquit Cyprianus, nobis pater & Deus est, sectemur patientiam Domini pariter & patris. Quia & seruos oportet esse obsequentes, & filios non decet esse degeneres. Qualis verò in Deo & quanta patientia, quòd in contumeliam suæ maiestatis, & honoris, instituta ab hominibus prophana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos æqualiter facit diem nasci, & lumen solis oboriri? Et cùm imbribus terras rigat, nemo à beneficiis eius excluditur, quominus iustis simul & iniustis indiscretas pluuias largiatur? Et post multa commemorata beneficia, hæc subiicit. Et cum crebris, immò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat.] Hæc ille. Inducit etiam exemplum Christi Saluatoris nostri, cuius tota vita, patientia fuit. Qui in ingressu in hunc mundum, in progressu per hunc mundum, in egressu de hoc mundo, innumera mala sustinuit, & aduersa patientissimè tolerauit. Æquum est autem, vt nos, qui eius membra sumus, pati & sustinere, gloriosissimum cogitemus. Pulchre sponsa, inquit Bernardus, conuertit sibi ad gloriam, quod ei pro opprobrio ab æmulis intorquetur, non modò formosam sed & nigram esse se glorians. Non enim erubescit nigredinem, quam nouit præcessisse, & in sponso, cui similari, quantæ etiam gloriæ est? Nihil sibi gloriosius proinde putat, quàm Christi opprobrium portare. Vnde vox illa prorsus exultationis & salutis: Absit mihi gloriari nisi in cruce Domini nostri, Iesu Christi.] Grata ignominia crucis ei, qui crucifixo ingratus non est. Nigredo est, sed formosa, & similitudo Domini. Vade ad sanctum Isaiam, & describet tibi qualem eum in spiritu viderit. Quem namque alium dicit [virum doloris, & scientem infirmitatem;] & quia [non erat ei species, neque decor?] Inducit tandem sanctorum exemplum: Nam sicut eorum caput oportuit per passionum tolerantiam intrare in gloriam suam; ita necessarium fuit, vt ipsi in gloriam eâdem via ingrederentur. Et nos si cupimus eorum socij esse, per eandem viam debemus intrare.

Cyprian. lib. de bono patientiæ. *Bern. ser. 5. in Cãt. prope finem.* *Ad Galat. 6. 14.* *Isa. 53. 3.* *Ibid. n. 2.*

III. Præmium patientiæ eximium est: Nam & in hac vita patientia nos perficit, iuxta illud: Virtus in infirmitate perficitur; & in alia vita eximia remuneratione coronat. Idque significant illa verba Iob: Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum.] Quia nimirum, vt inquit Gregorius, inde mens ad summa euolat, vnde caro in intimis durius laborat. Quanta autem sint patientiæ bona, Tertullianus in hunc modum exponit: Patientia fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adiuuat, humilitatem instruit, pœnitentiam expectat, exomologesim, id est, confessionem, assignat, carnem regit, spiritum seruat, linguam frænat, manum continet, tentationes inculcat, scandala pellit, martyria consummat.

Iob. 5. 7. *Gregor. 6. mor. c. 5.* *Tertul. de patientia.*

Actiones patientiæ sunt: I. Damna fortunæ & substantiæ mundialis æquanimiter ferre.

II. Iniurias, irrisiones, probra, contumelias, detractiones, & infamias æquo animo sustinere.

III. Dolores, ægritudines, corporis imbecillitatem, atque ipsam mortem, sine impatientiæ nota tolerare.

IV. Hæc omnia sufferre sine murmuratione, sine lamentationibus, & querimoniis, sine immoderata & nimia tristitia.

V. Suprà dicta mala non solùm sine tristitia nimia sustinere, sed etiam se ad gaudium inducere, quia pro gloria Dei aliquid toleret, & planè cum gaudio & exultatione pati, sicut Apostoli: Qui ibant gaudentes à conspectu concilij, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.] *Actor. 5. 41.*

VI. Ferre hæc mala, aut quia ea nostræ culpæ commeruerunt, aut etiam sine culpa, quæ ab hostibus & inimicis dimanarunt.

VII. Ferre hæc mala propter bona opera, quibus aliis adiumento fuimus, qui in nos beneuolos, se maleuolos & ingratos præstant, secundùm illud: Si benefacientes sustinetis, hæc est gratia.] Atque iterum: Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ.] *Psal. 34. 13.*

VIII. Sustinere mala, non tantùm à malis, sed etiam à bonis, & ab his, qui bono zelo, non tamen secundùm scientiam, nos persequuntur, & qui dum de nobis detrahunt, aut famam dilacerant, & rebus spoliant, arbitrantur se obsequium præstare Deo. *1. Petr. 2. 20.*

IX. Non nos excusare, sed in mediis malis quietos silere, sicut fecit Dominus, qui à Pilato interrogatus, [nihil respondit,] & apud Herodem prudentissimè tacuit. *Matt. 27. 14.*

X. Mala hæc concupiscere, & ex desiderio imitationis Christi peroptare. In cuius persona scriptum est: Improperium expectauit cor meum & miseriam.] *Psal. 68. 21.*

Postulatio Patientiæ: Domine Iesu Christe, qui in diebus mortalitatis tuæ, nos semper bona agere & mala tolerare docuisti: spiritum nostrum virtute patientiæ robora, vt mala à malis & à bonis, sine vlla etiam occasione à nobis data, propter te æquanimiter toleremus, & vt ob eorum depulsionem, nec vllo peccatu fœdemur, nec à virtutis sequela vllo modo desistamus. Amen.

De Longanimitate. §. VI.

Longanimitas, est virtus, qua per longum tempus molestias corporis & mentis arduitates sustinemus, & malorum remedium, ac fælicitatis aduentum, diu dilata, æquo animo, ac firma spe à Domino speramus. Quæ pars est patientiæ, & in hoc ab ea differt, quòd patientia, mala quidem tolerat, longa-

nimitas verò quod difficilius est, facit: nam per diuturnum tempus mala sustinet, & consolationem per multos dies, menses, & annos dilatam expectat.

Incitamenta ad longanimitatem sunt: I. Bonum, quod malorum perpessione speramus, maximum est. Ab eo enim illud expectamus rerum omnium conditore, qui potentissimus est ad donandum, & celerrimus ac præsentissimus ad auxilium ferendum. Differt autem aliquando, quia remedij dilatione non ipsius gloria, & nostrum maius bonum expoicit. Non ergo æquum est, vt maxima bona, quasi nullius momenti essent, breui labore velimus accipere, & ante tempus, Dei gloriæ & nostræ vtilitati conuenientius, illa optemus comparare. Quamobrem vnusquisque illud Dauidis sibi dictum existimet: Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.] *Psal. 26. 2.*

II. Saluator noster, longissimo tempore nos morantes, & eius iussis obedire detrectantes, expectat: & si post conuersionem nostram ab illo fugiamus, vel segnites nos geramus, nostram ingratitudinem, segnitiem, ac stultitiam, mirabili longanimitate supportat. Quare vilis homuncio & inutilis seruus Dominum suum non expectabit? Quare à sapientissimo magistro longo tempore aduersa tolerare non discet? Quare fidelissimo patri omnia prosperitatem & leuamen afferre cupienti non fidet? Gemina dulcedo suauitatis, inquit Bernardus, exuberat in pectore Domini Iesu, longanimitas videlicet in expectando, & in donando facilitas. De primo legimus: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? An ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?] De secundo verò: Quacunque hora ingemuerit peccator, peccatum eius remittetur ei. Si ille nos expectat, expectemus vicissim illum & nos, quia veniens veniet, & non tardabit, & lacrymas nostrorum oculorum absterget. *Ber. ser. 9. in Cant. Rom. 2. 4. Ezech. 18. 21.*

III. Inducit longanimitatis laus, quam Laurentius Iustinianus hac luculenta oratione contexuit: Longanimitas est amica virtutum, gratiæ aduocatrix, religiositatis domicilium, fidei speculum, testimonium sanctitatis, ornamentum Catholicæ veritatis, Dei imitatrix, interemptrix vitiorum, tentationum medicamentum, persecutrix dæmonum, & spiritualis lancea, inimicorum arma transfigens. Hæc Christi militibus necessaria esse probatur. Tolle longanimitatem bellatori, & illico timore comprehensus, terga aduersariis dabit. Si hac operarii quisquam caruerit, intermisso opere repentè deficiet. Sanctorum longanimitatem aduerte, tu, qui pusillanimitate purgaris: eorum in tribulatione constantiam si diligenter attendas, efficieris patiens, & in diuinæ gratiæ expectatione robustus. Ipsos imitare, quos diligis, vt ad illorum gloriam pertingere queas, virtute præuia fœlicitatis eorum consequentis fastigium. *Iust. li. de interiore conflictu. c. 11.*

Actiones longanimitatis sunt: I. Persecutiones, iniurias, molestias corporis, & cætera huiusmodi longo tempore, immò vsque ad mortem, si oportuerit, sine vlla impatientiæ nota tolerare.

II. Mentis ariditates, consolationum diuinarum subtractiones, & Deum se abscondentem, & quasi in medijs fluctibus, quibus submergimur, dormientem, sustinere.

III. Propter hæc & alia terribilia, quæ viri spirituales interdum experiuntur, quibus à Domino probantur, nunquam in rebus exterioribus consolationem quærere, nunquam à studio sanctæ orationis separari, nunquam in cura virtutis intepescere.

IV. Illam in quacumque gratiæ subtractione men-

A tem induere, quam habebat sanctus Iob, quando dicebat: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo, verumtamen vias meas in conspectu eius arguam, & ipse erit Saluator meus.] *Iob. 13. 15.*

Postulatio longanimitatis: Domine Iesu Christe, cuius hoc est pulchrum tuæ longanimitatis elogium: Miserator & misericors Dominus, longanimis, & multum misericors, quique nos innumeris misericordiis imples, & diutiam nostram vsque ad senectam & senium expectas: quæsumus, angustum cor nostrum dilata, & longanimitatis virtute magnifica, vt semper labores & molestias pro te sustinentes, & nullam in hoc exilio mercedem consolationis postulantes, nos æternitatis cognitores esse monstremus, & bonorum æternorum amatores ostendamus. Amen.

B

De Perseuerantia. §. VII.

Perseuerantia est virtus, qua ex ipso affectu continuandi bonum in bonis operibus vsque ad finem persistimus, & molestiam, ex rei laboriosæ diuturnitate prouenientem, superamus. Seu est, vt inquit Albertus, in bonis operibus frequens exercitatio, continuum studium ad perfectionem, spiritualium gratiarum & virtutum diligentissima vsque ad mortem obseruatio. Aut breuiùs cum Augustino. Est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permansio. Donum autem perseuerantiæ longè distat ab hac virtute, quod in iustitiæ & gratiæ vsque ad mortem continuatione consistit. Hoc donum vniuersorum quidem donorum maximum sub meritu nostra nun cadit, & nemo illud vsque ad extremum vitæ terminum plenum habet, de quo nunc nihil intendimus disputare. *Alber. in paradis. animæ. c. 42. Aug. lib. 83. qq. q. 1.*

C

Incitamenta ad Perseuerantiam sunt: I. Sine perseuerantia omnis labor in aliqua virtute susceptus debita mercede vacuatur. Et sicut vanum est, oculum sine præsidio lucis ad videndum aperire; ita stultum est, sine perseuerantia præmium laborum expectare. Ideòque non perseuerantes stulti vocantur. Sic stulti estis, ait Paulus, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini. Et Sapiens: Stultus, vt luna, mutatur.] Et Dominus instabiles vocat arundines vento agitatas, quia ex motu suorum operum nullum fructum solidum accipiunt. *Eccli. 27. 12. Matt. 11.*

D

II. Perseuerantia quod petit impetrat. Vnde in illa parabola petentis ab amico tres panes, ait Dominus: Si perseuerauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens, eo quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.] Perseuerantia quoque præmium æternum mercatur. Nam & ipse auctor huius præmij ait: Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.] *Luca 11. 8. Apoc. 2. 10.*

III. Inducit pulcherrima perseuerantiæ laus scripta à Bernardo, qui sic habet: Et nunc quid restat, charissimi, nisi vt admoneamini de perseuerantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? Prorsus absque perseuerantia nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Saul cùm esset paruulus in oculis *Ber. epist. 129.*

E

A tuis, rex est super Israel constitutus, non perseuerans in humilitate, & regnum amisit & vitam. Si cautela Samson, si Salomonis deuotio perseuerantiam retinuissent, nec is profectò priuaretur sapientia, nec ille viribus. Hoc summæ honestatis insigne, hanc totius probitatis vnicam fidámque custodem, custodiri à vobis firmiter hortor & precor.

Actiones perseuerantiæ sunt: I. Laborem virtutis ex temporis diuturnitate prouenientem tolerare & vincere.

II. Non obstante eo labore, virtutis opera continuare, & in eo, quod semel cœpimus, stabiles permanere.

III. Nec amore vitæ, nec timore mortis, nec minis, nec promissionibus, quod fecit Susanna, à rectitudine separari. *Dan. 13.* B

Postulatio Perseuerantiæ: Domine Iesu Christe amator noster perseuerantissime, qui [cùm semper dilexisses tuos, in finem dilexisti eos,] & in cruce pendens & dicens, [consummatum est,] illustrissimum nobis exemplum perseuerantiæ dedisti, fac nos in eo, quod ob tuum obsequium cœpimus, stabiles, & in omni virtute perseuerantes, vt cum Apostolo tuo possimus dicere: Fidem seruauimus;] & cum exemplo patientiæ Iob, quia [donec deficiamos, ab innocentia nostra non recedemus.] Nam si nos fidem vsque ad finem tibi seruauerimus, absque dubio à te, remuneratore fidelissimo, [mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem] recipiemus. Quam da nobis, rogamus supplices, per tuam infinitam bonitatem. Amen. *Ioan. 13. 1. Ioan. 19. 30. 2. Tim. 4. 7. Iob. 27. 5. Luc. 6. 38* C

De Constantia. §. VIII.

CONstantia, est virtus, qua quæcumque impedimenta virtutis, vel ex ipsa humani cordis mobilitate, vel ex causis extrinsecis prouenientia, superamus, & in bono stabiliter permanemus. In hoc ergo à Perseuerantia distinguitur, quòd hæc difficultati ex longitudine temporis dimananti resistit, illa verò reliqua extrinseca impedimenta & humani ingenij instabilitatem respicit. Istámque esse constantiæ naturam, satis indicat Ambrosius illis verbis: Gratia præparandus est animus, exercenda mens, stabilienda ad constantiam, vt nullis perturbari animus possit terroribus, nullis frangi molestiis, nullis suppliciis cedere. *Ambr. 2. Offic. 28.* D

Incitamenta ad constantiam sunt: I. Constantia sanctorum martyrum, qui tormentis acerbissimis interrogati, & timore mortis adacti, vt fidem desererent, semper immobiles persiterunt, & nunquam verum Deum abnegarunt. Item constantia omnium sanctorum, qui inter magnas difficultates nunquam à desiderio perfectionis auulsi sunt. Nos igitur, qui non vsque ad sanguinis effusionem restitimus, neque vsque ad mediocritatem profecimus, vtique debemus eorum exemplis accendi, & ob nulla impedimenta à virtutis inquisitione cessare.

II. Per constantiam protoparentis nostri, erratum corrigimus, & famam amissam vtcumque resarcimus. Ille enim quia in veritate non stetit, & verbis vxoris emollitus est, seipsum & nos perdidit. Hoc autem immane facinus detestamur, & damnum nobis illatum reparamus, cùm in gratia, nobis per Iesum Christum Saluatorem nostrum restituta, persistimus, & impedimenta vniuersa virtuti reluctantia prosternimus. E

III. Bonum amittimus, à quo per inconstantiam resilimus, & ad virtutem capessendam necesse est vsque ad finem persistere, nec sufficit eius studium in-

A choare. Quòd si cordis instabilitas nos ad id, quod cœpimus, deserendum solicitet, aut quæuis impedimenta insuperabilem esse difficultatem obtendant, expendamus animo, Deum, cuius potentiæ nulla est mensura, nostrum auxiliatorem esse, qui & impedimenta nobis, non aliter quàm lapidem sepulchri, sanctis mulieribus tollet, & omnem difficultatem superabit. Vnde ipse ait per Isaiam: Ne timeas, quia ego tecum sum, ne declines: quia ego Deus tuus confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei.] *Marc. 16. 4. Isa. 41. 10.*

Actiones Constantiæ sunt: I. Statum perfectionis, quem semel arripuimus, nunquam mutare.

B II. Modum orandi, & nos cohibendi, & in virtutibus proficiendi, quem à maioribus didicimus, nisi manifestè à Deo ad alium vocemur, semper tenere.

III. In loco aut ministerio, in quo nos obedientia posuerit, sine vlla inquietudine requiescere.

IV. Superfluos discursus, & sæcularium non necessarias visitationes, & à nostro instituto aliena negotia, fugere.

V. Cogitationes & desideria, in vno, scilicet in Deo, quem vt finem quærimus, fixas habere.

VI. Ab his, quæ Deo placent, ob nullam obortam difficultatem cessare.

VII. In desiderio proficiendi & virtutem augendi, nunquam intepescere.

C Postulatio Constantiæ; Domine Iesu Christe, qui ab hostibus veritatis in crucem actus, & ad descendendum inuitatus, descendere noluisti, vt nostram redemptionem perficeres, & ad constantiam animares: fac nos, oramus intentè, tuæ inuictæ constantiæ imitatores verissimos, vt à cruce, quam pro te semel portare cœpimus, nunquam per ignauiam desistamus. Amen.

De Virtute Temperantiæ.

CAPVT IX.

D POSTREMA ex virtutibus moralibus est Temperantia, quæ ad cohibendum appetitum concupiscibilem data est; in eóque appetitu residet; licèt secundùm aliquos, non infimos nostræ Theologos, in voluntate quoque resideat. Putant enim omnes, virtutes, ad Fortitudinem & Temperantiam pertinentes, ex duplici habitu coalescere, quorum alter afficit appetitum, alter verò voluntatem. Sed quia hoc nõ est nostri instituti definire, nec asserimus, nec negamus. Temperantiæ, multæ sunt, tum species, tum potentiales partes, seu virtutes annexæ, quæ hominem temperatum reddunt, nempe Abstinentia, Sobrietas, Castitas, Virginitas, Pudicitia, Maceratio, Mansuetudo, Clementia, Modestia, Humilitas, Paupertas, Taciturnitas, Studiositas, De E quibus sigillatim tractandum.

De Temperantia. §. I.

TEmperantia, est virtus moralis, cuius præsidio cohibemus passiones appetitus concupiscibilis, quæ versantur circa delectabilia sensuum, præcipuè gustus & tactus, ad quorum duorum sensuum functiones, aliorum sensuum actus ordinantur. Alio

modo

Iustin. in ligno vitæ de castimon. c. 1.

modo sub nomine continentiæ definit eam pulchrè Laurentius Iustinianus: Est, inquit, amor Deo sese integrum incorruptúmque seruans: vel est, nihil appetere pœnitendum, in nullo moderationis legem excedere, & sub iugo rationis cupiditatem domare. Contractiùs Augustinus ait: Temperantia est affectio coercens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.

Incitamenta ad Temperantiam sunt: I. Hæc virtus innocentiæ & sanctitatis vectigal fuit, quam voluit Deus in Paradiso voluptatis sibi à parentibus nostris exolui. Tandiu innocentiam tenuerunt, quandiu Temperantiā persoluerunt: hoc verò moderationis tributo denegatu, in miserum peccati statum prolapsi sunt. Vnde Ambrosius: Temperantia est, quæ resecat cupiditates.] Hanc primis hominibus tenendam mandauit Deus, dicens: De fructu autem ligni, quod est in Paradiso, non edetis, neque tangetis illud, ne moriamini. Et quia non est retenta, ideo transgressores virtutis egregiæ, Paradisi exules facti sunt, & immortalitatis exortes.

Ambr. li. de Iacob. c. 2.
Gen. 3.

II. In hac vita exules & peregrini sumus, qui [non habemus hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus;] æquum ergo est, vt res huius vitæ non ad luxum & voluptatem, sed ad vsum & necessitatem accipiamus. Qua ratione Petrus Apostolus nos ad Temperantiam hortatur, sic scribens: Charissimi, obsecro vos, tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersùs animam.]

Hebr. 13. 14.
1. Petr. 2. 11.

III. Temperantiæ virtute similes Angelis efficimur, à brutis & irrationabilibus discedimus, & ad euolandum in cœlum alis contemplationis præparamur. Quis enim addubitet illum Angelis similem fieri, cuius caro quantum possibile est, à sensibilibus elongatur: Et illum à brutis maximè discedere, cuius corpus bestiales motus, & animalium rationis expertium voluptates abominatur? Eúmque tandem ad contemplationem parari, qui terrenæ cupiditatis visco non tenetur? Talis erat Ioannes Baptista, cuius vita fuit Temperantiæ mirum exemplum. Ideo vocatus est Angelus: Ecce mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.] Quo nihil Deo similius, nihil à brutis bestiísque distantius, nihil ad Dei contemplationem aptius inuenitur.

Malach. 3. 1.

Actiones Temperantiæ sunt: I. In rebus, quæ ad corporis voluptates pertinent, omnem honestatem & morùm decorem amplecti.

II. Omnem turpitudinem per honestam verecundiam timere, & de his quæ mentis munditiæ repugnant, erubescere.

III. In voluptatibus corporis assumendis, pro mensura non aliud quàm necessitatem habere. Ad quod Augustinus ait: Habet vir temperans in rebus huius vitæ regulam, vtroque testamento firmatam, vt earum nihil diligat, nihil per se appetendum putet, sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem, quantum satis est, vsurpet.

Aug. lib. de moribus Eccles. c. 21.

Postulatio Temperantiæ: Domine Iesu Christe, candor lucis æternæ, qui non solùm ob corporis pulchritudinem, sed & ob animæ puritatem, dictus es [speciosus forma præ filiis hominum,] illustra mentem nostram, & corpus nostrum, Temperantiæ claritate, vt similes tui effecti, meritò fratres tui, quos in tantam dignitatem extulisti, & filij Dei nominemur & simus. Amen.

Psal. 44. 3.

De Abstinentia. §. II.

ABstinentia, est virtus, qua voluptatem, in vsu ciborum sitam, refrænamus, & debitum modum in eorum sumptione constituimus. De qua Basilius sub alio nomine ait: Continentiam autem appellamus, non si quis se à cibo penitus abstineat; quando hoc violenta quædam vitæ dissolutio est: sed eam, quam tollendæ contumaciæ corporis causa, pietatis ergô, de industria sequimur rerum voluptatem titillantium abstinentiam. Est itaque duplex huius virtutis pars; altera, quæ in alimentis necessaria sumit: altera, quæ sine notando salutis detrimento pro virtutis amore ex necessario alimento aliquid demit.

Basil. in reg. 16. fus. disput.

Incitamenta ad Abstinentiam sunt: I. Christus Dominus abstinentiam perpetuò coluit, parcissimis cibis vtens, & [quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit,] & abstinentiæ præceptum tulit, dicens: Ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate.] Sanctos etiam omnes ad abstinentiam sectandam occultis mentis instinctibus hortatus est: qui dum ciborum corporalium delicias contempserunt, se mirificè ad delicias spiritus præparatunt.

Matth. 4. 2.
Luc. 21. 34.

II. Abstinentia orationi copulata, multa & magna dona à benignitate Domini solet impetrare, vt passim ex diuinis Scripturis constat. Dúmque corpori superflua denegamus, ad orationis studium, atque adeò ad cœlestia dona suscipienda, capaciores efficimur. Egregiè namque dixit Cyprianus: Sed & de victu parco & sobrio potu, diuinis dignationibus admonemur, scilicet ne vigore cælesti sublime iam pectus illecebra sæcularis eneruet, vel ne largioribus epulis mens grauata, minùs ad preces orationis euigilet.

Cyprian. li. 4. epist. 4.

III. Magni momenti est ad tenendam abstinentiam illa consideratio, quam Laurentius Iustinianus latè prosequitur: Quanti scilicet antea diuites, & postmodum ad mendicitatem delapsi fame tabescunt: quanti ægroti vtriusque sexus ex defectu necessarij alimenti pereunt: quanti innocentes & conspicuæ vitæ viri, in graui aut extrema necessitate degunt, in quorum conspectu, ciborum superfluitate & lauritia distendi, vix potest à nota crudelitatis excusari.

Iust. li. de disciplina monast. c. 10.

Actiones Abstinentiæ sunt: I. Cibos ab Ecclesia vetitos, pro tempore, quo prohibentur, non sumere.

II. Ieiunia Ecclesiastica exactè seruare, ex propria regula aut instituto ordinata custodire: & ex consilio aliqua non præcepta suscipere.

III. Hora consueta secundùm morem regionis aut congregationis, in qua viuimus, manducare.

IV. Cibos lautiores ac pretiosiores, quàm necessitas & status ferat, auersari.

V. Communes cibos, non exquisitè præparatos, sed vtcumque oblatos, libenter comedere.

VI. Quantitatem ciborum, saluti corporis necessariam, & saluti animæ non officientem, tantùm accipere.

VII. Ante comestionem, cogitationes de cibis penitus abscindere, & in ipsa comestione æstum & nimiam auiditatem cohibere.

VIII. Ex quantitate, & qualitate, & numero esculentorum, ea omnia subtrahere, quæ saluti carnis non noceant, & mentis puritati deseruiant. Hoc enim est quod inquit Petrus: Ministrate in scientia abstinentiam:] ita scilicet, abstinentiam custodite, vt mensuram discretionis minimè posthabeatis.

2. Petr. 1. 6.

Postulatio Abstinentiæ: Domine Iesu Christe, qui cùm sis Deus noster, cibus etiam noster in sacro-

sancto Eucharistiæ mysterio fieri dignatus es: accende in nobis tui ardentissimum desiderium, & carnis viles concupiscentias eneruа, vt eam frugaliter reficientes, & vt tabernaculum tuum virtute abstinentiæ mundantes, per puritatem eius, qua à vitiis abstinet, & per munditiam mentis, qua corporis delicias spernit, ad frequentiorem panis cælestis receptionem disponamur. Amen.

De Sobrietate. §. III.

SObrietas, est virtus, qua affectum & vsum potionis, præcipuè inebriare valentis, moderamur. Quam virtutem Theologi, qui semper pressè loquuntur, ad vinum & reliqua, quæ inebriare possunt, restringunt; at ex vsu patrum ad omnem potum extenditur, immò & cum Abstinentia confunditur; iuxta illud: Sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo.]

[Ad Tit. 2. 12.]

Incitamenta ad sobrietatem sunt: I. Mala ebrietatis, in quibus exponendis multi sunt Patres, Basilius, Chrysostomus, Augustinus, Bernardus, & alij. Scriptura etiam acerrimè in ebriosos inuehitur. Ab his omnibus meritò supersedemus, quoniam non ad sæculares populi, sed ad viros spirituales religionum scribimus. Qui illam Pauli sententiam sibi commendatam existiment: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere, propter stomachum & frequentes tuas infirmitates.] Quo ostendit iustum & religiosum virum, ad multos annos aquæ potu recreatum, ingrauescente ætate, modico vino debere esse contentum.

[Basil. hom. 14. in ebriosos. Chrys. hom. 1. de Lazaro, to. 2. Aug. ser. 231. & 232. de tempore. Bern. ser. 25. ad fr. Eccl. 19. Eccl. 31. 1. Tim. 5. 23.]

II. In prophanis hominibus damnatur ebrietas, quia potioris partis eorum, scilicet rationis, vsum tollit. In seruis autem Christi, immoderatus potus licèt vsum rationis non tollat, tamen rationem obnubilat: & curiositas exquisitè bibendi minuit curam rectè viuendi. Per sobrietatem ergo cohibenda est, ne dum in potu delicias quærimus, sæcularium more, animæ verissimam voluptatem, quæ à morum puritate pendet, amittamus.

III. Iustis dictum est in Canticis canticorum: Bibite amici, & inebriamini charissimi:] qui sine dubio ad sobriam & sapientiæ plenam ebrietatem spiritus inuitantur. Gregorius enim ait: Christi desiderio se affligunt ieiuniis, afficiunt lacrymis, exercent meditationibus diuinis, sola quæ sunt æterna, cogitant, contemplationibus vacant, ad hoc laborantes, vt ea quæ retrò sunt, obliuiscentes, in anteriora magis ac magis se extendant. Quid profectò isti, quid aliud agunt, nisi bibentes inebriantur?] At qui ad ebrietatem spiritus vocatus est, oportet, vt corpore sobrius sit, & ab his, quæ spiritum hebetent, diligenter seipsum abducat.

[Cant. 5. 1. Greg. Ibe.]

Actiones sobrietatis sunt: I. Potum vini, aut alterius rei inebriantis, sic assumere, vt nullo modo vsum mentis obtenebret.

II. Ita ab huiusmodi potu temperare, vt corpus quidem ad functiones virtutis roboret, non tamen impuros motus excitet, nec ad minùs decentia confortet.

III. Delicias in potu non quærere, sed communi vino, vel aqua secundùm morem regionis, & iuxta statum, quem habemus, contentos nos esse.

IV. Desiderium, quo ad potum inhiamus, comprimere, & sicut nec in cibo, ita neque in potu mentem effundere.

V. Aliquando ex desiderio virtutis à potu necessario abstinere, & aliquam sitim, corporis saluti non officientem, pati.

Postulatio sobrietatis: Domine Iesu Christe, fons aquæ viuæ, & vena purissima vini, virgines germinantis, qui patibulo appensus propter nos, magnam sitim es passus, & vinum aspidum, id est, maleuolorum hominum, tibi oblatum es auersatus, extingue in nobis, quæsumus, per sobrietatis desiderium, bibendi immoderatum appetitum, & tolle nimium potionis vsum, vt dum propter te corporis delicias refugimus, delicias spiritus sitiamus. Amen.

De Castitate. §. IV.

CAstitas, est virtus, qua ab impuris carnis voluptatibus abstinemus, cuius principium est continentia: Eius autem munus est, vehementi carnis concupiscentiæ resistere, & ab omni illicito membrorum vsu, etiamsi caro reclamet, temperare. Aliter potest Castitas definiri, quòd sit virtus, qua corpus à carnalis concupiscentiæ pollutione custoditur, & mens ab omni impura concupiscentia, munda seruatur.

Incitamenta ad Castitatem sunt: I. Castitas honor est corporis nostri, quo à vilissima functione bestiarum educitur, & in quandam similitudinem beatorum spirituum euehitur. Idque apertè indicat Paulus, sic ad Thessalonicenses scribens: Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum.] Vides, inquit Cassianus, quibus eam laudibus prosequatur: honorem vasis, id est, corporis nostri, & sanctificationem appellans eam. Igitur è contrario, qui in passione desiderij est, in ignominia & immunditia consistit, & alienus à sanctificatione versatur.

[1. Thessalon. 4. 3. Cassian lib. 5. de institut. c. 15.]

II. Castitas honor est etiam animæ nostræ, nam hæc, quæ spiritus est, ex corpore casto tanquam ex illustriori & digniori tabernaculo dignitatem decerpit. Et quæ per incontinentiam in terra, immò in cœno habitat, per Castitatem habitationem suam figit in cœlo. Vnde Ambrosius ait: Si ibi est patria, vbi genitale domicilium; in cœlo profectò est patria castitatis. Itaque hic aduena, ibi incola est.

[Ambr. 1. de virginibus.]

III. Castitati eximium in cœlis præmium promissum est. De quo Gregorius hæc ait: Admonendi sunt, peccata carnis ignorantes, vt incessanter præmia suspiciant, & libenter proculdubio tentationum, quas tolerant, labores calcabunt. Si enim attendatur fœlicitas, quæ sine transitu attingitur, leue fit, quod transeundo laboratur. Audiant quod per Prophetam dicitur: Hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ volui, & fœdus meum tenuerint: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus.] Eunuchi quippe sunt, qui compressis motibus carnis, affectum in se praui operis abscindunt. Quo autem apud patrem loco habeantur, ostenditur, quia in domo patris, videlicet æterna mansione, etiam filius præferuntur.

[Greg. 3. p. Pastor. admonit. 29. Isa. 56. 4.]

Actiones Castitatis sunt: I. Omnem illicitum congressum carnis refutare; licitum verò, qui matrimonio iunctis est concessus, admittere. Et hic est infimus gradus Castitatis.

II. Ab omni opere carnis, tum illicito, tum etiam licito, penitus abstinere.

III. Desideria insurgentia carnalis voluptatis elidere, & eis omnino consensum denegare.

IV. In cogitationibus carnis non immorari, sed statim atque se ingerere cœperint, vt plu

nam

nam accensam,repellere.

V. Turpes motus corporis validè comprimere,& aspectum aot tactum eorum , quæ nos possunt ad opus nefanum prouocare , vel pruritum carnis excitare,fortiter cohibete.

VI. Ita cogitationem nostram sanctis mediatiouibus ex desiderio castitatis occupare , & corpus abstinentia & asperitatibus domare,vt in vigilia hæc passio pro huius vitæ fragilitate nos deserat , & in somno immundæ illusiones relinquant.

Cant. 2. 16. Postulatio Castitatis: Domine Iesu Christe, qui, vt sponsa in Canticis ait:[pasceris inter lilia,& inter aoimas castas inhabitas,] & , vt seruus tuus Gregorius interpretatur, earum castitate delectaris: tolle à nobis desideria carnis immunda,& minùs puras cogitatiooes tepelle : indue auimas uostras stola pulchettima castitatis , & corpora nostra mundiciæ vitore nobilita, vt ex corpote & animo nostro,in nobismet ipsis magoificum spiritui sancto habitaculum extruamus. Ameo.

De Virginitate. §. V.

VIrginitas,est virtus, qua quis, nunquam eorruptus, firmitet statuit , carnis suæ integritatem perpetuò seruare, & ab impura voluptate corporis abstinere. Vel est, vt Ambrosius ait : expers coniagionis integritas. Vel,vt Augustious: In carne corrupubili perpetuæ incorruptionis meditatio. Meditatio autem significat propositum , multam curam & considerationem ad sui custodiam requirens. *Amb. lib. de virgini. Aug. lib. de virginit. c. 13.*

Incitamenta ad Virgioitatem sunt : I. Virginibus boc donum concessum est , vt à Christi latere nunquam discedant , sed ipsum semper cingant & comitentur. Vidi; ioquit Ioannes, & ecce Agnus stabat supra montem Sion,& cum eo centum quadraginta quatuot millia , habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.] Et postea : Hi sunt, qui cum mulietibus non sunt coiuquinati : virgines enim sunt , & sequuntur Agnum quocumque ierit.] Christus apparet agnus,non leo; quia animæ virgines sunt agnæ , & ipse est sponsus agnarum. Appatet stans quasi præcinctus ad adiuuandum,quia virginitas, doomn Dei est, quod non viribus nostris,sed præsidio agni custodimus. Nam & in libro Sspientiæ legimus : Et vt sciui, quouiam aliter non possem esse continens, nisi Deus det : & hoc ipsum etat sapientia , scire,cuius esset hoc donum; adij Dominum , & deprecatus sum illum.] Apparet io monte, aut supra montem , quia virginitas supra oaturam est, quam qui colunt, potion cœlo gaudent , & humilia atque abiecta telinquunt. Agoum ergo virgines cingunt , quia ob vitæ puritatem illum imitantur , & cum illo conuersantur. Et quocumque ierit, ipsum sequuntur; quoniam io hac vita post ipsum præeuntem currnot , & in futura vita iuxta ipsum in hooorabilissimo loco manebunt. *Apoc. 14. 1. ibid. n. 4. Sap. 8. 21.*

II. Virginitas homines similes Angelis facit , immò & quodámodo maiores reddit. Ad quod optimè Chrysostomus ait : Virginitas est bonum,id ego quoque fateor. At qui nuptiis etiā melior , & istud tibi assentiot, ac si libet, illud adiungam , tanto nuptiis eam præstare, quanto cœlum terræ,quanto hominibus Angeli antecellunt,ac, si quid præterea audendnm est , etiam magis. Nam si neque nubunt Angeli, nec vxorem ducunt,non etiam carne & sanguine coagmērati sunt, in terris prætetea non commorantur : non cupiditatum aur libidinum perturbationibus sunt obnoxij, non cibi indigent aut potus, non sunt eiusmodi, vt eos dulcis sonus aut cantus mollire, aut præclara species possit allicere : nulla denique eius generis illecebra capiuntur : sed quemadmodum cælum, summo mendis, nullis perturbarum nubibus , purum & lucidum apparet ; sic Angelorum oatura nullis commota perturbationibus,necessariò clara permanet & illustris. At humaoum genus , cùm natura beatis illis mentibus inferius sit, omni vi studióque contendit, vt quoad eius fieri potest , illas assequatur. Quomodo? non oubunt Angeli,neque vxorem ducunt: at neque etiam virgo. Assistentes illi semper ad Deum,eidem inseruiuot, & istud ipsum virgo. *Chrysost. libr. de virginit. cap. 11.*

III. Per,virgiuitatem anima Dei similis aut deiformis efficitur. Incorruptio enim , vt in libro Sapientiæ dicitur, facit esse proximum Deo.]& Basilius ait : Magnum re vera quiddam ac præclarum, virginitas est , quæ hominem incorruptibili Deo simillimum facit. Certè quidem Gregorius Nazianzenus Deum, virginem & coniugij expertem appellat. Quin & in Psalmo pro eo , quod uos habemus: Apprehendite disciplinam.] alij legunt : Adorate puritatem, id est, Deum, qui purissimus est. Quid aotem puritati increatæ similius in nobis esse potest, quàm ipsa puritas creata, qua corpore & mente virgines,animæ purissimæ existunt ? *Sapien. 6. 20. Basil. de virginit. Nazian. Psal. 2. 12.*

Actiones Virginitatis sunt : 1. Corporis incorruptionem, cum qua nascimur , sponte conseruandam eligere,atque firmiter statuere , per totam vitam ab delectatione carnis abstinere.

II. Non solùm corpus , sed multo magis animam, ab omni cogitationis & desiderij carnalis pollutione seruare.

III. Carnis & mentis integritatem vniuersis dignitatibus anteponere:sicut fecit Beata Virgo, quæ ad matris Dei dignitatem inuitata, respondit : Quomodo fiet istud,quoniam virum non cognosco?] *Luca 1. 34.*

IV. Omnes occasiones fuscandæ integritatis vitare.

V. Personas suspectas prudenter cauere , quæ possuot gemmam virginitatis eripere. Cuilibet autem mulieri suspectus sit quilibet vir,licèt sanctus habeatur,& cuilibet viro quæuis mulier, licèt sancta & perfecta reputetur.

VI. Media ad virginitatem ex affectu eius assumere : cuiusmodi sunt secundùm Albertum, victus parcitas, cultus vilitas, corporis iocommoditas , & fugere locum & tempus , impudicitiæ opportunum. *Albert. in paradiso animæ c. 6.*

VII. Ad finem virginitatis, nempe ad diuinam contemplationem, & ad intimam cum Domino familiaritatem,diligenter properare.

Postulatio Virginitatis:Domine Iesu Christe, virgo purissime,& virginis filius,& virginum sponsus,& virginitatis antesignanus: da his,qui iocorruptionem sui corporis seruauerunt,modestè de se sentire,& impensè virginitatem amare : his verò , qui eam perdiderunt, incorruptionis defectum humilitate supplere;vt puritas animæ & corporis,tibi in illis humilitate sit grata,& caro in his flore incorruptionis orbata, sit per pœnitentiam & humilitatem accepta. Amen.

De Pudicitia. §. VI.

PVdicitia à podore dicta,est virtus, qua aspectum, os,& manus continemus,ne in aliquid indecens minúsue hooestum tendant , quod mundiciæ castitatis officiat. Est ergo pars quædam Castitatis , quæ ab indiciis & actibus prauis venereorum auocat, quales sunt aspectus impudici , oscula, & tactus , vt Diuus Thomas ait. *D. Tho. 2. 2. q. 151. ar. 4.*

Incitameota ad Pudicitiam sunt : I. In ea non

parum honoris situm est: nam impudici (quia eorum inuerecundia omnibus conspicua est) multo magis, quàm inhonesti, infames habentur. Ideóque homines alicuius dignitatis & nominis, licèt in occulto luxuriæ habenas laxent, tamen in publico signa suæ immunditiæ interioris occultant, quia digni honore & reuerentia haberi volunt. Ad quod non parum facit, quod de Magno Alexandro narrat Basilius, qui, inquit, Darij filias captiuas, admirabili forma & decore conspicuo, nec etiam videre dignatus est: turpe esse existimans, victores his, quas ipsi superassent, gentibus succumbere.

Basil. lib. 24. de legen. lib. gent.

II. Angeli, & sancti, & Deus, & nos ipsi nos in obscuro delitescentes videmus, quare æquum est, vt tam putos oculos, ac nos ipsos, Deo consecratos, reuereamur. De quo egregiè loquitur idem Basilius in hunc modum: Et si enim adsit nemo, ipsa tamen virgo adest, debétque præ omnibus seipsam reuereri. Neque enim, quæ reueretur cæteros, seipsam reuerentia indignam iudicabit: verùm (vt diximus) seipsam primùm conscientiámque suam reuerebitur, etiam si valde sit sola, deinde astantem sibi custodem Angelum. Angeli enim eorum semper vident, inquit, faciem Patris vestri, qui in cælis est.] Nec verò conuenit, vt Angeli eius, cui credita est cura ac custodia salutis nostræ, faciem aspernetur homo, atque inprimis virgo, quæ hunc ipsum veluti castitatis suæ paranymphum custodémque habet. Præ cunctis autem ipsum sponsum suum reuerebitur, sibi vbique assistentem, ipsiúsque Patrem & sponsum sanctum. Quid per singula pergam? Ipsas Angelorum infinitas multitudines, & vnà sanctorum patrum beatissimos spiritus, Nullus enim ex his est, qui non singula vbique consideret. Etsi enim oculis carnis minimè conspicui sunt; incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur omnia & comprehendunt. Et hac ergo ratione si latere virgo plures quærit, longè hos magis, qui tanti ac tales sunt, quàm homines, reuereri meritò debebit. Et quia multitudinis pauescit obtutus; hos autem vitare impossibile est, qui sunt infinita multitudo, nihil vnquam indecens faciet, aut à proposito suo alienum.

Basil. lib. de virgin.

III. Laus notanda Pudicitiæ à Cypriano descripta, qui sic habet: Pudicitia est honor corporum, ornamentum morum, sanctitas sexuum, vinculum pudoris, fons Castitatis, pax domus, concordiæ caput. Hæc nos commendat Domino, connectit Christo: hæc expugnat omnia de membris illicita desideriorum prælia, pacem nostris corporibus inducit: Beata ipsa, & beatos efficiens; apud quoscumque habitare dignatur.

Actiones Pudicitiæ sunt: I. Aspectum fœminarum & adolescentium, qui aliquam turpem cogitationem excitare possit, euitare.

II. Verbum minùs honestum, neque vnquam proferre, neque patienter audire.

III. Tactum cuiusque personæ, non solùm inhonestum, verùm & nihil indecentiæ habentem, si valde necessarius non sit, penitus euitare.

IV. Quisque seipsum erubescere, & nec manu corpus proprium attrectare, nec semetipsum nudum aspicere.

V. Ita modestè & circumspectè in cella, & sine arbitris degere, ac si oculi nos omnium hominum viderent.

Postulatio Pudicitiæ: Domine Iesu Christe, qui sancto animarum pudore delectaris, & in sponsis tuis summam pudicitiam & honestatem exquiris; da nobis, te semper præsentem cogitare, & omnia exteriora ac interiora nostra te intuentem agnoscere; vt ab omni eo motu & actu, qui tuæ sanctitati inuisus esse poterit, diligenter abstineamus. Amen.

De Castitate & his duabus eius partibus infrà latiùs agemus.

Lib. 10. par. 2. per totam.

De Maceratione. §. VII.

Maceratio est virtus, qua corpus nostrum ieiuniis, vigiliis, ciliciis, disciplinis, abstinentia cibi & potus, stationibus, genuflexionibus, humicubationibus, & aliis huiusmodi sponte castigamus, vt castitatem diligentiùs custodiamus, & Christo pro nobis crucifixo conformemur.

Incitamenta ad Macerationem sunt: I. Castigatio corporis pro peccatis præteritis satisfacit, vt secundùm mensuram delicti, sit & plagarum modus. Carnem spiritui subiicit, iuxta illud Pauli: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. Et à Deo cælestia dona, præsertim donum Castitatis extorquet. Caro enim nostra, doloribus afflicta & castigata, impuras voluptates dediscit, & liberam sinit animam, vt cælestes voluptates suspiret.

II. Qui carnem suam molliter tractat, facilè ad vetita & noxia declinat. Sanctus enim Dauid ait: Non sedi cum consilio vanitatis, & cum iniqua agentibus non introibo. Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo.] Ille autem sedit cum consilio vanitatis, qui de indulgendo suo corpori cogitat, vt Richardus Victorinus ait, ex quo facile est, ad consilium iniquitatis peruenire, congregationem iniquorum amare, & cum ipsis ad captandas prohibitas voluptates sedere.

Psal. 25. 1.

Richard. ibid.

III. Maceratio corporis aditum ad diuinas consolationes parat; carnis autem oblectatio mentem spiritali dulcedine priuat. Vnde idem Richardus ait: Hanc veræ suauitatis satietatem sentire non possunt, qui exterioribus deliciis affluunt. Non enim inuenitur huiusmodi suauitas in terra suauiter viuentium: nec sapere potest sapor huiusmodi inter tot oblectamenta deliciarum, & tam varia condimenta ciborum. Edent, inquit, pauperes, & saturabuntur,] pauperes inquit, non diuites.] Hæc ille.

Idem ad Psal 4.

Psal 21. 27.

Actiones Macerationis sunt. I. Carni superflua denegare, & sola necessaria in victu & indumento concedere.

II. His, quæ suprà retulimus, exterioribus asperitatibus carnem affligere.

III. Ægritudines & reliquas corporis molestias, accidentes ex hoc fine macerandi carnem, æquanimiter ferre.

IV. In omnibus, quæ ad corpus pertinent, ita nos habere, vt caro spiritui seruiat, & nunquam propter solam oblectationem quicquam accipiat.

Postulatio Macerationis: Domine Iesu Christe, quem in mundum venientem, gelu, frigora, & niues exceperunt; quem apud nos manentem, fames, sitis, & huius vitæ molestiæ comitantur, quem hinc emigrantem, flagella, spinæ, crux, & claui circumsteterunt: tolle à nobis nimium amorem nostri, & desiderium nos castigandi, & macerandi benignus attribue, vt dum nos ipsos in hac vita salutari odio prosequimur,

in vitam æternam noſtras animas cuſtodiamus. Amen. A

De Manſuetudine. §. VIII.

MAnſuetudo, eſt virtus, qua iram aduersùs eos, qui nos iniutia afficiunt, comprimimos, & moderamur. Vel eſt, vt quædam gloſſa ait, dulcedo animi, quam non vincit amaritudo. Vel, vt definit Albertus, eſt cùm propter illatas iniurias, mens nequaquam exacerbatur, nec amaritudo cordis exteriùs indicatur, ſed eſt quis quaſi [homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones.]

Gloſ. Matt. 5. *Alber. c. 19.* *Pſal. 37. 15.*

Incitamenta ad Manſuetudinem ſunt: I. Exemplum Dei, qui infinitis hominum peccatis prouocatus non irritatur, & ſolitis beneficiis nos cumulare non ceſſat. Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.] Manſuetudo etiam Christi, [qui cùm malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur, non comminabatur,] & innumerabilibus iniuriis & contumeliis affectus, mentis tranquillitatem nec ad momentum deponebat. B

Matt. 5. 45. *1. Petr. 2. 23.*

II. Qui nos graui iniuria percutit, animam ſuam peccati volnere interficit; & coram hominibus, vt inquit Chryſoſtomus, dedecore & infamia ſe afficit, & multorum aduersùs ſeipſum aperit ora, nobíſque maiores texit coronas, & multos patientiæ noſtræ ac magnanimitatis conſtituit præcones.] Magis ergo eſt commiſeratione dignus quàm ira. Et quidem, ſi ille reprobus eſt, ſatis habet miſeriarum, neque oportet illum alia vltione mulctari. Si autem à Deo electus, ſeipſum aliquando corriget, & iniuriæ illatæ pœnitebit. Iniquum eſt autem, ad modicum illi non parcere, quem amicum per totam æternitatem ſumus habituri. C

Chryſ. hó. 62. in Matth.

III. Multa nobis bona ea mititate proueniunt. Nam & eum, qui nos iniuria affecit, manſuetudine vincimus, ſecundùm illud: Vince in bono malum.] Et remiſſionem peccatorum promeremur. Dominus enim ait: Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cæleſtis peccata veſtra.] Et cæleſtis patriæ ciues pronuntiamur: Beati quippe mites, quoniam ipſi poſſidebunt viuentium terram.] Et tranquillitatem mentis acquirimus: Manſueti namque hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.] Et beneuolentiam apud homines comparamus: Vnde Eccleſiaſticus: Fili, in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper gloriam hominum diligeris:] id eſt, gloriam, & amorem apud homines conſequeris. Et tandem ianuam cordis noſtri veritati intelligendæ aperimus: Quare Iacobus ait: In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum.] Et Auguſtinus: Opus eſt miteſcere, nec contradicere diuinæ ſcripturæ. D

Matth. 6. 14. *Matth. 5. 4.* *Pſal. 36. 11.* *Eccl. 3. 19.* *Iacob. 1. 21.* *Aug. 2. de doctrina Chriſt. c. 7.*

Actiones Manſuetudinis ſunt: I. In iniuriis & contumeliis, aduersùs nos iactatis, ſilere, & in nullam externam iræ ſignificationem erumpere.

II. Iram interiùs cohibere, & dictis conſiderationibus, aut aliis ſimilibus, vel aliis mediis aptis frænare. E

III. Cor noſtrum ad ſerenitatem & tranquillitatem inducere: & tandem ipſum inter iniurias pacare.

IV. Iniuria afficientibus nos, vultus ſerenitate, blandis verbis, & molli ſermone reſpondere.

V. Iniuriantibus beneficia libenter impertire, pro eis orare, & ex animo illis parcere.

VI. Iniurias obliuiſci.

Poſtulatio Manſuetudinis: Domine Ieſu Chriſte, Agne manſuetiſſime, qui coram tondente, immò & occidente te, obmutuiſti, & te manſuetudinis magiſtrum feciſti, dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde:] perfice cor noſtrum virtute manſuetudinis, & voluntatem noſtram in mediis iniuriis, & contumeliis dulci commiſerationis affectu perfunde, vt dum iniurias remittimus, & pro malis bona reddimus, tuæ ſcholæ ſectatores efficiamur. Amen.

Matt. 11. 31.

De Clementia. §. IX.

CLementia, eſt virtus, qua ad moderatè puniendum miteſcimus, & pœnas delinquentibus infligendas moderamur. Vel eſt, vt Auguſtinus ex Tullio ait: per quam animi temerè in odium alicuius illecti concitatique, comitate retinentur. Vel eſt, vt ait Seneca, temperantia animi in poteſtate vlciſcendi: vel lenitas ſuperioris aduersùs inferiorem in conſtituẽdis pœnis. Vel denique moderatio, aliquid ex merita & debita pœna remittens. Quæ virtus licèt præcipuè reſideat in principibus & Prælatis, quorum eſt, delicta punire: tamen minùs principaliter eſt in ſubditis, quatenus volunt, eadem delicta clementer & leniter à ſuperioribus caſtigari.

Aug. li. 3. qq. q. 31. *Cicer. 2. de inuent. rute.* *Sen. lib. 2. de clemẽ. c. 3.*

Incitamenta ad Clementiam ſunt: I. Clementia Dei, qui in hac vita inſignia hominum flagitia minoribus ſatis caſtigationibus punit. De quo dicitur: Parcis omnibus, quoniam tua ſunt Domine, qui amas animas.] In alia autem vita ſicut præmio afficit vltra condignum bonos; ita punit citra condignum malos, quia poſſet in illos iure acriùs animaduertere, & ipſos acerbioribus pœnis ſine vlla crudelitatis nota caſtigare.

Sap. 11. 27.

II. Clementia Christi Saluatoris, qui mulierem in adulterio deprehenſam benigniſſimè liberauit, & ex proprio peccato compunctam, eius compunctionem pro ſatisfactione accipiens, ſine vlla læſione abire præcepit. Cuius pietatem & clementiam cogitantes, inquit Cyprianus, non acerbi adeò, nec duri, nec in fouendis fratribus inhumani eſſe debemus, ſed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere, & eos quantum poſſumus, auxilio & ſolatio noſtræ dilectionis erigere: nec adeò immites & pertinaces ad eorum pœnitentiam retundendam, nec iterum ſoluti & faciles ad communicationem temerè laxandam.

Cypr. lib. 4. epiſt. 2. ad Antonianum.

III. Inducit conſideratio fragilitatis humanæ, quia frater, ignorantia fortè aut paſſionis vi oppreſſus, peccauit; & propriæ imbecillitatis cognitio, quoniam ego in ſimili occaſione ab hoſte tentatus, & diuina gratia deſtitutus, fœdiùs deliquiſſem. Hæc etiam virtus maximè erga Prælatum beneuolentiam ſubditorum conciliat. Quare Salomon: Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & clementia roboratur thronus eius.]

Prou. 20. 28.

Actiones Clementiæ ſunt: I. Pœnas, à delinquentibus debitas, moderatè remittere.

II. Defectus aliquos, non nimis graues, vt grauiores caueantur, & ne ſubditi proterui fiant, aliquando diſſimulare.

III. Seueritate vti in homines malignos & procaces, qui aliter in officio contineri non poſſunt. In eos etiam, qui lædunt bonum commune. Nam dum in membra ſæuimus, in totum corpus clementes ſumus. Eſt autem ſeueritas, inflexibilis animi rigor, nihil de ſtatuta aut merita pœna remittens.

Poſtulatio

Postulatio Clementiæ: Domine Iesu Christe, qui misericors & clemens diceris, & quod in te est, magis eligis, misereri, quàm irasci, fac nos, peccatores & delinquentes fratres nostros agnoscere, vt dum eorum delicta ad seueritatem excitant, propria natura nostra, tua gratia decorata, mentem, in vltionem inhiantem, ad clementiam & miserationem infirmorum inflectat. Amen.

De Humilitate. §. X.

HVmilitas, est virtus, qua homo ex intima cognitione maiestatis diuinæ, & reuerentia ad Deum, atque ex verissima notitia sui, affectum reprimit excellentiæ sibi non debitæ, ab aliis despici appetit, & (quod ad se pertinet) in infimo se loco constituit. Descriptio hæc colligitur ex Thoma Aquinate. Sed aliam breuiorem & satis pulchram assignat Bernardus, dicens: Humilitas est virtus, qua quis verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. Ponitur autem Humilitas, Modestiæ pars, quæ virtus quædam est generalis, cuius officium est, moderari appetitiones & delectationes mitiores his, quæ in cibis, & potibus, & venereis, & iræ effrænatione consistunt. Reprimit enim Modestia appetitum excellentiæ, & sic est Humilitas; appetitum habendi, & sic est Paupertas: appetitum sciendi, & sic est studiositas: appetitum loquendi, & sic est Taciturnitas: & motus externos ac corporis cultum, & sic nomen Modestiæ retinet.

D.Thom. 22.q.161. art.6. Bern. lib. de grad. humilitatis.

Incitamenta ad Humilitatem sunt: I. Cognitio Dei & sui. Qui enim diuinam Maiestatem contemplatur, cui in libro Sapientiæ dicimus: Quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.] Qui etiam seipsum intuetur: quia puluis est, & in puluerem conuertendus:] & quia antea nihil fuit, nunc cumulus miseriarum est, & postea tabes & putredo erit. Qui serò animaduerterit, quàm ignarus sit, quàm instabilis, quàm ad malum pronus, quàm ad bonum infirmus, quantis peccatis obnoxius, quàm infimis rebus addictus, quantis miseriis subiectus, quàm in esse, in posse, & in operari, ex se nihil habens, & à Deo pendens; cæcus profectò erit & stultus, si altum sapiat, si propriam excellentiam quærat, si non se apud seipsum & apud alios quosque despiciat.

Sap. 11. 23.

Gen. 3. 19.

II. Admirabile exemplum Iesu Christi, qui cùm esset Filius Dei, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, & se non magistrum patrandorum miraculorum, sed præceptorem humilitatis exhibuit. Quique sua infinita dona cognuscens, se ea non à se, sed à Patre habere cognuuit, & seipsum, tanquam nihil ex se habentem, inexplicabili quadam humilitate despexit, & doctrinam suam à Patre datam esse professus est, dicens: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me.] Humiles parentes, infimum semper locum elegit, & ab omni fastu, & arrogantia, & hominum plausu, & mundiali dignitate fugit. Hunc ergo, in præsepe iacentem, & in cruce morientem, & factum [nouissimum virorum,] vt dixit Isaias, Deus Pater nobis in magistrum vitæ proposuit, vt ex ipso disceremus nos ipsos interiùs humiliare, & exterius deiicere, & infimum locum appetere. Nunc in ciuitate Dei, inquit Augustinus, & ciuitati Dei, in hoc sæculo peregrinanti, maximè commendatur Humilitas, & in eius rege, qui est Christus, maximè prædicatur, contrariúmque huic virtuti elationis vitium, in eius aduersario, qui est diabolus, maximè dominari, sacris litteris edocetur.] Hanc nos virtutem propriam Christianorum, & à Christo, Capite nostro, verbis & exemplis commendatam amplectamur, vt eius membra, capiti consentientia, iudicemur.

Isa. 53. 3.

Aug. 14. de ciuit. c. 3.

III. Humilitas est fundamentum virtutum, veritas vitæ, Pax animæ, despectio terrenorum, quam qui possederit, beatus erit, & Deus illum exaltabit, & in magnam gloriam attollet. De quibus postea.

Actiones Humilitatis sunt: I. Seipsum agnoscere, & omnia dona, tum naturalia, tum supernaturalia, aliena esse, nempe Dei, verissimè profiteri, & se ex se nihil boni habere, sine vlla fictione cogitare.

II. Seipsum despicere, & quoad ea, quæ quisque ex se habet, seipsum vilipendere, & in quaque re, etiam minima, penitus de seipso diffidere.

III. Seipsum reputare receptis Dei donis indignum, & ad noua recipienda ineptum: Talémque se potest quisque æstimare, sine vlla falsitate, quia re vera talis est secundùm ea quæ ex se habet.

IV. Non cupere ab aliis magni æstimari, honorari, vel laudari, & omnem honorem & laudem in Deum suum auctorem reiicere.

V. Desiderare, quantum in ipso est, contemni, & vilis haberi, nisi aliud personæ dignitas, officij qualitas, proximorum ædificatio, & diuina gloria requireret.

VI. Proprios defectus libenter detegere, & ingenitam vilitatem declarare, nisi fratrum ædificatio & voluntas Dei aliud faciendum esse suaderet.

VII. Dolere, quòd magnifiat & honoretur, nisi ob gloriam Dei, ratione officij aut dignitatis quam gerit, & omnem gloriam, auctoritatem, aut honorem, quem vitare non decet, in Deum referre.

VIII. Credere se omnibus viliorem, secundùm ea quæ ex seipso habet, & in aliis diuina dona considerare.

IX. Subiicere se Deo, tanquam mancipium domino, vel tanquam testa figulo, vt de se, ad suum beneplacitum, in hac & in alia vita disponat.

X. Subiicere se hominibus propter Deum, præcipuè superioribus, sineréque se sine vlla difficultate gubernari.

XI. In externis functionibus, quaorum est in se, abiectiora complecti, vt latus sinistrum in congressibus, locum infimum in consessibus, officia minùs honorata, detritiores vestes, pauperiorem supellectilem, incommodiorem cellam, simpliciores socios, & cætera huiusmodi. Hæc in affectu; nam in opere debet se accommodare muneri ac dignitati, quam gerit.

XII. Seipsum tandem in conspectu Dei & hominum, canem mortuum & fœtentem reputare, quem omnes fugiant, omnes vel conspectum eius exhorreant.

Postulatio Humilitatis: Domine Iesu Christe, qui Filius Dei existens, caro pro nobis factus es, & teipsum vermem, & non hominem, & opprobrium hominum, & abiectionem plebis appellasti, & ad humilitatis exemplum, inter duos latrones mortem subire voluisti: da nobis, rogamus supplices, verissimam tuæ Maiestatis ac nostræ vilitatis cognitionem, & vt nos ex corde vilipendamus, & contemptui haberi concupiscamus, benignè concede. quo humiles & tui similes facti, ad consortium humilium, qui in cælis gloriosissimè regnant, euolemus. Amen.

De hac præstantissima virtute agendum est toto

libro sequenti: eam verò hic breuiter delineauimus, vt ordinem virtutum discernamus.

De Paupertate. §. XI.

PAupertas, est virtus, qua moderamur appetitum possidendi res temporales, & solis necessariis secundùm rationem status contenti sumus. Paupertatem verò Euangelicam Laurentius Iustinianus ita describit: Est cum spirituali intentione, voluntaria abdicatio temporalium: est etiam quædam manuductrix in via, quæ ducit ad cælum: vnctio athletica, & exercitatio magna & mirabilis. Est quoque portus tranquillitatis, nutrix confidentiæ, quietis fundamentum, orationis adiutorium, peregrinationis exhortatio, & perfectionis porta, sine qua nemo coram Deo in spiritu diu perdurare poterit. Albertus verò sic: Paupertas est, omnia propter Deum sponte & libenter dimittere, nihil præter solam necessitatem possidere, eadem necessitate se indignum sentire, & etiam ipsa necessitate quandoque propter Deum carere.

Iustin. in ligno vitæ de Paupere. c. 1.

Albert. in li. de virt. c. 5.

Incitamenta ad Paupertatem sunt: I. Sua relinquentibus propter Christum, promittit Dominus ipse centuplum in hac vita, id est, sine solicitudinum punctionibus, rerum necessariarum abundantiam, adeò vt sint [tanquam nihil habentes, & omnia possidentes;] & post hanc vitam, possessionem regni cælorum. O quanta beatitudo, inquit Hieronymus, pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, pro morituris semper viuentia, & habere Dominum debitorem.

Matt. 19. 29. *2. Cor. 6. 10.* *Hieron. epist. 150. ad Hedib. q. 1.*

II. Paupertas mentem nostram multis curis & solicitudinibus liberat, quæ & ipsam pungunt, & lacerant, & iter in perfectionem atque in regnum impediunt. Egregia profectò est ad hoc propositũ Laurentij Iustiniani sententia: Paupertas, inquit, hominem reddit expeditum. In hac enim vita peregrinamur, & quotidie ad patriam tendimus. Sicut namque ridiculum est, peregre proficiscentem se onerare lapidibus, ita quoque properantem ad mortem, cumulare diuitias. Quare quisquis es, qui expeditè cupis pertingere ad perfectionem in hac vita, & ad cælestem post hanc, abiice à te diuitiarum onera, & amplectere voluntariam paupertatem, remoue à te vincula cupiditatum, abiice anxietates & tædia, quæ temporalibus animos inquietant. Si habes, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: [si non habes, grandi onere liberatus es. Qui enim despicit temporalia, ad currendam cælestem patriam expeditus est.]

Iust. suprà c. 2.

Matt. 19. 21.

III. Inducit etiam paupertas Saluatoris, qui [cùm esset diues, propter nos egenus factus est, vt eius inopia nos diuites essemus.] Qui sibi, ac discipulis spicas ad manducandum confricantibus, panem habere noluit. Qui ante crucem nudus & omnibus spoliatus permansit. Qui in cruce sitiens haustum aquæ non habuit, nec lapidem, nec asserem, in quo moriens caput venerandum inclinaret. Nos autem membra eius volumus affluere, & nec minimæ rei necessitatem sustinere.

2. Cor. 8. 9. Matt. 12. 1. Ioan 19.

Actiones Paupertatis sunt: I. Omnia superflua personæ & statui dimittere, & in veros pauperes distribuere.

II. Dominio rerum temporalium, propter Christum, renuntiare, & nihil omnino tanquam proprium possidere.

III. Quemque solis ad frugalem victum, & angustum tegumentum, quæ ad vitam ducendam sunt necessaria, contentum esse.

A IV. Seipsum rebus etiam necessariis indignum reputare.

V. Si necessaria defuerint, patienter, æquanimiter, hilariter ferre.

VI. Pro necessariis non immoderatè solicitari, sed omnem solicitudinem in eum, cui est de nobis cura, proiicere.

VII. Superflua non petere, & vltro oblata minimè recipere, &, si necessaria petenda sint, more pauperum, non tanquam debita, sed veluti ex eleemosyna danda, humiliter postulare.

Postulatio Paupertatis: Domine Iesu Christe, omnium Domine, cuius [est terra & plenitudo eius,] qui pro nobis tam mirificam paupertatem in mundo sectatus es, vt diceres, & verè diceres: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet:] tolle à nobis per summam bonitatem tuam diuitiarum & rerum non necessariarum amorem: fac etiam nos necessaria sine solicitudine quærere, & animis nostris pulcherrimam virtutem Paupertatis sponde, vt qui propter te pauperem quidem in hac vita, sed pulchram & satis amabilem sponsam eligimus, in alia vita non tantùm pulchram, sed & diuitem habeamus. Amen.

Psal. 23. 1. B *Matt. 8. 20.*

De hac præstantissima virtute latè dicemus inferiùs.

Lib. p. 2. per tot.

De Studiositate. §. XII.

C STudiositas est virtus, qua immoderatum appetitum sciendi comprimimus, & animum in discendis necessariis incuriosum & negligentem, ad moderatum studium scientiarum accendimus. Ad quam hortatur Salomon in Prouerbiis: Stude, inquit, sapientiæ, fili mi, & lætifica cor meum, vt possis exprobranti respondere sermonem.]

Prou. 27. 11.

Incitamenta ad Studiositatem sunt: I. Ea ea parte, qua retundit immoderatum appetitum sciendi, hortatur ad eam scriptura in multis locis. Nam ad hoc faciunt illa: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.] Multos supplantauit suspicio illorum] (id est existimatio, qua putabant se intelligere, quæ ignorabant) [& in vanitate detinuit sensus eorum.] Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.] Non plus sapere, quàm oportet.] Et alia similia.

Eccli. 3. 22. Ibid. v. 26. Prou. 25. 27. Rom. 12. 3.

D II. Ex ea verò parte qua excitat ad necessaria discenda, inducit ad Studiositatem scientiarum, tum nobilitas, tum vtilitas. Nobilitas quidem: quia nihil est post virtutem homine dignius studio litterarum, quod intellectum, præstantissimam potentiam perficit, & voluntatem ad odium mali, & boni amorem accendit. Vtilitas verò quoniam in discendo optimè tempus collocat, seipsum in virtute erudit, ad alios instruendos aptum reddit, & vitia, præcipuè carnis, extinguit. Vnde Hieronymus: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitium non amabis.

Hieron. epist. 4. ad Rust. c. 5.

E III. Inducit stultitia negligentium, quam optimè pingit, & irridet Anselmus, sic scribens: Sunt autem quidam sacrarũ scripturarum ignari, & dum aliquid de eis, quod possent ad ædificationem sui retinere, audiunt, contemnendo dicunt: Ad quid istud tantillum teneo? Non ex te tam parua sapiens ero. Cur ergo mihi laborem imponam? Dimittam, quiescam, viuam vt potero, quia frustra sapientiæ amplius studebo, non enim omnes pereunt, qui sapientes non sunt. Hæc & his similia piget & insipiens sibimet proponit, nec percipit, quia antiquus hostis ad

Anselm. li. de simil. c. 154.

interitum eius talia sibi suggerit, quatenus in omni vita sua nulli intendat vtilitati, sed in negligentia & torpore semper viuat & pereat. Amplius quoque satis, inquit, sunt sapientes in mundo, satis scriptores, satis qui habent pennam artium, non est opus, vt ego me discendo fatigem. Præterea pueritiam iam exiui, iam senectuti appropinquo, nec iam possem ad magnum scientiæ fructum venire, si modò inciperem laborare. Sic secum piger tractat, & in sui torporis desidia perseuerat.

Actiones Studiositatis sunt: 1. Nolle noxia, prohibita, curiosa, & inutilia scire, & solam rerum cognitionem nostro statui & sorti conuenientem appetere.

II. Scientiam rebus ad salutem necessarijs, aut veræ virtuti nequaquam præponere. Sed eam in suo gradu, id est, post virtutem, & res ad salutem necessarias, diligere.

III. Rebus vtilibus studere ea diligentia qua oportet; eo fine, quo oportet; illis locis, temporibus, & instrumentis, aut adminiculis, quibus oportet.

IV. Appetitum sciendi vtilia, dormiturientem, aut etiam labantem, & pæne morientem accendere.

V. Non solum intellectum, sed etiam sensus, tum internos, tum externos, à rerum inutilium aut noxiarum perceptione, solius curiositatis prætextu amata, reprimere.

Postulatio studiositatis: Domine Iesu Christe, Sapientia Patris: de quo scriptum est: Quia proficiebas sapientia, ætate, & gratia apud Deum, & homines,] non ex eo quòd sapientia cresceres, sed quòd in dies maiora sapientiæ indicia demonstrares: concede nobis, oramus attentè, studiositatis virtutem, qua hinc curiositatem, hinc negligentiam repellentes, quicquid nostræ cognitioni noxium aut inutile est, contemnamus, & nostro statui proficua, & ad salutem nostram & proximorum pertinentia, diligenter inuestigare & scire curemus. Amen.

De Taciturnitate. §. XIII.

TAciturnitas, est virtus, qua linguam moderamur, & immoderatum loquendi appetitum cohibemus: ne os illicita aut inutilia proferat; & ne vera & vtilia, sine debito modo, aut extra conuenienstempus, edicat. Vel est, iuxta Albertum, moderari linguam, non solùm à verbis illicitis, vt sunt detractiones, mendacia, periuria, impudica, leuia, iracunda, nociua, maledica, otiosa, & similia; sed etiam ab vtilibus, & licitis (intellige quando non oportet ea dicere) secundùm illud: Obmutui, humiliatus sum, & silui à bonis.

Alber. in Paradys. c. 31.

Psal. 38. 1.

Incitamenta ad Taciturnitatem sunt: 1. Mirabile Christi Saluatoris silentium, qui per triginta annos tacuit, & tribus tantùm annis loquutus est. Loquebatur autem vera, vtilia, cœlestia, necessaria, quæ intellecta, homines ad salutem inducerent; & custodita, ad salutem perducerent. Postea in passione sua, coram Pontificibus siluit, & non nisi adiuratus (tunc enim loqui oportebat) quis ipse esset, patefecit. Coram Herode tacuit, adcò vt stultus fuerit reputatus. Coram Pilato nec verbum ad suam innocentiam declarandam proferre voluit: ita vt miraretur Præses vehementer.

Luc. 2. 19.

II. Silentium Beatæ Virginis; quæ, vt ait Ambrosius, erat loquendi parcior, & in Euangelio mirabilis eius taciturnitas indicatur (nam & mysteria in corde conferebat, exteriùs tacebat) & vnum aut alterum eius verbum, & illud Sapientiæ plenum, scribitur.

III. Inducit duplex sententia Alberti & Bernardi, notanda. Ille sic ait: Silentium cor distractum componit, conscientiæ serenitatem inducit, & ad recipiendam gratiam diuinam habilem mentem facit. Vbi autem non est taciturnitas, ibi homo de facili ab aduersario superatur: Iuxta illud: Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu, sic vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.] Vbi enim non est moderatio linguæ, ibi non est perfectio iuxta illud: Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir.] Et non aliud dicit Glossa: Vbi est custodia linguæ, ibi est beatitudo: secundùm illud: Beatus homo, qui non est lapsus in verbo.] Qui enim custodit os suum, custodit & animam suam. Hic verò sic ait: Pythagoras legem dedit Silentij discipulis suis, vt tacentes per quinquennium, loqui discerent: Et tu non vis tacere, cui virtus silentij propria est? Quid opus est vt properes periculum suscipere loquendo, cùm tacendo possis esse tutior? Quàm plures vidi loquendo incidisse in peccatũ, vix quenquam tacendo. Ideòque tacere nosse, quàm loqui, difficilius est. Scio plerosque loqui cùm tacere nesciant. Rarum est, tacere quenquam, cùm sibi loqui nihil prosit. Sapiens ergo nouit tacere. Alliga, moneo, sermonem tuum, ne luxuriet, ne lasciuiat, & in multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior & ripis ipsius coerceatur. Citò lutum colligit amnis exundans. Sit tibi grauitas in incessu, in sermone pôdus, atque in verbis modus.] Hæc illi.

Albert. suprà.

Prouer. 25. 28.

Iacobi. 3. 2.

Eccle. 14. 1.

Actiones Taciturnitatis sunt. 1. Nihil illicitum, nihil nobis minùs decens, aut proximis noxium, aut Deo inuisum, ore proferre.

II. Nihil inutile otiosúmue loqui.

III. Bona extra tempus, & locum, & sine debitis circunstantiis, nolle dicere.

IV. Ad spiritus vtilitatem captandam, & ad colligendum & roborandum animum, certis temporibus ab vsu docendi & monendi cessare.

V. Non solùm externam linguam cohibere, sed & interiorem cogitationem ab strepitu phantasiarum & verborum abducere.

VI. Nihil ad ostentationem, sed solùm ad Dei gloriam, & proximorum salutem, vel nostram necessitatem, dicere, aut cogitatione voluere.

Postulatio Taciturnitatis: Domine Iesu Christe; sapientia Patris, in cuius labijs gratia spiritus sancti diffusa est, qua & nihil minùs congruum tuæ diuinæ personæ protulisti, & omnia ad salutem hominum necessaria sapiẽtissimè prædicasti: tange labia nostra calculo taciturnitatis ignito, & linguam nostram virtute silentij purifica, vt & necessaria & vtilia suo tempore proferat, & quicquid inutile aut inane est, à nostra mente & labijs abscedat. Amen.

De Modestia. §. XIIII.

MOdestia, est virtus, quæ externos motus & gestus temperat corporis; quæ ludis & iocis rationis moderationem adhibet, & quæ cultui, & apparatui personæ debitum modum imponit. Quæ, vt inquit Augustinus, dicta est à modo, sicut à temperie temperantia. Vbi autem modus est atque temperies, nec plus est quicquam, nec minus. Hæc autem in moralibus non videtur à maturitate distingui, vt insinuat Albertus. Vel est Maturitatis fructus; nam ex interna mentis grauitate actiones externæ modum rationi consentaneum accipiunt.

Aug. lib. de vita beata. c.

Alber. c. 29.

A Incitamenta ad Modestiam sunt: I. Consideratio diuinæ præsentiæ. Nam coram Domino, & summo Domino vniuersorum, nihil minùs decens, minusue conueniens, aut agendum, aut dicendum est, quod possit tantam maiestatem offendere. Et hac ratione vsus est Paulus ad hanc virtutem suadendam, dicens: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus enim propè est.] (Phil. 4. 5.) Si ille, qui omnium est Dominus, prope nos est, immò intra nos est, & vniuersarum est nostrarum cogitationum & operationum inspector, non debemus ad aliquid manum aut cogitationem extendere, quod ipse sua sententia condemnet.

II. In verbis & actionibus seruata Modestia, mirum in modum mentis profectui & puritati deseruit: B Sicut & immodestia sine vllo dubio eidem menti magnum detrimentum infert. Nam corpus & anima, cùm in vnam sint personam colligata, mutuò suas affectiones qualitatésque communicant. Et anima lætitia gestiens, corpus ipsum pene emortuum exsuscitat, & corpus graui morbo oppressum animam opprimit, & sola corporalia curare & cogitare compellit. Vnde fit vt corpus, per immodestiam effusum, animam distrahat, & Modestia cohibitum, animam quoque colliget atque componat. Merito que ex motibus externis de interioribus moribus iudicamus, quòd interiora communiter exteriora sequantur, hæcque certissima sint interiorum indicia. Vnde Ecclesiasticus ait: Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.] (Eccl. 19. 26.)

C III. Modestia magnum momentum habet ad proximorum ædificationem curandam. Ipsi namque qui solùm vident in facie, exterioribus ad vitia vel virtutes permouentur: ex illisque, quæ obijciuntur oculis, de homine bonam aut præposteram opinionem accipiunt. Habitus mentis, inquit Ambrosius, in corporis statu cernitur: hinc homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior: aut contrà grauior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur: Itaque vox quædam est animi, corporis motus. (Ambr. 1. offic. c. 18.)

Actiones Modestiæ sunt: I. Caput huc illuc leuiter non mouere, sed cùm opus est, grauiter & maturè conuertere; si verò opus non sit, rectum tenere, & in anteriorem partem tantillum inflectere, non tamen ad latus dextrum nec sinistrum inclinare.

D II. Oculos non vagos nec immoderatè eleuatos, sed parum demissos habere, & cùm oportuerit, non toruè, sed benignè; non superbè, sed humiliter; non inhonestè, sed castè & pudicè ad aspiciendum leuare; & inter loquendum cum alijs, non in vultus eorum, sed sub oculos, aut etiam sub mentum aspectum defigere.

III. Rugas in fronte, sed multo magis in naso, cauere, & serenitatem mentis faciei serenitate & moderata hilaritate præferre.

IV. Labia nec nimis compressa, nec nimiùm diducta, tempore silentij tenere: cùm verò loquendum est, verba ipsa, ac rationem loquendi, modúmque pensare.

E V. Vestibus mundis & religiosè compositis amiciri.

VI. Manus mundas, si vestes non sustineant, decenter quietas, & pallio opertas, aut aliquantulum manicis contectas ob circunspectionem seruare.

VII. Nec nimis lentè, nec nimis festinanter incedere, nisi necessitas vrgeat; & tunc quantum fieri poterit, decoris non obliuisci.

A VIII. Omnes gestus ac motus, ita vt apud omnes ædificationem pariant, temperare, & secundùm præscriptum ordinis, neminem solum sed fratri associatum incedere. Hæc ferè omnia docuit nos Beatus Pater noster Ignatius: eo pluris æstimanda, quo à sapientissimo vitæ spiritualis magistro profecta.

IX. Si ludis ac iocis, animi remittendi gratia, vtendum est, illi sint rari, personæ, statui, & dignitati ludentis congruentes, & omni iniuria, obscœnitate, illiberalitate, & petulantia vacantes. Ludos autem & iocos moderari, pertinet ad quandam virtutem, Modestiæ partem, quam vocant Eutrapeliam, quæ in ludis & iocis decorum seruat.

X. In vestibus etiam modestia seruanda est, non solum quia debent esse decēter mundæ (vt diximus) B sed etiam, quia non debent esse nimis delicatæ aut molles; non debent esse curiosæ, vel nitidæ, vel peregrino modo efformatæ, & à nostro statu abhorrentes, quæ aliquam ambitionem, aut animi mollitiem, aut alium affectum minùs ordinatum oleant.

XI. Idem omnino seruandum est in supellectili, in bibliotheca, in apparatu mensæ, & cellularum, & in alijs similibus, quæ omnia talia sint, vt nec nos in varias curas distrahant, nec mentem minùs ordinata affectione polluant, nec fratres nostros scandalo aut nota minoris ædificationis lædant.

Postulatio Modestiæ: Domine Iesu Christe, cui tanta inerat Modestiæ pulchritudo, vt Apostolus tuus nos [per modestiam, & mansuetudinem] tuam (2. Cor. 10. 1.) C ad virtutem hortatus sit: voces, motus, & gestus nostros virtute Moderationis exorna, & ab eis quicquid minùs decens est, remoue, vt in his externis munditia hominis interioris eluceat: & dum interiùs & exteriùs compositi esse nitimur, tuas laudes in cordibus nobiscum conuersantium excitare quæramus. Amen.

De Indicijs adeptæ Virtutis.

CAPVT X.

EXPLICATA Virtutum natura, nunc de indicijs virtutis, à iusto viro adeptæ, agendum est: nec id fuit in omnibus virtutibus sigillatim explicandum, quoniam cognitis indicijs omnium virtu- D tum generalibus, facile erit singularum indicia cognoscere, & generalia ad speciales virtutes applicare.

Plura ergo sunt indicia in anima iusta genitæ in ea & obtentæ virtutis. Primum est: Si vitia virtuti opposita sentiat extincta, aut victa, aut magna ex parte compressa. Signum Humilitatis est; si in te amor immoderatus, propriæ excellentiæ non regnet. Signum Obedientiæ: si in rebus arduis & difficilibus voluntas propria non te dilaniet. Signum Mansuetudinis, si in medijs iniurijs vitium indignatione te ad vindictam accipiendam non pertrahat. Et sic de reliquis. Sicut enim frigus in manu nonnisi à calore consumitur, aut minuitur: ita vitium non E nisi à suo contrario, nempe à virtute, destruitur, aut eneruatur. Confirmat autem hoc dictum Augustini, quod ad omnes virtutes potest extendi: (Aug.) Augmentum charitatis est diminutio cupiditatis; & perfecta charitas, nulla cupiditas. Sic omnino augmentū humilitatis est diminutio superbiæ, & perfecta humilitas, nulla superbia: Et augmentum paupertatis, diminutio auaritiæ: & perfecta paupertas, nulla auaritia: atque eadem ratio sit de alijs.

Quisque ergo ex pristino statu animæ suæ nouum potest aduertere; & siquidem in se contrarias rerum opiniones persenserit, quia nunc sanctè & prudenter iudicat, antea verè imprudenter iudicabat: si furorem vitiorum cohibitum esse cognouerit; sciat se non in vacuum cucurrisse, nec infructuosè pro virtutibus laborasse.

Secundum indicium est: Si quis passiones & affectiones suas videat moderatas: nam cùm virtus sit affectionum moderatrix, iuxta ordinem illis impositum, erit maior aut minor acquisitarum perfectio virtutum. Nunquam tamen virtus, quantumuis magna, passiones in hac vita penitus tollit, sed frænat & comprimit. Vnde Gregorius ait: *Greg. 2. mor. c. 12.* Quisquis veram Philosophiam nititur tenere, necesse est, vt inter vtraque (id est, inter insensibilitatem & immoderationem passionis,) gradiatur. Non est enim pondus veræ virtutis, insensibilitas cordis: quia & valde insana per stuporem membra sunt, quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorē verberum, vltrà quàm necesse est, sentit. Et Augustinus quanta semper circunspectione aduersùs affectiones cordis pugnãdum sit, his verbis declarat: *Aug. 22. de ciuit. c. 23.* Aliquando concitatius, aliquãdo remissiùs, nõ tamen desinit caro concupiscere aduersùs spiritũ, & spiritus aduersùs carnem, vt non ea, quæ volumus, faciamus, omnem malam concupiscentiam consumẽdo, sed eam nobis, quantum diuinitus adiuti possumus, non ei consentiendo, subdamus, vigiliis continuis excubantes, ne opinio verisimilis fallat; ne decipiat sermo versutus; ne se tenebræ alicuius erroris offundant: ne quod bonum est, malum, aut quod malum est, bonum esse credatur: ne ab iis, quæ agenda sunt, metus reuocet; ne in ea, quæ agenda non sunt, cupido præcipitet; ne super iracundiam sol occidat; ne inimicitiæ prouocent ad retributionem mali pro malo; ne absorbeat inhonesta vel immoderata tristitia: ne impartiendorum beneficiorum ingerat mens ingrata torporem; ne maledicis rumoribus bona conscientia fatigetur; ne temeraria de alio suspicio nostra decipiat; ne aliena de nobis falsa nos frangat; [ne regnet peccatum in nostro mortali corpore, *Rom. 6. 12.*] ad obediendum desideriis eius: ne membra nostra exhibeantur iniquitatis arma peccato; ne oculus sequatur concupiscentiam; ne vindicandi cupiditas vincat; ne in eo, quod malè delectat, vel visio vel cogitatio remoretur; ne improbum aut indecens verbum libenter audiatur, ne fiat, quod non licet, etiamsi libet; ne in hoc bello, laborum periculorúmque plenissimo, vel de viribus nostris speretur facienda victoria, vel viribus nostris facta tribuatur, sed eius gratiæ, de qua ait Apostolus: *1. Corint. 15.* Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.] Hæc ille. Si quando verò aspexerimus in viris sanctissimis aliquem passionis motum, non omnino virtute compressum, immò aliquando vsque ad vehementissimam concitationem adauctum; sciamus, id vna ex tribus causis euenire potuisse. Aut quia maxima passionis occasio virtutem subiecit: aut quia Deus, ad humilitatem nostram, & virtutis exercitationem, eam affectionem manere, & nos infestare permisit: aut quia secundùm præsentem statum, motus ille passionis non est immoderatus, & qui ab vna virtute cohiberetur, ab alia tunc quoad omnem illam intensionem imperatur. Mansuetudo, verbi gratia, tristitias ex iniuriis illatis prouenientes frænat. Sed quid si vir sanctus videns, Deum magna iniuria affectum, & ab hæreticis aut falsis Christianis pro nihilo habitum, maxima tristitia afficiatur? Quid si ira & indignatione aduersùs illos exardescat? Quid si Dei iniuriam, aut seuerissimè puniat, si possit: aut si non possit, punire desideret? Nunquid hunc mansuetudinem deposuisse putabis? Certè non deposuit: sed quam tristitiam, si oporteret, mansuetudo frænaret, zelus honoris Dei, & charitas aduersùs eum, & in proximos misericordia succendit. Id illustris sacræ scripturæ confirmet historia: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, *Numer. 12. 3.* qui morabantur in terra.] Sed audi memorabile factum huius viri mitissimi. Cùm agnouisset peccatum populi, qui vitulum adorauerat, & in Deum iniuriosus extiterat, stans in porta castrorum, ait: Si quis *Exodi 32. 26.* est Domini, iungatur mihi.] Congregatis verò sibi omnibus filiis Leui dixit: Ponat vir gladium super femus suum: ite, & redite de porta vsque ad portam *ibid. nu. 27. 28.* per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.] Vsque ad tantam stragem vir mitissimus omnium exarsit? Ita sanè: Quia vna virtus aliquando affectum sibi subiectum ligare & cohibere desinit; & tunc suæ naturæ relictus, alij virtuti eo indigenti subseruit. Et sic multæ actiones virorum perfectorum intelliguntur, quæ primo aspectu videntur à passione immoderata & virtute vacua prodire, cùm tamen à vitio non prodeant, sed à virtute, ea seueritate aut efficacia indigente, procedant.

Tertium indicium est facilitas atque voluptas in bene operando, secundùm illam virtutem, quam quis in se inuestigare contendit. Nam sicut qui citharam facillimè pulsat, seruata semper chordarum harmonia, procul dubio artem musicæ acquisitam habet: ita qui se facilè & delectabiliter deiicit, & abscondit, & abiectè de se sentit, virtutem humilitatis acquisiuit. Hæc enim facilitas in humilitatis actionibus, non potest nisi ex virtute humilitatis oriri. Virtus enim est sicut vis motiua, quæ, quò ire volumus, nos velociter portat. Est sicut pondus, quo sine contradictione in bonum ferimur. Est sicut pennæ, quibus ad spiritualia & cœlestia subleuamur. Huic facilitati quam virtus tribuit, astipulatur quotidianum experimentum iustorum, qui postquam pluſquam mediocriter profecerunt, multo faciliùs & suauiùs officia virtutis obeunt, quàm ante conuersionem suam opera carnis præstiterant. Nec tantum potuit in eis vitiosa consuetudo & corrupta natura, quantum nunc potest gratia & virtus adepta. Ac proinde meritò admiratur Bernardus dulcedinem & suauitatem virtutis, de ea sub nomine diuini oneris loquens in hunc modum: Libet admirari quàm *Bern. epist. 72. ad Rainaldum.* leue sit onus veritatis. Num verè leue est, quod portantem non grauat, sed leuat? Quid eo leuius onere, quod non solum non onerat, sed & portat omnem, cui portandum imponitur? Hoc onus potuit vterum grauidare virgineum, grauare non potuit. Hoc onus ipsa quibus se præbuit sustentandum, senis Simeonis brachia sustentabat. Hoc etiam Paulum in graui, licèt & corruptibili, corpore positum rapiebat vsque ad tertium cœlum. Quæro in rebus, si quid fortè huic exonerantionem simile inueniamus: occurrit mihi de pennis auium, quod vtcunque coaptem, quæ quodam videlicet singulari modo & corpulentiorem reddunt substantiam & agiliorem. Mirum opus naturæ. Vnde grossescit materia, inde sarcina leuigatur, & quantum crescit in massa, tantum decrescit in pondere. Hoc planè in pennis Christi oneris exprimit similitudinem, quòd & ipsæ ferunt, à quibus feruntur. Quid & de quadriga dicam? Hæc nimirum admota iumento sarcina, quæ ab ipso moueri non

poterat, auget quidem, sed portabiliorem facit. Onus oneri additur, & minus onerat. Sic & onem grauissimo legis accedens quadriga Euangelij, & auxit perfectionem, & difficultatem minuit, Velociter, ait, currit sermo eius.] Sermo vnque antè notus in Iudæa tantùm, nec se præ sui quidem grauedine valens vltrà extendere: quippe qui & ipsius Moysi manus, suo pondere prægrauatas, demitteret, leuigatus per gratiam, & totis Euangelicis superpositus, velociter in omnem terram exiuit, & in fines orbis terræ celerrimè peruolauit. Si ergo gratia & virtus sic onerat vt non premat mentem, sed leuiget, virtutem habet, qui se ad eius opera, non morosum, sed agilem & expeditum sentit.

Psal. 147. 15.

Quartum indicium est, desiderium vehemens in virtute crescendi. Virtus enim sedem in eo posuit, in cuius sinum sui desiderium & sitim immittit. Qui sanè non ita auidè eam desideraffet, nisi aliquem virtutis haustum accepisset. Terrena per experientiam cognita, ad sui contemptum & ad nauseam prouocant; at cœlestia gustata, vehementiorem sui amorem & ardentius desiderium excitant. Iam ergo humilitatem, aut obedientiam, aut quamuis aliam virtutem gustauit, quem sitis se deuotendi, & obediendi, & exercendi alias virtutes, accendit. Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, inquit sanctus Dauid, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.] Non dicit, exaudiet, aut exaudit, sed exaudiuit Dominus, quoniam sæpe antequam desideremus, virtutem desideratam impertiuit: & ex ea iam habita & possessa desiderium emanat. Nec huic contrarium est, quòd desiderium non est boni præsentis, sed futuri, quia mens iusti virtutem, quam iam habet, sed nondum in se cognouit, cupit: aut non iam gradum, quem habet, & agnoscit, sed quem nondum est adepta, concupiscit. Sicut enim, qui nunquam mel gustauit, nec, an tam dulcis cibus sit, sciuit, illud nullo modo desiderat; at si semel comedat mel, iam gustata eius dulcedine, iterum gustare appetit, & illud ardenter efflagitat: ita, qui nunquam dulcedinem, verbi gratia, obedientiæ percepit, non mirum, si alterius voluntate & imperio regi non appetat: at qui expertus est obedientiæ securitatem, & alterius virtutis dulcedinem, statim in se intimius eam possidens desiderium aduertit. Est ergo desiderium virtutis, adeptæ virtutis indicium, quæ dum adest animæ, non eam premit & onerat, nec ad sui odium prouocat, sed potiùs, quia valde amabilis est, ardentissimos sui amores & desideriorum affectus exsuscitat.

Psal. 10. 17.

Quintum tandem indicium virtutis est conformitas vitæ hominis iusti ad vitam Domini nostri Iesu Christi, & ad dicta, facta, & exempla sanctorum. Christus enim datus est nobis à Patre in magistrum, ac præceptorem omnis virtutis. Vnde in monte, in quo transfiguratus est, vox Patris intonuit: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.] Ipse est rectitudo & regula, cui si conformemur, recti, à quo si dissentiamus, curui sumus & obliqui. Quare in Canticis, vbi nos legimus: Recti diligunt te:] Septuaginta habent: Rectitudo dilexit te.]Et illi tres patres apud Theodoretum, rectitudinis nomine Christum intelligunt, qui, vt est veritas, aiunt, sic etiam est rectitudo. Est etiam perpendiculum, quod extendetur super Ierusalem,] vt est apud Zachariam Prophetam, quo animæ obliquitas, aut rectitudo examinatur atque perpenditur. Sancti verò imitatores sunt Christi, qui non à longè, sicut tepidi & imperfecti, sed è vicino ipsum sequuntur. Quod Paulus testatur, dicens: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.] Et Ecclesia profitetur,

Matth. 17. 5.
Cant. 1. 3.
Theodor. in Cant. c. 1.
Zach. 1. 16.
1 Corint. 11. 1.

eos filiis suis statis diebus in exemplum vitæ proponens. Si ergo homo vitam suam agnouerit, si rectitudini, scilicet Christo & perfectis imaginibus eius, omnium sanctis perfectisque conformem, inde non imprudenter colliget, se iam esse virtutibus Christi & Sanctorum exculptum. Qui domum aliquam aut palatium regium ædificat, totius ædificij ante oculos suos ac singularium partium habet exemplar, ad quod respiciens, ab eoque nunquam actione discedens, domum construet vndiquaque perfectam. Christus autem exemplar est perfectissimum totius sanctitatis, quæ in omnium consistit coagmentatione virtutum, & sancti sunt quasi partes huius exemplaris, qui aliquam Christi virtutem præcipuè imitantes, exhibent se illius, quam excoluerunt, virtutis ideas. Iustus itaque semper oculos in exemplar virtutum intendens, & secundùm illud vitam instituens, virtutis in se ædificationem perficiet. Hoc autem indicium agnoscendæ virtutis certissimum esse, Bernardus & Cassianus manifestè fatentur. Ille de virtutibus Christi sic ait: Sint, si dormire volumus inter medios cleros (id est, duos aduentus) pennæ nostræ deargentatæ: vt illam scilicet virtutum formam teneamus, quam verbo & exemplo commendauit Christus, præsens in carne. In argento siquidem non incongruè intelligitur humanitas eius, sicut in auro, diuinitas. Omnis itaque virtus nostra tam longè est à vera virtute, quàm longè est ab ea forma: & omnis penna nostra ad nihilum valet, si non fuerit deargentata. Hic verò de virtutibus Sanctorum sic: Imitantur opera quædam, externa specie bona numismata veri regis, quia videntur ad præsens plena pietatis, sed non sunt à legitimis monetatus, id est, probatis & catholicis patribus, figurata, nec de carnali ac publica collationis eorum prodeunt officina, sed furtim fraude dæmonum fabricata, non sine detrimento imperitis quibusque & ignorantibus ingeruntur.] His ergo indiciis examinare quis poterit, an virtutem sit adeptus nec ne, & ad quem eius gradum perfectionémque conscenderit. Et si quidem ex carentia eorum se virtute vacuum deprehenderit; lugeat, & humilietur, & pro eius obtentione laboret. Si autem aliquam in se virtutem agnouerit, Deum eius auctorem sciat, & pro ea gratias agat, & non statim à labore cesset, & se in cœnum tepoτis deiiciat. Quod enim virtutis & puritatis habet, comparatione eius, quod non habet, est quasi in comparatione cœlestis globi, gutta quædam roris exigua. Stultum est autem, tantâ exiguitate per superbiam inflari, & non magis in profectum virtutis, laboris assiduitate contendere.

Bern. ser. 4. de Aduentu.
Cassian. coll. 1. ca. 30.

De Secundo Instrumento ad assequendam virtutem, nempe de appretiatione eius.

CAPVT XI.

MNIA, quæ hactenus dicta sunt, ad primum instrumentum assequendæ virtutis pertinent, scilicet ad cognitionem virtutis, quod non potuimus breuiùs enodare: nunc ad reliqua contractiori sermone exponenda transeamus. Secundum ergo instrumentum est æstimatio & appretiatio virtutis; vt nempe iustus super omnia creata, virtutem, & mentis suæ puritatem, & ornatum æstimare, & maximi reputare studeat. Ad hoc autem conferent tum incitamenta, singulis virtutibus apposita: tum ea, quæ supra

de virtu

A de virtutis honestate, vtilitate, voluptate, pulchritudine, & necessitate sunt dicta. Quæ attentè meditata hanc virtutis æstimationem, quam optamus, procul dubio gignent. Sed præter hæc, nunc aliquas considerationes adiicio, quibus profundè perpensis, quilibet spiritualis vitæ cultor magnam erga virtutem, tum reuerentiam, tum æstimationem concipiet.

Prima Consideratio: Virtutes hominem Deo similem faciunt, & sui conditoris imitatorem. Cùm enim Deum audimus, statim mente concipimus Dominum quendam, omnium rerum creatorem, sapientissimum, iustissimum, misericordissimum, patientissimum, purissimum, benignissimum, omniúmque aliarum perfectionum plenissimum. Virtutes autem hæc eadem homini tribuunt; nam faciunt eum B prudentem, iustum, misericordem, temperatum, fortem, mitem, aliísque similibus perfectionibus imbuunt, quibus pulchra quædam Dei similitudo, & perfectionum eius imitatio conspicitur. Quamobrem Ioannes nos charitate, & virtutibus, ab ea manantibus, filios Dei fieri, id est, similes illi, profitetur, dicens: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.] Nam illi, qui per fidem Christum in cordibus suis excipiunt, hoc magno dono cumulati sunt, vt charitate & virtutibus aduenientibus, Dei filij & Deo similes efficiantur. Ipséque Dominus nos ad charitatem, beneficentiam, & reliquas virtutes hortatur, quia eis consequemur, [vt simus filij Patris nostri, qui in cœlis est.] Vt, inquam, per gratiam, & virtutes effecti Deo similes, & C naturæ diuinæ consortes, hæredes simus regni cœlorum. Egregiè sanè Gregorius Nissenus explicat, qua ratione similes Deo virtutum possessione reddemur: Sicut formas hominum, inquit, per colores quosdam, pictores in tabulis transferunt, tincturas proprias congruásque miscentes, ita vt primæuæ formæ decor in similitudinem diligentissima mutatione transmigret: sic intelligo nostræ substantiæ formatorem, velut quibusdam virtutum coloribus miram pulchritudinem suæ imagini contulisse, in nobis exprimentem proprium principatum. Sunt autem multiplices & multiformes colores huius imaginis, quibus veræ formæ similitudo depingitur, non cerussa & purpurisso, nec horum mixta cum altero qualitas, D nec alicuius nigredinis superductio, cilia oculósque sublinit, & per aliquod temperamentum depressa & concaua, assimilatur characteri; vel quæcumque similia pictorum manus artificis composuere solertia: sed pro istis adest puritas, impassibilitas, beatitudo, malíque totius auersio, & quæcumque generis istius existunt, per quæ in hominibus imprimitur similitudo diuina. Talibus floribus mirabilis conditor imaginem in propriam, id est, naturam nostræ conditionis ornauit. Et ad idem optimè Augustinus ait: Similitudo Dei in nobis, in moribus cernenda est; vt sicut Deus, qui hominem ad imaginem & similitudinem suam creauit, charitas est, & bonus, & iustus, & patiens, & mitis, ac misericors, & cætera virtutum sacra insignia, quæ de Deo leguntur: ita homo creatus est, E vt haberet charitatem, vt bonus esset, & iustus, & patiens, ac mitis, mundus, ac misericors foret. Quas virtutes quanto plus quisque habet in seipso, tanto propinquior est Deo, & maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si verò, quod absit, aliquis per deuia vitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degenerans, oberret: tunc fiet de eo, quod scriptum est: Homo cùm in honore esset, non intellexit.] Hæc illi. Si ergo res pretiosissima est, hominem esse Deo similem, quanti æstimanda à nobis est virtus, cuius participatione hanc simili-

Ioan. 1. 12.

Matth. 5. 44.

Nyssen. de creat. hominis c. 5

August. tract. de creat. primi hominis To. 9.

Psal. 48. 13.

A tudinem creatoris induimus, & filij eius sanctissimi, patris mores præferentes, appellamur? Sæpe homo cupit videri, quod non est, & cùm sit ignarus, aut ignobilis, aut vitijs sordidus, vult sapiens, nobilis, & virtutibus ornatus apparere. Cupiat igitur virtutum omnium possessionem, qua non externa tantùm specie, aut per hypocrisim, sed re vera erit & apparebit sapiens, & illustris, & mundus, quia erit similis Deo, & filius Dei. Sed profectò quanta res sit, hominem similem esse Deo, non potest plenè in hac vita cognosci: Charissimi, inquit Ioannes Apostolus, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus.] Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.] Nunc, inquam, gratiæ & virtutum adeptione sumus filij Dei: quid maius, quid B dignius, aut pretiosius, quàm nos esse filios Dei? Si autem id nondum apparet, si id in hac vita nostram certam notitiam fugit, nec ob suam magnitudinem nunc potest agnosci, scimus quòd aliquando tandem id nobis patefiet, & de tam eximiæ dignitatis adeptione lætabimur. Cùm verò hoc apparuerit, videbimus nos similes Deo, quod ex eo maximè cognoscetur, quia videbimus eum sicuti est. Lux enim, & pulchritudo, & claritas, non potest nisi à luce, & pulchritudine, & claritate cognosci. Si ergo Deum intuebimur, eius vtique similitudinem participabimus, & sicut vt ipse (quo nihil est maius) lucidi, & decori, & illustres, & planè dij participatione erimus.

1. Ioan. 3. 2.

Secunda consideratio: Virtutibus vitæ spiritualis statum habemus, & nostro muneri satisfacimus. Hoc C quanti momenti sit, hac similitudine perspicuum erit. Senatores reipublicæ duo habent ad suam dignitatem pertinentia: Alterum continet externa dignitatis senatoriæ insignia, vt togatam vestem & virgam, quam in manu gestant, & si quæ sunt alia, quibus à populo iudices cognoscantur & habeantur. Alterum verò est, in quo huius dignitatis substantia consistit, & sine quo rectè administrari non valet: illud autem est, quòd à rege gubernandi rempublicam & iudicandi potestatem acceperint; & peritiam legum necessariam, ac rectitudinem ad hoc munus obeundum, propria industria conquisierint. Illud primum aliquid quidem est, sed parum est. Adeò vt si quis absque potestate à rege accepta, illa senatorum insignia D gestauerit, dignus sit, quòd vt mimus aut sycophanta ab omnibus rideatur. Istud autem secundum maximi pretij est, quoniam hominem facit senatorem, & iudicem, & in dignitate & Prælatione constituit. Vnde si potestatem & peritiam necessariam habens, casu aliquo signis externis caruerit, non ob id senatoriam dignitatem aut meritum magni honoris amisit. Ita prorsus in illis, qui spiritualem vitam profitentur, eadem duo sunt consideranda, nempe & huius vitæ signa & indicia, atque eiusdem vitæ natura & substantia. In signis continentur religiosus habitus, cæremoniæ, asperitates, ieiunia, & si quæ sunt alia, quæ vt folia huius vitæ fructus operiunt & protegunt. Substantia verò non est alia, quàm multiplex virtus, ex qua coalescit decor spiritualis conuersatio- E nis. Substantia huius vitæ est charitas, est humilitas, est paupertas, est castitas, est obedientia, est mansuetudo, est denique id omne, quod nos bonos facit, & ad mentis puritatem conducit. Adeò vt si hæc adsint, licèt illa ex legitima causa desint, quia nimirum inter hæreticos sanctæ Philosophiæ habitum gestare non possumus, aut inter sæculares ordinis cæremonias & prostrationes intermittimus; aut præ inualetudine ieiunare, & aliis asperitatibus insistere non valemus, non ob id spiritualis vita à nobis abscedat. Sed si virtutes desint, licèt illa externa nos cingant, spiritua-

lem

lem vitam deserimus,& in religiosa etiam professione ad vitam sæcularem & carnalem dilabimur. Immò & ex eo maximè reprehensibiles erimus, quia non iam semel aut iterum mendacium proferimus, sed semper tota nostra vita & conuersatione mentimur. Quod namque perniciosius mendacium excogitare possumus, quàm illud, quo veste & signis externis nos spirituales viros dicimus, cùm tamen moribus quàm longissimè à vita spiritali distemus? Væ
Eccl.2.14.
peccatori, inquit Ecclesiasticus, terram ingredienti duabus viis.] Et quisnam veriùs ingreditur duabus viis, quàm ille, qui nititur, duobus dominis, Deo, externis indiciis, & mundo, moribus & actione seruire? Hic sanè sicut prophetæ Baal,[claudicat in duas
3. Reg. 18.21.
Deut.22 11.
partes;]& contra præceptum Domini: Nun indueris vestimento, quod ex lana linóque contextum est:] intus malitia, exteriùs virtutis ostensione se vestit. Et secundùm spiritum illud quoque mandatum
Deuter. 22.9.
transgreditur: Non seres vineam tuam altero semine, ne & sementis, quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.]Semina namque diuersa sunt, professio spiritualis & vita carnalis, & dum hanc illi admiscemus, aliquid immundum, nempe quod carnale est, quasi Domino consecramus. Simi-
Greg 8. mor. cap. 26.
lis est, qui ita viuit, Simoni illi Cyrenæo, qui (vt scitè dixit Gregorius) crucem portat, sed nequaquam moritur; quia omnis hypocrita, corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo viuit. Ita hic, qui signa spiritualis vitæ præfert, substantiam verò eius nempe virtutem, deponit, crucem quidem exteriùs portat, quia corpus illis exterioribus signis, quasi cruci, affigit, sed mortem iustorum, qua mundo moriatur, subire detrectat Si ergo virtus est vitæ nostræ substantia, qua sanctè viuimus, & sine qua, aut manifestè, aut occultè, mali sumus: quanti æstimanda est, quàm magni facienda, nisi forte velimus profanis hominibus, qui apud omnes peruersè viuunt, annumerari, aut (quod ex parte peius est) cum simulatoribus & hypocritis poni?

Tertia consideratio. Virtutes sunt, quas Deus, quas Angeli, quas sancti, quas etiam peccatores, & peruersi homines magno in pretio habent: mirum autem erit si spiritualis vitæ cultor eas magni non reputet, & pretiosissimas æstimet. Ita sanè natura comparatum est, vt ea æstimemus, quæ omnes sine vlla contradictione suspiciunt, & quæ à nemine vidimus fuisse contempta. Quin & sæpe humanæ opinionis mutatio, & noua alicuius rei, quæ antea vilis habebatur, æstimatio, facit nos, vt manibus & pedibus in eius æstimationem eamus, quam antea ex corde contempsimus. Hoc Hispania nostra quotidie experitur, cui in tanta sæculi huius fœlicitate positæ, inter alias miserias hæc, non sine risu aliarum nationum, dominatur, quòd singulis ætatibus, quin & in vna ætate, variis indumentorum & pileorum generibus, ab aliis gentibus per imitationem mutuatis, vtitur. Fitque, vt quæ multis dominatur gentibus, omnium earum in hac parte seruiat erroribus, & magnum sibi videatur assumpsisse cultus vestitúsque splendorem, si nullam respuat aliorum hominum vanitatem. Demus ergo, in Hispaniam aliquem ex nobilibus Galliæ aut Angliæ venisse, pro more suæ gentis vestimentis indutum, quæ maximè ab vsu Hispaniæ dissentiant: primùm non sine tædio & risu à nostris conspicitur, & insueta forma vestimenti contemnitur. Deinde assuetudine videndi, minùs displicet; post aliquot dies placet. Iam aulici nostri regis, qui in hoc sunt vanissimis vaniores, peregrinum cultum imitantur, & more Gallorum aut Anglorum pileati vel induti progrediuntur. Quis non videat post nonnullos menses, quibus vanitas ista in gentem nostram se diffudit, vestimentum illud maximè placere, in magno pretio haberi, & qui illud non gestet, pene rubore suffundi? Id potest vanitas, cur idem non poterit veritas? Talem æstimationem vanissimorum hominum vsus inuexit, qui auorum suorum grauitatem & parcitatem abiecerunt, qua fuere omnibus gentibus formidabiles; cur eandem regis regum, & omnium aulicorum suorum vsus non inferat, & vestibus curiæ cœlestis æstimationem non præbeat? Deus ipse, ô homo, virtutibus tanquam vestimentis induitur, quæ licèt alterius rationis à nostris sint, tamen virtutes, id est, Dei perfectiones esse non desinunt. Vestimentum eius, inquit Daniel, candidum
Dan.7.9.
quasi nix;] Quod, auctore Theodoreto, significat
Theodor. orat. 7. in Daniel.
inculpatam sanctámque diuinam naturam. Neque enim ille, qui incorporeus est, serico, aut auro, aut aliis corporalibus vestimentis induitur; sed indumenta eius sunt puritas, sanctitas, misericordia, iustitia, & perfectiones reliquæ, quæ licèt diuersis appellationibus nominentur, à sua diuina natura non differunt. Angeli etiam Dei virtutibus induuntur. Nam & in suæ conditionis exordio, fide, spe, charitate, obedientia, & aliis virtutum actionibus meruerunt, quam nunc possident, beatitudinem. His virtutibus aut aliis perfectionibus, quæ in locum earum successerunt, adhuc in cœlestibus sedibus exornantur, Et ideo candidi, splendidi, alati iuuenes nobis apparent, vt in his conditionibus corporalibus, quæ in incorpoream naturam non cadunt, eorum puritatem, sapientiam, obedientiam, fortitudinem, & virtutes reliquas agnoscamus. Splendidissimo namque habitu ornati conspiciuntur, non quòd tunicis operiuntur
Amb. ser. 10. de Angel.
& palliis, inquit Ambrosius, sed cùm sit in illis natiuitatis suæ nuda substantia, vestiti videntur esse, quòd sancti sunt.] At sancti Beati de nullo alio vestimento, nisi de virtute multiplici gloriantur. Quare de Ecclesia ad cœnam Agni vocata, & cum Domino in cœlis regnante, in Apocalypsi dictum est: Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti & candido.] Ne autem ambigeremus quid hac veste significaretur, addit: Byssinum enim iustificationes sunt sanctorũ. Virtutes ergo, ac bona opera in terris facta, Sanctos in cœlis circundant: & qui in terris plus huius supellectilis abundat, illic gloriæ est
Aug. in Psal. 1.
abundantior & ditior. Egregiéque Augustinus inquit: Non tunicas inspecturi sumus in regno cœlorum, sed vestis cuiuscumque fulgor iustitiæ deputabitur. De iustis autem, qui adhuc in Ecclesia militant, potiùs tacendum esset, quia certum est, quòd virtutibus tanquam indumentis fulgere contendunt. His dicitur, vt induant Dominum Iesum
Rom.13.14.
Christum,] id est, vt eius se virtutibus operiant. Et
Coloss. 3. 12.
vt induant viscera misericordiæ,] & aliarum virtutum, quas Paulus enumerat. Sapiens, ait pulchrè
Ambr. 2. de Iacob. c. 5.
Ambrosius, nunquam inanis est, semper in se habens amictum prudentiæ, qui potest dicere: Iustitiam
Iob.29.14.
induebam, & vestiebam iudicium,] sicut dicit Iob. Namque hæc mentis sunt interna velamina, quæ nemo alius possit auferre, nisi cùm aliquem sua culpa despoliat. Denique sic despoliatus Adam, nudus inuentus est. At verò Ioseph vestimento exteriore reiecto, nudus non erat, qui salua habebat indumenta virtutis.] Iniqui tandem has vestes non habent, sed illæ tam gloriosæ sunt, vt sæpe eas se habere & gestare mentiantur. Conantur enim ostendere in ima-
Gregor. 5. mor. c. 4.
gine, vt ait Gregorius, quod non habent in veritate.] Si ergo Sanctuarium, & Sancti sanctorum vestes sunt virtutes, non quidem ex peregrino regno ascitæ, sed reipublicæ cœlestis & Ecclesiæ propriæ: Si has vestes

magnates

A magnates regni cœlorũ & Ecclesiæ proceres gestant, & magni æstimant; æquum profectò est, vt nos eas æstimemus, & his honoris insignibus amiciri gestiamus.

Quarta consideratio. Virtus est, qua in hac vita pascimur, & conscientiæ morsus sedamus, eiúsque possessione vitam quietam tranquillámque ducimus. Sicut cibus corporeus, carnem, ita humilitas, & charitas, & quæuis alia virtus mentem reficit & recreat. Nullusque animam habet robustam, &, vt oportet, bene refectam, nisi his pretiosis alimentis pascatur: (Psal. 101. 5.) Percussus sum, inquit Sanctus Dauid, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.] Percutitur quidem homo peccatorum vulneribus & plagis, aret autem imbecillitate. Quare? B nisi quia non edit panem suum? Quis est panis eius nisi virtus? Nam præcepta de virtutibus data sunt. Panis verò iste, quem sanctus Propheta commemorat, panis est præcepti, vt Augustinus interpretatur: (Aug. ib.) vnde virtutis panis est, cuius defectus, vulnera & infirmitatem attulit. Sine hoc pane, in hac vita famem patimur, & in futura præ fame deficiemus. Quare Ecclesiasticus ait: (Eccl. 14. 17.) Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum.] Ac si dicat, cibus meritorum hinc deferendus est, quo ibi pascamur, cùm pro mentis æternam gloriam recipiemus. Optimus sanè cibus, qui in æternitate nos coronat, sed de hoc statim, & in hac vita abundè sustentat. Atque adeò Ambrosius explicans illud Prouerbiorum: (Prou. 23. 1.) Quando sederis, vt comedas C cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam,] sapienter ait: (Ambr. 1 offic. c. 32.) Illud conuiuium Salomonis, non de cibis, sed de operibus est bonis. Quo enim meliùs epulantur animi quàm bonis factis? Aut quid aliud tam facilè potest iustorum implere mentes, quàm boni operis conscientia? Cui autem iucundior cibus, quàm facere voluntatem Dei? Quem cibum sibi solùm abundare Dominus memorauit, sicut scriptum est in Euangelio: (Ioan. 4. 34.) Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei, qui in cœlis est.] Hoc mirabili cibo, stomachi, id est, conscientiæ, ardorem & desiderium compescimus, quæ nullo alio nisi virtutibus sanatur, & quodcumque aliud intuleris, graui ipsa dolore torquetur. Diuitiæ mordent illam, honores inquietant, voluptates luctui & tristitiis im- D mergunt: virtus verò illam exhilarat, & indicibili quadam ratione tranquillat. Adeò vt sola virtute, & bonitate ipsa fœlix sit, licèt omnia alia aduersè succedãnt. Et hoc testatur Bernardus, dicens: (Bern. lib. de interiore domo. cap. 22.) Bona conscientia secura erit, cùm corpus mouetur: secura, cùm anima Deo præsentabitur: secura, cùm vtrumque in die iudicij ante tribunal terrificum iusti iudicis statuetur. Futuræ beatitudinis non est vtilius remedium, nec certius testimonium bona conscientia: cùm mundus omni volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, transeat, nunquam marcescit bona conscientia. Subiiciatur corpus in pœna, in ieiuniis maceretur, verberibus lanietur, equuleo distendatur, gladio trucidetur, crucis supplicio affigatur, & secura erit conscientia.] Hanc conscientiæ bonitatem non aliud, quàm sancta opera & virtutes faciunt; illæ ergo E sunt, quæ conscientiæ quietem afferunt; illæ, quæ vt optimi cibi ipsi satisfaciunt, ne in nos tanquam in crudeles clamet, & querimoniis infestet. Si nobis pretiosa videtur interna quies, pretiosa videatur & virtus, quæ mentem pacat, immò & Dominum ad in illa quiescendum inuitat. Postquam enim hominem ad imaginem suam condidit, & similitudine sua, scilicet gratia & multiplici virtute, vestiuit, requieuit ab omni opere, quod patrarat. Et testatus est, se non re-

A quiescere nisi super humilem, & quietum, & trementem ad verba sua. Hic autem non est alius, nisi qui turbationem vitiorum abiecit, & pacem virtutum acquisiuit.

Quinta consideratio: Virtutes sunt, quæ iustos, ex hac vita emigrantes, comitantur, & eos in cœlesti patria coronant. Reliqua omnia, diuitias, honores, voluptates, cognatos, amicos, in transitu mortis volentes nolentésue dimittimus, aut potiùs ipsa nos deserunt, nec nobiscum abire volunt. Solæ virtutes ac virtutum actiones, vt sodales fidelissimæ, nos in hac longa profectione sequuntur. Et vox de cœlo dicit Ioanni: (Apoc. 14. 13.) Opera enim illorum sequuntur illos.] Sequuntur quidem vt diuitiæ nostræ, quas solas nobiscum deferre datum est, cùm tamen temporales diui- B tiæ in hac vita remaneant. Sequuntur vt famuli, quibus vndique stipamur, vt more illustrium virorum in cœlum intremus. Sequuntur vt trophea, seu vt spolia lectissima, quæ ex multiplici victoria, de hostibus obtenta, parauimus. Sequuntur vt amici & familiares Dei, qui ante illum audent os aperire, mercedem petere, & nos de seruata fidelitate laudare. Opera illorum sequuntur illos, inquit Bernardus: (Bern. ser. 2. omn. sanct.) Ad quid sequuntur, nisi vt laudent eos in portis? Ad quid sequuntur, nisi vt multiplicentur à fructu eorum, & accipientes de fructu manuum suarum, saginentur vituli, quos ex prophetico testimoniu, cùm reædificabuntur muri Ierusalem, super altare Domini nouimus imponendus?] Animam etiam virtutibus, ac bonis operibus constipari, dum ex hac mortalitate in C vitam immortalem egreditur, Canticum canticorum declarat: Ibi enim siue de Ecclesia, siue de qualibet iusta anima dicitur: (Cant. 3. 6.) Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?] Ascendit (Cant. 8. 5.) anima de deserto, deliciis, hoc est, virtutibus, affluens, innixa super dilectum suum, quia virtute Domini virtutes congregat, & è terris ad cœlestia se eleuat. Ascendit quasi ex pulueribus pigmentorum composita, quia non tantùm virtutes congregat, sed & eas solicita discussione, ne aliquid se vitiosum immisceat, diligenter examinat. Pigmenta quippe facimus, (Greg. ib.) inquit Gregorius, quando virtutes congregamus in corde. Quando verò ipsas nostras virtutes, per singula quæque opera diligentius retractamus, ne quid in D operibus nostris incultum remaneat, ne inter virtutes vitium lateat, tunc procul dubio vnguenta virtutum quasi in puluerem tundimus, vt eo mundiora sint opera nostra, quo subtiliùs ea ab omni subreptione vitiorum discernere non cessamus.] Virtutes ergo in aliam vitam euntes, nos cingunt, & præmio ac corona nobilitant. Tantum enim quisque in cœlesti sede mercedis accipiet, quantum in terra in virtutibus congregandis, & sanctis operibus faciendis, laborauerit. Denique præmium virtutis, inquit Augustinus, (Aug. 22. de ciuit.) erit ipse, qui virtutem dedit, eique seipsum, quo melius & maius nihil potest esse, promisit. Et Hieronymus: (Hier.) Vnusquisque pro operibus suis mercedem accipiet, nec possunt in die iudicij aliorum virtutes aliorum vitia subleuare.] Quanti ergo valo- E ris sunt veræ virtutes, & studiosæ ex eis prouenientes actiones, quæ non vt falsa bona in tempore necessitatis nos deserunt, sed tunc fideliter nos iuuant, nos circundant, & in possessionem æternæ hæreditatis inuehunt? Verè virtus, vt inquit Basilius, (Bas. epist. 41. ad Maximum.) est pretiosa possessio, ad quam obtinendam nulli sumptui, labori nulli parcendum est.] Quòd si huius sæculi bona aliquando in magno pretio habuimus, nunc vera bona, scilicet virtutes, vt pretiosissimas opes, cupiamus.

His considerationibus & aliis similibus poteris te,

ô spiri

ô spiritualis vir, ad magnam æstimationem virtutis A
mouere. Enimeodúmque tibi est, vt eam super omnes
res creatas maximi facias. Et sicut aliqui sæculares ho-
mines, in tantum, bonorem suum æstimant, & suot
boni nominis cupidi, vt propter illud opes profun-
dere, & vitam ipsam dilapidare non timeant: Ita de-
bes virtutem appretiare & diligere, vt propter eam
omnia visibilia post habeas, & in omnibus, quæ
aggressus fueris, nihil aliud nisi virtutem, & mentis
puritatem, &, quod in idem recidet, Dei beneplaci-
tum, & gratissimam voluntatem exquiras Hæc semel
de virtute concepta æstimano faciet, vt diligenter
aliis instrumentis ad eam assequendam vtaris, &
omnia, quæ ad illam comparandam fuerint necessa-
ria, nonnisi facilia & leuia existumes.

B

De Tertio Instrumento, nempe de Postulatione Virtutis.

CAPVT XII.

NVM ex præcipuis mediis, siue in-
strumentis acquirendorum donorum,
est postulatio, siue petitio, qua ab aucto-
re donorum ea suppliciter postulamus.
Quod enim nec debitum nobis est, ne-
que in sola nostra potestate positum, non ex iustitia,
sed ex gratia; non ex propria tantùm industria, sed ex
aliorum auxilio conquirimus. Virtus autem donum
Dei est, tum acquisita, tum infusa, quoniam illa Deo C
inspirante, & desiderium ingerente, & ad opus iu-
uante, acquiritur: & hæc eo liberaliter donante & in-
fundente possidetur. Sequitur ergo, vt ad virtutem
obtinendam humilis postulatio & intenta oratio sit
necessaria, qua ad Dominum virtutum clamemus, &
ei non armis, sed desideriis, sed gemitibus, sed preci-
bus importunis vtilem nobis vim inferamus. Ipse
non semel in scripturis sanctis vocatur virtus nostra:
Psal. 70. 5. Vt: Quoniam tu es patientia mea Domine: Do-
mine spes mea à iuuentute mea.] Et: Fortitudo
Psa. 117. 14. mea & laus mea, Dominus; & factus est mihi in salu-
tem.] Et: Intende in adiutorium meum, Domine,
Psa. 139. 8. virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in
die belli.] Et multa alia similia. Id, vt intelligamus ab D
eo, vt ab auctore, omnem esse virtutem, eo datore à
nobis possideri, & eo adiutore seruari. Hanc verita-
tem intuens Richardus de Sancto Victore, positis
omnibus necessariis ad virtutem acquirendam, illis,
tanquam rem, ex qua omnium aliorum efficacia di-
Richar. lib. 1. de erudit. inter. hom. c. 39. manat, postulationem adiicit. Septem, inquit, in
cuiuscumque virtutis executione obseruare debe-
mus. Primum illud, quod ad os pertinet, anteacta ma-
la damnare, & accusare. Secundum, quod ad oculos
pertinet, quid agendum sit, diligenter inuestigare, &
per inuestigationem cognoscere. Tertium, quod ad
obauditioné pertinet, inuento cósilio, consentiendo
acquiescere, & obtemperare velle. Quartum, quod
quasi varium sit, agendo bono insidiantia mala cau-
tè deprehendere, & prudenter discernere. Quintum, E
quod etiam quasi ad manus spectat, deliberatum
bonum opere explere. Sextum, quasi quadam pro-
motione pedum, ex bono incœpto semper ad me-
liora tendere. Sed quia ad nullum horum per nos-
met ipsos sufficientes sumus, ad omnia hæc diuinum
auxilium implorare debemus.] Ecce omnia ex ora-
tione siue postulatione dependent: quia omnis no-
ster conatus ad virtutes capessendas irritus est & ina-
nis, nisi Domini auxilio roboretur, & humana imbe-
cillitas ope cœlesti fulciatur. Dominus est, qui occa-

A siones peccandi submouet, in quibus potiu, non ad
virtutes quærendas, sed ad vitia curreremus. Quod
cognoscens Dauid, ait: Nisi quia Dominus adiuuit Psal. 93. 17. 18.
me, paulo minùs habitasset in inferno anima mea.
Si dicebam: Motus est pes meus:] & iam tentatio-
ni succumbere, & fune peccati illaqueari incipie-
bam, [misericordia tua Domine adiuuabat me.] Do-
minus est, qui bonam voluntatem studiosè operandi,
& virtutes acquirendi, aut ad eas nos disponendi
tribuit: & considerata ab ipso ductrice nostra congrua
vocatione cor pulsat, cui cum magna efficacitate &
non sine magna libertate respondeat. Factus enim Ps. 9. 10.
est Dominus refugium pauperi: adiutor in oppor-
tunitatibus, in tribulatione.] Adiutor quidem in
tribulatione, quia à tentatione & cadendi occasione
B nos liberat: & in opportunitatibus, quia mentem
ad praua currentem retrahit, & immissa bona volun-
tate sanat. Nostrum est velle, inquit egregiè Augu- Aug. lib. de bono vid. c. 17.
stinus, id est, nos volumus, & liberè in bonum con-
sentimus, sed voluntas ipsa & admonetur, vt surgat:
& sanatur, vt valeat: & dilatatur, vt capiat: & im-
pletur, vt habeat.] Dominus est, qui occasiones ad-
ministrat studiosè agendi & virtutes comparandi, si-
ne quibus, etiamsi adsit bona voluntas, haudqua-
quam virtutibus studemus. Doctos inter ignaros cō-
stituit, vt eos doceant: diuites cum pauperibus col-
locat, vt illis subueniant: innocentes inter malus
ponit, vt patientiam exerceant. Sæpéque maximam
voluntatem benefaciendi tribuit, & facultatem ope-
randi denegat, vt hominem boni operis auctorem
C agnoscat. Vnde & Paulus Romanis scribens, ait:
Sæpe proposui venire ad vos, & prohibitus sum vsq; Roma. 1. 13.
adhuc.] Dominus tandem nobis operantibus co-
operatur, & perseuerantiam in bono cœpto elargi-
tur. Et Apostoli prædicant vbique Domino coope- Marci. 16. 20.
rante.] Et operatur in nobis non solùm velle, sed
& perficere.] Et elegit nos, vt eamus, & fructum af- Philip. 2. 13.
feramus, & fructus noster maneat, hoc est, perseue-
ret, atque subsistat. Si his omnibus modis virtus est
donum Dei, manifestum est, eam vt habeamus, à
Domino esse magnis conatibus postulandam. Do-
num quippe tam grande, non petentibus, & non cu-
pientibus denegabit, qui pulsare præcepit, & postu-
lare mandauit. Nam non quærens, non petens, non
D pulsans, indignus prorsus est, pretiosissimum donum
accipere.

Trifariàm autem possumus hoc instrumento po-
stulationis vti. Primò quidem, si omnes virtutes si-
mul, aut generaliter, sigillatim eas enumerando,
ab omnium virtutum auctore postulemus. Dum
enim illum meditamur, Patrem esse nostrum, & vni-
uersalem omnium necessitatum prouisorem, vna ea-
démque precatione totum cor nostrum in conspe-
ctu eius effundimus, vniuersa desideria pandimus, &
quicquid vitæ spirituali necessarium est, cum ingenti
fiducia deposcimus. Hic modus postulandi valde vti-
lis est, & formam orationis, qua amator virtutis vti Hoc eod. lib. p. 5. c. 6.
poterit, inferiùs agentes de præparatione ad Missæ sa-
crificium, in medium proferemus. Interim tamen
E vsurpare possumus eam orandi formulam, quam as-
sumebat Dauid, dicens: Bonitatem, & disciplinam, Psa. 118. 66.
& scientiam doce me; quia mandatis tuis credidi.]
Quandiu viuimr in hoc mundo, ait Augustinus, pro- Aug. ibi. Lib. 50. hom. ho. 3. To. 10.
ficientium est hæc cantatio. Et alio loco inquit: Vi-
detis itaque fratres, quo orandi compendio, & qua
paucitate verborum, perfectionem viuendi venera-
bilis Propheta quærebat. Breuissimo namque ser-
mone conclusit, quotquot spiritualium habet mul-
titudo virtutum: Si ergo ille Prophetarum præcipuus
doceri se à Deo sanctiores vias tantopere precaba-

tur, quid

tur, quid facere nos oportet, qui & tardi, sensus infirmitate torpemus, & noxia remissioris vitæ consuetudine deprauamur? Nos, inquam, magis orare debemus, dicentes: Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce nos Domine, quatenus in nobis bonitas maliciam vincat, vitia ac voluptates disciplina castiget, & ignorantiæ cæcitatem scientia veritatis illuminet.] Sic ille. Hæc ergo verba affectibus protelata, cunctas virtutes exposcũt. Nam bonitas charitatem, spem, & iustitiam petit; quibus boni sumus, & bonum speramus, & nos aliis beneficos exhibemus. Disciplina fortitudinem & temperantiam postulat, quibus nos cohibemus atque comprimimus. Scientia, quæ ad intellectum pertinet, fidem, & prudentiam efflagitat, quibus credenda & agenda cognoscimus.

Secundò possumus virtutes specialiter & seorsum postulare; ita scilicet, vt in hoc orationis tempore, aut in hac die, humilitatem, & in sequenti orationis tempore, aut in sequenti die, obedientiam, & sic deinceps alias virtutes petamus: vel vna hebdomada, aut mense, aut anno, vnam eandémque virtutem instantissimè postulemus. Hic autem petendi modus longè vtilior est, quoniã dum aliquid specialius petitur, & desiderium nostrum ad vnum constringitur, voluntatis affectus vehementiùs inflammatur. Hic verò ardor affectus, & desiderij, est clamor validus, qui Dominum quasi dormientem (quia nos in tepore dormimus) exsuscitat, & ad dandum nobis quod petimus, surgere & properare compellit. Sæpe etiam tam grata est apud illum intenta, & humilis vnius virtutis postulatio, vt non solam illam, quam petiuimus, sed alias etiam, quas non petiueramus, largiatur. Salomon enim petiuit à Domino cor docile, quo posset florentissimum regnum gubernare, & audit: Ecce feci tibi secundùm sermones tuos; sed & quæ non postulasti, dedi tibi.] (3. Reg. 3. 9.) Ita cùm aliquid gratum Domino ab ipso petimus, ille, qui merita supplicum excedit & vota, quod non petiuimus, & nobis necessarium est ad vitam spiritualem ducendam, largiri dignatur. Virtutes ergo in speciali petierunt Apostoli, quando dixerunt: Adauge nobis fidem.] (Luca 17. 5.) Et iterum: Domine doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos.] (Luca 11. 1.) Et Paulus: Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, (Ephes. 3. 14. 16. 17.) vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per spiritum eius in interiorem hominem. Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati & fundati.] Quibus verbis constantiam, fidem & charitatem Ephesiis postulauit. Húncque precandi modum putat Gregorius, adumbratum esse in illo facto Iob, (Iob. 1. 5.) qui filiis suis consulens, [offerebat holocausta pro singulis.] (Greg. 1. mor. cap. 9.) Holocaustum, inquit, per singulos filios offerimus, cùm pro vnaquaque virtute Domino hostiam nostræ precis immolamus: Ne sapientia eleuet: ne intellectus, dum subtiliter currit, aberret: ne consilium, dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia, dum nouit, & non diligit, inflet: ne pietas, dum se extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Cùm ergo pro vnaquaque virtute, vt pura esse debeat, preces Domino fundimus, quid aliud quàm iuxta filiorum numerum, holocaustum per singulos exhibemus? Hactenus ille. Ac tandem sancta mater Ecclesia hanc orandi rationem præscribit, dum pro charitate obtinenda, pro castitate, pro patientia, & pro humilitate speciales orationes fundit. Ad eámque iuuare poterunt postulationes suprà singulis virtutibus affixæ, quæ non tam voce prolatæ, quàm affectu & desiderio fusæ, à Domino quod petimus, impetrabunt.

Sed tertius modus postulandi est vtilissimus, cùm scilicet nos ad desiderium specialis virtutis, attenta consideratione alicuius incitamenti, ex suprà dictis mouemus; & sic calefacti & accensi, actiones illius virtutis interiùs, voluntatis aut intellectus actibus ad praxim adducimus, & simul illas ardentissimè postulamus. Hunc saluberrimum petendi modum docuit nos ille homo, qui filium suum à dæmone surdo & muto liberari cupiebat. Cùm enim audisset à Domino: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti,] sic eum lacrymis effatus est: Credo Domine; adiuua incredulitatem meam.] (Marci. 9. 24.) Credo Domine, exercitatio fidei est: adiuua incredulitatem meã, postulatio fidei est. Docuit & sanctus Iob, quando dicebat: Et qui cœpit ipse me conterat, (Iob. 6. 9.) soluat manum suam, & succidat me.] Illa prima verba actionem virtutis sonant, quia virtutis est vitiorum contritionem approbare; sequentia verò orationem continent, quia oratio est, vnij perfectam contritionem exquirere. Sic itaque debemus pro modulo nostro ex gratia nobis data virtutis actiones exercere, & ad producendos actus interiores conari, simúlque quod nobis de illa virtute deest, à Domino, benignissimo donatore virtutum, exposcere. Praxis huius postulationis, ad tractationem de oratione pertinet, vbi, si Dominus vitam & opportunitatem scribendi dederit, eam sumus fusiùs explicaturi. Interim tamen, vt lector huius ad assequendam virtutem instrumenti præstantiam & vtilitatem intelligat, illud in vna virtute exercere breuiter gratum habemus; & ex prima virtute, nempe ex fide, paradigma sumamus. Vult igitur aliquis ad augmentum fidei se disponere, & perfectionem eius à Domino obtinere? primùm aliquod incitamentum ad fidem attentè consideret: Meditetur verbi gratia, quòd ea, quæ fides tradit, esse à Deo dicta Ecclesia docet. Ponderet quæ congregatio sit Ecclesia, quàm sancta moribus, quàm illuminata doctoribus, quàm illustris martyribus, quàm instructa miraculis, quàm diues voluminibus sacris, quàm præclara ex certissima Pontificum, qui post Christum & vice Christi eam gubernant, successione. Videat quàm stultum esset tali ac tantæ congregationi non assentiri, & quæ à Domino accepit, non vt Dei dicta suscipere. His mens in fidei possessione exultat, & eam perfectiùs obtinere desiderat. Tunc ore tacens, & intellectu cum Deo loquens, & ardentissima voluntatis desideria producens, actus fidei, prout in tractatione huius virtutis suprà ordinatè sunt positi, exerceat, & his, aut aliis verbis similibus, aut dissimilibus, quæ tamen suum desiderium exprimant, ad Dominum dicat.

Domine Deus meus, lux purissima, veritas summa, sapientia infinita, ego puluis & cinis, quia tu me audire dignaris, loquar ad te, vt tua immensa beneficia collaudem, & noua nunc, ad tuam gloriam meúmque profectum, accipiam. Quas grates tibi referam, ô ardentissime amator hominum, quia me ad fidem vocasti, & relictis innumerabilibus hominum millibus, me Ecclesiæ, ancillæ tuæ, & matris meæ optimæ filium & membrum esse fecisti? Potui ego inter hæreticos, inter Iudæos, inter idololatras nasci; potui hac fulgentissima fidei luce carere: potui infidelium delictis & falsitatibus obrui: potui te summam veritatem & æternã non agnoscere. Tu autem, Domine, ob

solam bonitatem tuam perfectus es mei, & effundens super me abundantiam magnarum miserationum tuarum, à misera cæcitate liberasti, & in Ecclesia tua natum; & à parentibus fidelibus genitum, & in delicijs veritatis educatum, lumine fidei circumdedisti. Certè, Domine, ego ad gratias agendas pro hoc incomprehensibili beneficio sum ineptissimus; quas tamen possum, ex totis præcordiis meis tibi refero, & omnes creaturas ad te laudandum & magnificandum inuito. Et nunc, ô Deus meus, & creator meus, hoc fidei dono de tua liberalitate suscepto; volo maiestati tuæ obsequium præstare, & meum intellectum subijcere, quia dona tua otiosa & inutilia manere non sustines. Qui donum dedisti, in hac hora bonum eius vsum tibi placitum, & ex gratia manantem attribue. 1. Meum igitur intellectum tibi, per Ecclesiam loquenti, & per sanctas scripturas, quas tradiderunt diuinitus inspirati homines, & per Concilia, & traditiones, & Pontificum decreta loquenti, submitto: & te certissimam veritatem, ab omni falsitate prorsus alienam, audire gestio. Loquere Domine, quia audit seruus tuus; fac vt audiam, & vt sanctæ Ecclesiæ, in qua sine dubio loqueris, sincerus & humilis discipulus fiam. Tu verba vitæ æternæ habes, & eloquia tua dulciora super mel & fauum: vtinam ego illa attentè, submissè, & libenter auscultem! 2. Certissimè credo, Domine, te esse vnum Deum: deorumque multitudinem, vt ipsi rationi naturali contrariam, irrideo, subsanno, atque detestor. Credo te esse Patrem ingenitum, Filium vnigenitum, & Spiritum sanctum procedentem, vnam & indiuiduam Trinitatem, omnium creatricem, Angelorum & hominum seruatricem, & prædestinatorum ex vtraque natura, tam Angelica, quàm humana, glorificatricem. Credo, Verbum ac Filium tuum, in vtero Virginis Spiritus sancti operatione fuisse conceptum, verum Deum, & verum hominem, Dominum nostrum Iesum Christum. Credo certissimè, eundem Filium tuum, ex Virgine non solùm ante fœlicem partum, sed & in ipso & post ipsum manente natum, sub Pontio Pilato passum pro salute nostra, verè mortuum, & in sepulchro conditum, & tertia die per resurrectionem in vitam immortalem adductum. Credo ascendisse in cœlum, sedisseque, ac sedere ad dexteram tuam; indéque ad generale iudicium venturum, omnibusque, pro meritis aut demeritis, præmium æternum, aut pœnam æternam daturum. Credo item, in terris esse sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, congregationem fidelium à te gubernatam, eámque per totum orbem diffusam, non esse aliam, nisi eam, quam seruus tuus Pontifex Romanus gubernat. Credo etiam sanctorum, id est, fidelium, in orationibus, in bonis operibus, & in mutuo auxilio communicationem, carnis item resurrectionem, & quòd in carne mea, si fidelis tibi fuero, atque te (vt spero) faciente, in gratia decessero, oculis mentis videbo te, Deum saluatorem meum, & oculis corporis videbo Filium tuum, Redemptorem nostrũ, vt in perpetuas æternitates te fruar. Hæc omnia & reliquas res fidei, ô Domine, certissimè credo, & libentissimè illis assentior, da obsecro, vt quotidie firmiùs credam, & humiliùs illis assentiar, & in hac fide vsque ad mortem permaneam, & postremo halitu in ista confessione perfungar. 3. Aspicio te, ô Pater sanctissime, fidei oculis in sacramentis mirabiliter operantem; in Baptismo animas lauantem: in Confirmatione roborantem: in pœnitentia iustificantem: in Eucharistia reficientem; in extrema vnctione ad pugnam vngentem; in ordine ministros initiantem, & in coniugio tuæ Ecclesiæ filios prouidentem, & in aliis cæremoniis, & ritibus Ecclesiæ nostram salutem operantem. Aperi obsecro oculos fidei meæ, eósque magis ac magis illumina, vt hæc signa à te instituta non arido corde suscipiam, sed te in illis reuerear, & effectus inuisibiles, quos operaris, admirer, & reuerenter intuear. 4. Hanc autem fidem coram te Pater misericordiarum, & coram omni cœlesti curia, ex toto corde confiteor, eam meæ fidei ac confessionis testem inuoco, & paratus sum ex benignitate tua, ore coram omnibus hominibus confiteri, & apud hostes fidei tuæ eam constanter, vt verissimam, & viam salutis vnicam, atque certissimam prædicare. Hanc tu, Domine, confessionem accepta, & me ad eam sæpius iterandam excita, & in mortis quoque periculo ad fidem confitendam robora, & præparationem animi ad subeundam mortem pro veritate tribue, vt si persecutio defuerit, ac robur & fortitudo ad eam sustinendam non desit. 5. Nec solùm hanc fidem confiteor, & confiteri volo, sed & pro conditione mea res fidei tradere, cùm oportuerit, & rudes ac tuæ veritatis ignaros, per me & per alios, docere constituo. Concede obsecro, Domine Deus, vt ita exequar, & qui à tua largitate lumen accepi, fratres meos sine lumine manere non patiar. 6. Hæreticos, ô Deus amantissime, vehementer detestor, & eorum consortium, nisi ad quærendam ipsorum conuersionem, odio habeo, eósque vt pestes animæ, vt hostes tuos, & filios diaboli, auersari statuo. Semper, Domine, me ab illis elonga, eorum conatus euerte, & Ecclesiam tuam ab eorum peruersitate & cæcitate custodi. 7. Doctrinam illam, quam mater Ecclesia damnat, constanter damno; quam suspectam habet, respuo; & quam minùs sinceram iudicat, nullo modo suscipio. Libera animam meam, ô magister verissime, ab omni falsitate, nunquam verba speciosa me lactent, quibus mendacium se contegit, sed veritas tua me semper erudiat. Auge in me fidem, adiuua imbecillitatem meam, & vniuersas huius virtutis actiones sanctè, feruidè, & studiosè me exercere concede, vt ex fide ad visionem transeam, & quod nunc certissimè & firmissimè credo, aliquando tandem aspiciam. Amen.

Hæc est oratio pro virtute fidei, & eodem modo formanda est aliarum virtutum exercitatio & postulatio, quam sigillatim ea qualibet virtute non facimus, tum quia satis prolixum esset; tum præcipuè, quia non ex verbis compositis, sed ex ardore mentis ignitas postulationes pendere nouimus. Si autem vna meditationis hora ad vnam virtutem exercendam & postulandam non suffecerit, præmissa in sequenti die alterius incitamenti meditatione, poterunt reliquæ actiones, quæ supersunt, exerceri internis affectibus, & à Domino postulari. Sed non facilè explicari poterit, quanta sit huius postulationis vtilitas ad virtutes obtinendas: solùm dicimus id ex opere atque experimento esse petendum, & cùm homo se mirabiliter adiutum & in virtutibus promotum agnouerit, tunc tandem huius instrumenti efficacitatem intelliget.

Qui verò ex aliqua coniectura didicerit, se in omnibus aut in aliqua virtute proficere, Deum illius doni auctorem noscat, & pro eo immensas illi gratias agat. Dicat cum sancto Dauide: Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.] Hæc enim dona illustrissima *Ps. 102. 2.*

nulla

nulla vnquam debent obliuione deleri, nulla ingratitudinis significatione extenuari. Quia verè dignus est, beneficium, & tantum beneficium, amittere, qui ingratus existens oculos & affectum in cœlum non tollit, & Deum virtutis donatorem esse non clamat, & illum tanquam in se beneficentissimum extollere & prædicare non curat. Hoc etiam desiderium agendi Deo gratias, eundem Prophetam solicitabat, quando alio loco dicebat: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.] Hanc enim esse gratiarum actionem, Basilius docet, sic scribens: Vt decor animæ accedat, & efficaciter perfectiua eorum, quæ necessaria sunt, potentia, diuina est opus gratia. Vt igitur suprà dixit: Quoniam vita in voluntate eius: sic nunc Deum in reddendis gratus exaltat, dicens: In voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Pulcher quidem eram secundùm naturam, debilis autem factus ob peccatum, per insidias serpentis admissum, perij. Pulchritudini ergo meæ, quam ex te in prima creatione accepi, addidisti virtutem eorum, quæ me addecent, effectiuam. Pulchra namque est omnis

Psal. 29. 1.

Basil. ad eundem Psal.

A anima, quæ in symmetria propriarum virtutum conspicitur.] Sic ille. Gratiæ itaque Deo propter virtutem habitam agendæ sunt, ne eam amittere permittamur. Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.] Ingratus est, qui non habet, & à quo auferetur, quod habet. Nam si interroges: Quomodo non habet, si habet? Respondebit tibi Augustinus: Non habens habet, qui nescit vnde habet. Tollit enim Deus rem suam, & remanet illi iniquitas sua.] Ista gratiarum actione & virtutem iam adeptam seruamus, & nouis augmentis à Domino acceptis promouemus. Qui ergo virtutes conatur agnoscere, & earum, actionis gratia, indagare naturas; qui curat, eas in magno pre-
B tio habere, & vt res pretiosas à Domino postulare; qui non obliuiscitur pro quocumque profectu gratias agere, is, ad virtutes adipiscendas, ex parte intellectus instrumenta parauit, quas, si sequentia adiiciat, à Domino certè recipiet.

Lucæ 19. 26.

Aug. ser. 3. de sanct. To. 10.

PARS TERTIA

De Instrumentis assequendæ Virtutis, pertinentibus ad Voluntatem.

POST tria instrumenta, iuuantia intellectum ad acquirendam Virtutem, sequuntur ea, quæ voluntatem seu affectum ad eundem finem corroborant; quæ, quia propiùs ad actiones virtutum accedunt, maiori solicitudine sunt executioni mandanda. Virtus quippe non tam in intellectu, quàm in affectu est, non solùm quia præcipuæ virtutes sunt partis effectiuæ perfectiones, sed etiam quia ipsæ virtutes, ad intellectum pertinentes, in sua bonitate & merito, maximè ab affectu dependent. Qui si rectus non sit, & in Deum pura intentione directus, necesse est, vt actiones intellectualium virtutum aut perdat, aut fuscet. Certum est enim, Prudentiæ actum, ad præposterum finem per voluntatem ordinatum, destrui, & ex prudentia in astutiam verti; actum verò fidei, vt confessionem eius minùs sincera intentione prolatam magna ex parte fuscari. Auidè igitur, & libenter excipienda sunt instrumenta voluntatis, quibus in virtutum acquisitione desudat, quæ sub quinario numero comprehendimus. Sunt autem illa, Diffidentia sui, Desiderium virtutis, Intentio in finem virtutis dirigenda, robur animi in difficultatibus vincendis, & particularis cura in vitiis contrariis eliminandis. Et hæc quinque instrumenta tertius iste tractatus explicabit.

Quartum Instrumentum ad assequendam Virtutem, Diffidentia sui.

CAPVT I.

POSTQVAM Iustus cognitioni virtutis studuit, éamque pretiosissimam esse conspexit; opera voluntatis ab humilitate in-
C cipiat, & in cognitione proprij nihili, atque in diffidentia sui ipsius solicitè se & diligenter exerceat. Quia virtus Christiana (vt diximus) est donum Dei, & opus diuinæ gratiæ, non partus corruptæ naturæ, & ideo non à solis naturæ viribus sperandum est, sed in Dei speciali auxilio, quod nobis præsto erit, omnimodis confidendum. Est autem diffidentia sui, affectus ille submissus, quo quis suam imbecillitatem callens, & ad

malum prouitatem intelligens, prorsus ineptum ad virtutem suis viribus acquirendam se sentit, & in hoc labore vtilissimo non de seipso, sed de diuina bonitate eum adiuuante præsumit. Scit enim scriptum esse: *Ierem. 17.5.* Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum:] & cùm se hominem videat, & carnem mollem & corruptioni obnoxiam aspiciat, stultum putat & maledictione dignum, sicut re vera est, à Deo per superbiam recedere, & in semetipso confidere. Legit etiam in sancto Dauide: *Psal. 145. 3.4.* Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus. Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.] Se autem, licèt principem, id est, iustum & Deo gratum, esse coniectet, tamen cùm etiam filium Adæ peccatoris agnoscat, cuius spiritus post transgressionem, in vitia & terrena contendit, & sæpe cogitationes ac conatus nostros frustratos reliquit, indignum existimat, fragilitati principis terreni, & non summæ potentiæ, & fortitudini insuperabili cœlestis regis inniti. E contrà verò scit, ab eodem Propheta fuisse cantatum: *Psal. 117. 8.* Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine: bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.] Et iterum: *Psal. 2. 13.* Beati omnes, qui confidunt in eo.] Ob idque in Deo fiduciam collocans, & à se depellens, bonum malo præfert, & beatitudinem, in Domino sperantibus promissam, sibi aliquando venturam arbitratur. Sanè qui *Sapien. 3. 9.* confidunt in illo, intelligent veritatem:] ita autem intelligent, vt eam ab ipso Domino dandam intelligant, & vt pauperes, ab eo qui diues est in misericordia, ipsam supplici corde deposcant. Et cùm certum sit, quia, *Eccl. 32. 28.* Qui confidit in illo, non minorabitur,] & quòd [*Daniel 3.40.* non est confusio confidentibus in te, Domine:] si confundi, ac minui nolumus, non est cur ab alio, quàm à te, ô Deus meus, præstantissimum virtutis donum expectemus; & ad confusionem nostram nobismetipsis fidamus.

Sed videamus, quibus vir iustus hanc sibi diffidentiam salutarem parabit. Commune quidem omnium miseriarum remedium, nempe oratio, non est prætermittendum, qua scilicet quis à Domino petat illuminari oculos cordis sui, vt propriam imbecillitatem, & nunquam bene cognitam impotentiam ad bonum per se, & sine diuino auxilio operandum, peruideat. Hæc enim cognitio propriæ imbecillitatis, & hæc diffidentia sui, donum etiam Dei est, & magnum donum, quia fundamentum aliorum donorum, quod debet, sicut reliqua dona, à Domino postulari. Donum hoc non nouerunt antiqui Philosophi, ignorarunt & multi ex Israelitico populo, & non pauci quoque nunc in lege gratiæ hanc gratiam ignorant. Quia verò eam ignorant, non petunt; quia non petunt, non obtinent; quia non obtinent, sibi ipsis fidentes bonum quærunt: quia sibi fidentes quærunt bonum, prorsus sine fructu laborant. Philosophos illos antiquos in hac parte sugillat Paulus: *Rom. 1. 21.* Quia cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis.] Non, inquam, animaduertere voluerunt, Deum esse sapientiæ eorum & reliquorum donorum auctorem, sibique per inanem & falsam cogitationem tribuerunt, quod non à se, sed à Deo largitore ceperant. Et quid inde sequutum est? Et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. In obscuritatem mentisque caliginem lapsi, & ex sapientibus in stultos conuersi, scientiam à Deo acceptam, & non illi per gratiarum actionem attributam perdiderunt, & ad vitia impurissima ac nefandissima declinarunt. Israëlitas verò idem Apostolus increpat, dicens: Israël verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit.] *Rom. 9. 31.* Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Id est, vt ibidem inquit Anselmus: *Anselm.* Quia non sperauit in Deum, non illam petiuit à Deo, non credidit in eum, qui iustificat impium. Sed quasi iustitiam per semetipsum operans, non in se credens operari Deum, ideo non est iustitiam assequutus. Quam sine Deo, gratia sua auxiliante, nemo assequi potest, quia ipse est, qui operatur in nobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate. Eos tandem, qui nunc quadam occulta superbia sibimetipsis adeptionem virtutis arrogant, quàm sine fructu laborent, & post multos labores quàm miserabiliter cadant, docet pulchrè Ambrosius, *Ambros.* in hunc modum scribens: Multi enim seruientes Deo, & in lege eius die ac nocte meditantes, crucifixerunt carnem suam cum desideriis & concupiscentiis, omniumque illecebrarum incentiua domuerunt, non damnis victi, non persecutionibus fracti, non prosperitatibus deprauati, mundum istum nec dilexere obsequentem, nec timuere terrentem. Tantam itaque firmitatem, & tam sublime propositum, qua impugnatione diabolus posset adoriri, nisi vt quibus non potuerat persuadere vitiorum amorem, immitteret laudis cupiditatem, & inde nouissima instrueretur tentatio, vnde nocuit prima deceptio? Non itaque desidiosis, & tepidis, neque inertibus, & incultis, sed magis quibusdam animis sedulis, & bonorum actuum probitate luculentis, per gloriam irrepsit humanam: & quos impulsione non mouit, elatione deiecit. Quantò enim clariores erant meritis, tanto eos aptiores suis inuenit insidiis. In Paradiso namque Ecclesiæ constitutos, & virtutum deliciis abundantes, ad confidentiam liberi incitauit arbitrij, vt profectus suos in se constituerent, & ad arborem propriæ voluntatis manum præsumptionis extenderent.] Hæc ille. Qui & duas in his verbis causas, istorum casus, adiungit, amorem vanæ laudis & confidentiam sui. Non enim minùs obest virtuti, hominem in se ipso confidere, quàm ex bonis actionibus gloriam captare. Immò multo magis: nam amor laudis ex vitio inanis gloriæ, confidentia verò sui ex elatione procedit, quæ radix est inanis gloriæ; difficilius autem est, radicem euellere, quàm ramum abscindere; & laboriosius, intimam causam mali, quàm effectum extra se ostentantem euertere. Ne igitur ita sine fructu laboremus, orandus est Dominus, vt nos apud nos ipsos statuat, & propriam nostram fragilitatem detegat, ne mens nostra, superbia & elatione cæca, in semetipsa confidat.

Hanc etiam diffidentiam generat veritas ipsa, qua scilicet cognoscimus, virtutem esse donum Dei, ad quam obtinendam non sufficit hominis desudantis industria. Verum est quidem, necessarium esse nostrum conatum, vt virtutem habeamus, quæ non desidibus & oscitantibus, sed solicitis & laborantibus est promissa. At solus ipse sine diuina gratia & ope non sufficit, quæ in omnibus

sed

sed præcipuè in negotio virtutis prima est, & conatum hominis excitat, & promouet, & vsque ad optatum finem perducit. Quid enim prodent conatus pueri, in lubrico positi, ad onus supra vires ferendum, nisi à potentiore iuuetur, à quo etiam, ne cadat, teneatur? Ita nihil proficiet labor & conatus hominis, quem omnia deorsum trahunt, & in peccatum impellunt, nisi à Deo, potentiore, sua gratia liberetur, & in concepto desiderio iuuetur. Hoc autem ab homine probè cognosci, & per humilitatem in affectum transfundi, adeò est necessarium; vt Cassianus ex sententia probatissimorum seniorum dicat, neminem posse ad virtutem peruenire, si hanc salutarem scientiam ignorauerit: Aiunt, inquit, non posse ad purum quempiam carnalibus vitiis emundari, nisi vniuersum laborem suum atque conatum, ad tantæ perfectionis finem intellexerit non posse sufficere, nec eam nisi Dei miseratione & adiutorio comprehendi, non tam tradentis institutione, quàm affectu atque virtute; & experimentis propriis eruditus agnoscat. Ad capessenda namque tam magnifica, támque præcelsa puritatis & integritatis præmia, quantuslibet ieiuniorum, vigiliarum, lectionis, & solitudinis, ac remotionis labor fuerit impensus, condignus esse non poterit, qui hæc industriæ suæ merito vel laboris obtineat. Nunquam enim diuinum munus labor proprius humanaue compensabit industria, nisi desideranti diuina fuerit miseratione concessum.] Hæc ille. Qui (vt manifestum est) non de theorica quadam & speculatrice cognitione loquitur, quam omnes, ne fidem amittamus, habere tenemur; sed de ea notitia, quæ in affectum transit, & hanc gratiæ necessitatem, & propriam hominis ineptitudinem, quasi per experientiam sentit. Hic affectus proprium nihilum, quasi manu contrectans, est diffidentia sui, quem habens, valde dispositus est ad virtutem capessendam. Quia sicut Deus superbis resistit, elatósque contemnit; ita humilium votis annuit, & in suo adiutorio confidentes iuuat. Fitque quoddam mirabile, vt homo suæ imbecillitatis notione, non pusillanimis ad id quod cupit, sed potens fiat. Nam & in rebus humanis oppositum euenit, vt propriæ impotentiæ cognitio hominem deprimat, & omnem eius conatum impediat: at in rebus cœlestibus hæc sancta depressio nos eleuat, & mira quadam ratione corroborat. Et qui sibi ipsi non fidit, hac diffidentia fit ad obtinendam virtutem potens & perfectione sublimis. Impletúrque verbum Domini: Posui adiutorium in potente: & exaltaui electum de plebe mea.] Nam adiutorium eius, hominem suæ imbecillitatis conscium, potentem facit, & seipsum deiicientem extollit. Seu ponit Dominus adiutorium in potente, in eo scilicet, qui humilitate, & verissima suæ fragilitatis confessione fit potens, vt diuinum adiutorium recipiat, & electorum exaltationem participet. Superbus enim & arrogans, sibi ipsi confidens, quasi non est potens Dei auxilium recipere, quia seipso plenus, non habet vbi dona cœlestia recondat; nec dignus est iuuari, qui superbia turgidus, putat se auxilio non indigere. Hæc itaque veritas, non in solo intellectu custodienda est, sed ad gustum & affectum diffundenda, quæ gustata faciat nos ad Dominum pro auxilio clamare, & proprium nihilum confiteri. Dicamúsque: Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.] Quia vires nostræ insufficientes sunt ad tantum opus, non tam dicam peragendum, verum & inchoandum: Manda ô Domine virtuti tuæ, id est, potentiæ tuæ & brachio tuo, vt hoc opus inchoet, & iube etiam eidem potentiæ tuæ, vt quod cœperis, & operatus fueris, ipsa continuet. Sit splendor Domini Dei nostri super nos,] qui ad bonum opus, & ad virtutem quærendam, intellectum erudiat, & opera manuum nostrarum dirige super nos, dum voluntatem confortas, & opus manuum nostrarum dirige, dum potentiam exequentem, & in studiosa opera incumbentem adiuuas. Vel, vt vult Augustinus; splendor tuus Domine nos illustret, vt quid faciendum sit cognoscamus; & opera manuum nostrarum dirige super nos, vt non ea pro rerum terrenarum mercede faciamus: & opus manuum nostrarum dirige, vt scilicet omnia vnum sint opus, & in omnibus vnam tui dilectionem & amorem quæramus. Hoc est enim opus Dei, vt credamus in eum, quem misit ille] ea nempe fide, quæ per dilectionem operatur. Et tunc [à templo tuo in Ierusalem,] nempe in Ecclesia sancta, tibi in granarum actionem] offerent] electi & [reges munera.] Iam vides quomodo veritas ad diffidentiam inuitet, quæ ita humanam industriam ponit, vt diuinam gratiam in hoc opere potiorem agnoscat, ideóque os ad loquendum aperit, affectum ad desiderandum & clamandum inflammat.

Cassian. lib. 11. de spiritu superbiæ. cap. 13. — Psal. 88. 20. — Psal. 67. 29. — Psal. 89. 17. — Aug. ib. — Ioan. 6. 29. — Psal. 67. 30.

Aspiciamus ergo virtutes, vt dona Dei supra nos posita, quæ manus nostræ, nisi ab ipso eueh amur, apprehendere & comparare non possunt. Aspiciamus eas, vt reconditam Christi doctrinam, quam nemo nisi illo ducente & suggerente percipiet. Quid enim mihi ad veram virtutem proderunt Philosophorum verba, qui aut fictam virtutem tantùm habuerunt, aut si veram, eam in genere vitæ moralis veram & satis exilem, non verò meritoriam, & ad fœlicitatem æternam conducibilem, compararunt? Nam si propter mundanum honorem virtutibus studebant, vt multi eorum fecerunt, quis non statim intelligat, futiles & vmbratiles fuisse eorum virtutes, & à veritate virtutis quàm alienissimas, quas præposteri finis malitia vitiabat? Si verò honestate virtutis illecti, virtutes propter honestatem in eis elucentem quærebant, sicut pauculos eorum fecisse coniectura est: quis etiam non videat, has virtutes, quas sine aliquo superno auxilio, actiom, quam eliciebant, commensurato, habere non poterant, in genere quidem moralis Philosophiæ veras fuisse, sed quia ad Deum non referebantur, nec per Christum & in Christo, qui principium est gratiæ & meriti, operabantur, nihil prorsus ad vitam æternam promerendam adiuuisse? Ac proinde meritò patres eas in omni euentu falsas virtutes & superbas appellant, quas non propriæ vilitatis cognitio, & Dei gratia Christo subnixa proferebat, sed falsa quædam propriæ facultatis existimatio, & naturæ auxilij sibi dati ad operandum ignara procreabat. De his dictum est in Salomone: Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere.] Quæ enim maior afflictio, & qui labor inutilior, quàm per totam vitam philosophicè viuere, & ad quandam vmbram virtutis conari, per istum verò laborem in vrbem, id est, in cœlestem patriam non peruenire? Ad quam illi profectò nunquam peruenerunt, quia nunquam in atrium eius, nempe in Ecclesiam, per quam solam ad patriam patet accessus, ingressi sunt. Lege Platonem, inquit Hieronymus, eundem locum exponens: Aristotelis euolue versutias: Zenonem & Carneadem diligentiùs intuere: & probabis, verum esse quod dicitur: Labor stultorum affliget eos:] veritatem illi quidem omni studio quæsierunt: sed quia non habuerunt ducem, & præuium itineris, & humanis sensibus rati

Eccl. 10. 15. — Hier. ib.

A funt se comprehendere posse sapientiam, ad ciuitatem minimè peruenerunt. De qua in Psalmo dicitur: *Psal. 72. 20.* Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum dissipabis.] Hæc ille. Audi etiam quid Augustinus de his virtutibus dicat, etiamsi honestas in illis quæratur: *Aug. 19. de ciuit. c. 25.* Licèt à quibusdam tunc veræ & honestæ putentur esse virtutes, cùm ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur; etiam tunc inflatæ ac superbæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. Sicut enim non est à carne, sed super carnem, quod carnem facit viuere: sic non est ab homine, sed super hominē, quod hominē facit beatè viuere.] Non ergo est vera virtus, quæ ad meritū prosit sine gratia Dei, nō est vera virtus sine Christi sequela, ad quā cùm homo impotēs sit, debet ita seipsum ad itinera virtutū animare, vt nō in seipso, sed in Christo eum adiuuāte confidat, B sine cuius auxilio nec primum initium virtutis attinget: Quare Bernardus optimè huius mundi sapientes irridet, dicens: *Bern. ser. 22. in Cant.* Quid vobis cum virtutibus, qui Dei virtutem, Christum, ignoratis? Vbinam, quæso, vera prudentia, nisi in Christi doctrina? Vnde vera iustitia, nisi de Christi misericordia? Vbi vera temperantia, nisi in Christi vita? Vbi vera fortitudo, nisi in Christi passione? Soli ergo, qui eius doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt: soli iusti, qui de eius misericordia veniam peccatorum consequuti sunt: Soli temperantes, qui eius vitam imitari student: Soli fortes, qui eius patientiæ documenta fortiterio aduersis tenent. Incassum proinde quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde sperandas putat, quàm à Domino virtutum, cuius doctrina, C seminarium prudentiæ; cuius misericordia, opus iustitiæ; cuius vita, speculum temperantiæ; cuius mors, insigne est fortitudinis.] Hæc ille.

Hic itaque sit primus conatus voluntatis, quo pro virtute laboret, magnam de se ipsa diffidentiam concipere, & in Domino certissimā spem acquirendæ virtutis & boni exitus, constituere. Cognoscat homo, se mille impedimentis esse cinctum, mille funibus & catenis compeditum, quominus possit iter virtutis arripere. Annon impedimenta sunt, corporis necessitates, quæ magnam partem temporis sibi vendicant, & dum homo ad cœlestia mente pergit, in terram redire, immò luto immergi compellūt? Ita sanè: vnde Dauid clamat ad Dominum: *Psal. 24. 17.* Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessita- D tibus meis erue me.] Et vt ostendat hæc necessitatum impedimenta à Domino solo posse tolli, alio loco ei hoc opus ascribit: *Psal. 30. 8.* Quoniam respexisti, inquit, humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.] An non sunt impedimenta, passiones, quæ nos vel nolentes ad sensibilia trahunt, & multis quotidie imperfectionibus & peccatis inficiunt? Solus hoc dubitabit, qui filius Adæ non est, qui passiones non habet, qui sibi fomitem & procliuitatem ad malum dominari non sentit. Si autem nullus est homo, sicut nullus est, qui primum illum hominem, Deo rebellem, genitorem non habeat, nullus etiam erit, qui in se ipso hanc difficultatem conseruandæ animæ puritatis non aduertat. Isti sont funes, istæ catenæ, de quibus sanctus quoque Pro- E *Psal. 118. 61.* pheta conquerebatur: Nam funes, inquit, peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.] Si enim funium nomine non tam insidias ab iniquis paratas, quàm propensiones ad malum, ex primis illis peccatoribus, scilicet ex protoparentibus relictas, intelligamus, quis ambigat, magnam laudem esse, Deíque beneficio partam, legem Dei non obliuisci eum, quem tales funes & catenæ constringunt? Quoties nos legem diuinam prætermisimus, dum his A funibus ad malum trahebamur? Quoties dum conabamur dissolui, reperiebamus nos indissolubiliori nodo ligatos, & maiori difficultate constrictos? De his vinculis videtur loquutus Ambrosius, cùm ait: *Amb. ad eundem Psal. ser. 8.* Isti sunt funes, quibus trahūtur peccata, vt fune longo, & vt loro iugi vitulæ iniquitatis. Vitula enim indomita plus se iactat, & excurrit, cùm tenetur, nec acquiescit imperio, nec stringitur vinculo, sed magis, cùm loro retrahitur, exasperatur. Itaque nec coacta se subiicit: nec tamen libera vinculorum est. Sicut ergo trahit vitula lorum iugi, quæ etsi non tenetur è proximo, tenetur tamen, nec se explicat, & absoluit: ita trahit vnus quisque peccator indomitis moribus iniquitates, qui putat se liberum, quia non est iugo subditus, subiectúsque iudicio, & nescit quòd non sit B exutus, sed magis, vt illa vitula, & ipse se implicat suorum nexibus peccatorum. Hi sunt ergo funes delictorum nostrorum, quibus inuoluimur, & ligamur, quemadmodum sunt & vincula delictorum. Et ideo Saluator, qui habet in potestate peccatum dimittere, dicit iis qui sunt in vinculis: Exite. Vtinam & mihi dicat: Exi de vinculis tuis, exi de nexibus peccatorum tuorum, solue funes erroris tui, quibus circundatus & ligatus es.] Hæc ille. Opus est ergo Dei, quòd ab affectibus expediamur, & os virtutibus moderemur. Sæpe enim volui humilitatem, exempli gratia, sectari, & in superbiam incidi: sæpe desideraui, & in mediis desideriis, nescio quomodo, oppositum eius quod optaueram, feci: sæpe proposui, & apud me statui, me ipsum conculcare, & mundi gloriam conte- C mnere, & quasi nihil statuerim, me super capita aliorū posui, & post auram popularem cucurri. Iam ambulabam humilitatis vias, & statim sedi: aliquando currebam, & dum minùs sperandum esset, luto me ambitionis immersi: dum leuabar, allisus sum, dum ascendebam, corrui, & cùm me magis mundare volebam, magis fœdus apparui. Post multos à conuersione mea annos nihil profeci, & laborem meum fructu vacuum vidi, & aliquod vel paruum augmentum virtutis concupitæ non sensi. Infœlix ergo homo, quando tandem meum nihilum videbo? quando meam fragilitatem agnoscam? quando de me ipso diffidam? Tu ergo Domine, sis spes mea, tu fiducia mea, vt tandem per te consequar, quod in me confidens, & baculo arundineo innitens, obtinere non D potui.

Quintum instrumentum, ingens desiderium Virtutis.

CAPVT II.

SI in assequendis virtutibus ita de nobis diffideremus, vt in nullo confideremus, extingueretur virtutis desiderium, quia impossibilis iudicaretur eius adeptio, & nemo rem desiderat, quam sibi inaccessibilem iudicat. Sed quoniam quo veriùs de nostris viribus desperamus, eo perfectiùs de Domini benignitate confidimus: hinc pro- E uenit, vt humilis hæc & sancta diffidentia, desiderium virtutis accendat, & non desiderium ipsius, sed omnem torporem, & omnem desperationem extinguat. Post diffidentiam ergo, qua vir iustus de sua fragilitate desperat, magnum quoddam virtutis, quam quærit, desiderium comparare studeat, quod eum, & ad superandas difficultates, in virtutis itinere repertas, reddat alacrem, & ad eam accipiendam capacem. Desiderium nos capaces virtutis efficere, & ad eam obtinendam disponere, manifestum est, cùm

dicat

Psal. 80. 11. dicat Dominus: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti; dilata os tuum, & implebo illud.] Tanta res est, os nostrum implere, vt eam sperantem necesse sit diuinæ potentiæ meminisse. Recordare, ô homo, ait Dominus, quia ego te de durissima seruitute Ægyptiorum eduxi, de obscuritate antiquarum tuarum iniquitatum extraxi, & in hac luce, quam modò experiris, respirare feci. Si hæc tam eximia, tam facultatem tuam excedentia præstiti, etiam potens ero, os tuum dilatatum implere. Aperi igitur illud, vt alimentis suauissimis impleam. Quod autem, & quale est hoc os, quod, vt impleamur & satiemur, aperire debemus? Ex qualitate apertionis, & alimenti percipiendi, id facilè colligimus. Dilata

Aug. ibid. os tuum, inquit Augustinus, confitendo, amando; & adimplebo illud, quoniam apud me est fons vitæ. B Non ora corporis, sed os cordis confessione, siue laude & amore aperitur: non os corporis, sed cordis vita impletur, ex fonte vitæ manante: nam ori corporis cibos mortuos ingerimus, & si quid viuens comedendum est, priùs occidimus, vt comedamus. Os verò cordis non est aliud, quàm desiderium cordis, quare istud aperiendum est, vt vita, scilicet virtute, qua spiritualiter viuimus, qua ad vitam æternam tendimus, impleamur. Est os nobis intus, ait alio loco

August. Psal. 137. idem sanctus pater Augustinus, ibi rogamus. Et, si hospitium, vel domum Deo præparauimus, ibi loquimur, ibi exaudimur. Et Ambrosius affectum vo-

Ambr. ad Psal. 118. ser. 17. luntatis, os animæ vocat, quo validè ad Dominum clamamus, & spiritum gratiæ eius attrahimus. Sicut ergo cùm os corporis aperimus, illud capax C facimus alimenti suscipiendi; & quo magis aperimus, necessarij cibi plus accipimus: ita cùm desiderium, & affectum magis ac magis ad virtutem dilatamus, & vehementiùs eam concupiscimus, citiùs à Domino, & pleniùs, ac perfectiùs obtinemus. Scriptum

Psal. 10. 17. est enim: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.] Qui autem sunt pauperes, nisi humiles, & sibi ipsis minimè præfidentes? Sed bonum Dominus desiderium exaudit, cùm eos bonis concupitis replet.

Virtus profectò, est gemma pretiosa, vel potiùs thesaurus incomparabilis, quem à Domino non accipimus, nisi priùs paratum sit, vbi illud recondamus. Nam de timentibus Dominum dictum est:

Eccl. 2. 20. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.] Parant D illi corda sua, dum ea bonorum Domini faciunt capacia: & sanctificant animas suas, dum vitiis, quæ eas replebant, & ingressum virtutum impediebant, ac peccatis euacuant. Tunc verò animæ vitiis euacuantur, cùm desideria sæcularia ac noxia reiiciunt; & tunc corda boni fiunt capacia, cùm in bonis desideriis exercentur. Ergo bonorum ac virtutum desideria sunt, quibus timentes Dominum corda sua præparant, vt opes ac thesauros virtutis recondant. Hæc bona desideria sunt animarum sinus, in quibus

Iob. 23. 12. virtutes concupitas recipiunt. Iob suum sinum habebat, qui dicebat: Et in sinu meo abscondi verba oris eius.] In sinu autem verba Domini abscondere, est, sanctis desideriis mandata eius implere. Quæ de- E sideria, faciente Domino, opus subsequitur, cùm non solùm corde & desiderio, sed etiam in opere lex diuina custoditur: Quod iustus sæpe in sua conuersatione experitur, de quo dictum est à Dauide: In

Psal. 1. 2. lege Domini voluntas eius:] vtique desiderium eius, & concupiscentia eius. & quia quæ cupimus, facilè cogitamus. Et in lege eius meditabitur die ac no-

Ibid. n. 3. cte.] Quid autem inde sequutum est? Certè: Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decur-

A sus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.] Vide quomodo fructus desiderium sequatur, & quomodo opus nostrum sinum repleat, & qua ratione sinus desiderij nos boni desiderati capaces efficiat. Pulchrè Augustinus hæc omnia docet, qui sic

ait: Tota vita Christiani boni, sanctum desiderium est. Quod autem desideras, nondum vides: sed desiderando, capax efficeris, vt cùm venerit, quod videas, impleаris. Sicut enim si velis implere aliquem sinum, & nosti quàm magnū est quod dabitur, extendis sinum vel sacci, vel vtris, vel alicuius rei, nosti quantū missurus es; & si vides, quia angustus est sinus, extendendo, facis capaciorem: sic Deus differendo, extendit desiderium, desiderando, extendit animum, extendendo, facit capaciorem. Desideremus ergo fratres, quia *Aug. in 1. Ioan. tract. 4 ad c. 3.*

B implendi sumus. Videte Paulum extendentem sinum, vt possit capere quod venturum est. Ait: Non quia iam acceperim, aut iam perfectus sim. Fratres ego me non arbitror apprehendisse.] Quid ergo agis in hac vita, si nondum apprehendisti? Vnum autem, quæ retrò oblitus, in ea, quæ antè sunt extentus, secundùm intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis.] Extentum se dixit: & secundùm intentionem sequi se dixit. Minorem se sentiebat ad capiendum quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Hæc est vita nostra, vt desiderando exerceamur.] Sic ille. Iam liquet, quomodo nos desideria capaces virtutis efficiant, quia sunt tanquam sinus, in quorum latitudine virtus absconditur. Et qui non habet sinum, non mirum, *Philipp. 3. 12. 13.* *Ibid. n. 14*

C si virtutem nunquam acquirat, quam acquisitam sine sinu, id est, sine desiderio, non magni reputaret, nec ad securitatem eius, ne scilicet à furibus & dæmonibus rapiatur, haberet vbi reconderet. Mensuram bonam, & confertam, ait Saluator, dabunt in sinum vestrum:] videlicet ostendens eam mercedem æternam nobis dandam esse, quæ omnino nostrum desiderium expleat. Si autem desiderium mercedem præmij antecedit, merita etiam virtutum antecedat, necesse est, quia cùm hæc sint velut illius præmij semina, in eadem terra debet seminari, in eodem sinu recondi. Quare si gloria est surrectura in terra sitiente, id est, in corde concupiscente, & quod desiderio illius fruendæ ardeat, oportet vt in eodem corde virtus assurgat. Animaduerte, cui terræ Dominus aquam suæ gratiæ ad fructificandum promittat. Ef- *Luc. 6. 38.*

D fundam, inquit, aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.] Et germinabunt inter herbas, quasi salices iuxta præterfluentes aquas.] Vis aquas gratiarum, vt semina spiritualis doctrinæ iacta fructificent? Sitim habe. Vis spiritum & benedictionem Domini, qua arbores satæ crescant, & promoueantur? Desiderium concipe: Vis instar salicum, quæ multum crescunt, germinare? Magnam & ardentem virtutis concupiscentiam ostende. Quoniam in terra cœnosa, & luto desideriorum sæcularium plena, statuit Dominus guttas sui fontis non spargere, & benedictionem ad fructus virtutis ferendos haud quaquam conce- *Isa. 44. 3.*

E dere. Si quis sitit, ait, veniat ad me, & bibat.] Si non sitis, non venies, & si ad fontem vitæ non accesseris, & ex magno desiderio tuam sitim non aperueris, & aquam gratiæ non postulaueris, vtique ex fonte non bibes. Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.] Sitientes clamant: clamantes liberantur. Si virtutem non sitis, nunquam tuam tribulationem & miseriam senties: si eam non sentias, nunquam ex corde *Ioan. 7. 37.* *Psal. 106. 5. 6.*

clamabis, sed quasi subsannando postulabis: si non clamaueris, nunquam à vitiis dissolueris; si ab eis solutus non fueris, nec virtutem acquires. Ergo desiderium capacitatem affert, & aditum aperit, vt virtutem possis acquirere.

Non solum autem desiderium virtutis nos capaces eius facit, verùm etiam difficilia quæque occurrentia, & adeptioni eius obsistentia, vincit, & ea facilè vitari posse decernit. Et dum anima quasi præ desiderio virtutis deficit, robustiores vires ad eam insequendam, & sibi vendicandam sentit. Vnde Ambrosius ait: Ista defectio, id est, istud magnum desiderium, quo in nobis præ expectationis impatientia deficimus, imminutionem quidem fragilitatis, sed assumptionem virtutis operatur.] Quæ, rogo, non audent desideria impura luxuriosorum, quas molestias non sustinent, quæ non subeunt pericula, vt pulchritudine cupita potiantur? Sed non sunt, nec debent esse minora desideria iustorum, quibus ad omnem virtutem & sanctitatem inhiant. Quare ergo non credemus, ea ad molestias, ad pericula, & ad labores, pro virtute sustinendos, animare? Præsertim quòd ad illa turpia sola impellit caro; ad ista pulchra spiritus gratiæ potentior mouet: ab illis conscientia & timor gehennæ retrahit; ab istis solus impotens sibilus aduersarij deterret. Athalia ex desiderio regnandi interfecit filios alienos: Abraham verò ex desiderio obediendi promptissima voluntate ad filium suum vnigenitum & dilectissimum, & à quo posteritatem expectabat, occidendum exiuit. Desiderium filiorum ad hoc Rachelem adducit, vt quasi muliebrem verecundiam deponat, & marito dicat: Da mihi liberos, alioquin moriar.] Desiderium remissionis peccatorum ita Magdalenam possidet, vt omni muliebri timore deposito, non apud maritum, sed in conspectu Pharisæi superbi hominis & multorum discumbentium, magnam confusionem & erubescentiam sustineat. Auari, & raptores multa ex desiderio diuitiarum sunt aggressi pericula, & multas, vt diuites essent, difficultates superarunt. At innumerabiles iusti, ex perfectionis desiderio maximas opes & amplissimas dignitates abiecerunt. Potentius igitur est virtutum quàm vitiorum desiderium, & licèt istud multa difficilia audeat; at illud ad res sublimiores & difficiliores aggrediendas instigat. Optimè dixit Chrysostomus: Quando quis sauciatur charitatis desiderio, nihil difficile spectat: sed id, quod fuerit plenum periculis & multa miseria, leuiter fert, ad vnum hoc videns, quomodo suo potiatur voto & desiderio. Et alio loco idem Beatus Pater pulchrè ait: Nihil est quod non superet amor cum desiderio. Cùm autem & Dei sit desiderium, omnium est altissimum: & neque ignis, neque ferrum, neque paupertas: non infirmitas, non mors, neque aliud quid huiusmodi graue videbitur talem amorem possidenti; sed omnia deridens, ad cælum volabit, & illic moratur nihil se geret indigniùs, aliud intuens nihil, non cælum, non terram, non mare, sed ad vnam tantùm pulchritudinem intentus illius gloriæ: & nec eum præsentis vitæ tristia humiliabunt, nec extollere, & inflare suauia poterunt, & voluptatem habentia.] Hæc ille. Ex quibus constat, magnam esse desiderij vim, præsertim si sit boni ad ipsum bonum consequendum. Quia nihil inuenimus, quod ab eius adeptione nos retrahit, si omnia impedimenta, faciente id boni desiderio, reputamus facilia. Meritóque desiderium comparauimus oleo, quod iugum putrefacit, ne oneret: & robori mentis, quod pondus difficultatis alleuiet.

Tanta ergo cùm sit bonorum desideriorum, tum vtilitas, tum efficacitas, necesse est vt ad virtutem consequendam virtutis desideriis vtamur. Cupiamus eam, vt nobis sui copiam faciat, & ne tanquam ab indignis aufugiat. Æquissima illa est, quæ tenuini, saltem sine merito desiderij, se offert: & suauissima, quæ à te desiderantibus non discedit. Virtus colenda est, inquit Lactantius, non imago virtutis; & colenda est non sacrificio aliquo, aut thure, aut precatione solenni, sed voluntate sola atque proposito. Nam quid est aliud colere virtutem, nisi eam comprehendere animo & tenere? Quod vnusquisque simul ac cœpit velle, consequitur.] O magna virtutis largitas, quæ solos nolentes auersatur, volentibus autem eam se vltrò donat, & rem omnium creatarum pretiosissimam, non auro, non argento, sed sola voluntate mercamur! Quia velle, & concupiscere virtutem, aliqua virtus est, & dum magis roboratur virtutis concupiscentia, magis ipsa virtus roboratur & crescit. Quis non solo vitæ temporalis aut salutis desiderio vitam & salutem emeret? Quis non sola opum ac dignitatum concupiscētia opes & dignitates compararet? Sed virtus, ô homo, desideriis emitur, & quia hoc ipsum quod est desiderare virtutem, pars est virtutis, desideriis possidetur. Non in his tua desideria occupes, quæ adepta contristant, & amplexata te amplectentem inquietant. Huiusmodi sunt omnia visibilia, quæ vilia cùm sint, & ad solum vsum concessa, non sunt anxiè desideranda, sed ad solam necessitatem, & vt media ad virtutem assumenda. In his verò, quæ satiant, quæ delectant, quæ implent, tua desideria constitues. Hæc autem sunt veræ virtutes & solidæ, quia cùm illarum ministerio Deus ad nus veniat, corda nostra, aliquid magnum, quo impleantur, sitientia, tranquillant. De vera quippe sapientia, qua omnis virtus continetur, sapiens ait: Generositatem illius glorificat,] id est, clarissimam & præstantissimam esse manifestat, contubernium habens Dei: quòd scilicet cum Deo iniuit societatem, vt in eodem corde viri iusti virtus & Deus pariter commorentur. Isti duo hospites, virtus & Deus, quid mirum, si hospitium nostræ mentis impleant, & nullam in eo tristitiam, aut inquietudinem manere permittant? Sanè quidem id experiebatur idem sapiens, qui postea ait: Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum: sciens, quoniam mecum communicabit de bonis, & erit alloquutio cogitationis & tædij mei.] Idem & tu dicas, ô homo: Hanc decreui orationibus, gemitibus, & desideriis promereri, quoniam gratiæ donis me ditabit, & sua præsentia cogitationem meam illuminabit, & omne tædium ac molestiam summouebit. Et siquidem desideria ad satietatem tendunt, & pro quiete mentis admittuntur, solam virtutem, mentísque puritatem, & Dei in te habitationem concupisce; qua habita, nequaquam tristaberis, sed finem tuorum desideriorum consequeris. Vt enim dixit expertus Augustinus: Inter temporalia & æterna hoc interest, quòd temporale plus diligitur, antequam habeatur: vilescit autem, cùm aduenerit, non enim satiat animam, cui verax & certa sedes, æternitas: æternum autem ardentiùs diligitur adeptum, quàm desideratum, quia nunquam de illo homo tantum æstimare potuit, quantum postea adipiscens inuenit. Virtus verò cum æternis est computanda, quam nobiscum hinc emigrantes deferemus. Hanc igitur, quæ nunquam vilescet, sed in maiori pretio habebitur, cupiamus.

Nec quocumque virtutis desiderio debemus esse contenti, sed illo, quod magnum & efficax sit, & nos pro virtute anxios reddat, & ad eam inquirendam

assiduè

Ambr. in Psal. 118. ser.

4. Reg. 11. 1.

Gen. 22. 3.

Gen. 30. 1.

Chrys. hō. 55. in Genes.

Idem hō. 64. ad Popul. Antiochen.

Lactant. lib. 1. de humana instit. c. 10. post med.

Sap. 8. 3.

Ibid. n. 9.

Aug. 1. de doctri. Christia. c. 20. 3.

assiduè solicitet. Nam res magnę eo ipso quòd tepidè desiderantur, contemnuntur: quoniam illo desidioso & tepido desiderio dicimus non esse maiores rebus vilissimis, quæ simili desiderio soleant à nobis apperi. E contrà verò, cùm virtutem cupimus vehementer, profitemur eam esse dignissimam, quæ in mente, ad Deum possidendum creata, sine vlla eiusdem mentis iniuria tantum sui desiderium immittat. Virtus per se præstantissima est; ergo ardentissimo desiderio est appetéda, quia res magnæ & eximiæ, non nisi post magnos labores nobis & post magna desideria proueniunt. Et si ipsa ad nos sine hoc præuio desiderio veniret, rubore suffunderemur, & venientem timidè & dolenter exciperemus, eo quòd ad sponsam tam pulchram, & tam sublimem excipiendam tepido solùm nos desiderio parauimus. Si enim nobilis sponsa, cùm primùm ad sui sponsi ædes accedit, eum, licet non quidem suum aduentum, & communi ac sordida veste circundatum, & in aliis occupatum inueniret, putaret se fuisse contemptam, & suam sortem deploraret, quòd tam ingrato viro fuerit copulata coniugio: cur non virtus nos sui c[...] temptores appellet, si ad nos veniens, tepido desiderii, quasi sordida veste, coopertos, & in amore rerum vilissimarū occupatos inueniat? At sat scio, quia sponsa prudentissima nunquam se periculo tantæ irrisionis exponet, nec imparatos inueniet, quia ad imparatos & tepidos nunquam veniet, sed donec auidè desideretur, in suo se domicilio continebit. Quare tepidè virtutem desiderare, est nolle virtutem, & eo ipso quòd præ desiderio magno in eius non amorem accendimur, ipsius possessione & suauissimo amplexu frustramur. Et ea quæ modesta est & iusta, quæ amatrix nostra est, sed æquitatis seruatrix, ex modestia oculis etiam tepidorum se offert, & ex iustitia se abscondit: ex amore venire gestit, & ex æquitate discedit. Esto tamen, quòd ipsa nostræ stultitiæ misereretur, & quasi amore & miseratione victa, vellet nobis immerentibus, & non auidè cupientibus, sui copiam facere, à Deo æquissimo iudice detineretur, & ne ad nostras fores accederet, prohiberetur, ne sponsam tam puram & nobilem indigni & sordidi homunciones susciperent. Sciebat hoc sapiens, qui vt hanc veram sapientiam impetraret, ait: Adij Dominum, & deprecatus sum illum ex totis præcordijs meis.] (Sap. 8. 21.) Qui si tantùm ex parte cordis, id est, tepido desiderio postularet, & se rerum terrenarum amore, virtute indignum faceret, nunquam eam obtineret. Et ipse Dominus inquit per os Ieremiæ: Erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde suo.] (Ierem. 24. 7.) Quid est reuerti ad Dominum ex toto corde, nisi toto desiderio & conatu virtutem & rectitudinem sequi, & à peccatis separari? Quare qui tepidè, aut potiùs fictè malum deserit, qui negligenter virtutem inquirit, nunquam ita eam comparabit, vt in populo Dei, & inter iustos & sanctos numerari mereatur. Si quæritis, quærite.] (Isa. 21. 12.) ait Dominus per Isaiam, id est, si iustitiam quæritis, eam non segniter, non oscitanter quærite. Si me desideratis, non tepidè & negligenter concupiscite. Si me quæritis, vt exponit Hieronymus, (Hieron. lib. 7. in Isa. ad eundem locum.) studiosiùs quærite, vt me in iustitia ac virtute inueniatis. Lex enim dicit: Cùm quæsieris ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.] (Deut. 4. 29.) Virtus ergo, in qua, & per quam Deus quæritur, ardentissimis desiderijs quærenda est, quæ ipsa nullo modo vacua esse patietur; sed statim post hæc desideria ad nos intrabit, lacrymas absterget, cor exhilarabit, & nos in suorum amatorum dignitate constituet. Tunc profectò nullo modo (sicut res visibiles) in nostra æstimatione vilescet, sed apertè videbimus dignam esse, quę ardentissimis desiderijs appetatur, & magnis laboribus comparetur.

Sed quomodo hæc desideria succendemus? Primò, humili & ardenti supplicatione. Vt enim inquit Ambrosius, (Ambr. in Psal. 118. ser.) non est potestatis nostræ desiderium, sed gratiæ Dei. Quare ab illo petendum est, in eius est potestate, illud postulantibus erogare. Secundò consideratione earum perfectionum, quæ suprà sunt de virtute tractata. Nam sicut hæ magnam virtutis æstimationem ingenerant; ita etiam desiderium accendunt. Tertiò, desideriorum inutilium compressione. Mens quippe nostra, quæ semper aliquid diligit, aliquid concupiscit, & sine amore & desiderio esse non potest, statim diligit, & cupit cælestia, dum non sinitur amare & desiderare terrena. Quartò demum desideriorum exercitatione, vt scilicet ad desiderandum te adigas, & ad multiplicandos actus desideriorum impellas. Si aliquem splendidis indumentis fulgentem videas, dic, Modestia, est mea vestis præclarissima, cuius comparatione hæc corporalia indumenta sunt sordida: ô si illius pulchritudine mentem corpúsque circundarem! Si pretiosas mensas intuearis & lauta conuiuia, dic, meum conuiuium & meus cibus est abstinentia, ô si illam abundè gustarem, quàm mihi ista fercula corporalia vilescerent! Si amicum ad dignitatem aut Prælationem euectum audias, dic intra teipsum: mea dignitas & mea prælatio, est humilitas; ô si hanc haberem, qua in conspectu Dei & hominum, plus quàm Prælati, & Ecclesiæ proceres infulati fulgerem. Si candidum lilium aspicias, dic, ô lilium pulcherrimum, castitas, quando te non iam in ore, sed in corde & in actione gestabo, & tui suauissimo odore complebor! Si auri memineris, dicito, ô aurum pretiosissimum, charitas, quando me ditabis, quando me Christo perfectè copulabis, quando ab omnibus terrenis rebus omnino disiunges? Ex omnibus occasionem desiderandi virtutem capta, & te ad hæc desideria proferenda & multiplicanda solicita. Sic enim ille de quo scriptum est: Desiderium animæ eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum:] (Psal. 20. 3) tibi virtutem concupitam dabit, & post hanc vitam illi debitam mercedem abundè concedet.

Sextum Instrumentum, Intentio actualis operandi ex fine Virtutis.

CAPVT III.

IAM ad ipsas Virtutis actiones propiùs accedimus, in quibus primo loco Intentio voluntatis dirigenda est, & finis aptus virtutis actioni præfigendus, vt actio habitum virtutis in mente vel efficiat, si virtus acquisita fuerit, vel si infusa, eius augmentum mereatur. Ex qua intentione omnis noster profectus dependet, quia qualem finē nobis proposuerimus, tales omnino post actiones euademus: si malum, mali: si bonum, boni: si verò optimum & perfectum, euademus perfecti. Intentio etiam ipsam actionem mutat, nam ex fine naturam accipit, & talis erit, qualem finem scopúmque respexerit. Tribus ergo regulis, quod ad nostrum institutum spectat, omnis vsus huius instrumenti completur.

Prima est: Ne in virtutum actionibus aliquem præposterum finem, vt nostrum commodum, no-

ſtram gloriam apud homines, noſtræ propriæ voluntatis explenonem, vel aliqua ſimilia vilia & abiecta, quæramus. Si enim in id oculus noſtræ intentionis intendat, non ſtudioſi, ſed vitioſi, non humiles aut obedientes, ſed auari, aut inanis gloriæ cupidi noſtris laboribus efficiemur; dicente Domino: Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.] Oculus noſter, intentio noſtra, oculus nequam, intentio mala eſt: quæ malitia ſua, ac tenebris ſuis (nam nequitia eſt caligo & tenebræ) omne actionum illam ſequentium corpus obuoluet. Et alio loco ait: Malus homo de malo theſauro profert malum.] Per malum theſaurum, præpoſteram intentionem denotat, ex qua malum opus prodit, & ipſa hominem habentem eam, malum, id eſt, vitioſum, & corruptis moribus obnoxium oſtendit. Vnde Chryſoſtomus, poſtquam locutus eſt de recta intentione in eleemoſyna habenda, hæc addit: Id, quod non ſolùm in eleemoſyna, ſed in vnoquoque bono opere ſpirituali attendendum eſt, vt nihil ad hominum præconia reſpicientes, faciamus, alioquin nulla nobis vtilitas erit, ſiue ieiunamus, ſiue precamur, ſiue miſeremur, ſiue quoduis aliud facimus, niſi propter illum ſolùm fiant, qui nouit & abſcondita, & quæ in profundo mentis ſunt recondita. Nam ſi ab illo præmia expectas, cuius gratia ab alio, qui natura tibi cognatus eſt, laudari & admirari vis? Et quid inquam laudari? Sæpe is non laudat, ſed & inuidet. Sunt enim multi ita malè affecti, vt & ea, quæ bene à nobis fiunt, in contrarium interpretentur. Et Richardus Victorinus ex praua intentione operantes, ſuorum filiorum necatores appellat: Sic ille ait: Quid enim iuuat bonorum operum prolem gignere, & eam per intentionis deprauationem necare? Et quale (quæſo) erit, ſi liberorum noſtrorum interfectores conſcientia propria nos eſſe conuincit? Alij in ipſo propoſito ex mala intentione opera ſua corrumpunt: alij poſt exercitia virtutum ad oblationem vanæ laudis à priſtina intentione inaneſcunt. Quid illi niſi abortiuos fœtus faciunt? iſti quaſi iam natos, ſeu etiam adultos occidunt: Nonne melius eſt non gignere, quàm abortiuum facere: ſatiſque vtilius prolem non parere, quàm vel dormiendo opprimere, vel ex conſilio necare? Nònne melius eſt, vt vadam abſque liberis, quàm immolare filios meos, & filias meas dæmoniis? Nònne multo fœlicior eſt ſterilis, & quæ non parit, quàm filiorum ſuorum necatores ſine miſericordia, & comeſtores viſcerum hominum, & deuoratores ſanguinis, & auctores parentes animarum inauxiliatarum? Ac tandem Hieronymus, vt innumeros alios omittamus, inquit: Vide quantum bonum ſit charitatis. Si ita martyrium fecerimus, vt noſtras velimus ab hominibus reliquias honorari: ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi ſanguinem fuderimus: & ſubſtantiam noſtram vſque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona victoriæ.] Sic illi. Nos autem ex illis colligamus, ſtudioſo virtutis non eſſe bona opera ex ſiniſtra intentione facienda; quia ſic & ſuum laborem perdet, & opus ſuum, quod vt filium dilectiſſimum amare debuerat, merito & vita priuabit, & ſemetipſum non dignum præmio, ſed pœna, conſtituet. Quid enim inutilius eo opere, poſt cuius laborem, non aliud quàm auram tràſeuntem demetimus? Quid magis mortuum illa actione, quæ in terram ſterilem, nempe in cor prauum cadēs, nec gratiæ cœleſtis humore rigatur, nec influxu bonæ intentionis, ad fructum faciendum fouetur? Quid pœna dignius illa oblatione, quæ vt dæmoni & inanitati immoletur, ex Domini altari, cui erat offerenda, ſurripitur?

Matt. 6. 23. — *Luk. 6. 45.* — *Chryſ. hõ. 5. in Gen.* — *Richar. de ſtatu interior. hominis. c. 7.* — *Hieron. lib. 3. in epiſt. ad Galat. ad c. 5.*

Conſideremus itaque à Domino cuncta noſtra opera inſpici, & vniuerſas etiam occultiſſimas intentiones noſtras videri, vt tales illæ ſint, quæ ob rectitudinem ſuam poſſint eius calculo ac atteſtatione probari. Oculi autem eius, inquit Iob, ſunt in vijs illius, id eſt, in intentionibus peccatoris.] Aliquando enim via in ſcripturis ſanctis, noſtram intentionem & finem, in quem currimus, & actiones deſtinauimus, ſignat. Et ita accipi videtur in illis verbis Dauidis: Reuela Domino viam tuam, & ipſe faciet.] Eſt ac ſi dicat: Oſtende Domino quod velis, quid intendas, non vt videat, qui etiam, te abſcondente, manifeſtè videt, ſed vt tuum affectum & deſiderium accendas, & ipſe pia vota complebit. Nihil ſanè efficacius dici poteſt ad intentionem dirigendam, quàm quòd Dominus eam intuetur, vt ſecundùm bonitatem aut nequitiam eius, præmia decernat aut pœnam. Et vt videas quam pœnā peccator ex praua intētione ſuſtineat, per oculos, cum Gregorio, nō oculos Domini, ſed oculos ipſius peccatoris intellige. Vias ſuas, inquit, peccator intuetur, quia ſola cogitare, ſola cernere nititur, quæ ſibi ad commodum temporale ſuffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: Omnes, quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Via namque elati, ſuperbia: via raptoris, auaritia; via eſt lubrici, concupiſcentia carnalis. In vijs ergo ſuis iniquus quiſque oculos deprimit, qui ſolis vitiis vt per hæc animo ſatisfaciant, intendit.] Re vera hæc magna pœna eſt, quòd homo ad Deum creatus oculos in vana & inutilia deijciat. Verè magna pœna, quòd ex ſuo labore non præmij fructum emergere, ſed increpationem conſcientiæ, ſed confuſionem, ſed cinerem vanitatis ſpargi videat. Plantat ille non ſine labore arborem bonæ actionis, ſed ſtatim areſcit, quia non in ſolo fructifero charitatis, ſed in terra ſterili, & arida vanitatis radices mittit. Eſt iſta actio inſtar iunci, de quo inquit Iob: Humectus videtur, antequam veniat ſol: & in ortu ſuo germen eius egredietur.] Scirpus enim ſiue iuncus, ante ſolis ortum humidus apparet, eo autem exoriente ſiccatur: Sic bonum opus, ex vitioſa intentione factum, in nocte huius vitæ, in qua intentiones hominum latent, menti humorem præfert; adueniente verò ſole iuſtitiæ, quàm ſit indignum mercede, pateſcet. Aliæ herbæ prius naſcuntur, poſtea ſemina ad ſuæ ſpeciei cōſeruationem proferunt: contrà ſcirpus, nam cum flore naſcitur, vt in aduentu ſolis ſimul cum flore ſiccetur. Sic eſt ſtudioſum opus, ad captandam hominum laudem deſtinatum, quod cum flore exoritur, quia cum inani gloria perficitur, vt poſtea nullam mercedem recipiat. Enitatur ergo vir iuſtus, omnem à ſuis bonis operibus præpoſteram intentionem abijcere, tum vt præmia ſemper manſura ſuo tempore metat, tum vt per bona opera ſemper magis ac magis proficiat, & veras virtutes acquirat. Imitetur innocentem Iob, qui de ſe ait: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: Si vidi ſolem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè.] Sol fulgens, bonum eſt opus alijs manifeſtatum. & luna clarè incedens, ſtudioſa actio, quam laudabilis fama ſubſequitur. Tunc itaque iuſtus, vt colligitur ex Gregorio, ſolem fulgentem non videt, cùm ad præſumptionis gratiam non attendit; & lunam clarè incedētem non aſpicit, cùm à deſiderio placendi Deo, amor famæ & humanæ gloriæ non diuertit. Sit ſimilis illi, de quo in Pſalmo dictum eſt: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram;] qui ſcilicet ex mutuo prohibitum lucrum non accepit. Omnis

Iob. 24. 13. — *Pſal. 36. 5.* — *Greg. 17. mor. c. 5.* — *2. Cor. 12. 14.* — *Iob. 8. 16.* — *Iob. 31. 26.* — *Greg. 22. mor. c. 5.* — *Pſal. 14. 5.*

enim,

Cassian. col. 14. c. 17.

A enim, inquit Cassianus, qui eloquia Dei (& idem est de quouis alio studioso labore) humanæ laudis amore dispensat, pecuniam suam erogat ad vsuram, non solùm nulla pro hoc præmia, sed etiam supplicia meriturus. Ob hoc enim pecunias Domini maluit profligare, vt ex eis temporalem consequeretur ipse mercedem, non vt Dominus, sicut scriptum

Matt. 25. 27.

est, veniens, quod suum est, reciperet cum vsura.] Sic ille.

Secunda regula sit: Mens nostra in actione studiosa, non tantùm bonum quemlibet finem, sed proprium, ac germanum illius virtutis, quam cupimus, finem respiciat. Id quippe omnino necessarium esse ad virtutem assequendam, docuit manifestè

Arist. 2. Ethic. c. 4

Philosophus, dicens: quòd vt opus sit alicuius virtutis, vt verbi gratia, iustitiæ, necesse est vt fiat à sciente, siue cognoscente quid faciat, & propter ipsam B honestatem iustitiæ, alioqui faciet iustum, sed non iustè. Et quidem si istud non requireretur, quilibet in materia alicuius virtutis operans, quemcumque finem respiceret, illam virtutem compararet, quod non ita esse, ipsa experientia compertum est. Est quippe aliquis, qui facilem se & alacrem sentit, ad mortem pro fide sustinendam, & difficilem, ac morosum, immò & planè pusillanimem ad mortem pro alia causa tolerandam. In isto facile est animaduertere, fidem vigere, fortitudinem verò languere, quæ in occasione defendendæ veritatis fide roborata vincit, extra hanc autem occasionem timori cedit, & vi aduersitatis oppressa, succumbit. Oportet ergo, si virtutes diligimus, & earum decore circun- C dari cupimus, vt actiones ipsarum elicientes, in proprium finem cuiusque respiciamus. Sicut enim via in ciuitatem tendens, nequaquam nos in hortum aut viridarium, longè ab illa positum ducet: sed via ciuitatis in vrbem, & via horti in hortum nos diriget: ita finis vnius virtutis in seipsam nos inferet, non in aliam, quàm non cogitauimus, destinabit. Facile autem est, ex definitionibus virtutum, in secunda huius libri tractatione positis, finem proprium, ac rationem intimam, & formalem (vt scholastici vocát) cuiusque virtutis agnoscere, vt propter illam actu operantes, virtute formemur, & casti, aut mansueti, aut obedientes, iuxta nostrum desiderium reddamur. Si vis à Deo fidei augmentum suscipere, credendo est, rebus fidei ea expressa ratione, quia Deus illas reuelauit, & Ecclesia vt reuelatas proponit, assensum D præbe: Si vis spei incrementum obtinere, spera bona æterna, ex meritis Christi tibi à Deo aliquando donanda. Si vis charitatis gradus accipere, dilige Deum propter seipsum, & proximum propter Deum. Cupis prudentiam addiscere? Consulta de mediis ad tuum finem necessariis; & quæ sint aptiora diiudica, & ea executioni mandare constitue, eo fine, vt in omnibus quod est rationi consonum ac medium, attingas. Cupis iustitiam? Opera eius exequere, eo fine, vt vnicuique, quod suum est, tribuas. Desideras fortitudinem? Aduersa sustenta, eo fine, vt honestatem, quæ in tolerantia conspicitur aduersitatum, habeas. Desideras temperantiam? In cibo, & potu, & reliquis huiusmodi necessarium admitte, vt modera- E tionem ab hac virtute præscriptam custodias. Sanctæ paupertatis auidus superflua resecet; necessaria more pauperis habeat; si defuerint, sufferat, eo fine, vt honestatis paupertatis sit particeps. Castitatis amator, carnis illecebras fugiat, eo fine, vt corporis & mentis puritatem teneat. Obedientiæ sitibundus præceptis obediat, eo fine, vt Prælato se submittat. Hic modus operandi, aut hæc intentio, de qua nunc agimus, expressè cuique actui virtutis applica- A ta, illum facit virtutis actum, non quoad materiam tantùm (sicut qui temperatè manducaret, ne saluti corporis officiat, aliter manducaturus, si damnum salutis non timeret) sed quoad substantiam & naturam. Et actus sic exerciti, virtutes generant, aut à Deo obtinent, & homo breui tempore se magnopere immutatum, & ex statu vitiosi ad statum studiosi traductum sentit. Gregorius sanè Nazianzenus, hanc intentionem necessariam esse ad virtutes assequendas, egregiè declarat in hunc modum: Quis-

Nazian. orat. in ill. los, qui ca tedram affectare dicebant.

quis enim rei cuiusquam gratia virtuti studet, is profectò neutiquam firmas in virtute radices egit. Simul enim atque res ea effluxerit, recti quoque studium deponet: quemadmodum qui quæstus causa nauigat, nisi lucri occasio adsit, nauigare desistet. Atqui B bonum ipsum propter se colit, & amplectitur, quoniam rem fixam & stabilem amat, certam quoque & constantem erga illud animi alacritatem habet; adeò vt diuinum aliquid sentiens, hic quoque Dei verbis vti possit: Ego autem idem sum, & non mutor.] Hæc ille. Quibus verbis illi constantiā in bono & stabilitatem attribuit, qui bonum propter se colit. Ille autem bonum propter se colit, qui virtutem propter ipsius honestatem operatur; vnde iste solus stabilitatem in bono habet. Stabilitas autem hæc, aut est habitus ipse virtutis, aut aliquid ab ipso habitu inseparabile, quo ductum rationis constanter sequimur, bonóque adhæremus.

Sed quia non Philosophos morales, immò potiùs viros spirituales instruimus; tertia regula adhibenda C est: vt scilicet non tantùm propter honestatem virtutis, verùm etiam propter amorem Dei, vt ei placeamus, ipsiúsq; voluntatem impleamus, virtutem operemur. Pro quo sciendum est, duos esse affectus generales, timorē & amorem, ex quibus solent iusti in actiones virtutum incumbere. De his plurima inuenies apud Patres; nos pauca referemus. Dorotheus

Doroth. Doctr. 14

ex sententia Basilij sic ait: Si enim timore gehennæ benefaciamus, in seruili statu sumus: si vt mercedem recipiamus, in mercenarij; si bonum ipsius gratia, ad filiorum statum transimus. Filius enim non facit patris voluntatem ob timorem, neque vt recipiat mercedem ab illo, sed volens illi deseruire, volens ipsum honorare, volens ipsi in omnibus obsequi, & morem gerere. Et Gregorius, explicans illud Iob:

Iob. 29. 16.

Greg. 19 mor. c. 14

Pater eram pauperum.] Sic ait: Plerumque multa D homines pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, iram iudicij superni formidant: qui si Deum non metuerent, quæ habent, dare noluissent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus est, vt qui adhuc proximum, sicut se, nescit diligere, iam tamen, incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est, bonum opus ex præcepto, aliud verò etiam ex affectu facere, sanctus vir, vt mentem nobis suæ operationis insinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronum se, vel proximum, vel adiutorem, sed patrem fuisse testatur, quia nimirum magno charitatis officio studium misericordiæ vertit in affectum naturæ, vt eos quasi filios cerneret per amorem, qui- E bus quasi pater præerat per protectionem. Audiamus tandem tertium Patrem, nempe Bernardum,

Bern. ser. 51. in Cant.

cuius hæc sunt verba: Quia per dextrum & sinistrum aduersa solent atque prospera designari: videtur mihi hoc loco intelligi posse, læuam quidem veri comminationem supplicij, dexteram verò regni promissionem. Est autem cùm mens nostra formidine pœnæ seruiliter premitur: & tunc nequaquam sub capite, sed super caput læua esse dicenda est: nec potest sic affecta anima omnino dicere: Quia

Cant. 8. 3. læua eius sub capite meo.] At verò si proficiens ex hoc spiritu seruitutis transierit in quendam spontanei obsequij digniorem affectum, quatenus videlicet præmiis potiùs prouocetur, quàm arceatur suppliciis: magis autem, si amore boni ipsius agatur: tunc indubitanter dicere poterit, quia læua eius sub capite meo: quippe qui illum seruilem metum, qui in sinistra est, meliori atque excellentiori habitudine superarit animi, & dignis desideriis etiam ipsi appropiauerit dexteræ, in qua sunt omnes promissiones: dicente Propheta ad Dominum: Delectationes in Psal. 15. 20. dextera tua vsque in finem.] Vnde & certa spe concepta, cum fiducia loquitur: Et dextera eius amCant. 8. 3. plexabitur me.] Hæc omnia Bernardus. Qui & posteà clariùs hoc explicat, adducens illud: Si dormiatis Psal. 67. 15. inter medios cleros:] dicénsque esse locum medium inter timorem, & securitatem, tanquam inter læuam & dexteram, in quo anima magna spe concepta ex charitate virtutum actiones operatur. Habemus ergo duos communes affectus, ex quibus possumus in opera virtutum prodire; nempe timorem & amorem, quorum ille imperfectior est, tanquam proprius seruorum, iste verò velut ad filios pertinens, multo perfectior.

Relinquamus nunc illum priorem, & ex isto secũdo opera virtutum singularium præstare curemus. Ita nimirum, vt cùm actus humilitatis occurrerit, deiiciamus nosmetipsos, non tantùm ob honestatem huius virtutis, & quia dignum est, nos vilissimos, & ingratissimos ab omnibus conculcari, & pessundari, sed etiam quia hanc deiectionem nostram Deo, cui impensè placere cupimus, gratam & acceptabilem cogitamus. Cùm actus obedientiæ se offeret, obediamus prælato, eo quidem fine, vt maiori subdamur, non tamen solùm ob illum, sed & ob alium altiorem, quia amatori nostro Deo id acceptum & gratum erit, cui super omnia placere cupimus: Cùm occasio mititatis institerit, iniuriam aut contumeliam sustineamus; non ob id tantùm, quia honestum est, in mediis iniuriis cordis & mentis tranquillitatem seruare, sed quia Deo summè amabili placet, nos filium suum vnigenitum imitari, & mansuetudinem custodire. Finis autem hic altior amoris Dei, priorem honestatis virtutis non soluit, sed implet: non destruit, sed mirum in modum intra propriam illius virtutis naturam perficit. Ad quod confitendum, & si nulla ratio suppeteret, ipsa sanè conscientiæ attestatio nos cogeret. Videmus enim quotidie homines ex hoc fine operantes non tantùm esse Dei amatores ardentissimos, sed esse quoque castissimos, obedientissimos, pauperrimos, humillimos, séque ipsos faciles & pronos inuenire, non solùm ad amandum Deum, verùm & ad opera harum virtutum ob earum honestatem præstanda. Quod ita non esset, si charitatem tantùm auxissent, & non reliquas virtutes cumulassent. Hi etiam, si aliquando contingeret à charitate excidere, non ob id statim difficiles se ad opera virtutum moralium inueniunt. Signum est ergo, prioribus actibus ex charitate factis virtutes acquisitas fuisse genitas, aut aliquod augmentum consequutas. Id autem à recta Philosophia non abhorret: Quia quando vnus finis ab alio dependet, & ab alio perficitur, & completur, potest quidem voluntas in illum priorem solum ferri, & etiam in illum vt ab alio pendentem, & ab eo perfectionem accipientem, ire. Talis autem est honestas cuiuscumque virtutis moralis: adeò vt verum sit, quòd honestum est nobis temperatè comedere, quia est gratum Deo: & si illi non esset gratum, nec nobis profectò esset honestum. Bene ergo possumus in honestatem

A abstinentiæ, & in quæsitionem diuini beneplaciti tendere, ita vt ex hoc fine adiecto honestatem abstinentiæ non amittamus, immò meliùs & perfectiùs conseruemus. Sic itaque nobis operandum est, si volumus breui tempore, cum gratia Dei, non parum in virtute proficere. Istaque intentio non semel in initio diei, sed in singulis virtutum actionibus esset producenda; & non tantùm in principio actionis, sed in decursu eius, si longior esset iteranda, vt sic charitate Dei, & virtutum honestate loti, & circundari semper incederemus. Quam difficultatem habet, cùm ad opus obedientiæ egrederis, cum magno feruore intra te dicere: Domine, ecce obedio, quia honestum est, me Prælato, vicem tui gerenti, obedire, & quia B tibi gratum iudico me iussa facere? Quem laborem habet, si contumeliam audias, & teipsum comprimas, mentem in Deum dirigere, dicens: Deus meus, ecce mansuetè contumeliam sustineo, quia scio mansuetudinem esse honestissimam, & in tuo conspectu acceptissimam, cui summè placere cupio, & super omnia desidero? Certè nullum. Et quare sine labore, aut cum modico labore non proficiemus, & in teporem versi ex frigida quadam assuetudine opera nostra præstabimus? Magni ergo refert ad virtutes comparandas, ex hac intentione actuali (sic enim à sapientibus vocatur) semper operari, vt opera nostra sint pulchra, & omni ex parte perfecta. Illis namque si hæc intentio, C propria sanè fidelium, & Christo seruientium, desit, quasi caput deesse videtur, sine quo minimè cuiusque rei pulchritudo subsistit. Sunt etiam velut fructus acerbi, qui necdum ad maturitatem prouecti, summo regi offerri non possunt. Sunt denique labores minùs fœlices, qui illud, cuius gratia admittendi sunt, non consequuntur, vt scilicet Dei gratia & ob eius amorem sustineantur.

At si actiones Virtutum ex hac præstantissima intentione fiant, sunt velùti columnæ pulcherrimæ, quibus capitella, & bases decorem adiiciunt. Actiones ipsæ sunt columnæ virtutis, honestate rectæ, & firmitate robustæ. Capitellum singularum est prima illa intentio, qua in virtutis honestatem tendimus, quia ab illa tanquam à capite, & à principio operari incipimus. Basis verò est alia D intentio altior & excellentior, qua Deo placere cupimus, & eius ardentiores amatores fieri, quoniam cùm in hac intentione opus figimus, illud quasi in suo fundamento solidamus. Adeò vt si actu, vel saltem virtute bonum opus in Deum non tendat; nullo modo in spiritali domo, quam ex meritis ædificamus, subsistat. Optimè quidem hoc explicat Gregorius, tractans illud Iob: Super quo Iob. 38. 6. bases illius, id est, terræ, solidatæ sunt.] Vbi sic Greg. 28. scribit: Bases quippe vniuscuiusque sunt animæ in- mor. c. 6. tentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud 1. Cor. 3. nemo potest ponere, præter id, quod positum 11. E est, quod est Christus Iesus:] Tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassum verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantóque grauiora ruinæ super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portant; quia cùm æternæ

vitæ præmijs non intendunt, quo plus se quasi in virtutibus erigunt, eo in gloriæ inanis foueam profundiùs cadunt.] Sic ille. Christus itaque, fundamentum est bonorum operum, in quo sanè non collocantur, si per intentionem in eum actu vel virtute non tendant. Si verò actu, & expressè propter illum fiane; tunc firmiùs & indissolubiliùs erecta consistunt. Tunc faciunt nos abundantes & diuites, quia & virtutes perfectiores acquiremus, & abundantissima præmia laborum obtinebimus. Eritmúsque ex illis, de quibus sanctus Dauid ait: Ideo conuertetur populus meus hic, & dies pleni inuenientur in eis.] Cùm impij, ait, verbis & factis deliquerint, & in suis operibus seipsos, ac temporalem prosperitatem quæsierint, tunc populus Dei, iusti scilicet & sancti, ita ex toto corde ad Deum reuertentur, ita verè ipsi adhærebunt, vt nihil in sua conuersatione, nisi eius beneplacitum ac gloriam inquirant. Fietque ex hoc, vt dies plenos habeant, dies nimirum abundantia meritorum referetos, à quibus nunquam excidant, quæ, labente tempore, nonquam amittant. Et hanc fortassis ob causam, iusti viri, dierum pleni mori dicuntur, quia hinc meritorum pleni decedunt.

Psal. 72. 10.

Gen. 25. 8 De Abraham quippe dictum est: Deficiens, mortuus est in senectute bona, prouectǽque ætatis, & plenus dierum.] Et de Iob: Mortuus est senex, & plenus dierum.] Tam hic quàm ille vsque ad satietatem vixerunt, quia menta, ad quæ destinati erant, abundantissimè bene viuendo sunt assequuti. Qui autem eo modo, quo diximus, in virtutum actiones incubuerit, similiter atque illi plenus dierum morietur, quia postquam optimè fuerit vita perfunctus, non erit cui illum ampliùs viuendi desiderium teneat. Moritur quidem plenus dierum, plenus scilicet meritorum, quoniam non partem aliquam modicam, sed omnes partes vitæ suæ (prout in hac vita mortali fieri potest) merita abundantiora replebunt. Nam si omnia opera in Deum dirigit, & propter eius amorem elicit, omnibus illis mercedem augebit. Loquendo, tacendo, corpusculum reficiendo, pausando, & dormiendo merebitur, quia nihil quantumuis vile & abiectum, vacuum est merito, quod Dei amore & purissima intentione vestitur. Longitudine dierum, ait Dominus, replebo eum; & ostendam illi salutare meum.] Dies longior dicitur, in quo plurima operamur, ad quæ elaboranda, duo, aut plures dies non videntur sufficere. Ideo perfectus vir, licèt in florida ætate decedat, longitudine dierum impletur, quia Deum in omnibus quærens, plus quàm senes & decrepiti, imperfectionibus sordentes, operatus. Ingreditur in abundantia sepulchrum, quia in vita sua multum laborauit, & largissimè meruit, licèt non multos mortalitatis annos acceperit. Bonos enim vno anno plus viuit, quàm centum annis malus: nam hic viuendo diutiùs, maiorem mortem aggregat, cùm tamen ille paucis diebus æternam vitam sibi comparet. Ingreditur profectò quietem in abundantia, id est, in magna bonorum spiritualium copia & opulentia: quoniam non potest non esse diues, cuius diuitias quilibet euentus, siue prosperi siue aduersi, quia propter Deum accepti aut tolerati, multiplicant. Et idem erit in hac parte, mori iustum plenum annorum, & plenum spiritualium diuitiarum, quoniam anni non defuerunt illi, qui paucis annis magnam perfectionem coogregauit. Ne ergo in fi-

Iob 42. 16.

Psal. 90. 16.

A ne vitæ de teipso conqueraris, & dicas: Ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi:] opera tua in Deum dirige, propter eius amorem exequere, quæ menses tuos impleant, & à nocte huius vitæ tanquam dulcedine amoris illita, laborem depellant. Nam non amore Dei, sed amore sæculi aliqua bona facere, vel aliqua aduersa pati, vacuum est & laboriosum. Mens enim afficitur, inquit Gregorius, & remuneratione non præmio non repletur.

Iob. 7. 3.

Greg. 8. mor. c. 5.

Septimum Instrumentum, Robur mentis, ad persistendum in quærenda virtute.

B

CAPVT IV.

VLTA sunt, quæ cor humanum abstrahunt à sequela virtutis: instabilitas, necessitas, difficultas, & opposita consuetudo, cuius falsa dulcedo illud multo tempore in veritis detinuit, & ad visibilia & inania pertraxit. Cor hominis instabile est, omni palea leuius, quod leuis tentationis aut occasionis ventus rapit, & in varia dispergit. Assiduis & magnis necessitatibus subiacet, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & sua imbecillitate, & dolorum, ac morborum varietate, & multitudine, illam non cœlestia, sed terrena, & quæ ipsi corpori adiumento sint, cogitare compellit. In virtutum operibus non modicam difficultatem inuenit, quatum officium est, naturam corruptam castigare, comprimere, à rebus dilectis segregare, ab ingenita vilitate educere, & ad altiora & inuisibilia sustollere. Ipsum denique vitiosæ consuetudines obruunt, & decipiunt, & retardant, ne ad insueta, & infirmo palato minùs suauia transeat, & res ex diuturnitate eas amandi quasi in naturam versas deserat, atque relinquat. Non ergo sufficies ad virtutem aliquam obtinendam, eam cognoscere, æstimare, desiderare, & postulare, & aliquanto tempore, etiam eum diffidentia sui, in eius honestatem intendere, nisi etiam animus ad superandas has omnes difficultates, robur, firmitatem, & constantiam induat. Sciat, nihil esse magnum, quod non sit aliquantulum laboriosum, resque præstantes multis solere difficultatibus inplicari; & quandoquidem virtutem optimam, maximam, ac præstantissimam iudicat, eam sine labore & difficultate assequi non præsumat. Casta illa Iudith, vt Holofernem vinceret, & victoriam de hostibus reportaret, quidnam à Domino inter alia petiuit? Da mihi, dicebat, in animo constantiam, vt contemnam illum: & virtutem, vt euertam illum.] Nouerat enim, absque hac diuinitus infusa constantia, firum animum esse deliciis ac carnis illecebris deliniendum, & pro sapore amoris impuri, ab amore populi, & à desiderio victoriæ separandum. Sic omnino qui victoriam per studium virtutum de vitiis exoptat, eáque in semetipso extinguenda desiderat, ad hanc primum animi firmitatem aspiciet, sine qua nec sciet eas, quibus afficitur, delicias contemnere, nec vitia contraria profligare. Hustes anima non tam primos impetus pugnæ, quàm constantiam in pu-

C

D

E

Iudith 9. 14.

A gnando pertimescunt: nec ardenti conatui, qui citò transeat, sed stabilitati mentis & perseuerantiæ cedunt. Ipsáque sancta fœmina ad iustorum eruditionem id cecinit, dicens: *Iudith. 16.12.* Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.] Nam si audacia ad aggrediendum, & constantia ad non desistendum, se copulent, & impetum in vitia faciant, ea per virtutes oppositas in fugam vertent, & magnum eis timorem incutient. *Prou. 18. 14.* Spiritus viri, ait Sapiens, sustentat imbecillitatem suam; spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?] Ac si dicat: animi firmitudo ac stabilitas est, quæ hominem ad capessendam virtutem roborat, & ad vitia contraria superanda confortat: quòd si minima tentatione oborta, statim irascatur, & animum præ tristitia & pusil- B lanimitate despondeat, quis aduersùs illum non irruetur, qui tam facili occasione à bono desistit? Et Ecclesiasticus ait: *Eccli. 34. 22.* Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & iustitiæ.] Gloriatur videlicet Dominus, se esse Dominum virorum robustorum, qui in via veritatis & iustitiæ perseuerant, & virtutis impedimentis eos à bono retrahentibus obsistunt. Sicut enim homo gaudet, si habeat seruos fideles, & rex lætatur, si milites habeat fortes ac robustos, qui nunquam eum in acie deserant, nec hostibus terga vertant: ita Dominus de suorum seruorum, ac militum constantia, & firmitate vehementer exultat.

C Primùm ergo aduersùs humanam instabilitatem pugnandum est, & mens est in bono stabilienda, & forti proposito constanter agendi firmanda, ne ex sua leuitate ac mobilitate à bono dissiliat. Etsi in malo aliquando pertinaces fuimus, & nostram instabilitatem ad perditionem vicimus; nunc eandem ad salutem vincamus, & in bono constantes stemus. Hoc enim per mysterium in Exodo præcepit nobis Dominus, cùm dixit: *Exod. 13. 11.* Cúmque introduxerit te Dominus in terram Chananæi, quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.] Nam quid est aliud in terra Chananæorum, id est, instabilium, masculos Domino consecrare, nisi omnem nostram constantiam in eius obsequio collocare, & fortitudinem virorum in virtutibus congerendis impendere? *Ambr. li. 1. de Cain c. 10.* Chananæi, inquit Ambrosius, mo- D biles & inquieti sunt. Cùm igitur in eorum terram fueris ingressus, quos adnertis propter leuitatem, inquietudinem, & instabilitatem morum, possessione deiectos, tu teneto constantiam. Non te vilis ratio, non leuis sermo perturbet. Hoc est enim Chananæus, mobilis sermo, affectus instabilis, & inquieta contentio. Sed magis tranquillitatem cordis, & animi serenitatem placidus seruato, vt tanquam in salo maris, tutam nauibus stationem portu quodam tuæ mentis exhibeas.] Sic ille. De viro quidem iusto dictum est in Ecclesiastico: *Eccli. 27. 12.* Homo sanctus in sapientia manet, sicut sol:] de iniquo verò, & tepido additur: Nam stultus sicut luna mutatur.] Ille meritò soli com- E paratur, quoniam non solùm in meditatione, sed etiam in operatione sapientiæ, & in omnis virtutis actione semper idem manet, semper splendidus & pulcher incedit, & nunquam à virtutis splendore desistit. Iste verò lunæ similis dicitur, quia in luce, id est, in virtute, mutabilis est, & quam priùs acceperat, ex mutabilitate sua, etiam nulla interueniente occasione dimittit. Ille nonnunquam tentationum & persecutionum nubi-

A bus impeditur, ne possit in alios suam lucem diffundere, & eis exemplo prodesse, at in seipso semper manet lucens & splendens, nullàque lucis defectione fuscatur. Iste contrà absque vlla nube, id est, absque vllo impedimento in semetipso virtutis amissione obscurus & teter efficitur. Ille denique semper suis affectibus dominabitur: *Eccli. 10. 1.* nam principatus sensati stabilis erit.] Iste de quo scriptum est: *Prou. 11. 18.* Impius facit opus instabile, semper affectibus agitatus seruiet, neque in libertate filiorum Dei, quam habere cœperat, permanebit.] Sint itaque iusti sicut cœli, qui sine vlla intermissione ordinatis motibus voluantur, & in loco, in quo à Deo positi sunt, torpore seposito moueantur, nunquámque eundem tenorem sanctæ vitæ relinquant. Nam de illis dictum est ad B Iob: *Iob. 37. 18.* Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.] Quare iusti sunt cœli? Quia semper ad virtutem mouentur, vel potiùs ex vna virtute ad aliam, & ex ista ad illam circumuoluuntur. Et quare solidissimi? *Greg. 27. mor. c. 24.* Quia, vt inquit Gregorius, ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Quibus, & fortiter contra aduersa durantibus auctoris voce dicitur: *Luc. 22. 28.* Vos estis, qui permansistis mecum in tribulationibus meis.] Nubes ex vaporibus fiunt, frigore & cœlesti virtute densatis, qui si non cogerentur, atque densescerent, nunquam terram irrigarent, nec abundantiam frugum afferrent. Sic & homo, cuius vita C vento & vapori comparatur, non poterit abundantem pluuiam virtutis & bonorum operum dare, nisi per constantiam comprimatur, & ab aëris instabilitate liberetur. Et ad hunc sensum etiam mysticè exponit idem sanctus Pater Gregorius aliud dictum Iob: *Iob. 37. 21.* Subitò aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.] *Greg. 27. mor. c. 26.* Iusti enim ante iustitiam sunt quasi vapores, quos leuis aura tentationis fugat: post iustitiam, sunt quasi nubes cœlesti virtute densatæ, & ad pluuiam bonorum operum dandam congelatæ, quas in cœlum leuatas minimè terrena conturbant. Has ventus transiens fugat, quia vita transiens à conspectu eorum, quibus exemplo & doctrina prosunt, occultat. Qui tamen iusti in hoc à nubibus distant, quòd nubes transeuntes euanescunt, iusti autem hinc emi- D grantes, præmium stabilitatis suæ, æternitatem, recipiunt.

Nec solùm est contra instabilitatem, verùm & contra necessitatem decertandum, vt si necessitas ad corporalia cogitanda, & curanda nos vocat, nunquam à virtute repellat. Sunt enim nonnulli, qui tandiu virtutis studiis vacandum esse putant, quandiu nihil emerserit, quod mentem ad alia cogitanda solicitet: si autem id instet, pia virtutum exercitia intermittenda decernunt. Si corporalis infirmitas aut imbecillitas torqueat, si alicuius muneris cura occupet; si rerum necessariarum penuria premat; si itineris faciendi necessitas vrgeat; immò si intermissio aliqua sit ex more hu- E manæ fragilitati concedenda, tunc à rebus spiritualibus cessant, vel eas tepidissimè tenent, & sua vita studium adipiscendæ virtutis hominum otiosorum, & nullum impedimentorum habentium esse profitentur. Cùm tamen qui ad nonnullum profectum peruenire volunt, debeant omnino quibuslibet impedimentis obsistere, & nunquam à virtutis studio cessare. Et sanè hanc ob causam pauci proficimus, & ad aliquam mediocritatem spiritualis vitæ peruenimus; quia nimirum in hu-

iusmodi occasionibus à studio virtutis intepesci-
mus, & potiùs temporalia quàm spiritualia secta-
mur. Nam cùm res temporales multæ sint, &
maximam temporis partem præripiant, tempus,
quod ex illis superest, angustissimum est, si solùm
in virtute occuperit, & in eo tantùm hæc præ-
stantissima ars addiscatur. Robur ergo animi ne-
cessarium est in multiplici hac necessitate, vt illi
quidem occurrat, sed propter illam virtutis studia
non deserat, quin potiùs ipsam multiplicem neces-
sitatem, materiam, & instrumentum virtutis effi-
ciat. Sed quomodo id fiet? Ita quidem: si pia vir-
tutis studia, quantum possibile fuerit, corporali
aut temporali necessitate vrgente, non abscedant.
Nam & in ægritudine, nisi ipsa omnino vires ab-
sumat, orationi saltem aliquantæ vacandum est, &
virtutes postulandæ, & reliqua, quæ incolumes
præstamus, saltem efficaci desiderio perficienda.
In munere autem nobis demandato, non solùm
pia studia intermittenda non sunt, sed maiori so-
licitudine in ea incumbendum, sine quibus nec
satisfaciemus muneri, & nos ipsos distrahemus.
In itinere etiam, & in animi remissione, & in cu-
iuscumque necessitatis prouisione, si viri spiritua-
les esse debemus, opera quoque spiritualia, &
conuersationem, Deo dignam, & virtutis amorem,
& exercitia pro temporis commoditate non relin-
quemus. In hoc ergo robur mentis collocandum
est, vt istæ, & similes aliæ necessitates, nequa-
quam nos obruant, & ab vniuersarum virtutum
studio diuellant. Semper hoc studium negotiis
reliquis præferatur, semper desiderium puritatis
alia omnia desideria subiiciat, & ea, non ad sui ex-
tinctionem aut remissionem, sed ad augmentum
& ardorem assumat. Ita faciebat Iob, qui non
iam tot necessitatibus, sed tot calamitatibus ab
amore virtutis anocatus, dixit: Iustificationem
Iob 17.6. meam, quam cœpi tenere, non deseram.] Mul-
ta, inquit, sunt, quæ in corde meo studium vir-
tutis impugnant; nam hæc extrema paupertas, hæc
molesta carnis infirmitas, hæc sinistra, quam de
me amici, & amici reges conceperunt, opinio, cu-
ras ingentes cibi, quo sustenter; medicinæ, qua
saner; rationum, quibus meam innocentiam de-
fendam; & vitæ huius iam euanescentis, & à me
fugientis, inducit. At ego, qui virtutem ac san
ctitatem chariorem habeo, ab eius arctissimo am-
plexu nunquam discedam, priùs reliqua omnia
disperdam, quàm pretiosam istam gemmam di-
mittam. Hic sanctus vir necdum verba Ecclesia-
Eccli. 6. 27. stici legerat: In omni animo tuo accede ad il-
lam, & in omni virtute tua conserua vias illius.]
Et tamen ita cor suum ad virtutem applicuit, ita
omne robur, & omnem fortitudinem suam, in
ea conseruanda & augenda collocauit, vt nec tot
malis impeditus, vel ad momentum ab eius dile-
ctione & actione eccident. Et qui passus est,
cunctis humanis bonis & fœlicitatibus spoliari,
nunquam in animum induxit, virtutem exuere.
Nos verò, qui hæc legimus, qui hæc meditamur,
& qui in exemplum aliis dati sumus, minimo
impedimento suborto, studium puritatis deseri-
mus, vt omnibus notum sit, quòd non pleno cor-
de, sed summis labiis (vt aiunt) virtutem atti-
gimus.

Sed ais: Duplex est ergo in virtute difficul-
tas; altera, quòd per se difficilis est: altera, quòd
etiam inter impedimenta studiosè agendi perse-
uerantiam requirit? Fateor. Ad vtramque ta-
men difficultatem superandam vnum mentis ro-

A bur sufficit, benignissimi Dei gratia & fauore ful-
tum. Quare enim viri perfecti virtutem stre-
nuè colentes, inter grauissima impedimenta, quæ
iter salutis difficilius reddebant, ad summam vs-
que perfectionem ascenderunt? Sed illi, sicut
& nos, ossibus erant & carne compacti, & amo-
ri virtutis firmiter adhærentes, necessitatum &
impedimentorum ligamenta fregerunt. Idem cer-
tissimè nobis eueniet, si non segniter virtutis viam
intrauerimus, si firmiter & animosè eam quæ-
sierimus, quia eundem Deum protectorem, at-
que illi, & similem gratiam adiutricem habe-
mus. Amor est, qui robur adiicit, & omnem dif-
ficultatem vincit; quia, vt ait Augustinus:
Quicquid difficile est in præcepto, leue est aman- Aug. ad Psal. 67. in illud: Si dormiatis.7.
B ti. Nec ob aliud rectè intelligitur dictum: O-
nus meum leue est, nisi quia dat spiritum san-
ctum, per quem diffunditur charitas in cordi-
bus nostris, vt amando liberaliter faciamus, quod
timendo qui facit, seruiliter facit.] Amemus ita-
que, vt amore difficultatem virtutis superemus:
& si nobis aliquantulum difficilis, & onerosa vi-
deatur; animi firmitate, quæ in eius adeptione
ponitur, quicquid obstiterit, vincamus. Si enim
auarus inueniret magnum pondus auri, quo ma-
tus esset, eo auidiùs caperet, arctiùs astringeret,
& diligentiùs abscoonderet, ne aliquis thesaurum
inuentum præriperet. Et nos auari sumus, si vi-
tam spiritualem amplectimur, non auri sed virtu-
tis, in qua non vituperabilis, immò maximè lau-
C dabilis auaritia est. Amplectamur fortiter pon-
dus illius, quæ omni est argento & auro pretio-
sior, & difficultates ferendi illam subiiciamus,
ne inter inertes & pusillanimes computemur.
Quasi lapidis virtus, probatio erit in illis, ait Ec- Eccli. 6. 22.
clesiasticus, & non demorabuntur proiicere il-
lam.] Erit profectò vera sapientia, & vera vir-
tus inertibus & pusillanimis quasi lapis, quo vi-
res hominum olim probabantur, nam sentientes
virtutis pondus, statim aut post aliquantulum tem-
poris illam abiicient. Quidam eorum tantillum
illam efferunt, vsquequò virtutis initia prægustant,
& statim deponunt: alij vsque ad genua vel vsque
ad pectus eleuant, qui nimirum ad profectum
virtutis veniunt: paucissimi autem sunt, qui su-
pra caput attollant, & se totos virtutis perfectio-
ni subiiciant. Ex his paucissimis esse conabimur,
D & ita fortiter virtutem astringemus, vt nulla su-
perueniente occasione, è nostris manibus exci-
dat. Ad quod nos hortatur idem Sapiens, dum
inquit: Iniice pedem tuum in compedes illius, & Eccli. 6. 25.
in torques illius collum tuum: Subiice hume-
rum tuum, & porta illam, & ne acedieris vin-
culis eius.] Si virtus, ô triste, negatiuis præce-
ptis te à malo cohibuerit, & quasi compedibus
astrinxerit, iunge libenter pedes tuos, & compe-
dibus teneri permittito, ne ab his dulcissimis com-
pedibus expeditus, non tam liber fugias, quàm in
seruitutem miseram dilabaris. Si à te omnem
otiosè vagandi occasionem eripuerit, & ac si es-
ses canis suus, correptionis numella ligauerit, ne-
E quaquam colli ligamen excutias, quo ad salutem
alligaris, & à tua perditione discedis. Si hume-
ris tuis onera hoc & illud faciendi imposuerit, ne
detrectes onus, quod si portaueris, teipsum por-
tabit, & non ad ima premet, sed ad sedes in cœ-
lis paratas enehet. Si tandem manus tuas ne-
xibus præceptorum astrinxerit, & ab omni malo
continuerit, ne tædio afficiaris, nec te in carce-
rem coniectum putes, quia magnam in ea latitudi-

neruum mentis reperies. Ne aliqua difficultate terrearis sed cuique insurgenti impedimento resiste, sic cum vincentibus & perseuerantibus coronam victoriæ consequeris.

Postremò aduersùs vitiosas consuetudines fortiter agendum est, vt debellatæ, virtutibus cedant, & cor nostrum melioribus & quietioribus hospitibus vacuum relinquant. In quo licèt dolor sit, non tamen possumus sine aliquo dolore plagis, & vulneribus nostris per virtutes mederi, & quæ superfluunt, abscindere. Hunc etiam dolorem, quod illum sequitur, gaudium repensat, immò & præ magnitudine sua priorem dolorem absorbet. Gaudium enim maximum est, quòd pro vitiosis affectionibus studiosæ nascuntur, quæ non pungunt, sed mentem exhilarant. Gaudium quoque est, quòd pars nostra B inferior, virtute moderata, malos mores dediscit, prauam libertatem deserit, & rationis imperio obedire assuescit. Fitque vt maledictio contra Euam pronuntiata, ipsi in benedictionem conuertatur. Illi sic dictum est: In dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.] Sed hoc in appetitione nostra benedictio est; quia dolet mala abiiciens, vt de bonis gaudeat, & noxiam libertatem deponit, vt obedire rationi discat. Veruntamen, inquit Augustinus, magnum sacramentum est, huius sententiæ, scilicet quòd nulla abstinentia fiat à voluntate carnali, quæ non habeat in exordio dolorem, donec in meliorem partem consuetudo flectatur. Quò cùm peruenerit, quasi C natus est filius, id est, ad bonum opus paratus est affectus per consuetudinem bonam. Quæ consuetudo vt nasceretur, cum dolore reluctatum est consuetudini malæ. Et post pauca. Et quare dictum est: Et erit tibi conuersio ad virum tuum, & ipse tui dominabitur:] nisi quia illa pars animæ, quæ carnalibus gaudiis tenetur, cùm aliquam malam consuetudinem volens vincere, passa fuerit difficultatem ac dolorem, atque ita pepererit consuetudinem bonam, cautiùs iam & diligentiùs rationi obtemperat, tanquam viro, & ipsis quasi erudita doloribus, conuertitur ad rationem, & libenter seruit iubenti, ne iterum in aliquam perniciosam consuetudinem defluat.] Sic ille. Si ergo aduersùs prauam consuetudinem roboremur, à via illa D declinamus, quæ ducit ad mortem, & eam ingredimur, quæ festinat ad vitam. In qua si aliquantulum perseueremus, eam non iam difficilem & tristem, sed facilem & lætam experiemur. Quod sanè satis supérque sufficeret ad prauæ consuetudini reluctandum. De quo egregiè Hieronymus hæc ait: Vide quanta inter has vias separatio sit quantúmque discrimen. Illa ad mortem hæc tendit ad vitam. Illa celebratur, ac teritur à multis; hæc vix inuenitur à paucis. Illa enim vitiis per consuetudinem quasi declinior, ac mollior, & velut quibusdam amœna floribus voluptatum, facilè ad se rapit commeantium multitudinem; hæc verò insueto calle virtutum tristior, atque horridior ab his tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris E cordi est, quàm vtilitas mansionis. Asperam enim nobis, & insuauem virtutum viam, nimia facit vitiorum consuetudo: quæ si in partem alteram transferatur, inuenietur, sicut scriptura dicit: Semita iustitiæ leuis.] Hactenus ille. Quamuis ergo praua consuetudo inualuerit, non est de eius victoria desperandum, cui Dominus perseuerantiam in studiosis operibus, & virtutum actibus in remedium adhibuit. Ipse, vt dicitur in libro Sapientiæ, creauit vt essent omnia: & sanabiles fecit nationes or-

Gen. 3. 16.

Aug. lib. 2. de Gen. cont. Manich. c. 19. tom. 1.

Hieron. epist. ad Celantiā. to. 1.

Sap. 1. 14.

A bis terrarum.] Quòd si nos fecit, vt essemus, absque dubio conuenientia remedia contulit, ne per peccata pereamus. Si ita nos condidit, vt post languorem possimus ad animæ sanitatem redire, nequaquam de eius potentia, aut de remedij efficacitate desperemus. Remedium autem est robur animi & firmitas mentis, qua aduersùs oborta impedimenta pugnamus: illa tandem deiiciemus, & nos in omnis virtutis ac puritatis possessione collocabimus.

B

Octauum Instrumentum, Cura particularis, in vitio cuique virtuti contrario eliminando.

CAPVT V.

HOc postremum instrumentum adipiscendæ virtutis, ex his quæ ad voluntatem pertinent, magni momenti est, adeò vt solum ipsum consueuerit spirituales animas ad perfectissimam puritatem prouehere, & ideo latiùs pertractandum. Beatus Pater noster Ignatius in aureo illo libello exercitiorum, qui tantas de diabolo victorias peperit, & tam copiosos fructus in horrea Ecclesiæ congessit, duo examina nos edocuit, quorum alterum C vocauit generale, alterum particulare. Generale examen est; quo quotidie culpas nostras defectúsque discutimus, & cum firmo proposito emendationis lugemus. Particulare verò examen est, quo aduersùs aliquod vitium particulare pugnamus, oppositum illi virtuti, quam assequi concupiscimus. Nomen quidem nouum, res tamen vetus, & satis ab antiquis cognita, & maximi momenti existimata. Hoc examen particulare, nos curam particularem seu specialem appellauimus, vt pro his, qui hunc libellum non viderunt, communiori & clariori nomine vteremur. Neque abhorret hæc appellatio ab ea, quam Sanctus Pater noster vsurpauit, quoniam hoc nobilissimum, & nunquam satis laudatum exercitium, & curam & examen con-D tinet, & alia nonnulla ex quibus componitur, quæ sigillatim exponemus. Dicendum est igitur, quid sit hoc examen, à quibus cognitum & exploratum, quanta sit eius necessitas & vtilitas, quæ partes & fructus, & ad quæ moderanda & componenda se extendat, vt sic pro nostro modulo, eius dignitati fiat satis.

Ignat. li. exercit. Hebdom. 1.

Examen particulare est pugna, seu congressio cum aliquo speciali vitio, ex proposito, cura, examinatione, & collatione compacta, cuius fructus est, vitium illud eliminare, & oppositam virtutem acquirere. Hac descriptione præstantissimum hoc addiscendarum virtutum, & extinguendorum vitiorum instrumentum expressimus: quæ sigillatim explicanda est, vt vtilissimæ exercitationis, E qua nouimus innumerabiles admodum profecisse, vis & quidditas innotescat. Examen particulare est pugna: quia sicut pugna visibilis vnius cum altero, est conatus virium corporalium, quo pugnans nititur hostem sibi resistentem deiicere atque prosternere. ita in hac spirituali exercitatione, amator perfectionis omnem suæ mentis conatum applicat, vt possit pro amore virtutis vitium sibi molestius superare. Hæc pugna ex parte hominis iusta est: quod enim de Christo dicitur in Apocalypsi: Cum iustitia iudicat, & pugnat:]

Apoc. 19. 11.

id est, nulli iniustum bellum infert, de eius membris in hac parte dici potest, quòd aduersùs singula vitia cum iustitia pugnant, vt mentes suas à durissima eorum seruitute liberent, & ad iustitiæ & puritatis libertatem assurgant. Est autem ea parte vitiorum iniusta, quoniam vitia contra voluntatem naturalis Domini, scilicet Dei, alienum castrum, id est, mentem hominis, occupant, & in ea sibi subdenda & inficienda perseuerant. Nec putandum est, hanc non esse verè & propriè pugnam, quia nullus exteriùs apparet, qui nos adoriatur, & nobiscum luctetur: nam licèt exteriùs omnia in pace sint posita, tamen interiùs est bellum, intra sunt hostes, quorum desiderium est, non opes perituras, sed gratiam, sed virtutes, sed bona omnia spiritualia diripere. Et, vt dixit Ambrosius: grauior est pugna eius, qui intus, quàm illius qui foris dimicat. Vitia, quæ oculis non videmus, satis verò interiùs grassantia sentimus, aduersùs nos pugnant, & nos aduersùs illa pugnamus: & locus pugnæ non montes, non campi, non valles huius mundi, sed cor nostrum est. In eo conflictus est belli, adeò prolixus, vt vsque ad mortem non cesset: adeò periculosus, vt difficile sit non aliquando vulnerari: adeo anceps, & dubius, vt nisi adesset adiutorium gratiæ Dei, non posset homo spem aliquam victoriæ concipere. Pugnamus quotidie, inquit Augustinus, in vno corde nostro. Vnus homo in corde suo cum turba luctatur. Suggerit auaritia, suggerit libido, suggerit voracitas, suggerit lætitia popularis. Omnia suggeruntur, ab omnibus se continet, omnibus respondet, & ab omnibus auersatur, difficile est, vt non ab aliquo feriatur. Vbi ergo securitas? Hic nusquam, in ista vita nusquam nisi in sola spe promissorum Dei.] Ab hac pugna, ad quam iustus vocatur, & prouocatur, nunquam debet in suo corde desistere, sed illum imitari, qui dicebat: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.] Matutinum tempus, id est, opportunissimam diei horam eligat, qua possit aduersùs vitia sua dimicare, eáque compunctione & proposito emendationis delere. Vel matutinum, primam vitij alicuius ostensionem designat, quia statim ac se ostentat, & nostram pacem turbare aggreditur, hac est salutari pugna dissipandum. In matutino, ait Laurentius Iustinianus, videlicet in primo internarum suggestionum congressu, ac corporalium voluptatum impulsu, de cordis mei thalamo, qui Domini ciuitas esse perhibetur, cunctorum vitiorum propellebam insultus. Hæc sanè spiritualis est pugna. Hæc, inquam, est violentia salutaris, quam sibi ipsi iustus quisque indicit, vt animam suam in pace possideat, virtutum margaritis fulgeat, perfectionis alta conscendat, atque post consummatos pro Christo labores, Beatorum spirituum cœtibus inseratur.]

Amb. lib. 2. de Dauid.

Aug. ad Psal. 99. tom. 8.

Psal. 100. 8.

Iust. lib. de spirituali animæ interitu ante finem.

Particulare tamen examen non quæuis est pugna contra vitia, sed illa, quam non aduersùs omnia vitia in generali, sed aduersùs vnum aliquod, quod magis nos infestat, & virtutem cupitam impugnat, speciale suscipimus. Quia enim (vt postea dicemus) difficile est & minùs vtile, aduersùs omnia vitia in generali dimicare, & ad omnem simul aspirare virtutem, per partes in hoc opus incumbimus, & vnum aliquod vitium excindere, vnámque specialem virtutem comparare gestimus: & ista acquisita, aliud vitium destruere, & aliam virtutem obtinere contendimus, & tandem vniuersam perfectionem hoc modo assequi conamur. Habemus autem de hoc duplici modo præliandi, imagines in scriptura pulcherrimas. Iam enim populus Dei aduersùs acies hostium suorum pugnat, iam vnus aliquis fortis cum vno tantùm, ea pluribus, hoste decertat. Sic vir iustus, nunc contra omnia vitia se exerit; nunc verò, quia minùs potens est ad omnia, mutato consilio cum vno tantùm præliatur, vt hoc bellum prudentiùs gerat, & hostibus vno post alium occisis, virtutes etiam non vno (vt aiunt) impetu (quod fieri non potest) sed successu temporis paulatímque conquirat. In historia Regum, quatuor, quæ huius specialis pugnæ aduersùs vnum vitium figuræ sunt, bella narrantur, ex quibus duo tantùm referemus. Alterum est; [in quo Adeodatus,] cognatus Dauidis, interfecit alterum [Goliath Gethæum, cuius hastile hastæ erat liciatorium texentium.] Quem namque iste Adeodatus refert nisi virum iustum, cuius omnia bona, Dei dona sunt, quæ non ex propriis viribus, sed ex superno auxilio potuit accipere? Et meritò cognatus veri Dauidis Christi dicitur, cui non carne & sanguine, sed gratiæ spiritu copulatur. Qui & filius saltus, & polymitarius, & Bethlehemites vocatus est, quoniam iustus, si non semper corpore, at semper corde in syluis & in solitudine, à curis mundanorum sequestratus, habitat: & ex variis virtutibus tanquam ex multis filis polymita sibi, id est, pulchra sanctitatis indumenta facit, & à domo panis, qua iustus est, nempe ab Ecclesia, originem ducit. Is Goliath fratrem illius, aut similem illi, quem Dauid occiderat, interfecit, quia vnum vitium, illud nimirum ea quo aliæ suæ imperfectiones pendent, singulari hoc certamine prostrauit atque deuicit. Hæc pugna satis quidem pulchrè hanc spiritualem, & specialem pugnam cum aliquo vitio, virtutem, quam optamus, impediente, designat. At alterum bellum eo aptiùs ad nostrum bellum delineandum adducitur, quòd aliam qualitatem huius nostri certaminis, quam postea ex professo tractabimus, valde necessariam illustrat. Illud autem est, in quo Ionatham, filius fratris Dauid, [virum excelsum, senos in manibus & pedibus digitos habentem,] gladio percussit. Si enim senis digitis, vt nonnulli volunt, sex quæ sunt in consummatione peccati designantur: nempe cogitatio, desiderium, loquutio, operatio, consuetudo, & gloriatio de peccato, quid aliud erit senos huius gigantis digitos commemorare, nisi rationem pugnandi aduersùs aliquod vitium aperire? Ea autem est, quòd cùm vitium multas partes habet, hac speciali pugna, vt efficacior sit, non aduersùs omnes simul pugnandum, sed quælibet seorsum ad certamen vocanda, vt vitium, quod simul eradicare non possumus, saltem per partes excissum intereat. Istius igitur spiritualis pugnæ hoc proprium est, quòd vnum aliquod speciale vitium adoritur, & vnam specialem virtutem expugnare, & in hominis possessionem vendicare molitur, vt vires nostræ, quæ paucæ sunt, in vnum coactæ, & non in varia, & multa vitia expugnanda dispersæ, faciliùs possint hostes perfectionis paulatim destruere, & ad eius fastigium ordinatis gressibus conuolare.

2. Reg. 21. 19. Vide Abulen. ibi, q. 39.

2. Reg. 21. 20.

Iam tamen æstuas desiderio sciendi, in quo salutaris hæc contra aliquod speciale vitiū pugna consistat? In illis quidem quatuor suprà commemoratis, nēpe in proposito, cura, examinatione, & collatione, posita est, quæ qui strenuè præstiterit, & gratiæ Dei innixus exercuerit, absq; dubio & vitiū deuicet, & virtutem oppositam possidebit. Hæc quatuor postea latiùs pertractanda, nunc breuiter exponamus. Propositum hoc significat, vt cùm manè, è lecto surgis, ô vir Dei, & ipsi Domino genuflectens gratias agis, pro quieto somno

in somno, & pro alia luce tibi vitæ concessa, & pro innumerabilibus periculis carnis & mentis, à quibus te in præterita nocte liberauit, firmiter quasi in gratiarum actionem statuas, eo die vsq; ad horam meridianæ refectionis, te aduersùs vitiú quod impugnare vis, vt aduersùs vitiú scurrilitatis, aut detractionis, aut tepiditatis, pugnaturú, nullúmq; in ea materia nec minimum defectum admissurum. Istúdque idem propositum paulo ante prandium firmiter repetas in examinatione tunc facienda, de qua statim dicam, & vsque ad tempus dormiendi, eodem vitio aut culpa nequaquam fœdari decernas. Item vt sequenti die, & sic deinceps idem facias, toto tempore, quo vitium illud impugnare constituis, & virtutem illi oppositam cōparare. Huicque proposito fortè accommodari potest illud dictum Salomonis: Cogitaui in corde meo, abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam. Quid enim est, cogitaui, nisi firmiter statui à vino temperare, vt sapientiam addiscerem? Quis autem credat, potentissimum, & dignissimum regem, ac ditissimum, semel tantùm proposuisse, & non multoties in die idem propositum iterasse, quo posset occasiones innumeras voluptatis, omni hora se ingerentes euincere? Cura est, vt toto illo tempore, quod est à facto proposito vsque ad horam examinationis faciendæ, eiusdem propositi non obliuiscaris, sed illud implere, & actione præstare, & à vitio vel defectu illo abstinere cures. Breue enim tempus est, à manè vsque ad prandium, in quo facilè te ipsum corriges; & breue à prandio vsque ad cœnam: & si his breuissimis moralis assuescas te emendare, suauiter te ad bonum decipies, & per longum tempus à vitio temperabis, & tandem illud astrues, & virtutem illi aduersam in mentis tuæ recessibus inferes. De hac cura intellige illud Sapientis: Cura ergo disciplinæ, dilectio est; & dilectio, custodia legum illius est custoditio autem legum, consummatio incorruptionis est.] Cura, inquit, id est, solicitudo ac diligentia acquirendi virtutem, signum est dilectionis illius: dilectio autem causa est custodiæ præceptorum, quæ de illa virtute sunt lata: custodia verò huiusmodi præceptorum perfecta est virtutis acquisitio, ac totius perfectionis consummatio; à qua totum istud instrumentum nomen accepit, est; vt bis in die, semel ante prandium, & semel post cœnam, antequam cubitum eas, in ipso tempore generalis examinis (de quo postea dicemus) conscientiam tuam attentè discutias, an illud propositum tuum custodieris, diligenter aduertas: si custodisti, Deum auctorem agnoscas, eique gratias agas: sin minùs, amarissimè defleas, te ipsum reprehendas, & accuses, de admissis defectibus doleas, & de cætero te proposito tuo stare constituas. Ad hancque examinationem extendere possumus illud Pauli: Spiritualis iudicat omnia.] Nam & vir ille, qui spiritu Dei agitur, discernit, & discutit omnia, quæ in dictis suis & factis inuenerit, vt à se ipso iudicatus, & ob præposterè facta reprehensus, à nemine iudicetur. Qui enim ita viuit, vt frequēter sua dicta & facta discutiat, ipse sibimet iudex factus, his superior euadit, quib⁹ nulla est propriæ emēdationis & discussionis solicitudo; & quia superior ab inferioribus non iudicatur, ab illis iudicari non potest. Collatio tandem designat, vt si meridiana examinatione aliquos in te defectus deprehenderis aduersùs illud propositum tuum, eos in charta, vel libello ad id parato, punctis, aut lineis, aut breui numero notes; & similiter in nocturna examinatione idem omnino facias; & numerum defectuum vnius examinationis cum numero alterius conferas; & similiter defectus vnius diei sequentis, & defectus præcedentis: necnon & culpas huius hebdomadæ, & defectus præteritæ, inter se compares, vt statum mentis tuæ videas, & an aliquantulum proficias, vel potiùs deficias, manifestè cognoscas. Hanc diligentem, & (vt ita dicam) minutam inspectionem sui, quicquid sit de notatione in scriptis, docuit pulcherrimè Leo Papa, cuius hæc sunt verba notanda: Omnia, quæ animi puritatem & speculum mentis obnubilant, abstergenda sedulò, & quadam elimatione radenda sunt. Scrutetur quisque conscientiam suam, séque ante se statuat proprij censura iudicij. Videat, si in secretu cordis sui illam, quam Christus dat, inuenit pacem; si desiderium spiritus nulla concupiscentia carnis impugnat, si humilia non spernit, si alta non appetit, si iniquo non delectatur lucro, si immoderato rerum suarum non gaudet augmento, si denique alia fœlicitate non vritur, aut inimici miseria non lætatur, & cùm harum perturbationum nihil in se fortè repererit, sincero disquirat examine, qualium cogitationum specie frequenteur: & vtrùm nullis vanitatum imaginibus acquiescat, vel quàm citò animum ab iis, quæ noxiè blandiuntur, abducat.] Hactenus ille.

Eccles. 2. 3. — *Sapiem 6. 19.* — *Hoc eod. lib. p. 5.* — *1. Corin. 2. 15.* — *Leo ser. 9. quadrages.*

Hæc est natura huius instrumenti, quod curam particularem aut examen particulare vocamus: hæc generalis praxis, qua illo nobis vtendum est multis prætermissis, quæ ad specialem eius expositionem pertinent, & interiùs sunt explicāda. Cuius examinis incredibilis est efficacia ad id assequendum, quod nunc tractamus, scilicet ad eliminanda vitia & virtutes inserendas. Quod probè cognoscere, tanti momenti reputauimus, vt non perfunctoriè nec cursim, sed ex professo, & latè ad animarum vtilitatem enucleare velimus.

De Particularis curæ, siue examinis, auctoritate.

CAPVT VII.

PARTICVLARE Examen, diximus nomen esse nouum, rem tamen veterem: & de nouitate nominis nemo ambiget, quod ad hāc rem applicatum, nec in doctoribus Ecclesiasticis, neque in scriptoribus externis inueniet: sed an hæc res antiqua sit, volumus nunc inuestigare. Licèt enim ad auctoritatem ei conciliandam, sententia Beatissimi Patris nostri sufficiat, qui non solùm sanctissimus, sed & illuminatissimus ad erudiendas animas in via spiritus extitit, & hoc instrumentum vincendorum vitiorum & assequendarum virtutum docuit, & vsque ad fœlicem mortem ab eius diligentissimo studio non destitit: tamen non oberit, hanc eius doctrinam antiquorum dictis & exemplis confirmare, vt omnibus innotescat, Dei spiritum semper eadem docuisse, & spiritualibus viris certissimam & efficacissimam viam ad proficiendum demonstrasse. Huius curæ, vel examinis, seu pugnæ (his enim nominibus hoc instrumētum vocauimus) non alium quàm Christum Saluatorem nostrum auctorem esse fatemur: nam (si accidentia istius instrumenti semoueamus, & solam eius substantiam spectemus) ipse aliquando in sua conuersatione eius formam ac rationem expressit. Ille quidem nullum vitium habuit, nec habere potuit; & eius anima ab instante creationis suæ omnibus in summo gradu virtutibus abundauit, nullam de nouo virtutem acquisiuit: quin & robur habuit, vt simul vno impetu

vniuersa in nobis vitia, & omnes aduersarios suos, & omnem infernum contereret. Elegit tamen in deserto, in quo pugnas spiritualium virorum delineabat, vitia vnum post aliud vincere, & virtutes, vnam post aliam exercere, vt ex eo iusti non tantùm substantiam suorum bellorum, sed & bellandi modum addiscerent. Primò de gula tentatur, vt Augustinus & Gregorius annotarunt, vt secundus, & cœlestia *Gregor. hom. 16. in Euag.* Adam in remedium primi & terrestris Adæ, eadem bella gulæ, inanis gloriæ & auaritiæ sustineret, & quæ istum vicerunt, ipse vinceret: audiuítque à diabolo: *Matth. 4.3.* Dic vt lapides isti panes fiant.] A gula autem tentatus, gulam superauit, & abstinentiæ virtutem exercuit, magnum ieiunium quadraginta dierum adhuc protelans. Deinde inanis gloriæ telis *ibid. n. 6.* impetitur, illis verbis: Mitte te deorsum;] & nunc inanem gloriam irrisit, & virtutem humilitatis in actum proferens, ab aucupatione vani honoris abstinuit. Demum illum aduersarius cupiditate diuitiarum aggreditur: *n. 9.* Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me:] & pro patris amore ac reuerentia sordidam cupiditatem abiecit, & paupertatem, visibilium opum contemptricem, est amplexus. Quænam fuit causa Domino horum specialium bellorum? Ea profectò, vt nos disceremus pugnare, & vnum vitium post aliud ad pugnam accersere, & vnam virtutem post aliam exquirere. *Ambr. li. de Helia. c. 1.* Ille autem est præliatus, inquit Ambrosius, vt vinceret: non quòd ipse egeret certamine, sed vt nobis formam bellandi antè præscriberet, & postea daret gratiam triumphandi.] Formam ipse ac rationem pugnandi præscripsit, non tantùm in eo, quòd vitia nos impugnantia detexit, & modum resistendi, ac sanctarum scripturarum ad obsistendum dæmoni vsum aperuit, sed in hoc etiam, quòd bellum hoc quasi per partes suscipiendum esse monstrauit.

Huius autem rationis pugnandi, & virtutes acquirendi ordinem, à Domino in sua tentatione patefactum in tempore veteris legis, quando omnia ad figuram Ecclesiæ, & eruditionem nostram contingebant, adumbratum esse comperimus. Nam iter illud ab Ægypto vsque ad terram promissionis, in quadraginta duas mansiones diuisum est, vt ex libro Exodi & Numerorum constat; quo hæc ars præstantissima proficiendi signatur. Per has enim mansiones, vt ait Isidorus, *Isidor.* currit Hebræus, qui de terra festinat transire ad cœlum, & Ægypto huius sæculi derelicta, terram promissionis ingreditur.] Istæ quidem mansiones varios gradus profectus animæ variásque virtutes significant. Et sicut in qualibet mansione populus per aliquod tempus quiescebat, & post quietem ad aliam ex ista transibat: ita & nobis in adeptione cuiusque virtutis pausandum est, & per aliquod tempus cum opposito vitio singulariter decertandum, & virtutis illius actibus insistendum, vt ex ista ad aliam virtutem transitus fiat. Si ille populus voluisset sine vlla intermissione & ordine totum illud tam longum iter conficere, & se voluntati Domini, eum ducentis, opposuisset, post paucos dies præ lassitudine à labore ambulandi cessasset. Sic omnino euenit his, qui absque ordine & modo viam spiritus ambulare constituunt; quia citissimè fatigantur, & omnia simul apprehendentes, nihil astringunt. Clariùs autem in ipsa expugnatione terræ promissæ, & gentium eam habitantium deletione, hic modus proficiendi figuratus est. Sic quippe dixit Dominus ad populum suum: *Exod. 23. 27. 29.* Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris, cunctorúmque inimicorum tuorum coram te terga vertam. Non

A eiiciam eos à facie tua anno vno, ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas terram.] Et alio loco Moyses ait: *Deut. 7. 22.* Ipse Dominus consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes.] Quæ verba de modo, quo pugnandum est contra vitia, intelligenda esse suprà ex Cassiano didicimus. *Cassian. coll. 5. ca. 14.* Sicut enim vitia paulatim extinguenda sunt, etiam virtutes, vna post aliam sunt inferendæ, quia non aliter illa recedunt à nobis, nisi in locum illorum fuerint istæ suffectæ. Ad quod confirmandum egregiè venerabilis Beda ait: *Beda qq. in Deut. cap 16. To. 8.* Quòd verò istarum perniciosarum gentium regiones salubriter possidere præcipimur, ita intelligitur. Habet B enim vnumquodque vitium in corde nostro propriam stationem; sed si cum spiritalibus populis, id est, virtutibus contra se dimicantibus fuerint vitia superata, locum, quem sibi in corde nostro concupiscentiæ, vel fornicationis spiritus retinebat, deinde castitas obtinebit: quem furor ceperat, patientia vindicabit. Quem tristitia mortem operante occupauerat, incipiat excludere fortitudo salutaris, & plena gaudij lætitia possidebit. Quem acedia vastabat, incipit excolere fortitudo. Quem superbia conculcabat, incipit excolere humilitas. Et ita singulis vitiis expulsis, eorum loca, id est, effectus contrarios possidebunt filij Israël, id est, animæ videntes Deum.] Dominus itaque expellit hostes nostros paulatim atque per partes, & eiicit eos à facie nostra, non anno C vno, sed multis annis, siue temporibus, non solùm quia successu temporis ipse nos perficit, sed quia vult vt prudenter nos cooperemur nostro profectui, & nunc ex professo vnam virtutem, nunc aliam addiscamus: nunc vnum vitium, nunc aliud singulariter dissipemus. Quare vnicuique iusto aptissimè conuenit illud sapientiæ, quod ad literam dictum est de Iacob: *Sapient. 10. 12.* Custodiuit illum ab inimicis, & à seductoribus tutauit illum, & certamen forte dedit illi, vt vinceret, & sciret, quoniam omnium potentior est sapientia.] Nam quinam, rogo, sunt hominis inimici, qui seductores, nisi vitia eius, quæ ostensione voluptatis, aut rerum visibilium ipsum decipiunt, & in eius mortem excidiúmque conspirant? Ab his ergo profugum iræ fratris sui, id est, iustum ab operibus, & consuetudinibus veteris hominis fugientem Domi- D nus mirè custodit & tutat. Sed quomodo custodit? Offerens quidem illi certamen forte, vt quemadmodum Iacob cum vno Angelo, & ita ipse cum vna tantùm virtute luctetur, quam non ictibus, non vulneribus; sed precibus, sed desideriis, sed gemitibus, sed assidua exercitatione superare decernat. O certamen forte, quo homo virtutem insuperabilem vincit, ideo tamen vincit, quia ipsa vult vinci, & à luctante & laborante possideri! O certamen forte, quo iustus cum vna virtute decertans, nescio quo pacto, omnes possidet, quia dum hanc exercet, ad omnes se facilem sentit! O certamen forte, quo dum vni tantùm vitio per vnam virtutem bellum indicit, vniuersis vitiis timorem incutit, & omnia territa à se propellit! Verè cognoscit, quòd omnibus hominibus potentior est E sapientia. Nam homo fortis & validus, si vnum ex suis hostibus visibilibus vincit, non statim omnes vincit, sed potest tanto faciliùs, quanto est magis fatigatus, ab alio hoste superari. At iustus experitur in se fortitudinem diuinæ sapientiæ, quoniam dum ea adiutus vni vitio ex professo se opponit, & vnam virtutem singulariter quærit, omnia vitia occulta quadam, & nunquam satis bene verbis explicata ratione prosternit.

Est itaque hoc virtutis assequendæ instrumen-

tum, à Domino per figuras, & imagines, & postea suo exemplo demonstratum. Non quia ipse de nouo aliquam virtutē acquisierit (vt iam diximus) sed quia in pugnis suis modum nobis ac rationem certandi præscripsit. Hic autem modus pugnandi contra vitia, & virtutes acquirendi, patres antiquos non latuit. Cassianus enim, quem suprà retulimus, illum manifestè docuit: qui & ea ratione validissima ad eius vsum nos mouet, quòd dum vnum singulare vitium prosternimus, ad alia vincenda efficimur robustiores. Eius verba sunt: Quia & mens triumphorum processu redditur fortior, & infirmior pugna succedens promptiorem ei prouentum faciet præliorum, vt fieri solet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis congredi bestiis præmiorum contemplatione consuerunt. Hi, inquam, feras quascumque fortiores robore, vel feritatis rabie conspexerint diriores, aduersùs eas primæ congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis, reliquas, quæ minùs terribiles minúsque vehementes sunt, exitu faciliore prosternunt. Ita & vitiis semper robustioribus superatis atque infirmioribus succedentibus, parabitur nobis absque vllo discrimine perfecta victoria.] Hæc ille. Ioannes etiam Climacus in illa sua scala cælesti, gradu de Castitate, idem instrumentum disertis verbis explicuit. Is, ait, qui se vno quodam vitio ampliùs vrgeri conspicit, contra ipsum & solum ante omnia seipsum armet, & maximè si hostis intestinus sit. Nisi enim iste profligatus fuerit, nihil nobis reliquos vicisse proderit. Cùm verò Ægyptium hunc nos quoque percusserimus omnino, Deum in humilitatis rubo intuebimur.] Chrysostomus verò aduersùs iuramenta scribens, non tantùm hanc curam, siue particulare examen docet, sed & modum faciendi docet, & oculis ipsis spectandum proponit. Sic enim ait: Si verò post hæc dicas, quòd est difficile consuetudinem non fallere, vehementer quoque studentes, hoc fateor quidem & ego. Veruntamen & illud cum hoc pariter dico, quòd sicut est facile decipi, sic & facile corrigi. Si namque domi multos tibi custodes constituas, putà seruum, vxorem, amicos, ab omnibus facilè compulsus atque coactus, à mala recedes consuetudine. Et, si decem tantùm diebus id obseruaueris, non iam ampliùs reliquo tempore indigebis, sed cum fiducia totum erit ubi repositum, pulcherrimæ consuetudinis firmitate vicissim radicatum. Cùm igitur hoc corrigere cœperis, siue semel, siue secundo, siue tertio, siue vigesimo legem transcenderis, ne desperes, sed iterum surge, & studium tuum resume, & omnino victor eris. Quin & Basilius eiusdem instrumenti est ad superandum vitium, & assequendam virtutem, assertor, cuius hæc est oratio. Non mediocri autem hoc eget contentione, vt consuetudinem suam aliquis peruincat. Consuetudo enim vetustate firmata, naturæ vim solet nancisci, & contractas ex superioribus peccatis labes, oratione assidua & perpetua, Dei decretorum conseruatione abstergere poterimus. Eam autem nullo modo licebit euincere, si multa hinc inde habeamus, quibus temerè huc illúcque animus noster distrahatur, & vitæ huius negotiis implicetur.] Iam vides à Patribus istus curam hanc particularem, atque peruigilem, vnum vitium prosternendi, & in aliquo defectu se emendandi, fuisse manifestè conscriptam & vtilissimam reputatam. Nam & validum armorum genus est, ad vnum aliquem ex animæ hostibus superandum, etiam si per multum tempus nos suo dominatui subiecerit: quo victo ad alia subigenda redditi sumus animosiores. Nam sicut vnum lucrum spem alterius maioris generat, & concepta spes ad maiores opes negotiationi exponendas roborat: ita vna victoria parens est maioris fiduciæ, qua aduersùs vitia remanentia consurgimus. Ille verò Deus fidelis & verax, qui non spernit sperantes in se, non patietur nos pro defectuum nostrorum victoria, & pro virtutum assequutione perseueranter laborare, & sine fructu desiderato permanere. Vnde sicut qui in longinquam regionem est peregrinaturus, & per multas ciuitates, & oppida, vsque ad finem itineris transiturus, vt faciliùs & efficaciùs viam peragat, in proximam vrbem sibi tantùm veniendum esse constituit, & cùm ad eam peruenerit, aliam subsequentem sibi vt finem proponit, & postea aliam & aliam, donec omnes absoluat: ita qui vult arcem perfectionis tenere, debet priùs in vnius vitij impugnationem, & vnius virtutis assequutionem oculos mentis intendere; & postea suo ordine in aliam & aliam, donec omnes virtutes obtineat, & ad puritatem mentis perueniat. Vnam enim, aut aliam virtutem acquirere, & vnum aut aliud vitium euertere, pugnare est: omnes autem virtutes acquisiuisse, & omnia vitia destruxisse, vincere est. Quare Augustinus ait: Bene vincere hoc est, vniuersas machinas diabolicas vincere. Illecebras dum ministrat, vincitur per continentiam: pœnas & tormenta infligit, vincitur per patientiam: terrorem suggerit, vincitur per sapientiam. Ad extremum cùm omnia eius victa fuerint, suggerit animæ superbiam, inquiens: Euge, euge: quantum potuisti certare? Quis tibi comparatur? Quàm bene vicisti? Respondeat illi anima sancta: Confundantur, & reuereantur, qui dicunt mihi Euge, euge.] Quando ergo vincit, nisi quando dicit: In Domino laudabitur anima mea; audiant mansueti, & lætentur?] Hæc ille.

Iam an sint alij, qui huius instrumenti meminerint, inuestigare prosequamur. Eius meminit Dionysius Richelius, qui quodam loco sic inquit: Quicumque autem cupit Deo placere atque proficere, contra illa vitia, ad quæ ex naturali dispositione, aut praua consuetudine pronior est, debet specialiùs, fortiùs ardentiúsque pugnare: Deum pro adiutorio iugiter vocando. Et alio loco sic ait: Insuper iuxta præhabita diabolus vnumquemque ex ea parte magis impugnat, in qua minùs inuentus est armatus, hoc est, de vitiis illis, ad quæ ex complexione, vsu, societate, aut occasione est pronior: idcirco requirit prudentia, vt vnusquisque volens saluari, illis virtutibus se potissimè studeat præmunire, armare, confortare, perficere, ad quarum contraria vitia procliuiorem se inuenit. Hinc cholerici ad iracundiam proni, specialissimè debent niti ad mansuetudinis incrementum, atque ad plenam totius iræ & impatientiæ extirpationem. Sanguinei ad carnalitatis refrænationem: Melancholici ad inuidiam & rancorem procliues, ad charitatis & pietatis synceritatem: Phlegmatici tristes ad spiritalē lætitiam. Ac tandem Thomas à Campis, vir piissimus, huius particularis curæ mentionem fecit, dicens: Si omni anno vnum vitium extirparemus, citò viri perfecti efficeremur. Sed modò contrarium sæpe sentimus, vt meliores & puriores in initio conuersionis nos fuisse inueniamus: quàm post multos annos professionis.] Quid enim aliud est singulis annis vnum vitium excindere, nisi per aliquod tempus pro eius impugnatione, & pro virtutis contrariæ acquisitione specialiter laborare? Si ita in curando mentis profectu nos haberemus, absque dubio breui tempore euaderemus perfecti. Nam vno vitio planè exciso, & vna virtute perfectè plantata, reliqua vitia remitterentur, & reliquæ virtutes roborarentur, & facilè iustus victis omnibus

Suprà lib. 6 p. 2. c. 2. remedio 8.
Cassian. col. 5. cap. 14.
Chrysost. hom. 28. ad popul. Antioch. To. 5.
Basil. reg. 6. fusius disp.
Aug. ser. 2. de S. Vincētio.
Psal. 39. 15. 16.
Psal. 33. 3.
Dion. lib. de vita viduar. 10.
Idem li. de rem. tentat. ar. 27.
Thom. à Camp. li. 1. de imitat. Christi. c. 11.

suis

suis notibus, & virtutibus conquisitis, ad perfectionem ascenderet. Et alio loco clarius ait: Conemur quantum possumus, adhuc leuiter deficiemus & in multis. Semper tamen aliquid certi proponendum est, contra illa præcipuè, quæ amplius nos impediunt.] Vt scilicet illa maiora nostri profectus impedimenta dissipemus. *Ib. c. 19.*

Est denique hic modus proficiendi tam patens ac manifestus, vt gentiles Philosophi, sola naturali ratione ducti, illum ad emendationem animæ vtilissimum esse cognouerint. Ex his duo tantùm subiiciam. Alter sit Seneca, qui ita scribit: Omnes sensus perducendi sunt ad firmitatem. Natura patientes sunt, si animus illos desinat corrumpere, qui quotidie ad rationem reddendam vocandus est. Faciebat hoc Sextius: vt consummato die, cùm se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, Quod hodie malum tuum sanasti? Cui vitio obstitisti? Qua parte melior es? Desinet ira, & erit moderatior, quæ sciet sibi quotidie ad iudicem esse veniendum. Quid ergo pulchrius hac consuetudine excutiendi totum diem? Qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur, quàm tranquillus, altus, ac liber, cùm aut laudatus est animus, aut admonitus, & speculator sui, censórque secretus cognoscet de moribus suis? Vtor hac potestate, & quotidie apud me causam dico. Cum sublatum è conspectu lumen est, & conticuit vxor, moris iam mei conscia, totum diem mecum scrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo: quare enim quicquam ex erroribus meis timeam, cùm possim dicere; Vide ne istud amplius facias, nunc tibi ignosco? In illa disputatione pugnacius locutus es. Noli postea congredi cum imperitis. Nolunt discere, qui nunquam didicerunt, illum liberiùs admonuisti, quàm debeas, itaque non emendasti, sed offendisti. De cætero vide, non tantùm an verum sit, quod dicis, sed an ille cui dicitur, veri patiens sit.] Hæc Seneca. Alter sit Galenus, cuius sensum non possumus ad verbum scribere, quod latiùs se diffundat: sed in summa hæc dicit: Qui vult iram frænare, & prauas concupiscentias cohibere, cùm surgit è lecto, diligenter inspiciat quid acturus sit, quotique referat, non seruire affectibus, sed in omnibus ratione & consilio vti, itaque apud semetipsum toto die conuersari statuat. Vespertinis horis, antequam cubitum eat, eadem repetat, séque discutiat, videátque num more canum se auidissimè cibis impleuerit, & quemadmodum illi, qui ardentissima febre æstuant, frigidam potionem exhauserit, aut potiùs, vt decet virum grauem, & cultu ac reuerentia dignum se gesserit. Præstabit hoc sæpius quàm matutinis & vespertinis horis agere. Et ego, inquit, olim monita hæc, quæ quasi Pythagora auctore circumferebantur, consueui primum quidem legere bis singulis diebus, pòst verò etiam ore pronuntiare. Non despondeat animum, licèt se iam senem videat; nam senes, corporis inualetudinem incurrentes, nequaquam de acquirenda sanitate desperant, sed quicquid possunt, faciunt, vt se ad pristinam incolumitatem, vel ad aliquem gradum eius restituant: sic prorsus in quacumque ætate, non est de animi salute desperandum, nec quia omnino nos emendare non possimus, emendationis saltem aliquantulum abiiciendum. Nec quia aliquis non possit ad summam virtutem peruenire, debet ab eius studio cessare, quia licèt non summum sit, at magni pretij est quidquid virtutis, & moderationis acceperit. Etenim si antequam existeremus, fuisset in nostra potestate conuenire illum, qui prouidebat, vt nasceremur, & primò quidem orantibus nobis, vt corpus strenuissimum generosissimumque ab illo liceret accipere, ille denegasset, tum profectò precati essemus, vt secundo saltem gradu, aut tertio, aut etiam quarto, proximum primo bonæ habitudinis corpus nobis concederet. Itaque si Herculis non potuissemus, at Achillis, accipere præclarum quiddam, nobis visum esset; quòd si non huius, at Aiacis, at Diomedis, at Agamemnonis, at Patrocli: sin ne horum quidem, at saltem aliorum quorumpiam Heroum præstantium. Eadem, vt arbitror, ratione, si quis supremam nequeat animi excellentiam obtinere, at saltem post supremos illos sapientes, in secundis, aut tertiis, aut etiam quartis se haberi non recuset. Hoc autem, quod dico, non eiusmodi est, vt fieri non possit, si modò quis exercere seipsum velit, & longiori tempore, assidua exercitatione periculum facere. Amicum quærat hominem prudentem, veridicum, integræque vitæ, qui ipsum de suis defectibus admoneat, quem vitia increpantem placidè & libenter audiat, vt libentiùs deinceps quosque defectus obiicere fructuosè, & increpare confidat. Concludit tandem, quendam amicum patria Gortinensem alloquens: Tu, si ita feceris, quamuis non multo fias melior, at satis fuerit, anno vno in melius saltem paululo esse prouectum. Nam si perges constanter resistere affectui, iracundiámque mitigare, tum altero anno te multo euidentiùs profecisse animaduertes. Quòd si in eo diuiùs perseueraueris, vt tibi ipsi prouideas, longè propiùs tertio, & post hunc quarto, atque iterum quinto ad honestius grauiúsque vitæ genus accessisse te senties. Hæc omnia Galenus in variis locis illius libelli de dignoscendis curandísque animi morbis. Tanta est enim veritatis lux, vt etiam longè à Deo positus splendeat, & eos minimè sui ieiunos esse sinat. Ideo autem auctor iste non audet sic laboranti omnimodam emendationem promittere, quia gratiam nesciens, & naturæ humanæ in se & in aliis imbecillitatem considerans, difficillimum putauit, si non impossibile, tantam hominis infirmitatem erigere, & tam pessimos affectus emendare. Nos verò, qui Domini beneficio gratiam cognoscimus, & auxilij diuini naturam iuuantis robur experimur, quam in multis iustis, oculis vidimus, & manibus contrectauimus, strenuè laboranti perfectā emendationē pollicemur. Scimus enim, quòd si potens fuit Adam ad perdendum, potentior est Christus ad saluandum: & quia, [vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia,] vt facilè illos perficeret, quos delictum à perfectione deiectos in barathrum vitiorum exturbauit. *Senec. li. 3 de ira. c. 36.* *Galen. de curan. animi morbis c. 3. 4. 5. 6.* *Rom. 5. 20.*

De Particularis curæ siue examinis necessitate.

CAPVT VII.

NON est ergo res noua, particularis hæc cura, siue conscientiæ specialis examinatio, quam Saluator noster sub imagine suorum præliorum expressit, quam sacræ litteræ docuerunt, multi Ecclesiæ Patres tradiderunt, & Gentiles Philosophi non ignorarunt. Adeò vt de illa, cui nomen nouum & minùs vsitatum indidimus, dicere illud Salomonis possimus: Nihil sub sole nouum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: iam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos.] Nunc huius instrumenti ingens necessitas aperienda est ad vitiosas af- *Eccl. 1. 10.*

fectiones cohibendas & virtutes inserendas, ex cuius inspectione maior solicitudo eius exercitationis accedet. Hanc quidem specialem pugnam, qua aduersùs vnum aliquod vitium pugnamus, & vnam aliquam virtutem obtinere nitimur, admodum necessariam esse, vires ipsæ nostræ satis manifestè persuadent. Habemus namque vires satis infirmas, aut potiùs adeò infirmi mente & imbecilles sumus, vt vix infirmis hostibus resistamus. Vitia verò, quæ nos oppugnant, numero sunt multa, & viribus nimis fortia atque robusta. Melius est ergo atque prudentius, singula seorsum aggredi (nam quodque per se sumptum, minoris est fortitudinis) quàm aduersùs omnia vna congressione pugnare. Nonne si vnus homo ægrotus esset cum multis militibus sanis & validis pugnaturus, magis eligeret, vnum post alium inuadere, quàm omnes simul sibi resistentes adoriri? Et tu, ô homo, mente æger es, vitia verò, quæ te perdere moliuntur, valida sunt, quare aduersùs omnia vnu impetu pugnas, & non magis ad singulare certamen vocas, & vnum post aliud debellas? Annon pars es, & quasi membrum humani generis: Sed vide quid de eo dicat Augustinus: Ægrotat genus humanum, non morbis corporis, sed peccatis. Iacet toto terrarum orbe ab oriente vsque in occidentem grandis ægrotus. Annon in teipso has ægritudines sentis, de quibus idem sanctus Pater alio loco ait: Nihil infirmius anima nostra, posita in medijs tentationibus sæculi, in medijs gemitibus & parturitionibus molestiarum: nihil ea infirmius, donec hæreat sodalitati cœlesti, & sit in templo Dei, vnde iam non cadat.] Annon multa intra temetipsum aduertis, quæ pro vitiis militant, & aduersùs bona desideria decertāt? Quāta sunt, quæ te à cœpto reuocant? quanta à vitæ sublimitate detorquent? quanta virtutis iter impediunt? Quàm numerosa turba phantasmatum perstrepit? quàm copiosi populi suggestionum clamant, & te à virtutis amore retardant? Iam verò quanta sunt vitia, quorum hoc vnum munus est, hominem mille artibus perdere, & virtutum excidium meditari? Quàm armata, quibus affectus ipsi humani sunt arma, nam proprijs nos affectibus feriunt? Quàm robusta, quæ inueterata consuetudine delinquendi supra nostros conatus inualescunt? Necesse est ergo tibi infirmo, & aduersùs numerosum exercitum pugnanti, eum per partes aggredi, vnum hostem post alium impetere, & non simul omnes velle destruere. Et erunt reliquiæ Iacob, id est, iusti, inquit Micheas, in medio populorum multorum, quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.] Nunc si per multos populos, multitudinem vitiorum intelligamus, quæ in mentem nostram grassantur, & omnia bona deuastant, quid erit, iustos esse instar roris, & instar stillarum, terram irrigantium? nisi quòd sicut ros, & stillæ paulatim in terram cadunt, & successu temporis eam herbis & floribus vestiunt, & sterilitatem ac ariditatem pellunt: ita iusti successu temporis se ab ariditate vitiorum liberant, & nunc vni virtuti, nunc alij studentes, tandem omni virtute se circumdant? Et erunt reliquiæ Iacob iisdem, scilicet iusti in medio populorum, in vitiis nempe, à quibus impugnantur, quasi leo in iumentis syluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum, qui cùm transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est, qui eruat.] Vt quemadmodum leo gregem ouium inuadens, hodie vnam rapit, & deuorat, & cras aliam, & consequenter, nisi impediatur, reliquas, donec omnes occidat: ita qui famem suæ salutis &

Aug. ser. 39. de verb. Dom. To.10.

Idem ad Ps. 122. To.8.

Michea 5.7.

Ibi.n. 8.

A perfectionis habet, nūc vnū vitiū dissipat, nūc aliud: nunc vnam virtutem sectatur, nunc aliam; quousque vitia vniuersa destruat, & virtutum cibo suæ fami satisfaciat.

*Petit itaque hanc particularem curam infirmitas virium nostrarum, quæ simul in omni bonorum genere operari non valet, petit etiam ipsa natura vitiorum atque virtutum. Vitia enim sunt consuetudines malæ, affixæ intellectui, aut voluntati, aut appetitui, multis actionibus: & virtutes sunt consuetudines bonæ, affigendæ eisdem potentijs multis bonis operibus. Nullus autem sine diligenti & particulari cura se continendi, prauam consuetudinem ablegabit, nec sine magna solicitudine bonam consuetudinem induet. Consuetudo ab Augustino dicitur secunda, & quasi affabricata natura. Quis autem poterit vnam naturam exuere, & aliam omnino contrariam induere, nisi in hoc solicitam curam constituat? Tractat optimè idem Augustinus, quomodo sit vincenda praua consuetudo, explanans illud Iacobi: Ante omnia, fratres, nolite iurare.] Quod enim dicit de iurandi consuetudine, ad quamcumque aliam vitiosam potest extendi. Quid est, inquit, ante omnia? Præ cæteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto, quàm ad alia. Maior consuetudo maiorem intentionem flagitat, non rei leuis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares, ne faceret: si pedibus aliquò eundum esset, pigritia retardante, excitares te, vt surgeres, & ires: lingua facilitatem habet motus, in vdo posita est, facile in lubrico labitur. Quanto illa citius & faciliùs mouetur, tanto tu aduersus illam fixus esto. Domabis, si vigilabis: vigilabis, si timebis: timebis, si Christianum te esse cogitaueris. Similiter ex Hieronymo discimus, quomodo sit bona consuetudo quærenda. In omnibus, inquit, mundi studiis, profectu non satiantur homines, in virtute tantùm cœpisse sufficiet? Feruentissimi in terrenis, frigidissimi in cœlestibus sumus, & summam in rebus paruis cohibemus alacritatem, ad maiora torpescimus; considerare pudet, quantus sit feruor in sæculo, qua cura singula quæque studia hominum quotidie ad perfectiora nitantur: litterarum ardor nulla prorsus ætate extinguitur, immò, vt sæcularis auctoris vtar sententia, ipsa magis ætate inflammatur: diuitiarum amor insatiabilis est, expleri nescit honorum cupido, celerem habituræ res finem sine fine quæruntur, nos diuinam sapientiam, cœlestes diuitias, immortales honores, pigra quadam dissimulatione negligimus, & spirituales diuitias, aut ne attingimus quidem, aut si leuiter degustauerimus, continuò nos putamus esse satiatos: aliter nos diuina sapientia ad suas inuitat epulas. Qui edit me, inquit, adhuc esuriet, & qui me bibit, adhuc sitiet,] nullus vnquam talibus expletur epulis, nec aliquando patitur de satietate fastidium: tanto vnusquisque capacior, tanto auidior erit, quanto inde plus hauserit. Dominus in Euangelio: Beati, ait, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.] Vult enim nos esurire hîc semper, ac sitire iustitiam, vt in futuro iustitiæ retributione satiemur: consideranda vis ipsa verborum est, & ita nobis desideranda est iustitia, vt in fame vel in siti cibus desideratur ac potus.] Hæc ille. Tantus conatus, tanta solicitudo necessaria est ad quodlibet vitium destruendum, & ad quamlibet virtutem assequendam. Non ergo oportet, confusè & quasi in generali hoc opus assumere, sed sigillatim & specialiter ad euersionem cuiusuis vitij, & procreationem cuiusque virtutis aspirare. Oportet enim vt in curanda salute

Aug. lib. 6. Musica cap. To.1.

Iacobi 5. 12.

Aug. ser. de verb. Apost. c. 11.

Hier. in epist. 1 ad Demetriadem, To. 9.

Eccl. 24. 29.

Matth. 5.6.

& per

& perfectione nostra, medicum animæ morbis medentem imitemur, qui de se ait: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor.] Ipse, vt interpretatur hunc locum Augustinus, prima die dæmonia eiicit, cùm homines per fidem à variis superstitionibus liberat. Secunda die virtutes perficit, cùm eosdem homines in obseruatione mandatorum promouet. Tertia die consummatur, quia in membris ad perfectionem Angelicam peruenit. Si ille, qui omnipotens est, & vno temporis momento potest summam sanctitatem inducere, paulatim & per interualla temporum indicat esse faciendam; quid nos, qui non tam infirmi, quàm ipsa infirmitas sumus, omnem virtutem simul addiscere volumus, & temerario ausu, quæ ordinem petunt, sine vllo ordine lucrari præsumimus? Non est discipulus super magistrum, nec debet homo infirmus, quasi moræ impatiens, simul omnia aggredi, quæ viri perfecti solent paulatim & per partes addiscere.

Lucæ 13. 32.

Aug. lib. 2. de consen. Euangel. c. 75.

Hinc autem colligitur tertia causa huius necessitatis, particularis curæ in vno aliquo vitio extinguendo, & vna aliqua virtute acquirenda collocandæ. posset quippe aliquis dicere, Verum quidem est, quòd vires hominis sunt exiguæ, & satis angustis limitibus circunscriptæ: verum etiam est, quòd vitia & virtutes, tanquam malæ aut bonæ consuetudines, non possunt nisi speciali cura, & iteratione multorum actuum, aut euelli, aut plantari. At cùm hoc opus non tam sit industriæ nostræ, quàm gratiæ Dei, cuius potentiæ nullus est finis, non videtur hæc regula, quæ in artibus humanis vtilis inuenitur, in virtutum adeptione seruanda. Immò sicut natura adiumento medicinæ successu temporis morbos pellit, & sanitatem restituit, Deus verò vnico temporis momento vtrumque facit, & ægritudinibus depulsis miraculosè sanitatem impertit: ita humana industria seorsum quamlibet artem & scientiam addiscat, donec omnes teneat: at gratia, quam infinita Dei potestas mouet, vno momento nos ad omne genus virtutis prouehat, & omnem simul perfectionem efficiat. Hæc persuasio inanis est, & potiùs oppositum est ex diuinæ prouidentiæ suauitate inferendum. Licèt enim Deus possit repentè hominem in magnam sanctitatem extollere, quod & aliquando fecit, vt quando Magdalenæ peccata remisit, & latroni in cruce pepercit, & Paulum ad se conuertit; tamen non decet vt semper id faciat, & naturæ nostræ, ex vno ad aliud procedentis, conditionem mutet. Est Deus naturæ amator & conditor, quam non vult sine occasione alicuius necessitatis inuertere, & à debito modo propriæ operationis extrahere. Sed sicut rex iudicis à se constituti auctoritatem tuetur, & sententiam ab ipso latam confirmat, nisi aut iniqua iudicetur, aut necessitas eam immutandi ac relaxandi constringat: ita Dominus naturæ à se factæ leges illibatas esse decernit, nisi in speciali euentu instans necessitas contrarium exposcat. Hæc autem est nostræ naturæ lex, vt paulatim proficiat, vt specialem curam & diligentiam ad quodque magni momenti negotium applicet, & vt eo ad finem perducto, vel saltem ex initiis extracto, ita vt per se crescere possit, aliud simile promouendum suscipiat. Ergo non decuit, vt Deus semper hanc legem immutaret, sed potiùs secundùm eam suam gratiam impertiens, nos per diuersos gradus ad perfectionem proueheret. Non igitur gratia, & prouidentia Dei erga iustos, eos à speciali proficiendi cura eximit, sed potiùs ea cura constringit, vt quia naturæ eorum se accommodat, debeant ipsi per gradus proficere, & nunc omnem conatum, & curam mentis ad vnam virtutem, nunc ad aliam applicare. Nam & de Dei sapientia dictum est: Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.] Fortitudo eius in hoc est, quòd suam voluntatem certissimè impleat, & finem intentum obtineat: suauitas verò in hoc, quòd nostram libertatem non lædat, nec naturæ conditionem inuertat. Et Iob de ipso Domino ait; Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cœlo sunt, respicit.] Intuetur, inquam, & respicit omnia singulari quadam obseruatione & circunspectione, vt rerum ordinem inueatur, & sine læsione naturæ earum finem à se destinatum attingat. Ideóque dicitur communiter: Gratia non destruit naturam, sed perficit; quia quod natura per se non potest, gratia facit, vt possit: sic tamen, vt sicut natura esse non desinit per hoc, quòd à gratia præueniatur & adiuuetur; sic nec modum operandi sibi congruum deserat, nec ordinatum in virtutibus progressum omittat.

Sap. 8. 1.

Iob 28. 24.

Siue ergo naturæ nostræ vires, siue diuinæ gratiæ adiutorium spectemus, siue vitiorum & virtutum conditionem inspiciamus, necessaria est particularis erga quamlibet virtutem cura, vt opposito vitio destructo, eam mens nostra conquirat. Dum enim intellectus per aliquod tempus, vnum semper fugiendum proponit, & vnum sectandum esse decernit; dum vnum tantùm vituperat, & vnum oppositum laudat; efficacissimè voluntatem ad illud declinandum & istud amplectendum inclinat. Et dum vnum semper amandum ingeritur, importunitate victa, id ipsum, quod amandum proponitur, amore & desiderio amplexatur. Quantáque sit efficacitas vnum intelligendi & voluntati proponendi, perspicitur ex illo, quod de impio dictum est: Noluit intelligere, vt bene ageret.] Aduertens namque quòd via certissima ad bonum faciendum est, bonum oculis internis videre, hos oculos clausit, ne eum ad bonum faciendum impellerent. E contrà verò iustus vnum videt, vnum clamat, vnum sibi faciendum inculcat, vt illud bonum agat, & illo executioni mandato, aliud bonum faciendum assumat. Voluntas verò, si multa ab ea simul exigantur, quasi impossibilitatem prætexit, & tepidè ea aggreditur, veluti de tantorum adimpletione desperans: at si vnum tantùm ab illa petas, illud, tanquam possibile, & facile, & suas vires non superans, præstare non renuit. Et dum istud diligenter exequitur, & nullum in speciali materia defectum patrare nititur, quodammodo ab omnibus liberatur. Quemadmodum enim si virgo pulcherrima, & mundiciæ cupidissima, conclaue ingrediatur, in quo aliquid immundum & putidum esse coniectat, diligentissimè eius tactum vitat, ne se aut sua indumenta contaminet: dum autem hoc vitat, & quasi in eo solo vitando curam suam collocat, omnia etiam alia fugit, in quibus similem aut maiorem esse immundiciam aduertit, & illa vna, & specialis cura in omnibus fecit cautiorem: ita omnino anima iusta, dum specialissimè defectus, verbi gratia, superbiæ aut arrogantiæ vitat, & oculos aperit, vt hos defectus videat, & declinet, reliquos etiam similes, aut maiores facilè respicit, & ipsis se infici pertimescit. Si verò nullum in speciali vitaret, & nullum peculiariter inspiceret, dum omnes simul defectus, & vniuersa vitia vitare constituit, ad tanta se minùs habilem sentiret. Vnum namque ex obstaculis perfectionis est infirmitas voluntatis. Quare Bernardus inquit: Sed heu me, quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta? Obiicit sese malitia mediam, obiicit infirmitas, obiicit concupiscentia, &

Psal. 36. 4.

Bern. ser. 6. Quadrages.

ignoran

ignorantia nostra. Sicut ergo aliis impedimentis depellendis congrua remedia quærimus; ita & infirmitati proprium remedium adhibeamus, necesse est. Illud autem non est aliud quàm hæc particularis proficiendi cura, ad vnam virtutem & vnum vitium applicata. Medici enim hominibus, stomachum infirmum, & nimis frigidum habentibus, præcipiunt vt sæpe comedant, & in qualibet vice modicum ingerant, quod modicus ille calor coquere & digerere valeat. Stomachus autem animæ, est eius voluntas, qui post casum Adæ, in omnibus filiis eius mansit peccato infirmus & segnitie frigidus. Sæpe igitur comedat, & semper quod comedit, modicum quid, quod suum calorem non obruat, assumat. Sæpe comedere, est pro breui tempore aliquid sibi faciendum vel vitandum statuere, & spatio illo temporis B elapso, aliud faciendum, vel vitandum accipere, quousque omnia facienda, vel vitanda percurrat. Parum verò comedere, est vnum virtutis actum traiicere, vel vnum specialem defectum consumere, nec velle omnes simul deuorare. Si verò ars medicinæ hoc documentum adeò necessarium esse censet, vt ex eo dicat hominis salutem vitamque pendere: ars spiritus non minori exaggeratione in rebus animæ ipsum necessarium esse præscribit. Quia si paulatim, & per partes virtutem in mores nostros transfundendam accipimus, ea tanquam cibo aptissimo mirificè sustentamur: si autem omnem virtutem simul amplectimur, tanto cibo onerati & oppressi, detrimentum pusillanimitatis & desperationis sustinemus.

De Particularis curæ, siue examinis multiplici vtilitate.

CAPVT VIII.

EXPOSITA huius instrumenti necessitate ad adipiscendas virtutes, nunc eius vtilitates & fructus aperiamus; vt dum eo vtimur, de illorum perceptione gaudeamus, ipsósque decerpere & obtinere curemus. Hi fructus multi sunt & suauissimi: quorum primus est, intima quædam propriæ D imbecillitatis infirmitatísque cognitio, & bonitatis ac misericordiæ diuinæ notitia. Duæ istæ cognitiones Dei & nostri pretiosissimæ sunt, sicut duæ oppositæ ignorantiæ perniciosissimæ. De vtrisque hæc ait Bernardus: Cæterùm, si nos ignorantia Dei tenet, quomodo speramus in eum, quem ignoramus? Si nostri, quomodo humiles erimus, putantes nos aliquid esse, cùm nihil simus? Scimus autem, nec superbis, nec desperatis partem esse, vel societatem in sorte Sanctorum. Intuere ergo nunc mecum, quanta cura, & solicitudine ambas istas repellere à nobis ignorantias debeamus, quarum omnis peccati altera initium parit, altera consummationem: sicut duarum è regione notitiarum, initium sapientiæ vna, E perfectionem altera gignit; illa timorem Domini, ista charitatem.] Sed quonam pactò ista duplex cognitio ex particulari examine prodit? Ita quidem. Statuisti apud te hodie, cùm è lecto surgebas, & statuisti firmissimè, aliquem specialem defectum vitare, aut aliquem actum virtutis oppositum exercere. Hora pomeridiana, cùm te examinas, inuenis te bis, aut ter, aut plures in eum defectum fuisse lapsum, ac virtutis actum in oblatis occasionibus à te fuisse contemptum. Quanta infirmitas! Quàm puerilis instabilitas! Te ipsum reprehendis, & acriter increpas, defectus luges, omissiones defles, & iterum vsque ad noctem statuis te diligentissimè custodire. In noctis examine te iterum cecidisse, & fortè grauiùs comperis, & non stetisse verbis tuis cernis. Quàm ridenda leuitas & contemnenda mobilitas! Iterum teipsum incusas, iterum luges, & veniam petis: iterum statuis, & sequenti die iterum cadis, & post aliquot dies vix aliquam emendationem reperis. Quàm detestanda tepiditas & castiganda procacitas! Si puerum ter, aut quater furatum esse deprehendas, furunculum esse pronuntias, & si postea eum emendatum audias, ac miracula facientem, vix credis, & nunquam opinionem conceptam deponis. Te autem non ter aut quater, sed millies deprehendisti superbia tumidum, aut ira succensum, aut inani gloria B distentum, aut alia simili vilitate fœdatum, quomodo non te cognosces, ac vilissimum reputabis, & post longam emendationem, necdum abiectissimam tui cognitionem depones? Fatetur planè Augustinus se hoc modo in sui cognitionem venisse. Ait enim: Credebam enim me fortè aliquid, cùm nihil essem. Dixi, sapiens efficiar, & stultus factus sum. Cogitabam me esse prudentem, & deceptus sum. Et video nunc, quia donum tuum est, sine quo nihil possumus facere; quia nisi tu, Domine, custodieris ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Sic docuisti me, vt cognoscerem me, quia dereliquisti me, & probasti me, non propter te, quo cognosceres me, sed propter me, vt cognoscerem me. Nam vt dixi Domine, credebam me aliquid fore ex me, existimabam C me sufficere per me, nec percipiebam, quoniam tu regebas me, donec aliquantulum te elongasti à me, & cecidi statim in me, & vidi, & cognoui, quoniam tu regebas me, & quòd cecidi, fuit ex me, & quòd surrexi, fuit ex te.] Sic ille. Hac ergo ratione homo se examinans, & frequenter proponens, cognoscit seipsum: cognoscit & Deum. Nam quanta est Dei bonitas, quàm ineffabilis misericordia, quàm infinita lenitas & benignitas, quæ seruum ita deficientem sustinet, quæ tam ordinariè peccantem patienter expectat, quæ tam innumerabiles casus dissimulat? Quàm mirabilis apparet Dominus ei, qui pro tantis defectibus, & delictis, & negligentiis, & boni omissionibus, non iram, non indignationem, non pœnas D recipit, sed noua dona, ac si diligenter seruisset, noua beneficia, & cœlestes consolationes suscipit? Quid iste dicet, nisi quod idem Augustinus, præ amore liquefactus, dicebat? Gratia tua semper, Domine, & misericordia præuenerunt me.] De multis namque & magnis periculis sæpe liberasti me, liberator meus: quando erraui, ad vitam reduxisti me: quando ignoraui, docuisti me: quando peccaui, corripuisti me: quando fui tristis, consolatus es me: quando desperaui, confortasti me: quando cecidi, erexisti me: quando steti, tenuisti me: quando iui, deduxisti me: quando veni, suscepisti me: quando dormiui, custodiuisti me: quando clamaui, exaudisti me.

Alter fructus est verissima & profundissima cordis humilitas. Expertus enim homo, quàm nihil E possit, quàm sæpe cadat, quàm difficulter sua proposita custodiat, quantum à Deo pendeat, quàm verè omnia bona, etiam minima, ab ipso procedant, incipit seipsum contemnere, & in infimo loco collocare, & quæuis abiecta & contumeliosa, veluti contumelia dignissimus, sustinere. Si maiores illum aliis postponant; si ad munera maiora non euehant; si ad infima quæque applicent; si fratres ipsum nec laudent, nec ament, nec honorent, non ex indignatione miratur; sed potiùs libenter hæc sustinet, quia proprias miserias inspiciendis assuetus, se dignissimum

Margin notes: *Bern. ser. 37. in Cant.* — *Aug. in solilog. c. 15. Tr. 9.* — *Ibid. c. 18.*

omni vilipensione fatetur. Omnia mala & aduersa, quæ Ecclesiæ accidunt, suorum peccatorum causa venire cogitat, qui homo ingratissimus, & instabilitimus, & tantis modis à recto declinans, dignus est tot malis & aduersitatibus castigari. Quin & sibi vsurpat illa verba Dauidis: Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi: isti, qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me.] Siue ergo homo cadat, siue non cadat: siue à suo proposito deficiat, siue non deficiat, semper materiam propriæ detectionis & vilipensionis habet. Si enim cadat, se ob peccata & casus despicit, quibus à proposito deuiauit: si verò non cadat, ex aliis casibus sibi nunc diuinum auxilium, quod efficaciter iuuit, præsto fuisse cognoscens, ob ipsa, quæ non sibi sed Deo tribuit, bona gesta contemnit. Alios magni reputat, quia non eorum defectus, sed virtutes considerat; & è contrà proprios defectus semper excutiens, seipsum bonorum cōsortio sentit indignum. Magnus quidem Albertus, hunc esse fructum examinis, & huius assiduæ cognitionis propriorum defectuum, manifestè pronunciat. Ita ille scribit: Semper ergo præ oculis tuis habeas mala tua, & indonietatem tuam, & cognosce te, vt humilieris, & tanquam peripsema indignissimum, vilissimum, abiectissimúmque ab omnibus haberi non refugias, propter grauissima peccata & maxima mala tua. Qua de re reputa te inter alios, vt scoriam inter aurum, zizaniam inter triticum, paleam inter grana, lupum inter oues, Sathan inter filios Dei. Sed neque velis teneri ab aliis, aliísque præferri, immò potiùs toto corde & spiritu fuge virus huius pestilentiæ, venenum laudis, reputationem iactantiæ & ostentationis, ne videlicet iuxta prophetam laudetur peccator in desideriis animæ suæ.] Sic ille. Qui autem nunquam se coram se ipsis statuunt, nec in rebus particularibus, quas toto conatu aggrediuntur, suam imbecillitatem aduertunt, facilè in sui æstimatione decipiuntur, & putant falsò se aliquid posse, quia minimè cum aliquo hoste in arenam descenderunt, nec propriam instabilitatem & infirmitatem experti sunt. Alios in grauissimis occasionibus deficientes damnant, & durè admodum aduersùs illos insurgunt, & se illis à talibus occasionibus liberos in quibus illi priùs ceciderunt, anteponunt, quia ad propriam cognitionem cæci, suos frequentissimos casus in rebus leuioribus, quorum se illis occasiones offerunt, non respiciant. Magnum ergo momentum habet ad veram humilitatem obtinendam, hæc specialis cura se in aliquo emendandi, qua homo suam imbecillitatem quasi manu tangit, & dum vincit, non sibi, sed Deo victoriam ascribit. Is efficitur Deo gratus, si eius beneficio sit in aliquo statu, à sæculi occasionibus elongato, securus. Nam si hic, inquit, vbi tantæ sunt occasiones proficiendi, vbi tanta, quæ me ad res cœlestes impellant, vbi tam pauca, quæ à Deo retrahant, sic frequenter & in rebus minimis cado, quid mihi accidisset, & quàm enormiter cecidissem, si in sæculo positus, aut in tali & tali occasione constitutus, me diabolus de magno aliquo peccato tentasset? Verè: Nisi quia Dominus adiuuit me, paulo minùs habitasset in inferno anima mea.] Nisi tu Domine, misericorditer iuuisses me, nisi me ab Vr Chaldæorum eduxisses, & à peccandi occasionibus liberasses, grauí peccato deiectus, à te vtique defecissem. Nam quomodo ab vnguibus diri leonis, si irruisset, manerem illæsus, qui morsu culicis fui in tentationem impulsus?

1. Reg. 24.17.

Alber. h. de adhærēdo Deo cap.14.

Psal. 93. 17.

Tertius fructus, est celeriùs menti adueniens o-

A ptata puritas. Videtur quidem qui hac ratione virtutes adipiscitur, ambages in vita spirituali quærere, & viam tutiore longissimam, at re vera non viam longam, sed compendium ingreditur. Ille enim per ambages vagaretur, qui volens domum ædificare, simul & fundamenta iacere, & erigere parietes, & tecto parietes necdum factos operire intenderet, quia post multum laborem, non ædificaret domum, sed ridiculè tempus insumeret. E contrà verò ille viam compendiariam in domus extructione tenet, qui priùs rudera & terram mobilem egerit, & postea super firmam petram fundamenta iacit, & deinde parietes cœnaculorum & cubiculorum erigit, & tandem tectum superimponit: quia post aliquod tempus insumptum, domum, in qua ad multos annos habitet, ædificatam repetit. Nos autem

B supra ostendimus, spiritualiter viuere, nihil aliud esse, quàm domum amplissimam sanctitatis Deo in nostris cordibus ædificare. Compendium ergo erit, non omnia simul velle construere, sed paulatim & per partes in hanc ædificationem incumbere. Aduerte nunc, quàm citius per hoc compendium ad perfectionem adueneris. Dum enim ex professo vnum defectum fugis, sæpe quotidie illam, quam Paulus vocat [circumcisionem cordis in spiritu,] scilicet mortificationem interiorem, exerces. Hæc in vna materia, toties in opus assumpta, cor domat, & purgat, & ad alias similes abnegationes parat, & vniuersos affectus mortificat. Nam sicut ablata aqua, qua herbæ rigantur, statim flaccescunt atque siccan-

C tur: sic abnegata in hoc & in illo propria voluntate, quæ affectus rigat, omnes illi paulatim arescunt. Dum vni virtuti studes, vniuersis studes, quoniam (vt suprà ostendimus) connexæ sunt, & quasi annuli vnius catenæ, inter se inuicem colligatæ. Vnde sicut cùm vnum accipis annulum catenæ, omnes trahis: ita dum vnam humilitatem, vnam obedientiam acquiris, quodammodo omnes acquiris. Qua enim ratione obedies, nisi te humilies, & aliis submittas: nisi in difficilibus, quæ tibi sunt iniuncta, patientiam habeas: nisi prudenter obedienti impedimenta submoueas; nisi te à facienda propria voluntate contineas? Hac pia cura occupatus, cùm te ipsum colligis, & orationi aut meditationi vacas, illius defectus vitandi, aut virtutis acquirendæ desideria sentis; & dum postea illa executioni mandas, discis, Deo inspiranti obedire, & ad

D alios instinctus recipiendos, & ad gratiam ad illa exequenda necessariam te disponis. His autem omnibus generatur animæ puritas, & perfectio procreatur, & mens tua vni insistens, in omnibus proficit, & ad perfectionem magis ac magis augendam, diuinum auxilium promeretur. Primus humani generis parens vnum Domini præceptum fregit, & ex illa transgressione rebellionem aduersùs omnia, & difficultatem omnis legis seruandæ conquisiuit. E contrà Abraham in vno, nempe in immolando filio, se subiecit, & in omnibus est benedictus & copiosissima posteritate ditatus. Ita si in vno, aduersùs quod bellamus, vitio, aut de-

E fectu vincimur, comparatione aliorum pusillanimes efficimur: si verò in illo destruendo, Domino obedimus, & in nostro immoderato affectu mactando, benedictionem ad maiora consequimur. Puer Dauid vnum tantùm occidit Philisthæum; videntes autē Philisthiim quòd mortuus esset fortissimus eorū, fugerunt.] Sic prorsus dum præcipuum nostrum vitium aut defectum destruimus, omnes alios defectus quasi in fugam se dare compellimus, & quia alij iam territi sunt, in vno, quem superauimus, reliquos

Rom. 2. 29.

Gen. 3.

Gen. 22.

1. Reg. 17.51.

quodammodo ſuperamus. Quid dicit de Abraham ſcriptura? Circumciſus eſt Abraham, & Iſmael filius eius. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitij, & alienigenæ pariter circumciſi ſunt.] Minores multam habent cum maiori cognationem, vt eius viam exemplúmque ſequantur. Dum ergo ſpeciali cura præcipuum noſtrum affectum circumcidimus, non mirum, ſi reliquos vel ex naturali propenſione habitos quaſi dominatos, vel ex vitioſa conſuetudine genitos, quaſi pretio emptos, vel ex alieno ſtatu ob noſtram ſuperbiam aſſumptos, quaſi alienigenas, pariter reſecamus. Vna ergo hæc cura, quæ non ſine ordine domum Dei extruit, & vni vitio obſiſtens, omnia comprimit, breui tempore ad animæ puritatem perueniet.

Genes.17. 6.

Sequitur quartus fructus, ille autem eſt interna mentis pax; quem fructum hoc ſimili patefacimus. Sit paterfamiliâs, cui cura ſuſtentandorum filiorum & ſeruorum incumbat. Is, ſi vir ſit prudens, & congregandarum diuitiarum non nimis cupidus, & videat ſe honeſto officio, & ſuæ conditioni congruo, poſſe ſuam ſubſtantiam augere, & filijs familiæque conſulere, lætus & ſecurus quieſcit: ſi verò nihil lucretur, ſi nullum ſubſtantiæ augmentum faciat, ſed potiùs quæ habet, paulatim conſumat, & ad extremam mendicitatem properet, meritò triſtis inquietúſque perſiſtit. Ita vir iuſtus, qui ſpecialem alicuius virtutis adipiſcendæ curam habet, in dies videt maiorem ſuorum morum emendationem, & aliquem ſingulis noctibus colligit nouum virtutis profectum, & hanc virtutem augens, omnia in bono creſcere, & ad diuinam familiaritatem ſe vocatum eſſe perſpicit, & ideo magnam concipit tranquillitatem & pacem: ſi verò nullius rei ſpecialis emendandæ aut promouendæ curam habeat, ſed quaſi in incertum currat, & quaſi aerem verberans, in vita ſpirituali procedat, quia nullum aut modicum ſpiritus profectum ſentit, non immeritò turbatur, & ex ſuæ paupertatis conſideratione torquetur. Eſt vir ſpiritualis & iuſtus, inſtar horologij affabrè facti, cuius totus ordo, & (vt ita dicam) tota pax, ex rotis bene diſpoſitis, & ex ponderibus, ſuæ magnitudini vel paruitati accommodatis, pendet. Rotæ huius myſtici horologij ſunt diuerſa ſtudia, & exercitia orandi, meditandi, legendi, & cæterorum ad ſpiritualem vitam pertinentium, quæ omnia debent prudenter & ordinatè diſponi. At pondus eſt hæc particularis cura proficiendi, & in aliquo ſe emendandi, quod non ad terram, ſed ad cœlum trahens, rotas, id eſt, omnia alia ſtudia, ordinatè mouet, & totum hominem pacatum reddit: Congruè autem hæc particularis proficiendi cura, horologij ponderibus comparatur, quoniam ſicut hæc debent magnitudini horologij conuenire: ita & cura debet profectui iuſti hominis eſſe conueniens. Paruus enim ſpiritu & incipiens, in re magna, & quæ alias ſibi non cognitas præſupponat, curam non collocet, quia ordinem aliorum ſtudiorum turbabit: & magnus, id eſt, perfectus ſiue proficiens, in rebus minimis hanc ſuam curam non ponat: quia minima cura, velut modicum pondus, maiora ſtudia & occupationes inuertet. Sed de hoc poſtea dicemus. Eſt etiam hæc particularis cura, vt bellum ſtrenuè & prudenter geſtum, quod modò vnum hoſtem, nimirum vnum vitium expugnans: modò vnam vrbem, nempe vnam virtutem, acquirens, & ſic deinceps procedens, tandem finem habet, lætiſſimam pacem, propter quam belli labores & fatigationes ſuſcipimus. Et in ipſa belli proſequutione non

A minima inuenitur pax, quia mens in hoc quieſcit, quòd hoſtes paulatim vinci, & cauſas turbationis expelli, ac ſubmoueri videt. Cum diſpoſitione, ait ſapiens, initur bellum: & erit ſalus, vbi multa conſilia.] Prudenter nimirum & ordinatè debet iniri bellum, & nunc iſti hoſtes, nunc illi ex ſpiritualis patris conſilio proterendi, vt ſalus, quæ bellum ſequitur, & ad quam bellum dirigitur, nempe pax veniat cordiſque tranquillitas. Nam ſi abſque prudentia, & ordine omnes hoſtes aggrediamur, & cùm vix ad vnum ſatis ſimus, omnes ſimul perimere aut fugare nitamur, non tam victores, quàm victi, & pondere laboris oppreſſi permanebimus.

Prou.24. 6.

B Poſtremus denique fructus, atque vtilitas, ſit cumulatiſſimum præmium, quod pro hac prudenti ac ſpeciali cura repoſitum manet. Si enim perſeueremus vſque ad mortem in hoc ſtudio, nunc hoc vitium, nunc aliud vincendi: nunc hanc virtutem, nunc aliam in corde plantandi, pro tam continuo labore copioſam mercedem recipiemus, & ſi quid boni infectum fuerit, ſicut ſine dubio erit, iuxta efficacem voluntatem, qua illud perfeciſſe cupimus, præmium quoque reportabimus. Nam Dominus, qui largiſſimus eſt in præmiando, non ſolùm opus mercede afficit, ſed & bene agendi voluntatem. Vincat annos animus, & infrigeſcente corpore, ferueat proficiendi deſiderium, artubúſque fatiſcentibus duret incolumis propoſiti vigor, & ſpiritum promptum non retrahat à feruore imbecillitas carnis infirmæ, vt quod hic perfectionis defuerit, nobis efficaciter C volentibus, nec, quia morte præuenimur, potentibus, in alia vita non deficiat. Hoc argumentum præclarè ſanè tractat in quadam epiſtola Bernardus, cuius verba notatu digniſſima licèt aliquantulum longiora, in medium adducam. Sed dicet aliquis, ait, quid ſi morte præuentus fuerit homo, necdum videlicet ſpirituali ædificio conſummato? Perfectus quippe non habet, quo proficiat. Et qui proficit, eo ipſo quo proficit, perfectus non eſſe conuincitur? Eſt quòd ſecuri de illo plana fide reſpondeamus. Dicimus nempe: Conſummatus in breui expleuit tempora multa.] Bene multa, quia & vniuerſa complectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui tranſit ad æternitatem? Quanta ſanè tempora non longæuitate, ſed longanimitate: hoc eſt, non annorum ſerie vel dierum numero, ſed mentis deuotione, & inextinguibili ſemper proficiendi deſiderio percurrere potuit, tanta ſibi in meritis non immeritò vendicauit. Retinet quippe virtute, quod amiſit in tempore. Porro vera virtus finem neſcit, tempore non clauditur. Vnde & illud: Charitas nunquam excidit.] Et item: Patientia pauperum non peribit in finem.] Et: Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi.] Nunquam iuſtus arbitratur ſe comprehendiſſe; nunquam dicit; ſatis eſt, ſed ſemper eſurit, ſititq; iuſtitiam, ita vt ſi ſemper viueret, ſemper quantum in ſe eſt, iuſtior eſſe contenderet, ſemper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annũ, vel ad tempus inſtar mercenarij, ſed in æternum diuino ſe mancipat famulatui. Audi deniq; vocem iuſti: In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas, quia in ipſis viuificaſti me.] Et rurſum: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum.] Non igitur ad tẽpus. Proinde iuſtitia eius manet, non aliquanto tempore, ſed in ſæculum ſæculi. Sempiterna itaq; iuſti eſuries, ſempiternam meretur refectionem. Et licèt in breui conſummetur pro tempore; iudicatur tamen expleſſe tempora multa pro virtutis perpetuitate. Quo denique pacto temporis

Bern. epiſt.253. ad Garinum.

Sapien.4. 13.

1.Cor.13. 8.

Pſ. 9.19.

Pſal. 18. 10.

Pſal.118. 93.

Ibidem.112.

breuitas

breuitas bonorum prædicet perpetuæ deuotioni, quæ pertinacem reprobotum malitiam excusare non sufficit? Ob hoc enim procul dubio, inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum, licèt temporaliter perpetratum: quia quod breui fuit tempore, vel opere longum esse constat in pertinaci voluntate: ita vt si nunquam moreretur, nunquam velle peccare desineret: immò semper viuere veller, vt semper peccare posset. Proinde potest, & de isto per contrarium itidem dici: Consummatus in breui, expleuit tempora multa, quòd meritò multorũ, immò omnium temporum receperit vicem, qui nullo tempore voluerit mutare intentionem. Itaque indefessum proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur.] Huc vsque Bernardus. Magna profectò est hæc exultationis occasio, quòd nempe si pro facultate laborauerimus, & vt homines prudentes, nunc ista nunc illa emendare curantes, ad finem vsque perseuerauerimus, si quid necdum emendatum fuerit, præmio efficacis voluntatis, qua illud etiam perfecissemus, si per tempus licuisset, nequaquam priuabimur. At si nihil speciale curamus, si nullum progressum specialem virtutis aggredimur, sed omnia simul virtutis munera inefficaci quadam voluntate complectimur, mirum erit, si aliquis sequatur profectus. Qui verò parum profecerit, nunquam perfectorum mercedem recipiet. Est igitur vtilissima hæc specialis virtutum exercitatio, quia & oculos aperit, vt nostram infirmitatem ac Dei benignitatem videamus: cor deprimit, vt de nobis humiliter sentiamus: compendiosè perficit, vt mentis puritatem & pacem assequamur, & index est efficacis voluntatis, qua proficere intendimus, quia semper nos in aliquo emendat, vt iuxta mensuram huius voluntatis, quam ex gratia concepimus, & quantum fuit possibile, opere parturiuimus, æterno præmio lætemur. Amen.

De initio particularis examinis; nempe de proposito emendationis.

CAPVT IX.

MONSTRATVM est, hoc instrumẽtum ad capessendas virtutes esse vtilissimum, nunc (quia ad vsum est inuentum) eius vsum explicemus. Quatuor autẽ diximus esse partes, ex quibus constatur, scilicet propositum, curam, discussionem, & collationem, quæ nunc sigillatim exponendæ sunt, vt virtutis cupidus facilè possit eas actu ne complere. Prima pars & velut initium totius huius negotij est emendationis propositum. Debet igitur qui vult progressum in virtute facere, suos defectus, suásque spirituales miserias satis habere perspectas, inspiceréque à quo vitio vehementiùs impugnetur, à qua virtute magis elongetur, quis defectus, sit velut dux & antesignanus aliorum, à quo velut à radice omnes alij dependeant, & contra hunc defectum specialissima cura, & ardentissimo conatu per aliquot hebdomadas vel menses, quousque illum vincat, & destruat, pugnare constituat. Hanc verò pugnam à proposito emendationis singulis diebus repetendo, inchoabit. Ita scilicet vt manè cùm surgit è lecto, firmiter se in illo defectu vsque ad horam examinis, ante vel post prandium faciendi, emendare proponat: idémque propositum in ipso examine repetat, & vsque ad sequens examen ad noctem faciendum, similiter se emendare constituat; & singulis postea diebus eandem propositi iterandi rationem habeat. Quod autem de proposito emendandi defectum dicimus, de proposito etiam exercendi virtutem, actibus internis & externis, intelligendum est, cùm victo defectu iam quis vltrà progreditur, & ad virtutem oppositam exercitatione quærendam conatur. Id quod dictum est, claritatis maioris gratia quasi ipso vsu pandamus. Agnoscis, te esse superbum, veráque humilitatis virtute carere; & superbiam diuino auxilio vincere, ac humilitatem à Deo obtinere constituis: Tunc incipis vestigare, quæ peccata aduersùs humilitatem admittas. Inuenis in multis te ex superbia delinquere; in hoc præcipuè, quòd te, & tua in conspectu aliorum stultissimè laudas, & frattes tuos, ac eorum dicta & facta stultiùs extennas. Iam aduersùs hunc particularem defectum, per aliquot dies, vel hebdomadas specialiter pugnaturus, cùm è lecto surgis, pedibus Domini pronolutus, his aut similibus verbis, non ore, sed corde prolatis, emendationem proponito. Domine Iesu Christe, humilitatis magister, & humilium amator, ego vermis superbissimus, & ob superbiam tuo amore indignissimus, cupio ex totis præcordiis meis aduersùs superbiam pugnare, & à te pretiosam gemmam humilitatis obtinere. Et quia in hoc vitio, & aduersùs hanc virtutem præcipuè stultissima mei laudatione & aliorum vituperatione delinquo: coram te firmissimè statuo, atque propono, vsque ad meridianam refectionem hodie me & mea prorsus non laudare, nec alios, aut eorum facta, vel dicta vilipendere. Tu Domine, sine cuius gratia nihil boni possum, me præueni, adiuua, robora, atque conforta, vt sicut nunc desidero, ita faciam, & hoc meum propositum impleam. Similiter in hora examinis meridiani facies, & gratijs Deo actis, si propositum impleuisti, aut si in aliquem defectum cecidisti, intimo dolore concepto, & venia humiliter postulata, idem propositum repetes: & sequentibus diebus vsque ad emendationem eodem modo procedes. Hoc verò defectu eliminato, alium humilitati repugnantem, & postea alium & sic deinceps assumes. Victis autem defectibus statues, te in aliquo actu humilitatis internis aut exteriùs exercere, singulis diebus per aliquot vices, & cùm se occasio talis actus obtulerit, & post hunc in alio & sic de reliquis, quousque te agilem ad opera humilitatis inuenias. Defectus autem aduersùs quamlibet virtutem & actus eius, tum ex his, quæ de vitiis & virtutibus superiùs dicta sunt, tum ex his, quæ in fine huius tractationis dicemus, intelliges.

Hoc propositum in aliquo se specialiter emendandi, non fuit antiquis incognitum, quod certè gratum fuit in Plutarcho reperisse. Hic enim contra iram scribens, sic ait: Commendabam & illa, vt non inelegantia, neque indocta in precibus vota, vt annum Venere temperemus & vino, temperantia Deum colentes; vt aliàs per statum temporis abstinemus mendacio, nobis ipsis attendentes, vt & in iocis, & in serijs simus omnibus veraces. Hinc accommodaui his animum meum, quasi non minùs sit pium, vt festos dies primùm ab ira tranquillus, aliquot quasi siccos & abstemios transigerem, tanquam ferias agerem sobrietatis, & melle libamina facerem: inde mensem post duos meditando paulatim tempore progrediebar, promouens tolerantiam, omnibúsque vnguiculis incumbens,

lib. 6. 2 p. per totũ & hoc li. 2 p. c. 3. vsque ad 9.

Plut. de non irascendo, ad finem.

bens, & custodiens cum laude placidum me ipsum & sedatum, mundúmque à verbis impuris, & rebus tetris,& ab omni animi perturbatione; quæ exiguæ gratia voluptatis & sordidæ; æstus ingentes,& pœnitentiam secum trahit fœdissimam.] Sic ille. Qui licèt longius tempus quàm nos ad quamlibet emendationem habendam sibi præscribat; melius tamen & fructuosius erit, modicum tempus,vt vnius, aut dimidiæ diei tibi præscribere, quia facilius erit, per breuem moram, quàm per multum tempus à vitio temperare. Et hæc tam frequens propositi repetitio in bono firmat animum,& iuuat, vt alacriùs contra vitium aut defectum assurgat. Propositum autem spiritualiter viuendi per partes esse diuidendum, & non omnia simul esse amplectenda officia virtutis, manifestè docet Ambrosius, in hunc modum scribens: Cuius modi igitur sit propositum viri sancti, hoe euidentiùs loco exponitur. Primùm enim memor esse debet promissorum cœlestium, secundùm quæ viuentibus merces statuta debetur. Deinde aliud propositum viri sancti est, vt etiam si in periculis,& aduersis positus sit: spe tamen quam hausit ex serie scripturarum, se debeat consolari. Tertium propositum, vt etsi impios & sacrilegos videat,& superbos iniquè agentes, abundare diuitiis in hoc sæculo: non quasi incredulus declinet à lege,sed in eius semitis perseueret, & fugiat superborum contagia. Contaminat enim omnis immundus, immundus autem superbus,de quo scriptum est: Immundus ante Deum omnis tumidi cordis. Quartum propositum viri,vt memor sit iudiciorum cœlestium,sicut Dauid asserit,qui dicebat: Memor fui iudiciorum tuorum,quæ à sæculo sunt.] Sic Ambrosius. Hinc perspicitur esse quoddam propositum boni commune, quo omne bonum aggredi, & in eo perseuerare statuimus: aliud verò speciale, quo aliquod speciale bonum facere, & aliquod particulare malum vitare decernimus. De illo intelligitur quod in Actis Apostolorum scriptum est: Barnabas cùm peruenisset,& vidisset gratiam Dei, gauisus est, & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino.] Monebat, inquam, eos, vt in ea bona, quam conceperant, voluntate tenendi fidem & seruiendi Domino, sine vlla instabilitate persisterent. De isto verò est illud Danielis: Proposuit Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius.] Item & illud Sapientis, qui de sapientia ait: Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius.] Hic enim aliquod speciale bonum, nempe amorem sapientiæ & contemplationis: ille verò studium abstinentiæ constituit. Illud speciale propositum sæpe repetitum (vt diximus) quo aliquem particularem defectum vitare, & aliquam specialem virtutem exercere decernimus, est huius instrumenti initium.

Ambr. ad Psal. 118. ser. 7. — *Actor. 11. 23.* — *Daniel. 1.2.* — *Sapien. 7.10.*

Sed huic speciali proposito aliqua debent adiungi,vt non in sola voluntate maneat, sed in opus & vitæ conuersationem exeat. Horum primum, est firmitas: vt scilicet firmissimè & ardentissimè statuamus, defectum illum specialem fugere, vel actum illum virtutis in omni occasione præstare. Secundum propositum nostrum, inquit Thomas à Campis, cursus profectus nostri, & multa diligentia opus est bene proficere volenti. Quia si fortiter proponens sæpe deficit; quid ille, qui tardò aut minùs fixè aliquid proponit?] Animaduerte tu, qui hæc legis, si aliquando cibum saluti corporis aduersum manducasti, quàm firmiter statuisti de cætero ab illo abstinere, ita vt posthac nunquam illum comederis. Vide si aliquam rem tuo honori aut commoditati conuenientem iudicas, quàm verè & stabiliter decernas apud te, quòd illam omnibus modis es adepturus. Ita igitur statue, vitium fugere, quod animæ nocuit, & virtutem pretiosissimam illi oppositam consectari. Nam tepidum propositum, aut statim obliuioni trades, aut si eius memineris, ob præsentem difficultatem mutabis, & pro nihilo duces. Vult, & non vult piger, ait Salomon, anima autem operantium impinguabitur.] Vult manè, quando proponit, non vult postea, quando difficultatem sentit. Vult ab occasione frangendi propositum elongatus, non vult occasione transgrediendi circundatus. Vult, cùm futurum præmium cogitat: non vult, cùm præsentem laborem considerat. Rectè pigri vocabulo denotatur, inquit Beda, qui vult regnare cum Domino, & non pati pro eo: delectant præmia, cùm pollicentur: deterrent certamina, cùm iubentur. De quo Iacobus ait: Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.] Et filius Sirach: Væ peccatori terram ingredienti duabus viis!] Meritò hæc de illo dicuntur, qui tepidè proponit, nam quasi duas habet animas duásque voluntates, quarum vna bonum, quod pulchrum est, & apparet, amplectitur: altera idem bonum, quia sicut rosa spinis, ita difficultatibus cingitur, detestatur. Duas etiam vias & contrarias ingreditur, quarum vna, quæ est in proposito, ad perfectionem tendit: & altera, quæ est in opere, à perfectione se auertit. Propositum autem erit firmum & vehemens, si quis magnum virtutis, quam adipisci studet, desiderium concipiat, quod desiderium firmitatem in propositis parit, & media ad rem concupitam assequendam necessaria quærit, inuenit, & actione implet. Si ad illam virtutem habendam, orationem, meditationem, spiritualem lectionem, Sanctorum, quos inuocat, adiutorium, & corporis asperitates dirigat: quæ omnia illud conceptum propositum, dum auxilium à Deo impetrant, & voluntatem suadent,& emolliunt, mirificè intendunt; & roborant. Si denique tempore eliciendi propositi omnem segnitiem & torporem pellat,& se ad fortiter statuendum,& ad victoriam de se ipso in obortis difficultatibus obtinendam inclinet. Sic conueniet illi, quod de fortissimis Saul & Ionatha cecinit sanctus Dauid: A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum, & gladius Saul non est reuersus inanis.] Quia propositum virtutis ita firmiter factum, velut sagitta, vitia à viro iusto interficienda confodiet; & quasi gladius, adipem eorum, id est, robur & vires, excindet. At si tepidè nostram emendationem proposuerimus, dicetur de nobis illud Psalmi: Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.] Et postea: Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum conuersi sunt in arcum prauum.] Arcum enim intendimus,& sagittam misimus, & pactum cum Deo fecimus, cùm bonum aliquod statuimus. A Deo verò auertimur,& ad visibilia dimissa conuertimur, & pactum non custodimus, cum postea ea, quæ statuimus, non seruamus. Item & illud Oseæ ad nos applicabitur: Reuersi sunt vt essent absque iugo; facti sunt quasi arcus dolosus.] Absque iugo enim efficimur, cùm propositum boni, cui vt iugo Domini colla subiecimus, per trāsgressionem abiicimus: & quasi arcus dolosus reddimur, cùm vnum opere facimus, & alio sagittā propositi collineamus. Non desit itaque proposito firmitas, quæ nos stare verbis faciat, & ad id,

Thom. à Camp. lib. 1. de imitat. Christi, c. 19. — *Prouer. 13. 4.* — *Beda ibid.* — *Iacobi. 1. 8.* — *Eccl. 2. 14.* — *2. Reg. 1. 22.* — *Psal. 77. 9. & 57.* — *Osea 7. 16.*

qnod

quod statuimus, implendum inducat.

Aliud adiunctum propositi debet esse, fidelitas; vt scilicet in statuendo, Deo fideles simus, & ei, quod suum est, tribuamus. Fideles erimus, si proponamus, nos bonum esse facturos, non in nostris viribus, sed in gratiæ diuinæ auxilio confisi. Multi manè bonum proponunt, & hoc, aut illud se opere completurus esse decernunt, & quia proponunt sine Domino, & in sua cura & diligentia confidunt, oblata occasione agendi deficiunt. Permittit id iustè Dominus, vt se ipsos agnoscant, vt humilitatem discant, vt ad eum pro auxilio recurrant, & non sibi ipsis, quasi aliquid sine Deo potentibus, fidant. *Psal. 48. 7.* Hi sunt, qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Qui videntes se aliquando vicisse, & aliquem spiritus profectum comparasse, superbia quadam abscondita cogitant, aut ita se habent, ac si cogitarent, se iam ad bona posse sufficere. Sed hos frater non redimit, redimet homo? Hos, inquam, Christus, eorum humana natura, & amore frater, qui non dedignatur eos vocare fratres, ab imbecillitate & casu iustè non liberat, etiamsi potentissimus sit omnium liberator, vt in minoribus cadentes, malum superbiæ maius euadant: Quomodo ipsi homunciones vilissimi poterunt etiam post firmum propositum boni, se à malo, quod timent, continere? Necesse est ergo, si volunt non cadere, vt ita proponant, quasi nihil per se possint, sed toti à Deo, sicut & in conceptione boni, ita & in actione dependeant. *Philip. 1. 6.* Confidens hoc ipsum, inquit Paulus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.] Ipse Apostolus fiduciam de initio, & progressu, & fine nostræ conuersionis in Deo collocans, docet nos, eandem fiduciam in eo collocare, vt in eius gratia propositum nostrum stabilientes, ab ea ita roboretur, vt fructum bonæ operationis emittat. Discamus itaque ex Augustino, nostram magnam infirmitatem agnoscere, & à Deo toti pendentes, quod rectum & bonum est, statuere. Ille sic ait: *Aug. in solilog. c. 24.* Propter hoc oramus te Domine, ne permittas dominari, quod non fecisti, huic creaturæ tuæ, quam fecisti. Si enim doles de perditione: quid te prohibet, Domine qui omnia potes, ne semper læteris de nostra saluatione? Si vis, potes me saluare. Ego autem, etsi vellem, non possem. Magna est multitudo miseriarum mearum mecum. Velle quippe mihi adiacet, perficere autem non inuenio. Velle quod bonum est non possum, nisi tu velis; nec quod volo possum, nisi tua potentia me confortet. Et quod possum, aliquando nolo, nisi tua voluntas fiat, sicut in cælo, & in terra. Et quod volo, & possum ignoro, nisi tua sapientia me illustret. Et si etiam sciam, quandoque volens, quandoque valens, imperfecta & vacua transit sapientia mea, nisi adiuuet vera sapientia tua. In tua autem voluntate cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere voluntati tuæ. Domine, vniuersorum principatum tenens omnis carnis; & quæcumque vis, facis in cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. In nobis igitur fiat voluntas tua, super quibus inuocatum est nomen tuum.] Hæc ille. Isto modo elicienda sunt à nobis emendationis proposita, omnem fiduciam in eo, qui elisos erigit, & infirmos confortat, ponentibus, & ab eo bonum exitum sperantibus. Ita sint firma, vt firmitatem eorum, non à nostris viribus, sed ab auxilio Domini, nos præueniente, adiuuante, & subsequente quæramus. Sic fiet vt ille, cuius potenti brachio subnitimur, nos ad agendum bonum adiuuet, qui ad statuendum adiuuit. Et cùm ceciderimus, & proposito nô steterimus, id propriæ culpæ & miseriæ tribuemus: cùm verò propositum seruauerimus, non per inanem gloriam erigemur, sed Dei misericordiæ deputabimus. Hæc autem erit tempore examinationis nostra cantatio: *Psal. 123. 1. 2. 3. 4.* Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israël; Nisi quia Dominus erat in nobis. Cùm exurgerent homines in nos, fortè viuos deglutissent nos. Cùm irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos.] Nam si Dominus tantisper se abscondisset, & nos nobis reliquisset, vi tentationis oppressi nihil aliud quàm cadere fecissemus, & ab eo quod statuimus, elongari. Agemus illi gratias de nostra victoria, & hæc gratitudo aliam victoriam merebitur, illéque, qui humiles respicit, & non sibi bonum tribuentes extollit, faciet, vt deinceps victores de nostris defectibus existamus.

Tertius comes huius nostri propositi, sit longanimitas, qua per conueniens tempus in eo manendum est, nempe vsque ad vitij deletionem & oppositæ virtutis adeptionem. Pugnam aduersùs vnum vitium incipere, & ante victoriam desistere, est non aliud quàm sine fructu laborare, aut ex eo quod vtilissimum esse solet, exiguam vtilitatem decerpere. Nam si rex bellum aduersùm Christianæ fidei hostes indiceret, & ante ipsorum expugnationem eis fœderaretur, non eos vinceret, sed faceret audaciores. Ita omnino, si ante obtentam de aliquo defectu victoriam, ab eius insectatione cessemus, ab eo postea vehementiùs impugnabimur. Vulpeculæ ab ostore comprehensæ se mortuas fingunt, ne occidantur; ita defectus, quem validè insequimur, à proprio amore eductus, mortuus fingitur, vt dum ab eius impugnatione desistimus, viuus relinquatur. David timens mortem sibi à seruis regis Achis inferendam, *1. Reg. 21. 13.* [immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum: & impingebat in ostia portæ, defluebántque saliuæ eius in barbam.] His omnibus hominum amentium signis se amentem fingebat, vt mortem effugeret. Sic passio immoderata, aut culpa nobis infesta, se nullius momenti esse simulat, vt curam nostram, qua aduersùs illam pugnabamus, effugiens, robustior, & molestior euadat. Aptiùs autem figurant hæc habitatores Gabaon, *Iosue 9.* qui indumenta vetera, & calceamenta discissa, omniáque lacera præferentes, quasi homines in longissima terra habitantes, & nullius æstimationis, magis verò compassionis digni, pacem & libertatem efflagitabant. Ita defectus nostri iam quasi à longè tantùm clamant, & se lassos, & fatigatos, & nullius momenti demonstrant, vt in nobis habitare sinantur. Ne pactum ineamus cum eis, nec viuos eos relinquamus, quia non seruient nobis, sicut Gabaonitæ seruierunt, sed nos potiùs in miseram seruitutem inducent. Pugnasti, ô frater, aduersùs vitium illud, quod est omnium miseriarum tuarum initium, exarmasti illud, & vires eius dimicando fregisti? Nunc facile erit, hostem omnino delere. Ne, quæso, à bello cesses, donec funditus illum extinguas, & affectum tuum bene moderatum sentias: quia si vitium viuum reliqueris, iterum se armabit, & vires resumet, & post paucos dies, ac si nihil laborasses, te inuadet, & fortassis euertet. Ex altissimo puteo amphoram aqua plenam pene hausisti? Ne illam è manibus labi sinas, priùs quàm bibas, & tuam sitim extinctas: quia si in hoc minùs diligens fueris, post multum laborem vacuus & sitibundus permanebis. Quid enim aliud est, vitium iustum se in aliquo vincere, nisi ex puteo cordis sui aquam dulcissimam profectus

A haurire? At si ante plenam tui defectus victoriam aliò te conuerteris, & rem semifactam deliueris, aquam profectus, quam omnino non extraxisti, non bibes, ex tuóque labore nullum aut paruum refrigerium accipies. Dicit tibi Dominus, quod Eliseus ad Ioas regem Israel: Percute iaculo terram.] Quòd si

4. Reg. 13. 19.

vt ille rex tribus tantùm vicibus terram percusseris, irabitur tibi Dominus, dicétque ad te: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consumptionem. Si, inquam, in pugna perseuerasses, & maiorem tibi vim intulisses, vitium tibi imperans subiugasses: at quia ante tempus cessasti, ipsum proteruum, & nunquam bene victum, immo & semper contumax senties.

His tribus comitibus, firmitate, qua stabiliter & B feruenter bonum statuamus; & fidelitate, qua non in nobis, sed in Deo confidamus, & longanimitate, qua in cœpto perseueremus, propositum nostrum efficaciter vsque ad emendationem vitij & virtutis adeptionem procedet. Simus itaque sicut strenuissimus dux, qui firmissimè decreuit aut hostes vincere, aut in prælij conflictu perire. Qui licèt hodie vincatur, statim milites suos dispersos colligit, & iterum exercitum cogit, hostem quærit, & cum eo animosè congreditur. Et si multoties euentum belli sentiat aduersum, nunquam cessat, quousque aut vincat, aut pereat. Sic & nos licèt sæpe in defectum impingamus, licèt sine numero prosternamur, nequaquam à pugna cessemus, sed ac si nunquam victi fuissemus, ad bellum animosè & perseueranter tenertamur, quia sic facientes, absque dubio non peribi- C mus, sed vincemus. Quæ nos reuocant à proposito nostro, inquit Bernardus, duo sunt: Rubor incœpti operis & desperatio exequendæ virtutis. Aduersùs hos duos hostes, qui propositum eneruant, pugnandum est; aduersùs primum sancta libertate, qua soli Deo placere studeamus, & opiniones hominum pro nihilo habeamus: Aduersùs secundum firmissima spe, quòd Deus nos pugnantes vsque ad victoriam iuuabit. Vt autem hi comites proposito nostro non desint, semper vtilia statuenda sunt, & quæ vires à Domino concessas non superent. Si enim inutile statuerimus, & quod ad finem virtutis acquirendæ non conferat, necesse est à proposito cessare: si verò vltra vires nos onerauerimus, impossibilitas aut difficultas nimia compellet à proposito D resilire. Sit igitur propositum discretum, quod onus vitij superandi & virtutis assequendæ quasi per partes diuidat, vt à labore prudenter assumpto mens non desistat. Vnde Richardus Victorinus bene ait: Multi sæpe multa proponunt, minimè tamen faciunt, quia quàm facilè aliquid statuunt, tam facilè rursum statuta reiiciunt. Primò itaque obseruandum nobis est, vt vtilia statuamus. Secundò autem vt statuta firmiter teneamus. Attende quàm firmiter statuit quod optimus ille deliberator optimum esse perpendit. Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Audisti de voti institutione? Audi & de voti executione. Vota mea reddam in conspectu omnis populi eius.] Sanctus Dauid iuramenta, & E vota sua firmiter custodiebat, quia nefas esset promissis non stare, & quasi furtum sacrilegum, quod Domino oblatum erat, iuramenti aut voti fractione surripere. At tu, vir Dei, non solùm vota tua (de quo aliàs), sed & proposita tua, non minori diligentia custodias. Licèt enim hæc transgredi, crimen non sit, at ab inconstantiæ & leuitatis nota excusari non potest. Et hîc tibi documenta præscribimus non tantùm quibus in peccata non cadas, sed quibus in virtute proficias. Quem verò profectum, quod virtu-

Bern. in sentent.

Rich. lib. 2. de erudit. inter. hom. c. 5.

tis incrementum expectabis, dum statuis bonum facere, & non facis, si virtus actione crescit, & propositum, quod actio non sequitur, solùm ex infirmitate voluntatis, se efficacitatis expers ostendit? Dum instinctum Dei excipis, & actione præstare constituis, quasi verbum Dei audis: dum autem postea non exequeris, te verbo Domini non obedire profiteris. Quid autem dicit Iacobus Apostolus? Estote factores verbi, & non auditores tantùm fallentes vosmetipsos.] Quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.] Consideras vultum tuum in speculo, quando in moribus & conuersatione Christi te inspicis, & animæ tuæ maculas aduertens, eas delere & emendare proponis. Sed statim obliuisceris, & compunctionem abiicis, cùm propositum tuum, cuius executione emendari debueras, non exequeris. Quid profuit te ipsum inspexisse? Certè nihil, nisi vt maiorem pœnam sis habiturus, quia vidisti quod facto opus erat, & præ magna negligentia tua facere non curasti. Vt ergo propositum tuum sit ad meritum & profectum tuum, in bono, quod statuendo cœpisti, procede, & illud actione præstare non omittas.

Iacobi 1. 22.23.

De Progressu particularis examinis, nempe de cura interdiu habenda.

CAPVT. X.

ACTO manè firmo emendationis proposito alicuius defectus specialis (vt dictum est) qui virtutem concupitam oppugnat, vel exercitationis eiusdem virtutis, quam mens iusta desiderat, sequitur cura semper habenda eiusdem virtutis exercendæ vel defectus declinandi. Hæc verò cura, ô perfectionis amator, nihil aliud est, quàm vt per totum diem, moderatam & discretam illius tui propositi memoriam habeas, & oblata occasione in eius executionem diligenter incumbas. Meditare nunc strenuum militem, cui à rege commissum est, vt contra potentissimum aduersariũ descendat ad singulare certamẽ, ex cuius victoria tota salus suorũ, & aduersariorũ fuga, excidiúmq; depẽdeat: Is quas cogitationes animo voluet? Quod in se desiderium vincendi, quem ardorem suscitabit? Quanta solicitudine armis se proteget? Quàm attentus ad pugnam ibit? Quàm animosus certamen incipiet? Quanta indignatione & fortitudine hostem aggredietur, ex cuius interitu suam & suorum vitam suspensam esse cognouit? Considera etiam negotiatorem, vxorem, filios, & familiam habentem, quibus ex suo labore ministraturus est cibum, quàm diligens è lecto surgat ante diluculum, vt se ad laborandum accingat? Et quàm seuerè sibi imperet, ne aliquam lucrandi occasionem prætermittat? Et ex istis, quam tibi indicimus curam addisce. Nam si vitium aliquod oppugnare decreuisti, miles es, cui Dominus supremus rex onus vincendi infensissimum sibi hostem imposuit: si verò virtutem oppositam assequi proposuisti, negotiator es, cui lucrandi cœlestes diuitias munus iniunxit. Ne ergo prouinciæ tibi demandatæ obliuiscaris, sed tales interdiu cogitationes assume: talia desideria habe, tanta in omnibus diligentia procede, quæ te ad victoriam vel ad lucrum exsuscitent. Solicitat nos anxia

A cura temporalium, adeò vt cogitatio, & desiderium
propulsandi mala corporis & quærẽdi bona, omnem
nostram mentem & cunctas vires absorbeat: solicitet & cura perfectionis, ac profectus nostri, & eo
ipso quòd vtilior est, alias solicitudines obruat. Illam quidem nimiam solicitudinem tanquã noxiam
Matth.6. 34. Dominus vetuit: Nolite, inquit, soliciti esse in crastinum: Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi:]
qua sententia moderatam temporalium curam, quæ
præsentia & propinqua respiciat, non taxat, sed illam
immoderatam, quæ ad nimium distantia se extẽdit,
& fortassis nunquam futura, condemnat. At solicitudinem bonorum spiritualium tanquam proficuam ore Pauli sine vlla limitatione præcepit. Hic
Rom.12. 11. enim Apostolus ait: Solicitudine non pigri, spiritu
B feruentes, Domino seruientes.] Ita sitis de vestra salute soliciti, vt in executione eorum, quæ ad ipsam
pertinent, nullã habeatis pigritiã: ita spiritu feruentes; vt quod implere non potueritis, piè & auidè desideretis: ita sitis Domino seruientes, vt ad eius obsequium in nullo deficiatis. Sed hæc est nostra oscitantia atque fatuitas, quòd illa bona, quæ moderatè & propter aliud appetenda sunt, auidissimè &
quasi propter se ipsa essent, cõcupiscimus. Hæc verò, quæ solicitissimè sunt quærenda, aut omnino relinquimus, aut tepidè curamus. Mutemus itaque
ea vno in aliud curas nostras, eásque in hoc ponamus, vt iuxta id quod semel statutum est, vitam nostram emendemus.

Sed quàm diligens debeat esse ista cura, qua pro-
C positum nostrum implendum est, Salomon in Prouerbiis sub imagine fideiussoris adumbrat. Hunc
Prou.6. 1.2.3. enim sic alloquitur: Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod, dico fili mi, & temet ipsum
libera, quia incidisti in manum proximi tui.] Primus
illis verbis naturam sancti propositi videtur exprimere, cuius notione vult, instum ad eius diligentem
impletionem incitare. Quidnam est propositum,
quo aliquod bonum conueniens nobis iudicamus,
& faciẽdum esse decernimus? Est sponsio quædam,
qua liberum arbitrium statuens siue proponens, pro
homine amico suo, cuius est facultas intellectum &
voluntatem includens, fide iubet, & quòd hic statuta, & decreta faciet, certa ratione promittit. O-
D ptimè autem vocatur sponsio siue fideiussio, quia
quemadmodum si principalis debitor non soluat,
sponsor ad soluendum adigitur: ita si homo statuta non impleat, libera eius voluntas quasi in defectum hominis increpatione mulctatur. Et quid
est propositum? Est deditio, qua voluntas quasi
in signum seruitutis manum defigit, & extraneo
se subiicit. Nonne Christus extraneus vocari po-
Psal.68. 9. test, qui de se ait: Extraneus factus sum fratribus
meis, & peregrinus filiis matris meæ?] Planè extraneus hominibus, quia isti de terra, ille de cœlo: isti
peccatores, ille sanctus: isti superbi, iracundi, & iniusti; ille humilis, mansuetus, & iustus existit. Sed
huic voluntas, dum aliquid proponit, se tradit, & se
E ad illud faciendũ astringit. Et quid amplius est propositum? Est laqueus quidam verborum, quo homo seipsum illaqueat, & saltem sub pœna inconstantiæ & leuitatis ad exequendum se obligat. Nec
quia laqueus verborum dictus est, propterea est habendus contemptui, quoniã sicut verba sæpe multo
magis quàm verbera feriũt: ita multo fortiùs quàm
funes constringunt. Istos enim robur corporis aut
gladius expedit, verba verò, quibus aliquid pollicemur, aut statuimus, sola impletio eorum infringit.

A Denique: Aperi os tuum, inquit idem Salomon, & *Prou.31. 9.*
decerne quod iustum est: & iudica inopem & pauperem.] Ac si diceret, postquam statueris, atque decreueris; quid faciendum sit ad liberationem egenorum & pauperum, opere comple, & libera eos:
alioqui à delicto immunis non eris. Quòd si quis
hanc sententiam sibi accommodare voluerit, & se
ipsum pauperem cogitare, animaduertat, quòd ne in
inconstantiæ & leuitatis notam cadat, debet quæ
semel ad sui liberationem & perfectionem decreuit,
implere. Si ergo, ô homo, aliquid statuisti, si apud extraneum manus defixisti, si illaqueatus es verbis oris
tui, te ipsum libera, quia incidisti in manus proximi
tui. Apertè, quem antea extraneum vocauit, nunc
proximũ tuum vocat, quia dũ te emendare, & culpas
B pellere, & virtuti studere statuis, iã Christo, à quo per
culpam & virtutis absentiã longè es, quodam modo
propinquus efficeris. Eius autẽ omnino proximus,
cùm ea proposito ad opus transiens, eius virtutis
imitationem indueris. Ipse quidẽ est proximus, qui *Aug.10. de ciuit. ca.29.*
cùm sit in forma Dei, Deus noster, vt inquit Augustinus, formã serui accipiens, esse dignatus est etiam
proximus noster. Ipse est ille proximus, qui, vt di- *Deut. 19.6.*
citur in Deuteronomio, homicidæ ad vnam ex tribus *Greg.10. mor.c.5.*
ciuitatibus confugienti parcit, quia licèt peccauerimus, nobiscum benignè aget, quos, vt inquit Gregorius, fides, spes, & charitas in pœnitentiæ lamentis
abscondetint. Igitur te ipsum libera, quia incidisti
in manus huius proximi, quando nos pœnitentes ad
misericordiam excipit. Et ideo dixit Dauid, cui optio
C pœnæ ob peccatum numerationis populi data est:
Melius est vt incidam in manus Domini (multæ *2.Re.24. 14.*
enim misericordiæ eius sunt) quàm in manus hominũ. At terribile est incidere in manus eius, cùm nos
delinquentes ad iram & vindictam exquirit: Quia
horrendum est incidere in manus Dei viuentis] *Hebr.10. 31.*
Quem casum casta Susanna sapienter timens, ad illos
lasciuos senes ait: Melius est mihi absque ope incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu *Dan.13. 23.*
Domini.] Quis autem non videat, quòd si culpam
non fugias, & eam præsertim, à qua paulo antè te fugiturum promiseras, incidis in manus huius proximi,
vt de te vltionem assumat? Quòd si culpa fuerit leuis, non ob id non debes timere, quia leues culpas,
præsertim non ex infirmitate, sed ex oscitantia exortas, solet hic proximus ad vtilitatem suorum non leui
D ariditate & desolatione mulctare.

Iam audio te dicentem: Quomodo igitur post
emissum emendationis propositum, me de manu
huius proximi liberabo? Non certè alia ratione,
quàm si diligenter cures, tuum propositum ac decretum implere. Hanc curã solicitam præscribit Sapiens, vt huius liberationis remedium, in verbis, quæ
statim subiungit: Discurre, inquit, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis,
nec dormitent palpebræ tuæ.] Hæc dicta sunt il- *Prou.6.3.*
li, qui proposuit, illi qui pro amico fideiussit. Diximus autem sponsorem fuisse, liberum arbitrium, ad quod pertinet de agendis vel omittendis per intellectum iudicare, & per voluntatem pro-
E ponere. Huic ergo incumbit discurrere, & festinare,
& amicum suscitare, & omnem somnum & torporem excutere. Voluntas ergo tua, ô homo, de sua
sponsione solicita, moueat intellectum, vt pro facienda debiti solutione discurrat. Discurris, si internis mentis oculis discrimina cadendi, & à proposito
deficiendi perlustres. Discurris, si ea, quæ te possunt
ad emendationem allicere, attentè consideres. Discurris, si media ad vitandum peccatum & eliciendas
virtutis actiones inquiras. Discurris, si in diuersas

partes cutras, & omnia dona, quæ habes, in auxilium adferas, & in curandam victoriam impendas. *Judith. 4, 3.* Filij Israel, Holofernis pauore conterriti, miserunt in omnem Samariam per circuitum vsque Iericho, & præoccupauerunt omnes vertices montium, & muris circundederunt vicos suos, & congregauerunt frumenta in præparationem pugnæ. Sic & tu si hostem illum, id est, vitium illud, aduersùs quod pugnas, pertimescas, præueni occasiones deficiendi, collige vires tuas, & aduoca virtutes, quas Deo anctore habes, quibus hostem illum à te repellas. *Dion. de remed. tent. ar. 27* Quomodu id fiat, ex Diooysio Richelio accipe: Dum quis ait, de carnali voluptate ac vitiis carnis tentatur, repugnet fides, dicendo: Non acquiescas, quoniã si consentis, damnationem mereris. Spes quoque resistat, dicens: quia per talia perdo regnum cælorum, quod præstolor. Similiter charitas reluctetur, ac dicat: Malo Deum & amicitiam eius habere, quàm vana & fœda. Timor etiam retrahat, dicens: Abhorreo Dei offensam, vereor eius districtum iudicium. Sic & fortitudo opponat se: Noli, inquiens, vilibus vitiis istis succumbere. Castitas item renitatur, dicátque Puritatem amplector, turpitudinem talem detestor. Patientia verò impugnationẽ diabolicam, & carnalem æquanimiter patiatur ita, ne tentatus ex assiduitate vel diuturnitate tentationis tædio obruatur, aut fatigatus succumbat. Sic & mansuetudo in omni conflictu tentationis iram deuitet, ne ratio per iracundiam perturbata, à necessariis consideratiooibus & ordinato impediatur processu, ad quam necessariam esse prudentiam constat.] Sic ille. Atque eadem ratione pugnandum est contra quosque etiam minores defectus. Si ex omnibus, quæ habes, ita te adiuuas, si vndique te cingis, vndique te munis, ne in aliquid contra propositum cadas, vtilissimè ad tui emendationem discurris.

Deinde festinandum est tibi, vt ab eo malo, quod pertimescis, fugias, & in illam virtutem, quam concupiscis, peruenias. At festinas, si instinctus Domini te interiùs monentis, vt declines ab occasionibus delinquendi, libenter excipias. Festinas, si interdiu occasiones virtutem exercendi auidè captes. Festinas, si nihil eorum, quæ ad fugiendum illum defectum particularem, & virtutem acquirendam conferunt, ex incuria prætermittas. *Eccli. 18, 14.* Miseretur Dominus, inquit Ecclesiasticus, excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in iudiciis eius.] Si itaque inspiratiooem Domini, ea sua miseratione profectam exceperis, si ad eam opere complendam festinaueris, apud eum misericordiam consequeris. Nemo ociosus, nemo segnis io domo Dei manere permittitur: adeò vt ipsa sponsa, id est, perfecta anima, post multos sustentatos pro Christo labores ad festinationem inuitetur. *Cant. 2, 10.* Audit illa sponsum dicentem: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.] *Greg. ibi.* Quia dignum est, inquit Gregorius, vt quicumque ad amorem Christi properat, carnis torporem, quantum potest, abiiciat, & se ad æterna consequenda celeriter accingat. Si anima sancta festinat, ac properat, cui pro adepta perfectione aliqua requies concedi poterat, quanto magis tu, ô serue piger, qui hactenus nihil laborasti, debes ad tuam emendationem festinare, præsertim cùm scias, te peccasse, & ignores te iam veniam promeruisse? *2. Petr. 3, 11.* Quales oportet vos esse, inquit Petrus, in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes, & properantes in aduentum diei Domini?] Certè qui aduentum Domini expectas, & in eo respicere cum iustis, & leuare caput desideras, quia appropinquat redemptio tua, deberes sanctè conuersari in te, & ad alios piè agere, & in omnibus cum magno feruore properare, ne tuo desiderio frustreris. Festina igitur teipsum emendare, festina studio virtutis insistere, & si aliquando cecideris, festina statim per dolorem & compunctionem assurgere.

Et quid amplius? Suscita amicum tuum; cura voluntatis tuæ teipsum excitet, & de redditione debiti, & impletione propositi solicitum faciat, & quia solus soluendo esse non poteris, ad potentiores amicos pro adiutorio conuertere. Inuoca Saluatorem tuum, ipse enim, qui est extraneus tibi, quia per peccatum ab eo discessisti, ipse qui est proximus tibi, quia eo inuitante & trahente, iterum ad ipsum venisti, est etiam amicus & adiutor tuus. Inuoca matrem huius proximi tui, quæ à proximis sui filij non est aliena, vt tibi ad implendum propositum & soluendum filio suo, sedula adiutrix assistat. Inuoca amicos & commensales eius, in cuius manus incidisti, vt tibi, si defeceris, veniam impetrent, si bene gesseris, gratias pro te agant, & pro te semper iudicem interpellent. Nam & illi, qui obtulerunt Domino paralyticum iacentem in lecto, & summiserunt eum cum lecto per tegulas ante Iesum, cùm essent mortales homines, & fortassis non admodum perfecti, ægroto sanitatem impetrarunt. Quorum fidem & piam mentem intuitus Dominus, dixit paralytico: Homo remittuntur tibi peccata tua,] & *Luc. 5, 20.* tandem illum, sicut à peccato eripuit, ita à corporali ægritudine liberauit. Quanto magis Angeli & sancti, in patria degentes, & ad familiarissimam cum Deo amicitiam prouecti, multo efficaciùs tibi cœleste adiutorium obnoebunt, vt de cætero non cadas, & de antea admissis indulgentiam recipias? Suscita itaque amicum tuum & Saluatorem tuum: qui, vt ait Gregorius, ipse sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui monet, vt inuocetur. *Greg. 11. regist. indict. 11. c. 2.* Suscita matrem Saluatoris tui, neque enim dubium, vt verbis Augustini vtar, quæ meruit pro liberandis offerre pretium, posse plus omnibus liberatis impendere suffragium. *Aug. ser. 35. de sanct. to. 10.* Suscita denique amicos creditoris, qui cùm illi sint gratissimi, facient, vt tibi talentum, id est, abundans gratia, concedatur, qua possis pro præteritis satisfacere, & nouam gratiam promereri. In his ita vigila, vt toto die non des somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Postquam enim semel statuisti, teipsum ab hoc vitio vel defectu emendare, vel huic studiosæ actioni solicitiùs inhærere, non licet quasi in vtramque aurem per obliuionem propositi & negligentiam, dormire.

Duo tandem alia ad hanc curam & vigilantiam pertinent, quæ Sapiens eodem loco nequaquam præteriuit. *Prou. 6, 5.* Eruere, inquit, quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis.] Damula, animal imbecille & timidum, semel à venatoribus capta, non moratur, sed statim toto nisu conatur è manibus eorum elabi, & se salutari fuga proripere. Ita & tu, si aliquando contra propositum tuum in commissionis vel omissionis culpam cecideris, ne in luto hæreas, ne in negligentia persistas, sed è vestigio assurgere & liberari contendas. Neque enim purius est lutum culpæ vel negligentiæ, quàm lutum terræ, vt ab isto statim post casum resiliendum sit, & in illo commorandum. Ita autem temet ipsum liberabis, si mox atque culpam commiseris, eam recognoscas, de illa doleas, atque compungaris, propositum renoues, interiùs ad Dominum conuersus, suppliciter veniam efflagites (quod & in quocunque loco, & coram arbitris fieri potest, sine eo quòd ipsi intelli-

gant)

gant) & aut gemitu, aut tunsione pectoris, aut breui precatiuncula, aut aliis modis, quos non oportet scribere, & feruor spiritus, ac desiderii proficiendi facilè aduertit, tuam negligentiam castiges. Sic irridebis aduersarios tuos, qui te ad casum impulerunt, dicésque ad eos: Auertantur retrorsum, & erubescant, qui volunt mihi mala. Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi euge, euge.] Qui si læti sunt in casu tuo, & manibus præ exultatione plauserint, in resurrectione tua, quia à culpa surgis, tristabuntur. Dicéntque, suam ignominiam præuidentes, qua illos per conceptum nouum feruorem pessundabis, quod dixerunt Philistæi: Venit Deus in castra, & pugnat pro illo, quem antea prostrauimus. Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: Væ nobis.] Tu verò è contrario lætaberis, quia per compunctionem & detectionem tui, manus venatorum statim effugisti, & ex casu ad maiorem circunspectionem maiúsque peccati odium euolasti.

Psal. 69. 4.

1. Reg. 4. 7.

Eruere etiam sicut auis de manu aucupis. Auis manum aucupis aut laqueum effugiens, in sublime volat, ne in manus alterius hostis aut in alium laqueum cadat. Quo alia qualitas huius solicitudinis in emendatione nostra collocandæ ostensa est, vt scilicet ita de hoc speciali defectu nos emendare curemus, vt tamen per negligentiam in alia vitia non cadamus. Hæc enim cura licentiam in hac speciali materia delinquendi comprimens, eo ipso quòd voluntatem frænat, & appetitum cohibet, facilè se ad alios defectus vitandos extendit. Sit ergo nostra cura ad vitandam hanc culpam specialem maior, sed non sit ad vitandas alias remissa & segnis, vt cum sancto Dauide cantare possimus: Ad omnia mandata tua dirigebar: omné viam iniquitatis odio habui.] Ille namque omnem viam iniquitatis detestatur, cuius mens, nec hac culpa, quam specialiter vitare vult, nec aliis (quantum potest) inficitur. Quam doctrinam luculenter tractat Ambrosius in eundem locum, dicens: Nisi omnem viam iniquitatis oderis, non potes in omnibus præceptis Dei corrigi. Potest enim fieri, vt aliquis se temperet à crudelitatis horrore: lubrico tamen deceptus amore meretricis, & semitas incontinentiæ iuuenilis ingressus, impressum semel non queat reuocare vestigium. Multos enim vitia blandiora decipiunt, è contrà auertit à se plurimos tristis & nimiùm seuera crudelitas. Sed iuuentus ad amorem liberior, ad lapsum incautior, ad infirmitatem fragilior, ad correctionem durior est. Alius se restrinxit à luxu, sed auaritiæ cupiditate raptatur. Plerumque enim peccata huiusmodi sunt, vt si alterum declines, incurras alterum: & naturæ visus admittat infirmitatem. Odis tu luxuriam quasi frugi, sed frugalitatis studio habendi cupiditas frequentet irrepit. Auaritiæ ipsi sapiens est subdita. Et quanto tolerabilius est, propria profundere, quàm aliena diripere? Sunt, qui metuentes, aliquid proprio muneri de censu, etiam in opibus sumptum negent, & misericordiam detrimentum putent. Sunt, qui degenerem vitantes ignobilitatem, flabro sæcularis ambitionis agitentur, & sicut quassatæ arundines, hùc atque illuc ferantur incerti. Sunt etiam, qui dum maiorum suorum statum sequuntur, veluti digna conuersatione non contenti, ne errores quidem patrios existiment declinandos, vt fide mutandam perfidiam non arbitrentur, cùm in melius mutare propositum non leuitas, sed virtus, nec culpa, sed gratia sit. Alius Circensibus ludis, atque theatralibus solicitatus voluptatibus, aut cæteris vanitatibus occupatus,

Psal. 118. 128.

Ambr. ad Psal. 118. serm. 16.

A Ecclesiam non frequentat, alium rursus quieta delectant, eáque causa ad Ecclesiam rarius accessus est. Itaque diuerso visu in eundem deuotionis errorem vterque concurrit. Sed qui omnem viam iniquitatis odit, ad vniuersa corrigitur & emendatur.] Hæc ille. Cuius verba, si ad alia vitia aliósque defectus minores applicentur, videbimus, illum curam istam particularis examinis descripsisse, qua ita vnum vitium timemus, vt tamen alia fugere non obliuiscamur. Hieronymus autem se dedit in huius rei manifestum exemplum. Nam de seipso ait, quòd ita elationem præcipuè fugiebat, vt tamen omnia alia vitia solicitè declinaret. Eius verba sunt: Quamuis mihi multorum sim conscius peccatorum, & quotidie in oratione flexis genibus loquar. Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris; tamen sciens scriptum esse ab Apostolo: Ne inflatus superbia incidat in iudicium diaboli. Et in alio loco scriptum: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam; nihil ita à pueritia conatus sum vitare, quàm tumentem animum & ceruicem erectam. Dei contra se odium prouocantem. Noui enim magistrum, & Dominum, & Deum meum in carnis humilitate dixisse: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.] Et antè per os Dauid cecinisse: Memento, Domine, Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Et in alio loco legimus: Ante gloriam humiliabitur cor viri, & ante ruinam eleuatur.] Ecce ergo curam & solicitudinem, qua in via spiritus progrediendum est. Si enim vt vnum defectum fugias, vnámque virtutem acquiras, teipsum & omnia diligenter circunspicias: si occasiones deficiendi pertimescas, si cælestis adiutorium ad mentis tutamen implores; si attentus sis in omnibus, ne tuum propositum frangas: si lapsus, statim aduertis, & per internam compunctionem & propositi innouationem assurgis; si tandem ita teipsum in hoc particulari emendas, vt aliis defectibus habenas non laxes, sed te quantum potueris, ab omni lapsu contineas, iam solicitè curam adhibuisti, qua sine vlla dubitatione breui tempore, multum proficies. Quia sicut à gratia Dei hæc diligens cura emendationis prouenit, ita ab ea fructus, quem cupimus, nempe magnus, & breui tempore adeptus, profectus mentis proueniet.

Hieron. epist. 32. ad Abigaum.

B

C

D

De discussione conscientiæ, bis quotidie facienda.

CAPVT XI.

CHRISTVS, Saluator noster, qui nunc nos ad vitã spiritualem vocat, ad emendationem inuitat, & ad sancta proposita facienda per suam gratiam, cor nostrum inflectit, in fine vitæ cuiusque rationem exacturus, & actiones ac cogitationes discussurus adueniet. Ideo Petrus de illo ait: Quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum,] id est, vt interpretatus est Augustinus, iustorum & iniquorum. Et memet iudex de seipso testatus est: Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, id est, cum tanta maiestate, vt cum in nubibus Dei huius locatum aguoscatis, & venientem in nubibus cæli.] Et per Sophoniam: Et erit in tempore illo, scrutabor Ierusalem in lucernis. Non tantum Sodomam, sed & Ierosolymam scrutabitur in lucernis,

E

Act. 10. 42.

Aug. in Enchirid. c. 51.

Matt. 26. 64.

Sophon 1. 12.

quia non tantùm opera iniquorum damnabit, sed & iustorum actiones expendet, vt puniat, & reprehendat quicquid in illis minùs rectum, & minùs purum inuenerit. Immò & his præcipuè admouebuntur lucernæ, vt hac similitudine diuini iudicij erga illos subtilitas exprimatur, quia exquisitiori, & minutiori scrutinio occultiores defectus indigebunt. Puto, hoc loco, Prophetam, inquit Bernardus, Hierusalem nomine designasse illos qui in hoc sæculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Hierusalem conuersatione honesta & ordinata pro viribus imitantes, & non velut hi, qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorum scelerúmque confusione vastantes. Denique illorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio sed supplicio. Mea autem (qui videor monachus & Hierosolymita) peccata certè occulta sunt, nomine & habitu monachi adumbrata. Et idcirco necesse erit, subtili ea inuestigare discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi.] Sic ille. Illos autem Dominus examinabit, qui seipsos non examinauerint: illos iudicabit, qui seipsos non iudicauerint, & qui non in semetipsis mala admissa puniuerint. Quare operæpretium est, vt nos ipsos scrutemur, & pro culpis castigemus, vt districtissimi iudicis sententiam fugiamus. Ac proinde meritò sibi consulens idem sanctus Pater Bernardus, addit: Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lacrymis, punire ieiuniis, cæterísque sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum Domini, seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantùm feci. Dabo operam, nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ergo vias meas & studia mea, quò is qui scrutaturus est Hierusalem in lucernis, nil inscrutatum in me siue indiscussum inueniat. Neque enim iudicaturus est bis in id ipsum. Quis mihi det ita ad liquidum prosequi, & persequi vniuersa delicta mea, vt in nullo oporteat vereri oculos capreæ, in nullo ad lumen contingat erubescere lucernarum.] Hæc Bernardus. Nos igitur, qui iam per speciale emendationis propositum, quasi specialem quandam legem nobis indiximus, & per curam assiduam ad statutum tempus custodiuimus, discutiamus, & iudicemus nos ipsos, ne à Domino iudicemur. Aut potiùs ipse, qui postmodum in solio districtissimæ æquitatis homines iudicabit, nos nunc in abdito suæ misericordiæ iudicet. Homo veniat ante illum, in intimo cordis sui tanquam reus, & conscientia propria accusatrix assistat; & sic hoc iudicium transigatur, vt Deus ob suas miserationes erga hominem gloriosus appareat, & homo non in furore, immò neque in ira, sed in misericordia correptus, de cætero magis cautus & magis emendatus existat. Quo pacto hæc discussio & examinatio fieri debeat, quæ tertia pars est particularis examinis, dicendum est nunc, vt in ea pro his quæ gessimus, Deum laudemus, & nos ipsos castigemus, & ex ipsa optatum fructum decerpamus.

Bern. ser. 55. in Cant.

Discussio hæc conscientiæ, qua inquiramus an propositum illud, manè conceptum, emendandi specialem defectum, vel exercendi particularem virtutem, custodierimus, bis quotidie fiat; semel ante vel post prandium, & semel ante cubitum. His enim duobus temporibus cōscientia generaliter de omnibus examināda est (vt postea dicemus) vnde æquum est, vt eisdem temporis interuallis, de singulari illo proposito custodito vel non custodito; à viro iusto discutiatur. Examinis meridiani meminit Bonauentura, sic scribens: Cùm pulsatur campanella ad mensam, vel ad condendum, stes in silentio, & examina teipsum, quomodo in oratione, vel lectione, vel in seruitiis laborasti, vt præparatas eleemosynas possis secura conscientia manducare: nam peccatores ibi eleemosynas largiuntur, non vt loquaris de partibus vel de guerris, vel maneas ociosus, sed vt pro eis incessanter ad Dominum fundas preces: quòd si te inueneris ociosum stetisse, aut dixisse illicita, timeas cum dolore cordis, sciens quòd de eleemosynis acceptis oportebit te reddere rationem villicationis tuæ; & vsque ad secundam pulsationem, cogita supradicta, semper pro benefactoribus exorando. Vespertini verò mentionem fecit Dorotheus, qui hæc ait: Affirmauerunt Patres communi sententia, possidere eum timorem Dei, qui mortis crebiò & gehennæ reminiscitur, quique vesperè à seipso rationem exigit, quemadmodum die ambulauerit; manè similiter quo pacto noctem transegerit.] Nec frequentior, quam par est, aut nimia videatur, hæc duplex in qualibet die conscientiæ discussio, quia sancti, qui oculos mentis habent diuina luce perfusos, non bis in die, sed qualibet hora in seipsis, quod examinent, & corrigant; quod emendent, & reprehendant, inueniunt. Beatus certè Pater Noster Ignatius, vt auctor eius vitæ testatur, singulis horis seipsum colligebat, & quid cogitasset, quid egisset, quid omisisset, examinabat. Quod documentum esse Petri Apostoli, scribit Clemens Papa in illis verbis: Instituebat, actus suæ vitæ omni hora custodire, & in omni loco Deum respicere, & cætera. Et Cassianus appositissimo simili, quid sancti tam frequenter in seipsis emendent, exponit, cuius sententiam notatu dignissimam non grauabor in medium afferre. Ille sic ait: Velut si in aliquam magnam domum, multis instrumentis, vasculis, sarcinis impeditam, vnum integra visuum acie perspicacem; alterum, cui oculorum lumen obtuderit lippitudo, pariter ponamus ingressos, nonne cùm ille, cui ad videnda omnia hebes obsistit obtutus, nihil illic aliud esse æstimet, nisi armaria, lectos, scamna, præsepia, & quicquid non tam oculis speculantis, quàm manibus palpantis occurrerit; è contrà hic, qui clarissimo luminum sydere etiam occulta rimatus est, multa illic minutissima, & quæ vix possint etiam numero cōprehendi, inesse pronunciet, quæ si aliquando in vnum cumulum congregentur, paucorum, quæ ille palpauerat, magnitudinem numerositate compensent, aut etiam fortasse transcendant? Ita igitur sancti, atque vt ita dicam, videntes, quibus summum perfectionis est studium, etiam illa, quò velut tenebrosus animi nostri non intuetur aspectus, in semetipsis sagaciter deprehendunt, acerriméque condemnant, vsque adeò, vt qui, sicut nostræ videtur incuriæ, ne tenuis quidem peccati næuo candorem conscientiæ fuscauerunt, multis sibi maculis videantur aspersi, si, non dicam vanæ cogitationis improbitas, in atria mentis irrepserit, sed vel psalmi, qui dicendus est, recordatio orationis tempore intentionem supplicantis auerterit.] Hæc Cassianus. Cum ergo sancti viri tam magnam lucem diuinitus immissam habeant, & tam lynceis oculis suam imbecillitatem expendant, non mirum, si bis quotidie in se multa corrigenda peruideant. Quòd si in cæteris rebus necessaria est hæc frequens & exquisita discussio, quanto magis in ea, quam maiori diligentia, aut repellendam à nobis, si mala sit; aut si bona, suscipiendam arripimus? Certè pictor imaginem Christi, aut alicuius sancti in ta-

Hoc eod. lib. 5. p. c. — *Bona. in reg. nouit.* — *Doroth. doctrina 4.* — *Clemens epist. 1.* — *Cassian. col. 25. c. 7.*

bella

bella delineans, millies eam inſpicit, & nunc ex hac, nunc ex illa parte perluſtrat: iam quædam expungit, iam quædam abradit, iam lineas aliter ducit, iam illuſtrioribus coloribus tingit, & vix tandem poſt multam & frequentem inſpectionem, aliquid elaborat, quod ſuo deſiderio ſatisfaciat. Et nos cùm particulari examine humilitatem, aut obedientiam, aut aliam quampiam virtutem addiſcimus, eandem virtutem in tabella cordis noſtri effigiare curamus. Quare multum erit, ſi ſaltem bis in die noſtrum opus inſpiciamus, & an bene an malè ſuccedat, examinemus.

Quis autem modus in hac diſcuſſione tenendus? Hunc quiſque ex his, quæ nunc dicemus, intelliget. Nam primò, quoniam cognitio propria, donum Dei eſt; ille, qui ſeipſum examinat, gratiam à Deo humiliter petat, qua ſciat conſcientiæ receſſus excutere, cogitationes, deſideria, verba, & actiones expendere, & quod à ſe peccatum fuerit, agnoſcere, & emendare. Hæc ſanè cognitio magis ex humili oratione, qua aperiuntur oculi noſtri, quàm ex longa aut ſubtili inueſtigatione dependet. Vnde Gregorius, cùm illud Iob: Mittebat ad filios ſuos, & ſanctificabat illos:] myſticè interpretatus eſſet, de diſcuſſione propriarum actionum, qua quis ſeipſum inſpicit, ne bona æſtimet, quæ mala ſunt, aut ne bona ſufficientia putet, ſi perfecta non ſunt; hæc addit: Sed hos virtutum ſenſus, meliùs preces quàm diſcuſſiones inueniunt; nam ea, quæ perſcrutari in nobiſmetipſis pleniùs nitimur, ſæpe veriùs orando, quàm inueſtigando penetramus. Cùm enim mens per quandam compunctionis machinam ad alta ſuſtollitur, omne quod ei de ſeipſa occurrerit, ſub ſeipſa diiudicando certiùs contemplatur.] Hæc ille.

Iob.1.5. Gregor. 1. mor. c.18.

Poſtulata gratia, ſingulas diei horas ab ea qua è lecto ſurrexit, vel ab hora præcedentis examinis vſque ad horam præſentem, non minùs breuiter, quàm attentè percurrat; videátque an propoſitum ſuum cuſtodierit, defectúmque vitauerit, necnon & virtutem exercuerit: an potiùs è contrà in aliquo à ſuo ſtatuto defecerit, virtutíſque actiones eliciendas omiſerit. Si nullum defectum vel commiſſionis vel omiſſionis admiſerit, id haudquaquam ſibi tribuat, ſed Deum illius doni auctorem agnoſcat, pro eo ex animo gratias agat, & gratiam aliam ad perſeuerandum expoſcat: Diſce, inquit Bernardus, in referendo gratiam, non eſſe tardus aut ſegnis; diſce ad ſingula dona gratias agere. Diligenter conſidera, quæ tibi apponuntur, vt nulla videlicet dona Dei debita grauarum actione fruſtrentur, non grandia, non mediocria, non puſilla. Denique iubemur colligere fragmenta, ne pereant, id eſt, nec minima beneficia obliuiſci. Nunquid non perit, quod donatur ingrato?] Et ſi manè gratia fuit, à propoſito non excidere, etiam grata erit veſperi in eo perſeuerare. Humiliter ergo cuique de ſeipſo ſentiendum eſt, & quanto magis ſe cuſtodierit, enixiùs grana ab omnium conditore poſcenda, qua poſſit in cœpto perſiſtere. Si autem inſpector ſui in aliquo aduerſum propoſitum, vel per commiſſionem, vel per omiſſionem ſe feciſſe deprehenderit, de caſu ſuo doleat, & de tanta imbecillitate, ac de non ſeruata fidelitate humiliter erubeſcat. Pudeat illum, quia tam citò à bona voluntate defecit; & multo magis, ſi non iam ex infirmitate, ſed ex inuerecundia & oſcitantia deliquit. Odio habeat defectum aut caſum ſuum, licèt leuem, quo ſe inſtabilem & Deo minùs reuerentem demonſtrauit. Mercator, qui aliquam opum ſuarum iacturam fecit, tanto magis triſtatur & dolet, quanto maior eſt illi habendi cupiditas. Si verò te perfectionis ſollicitat deſiderium, cur non ex hoc caſu triſtaberis, quo in culpam aliquam incurriſti, Domino diſplicuiſti, & profectus aliquem gradum, quem lucrari poteras, dilapidaſti? Hæc culpæ deteſtatio iſtéque dolor, non aliter quàm lima quædam, noſtra ſuperflua terit, & ſicut aqua munda nos abluit, & quaſi collyrium, oculos mentis ad cognoſcendos occultiores defectus, magis perſpicaces reddit. Quod profectò Gregorius docet, & ſimul pulcherrimis verbis, quomodo quis ſeipſum reprehendere & diſcutere debeat, exprimit. Scribens enim in illud Iob: Confabulabor cum amaritudine animæ meæ:] ſic ait: Pauore diuini iudicij afflicti, dum quædam malè geſta plangimus, ipſa vi noſtræ amaritudinis ad diſcutiendos nos vigilantiùs excitati, alia in nobis etiam, quæ ampliùs defleamus, inuenimus. Nam ſæpe quod torpentes latuit, flentibus ſubtiliùs innoteſcit, & afflicta mens certiùs inuenit malum, quod fecerat, & neſciebat, eíque rixa ſua veriùs aperit, quantum à veritatis pace deuiauit, quia reatum ſuum, cuius ſecura non meminit, tunc in ſe commota deprehendit. Succreſcens quippe amaritudo pœnitentiæ, verecundanti cordi importunè ingerit illicita, quæ commiſit, dictum contra hæc iudicem oſtendit, ſuppliciorum minas incutit, pauore animam ferit, pudore confundit, motus illicitos increpat, quietem noxiæ ſecuritatis turbat, quæ ei conditor bona contulit, quæ ipſe bonis illius mala reſpondit, enumerat, quòd mirè ab eo conditus, quòd gratuito nutritus, quòd rationis ſubſtantia in conditione ditatus eſt, quòd conditoris gratia vocatus, quòd ſequi ipſe & vocatus noluit, quòd vocantis miſericordia nec ſurdum hunc renitentémque deſpexit, quòd illuminatus donis, quòd ſua ſponte prauis actibus, etiam poſt dona, cæcatus eſt, quòd à cæcitatis ſuæ erroribus paternæ ſolicitudinis flagellis expiatus, quòd à flagellorum doloribus ad ſalutis gaudia miſericordiæ medicamēto reductus eſt, quòd quibuſdam culpis, etſi non grauibus, ſubditus, peccare tamen, & inter flagella, non deſiit, quòd peccatorem ſuum ſuperna gratia nec contempta dereliquit. Cùm igitur afflictam mentem modò per replicationem donorum Dei, modò per improperia actionis ſuæ tanta ſeueritate increpat, habet in corde iuſtorum amaritudo animæ linguam ſuam, quæ tanto eis ſubtiliùs loquitur, quanto & interiùs auditur. Vnde & nequaquam dicitur: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, ſed confabulabor cum amaritudine animæ meæ, quia vis doloris, quæ peccata ſingula reputans, torpentem animum ad lamenta excitat, quaſi ad eum verba confabulationis format, in quibus ſemetipſum correctus inueniat, & ad ſui iam cuſtodiam ſolicitior exurgat.] Hactenus Gregorius. Et quidem dum ita nos Deo comparamus, & beneficia eius cum noſtris culpis conterimus, illiúſque erga nos curam, & beneuolentiam, noſtrámque erga illum obliuionem, & ingratitudinem recogitamus, vehemens dolor malè geſtorum ſuſcitatur, & homo rubore ſuffuſus, ſalutari pœnitentia mordetur. Sic ergo amator perfectionis de admiſſis aduersùs ſuum propoſitum doleat, ſic ſeipſum increpet, & opprobriis ac contumeliis in ſeipſum aſſurgat, tempuſq; examinationi conceſſum, non tam in recordatione defectuum, qui facilè de tam breui tempore, ac eſt à manè vſque ad meridiem, ad memoriam veniunt, quàm in affectibus doloris & compunctionis impendat.

Bern. ser. 51. in Cant.

Iob.7 10. Gregor. 8. mor. c.11.

Poſt hanc negligentiæ deteſtationem dolorémque conceptum, veniam ſuorum delictorum humi-

Ruth.3.4. liter petat. Dicat Domino illud, quod Ruth dixit ad Booz: Expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.] Tu Domine, qui cùm sis Deus meus, per assumptionem carnis, factus es propinquus meus, miserere afflictæ animæ meæ, quæ iam dolet & gemit, & flet, quia tuam benignitatem offendit. Dele per misericordiam tuam maculas eius, & quod per infirmitatem carnis, quam gestat, imprudenter admisit, clementer abstetge.
Ibid.n.14. Dormiat ad pedes huius propinqui sui vsque ad noctis absceſſum: Id eſt, in dolore, & gemitu, & oratione perseueret, quousque conscientiam pacatam, & ex visitatione Domini aliquantulùm exhilaratam sentiat, & non ineptè de obtenta venia præsumat. Post hanc orationem ac gemitum, propositum renouet, & vsque ad tempus sequentis examinis, culpa in hac speciali materia se vacaturum proponat. Vtilissimum erit ad vsum, quem statim dicemus, libellum paratum habere, in quo quisque defectus suos lineis aut numeris notet. Ad quod faciendum, & reuerenter suscipiendum, illius magni præceptoris vitæ spiritualis, scilicet Beati Patris nostri Ignatij, sufficiat auctoritas. Ipse enim senex, ac grandæuus, & tantis donis à Deo cumulatus, tantàque sanctitate vestitus, hunc libellum, in quo suos defectus annotabat exiguos, vistutibus nostris puriores, moriens quasi in testamento reliquit. Ad cuius caput ab iis est, qui ei decumbenti aſſiſtebant, inuentus, vt viri spirituales discant, quanto feruore, quantáque cura sit animæ emendatio exquirenda, quanta simplicitate tractanda. Nec deest nobis in hac re nimirùm aliquod antiquitatis exemplum. Hæc enim
Climac. grad 4. de obedientia. apud Climacum legimus: Eum verò, qui parandæ fratribus refectioni præerat, cùm curiosiùs inquirerem, hoc facere animaduerti. Ad cuius latus cùm appensum cingulo breuem libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitationes suas in eo notare, hásque omnes nuntiare pastori solitum. Non solùm autem illum, sed & alios quàm plures id facere ibidem prospexi. Erat enim, vt comperi, patris sancti mandatum. Et infrà ad finem eiusdem tractatus de obedientia, ad eundem morem alludens, ait: Optimus ille trapezita est, qui quotidie vesperè lucrum ac detrimentū omnino computat. Quod scire manifestiùs non potest, nisi horis singulis in tabulis omnia denotet. Nam cùm calculi singulis horis ponuntur, totius diei ratio postmodum clariùs agnoscitur.] Et hi quidem, defectus ac cogitationes suas in libello notabant, vt Prælato nuntiarent, nos verò non tam vt alteri renuntiemus, quàm vt nostri profectus (ad modum statim dicendum) aliquam rationem habeamus. Vsus autem huius libelli vtilitatibus prædictis non caret, & nullius incommodi prætextu potest omitti. Nam in eo spirituales viri, quorum est hoc examine seipsos expolire, nonnisi minimos defectus exarant, quia Dei beneficio maioribus carent, &, si maiores exararent, non eos litteris, sed lineis aut numeris notant, vnde si libellus excideret, & in manus maleuoli cuiuspiam veniret, nihil prorsus de vita alterius posset intelligere, nisi quòd est spiritalis vir, suæ conscientiæ exquisitam curam habens, cuius defectus ac negligentias leues, in eo libello ad fletum & emendationem earum notare sit solitus. In quo nullam maleuolus inueniet materiam ridendi, sed de sua oscitantia erubescendi, qui maiora peccata non solùm non notat, sed nec condigna pœnitentia diluere curat.

Hoc autem particulare examen & illud generale,
Infr.§.5.a. de quo postea dicemus, est spirituale capitulum, siue locus correctionis, in quo meliùs & efficaciùs vitiu-

A stus corrigitur. Illud capitulum est tantus, istud frequentius: in illo interdum accusator ex odio aut passione ad accusandum fratrem incitatur; in isto conscientia accusatrix semper ex Dei amore, & perfectionis desiderio ad accusandum mouetur. In illo ea parte accusari solet interuenire iusta, aut iniusta excusatio; in isto solùm humilis & deuota confessio. In illo præses aliquando ira aut indiscreto zelo feruet; in isto Christus, apud quem rei flentes procumbimus, nunquam per aliquam vel minimam notam indignationis excedit. In illo corriguntur defectus publici, in isto occultissimi, & nulli, nisi Deo, & homini, qui admisit, cogniti, emendantur, atque delentur. Illud tandem congregationes religiosæ teneant, apud quas eius viget vsus satis vtilis,
B & bonæ gubernationi conueniens; istud autem spiritualis vir intra seipsum toto corde suscipiat. Quod profectò si ab omnibus religiosis bene, vt par est, fiat, illud exterius cum magna pace transigetur, & satis pauca & leuia inueniet, quæ corrigat. Qui præest huic spirituali capitulo, Christus est, ad cuius pedes compuncti humiliésque prouoluimur, vt veniam de nostris negligentiis impetremus. Cuius benignitatem & lenitatem semel experti, dicimus præ desiderio emendandi ab eo illud Dauidis: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.] Malumus enim ab hoc Iusto & Sancto sanctorum corripi, quàm ab adulatoribus & his, qui minimè nos intus & in cute cognoscunt, deliniri. Psal.140. 5.
C Accusator non est frater, qui fortaſſis nos non amat, aut non multum amat, sed propria conscientia, quæ vt seipsam, nos diligit, & nostram increpationem non minùs quàm suam audire recusat. Quæ cùm nos probè cognoscat, eius accusationi optimè congruit illud Salomonis: Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.] Quid enim refert, si nos amici exteriùs defendant, si propria conscientia, quæ opera, & cogitationes, & intentiones nouit, aliquid horū interiùs accuset? Adstantes non sunt homines, qui aliquando rident, aliquando despiciunt, aliquando indignantur, sed Angeli, qui pro nobis orant, & nostri compatiuntur, & miserentur. Illi interdum ita nos vrgent, vt è cœtu illorum egressi, quasi ab aliquo periculo liberati dicamus cum Ecclesiastico ad Dominum: Et Eccl. 6.7.
D in conspectu astantiū factus es mihi adiutor.] Nam ita stabant, vt contra starent, & improperijs verbis impeterent. Isti nos defendunt, & protegunt, adeò vt iusto, & sacrificium spiritus contribulati pro suis erratis immolanti, conuenire poſſit illud eiusdem Ecclesiastici: Et circa illum corona fratrum, (id est, sanctorum Angelorum, qui licèt dignitate & naturæ excellentia sint patres; at affectu amoris sunt fratres,) quasi plantatio cedri in monte Libani, sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filij Aaron in gloria sua.] Hi, inquam, Angeli, qui viro iusto se accusanti inuisibiliter aſſiſtunt, non despiciunt illum, nec irrident, sed sicut cedri, arbores fortes & proceræ protegunt, & quasi palmæ signa victoriæ ad victoriam de seipso reportandam accedūt. Eccl.51.1. Eccli.50. 13.14.
E Locus tandem huius spiritualis capituli est proprium cor, in quo sicut in arca testamenti Dominus virgam, & legis tabulas, & vas mannæ recondit, id est, seueritatem ad corrigendum signatam in virga, & discretionem ad discernendum adumbratam in tabulis, & dulcedinem ex spe veniæ obtinendæ significatam, in illo pane cœli constituit. In hoc igitur spirituali capitulo nos bis in die corrigamus, & citò spiritu proficiemus.

De Postrema parte particularis examinis, nimirum de Collatione.

CAPVT XII.

Postremam Partem huius particularis examinis, Collationem nominauimus; diximúsq; eam in hoc consistere, vt quis delectus in secunda sui discussione repertos cum defectibus primæ discussionis conferat, & culpas vnius diei, culpis diei præcedentis comparet, & vnam hebdomadam respectu alterius, quæ præcessit, inspiciat, vt an emendetur, & spiritu proficiat; an non emendetur, & sic deficiat, (quia non progredi in via spiritus, regredi est,) planè cognoscat. Hæc collatio non est nouum inuentum: nam illam expressis verbis docet Bernardus in speculo monachorum, sic scribens: Comparanda est dies instans diei præteritæ, vt ex eatum collatione suum deprehēdere possit monachus vel profectum vel defectum. Et alio loco ait: Integritatis tuæ curiosus explorator vitam tuam in quotidiana discussione examina. Attende diligenter quantum proficias, vel quantum deficias, qualis sis in moribus, & qualis in affectibus, quàm similis sis Deo, Redemptori & Saluatori nostro, vel quàm dissimilis, quàm propè, vel quàm longè, non locorum interuallis, sed morum affectibus. Eandem præscribit Dorotheus in hunc modum: Discat vnusquisque vbi sit, aut in quo libro scriptus. Debemus enim non solùm nos per dies singulos discutere, sed per quælibet tempora, per menses, per hebdomadas; ac nobis ipsis dicere: Prima hebdomada huiusce modi passione affectus es; nunc quomodo habet? Item per tempus quodque anno transacto victus es, & superatus ab hac passione, nunc quomodo habes? Et ita per quælibet diligenter inspicere, si quid à nobis abscindimus ex illis, an in eisdem voluimur, vel in deteriora delapsi sumus. Basilius tandem eiusdem collationis non est oblitus: sic enim ait: Quæ singulis diebus feceris opera, ea vesperi tecum ipse commemora, & cum iis quæ feceris pridie, conferto; studióseque operam dato, vt melior in dies magis ac magis existas.]Hæc illi.

Bern. in speculo monachorum. In meditationibus. c. 5.

Doroth. doct. 10. ad finem.

Basil. ser. de abdicat. rerū, ad finem.

Multiplex autem est huius collationis vtilitas. Vna est illa, quam dixit Dorotheus, vt cognoscat homo, vbi sit, & in quo libro sit scriptus. Nam si hac hebdomada nihil omnino profecit, & eúdem culparum numerum in illo vitio, quod emendare vult, atque in hebdomada præcedenti commisit, scriptus erit in libro tepidorum; qui tota die ociosi manent, & nihil omnino in suæ animæ vinea laborant, cùm tamē sint ad laborandum conducti. Horum inceptatio continetur illis verbis Ieremiæ: Fertilis est Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit, iccirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.]Moab interpretatur de patre, & signat illum, qui imitatur primum parentem carnis suæ: & licet iste præceptum à Domino ei impositum; ita & ipse primissum, aut propositum Domini gratia factum transgreditur. Hic fertilis est, id est, diues ab adolescentia sua, quia ipso tepore mentis & segnitie spiritus, qua laborate, & aliquid lucrati non curat, videtur de seipso sentire, quod ille Episcopus Laodiceæ, cuius hæc erat vox: Diues sum, & locupletatus, & nullius egeo.]Huius manifestū indicium est, quia requiescit in imperfectionibus suis. Nam si se non diuitem meritorum putaret, sed pauperem, & egenum, atque imperfectum aduerteret, niteretur vtique penuriam virtutum per imperfectionum abiectionem deponere. Semper hæret in eodem luto, & à misera imparfectionum seruitute ad aliquā suorum morum non trāsit emendationem. Quare sicut mustū, quod non transfunditur de vase in vas, eundem semper gustum & odorem tenet: ita & tepido, vitam & conuersationem non mutāti in melius, eædem culpæ & imperfectiones adhærent. Si autem seipsum examināt, & vnum tempus cum alio cōferens, in sequenti die, verbi gratia, vel in sequenti hebdomada, non tā eundem numerum culparum atque in præcedenti, sed maiorem inueniat, erit scriptus in libro stultorum, & inam substantiam dilapidantium: nam cùm aliquid profecisse, aut saltem quod iam habebat seruasse debuisset, nec profecit, nec stetit, sed in peius est lapsus, & infœliciter factus est seipso deterior. Et erit ex illis, quibus in Apocalypsi dictum est: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc.]Quis enim ambigat, illū qui quotidie magis deficit, & plus delinquit in inferendo sibi maiori nocumēto, atque in sordibus aggregandis persistere? Terribilis est autem ista Domini comminatio, vt sicut ludimagistri solent dicere pueris confabulantibus aut ociosè sedētibus: Nolite legere, nolite scribere, vt ipsi flagellum timentes legant, & scribant: ita Dominus torpentibus dicit, quemadmodū meditatus est Ambrosius: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc: Quia ecce venio citò, & merces mea mecum est reddere vnicuique secundùm opera sua. Nam sicut in me ipso habeo, quo tostos sanē, & beatos faciam, ita alienis manu non indigeo, vt amplius nocentes, & sordentes condignis pœnis afficiam. At si iustus hanc collationem suæ vitæ faciens, se emendatum videat, & aut omnino non cecidisse, aut minùs cecidisse reperiat, scriptus erit in libro tendentium in cælum, quia eo magis ad vitam accedit, quo magis à culpa & à morte discedit. Tunc annumerabitur exercitui Domini, qui post longam captiuitatem, [eadē die,]quæ dies est feruoris & gratiæ, [egressus est de terra Ægypti.] Moses enim emendare, & aliquid perfectionis cōsequi, quasi ex Ægypto egredi est, & à plunbus culpis ad pauciores transire, est in virtute proficere. Nam profectus noster in hoc consistit, inquit Bernardus, vt nunquam arbitremur nos apprehendisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius, vt imperfectum nostrum diuinæ misericordiæ obtutibus iugiter exponamus.]

Apoc. 22. 11.

Ambros. ibid. n. 12.

Exod. 12. 41.

Bern. ser. 2. de Purificat.

Altera est vtilitas, si fortè altera dici potest, illa, quam tetigit superiori loco idem Bernardus, quia ex hac collatione vnius diei cum alio, vel vnius longioris temporis cum alio, iustus vit suum profectum aut defectum intelligit. Augmentum enim animæ, siue spiritalis eius profectus, licèt in seipso inuisibilis sit, sicut & ipsa anima; tamen ex affectibus potest agnosci. Et sicut boni & mali ex operibus cognoscuntur, iuxta illud: A fructibus eorum cognoscetis eos; ita ex eisdem operibus, bonitas aut nequitia intus latens deprehenditur. Eadem autem est via profectus interni ac defectus agnoscendi, vt ille dicatur proficere, qui solicitiùs culpas, & negligentias vitat: ille verò deficere, qui tepidiùs & negligentius se per aliquam culpam deformat. Atque adeò, qui facta duarum dierum, aut hebdomadarū collatione, minùs in sequenti tempore in illud vitium, quod impugnat, lapsus est, aut solicitiùs in virtutem, quam sectatur, incubuit, absque dubio profecit: qui verò turpiùs aut frequētiùs in vitium impegit, aut tardiùs vel negligentiùs virtuti studuit, sine vlla excusatione

Ierem. 48. 11.

Apoc. 3. 17.

defecit. Et similiter qui in eodem statu se inuenit, torpentibus ac deficientibus est annumerandus, quia non dissimulandus defectus est, quo tempore quis ambulare in via spiritus debuisset, nec vnum passum ambulasse.

Ex hac autem cognitione triplicem anima elicit affectum sanè vtilissimum. Vel enim ex collatione duorum temporum intelligit se defecisse, aut parum aliquid profecisse, aut plusquam mediocriter ambulasse. Si defecit, tristatur, & tristatur ad salutem, ea tristitia, quæ secundùm Deum est. Luget, & queritur, quia tempus ad salutem animæ sibi concessum turpiter & imprudenter amisit. Luget, quia viator cùm sit, nihil viæ sibi ambulandum confecit: luget, quia ne cogatur per mortem cessare, priusquam virtutem acquirat, pertimescit. Seipsum ad proficiendum vrget illa admirabili exhortatione Ambrosij, qui sic ait: In via es, ô homo, ambula, vt peruenias; ne & nox in via te occupet, ne consumatur dies vitæ, antequam progressum virtutis acceleres. Viator es vitæ huius, omnia transeunt, omnia post te fiunt. Omnia in hac vita cernis, & transis. Vidisti amœnitatem arborum, viriditatem herbarum, puritatem fontium, & quodcumque huiusmodi, quo delectantur oculi. Inuit spectare, delectauit parumper attendere. Dum attendit, pertransisti. Iterum dum ambulas, incidisti scopulosum & confragosum iter, concaua rupium, prærupta montium, densa syluarum. Tædiasti parum, iterum transisti. Talis hæc vita est, cuius nec prospera permanent, nec aduersa diuturna sunt. Ergo quasi in via locatum, neque secunda extollant, neque aduersa frangant, nec plausibilia remoreutur, nec mœsta detineant. Festina semper ad finem, festina vt peruenias.] Si autem se examinans profecit, sed parum profecit, seipsum increpat, & reprehendit, quia tam lentis passibus nunquam ad finem virtutis alicuius perueniet. Audit iustus quasi Angelum Domini, sanctam inspirationem dicentem sibi: Surge, & comede, grandis enim tibi restat via.]Surge, inquam, per assumptionem noui feruoris, comede, & nouis considerationibus ac feruentibus desiderijs, quasi nouis cibis, teipsum ad velociùs ambulandum corrobora, quoniam tanta lentitudine ambulans, in via spiritus, quæ satis longa est, parum aut ferè nihil procedes. Si tandem ex collatione diuersorum temporum quis deprehendat se non mediocrem progressum fecisse, Deum sibi adesse adiutorem intelligit, illi pro accepto tantæ emendationis beneficio gratias agit, & seipsum ad maiorem profectum acquirendum accendit. Experitur sanè viam perfectionis non esse difficilem, quia si tam paucis diebus tantam in se mutationem aduertit, tantùm se vicit, quid, si perseueret, nisi magnos in virtute ac omni puritate progressus speret? Ita quidem apud se cogitat: At nunc non vident lucem: subitò aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.] Id est; Paulo antè in caligine & obscuritate versabar, cùm huius imperfectionis nubes me opprimebat, in tantum vt serenitatem mentis pene accipere desperarem. Nunc autem spiritu diuino afflante, nubes ita breui tempore disiecta est, & ab Aquilone, nempe à mortificationis frigore, quo me ipsum compressi, subitò instar auri splendens serenitas venit: & tam inspectata tranquillitas mentem meam lætificauit. Quid fiet, si in feruore & emendationis cura persisto, nisi quòd breui tempore portum concupitæ virtutis ingrediar? Tunc non sine ingenti

Ambr. in Psal. 1. versu. 1. — *3. Reg. 19. 7.* — *Iob. 37. 21. 22.*

reuerentia & tremore, Deo laudes concinam, qui tam mirabilia in me operatus est, & de eo in dies sublimiora dona confidam. Benedictio quidem Domini in mercedem iusti festinat, & in hora veloci processus illius fructificat.] Quòd si me ipsum ad capessendam virtutem animauero, non tardabit Deus quàm celeriter eam ad mentem demittere, & me, qua cupio, possessione ditare.

Eccl. 11. 24.

Ecce ergo plurimas huius collationis vtilitates. Prima, quòd illius præsidio qualis apud Dominum sis, non ineptè coniectas. Secunda, quòd tuæ mentis statum agnoscis. Tertia, quòd si non proficias, tristaris ad salutem, & erubescis. Quarta, quòd si parum proficias, temetipsum reprehendis. Quinta, quòd si non mediocrem in te emendationem aduertas, ea fiducia, quæ Deo subnititur, de perfectionis adeptione confidis. Vt verò hæ omnes vtilitates suum complementum habeant, duo tibi facienda sunt. Alterum est, vt si ex vsu huius præstantissimi instrumenti profectum non sentias, huius rei causas initiáque disquiras: patri spirituali teipsum aperias, rationem procedendi cum eo conferas, causas à te repertas huius tepiditatis edicas, ac ordinem ab illo præscriptum inuiolabiliter teneas. Sæpe enim fructus huius exercitij differtur, vt homo se humiliet, & quod per seipsum non adipiscitur, directione alterius hominis, nempe magistri spiritualis, acquirat. Principium disciplinæ humilitas est, inquit Hugo; & nihil addiscit inflata superbia, qua quis vult sine alterius hominis adiutorio ad virtutis fastigium euolare. Qui altam facit domum suam, quærit ruinam, & qui euitat discere, incidet in mala.]Non omnes, qui altas ædificant domos, ruinam quærunt, sed illi, qui sine firmo fundamento, & sine debita coniunctione lapidum, magnam molem conantur extruere. Sic qui sine humilitate, qua se magistro spirituali docenti subijciant, volunt altissimam perfectionem adipisci, solent non minimos casus experiri. Alterum documentum est, vt si ex prædicto vsu particularis examinis, iuxta dicendum tuum, magnum percipias fructum, causas etiam huius profectus aduertas, & rationem, qua processisti, consideres, vt in posterum eandem obserues. Nam eædem causæ eosdem parturiunt effectus, & si hodie hunc modum viuendi tenens, aliquid boni lucratus es, ab eo cras non discedens, simile quid sine dubio lucraberis. Hæc autem est magna prudentiæ pars, qua homo ex præteritis futura æstimat, & ex bonis, quæ iam quasi manu tetigit, ad alia similia acquirenda se munit.

Hugo. in lib. 1. didascalon. — *Prou. 17. 16.*

De quibus fieri debeat particulare examen.

CAPVT XIII.

MATERIA Circa quam examen particulare versari debeat, ex suprà dictis satis perspicua est; quia omne vitiũ, omnis defectus, omnis passionũ, aut sensuum, aut virium animæ immortificatio, & omnis virtus eius materia est. Diuerso tamen modo hæc in examen cadunt: mala enim examini subduntur, vt euellantur; passiones, & sensus, & vires animæ, vt ab eis, quod vitiosum est, eradicetur: virtutes, vt de nouo acquirantur, aut iam acquisitæ ad debitum perueniant augmentum. Quod ex parte significatum est in illo ministerio dato à Domino, Ieremiæ: Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, &

Ierem. 1. 10.

dissipes, & ædifices, & plantes.] Quod enim prædicatori verbi Dei, idem audientibus doctrinam cælestem iniungitur, vt nimirum non sine ordine in destructionem malorum, & bonorum plantationem Eccl. 3. 2. incumbant. Nam est tempus plantandi, & tempus euellendi, quod plantatum est. Et est tempus occidendi, & tempus sanandi, & tempus destruendi, & tempus ædificandi.] Nec parum interest, cuique tempori suum opus assignare, & nequaquam quæ tempora distincta poscunt, sine vlla distinctione confundere. Hæc quidem pro assignatione materiæ sufficerent, nisi desiderium satisfaciendi rerum spiritualium minùs peritis, nos cogeret ad magis particularia descendere. Aliqua ergo consideranda sunt, quæ prudenti electioni materiæ examinandæ deseruient.

Illud autem primum sit & præcipuum: vt quisque sibi persuadeat, quòd in corde suo aliquod vitium principale regnat, quod velut rex est aliorum vitiorum, & origo omnium suorum defectuum, & vniuersæ cæcitatis mentis & tepiditatis initium. In quibusdam superbia, in aliis inanis gloria, in aliis ira principatum obtinet: in aliis aut propria voluntas, aut iudicij proteruitas, aut desiderium seipsos regendi dominatur: in aliis amor propriorum commodorum, aut gula, aut impugnatio carnis, aut aliud simile vitium imperitat. Aduersus ergo hunc regem aliorum vitiorum, & antesignanum spiritualium malorum, ante omnia armis particularis examinis pugnandum est, & pro contraria virtute strenuè laborandum, donec quies emendationis adueniat. Ciuitas Hierosolyma ex vna parte, qua hostium incursioni faciliùs patebat, muro fortissimo 2. Esdræ 12. 37. cingebatur, quem propterea Esdras vocauit murum latissimum. Sic vera Hierosolyma, nempe fidelis anima, ea ea parte, qua per aliquod vitium robustiùs imbecillior est, hoc examine, tanquam fortissimo muro latissimóque, se cingat, donec in se optatam emendationem sentiat. Hæc autem emendatio in hoc posita censeatur, vt amator virtutis vitium illud omnino destruat, vel saltem adeò eneruet, atque confringat, vt adhuc ad plenam victoriam illius conueniens, existimetur aliud vitium cognatum oppugnare, & ad studium alterius virtutis transire. Qui hoc principali vitio dissimulato, alia per particulare examen impugnat, similis erit illi, qui ramusculum cædit, & radicem arboris satis in terra radicatam relinquit. 1. Reg. 15. 9. Vel certè comparabitur Sauli, qui contra præceptum Domini pepercit Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis, quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quicquid verò vile fuit & reprobum, demoliti sunt. Sic parcit præcipuo vitio suo, & his, quæ magis diligit, & ampliùs eum in extremam indigentiam conuciunt: & quæ parum officiunt, & fortè dissimulari possent, magna diligentia disperdit. Rex Syriæ pugnaturus 3. Reg. 22. 31. contra populum Dei, dixit ad suos: Non pugnabitis contra maiorem & minorem quempiam, nisi contra regem Israel solùm:] prudenter aduertens, victo rege aduersario, omnes alios hostes suos fugæ se daturos. Salutem ex inimicis accipiamus, húncque regem imitemur. Non sit nobis curę, nisi pugnare contra ducem imperfectionum nostrarum, & contra illud vitium, quod nos magis infestat; & oppositam virtutem acquirere; nam hoc vitio prostrato, facilis erit de minoribus hostibus desiderata victoria.

Si qui verò à nullo speciali vitio acerrimè impu- A gnari se sentiunt, sed multis imperfectionibus & vitiis, quorum nullum nimis immoderatè supra alia se erigit, propriam mentem subiectam aspiciunt, quasi spiritualis vitæ methodum obseruantes, vt ad maiora procedant, in particulari examine, à minoribus & ordine prioribus hanc pugnam incipiant. Tres esse spiritualium virorum status, sæpe iam diximus; quidam enim sunt incipientes, quidam proficientes, quidam pro huius vitæ possibilitate perfecti. Incipientes ergo, primò particularem curam, seu particulare examen ad præambula vitæ spiritualis, nempe ad modestiam & silentium, applicent, & motus sui corporis linguámque componant. Deinde ea, quæ sunt propria incipientium, præsidio eiusdem B examinis discant. Applicent illud primo loco post duo dicta præambula ad hoc, vt nullum veniale peccatum ex professo & cum plena aduertentia faciant. Deinde vt singulos sensus, præsertim vt visum & auditum comprimant. Postea vt singulas passiones cohibeant, & post illas, vt cognationi modum imponant, & si quid aliud mortificandum occurrerit, non prætermittant. His per examen emendatis, ex incipientibus proficientes fiunt; & tunc propria proficientium ad examen vocent. Hæc autem sunt, vt per huiusmodi examen discant, singulas actiones actuali intentione ad Deum dirigere, vt assuescant regulas seu statuta proprij status diligenter obseruare; vt præcipuas virtutes & magis ad vitam spiritualem necessarias, quales sunt hu- C militas, paupertas, castitas, obedientia, mansuetudo, patientia, abstinentia, & alias similes, vnam post aliam, conentur acquirere. Quibus mediocriter saltem obtentis, iam ab statu proficientium ad dignitatem perfectorum accedunt, ad quos pertinet, particulari examine suas actiones expolire, & pulcherrimè singulas præstare: item ad perfectionem fraternæ charitatis, & amoris Dei, & ad continuam eius præsentiam anhelare, & minimos quosque defectus abstergere. Sic paulatim vitam spiritualem addiscendam esse, ac ex minoribus ad maiora progrediendum, manifestè docet Basilius, interpretans illud Psalmi: Sed in lege Domini voluntas eius;] vbi sic ait: Basil. hom. ad Psal. 1. Sapienter itaque, & solerti consilio ad nos virtutem introducere cupiens, fugam vitiorum, initium fecit D bonorum. Si enim statim ea quæ sunt perfecta, tibi proposuisset, ad ea fortè obeunda fuisses cunctatior. Nunc verò ad faciliora capta te assuefacit, vt ad ea, quæ sequuntur, animo sis præsentiore. Ego quippe pietatis exercitationem, scalæ, à Iacob visæ, rectè comparauerim, cuius pars terram attingebat, pars altera ipsi supereminens in cælum vsque porrigebatur. Ex quo eos admonere opus est, qui ad virtutem instituuntur, primùm, vt primis admoneantur gradibus vestigium, & inde paulatim ascendendo, progrediendóque ad comprehensibilem humanæ naturæ altitudinem, sensim ac paulatim promouentes perueniant. His consentientia scribit Gregorius, explicans illum locum Danielis: Audiui vocem verborum eius; Dan. 10. 9. E & audiens iacebam consternatus super faciem meam.] Vbi sic ait: Verba Dei in terra iacentes Greg. 22. mor. c. 14. audimus, cùm in peccatis positi, terrenæ possessioni coniuncti, sanctorum voce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua, & super manuum nostrarum articulos erigimur, quia à terrenis contagiis recedentes, quasi iam ab infimis ventrem leuamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus iacet; ita qui in genibus, & manuum suarum

articulis incuruatur, inchoante profectu, ex magna iam parte à terra suspenditur. Ad extremum verò voce Dominica erecti quidem, sed trementes assistimus, cùm à terrenis desideriis perfectè subleuati, verba Dei, quo pleniùs cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra iacet, qui ad cœlestia erigi terrenorum desideriis negligit. Quasi subleuatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam iam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Iam verò ad verba Dei erectus assistit, qui perfectè mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incuruari contemnit. Bene autem trementem se stetisse indicat, quia examen subtilitatis internæ, quo plus ad illud perficitur, ampliùs formidatur. Vbi aptè diuina voce subiungitur: Noli metuere; quia cùm plus ipsi, quod timeamus, agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur, quod amemus: quatenus contemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in charitatem, vt quia quærenti nos Deo per contemptum restitimus, per timorem fugimus, & contemptu quandoque, & timore postposito, solo ei amore iungamur. Paulisper enim etiam timorem eius discimus, cuius solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdam gradibus profectus nostri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatem ad alta amore leuamus, vt ab eo quo quisque tumet, reprimatur, vt timeat; & ab eo, quod iam metuit, subleuetur, vt præsumat.] Hactenus Gregorius. Sit itaque rationabile obsequium nostrum, id est, humanis viribus commensuratum: & quia simul ad multa capienda non valemus; vnum post aliud, vitæ spiritali studendo, discamus. Quia & gratia etiam, quæ naturæ præsidio est, ita illam adiuuat, vt modum eius, ac se expoliendi rationem non excludat.

Nec solùm vnum vitium post aliud, & vnam virtutem post aliam, debemus in examen adducere, sed etiam in vnoquoque vitio ad vnum excessum eius, & in quaque virtute ad vnum actum eius, seorsum examen apponere. Vnum enim vitium & vna virtus, vasta res est, & in multas actiones externas, internásque diuisa, & non ita perfectè cura nostra particularis, aut tot mala, quæ sub vno vitio comprehenduntur, destruet, aut tot bona, quæ sub vna virtute continentur, acquiret. Et certè iam cura particularis quasi in generalem transiet, si non ad vnum speciale, sed ad plures se actiones extendit. Quomodo autem res examini subiectæ, sint per partes diuidendæ, vt paulatim, si malæ sint, emendentur, si mediæ, moderentur, & si bonæ, acquirantur; ex suprà dictis satis potest esse perspectum. Ideo enim suprà, libro primo huius voluminis tam exquisitè & minutatim cuiusque vitij excessus expressimus; & libro secundo sensuum, & passionum, & linguæ, & aliarum virium animæ defectus exposuimus; & hoc libro tertio singulas virtutum actiones declarauimus, vt ex his partes cuiuscumque vitij dissipandi, & cuiusque virtutis assequendæ discerernus. Inde igitur materia examinis petenda est, & si quis velit, exempli gratia, superbiam vincere, quæ de gradibus, vel actionibus superbiæ dicta sunt, legat, & per aliquot dies, vel hebdomadas vnum actum, & postea similiter per totidem, aut plures, aut pauciores dies, prout opus fuerit, alium, & sic deinceps alios, quasi noxios malæ arboris ramos euellat. Si velit suos oculos cohibere, quæ de mortificatione visus diximus, euoluat, & similiter faciat. Si velit humilitatem discere, actiones iam expositas humilitatis percurrat, & eundem ordinem teneat. Pictores quidem ex tabula, quam formare volunt, nunc vnam maculam, nunc aliam radunt; nunc vnam lineam, nunc aliam secundùm artis præscriptum ducunt; nunc vnum colorem, nunc alium infundunt. Sic spiritualis vir, qui in proprio corde imaginem Christi depingit; nunc ab eo vnum vitium paulatim auferat, nunc vnam passionem secundùm suas partes moderetur, nunc vnam virtutem acquirat. Chrysostomus profectò huius documenti assertor est. Sic enim quodam loco scribit: Aggrediamur virtutem cùm tempus habemus, distribuamus virtutes nobis, sicut sibi distribuunt agriculturam agricolæ: in hoc mense vincamus detractiones, iniurias, iracundiam, iniustitiam, & dicamus: Hodie ab hoc nos vitio corrigamus, in illo autem mense patientiam nosipsus doceamus, & in alio aliam virtutem: & cùm hanc virtutem in habitu perceperimus, ad aliam transeamus, sicut solent discipuli, qui, quæ acquisierunt, custodiunt, quæ verò necdum didicerunt, discendo acquirunt. Discamus etiam nos post istam virtutem, & veniamus ad contemptum pecuniarum. Ac primò abstrahamus manus à cupiditate ampliora habendi, & tunc faciamus eleemosynam. Non omnia passim confundamus, & eisdem manibus & rapiamus, & eisdem iterum misereamur. Post hanc etiam virtutem ad aliam transeamus, & ab illa ad aliam.] Hæc igitur est huius octaui instrumenti natura, ad vitia extirpanda & virtutes inserendas, quo qui diligenter & perseueranter vsus fuerit, aspirante Dei gratia in vita spiritali magnos breui tempore progressus faciet, & ingentes thesauros virtutum comparabit. Nam vnum cùm sit, quasi omnia alia instrumenta mouet, & nullum otiosum prætermittit. Hoc est quasi stimulus, qui intellectum ad considerandum excitat, & voluntatem ad volendum inflammat, manúsque ad operationem dissoluit, vt omnia, quæ in nobis sunt, virtutis disciplinæ seruiant, & eam in domum mentis introducant. Hoc est velut pædagogus, qui animum, dum viuimus, pusillum docet, & regit, de bonis laudat, & de malis seuerè reprehendit. Quo pædagogo destituti non minùs quàm pueri indiscretè procedimus, & nihil, quod nos in virtute promoueat, addiscimus. Hoc denique velut nubes, quæ paulatim pluuiam stillans, terram penetrat, atque fœcundat. Sic prorsus hæc particularis cura, aut particulare examen, quasi salutari pluuia omnium virtutum grauidum, non simul omnes virtutes emittit: sic enim animum nostrum non aliter quàm eluuione consumeret; sed guttatim bonum pluens, & doctrinam virtutis infundens, eum feracem multorum meritorum reddit, & vt adiutorium virtutis efficacissimum ad magnam mentis puritatem perducit. Quam vtinam aliquando tandem
ad Dei gloriam, & animæ nostræ
salutem, & Ecclesiæ sanctæ
profectum acquiramus.
Amen.

PARS QVARTA

De Instrumentis assequendæ Virtutis, in actione positis.

CVM Habitus Virtutum sint propter earundem virtutum actiones, & ad hoc illi à Deo infundantur, vel à nobis acquirantur, non vt otiosi in viribus nostris resideant, sed vt data opportunitate in opus exeant, manifestum est, quoniam præcipua assequendæ virtutis instrumenta, non tam intellectu ac voluntate, quàm actione complentur. Et si aliquando functio intellectus & voluntatis, maximè ad virtutem adipiscendam subseruit (sicut re vera subseruit) non id habet quatenus cognitio aut affectio est, sed quatenus est interior virtutis actio, meliùs sæpe virtutem generans (vt inferiùs dicemus) quàm opus exterius. Hoc ita esse, vniuersa sacra Scriptura clamat, quæ non tam ad intelligendum & desiderandum, quàm ad bene operandum nos vocat. Et quasi opera sint ad vitam æternam assequendam præcipua, quidam ad salutem animæ promerendam inuitati dixerunt ad Dominum: Quid faciemus, vt operemur opera Dei, vt scilicet diuina mandata custodiamus?] Paulus quoque Philippenses monet: Cum timore & tremore vestram salutem operamini, Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere.] Non ad sola desideria virtutum, sed ad opera eos prouocat, & non ad quæque opera, sed ad ea, quæ timor & tremor, id est, cor humile, & sibi ipsi diffidens, in Deo autem confidens, elicit, prudenter instimulat. Deumque operari in nobis velle & perficere, docet, non solùm vt eum omnis boni auctorem prædicemus, sed vt etiam velle, id est, affectus voluntatis, propter perficere, nempe propter opera, esse cognoscamus. Instrumenta igitur acquirendarum virtutum, ad opus pertinentia, quatuor esse videntur, quæ viros religiosos, & spirituales mirum in modum ad omnem perfectionem iuuant. Hæc autem sunt: Actionum cuiusque virtutis diligens & assidua exercitatio; nulla occasionis exercendæ virtutis prætermissio; vitæ regularis sequela; & inuiolabilis regulæ seu instituti custodia; de quibus in hac quarta tractatione agendum est.

Ioan. 6. 28.

Philip. 2. 12.

Nonum Instrumentum ad Virtutem, Assidua operum cuiusque virtutis exercitatio.

CAPVT I.

PRÆCIPVA Causa exigui profectus in his, qui vitam spiritualem profitentur, non defectus cognitionis aut desiderij, sed defectus exercitationis esse solet. Illos enim aut quotidiana spiritualium librorum lectio, aut assidua Prælatorum exhortatio satis instruit, & pulchritudo virtutis illis oblata, non parum desiderium eius accendit: sed difficultas moderandi passiones, actionibus virtutis adiuncta, ab illis cessare facit, & illis prætermissis, mens cum ingenti sui profectus detrimento ad alia, si non noxia, at inutilia, diuertit. De tempore aduentus Christi & legis gratiæ dictum est in Isaia: Quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes:] quia nimirum corda terrena, Dei & mandatorum eius cognitione non aliter oppleta sunt,

Isa. 11. 9.

A quàm arenæ, in profundo maris delitescentes, aquarum multitudine immensa celantur. Quasi nullum, aut sanè paucissimos, & ineptissimos iam in Ecclesia reperies, qui non tantùm vnum agnoscant Deum, quod natura ipsa clamat, verùm & personarum Trinitatem, & Filij Dei incarnationem, & reliquos fidei articulos non calleant, & quid malum, quid bonum sit, non facili negotio discernant. Quòd si iam non homines de media plebe, sed alios politiores & selectiores interroges, tam aptè de virtute ac rebus diuinis disserent, vt scientiam Domini, terram replentem & operientem ignorare non possis. Impletum sine dubio est, quod scripsit Ieremias: Et non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me à minimo

B eorum, vsque ad maximum, ait Dominus.] Omnes, inquam, agnoscût Dominum; quoniam voce Euangelij sunt sufficienter instructi, & doctorum prædicatorúmque sermonibus eruditi. Si verò omnes pene fideles sufficienti Dei ac virtutis notione fruuntur, quanto magis vitæ spiritualis sectatores scientia spiritualium rerum abundabunt. Lucerna eminus positos luce perfundens, cominus positos, & quasi

Ierem. 31. 34.

Ioan. 1. 9. adhærentes sibi efficaciùs illuminat: Sic Christus lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, spirituales viros sibi vitæ imitatione propiores multo clariùs & efficaciùs illustrat. Et quemadmodum Ægyptus satis Nili inũdatione fœcunda, partem quandam habebat omnium fertilissimam, nempe terram Gessen, quam Patriarcha Ioseph patri & fratribus, habitandam concessit: Mitisque, qui diceret ad Iacob patrem suum: Descende ad me, ne morens, & habitabis in terra Gessen: erisque iuxta me tu & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa, quæ possides; ibique te pascam.] Sic verus Ioseph, Christus, vniuersum mundum, Ægypto signatum, aqua fluminis magni, nimirum Euangelij, rigauit, & veritatis doctrina circumdedit, at terram Gessen, quam Beda interpretatur terram complutam, id est, virorum spiritualium statum, maiori cognitionis abundantia ditauit. Ad hunc statum hortatur ille fratres suos, vt descendant, eos scilicet, quos non tam vt seruos tantùm aut amicos, sed ceu fratres diligit; quia vt illum profiteantur, necesse est elationem deponere, & mentis humilitatem, terrúmque terrenarum despicientiam sectari. In sæculo ex culpa hominum aliquando sunt tenebræ, quia seipsos infatuant, & lucem Dei, illis abundanter oblatam, caligine curarum obruram & obscuratam tenent: at in statu nostro, iuxta illud, quod dicitur in Exodo: vbicumque habitabant filij Israel, lux erat,] abundantia cognitionis diuinæ non deficit. In hoc statu tanta est scientiæ copia cognitionisque abundantia, vt quisque eorum, qui eum colunt, meritò dicat: Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit.] Pascuæ enim locum, vt ait Basilius, sacram diuinorum oraculorum doctrinam vocat. Cui sensui astipulatur Dominus per Ieremiam, dicens: Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.] Pascimur itaque scientia & cognitione Dei, & in hac parte tam assiduè à Domino per se & per alios instruimur, vt reliquis hominibus, qui non tam vitæ spirituali, quam rebus temporalibus adhærescunt, in immensum prælati simus. Quod quidem debeter timorem incutere, si iuxta cognitionem nobis datam non viuamus. Ait enim Petrus Apostolus de his, qui sciunt, & non faciunt: Melius erat illis non cognouisse viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.]

Gen. 45. 9.

Exod. 10. 23.

Psal. 22.

Basil. ibi

Ierem. 3. 15.

2. Petr. 2. 21.

Nec longè absunt ab spiritualibus viris desideria virtutis, quæ quotidie rerum diuinarum meditatione, & assidua lectione, & sacræ doctrinæ à prælatis propositæ auditione succedunt. Virtus namque illorum oculis semper obiecta, cùm sit admirabilis, & fulgentissimo splendore decora, non potest non in eorum mentibus igniculos desideriorum ingerere. In qualibet republica ea magni æstimantur, & auidius desiderantur, quæ homines nobiles & potentes faciunt, & pro rebus pretiosis habentur. In cœtu autem iustorum nullæ aliæ diuitiæ, nulla potestas, nec nobilitas, nisi virtus agnoscitur. In cuius comparatione omne aurum arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.] Et quidem meritò, quoniam argentum immodica sui concupiscentia, non aliter quàm lutum animam fœdat; & aurum, si ad fœlicitatem mercandam compareretur, non pretiosius est, quàm exiguus arenæ pulusculus. Virtus autem, quamuis parua & minùs perfecta, intrinsecè est magnarum opum, quæ

Sap. 7. 9.

aucta & ad perfectionem necessariam prouecta, se possidentem nunc magnificat, & post mortalitatem gloria multiplicat. Ea quoque ab hominibus apperuntur, quæ licèt premant, & onerent, simul cum onere honorem inuehunt. Virtus verò vel ex eo est omni honore sæculari desiderabilior, quòd ita maximo honore afficit, vt iustum eam habentem potiùs leuet, quàm oneret. Ideóque desideratur vt penna, quæ ita autem ornat, vt etiam in alia loca sustollat. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, inquit sanctus Dauid, & volabo, & requiescam?] Ab iniquis & peccatoribus vult discedere, & ideo pennas columbæ copit, & alas, quæ aui honori sunt, & pro vehiculo illi seruiunt, exquirit. Pennæ coruorum, quibus coruus ab arca discessit, & nunquam ad eam est reuersus, vitia; pennæ autem columbæ, quibus nimirum ab arca, id est, à quiete mentis per sanctam actionem egreditur, vt ad eam iterum reuertatur, virtutes sunt: Pennæ columbæ deargentatæ:] quia si hæ pennæ, vt putat Augustinus, duo sunt præcepta charitatis; in quibus tota lex pendet & Prophetæ, quid melius quàm omnes virtutes significant, quarum actibus duo hæc præcipua mandata dilectionis implemus? Ob has pennas iusti vocantur in Psalmo volucres pennatæ, quibusad excelsa subleuantur. De illisque dicitur in Prouerbiis: Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.] Id est, ante oculos electorum, qui, vt ait Beda, pennas habent spei, & charitatis, cæterarúmque virtutum, quibus & cælestia, dum viuunt, desiderant, vt ad hæc post mortem mereantur pertingere.] Si ergo virtus & thesaurus est, & honor, & dignitas, quid mirum, si iustus eam appetat, & super omnia desiderabilia concupiscat? Hæc auis non aëris, sed cæli, suas alas desiderat, quarum subsidio terrena fugiat, & è manibus aduersariorum euadat.

Psal. 54. 7.

Psal. 64. 14. Aug. ibi.

Psal. 148. 10.

Prou. 1. 17.

Etsi autem virtutem probè sciamus, & appetamus, sæpissime virtutis pauperes, & vacui sumus, quoniam ad eam assequendam non sufficit notio, nec desiderium, nisi assidua & diligens exercitatio eiusdem accedat. Aliud est, multas diuitias scire, inquit Bernardus, aliud possidere: nec notitia diuitem facit, sed possessio. Sic hominem iustum non facit notio, sed possessio iustitiæ. Et Basilius cùm viam ad humilitatem, humilitatis actus esse docuisset, subdit statim: Vix enim hoc modo per assiduam meditationem ad habitum humilitatis poterit peruenire, vt in artibus fieri consueuit. Porro idem modus assequendi nihilominus etiam est in quacunque alia virtute.] Quanti sunt, qui montem illum apud nos, & apud omnes nationes, nominatissimum, quem fontem argenti ac diuitiarum vocare possumus, nouerunt, viderunt, & pedibus sæpe calcarunt, & tamen pauperrimam vitam ducunt, quia, quas vident, diuitias non possident, & visum, ac facultatem tam innumerabilis argenti non tenent? Ita sunt plurimi, qui humilitatem, mansuetudinem, obedientiam, & alias virtutes agnoscunt, & de naturis earum multa subtiliter philosophantur, imò eas habere concupiscunt: quia tamen ab ipsarum actionibus abstinent, nunquam sunt virtutum possessores. Virtus enim non in notitia sola, nec in desiderio, sed in actione est, & ille iustus est, qui virtutem ac omnem iustitiam operatur, non qui intelligentia capit, aut sermone proloquitur. Quid prodesset, ô iuste, ad famem depellendam, aut ad extinguendam sitim, si varios cibos & lauta conuiuia considerares, & purissimos aquæ fontes, & generosa vina animo fingeres? Equidem si nec illos cibos manducaueris, si

Bern. ser.

Basil reg. breui. ad interrogat. 198.

nec

nec illam aquam vinúmque potaueris, semper fame & siti torqueberis. Ita prorsus virtutem cognoscere, virtutem concupiscere, nihil aliud est, quàm cibum & potum animæ meditatione apprehendere; virtutem verò actione complere, est cibum hunc manducare, & in stomachum traicere, & spiritus calore concoquere. Si hæc prætermittas, & soli labori desiderij, & considerationis intendas, nunquam robur, & vitam ex virtute prouenientem assequeris. Eliæ fugienti Iezabelem, & ad tutiora loca properanti, non dictum est: Surge, & cognosce panem, aut surge, & concupisce: Sed, Surge, & comede, grandis enim tibi restat via.] Idem præceptum omnibus iustis imponitur: vt si volunt ad montem perfectionis ascendere, non sint sola virtutis cognitione, aut solo desiderio contenti, sed auidè panem virtutis comedant, id est, actionibus eiusdem insistant.

3. Reg. 19. 7.

Quippe, sicut corpus humanum, inquit Anselmus, sine frequenti ciborum vsu nequit subsistere; sic anima absque virtutum frequentatione non potest viuere. Qui ergo ad affectum bonitatis venire desiderat, necesse est, vt cum scientia, & voluntate etiam ipsum vsum habeat.] Et ecce causam imbecillitatis multorum: Quòd si ex hoc pane virtutis comedunt, satis parum comedunt, & raró aut remissè actiones virtutis exercent, & ideo vires, & robur perfectorum minimè assumunt. Omnes artes, quæ in actione consistunt, non sola arida notitia, nec solo infirmo quodam desiderio, sed exercitatione discuntur: & ille peritior euadit, qui diligentiùs & perfectiùs artem exercet. Virtus autem licèt non sit ars, sed omni arte ac scientia sublimior, tamen in hoc cum arte consentit, quòd in actione consistit. Iccirco de Christi oculis, id est, de iustis, qui alios viam patriæ cœlestis docent, scriptum est in Canticis: Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima.] Ob mentis puritatem candidissimis columbis comparantur, quæ lacti, nimirum gratiæ spiritui, merguntur. Fluenta verò iuxta quæ resident, ipsas virtutes designant, quæ ad modum fluminum numquam se sistunt, sed semper actionum frequentia quasi nouæ aquæ accessione decurrunt. Et oculi sponsæ, id est, Ecclesiæ, qui eorundem iustorum sunt imagines, nam idem sunt oculi capitis, & corporis, dicuntur esse sicut piscinæ in Hesebon:] sicut enim fontium est aquam emittere: ita & virtutum, quæ fontes sunt bonarum actionum, honestas actiones proferre. Si ergo virtus actione generatur, actione prouehitur, actione perficitur, absurdum est, sola cognitione & solo desiderio eam velle conquirere.

Ansel. li. de simil. c. 160. — *Cant. 5. 12.* — *Cant. 7. 4.*

Quis enim hominum, inquit Dorotheus, volens disciplinam vnam aut artem imbibere, illam solo sermone consequatur? Facere vtique primùm perseuerat omni studio, diligentia, deinde iterum facit, delétque: atque ita pedetentim labore multo artem ipsam & disciplinam apprehendit. Nos verò artem artium solo sermone credamus apprehendere absque opere? Hoc nequicquam licebit. Et ad idem pulchrè Anselmus inquit: Vt si quis, qui citharista esse debuerit, citharam non cognouit, qualiter citharœdus erit? Si etiam instrumentum illud non agnouerit, & si agnouerit, sed tangere illud noluerit, qualiter citharœdus erit? Si autem illud agnouerit, & tetigerit, sed eius vsum habere contempserit, nunquam propter cognitionem & voluntatem, sine vsu huius artis peritus erit. Taliter namque licèt quis habeat scientiam bene viuendi & voluntatem, nequaquam bonus erit, nisi etiam boni operis vsum tenuerit, iuxta suam possibilitatem.] Hæc illi.

Doroth. doctr. 8. — *Ansel. de simil. ca. 153.*

Iter igitur ad virtutem, eius exercitatio est, & qui vult aliquam virtutem adipisci, cognitioni eius, ac desiderio assiduam actuum eius exercitationem adiiciat. Vis, ô homo Dei, humilitatem? Non ergo putes satis esse si eius naturam agnoscas, si eius pulchritudinem cupias, nisi & ipsius actionibus studeas. Absconde ex desiderio te ipsum abiiciendi, bona tua, & detege, si ædificationi non obsit, defectus tuos. Colloca te in loco infimo, ad ministerium externa specie abiectum te applica, & quicquid modestiam & humilitatem redolet, libenter amplectere, & sic efficieris humilitatis modestiæque possessor. Vis castitatem? Castiga corpus, cohibe sensus, ama secessionem à personis suspectis, paruulos Babylonis, id est, primas luxuriæ cogitationes, & leuissimos concupiscentiæ motus ad petram, Christum, allide, & castitatem habebis. Vis obedientiam? Propriam igitur voluntatem obedientiæ inimicam odio habeto, ductum Prælatorum libenter sequitor, & occupationes tibi à superioribus iniunctas amato. Quamcumque virtutem volueris, propriis eius actibus vel efficiendo, vel obtinendo à Deo, gignes, & iteratione actionum assidua ad perfectionem vsque promouebis. Virtus enim quælibet aliquam partem nostri vitiatam, & à dominio rectæ rationis deficientem, suis actibus vincit: qui actus, si desint, nec illam à vitiis eximent, nec hostes illos vitæ spiritualis ingressum impedientes prosternent. Et, vt Ambrosius sapienter scripsit: Sicut bellator sine armis esse non potest, ita nec sine exercitatione virtus. Nam hæc est, quæ pro armis illi est: & sine exercitatione, sicut miles inermis, à vitiis deiecta & dissipata succumbet. Ideóque sæpe in scripturis sacris ad virtutum actiones monemur, quia & studiosæ actiones virtutes nondum quæsitas generant, & genitas in suo splendore & vigore conseruant. Accedentem, inquit, ad Deum, oportet credere.] Et: Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo.] Et: Diliges Dominum Deum tuum.] Et: Ambulate per vias prudentiæ.] Et: Facite iudicium, & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris.] Et: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.] Et: Sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis.] Hæc omnia nihil aliud quàm virtutum exercitationem sonant, qua ornamenta animæ, id est, ipsos virtutis habitus paramus, quibus & vitia Deo inuisa destruimus, & pulchri in conspectu eius efficimur. Hoc est tributum, quod vniuersorum Domino pendendum est, ratione cuius nos seruos agnoscit, & vt familiares suos, & ad suam domum pertinentes, insignibus suis, nempe virtutibus, amicit. Nec immeritò hoc tributum ex pecunia nobis donata exigit, quia eam vt lucraremur, & cum vsuris restitueremus, humanæ industriæ, gratia adiutæ, commisit. Virtus autem quasi pecunia est, quam Deo donante recipimus, vt assiduis actionibus quasi solicita negotiatione ad nostram vtilitatem & eius gloriam augeamus.

Amb. lib. 1. de Cain c. 4. — *Hebr. 11. 6.* — *Prou. 3. 5.* — *Matth. 22. 37.* — *Prou. 9. 6.* — *Ierem. 22. 3.* — *Psal. 30. 25.* — *Rom. 13. 13.*

Ad hanc autem assiduam exercitationem actuum virtutum, non solùm desiderium adipiscendi eas vsu huius instrumenti præcipui, sed etiam timor diuinæ comminationis potest impellere. Dominus enim (quod est obseruatione dignissimum) non tantùm eos reprobat, qui perperam egerunt, verùm & illos quoque, qui ab actionibus bonis cessarunt, æternísque addicti cruciatibus audient: Discedite à me maledicti in ignem æternum: esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum,] & cætera. Et illi, qui talentum abscondit,

Matth. 25. 41.

A non quia illud dilapidauit, sed quia occuluit, dictum est: Serue male & piger, oportuit te committere pecuniam meã nummulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est, cum vsura.] Meritò verò ita reprehenditur, qui notitiam diuinorum vno talento signatam, ad actionem non contulit, & ea eo quod secundùm quod agnouit, operatus non est, eam otiosam habuit. Sicut enim pecunia hæc corporalis, inquit auctor imperfecti, si sit in saeculo inclusa, ipsa est semper; si autem fuerit agitata de manu in manum, vsu ipso multiplicatur. (vnde vsura dicitur ab vsu:) Sic & fides Christi, siquidem otiosa teneatur in corde, non solùm ipsa manet, quæ fuit, sed adhuc minoratur in otio, & torpescit, & segnis efficitur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: si autem exercitata fuerit, scripturis & B loquutionibus assiduis suscitata, operibus bonis viuificata, non solùm dico, multiplicabitur, sed nunquam desinet crescere, donec viuet homo.] Sic ille. Atque adeò ea defectu exercitationis virtus, non solùm non crescit, verùm & paulatim deficit, immoderatis affectibus eam opprimentibus, & ipsius vires illigantibus. At exercitatio assidua diligénsque virtutem roborat, & operibus virtutis incumbentem à pœna otiosorum & talentum abscondentium liberat, & statum spiritualium virorum quasi debitis fructibus exornat. Nam quid, quæso, est spiritualis vita, virtutum operibus vacua? Nonne effigies rei viuentis, quæ sensus & actiones vitæ refert, & omni sensu & actione vacua est? Nonne lyra taciturna ad dul- C ces sonos edendos effecta, & ob negligentiam possessoris eius omni sono & harmonia priuata? Nonne nauis nunquam enauigans, & in portu carie tabescens? Nonne plumbea lancea, quæ specie quidem externa hostibus formidabilis videtur, & perspicaciùs nota contemnitur? Ita sanè. Vnde si iustus cupiat huic vitæ suæ veritatem & spiritus substantiam tribuere; si velit eius ornamenta, nempe virtutes, procreare, & iam pullulantes prouehere, & vsque ad perfectionem perducere, hæc illi præcipua cura sit, vt actiones ipsarum proferat, nec solis desideriis animum pascat. Cognitio sanè virtutis necessaria est, sed sicut basis, cui columna virtutis nititur, & vt fundamentum, super quo domus virtutis extruitur. De- D siderium etiam necessarium est, sed sicut aculeus, quo ad virtutem quærendam excitamur, & segnes manere ac dormire non sinimur. At actio ipsa studiosa est, velut iter, quo ad virtutem tendimus: Est velut præcipua causa ex his, quas nos adhibemus, quæ virtutem procreat, & semel procreatam augmentat. Actio, est præcipuum assequendæ virtutis instrumentum, quo si non vtamur, omnia alia cassa, & inefficacia ad virtutem obtinendam manebunt. Nam virtutem comparare, non est eam agnoscere, aut concupiscere, sed actione complere.

Virtutem interiùs & exteriùs exercendam esse.

E

CAPVT II.

SI præcipuum instrumentum ad virtutem adipiscendam est eius exercitatio, nunc, quomodo exercenda sit, inquiramus. Quia non sufficit alicuius artis discipulo, instrumenta artis, quam discit, scire, sed necesse habet modum vtendi eis, & mouendi cognoscere. Ponamus ergo virtutes pro-

A pter actionem hominibus datas esse, easque (vt diximus) sine actione, si adsint, otiosas esse, & si non adsint, sine actione non gigni. Quod disertissimè docuit Prosper Rhegiensis, sic scribens: Virtutum quippe munera otiosa esse non possunt. Quoniam sicut veritas ait: Omni habenti dabitur, non habenti autem etiam quod habet, auferetur ab eo.] Non igitur ad hoc datur continentia, vt concupiscentiis non repugnet. Nec ideo cuiquam tribuitur sapientia & intellectus, vt non [die, ac nocte in Domini lege meditetur.] Quid agit donum dilectionis, si beneuolentiæ solicitudo non vigilat? Quis fructus est patientiæ, si non habet fortitudo quod toleret? Aut quomodo in Christo piè viuere ostenditur, qui nulla persecutione pulsatur? Vel pax, quæ B est à Deo, & cum Deo, nunquid bene quieta est, si non discordas à mundo? Aut amor Dei poterit sine diaboli inimicitiis obtineri? Neminem prorsus Dei gratia intentabilem facit. Nec ob hoc cœlestium armorum præsidio, à dextris & sinistris instruitur Christiana militia, vt nullo cum hoste confligat, cùm laudabilius sit atque fœlicius, pugnantem non potuisse vinci, quàm desidem non potuisse tentari.] Hæc ille. Actiones autem, quibus virtus quælibet generatur, & crescit, sunt duplices: alteræ internæ, alteræ externæ; & tam istæ, quàm illæ, vel sunt alienæ, vel propriæ, & in his omnibus necesse est, vt virorum spiritualium desudet industria.

Prosper. lib. 2. de vocat. Gent. ca. 35.
Matth. 25.
Psal. 1. 2.
2. Tim. 3.

Hoc est viri iusti & spiritualis elogium, quòd in eo omnes neruos suæ mentis intendit, vt Christi Sal- C uatoris imaginem induat. Scit namque scriptum esse: Induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.] Christum autem induere, nihil aliud est, quàm opera carnis deponere, iter vitæ spiritualis arripere, & vitæ Saluatoris nostri fieri conformem. Innouatus spiritu mentis, inquit Ambrosius, nouum hominem dicitur indutus, qui est Christus: Christum enim induitur, qui per fidem renatus in Christo, æmulus est vitæ, quam tradidit Christus, vt iuxta Deum creatus videatur.] Vita autem Christi, si attentiùs inspiciatur, virtutum omnium actionibus, tum internis tum externis, reperietur esse contexta, & operibus, quæ vnum poscunt, & aliud faciunt, videbitur esse ditata. D Exponamus hæc tria, quæ exquisitissimam nobis subministrant spiritalis vitæ doctrinam. Saluator noster Christus ita externis actionibus virtutum incubuit, vt nulla fuerit actio eius; quæ præstantissimè ad virtutem non pertinuerit. Sermonem eius veritas, fidelitas, charitas afficiebat, quodlibet opus eius mansuetudo, humilitas, beneficentia, misericordia, & virtutes reliquæ decorabant. Aut potiùs virtutes operibus & verbis eius exornabantur, quæ eo ipso sunt celsiores, quòd à filio Dei per humanitatem assumptam fuerunt executioni mandatæ. Opera eius opera virtutis erant in initio, quia non ex consuetudine, sed propter gloriam Dei Patris, & salutem hominum, & ad dandum exemplum perfectæ vitæ assumebantur. Opera virtutis erant in progressu, quo- E niam ex eadem intentione sanctissima, sine vlla vilis metalli admixtione continuabantur. Opera virtutis erant in fine, quia prout oportebat, temporis spatio perdurabant, & intentum fructum obtinebant. Nihil aspiciebatur in eo, quod non infinitis modis virtutem edoceret, & sanctitatem ineffabilem aspicientium oculis demonstraret. At interna mentis eius occupatio, non aliud, quàm sapientia, charitas, iustitia, puritas, & omnis virtus, ac sanctitas fuit. Hæc intellectus eius, & voluntatis humanæ opera, externas actiones regebant, & quasi vita fouebant, & in

Ephes. 4. 24.
Ambr. ib.

Ib. n. 27.
Chrys. in imperf. hom. 53.

immen

immensum pulchritudine & omni perfectione superabant. Actio enim externa, vt crassior & corpulentior, non est capax tanti decoris atque actio mentis, quæ subtilior, & ab omni concretione materiæ defæcata, potest esse multo perfectior. Vnde cùm Christus per humilitatem exteriùs se deiecit, multo sublimiùs per eandem virtutem interiùs se submisit: cùm per mansuetudinem iniurias sine clamore & querimoniis accepit, multo mansuetiùs, quàm externa species præferebat, voluntate sustinuit: cùm per obedientiam se in passionem & mortem dedit, multo feruentiùs & obedientiùs, quàm ostendebat passio oculis humanis obiecta, ludibria, & verbera, & ipsam necem terribilissimam fuit amplexus. Et tandem, cùm aliquam aliam virtutis actionem exteriùs protulit, multo præstantiùs eam (quia ita natura virium internarum fert) interiùs actu voluntatis exercuit.

Ecce tabernaculum fœderis, exteriùs quidem pulchrum, sed interiùs pulcherrimum, quod oculis corporis offerebat opera vniuersarum virtutum admiratione dignissima, sed oculis mentis. quæ gestabat animo, maiora & admirabiliora monstrabat. Ecce arcam intus & foris deauratam, quam tamen ita aurum sanctitatis exteriùs texit, vt interiùs in mente multo abundantiùs operiret. Ecce librum scriptum intus, & foris signatum sigillis septem.] Ipse Christus liber est, de quo canit regius Psaltes: Et in libro tuo omnes scribentur.] Et ipse de se ait per os Isaiæ: In manibus meis descripsi te]. Illud autem, in quo aliquid scribitur, ad munus libri subeundum destinatur. Est autem hic liber scriptus intus & foris: intus scriptus est, innumeris omnium virtutum operibus, foris verò, multis earundem virtutum externis actionibus. Multa sunt in tegumento huius libri, scilicet in eius carne, descripta, quæ nos viã sanctitatis edoceãt, sed multo plura in eius chartis, nimirum in animæ viribus, exarata. Nam & codices apud nos, si aliquid exteriùs in operimento scriptum continẽt, certum est, quia interiùs in chartis ea quibus concinnantur, plura & subtiliora contineant. Plus dico, ait Bernardus, hunc sensum attingens, idem etiam liber est, qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inueniretur aperire hunc librum? Indignum se profitetur & ipse Baptista Ioannes, quo inter natos mulierum maior nemo surrexit. Non sum, inquit, dignus soluere corrigiam calceamenti eius.] Venerat enim ad nos calceata maiestas, diuinitas incarnata: venerat Dei sapientia, sed in libro clauso vtique & signato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc claudebant signacula libri.] Sed prætereundum non est, quòd hic liber sanctissimus atque pulcherrimus, & intus ac foris scriptus signatus dicitur, & quasi velamine obuolutus, vt necesse sit, illum euolui, ac detegi, vt intus & extra possit ab hominibus legi. Quare hoc? Nisi vt intelligamus, Saluatorem nostrum, ita virtutum omnium opera compleuisse, vt voluerit ad tempus propter nostram eruditionem abscondi; & nos simul cum virtutum, tum externarum tum internarum, doctrina, præsertim ad humilitatem incitare. Est enim homo procliuis ad malum; & natura in donis quoque gratiæ se ipsam quærit, & ex eis sæpe non diuinum, sed suum honorem captare concupiscit. Appareat ergo Christus septem sigillis obsignatus, & rebus, quæ ipsum apud homines deiiciebant, absconditus, & homines ea eo discant intus & foris seipsos multiplici virtute describere, & (quod ad se attinet) per humilitatem occultare. Quæ verò fuerint illa septem signacula, quibus Christi dignitas tegebatur, idem sanctus Pater Bernardus declarat. Septem quædam arbitror inueniri, inquit, quibus maximè celabatur in carne præsentia maiestatis, vt non posset aperiri liber, & sapientia, quæ latebat, agnosci. Sunt autem, quæ occurrunt interim, matris desponsatio, qua partus virginis & conceptionis puritas velabatur. Infirmitas etiam corporis, qua nimirum plorans, vagiens, lactens, & dormiens, & cæteris subiacens necessitatibus carnis: latebat inter hæc virtus diuinitatis. Sic & circumcisionis signum suscipiens, peccati remedium, ægritudinis medicinam, qui morbum omnem tollere venerat & peccatum. Et item in Ægyptum fugiens à facie Herodis reguli, nec Dei Filius agnosci poterat, nec rex cœli. Quid enim illa tentatio inimici, in deserto, in pinnaculo, supra montem? Si Filius Dei, inquit, es, dic vt lapides isti panes fiant.] Et item: Mitte te deorsum.] Neutrum Christus fecit: vt signaretur liber, vt falleretur astutus. Denique eò vsque seductus est, vt haberet iam pro constanti, hominem esse purum, & in tantam vesaniam superbia cæca proruperat, vt non diceret vltrà: si Filius Dei es; sed: Hæc omnia tibi dabo, si procideris adoraueris me.] Sextum est, signaculum crucis, vbi pependit inter latrones, & cum iniquis deputatus est Dominus maiestatis. Clausit & sepultura librum hunc nec vllum signaculum omnino sic obstruxit, sic occultauit magnum pietatis sacramentum. Sepulto nimirum Domino, sola restare desperatio videbatur. adeò vt discipuli dicerent: Quia nos sperabamus] Quis non illo fleret in tempore clausum arctius librum, & non esse, qui aperiret? Sed ne fleueris vltrà, Ioannes sancte, etiam tu noli flere, Maria. Procul sit luctus, tristitiæ nebula dissipetur. Lætamini in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.] Dignus est Agnus, qui occisus est, leo, qui resurrexit. Postremò liber ipse dignus est aperire seipsum. Resurgens nimirum à mortuis, resurgens autem virtute propria, & post tres dies sicut prædixerat, testimonium perhibentibus inimicis, & resurgens in tanta maiestate & gloria: indicat manifestè quæcumque prædiximus signacula, vel operimenta, voluntaria, non necessaria, nec conditionis fuisse, sed dignationis.] Hactenus Bernardus.

Hæc, quæ hactenus diximus, ad duo priora pertinent, in vita Christi reperta; sed nunc tertium inquiramus, quomodo scilicet vna actione virtutis aliam edocebat, & vno opere ad alia plurima homines excitabat. Id sanè facilè intelligimus, dum quodlibet Christi opus meditamur. Humiliauit semetipsum propter nos, & hac humilitate non tantùm humilitatem docet, sed & nos ad charitatem allicit erga eos, propter quos diuina maiestas se deiecit, & ad misericordiam inuitat, erga eosdem, quorum miserias imbecillitatésque suscepit: Et ad patientiam, vt contemni sustineamus: & ad obedientiam, vt Dei voluntatem nostræ in aduersis & abiectis præferamus: Et ad gratitudinem, vt propter eius immensam dignationem à gratiarum actione, & eius laude nunquam cessemus. Sic deuota anima quamlibet Christi actionem in exemplum trahit, & in incitamentum aliarum assumit. Quia sicut lumen solis (Philosophia docente) substantia quidem lumen est, virtute tamen est calor, & decor, & perfectio inferiorum corporum, quia sol lumine suo ea calefacit, promouet, & ad decorem perducit: ità quælibet virtus Christi, exempli gratia, humilitas, substantia humilitas est, potestate verò est omnis virtus, quia ad omnem virtutem præstandam inducit. Nec incongruè ob hanc virtutum Christi proprietatem, dicemus ipsum fuisse grano sinapis comparatum; quo-

niam

Apoc. 5. 1. — Psal. 138. 15. — Isaiæ 49. 15. — Bern. ser. 1. de Resurrect. — Bern. ib. — Matth. 4. 3. — Lucæ 24. 21. — Psal. 31. 11. — 2 Cor. 8. — Lucæ 13.

A niam ficut hoc granum plus operatur, quàm ex eius pufillitate præfumi poffet: ita Dominus quamlibet fuam actionem, etiam minimam, tanta acrimonia & calore fuccendit, vt ea ex vna virtute ad aliam trahat, & vnico exemplo fuæ puritatis, quod imitamur, ab omni tentatione nos protegat. Ipfum autem grano finapis fuiffe indicatum, Ambrofius luculentiffima oratione patefacit, dum in quodam fermone fic fcribit: Arbutor hoc ipfi Chrifto Domino rectiùs comparari: qui nafcendo tri hominem humiliatus, vt granum eft: afcendendo ad cœlum, exaltatus, vt arbor eft. Granum planè Chriftus eft, dum patitur, arbor eft, cùm refurgit. Granum, inquam, eft, cùm famem efuriens fuftinet: Arbor eft, cum quinque panibus faturat quinque millia virorum. Ibi fterilitatem humanã conditione patitur, hic fatietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixerim Dominum, cùm cæditur, contemnitur, increpatur; arborem autem, cùm cæcos illuminat, mortuos refufcitat, peccata condonat.] Sic Ambrofius. Hoc ergo granum exteriùs aliquid virtutis præfert, fed interiùs maiorem virtutem habet. Granum eft, fed terræ mandatum, non iam in olus, fed in arburem magnam affurgit. In cuius ramis volucres cœli, id eft, iufti, cœleftia concupifcentes, habitant, & à fructu eius, non tantùm condimentum ad alios cibos edendos accipiunt, fed & omni fe cibo, nempe omnium virtutum exemplo, reficiunt. Meritò ergo Origenes ait: Propofitus eft nobis ad imitandum, Chriftus Iefus. Illud exemplar firmum eft, quod qui fequi eupit, fecurus ingreditur. Et Bafilius fapienter monuit cunctas actiones Chrifti non negligenter, nec quafi per tranfitum, fed intentiffimè & profundiffimè effe meditandas, quia quælibet eius actio, & quilibet fermo, omnis pietatis & virtutis eft regula; adeò vt ex fingulari aliquo eius opere rectè perpenfo, ad multa præftantiffima virtutis opera moueamur. Et ficut ille, vnicum Verbum Patris eft, quo tamen non vnum tantùm, fed omnia dicuntur, tum vifibilia, tum inuifibilia: tum facta, tum facienda & poffibilia: tum creata, tum increata, quia Pater illo Verbo fuo, fe, & ipfum Verbum, & Spiritum fanctum, & quæcumque fub eius potentiam cadunt, dicit: ita quælibet actio eius vna cùm fit, ratione tamen perfectionis immenfæ multiplex ad perfuadendum fuo exemplo, & efficax ad omnem virtutem edocendam inuenitur.

Ambrof. fer. 1.

Origen. hom. 7. in Ezech.

Bafil. Conft. mo naft. c. 1.

Si ergo fpiritualis vir, imitator eft Chrifti, & fuæ vitæ conuerfationifque fectator, ex Chrifto difcat, quomodo virtutum actiones exerceat. Sit tabernaculum Dei intus & foris pulchrum, & templum omni ex parte optimè ædificatum. Vos enim eftis templum Dei viui, ficut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipfi erunt mihi in populum.] Sit arca intrinfecus & extrinfecus deaurata, illo auro puritatis mundiffimo, quod numquam fentiet corruptionem. Sit liber fcriptus intus & foris, qui fiue in tegmine, fiue in chartis confpectus, habeat vnde afpicientes & legentes erudiat. Fons fcriptus erit, fi omnem fuam actionem externam ad aliquam virtutem contenderit pertinere. Tunc autem opus externum eft opus virtutis, cùm non ex arida quadam confuetudine, fed ex electione fit, & in virtutis finem, ac Dei gloriam amoremque dirigitur, cùm debitis circunftantiis ornatur, cùm ad hoc, quod mentem non diftrahat, tranquillè profertur. Id quo pacto præftandum fit, aliquo exemplo pandamus. Ad aliquod miniflerium animarum, ò vir Dei, vt ad docendum, vel prædicandum, vel ad excipiendam confeffionem

1. Cor. 6. 16.

egredeтis, fi illud ex aliqua finiftra intentione, vel ex arida confuetudine, fi tepidè & ofcitanter, fi nimis folicitè, & quafi tuis viribus fidens præftes, eo minifterio imperfectiones tuas, non virtutem promouebis. Si verò ob Dei gloriam animarumque falutem, illud opus fufcipias, fi ex proximis tuis, ignorantiam, aut duritiem cordis, aut peccatum amouere quæras, fi feruidè exequaris, fi mentis ferenitatem & Dei præfentiam conferuare ftudeas, virtutem illam, cuius eft illud opus, augebis, & in ea mirum in modum proficies. Idem de aliis operibus ordinariis iudicium facito. Neque enim te ad extraordinaria & numquam audita vocamus, fed ad ea ftudiosè & fructuosè præftanda, quæ quotidie facis, impellimus. Quæ B profectò rectè (vt pareft) facta, & ex actuali fine virtutis affumpta, potentia funt, virtutes ad magnam perfectionem prouehere. Si opus namque ex fine alicuius rei terrenæ facias, amorem proprium & vitium aliquod pingue facies: Si verò idem opus ex fine virtutis in medium producas, virtutis illius incrementum habebis. Ad quod fapienter dixit Bernardus: Nec ceffamus ab operando huc cibo, etiam cùm terrenis forte occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraternæ charitatis intuitu, quorum diffimilis nobis interitio eft ab his quorum laborem perituram effe prædiximus. Diffimili proinde radici inhærens labor fimilis non fimiliter habet perire, quoniam radicatus eft in ea, quæ nunquam perit, æternitate.] Hæc ille. Si verò ex fola C confuetudine opereris, quafi colore, aqua multo, aut albugine oui, virtutem pingis, quam infurgens tentatio delet, vel aduerfitas decolorat: at fi opereris ex electione & intentione recta, quafi colore, quem oleum liquefecit, virtutem delineas, quæ fic delineata, & menti velut tabulæ impreffa, nulli vento tentationis, aut pluuiæ aduerfitatis cedit. Denique dum operibus bonis ofcitanter, aut imprudenter, aut ex immoderata folicitudine ftudes, quia fubftantiam bonam operum inficis, laborem tuum & indoftriam amittis. Veftis quippe ex optimo panno facta, fed nec corpori aptata, nec bene confuta, corpus decenter non tegit, immò geftantem ludibrio & rifui aliorum exponit; fic opus virtutis minùs prudenter, minùs feruidè, ac minùs tranquillè affumptum, animam habitu virtutis non decorat, fed magis ineptarum circunftantiarum imperfectione deformat. D Animi tranquillitas, ait Bafilius, nihil aliud eft, quàm virtutum fœcundiffimus fons. Ergo è contrà perturbatio, & inquietudo, & diftractio, erit vitiorum & imperfectionum origo. Sanctis ergo operibus, & fanctè factis homo nofter exterior veftiatur in moribus eius modeftia, in conuerfatione circunfpectio, in rerum vfu paupertas, in cura corporis parcitas & afperitas, in occupatione vtilitas proximorum eluceat. Nihil fit in eo, quod afpicientes non ædificet, nihil, quod virtutem non doceat: & fiquidem externa opera, quafi verba foris, in libro hoc myftico fcripta funt, nullum fit opus, quod Dei gloriam, & bonitatem homini prærogatam non oftendat. Hanc E externorum operum perfectionem & pulchritudinem petit à fidelibus Petrus Apoftolus: Conuerfationem, inquit, veftram inter gentes habentes bonam; vt in eo, quod detrectant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos confiderantes, glorificent Deum in die vifitationis.] Primùm profectui proprio & virtutum augmento, conuerfatio bona deferuit: deinde ædificationi proximorum prodeft, qui licèt alieni à nobis ex confideratione noftrorum bonorum operum, & inculpatæ vitæ noftræ, ex auerfione in amorem mutantur, & ad con-

Bern. fer. contra vitium ingratitud.

Bafil. in conft. mo naft. c. 3.

1. Petr. 2. 12.

uersionem ad Deum disponuntur, & in die, quo Deus ipsos visitauerit, & corda eorum sancta inspiratione tetigerit, faciliùs diuinam vocem excipiant. Tunc ipsi Deum glorificant, & nos instrumenta huius gloriæ reperimur. Quem laborem, remunerator ille largissimus, tum in futura vita cumulabit, tum in hac virtutum incrementis afficiet. Cuius rei typus

Gen. 39. 3. præcessit in Ioseph, Patriarcha sanctissimo, qui ex optima conuersatione ab hero cognitus, quòd Dominus esset cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigerentur in manu illius, præfecit ipsum domui suæ, & vniuersam substantiam suam eius gubernationi commisit. Et ecce virum iustum in conditione seruili conseruis suis prælatum, & post liberationem à vinculis principem Ægypti constitutum.] Sic ille, qui opera virtutis externa optimè præstat, dum viuit in hac vita seruili, inter alios eminet, & postquam ergastulum corporis egressus est, quasi perfectus vir magnum in cœlis obtinet principatum.

Sed hic mysticus liber, nempe iustus, ad Christi imitationem intus quoque virtutis operibus scribatur.

Psal. 44. 14. Ibi maiorem animæ pulchritudinem collocatam sciat. Omnis enim gloria, omnis pulchritudo, omnis splendor eius filiæ regis ab intus. Habet quidem illa fimbrias, id est, opera exteriora, quæ sunt tanquam oræ interioris vestimenti; & circumdata est multiplici sanctarum & vtilium cæremoniarum varietate: at suam gloriam, id est, pulchritudinem, non tam in his, quàm in interioribus virtutum actionibus sitam existimat. Scit enim à Gregorio scriptum esse: Quisquis exteriora sua bene disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti verò omnes quia & exteriora sua circumspiciunt, vt bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt, quia sese irreprehensibiles æterni iudicis obtutibus parant; in circuitu oculos & intus habere perhibentur: magisque se, quo Deo placeant, sua externa componunt. Comparatione ergo eorum, quæ iustus vir intus in mente scripta esse curet, omnia externa opera, licèt multa sint & perfecta, pauca & minora existimentur. Virtutes namque præcipuè actionibus internis crescunt, quæ velut externarum actionum origines & vires animæ, in quibus virtutes resident, afficientes, efficaciùs eas generant, & augmentant. Hæc sit præcipua proficientis cura, actiones interiores humilitatis, obedientiæ, mansuetudinis, & reliquarum virtutum, & præsertim diuini amoris iterare, & sæpissime, quoad eius fieri possit, repetere. Opera enim externa cùm circa visibilem materiam versentur, & ab aliqua interueniente occasione dependeant, non possunt quocumque tempore elici. Immò aliquando per multos dies occasionem cuiusdam virtutis exercendæ non inuenies. Inter eos, qui te sustinent, & diligentissimis mulcent obsequiis, rarò patientiæ occasionem captabis: in mediis honoribus, & dignitatibus paucas occasiones humilitatis habebis: si omnia abundent, via aduertes, in quo exerceatur paupertas. At opus virtutis internum non à materia vel occasione externa, sed à sola consideratione intellectus pendens est, quam potest homo, quotiescumque voluerit, elicere, & ea præuia ac duce, voluntatis affectus & virtutum actus iterare. Si itaque velit quis, exempli gratia, in humilitatis virtute proficere, externæ deiectioni, seu humiliationi suę diligenter studeat: si occasiones se humiliandi non vltrò se offerant, eas quærat, non minori auiditate, quàm ambitiosus honores & dignitates captat. Sed quia non semper occurrit occasio propriæ abiectionis & contemptus, etiam quæsita, actionibus internis eliciendis sedulò & feruenter insistat. Obiciat oculis mentis propriam humiliationem, non à suo statu alienam, & quæ nunquam erit, sed illam quæ aliquando fortassis occurret. Et pulchritudinem, ac meritum humilitatis aduertens, & quàm sit Deo grata, & à Christo dilecta, breui consideratione expendens, eam voluntate & desiderio suscipiat. Postea alterius humiliationis recordetur, quam elapsis diebus refutauit, & repulit, seque ipsum magno merito exuit, & à Christi imitatione desciuit: de hoc sui profectus detrimento tristetur, & doleat, & in simili occasione se ad suum profectum, eam nequaquam prætermissurum esse constituat. Si honore afficiatur, illum honorem interiùs respuat, atque contemnat, & eo indignum se reputet: si despiciatur, & in extremo loco sinatur, id æquum existimet, & libenti animo ferat, & sic mille alios actus humilitatis interiùs eliciat, quos humilitatem sitientibus vnctio dictabit: & eodem modo in aliis virtutibus exercendis procedat. Nec adhuc sit hac exercitatione contentus, sed illustrium desideriorum & insignium actuum adiectione magnificet. Humilitatis amator optet, si fieri posset, sanctorum omnium experiri ludibria: obedientiæ sectator, subditorum omnium labores pressurásque desideret: mansuetudinis cultor, omnium eorum, qui aliquid pro Christo passi sunt, concupiscat iniurias. Dat eleemosynam pauperi? Dicat ex corde: Si ego possem, ô Domine Deus meus, omnium egenorum miseriis subuenissem. Concionem est habiturus? Dicat: Si mex subesset potestati, non coram paucis hominibus, sed in conspectu omnium infidelium tuam, ô Deus, fidem & gloriam annuntiassem. Seipsum aliqua corporis afflictione castigat? Dicat ex animo: Si corpus meũ posset ferre, omnium confessorum asperitates suscepissem. Verbum minùs gratum, minùsue reuerenter prolatum, à subdito vel à minori audit? Dicat: Et ego, Domine, pro amore tuo, non solùm hanc iniuriam leuissimam, sed grauissimas etiam contumelias tolerassem. Sic interiùs opportunè, importunè: die ac nocte; in occasione, & extra occasionem: solus, & aliis associatus, tristis, & lætus, nunc hanc, nunc illam virtutem exerceat, & in hoc interno labore præcipuam partem spiritualis profectus positam esse sciat. Nulla ad hos actus, sicut ad opera externa, opportunitas expectanda est, nullum tempus excipiendum, nullus locus incongruus reputandus: Ecclesia, & cella: Oratorium, & lectus: atrium, & triclinium, & quilibet alius locus aptus est, vt mens deuota in eo his actibus crescat, & virtutibus augendis, ac profectui promouendo diligenter intendat. Tantùm discretionis, omnium virtutum matris, meminerit, & considerata duplici mensura virium, & gratiæ sibi concessæ, iugiter operari non prætermittat.

Hi sunt sermones optimi, quibus iustus interiùs scribitur, qui si solis externis operibus, licèt bonis esset contentus, quasi liber exteriùs in operimento exaratus, & in chartis vacuus, inueniretur. Modicam virtutis accessionem faciet, qui sola externa opera exercere decernit: dicente Laurentio Iustiniano:

Iust. li. de discipl. & perf. mon. c. 6. Parum operatur, quamuis multa agat, qui non amplius agit affectu, quàm actu.] Et meritò quidem ita dictum est, quoniam sicut humana vita, non tam in externis actionibus, ab anima procedentibus, quales sunt progressio, comestio, & sermocinatio, quàm in actionibus internis intelligendi & volendi conspicitur: ita spiritualis vita, non tam in virtutis functionibus, quæ per corpus fiunt; quàm in his, quæ à mente procedunt, consideratur. Præcepta, quæ ad actus interiores pertinent, credendi, sperandi, dili-

gendi, potiora sunt his, quæ pro actibus exterioribus data sunt: ex quo facile est intelligere, maiorem vim proficiendi interno labori mentis, quàm externæ occupationi corporis inesse. Mens ergo exteriora virtutis opera non deserat, sed cum maiori sollicitudine actibus internis inuigilet. Quos omnes Bernardus non incongruè ad tria capita reuocauit. Interpretans enim illud: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie;] addit: & alius quidam: Indica (inquit) mihi, cur me ita iudices,] vbi non sanè sententiam causatur, sed scrutatur causam, erudiri flagellis petens, non erui. Item alius precatur, dicens: Vias tuas, Domine, demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.] Quas dixerit vias vel semitas, manifestat alibi: Deduxit me, inquit, super semitas iustitiæ.] Ergo tria ista, anima curiosa Dei non cessat inquirere, iustitiam, & iudicium, & locum habitationis gloriæ sponsi, tanquam viam, in qua ambulet, cautelam, qua ambulet, & ad quam ambulet mansionem. De qua mansione sic habes in Propheta: Vnam petij (inquit) à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.] Et iterum: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.] Porro de reliquis duobus: Iustitia & iudicium, ait, præparatio sedis tuæ.] Meritò tria ista mēs deuota requirit, vt pote sedem Dei & sedis præparationē. Et pulchrè in sponsæ prærogatiuam concurrunt pariter omnia ad consummationem virtutum, vt de forma iustitiæ sit formosa; de iudiciorum notitia cauta; de desiderio præsentiæ seu gloriæ sponsi, casta. Talem prorsus ecce esse sponsam Domini, pulchram, eruditam, & castam.] Hactenus ille. Ex quo apparet, animam sanctis cogitationibus & meditationibus erudiri, iustitiæ, id est, omnis virtutis, affectibus formosam fieri: & desiderio ac amore cœlestium emundari. Exteriores igitur virtutis actiones sedulò diligentérque suscipiat, sed eas internis actibus informet: & cùm illæ ex necessitate cessauerint; isti, qui solùm à gratia nobis assistente, & ab hominis voluntate pendent, cessare non debent. Sit anima sicut apis, quæ in alueario ne quaquam ociosa manet, sed suauissima mella conficit, intra seipsam affectibus, siue internis actibus dulcissimos fauos mellis, id est, virtutes ipsas efficiat. Nam sensibus vti, & sensibilia percipere, est quasi flores carpere, ex quibus tostus vir per intellectum & affectum mel conficit, dum omnia, quæ videt, quæ audit, quæ odoram aut gustu percipit, & quæ contrectat manibus, in vsum boni, ad propriam confusionem, & humilitatem augendam, & ad incrementum aliarum virtutum, conuertit.

Cant. 1. 6.

Iob. 10. 2.

Psal. 24. 4.

Psal. 22. 3.

Psal. 26. 4.

Psal. 25. 8.

Psal. 88. 15.

Exercitatio tandem virtutis, præter hæc duo, tertium etiam requirit, vt scilicet cuiusdam virtutis actibus, non tantùm ipsam, à qua procedunt, sed aliam quæramus, vt quasi accessione amicorū, ad id quod cupimus, consequendum iuuemur. Rex enim, qui solus non potest hostem vincere, solet alium regem amicum in auxilium euocare. Ita & vna virtus, quæ regina est, aliam ad vincendum vitium sibi contrarium aduocat, cùm anima ad huius victoriam, non proprijs solùm virtutis actibus, sed alienis quoque, id est, alterius virtutis operibus elaborat. Vnam autem virtutem ad alterius adeptionem admodum esse vtilem, Dorotheus ex patrum sententia docet, sic scribens: Hoc autem ignorare vos nolo, eum, qui libenter ægro deseruiat eum cognitione, releuari mirabiliter ab animi passionibus & diaboli impugnationibus. Noui enim fratrem acriter oppugnatum à fornicationis dæmone, & cùm ægro ex dysenteria deseruiret, ab hoc bello esse liberatum. Et Euagrius

Doroth. doct. 14.

narrat de seniore quodam maximo, quòd discipulum suum, huiusmodi phantasmatibus noctè oppugnatum hac via liberauerit, indicto scilicet illi & ieiunio & ægrorum cura. Et de re hac interrogatus respondit: Nihil esse quod adeò passiones huiusmodi extingueret vt misericordiam.] Hæc ille. Sed & Petrus Apostolus videtur huic doctrinæ fauere. Vos autem, inquit, curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.] Est ac si diceret: Fidei exercitationem assumite ad virtutem, id est, fortitudinem acquirendam; quia mysteria fidei efficaciter credita, attentéque considerata, mirabiliter animam roborant ad sustinenda quæque aduersa occurrentia. Fortitudinis laborem ad obtinendam scientiam acceptate; quoniam fortiter aduersa tolerantes, & quasi à lacte sæculi auolsi, apti entis de rebus agendis illustrari. Scientiæ studium in abstinentiæ augmentum collocate: nam cognito agendorum & cauendorum, humanam à nimio cibo & potu abstrahit, & à crapulæ & ebrietatis malis auertit. Abstinentiæ patientiam adpatientiæ incrementum accipite; nam qui scit, hunc animalem appetitum refrænare, discit in rebus aduersis patientiam habere. Patientia sit vobis viui ad pietatem: nam qui sine indignatione patitur, ipsa mentis lenitate ad Dei cultum reuerentiámque disponitur. Pietas amorem fraternitatis foueat, quia dum Deo cultum exhibetis, & eius benignitatem admiramini, facilitatem ad diligendos fratres, & eis benefaciendi desiderium experiemini. Ac tandem amore fraterno erga Deum charitatem prouehite, quia hoc præstantissimum sui amoris donum ille beneficis, & amatoribus fratrum impertit. Vnius ergo virtutis actiones ad aliam asse quendam iuuant, & impedimenta tollunt, aditúmque aperiunt, vt hæc, quam optamus, introeat. Cùm enim virtutes vniuersæ, sorores sint, non mirum, si se mutuò adiuuent, & non solùm proprijs actibus quælibet, sed sororis etiam suæ studijs accrescat. Vidimus certè, summa quadam taciturnitate immundaream tisam & morum leuitatem vinci; chantans operibus donum orationis & contemplationis obtineri; dono orationis castitatem prouehi; castitate, humilitatem, & erga Deum gratitudinem comparari. Et sic dum vna virtus in auxilium alterius accersitur, & vt altera pullulet, exercetur; illa suis proprijs actibus crescit, & mens, pro alia asse quenda, in studio illius prioris desudans, hanc etiam à Domino promeretur. Hoc ergo instrumentum in hoc positum est, vt qui aliquam virtutem obtinere desiderat, eam exercitatione actionum ipsius, tum internarum tum externarum discat, & aliarum etiam virtutum actiones, ad eam obtinendam & promerendam, assumat.

2. Petr. 1. 5. 6. 7.

Eas Virtutes à quolibet iusto exercendas esse, ad quas vocatur: ac de feruore in exercitatione seruando.

CAPVT III.

NON Omnes homines iustos ad eandem vocationem fuisse vocatos, constans Ecclesiæ, & omnium fidelium rectè intelligentium sententia est, quam ex spiritu sancto per os Pauli loquente suscceperunt. In cuius epistolis legimus: Et ipse, scilicet Christus, dedit

Ephes. 4. 11.

A quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & Doctores.] Quibusdam scilicet datum est ministerium Apostolatus, vt essent Ecclesiæ capita, & fidem per totum orbem disseminarent; aliis donum prophetandi, vt occulta detegerent, ac futura prædicerent: aliis onus euangelizandi, vt bonum nuntium Christi aduentus & legis gratiæ conscriberent: aliis vt essent pastores & doctores, qui docendo, populos pascerent, & pascendo, docerent. Non singulis data sunt omnia ministeria, sed singulis singula: Nam

Eph. 4. 7. vnicuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi:] mensura autem non omnium donorum aggregationem, sed donorum partitionem designat, vt cuique propria quædam vocatio, proprium ministerium, ac donum obtingat. B Et id quidem meritò, quoniam Ecclesia vnum est corpus, ex variis partibus membrisque compactum, quorum quodlibet non omnia munera, sed congruum sibi munus exercet. Si enim quoduis membrum omnia ministeria obiret ad vitam spiritualem pertinentia, non esset corpus ordinatum: &, si singula membra vnum tantùm ministerium haberét, non esset corpus perfectum: quare necessarium est ad ordinem, & perfectionem huius corporis, vt quodque suum munus habeat, vt cum aliis non tam munere quàm amore conueniat. Si totum corpus oculus, ait Paulus, vbi

1. Cor. 12. 17. auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit Deus omnia membra, vnumquodque eorum in corpore sicut voluit.] Quòd si essent omnia C vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Multa, inquam, membra, non solùm forma, sed actione distincta.

Ansel. Si enim omnes, inquit Anselmus, essent vnius officij vel operis, quomodo impleretur reliqua necessitas corporis, cùm constet multis officiis opus esse ad gubernationem corporis? Nam Ecclesia superni capitis corpus est. In qua alius alta vidédo, oculus: alius recta operando, manus: alius ad iniuncta discurrendo, pes: alius præceptorum vocem intelligendo, auris: alius malorum fœtorem bonorúmque fragrantiam discernendo, naris est: Qui corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, vnum de semetipsis omnibus corpus reddunt, & cùm diuersa in charitate peragunt, diuersum esse prohibent, vbi continentur. Si autem vnum quid cuncti agerent, corpus vtique, quod ex multis D constitutur membris, non essent; quia videlicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors membrorum diuersitas non teneret.] Hæc ille.

Si autem hæc similitudo corporis aptissimè fidelium varia ministeria patefacit, nonminùs varietatem vocationum ipsa Ecclesiæ natura substantiáque declarat. Nam Ecclesia est domus Dei; est Palatium summi regis, ad cuius splendorem & ornatum necessarij sunt multi serui, ad diuersa ministeria vocati. Quidam in rebus externis, quæ plurimæ sunt, Deo seruiunt, quidam in intima familiaritate cum rege, & in rebus interioribus occupãtur: alij spiritu robustiores, munus vtrumque suscipiunt: & hi omnes ita sunt E actibus & vocatione distiti, vt tamen sint pace & amore coniuncti.

Vniuersè verò iustorum vocationes, quasdam virtutes habent cõmunes, sine quibus haud quaquam possunt rectè administrari, alias verò peculiares, quas hæc vocatio & hic status exigit, ille verò minimè requirit. Immò intra eundé statũ, eandémq; vocationé varia solent esse ministeria, quorũ vnum ab vna virtute, aliud verò ab alia depédet. Quod per comparationem ad ministeria reipublicæ facilè intelligetur. Omnia enim exigunt nonnullã prudẽtiam in agendis, fidelitatem erga maiores, æquitaté erga conciues. At robur corporis, & cor in periculis intrepidum est necessariũ militibus, quæ nihil referet, si senatoribus iustitiam administrantibus non adsint. Et peritia legum est necessaria iudicibus, parùm autem attinet, quòd milites sint notionis legum ac scientiarum expertes. Et sic discurrens per munera ciuitatis, facilè perspiciet quædam vni ministerio esse vtilia, quæ alteri prorsus sunt inutilia. Ita in Ecclesia quædam sunt virtutes omni vocationi & statui ita necessariæ, vt sine illis rectè geri non possit. Nam siue quis vitam actiuam, siue vitam contemplatiuam, aut mistã profiteatur; siue temporalibus rebus intendat, siue doceat, aut confessiones excipiat, aut populo verbum Dei proponat, aut aliud quid faciat, non poterit, vt oportet, sine humilitate, sine fraterna charitate, sine patientia præstare, & sine aliis virtutibus similibus, quæ sunt spiritualis vitæ partes, & virum iustum constituunt, & animam sanctam exornant. Aliæ verò virtutes sunt, aut aliæ virtutum actiones, quæ vni statui omnino congruunt, & alij potiùs officiunt. Vocatus enim ad solitudinem, iugem lectionem, assiduam psalmodiam, ad multas horas contemplationem exerceat: quòd si vellet operibus misericordiæ vacare, discordes componere, carceres visitare, & alia munera similia actiuorum suscipere, manifestè deficeret. E contrà verò ex vocatione curæ animarum addictus, ad ea se applicet ministeria, quæ ad lucrandas animas instituta; at si enitetur, totum tempus in oratione & lectione collocare, quibus ab vtilissimis muneribus auocaretur, non profectum aliquem sed detrimentum incurreret. In his etiam, qui statum colunt, vtramque vitam, actricem & contemplatricem continentem, non minimas illusiones ex huius documenti prætermissione animaduertimus. Nam quidam eorum vna sui status parte neglecta, aliam nimia & immoderata cura suscipiunt: & ita negotiis & operibus misericordiæ se tradunt, vt tempora lectioni & meditationi destinanda surripiant. Alij delectantur ita studio lectionis & orationis, vt ferè nihil temporis in ministeriis animarum impendant. Vtrique errant; quia ita deberent Liam & Rachelem ducere, vt vtrique satisfacerent, & pro vnius amore alteram non relinquerent. Quid de aliis dicam, qui ad concionandum vocati non sunt, ad idque muneris talentum non habent, & quotidie volunt concionari? Vel ad docendum sunt inidonei, & ingenij claritate & subtilitate parum exculti, volunt tamen magistri nominari, & alios docere? Quid de aliis, qui naturali prudentia, & suauitate, & reliquis ad gubernandum carent, sed ambitionis specie decepti appetunt imperare, & aliis eminere? Hi nimirum si in virtutis opera, ad quæ vocantur, incumberent, & aliena à sua vocatione prætermitterent, maiori mentis tranquillitate & sanctitate pollerent. Quia Dominus, quos ad aliquod munus vocat, specialiter adiuuat, & vt in eo virtute semper crescant, efficit: quos autem ipse non vocauit, sed illi se ingesserunt, specialibus illis auxiliis destitutos dimittit. Ad quod verò ministerium quisque vocetur, non ex desiderio sensualitatis, nec ex ambitionis, aut curiositatis, aut propriæ quietis affectibus, sed ea obedientiæ ductu, & Prælatorum imperio, ex Ecclesiæ electione non ab electo procurata, & ex diuina inspiratione, & ex meritis in omni virtute progressu cognoscitur. Si enim obedientia te ad munus suscipiendũ moueat, & Prælatus, qui ius habet præcipiendi, in eo te constituat, à Domino huiusmodi munus accipis, Prælatis

A manifeste dicente: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.] Si Ecclesiate, nec procurantem, nec desiderantem, nec cogitantem, immò nec somniantem, quin & timentem & reluctantem aliis præficiat, à Deo ipso præficeris, qui corda electorum mouet, vt dignum ministrum inquirant. Si assiduis inspirationibus ad statum perfectionis, vel ad munus aliquod salutis animarum exciteris, in quo non sit honor, sed onus; non requies, sed labor; non delectatio, sed abnegatio; signum est te à Deo ad illud munus inuitari. Si denique in his spiritus tuus adolescat, virtus proficiat, gustus cœlestium augeatur: si sentias, quia quotidie efficeris corde humilior, ad obediendum promptior, ad sustinẽdum mansuetior, ad proficiendum largior, ad diligendum & contemplandum purior, bene poteris cogitare, quia à Deo voca- B tus es, vt munus illud subeas, quod non tua voluntate, sed cœlesti nutu suscepisti, & in eo virtutis augmenta comparasti.

Vnusquisque ergo, non tantùm virtutes omni statui vocationique communes, sed suo statui peculiares diligenter exerceat, & earum actionibus ad perfectionem venire contendat. Ita illas amore & opere complectatur, vt istas non minori solicitudine diligat. Illæ namque sunt veluti vitæ perfectæ fundamina, sine quibus non stabit: istæ veluti ædificationis partes, quæ si non adsint, vita perfecta suum splendorem & decorem nequaquam obtinebit. Illæ sunt sicut panes, qui in omni conuiuio apponuntur: istæ quasi alij cibi, qui pro diuersitate regionum, aut temporum ab hominibus præpa- C rantur. Illas actiones oportet præstare, sed istas non omittere, quoniam tam istis, quàm illis, Domini voluntati & imperio subijcimur, proximos ædificamus, & mentis nostræ perfectionem prouehimus. Cui si aliquid necessarium deest, profectò perfectio non erit. Quis autem dubitet, spirituali conuersationi nostræ virtutes, etiam peculiares status, ad quem vocati sumus, necessarias esse, sine quibus mutila & minùs secura persistit? Quin & illæ primæ virtutes omni statui communes, veræ non erunt, si ab actionibus peculiarium virtutum, proprio statui debitis, separentur. Neque enim vera obedientia erit, quæ nos ad omnia non expedit, & in rebus nostræ vocationis nos non facit parere: nec vera patientia, quæ incommoda ex D statu emergentia non sustinet: nec vera humilitas, quæ occupationes humiles fugit, & mundi splendorem non proterit, & quem sancti & perfecti viri amplectuntur, timet subire contemptum. Virtutes ergo status peculiaris cuiusque diligenter sectandæ sunt, sine quarum actionibus in eo statu posito impossibile erit, vitam spiritualem perfectam obtingere. Nemo quippe in virtute proficit, qui Deo iubenti non paret, & suo Domino vocanti non respondet. Quomodo autem ille paret, qui studiosas actiones sui status proprias non explet, & dum ad eas à Domino internis instinctibus inuitatur, obsurdescit? De isto sanè ipse Dominus pronunciare poterit, quod scriptum est in Iob: Seruum *Iob.19. 16.* E meum vocaui, & non respondit: ore proprio deprecabar illum.] Seruum ille suum vocat, cùm iustum, in aliqua vocatione positum, donis ad eam explendam accommodatis cumulat: seruus verò non respondit, cùm dona illa in actionibus suo statui debitis non expendit. Hoc enim est quod dixit Grego- *Greg. 4. mor. c. 19* rius: Vocat nos Deus, cùm muneribus præuenit; respondemus verò vocationi eius, cùm dignè iuxta percepta munera deseruimus.] Ore suo deprecatur, cùm per Prælatos, per quos Deus solet loqui, & cùm

A per interiores instinctus iustum de rebus ipsius statui attinentibus admonet, qui tamen cùm eas ad actionem non elicit, quasi surdus efficitur. Qui tamen audire curaret, si illa peculiaria virtutis opera quanti momenti sint, sciret. Hæc namque eo ipso quòd ad ea vocatus est, sibi sunt vtilia, & alia licèt fortè meliora aut speciosiora, quia non exiguntur, & opera debita impediunt, sunt prorsus inutilia. Sed parum est dicere, quòd sunt inutilia, quia etiam sunt noxia & à regula discretionis aliena. Solitudo enim Anachoritis congruit; at tibi ad animarum lucra vocato nequaquam conuenit. Tibi è re est, prædicare opportunè, importunè, arguere, obsecrare, increpare in omni patientia & doctrina, illis verò hoc non est congruũ, sed à turbis secedere, & os magis ad psallendũ, quàm B ad prædicãdum aperire. Huic rei non ineptè accommodare possumus quod Gregorius ad aliud propositum ait: Sæpe aliis officiunt, quæ aliis prosunt. *Greg. 3. p. pastoral. cura in prol. ga.* Quia & plerumque herbæ, quæ hæc animalia enutriunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Et medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit, & panis, qui vitam fortium roborat, paruulorum necat.] Eadem omnino ratione quædam opera secundùm se bona quibusdam sunt apta, quia eorum vocationi seruiunt; quibusdam inepta, quia minimè eorum vocationi & statui conueniunt. Duplex igitur, si volumus virtute proficere, nos cura solicitet, altera, vt virtutum opera, omnibus communia, diligenter exerceamus, altera, vt virtutum opera nostro statui peculiaria se- C ctemur. Illæ nos studiosos vitæ Christianæ, istæ studiosos profecturis status, quẽ in vita Christiana sortiti sumus, efficient. Et ex vtrarumque virtutum operibus vna vita spiritualis perfecta coalescet, quam Christus gratissimam habebit, & præmio tandem perfectorum afficiet.

Tam hæ virtutes particulares, quàm illæ communes feruidè & diligenter exercendæ sunt, quia augmẽtum earũdem virtutum his actionibus procuramus, & quia magno vniuersorũ Domino & creatori seruimus. Virtutes autẽ (vt ipsum experimentũ parui profectus nostri euidenter ostendit) actibus remissis non crescunt, & spirituales viri, qui ad diuinum obsequium, non timore, nec præmio, sed amore incitantur, non oscitantur, sed strenuè ac feruidè illi deseruiunt. Illa virgo Beatissima, omnis sanctitatis ac *Luca 1.* D virtutis exemplar, abiit in mõtana cum festinatione; & quę, adueniente in eam igne Spiritus sancti, splendorem Patris conceperat, ab eo expedita & agilis facta est, vt posset ad excelsa festinare. Christum etiam iusti si non carne, at gratia cõcipient, à quo expediti redduntur, vt possint ad perfectionis montem ascendere, rumpant moras, & torporem excutiant, gressibúsque studiosorum operum non lentè se moueant, sed celeriter & festinanter ascendant. Ille, quem animo gestant, nominibus festinationis vocatus est. Voca nomen eius, inquit, Accelera spolia detrahere: *Isaia. 8. 3.* Festina prædari;] vt & ipsi iusti sciant, quia debent celeriter obsequi, & festinanter operibus salutis insistere. Qui potuit spoliare infernum, & nos celerri- E mè è potestate dæmonis possidentis eripere, potens est etiam, feruorem, & celeritatem ad cooperandum nostrę saluti tribuere. Quid nos detinet, quid nos remoratur, si talem adiutorem habemus, cuius potestas mouet, voluntas feruorem præcipit, & nomen ipsum eius ad solicitudinem in nostro profectu & festinationem inducit? Annon potestas eius seruus suos & iustos suos celeriter mouet? de quo canit Dauid: Qui facis Angelos tuos, spiritus, & ministros *Psal. 103 5.* tuos, ignem vrentem.] Spiritus suos, id est, spirituales

viros,

viros, Angelos, id est, nuntios suos facit; quia eos, qui spiritu viuunt, & spiritualia sectantur, ad ministeria animarum conuertendarum assumit. Et hos spiritusae ministros suos facit ignem vrentem, quia facit vt in bonis operibus spiritu serueant, & postquam in seipsis accensi fuerint, alios quoque eodem igne charitatis & feruoris absumant. Exponit Augustinus quinam sint isti Angeli & ministri Dei, quorum ope ignis spiritualis in cordibus fidelium accenditur. Aug. ib. Quomodo accipimus, inquit, qui facit Angelos suos, spiritus, & ministros suos, ignem flagrantem? Spiritus spirituales dicit. Bene facit Angelos suos spiritales, id est, nuntios verbi sui. 1. Cor. 2. 15. Spiritalis enim omnia iudicat, ipse autem à nemine iudicatur.] Vide spiritalem factum Angelum Dei. 1. Cor. 3. 1. Non potui, inquit, vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus.] De spirituali quadam affectione missus est ad carnales, tanquam Angelus de cœlo ad terram. Quomodo dicit: Et ministros suos, ignem flagrantem, nisi quomodo dicit, spiritu feruentes? Rom. 12. 11. Sic enim feruens spiritu, ignis ardens est omnis minister Dei. Actor. 7. Nonne ardebat Stephanus? Quo igne ardebat? Et quis ille ignis erat quando lapidabatur, & pro eis, à quibus lapidabatur, rogabat? Cùm audis, ignis est minister Dei, incensurum illum putas? Incendat licet, sed fœnum tuum, id est, carnalia omnia desideria tua, vrat minister Dei prædicans verbum Dei. 1. Cor. 4. 1. Audi illum: Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.] Quomodo autem ardebat, cùm diceret: 2. Cor. 6. 11. Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est.] Ardebat & flagrabat charitate, & ibat in eos, vt incenderet. Hunc ignem se missurum Dominus in terram dicebat, cùm ait: Ignem venit mittere in terram. Quomodo gladium, sic ignem. Gladius diuidit affectum carnalem, ignis absumit. Totum in verbo Dei intellige, totum in spiritu Dei cognosce.] Hæc ille. Igitur potestas Dei est, quæ iustos feruore complet, vt & ipsius Dei efficacitatem imitentur, & virtutibus, quæ actionibus feruidis crescunt, augeantur, & alij eorum doctrina exemplóque à malo in bonum mutentur.

Feruorem etiam in studiosis actionibus suæ voluntatis ostensione præcipit Dominus, qui ad sponsam suam, nempe ad iustam animam, in Canticis ait: Cant. 2. 10. Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.] Si solùm à peccato surrexit, & gratiam comparauit, amica quidem erit anima, sed profectò columba non erit. Quomodo enim columba, quæ non per aëra pennis feruoris volat, sed super terram lentis tepiditatis gressibus tepit? Illi ergo volandum est, seu feruore properandum, vt columba dici mereatur. Sed si tantùm à peccato surgat, & per feruorem vtcumque properet, iam amica & columba erit, sed formosa non erit, nisi etiam in sancto & discreto feruore perseueret. Feruor namque perseuerans, sicut calor perseuerans, fœditates spiritualis liquoris, id est, humanæ conuersationis, absumit. Ergo in feruore persistendum est, vt anima de pulchritudine adepta laudetur. Atque adeò illi mandatum feruoris indicitur, vt non solùm amicæ, id est, incipientis appellationem audiat, sed columbæ etiam & formosæ, id est, proficientis & perfectæ nomen acquirat. Et fortassis hoc Dominus mysticè indicare voluit, cùm per Isaiam clamat: Isaia 55. 1. Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate: emite absque argento, & absque vlla commutatione, vinum & lac.] Nam si vinum formosæ, & lac columbæ tribuamus, & in vino perfectionem animæ, in lacte verò eiusdem profectum meditemur, iam festinatione, siue feruore, vinum & lac, id est, perfectionem & profectum, obtineri comperiemus. Sitientes, id est, feruentes, ad aquas veniunt, qui verò frigent, seu algent, aquas gratiarum habere contemnunt. Argento carentes, id est, pauperes & humiles, qui se omni bono vacuos putant, ad emendum properant, & sine argento, ac sine vlla commutatione, sed solis precibus, & gemitibus, & assiduo sanctarum actionum feruore profectum animarum & perfectionem comparant. Festinemus igitur, Hebr. 4. 11. inquit Paulus, ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.] Illa enim requies verè magna, verè admirabilis, & incomprehensibilis, quæ timentibus Dominum parata est, non hærentibus in luto rerum terrenarum, sed celeriter currentibus patet. Et similiter atrium eius, nempe huius vitæ perfectio, vnica in hoc tempore animæ requies, non oscitantes, sed festinantes & feruidè operantes admittit. Qui non festinat in eam ingredi, in quoddam incidit incredulitatis exemplum, dum quodammodo similis incredulis & impiis efficitur. Sicut enim antiqui illi Israëlitæ, Deo increduli, & de eius promissione desperantes, quia breui tempore post egressum ex Ægypto substiterunt; quadraginta annis per desertum vagati sunt, & tandem ab ingressu in terram promissionis depulsi: ita qui tepidè se gerunt in inquisitione veræ requiei, quasi per desertum suarum imperfectionum vagantur, & nunquam ad perfectionis requiem perueniunt. Hi interdum magna ex ambitione aggrediuntur, quæ Deo inuisa sunt, quoniam praua intentione vitiata, cùm tamen feruidi in minimis illi placeant, quia ea ex rectissima intentione & ex feruore præstant. Egresso Esau in agrum, vt ad cibandum patrem feram aliquam apprehenderet, vocauit Rebecca Iacob, dilectum suum, dixitque illi: Gen. 27. 9. Pergens ad gregem; affer mihi duos hædos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur.] Sciens videlicet suauitatem ciborum non tam in eorum nouitate, quàm in modo condiendi & parandi consistere. Et Iacob obediens, communibus cibis patri placuit, & benedictionem præripuit. Sic multi communia, & minima opera tanto feruore, & tam pia Deo placendi solicitudine faciunt, vt eius gratiam & benedictionem accipiant, cùm tamen alij in maioribus laborantes, quia non strenuè & rectè operantur, benedictionem, quam optabant, minimè consequuntur.

Ipsum quoque nomen Domini ad tenendum in sanctis actionibus feruorem impellit. Vocatum est Luca 2. 21. enim nomen eius Iesus,] quod Saluatorem vel salutem significare cognouimus. Quis autem oscitanter ac negligenter salutem inquirat? Certè si corpus aliqua ægritudine aut dolore tangatur, statim accersimus medicum carnis, & diligentissimè eius iussa, licèt difficilia, capessimus. Venarum nostrarum scissionem, sanguinis emissionem, potionum insuauitatem, emplastrorum molestiam alacriter sustinemus, vt salutem carnis perditam, & post modicum perituram, resumamus. Sed Christus salus est mentis, & eius imitatio, omnium morborum spiritualium depulsio: quanto igitur esset desiderio appetenda, quanto feruore, & solicitudine bonis actibus quærenda? Difficile est, assueta relinquere, & ex imo desideriorum terrenorum ad virtutum excelsa transire, sed amor erga Deum facit, vt non id cum desidia, sed cum feruore & alacritate præstemus. Quare Oseas ait: Osea 2. 15. Et canet ibi, nempe in solitudine, iuxta dies iuuen-

tutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti.] Nam quamuis spiritualis anima, in solitudine amicorum & rerum, quæ ei placebant, sua conuersatione resideat, quamuis ascensionis difficultatem, ex vita distracta & libera ad vitam perfectam & Euangelicis consiliis addictam, sentiat, tamen ibi ex feruore canet, & nō tristis, sed læta iter hoc peraget, & per vias mortificationis duras exultanter incedet. Id quidē meritò, quoniam salutem & salutem, non iam corporis, sed sui ipsius, & salutem non aliquando desituram, sed semper mansuram, inquirit. Pastores Bethleem audito huius salutis aduentu, ad eam cum magna auiditate properant, & ideo digni facti sunt eam inuenire, videre oculis, brachiis astringere, & suauissimo amore complecti.

B *Lucæ 2. 16.* Venerunt, inquit, festinantes, & inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Primò festinant, deinde inueniunt, quia festinandum nobis est, & ingenti feruore properandum, vt hanc salutem magnam inuenire possimus. *Beda. ib.* Et ideo fortè nonnulli quærentes, inquit Beda, inuenire non merentur, quia desidiosè Christum requirunt.] Quæsiuit aliquando sponsa hanc salutem tepidè, & minimè inuenit, surrexit, desidiam excussit, feruorem concepit, & statim transcursis vigilibus eum quem cupierat, meruit inuenire. *Cant. 3. 1.* In lectulo meo, inquit, per noctes quæsiui, quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni.] Quamobrem, ô anima, Deo consecrata, tuum sponsum ac tuam salutem non inuenis, nisi quia in frigore noctium, & in desidia lectuli quæris?

C Si illum in feruore diei, & in itinere sanctarum actionum quæsiuisses, vtique illum post non multum temporis inuenisses. *Cant. 3. 2.* Surgam, ait, & circuibo ciuitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea.] Hæc resurrectio, qua à torpore surgis, hic circuitus, quo per feruorem vniuersa lustras, & nullum non lapidem moues, vt profectum inuenias, indicium magni boni est. Denique tu ipsa testis es, quia, postquam occurristi vigilibus, id est, Prælatis, ex quorum ore rationem proficiendi audisti, & cum quibus tua desideria contulisti, statim inuenisti quem diligis.

Necessaria est ergo intenta solicitudo, necessarius est feruor in virtutum actionibus collocandus, vt ad augmentum earum, & ad optatam salutem, in Christi perfecta imitatione positam, veniamus.

D Nam & sapientes dixit Chrysostomus: *Chrysost. hom. 22. ad populum Antiochenū.* Opus est vigilantia dilecti. Nam & miles dormit, non in lecto sed humi; piscator non dormiens piscatur, sed stans aliquando peragit noctem. Agricola omnem exhibet vigilantiam, ne domini vinea lædatur. Et pastor sub dio stans, noctem consummat, gregem custodiens, sicut Iacob dicebat: *Gen. 31. 40.* Fui ardens æstu per diem, & gelu per noctem, & somnus recesserat ab oculis meis.] Et quæ ipsius vigiliæ ratio? Ne vlla ouis feræ captiua fieret. Si verò tāta de irrationali pecude cura, qualem esse decet de rationali anima solicitudinem gerentis? anima, inquam, omnium pretiosissima, nec æquiualentem totum pariter orbem habente, quæ simul nobiscum resurgit, pariterque defenditur, & diuino tribunali simul assistit.] Hæc ille.

E Curemus igitur diligenter salutem animæ nostræ, & cum magna solicitudine eam virtutum donis exornemus: sciamusque hoc esse instrumentum virtutis assequendæ præcipuum, eius diligentem assiduámque exercitationem, & iuxta virtutum rationes, & regulas humanæ conuersationis institutionem. Qui vult igitur virtutes acquirere, quæsitas augere, auctas vsque ad perfectionem prouehere, frequenter, quoad fieri possit, in actiones earum, tum exteriores tum interiores, incumbat.

A Eas omnibus numeris absolutas eliciat, feruidè & tranquillè præstet, ita scilicet vt nec immoderatus feruor anxietatem & distractionem inferat, nec internæ tranquillitatis cura feruorem imminuat. Ac tandem his actionibus virtutum inhæreat, quæ propriæ sunt vocationis suæ, vt sic Dei voluntati, has actiones primo loco poscenti, se accommodet, & inueniatur in eo, ad quem vocatus est, statu, perfectus.

Decimum Instrumentum, nulla occasionis exercendæ virtutis omissio.

B

CAPVT IV.

HOc argumentum de occasionibus proficiendi captandis, suprà à nobis pro necessitate materiæ explicatum est, sed quod tunc in quadam generalitate diximus, nunc vt instrumentum assequendarum virtutum, sicut re vera est, ad easdem applicamus. Curæ autem nobis erit, nihil repetere, sed quanta sit instrumenti huius vtilitas, & quis vsus adhibitis nouis rationibus confirmare. Non satis est igitur, vtcumque exercere virtutes, vt earum possessores simus, sed occasiones nobis oblatæ eliciendi virtutum actus, omittendæ non sunt, &, si non offerantur,

C auidè quæritandæ. In rebus enim humanis necessarium id esse, omnibus attentè considerantibus compertum est. Nam & dux belli, si occasionem hostem vincendi posthabeat, solet ab eo vinci, & miles in congressu cum alio, nisi tempestiuè se tueatur, & ictum repellat, occiditur: & mercator si tempora emendi vendendíque peruertat, non minimum suæ substantiæ detrimentum experitur. Sic & in rebus spiritualibus homo, si occasionem virtutem exercendi prætermittat, quam vult acquirere, aut vulnus vitij contrarij patietur, aut damno profectus amissi tristabitur. Quantum autem sit damnum, hoc experta fuit sponsa, quæ, quia sponso celeriter non aperuit, eius suauissimo amplexu mansit orbata. Copiam ingrediendi aliquando fecit dilecto suo:

D Nam pessulum, ait, ostij mei aperui dilecto meo.] *Cant. 5. 6.* sed quia non tempestiuè aperuit, & occasionem admittendi sponsum perdidit, ipsius etiam aspectum, alloquium, & amplexum amisit. Denique ipsa tardè & morosè aperiente, ille declinauerat, atque transierat.] O lamentabile detrimentum, discessisse sponsum, & animam, quia oblata occasione non vsa est, solam ac desolatam fuisse relictam! Venit sponsus ad nos, cùm nos ad opera humilitatis, charitatis, & obedientiæ vocat. Ingressum ei negamus, cùm occasiones harum ac similium virtutum, ab eo datas, negligenter prætérimus. Pessulum tollimus, cùm importunis inspirationibus tacti de elapsa occasione rectè operandi dolemus. Tunc tandem

E aduertimus illum simul cum occasione virtutis exercendæ contempta transiisse, & ab habitaculo mentis nostræ, quod ob negligentiam nostram meritò ille vacuum reliquit, ad alium fratrem sedulum & strenuum, qui virtutem exercuit, declinasse. Quis hanc iacturam non doleat? Quis tantam oscitantiam non defleat, ob quam meritum gratiæ, & præmium gloriæ videt ereptum? Homines huius sæculi acerbissimè deflent, si occasionem ditescendi, aut dignitatem quampiam acquirendi, è

manibus elabi sinant, & nos non dolebimus si mille occasiones animis virtutibus ornandi & ditandi perdamus? Hoc iudicium stultitiæ, & dementiæ est. Sapientes namque cùm tempora elapsa considerant, & quanta bona perdiderunt, quo tempore sapientes non erant, euoluunt, hanc pristinam insipientiam damnant, & de cætero se ad resarcienda damna præterita in occasionibus proficiendi

Prou. 9. 9. emergentibus roborant. Da sapienti occasionem, ait Salomon, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.] Nam sapiens occasiones discendi non perdit, si autem perdat, satis exiguum cognitionis rerum consequetur: & iustus, si ansam se ampliùs iustificandi sit nactus, eam non omittit; si autem omittat, non vsque ad magnum profectum in virtute solidabitur. Sapiens ergo proficiẽdi occasiones arripit, quia in illis sapientiæ & virtutis augmentum collocatum videt. E contrà stultus eiusmodi occasiones inuerecundè contemnit, ex quibus alius gloriam, ipse verò confusionem decerpit. Et fortè

Eccl. 21. 21.22. idem Sapiens hoc indicat, dicens: Tanquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba. Compedes in pedibus stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.] Nam quæ rogo est stulti sapientia, scientia & doctrina, nisi oblata occasio discendi, & se actione alicuius virtutis ornandi? Si enim fatuus, & insensatus, & stultus est, alia sapientia præter occasionem discendi, & virtutem augendi caret, qui fatuitatem, & insensibilitatem, & stultitiam sapientiæ contrariam habet. Hæc occasio in eo est tanquam domus exterminata, quia eam vt rem destructam, & nulli vsui aptam pro nihilo ducit: est verbum inenarrabile, quoniam licèt occasionem videat, tamen quoad praxim quasi illam non intelligit: est quasi nexus super manum dextram, qua solemus operari, quia eo ipso quòd eam timore, aut torpore correptus, prætermittit, deinceps se magis morosum, & difficilem, & quasi vinctum ad bonum opus sentit.

Occasiones exercendi virtutes, non dubium quin occasiones sint augendi virtutes, & gratiam & ampliorem gloriam comparandi, sicut occasiones peccatorum patrandorum, sunt quasi semina iniquitatum atque acerbiorum pœnarum. Si ergo peccatores occasionem peccandi, & in intolerabiles pœnas incorrendi non perdunt; quare iusti occasiones merendi & augendi fœlicitatem amittunt? De illis

Prou. 19. 28. in Prouerbiis dictum est: Os impiorum deuorat iniquitatem.] Quia sicut famelici impleri cibis desiderant, & oblatam occasionem comedendi & se exatiandi nequaquam prætereunt; ita peccatores impurissimarum voluptatum auidi, opportunitatem se mergendi in eis non prætermittunt. Et tamen hi si cum Dei amicitia fidem deserant, ob momentaneam voluptatem, æternam pœnam sibi conciliare non ignorant. Si id de impiis dicitur, de iustis dicatur, quia cupiunt iustitiam, sicut sitibundi fontes aquarum: quam sese per occasiones offerentem auidissimè bibunt. Cuius haustu non post modicum refrigerium ardorem pœnæ sicut mali, sed post refrigerium quietæ conscientiæ nunquam desituram lætitiam consequuntur. Illorum solicitudo in peccando malis perpetuis mulctabitur. Nam vt est in Psal-

Psal. 111. 1. mo: Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet, desiderium peccatorum peribit.]

Psal. 49. 21. Videbit seipsum, cui comminatur Dominus: Ar-

Ierem. 2. 19. guam te, & statuam contra faciem tuam.] Videbit quàm malum & amarum est, reliquisse se Dominum Deum suum, & non esse timorem eius apud se.] Videbit suam in peccando diligentiam iustissimè castigatam, quam dæmones nunquam interrupta in puniendo diligentia repensant. Ita autem videbit deformitatem suam, iniquitatem suam, & acerbitatem pœnæ sibi irrogatæ, vt non alij nisi sibimetipsi irascatur, & in semetipsum indignationis arma conuertet, quia diligenter suos cruciatus quæsiuit, & mortis occasiones captauit. Dentibus suis fremet, & tabescet, quoniam tempore pœnitentiæ in peccatis exacto nihil aliud superest, nisi absque emolumento flere, & sine remedio gloriam amissam recuperandi plorare. Sicut enim pluuia nimis serotina, & intempestiuè cadens è cœlo, nihil prodest segetibus iam arefactis, & emortuis; ita lacrymæ post hanc vitam, id est, post locum salutaris pœnitentiæ, profusæ nihil proderunt eluendis peccatis in vita commissis. Quod in Esau manifestè monstratum est, de quo inquit Paulus: Quoniam & postea *Hebr. 12. 17.* cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis requisisset eam.] Denique desiderium peccatorum peribit; cùm transient omnia tan- *Aug. ad Psal. 111.* quam vmbra, ait Augustinus, cum fœno arescente, flos decidet. Verbum autem Domini, quod manet in æternum, sicut falsorum beatorum vanitate derisum est; sic eorundem verorum miserorum perditioni superridebit.] Hæc peccatores sciunt, non tamen considerant, nec recogitant, & ideo præsentem occasionem iniquitatis amplexantur, licèt videant eam æternæ pœnæ coniunctam. Quid faciant iusti in exercendarum virtutum occasionibus arripiendis, quas æternum præmium subsequetur? Horum certè diligentiam in accipiendo opportunitatem abnegandi seipsos, & in cura virtutes sectandi, misericors Dominus larga benedictione donabit. Qui post labores eorum [præcinget se, *Luca 12. 37.* & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.] Quare præcinctus seruis suis iam gaudentibus, & dominis factis astat; nisi vt ab his, qui omnia impedimenta sui obsequij reiecerunt, omnia etiam impedimenta gaudendi remoueat? Et quare transit, & vt diligens architriclinus inter conuiuas huc illucque discurrit, nisi vt sua sedulitate in lætificando eos, ipsorum in famulando præteritam sedulitatem significet? Quis ergo amator iustitiæ sinet se in solicitudine à peccatoribus vinci? Quis eorum solertiam in perspiciendis occasionibus voluptatum, & in eis arripiendis videat, & occasiones meritorum & augendarum virtutum non arripiat?

Nec solùm peccatores, sed vniuersæ quoque creaturæ, imò & rerum creaturarum auctor nos docent virtutum exercendarum occasiones amplexari. Quid res creatæ? Nonne opportunis temporibus sine vlla mora quærunt propriæ perfectionis augmenta? Ita sanè, vt in rebus etiam inanimis apertè perspicimus. Ignis enim (vt aliquo vtamur exemplo) materiam sibi proximam statim adurit, & reliqua elementa, si possunt, nulla interposita dilatione, in contraria agunt, & ea mutatione ad se trahunt, & in propriam naturam substantiámque conuertunt. Et hoc propensione semper agendi & mutandi seipsa quasi clamant ad nos, & dicunt nobis ne ocio torpeamus, & in occasionibus augendi virtutem minimè ab eius augmento cessemus. Sed quid animalia commemorem? De qui- *Ier. 8. 7.* bus ait Ieremias: Miluus in cœlo cognouit tempus suum; turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui; populus autem meus non cognouit iudicium Domini.] Auiculæ, quæ nul-

A lius momenti esse videntur, sua norunt tempora, & sine intellectu sciunt quando ad calida festinantes loca, rigorem hyemis debeant declinare: & rursus veris principio ad solitas venire regiones: & homo ratione præditus suum tempus ignorabit, & occasiones se mutandi, & calorem diuini amoris augendi præteribit? Quis non erubescat, si in prouectione spiritualis boni, negligentior & auiculis inueniatur inferior? Et illæ quidem instinctu naturæ ductæ, apta ad mutationes locorum tempora cognoscentes, statim occasionem nactæ à rigidis terrarum regionibus, in quibus vita periclitarentur, discedunt, & ad loca benigniora statim accedunt: ex quibus homo discet, non solùm occasionem boni agendi præuidere, sed è vestigio eam ad vsum studiosæ actionis assumere. B Hanc enim ab animalibus, loca mutantibus, cùm tempus instat, nobis datam esse doctrinam, ex eo perspicitur, quòd non tantùm ad nostrum obsequium, sed & ad nostram eruditionem creata sunt. Ac proinde interroga

Iob. 12. 7. iumenta, ô homo, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris.] Omnia hæc, si eorum naturas, proprietates, & actiones expendas, facient te obseruata in operando opportunitate, cognoscere, quia non deberes occasiones studiosè agendi dissimulare, & in ociositate ac desidia manere.

At si nolumus ex rebus creatis, tanquam ex ancillis nostris, occasionum vsum accipere, saltem id ex

Psal. 9. 10. C nostro, & earum auctore discamus. Ipse, qui [adiutor dicitur in opportunitatibus, in tribulatione,] semper opportuno tempore nos adiuuat, & congruis spaciis omnia ad nos pertinentia disponit. Statim ac tempus affuit, quo anima nostra creanda esset, eam ex nihilo condidit, & corpori organis disposito infudit. Postquam verò nos fecit, & vsuram nobis huius lucis attribuit, eum experimur solicitissimum prouisorem, diligentissimum adiutorem, ac cooperatorem fidelissimum, qui omnia tum naturalia, tum supernaturalia pro exigentia cuiusque agit in nobis, & nunquam à volentibus operari se subtrahit. Sed illud opus præcipuum, quo genus humanum redemit, & ex inimicitiæ in statum amicitiæ transtulit, iuxta dispositionem æternam prouidentiæ suæ, quam opportuno tempore & sine vlla mora perfecit. D Prophetæ hoc esse Dei ingenium agnoscentes, vt nunquam congrua suorum operum tempora prætermitteret, dum opus optant, tempus

Habac. 3. 2. iam faciendi opens instare commemorant. Domine, opus tuum, inquit Habacuc, in medio annorum, viuifica illud.] Opus, inquam, illud magnum & admirabile reparationis nostræ, & misericordiæ tuæ in medio annorum, id est, tempore opportuno, præstabis. Viuificabis illud, vt mortem nostram destruat, & Deus moriens, nos mortuos viuificet. Et Paulus:

Galat. 4. 4. Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui

Psal. 118. 126. sub lege erant, redimeret.] Et Dauid: Tempus faciendi, Domine, dissipauerunt legem tuam.] Cùm E iam homines, inquit, se vniuersis malis dederint, legémque tuam adeò fregerint, vt quasi dissipatam eam reliquerint, tempus aduenisse videtur, in quo assumendo carnem, facias quod ipsi destruxerant.

Ambr. ad Psal. 118. ser. 16. v. 6. In hunc sensum Ambrosius pulchrè ait: Tempus est faciendi, vt si ingrauescente ægritudine alicuius incommodi, curras ad medicum, vt citiùs veniat, ne postea subuenire non possit. Medicus tunc amplius desideratur, cùm grauis incubuerit ægritudo languenti. Ergo cùm videat in Spiritu sancto Prophetà præuaricationes populi, luxuriam, delicias, dolos, fraudes, auaritiam, temulentiam, quasi pro nobis interueniat, currit ad Christum, quem solum tantis sciebat subuenire posse peccatis, vrget vt veniat, nec patitur fieri moras. Tempus faciendi, inquit, Domine, hoc est, vt pro nobis crucem ascendas, mortem subeas. Totus in periculum vltimum mundus vrgetur, veni vt tollas peccata mundi, veniat vita morientibus, veniat resurrectio iam sepultis. Factum tuum subueniat, quoniam nec præcepta tua prodesse potuerunt. In lege præceptum est, in Euangelio mysterium. Cæcus omnis populus proprium non videbat auctorem. Claudus erat mundus, & titubante vestigio fidei, fluctuabat. Non erat qui malagma imponeret, neque oleum, neque alligaturam. B Omne patrimonium suum in medicis erogauerat mulier illa Euangelica, speciem habens congregationis humanæ, quæ coibat ex gentibus, cui nec fluentem sanguinem, & inueteratæ passionis lethale profluuium poterant sæculi huius medici restringere. Principis populi posteritas interierat, & omnes occiderant huius hæredes. Videns hæc Propheta dicit ad Christum: Tempus faciendi, Domine: Non iubendi, inquit, sed faciendi, quia non legatus, neque nuntius, sed Dominus saluaturus erat populum suum.] Hæc ille. Quod autem Dominus in primo opere ac præcipuo obseruauit, vt illud opportunè faceret, idem omnino in reliquis operibus, ad nostram salutem & eruditionem pertinentibus, custodiuit, vt scilicet occasionem C operandi nequaquam perdiderit. Et fortè id significauit illis verbis dictis ad virginem: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.] Non Ioan. 2. 4. dum, inquit, opportunitas adest ad patrandum miraculum, quia defectus vini omnibus patens expectandus est, vt in me latens diuina virtus appareat. Sed cùm primum tempus opportunum aduenerit, sine cunctatione adiutor adero, & vt omnes exhilarem, & potem, aquam in vinum conuertam. Sat scio, non erubescemus creatorem nostrum in magistrum perfectionis accipere. Ergo sicut ille semper occasiones benefaciendi nobis nactus est; ita & nos occasiones illi seruiendi, & nobis benefaciendi nanciscamur. Quia oportet magistri suscipere monita, & imitari exempla, si hanc cœlestem philosophiam, quam ipse docuit, optamus D adire.

Tempus huius vitæ nobis concessum, valde pretiosum est, quoniam occasionibus meritorum, & spiritualis profectus augendi plenum est. Quòd si stultum ducimus, gemmas aut auri glebas perdere, quare stultum non erit, si tempus multo pretiosius & desiderabilius perdamus? Quid pretiosius tempore? inquit optimè Laurentius Iustinianus? Quid, quæso, illo fructuosius? Quid Iust. li. de vita sol. c. 10. carius? Quid excellentius? Quidue amabilius? Sed, proh dolor! pene ab omnibus nihil habetur vilius, nihil tractatur inutilius, nihil indignius possidetur: Nullum temporis momentum præterit, in quo merita non valeant cumulari æterna. Cæ- E tera, quæ habemus in mundo à nobis aliena sunt, tempus autem propriè nostrum est, si tamen illo vtimur ad salutem. Illud siquidem diuina nobis clementia contulit ad plangendum errata, ad pœnitentiam faciendam, ad promerendã indulgentiam, ad virtutes acquirendas, ad multiplicanda merita, ad vendicandam gratiam, ad inferni supplicia euadenda, & ad æternam gloriam consequendam.] Sic ille. Si ita se res habet, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Quisque verò no-

strum

Galat. 6. 10. ſtuum vnus eſt omnium; qui profectò non operabi-
tur bonum ad omnes, ſi dum aliis opportunè pro-
deſt, ſibi ipſi proficiendi occaſiones omittit. Præ-
miſerat autem idem Paulus: Bonum autem facien-
tes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus,
non deficientes.] Annon volumus congruo tempo-
re æternitatis præmia metere? Sed id non fiet, niſi
congruo tempore ſeminemus. At quis congruo
tempore merita ſeminat? Ille quidem, qui in occa-
ſionibus proficiendi virtutes iam adeptas, & dona
ſuſcepta per ſtudioſas actiones augmentat. Sapiens
Eccl. 7. 19. autem ad idem hortatur, dum ait: Bonum eſt, te
ſuſtentare iuſtum, ſed & ab illo ne ſubtrahas ma-
num tuam, quia, qui timet Deum, nihil negligit.]
Eſt, ac ſi dixiſſet, iuſtis & peccatoribus te beneficum
præbe, ſi non potueris illis benefacere, quod per ſe
melius eſt, ad iſtos beneficentiæ fructus extende; nul-
lam occaſionem augendi merita, ſpernas, non maio-
rem, non minorem, quia timore Dei affectus, nullam
nec minimam occaſionem proficiendi negligit. Hu-
ius rei in Paulo manifeſtiſſimum habemus exem-
plum; qui loquens de Euangelio, quod prædicabat,
2. Tim. 2. 9. ait: In quo, id eſt, propter quod Euangelium diſſe-
minandum, laboro vſque ad vincula, quaſi malè
operans, ſed verbum Dei non eſt alligatum.] In car-
cerem, inquit, coniectus ſum, & compedibus, cate-
niſque conſtrictus; at linguam, Dei beneficio, habeo
ſolutam, qua omnibus ad me accedentibus Euange-
lium annuntio, & nullam occaſionem charitatis
exercendæ prætermitto. Habemus & exemplum
in Ioanne Baptiſta, qui audiens in vinculis opera
Chriſti, ex his rumoribus ad ſe delatis occaſionem
illum manifeſtandi ſtatim arripuit. Miſitque diſci-
Matt. 11. 2. pulos ſuos, vt eum interrogarent: Tu es, qui ven-
turus es, an alium expectamus?] Et occaſione huius
interrogationis ipſum agnoſcerent. Habemus &
in Stephano, qui coram Iudæis ad examen addu-
ctus, & nuntiis mortis circumſeptus, [intuens in cæ-
Act. 7. 55. lum, & videns gloriam Dei, & Chriſtum ſtantem à
dextris virtutis Dei,] ſtatim ab eius gloriæ manifeſta-
tione non deſtitit. Hos viros ſanctiſſimos, & alios,
qui eandem viam ingreſſi ſunt, imitemur, & occa-
ſiones aut manifeſtandi gloriam Dei, aut nos ipſos
2. Cor. 6. 2. perficiendi non omittamus: Ecce, ô vir iuſte, tem-
pus acceptabile,] in quo ſcilicet Deus ad meritum
actiones ſtudioſas acceptat: [ecce nunc dies ſalutis,]
in qua nempe multiplex occaſio operandæ ſalutis
offertur: ne hoc tempus acceptum, & hanc diem
ſalutarem perdas, qua tranſacta nulla erit dies, quæ
ad augendum meritum concedatur. Iurauit enim
Apoc. 10. 7. Angelus in Apocalypſi per viuentem in ſæcula ſæcu-
lorum: Quia tempus non erit amplius.] Ante quam
tempus tibi pereat, & dies æternitatis adueniat, diui-
tias meritorum in omni occaſione benefaciendi
congrega, quas tunc ſine vlla imminutione poſ-
ſideas.

Iſta autem ratione occaſiones proficiendi, & vir-
tutes augendi non perdes. Ora enixè Dominum,
vt oculos mentis tibi, ad cognoſcendas huiuſmodi
occaſiones, aperiat. Plurimæ enim occurrunt, quas
non agnoſcis, quia diſtractus viuis, & ideo ſine fru-
ctu labi permittis. Roga etiam illum, vt tui ipſius,
in occaſione benefaciendi poſiti, cor ſua vocatione
tangat, & ſicut illi placitum fuerit, ad opus alliciat.
Neque enim homo faciet, niſi Deus incipiat; neque
reſpondebit, ſi Dominus antè non pulſet. Pete
deinceps, ne ſuæ vocationi tua proterua & dura vo-
luntate reſiſtas; quia valde abſurdum eſt, ſi in occa-
ſione meriti poſitus, & ad meritum vocatus & ad-
iutus, tanto bono vacuus maneas. Fidens autem,

A quia Dominus, quod ad ſe pertinet, faciet, tu quod
ad te pertinet, ſtrenuè ac diligenter facies. Mercato-
res igitur imitaberis, qui in introitu ſuæ officinæ ſtãt,
aut ſedent, & omnia attentè perluſtrant. Si quem
videant ad emendum aliquid venientem, ſtatim ob-
uiam ei procedunt, pallium illius apprehendunt,
mercium ſuarum bonitatem exaggerãt, & ad emen-
dum inuitant. Si debitorem tranſeuntem aſpiciant,
extemplo illum accerſunt, debitum petunt, ſolutio-
nem extorquent, de mora in ſoluendo conqueruntur,
& ſaltem ad certum diem nouam ſolutionis pol-
licitationem accipiunt. Si creditor accedat, ſi poſ-
ſunt, abſque vlla cunctatione ſe abſcondunt; ſi non
poſſunt, mille excuſationes prætendunt; neceſſitates
B domus familiæque exponunt, ſupplicationes addũt,
& dilationem expoſcunt. Quid ſi aliquis ſuſpectus
adſit, à quo vel furtum ſuarum rerum, vel dolum,
vel damnum timeant, quanta cura ſibi cauent, vt
iniuriam propulſent, & detrimentum euadant? Bre-
uiter, nullam occaſionem ſe tuendi & opes augendi
dimittunt. O quàm verum eſt quòd [filij huius ſæ- Luc 16. 8.
culi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.]
Hos huius ſæculi filios in magiſtros quærendæ vir-
tutis aſſume. Vniuerſa, quæ poſſunt tibi aut da-
mnum aut emolumentum afferre, oculis lynceis
aſpicias: quæ noxia ſunt, conſtanter fugias, quæ vti-
lia, diligenter amplectaris, & nullum aditum ad ma-
lum, nullámque occaſionem boni elabi ſinas. Ma-
lum ſæpe mellis dulcedine illitum eſt: Sed & dulce-
dinem ac ſuauitatem refutato. Bonum etiam non
C ſemel felli & amaritudini immerſum eſt? Sed &
amaritudinem & inſuauitatem amplectitor. Hoc
vnum tibi perſuadeas, quia virtutis theſaurus eſt in
omni occaſione quærendus, & vitij perditio repu-
dianda, ſiue in hoc ſtudio ſuauitatem ſentias, ſiue
dolorem triſtitiámque percipias. Vide quia de im-
pus dictum eſt: Diſſipati ſunt, nec compuncti; ten- Pſal. 34. 16.
tauerunt me; ſubſannauerunt me ſubſannatione;
frenduerunt ſuper me dentibus ſuis.] Quia videlicet
durißima caſtigatione percuſſi, & calamitatibus gra-
uiſſimis afflicti, tanta pertinacia in malo perdurant,
vt in vlla occaſione à flagitiis perpetrandis non
ceſſent, & quaſi ad irritandum Deum, & ad ei iniu-
rias inferendas nati eſſe videantur. Tu è contrà ſan-
cta perſeuerantia in bono perſiſte, nulla difficultate
D ſuborta à virtute dimouearis. Mutet Deus verba ſua,
& dicat de te: Hic ſeruus meus diſſipatus eſt, nec
compunctus, ſexcentis impedimentis compeditus,
& innumeris afflictionibus oneratus, virtutem ſecta-
ri non ceſſat, & ab eo, quod ſanctum, quod perfe-
ctum eſt, nulla ratione poteſt auelli. Verè honore
affecit me, glorificauit me glorificatione, & frendvit
ſuper aduerſarios ſuos dentibus ſuis. Huic de mea
gloria curanti ſemper intendam, hunc me glorifican-
tem glorificabo, & ſicut ille in omni occaſione mihi
miniſtrat, ita viciſſim & illum in omni occaſione do-
nis cæleſtibus cumulabo.

E

Undecimum Inſtrumentum, vitæ regularis ſequela.

CAPVT V.

VANTÆ vtilitatis ſit, ad virtutes aſſe-
quendas vitæ regularis ſequela, quam
quiſque vir ſpiritualis profitetur, facilè is
intelliget, qui eam diligenter fuerit ali-
quando ſectatus. Eſt enim hæc vita expultrix vi-

tiorum, genitrix virtutum, & omnis perfectionis amatrix. Vita regularis est, quam proprium institutum præscribit, vocatio probat, carnales & imperfecti aspernantur, spirituales, & perfecti viri sequuntur. Ea incipientes, seipsos emendant; proficientes, se ornant; perfecti, se in perfectione & omni puritate conseruant. Omnia huius vitæ opera ornata sunt alicuius decore virtutis: quoniam si bona sint & studiosa, in sua bonitate promouet, & si media aut indifferentia, per rectam intentionem ad aliquem gradum bonitatis pertrahit. Ita verò hoc instrumento vtemur, si quæ propria sunt nostri status & vocationis, strenuè præstemus, & si nihil ab eo alienum siue dissonum faciamus. His quasi duabus alis anima ad perfectionem volat, & ab omni se nota vitij & imperfectionis elongat. Nam omnia ab spirituali statu, vel vocatione præscripta virtutis sunt opera, quæ dum illis intendimus, in congregandis virtutibus laboramus. Quæ verò aliena sunt à nostra vocatione, licèt aliis bona sint & vtilia, nobis tamen bona & proficua esse non possunt: vnde dum illa fugimus, à multiplicium vitiorum, & imperfectionum occasione discedimus. Fitque vt mens nostra ab occasione mali se subtrahens, & bonis insistens, paulatim fiat in omni virtute perfecta.

Huius ergo instrumenti altera pars est, vt spiritualis vir se actionibus propriæ vocationis accommodet, aliis fratribus se libenter associet, cum orantibus oret, cum laborantibus laboret, cum pausantibus pauset, & tanquam membrum, aliis charitate iunctum, conuenientem partem oneris portet. Sciat ad se etiã pertinere illam vocem Saluatoris: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cælorum.] Et quamuis ætate magnus sit, quamuis nobilis, quamuis doctus, & literatus, à superbia & fastu sæculi ad humilitatem, & simplicitatem seruorum Christi se conuertat, & in operibus quibus ipsi occupantur, affabilem se illis comitem præbeat. Fiat tum eorde, tum abiectis aut non nimis speciosis functionibus paruulus, vt eum paruulis & humilibus iam magnus factus, in cæleste regnum introeat. Curet à se omnem occupationum proprietatem dimouere, quæ illum à communi vita, & communibus actionibus aliorum distrahit; sciatque illas occupationes proprias, à vita communi abhorrentes, fœtus esse propriæ voluntatis, quæ pœnam habet: actiones verò regulares & vocationi conformes, quibus alij intendunt, diuinæ esse voluntatis fructus, quæ sibi obedientes præmio afficit. Actiones huiusmodi non tantùm ocium pellunt, omnium iniquitatum originem, sed & à diebus seruorum Dei, omnem tristitiam omnéque tædium reiiciunt. Ita namque dispositæ sunt & ordinatæ inter se, vt dies & noctes à bene sanctéque occupatis fœliciter transeant, & eos non tristes, sicut dies faciunt in vanitate consumpti, sed alacres & plenos fiduciæ relinquant. Omnes spirituales viri regularem vitam agentes, in commune orant, in commune psallunt, simul laborant, simul quiescunt, certis horis vigilant, & aliis dormiunt: & hæc laborum occupationúmque varietas tædium remouet; sancta verò amabilísque societas, tum pericula, tum tristitiam auertit. Qui ita viuunt, bene dispositi sunt ad Deũ, ad proximos, & ad seipsos. Ad Deum, quia statutis temporibus eum venerantur, & colunt, & omne tempus in eius obsequium impendunt. Ad proximos, quia illos iuuant, quando & quomodo oportet, & illis exemplum sanctæ ædificationis præbent. Ad seipsos verò, quia prudenter se domant, patcè se tractant, & indulgentiam non sibi necessariam denegant. Crucem quidem ferunt, sed leuem, quam non solis suis humeris, sed omnium confratrum suorum ceruicibus sentiunt impositam. Iter arripiunt, sed facilè, ad quod emetiendum præeuntes vocant, circumambulantes animant, & subsequentes, aut de nouo incipientes excitant. Domum perfectionis ædificant, sed tot habent huius ædificationis cooperatores, vt non sit laboriosum, eam aliquando perficere. Breuiter, regularis vita ex ea parte, qua propriis occupatur muneribus, nihil aliud est quàm congeries optimarum actionum, & seminarium vniuersarum virtutum. Nam hæc vita nullam actionem iubet, quæ aut studiosa non sit, aut in studiosum finem sanctúmque directa: his autem actionibus virtutes nondum genitæ generantur, iam verò genitæ promouentur, & promotæ in perfectionem feruntur. Et sicut fortem, ac celerem nauem ingressus, sedens, & nihil de itinere cogitans, immò & dormiens, magna conficit leucarum spacia; sic vitam regularem custodiens, & ei se in vniuersis accommodans, licèt nihil de suo profectu cogitet, magnum in omni virtute profectum acquirit. Bonorum laborum, ait Sapiens, gloriosus est fructus, &, quæ non concidat, radix sapientiæ.] Habent enim illi fructum virtutis, quæ suos possessores facit gloriosos: qui & incorruptibiles sunt, & vnquam pereunt, quoniam radices sunt illius beatæ sapientiæ, qua præmium recipiemus, & cognoscemus Deum sicuti est. Sanctus Iacob vxores suas, & filios, & seruos diuitiásque contemplans, dixit ad socerum suum: Afflictionem meam, & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.] Sic & iustus, qui strenuè laborauit, suis aduersariis insultat. Deus, ô dæmones, vos arguit, vos reprehendit, & à me repellit; profectus quoque meus meæ auget, & prouehit, quoniam afflictiones & labores, quos eius causa suscepi, acceptos habet, & ad dandam pro eis mercedem respicit.

Hanc vitam communem, & proprio statui ac vocationi conuenientem, omnes perfecti viri magna sunt auiditate sectati, quibus semper cordi fuit, priuatis studiis, licèt piis, communia præponere. Licet enim ex illis, quando hæc non impediunt, vberem fructum decerpant, tamen in his communibus, & maiorum auctoritate probatis, fructum animaduertunt esse maiorem. Et ideo specialia placent, sed communia illis contra sensum imperfectorum magis arrident. Solent namque imperfecti, communium operum vtilitatis ignari, specialia onera, quæ sponte sibi imponunt, libentissimè portare, à communibus verò se subtrahere, aut ea non sine tædio & molestia suscipere. Ac more puerorum, illa vt externa specie pulchriora captant; ista vt suo viden minùs speciosa, licèt magis vtilia, non curant. At viri perfecti, qui non specie rerum, sed substantia delectantur; qui non hominum plausum, sed Dei beneplacitum concupiscunt, semper communia opera studiis specialibus prætulerunt. Hi ergo nobis imitandi sunt, si sumus aliquando ipsorum sortem accepturi. Nam proprium iustorum est, iustorum exemplis refici, & perfectorum imitatione formari. Ideóque in Canticis comparantur [duobus hinnulis capreæ gemellis, qui pascuntur in liliis.] Sunt vbera sponsæ, quia, vt vbera ab Ecclesia diliguntur. Sunt hinnuli, quia per humilitatem se peccatores agnoscunt, & per contemplationis actus quasi per saltus vniuersa temporalis pertranseunt. Sed dicat Gregorius quare pascuntur in liliis? Quid per lilia, inquit, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt: Christi bonus odor sumus Deo? Electi ergo,

vt

Marginal notes: Matt. 18. 3. — Sap. 3. 15. — Gen. 31. 42. — Cant. 4. — Greg. 24. mor. c. 6.

A vt assequi summa præualeant, conspecta, odorifera & candida iustorum vita satiantur. Iam quidem videre Dominum sitiunt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi, necdum valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Vnde & aptè illic tempus de ipso liliorum pastu definitur, dum dicitur: Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Tamdiu quippe refici iustorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis vmbras, æterno die aspirante, transeamus. Cùm enim huius temporalitatis vmbra transacta, hac mortalitate fuerit inclinata, quia ipsius diei internum lumen cernimus, nequaquam iam appetimus, vt ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem, B quia needum eum intueri possumus, summopere necesse est, vt eorum, qui illum perfectè sequuti sunt, conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quàm pulchra est agilitas sequentium, & videamus quàm turpis sit hebetudo pigrorum. Statim namque vt bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione intima vlciscente iudicamus: mox verecundia mentem concutit, mox iustè sæuiens, reatus addicit, & vehementer hoc etiam displicet, quòd adhuc fortasse turpiter libet.] Sic ille. Optimum sanè est huius sancti Doctoris documentum, & in hac re, quam modò tractamus, omnimodis seruandum. Si enim illos inspiciamus, qui nostri status initia cõsecrarunt, & eorum vitam tam sanctam, támque institutis addictam contemplemur, profectò C non valebimus gemitus continere, & à singultibus & lacrymis temperare. Quia ipsorum statum, muneia, immò & domos ac cellulas occupantes, longè ab eorum conuersatione distamus, & in loco feruidorum, qui nobis bonum nomen, & apud homines spiritualium virorum opinionem compararunt, præ segnicie & vecordia torpescimus. Defuncti sunt patres optimi, quorum perpetuum studium fuit vitæ regularis exacta obseruatio, vt semper ad maiora sanctitatis incrementa conscenderent: viuimus autem filij delicati, & pigri, qui quotidie fictis prætextibus regularem illam obseruantiam infringimus, & murum illum sanctæ discretionis ariete non necessariæ dispensationis impetimus, vt in nostri cordis fœditate crescamus. Illi in vestibus paupertatem, in cibis parcimoniam, in omnibus rebus humilita- D rem dilexerunt, vt mente lucerent; nos è contrà splendorem vestium, lauticiam ciborum, & in omnibus fastum ac superbiam amamus, vt tenebræ mentis nos obruant, & lux cælitus immissa discedat. Illa ergo Pauli verba meditemur, & ad nostram eruditionem conuertamus: Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conuersationis imitamini fidem.] Præpositi nostri fuerunt aut munere, aut opere, quia vitam nostram tepidam, ac delicatam suo sancto feruore calcarunt, nobísque verba vitæ, & spiritualem eruditionem, tum sermone tum exemplo proposuerunt. Intueamur optimum finem conuersationis eorum, quoniam eodem vitæ tenore E viam spiritus cucurrerunt, & feruidè primordia spiritualis conuersationis incipientes, feruidè quoque eandem consummarunt. Eorúmque fides nobis imitanda est, nam verè robur fuit fidei, & abundantia cognitionis cælestis, non ad breue tantùm tempus, sicut imperfecti faciunt, sed vsque ad extremum halitum in tanta disciplinæ custodia, & in tanta corporis castigatione durare.

Hebr. 13. 7.

Iam altera huius instrumenti pars est à nobis explicanda, cuius est, omnia à nostra vocatione aliena

A constanter fugere, & vniuersa sæcularia, & à proposito perfectionis abstrahentia respuere. Puritas cordis magni momenti res est, & virtutum acquisitio omnem conatum, licèt gratia adiutæ, nostræ mentis exhaurit, non oportet aliò diuertere, & vires spiritus colendo vix sufficientes cum mundo & inanitate diuidere. Seruus Elisei, missus ad suscitandum filium viduæ, tale à magistro & domino suo præceptum accepit: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum; & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi.] Nos autem ad simile negotium mittimur, immò & ad rem maioris momenti destinamur, quia ad prouehendam nostram perfectionem, & ad animas suscitandas eligimur. Et quidem B lumbos accingimus, cùm carnis petulantiam frænamus: baculum tollimus, cùm Domini crucem mortificationis vsu suscipimus: vadimus, cùm per viam virtutum duobus pedibus affectus & operis celeri cursu progredimur. His tribus quartum omnino addendum est, nempe vt neminem in via salutemus, id est, ne alienis à nostra vocatione distrahamur. Sũt enim, qui dicant, Giezi imposito baculo non suscitasse mortuum, quòd occurrentes salutasset, & verba cum eis contra præceptum sui magistri miscuisset. Sed quicquid sit de hoc, illud tamen apud me certum est, quòd multi carnem cohibentes, & seipsos abnegantes, & virtutes vtcumque sectantes, seipsos à tepore, & proximos à mala vita non suscitant, quia per negotiorum sæcularium & prophanorum curam C sibi occurrentes salutant. Nauem, quam anchora in portu tenet, sæpe rupto fune è loco tutissimo vis tempestatis excutit. Sic animam, timore & amore Domini, quasi duplici fune, in statu spirituali religatam, ab eo cura sæcularium negotiorum excludit. Et externas sollicitudines principio molestè sustinet, decursu verò temporis, dum distractionibus assuescit, libenter admittit. Beatissimus sanè Papa Gregorius id in se deprehendisse satis apertè manifestat: Cùm adhuc, inquit, me cogeret animus præsenti mundo quasi specie tenus deseruire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, vt in eo iam non specie, sed, quod est grauius, mente retinerer.] O quoties nos in nobis, & in aliis idem omnino vidimus: & in primo negotiorum sæ- D cularium ingressu, ea nec audire volumus, postea molestissimè audimus, deinde non ita molestè, & successu temporis libenter auscultamus: postmodum lacte nostro educanda suscipimus, & tandem si non alio modo, saltem mentis ariditate ad sæculum redimus. Et vtinam qui ita insipientes sunt, vt sæcularia & suo instituto aduersantia tractant, sola mentis ariditate, qua à Domino castigantur, ad sæculum reuerterentur, quia multi eorum, moribus & vita ad sæculum, quod deseruerant, reuertuntur. Veniatque super illos sors infœlix Achan, qui eo quòd furatus est aliquid de anathemate Iericho, lapidibus obrutus periit. Sic isti negotia mundi furantur, quæ à Domino fuerant viris spiritualibus interdicta. Et verè furantur, quoniam aliena, & sæcularium curæ E demandata, contra Domini voluntatem contrectant. Eáque abscondunt in terra, contra medium tabernaculi sui, quia hæc omnia, quæ contra suam vocationem vsurpant, ad terrenum finem ordinant, & medium tabernaculi sui, id est, conuersationis suæ relaxationem aspiciunt. Bene enim quidam doctor dixit, vitam hominis esse sicut nauem, in principio, & fine angustam, in medio verò latam: quare qui per hæc sæcularia negotia vitæ districtionem fugiunt, mediũ tabernaculi spectare dicuntur. Æquum

4. Reg. 4. 29.

Vide Lyranũ ibi

Greg Pro logo mor. c. 1.

Iosue. 7. 25.

A autem est, vt qui crimini raptoris adhærent, simili pœna plectantur, & lapidibus obruti, ac rebus mundi huius implicari, funditus pereant.

His profectò Dominus, ad negotia sæcularia reuertentibus, mortem spiritualem intentat. Et per
Amos. 4. 10. Amos ait: Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsque ad captiuitatem equorum vestrorum.] Nam per Ægyptum in arcano sermone sæculum indicatum esse, apud omnes notum est. Mittitur itaque mors in eos, qui terram suam, id est, spiritualem statum, actione deserunt, & ad sæcularia & profana tractanda redeunt. Horum iuuenes gladio pereunt, & equi captiuitate mulctantur, cùm vires animæ curis vanarum rerum à diuinis abstrahuntur, & vires corporis, quæ spiritui deseruire debuerant, in terrenis rebus occupantur.
B Sed non tantùm vires corporis horum hominum, verùm & ipsi captiui sunt, qui alieno regi, nempe mundo, famulantur.
Deut. 17. 15. In Deuteronomio scriptum est: Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.] At ipsi non tantùm vnum sibi regem alterius gentis faciunt, sed multos, quorum negotia agenda suscipiunt, sibi reges constituunt. Rex enim tibi est, ô spiritualis vir, cuius ductu viuis, à quo in vitæ ratione gubernaris; & rex alienus tibi est, qui, cùm tu spiritualiter viuere tenearis, sæculariter viuens ad sæcularia pertrahit. Vide ergo quantos reges alienæ gentis tibi facis, cùm totam vitam, quam tuo profectui, & animarum saluti consecrare debueras, nunc in huius, nunc in illius negotiis insumis.
C Relinque vana vanis, profana profanis, & in his, quæ ad te nequaquam pertinent, ne patiaris occupari. Et (vt te ab his retrahat grauissima Ioannis
Cassian. lib. 4. de instit. c. 36. Matt. 24. Cassiani sententia) caue ne quid aliquando eorum resumas, quæ renuncians abiecisti, & contra Domini interdictum de agro Euangelicæ operationis reuersus, inueniaris tunica tua, qua te spoliaueras, reuestiri: neque ad humiles terrenásque mundi huius concupiscentias, ac studia reuoluaris, & contra Euangelij mandatum, de perfectionis recto descendens tollere aliquid præsumas ex his quæ renuncians abdicasti. Caue ne parentum, ne affectionis pristinæ recorderis, & ad curas huius sæculi, solicitudinésque
Luc. 9. 62. reuocatus, secundùm Saluatoris sentẽtiam, [ponens manum tuam super aratrum, & aspiciens retrò, regno cælorum aptus esse non possis.]
D Caue ne quando superbiam, quam nunc incipiens, ardore fidei ac pia humilitate calcasti, cùm cœperis psalmorum, vel professionis huius quãdam notitiam degustare, paulatim elatus resuscitare mediteris, ac secundùm Apo-
Galat. 2. 18. stoli sententiam; [quæ destruxisti iterum reædificans, præuaricatorem constituas] temetipsum, sed potiùs vt in hac nuditate, quam curam Deo & Angelis eius professus es, ad finem vsque perdures.] Hæc omnia ipse.

Illud autem ad hoc faciendum maximè conferet, si te ad spiritualem vitam vocatum, in altissima dignitate positum esse scias, & è contrà vniuersa negotia sæcularia vilissima esse cognoscas: si illius vitæ studia, progressum, siue ascensum; istorum curas, regressum, aut potiùs deiectionem existimes: & si in rebus
E humanis nolles ab adepta dignitate cadere, in profectu animæ tuæ noli, rogo, à cura spiritualium rerum, quæ sublimis est dignitas, ad curam negotiorum sæcularium dilabi. Illi sublimitati, seu illi sublimissimæ vitæ subde temetipsum, nam illa non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum; hæc verò rerum sæcularium cura equos, qui fastui deseruiunt, id est, ambitiosa desideria, multiplicat, & cogitationum populos in sæculum reuo-

A cat, vt post cogitationes consensus eat, & licèt corpus in claustro se contineat, totum tamen cor ad sæculum reuertatur. In statu tuo occupationes habes vtilissimas pariter & iucundissimas, quibus cum summa tranquillitate, & mentis luce, in cœlum tendis. Habes spiritualem lectionem, sanctam meditationem, feruidam orationem, suauem contemplationem, quæ te pascant, & inebrient. Habes Eucharistiæ & confessionis administrationem, sacræ doctrinæ prædicationem, rudium eruditionem, afflictorum & infirmorum, in carceribus & xenodochiis manentium, consolationem, quæ te vtilem proximis reddant. Quare hæc omittis, hæc contemnis, & sæcularia non fugis, quorum causa cum
B vanissimis hominibus, quos ad bonum non trahis, sed ab illis ad malum traheris, in pœnam malis paratam demergeris? Et nunc quid tibi vis in via Ægy- *Ierem. 2.*
pti, vt bibas aquam turbidam? Et quid tibi cum via *18.*
Assyriorum, vt bibas aquam fluminis?] Antea enim, cùm sæcularis eras, quid mirum si post sæculum curreres, si quæ huius sæculi sunt negotia tractares? At nunc religiosus factus, aut ad spiritualem vitam conuersus, at nunc cum sæculo inimicitias exercens, & deliria ipsius damnans, quid iterum ea probas, quid ad ea reuerteris, quid aqua putida sæcularium curarum satiaris?

Iam ergo nos ad spiritualem vitam euocati, sciamus quia ex Ægypto egressi sumus, & in quadam mystica solitudine vt viatores manemus, seu potiùs per eam iter facimus, donec ad terram promissam,
C id est, ad cælestem patriam, veniamus. At in solitudine positi, soli simus, soli, inquam, non corpore, sed corde; soli, non habitatione, sed voluntate. Bonorum enim societas, & eorum qui eiusdem sunt propositi, huic solitudini non obest, si interior homo non se Ægypti, id est, mundi, rebus immisceat. De cætero, inquit Bernardus, sola indicitur tibi men- *Bern. ser.*
tis & spiritus solitudo. Solus es, si non commu- *40. in*
nia cogites, si nõ affectes præsentia, si despicias, quod *Cant.*
multi suspiciunt, si fastidias, quod omnes desiderant, si iurgia deuites, si damna non sentias, si non recorderis iniuriarum. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. Vidésne posse esse te & solum, cùm inter multos; & inter multos, cùm solus es?] Hæc ille. Hãc amabilem solitudinem omnes religiosi professi su-
D mus, etiam si in mediis ciuitatibus habitemus, & inter sæculares commoremur, & ministeria apta ad curandas animas, siue ex iustitia, siue ex charitate, & obedientia suscipiamus. Cùm verò ad negotia sæcularia conuertimur, tunc ad sæculum redire gestimus; tunc dicimus cum Israelitis: Recordamur *Num. 11.*
piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis: in *5.*
mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porríque, & cæpe, & allia.] Quem locum tractans Cas-
sianus, sic ait: Quæ figura, licèt in illo præcesserit *Cassian.*
populo, tamen nunc quoque eam quotidie in nostro *col. 3. c. 7.*
ordine, ac professione videmus impleri. Omnis enim quicumque post renuntiationem mundi huius ad antiqua reuertitur studia, & ad pristina desideria reuocatur, hæc eadem cum illis opere ac mente pro-
E clamat, dicens: Bene mihi erat in Ægypto. Quorum vereor ne tanta sit inuenienda multitudo, quantas tunc sub Mose præuaricantium turbas legimus extitisse. Nam cùm sexcenta ferè millia armatorum de Ægypto dinumerentur egressa, ex his non sunt ampliùs quàm duo tantùm terram repromissionis ingressi. Vnde festinandum est nobis, vt à paucis, ac rarissimis sumamus exempla virtutum, quia secundùm illam, quam diximus, figuram; in Euangelio quoque multi vocati, pauci autem dicuntur electi.]

Hæc ille. Nec sola huius doctoris auctoritas dicit eos reuerti in sæculum, qui ad eius negotia sedeant, verùm & scriptura ipsa clarè significat. Nam Stephanus de eisdem Israelitis loquens in Actis, ait: Moysi
Actor. 7. 40. voluerunt obedire patres nostri, sed repulerũt, & auersi sunt cordibus suis in Ægyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis Deos, qui præcedant nos.] Est ergo duplex reuersio in Ægyptum: altera, qua quis reuertitur corpore simul & corde; altera, qua reuertitur tantùm corde. Corpore simul & corde in sæculum redeunt Apostatæ, qui sancto habitu religionis relicto, & sacra professione contempta, Deo mentiuntur, vt rebus sæcularibus & profanis viuant. Corde tantùm redeunt tepidi & ambitiosi, qui habitu, & propria professione retentis, sæcularia, quæ spreuerant, repetunt, & quæ noxia iudicauerant, iterum B vt sibi conducibilia resumunt. Hi Moysi, id est, Prælati monitis salutaribus, quibus ad studia spiritualia reuocantur, non acquiescunt. Huius mundi tenebras luci status sui, & inquietudines aulicorum suæ quieti præponunt: & quasi contempto vero Deo, idôla, quæ se præcedant, expetunt. Verè enim, ô frater, Deum contemnis, cùm obedientiæ Prælatorum obsistis, cùm sancti status tui synceritatem obscuras, puritatem fuscas, & integritatem labefactas; cùm ex fratribus tuis quosdam scandalizas, alios verò ad tuam vitam aulicam, & religioso indignam, tuis exemplis pertrahis; cùm demum sæculo, & principibus huius sæculi diligentissimè famularis, & rebus diuinis tepidè & oscitanter intendis. Et verè ante idola procumbis, cùm ima summis, inutilia proficuis, & terrena cœlestibus præfers. C Ac ideo si cupis virtutes tui status proprias acquirere, & vitam religiosam excolere, & in extremo die debitam rationem Deo reddere, hæc inania, & à tuo statu aliena desere, & vitam regularem, virtutum matrem, diligentes obserua.

Duodecimum Instrumentum: Custodia regulæ, & primò quanti momenti sit ad virtutes habendas.

CAPVT VI.

POSTREMVM ad virtutes acquirendas instrumentum, regulæ exactissimam custodiam esse putamus; cuius præstantia ad obtentionem omnis virtutis, vt nobis possit esse perspecta, tantisper nos in sui contemplationem occupatos tenebit. Ordiemur autem hoc argomentum ab eo loco Pauli, à quo Diuus Bonauentura regulæ Seraphici Patris Francisci expositionem incepit: Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos
Galat. 6. 16. & misericordia, & super Israel Dei.] Quibus verbis Apostolus regulæ nomine Christianam doctrinam, Galatis à se expositam & enucleatam, significat. Sed nos cum Doctore illo sapientissimo ad speciales religiosarum familiarum regulas locum istum applicamus, & meritò; quoniam in his regulis Christi doctrinam perfectiùs expolitam, quàm sæcularibus tradi soleat, & consiliorum Euangelicorum exactissima obseruatione, magis (vt ita dicam) expolitam esse perspicimus. Harum regularum sequela, diligénsque custodia pacem & misericordiam affert his, qui ex eo quòd per mundi contemptum, & altioris status professionem Domino consecrantur, meritò dicuntur Israel Dei. Illi enim sunt Israelitæ, non A carne, sed spiritu, non numero, sed merito; qui ex eo quòd à se terrena abdicant, Deum subtiliùs, quàm alij communes homines, contemplatione vident; & quia sæculum, & carnem, & diabolum, ac vno nomine seipsos vincunt, cum Deo fortes existunt. Vt autem pateat, quæ ad istos pax, & quæ misericordia ex custodia ac sequela regularum obueniat, illud intelligamus oportet de actibus virtutũ dari, omnémque mandatorum obseruationem, atque omnem perfectionem continere. Cuius veritatis cognitio, non ex aliqua auctoritate, aut ratione, sed ex ipso experimento, & ex ipsarum regularum lectione petenda est. Nam quis, rogo, sanctorum patrum, qui statum religiosum fundarunt, scita legat, qui non in eis virtutes vniuersas, aut mandatas, aut in rebus, B quæ non sunt in præcepto consilio, traditas & persuasas aspiciat? Basilius in suis regulis quid præcipit? Charitatem aduersùs Deum, amorem erga proximum, timorem Dei, secessionem à turbis quietem cogitationis, discretionem, rerum temporalium abdicationem, & alia similia multa, quæ in suis regulis fusiùs tractans non sine admiratione legimus, non sine magna ædificatione veneramur. Augustinus in sua, quam multæ sanctæ religiones profitentur, regula, quid mandat? Primùm, inquit, propter quod
Cap. 1. in vnum estis congregati, vt vnanimes habitetis in domo; & sit vobis anima vna & cor vnum in Deo. Deinde præcipit humilitatem, orationem, ieiunium, modestiam, correctionis admissionem, offensæ condonationem, & alia huius generis, quæ non sine C magna exultatione relegimus. Benedictus in sua
Cap. 4. regula luculentissima, quam etiam plurimæ ex familiis religiosis obseruant, quid iniungit? Deum, & proximum diligere, decalogum custodire, corpus castigare, delitias non amplecti, pauperes recreare, nihil amori Christi præponere, veritatem ex corde & ore proferre, iniurias sustinere, omnes vitæ actiones expendere, & alia multa, quæ licèt hîc non referamus, ad virtutum perfectionem spectare cognoscimus. Franciscus, quid à suis sectatoribus obseruan-
Cap. 1. dum esse decernit? Totum Euangelium. Nam regula, & vita fratrum minorum hæc est, Domini nostri Iesu Christi sanctum Euangelium obseruare, viuendo in obedientia sine proprio, & in castitate: & postea multa alia ad altissimam perfectionem per- D tinentia illa viua imago Iesu Christi crucifixi latè persequitur. Quid tandem, (vt alios sanctissimos religionum Patres omittam) Ignatius noster à nobis seruandum esse præscripsit? Hæc inter alia: vt propriam perfectionem & proximorum etiam impensè quæreremus: vt parentes, fratres, & cognatos in Christo, & propter Christum tantùm diligentes, quod ad res mundi attinet, sancto odio prosequeremur: vt ab omni fastu, & huius sæculi honore, & ostentatione abhorreremus: vt generalem quandam in omnibus mortificationem profiteremur: vt purissimam intentionem in rebus etiam minimis haberemus: vt syncerissimam paupertatem, Angelicam castitatem, & promptissimam obedientiam sectaremur: vt iugi studio orationis, ac diuinæ præsentiæ E exercitatione Deo iungeremur: vt fidem Catholicam inter hæreticos & infideles, nec non & diuinorum mandatorum custodiam inter peccatores seminaremus: ac tandem vt Christi Iesu perfecti imitatores in vtraque vita, tam actiue quàm contemplatiue, efficeremur. Hæc omnia, & alia huiusmodi constitutiones nostræ exigunt, quas quidam attentè legens, scopum, ac finem earum his ornandis verbis expressit. Homines mundo crucifixos, & quibus mundus ipse sit crucifixus, vitæ nostræ ratio nos esse

postulat: homines, inquam, nouos, qui suis se affectibus exuerint, vt Christum induerent, sibi mortuos, vt iustitiæ viuerent. Qui, vt Diuus Paulus ait, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis se Dei ministros exhibeant. Et per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, per prospera denique & aduersa magnis itineribus ad cælestem patriam & ipsi contendant, & alios etiam, quacumque possunt, ope studióque compellant, maximam Dei gloriam semper intuentes. Manifestum est ergo, cœtuum religiosorum tum institutiones, tum regulas, actus virtutum, siue in præcepto positos, siue consiliis Euangelicis contentus, præscribere.

Nec putandum est, ineptè sanctos religionum Patres à Domino præcepta, aut consilio exposita, suis regulis statutisque mandasse: id enim fecerunt, vt diuinæ vocationi cooperarentur, & humanæ ignorationi consulerent. Nam præcepta, & consilia Euangelica magnam latitudinem habent, & intra suam obseruationem minùs quosdam & alios seueriùs astringunt: Decuitque vt quisque iuxta vocationem suam, ex propositis sibi institutis agnosceret, quemadmodum ea debeat custodire. Vnius tantùm virtutis exemplo intelligemus, quod dicimus. Præceptum castitatis, iuxta exigentiam status, aliter atque aliter est à diuersis obseruandum. Coniugatus namque illud obseruat, si propria vxore contentus, tum opere, tum corde, omnibus aliis abstineat. Religiosus solitarius custodit, si omninò à deliciis temperet, & ieiuniis, ac vigiliis, cæterisque castitatis instrumentis se impollutum Deo & illibatum exhibeat. At religiosus inter homines viuens, & animarum curam ex charitate gerens, ad aliquid ampliùs niti debet, vt nimirum Angelicam habeat puritatem. Vt quemadmodum custodes Angeli, qui inter homines carnem gestantes discurrunt, nullo carnis odore tanguntur: ita huiusmodi religiosi (& idem de statu clericali feratur iudicium) ad tam sublimem castitatem aspirent, & tam ex corde spurcitias carnis exhorreant, vt si fieri possit, & sibi à Domino concedatur, nullo, qui vel leue peccatum sit, cum fœminis cautè & ex necessitate conuersantes, motu tangantur. Si in diuersis tam diuersus est castitatis modus, necesse fuit, vt singulæ religiones præceptum castitatis non promulgarent, sed exponerent, vt earum professores ad quem castitatis gradum iuxta perfectionem sui status niti debeant, agnoscerent. Virtus etiam est sicut panmus sericus, ex quo multi diuersarum conditionum se vestiunt. Ex eodem enim serico aliter induitur mas, aliter fœmina: aliter adolescens, aliter senex: Ita prorsus ex humilitate, verbi gratia, aliter se ornat, qui à mundi honoribus elongatus degit; aliter qui mundi honoribus, & populi laudibus, & acclamationibus cinctus viuit. Illi ea humilitas satis erit, quæ honores non ambiat; isti omnino ea necessaria est, quæ sæculi honores oblatos rideat, & fugiat. Ergo oportuit, in quaque religione regulas & statuta conscribi, quæ perfectionem humilitatis & reliquarum virtutum, iuxta mensuram propriæ vocationis, explicarent, & quasi ex virtutis magna latitudine cuique vestem accommodatam assuerent. Omnes religionum Patres, imitatione & vitæ conuersatione quasi vnum Christum efficiunt, quem profectò sequuntur, cùm secundùm vocationem ad quam adducti sunt, in virtutibus suos filios instituunt. Ille quidem per seipsum non eadem, sed diuersa homines docuit, iam in monte documenta perfectionis aperit; iam per condescensionem pro sanandis infirmis ad inferiora descendit. Quod factum hoc non vacasse mysterio, egregiè Beda profitetur his verbis: Quòd autem subiens in montem Iesus, ibi sedebat cum discipulis suis, sed veniente ad eum multitudine descendit, atque hanc in inferioribus refecit, quam in inferioribus paulo antè curauerat; nequaquam frustra factum credamus, sed ad significandum mysticè, quia doctrinam, & charismata sua Dominus iuxta recipientium capacitatem distribuit, infirmis adhuc mentibus, paruulis spiritu simpliciora monita committens, & apertiora credens sacramenta, celsioribus autem quibusque, & perfectioribus sensu secretiora suæ maiestatis arcana reserans, altiora deuotæ conuersationis munera suggerens, & altiora præmiorum cælestium dona promittens. Denique cuidam sciscitanti, quid faciens, vitam æternam possideret, quasi inferiùs adhuc posito communia suæ dona largitatis impendit, dicens: Honora patrem tuum & matrem. Cui postmodum maiora quærenti, & velut ad montem virtutum ascendere cupienti: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. Cuius discretionem moderaminis nunc per se solùm Dominus in carne docens exhibuit, verùm nunc quoque per verbi sui ministros exhibere non cessat. Vnde iisdem sub vnius boni serui persona restatur, quia dare debeant conseruis in tempore tritici mensuram, id est, pro captu audientium opportunè & mensuratè verbi dapes suggerere.] Hæc ille. Sed quod Dominus per seipsum fecit, & per prædicatores nunc facit, per religionum etiam Patres, tanquam per eos, qui vitam ipsius delineare curabant, manifestè perfecit. Vt scilicet alter eorum, vnum genus studiosæ vitæ, alter aliud genus seu modum perfectionis arriperet, & illum suis sectatoribus sequendum proponeret. Quare necesse fuit, præcepta, & consilia Euangelica, vniuscuiusque instituto accommodata, variis regulis & institutionibus explicare.

Beda ad Ioan. 6. in illud: Postea abiit Iesus, etc.

Ex his manifestum est, statutorum obseruantiam, regulæque custodiam, maximè ad virtutes obtinendas adiuuare. Regulam namque custodire, nihil aliud est, quàm paupertatem, castitatem, & obedientiam sectari, humilitatem, patientiam, & mansuetudinem sequi, contemptum sæculi, charitatem fraternitatis, amorem erga Deum, & virtutes reliquas exercere, peccata, & semina peccatorum, & imperfectionum, quæ regula prohibentur, relinquere. His autem virtutum actibus ipsi virtutum habitus generantur, & promouentur: nec aliud esse potest, regulam obseruare, quàm virtutes vniuersas ad augmentum & perfectionem adducere. Regula quidem est norma (si eius primam significationem inspiciamus) qua lineas rectè ducimus, & in destinatum punctum dirigimus. Inde verò ad præceptiones religiosas hoc nomen translatum est: quia vt actiones nostras velut lineas quasdam in Deum, finem nostrum, ducamus, his præceptionibus quasi regulis, ne exorbitent, attentè metimur. Hæc præcepta, inquit Hugo Victorinus, de regulis Augustini loquens, ideo regula appellantur, quia videlicet in eis nobis rectè viuendi norma exprimitur. Regula autem dicitur, eo quòd rectè regat, vel quod rectè ducat. Et Bonauentura: Regula di-

Hugo ad reg. Aug. c. 1

Bonau. in reg. D. Fran. c. 2.

ritur,

citur, eo quòd rectè ducitur; rectum autem est, quod non exit ab extremis. Vnde si regula actiones religiosi dirigit, & rectas efficit, non dubium, quin eas in alicuius virtutis ratione constituat. Quod certè bene perpensum ac consideratum, maximè incitare deberet, vt regulas diligentissimè custodiamus. Nam vt quid, quæso, cognatos, amicos, diuitias, honores, voluptates, sæculum, & sæcularia omnia, &, quod amplius est, propriam voluntatem & nos ipsos reliquimus? Nonne quia intelleximus inter omnia ista, nos non posse rectitudinem actionum seruase, & maluimus illis carere, quàm à virtute deficere? Quæ ergo dementia erit, sanctissimas præceptiones frangere, & prudentissima sanctissimorum Patrum iussa præterire, quibus abiectis rectitudinem, quam omnium rerum dimissione quærebamus, abiicimus, & animæ pericula, ac vitiorum monstra, quæ fugiebamus, retinemus?

A

Qui aliquam artem addiscit, si præceptiones artificum illius artis non seruet, nequaquam peritus eius euadit: & qui vitam spiritualem, & virtutes, ex quibus coalescit, inquirit, à præceptionibus vitæ spiritualis exorbitans, & virtutum regulas deserens, nunquam eas obtinebit. Sunt regulæ veluti catenæ, compedes, & vincula, quæ nos, cùm currebamus ad malum, tenuerunt, & ne in præceps iremus, in spirituali statu ligarunt.

B

Iob 13.27 De quibus accipi potest illud Iob: Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:] Christus enim nos seruos suos, à se per peccata fugientes, non ex necessitate, sed ex amore quæsiuit, & in hunc sanctissimum statum quasi in carcerem coniecit (ò fœlicissimum carcerem, & palatiis regum amabiliorem!) & in eo, ne iterum ad vitia & iniquitates reuerteremur, regulis, quasi compedibus & vinculis, religauit. Ibi vias, id est, actiones nostras obseruat; & vestigia pedum, id est, affectuum motus & desideria, considerat, vt si velimus à carcere exire, & ab his amoris vinculis liberati, per noua gratiæ auxilia nos teneat. Ab his ergo compedibus expediri, non est aliud quàm in peccata & defectus labi; in eis verò permanere, est vitam studiosam virtutibúsque refertam possidere. Licèt enim regula hac ratione neruus sit, id est, præceptum, quod, vt Thomas & Lyra interpretantur, quasi catena nos ligat, ne in malum curramus: tamen in alia significatione, quæ huic loco non congruit, neruus est, quia virtutum actiones præcipit, quæ nos ad honestum sectandum corroborant. Dominus namque per Ezechielem ossibus aridis promittit, dicens: Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum, & viuetis.] Nerui hoc loco virtutes signant, vt ex Gregorio colligitur, & ideo meritò pro regulis, virtutes præcipientibus, accipiuntur, quibus nobis supernè datis, & mollis caro, benignitatis & modestiæ cutis, & spiritualis vitæ spiritus nobis videtur esse concessus. Regula ergo est neruus; & neruus, vinculum, quod nos à malo tenet; & sensus, ac motus spiritualis instrumentum, quod ad bonum operandum impellit. Quare nunquam à bonitate ac virtute deficiet, qui regulam fortiter diligentérque custodit.

C

D

Ezech. 37.6.

Gregor. 9. mor. c. 29.

E

Sunt regulæ, quæ nos vndique cingunt, & muniunt, ne granam virtutésque perdamus. Liceat enim nobis, Isaiæ locum de Ecclesia pronunciatum, ad selectiorem Ecclesiæ partem, id est, ad statum religiosum, applicare. Quid ille ait? Vrbs fortitudinis nostræ Sion Saluator, ponetur in ea murus & antemurale.] Meritò sanè in hac vrbe Sion statum religiosum intelligo. Nam siue Sion speculam, siue aceruum significet, optimè eius notio in religionem quadrat, quæ & locus editus est, ex quo videmus mala, & aceruus, in quo multa possidemus bona. Est specula, quia ex ea, tanquam ex altissima professione, sæculi mala conspicimus, vt ab eis caueamus: & est aceruus bonarum actionum, donorum cælestium, & sanctorum exemplorum, quibus ad similia permouemur. Est vrbs fortitudinis nostræ, quæ à carnis fœditate nos protegit, & à dæmonis illusionibus, & sæculi ambitione defendit. Hæc vrbs Saluator est, quia est imitatio perfecta vitæ Saluatoris, quem profectò induimus, cùm huoc statum moribus profitemur. Saluator est, quia inde status noster robur & fortitudinem habet, & ex eius placito totus pendet. Hanc vrbem murus cingit, & murum ipsum antemurale custodit. Murus, est lex omnibus data fidelibus, quæ etiam nos obligat, & quodammodo strictiùs obligat, quia æquum est, vt in sublimiori statu positi, & ab occasionibus frangendi eam magis elongati, ipsam perfectiùs impleamus. At antemurale sunt regulæ, quas qui diligenter implet, tuetur murum præceptorum, & viuam seu imitationem in se Saluatoris obseruat. Qui enim opera perfectionis à regulis mandata præstat, quàm longissimè aberit à mandatorum transgressione. Qui sua pro Christo relinquit, aliena non cupiet, qui minimam cogitationem minùs honestam abigit, nefarium desiderium non admittet: qui propriam voluntatem in magnis & in minimis abnegat, nunquam pro impinguanda propria voluntate, à mandatorum obseruatione discedet. Sunt ergo regulæ bene custoditæ, quæ nos in omni virtute continent, & à vitiis alienos faciunt; quas si oscitanter prætereamus, & hæc minora contemnamus, paulatim forsitan ad mandatorum transgressionem procedemus. Id namque sonant verba illa Ieremiæ: Luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.] Et sanè si antemurale non luxisset, & sancta status nostri regula illigata permansisset, nunquam præceptorum murus ruinæ & excidio appropinquasset. Quin & hæc regularum præceptionúmque custodia, alia ratione ad virtutes obtinendas iuuat, quòd facilem reddit viam diuinorum mandatorum. Nonne qui assueuit quotidie mille passuum iter conficere, facillimè viam quingentorum passuum percurret? Nonne qui ad multos annos pane & aqua se refecit, sine vllo labore piscibus & moderato vino appetitui satisfaciet? At qui semper sedet, post modicum in itinere deficit: & qui semper pinguibus & delicatis vescitur, minimè piscibus & pane cibario sustentabitur. Ita sanè, qui à se momentis singulis opera perfectionis exigit, qualia sine vlla dubitatione præscribunt regulæ, facilè sibi persuadebit obseruantiam mandatorum. Fiétque sibi facilis virtus præcepta; quia assuetus est, virtutis gradum sub consilio relictum obseruare. E contrà verò qui in sæculo adeò est delicatus, aut potiùs imperfectus, vt sola maiora mandata custodiat, & de cætero minimè ad alia minora se adigat, is aliquando à maioribus excidet, & in legis obser-

Isa 26.1.

A

B

C

D

Thren. 2. 8.

E

Matt. 19. 23. D. Thom. quodlib. 4. art. 23.

uatione deficiet. In quo sensu Beatus Thomas A Aquinas illam Saluatoris sententiam exposuit : Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum.] Quia difficile est, inquit, quòd homo præcepta seruet, quibus intratur in regnum, nisi sequens consilia, diuinas relinquat. Sunt ergo regulæ quasi rotæ, quibus expeditissimè viam mandatorum peragimus : sunt quasi pennæ, quibus ad fastigium perfectionis euolamus : sunt quasi reconditoria, in quibus virtutum thesauros possidemus.

Alia etiam ratione regulæ virtutum augmento proficiunt, quia nos à multiplici tentatione defendunt. Sunt illæ quasi clypei, quia eas telis aduersariorum obiicimus, ne percussi aliquo crimine pereamus. Non incongruè sanè religiosæ vitæ ac- B commodare possumus illud Canticorum : Sicut turris Dauid, collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis : mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.] His sponsus Ecclesiam alloquitur. Ecclesiæ autem collum, sit religiosus status; quoniam sicut collum solum caput supra se habet, sic hic status solum statum capitum, id est, Episcoporum, superiorem agnoscit. Hic status comparatur turri, illi nimirum magnæ & eminenti, quam Rex Dauid in monte Sion, ad hostium impetum retundendum, extruxerat : nam & in sublimitate perfectionis fundatus est, & ad prosternendos aduersarios mentis inuentus. Huius propugnacula, sunt viri perfecti, qui dum cæteris eminent, suum hunc statum exornant, & dum illum à primo fer- C uore labi non sinunt, ipsum vndiquaque communiunt. Clypei autem ex turri pendentes sunt regulæ, quia ipsæ ictibus tentationum obiectæ, & per exactam obseruationem huius sæculi pompis oppositæ, illæsos saluósque custodiunt. Qui itaque his clypeis ad suam defensionem vtitur, & eorum implexione se protegit, peccata vitabit, tentationes vincet, & in omni virtute proficiet. At notanda est vis diuini sermonis. Mille clypei, inquit, pendent ex ea, nempe ex religione ipsa : quæ cùm nihil aliud sit, quàm religiosorum congregatio, liquet, quoniam ex ipsis regularum clypei dependent. Ex nobis ergo pendet, quòd regula vigeat, quòd religiosa disciplina non pereat, quòd munimenta status nostri non cadant. Quare si D regulas nostras fregerimus, non solùm multiplicis virtutis pauperes erimus, verùm & tanti detrimenti à nobis illati rationem reddemus. Si rex, ô serue Dei, arcem ad tutamen regni ædificaret, & vario genere armorum instrueret, seruus autem eius eandem arcem solo æquaret, armáque confringeret, esset morte dignissimus. Vide tu quali pœna plecteris, si clypeos huius turris, à Deo extructæ, id est, regulas, destruas, & turrim ipsam, id est, religiosam professionem, quæ sine exacta obseruatione stare non potest, in perditionem adducas. Deus miserationes suas in nos effundens, nos ad vitam religiosam vocauit : quod ex conuersatione à peccatis aliena, & in sanctis operibus occupata, quorum Deus auctor est, manifestè perspi- E citur. In hoc autem statu regularum clypeos dedit nobis, quibus spiritualem vitam tueremur, & pro vitiis deuiciendis, & virtutibus acquirendis pugnaremus. Non licet ergo nobis hæc arma spiritualia postmittere, sine quibus nunquam victoriam comparabimus. Auxilium Domini nobis ad vincendum & proficiendum adest, verum est, sed si armis ab eo assignatis decretísque pugnemus. Si verò ea arma (quæ non sunt alia, quàm regu-

A læ) ociosa habuerimus, auxilium efficax, & specialissimum aberit, quo absente victoria & profectus abscedet.

Ista regularum custodia à nobis exigitur, vt omnis virtus in mentibus nostris augescat, ad quam rem astruendam, non alium testem, quàm cuiusque conscientiam adduco. Si enim singulos religiosos interrogemus, quanam ratione putant se posse ad perfectionem ascendere, sine vlla hæsitatione fatebuntur, viam perfectionis non aliam sibi esse, quàm regulæ præceptionúmque custodiam. Non igitur vult in omni sanctitate promoueri, qui non vult in regulæ obseruatione proficere. In hac vnusquisque nullo docente suam vitam intuetur, & tanquam in speculo formam B animæ suæ, aut pulchram, aut turpem contemplatur. Iuréque optimo Augustinus suam regulam, ob id speculum appellauit (quod aliis regulis sanctarum religionum congruit) quia huic ministerio deseruit. Et bene, inquit Hugo, hunc libellum dicit speculum, quia in eo, tanquam in speculo, inspicere possumus, quales sumus, siue pulchri, siue fœdi, siue iusti, siue iniusti, vtrùm quisque nostrum regulariter viuat, vtrùm proficiat, an deficiat : vtrùm Deo placeat, an displiceat.] Quid est speculum? Nonne vitrum aut crystallus, quod quidem clarum atque diaphanum, ex vna parte stanno aut argento factum opacum, faciem hominis è regione positi repræsentat? Talis omnino est regula. Clara est, quia sine ambagibus, aut C obscuritatibus exponit quid sit faciendum, quidve vitandum. Diaphana est, quia per eam, quasi per vitrum, qualem alij habeant vitæ puritatem videmus. Et appositione alicuius opaca redditur, quia dum reflexione quadam ex vna parte eam obtegimus, & ad nos conuertimus, quales simus, apertè perspicimus. Ibi cognoscimus maculam proprietatis, defectum purissimæ castitatis, deformitatem inobedientiæ, & reliqua vitia, quibus facies animæ turpis apparet. Contemplemur vultum interioris hominis nostri in hoc speculo, & maculas deprehensas, fletibus, & proposito emendationis, atque oppositis actibus abstergamus, sicque in omni virtute mirabiliter proficiemus. D

Aug. in reg. cap. vlt.

Hugo ad eundem locum.

Custodia Regulæ pacem esse promissam.

CAPVT VII.

VRGEAMVS hoc instrumentum ad comparandas virtutes præcipuum, & quæ eius vsum persuadeant, qua etiam ratione ad actionem sit applicandum, breuiter explicemus. Quicumque hanc regulam secuti fuerint, inquit Paulus, pax super illos & misericordia :] quibus verbis custodientibus regulam, duo, nimirum pacem & misericordiam promittit. Illi quidem triplicem pacem, quam alio loco commemorauimus, cum Deo, cum proximis, & secum ipsis E assequuntur. Pacem cum Deo habent : illam, cuius meminit Paulus, dicens : Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum.] Iustitiæ origo non est proprium meritum, non opus liberi arbitrij, sed fides, quam à Deo accipimus, & reuelatis propter eius auctoritatem assentimur : iustitiæ autem forma est gratia Dei, diffusa in cordibus nostris, qua Deo similes seu Deiformes efficimur : per hanc autem pacem cum Deo

Galat. 6. 16.

Rom. 5. 1.

conse

sequimur ex mentis Domini nostri Iesu Christi, quia eo ipso, quòd isti sumus, diuinæ voluntati non reluctamur. Sed huius pacis per gratiam religiosi compotes facti, quam per veram detestationem peccatorum, & veram conuersionem, & mutationem vitæ accepisse credimus, ipsam pacem regularum obseruatione custodiunt. Quas si in minoribus transgrediantur, ita vt peccata leuia faciant, pacem minuunt; si verò in maioribus prætereant, ita vt crimina incurrant, omnino hanc pacem amittunt. Pax ad Deum in quonam posita est? Nonne in hoc, quòd ei tanquam supremo Domino subdamur, & eius præcepta monitaque seruemus? At nihil aliud est, regulas nostræ professionis obseruare, quàm Deo subdi, & ipsius præcepta ac monita implere. Duo enim in religioso statu præceptionum genera contemplor: alterum, quod præcepta Dei inuoluit; alterum, quod documenta perfectæ obseruationi legis Dei seruienta comprehendit. Ad primum genus pertinent illa, quæ nulla regula religionis non clamat: Paupertatem, quam Deo vouisti, seruabis, castum & mundum te custodies, Prælatis aliquid iubentibus obedies, & alia similia. Ad secundum genus pertinent illa: Silentium custodies, domo, sine maioris permissu, non exibis; cellam alterius fratris sine eiusdem superioris permissu non ingredieris. Qui illas primas præceptiones implet, implet præcepta Dei: qui has secundas implet, implet monita Dei salutaria, quibus nos ad perfectiorem mandatorum obseruationem præparat, & ad omnem perfectionem obtinendam disponit. Ergo qui regulæ obseruator est, præceptorum ac monitorum Dei efficitur custos, nec potest cum eo bellum gerere, cuius decreuit voluntati seruire. Custodi innocentiam, inquit sanctus Dauid, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.] Habe, inquam, innocentiam in corde, & æquitatem in opere: illam Deo in tuis visceribus serua, & hanc hominibus ad Dei gloriam ostende: & sic eris vnus ex pacificis, quibus reliquiæ, id est, æterna præmia, quæ bonis operibus promittuntur, seruata sunt. Augustinus quoque ait: Qui veram pacem desiderat, priùs cum Deo habere consuescat. Sed dicis: Et quis est, qui cum Deo pacem habere non velit? Ille vtique, qui non sic viuit, quomodo Deus præcipit esse viuendum.] Ex his manifestum est, Regularum transgressores, & sui status euersores, pacem cum Deo non habere, sed cum eo bellum gerere, cuius nituntur voluntatibus contraire. Voluntas enim Dei, statum religiosum fundauit, & eum quondie (quod ad se attinet) nouis incrementis stabilire non cessat. Tepidus autem religiosus vigorem disciplinæ non seruans, eundem statum à Deo fundatum labefactat, & in seipso per tepidam vitam, in aliis verò per prauum exemplum euertit. Hoc autem intestinum bellum esse inter hominē & Deum, nemo non videt, quo Dominus vnum, nempe sanctitatis incrementum, promouere nititur, & homo alterum, scilicet sanctitatis excidium, inferre conatur. Amator verò disciplinæ habet cum Deo pacem, id est, voluntatem Deo subiectam, & diuinæ voluntati concordem, quia statum ab illo fundatum & stabilitum non destruit, sed quantum potest, integrum & inuiolatum tenet.

Psal. 36. 39.

August.

Quælibet res tunc pacem habet, cùm suo fini, propter quem est creata, coniungitur; vnde & ipse motus, quo in finem tendit, quia est quasi assequutio pacis, vel, iter ad pacem, eam à perturbatione liberat, & placidam facit atque quietam. Est itaque iste motus ad finem, quasi inchoata pax, & dum ad finem peruenit, & rem in suo fine locat, in per- A fecta pace constituit. Paupertas spiritus, mansuetudo, & luctus, & cætera huiusmodi beatitudines dictæ sunt, quoniam sunt insignes actus, quibus mens assequitur beatitudinem; & ipsam ex ea parte, qua in beatitudinem ferunt, suo modo beant, atque tranquillant. Sic omnino ea, quæ hominem in suum finem perducunt, pacem & quietem attribuunt. Finis autem noster Deus est, à quo tanquam à principio exiuimus, & in quem sanctis operibus velut motibus tendimus, & in quo tanquam in loco proprio quiescimus. Non dubium igitur, quin in ipso sit nostra pax & quies. Quod contemplans Augustinus ait: Assumat, Domine, assumat rogo spiritus meus B pennas vt aquilæ, & volitet, & non deficiat, volet, & perueniat vsque ad decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ: vt ibi super mensam refectionis ciuium supernorum pascatur de occultis tuis in loco pascuæ tuæ, iuxta fluenta plenissima requiescat in te Deus meus cor meum, cor, mare magnum tumens fluctibus. Tu, qui imperasti ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, veni & gradere super fluctus cordis mei, vt tranquilla & serena fiant omnia mea, quatenus vnum bonum Dominum meum amplectar re, & dulce lumen oculorum meorum contempler te sine tumultuantium cogitationum cæca caligine. Confugiat, Domine, mens mea sub vmbra alatum tuarum ab æstibus cogitationum huC ius sæculi, vt in tui refrigerij temperamento absconsa, lætabunda cantet, & dicat: In pace in idipsum dormiam, & requiescam.] His verbis dulcissimis sanctus Doctor ostendit, vbi sit quies nostra, quia in Deo est, & statim à pace, & requie discedimus, cùm ab eo aliquantulum elongamur. Verbum Patris, carne velatum, quid de seipso dicit? Manifestaui, inquit, nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo.] De ipso autem ait Zacharias: Loquetur pacem gentibus: quam nobis luquutus est, cùm patrem nobis annuntiauit: vt videamus Deum pacem esse ac requiem nostram, in quo mens tanquam in mollissimo lecto quiescit. Et Isaias ait: Super omnem gloriam protectio.] Id est super omnes viros iustitiam & pietatem colentes, qui propterea D sunt gloria dignissimi, erit Deus eos protegens, & veluti pax vera, ipsus ab omni perturbatione defendet. Regularum autem custodia iter in Deum est; quis namque ambigat hominem Deo appropinquare, & ad Deum pergere, cùm sanctissimorum virorum statuta ab ipso Deo data & inspirata custodit? Hac igitur custodia pacem cum Deo intimus, quia ea ad Deum pacem nostram imus, & vnum cum eo velle, vnum nolle, ac indiuisam voluntatem concordiam habemus. Et verò, qui est in regulas status sui præceptionésque fidelis, multis verbis ad hoc intelligendum non eget. Sentit enim in se mentem Deo subditam, & diuinatum iussionum cognoscendarum & implendarum auidam, cui discordia cum Deo omnino reE pugnat. Quis restitit ei, ait Iob, & pacem habuit?] Solus igitur ille, qui reluctatur Diuinæ voluntati, in pace non est; qui verò Deo in omnibus acquiescit, Deum sibi pacificum experitur, & bellum, quandiu ipsi subditus manet, cum eo habere non potest.

Aug. lib. de Medit. c. 37.

Psal. 4. 9.

Ioan. 17. 6.

Zachar. 9. 10.

Isa. 4. 5.

Iob. 9. 4.

Regularum & disciplinæ custos, pacem cum Prælatis & cum aliis fratribus habet. Cum Prælatis quidem, quoniam illi dum iusta præcipiunt, & subiectionem exigunt, nos ad pacem cum illis, & cum

Isa. 60. 17 omnibus habendam impellunt. Ponam, ait Dominus per Isaiam, visitationem tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam.] Faciam, inquam, vt dum præpositi tui iusta iubent, ipsi visitatores tui in te pacem inquirant. Ad hanc autem pacem habendam iuuamur, cùm regularum, quas illi in primis charas habent, & obseruari à nobis volunt, & iubent, diligentes obseruatores existimus. Tunc illi nos vt viscera sua diligunt, tunc nostram conuersationem laudant, & eo ipso nos, non sibi infensos, sed amicos habere *Rom. 13. 4.* commonstrant. Principes, inquit Paulus vt hoc doceat, non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa.] Non sunt illi timori his, qui bonum opus faciunt, sed his, qui malum operantur. Ideóque qui bonum faciunt, potestates, aut potestatem, & Prælationem habentes non timent, sed amant: & vicissim ab illis redamantur, cuius amoris rependi signum est laus; nam quos Prælati non amarent, nequaquam laude, sed vituperatione afficerent. In hoc autem pacem esse, quòd subditi secundùm præscriptum regulæ conuersentur, Dio-*Dion. lib. 3. de vita, & fine solita. ar. vlt.* nysius Richelius non siluit. Ille sic ait: Porro vti tunc ciuitas pacem habet, cùm secundùm gubernatoris voluntatem omnia in ea aguntur: sic cùm in cœnobio secundùm præsidentis directionem rectam ac rationalem fratres disponuntur, & viuunt, pacem habet cœnobium: & væ illi, qui eam impedit, aufert, aut odit.] Væ illi est, quia dum à Prælato dissentit, & illi recta mandanti resistit, sibi luctum & miseriam acquirit, cùm certum sit, quòd in hoc bello, aut in hac collisione duorum, quod fragilius est, peribit, & quod fortius est, illæsum perdurabit. Fortissima verò est sancta Prælatorum seueritas, disciplinæ obseruantiam exigens, & fragilissima imperfectorum fatuitas, à disciplinæ obseruantia se subtrahens. Væ indisciplinato est; quia dum Prælatum multiplici sua imperfectione contristat, propriam mentem cælestibus gaudiis euacuat. Væ illi est, quia dum domum Dei, id est, familiam religiosam, turbat, cuncta sua bona spiritualia disturbat. Auditque à præside non ab odio in-*Iosue. 7. 25.* citato, sed ex zelo commoto: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac.] Lapidibúsque imperfectionum innumerabilium obruitur, dignúsque fit, qui contemptui ab omnibus habeatur. De *Eccl. 22. 12.* eo quidem dictum videtur illud Ecclesiastici: In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidatus est piger: & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.] Cui enim meliùs nomen pigri conuenit, quàm illi, qui ignauia oppressus, sui status præceptiones non seruat? Hic luteis lapidibus & stercoribus lapidatur, quia suis quotidianis imperfectionibus & culpis impetitur. Socij talia videntes, meritò illum despiciunt, & si quis eum imitatione tetigerit, debet manus excutere, si vult in virtute persistere, & à sorde, quam contraxit, emundari. Vel iste lapide luteo, & stercore lapidatur, vt Bernardus interpretatus est, quando à Prælato dura increpatione corrigitur, si eâ non à sua ignauia discedat, & ad disciplinæ obseruantiam redeat. *Bern. ser. 1. D. Petri & Pauli.* Hæc sunt huius sancti Doctoris verba: Itaque & arguere, & increpare interdum necesse est: nec ignoro, fimum esse verbum increpatorium, verbum improperij. & quod si non excussit necessitas, ipsum quoque minùs deceat proferentem. Sed quid agimus, quòd hoc fimo & si aliquos impinguari, sed alios planè & lapidari & indurari videmus? Hinc namque scriptum est: De stercore boum lapidabi-

A tur piger. Annon impinguatur, qui increpatus benignè accipit, mansueta respondet, libentes emendate conatur? Hæc planè salubris & fœcunda impinguatio est, vt corripiat me iustus in misericordia, & increpet: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Ex ea siquidem pinguedine, quam generat oleum peccatoris, abundantiùs pullulant spinæ & tribuli, & omnis radix amaritudinis germinat copiosiùs. Itaque qui iustorum increpationem, misericordiam nominat: satis indicat quemadmodum suscipienda sit, quàm benigno animo, quàm deuota mente, quantáque ei gratia sit habenda. Sic enim accipientibus nobis erit impinguatio salubris, non fertilis vitiorum, quemadmodum oleum peccatoris, sed fructus illius, quem secun-B dùm Apostolum habemus, in sanctificationem. Quid autem faciamus tibi, ô piger, qui ad hanc misericordiam irritaris magis, & exasperaris? Nonne bonum fimum sparsi in agro tuo? Vnde ergo lapides habet? Sed tu inimice homo: quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam, tu, inquam, inimice homo, hoc fecisti, qui desidiam tuam non excutere, sed excusare pergens, fimum tibi peruertis in lapides, & vnde impinguari debueras, lapidaris.] Hactenus ille. Cum huiusmodi ergo hominibus ita procacibus, vt voluntati præpositorum in multis contradicant, & ita proteruis, vt ad correptionem obdurescant, ipsi præpositi pacem habere non possunt: soli ergo illi pacem cum Prælatis habent, qui se regularum ac disciplinæ obseruatores exhibent.

C At pacis cum fratribus Regularum custodia seminarium est, cùm omnia pacem turbantia & discordiam generantia præscindat. Quid pacem turbat? Rerum temporalium possessio? Regula possessionem hanc prohibet, & solum vsum moderatum concedit. Turbat impurus amor? Regula hunc penitus nescit. Turbat propria voluntas? Regula propriam voluntatem alterius imperio subiicit. Turbat contentio opinionúmque diuersitas? Regula idem sapere, idem dicere, & ab omni contentione abstinere iubet. Nihil est in sæculo paci & quieti contrarium, quod regula ab statu nostro non releget. Atque adeò qui illam diligenter seruauerit, cum omnibus pacem habebit. Qui confidunt in illo, ait *Sap. 3. 9.* sapiens, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi, quoniam donum & pax est electis Dei.] D Illi in primis Domino fidere videntur, qui propter illum omnia relinquunt, & cogitatum suum in eius misericordia iactant, scientes, quoniam ipse in se sperantes enutriet. His rebus visibilibus, & curis huius sæculi exoneratis datur, vt veritatem intelligant, & cælestia contemplentur. Quòd si iam ad quietam vitam vocati, & fideles in dilectione inuenti iussis & monitis Domini, quæ regula præscribit, acquieuerint, donum & pacem accipient. Donum quidem, non vnum, sed multiplex vniuersarum virtutum, quarum actiones regulæ obseruatione præstant. Pacem verò, qua sine querela cum cœtu aliorum fratrum in omnibus Domini iustificationibus E & mandatis incedant. Sunt regulæ, meo quidem iudicio, sicut nerui & chordæ, quibus membra corporis connectuntur. Nam quemadmodum cùm nerui sani sunt, integrique, & bene dispositi, totum corpus est vnum, & membrorum vnione ac pace perfruitur; si verò lædantur, aut abscindantur, corpus ipsum ingentem dolorem percipit, & illam pacem amittit: Ita cùm regulas illæsas seruamus, vnum corpus sumus in Christo sanum, & optimè dispositum, & tanquam membra bene compacta pace frui-

mur: at si eas frangimus, statim contrariis motibus dissidemus. Iam apparet quàm appositè superiùs regulæ vocatæ sunt vincula: nec enim solùm (vt iam diximus) à malis nos retrahunt, verùm & vt membra bene colligata, vt vnum quæramus, in idem tendamus, & eisdem mediis vtamur, efficiunt. Quibus aptissimè accommodari potest quod Richardus Victorinus de mandatis scripsit, siquidem regulæ quædam specialia mandata sunt. Congrua satis, inquit, similitudo vinculorum & mandatorum. Vinculis siquidem coarctamur, & mandatis vtique diuinis à nostris voluntatibus coercemur. Vinculis trahimur; vinculis retinemur; vinculis astringimur. Vincula attrahentia, præceptiones; vincula retinentia, prohibitiones: vincula constringentia, admonitiones. Præceptio, est eorum quæ fieri oportet. Prohibitio, eorum quæ fieri non licet. Admonitio, eorum est quæ quidem expedit fieri, cùm tamen sine culpa possint præteriri. Præceptionibus sanè illuc sæpe vrgemur, quò boni operis gressum sine difficultate non dirigimus. Prohibitionibus autem inde sæpe retrahimur, quò per desiderium properamus. Admonitionibus verò cordium nostrorum hiantia, seu etiam fluxa arctiùs alligamus; cùm voluntates nostras à licitorum etiam vsu sæpe restringimus. Vincula itaque attrahentia sunt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Vincula retinentia sunt: Non occides, non mœchaberis, non furtum facies. Vincula constringentia sunt: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Et illud, quod à Domino de virginitate proponitur, cùm dicitur: Qui potest capere, capiat. Vnde & Apostolus: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, sed consilium do.] Sic ille. Custodiamus igitur hæc vincula, ex quibus mutua inter nos pax tota dependet. Audiamúsque Paulum dicentem: Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem cum charitate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.] Non ex nobis, sed ex Deo hoc eximium donum accepimus, vt vnum mysticum corpus essemus. Cuius caput est Christus, vt vnum spiritum, & vnam voluntatem quærendi perfectionem, haberemus, vt eisdem mediis, cœlestem mercedem obtinere speraremus. Simus ergo soliciti, hanc vnitatem à Deo iam acceptam seruare regularum custodia, quæ est vinculum pacis. Nam quandiu ipsa in nobis integra & illæsa permanserit, hæc mutua pax certè amabilis, nunquam à nobis discedet. Si autem hoc pacis vinculum ruperimus, dono huic vnitatis à Domino accepto iniuriam inferemus cum magno nostro detrimento.

Richar. tract. de stat. inter hō. tract. 3. c. 2.

Ephes. 4. 1. 2. 3. 4.

Hæc demum regularum obseruatio nosmetipsos in pace constituit: & nullus est in amore disciplinæ religiosæ solicitus, qui non in sinu cordis sui, donum tranquillitatis excipiat. Conscientia enim illum inquietat, qui ad illicita diffluit, qui sibi iniuncta præterit, quique suo muneri non satisfacit: quem verò reperit obseruantem, & ab eo quod debet non deficientem, non reprehendit, non mordet, sed in tranquillissima pace manere permittit. Regulæ obseruatoribus promissa est pax illis verbis: Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea; absque pauore habitabitis in terra vestra, dabo pacem in finibus vestris, dormietis, & non erit, qui exterreat.] An regulæ mandata sunt Dei, quæ nobis per maiores nostros, sanctissimi huius status fundatores, iniungit? Ita sanè: quæ qui spernit, ipsum etiam Dominum, à quo præpositi dati sunt, aspernari conuincitur. Si vita nostra in his semitis ambulandis transierit, si mens nostra hæc monita custodierit, pauor & timor procul fient à nobis, quoniam malum pœnæ non timet, qui in malum culpæ non incurrit. Pacis etiam obtentione lætabimur, quia dum Deo per voluntatem eius impletionem subiicimur, passiones nos turbantes compescimus, & quasi vinculis coarctamus. Quod pulchra similitudine Anselmus exposuit. Humana, inquit, natura tam facilè per vitia, quàm per planum profunditur aqua. Sic ergo agere debet, qui eam restringere appetit, velut qui aquam currentem retinere contendit. Sicut enim ille, qui aquam concludit in stagnum, atque coercet: sic iste naturam humanam vagam, infra regulam aliquam cohibere debet. Vtque ille procurat, ne qua parte dirumpatur stagnum, qua effluat aqua; ita & iustum prouidere condecet, ne suam in quoquam violet regulam, quo ad peccatum prorruat. Sic enim restringi carnis appetitus possunt, quod est quandam facere pacem inter ipsam carnem & spiritum, quam quidem pacem nemo meliùs habere poterit, quàm qui districtioni ordinis monastici semetipsum subiugare studuerit.] Sic ille. Adepta autem pace dormiemus, & non erit qui exterreat. Soporabitur, inquam, mens suauissimo, ac quietissimo orationis somno, in quo multa accipiet dona cælestia, quæ mulceant illam, & nihil, quod inanem timorem incutiat. Immisit Dominus soporem in Adam, & ex latere eius coniugem illi charissimam, nempe Euam eduxit; sic ex iusto, contemplationis somnum dormiente, solet Deus, cùm minùs homo putabat, perfectionem extruere, illíque tam speciosam sponsam in vxorem donare. Ergo qui hanc regulam sequuti fuerint, pax super illos. Omnem profectò pacem consecuntur, quia & Deum sibi pacatum sentiunt, & homines pacificos habent, & à semetipsis per affectuum immortificationem non dissident. Nec credendum est, Angelos infensos esse illis, quos suis monitis obsequentes, & diuinæ voluntati subiectos aspiciunt. Immò diligunt, & fouent illos, quorum vita per disciplinæ custodiam à mundo se elongat, & cælestibus appropinquat. Si autem tale bonum est pax, quemadmodum ait Augustinus, vt in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil delectabilius concupisci, & nihil vtilius possideri, eam per regulæ obseruantiam & disciplinæ custodiam quæramus, vt tantum bonum, quod in æternum accepturi sumus, in præsenti obtinere inchoemus.

Leuit. 26. 3. 6.

Ansel. lib. de simil. c. 122.

Gen. 2. 21.

Aug. lib. de ciuit.

Custodiæ Regulæ misericordiam esse prærogatam.

CAPVT VIII.

QVICVMQVE hanc regulam sequuti fuerint, ait magister veritatis, Paulus, pax super illos, & misericordia. Vidimus quàm eximia pace regularum obseruatores cumulentur: inquiramus nunc quàm multiplicibus Domini misericordiis repleantur. Has autem ad compendium redegit Salomon in Prouerbiis, dum ita scribit: Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: Custodi legem

Prou. 3. 1. 22. 23. 24.

atque consilium: & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget. Si dormieris, non timebis; quiesces, & suauis erit somnus tuus.] Filium vocat eum, quem ad disciplinæ custodiam hortatur, vt in ipso nomine, honoris ac dignitatis plenissimo, fœlicem sortem intelligat, quam accepturus est, si sibi iniuncta seruauerit. Quid honorabilius, quid ditius eo qui filius est Dei? Cum eo ipso quandam Deitatis participationem accipiat, & regni cœlorum hæres fiat, dicente Paulo: Si autem filij & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.] Sed hanc dignitatem, hásque opes amplissimas ille consequitur, qui leges sibi impositas ab oculis effluere, & à manibus labi non sinit. Nec solum nomen hoc, sed alia quoque nomina honorifica illi congruunt, cùm tamen nullum illorum transgressoribus disciplinæ conueniat. Regulæ ac disciplinæ custós, meritò vocatur seruus Dei, quia serui est, imperata facere, & nihil nec minimum eorum, quæ sibi præscripta sunt, prætereire. Hic verò nihil faciendum omittit, nihil omittendum facit, & omnia vt mandata sunt, diligenter obseruat. Cuius illud erit ipsius ore Domini prolatum elogium: Inueni Dauid, filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.] Planè vir, qui viriliter pro sanctitate decertat: & vir secundum cor Dei, cui se in cunctis accommodat, & à Deo volita atque mandata fideliter præstat. Potest & vocari mercenarius, quia nihil eorum, quæ sibi imposita sunt, prætermittens, indicat apertè quòd mercedem expectat. Patiens Iob multa mala sustinens comparat se [mercenario, qui præstolatur finem operis sui:] eidem similis est bona imperata faciens, qui licèt nunc menses habeat præmio vacuos, & noctes laboriosas enumeret; scit tamen, si perseueret, plenam æternitatem sibi parari, & dies quietos, & nulla nocte interceptos concedi. Vocatur & amicus, quia legem amicitiæ seruat, vt nimirum cum Domino tum voluntate tum actione concordet. Vocatur tandem & filius; nam diuinam similitudinem in mente suscipiens, suscipit etiam Dei monita, audit consilia, diligit voluntatem. Hæc igitur nomina optimè in eum quadrant, qui est disciplinæ ac regularum amator: cùm tamen ab ipsarum transgressore vis horum nominum quàm longissimè absit. Vt enim scripsit magnus Basilius, suis regulis latiùs disputatis præfationem affigens: Qui maiorem præceptorum partem obire neglexerint, hi quo tandem in horum se numero reponi volunt? Qui neque Deo, vt parenti, obsequantur, neque vt magna pollicenti obediant, neque vt Domino seruiant.] Transgressori regularum nomen serui non competit. Seruus namque timet dominum suum: qui verò iussa Domini præterit, illum non timet. Dauid enim ait: Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis eius cupit nimis. Et Gregorius: Deum timere est, nulla quæ facienda sunt bona præterire. Vnde qui bona præterit, & mandata non custodit, satis indicat quia timorem serui non habet, & serui nomine non est dignus. Nec vocari potest mercenarius, quoniam virtus mercenarij est spes: qui verò imperata non complet, quibus præmium est assecuturus, se viuam spem minimè habere demonstrat. Nec vocari demum potest amicus aut filius. Horum quippe virtus est amor: at parum aut nihil amat, qui voluntate, & morum similitudine ab amico & patre discordat. Cum filio ergo Salomon loquitur, cum eo scilicet, qui verba Domini corde suscipiens, & opere complens, aptus est vt vocetur non solùm Dei seruus & amicus, verùm & charissimus filius.

Rom. 8. 17. — *Actor. 13. 22.* — *Iob 7. 1.* — *Basil. proœmio in reg. fus. disp.* — *Psal. 111. 1.* — *Gregor. 1. mor. c. 3.*

Ad illum itaque, qui filius est, Salomon loquens ait: Ne effluant hæc ab oculis tuis. Si nos ille seruos vocaret, fortassis diceremus quia iam imperata complemus, quibus statui aut seruorum sorti satisfacimus: at dum filios Dei vocat, ad maiora ac perfectiora seruanda nos obligat. Filius enim non attendit quid pater velit, an scilicet magnum sit, aut minimum; an præcepto mandatum, an simplici voluntate propositum: sed tantùm respicit, an illud, quicquid sit, genitori suo placeat, quod satis filio est, vt illud præstare contendat. Si nos vocaret seruos, ad obedientiam fortassis induceret, non ad similitudinem incitaret; at dum filios compellat, quærendæ similitudinis curam extorquet. Qua verò ratione Dei placitum in omnibus exequemur, & sanctissimi patris perfectam similitudinem induemus, si non in magnis, & etiam in minimis nobis præscripta seruamus? Nihil difficile, nihil immoderatum à te, ô religiose, petitur, cùm audis: Ne effluant hæc ab oculis tuis. Habes patrem, cuius erga te tantus est amor, vt dicat per Isaiam: Ecce in manibus meis descripsi te; muri tui coram oculis meis sunt.] Qui miserias tuas in manibus suis, non alieno atramento, sed proprio sanguine, non calamo, sed clauis insculpsit, vt eis congruo tempore remedium afferret. Qui ea, quæ ad tuam protectionem sunt vtilia, semper ante oculos habet, vt ea semper integra & inuiolata conseruet. Quid magnum, si tu eius mandata ac monita ante oculos habeas, vt pro tanto munere in te collato, aliquo pacto vicem rependas? Ille ait: Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.] Dic tu vicissim vt tanto beneficio respondeas, & ex parte gratus existas: Viam veritatis elegi, iudicia tua non sum oblitus.] Et: In iustificationibus tuis meditabor; non obliuiscar sermones tuos.] Mandata hæc pulchra sunt nimis, & habent splendorem immensum, quo sese intuentes & diligentes illuminant. Quia mandatum, inquit Salomon, lucerna est, & lex, lux; & via vitæ, increpatio disciplinæ.] Et Dauid: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.] Oculi autẽ non alio, quàm lumine, & splendore, & decore pascuntur. Nihil ergo tristitiæ aut difficultates habei, si mandata tam pulchra nunquam è tuis oculis effluãt, neque à mentis conspectu se subtrahant. Custodi igitur legem atque consilium. Si tantùm seruus esses, dicerem tibi, vt mandata seruares; at cùm sis etiam filius, & ad filiorum dignitatem euectus, dico tibi vt mea quoque consilia diligenter obserues. Si interrogasses à me: Quid faciendo vitam æternam possidebo? Responderem vtique: Serua mandata. At quia cùm religionem ingressus es, interrogasti: Quid faciendo perfectionem obtinebo? Respondeo, vt custodias legem atque consilium, & tum magna tum parua, à regula præscripta, compleas: quoniam si ad salutem satis est, mandata custodire, ad perfectionem assequendam necesse est consilia seruare. Serua mandata, quia à Deo præcepta sunt: serua & consilia, quia ab ipso Deo, dilectissimo Patre, consulta. Serua mandata, quia necessaria sunt ad salutem; serua & consilia, quia opportuna ad perfectionem. Serua mandata ne grauiter

Isa. 49. 16 — *Isa. 49. 15* — *Psal. 118. 30. 16.* — *Prou. 6. 23.* — *Psal. 118. 105.*

delinquas, serua & consilia, ne leniter cadas, & ex leuioribus in maiora proruas. Custodi legem, atque consilium, & omnem regulam siue præcipiat, siue solum moneat: siue obligare, siue solum hortari ad melius intendat, fideliter serua, ne in luto multarum imperfectionum næreas, sed ad concupitam mentis puritatem ascendas.

Vt verò legem consiliáque custodias, auribus non tam carnis, quàm mentis miserationes excipe, quibus regulæ obseruatores repleantur. Hæc obseruatio erit vita animæ tuæ. O magnam miserationem Dei, & fontem, ac originem aliarum! Quid enim pretiosius, quid amabilius vita? Sed quid illustrius, quid dignius animæ vita? Quæ si in corpore viuens per absentiam gratiæ sit mortua, teterius olet, quàm corpus tabidum, & corruptum carnis naribus fœtet. At hæc animæ vita regulæ custodia est, quoniam si eam in magnis frangas, gratiam perdis; si in minoribus prætereas, charitatis feruorem diminuis, & ipsam gratiam periculo amissionis exponis. Vita est, quæ viuum facit: obseruatio regulæ, quæ religiosum constituit. Neque enim religiosus est, qui paternam domum reliquit, qui vestem mutauit, qui habitum religiosum induit, sed qui sæcularia deseruit, cor emundauit, & disciplinæ monita custodiuit. Si verò illa exteriora adfuerint, & ista interiora, & vera opera virtutis abfuerint, erimus quidem habitu religiosi, sed mente & actione profani. Diceturque cuique nostrum: Nomen habes, quòd viuas, & mortuus es.] Mortui sumus, si ea, ad quæ astringimur, nó obseruamus: nomé autem simul viuentiũ habemus, quia habitũ, & externa signa viuentiũ præferimus. Sanctus Abbas Ephræm egregia sanè oratione nos sugillat. Specie, inquit, & appáréntia mundo renunciauimus: re vera autẽ, quæ mũdi sunt curamus, nec habemus, quo nos excusemus. Habitu monachi sumus, sed moribus crudeles quidem & inhumani. Habitu humiles, & moribus pestiferi & scelerati: Habitu religiosi, & moribus exitiosi: Habitu amici, & moribus inimici: Habitu gratiosi, moribus odiosi: Habitu exercitatores seduli, moribus ignaui athletæ: Habitu sobrij, moribus prædones: Habitu pudici, animo autem adulteri: Habitu modesti, moribus & pectore vagabundi: Habitu mites, moribus arrogantes: Habitu consolatores, moribus contumeliosi: Habitu consiliarij, moribus obtrectatores: Habitu simplices, moribus difficiles & perniciosi: Habitu ab inuidia alieni, moribus inuidi & homicidæ: Habitu defensores ac susceptores, moribus autem proditores. Et vnde, quæso, accidit nos tales esse? Nisi inde, quòd mutuam inter nos dilectionem perfectam non habemus? Nisi quia pura inter nos non sit concordia? nisi quia in nobis vera humilitas non est? nisi quòd præ oculis timorem Dei non constituamus?] Hæc ille. Et sicut has causas nostræ calamitatis reddidit, alias omnes ad transgressionem regulæ pertinentes posset assignare, re vera enim tales sumus, quia habitu, & cæremoniis religiosis contenti, sanctissimas regulas, virtutum doctrices, prætermus. Custodia ergo regulæ, vita animæ est: Quia si eam non obseruauerimus, non cum veris religiosis, sed cum fictis & hypocritis computabimur. Iam nos struthio auis immunda designat, de qua ait Iob: Penna struthionis similis est pennis Herodij, & accipitris.] Struthio pennas Herodij & accipitris plumis similes habet, sed volatus altitudinem celeritatémque non habet. Sic malus religiosus, regulæque transgressor, similem cum bono habitum gestat, sed in finem status sui, nimirum in perfectionem, nequaquam simili conatu festinat. Si externa eius consideres, videtur ad volandum aptus, at per vitæ ignauiam humi repit, & in quotidie ad spiritualia magis ineptus. Cui mores hypocritarum conueniunt, de quibus eo loco loquitur Gregorius: Ita sunt nimirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum vitam simulant, imitationem sanctæ conuersationis habent, sed veritatem sanctæ actionis non habent. Habent quippe volandi pennas per speciem, sed in terra repunt per actionem, quia alas per figuram sanctitatis ostendunt, sed curarum sæcularium pondere prægrauati, nullatenus à terra subleuantur.] Quis putet hos viuere, quorum non est aliqua interna vitæ operatio, sed sola externa status spiritualis ostensio? Qui derelinquunt oua, id est, opera sua, in terra, nec curant, si pes inanis gloriæ ea proterat, aut bestia agri, nempe diabolus, in ipsa imperfectiones coniiciens, suis malis artibus destruat. Illi itaque spiritaliter viuunt, qui disciplinam diligunt, imperfectiones abiiciunt, & regulam, ad quam se sponte obligarunt, strenuè custodiunt. Vel aliter custódia disciplinæ est vita, id est, vigor, & sanitas animæ, quam qui obseruant, bene valent: qui verò transgrediuntur, ægrotant. Inualetudo enim corporis ex imbecillitate, ex dolore, ex defectu appetitus cibi, & potus, & ex pulsus inæqualitate dignoscitur. Qui autem regulæ sunt transgressores, ipsi vim cadendi imbecilliores quotidie redduntur, ex discreta Prælati correctione, tanquam ex vulnere, dolorem acrem excitante, conqueruntur, nulla fame orationis, aut siti diuinarum consolationum solicitantur, & pulsus, vel actiones eorum præter ordinem & rationem mouentur. Infirmi sunt ergo non carne, sed (quod deterius est) mente. Disciplinæ verò, ac regulæ amatores, ex animæ suæ firmitudine, ex rerum bonarum desiderio, ex spiritali lætitia, & ex actionum ordine colligunt, se animæ sanitatem ac vigorem comparasse.

Hæc est prima misericordia in disciplinæ amatores collata: secunda verò, quæ priorem subsequitur, illis verbis exprimitur: Et gratia faucibus tuis.] Eandémque ipse Salomon luculentioribus antea verbis expresserat, dicens: Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.] Verba hæc ad status religiosi sectatores propriissimè videntur esse directa. Habent illi patrem, habent & matrem, non solùm secundùm spiritum generantes, sed leges etiam mandatáque ferentes. Pater est, illius, quam profitemur, religionis fundator, quem semper & meritò patrem vocamus, à quo non carnem putidam, sed spiritum vitæ, Deo gratiæ, suaueolentem accepimus. Pater hic docuit nos regulam, eámque nobis in legem tradidit, quam ex ore Domini in monte Sinai, in monte vitæ perfectæ, non sine luce contemplationis, non sine igne amoris, non sine signis, atque portentis operum mirabilium, à se editorum, ceu Moyses alter audiuit. Mater verò est ipsa religio, quã Deus ex fundatoris latere, vel ex eius corde, tãquam aliam Euam, eduxit. Hæc nos in vtero tyrocinij gestauit, & non in doloribus, sed in lætitia, & exultatione per emissionem professionis peperit, & lacte doctrinæ spiritualis, aut regulæ exhibitione enutriuit. Excipiamus ergo corde regulæ disciplinam, à tãto ac tali patre propositam, quæ vitæ Christianæ summa est, perfectionisque compendium, Ne manibus, & actionibus dimittamus eandem legem matris nostræ, longè profectò superantem eam, de qua dictum est: Verba Lamuelis regis. Visio qua erudiuit eum mater sua.] Illa enim lex luxuriam, & ebrietatem, & iniustitiam prohibet; hæc autem Angelicam castitatem, omnis voluptatis & substantiæ

Apoc. 3. 1.

Ephrem. in adhortat. ad correctionem.

Iob 39. 13.

Greg. 31 mor. c. 5

Prov. 1. 8

Prov. 31

A mundialis contemptum, ac perfectissimam obedientiam, ad omnem iustitiam incitantem, iubet. Quod est autem huius laboris præmium? Illud quidem, vt addatur gratia capiti tuo; seu: [Prou. 1. 8.] Et gratia faucibus tuis. Et torques collo tuo.] Gratia, seu gratiarum corona, vt Septuaginta verterunt, & torquis, quæ ex auro, & lapidibus pretiosis, gemmísque texuntur, cœlestia dona, & præcipuè virtutes omnes designat, quibus regulæ ac disciplinæ amatores decorantur. Qui non tantùm Deo gratiores fiunt, verùm in omni virtute (vniuersas enim, dum regulam obseruant, exercent) se profecisse reperiunt. Pulchra hæc corona virtutum, est illa larga Domini benedictio, de qua Ecclesiasticus ait: [Eccl. 3. 10.] In opere, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouissi- B mo maneat.] Opere honorat patrem, qui promptè eius iussa complet: sermone, qui iussa nimiæ austeritatis, aut indiscretæ grauitatis non damnat: patientia verò, qui labores ex mandatorum obseruatione emergentes dissimulat. In hunc se larga patris benedictio diffundet, vt quemadmodum ille omnibus virtutibus claruit, ita & obediens filius eodem virtutum cumulo ornatus incedat: Et sicut ille ob virtutum insignia fuit in cœlis coronatus, ita & hic ob similem vitam congruo tempore coronetur. Vel gratia capiti & collo adiecta, verissimum honorem significat, quo omnes illum prosequuntur, quem iudicant legis ac disciplinæ amatorem. Nam hæc excellentia verè magna, qua quis virtutis amore & di- C sciplinæ obseruantia aliis eminet, tantam in hominum animos reuerentiam, tantum timorem inducit, vt eos libentissimè honorent, & in aliquo lædere vereantur, quos vident per vitæ puritatem Deo esse coniunctiores. Nec mirum est, si homines eos venerentur, & laudent, quos sciunt ab omnium conditore laudari, & in virtutum exemplum aliis proponi. Filij Rechab ad bibendum vinum inuitati, [Ier. 35. 6.] responderunt Ieremiæ: Non bibemus vinum; quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filij vestri vsque in sempiternum.] Quid autem Dominus ad Israelitas loquens? Certè: Præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum, & non biberunt vsque ad diem D hanc: Ego autem locutus sum ad vos de manè consurgens & loquens, & non obedistis mihi. Quid demum ipsis Rechabitis promittit? Pro eo quòd obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, non deficiet vir de stirpe Ionadab, filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus. Nunc etiam sunt filij Ionadab, id est, Christi; quia si Ionadab spontaneus dicitur, Christus ad obeundam pro nobis mortem Patri se sponte subiecit. Hi autem sunt iusti, qui abstinent à vino propriæ voluntatis, vt se disciplinæ & legi obedientes exhibeant. Istos Deus tepidis & imperfectis in exemplum proponit, exprobratque illis, quòd non bonorum exemplum sequantur, vt iram fugiant, sed E magis vitam vecordium imitentur, vt in indignationem incurrant. Eos tandem laudat, spe ad præmium erigit, & opera eorum tanquam sibi gratissima in conspectu suo semper se habiturum esse promittit. Hæc ergo est gratia, quam regulæ custodes accipiunt, vt virtutum donis repleantur, & magno honore cumulentur.

Nunc tertiam misericordiam exponamus. Tunc, inquit, ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget: si dormieris, non timebis; quiesces, & suauis erit somnus tuus. Si mandata, inquit, mea ex

A oculis tuis non effluxerint, vt ea semper mediteris, & è manibus tuis nunquam exciderint, vt ea semper exequaris, omnia tibi prosperè euenient. Siue dormias, aut vigiles; seu quiescas, aut aliquid agas; siue in via, seu in domo consistas, nihil quod te perturbet, nihil quod immoderatè exterreat, nihil quod ad malum lædat, inuenies. Quidam per viam intelligunt diem, & per somnum noctem. Vel his duobus prosperitas, & aduersitas, contemplatio, & actio, vita, & mors intelligenda est. Et sanè hæc omnia disciplinæ amatoribus in bonum cedunt, & in omnibus spiritus profectum & meritorum augmentum reperiunt. Dies est illis læta, & nulla ociositatis obscuritate subnubila; quia in quadam bonarum actionum perpetuitate transigitur, & nox est illis tran- B quilla, quia partim lectione & oratione, partim necessaria pausatione occupata, nulla minùs pura cogitatione fœdatur. In prosperitate non tument, quoniam illam à Domini miseratione venire iudicant: & in aduersitate non supra ordinem rationis timent, quoniam prosperum exitum habituram, Domino, cui seruiunt, faciente, coniectant. In contemplatione sunt alacres, quia sponsus eos visitat: in actione robusti, quia magna ad laborandum gratia confortat. In vita sunt sancti, quam sanctis operibus mundant: in morte securi, quam magnificæ cœlestis patriæ promissiones exornant. Omnia illis cooperantur in bonum,] vt ait Paulus, & ex his, quæ amariora videntur, dulcissimos fructus meritorum decerpunt. [Rom 8. 28.] Omnia prorsus, inquit Augustinus, non solum illa, [August. epist. 156.] C quæ appetuntur vt suauia, verùm etiam illa, quæ vt molesta vitantur.] Dominus super omnia bona sua constituet eos,] nec bonum est aliquod, à quo non accipiant aut eruditionis, aut consolationis, aut benignæ correctionis obsequium. [Matth. 24. 48.] Hæc obseruatio eorum est vna ex partibus pietatis, quæ teste eodem Apostolo [promissionem habet vitæ, quæ nunc est, & futuræ.] [1. Tim. 4. 8.] Futuræ quidem, in qua illi æternis præmiis cumulantur; & præsentis, quia in prosperis, & aduersis, virtutis augmento perfruuntur. Axa, filia Caleb, quæ à patre in hæreditatem, [terram arentem] acceperat, [irriguam] non sine suspirio petiuit, & [irriguum inferius ac superius] impetrauit. [Iosue. 15. 19.] Quid aliud (teste Origene) hæc ampla largitio significat, [Origen. hom. 20. in Iosue.] D nisi quòd filij Deo obedientes ab eo accipiunt irriguum superius, id est æterna præmia, & irriguum inferius, id est, temporalia subsidia? His subsidiis communiti viam suam fiducialiter ambulant, dum in his, quæ aggrediuntur, Deum sibi adesse considerant. Pedes ad lapidem non offendunt, quia impedimenta currendi, & decipulas ab aduersario in via absconditas, Dei luce detectas, & misericordia sublatas esse conspiciunt. In somno non trepidant, quin potiùs securi & fidentes, sanctæ quieti se tradunt, quæ post exactos labores in mandatis seruandis nulla potest malæ conscientiæ increpatione turbari. In omni ergo euentu sunt fœlices, quia labor est illis ad meritum, & quies ad præmium; actio ad vtilitatem, contemplatio ad fortitudinem; prosperi- E tas ad humilitatem, aduersitas ad salutem.

Post hanc alia diuina miseratio subsequitur. Ne paueas, inquit, repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.] [Prou. 3. 25.] Si mandata compleueris, consiliáque seruaueris, cùm homines oborta calamitate grauissima, concutientur timore maximo, tu non pauebis, sed securus existes; & irridebis insurgentes aduersùm te potentias impiorum, quia eas priusquam ad te veniant, à Deo fractas & contritas aduertes. Non quòd Deus iustos suos, & suæ voluntatis amatores, communibus calamitatibus eximat, sed quia

in communi calamitate positos, securos & lætos reddat, & sicut aurum, in fornace, sic eos in tribulatione puriores efficiat. Ferunt ergo communem calamitatem iniqui, ferunt & iusti; sed illi calamitate fœdantur, isti exercentur, & puriores ac splendidiores euadunt. Quod animaduertens Chrysostomus, sic ait: Sicut aurum, etsi aquis immotetur, proprium præfert speciem, siue in cōflatorium ceciderit, splendidius rursum apparet: lutum autem, & fœnum si ne aquis immisceri accidat, hoc quidem marcescit, illud verò dissoluitur; siue in ignem ceciderit, hoc quidem frigitur, illud autem comburitur. Sic certè & iustus & peccator: ille quidem siue remissione fruatur, manet splendidus, sicut aurum, aquæ immersum; siue in tentationem ceciderit, splendidior fit, sicut aurum igne examinatum: peccator verò siue remissionem nanciscatur, dissoluitur, & marcescit, sicut fœnum & lutum, aquæ immorans; siue tentationem sustineat, comburitur, & perditur, sicut lutum & fœnum ab igne.] Hæc ille. Ac proinde iustus aduersitatibus cinctus, non timet, & impiorum mucronibus circumseptus, non pauet, quia sedandam esse à Domino tempestatem, & in tutissimum portum fœliciter appellendum esse confidit. Narrat Saluator noster signa illa tremenda, quæ postremum eius aduentum sunt ad monitionem hominum præcessura. Manifestè prædicat solis & lunæ defectionem, syderum casus, terræ motus, maris fremitus, & omnium rerum sublunarium pauendas mutationes, adeò vt homines arescant præ timore, & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi. Tunc verò cùm omnes trepidant, cùm vniuersi ex solo auditu tantarum calamitatum tabescunt, ad discipulos suos, & ad voluntatis suæ amatores, & mandatorum obseruatores quid dicit? His autem fieri incipientibus, inquit, respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.] Cùm alij præ tristitia oculos in terram deiiciunt, vos præ gaudio cœlum aspicite: cùm alij timeot, vos estote securi; cùm impij damnationem expectant, vos iusti mei, exultate in cordibus vestris, quoniam appropinquat redemptio vestra. Cùm plagæ mundi crebrescunt, inquit Gregorius, hunc locum interpretans, cùm terror iudicij virtutibus commotis ostenditur, leuate capita, id est, exhilarate corda: quia dum finitur mundus, cuius amici non estis, propè fit redemptio, quam quæsistis.] Tunc profectò iusti, vt inquit Isaias, leuabunt vocem suam, atque laudabunt; cùm glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.] Quid enim facient inter mala & tribulationes positi, & à sensu eorundem malorum earundémque tribulationum erepti, nisi eum laudibus celebrare, quem habent in laboribus consolatorem? Quare non equorum more hinnient præ lætitia, qui in medijs ærumnis huius sæculi ita se gerunt ac si ad amœna pascua properarent? In mari sunt, vbi sæpe eis minas intentat sæua tempestas, sed hanc Dominus sedat, imperans ventis & mari, & tranquillitatem affert, vt potentiam impiorum non metuant, séque illi ob tam magnum beneficium gratos exhibeant.

Chrysost. homil. 4. ad Popu- lum.

Luca 21. 28.

Gregor. hom. 1. in Euang.

Isaia 24. 14.

Postremam miserationem ex his illa verba continent: Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum, ne capiaris.] Beneficium hoc longè est priori excellentius atque sublimius. Nam duo mala nos cingunt; alterum, quo à visibilibus persecutoribus affligimur, alterum, quo ab inuisibilibus inimicis, id est, à dæmonibus nunc apertè, nunc occultè, & sub specie boni tentamur. Regulæ autem obseruatores, & diuinæ voluntatis amatores, non tantùm à malis temporalibus proteguntur, verùm & à tentationibus liberantur. Tentatio namque intellectum boni delectabilis ostensione allicit, & affectum vetiti amore deuocit: Dominus verò protectio hos duos animæ pedes à laqueo liberat, si eam suis iussis obsequentem inueniat. Illustrat ille intellectum iustorum, qui suam voluntatem explere contendunt. Scriptum est enim: Intellectus bonus omnibus facientibus eum.] Viuentibus, inquam, iuxta præscriptum timoris Domini. De quo immediatè dixerat: Initium sapientiæ timor Domini.] & mandata seruantibus dabitur intellectus sanus, iudicium integrum ac syncerum, quo possint diaboli versutias internoscere, & se à laqueo venantium liberare. His, inquit Chrysostomus, qui faciunt sapientiam, & eam factis ostendunt, bonus est intellectus: Intellectus bonus, inquit, quoniam est etiam malus intellectus, vt quando dicit: Sapientes sunt, vt malè faciant, bonum autem facere non nouerunt. Ipse autem quærit eum intellectum, qui in virtute situs est.] Purgat etiam iustorum affectum, Apostolorum enim pedes, eorum nempe, qui ex sermone Domini mundi erant, ab ipso Domino loti sunt, vt sciamus suorum affectus ab illo mundari, & à desiderio peccatorum, ad quæ alliciebantur, exolui. Ipse ergo Dominus, firmamentum atque protectio ad latus se iustorum ostentat, vt non possint in tentationem induci. Vnde Ambrosius: Agnoscamus quòd etiam iusti in domo Dei positi, & verbo Dei intenti, tentantur quidem sæcularibus negotiis, & affectionibus, sed non alienantur à domu Dei, & à custodia præceptorum cœlestium.] Ad istos ergo pertinet, quod in Ecclesiastico scriptum est: Oculi Domini super timentes eum; protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani; deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & humilians oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.] Ita Dominus est in latere iustorum, vt suos oculos in eorum necessitates intendat. Illis est protector potens, quia eos defendit à malo; & firmamentum forte, quia ipsos stabilit in bono; illis est tegimen ab æstu, cùm à malis corporis protegit: & vmbraculum à meridie, cùm superbia, ex bonis successibus emergente, liberat. Illis est depulsor offensionis, ne scilicet in malum eadant: & adiutorium casus, ne in dolos aduersariorum impingant. Eorum tandem animas gratia exaltat, eorum mentes sapientia illuminat, & illis omnia bona per sanitatem, vitam, & benedictionem signata communicat. Hæc omnia disciplinæ amatoribus promissa sunt, & in ipsa regula aliquid habent, quo se à tentationum malo defendant.

Psal. 110. 10.

ibid.

Chrysost. ib. To. 2.

Ierem. 4. 22.

Ioan. 13. 10.

Amb lib. 2. de Abraham. c. 5.

Eccl. 34. 19 20.

Ipsæ namque religiosæ regulæ, ex doctrina sacræ Scripturæ desumptæ, quādam occultam vim ex ipsa Scriptura sacra mutuare videtur, vt sicut hæc tueditata, & iaculo tentationis obiecta, tentationem abiicit; ita & illæ prauæ suggestioni oppositæ, eam potenter repellant. Quoties de ambitione tentatus, status religiosi humilitatem considerans, rubore suffusus es? Et ad illecebras carnis illectus, professionem castitatis intuens, subitò fuisti fœdi illius horrore perculsus? Quid hoc? Nisi quòd ipsa regula pro muro est, quæ vndiquaque nos cingit, & protegit, ne telis aduersariorum vulneremur, ne ipsorum dolis quasi vinculis capiamur. Et sicut puer sub pædagogum videns, & eius seueritatem ac grauitatem vtcumque cognoscens, timet aliquid facere, cuius causa ab illo reprehendatur, aut etiam virga vel flagello vexetur: ita religiosus oculos conijciens in regulam, eiusque integritatem ac puritatem aduertens, aliquid vel modicum veretur admittere, cuius causa dignus sit

Prou. 3. 26.

A ab illa reprehendi, & transgressor iudicari. His magnis Domini misericordiis donati, dum regulam custodimus, & illa, quam diximus, pace ditati, meritò fatebimur, quia pax super nos & misericordia, & super Israel Dei. Et, si mundo valediximus, vt pacem quæreremus, & misericordiam Domini acciperemus, regula profectò nobis seruanda est, quæ dum virtutes inserit, pacem affert, & post pacem multiplici nunc miseratione nos cingit, donec ad illam patriam veniamus, in qua pax perfectissima omnem etiam minimam inquietudinem tollet, & fœlix misericordia, & fœlicitas misericors omnem omnino miseriam submouebit.

B

Non tantùm magna, sed & minima quæque ex regula esse seruanda.

CAPVT IX.

IN cuiusuis familiæ religiosæ regula quædam eorum, quæ præcipiuntur, sunt magna, quædam sunt parua: alia grauiora, alia leuiora: & quædam omnino minima, quæ licèt non æquali cura ac diligentia, omnia tamen sunt exquisitissima mentis contentione seruanda. Magna magno conatu seruanda esse, nullus ignorat, quorum transgressio, grauis est, & à Dei amore ac familiaritate nos separat; quorum obseruatio C vtilissima est, & magnum nobis profectum importat. At minima cur magna cura custodiemus, cùmque nullius ferè momenti videantur, non est cur eorum transgressio sit noxia neque obseruatio proficua? Hisque præcipuè eorum omissio concedatur, qui sunt iam vitæ religiosæ diuturnitate firmi, & assidua omnium virtutum exercitatione robusti; quoniam sicut corpora valida, & bene temperata minoribus excessibus non læduntur; ita animæ, virtute perfectæ, nec minimorum transgressione fuscantur. Quarum pulchritudo tanta est, vt à rebus parui momenti non pendeat; quarum diuitiæ tam amplæ, vt hæc minima detrimenta non metuant. Sed re vera minima quæque, à regula proposita sunt, nisi penitus desipiamus, diligenti cura seruanda. Hæc enim incipientibus, & imperfectis maximè necessaria esse, prætacta similitudo demonstrat. Qui cùm D sint planè infirmi, & in virtute parum stabiles, non possunt horum omissione non lædi, nec erit sine istis in arrepta professione persistere. Nam professionem religiosam non sine ordine discimus: ordo verò illud postulat, vt priùs faciliora, postea difficiliora præstemus: nunc minora & post modum maiora discamus. Quomodo autem omissis facilioribus ardua ac laboriosiora facies, & minimis ignoratis maiora cognosces? Domini sententia est, qua principem quendam Iudæorum increpuit: [Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia credetis?] Quo loco per terrena intelligit baptisma aquæ, quòd licèt cœleste sit, in terra suscipimus; & per cœlestia, mysteria diuina, à sensibus E auulsa, quæ hîc fide credimus, & in patria clarè videbimus. Eadem verò sententia potest & rerum modicarum transgressores reprehendere, aut ea tantisper mutata ipsorum oscitantiam damnare: quòd si audiris terrenis, id est, his, quæ terreni homines ad vitam religiosam venientes, facilè præstant, non parent; quomodo auditis cœlestibus, id est, sublimioribus perfectionis documentis, obedient? At obseruatio

Ioan. 3. 12.

A minimorum etiam est in virtute prouectis necessaria, cùm ea sint velut folia, quæ & arborem ornant, & fructus asseruant. Sic minima rectè custodita à viro perfecto, & illius virtutes custodiunt, & miranda pulchritudine vestiunt. Etenim ille redditur admirabilis, qui magnus existens, minora non despicit, & cùm maioribus intendat, nunquam minutiora dedidicit. Aliquando mirati sumus eximium Theologum, grauissimis studiis occupatum, qui inter tyrones artium liberalium positus, ita minutias grammaticorum, & puerilitates dialecticorum tractat, ac si ante duos dies illas ea professo didicisset, & in nullo alio suam operam collocasset. At multo magis virum perfectum admiramur ita modica disciplinæ seruantem, vt in eis feruentes nouitios excedat, & non B solùm conuersatione sua maiora doceat, sed semetipsum vitæ exemplo magistrum minimorum exhibeat. Et sanè ex sententia Plutarchi insignis Philosophi indicium est magnæ virtutis, minora curare, & paruulos quosque defectus timere. Eius verba sunt: [Non mediocre argumentum est, nos in virtute progredi, si nullum iam peccatum leue & exiguum putemus, sed omnia studiosè vitemus, atque obseruemus. Vt enim qui diuites se fore desperant, paruos sumptus facere pro nihilo habent, quod nihil magni futurum putant, si paruum paruo adiiciatur: spes autem propiùs ad finem accedens, simul cum diuitiis auget diuitiarum amorem: Ita in virtute, qui non dicit: Quid tum postea? modò sic, aliàs meliùs, sed singulis intentus, vbi vel minimo peccato vitium se C insinuans, veniæ locum dare videtur, ægrè fert, & indignatur, satis ostendit, se purum aliquid sibi iam comparasse, quod inquinari nullo modo velit.] Omnibus ergo tam incipientibus quàm prouectis, necessarium est minimas culpas vitare, & minima nobis iniuncta solerter custodire.

Plut. lib. de profe. ctu virt. sentiēdo.

Hoc cùm ita sit, inuestigemus aliqua, quæ omnes valeant ad diligentem minimorum custodiam allicere. Ex quibus illud magni momenti est, quòd qui modica non custodiunt, in magnum discrimen delinquendi & cadendi incidunt. Ponamus modò (quod certum est) multa ex regula, & ex statutis religiosorum ad peccatum non obligare, atque adeò sine vllo peccato, non tamen sine incursione pœnæ, sub qua iubentur, posse dimitti. Sed non ob id sunt habenda contemptui, quæ sæpe alia ratione ad peccatum obligant, & esto, quòd nulla ratione pecca- D tum in se habeant, ad multa peccata, & multa scandala animum transgredientis præparant. Dixi aliqua minora, licèt non à regula sub interminatione peccati iubeantur, alia ratione peccatum continere, & non me pœnitet: nam ita esse, nemo qui attentè consideret, negare poterit. Cuius rei vnum, aut alterum exemplum subiiciamus. Regula silentium præcipit, & non obligans ad culpam, sed ad solam pœnam præcipit: at silentij prætermissio, & verborum otiosorum, & superfluorum prolatio, peccatum est, non quidem quia regula vetuit, quæ in hac re ad peccatum obligare noluit, sed quia talia verba ex se illicita sunt, tanquam debito fine carentia, & quia Dominus ea prohibuit, dicens: [Dico autem vobis, E quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.] Regula contentiones vetat, & tantùm interminans pœnam vetat, at contentio, peccatum est, non quia regula vetat, sed quia contentio rectæ rationi contraria est; quam Paulus inter opera carnis enumerat, & alio loco præcipit, vt [nihil per contentionem] fiat. Constitutio religionum ferè omnium inuiolabiliter tenet, vt religiosi, non soli, sed associati,

Matth 12. 36.

Galat. Phil. 2. 3

incedant, quæ etiam non inducit peccatum: quis autem non videat religiosum adolescentem delinquere, si dum socium sine causa deserit, & solus incedit, aut se periculo alicuius peccati exponeret, aut scandalum generaret? Nam qui amat periculum, ait Ecclesiasticus, in illo peribit:] perit, inquam, non solùm quando in ipsum periculum, cui se exposuit, cadit, sed etiam licèt non cadat, quando temerariè se periculo casus exponit. Et qui fratrem scandalizat, atque contristat, vt Paulus ait, non secundùm charitatem ambulat.] Si ergo indiligentia hæc minora transgredi, aliqua ratione peccatum est, iam apparet quàm solicita sint cura seruanda, ne in peccatum labamus, & ne ea peccaris minoribus, deposita verecundia, ad maiora properemus. Certum est enim, minora delicta, præsertim inuerecundè commissa, ad grauiora aditum aperire: quod & suprà à nobis monstratum est, & Chrysostomus hac luculentissima oratione confirmat. Mirabile quiddam atque inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam non tanto studio magna videri peccata esse euitanda, quanto parua & vilia; illa enim vt auersemur, ipsa natura peccati efficit: hæc autem hac ipsa re, quia parua sunt, desides reddunt; & dum contemnuntur, non potest ad expulsionẽ eorum animus generosè insurgere. Vnde citò ex paruis magna fiunt negligentia nostra: Hoc ipsum corporibus quoque accidere videbis. Sic in Iuda maximum proditionis malum exortum est: nisi enim putasset, paruum esse, pecuniam inopum surripere, in tantam proteruitatem non deuenisset. Iudæi quoque nisi putassent inanis gloriæ delictum minimum esse, vsque ad cædem Christi lapsi non fuissent. Hac via omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repentè ad extremam improbitatem insilit. Habet quippe insitum quendam anima pudorem atque innatum, quem subitò calcare, atque proiicere non potest: sed sensim, atque paulatim ex negligentia perit. Hoc pacto etiam idolorum cultus aditum inuenit, cùm vltrà quàm oportet, viui ac defuncti nonnulli honorarentur. Hoc pacto simulachra & statuæ adoratæ sunt. Hoc pacto denique fornicatio & cætera vitia dominantur. Consideremus autem si nimium quidam ac importunè risit, reprehensus à quopiam est: respondet alius, nihil esse id mali. Quid enim est risus, aut quid vnquam ex risu mali sequetur? Orta tamen ex immoderato risu paulisper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est. Cùm alius proximo malediceret, ac conuitia diceret, reprehensúsque esset, contempsit, dicens nihil esse mali huiusmodi verbis vti: sed hinc dissidia & odia nata sunt, inde inimicitiæ capitales, hinc contumeliæ, à contumeliis porro pulsatio, ac inde cædes plerumque secuta est. Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit.] Hactenus Chrysostomus.

Eccl. 3. 27.

Rom. 14. 15.

Chrysost. hom. 88. in Matt.

At demus, hæc minima nulla ratione esse peccata, quia neque à regula sub peccato vetita, neque alio mandato prohibita, neque periculo scandali aut casus exposita; adhuc sunt multa cura seruanda. Quare? Quia hæc præterire ad imperfectionem, & quandam spiritus laxitatem pertinet, qui minorum obseruatione, ne effluat, quasi ligamento constringitur. Quia in proposito implendæ diuinæ voluntatis deficimus, & Domini monita ac consilia calcamus. Quia firmam voluntatem regulam seruandi deserimus, & pollicitationem nos statui religioso accommodandi prætermus. Quia à semita perfectorum elongamus, & vias latas tepidorum & imperfectorum ingredimur. Quia denique aliqua minora sunt tanti momenti, vt illis reiectis insipiens homo minùs aduertens, à se non perfectionem tantum, sed & salutem abiiciat. Nam si ad os putei accedas, fortè cades: & si te in ignem coniicias, sine dubio combureris. Sic prorsus si minora tollas, post quæ discrimen peccati latet, forsitan peccato fœdaberis. Ingredi cellam alterius fratris absque superioris permissu, peccatum non est, licèt apud nos cõstitutione vetetur. At in hoc quanta est peccatorum occasio? Si enim clam & absente fratre ingrediaris, fortè aliquid è cella tolles, aut quod non oportebat scire, leges: si verò de fratris assensu & eo præsente introeas, quanta otiosa dices, quanta detractoria loqueris, quantum temporis sine fructu elabi sines, & quomodo malo exemplo tuam imperfectionem videntes lædes? Similiter cùm domo de licentia superioris egredimur, vetitum est nobis aliò ire, quàm ipse permisit. At tu socium nescias, & domum aliquam sine facultate superioris ingrederis. Quantum est in hoc delinquendi periculum, cùm diabolus ibi laqueum abscondit, quo te comprehendat, & sanctissimum, quem profitens, statum traducat? Passerculus in arbuscula sine timore sedet, & visco capitur atque tenetur: sic sæpe insipiens homo, domum quam non decebat, securus ingreditur, & occasione, quam nec somniauerat, quasi laqueo ligatus. Dicítque non sine luctu illud Ieremiæ: Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? Facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.] Qualsnam tu putas esse aquas infideles? Nonne illæ sunt, quæ primo aspectu, nec digitos pedum operire videntur, sed tamen profundissimæ, & miserum hominem obruunt, atque demergunt? Sic sunt quidam defectus, & quædam vitiorum spiritualium transgressiones, principio quidem medicatu faciles, temporis verò progressu difficiles, quę in dolores perpetuos & plagas desperabiles transeunt, & vix aliquam curationem inueniunt. Nescitis, inquit Paulus, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Id autem dicit, quia peccatum vnius quod dissimulamus, & non arguimus, multos contaminat, & paulatim in totam se congregationem diffundit. Sed idem de quibusdam paruis defectibus possumus sine vlla exaggeratione fateri, quòd in consuetudinem versi, mentem eneruant, & vitam omnem spiritualem inquinant, dum maiorum peccatorum semina existunt. In bonis profectò modica initia despicienda non sunt, quæ paulatim in magnam abundantiam excrescunt. Quod significat illa sententia Baldad, Iobum ad iustitiam adhortantis: In tantum vt si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.] Deus, inquit, ob iustitiæ opera, mentem tuam pacatam reddet, & modica virtutum semina ita multiplicabit, vt ex incipiente perfectus, & ex paupere diues fias. Et in Zacharia scriptum est: Quis despexit dies paruos?] Ac si diceret, nemo debet diuitiarum tenuitatem aspernari, quia paucis bonis asseruatis, bonorum abondantia superueniet. Ita ergo nec sunt malorum initia contemnenda, quia ex initio mali ad malum progredimur, & ex modico malo ad magnum malum currimus, & ex illo ad cordis duritiam festinamus. Prouerbium est non hominis, sed Dei: Qui spernit modica, paulatim decidit.] Si enim curare parua negligimus, ait optimè Gregorius, insensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus. Et alio loco: Qui peccata minima flere ac deuitare negligit, à statu iustitiæ, non quidem repentè, sed partibus totus cadit.] Modica itaque tenenda sunt, ne post parum relictum, reliqua abeant, & nos pauperes vacuósque dimittant.

Ierem. 15. 18.

Cor. 5. 6.

Iob. 8. 7.

Zach. 4. 10.

Eccl. 19. 1.

Greg. 10. mor. c. 9. 3 P. pastoral. adm. 4.

Alia ratio huic proximè accedit, ob quam debe-

mus

mus diligenter parua seruare. Quia nimirum dum hæc oscitanter transgredimus, & minimis erratis admittendis assuescimus, timorem grauiorum patrandorum amittimus. Vestis paulatim atteritur, & qui hodie aliquantulum detritam vestem gestare non metuit, cras magis detritam, & post paucos dies omnino laceram sine vllo rubore gestabit. Sic qui conscientiam paruis defectibus hodie deterit, post non multos dies, maioribus sine pudore discindet. Hæc autem causa est, quare idem sanctus Pater Gregorius paruos defectus quodammodo plus quàm

Greg. in Pastoral. vbi suprà.

magnos, timendos esse decernit. Admonendi sunt, inquit, qui in minimis frequenter excedunt, vt solicitè considerent, quia nonnunquam in parua deteriùs quàm in maiori culpa peccatur. Maior enim quo citiùs, quia sit culpa, agnoscitur, eo etiam celeriùs emendatur. Minor verò, dum quasi nulla creditur, eo peiùs, quò & securiùs in vsu retinetur. Vnde fit plerumque, vt mens assueta malis leuibus, nec grauiora perhorrescat, atque ad quandam auctoritatem nequitiæ per culpas nutrita perueniat, & tanto in maioribus contemnat pertimescere, quanto in minimis didicit non timendo peccare.] Dum itaque vis à magnis cauere, noli, vt caueas, parua negligere.

Eccl. 11. 34.

A scintilla enim vna augetur ignis. & ab vno doloso augetur sanguis.] Et quis vitæ spirituali magis dolosus, quàm paruus defectus, qui maioribus aditum aperit? Hic profectò timendus est, ne sanguinem augeat, id est, ne grauiora peccata inferat.

n. 35.

Attende, ô iuste, tibi à pestifero;] ab eo nempe leui defectu, qui solet ad maiora pertrahere: [fabricat enim mala;] & sicut in ædificatione domus, quasi super vnum lapidem alterum, ita vnum peccatum super aliud imponit; [ne fortè inducat super te subsannationem in perpetuum.] Admitte ad te alienigenam,

n. 36.

nimirum illud opus, quod à tua professione alienum est, & subuertet te in turbine, ac non sine molestia tua acturbatione disperdet, & abalienabit te à tuis propriis,] quia virtutum faciet pauperem, dum facit laxitatis amatorem. Et dum tibi in quibusdam defectibus condescendis, à nomine perfecti iusti excides. Hoc enim nomen, iustus, inquit Chrysostomus,

Chrysost. hom. 23. in Genes.

consueuimus dicere de his, qui omnigenam exercent virtutem. Et postea de iusto Noë loquens: Omnia, inquit, impleuit, quæcumque facere conuenit eum, qui virtutem amplexatur. Hic enim est perfectus. Nihil enim intermisit, in nullo claudicauit. Non tamen hoc bene faciebat, in illo verò peccabat: sed in omni virtute perfectus erat, qua tunc pollere illum congruebat.]

Sed aliqua sunt in vita ac professione religiosa ita minima, vt neque ipsa peccata sint, neque ad aliquod peccatum trahant. Fateor. Sed hæc etiam debent ab omnibus, tum nouitiis, tum prouectis, ac senibus solicita cura seruari. Nam & hæc parua diuinæ voluntati sunt consona: quis autem parua despiciat, quæ magna Dei & sancta voluntas probauit, & facienda esse præscripsit? Hæc parua à magnis & perfectis viris nostri status fundatoribus sunt sapienter instituta: & magna esset irreuerentia, quæ tanti viri sanxerunt, aut superbè negligere, aut nulla existente causa calcare. Hæc parua spirituales viri, munditiæ auidi diligenter obseruant; & qui per eorum viam non incedit, nonquam ad magnam animi sanctitatem perueniet. Ac tandem in his paruis magnum quid ac excellens contemplamur, quòd sine contemptu prætermissa, parum, aut fortassis nihil nocent, custodita verò valde proficiunt. Quia rerum minimarum appositione magnum meriti pondus acquiritur. De qua re hæc sapienter dixit Basilius:

Basil.

Qui enim diligéter ex vnaquaque re fructum decerpunt, iis, perinde ac magnis fluminibus, multæ omni ex parte accessiones fieri consueuêre. Nam modicum modico apponere, non magis in argenti quàm in cuiusque alterius scientiæ additione, ad amplitudinem valere existimandum est.] Et sanè si magna non facimus, & parua despicimus, quanam ratione spirituales diuitias mentis augebimus? Ne ergo contemnamus seruare parua, quorũ labore, si non perfectorum præmia consequemur, saltem peccatorum ad Deum conuersorum mercede donabimur. Valeátq; ad hoc scita oratio Chrysostomi, qui sic ait:

Chrysost. epist. 5. ad Theodor. Lapsum, To. 5.

Vbi assurgere ad ordinem solis aut lunæ non datur, ne contempserimus astrorum cœtum, donec tantum virtutis de nobis præbuerimus, vt liceat incolere cœlum. Si non aurum, si non pretiosus lapis habebimur, ad argenti modum pertingentes, adhuc permaneamus in fundamento. Id vnum curæ sit, ne ad eam deflectamus materiam, quam ignis citò corripit: deinde cùm videmus egregia facinora superare captum nostrum, minora perfecisse, nihil pudeat. Reiicere enim parua, vbi magna consequi non vales, extremæ est dementiæ, quam omnibus modis effugiamus. Quemadmodum enim opes corporis accumulantur, tùm amatores illarum ne minimum lucellum negligunt: sic spirituales diuitiæ: Num absurdum apparet, quòd iudex quoque frigidi poculi mercedem rependit? Atqui nos stolidiores, nisi magna benefacta possimus, minorum curam omnem abiicimus. Minima qui non despicit, accurato studio vel maxima perficiet: qui verò illa fastidit, ab his interim excidet; quod ne contingat, libuit Christo pro illis mercedem amplissimam certò polliceri.] Hæc ille. Certè pro operibus paruis magna & excelsa præmia ille daturus est. Et fortassis huc indicant illa verba Saluatoris:

Matth. 25. 23.

Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.] Licèt enim pauca illa, auctore Hieronymo, Beda, & Anselmo, temporalia significent, quæ comparatione æternorum exigua sunt, & propter fidelem dispensationem illorum bona semper duratura mereamur: Etsi etiam secundùm alios omnia, quæ agimus, & quæ patimur, significent: nam vniuersa hæc si cum præmio conferantur, paucissima & nullius momenti sunt, iuxta illud:

Hier. Beda, Ans. ibid.

Rom. 8. 18.

Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.] At si Chrysostomum sequamur, qui talenti nomine quicquid facere possumus, intelligit: verè etiam parua, & modica pro Christi amore suscepta; sunt in talentis comprehensa, quæ à nobis non omissa, Domino grata sunt, & laudibus ab eo delatis prædicabuntur, & magnis præmiis afficientur.

Chrysost. hom. 18. in Matt.

Nec mirum quòd Dominus hæc exilia laudet, & prætmiet, qui sicut est superborum contemptor, ita est amator humilium: hæc verò parua à viris magnis, & litteratis, & in virtute prouectis syncerè præstari, apertum est humilitatis indicium. Superbi, & qui ambulant in magnis, & in mirabilibus super se, hæc parua disciplinæ religiosæ despiciant, & se fractores disciplinæ protestentur, vt à Domino rideantur. At humiles modestique religiosi ea suscipiant, & opere compleant, vt sapientes & Deo grati prædicentur. Sciunt namque illi, & experimento comperiunt, se à Domino in minimis, quæ postulant, exaudiri, & non solùm magna virtutis merita, sed & puerilia quædam, quæ desiderant, vt tentatiunculæ abscessum, doloris alicuius leuamen, aduentum amici, quo iuuantur, & alia similia concedi. Et vt vicem tam benigno patri rependant, licèt illi iam sint virtute perfecti; curant in minimis

Dominum exaudite, & voluntatem eius non solùm in magnis, verùm & in paruis explere. Petit namque ille à nobis hæc parua, vt splendorem status nostri seruemus, vt tyronibus, & adolescentibus exemplo præluceamus, & vt ad magna virtutis fastigia admittamur, dum his minimis præ humilitate nos indigere profitemur.

Quis modus in Regulæ obseruatione tenendus.

CAPVT X.

A

SI hæc, quæ de regulæ custodia dicta sunt, seriò apud nos expendimus, & attenta mente considerauimus, facilè erit intelligere, quem modum in regula seruanda tenere debeamus. Nam si custodia regulæ, ac institutionum religiosarum, nihil aliud est, quàm omnium exercitatio virtutum, si ea veram mentis pacem omnium bonorum amabilissimam assequimur, & misericordiarum Dei capaces efficimur, quis non intelligat, regulam, ac institutiones istas peruigili esse diligentia seruandas? Certè extraordinaria cura ac solicitudine seruandæ sunt, ac ea diligentia, quam ipsæ exigunt, eáq; perfectione, quam ipsæ præscribunt omnimodis adimplendæ. Nihil est in vita religiosa, cuius perfectio, non, regula dictante, monstretur. Ipsa docet quomodo orandum sit, & quomodo in pias ac salutares actiones incumbendū: ipsa exponit, quid in rebus seriis, & quid in ludicris, ac animi remittendi gratia susceptis agendū: ac tandem præscribit, quid sit cum Deo, quid cū proximis, & quid cū nobismetipsis obseruandū. Res tanta non perfunctoriè, non tepidè, non indiligēter impleatur, sed intentè, feruidè, diligēter que seruetur. Ea namq; ex quibus aut substantia mundialis, aut honos, aut temporalis vita dependet, diligentissimè exequimur: quidni ex præscripto regulæ iussa diligenter exequamur? In his enim est animæ nostræ substantia, quæ non nummis, sed virtutibus, sed pace, sed Dei misericordiis accrescit: in his verus & solidus honor, quem executioni mandata virtus acquirit: in his vita in æternum duratura, quam minimè possidebit qui præcepta sibi imposita violaœrit; qui verò minora fregerit, quæ leuia peccata continent, eam nonnisi per ignem, & cruciatum, & ardorem acquiret.

D

Sed hunc modum in regula seruanda tenendum sigillatim exponamus, quem in Deuteronomio descriptum aspicio, dum quæ de diuinis præceptis scripta sunt, ad regulæ obseruationem extendo. Erunt, inquit, verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis, sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribésq; ea in limine & ostiis domus tuæ.] Nihil aliud desiderari potest ad diuinam voluntatem implendam, quàm id, quod ipsa diuina voluntas à nobis exigit, quæsi complecteremus, fidelissimi essemus diuinorum verborum obseruatores. Octo autem sunt, si attentè hęc verba pensentur, quæ à viris iustis exiguntur, vt Domini iussa perficiant, quæ nos exponemus, vt ipsi iusti legentes, quę ex ore tanti magistri didicerint, actione præstare contendant. Primum & caput omnium est: Erunt que verba, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo. Attendendum est quis præcipiat, & quando præcipiat, vt hæc duo tanquā duo funes validissimi nos ad honestè viuendū trahāt. Quis præcipit? Deus. Quando præcipit? In die huius vitæ,

Deut. 6. 6.7.8.

E

quæ nobis ad dinpendum cœlorū regnum data est. Si magistrorum, aut parentum, aut Prælatorum, aut regum monita suscipimus, quanto magis verba illius suscipienda sunt, qui magister est saluus, qui parens est vitæ, qui Dominus est vniuersorum, qui rex est cæli & terræ, cuius dicta si contemnamus, magistri, & patris, & Domini, & regis vniuersorum dicta contemnimus? Huius verò vitæ dies breuis est, & ad expugnandum cœlum fœlicitatémque lucrandum; quare necesse est non morari, neque in se tanti momenti pigrescere.

B

Verba ergo Dei, nobis ad perfectionē assequendā exposita, habeamus in corde, id est, magna reuerentia suscipiamus, pretiosissima existimemus, & magno amore amplectū curemus. Hoc enim esse habere aliquid in corde, docet Paulus ad Philippenses scribens: Eo quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis.] Diligo vos, inquit, non verbo & lingua, sed opere & veritate in corde meo tanquam charissima pignora gesto, & vinculorum meorum compassione socios habere delector. Sit ergo regula in cordie, sit in ore, id non prohibeo, sed multo magis sit in corde. Æstimemus illam, teneamus diligamus illam, non onus, sed honorem; non iugum importabile, sed libertatem eius custodiam reputemus. Sponsa sponso suo inter vbera, vbi sedes est cordis, locum date decernit. Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.] Meditabar nunc (& aliorū sensibus non præiudico) sponsum myrrhæ fasciculo cōparari, quoniā eius voluntas multa à nobis exigit, vnā tegulā tanquā vno fasciculo comprehēsā, sensui quidē carnis amara, sed inétis affectui suauia, quæ à putredine vitiorum liberant. Hic ergo fasciculus inter vbera commoretur, & in præcordiis locum inueniat. Ibi virgines pretiosiora & chariora recondunt; ibi iusta anima mandata perfectionis abscondat. Castæ virginis vbera inaccessibilia sunt, nulli, nisi sponso, cui dicitur: Tibi dabo vbera mea, ea manu tangere, aut oculis videre permittitur.] Ibi regula commoretur, vbi alienus nun accedat, vbi dæmonis persuasio nullam ei iniuriam inferat. Cor alienis curis vacuetur, & solicitudinibus huius sæculi detergatur, vt hanc curam summè sibi necessariam assumat. Nam vt ægrotus ex graui & periculosa inualetudine conualescat, opus est vt medicus sedulò ac diligenter causas morbi disquirat, & congrua medicamenta applicet: opus etiam est vt ipse ægrotus, non minori solicitudine medicamenta accipere, & molestias curationis sustinere curet. Quia cura medici cum incuria ægroti parum, aut nihil ad sanitatem comparandam confeiet. Et nos cùm essemus in sæculo, quasi ægroti desperati, non carne, sed (quod grauius est) mente, in vitam religiosam, vt in valetudinarium nos recepimus, ne æternam mortem incurreremus. Medicus ægrotationum nostrarū est Christus, qui solicita cura salnti animarū intendit. Cuius typus fuit ille Samaritanus, qui misericordia motus eius qui inciderat in latrones, curam illius egit: & stabulario, nempe Prælato, curam illius habere præcepit. Vnde Ambrosius: Hic Samaritanus descendens quis est? Nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui est in cælo? Hic videns semiuiuum, quem nemo poterat antea curare, sicut illam, quæ fluxu sanguinis profluens in medicos erogauerat omne patrimonium suum, venit secus eum, hoc est, factus cōpassionis nostræ susceptione vicinus. Et post pauca. Curam illius egit, ne æger ea, quę acceperat, nequaquam præcepta seruaret.] Sed pręter curam medici, opus est vt & nos medicamēta ab eo proposita, quę sūt regulę pręcepta sumamus, & quæ ipse pręscripserit, seruare curemus.

Phil. 1. 7.

Cant. 1. 13.

C

Cant. 7. 12.

Luca 10. 34.

Ambr. li. 7. in Lucam ad eundem locum.

Sint ergo, ô religioſe, verba hæc Domini in corde tuo, & ea magna ſolicitudine cuſtodienda ſuſcipito, quia iniuriam illis facis, ſi tanti momenti documentis oſcitanter intendis.

Nec ſolùm hoc: ſed & narrabis ea filiis tuis. Illos eſſe tuos filios intelliges, qui poſt te viam perfectionis ingreſſi, tuum fuerunt inſtitutum amplexi. His non tam verbo, quàm opere regulæ præcepta narrabis; eos vitæ tuæ exemplo quomodo ſint ſeruanda docebis; & quemadmodum à maioribus accepiſti, ipſa pura & illibata poſteris trades. Non fracta, non laxata, non malè interpretata, ſed ſicut à ſanctiſſimo fundatore data & obſeruata ſunt, integra, pura, & ſimpliciter intellecta relinques. Curandumque tibi eſt, vt religio, & diſciplina nunquam ſeneſcat, ſed ſemper pulchra, robuſta, & tanquam in iuuenili ætate perſiſtat. Ita ſanè, vt nunc poſt multos annos, immò & poſt multas annorum myriadas dicatur de ea, quod ſcriptum eſt in Oſea: *Oſee 2. 15.* Et canet ibi iuxta dies iuuentutis ſuæ, & iuxta dies aſcenſionis ſuæ de terra Ægypti.] Vel (iuxta interpretationes aliorum, quas Hieronymus refert) humiliabitur, vel affligetur, vel obediet ibi, nempe in ſolitudine, ad quam vocata eſt, ſecundùm dies iuuentutis ſuæ. Nempe vt ſicut in exordio fundationis ſuæ, ſtatus noſtri cultores ſeipſos Deo humiliarunt, corporis ac carnis impetus fregerunt, Prælatis paruerunt, & aduerſariis inſultantes, victoriæ carmina decantarunt; ita & poſteri noſtri (quod ad nos attinet, & ſi nos imitentur) eodem modo ac illi priores ſe deiiciant, mortificent, & obediant, & carmina victoriæ decantent. Certè inter rem datam, & rem commodatam acceptam hoc diſcriminis intercedit, quòd rem datam nobis tanquam rem noſtram poſſumus deteriorem efficere, deſtruere, peſſundare, & in ſterquilinium proiicere: at rem commodatam, integram, & eo modo ac eam accepimus, commodanti debemus tradere. Regula autem quid eſt? Nonne tanquam veſtis commodata, qua operiamur? Nonne velut enſis commodato acceptus, quo ab hoſtibus defendamur? Non igitur licet nobis eam dilapidare, ſed Deo, qui eam commodauit, in ſucceſſoribus noſtris integram & inuiolatam reſtituere. Sic pecuniam Domino multiplicatam reddemus, quia dum regulam pecunia ſignatam integram poſteris tradimus, non exigua meritorum augmenta, quæ gloriam illi, nobis autem vtilitatem afferant, in theſauros eius recondimus. Sic increpationem illius effugiemus, qui audiuit: *Luca 19. 23.* Quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, vt ego veniens cum vſuris vtique exegiſſem illam?] Nam & regulam inuiolatam reddimus, & cum vſuris meritorum eam Domino conſecramus. Nec illa lege Deuteronomij tuam, ô homo, negligentiam excuſes, qua dictum eſt: *Deut. 23. 20.* Fratri tuo abſq; vſura id quo indiget, commodabis.] Nam Chriſtus frater tuus eſt, Dominus ſupremus, qui ſuis legibus non tenetur, & ſicut temporalia gratis omnino donat, ita ex ſpiritualibus donis vſuras bonarum actionum noſtrarum libenter acceptat. Mos reipublicæ eſt iuſtis legibus approbatus, vt ſponſa in domum ſponſi dotem adducat, eámq; illi tradat, vt toto coniugij tempore ſponſam ſuſtêtet, & onera ſtatus ſuſcepti ferat. Sed cùm vinculum cõiugij morte ſponſi diſſoluitur, & tota integra dos ſpôſæ, cuius erat, reſtituitur, quam dotem ſi maritus diſſipauit, aut aliquantulum attenuauit ex bonis ſuis, damnum ſponſæ illatũ cogitur reſarcire. Religio autem, ô religioſe vir, & mater & ſponſa tua eſt: mater, quia te genuit; & ſponſa, quia ſe tibi indiſſolubili amore copulauit, & ad procreandos meritorum filios adiunxit. Dos huius nobilis ſponſæ

A ditiſſima, non eſt alia, quàm regula, quã dum nos in ſuam domum admittit, in manibus tradit, vt eam negotiationi exponêtes, id eſt, actione complêtes, ſponſam ſuſtêtemus, (quæ ſine cuſtodia regulę periblt) & ſtatus noſtri onera ſuſtineamus. Hanc dotẽ, tu, cùm ex præſenti vita exceſſeris, integram in ſubſidiũ ſponſæ intactámque relinquito, ne ſi eam diſſipaueris, & minimè reſarcire volueris, terribilibus ignibus torquearis. Immò & ſit in te tam ardens in amabilem & pulchram ſponſam amor, vt zelo diuinæ glorię & tuę perfectionis incitatus, illi dotem ſuam non ſolùm integram, ſed & auctam & multiplicatam coneris reddere. Id fecit & Salomon in hac re, quæ ad coniugem, filiam Pharaonis, pertinebat, ſeipſo prudentior: qui cùm Gazer ciuitatem igni ſuccenſam acce- *3. Reg. 9. 17.*
B piſſet in dotem, eam ædificauit, vt ſponſę dotem non dirutam, ſed optimè conſtructam & muris cinctam poſſideret. O facinus rege dignum, quod tu imitaberis, ſi dotem, id eſt, religioſam regulam aliquatenus à tepidis labefactatam reſtaurare, & ad priſtinum nitorem reuocare nitaris. Si meliùs & perfectiùs quàm alij paupertatem, caſtitatem, obedientiam, contemptum ſæculi, & alia ad regularem ſtatum pertinentia ſeruaueris, ciuitatem Gazer (quæ interpretatur præciſſio) ædificas, dotem auges, quæ te à conſortio malorum abſcindit. Poſt mortem tuam lugebit te religio, ſponſa tua, & non ſine lacrymis tui memoriam habebit, quòd fidelem ſponſum, & ſui honoris zelatorem amiſerit. Hoc eſt regulam filus narrare, eam, ſicut nobis tradita eſt, illibatam relinquere.

C Hoc autem deſiderium regulam perfectiſſimè obſeruandi ſuccẽdes, ſi quod ſequitur exequaris: Et meditaberis in eis, ſedens in domo tua. Meditationẽ regulæ & non quamcunq;, ſed attentã, ſed ex profeſſo aſſumptam, ſed per multũ tempus durantẽ hæc verba depoſcunt. Quæ longa ſunt, & multum momenti ac multum laboris habent, ſolemus non ſtantes, ſed ſedentes perficere. Regulæ verò obſeruatio res lõga eſt, quam adoleſcentes incipimus, viri perſequimur, & ſenes, atq; in decrepita ætate conſtituti, non prætermittimus. Res etiã operoſa eſt, quæ in nobis quicquid Deo ingratũ eſt, reiicit, & affectus noſtros moréſque componit: non ergo curſim & feſtinanter legenda eſt, ſed diligenter & ſeriò meditanda. Hæc legem Dei continet exquiſitiùs quàm ſæcularibus propoſitam, & perfectiùs explicatam, & vſq; ad eorum, quæ in cõſilio ſunt, obſeruationem aſſumptam: quid
D mirum ſi à nobis eius intentiſſima meditatio poſcatur? Huiuſmodi certè meditatio Dei miſericordiam promeretur, quod cognoſcens Dauid ait: Veniant *Pſ. 118. 77.* mihi miſerationes tuæ, & viuam: quia lex tua, meditatio mea eſt.] Nec putandum eſt, illum, ob aridam & celerem meditationem legis, diuinam miſerationem popoſciſſe, ſed ob illam, quæ ita ſapienter diuinam voluntatem conſiderat, vt ad eam amplectendã & opere complendã inducat. Ad quod confirmãdum pulchrè dixit Auguſtinus: *Aug. de ſer. 19.* Hæc meditatio niſi eſſet in fide, quæ per dilectionem operatur, nunquam propter eam poſſet ad illam vitam quiſpiam peruenire. Hoc dicendũ putaui, ne quiſquã, cùm totã
E legẽ memorię mandauerit, eámq; crebertima recordatione cantauerit, nõ tacens quod præcepit, nec tamẽ viuẽs vt præcepit, arbitretur ſe feciſſe quod legit, quia lex tua, meditatio mea eſt; & hinc ſe adepturum exiſtimet, quod verbis ſuperioribus propter hoc meritũ poſtulauit, vbi dictũ eſt: Veniãt ſuper me miſerationes tuæ, & viuam.] Hæc meditatio amantis eſt cogitatio, & tantũ amantis, vt charitas non frigeſcat huius meditationis ſuæ, quãtalibet abundantia cõſtipetur iniquitatis alienę.] Tu ergo, ô iuſte, meditaberis

hanc

A hanc legem Dei tui, sedens in domo tua; id est, intra cor tuum quietè manens, & suauiter requiescens, vt eam vsque ad opus præstandum intelligas. Meditaberis eam vt iudex, qui te coram temetipso statues, & regulam manu mentis tenens, an eam custodias, an verò trăsgrediaris, expendes. Si te fidelem inueneris, Dei donum agnosces, & pro eo gratias ages, & perseuerantiam postulabis: si autem minùs fidelem, & transgressorem reperens, culpam cum gemitibus confiteberis, & de cætero te emendare curabis. Meditaberis eam vt seruus, qui regulam pro epistolis tui domini recepisti, quibus quid à te exigit patenter ostendit. Caue ne aliquid faciendum omittas, & ne aliquid vitandum admittas, vt cùm venerit, & pulsauerit, te vigilantem & operantem inueniens, in tabernacula æterna recipiat. B Huic meditationi optimè congruit, vt nos ad opera, quæ regula præcipit, præstanda compellat. Vnde Ambrosius illud regij vatis interpretans: Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi nimis; hæc ait: Pulcherrimus iste ordo, vt primo meditemur, & eorum præceptorum, quæ diligimur, sit nobis assueta meditatio. Meditatione enim mandatorum cœlestium operis boni vsus inolescit. Nam sicut meditationi verborum, finis memoria est, vt, quæ meditamur verba, teneamur: sic meditationis præceptorum cœlestium intentio, vel finis operatio est, actúsque directus ad implenda præcepta diuina: quæ nisi quis diligat, implere non poterit, nec solùm diligat, sed etiam nimis diligat. Ideo priùs posuit: Et meditabar in præceptis tuis, quæ dilexi nimis. C Et subiecit: Et leuaui manus meas ad præcepta tua, quæ dilexi nimis. Post meditationē etenim bonum est, leuare actus nostros ad præcepta Dei, atque id facere cum charitate & gaudio, vt non ex necessitate sit bonum nostrum: non cum mœrore, atque mœstitia sed voluntarium, quia seruus inuitus facit, amicus voluntarius.]

Ps. 118. 47.
Ambros. ser 6. versu 7.

Meritò ergo post hanc attentam meditationem, quæ operis initium est, sedula operatio illis verbis: Et ambulans in itinere, à nobis exigitur. Quid enim est ambulantes mandata Domini meditari, nisi ea in itinere huius vitæ complere? Sedentes quidem in domo nostra meditamur, cùm mente agenda & vitanda consideramus, & vitæ nostræ acta disponimus: D ambulantes verò meditationi insistimus, cùm gressus, id est, actus nostros consideratione dirigimus, & iuxta ea, quæ mente proposuimus, exercemus. De hac meditatione loquutus videtur Salomon, dicens: Os iusti meditatur obedientiam; os impiorum abundat malis.] Ille cogitat quomodo obediat, isti quomodo præceptis resistant, & sua peccata excusationibus defendant. Ille meditatione vtitur, non vt curiosè sciat, non vt superbè alios edoceat, sed vt bona, quæ meditatus est, faciat: isti meditationi vacant, vt colore aliquo suas iniquitates obducant, & se iotaminatos ostendant. Ad eandem hortatur sanctus Dauid: Lingua mea, inquit, meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuã.] Nihil enim est aliud tota die iustitiam Domini meditari, & à laude Dei nunquam cessare, E nisi meditata & considerata perficere. In quem sensum Augustinus: Tota die Deum laudare quis durat? Suggero remedium, vnde tota die laudes Deum, si vis. Quicquid egeris, bene age, & laudasti Deum. Quando cantas hymnum, laudas Deum. Lingua tua quid agit, nisi laudet conscientia tua? Et quoties tu cessasti ab hymno cantando, discedis, vt reficiaris; noli inebriari, & laudasti Deum. Discedis vt dormias; noli surgere ad malè faciendum, & laudasti Deum. Negotia agis: noli fraudem facere, & laudasti Deum. Agrum colis: noli litem mouere, & laudasti Deum.

Prou. 15. 28.
Psal. 34. 28.
August.

In innocentia operum tuorum præpara te ad laudandum Deum tota die.] Hæc optimè Augustinus. Sed Spiritus sanctus per os Ecclesiastici hanc meditationem legis Dei ad opus mouens longioribus verbis, sed similibus pulcherrimis in hunc modum expressit: Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia meditabitur (qui scilicet res iustitiæ & sapientiæ considerat.) & in sensu cogitabit circumspectionem Dei:] quomodo nempe Deus omnia circumspiciat, & oculis suis occulta quæque perlustret. Beatus vir; qui excogitat dies illius, (scilicet sapientiæ) in corde suo, & in absconditis suis, ac in penetralibus cordis, intelligens, vadens post illam quasi inuestigator, & in viis illius consistens: qui respicit per fenestras illius, & in ianuis illius audiens.] Hæc omnia ad inuestigationem veritatis & meditationem legis Dei pertinent. Sed audi quem ista meditatio sit finem habitura. Beatus vir, qui requiescit iuxta domum illius;] Et quid est iuxta domum sapientiæ requiescere, nisi vitam agere, sapientum vitæ similem, ac præceptis sapientiæ conformem? Et in parietibus figens palum:] quid autem est in parietibus domus sapientiæ paxillum figere; ex quo tabernaculum nos protegens dependeat, nisi nostrum refugium ac protectionem, non in fauore hominum; sed in bonis operibus collocare? Statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per æuum] Et quid est casulam, aut humile tabernaculum in manibus sapientiæ ponere, nisi nos totos eius gubernationi & directioni committere? Qui hæc omnia præstiterit, ambulánsque in itinere huius vitæ, iussa Dei ad rectè agendum meditatus fuerit, in corde suo bona cœlestia per æternitatem possidebit.

Eccl. 14. 22.
ib. n. 23. 24.
ib. n. 25.

Qualis verò esse debeat ista regulæ obseruatio, sequentia verba demonstrant: Dormiens, atque consurgens: hæc, inquam, vigilans & dormiens meditaberis, numquámque ab eorum consideratione diuelli patieris. Quibus ardens studium bene operandi, & secundùm datam nobis regulam viuendi, præscribitur. Nam quæ vigilantes, mente volumus, & dormientes somniamus, ea ardentissimè diligimus, & solicitissimè in totam curam incumbimus. Sic sic debemus Domini voluntatem implere, quia magnus est Dominus, & magna semper in nos beneficia congerit, vnde magna cura, & ardenti solicitudine est à nobis eius mandatum explendum. Quod Chrysostomus à nobis exigi autumat in illis verbis Dauidis: Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis;] vbi ita ait: Hoc autem dixit, exigens exactam vitæ institutionem, & animam amore sapientiæ præditam. Non dixit; Mandata eius faciet, sed, Volet, aliquid amplius requirens. Quidnam autem hoc est? Ea facere cum studio, & animi alacritate: esse vehementes eorum amatores: iussa eorum persequi; amare ea non propter mercedem, quæ est pro ipsis proposita, sed propter eum, qui illa statuit, virtutem cum voluptate persequi, non propter metum gehennæ, nec propter minas supplicij, nec propter promissionem regni, sed propter eum, qui leges tulit. Et paulo infrà, exponens illud Pauli: Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem: Hæc ait: Qui meretricis itaque amore captus est, etiam si afficiatur probro & contumelia, etiamsi verberetur, etiamsi se turpiter & indecorè gerat, etiamsi expellatur à patria, etiamsi bonis paternis euertatur,

Ps. 111. 1.
Chrysost. 1. in Ps. 111.

etiamsi patris beneuolentia priuetur, etiamsi grauio ra patiatur, ea fert iucundè & lubenter, propter amorem impudicum. Quòd si illa cum voluptate suscipiunt, quomodo non multo magis Dei præcepta, quæ sunt salutaria, & gloriæ plena, & magnam nobis præbent Philosophiam, & animam meliorem efficiunt, oportet cum magna voluptate suscipere, & nihil esse difficile in eis existimare?] Hoc est indicium fidelis animæ, voluptatem ex mandatorum Dei obseruatione capere, & nihil aliud in rebus omnibus, quàm legis custodiam respicere. Quæ solicitè custodita, mirum est quàm citò hominem mutet, ex carnali spiritualem faciat, ex imperfecto perfectum, & ad magnam puritatem (*Eccl. 30, 18.*) prouehat. Splendidum enim cor, ait Ecclesiasticus, bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt. Splēdidum cor, id est, lætum, & gaudio ac exultatione perfusum, nullum aliud intelligo, nisi cor viri iusti, quod nullæ tristitiæ ex morsibus conscientiæ dimanantes inquietant. Epulæ illius non sunt aliæ, quàm bona opera, sibi impositæ legi cōformia. Cùm autem hæc diligenter parantur, & ardenter assumuntur, bonum est cor & iucundum, non infirmitate marcet, sed sanctitate pinguescit. Scito ergo, ô homo, quia cibos corporis nimis ardenter sumere vitium est; cibos verò animæ ardentissimè accipere, perfectio est. Nam qui auidè, quasi famem patientes, hunc cibum virtutis comedunt, Deo faciente satu(*1. Reg. 2, 5.*)rantur. Denique [famelici saturati sunt,] qui verò cum fastidio & nausea comedunt, modicum emolumentum ex sua occupatione suscipiunt.

Estne amplius, quod in hac regulæ obseruatione expectari possit? Est quidam & admodum necessarium, ne insurgentibus impedimentis teneamur. Et ligabis ea, inquit, quasi signum in manu tua: vt nempe præcepta regulæ quasi signum honoris in manu tua deferas, & sicut mundani honores suos, ita & tu obseruationem voluntatis Dei fortiter apprehendas. Quàm libenter reges sceptrum regni, & iudices virgam Censoriam manu gestant! quia eximium in populis ex illa honorem reportant. Sic custodiam regulæ honorificam puta, & in manibus ac operibus apud omnes habere, gloria dignum reputa. Quòd si à tepidis & dyscolis ob exactam, & nunquam intermissam obseruationem damneris, ride eos vt insanos, sicut rex, aut iudex illos insanos putaret, qui eum ob signum honoris (*Prou. 12, 15.*) aut potestatis contemnerent. Aut potiùs compatere illis, quia via stulti recta in oculis eius, cùm tamen obliqua sit, & longè ab æquitate discedat. Aulicus, regi familiaris, in eo suum honorem constituit, quòd à rege diligatur, & ad negotia tractanda vocetur. Vocat eum rex per nuncium suum, & statim exilit de accubitu suo, & contempto prandio, si ad mensam sedebat; aut medicamento posthabito, si illo fortassis indigebat; aut amico insalutato, si cum illo negotia tractabat, diligenter accurrit, vt regi, cui addictus est, obsequatur, & in nulla occasione honore agendi cum rege priuetur. O Christe Rex regum, & Domine dominantium, cur in alio, quàm in obsequio tuo honorem nostrum & gloriam collocamus? Vocas nos sæpe ad colloquium tuum; vocas ad orationis, vel cuiusuis exercitationis studium, regulæ decreto præscriptum; vocas, non vt oneres, sed vt releues, non vt spolies, sed vt perficias, & dites: nos autem insani cunctamur, & respectu vani hominis, cum quo de rebus vanis loquebamur, tibi obedire negligimus. Ita nos habemus, ac si esset honor, cum mundanis agere, & ignominia, ad tuum imperium accurrere. Tibi obtemperare erubescimus, iussa tua dissimulanter præterire, æquum ducimus, ac si infamiæ notam afferret in rebus nostri status & professionis occupari. Nec illam vocem tuam pertimescimus: (*Luca 9, 26.*) Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua, & Patris, & (*Gen. 17, 23.*) sanctorum Angelorum.] Fidelis ille Abraham pater gentium, ex quo carnem accipere voluisti, audito circumcisionis mandato, statim ipsa die seipsum, Ismaelem filium suum, & omnes vernaculos domus suæ, vniuersosque, quos emerat, & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ pariter circumcidit. Quia signum honoris non erat differendum, nec præceptum tuum, Domine, protelandum. Nos verò è contrà facimus, & tua iussa operi mandare differimus, vt minùs fideles & ingrati reperiamur. Ligemus ergo verba Dei quasi signum in manu nostra, eorum obseruationē vt rem honore dignissimā habeamus in opere, quia nihil ita nos exaltat, & magnificat, ac Deo celeriter obedire, & in his, quę nobis iniunxit, nō negligētes, sed solicitos & faciles inueniri.

Et quid aliud ad exactam regularum obseruationem requirimus? Eruntque, ait, & mouebuntur inter oculos tuos. Hîc prudentiæ & discretionis admonemur, vt scilicet omnia, quæ facturi sumus, regulis & maiorum institutionibus metiamur. Qui enim obtusi sunt visus, infirmámque habent oculorum aciem, specillis vtuntur, quibus proposita valeant aspicere. Nos autem oculos mentis habemus obtusos, & ad cognoscendam virtutis doctrinam infirmos, & regulæ, pro conspicillis, seu vitreis orbiculis, datæ sunt, quorum adiumento noscamus quid nobis faciendum sit, quidue vitandum. Sint ergo semper ante oculos nostros, vt quod lumine regulæ bonum fuerit iudicatum atque perfectum, necnon statui nostro consonum, id admittamus; quod verò malum apparuerit, aut ab statu nostro alienum, illud constanter detrectemus. Qui ocularibus vtuntur, nihil, quod alicuius momenti sit, sine huiusmodi specillis operantur, aut vident: sic & nos, quibus tanquam sensis grandæuis regulæ pro specillis datę sunt, nihil sine præuia lege operemur, nihil sine eius adiumento & consensu faciendum suscipiamus. Omnia ergo regula metienda sunt, omnia ad eius lucem examinanda. Meritóque in illo calamo mensuræ signata videtur, quem Ezechiel in manu Ange(*Ezech. 40, 3.*)li, Deo reuelante, conspexerat, quóque vniuersas templi partes metiebatur. Quis enim Angelus, nisi vir iustus, terrestris Angelus, Angelus sapientiæ lumine, obedientiæ promptitudine, vitæ puritate? Hunc profectò Angelum decet semper habere in manu mensuram regulæ, qua omnes actiones suas expendat, ex quibus propriæ perfectionis templum, in quo Deus habitat, est ædificandum. Hac, quæ Scripturæ sacræ præcepta continet, (*Gregor. hom. 13. in Ezech. post medium.*) apertè intelligit, vt verba Gregorij adducamus, quantum in spiritali virtute proficit, vel quantum à bonis, quæ præcepta sunt, longè disiunctus remansit; quantum iam assurgat ad bona facienda, quantum adhuc in prauis actibus prostratus iaceat.] Ista regula, ista mensura, non solùm ante oculos sit, sed & inter oculos moueatur, vt inter oculum carnalia sapientem, & oculum cognoscentem cœlestia, discernat. Nam & est in nobis oculus prudentiæ carnis, qui mundana respicit, & omnia statuta religiosa in fauorem carnis interpretatur: & est oculus prudentiæ spiritus, qui solam veritatem & disciplinæ integritatem tuetur. Sint ergo, & moueantur præcepta regulæ inter hos duos oculos, ita vt aduersùs il-

lum

lum pugnent, istum defendant: illum improbent, istum approbent: ab illo censuram iudicandi, quid exequendum sit, adimant, isti concedant. Vt illud impleamus, quod in Isaia scriptum est, & à Paulo paucis immutatis adductum: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium reprobabo.] Sic enim secundum regulam simpliciter intellectam viuentes, falsam sapientiam carnalium hominum, & indoctam prudentiam mundi damnamus: & veræ sapientiæ Dei ac prudentiæ spiritus subdimur.

Isaia 29. 14. 1. Cor. 1. 19.

Postremo loco, perseuerantiæ admonemur illis verbis: Scribésque ea in limine, & ostiis domus tuæ.] Sed quomodo hîc perseuerantia significetur, excipe. Verba per aëra feruntur, & statim ac prolata sunt euanescunt: sensus verò nostri, qui litteris scribuntur, longo temporis spacio perdurant. Adhuc eorum, quæ litteris explicata sunt, quædam in papyro, siue membrana scribuntur, quædam lapidibus inciduntur & in dura materia, quæ facilè rumpi, aut destrui non possit, exarantur, nec dubium est, quin hæc longissimo tempore perseuerent. Postes autem, ac limina domus lapidea aut lateritia esse solent, ostia verò lignea & ferrea: quid ergo erit, mandata Domini in limine & ostiis scribere, nisi in eorum obseruatione constanter vsque ad mortem perdurare? Immò & alia ratione hîc perseuerantia mandatur. Nam limen & ostium est, quo domum ad habitandum intramus, & domo ad vicos & plateas ciuitatis egredimur, vnde ingressum & egressum, principium ac finem vitæ designat. Quid igitur erit, verba Dei in limine & ostiis scribere, nisi ab eorum obseruatione conuersionem nostram incipere, & eam vsque ad egressum ex hac vita protelare? In quo non pauci taxamur, qui post aliquot vitæ religiosæ annos elapsos priuilegia & exemptiones quærimus, & iugum obseruantiæ leue sine vrgenti causa derelinquimus. Sed vsque ad finem vitæ perseuerandum esse, & nequaquam à cruce discedendum, vt Christi imitatores, qui nunquam in arumum induxit à cruce descendere, ac eius milites pronuntiemur. Certè peccatores sunt plurimi, qui ad extremum vsque spiritum in eodem tenore peccatorum perseuerant, aut quo magis ad mortem appropinquant, feruentiùs peccant: qui & in lapidibus, & in duriori materia peccata sua scribunt, iuxta illud, quod legimus in Ieremia: Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo, in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.] Vbi vnguis adamantinus, & cornua ararum lapidearum, cor durum est, quod indelebiliter peccata suscipit, nec punitione castigatum, nec beneficiis affectum, à peccato discedit. Sicut ergo iusti plurimi, qui studiosa opera quasi stylo ferreo in vngue adamantino scribant, & lapidibus insculpant, vt nullis temporis iniuriis deleantur. Sic voluit sanctus Iob sermones suos, id est, innocentiæ & patientiæ opera, in perpetuum scribi, vt sicut ipse iustificationem, quam cœpit tenere, nunquam deseruit; ita eius memoria nullo tempore ab hominibus deseratur. Quis mihi tribuat, inquit, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte, (id est, cælo, quo artifices lapides sculpunt) sculpantur in silice?] Sanctum desiderium, & à Deo cordi Iobi immissum, ab ipso Deo impletum est, & in scriptura sua, quæ supra omnes plumbi laminas & durissimas silices perdurabit, huius sancti viri voluit actiones passionésque conscribi.

Ier. 17. 1. *Iob. 17. 6.* *Iob. 19. 24.*

A Ex quo iusti discant quòd si in virtutis actionibus perseuerauerint, adhuc in libro, qui ampliùs duret, quia post finem mundi per æternitatem perstabit, nempe in libro vitæ, conscribentur. Non igitur, ó homo, ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam: sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.] Ne cuiuis occasioni te accommodes, & nunc moribus secularis, nunc religiosus videaris. Ne idioma mutes (quod proprium iniquorum est) & nunc veritatem, postea verò vanitatē collaudes. Sed esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui, & scientia, & prosequatur te verbum pacis, & iustitiæ.] Scribe verba Domini in limine, & in ostiis domus tuæ; & sicut vitam religiosam arripiens B districtam assumpsisti disciplinæ censuram: ita ab ea ad meliorem vitam exiens eandem disciplinam profiteri non desinas. Præmium namque, non incipientibus, sed perseuerātibus, promissum est. Nam & ista verba sunt Pauli: Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles; abundantes in opere Domini semper: scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.] Quod autem apud Deum inane non est, absque dubio plenum miserationum est.

Eccl. 5. 11. *ibidem 12.* *1. Cor. 15. 58.*

Documenta ergo regulæ, ac professionis nostræ, ardenter sunt amanda, fideliter conseruanda, attentè meditanda, integre ardentérque complenda, pro magno honore habenda, & in regulam vitæ accipienda, & vsque ad finem vitę custodienda. Et vrgeamus nosmetipsos, ne si à perfectione exciderimus, C perdamus, quæ operati sumus, sed ponùs perseuerantes mercedem plenam accipiamus.

Quæ iuuent ad seruandam Regulam.

CAPVT XI.

CVSTODIA regulæ tanti momenti est ad virtutes inserendas, vt necesse sit in re tam vtili adhuc tantisper immorari, & præter ea quæ dicta sunt, aliqua documenta, quæ faciliorem hanc obseruantiam reddant, breui sermone præscribere. Res enim magnæ non facili negotio fiunt, nisi aptis mediis prouehantur. Et districta custodia disciplinæ res magna & operosa est, quam multi diligenter arripiunt, sed non multi D sine intermissione vsque ad finem vitæ suscipiunt. Nunc igitur videamus, & ad numerum nonnulla documenta reuocemus, quæ valeant nos in re tanta iuuare.

I. Regulam professionis tuæ frequenter legas, & quia antea sæpe tibi perspecta fuit, non propterea eam euoluere iterum atque iterū prætermittas. Alicuius artis peritus, si eam diligenter exerceat, nunc omnia eius artis instrumenta, nunc ista, nunc illa attentè perlustrat, ne, cùm opus fuerit ad vsum adducere, ea fracta, aut diruta, aut rubigine obducta reperiat. Et regulæ, instrumenta sunt artis tuæ, quam profiteris, & qua non aurum aut argentum, sed cœlestia regna lucraris. Nunc ergo omnes considera, nunc istas, nunc illas examina, ne tempore necessitatis obliuioni datas E ad opus tuus minùs aptas inuenias. Nauclerus non semel tantum, sed sæpè membranam illam inspicit, in qua & occulta pericula, & latentes scopulos, & cursus nauigationis antea descripserat. Et tu in cœlum enauigas, & regula pro nauicularia, seu arte nauigandi tibi concessa est; sæpe in eam oculos intue, vt pericula spiritualis vitæ scias, &

viam tenendam agnoscas. Cogita regulam esse quasi archetypum perfectionis; & sicut sapiens architectus, illam frequenter euolue, vt iuata id, quod præcipit, perfectionis templum in intimis cordis ædifices. *Aug. ad Psal. 75.* Si Deus, cùm pium codicem legis, ad omnium vtilitatem scriptum, tecum loquitur, vt Augustinus ait, quanto magis tecum loquetur, cùm legis, non ad omnes scriptam, sed ad te, & ad tui instituti professores specialiter exaratam regulam? Quis Deum sibi specialiter loquentem non audiat? Quis verba sapientiæ sibi proposita, & suæ necessitati accommodata, non libenter excipiat? Considerabam ego pios libros res spirituales cœlestésque tractantes, esse quasi epistolam regis ad vniuersos suos subditos missam: regulam verò esse velut epistolam regis, ad me specialiter destinatam, quia quid me facere oportreat, claré & apertè proponit. Si igitur solicitus sum in legendis litteris communibus, & ad alios datis; cur litteras ad me missas non legam? Cur monita ad meam professionem attinentia prætermittam? Hæc legem Dei, quam seruaturus sum, continent, & compunctionem, & ardentissima desideria perfectionis exsuscitant. Helcias sacerdos reperit in templo Deuteronomium, hominum illius temporis incuria perditum, quod cùm ex ore Saphan scribæ audisset rex Iozias, scidit vestimenta sua, & compunctus ait: *4. Reg. 22.13.* Magna ira Domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerent omne, quod scriptum est nobis.] Sic prorsus cùm legimus libellum legis, nobis impositæ, & quam tepidè illam seruauerimus, aduertimus: non vestimenta, sed corda scindimus, & de vita nostra imperfecta compungimur. Hæc lectio nos animat, atque confirmat, vt quæ legimus, actioni mandemus. Lectus est semel tempore Esdræ, *2. Esdræ 8.8.9.* [liber legis Domini distinctè & apertè ad intelligendum; & flebat omnis populus,] ac mulieres alienigenas, quas contra præceptum legis duxerant, proiecerunt, necnon & festa intermissa celebrarunt. Eodem modo liber regulæ, à nobis lectus, nos roborat, & ad prohibita relinquenda & iussa complenda confortat. Meritò ergo nobis præceptum est, vt regulam frequenter legamus, quia hæc lectio incitamentum est meditationis, meditatio verò studiosæ actionis origo.

II. Pro culpis, licèt leuioribus, in obseruatione regulæ admissis teipsum aliquando castiga, interdum etiam à Prælato pro his defectibus iniungi tibi pœnitentias pete, & ab ipso pro ratione sui officij iniunctas libenter suscipe. *Prou. 21. 29.* Vir impius, ait Salomon, procaciter obfirmat vultum suum; qui autem rectus est, corrigit viam suam.] Quamobrem si rectitudinem colis, viam tuam, id est, vitam, ac opera tua corrigas, necesse est. Non sufficit autem ad correctionem, opera præpostera in melius mutare, nisi illa priora detestatione deleantur, & debita castigatione puniantur. Regibus etiam, id est, iustis dictum est: *Ps. 2.12.* Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus:] quia ille non tam irascitur delinquenti, quàm post delictum, correctionis disciplinam fugienti. Sic homo dum pro transgressione regulæ seipsum corripit, quasi in nullo regulæ limites excedit. *Bern. lib. de præcep. & dispen. c. 16* Pulchrè enim dixit Bernardus: Partienda est proinde nobis in duo vniuersa hæc obseruatio regularis; in præcepta videlicet & remedia. Præceptis instituitur vita contra peccatum, remediis restituitur post peccatum innocentia. Sic ergo vtraque ista complectitur nostra professio, vt professus quisque cùm in aliquo fortè regularium mandatorum deliquerit, si ad remedium æquè regulare confugerit, & si conuincitur transgressur mandati, non tamen pacti præuaricator. Solùm itaque censuerim fregisse votum, violasse propositum, pactum præuaricasse, qui & præceptum contempserit, & remedium. Nam illum sanè dico securum, qui etiamsi interdum obedientiæ limitem præterit, consilium non respuit pœnitentiæ. Regulares namque terminos, etsi sæpe deliquerit, non euadit, qui censuræ, quæ ex regula est, disciplinam non subterfugit. Pars siquidem regulæ est, regularis correctio, & in ea reperitur non solùm bonæ vitæ instructio, sed etiam emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ, & inobedientiæ remedia, vt ne peccando quidem à regula recedatur.] Nec sufficit, si nos ipsos corrigamus nisi etiam & à Prælato corrigi & castigari postulemus. Nam hominem seipsum corrigere, æquitatis est, ab aliis verò velle corrigi, humilitatis, dum culpam fatetur, & quasi sub manu heri humiliatur. Et certè vulnera corporis cupimus ab aliis curari, & pro sanitate carnis adipiscenda, sustinemus à chirurgo secari, & vri, & non modicis cruciatibus torqueri: quare multum erit si pro animæ salute tuenda, eadem, aut potiùs mitiora à Prælatis patiamur, & ad eorum arbitrium castigemur? Hæc quidem ratio Basilio efficacissima visa est, vt nos ad correctionem admittendam persuadeat, cuius hæc est sententia grauissima: *Basil. reg. fusius disp. 52.* Eorum, quibus medicina fit, partes existimari debent, antistitis in se animaduersiones, non ad odium accipere, neque impotentem dominationem existimare curationem eam, quam misericordia quis adductus, consulendi causa animæ ipsorum saluti, ipsis adhibeat. Esset enim à decoro abhorrens, si cùm qui aduersa corporis valetudine laborant, ij vsque adeò magnam medicis suis fidem habeant, vt esto, ipsos secent, esto, vrant, esto, amarissimis dandis medicamentis medeantur, nihilominus tamen inter benemeritos de se illos numerent: nos non itidem quoque aduersùs animarum nostrarum medicos, quandocumque duriore imponenda nobis re aliqua, salutem nobis efficiunt, fuerimus animati: cùm Apostolus dicat: Et quis est, qui me lætificat, nisi, qui contristatur ex me?] Hæc profectò spontanea correptionis susceptio, indicium animæ sitientis salutem est, cùm omnia necessaria ad salutem admittat. Nam & seipsam prout potest, per voluntariam castigationem curat, & quia minùs ad hoc sufficiens est, curari à medico non detrectat. Est quoque signum iustitiæ, cùm iustitia huius vitæ, non sit nunquam vel leuiter delinquere, sed à delicto fugere, & illud fletibus & admissis correctionibus expiare. De iustóque scriptum est: *Eccl. 39. 7.* Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur:] vt sciamus in exilio isto iustitiam non eò vsque progredi, vt nunquam peccet, sed vt nunquam in delictis perseueret. Hanc autem sponte susceptam correptionem, esse insigne iustitiæ, sicut & eius odium iudicium iniquitatis, docet Gregorius in hunc modum: *Greg. lib. 10. mor. c. 3.* Sicut recti de quibusdam, quæ ab eis non rectè gesta sunt, correptionis vocem, ministerium charitatis æstimant: sic peruersi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad obedientiam sternunt, isti ad insaniam suæ defensionis eriguntur. Illi correptionis adiutorium vitæ suæ patrocinium deputant, per quod, dum præsentis vitij culpa corripitur, venturi iudicis ira temperatur. Isti cùm se impeti redargutione conspiciunt, gladium percussionis credunt; quia dum per correptionis vocem culpa detegitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iusti per Salomonem dicit veritas: Doce iu-

stum,

stum, & festinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam despicit, dicens: Qui erudit derisorem, ipse sibi facit iniuriam.] Non ergo contemptui habeamus hoc iustitiæ & puritatis indicium, sed tum nos ipsos pro admissis tanquam seueri propriarum animarum pædagogi corripiamus: tum quasi infantes non ætate, sed innocentia, & lenitate correptionem à Prælatis impositam minimè refuremus. Sic iustus Ezechias humiliter & mansuetè correptionem suscepit. Audita namque calamitate in suum regnum progeniémque venturam, ad Isaiam ita respondit:

4. Reg. 20. 19. Bonus sermo Domini, quem locutus es, sit pax, & veritas in diebus meis.]E contrà verò Saul, imago reproborum, correptionem admittere noluit, quin & in tantam insaniam lapsus est, vt non solùm sustineri à Samuele, sed & honore affici postulauerit.

1. Reg. 15. 2. 30. Porta, ait, quæso peccatum meum.]Et postea: Sed nunc honora me coram senioribus populi, & coram Israel.] Tu istius procacitatem fuge, & illius humilitatem amplectere, & correptionem Prælati, vt debita culparum exoluas, & iustior fias, libenter admitte.

III. Vniuersa, quæ à regula, aut mandata, aut statuta sunt, magni momenti æstima, siue ipsa magna sint, siue parua, quoniam hæc consideratio faciet, vt ea seruare non prætermittas. Si ea magni momenti sint, vt ea, quæ ad vota religiosa, & ad præcepta grauia pertinent, quis non videat esse seruanda, sine quorum custodia religiosus minimè salutem accipiet? Si autem parua sint, eo ipso turpiùs transgrediuntur, quo faciliùs & suauiùs seruantur. Quod pulchrè annotauit Augustinus, obedientiam Abrahæ, & inobediétiam Adæ adinuicem conferens:

Aug. 14. de ciuit. c. 15. Sicut Abrahæ, inquit, non immeritò magna obedientia prædicatur, quia vt occideret filium res difficillima est imperata: ita & in Paradiso tanto maior inobedientia fuit, quanto id quod præceptum est, nullius difficultatis fuit.] Quodammodo ergo, ô religiose, tanto magis inobediens es, quanto res iussa minor & facilior est. Et si minima & facilia præteris, nescio quomodo magna custodies. Si ouum stomacho ingestum non digeris; quo pacto bouem decoques? Si ventum sonantem times, quomodo gladium ferientem contemnes? Si verbum minùs suaue non sustines, quanam ratione grandem contumeliam sustinebis? Sic prorsus, si non assuescis minora seruare, difficile tibi erit, maiora & grauiora custodire. Omnia itaque ad religiosam vitam pertinentia, tum magna, tum parua, multi momenti sunt, quia magna secum obligationem afferunt, & pœnam ingentem inferunt, parua verò pro muro maioribus præceptis sunt, atque ipsorum securitati deseruiunt. Quare si animæ salutem cupis, & ad perfectionem anhelas, magna & parua custodire non cesses.

IV. Illos inspice, illos dilige, illis te associa, quos videtis contemptores sæculi, sectatores virtutis, amatores disciplinæ. Magna est exempli ad persuadendum efficacitas, & valida vox vitæ intaminatæ, cuius aspectu ad bona, quæ videris, imitanda pertraheris. Et perfectorum, aut proficientium societas te in suum gremium nō admittet, si ipsorum mores non imitēre. Quare dum feruidos & perfectos amicos, ac familiares habes, aut tibi eorum vita optima imitanda est, aut ab eorum consortio declinandum. Hunc autem esse fructum societatis bonorum, docet Bernardus sic ad sororem scribens:

Bern. ser. 60. ad sororem. Qui sancto viro associatus fuerit, ex eius societate accipiet vsum bonæ locutionis, & exemplum boni operis, vt accendatur mens eius de die in diem in amore Dei.] Amor quidem Domini nos ad id, quod sanctum est & perfectum, impellit, & quicquid perfectum est mandatum à regula, bona actione ac loquutione continetur. Vnde si societate bonorum ad hæc præstanda permouemur, vtique ad disciplinæ custodiam inuitamur. Sed luculentiùs hoc exponit Ambrosius, cuius hæc sunt verba notanda.

Amb. lib. de bono mor. c. 9. to. 1. Non sequamur illecebrosa & seductoria, sed sequamur illud, quod bonum est, illi adhæreamus, illud intueamur, illius præsentia, illius communicatio nos meliores faciat, mores nostros coloret, illius quædam nos societas informet. Qui enim bono adhæret, assumit inde quod bonum est, quia scriptum est:

Psal. 17. 26. Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruersus eris, & cum innocente innocens eris.] Assiduitate enim atque imitatione quædam similitudinis imago informatur. B Ideóque addidit:

n. 29. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine.] Etenim qui appropinquat lumini, citiùs illuminatur, & plus in eo splendor æterni luminis refulget è proximo.] Exequere igitur illud Ecclesiastici, si te Dei timore affectum existimas:

Eccl. 7. 17. Qui timet Dominum æquè habebit amicitiam bonam, quoniam secundùm illum erit amicus illius.]Et socios atque amicos, Deum timentes, & professionem suam seruantes inquire, à quibus, cùm à via exorbitaueris, reuoceris; cùm segniter ambulaueris, inciteris; & cùm celeriter progressus fueris, eorum exemplo ad perseuerantiam mouearis. E contrà verò, si à fratribus inordinatis non te subtrahas, difficulter in bono incœpto persistes. Sicut enim facile est, C rectè ambulare cum bonis; ita difficile & laboriosum est inter malos aut tepidos, disciplinam strictè tenere, & non ad eorum imitationem declinare. Meritóque populo suo mandauit Dominus:

Exod. 34. 15. Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum; ne cùm fornicati fuerint cum diis suis, & adorauerint simulachra eorum, vocet te quispiam, vt comedas de immolatis.] Quibus verbis non solùm Israelitas docuit, sed & nos atque omnes erudiuit, vt si in cœpto durare volumus, eorum, qui alieni sunt propositi & vitæ, amicitias deseramus.

V. Sed efficacissimum remedium est vt obseruantiam regularem iam tandem incipias diligenter custodire, & segnicie pristina relicta, ad solitam assuescas curam perfectionis transire. Obseruatio enim ac custodia disciplinæ, non cognitione, sed exercitatione D discitur, & operum assiduitate prouehitur. Deus nunquam cessit te beneficiis afficere, & diuitiis cælestibus cumulare, cur tu eius iussa facere, & eius voluntati obedire cunctaberis? An nescis, quia beneficia recipis, vt tu illis proficias, & talis fias, vt aliis quoque possis proficere? Id certè ex Laurentio Iustiniano poteris discere.

Iust. prologo de disciplin. monast. conuersat. Diuidit, inquit, ipse spiritus dona sua, non vt lateant, non vt sine fructu sint, sed vt erogata proximis lucrifaciant possidentes. Proinde graui periculo se ingerunt, qui Dei munera suscipientes, nullum ex eis fructum ad Dei gloriam elicere studuerint. Rationem etenim positurus Dominus cum seruis suis, fidelibus & sollicitis tribuet perennes honores, infidelibus verò & tepidis immensa supplicia. Ad hoc namque commu- E nicat sua beneficia, vt multiplicentur ad profectum eorum, quibus donantur, & non ipsius. Bonorum enim mortalium non eget Dominus, cui cuncta ad votum suppetunt, & voluisse perfecisse est.] Mater tua, religio sancta, quæ te, Spiritu sancto generante, concepit, quæ te aluit, & educauit, quæ te à malis protexit, & in bonis erudiuit, sermonibus illis ad disciplinæ obseruantiam inuitat, quibus illa septem Machabæorum mater pia postremum è filiis suis ad mortem, pro patriis legibus sustinendam, al-

3. Mach. 7.28. lexit: Fili mi, ait, miserere mei, quæ te nouem mensibus in vtero portaui, & lac triennio dedi, & in ætatem istam perduxi. Et post pauca: Dignus fratribus tuis, effectus particeps, suscipe mortem; vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.] Mater hæc nostra, sicut & illa, misericordiam à nobis filiis suis postulat, & labores nostri causa susceptos obiciens postulat; quia nostram tepiditatem, nostra detrimenta propriam miseriam existimat. Ad mortem hortatur, ad illam quidem castorum mortem, qua sæculo & vitiis morimur, vt Deo in perpetuum & iustitiæ viuamus. Fratres nostros imitandos proponit; illos profectò, quos ex custodia disciplinæ, ex actione virtutis, ex amore perfectionis fœlices iudicamus, & cum Deo regnare coniicimus. Quis matrem & talem matrem non audiat? Quis eius mandatis salutaribus non obediat? Quis tales fratres assequi, & cum eis semper lætari non concupiscat? Audies igitur, ô frater, hanc matrem tuam, si eius monita & hortamenta suspicias: obedies, si regulæ te solicitum obseruatorem exhibeas: assequeris fratres tuos, qui præcesserunt te, si in virtutis itinere eorum vestigiis inhæreas. Eorum vita, via virtutis est; eorum opera, virtutum fuerunt opera & sanctitatis exempla. Si cupis arcem virtutis tenere, & virtutum possessor euadere, ipsorum vitam sequere, & actus imitari haudquaquam prætermittas. Hoc autem postremum, sed præcipuum instrumentum assequendæ virtutis est, quia, qui sanctorum vitam fuerit imitatus, sicut non poterit seruus esse vitiorum, ita nec ditissima possessione virtutum orbari.

Summa Instrumentorum assequendæ Virtutis.

CAPVT XII.

DVODECIM instrumenta ad virtutes obtinendas inuenimus, quæ, quia latè exposita sunt, libuit in fine huius tractationis breuiter summatimq; perstringere, vt labili memoriæ cósulamus. Primum ergo instrumentum assequendæ virtutis, est cognitio ipsius virtutis; vt scilicet vir iustus, virtutis auidus, eius naturam, quã possidere cupit, agnoscat, incitamenta cósideret, & actus mente comprehédat. Secundũ est, æstimatio virtutis, vt nẽpe virtus quanti valoris sit, sciat, & eã supra omnes diuitias huius sæculi, supra omnes voluptates, & honores, & supra alia dona, quæ hominem solũ coram aliis honorabilem faciunt, appretiet. Tertium est, postulatio virtutis, vt nimirum illam iustus à datore virtutum, qui non est alius, quàm Deus, feruenter & humiliter postulet, à quo omne datum optimum, omnéque donum perfectum descendit. Quartum est, diffidentia sui, ac firma spes in Deo, ac in præsidiis cælestibus collocata, qua quis in hoc negotio adipiscendarum virtutum, de suis viribus omnino diffidat, & in diuina misericordia atque in eius gratia confidat. Quintum instrumentum, ingens desiderium virtutis, quo virtutem, quam pretiosissimam æstimauimus, & possibilem nobis ex diuina gratia cogitauimus, ardenter appetamus, ac magno conatu desideremus. Sextum est, intentio actualis operandi ex fine virtutis, qua nimirum in operibus, tum internis tum externis, virtutis quam assequi volumus, finem illius proprium respiciamus, & actu propter illum operemur. Septimum est, Robur mentis ad virtutes quærendas, quo tentationes aduersùs virtutem insurgentes, & omnia impedimenta nos remorantia, vincamus. Octauum est, cura particularis, qua vt viri prudentes, qui vires nostras angustis liminibus cinctas esse cognoscimus, vnum vitium post aliud vincere, & vnam virtutem post aliam acquirere, & non simul omnes obtinere gestimus. Nonum est, exercitatio virtutis, qua virtutis cognitione, & desideriis nullo pacto contenti, eius actiones tam externas quàm internas frequenter præstare curemus. Decimum est, nullam occasionem exercendæ virtutis omittere, vt particula bona diei nequaquam nos prætereat, quæ non est alia profectò, quàm præstandæ alicuius bonæ actionis occasio. Vndecimum est, regularis vitæ sequela; ita vt nullo modo à communibus nostri status oneribus nos subtrahamus, sed simul cum aliis fratribus ea portare, & more ipsorum viuere, gloriosum existimemus. Duodecimum instrumentum est, custodia regulæ, vt nempe omnium, quæ regula mandat, vniuersorúmquè de quibus monet, simus diligentes obseruatores; & vita nostra non tam sit regularis, quàm regula ipsa, in cordibus nostris scripta, atque in actionem deducta. Si his duodecim instrumentis, ô iuste, sedulò & diligenter vsus fueris, absque dubio, diuina gratia aspirante, vniuersas virtutes assequeris.

PARS QVINTA

De Quotidiana exercitatione Virtutis.

VITA Spiritualis, & religiosa, si non ob aliud, ob hoc saltem diligenda esset, & summis conatibus amplectenda, quòd ipsa nihil aliud est, quàm series quædam bonorum operum, catenáque virtutum. In qua, si eius monitis acquiescimus, & secundùm ordinem nobis præscriptum viuimus, à manè vsque ad vesperam, & à vespera vsque ad manè, sanctis virtutum operibus occupamur, & non interruptis passibus in perfectionem, & in cœlestem patriam tendimus. Nam vita hæc omnia quæ à ratione, & Dei lege discordant, potenter ablegat, quæcumque bona, quæcumque sancta, quæcumque perfecta sunt, vocat: media verò, siue indifferentia ita condit, & perficit, vt in bona, & præmio digna conuertat. Sed hæc est imbecillitas, aut miseria nostra, vt sæpe mala à vita religiosa ablegata accersamus, bona amplexata refutemus, & media non in virtutis actus, sed in delicta cõmutemus. Quamobrem sancti Patres, ac vitæ spiritualis tractatores, ad specialia, immò & ad minima religiosa opera descendentes, quemadmodum facienda essent, docuerunt, vt qui ea præstant, oleum & operam non perdant, verùm eorum exercitatione in virtute proficiant. Horum vestigiis nos minimi nunc inhærere volumus, & quæ ab eis didicimus, ad hanc rem pertinentia, vel in fratribus nostris, quibuscum conuersamur, aspeximus, exarare contendimus, vt & nos ipsos, & alios, si fortè hæc legerint, excitemus, & tractationem istam virtutum absoluamus. Quæ profectò integra & absoluta non esset, si rationem bene se gerendi in omnibus, & studiosè agendi, non traderet. In hac autem re spirituales viros bipartitos inuenio: quidam enim eorum, alios suo feruore metientes, tanta dicunt in communibus diei operibus esse seruanda, vt robusti adolescentes vix ad illa implenda sufficiant: alij verò hæc sub generali doctrina prætereunt, adeò vt parum ad communes actiones pertinens doceant. Nos verò mediam viam tenere cupimus, qua nec virtutum amatores plus nimio oneremus, nec tepidis ansam nihil faciendi, & distractè viuendi, concedamus. Illum autem senem apud Cassianum, fœlicem existimo, qui in extremis constitutus, & à fratribus interrogatus, quo pacto possent facilè ad perfectionem peruenire, respondit: Nunquam meam feci voluntatem, nec quemquam docui quod priùs ipse non feci. Me verò miserum puto, quia præ negligentia mea multa hîc dicturus sum, quæ non facio, & multa, quæ malè, & tepidè facio: scribo tamen ad aliorum vtilitatem, quia ad scribendum cœpti operis perficiendi necessitate compellor; & id scribo, quod bonum, ac Deo gratum esse cognosco: & licèt miser & imperfectus, facere concupisco. Et vt liberiùs & confidentiùs loquar, vitæ rationem scribam, quam tyronibus nostris in Nouitiatu, & scholasticis nostris in Collegiis instillamus, in qua eos vsque ad senectam perseuerare concupiscimus. Horum autẽ, quæ hac vitæ ratione continentur, quædam quotidie, manè, aut vesperi fiunt; quædam singulis hebdomadis, aut singulis mensibus, aut singulis annis fiunt, quædam semper fiunt. Et de his omnibus ordinatè & breuiter agendum est.

Cassian. li. 5. c. 28.

Sectio Prima huius partis, De his, quæ mane fiunt.

De Surgendo à somno. CAP. I.

PRIMVM opus, quod in die occurrit, est lectuli, in quo per noctem quieuimus, derelictio, & mentis ad vigilandum & laborandum applicatio. Et quidem non tantùm solem præueni-
A
mus, sed & longè ante auroram surgimus, vt in illa temporis tranquillitate Deo longioribus spatiis sine vllo impedimento vacemus: Sanctumque Dauidem imitari gestimus, de seipso dicentem: Præueni in maturitate & clamaui, quia in verba tua supersperaui. Psal. 118. 147.

Præueni,

A Præueni, inquit, tempus illud, quo homines solent ad operandum assurgere, ipsúmque auroræ aduentum antecessi, quia illam horam satis opportunam ad clamandum, & te Dominum deprecandum, esse cognoui; id autem feci quia ad meas miserias subleuandas, desideriáque complenda, magnam spem de tua benignitate concepi. Tu verò, ô vir Dei, cùm surgendi è lecto signum audieris, statim sine vlla mora, sine vlla cunctatione, cum magno feruore & alacritate consurge. Audi Ecclesiasticum dicentem: [Hora surgendi,] nimirum è lecto, [non te trices: præcurre autem prior in domum tuam,] nempe in domum orationis, fratrésque vniuersos præcede: [& illic auocare,] vt apud Dominum tuæ conscientiæ rationem reddas [& illic lude,] illic scilicet lætare,

Eccl. 32. 15.

B ac te ipsum recrea in Domino, si nihil quod cóscientiæ dictamine accusetur, inuenias. [Surge velociter,] sic enim ab angelo dictum est Petro: &, si absque cunctatione surrexeris catenæ tepiditatis & segnitiei cadent de manibus tuis. Assuescas oportet dicere in corde tuo cùm campanula ad surgendum sonuerit: Hoc signum magni regis est: eamus citò, & offeramus ei munera. Et sicut cùm princeps dato signo vocat aliquem, è vestigio ministri accurrunt, vt eius iussa perficiant: sic & tu cùm à Domino cymbali pulsatione vocaris, sine mora ad eius imperium accurre.

Actor. 12. 7.

Magni momenti est hæc propera citáque surrectio, ex qua communiter tota sensibilis diei deuotio, & diuina visitatio dependet. Sponsa aperire

C sponso cunctata est, & cùm tandem aperuit, minimè illum inuenit. Iam, inquit, [declinauerat, atque transierat.] Sic prorsus si aliquantulum præ socordia morens, sponsum qui te vocabat, iam abiisse, & te aridum ac tenebris obuolutum reliquisse reperies. Signa te ipsum statim venerando crucis signaculo, cuius virtute munitus contra diei pericula tum corporalia tum spiritualia protegaris. Ad hoc sanè hortatur Cyrillus non perfectè viuentes tantùm, sed & vniuersos Cristianos: Non pudeat vos, inquit, crucifixum confiteri: sed in fronte confidenter signaculum crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus crux fiat: in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egressu, ante somnum, recumbendo & surgendo: eundo & quiescendo. Magna hæc est cu-

Cant. 5. 6.

Cyrill. Hierosol. catech. 13

D stodia, quæ propter pauperes gratis datur, sine labore propter infirmos, cùm à Deo sit hæc gratia, & timor dæmonum; triumphauit enim de illis hoc signo. Ostenta illis audacter: quando enim viderint crucem, recordantur crucifixi, metuunt enim eum qui contriuit capita draconis.] Huius autem sanctissimi signi virtute, ac sedula diligentia omnem non solùm malam, sed & inanem cogitationem abiice, & ad Deum tuum cor mentémque conuerte, & illum in primo illo diei momento affectu amoris stringere stude. Æquum est vt primitias diei tibi datæ ipsi consecres, & primum illum tanquam benignum hospitem, qui tunc ad te diuertit, in hospitiolum tui cordis excipias. In quo aliqui (vt mihi compertum

E est) tanta grana præueniuntur, vt quasi naturaliter, cùm somnus abscedit, statim Dei recordentur, & in eum amore ferantur. Meminit istius documenti tanquam valde necessarij Bonauentura, cuius hæc sunt verba: Cùm euigilas, statim omnes cogitationes tuas abiice de corde tuo, & somnia quæ somniasti in nocte, quibus te diabolus vellet occupare, & primitias cogitationum tuarum offer deo in cogitatione, vel aliqua bona meditatione cum corporis exercitatione vel genuflexione, donec aliquem affectum deuotionis concipias, & cogitationes vanas, quæ

Bonau. tract. de interiori homine, p. 1. c. 4.

A tunc maximè infestant mentem, à te abiicias, & ex hoc eris ad omne opus deuotior, & expeditior tota die.] Hoc etiam magni ponderis est, quoniam si vanæ cogitationi, aut curæ (pro illo tempore sine dubio minimè necessariæ) ianuam aperias, illa te inquietum reddet, & minùs aptum ad orandum efficiet. Tuæ voluntatis erit illam admittere, non tamen reiicere, quia postquam cordis dominium vendicauerit, difficile satis erit, à corde seiungere.

In assumendis vestibus honestè te geras, si nudus cubas, ac modestiæ memineris, sicut qui coram Deo, & angelo tuæ custodiæ deputato vestimentis indueris. Post thoracem, statim habitum religiosum, seu clericalem, induas, eóque te operias, & sub illo, ita vt corporis tui aliquam partem non videas, femora-

B lia, tibialia, & calceos assumas: indecens namque est vt religiosus, more hominis sæcularis, immodestè se vestiat, & vel coram se ipso extra lectum nudus appareat. Antiqui religiosi, vt ex Basilio & Cassiano cõstat, vestiti dormiebant, & nunc multi religiosi aut ex deuotione idem faciunt. Huius autem præceptionis ratio (vt ego coniecto) non tantùm fuit vt omnem mollitiem & indulgentiam abiicerent, & vt expeditiùs ad orationem surgerent, verùm vt nunquam nec aliis nec sibi ipsis sine habitu religioso apparerent. Tu si ex necessitate aut ex desiderio singularitatis fugiendæ apud tuos nudus cubas, saltem quod huius sancti moris seruare potens (quod apud nos in vsu est) è vestigio cùm lectum vis relinquere, religiosum habitum valde quidem amabilem & ho-

C norificum causa modestiæ & honestatis assumas. Eodem verò tempore quo calceas, & amicis te ipsum, sanctam Trinitatem reuerenter adorabis, Beatam virginem, Angelum tuæ custodiæ deputatum, sanctum illius anni patronum (de quo postea) & alios sanctos inuocabis, ac pro obtinendo feruore ad orãdum, & puritate ad celebrandum (si sis Sacerdos) & sedulitatem ad tuum officium explendum precaberis. Pro his proprias preculas quæ affectum excitent, memoriter retinebis, quas si proprijs verbis factas nõ habeas, ex Lãspergio, Blosio, Beata Gertrude, ac Beato patre nostro Francisco Borgia, aut ex aliis mutuabis. Tandem assumptis vestibus, & lecto decenter operto, flectes genua coram Domino, & quãto potueris mentis affectu gratias illi ages, quòd ti-

D bi noctem quietam & somnum pacatum dederit, quòd nouam lucem ad vitam æternam promerendam concesserit, & quòd à multis periculis tum mentis tum corporis, & ab illusionibus dæmonis liberauerit, instantérque postulabis ab eo gratiam vt peccata vites, vt tuo muneri satisfacias, vt in omnibus suam sanctissimam voluntatem quæras, atque ei gratus existas. Offeres tuũ corpus & animam, tuas cogitationes, desideria, verba, & opera, in vnione corporis & animæ, cogitationum, desideriorum, verborum, & operum Christi Iesu, vt ex illo meritum trahant, & æterno patri sint grata. Postre-

E mò, quod suprà diximus, propositum vitandi defectum particularem, aut te exercendi in particulari virtute, facies, & auxilium speciale ad hoc opus virtutis posces. Dum sic à lecto surgis, studiosè surgis, & (vt manifestum est) non paucos virtutis actus exerces.

De præparatione ad orationem.

CAPVT II.

Postquam è lecto surreximus, ad orationem post modicum habendam præparamur, memores præcepti Scripturæ: Ante

Eccl. 18. 23.

orationem

orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.] Qui enim imparatus ad orationem accedit, ideo similis est ei, qui Deum tentat; quia non tam Deum placat, & ab eo aliquid impetrat, quàm eius indignationem prouocat. Duplex autem est præparatio, quæ tunc fieri debet: Altera est, vt si minùs memoriæ polleas, ô frater, aut parum in rebus spiritualibus exercitatus sis, ex libello aliquo ad id destinato, puncta meditationis, quæ præterita nocte legisti (vt postea dicemus) rerum legas: ne mens ipso orationis tẽpore ad quærendã materiam diuagetur, & aliquo modo distrahatur. Altera verò, illis verbis Abrahę continetur, quibus oraturus ad Dominum, suam precationẽ inchoauit: [Loquar ad Dominum, cùm sim puluis, & cinis.] In his verbis tria sunt, ex quibus optima præparatio ad orationem constat. Primum, vt teipsum oraturum cogites, quia es puluis & cinis. Secundum, vt eum consideres, quem es alloquuturus., quia est Dominus Deus tuus. Tertium, vt quæ dicenda sunt, mediteris. Vnde Chrysostomus hæc verba Abrahæ interpretans, sic ait: Ne putes, Domine, me ignorare meipsum, & transgredi mensuram, & tanta vti fiducia. Scio enim, quòd terra sum, & cinis; sed sicvt hoc scio, & manifestè scio, ita neque illud ignoro, quòd copiosa est tuæ misericordiæ magnitudo, & quòd diues es in bonitate, & quòd vis omnes homines saluos facere.] Cogita igitur quis sis, quia homo vilissimus, quia peccator ingratissimus, quia reuera puluis & cinis, stercus & fœtor, & hac cogitatione teipsum humilia. Cogita deinde quem sis oraturus, quia Deum sapientissimum, optimum, potentissimum, angelicæ naturæ amatorem, humanæ reparatorem, omnium conditorem. Admirare diuinam maiestatem intimè præsentem, quæ te ante se sustinet, dilige immensam bonitatem, quæ prona est te exaudire, & benignè tibi fauere; in spem erigere, quòd è conspectu tanti regis nec vacuus nec desolatus exibis. Cogita tandem quem boni affectum sis ex meditatione eliciturus, vt ad eum tuas considerationes dirigas, & quid iis petiturus, vt ita custodias illud Salomonis: Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo; Deus enim in cœlo, & tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui.] Si ille tanto interuallo cunctos homines superat, æquum est vt magno cum tremore illum alloquaris, & quid tibi dicendum sit, satis perspectum habeas. His ergo aut similibus cogitationibus inanes phantasias repelles, animum tuum colliges, & te attentum, & humilem & feruidum, & aliis sanctis affectibus tactum ad orandum reperies.

Gen. 18. 27.

Chrys. hō. 42. in Gē.

Eccl. 5. 1.

De oratione.

CAPVT III.

HAc præparatione facta, spatio vnius horæ mentali orationi vacamus, & nulliminùs, multi plùs in hoc præstantissimum opus incumbimus; quod dux est itineris nostri, comes vitæ nostræ, & ad labores perferendos robur ac fortitudo. O felix hora, ô breuis mora omni melle dulcior, omni cibo ac potu suauior, in qua anima iam diuina contemplatur, iam Dei & cœlestium amore succenditur, iam Deum alloquitur, iam eius verbis intùs miro modo auditis emollitur, iam à terrenis intellectu & affectu elongata supra seipsam, ac supra omnes res creatas, effertur. Ideo autem hæc prima hora ante lucem diurnam orationi destinata est, quia caput post moderatum somnum ad contemplandum est aptum, tempus ad gemendum & suspirandum idoneum, & caligo noctis, quæ nondum euanuit, ad luctam cum Deo & ad diuinos amplexus accommodata. Summo manè oramus, quia in Psalmographo legimus: Manè astabo tibi, & videbo; quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.] quando nihil est quod perstrepat, nihil quod trahat, nihil quod ad aliquid creatum cogitandum alliciat. In hac autem orationis hora aliqua sunt obseruanda, vt fructum optatum accipiamus.

Psal. 5. 5.

Illud in primis, ô frater, vt vitam oratione & alloquutionibus diuinis dignam facias, id est, quantum fieri possit, culpis & defectibus liberam, à terrenis affectibus auulsam, & à vanis, & sæcularibus occupationibus sequestratam. Adolescentulus Ioseph in conspectum Pharaonis ingressurus, primò attonsus est, ac vestibus pulchris indutus.

Protinus, ait Scriptura, ad Regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt, ac veste mutata obtulerunt ei.] Pueri quoque illi Hebræorum, qui in palatio Regis Babylonis ad obsequia illius eligebantur, non solùm indumentis splendidis amicti, sed & multo tempore cibis delicatissimis refecti sũt, vt Regi barbaro astarent, & aspectum aula dignum, cunctis, à quibus viderentur, offerrent. Nam scriptum est: Et constituit eis Rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino, vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.] Si hæc ab illis exiguntur, qui sunt ad conspectum regum terrenorum intraturi, quid tu facturus es, qui quotidie regi cœlesti assistas, vt ei tua desideria pandas, & vicissim tanti Dei alloquutionem excipias? Certè non satis est ab ergastulo perditæ vitæ exisse, sed necesse est omnibus splendere virtutibus, velut optimis vestimentis; & cibos pagi pro alimentis aulæ regiæ, id est, affectus terrenos, & curas sæculares pro affectibus cœlestibus, & curis spiritualibus, commutasse.

Gen. 41. 14.

Dan. 1. 5.

Deinde orationem, præcipuum opus diei, & omnibus humanis occupationibus præferendum, scias, quod ita diligas, vt neque in ipsis corporis ægritudinibus, nisi illæ molestissimæ sint, & penitus facultatem adimant, illud ea toto prætermittas. Si consueto tempore orationi vacare non potuisti, & cum reliquis fratribus tuam portionem accipere, primo tempore eam non dimidiatam, non mutilam, sed integram & nec in minimo decurtatam accipias. Hæc est, quæ animam sustentat, & saginat, hæc, quæ auxilia gratiæ ad vincendas tentationes, & labores perferendos impetrat; hæc, quæ totius diei actiones dirigit, & perficit; hæc, quæ diuinas ad nos miserationes adducit. Benedictus Deus, inquit sanctus Dauid, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.] Quandiu enim non cessat oratio nostra ascendere ad Deum, non cessabit ad nos eius misericordia descendere. Egregiè namque dicit Augustinus: Quandiu ergo hic sumus, hoc rogemus Deum, vt non à nobis amoueat deprecationem nostram, & misericordiam suam, id est, vt perseueranter oremus & perseueranter misereatur. Multi enim languescunt in orando, & in nouitate suæ conuersionis feruenter orant, postea languidè, postea frigidè, postea negligenter. Quasi securi fiunt: vigilat hostis: dormis tu. Ipse Dominus præcepit in Euangelio: Quia oportet semper orare, & non deficere.] Et dat similitudinem de illo iniquo iudice, qui nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur,

Psal. 65. 20.

Aug. ad eundem Psal.

Luc. 18. n. 1. 2. & seq.

quem

quem interpellabat illa vidua quotidie, vt audiret eam:& cessit tædio, qui non flectebatur misericordia:]& ait sibi iudex nequam: Si nec Deum timeo, nec hominem reuereor, vel propter tædium quod mihi quotidie facit hæc vidua, audiam causam eius, & vindicabo eam. Et ait Dominus; si iudex nequam hoc fecit, pater vester non vindicabit electos suos,qui ad eum clamant die ac nocte?Ita dico vobis, faciet iudicium eorum citò.]Ergo non deficiamus in oratione. Ille quod concessurus est,& si differt,non aufert. Securi de pollicitatione ipsius, non deficiamus orando, & hoc ex beneficio ipsius est. Propterea dixit: Benedictus Deus meus, qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me.] Cùm videris non à te amotam deprecationem tuam,securus esto quia non est à te amota misericordia eius.] Si ergo, vt ex sententia tanti patris constat, ex oratione tua quodam modo ergate diuina misericordia dependet,pro nulla occupatione, pro nulla causa debes eam omittere, nec ab assidua Domini interpellatione cessare.si conuenienti tempore non manducasti, postea manducas: si conuenienti tempore non dormisti; postea cùm primùm potes, cubas, quiescis, & dormis, quia hæc tam necessaria sunt,vt sine illis vita diu durare non possit. Et oratio cibus est animæ,somnus est mentis,qua calorem spiritus immunitum, renouat, viresque resumit: nunquam ergo neque in domo, nec in villa neque in itinere omittenda est, sed si consueto tempore fieri non potuit, saltem alia diei hora est omnimodis accipienda.

Psal 65. 20.

Cùm signum ad orationem datur, non tunc ad locum orationis vadas, sed priùs vade, signum præueni, & in eo loco cymbalum vocans te ad orationem expecta. Hoc sanè vt tempus orationi destinatum, integrum illi concedas, & nec momentum si fieri possit,ab eo subtrahas. Audiui ego à sene quodam nostro integerrimæ vitæ, magnæ veritatis, probatissimæque virtutis, se in duobus collegiis nostris adolescentem habitasse,in quorum altero literis studuit,in altero verò iam factus magister, docuit, in quibus tanta erat orationis cura,vt si quis signum ad orationem in atrio,in horto, in transitu, aut in quauis alia parte domus audiret, ibi ceu lapis fixus permaneret, ibique oraret,donec iterum signo dato horam iam esse finiendi orationem, aduerteret. O consuetudo laudabilis, & dignissima(nisi in aliquo loco singularitatem oleret)ab omnibus imitari, quæ magnum in illis primis fratribus studium orandi, & ad Deum accurrendi feruorem ostendit. Tu vt in loco accommodato ores, vbi nec frigidus aër,nec pluuia, nec aliquid aliud inquieter,ante signum datum, in Ecclesia,aut in oratorio, aut in loco cellæ teipsum constitue, vt te nec minima particula bonæ diei,id est, temporis orationis prætereat. Cùm primùm signum ad orationem datur, iam Christus adest suos iustos auditurus, vide tu si æquum est, vt Dominus ipse te expectet, aut potiùs vt tu seruus vilissimus, quasi ipsum præuenias, & eum humiliter ac patienter expectes? Elias, religiosorum typus,Domini visione, & alloquio fruiturus,se priùs in spelunca collocauit,& aliquo tempore expectauit, vt Dominum transeuntem videret. Audito namque quia Dominus esset iuxta specum transiturus (operuit vultum suum pallio,& egressus stetit in ostio speluncæ) vbi sibilum auræ tenuis,& in eo vocem Domini sibi loquentis audiret, Docet ille te vt reuerentia & desiderio Dei motus, illico ad locum orationis aduenias, præsto sis, & quasi Dominum ad eundem locum accessurum præuenias. Nec quisquam vetare

3. Reg. 19. 13.

A potest,vt ad hunc sensum illud trahamus,quod dixit Dominus, Et vos similes hominibus expectantibus dominū suum,quando reuertatur à nuptiis.] Vt sicut ministri qui dominum suum citissimè venturum expectant,non in conclaui manent,sed prope ianuam, vt ibi eum lætantes excipiant; ita & tu in loco orationis ante signum positus, quasi ad ianuam astes,& Domini pulsantis aduentum lætus expectes. Et nescio an hoc possis ex discipulis Domini Saluatoris addiscere,qui abierunt in Galilæam in montem, vbi constituerat illis Iesus.Primò illi abierunt, quàm Iesus veniret,vt illum accedentem adorarent. O si tu boram orationis ex feruore & amore præuerteres,& quàm lætus Dominus ad tua desideria complenda festinaret!

Luca 12. 36.

Matt. 28. 16.

B In ipso autem orationis tempore, vnius dumtaxat te moneo, te apud Dominum duos conuiuas habere valde diuersos, quibus debes congrua alimenta ministrare.Conuiuæ isti sunt intellectus tuus & affectus tuus. Intellectus, meditationibus,colloquiis, & quieto ac simplici aspectu Dei pascitur: affectus, desideriis sanctis propositis,internis virtutum omniū actibus, & amore saginatur. Illi pauca sufficiunt; iste, postquam multum desiderauit,multum dilexit,multis propositis,& virtutum actibus se refecit,via saturus inuenitur. Ita ergo conuiuium orationis moderare, vt intellectui pauca apponas,qui sæpe nec considerationibus eget, sed simplici quodam intuitu Domini contentus est: affectui verò,qui ad salutem animæ voracior est, multa ac varia fercula subministres. Aut si mauis, cogita Dominum esse conuiuam tuum, cui debes offerre cibos,quibus libenter vescitur,vt benedicat tibi anima sua. Hi autem cibi non tam sunt considerationes intellectus,quàm voluntatis affectus.Vnde in Prouerbiis dicit: Præbe, fili,cor tuum mihi,& oculi tui vias meas custodiant.] Quare primo loco cor petit, & postea oculorum functionem deposcit,cùm mentis oculi gressus cordis natura præcedant?An quia affectus cordis in hoc negotio præstantior est? & quia omnis consideratio ad cordis motus affectúsque dirigitur? Errares ergo, si totam illam horam,aut maiorem partem in considerationibus intellectus occupares, & voluntatem ieiunam vacuámque relinqueres. Præbe Domino in tempore illo intellectum tuum,dum eum moderatè,& ad excitandum affectum,in pia meditatione occupas. Sed præbe largiùs & profusiùs Domino cor tuum, dum illud piis affectibus satias. Procul abscedat distractio,tepiditas omnis abeat,& somnolentia discedat. Ascendat mens ad cœlestia,intellectus sponsum vocet, sed affectus trahat, alliciat, & amplexetur,vt ex castissimo eius amplexu fœcundata mens suo tempore filium perfectionis pariat,& te in populo Domini,à maledictione sterilitatis liberatum,benedictum atque honore dignum efficiat.

C

Prou. 23. 26.

D

De discussione Orationis.

CAPVT IV.

E HOc tempus orationis tanti momenti est ad mores nostros perficiendos, & vitam spiritualem agendam, vt statim, præsertim à tyronibus discutiendum, & examinandum sit, non tam vt de erratis doleant(quamuis hic sit vnus discussionis fructus) quàm vt meditandi artem atque ordinem discant. Ideóque tyronibus statim post oratione tempus ad hanc discussionem concedimus, & modum se examinandi præ-

scribimus, quod tamen tempus ex præscripto veteranis assignatum non est, quia cùm hac discussione egent, extra generale examen (de quo postea) secundùm patris spiritualis iudicium, ipsi scient aliquam breuem moram ad illam faciendam suffurari. Peracta ergo oratione, orationem examina, & modum huius discussionis, ex Ricardo Victorino eam expressè docente poteris intelligere. Sed si per Danielem, inquit, deuotionem oportet intelligere, fortè huc erit Danielem intra semetipsum cogitare: deuotionem nostram semetipsam discutere, semetipsam examinare, quàm feruens, quàm frequens, quàm supplex sit, apud semetipsam inquirere. Apud semetipsum cogitat, cùm studij & exercitij sui qualitatem, modum, & intentionem pensat. Cogitat apud semetipsum, dum diligenter inquirit, si hoc ipsum quod bene intendit, non de suis viribus, sed de sola pietate Domini præsumit. Si nondum intellexisti, adhuc clariùs accipe. Cogita an te ad orationem præparaueris, materiamque meditandam præueneris, & affectum ex meditatione eliciendum præuideris. An dato orandi signo statim incœperis, aut saltem sine vlla mora ad locum destinatum accurreris. An distractus, an vero spiritu collectus astiteris. An dormitaueris aliquantulum, an vigil & erectus steteris. Cogita quid fueris meditatus, an intellectui plus nimio habenas discurrendi laxaueris: an paruum affectum, an moderatum an ardentem habueris; an tepidè, an verò instanter postulaueris, an cum debita reuerentia aut potiùs minùs reuerens & humilis apud Dominum fueris; an sine causa infirmitatis aut imbecillitatis sufficiente stans, aut sedens, & non genuflexus steteris, & denique an alium defectum curiositatis, diffidentiæ, pusillanimitatis, præposteræ intentionis, aut similium admiseris. Si te minimè defecisse deprehenderis, Dei beneficium agnosce, & pro eo gratias age, simul & quo modo alia die tibi sit procedendum, addisce. Si verò in aliquo defecisti, non tantùm doleas, sed & culpæ causas inquiras, vt post modum culpam vitare, & quo modo tibi sit defectus emendandus, & rectè procedendum, agnoscas. Hæc est tota huius discussionis ratio, qua paulatim, aspirante Dei gratia, sine defectibus Domino astare, & cum ingenti fructu meditari, & orare assuescimus.

Ricar. de securit. conscientiæ c. 16.

De officio diuino.

CAPVT V.

FINITA oratione, Sacerdotes Primam dicimus, & suis temporibus alias canonicas Horas tum diurnas tum nocturnas recitamus; quare de toto diuino officio dicendum est nunc, ne eadem sæpius repetantur. Horæ canonicæ officium Sacerdotum sunt, & vocantur, vt ipso nomine ad magnam curam ac diligentiam eis adhibendam impellaris. Vnusquisque enim, nisi planè insipiés sit, & excors, suum officium strennè ac diligenter exequitur, & quo magis necessarium & sublimius est eo diligentius exequitur; &, si in hoc deficiat, tanquam malus ministè, ac infidelis, ob suam incuriam socordiamque damnatur. Nullum autem est munus in Ecclesia (nam & officium sacrificium continet) quod aut necessitate, aut dignitate hoc Sacerdotum officium superet, aut ei merito se coæquet. Horis enim vt decet persolutis Deum placamus, ad misericordiam flectimus, Angelorum munus vsurpamus, cœlestem patriam lætitiâ perfundimus, dæmones cohibemus. Iuréque optimo, inquit Bernardus: Si autem cum Apostolo psallas spiritu, psallas & mēte, cognosces & tu de illius veritate sermonis, quem dixit Iesus: Verba, quæ loquutus sum vobis, spiritus & vita sunt.] Et itē quem legimus, dicente Sapientia: Spiritus meus super mel dulcis.] Sic delectabitur in crassitudine anima tua.] Sic holocaustum tuum pingue fiet.] Sic placabis Regem, sic placebis Principibus, sic denique totam tibi curiam beneuolā reddes, & odorati odorem suauitatis in cœlestibus de te quoque dicent: Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Si Horas persoluere officium tuum est, & tantæ dignitatis, ac vtilitatis officium, vide quanta diligentia, quanto conatu debeas illi intendere, & vniuersis reuerentiæ ac deuotionis impedimentis obsistere.

Bern. ser. 7. in Cant.
Eccl. 14. n. 27.
Isa. 55. n. 2.
Psal. 19. n. 4.
Cant. 3. n. 6.

Quamlibet igitur Horam congruo tempore secundùm Ecclesiæ consuetudinem recitabis, aut saltem ei, quantum fieri possit, iuxta morem virorū spiritualium, inter quos viuis, te accōmodabis. Omnia tempus habent,] & quælibet officij Hora suum tempus requirit, in quo à Domino tanquam debitū obsequium exigitur. Si autem domini temporales ægrè ferūt, quòd eorum serui celeriter, & suis temporibus imperata obsequia non offerant: quanto meliori iure vniuersorum Dominus irascetur, si seruus eius ad munus orandi consecratus, & huius causa cura temporalium vacuus, horam debitam orandi prætereat, & importuno tempore sua ministeria exhibeat? Ridiculum esset & valde præposterum, si hora surgendi è lecto te ad cubandum nudares, & hora cubandi & quiescēdi, ad laborandum indueres, & vestibus amicires; si velles etiam diebus dormire, & noctibus in foro & in curia negotia tractare. Sed non minùs præposterum est, quod aliquando non sine pudore cōspexi, matutinas Horas, hora ferè prandij recitare, & Primam aut Tertiam ad Solis abscessum incipere. Terreat te, ne diurnum officium more istorū tepidorum & negligentium à conuenientibus horis extrahas: terribile exemplum, quod nō meis, sed Petri Damiani verbis subiicio: Clericus, inquit, Coloniensis Ecclesiæ vadum fluminis transibat, & ecce Beatus Seuerinus eiusdem Ecclesiæ nuper Episcopus equi eius habenas apprehendit, eúmque retinens sistit. Cùmque ille in stuporem versus, & grauiter admiratus, cur illic tam clarus & tam celebris famæ vir moraretur, inquiraret: Da mihi, ait, manum tuam, & quæ circa me sunt, non auditu disce, sed tactu. Cùmque datam manum fluctibus Episcopus impressisset, tantus eam ardor absorbuit, vt vndique carnes eius resolutæ diffluerent, & ossa nuda vix hærentibus articulis remanerent. Ad quem clericus, Cum nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos, & fama tua consonis totius Ecclesiæ præconiis celebretur, cur te pestilens hæc vorago constringit, tantóque (proh dolor) incendio cruciaris? Ad quem sanctus Episcopus: Nihil, ait, aliud in me remansit vltione plectendum præter hoc tantùm: quia dum in aula regia constitutus, imperialibus me consiliis vehementer implicui, canonicæ synaxis officia per distincta horarum spatia non persolui. Manè quippe simul omnia coaceruans, tota die negotiis ingruentibus secura libertate vacabam. Ob hanc itaque negligētiam Horarum, ardoris huius fero supplicium. Hæc ille.] Et ego hortor, moneóque te, vt non solùm congruis temporibus recites, sed cuique etiam Horæ temporis spatium conueniēs, & minimè angustum assignes, ne ob temporis breuitatem festinare compellaris. Nec

Eccl. 3. n. 1.
P. Dam. li. de Miraculis.

te ex nimietate occupationũ excuſes: vidimus enim, & quotidie videmus, homines ſatis occupatos res & negotia ita diſponere, vt ad tuè perſoluendum hoc penſum nunquam eis tempus commodum quietúmque deficiat. Et, ſi à Deo lucem poſtulaueris, ac in bono exitu negotiorum non tuæ imbecillitati, ſed eius miſericordiæ confidens, tempus aptum minimè tibi deeſſe monſtrabit, & tranquillitatem in orando concedet.

Locus proprius recitandi Horas, eſt chorus, in quo homines Deo conſecrati ad fundendas publicas preces cõueniunt. Si autem priuatim recitas, locus aptus eſt oratorium, vel cella, vel alia decens pars domus, in qua nihil ſit, quod tanti muneris dignitatẽ & maieſtatem offendat. Licèt enim oratio, quæ ſola mente fit, vbique locorum haberi poſſit: quia ſicut mens ex ſeipſa non addicta loco, ita neque in ſua actione à loco dependet: & licèt vocalis oratio, ſi neceſſitas inſtet, in quocumque loco poſſit fundi, quia tunc neceſſitas locum honeſtat; tamen ſi commodè fieri poſſit, locus quietus, & decens eligẽdus eſt, vbi nihil perſtrepat, nihil ſenſus ad alia vocet, & vbi non peragãtur abiecta miniſteria. Nam oratio vocalis corporalis eſt, ſenſúque perceptibilis, qua Deum exterius alloquimur, & ore noſtrum quaſi hoſtiã mactamus: vnde, ſicut alia ſacra corporalia, locum honeſtum decentémque requirit. Volo viros orare in omni loco, *1. ad Tim. 2. 8.* ait Paulus leuantes puras manus ſine ira, & diſceptatione.] Sed vel de oratione mẽtali intelligit, vt D. Thomas Aquinas vult: vel non tantùm Hieroſolymis, ſed in aliis locis orãdum eſſe dicit, & ideo locum Iudæorum tempore, orationi deputatum, excludit: vel in omni loco apto, aut orationi deputato orandum eſſe præſcribit; aut tãdem ad neceſſitatem reſpicit, in qua locus etiam ſpurciſſimus, vt lupanar, in quo orauit Beata Agnes, orationem non turpat. *Baſil.* Vnde Baſilius ait: Non locus ſed propoſitum auxilium requiritur. Ieremias enim in luto erat, & Deum attraxit. *Iere 38.* Daniel in *Dan. 6.* leonum lacu Deum placauit. Tres pueri in camino Deum promeruẽre. *Luca 23.* Latro non cruce prohibitus, *Iob 3.* quin paradiſum aſſequutus fuerit: Iob in ſtercore (vt *Act. 12.* etiam Petrus atque Paulus in carcere) Deum ad miſericordiam prouocauerit. Igitur vbicumque fueris, ora, vel ſi ante iudicem, ora. Cùm autem tu locum habeas, in quo quietè & attentè poſſis orare, ille tibi eligendus eſt, vt locus ipſe ſpiritum colligat, & ad deuotionem inducat.

Situs corporis in recitandis horis, cùm in choro recitas, talis ſit, qualis in vſu eſt apud alios, qualémq; Eccleſia præſcribit. Ibi ſis ſine vlla ſingularitatis nota, ſine vllo immodeſtiæ ſigno, ſine vllo indicio leuitatis. At cùm ſolus & ſeorſum precaris, aut genuflexus, ſi vires corporis ferant, aut ſtans, quod ſpiritui Eccleſiæ conformius eſt, aut certè humiliter ſedens, preces horarias fundes. Nam immodeſtè ſedendo precari, aut huc illúcque temere circumcurſando, aut in lecto cubando, ſignum eſt fidei modiciſſimæ, & cordis irreuerentiſſimi, quod neſcit diuinæ maieſtatis præſentiam ponderare. Si ſic te habens non auderes regem aut prælatum alloqui: quomodo ſummum Deum alloquens non erubeſcis? Ad hoc propoſitum Petrus Damiani in illo libello de miraculis, hãc *Petr. Damiani ſuprà.* narrat hiſtoriam. Prior quidam fuerat, nomine Ioannes, qui lentis quibuſdam infirmitatibus maculentus videbatur ſemper & gracilis. Hac itaque ſui corporis imbecillitate confiſus, ſæpe iacens in lecto completorium decurrebat. Accidit autẽ vt dæmoniacus quidam non procul abeſſet, qui multa hominum ſecreta, & obſcœnos actus impudens propalaret. Cúmque præfatus Ioannes dæmonem exire præciperet, & quibuſdam exorciſmi quæſtionibus flagellaret: Tune, ait, ille es, qui ſub centro quotidie completorium inſuſurras? & modò me quaſi ſanctus exire, & iuris mei vaſculum de meo vis dominio liberare? Hoc audito, frater erubuit, quia rei veritatẽ etiam per mendacij recognouit authorem. Iam vides diabolum ægerrim hominis illudentem, quòd cubans completorium recitaſſet. Quanam igitur tui deſpicientia te ridebit, tuáſque orationes ſubſannabit, quia ex ſola ignauia & irreuerentia, aut cubans aut irreuerenter ambulans, aut immodeſtè te gerens, non vnam, ſed omnes horas canonicas recitas? Diſce itaque, ante Deum reuerenter aſtare, & rem magnam debita modeſtia, & corporis diſpoſitione perficere.

Ante initium officij, mentem præuia aliqua oratione vel pia conſideratione recolligas, ſimiliter, qua te ad orationem mentalem diſpoſuiſti, vt deuotiùs hoc munus obeas, & maiori deuotione perficias: de quo hæc ait Bonauentura: Priuſquam incipiatur officium, præuenire ſtudeas ſi potes, vt cor ad aliquam deuotionem ſit adaptatum, quãdo officium inchoatur. *Bonau. tract. de reformat. hominum. c. 5.* Ideo enim tam deſides, & tepidi ſumus in diuino officio, quia antè non ſumus in aliqua deuotione excitati; & ita ſicut intrauimus frigidi, eximus corde diſſoluti. Stude in ipſo initio cogitationes vagas abijcere, & intende his quæ pſalluntur, alioquin tumultus earum vix poteris euitare. Sic ille.] Singula verba bene proferes, non truncabis, non diminues, non accelerantes pronuntiabis, ſed integre, diſtinctè, & appoſitè ad intelligendum dices. Ad quod multum valet actualis reuerentia, qua Deum adeſſe contempleris. Si enim hominem alicuius authoritatis alloqueris, præcipitanter, & verba truncando, alloqui; quanto magis debes confundi & erubeſcere, ſi infinitam illam maieſtatẽ Dei indebito modo alloquaris? Valet etiam maximè illa conſuetudo, qua te ipſum ad bene pronuntiandas, & ad ſingulas voces integre proferendas cogas. Si enim conatus illius oratoris ad bene proferendum tantùm valuit, vt balbutiem linguæ vicerit, & naturæ vitium emendauerit; quanto magis conatus viri ſpiritualis, diuina gratia adiutus, prauam conſuetudinem, ex incuria & irreuerentia procedentem, vincet? Nec maius erit præmium illius quàm iſtius; nam ille conatu ſuo, & pronuntiatione optima aliis rebus ad eloquentiam pertinentibus adiuncta, viri eloquentiſſimi nomen obtinuit; hic verò non opinionem apud homines, ſed ſerui Dei fideliſſimi gloriam apud ipſum Deum, & homines, & angelos obtinebit.

Non diſtractè, non quaſi aliud agens, ſed attentè precaberis: ita ſcilicet vt ad verba, quæ dicis, vel ad ſenſum eorum, quæ dicis, ſi intelligis, vel ad ipſum cui dicis, nempe ad Deum omnium conditorem, attendas: ſi mihi credis, his tribus attentionibus ſimul iunctis aſſueſces. Vide quàm pie Thomas à Campis *Thom. à Camp. de diſ. claustr. c. 8.* tuum ſpiritum ad orandum colligat. Recordare dilecti Domini tui Ieſu in præſepio iacentis, aut in cruce pendentis, aut in cœlo ad dexteram patris, tanquam coram eo aſſiſteres, & cantares. Ipſe ſit in corde tuo, & in labiis tuis ad pronuntiandum aperte & diſtinctè verba Spiritus ſancti, cuius ope & arte diuinum officium ordinatum eſt. Statue Ieſum ad dexteram tuam, & Mariam ad ſiniſtram tuam, & omnes ſanctos in circuitu eorum. Omnes fratres tui ſint tãquam Angeli Dei. Et cum quibus nunc pſallis in terris, ſpera etiam te cantaturũ in cœlis.] Ita collectus, Deum tuum præſentem attende, & ſi intelligis (cura autem vt intelligas, & pſalmorũ expoſitionem addiſcas) tuũ ſpiritũ affectu pſalmi informa; ſi affectus ſit

amoris, ama; si timoris, metue; si desiderij, desidera; si gratitudinis, gratias age; si petitionis, postula; & cor faciat, quod verba significant. Audi quàm breuiter quàm suauiter Augustinus hanc vtilissimam artem psalmos recitandi docuerit. Et, si orat psalmus, orate; &, si gemit, gemite; &, si gratulatur, gaudete; &, si sperat, sperate, &, si timet, timete. Omnia enim quæ hîc conscripta sunt, speculum nostrum sunt.] Si psalmos ita recitaueris, miram ex hac Ecclesiastica oratione vtilitatem persenties.

Aug. ad Psal. 30. con. 3.

Tandem horas dices deuotè, ita scilicet vt enitaris accendi amore Dei, & affectibus sanctis quos prædiximus, tangi, & intellectu & affectu ad ipsum Deũ & ad desideria rerum cœlestium extolli. Caue ne sis ex illis, de quibus dictum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.] sed potiùs ex illis, qui orant spiritu, orant & mente: psallũt spiritu, nempe voce, quæ in aëre recipitur; psallunt & mente. Sic in terris, angelorum officium obibis, & affectibus eorum incalesces, & vitam similem habebis eis, quam ipsi læti & beati semper habent in cœlis. Finita hora siue officio, consueta precatione ad honorem Dei, & omnium sanctorum laudem, & vtilitatem Ecclesiæ, tuum illud opus offeres, & pro negligentiis humiliter veniam petes. Hic est modus recitandi diuinum officium, quo dum quid aliud melius non inuenis, vti poteris; cui si feruidè & diligenter te accommodaueris, non minùs hac oratione vocali quàm mentali proficies.

Matt. 15. 18.

De præparatione ad Missam.

CAPVT VI.

CONVENIENTI tempore, qui beneficio Domini ad reuerentissimam sacerdotij dignitatem erecti sumus, sacrum facimus, & priùs ad illud perficiendum pro nostra exiguitate disponitur. In hoc autem, bone Deus, quanta dici possent, quæ nostram tepiditatem accenderent? Sed quia hîc non puncta meditandi, nec materiam orandi, sed modum studiosè viuendi perscribimus, his omnibus omissis, solùm capita præuiæ dispositionis attingamus. Hæc quatuor sunt: vitæ puritas, intentionis rectitudo, deuotionis excitatio, & generalis pro his quæ aliis & nobis necessaria sunt, postulatio, quæ ex ipso Sacerdotis munere eruuntur. Sacerdos enim debet esse vita mundissimus: in cuius signum Discipuli antequam in Sacerdotes consecrarentur, mundi pronunciati sunt, dicente Domino: Et vos mũdi estis.] & antea mundi ampliùs adhuc mũdati sunt, & pedibus loti: [Nam qui lotus est, inquit, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.] Hoc sanè vt & ipsi & omnes posteri intelligerent, sacerdotis munus eximiam quandam postulare munditiam. Vmbræ istorum, nempe veteris legis sacerdotibus, dictum est in Leuitico: Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israël Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino.] Si vmbræ, quæ obscura & tetra esse solet, munditiæ candor indicitur, quàm meritò insignis quædam munditia & sanctitas à sacerdotibus exigetur? Sacerdos sit intentione rectissimus, & sacrosanctum sacrificium ad Dei gloriam ordinatum, non ob aliud, nisi ob Dei gloriam, & ea quæ Dei gloriam concernunt, offeratur. Qui aliter celebrat, dignus est ab omnibus deplorari. Bonauentura profectò sic sacerdotes præpostera intentione celebrantes deplorat. Væ, væ, væ, Domine Deus, quanti hodie infœlices ad sacros ordines accedunt, & diuina mysteria accipiunt, non cœlestem panem, sed terrenum quærentes: non spiritum, sed lucrum; non Dei honorem, sed suam ambitionem; non salutem animarum, sed quæstum pecuniarum; non Christo seruire mundo corde, & corpore, in sacris mysteriis, sed deliciari, ditari, superbire, & luxuriari de patrimonio Christi?] Sacerdos sit deuotione flagrantissimus, quia panem cælestem offert, amore calidum, & ad primam accedit igne charitatis accensam. Volauit ad me, inquit Isaias, vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua.] Calculus hic Christi fuit typus. Hæc demum erat, inquit Cyrillus, Christi significatio, & repræsentatio, qui propter nos, ac nostra causa seipsum in sacrificium spirituale, purum ac impollutũ, obtulit in odorem suauis fragrantiæ. At hoc loco calculus carbonem ignitum, vel carbunculum, pretiosam gemmam, significat: Carbo autem lignum est omni ex parte, intus & foris igne plenum, & carbunculus gemma naturæ igneæ est, qui ad modum ignis fulget, & splendet. Sic Christus homo est in quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, & incitamentum est amoris, qui animas illuminat, & calore charitatis inflammat. Quare sacerdos hunc ignem tangens, & hanc gemmam quotidie in sinu recondens, necesse est, vt igne charitatis & deuotionis ardeat, non verò tepiditate rigescat. Sacerdos tandem sit postulatione largissimus. Nam patri filium offert, filium vnigenitum, filium summè dilectum, filium æqualem. Sacrificium offert infiniti valoris, pretium nullis terminis limitibúsve conclusum; hostiam summè gratam, & oculis diuinis acceptam. Quid mirum si in tanto munere multa & magna petat, & pro se ac pro omnibus, se quicquid petierit, impetraturum esse confidat?

Ioan. 13. 10.

Bonau. tract. de præparatione ad miss. c. 2.

Isa. 6. 6.

Cyril. Alex. lib. 1. in Isa.

Prima præparatio, Puritas vitæ. §. I.

PRima ergo præparatio ad celebrandum, & quasi à longè, est puritas vitæ, quia tam sanctè, tam circunspectè, tam feruidè victurus es, vt de diuina miseratione confisus quotidie celebrare merearis. Ad sacrificium enim offerendum non pueri, sed perfectæ ætatis homines admittuntur: & solidum ac supersubstantialem cibum non teneri infantes, sed viri robusti percipiunt. Christus autem in hostia sacrificium est omnium sacrificiorum sanctissimum, cibus est grandium, & solidum ac firmũ alimentum, quod imbecilla pectora bene non capiunt. Non minùs obest dignæ sumptioni eius puerilitas cordis, & infirmitas animæ, si eis per curam sanctè viuendi non obsistamus; quàm infirmitas & imbecillitas stomachi obest cibi solidioris sumptioni. Et hæc est causa (quod tremens dico) quare multi quotidie celebramus, & post multos sacerdotij annos modica ex hoc incruento sacrificio, & mirifico sacramento dona cælestia recipimus, quia parum parati vita bona, & conuersatione sancta, ad ipsum manibus offerendum, & ore suscipiendum, accedimus. Seminastis multum, inquit Aggæus Propheta, & intulistis parum; comedistis, & non estis satiati; bibistis, & non estis inebriati; operuistis vos, & non estis calefacti; & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.] Reddit autem causam inferiùs: Quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnusquisque in domum suam.] An non seminauimus multum, cùm

Aggæi 1. 6.

Ibid. n. 9.

semen bonum, & granum vitæ in terra cordis nostri seuimus? An non comedimus multum, cùm panem Angelorum, frumentum electorum, cibum sanctorum, agnum purissimum & mundissimum manducamus? An non bibimus, quod ad sauetatem sufficeret, cùm Christi sanguinem, potum cælestem, nectar non falsorum Deorum, sed amicorum Dei potionem haurimus? Nonne vestem splendidissimam laneam humanitatis, & lineam antbyssinam puritatis induimus? eam nimirum de qua dixit Paulus: Induimini Dominum Iesum Christum.] Nonne, non mercedes tantùm, sed thesauros quoque sapientiæ & scientiæ Dei in sacculum pectoris nostri congessimus? Quare ergo quasi nihil fructus colligimus? quare fame & siti virtutis perimus, quare vt nudi præ frigore algemus, nisi quia domũ nostram, domum veteris Adæ, nouis culpis & defectibus quotidie ædificamus, & domum Dei, scilicet perfectam animam, sanctis actionibus ædificare contemnimus? Quare thesaurum thesaurorum in corde recondimus, & pauperes sumus, nisi quia illum in sacculum pertusum, id est, in cor distractum, & vanis cogitationibus & desideriis discissum mittimus? Si ergo cupis dignè ad sanctum altare accedere, & fructum ex corporis Domini sumptione percipere, sanctam vitam, & sacerdote dignam arripe, & quod minus eius habueris, corporis afflictione & cordis compunctione supple. Tria enim, vt inquit Hugo Victorinus, sunt sacrificiorum genera: Vnum Dominici corporis, alterum contriti cordis, tertium mortificatæ carnis. Oportet igitur præcedere sacrificium humilitatis in mente, afflictionis in carne, vt habeatur deuotio in Dominici corporis consecratione.] Cura & tu accedere cum magna puritate carnis, vt nihil in re immediata nocte præcesserit, quod tangere panem mundum impediat; nihil sit sordium in facie, aut in manibus, immò neque in vestibus, quod alienum à conuiuio cœlestis Regis appareat. Cura etiam accedere cum magna munditia mentis: & quia defectibus quotidianis carere non poteris, eos confessio sacramentalis quotidie, aut saltem alternis diebus suscepta detergat. Hac cura bene viuendi, & mundo corde & corpore accedendi, id facies, vt magnum fructum ex quotidiana celebratione colligas, & multum virtute proficias.

Hugo de claustro animæ, li. 2. c. 23.

Secunda præparatio, rectitudo intentionis. §. *II.*

EX tribus aliis quæ proximè disponunt ad celebrandum, primum obtinet locum rectitudo intentionis. Hæc autem non tantùm prohibet, ne propter lucrum, aut propter alium finem similem celebres, verumetiam ne ex sola quadam arida & insipida consuetudine sacrifices. Accede itaque ad sacrificium Deo offerendum actu, & non habitu, aut virtute solùm aliquem finem excelsum, cœlestem, sublimem quærens, & ad aliquid Deo placitum, proximis vtile, vbique proficuum, respiciens. Syluam sanctorum finium, quorum gratia celebrare debeas, Bonauentura Doctor verè seraphicus his verbis subministrat: Tu autem homo Dei, dirige vota tua, & desideria ad Deum, & vide quibus affectionibus & desideriis trahi debeas ad sacra mysteria celebranda. Primò, te trahet conscientia, & remorsus delictorum, sperans per eum, quasi per hostiam obligationis, ab omni peccato purgari. Secundò, tuæ infirmitatis intuitus, & consideratio, vt eum quasi medicinam ad te voces, per quam ab omni infirmitate tuearis. Tertiò, pressura alicuius tribulationis, vt per eum, qui omnia potest, ab omni aduersitate citiùs libereris, & protegaris. Quartò, desiderio alicuius gratiæ, vel spiritualis beneficij impetrandi, vt per eum, cui Pater nihil negare potest, obtineas. Quintò, gratiarum actio pro omnibus beneficiis temporalibus & spiritualibus tibi & aliis impensis, cùm nihil habeamus Deo tribuere, pro omnibus, quæ tribuit nobis, aliud, quàm calicem salutaris accipere, & sacrificare hostiam laudis, id est, Iesum Christum. Sextò, charitas & compassio proximorum, cùm pro salute viuorum, & requie defunctorum, nihil efficaciùs interpellet, quàm Christi sanguis effusus in remissionem peccatorum. Septimò, laus, & Dei, & sanctorum, cùm nihil habeamus, quo possimus Deũ & Sanctos pro sua dignitate laudare, quàm Christum sacramentaliter Deo patri offerre, & immolare. Octauò, Dei amor, & dilectio, vt eum inuites ad te, ac per inuiscerationem spiritualis refectionis in te ipso eum delectabiliter amplexeris. Nonò, sitis, & desiderium augendæ gratiæ, quia hoc sacramentum fontem continet gratiarum, & sanctificationem, & authorem continet salutis, Dominum nostrum Iesum Christum. Ideo dicitur eucharistia, id est, bona gratia. Cætera verò sacramenta ductа sunt, & riuuli gratiarum, quibus sanctificamur. Decimò, ardor & suspirium, quo totis visceribus virtute huius excessiuæ charitatis, & dulcissimæ refectionis cupias sanctificari ab omni inquinamẽto carnis, & spiritus, & eripi ab omnibus periculis, & tentationibus, ac inseparabiliter vniri Christo Saluatori, & conseruari in suo amore. Vnde inquit Christus: Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, illic sint mecum, vt sint vnum, sicut nos vnum sumus, ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnũ.] Hos omnes fines sacrum faciendi, paucis verbis collegit Beatus hic doctor, & pro omnibus simul, aut pro aliquo illorum seorsum possumus celebrare.

Bonau. tract. de præparat. ad Missam. c. 8.

Ioan. 17. 22. 24.

Alij verò aut rudioribus consulentes, aut memoriæ fragilium prospicientes, ex septem petitionibus orationis Dominicæ, septem fines ad celebrandum eliciunt, quos & per septem dies hebdomadæ distinguunt, & cuique diei suum finem assignãt. Quos si imitari volueris, primo die accedes serui fidelis affectu, cupiens vt nomen Domini apud omnes sanctificetur, & ab omnibus nationibus honoretur. Secundo, indues affectum filij, & desiderabis, vt ad te Dei regnum adueniat, & hæreditas cælestis patris obtingat. Tertio, assumes affectum sponsæ, & accedes, vt sicut in cælestibus, ita & in te, atque in omnibus terrestribus Domini voluntas impleatur. Quarto, te indigentissimum cogitabis, & affectu mendici ad offerendum ibis, vt ipsum supersubstantialem panem dignus edas, & vt panem verbi Dei, nec non & panem cælestium auxiliorum ad sanctè viuendum quotidie percipias. Quintò, te circumdabis peccatoris affectu, & peccatis irretitum aspicies, properabisque ad celebrandum, vt tuorum peccatorum veniam obtineas. Sextò, considerans imbecillitatem tuam, & affectu hominis tactus, qui validissimus est aduersarius circundatus, offeras sacrificium vt à tuis & Dei hostibus libereris. Septimò, te pronum ad malum, & ad omne vitiorum genus procliuem sentiens, ito ad sacrum faciendum, vt à veris malis, nempe à vitiis & peccatis, & ab huius vitæ miseriis, si ita expedierit, eruaris.

Alij ex consideratione septem verborum Domini, quæ in cruce protulit, intentionem suam ordinãt, finésque celebrandi distinguunt. Ipse dixit: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt:] Illi verò primi & summi Sacerdotis imitatione vestiti accedunt, vt charitate se ornent, & tã pro amicis quàm pro inimicis exorent. Ipse latroni dixit: Amen dico tibi,

Luca 23. 34.

Luc. 23. 43. hodie mecum eris in paradiso.] Et largitate tantæ promissionis illecti eunt ad celebrandum, vt spem concipiant, & præmium gloriæ sibi impetrando conquirant. Ioan. 19. 27. Ipse dixit matri: Ecce filius tuus:] discipulo verò: Ecce mater tua;] & propter mendicitate coacti vadunt ad sacrificium offerendum, vt beneficio Domini electorum matrem, sibi speciali prouidentia in matrem habeant, & in omnibus indigentiis suis à tam benigno & pio patre remedium accipiant. Ioan. 19. 28. Ipse dixit: Sitio:] quærunt ergo ex tam sancti sacrificij oblatione ardens desiderium perfectionis, sitimque iustitiæ. Matt. 27. 46. Ipse clamauit, & ex amore filij dilectissimi conquestus est se à patre fuisse derelictum; quare celebrant, vt in angustiis, in pressuris, in tentationibus magnum Dei auxilium sibi præsto esse cognoscant. Ipse suam fuit obedientiam Ioan. 19. 30. testatus, dicens: Consummatum est:] offerunt ergo sacrificium, vt per perseuerantem obedientiam mandatorum fœliciter cursum peragant, & quietè Luca 23. 46. consummentur. Ipse tandem purissimum spiritum in manus Patris commendauit; & vnionem animæ ad Deum desiderant, vt mereantur per perfectum amorem suo patri, & Domino, ac sponso copulari.

Alij demum ita sibi prospiciunt, vt simul cor Sacerdote dignum assumant: illud scilicet quod personam publicam decet, qui non minori dilectione curam salutis totius mundi, quàm animæ propriæ, suscipiant. Hi sacra mysteria peragunt, vt sibi & omnibus de bonis necessariis prouideant; & hanc suã intentionem hebdomadæ quoque diebus accommodant. Nam primo die hebdomadæ celebrant deprecantes, primò, vt Deus omnes infideles, & idololatras, ad fidem trahat; secundò, vt peccata sibi ipsis ignoscat. Secundo die celebrant, primò, vt Deus misertimos hæreticos atque schismaticos ad notitiam veritatis, & sanam mentem adducat; secundò, vt ipsorum passiones affectúsque cohibeat. Tertio die incruentum sacrificium offerunt, postulãtes, primò, vt Deus fideles peccato lethali sordentes conuertat: secundò, vt ipsis mentem ab omni amore rerum terrenarum alienam habere concedat. Quarto die sacrificant, supplicantes, primò, vt omnes iustos in iustitia conseruet, & ad perfectionem prouehat; secundò, vt ipsos vniuersis virtutibus imbuat. Quinto die ad altare accedunt, petentes, primò, vt Dominus, parentibus, fratribus, cognatis, & amicis atque inimicis benefaciat; secundò, vt sibi ipsis septem dona sui spiritus tribuat. Sexto die sacris mysteriis intendunt, primò, Dominum exorantes, vt animabus in purgatorio detentis misereatur: secundò, vt sibi orationis donum, & efficacem gratiam ad consequendam perfectionem, dare dignetur. Septimo tandem die suppliciter petunt, primò, vt Dominus Ecclesiã suam augeat, & protegat; secundò, vt ipsos, postquam studiosè vixerint, & hinc cum vera pœnitentia decesserint, in suum regnum admittat.

Tu verò siue istos imiteris, siue aliam viam meliorem sequaris, id saltem cures; vt ex purissima intentione & actuali placendi Deo, & re illi per amorem copulandi, ad celebrandum accedas. Missæ ergo valorem primò & præcipuè ad illam personam aut personas viuentes, aut vita functas, applicabis, pro quibus celebrare teneris; sed secundò, his modis iam dictis aut aliis similibus, omnibus, & tibi ipsi per hoc sacrificium prodesse cupies, & sic dum in celebrando rectam intentionem habes, mirum in modum mentis puritate proficies.

Tertia præparatio, excitatio deuotionis. §. III.

POst rectitudinem intentionis, sequitur excitatio deuotionis. Hæc excitatur attenta meditatione huius sacri mysterij, cuius tanta vis est ad capiendas & illaqueandas amore animas, vt saxea sit illa, vel potius ænea, quæ ad tanti ignis præsentiam non liquefiat. In hoc autem mysterio innumera sunt, quæ possint meditari, & quidem omnia ad tria capita reuocantur, nempe quis veniat, ad quem veniat, qua causa veniat. Vnumquodque autem horum capitum potest per septenarium numerum dilatari, vt per hebdomadam, spiritualem animam distincta ratione disponat. Quis venit? Christus patri offerendus, & mihi intimè copulandus. Ad quem venit? ad me hominem despicabilem, qui nec dignus sum eius vultui præsentari. Qua causa venit? non vt sibi aliquod bonũm quærat, sed vt mihi, & toti Ecclesiæ, & vniuerso mundo bona innumerabilia tribuat.

I. Quis venit? Christus Rex, cui acclamantum est: Ioan. 12. 14. Benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israël.] Cui nihil est Regem esse hominum, cùm Rex sit vniuersorum. Rex benignus, & mansuetus, qui venit ad regnandum, non vt subditos expilaret, sed vt iustitiam edoceret, & abundantissima redemptione saluaret. Vnde scriptum est in Zacharia: Ecce Zach. 9. 9. Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator.] 2. Ad quẽ venit? Ad subditum suum, decem millium talentorum debitorem, qui nec obolum habet, vnde incipiat debitum tam ingens exoluere. 3. Ad quid venit? non vt miserum seruum vendat, & omnia eius accipiat, & filios ipsius seruituti subiciat, sed vt ei pretium immensum maius debito Corporis & Sanguinis sui ad soluendum tribuat.

II. Quis venit? Christus Dominus, qui de seipso Ioan. 13. 13. dixit: Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis, sum etenim.] Dominus, qui ministris suis iugum suaue, & onus leue suæ legis imposuit, & pro vnius momenti obsequiis, æternum gloriæ pondus daturus est. 2. Ad quem venit? ad mãcipium suum, qui plusquam millies legis sanctissimæ vincula fregit, iugum debitæ seruitutis excussit, & aduersario Domini sui, nimirum peccato, se subiecit. 3. Ad quid venit? vt hoc mancipium suum in funiculis Osee 11. 4. Adam, ad se trahat, & in vinculis charitatis, ipsúmque à iugo passionum inordinatarum ereptum, in suam seruitutem fœliciorem omni imperio reducat.

III. Quis venit? Christus magister, qui & Apostolis suis effatus est: Vos autem nolite vocari Rab- Matt. 23. 8. bi; vnus est enim magister vester.] Magister, non sicut illi, qui alligant onera grauia, & importabilia super humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere; sed qui prius fecit quæ docuit, & in doctrina perfectionis vniuersos homines, & Angelos erudiuit. 2. Ad quem venit? ad rudem discipulum, qui nunquam, aut serò, ad audiendam doctrinam virtutum venit, & citò per animi leuitatem ab auditis discedit. 3. Ad quid venit? vt ego imitatione sequar Cant. 8. 2. sponsam, & apprehendam fide, & ducam spe in domum mentis meæ: ibi ipse me docebit vias suas, vias iustitiæ, & ego vicissim illi dabo poculum ex vino amoris condito, & mustum ex sanctis affectionibus expressum malorum granatorum meorum.

IV. Quis venit? Christus amicus, cuius tantus fuit erga homines amor, vt ex inimicis non tantùm seruos faceret, quos sanguinis pretio redemit, sed in dignitatem amicissimorum eueheret. Amicus fidelis, cui nulla est cõparatio, & non est digna põderatio

auri & argenti, contra bonitatem fidei illius,] qui à nobis desertus, nunquam nos deserit, & irritatus iniquitatibus nostris, nunquam nos contemptui habet. 2. Ad quem venit? ad eum, qui toties eius amicitiam contempsit, eius gratiæ peccatum prætulit, eius familiaritatem pro vanissimis colloquiis hominum commutauit. 3. Ad quid venit? vt sit [amicus

Eccl. 6. 14. fidelis, protectio fortis, vt dum inuenio illum, inueniam thesaurum;] vt suam in me amicitiam augeat, & intimiùs me sibi per amorem vniat.

V. Quis venit? Christus frater, qui cùm sit verus Deus, & Dominus hominum, non confunditur fra-

Heb. 2. 11. Psal. 21. 23. tres eos vocare, dicens: Narrabo nomen tuum fratribus meis.] Frater primogenitus, cuius cùm tota esset hæreditas, ad eius possessionem libentissimè alios à Patre adoptatos admittit. 2. Ad quem venit? ad me

Gen. 4. 8. fratrem ipsius fratricidam, qui ceu alter Cain, Abel iustum in agro huius mundi peccatis occidi, & eum quasi temulentum amore, & non vino, acerbissima nece mulctaui. 3. Ad quid venit? vt me fratrem, à quo occisus est in vita spirituali, quam dederat antea, conseruet, & non profugum ac vagum super terram esse dimittat.

Isa. 9. 6. Isa. 22. 21. VI. Quis venit? Christus Pater, qui dictus est, Pater futuri sæculi:] & quasi Pater habitantibus in Ierusalem, & domui Iudæ:] quoniam omnes filios Ecclesiæ verbo veritatis genuit, & esse diuinum suo simile

Ioan. per gratiam tribuit. Pater qui tenerrimè nos amat, nósque filiolos vocat, quos iterum atque iterum parturit, donec ipse formetur in nobis. 2. Ad quem venit? ad me filium prodigum, qui dissipaui substantiam meam, & consumpsi ætatem meam, si non viuendo luxuriosè, at viuendo inutiliter, & otiositer.

Luc. 15. 22. & seq. 3. Ad quid venit? vt induat me stolam primam, & amictu gratiæ circumdet; vt det annulum donorum cœlestium, signum dignitatis in manu mea; vt calceis auxiliorum suorum protegat pedes, id est, affectus meos; vt satiet me vitulo saginato, corpore & sanguine suo; à fratre maiore, & superbis defendat, sempérque in domo gloriæ suæ hæreditatis æternæ possessorem efficiat.

VII. Quis tandem venit? Christus sponsus, qui ad

Osea 2. 19. 20. animam sibi dilectam dicit illud Oseæ: Sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego Dominus.] Sponsat ipse sibi animam in sempiternum, quia nunquam vult ab eius connubio recedere; sponsat in iustitia, dum per gratiam iustificat: in iudicio, dum ab aduersariis liberat; in misericordia, & miserationibus, dum donis cælestibus ditat; & in fide, quia non per opera sua, sed per fidem in Christum, & per gratiam in tantam dignitatem admissa est. 2. Ad quem venit? ad animam meam,

Ierem. 2. 20. cui bene conuenit illa increpatio scripta in Ieremia; In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.] Collis sublimis, occasio superbiendi; lignum frondosum, incitamentum rebus creatis adhærendi. In his semper cecidi, & me superbiæ & impuro amori prostraui. 3. Ad quid venit? vt ad eum compuncta anima reuertatur, & iterum benignissimè in lectum dulcissimæ familiaritatis admittatur. Nam ait; Tu autem fornicata es

Ierem. 3. 1. cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.]

His, aut aliis similibus meditationibus, quæ passim occurrunt, poteris torporem depellere, & te ad deuotionem excitare. Nec longum tempus ad hoc existimo necessarium, quia mens per orationem matutinam calefacta, & per curam diuinæ præsentiæ (de

A qua postea) facilè seipsam colligit, & ad celebrandum cum debita deuotione disponit.

Quarta præparatio, vsus postulationis. §. IV.

POstrema præparatio est vsus postulationis: nam Sacerdos, qui, vt persona publica, & nomine Ecclesiæ sacrificium offert, & Christum in cruce pendentem, & pro omnibus seipsum Patri in holocaustum offerentem repræsentat, debet pro omnibus hominibus, iuxta dictum Pauli: pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, exorare, vt quietam & tranquillam vitam agant, in omni pietate, & castitate. Debet etiam sibi ipsi cuncta necessaria & vtilia petere, vt ex merito tanti sa- 1. Tim. 2. 2.

B crificij, à mendicitate exeat, & veras animæ diuitias ac cœlestia dona conquirat. Et quidem in ipso Missæ decursu, atque in ipso sacro canone, tempus datur Sacerdoti, in quo secretò oret, & speciales personas pro sua deuotione commemoret. Quia verò mora illa ex consuetudine breuis est, vt præsenti populo consulatur, qui non potest diutiùs in Ecclesia teneri, ideo bonum est consilium, & ab spiritualibus viris vsitatum, vt ante Missam, generalem & longiorem postulationem faciant, ad quam se in ipsa celebratione mysterij remittant. Et quamuis etiam hæc postulatio sit cuiusque deuotioni & affectui relinquenda, nec ex compositione verborum, sed ex vnctione Spiritus sancti dependeat, visum est tamen mihi quandam formulam postu-

C lationis subijcere, qua quidam ex nostris, qui seruus Dei esse cupiebat, vtebatur, & aut in præterita nocte, aut in ipso manè ante celebrationem Missæ precabatur, vt lector ex ea rationem precandi, & mente ad Deum ascendendi per postulationem, aduertat. Ille ergo non ore, sed mente, non verbis, sed affectibus, sic in conspectu Dei positus sua desideria promebat, & pro se, ac pro omnibus exorabat: O Trinitas beata, ô Domine Deus meus, ô Pater potentissime, ô Fili sapientissime, ô Spiritus sanctissime, ô tres Personæ reuera distinctæ, ô vna purissima ac simplicissima Deitas, ô Auctor naturæ, ô dator gratiæ, ô prima ac vniuersalis omnium rerum causa, ô vniuersorum bonorum indeficientissimus fons. Hîc ades Domine, non minùs

D præsens, quàm in cœlesti domicilio inter Angelos commoraris. Adoro te vt Deum meum ex toto corde meo, & ex omnibus viribus meis: atque oro te, vt cunctæ cogitationes meæ, cuncta desideria, verba, & opera mea tibi sint grata & accepta, vtque me Sacerdotis officio fungentem, & pro omnibus deprecantem, coram te sustineas, meas orationes exaudias, & illas non sine fructu tuæ miserationis expedias. Gratias tibi ago, ô bonorum origo, pro innumeris & maximis beneficiis, quæ ex momento conceptionis meæ vsque in hanc horam de tua benignitate suscepi: pro innumerabilibus, quæ nunc, & in hoc temporis momento à te suscipio: pro infinitis, quæ vsque in finem vitæ meæ, & per totam æternitatem sum acce-

E pturus ex thesauris immensæ bonitatis & largitatis tuæ. Nam & ego, Domine, sine vlla comparatione minor sum minimo beneficiorum tuorum: indignus planè, vt mei recordateris, vt me sustineres, vt mihi minimum ex tuis donis tribueres. Specialiter autem gratias tibi ago, Deus, & Pater amantissime, ex totis præcordiis meis.

I. Pro infinitis diuitiis, quas in sacra illa Humanitate vnigeniti Filij tui Domini nostri Iesu Christi collocasti: & quia eum mihi in patrem, in doctorem, in ducem, ac in redemptorem dedisti.

II. Pro singularibus ac innumeris donis, quæ in beatissima Virgine Matre vnigeniti Filij tui deposuisti,& quia eam mihi in matrem, in aduocatam,in protectricem donasti. A

III. Pro maximis beneficiis,quibus sanctos Angelos,omnésque spiritus cœlestes cumulasti,necnon & pro illis, quibus hunc Sanctum N. vel Sanctos NN. quos hodie solenni ritu celebramus,affecisti.

IV. Pro singulari beneficiorum copia, qua eos reples, quos efficaci gratia per totam Ecclesiam ad perfectionem effers, & ad tuam dulcissimam familiaritatem admittis.

V. Gratias etiam ago tibi,ô Pater & Deus dilectissime,ex toto conatu mentis meæ,pro hac eximia misericordia tua,qua me è miseriis sæculi eripuisti,& ad hanc sanctam religionem vocasti,& tot adiumenta ad tibi perfectè seruiendum concessisti. B

VI. Pro his tribus votis professionis meæ, quibus me tibi alligasti, ac consecratum esse voluisti: quæ tantùm abest vt me fecisse pœniteat, quòd potiùs ea libentissimè de nouo facio, ac tibi millies & centum millies perpetuam Paupertatem, Castitatem,& Obedientiam promitto.

VII. Pro talentis & donis tum naturalibus tum supernaturalibus mihi datis,vt eis tempus vtiliter & meritoriè collocarem,& iuxta meam vocationem aliis prodessem, & ad fœlicitatem ex tua misericordia consequendam me disponerem.

VIII. Pro hac vicissitudine consolationum & desolationum, prosperitatum & aduersitatum, qua vitam meam mirabiliter texis, vt neque assidua aduersitate decidam, neque assiduitate prosperitatis inebrier. C

IX. Pro hac sanctissima & sublimissima Sacerdotij dignitate,qua me de puluere terræ erexisti.

X. Ac tandem pro hodierno vsu eius, quo incruentum hoc sacrificium tibi patri obtuli,& panem vitæ manducaui,& illum mihi mediis speciebus, in quibus verè lates,panis & vini,coniunxi.

Et nunc,Domine,his & aliis innumerabilibus beneficiis tuis animatus alia noua suppliciter postulo. Panem nostrum quotidianum supersubstantialem da mihi hodie: Non est bonum ô Deus meus sumere panem filiorũ,& mittere canibus.] Sed licèt hoc ita sit,tamen aliquando[catelli comedunt de micis, quæ cadunt de mẽsa dominorum suorum.] Quare licèt ego in domo tua quasi catellus sim despicabilis,comedam tamen hodie beneficio tuo ex hoc pane filiorum tuorum, & ad hoc sacramentum accipiendum,& sacrificium tibi offerendum possibilitatem & facultatem concede. Da abundantissimam gratiam, vt ad hunc filium tuum, ac Dominum & redemptorem meum, tam profundissima reuerentia,tam firma fide, tam humili timore, tam feruida charitate accedam,quòd ibi tibi gratus appareamo,& omnes in me fructus huius eximij sacrificij & venerabilis sacramenti suscipiam. D

Matt. 15. 26. 27.

Et quia tu Domine hoc sacrificio vis placari, & ex merito & valore eius omnibus bona largiri,nunc munus meum sacerdotis implens, volo in conspectu tuo cor meum effundere, & quia filius tuus vnigenitus ad omnia potens est, ob merita infinita eius pro omnibus apud te deprecari constituo. E

Miserere igitur,ô benignissime miserationum pater,toti mundo, & eum fide ac scientia tua reple,& gentes à fide alienas ad veritatis notitiam conuerte. Turcas, Mauros, hæreticos, schismaticos, idolorum cultores, ac perfidos Iudæos in domum Ecclesiæ tuæ iam tandem obsecro intrare compelle. Non pereant tot imagines tuæ, non sit in illis vacuus & inanis sanguis pretiosissimus filij tui. Lugeo Domine coram te hos fratres meos alienos à te, & si ego possem omnium istorum intellectibus in te crederem, omnium voluntatibus te diligerem, omnium viribus tibi perpetuò seruirem. At nihil possum nisi desiderare,& flere,& desideria mea coram tanta maiestate profundere. Miserere Domine, Ecclesiæ tuæ, auge in ea puritatem fidei & munditiem sanctitatis, eámque labore virorum Apostolicorum per totum orbem terrarum extende. Respice benignis oculis iustos ipsius, illos præcipuè, qui ad perfectionem properant,& in eis iustitiam serua & augmenta; respice etiam peccatores crimine graui sordentes, eos ad te trahe,& à tam misero statu potenter eripe. Adiuua Domine summum Pontificem N. vicarium tuum,caput Ecclesiæ tuæ, pastorem gregis tui, da ei vt verbo & exemplo cunctis præluceat, & optimo regimine ad salutem dirigat. Intende oculos misericordiæ tuæ in vniuersos Patriarchas, Archiepiscopos,Episcopos, Parochos, & in omnes, qui ad clericalem statum pertinent, & salutem animarum curant:fac eos sal terræ, lucem mundi, ciuitates supra montem positas, & vt eam vitæ puritatem arripiant, quam sanctissima dignitas eorum requirit. Miserere omnium sanctarum religionum, & præcipuè huius nostræ,tribue eis vt secundùm suam cuiusque vocationem viuant,& vt prælati exemplo, verbo, & sollicita cura gubernent,& subditi sæcularibus,& clero ædificationem tribuant,& exactissimè paupertatem, castitatem, & obedientiam custodiant. Effunde ô Domine Deus meus miserationes tuas in Regem nostrum N. ac in omnes Catholicos Reges, necnon & in vniuersos gubernatores,in nobiles,plebeios,& in omnes eos,qui ad statum spectant sæcularem. Libera eos ab aduersariis tuis,iunge eos pace tua, dita obseruantia mandatorum tuorum,vt secũdum quod Christianos decet, viuant, & eam, ad quam creati sunt,salutem æternam obtineant. Ne obliuiscaris regnorum & principatuum Ecclesiæ tuæ, sed ea fac potentiora hostibus suis, exercitibus eorum contra fidei tuæ hostes victoriam tribue, & necessaria ad vitam istam quietè transigendam benignus imperti. Affero etiam coram te ô Domine parentes meos, fratres meos,cognatos meos,amicos meos,& omnes eos,qui se aut sua meis orationibus commendarunt, vt eis dones quod voluntati tuæ placitum, & saluti eorum profuturum esse cognoueris. Offero quoque tibi omnes captiuos,vinctos,ægrotos, tentatos, tribulatos,agonizantes,& in aliqua necessitate præsertim extrema,aut graui,constitutos,vt ea tua largitate libertatem,salutem, victoriam, consolationem, bonam mortem,& remedium suarum necessitatum accipiant.Et,vt imiter dilectum filium tuum in cruce pro inimicis orantem; supplex, & acclinis oro, ô mitissime pater,pro omnibus inimicis meis,quos intimè diligo,vt eis in omnibus benefacias, & pro infamia,qua me læserunt, honorem eis, pro detractionibus bonam famam,pro odio in me sanctissimum amorem tuum,& pro omnibus malis aduersùm me irrogatis bona temporalia saluti eorum vtilia, & æternam vitam tribuas.Respice benignis oculis animas in purgatorio detentas,præsertim N.N. & aliorum, pro quibus orare teneor, da eis Angelorum consolationem, pœnarum refrigerium, & citò purgatas ad cœlestes sedes admitte. Tandem oro Domine pro his prælatis meis N.N. & pro his dilectissimis meis N.N. vt eos perfectos facias,ab omnibus grauiter peccandi occasionibus liberes,& in omni eis necessitate subuenias.

Iam ô Deus meus,ô refugium meum,necessitates

meas, & miserias meas narrabo coram te, non vt tu A eas scias, si quidē omnia aperta sunt & manifesta oculis tuis, sed vt dum ea apud te cum gemitu & afflictione pronuntio, desideria tuæ miserationis accendam in me, & remedia ac dona ex tua benignitate promerear: Peccaui Domine super numerum arenæ maris, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri, nec aspicere altitudinem cæli præ multitudine iniquitatum mearum: veruntamen propter filium dilectissimum in ara crucis immolatum dimitte vniuersa peccata mea, & munda me omnino ab omnibus delictis meis. Concede mihi verissimam contritionem, qua peccata propter te & ex tuo amore detester. Fac etiam vt dignos fructus pœnitentiæ faciam, & assiduis corporis mei afflictionibus, nec non lacrymis & gemitibus pœnas pro peccatis B debitas reddam.

Da mihi Domine verissimam mortificationem mei iudicij, voluntatis, meorum affectuum & sensuum, ne istis qui ad malum proni sunt, aliquando deceptus, ab his quæ tibi placent, abducar. Da mihi verissimum contemptum omnium terrenorum, & vt nec honores quæram, nec dignitates ambiam, nec diuitias, aut voluptates suspiciam, sed omnem honorem meum, omnes thesauros meos, & delicias meas in te bonorum omnium fonte respiciam. Libera me ab omnibus tentationibus & dolis inuisibilium hostium meorum, ab his præcipuè, quæ veniunt sub specie boni, ne bonum inquirens à vero bono diuellar.

Concede, Domine Deus meus, vt fides, quam te C donante suscepi, semper in me seruetur, semper augeatur. Illumina mentem meam supernaturali lumine, vt mysteria diuina cognoscat, & quæ de te ac de filio tuo credimus, perfectiùs intelligat. Concede firmissimam spem, qua iner penitus obliuiscar, & in sinu prouidentiæ tuæ omnes curas meas collocem, & vitam æternam ac omnia ad eam consequendam necessaria, me consequuturum de tua benignitate confidam: concede perfectissimam charitatem, qua te & omnes proximos meos ardentissimè diligam. Da mihi resignationem veram, & cum tua voluntate concordiam. Exhilara mentem meam præsentia bonitatis tuæ. Paca & tranquilla intima mea pace tua. Accende me zelo honoris tui, & salu- D tis fratrum meorum, & infunde affectum misericordiæ, quo miserijs & doloribus proximorum compatiar, & eis secundùm meam imbecillitatem succurram.

Perfice, ô factor meus, intellectum meum prudentia & discretione, vt medium in omnibus teneam. Tribue mihi cor docile ne proteruus in meo sensu persistam. Solicita me feruore tuo, vt tibi non oscitanter, non segniter, sed diligentissimè seruiam. Et virtute circunspectionis & attentionis exorna, vt mala animæ meæ, quæ vbique mihi quotidie insidiantur, caueam, & nihil per incuriam tibi minùs gratum minúsue acceptum efficiam.

Perfice voluntatem meam virtute iustitiæ, qua libenter vnicuique quod suum est, tribuam. Subuce E me tibi religionis virtute, & donum orationis præbe, vt in omnibus tuam laudem quæram, & tibi purissimum cultum latriæ, & Angelis ac sanctis tuis debitam duliæ venerationē exhibeam. Da mihi cor ob peccata mea pœnitentia compunctum, erga parentes pium, erga maiores deuotum, erga prælatos subiectum, erga benefactores gratum, erga amicos affabile, in factis simplex, & in dictis verum. Tale, inquam, vt cor dulcissimi filij tui imitetur, & tibi semper ab eo amabile obsequium deferatur.

Perfice irascibilem meam robore fortitudinis, quatenus in aduersis, vt decet se habeat, & aduersitatis pondere pressa, ab eo quod rectum est, nunquam exorbitet. Da mihi animum magnanimitate conspicuum, in rebus obsequij tui securitate lætum, bona sæculi pro te contemnentem, dolores & acerbitates magnas, & multo tempore durantes sustinentem, & in eo quod bene cœpit, constanter perseuerantem: quia vox est Filij tui, quòd non, qui cœperit, & turpiter à cœpto destiterit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Perfice concupiscibilem meam pulchritudine temperantiæ, qua & omnia turpia fugiam, & honesta consecter, & in cura corporis solam necessitatem respiciam. Indue me, Domine, abstinentia & sobrietate, quibus in cibo & potu debitam mensuram teneam: castitate & pudicitia, quibus corpus meum, templum tuum, mundum & immaculatum in officio contineam: mansuetudine & clementia, quarum ministerio iram ac omnem indignationem cohibeam. Ne confundas me, ô Deus meus, in hac petitione mea, sed tribue mihi præstantissimam humilitatis virtutem, qua Christi Filij tui & Domini mei verus discipulus fiam, & meipsum (sicut reuera sum) omnium vilissimum reputē, & omnem huius sæculi splendorem contemnam. Da in actionibus modestiam, in ore silentium, in vsu rerum paupertatis amorem, & omnis curiositatis victoriam, vt nihil in me sit, quod tuæ maiestati displiceat.

Requiescant super me, Domine, dona Spiritus sancti tui, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ, & pietatis, & repleat me Spiritus timoris tui, vt his donis mobilis à te fiam, & in omni virtute perficiar. Ex alijs verò donis & gratiis, quæ ad sanctitatem non pertinent, ea mihi solùm tribue quæ ad salutem animæ meæ, & voluntatem tuam explendam, conducant. Fac etiam, Domine, vt in his ministeriis occupet, quibus tu glorificeris, & cum æquali gloria tua rogo, vt in humilioribus, & quæ minùs apud homines splendeant, me occupatum esse velis. Da mihi, vt in donis & talentis de tua manu susceptis, meipsum non quæram, sed tuam laudem & gloriam, ac Iesu Christi Filij tui exaltationem exquiram. Da mihi per infinitam bonitatem tuam perseuerantiæ donum, & vt nunquam per crimen aliquod à te separer, sed vsque ad mortem, & in æternum in tuâ gratia perseuerem. Da mihi per immortalitatem tuam, & per sanctissimam mortem Redemptoris mei, bonam mortem, & vt post bonam vitam in te moriar morte iustorum: Tolle à me nimium amorem huius vitæ, & nimium ac immoderatum timorem mortis: Da vt ita viuam, quòd possim dicere cum Apostolo tuo, Cupio dissolui, & esse cum Christo: Philip. 1. 23.]Da intimam lucem horæ mortis, vt mundi blandientis illecebras fugiam: Da intimum saporem æternitatis, vt lætus transitoria deseram: Da veram resignationem in tua rectissima voluntate, vt quando, & quomodo disposueris, hinc abscedam: Suscipe spiritum meum gratia tua & charitate vestitum, vt tibi in æternum adhæreat: Aufer denique à me quidquid me in assequutione perfectionis detinet, & potentissima adiumenta ad sanctè viuendum, & fœliciter moriendum, attribue. Hæ sunt, Deus meus, petitiones meæ: hæc sunt desideria mea, quæ impleri cupio, & peto per miserationes tuas, non solùm in me, sed & in omnibus proximis meis, vt semper tibi placeamus in hac vita, & in futura tuo aspectu lætemur. Amen.

Sic iste suam postulationem nocte formabat, vt se ad Missam diei sequentis disponeret, in quadrimi-

diam

diam horam plus minúsue ordinariè insumebat. Talis tamen est precatio ista, vt possit ad minus temporis spatium angustari, & ad vnam horam, & longiora noctis spatia affectibus & desideriis crebrescentibus protrahi. Tu ex his quæ diximus, poteris aliquid sumere, quo te ad sacrum faciendum disponas. Illud autem certò scias, si his omnibus assuescas, te cum magno fructu, & cum exigua difficultate, aut cum summa facilitate sacrum esse facturum. Nam hæc prudenter disposita, parum temporis insumunt, & multas secum occupationes admittunt. Nos enim non religiosos solitarios, sed animarum salutem curantes instruimus, quos scimus his & similibus deuotionis studiis, nec à ministeriis, nec à literarum studiis impediri, sed mirum in modum ad vtraque iuuari.

De celebratione Missæ.

CAPVT VII.

SIc paratus atque dispositus, conuenienti tempore pro Missa celebranda ad sacrarium accedes: Ibi genuflexus te breuiter præparabis, sanctam Trinitatem & singulas eius personas inuocando. Ille, de quo suprà diximus, non ore, sed mente attenta, & deuota, quantum poterat (vt mihi quidam narrauit) hanc præparationem perficiebat: O beata Trinitas Deus meus & Dominus meus, huc sacrificium corporis & sanguinis Filij tui celebraturus venio. 1. Confessionem supremi dominij, quod habes in omnes creaturas, & subiectionis omnimodæ, quam habemus ad te. 2. In commemorationem acerbissimæ passionis & mortis Iesu Christi Filij tui & Domini mei, iuxta illud, quod ipse præcepit nobis, dicens: Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. 3. In gratiarum actionem infinitarum diuitiarum sanctissimæ Humanitatis eiusdem Filij tui, & Redemptoris mei, ac singularium donorum, quibus affecisti beatam Virginem Mariam, omnes Angelos, & Sanctos, præcipuè autem N. cuius hodie solennem memoriam facimus.
4. Item in actionem gratiarum omnium beneficiorum, quibus in hoc sæculo magnificas omnes prædestinatos, & me indignum seruum tuum afficis.
5. Hoc sacrificium tibi specialiter offero pro hac persona viuente, vel defuncta, aut pro hac, aut illa necessitate, aut negotio, pro quo celebrare teneor.
6. Itémque secundariò offero pro remissione omnium meorum peccatorum, vel pro mortificatione mearum passionum, vel pro elongatione intellectu & affectu ab omnibus creaturis, vel pro adeptione virtutum, vel pro obtentione septem donorum Spiritus sancti tui, vel pro dono orationis, & thesauro perfectæ charitatis, vel pro consequenda gloria tua. Amen.

O Pater potentissime, ecce accedo ad celebrandum, ad laudem & gloriam tuam, ad gaudium omnium Angelorum & Sanctorum, ad remissionem nostrorum peccatorum, ad refrigerium animarum Purgatorij, & ad bonum spirituale ac temporale totius Ecclesiæ. Supplex oro per omnipotentiam tuam, ad dignè celebrandum confirma me, ô Fili Dei sapientissime, ecce venio ad celebrandum, vt tu, qui vera vita es, per gratiam viuifices me: tu qui lux es, illumines me: tu qui ignis es, accendas me: tu qui quies es, tranquilles me: tu qui puritas es, purifices me: tu qui lætitia es, lætifices me. Supplex oro

A per sapientiam tuam, ad dignè celebrandum illumina me. O Spiritus Patris & Filij sanctissime, ecce venio ad celebrandum, vt eximia gratia induas me, & septem donis tuis ornes animam meam. Supplex oro per immensam charitatem tuam, ad dignè celebrandum inflamma me.

Sic, aut aliter denuò præparatus, & spiritu collectus, omnia illa deuotè quantùm poteris, facies, quoad inspectionem Missalis, lotionem manuum, præparationem Hostiæ & Calicis, & applicationem sacrorum indumentorum, quæ mater Ecclesia facienda iubet. In acceptione vestium, cuiusque significationem aduertes, de qua multa passim apud Ecclesiasticos authores inuenies, & decenter ornatus, mente deuota, & omnino ab huius mundi rebus
B auulsa, vt vicem Christi summi & primi Sacerdotis gerens, ad altare reuerenter accedes.

In ipso Missæ decursu ita sacra mysteria peragas, vt magnam exteriùs & interiùs reuerentiam obserues. Æquum enim est, vt animæ corporísque Creator ab vtroque honorem & reuerentiam accipiat. Æquum etiam, vt si anima Dei visione satianda est, & corpus dotibus gloriosis ornandum, istud, & illa Deo glorificatori eorum per reuerentiam se subdant. Quin & Christus, qui primus hoc sacrificium sui corporis & sanguinis obtulit, carne simul & mente passus est, & vtraque portione sui nostram salutem curauit, vt discas tu vtraque parte tui, corpore & animo, illi reuerentiam exhibere. Hæc duo sunt
C duo æra minuta, quæ oblationibus rerum externarum à superbis cordibus profectis præferuntur, & duo talenta quibus præmia gloriæ corporis & animæ comparantur.

Reuerentiam exteriorem custodies, si sacras cæremonias ab Ecclesia institutas pulchrè, attentè, grauiter, & cum quadam dignitate perficias. Si tùm caput inclinas, ita inclines, vt qui Dei beneuolentiam tibi concilias: si cùm genu flectis, ita genu flectas, vt qui Deo te submittis: si cùm Hostiam & Calicem benedicis, ita signa illa sacra facias, vt qui sacrificium Deo acceptissimum benedicis: si cùm verba Missæ profers, ita distinctè & clarè proferas, vt qui Deum ipsum alloqueris: si denique ita omnia tibi dicas, & facias, vt dignum est voce promi, & actione perfici, quæ Dei Spiritu sanctam Ecclesiam regente approbata sunt, & instituta. Ministri Regum & Principum suas habent vrbanitatis & comitatis leges, quas ne-
D fas est præterire: quidni Ecclesia Spiritu veritatis edocta illas cæremonias instituat, quibus erga Deum officiosi & vrbani simus, & ei comiter & decenter seruiamus? Si ergo magni momenti esse videtur erga magnates huius sæculi vrbanè nos habere, & in nulla re quantumuis minima ad reuerentiam eorum spectante deficere: quanti momenti erit, summum Deum signis reuerentiæ ab ipsomet per Ecclesiam institutis absque vllis defectibus honorare? Quid grauius, quàm ipsi Deo per genuflexiones se submittere, & ei per hoc signum latriæ cultum exhibere? Quid sublimius, quàm Hostiam & Calicem, in quibus Deus ipse latet, crucis signo benedicere? Quid
E excellentius, quàm Deo nomine totius Ecclesiæ, vota & orationes offerre? Quid mirabilius, quàm hostiam, cui præsens adest filius Dei, manibus tangere, & frangere, & huc atque illuc mouere? Hæc qui festinanter, & distractè, & inconsideratè facit, magnum indicium præbet, quòd lumen fidei nubibus inconsiderationis & distractionis obtectum defert. De Esther ad regem Assuerum ingrediente ait Scriptura: Regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinauit caput.] Et tu coram Deo *Esth. 15.10.*

tuo,

tuo, coram rege omnium regum, & Domino dominantium, reuerentissimè genuflexione non corrues, & tantam maiestatem non metues? Cum quanta attentione & contritione cordis hęc eadem regina pro temporali salute Iudæorum exorabat, quando dicebat: Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitarium, & cuius præter te non est auxiliator alius.] Cum quanta debes tu Dominum deprecari, qui non tantùm omnium fidelium temporalem salutem, sed etiam spiritualem, ea poscis? Baptista Ioannes non tangebat corpus Domini, sed capiti eius aquam infundebat, & tamen stupens, & tremens clamabat: Ego à te debeo baptizari: & tu venis ad me?] Quanto tremore & stupore deberes tu hostiam ipsum Christum continentem tangere, & tuis manibus contrectare? Depone igitur puerilem ruborem, turpémque verecundiam; & tam reuerenter & quietè in altari te habe, ac si solus, & sine testibus te expectantibus esses, & ac si rem summi momenti, sicut re vera facis, efficeres. Nec mihi curæ est admonere te ne in sacro faciendo sis morosus, & populo astanti molestus. In ea enim ætate viuimus, in qua plus nimio istud præceptum obseruamus, &, ne populo tædio simus, cum scandalo, & iactura spirituali ipsius populi, festinanter & indeuotè satis mysteria diuina peragimus. At si cupis mensuram in opere tantæ maiestatis tenere debitam, in faciendo sacro semihoram expleas, & permittitur tibi vt tantillum excedas. Hoc enim tempus nec sacrum audientes admodum occupat, & sufficiens est vt sancta mysteria ritè ac deuotè, pro vt ab Ecclesia institutum est, celebrentur.

Esth. 14. 3.

Matth. 3.14.

Ad reuerentiam interiorem pertinet quòd cùm celebras, de te ipso humiliter sentias, & sicut vilissimum & ignorantissimum mancipium, ad summum regem & sapientissimum principem accedas. Accedis tu paruitas ad magnitudinem, tenebra ad lucem, immunditia ad sanctitatem, infirmitas ad potestatem, creatura ad Deum creatorem tuum. Quantu ergo timore, & tremore, quanta humilitate, & sui contemptu, quanta Domini æstimatione deberes accedere? Israëlitis agnum Paschalem comedentibus præceptum erat: Et comedetis festinanter:] Hebræa autem habent: Et comedetis cum extasi & pauore.] Quia videlicet agnum immaculatum Iesum Christum, cuius ille typicus, figura fuit, trementes, & quasi præ reuerentia stupentes sumus in cælesti hac mensa manducaturi. Pauet Moses, quòd Deus illi legem scriptam administrauerit, & cum eo verba miscuerit: Ecce, ait, ostendit nobis Dominus Deus noster maiestatem & magnitudinem suam, vocem eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo.] Nos autem non vocem eius audimus, sed ipsummet Deum intra præcordia recipimus, quidni ad tale factum paueamus? Certè ostendit ubi Dominus, ô Sacerdos, non tantùm maiestatem suam, sed & bonitatem suam; non magnitudinem suam, sed affabilitatem, & erga te charitatem suam. Certè non audis tonitrua, nec vides fulgura, sed vsurpas vocem eius, cùm eius personam referens, dicis; Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus:] & vides benignitatem eius, cùm fidei oculis eum præsentem intueris: quomodo non extasi & stupore repleberis? Hanc verissimam cognitionem tui petit à te Ecclesia, cùm iubet non tantùm semel, non tantùm bis, sed ter, illa verba, Domine non sum dignus.] & cætera, ante sacramenti sumptionem repetere. Ter enim indigni sumus, quia omnino & omnis ex parte Dominum sumere indigni sumus. Indigni prorsus, quoniam eum offendimus, eiúsque mandata sanctissima pretermus. Indigni, quia oscitanter & negligenter illi seruimus. Indigni, quia nunquam plenè & ex toto corde illum diligimus. Indigni, quoniam sumus terra, limus, stercus, & si quid est peius, & vilius; Ipse autem est Deus potentissimus, dominus prudentissimus, & redemptor omnium sanctissimus. Postquam ergo te ipsum diligentissimè præparaueris, & solicitissimè disposueris, reputa te susceptione tantæ maiestatis indignum; dícque ad Dominum: Ergo ne putandum est, quòd verè Deus habitet super terram? Si enim cœlum & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificaui? De omni tua solicitudine ad dignè celebrandum diffide, & de sola Domini te ad hoc munus vocantis gratia confide. Et sicut corpus Domino genuflexione, & capitis aut corporis inclinatione submittitur; ita mens eidem verissima humilitate & compunctione subdatur.

Exodi 12.11.

Deut. 5. 24.

3.Reg. 8. 27.

Ad hanc autem tum internam, tum externam reuerentiam mouere te possunt considerationes, quas suprà conscripsimus, & aliæ, quas facilè poteris inuenire. Accedis ad omnium Angelorum & hominum communem patrem; & quis non reuereatur patrem? Accedis ad vniuersorum dominum: & quis non reuerentia afficiat Dominum? Accedis ad patrem, & dominum, cuius honorem læsisti, cuius filios fratres tuos non semel, sed sæpius verbo & exemplo percussisti: quomodo ante illum astare non metues? Hac meditatione Hugo Victorinus se ad timorem & reuerentiam excitabat. Accedo, inquit, ad Dominum, cuius percussi seruum, ad patrem accedo, cuius occidi filium. Percussi verbo, occidi exemplo, nec tamen pertimesco Dominum, nec reuereor patrem.] Accedis ad illum, quem adorant dominationes, ante cuius conspectum tremunt potestates: [sub quo, vt ait Iob, curuantur, qui portant orbem;] & purissima Seraphim, vt ait Isaias, facies suas præ confusione velant, & tu sine reuerentia & compunctione eum in sinu tuo, in receptaculo scilicet iniquitatum abscondes? Accedis ad illum, quem Centurio nec dum bene cognoscens, in domum suam excipere non est ausus. Et propterea dixit: Domine noli vexari. Non enim sum dignus vt sub tectum meum intres; propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus vt venirem ad te.] Ad illum etiã, ad quem Petrus nec dum probè callens, dicebat: Exi à me, quia homo peccator sum Domine.] Et tu te dignum reputabis, qui eum intra te ipsum excipias, ad domúmque impurissimam tui cordis pertrahas? Moyses arcam fabrefecit de lignis imputribilibus, eámque purissimo auro contexit, vt in ea tabulas lapideas, in quibus insculpta erant verba legis, custodiret. Et Salomon septem annis magnificentissimum templum extruxit, vt in eo prædictam arcam huius sacramenti vmbram collocaret. Tu autem audebis, in corde peccatis rabido, sordibus impuratum affectionum contecto, & nec dum semihoræ spacio bene disposito, authorem legis, & arcam thesaurorum Dei, ac templum viuum, in quo Deus corporaliter habitat, nempe corpus Christi, sine reuerentia reponere?

Hug. l. de claustro animæ c.13.

Iob. 9.13

Isaiæ 6.

Lucæ 7.6

Lucæ 5.8

Audi, diuina irreuerenter tractantes quàm seuerè à Domino puniantur. Oza, quia minori circunspectione quàm debuit, arcæ testamenti vnctionem disposuit, & eam in vnam partem inclinantem (calcitrabant enim boues, eam super plaustrum deferentes) temerariè tenere voluit, subita morte punitus est. Iratúsque est, inquit Scriptura, indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate;

2.Reg. 6. 7.

mei tate; qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.] Tibi autem non tes arcæ ligneæ, & aureæ, sed corpus & sanguis Iesu Christi commissa sunt, & diuina mysteria commendata. Vide quomodo ea tractas, & ne ex pane, & potu vitæ, minus dignè accepto & administrato, æternam mortem incurras. Nam si reus est mortis; qui Christi imaginem sacrilegè frangit, atque pessundat, quanam ratione reus mortis non erit, qui ipsum met Dominum maiestatis proiicere in pectus iniquitatibus intaminatum non metuit? Heliodorus etiam gazas templi diripiens, quàm duriter castigatus est? Apparuit namque illi Angelus equo insidens, qui cum magno impetu Heliodoro priores calces elisit: & duo alij, qui circumsistentes eum, & ex vtraque parte multis plagis flagellantes, monstrarunt nobis quanta sint res Deo dicatæ veneratione tractandæ. Si verò opes temporales, quæ ad vsum templi applicatæ sunt, priuilegio gaudent, ne manibus prophanis tangantur, qua reuerentia tangendum est sacramentum illud ineffabile, quo Deus ipse veraciter continetur? In hoc cibo, vt Christus ipse dixit, vt tota Ecclesia verissimè confitetur, inuisibiliter adest idem Dominus Iesus Christus. Huic mensæ, vt inquit Chrysostomus, angeli assistunt, cúmque reuerentia eam circumuallant. Quid verò turpius ac pœna dignius, quàm si vbi Christus adest, peccator distractus assistat: & vbi angeli tremunt, homuncio omnia præcipitanter & irreuerenter agat? Christus hic assistens, Agnus est, sed & Leo est. Vidi enim, inquit Ioannes, Agnum stantem tanquam occisum,] & de eodem paulo antè dixerat. Ecce vicit Leo de tribu Iuda.] Agnus, vt dignè accedentes pascat: Leo, vt inuerecundè & indignè diuina mysteria præsumentes discerpat. Non apparet sicut in monte Sina, inter ignes & fulgura, & tonitrua, quæ terreant, sed apparet in tubo, & inter spinas accidentium, vt nos voce atque inspiratione sua sicut Moysem ad reuerentiam moueat. Rex siue in lecto, siue in itinere, siue in foro, siue in throno semper rex est, & ab eo, qui illum regem agnoscit, vbicumque sit, debet honorari. Tu autem Christum in sacramento esse & agnoscis, & confiteris. Si igitur eum perspicuè tibi apparentem, reuerentissimè honorares, cur occultè venientem, & sub cortina præsentem minimè reuerentia dignum agnoscis? Amor ergo eius te ad amorem alliciat, sed maiestas eius ad timorem & reuerentiam impellat, vt his tribus affectibus amoris, timoris, & reuerentiæ decoratus, dignè diuina mysteria tractes, & fructum ex tanti sacrificij oblatione, & Sacramenti sumptione percipias.

2 Mach. 3. 25. — *Chrysost. hom. de his qui sparsim ... in Eccles. 1.* — *Apoc. 5. 6*

De gratiis agendis post Missam.

CAPVT VIII.

PERACTO Missæ sacrificio, vestibúsque sacris depositis, in locum quietum te recipies, vbi Domino pro tam ingenti beneficio gratias agas. Absurdum enim est, post tam eximium donum acceptum, gratitudinis obliuisci, & statim ad negotia externa transire. In mensa Domini carnem Christi manducamus, & sanguinem bibimus. Et, si post prandium ad salutem corporis quies à negotiis & laboribus necessaria est, vt naturalis calor cibum subigat, & in substantiam nostram conuertat: non minùs profectò finito hoc conuiuio quies à negotiis & distractionibus est necessaria, vt ad nos huius Sacramenti vtilitas transeat, & in vires nostras virtutem suam robúrque diffundat. Sed quis erit tam ingratus, qui tale ac tantum donum sine debita gratiarum actione prætereat? Quis tam frigidus, qui cibo, tam dilectione calido, suscepto non caleat? Certè id signum esset aut spiritualis mortis, aut ad mortem disponentis stupiditatis. Post communionem, inquit Bonauentura, si non sentis aliquam spiritualem refectionem, signum est spiritualis infirmitatis, vel mortis. Ignem posuisti in sinu, & non sentis calorem; mel in ore, & non sentis dulcedinem.] Discamus ergo ex aliis, qui modica beneficia gratissimo animo susceperunt, hoc maximum beneficium magni pendere, & pro eo gratias referre. Booz incitauit Ruth, vt spicas à messis suis relictas colligeret: Audi filia, dixit ei, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco, sed iungere puellis meis, & vbi messuerint, sequere: mandaui enim pueris meis, vt nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de quibus & pueri bibunt.] Hoc autem eximium beneficium ô quanta Ruth gratiarum actione rependit? Quæ cadens in faciem suam, adorans super terram, dixit ad eum: Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem?] Tu autem, non ab homine diuite, sed ab ipso Deo: non ad colligendas spicas, sed ad panem cœlestem manducandum vocatus; non ad bibendam aquam nullius pretij, sed ad potandum pretiosum sanguinem Domini, inuitatus es: quanta igitur humilitate, quanto feruore, quantis dilectionis affectibus deberes pro hoc beneficio gratias referre?

Bonauent. tract. de preparatione ad Missam, c. 4. — *Ruth. 2. 8 9.* — *n. 10.*

Esther ex ancilla in sponsam potentissimi Regis euecta, inuitauit eundem Assuerum, à quo fuerat exaltata: qui tanti æstimauit conuiuium, vt calens vino dixerit illi: Quæ est petitio tua, Esther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiamsi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.] Maior sine vlla comparatione hic causa gratiarum actionis est: nam ibi ancilla, hic Rex inutilem seruum inuitat: ibi alimenta terrena, hic panis cœlestis ministratur: ibi ex conuiuio mors inimici & temporalis salus, hic peccatorum ac vitiorum destructio, & salus spiritualis emergit. Quis sine vllis meritis ad tam magnificum conuiuium admissus, non iam partem cordis sui, sed totum cor, & quidquid est, & habet, Deo illum inuitanti non offerat, & non obsequia amoris & laudis exhibeat? Quid fecit Dauid cum Miphiboseth, vt amorem erga Ionatham eius patrem ostenderet? suam gratiam illi promisit: quæ erant Saul. ei restitui præcepit, & ad cibos mensæ regiæ ipsum inuitauit illis verbis: Et tu comedes panem in mensa mea semper.] Miphiboseth verò auditis his verbis, quomodo se erga Dauidem habuit? Certè animum gratitudinis plenum induit, nam adorans eum, dixit: Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?] Vide quid fecit tibi Dominus, quia fecit tibi magna qui potens est, quia bonam gratiam dedit tibi, diuitiarum omnium reconditorum contulit, carnem suam in cibum, & sanguinem suum in potum prærogauit. Quid ergo tu facies illi tantorum beneficiorum in vno Sacramento contentorum immemor eris? an laudis, & gratiarum actionis obliuisceris? An ex hac mensa statim ad sæculares & humanas occupationes exibis? Dominus quidem de illis nouem leprosis conquestus est, quos à lepra sanauerat, quia ad reddendas debitas gratias non sunt ex templo reuersi: Nonne, dixit, decem mundati sunt, & nouem vbi sunt?] Id autem meritò, quoniam nihil est ingrato animo damnabilius. Quam ex te querimoniam habebit,

Esth. 7. 3. — *2. Reg. 9. 7.* — *n. 8.* — *Luca 17.*

A si, non breuem, corporalem, & perituram salutem, sed ipsum salutis Authorem in cordis tui domum excipiens, nullas, aut tepidas gratias referas, & tanto hospite solitario, & insalutato relicto, curas statim huius mundi suscipias?

Iustorum ac virorum spiritualium est, hoc eximium beneficium recognoscere, & pro eo statim, atque illud recipiunt, immensas gratias rependere. Quod vaticinatus est sanctus Dauid, dicens: *Psal. 21. 30.* Manducauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.] Qui sunt pingues terræ? Nonne viri iusti, nonne sancti atque perfecti, qui in hoc sæculo veras diuitias possident, & cœlestibus consolationibus saginantur, ac potissimis voluptatibus spiritus perfruuntur? Qui sunt etiam, qui descendunt in terram? Nonne humilea B corde, qui præ contemptu sui in terram cadunt, & infra vniuersos mortales se dimittunt? Hi primùm manducant, id est, corporis & sanguinis Domini mysteria suscipiunt, & mox laudant Dominum, & pro tanto beneficio in gratiarum actionem adorant. Non decipior (vt credo) dum sic sacrum vatem intelligo, quia hunc sensum ex Basilio & Theodoreto collegi. *Basil. ib.* Ille sic ait: Qui namque comederunt, & saturati sunt, gratias de immortali cibo agentes, eum, qui hunc suppeditauit, tanquam Deum adorant. Pingues verò vocat, ope diuina nutritos. *Theodor. ibid.* Hic verò sic scribit, non solùm eundem sensum, verùm & ferè eadem verba repetens: Qui enim comederunt, & impleti sunt, de immortali cibo gratias agentes, eum, C qui hæc suppeditauit, vt Deum adorabunt.] Tu ergo, qui hos pingues terræ imitari gestis, & bonorum ipsorum futuros es particeps, hæc Spiritu Dei iuncta nequaquam disiungas. Manduca, & adora, accipe bonam gratiam, & pro ea exiles saltem tuas & impares gratias referre non desinas. Dic Domino cum eodem Propheta: *Ps. 55. 12.* In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.] Vota tua, Deus meus, & desideria tua, vel ea, quæ ex hac tua creatura desideras, non longè sunt posita, nou difficulter ea comparabo; prona sunt mihi, & ea intra meipsum habeo, quæ sunt laudationes & gratiarum actiones, quas pro hoc tanto beneficio rependo: atque vt tuæ huic voluntati satisfaciam, volo meum spiritum mentémque colligere, & me ad referendas gratias compa- D rare.

Hac igitur cogitatione incitatus, in locum quietum post Missæ celebrationem secede, & ibi per semihoram, aut saltem per horæ quadrantem in gratiarum actionem incumbe. Et nisi aliquid melius habueris, aut ex illis sis, qui Spiritu Dei acti meditationum præuentione non indigent, his septem meditationibus vti poteris, quæ singulis hebdomadæ diebus assignandæ sunt.

Prima Meditatio.

I. Respice Christum Saluatorem tuum in medio cordis tui tanquam Regem potentissimum, téque tanquam reum, & multorum peccatorum conscium, apud illum astantem, & veniam ac misericor- E diam cupientem.

II. Gratias immēsas age illi:
1. Quia ad vocem tuam, panem & vinum in corpus & sanguinem suum conuertit, & Sacramento præsens affuit, non vt tua peccata puniret, sed vt quasi Rex benignissimus tibi propitius esset.
2. Quia in manibus peccatoris, vilissimi seipsum posuit.
3. Quia tanta benignitate orationes iniquitatibus sordentis audiuit.
4. Quia os tuum intrauit, & in lingua resedit.
5. Quia in domuncula imparatissima cordis tui habitare constituit.

III. Detestare coram illo vniuersa peccata tua, tum quæ in sæculo, tum quæ in religione patrasti: magnum eorum causa dolorem concipe, & indulgentiam humiliter pete.

IV. Dilige eum ex toto corde tuo, ita videlicet, vt desiderio ac firmo proposito tuo, nihil illi contrarium velis, nihil quod ad illum actu vel virtute non tendat, diligas, & illum tibi ac omnibus rebus præponas.

V. Tandem pete à Domino septem dona similia B illis, quæ beatissima Virgo, authore Bonauentura, *Bonauent. lib. 6 medit. c. 3.* quotidie à Domino postulabat: 1. Auxilium efficax, vt præceptum amoris Dei compleas. 2. Vt proximos tuos, & quidquid ipse diligit, constanter diligas. 3. Vt quidquid ipse odio habet, verissimè & tu odio habeas. 4. Vt humilitate, castitate, obedientia, contemptu sæculi, & vniuersi virtutibus exorneris. 5. Vt corpus tuum, ac mentem tuam, dignum sui habitaculum faciat. 6. Vt aliquando tandem post hanc mortalitatem, beatam Virginem matrem eius, ipsiúsque humanitatem sanctissimam oculis carnis clarè videas, & oculis mentis ipsius diuinitatem aspicias, atque possideas. 7. Vt in hoc templo, & in omnibus, quæ sunt in toto terrarum orbe, ab vniuersis Sacerdotibus & fidelibus C dignam venerationem accipiat.

Secunda Meditatio.

I. Respice Christum Saluatorem tuum in medio cordis tui tanquam Dominum tuum, qui pretio sanguinis sui te redemit, téque ipsum velut seruum eius, qui per nouum feruorem ad ipsum vis redire, & illi in omnibus placere concupiscis.

D II. Gratias immēsas age illi:
1. Quia Sacramento præsens affuit, vt tanquam herus cordis tui habitaculum regat, & turbam affectionum tuarum mortificationis dono componat.
2. Quia manibus sordidissimi mancipij se tangi permisit.
3. Quia tanta mansuetudine petitiones serui fugientis excepit.
4. Quia os tuum intrauit, & in lingua resedit.
5. Quia rex regum, quem cœli non capiunt, in angusto tugurio mancipij sui manere constituit.

III. Desidera vt ad præsentiam eius, Domini scilicet tui, domus cordis tui quieta & tranquilla persistat: Statuéque apud ipsum, te iudicium, voluntatem, affectus, & sensus mortificaturum, & quicquid illi displicet, reiecturum.

IV. Dilige eum ex tota anima tua. Quod facies, si vitam tuam illi submittas, si solùm ad obse- E quendum ei illam velis, atque custodias, si cogitationes, desideria, verba, & opera tua ad ipsius beneplacitum dirigat.

V. Postulabis septem illa, quæ suprà dicta sunt.

Tertia Meditatio.

I. Respice Christum Saluatorem tuum in medio cordis tui tanquam magistrum tuum, qui te viam salutis docet, & gratiá ad faciendū, quod docet, impertit: téq; quasi discipulum eius, qui ob magnā negligentiam tuam nihil aut parum ab eo didicisti.

II. Gratias immēsas age illi:

A 1. Quia Sacramento præsens adfuit, vt tanquam doctor sapientissimus te viam perfectionis doceat, & in agendis atque omittendis erudiat.

2. Quia manibus peruicacis discipuli se tractandum tradidit.

3. Quia tanta misericordia petitiones discipuli scientiam cælestem postulantis audiuit.

4. Quia os tuum intrauit, & in lingua resedit.

5. Quia magister Angelorum, & hominum, in infima classe imperfectissimi cordis tui ad te docendum manere constituit.

B III. Erubesce coram illo, quia tam alienus es à doctrina eius, tam tyro in imitatione eius. Statue etiam te creata omnia intellectu & affectu deserturum, & creaturarum amorem inordinatum à teipso penitus abscissurum.

IV. Dilige eum ex tota mente tua. Quod facies, si spiritum tuum ab omni quod ei displicet, mundare constituas, si virtutibus ornare proponas, si memoria, intellectu & voluntate iugiter illi adhæreas, si vt ipse Christus in te habitet, tranquillitatem mentis instituas.

V. Petes septem illa, quæ suprà dicta sunt.

QVARTA MEDITATIO.

C I. Respice Christum Saluatorem tuum, in medio cordis tui tāquam amicum fidelissimū, qui te facturam suam, & mācipium suū, ad suam amicitiā & familiaritatem extulit, téque tanquam amicum mensæ, aut potiùs mercenarium, qui, cùm consolationes recipis, illum diligis; cùm ad emendationem flagellaris, in dilectione torpescis.

II. Gratias immēsas age illi:

1. Quia sacramento præsens adfuit, vt te sibi factum per gratiam amicum visitaret, & tecum colloquia super mel & fauum dulcia misceret.

2. Quia manibus amici parū fidelis, & tepidissimè amantis, se & sua bona commisit.

D 3. Quia tam gratis auribus petitiones amici, perseuerantiam in amicitia postulantis auscultauit.

4. Quia os tuum intrauit, & in lingua tua resedit.

5. Quia Amicus ditissimus in conclaui amici pauperrimi semper per gratiam suam habitare constituit.

III. Pudorem ac dolorem concipe de ouditate tua, qua virtutibus nudatus & spoliatus es, ac sordidis vitiorum pannis coopertus. Desideria virtutum accende, earum præcipuè, quarum magis eges: eas instanter pete, & aliquam, pro vt tempus tulerit, actibus internis exerce.

E IV. Dilige Dominum Deum tuum ex omnibus viribus tuis. Id autem facies, si vires animæ tuæ, necnon & sensus ac organa corporis tui, in vnione virium & sensuum ipsius illi offeras, & eis semper in obsequium ipsius vti constituas.

V. Pete septem, quæ suprà diximus.

QVINTA MEDITATIO.

I. Respice Christum Saluatorem tuum in medio cordis tui, vt fratrem tuum natu maiorem ac primogenitum in multis fratribus, qui hostes patris æterni illi reconciliauit, & suos fratres effecit: téque vt fraterculum eius merito minimum, aut potiùs tali

A nomine prorsus indignum, quia illi es vita & moribus valde dissimilis.

II. Gratias immēsas illi age:

1. Quia sacramento præsens affuit, vt te non inimicum diceret, sed fratrem agnosceret, ac tecum paternam hæreditatem diuideret.

2. Quia manibus tuis minimi scilicet fratris, se tangēdum dedit, vt dum ad eum accedis, super genua sua tibi blandiatur, & te prima virtutis elementa docere dignetur.

B 3. Quia tanta benignitate petitiones fratris moribus dissimilis, & conuersationis tepore ipsum tædio afficientis, audiuit.

4. Quia os tuum intrauit, & in lingua resedit.

5. Quia filius primogenitus patris in cœlo iam regnans, obscurū cubiculum fratris in exilio manentis non exhorruit, sed in eo habitare sustinuit.

III. Te à tam amabilissimo fratre elongatum aduerte, & de tua miseria conquerere, eius intimam familiaritatem per donum orationis ardenter exopta, & instanter postula, ac omnia ad hoc donum consequendum necessaria tibi præstanda esse propone.

C IV. Dilige eum ex omni virtute tua; quod facies, si omni conatu te mala aduersaturum, & bona in præcepto posita, & consiliis Euangelicis iniuncta, te perfecturum efficaciter proponas, & fideliter impleas.

V. Petes septem, quæ suprà dicta sunt.

SEXTA MEDITATIO.

I. Respice Christum Saluatorem tuum in medio cordis tui. Vt patrem piissimum, qui te in cruce, non deliciis, sed doloribus genuit; téque vt filium prodigum ex longa peregrinatione reuertentem, postquam de manu Domini accepta in vitiis dilapidasti, & misericordia ipsius indigere cognouisti.

II. Gratias immēsas illi age:

D 1. Quia sacramento præsens affuit, vt te filium insanum ex terra sterilissima, nempe ex te ipso ad illum reuertentem, brachiis dilectionis astringeret.

2. Quia manibus filii inobedientissimi se tangendum & tractandum tradidit.

3. Quia tanta pietate petitiones filii inobedientis ad eum redeuntis ac veniam postulantis exaudiuit.

4. Quia os tuum intrauit, & in lingua tua resedit.

5. Quia pater infinito amore dignissimus, non solùm filium nequam reuertentem in suam domum excepit; sed & in sterquilinio eius, nempe in pectore tuo, manere voluit.

E III. Positus coram illo, perfectionem ac sanctitatem veram ardenter concupisce & posce. Vt scilicet à peccatis mundus, & omni virtute exornatus, illi intellectu & affectu iugiter adhæreas, & per charitatem perfectam ab illo, & in illo, & per illum viuas.

IV. Dilige eum ex omni fortitudine tua, ita scilicet vt propter illum vitam (si opus fuerit) & salutem corporis, & diuitias, voluptates, & honores despicias, & sine creaturis viuere assuescas.

V. Pete septem vt suprà.

A

Septima Meditatio.

I. Respice Christum Saluatorem tuum in medio cordis tui, vt sponsum dulcissimum, qui animam tuam, non quia dignam, adamauit, sed quia voluit, & sic suæ benignitati complacuit: animámque tuam velut sponsam eius ipsi vinculo status religiosi copulatam, & infinitis beneficiis & donis ad amandum illectam.

II. Gratias immensas age illi:

1. Quia sacramento præsens affuit, vt te sibi spiritualiter iungeret, & amoris castissimi foueret amplexu.

2. Quia ille qui manibus suis omnia portat, tuis manibus se tangendum, & ore amoris osculandum obtulit,

B

3. Quia orationes infidæ sponsæ, eius aspectum & amplexum postulantis, audiuit.

4 Quia os tuum intrauit, & in lingua resedit.

5. Quia in sino tuo tanquam in lecto sibi desideratissimo semper tecum pausare decreuit.

III. Afficere erga gloriam æternam, & coge te ipsum, vt illam feruenter cupias, & ab hoc sæculo misero emigrare desideres: Dicque illi tanquam sponso tuo: Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.] *Cant. 1. 6*

IV. Et quia incipiendo à feria secunda, hæc est dies Dominica, omnes hodie affectus amoris collige. Diligéque Deum tuum, orationem aliquantulum protrahens, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni virtute tua, & ex omni fortitudine tua.

C

V. Pete septem, vt suprà dictum est.

Hæc formula alicui commoda visa est ad gratias post Missam agendas. Tu verò siue hoc, siue alio modo gratias agere non prætermittas. Est enim vitium ingratitudinis pessimum, etiamsi exigua recepisses: sed post tam eximium beneficium susceptum, intolerandum, ac si fieri posset, peius pessimo esse conspicitur. Et ideo fortassis misericordias, quas exoptas, non recipis, quia huic tanto dono tam frequenter suscepto ingratus existis. Nam, vt sapienter scripsit Bernardus, multos quoque videmus vsque hodie satis importunè petentes, quod sibi deesse cognouerunt: sed paucos admodum nouimus, qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile, quòd instanter petimus, sed planè petitioni negat effectum, quòd inuenimur ingrati. Et fortè hoc etiam clementia esse videtur ingratis negare, quod postulant: ne contingat nobis, vt tanto grauiùs de ingratitudine iudicemur, quanto magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur extitisse. Ergo misericordiæ res est, in hac parte subtrahere misericordiam: quemadmodum iræ & indignationis, misericordiam exhibere, eam sanè, de qua per Prophetam ipse Pater misericordiarum loquitur, dicens: Misereamur impio, & non discet facere iustitiam.] Simus ergo huic beneficio grati, & nunquam illud sine sequenti laudum & amorum exercitio, & gratiarum actione sumamus, vt fructus tam accepti æterno Patri sacrificij, & tam ditissimi Sacramenti, nos simul cum eo percepisse lætemur.

Bern. ser. contra vitium ingratitudinis.

D

Isaiæ 26. 10.

E

De auditione Missæ.

CAPUT IX.

HÆc omnia, quæ de Missæ sacrificio dicta sunt, ad Sacerdotes pertinent: sed Religiosi needum sacris ordinibus initiati, aut needum ad dignitatem sacerdotalem prouecti, quotidie inuiolabiliter Missam audiunt, & sacris mysteriis assistunt. Tu si nondum sis ad sacerdotium promotus, singulis diebus ex more Missam audies, & quidem cum ingenti emolumento, si hæc quæ subiicimus, obserues. Vocatus ad ministrandum sacrificio Missæ, ne te excuses, sed libenter accede: immò salua semper charitate erga proximum, qui priùs ad hoc officium accessit, & obedientia erga Prælatum, qui aliud iubet, teipsum modestè ad huiusmodi ministerium ingere. Cæteris enim paribus, maius est ministrantis meritum, quàm solùm assistentis. Nam minister specialiùs quàm alij audientes, cooperatur oblationi sacrificij, & eorum nomine Sacerdoti ministrat. Meritóque Bonauentura ad hoc ministerium hortatur, dicens: Ad Missas libenter ministra, quia hoc est officium Angelorum: ipsi enim Deo suo vbique ministrant deuotissimè. In hoc enim ministerio multiplex fructus est: Primò, boni operis exercitium est. Secundò, opus charitatis est, & promouens proximum in bono. Tertiò, opus deuotionis est, quia Deo appropinquat in oratione. Quartò, opus Angelorum est, cum quibus Deo ibi præsenti ministras, sicut & illi. Et ex hoc non solùm Sacerdos, cui ministras, tunc orat pro te specialiter, sed & omnes circumstantes, quorum vices geris, immò tota Ecclesia vbique terrarũ, quia tu geris vices omnium fidelium, qui Deo suo de cœlo venienti cum gratissima gratiarum actione deberent ministrare, si possent adesse.] Si tanta est huius ministerij vtilitas, non est cur ob negligentiam, aut indeuotionem, aut falsam existimationem, ab eo te subtrahas. Noui namque aliquos in literariis studiis nonnihil progressos, & susceptioni ordinum proximos, qui erubescebant superpellicium induere, & Missæ sacrificio ministrare, quorum miseram vicem, & lugendam immortificationem dolui. Tam cæci enim sunt, vt alia minora ministeria, qualia sunt legere, aut disputare, suscipiant, & hoc beatorum spirituum ministerium detrectent: quasi indecentius esset, seruo Dei Sacerdoti quàm magistro lectionem interroganti respondere: aut inhonorabilius librum Missalem ex vna in aliam partem trãsferre, & vrceolos ministrare, quàm fratribus in triclinio seruire. Hi prorsus videntur indigni ordinibus, ad quos aspirant, & satis ostendunt se non tam scientiis quàm superbiæ studuisse, & non sapientiam, quæ ædificat, sed loquacitatem, quæ inflat, comparasse. Non legerunt fortè quod de beato Thoma Aquinate scriptum est, qui iam Sacerdos, iam Doctor eximius, iam hominibus in summo honore habitus, quotidie post Missæ celebrationem aliam Missam, auscultabat, cui etiã vt plurimùm ipse seruiebat. Tu istos insipientes non imiteris, sed libenter Angelis sacrificio assistentibus te associa, & illis oblata opportunitate ministra. Et, vt Bernardus ait, cùm ad Missam ventum fuerit, suscipe inuitantem ad Missas priuatas, ac si panem Angelorum tibi delapsum de cœlo videres. Si quem amouere volentem intueberis, fuge, ac si fame deficienti è fauce buccellam panis auferre conaretur.] Sic ille.

Bonauent. de infor. nouitior. p. 2. c. 11.

Surius in Martio, in vita eius.

Bern. in quadam doctrina.

Sacrosancto sacrificio cum magna deuotione,

cum

cum magno feruore, cum magna reuerentia assiste. Astas enim illi eidem sacrificio, quod Christus in ara crucis obtulit Patri. Astas illi Domino, ad cuius præsentiam, immò & ad cuius nominis inuocationē cœlestia, terrestria, & infera genuflectunt. Astas inter cœlestes spiritus, qui ad laudandum & honorandum Dominū cum ingenti exultatione descendunt: quidni reuerenter te habeas, & omnia deuotionis & attentionis impedimēta reiicias? Per manus Sacerdotis tu quoque Domino incruentum sacrificium offers, & multa à Deo petis tum tēporalia tum spiritualia subsidia. Vide an deceat summo Regi irreuerenter sacrificium offerre, & necessaria ad vitam præsentem & futuram tepidè postulare? Ad hanc autem reuerentiam pertinet, vt eo tempore nihil alienum à Domino cogites, nihil omnino loquaris, non hinc illùcque circumspicias, sed oculos demissos, aut decenter in eo, quod efficitur, fixos habeas, non immodestè tussias, aut expuas, non indecenter perstrepas, sed in omnibus quietè & modestè te geras. Ad quod facit, quod Cæsarius Cisterciensis monachus scribit: Beatum scilicet Ambrosium plebem suam monere solitum, vt à tussi, & omni inquietudine temperarēt, ne quoquo modo Sacerdotem verba canonis recitantem, & sacrificium offerentē impedirent. Est etiam huius reuerentiæ pars, vt quando genuflectendum est, genuflectas; quando standum est, rectus & non inclinatus, nec sedens stes: & Ecclesiæ, aut tui ordinis cæremonias sāctè institutas obserues.

Cæsarius lib. 9. de miracu-lis, c. 30.

Ad fugiendam verò distractionem, & habendam mentis deuotionem, optio tibi datur, vt vnum ex his quæ dicemus, eligas, vel nunc vnum, nunc aliud ad augmentum feruoris assumas. In primis enim poteris meditari ea quæ partibus Missæ signantur, vt in introitu, desideria antiquorum Patrum in limbo detentorum, Messiæ aduentum expectantium. in voce, Kyrie eleison, nouies repetita, inuocationem Trinitatis, à qua misericordiam postulamus: in hymno gloriæ, eam, quam Angeli Domino in eius natali cecinerunt, quando hominibus pacem annunciauerunt: & sic in cæteris, quæ ea libris Ecclesiasticis, qui nusquam non habentur, poteris intelligere. Deinde, si hoc longum aut prolixum tibi videatur, Missam consideratione tua in quatuor partes diuide: Primam, vsque ad oblationem, in qua confessio fit, & preces, ac doctrina Apostolica & Euangelica, & Symbolum alta voce recitatur, attentè audi: &, si non ministras, vbi respondendum est Sacerdoti, submissè responde. In secunda, ab oblatione panis & vini vsque ad consecrationem, aduentum Angelorum & quasi ingressum aulicorum cœlestium, qui venienti Domino sunt astaturi, meditare, & coram magnatibus cœlestibus pusillus ea terra contremisce. In tertia, à consecratione vsque ad tempus proximum communioni, sacrificium illud tremendum Patri offer, tibi & tuis necessaria pete, & cor tuum in conspectu tui Conditoris effunde. In quarta, à communione vsque ad finem, emundationem ab omni peccato, & virtutum ornatum pete, & desideria Christum suscipiendi, si tibi concessum esset, accende. Tandem poteris per has quatuor partes aliqua mysteria ex passione Domini meditari, & dum Sacerdos secretò orat, vocalem aliquam orationem attentè recitare, vel alio modo, prout Deus inspirauerit, tuam mentem exercere. Id solùm, quemcumque modum teneas, nitaris oportet, ne ibi aut irreuerenter distractus, aut tepidè indeuotus astes, ita vt nullum aut modicum fructum ea Missæ auditione decerpas, & ex tam magnifico conuiuio tu solus famelicus & sitibundus decedas.

De Custodia cellæ.

CAPVT X.

AVDITA Missa, cui, vt plurimùm post matutinam orationem, assistimus, nisi necessitas aut charitas aliud agendum suadeat, propera ad cellam tuam, in eáque, prout statim dicemus, bene occupatus mane, & amicam dulcissimam, aut sponsam charissimam, nunquam sine causa derelinque. Mira sunt, quæ à sanctis Patribus de cella dicuntur; ego, vt te ad eius amorem alliciam, vnam aut alteram sententiam eorum in medium proferam. Bernardus sic ait: Cœli & cellæ habitatio cognata est: quia cœlum & cella adinuicem videntur aliquam habere cognationem nominis, sic & pietatis. A celando enim cœlum & cella nomen habere videntur: & quod celatur in cœlis, hoc & in cellis: quod geritur in cœlis, hoc & in cellis. Quidnam est hoc? vacare Deo, frui Deo: à cella enim sæpe in cœlum ascenditur, via autem vnquam à cella in infernum descenditur. Moriens enim vix aut nunquam aliquis à cella in infernum descendit: quia vix vnquam aliquis nisi in cœlo prædestinatus, in ea vsque ad mortem perstitit.] Thomas à Campis multa variis locis in cellæ commendationem scripsit, ea quibus vnum tantùm citabo. Bona cellæ, inquit, nequeunt sufficienter explicari, sicut nec detrimenta extravagantium. Custos cellæ, custos est linguæ, non audit detractiones, non percipit rumores, non videt vanitates, non trahitur ad leuitates. Bonus cellita aut legit, aut orat, aut gemit, aut meditatur, aut scribit, aut corrigit libros, aut aliquid aliud boni operatur. Bonus cellita, ciuis est cœli, amicus Dei, socius Beatorum Angelorum, cognitor secretorum, inspector supernorum, victor tentationum, expulsor dæmonum, bellator vitiorum, contemptor mundanorum, neglector curarum, possessor quietis, obtentor pacis, amator scripturarum, speculator veritatis, gustator puritatis, continuator orationis, collector sanctæ meditationis, & destructor omnis euagationis. Cogita Deum, & te solum esse in mundo, & habebis magnam requiem in corde tuo. Memento quia Angelus inuenit Mariam in camera orantem, non foris cum hominibus loquentem. Nam qui appetit cœlestia secreta cognoscere, oportet eum ab hominibus elongari. Sic enim Moyses fecit, qui relictis hominum turbis, mansit solus cum Domino in monte, vt legem Domini suscipere mereretur.] Hæc ille. Sed si alios omittam, certè verba Ambrosij luculentissima non possum præterire: Hic sanctus Pater ad Sabinum scribens, sic ait: Nunquam enim minùs solus sum quàm cùm solus esse videor, nec minùs otiosus quàm cùm otiosus. Certè pro arbitrio accesso quos volo, atque adiungo mihi quos magis diligo, aut quos aptiores arbitror, nemo interpellat, nemo interpolat. Tunc ergo te magis teneo, & de Scripturis confero, & prolixiorem simul sermonem serimus. Sola erat Maria & loquebatur cum angelo. Sola erat quando superuenit in eam Spiritus sanctus, & virtus Altissimi obumbrauit eam. Sola erat, & operata est mundi salutem, & concepit redemptorem vniuersorum. Solus erat Petrus, & totum per orbem consecrandarum gentium cognouit mysteria. Solus erat Adam, & non est præuaricatus, quia mens eius adhęrebat Deo: postquam verò ei mulier adiuncta est, non potuit inhærere mandatis cœlestibus, & ideo se abscondebat, quando Deus deambulabat in paradiso: & nūc deābulat in paradiso Deus, quādo diuinas scripturas

Tho. à Camp. lib. 1. de disciplin. claust. c. 7.

Lucæ 1.

Exod. 19.

Amb. ad Sabin. epist. 91.

Lucæ 1.

Act. 10. Gen. 2. & 3.

lego. Et quibusdam interpositis addit: Liquet igitur ex his, quia cùm soli nos sumus, tunc nos offerimus Deo, tunc mentem ei nostrā aperimus, tunc amictum fraudis exuimus. Solus erat Adam quando in paradiso constitutus est, solus erat & quando ad imaginē Dei factus est, sed non erat solus quando de paradiso eiectus est. Solus erat Dominus Iesus quando mundum redemit. Non enim legatus, neque nuntius, sed ipse Dominus solus saluum fecit populum suum: etsi nunquam solus est ille, in quo pater est semper; vnde & nos soli sumus, vt Dominus nobiscum sit.] Hucvsque Ambrosius.

Gen. 1. & 3.

Si tanta sunt bona cellæ quæ à patribus istis descripta sunt; si tanta secreti cubiculi emolumenta, insipientis hominis erit ad vitā spiritualem vocati, illud posthabere, & pro atriis publicis, & pro discursibus non necessariis commutare. Hæc autem erga cellam obseruabis. Eam admitte, & in ea habita, quam tibi prælatus assignauerit, & de loco cœnobij vbi posita sit, aut de amplitudine, aut claritate, aut alia quauis commoditate eius nequaquā soliciteris. Est enim quasi sepulchrum tuum, in quo, sæculo mortuus es, vsque ad finem mortalis vitæ, & initium immortalis vitæ mansurus. Mortui autem de sepulchri qualitate, de eius amplitudine, aut angustia non curant. Et postquam in cella pulcherrima, & optimè ædificata, per duos menses habitaueris, ita menti illa pulchritudo veterascit, & communis ac despicabilis fit, ac si omnino non subsisteret. Ad ædificationem quoque fratrum, & ad spiritum paupertatis, & ad seruandam pacem spectat, cellam quamcunque acceptare, & commodis eius non adhærere. In cella tibi assignata, non superflua, non pretiosa, non curiosa habeas, ne ex illis sis à Bernardo suggillatis, qui cellas non tam eremiticas quàm aromaticas sibi construunt; sed necessaria, & vilia, & pauperi accommodata recondas. Sit in ea lectus pauper, sella humilis, mensa ad libros componendos sufficiens, nuda & nullis tapetibus ornata, candelabrum vile, libri necessarij, imagines crucifixi & Beatæ Virginis decentes, & quæ modicis impensis habeantur. Vina verò, dulciamina, aut aliæ res comestibiles, horologia affabrè facta; icones magni pretij, sedilium multitudo, & alia huiusmodi, quæ superfluitatē, aut curiositatē aut vanitatem redolent, à cellis seruorum Dei penitus relegentur. In hac cella sic vt pauperē & contemptorē sæculi decet, ornata, manere assuescas. Nam vt scitè quidam dixit: Cella continuata dulcescit, & malè custodita tædium generat. Si in principio conuersionis tuæ eam custodieris, erit postea tibi dilecta amica, & gratissimum solatium. Coge ergo te ipsum, vt in ea maneas, & sapienti quodam ac sancto dolo temetipsum decipe. Ad quid nunc sine necessitate cellam deseram? quid extra illam nisi nouitates, & verba otiosa & detractoria, vel ad minus consumptionem temporis, vel alia, quæ me distrahant, inueniam? Nunc certè in ea manebo, post vnam aut duas horas, nisi priùs ab obedientia fuero vocatus, exibo. Nunc profectò voluntati meæ ac leuitati meæ [in hoc nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.] Quantùm enim apud me maneo, & ad vana non exeo, tantum diebus meritorum adiicio. His verbis & aliis similibus tanquam vinculis suauissimis poteris te intra cellæ ambitum continere. Si hæc nō sufficerent, iam te ipsum reprehende, & inscitiæ tuæ timore constringe. Volue animo Dorothei sententiam, quam modò subiiciam, vt ex illa tuum statum agnoscas, & quis affectus te ex cella extrudat, peruideas. Alius item cùm senem interrogasset, inquit, vnde fieret quòd sibi

Ber. ad fratr. de mōte Dei ad med.

Lib. 1. de institutione Christi. c. 20.

Io. 29. 18.

Doroth. Doctr. 12. Basil. de laudibus eremi.

molestum esset in cella sedere, accepit: Quia nondum prospexisti in futuram requiem, vel afflictionē: Si enim hæc animo diligēter inspicias, & mediteris; etiam si cella tua vermes scaturiat, vt ad collum vsque immergaris in illis, sustineres vtique absque molestia, & vlla difficultate.

Erit autem tibi facillimū manere in cella, & suauissimum tecum commorari, si non deses, & otiosus, & dormituriens in ea resideas, sed semper vtiliter occuperis. Nunc ergo ora, nunc verò psalle, & precationes tuas debitè persolue. Nunc libros spirituales sanctorum gesta, & historias Ecclesiasticas lege; nunc quibus incubuisti literis stude, & Theologiam, scripturam sacram, ac præcipuè sanctos patres euolue, vt scientiam comparatam serues & promoueas. Nunc scribe, & scripta à te corrige: nunc (si opus tibi fuerit) scripta aliorum transcribe, aut in compendium redige. Has studiosas actiones, & alias huiusmodi statui religioso congruas, & tuæ necessitati accommodatas prudēter assume, nunc intermitte, nunc ad illas redi, & has cum illis intermisce: ita vitæ pars in cella consumpta non solùm vtilis erit, sed plena iucunditatis & suauitatis existet. Et quia extrema fugienda sunt, & non ad cellæ quietem tantùm, sed ad laborē & obedientiæ opera vocatus es, ita cellam diligas, vt nimiùm eius tranquillitati non adhæreas, sed charitate aut obedientia vocante sine vlla mētis contradictione eam dimittas. Id enim faciens ingredieris, & egredieris, & tā in ingressu quàm in egressu pascua inuenies. Erisque similis animalibus illis quæ ibant, & reuertebantur, & tam in profectione quàm in reuersione splendebis & ardebis in similitudinem fulguris coruscantis. Hæc namque, quæ de amore cellæ dicta sunt, non eo dicuntur, vt ab vtili occupatione, & debito labore te subtrahas, sed ne contempta religiosa vita, post huius mundi distractiones & inanes curiositatas abeas.

In cellam sic custoditam & in vsum sanctarum occupationum habitatam, quadrant optimè illa illustrissima elogia à Basilio & Laurentio Iustiniano descripta, quæ iucundum erit audire. Basilius sic scribit: O cella spiritale prorsus habitaculum. Namque de superbis facis humiles, de gulosis sobrios, de crudelibus pios, de iracundis mites, de odiosis reddis in diuina charitate feruentes. Tu odiosæ linguæ frænum, tu luxuriosis renibus nudæ castitatis adhibes cingulum; tu facis vt leues quique ad grauitatem redeant, vt iocosi scurrilitatibus parcant, vt vaniloqui & procaces se sub districta silentij censura castigent. Tu ieiuniorum ac vigiliarum nutrix, tu patientiæ & pacis perfectissimæ custos, tu purissimæ simplicitatis magistra, ac omnino fraudulentæ duplicitatis ignara. Tu facis vt vagos quosque Christi catena coerceat, vt indisciplinati moribus à sua se prauitate compescant. Tu nosti homines ad perfectionis culmen euehere, atque ad consummatæ sanctitatis fastigium sublimare. Tu facis, vt homo sit integer, atque rotundus, ac nulla à semetipso motuum inæqualitate diuersus. Tu etiam facis lapidem quadrum construendæ videlicet cœlestis Ierusalem mœnibus aptum, qui nimirum non ex motuum leuitate se versatilem præbeat, sed fixus semper in sanctæ religionis grauitate consistat. Tu homines à semetipsis extraneos reddis, & priùs vasa vitiorum reflorere virtutibus facis. Tu [nigra, sed formosa sicut tabernaculum Cedar, sicut pellis Salomonis.] Tu lauacrum tonsarum, tu sicut [piscina in Hesebon.] Oculi tui sicut columbæ super riuos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima.] Tu namque es speculum animarum, cuius contemplatione se

A mens humana perspicaciter intuens, quod minùs est, impleat: quod superfluum, reprimat: quod obliquum est, dirigat, quod deforme, componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo sancti spiritus annulus tribuitur, & cœlesti sponso fœlix anima fœderatur. Recti diligunt te; & qui te fugiunt, veritatis luce priuati, quò gressus ponere debeant, non agnoscunt. Hæc quæ diximus, sunt verba Basilij. Laurentius verò Iustinianus sic ait: Nemo ad planum narrare sufficit cellæ præconia, quanta veniunt bona, quantáque per illam amoueantur incommoda. Est namque cella sponsi reclinatorium, virtutum custos, tranquillitatis portus, additamentum pacis, medela vitiorum, contemplationis locus, tabernaculum fœderis, nuptialis thalamus, hortus irriguus, paradisus deliciarum, cœli ianua, schola scientiæ, conscientiæ cathedra, magistra silentij, & spiritualis scala, vsque ad polorum alta pertingens. In ea si quis absque torpore persistit, fugit lites, nescit odia, detractioni non vacat, temeraria iudicia minimè facit, abhorret otium, nec veretur mortem. Eia nunc Christi milites, qui vosmet Deo vouistis, & pro amore cœlestium eremi vastam solitudinem atque deserti antra incolitis, vt solitariæ vitæ perfectionem apprehendere valeatis, cellulæ habitationem diligite, illam tenete, illam amplectimini, de ea, nisi vrgente necessitate rationabili, seu corporis impellente infirmitate, vel fraterna suadente charitate, exire nolite. In ea sint vestræ spirituales deliciæ atque interna solatia. Ad ipsam, si contingat vos egredi, reuertimini quantocyus, ne detrimentum aliquod patiamini, moram protelando ad publicum. Reuertimini, inquam, post iniunctum completúmque exterioris operis ministerium, siue captatam subleuationem fragilitatis humanæ. Equidem si labore corpus attenuatum; si mens ex importunis fuerit tentationibus fatigata, tribulationibúsque depressa, proculdubio in cellulæ secreto congruentem reperieris pacem.] Sic Laurentius Iustinianus. Si igitur cellam sine causa deseras, hæc omnia bona perdes; aridus, vanus, & distractus eris, si extra illam vanis & prophanis intendis. Nunquam (vt credo) vidisti aliquem virum spiritualem sanctitatis amatorem, qui non esset amicus cellæ, publici (in quantum poterat) declinator, silentij sectator. Si tu vltra id quod status tuus requirit, necessitas exigit, discursus amas, per atria domus, immò & per vicos & plateas ambulas, quærens non quem diligit anima tua, sed quem cupit curiositas tua, & confabulationibus, & consalutationibus vanis occuparis, nec vir spiritualis efficiens, nec te sanctitatis amatorem ostendes. Quia mentis puritas in officina puritatis, nempe in cella, comparatur, & spiritus pacatus & quietus, non in foris, neque in negotiis sæcularibus, sed in loco rebus spiritualibus apto, nempe in cella, conquiritur.

Laurent. Iustin. de vita solit. c. 10.

De studio literarum.

CAPVT XI.

IN cella otium vitandum omnino est, quia hostis est vniuersarum virtutum: nec mansionem in cella monemus, vt in ea desides & segnes, sed vt bene occupati & magis negotiosi, quàm extra illam maneamus. Non otio, inquit Ambrosius, non somno merces paratur. Nullum opus dormientis est. Nullus fructus otij, immò magis dispendium. Otiosus Esau amisit primatus benedictionem, quia maluit cibum acquirere, quàm quærere. Laboriosus Iacob apud vtrumque parentem inuenit gratiam.] Si ergo cellam incolimus, vt mercedem promereamur, & fructus colligamus semper duraturos, in ea non otio vacandum est, sed honestis laboribus insistendum. Opera, quæ cellæ conueniunt, iam suprà retulimus, ex quibus vnum, nempe literarum studium, ad hunc locum pertinet: quoniam post Missam summo manè celebratam, cui adolescentiores assistunt, statim, vt literis vacent, in cellam se recipiunt. Quin & ad sacerdotium promoti, nisi ad ministeria vocentur, aut orationem protelent, aut pensum horarum persoluant, literis vacant, vt munus suum, quod multam rerum cognitionem requirit, securè & fideliter obeant.

Amb. lib. 10. ep. 62.

B Tu ergo ad literarum studia vocatus, & ab obedientia in addiscendis literis occupatus, rectam semper intentionem habe, & præstantissimum scopum, ad quem scientia dirigenda est, tuo labori præfige. Non discas, vt apud homines splendeas, non vt magister & bene literatus nomineris, non vt magnus habearis, non vt præcipua pulpita, & insignes cathedras occupes, non vt ad dignitates tui ordinis, vel prælationes Ecclesiasticas prouehasis: quia hoc ingens vanitas est. Non discas, vt appetitui sciendi satisfacias, vt noua & subtilia scias, vt pulcherrimarum rerum cognitione tuum tantùm intellectum repleas: quia hoc inanis curiositas est. Sed disce, vt Deo placeas, vt eius beneplacito, ac obedientiæ præscripto te accommodes, vt Deum magis cognoscendo, ardentiùs eum diligas, & feruentiùs illi seruias, vt idoneus
C minister Euangelij fias, & vt animas Christi sanguine redemptas, præcipuè rudiores, & magis doctrinæ indigas, ad illum per bonam vitam ire compellas. Macula in omni panno fœda est, sed in pretiosissimo serico aut in mundissima bysso fœdior: sic præpostera intentio in omni humano opere mala est, sed in studio literarum nequior & intolerabilior. Quantum sit periculum eius, qui ad vanitatem studeat, docet sanctus Iob, dum ait: Panis eius in vtero ipsius vertetur in fel aspidum intrinsecus: diuitias, quas deuorauit, euomet, & de vẽtre illius extrahet eas Deus.] Scientia enim panis est, quo mentem nostram reficimus, qui in fel aspidum conuertitur, cùm ad vanitatem aut ambitionem ordinatur. Eámque literatus euomit, cùm ex inani & arido corde depromens, sine vlla vtilitate audientium effundit. Et de ventre illius extrahitur, cùm hominis insipientis labor sine præ-
D mio relinquitur: quia minimè à suo conditore probatur. Hunc quidem sensum Gregorius indicat, & simul pericula literatorum suum honorem quærentium declarat, sic scribens: Panis, Scripturæ sacræ intelligentia non inconuenienter accipitur, quæ mẽtem reficit, eíque boni operis vires præbet, & plerumque hypocrita etiam sacri eloquij erudiri mysteriis studet: non tamen vt ex eisdem viuat, sed vt cæteris hominibus quàm sit doctus appareat. Panis eius in vtero illius in fel aspidum intrinsecus vertetur: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, vitæ poculum conuertit sibi in veneni poculum, & reprobus moritur, vnde ad vitã erudire videbatur. Neque hoc autem inconuenienter accipitur, quòd nonnun-
E quam hypocrita, dum doctrinæ verbo ad ostensionem studet, diuino iudicio cæcatus, hoc ipsum verbum prauè intelligit, quod malè quærit.

Iob. 20. 14. 15.

Greg. 15. mor. c. 6.

Studia verò literarum non iam ex vanitate, sed ex sola curiositate suscepta, Hugo Victorinus inutilia & noxia vocat, & quis sit eorum fructus, exponit in hæc verba: Et vt apertiùs adhuc agnoscas, quàm infructuosa, immò quàm perniciosa sint studia hæc, animos non solùm ad cognoscendam verita-

Hugo l. 1. de vanit. mũdi. ad finem.

rem non illuminant, sed ne veritatem agnoscere possint, prorsus excæcant. Rapiunt enim cor hominis, & quodammodo extra semetipsum abducunt, vt dum ad alia, quæ ad rem non pertinent, consideranda trahitur, ad circumspectionem sui minimè reuertatur.] Si hæc ita sunt, vt Patres hi asserunt, de quorum authoritate non licet dubitare, absurdum erit scientiam ad vanitatem, aut ad curiositatem, aut ad alium finem viliorem dirigere, & præstantissimum virtutis instrumentorum, nempe scientiam, in excidium virtutis assumere. Scientia apud homines vanè lucere vis? sed eo ipso non lucebis: quia Deus se exaltantes deiicit, & se ostentantes sub modio alicuius magnæ humiliationis constituit. Curiositati, & nimio sciendi desiderio vis satisfacere? sed dum scire ad solam scientiam aues, & conscientiam lædis, & sapidæ B scientiæ, illi nimirum, quæ afficit & mouet voluntatem, obsistis. In scientia ergo nihil aliud nisi Deum quæras, & in acquisitione, ac vsu eius, non insipienti mundo, sed Deo placere concupiscas.

Studia ex hac rectissima intentione suscepta facile erit cum virtute coniungere, & has duas sorores, Scientiam & Virtutem simul, licèt cura impari, quæritare. Simul tibi quærendæ sunt, quia scientia sine virtute parum, aut nihil valet: virtus verò in te, qui aliis doctrina profuturus es, sine scientia manca erit. Sit itaque scientia tua & virtutis & sanctitatis plena, vt magis exemplo quàm verbo prædices; sit virtus tua scientia referta, vt in ostensione viæ virtutis non erres. Impari tamen cura tibi quærendæ sunt, C quoniam virtutis maior ratio habenda est: quæ cùm finis sit scientiæ, debet in corde tuo ac in cura tua primum ac præcipuum locum occupare. Quamobrem nunquam propter studia literarum, virtutis actiones omittes: nunquam orationis tempus, lectionis spiritualis horam, & aliarum rerum ad cultum Dei pertinentium spacia decurtabis. Virtutum opera te faciunt sanctum, scientiarum studia te faciunt literatum: &, si melius & optabilius est, sanctitate quàm scientia pollere, ne dum sapientiæ studes, sis tam insipiens, vt minora maioribus præferas; & propter viam, terminum viæ, nempe perfectionem amittas. Si post multos studiorum annos doctissimus euasisti, & in virtute ac humilitate non profecisti: ô quàm parum sapis! quàm nihil vales! quàm es reprehensione dignus! qui ætatem tuam cum meretricibus consumpsisti, & sponsam amore dignissimam D repudiasti. Humanas enim scientias te à virtute auocantes meretrices voco, & virtutem sponsam appello. Infœlix tu, qui hanc repulisti, propter quam habiturus eras claritatem ad turbas, & honorem apud seniores iuuenis: & illas accersisti, quæ à virtute seiunctæ robur mentis tuæ comedent, & virium tuarum actiones vanitatis infirmitate consument. Infœlix tu, qui noluisti intelligere vt bene ageres. Iniquitatem meditatus es in cubili tuo, astitisti omni viæ non bonæ, malitiam autem non odisti. Annon est iniquitatem meditari, Dei opera, non ad veritatem, sed ad vanitatem addiscere? An non, assistere viæ non bonæ, iter scientiæ aliò quàm ad Dei obsequium deflectere? An non, malitiam amplecti, ex scientia superbire, & ex eo, quod ad humilitatem datum est, E in imperfectionibus obdurescere, & magis quotidie ac magis inflari? Liquet igitur, inquit Bernardus, & absque scientia dignitatem esse omnino inutilem, & scientiam absque virtute damnabilem. Ne ergo ex scientia damneris, aut miser, & pauper efficiaris, cura eam cum virtute coniungere, & ad hoc illam acquirere, vt singulis diebus melior fias, & quo doctior efficeris, eo in maiorem ani-

Sap. 8. 10

Psal. 35. 4.

Bernard. tract. de diligendo Deo.

A mæ puritatem euadas.

Si iam annos discendi in scholis excessisti, vtilia (vt dictum est) & tuo statui consona lege, & addisce. Si magister es, veritatem iuxta dicta Patrum antiquorum discipulis expone: Si verò discipulus es, in primis magistros tuos in magna veneratione habe, eorum doctrinam intellige & sequere, & nihil aliud, nisi quod ipsi docuerint, aut discendum esse præscripserint, cures discere. Ridiculum namque esset, si velis magister esse antequam sis discipulus, & tuo arbitratu literis studere, & ab iis sententiis, quæ tibi à magistro proponuntur, deuiare. Discipulus à discendo deriuatur. Si autem quæ audis, non discis, sed impugnas, sed deseris, sed eis contradicis, & aliam viam in inquisitione veritatis tibi proponis, quomodo di- B scipulus nomineris? Fructus magistri, inquit Ambrosius, [discipulus est obediens:] qui verò magistro non paret, qui ab eo, quod docetur, dissentit, non est fructus, sed contemptio magistri. Si magistri tui duo aut plures sint, quod in Theologicis semper euenit, & opinionibus ipsi dissentiant, tu vtramque opinionem reuerenter excipe, vtramque disce, & principia vtriusque opinionis intellige, ita vt possis cùm oportuerit, pro vtraque rationem reddere, & vtramque defensare. Scitóque ignorantiæ, aut minoris scientiæ esse, in rebus, quæ non demonstratione noscuntur, sed sub opinionem cadunt, tam constanter vni parti adhærere, vt nihil saltem minoris assensus alteri relinquatur. Si enim ratio vnius sententiæ proba- C bilis tantùm est, vt in huiusmodi rebus ambiguis contingit, nequaquam eius vim omnino calles, si, ac si esset demonstratio, conuincens. Et quemadmodum, si infantulus, funiculo infirmo ligetur, quem ad rumpendum facilem, ipse frangere non possit, non est indicium ferreæ catenæ, sed imbecillitatis infantis; ita si probabili tantùm ratione ligeris, ita vt nulla via te expedire valeas, id est signum infirmæ mentis, non euidentis rationis.

Ad scholas modestus & tacens ibis, non huc illuc circumspiciendo, nec cum condiscipulis fabulando. In schola modestè & decenter sedens attentus eris ad verba magistri, & quod voce docuerit, aut scriptis dictauerit, ita vt ne elabatur, excipies. Si post lectionem, scrupulum aut dubitationem habueris, non vt censor, non vt doctrinæ impugnator, sed vt ignorans propones, & solutionem quæstionis expectabis. Lectionem cum aliis condiscipulis diligenter repetes, D cum illis de rebus à magistro auditis conferes, vt plenius intelligas, & si opus fuerit (& quidem conuenienti tempore vtilissimum est) argumentis hinc inde propositis veritatem expendes. In disputationibus efficax, non audax, veritatis auidus explorator, non contentionis & vociferationis amator existes. Verba inutilia, &, ad id, de quo disputatio instituitur, non attinentia, & multò minùs quæ alterum pungant, aut contemnant, prorsus reiicies. Et breuiter ita te geres, vt te disputatorem religiosum, veritatis inquisitorem, & coram Deo & Angelis loquentem exhibeas. Si alter peccauerit, & verbis minùs modestis loquutus fuerit, illum patienter feres. Vt E enim Augustinus ait: Noui fratrē meum, sed si quid disputando pro fide sua, & pro Ecclesiæ charitate dixit fortasse feruentiùs quàm tua grauitas vellet audire, non illa contumacia, sed fiducia nominanda est, collatorem & disputatorem, non assertorem & adulatorem se esse cupiebat. Nam hoc est oleum peccatoris, quo propheta non vult impinguari caput. Ita enim dicit: Emendabit me iustus in misericordia, & arguet me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.] Breuiter disputationem ad eruendam

Ambr. in 1. ad Thessal. ad c. 2.

Aug. epist. 147. ad Pro.

Psal. 140. 5

dumtaxat

A dumtaxat lucem veritatis admitte. &, vt inquit Paulus [stultas quæstiones, & contentiones, & pugnas deuita; sunt enim inutiles & vanæ.] Se igitur ostentante veritate à disputatione omnimodis cessandum est, & alij vtiliori pro tunc exercitationi vacandum.

Hæc de disputatione dicta sufficiant. Sed instante tempore addiscendi, & literis studendi (quod totum illud esse debet ab obedientia vsúque præscriptum) à Domino, qui Deus scientiarum Dominus dicitur, 1. Reg. 2. 3. cui, id est, à quo præparantur cogitationes nostræ, gratiam, lucem, & intelligentiam ad discendum humiliter postulabis. Beatus Thomas Aquinas ante lectionem vel scriptionem semper orationi se dabat. Id quoque à viris spiritualibus modò, perpetuo more seruatur. **B** Tu eorum vestigiis inhærens ad studium orationem præmitte. Illud ex obedientia, & desiderio animabus proficiendi, susceptum Deo gratissimum puta, quare in ipsum diligenter incumbes. Quæ à magistris acceperis, vel quæ per te didiceris, optimè intelligere & scire cura. Id consequeris, si præcipua fundamenta assertæ veritatis capias, si ad sua principia referas, si iterum atque iterum repetas, donec fixè in memoria hæreant: Si quæ veritati opponuntur, aut opponi possunt, aduertas, atque dissoluas: Si multum mediteris, & parum scribas. Tot enim ac tanta, & tam pulchra scripta, & typis mandata sunt, quæ passim habentur, & nusquam non inueniuntur: vt discipulis inutile sit aliqua scribere, & tempus in id, quod non erit vsui, consumere. Lecta, **C** & intellecta, & memoriæ mandata tecum ipse conferes; aliquando si tanta mentis synceritate & diuturna familiaritate polleas, vt id reuerenter facias, ad Dominum tuum, qui filiolos balbutientes libenter audit, eadem dices, & quasi eius sententiam expectabis. Hoc aliquos pios & puros adolescentes ex nostris fecisse noui, quod non est sanè ridenda simplicitas, sed sapientissima ac veneranda cum Deo familiaritas. Nec sic hunc modum discendi vocarem, nisi illum ab illo magno Ecclesiæ lumine Augustino vsurpatum viderem. Ipse namque sæpissime (vt ex suis scriptis elicitur) ita veritatem inquirebat, quasi cum Deo loquens, illum interrogans, & ab eo, precibus quæstionum solutionem extorquet. Vnde quodam loco temporis naturam vestigans, sic

Aug. 11. confess. c. 22.

D ait: Exarsit animus meus nosse istud implicatissimum ænigma. Noli claudere Domine Deus meus bone pater, per Christum obsecro, noli claudere desiderio meo ista, & vsitata, & abdita, quo minus in ea penetret, & dilucescant, allucescente misericordia tua, Domine. Quem percontabor de his, & cui fructuosiùs confitebor imperitiam meam nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea flammantia vehementer in scripturas tuas? Da, quod amo, amo enim, & hoc tu dedisti. Da pater qui verè nosti data bona dare filiis tuis. Da quoniam suscepi cognoscere te, & labor est ante me donec aperias. Per Christum obsecro in nomine eius sancti sanctorum, nemo mihi obstrepat. Et ego credidi, propter quod & lo- **E** quar. Hæc est spes mea, ad hanc inhio, vt contempler delectationes Domini. Ecce veteres posuisti dies meos, & transeunt, & quomodo, nescio, & dicimus tempus, & tempus; tempora, & tēpora. Quandiu dixit hoc ille, quandiu fecit hoc ille, & quàm longo tempore, illud non vidi. Et duplum temporis habet hæc syllaba, ad illam simplam breuem. Dicimus hæc, & audimus hæc, & intelligimur, & intelligimus. Manifestissima, & vsitatissima sunt, & eadem rursus nimis latent, & noua est inuentio eorum. Hæc & multa alia ibi. Si ergo

A ad hunc modum discendi admissus fueris, illum non relinquas, & quasi magnum Dei donum, non sine gratiarum actione suscipies. Ac tandem, si ingenio ac subtilitate intelligendi polleas, si commilitonibus emineas, si omnibus tam maioribus quàm minoribus, ob tuam peritiam placitis moribus adiunctam, placeas, tuæ propriæ vilitatis memineris, & viam humilitatis non deseras. Si verò hebes fueris ingenio, ineptus eloquio, & omnibus, vel multis condiscipulorum, iudicio maiorum postpositus, caue ne tristitia absorbearis, ne magnum aliquid & desiderabile tibi deesse existimes, sed mentis puritate, & morum probitate, & omnimoda resignatione in diuina voluntate, aliis eminere curato. Quod si assequaris, nulla ratione aut minor reliquis aut inutilior repu- **B** taberis.

De cura Ministeriorum.

CAPVT XII.

SED iam pueritiam studiorum excessisti, iam ad sacerdotium promotus es, iam ad aliquod munus tuæ religionis vocaris. Hæc est vna causa & sanè iustissima cellam ad tempus relinquendi, exibis ab ea vt tibi iussa perficias. Quodcumque igitur tibi munus demandatum sit, diligenter exequere: sed si ad ministeria animarum curandarum euectus sis, ita scilicet, vt earum **C** confessiones excipias, vel ad eas conciones habeas, multo solicitiùs & diligentiùs in tam præstantissimum munus incumbe. Indiget hodie Ecclesia fidelibus operariis, qui opere aduersentur illis, qui, Philipp. 2. 21. quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi.] Adeo vt in ipsis cœtibus religiosis non paucos reperias, qui ex huiusmodi ministeriis proprium honorem & propriam gloriam captent, & ad Christi gloriam non respiciant. Indiget hoc tempore Christus ministris strenuis, debitam ei fidelitatem seruantibus, quando innumeri sunt, qui illi fidelitatem non seruant, & dum deliciis suis, & opibus, & honoribus consulunt, rebus animarum incuriosè, festinanter, & quasi aliud agentes, intendunt. Qui dummodo aurum, & argentum, & suppellex crescat, dummodo multis ser- **D** uis constipentur, & mensa illis quotidie opipara præparetur, licèt animæ pereant, & pauperes fame tabescant, & templa debitis ornamentis contecta sordeant, omnia sibi salua suspicantur. Ego quidem tempora Bernardi non vidi, sed hæc non sine mœrore video, in quibus eius verba, quæ vel lapides ipsos ad fletum moueant, sine dubio completa sunt.

Et nunc, inquit, quod grauius est, ipsi Christum persequuntur, qui ab eo vtique Christiani dicuntur. Amici tui, Deus, & proximi, aduersùm te appropinquauerunt & steterunt. Coniurasse videtur vniuersitas populi Christiani, à minimo vsque ad maximum, à planta pedis vsque ad verticem non est sani- **E** tas vlla. Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum, non est iam dicere, vt populus sic Sacerdos: quia nec sic populus vt Sacerdos. Heu, heu, Domine Deus! quia ipsi sunt in persequutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum. Arcem Sion occupauerunt, apprehenderunt munitiones, & vniuersam deinceps liberè & potestatiuè tradunt incendio ciuitatem. Misera eorum conuersatio, plebis tuæ miserabilis subuersio est. Atque vtinam sola hac parte nocerent. Esset

Bern. ser. 1. in conuers. sancti Pauli.

A forte qui Dominica præmonitus & præmunitus exhortatione, daret operam ipsorum non exempla imitari, sed obseruare præcepta, iuxta illud: Quæ dicunt, facite, & ad opera eorum nolite respicere.] Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, & quæstum æstimant pietatem. Copiosissimæ siquidem pietatis inueniuntur in suscipienda (immò accipienda magis) animarum cura: sed hæc apud eos cura minor, & de animarum salute nouissima cogitatio est. An verò Saluatori animarum grauior vlla esse poterat persequutio? Iniquè agunt & cæteri contra Christum, multique sunt nostris temporibus Antichristi. Metirò tamen & crudeliorem eam censet persequutionem pro acceptis beneficiis, & grauiorem sentit pro potestate, quam propriis sustinet à ministris, licèt alij quoque

Matt. 23. 3.

B multi contra proximorum salutem multifariè, multísque modis, & variis occasionibus agere videantur. Hæc videt Christus, & silet: hæc Saluator patitur, & dissimulat.] Hæc ille.

Si hoc tempore in cura animarum saluandarum pigriteris, si ab illis quæsitus morosè exeas, si non quæsitus, otio torpeas, aut inutilibus occupationibus vaces, & illas non quæras, parum Christum diligis, & modicam valoris animarum, & pretij sanguinis Domini pro illis effusi notionem habes. Mulier illa Samaritana statim ac Christum nouit, illúmque Messiam esse didicit, reliquit hydriam suam, & ad annunciandum eum côciuibus suis sollicita properauit. Si necdum tuæ voluntatis hydriam relinquas, qua huius sæculi consolationes hauris, & hu-

Ioan. 4. 28.

C ius sæculi oneribus implicaris, signum est te parum satis Christum agnoscere, & modica, qua eius maiestatem contempleris, luce perfundi. Statum Apostolicum profiteris, & de Apostolorum, atque Apostolicorum virorum imitatione gloriaris, ne cunctando, & animas tepidè & desidiosè quærendo ab illorum conuersatione degeneres. Illi, cùm liberi essent ex omnibus, cum Paulo, omnium se seruos fecerunt, vt eos lucrifacerent. Ne tu more domini delicati velis tua ad propriam commoditatem disponere, & postea importunis horis & ad id negotij non aptis res animarum tractare. Christus ad hoc bellum fœliciter peragendum adolescentulis delicatis non indiget, sed militibus robustis & strenuis, qui

1. Cor. 9. 19.

D animosè hostes adoriantur, & de manibus eorum vi auferant animarum spolia. Instátque tempus, in quo Ecclesiæ consilium seruorum Benadab Regis Syriæ bonum visum est. Illi enim sic loquuti sunt ad dominum suum, vt rationem, victoriam reportandi ex Israëlitis, inuenirent: Tu ergo verbum hoc fac: Amoue Reges singulos ab exercitu suo, & pone Principes pro eis, & instaura numerum militum, qui ceciderunt de tuis, & equos secundùm equos pristinos, & currus secundùm currus, quos antea habuisti, & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis, quòd obtinebimus eos.] Id ipsum nunc Ecclesia molitur. Amouere vult à fortissima Ecclesiasticorum & religiosorum acie Reges delicatulos, qui nolunt seruire, sed ab aliis ministrari, & loco illorum

E Principes, id est, viros robustissimos, zelum animarum habentes, desiderat constituere. Instaurare contendit milites, & equos, & currus suos, secundùm viros Apostolicos, qui vita functi sunt, vt eorum præsidio diabolum vincat, & animas à Christo redemptas virtuti subdat. Si tu non es miles secundùm milites pristinos, qui fortiter & infatigabiliter dimicabant: si non equos, aut currus, secundùm equos & currus pristinos, qui non cùm tu vis, sed cùm homines volunt, illos in cœlum vehas,

A parum ad hoc bellum gerendum proficies.

Vocatus itaque ad confessionem alicuius excipiendam, vel ad conscientiam illius per bonum consilium sedandam, vel ad aliquid simile, statim adsis. Ille, si moram facias, fortasse discedet, & vt fatua auicula salutarem laqueum à te ponendum declinabit. Hos enim salutis laqueos facilè sæculares declinant, cùm in laqueos mortis proni se lubentésque conîciant. Si autem aucupium fugiat, & ob tuam negligentiam discedat, vt seruus piger, & anceps, insipiens increpaberis. Ab eo, qui te ad animæ salutem vocat, nihil omnino petas, nec tibi, nec domui, aut cœnobio, in quo habitas. Nihil magis à ministris Euangelij homines auocat, quàm si eos non animarum suarum, sed bonorum temporalium suo-

B rum cupidos experiantur. Audiant igitur te dicentem, & opere præstantem quod dixit Paulus: Non quæro vestra, sed vos: nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.] Venientem, hilari vultu, serena facie, verbis blandis, & animam compassionis & charitatis affectu tactam ostendentibus excipe. Sícque licèt in alio sensu eiusdem Pauli consilium implebis: Ego vos non grauaui, sed cùm essem astutus, dolo vos cepi.] Sâctus quippe & iustus dolus est, ministrum Euangelij se facilem & humanum ostendere, vt peccator sine vllo metu vulnus aperiat. Verba ægroti tui, licèt rudia, licèt prolixa, licèt ineptiis plena, sine vlla molestiæ significatione audi. Vide quanta benignitate Deus tuus ineptias tuas & puerilitates audiat. Et ex eo, quo-

2. Cor. 12. 14.

2. Cor. 12. 16.

C modo fratrem tuum auditurus es, disce. O tempus præterit] Non inde tristeris: tempus enim, in quo te abnegas, & fratris ruditati te accommodas, & cum paruulo paruus efficeris, non est inutiliter, sed fructuosè consumptum. Peccatorem iam tandem finientem non terreas, sed proposita hinc peccatorum fœditate, inde verò Christi Saluatoris benignitate, ita illum in spem erigas, vt simul peccatorum detestationem & propositum emendationis extorqueas. Illud impensè cura, non solùm vt illum nunc ad iustitiam trahas, sed etiam ad perseuerantiam, & bonam vitam, & Sacramentorum frequentiam inducas. Necessitatibus temporalibus eorum, quos in spiritu prouides, aut nunquam, aut raró prouideas, neque eorum negotia temporalia agenda su-

D scipias. Caue ne sint ex illis, quibus dixit Dominus: Amen, amen, dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.] Non te pro pane, sed propter Christum quærant: quia si non salus animæ, sed prouisio corporis illis in hoc negotio curæ sit, nihil eos in virtute promouebis, & tempus à cura spiritualium paulatim ad temporalia traduces. Ad saluandas animas oratione & corporis afflictione te para, humilitate ac patientia te muni, zelo diuini honoris affectum accende: & sic æquali voluntate, quin & maiori feruore pauperibus quàm diuitibus, pusillis quàm magnis, intendes. Et quidem meritò: nam magnis & diuitibus saluari volentibus nunquam minister Euangelij deerit, pusillis verò (quod sæpissime video) non

Ioan. 6. 26.

E semel Euangelicus operarius deficit. Si tempus vacet, nec ab aliquo voceris, iuxta illud Domini apud Isaiam: Inuentus sum à non quærentibus me, palam apparui iis, qui me non interrogabant:] fac tu seruus, vt à te non quærentibus reperiaris, & suæ salutis oblitis appareas: ita tamen illos quære, vt teipsum non perdas: ita animabus te trade, vt tuæ saluti consulas, & tempus prudenter inter te & alios diuidas.

Rom. 10. 20.

Fœminis etiam es tuo talento profuturus: nam &

Christua

Christus illas redemit, & animas habent ad Dei imaginem creatas, & ad beatitudinem conditas: sed illis non sine magna cautela & circumspectione proderis. Necessaria audies, superflua & minùs pertinentia abscindes, & breuiter te ab illis expedies. Visitationes & consalutationes earum vix tolero, munusculorum oblationes aut acceptiones detestor, atque illud Basilij documentum ob grauissimas rationes ab ipso allatas omnimodis custodiendum existimo: Quocirca, inquit, fugiendæ in primis cum mulieribus nobis congressiones sunt, colloquutionésque, neque ad eas vnquam accedendum, nisi cùm grauissima aliqua ad eas nos necessitas impellat, & aliter facere non possimus. Atque ipsa etiam vbi nos necessitas adegerit, ab ipsis non secus atque ab igne cauendum est, adeò vt quàm citissimè nulla mora ab istis nos extricemus. Animaduerte enim quid de hac re Sapientia dicat: Abscondet quis ignem in sinu suo, & vestimenta sua non comburet? Aut ambulabit quispiam super carbones ignis, & pedes non comburet? Quòd si quis dicat ex assiduo se cum mulieribus colloquio, congressúque, & conuictu non admodum lædi, hic sine dubio, aut maris naturæ particeps non est, & portentum est quoddam insolentissimum, & præter omnium opinionem admirabile, & in vtriusque sexus (vt ita dicam) confinis positum, cuiusmodi esse illos ferunt, qui nati eunuchi sunt: siquidem hoc illis velimus tribuere, quòd nullo modo fœminarum libidine afficiantur, aut moueantur: [Concupiscentia enim spadonis deuirginans iuuenculam,] inquit Sapiens: aut certè si expers non est, cùm totus immersus libidinibus obruatur, ebrius, aut phrenetide correptus similem se esse non sentit, qui grauissimis affecti morbis morbum à se tamen abesse omnem existimant. Verùm, quod ratio non dat, hoc demus nos in disputatione: posse videlicet aliquem existere, qui nullis libidinum aculeis pungatur, aut extimuletur. Verùm, & si hoc ipse non sentit, qui quæso, hoc ita esse cæteris item facilè poterit persuadere? Porro quòd quis nulla proposita vtilitatis spe multitudinem scandalizet, hoc ei arbitror non vacare periculo. Quamquam ad hanc alia etiam ratio spectanda est. Quod esto, vir nullam ipse in animo suo perniciosę cogitationis noxam conceperit, de muliere certè, quòd ea quoque idem faciat, nusquam nobiscum controuertet, quòd ipsa videlicet, nullis corporis libidinibus moueatur. Hæc omnia & alia præclarè Basilius.] Scitè ergo dixit quidam senex apud Ioannem Euiratum: Filioli, sal ex aqua est, &, si appropinquauerit aquæ, continuò soluitur & deficit. Et monachus similiter ex muliere est: Itaque si appropinquat mulieri, soluitur & ipse, atque in id desinit vbi iam monachus non sit.

Basil. const. monast. c. 4.

Prou. 6. 27.

Eccl. 20. 2.

Pratum Spir. 217.

In concionibus non teipsum, sed Christum & hunc crucifixum prædica, quia durissimum iudicium in vanos & loquaces prædicatores fiet. Teipsum prædicas, si laudes hominum aucupes, si honores & dignitates, & populi plausus exquiras. Si vana & profana prædices, si peccata non arguas, & quæ tacenda essent, qualia sunt curiosa & ad vtilitatem animarum non pertinentia, dicas, & quæ dicenda essent qualia sunt, quæ cor compungunt & mouent, sileas: Si ambitione tactus es, audi Bernardum eos seuerissimè increpantem, qui ex verbo prædicationis laudes humanas venantur. Væ, inquit, qui bene de Deo & sentire, & loqui acceperunt, si quæstum æstiment pietatem, si conuertant ad inanem gloriam, quod ad lucra Dei acceperant erogandum, si alta sapientes, humilibus non consentiant. Paueant, quod in propheta legitur, dicente Domino: Dedi eis aurũ meum, & argentum meum; ipsi autem de auro & argento meo operati sunt Baal.

Ber. in Cant. Serm. 41.

Si vana & profana prædices, similis eris illis, de quibus in libro Esdræ scriptum est: Sed & in diebus illis vidi Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi, & populi.] Ducis Azotidam, vel Ammonitidam, vel Moabitidam, cùm fabulis, & poëtis, & similibus studes. Filij tui, id est, sermones tui, partim loquuntur Azoticè, partim Iudaicè, cùm nunc diuina nunc profana resonant, ita vt in vna eadémque concione nunc concionator, nunc sæcularis orator, nunc vir spiritualis, nunc puer in classe Rhetoricæ declamans videaris. [Et obiurgaui eos, inquit, & maledixi, & cecîdi ex eis viros, & calcaui eos.] digni sunt hac pœna, qui diuinis profana miscent, & verbum Dei adulterare non timent. Vnde datur intelligi, inquit Prosper, Quòd non se debeat Ecclesiæ doctor de accurati sermonis ostentatione iactare, ne videatur Ecclesiam Dei non velle ædificare, sed magis se quantæ sit eruditionis ostendere. Non igitur in verborum splendore, sed in operum virtute totam prædicandi fiduciam ponat; non vocibus delectetur populi acclamantis sibi, sed fletibus; nec plausum à populo studeat expectare, sed gemitum.]

1. Esdr. 13. n. 23. 24.

n. 25.

Prosp. de vit. contemp. ca. 23. lib. 1.

Si denique peccata non arguas, & quæ dicenda essent, sileas: non tacebit Dominus, sed arguet te, per Ezechielem, dicens: Væ, quæ consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas populi mei: & cùm caperent animæ populi mei, viuificabant animas eorum.] Non dicit qui, sed quæ, eos denotans, qui nihil virile habent in sermone, sed more fœminarum mollia & delicata loquuntur. Hi consuunt puluillos & ponunt ceruicalia sub cubitis & capitibus auditorum suorum, cùm eis non quod prosit, non quod medeatur; sed quod delectet, proponunt; & ita res diuinas annunciant, ac si essent salutis authores, & ac si pro voluntate sua possent animas perdere, vel saluare. In te igitur quadrat hoc Væ, quia ita sacrã Scripturam, & sanctorum Patrum dicta vsurpas, vt eis robur suum auferas, & culpa tua nec mala destruas, nec bona in cordibus auditorum ædifices, sed magis dicendo Pax Pax, cùm non sit pax, eos in deceptioné abducis.

Ezec. 13. 18.

Christum autem prædicas, cùm ad prædicationis munus non sola lectione, sed attenta meditatione & oratione te paras, cùm filios spirituales fletu & lacrymis generas, cùm non tuum honorem, sed Dei gloriam quæris, cùm peccata increpas, cùm virtutes doces, cùm ad bonum exhortaris, cùm à malo retrahis, cùm in omnibus te tractatorem Euangelij inconfusibilem exhibes. Christum prædicas, si ea habeas, quæ Gregorius à prædicatore veritatis exigit, quem profectò sic pulchre describit: Sanctæ vniuersalis Ecclesiæ spiritualis quisque prædicator, in cunctis quæ dicit, solerti cura se inspicit, ne in eo, quòd recta prædicat, vitio se elationis extollat, ne vita à lingua discordet: ne pacem, quam in Ecclesia annunciat, in se ipso, dum benedicit, & malè viuit, amittat. Sed studet summopere contra maledicos mores aduersantium, & defendere loquendo, quod viuit, & ornare viuendo, quod dicit. Nec in his omnibus suam, sed authoris gloriam quærit; atque omnem sapientiæ gratiam, quam, vt loqueretur, accepit, non suis se æstimat meritis sed eorũ intercessionibus pro quibus loquitur, accepisse. Sicque dum se infra deiicit, super est: quia suæ nimirum magis

Greg. 23. mor. ca. 1.

mercedi

mercedi proficit, eò quòd bona, quæ exercere præualet, alienis meritis reddit. Indignum se omnibus indicat, etiam cùm indigniùs cunctis viuat. Scit enim quòd bona, quæ innotescunt hominibus, sine periculo esse vix possunt. Et quamuis sapientem se esse sentiat, vellet tamen esse sapiens, non videri, atque hoc sibi omni modo, quod loquendo proditur, pertimescit, & si liceat tacere, appetit, dum esse multis tutius silentium cernit; eósque se fœliciores putat, quos intra sanctam Ecclesiam locus inferior per silentium occultat: & tamen vt sanctam Ecclesiam defendat, quia ad loquendum vi charitatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit. Sed ex magno desiderio otium taciturnitatis quærit, hoc seruat voto, illud exercet ministerio.] Hæc ille. Magnum igitur Dei donum est, quempiam ad saluandas animas vocatum esse. Ingens verò malum est tanto dono abuti, & munus tanti momenti, aut negligenter, aut malè, aut ex præpostero fine tractare. Si hæc quæ dicta sunt, obseruaueris, nam alia in postremam huius operis partem reseruamus, tuo muneri satisfacies, & innumeris virtutum actionibus cumulaberis.

De Diligentia in obsequiis aliorum fratrum.

CAPVT XIII.

Tom. 1. lib. 2 p. 3.

NON omnes ad ministeria spiritualia vocati sunt, sed aliqui ad obsequia temporalia in religionem adducti. Hos superius satis instruximus, cùm de vita actiua scriberemus; nunc illis pauca, sed admodum necessaria dicamus. Tu ergo ad sortem Marthæ vocatus es, vocationem tuam tanquam à Deo profectam, tanquam securiorem, & fortè aptiorem ad perfectionem consequendam dilígito. Non dubites te ad hanc sortem ab ipso Deo fuisse vocatum, qui cùm velit corpus religionis perfectum facere, quosdam ad hæc ministeria spiritualia, quosdam ad illa temporalia vocat, vt tanquam ex variis & necessariis membris vnum integrum corpus constituat. Nec etiam dubites te securissimam vitæ rationem sectari, quæ eo ipso, quòd humilior, eo securior est, minùs periculis cadendi subiecta, minùs inanis gloriæ ventis exposita. Nec tandem ambigas, quia vitam habes ad assequendam perfectionem aptissimam; cuius instrumenta cùm magis sint affectus volútatis quàm intellectus actiones, ille magis ad perfectionem disponitur, qui liberiori & ardentiori voluntatis affectu in Deum ordinatur. Voluntas autem in religiosis laicis ea ratione status liberior est ad amandum, quam subtilitatis intellectus non distrahit, & cura rerum magni momẽti annexa Ecclesiasticis ministeriis, nec à iugi Christi meditatione, nec amore diuellit. Obsequia igitur tẽporalia tibi demandata, deuotè, amicabiliter, & diligenter exequere: deuotè exequeris, si te in huiusmodi seruitiis ipsi Christo Saluatori tuo, cuius mẽbra viua foues, famulari consideres. Nonne vox eius est? Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.] Si tu minimis & humilibus propter Christum obsequeris, non dubium est, quin ipsi ad tuum magnum meritum obsequaris. Amicabiliter serues, si religiosos esse fratres tuos, & summi Dei dilectissimos filios mediteris. Iucunda est corporalis fraternitas, sed spiritualis multò iucũdior; quæ si tuo animo insederit, téque non aliorum seruum, sed fratrem (sicut re vera es) esse persuaserit, facile tibi erit ipsorum iucunditati consulere, & in omnibus irreprehensibiliter & suauiter ministrare. Tandem diligẽter famulaberis si præmium tibi paratum aspicias. Nam principum huius mũdi famuli eo maiori diligentia & solicitudine famulãtur, quo maiori mercede sunt cumulandi. Tu verò non mercedem temporalem, sed æternam; non aurum aut argentum, sed Dei ipsius conspectum & possessionem expectas. Absurdum autem erit tam eximium præmiũ ob opera negligenter facta deposcere, & propter obsequia ex animo tristi, & iracundo, & querulo oblata sanctorum mercedem expectare. Christi munus, ô frater, tibi demandatum est, qui de se dixit: Ego in medio vestrũ sum, sicut qui ministrat, & filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.] Non debes autem dedignari seruire fratribus, quorum Dominus omnium se ministrum vocat, nec eius munus negligenter obire. Huius meditationis virtute tactus Sanctus Hermãnus, alio nomine Ioseph dictus, tanta celeritate & voluntate fratribus seruiebat, ac si rem honorificentissimam actione præstaret, de quo hæc scripta sunt: Tanti ergo Domini seruientis seruis suis formam se gerere humilis frater noster seruiens fratribus suis semper in corde gerebat, vnde tanta se sentit alacritate affici, vt quotiescumque tale fratribus ministerium exhiberet, non se ire, aut currere, sed potiùs volitare putaret, animi alacritate in corpus se effundente.] Hæc author vitæ eius: qui & statim sic in fratres superbè vel negligenter seruientes inuehitur. Magna distantia beati fratris huius à plerisque fratribus, qui vel superbia tumidi, vel acedia pressi, nec spirituali eriguntur lætitia, nec humilitate inclinantur, vt Deo ministrent in fratribus, & fratribus propter Deum. Discant hoc exemplo non solùm sine murmure, verùm etiam humiliter & alacriter fratribus inseruire, discant glorificare Deum & Dominum Iesum, cuius ministrantis formam corpore & animo repræsentant. Hæc igitur sit forma obsequij tui, Christus Iesus pro te, pro omnibúsque ministrans: hoc exemplar laborum tuorum, vt quietus in tua vocatione viuas, & perfectè munus tuum expleas, & vt ex labore ad requiem, ex obsequio ad regnum, & ea humilitate ad gloriam peruenias.

Matth. 25. 40. *Luca 22. 27. Matth. 20. 28.* *Sur in vita eius, 10. 7.*

De conscientiæ examine ante prandium.

CAPVT XIV.

A Primo signo vsque ad secundum, quo ad consuetam refectionem pulsatur, quadrans horæ elabitur ea consuetudine, in quo, (vt suprà ex Bonauentura didicimus) conscientiæ examini vacandum est. Huius verò examinis tum necessitatem, tum vtilitates multiplices, ac tandem illud faciendi rationem exponemus paulò pòst, cùm de examine ante cubitum faciendo scribemus. Vtriusque enim eadem omnino ratio est, aut potiùs vnum atque idem examen est, bis in die ad maiorem conscientiæ puritatem acquirendam repetitum. Nam sicut linteum eo mundius est, quo frequentiùs eluitur: sic conscientia eo purior est, quo frequentiùs examinatione mundatur: est tamen magnum lintei conscientiæque discrimen: linteolum namque quo magis lauatur, magis deteritur: at conscientia quo frequentiùs & meliùs aqua examinis compunctionisque mundatur, eò recentior & robustior efficitur. Meritò ergo ait prædictus Doctor: Sæpissime discute teipsũ, & considera statum mentis, & corporis, quid desit, quid proficiat, quid impediat profectũ, & quomodo

Bonauent. in regim. nouit. 5 *Bonauent. de in form. nouit. p. 2. c. 13.*

illi obuietur, declinando, vel resistendo, aut regendo, aut tolerando.]

Ne tamen alicui molesta videatur tam crebra examinum repetitio, addam sententiæ huius sancti Doctoris, aliorum Patrum documenta de hac eadem re ab ipsis prolata, vt hanc repetitionem examinum semel ex professo summè necessariam sciamus, & aures ad id, quod infrà sumus de examine nocturno dicturi, vtcumque paremus. Dorotheus rerum spiritualium magister peritissimus sic ait: Docuerunt enim sæpe nos maiores nostri, quo pacto purgemus nos ipsos per singulos dies, vt scilicet ad vesperam perscrutemur nobiscum, quomodo transactam diem exegerimus, & rursum manè quomodo noctem: & sic pœnitentiam agamus apud Deum, vt par est, in quo peccasse nos deprehenderimus. Sanè cùm admodum delinquamus, peccemúsque, obliuiscamúrque delicta & peccata nostra: opus esset nobis in horas cura diligenti, & examinatione, quo pacto scilicet ambulemus id momenti & temporis, & in quo deliquissemus. Debetéque vnusquisque nostrûm à seipso tanquam iudex rationem cuiuslibet facti extorquere, & dicere: Vt, quid loquutus sum infœlix, quæ fratrem meum morderent & carperent? Vt quid fratrem aliquid facientem iudicaui? Vt quid Deum contempsi? Vt quid murmuraui, & obloquutus de ipso sum? Cur coquum increpaui? Cur pudore illum affeci? Cur ego imprudentissimus in meipso obmurmuraui, quòd cibaria non bene decoxisset, artificiose curasset? Dixit mihi ceremoniarum princeps, vel quiuis alius fratrum verbum, nec ferre potui, aut statim aduersùs illum loquutus sum verbum. Sic per singulos dies agendum nobis esset, discutiendum & cognoscendum, quo pacto ambulemus. Debet item quis à se exigere, vt noctem transierit, si videlicet & cum diligentia, & promptitudine ad vigilias surrexerit, si neglexit respondere excubitori, si contra ipsum in aliquo obmurmurauit.

Doroth. doct. 11.

Et Dionysius Richelius monachum instruens, sic ait: Manè inquirat, quemadmodum nocturnum tempus exegerit, qua alacritate diuina persoluerit: & item qualiter instantem diem fructuosè decurrat, sapienter instituat. Denique vespere contuendum, quomodo dies ipse defluxit, quid agendorum omissum, quid etiam omittendorum commissum, quid profecerit, quantumcumque proficere potuerit, sed neglexit: atque aduenienti se nocti præparet. Hoc vtique modo Arsenium vixisse agnouimus. Et scimus, quia si quis ita se instituens ordinet, ibit continuò de virtute in virtutem, videbitque insuper Deum Deorum in Sion.

Dion. Richel. li. 1. de vita solit. art. 24.

Bernardus tandem, si verba eius aptè considerentur, rem hanc vehementiùs exaggerat: sic enim scribit: Scrutemur (iuxta Prophetam) vias nostras,] & studia nostra, & in eo se quisque iudicet profecisse, non cùm inuenerit quod reprehēdat, sed, cùm quod non inuenerit, reprehendet. Tunc te non frustra scrutatus es, si rursum opus esse scrutinio aduertisti, & toties non te fefellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris.] Ita igitur & nos cum istis Patribus sentiamus, & conscientiæ examen manè & vesperi non molestum, sed gratum, non superfluum, sed omnino necessarium putemus.

Bern. ser. 58. in Cant. Threnor. c. 3. 40.

At examinis meridiani (de quo nunc loquimur) acerrimus hostis est externa occupatio, quæ in illam horam, in qua sæculares nos adeunt, solet incidere. Tu, ne vtilitate huius examinis careas, & præstantissimam exercitationem spiritualem prætermittas, occupationem non necessariam, aut quæ in aliud tempus differri possit, tunc incidentem constanter abscinde: necessariam verò, & à qua declinare non possis, ita suscipito, vt apud te statuas examen illud non omittere, sed proxima hora, aut cùm primùm potueris, acturare.

De comestione, siue prandio.

CAPVT XV.

REFECTIONIS hora (viros spirituales alloquor) non paucis, nec leuibus periculis circumuallata est, in qua solemus cibi voluptate trahi, minus recta intentione delinquere, ventrem alimentis non necessariis onerare, & eo ipso mentem obtundere. Quare hoc opus si quod aliud, magna circumspectione eget, ne dum corpus ad animæ salutem reficimus, animæ decorem & honestatem amittamus. Colligam ergo breuiter quæ de hac re viri spirituales tradunt, vt tu ea sedulò attentéque custodiens, ita necessitati corporis satisfacias, vt simul animæ virtutes ac merita promoueas. Dato signo, statim nulla interiecta mora ab examine surgas, & decenter ac sine festinatione ad triclinium commune procedas. Nunquam enim sano existenti, & absque manifesta necessitate soli, & extra commune refectorium, tibi comedendum est: sed pars sanctæ congregationis effectus, non segregatus ab aliis, ac si tui iuris esses, sed simul cum illis, tibi appositis cibis vtaris. Semper, inquit Thomas à Campis, ad commune refectorium vadas, quia ibi maior animæ fructus, & purior inde conscientia cum gratiarum actione prandio facto resurges. Ibi cum debita mensura, cum maiori disciplina necessitas sumitur naturæ, & superflua resecantur. Ibi susurria nullatenus audiuntur, sed verbum Dei sine murmure, cum silentio pertractatur. Qui autem in priuato libenter comedunt, necessitate non cogente, aut disciplinam fugiunt, aut gula vincuntur.]

Thom. à Camp. li. 2. de discipl. claustr. c. 6.

Dum igitur ad triclinium vadis, cogita an sis consueta refectione dignus, an aptus cum sanctis ad mensam accumbere, qui tot defectus & culpas in examine cognitas admisisti, qui iam tepidè & negligenter vixisti, qui in tot rebus à perfectionis itinere deuiasti. Intentionem tuam ad Deum dirige, & constitue apud teipsum: quia non ad voluptatem, sed ad necessitatem, & vt voluntati Domini te subdas, qui voluit homines alimenti indigos facere, & pro eius amore, ac vt vires ad curandam perfectionem habeas, vtque proximis seruire possis, debes panem & alia apponenda manducare. Ac de hoc aliquam breuem precationem interiùs fundes, qua à Domino gratiam postules, vt hac rectissima & sincerissima intentione manduces. Sicque illud Pauli mandatum implebis: Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.] Vnde Augustinus: Si quod manducas & bibis, ad refectionem corporis sumis, reparationémque membrorum, gratias agens ei qui tibi præbuit mortali & fragili ista supplementorum solatia: & cibus tuus & potus tuus laudat Deum.] Quod si Deum laudat manducatio tua, in laudem ac gloriam Dei manifestè recidit.

1. Cor. 10. 31.

Aug. ad Psal. 146.

Postquam ad locum refectioni paratum veneris, sta in loco tuo, non indecenter inclinatus, non mensæ, aut parieti adhærens, non ingredientes, aut venientes circumspiciens, sed demissis in terram luminibus, consuetam benedictionem expectans. Attentè, deuotè, & clara voce aut mensam benedices, si tibi in

cumbit,

cumbas, aut benedicenti reſpondebis, & nihil quod à te ſit dicendum, omittes. Hanc enim fuiſſe fidelium conſuetudinem ab initio naſcentis Eccleſiæ (vt nunc tempora antiquiora taceam) vt menſa & cibi edendi benedicerentur, conſtat ex illa ſententia *Philo. de vit. contemp.* Philonis, vitam Chriſtianorum deſcribentis: Priuſquam diſcumbant, inquit, ſtantes vna ſerie decenti, ſublatiſq; in cœlum manibus, atque oculis; his, quoniam didicerunt cœleſtia; illis, vtpote incorruptis à muneribus, & à quæſtu illicito, precantur vt placeat Deo id conuiuium.] Conſuetudo autem tam antiqua non ſolùm omittenda non eſt (quis enim eam omittat?) ſed magna deuotione, ac mentis feruore continuanda. Finita benedictione, ſedebis in loco tibi conſtituto, & inter cumedendum, hæc quæ ſubiiciemus, ſeruabis.

B Antequam incipias, ea quæ apponuntur, gratis & veluti in eleemoſynam tibi dari cognoſce; & breuiter pro benefactoribus, ac pro his, qui tibi miniſtrant, precare. Oculos modeſtè demiſſos habeas, & nullum, neque etiam à latere ſtantem aſpicias, niſi fortè, vt, an aliquid ei deſit, aduertas. Chriſtum præſentem habe, & coram illo comede, & ad ſacram lectionem intonantem attende. *Bern.* Sic namque ait Bernardus, cùm comedis, non totus comedas, ſed attendas lectioni, ſi fuerit vbi legatur; ſi verò non legitur, ibidem cogita de Deo, vt vterque homo ſit propria refectione refectus.] Nihil ibi omnino loquaris, & ſi quid alteri petendum ſit (nam pro te nihil poſtulabis) non tam verbo quàm ſigno pateſacias.

C Ex pane, quem coram te appoſitum inuenies, fragmentum primum comedes, & donec illud abſumpſeris, integrum panem ne quidem attinges. Si *Bonau. reg. nouic. c. 5.* duo panes coram te ſint, nunquam, vt Bonauentura ait, eligas meliorem, ſi ſanus fueris, ſed duriori aut deteriori te paſcas, vt & in aliquo abneges te, & bono exemplo aſtãtes non fraudes. Cogere ad manducandum ea his, quæ omnibus in commune apponuntur, licèt minùs ſuauia, aut minùs ſalubria tibi videantur, nec cibos ſingulares affectes, & multo minùs tibi dari poſtules. In omnibus, ſed in his præcipuè, noxia eſt ſingularitas, quæ facilè in exemplum trahitur, & religioſa diſciplina paulatim ab imperfectis eneruatur. Nihil tibi appoſitum ſpernas, ſed grato animo ſuſcipe, non indigneris, & multò D minùs conqueraris, ſi quidpiam malè paratum ſit, aut ſi aliquid tibi deſit. Puerorum, & viliſſimorum hominum eſt, de cibis conqueri, & de eorum mala præparatione certare. Reputa te indignum beneficiis Dei, & ſat ſcio, quia nunquam de minimis defectibus triſtaberis. Cogita etiam quòd multi meliores te (vt idem ſanctus doctor ait) vilioribus & paucioribus cibis ſunt contenti, qui illud quod abiicis, pro magnis deliciis reputarent. Nunquam totum, quod tibi appoſitum eſt, comedas, ſed aliquid Chriſto relinquas. Reges enim ſemper habent quod comedant, & quod ſeruis dimittant. Et tu ſi Deo ſeruias, rex es, quia ſeruire Deo regnare eſt: quare debes hunc ſanctum honorem habere, vt minus, quàm ſit E id quod offertur, tibi ſufficiat. Ne deteriora, ſed meliora Chriſto relinquas; ne ab eo reprobentur, *Gen. 4. 5.* ſicut munus Cain reiectum eſt, quia non de melioribus frugibus oblatum eſt. Ciborum ſuauitates, & eſculentorum condimenta non quæras, appoſita diſſimulanter prætereas, & ſæcularibus ventrique indulgentibus relinquas.

His omnibus ritè ſeruatis, cùm ex menſa ſurrexeris, ex toto corde tuo gratias Deo age, qui te indignum, tam abundanter & benignè refecit. Pulchre *Amb. ſer. 41.* enim dixit Ambroſius: Vtique, tu Chriſtiane, ſi es

A vtilis, meminiſſe debes, cuius panem comedis, & ei laudem dicere. Dic mihi, quiſ, ſi aliquid de tuo cuicumque largitus, expectas, vt tibi gratias agat, vt benedicat domum, de qua ei humanitas ſit tributa? qui ſi fortè gratias non agit, quem ad modum à te denotatur ingratus? Ita ergo & à nobis expectat, qui nos paſcit Deus, vt pro præſtitis ab eo eſcis, illi gratias referamus, & ſaturati donis ipſius, laudes ei dicamus. Hæc enim beneficiorum eſt retributio diuinorum, vt cùm refecti fuerimus, bene nos confiteamur acceptos. Cæterùm ſi accipientes diuina munera, taciti & immemores fuerimus; tanquam ingrati & indigni eorum ſubminiſtratione fraudabimur, vt Deum quem beneficiis non cognouimus, malis ingruentibus requiramus, & aduerſis ſtimulemur ad B rogandum, qui proſperis gratias non egimus ad fruendum.] ſic ille. Ac tandem ad vniuerſa hæc meminiſſe iuuabit illius piæ cõſiderationis, quam Thu- *Thom. à Camp. li. 2. de diſc. clauſt. c. 6* mas à Campis in hunc modum ſcribit: In menſa recordare Dominicæ cœnæ, quid Chriſtus Dominus egerit & dixerit diſcipulis ſuis. Sit prælatus tuus in medio fratrum tuorum, tanquam verus vicarius Chriſti, reliqui fratres conueſcentes ſicut veri Apoſtoli ſancti. Ordo quippe tuæ profeſſionis ex Apoſtolica vita ſumpſit exordium.] Si hac conſideratione occupati menſæ accubuerimus, facile erit prædicta omnia ſeruare, & religioſorum more non ad luxum ſed ad neceſſitatem, & ad diuinam voluntatem explendam, indigentiæ corporis prouidere.

C

De Admittenda aliqua remiſſione poſt prandium.

CAPVT XVI.

OPVSCVLA iſta nõ pro fratribus tantùm, noſtri inſtituti cultoribus, ſed pro omnibus religioſis ſcribimus, & ideo ſtylum, vt omnibus congruat, temperamus. Quod hoc loco dicendum eſt, vt res minima, in qua nonnihil, licèt non ſine, tamen medio ab aliis diſſentimus, ita tractetur, vt tam ſocietatis noſtræ viris, quàm aliis religioſis apta D documenta tradantur. Poſt conſuetam ergo corporis refectionem, ſtatim ad cellam vel oratorium ire, vbi talis cõſuetudo viget, & vtilibus rebus intendere laudabile eſt. Quis enim neget hoc bonum eſſe, vt refecto corpore religioſus ſilentium teneat, & ad commodum locum, vt ſibi & Deo vacet, ſe recipiat? Ad quod hortatur Thomas à Cam- *Thom. à Camp. li. 2. de diſc. clauſt. c. 7* pis præſentiſſimus religioſorum magiſter in hunc modum:

Prandio facto, ori tuo frænum impone, quia tunc promptior eſt homo ad loquendum, & ridendum. Memor ſis pauperis Lazari, ab Angelis in ſinum Abrahæ deportati, quia hic in egeſtate magna, & doloribus vixit. Diues autem diuitiis & ſcurrilitaE tibus vacans, ſepultus eſt in inferno, nunquam inde exiturus. Diſce formam vitámque Ieſu in omni humilitate & ſimplicitate cordis imitari. Tolle quotidie crucem tuam vincendo tuos defectus, ac tentationibus viriliter reſiſtendo. Nam corpore refecto caro plus tentat, ideo laboribus & ſtudiis eſt refrænanda diuinis.

Ex his conſtat, quare ſanctarum religionum fundatores poſt corporis refectionem ſilentium cuſtodiendum eſſe cenſuerint, ne videlicet, roborato corpore appetitus inſoleſcat, & ſpiritus diſtractione at-

A tenuatus deficiat: ne etiam dum linguam soluimus, vanis sermonibus effluamus. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere:] non quidem ludum bonum, & tolerabilem, sed illum, quo & Deo iniuriam, & sibi excidium attulerũt. Ita multi, si post cibum & potum linguam laxent, & animi remissionem excipiant, solent incautè non parum offendere, & distractionibus cordis immergi. Et optimè dixit Gregorius: Pene semper epulas loquacitas sequitur. Cùmque venter reficitur, lingua defrænatur. Post prandium ergo discedere, & aliorum declinare conspectum, & taciturnitatis sune cõstringi, bonum est.

Exod. 32. 6.

Greg. l. moral. c. 5.

At quòd religiosi bini, vel terni, vel quaterni post prandium in cellam alicuius, vel ad angulos domus, vel ad hortum abeant, & seorsum ab aliis colloquantur, & remissionem assumant, periculosum est. B Præsertim si adolescentiores sint, quibus pro ratione ætatis non admodum est fidendum. Hi namque ex cibo ad lætitiam laxati, & sine teste, quem reuereantur, sermocinationibus occupati, quid mirum si excedant, & quod toto manè sanctis operibus lucrati sunt, per contentionem, aut detractionem, aut ineptam confabulationem amittant? Est etiam hæc secessio singularitatis indicium, dum, qui ita in vnum ad fabellas coeunt, se amicitiam habere particularem ostendunt. Quam Basilius à cœtibus religiosis, vt infestissimam pestem his verbis excludit: Ac charitatem quidem habere inter se mutuam fratres debent, non ita tamen vt duo tréſve seorsim à cæteris sodalitatem inter se coeant. C Quandoquidem hoc non charitas est, sed seditio, & diuisio, & eorum, qui sic coeunt, improbitatis indicium: Si enim communis decus disciplinæ charum haberent, qui tales sunt, sine dubio communem æqualémque aduersùs omnes charitatem tenerent. Si verò ipsi à reliquis sua sponte abscissi disiunctique in cœtu cœtum efficiant, vitiosa huiusmodi amicitiæ conciliatio est, & diuersam quandam à communibus institutis rem esse oportet, quæ hos inter ipsos conciliet. atque hoc profectò nihil est aliud, quàm contra veterem disciplinæ stabilitatem constantiámque innouatio.] Nihil profectò aliud addendum est, vt hos priuatos conuenticulos excludamus, cùm sanctissimi huius doctoris sententia sint sufficienter reprobati.

Basil. const. mona. c. 30.

D Quia ergo difficile est tantam religiosorum multitudinem continere, & post sumptum cibum ad cellas mittere, ad silentium adigere, & hos singulares conuentus paucorũ ablegare; ideo Beatus pater noster Ignatius sapienter instituit, vt post consuetas corporum refectiones, omnes simul in locum publicũ, à quo non sit absens Prælatus, nos conferamus, & in eo sublatis incommodis, quæ ex secessionibus aliquorum priuatis oriri solent, quietem aliquam, ac remissionem captemus. Tempus enim illud, quod sumptionem cibi subsequitur, ad serias occupationes est ineptissimum: quare meritò remissioni aliquantulæ (quam nullus negabit in vita laboriosa esse necessariam) concedendum fuit, & ex eo simul non parum commodi, ad promouendam spiritualem vitam eliciendum. E Dum curas enim & labores parum remittimus, alacriores & robustiores ad eosdem labores, easdémque curas resumendas, euadimus. Augetur etiam hac mutua colloquutione fraterna charitas, & sanctus in Christo amor; qui sicut & mutuis beneficiis, ita & amicabili conuersatione prouehitur. Erigunt deinde sese ad res cœlestes desideria, quia cùm res spirituales illis colloquiis sæpe tractentur, non possunt non mentes nostras eandem rerum amore succendere. Nec timendum est (mea quidem sententia) quòd post cibum & potum surgamus ludere,

A qui non immoderatis compotationibus ac conuiuiis instituimus, sed sobriam satis, ac religiosam refectionem vitæ necessariam corporibus nostris concessimus. Et, si aliquis esset ita procax, vt aliquid minùs religiosum præsumeret, adest Moses, id est, Prælatus, vel qui vicem eius gerit, qui immodestum arguat, eiúsque inuerecundiam compescat. Cùm itaque ista remissionis hora prædictas vtilitates afferat, & incommoda ex priuatis secessionibus emergentia præscindat, meritò à sanctis illis Patribus eremi cultoribus, qui vitæ rationem asperrimam sectabantur, admissa est. Quod ex Hieronymo ita scribente perspicuum est: Post hæc concilium soluitur, & vnaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, B quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur, viuitur pane, leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiuntur. Vinum tantùm senes accipiunt, quibus & paruulis sæpe fit prandium, vt aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto ad præsepia redeunt, ibi vsque ad vesperam cum suis vnusquisque loquitur, & dicit: Vidistis illum & illum? Quanta in ipso sit gratia? Quantum silentium? Quàm moderatus incessus? Si infirmum viderint, consolantur. Si in Dei amore feruentem, cohortantur ad studium.] Hæc ille. Seruant & nunc ex parte Carthusienses hanc consuetudinem, dum in diebus festis ad cœnobiticam vitam magis quàm ad anachoreticam C declinant, vt clarè indicat *Dionysius Rickelius*, de laude vitæ solitariæ, scribens illis verbis: Diebus festiuis post sumptum in refectorio cibum, tenetur eis capitulum, & habent post nonam ad vesperas vsque colloquium.] Sed licèt nullus fuisset in Ecclesia huius rei vsus, nos longa experientia docti sumus, hanc remissionis horam multum commodi ad pacem, & charitatem, & ad perferendos vitæ spiritualis labores, habere, & magnas incommoditates ex priuatis colloquiis emergentes impedire.

Hier. ep. 22. ad Eustochium.

Dionysius laude de vit. solit. art. 2.

Tu itaque, frater, qui hoc nostrum institutum sequeris, ne leges in hac remissione seruandas, à Patribus nostris custoditas, obliuiscaris. Facta post mẽsam debita gratiarum actione, manibúsque sine vlla fractione silentij lotis, tacens, & te Domino offerens, ac rectam pro sequenti opere intentionem concipiens, D ad locum destinatum ibis. Atque in hoc sensu illam Pachomij iussionem intelliges: Si egressus fueris à cibo, ne loquaris in redeundo, donec ad locũ tuum perueneris. Ibi modestè sedebis, non in astantes reclinatus, sed rectus, non parieti affixus scapulis, sed tãtillum separatus, vt aliquid mortificationis sentias, aut certè si corporis imbecillitas non ferat, decenter applicitus; sedebis autem non socium quærens, quocum libentiùs loqueris, sed iuxta illum siue senẽ, siue iuuenem, siue literatum, aut laicum, quẽ sors ingredientium, & priùs sedentium obtulerit. Si socius e latere stans senior sit, aut dignitate maior, aut eum loqui incipientem expecta, aut tacentem, vt minor, interroga. Si æqualis sit, aut minor, poteris tu sine immodestiæ nota colloquium inchoare.

Pachomius in reg. 14.

E Memineris quædam in hac remissione esse omnino reticenda, quædã verò dicenda. Reticenda sunt, quæ statui religioso minimè congruunt, nec Dei astantis præsentiæ conueniunt. De nulla igitur re, aut persona detrahes, neminem verbo punges, de nulla te cum alio contendes, rumores & nouitates ædificationem non afferentes, nequaquam narrabis, non indecenter ridebis, non vociferando verba facies, & breuiter vniuersos linguæ defectus abscindes. Dicenda verò sunt, quæ minimè spiritum lædant, & ali

quantulum naturæ nostræ recreationi proficiant. A
Nimis ergo seria & grauia tunc omittenda sunt, aut si aliquid serium se offerat (quod non semel se offert) amicabiliter iucundéque tractandum. Aliquid ex lectione mensæ, quod magis arrisit, commemorabis, exemplum ædificationis vel antiquum vel modernum in narrationem adduces, aliquis Scripturæ locus quomodo sit vernacula lingua vertendus, disputabis, virtutes nunc viuentium, vel Prælatorum, vel seniorum, si ipsi non audiant, laudabis, & quàm sint dignæ imitatione, propones, aliquid etiam interdum indifferens in colloquium admittes, atque omnia illa huic tempori apta sunt, quæ in prima huius operis tractatione collecta reperies. Ita tamen hæc, & alia (*Tom. 1. lib. 5. p. c. 28.*) huiusmodi in hac hora conserantur, vt nec quasi concio instituatur, nec quasi disputatio texatur, sed B
quidquid illud fuerit, quod in sermonem vocatum est, hilariter & festiuè tractetur. Ita enim natura nostra oratione, & assidua præsentia Dei, & lectione frequenti, & ministeriorum pondere prægrauata, se exonerat, & vires ad resumendos labores recuperat.

Dato signo, sermonem etiam cœptum abscindes, & ori tuo silentij custodiam impones, & tacens simul cum aliis, ad Dominum in Ecclesia sub speciebus sacramentalibus præsentem ibis. Hæc enim remissionis hora spirituales viros, qui toto die à non necessariis tacuerunt, & strenuè laborauerunt, excipit. Si autem tu manè & vesperi verba inutilia proferas, & coetuum in uoxiis, aut superfluis effundas, indignum prorsus remissione te facies. Ibis ergo ad Ecclesiam tacens, & Dominum quanto potueris feruore consalutabis: si aliquid vel in sumendo cibo, vel in mutuo colloquio erratum fuerit, de eo dolebis, ac veniam humiliter posces, ac gratiam ad sanctè viuendum, & strenuè laborandum, in sequenti parte diei, quæ ab hac hora incipit, postulabis. C

SECTIO II.

De his quæ vesperi fiunt.

De rebus post meridiem agendis.

CAPVT I.

AB hac hora, quæ est prima post meridiem, incipit secunda diei pars, quam dilatato vocabulo vesperam appellamus, in qua occupationibus prædictis intendimus. D
Nam & horas canonicas ad hoc tempus pertinentes recitamus, & literis studemus, & ministeria spiritualia & temporalia pro qualitate personarum obimus, & multi iterum ad noctem mentaliter oramus, & moderatam cœnam, aut refectionem aliquam accipimus, & nonnullam quietem captamus, & omnes antequam cubitum eamus, conscientiam discutimus. Hæc ergo omnia, eodem modo ac dictum est, sunt in opus producenda, nisi quòd tanto purius & feruentius exequenda sunt, quanto magis mors appropinquat, ac tempus reddendæ rationis. Ita ergo actiones istæ vesperi fiant, vt errata similium actionum, quæ manè factæ sunt, suo feruore & diligentia suppleant. Præter ista autem opera sunt alia omnibus religiosis communia, quæ nos ordinariè post meridiem exequimur, de quibus nunc ad legentium eruditionem sigillatim tractabimus. E

De lectione spirituali.

CAPVT II.

LECTIONI spirituali quotidie insistendum est, vt ea, tamquam instrumento præcipuo ad perfectionem obtinendam, noster spiritus prouehatur. A
Spiritualem autem lectionem vocamus, qua mysticos libros, & spirituales tractatus euoluimus, in quibus non solùm rerum spiritualium notitiam, sed multo magis earum gustum & affectum quærimus. Hæc nobis ex regula, atque ex perpetua & inuiolabili consuetudine iniuncta est, cui quotidie & communiter post meridiem intendimus: & non solùm nobis, sed & omnibus religiosis, ex quibus nos eam didicimus, commendata. Nam & Be- B
nedictus in Regula, lectionem spiritualem præcipit in hæc verba: Omni tempore siue ieiunij, siue prandij, mox vt surrexerint à cœna, sedeant omnes in vnum, & legat vnus collationes, vel vitas Patrum, aut certè aliquid, quod ædificet audientes.] Et paucis interpositis: Mox accedant ad lectionem collationum, & lectis quatuor aut quinque foliis, vel quantum hora permittit, omnibus in vnum occurrentibus per hanc moram lectionis: si quis fortè in assignato sibi commisso fuerit occupatus, occurrat.] Magnus quoque Doctor Bonauentura eam commendat suis fratribus, qui in speculo disciplinæ inter alia, sic scribit. De quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelius digeratur, & rursum reuocatum crebrius ruminetur, C
quod proposito conueniat, quod intentioni proficiat, quod detineat animum, vt aliena cogitare non libeat.] Nullus verò erit in cœtibus religiosis (vt credo) qui hos Patres audiens, tempus ad libros spirituales legendos, de cætero non sibi præscribat.

(*Reg. B. Benedicti, c. 42.*) (*Bonauent. spec. c 7.*)

Nec existimandum est hanc lectionem aut solis imperitis, aut solis imperfectis iniungi, immò sciendum, omnibus sapientissimis quoque & perfectissimis assumendam proponi. Literati ea indigent, si nõ vt noua sciant, at vt ad scita exequenda se moueant. Et multa sterili cognitione scimus, quæ lecta voluntatem afficiunt, & ex affectu ea non solùm ad scientiã, sed ad actionẽ cognoscimus. Perfecti etiã lectione egent, quia nunquam adeo perfecti sunt, vt amplius perfici & promoueri non possint. Lectio verò maiora perfectionis amplioris desideria ingerit, & gradus D
eius altiores ostendit. Atque vtrisque tam doctis quàm perfectis Salomon lectionis vsum monstrat, dicens: Audiens sapiens, sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit.] Quis sapiens, nisi scientiæ peritus? & quis intelligens, qui possit gubernacula possidere, id est gubernatoribus imperare, nisi perfectus? Sed ille ex lectione maiorem sapientiam, & iste ad docendos alios ampliorem gustum sapientiæ percipiet. Certè Thomas Aquinas sapiens & perfectus erat, immò & sapientissimorum magister egregius, & mirabilissimum perfectionis exemplar, de quo tamen hæc scripta sunt: Est autem hoc quoque in sancto viro memorabile, quòd cùm ei esset integrum, libenter solitus fuerit aliquid in Patrum colla- E
tionibus lectitare, ne ex rerum subtilium speculatione, affectus eius nonnihil tepesceret, possetque se rursus faciliùs ad diuina contemplanda colligere & erigere. Sanctissimus autem vir non sine exemplo lectioni spirituali vacabat: Vnde ibidem subditur: Et in hoc quidem sanctum Dominicum secutus est, quem eius libri lectione constat magnopere fuisse delectatum, & ad magnam vitæ perfectionem incitatum atque promotum. Quis nunc

(*Prou. 5.*) (*In vita eius apud Sur. in Martio.*)

prætextu

prætextu scientiæ, aut adeptæ sanctitatis, à lectione spirituali se eximat, quam tam sapiens ac sanctus vir, sapientibus ac sanctis, suo exemplo vtilissimam esse commonstrat?

Tu ergo quotidie saltem per horam vel semihoram, lectioni librorum mysticorum & spiritualium intende. Illa enim vt magistra sensum sacrarum scripturarum reuelat: illa vt lucerna, aut sidus fulgentissimum, intellectum illuminat; illa vt nutrix spiritu infantulos loqui docet, & ad orationem & meditationem allicit: illa vt ignis, castos diuini amoris affectus accendit, illa denium vt pædagogus, cor nostrũ colligit, & à distractionibus & cogitationibus ineptis auertit. Meritò proinde Bonauentura te ad lectionem hortatur, dicens, lege Sanctorum vitam & doctrinam, vt in comparatione eorum semper humilieris, & instruaris, & accendaris ad deuotionem, & prouoceris ad studium, vt informeris in intellectu scripturarum, & illumineris ad fidem: Et scias discernere verum à falso, bonum à malo, vitium à virtute, & remedia vitiorum ac tentationum.]Hæc ille.

Bona. tract. de infor. nouit.c. 14.

Ad lectionem autem vtiliter assumendam, id imprimis seruandum est, ne singulis diebus liber mutetur, sed aliquo longo tempore vnus author idemque legatur. Fortuita namque lectio, vt Bonauentura ait, & quasi casu reperta, non ædificat, sed reddit instabilem animum. Quomodo autem legẽdum sit, prius ex verbis Hieronymi, quàm ex meis addisce. Ille enim sic ait: Ita scripturas sacras lege, vt semper memineris Dei illa verba esse, qui legem suam non solùm sciri, sed etiam impleri iubet. Nihil enim prodest facienda didicisse, & non facere. Optimè vteris lectione diuina, si illam tibi adhibeas speculi vice, vt ibi velut ad imaginem suam anima respiciat, & vel fœda quæque corrigat, & vel pulchra plùs ornet. Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animã iugiter adhærentem Deo, grata vicissitudo sancti operis accendat. Nunc te igitur ordo instruat cœlestis historiæ: Nunc sanctum Dauid oblectet canticum: Nunc Salomonis erudiat sapientia: Nunc ad timorem Domini increpationes incitent Prophetarum: Nunc Euãgelica & Apostolica perfectio te Christo in omni morum sanctitate coniungat. Quæ paranda sunt, memoriæ penitus insere; eáque iugi meditatione conserua. Quæ maturanda sunt, frequenter reuolue, vt diuinum hoc studium, & cælestis schola & mores simul Virginis ornent, & sensum, tradántque tibi cũ sapientia sanctitatẽ. Vnde Scriptura dicit: Qui quærunt Deum, inueniunt sapientiam cum iustitia. Sit autem ipsa lectio temperata, cui finem consilium, nõ lassitudo imponat. Nam, vt immoderata ieiunia, & ardor abstinentiæ, & enormes immoderatæque vigiliæ, intemperantiæ coarguntur, idque nimietate sui pariunt, vt hæc ipsa postea, nec mediocriter quidem fieri possint: ita studium lectionis in reprehensionem intemperans cadit, quódque laudabile est in tempore suo, fit de nimietate culpabile. Generaliter quidem, sed breuiter strictímque dicendum est; in bonis quoque rebus quidquid modum excesserit, vitium est.

Bon. In spe p.2. c. 7.

Hier. epistola 1. ad Demetr. to. 9.

Hæc vniuersa Hieronymus. Quibus nihil addendum ducimus, nisi vt pro rudioribus, eadem verbis crassioribus repetamus. Spiritualis ergo lectio quotidiana sit, ita vt sicut quotidie oramus & meditamur, ita quotidie aliquid pro excitando affectu legamus. Lectionem præcedat oratio breuis, qua gratiam ad intelligendum & fructum decerpendum postulemus. Sanctus Ephræm sic ante lectionem orandum esse dicit: Domine Iesu Christe aperi aures & oculos cordis mei, ad audiendum & intelligendum sermonem tuum, faciendámque voluntatem tuam, Domine: quoniam incola ego sum in terra. Non abscondas à me mandata tua, reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. In te enim spes mea Deus meus, vt tu mentem meam illumines. Lectionem interrumpat oratio, qua illud, quod à Domino audimus, bonum esse vel malum, à nobis aut faciendum aut vitandum esse, quasi ipsi respondentes statuamus. Lectionem finiat oratio; qua & pro doctrina nobis oblata gratias agamus, & quod dictum est in illa, præstare desideremus. Non quæratur in hac lectione curiositas, sed vtilitas, non quod pruriat auribus, sed quod affectum compungat ac moueat, legatur. Non ad solam notitiam, sed ad opus quod lectum erit; ordinetur. Tempore huius lectionis non multa legantur, plura cogitentur, plura deliberentur, & quonam pacto ea fieri oporteat, apud se quisque meditetur. Si ea quæ legeris, fixa in memoria nõ hæserint, nè nimium soliciteris, sola lectio animum reficit, & nescio quomodo sine fixa recordatione spiritum promouet. Quod Dactianus monachus aptissima similitudine docuit. Non turberis, inquit, si bona quæ legis, aut audis, vniuersa in memoria non retineas. Nam quemadmodum vas quod sæpius aqua perfunditur, purum permanet, etiamsi aqua effusa statim effluat: Ita si mentem beneuolam doctrina spiritualis crebrò pertransierit, quamuis ibi non persistat, ipsam tamen mentem nitidam, Deóque placentem reddit & conseruat. Vtilitas tua singularis nõ in hoc sita est, vt doctrinæ verba memoriæ committẽdes, sed vt doctrinæ verbórumque effectus in te remaneat, id est, vt tu ea doctrina puritatem interiorẽ paratámque voluntatem adimplendi mandata diuina consequare.] Si hac ratione, quam exposuimus, spirituali lectioni per aliquod tempus quotidie incubueris [?] dederis, mens tua tanquam saluberrimis & suauissimis cibis refecta, & fortis ad operandum bona, & ad resistendum malis, euadet, & non semel defectus orationis minùs feruidæ, & distractæ supplebit.

Ephr. de parent. serm. 1.

Dactia. in speculo monachor. habetur to. 3. Bibliotheca.

De Psalterio Beatæ Virginis.

CAPVT III.

OTAM Ecclesiam, post cultum Dei, cultui Beatissimæ Virginis Mariæ, & ipsius Dei matris esse dicatam, aut esse cultui Dei in Virgine consecratam, & addictam, ille poterit ignorare, qui Ecclesiam ipsam ignorat. Hæc enim templorum non tam ornata, quàm plena in memoriam Deiparæ dicatorum, solennitatibus frequentissimis eiusdem Virginis occupata, eius imaginibus cincta, & precibus ad eandem fusis intenta, de hoc cultu hyperduliæ (vt vocant) quo Beatam prosequitur Virginem, gloriatur, & se ignorari Virginis cultricem & amatricem minimè patitur. Et id quidem meritò, quoniam Dominam nostram (sicut re vera est) verbi Dei matrem prædicat, & suam Reginam potentissimam, suam Matrem piissimam, & suum fidelissimũ præsidium, ac tutamẽ agnoscit. Cui meritò dicit eius amator Bernardus: Sileat misericordiam tuã virgo Beata, si quis est, qui inuocatã eam in necessitatibus suis tibi meminerit defuisse; nos quidẽ seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potiùs nobis ipsis. Laudamus virginitatẽ, humilitatẽ miramur, sed misericordia dulciùs sapit, misericordiam amplectimur chariùs, recordamur sæpius, crebriùs inuocamus. Hæc est

Bern. homil. 4. in super. Missus est.

A enim,quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit. Per te ô genitrix beata cœlum repletum,infernus euacuatus est, instauratæ ruinæ cœlestis Hierusalem,expectantibus miseris vita perdita,data. Sic potentissima & pijssima charitas, & affectu compatiendi, & subueniendi abundare effectu,æquè locuples in vtroque.] Sic ille. Si tanta, & tam eximia bona de manu pijssimæ ac sanctissimæ matris singulis momentis suscipimus,quid magnum, si omnes fideles eam ex totis præcordiis honoremus?

Inter alias autem preces,quæ pro Virginis,ac Matris nostræ honore funduntur,illa precatio solemnis est,& nescio,an ab aliquo etiam perditissimo fideliũ omissa,quæ Virginis Rosarium,aut sertum, aut psal-
B terium nuncupatur.Rosarium quidem, quoniam ex pluribus angelicis salutationibus,tanquã ex suaueolentibus rosis componitur; sertum, quia Virgini ex ardentissimo animarum erga eam amore velut diadema regium offertur;psalterium tandem,quia sicut psalterium Dauidis centum & quinquaginta psalmis constat, ita & ista precatio ex eodem salutationum Angelicarum numero, in quindecim denarios, per quindecim orationes Dominicas distinctos concinnatur. Quoniam autem commune est apud omnes hanc precationem memoriter recitare, vsus inter fideles inoleuit, globulos siue orbiculos precatorios filo inserto gestandi, qui memoriæ fragilitati deseruiant. Quorum inuentor dignus sanè laude dicitur, quidam Petrus Eremita homo Gallus:(sic enim scri-
C bit Polydorus Virgilius ciuis Ambianensis,) qui circiter annum millesimum nonagesimum virtute floruit; & cum Vrbano Secundo Pontifice Maximo egit, vt nostri suscepto bello Asiatico Hierosolymas recuperarent. A tempore autem Dominici,sanctissimi ordinis Prædicatorum parentis, vsus Rosariorum (sic enim orbiculi illi filo inclusi vocantur) in tantum inualuit, vt nemo pene sit fidelium, aut sapiens,aut idiota,aut magnus,vel paruus,aut vir,aut mulier,qui Rosarium secum non gestet, & congruo tempore hanc precationem non recitet.

Polyd. Virg. lib. 5. de inuen. rerum. c. 10.

Quòd si vniuersorum fidelium mos est, beatam Virginem hac pietatis & dulcedinis referta precatione inuocare,quanto inuiolabiliùs,ferentiùs, & deuotiùs Religiosi eam fundent,qui Mariam omnium
D religiosorum matrem sanctissimam esse fatentur, & eius venerationi addicti sunt? Sat ergo scio, ô serue Dei, te quotidie hac precatione vti, téque innumeros pene modos, à sanctis viris adinuentos, recitandi psalterium hoc,non ignorare. Sed vt ego desiderio meo non desim,sanctam Virginem honorandi, à qua sine vllo dubio vires ad scribendum accipio: & vt integritati huius opusculi satisfaciam, in quo de quotidianis operibus religiosi dissero, communiorem modum recitandi psalterium, quo semper vtor,nonnulla ei adiiciendo,conscribam.

Psalterium istud in tres quinquagenas salutationum Angelicarum, quarum quælibet per quinque denarios,quinque orationibus Dominicis distinctos,
E distributa est,diuiditur. Et quia quotidie vna tantùm quinquagena ab occupatis recitatur,duobus psalterijs per hebdomadam à feria secunda vsque ad sabbatum (nam de die Dominica postea dicam) tota hæc precatio bis conficitur. Hæc autem (vt manifestum est) quindecim denariis constat, qui in honorẽ quindecim mysteriorum vitæ, & passionis, & resurrectionis Iesu Christi Saluatoris nostri dicendi, & eorum mysteriorum meditationi adiungendi sunt. Horum quinque ad gaudia Virginis ineffabilia, quinque ad dolores eius acerbissimos, & quinque ad

A gloriam ipsius incomprehensibilem pertinent. Ad ista mysteria in fine cuiusque denarij meditanda, illos exhortamur,qui prolixius ad meditandum tẽpus destinatum non habent. Sed tibi, qui longa in contemplatione diuinorum mysteriorum insumis horarum spatia,hoc onus non imponimus, sed tantùm ad faciendam in fine singulorum denariorum mysterij correspondentis memoriam,& ad aliquem sanctum affectum concipiendum,aliquídque postulandum mouemus. Et iuxta hæc sic poteris psalterium Virginis recitare.

Ab illo versu Psalmi quinquagesimi,quo Ecclesia Horas canonicas incipit,tuum psalterium inchoabis, dicésque: Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.] Labia namque nostra *Psal. 50. 17.*
B ad proferendas Virginis laudes solus Deus aperit, & ex ore nostro laudem suam: quem, Virginem laudando,laudamus: ipse est qui perficit. Deinde huic versiculo alium pro Ecclesiæ etiam more ex Psalmo sexagesimo nono, Deus,in adiutorium meum intende: Domine,ad adiuuandum me festina:] sumptum *Ps 69. 2.*
adiunges. Item per alium versum ab Angelis decantatum: Gloria Patri,& Filio,& Spiritui sancto, & cætera, Sanctam Trinitatem glorificabis. Ac tandem per Hymnum: Memento salutis auctor: cum illis versiculis, Dignare me,laudare te; Virgo sacrata: Da mihi virtutem contra hostes tuos. Et per vocem, Kyrie eleison, ter repetitam, hoc præambulum psalterij concludes.

Facto hoc præludio, orationem Dominicam se-
C mel recitabis. Ab ea enim,quæ ore Domini pronunciata est, & omnibus orationibus maior & præstantior est, debes Rosarium ordiri. Post illam verò decem salutationes Angelicas dices, quibus finitis, versum illum, Gloria Patri,& Filio,& Spiritui sancto, iterum repetes,& eodem ordine reliquos denarios, aut vnius quinquagenæ, si solam illam recites, aut totius psalterij, perficies. Vt autem scias quomodo mysteria vitæ Domini commemoranda sunt, priùs ea percurramus. Quinque prima mysteria sunt lætitiæ, quæ quinque denariis primæ quinquagenæ, coaptantur. Sunt autem, Annunciatio incarnationis, atque ipsa incarnatio Filij Dei: Visitatio Elizabethæ, & sanctificatio Ioannis Baptistæ: Natiuitas Saluatoris, Adoratio Magorum, & Inuen-
D tio pueri Iesu duodennis in templo. Quinque media mysteria sunt tristitiæ, quæ accommodantur quinque denariis secundæ quinquagenæ: sunt verò hæc: Christi oratio, & sudor sanguinis in horto: eius flagellatio, coronæ spinæ susceptio, crucis baiulatio, & patibulo crucis affixio. Quinque postrema mysteria sunt gloriæ, quæ denariis quinque tertiæ quinquagenæ respondent. Sunt autem hæc: Christi Saluatoris Resurrectio, eiusdem in cœlos Ascensio, Spiritus sancti ad Discipulos missio, Virginis nostræ in æternas sedes assumptio, ac tandem ipsi Reginæ omnium Angelorum & hominum facta incorruptibilis ac regiæ coronæ donatio. Cùm ergo orationes Dominicas recitaueris, Christum Iesum, serua-
E to prædicto ordine, mysteria ista patrantem oculis mentis aspicies. Vt in prima quinquagena eum carne velatum, Ioannis sanctificationem operantem, recèns natum à Regibus adoratum, & in Templo disputantem meditaberis. In secunda, ipsum Dominum orantem, flagellis liuidum, & ad columnam ligatum, spinis coronatum, cruce oneratum, & eidem affixum contemplaberis. In tertia resurgentem, in cœlum ascendentem, Spiritum suum mittentem, matrem in æternis sedibus excipientem, eandémque coronantem intueberis. Domino itaque

sic con

sic consideraro, verba Dominicæ orationis sic dices, vt affectus voci respondeant, & quod vox petit, cor quoque & desiderium expoicat. Similiter cùm salutationes Angelicas proruferis, Virginem eisdem mysteriis assistentem, aut eadem considerantem, aut ipsis cooperantem aspicies: verbaque illa non sine mentis affectu pronunciabis, immò primis illis verbis, (Aue Maria,) illam reuerenter & deuotè salutabis: sequentibus, (Gratia plena, Dominus tecum,) ipsam ex toto corde laudabis: his verò, quæ statim ponuntur, (Et benedictus fructus ventris tui Iesus,) te in tui Saluatoris amorem accendes: postremis tandem, (Sancta Maria, mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ, Amen:) suarum potentissimarum orationum suffragia & fœlicem ex hac vita discessum petes.

Nunc ad finem cuiusque denarij redeamus, in quo, aliqua breuis precatio mente saltem, aut etiam ore formanda est, quæ affectum aliquem gaudij, vel doloris, vel exultationis, iuxta qualitatem mysterij, contineat, quæ aliquid consonum mysterio petat, & quæ beatam Virginem aliquo nomine ad laudem eius pertinente, compellet. In primo igitur denario vocabis eam fœlicissimam: nam verè fœlix admodum fuit, quæ in matrem Dei electa fuit: vtque remissionem peccatorum impetres, qua filius Dei efficiaris, petes. In secundo, vocabis eam benignissimam: nam verè bonorum feracissima fuit, quæ Ioannem peccato originali sordentem, vt Verbi instrumentum emundauit, & domum illam Zachariæ innumeris bonis repleuit, & ab ea spiritum mortificationis, quo disponaris ad Dei visitationes suscipiendas, postulabis. In tertio, vocabis eam purissimam: nam verè purior fuit Sole, quæ Filium Dei sine vllo integritatis suæ detrimento, & sine vllo carnis, aut mentis inquinamento peperit, & tranquillitatem animæ tuæ, contemptúmque fastus sæculi, à Christo nato demonstratum exposces. In quarto, vocabis eam Altissimā: nam verè cœlo fuit excelsior, quæ, vt Dei thronus, Christum Regem à gentibus adoratum brachiis sustinuit, & gratiam ad adorandum Dominum exteriùs & interiùs in spiritu & veritate efflagitabis. In quinto, vocabis eam solicitissimam: nam verè solicitior fuit Martha: quæ puerum absentem tantis lacrymis, ac feruore quæsiuit, donec illum inuenit: & donum feruoris, tibi immitti rogabis.

Si hæc non tibi sufficiunt, ecce ipsas preculas, quibus, dum commodiores non suppetunt, vti poteris.

Post primum denarium sic dices:

Gaudeo & congratulor tibi, ô Virgo Maria, Domina, & mater mea fœlicissima: quia à Patre in sponsam electa, à Filio in matrem assumpta, quia à Spiritu Sancto in totius Deitatis habitaculum præparata, & ab Angelo salutata & laudata es. Oro te, Domina mea, & mater Filij Dei, per mysterium ineffabilis incarnationis eius, quo ex te carnem nostram induit, & te suam matrem effecit, vt impetres mihi remissionem peccatorum meorum, & per gratiam ipsius filius efficiar. Amen.

Post secundum denarium sic precaberis.

Gaudeo & congratulor tibi, ô Virgo Maria, Domina mea, & mater mea benignissima: quia spiritu charitatis acta ad domum cognatæ properasti, præcursori sanctitatem attulisti, & domum illam cœlestibus donis replesti. Oro te, Domina mea, & mater Filij Dei, per opus illud eximiæ charitatis, quo cognatam tuam visitasti, & Ioannem ad tantum bonum prouexisti, vt impetres mihi à Filio tuo, mortificationis donum, quo conuenienter paratus, eius afflatus & inspirationes excipiam. Amen.

A *Post tertium denarium sic orabis:*

Gaudeo & cōgratulor tibi, ô Virgo Maria, Domina, & mater mea purissima: quia Verbū Patris carne tua rectū peperisti, pannis inuoluisti, in præsepio reclinasti, & post partū inuiolata permansisti. Oro te, Domina mea, & mater Filij Dei, per sanctissimum mysterium natiuitatis suæ, vt impetres mihi ab eodem Filio tuo quietam mentem, & fastum sæculi aspernantem, vt me paruulum factum suum sectatorem agnoscat. Amen.

Post quartum denarium sic petes:

Gaudeo & congratulor tibi, ô Virgo Maria, Domina mea, & mater mea altissima: quia sedes Saluatoris effecta, cum sustentasti, vt à tribus Regibus adoraretur, & munera, aurum, thus, & myrrham, in signū B suæ dignitatis, & Deitatis, & mortalitatis acciperet. Oro te, Domina mea, & mater Filij Dei, per mysteriū manifestationis eius, qua mundo & gentibus sui notitiam præbuit, vt impetres mihi ab eodem filio tuo spiritum rectè adorandi eum interiùs & exteriùs, quo ei me totum in holocaustum offeram. Amen.

Post quintum denarium, sic postulabis.

Gaudeo & congratulor tibi, ô Virgo Maria, Domina mea & mater mea solicitissima, quia filium tuum duodennem in Templo remanentem solicitè quæsisti, fœliciter inuenisti, & de mysterio disputationis eius cū doctoribus, exultasti. Oro te Domina mea & mater Filij Dei, per gaudium inuentionis eius, vt impetres mihi ab eodem filio tuo, donum feruoris & solicitudinis, quo eum quotidie C ampliùs & ampliùs quæram. Amen.

In secunda quinquagena eodem modo procedes, nisi quòd sicut mysteria distincta sunt, ita etiam & titulos Virginis, & virtutes postulandas mutabis. In primo igitur huius secundæ quinquagenæ denario, vocabis eam fidelissimam, quia verè fidelissima fuit erga Deum, quæ filium ab eo dono susceptum, Patri repetenti ad passionem obtulit, & æquo animo tali ac tanto filio orbata permansit, petésque ab ea spiritum resignationis, quo in omnibus tam prosperis tum aduersis, diuinæ voluntati subiiciaris.

In secundo denario vocabis eam misericordissimam; verè enim misericors fuit erga homines, quæ vt homines à miseria peccati & mortis liberatos videret, commercia ab ipsis flagella, dorsūm dilecti filij D sui dilacerare sustinuit, petésque ab ea spiritum paupertatis, quo omnia sæculi huius bona contemnas.

In tertio denario vocabis eam prudentissimam: nam verè prudentissima fuit, quæ in tantis afflictionibus filij sibi absque dubio notis silere didicit, & vsque ad congruum tempus domi abscondita se continuit, postulabisque ab ea spiritum castitatis, quo mente & corpore mundus existas.

In quarto denario vocabis eam feruentissimam: nam verè feruentissima fuit, quæ præstituto à Deo tempore quietem deseruit, & filium ad crucem properantem comitatura quæsiuit; petésque ab ea spiritum obedientiæ, quo in omnibus non tuam sed Dei voluntatem adimpleas.

E In quinto denario vocabis eam perseuerantissimam: verè enim perseuerantiæ plena fuit, quæ filium neque in passione, neque in ipsa morte reliquit, petésque, vt impetret tibi spiritum humilitatis, quo te omni humanæ creaturæ submittas. Iam ipsas preculas excipe.

Post primum huius secundæ quinquagenæ denarium, orabis sic:

Laudo, & condoleo tibi, ô Virgo Maria Domina, mea, & mater mea fidelissima, ob eximium dolorem à te conceptum ex angustiis in horto, & su-

dore sanguineo vnigeniti filij tui. Oro te Domina mea, & mater Filij Dei, ob promptissimam eius voluntatem, qua se ad mortem pro nobis obtulit, vt impetres mihi spiritum resignationis, & verissimam cum diuina voluntate concordiam, vt in omnibus creatori meo subiciar. Amen.

Post secundum denarium, sic:

Laudo, & condoleo tibi ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea misericordissima ob maximum dolorem à te conceptum, in nuditate, & flagellis, & liuoribus, & plagis vnigeniti filij tui. Oro te Domina mea & mater filij Dei, ob nuditatem eius, qua nudus, & ligatus ad columnam stetit, vt impetres mihi spiritum paupertatis, quo omnes mundi diuitias, vniuersáque commoda pro nihilo ducam. Amen.

Post tertium denarium, sic:

Laudo, & condoleo tibi ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea prudentissima, ob maximum dolorem à te conceptum ex serto illo spinatum acerbissimo, & alapis, & sputis, & aliis irrisionibus vnigeniti filij tui. Oro te Domina mea & mater filij Dei, per opprobria, & ignominias ab ipso susceptas, vt impetres mihi spiritum castitatis, quo mundus corde & corpore, ab ignominia corporis mei liberer. Amen.

Post quartum denarium, sic:

Laudo, & condoleo tibi ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea feruentissima, ob dolorem à te conceptum in baiulatione crucis, & lassitudine, & doloribus vnigeniti filij tui. Oro te Domina mea & mater filij Dei, ob pondus crucis eius, & irrisam innocentiam eius, vt impetres mihi spiritum obedientiæ, quo crucem amabilem status mei libenter post ipsum portem. Amen.

Post quintum denarium, sic:

Laudo, & condoleo tibi, ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea perseuerantissima, ob maximum dolorem à te conceptum in crucifixione, & tormento, & plagis manuum, & pedum, & lateris, & in septem verbis vnigeniti filij tui. Oro te Domina mea, & mater filij Dei, ob tam eximium ab ipso datum in cruce humilitatis exemplum, vt impetres mihi spiritum humilitatis, quo ex corde me deiciens, eius discipulus fiam. Amen.

Similiter in tertia quinquagena procedendum est, nisi quòd mysteria vitæ Domini, & tituli Virginis mutandi sunt.

In primo denario vocabis eam lætissimam: verè enim lætissima fuit, quæ in resurrectione filij supra omne quod dici aut cogitari potest, læta fuit, petésque, vt impetrando in mente tua fidem adaugeat, quo firmiùs & efficaciùs mysteria reuelata cognoscas.

In secundo denario vocabis eam piissimam; verè namque pietate excelluit, quæ abscedente per ascensionem filio, in matrem Ecclesiæ & omnium fidelium protectricem data est: postulabisque ab ea virtutem spei, qua beatitudinem, & omnia media ad eam consequendam, exspectes.

In tertio denario vocabis eam ditissimam: nam verè diuitiis abundauit, quæ in immensum supra omnes Apostolos & discipulos gratiam, & Spiritus sancti dona suscepit; petésque ab ea virtutem charitatis, & septem Spiritus sancti dona, quibus pauper mundo, diues cœlo, & cœlestibus fias.

In quarto denario vocabis eam sublimissimam: nam verè supra omnem cogitationem nostram sublimis est, quæ super omnes Seraphicos spiritus, & super omnem creaturam exaltata est, postulabisque ab ea virtutem orationis, qua intellectu & affectu corruptibilia transcendens, te cœlestibus ingeras.

In quinto denario vocabis eam potentissimam: verè namque potentissima est, quæ diademate Reginæ cœli & terræ cumulata, quidquid cupit, aut vult, à Deo statim obtinet, petésque ab ea sanctam & fœlicem mortem, qua à mortalitatis vinculis absolutus, diuino aspectu perfruaris. Ex his facilè poteris tuas preculas efformare, quas laboris leuandi gratia hoc loco subdo.

Post primum denarium huius tertiæ quinquagenæ, orabis sic:

Laudibus effero, & adgaudeo tibi ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea lætissima, ob gloriosum gaudium à te susceptum in resurrectione, & impassibilitate, & claritate, & omni gloria vnigeniti filij tui. Oro te ô Domina mea, & mater Filij Dei, ob immensam claritatem eiusdem Christi Domini & Saluatoris mei, vt impetres mihi spiritum fidei, & perfectionem eius, vt intimiùs & efficaciùs cœlestia cognoscam. Amen.

Post secundum denarium, sic:

Laudibus effero, & adgaudeo tibi ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea piissima, ob ineffabilem exultationem à te susceptam in admirabili ascensione, & solenni pompa ac ineffabili maiestate vnigeniti filij tui. Oro te Domina mea, & mater Filij Dei, ob gloriam eius, qua in cœlum ascendit dona hominibus daturus, vt impetres mihi spiritum spei & augmentum eius, quo fœlicitatem, & media ad eam consequendam sperare, & ad laborandum pro ea, incitari valeam. Amen.

Post tertium denarium, sic:

Laudibus effero & adgaudeo tibi, ô Virgo Maria Domina mea & mater mea ditissima, ob incredibilem lætitiam à te susceptam in aduentu Spiritus sancti, quando in te & Apostolos effusus est. Oro te Domina mea & mater Filij Dei, ob immensam charitatem eius, vt impetres mihi virtutem charitatis, & septem dona Spiritus sancti, quibus & ipsum super omnia diligam, & proximos sicut me ipsum diligam, & ab ipsius Dei mei ductu moueri me sinam. Amen.

Post quartum denarium, sic:

Laudibus effero & adgaudeo tibi, ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea sublimissima, ob maximum gaudium à te susceptum in assumptione tua, quum corpore & anima supra omnes cœlestes spiritus euecta, & ad dexteram Filij collocata es. Oro te Domina mea & mater filij Dei, ob celsitudinem habitationis tuæ, vt impetres mihi à filio tuo spiritum orationis, quo mente, terrena deseram, & ad cœlestia conscendam. Amen.

Post quintum denarium, sic:

Laudibus effero & adgaudeo tibi, ô Virgo Maria Domina mea & mater mea potentissima, ob incomprehensibilem lætitiam cordis tui, quando Regina cœli coronata es, & aduocata totius Ecclesiæ facta. Oro te Domina mea & mater filij Dei, ob dignitatem tuam qua miserias nostras scis, & eis subuenire vis & potes, vt impetres mihi bonam & sanctam mortem, qua ab hoc sæculo nequam discedens, conspectu Domini cum sanctis omnibus perfruar. Amen.

Hoc modo vel alio simili, quem vnctio Spiritus sancti, vel alij libelli spirituales docuerint, poteris psalterium Virginis quotidie recitare, cuius quanta sit vtilitas, quámque copiosus fructus, ex insigni reuelatione cuidam patri ordinis Carthusiensis facta, perspicuè cognosces; Quam Ioannes Lanspergius vir deuotus & planè Deo deditus, his verbis enarrat: Cùm Prior quidam Carthusiæ Treuerensis, multis annis

Lansp. 17. lib. min. oper. in præfat.

annis hoc exercitium quotidie coluisset, suffragante illi gloriosa Virgine, sæpius per diem, præsertim ad horas septem canonicas, in cœlum re vera rapiebatur; vbi inter cætera clarissimè vidit & audiuit cœlestes ciues, Iesum & Mariam super huiuscemodi articulis ineffabili lætitia & deuotione benedicentes, & dulcissimis nominibus, Iesu & Maria, reuerentiam modo suprà dicto exhibentes, necnon pro omnibus in eiuscemodi exercitio sese ipsis cœli ciuibus conformantibus in terris, Deum obsecrantes. Ad hæc, pro singulis id genus sertis rosariis singulas coronas mirabili fulgore coruscantes, & immarcescibiles illis in cœlestibus reponi. Plenam insuper peccatorum remissionem, singularem quoque gratiam, & benedictionem in præsenti, gloriámque in futura vita pro qualibet corona rosacea, vel Rosario illis à Domino Iesu per preces beatissimæ matris eius diuina authoritate promitti & conferri. Denique maiorem Dei gratiam, & salutis thesaurum in eodem latêre exercitio, quàm quispiam mortalium possit comprehendere, primæ Veritatis testimonio illustratus cognouit, nobisque hæc post obitum suum in scriptis reliquit.] Hæc ille. Ex quibus constat, precationem istam Christo Domino, ac Virgini matri esse gratissimam, quam proinde debemus, viros spirituales imitantes, deuotè ac piè frequentare.

De Corona Beatæ Virginis.

CAPVT IV.

PSALTERIVM Virginis matris, à feria secunda vsque ad sabbatum, singulis hebdomadis bis recitatur, & qualibet ex prædictis diebus (vt explicatum est) tertia eius pars dicitur. Hinc autem constat Dominicam diem parte psalterij huius esse vacuam, quam eiusdem Virginis corona replebit. Est autem corona, precatio in honorem eiusdem Virginis matris, ex tot salutationibus Angelicis compacta, quot fuerunt anni vitæ eius. At vita Deiparæ, secundùm opinionem quam nunc verisimilem putamus, sexaginta tribus annis conclusa fuit: vnde & hæc precatio totidem salutationes Angelicas continet, septem orationibus Dominicis per denarios distinctas, excepta sectione vltima, quæ tribus tantùm salutationibus continetur. Meritò verò precatio ista corona vocatur, quoniam regium diadema Virginis ex ineffabilibus meritis vitæ eius fabricatum est, quoniam obsequium hoc nostrum ab eius benignitate, coronæ vice admissum est; quoniam cuicumque hanc coronam recitanti, si per ipsum non steterit, sertum immortalitatis præparatum est.

Hanc verò coronam non iam ex mysteriis vitæ Saluatoris, (quod fieri posset) nec ex virtutibus Virginis, (quod vtilissimum esset) sed ex immensa, ac multiplici dignitate eius per coronam signata, concinnare libet. Ac si iuxta septem denarios huius precationis, sex integros, & vnum inceptum, septem coronas ad illos applicandas beatæ Virginis inueniremus, aliquod fortassis illi vel exiguum obsequium offerremus. Sanctæ Deiparæ caput vna corona cinctum esse ex duodecim stellis compacta nullus ambiget, qui Ioannem in Apocalypsi dicentem legerit: Signum magnum apparuit in cœlo, Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.] Quem locum non solùm de Ecclesia, sed & de Maria totius Ecclesiæ matre accipiendum esse docent Augustinus, Bernardus, & Epiphanius, & plerique alij, quos non oportet recensere. Ipsa enim est signum magnum, quod oriens mundo vt aurora purissima, aduentum magni Saluatoris, ac Solis iustitiæ mundo præmonstrauit. Ipsa in cœlo apparuit, quoniam super omne terrenum se extulit, & vitam supra cœlestem, & Angelicis spiritibus admirabilem, sectata est. Circumdata Sole est, quoniam, vt Verbum conciperet, eam Deus vndequaque protexit, Pater obumbrauit, Filius clarificauit, Spiritus sanctus fœcundā effecit. Lunā calcat, quia extaticam vitā faciens, & mutabilitates nostras non sentiens, omnes successus mundi huius proterit atque conculcat. Corona autē duodecim stellis, quasi duodecim gemmis ornata, eius regiā dignitatem significat, quam mirabilē faciunt duodecim illæ prærogatiuæ, quas Bern. pulchrè descripsit: Quis, inquit, stellas nominet, quibus Mariæ regium diadema compactum sit? Supra hominem est coronæ huius rationem exponere, iudicare compositionem. Nos tamen pro modulo nostræ exiguitatis abstinentes à periculoso scrutinio secretorum, nō incongruè fortitan duodecim stellas istas, duodecim prærogatiuas gratiarum intelligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur. Siquidem inuenire est in Maria prærogatiuas cœli, prærogatiuas carnis, prærogatiuas cordis: & si fuerit ternarius iste per quaternarium multiplicatus, habemus fortè stellas duodecim, quibus Reginæ nostræ diadema præfulget vniuersis. Mihi sanè singularis rutilat fulgor: Primò quidem, in Mariæ generatione: Secundò, in Angelica visitatione: Tertiò, in Spiritus superuentione: Quartò, in Filij Dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoque siderum planè irradiat decus: quòd virginitatis primiceria, quòd sine corruptione fœcunda, quòd sine grauamine grauida, quòd sine dolore puerpera. Nihilominus etiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mansuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis.

Hoc loco vnam tantùm Virginis coronam habemus, &, si prærogatiuas numeramus, non septem, sed duodecim legimus: nos autem aut septem coronas, aut septem prærogatiuas inuenire gestimus. Forsitan ad eas inuestigandas aditum ipse liber Apocalypsis aperiet, si consideremus, quòd Rex & Regina simili consueuerunt corona exornari, & eadem dignitate fulgere. De Christo verò Rege scriptum est: Et in capite eius diademata multa.] Quòd si aduersarius eius habuit diademata septem: nam alio loco Ioannes dicit: Et visum est aliud signum in cœlo, & ecce Draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decē, & in capitibus eius diademata septem.] vide an congruè illa diademata multa Christi, septem dicenda sint. Omissis autem septem coronis draconis, quæ ad nos non pertinent, Christi regium caput septem diadematibus, seu coronis cingitur: quia septem opulentissimis regnis imperitat. Primum est regnum Angelorum clarissimorum, cui semper suam faciem ostendit. Secundum, regnum Apostolorum, & Patriarcharum, & Prophetarum potentissimum, quo mundum sibi subiecit. Tertium, regnum Martyrum fortissimum, quo potestatibus aduersariis resistit. Quartum, regnum Pontificum diligentissimum, quo Ecclesiam suam regit. Quintum, regnum Doctorum sapientissimum, quo ignorantiæ tenebras pellit. Sextum, regnum Confessorum, Monachorum, & Anachoretarum obstinantissimum, quo campos virtutum ad serendos vitæ æternæ fructus exercet. Septimum, regnum Virginum, Viduarum, & aliarum sanctarum mundissimum,

Apoc. 12. 1.

Aug. 4. de symbolo ad cathechu. c. 1.

Bern. ser. in euangelium Epiph. ser. de laudib. B. Mariæ.

Bern. suprà.

Apoc. 19. 12.

Apoc. 12. 3.

quo in terra vitam cœlestem instituit.

Si ergo Christus Rex propter septem hæc regna, quibus præsidet, septem habet diademata, quæ sunt suæ regiæ dignitatis insignia: Maria Regina eisdem coronis coronabitur, vt beneficio Regis Christi, omnibus regnis eius præficiatur. Si enim Assuerus
Esth. 2. 17. Rex, cùm adamauit Esther, [posuit diadema regni in capite eius,] nempe totius regni sui: quanto magis Christus posuit diademata sua in capite Mariæ matris suæ, quam præ omnibus adamauit, & super omnes res creatas exaltare decreuit? Tu ergo coronam Virginis in honorem huius coronæ multiplicis die Dominico recitabis, & eodem modo ac psalterium suprà dictum, eam inchoabis.

In primo ergo denario coronæ vocabis beatam Virginem Reginam clarissimam: quia verè clarissima est, quæ tantæ luci eminet, & pro vita cœlesti in hac mortalitate instituenda, precaberis.

In secundo, vocabis eam potentissimam: quia verè potentissima est, quæ hæreses & infidelitates interimit: & postulabis ab ea, vt verbo & exemplo Ecclesiæ proficias.

In tertio, vocabis eam fortissimam: quia plusquam Martyres vniuersi sustinuit: orabisque eam, vt patienter pro Christo aduersa perferas.

In quarto, vocabis eam solicitissimam: quia cunctarum Ecclesiarum gubernationi intendit: petésque ab illa, vt solicitè in munus tibi demandatum incumbas.

In quinto, vocabis eam sapientissimam: quoniam omnes Ecclesiæ Doctores erudiuit: petésque, vt spiritui orationis & contemplationis insistas.

In sexto, vocabis eam obseruantissimam: quia has luteas sedes incolens, in omni re virtutum genere diligenter exercuit: poscésque ab ea, vt castigatione tui corporis fulgeas.

In septimo, vocabis eam mundissimam: quia omnem virginũ puritatem post se reliquit: orabísque, vt munditiam etiam desideriorum & cogitationum obtineas. Ex his facile erit septem precationes conficere in hunc modum.

Post primum denarium coronæ sic precaberis:

Saluto, laudo, & glorifico te, ô Virgo Maria mater mea, & Domina mea, Regina Angelorum clarissima: congratulor tibi ex totis præcordiis meis, ob diadema regium, quo spiritibus cœlestibus vniuersis præemines. Oro te, Domina mea, & mater Filij Dei, ob coronam Reginæ Angelorum, vt impetres mihi ab eodem Filio tuo vitam puram, cœlestem, & à terrenis desideriis elongatam, vt illi in omnibus meis actibus placere possim. Amen.

Post secundum denarium, sic:

Saluto, laudo, & glorifico te, ô Virgo Maria mater mea, & Domina mea, Regina Apostolorum, Patriarcharum, & Prophetarum potentissima, congratulor tibi ex totis præcordiis meis ob diadema regium, quo omnibus Apostolis, Patriarchis, & Prophetis præemines. Oro te, ô Domina mea, & mater Filij Dei, ob coronam Reginæ Apostolorum, & Patrum antiquorum, qua ornata es, vt impetres mihi ab eodem Filio tuo gratiam abundantem, vt Ecclesiæ verbo & exemplo proficiens, illi in omnibus meis actibus placere possim. Amen.

Post tertium denarium sic:

Saluto, laudo, & glorifico te ô Virgo Maria mater mea, & Domina mea, regina Martyrum fortissima. Congratulor tibi ex totis præcordiis meis ob diadema regium, quo martyribus vniuersis præemines. Oro te Domina mea, & mater filij Dei, ob coronam reginæ Martyrum, qua ornata es, vt impetres mihi

A ab eodem filio tuo donum patientiæ, vt pro eius amore aduersa perferens, illi in omnibus meis actibus placere possim. Amen.

Post quartum denarium, sic:

Saluto, laudo, & glorifico te ô Virgo Maria mater mea, & Domina mea, Regina Pontificum solicitissima. Congratulor tibi ex totis præcordiis meis ob diadema regium, quo omnibus Pontificibus supereminens. Oro te Domina mea, & mater Filij Dei, ob coronam reginæ Pontificum, qua ornata es, vt impetres mihi ab eodem filio tuo piam solicitudinem in bonis operibus, vt diligenter in res mihi demandatas incumbens, illi in omnibus meis actibus placere possim. Amen.

Post quintum denarium, sic:

B Saluto, laudo, & glorifico te ô Virgo Maria mater mea, & Domina mea, regina doctorum sapientissima. Congratulor tibi ex totis præcordiis meis, ob diadema regium, quo omnibus doctoribus præemines. Oro te Domina mea & mater Filij Dei, ob coronam reginæ doctorum, qua ornata es, vt impetres mihi ab eodem filio tuo orationis & contemplationis donum, quo cœlestibus mysteriis superintentus, illi in omnibus meis actibus placere possim. Amen.

Post sextum denarium, sic:

Saluto, laudo, & glorifico te ô Virgo maria mater mea, & Domina mea, regina confessorum, monachorum, & anachoretarum obseruantissima. Congratulor tibi ex totis præcordiis meis ob diadema re-
C gium, quo omnibus confessoribus, monachis, & anachoretis præemines. Oro te Domina mea & mater filij Dei, ob diadema regium Reginæ confessorum, & aliorum sanctissimorum virorum, qua ornata es, vt impetres mihi ab eodem filio tuo donum castigandi, & continendi corpus meum, vt illi in omnibus meis actibus placere possim. Amen.

Post tres salutationes septimi denary, sic:

Saluto, laudo, & glorifico te ô Virgo Maria Domina mea, & mater mea, regina Virginum, viduarum, & omnium sanctarum mundissima. Congratulor tibi ex totis præcordiis meis, ob diadema regium, quo cunctis Virginibus, viduis, & aliis sanctis fœminis præemines. Oro te Domina mea & mater filij Dei, ob coronam Reginæ Virginum & omnium Sanctarum, qua ornata es, vt impetres mihi ab eodem filio tuo munditiam operum, desideriorum, &
D cogitationum, vt mundus existens illi in omnibus placere possim. Amen.

Sic poteris die Dominica coronam Beatæ Virginis recitare, aut alio modo simili, quo vnctio te docebit, & pro certo scias, quia benignissima Mater omnium fidelium nullo modo hoc vel exile donum contemnet, sed te pro eo magnis beneficiis ac donis afficiet.

De speciali inuocatione Beatæ Virginis.

CAPVT V.

E
Vo t t d i s etiam non solùm per orationem vocalem, sed etiam per aliquod exercitium orationis mentalis cum Beata Virgine agendum est. Cui consueuimus certa aliqua diei hora nostras miserias patefacere, & necessitates aperire, vt per hanc orationem desideria nostra accendentes, & affectum mouentes, ad dona cœlestia promerenda disponamur. Beatam Virginem, & omnes Angelos, & Sanctos beatos nostras orationes, etiam sola mente ad

eos

eos fusas, audire, & nostra desideria ad eorum auxilium implorandum directa cognoscere, constans omnium Catholicorum sententia est. Siue illa, eadem visione qua Deũ intuentur, videant, quod verisimilius est, & dictis Patrum conformius, siue particularibus reuelationibus sibi à Deo factis cognoscant, quod ab hac simplici tractatione alienum est. Certè Bernardus sic ait: Et verè quid opus est scalis tenenti iam solium? Creatura cœli illa est, præstò habens per quod potiùs ista intueatur. Videt Verbum, & in Verbo facta per Verbum: nec opus habet ex his, quæ facta sunt, factoris notitiam mendicare. Neque enim vt vel ipsa nouerit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, vbi longè meliora sunt quàm in seipsis. Et Gregorius quodam loco de Angelis, & alio loco de sanctis beatis ait:

Bern. ser. de consider.

Quia illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Et Augustinus, Multum interest inter cognitionem rei cuiusque in verbo Dei, & cognitionem in natura eius, vt illud meritò ad diem pertineat, id est ad notitiam, qua res in Deo videtur; hoc ad vesperam. Hæc illi Patres. Quod & ex ipsa natura status beatorum colligitur. Illis namque nihil deesse posse eorum quæ ad fœlicem sortem ipsorum necessaria, à sapiente iudicabitur: aliquid profectò deficeret, si iuxta legem positi, preces ipsas orantium ignorarent, vota nescirent, & eisdem impetrando & supplicando pro eis nullum remedium afferent.

Greg. 2. mor. c. 2. & 4. dial. c. 33. Aug. 4. de gen. ad lit. c. 23.

Virgo igitur Beata (vt nunc de illa loquamur) nostras preces audit, nostras lacrymas videt, nostra vota & desideria cognoscit. Quis ergo non genuflectat ante illam, & quanta poterit reuerentia illam veneretur, ab eáque non tam verbis quàm affectibus & desiderijs postulet suarum miseriarum remedia, suarum tentationum victoriam? Tu igitur qui sanctæ Virginis amore teneris, & erga eam gratitudinis affectu tangeris, in aliqua hora vesperæ aut noctis intra cubiculum mentis tuæ, & clauso ostio omnibus terrenis & curis & cogitationibus, ora matrem tuam, & ipsa quæ videt in abscondito, reddet tibi.

Sic autem eam inuocabis. Primò, ipsam Beatam Virginem, vt decet, magnificis titulis exalta. Voca eam Mariam sanctissimam, purissimam, prudentissimam. Voca eam Reginam Angelorum, Imperatricem hominum, Dominam omnium creaturarum, Matrem Dei verissimam, Matrem peccatorum misericordissimam, & alijs similibus titulis eam inuocando tuorum desideriorum exauditionem postulabis. Deinde tuas illi miserias, tuam paupertatem, nuditatem, infirmitatem, pusillanimitatem, vulnera, & plagas aperies, & vt ea ad miserationem aspiciat, impensè deposces. Postea de ipsius Virginis bonis gaudebis, quòd scilicet fuerit in Dei Matrem electa, ab omni peccato etiam originali præseruata, tot virtutibus, tot donis, & prærogatiuis, tot diuinis reuelationibus, & consolationibus affecta, & super choros Angelorum exaltata. Tandem ab hac misericordiæ Matre hæc suo ordine petes.

Petes inquam primò, vt impetret tibi à filio suo singularem affectum deuotionis erga eandem Virginem; vt eam in Dominam & Matrem habeas, vt ipsa te in seruum & filium agnoscat.

Secundò, vt impetret tibi plenam remissionem omnium peccatorum, verissimam detestationem eorum, & dignos in hac vita pœnitentiæ fructus, & vt possis dignè satisfacere pro eis.

Tertiò, magnum spiritum mortificationis, iudicij, & voluntatis, sensuum, & passionum, elongationem intellectu & affectu ab omnibus creaturis, & victoriam tentationum, à mundo, à diabolo, & à carne prouenientium.

Quartò, augmentum fidei, certam spem, perfectam charitatem, veram in Dei voluntate resignationem, mentis serenitatem, & pro receptis à Deo beneficiis gratitudinem.

Quintò, Feruorem in diuinis obsequiis, rectitudinem intentionis, & in omnibus circumspectionem.

Sextò, Donum orationis, donum habendæ semper præsentiæ diuinæ, obedientiam ad superiores, affabilitatem & mansuetudinem ad fratres.

Septimò, Magnanimitatem, patientiam in aduersis, mansuetudinem in iniuriis, constantiam in bonis propositis adimplendis.

Octauò, Paupertatem, castitatem, humilitatem, atque eius comites inseparabiles, modestiam & silentium.

Nonò, Vt talentis tibi à Domino prærogatis, qualia sunt literæ, ingenium, & cætera huiusmodi, Domino famuleris, cedántque semper in gloriam Dei proximorúmque salutem.

Decimò, vt reuerenter, deuotè, & fructuosè sacrum Missæ sacrificium celebres, vel ad sacram communionem accedas, vt eo ministerio occuperis, in quo Domino acceptior sis futurus, & vt auxilium efficax consequaris ad bene satisfaciendum huic muneri, in quo nunc occuparis.

Vndecimò, Tandem petes perseuerantiæ donum, fœlicem & sanctam mortem, & auxilium in tremendo iudicio.

Ex his ergo punctis, aut ex aliis similibus poteris formare orationem tuam ad Virginem, ita vt coram ea saltem per aliquam breuem morulam (nam hæc pro ratione affectus, & contrahi & protrahi poterunt) cor tuum effundas, & dona ad sanctè viuendum necessaria, tibi dari deposcas. Crede mihi, frater, in hoc exercitio magna est vtilitas, & sub hac simplicitate verborum ingens latet fructus. Nam benigna mater nostra occasiones quærit ditandi nos, & ad magnam virtutem prouehendi. Est autem illi magna exercendæ liberalitatis occasio, si quotidie, vt pauperes & egeni, in conspectu eius appareamus, & miserias nostras aperientes, dona fiducialiter postulemus.

De inuocatione Angeli custodis, & Sanctorum.

CAPVT VI.

BEATA Virgo Maria Mater nostra est: sic enim eam audacter appellamus, quia Dominum cruci affixum dicentem Ioanni, Ecce Mater tua,] & in eo omnibus nobis eadem verba proferentem, audiuimus. Angeli autem & sancti sunt aduocati nostri, quorum est apud Deum nostra negotia agere, & nostram defensionem patrociniúmque suscipere. Sed inter Angelos, custodis Angeli præcipuè est interuenire pro nobis, & instar pædagogi nos nostráque curare. Qui ex dilectione quam erga nos habet, de omnibus nos ipsos docet, à malo retrahit, ad bonum inducit, in prosperitate moderatè deprimit, ne superbiamus, in aduersitate iuuat, ne desperemus, viuentes comitatur, morientes tuetur, & ducem se ad Deum properantibus præbet. Inter Sanctos verò illi præcipuè nobis opem ferunt, quorum dies festos celebramus, quorum auxilium

speciali

specialiter imploramus, & quos ex peculiaribus obsequiis apud Dominum patronos habemus.

Singulis ergo diebus, Angelus custos, & Sancti, quorum eo die Ecclesia natalitia commemorat, & alij patroni à nobis electi, vel simul, vel separatim inuocandi sunt, vt eorum patrocinijs adiuti, fœliciùs & breuiùs ad perfectionem properemus. Et per hebdomadam tota curia cœlestis compellanda est, & quasi per gradus ad nostrum auxiliũ inuitanda, vt auxilio vniuersorũ beatorũ indigi, eos omnes assiduis precibus nobis propitios faciamus. Dominica ergo die, nouem Angelorũ choros: feria secunda, Apostolorum, Patriarcharum, & Prophetarum cœtus: feria tertia, Martyrum acies: feria quarta, Pontifices: feria quinta, Doctores: feria sexta, Confessores & Anachoretas: sabbato, Virgines, & Sanctas omnes innocabis, eisque ad auxilia suæ impetrationis promerenda, obsequium tuæ precationis, & tuorum desideriorum manifestationem offeres. Ad quod te hortatur Bernardus, qui explicans illud: Columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.] ita ait: Cedit nempe in modum maceriæ mollioris pia maceries desiderio animæ, cedit puræ contemplationi, cedit crebræ orationi. Denique oratio iusti penetrat cœlos. Non vtique aëris huius corporei spatiosas altitudines velut quodam remigio alarum suarum, instar volucris volantis scindet, aut quasi gladius acutus ipsius firmamenti solidum celsũmque verticem perforabit: sed sunt cœli sancti, viui, rationales, qui enarrant gloriam Dei, qui fauorabili quadam pietate nostris se votis libenter inclinant, & sinuatis ad tactum nostræ deuotionis affectibus, in sua nos recipiunt viscera, quoties digna ad eos intentione pulsamus. Pulsanti enim aperietur. Licebit itaque vnicuique nostrûm etiam hoc tempore mortalitatis cauare sibi, quacumque parte volet, cauernam supernæ maceriæ, nunc quidem Patriarchas reuisere, nunc verò salutare Prophetas, nunc senatui immisceri Apostolorum, nunc Martyrum inseri choris, sed & beatarũ virtutum status & mansiones à minimo Angelo, vsque ad Cherubim & Seraphim tota mentis alacritate percurrendo lustrare, prout quemque sua deuotio feret. Apud quos magis efficietur, immittente sibi spiritu prout vult; si steterit, & pulsauerit, confestim aperietur ei, & facta quasi cauerna in montibus, vel potiùs mentibus sancti, dum se vltro inflectunt ad pietatem, requiescet vel paululum apud illos.

Cant. 2.

Bern. ser. 63. in Cant.

Si autem quæras, quomodo Angeli & Sancti inuocandi sunt? breuiter dico & oratione aliqua vocali ad hoc instituta, vt vox, & corpus nostrum illis se subdat, & oratione mentali, vt eisdem spiritus noster se subiciat. Hæc autem oratio eadem erit, quam paulò antè ad Virginem dirigendam esse protulimus. Nisi quòd, & Sanctorum titulos mutabis, quos Dei amicos, cœlestis curiæ Principes, Ecclesiæ columnas, fidelium patres, & aliis similibus nominibus poteris appellare: quæ te ad reuerentiam, ad attentionem, & ad deprecandi feruorem alliciant. Postquam verò illos laudaueris, & illis pro sanctissima vita & fœlici morte gratulatus fueris; suprà explicatas virtutes & dona posces, quæ ideo summatim præstricta sunt: quia non orationes, quæ ex libro legantur, componimus, sed aditum ad mente surgendum in Deum, & ad affectus excitandos, aperimus.

De salutando frequenter Domino, in Sacramento Eucharistiæ latente.

CAPVT VII.

QVI Sanctos pro ratione status sui, quo ad sanctitatem properant, & ad consortium Sanctorum festinant, quotidie inuocare assuescunt, quanta potiori ratione ipsum Dominum Sanctorum, non iam solum in cœlo manentem, sed in terris, & in domo eorum commorantem salutabunt? Certè mirabilis est dignatio Saluatoris, qua voluit sub Eucharistiæ Sacramento in templis nostris habitare, & non aliter quàm paterfamiliâs in præcipua cella domus, nempe in Ecclesia, quæ quasi cella magna est, quia Prælatus magnus & summus rerum moderator in ea manet, ad nostrum tutamen, & regimen, & consolationem assistere. Fidelis est ille, qui opere complet, quod dixit: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.] Est enim nobiscum protectione sua, cùm nos à malis & periculis defendit: est & præsentia sua, dum apud nos sub specie panis & vini manet, & se huius vitæ comitem exhibet. Et, si ex eo, quòd Ioseph Patriarcham Dominus è carcere eripuit, dictum est: Descenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum:] quanto mirabiliùs nobiscum in foueam descendit, qui non tantùm nos sua prouidentia protegit, sed & secundùm corpus assumptum, in foueis nostris, & in luteis templis à nobis exædificatis nobiscum habitare constituit?

Matth. vlt. 20.

Sap. 10. 13. 14.

Hæc sanè meditatio tanti ponderis fuit in cordibus multorum Sanctorum, vt Ecclesias, in quibus Eucharistiæ Sacramentum asseruatur, deuotissimè frequentarent, & eas cellas proprias ad iugiter manendum efficerent. Beatus Dominicus sanctissimus ordinis Prædicatorum pater, nullam ferè aliam cellam nisi Ecclesiam habebat. Qui postquam copiosis lucris animarum institerat, in Ecclesiam se recipiebat, & ibi lectioni, orationi, gemitibus, & suspirijs se dabat. Enim ex parte multi alij ex viris spiritualibus imitati sunt, qui vt fideles serui, cùm per alias occupationes licet, ad Ecclesiam, vt ad conclaue Domini sui, tota deuotione confugiunt, & ei genuflexi, aut stantes, aut si aliter non possunt, in humili scabello sedentes assistunt. Putant namque (& non decipiuntur) in templis sanctæ Ecclesiæ illud etiam Danielis impleri: Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.] Et ideo præsentia miscent se Angelis, vt quorum vitam imitari gestiunt, etiam societate lætentur.

Lib. 3. vit. 14. c. 12.

Daniel. 7. 10.

Ergo & tu, qui hoc beneficio præsentiæ Domini frueris, qui eum tuæ propriæ domus habitatorem agnoscis, in signum gratitudinis aliqua tempora quotidie signata habeas, in quibus ad Ecclesiam te conferas, & ad eum salutandum accurras. Et vt aliquid tibi speciale proponam, poteris Beatum Franciscum Borgiam imitari, priùs Ducem Gandensem & Magnatem Hispaniæ, postea seruum Iesu Christi, & tertium nostræ Societatis Generalem, qui (vt nouitius audiui) septies quotidie se in Ecclesia Domino præsentabat, & pro septem donis Spiritus sancti, hanc, quam subiungam, orationem fundebat.

1. In honorem sanguinis effusi in Circuncisione, & petebat donum sapientiæ, & virtutem castitatis.
2. In honorem sanguinis effusi

In horto,

Adorabat igitur ille Dominum, & recitabat semel orationē Dominicam, & salutationē Angelicā, in honorē septem effusionum sanguinis Domini, hoc ordine.

in horto, & petebat donum intellectus, & virtutem abstinentiæ.

3. In honorem sanguinis effusi in columna, & petebat donum scientiæ & virtutem charitatis.

4. In honorem sanguinis effusi in coronatione spinarum, & petebat donum timoris & virtutem humilitatis.

5. In honorem sanguinis effusi in fixura manuum, & petebat donum consilij & virtutem misericordiæ.

6. In honorem sanguinis effusi in fixura pedum, & petebat donum fortitudinis & virtutem perseuerantiæ.

7. In honorem sanguinis effusi ex vulnere lateris, & petebat donum pietatis, & virtutem patientiæ.

Non erit autem molestum, nec custodiæ cellæ contrarium septies quotidie in Ecclesiam venire, si scias has Domini visitationes prudenter disponere, & in apta totius diei tempora distribuere. Nam manè cùm primùm surgis è lecto, cùm ad celebrandum aut audiendum sacrum accedis, cùm manè & vesperè ad aliquod ministerium vel negotium egrederis, cùm è prandio vel cœna ad cellam redis, facile est opportuna tempora ad visitandum Dominum reperire. Et siue hoc pium exercitium siue aliud assumas, nunquam prætermittas ad tuum Saluatorem accurrere, & te coram illo in Sacramento abscondito præsentare. Rex namque est infinitè benignus, & miserationum Dominus, qui se honorantes exaltat, quærentes admittit, & bona postulantes à se vacuos abire non sinit.

De conscientiæ examine ante cubitum, & primò de eius necessitate.

CAPVT VIII.

IN his, aut aliis similibus diuini cultus exercitationibus, & in consuetis literarum studiis, aut animarum ministeriis, vespera insumenda est: ad noctem verò diuinum officium persoluendum, orationi mentali incumbendum, & post moderatissimam cœnam, & pausationem aliquam, conscientiæ discussio, antequam ad somnum nos componamus, diligenter iteranda. Et quia hoc opus (quod suprà in hunc locum reiecimus) ad vitam spiritualem summi momenti est, ideo paulo latiùs eius necessitatem, multiplices vtilitates, & qualiter faciendum sit, explicabimus. Est igitur examinatio conscientiæ, subtilis exquisitáque discussio, qua cogitationes, desideria, verba, & actiones nostras expendimus, & mala ac bona à nobis gesta retractamus. Hæc autem discussio admodum necessaria est, vt Deo, cui placere cupimus, inuisi non simus. Ipse enim omnium hominum, sed præcipuè iustorum gesta & cogitata considerat, eorum bona approbat, & mala condemnat. His tamen malis, scilicet clementer ignoscit, si ea à nobis per examen cognita, & fletu ac compunctione lota esse deprehendit. Quid est homo, inquit Sanctus Iob, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuū? Visitas eum diluculo, & subitò probas illum.] Quid rogo est, hominem à Deo magnificari ac visitari, nisi donis ac muneribus impleri? Sed quid est Deum erga hominem cor suum apponere, eúmque probare,

Iob. 7. 17. 18.

A nisi an bene suis donis vtatur animaduertere, & eius opera morésque discutere? Vnde Gregorius hunc eundem sensum attingens, sic ait: Hominem Deus magnificat, quia largitate rationis ditat, infusione gratiæ visitat, honore collatæ virtutis exaltat. Cúmque per semetipsum nihil sit, esse tamen eum cognitionis suæ participem, benignitatis munere concedit. Sed erga eundem magnificatum hominem cor suum Dominus apponit, quia post dona iudicium exerit, merita subtiliter pensat, vitæ pondera vehementer examinat, & tanto ab eo pòst districtiùs pœnas exigit, quanto hunc impenso munere largiùs præuenit.] Hæc autem mala, quæ Dominus in nobis aduertit, eum ad iram prouocant, nisi per compunctionem, & emendationis desiderium, atque propositum à nobis abscedant.

Greg. 8. mor. c. 16

B Tunc verò de male factis compungimur, tunc ea vitare cupimus, atque proponimus, cùm in conscientiæ discussione ipsa mala esse, & Deo displicuisse deprehendimus. Nam quæ per ignorantiam, aut infirmitatem, aut etiam malitiam commisimus, hæc discussio hocve examen detegit, & ante oculos mentis vt lugeantur & deleantur, statuit. Hunc autem esse fructum examinis Ricardus Victorinus in hunc ferè modum exponit. Multa enim tempore compunctionis, & orationis, mala & iniusta esse inuenit, quæ priùs ex animi impetu, & quasi præcipitanter definiuit, quæ tamen iniusta esse, tunc temporis aduertit, & multa sæpe ex eodem spiritus sui impetu homo contra conscientiam suam dictat, & tamen eandem animi sui præcipitationem postmodum sub orationis & deuotionis

Ricard. Vict. li. 1. de erud. inter hom.

C suæ tempore temperat, & ad saniorem sententiam reformat. Debemus itaque ea quæ præcipitanter magis quàm prudenter statuimus, & mala esse pertimescimus, postmodum diligenter discutere, & vtrùm iusta an iniusta, vtilia an inutilia sint, sagaci retractatione perquirere.

Hinc autem manifestè colligitur, quòd qui non se frequenter examināt, vitam rectam atque perfectam habere vix possunt. Sicut enim linea nequaquam à rectitudine exorbitare creditur, quando absque adminiculo regulæ videtur: at statim eius obliquitas detegitur, si norma aut regula dirigatur; ita & operum nostrorum defectus, cognitionem nostram prætereunt, quandiu examinis regula, ipsa opera non expendunt. Nam & hæc conscientiæ propriæ discussio

D regula est, quæ profectò actiones nostras dirigit, & quid in eis flexuosum, quid rectum, quid Deo inuisum, quid gratum, ostendit. Si ergo artificibus regula necessaria est, vt opera sua iuxta præscriptum artis faciant, & viris spiritualibus examinatio operum & cogitationum necessaria est, vt rectè viuant, & iuxta virtutis præscriptum suam vitam instituant: Certè cùm cellam nostram mundare disponimus, priùs sordes & immunditias in vnum cumulum congerimus, vt postea extra cellam reiiciamus. Sic & conscientiæ cubiculum mundandum est; & sicut pœnitentia delicta foras eiicit; ita & examinatio in vnum locum congerit. At si per hoc exercitium delicta & defectus nostros non videamus, & in memoriæ receptaculum

E ad compūctionem, ad lacrymas, & ad confessionem non congregemus, quomodo foras reiiciemus? Aptè profectò quidam conscientiæ examen humorum commotioni comparauit: vt quemadmodum medicinæ ars priùs beneficio alicuius pharmaci humores commouet, & postea per sequentem potionem pellit: ita & ars sanctè spiritualitérque viuendi, primò per examen peccata mouet, & quasi à sua sede extrahit, & postmodum per contritionem & confessionem foras eiicit. Hunc esse fructum examinis Ieremias

Threnor. 3. 40. remias expressisse videtur, cùm ait: Scrutemur vias A
nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum.]
Quid enim aliud est, vias nostras scrutari, nisi mores,
affectus, opera, verba, & cogitationes discutere? Quid
est hæc quærere, nisi eadem qualia sunt, an bona an
mala, an perfecta an imperfecta, an Deo grata an in-
uisa, per examen exquirere? Inde autem quid sequi-
tur? Certè, vt reuertamur ad Dominum, vt scilicet
per veram pœnitentiam eius indignationem pella-
mus, ipsiusque amicitiam & gratiam impetremus.
Discussio ergo conscientiæ ad hoc valet, vt peccata
nostra detestemur, & malè admissa lugeamus. Sic
que sanctus Dauid se ad delictorum suorum destru-
Psal. 6. 7. ctionem incitabat: Laboraui, inquit, in gemitu
meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: La-
crymis meis stratum meum rigabo.] Dixerat priùs: B
v. 4. Conuertere Domine, eripe animam meam; saluum
me fac propter misericordiam tuam.] quibus verbis
Dominum deprecatur, vt sibi pristinas iniquitates,
ignoscat. Vt autem veniam consequar, ait, gemitibus
& suspiriis fatigabo me ipsum, in loco quietis meæ
delicta mea recogitabo, & præcordia mea dolore &
desolatione complebo. Hæc namque via est, ô Do-
mine, vt tuam misericordiam flectam, & ad parcen-
dum & miserandum, tuum benignum pectus alli-
ciam.

Iam verò breuiter huius frequentis discussionis
necessitates colligamus. Prima est quòd peccata de
tegit, & lucem ad ea cognoscenda ac sapientiam im-
pertit. Dum enim nos ipsus inspicere, & mala à bo- C
nis separare assuescimus, à Domino, qui fidelis est,
de malis vitandis, & bonis agendis, erudimur. In
Iudicum 6. n. 11. eius signum Gedeon [cùm excuteret atque porga-
ret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, appa-
ruit ei Angelus Domini,] qui eum Domini volunta-
tem docuit, & ducem ad Madianitas vincendos &
profligandos constituit. Tunc quidem, ô iuste, ad
fugiendum Madian frumenta purgas; cùm ad vitan-
dos diaboli laqueos, solerti consideratione vitam
tuam & mores examinas. Huic autem operi inten-
tus nuncium Domini aspicis, & ab eo dux aduersùs
hostes constitueris, cùm lucem cœlitus immissam ad
mala tua cognoscenda sentis, & ex inspectione eo-
rum ad fletum & ad compunctionem, quibus pec-
cata destruuntur, incitaris. Quid est frumentum vir-
Gregor. 3. mor. c. 17. ga cædere, inquit Gregorius, nisi rectitudine iudicij
à vitiorum paleis, virtutum grana separare? Qui ergo D
iudicio & examine bona sua opera à prauis vel ope-
ribus, vel affectibus, vel adiacentibus separant, se ad
diuinæ lucis irradiationem præparant. Dominus in
extremo die homines iudicaturus, priùs eorum con-
scientias discutiet, & examine manifestabit, vt postea
bonis præmia cumulatissima, malis autem acerbissi-
1. Cor. 4. 5. mas pœnas exoluat. Quare & Paulus ait; Nolite
ante tempus iudicare, quoadvsque veniat Domi-
nus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, &
manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vni-
cuique à Deo.] Tenebrarum, id est, peccatorum, de-
tectio, & consiliorum cordis manifestatio, laudem à
Deo decernendam, vel vituperationem præcedit,
quia ipsa natura dictante nullus ante cognitam à iu- E
dice causam iudicandus est, nec bonus aut malus
proclamandus. Et Dominus per os Dauidis ita pec-
Psal. 49. 21. catorem alloquitur: Existimasti inique, quòd ero
tui similis, arguam te, & statuam contra faciē tuam.]
Multa, inquam, mala & flagitiosa perpetrasti, & ego
ad tempus tacui, & dissimulaui, & te impunitum di-
misi. At non in perpetuum tacebo, sed me contra id
quod tu existimabas, admodum tui dissimilem ostē-
tabo, cùm flagitia tua puniens, me peccatis tuis non

A oblectari, sed indignari, patefaciam. Vt verò debitis
te pœnis afficiam, priùs peccata tua tuis oculis con-
sideranda proponam, priùs vitam tuam sordidissi-
mam penicillo sapientiæ meæ ante te depingam, vt
te ipsum intelligas, & me iudicem iustè punientem
agnoscas. Idem igitur ordo, si errare nolumus, in iu-
dicio à nobis faciendo tenendus est, vt scilicet ante-
quam nos, vel vt reos ligemus, vel vt innocentes ab-
soluamus, gesta & cogitata nostra solerti examina-
tione iudicemus. Optimè profectò Ricardus ait:
Diuinitus arguitur, cui diuina inspiratione tactus *Ricar. de somno Nabuch. c. 22.*
animus, conscientiæ propriæ accusatione confundi-
tur. Et quasi contra faciem propriam præuaricatrix
anima statuitur, quando in fœditatis suæ considera-
tione, contra semetipsam per increpationem sæuire
B videtur. Assuetudo itaque inspiciendi nos ipsos, &
quasi in obscuro cordis nostri manendi, causa est, vt
occulta pateant, & quæ priùs abscondebantur, ap-
pareant. Colligat ergo se intra seipsum perfectionis
amator, enitatur seipsum agnoscere, & suarum cogi-
tationum & actionum intentionem & qualitates de-
prehendere, & sibi lucem affuturam ad hanc vtilis-
simam sui cognitionem, de diuina bonitate confi-
dat. Cuius ope se esse quod re vera est, iudicabit, &
quantumuis perfectus, verissima humilitate despi-
ciet, quia nunquam in humano corde deent, dum
hîc viuimus, quod nos ad humilitatem & sanctam
compunctionem prouocet, nisi fortè vita nostra se
sub velo proprij amoris occultet.

C Secunda necessitas discussionis est, quòd sine illa
nemo (vt par est) suorum erratorum detestationem
concipit. Nam quis rogo, suam paupertatem, quam
non nouit, vnquam auersatus est? quis, inquam, ob
infamiam, quam penitus nescit, est dolore commo-
tus? Similis autem huic est, qui penitus suos defectus
& miserias ignorat, qui profectò nunquam eas luge-
bit, nec censura emendationis abluciet. Quomodo
autem non ignorabit defectus suos, qui sua interiora
non respicit; qui se non examinat, se non discutit, &
qui nunquam quod in corde, & quod in manibus
gestat, aduertit? Discussio ergo conscientiæ, initium
salutaris doloris est, & sanctæ compunctionis exor-
dium, qua cùm casus nostros aspicimus, ad tristitiam
& detestationem peccatorum incitamur. Postquam
enim conuertisti me, ait Propheta, egi pœnitentiam: *Ier. 31. 19.*
& postquam ostendisti mihi, percussi femur meum.
D Nam licèt nos Deus ad bonam frugem conuertat,
& opus hoc conuersionis nostræ ei ascribendum sit,
tanquam bonorum vniuersorum authori, tamen
cùm huius operis cooperatores nos esse velit, ipse in-
cipiens nostra opera non excludit. Quo autem or-
dine conuertamur, indicat, dicens: Postquam osten- *Ier. 31. 19.*
disti mihi, percussi femur meum,] quia prius est, cul-
pas nostras attenta discussione deprehendere, & po-
sterius debita pœna castigare. Denique, confusus
sum, & erubui: quoniam sustinui opprobrium ado-
lescentiæ meæ.] Ac si diceret: Ostendisti mihi, Domi-
ne, peccata mea, dum scrutabar illa, & ipsorum co-
gnitione tactum puduit me talia patrasse, & probro-
sis adolescentiæ meæ affectibus seruiuisse. Vide, quo-
E modo peccatorum cognitio, quæ discussione obti-
netur, cor nostrum ad compunctionem & dolorem
impellat. Non videbat se patiens Iob, & ideo non
erubescebat, immò quasi penitus innocens de sua se
innocentia iactabat, & de tantis miseriis sibi à Domi-
no illatis conquerebatur. At postquam se ipsum no-
ua quadam & magis intima reuelatione conspexit,
& suam vilitatem agnouit, querimonias ponit, &
vultum pœnitentis assumit. Auditu, inquit, auris *Iob. 42. 5.*
audiui te, & quasi à longè cognoui, nunc autem ocu-

lus meus

lus meus videt te.] Id est, tuam sapientiam, & causas
meæ percussionis & plagarum percepi. Idcirco ipse
me reprehendo, quòd iam audacter me innocétem
dixi, me sine causa pati pronunciaui, & ago pœniten-
tiam in fauilla & cinere. Eodem quidem modo cùm
propriam conscientiam non videmus, nos iustos &
alijs meliores dicimus: cùm verò eam per examen
discutimus, tunc miseros & peccatores iudicamus.
Greg. lib. 31. mor. c. 5. Et quanto se quis minùs videt, inquit Gregorius, tã-
to sibi minùs displicet: & quanto maioris gratiæ lu-
men percepit, tanto ampliùs reprehensibilem se esse
cognoscit. Cùm enim intrinsecus subleuatur per o-
mne quod est, ad eam, quam super se conspicit, regu-
lam congruere nititur. Et quia adhuc humana infir-
mitas præpedit, cernit quia ei ex minima parte dis-
sentit. Totúmq; illi onerosum est, quod internæ re-
gulæ conueniens non est.] Sic ille.

Hanc etiam esse consuetudinem Dei, vt nos per
cognitionem peccatorum ad compunctioné & pœ-
Ps. 59. 4. nitentiam trahat, regius Propheta non tacuit: Com-
mouisti, inquit, terram, & conturbasti eam; sana con-
tritiones eius, quia commota est.] Interrogat eo loco
Aug. ib. Augustinus, quomodo conturbata est terra? Respon-
det autem sibi ipsi: Conscientiâ peccatorum. Sapiens
quidem & vera responsio. Cùm enim homo in cor-
de suo delicta & peccata inuenit, quæ antea ignora-
bat, tunc dolore compungitur, tristitia commouetur,
timore turbatur, vt à Domino gratia sanetur. Ipse
enim pungit, vt mulceat; mouet, vt quietet; turbat, vt
turbatum præ compunctione animum à malis, quo-
Ps. 59. 5. 6. rum causa turbabatur, eripias. Denique, [ostendisti
populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis,
dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à
facie arcus.] Quia dum nobis, Domine, duritiam no-
stram & proteruitatem ostendis, vino compunctio-
nis reples; & dum compunctione commoues, indi-
cium tribuis, quòd nos à facie arcus, id est, à pœnis,
quibus sumus digni, liberabis. Si autem nos non di-
scuteremus, nec peccata nostra videremus, nec con-
tritione commoueremur, sine qua nunquam errato-
Ezech. 3. 14. rum veniam impetrabimus. Spiritus, ait Ezechiel,
leuauit me, & assumpsit me, & abij amarus in indi-
gnatione spiritus mei.] In quemnam locum Spiritus
Dei iustum efferit? Puto, quia in locum quietis & pa-
cis, vbi & Dei bonitatem, & suam imbecillitaté mul-
tiplicésque defectus agnoscat. Et vndenam eum assu-
mit? Existimo, quia à curis terrenis, & à sæculi solici-
tudinibus, vt vna sit ei cura, vna solicitudo seipsum
noscere, seipsum à malis purgare. Ibi amaritudine re-
pletur, dum se minùs purgatum, minùs feruidum in-
uenit. Ibi aduersùs semetipsum indignatur, & ex co-
gnitione sui ad indignationem iustam transit aduer-
sùm se, & ex dolore & indignatione ad spem diuinæ
miserationis, ad tranquillitatem mentis, & ad perci-
piendam cœlesté consolationé ascendit. Nam & sta-
tim Propheta subdit: Et manus Domini erat mecum,
confortans me.] Eos enim manus Domini recreat,
& reficit, quos ex cognitione quotidianorum defe-
ctuum compunctos & desolatos reperit.

Maneat igitur, conscientiæ discussionem esse com-
punctionis originem, & sancti mœroris matrem, quo
ad consolationem paramur, & veniam erratorum
promeremur. Hanc vtilitatem examinis non siluit
Chrysostomus, qui ad illud faciendum fideles ex-
hortans, sic ait: Ecce habes codicem, vbi scribas quo-
tidianũ expensum. Habeto codicem, conscientiam
tuam, & scribe quotidianæ peccata. Quando accu-
bueris super stratum tuum, & neminem infestum
pateris; antequam veniat tibi somnus, profer in me-
dium conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua,

A si quid in verbo, seu in facto, vel cogitatione peccasti.
Hoc enim dicit Propheta: Irascimini, & nolite pecca- *Psal. 4. 5.*
re, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus ve-
stris compungimini.] Per dié non habuisti tépus, sed
obseruisti iudici tuo; & iniunctum negotiũ, & con-
fabulatio amicorũ, & domestica necessitas, & filiorũ
cura, & vxoris solicitudo, & militiæ timor, & cæte-
rarum te mille rerum circumdederunt causæ? Quan-
do in lectulum tuum veneris, vt sopori membra con-
cedas, ad tranquillum portum nemo tibi molestus
est, nemo pulsat: Dicito in corde tuo & anima tua:
Expendimus diem, ô anima, quid boni fecimus, &
quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gra-
tias age Deo: si quid mali, de cætero ne facias. Et re-
miniscens peccatorum tuorum, effunde lacrymas, &
B poteris in lectulo tuo positus ea delere. Roga Deum
tuum, & sic permitte animam tuam soporari. Con-
fessus peccata tua, facito tibimetipsi rationem, &
ora misericordiam Dei, & inuenies requiem. Quid
graue, aut quid molestum est positum, in lecto quo-
tidiana deflere peccata? Cùm reputare tibi cœpe-
ris, tanquam in equuleo suspende cogitationes tuas,
& vngula timoris Domini radito eas. Propone
tibi timorem gehennæ, superducito ei securæ ictum
non habentem dolorem. Iudicium facito tibimetipsi
terribile, leuiorem præpara confessionem cogita-
tionum tuorum, vt non in futura die ignauior sis ad
perscrutanda peccata.] Hactenus ille. Vide igi-
tur, quomodo examinatio conscientiæ compun-
ctionem excitat, & animus compunctus antea cul-
C parum stimulis perturbatus, serenitatem & lætitiam
inueniat.

Hinc autem oritur tertia discussionis necessitas,
quòd sine illa communiter culparum nostrarum re-
missionem nequaquam consequimur. Dixi, cómuni-
ter: quia aliquando homo peccati cuiusdam oblitus,
illius veniam assequitur, dum de alijs dolet, & pœni-
tentiæ Sacramento se subijcit: &, si illius peccati obli-
ti meminisset, etiam illud detestaretur. At si legem à
Deo latam inspiciamus, illud peccatum siue graue, si-
ue leue, nobis remittitur, quod vera detestatione &
odio prosequimur: illud verò detestamur, quod à no-
bis patratũ esse cognoscimus, quod in recessu mentis
nostræ, attenta conscientiæ discussione deprehendi-
mus: Maria Magdalena priùs sui cordis fœditatem
D aspexit, deinde ad pedes Domini fleuit, & suas ini-
quitates doluit, & tandem veniá impetrauit: & ver-
ba illa, [dulciora super mel & fauum,] Dimittuntur *Psal. 18. 11.*
tibi peccata tua,] ex ore Domini miserentis audiuit. *Luc. 7.*
De qua Gregorius ait: Quia turpitudinis suæ macu- *Gregor. hom. 33. in Euág.*
las aspexit, lauanda ad fonté misericordiæ cucurrit.]
Si autem maculas suas nõ aspexisset, absq; dubio ad
balneum miserationum Domini, quo mundata est,
non venisset. Si ergo, ô iuste, à quotidianis defectibus
mundari cupis, eos per compunctionem detestare; si
detestari vis, eos priùs per examé cognosce: quia sicut
nemo bonum, quod nescit, diligit; ita malum, quod
ignorat, odio habet. Moses misit manum in sinum, & *Exod. 4. 6.*
protulit eam leprosam: sic dum manũ in sinũ mitti-
mus, & conscientiá propriá discutimus, lepram no-
E strarum culparũ in lucé proferimus. Retraxit iterum
in sinum, & protulit, & iam non lepra candentem,
sed mundam aspexit: quia dum nos in assidua exa-
minatione defectuum exercemur, tandem ab eorum
sorde mundamur. Ille enim, (inquit Humbertus) *Hũbert. lib. 2. de erudit. re ligios. p. 2. c 3.*
quem de mari mundi Dominus ad religionem as-
sumpsit, manum in sinum mittit, quando in corde
operationes suas discurit, in quibus in principio le-
pram peccati deprehendit, sed inspectionem istam
frequentando, tandé ad puritaté operum peruenit.]

Meritò ergo conscientiæ discussionem balneo simi-
lem esse dixerim, qua cùm maculas nostras cognu-
scimus, & plangimus, Domini miseratione munda-
mur. Iam nemo non videt conscientiæ examen ad
mentis puritatem necessarium esse: quod & peccata
nostra pandit, & ea iam cognita plangit, & dum fletu
purgata sunt, Dominus qui emundationem nostram
impensè vult, benignè remissionem impendit.

De examinis multiplici vtilitate.

CAPVT IX.

QVÆ ad vitam sunt admodum necessa- B
ria, esse etiam solent multiplici vtilitate
referta, vt hæc multiplex vtilitas ad il-
lorum assiduum vsum impellat. Vnde
cùm hæc conscientiæ examinatio, at-
que discussio, tam necessaria sit ad vitam spiritualem
prouehendam, non potest non plurimis fructibus
abundare, quos ex ea spirituales viri tanquam ex
bona arbore quotidie decerpunt. Dum autem hanc
rem meditabar, videbatur quidē mihi huius discus-
sionis necessitas magna, & vtilitas manifesta. Neces-
sitas eius eximia est, siquidem, si ad peccata grauia re-
feratur, initium est remissionis eorum. Nam & pec-
catores hortamur, vt peccata sua serió recogitent, &
conscientias suas diligenter examinent, quo possint
iniquitatum suarum grauitate perspecta, verè illas
detestari, & Sacerdoti, vt ab eo remittantur, per con- C
fessionem exponere. Si autem ad peccata leuia, &
defectus applicetur, etiam est remissionis eorum
exordium, & præstantissimum ad emēdationem re-
medium. Quia non detestamur, nec à nobis repelle-
re curamus, nisi quæ mala, & perfectioni, quam cu-
pimus, aduersantia esse deprehendimus. Vtilitas ve-
rò manifestissima est, quam non solùm viri sancti,
non solùm Christiani homines, sed & gentiles Phi-
losophi ductu ipso naturæ instructi præuiderunt. Et,
vt nunc Senecam & Plutarchum omittam, certè Py-
Pythag. thagoras carminibus elegantissimis hanc discussio-
nem conscientiæ descripsit. Quorum sensus est,
Quemque priusquam ad somnum se componat, de-
bere diurnas actiones discutere, & in eis tria, nimi- D
rum in quo transgressus sit, quid fecerit, & quid mi-
nùs perfectum reliquerit, obseruare. Sed ingratum
non erit hos versus à Poëta Latino Latinè redditos,
& legere, & admirari. Ille sic ait:

Non priùs in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei:
Quà prætergressus, quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit?
Quam melius mutare fuit? miseratus egentem,
Cur aliquem fracta persensi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? Vtile honesto
Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
Perstrictus quisquam? Cur me natura magis quàm
Disciplina trahit? sic dicta & facta per omnia E
Ingrediens, ortóque à vespere cuncta reuoluens,
Offensus prauis, dat palmam & præmia rectis.

Quis iam neget vtilitatem huius discussionis esse
manifestissimam, quam vel cæci viderunt, id est, Eth-
nici sola ratione naturali decorati, tam subtiliter ex
plicarunt? Præter ea igitur quæ dicta sunt, alias huius
exercitij vtilitates, & alios suauissimos fructus ape-
riamus.

Vtilis est conscientiæ quotidiana discussio ad vi-
tia destruenda; quia dum mens inspiciendo seipsam,
A sibi vitia inesse cognoscit, dum ea luget & detestatur,
se ad pugnam accendit, & pugnando eadem, quibus
subdebatur, vitia prosternit. Nescio an hunc discus-
sionis fructū aptè ex regio vate collegerim. Discipli- Ps. 17. 36.
na tua, inquit, correxit me in finem: & disciplina tua
ipsa me docebit.] Quænam est disciplina atque eru-
ditio Dei? Nonne illa, qua docet animam seipsam
agnoscere, & bona sua ac mala discernere? Hæc, in-
quam, docet me, Domine, quomodo in omnibus me
gerere debeā, quomodo potero rectè conuersari in-
ter homines, & me vsq; ad finem vitæ impollutū cu-
stodire. Hac autem disciplina eruditus, feruenter ad
metam perfectionis progredior, quia dilatasti, latósq;
fecisti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata
vestigia mea. Quomodo enim infirmi & imbecilles
B erunt pedes mei, quos tu ad currendas vias tuas au-
xilio tuo roboras, & necessitatis currēdi notione con-
fortas? Sic ergo notione vitiorum ac hostiū meorum,
quibus subdor, indignatus, & auxilio tuo roboratus,
Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & Ps. 34. 19
non conuertar donec deficiant. Confringā illos, nec
poterunt stare; cadent subtus pedes meos.] Si autem
priùs eos per disciplinam non cognouissem, vtiq; ne-
que aduersùs illos pugnassem, neq; vsq; ad defectio-
nem eorū, eos fuissem persequutus. Nec mirum quòd
nostrorum actuū cogitationumq; discussio, ad euer-
tenda vitia valeat, siquidē vel solum initium eius ap-
petitus inordinatos comprimit, & vitia ipsa infirma
reddit & imbecilla. Quod Ricardus Victorinus si-
gnatum putat in illa mirabili auersione Iordanis, vt
C filij Israel eius alueū sicco vestigio transirent. Ingressis Ios. 3. 14.
namque Sacerdotibus Iordanem, & pedibus eorum
in parte aquæ tinctis, steterūt aquæ descendentes, in
loco vno, & ad instar montis intumescentis appare-
bant. Quid est, Sacerdotes Iordanē ingredi, nisi inue-
stigationes nostras, cordis nostri profundum intrare?
Quid est, pedes aquis tingi, nisi ex præcedenti cogni-
tione seu inuestigatione affici? Et quid erit, aquas re-
gredi, & alueum siccū relinquere, nisi prauas consue-
tudines nostras fugere, & robur quo nos infestabant,
amittere? Sed iam ipsum doctorem venerabilem au-
diamus. Debemus, inquit, cordis intima perscrutan- Ricar. lib. de exterminat. mali. p. 2. c. 4.
do eousque saltem in aquas descendere, & animum
nostrum super erroris nostri considerationem in ad-
D mirationem & stuporem cōuertere. Nam hoc ipsum,
quod comprehendere possumus de stultitiis & erro-
ribus nostris, puto posse sufficere nobis in tantum, vt
Iordanis cursus seu impetum vltro cohibeat, & nutu
spontaneo in posteriora recurrat, pristinæ consuetu-
dinis deuia damnans atque detestans, motū suorum
lapsum sponte coërcens, & in contraria dirigens. Pu-
to quia tunc temporis Propheta super aquas Iordanis
intelligentiæ suæ arcam leuauerat, cùm generalem,
nec de suo tantùm, sed de quolibet corde humano
sententiam proferebat: Vniuersa vanitas omnis ho- Ps. 38. 6.
mo viuens.] Videbat quorsum Iordanis fluenta cur-
rerent, cùm per increpationē exclamaret: [Vsquequò Psal. 4. 3.
diligitis vanitatem, & quæritis mendaciū?] Videbat
vbi cursum suum terminaret, & quòd in mare defi-
E ceret, cùm diceret: In imagine pertransit homo, sed Ps. 38. 7.
& frustra conturbatur.] Profundè pedes in aquæ tin-
xerat, cùm in hanc admirationis vocem erumperet:
Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super Ps. 72. 25
terram?] Puto quòd ad hanc pedum intinctionem,
considerationísque admirationem, Iordanis ima
desideriorum deserens, in superiora redeat, fon-
témque repetat, in tantum vt dicat: Renuit con-
solari anima mea, memor fui Dei, & delectatus
sum.] Hactenus Ricardus. His mysticis similitudi-
nibus intelligimus quantum valeat diligens sui, &

attenta discussio, quæ dum nostra mala detegit, & ad odium eorum mentem transfert, & vitia ipsa, quæ nostri dominabantur, vincit, atque prosternit.

Vtilis est etiam hæc conscientiæ discussio ad virtutes inserendas. Nam sicut studiosus alicuius artis frequenti inspectione operis sui seipsum emendat, & ex principiis satis exilibus ad magnam tandem perfectionem illius artis peruenit; sic dum virtutis cultor actiones suas quotidie examinat, & hanc vt prauam despicit, hanc vt minùs perfectam expolit, hanc vt non conuenienti tempore præstitam in aliud tempus reicit, non multis mensibus in magna se virtutum perfectione constituit. Istud autem esse præstantissimum medium acquirendarum virtutum, Bonauentura manifestè docet, cuius hæc sunt verba: Sciendum, quæ ad institutionem rectè & honestè viuendi pertinet, multis modis hominem colligere & comparare sibi oportet, partim ratione, partim doctrina, partim exemplo, partim meditatione sanctarum Scripturarum, partim assidua inspectione operum & morum suorum. Hoc nouissimum maximè fortassis præ cæteris necessarium, vt sic scilicet homo in omnibus operibus suis sit circumspectus & prouidus, vt quotidiana discussione cogitationes, loquutiones pariter, & facta sua apud semetipsum examinet. Sapientes semper quippe agendo discunt, & per exercitium bonorum operum quotidianis profectibus in maiorem virtutis agnitionem excrescunt. Per experientiam namque eorum, quæ faciût, ad ea, quæ postea agenda fuerint, cautiores fiunt.] Ad hoc ergo à Domino ad quotidianam discussionem monemur, vt virtutes in nobis prouehi sentiamus. Vox sponsi est: Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem, si floruisset vinea, & germinassent mala punica.] Descendit ille cùm nos descendere facit; descendimus autem in hortum nucum, cùm intimum nostri cordis ingredimur, in quo ad similitudinem nucum, virtutum fructus dolore & abnegatione tanquam corrice protectos possidemus. Ibi poma, & botros vuæ, & omnium arborum fructus inspicimus, vt arbores excolentes in ipsorum fructuum perfectione crescamus. Virtus ergo nostri cordis inspectione & discussione crescit, & dum superflua putamus & abscidimus, mens nostra omnem conatum in bonis promouendis impendit.

Bona. in specul. p. 1. c. 1.

Cant. 6. 10.

Vtilis est deinde conscientiæ discussio ad quietem animi comparandam, quia ille dum mala luget, & nihil quod mordeat aut perstrepat, in conscientia sua relinquit, necessariò pacem & tranquillitatem inducit. Iob pacem cordis sui habere arbitrabatur, quãdo dicebat, Iustificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram, neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.] Quia inquam à corde meo non reprehendor, quod diligenter excussi & emundaui, ideo iustitiam & sanctitatem, & ex ea prouenientem animi tranquillitatem nonquam deseram, nec mentem pacatam dimittam. In hoc eodem sensu interpretatur Gregorius illud eiusdem Iob. Et defossus securus dormies, quia qui cor suû discussione effodiunt, vt illicita à se per detestationem abiiciant, pacatum somnum, id est securitatem, acquirunt. Verba sancti doctoris sunt: Vnde sancti viri animorum suorum latebras perscrutari non desinunt, seseque subtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abiiciunt, & effossis planè cogitationibus, cùm nullo se reatu criminis morderi deprehendunt, velut in strato cordis apud se securi requiescunt. Latere quoque ab huius mundi actibus appetunt, semper sua considerant, & cùm loro regiminis minimè constringuntur, iudicare, quæ aliena sunt, recusant. Defossi ergo securi dormiunt, quia dum sua intima vigilanter penetrant, à laboriosis se huius mundi oneribus sub quietis otio occultant.] Profectò hi, qui se diligenter discutiunt, & sua interiora inuestigant, securi quiescunt: quoniam nihil, quod securitatem tollat, intus in corde manere permittunt. Sicut enim, qui domum suam ante somnum scrutati sunt, & nec furem nec hostem absconditum inuenerunt, aut si inuenerunt, in malam rem abire fecerunt, quietè dormiunt: ita qui antequam membra sua ad quietem componant, latebras sui cordis scrutantur, & quidquid in eis vitiosum aut imperfectum inueniunt, lacrymis & compunctione expellere curant, tranquillam noctem, imò & quietam vitam sibi adquirunt. At è contrà, non sinitur homo quiescere ingruente bello: quia dum hostes non vincimus & repellimus, necessariò eorum impugnatione turbamur.

Iob 27. 6. Greg. lib. 10. mor. c. 11.

Eccl. 2. 8.

Præterea vtilis est conscientiæ discussio ad prudentiam adquirendam. Nam qui seipsum inuestigat, & suorum operum tum initia, tum fines, tum circumstantias scrutatur, sic discit, quomodo sibi deinde viuendum sit, quæ agenda sint, & quæ vitanda. Via stulti, inquit Sapiens, recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia] Quare stultus? quia consilia non suscipit, quia suæ conscientiæ monitiones non audit, sola externa virtutis facie contentus. Sapiens verò non tantùm consilius amicorum aurem præbet, sed etiam à seipso quasi consilium requirit, dum à propria conscientia approbationem suarum actionum exposcit, & ideo sapiens nominatur. Laurentius sanè Iustinianus hãc esse viam assequendæ prudentiæ his verbis exposuit: Redi igitur per considerationem ad cor tuum, quisquis es, qui sapientiam & prudentiam cupis adipisci. Discute assiduè teipsum, considera vnde venis, quò vadis, quomodo viuis, quantum quotidie proficis, quantum deficis, quibus cogitationibus incursaris, qualibus affectibus frequentiùs tangeris, vel quibus tentationum machinis à maligno spiritu magis impugnaris. Quia eo certiùs & citiùs ad culmen prudentiæ proficies, quo statum interioris hominis considerando pleniùs cognosces.] Hæc verissima sunt. Nam prudentia in agendis, agendorum consideratione, & disquisitione gignitur, vnde & prudentia in rebus spiritualibus spiritus nostri, & rerum spiritualium inspectione & discussione retinetur. Hanc autem præstat conscientiæ examen, quo mentem nostram assiduè reuoluimus, quid in ea lateat inspicimus, quæ profectus augmenta fecerimus, vel quæ detrimenta sustinuerimus, aduertimus. His prudentia spiritus crescit, & quisque seipsum, & alios dirigere, & gubernare discit. Habemus ex his, conscientiæ discussionem esse omnium peccatorum & imperfectionum hostem, & omnium virtutum, & bonorum spiritualium originem: quare, qui in animo habet ad culmen perfectionis ascendere, assiduè debet seipsum hac spirituali exercitatione porgare.

Prou. 12. 15.

Iustinia. in ligno vitæ, tr. de prudẽt. c. 6.

Quæ sunt adducenda ad examen.

CAPVT X.

EXPOSITA discussionis conscientiæ tum necessitate, tum vtilitate, sequitur vt eius materiam, circa quam versetur, exponamus:

mus: quæ scilicet, discutienda ac examinanda sunt, & censura huius spiritualis iudicij corrigenda. Id autem vt notum fiat, visum est hoc conscientiæ examen, sagenæ missæ in mari, ex omni genere piscium congreganti, comparare. Mare sit vita nostra & conuersatio nostra: mare amarum doloribus, angoribus, tristitiis, peccatis: mare profundum, & inscrutabile intentionum & affectionum obscuritate, adeò vt dicat Ieremias: Prauum est cor hominis, & inscrutabile.] Mare tandem inquietum cogitationum & curarum multitudine. Pisces huius maris magni & spatiosi, sunt actiones nostræ, tum quæ interiùs cogitando, & desiderando elicimus, tum quæ, exteriùs loquendo, vel faciendo aliquid, operamur. Pisces boni, quos eligimus, actiones bonæ: pisces mali, quos foras mittimus, actiones malæ. Sagena autem (vt cœpimus dicere) examen, siue discussio conscientiæ est, qua actiones nostras colligimus, & quasi libere per mare vagantes, in nostram potestatem, vt seruemus, vel proiiciamus, adducimus. Examini ergo nostro omnia nostra subiicienda sunt bona & mala: bona, vt approbentur; mala autem, vt emendentur & corrigantur.

Iere. 17. 9.

Est enim examen velut spirituale capitulum, quo anima, vel ratio eius, omnes habitatores domus suæ, id est, omnes actiones suas conuocat, vt perperam admissa corrigat. Sicut autem in materiali capitulo omnes religiosi, non solùm adolescentiores & imperfectiores, sed etiam senes, & grandæui, & perfecti conueniunt: ita ad hoc spiritale capitulum omnes actiones nostræ, tum imperfectæ, tum perfectæ adueniant necesse est, vt vel increpationem, vel maiorem saltem perfectionem accipiant. Hanc similitudinem, & quomodo mala & bona in examen vocanda sint, Hugo de sancto Victore eleganter prosequitur: Sicut fratrum multitudo, inquit, vt errata corrigat, statutis horis ad capitulum confluit: sic mentis ratio cogitationes diuersas ad secretum quandoque conuocat, vt incorrigibiles eiciat, corripiat inquietas, negligentes emendet, erudiat simpliciores, mitiget iracundas, voluptuosas restringat, pigras excitet, consoletur pusillanimes, doceat indiscretas. In hoc spirituali capitulo, Abbatis locum ratio possidet, conscientia culpas accusat, peruersitas excusat, superbia reatum defendit, innocentia confitetur, humilitas seipsam iudicat, arrogantia verò alienos. More peruersorum fratrum vitia præceptis contradicunt: more verò simplicium, virtutes obediunt, seipsas tamen quandoque virtutes inuicem accusant. Accusat enim misericordia iustitiam, iustitia misericordiam, honestas humilitatem, humilitas honestatem. Accusat misericordia iustitiam, quòd manus vsque ad crudelitatem extenderit, quòd iracundiæ verba protulerit, quòd mansuetudinis vultum mutauerit. Iustitia verò misericordiam accusat, quòd seueritatis vultum non induerit, quòd peccatum impunitũ dimiserit, quòd delinquentem, saltem verbis non increpauerit. Accusat humilitas honestatem, quòd excedat mediocritatem, quòd sequatur superfluitatem, quòd non tantùm vtatur honestis, sed etiam voluptuosis. Honestas verò accusat humilitatem, quòd nimiam diligat paupertatem, quòd non impendat corpori necessitatem, sed amet nuditatẽ, pannositatem, & egestatem. Agit enim quandoque misericordia remissiùs, iustitia crudeliùs, humilitas parciùs, honestas abundantiùs. Nec tamen desinunt esse virtutes, licèt imperfectæ sint. Dum enim accusant, quasi ad suscipiendum disciplinam, denudantur. Sed quomodo denudantur? Quando per confessionem vitiorum occulta declarantur.

Hugo 3. de claust. anim. c. 6

Multa autem sunt, quæ bonarum actionum examen exposcunt: sæpe enim proprio amore id faciẽte decipimur: & quod malum est, bonum cogitamus. Accedat ergo iudicium examinis, vt nos à deceptione vindicet, & an opus nostrum bonum fuerit, an verò malum vel imperfectum, declaret. Qui negligens est in discutiendis bonis suis operibus ac cogitationibus, manifestè periculo casus, & peccati expositus est, dum pro vtili cogitatione inutilem, & pro bono opere malum admittit. Occisus est ab hostibus Isboseth, quia non ostiarium, id est, virum fortem & strenuum, sed ostiariam, nempe fœminam negligentem & dormitantem, suæ custodiæ deputauit. Ex quo intelligimus, secundùm Gregorium, menti adhibendum esse custodem sollicitum, scilicet magnam solicitudinem, quæ introeuntia circumspiciat, & ne decipiamur, & periclitemur vita, inter bona & mala discernat. Meritóque ille, qui in custodia ostiariæ confidit, Isboseth, id est, vir confusionis, dictus est, quia, vt idem sanctus Doctor ait: Vir confusionis est, qui fortitudinis custodia munitus non est: quia dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vitia nescientem necant. Custodiat ergo mentem nostram, non tantùm frequens, sed & diligens soliciítáque discussio, quæ opera virtutis colore tecta examinet, & an talia sint, qualia apparent, aut existimantur, sapienter diiudicet.

2. Regum 4.

Greg. 1. moral. c. 19.

Actiones etiam bonæ à Domino iudicandæ, & examinandæ sunt: expedit ergo, vt priùs homo illas examinet & corrigat, ne oblationes suas bonas putatas, æquus iudex vt indignas suo conspectu despiciat. Cùm accepero tempus, inquit, ego iustitias iudicabo.] Quem locum exponens Bernardus, iustitiarum nomine non iustos ipsos, qui à Domino iudicandi sunt, sed actiones iustas ipsorum intelligit. Quid faciet, inquit, Deus de iniustis iudiciis, qui ipsas quoque iustitias iudicabit? Et in eodem sensu potest accipi illud eiusdem Prophetæ: Sedisti super thronũ qui iudicas iustitiam.] Si iustitiam ipsam bonorum operum iudicaturus est Dominus, quis erit tam audax, qui priùs opera sua etiam iusta non iudicet? Artis pictoriæ discipulus opus à se factum non semel, sed multoties inspicit, & emendat, vt quantum potuerit, expolitum & emendatum magistro emendandum offerat. Et nos audebimus, opera bona à Deo examinanda, non emendare, & minùs inspecta & limata committere? O quàm multi discussionis extremæ tempore illud Isaiæ sunt audituri: Argentum versum est in scoriam, vinum tuum mistum est aqua.] Argentum eloquia sancta significat. Nam [eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.] Vinum verò virtutes signat. Dabo enim tibi poculum ex vino condito,] ait sponsa ad sponsum charitatis, scilicet potum omnium virtutum condimentis edulcatum. Dicetur ergo illis: Verba vestra, quibus res cœlestes annunciabitis, scoria sunt: quoniam ex non recta intentione prolata sunt. Virtutes vestræ imperfectæ & adulteratæ sunt: quoniam innumeris culpis, & defectibus earum actiones mistæ sunt.

Psal. 74. 3.

Bern. epist. 1. ad Robert.

Psal. 9. 5.

Isaiæ 1. 22.

Psal. 11. 17.

Cant. 8. 2

Et hæc est alia causa, ob quam ad bona opera nostra discutienda constringimur: quòd si sæpe ea imperfectionibus sordida elicimus, æquum est vt sæpe conscientiæ examinatione poliamus. Verè enim, vt ait Isaias, [facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ.] Non quidem quia omnia iustorum opera peccata sint: qui hoc nisi insanissimi hæretici blaterent? qui ex semetipsis alios metientes, cùm semper iniustitia, & delitiis fœteant, omnes peccatis in quocumque opere sordere existimãt? Sed quoniã sæpe bona opera

Isaia 64. 6.

nostra, aut minùs recta intentione, aut segniter, aut aliis circunstantiis inficimus. Sapientissimum ergo erit ea assiduè inspicere, vt per continuam discussionem nunc hanc actionem, quæ occurrit, & postea similem aliam expolientes, & sic de aliis, tandem aliquam mundam & pulchram ex omni latere præstare discamus. Hoc sanctorum studium est, vt apparet in *Iob 9.28.* Iob, cuius hæc est vox: Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceret delinquenti.] Quia, inquam, scio Domine non solùm te opera mala castigare, sed & imperfectiones, ac culpas bonis actionibus adhærentes punire, ideo & omnia opera mea, etiam bona, discutio, vt dum imperfectiones in eis fugio, punitionem etiam euadam. In hunc sensum *Greg. 9. mor. c. 17.* Gregorius hæc scribit: Quid ergo est quòd mira opera faciens, hæc ipsa etiam veretur patiens? cùm dicit: Verebar omnia opera mea,] nisi quòd in sancti viri actibus verbísque colligimus, vt si placere Deo veraciter cupimus, postquam peruersa subigimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus; & postquam exposuit quomodo desidia & fraus se operibus studiosis immisceant, subdit: Ipsa igitur bona nostra quia insidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, nisi solicito quotidie timore muniantur, per sanctum virum nunc certè dicitur, Verebar omnia opera mea:] ac si humili confessione diceretur, quæ apertè egerim, video, sed quid in his latenter pertulerim, ignoro; sæpe enim bona nostra latrocinanti fraude pereunt, quia rectis se nostris actibus concupiscentiæ terrenæ subiungunt. Sæpe desidia interueniente deficiunt, quia à feruore, quo cœpta sunt, frigescente amore tabescunt. Quia ergo culpæ surreptio vel in ipso virtutis actu vix vincitur, quid ad securitatem superest, nisi vt studiosè semper & in virtute timeatur?

Opera autem bona sic examinata atque discussa merentur pro nostra possibilitate ante oculos Domini apparere, & eius conspectui præsentari. Quia postquam ab eis per fletum, & compunctionē, & emendationis propositum maculas negligentiarū abstersimus, quid superest, nisi vt illi ea, cuius gratia facta sunt, offeramus? Id profectò signatū existimat idem *Exod. 30.36.* sanctus Pater Gregorius in compositione thymiamatis, de quo in Exodo legimus: Cúmque in tenuissimum puluerem vniuersa contuderis (ex quibus nempe conficitur) pones ex eo coram tabernaculo testimonij. In quo loco apparebo tibi.] Hunc namque locum exponens, sic ait: Curandum itaque est, ne bona nostra pauca sint, curandum ne indiscussa; ne aut pauca agentes, inueniamur steriles; aut indiscussa relinquentes, væcordes. Nec enim vnaquæque verè virtus est, si mixta aliis virtutibus non est.] Et post pauca: In tenuissimum puluerem aromata vniuersa conterimus, cùm bona nostra quasi in pilo cordis occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, est, virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatē occulti examinis reuocare. Et notandum quod de eodem puluere dicitur, Pones ex eo coram testimonij tabernaculo,] quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cùm hæc mens subtiliùs recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durúmq; sit bonum, quod agitur, ne si hoc arcta retractationis manus non comminuat, odorem de se subtiliùs non aspergat. Cùm ergo tantæ vtilitates in discussione bonarum actionum emergant, profectò discutere quotidie, & examinare debemus, ne oleum & operam in earum exercitatione perdamus. Quis enim dubitet se magnam bonorum iacturam facere, si bona opera, quibus multa præmia lucrari debuerat, ita proferat, vt non præmium, sed pœnam sibi conquirat? Certum est autem in hanc incurrere, qui ex eo quod se non discutit, malum sæpe pro bono, aut imperfectum pro perfecto sumit.

Si autem bona opera discutienda sunt, multo potiori ratione, mala sunt omnino limæ examinis subiicienda, vt nimirum per conscientiæ discussionem, non solùm culpas & defectus nostros videamus, sed etiam qualitatem & magnitudinem mali quod commisimus, expectemus. Illud enim probè cognitum ad compunctionem (vt diximus) mouet, & vera cordis contritio ex auxilio gratiæ procedens, diuinam *Isai. 38. 15.* misericordiam flectit, & remissionem adducit. Sanctus Ezechias, vt Dominum propitium haberet, quid dicit: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.] Per omnes annos vitæ meæ, inquit, rememorabor mala mea, & peccata, quæ feci: & hanc memoriam tristitia magna & mœrore condiam, & quia tuam maiestatem offendi, me dolore & afflictione conficiam. Dicam sanè: Domine si sic viuitur, si sic vitam insumpturus eram, si in talibus, tam fœdis, tam homine indignis perditurus eram vitam spiritus & animæ meæ, vt quid me oportuit viuere? & dum hæc dico, & me dolore conficio, & tuam in corde meo reprehensionem sentio, ad vitam ex tua misericordia mihi prærogatam adducor. Video profectò quia in illa pace simulata, & noxia, quā cum meis vitiis & peccatis habui, erat abscondita amaritudo mea amarissima. Dum verò hoc video, & pro admissis doleo, tu Domine, qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur ad te, eripuisti animam meam ab statu illo miserrimo peccati, vt non periret, & proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Hos omnes fructus ex recogitatione peccatorum suorum collegit Ezechias: & nos eosdem colligimus, quoniescumque enim vera tristitia & dolore nostra peccata discutimus & recogita- *Bern. ad fratres de monte Dei.* mus. Diligito igitur, ô frater, tibi præesse, vt iam Bernardus te doceat, & vitam ordinare, mores componere, temetipsum iudicare, & temetipsum apud temetipsum accusare, sæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans, iustitia stet rea, & temetipsum accusans conscientia, nemo te plus diligit, nemo fideliùs iudicabit. Manè præteritæ noctis fac à temetipso exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Vespere præteritæ diei rationem exige, & superuenientis noctis fac indictionem, sic districto nunquam aliunde lasciuire vacabit.] Sic ille. Cùm ergo omnia, quæ agimus, ex Bernardi sententia discutienda sint, & illorum ex misericordia Dei multa sint bona, & ex fragilitate nostra non pauca sint mala, sequitur vt vniuersa tam bona quàm mala coram conscientia apparere debeant, vt nimirum bona ex misericordia Dei facta, ab eo quod imperfectionis ex miseria humana contraxerunt, purgentur, & mala ex fragilitate nostra patrata, per contritionem & debitam pœnam deleantur.

Quanam ratione fieri debeat examen.

CAPVT XI.

Ps. 105.3 BEATI, inquit Sanctus Dauid, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.] Quo loco Augustinus *Aug. ib.* iudicij nomine aliud quid quàm iustitiæ

A voce intelligi permittitur. Ait enim, si iudicium & iustitia propriè dicantur, aliquid interesse non dubito, vt iudicium custodire dicatur, qui rectè iudicat, iustitiam verò facere qui rectè agit. Nec absurdè existimo intelligi secundum illud: *[Psal. 93. 15]* Quoad vsque iustitia conuertatur in iudicium.] Iustitia igitur significet virtutis opera, quibus rectè viuimus, & iudicium, operum nostrorum discussionem, qua gesta nostra iudicamus. Quare beati erunt illi, qui non solùm iustitiam, & sancta opera curant facere, sed etiam dum seipsos discutiunt, & Deo bona, sibique ipsis mala tribuunt, iudicium nituntur custodire. Beata ciuitas illa vbi iudex non diligit munera, nec sequitur retributionē, sed iustè iudicat; & beata anima illa in qua ratio à Deo illuminata, vniuersa gesta examinat, & nihil malum aut imperfectum impunitum dissimu- B lat. Si autem examen est quoddam spirituale iudicium, forma iudicij in eo seruanda est, vt rectè & vtiliter à nobis fiat. In iudicio verò, in quo quis non tantùm alicuius criminis, verùm etiam & ingratitudinis accusatur, erga eum quem crimine suo læsit, primo loco fit commemoratio beneficij, deinde inquisitio & probatio criminis, & postremò sententia iudicis, qua reum damnat, & debita pœna castigat. Huius generis videtur nobis conscientiæ examen, in quo nos non solùm culparum & defectuum, verùm ingratitudinis erga Dominum accusare debemus, & condigna afflictione punire. Sicut enim nigrum iuxta album magis elucet & rectius apparet, ita culpæ nostræ iuxta diuina beneficia positæ, clariùs se & euiden- C tiùs ostendunt. Ad hunc autem discussionis modum prouocat nos Dominus per Micheam, dicens: *[Mich. 6. 3.]* Popule meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Responde mihi:] Vt commemoratis beneficiis populum suum ad cognitionem ingratitudinis & criminum suorum trahat, & ad desideria conuersionis inducat. *[Hier. ib.]* Nos, inquit Hieronymus, qui cœpimus reuelata facie gloriam Domini contemplari, & verè habemus Patrem Abraham, audiamus cùm peccauerimus, aduersùm nos disputantem Deum, & nos in beneficiorum suorum magnitudine arguentem. Id quidem, vt scientes peccata nostra non velimus cum ipso contendere, sed illum precibus exorare.

Cùm hæc ita sint, tempus accommodatum ad examen accipiendum est, & ille quadrans ante cu- D bitum, est aptissimus, quando iam à labore cessamus, & nos ad pausandum propter Dominum, & quiescendum componimus. Vnde Richardus: *[Rich. de condit. interr. hominis c. 35.]* Aliud est tempus inuestigandi, quæ sunt supra se, atque aliud est tempus discutiēdi, quæ sunt intra se. *[Cant. 3. 1]* Omnia enim tempus habent.] Tempus itaque est contemplandi magnalia diuina, & est tempus considerandi infirma nostra. Istud est tempus flendi, illud est tempus ridendi. *[Ps. 29. 6.]* Nam [& ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.] Cur non sit tempus ridendi in matutino diuinæ contemplationis, in contemplatione æterni luminis? Cur non sit tempus flendi in vespertino horrendæ visionis, in considerandis humanæ conscientiæ tenebris?] In hoc igitur E tempore flendi, & considerandi tenebras nostras, quinque facienda sunt, quæ concurrunt ad formandum modum examinis. Primòm, commemoratio beneficiorum Dei, & humilis ac feruida gratiarum actio. Secondò, postulatio gratiæ, vt valeamus culpas nostras defectúsque cognoscere & inuestigare. Tertiò, inquisitio & discussio conscientiæ, qua defectus & culpas omissionis & commissionis agnoscamus. Quartò, dolor & detestatio peccatorum admissorum, ac emendationis propositum. Quintò, debita pœnæ & castigationis assumptio.

A Primò ergo examen incipies ab actione gratiarum pro innumeris beneficiis, & donis à liberalitate diuina susceptis. Hæc enim grata beneficiorum commemoratio, & humilis peccatorum confessio, & accusatio coram Domino facta, vehementiùs ad dolorem & compunctionem impellet, & faciliùs misericordiam impetrabit. Basilius quidem omnem orationem nostram à gratiarum actione inchoandam esse manifestè ait. Eius verba sunt: *[Bas. const. mon. c. 1.]* Quapropter quandocumque institutis orare, coniugem, liberos, téque adeò ipsum relinquito, à terráque procul abscedito, cœlúmq; superato, & naturas omnes, tam quæ cerni quàm quæ cerni non possunt, relinquito, & ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condit.] Et post pauca, Dic: Gratias ago tibi, Domine, propter incredi- B bilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patiētia tua sustines, & ad resipiscendum omnibus nobis potestatem facis. Propter hoc enim taces, & nos sustines, Domine, vt tibi gratias agamus, qui salutem generis nostri modò terrendo, modò leniter exhortando, moderaris, quíq; per Prophetas primò, postremò per aduentum Christi tui nos visitaueris. Tu enim finxisti nos, non autem ipsi nos. Tu es Deus noster.]

Si autem omnis oratio à gratiarum actione debet incipere, maximè ista, in qua volumus, & lucem ad nostri cognitionem petere, & errarorum veniam ac remissionem impetrare. Gratiarum autem actio generalis, & sub vno nomine omnia beneficia diuina complectens, non est multū vtilis: specialis verò, quæ C omnia beneficia sigillatim recenseat, est impossibilis. Quis enim vniuersa Dei beneficia, quæ nullo numero comprehenduntur, numerando recenseat? Media ergo via tenenda est, & beneficia generalia, & aliqua illius diei particularia in gratiarum actionem aduocanda: cuius recordatio nos ad compunctionem habendam disponat. Et quia breuis est hæc gratiarum actio, tempus ad examen destinatum nequaquam præcipiet. Dices ergo sic:

Domine Deus meus,

1. Quia ex æternitate vidisti & dilexisti me, & (vt de tua infinita misericordia spero) me ad gloriam tuam efficaciter elegisti, & per conuenientia media ad eam prædestinasti.

D 2. Quia per creationem me ex nihilo condidisti, ad tuam imaginem & similitudinem fecisti, & innumeris donis in anima, & corpore dotasti.

3. Quia me, & omnia propter me tam longa duratione conseruas, sine cuius actuali cōcursu statim in nihilum issemus, nec possemus vno momento subsistere.

4. Quia me, & omnia propter me gubernas & regis, & quæ ad me pertinent, efficacissima & suauissima prouidentia disponis.

E 5. Quia me pretioso vulnerum tuorum sanguine redemisti, & per merita, & passiones tuas à seruitute diaboli liberasti.

6. Quia te mihi in Doctorem, in Medicum, in Patrem, ac in exemplum sanctæ vitæ dedisti.

7. Quia me cum paucis, respectu multorum, ad Ecclesiam tuam, & ad veræ legis Euangelicæ professionem, & ad tui cognitionem, & obsequium vocasti.

8. Quia cum paucissimis ad statum

religio

immensas gratias tibi ago:

A religiosum, & ad hunc amabilissimum quem profiteor, misericorditer adduxisti.

9. Quia Sacramentis, inspirationibus, Sanctorum exemplis, spiritualibus libris, & aliis plurimis mediis ad bonam vitam adiuuisti, & adiuuare non cessas.

10. Quia ex misero statu inimici (vt de tua benignitate confido) ad dignitatem amici prouexisti, & per gratiam gratum facientem iustificasti.

11. Quia me ab innumerabilibus periculis perdendi gratiam, liberasti, & liberare non desinis.

12. Quia plurimis donis tum internis, tum externis, tum naturæ, tum gratiæ ditasti.

B 13. Quia mihi (vt spero) ab æterno, certum secundùm tuam prædestinationem gradum gloriæ efficaciter præparasti.

14. Quia me hodie ad orationem, & tui alloquium admisisti, cibo, & potu corporis & sanguinis tui cibasti, & in tuo obsequio continuisti.

15. Quia me aliis infinitis beneficiis es prosequutus, & afficere non cessas, & per totam vitam, ac postea per totam æternitatem afficies.

Sic facta beneficiorum commemoratione & gratiarum actione, auxilium gratiæ ad te cognoscendum, inspiciendum, & discutiendum petes. Prauum C enim est cor hominis & inscrutabile. Quis cognoscet illud?] Et cùm huic interrogationi respondeatur: Ego Dominus scrutans corda & probans renes.] Ab eo vtique, qui potest, petendum est, vt cor nostrum apud nos statuat, dolos eius & simulationes pandat, & venam nostræ propriæ cognitionis aperiat. Hæc autem petitio breuis quoque sit, vt aliis punctis examinis tempus non desit. Sic ergo etiam mente & affectu dices: Et tu, ô Domine liberalissime, his omnibus beneficiis, nunc (quæso) aliud adiúge, vt lucem è tua sede ad me mittas, & abundantem gratiam tribuas, qua possim mea peccata cognoscere, & eorum, quæ aduersùm tuam maiestatem commisi, D ad fletum, & debitam pœnitudinem, recordari.

Post hæc duo, quæ sunt velut præludia, ad ipsum conscientiæ examen veniendū est, & examināda atque inuestiganda sunt omnia nostra, quæ claritatis gratia distribuenda sunt in cogitationes, affectus, sermones, & opera. Quid in tribus istorum, nimirum in affectibus, cogitationibus, & operibus discutiendum sit, Hugo Victorinus in hunc modum edocuit. In affectibus considerandum est, vt sint recti, sinceri, hoc est, ad id ad quod debent esse, & quomodo debent esse. Diligere enim quod non oportet, malum est: similiter, diligere verò quomodo non oportet, malum est. Itaque bonus affectus est, quando est ad id ad quod debet, & quomodo debet. Amnoo sororem dilexit, & erat affectus ad E quod debuit: sed quia malè dilexit, non quomodo debuit, igitur affectus esse potest ad id ad quod debet, & noo quomodo debet. Nunquam autem esse potest quomodo debet, nisi ad id quod debet. In eo ad quod debet, rectus & quomodo debet sincerus. In cogitationibus cōsiderandum, vt sint mundæ & ordinatæ. Mundæ sunt, quando neque de malis affectionibus generantur, neque malas generant affectiones. Ordinatæ sunt, quando rationaliter, hoc est, tēpore suo, adueniunt: tēpore enim non suo,

Hugo lib. de medit. ante medium.

2. Reg. 13.

etiam bona cogitare sine vitio non est, vt in lectione, de oratione, & in oratione, de lectione. In operibus considerandū est primùm, vt bona intentione fiant. Bona intentio est, quæ simplex est & recta. Simplex sine malitia, recta sine ignorātia. Quæ enim sine malitia est, zelum habet: sed quæ cum ignorantia est, secundùm scientiam zelum non habet. Itaque intentionem oportet esse & rectam per discretionem, & simplicem per benignitatem. Secundò, in operibus considerandum est, vt ex recta intentione inchoata, cum perseuerante feruore ad finem perducantur, vt nec perseuerantia torpeat, nec amor tepescat.] De verbis nihil dixit, sed in eis considerandum est, vt vera sint, vt nemini noxia, vt ad aliquid necessaria, vt conuenienti tempore & loco prolata, vt debito modo dicta. Si in aliquo istorum erratum sit, circa cogitationes: quia minùs mundæ fuerunt, vel minùs ordinatæ: circa affectus, quia minùs recti, vel minùs sinceri: circa sermones, quia vel minùs veri, vel minùs necessarij: circa opera, quia minùs bona, vel non recta intentione facta: memoria notandum est, vt circa illud dolorem concipiamus, & emēdationis propositum procuremus.

Operum verò illa præcipuè examinanda sunt & discutienda, quæ secundùm status religiosi ordinem quotidie occupatos nos tenēt, in quibus innumerabiles solemus imperfectiones admittere. Quas pulchrè quidem Thomas à Campis quodam loco detexit, ita vt non sit necessariū, nisi eius verba his nostris scriptis inserere. Sic ait examinis formā præscribens: Ad cauendum ergo detestabilem negligentiā in examinatione propriæ conscientiæ, de omni verbo & opere iudicium tibi hora congruenti statue, & rationem villicationis tuæ à te ipso exige strictè. Serue male & piger, dic qualiter hunc diem expendisti. Ecce notaui quòd hodie suscitatus, non alacriter surrexisti, pigritasti in lecto, vix ad vltimum signum te erexisti, & post alios tardior venisti. Non cantasti fortiter, nec attendisti diligenter, vana retractasti, & præ inopia deuotionis etiam dormitasti. Accelerasti ad finem & ad lectum, & hoc mihi valde est suspectum, quia sicut impræparatus chorum intrasti, sic indeuotus exiisti. Verba multa prompsisti, paruum fructum retulisti, tardè etiam ad opus accessisti, accidiosè laborasti: Loquutus es inutilia, interrogasti curiosè, iudicasti suspiciosè, retulisti sæpe dissolutè, detraxisti, commotus fuisti corde, & oculis euagatus in choro, in mensa: & modicum ad lecta attendisti. Sæcularia incautè auscultasti, verba Christi & Sanctorum dicta malè recitasti. De cibo & potu cogitasti, & auidè comedisti. Gauisus es de melioribus ferculis, desiderasti amplius, de vilioribus murmurasti. Non fuisti patiens in modico defectu, nec continens à meliori, sed magis tibi, quàm fratri tibi assidenti, id optasti. Quæsiuisti te in paruis, & maiora, scilicet fidelitatem & charitatem, amisisti. Negligenter horas legisti, sine deuotione, sine debita attentione, & sine distincta prolatione verborum. Vide vbi corruisti, & desine superbire & gloriari de bonis à Deo perceptis. Semper deplora interioris hominis statum multis passionibus implicatum. Scrutare abscondita cordis tui, si ira, si inuidia, si concupiscentia, si auaritia, si impatientia, aut tristitia te mouit, aut superauit. Nec solùm de malis peractis inuestigandum est, sed etiam de bonis neglectis perquirendum. Si beneficia Dei cum gratiarum actione accepisti; si pro amicis & aduersariis orasti; si reuerentiam Prælato, & minoribus fratribus dulcedinem charitatis exhibuisti: si infirmis & tentatis compassus fui-

Thomas à Camp. lib. 2. de discipl. claust. cap. 10.

ti: si petentibus auxilium, si mœrentibus solatium impendisti: si denique honorem Dei simpliciter & purè quæsiuisti: si humanam laudem strenuè vitasti; si propriam voluntatem promptè abnegasti; si te nulli prætulisti: si patienter correctiones accepisti; si pœnitentiam iniunctam, humiliter implesti: si nemini molestus fuisti; si læsus clementer indulsisti: si ab iniuriato veniam postulasti; si deuotè celebrasti: si attentè cantasti: si pertinax non fuisti: si ad humilia opera festinasti: si contemptus non contradixisti: si malum pro malo reddere non cogitasti, sed in bono malum vincere studuisti:] Hactenus ille. Quibus sanè verbis conuersationem nostram ante oculos mentis ita constituit, vt ex ea satis nobis erubescendum sit, qui bona opera, quibus in dies sanctiores essemus futuri, ita fœdemus, vt ex eis non tam merita, quàm imperfectiones, non tam causam lætitiæ, quàm mœroris conquiramus.

Ex his fasciculũ quotidianarum imperfectionum & culparum tuarum, & aceruum mœrorum & tristitiarum tibi colliges. Has culpas tuas iuxta Dei beneficia suprà commemorata statue; vide quomodo Deo tibi bene facienti respondeas, quomodo eius dona compenses; quàm vilis & ingratus sis, qui pro beneficiis offensas, pro donis culpas, pro amore obliuionem negligentiamque retribuas. Luge frater, & lacrymas funde, satis enim magnam habes causam lugendi, quia nunquam ad examen venis, in quo non culpas, & ingratitudines, & obliuionem tui Domini & Creatoris inuenias. Has offensas, licèt oculis carnis exiguæ videantur, quanto potueris feruore propter Dei amorem detestare, & odio habe, quia fidelis anima Dei bonitatem erga se & suam ingratitudinem videns, nihil exiguum putat, si lucem cœlestem habeat, quod tantam maiestatem offendat. Ex hac autem collatione beneficiorum Dei, & tuarum imperfectionum, ita dolorem & detestationem peccatorum procrees, vt imminutioni fiduciæ nullum penitus locum relinquas. Immò ex eo ipso quòd tot imperfectionibus tuam animam sordere conspicis, & benignissimum Dominum per tot annos tecũ dissimulasse, & tibi plusquam septuagies: septies, quin & plus quàm millies ignouisse cognoscis, in spem erigere, quòd nunquam te abiiciet, sed quotiescumque ad eum veneris, & veniam postulaueris non aliter quàm pater amantissimus te benignè recipiet. Dilige illum, quem tam suauem, tam dulcem, tam propitium expertus es. Gaude quòd in tanta patientia, & tam longanimi sustinentia, qua tuam emendationem expectat, suam infinitam bonitatem testatam faciat, & naturalem mansuetudinem ac lenitatem omnibus creaturis ostendat.

Hi autem omnes affectus proposito firmo emendationis deseruiant, (hic enim est fructus examinis, vt & nos ipsos emendemus) & nunc vnam imperfectionem, nunc aliam procul à nobis abiiciamus. Quod manifestè docet Gregorius, exponens illud Iob: Vestiui me sicut vestimento & diademate, iudicio meo.] Iustorum iudicia, inquit, rectè diademati comparantur: quia per magni operis gloriam ad retributiuam ducuntur coronam. Quæ nimirum iudicia secum quotidie interius agunt: Quid Deo, quid proximo debeant, subtiliter aspiciunt, atque ad agenda bona se vehementer accendunt, & de perpetratis malis districtè redarguunt. Vnde bene quoque per Salomonem dicitur: Cogitationes iustorum iudicia.] Iusti quippe ab omni strepitu sæculari ad corda sua redeunt, ibique ascendunt tribunal mentis, atque ante oculos se & proximum statuunt, deducunt ad medium regulam te-

Iob. 29. 14.

Prou. 12. 5.

stamenti, qua dicitur: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.] Transferunt in se personam proximi, & solicitè attendunt, quid sibi, si ita essent, fieri, vel non fieri iustè voluissent; sicque districto iure atque iudicio causam suam, & proximi, iuxta tabulas diuinæ legis in foro cordis examinãt. Bene ergo dicitur: Cogitationes iustorum iudicia.] Quia ipse eorum internus motus cordis quasi quædam libra est iudiciariæ potestatis. Quibus peractis quia retributionem inferiùs non requirunt, rectè eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiori parte corporis ponitur. Iustorum ergo iudicium diadema dicitur, qui per hoc non in terrenis & infimis, sed sursum remunerari concupiscunt.] Hæc ille.

Matt. 7. 12.

Tandem pro quotidianis defectibus aliquam tibi, quam statim exoluas, pœnitentiam iniunges, vt si aliquem tibi dolorem infligeres, aut aliquam preculam recitares. Quando autem culpa aut defectus grauior fuit, non sufficeret eum cõmuni pœna mulctare, sed necesse erit extraordinaria reprehensione, & condigna castigatione punire. Hæc est formula in conscientiæ discussione seruanda, quam si tenueris, non lentis passibus in mentis profectum festinabis.

Summa doctrinæ examinis.

CAPVT XII.

QVINQVIES (si bene memini) in hoc eodem libro, examinis mentionem feci. Nam dixi, orationem ipsam mentalem spirituali discussione examinandam esse, & illam curam particularem eradicandi aliquod vitium, vel aliquam virtutem inserendi, bis quotidie esse in examen vocandam, & totam vitam ac cõuersationem nostram; bis etiam singulis diebus ante prandium, & ante cubitum esse similiter discutiendam. At molestum admodum videtur, viros spirituales ad tam crebras suæ conscientiæ discussiones adigere, quibus necesse erit præstantiores virtutis actiones impediri. Sed imprimis frequens conscientiæ propriæ mundatio ac purificatio, nemini onerosa esse debet, cùm sciat, quo frequentiùs & exquisitiùs suam animam mundauerit, se in conspectu Domini puriorem apparituram, maiorémque gratiam promeriturum. Cùm sciat etiam perfectus viros in hoc exercitationis genere fuisse nimios (si ita dici possit) & nõ quinquies, aut sexies, sed multo frequentius seipsos diebus singulis inspexisse, & examinatione mundasse. Si tamen quæ hactenus dicta sunt, intelligantur, videbimus hanc molestiam penitus esse sublatam: cùm duo tantùm tempora examini ante prandium, & ante cubitum sint assignata. Nam illud orationis examen, post illud vitæ spiritualis tyrocinium, diximus in horam meridiani examinis posse reiici, aut ita breuiter debere fieri, vt nullum ferè tempus vsurpet. Duo verò curæ particularis examina in tempora horum duorum, quæ fiunt ante communem refectionem & ante dormitionem, similiter reiicienda sunt. Postquã enim cogitationes, affectus, verba, & actiones inspexeris, mentis oculos ad illud vitium, quod impugnas, vel ad illam virtutem, quam particulariter exerces, conuertes, & in quo defecisti, aut bene processisti, diligenter inspicies. Atque adeò sine vlla molestia bis in die in hanc exercitationem tam vtilem, discutiendi teipsum, incũbes. Atque vt hanc rem ita finiam, ex

hac

hac conscientiæ discussione duos colliges fructus. Alterum, vt teipsum ab erratis tuis per veram compunctionem purges, & ad desiderium emendationis prouoces. Alterum, vt teipsum intus & in cute cognoscas. Nam si non tantùm ramos, sed radicem, scrutenis, id est, si non tantùm imperfectiones tuas sed origines earum inspicias, apertè videbis te multis vitiis sordere, multisque carere virtutibus, & teipsum non magni reputabis, sed potiùs ex corde despicies.

De Dormitione, ac nocturna quiete.

CAPVT XIII.

HORA quiescendi, quæ conscientiæ discussionem subsequitur, te ad somnium honestum, quietum, & religiosum parabis. Ita vt possis dicere cum Propheta, [In pace in idipsum] id est, cum illis ipsis, qui à fructu spiritualis frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt, [dormiam & requiescam.] In hoc igitur opere, vt studiosè & meritoriè fiat, hæc obseruanda sunt: Pura ac simplici intentione ad somnum ibis, vt scilicet ita statuenti, & ipso ordine disciplinæ religiosè mandanti placeas, & vt vires ad ei seruiendum, & pro gloria eius laborandum resumas. Specialibus orationibus beatissimam Virginem Mariam, custodem Angelum, & Sanctum illius mēsis patronum (de quo postea) inuocabis, vt te ab omnibus periculis, tum animæ, tum corporis, libenter, & illibatum atque ab omni Dæmonis illusione purum custodiant, vt sequenti die absque vllo impedimento celebrare, aut communicare valeas, aut spiritualibus obsequiis tempus impendere. Quid manè meditandum sit, ant leges, nisi probè memoriter teneas, aut saltem attenta recordatione præuenies. More solito omnium Christianorum frontem, os & pectus cruce deuotè signabis, & te in lecto ad quiescendum honestè compones. Hanc autem honestatem Bonauentura sic explicat, Honestè & compositè iaceas in dextro vel sinistro latere, nunquam tamen supinus vel aliter inhonestus. Nunquam dormias cum manibus in sinu positis, nec cruribus eleuatis, vel discoopertis, sed semper teneas tunicam vel indusium inter crura, vt nullus inueniat te inhonestè iacentem. Addit Thomas à Campis: Nec crebrò te vertas, sed quietè & pacificè iaceas, memor Christi in cruce pendentis, qui in patibulo, non in molli lecto dormiens, obdormiuit.

Psal. 4. 9.

Bonauent. in regim. nouit. c. 7

Thomas à Camp. lib. 2. de discip. claust. c. 11.

Postquam in lecto cubaueris, Psalmos, vel orationem aliquam recita, vel quid sanctum meditare, & quanti momenti sit gratia & amicitia Dei, tecum ipse considera, quousque somno occupatus quiescas. Sic te aptum & robustum ad repellendas tentationes iouenies, & in ipso somno Diabolo tentanti resistes, & ex ipsa consuetudine bene agendi ad orationem, & sancta desideria incitari te senties. De hoc sic scribit Bernardus: Iturus ergo ad somnum, semper aliquid defer tecum in memoria vel cogitatione, in quo placidè obdormias, quod nonnunquam etiam somniare iuuet, quod etiam euigilantem te excipiens, in statum hesternæ intentionis restituat. Sic tibi nox sicut dies illuminabitur, & nox illuminatio tua erit in deliciis. Placidè obdormies, in pace quiesces, facilè euigilabis, & surgens, facilis, & agilis eris ad redeundum in id vnde non totus discessisti.

Bern. ad fratres de monte Dei.

At si aliqua tentatio, priusquam dormias, aduersùs tuam puritatem insurgat, eo remedio, quod pius

A & deuotus pater, Thomas à Campis, offert, tentationi te oppones: Si caro titillat, inquit, si tetra imago incidit, si quæuis alia passio mouet, nec quiescere te sinit, ad orationem conuertere, signum crucis tibi imprime, flagellum, coronam spineam, lanceam, ac totam armaturam Crucifixi oppone, ante cuius virtutem non potest hostis stare malignus, nec tentationis illusio perdurare. Adhibe quoque ignem æternum, supplicia sanctorum Martyrum, Confessorum constantiam, & Virginum fortia trophæa. Attende lapides Stephani, craticulam Laurentij, fustes Marcelli, vngulas Vincentij, veptes & vrticas Benedicti, flammas sanctæ Agnetis, rotam Catharinæ, acutissimas testulas Agathæ, bullientes aquas Cæciliæ, lacrymas, amorem, contritionem, & pœnitentiam Mariæ Magdalenæ, dentes bestiarum, horridos

Vbi supr.

B carceres, necnon dura vincula pedum Sanctorum. Sic Deo iuuante, & ista te cogitante, ignem igne superabis, Diabolum confundes, Sanctos honorabis, in pace Christi dormies & requiesces.

Si hanc fidelitatem erga Dominum seruans obdormieris, non solùm in vigilia, sed in somno quoque tentatori resistes. Quod experiebatur Augustinus, cuius hæc sunt verba: Domine, memores mādatorum tuorum etiam in somniis resistimus. Ad idque exhortatur Paulus, dicens: Siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus.] Cum Domino enim in dormitione viuere, est etiam, cùm per somnum nostri compotes non sumus, ex præcedenti habitu in vigilia acquisito honestè formari, & esse fideles existere. Nec solùm tentationibus resistes, sed

1. ad Thess. 5. 10.

C & dormiens orabis, & in studiosas actiones te incumbere cogitabis, vt de sancto Honorato Episcopo scribit Hilarius Arelatensis. Sic enim ad ipsum loquens, ait: Tuis in tantum medullis Christus insederat, vt interdum, quod expertus loquor, membris tuis placido sopore deuinctis, illū etiam in somnis officio solito tua lingua resonaret. Sæpe dormiēs sanctissimæ exhortationis, sæpe orationis affectu officiosissimo verba fudisti. Agebatur quippe lectulo corporis requies, mentis in Christo. Et quidem pront quique assumus, experti sumus. Tu verò vnica semper omnium requies, quàm alacer sæpe referebas somnia, non aliquid præsagientia, neque aliqua in futurum anxietate solicita, sed in quietis animæ desideriis excitata, Martyrum scilicet, quos semper meditatione

In vita eius, c. 10. Surius, to. 7

D gestabas, credo, interdum alludente & prouocante cupiditatem tuam Domino, tanquam excitata in fidem tuam persequutione peragebas.] Hæc ille. Esto tere ergo, vt talis sit somnus tuus, somnus planè instorum, ex quo facilè possis ad orationem assurgere, & ad vitæ spiritualis exercitia repedare.

SECTIO III.

De his, quæ singulis hebdomadis fiunt.

De confessione in hebdomada, facienda.

E

CAPVT I.

OMNIA, quæ hactenus dicta sunt, ad disciplinam religiosam vnius eiusdémque diei pertinent, quæ quàm facilè & iucundè & sine vlla angustia à viro spirituali præstentur, illi experti sunt, qui in cœnobio bene instituto, & iuxta regulam gubernato, vitam

spiritualem

spiritualem colunt. Sicut enim natura tam mirabili ordine interiora hominis, vt cor, iecur, lien, viscera, intestina, & alia ad hoc genus spectantia, disposuit, vt exiguo spatio comprehendantur, ex quo tamen educta, testimonio Medicorum, via duplo loco continentur: ita gratia tot ac tam varia opera, ac multo plura sic in vno die religiosè transacto ordinat, vt sine vlla pressura, aut afflictione cordis, spiritualis animus illis intendat. Aliæ verò actiones studiosæ sunt (vt suprà tetigimus) quæ non per diem, sed per hebdomadam fiunt, de quibus nunc est breuiter disserendum. Ex religiosis ergo qui Sacerdotes non sunt, & nec quondie, nec tertio quoque die ad Sacramentum confessionis accedunt, singulis hebdomadis ex præscripto confitentur. His autem duas sortes confitentium proponimus ante oculos. Alteram, eorum non dico iam, qui fictè confitentur, & sine debita claritate, & alijs requisitis, hoc Sacramentum suscipiunt: (nam quis hoc de hominibus Deo dicatis credat?) sed qui ex quadam arida consuetudine ad confessionem veniunt. Alteram, eorum qui ea amore Dei, ex vero dolore peccatorum, & ex feruenti desiderio emendationis, huic Sacramento se subiiciunt. Prioribus illis dicemus, quod de populo Iudæorum in Psalmis scriptum est: Destruxisti eum ab emundatione, & sedem eius in terra collisisti.] Lauacro enim illo purissimo sanguinis Christi, quo emundari debuerant, propter malum aut ineptum vsum magis fœdantur: & vnde quies animæ nasci solet, quia non vt oportet, peccata sua pandunt, inde inquietudinis tribulos & spinas nanciscuntur. Posterioribus verò competit quod in alio Psalmo dicitur: Adiuuit pauperem de inopia, & posuit sicut oues, familias.] Quis namque pauper est, nisi peccator? & quæ eius inopia, nisi delictum? Dum autem hanc inopiam animo humili & compuncto confitetur, mirum in modum vt ditescat meritis, adiouatur. Horum pauperum, qui ex corde inopiam suam detestantur, familias ponit Dominus, sicut greges ouium, qui a eos custodit vt gregem suum, & bonorum operum prole fœcundat.

Ps. 88. 45

Ps. 106. 41.

Si verò vis numero istorum aggregari, hæc in confessionis vsu seruabis: die & hora consueta tuam conscientiam diligenter examina, & eo modo, quo suprà dictum est, per cogitationes, desideria, verba, & opera, quid malè egisti, & in quo à lege vel regula exorbitasti, solerti meditatione considera. Ante iudicium interroga temetipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem. Illa autem præcipuè ad confessionem ex venialibus collige, (nam de confessione venialium loquor) quæ aliquo modo tuam conscientiam inquietant, & aliquam erubescentiam ingenerant. Dorotheus autem ait: Admonuêre autem crebrò maiores nostri, non debere pati monachum remorderi se aliquando à conscientia sua, ne vtra quidem re minima.] Facto autem examine, culpisque cognitis, dolor sanctus considerationibus quærendus est, & emendationis propositum concipiendum, de quo suprà, quod satis est, diximus: & ideò omittimus, ne eadem repetamus.

Doroth. doct. 3. in fine.

Lib. 1. huius tomi, p. 1.

Postquam huic parti pœnitentiæ satisfeceris, ad cellam spiritualis patris, vel ad locum vbi confessiones excepturus est, ibis. Si alij fratres, licèt minores, aut ætate, aut studijs, aut religionis annis te præuenerint, & priùs accesserint, donec illi confiteantur, expectabis. Hoc autem tempore stans, aut humiliter sedens, in libello spirituali leges, vel aliquam precationem recitabis, aut mentaliter orabis, vel (quod melius videtur) te ampliùs ad confessionem præparabis, & doloris affectu compunges. Data tibi opportunitate ingrediendi ad latus spiritualis patris, genuflectes, & inclinato aliquantulum capite, per, Iube Domine benedicere, facultatem inchoandi confessionem accipies. Statim generalem confessionem facies ab Ecclesia receptam, vsque ad illa verba: Quia peccaui nimis cogitatione, verbo, & opere. & tunc peccata tua, tum interiora, tum exteriora, breuiter, sed clarè, distinctè, sine ambagibus, sine obscuritatibus, sine excusationibus, vt ea cognoscis, apud illum dices, & tandem per verba sequentia, mea culpa, & cæt. confessionem concludes. Admonitionem, aut increpationem iudicis tui humiliter audies, non aliter ac si Christum filium Dei te monentem, aut increpantem audires, illi enim peccata tua pandis, illi te subijcis, ab illo monita salutis excipis: siquidem Sacerdos vicem eius gerit, & ab eo remittendi peccata potestatem accepit. Satisfactionem demum tibi impositam libenter admittes, &, si commodè volueris, statim exolues, & quanta potueris mentis deuotione complebis.

Hæc confessio ritè facta remissionem peccatorum accipit, & pro admissis delictis Deo nobis offenso satisfacit. Scitè enim dixit Thomas à Campis, Debitor es omnium, & ad soluenda debita peccatorum vix habes vnum integrum nummum. Quis est ille nummus? Confessio oris ex vera contritione cordis. Hæc est illa confessio, quam Laurentius Iustinianus pulchrè describens, mirabiles effectus habere, & magna ac pretiosa bona nobis tribuere dicit. Ille quidem sic ait: Verus quippe pœnitens, ex cognitione atque peccati odio contertur in se, erubescit pro scelere, se coram Deo humiliando accusat, Sacerdotis genibus se prosternit, facinora perpetrata promit, modum exprimit, cordis intentionem detegit, tempus consummati delicti, & numerum confitetur, atque peccatorum suorum turpitudinem non abscondit. Quia enim non homini, sed Deo, cuius personam gerit Sacerdos, stare se credit, nihil valet occultare, quod fecit, sciens pro certo quòd nullatenus dignus est venia, si non deiectu pudore palàm, & pro vt deliquit, peccata sua euomuerit. Clamat profectò intus ratio conscientia vrget, impellit compunctio, per custodem Angelum hortatur gratia, vt purè, simpliciter, integrè, apertè, & distinctè confiteatur, vt non super vacuè laboret, currat inaniter, & absque delictorum remissione tristis abscedat. Nam quemadmodum ficta, & scienter celato scelere imperfecta oris confessio parit in corde mœstitiam, aufert indulgentiæ spem, & confusionem immittit; ita è contrario humilis, integra, verecunda, & compunctione referta animum replet gaudio, agilitate quadam lætificat confitentem, de Dei bonitate fiduciam præbet, vlteriùs non peccandi desiderium gignit, orandi accendit affectum, gratiarum ad Deum ingeminat actiones, satisfaciendi subministrat vires, & ad Eucharistiæ sacræ sumptionem acuit gustum. Hæc tandem est illa confessio, quam qui fecit, dum verba Sacerdotis absoluentis audit, arrham diuinę misericordię, id est, firmam spem remissionis peccatorum suscipit. Hanc tu frater ita exercere cura, vt ob negligentiam tuam eius fructu non careas, & quotidie magis circunspectus & mundus eam frequentando apud Dominum te sanguine suo lauantem, existas.

Thom. à Camp. 2. de doctr. el. inst. c. 9.

Iustin. de grad. perfect. c. 3.

De communione siue sumptione Eucharistiæ.
CAPVT II.

SACRAMENTALIS confessio ad Eucharistiæ sumptionem omnes fideles parat, quam religiosi assiduè suscipiunt, ad eamq;

ex præscripto, octauo quoque die nostri fratres accedunt. Huius sanctissimi sacramenti vsus (in quo Christus redemptor noster verè præsens adest) tanti momenti est, vt qui ipsum non ex consuetudine, sed ex amore & ex deuotione recipit, maximum habeat vniuersæ virtutis & perfectionis adiumentum. Sol enim iustitiæ in corde susceptus quid faciat nisi illuminare? Fons amoris in mente admissus, quid faciet, nisi illam accendere? Vita verò in præcordiis immissa, quid efficiet nisi vitam animæ augere, & ad omnem eam perfectionem adducere? Homo negotiando & mercimoniis insistendo multum lucratur, sed si vt hospitem in domo sua regem excipiat, & eius oculis placeat, sine vlla comparatione dior efficitur. Potest namque illum subitò ex abiecta occupatione educere, & inter equites aut etiam inter magnates collocare. Sic prorsus, iustus non parum iustitiam auget, dum diuersarum virtutum studiis inhæret: at si feruentissimo amore se Christo Regi regum in hospitium exhibeat, ita potest placere ei, vt repentè ad quandam magnam sanctitatem euehat, & intimæ familiaritatis suæ eum participem faciat. Hinc animæ sanctæ licèt in oratione indicibilibus muneribus decorentur, maioribus tamen in Eucharistiæ sumptione donantur, quia in oratione, ex riuulo; in Eucharistia verò, ex fonte bibunt.

Magni tamen refert hoc sacramento sanctissimo rectè vti: nam qui eo malè vtitur, & graui peccato fœdatus accedit, [iudicium, inquit Paulus, sibi manducat, & bibit:] qui verò eo tepidè, & vt seruiat consuetudini, vtitur, modicum quid fructus capit: at qui ex magna deuotione hoc sacramentum accipit, mirabiles in se effectus, & manifestam in melius, suæ vitæ mutationem aduertit. Sed quia nostri instituti tantùm est modum debitæ communionis aperire, plurima, quæ hoc loco dici poterant, prætermimus, & id tantùm, quod huius muneris est, exponere aggredimur. *1. Cor. 11.*

Duo ergo sunt in viris iustis & religiosis circa communionem extrema vitanda. Alterum, illorum qui nollent tam frequenter ad Eucharistiam accedere. Accedunt tamen ne canonem prætereant, ne ab aliis fratribus notentur, & ne à Prælatis puniantur. Alterum verò illorum, qui vellent solito frequentiùs communicare, & bis, immò & ter in hebdomada, & quotidie si possent, sacramentum accipere. Horum primi aut ignauia, aut ignorantia laborant, quia aut se debitè ad frequentem vsum Eucharistiæ non præparant, aut bene paratos, ex seruili quodam timore se minùs dignos existimant. Si huius modici appetitus ignauia & tepiditas causa est, rebus quæ feruorem accendant; de quibus superiùs multa dicta sunt, & considerationibus magnitudinis mysterij huius, & fructuum eius, est à tepido & ignauo curanda. Quis bonus filius ad benignissimum patrem venire nolit? *Lib. 1. p. 3.* quis frater ad primogenitum fratrem, ex quo totus pendet, refugiat accedere? Quæ sponsa, sponsi sui pulcherrimi libenter non recipiat amplexus? Sed quare iustus iustificatorem fugiat, & sanctitatis auctorem, & remissionis peccatorum & vniuersarum datorem virtutum, hospitari renuat? In hoc conuiuio omnis dulcedo animæ, omnis virtutum fructus est, vt quisque ad illud venire non metuat, cuius suauitatem & vtilitatem sola Ambrosij verba nobis exponant: Nec vereatis, inquit, ne in conuiuio Ecclesiæ aut grati odores tibi, aut dulces cibi, aut diuersi potus, aut conuiuæ nobiles desint, aut decentes ministri. Quid Christo nobilius, qui in conuiuio Ecclesiæ & ministrat, & ministratur ei? Istius conuiuæ re- *Ambr. lib. 5. de Cam. c. 5.*

cumbentis annecte te lateri, ac te Deo coniunge. Nec fastidias mensam, quam Christus elegit, dicens: Introiui in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham cum aromatibus meis, manducaui panem meum cum melle meo, & bibi vinum meum cum lacte meo.] In horto, hoc est, in paradiso, est conuiuium Ecclesiæ, vbi erat priùs Adam quàm peccatum committeret. Ibi recumbebat Eua priusquam culpā crearet, & pareret. Ibi vindemiabis myrrham, hoc est, Christi sepulturam, vt consepultus cum illo per Baptismum in mortem, quemadmodum ille surrexit ex mortuis, & tu resurgas. Ibi manducabis panem, qui confirmat cor hominis, mel gustabis, quo tuarū dulcescat meatus faucium, vinum bibes cum lacte, hoc est cum decore & sinceritate: siue quòd meri pura simplicitas sit, siue quòd immaculata gratia, quæ in remissionē sumitur peccatorū, siue quòd paruulos cōsolationis suæ lactet vberibus, vt ablactati in deliciis in plenitudinē perfectæ ætatis adolescāt. Succede ergo in hoc conuiuium. An metuis ne angustior domus, & breuis conuiuij locus te comprimat? O Israël, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius! magnus est, non habet finem; altus, & immensus.] Ibi fuerunt gigantes illi, qui ab initio fuerunt statura magna, sciētes prælium. Non hos elegit Deus. Et meritò non elegit, quia prælium, non pacem sciebant. Et ideo tu pacē disce, vt eligaris à Deo. Sed ne fortè incomptā domus magnitudinē putes, & diuersoria te colūnata delectent: Sapientia ædificauit sibi domū, & sculpsit columnas septem.] Ipse etiā Dominus Iesus multas mansiones apud Patrē suum esse cōmemorat. In hac ergo domo epulaberis animæ cibo potuque mentis, vt postea non esurias, neque sitias vnquā. Qui enim manducat, manducat vsq; ad satietatē, & qui bibit, vsque ad ebrietatem bibit. Sed hæc ebrietas pudicitiæ custos est. His verbis sanctissimus doctor non minùs eleganter quàm euidenter tractat, quanta sit huius mensæ tum dignitas, tum vtilitas, tum suauitas, vt nemo ad eam cum tristitia, aut molestia, aut nausea recumbat. Quanta dignitas mensæ, quæ non in aula regis terreni, sed in domo regis cœlestis instruitur, cui Angeli assistunt, Sancti assident, in qua Christus Dei filius ministrat, corpus eius manducatur, & sanguis eius bibitur? Quanta vtilitas in qua peccata mundantur, vitia extinguuntur, passiones modū, virtutes augmentum, & dona cœlestia perfectionē acquirūt? Quanta suauitas mēsæ illius, in qua est aqua refrigerans, vinū inebrians, lac reficiens, mel vitam nostrā edulcans? & cibus ille cœlestis corpus ipsum confortans, (vt multi experimento cōperiunt) animamque sustentans? Hunc cibū, ô frater, qui quotidie necessarius est, ideo quotidianus vocatur, octauo quoq; die tibi oblatum, non molestè, non coactè, sed libenter accipias, ita accipe; vt licèt realis eius susceptio quotidiana non sit, eius tamen desiderium perpetuum sit. Si famem non sentis, æger spiritu es, ... vt conualescas, quò, cùm tibi hic panis conceditur, vt famelicus comedas. *Cāt. 5.* *Bar. 3. 24.* *Prou. 9.* *Ioan. 14.*

Illi verò secundi, qui cupiunt frequentiùs, quàm alij hoc cibo Angelorū refici, causam huius desiderij vestigent. Si causa est æmulatio, quia alij frequentiùs communicant: & nolunt minùs deuoti & spirituales apparere, seipsos inuideant, & tanquam superbos contemnant, qui Sacramentum charitatem & humilitatem prædicans, volunt ad inuidiæ & superbiæ fomentum assumere. Si verò causa est sensibilis deuotio: quæ ex corporis Domini manducatione percipitur, seipsos mortificent, & sciant, obedientiā, & vitæ regularis amorē sensibili deuotioni præferre-

neque

A neque in hoc cibo sensibilis deuotio, vt finis quærenda est, sed animæ puritas affectanda. At si causa sit quædam impatiens sponsi cupiditas, & violentus quidam amor, in alio quàm in Domino quiescere nesciens, neque huic est omnino credendum, maximè si eum sancta & perfecta vita non appetebat, si intima cum Deo familiaritas non inflammat, si resignatio non ordinat, & obedientia, qua promptè superiori subsit, non gubernat. Sed si vitæ puritas, si orationis donum, si apertus ex communione profectus, si fratrum ædificatio, & nullum ingeneratum scandalū suaderent, hæc desideria à Domino promanare, bene possit illi, qui huiusmodi est, frequentior vsus huius Sacramenti etiam in communitate concedi, tantùm vt ille sic viuat, quòd omnibus quantum in se fuerit, virtute præluceat, & manibus, id est, operi-

B bus sanctis, maius sibi datum fuisse ad sanctè viuendum iuuamen, ostendat. Siue autem Sacramentum hoc præstantissimum tempore à regula præscripto, siue frequētiùs ex facultate Prælati à religioso suscipiatur, illud Chrysostomi præ oculis habēdum est, vt oprata ex hoc cibo prouentat vtilitas. Quos, inquit ille, magis acceptabimus? Eósne qui semel, an eos qui sæpiùs, an illos qui rarò accipiūt? Neque illos qui semel, neque illos qui sæpiùs, neq; qui rarò, sed eos qui cum mūda conscientia, qui cum mundo corde, cū vita irreprehensibili.] Neque ergo eos laudo, qui semel in mense, aut octauo quoq; die, prout sua regula præscribit, sumūt: neque eos qui obiēta à Prælato facultate frequentiùs accipiunt: sed eos probo & veneror, qui ita parati & dispositi ad mensam

C Dei sedent, vt ex ea maius emolumentū percipiant.

Chrysost. hom. 17. ad Heb.

Sed iam de isto apparatu ad fructuosè communicandum meam paruitatem interrogas? Duplex igitur est ad sumendā Eucharistiam adhibenda dispositio. Altera quasi à longè te præparat, & illa non est alia, quàm sancta & spiritualis vita, vitiis & distractionibus libera, & ab omni eo, quod te inquinare possit, aliena. Huius dispositionis meminit Laurentius Iustinianus, dicens: Optimum susceptionis remedium, mentis humilitatem fore non dubites. Eo namque ad Eucharistiam percipiendā eris dignior, quo corde humilior, mente mundior, dilectione feruentior, virtutibus solicitior, & vita inuentus fueris sanctior.] Mundamini, inquit Isaias, qui fertis va-

D sa Domini.] Quænam sunt vasa Domini, secundùm Chrysostomū, nisi corpora nostra, in quibus Sanctus Sanctorum, sub panis & vini signis inhabitat? Purifica itaque teipsum, recede à negotiis sæcularibus, egredere ab omni desidia, & ignauia: polluta, id est, opera Deo inuisa, ne tangas, & sic ad debitam susceptionem Eucharistiæ mundaberis. Si quis enim emundauerit se ab istis, erit vas in honorē sanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum.] Sanctificabitur, inquam, & deputabitur huic honori, vt Dominum suum dignè suscipiat, & tanquam Dominum suum in corde circumferens, ad omne opus bonum præstandum parabitur. Quid enim boni non possit is, qui authorem boni dignè suscepit, & auxilium gratiæ eius præstò habet?

Iustin. de triumphali Christi agon. ca. 4. ad med.

Isaiæ 52. 11.

2. Tim. 2. 21.

E Proximè autem sic te ad sacram communionem parabis. Tribus diebus ante diem suscipiendæ Eucharistiæ, solicitiùs te in bonis actibus consuetis exercebis, specialem aliquam orationem facies, non iam longam, quàm affectus plenam, qua gratiam & deuotionem ad debitè accedendum postules, & ad idem aliquam corporis afflictionem subibis. De hac dispositione sic scripsit Bonauentura: Quòd si in die Dominico proponis communicare, studeas te antè per triduum ad feruorem spiritus ordinare, vt

Bonauen. regul. nouit. c. 4.

A sis in sexta feria præcedenti ab omni cogitatione immunda abstractus. Semper autem habeas mentales oculos ad Iesum crucifixum, spinis coronatum, aceto & felle potatum, sputis & contumeliis saturatum, à peccatoribus blasphematum, acerbissima morte consumptum, lancea perforatum, à mortalibus iam sepultum. Hæc cogita, illa die, siue comedas, siue bibas, siue aliquid aliud facias, vt cogitando Creatorem crucifixum, dolorem in corde habeas, tota die ostendas tristitiam in corde & in corpore, dicens cum Apostolo: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.] Sabbato prophana penitus fratrum consortia declinato, & quietem mentis eligito: dies enim requietionis est; & pone strictum tibi tunc silentium, vt saltem illo die non so-

Gal. 6. 14.

B lùm otiosa verba succidas, sed ipsa necessaria vix loquaris. Nam, teste Ieremia, bonum est præstolari cum silentio salutare Dei nostri: & vsque ad completorium exerceas te aut in lectione, aut in bona meditatione.] Ipso die communionis diligentiùs surges è lecto, feruentiùs actus diuini cultus exercebis, & tempus meditationis in his, quæ te ad amorem, & timorem, & reuerentiam accendant, insumes. Quidquid cogitaueris, quidquid loquutus fueris, quidquid egeris, hac intentione perficies, vt te magis aptum ad Christum suscipiendum reddas, & vt magis gratus oculis eius appareas. Aduerte, quanta fœminæ diligentia se ornant, vt aspicientibus pulchræ videantur, & quanto studio se lauant, comunt, & vestiunt, intentione praua aut præpostera, hunc

Thren. 3.

C ab eis susceptum laborem sufficiunt: sic tu indue teipsum & laua, & corpore ac mente purifica, vt Domino tuo decenter assistas, & hac rectissima intentione tuum laborem emunda.

Si curam bene sanctéque viuendi susceperis, si tribus te diebus ante communionem disposueris, si die illo, oratione, gemitu, corporis afflictatione, & sanctis desideriis parauetis, & post hæc nullā sensibilem deuotionem, sed potiùs mentis ariditatem senseris, noli tristari: quia non ob id magno huius Sacramenti fructu carebis. Audi quid de hac re scribit Laurentius Iustinianus: Nemo autem seruorum Dei ab hoc prorsus se subtrahat Sacramento, quamuis actualis desit deuotio: nec quisquam eo priuetur. Diuersimodè etenim operatur Dei sapientia in sibi

Laur. de discip. & perf. mon. c. 19.

D famulantibus, effectus gratiarum suarum, nullique fas est iudiciorum Dei arcana rimari, incomprehensibilia namque sunt, & intellectui inaccessibilia humano. Propterea non debet à sancto Domini conuiuio repelli indeuotus iustè viuens, virtuosè conuersans, humiliter se agnoscens, purè confitens, & reuerenter accedens. Talis quippe insensibiliter se spiritualiter hoc Sacramento nutritur & viuit. Nam manna abscōditum est in se continens omniū spiritualium abundantiam deliciarum.] Si ergo non consolationem, sed Dei gloriam, & mentis profectum quærebas, patiēter sustine, & resignato animo, si consolatione careas, dummodo robur aduersùs tentationes, & formidinem ad bene operandum, & maiorem puritatem percipias.

E Post communionem per horam, aut saltem per semihoram, ad agendas pro tanto beneficio gratias te colliges. Nam Thomas à Campis non solùm defectus dispositionis, sed etiam gratiarū actionis exiguitatem nostri profectus ascribit. Eius verba: Timendum, quòd multi fructum paruum accipiunt de mensa Christi: quia nec antea, nec postea sunt in sufficiēti custodia sui, nec satis reuerenter præcogitant, quis est, qui venturus est, nec postea ruminant, quia hodie Sanctus Sanctorum ingressus est ad eos.

Thom. de vit. solit. li. 1. c. 35

Qui

Qui autem ſoliciti ſunt præparare interiorê domum ſuam,& occurrere lætâter obuiam Chriſto, ipſi nouerût quid efficaciæ & ſuauitatis habeat hæc ſacroſancta cômunio. In hoc agnoſcitur vniuſcuiuſq; deuotio,& amor ad Chriſtû, ſecûdùm quod ingenioſè ſe aptare curauerit ad ſuſceptionê eius.] Chriſtû verum Deum,Regê omnium potentiſſimû,noſtrarum neceſſitatum prouiſorê benigniſſimû, in domo cordis hoſpitem excepimus, & eum ſolum & inſalutatû relinquemus? Venit ipſe, vt petitiones noſtras exaudiat, miſerú ſque ſubueniat, & nihil ab eo poſtulabimus? Amatiſſimè conclaue mentis noſtræ ingreſſus eſt,& nulla voce gratiarû actionis ei reſpondebimus? Ne in tantam ingratitudinê incurras, & talem proficiendi occaſionem amittas,ſede vt altera Magdalena ad pedes Domini,quem hoſpitem excepiſti. Audi attêtè ſermones illius, ſi aliquid te docere dignetur. Alloquere illû, de hoſpitij vilitate & nuditate confundere, de parua & tepida diſpoſitione veniâ pete. vires tuas,&,mêbra, ac talenta tua in eius obſequiû affer; miſerias & neceſſitates pande,virtutes ac opia, ad earum adeptionê auxiliû implora, & multiuariis te exerce amoris affectibus. Si ita feceris,non patiêtur Dominus, vt ſine magno fructu ab eius præſentia diſcedas, immò faciens faciet, & te donorum ſuorum copia replebit.

De auditione verbi Dei.

CAPVT III.

SINGVLIS etiam hebdomadis vniuerſi (vt opinor) religioſi verbum Dei audiunt, & Prælati per ſe, vel per ſubſtitutum, ad perfectionem,exhortantis ſermonê excipiunt. Eſt enim vita religioſa,ſicut & aliorum bonorum, ita & verbi Dei abundans,quo cultores ſuos ſanat atque ſuſtentat. Quibus congratulari poſſumus verbis illis Pauli: *1. Cor. 1. 4.5.* Gratias ago Deo meo in gratia Dei, quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu: quia diuites facti eſtis in illo, in omni verbo,& in omni ſciêntia.] Si illi adhuc imperfecti sût, à vitiis & imperfectionibus ſanat: ſi perfecti, in omni ſâctitate conſeruat. Nâ, vt teſtatur Bernardus, duo operatur verbum Dei, & animas vitioſas ſanat,& bonas admonet. *Bern. ser. 15. ex paruis.* Hoc verbû Dei eſt ille panis ſubcinericius, qui voluebatur aduerſùs caſtra Madian,& tabernaculum vitiorum ſubuertit,& terræ funditus coæquauit. *Iud. 7.13.* Tuba eſt,inquit Hugo Victorinus,panis eſt,gladius eſt. *Hug. ser. 53. to. 2.* Tuba eſt, quia auribus inſonat; panis eſt,quia eſurientiû ieiunâ mentes ſanat; gladius eſt,quia cordiû ſecreta penetrat. Sed videndum eſt, quonâ modo religioſi Dei verbum audire debeant, ne in abundantia panis, quaſi panem non habeant,& inter ſuauiſſimas epulas fame pereant.

Si ergo vis, ô iuſte, ex verbi Dei auditione proficere, cum magno deſiderio audiendi & aliquid diſcendi ad exhortationem accede. Tibi namque dicit Salomon: *Prou. 27. 11.* Stude ſapientiæ fili mi,& lætifica cor meû vt poſſis exprobranti reſpondere ſermonem. Audi, inquam,non oſcitanter,ſed diligenter,verba ſapientiæ, vt habeas ad manum doctrinam Spiritus,qua in omni virtute creſcas,& dæmoni te ad peccata trahêti reſpondeas. Et Eccleſiaſticus, *Eccl. 21. 20.* Os prudentis,quæritur in Eccleſia, & verba illius cogitabût in cordibus ſuis.] Sapiêtes ſcilicet verba Dei non perfunctoriè & negligenter audient, ſed in cordibus ſuis ea cogitabunt,& ad ſalutem operandum ſollerter expendent. Hoc autem deſiderium ſpirituale excitabis, ſi te doctrina ſpirituali indigere animaduertas. Non enim quia vitâ religioſam ſectaris, quæ ſpiritualis doctrinę eſt feraciſſima, ideo huius doctrinæ auditione non

A eges. Immò ideo tanto maiori ſtudio & attentione audienda eſt,quanto experientia compertum habes ex tam frequenti doctrina negligenter audita,te nullum hactenus, aût exiguum fructû percepiſſe. Quadrâtque in hunc locum ſimilitudo Clementis Alexâdrini tantiſper immutata; Quòd ſicut piſces, qui in ſalſo & naſcuntur, & nutriûtur, ſalibus tamê ad côdiendum indigent; ita & religioſi in campo doctrinæ ſpiritualis educati, eadem doctrina opus habent diligêter audita, vt à vitiorû corruptione protegâtur. *Clem. Alex. 1. Stromat.*

Prælatum aut alium quemuis eius partes agentem, non aliter quàm Chriſtum loquentem & docêtem auſcultes. Ipſe enim eſt, qui per adminiſtros ſuos loquitur, ipſe qui per os eorum verba vitæ cordibus audientium inſtillat. Sanè quod dixit Dominus ad

B Ieremiam,idem omnino ad prælatos & Euangelicos prædicatores dicit. Noli dicere, puer ſum,quoniam ad omnia,quæ mittam te, ibis, & vniuerſa quæcumque mandauero tibi,loqueris.] Et poſtea, [Ecce dedi verba mea in ore tuo.] Si autê hunc, quem audis, Deus miſit,vt te doceret,ſi verba ſua in os eius miſit, ſi quæ mandauit,ille proponit, nô eſt cur ſolum hominem loquentem putes. Nihil autem refert ſi Prælatus, aut alius quiuis ſenex eius vicem gerês, minùs literatus ſit,aut minùs eloquens, aut minùs in rebus ſpiritualibus exercitatus: nâ ſi verba Domini proponit,pari reuerentia audiendus eſt,ac ſi magnis donis & talentis polleret. Nam ſicut in humanis rebus, vt ſimili vtar Chryſoſtomi, quando regum diademate coronatus literas mittit,tunc is qui adfert eas, per ſe *Ier 1 7.*

C nullius momenti eſt, ſed humilis quidâ ſæpe, neque progenitores numerare ſciens, obſcurus, & ex obſcuris,ſed non ad illû ſpectant, qui literas ſuſcepturi ſunt,ſed propter regis literas,magna reuerentia,& ſilentio eas ſuſcipiunt. Sic etiam auditores non ad dicentem reſpiciunt,neq; ad tenuitatem eius,ſed quia quæ dicit,à Deo affert,ea collecto animo & attento accipiunt.] Hæc ille. *Chryſ. ho. in Geneſ.* Neque etiam refert quòd præfectus cômunia & omnibus nota proponat. Non enim doctrinam ſpiritus audis, vt noua diſcas, ſed vt ad ea, quæ didiciſti,opere complenda incitens, & vt de hoc,quod ſcilicet bonum cognouiſti, & nô feciſti,erubeſcas. Nam ſi ſermo Dei non veniſſet ad te, nec loquutus fuiſſet tibi,fortè peccatû non haberes,

D nunc autem excuſationê non habes de peccato tuo.

Audi igitur verba Chriſti te per Prælatû monentis,non cum tædio & nauſea, ſed attentè & deſideranter, non ex curioſitate, ſed ex deſiderio diſcendi verba,aut operandi perfecta. Audi,non vt ſtatim eorum quæ audiſti, obliuiſcaris,ſed vt ea poſtea mediteris. In lege quippe ſcripta,animalia quæ ruminabât cibum. munda erant; in lege verò noua animæ, quæ verba Dei audita meditantur,& quaſi in propriâ ſubſtantiam actione conuertunt, ad magnam munditiam perueniunt. *Leu. 11 3.* Hunc eſſe illius legis ſpiritum Auguſtinus manifeſtè teſtatus eſt. *Aug.* Verbi auditor,inquit, ſimilis eſſe debet animalibus quæ ab hoc quòd ruminant,munda eſſe dicuntur, vt non pigeat cogitare, quæ in aluo cordis accepit; & cùm audit, ſit ſimilis

E edenti; cùm audita in memoriam reuocat, ſit ſimilis ruminâti.] Si ita verbum Dei audieris profectò beatus eris. Quoniam [beati, qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud.] *Luca 11. 28.* Ad audiendum igitur breui oratione te præpara, qua & loquenti gratiam dicendi, & tibi ac aliis audientibus adiutorium ad proficiendum poſcas. Audi humiliter non vt cenſor,ſed vt rudis diſcipulus, audi attêtè, vt quæ audieris, memoria retineas, aut fideliter, vt ceu bona terra ex ſemine tibi commiſſo fructû operis proferas,& ſic ex abûdantia doctrinæ ditiſſimû virtutum cumulû reportabis.

A

De collatione spirituali.

CAPVT IV.

MOS collationum spiritualium, quibus media ad vincendam aliquam tentationem, vel prosternendum vitium, vel assequendam virtutẽ, inquirimus, ac modum inter nos studiosè sanctéque viuendi conferimus, tam antiquus est, vt ab ipsis Sanctis Apostolis sumpserit approbationis exordium. *Gal. 2. 2.* Paulus enim ad Galatas scribens, sic ait: Ascendi autem secundùm reuelationem, & contuli cum illis (nimirum cum Apostolis) Euangelium, quod prædico in gentibus, ne fortè in vanum currerem aut cucurrissem.] Nõ ascendit ille ad discendum Euangelium, quod antea ab ipso Christo immediatè didicerat. *Galat. 1. 11. 12.* Vnde præmiserat: [Notũ enim vobis facio, fratres, Euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundùm hominem, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi.] Sed ascendit conferre Euangeliũ, nam collatio æqualium est, qua de proposita quæstione singuli exponunt, quid sentiant, vt dum in eodem sensu conueniunt, se magis ad bonum sectandum, & malum fugiendum, accendant. Hæc igitur Pauli & aliorum Apostolorum collatio, in eum scopum à doctore gentium ordinata est, non vt aliquid noui disceret, sed ne in vanum curreret, aut cucurrisset, id est, sine fructu apud homines laborasset. Fidelibus enim suspecta esset eius doctrina, & meritò, si à doctrina aliorũ Ecclesiæ procerũ dissentiret. Hinc autem vsus inoleuit inter spirituales viros, vt aliquando loco exhortationis collationem instituerent, qua vno interrogante, & aliis ad interrogationem respondentibus, & Prælato quod sentiẽdum est discernente, vniuersi in bono erudiantur, & ad omnem perfectionem excitentur.

Fuisse verò apud illos religiosos antiquos frequẽtissimum collationum vsum, ex Ioannis Cassiani insignibus collationibus constat, quæ non solùm facundia illius obseruantissimi Eremitæ mentes legentiũ mirificè delectant & mouent, sed & omnem spiritus doctrinam continent. Formulã collationis instituendæ apud eundem Cassianũ inuenio, quam ad vtilitatem eorum, qui in similibus collationibus spiritualibus assueti non sunt, non cunctabor scribere. Ita ergo ille collationem quandã tempore Beati Antonij habitam narrat: *Cass. coll. 2. c. 2.* Memini igitur quondam in annis adhuc pueritiæ constitutus, in partibus Thebaidis, vbi Beatus Antonius morabatur, seniores ad eũ perfectionis quærendæ gratia conuenisse. Cúmque à vespertinis horis vsque ad lucem fuisset protracta collatio, circa quæstionem hanc maximum noctis spatium consumpsisse. Nam diutissimè quærebatur, Quænam virtus vel obseruantia monachum possit à diaboli laqueis, ac deceptionibus custodire semper illæsum, vel certè recto tramite, firmóque gressu ad perfectionis culmẽ euehere. Cúmque pro captu mẽtis suæ proferret vnusquisque sententiam; & alij quidem hoc in ieiuniorum vigiliarúmque studio collocarent, quòd his videlicet extenuata mens, ac puritatem cordis & corporis assequuta, Deo faciliùs vniretur: alij, in contemptu vniuersarum rerum, quibus si penitus mens nudaretur, tanquam nullis deinceps retinẽtibus laqueis, ad Deum expeditior perueniret: alij, anachoresim necessariam, id est remotionem, & eremi secreta censerent, in qua commanens quis familiariùs interpellare Deum, eíque possit peculiariùs inhærere: Nonnulli sectanda charitatis, id est humanitatis, studia definirent, eo quòd his regna cœlorum daturum se Dominus in Euangelio, velut specialiùs repromittat, dicens: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mũdi; *Mat. 25.* esuriui enim, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere.] & cæt. Cúmque in hunc modum diuersis virtutibus aditum certiorem ad Deum parari posse discernerent, essétque noctis maximum tempus hac inquisitione consumptum, intulit demum Beatus Antonius, Omnia quidem hæc, quæ dixistis, necessaria sunt sitientibus Deum, atque ad eum cupientibus peruenire, sed his principalem tribuere gratiam, nequaquam nos innumeri multorum casus & experimenta permittunt. & cæt.

Hæc est forma collationis, cui non solùm magnus

B

Antonius adfuit, verùm & illam maximè commendauit. Nam Athanasius quandam eiusdem sanctissimi patris exhortationem habitam ad fratres commemorans, ab his verbis illum exordiũ desumpsisse ait: *Athan. in vita Anto.* Ad omnẽ quidem mandatorũ disciplinam Scripturas posse sufficere, sed & hoc optimum fore, si mutuis inuicem fratres sermonibus consolarentur. Et vos ergo, inquit, vt patri referte, quæ nostis, & ego, quæ per longam ætatem consequutus sum, quasi filiis indicabo.] Multa alia sunt in Sanctorum historia Theodoreti, & in Dorothei doctrinis, & in Palladij Lausiaca, ex quibus hunc vsum collationum spiritualium apud veteres religiosos viguisse conspicitur. Nec prætereũndum est, quod de illo scribit Basilius in hunc modum: *Basil. lib. regu. fusius disp. c. 54.* Operæpretium est autem si statis

C

interdum quibusdam temporibus, certísque locis concessus celebretur eorum, qui fratrum conuentibus præsunt, in quibus videlicet, cùm de rebus iis, quæ sibi præter rationem acciderint, tum de difficilibus etiam ad tractandum naturis, aut moribus, & quomodo in singulis moderandis se gesserint, vicissim inter se cõmunicent & conferant: quò videlicet si aliquid aliquando minùs rectè ab aliquo factum fuerit, id adhibita locuplete multorum sententia, maiore cum authoritate, quod in medium adductum est, quale sit iudicetur. Contráque, si quid rectè gestum, multorum similiter testimonio comprobetur.] Sic ille. Hic ergo vsus à Sanctis antiquis commendatus, non esset à recentioribus deserẽdus, vt ex eo copiosum fructum, sicut & illi colligerent.

D

Si enim scientiæ mutua condiscipulorum collatione discuntur, si res ad gubernationem, & ad negotia bellica pertinentes, collatione tractantur, cur res spiritus & salutis nostræ non conferemus, vt inde quid faciendum & quid fugiendum sit, auditis aliorum sententiis, cognoscamus? *Pro. 11. 14.* Salus, inquit Salomon, vbi multa consilia.] vel, vt habent Hebræa, in multitudine consultorum. Multos igitur eiusdem propositi & vocationis audire debemus, vt eorum experientia ad salutem nos doceat, & de his quæ sola industria propria consequi non valet, ipsorum sermo exhortatorius erudiat.

Si ergo alicubi vsum harum spiritualium collationum inueneris, eis adesse, & fructum eruditionis percepisse non pigeat. Et sicut seniores & principes Iu-

E

Act. 4. 15. dæorum conferebant adinuicem, quomodo Christi memoriam delerent, & Apostolos perderent: ita & tu cum viris spiritualibus confer, quomodo Christũ sequaris, & Apostolos imiteris. Aliquando defectum tuum simpliciter pande, & remedium, verbi gratia, ad ariditatem & distractionem orationis, quam pateris, ad vincendam iram, ad continendum sanctis cogitationibus cor, & ad alia huiusmodi, humiliter quære, & fratres tuos super his, quæ aut repellere aut habere cupis, interroga. Sermo enim dicebatur

1. Regum 10. 18. in veteri prouerbio: Qui interrogant, interrogent in Abela.] & sic proficiebant. Abela interpretatur locus consilij. Quis autem locus ad capiendum consilium aut aptior, aut illustrior religiosorum cōsessu, in quo singuli loquuntur, non tam quæ legerunt, aut audierunt, quàm quæ experimento didicerunt, & oratione à magistro veritatis impetrarūt? Ibi ergo non dubites interrogare, vbi sine fuco veritas discitur, vbi sine respectu alicuius perfectè veritas edocetur, vbi astus Dæmonis, & misericordia Dei aptissimè propalatur. Eccli. 32. 11. Si tu interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum:] summatim dicas & paucis, ac simplicibus verbis tuam sententiam absoluas, eáque in medium proferas, non tam quæ legisti, quàm quæ actione aduersùs vitia pugnando, aut virtutes quærendo comparasti. Si nec interroges, nec respondeas, humiliter cum desiderio discendi loquentes audi, etiamsi indoctiores, aut rudiores, aut planè idiotæ videantur, quoniam sæpissimè diuina [sapientia aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas.] Sap. 10. 21. Et ab ore istorum non semel, nec sine admiratione accipies, quod literatus non protulit: quia volumina aliorum tantùm legit, & perfectè operari hactenus ignorauit.

De retinendis propriæ despicientiæ signis.
CAPVT V.

SVNT etiam in familiis religiosis introducta quædam humilitatis, & despicientiæ propriæ, ac compunctionis exercitia, quibus spirituales viri cùm in vnum conueniunt, se mutuò ædificant, & ad virtutis desiderium accendunt, vt si dum congregatio ad mensam recumbit, quidam ex religiosis culpas suas, quæ nihil offensionis & multum ædificationis habent, publicè fateantur, si prostrati, aliorum pedes exosculentur, si humi sedentes, more seruorum, & non cum aliis pane vescantur; vel si alia similia faciant, quæ feruor inuenit, humilitas probauit, & victoriæ passionum desiderium introduxit. Harum mortificationum (sic enim vocantur) vel humiliationum vsus non est nouus, immò ex gestis ipsius magistri humilitatis assumptus. Ioan. 13. Ipse namque surrexit à mensa, & discipulorum sedentium pedes lauit, lotos linteo tersit, & iam à se mundatis (vt est credibile) oscula fixit. Luca 7. 38. Quin & Magdalena conuiuium, in quo Dominus epulabatur, ingressa, pedes eius osculata est; nec, si Domino gratum existimasset, aliorum recumbentium pedes osculari erubesceret. Plenæ sunt Sanctorum historiæ similibus humilitatis exemplis, quibus sancti viri aliorum pedibus figebant oscula, & se coram aliis peccatores dicebant, & se stultos & emotæ mentis simulabant, aliáque non ad fastum, sed ad augmentum meritorum, & ad ædificationem fratrum assumebant humilitatis insignia. Quæ aliquando sponte, nonnunquam verò iussu Prælati exercebantur, vt ex Climaco (vnum enim exemplum proferamus in medium) licet colligere. Climac. de obed. grad. 4. Cùm ad mensam, inquit, aliquando consedissemus, summus ille magister inclinans suum sanctum os ad aurem meam, Vis, inquit, tibi ostendam in extrema profundáque canitie diuinum sensum atque prudentiam? Cúmque id summis precibus orarem, aduocat ex proxima mensa, quendam Laurentium nomine, qui quadraginta ferè octo annos in Monasterio degerat, sedénsque erat Sacrarij Presbyter. Qui cùm venisset, atque Abbati genibus flexis staret, ab illo quidem benedicitur. Sed cùm surrexisset, nihil illi penitus dixit, sed sic ante mensam sine cibo stare permisit.

A Erat autem tunc prandij initium. Itaque prolixam horam, & fortasse duas immobilis stetit, adeò vt ipse quoque erubescerem, neque enim in illius faciem intueri præ verecundia possem. Erat enim canus totus, octogesimúmque iam agebat ætatis annum. Mansit autem sine responso vllo vsque ad refectionis finem. A qua cùm surgeremus, mittitur iam à sancto illo, vt memorato Isidoro diceret trigesimi noni Psalmi initium.] Hæc ille. Qui & suprà in eodem gradu, de publica apud fratres manifestatione culparum, pluribus disserit; vt intelligamus, nihil ad virorum spiritualium feruorem nunc in familiis religiosis fuisse introductum, quod non authoritate antiquitatis firmetur. Nos autem nolumus nunc eam publicam culparum grauiorum manifestationem B suadere, quam Climacus narrat, sed ex ea colligimus, quàm vtile & humilitatis plenum sit, leniores culpas coram fratribus fateri, & ex spiritu compunctionis, nos peccatores & habitu religionis indignos accusare.

Quare si tu, ô vir Dei, eam religionem profiteatis, in qua hæc necdum obliuioni tradita sunt, impensè rogo ne eadem excidere tua negligentia permittas, sed (quod ad te attinet) integra & inuiolata custodias, & non tam verbo quàm opere alios fratres ea in magno pretio habere doceas. Si iuuenis es, sæpe in his te exerceas: si senex & plenus dierum ac meritorum, aliquando eadem præstare non desinas. Nam licèt hæc parua sint, non parum valent, nec C exiguum ex illis fructum colliges. His enim pro quotidianis negligentiis satisfacimus, nos humilitatis operibus exornamus, ad feruorem & deuotionem excitamus, & tepidiores, ista aspicientes, ad imitationem accendimus. Et beatus ille, qui columbæ simplicitatem induit, qui se minimis ad proficiendum indigere cogitat, & qui prima illa mortificationis opera à primis illis patribus introducta vitæ suæ sanctitate conseruat. Iam initia religionis nostræ elapsa sunt, fateor: iam instant alia tempora, assentior: sed illa tēpora instant, in quibus oportet, si zelum Dei habemus, ea summis conatibus tenere, quæ à patribus nostris didicimus, ne ab amore perfectionis excidamus.

Ad hoc mortificationum genus pertinent vilia & abiecta seruitia, à quibus nullus bonus religiosus se debet eximere. Qualia sunt, domum euertere, patellas mundare, fratribus ad mensam sedentibus ministrare, & alia huiusmodi ministeria humilitatis obire. Ille enim qui omnium est Dominus, dixit: Qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.] Luca 22. 26. Nec solùm verbo docuit, sed & exemplo ad id præstādum incitauit. [Nam & ego, inquit, in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.] Basilius hoc documentum à religiosis esse seruandum grauissimis verbis ostendit, & vtilitatem eius exposuit. Basil. cōst. mona. c. 24. Ille sic ait: Atque etiam intelligendum illud est, debere pietatis cultorem viliora etiam munera magno cum studio, magnáque cum animi alacritate suscipere, scientem nihil minutum esse, quod Dei causa fiat, sed grande & spirituale, quod cœlum nobis & præmia cœlestia conciliat. Quamobrem licèt E communibus vtilitatibus inseruientia sarcinaria sequi iumenta oporteat, recusare tamen non debet. Siquidem venire in mentem Apostolorum debet, quàm alacriter illi Domino paruerunt, quando illis mandauit, vt ad se pullum adducerent; cogitaréque, & illos quoque, quorum causa iumentorum curam suscipiat, fratres Domini esse, & tributā ipsis beneuolentiā, studiúmq; in ipsum Saluatoré redundare, qui dixit: Quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.] Matt. 25 40. Quòd si sua facit, quę minimorū

oculos meos in mótes, vnde veniet auxilium mihi.] Qui sunt isti montes præcelsi, qui sunt isti montes æterni, secundùm Augustinum, nisi Sancti Dei? In hos ergo montes oculos mentis intendamus, vt ab eis nobis adiutorium venire precemur. Duo autem præcipuè à Sancto adiutore petenda sunt; Alterum est, vt nobis ad meditationem rerum cœlestium lucem impetret. Hoc enim nos à Sanctis accipere docuit Chrysostomus, sic scribens: Adeamus ergo & nos vnum eorum, quibus cœlestes portæ commissæ sunt, appellemus, supplicemus, pro pecunia promptam voluntatem sincerúmque affectum exhibeamus. Et, si ille mercedem hanc acceperit, manu nostra apprehensa per omnia circumducet; non istam supellectilem regiam, sed ipsum regem in throno sedentem, astantibus exercitibus exercituúmque ducibus, assistentibus innumerabilium Angelorum atque Archangelorum millibus; breuiter, nobis omnia diligenter ostendet, quatenus nobis videre fas est. Alterum est, vt desideria & preces nostras Domino, cui semper astat, repræsentet. Optimè ad hoc propositum dixit Ambrosius: Ægri enim, nisi ad eos aliorum precibus medicus fuerit inuitatus, pro se rogare non possunt. Infirma est caro, mens ægra est, & peccatorum vinculis impedita, ad medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt, Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiamsi qua habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres, nostri præsules, speculatores vitæ, actuúmque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, quia ipsi infirmitatem corporis etiam cùm vincerent, cognouerunt.] Hæc ille. Licèt autem hæc duo dona præcipua ex sancti patroni nostri impetratione accipiamus, non tamen sola ea, ab eius larga manu recipimus. Quare quæcumque vel animæ, vel corpori necessaria sunt, ab eo petere, & obtinere curemus. Sciamus, eum esse pro illo mense nostrum benignissimum prouisorem, cui curæ est à malis nos protegere, & in bonis promouere, in omnibúsque nobis necessariis ad illum tanquam ad præstantissimum remedium accurramus.

Aug. ibid.

Chrysost. hom. 2. de verbis Isaiæ.

Ambr. in lib. de viduis 8.

Præter hunc quotidianum & frequentem recursum, quo à protectore tuo opem exposcis, alia præstabis in honorem ipsius deuotionis obsequia. Nam & aliqua, quæ corpus doment, & voluntatem frangant, singulis diebus pro eius honore suscipienda sunt, dies festus illius aut ieiunio, aut peculiari abstinentia præueniendus, & confessionis ac communionis susceptione, si id fieri possit, sin minùs horum desiderio & singulari puritate celebrandus. Vita eius legenda est, & aliquid memoria condendum, quod ad illius imitationem trahatur. Hoc autem est Sancti protectoris obsequium præcipuum, si illum imiteris, & non solùm precibus, sed vita & conuersatione sequaris. Vnde Ambrosius suprà, viduam erudiens, ait: Et tu habes proximos, qui Deo pro te supplicant: habes Apostolos proximos: habes Martyres proximos, si ipsa Martyribus deuotionis societate, misericordiæ quoque muneribus appropinques. Proximus est enim, qui misericordiam facit: fac tu misericordiam, & eris Petro proxima. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio facit proximos: quia non in carne ambulamus, sed in spiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ, vt pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ verbo Dei pulsæ. Vt autem hoc Sancti protectoris obsequium plenum sit atque perfectum, non solùm pro nobis, sed etiam pro Ecclesiæ necessitatibus orandum est, vt sicut filij, ita & mater nostra ex protectore nostro habeat intercessionis auxilia. Optimumque est, præter duodecim Sanctos, quos pro singulis mensibus anni patronos eligimus, vnum quoque pro toto anni decursu circa illius initium designare, cui eodem modo, proportione seruata, obsequendum est, & eius auxilium implorandum.

Amb. lib. de viduis.

De emendandis per singulos menses conuersationis nostræ defectibus.

CAPVT II.

VTILISSIMVM etiam est ad virtutes augendas, & spiritualem vitam prouehendam, si singulis mensibus diem vnum eligas, in quo ab externis occupationibus sequestratus, tibi vaces, & mores atque actus tuos solerter inspicias. Hoc die deuotiùs & prolixiùs orabis, attentiùs & quietiùs Psalmos recitabis, plus temporis librorum spiritualium lectioni tribues. Præcipuè tamen in hoc incumbes, vt sis censor tui, & seuerus iudex actuum tuorum. Vide igitur, quæ supra te sunt, an purè & feruenter Deum colas, Sanctos venereris, & cœlestia suspires. Vide quæ infra te sunt, an corpus domes, sensus comprimas, affectúsque cohibeas. Vide quæ circa te sunt, an superflua resæces, necessaria moderatè accipias, & fratribus exemplo præluceas. Vide tandem quæ intra te sunt, an puriùs cogites, virtutes augeas, & tranquilliùs viuas. Hoc sit studium huius diei, vt imperfecta emendentur, perfecta excolantur, & conatus tui ad sublimiores virtutum actiones excitentur. Aliquando dictum est tibi, vt te Solem esse consideres. De eo verò hæc legimus in Salomone: Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur.] Vt mysticus ergo, & spiritualis Sol nunquam Zodiacum, id est, institutum tuum, exeas, & per illum discurrens, omnes vitæ exemplo illuminare contendas. Iam te per orationis exercitationes, supra res corruptioni obnoxias effer. Iam per honestas actiones te proximis subiice, sed postquam per aliquod tempus laboraueris, ad locum tuum, id est, ad quietem propriæ inspectionis & emendationis reuertere. Dic animæ tuæ singulis mensibus: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.] Postquam Dominus tibi benefecit, dum te ad bene agendum impulit, & ad rectè operandum adiuuit, conuerte te ad teipsam, ingredere ad interna tua, & ibi robur ad perseuerandum in bonis operibus impetrabis, & requiem à laboribus, ac tranquillitatem inuenies. Nam sicut corpus cessatione à labore, reficitur; ita animus vacatione & fuga ab occupationibus, roboratur.

Tom. 1. lib. 3.

Eccles. 1. 5

Psal. 114. 7.

Hunc vacationis diem quidam faciliùs, quidam difficiliùs assument. Qui enim nec officiis temporalibus, nec animarum ministeriis distinentur, facillimè poterunt ex consensu Prælati, vnum diem, quo ad scholas non eunt, sibi suffurari, & ad proprium ordinare profectum. Qui verò operarij Euangelij sunt, aut domus obsequiis addicti, non ita facilè possunt se à labore subtrahere, & per totum diem ad interiora conuertere, cùm eorum occupatio non à sua voluntate, sed ab aliorum necessitate dependeat. Hi ergo poterunt diē considerare & præuidere, magis in mense à ministeriis & occupationibus vacuum, in eo

aliquas horas quietiores deligere, quas in hoc sanctum exercitium propriæ emendationis curandæ, & captandæ spiritualis quietis, impendant. Sed si nec per aliquot horas sibi vacare finantur, non ob id noxio mœrore tristentur, immò tanta cura sui ipsorum in mediis occupationibus viuant, vt hac spirituali quiete per mensem quærenda non indigeant.

SECTIO V.

De his quæ singulis annis fiunt.

De die vocationis nostræ singulis annis celebrando.

CAPVT I.

NVNC pauca supersunt, quæ sunt per singulos annos à bono religioso seruanda. Horum primum sit, vt diem vocationis suæ, eum scilicet diem fœlicissimum, quo à sæculo ereptus est, & religiosorum cœtui aggregatus, magna gratitudinis significatione, & tota deuotione concelebret. Mos fuit apud antiquos, natales dies suos non sine lætitiæ notis, & sine celebritate transigere: cuius rei (vt nunc prophanos anthores omittamus) testis est sacrorum librorum historia. De Pharaone in Genesi sic legimus: Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat, qui faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum & pistorum principis.] De Antiocho verò sic in Machabæis: Ducebantur Iudæi cum amara necessitate in die natalis Regis ad sacrificia.] De Herode autem Marcus sic ait: Cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit, Principibus, & Tribunis, & primis Galilææ.] Hi natalitia celebrarunt, quibus mundo nati sunt, & ad miserias & ad mortem ex vulua matris educti: ideóque natalem suum aliorum tribulationibus imbuerunt, & funesta morte fœdarunt. At Ecclesia sancta, alia natalitia fœliciora celebrat, eorum selectissimorum virorum, qui piè sanctéque viuentes, dum ex hac vita mortali decedunt, Deo & cœlestibus exoriuntur. Quorum natiuitas, quia ad veram & immortalem vitam est, non à nobis vitam, aut bona temporalia adimit, sed bona spiritualia, & cœlestes thesauros illorum, qui Deo nascuntur, impetratione restituit. Nam, vt Bernardus ait: Sanctorum natalitia nobis, & auxilio, & exemplo, & humilitati seruiunt. Auxilio, quia cùm in cœlis magnates & potentes sint, nihil à summo rerum conditore postulant, quod non, ad inuocantium eos vtilitatem, consequantur. Exemplo, quia cùm in terris visi sint, & cum hominibus conuersati, non declinarunt ad dexteram, nec ad sinistram, sed viam regiam tenuerunt, donec ad illum peruenirent, qui dixit: Ego sum via, veritas & vita:] vt nobis viam eundi ad ipsum sua conuersatione monstrarent. Humilitati verò, nam hominum passibilium, & nobis similium vitam difficilem existimamus, & eos quos fœlices putamus, quamuis diuina gratia possimus, tamen sequi non audemus.

Gen. 40. 20.
1. Machab. 6. 7.
Marc. 6. 21.
Bern. in vigilia Petri & Pauli.
Ioan. 14. 6.

Inter hos duos natalitios dies, illum scilicet, quo homines sæculo & morti nascuntur, & illum, quo Sancti beatis Spiritibus aggregantur, vocatio religiosa media est, qua relicto sæculo, Deo nascimur, non vt statim eo perfruamur, sed vt illi famulemur, sanctéque viuamus, & post sanctam vitam ipsum possidere, eóque perfrui possimus. Hæc natiuitas nobis etiam est non sine ingenti lætitia & exultatione celebranda, qua non ad eam lucem editi sumus, quæ nobis est muscisque communis, sed ad eam lucem sanctæ & immaculatæ vitæ procreati, qua Deo nunc viuere perfectè incipiamus, vt post huius mortalitatis cursum, perpetuò cum illo regnemus. Et quidem ex quacumque parte vocationem religiosam consideremus, causas inueniemus, quæ nos ad eam lætissimè celebrandam inuitent. Si enim illa mors est, qua mũdo morimur, & negotia prophana deserimus, erit profectò illa, de qua scriptũ: Melior est dies mortis, die natiuitatis:] cùm dies natiuitatis sit ad miserias & ad pericula salutis introitus: dies autẽ huius mortis, sit multarũ curarum temporaliũ liberatio, & à peccandi occasionibus exolutio. Quòd si dies natiuitatis, cùm videlicet ad mortem & miserias nascimur, lætus nobis est, dies quo religionem intramus, lætior atque celebrior esse debet, siquidem in eo, si non omnes, at multas mundi huius miserias exuimus. Si verò religiosa vocatio, est ablactatio quædam, cuius beneficio à delectationum visibilium vberibus separamur, vt iustitiæ panis sit nostra refectio, quis non videat eam esse quotannis solemniter peragendam? Ad cuius mysterium exprimendum, cùm ablactatus est Isaac, fecit Abraham pater eius grande conuiuiũ, vt magnitudo celebritatis vtilitatem huius spiritualis ablactationis ediceret. In die natalis conuiuium fortè instructum est, sed conuiuium paruum, quod nulla memoria dignum censeatur, at in die ablactationis, qua à lacte sæculi segregamur, fiat conuiuium magnum, quo eius ingens præstantia signetur. Si demum vocatio ad religiosam vitam, natiuitas est, qua curis spiritualibus non cruciantibus, sed mulcentibus, incipimus viuere, non sine lætitia & celebratione relinquatur, ne ei [qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum] inueniamur ingrati. Leui seu Matthæus eodem die vocationis suæ fecit Domino [conuiuium magnum in domo sua,] vt ex beneficio suscepto ostenderet signa lætitiæ. Et meritò quidem, quoniam ad spirituales delicias vocabatur. Qui enim, vt inquit Ambrosius, domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum.] Quid nos facturi sumus, qui cùm ad religionem vocamur, ad Apostolicam vitam vocamur, & sæpe sanctissimarum deliciarum implemur?

Eccl. 7. 2.
Gen. 21. 8.
1. Petr. 2. 9.
Luca 5. 29.
Ambr. lib. 5. in Luc. ad ca. 5.

Sed quo pacto dies hic spiritalis natalis, seu religiosæ vocationis, celebrandus est? Possem te, ô religiose perfectionis amator, ad deuotissimam Virginẽ Gertrudem remittere, cuius exercitium secundum est conuersionis celebratio, & primæ vocationis repetitio. Sed vt breuiter formulam huius celebrationis tibi præscribam, sic festum diem tuæ vocationis perages. In vigilia illius diei, te ieiunio aut abstinentia aliqua, & corporis maceratione, & publica aliqua humilitatis & mortificationis ostensione dispones. Ipso autem die cùm primùm surrexeris, tempus meditationis in consideratione huius tanti beneficij. & in feruentissima gratiarum actione, atque in laudibus diuinis insumes. Nolo vt in hac meditatione aspicias religionis ingressum; vt obsequium Deo factum, sed vt ingens beneficium, sicut re vera est, de benignissimi Domini manu susceptum. Reliquisti modica, suscepisti maxima; pro vno parente, multos patres; & pro paucis propinquis, fratres plurimos inuenisti, delicias exiguas, & vmbratiles pro ineffabilibus & stabilibus, & voluntatem

Ger. exer. 2.

tuam præposteram pro Dei voluntate rectissima commutasti. A tumultu ad serenitatem, à bello ad pacem, ab Ægypto ad Paradisum translatus es, & à duris operibus luti & lateris, ad statum filij, ad occupationes honorificentissimas, & ad diuinam familiaritatem euocatus. Hæc & alia similia mente voluens, ad laudes Domini liberatoris tui assiduè canendas te tota deuotione conuerte. Dícque illi: Laudabo nomen tuum assiduè, & collaudabo illud in confessione, quia exaudita est oratio mea. Quia liberasti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo. Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.]

Eccl. 51. 15. 16. 17.

Confessione præmissa, in qua te de ingratitudine erga tantum beneficium, & de annis tepidè in religione impensis, accuses, ad gratias agendas missam celebrabis, aut si Sacerdos non es, sacrum Eucharistiæ Sacramentum accipies. Et id quidem eo affectu, vt qui nihil proprium habes, quod Domino pro ingenti dono vocationis offeras, ei Filium suum vnigenitum, per donationem Patris æterni tuum thesaurum factum, quasi in compensationem, tribuas. Sed quia donum quod offers, in immensum vocationis beneficium acceptum superat, confidenter propter illum noua beneficia postulabis, vt scilicet Dominus, qui cœpit in te opus sanctitatis, ipse perficiat, perseuerantiam in arrepto statu concedat, & in omni virtute, & præsertim in sua familiaritate promoueat. Tu autem pusillus es, & penitus insufficiens ad reddendas pro tanto beneficio debitas gratias: quare orabis Beatam Virginem, omnésque Sanctos, præcipuè aduocatos & Patronos tuos, vt pro te Deum laudent, & se pro beneficio in te collato gratos exhibeant. Fratres etiam tuos rogabis, vt eo die in gratiarum actionem pro te Missas celebrent, & si dies festus fuerit, ad communionem sacram accedant, & orationibus se tibi in affectu gratitudinis comites præbeant.

Hæc sunt sancta, & pura, ac Deo grata conuiuia, hi ludi, & choreæ immaculatæ, quæ hoc vocationis die instituendæ sunt. Festiua autem colloquia non desint, nam si (disciplina religiosa minimè prohibente) loquendum sit, ea verba in hac die natalis tui cum fratribus misceas, quæ gratitudinem sonent, quę te tuæ vocationis & status amatorem ostendant, & quæ diuinam misericordiam in te collatam prædicent. Crede mihi, frater, quia hæc pusilla non sunt, nec ab his, qui aliquid se esse putant, despicienda. Dominus enim qui pro omni beneficio gratias petit, pro hoc ingenti beneficio, seu beneficiorum cumulo, maiores gratias requirit. Vide autem tu an gratum animum habeas, si hunc diem celeberrimum atque sanctissimum, in quo à sæculo eductus es, perinde atque alios in vanitatibus perdas, & nulla memoria tanti beneficij facta transire permittas. Hunc verò affectum gratitudinis ignoranter paruipendes, qui ab eo qui nullius indiget, sæpe operibus anteferetur. Nam, vt inquit Ambrosius, alius fructum accepti beneficij, vt aurum auro, argentum argento rependit, alius laborem, alius haud scio an etiam locupletiùs, solum restituit affectum. Quid enim si reddendi nulla facultas suppetit? in beneficio reddendo plus animus, quàm census operatur, magísque præponderat beneuolentia, quàm possibilitas referendi muneris.] Si ergo non habes opera, quæ rependas, quia tepidus es & imperfectus, saltem affectum gratitudinis, & laudes, & cor simplex & humile, parua cum reuerentia audiens offerre non cesses. Illud sufficiat, vt gratus habearis, & faciet vt noua beneficia merearis accipere.

Amb. lib. de offic. c. 32.

De propria conscientia Prælato manifestanda.

CAPVT II.

SINGVLIS etiam annis semel, aut bis, aut pluries, si opus fuerit, apud Prælatum te statues, & spacium seorsum & sine arbitris colloquendi, postulabis. Hoc temporis spacio sincerè, & sine vllo fuco tuã illi conscientiam ostendes. Id autem facies, si illi defectus tuos aperias, affectus, & passiones, ac propensiones minùs mortificatas detegas, tẽtationes reueles, virtutes, bona, & mala manifestes. Mala quidẽ, non vt à Prælato puniantur, (qui in hoc negocio non munus iudicis, sed medici peritissimi & patris benignissimi, obire debet) sed vt tibi compatiatur, vt tecum miserias tuas defleat, vt rationem pugnandi, ac remedia adhibendi præscribat. Bona verò, vt pro illis, tanquã pro bonis suis (quia bona sunt filij sui) Domino gratias agat, vt prudẽti examinatione, ab eis quod est minùs perfectũ, auertat, & vt suo consilio & admonitione promoueat. Vniuersa tandẽ bona & mala, vt te intus & in cute cognoscat, vt te gubernare sciat, vt impedimenta proficiendi remoueat. Rem hãc superiùs attigimus, sed quia summi momẽti est ad perfectionem assequendã, eam nũc nihil ea dictis repetẽtes, iterum pro huius tractationis necessitate confirmabimus.

Tom. 1. l. 5. p. 2. c. 52.

Prælati igitur nomine, in ea religione quæ hunc vsum laudabilem & maximè necessarium obtinet, superiorem domus, in qua habitamus, vel eum qui toti prouinciæ præest, intelligimus. In aliis, vel ipsum vel confessarium, vel magistrum spiritus, quem spiritualis vitæ ducem sequimur, ad hanc rem aptum esse decernimus. Non dubium autem quin meliùs sit & efficacius quemquã se Prælato detegere: quoniam reliqui nos dirigunt, Prælatus verò gubernat, & si ille nos nesciat, his forsitan occupabit, quibus ob imbecillitatem nostram non tantùm perfectionem, sed & gratiam, & salutem æternam amittamus. Putabit forsitan nos timore Dei possideri, cùm alieni ab eo simus, putabit fortes cùm simus infirmi, putabit humiles, castos, patientes, cùm tamẽ ab his virtutibus longè distemus. Nos autem secundùm existimationem suam ad onus portandum sufficientes, sed secundùm veritatem, oneri portando impares, ministeriis periculosis exponet, ex quibus spirituales & fortes viri merita magna reportant; nobis autem proueniet certa mirabilísque ruina. Animam verò nostram occasionibus perditam Dominus de manu eius non requiret, immò & nos, vt hypocritas, & vulnus celantes & sanctitatem mentientes, incomparabili pœna mulctabit. Cùm ergo hæc conscientiæ manifestatio ad id ordinetur, vt in via spiritus sine offensione regamur, verissima sit oportet: ita scilicet, vt nec vitia nostra celemus, nec Dei dona & virtutes abscondamus, sed omnia pro vt sunt, maneant oculis nos gubernantis aperta. Neque enim ex ea quærimus vt boni habeamur, & sancti reputemur, quod insignis esset hypocrisis, nec vt contemnamur, & viles existimemur, quod in hoc proposito magna esset ignorantia, sicut si quis accersens medicum, vulnus aut dolorem, quem non habet, se habere fingeret; sed tantùm intendimus, vt ei qui nos regit, simus omnino perspecti. Ille autem nequaquam nostrum statum agnoscit, si propter ineptam humilitatem, bona celantes, et mala fingentes, vel propter superbiam mala occultantes, aut bona, quæ non habemus, enuntiantes, mentiti fuerimus.

Ostendamus nunc quãta sit huius manifestationis conscientiæ necessitas. Corpus quidem non seipsum

A regit,sed ab spiritu regitur, & in suo motu, atque in reliquis ab animo ipsum viuificante dirigitur. Spiritus verò non à seipso,quia sæpissimè seipsum decipit, sed ab spiritu Dei regendus est, à quo, tanquam à magistro peritissimo in perfectionem ducatur. Deus autem vt nos tegat, omnino vult vt nos ei nostram conscientiam aperiamus, non sanè quia ei occulta sit,sed vt dum humiliter nos detegimus, eius remediis & auxiliis ad victoriam nostrorum affectuum comparandam digni simus. Ad quod hortatur quēque nostrum sanctus Dauid,dicens: Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet.] Detege, inquam, Domino conscientiam tuam, & spem omnem in eo,tanquam in sapientissimo medico, ac benignissimo protectore colloca, & ipse faciet vt saneris. Præstat tamen hunc sensum, & ea quæ nos ad

B *Amb. ib.* hanc manifestationem moueant, ex ore Ambrosij sanctissimi Doctoris audire. Bene, ait, reuela, id est, aperi, conscientiam tuam, ne eam sæculi istius grauet vmbra, vel carnis. Prorumpentia semina si fuerint obumbrata, tenuantur, Soli obiecta pinguescunt. Quid de seminibus loquor? Ipsas arbusculas, quominus se in altum subiciant, vmbra syluestris intermecat, & prohibet brachia ramosa diffundere. Pulchrè autem dixit, Reuela ad Dominum viam tuam:] quia natura hominum prona peccato, velut quoddam menti nostræ velamen obducit, ne nostra Domino peccata fateamur, qui potest vulnera nostra sanare, vt erubescat quis ore proprio postulare medicinam, ne coram hominibus sua prodantur opprobria. Premit igitur se intra hominem con-

C scientia cùm latere non possit,& tandiu differt, quoad vulnus efferueat, vt iam non fidei salubritate, sed immedicabili atrocitate vlceris deregatur. Reuela, inquit, ad Dominum viam tuam] id est, aperi viam

Gen. 4. tuam, noli abscondere. sicut abscondebat Cain, qui

Ioan. 3. 20. latēre cupiebat.] Omnis enim qui malè agit, odit

Psal. 44. 1. lucem.]Reuelabat Dauid viam suam, qui ait: Dico ego opera mea Regi.] Aperi sensum tuum, vt nihil sit quod timeas reprehendi. Reuelauit & Paulus, qui præsumpsit dicere: Nihil mihi conscius sum.]

1. Cor. 4. Deo itaque nos manifestare debemus,vt spiritus noster ab eius spiritu dirigatur. Sed rogo, quidnam sit

Hebr. 4. manifestari nos Deo, cuius oculis, vt ait Paulus, cuncta nuda sunt & aperta? Certè illud est conscien-

D tiam nostram,& omnes recessus illius, Prælato detegere,cuius ore ad nos loquitur Deus, cuius prudentia regit, cuius adiutorio in finem optatum perducit. Ergo spiritus noster, vt à spiritu Dei regatur, Prælati sapientia regendus est, & in omnibus ordinandus. Qui enim ductum Prælati refugit, à Dei gubernatione se subtrahit.

Habes igitur,ô frater, in magistro spirituali magistrum Deum, à quo per illius vocem instrueris: & dum huic conscientiam tuam aperis; dum magistrum aut Prælatum interrogas, Deum interrogas, vt eius responsione per os spiritualis patris enunciata docearis. Sat scio, Dæmonis astus fugere concupiscis, & ei qui sæpe tibi illusit, illudere. Sed ad hoc solus non eris potens, spiritualis verò patris adiu-

E mento fulcitus, cui fidenter tua arcana commisisti, validus & robustus existes. Illi profectò, qui conscientiam suam Prælato detexit, Cassianus & discretionem veram, & tentationum victoriam, & Dæmonum conculcationem promittit. Vera, inquit, discretio nonnisi vera humilitate conquiritur. Cuius humilitatis hæc erit prima probatio, si vniuersa non solùm, quæ agenda sunt, sed etiam quæ cogitantur, seniorum reseruentur examini, vt nihil quis suo iudicio credens, illorum per omnia definitionibus ac-

A quiescat, & quid bonum vel malum debeat iudicare, eorum traditione cognoscat. Quæ institutio non solùm per veram discretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verumetiam à cunctis fraudibus & insidiis inimici seruabit illæsum. Nullatenus enim decipi poterit quisque, si non suo iudicio, sed maiorum viuat exemplo: nec valebit ignorationi eius callidus hostis illudere, qui vniuersas cogitationes in corde nascentes perniciosa verecundia nescit obtegere, sed eas maturo examine seniorum, vel reprobat, vel admittit. Illico namque vt patefacta fuerit cogitatio maligna, marcescit,& antequam discretionis iudicium proferatur, serpens teterrimus velut è tenebroso ac subterraneo specu confessionis virtute protractus ad lucem, & traductus quodam-

B modo ac dehonestatus abscedit. Tandiu enim suggestiones eius noxiæ dominantur in nobis, quandiu celantur in corde.] Non itaque victoriam ex tentationibus reportabis, qui tentatorem, id est, cogitationem noxiam, foues in corde, & ab oculis interemptoris, nimirum patris spiritualis, abscondis. Nec veram discretionem, altissimam & difficillimam scientiam solus & sine magistro, à Deo ad eam tradendam destinato, perdisces. Qui dum te audit, & quid vt bonum amplectendum, quid verò vt malum vitandum sit, tradit, in rebus spiritualibus, & ad salutem animæ pertinentibus erudit.

1. Regum 3. 3. Samuel vocatus à Domino, concurrit ad Heli, & secundò ac ternò vocatus ad eundem festinauit, & sic Deum loquentem & se docentem agnouit. Pau-

C lus non ex ore Domini, sed ex ore Ananiæ sibi lo-

Act. 7. 8. quentis audiuit: Ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere.] Et iterum ad Apostolos proficiscitur, & cum illis Euangelium confert,

Gal. 2. 2. [ne in vanum curreret, aut cucurrisset.] Hæc omnia manifestè designant, doctrinam spiritus sine magistro haberi non posse, multisque erroribus & periculis casus exponi, qui conscientiam suam ab eo, qui ipsum gubernat, voluerit occultare. Quis ergo, ait idem Ioannes Cassianus, tam præsumptor & cæcus sit, qui se audeat suo iudicio, aut discretioni committere, cùm vas electionis indiguisse se eo Apostolorum suorum collatione testetur? Vnde manifestissimè comprobatur, nulli à Domino viam perfectionis ostendi, qui habens inde valeat erudiri, doctri-

D nam seniorum vel instituta contempserit, parvipendens illud eloquium, quod oportet diligentissimè

Deut. 32. 7. custodiri: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi.] Et ad idem Ber-

Bern. serm. 1. de conuer. Pauli. nardus ait: O sapientia suauiter verè vniuersa disponens. Eum, cui tu loqueris, erudiēdum mittis ad hominem, vt socialis vitæ commendetur vtilitas, & edoctus per hominem, discat & ipse secundùm datam sibi gratiam hominibus subuenire. Ingredere ciuitatem. Videns, fratres, non sine diuino consilio factum esse, vt hanc ciuitatem Domini virtutum ingrederemini, diuinam discere voluntatem. Planè qui te salubriter terruit, & conuertit cor tuum ad desiderandam voluntatem suam, ipse tibi dixit: Surge, & ingredere ciuitatem.]Hæc ille.

E Disces itaque ex magistro spirituali, cui teipsum detegis, tentationes vincere, disces in spiritualibus negotiis prudenter te gerere, disces virtutes acquirere, disces salutem animæ comparare. Vnde Cassianus, postquam dixerat, iuniores monachos propriæ voluntatis mortificatione ad perfectionem informari, hæc subdit: Ad quod vt facilè valeant peruenire, consequenter instituuntur nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciosa confusione celare, sed confestim vt exortæ fuerint, eas suo pate-

A facere feniori, nec super earum iudicio, quidquam suæ discretioni committere. Sed illud credere malum esse, vel bonum, quod discusserit, ac pronunciauerit seniotis examen. Itaque fit vt in nullo circumuenire iuuenem callidus inimicus, velut inexpertum ignarumque, prævaleat: nec vlla fraude decipere quem permitet, non sua, sed senioris discretione muniri, & suggestiones suas, vel ignita iacula quæcunque in cor eius iniecerit, vt seniorem celet, nō posse suaderi. Aliter quippe subtilissimus diabolus illudere, vel deiicere iuniorem non poterit, nisi cùm eum, siue per arrogantiam, siue per verecundiam ad cogitationum suarum velamen illexerit. Generale namque & euidens iudicium diabolicæ cogitationis esse pronunciant, si eam seniori confundimur aperire.] Sic ille. At illi, qui seipsos manifestant, ab his B dolis aduersarij liberantur. Quia scriptum est: [Salus autem vbi multa consilia.] Nec verò dicit, in multo consilio, ait Dorotheus, vt quis quemcunque consultet, sed eum cuius fidei se totum crediderit. Neque, hoc vt taceat, illud loquatur, sed vt omnia exponat, de omnibus consulter: huiuscemodi enim salus profectò est in multo consilio.] Eo taxat qui cuilibet sua arcana reuelant, cùm manifestum sit interiora cordis nostri soli Prælato aperienda esse, aut certè viro prudentissimo, qui probè sciat conuenientia medicamina nostris infirmitatibus adhibere.

Prou. 11. 14. *Doroth. doctr. 5.*

Magni reputat, ô frater, amicum fidelem, cui possis tutò in rebus huius sæculi tui cordis arcana committere, cuius possis consilium sequi, à quo valeas adiuuari. Res autem animæ potiores sunt, maioribus C difficultatibus patent, plutibus discriminibus sunt expositæ: quare ergo fidelem amicum, qui te in illis instituat, qui te iuuet, qui te tueatur, non magni reputabis? Quis autem aut fidelior, aut sapientior, aut [illegible] ctior Prælato, quem tibi Deus in patrem ac præceptorem præposuit? Quare igitur ab illo te abscondis? Quare, vt alter Adam, conspectum illius qui te curaturus est, fugies? Expende, obsecro, quid Augustinus, vel quisquis alius est author libri, de amico fideli scribat: At quæ fœlicitas, quæ securitas, quæ iucunditas est, habere cum quo æquè audeas loqui, vt tibi? cum confiteri non timeas, si quid deliqueris? cui non erubescas reuelare in spiritualibus, si quid profeceris? cui cordis tui omnia secreta committas, & commendes consilia? Quid igitur iucūdius, quàm ita vnire animum alterius, & vnum efficere de duobus, vt nulla iactantia timeatur, nulla formidetur D suspicio, nec correptus alter ab altero doleat, nec laudaniem alter alterum adulationis notet vel arguat? Amicus, ait Sapiens, medicamentum est vitæ.] Nō enim validior vel efficacior est vulneribus nostris medicina, quàm habere, qui omni incommodo occurrat compatiens, omni commodo occurrat congratulans, vt iunctis suis humeris onera sua inuicem tolerent, & quòd vnusquisque propriam leuiùs quàm amici portet iniuriam.] Hæc ille. Non est autem impossibile, immò maximè necessarium, hoc amicitiæ cum Prælato genus inire, nec id aut reuerentiam aut obedientiam imminuet. Si enim E Dominum & Creatorem omnium ita reuerenter, vt etiam tenerè diligamus: & si ei, cui in cunctis seruire debemus, amicitia & familiaritate iungimur; cur absurdum putabimus, Prælatum vt superiorem aspicere, & vt amicum nos fideliter amantem amare? Illi ergo nostra vniuersa secreta pandamus, in quo & remedium malorum, & augmentum bonorum, & leuamen molestiarum reperiemus. Vt enim inquit Gregorius, plerumque nimis taciti, cùm nonnulla

Aug. de amico, c. som. 4 *Eccl. 6. 16.* *Greg. 7. moral. c. vlt.*

iniusta patiuntur, eò in acriorem dolorem prodeunt, quò ea, quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias lingua tranquillè diceret, à conscientia dolor emanaret. Vulnera enim clausa plus cruciant: quia cùm putredo, quæ intrinsecus feruet, eiicitur, ad salutē dolor aperitur.] Huic sancti Gregorij dicto assiduū experimentum attestatur; sæpe enim nos & alios vidimus, cùm ad Prælatum accurrimus, & ei nostras miserias aperimus, sola defectus manifestatione sanatos. Quia diabolus detectus fugit, & culpa humilitate & confessione lassescit. Cuius rei illustria sunt apud Climacum, & apud Cassianum exempla, quæ consultò prætetimus, vt longitudinem fugiamus.

Clim. grad. 4. Cass. collat. 2. c. 11.

Si autem adhuc non audes te Prælato ad consilium & remedium aperire, attende quia & ipsi antiqui Philosophi sola naturæ luce ducti id non iam religiosis, sed & ciuibus sæcularibus, & hominibus necdum Christianis faciendum præceperunt, & vtile ad virtutis profectum existimarunt. Socrates namque apud Platonem sic loquitur: Equidem ad defensionem iustitiæ suæ, aut parentum, aut amicorum, aut filiorum, aut patriæ iniusta facientis, nihil vtilitatis afferet nobis Rhetorica, ô Pole, nisi si quis contrà accusare oportere putauerit, maximè quidem seipsum, deinde etiam familiares, & alios, prout quivis semper amicus iniusta fecerit, & non occultare, sed in propatulum iniustè factum producere, vt pœnas det, & sanus fiat; cogere item, & seipsum & alios non præ timore deterreri, sed fortiter, & velut clausis oculis exhibere, velut medico, secandum & vtendum, ita vt bonum & pulchrum, ac honestum persequatur, & dolorem non consideret, & siquidem iniusta plagis digna perpetrauit, verberandum se exhibeat, si vinculis, ligandum; si mulcta, mulctandum; si exilio, fugandum; si morte, necandum; ita vt ipse primus sit accusator, & sui ipsius, & aliorum familiarium, & non parcat, sed ad hoc Rhetorica vtatur, quo dum manifesta fiunt iniusta facta, à maximo malo iniustitiæ liberentur.] Plutarchus verò hæc scripta reliquit: Quòd si ille qui offendit, castigantibus offerat se, morbum indicet, & aperiat vitium, nec id clam esse gaudeat, contentúsque sit, si fit tectum; verùm fateatur, rogétque corripientem, & corrigentem: haud leue fuerit id progressionis insigne, vt sanè dixit Diogenes, Qui salutem desideret, ei quærendum esse vel sedulum amicum, vel flagrantem inimicum, quò increpatione vel curatione animi vitia exuat. Quoad verò ostendendis sordibus, aut macula tunicæ, aut lacerato calceamento, gloriaris apud alios, & vana modestia cauilla iaciens in temetipsum vt pusillum, aut vt gibbosum, putas agere præclatè: interiores verò animi fœditates, vitæ labes, inuidias, maleuolentias, sordes, libidines, vt vlcera, contegis & abscondis, quas nemini attingere, vel aspicere permittis, dum veteris ne arguare, parum profectus, immò nihil fortitus fueris. Cæterùm, qui cum his pedem confert, præcipuè, qui ipse mordere se, & insectari offendentem: secundo loco, qui præstare se castigante alio tolerantem, & patientem purgari se à reprehendentibus, valet & vult, hic verò est ei, qui amolitur & execratur prauitatem, proximus. Hi Philosophi pro virtutis profectu necessarium putant vt homo se alteri non ad consilium solum, sed ad pœnam & grauissimam pœnam detegat: & tu molestum putabis, non ad pœnam, sed ad consilium, ad remedium, & ad leuamen te prælato manifestare? aut virtutis profectum non curas, aut gratis & sine vllo pretio habere desideras, aut certè infidelibus delicatior es, qui intolerabile putas, quod illi tam

Plato in Gorgia. *Plutar. Tract. Quomodo quis sentiat se in virtute proficere.*

facile

A facile esse docuerunt, & tam audacter omnibus imperarunt? Et illi quidem dixerunt, sed non fecerunt: nos autem nouimus non adolescentes solùm, sed senes doctissimos & probatissimos, qui non sine admiranda humilitate hoc documentorum obseruarunt. Quorum tam eximia est virtus, tam insignis animi puritas, qualis esse intelligitur in tanta humilitate fundanda.

Hocm imitari non erubescas, vt consimilem virtutem consequaris, nec indignum putes illos conuersatione sequi, quorum vitam & mores admiraris. Et, si in illis hæc insignis humilitas audita placet, cur eadem ad te trãslata, & ad opus redacta, displicet? Nisi forte humilitas & sapicos defectuum manifestatio ad hoc à Deo inspirata sit, vt audiatur, & narretur, non verò vt operibus exerceatur. Audi tandem Cli- B macum quibus verbis te ad hanc manifestationem impellat. (*Clim. de obedient. grad. 4.*) Noli ô fili atque Domino obediens, spiritu elationis decipi, neque peccata tua veluti ex persona alterius magistro denunties. Neque enim licet absque verecundiæ rubore æterna confusione liberari. Aperi, denuda, detege medico vulnus tuum. Dic, age, noli confundi. Meum vulnus est pater, mea plaga, cuius mihi causa fuit, non alterius, sed mea negligentia. Nemo huius author extitit, non homo, non spiritus, non corpus, non aliud quidquam nisi desidia mea. Esto, dum confiteris, habitu, spe, cogitatione, vt condemnatus reus, demissis in terram luminibus, atque si fieri potest magistri, aut medici pedes, vt Christi pedes, lacrymis riga. Solent nonnunquam dæmones nos vt aut non confiteamur, hortari, aut C certè vt hoc veluti ex alterius persona faciamus, siue vt alios quosdam peccati nostri insimulemus authores. Sicut certum est consuetudo plurimùm valet, vt cuncta ex ea pendent eámque sequuntur; omnino longè ampliùs ea valebit in bonis, cùm potentissimum habeat adiutorem Deum. Noli ô fili, annis plurimis laborãs lassescere, donec in te ipso beatissimam inuenias requiẽ. Quòd si tu ipsum in initio tuo animo ignominiis exposuisti, ne indignum putes, adiutori ac magistro tuo, tanquam Deo, vultu animóque demisso culpas tuas confiteri. Vidi enim reos quoque miserabili omnino habitu, vehementiorić; confessionis & supplicationis vi duritiam ac seueritatem emolliuisse iudicis, illiúsque iracundiam in misericordiam conuertisse. (*Matt. 3.*) Quocirca Ioannes quoq; Domini præcursor, antequã Baptismi lauacra donaret, ab accedentibus confessionis humilitatẽ require- D bat. Non quidem vllo eorũ ipse indigens, sed eorũ saluti modis omnibus consulens. Huius sanctissimi viri dictis acquiescere, & modis omnibus conscientiæ abdita Prælato reuelare non metuas Deus ipse adest tuos sermones audiens, tuam summissionem approbans, tuam animam virtute humilis manifestationis emundans. Ille Prælatu non tui contemptum, sed æstimationem, non odium, sed amorem immittit. Et dum tu illi dicis miserias tuas, dicit Dominus ipsi; (*Gal. 6.1.*) Considerans te ipsum ne & tu tenteris.] Ipse etiam tibi dona sua quorum causa angebaris, benignè concedit. Est enim apud ipsum valida oratio, & efficax postulatio conscientiæ deiectio. Quódque fletibus, E & corporis afflictione, & assiduis postulationibus, & aliis remediis non vicisti, humili defectus apertione superabis. Videbis profectò Dominum esse amatorem humilium, qui humili peccatori confitenti, & vulnus aperienti, remedium adhibet; superbis autem suarum culparum dissimulatori, in sordibus volutari permittit.

De vitæ spiritualis actibus innouandis.

CAPVT III.

INTER motum à natura profectum, & aliqua externa vi contra naturam corpori violenter impressum, hoc Philosophi discrimen inuenerunt, quòd ille (vt vel oculis ipsis perspicitur) in fine celerior ac velocior est: iste verò quo magis protrahitur, eo est cunctantior & segnior. Si moles magna naturaliter è superis deorsum descendat, celeriter moueri inchoat: at quo propiùs ad centrum accedit, eo velociùs vt in eo quiescat, motũ perficit & cõsummat. Sed si lapis violenter sursum protectus feratur, magna celeritate ascendere incipit, at post parum B remisso impetu suo pondere grauatus lassescit. Hinc necessitas spiritus innouandi nobis non obscurè patescet. Natura enim nostra per peccatum corrupta in hoc malum certè maximum incurrit, quòd deorsum ire, & ad vilia & abiecta sæculi huius descendere, quasi naturale illi est; sursum verò ferri, & ad spiritualia & cœlestia anhelare violentum. Est quidem virtus secundùm naturam rationalem hominis, vt Thomas (*D.Thom. 1.2.q.71 a.1.*) Aquinas non minùs verè quàm subtiliter disputat; & vitium ac peccatum, contra naturam; quia verò per originalem culpam primi parentis appetitus à ratione defecit, & iugum eius excussit, & rationem quasi sua importunitate & immoderantia subiecit: hinc ortum habet vt homo, cui appetitus dominatur, virtutem tanquam insulsam horreat, & in vitia ac pec- C cata veluti in alimenta suauia propendeat. Inclinatus ergo & propensus ad malum, quo nequior est, eo vehementiùs & effrenatiùs in malum tendit; & ex parte appetitus auersus à vero bono, quo diutiùs in illud fertur, eo tardiùs & tepidiùs ire se sentit. Quid itaque faciet spiritualis vir, vt semper proficiat, vt semper non lentis passibus in perfectionem eat? Illud quidem quod iaculator, vt sagittam per multa terrarum spatia proiiciat. Vt quemadmodum iste primùm sagittam quanto potest impetu versus locum à se destinatum iacit, & iam deficientem & in terram cadentem, iterum leuat, & proiicit, & sic multoties impetus impressionem multiplicans, ad finem sui itineris ludens & semetipsum oblectans, mittit, sic iustus ad perfectionem contendens, in initio conuersionis suæ mentem suam magno feruore quasi impresso impetu ad destinatam puritatem iaculatur, D & post aliquot menses tepefactam, nouo feruore concepto, versus eandem puritatem impellit, & sic per tempora feruorem innouans, ad magnam perfectionem peruenit.

Huius vitæ mortalis proprium est vt omnia senescant, & sensim ad interitum eant: nullisque aduersum nos emergentibus incommodis, sola temporis lapsione ad senectutem tendimus, & ad mortẽ properamus. De ipsis cœlis incorruptibilibus dixit sanctus Dauid: Opera, Domine, manuũ tuarũ sunt cœli, ipsi peribũt (quia à præsenti statu mutabũtur) tu autẽ (*Ps. 101. 26. 27.*) permanes, & omnes sicut vestimentũ veterascẽt. Et sicut opertoriũ mutabis eos.] Si autẽ cœli quasi senescẽt, quia mutatione & innouatione indigebũt, quãto E magis corruptibilia ad vetustatẽ festinabũt? vel si per cœlos, vt August. mysticè vult intelligi, Sanctos intelligamus, (*Aug. de*) illi certè nõ tãtùm quãtùm ad corpus, quod instar vestis atteritur, sed etiam quantũ ad spiritualem animæ vitam, quasi ad senectam & vetustatem eunt, quia nonnullam qualitatẽ corruptibilem mutuãtes, ad tepiditatem segnitiémq; proficiscuntur, & mundi curis facientibus, ab illo primo quo inchoarunt feruore deficiunt: donec impleatur illius Psalmi postre-

Ps. 101. 29. ma prædictio: Filij seruorum tuorum habitabunt,]
id est, in cœlesti patria ed destinatam mensuram san-
ctitatis prouecti, stabiles & immutabiles permane-
bunt, [& semen eorum in sæculum dirigetur.] Ha-
bitabimus sanè in illa domo Dei, si filij seruorum, id
est, Apostolorum, imitatione fuerimus. Habitebi-
mus, si semina nostra, id est opera nostra, innouauen-
mus, quæ nos ad regnum præcedant, & domum præ-
Aug. ib. parent. Noli ergo esse sterilis, ait Augustinus: si vis be-
bitare: præmitte fœtus quos sequaris, præmittendo,
non terendo. Filij tui te deducant ad terram promis-
sionis, terram viuentium, non morientium. Cùm hic
viuis in hac peregrinatione, illi antecedant, suscipiant
te propter refectionem carnalem. Filius Ioseph an-
tecessit Iacob in Ægyptum, & ait patri suo & fratri-
bus suis, Ego præueni præparare vobis escas. Præce-
dant ergo filij tui, præcedant opera tua; quales filios
præmiseris, talis & sequeris.] Hac itaque conditione
mortalium nos Ecclesiasticus ad iustitiam prouocat:
Eccl. 14. 16. Da, & eccipe, inquit, & iustifica animam tuam.] Quis
prohibet si ita interpretemur: Accepisti à Deo euxi-
lium vt bene operareris? Da igitur illi bona opera, &
cooperare gretiæ susceptæ vt iterum nouam accipias,
& sic ad veram iustitiam & sanctitatem peruenias.
Ante obitum tuum operare iustitiam, quæ non est
apud inferos, id est, in sepulchro, & post mortem, in-
uenire iustitiæ & bonorum operum cibum. At si ir-
repserit lassitudo, & vigor intepuerit, te ipsum iterum
excita, & ad fortiter & strenuè operandum coge.
Eccl. 14. 21. Quia [omne opus electum, id est, feruidè factũ iusti-
ficebitur, & qui operatur illud, honorabitur in illo.]

Hanc desideriorum & bonorum operum inno-
uationem viri iusti & spiritualis salutis cupidi sem-
2. Cor. 16 per vtilissimam putauerunt. Vnde Paulus de se ac de
iustis loquens, ait: Propter quod non deficimus, sed
licèt is qui foris est, noster homo, corrumpatur, tamen
is qui intus est, renouatur de die in diem.] Quia
spem, ait, resurrectionis habemus, propterea non de-
ficimus, sed licèt caro nostra laboribus afflicta per sin-
gulos dies veterascat, spiritus verò quotidie nititur
iuuenescere, ad maioremq; splendorem & feruorem
Ans. ib. venire. Qui, vt inquit Anselmus, renouatur quotidie
proficiens in sanctitate, dum transfert amorẽ à tem-
poralibus ed æterne, à visibilibus ad intelligibilia, à
carnalibus ad spiritualia, & ab istis cupiditatem fræ-
nare vel munire, atque illorum se charitate alligare
diligenter insistit.] Hanc autem innouationem esse
bonorum cœlestium à nobis desideratorũ ecordium
Ps. 102. 5. regius Vates nõ obscurè significat: Benedic, ait, ani-
ma mea Dominum, qui replet in bonis desiderium
tuum, renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.] Tunc sci-
licet ò anima immensis bonis replebetis, cùm instar
equilæ renouaberis. Sed quæ est ista equilæ renoua-
Hier. ad Drasidrũ Tom. 4. tio? Hieronymus certè de aquila hæc scribit: Aquile
quando senuerit, grauãtur ipsius pẽnæ & oculi, quæ-
ritque fontem, & erigit pennas, & colligit in se calo-
rem, & sic oculi eius sanãtur, & in fontẽ se ter mergit,
Aug. in ps. c. 2. & ita ad iuuentutem redit.] Augustinus verò sic: Di-
citur aquila, cùm senectute corporis presse fuerit, im-
moderatione rostri crescentis cibum capere non pos-
se. Pars enim rostri eius superior, quæ supra partẽ in-
feriorem aduncatur, cùm præ senecta immoderatiùs
creuerit, longitudine eius incrementi, non eam sinit os
aperire, vt sit aliquod receptaculi interuallum inter
inferiorem partem, & vncum superiorem. Nisi enim
aliquod interuallum pateat, non habet morsus, qua-
si forcipem, vnde velut tondeat quod transmittat in
fauces. Crescente itaque superiori parte & nimis
aduncata, non poterit os eperire, & eliquid capere.
Hoc facit vetustas. Prægrauatur languore senectutis,

A & inopia comedendi languescit nimis, vtraque re,
ætate & egestate accedente. Itaque modo quodam
naturali in mensura reparẽdæ quasi iuuentutis aqui-
la dicitur collidere & percutere ad petrã ipsum qua-
si labium suum superius, quo nimis crescente eden-
di aditus clauditur, atque ita conterendo illud ad pe-
tram excutit, & caret prioris rostri onere, quo cibus
impediebatur. Accedit ad cibum, & omnia reparan-
tur, exit post senectutem tanquam iuuenis aquila.
Redit vigor omnium membrorũ, nitor plumarum,
gubernacula pennarum, volat excelsa sicut antè, fit
ei ee quædam resurrectio.] Hæc est ergo spiritualis
renouatio, si te ô anima aquis compunctionis im-
mergas, si nouum feruoris calorem concipias, si vete-
B res pennas, id est, contractam ex occupationibus ve-
tustatem, pellas; si rostrum, nempe ea quæ te à sumen-
do cibo orationis impediunt, constanter abucias.
Tunc desideria perfectionis sopita se erigent, tunc
quod cupiebas, quod postulabas, pro quo lugebas,
& gemebas, à Domino consequeris. Tunc canes cum
sancto Iob: Gloria mea semper innouabitur, & arcus
meus in manu mea instaurabitur.] Nam si gloria, ho- Iob. 29. 20.
norem ac dignitatem, & arcus, fortitudinem & robur
significant: certè dignitatem auges & fortitudinem
pronehis, aut hæc à Domino eucta recipis, cùm fer-
uorem & deuotionem augere contendis.

Vniuersa quæ in hac mortali vita esse habent, ali-
quando innouantur, ne pereant; & quæ non inno-
uantur, quantumuis diuturne sint, tandem intereunt.
C Regna innouentur, & ideo Samuel ad Populum ait: 1. Reg. 11. 14.
Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi re-
gnum.] Ciuitates reædificantur: quare Ionathas ha-
bitaturus in Ierusalem, cœpit ædificare, & innouare
ciuitatem. Temple instaurantur, nam & Israëlitæ post 3. Esd. 5. 44.
captiuitatem venerunt [innouare, & suscitare tem-
plum in loco suo. Amicitiæ resarciuntur: vnde & Io- 1. Mach. 12. 1.
nathas [misit viros Romam, statuere & renouare cum
eis amicitiam.] immò & ipse homo post peccatum
è Paradiso eiectus est, ne se esu ligni renouans, etiam
quoad corpus in perpetuum viueret. Denique [misit Gen. 3. 22. & 23.
illum Dominus Deus de Paradiso voluptatis,] & an-
tea præmiserat, nunc ergo ne fortè mittat manum
suam, & sumat etiam de ligno vitæ & comedat, & vi-
uat in æternum. Qui ergo vult perfectè viuere ad
D constituta tempora, seipsum renouet. Innouet re-
gnum suum, quo super cor suum & affectus eius re-
gnat. Reædificet ciuitatem animæ suæ, & quod ex
virtutibus lapsum per incuriam est, eriget. Instauret
templum spiritus sui, in quo habitat Deus, & San-
ctorum desideriorum eccessione extruat. Amicitiam
ad Deum aliquantulum tepefactam, actibus oratio-
nis accendat: Mittet per imitationem Christi ma-
num suam ad lignum vitæ, vt postmodum fœliciter,
& nunc in hac vita viuat, vt sanctum decet virum, &
contractas ex humana conuersatione imperfectio-
nes relinquat. Si inueterauit inter inimicos suos, id Psal. 6. 8.
est, inter immoderatos affectus, & assiduas imperfe-
ctiones suas, vt iuuenescat, & renouetur, ab eis toto
conatu discedet. Hoc enim esse ad iuuentutem, aut
ad sapientem infantiam, redire, docet Petrus Apo-
E stolus, dum ait: Deponentes omnem malitiam, & 1. Petr. 2.
omnem dolũ, & simulationes, & inuidias, & omnes
detractiones: sicut modò geniti infantes, rationabi-
les, sine dolo, lac concupiscite.] An non sapiens
infantia est, quæ non quodcunque lac, licèt palato
suaue, sed lac rationabile, lac sine dolo, lac, quo cre-
scat in salutem æternam, concupiscit? Sed hanc
profectò induit, qui peccata & imperfectiones de-
ponit, & quod melius & perfectius est, virtutis as-
sumit.

Iam igitur audi, ô religiose, quando & quomodo te renouabis. Omne tempus huius vitæ, tempus innouationis est, quod ad hoc nobis concessum est, vt vetustatem hominis terreni deseramus, & nouum hominem Christum sequentes in nouitate vitæ ambulemus. Sed quia hoc loco de speciali quadam innouatione loquimur, qua aliquantulum tepefacti ad pristinum feruorem redimus, ea frequenter assumenda est, quia frequenter cadimus, & non multis diebus in desiderijs perfectionis intepescimus. Et quidem Thomas à Campis author piissimus circa præcipuas Sanctorum solennitates huic innouationi insistendum præcipit. Circa principalia festa, inquit, renouanda sunt bona exercitia, & Sanctorum suffragia feruentiùs imploranda. De festo in festum proponere debemus, quasi tunc de sæculo migraturi simus, & ad æternum festum peruenturi.] Sed vt aliquid faciliùs dicamus, ter, aut bis, aut saltem semel, deberes singulis annis te innouare, & quasi noua indumenta virtutis induere. Si enim per singulos annos hyeme & vere indumenta corporis mutas, & ea pro temporis necessitate innouari vis, cur non etiam vestimenta animæ resarcies & in melius innouata mutabis?

Thom. à Camp. li. 1. de contemp. mũdi c. 19.

In quibus autem posita sit renouatio, Bernardus in hunc modum docuit: In his tribus interior renouatio consistit; rectitudine scilicet intentionis, puritate affectionis, recordatione bonæ operationis, per quam sibi bene conscia memoria candescit.] Sed libet eam ad captum nostrum accommodatiùs explicare. Ad spiritus igitur renouationem hæc facies: Aliquot dies ad rem hanc faciendam tanquam ad magni momenti negotium assumes, in quibus licèt ab ordinarijs occupationibus non te subtrahas, tamen solicitiùs te in solitis deuotionis officijs exercebis, & quæ ad te pertinent, accuratiùs tecum ages. His diebus attentè vitam tuam discuties, mores inspicies, conuersationem euolues, religiosorum votorum ac propositorum tuorum à te rationem exiges, & an constans in eis fueris, an secus; an ritè seruaueris, an verò transgressus in aliquo fueris, tecum expendes. Postea ad Prælatum, vel patrem spiritualem, accurres, illíque teipsum aperies, conscientiámque manifestabis, & vulnera deteges, vt consilio & oratione, & alijs medijs tibi opem afferat. Ideo enim cõscientiæ manifestatio huic innouationi præmissa est, vt eam ad hoc tempus pertinere intelligas. Deinde peccata tua, ac defectus, quos deprehenderis, in vnum colliges, & si ita consuetum fuerit, vel tibi libuerit, confessione generali, aut saltem amarissima contritione, & fletibus dilues. Nam, vt inquit Ambrosius, rectè renouatur, qui de tenebris peccatorum in lucem virtutum mutatur, & gratiam; vt qui tetra priùs colluuione sordebat, supra niuem albenti nimis fulgore resplendeat.] Si in seruandis votis religiosis minùs fidelis fueris, si bonis propositis minùs constans, de hoc vehementer erubesces. Si enim Esau (vt inquit magnus Ephræm) ab his quæ cum damno suo pepigerat, recedere noluit, quomodo tu pauca quæ pro salute tua fecisti, rumpere audebis? Si Herodes, quæ in suam promiserat perniciem, seruauit, & tu à fœderibus, quæ æternæ vitæ gratia pepigisti, resilies?] Item ac si tunc primùm votis te obstrinxisses, aut proposita fecisses, ea sic deinceps, fideliter, constanter & feruidè seruare constitue. Vide quanto feruore, quanta deuotione iter vitæ spiritualis cœpisti, & nunc huius innouationis tuæ tempore teipsum vincere cura, & maiori solicitudine ac vigilantia proficere. His actis aliquo solemni die, qui in illud tempus inciderit, ac si tunc professionem religiosam fecisses, eam apud Dominum, quem præsentem consideras, etiam vocaliter repetes, quæ statuisti vitare ac facere, iterum statues, & quasi de nouo te ad perpetuum obsequium Domino consecrabis. Eo die immensas gratias illi ages, quòd te ad vitam religiosam vocauit, quòd te sibi votis religiosis ac professione ligauit, quòd tot annis tuam ingratitudinem negligentiámque sustinuit. Ora eum vt ampliùs te expectet, vt gratiam ad incipiendum & sanctè conuersandum tribuat, & vt cœpta perficiat. Hæc est formula spiritualis renouationis singulis annis bis aut semel facienda, quam ad praxim redactam, & ignitis aspirationibus ac feruentissimis precationibus dispositam, in secundo exercitio, quod vocatur spiritualis desponsationis, & in tertio, quod vocatur professionis animæ erga Deum, Beatæ Gertrudis, inuenies. Quanta autem sit huius innouationis vtilitas, non est nostrum explicare, vtere ea, & tu ipse fructum experieris.

Bern. tract. de gra. & li. arbitr. ad finem.

Amb. lib. de interpell. Dauid.

Ephr.

De secessione ab occupationibus, singulis annis facienda.

CAPVT IV.

NON sufficiunt hæc omnia, quæ diximus, fragilitati nostræ, vt se semper à segnitie & multiplici imperfectione contineat. Quare per singulos annos ad octo vel plures dies omnino vacandum est, & spiritu quiescendum, ac penitus ab omni externa occupatione cessandum, vt mente calescamus, & à torpore liberemur. Istud profectò saluberrimum documentum non ex alio quàm ex Euangelio ipso & Sanctorum exemplo didicimus. Cùm enim conuenissent Apostoli ad Iesum, vt renunciarent ei, quæ (ipso mittente) egerant & docuerant, dixit illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum:] non solùm vt corporis vires resumerent, sed multo magis vt spiritum reficerent, & se ad primum feruorem, ex occupatione languentem, reuocarent. Hunc sensum indicat Theophylactus, ita scribens: Apostoli postquam prædicauerunt, congregantur apud Iesum, vt & nos discamus, si quando in ministerium mittamur, ne nos totos ab eo qui mittit, abripiamus, sed illum sciamus, caput, & ad illum redeamus, annunciemúsque ei omnia, quæ vel docuimus vel fecimus. Neque enim satis est, si doceamus, nisi & fecerimus. Quiescere autem facit Christus discipulos, vt sciant Prælati laborantes in verbo & doctrina, dignos quibus detur sua quies, & non semper intendant laboribus.] Et sane optimo iure Dominus Apostolos ad secessum inuitauit, vt tam illis quàm nobis consuleret. Illis quidem, nam cùm nondum essent perfecti, & humanis affectibus subiacerent, erant per silentium & quietem, & contemplationis studium, ab ea quæ se ministerijs animarum immiscet, distractione curandi. Nobis verò, vt ex Apostolis, ex ministrorum scilicet Euangelij magistris disceremus, quomodo oporteat nos animarum saluti vacare, & ad tempus nos ad silentium recipere, & ad reficiendas animæ vires in iugi contemplationis exercitatione quiescere. Si enim semper effundimus, & nunquam, aut parum infundimus, meritò timendum est, ne pauperes & vacui maneamus. Id est, si semper mens curis animarum & salutis aliorum, negotijs distenditur, & parum vires spirituales auget, vt oneri portando sufficiat, formidare debet ne aliquando onere pressa succumbat. Ergo præter communia

Marci 6. 31.

Theophyl. ibid.

[A] orationis & deuotionis opera, quibus oos quoudie à distractione & tepiditate seruamus, per aliquod tempus omnino quieti spiritus, & oratiooi prolixæ, & colloquiis diuinis vacandum est, vt inde magnum robur trahamus, quo nos in spiritu deuotionis, & in perfectionis desiderio seruemus.

Id etiam nos docuerunt sanctorum virorum in salutem animarum incumbentium exempla. Quorũ historias ac gesta si euoluamus, manifestè videbimus eos frequenter à turbis, & occupationibus secessisse, vt ex quiete & consortio Domini assiduo, vires ad vtiliter laborandum, & in vita perfecta persenerandum acciperent. Vnum profectò aut alterum in medium producam. De Beato Francisco ad salutem animarum vocato hæc scribit verus eius filius Bonauentura: [B] *Bonauent. in vita. c. 10.* Vir autem Dei solitarius remanens, & pacatus, nemora replebat gemitibus, loca spargebat lacrymis, pectora manu tundebat, & quasi occultius secretarium nactus, confabulabatur cum Domino suo. Ibi respondebat iudici, ibi supplicabat patri, ibi colloquebatur amico. Ibi quoque fratribus ipsum piè obseruantibus aliquoties auditus est clamosis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorare etiam alta voce, quasi coram se positam Dominicam passionem. Ibi visus est nocte orans manibus ad modum crucis protensis, toto corpore sublenatus à terra, & nubecula quadam fulgente circumdatus, vt illustrationis mirabilis intra mentem mira circa corpus perlustratio testis esset. Ibi etiam, sicut certis est comprobatum indiciis, incerta sibi, & occulta diuinæ sapientiæ pandebantur, [C] quamuis illa non vulgaret exterius, nisi quantum Christi vrgebat charitas, & proximorum vtilitas exigebat. Dicebat enim; Leui mercede rem inpreciabilem contingit amitti; & illum qui dedit, ad oon dandum iterum facilè prouocari. De Hugone verò Linconiensi Episcopo hoc inuenimus scriptum: *In eius vita. c. 23.* Singulis annis vt minimum semel æstiuis vacationibus ad monasterium suum Vvictamiense sese conferre solebat. Ibi verò tanquam in messe fertili, menti suæ de spiritualibus prouidit frugibus, quas vbertim illic ipse secuerat. Erant tunc illic viri valde spectabiles, in vita strenui, in contemplatione sublimes, iique blandimenta ei nulla, tanquam vltra alios Episcopos aliquid haberet sanctitatis, apponebant, sed potiùs admonebant, vt videret quantum adhuc abesset à conuersatione Patrum antiquorum. [D] Tanta autem humilitate in omnibus se illis conformabat, vt præter solum annulum nil gestaret, vnde quòd esset Episcopus, posset animaduerti. Ac tandem de Laurentio Dublinensi Episcopo hæc leguntur: *Sur. in eius vita. c. 17.* In ea autem concauitate quam Sanctus Coenginus suis manibus effecisse dicitur: Beatus Laurentius persæpe latitans contemplatiuis deliciis illic deuotus perfruebatur, de corpore suo minimè solicitus, sed tamen in multa necessitate, ei deesse nolens, tet tantùm in hebdomada panem & aquam, interdum etiam olus ei præbebat: tanquam alter Moses contemplationis diuinæ suauitate refectus. Ibi ergo morans per quadragenas, hominum non admittebat frequentiam, nisi iam dicti Abbatis nepotis sui, [E] qui ei cibum, qualem diximus, subministrabat, ad eúmque causas & negotia populi, & ad populum sancti sacerdotis responsa atque consilia referebat. Erat autem accessus ad eum per scalam, cuius ima pars in aqua figebatur, superior tenebatur ad rupem.] Hoc itaque fuit sanctorum virorum ingenium, partim ad vtilitatem fratrum curandam exire, partim ad propriam salutem curandam, in cubiculum internæ conuersationis intrare: nunc [A] consortia aliorum admittere, nunc verò per aliquod tempus ab occupationibus & turbis secedere, & soli Deo, ac si nihil in mundo esset, intellectu & affectu inhærere. Et hoc quidem imitatione sequi debemus, si similem feruorem & diligentiam in diuino obsequio tenere optamus.

Tu verò, ô religiose, qui perfectionis desiderio ardes, & virtutum amore teneris, aliquando singulis annis te ab omni externa occupatione sequestra, vt tibi & Deo intendas, vt vias tuas consideres, vt in eo, qui finis tuus est, amplexu quiescas. Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant:] *Eccl. 1. 7.* ad eum & tu, à quo gratiam ad discurrendum accepisti, per nonnullam secessionem à negotiis & curia, reuertere, vt iterum sine tuo damno fluere possis, & [B] agros animarum rigare. Nullatenus dubitare poteris, quia assidua occupatione etiam bona, & vtili spiritum fatigaris, & in boni amore lassescis; pone itaque illam aliquando, & te solicitudine aliorum exonera, vt quiescas, virésque resumas. Danda est remissio animis, inquit Seneca, meliores acrioresque requieti surgent. *Sen. de tranquil. lit. vita. c. 15.* Vt fertilibus agris non est imperandum, citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fœcunditas; ita animorum impetus assiduus labor frangit. Vires recipient paulum resoluti & remissi. Nascitur ex assiduitate laborum animorum hebetatio & languor. Et ad idem Gregorius ait: Ex studio namque arcus distenditur, vt in suo tempore cum vtilitate tendatur. Qui si otium relaxationis non accipit, feriendi virtutem ipso vsu tensionis [C] perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus cùm per discretionem prætermittitur, reseruatur; vt tanto pòst vitia valenter feriat, quanto à percussione interim prudenter cessat.] Clauis versùs vnam partem mota, seram claudit; ad aliam verò partem voluta, aperit; sic mens exterioribus intendens, ea disponit atque custodit, sed ad Deum & interiora conuersa, ianuam aperit diuinæ miserationis, vt per eam thesauros donorum cœlestium educat. Nisi versùs hanc partem te moueris, & nisi à Deo quod tribuas acceperis, nequaquam habebis quod tribuas. Quare sapienter dixit Bernardus: *Bern. ad fratr. de monte Dei.* Otiosum non est vacare Deo, immò omnium negotiorum negotium, quoniam ex hoc otio vires proueniunt ad negotium, & qui scit prudenter ad tempus quiescere, sciet postea strenuè & vtiliter laborare. Deus ipse [D] te ad captandam quietem spiritus, quasi suo inuitauit exemplo. De eo enim dictum est: *Gen. 2. 1.* Compleuitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit die septimo ab omni opere quod patrarat. Si ergo septem diebus, vel non paucis mensibus operatus es, & salutem aliorum quæsiuisti, iam Sabbatum, id est, tempus aliquod quieti destinatum, libenter excipe, in quo dum ab externo opere cessas, virtutes restaures, & spiritum præ onere deficientem reficias. Legem posuit Dominus aquis, ne transirent fines suos.] *Prou. 8. 29.* Et tu legem pone occupationibus tuis, & modum curis tuis, ne instar aquarum irruentium te obruant, & ab stabilitate perfectionis abducant.

[E] Ex hac ergo spirituali quiete, in qua teipsum inspexisti, desideria sopita excitasti, proposita confirmasti, cum Deo, ceu alter Iacob, ad accipiendam benedictionem pugnasti: exibis vt Moses facie splendida ex consortio Domini, & anima roborata, vt possis sine tui detrimento aliis prodesse, immò & cum virtutum augmento animas generare, & Deo thesauros saluandorum acquirere.

SECTIO VI.

De his quæ semper fieri debent.

Quo vsque quid singulis diebus hebdomadis, mensibus, & annis fieri debeat, exposuimus; nunc quid semper fieri oporteat, breuiter exponamus. Et quidem semper peccata & vitia fugienda sunt, semper virtutes sectandæ, semper bonis operibus insistendum, & aduersùs diabolū, & eius dolos, decipulásque pugnandum. Atque in quocunque tempore ita circumspectè viuendū est, ita cautè & sapienter conuersandum, vt quātum fragilitas nostra permiserit, in nullo nec cogitatione, nec verbo, nec actione peccemus, & per aliquod bonum, quod nos occupet, ad perfectionem curramus. Hic est intellectus illius præcepti, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,] ab Augustino signatus: sic enim scribit quodam loco: Cùm ait, toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem dereliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, vt alia re velit frui, sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totius dilectionis impetus currit.] Sed quia generalis doctrina minùs vtilis est, si in sua latitudine se contineat, & non ad particularia descendat, aliqua specialia dicenda sunt, quæ semper, ô vir Dei, præ oculis habeas, eáque diligenter præstare contendas. Memineris autem te esse Deo, & Prælatis, & congregationi, in qua viuis, & proximis, & tibi ipsi debitorem: quibus si semper quod suum est, dederis, iustus vocaberis, & iustitiæ partes exequeris.

Matt. 22. 37. Aug. lib. de doctr. Christia. c. 22.

De præsentia Dei.

CAPVT I.

Ora Deum igitur ac Dominum tuum hæc septem, quæ sequuntur, obseruabis. Audi illum dicentem: Nuquid non cœlum & terram ego impleo?] ipsúmque tuarum cogitationum & desideriorum testem, & tuorum verborum & operum inspectorem aspicito. Ipse te vndequaque circumdat, & ac si in profundum maris esses, sursum & deorsum, antè & retrò, ad dexteram & ad sinistram sua Deitate continet, & intra teipsum ille potens Dominus ac sapiens iudex delitescit. Hæc ergo cogitatio, quòd Deus præsens adest, quòd omnia tua interiora ac exteriora perlustrat, nunquam te deserat, & ita tuam vitam ordines, conuersationem instituas, moréſque componas, vt pro humana fragilitate te à Deo aspici non erubescas. In initio cuiusque operis Deo illud offeras, in progressu illum intuearis, in fine ipsi placere, & eius gratia finire contendas. Et si hoc donum fueris assequutus, vt in otio, & in negotio, solus, & aliis associatus, scias Dominum astantem contemplari, citiùs quàm putas ad magnum virtutum augmentum peruenies.

Iere. 23. 24.

De charitate erga Deum.

CAPVT II.

Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua: quia hoc est maximum & primum mandatum. Dilige eum corde, omnes cogitationes & desideria tua vniuersa in eum dirigens. Dilige opere, mandata eius, & consilia custodiens. Dilige eum vnicè, voluntatem tuam ab omnibus rebus creatis auertens. Dilige eum diligenter, omnia, quæ ad eius obsequium pertinent, sedulò perficiens. Dilige eum purè, in nullo temetipsum quærens. Dilige eum liberè, quæcumque eius amori opponuntur, coostanter abiiciens. Dilige eum gratis, ex amore eius nullum emolumentum, nisi eius beneplacitum, exigens. Dilige eum fortiter, propter eum mala patiens. Dilige perseueranter, nunquam te ab eius obsequio & desiderio diuellens. Hæc præstabis, si eum vt summum bonum, vt ipsam bonitatem, ac vt fontem omnium donorum contempleris. Si etiam hunc amorem quotidie intentis precibus postulaueris: si mundum te, quantum hæc mortalitas fert, & purum ab omni labe custodieris.

De timore Dei.

CAPVT III.

Time Dominum Deum tuum, quia Dominus tuus est, & quia ipse dixit: Si ego Dominus, vbi est timor meus?] Time illum, quia nescis an odio, an amore dignus sis. Time illum, quia postquam occiderit corpus, potest animam mittere in gehennam. Time illum, quia incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, & nescis quid de te futurum sit. Time, non vt seruus emptitius, ob pœnam, sed vt filius carissimus & fidelissimus, ne incurras diuinam offensam. Time, ne ab illo separeris, in quo omne bonum est, & à quo separatus omne malum & omnem miseriam tibi accerses. Time magna peccata, quia à Deo separant, & time quoque leuia peccata, & minimas imperfectiones, quia grauioribus offensis ianuam aperiunt. Time tandem Dominum, quia timor eius initium est omnium bonorum. Nam scriptum est: Timete Dominum omnes Sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.] Inquirentes autem eum per castum & sanctum timorem, non deficient omni bono. Ex hoc timore intrinsecus reuerentia procedit, qua disces adorare eum, vt decet, in spiritu & veritate.

De zelo honoris Dei.

CAPVT IV.

Ignescis zelo honoris Dei tui, qui zelus cor tuum comedat, animam tuam mœrore consumat. Animaduerte, quia ipse Dominus est sponsus tuus, quem hæretici contemnunt, Iudæi subsannant, idololatræ & infideles ignorant. Eum peccatores innumeris iniuriis afficiunt, plurimi iusti ei tepidè & oscitanter inseruiunt, & perfecti nonnunquam aliquid faciunt, quo coram eo minùs reuerenter assistunt. At o tu, qui hæc vides, non laborabis pro auertenda iniuria, & curando honore sponsi tui, & pro tantis tuiuriis eius nónne intimum dolorem admittes? Hæc igitur sit sollicitudo tua, gloriam Dei semper quærere, animarum salutem secundùm vocationem tuam, & gratiam tibi datam curare, eas orationibus, sacrificiis, bonis exemplis, ac sanctis laboribus iuuare, & diuinam gloriam promouere. Obliuiscere boni temporalis tui, & quietis tuæ, honorem tuum contemnas, & difficultati occurrére non parcas, vt Domini honoré gloriámque promoueas.

De laude Dei.

CAPVT V.

SEMPER lauda Dominum Deum tuum, quia non solùm dignus est laudari, sed & maior est omni laude. Lauda illum opere, lauda & ore. Optima est operis & vitæ laudatio, vt sicut cœli pulchritudine & claritate sua enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius, tot linguis, quot stellis annunciat firmamentum: ita & tu vitæ sanctitate, & morum integritate, Dominum tuum laudes, & alios qui te viderint, ad laudandum Dominum, & benignitatem eius magnificandam inuites. Sic luceat lux vitæ tuæ, & splendor conuersationis tuæ, coram hominibus, vt videntes opera tua B bona, glorificent patrem tuum, qui in cœlis est. Lauda illum & ore, ita scilicet vt laus eius semper in corde tuo inchoët, & iugiter in ore resonet. Et sicut beata Cæcilia semper Euangelium Christi gerebat in pectore, & nunquã à colloquijs diuinis & oratione vacabat: ita & tu semper Christi mysteria, & Dei tui attributa, & mirabiles perfectiones animo voluas, & oris laudibus efferas. Vniuersæ res creatæ illum laudant, & opera eius mirabilia prædicant: tu vnus ex creaturis Dei ne otio torpeas, ne ab eius laudibus cesses.

De gratitudine erga Deum.

CAPVT VI.

C GRATIAS Deo continuò age, & semper in gratiarum actione mane. Æquum enim esset, vt qui omnibus momentis beneficia recipis, omnibus etiam, si fieri posset, pro eis immensas gratias responderes. Non est momentum, in quo non accipias à Deo esse, vitam, sensum & intelligentiam, & omnia alia bona tum naturalia, tũ supernaturalia, quæ in te sunt. Si ergo quando ab aliquo homine actu beneficium recipis, statim illi gratias agis: ingratus eris Deo, si semper innumerabilia beneficia recipis, & non semper saltem desiderio illi gratiarum actione respondes. Gratias ages igitur pro rebus prosperis, quia tibi ad solatium datę sunt; & pro aduersis, D quia ad correctionem, & augmentum coronæ tuæ ordinatæ sunt. Gratias ages pro donis spiritualibus, quia animam ditant; & pro temporalibus, quia corpus, animæ habitaculum, seruant. Gratias ages pro his, quæ tibi dantur, quia ad te pertinent, & pro his quæ proximis tribuuntur, quoniam ad fratres tuos, quibus charitate iunctus es, pertinere noscuntur. Semper cor tuum eructet verbum bonum gratiarum actionis, semper os tuum in quocumque successu Deo gratias resonet, vt dum pro continuis beneficiis gratias agis, te ad potiora recipienda disponas.

De Resignatione in voluntate Dei.

CAPVT VII.

E RELINQVE in manibus Dei tui tua, & te: committe & offer Deo te, & resigna te plenè in manibus eius, vt de te ac de rebus tuis faciat, vt placitum fuerit in oculis suis. Dic sæpe voce: Fiat voluntas tua.] Et non mea voluntas, sed tua fiat; sed multo magis bene placitum Domini tua amplectere voluntate. Nam sæpe ore dicimus, Fiat voluntas tua,] & proposito ac desiderio voluntati Domini reluctamur. nos verbo offerimus, A & opere retinemus; sermone donamus, & actione Deo sua volenti accipere, stultè resistimus. Tu non sic, sed scito quia tu non tuus, sed Dei es; tua non tua, sed Dei sunt; ne ergo aliena Domino repugnãte contrectes, quia furti in die examinis argueris. Esto coram Domino vt tabula penitus munda, in qua possit ipse quidquid voluerit depingere. Esto vt lutum in manu figuli, vt te formet aut frangat, vt efformatum aut in sublimi loco, aut in imo constituat. Respice tua, vitam, salutem, honorem, consolationem, & reliqua quæ possederis, non vt propria, sed vt commodata, & esto paratus ea reddere ei, qui liberaliter commodauit. Ipse diligit te in infinitum, plus quàm tu te. Debes ergo te in manu eius resignare, & paratum offerre, vt in tempore, & æternitate, quidquid voluerit, efficiat. B

De amore Prælatorum.

CAPVT VIII.

HÆC, quæ dicta sunt, erga Deum: at erga Prælatos, septem etiam obseruabis. Primò, dilige illos in quibus multas diligendi rationes inuenies. Ipsi enim gerunt in terris vicem Dei, à quo omnis potestas & dominatio descendit, referúntque nobis Christum Iesum, quem in ipsis debes aspicere. Ipsi sunt patres, duces, pastores, magistri, consiliarij, & nullus ferè est, quem diligas, cuius munus non in Prælatis inuenias. C Sunt patres, qui nos paterno amore diligunt: Duces, qui verbo & exemplo in cœlum ducunt: pastores, qui doctrina pascunt: magistri, qui ignorantiam nostram remouent: & consiliarij, qui in dubijs saniora proponunt. Ipsi sunt vigiles, qui vigilant super nos, quasi rationem pro animabus nostris reddituri. Ipsi sunt œconomi, qui alimenta, ac vestimenta, & cætera necessaria cum magna charitatis significatione ministrant, & non sine magna solicitudine quærunt, vt ministrent. Ipsi denique sunt capita nostra, & nos quasi membra, à quibus periculosum est odio disiungi, aut minima auersione separari. Si hæc in Prælatis consideres, facilè magno amore eos amplecteris. Si verò (quod Deus à sanctis congregationibus auertat) Prælatum D improbum sortitus fueris, in quem hæ proprietates non quadrent, non propterea est à dilectione cessandum, quia eo ipso quòd Prælatus est, vicem Christi gerit, cuius authoritas in malo Prælato non deficit. Et satis est vt ddigatur, quòd Christum summè dilectum repræsentet.

De Reuerentia erga Prælatos.

CAPVT IX.

SEMPER Prælatos veneraberis, & magno honore ac reuerentia prosequeris. Debetur namque reuerentia Prælationi, eo ipso E quòd dignitatem habet super alios, & participatio quædam est diuinæ potestatis, quam ille in quosdam contulit, vt contineant multitudines, & ad populorum aut congregationum vtilitatem gubernẽt. Hanc autem reuerentiam interiùs exteriúsque præstabis. Interiùs quidem, si Prælatos maiores agnoscas, si dignos honore iudices, si eis te animo ac voluntate submittas. Exteriùs verò, si illis consueta signa reuerentiæ ac subiectionis exhibeas, si aperto capite, demissis oculis, demissa voce, & paucis verbis illos allo-

quaris, si coram illis nihil friuolum, aut leuitatem præferens dicas aut facias, si absentes honorificè nomines. Etsi quidẽ nobiles sæculares nunquam iudices aut senatores suos nisi reuerenter nominant, & ad proprium suum honorem pertinere iudicant, eos magnificare, & coram illis reuerenter se gerere. Quanto magis religiosus putare debet ad suũ honorem spectare, si Prælatos suos ueneretur, quos Christi loco habet, & in quibus ipsum Christum agnoscit?

De obedientia ad Prælatos.

CAPVT X.

SEMPER Prælatis obedias, & non solùm opere, sed & voluntate, ac iudicio illis te subiicias, quoties nihil Dei præceptis contrarium iniungunt. Obedientia iter est securum in cœlum, quam qui negligit, aut minùs diligenter suscipit, ipse se decipit. Cura vt omnia, quæ feceris non tantùm communia, verùm & specialia quoque virtutis obsequia, Prælatus sciat, probet, & facienda præscribat. Sic tineam propriæ voluntatis excuties, sic operibus tuis non mediocrem decorem adiicies, sic mille aduersarij decipulas & dolos euades. Quidquid Prælatus, aut expressè non dictauit, aut si sciret, gratum non haberet, tanquam germen propriæ voluntatis suspectum habe. Iam alienus es, eius scilicet, qui factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter te crucifixus est. Ipse te per Prælatos regit, & vult, in his quæ ipsi præceperint, aut gratum habuerint, à te ipsi seruiri. Non tibi cedet in bonum, si teipsum regas, & ab eius voluntate per superiores demonstrata disiungas.

De oratione pro Prælatis.

CAPVT XI.

PRÆLATOS non tantùm opere per obedientiam, sed etiam oratione iuuabis. Nam quis non pro suo capite assiduè oret, præcipuè si illud videat in magno discrimine constitutum? Prælati autem capita nostra sunt, quæ non solùm coronæ spineæ curarum cingunt, sed & non modica reddendæ rationis pro animabus nostris pericula circumsepiunt. Ora ergo Dominum pro illis, vt vitam, & salutem corporis habeant, oneráque gubernationis sustineant: vt lux cœlestis ipsis affulgeat, qua in omnibus Dei voluntatem intelligant: vt suauitatem & efficacitatem accipiant, quibus optimè subditos sibi commissos regant. Nam hoc est præceptum Pauli, cùm ait: Obsecro primùm orationes fieri pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt.] 1. Timot. 2.1.2.

De sustinentia Prælatorum,

CAPVT XII.

POTEST euenire vt tibi Prælatus immisericors, aut saltem durus, & insuauis obtingat, qui subditorum infirmitatibus compati nesciat, qui defectus corrigere in lenitate spiritus nolit, & qui erga eos qui sibi commissi sunt, non cor patris, sed seueri iudicis induat. Aliquando enim superiorum electores errant, aut Prælati animum A mutat, aut natura aliquorum ferrea, licèt auxilio gratiæ & virtutis adiuta, nunquam se ex toto ad debitam lenitatem, (quæ Prælatis est maximè necessaria) reuocat. Hunc ergo Prælatum tu, ô vir Dei, patienter sustinebis, & tua patientia eius duritiem vinces, vt magnum ex sustinentia illius, qui te sustinere debuit, lucrum reportes. Considera quid mundani in curiis principum commorantes ferant, quomodo se pro temporali emolumento ingenio domini superbi & insani, & nunquam sibi neque in minimo imperantis, accommodant. Et pro amore regni cœlestis tu tantillum saltem parere, & nonnullam suauitatem Prælati tui æquanimiter sustine. Forsitan tepiditas tua tanta est, vt non patre, sed trierarcho indigeas, & si Prælatum pium, & discretum haberes, in B amore virtutis, non cresceres. Cor itaque tuum quibus potueris modis ad amorem huiusmodi Prælati coge, téque ipsum ad orandum pro illo, & multo magis ad bene semper loquendum de illo, compelle. Et te morigerum præbeas, & prompta obedientia & assiduis obsequiis ad lenitatem incitabis, sicque ex ingenio eius ferreo, tu virtutem ferream, id est fortem, & mala tolerare scientem, consequeris.

De dissimulandis defectibus Prælatorum.

CAPVT XIII.

C NON detegas defectus Prælati, neque illos exaggeres, sed potius eos benignè & prudenter dissimula, vt apud Dominum veniam & misericordiam tuorum erratorum consequaris. Prælatus, homo est, non Angelus: non igitur facias miraculum aut portento simile, si aliquos in se defectus necdum emendauerit. Ipse patienter sustinet plurimos defectus omnium subditorum, quid multum si omnes illi pauculos defectus Prælati sustineant? Et si patris, qui te carnaliter genuit, culpas ac defectus celas, cur non potiori ratione, patris spiritualis defectus abscondes? Adi ergo Ecclesiasticum super hac te ipsum admonentem: In omni opere & sermone, & patientia honora, (id est, sustine,) patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouissimo maneat. Eccl. 3.9.
D]Et rursus: Ne glorieris in contumelia patris tui, non enim est tibi gloria, eius confusio; gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore.] Ibid u. 12.13.

De non iudicandis Prælatis.

CAPVT XIV.

PRÆLATOS tuos & ipsorum acta non iudices, siquidem rationes, quibus ad aliquid agendum, aut præcipiendum, aut prohibendum mouentur, non agnoscis. Crede mihi, frater, non cogitationes Prælati cogita-
E tiones tuæ, nec viæ illius viæ tuæ. Immò non semel sicut exaltantur cœli à terra, ita exaltantur cogitationes eius à cogitationibus tuis, & viæ eius à viis tuis. In teipsum & tua commoda cogitas, ille disciplinam religiosam promouere cogitat: tu tantùm terrena curas, ille verò te à terra euellere ac separare, & in cœlum inuehere curat. Ideò videtur tibi scrupulosus & durus exactor, quia à te exigit spiritualem vitam & disciplinæ custodiam, tanquam ille qui pro te & omnibus subiectis suis est Deo rationem red-

dicturus. Munus iudicandi, munus Dei est, munus est maiorum, quibus ille facultatem gubernandi commisit: si tu nec Deus es, nec Prælato tuo præpositus es, quomodo audes illum iudicare, & falcem in alienam messem mittere? Teipsum potiùs iudica & reprehende, quod saluberrimum est, & à iudiciis aliorum, præsertim maiorum, abstine, quod frangere periculosissimum est. A

De affectu filij erga religionem.

CAPVT XV.

HÆc erga Prælatos: at erga religionem septem quoque custodies. Religiosam familiam, ad quam à Domino vocatus es, vt piissimam matrem diligas. Id sanè virtus gratitudinis exigit, & profectus tuus, ac ipsius religionis conseruatio requirit. Deo te ad vitam religiosam vocanti, & in ea te custodienti, gratus existas necesse est, ne vt ingratus (quod abominabile & pessimum est vitium,) aut tanto dono spolieris, aut illo sine spiritus emolumento fruaris. Gratus autem eris, si hoc eximium beneficium agnoscas, & in magno pretio habeas. Habebis autem, si religionem tuam esse matrem aspicias, quæ te in vtero tyrocinij concepit, in professione parturiuit, lacte doctrinæ nutriuit, pane virtutum refecit, in statu honoris constituit, & æternam hæreditatem præparauit. Sic etiam mirum in modum proficies, quia dilectio & affectus iste faciet, vt religiosam disciplinam non molestam, sed gratam, non grauem, sed suauem existimes, eique te diligenter accommodes. Sic tandem religio per te suum decorem & splendorem non perdet: nam & filij affectus à te postulabit, vt puritati status tui consulas, & nihil regulæ contrarium admittas. Ne putes autem (vt quidam stultè cogitant) hunc filij affectum exigere, vt tuam religionem immoderatè laudes, vt eam insipienter aliis præferas, vt in publicis consessibus ad primas sedes aspires. Hæc ridicula sunt, quæ stulti faciunt. Sed id exigit affectus filij, vt in omni loco bonum exemplum præbeas, vt tui status circumspectionem necessariam custodias, & per humilitatem omnibus te submittas.

De custodia Regulæ.

CAPVT XVI.

HVNC ergo affectum filij habebis, si sex alia, quæ subiungam, obseruaueris. Esto igitur custos regulæ & instituti tui, quoniam ista te custodient, & matrem tuam venerabilem, scilicet Sanctam religionem, indicibili exultatione afficient. Mater gaudet, si filios suos valere, & opibus abundare, & apud aliquem Principem in honorabilissimo loco haberi sciat. Regulæ autem custodia salus est animæ, diuitiæ custodientis, & familiaritatem parat apud Deum obseruantibus illam. Matrem ergo lætitia perfundis, cùm regulam, ac maiorum scita custodis. Hæc obseruantia te perfectum faciet, te filium honorabilem religionis, & dilectum constituet, te fratribus amabilem, & Dæmonibus terribilem, & Angelis similem reddet. Quia sicut illorum gloria est Deo parere, ita & tu gloriam existimabis, Deo in his quæ per religiosum institutum statuit, obedire.

De bono nomine religionis quærendo.

CAPVT XVII.

BONVM religionis nomen tibi quærendum est, vt qui tot ab ea beneficia recipis, saltem in hoc eidem proficuus existas. Ita autem hoc bonum nomen, bonámque opinionem in cordibus aliorum seres: si nihil, præsertim coram sæcularibus, indecens indecorúmque facias, vel loquaris. Si cum illis agas quantum necessitas, aut prudens charitas postulauerit, & nihil ampliùs. Si eis quæ domi fiunt, nequaquam detexeris, præcipuè si minimum quid (vt fieri posset) discordiæ, aut minoris submissionis contigisset. Si eos intra claustra cœnobij, aut multo minùs intra cellam non admiseris. Si te libenter semper vixisse, & adhuc viuere sub disciplina religiosa, pronunciaueris. Si erga Dominum, qui te vocauit, animum gratum ostenderis. Ac tandem si sæculares in te (quantum fieri possit) virum spiritualem & religiosum videant, & nunquam hominem, id est, te affectibus seruientem, aspiciant. Hæc generaliter sunt, quæ apud alios bonum nomen religionis gignunt & seruant. B

De onere religiosæ disciplinæ ferendo.

CAPVT XVIII.

RELIGIOSA disciplina feruidis suauis & dulcis est super mel & fauũ, sed tepidis solet esse amara & onerosa. Non quia ipsa per se aliquid molestiæ contineat, sed quòd animus ægrotus palatum cordis prauis affectibus infectum habeat. Tu si aliquando tentatione pulsatus molestiam in custodienda disciplina senseris, eam à te abiicere ac remouere curato: sicque animam tuam ad disciplinam seruandam & onus ferendum, incitabis. Nemo in republica est, qui non molestiam aliquam patiatur: pauper mendicitate premitur, diues spinis diuitiarum compungitur, ignobiles, vectigalibus & tributis, nobiles bellorum periculis, & duris Principum obsequiis onerantur. Qui aliquid cupiunt, (& quis est in sæculo, qui vana non cupiat?) ex desideratorum absentia dolorem sentiunt. Nullum est munus in hac vita, quod molestiam annexam non habeat. & quo maius est, eo duriori labori subiicitur. Si ergo homines propter bona peritura tot molestias & afflictiones sustinent: satis delicatus eris tu, si propter regnum cœlorum paruam molestiam tuo statui adiunctam non feras. Æquanimiter igitur eam sustineto, & pro ea fugienda nunquam disciplinam deseras: quia quanto magis laboraueris, tanto in cœlo maiori præmio perfrueris. Et disciplina ipso vsu dulcescit, & omnis molestiæ expers efficitur: qui verò se non vincit, & propter modicam difficultatem, obseruantiam fugit, maiori quotidie molestia tristatur. C D E

De religiosis functionibus ritè præstandis.

CAPVT XIX.

EA, quæ ad religiosam vitam pertinent, cuiusmodi sunt oratio, psalmodia, lectio, meditatio, Missæ celebratio aut auditio, Sacra-

mentorum vsus, conscientiæ examinatio, & alia huiusmodi, rectè diligentérque præstabis. Nam his benè præstitis, virtutes auges, feruorem prouehis, peccata multa leuia declinas, & quotidie melior ac purior efficeris. His verò malè & oscitanter factis, in dies tepiditatem foues, & statum animæ spiritualem (vt experimento compertum est) nihil promoues. Operibus istis, ô frater, Deo ipsi famularis, qui Rex magnus est ac Dominus potens, non decet verò seruum, qui æternam mercedem à tanto Rege pro suis obsequiis sperat, illi tepidè oscitantérque seruire. Mater tua religio Sancta in veris & strenuis filiis suis religiosa opera diligenter præstat, ne socordia & negligentia tua illam labores filiorum Domino offerentem, aliquo rubore suffundas. Pudet enim illam imperfecta opera offerre, & fructus putridos Domino consecrare.

De bono exemplo fratribus dando.

CAPVT XX.

OMNIBVS tum exteris tum domesticis bonum exemplum præbere curato, & sanctitatis odorem spargere, vt bonus Christi odor factus in omni loco eum, non solùm tuo, sed omnium ore collaudes. Illum enim ore etiam & corde eorum laudas, quos vitæ tuæ puritate ad laudandum inuitas. Hoc autem assequeris, si in bonis operibus, quæ ostenderis, & in circumspectione, quam seruaueris, non tuam, sed Domini laudem gloriámque quæsieris. Nihil igitur apud alios facias, ex quo scandalum aut offensionem accipiant; nihil, ex quo ansam liberiùs viuendi capiant; nihil, ex quo aliquid contra institutum, aut communem viuendi vsum introducant. Considera te membrum esse totius religionis, & sicut vnum membrum nonnihil incommodi patitur propter bonum totius, ita & tu disce aliqua incommoda dissimulare, in cibo, in potu, in veste, in cella, & aliis similibus, & aliquid penuriæ & molestiæ pati, vt sanctam religionem, sicut eam inuenisti, discretæ seueritatis amatricem, & abstinentiæ & paupertatis cultricem relinquas.

De rebus temporalibus curandis.

CAPVT XXI.

RES temporales, vt vestes, libros, & similia, nullas habebis proprias: quia hoc paupertati à te Deo promissæ repugnat. Ad vsum verò tibi à religione concessas, non vt proprias (siquidem earum dominium non habes) sed vt alienas, (vt verè sunt) & mutuò datas accipies. Sicut enim re tibi commodata ab aliquo, & ad vsum pro tempore determinato concessa, ita vteris, vt quàm minimum detrimentum accipiat, quo eam possis illæsam restituere: ita & res cœnobij, quæ ad vsum tibi datæ sunt, diligenter & curiosè tractabis, vt multo tempore durent, & si ad aliorum vsum deuenerint, sine horrore illis vti possint. Id paupertas, quam professus es, expetit, immò & religiosa vrbanitas poscit. Qui enim res sibi ad vsum datas incuriosè atterit, & turpat, & insumit, pauper non est, & qui aliorum, qui easdem res postea ad vsum vendicabunt, nullam rationem habet, satis inurbanus & inciuilis est.

De cogitando Deo in fratribus.

CAPVT XXII.

HIs septem erga religionem in qua viuimus, seruandis, breuiter expositis, iam ad quartum septenarium eorum, quæ erga fratres seruanda sunt, accedamus. Ac primò in fratribus tuis non tam hominem quàm Deum aspicere & cogitare curato. Deus namque in omnibus rebus, sed præcipuè in creatura rationali ac intellectuali, per essentiam, præsentiam, & potentiam inhabitat: quare æquum est vt in cunctis rebus, sed præcipuè in hominibus, Deum inspiciamus. Sicvt ergo cùm regem scis sub cortina latere, non multum de cortina curas, sed regem latentem, téque conuenientem consideras: ita cùm fratrem vides aut alloqueris, non tam eius aspectum oculis carnis, quàm Deum in eo habitantem mentis oculis intuearis. Hoc assequi magnum Dei donum est, quo nec erga iuuentutem & pulchritudinem personarum afficieris, neque à senibus, & decrepitis, & ægrotis abhorrebis, & miram animi puritatem comparabis. Et fiet paulatim in te quidam sublimis spiritus orationis, ac diuinæ familiaritatis, quo in Deum semper affectu eas, & inter homines solùm viuas. Et nouimus, quia multo facilius est hoc scribere, quàm actione præstare, sed potens est Deus nostris piis conatibus pro sua voluntate fauere.

De dilectione fratrum.

CAPVT XXIII.

RECORDARE præceptum Domini esse, Diliges proximum tuum siue fratrem tuum sicut teipsum.] Quod præceptum illi maximo dilectionis Dei mandato simile dictum est, quoniam & dilectionem præcipit, & Dei causa habendam præcipit, & sua amplitudine omnia mandata comprehendit. Cùm scriptum sit, [qui diligit proximum, legem impleuit.] Diliges ergo vero & puro amore fratres tuos, & diliges non propter lucrum, non propter aliquid creatum, sed propter Deum tuum. Hoc autem præstabis, si fratres tuos in corde tuo non contempseris, si non temerè iudicaueris, si eis non oblocutus fueris, si nec verbo nec opere malum intuleris, si pro tua possibilitate iuuaueris. Denique si illud impleueris; Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.] Et, Prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.] Neque erit hæc dilectio tibi difficilis, si in fratre Deũ fueris contemplatus, si eum à Deo diligi ac in magno pretio haberi cognoueris, si fratrem, id est, Dei filium ac matris Ecclesiæ, & ad gloriam destinatum, & tibi vtilem esse putaueris.

Iob 4.16.
Luc 6.31

De affabilitate erga fratres.

CAPVT XXIV.

CONGREGATIONI pauperum ait Ecclesiasticus, affabilem te facito: videtur antè tecum loqui cùm propter Christum te pauperum religiosorum congregationi sociaueris. His quibuscum viuis quantum charitas & disciplina re-

Eccli 4.

ligiosa ferunt, te accommodabis, eos comiter alloquêris, rebus licitis & honestis à te postulatis libenter acquiesces, & nihil in te aut rusticum aut inurbanum, aut durum, aut quod iure eos offendat, reperient. Vita religiosa, vita sanctissima est, pariter & iucundissima, atque ex ea parte qua sanctitatem amat, honestatem vitæ, & morum quærit, ex ea verò qua iucunditatem habet, ab omni vitio inurbanitatis & rusticitatis abhorret. Memento igitur illius verbi, Ecclesiastici, qui alio loco ait: Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos; & lingua eucharis in bono homine abundat.] Itaque loquaris, ita inter alios conuerseris, vt omnes te diligant, & tuum consortium non refugiant.

Eccli.6.5.

De honore fratrum.

CAPVT XXV.

Honore inuicem præuenientes,] inquit Paulus: fratres ergo tuos honore præueni, & reuerentia prosequere. Hominis superbi est, signa honoris ab aliis expectare, & illos ad honorem deferendum paratos non magis præuenire. Humilitatem tuam in honorando alios, & non in honorem aucupando, monstrabis. Prælatos vt prælatos honore afficies, æquales vt æquales, minores vt minores, & nullus ad te sine honore appropinquabit, aut à te sine honore transibit. Quia & Deum in omnibus habitantem honorabis, & non vt honores, sed vt illi placeas, & vt suas imagines veneratione prosequaris, fratribus signa honoris exhibebis.

De defectibus fratrum ferendis.

CAPVT XXVI.

Præceptum etiam est Pauli: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.] Maiora autem onera nostra sunt nostri defectus, quibus aliis nonnunquam quasi in tolerabiles reddimur. Defectus igitur, & agrestes mores aliquorum fratrum ferendi sunt, vt legem charitatis impleamus. Atque ideo tu, ô religiose, tuorum fratrum defectus patienter feres, & quod in eis aut exemplo, aut oratione aut lenissimo verbo (si prudentia dictauerit esse dicendum) emendare non potueris, Deo emendandum corrigendúmque committe. Sat scio te multos in tua conuersatione defectus videre, quos vix omnino ab aliis patienter supportari. Idem itaque tu facias necesse est, ne velis, diuerso pondere ac diuersa mensura, (quod abominabile est) tua atque aliena metiri. Sustine vt sustenteris, dissimula aliorum leues defectus, vt tui magni dissimulentur; tace, vt tuæ miseriæ taceantur. Absurdum namque est cupere ab omnibus sustineri, & nec leuiculas aliorum culpas velle portare.

De ope fratribus exhibenda.

CAPVT XXVII.

Hac vt fratribus tuis sis vtilis, cónque pro amore Dei tua industria & viribus adiuues. Iuua orationibus, pro illis diuinam misericordiam implorans, iuua Sanctis desideriis fructum laborum ipsorum siue corporalium, siue spiritualium, apud Dominum cupiens; iuua sermonibus cùm id prudentia dictauerit, attenta personarum qualitate ad fructuosè laborandum exhortans: iuua tandem operibus, te ipsum sedulò occupans, & omne otium fugiens, & exemplo non ad otiandum, sed ad laborandum impellens. Cùm id disciplina religiosa tulerit, & munus tibi demandatum possibilitatem non negauerit, eis, in officiis humilibus laborantibus, libenter associa, manus ad aliquid eorum quæ aguntur, admoue, te illa ministeria non horrere, neque vt seruilia contemnere, ipsa actione testare. Magnæ ædificationis est in cœnobio, cùm seniores & literati, immò & prælati ipsi interdū ad humilia seruitia se dimittunt. Sic enim minores libentiùs illis seruitiis intendunt, iucundiùs seruiunt, & manifestè vident se non contemni ab his, qui in spiritu humilitatis dignum iudicant minores actione iuuare. Nulla igitur ratione ab his te ministeriis excuses, sed si vnus ex minoribus es, & ex adolescentioribus, minora non respuas; si verò maior es, aliquando Christum sequens, pro bono exemplo minora suscipias.

De circumspectione in conuictu fratrum.

CAPVT XXVIII.

Qvamvis inter bonos degas, oportet vt circumspectè te geras, & licèt omnes iuxta Domini præceptum, diligas, necesse est, si vis proficere, vt non omnes ad familiaritatem admittas. Si qui inter bonos sunt mali, aut certè difficiles, imperfecti, detractores, tepidi, & libertatis amatores, tu eos non aliter quàm pestes fugies. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo, induet superbiam,] & qui imperfectis & discolis sociatus fuerit, multas imperfectiones nó effugiet. Si qui verò fuerint feruidi atque perfecti, hos sectare, horum familiaritatem exquire, vt eorum exemplo & communicatione proficias. Qui enim timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam, quoniam secundùm illum erit amicus illius.] Prudenter ergo tibi fugiendi sunt imperfecti, & sectandi perfecti, ne familiarium vitiis fœderis, & imperfectionibus eorum polluaris. Cum nullo quantumuis bono nimiam familiaritatem ineas, quæ sine dubio tempus insumit, cor distrahit, & alios scientes offendit, sed debita moderatione semper condita sit amicitia tua.

Eccli.13.1.

Eccli.6.17.

De amore secreti, & commoratione in cella.

CAPVT XXIX.

Tandem septem alia circa te ipsum in teriorè custodies. Fuge publicum quantum vocationis & status tui qualitas tulerit, ama secretum, esto assiduus habitator, & diligens custos cellæ tuæ, quam habitationem, atque custodiam, mille consolationibus, & mille bonorum operum fructibus tibi persoluet. Egredere libenter ab ea cùm obedientia iusserit; lætè, cùm charitas exegerit; æquanimiter, cùm necessitas postulauerit. Si verò nihil horum trium te corpore à cella semouerit, tu corpore & mente in ea manebis, & ibi rebus vtilibus occupaberis. Ora, psalle, lege, scribe, & aliquid

proficuum operare. Erit tibi cella seminarium quietis, locus pacis, radix omnigenæ perfectionis. In ea, scientia crescit, virtus augetur, multiplex imperfectio sensuum, linguæ, & cogitationum, vitatur. Qui autem cellam custodire nescuit, viam spiritus ignorauit.

De cura modestiæ.

CAPVT XXX.

IN omnibus actionibus tuis modestiæ memor esto, & ita te geras vt non minùs tibi quàm aliis te aspicientibus confutias. Modestia non tantùm virtus est, verùm & omnium virtutum ornamentum & vestis, sine qua minùs decentes apparent. Illa est quæ apud homines quoque æstimationem conciliat: quoniam ex occursu faciei, & ex his quæ exteriùs vident, solent nostra interiora metiri. Et sicut internæ serenitatis est index, ita solet illam inter turbationis occasiones seruare. Tu igitur tum in serenitate vultus, tum in maturitate incessus, tum in moderatione omnium externarum actionum, modestum te exhibe, ita vt hæc exteriora internam tranquillitatem monstrent, omnes ædificent & Christi ipsius imaginem nonnullam exhibeant, cuius tam insignis & mirabilis fuit modestia, vt per eam voluerit Paulus Corinthios obtestari.

1.Cor.10 5.

De contemptu sui.

CAPVT XXXI.

DISCE te ipsum discutere, te ipsum iudicare, téque increpare, atque contemnere. Vtilior scientia est scire se ipsum inspicere, quam spacia terrarum & amplitudinem cœli cognoscere. O quoties hæc scientia hominem decepit, vt cùm nihil sit, se aliquid esse putaret: scientia autem cognitionis sui semper iniecit sana & vtilia consilia, & ad humilem sui despicientiam adegit. Auerte igitur oculos tuos ab his, quæ in te bona & excelsa conspexeris, quia aliena sunt, nimirum Dei, qui ea tibi gratis & sine tuo merito attribuit, & solùm ea cogites vt pro acceptis gratias referas. Ea verò subinde considera, quæ in te abiecta & despicabilia deprehenderis, quoniam hæc tua sunt & à natura corrupta profecta, & propter illa te ipsum singulis momentis (si fieri possit) arguere & aspernari non desinas. Ea verba in ore tuo sonent, quæ corde conceptam tui ipsius despicientiam exponant. Eadem ab aliis audire desidera, & os peccatoris neque tè laudantis non impinguet caput tuum. Fuge hominum plausus, fuge linguas adulantium, fuge sæculum, & eos libenter ausculta, qui sincerè veritatem spectant, & quod reprehensione dignum videtur, reprehendunt: si te ipsum ita contempseris, & tui contemptores amaueris, Deus te vt pupillam oculi sui diliget, & magnis donis ac charismatibus exornabit: sanctum enim odium quo homo se ipsum odit, Deus suo amore abundè repensat, & in corde eius qui ipsum odio prosequitur, séque ipsum despicit, igne charitatis accendit.

De Generali sui abnegatione.

CAPVT XXXII.

QVI vult venire post me, ait æterna veritas, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.] Hæc vox, (semetipsum) non aliquam partem hominis, sed totum hominem abnegandum esse designat. Tu itaque qui Christum sequi, eiúsque vestigiis inhærere vis, generalem tui ipsius abnegationem suscipito. Mortifica sensus tuos tum internos tum externos, impera appetitibus tuis, cohibe iudicium & voluntatem tuam, nihil sit in te quod non mortificatio comprimat, & non castiget abnegationis censura. Præcipuè tamen curam habe cohibendæ duplicis linguæ corporis & animæ. Linguam corporis cohibe, ne noxia, ne sæcularia, ne inutilia loquaris. Linguam animæ, id est, cogitationem, cohibe, ne inania, ne impura, ne infructuosa cogites. Si has duas bestias, linguam carnis & cogitationem, domueris, mirabiliter te ad diuinam familiaritatem dispones. Nam Deus illos alloqui dignatur, quos viderit à verbis inanibus abstinere, & suam cogitationem ad vnum, quantum valuerint, scilicet ad ipsum Deum, reuocare.

De Castigatione corporis.

CAPVT XXXIII.

CASTIGA corpus tuum, & hunc seruum nuper rebellem flagellis asperitatum cæde, ne spiritum deprimat, & ad alicuius mali consensum adducat. Caro concupiscit aduersus spiritum, ne igitur eum deiiciat, concupiscat ex aduerso spiritus aduersus carnem eámque sibi subiuget, & immodicas vires ieiuniis, vigiliis, & aliis afflictationibus auferat, ne in detrimentum virtutis insolescat. Bestiæ non rationibus nec argumentis persuasæ, sed virga percussæ, homini parent. Caro autem bestia est, quam nunquam sola consideratione, sine debita castigatione, domueris. Curam etiam assiduæ mortificationis & abnegationis tui, afflictione carnis ostende. Quia inualetudo corporis, quæ in pallore faciei, & imbecillitate non apparet, aut nulla esset, aut satis modica. Et mortificatio interior, quæ (nisi impossibilitas obstet) ad corporis castigationem non procedit, quòd ficta sit & ridicula, magnum ex se indicium præbet.

De Tranquillitate cordis.

CAPVT XXXIV.

MAGNA cura ac diligentia tranquillitati tui cordis stude, nihilque te fecisse existimato, nisi ab eo omnem inquietudinem ac perturbationem depuleris. Ne te proprij defectus inquietent, sed statim atque in aliquam culpam incideris, eam ex amore Domini detestare, & ad pacem reuertitor, & te tuáque omnia Christo cómitte. Ne te aduersa perturbent, sed ea citò transitura cogita, & non sine Domini voluntate ac prouidentia venire considera. Cordis tranquillitas ex ipsius cordis puritate dependet. Nam culpæ licèt leues cor lacerant, affectus inordinati discruciant. Negotia prophana, & sæ-

culari

cularia discerpunt,& reliqua à nostra vocatione aliena mentem inficiunt. Si ergo vis cor pacatum & tranquillum possidere, culpas etiam leuissimas vita, & quas non vitaueris, statim per contritioné abiice, affectus tuos moderare, negotia sæcularia fuge,& ab omni eo, quod à tua vocatione alienum est, diligenter te subtrahe. Hæc cordis tranquillitatem pariunt, & nos ad Deum in intimo mentis nostræ excipiendum, manifestè disponunt.

De Discretione.

CAPVT XXXV.

N his quæ hactenus dicta sunt,& in cæteris omnibus, discretione opus est, qua tempora,& loca, teipsum,& personas, quibuscum agis, statum tuum & modum conuer-A sandi, & alia similia consideres, & secundùm quod ratio, & virtus hic & nunc dictat, ita in his quæ occurrunt te habeas. Multa sunt quæ Deo displicent, fratres turbant, & tibi non prosunt, quia non sunt discretionis sale cõdita: eadem verò si discretè fierent, magnum apud Deum & homines splendorem haberent: discretionem quam non habes, suppleat obedientia, suppleat oratio ac recursus ad Deum, suppleat tandem seniorum & prudentium consilij. Qui enim in dubiis ad Deum recurrerit, & consilio sapientium, ac obedientiæ submiserit, non errabit. Si hæc ad Deum, ad Prælatos, ad religiosam familiam, ad fratres & ad te ipsum obseruaueris, mirum in modum in virtute proficies.

ORATIO

PRO ADEPTIONE VIRTVTVM.

DOMINE Deus virtutum, cuius est totum quod est optimum, qui seruos tuos insignibus domus tuæ, nempe virtutibus fulgere præcipis, & desiderium in eorum cordibus tantæ pulchritudinis immittis, accende quæsumus in nobis vniuersarum virtutum desideria flammigera, & ad eas precibus & gemitibus postulandas impelle, vt paruitas nostra à te benigno largitore, qui vis rogari, has veras opes, & nunquam interituras, obtineat. Doce nos, Domine virtutum, naturam, ne pro virtutibus vitia quæramus. Excita earum amorem, vt non vilia & abiecta, sed cælestia dona, & te eorum authorem diligamus. Conforta brachium nostrum auxilio gratiæ tuæ, vt perfectionis vrbem sanctis operibus expugnantes, virtutum possessores simus. Sit vita nostra, vita iustorum digna, qua te die noctuque, & omni tempore suspirantes, te ipsum, qui beatitudo ac gloria nostra es, fæliciter consequamur. Amen.

DE FVNDAMENTO VIRTVTVM, SIVE DE HVMILITATE, LIBER QVARTVS.

PROOEMIVM.

SANCTÆ Humilitatis, omnium Virtutum matris, cunctorum donorum cœlestium originis, & æternæ salutis ianuæ, tractationem aggredimur; & cùm vniuersas virtutes vno volumine clauserimus, seorsum ei tractatum, & longum tractatū in quatuor partes distinctum dedicamus, vt quæ reliquis virtutibus pro muro & tutamine est, in his lucubrationibus nostris, quibus viris spiritualibus prodesse cupimus, illustriorē habeat principatum. Nec id virtutum cœtus probro dabit, quas dum humilitatem latiùs exponimus, & quasi in hoc magis honoramus, honore prosequimus. Omnis christiana virtus humilitatē diligit, humilitate crescente, crescit, & sublata de medio humilitate, euanescit: quare quicquid honoris, quicquid amoris, quicquid laboris humilitati tribuitur, id omne à quacumque virtute sibi datum reputatur. Fides humilitatem diligit, quæ Christum, Filium summi Dei, humilem proponit, & in viro iusto contemptū sui originem exaltationis esse decernit. Spes humilitatem amplectitur, quia per scalam humilitatis ad fastigium regni cœlestis se venturā esse confidit. Charitas humilitati amoris nexibus fœderatur, quoniam

1.Cor.13. 5. cùm ipsa, vt inquit Paulus, [non inflatur, & non sit ambitiosa,] ab hac pulcherrima filia sua, sibiq; charissima limites moderationis acquirit. Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia, & aliæ virtutes sub his comprehensæ Humilitati iunguntur; nec Prudentia erit prudens, nisi ad suum finem consequendum, humilitatem eligat: nec Iustitia iusta, nisi ad tribuēdum maioribus, quod eis debetur, humilitatem assumat: nec robusta Fortitudo, nisi motibus superbiæ resistat: nec Temperantia moderata, nisi effrænatum appetitū honoris cohibeat. Si ergo vniuersæ virtutes humilitatem impensè amant, eius honorem ac gloriam, non quidem alienam, sed propriam iudicabunt; quia amor bono rei amatæ non inuidet, sed et potius, ex eo quod illud habet, vehementer adgaudet. Non solus autem amor, sed & lucrum aut commodum, virtutes ad honorandam humilitatem inducit, cuius prouectio, aliarum est virtutum augmentum, & cuius imminutio, earundem est detrimentum atque dispendium. Hoc indicant

Greg. 27. mor. illa verba Gregorij: Quia origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, à qua nimi-

A rum si abscindatur, arescit, quia viuificantem se in intimis humorē charitatis perdit.] Humilitas enim est velut vas, ac donorum receptaculum, quod dum latius & capacius fit, plura, & maiora dona capit: dum verò angustius efficitur, paucioribus, & minoribus donis impletur. Quare dona cœlestia, quibus vniuersas virtutes intelligimus, non solùm cupiunt, vt vas humilitatis solidum sit & firmum, quod possit tentationibus resistere, & quod in illud inijcitur absque discrimine effusionis seruare: verùm & vt sit amplū & admodum capax, quod possit multa, & magna, & pretiosa continere. Dum ergo vas humilitatis amplificamus, fusiusque explicamus, virtutum reliquarum amplitudini dignitatique consulimus: quæ tanto perfectiores & pulchriores erunt,

B quanto humilitas in maiorem celsitudinem ac perfectionem assurgit.

Nec putandum est, opus istud minùs conuenienter fuisse dispositum, ex eo quòd quasdam virtutes fusiùs tractat, alias verò breuiùs explicat, summatímque perstringit. Nam & hoc tum virtutum ipsarum naturæ consonum est; tum operis huius necessitas exigit; tum scriptoris exiguitas imbecillitásque requirit. Virtutū enim quædam est finis cæterarum, & forma, atque substantia; quædam est radix & fundamentum, quo sublato reliquæ virtutes corruunt; aliæ sunt velut fontes, ex quibus virtutes oriuntur; aliæ denique sunt sicut riuuli ex fontibus emanātes, vel sicut politi & pretiosi lapides, ex quibus vitæ spiritualis structura construitur. Alia autem ratio ha-

C benda est substantiæ rei, alia partium eius; alia finis, alia mediorum; alia fontis, alia riuuli, nec rerū tanta distantia æqualē admittat disputationis mensuram. Charitas est virtutum forma, & spiritualis vitæ substantia, sine qua opera nostra, nec grata Deo sunt, nec æterno præmio digna, Paulo dicente: Si distribue- 1.Cor.

ro in cibos pauperum, omnes facultates meas; & si 13 3.

tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.] Ideo huic virtuti præstantissimæ, & aliarum reginæ ac vitæ, primum huius operis tomum consecrauimus; eámque perfectionem, ac sanctitatem esse definiuimus. Humilitas (vt postea dicemus) est radix, est basis, est fundamentum reliquarum virtutum, in qua ipsæ fundantur, & à qua firmitatem & stabilitatem habent. Meritóque Ecclesiasticus ait: Humiliare Deo, & Eccli. 13

expecta manus eius;] quia scilicet si nos ei per hu- 9.

militatem submittimus, auxilium potentiæ eius ad

adipiscen

adipiscendas & seruandas virtutes comparamus. Hác autem ob caussam notabilē huius operis partē, nēpe totum hūc librū, humilitati tribuimus, sciéres, quòd si viros spirituales ad humilitatis amorem & studium allexerimus, in eorum cordibus fundamentum iacimus, quo facilè possint ad fastigiū perfectionis ascēdere. Paupertas, Castitas, & Obedientia, sunt quasi fontes originésque Virtutum, quatenus omnium vitiorum materias, diuitias, voluptates, & propriā voluntatē abscindunt: sunt quasi lapidicinæ, ex quibus virtutes omnes extrahuntur, vt spirituale Dei templū in mentibus nostris assurgat. Factus est enim Dominus refugium pauperi,] vt ex mendicitate diuitias eruat virtutum. Et in Iudith: Castitas virtuti coniungitur,] quia omnis virtus, quæ amatrix munditiæ est, ab ipsa mundicia in suo decore & splendore seruatur. Et: Vir obediens loquetur victoriam.] quam de omnibus vitiis reportat, vt dum per obedientiam vniuersa vitia prosternit, per eandem omnium virtutum possessor existat. Meritò ergo tres istæ virtutes magnam etiam huius operis partem occupant, & totum sequentem librum, qui postremus est tomi huius, sibi tanquam proprium vendicant. Reliquæ tandem virtutes, sunt quasi pretiosi lapides à prædictis lapicidinis educti, & humilitati quasi fundamento subnixi, quibus vtcumque satisfecimus, dum earum naturas & actus expressimus, & instrumenta ad eas obtinendas exposuimus. Et sanè si charitatem, à nobis suprà delineatam, possederimus, si humilitatem nunc describendam quæsierimus, & tria religiosa vota seruauerimus, certum est, nobis virtutes reliquas non deesse, quas triplex virtus religiosa gignit, humilitas protegit, & charitas, amorem Dei & proximi complectens, perficit.

Psal. 9. 10.
Iud. 16. 16.
Prou. 21. 28.

Dispositioni etiam huius operis commodum fuit, vt quarundam virtutum naturam fusiùs, aliarum verò pressiùs tractaremus, in quo spiritualis vitæ perfectionem inquirimus, & formam huius artis seruiendi Deo, potiùs quàm materiam, circa quam, versatur hæc ars, (quæ materia continet omnium Virtutum & ministeriorum syluam) explicare decreuimus. Charitas autem, vt suprà diximus, forma est religiosæ vitæ: humilitas verò, paupertas, castitas, & obedientia ad eandem formam pertinent, quatenus status à falsa mundi gloria seiunctus, & ab amore diuitiarum, & voluptatum, & propriæ voluntatis separatus, sine his virtutibus aut esse, aut concipi nequit. Meritò ergo hæc ex professo explicantur, reliqua verò virtutum opera ea tantùm ratione, qua his præcipuis virtutibus, aut proximè, aut quasi à longè deseruiunt, à nobis exponenda suscipiuntur. In hoc etiam legentium commoditati prospicimus. Vt si breues in hoc opere esse non possumus, saltem nimiam prolixitatem fugiamus. Quam profectò vix euitare potuissemus, si longiorem cuiusque virtutis tractatum scribendum aggrederemur. Non affectamus breuitatem, quia non tam docere, quàm suadere & incitare curamus, id autem, si animus sit parum ad virtutem propensus, non solent facere rationes paucæ & breui sermone comprehensæ. Aliquando vtendum est & illis (vt ita dicam) concionibus, inquit Seneca, vbi qui dubitat impellendus est. Vbi verò non hoc agendum est, vt velit discere, sed vt discat, ad hæc submissiora verba veniendum est. Faciliùs intrant, sed hærent: nec enim multis opus est, sed efficacibus. Seminis modo spargenda sunt: quod, quamuis sit exiguum, cùm occupauit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos actus diffunditur. Idem facit ratio: non latè patet, si aspicias, in opere crescit. Pauca sunt quæ dicuntur, sed si illa animus bene exceperit, conualescunt, & surgunt. Eadem est, inquam, præceptorum cōditio, quæ seminū. Multum efficiunt, & si angusta sunt, tantùm, vt dixi, idonea mens rapiat illa, & in se trahat. Multa inuicem & ipsa generabit, & plus reddet, quàm acceperit.] Formidamus autem prolixitatem, ne dum virtutē suadere cupimus, sola voluminū amplitudine lectores terreamus. Nos itaque, qui non tantùm docere virtutem, sed ad eam impellere volumus, non immeritò fusiùs loquimur, & pluribus in vnaquaque re rationibus vtimus. Placétque nobis scita cuiusdam Poëtæ sententia;

Seneca li. 5. epist. 35.

Illud, quod medium est, atque inter vtrunque probatur. *Horat.*

Satis ergo erit nobis, ad vtilitatem religiosorum religiosas virtutes scribere, quarum studio religiosi efficimur, & quarum tractatione, quod optamus, nempe fratrum nostrorum vtilitatē, assequimur. Horum enim vtilitas, non in auro, non in argento, non in delicijs, aut honoribus est posita, sed in veris & solidis virtutibus collocata. Nos enim, vt verbis Ambrosij vtar, nihil omnino, nisi quod deceat, & honestum sit, futurorum magis, quàm præsentium metimur formula. Nihilque vtile, nisi quod ad vitæ illius æternæ prosit gratiam, definimus: non quod ad delectationem præsentis, neque aliqua commoda in facultatibus, & copijs opum constituimus; sed incommoda hæc putamus, si non reijciantur, eáque oneri magis cùm sint, æstimari, quàm dispendio cùm erogantur. Et infrà: Vtilitatem autem non pecuniarij lucri æstimatione subducimus, sed acquisitione pietatis, sicut Apostolus ait: Pietas autem ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ præsentis & futuræ.] Hanc itaque vtilitatem verissimam ex nostro labore captabimus, si lectorem ad humilitatem, & votorum suorum custodiam impulerimus, quamuis nullius alterius virtutis nunc ex professo mentionem faciamus.

Ambr. li. 1. de offic. c. 4. 6.
1. Tim. 4. 8.

Licèt autem hæc, quæ diximus, non essent satis ad hunc modum scribendi tenendum; at scriptoris exiguitas per se profectò sufficeret. Neque enim nos tales sumus, vt exponendarum omnium Virtutum onus subire valeamus: quare metientes vires nostras, tantùm quatuor virtutes, magis nobis familiares, tractandas suscipimus. Vocamus autem eas magis familiares, quoniam ad Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam status religiosi à teneris annis suscepti obligatione compellimur: ad Humilitatem verò ipsa talentorum inopia, & vilitate nostræ conditionis inducimur. Prudentiæ ergo est, sequi consilium Pauli dicentis: Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundùm mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus.] Non inquam vltra mensuram, & sine debito limite scribere audebimus, sed iuxta vires nobis diuinitus datas, alios stylo & scriptione iuuare curabimus. Nobísque illud Tobiæ seruandum est: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.] Et quia exiguum satis notitiæ rerum spiritualium nobis concessum est, non ob id est omnino tacendum, & à labore cessandum, sed potiùs ex hoc exiguo exiguum saltem nostris fratribus ingerendum. Hæc namque est incomprehensibilis miseratio nostri Dei, vt dum exiguum ex recta intentione impertimur, [præmium bonum,] id est, non exiguum, sed magnum, sed ineffabile, sed tale quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, [in diem necessitatis thesaurizemus.] Et ego quidem existimo, seruum, qui ex amore domini sui curaret ei domum amplissimam ædificare; nec posset, non parum amoris & fidelitatis præferre, si

2. Cor. 10. 13.
Tob. 4. 9.
Tobæ 4. 10.

eidem

eidem Domino locum aptissimum ad ædificandum ostenderet, & tres lapicidinas pretiosissimas ad extrahendos lapides commoostraret. Si verè, & ex animo, ô lector, domum pulcherrimam perfectionis extruere decreuisti, me seruum tuum minimum esse profiteor, qui non solùm dignus soluere corrigiam calceamenti tui, quoniam nunquam ad tantam fœlicitatem sum prouectus, vt hanc voluntatem strenuam perficiendi me ipsum comparauerim, Sed nunquid, quia io tota hac ædificatione te iuuare non possum, ideo tacebo, ideo otiosus permanebo, ideo à labore omnino cessabo? Non sanè. Sed quod possum, faciam, & vt me seruum tuum fidelem repures, locum huic domui ædificandæ aptum, nempe cor humile & tres lapidicinas, scilicet Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam, ostendam. Si tu autem operi insisteris, & domum perfectionis ex virtutibus extruxeris, in ea sat scio, per orationis donum, quod tertius huius operis tomus expositurus est, diues meritorum & lætus requiesces.

A

Nunc ergo Humilitatis virtus ante alias tres virtutes enodanda est, vt quæ alias sustinet & defendit, primo loco proponatur. In cuius tractatione, dum alios alloquor, me ipsum præcipuè tanquam huius doctrinæ indigentiorem instituo. Loquar itaque (vt Laurentius Iustinianus ait) non minùs mihi ipsi, quàm cæteris. Scio enim, & palam testificor, me salubri indigere admonitione, atque efficaci habere opus medicamine; eius videlicet, de qua fari instituo, humilitatis virtutis, quoniam superbiæ morbo laborare me fateor. Aperiam igitur os meum, vt illud impleat ipse, qui docet hominem scientiam, & præstat intellectum poscentibus se. Ipsum quippe volo habere præceptorem meum, sermonum meorum institutorem, correctorem ignorantiæ meæ, meæque linguæ disertorem, quatenus quæcumque in hoc opere ex illa processerint, sint prolata rectè, sale condita, veritati innixa, & virtutum disciplina contexta. Sine ipsa, qui alios conatur instruere, prorsus à semetipso decipitur, nec sibi, nec aliis prodesse valet, cùm sapientia careat, quæ de sursum est & à solo Deo donatur, dicente Apostolo Iacobo: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.] Tu ergo, Domine, qui ad te accedentes non repellis, qui cæcos illuminas, qui ignorantes erudis, qui torpentes exsuscitas, & gelu rigentes inflammas; ne despicias me tibi soli fidentem (cuius tu ipse testis es) & tuum auxilium non semel ac bis, sed plus quàm millies implorantem. Doce me humilitatem diligere, humilitati studere, & ad obtentionem profundæ humilitatis peruenire, vt de Humilitate digna sentiens, digna loquar: & quod conatus fueto delectare, & actione præstare, aliis faciendum proponam. Hucusque in hoc opere, in quo pro te laboriosè iustitiam tuam non abscondi in corde meo; & (vt de tua immensa benignitate confido) veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à consilio multo. Tu ergo, Domine, ne longè facias miserationes tuas à me:] sed perfice quod cœpisti: & sicut huic tractationi de Virtutibus initium, pro tua benignitate dare dignatus es: ita & fœlicem exitum, per intercessionem Beatæ Virginis Mariæ, & per mirabilem eius humilitatem, date non dissetas, vt sitientium perfectionem expectationi satisfaciam, & aliquem fructum in eis ex meo labore decerpam.

Iustin. in prologo de Humil.

B

Iacob. 1. 5.

C

Psal. 39. 11. 12.

PARS PRIMA

Huius libri de præconio humilitatis.

ECCLESIÆ, Matris nostræ, mysticæ Hierosolymæ, non solùm singulæ partes in diuinis scripturis, sed etiam fundamenta laudantur. In quorum laudem Regius vates cecinit: Fundamenta eius in montibus sanctis.] Et Ioannes in sua reuelatione ait: Fundamenta muri eius omni lapide pretioso ornata.] Verè fundamenta Ecclesiæ, vel populi Dei in montibus sanctis, hoc est, in Apostolis & Prophetis iacta sunt; quia prima fidei semina, vt ex eis ad omnes posteros propagarentur, ipsis commissa sunt. Quare Paulus ad posteros Apostolorũ, & Prophetarum loquẽs, ait: Sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu.] Verè fundamenta muri eius omni lapide pretioso ornata, id est, vt interpretatur Anselmus, omni virtutum genere decorata: vel, vt vult Ambrosius, eorum, quos ad fidem traxerunt meritis, & laboribus circumsepta. In hac ciuitate, quæ est Ecclesia, & in fundamentis eius, Deus sanctitatem fundauit, & omnium virtutum perfectionem extruxit: immò ideo Ecclesia ciuitas Dei est, quia in ea sanctitas locata est. Hanc sanctitatem, vt domum quandam pulcherrimam, vel vt ciuitatem munitissimam, meditati sumus, in qua & fundamentum est, cui nitatur, & reliquæ optimæ vrbis partes, ex quibus constituitur. Nunc ergo scripturæ sanctæ ductum sequentes, volumus in hoc priori tractatu perfectionis fun-

Ps. 86. 1.
Apoc. 21. 19.
Ephes. 2. 20.
Ansel. ibid. Ambr. ibid.

damentum, nempe humilitatem, laudare, & eius præstantiã & necessitatem exponere, vt si lapides viui domus Dei, nempe Ecclesiæ, esse volumus, & nunquam reiici, aut reprobari cupimus, ab hac præstantissima virtute nostram salutem & perfectionem inchoemus. Iam rudera peccatorum & vitiorum egesta sunt: iam cor nostrum, area ad hoc ædificium destinata, per mortificationem mundatum est: iam sunt duodecim instrumenta ad hoc opus comparata: iam quomodo quotidie in opus incumbendum est, nouimus, nihil superest, nisi vt à fundamento perfectionis incipiamus, & auditis eius laudibus, quanam ratione sit faciendum, aperiamus.

Duplicem esse Humilitatem cognitionis & affectionis, ac de vtraque tractandum.

CAPVT I.

VI titulum huic capiti præfixum legerit, forsitan nos ignorantiæ insimulabit, quòd Humilitatem intellectui tribuamus. Cùm enim humilitas (vt suprà diximus) pars temperantiæ sit, & hæc virtus appetitum concupiscibilem moderetur, & ad affectum pertineat; non apparet, qua ratione humilitatis virtus intellectum possit afficere. Sed is sciat nos in hoc modo loquendi Patres Ecclesiæ fuisse sectatos, qui humilitatem intellectus & affectus nominant, atque inter vtramque discrimen constituunt. Id autem meritò: quoniam licèt humilitas affectus sit, quo quis sibi ipsi vilescit, & ab aliis vilis haberi, aut non supra id, quod est, æstimari concupiscit: tamen ita à notione vilitatis propriæ dependet, vt non possit quis humilitatem habere, & in sui cognitione cæcutire, aut supra id, quod est, seipsum æstimare. Si homo putet se debitorem pecuniæ, quam re vera non debet, & hac persuasione deceptus, pecuniam alteri soluat, iustus est. Si cogitet imminere mortis periculum, quod nullo modo imminet, & resistat discrimini, ac timorem excutiat, fortis est. Si verò simili coniectura ductus, existimet hanc cibi, & potus quantitatem sibi esse necessariam, quæ tamen non est necessaria dum eam sumit, temperatus aut abstinens est. At si putet se aliquid esse, cùm nihil sit, & hac cogitatione ductus seipsum erigat, & aliis insipiens præferat, humilis non est. Quare Thomas Aquinas pulchrè per aliquid intellectus & aliquid affectus, humilitatem descripsit. Est, inquit, cùm aliquis considerans suum defectum, tenet se in infimis secundùm suum modum. Sumpsit autem ex Bernardo, asserente, humilitatem esse virtutem, qua quis verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. Et Richardus de sancto Victore triplicem humilitatem notans, nullam illarum sine sui cognitione patefecit. Est, inquit, humilitas, quædam deuota: quædam voluntaria: quædam coacta. Coacta est, quando homo peccata, infirmitatem, ac imperfectionem suã ante oculos sibi reuocans quasi inuitam mentem, & bona sua ante oculos magis habentem, demittescere facit, & sibi vilescere. In his etsi coacta est, tamen perficitur, vt hanc mens aliquatenus consequatur. Si tamen per negligentiam cesset cogendi magisterium: statim ab ea dilabetur, & ad pristinam superbiam sine remissione deducetur. In aliquibus verò nec cogi potest, mente semper sursum ad alta & consueta tendente: nec est aliquid, quod mentem per humilitatis infima deprimere & submittere valeat. Alta est enim superbis humilitas; & si ad eam aliquando conscendere conentur, illicò relabuntur. Ad quam ideo non conscendunt, quia infirmo desiderio ad hanc tendunt. Volunt enim, & non volunt, sicut Salomon de pigro dicit: Vult, & non vult piger.] Voluntaria est humilitas, cùm ex rationis ductu homo videt, quàm infirmus sit & peccator; & quod (iuxta Iob) non sit ei auxilium in se: & huic rationi consentit voluntas; & hoc iudicium diligit, & despectus esse eligit: quia sic nosse esse sic expedire nouit. Lubens itaque humiliatur; quia illustratus per gratiam, humilitatem, sicut & alia bona, iam amat. Non autem est coacta hæc humilitas, quia excusso iam tepore, & debilitatis vitiorum passionibus, ad hanc libertatem spiritus peruenit anima, vt bonum eam delectet, eique sapiat. Est item alia sublimior humilitas, quæ non coacta; non rationis ductu tracta, nec solùm voluntaria; sed feruens & deuota est. Hanc habet perfecta anima, quæ tanto est humilior, quanto fuerit deuotior: & quantum crescit in spiritu aut cognitione, tantum proficit in humilitate. Vera enim gratia non extollit, sed humiliat: quia hominem sibi plenius demonstrat, & sublimitatem eius intelligens, videt quàm exiguum sit, quod de ea capere potuerit.

D Thom. 2.2.q.161 ar.1.ad 1. Bern. lib. de gradi bus humi itatis. Richar. in Cant. c. 14.

Prou. 13. 4.

Iob.

Habemus itaque duas Humilitates, alteram cognitionis, alteram affectionis. Cùm enim humilis, vt Isidorus ait, sit quasi homo acclinis, qui se intellectu deiicit, est humilis cognitione; qui verò se voluntate despicit, est humilis affectione. Humilitas cognitionis, est virtus, qua nostram vilitatem agnoscimus. Humilitas affectionis, qua ex cognitione nostræ vilitatis nos ipsos contemnimus. Illa est, qua homo suum nihilum scit atque fatetur: ista, qua affectu & voluntate deprimitur. De illa dicitur: Vbi est humilitas, ibi est sapientia:] quia ad humilitatem pertinet, vt de nobis modestè sentiamus. Et rursus illud: Intra lutum, & calca, subigens tene laterem:] quoniam dum attenta meditatione lutum nostrum ingredimur, nos ipsos per despicientiam nostri calcamus, & non aliud quàm laterem, id est, terram & cinerem, nos habere profitemur. De ista verò dictum est: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.] Et rursus illud: Est, qui se nimium submittit, à multa humilitate.] Illa denique, vt Thomas ait, est sicut regula appetitus, qua homo cognoscit, quousque possit vltò progredi; hæc verò est vt ipsa humilitatis substantia, qua homo assuescit seipsum in imo, sibi debito, continere. Quia ergo cognitio sui ipsius ad humilitatem pertinet, sicut radix aut regula, ideo humilitas vocatur, & vnius hæc in humilitatem intellectus & affectus diuisa est. Quam distributionem ex Laurentio Iustiniano, & Bernardo collegimus. Ille breuiùs, sic ait: Nam alia

Isidor. li. 10.

Prou. 11. 2.

Nahum 3. 14.

Psal. 130. 1.

Eccl. 19. 24.

D. Thom. 2.2 q.161 art.2.

Iust. in ligno vitæ. tract. de humilit. c. 3.

est

est humilitas, quam parit veritas nobis, & non habet calorem: alia est humilitas, quam charitas inflammat, & informat. Hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Hic verò copiosiùs in hunc modum:

Bern. in Cant. ser. 42.

Est humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas, quam charitas format, & inflammat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu si temetipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione diiudices; non dubito quin humilieris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamuis necdum fortasse id esse patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis, & minimè adhuc de amoris infusione. Nam si veritatis ipsius, quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstrauit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses: voluisses proculdubio, quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. Sanè quod in te est dixerim, quoniam plerumque non expedit innotescere omnibus omnia, quæ noscimus de nobis, atque ipsa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur, palam fieri velle, quod noceat agnoscenti. Alioquin si priuato amore tui tentus, detines pariter intra te iudicium veritatis inclusum, cui dubium est, minùs te veritatem diligere, cui proprium præfers vel commodum vel honorem? Vides igitur, non esse id ipsum hominem de seipso, non altum iam sapere, veritatis lumine redargutum, & humilibus sponte consentire, munere charitatis adiutum. Illud enim necessitatis est, hoc voluntatis.

Philipp. 2. 7.

Semetipsum exinaniuit, inquit, formam serui accipiens, & formam humilitatis tradens.] Ipse se exinaniuit, ipse se humiliauit, non necessitate iudicij, sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se & contemptibilem demonstrare, sed planè non reputare, quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit & non iudicio, qui talem se obtulit, qualem esse nesciuit: magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non ignorabat.

Matth. 11. 29.

Denique ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.] Dixit cordis affectu, id est, voluntate. Itaque necessitatem excludit, qui voluntatem confessus est. Non enim quomodo ego vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos omni extremitate & inferioritate, dignos etiam suppliciis, dignos plagis: non, inquam, ita & ille: quæ tamen omnia expertus est, quia voluit, tanquam humilis corde. Humilis videlicet illa humilitate, quam cordis suasit affectio, non quam extorsit discussio veritatis. Propterea dixi hanc voluntariæ humilitatis speciem, non redargutione veritatis, sed charitatis intra nos infusione creari: quia cordis est, quia affectionis, quia voluntatis.] Hactenus Bernardus. Huius duplicis humilitatis nos tractationem instituimus, quoniam prima humilitas cognitionis admodum imperfecta est sine secunda, immò quoddam genus iniustitiæ continet, dum quis supra dignitatem & meritum, quo se carere cognoscit, vult ab aliis honorari, & quasi debitum aliis honorem surripere. Secunda verò humilitas affectionis absque prima omnino haberi non potest: cùm nemo valeat seipsum despicere, & in infimo loco (quod ad se attinet) continere, nisi suum nihilum ac suam vilitatem agnoscat. Vtraque autem iuncta, mirabilis virtus est, potentissiméque animam perficit, & ad omnia bona disponit. Vtriusque ergo humilitatis natura exquisitiùs inuestiganda est, vt ex ea ad alia exponenda transitum faciamus.

Humilitas ergo cognitionis, siue cognitio sui, est iudicium illud intelligentiæ nostræ, quo homo non se existimat supra id esse, quod est. Vel est syncera illa & diuinitus immissa notitia, qua profundè intelligimus, nos ex nobis ipsis nihil esse, nihil posse, nihil nisi peccatum facere, & omnia bona, in nobis existentia, Deo verissima confessione tribuimus, & ab eo accepta referimus. Vel denique cognitio sui est sapientia illa prudentibus & literatis huius sæculi abscondita; paruulis verò & veris sapientibus, scilicet iustis, reuelata, qua se ex semet ipsis nihil aliud nisi mortem & infirmitatem, & indigentiam, & infamiam, & penitus nihil esse cognoscunt, & profitentur: & omnia bona, quæ in se vident, aut naturalia, aut supra naturam, aliena esse, nempe Dei, & ab eo prouenire intuitu quodam suaui & grato conspiciunt. Hæc est vera illa sapientia, qua iustus ex notione vilitatis suæ ad notitiam suæ gloriæ, & vitæ, suique conditoris ascendit. De qua in præclaris suis epistolis dixit Magnus Antonius:

Anton. epist. 1. & 6. habetur to. 2. biblioth.

Quisquis cognouerit dedecus suum, hic demum requiret & electam gloriam suam, & quicumque cognouerit propriam mortem, iste iterum cognoscet etiam suam æternam vitam. Et postea: Quia quicumque cognouerit semet ipsum, cognoscet dispensationem proprij conditoris, vel quæcumque facit in propriis creaturis. Quia tamen res ista meliùs exemplis, quàm verbis intelligitur: audi, ô lector, quid sanctissimus Ephræm de se sentiat, & quid à semet ipso se habere cognoscat, vt ex illo quid de te sentire debeas, possis addiscere. Ita ergo ait:

Ephram tom. 1. in reprehensione sui ipsius.

Quod me tandem dedecus & rubor occupabit, quando me condemnatum viderint, qui nunc me irreprehensibilem dictitant? Spirituali relicto opere, passionibus obediui. Duceri nolo, & docere alios volo: subesse recuso, & subiugare cæteros cupio: laboribus grauari renuo, & aliis imponere eos desidero. Operari nolo, & exactorem ac monitorem operis agere volo. Honorare alios nolo, & honorari gaudeo. Improperia ab aliis ferre non possum, & tamen improperare, & malè dicere gestio. Contemni nolo, & alios pro nihilo habere ac spernere volo. Aliorũ superbiam ferre non placet, & tamẽ superbire in alios delectat. Redargui detrecto, & reprehendere amo. Misereri aliorum nolo, & tamen miserationes aliunde requiro. Increpari non volo, & increpare, & obiurgare alios volo. Condemnari recuso, & damnare alios studeo. Iniuriam mihi fieri nolo, & iniuria alios afficere volo. Obtrectari mihi non fero, & aliis obloqui cupio. Audire alios non lubet, & tamen audiri opto. Celebrare alios nolo, & celebrari ac prædicari volo. Antecellere alios mihi non fero, & superare contendo. In admonendo sapiens, sed non in agendo. Quæ facere oporteret dico, & quæ nec dicere fas esset, facio.] Hæc ille. Cùm hoc pacto, immò & peiùs, ac viliùs de te senseris, cùm hæc omnia, & quicquid minus & fœdius est, tibi inesse cognoueris, & in te ex te ipso omne peccatum, & omnem (vt aiunt) nihilitatem deprehenderis; tunc per experientiam scies, quid sit humilitas cognitionis, siue cognitio sui; à qua profectò, qui de ea loquimur, sæpe longè distamus; quoniam nunquam nos verè, & ex animo reprehendimus, vt ex increpatione nostra ad nostrarum miseriarum inuestigationem veniamus.

Humilitas autem affectionis est virtus illa, qua ex intima cognitione maiestatis Dei, & reuerentia erga eum, atque ex verissima notitia vilitatis, & nihilitatis nostræ nos ipsos vilipendimus, despici volumus, & in extremo loco, infráque pedes omnium nos constituimus. Hoc sonant verba illa

Gregor. *Basil.* *Dion. in director. vita nobil. ar 4.*

A Gregorij: Humilitas vera est, qua quis de se parua æstimat, & bona alterius sine inuidia & liuore commendat. Et illa Basilij: Humilitas quidem ea est, cùm quis cæteros omnes seipso superiores existimat, ex præscripto Apostoli. Et illa Dionysij Richelij: Humilitas est virtus, qua mens creata ex attenta consideratione sui ipsius, ac proprij Creatoris, seipsam paruipendit, ac despicit. Et illa tandem aliorum. Humilitas est, iniuriam non posse facere, & factam posse tolerare. Et cùm omnia fecerimus, dicamus, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Est, ô homo, humilitas, abyssus quædam annihilationis tui; est à te tui ipsius euacuatio; est motuum elationis perfecta cohibitio, & spirituum insurgentium cita depressio. Humilitas B est odium tui ipsius sanctum; est exultatio de tua paruitate concepta; est desiderium ingens, quo ignorari propter Deum, despici, inhonorari, increpari, & impeti persecutionibus ac probris desideres. Est tandem humilitas omnium bonorum, & dignitatum contemptio, & fuga propter imitationem Christi Iesu, & obsequiorum ac ministeriorum abiectorum assumptio. Audi sanctum Abbatem Isaiam, quibusnam verbis humilitatem describat, aut quos eius effectus & signa, vnde dignoscatur, inueniat. Quid est humilitas, inquit? Humilitas est, cùm quis se peccatorem existimat, & nihil boni facere in conspectu Dei. Humilitatis exercet officia, qui silentium colit, qui sibi ipsi non placet vlla in re, qui non est contentiosus, qui se subiicit omnibus, qui oculos humi defixos tenet, qui mortem C assiduè meditatur, qui à mendacio cauet, & à nugis & sermonibus abhorret inutilibus, qui maioribus non aduersatur, qui sententiam suam minimè defendit, qui æquo animo fert contumeliam, qui otium fugit, qui labores libenter subit, qui neminem irritat. Da igitur operam, frater, vt hæc possideas, ne anima tua domicilium fiat omnium perturbationum, & vitam transigas semper infructuosam. Hæc sunt verba illius viri sanctissimi. Lætare igitur, ô frater, quòd ab omnibus cognoscaris; quòd propter defectus tuos contemnaris; quòd obscurus & inglorius relinquaris. Exulta quòd alij fulgeant, & tu ignoteris; quòd alij ascendant, & tu cadas; quòd aliorum sententia magni æstimetur, tua verò rideatur, & nunc tandem vim humilita- D tis intelliges, & splendorem, ac pacem huius præstantissimæ virtutis deprehendes.

Isaias Abbas orat. 20. to. 1. Bibliothec.

Hæc ergo humilitas affectionis nascitur ex humilitate cognitionis, siue ex cognitione sui. Hæc verò ortum habet tanquam ex principio & radice, vt Thomas Aquinas ait, ex cognitione maiestatis Dei, ex verissimáque erga Deum reuerentia. Quia ex eo quòd maiestatem Dei cognoscimus, & eam profundè reueremur, nascitur, vt nos, & nostra omnia quasi nihilum reputemus, & nos ipsos contemnamus. Vnde Ioannes Rusbrochius per hanc reuerentiam, humilitatem definit, dicens: Humilitas est animi demissio, id est, interna quædam & profunda cordis & animi coram celsissima Dei maiestate inclinatio at- E que submissio; quam quidem & iustitia imperat, & cor diuino præditum amore, vrgente charitate, omittere non potest. Et alio loco, postquam exposuit quid sit timor Dei, hæc addit: Nascitur autem ex hoc amabili timore vera humilitas, & minimè ficta sui in ima abiectio, dum quis Dei considerat & attendit magnitudinem, & suam ipsius paruitatem; Dei sapientiam, & suam ignorantiam; Dei diuitias, ac liberalitatem, & suam inopiam, & indigentiam. Humilitas ista semper hominem sese parum pendere, &

D.Thom. 2.2.q 161 ar.6.

Rusbrochi. lib de præcipuis virtut. c. 8.

Idem lib. de regno Deum amantium. c.14.

A abiicere facit coram Deo; itémque demittere se, nedum subtus superiores & æquales, verùm etiam inferiores, ita vt quatenus recta dictat ratio, omnibus opis eius indigis humiliter seruiat: cibo etiam ac potu pro naturæ viribus contentus sit: habitu quoque, siue cultu corporis, ita vt status eius exigit, atque decet, humilitatem præferat, vt nemo iure possit reprehendere, & vt denique in sua conuersatione foris & intus, coram Deo & cunctis hominibus, humilis sit.

Ecce duplicem humilitatem, cuius inter virtutes Morales hoc magnum elogium est, quòd est virtus propria Christianorum, quam Christiana doctrina assecuta est, nunquam tamen eam inflata Philosophia cognouit. In Platone, in Aristotele, in alijs- B que antiquis Philosophis multa de Prudentia, multa de Iustitia, multa de Fortitudine, & Temperantia leges; at de Humilitate nec verbum vnum inuenies. Immò in doctrina, & studio harum virtutum superbi erant & arrogantes, quoniam doctrinam subtilitati ingenij sui, & studium non Deo, sed proprijs viribus tribuebant, cuius rei vel vnum tantùm ponamus exemplum. Diogenes enim ille, tam ab antiquis sapientibus celebratus, tam insignis gloriæ mundi contemptor, à Platone conuictus est, quòd mundi gloriam propter honorem despiceret, & propter gloriam inanem calcaret: de quo hæc scribit Laërtius: Calcans ipsius, id est, Platonis aliquando stratum, præsentibus Dionysij amicis, quos ille inuitarat, dixit: Calco Platonis inane studium: ad C quem Plato; Quanto, inquit, ô Diogenes, fastu tumes, dum superbiam te calcare putas! Alij Diogenem hoc dixisse ferunt; Calco Platonis fastum; illúmque respondisse; At fastu alio Diogenes? Attende qualis fuerit huius sapientis humilitas, qui fastum mundi alio fastu despiciebat, & gloriam ex gloriæ & laudis amore calcabat. Nec fuit maior aliorum Philosophorum submissio, qui suarum virium amore decepti, illis bona sua & labores tribuerunt, & gratiæ virtutem penitus ignorarunt. Nos igitur Dei beneficio, Christi discipuli, virtutem Christianam commendemus, & licèt postea sigillatim vtramque eius partem, ad cognitionem & affectionem pertinentem, diuersis tractatibus exponemus; nunc verò quia vtriusque vna necessitas & vna præstantia est, vtramque eadem tractationis serie lau- D damus.

Laërtius de vita Philosopho. li.5.

Humilitatem esse fundamentum omnium Virtutum.

CAPVT II.

COGNITA humilitatis natura, ad eius magnalia vtcumque prælibanda transeamus, quæ nos ad illius amorem & studium accendant, & difficultatem, si quæ in ipsius actionibus occurrent, superent, atque subuertant. Sed vnde incipiemus huius magnæ virtutis E præconia? A quonam elogio illius vtilitates multiplices inchoabimus? Certè ab eo quod præcipuum, aut vnum ex præcipuis est: quia humilitas vniuersarum est virtutum fundamentum & basis, in qua totius spiritualis vnæ structura fundatur. At dum humilitatem seipsam semper deprimentem extollimus, timendum valde est, ne in virtutes reliquas, ac præsertim in Fidem, immò & in ipsammet humilitatem iniuriosi reperiamur. Quoddã enim genus iniuriæ est, titulos honorificos, minimè tamen debitos,

alicui tribuere, vt si communem equitem, apud nos Hispanos, excellentissimum appellares, qui titulus vix magnatibus conceditur; aut magnatem quempiam maiestatis nomine, quod solis datur supremis regibus, insignires. Nam hæc honorificentissima compellatio indigno oblata, potiùs ad irrisionem eius, quàm ad honoris delationem dari præsumitur. Esse autem virtutum omnium fundamentum, titulus est cuiusdamreginæ virtutum, nempe Fidei virtutis Theologiæ: dum ergo humilitatem vocamus fundamentum virtutum, tantum abest, quòd eam honoremus, vt magis dedecore & iniuria afficiamus. Quod minùs cum hac virtute faciendum est, quæ cùm modestissima sit, sic nominata forsitan pudore suffunditur, quia omnem altitudinem detestatur. Certè quidem Fidei competere esse fundamentum virtutum, ex Paulo apertè colligitur, qui ait: Fides est sperandarum substantia rerum:] vt sicut substantiæ rei, reliqua, quæ communi nomine vocamus accidentia, innituntur; ita in fide omnia spiritualia dona intelligantur esse fundata. Ab hoc scripturarum fonte haurientes sancti Doctores, Fidei, nomen fundamenti, aut basis, aut prioris ascribunt. Nam Ambrosius ait: Docetis serie scripturarum, Fidem esse radicem virtutum omnium. Augustinus verò: Fides est prima, quæ subiugat animam Deo. Et Prosper: Fides bonæ voluntatis & iustæ actionis est genitrix. Pulchra autem similitudine vsus est Lactantius, vt hâc rem exponeret, qui de Cimone quodam loquens, ob virtutes laudatissimo, hæc subdit, vt fidem astruat, & sine ea, tanquam sine fundamento, omnia bona animæ perire demonstret. Omnis iustitia eius, inquit, similis est humano corpori, caput non habenti; in quo tametsi membra omnia & locis suis constent, & figura, & habitudine, tamen quoniam deest id, quod est omnium principale, & vita & omni sensu caret. Itaque membra illa formam tantummodo membrorum habeot, vsum non habent, iam scilicet quàm caput sine corpore; cui similis est, qui cùm Deum non ignoret, viuit iniustè. Id enim solum habet, quod est summum, sed frustra, quoniam virtutibus, tanquam membris, eget. Itaque vt sit viuum ac sensibile corpus, & agnitio Dei necessaria est, quasi caput, & omnes virtutes quasi corpus: ita fiet homo perfectus ac viuus. Sed tamen summa omnis in capite est, quod quamuis constare non potest sine omnibus, sine quibusdam tamen potest. Quin & Beatus Dorotheus palam ait, Fidem debere fundamento domus, & humilitatem bitumini, quo iunguntur lapides, comparari. Primum, inquit, iacienda sunt fundamenta, quæ Fides est; Sine fide enim (vt ait Apostolus) impossibile est placere Deo.] Construat deinde super fundamentum ædificium excellentissimum. Intercidit obedientia? Adiiciat lapidem primum obedientiæ. Contingit ira, vel commotio illa fratris in se? Apponat alterum patientiæ lapidem. Intercurrit continentia? Tertium addat connectus lapidem. Et sic à quacumque virtute, quæ occurrerit, sumendus est lapis, & ædificio ipsi apponendus. Et post pauca. Debet etiam qui extruit, aut ædificat, lapidem cum bitumine aducere. Si enim lapidem lapidi absque bitumine & calce superimponat, excutiuntur lapides, & ruit domus. Bitumen, Humilitas est (est enim terra, quæ pedibus omnium atteritur) omnis igitur virtus absque humilitate non reputatur virtus à patribus. Omnium enim fuit vna sententia, Ita impossibile est saluari animam absque humilitate, vt nauim sine clauis ædificari. Quicquid igitur boni quisque egerit, id agat cum

Hebr. 11. 1.

Ambr. l. de Cain c. 9. Aug. lib. de agone Christi c. 13. Prosper. l. de vo cat. gen. c. 8.

Doroth.

Hebr. 11. 6.

A humilitate, vt per humilitatem consetuetur quod factum fuerit.] Hæc ille. Vnius domus vnum tantùm est fundamentum. Si ergo Fides est fundamentum spiritualis domus, quam in cordibus nostris, ea virtutibus, tanquam ex lapidibus politis, extruimus, profectò fundamentum non erit humilitas, quæ ita fidei subnititur, vt sine illa stare non possit. Nam quæ, rogo, humilitas erit, quæ Deum omnium bonorum auctorem ignorat, & quæ nec imbecillitatem hominis, nec gratiæ virtutem, & necessitatem agnoscit?

Sed certum sit, Humilitatem, omnium fundamentum esse virtutum, licèt diuersa ratione, quàm Fidem; in eàmque omnem spiritualis vitæ ædificationem incumbere: Fides quidem fundamentorum

B virtutum est: fatemur. Quia, vt Thomas Aquinas optimè ait, in actionibus nostris cognitio & amor finis præcedunt. Vnde priores sunt virtutes Theologicæ, quæ finem attingunt, scilicet Deum, auctorem beatitudinis, quàm virtutes Morales, quæ ad media tendunt, quibus consequimur finem. Inter virtutes autem Theologicas præcedit Fides, quæ ad intellectum pertinet, quoniam prius est, finem agnoscere, quàm finem sperare aut amare. Alia autem ratione humilitas est virtutum fundamentum, etiam Fidei: Quoniam nemo per Fidem Deum agnoscet, nisi priùs per humilitatem, superbiam ex corde depulerit, & se dictis Dei docentis & proponentis Ecclesiæ subiecerit. Nemo etiam aliarum virtutum diues fiet, qui

C eas non à viribus suis, sed à patre luminum venire ignorauerit, & qui non dona esse Dei affectu ipso perceperit. Vestis illa sacerdotibus, iussu Domini facta, habebat deorsum, atque in extrema parte sui, iuxta pedes sacerdotis, mala punica, tintinnabola aurea, & malogranata, vt hoc, quod dicimus, mysticè significaretur. Nam in tintinnabulis aureis fulgentissimam charitatem, in malis punicis verò & in malogranatis cæteras virtutes contemplor. Hæc igitur iuxta pedes sint, ac si pedibus niterentur, quoniam vana erunt & insuauia, nec Deo placita, nisi humilitati extrema parte corporis signatæ nitantur.

Multa verò in humilitate reperimus, quorum gratia eam virtutum fundamentum esse dicamus. Nam

D in ædificatione domus priùs de fundamento, quàm de cæteris partibus cogitamus: priùs illud substernimus, & postea parietes in altum erigimus. Ita prorsus in vitæ spiritualis fabrica principio de humilitate curandum est, & de eius adeptione cogitandum, vt moles ædificij spiritualis secura consistat. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, inquit Augustinus, de fundamento priùs cogita humilitatis. Et quantam quisque vult & disponit superimponere molem ædificij, quantò erit maius ædificium, tanto altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cùm construitur, in superna consurgit. Qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celsitudinem humiliatur, & fastigium post humi-

E liationem erigitur. Et ad finem sermonis ait: Sed quia magnum fastigium est, de fundamento cogita. Quo, inquis, fundamento? Disce ab illo, quoniam mitis est, & humilis corde. Hoc in te fode fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium charitatis. Christus certè Saluator noster ab humilitate vitam mortalem nostri caussa suscepit orsus est. Cùm enim in forma Dei esset, & se æqualem esse Deo, non rapinam arbitraretur, exinaniuit tamen semetipsum, formam serui accipiens,] vt nos ea illo

D. Thom. 2a. 2æ. q. 4. ar. 7.

Exodi 39. 24.

Aug. lib. 1. de verbis Domini ser. 10.

Phil. 2. 6.

disceremus spiritualem vitam à depulsione superbiæ exordiri, & ab amore & studio humilitatis inchoare. Nam inane esset, plenumque periculi, in itinere cælestis patriæ ducem deserere, & non eius, qui nobis in magistrum ac præceptorem datus est, præceptum verbo & exemplo datum suscipere. Hoc autem sonant illa verba Cypriani: Hic est primus religionis introitus, sicut in mundum primus Christi ingressus: vt quicumque piè vult viuere, humiliter de se sentiat, neque supra se in mirabilibus ambulare præsumat. Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas, nec in cœlo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster paruulus attulit, & à cunabulis nos sibi conformes fieri volens, teneri voluit in vita, quod exhibuit in persona.] Hæc ille. Fundamentum ergo aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus;] & ab alia virtute nisi ab illa, à qua ipse Dominus exorsus est, nullus inchoare præsumat, quia ille, qui se fundamentum fecit, & ita se deiecit, vt nos illi inniteremur, humilitatem nobis primo loco imitandam proposuit, & hanc, tanquam virtutum initium, nobis suo exemplo monstrauit.

Cypria. de nat. Christi.

1. Corint. 3. 11.

Est etiam fundamentum pars ædificij firmissima, ex prægrandibus lapidibus calcéque compacta, ita vt sine ruinæ periculo parietes, & tecta, ac reliqua omnia sustentet. Id verò quàm verè, quàm propriè, quàm perfectè in humilitatem quadret, qui aliquem haustum humilitatis habent, rectè (vt opinor) intelligent. Lapides prægrandes sunt, cognitio sui, & despicientia sui, per multos gradus actionésque distincti, de quibus infrà sumus acturi. Calx hos lapides iungens, est suauitas quædam humilis, & modestæ animæ, qua omnes humilitatis gradus in corde suo copulans, de suo nihilo, ac de magnitudine Dei miro modo dulcescit. Firmitas autem & stabilitas humilitatis est admirabilis, quia nulli creato nititur, sed in solo Deo, humilium susceptore, omnem spem suam collocat, à quo vsque ad fastigium perfectionis sublimatur. Audi humilem, & attende cui nitatur. Omnia, inquit, possum in eo, qui me confortat.] Io me nihil omnino valeo: in illo ad omnia facienda & perferenda sufficio. Audi alium humilem, & contemplare cui fidat. Ego autem, inquit, ad Dominum aspiciam, expectabo Deum saluatorem meum, audiet me Deus meus]Non in alium, inquam, mentis oculos intendam, non alteri fidam: in eo spem meam collocabo, quem solum liberatorem agnosco: ipse meas preces audiet, vtque mihi optimum fuerit, vniuersa disponet. Quia ergo humilitas penitus de seipsa diffidit, & in Deo solo confidit, qui non derelinquit sperantes in se, ideo est virtus maximè stabilis, & immensam quandam firmitatem habens. Ac proinde Bernardus sapienter ait: Virtutum bonum quoddam, ac stabile fundamentum, humilitas. Nempe si nutet, illa virtutum aggregatio nonnisi ruina est. Et alio loco: Fode in te fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium charitatis. Vis capere celsitudinem Dei? Cape priùs humilitatem Christi. Sola est virtus humilitatis, reparatio læsæ charitatis.] Nihil ampliùs dici potest aut cogitari, ad commendandam huius fundamenti firmitudinem. Quid sublimius charitate, quæ animam non tam cælestem; non tam angelicam, sed planè filiam Dei facit, & in Dei amicitiam & familiaritatem extollit? Quid (vt ita dicam) grauius charitate, quæ Dei humeris posita, eum ad terram vsque depressit, & ad humanitatem nostram assumendam adegit? Sed tota hæc sublimitas, totum hoc pondus humilitati nititur, & super illam absque discrimine casus erigitur. O fundamentum stabile & firmum quod tantam altitudinem sustinet, quod tam eximium pondus nec perdit, nec opprimit!

Philipp. 4. 13.

Michea 7. 7.

Bern. lib. 5. de consideratione. 14 epist.

Fundamentum denique sua stabilitate ac firmitate omnes partes ædificij sustentat, quo nutante aut deficiente, tota lapidum, & lignorum structura destruitur. In quo humilitatis virtus, cæteris virtutibus comparata, à fundamento non differt. Quam si sustuleris, Fides periclitabitur, spes minuetur, charitas destruetur, Prudentia excæcabitur, Iustitia decipietur, Fortitudo infirma, ac Temperantia immoderata reddetur. Hæc, si opus esset, non verbis, sed superborum gestis facile esset ostendere. Quanti ob superbiam errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis? Aspice, rogo, miserrima Angliæ ac Germaniæ regna, hæresibus oppleta, erroribus, & dolis spirituum malignorum populata. Ingredere spiritu corda filiorum, Ecclesiæ rebellium, hæreticorum scilicet, qui venerabilem matrem, ac veritatis columnam deseruerunt, & Lutherum, Caluinum, & alia similia monstra turpissima sanctissimis Apostolis ac Doctoribus anteponunt, & videbis ea vna sanctæ humilitatis absentia, & ex superbiæ præsentia, tanta mala fuisse progenita, tanta deliria absurdissima generata. Quanti ob superbiam & fiduciam propriam desperauerunt? nam post multos conatus aliqua bona sibi impossibilia putauerunt, dum ipsis ob superbiam gratia efficax denegatur. Tolle à prudentibus humilitatem, & videbis quàm impudenter se iactant, quàm insipienter & arroganter se laudant, & aliis se maiores, doctiores, & ad munera aptiores existimant. Tolle eam à iudicibus, & data occasione ascendendi ad maiorem dignitatem, vt ascendant, iustitiam subuertent, & non iuri, sed regis adulationi deseruient. Tolle à ducibus belli, & vt de hostibus triumphent, non iam stratagematibus in bello permissis, sed ignominiosis dolis vtentur, & non tam bellicam fortitudinem, quàm gloriam inanem stabilire curabunt. Tolle à viris spiritualibus, & religiosis, & ne notentur à sæcularibus, aut ne minùs vrbani aut graues habeantur in cibo, & potu, & in cultu vestium, & cellæ, ac vtensilium, tanta superflua admittent, vt manifestum sit eos à suis cordibus abstinentiam & modestiam omnem relegasse. Ante ergo quàm conteratur, exaltatur cor hominis; & ante quàm glorificetur, humiliatur.] Annon contritio humani cordis est virtutum destructio? Sed hanc infert eiusdem cordis superba exaltatio. Nonne eius gloria, virtutum & cælestium donorum adeptio? Sed & hanc præcedit humilitas eiusdem cordis sapiénsque deiectio. Atque adeò verissimum est dictum illud Gregorij: Quia enim origo virtutis, humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, humilitate perdurat. A qua nimirum, si abscinditur, arescit: quia viuificatorem se in intimis humorem charitatis perdit.] Certè arescit virtus quælibet si à radice humilitatis euellatur. Nec potest mens iusti à dignitate virtutis ad miseram seruitutem vitiorum cadere, nisi priùs in se aliquo modo destruat fundamina humilitatis. Quare etiam Salomon dixit: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.] Quia nisi homo reuerentiam & subiectionem ad Deum desereret, & erecto collo aduersùs eum, & mandata eius superbiret, nunquam in gratiæ dissipationem & peccatorum ruinam incideret. Manet igitur, humilitatem fundamentum esse virtutum, quæ in hoc spirituali ædificio prima est, quæ omnes virtutes, vt parietes huius domus, & charitatem ipsam vt tectum culménque

Prouer. 18. 12.

Greg. 27. mor. c. 27.

Prouer. 16. 15.

sustentta

sustentat, & ad tantam molem sustinendam debitam firmitudinem habet. Quamobrem, ô iuste, si cupis in corde tuo, atque in mente tua Deo domum sanctitatis erigere, ab imo humilitatis incipe, quia quicquid sine illa ædificaueris, subitò corruet, & labor tuus fructu vacuus permanebit. Audi Cæsarium Arelatensem Episcopum, veritatem hanc manifestè prædicantem. Et qui spiritualem fabricam ædificare, Christo adiuuante, cœpistis fundamentum veræ religionis supra petram humilitatis collocare debetis. Quælibet enim fabrica, quamuis sublimis & ampla sit, si firmum non habuerit fundamentum, citò delabitur in ruinam. Sic est, fratres dilectissimi, & constructio spiritualis. Quælibet bona quis habeat, si veræ humilitatis fundamentum habere noluerit, firmiter stare non poterit. Fundamentum aliud nemo potest ponere, (sicut dixit Apostolus) præter id quod positum est, quod est Christus Dominus.] Duo enim ædificia, & duæ ciuitates à mundi initio construuntur: vnam ædificat Christus; alteram diabolus: vnam ædificat humilis; aliam superbus: vna humiliatur, vt firmiter surgat: alia erigitur, vt infeliciter cadat. In fabrica Christi, qui ædificantur de imis, leuantur ad summa: in fabrica verò diaboli, de summis ad ima præcipitantur.] Sic ille. Fidem igitur pro fundamento quidem habe (neque enim volumus ab ea suam prærogatiuam auferre) & eam vt caput, ac vitæ spiritualis initium omnibus antepone, cuius habitus si in te permanserit, magna spes elucet à peccatis resurgendi, licèt ea grauissima atque enormissima extitissent: at si discesserit, donec iterum ad eam redeas, non est vnde Dei gratiam iterum & iustitiam resumas. Eam, inquam, salutis fundamentum agnosce, sed & humilitatem etiam fundamentum repota, quatenus mentem tuam Deo & Ecclesiæ subdit, vt te in disciplinam eius dedas, & summum pusillorum in Christo, quibus paratum est regnum cœlorum, facit vt non respuas, neque contemnas.

Cæsar. hom. 15.

Cor. 3. 11.

Christum Seruatorem nostrum esse Humilitatis Magistrum.

CAPVT III.

Filius Dei, carne nostra tectus, ac humana natura velatus, ad hoc venit in mundum, vt nos ab omni peccato liberaret, & omnem honestatem virtutémque doceret. Ideóque inspirante Deo, ac Patre eius, ab hominibus absolutè, & sine aliquo addito præceptor vocatus est, vt ipsum nomen astrueret eum ad hoc nobiscum fuisse conuersatum, vt non hanc, aut illam virtutem nobis traderet, sed vniuersarum virtutum doctrinam instillaret. Eandémque nuncupationem illi sacræ paginæ vtriusque fœderis indiderũt, vt eum vniuersæ disciplinæ Christianæ doctorem esse monstrarent. Isaias enim ait: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.] Testem & ocularem Christum vocat, qui Deum videtis: Ducem, quia saluandos præit, & in æternas mansiones ducit: & præceptorem, quia eos omnem iustitiam efficaciter docet. Et ipse Dominus ad Ioannem effatus est de se: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiã; omnes, inquam, virtutis actiones, vt homines ex totius perfectionis magistro, non vnam tantùm, aut aliam, sed cunctas addiscant. Per Moysem quoque scriptum est: Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, &

Isaia 55. 4.

Matth. 3. 15.

A custodiat in via, & introducam in locum, quem paraui.] Nam & iste Angelus, id est, nuntius missus à Patre, secundùm Cyprianum, non est alius quàm Christus, qui venit nota facere nobis quæcumque audiuit à Patre suo. Cui concinit Augustinus dicens: Qui ergo dixit, nomen meum est in illo Iesu, ipse est verus Iesus, rector, & ductor populi in hæreditatem vitæ æternæ. Ob hanc autem causam Dominus via vocatus est; quia dum eius monitis acquiescimus, & exempla virtutum sequimur, in cœlum euolamus. Ego, ait ipse, sum via.] Dauid quoque de eo ad Patrem loquens: Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.] Quid times? inquit Augustinus, ipsum Dominum loquentem introducens. Per me ambulas, ad me ambulas,

Cypr. 2 ad Quirin. c. 1.

Aug 16. contra Faust. c. 19.

Ioan. 14. 6.

Psal. 66. 3.

Aug. ib.

B in me requiescis. Quid ergo ait, cognoscamus in terra viam tuam, nisi, cognoscamus in terra Christum tuum? Ipse itaque, qui non pars viæ, sed tota via: qui non pars veritatis aut vitæ, sed tota veritas, aut vita est; non alicuius partis perfectionis aut virtutis, sed totius virtutis ac perfectionis magister est. Verè enim Dominus solus Dux populi sui est, & non est cum eo Deus alienus. Oporteret autem alium ducem cœlestis itineris quærere, si vnum tantùm genus virtutis ipse nos doceret, & non omnes ad perfectionem necessarias ostenderet.

Deuter. 32. 12.

Et si verò hoc ita sit, aliquid magnum & excellens dicimus, cùm Christum humilitatis magistrum vocamus. Quod sanè ipsiusmet Domini assertio fateri compellit. Nam & ille speciali quadam ratione se

C præceptorem humilitatis exhibuit, cùm ita loquutus est: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.] Et cùm iterum datom lotione pedum discipulorum insigni humilitatis exemplo, dixit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.] Quare ergo Christus omnium virtutum Magister, speciali ratione humilitatis est Magister? Quia ab ipso momento incarnationis suæ, vsque ad extremum halitum vitæ suæ, perpetuò humilitatem docuit, quia eam illustrissimis exemplis & apertissimis verbis prædicauit; quia ad hoc venit in mundum, vt opus eximiæ humilitatis exerceret: quia omne, quod ipse est, & quod per meriта sua hominibus lucratus est, humilibus corde promisit. Vt autem hoc intelligas, ô lector, apud te cogita, doctorem aliquem magnum, ac omnium scientiarum peritissimum, ex

Matth. 11. 29.

Ioan. 13. 15.

D longinquis regionibus ad scholas alicuius academiæ venisse, qui se, & magistrum Theologiæ nominet, & Theologiam perpetuò doceat, licèt aliquando oblata occasione alias quoque scientias exponat, qui habitu & gestu, & (quod magis est) vita se Theologiæ magistrum, nempe humilem, cautum, & mundi contemptorem, ac legis diuinæ obseruatorem ostendat, qui demum vniuersa, quæ possidet, discentibus à se Theologiam, promittat. Quis ambiget hunc speciali ratione esse Theologiæ præceptorem, licèt alias etiam scientias profiteatur, & doceat? Sed quid si alias scientias doceret, vt Theologiæ intextas, vt ad seruientes, vt ad eius perfectioné & absolutissimam cognitionem adiuuantes? certè iam nullus esset ambigendi locus, quin ipse Theologiæ magister esset

E præcipua ratione nominãdus. At quid denique esset, si hic doctor ita Theologiam traderet, vt qui eam ab eo non disceret, nihil omnino aliarum scientiarum ab eo posset discere? An iam dubitares ei nomen Theologi aut magistri Theologiæ concedere, & hoc titulo tanquam præcipuo eum exornare? Non, vt opinor. Sed hæc omnia in Christum quadrant, propter quæ speciali ratione magister humilitatis dici debeat, licèt alias etiam virtutes edoceat.

A Christus igitur humilitatis Magister appellari voluit. Et quod est nomen magistri humilitatis? Certè si attentè hoc contemplemur, multiplex nomen Christo Seruatori nostro inditum est, quod ipsum Magistrum fuisse humilitatis astruat. Interrogas, quod sit nomen magistri humilitatis? In primis Iesus, Salus, aut Saluator. Quomodo autem id sit, accipe. Quid dicit Augustinus? *August. tract. 5. in Ioan.* Quid, ait, magnum fuit regi sæculorum, regem fieri hominum? Dicamus & nos: Quid magnum fuit saluti Angelorum saluatorem fieri peccatorum? Si ergo Christo nomen humilitatis est regem hominum & salutem Angelorum dici; multo meliùs nomen humilitatis erit saluatorem fœdissimorum peccatorum nominari. Nonne insignis humilitas esset, si rex potentissimus B se redemptorem temporalem vilissimi mancipij diceret, & eius redimendi gratia in terras infidelium iret? Sit ergo ineffabilis humilitas Christi, quòd se redemptorem humani generis vocauit, mancipij despectissimi, & vt eum redimeret, in mundum descendit. Descendit ille primò & præcipuè ad redimendum nos ab originali peccato, quemadmodum Angelicus doctor ait; *D. Th. 3. p. q. 1. ar. 4.* adeò vt si solum esset originale peccatum, & nullum actuale, dignaretur ipse ad illud delendum venire; & si peccatum per originem traductum non esset, & actualia peccata essent, præcipuè si essent pauca, vero similius est, quòd pro illis delēdis non esset decens, vt sanguinē funderet. Vnde Ioannes Baptista Christū redemptorem appellās, dixit: *Ioan. 1. 29.* Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatū mundi,] quo nomine Beda attestatore originale peccatum *Beda. ib.* C intelligit. Peccatum autem hoc in primo parente nostro superbiæ fuit. Sapiens enim ait: *Eccl. 10. 15.* Initium omnis peccati superbia.] Initium autem omnis peccati originale peccatum fuit, dicente Paulo: *Roman. 5. 12.* Per vnum hominem, id est, per peccatum vnius hominis, peccatum in hunc mundum introiuit. Quare Christus primò & præcipuè in mundum venit, vt peccatum superbiæ deleret, & vt se saluatorem hominis, à superbiæ veneno, in quod inciderat, faceret. Ergo Saluatoris nomen, ad superbiam comparatum, nomen est humilitatis: quomodo enim nos ille à superbia nisi humilitatem docendo, & se humiliando, liberaret? Sed pergis inquirere quodnam aliud nomen Christi sit nomen magistri humilitatis? Infans D & puer. *Luc. 2. 12. 21.* Inuenietis, ait, infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer.] Si nomina infantis, & pueri nomina alicuius magistri sunt, non alterius profectò, quàm magistri humilitatis sunt. Nam quid, quæso, aliud puer quàm humilitatem docebit, cuius paruitas, cuius simplicitas humilitatem prædicat? & in exemplum humilitatis proponitur, Domino proclamante: *Matth. 18. 3.* Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.] Paruuli, inquit Chrysostomus, *Chrysost. hom. 59. in Matt.* non inuidere, nec alienam expectare gloriam, nec primatus desiderare dignitatem nouerunt, sed maximam hanc virtutem possident, puram dico simplicitatem & humilitatem. Et paulo E pòst: Paruuli, nec si contumelientur, aut verberentur, afficiuntur odio: nec si laudantur, aut honorantur, vlla commouentur arrogantia. Aues audire alia nomina Saluatoris tui, quæ ipsum magistrum humilitatis esse designent? ipse Filius Dei se filium hominis appellat propter naturam humanam susceptam. De quo in Daniele scriptum est: Et ecce in nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat.] Et ipse de se ait: Filius hominis non habet vbi caput reclinet.] Hoc nomen summæ abiectionis est. Nam si adole-

A scens aliquis, filius regis ditissimi, ac potentissimi, & ancillæ despectissimæ, atque pauperrimæ, nomen patris supprimeret, & se seruæ filium appellaret, quis non videat hoc ad eius deiectionem pertinere? O Christe Iesu, ô verè Fili Dei, ô vniuersarum rerum Domine, filium hominis te vocas, ad quid? Nisi vt naturam humanam tibi charissimam ostenderes, & vt in tantæ dignationis ac deiectionis nomine te magistrum humilitatis demonstrares? Denique ais per os Dauidis: Ego sum vermis, & non homo, *Psal. 21. 7.* opprobrium hominum, & abiectio plebis.] Et dum te minorem hominibus vocas, & non iam filium hominis, sed opprobrium hominum appellas, magistri humilitatis nomina tibi gratissima esse demonstras.

B Nomen autem hoc Magistri humilitatis, Dominus noster Iesus Christus opere ipso confirmauit: nam humilitatem exemplo & verbis continuò docuit. Exemplo quidem, quoniam nullum fuit opus in vita eius, quod non ad humilitatem pertineat, quod non humilitatem redoleat. Lege quatuor Euangelia ab initio vsque ad finem, & inuenies tot exempla humilitatis, quot verba: parum dixi: Inuenies in qualibet actione Domini multa ac varia humilitatis exempla. Quod Basilius sapienter animaduertens, ait: *Basil. hom. 22. de Humilit.* Vniuersam namque Domini dispensationem ad humilitatem nos instruere deprehēdimus. Cùm infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepi componitur. Deinde in domicilio fabri & matris paupercula enutritur, subditus matri & illius sponso. Docetur audiens, quorum non egebat: C interrogans verò, & interrogando admirabilem declarabat sapientiam. Subditur Ioanni, & Baptismum suscipit à seruo Dominus. Nemini aduersariorum restitit, neque inenarrabilem suam potestatē in quemquam vibrat, sed quasi potentioribus cedit, & potestati temporariæ potentiam, quam ille habebat, permittit. Principibus sacerdotum in forma rei sistitur ad præsidem ducitur, & iudicium illius sustinet. Et cùm posset calumniatores suos arguere, silentio tolerat illorum calumnias. Conspuitur à seruis ac vilissimis pueris. Morti traditur, eique hominum iudicio turpissimæ. Ita hominem omnia ab ipsa natiuitate ad mortem vsque exercuerunt. Et ad idem Augustinus inquit: *August.* Tanta est humanæ humilitatis vtilitas, vt eam suo commendaret exemplo etiam diuina D sublimitas, quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inueniret. Venit enim Filius hominis quærere; & saluum facere quod perierat. Perierat autem, superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem redemptoris sequatur inuentus.] Hæc Augustinus. Hæc omnia de datis à Christo innumerabilibus humilitatis exemplis dicta sint. At si verba eius meditemur, nullum est eorum (ita planè sentio) quod non humilitatis virtutem doceat. Sed aliquando docuit mansuetudinem? Tunc humilitatem docuit. Sed non semel docuit abstinentiam? Tunc humilitatem docuit. Sed sæpissime docuit charitatem? Tunc humilitatem docuit. Sed ad alias virtutes est exhortatus? In illis omnibus nos de via humilitatis erudiuit. Si Hieronymus vir sapientissimus eximius E Ecclesiæ doctor, & iam senex, & grauissimis studiis occupatus, trimulam virgunculam (vt ipse in quadam epistola pollicetur) prima litterarum elementa proferre docuisset; nonne ipsum litteras docere, esset humilitatem docere, quia vera & efficax doctrina humilitatis esset, quòd vir tantus ad hæc infima docenda se demitteret? Ita sanè cùm Filius Dei, & supremus Dominus Angelorum & hominum, os suum aperuit, vt nos vilissimos & ignorantissimos de virtutibus erudiret, simul quamlibet virtutem

docens

A docens, humilitatem docuit, dum ad docenda vitæ ſpiritualis elementa propter nos ſe deiecit.

Hinc autem conſtat, Chriſtum ſemper ea hominum oculis obiecisse, quæ magiſtrum ac præceptorem humilitatis decebant. In ſumma paupertate & abiectione natus & educatus eſt: vſque ad trigeſimum ætatis annum ſilentium & ſeceſſionem coluit: munus prædicationis à baptiſmate, ab opere ſcilicet eximiæ humilitatis incœpit: pœnitentiam & appropinquationem regni cœlorum, ſine faſtu, ſine apparatu, non in locis honorificentiſſimis, ſed in vicis, in plateis, in littore maris, in domibus hominum priuatorum, & quotieſcumque occaſio ſe obtulit, prædicauit: regnum ſibi oblatum & vanos honores recuſauit: paruulos, mendicos, & ignaros ad Apoſtolatum vocauit: B hominibus abiectis, & nulla dignitate fulgentibus, animæ & corporis ſanitatem impertiuit: miracula & transfigurationis gloriam ſilentio tegi & abſcondi præcepit: in victu, & veſtibus, & reliquis huiuſmodi, quæ homo quilibet de media plebe poſſideret, aſſumpſit: modicas ſuperbiæ ſcintillas à cordibus Diſcipulorum reſultantes ſtatim extinxit: nihil vehementiùs quàm ambitionem & elationem increpuit: genus mortis omnium ignominioſiſſimum, nẽpe ſupplicium crucis elegit: nulla pompa ſepultus eſt: poſt reſurrectionem ſuam pauperibus apparuit: humiles fratres vocauit: puſillos, more boni paſtoris, quæſiuit. Hos ſuæ aſcenſionis teſtes, & euangelicæ legis ſeminatores eſſe C voluit, & ad dexteram Patris ſedens, in humiles oculos ſuæ miſericordiæ coniicit. Nam excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.] Nihil ergo, ô Domine, de te ſcimus, nihil de te cogitamus, quod non ſit humilitatis præceptore dignum, quod non te magiſtrum humilitatis prædicet, quod non te amatorem humilitatis eſſe declaret. Immò audio te dicentem per os Auguſtini ſerui tui, & magni Doctoris Eccleſiæ tuæ: Diſcite à me non mundum fabricare; non cuncta viſibilia & inuiſibilia creare; non in ipſo mundo mirabilia facere, & mortuos ſuſcitare, ſed quoniam mitis ſum & humilis corde.] Humilitatem quidem in intimo cordis habebas, quia eam teneriſſimè diligebas, quia eam non coactè, ſed ſpontaneè D & lubenter admittebas, quia ei cor tuum voluntatémque tuam veluti dedicaueras. At qui eras humilis corde, non tantùm humilitatem præferebas in corde, ſed ea cunctas tuas actiones condiebas, & in omni occaſione monſtrabas. Id ſanè vt vita eſſet muneri humilitatem docendi ſimilis, & prædicatæ doctrinæ conformis. Hanc virtutem, ô lector, ingerit Chriſtus in cordibus omnium iuſtorum ſuorum, & in externis operibus eorum lucere facit. Sempérque quo iuſtiores ſunt, eo ſunt modeſtiores; & quo magis puritate proficiunt, eo magis creſcunt humilitate. Quia enim Chriſtus & E iuſti ſunt caput & corpus, oportuit vt tam in illo, quàm in iſtis humilitatis doctrina luceret, vt dum nos imperfecti hunc humilitatis præceptorem ſiue in ſe ipſo, ſiue in membris inſpicimus, huius celſæ virtutis deſideriis imbuamur.

His etiam, qui humilitatem ex Chriſto diſcunt, diuitiæ Chriſti promiſſæ ſunt. Diuitiæ non fallaces, ſed veræ; non breues, ſed perpetuæ; non huius ſeculi fortunis expoſitæ, ſed prouidentia Domini ab omni caſu, & periculo cuſtoditæ. Id ſignificant illa verba: Qui ſe humiliat, exaltabitur,] quibus humilium gloria & altitudo inferiùs exponenda continetur. Illa item prima beatitudo:

Pſal. 137. 6.

Aug. ſer. 10. de verbis Domini, c. 1.

Matth. 23. 12.

A Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.] Quem locum ferè omnes Patres antiqui de humilitate intellexerunt. Auguſtinus quidem ſic hunc locum interpretatus eſt. Legimus ſcriptum de appetitione rerum temporalium: Omnia vanitas, & præſumptio ſpiritus. Præſumptio autem ſpiritus audaciam & ſuperbiam ſignificat. Vulgò etiam magnos ſpiritus ſuperbi habere dicuntur: & rectè, quandoquidem ſpiritus etiam ventus vocatur. Vnde ſcriptum eſt: Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum.] Quis verò neſciat ſuperbos inflatos dici, tanquam vento diſtentos? Vnde eſt etiam illud Apoſtoli: Scientia inflat, charitas verò ædificat.] Quapropter rectè hîc intelliguntur pauperes ſpiritu, humiles & ti- B mentes Deum, id eſt, non habentes inflatum ſpiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem; ſiquidem peruentura eſt ad ſummam ſapientiam. Initium autem ſapientiæ timor Domini.] Quoniam & è contrario; [Initium omnis peccati ſuperbia] ſcribitur. Superbi ergo appetant & diligant regna terrarum. Beati autem pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Eundem ſenſum tenens Leo Papa, ſic ait: De quibus pauperibus veritas loqueretur, fortè eſſet ambiguum, ſic dicens: Beati pauperes; nihil adderet de intelligenda pauperum qualitate, & ſufficere videretur ad promerendum regnum cœlorum ea ſola inopia, quam multi graui & dura neceſſitate patiuntur. Sed cùm dicit: C Beati pauperes ſpiritu, oſtendit, eis regnum cœlorum tribuendum, quos humilitas commendat, animorum magis, quàm indigentia facultatum. Dubitari autem non poteſt, quòd humilitatis iſtius bonum, faciliùs pauperes, quàm diuites aſſequantur, dum & illis in tenuitate amica eſt manſuetudo, & iſtis in diuitiis familiaris elatio. Veruntamen in pleriſque diuitibus inuenitur hic animus, qui abundantia ſua non ad tumorem ſuperbiæ, ſed ad opera benignitatis vtatur, idque pro lucris maximis numeret, quod ad releuandam miſeriam alieni laboris impenderit. Omni generi atque ordini hominum datur in hac virtute conſortium, quia poſſunt propoſito eſſe pares, impares cenſu. Nec intereſt quantum ſint in facultate ter- D rena diſſimiles, qui in ſpiritualibus bonis inueniuntur æquales. Beata igitur illa paupertas, quæ rerum temporalium amore non capitur, nec mundi opibus augeri appetit, ſed cœleſtibus bonis diteſcere concupiſcit. Reliquum adducamus Chryſoſtomum, & reliquos, ne longiores ſimus, prætermittamus, cuius hæc eſt oratio: Pauper ſpiritu eſt humilis corde, id eſt, pauperem ſpiritum habens, qui non magna ſapit de ſe. Sicut ex diuerſo, diues ſpiritus, intelligitur magna de ſe ſapiens, & ſuperbus, qui non implet mandatum Chriſti, dicentis. Niſi conuerſi facti fueritis E ſicut puer iſte, non intrabitis in regnum cœlorum. Qui enim iam conuerſus factus eſt ſicut puer, ille eſt & pauper ſpiritu. Et qui pauper eſt ſpiritu, ille conuerſus, factus eſt ſicut puer. Et ſecundùm teſtimonium quidem Chriſti & Apoſtoli [plenitudo legis dilectio eſt,] tamen nutrix dilectionis, humilitas eſt, & totius mali odij mater, ſuperbia. Ergo totius boni initium humilitas eſt, & totius mali ſuperbia. Denique & perditionis initium à ſuperbia cœpit per diabolum; initiúmque ſalutis ab humilitate per Chriſtum: propterea conuenienter & omnium beatitudinum humilitatem fecit initium. Et quare non

Mat. 5. 3.

Aug. lib. 1. de ſermone Domini in monte, c. 1. to. 4.

Pſal. 148. 8.

1. Corint. 8. 1.

Pſal. 110. 10.

Eccl. 10. 15.

S. Leo Pa. homil. in feſto omnium SS.

Chryſoſt. Homil. 9. in Matt.

Roman. 13. 10.

manifeſtè

manifeſtè dixit, Beati humiles ſpiritu? Ego hunc potius tantummodo rationis inuenire colorem, vt non ſolùm humiles oſtendat, ſed etiam indigentes humiles, qui ſic ſunt humiles, vt ſemper adiutorium Dei ſint mendicantes.] Hactenus illi. Humilitatis ergo Magiſter Chriſtus diuitias ſuas humilibus promiſit, & humilitatem diſcentibus prærogauit, quia videlicet cupit promiſſione tantæ mercedis, qua humiles ditat, humilitatis præceptor agnoſci. Ideóque primo loco humilibus æternum præmium pollicitus eſt, & deinde mitibus, & lugentibus, & eſurientibus, & ſitientibus iuſtitiam, & miſericordibus, & mundis corde, & pacificis, & perſecutionem ſuſtinentibus eandem mercedem ſub aliis nominibus obtulit, vt intelligeremus, humilitatem aliarum virtutum eſſe radicem, quam qui perfectè adeptus eſt, reliquorum inſignium operum mercede non caruit. Non erit quis mitis & reddens bonum pro malo, niſi fuerit humilis, qui ſe pœna dignum reputet. Non lugebit pro bonis abſentibus, niſi humilitate ſe carere bonis agnouerit. Non eſuriet, nec ſitiet iuſtitiam, qui ſuperbia elatus exiſtimauerit ſe implere omnem iuſtitiam. Non erit miſericors, niſi veriſſima cognitione ſui ſe miſeriis ſubiacere putauerit. Non erit mundo corde, qui elatione & arrogantia ſorduerit. Nec pacificus, qui non ſe aliis modeſtè ſubiecerit. Nec tandem erit patiens, qui per humilitatem motus excuſantes & tegentes, peccata ſua non tota mentis contentione compreſſerit. Si itaque humilitas aliarum virtutum mater eſt, in qua continentur tanquam in ſemine, iure optimo diuitiis Domini, & gloria exaltationis accreſcit. Conſtátque, Chriſtum humilitatis magiſtrum in tantum capere, vt ab eo hanc ſcientiam diſcamus, quòd pro labore, quem in adeptione eius impendimus, non multum reputet regnum nobis cœlorum polliceri, & æternis opibus cumulare.

Vniuerſæ quoque virtutes ita à Domino traditæ ſunt quaſi humilitate intextæ, & in eius perfectionem aſſumptæ. Meditemur, rogo, quomodo Chriſtus alias virtutes docuit, & in eis nos humilitatis admonitos manifeſtè comperiemus. Manifeſtauit ſe hominibus, cùm primùm natus eſt, quod opus fuit ſummæ charitatis; ſed manifeſtauit ſe paſtoribus, & nuncios ſuos contempta mundi ſuperbia, pauperibus miſit, quod eſt humilitatis inſigne. Vocatus Ieſus, quod eſt opus veritatis, quid enim verius, quàm illum ſalutem vocare, qui mundi ſalus eſt, & præter illum nulla ſupereſt ſalus? Sed ibi non defuit circumciſionis humilitas, quaſi ſublimitatem nominis condiens, & illud non ex faſtu, ſed ex neceſſitate aſſumptum aperiens. Adoratur à regibus puer: ò quanta magnanimitas! quòd filius (vt putabatur) pauperis fabri à regibus adoretur: ſed adoratur in ſtabulo; adoratur, non in throno, ſed in Virginis gremio, vt in tanta magnanimitate non deeſſet humilitas. Apparet inter Doctores, & inter ſapientes duodenis Doctor, qui in tam tenera ætate, homines & Angelos ſapientia præcellebat, hoc opus ſapientiæ eſt: ſed apparet audiens, apparet interrogans, quod in tam ſapiente Doctore, & omnia ſciente opus eſt humilitatis. Poſt munus verò prædicationis aſſumptum, docet orare, docet & humiliari, & orantem, ſe peccatorem & infirmum agnoſcere. Docet, inquam, illum dicere: Dimitte nobis debita noſtra: & ne nos inducas in tentationem.] Docet confidere, & docet humiliari. Nolite, inquit, timere puſillus grex. Ne timeatis, ſed ne (vt veſtra fiducia ſit mihi grata) veſtræ puſillitatis obliuiſcamini. Docet non iudicare, non damnare, & docet humiliari. Nolite, inquit, iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.] Ac ſi diceret: Ne ſuperbiatis. Habetis vnde iudicemini: habetis quare condemnemini; ne igitur vos iudicium temerarium feratis; ne alios ſine cauſſa & ſine poteſtate damnetis: ſi aliter feceritis, in damnationem cadetis. Docet dimittere, docet dare, docet & humiliari. Dimittite, & dimittemini; date, & dabitur vobis.] Vos peccatores eſtis, vos mendici eſtis. Dimittite ergo iniurias, vt remiſſionem peccatorum impetretis: date eleemoſynam paruam bonorum temporalium, vt eleemoſynam magnam ſalutis animæ recipiatis. Docet prædicare; docet, dæmones ex obſeſſis corporibus pellere; docet & humiliari. Quare exultantibus diſcipulis quia dæmonia illis ſubiicerentur, nonnihil in eorum cordibus elationis inſurgentis compeſcuit. Videbam, inquit, Sathanam quaſi fulgur de cœlo cadentem.] Id eſt, ne ob rectè geſta, & ob victos dæmones efferamini, quia Sathan ob elationem de cœlo cecidit, & locum gloriæ ſublimem, ad quem ſine ſuperbia admitteretur, per ſuperbiam amiſit. Breuiter, nullum eſt opus Saluatoris, in quo non humilitas luceat: nullum verbum, nulláve doctrina, aut palam explicata, aut parabolis tecta, in qua non humilitas ſplendeat: nullum miraculum, quod non humilitas condiat: nulla paſſio, à qua humilitas inueniatur aliena. Omnem perfectionis doctrinam humilitate contexuit, vt ſuperbiam Adæ cunctis operibus veteris hominis inſertam deſtrueret, & nos ad ſtudium humilitatis incitaret. Quin & in tota ſacra ſcriptura (ſi attentè conſideremus) ſe Dominus ſuperborum hoſtem & humilium amatorem oſtendit. Iam illos deprimit, iſtos exaltat: iam illos abiicit, & repellit, iſtos verò nexibus ſui amoris aſtringit, quia virus ſuperbiæ, quod totam humanam naturam peruagabatur, non potuit à cordibus hominum remediis minoribus ablegari.

Matt. 6. 13. — *Luca 6. 37.* — *Luca 6. 38.* — *Luca 10. 18.*

Ac tandem prima diſciplinæ Chriſtianæ elementa humilitate continentur, quam primo loco oportet addiſcere, vt alias partes huius ſacræ ſcientiæ diſcamus. Et qui aliquo ſaltem gradu non fuerit humilis, non ſolùm non poterit ad perfectionem aſcendere, verùm nec ad initia virtutis accedere, nec ſalutem obtinere. Oſtende mihi ſuperbum iuſtum, ſuperbum ſanctum, ſuperbum Deo gratum, & ego confitebor tibi, quòd ſpiritualis doctrina ab humilitate non pendet. At ſi hunc non mihi oſtenderis (& certus ſum, quòd nunquam oſtendes) mihi perſuaſum habebo, Chriſtum humilitatis magiſtrum ita humilitatem docere, vt ſine illa virtutes alias non doceat, & neminem ad perfectionis faſtigium adducat. Si ergo ipſe ſe Magiſtrum humilitatis vocat, tu diſcipulus humilitatis voceris. Si ille perpetuò verbis & exemplis humilitatem docuit, tu eam, in quocumque ſis perfectionis gradu, ſemper addiſces. Si ille in tota vita ſua, humilitatis ſe profeſſorem exhibuit, tu viciſſim te modeſtiæ amatorem exhibebis. Promiſit ille humilibus diuitias ſuas, tu eas humilitate conquires. Quicquid docuit, humilitate condiuit, vt tu ſuſpectum habeas, quod non humilitatis cenſura probauerit. Humilitas ergo doctrina Chriſti eſt, quam omnino oportet addiſcere, vt eius diſcipulus habearis. Via cœli eſt non ardua, ſed facilis, quam ſi non ingreſſus

fueris, nunquam ad statum beatitudinis optatum peruenies. O quàm verè, quàm sapienter hanc viam Bernardus tibi proponit. Quid, inquit, tu inflaris, ô homo? Quid extolleris sine caussa? Quid alta sapis, & oculi tui omne sublime vident, quod tibi non cedet in bonum? Sublimis quidem Dominus: sed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Eleuata est magnificentia illius, & non poteris ad eam, nec, si te extuleris, apprehendes. Accedit, inquit, homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Excelsus siquidem Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Humiliare, & apprehendisti. Hæc planè lex pietatis: & propter hanc legem sustinui te Domine. Si fortè sublimitatis esset via proposita, & illic iter, quo ostenderetur salutare Dei, quanta facerent homines, vt exaltarentur? Quàm crudeliter inuicem sternerent, inuicem conculcarent? Quàm impudenter repetent, manibúsque, & pedibus conarentur in altum, vt imponerent se se homines super capita aliena? Et certè, qui contendit supergredi proximos, multas inueniet difficultates, multos habebit æmulos, multos patietur contradictores, ascendentes equidem ex aduerso. Nihil verò facilius est volenti, quàm humiliare semet ipsum. Hoc verbum est, dilectissimi, quod omnino nos reddit inexcusabiles: vt ne tenue quidem nobis velamen prætendere liceat.] Hactenus ille. Fugiat itaque à cordibus nostris elatio, fugiat hostis humilitatis ambitio: & siquidem scholam Christi, nempe religiosam professionem frequentamus, in doctrina Christi addiscenda, quæ humilitas est, tota mens nostra versetur. Non recedamus ab ea præstantissima viuendi ratione, quam semel mundum deserendo suscepimus. Ab ea autem profectò recedimus, si, studio humilitatis reiecto, semina superborum desideriorum, à protoparente relicta, in cordibus nostris seruamus. Nihil enim præstat humilitatis amictus, & externa humilitatis ostensio, si desit humilitatis substantia, quam in sola Christi sequela, & in suscipienda eius doctrina, humilitatis virtute contenta, positam esse nequaquam ambigimus.

Bern. ser. 2. de Aduentu in capite.

Humilitatem esse summam totius disciplinæ Christianæ.

CAPVT IV.

EX iis, quæ in præcedenti capite dicta sunt, quæstio statim magnæ difficultatis emergit; quare Saluator noster, qui vniuersas virtutes docturus aduenerat, potiùs Magister humilitatis, quàm misericordiæ, aut fortitudinis, aut aliarum virtutum voluerit appellari. Huius enim ratio esse non potest humilitatis præstantia, quia si virtutum naturam spectemus, aliæ (vniuersa Theologia clamante) inueniuntur præstantiores. Certè quidem præstantior est Fides, mentem nostram Dei verbis & diuinæ reuelationi submittens. Excellentior est Spes, æternam beatitudinem, & apta instrumenta ad eius assecutionem expectans. Sublimior est Charitas, Deum propter se ipsum, & proximum propter Deum, amoris actione complectens. Quid, quòd & Prudentia, & Iustitia, & Fortitudo Temperantiæ præferuntur, cuius partem in superioribus,

Lib. 3. p. 2. c.

A humilitatem fecimus: neque ipsam reliquis temperantiæ partibus anteponere audemus? Quid igitur habet humilitas, propter quod debuit tam insigni prærogatiua fulgere, vt Christus Magister humilitatis in scriptura vocetur, & hoc nomen externa specie humile, aut certè non nimis celsum tantæ maiestati deferatur? Euoluamus scripturas sacras an sit aliquid, quod huic implexæ quæstioni satisfaciat. Sæpe legimus filios minores natu maioribus fuisse prælatos. Dominus Abel Caino prætulit, & hoc reiecto, illum, secundùm sententiam communem scholæ, initiúm Ecclesiæ constituit. Ephraim minor ætate Manassi maiori præfertur, & ac si esset maior priùs quàm primogenitus nominatur. Et scriptum est:

Doct. Aug. 15. de ciuit. c. 1. & ad Psal. 142

B Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse: Constituitque Iacob Ephraim ante Manasse.] Quin & Iacob minor Esau maiori saltem in acceptione bonorum temporalium prælatus est. Legimusque in Malachia: Dilexi Iacob, Esau autem odio habui.] Idem quoque in filiis Isai factum esse scimus. Adductis namque filiis maioribus in conspectu Samuëlis, audit: Non elegit Dominus ex istis:] vocato verò paruulo, qui pascebat oues, hic ex imperio Domini est in regem electus. Si ergo non semel, non bis, sed sæpius Dominus filios minores elegit, & maioribus anteposuit: quid mirum si inter virtutes selectissimas filias gratiæ, humilitatem quasi natu minorem, ad hoc quòd sua doctrina sit, & vocetur, eligat, & in hac dignitate cæteris præferat? Et

Genes. 48. 20.

Malachia 1. 2.

1. Reg. 16. 10.

C sanè si caussam, quare illi minores fratres maioribus præpositi sint, inquiramus; non aliam, quàm diuinam voluntatem ita statuentem inueniemus. Quod in filiis Isaac Apostulus Paulus manifestè testatus est, dicens: Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Quia maior seruiet minori.] At in hac humilitatis prælatione aliqua fortè caussa est ex parte humilitatis ipsius, quare Christi doctrina vocetur, ex qua eius maxima dignitas elucebit.

Rom 9. 11.

Christus omnis iustitiæ ac sanctitatis præceptor dici debuit, quare (vt iam notauimus) absolutè & sine aliquo addito præceptor aut magister dictus est. Præceptor, dixit Petrus, per

Luca 5. 5

D totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.] Nihil vtique sine te cepimus, quia nihil omnino boni sine tua gratia, aut sine tuo auxilio mouente præstare possumus. In verbo autem tuo laxabimus rete, vt industria nostra, quæ sine verbo tuo nihil apprehendit, in verbo tuo capiat meritorum multitudinem copiosam. Et decem illi leprosi: Iesu præceptor miserere nostri:] tu solus verus es præceptor, qui potes omnem miseriam falsitatis depellere, & ab omnibus malis docendo & iuuando liberare. Et alius quidam dixit: Magister, sequar te quocumque ieris.] Nam tu ductor ad omnem virtutem es, & nunquam in locum salutis ibo, si gressus meos à tua imitatione separauero. Vocatus est

Luca 17. 13.

Matth. 8. 19.

E etiam Dominus iustitiæ magister, quoniam iustitia generalis est virtus omnem virtutem continens, à qua, qui rectè viuunt, & mandata custodiunt, iustorum denominationem accipiunt. Deditque nobis æternus Pater Filium suum, doctorem Iustitiæ,] à quo non hanc aut illam tantùm virtutem, sed omnem prorsus virtutem discamus, & quidquid nobis ad salutem necessarium est ipso præceptore comperemus. Quo loco Septuaginta verterunt, Dedit vobis escas aut alimenta iustitiæ; quia in Christo & per

Ioel. 2. 23.

Christum, non vnum, aut alterum cibum, sed omnino prorsus escam, virtutum habemus, quibus mens nostra nutrienda & saginanda est.

Vocatur ergo Christus, humilitatis magister, quoniam humilitas omnem virtutem, & omnem animæ nostræ puritatem comprehendit. Vnde in eo quòd magister humilitatis dicitur, non dubium quin vniuersalis doctor, aut vniuersarum virtutum præceptor appelletur. Omnes arboris rami, cunctique fructus radice continentur, quam qui possidet, qui rigat, qui debita cultura promouet, stipitis ramorum, foliorum, & fructuum gaudet augmento. Humilitas verò (vt diximus) omnium virtutum est radix, radix sancta, Deóque grata, quid mirum si eam habens omnem etiam aliarum virtutum cumulum obtineat? Quia itaque humilitas radix omnium virtutũ est, ideo omnis victoria Saluatoris humilitati tributa est, & ipsa humilitas totius vitæ Christianæ vocata est summa. Id sanè testatus est Leo Papa, cùm in

Leo ser. 7. Epiph. hunc modũ scribit: Tota enim victoria Saluatoris, quæ & diabolũ superauit & mundum, humilitate est cõcepta, humilitate est confecta. Dispositos dies sub persecutione inchoauit, & sub persecutione finiuit, nec puero tolerãtia passionis, nec passuro defuit mãsuetudo puerilis: quia vnigenitus Dei sub vna maiestatis suæ inclinatione suscepit, vt & homo vellet nasci, & ab hominibus posset occidi. Si igitur omnipotens Deus caussam nostram nimis malam, humanitatis priuilegio bonam fecit, & ideo destruxit mortem, & mortis auctorem, quia omnia, quæ persecutores intulêre, non renuit, sed obediens patri crudelitates sæuientium mitissima lenitate tolerauit, quantum nos humiles, quantum oportet esse patientes, qui si quid laboris incidimus, nunquam nisi nostro

Prou. 20. 9. merito sustinemus? Quis enim gloriabitur, castum se habere cor, aut mundum se esse à peccato?] Et dicen-

1. Ioan. 1. 8. te Beato Ioanne: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] Quis inuenietur ita immunis à culpa, vt in eo non habeat, vel iustitia quod arguat; vel misericordia, quod remittat? Vnde tota (dilectissimi) Christianæ sapientiæ disciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis & gloriæ, sed in vera, & voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Iesus ab vtero matris vsque ad supplicium Crucis pro omni fortitudine & elegit, & docuit. Et Augustinus humiliate nos manus Deo dare, eáque omnem virtutem contineri, manifestè docet. Cùm enim dixisset, ad Dioscorum scribens, omnium Philosophorum ceruices Christo oportere submitti, hæc subdit: Huic te, mi Dioscore, vt to-

August. epist. 56. ta pietate subdas velim, nec aliam tibi ad capessendam, & obtinendam veritatem viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem, non quòd alia non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia, quæ benefacimus & præcesserit, & comitetur, & consequuta fuerit, & proposita, quam intueamur; & apposita, cui adhæreamus; & imposita, qua reprimamur. Et post pauca: Itaque sicut Rhetor

Demosth. ille nobilissimus cùm interrogatus esset, quid ei primùm videretur in eloquentiæ præceptis obseruare oportere. Pronunciationem dicitur respondisse: cùm quæreretur quid secundò, eandem pronunciationem: quid tertiò, nihil aliud quàm pronunciationem dixisse. Si interrogares & quoties interrogares de præceptis Christianæ religionis, nihil me aliud respondere nisi humilitatem liberet, etsi fortè alia dicere necessitas cogeret.] Hæc Augustinus. Iam itaque elucet, humilitatem summam esse religionis Christianæ, quæ in Christo de hostibus humanæ salutis victoriam reportauit, quæ nos elatos sanauit, Deóque subiecit, quæ quasi primas partes in diuinis præceptis continet, quatenus mens humilians, & submittens se Deo, sibi iniuncta diligenter impleuit. Meritóque Christus humilitatis præceptor dictus est, quia omnem, vt idem Augustinus alio loco

Aug. ser. 63. de verbis Domini. Matth. 3. 15. loquit, per humilitatem ostendit impleri iustitiam, quando dixit: Sine modò; sic enim decet nos implere omnem iustitiam.] O fœlix, ô suauis, ô omnino suscipienda completio iustitiæ! Quia dum te Deo subiicis, & propter Deum aliis ceruicem submittis, nihilque tanquam aliorum seruus aduersùs eorum vtilitatem moliris, iustitiæ præcepta breui compendio custodis.

Hanc virtutem cùm possidemus, & secundùm eam viuimus, ab eo, quod Deo displicet, separamur. Et fortassis hoc est elogium Tobiæ ab humilitate

Tobiæ 1. 5. profectum: Cùmque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamẽ puerile gessit in opere.] Annon possumus ita interpretari: iunior erat, id est, hu-

Ambr. ib. serm. 18. versu 5. Psal. 118. 14. milior? Certè possumus, si Ambrosium dicentem audiamus, quia specialis singulis iustis suppetit prærogatiua dicendi: Iuuenis sum & despectus;] si humilis corde sit, si mitis, atque mansuetus. Quia humilior erat omnibus sanctus Tobias, ideo nihil puerile gessit in opere, nihil lasciuum, nihil minùs pudicum, nihil minùs graue commisit. Commisisset autem, si à moribus suis modestiam & humilitatem ablegasset. Hæc est enim, quæ amatores suos ab vniuersis vitiis protegit; sicut è contrà superbia se sequentes innumeris malis immergit. Idque significant

Greg. 8. mor. c. 30 illa verba Gregorij: Sicut virtus humilitatis omne vitium eneruat, sic arrogantia roborat.] Quia nimirum sicut initium, & quasi compendium omnis peccati superbia; ita & humilitas est omnium virtutum exordium. Creationem sanè, qua Deus omnia tum visibilia, tum inuisibilia condidit, nihil omnino præcessit, nec fuit aliqua materia præiacens, ex qua Deus naturale opus effecerit. Ita & recreationem, aut hominis restaurationem, vel eius ad gratiam exaltationem, nihilum humilitatis præcedat necesse est: vt scilicet quis se nihil esse cognoscat, & vires suas tanquam omnino ad iustificationis opus insufficientes

Iob. 15. 20 spernat. Cunctis diebus suis, inquit Iob, impius superbit;] iustus autem, vt iustus fiat, & ab impietate liberetur, superbiam tandem deseret, & ad humilitatem tanquam ad initium iustitiæ redibit. Solent

Greg. 12. mor. c. 19. electi, inquit Gregorius, in quibusdam suis cogitationibus atque actibus superbire. Sed qui electi sunt, cunctis suis diebus superbire non possunt; quia priùs quàm vitam finiant, ad humilitatis metum ab elatione corda commutant.] Attende quomodo humilitas omnis iustitiæ & virtutis est radix, ad quam iustus (si fortè per superbiam aliquando elatus est) debet remeare, vt ex ea quasi ex primo gradu ad iustitiam ascendat. Quod profectò huius virtutis magister Christus in se ipso voluit quodammodo de-

Ephes. 4. 9. 10. monstrare, cùm de illo Paulus dicat: Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascẽdit super omnes cœlos, vt impleret omnia.] Ille, inquam, qui in infinitum sublimis est, cùm nihil se celsius haberet, nisi priùs descendisset, & se per humilitatem deiecisset, non posset ascendere. Descendit igitur cùm carnem assumpsit, cùm se hominem fecit, cùm miserias nostras præter ignorantiam & malitiam accepit, & sic humiliatus ascendit super

omnium

A omnium beatorum spirituum ordines, vt donis suis omnia repleret. Idem sit iter membrorum & capitis, & sicut hoc descendit, quò non ex iustitia debuit, sed quò charitas illud impulit, vt nos secum ad cœlestia deferret; ita & nos quò debemus ex iustitia, scilicet ad nostram despicientiam, descendamus, vt nos altitudo gratiæ, & diuinæ familiaritatis excipiat. *Genes. 24.64.* Rebecca, conspecto Isaac pedite,] qui egressus fuerat ad meditandum in agro, statim [descendit de camelo,] & animal, cui insidebat, reliquit. Et tu, ô anima mea, videns sponsum tuum descendisse in agrum huius mundi, vt cogitaret super te cogitationes pacis, & meditaretur salutem tuam, de camelo superbiæ descende, & vniuersos labores tuos ex verissima humilitate contemne. Nisi enim ab hoc descensu B vitam spiritualem incœperis, nunquam poteris veras virtutes acquirere, & cum humillimo Domino coniugium inite.

Ille, qui sublimis est deitate, naturam nostram induit, vt esset humilitate mirabilis, & sponsis suis, animabus sanctis, præberet humilitatis exemplum. Conuersationem omnem suam humilitate conclusit, & in vita atque in morte hanc virtutem adamauit, vt intelligant illæ, se de superbissimis hostibus obtinuisse victoriam, & venam sanctitatis inuenisse, cùm itinera suæ despicientiæ conficiunt. Non fuit ille contentus humilitatem coluisse, sed & humilitas ipsa factus est, vt sicut ipse est perfectionis summa; ita & humilitas sit etiam virtutis perfectionisque *1. Ioan. 4.16.* compendium. Deus charitas est] (vt inquit Ioannes) sed inquies, an Christus dici possit humilitas? C Deus quidem est charitas increata, quoniam perfectiones suæ non sunt ab eius natura distinctæ: & sicut ipse sua iustitia & sua misericordia est; ita etiam & sua charitas est. At Christus alia ratione humilitas dici potest; quia nimirum obsequium humile est nobis impensum. Si rex potentissimus egenis seruiat, & ipsis ad mensam sedentibus, cibum ministret eis, illud obsequium humilitatem vocamus, & dicimus, ô quãta est huius regis humilitas. Quòd si obsequiũ illud à rege non distingueretur, sed ipse rex esset famulus & famulatus, obsequens & obsequium, iam ipse rex verè diceretur humilitas, quia non tantùm opus humilitatis præstat, sed & est ipsum per actionẽ humilitatis datum obsequium. O Christe Saluator mundi, ô Rex regum, & Domine dominantium, non D tantùm ministrasti nobis, sed & ministerium atque obsequium nostrum factus es; tu es qui ministras panem, & es ipse panis: tu qui offers pro nobis sacrificium Patri, & es ipsum sacrificium oblatum Patri. Si obsequium nostrum factus es, quid multum si te non tantùm humilem, sed & humilitatem appellemus? Hanc dignationem tuam admiratus Dauid ad Pa- *Psal. 8.6.* trem tuum ait: Minuisti eum paulo minùs ab Angelis.] Quasi æqualis factus es Angelis quando ministrabas nobis, sed minor factus es Angelis, quando panis, & sacrificium voluisti fieri pro nobis. Sed iu- E cundum erit ex ore Bernardi hanc commendatio- *Bern. ser. 1. de S. Michael.* nem humilitatis audire. Sic planè, inquit, sic docet, vt vincat & humilitate, qui sublimitate vincebat, sitque tanto minor Angelis, quanto inferiori sese ministerio mancipauit: qui tanto excellentior est, quanto differentius nomen hæreditauit. Sed quæras fortasse, in quo minoratus videatur ab Angelis, cùm ministrare venit, quandoquidem (vt suprà meminimus) in ministerium mittuntur & illi? In eo vtique, quòd non modò ministrauit, sed ministratus est, erátque vnus & idem qui ministrabat, & qui mini- *Cantic. 2.8.* strabatur. Meritò proinde sponsa in Canticis Canticorum: Ecce (inquit) venit is saliens in mon-

A tibus, transiliens colles.] Ministrans enim salit inter Angelos, sed & ipsos transilit ministratus. Ministrant enim Angeli, sed de alieno, offerentes Deo bona opera, non sua, sed nostra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde & scriptura dicens: Quoniam ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli;] solicitè præmisit data *Apocal. 8. 4.* ei fuisse incensa multa. Nostros enim sudores, non suos; nostras non suas lacrymas offerunt Deo: nobis quoque eius munera referunt, & non sua. Non sic minister ille sublimior cunctis, sed humilior vniuersis, qui semet ipsum obtulit sacrificium laudis, qui Patri offerens animam suam, nobis ministrat vsque hodie carnem suam.] Hactenus ille. Si igitur Christus sacrificium pro nobis obla- B tum est, si panis noster est, si tota vita eius fuit quasi quoddam humilitatis obsequium: non ambigamus humilitate vitam Christianam contineri, quam dum corde & opere custodimus, nequaquam à Christi imitatione distamus.

Ex eo demum cognosci potest, humilitatem esse veluti quandam virtutum & disciplinæ Christianæ summam, quod est pro omnibus nostris defectibus quasi generale remedium. Humilis, quia seipsum despicit, de se magna, & inania, & risu digna non cogitat, nec laudari aut honorari desiderat. Humilis, quia alios maiores putat, nunquam eos despicit, nec irridet, nec temerariè iudicat. Humilis, quia in corde suo omnium vitiorum, & imperfectionum semina esse fatetur, minimè de C insurgentium tentationum molestia turbatur. Humilis, quia omnia bona à Deo venire nouit, virtutes non sibi arrogat: quia fragilitatem suam non ignorat, occasiones peccati declinat: quia suam paupertatem perspectam habet, occasiones etiam minimas proficiendi non deserit. Humilis amator est mortificationis, vt se ab imperfectionum labe purificet: amator est orationis, vt ab vniuersorum bonorum auctore dona gratiæ ad perfectè viuendum impetret. Humilis tandem corruptibilia & visibilia despicit; cœlestia & inuisibilia diligit, & quia perfectionem sibi deesse autumat, magno feruore semper ad eam venire contendit. Vna itaque humilitas talis est, vt multas in animam iusti virtutes inuehat, & ad multa D bona præstanda, & multa mala cauenda sufficiat. Et sicut charitate totam Dei legem implemus; ita quodammodo humilitate omnem quoque legem custodimus. Quia nemo à lege deuiat, nisi superbiat, iuxta illud: Initium superbiæ hominis apostatare à Deo, quoniam ab eo, qui fecit eum, re- *Eccl. 10. 14. 15.* cessit cor eius:] vt sicut primus homo à Deo per superbiam recessit: ita sciamus neminem à Deo *Vide D. Th. 2.2. q. 162. ar. 2.* per peccatum separari, nisi in quandam generalem superbiam incidat, & se ipsum actionis, qua peccat, finem constituat. Nullus etiam legem implet, nisi se Deo, cuius mandatis paret, humili- E tate subiiciat. Quod fortassis indicauit Dauid ita canens: Vide humilitatem meam, & eripe me: *Ps. 118. 153.* quia legem tuam non sum oblitus.] Considera, inquam, ô Domine, quia humilis sum, quia legem humilitatis, qua tibi in omnibus subderer, oblitus non sum, & à malis imminentibus libera me. Humilitatem pro afflictione positam multi existimant. Non abnuo. Sed Ambrosius, & Augustinus humilitatis nomine, virtutem humilitatis, & lege Dei, legem humilitatis intelligunt. De voce humilitatis hæc Ambrosius ait: Fortasse dicat aliquis, *Ambr. ad Psal. 118. ser. 20.* gloriatur de se Propheta, & si gloriatur, gloriatur in infirmitatibus suis, in quibus & Apostolus gloriatur,

2. Corin. 12. 9.

dicens: Gloriabor in infirmitatibus meis.] Alius in diuitiis, alius in titulis nobilitatis ac prosapiæ suæ; alius in administrationibus, & honoribus gloriatur, iustus in humilitate gloriatur. Bona enim gloria, Christo esse subiectum. Vt scias autem, quia iactare non se cupiat, sed Domini in se gratiam prouocare, alibi idem Propheta ait: Vide humilitatem meam & laborem meum. Ergo quasi is, qui humiliauerit cor suum: quasi is, qui plurimum laborauerit, ibi sibi dimitti peccata desiderat: hîc etiam se precatur. De lege verò, hæc Augustinus: Hoc loco nullam Dei legem conuenientiùs intelligimus, nisi qua immobiliter fixum est, vt omnis, qui se exaltat humilietur; & omnis, qui se humiliat exaltetur.] Superbus ergo malis, vt humilietur, innectitur: humilis à malis, vt exaltetur, eripitur.] Hæc illi.

Aug. lib. concione 30. Luca. 14. 11.

Si ergo legem Dei humilitate complemus; si dum humiliamur Deo, peccata vitamus; si dum nos deiicimus, & Deo fidimus, robur ad capessendam perfectionem obtinemus, verè humilitas est disciplinæ Christianæ summa, quam qui tenuerit in conuersatione sua, breui compendio omnem virtutem colet, & dum se magis magísque deiecerit, ad maiorem mentis puritatem veniet. Deus est enim (vt ait Iob) [qui ponit humiles in sublime;] qui eos nimirum, quos humilitate deprimit, ad fastigium sanctitatis extollit. Hi sanè dum se humiliant, in sublimitate ponuntur, quia omnia terrena pedibus proterunt, de quibus optimè inquit Gregorius: In sublimi quippe humiles ponuntur, quia cùm se ex humilitate substernunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia transeunt, cúmque se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine huius mundi gloriam transcendentes calcant. Videamus humilem Paulum, cùm discipulis dicit: Non enim nosmetipsos [prædicamus, sed Iesum Christum] Dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Christum. Videamus hunc humilem in sublimi iam positum dicentem: An nescitis, quia Angelos iudicabimus?] Et rursum: Conresuscitauit, & consedere nos fecit in cœlestibus.] Fortasse hunc exteriùs tunc catena religabat, mente tamen in sublimibus positus fuerat, quia iam per spei suæ certitudinem in cœlestibus sedebat.] Iam nihil superest nisi vt humilitatem, summam virtutum esse dicamus, quæ terrena despicit, cœlestia appetit, & præmia æterna fidenter expectat. Hanc viam, ô iuste, tu diligenter ingredere, quia si aliò diuerteris, & humilitatem deposueris, nunquam virtutes, humilitati subnixas, consequeris.

Iob. 5. 11.

Greg. 7. mor. c. 9.

1. Corint. 1. 27.

1. Corint. 6. 3. Ephes. 2. 6.

Homines fieri Humilitate Deo gratissimos, Angelisque simillimos.

CAPVT V.

MERITO Deus humiles diligit, quos humilitate sibi subiecit, & Angelicis spiritibus simillimos fecit. Quanti autem eos diligat, quámque gratos habeat, vates Regius cecinit, & propter hoc reges terræ non sine stupore maximo ad reddendas Deo grates inuitauit: Confiteantur tibi, Domine, ait, omnes reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui.] Laudibus te attollant, ô Deus meus, omnes iusti, omnes reges terræ, qui verè in terra regnant, quoniam se ipsos regunt, & vt postea in cœlo regnent, omnia bona terræ sub pedibus ponunt. Et quidem iustè hos reges ad tuas laudes proferendas inuito: quoniam si non est speciosa laus in ore peccatorum, erit vtique speciosa, & grata tibi in ore iustorum. Hi autem, quos nunc reges nomino, iusti sunt, quia audierunt verba oris tui, & ea non solùm audiui, sed opere complexi sunt. Hi cantent in viis Domini; canant, inquam, occultissimas rationes prouidentiæ eius: siue canant stupenda, ac nullis humanis sensibus comprehensa opera eius; nec timeant in laude modum excedere, quoniam magna est gloria Domini, & adeò magna, vt nunquam possit vel ab vlla creatura, vel ab omnibus simul pro dignitate laudari. Inter alias autem Dei vias, ac mirabiles suæ prouidentiæ rationes: inter alia Dei admiranda opera, hanc præcipuè nunc reges terræ canant, quòd excelsus cùm sit Dominus, humilia respicit, & alta à longè cognoscit. O opus Dei admirandum! ô opus omni laude dignissimum, quòd ipse excelsus humilia respiciat! Nam & magni magnos diligunt, & supremi sæculi principes alios similes, nempe nobilissimos & illustrissimos, suo amore dignos ducunt. Non verò sic Deus noster, qui in altis habitat: & cùm immensus & excelsus natura sit, humilia respicit in cœlo & in terra.] Quid ergo est humiles à Deo propè respici, & superbos ac elatos à longè cognosci, nisi quòd illos oculis misericordiæ videt, vt impensè diligat; istos autem oculis indignationis respicit, vt ob superbiam, qua fœtent, odio habeat, & à se tanquam indignos repellat? Vnde egregiè Prosper ait: Sub oculis Domini est humilis & elatus: sed humilem, quia placet, proximus videt: superbum, quia displicet, longinquus agnoscit. Et alio loco vberiùs inquit: Meritò cœlum intelliguntur, qui habitantur à Domino: qui cùm sint sancti, atque ideo excelsi, iidem tamen sunt humiles, neque aliunde, nisi de humilitate sublimes. In altis itaque Dominus habitat; id est, in sanctis, & spiritualibus, atque cœlestibus. Et humilia respicit, id est, ipsos Sanctos, nunquam in se, sed semper in Domino gloriantes: delectatur enim altitudine humilium, & humilitate celsorum, in cœlo & in terra: hoc est, quorũ conuersatio in cœlis est, licèt mortali sint carne circumdati.] Respectus itaque humilium, quo à Domino respiciuntur vt cœli sui, vt ipsa humilitate sublimes, respectus est benignitatis & amoris; respicit enim eos vt ipsius honoris auidos, vtque humilitate decoros, & ad eos diligendos trahitur, quia cùm eos iustos & sui similes fecerit, eximio quodam ipsos amore dignatur.

Psal. 137. 4.

Psal. 112. 5.

Prosper ad Psal. 137.

ad Psal. 112.

Humilibus nihil aliud curæ est, nisi honor Dei; nam illum honore afficiunt, dum eidem omne bonum tribuentes, se ipsos, conatúsque suos, apertissima compulsi veritate, contemnunt. Illos autem, qui Deum honorant, ipse gratissimos habet, eísque abundantissimam gratiam impertit. Qua ratione Ecclesiasticus ad humilitatem hortatur, dicens: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.] Nihil est pretiosius, nihil desiderabilius, quàm apud Deum inuenire gratiam, & eius amorem ac beneuolentiam promereri. Si hanc igitur tibi conciliare cupis, quãto maior fueris, tanto magis te abiice, tanto modestiùs de te cogita, tanto veriùs aliis te submitte, vt hũc thesaurum gratiæ Dei possidere merearis. Si autem caussam aues cognoscere, ob quam Deus humiles gratos habeat, ea est, quia cùm ipse sit potentissimus & honore dignissimus, soli humiles eum honore prosequũtur, superbi verò eius honori, quantũ in ipsis est, detrahũt. Si ergo humiles Deũ honore prosequũtur, & se ipsos despicabiles ostendũt, vt Dei gloria apud omnes magis magísque resplẽdeat, quid mirũ, si ab eo diligãtur, cuius solum honorem exoptant? Illi sanctis Angelis quotidie similes fiunt, qui cùm apostaticis spiritibus,

Eccle. 3. 20.

A sibi non debitam Dei similitudinem affectantibus, fortiter dimicarunt. Ioannes enim Sanctorum Angelorum fidelitatem enarrans, hæc ait: Factum est prælium magnum in cœlo, Michaël, & Angeli eius præliabantur cum dracone: & draco pugnabat, & Angeli eius: & non valuerunt, nec locus inuentus est eorum ampliùs in cælo.] Nemo prohibere potest, vt locum hunc, non de prælio futuro in Ecclesia tempore Antichristi, sed de prælio facto in ipso cœlo Empyreo inter Angelos bonos & malos, nunc cum scholas sectantibus intelligamus. Nam cùm Lucifer, & eius sequaces per superbiam aduersùs Deum exigerentur, à Michaële, & Angelis sanctis, atque humilibus è cælo deturbati sunt, & in tartareas pœnas deiecti. Ibi in perpetuas æternitates suæ superbiæ pœnas luunt, & Angeli sancti suæ humilitatis ac fidelitatis præmia recipiunt:

Apocal. 12.7.

Vide D. Tho. 1. p. q. 63. ar. 8.

B honorante Deo eos, qui se honore affecerunt; & impensè diligente, ac præmiis cumulatissimis prosequente illos, qui pro amore suo cum superbis spiritibus decertarunt. Similis huic est quotidiana humilium victoria, qui vita, & moribus in atriis cœli, nempe in Ecclesia, semper clamant: Quis sicut Deus? Et superbos honorem non debitum ambientes, & sibi, non Deo gloriam quærentes, veræ humilitatis exemplo condemnant. Quisque eorum non dicit cum superbo Lucifero: In cœlum conscendam:] sed quod ad me attinet, in infimo loco sedebo. Non dicit: [Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis:] sed cum humili publicano timens, & tremens, & genuflexus, & veniam

Isaiæ 14. 13. 14.

C de peccatis postulans, in postremo angulo templi subsistam. Non dicit: [Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo,] sed in hoc, quòd pro me seruus factus est, & in vili præsepio collocatus, eum imitari contendam. Quòd si humiles, sanctos Angelos vita & conuersatione sequuntur, æquum est vt Deo nimis grati acceptique putentur; vt ille, qui non est acceptor personarum, similia obsequia simili amore gratificet, & similibus præmiis afficiat. Humilitate Angeli Deum ad se traxerunt, qui post reportatam ab eis de superbo hoste victoriam, illos in vitam beatam admisit, & se ipsum eorum mercedem ac possessionem fecit: & eadem virtute iusti Deum ad se trahunt, & suorum cordium habitatorē

D agnoscunt. Dicat Rupertus Abbas qua virtute Maria Virgo Verbum Dei ad se pertraxit; Exponens enim illud Canticorum: Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum,] ita scribit: Olim in Eua malo superbiæ fœtore offensus, & ob hoc ab humano genere auersus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, sic ad genus humanum conuersus est. Propterea nardum meam dico humilitatem meam, quia sicut nardus herba aromatica, paruo quidem frutice, vel parua spica nequaquam se in altum subrigit, sed comosa, atque odoratissima flore optimi odoris, atque radicula suaui, multis vsibus probatur vtilis: sic humilitas mea, suo quidem arbitrio, vel iudicio, parua res est, nimiúmque exilis, sed iudicio regis pretiosior est

Cantic. 1. 11. Ruper. lib. 1. in Cantic. ad cap. 1.

E cunctis operibus legis, in quibus homines iusti sibi videntur atque magnifici: ipsumque regem, & Patrem eius, Deum, sanctum quoque Spiritum vnicè delectat velut suauis odor, qualis quantúsque de nullo vnquam vsque ad ipsum spirauit, vel spirare potuit sacrificio. O amici hoc ego experta sum. Humilitatem meam de illo accubitu suo sensit, & respexit, & valde delectatus est, & placuit sibi, quòd in isto sexu tantam humilitatem inuenit: in isto (inquam) sexu, à quo initium superbiæ, generi humano super-

A ueniens, totam massam corrupit.] Sic ille. Quod in anima omnium humillima factum est, in omnibus animabus humilibus suo modulo fieri certum est, nempe quòd regem regum ad se humilitate trahant, & inuitent, ac vera charitate possideant. Si autem Dominus humilitate delectatur, tanquam ea virtute, quæ ei honorem defert, & gloriam Deo debitam sibi non rapit: si humilitate ad manendum in hominibus inuitatur, & allicitur; non dubium quin humiles gratissimos habeat, & vt veros Christi filij sui imitatores, & Angelis similes diligat.

Quis ambigat formæ pulchritudinem esse dilectionis illicium & incitamentum amoris? Sed animæ, quæ humilitate in Deum gloriam & honorem intorquent, eadem virtute pulchræ & decoræ sunt,

B vt inde appareat, quantam apud illum gratiam inueniant. Quid enim pulchrius homine, præsertim litterato, & magnis virtutibus, ac Dei donis prædito, humiliter de se ipso sentiente, & omnem fastum, omnémque ab aliis profectam laudem aspernante? Certè hunc Deus diligit, quem dilectissimo Filio suo magno & humili similem videt: Angeli amant, quia eum non hominē, terrena sed cœlestia sapientem, & sibi humilitate iunctum esse fatentur: homines verò suspiciunt, & admirantur, & quem superbia tumidum non sustinerent, humilitate fulgentem sibi prælatum esse gaudent. Humilitas itaque, Dei, & Angelorum, & hominum oculos capiens & illiciens, pulchritudo animæ est, quæ in anima, priùs criminibus fœdata, magna creditur, sed in ea, quæ innocentiam

C sanctitatémque seruauit, maxima & planè mirabilis inuenitur. Huic in Canticis dictum est: Ecce tu pulchra es amica mea: ecce tu pulchra es.] Bis pulchra dicitur, & non ociosè, primò quidem propter conseruatam puritatem; secundò verò propter retentam humilitatem. Quia licèt humilitas sit semper animæ pulchritudo; tamen puritati vitæ, & donorum, siue naturalium, siue supernaturalium copiæ adiuncta crescit, & mirabilem splendorem acquirit. Vtrumque ea melliflui Doctoris verbis accepimus: Decor, inquit, animæ, humilitas est. Non à me ipso hoc dico, cùm Propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo, & mundabor, humili herba, & pectoris purgatiua, humilitatem significans. Hac se post grauem lapsum rea & Propheta lauari confidit, & sic niueū

Cantic. 1. 14.

Bern. ser. 45. in Cantic.

D quendam innocentiæ recuperare candorem. Verùm in eo, qui grauiter peccauit, etsi amanda, non tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit; nonne tibi videtur geminum animæ possidere decorem? Sancta Maria sanctimoniam non amisit, & humilitate non caruit: & ideo concupiuit rex decorem eius, quia humilitatem innocentiæ sociauit. Denique [respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ.] Ergo beati, qui custodiunt vestimenta sua munda, videlicet simplicitatis & innocentiæ; si tamen & decorem induere humilitatis adiiciant.] Hæc ille. Meritò ergo dicemus eximiam virtutem humilitatē, vestiam esse sicvt aurum emblemate perornatum, quod etsi per se pulchrum sit, tamen colore illo viuido & splendi-

Luc. 1. 48.

E do expolitum pulchrius & pretiosius efficitur. Atque adeò si humilitas siue in pœnitente, siue in innocente pulchritudo esse probatur, non potest Deus amator pulchritudinis eos reiicere, aut inuisos habere, quos virtus hæc suo decore exornauerit: quin potiùs illos vt sibi gratissimos fouet, & protegit, ac dilectionis suæ stringit amplexibus. Vnde Isaias ait: Quia hæc dicit excelsus, & sublimis habitans æternitatem, & sanctum nomen eius in excelso, & in sancto habitans, & cum contrito &

Isaia 57. 15.

humili ſpiritu.] Excelſus profectò cùm ſit Deus, habitat in corde excelſo (vt exponit Hieronymus) & ſanctus in ſancto. At quod eſt cor excelſum, quod ſanctum? Nullum aliud niſi cor contritum & humile, quod compunctione abiecta peccatorum deſerit, & humilitate ſe terrenis euacuans ad cæleſtia dona capienda diſponit. Denique venit ille vt viuificet ſpiritum humilium, & viuificet cor contritorum. His humilibus & contritis vitam ſuæ ſimilem, nimirum gratiæ vitam impertit, & in viuificatis ſibi complacet, eóſque dilectiſſimos habet, quos humilitate ſuæ voluntati ſubiectiſſimos reperit.

Hieron. ibid.

Accedat & alia cauſſa, propter quam humilitas animas iuſtas Deo gratiſſimas faciat, quia ſcilicet ſine illa reliqua obſequia, licèt magna, licèt difficilia, licèt pretioſa, Deo placere non poſſunt. Et quidem hoc proprium charitatis virtutum genitricis eſſe videtur; de qua dixit Paulus: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.] Et poſtea: Si habuero prophetiam, & fidem, & eleemoſynarum largitatem, & martyrij fortitudiné, ſine charitate nihil ſum, & nihil mihi prodeſt.] Sed ſi attentè conſideremus, idem elogiũ humilitati conuenire videbimus. Quod non auderem dicere niſi Proſper, Regienſis Epiſcopus, & perpetuus Auguſtini ſectator, non antea dixiſſet. Ille ad Demetriadem virginem ſcribens, & remedia aduerſùs ſpiritum ſuperbiæ perſcribens, ſic ait: Hunc autem corruptiſſimum peſtilentiæ ipſius flatum ſpiritus veræ humilitatis, & veræ charitatis excludit. In nullo enim hæ virtutes ab inuicem diuiduntur, & ambarum tam indiſcreta connexio eſt, vt qui in vna earum conſtituitur, ſimul vtraque potiatur. Sicut enim pars charitatis eſt humilitas; ita pars humilitatis eſt charitas. Et ſi illa recolamus, quæ ſine bono charitatis infructuoſa eſſe Apoſtolus definiuit; inueniemus eadem ſimilem habere charitatem, ſi eis humilitas vera defuerit. Quem enim fructũ habebit, aut cum inflatione ſcientia, aut cum humana gloria fides, aut cum iactantia largitas, aut cum elatione martyrium? Vnde quia in deſtructionem ſuperbiæ & humilitas tendit & charitas; de vtraque habeatur dictum quicquid de vna eſt diſputatum. Et ad idem Cæſarius ait: Iterum atque iterum rogo, & admoneo vos fratres, vt obedientiam, humilitatem, atque charitatem, non ſolùm ſenioribus & coæqualibus, ſed etiam iunioribus exhibere iugiter ſtudeatis: quia quælibet bona ſeruus Dei habere côtéderit, omnia infœliciter perdet, ſi in illo humilitas & charitas non fuerit.] Non ergo placet Deo, quòd ſuperbia fœdauerit, & quòd humilitatis iura reliquerit. Eſt enim humilitas quaſi virtutum condimentum, ſine quo inſulſæ, & eſui aptæ minimè reputantur: & Deus menſæ ſuæ apponi non patitur cibum, cui ſapor humilitatis non fuerit adiunctus. Spernet ille labores tuos, corporis afflictationes, & mentis curas, & conatus pro nihilo ducet, ſi humilitate poſthabita, laborans & ſudans ſuperbia tumueris. Vbi fuerit ſuperbia, inquit Salomon, ibi erit & contumelia: vbi autem humilitas, ibi & ſapientia.] Nam ſi ſuperbiæ tumor opera tua fuerit comitatus, non ſine ignominia illorum, & tua à Domino repellentur. Si autem humilitate cinxeris, & modeſtia decoraueris, ſeruus fidelis, & ſapiens reputatus eum illis libenter admittens. Eſt humilitas ſanctus quidã & neceſſarius virtutum fucus, quo ſi earũ actiones non fuerint illitæ, minùs gratæ oculis bonorum apparent. Sæpe vidi concionẽ eloquentiſſimam, & actionem litterariã ſubtiliſſimam, & alia huiuſmodi ob humilitatis abſentiam fuiſſe refutata, & non ſine riſu contempta. Fucus enim iſte non ob vanitatẽ, ſed ob veritatem adiectus, ideo opera noſtra placere facit, quia eorũ imperfectiones abſcondit. Nullaque eſt in noſtris operibus culpa, quã humilitas non venia dignam reddat: nullus defectus, quem ſua comitate non ſuppleat. Eſt tandem humilitas ſi non vita operum, hoc enim charitati competit; at ſanitas operum, ſine qua putrida ſunt in ſe ipſis, & aſpicientibus faſtidioſa. Nam ſi tinea bonorum operũ ſuperbia eſt, ſanitas eorundem operum, humilitas erit: Tinea (vt annotauit Gregorius) dãnum facit, & ſonitũ non facit: ita ſuperbia dum intus in corde latet, ſine eo quòd ab hominibus videatur, bonorũ noſtrorum interiora corrodit. At humilitas dum hanc tineã ſuperbiæ tollit, opus bonũ in ſua integritate conſeruat. Ecce ergo quare humilitas gratiſſima Deo ſit; quia dum iuſtorum opera perficit, & eos decoros reddit, & Deo honorem defert, ipſos Angelis ſimillimos facit, quorum ſemper fuit Deum honore proſequi, perfectè operari, & pulchritudine ac decore veſtiri. Deteſtor ego ſuperbiam Iacob, ait Dominus, & domos eius odi.] Deteſtatur namque ipſe ſuperbiam & elationem filiorum Iacob Patriarchæ ſanctiſſimi, qui humilitate auctus eſt, & celeberrimo nomine Iſraelis honoratus: quẽ patrem humilẽ, vt Deo placiti eſſent, imitari debuiſſent. Si hãc Dominus ſuperbiã deteſtatur, & odit, humilitatẽ Iacob in ſpiritualibus eius filiis diliget, & ipſos propter illam maximè gratos habebit. Quare hanc virtutem pulcherrimam ſemper deſidera, & quia donum magnum Dei eſt, ſemper poſtula, & ſine vlla intermiſſione opere côple, vt gratus Deo (quod certè ſummum eſt maximè deſiderabile) eſſe merearis.

1. Cor. 13. 5. — *Proſper. epiſt. ad Demetria. ad finem.* — *Cæſar. epiſt Homil. 18.* — *Prou. 11. 2.* — *Grego. 5. mor. c. 18* — *Amos 6. 8.*

Deum in iuſtis ſuis Humilitatem maximè curare.

CAPVT IV.

Difficile eſt homini, Dei voluntatem agnoſcere, & tantam rectitudinem, tantámque ſublimitatem anguſta inueſtigatione contingere. Quis enim adiuuit ſpiritum Domini? vt ait Iſaias, aut quis conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? cum quo iniit conſilium, & inſtruxit eum, & docuit eum ſemitam iuſtitiæ, & erudiuit eum, ſcientiam, & viam prudentiæ oſtendit illi?] Certè nullus. Quòd ſi Domini poteſtas à nullo adiuta eſt, ſi eius iudicia à nullo comprehenſa, ſi ipſius ſcientia, ac agendi ratio à nomine cognita, quid mirum, ſi voluntas eius, huic ſcientiæ ac poteſtati conformis omnino nos lateat? Viæ Domini à Paulo inueſtigabiles vocatæ ſunt, id eſt, nulla humana ratione veſtigabiles, nullo hominum ſenſu comprehenſibiles. Vias autem Domini, iudicia eius, ac voluntates eius eſſe intelligimus, de quibus in Pſalmo dictum eſt: Quoniam vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas.] Miſericordia eius imperueſtigabilis eſt, quia extenditur ad delenda vniuerſorum indulgentiam poſtulantium crimina: & veritas eius eſt incomprehenſibilis, quia ſine vllo fine caſtigat impœnitentium, & non ſe emendantium delicta. Vtrunque mirabile & humanum captum excedens, quòd iuſtiſſimus Deus velit magna peccata viliſſimorum hominum, vtcumque ea deteſtantium, remittere: & miſericordiſſimus Pater in animum inducat, peccata per breue tempus durantia, quia dolore pur-

Iſa. 40. 13 14. — *Rom. 11. 33.* — *Pſal. 24. 10*

gata non sunt, in perpetuas æternitates punire. Quod autem de his Dei voluntatibus dictum est (quæ comparatæ ad effectus plures appellantur, cùm tamen in ipso Deo, qua omnia vult, voluntas sit vna) de aliis etiam dici potest, quòd scientiam nostram & inuestigationem effugiunt. Sed vnum est, in quo Deus voluntatem suam nobis manifestam ac perspectam esse voluit; in eo scilicet quod nobis faciendum est aut vitandum, vt ei, tanquam Domino ac Creatori nostro, placeamus. Omnia enim præcepta & vniuersa consilia voluntatem Dei continent, quæ apertè, & sine vllis ambagibus patefaciunt, quid ab hominibus Deus fieri aut non fieri velit. Quare vox Pauli est ab ipso Deo ad loquendum moti: *1. Thessal. 4. 3. & 5. 18.* Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra. Et: In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.] Et Petrus ait: *1. Petri 2. 13.* Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, quia sic est voluntas Dei.] Ac tandem Dauid: *Ps. 102. 7.* Notas fecit vias suas Moysi: filiis Israël voluntates suas.] Et in hoc miserator, & misericors Dominus, longanimis, & multum misericors, quòd voluntates suas nobis notas facit, etsi secundùm eas non viuamus, & leges eius prætereamus, patienter sustinet. Est itaque voluntas Dei hominibus occulta & manifesta: occulta quidem de se; manifesta verò, quia ipse eam nobis aperuit: occulta in consiliis suis; manifesta in operibus nostris, quoniam qui iudicia sua vt à nobis in veneratione habeantur, abscondit, quid à nobis fieri velit, ne erremus, & decipiamur, benignè patefacit.

Inter has autem Dei voluntates nobis expositas ac patefactas, vna est miris modis declarata, qua ab omnibus iustis submissionem & humilitatem exposcit. Nam ipsa cura, & zelo continendi eos in humilitatis officio euidenter ostendit, se impensè, plusquam cogitari possit, in ipsis humilitatem amare. Ea quidem amplius amamus, quæ diligentiùs curamus, & solicitiùs custodimus. Deus verò, qui humilitatem iustorum diligentissimè curat, & solicitissimè seruat, satis se eam magna dilectione amare demonstrat. Vt autem exponam, quanta cura Deus noster in nobis humilitatem gignat, & generatam prouehat atque custodiat, liber verbis Augustini vti, quibus ipse docet, quantis modis impij ad pœnitentiam vocentur. Ita ergo scribit: *Aug. ad Ps. 102.* Vocat Deus vndique ad correctionem, vocat vndique ad pœnitentiam. Vocat beneficiis creaturæ; vocat impertiendo tempus viuendi; vocat per lectorem; vocat per tractatorem; vocat per intimam cogitationem; vocat per flagellum correptionis; vocat per misericordiam consolationis.] Prorsus his omnibus modis nos Deus ad humilitatem incitare curat: prorsus his omnibus rationibus nos ad humilitatem vocat, vt nobis certum sit, maximè curæ illi esse, vt humiles simus, & de nobis modestè sentiamus.

Beneficiorum mole nos ad humilitatem pertrahit, quia simul cum illis lucem ad cognoscendam nostram maximam indignitatem immittit. Beneficiorum enim Dei, ac beneficiorum regis terreni hoc magnum inuenimus discrimen, quòd ista in superbiam eleuant, illa ad humilitatem inclinant. Vide Aman ex beneficiis regis Assueri in incredibilem superbiam elatum. *Esther 3. 1.* Rex Assuerus, inquit scriptura, exaltauit Aman, filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag] hominem inquam alienigenam, ex vili prosapia natum Amalecitam, aut Macedonem, in quibus ferè semper accidit, vt ex dignitate superbiant. Et hinc quid sequutum est? Certè vt ægerrimè ferret, & valde irasceretur, eo quòd Mardochæus Iudæus non flecteret illi genu, nec ipsum adoraret, timens ne contra ius, & fas diuinum honorem in hominem mortalem transferret. Quanta verò fuerit huius superbissimi hominis, tum indignatio, tum elatio, ex eo cognoscitur, quòd pro nihilo ducens in vnum Mardochæum mittere manus suas, statuit apud se omnem nationem Iudæorum in vltionem negatæ adorationis perdere, atque delere. Sed vide nunc Paulum ex beneficiis Dei in virtutem humilitatis erectum: *1. Timot. 1. 12.* Gratias, inquit, ago ei, qui me confortauit, Christo Iesu, Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio: qui priùs blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] Non mihi, aut viribus meis, sed Deo meo accepta bona tribuo. Ille, cùm essem infirmus, & egenus, atque infirmis elementis seruiens, roborauit mentem meam fide & charitate, per merita Christi Iesu. Cùm essem infidelis, per gratiam suam fidelem me esse præuidit; & cùm essem abiectus, & vilis, me in dignitate Apostolatus, & in prædicationis ministerio constituit. Hæc, inquam, accepi, non ob merita mea, sed ob benignitatem ac beneplacitum eius, qui elegit me. Cùm enim priùs fuerim blasphemus, & malè de Christo loquens, & persecutor Sanctorum eius, & contumeliosus in mysterium gratiæ suæ, non potui ex me tantorum bonorum particeps fieri. Ita Deus iustos concessis bonis humiliat, vt humiliter de se sentientes, maiorum donorum capaces efficiat. Et sanè si Dominus ex beneficiis gratias quærit, etiam humilitatem exquirit; quia licèt gratiarum actio sit opus gratitudinis, non tamen potest separari ab affectu humilitatis. Quamobrem Augustinus gratiarum actionem definiens, ait: *Aug. in epistolā ad Rom.* Deo gratias agere, est sentire, omnia bona à Deo data esse, & pro eis ipsum laudare. Et alio loco: *In Psal. 85.* Agnosce te à Deo habere, & ex te nihil habere, vt nec superbus sis, nec ingratus. Deus itaque nos sæpe beneficiis onerat, vt sancta humilitate deprimat, & depressos ad fastigia maiorum donorum attollat. Ad quod propositum pulchra est similitudo Dorothæi: *Doroth. doct. 2.* Vt arbores, ait, cùm multo fructu onustæ fuerint, inclinant ramos, & eos plerumque frangunt. Qui autem ramus nullum habet fructum attollitur in altum, & rectus assurgit: Si autem (vt à multis expertum est) lapis appendatur, inclineturque, ne rectus assurgat, illico poma parit: Sic anima nostra, si humilietur, statim fructus edit, quantóque plures fructus attulerit, tanto magis humiliatur. Nam viri sancti, quanto ad Deum propiùs accesserint: tanto se iniquiores agnoscunt.] Attende quàm verum sit, quòd Deus te beneficiis ad humilitatem trahat, & quopacto ex exaltatione tua, animi submissionem, sine qua omnis exaltatio periculosa est, elicere curat. Nam & beneficia in homines confert, vt glorificetur in eis. Quam verò gloriā illi conferes, si humilitate postposita, dona eius tua merita existimes, & tibi per superbiam ascribas?

Ipsa quoque vitæ longæuitate Deus nos ad humilitatem inducit. Sicut enim adolescentia experimento caret, ita & matura ætas, ac multò magis senectus est experientiæ parēs atque magistra. Ideóque Deus, misericordia motus, solet aliquando iustorum vitam protrahere, vt suam infirmitatem quasi manibus tractent, & ex infirmitatis suæ cognitione ad sui despicientiam veniant, & ex hac despicientia ac humilitate ad dona, quæ in adolescentia non sunt consecuti, conscendant. O quàm sæpe multis annis nititur homo in summo virtutis se ponere, & in imo se reperit, conatur per orationis studium, & contemplationis exercitium familiaris esse Deo,

& ab eo, quod optat, excluditur; dicitque non sine dolore: Dum adhuc ordirer, succidit me.] donec experientia propriæ imbecillitatis doctus, incipit se ipsum despicere, & de suis conatibus desperare. Tūc sine conatu, sine labore quod diu optauerat, accipit, & cœlestium donorum, à quibus superbus exclusum se viderat, humilis factus se possessorem videt. Hic profectò diu fortasse vixit, vt scientiam humilitatis annorum diuturnitate disceret, & per eam quasi per ianuam ad obtentionem magnæ virtutis intraret. In quo verum est, quòd Deus eum vitæ longitudine ad humilitatem vocauit, & per experimentum humanæ infirmitatis bonorum desideratorum diuitem fecit. Dicat ille, gratias pro tanto beneficio agens Domino: Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.] Vitæ quippe protelatio illi tributa est; & misericordia, qua se ipsum agnosceret, prærogata, vt benigna Dei prouidentia eum ab spiritu superbiæ custodiens, & liberans, copia cœlestium donorum imbueret. Vel spiritus eius est à prouida Dei visitatione custoditus, cùm in ipsa attributione donorum Deus in homine spiritum humilitatis & propriæ notitiæ custodit. Nam si dona præstat, vt verbis Gregorij vtar, sed hunc spiritum continuè restaurando non subleuat, citiùs bonum perditur, quod non à largiente custoditur. Et fortè huc trahi potest illa eruditio virorum, de qua idem sanctus Iob ait: Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.] Vt auertat hominem ab his, quæ fecit, & liberet eum à superbia. Priùs enim Dominus quos diligit viros, aut ætate, aut saltem sensu, & maturitate facit, & tunc in quieto orationis somno erudit eos, & instruit sui ipsorum notitia ac humilitatis disciplina, vt & mala ab illis priùs gesta corrigat, & à superbia, quæ solet nasci ex bonis, eripiat. Profectò idem Beatus Pater Gregorius disciplinæ nomine compunctionem, nos ad humilitatem, & modestiam, ac ad submissionem trahentem, intelligit. Cuius caussas edicens, sic ait: Quatuor sunt qualitates, quibus iusti viri anima in compunctione vehementer afficitur. Cùm aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit, aut iudiciorum Dei sententiam metuens, secum quærens, cogitat vbi erit, aut cùm mala vitæ præsentis solerter attendens, mœrens considerat vbi est: aut cùm bona supernæ patriæ contemplatur, quæ quia nondum adipiscitur, lugens conspicit vbi non est.] His considerationibus Deus viros erudit, & in humilitate stabilit, vt vita ipsa naturalis illis ad humilitatem seruiat, qua parati ampliora dona recipiant.

Iosu 38. 12. *Iob. 10. 12.* *Greg. 9. mor. c. 19.* *Iob. 33. 16.* *Greg. 23. mor. c. 13.*

His etiam, quæ legimus, & quæ audimus, faciente Deo, ad humilitatem vocamur. Nihilque est non solùm visu, aut auditu, verùm & alijs viribus mentis perceptum, quod non humilitatem prædicet, nostramque vilitatem annuntiet. Quid legis, ô homo, quid audis? An gesta Saluatoris tui? Sed nihil est in eis, quod non à te humilitatem extorqueat. Nam ille [in hoc iudicium, & in hunc mundum venit, vt qui non vident videant; & qui vident cæci fiant.] Vt nimirum hi, qui sui ipsorum & Dei notitiam non habebant, ea fruerentur; & qui per superbiam putabant se videre, & medicum cæcitatis respuebant, magis ac magis excæcarentur. Quid audis? An insignia Sanctorum opera? Sed illis ad humilitatem incitaris. Nam si cum Sanctis te conferas, quasi minimus pusio coram gigantibus apparebis. Dicésque quod locuti sunt filij Israël, non sicut illi vano timore, sed verissima humilitate commotus: Vidi viros de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur.] Quid audis, & legis? An scelestissima impiorum facinora? Sed illis non minùs quàm studiosis Sanctorum operibus ad humilitatem impelleris. Quia nihil mali ab impiis gestum est, quod tu per consensum, aut per opus non fecisses, si te gratia tui Saluatoris deseruisset. Quid tandem legis? An naturæ opera, an gratiæ beneficia, an gloriæ iustis seruata præmia? Sed hæc omnia te ad humilitatem prouocant, quia naturæ bonis abusus es sæpe; quia gratiæ dona millies dilapidasti; quia te indignum æterna vita fecisti. Deus ergo curat, vt vniuersa, quæ legis, & audis, aut alio sensu percipis, te ad humilitatem & tui despicientiam instigent. Sapientérque Basilius animaduertit, ita nos à Deo fuisse formatos, vt quicquid circumspexerimus, nos ad humilitatem trahat, & propriæ vilitatis admoneat. Quo demum tempore, inquit, tui obliuisci poteris? Tui tunc obliuiscere, cùm te è terra submoueris. Quòd si è terra ne momento quidem subducis (coaluisti enim terræ, & concreuisti, super terram ingrederis, acquiescis terræ, téque in ea oblectas, delitigas pro terra, quicquid denique facias, sit id magnum, aut certè perexiguum, id omne in terra facis) nimirum è vicino habes, quod te tota commonefaciat humilitatis. Vnicuipiam es iniurius, & incandescis? vnde tibi ira hæc impotens? Ignominia te aspersit aliquis? Non sustinuisti audire: ignobilis. Dicto hoc ocyùs acriore ira efferbuisti? Quàm quæ audisti, atrociora contendis regerere? Demitte oculos, & conquieuit indignatio. Inspecta humo fac tecum repures, me, qui è terra factus sum, dixit ignobilem: minùs obiecit quàm ipse sum. Neque enim exprobrauit terram, è qua sumptus sum, sed hominem, qui me genuit. Vnus quiuis homo animatus, quanto est terra præstantior, quæ proculcatur pedibus? In eam mihi antiquam matrem, nempe terram, intendo oculos, quo fit, vt non tam contumeliæ loco habere debeam, quòd à seruo sim prognatus. Honoris enim est, quòd factus sum hac anima insignis & cohonestatus, existimat autem is se atroci affecisse me contumelia, nesciens quanto per eam plus mihi conciliauerit honoris. Meæ enim conscius naturæ, quis sim, probè noui, simul & vnde sim. Ad eam considerationis formulam, si factos nos esse de terra meminerimus: humilis hæc, & deiecta de nobis cogitatio nullo vnquam tempore sinet iræ impetum plus æquo excitari. Rationem itaque tuam adiuuet, & auxilietur terra ipsa nusquam non præsens, téque primigeniæ originis commonefaciens. Ad nescio quam vilem concupiscentiam si contingat excurrere te; fac subeat mentem tuæ hinc emigrationis articulus. Horam tui corporis in terram resoluendi, si ad mentem aduocaueris; momento sedabitur eiusmodi malesuada & væsaniens concupiscentia. Terra es, & in terram abibis. Cogites, velim, membra hæc tua, quæ nunc velut subsultant, ardore accensa libidinis, post aliquantum desitura esse, ipsis nimirum dissolutis membris, & in terram resolutis. Fac naturæ memineris, & ecce omnis illa ad improbitatem sectandam affectio pessum iit. Iugis hæc cogitatio salutare quoddam amuletum est aduersùs quodcumque peccatum.] Hactenus Basilius. Et sicut hæc nostra terrena substantia nos humiliat & deijcit: ita quæcumque alia ad intimam considerationem adducta, humilitatem nostrique contemptum parturiunt. Nam si illa maiora sunt, vt sunt Angeli, vel homines sanctitate, aut literis, aut alia re quapiam eminentiores, satis nos deprimūt; si verò minora sunt, dum illis abusi sumus, aut comparatione illorum inflati sumus, etiam nos vsque ad pro-

Ioan. 9. 39. *Numer. 13. 34.* *Basil. hom. 11. examer.*

tundum

A fundum deiiciunt. Si enim insania esset, si ex eo quòd culicem natura superas, superbires; cur non insania sit, si ex eo efferaris, quòd alium hominem honoribus aut aliis donis excellas, quæ omnia sunt satis exigua? Vocat ergo nos Deus ad humilitatem per lectorem, vocat per tractatorem, quia vniuersa, quæ audimus, quæ legimus, quæ tractamus, sunt humilitatis incitamenta, & humanæ vilitatis indicia.

Sed quid dicam de intimis cogitationibus à Deo immissis, quibus nos ad mentem humilem aduocare curat? Equidem puto eas tantas esse, & tam manifestas, vt nullus, quantumuis ignarus, eas valeat ignorare. Verè, ô homo (vt nunc in alio sensu verba Michææ vsurpē) [humiliatio tua in medio tui,] (Michæa 6.14.) quia in corde tuo non rarò, sed frequentissimè, non aliquo vitæ tempore, sed semper verba Dei audis, B quæ te statuant ante faciem tuam, & tuam vilitatem aperiant. Si te Deus per immissam cogitationem de peccatis reprehendat, habes vnde mirum in modum humilieris. Nam quid, quæso, magis humiliet, quàm vox summi regis, seruum suum nequam vocantis, malum & pigrum vociferantis, & visionis de eo accipiendæ memoriam facientis? Increpat (Nahum 1.4.) ille mare, & exsiccat illud, & omnia flumina ad desertum adducit;] quia dum nos ob peccata reprehendit, quasi præ timore arescimus, & ab omni tumore & propria reputatione deficimus. A fortitudine manus tuæ, inquit Dauid, ego defeci in (Psal. 38. 12.) increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem. Et tabescere fecisti sicut araneam animam C eius.] Cùm me variis doloribus & persecutionibus affligis, ac duris increpationibus propter iniquitates meas corripis, & reprehendis, quidni deficiam, & te irarum considerans, præ timore, & meæ vilitatis cognitione tabescam? Et sanctus Ieremias ait: (Thren. 3. 20.) Memoria memor erò imbecillitatis, scilicet meæ, & peccatorum, ac miseriarum mearum, & cùm à Domino huiusmodi cogitationes accepero, tabescet in me humiliabiturque anima mea.] Si verò Deus suorum te beneficiorum commonefaciat, quàm efficaciter hæc cogitatio ad humilitatem adiget, dum te peccatis beneficia tepensasse, & donis ingratitudine respondisse cognoueris? Quidni dicas, dum te vides cœlestibus donis prorsus indignum, quod dixit Iacob: Domine, minor sum cunctis miseratio- D (Gen. 32. 10.) nibus tuis, & veritate tua, quam expleuisti cum seruo tuo.] Verè minor, id est, indignus: quoniam si ob peccata mea indignationem tuam, ac acerbissimas pœnas sum commeritus, quomodo vel minima gratia, aut exiguo beneficio dignus existam? Si tandem Deus te de agendis & omittendis admoneat (nam ad hæc tria cogitationes à Deo immissas reuocare libet) quàm copiosa seges humilitatis se offert. Intelligis namque te agenda sæpe prætermisisse, & non agenda sæpius perpetrasse. Sentis te ad bona facienda ignauum & tardum, & ad vetita diligentem & pronum, Experiris te virtutis opera auersantem, vitia peccatáque diligentem. Væ qui (Isa. 45. 9.) contradicit fictori suo, testa de testis terræ.] Væ tibi testa vilissima, lutum fragilissimum, qui voluntati E Domini reluctaris, & ad oppositum eius, quod præcipit, sæpe manus extendis. Væ tibi, si non humilitate vestiaris, quia nihil sapienter cogitabis, quod non te deiiciat, & tibi præceptum humilitatis indicat.

Cui verò hæc non sufficiunt, Deus eum flagellis, & tribulationibus, & malis humiliat, vt si non miseratio, at tribulatio à nequitia superbiæ liberet, & tribuat intellectum auditui. Intelligebat hoc Iudith, quæ cum populo Dei in tribulatione constituta, vt à vastatione liberetur, remedium humilitatis assumit. Humiliemus, inquit, illi animas nostras, & (Iudith 8. 16.) in spiritu constituti humiliato, seruientes illi, dicamus flentes Domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum.] Intellegebátque Eliu apud Iob, qui (Iob. 33. 25.) inter alia de viro iusto à Deo percusso inquit: Consumpta est caro eius à suppliciis, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.] Vt scilicet qui prosperitate superbierat, & ab humilitate status innocentiæ discesserat, doloribus eruditus, ad statum illius spiritualis adolescentiæ, in qua Deo subdebatur, redeat. Multiplici autem flagello iusti ad humilitatem reuocantur. Nam aliquando doloribus, angoribus, ægritudinibus, persecutionibus, & aliis aduersitatibus attent eos Deus, vt humiliter de se sentiant, & suam imbecillitatem aduertant. Ob hanc causam Agar afflicta à Sara est, & fugæ, ac quasi exilii incômoditates experta. Quare monetur ab Angelo: Reuertere ad dominam (Gen. 16. 9.) tuam, & humiliare sub manu illius:] vt scilicet humilitatis itinere secura domum suam teperas, & ab heræ percussionibus libereris. Et Salomon ait: Antequam côteratur, exaltatur cor hominis: & antequam (Prov. 18. 12.) glorificetur, humiliatur.] Ac si diceretur, contritus & afflictus est homo, quia seipsum per superbiam extulit, vnde vt à malis liberetur, & ad antiquam prosperitatem redeat, necesse est vt seipsum humiliet. Ad hoc autem referre possumus quod Augustinus ait, minimas creaturas, homini que molestas, à Deo fuisse conditas, vt ipsius hominis superbiam reprimerent. Nam propter superbiam, inquit, instituit (Aug. tra. 1. in Ioā.) Deus istam creaturam minimam & abiectissimam, vt ipsa nos torqueret: vt, cùm superbus fuerit homo, & se iactauerit aduersùs Deum: & cùm sit mortalis, mortalem terruerit, & cùm homo sit, proximum hominem nô agnouerit, cùm se erexerit, pulicibus subdatur. Quid est quòd te inflas humana superbia? Homo tibi dixit conuicium, & timuisti, & iratus es: pulicibus resiste, vt dormias. Cognosce qui sis. Nam vt noueritis, fratres, propter superbiam nostrā domandam, creata illa, quæ molesta nobis essent: populum Pharaonis superbum potuit Deus domare de vrsis, (Exod. 8. 6.) de leonibus, de serpentibus. Muscas & ranas illis immisit, vt rebus vilissimis superbia domaretur.

Illi verò, quibus temporalis afflictio ad humilitatem non sufficit, solent duriori flagello puniri, dum quibusdam defectibus subiacere sinuntur, quos maximè cupiunt euitare. Vt scilicet videntes se leui tentatione victos, & modica culpa, quā horrebant, prostratos, sciant se virtute pusillos esse, & à nimia sui æstimatione recedant. Huius rei testis omni exceptione maior sit Beatus Gregorius, qui Diaconum suum alloquens, sic ait: Magna est, Petre, omnipotentis Dei (Greg. 3. dialog. c. 14.) dispensatio, & plerumque contingit, vt quibus maiora dona præstat, quædam minora non tribuat, vt semper eorum animus habeat vnde seipse reprehendat, quatenus dum appetunt perfecti esse, nec possunt, & laborant in hoc, quod non acceperunt, nec tamen elaborando præualent, in his, quæ accepta habent, se minimè extollant; sed discant, quia ex seipsis maiora bona non habent, qui in semetipsis vincere parua vitia atque extrema non possunt. Hinc est enim quòd perducto Dominus ad terram repromissionis populo, cunctos fortes, atque præpotentes aduersarios eius extinguens, Philistæos atque Chananæos diutiùs reseruauit, vt sicut scriptum est: In eis (Iud. 3. 4.) experiretur Israël,] quia nonnunquam, vt dictum est, eis etiam, quibus magna dona tribuit, parua quædam reprehensibilia relinquit, vt semper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis ho-

ſtibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduerſarij etiam minimi fatigant. Fit itaque vt miro modo vna, eadémque mens & virtute polleat, & ex infirmitate laſſeſcat, quatenus & ex parte conſtructa ſit, & ex parte ſe conſpiciat eſſe deſtructam: vt per bonum, quod quærit, & habere non valet, illud ſeruet humiliter, quod habet.] Hæc Gregorius. Et in eandem ſententiam Bernardus putat concupiſcentiam in nobis eſſe relictam in ſuperbiæ remedium, & leuia delicta permiſſa. Eius verba ſunt:

Bernar. Sicut de concupiſcentia diximus, quòd licèt damnationem abſtulerit, quia iuxta Apoſtolum, nulla damnatio eſt his, qui ſunt in Christo Ieſu. Tamen ad humiliandum nos ipſam adhuc patitur viuere in nobis, & grauiter affligere nos, vt ſentiamus quid nobis gratia præſtet, & ſemper ad illius auxilium recurramus. Sic & de minoribus iſtis peccatis pia diſpenſatione nobiſcum agitur, vt non penitus auferantur, ſed in illis nos erudiat Deus, vt cùm minima cauere non poſſumus, certi ſimus, quòd non noſtris viribus maiora ſuperemus, ſempérque timorati, & omnino ſoliciti ſimus, quomodo eius gratiam non amittamus, quam nobis tam multipliciter neceſſariam eſſe ſentimus.

Si verò quis nec per afflictiones, nec per leuium defectuum permiſſionem ad humilitatem trahatur, iam ſinitur in apertam iniquitatem cadere, vt manifeſtum peccatum abſconditam ſuperbiam detegat, & homo, qui cecidit, humilitatem, qua carebat, habere contendat. Audiamus aliquos ex patribus de hac re loquentes. Laurentius Iuſtinianus inquit:

Iuſtin. in ligno vitæ. tractatu de humilit. c. 6. Fatendum igitur eſt, ſuperbis vtile eſſe cadere in aliquod apertum & manifeſtum peccatum: vnde per humiliantem infirmitatem ſibi diſpliceant, qui antea ſibi placebant, dum ſtarent. Salubriùs enim Petrus ſe infirmum conſpiciens, humiliauit ſe, quando fleuit: quàm ſibi applauſit, quando præſumpſit. Hoc proteſtatur Pſalmus, dicens: Imple facies eorum *Pſal. 82. 17.* ignominiâ, & quærent te Domine.] Oportet namq; humiliter ſentire de ſe nitentem ad ſuperiora & altiora; ne dum ſupra ſe attollitur, cadat ad ſe, niſi in ſe firmiter per veram humilitatem fuerit ſolidatus. Et quia niſi humilitatis merito maxima minimè obtinentur; propterea, qui prouehendus eſt, correptione humiliatus, humilitatem meretur. Gregorius verò ſic ait: *Greg. 32. mor. c. 11.* Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impenſam gratiam bonorum operum, in ſuperbiæ vitium cadunt, ſed tamen quò ceciderint, non cognoſcunt. Proinde contra eos hoſtis antiquus, quia iam interiùs dominatur, etiam exteriùs ſæuire permittitur: vt qui in cogitatione elati ſunt, per carnis luxuriam proſternantur. Scimus autem quia aliquando minus eſt in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare: ſed cùm minùs turpis ſuperbia creditur, minùs vitatur. Luxuriam verò eo magis erubeſcunt homines, quo ſimul omnes turpem nouerunt. Vnde fit plerumque, vt nonnulli per ſuperbiam in luxuriam corruẽtes, ex aperto caſu malum culpæ latentis erubeſcant, & tunc etiam maiora corrigunt, cùm proſtrati in minimis, grauiùs confunduntur. Reos enim ſe inter minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauiora crediderunt. Pia ergo Domini diſpenſatione laxatus nonnunquam Behemoth iſte, de culpa ad culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum, quem ceperat, amittit; atque vnde viciſſe cernitur, inde ſuperatur. Conſiderare libet intra munitum gratiæ ſignum, quanto Deus fauore miſericordiæ nos continet. Ecce qui de virtute ſe extollit, per vitium ad humilitatem redit: qui verò acceptis virtutibus extollitur, non gladio, ſed (vt ita dixerim) medicamẽto vulneratur. Quid eſt enim virtus, niſi medicamentum? Et quid eſt vitium niſi vulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum: vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos namque virtutum dona retorquemus in vſum vitiorum: ille vitiorum illecebras aſſumit in artem virtutum, & ſalutis ſtatum percutit, vt ſeruet: vt qui humilitatem currentes fugimus, ei ſaltem cadentes hæreamus.

Hoc igitur eſt terribile [verbum factum in Iſraël, *1. Reg. 3. 11.* quod quicumque audierit, tinniẽt ambæ aures eius,] vt qui ſuaui medicamine, qualis eſt afflictio, qualis etiam fortè eſt leuis defectus, ad humilitatem non inducitur, acerbiſſimo hoc remedio curetur. Tãtum enim bonum eſt, humilitas, & tam impensè eam Dominus in nobis deſiderat, vt etiam iniuriarum ſuarum permiſſione (quæ ſumma mala noſtra ſunt) homines in via humilitatis erudiat. Hoc eſt illud medicameo, de quo Baſilius ait: *Baſil. reg. breu. 81.* Atque illud etiam ſcire conuenit, peccata religioſorum virorum plerumque etiam euenire ex conſilio Dei, ad ipſorum vtilitatem. Cùm videlicet Deus eos labi interdum permittat, ad ſanandam aliquam animi eorum elationem, quæ præceſſerit, cuiuſmodi eſt, quod Petro dictum *Matt. 26.* eſt, & in ipſo etiam contigit.] Medicamen (quod vix credibile eſt) vtile ſuperbis hominibus; quia licèt malum ſit illis, cadere, bonum tamen & vtile eſt, per medicinam quoque acerbam & amaram, à peccato ſuperbiæ liberari. Vnde Auguſtinus ait: *Aug. lib. 14. de ciuit. Dei.* Et ideo audeo dicere ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum manifeſtúmque peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubriùs enim Petrus ſibi diſplicuit, quãdo fleuit, quàm ſibi placuit, quando præſumpſit.] Hoc dicit & facit Pſalmus: Imple facies eorum ignominiâ, & quærent nomen tuum, *Pſal. 82. 17.* Domine;] id eſt, vt tu eis placeas quærentibus nomen tuum, qui ſibi placuerant, quærendo ſuum.] Hæc Auguſtinus. Ex quo conſtat, non ſolos peccatores, ob ſuperbiam & elationem, à Deo deſeri, vt in grauiſſima peccata labantur, ſed iuſtos etiam eadem ſeueriſſima, ſi per ſuperbiam efferantur, pœnâ mulctari. De illis inquit Paulus: *Rom. 1. 24.* Propter quod, id eſt, propterea quòd cùm Deum cognouiſſent, non glorificauerunt eum, nec ei gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam: vt contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis,] & cætera, quæ ſequuntur. His autem inquit idem Apoſtolus: *Galat. 6. 1.* Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.] Viros ſpirituales, id eſt, Dei cognitione & amore pollentes, vitámque ſpiritualem ſectantes alloquitur. Illis verò quid dicit? Sanè vt cùm fratrem cecidiſſe deprehenderint, cùm ad eum corrigendum acceſſerint, ne propriæ infirmitatis obliuiſcantur. Sciant ſe potuiſſe in idem crimen incidere, & hac cogitatione correcti, iram temperent, & delinquentem non ſine lenitate & miſericordia corripiant. Si aliter fecerint, fortaſſis tentabuntur, & in tentationem inducentur, vt ſuperbiam in contemptu fratris admiſſam ſimile, aut maius peccatum puniat, permittente Deo, vt qui ſe grauiter peccaſſe per ſuperbiam quaſi ignorabat, in graue, & ignominioſum peccatũ cadat. O acerbiſſimum humilitatis habẽdæ remedium! quàm apertè manifeſtas, Deũ in nobis maximè humilitatem optare, cuius cauſſa bona ſupernaturalia gratiæ & charitatis in iuſtis perire ſinit, & vt humilientur, ex amicis ſuis ſeruos diaboli, & mancipia impuriſſimorum affe-

ctuum fieri permittit. Quis non timebit te, ô rex A
gentium? Quis iam non intelliget, tuam voluntatem, nostram esse humilitatem?

Alia tandem via est multo desiderabilior atque fœlicior, qua Deus homines ad humilitatem incitare curat; ea autem est infusio intimæ consolationis. Nam pius ille Dominus, qui animas sanctas consolatur in secreto orationis, non vt eas perdat, sed vt magis magisque sanctificet; ita immissa luce suam benignitatem, & hominis indignitatem ostendit, vt homo quo ampliùs recipit, veriùs se humiliet, & diuinis illustrationibus indignum existimet. Quod
Isaiæ 40. 4. quidem fuit Isaiæ ore nuntiatum: Omnis, ait, vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur.] Ille scilicet, qui infimus est & paruulus, beneficio B
Dei, & gratiæ, ac donorum infusione exaltatus, mons magnus virtute fiet. Hic autem mons factus abundantia diuinæ consolationis, dum humilitate creuerit, ex accepta consolatione in maiorem p. fectionem
Isaiæ 64. 3. assurget. Nam cùm feceris mirabilia, Domine, vt ait idem Propheta, non sustinebimus; à facie tua montes defluxerunt.] Quænam sunt ista mirabilia, nisi quòd tu Deus deorum, Domine, ad nos pusillos, & nullius pretij descendas, quòd ad nos in abdito cordis loquaris, quòd delicias tuas esse nobiscum reputes; quòd nos desiderio humanæ consolationis vacuos, vix credibilibus, ab his, qui experti non sunt, consolationibus repleas: Cùm hæc feceris, quis sustinebit? Quis Quantumuis mons, Quantumuis sanctus, atque perfectus, non liquefiet? Quis non C
præ humilitate, quis non præ sui abiectione deficiet? Si de sursum super nos lapis, aut sagitta veniat, quasi naturaliter contrahimur, & cadimus in terram, & sic absque læsione nos mansuros putamus. Ita cùm radius, aut fulmen diuinæ consolationis de superius ad nos descendit, erudiente nos Deo, humilitate deprimimur, vt sine periculo tã ineffabili dono perfruamur. De hac humilitate Bonauentura illud Ec-
Eccl. 43 4. clesiastici interpretatur: Tripliciter sol exurens môtes, radios igneos exufflans, & refulgens, radiis suis obcæcat oculos.] Spiritus enim diuinus, vel eius cõsolatio exurit montes tripliciter, quia memoriã sanctis cogitationibus replet; illuminat intellectum, & inflammat voluntatem. Claritate autem sua obcæcat oculos: nam aucta in nobis luce cœlesti, quç quàm parum sciamus, & simus, aperit, omnis antea con- D
cepta præsumptio lassescit. Cùm ergo prope Dominum nos esse cognoscimus, cùm eius præsentia consolamur, tum Babylon superbiæ cadit, & omnis elatio & arrogantia discedit. Tunc Angelus diuini instinctus ad nos venit, & piscinam cordis nostri mouet, vt ab omni tumore sanemur. Tunc vnus de Seraphim volans ad nos, calculo amoris Dei non solam linguam, sed & cor tangit, vt dum exteriùs verba humilis confessionis proferimus, interiùs de nobis ipsis humiliter sentiamus. Et certum est apud Patres, ac constitutum, consolationem, aut illustrationem, quæ suscipientem non humiliat, sed in superbiam erigit, non à Deo, sed à malo spiritu proficisci: Eámque non veram, sed falsam consolationem esse, quam ad intentum nostrum nouit diabolus simula- E
re, & veræ consolationis quasi obducto colore contegere. Si itàque tot modis nititur Deus iustos suos ad humilitatem pertrahere, & tam admirandis ac variis itineribus ad sui ipsorum cognitionem adducere; quis non intelligat hanc virtutem esse Deo amabilissimam, nobísque apprimè necessariam, sine qua nec bene cœlestibus donis, nec vitæ diuturnitate vtimur: nec quæ rectè cogitamus, quæ legimus, aut audimus, probè intelligimus, nec flagellis, aut con-

A solationibus ad salutem erudimur?

Quòd Humilitas, est magna sapientia.

CAPVT VII.

His, quæ dicta sunt, lectis & animo comprehensis, statim quæstio humanum intellectum pulsat, quare Deus tam auidè in nobis humilitatem quærat, & virtutem hanc quasi præ omnibus aliis sitiat? Quare ille, qui excelsus est, & sublimis, à nobis non celsitudinem mentis, sed abie- B
ctionem, non sublimitatem, sed humilitatem exquirit. Huius rei non vnam tantùm, sed multas caussas, dum eam inuestigamus, inuenimus. Ac prima sit, humilitatem, magnam esse sapientiam, quæ homines à cæcitate & caligine ignorantiæ abstrahat, & in clarissima quadam luce constituat. Christi Saluatoris nostri munus præcipuum fuit, homines sapientes facere, ab erroribus eripere, & viam illos veritatis edocere. Nam ille, qui verbum Patris est, quid in cordibus nostris nisi verba veritatis infundet? Ille, qui sapientia est Dei omnipotentis, quid nobis nisi sapientiam instillabit, & ad viam prudentiæ arripiendam inducet? Audi Israel mandata vi- *Baruch. 3.9.*
tæ:] & quis erit huius laboris fructus? Auribus percipe, vt scias prudentiam.] Ipse Christus, est [vita *Coloss. 3. 4.*
C nostra,] vt ait Paulus, cuius mandata hoc habent, vt homines de itineribus prudentiæ ac sapientiæ erudiant. Iuxta illud, quod de testimoniis ipsius Domini scriptum est: Testimonium Domini fidele, sa- *Psal. 18. 8.9.*
pientiam præstans paruulis.] Et iterum: Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.] Meritóque idem sanctus Propheta munus iusti autumat considerare, & loqui sapientiam. Os iusti, inquit, medita- *Ps. 36. 30.*
bitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius.] Ita profectò est. Nam si os interius iusti, id est, mens eius fuerit sapientiam meditata; si verba iusta, & diuinæ voluntati conformia ipse fuerit eloquutus: Si amorem suum in lege Domini collocauerit, & amorem terrenorum repulerit, tunc in
D via, quam in cœlum tendens conficit, non cadet; nec eum astus aduersarij decipiet. Quid amplius? Ioannes præcursor Domini eius aduentum præcessit, [vt *Luca 1. 17.*
conuerteret corda patrũ in filios,] id est, mores sanctorum patrum ad iniquos filios transferret, [& incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.] Ex quo habemus iustorum prudentiam, siue sapientiam, homines perfectos facere. & ad imitationem Sanctorum adducere. Quæ cùm ita sint, Christus, qui [in hoc natus est, & in hoc ve- *Io. 18. 37.*
nit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati,] hoc à nobis exigit, vt veritatem ab ipso traditam teneamus, & veram sapientiam ab ipso reuelatam addiscamus, & repellentes stultitiam ac cæcitatem, in conspectu eius sapientes simus. Quia ergo humilitas, sapientia est, & hæc ipsa sapientia quam Christus
E docturus aduenit, ideo in nobis tam solicitè humilitatem curat, sine qua doctrinæ suæ vacui manemus, & legis suæ transgressores efficimur.

Humilitatem autem esse sapientiam, inde profectò colligitur, quòd si superbia stultitia est, absque vlla ambiguitate humilitas illi opposita sapientia est. Quis autem ignoret, aut si attentè consideret, non planè videat, superbiam neque latum vnguem ab stultitia & stoliditate distare? Stultus se ipsum, & eos quibuscum conuersatur, ignorat; & superbus nec

se ipsum, nec alios agnoscit. Nun quidem agnoscit se ipsum; nam de quodam superbo ait Dominus: Ego scio iactantiam eius, & quòd non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat, conata sit facere.] Quod verò de superbo Moab dictum est, omnibus superbis conuenire certum est. Quantum autem superbus alios ignorat, qui dum se ipsum cæteris præfert, & Deum quodam modo impotentem, qui nullum ipso superbo maiorem creare potuit, & alios se maiores & meliores, in omnibus minores efficit? Stultus inepta cogitat, & non ratione, sed sensu ad concupiscendum fertur. Similiter superbus non nisi deliria, & ridicula de se ipso considerat, eósque sibi optat honores, quos non rectâ ratio, & adepta virtus illi, sed falsa persuasio propriæ existimationis ascribit. Quid cogitabat de se Pharao rex Ægypti? Illud sanè, quod scriptum est in Ezechiele: Meus est fluuius, & ego feci me met ipsum.] Quid autem Nabuchodonosor rex Babylonis? Illud certè Danielis: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?] O egregias superborum cogitationes! Quas stultissimas esse, & non hominum, sed brutorum Dominus inflicta pœna declarauit, siquidem maxillis illius, sicut equo, aut mulo frænum iniecit, & istum instar bouis fœnum manducare præcepit. Stultus verba effundit insipientiæ plenissima, quibus alios maledicens, & infamia aspergens, se verò ipsum arroganter iactans, risum sibi, & contemptum, ac pœnam conciliat. De quo Salomon inquit, In ore stulti, virga superbiæ,] quia sermone suo dignus efficitur, vt impositis plagis liuidus, & desolatus relinquatur, cùm tamen labia sapientium, quæ modestè loquuntur, eos à pœna & malo custodiant. Si in ore stulti est virga superbiæ, in ore superbi quid erit nisi virga stultitiæ, vt stultus ex verbis superbus putetur, & superbus ex lingua stultus inueniatur? Chrysostomus multa congerit superborum verba, quibus suam stultitiam manifestant. Vnus eorum dixit: Inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur oua, quæ derelicta sunt; sic vniuersam terram ego congregaui, & non fuit, qui moueret pennam, & aperiret os, & gannitet.] Alius dixit: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meũ.] Et alius: Quis est Deus, qui eripiat vos de manu mea? Rursus & alius: Quis est Dominus, vt audiam vocem eius; & dimittam Israel? Nescio Dominum, & Israel non dimittam.] Hæc sunt verba stultorum, scilicet superborum, vt nemo ambigat, superbos & stultos vocibus & loquela nullo modo distare. At opera vtrorumque similia omnino sunt. Sicut enim stulti multa temerariè audent, ad quæ vires & talenta non habent: & videbis stultum de media plebe sumptum, qui vult populum regere, aut omnino ignarum, qui in frequentissimo populo liberrimè incipit concionari: sic superbi multa aggrediuntur sibi impossibilia; quoniam nec vires propriæ, nec gratia illis ad impetrandum data, sed falsa, quam de se habent, existimatio est agendorum mensura. Cùm ergo superbi sint stulti, superbia ipsa quoddam genus stultitiæ est, valde pertimescendum, de quo sapienter dixit Chrysostomus: Quemadmodum corpus, commensurata complexione amissa, intemperatúmque factum, quibusuis passionibus est obnoxium: ita & animus postea quam prudentiam humilitatémque perdiderit, habitum quendam nactus diuersum, infirmus, timidus, temerarius, ac stultus redditur, séque ipsum deinceps ignorat: quomodo quæ supra se sunt, cognoscet? Quemadmodum enim qui phrenesi laborat, cùm seipsum non agnoscat, neque quæ ante pedes sunt, nouit. Et oculus cùm ipse cæcus est, omnia reliqua membra in tenebris sunt: ita & cum arrogantia se habet. Vnde & iis, qui natura stulti sunt, miseriores sunt arrogantes. Æquè siquidem risum mouent, atque æqua cum illis molestia laborant. Sed licèt exorbitent, non aliter quàm illi, eorum tamen nemo miseretur, quemadmodum illorum. Pariter desipiunt cum illis, veniam tamen, quemadmodum illi, non merentur, sed solùm exosi sunt.] Hæc ille. Alia verò est maior huius stultitiæ miseria, multo grauior & infœlicior, quòd superbi stultorum pœna dignissimi, ab hominibus sæpe nec reprehenduntur, nec castigantur, immò potiùs laudibus efferuntur, vt grauiùs & acerbiùs in futura vita damnentur. Homines enim, superborum metu perculsi, & linguæ eorum ictu perterriti, tutius sibi putant eos, licèt fictè laudare, quàm indignationi ac morsibus eorum exponi. Vidi impios sepultos,] ait Salomon, id est, viuis obrutos, aut non vita, sed morte, & sepulchri fœtore dignos, qui etiam dum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & tali loco digni censebantur, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum; sed & hoc vanitas est. O quàm inanis vanitas, quam iam propter visum videndi non admiramur, quòd impij in loco sancto constituantur, non quia digni, sed quia superbi, & quia procaciùs honores ambiunt, séque in functiones humilibus & sanctis debitas ingerunt! O quanta Ecclesiæ calamitas, quòd mali omnium calculo contemptibiles, fictè ob metum à plurimis honorentur! Permittit ista Deus iustus & sapiens, tum, ob alias causas prouidentiæ fuæ nobis occultas; tum vt superbi ipsi ampliùs contemptum sentiant, & abiectionem miseri status sui, quo puniendi sunt, grauiùs & intolerabiliùs ferant.

Iam manifestum est, humilitatem huic stultitiæ ex diametro oppositam esse sapientiam, qua Dei maiestatem & sublimitatem agnoscimus, nostram verò vilitatem, & infirmitatem aspicimus; qua alios omnes saltem ex eo, quod à Deo habent, nobis præponimus, & ex eo ad minus, quod ex nobis habemus, nos vniuersis submittimus, qua de rebus nostris modestè loquimur, & aliorum dicta & facta, si digna sint laude, laudamus, sin minus, silentio contegimus: qua denique nostras vires metimur, & quid auxilij nobis tribuatur, discernimus, ne supra captum nostrum aliquid præsumamus. Hæc est illa vera fidelium sapientia, de qua Salomon ait: Vbi erit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.] Vel vt Hebræa habent, Venit superbia, & venit contumelia: & cum humilibus sapientia.] Superbiæ comes est ignominia & contumelia, quia superbus notabilia supra suum captum aggreditur, & dum ea non valet satisfacere, ab aliis temeritatis stultitiæque damnatur. Incipit turrim ædificare, id est, rem magnam aliquam efficere, sumptibus necessariis minimè cõputatis, & cùm eam perficere nequeat, omnes, qui vident, illudunt ei, dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare. Humilitatem verò comitatur sapientia, quoniam humilis à Deo sapientia donatur, vt in omnibus prudenter se gerat, & viribus Dei, non propriis fidens, quod aggressus sit, fœliciter perficiat. Illi, tanquam rerum cœlestium cognitione dignissimo, reuelat Deus mysteria Euangelij nobis. Quod Christo materia fuit paternæ laudis, cùm dixit: Confiteor, id est, gratias ago, & laudibus extollo te, Pater, Domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc mysteria regni cœle-

Margin notes: Ierem. 48. 30. — Ezechiel. 29. 3. — Daniel. 4. 27. — Prouer. 14. 3. — Isaiæ. 10. 14. — Isaiæ. 14. 13. — Daniel. 3. 15. — Exod. 5. 2. — Chrysost. hom. 20. ad Rom. — Eccl. 8. 10. — Prou. 11. 2. — Matth. 11. 25. 26.

stis à sapientibus, & prudentibus,] ab his, qui superbe se de sapientia, & prudentia sæculari iactabant, [& reuelasti ea paruulis,] iis nempe, qui humilitate, & sui despicientia sunt paruuli. Ita laudo te, ô Pater, immò & ita fit, ô amantissime [Pater, quóniam sic fuit placitum ante te,] & iustè placitum, vt superbi sapientiæ, sibi falsò arrogatæ, per ignorantiam ac cæcitatem pœnas darent, humiles verò in præmium humilitatis suæ, qua seipsos despiciunt, mysteriorum cœlestium cognitionem obtinerent. Illos Dominus à sua conuersatione repellit, & à vera luce, & sapientia elongati, semper desipiunt: istos in intimam familiaritatem admittit, & suorum arcanorum custodes facit, ideóque semper sapiunt. Vtrumque Salomon pulchra oppositione coniunxit: *Prou. 3. 31.* Ne æmuleris, inquit, hominem iniustum, nec imiteris vias eius: quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius.] Expende tu, ô lector, an sit aliquis iniustior & iniquior superbo, qui non iam hominum diuitias diripit, sed gloriam & honorem Deo debitum suffuratur. Hunc ergo Dominus abominatur, eius conuersationem execrabilem habet, ab eo sua sensa abscondit, & in terra quadam caligine manere permittit. Simplices verò, quos ab humilibus non discerno, familiarissimos habet, sua eis secreta reuelat, & à tali magistro ex professo docti, quid ni sapientissimi & illuminatissimi efficiantur?

Hi sunt profectò minimi illi, qui testimonio sapientis, vniuersis huius mundi sapientibus præferuntur. *Prou. 30. 24. 25. 26. 27.* De quibus ait: Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.] Hunc locum venerabilis Presbyter, Beda, de iustis intelligit, qui ob humilitatem pusilli vocati sunt. *Beda ibi.* Vnde suam sic interpretationem orditur: Minores videntur in terra semper iusti, quàm reprobi, id est, humiliores, & huic mundo abiectiores: sed tamen sapientiores sunt sapientibus mundi, in eo quòd æterna & cœlestia bona sapiunt, ac pro his appetendis, quæ illi non norunt, aduersa quæque sæculi fortiter pati desiderant.] Iusti ergo ob humilitatem, aut veri humiles, & despecti in oculis suis quatuor animalibus comparantur, quæ sapientiæ imagine alia animalia præcellunt. Et meritò quidem, quoniam animalia hæc proprietatibus suis humilium qualitates exprimunt. Formicæ pusillæ sunt corpore, magnæ viribus, quæ onera duplo maiora se portant, populúsque infirmus vocantur, quoniam ad maiora animalia collatæ imbecilles esse videntur. Hæ latebras amant, & nonnisi ad aliquid necessarium exeunt. In æstate cibaria parant, & in cellis promptuariis à se factis recondunt. Morsu secant, ne renascantur: madefacta sereno cœlo, ne putrescant, in medium proferunt: noctibus diebúsque laborant, & mutuò se iuuant, vt vicaria ope ditiores euadant. O magnam sapientiam pusillorum animalculorum, quam humilis non à formicis, sed à Deo ipso humilium præceptore hausit! Ille externa specie paruus est, nec enim resistit malo; immò [si quis percutit illum in dexteram maxillam, præbet ei & alteram] *Matth. 5. 39.* cui ab hominibus laudari non placet, sed viuere magnus, qui in Deo confisus, ardua ac difficilia, si ad ea vocetur, absque vlla trepidatione præsumit. Libenter absconsus manet, sed si gloria Dei ac proximorum vtilitas postulet, in publicum prodire, & inter magnos huius mundi loqui non metuit. Dum vita comes fuerit, quæ sibi pro æstate conceditur, dum se pauperem putat, merita parat, quibus in hyeme mortis ditescat. A meritis suis omnia superflua, & vanæ ostentationi seruientia resecat, ne germen inanis gloriæ pullulascat. Si opera, quæ fecit, aliquas imperfectiones habeant, consumendas iustitiæ Soli præsentat. Semper laborat, quia nunquam se satis perfectum existimat. Et iuuari ab aliis non refugit, quia in rectè factis nullum sibi honorem inquirit. Annon videtur tibi iste sapientior mundi sapientibus, cui tanta congregandorum meritorum accessit industria?

At ampliores sapientiæ diuitias congregauit, quas lepores, vel cuniculi, vel erinacij designant. Hæc enim animalia suam (docente natura) infirmitatem agnoscunt, & ideo in tutissimas petrarum cauernas se recipiunt, vt se à fortioribus tueantur. Hos quoque imitatur humilis, verè lepusculus plebs inualida, qui proprias iniurias non vlciscitur, nec mundi solicitudinibus oneratur. At collocat in petra cubile suum. Nonne Christus petra? Et quidem firma satis & tuta, aduersùs quam omnes inferi potestates præualere non possunt. Humilis hanc petram inhabitat, in ea nidum suum collocat, vt quas, ceu sedula formica, diuitias congessit, ab aduersariis eas volentibus deprædari defendat. Cuiusdam humilis vox est: Dominus petra mea, & robur meum, & saluator meus. *1. Reg. 22. 2. 3.* Dominus fortis meus, sperabo in eum: scutum meum, & cornu salutis meæ: eleuator meus, & refugium meum, saluator meus, de iniquitate liberabis me.] Qui & alio loco ait: *Psal. 30. 3. 4.* Esto mihi in Deum protectorem: & in domum refugij, vt saluum me facias. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.] Hæc eadem humilis quisque proclamat: Mihi fugienti, tu Domine, petra es, in qua consisto; mihi trepidanti arx munitissima es, cuius protectionis muris cingor, atque defendor: mihi opem imploranti liberator es, cuius inuicta potentia ab vnguibus leonum, me persequentium, eripuit. Si infirmus sum & impotens, nihil curo, quia tu fortis meus es: si solitarius relinquor, nihil refert, quia tu spes mea es: si hostes ignita tela in me iaculentur, alacer sum & securus, quia tu scutum meum es: si in me facto impetu irruant, eos facilè in fugam conuerto, quoniam tu, vice gladij & lanceæ, in manu mea es. Nec solùm ab hostibus, verùm & (quod magis est) ab innumeris peccatis, & iniquitatibus meis, & à pœnis commeritis me liberabis, quoniam tu es asylum sanctissimũ, à quo nec cum piaculo me aliquis potest auellere; tu latibulum meum, in quo nemo me inueniet; tu saluator meus, cuius merita, mihi à te ad satisfaciendum prærogata, nullus valebit præripere. Esto igitur mihi, quod tu naturaliter es. Esto, inquam, mihi protector arcens à me mala; esto vmbraculum, aut domus refugij, seruans bona, vt quasi dux viæ deducas me in semita mandatorum tuorum, & quasi pastor bonus, qui animam posuisti pro ouibus tuis, pascas me. Profectò humilis sapientiæ, & lucis diuinæ plenus est, qui non contentus quæsitis opibus animæ suæ, talem locum habitandum elegit, in quo se, & eas integras, illæsásque seruaret.

Est

Est etiam aliud sapientiæ eius, & humilitatis insigne, quia non coactus, sed spontaneus seruit in congregatione concordiam. Idque tertium animal, nempe locusta, delineat, quæ cùm nec regẽ, nec ducem habeat, turmatim tamen ad cibum quærendum egreditur, & ordinem exercitus sine vlla perturbatione sectatur. Talis est humilium congregatio, quorum quilibet, cùm se sibimetipsi sufficientem non reputet, aliorum fratrum iuuamen poscit, & eis charitatis vinculo vniri contendit. Est quasi regem non habeat, quia non timore Prælati, sed amore fratrum, & notitia suæ necessitatis edoctus, pacem cum aliis tenet, & ab omni discordia & singularitate discedit. Per turmas humiles egrediuntur, quoniam licèt in studiis spiritualibus æquales non sint, sed vnus magis, alius minus dono diuinæ familiaritatis emineat, tamen in labore corporis, & externa obseruantiæ disciplina nemo se subtrahit, sed vniuersi ac si æquales meritis essent, socialiter viuunt. At quid quòd locustæ fruges absumunt, agrorum segetes populantur, & famem ac pestem inducunt? Ita & hi pusilli (assertore Beda) infatigabili instantia consueuerunt Christo militare, & malè pullulantia germina carnalium voluptatũ absumere. Hæ sunt fruges pessimæ, quas terra cordis nostri mille occasionibus decurrenobus irrigata profert, quæ si à sensibus & appetitibus subtrahantur, famẽ quidem sentiunt, sed cui donorum spiritualium abundantia succedit. Nec mirum quòd infesta animalia humiles signent, quæ, secundùm Gregorium, præceptorem ipsum humilium, scilicet Christum significant.

Psal 108. 23. Greg 31. mor. c. 12. Exponens enim illud Dauidis: Sicut vmbra ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ, } sic ait: Teneri à persecutoribus vsque ad mortem pertulit, sed sicut locusta excussus est, quia ab eorum manibus saltu subitæ resurrectionis euolauit. Quin & ipsi iusti, qui humiles sunt, locustarũ nomine signati sunt, *Aug. ad Psal. 108. exposit. 2.* dicente Augustino, quòd excussi sunt, id est, fugati à persecutoribus, quorum vel multitudinem significare voluit nomine locustarum, vel quòd transierunt de loco in locum. Sunt igitur humiles sicut locustæ, in hoc quòd sunt animalia munda, in hoc, quòd à rebus terrenis ad desideria cœlestia saliunt, in hoc quòd non timore superioris alicuius oppressi, sed propriæ imbecillitatis cognitione incitati, non soliuagi, sed aliis aggregati procedunt.

Postrema tandem pars sapientiæ humilium est, quòd vbi verus sit honor, intelligit, vbi solida sit gloria, cognoscit, pro hac laborat, & fucatum ementitùmque honorem huius mundi contemnit. Hanc significat quartum animal, de quo dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Stellio namque, quod est genus quoddam reptilis, lacertæ simile, tergo quasi stellis quibusdam depictum, quid nisi humilem significat, quòd præ humilitate in infimo loco sedet, sed virtutibus suis quasi stellulis quibusdam splendet? Hic ergo licèt parum valeat, licèt nihil sapiat, illud tamen didicit mundum ridere, suos honores, & dignitates fugere, ac summum honorem (sicut verè est) Dei amicitiam & familiaritatem reputare. Pro hac assequenda manibus nititur, & summis conatibus, ac desideriis hunc verum honorem, hanc veram gloriam obtinere conatur. Humiles ergo stellione significari docet Beda in hunc modum: *Beda.* Illorum stellio significat humilitatem, qui cùm sint iuxta naturam tardi ingenio, solertia tamen industriæ suæ, vel ad diuinarum notitiam scripturarum, vel ad virtutum gratiam, quibus ingressum regni cœlestis mereantur, attingunt. Plerumque etenim aues, quas ad volandum penna subleuat, in inferio-

A ribus resident. Et stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regis ædificium tenet. Quia nimirum sæpe ingeniosi quique, dum per negligentiam torpent, in prauis actibus remanent: & simplices, quos ingenij penna non adiuuat, ad obtinenda æterni regni mœnia virtus operationis leuat.} Hæc ille. Constat ex his, humilitatem veram esse sapientiam, siquidem docet, opes cœlestes lucrari, in habitatione tutissima, nimirum in Dei protectione, residere, fraternitatem diligere, & verum honorem à falso discernere. Humiles profectò sunt minimi terræ, quia nolunt in terra magni esse, vt magnitudinem habeant in cœlis; sed sunt sapientiores sapientibus, quia illud sciunt virtutis summum, & ad illud aspirant, quod vani sapientes ignorant.

B Humilitas denique non tantùm vera sapientia est, sed & Christi sapientia est, quam ipse (vt iam diximus) in mundum veniens, suos fideles edocuit. Hanc nullus alius nisi ille, qui Deus verus est, superbos homines docere valuit; hanc qui discit, mentis cæcitatem, & animi lãguores deponit. Vnde Augustinus hanc Christi sapientiam admirans, sic ait: *Aug. lib. de virg. c. 35. to. 6.* Video te, bone Iesu, oculis fidei, quos aperuisti mihi, tanquam in concione generis humani clamantem & dicentem: Venite ad me, & discite à me. Quid obsecro te, per quem facta sunt omnia, Fili Dei, & idem qui factus es inter omnia filius hominis? Quid vt discamus à te, venimus ad te? Quoniam sum mitis, inquit, & humilis corde. Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi in te, vt hoc

C pro magno discamus à te, quoniam mitis es & humilis corde? Itàne magnum est esse paruulum, vt nisi à te, qui tam magnus es, fieret, disci omnino non posset? Ita planè. Non enim aliter inuenitur requies animæ, nisi inquieto digesto tumore, quo magna sibi erat, quando tibi sana non erat. Audiant te, & veniant ad te, & mites atque humiles esse discant à te, qui misericordiam & veritatem tuam requirunt, tibi viuendo, non sibi. Audiat hoc homo laborans & oneratus, qui sarcina premitur, vt oculos ad cœlum leuare non audeat, percutiens pectus ille peccator, & propinquans de longinquo. Audiat Centurio, non dignus vt eius tectum subintres. Audiat Zachæus maior publicanorum quadruplum restituens lucra damnabilium peccatorum. Audiat mulier in

D ciuitate peccatrix, tanto lacrymosior pedibus tuis, quanto fuerat aliena vestigiis tuis. Audiant meretrices & publicani, qui Scribas & Pharisæos præcedunt in regnum cœlorum. Audiat omne genus ægrotorum, cum quibus tibi pro crimine sunt obiecta conuiuia, videlicet quasi à sanis sibi, sed non tibi, qui te medicum non requirebant, cùm tu non veneris vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Omnes hi cùm conuertuntur ad te, facilè mitescunt, & humiliãtur coram te, memores iniquissimæ vitæ suæ, & indulgentissimæ misericordiæ tuæ, quia vbi abundauit peccatum, superabundat & gratia. His verbis Augustinus primùm omnes generaliter ad hanc scientiam humilitatis addiscendam vo-

E cauit, sed solos hucusque peccatores sigillatim expressit. Non quia illi soli, & non iusti, qui semper studiosè vixerunt, virtute humilitatis indigeant, sed quia hi alia ratione ad humilitatem incitandi sunt, & proposita ante oculos eorum alia veritate vocandi. Illi humilitatem discunt, quia peccauerunt; hi quia à Deo præuenti sunt, ne in peccata gratia deciderent. Illi se deiiciunt, quia gratiam repulerunt; isti, quia sine gratia stare, & sanctè conuersari non possent. Illi humiliter de se sentiunt, quia patrarunt multa mala; isti, quia sine adiutore Deo non valuissent præ-

stare bona. Illi vt humilitatem discant mittuntur ad conuersos peccatores; isti verò mittuntur ad saluatorem peccatorum. Quare idem sanctus Pater pro iustis ad Christum loquens, hæc subdit: His inclama, hi te audiant, quoniam tu mitis es & humilis corde. Hi quanto magni sunt, tanto humiliant se in omnibus, vt coram te inueniant gratiam. Iusti sunt: sed nunquid sicut tu iustificans impium? Casti sunt: sed eos in peccatis matres eorum in vteris aluerunt. Sancti sunt: sed tu etiam Sanctus Sanctorum. Virgines sunt: sed nati etiam ex virginibus non sunt. Et spiritu & carne integri sunt: sed Verbum, caro factum, non sunt. Et tamen discant non ab eis, quibus peccata dimittis, sed à te ipso, Agno Dei, qui tollis peccata mundi, quoniam mitis es & humilis corde. Non ego te, anima piè pudica, quæ appetitum carnalem nec vsque ad concessum coniugium relaxasti; quæ discessurum corpus nec successori propagando indulsisti; quæ fluitantia membra terrena in cæli consuetudinem suspendisti: nec ego te vt discas humilitatem ad publicanos & peccatores mitto, qui tamen in regnum cœlorum præcedunt superbos, non te ad hos mitto. Indigni sunt enim, qui ab immunditiæ voragine liberati sunt, vt ad eos imitandos mittatur illibata virginitas: ad regem cœli te mitto, ad eum per quem creati sunt homines, & qui creatus est inter homines propter homines, ad speciosum forma præ filiis hominum, & contemptum à filiis hominum pro filiis hominum: ad eum, qui dominans Angelis immortalibus, non dedignatus est seruire mortalibus.] Hactenus ille. Omnibus ergo sapientia hæc necessaria est peccatoribus & iustis: peccatoribus, vt superbia deposita, vestem sui conditoris & redemptoris induant: iustis verò, ne superbiendo, vestem iustitiæ deserant, & innocentiam, quam à principio acceperunt, amittant. Si ergo, ô homo, peccator es, hanc sapientiam humilitatis disce, vt à cæcitate peccatorum, te Christo subiciendo, liberetis. Si verò iustus es, & iam hanc scientiam didicisti, ne eam, obsecro, dedisceas, vt in iustitia proueharis. Quo enim magis humilitas crescit, eò magis omnis virtus, omnisque puritas animæ augmentum capit. Nam dum te ipsum agnoscis, ad Dei cognitionem te ampliùs præparas; dum Dei cognitionem auges, eius amorem promoues; dum amor prouehitur, cura obsequendi Deo, & bonis operibus ei placendi solidatur.

Ibid. c. 37.

Humilitatem esse receptaculum omnium bonorum.

CAPVT VIII.

LTERAM iam caussam inuestigemus, quare Deus tantopere in nobis humilitatem exoptet. Ea autem est, quia humilitas mirabili ratione mentem ad bonum præparat, & ad recipienda cœlestia & spiritualia dona disponit. Deus est perennis fons omnis boni, cui proprium est misereri semper, & parcere; cui nihil amabilius est quàm dare, effundere, & se ac omnia sua largiri mortalibus. [Dat ille omnibus affluenter,] hoc est, liberaliter, copiosè, abundanter, [& non improperat,] nec exprobrat nobis beneficia sua, vt aliquod ex mendicitate nostra

Iacobi 1. 5.

A donum extorqueat. Dat naturalia bona, vitam, sanitatem, opes, honores, voluptates. Dat bona moralia, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & reliqua, quæ vitam nostram secundùm rationem instituunt. Dat bona supernaturalia: nam gratiam & gloriam dabit Dominus, illustrationes, instinctus, consolationes, & alia huius generis, quæ nos faciunt fœlicitatis æternæ participes. Dat & se ipsum, quo fruimur; dat suum Spiritum, quo viuamus; dat & Filium, quo ditemur, de quo pulchrè Thomas Aquinas cecinit:

> *Se nascens dedit socium,*
> *Conuescens in edulium,*
> *Se moriens in pretium,*
> *Se regnans dat in præmium.*

D Thom. opus.

B Et quia quasi suum munus est dare, & communicare se ipsum & sua, quod infinitæ est bonitatis; ideò comparatur igni & soli, vt sicut ignis semper calefacit, semper vrit, & omnes suas vires exerit, vt ad vstibilia actione perueniat, eàque in se ipsum conuertat: & sicut sol semper illuminat, semper inferiora fouet, & nihil est tam occultum, tam in visceribus terræ reconditum, cui non suæ virtutis influxum impertiat: ita & Deus noster, verè ignis consumens, & iustitiæ sol, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & fouet illum, & cumulat donis suis,

C & si quam in corde inueniat rimulam, per eam statim intrare contendit. Nun quærit occasiones recedendi ab amicis suis, sed quærit illas (sit per infinita sæcula benedictus) vt ad inimicos & hostes accedat, sibi amicos faciat, & innumeris bonis repleat. Non est ille, vt ait Ambrosius, auarus munerum, nec beneficij parcus, nec gratiæ angustus, & frugi; sed opulentæ largitatis, quos redimit à peccato, auget in præmio. Atque vt Philo, Iudæorum disertissimus, scripsit, solus ille habet perfectam & omnimodam largitatem. Nam qui inter homines aliis dona largiuntur, saltem ab iis, quos beneficiis affecerunt, laudem aut honorem expectant, ideòque non tam datores, quàm venditores sunt

D appellandi. At Deus non venditor est, æquum pretium rebus suis statuens, sed donator omnium, nullam permutationem cupiens. Non ipse indiget, nec quisquam natus potest accepta rependere. Est ergo hæc quasi propensio quædam, aut potiùs natura Dei, qua summè pronus est ad donandum, & ad largiendum bona, & effundendum propensus. Quod & illa Esdræ verba significant: Nonne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos suos, vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? Ita vos collegi vt gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis?] Pro-

Ambros. lib. 1. de Apologia Dauid.

Philo lib. de Cherubim.

4. Esdra 1. 28.

E fusis ille nos rogat, ipse obsecrat, vt se, & sua accipiamus, quibus diuites & fœlices simus: & hæc est illi eximia voluptas, sine vlla spe retributionis dona pretiosa largiri.

Cùm verò Deus largus sit in donando, non prodigus, in creatura, quam donis afficit, aliquam aptitudinem ad recipiendum aliquámque capacitatem requirit, ne bona sua ab indoneis accepta, infructuosa persistant. Res ipsæ naturales potestatem aut aptitudinem habent, vt motiones sibi congruas, & proprietates, perfectionésque recipiant:

A ibique quasi in apta sede ac domicilio manentes, finem consequuntur, ad quem destinantur, & congruas sibi actiones eliciunt. Quin & comparatione earum perfectionum, quæ naturam excedunt, & ob id supernaturales sunt, & dicuntur, capacitatem habent, quam Theologi obedientialem vocant, vt possint Deo subdi, ad dignitatem supra naturam efferri, & supernis donis ornari. Deus ergo, qui cupidus est donandi, & communicandi bona sua, in hominibus capacitatem recipiendi, & velut sinus, vbi dona sibi data recondant, inquirit; quæ si desint, quasi necessitate compulsus à largiendo abstinet, ne munera sua quodammodo prodigè & nimis profusè eroget. Volebat quidem Dominus, cùm in terris conuersatus est, & summè cupiebat homines à suis ægritudinibus liberare; cæcis visum, surdis B auditum, mutis vocem, claudis gressum, & mortuis vitam restituere, ac frequentissima patrare miracula; tum vt fons salutis, & vitæ salutem, & vitam manaret, tum vt signa suæ diuinitatis ostenderet, quibus homines ad credendum traherentur. At ingressus patriam suam, nempe Nazareth, & in suis conciuibus non capacitatem accipiendi hæc beneficia, sed incredulitatem inueniens, se ipsum à miraculis faciendis continet, & nonnisi pauca, & illa, comparatione aliorum, quæ fecerat, exigua edit. Quare Marcus ait: Et non poterat ibi virtutem

Marci 6. 5. vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit.] Adiicitque caussam, quare non poterat, id est, non expediebat vt faceret, subdit: Et C mirabatur propter incredulitatem eorum.] Incredulitas, id est, incapacitas recipiendi caussa erat, vt ille, qui plurima & magna dare volebat, pauca & exigua conferret. Quoniam enim (inquit Nazianzenus) ad morborum depulsiones, vtrumque accidere necesse est, vt & ægroti fidem, & medici vim, facultatémque medendi afferant, idcirco alterum, deficiente altero, minimè contingebat.

Nazian. orat. 4. Theologia.

Si hæc ita sunt, Deus in iustis suis, quos magno amore prosequitur, ad capacitatem accipiendi respicit, receptacula, & sinus, vbi sua bona illis largienda custodiant, maximè concupiscit. Humilitas autem capacitas est, quæ dona diuina recipit, ipsa vna receptaculum est, quod cœlestes opes recondit. D Prorsus magna, & immensa capacitas, & suo modo æqualis potentiæ Dei, quia quantum potest ipse Sanctis dare, tantum & humilitas potest accipere. Itaque non insulsè dici potest, Deum & verum humilem omnipotentes esse, illum in dando, istum verò in recipiendo. Vniuersa dona, quæ secundùm potentiam ordinatam Dei, Christo data sunt, humilitas

Psal 8.6. sanctæ animæ eius hausit. Vnde Dauid ait: Minuisti eum paulò minùs ab Angelis; gloria, & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.] Quia, inquam, ô Pater, Filium minuisti, & per indumentum humanæ naturæ, mi- E norem Angelis fecisti, ideo coronasti. Si enim Filius Dei non se vsque ad assumptionem nostræ naturæ deiecisset, nunquam hominem, quem non assumpserat, super opera manuum Dei constituisset, neque super Angelos exaltasset. Quod Paulus pro-

Hebr. ca. 2. 9. fitetur, dicens: Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum:] vt scilicet quem passio & mors depresserant, gloria, & honor in præmium humilitatis extulerint. Omnia etiam dona ac cunctæ prærogatiuæ, quæ in Beatam Virginem collatæ sunt, vna humilitas eius absum-

Lucæ 1. 48. psit. Quia respexit, inquit, humilitatem ancillæ

A suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna, qui potens est.] Tu dicis, ô Virgo Beata, respexisse Deum vilitatem & paruitatem tuam, & propterea in te miracula edidisse, & apud omnes gentes, in omnibúsque sæculis laudabilem reddidisse. Ego autem dico, respexisse Deum virtutem maximam humilitatis tuæ; quia nunquam tibi tot tantaque donasset, licèt parua natura & conditione esses, nisi etiam humilis extitisses. Respexit ille quidem paruitatem tuam, téque ad matris Filij sui dignitatem extulit, spiritibúsque Angelicis prætulit, vt Virgunculæ paruitatem in tanta altitudine & dignitate constituens, suam largitatem hominibus & Angelis demonstraret. Sed hanc dignitatem misit in sinum humilitatis B tuæ, quia nisi te priùs humillimam effecisset, non vtique tantorum bonorum copia cumulasset. De donis tandem Sanctorum & Angelorum quid dicendum est, nisi quòd receptaculum eorum humilitas fuit? Priùs enim Dominus eos humilitate præparat, & postea virtutibus, consolationibus, illustrationibus, & aliis donis exornat. Pro mensura humilitatis erit & donorum modus, & qui se veriùs syncerіúsque deiecerit, ad maiorem gradum perfectionis ascendet: Culmus stans, inquit Oseas, non est in eo germen, non faciet farinam: quod etsi fecerit, alieni comedent eam.] Vel (vt alij transtulerunt) seges stans non germinabit, nec reddet farinam: quam si fortè reddiderit, alieni de- *Oseæ 8.7.*

C uorabunt eam.] Culmi ac segetis nomine homo intelligendus est. Qui si per superbiam suique reputationem steterit, fructum non faciet, nec dona de manu liberalis datoris recipiet. Si verò donum aliquod acceperit, eo per inanem gloriam abutens, oculis hostium suorum depriendum exponet. Culmus autem quasi iacens, & per humilitatem ad terram pronus, is germen habet, & farinam facit, & quod meritorum lucratus fuerit, ab hostibus salutis defendet. Ergo humilitas, quæ hoc loco vocatur virtutis insigne, mentem nostram ad dona Dei capienda dilatat: nam ita virtutum & donorum est index, vt priùs ad ea recipienda disponat. Sicut enim pulchrum semen est signum magni fructus futuri, & simul est caussa illius, ita iusti viri humilitas signum est, quòd in donis Dei non medio- D crem progressum fecit, & repositorium latissimum quòd dona recepit. Et quemadmodum (Philosophia docente) aliquid in natura vacuum esse non potest; & si locus aëris aëre vacuaretur, ipsum cœlum (si quid propinquius non esset) ad illum replendum descenderet: sic & anima per humilitatem sui reputatione vacua, & à terrenis aliena, cœlestibus donis impletur, & (vel ipsa nesciente) pulchritudine sanctitatis ornatur.

At aliqua dona sigillatim consideremus, & manifestè patefiet ad ea hominem humilitate parari. Ini- E tium vniuersorum donorum est respectus Dei, quo animam benignè respicit, vt ei peccata dimittat, & suis donis exornet. Ab Ipso verò Domino discamus, quem misericordiæ aspectu dignetur. Ad quem, in- *Isaiæ 66. 2.* quit, respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?] Super istum itaque oculi miserationum Domini positi sunt; quia, vt eodem loco scripsit Hieronymus: Quicunque *Hieronym. ibid.* humilis est, & quietus, & tremens sermones Dei, ipsum respicit Dominus: & de ipso dictum intelligi potest, quod sub terræ nomine prophetatur: Terra *Psal. 75. 9.* tremuit, & quieuit, cùm resurgeret ad iudicium Deus.] In isto, nempe in humili, tanquam in domicilio sibi charissimo requiescit, de quo paulò antè dixe-

Isai. 66. 1. rat: Cœlum ſedes mea: terra autem ſcabellum pedum meorum.] Quod eſt hoc cœlum? Quis hic locus requietionis Dei? Eſt profectò pauperculus, eſt contritus ſpiritu, eſt tremens & pauens ad iudicia Dei. In hoc Deus libenter habitat: terram autem, id eſt, corda terrena pedibus furoris indignationiſque conculcat. Sed cùm humilitas ſit magnum donum Dei, reſpicit ille primò hominem, vt humilem ex ſuperbo faciat, & deinde humilem & paupereulum factum reſpicit, vt ſui domum & templum efficiat. De illo primo aſpectu dictum eſt in Pſalmis: *Pſ. 103. 32.* Qui reſpicit terram, & facit eam tremere; qui tangit montes, & fumigant.] Dic tu, Auguſtine, Doctor egregie, quænam eſt iſta terra, quæ tremit ad aſpectum Dei, quinam iſti montes, qui fumigant ad tactum Dei? *Aug. ad Pſ. 103.* O terra, inquit, exultabas de bonitate tua, tibi tribuebas vires opulentiæ tuæ; ecce reſpicit Dominus, & facit te tremere. Reſpiciat te, & faciat te tremere; melior eſt tremor humilitatis, quàm confidentia ſuperbiæ. Et infrà: Montes ſuperbi erant, iactabant ſe, non eos tetigerat Deus; tangit illos, & fumigabunt. Quid eſt fumigare montes? Precem Domino reddere. Ecce magni montes ſuperbi, montes ingentes, non rogabant Dominum; ſe rogari volebant, & ſuperiorem non rogabant. Quis enim potens, & tumidus, & ſuperbus in terra, qui dignetur humiliter rogare Deum? De impiis loquor, non de Cedris Libani, quas plantauit Dominus. Impius quilibet, & infœlix anima rogare Deum neſcit, & vult ſe rogari ab hominibus. Mons eſt, opus eſt vt tangat illum Deus, & fumiget: quando cœperit fumigare, dabit Deo precem, tanquam ſacrificium cordis fumigat ad Deum, deinde tundit pectus. Incipit & flere, quia & fumus excutit lacrymas.] De ſecundo verò aſpectu, quo humilem reſpicit, idem Dauid alio loco ait: *Pſal. 30. 9.* Quoniam reſpexiſti humilitatem meam, ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam: nec concluſiſti me in manibus inimici, ſtatuiſti in loco ſpacioſo pedes meos.] An parum eſt ab imminentibus periculis delictorum ſeruari? An parum eſt ab hoſtibus immaniſſimis liberari? An vilis pretij eſt, in loco ſpacioſo, in quo liberè vagari poſſis, & ingredi, atque egredi, id eſt, in latitudine cordis conſtitui? Sed hæc conceduntur ex reſpectu Dei, pauperculo & humili, qui ſe ipſum deſpicit, & ſe nihil eſſe cognoſcit.

Poſtquam verò Deus animam iam factam humilem reſpicit, eam occultis inſpirationibus tangit, & de faciendis ac omittendis erudit. Ad hanc autem diuinarum inſpirationum abundantiam humilitas aditum parat. Vnde Richardus Victorinus poſtquam nonnulla dixerat de multiplici diuinarum inſpirationum gratia, hæc ſubdit: *Richard. in Cant. c. 7.* Quòd autem hanc ante omnia mereatur humilitas, frequenti experientia didicit anima: multiplicéſque, & occultos humilitatis modos, ſiue motus intelligit. Nec ambigit, quòd toties gratum Deo ſacrificium offert, & gratiam ſibi cumulat, quoties ſe propter Deum deprimit & humiliat. Vt ergo abundantiùs hanc conſequatur, humilitatis veſtigia tam in cogitatione, quàm in opere ſectatur. In mente ſuo iudicio ſe deprimit; & foris ſe propter Deum hominibus ſubiicit, & poſtponit. Abiectionem eligit; contemptibilem ſe facit, vt ſit pretioſa apud Deum. Humiliat ſe, vt exaltetur: gaudet opprobriis; pro contumelia enim ſe recepturam à Deo nouit gratiam; pro conuicio benedictionem. Intellexit hoc Dauid, qui maledicente ſibi Semei, magis hunc pati voluit, quàm per militem ſuum vindicari; pro maledictione illa bonum ſibi à Domino reddi perſentiens. Sic humilibus Deus dat gratiam, ſuperbis verò reſiſtit.] Hæc ille. Nec mirum eſt, quòd Deus cum humilibus ſermones conferat, quia ſi ipſe aliquos homines ad ſuum eſt colloquium admiſſurus, non alios profectò, quàm humiles debuit ad benigna, & miſerationum plena colloquia vocare. Deus enim vult audiri; vult hominem ſua voce & admonitione proficere; vult mentem ad ea, quæ iubet, & ſuadet, inducere. Humiles autem ſunt, qui vocem Dei reuerenter audiunt, ſuperbi verò eius dicta repellunt. *Ierem. 7. 24.* Hi, loquente Domino, non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam; ſed abierunt in voluntatibus, & in prauitate cordis ſui mali.] De quibus ipſe conqueritur per Iſaiam: *Iſaia 65. 12.* Vocaui, & non reſpondiſtis: locutus ſum, & non audiſtis: & faciebatis malum in oculis meis.] At illi nihil iucundius habent, quàm Dei vocem excipere, & ſecundùm illam actiones ſuas conuerſationémque formare. Dicùntque cum Dauide: *Pſal. 84. 9.* Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem ſuam. Et ſuper Sanctos ſuos, & in eos, qui conuertuntur ad cor.] Audiemus, inquam, quid dicat nobis Dominus, vt illud actione præſtemus. Scimus namque illum electis ſuis, & corda ſua ad eius imitationem applicantibus, non aliud quàm pacem loqui, id eſt, ea, quæ ad pacem huius vitæ conferunt, & paci æternæ vitæ ſeruiunt, inſtillare. Si humiles Dei inſtinctus aure cordis excipiunt, & quæ ſibi præcipiuntur, faciunt; quid mirum, ſi Deus (contemptis ſuperbis) illos de agendis & vitandis erudiat? Eſt igitur humilitas, quæ mentem, quam afficit, ad Dei verba excipienda parat, vt ea capiens, ſe ipſam ſecundùm audita perficiat.

Sicut autem radix ſpiritualium bonorum, eſt inſtinctus Dei, auribus mentis auditus; ita & compunctio, qua defectus noſtros deteſtamur. Humilitas verò huius compunctionis eſt mater: compunctionem generat, compunctionem promouet, & mentem ad compunctionem efficaciter præparat. Ipſa quippe defectus & culpas videt, quas ſuperbia inſipiens ignorat; culparum grauitatem intelligit, & ideo ad compunctionem & earum deteſtationem permouet. Superbus erat Saul, qui ob id peccatum ſuum non agnouit, nec compunctione deleuit: immò increpatione Samuelis, qua reprehenſus eſt, ex eo quòd munus ſacerdotis vſurpauit, vana excuſatione reſpondit, dixitque: *1. Reg. 13. 12.* Neceſſitate compulſus, obtuli holocauſtum.] Humilis erat Dauid, qui & ob id ad primam Prophetæ vocem, peccatum ſuum confeſſus eſt, & illa voce pudoris & doloris plena: *2. Reg. 12. 13.* Peccaui Domino,] ſuum fuit crimen deteſtatus. Iure optimo Gregorius humilitatem vocat locum ac domicilium iuſtorum, quoniam ſicut homo in abdito domus ſuæ de malis, quæ fecit, compungitur, iuxta illud: *Pſal 4. 5.* Et in cubilibus veſtris compungimini:] ita & in humilitate, quaſi in cubili pacatiſſimo, ſua mala deteſtatur. Verba ſancti Doctoris ſunt: *Gregor. 3. moral. 13.* Ita namque malorum locus eſt ſuperbia, ſicut eſt contrà humilitas locus bonorum. De quo loco per Salomonem dicitur: *Eccleſ. 10. 4.* Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris.] Ac ſi apertè dicat: Si tentatoris ſpiritum contra te in aliquo præualere conſideras, humilitatem pœnitentiæ non derelinquas. Qui quia locum noſtrum humilitatem pœnitentiæ dixerit, verbis ſequentibus oſtendit dicens: Quia curatio ceſſare faciet peccata maxima. Quid enim eſt aliud humilitas lamenti, niſi medicina peccati?] Compunctionis ſanè aqua, non aqua terreſtris, ſed aqua cœleſtis eſt; non de venis terræ, ſed de ſupernis emanat: quam, facillimum erit, ad loca inferiora, id eſt, ad corda humilia deriuare. Vnde ſe per veram

humilitatem deuciat, qui hanc cœlestem aqoam compunctionis exoptat. Istúdque esse præcipuum compunctionis instrumentum, hominem scilicet se ipsum humiliare & deucere, pulchrè docuit Richardus de sancto Victore illum Psalmi versum interpretans: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.] Sciendum est, inquit, quòd aqua, quæ in locis sublimibus oritur, facilè iuxta deducēris votum ad humiliora quæque loca irriganda derivatur. Quæ autem in imo defluit, ad eminentiora infundenda non assurgit. Sic nimirum desideriorum vena, quæ in infimis labitur, ad sublimia appetenda non attollitur: & qui omnisi terrena appetit, cœlestia suspirare nescit. Plus adbuc dico: cui hoc sufficit tantùm ne pereat, quando pro verbo otioso vel cogitatu superfluo gemens plorat? Vis & tu ad Prophetæ similitudinem aquam hanc salubrem deducere? Memineris sublimia concupiscere: memineris nihilominus de te humilia sentire, & tunc facile erit de desideriorum tuorum collibus ad deiectionis tuæ vallem compunctionis fluenta decurrere.] Hoc etiam videtur attigisse vates regius, cùm alio Psalmo cecinit: Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea.] Nam & Ambrosius, & Augustinus, non tam pro afflictione, quàm pro virtute hoc loco nomen humilitatis accipiunt. Hic enim sic ait: Vide humilitatem meam, qua nunquam me iactantia iustitiæ ab vnitate abrumpo, & laborem meum quo indisciplinatos mihi commixtos suffero.] Est ergo, ac si Propheta diceret: Si humilis sum, non vtique me de iustitia iacto, immò me peccatorem agnosco. Si verò nō ignoro peccatorum meorum fœditatem, ea vtique compunctione detestor, & vt veniam impetrem, molestias indisciplinatorum non sine labore supporto. Dimitte igitur peccata mea, tu, qui pollicitus es, quòd in quacumque bora ingemuerit peccator, eum ad veniam & misericordiam recipies.

Psal. 118. 36. *Richard. ad Psal. 118.* *Psal. 24. 18.* *Ambros. ad Psal. 118. ser. 20. v. 1.* *Augus.*

Est itaque humilitas receptaculum compunctionis, qua euadimus mala, & receptaculum vniuersarum virtutum, quibus bona præstamus. Ille enim solus virtutes securè congregat, qui humiliter de se sentiens, & non sibi bonum attribuens, & paupertatem suam aduertens, strenuè pro omni virtute laborat. Nec mirum est quòd vniuersas virtutes inferat, & conseruet illa virtus, quæ à Bernardo vocatur virtutis consummatio, & quasi totius vitæ nostræ perfectio. Iustus, inquit, germinabit sicut lilium. Quis iustus nisi humilis? Denique cùm se manibus Baptistæ serui Dominus inclinaret, & ille expauesceret maiestatem: Sine, inquit, sic enim decet nos implere omnem iustitiam,] consummationem profectò iustitiæ in humilitatis perfectione constituens. Iustus ergo humilis, iustus conuallis est. Et si humiles inuenti fuerimus, germinabimus & nos sicut lilium, & florebimus in æternum ante Dominum. An non verè vel tunc maximè se lilium conuallium comprobabit, cùm reformabit corpus humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suæ? Non ait corpus nostrum, sed corpus humilitatis nostræ: vt huius lilij miro, & sempiterno candore solos significet humiles illustrādos.] Si huiusmodi est humilitatis caussa, qui humilitate magis ac magis crescit, ampliùs proficit. Lapis ille à Daniele prædictus Christum designans cecidit paruus, & factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. Sic & membrum Christi, si paruum cadat, id est, si se ipsum per humilitatem demittat, magnum à Domino mentis puritate fiet, & hostes virtutis subuertet. De illo dictum est: Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, vt im- A pleret omnia.] Necesse est igitur, eius membra descendere, vt ad virtutem ascendant, & eius muneribus impleantur. Meritò ergo dixit idem sanctus Pater Bernardus. Insipiens est, & insanus quicumque in aliis vitæ meritis, quicumque in alia religione seu sapientia, nisi in sola humilitate confidit. Apud Dominum, fratres, ius habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes: sed nec fallere eum, ipse enim nouit abscondita cordis, quanto magis opera manifesta? Vtique nec resistere viribus, quoniam omnipotens est. Quid ergo restat nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quicquid de aliis minus habemus, de ea supplere?] Hæc ille. Qui itaque cœpit opus salutis nostræ, ipse nos veram, & perfectam humilitatem doceat, & medus, quæ ipse nouit (B dummodo in peccatum labi non sinat) in hanc virtutem, quæ ianua est cæterarum, inducat. Dicat vnusquisque cum sancto Iob, & non sine magno desiderio dicat: Qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me.] Ipse nimirum Deus, qui cœpit me quasi humilitate conterere, opus suum hoc perficiat, & penitus mentem elatam conterat. Qui cœpit me à terrenis auellere, & à desideriis ambitiosis abstrabere, soluat manum suam, & penitus ab eis succidat me, ne per superbiam præceptis illius contradicam, cui debeo obedientia & humilitate submitti. Nec longè sanè abhorret ab hoc sensu Gregorius, qui eundem locum explanans, sic ait: Plerumque vitiorum contritionem in nobis Dominus C agere inchoat, sed cùm mens ex ipso exordio profectus extollitur, cùmque se iam quasi de virtutibus erigit, sæuienti contra se aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonæ inchoationis inuenerit, confringit: tantóque se vehementiùs in eius confractione exhibet, quanto & grauiùs, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teste Euangelio, voce veritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus immundus, qui solus exiit, cum spiritibus septem redit. Ne ergo post diuinæ correptionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad virtutum confractionem trahat, sanctus vir congruè exorat, dicens: Qui cœpit, ipse me conterat. Ac si apertè dicat: Hoc, quod in me exorsus est, perficere feriendo non desinat, ne desertum me aduersario ad contritionem trahat. Vnde & aptè subditur: Soluat manū suam, & succidat me. Sæpe namque fiducia longæ prosperitatis inflati, in quodam D statu elationis erigimur. Cúmque nos extolli conditor conspicit, sed amorem suum erga nos per verbera non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manum ligatam tenet. Annon affectus sui manum ligauerat, quum peccanti populo dicebat: Iam non irascar tibi: & zelus meus recessit à te? Soluere ergo manum suam dicitur, cùm exercet affectum. Rectè autem subiungitur: Et succidat me. Cùm enim securos nos, ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percuuit, protinus ab status sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit, vt de semet ipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum leuantis quærat.] Hactenus ille. E

Bern. in Cantica. ser. 48. *Matth. 3. 15.* *Ad Phil. 3. 21.* *Daniel. 2. 35.* *Ephes. 4. 10.* *Bern. ser. quomodo voluntas nostra diuinæ subdatur.* *Iob. 6. 9.* *Gregor. mor. lib. 7.* *Matth. 12.*

Tu igitur, ô homo Dei, qui mentem Deo consecratam ad eius dona capienda parare studes, humilitatis in primis curam habeto, quæ & te dignum Dei conspectu faciat, & ad audiendas diuinas inspirationes emolliat, & peccatorum detestatione compungat, & vniuersis virtutibus repleat. Hæc locus donorum cœlestium est; quia ex quo mentem sui æstimatione, & ambitionis, atque inanis gloriæ desideriis euacuat, desideria & munera cœlestia præstat.

Humilitatem esse fontem exaltationis.

CAPVT IX.

TERTIAM tandem subiiciamus caussam, propter quam tam in voos est Domino, vt humiles simus, & omnem superbiam & arrogantiam auersemur. Hæc igitur est, quia aduentus Filij Dei, & omnis ab eo assumptus labor, post æterni Patris gloriam ad oostram est dignitatem exaltationémque ordinatus. Exaltatio verò nostra adcò ab bumilitate pendet, vt humilitas eius fons esse ac origo videatur. Venit Filius Dei vt nos ab ergastulo peccati, à captiuitate dæmonis, & à misera seruitute vitiorum eriperet. Venit vt nos filios Dei, hæredes regni cœlestis, & æquales Angelis faceret. Venit vt ex cogitationibus, & desiderijs terrenis ad consilia, & desideria cœlestia, atqoe ex operibus suo, & lateris ad opera æterna beatitudine digna transferret. In boe apparuit Filius Dei, ait Ioannes Apostolus, vt dissoluat opera diaboli.] Hic est omnis fructus] passionis, & mortis eius (quemadmodum Cyrillus & Hieronymus interpretantur) vt auferatur peccatum. Apparuit gratia eius, vt aboegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo.] In propria venit, dare potestatem his, qui receperuot eum, filios Dei fieri, vt essent hæredes Dei, cohæredes autem ipsius,] vt ab Angelis audirent: Non domini vestri, sed conserui vestri sumus.] Descendit denique, vt [quæ sursum sunt, quæreremus, quæ sursum sunt, saperemus, non quæ super terram:] atque vt propter laborem nostrum acciperemus singuli singulos denarios, id est, vnum visionis Dei præmium sine fine duraturum. O magna, & plusquam dici potest, stupenda sublimitas, homioem per peccatum Dei inimicum, eius per gratiam amicum, & filium fieri; terram vilissimam in cœlum inuehi; cor carneum ad Dei possessionem & conspectum oculis mentis extolli; & gehenna dignum, cœlesti beatitudine perfrui, & ab Angelicis spiritibus honorari! Non ob aliam caussam, inquit Augustinus, apparet, Domioum Iesum Christum in carnem venisse, ac forma serui accepta factum obedientem vsque ad mortem crucis, nisi vt hac dispensatione misericordissimæ gratiæ, omnes, quibus tanquam membris in suo corpore constitutis caput est, ad capessendum regnum cœlorum viuificaret, saluos faceret, liberaret, redimeret, & illuminaret: qui priùs erant in peccatorum morte, languoribus, seruitute, captiuitate, & in tenebris constituti, sub potestate diaboli principis peccatorum, ac sic fieret mediator Dei, & hominum, per quem post inimicitias impietatis nostræ illius gratiæ pace finitas, reconciliaremur Deo in æternam vitam, ab æterna morte, quæ talibus impendebat erepti.] Sic Augustinus. Hæc igitur est vera & magna exaltatio bominis, quòd à curis terrenis extrahatur, quòd à peccatis & vitiis liberetur, quòd Dei similitudinem indutus, eius Filius, Christique frater, & regni cœlestis non solùm ciuis, sed & princeps nominetur. Quam veossimam dignitatem & magnitodioem id certè coosequitur, vt cæteri homines iustum suspiciant, honore ac laude dignum existiment, & io suo corde semper, signis verò externis, cùm opus fuerit, ei primas partes deferant, & quasi principem sibi constituant.

Nunc videndum est, an humilitas, huius exaltationis sit caussa. Quod ita esse, facilè persuadebimus, si quod de capite nostro dictum est, attentè legamus. Idem enim sentiendum est de corpore, quod præcessit in capite, & eadem via caput, & membra cooscendunt, nec diuerso itinere debent dux & milites, aut dominus & serui eum constipantes, incedere. Christus autem caput nostrum, herus, & dux noster per viam humilitatis exaltatus est, & ad gloriam sui corporis, adque manifestationem sui nominis sublimatus. Vox Pauli hoc dicit, per quem cùm Spiritus sanctus loquutus sit, aliquid falsum affirmare non potuit. Quid dicit de eo Paulus? Humiliauit semet ipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.] Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen. Quem, ô Paule, exaltauit Deus? Hominem illum Dei Filium, qui humiliatus est, ita vt qui in natura assumpta humiliatus est, in eadem superexaltationem (hoc enim sonat dictio Græca) id est maximam & insignem exaltationem acciperet. Quæ verò fuit eius exaltatio? Quòd à mortuis excitatus est; quòd immortalitate donatus; quòd gloriam, & claritatem, & maiestatem iodutus, quòd ad dexteram Patris euectus. Et quod nomeo illi datum super omne nomen? Quòd vocetur Iesus, id est, mundi totius salus, & hoc eius nomen toto orbe celebretur; quòd ab omnibus Pater, & princeps, & initium salutis habeatur: & oon sit aliud nomen datum bominibus, in quo oporteat eos saluos fieri, nisi nomen, quo ipse Filius Dei creditur, adoratur, & colitur. Sed perge, Paule, & expone nobis illud: Propter quod. Quam, inquam, ob causam Pater extulit Christum, & nomen illi dedit, cui omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum flecteretur? An quia bumiliauit se? Sed si ita est, iam habemus, qood quærimus, caput scilicet nostrum humilitate ascendisse. An quia factus fuit obediens vsque ad mortem? Sed quomodo potuisset obedire, qui non fuisset humilis, aut quomodo potest obedientia, quæ spontanea subiectio est, ab humilitate seiungi? Quanâ ratiooe potest, qui cùm immortalis esset, infirmitatē mortalitatis voluntariè suscepit, sine eximia humilitate cogitari? An quia obediuit vsque ad mortem crucis (quod amplius est) vsque ad iustinendam nempe mortem turpissimam, probrosissimam, & molestissimam, de qua dictum est in libro Sapientiæ: Morte turpissima condemnemus eum:] Sed quo pacto abiectissimam ipse mortem sustinuisset, si non etiam supra omne captum oostrum suam maiestatem bumiliasset? Ergo humilitas fuit illius exaltationis caussa; humilitas Christum sublimauit, humilitas extulit, humilitas non solùm nobis amabilem, sed & honorabilem fecit. Quid, & quantum humilitas mereatur, Paulus ostendit, scripsit Ambrosius, vt magis hanc appeteremus calcata iactantia. Et Augustinus: Vt mediator Dei & bominum, Christus Iesus resurrectione clarificaretur, vel glorificaretur, priùs humiliatus est in passione. Non enim à mortuis resurrexisset, si mortuus non fuisset. Humilitas claritatis est meritum: claritas humilitatis est præmium. Et Anselmus: Ipse se tantùm humiliauit, vt vltrà noo posset: propter quod & Deus exaltauit illum, vt vltrà non posset.] Tu, ô homo, qui Christi membrum esse cupis, qui eum imitari gestis, qui eius sectator nuncuparis, si aliam viam exaltationis inuenisti, eam constanter ingredere. Nam Sancti Dei vera, & viua huius capitis membra, nullam aliam viam exaltaoonis nisi humilitatem ingressi suot, quia eorum caput, atque magister nullam aliam hue vsque monstrauit. Si autem nullus nisi Christus potuit viam exaltationis docere: Quoniam nemo ascendit in

1. Ioan. 3. 8. — *Isaia 27. 9.* — *Ad Titum 2. 11.* — *Ioan. 1. 12.* — *Roman. 8. 17.* — *Apocal. 22. 9.* — *Coloss. 3. 2.* — *Matth. 20. 9.* — *Aug. lib. 1. de merit. & remiss. peccat. c. 26. to. 7.* — *Philipp. 2. 8.* — *Sapien. 2. 20.* — *Ambros. ad Philip. 2.* — *August. tract. 105. in Ioan. to. 9.* — *Anselm.* — *Ioann. 3. 13.*

A cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo,] vide ne humilitatem deserens pro via exaltationis iter confusionis ingrediaris.

Sicut in capite Christo nulla apparet exaltationis via, nisi humilitas; ita & membris eius nulla alia via relicta est, qua ad maximam altitudinem prouehantur. Illis propterea mandatum est, ne elationis gratia primos accubitus in cœnis eligerent, & quod tanti momenti est, hac mirabili sententia conclusum: Omnis, qui se exaltat humiliabitur,
Lucæ 18. 14. & qui se humiliat exaltabitur.] Nunc sensum Ambrosij prætereo, qui opus illud, quo homo se exaltat, in bonam partem sumit, dicens: Ego arbi-
Ambros. ad Psal. 38. tror, hanc sententiam sic posse intelligi, quia qui se exaltat, nouit se humiliare, & qui se humiliare no-
B uit, etiam exaltare se nouit. Denique Paulus ostendit, dicens: Ego autem didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio humiliari, scio & abundare.] Hunc itaque sensum prætermitto (licèt non à laude humilitatis dissideat) & communiorem ac literæ conformiorem persequor. Quid est: Qui se humiliat exaltabitur? Qui modestè de se senserit, qui se ipsum spreuerit, qui ex humilitatis amore se in infimo loco collocauerit, ad insignem gloriam & dignitatem assumetur. Et quid est: Qui se exaltat, humiliabitur? Qui se per superbiam extulerit, & alijs per vanam cogitationem elatus præposuerit, in sempiternam ignominiam, & infamiam deijcietur. Exponat mater arcana filij, & ea, quæ Verbum peperit, Verbi aperiat intellectum. Deposuit, inquit,
Lucæ 1. 52.
C potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.] Quosnam potentes Deus è throno ac potestate regnandi deiecit? Nonne superbos, qui mundi huius dignitate decepti, existimant se aliquid esse, cùm nihil sint? Et quos humiles extulit? Nonne illos, qui dum honorem fugiunt, honoribus comprehenduntur, & ad bonum suum & totius mundi (nam bonum mundi est, quòd humiles imperent) ad supremas interdum dignitates vocantur? Quos esurientes implet bonis? Annon illos, qui se virtutis vacuos esse putantes iugiter esuriunt, & sitiunt iustitiam? Et quos diuites dimittit inanes? Annon eos, qui dicunt, quia diuites sumus, & nullius egemus; & ideo miseri & miserabiles relinquuntur? Superbia
D ergo deijcit, humilitas verò exaltat: illa ignominia
Prouer. 29. 23. afficit, ista nobilitat. Superbum, inquit Salomon, sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.] Non quidem illa humilitas, quæ virtus est, sed illa, quæ ignominia & contemptio est. Superbia enim hominis humiliabit eum, deturbabit eum, ingloriuin & contemptibilem faciet. At humilem spiritu, id est, virtute humilitatis præditum, in suum hospitium excipiet gloria, eum Dominus Angelis inseret, & illustrem ac gloriosum efficiet. Sunt enim superbia & humilitas quasi duæ lances, quarum si superbia ascendat, & crescat, homo descendit: si verò humilitas descendat, & se deprimat, homo in magnam dignitatem ascendit. Hanc eandem sententiam alijs verbis in dictis Eliphaz Themanitis inuenies. Qui humiliatus, inquit, fuerit,
Iob. 22. 29.
E erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.] Humiliatus nimirum à se ipso, vel si ab alio æquanimiter deiectionem sustentans, exaltationis fastigium ascendit: & si oculos præ humilitate demiserit, infimúmque locum, vbi se constituat, aspexerit, in præmium, non quemque honorem, sed illum magnum, & nunquam defuturum æternæ salutis accipiet. Hanc enim oculorum demissionem pro signo humilitatis poni, docet Gregorius, sic scri-

A bens: Qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabi- *Greg. 16. mor. c. 10.*
tur: quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostensio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum est: Et oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso superbientium capite dicitur: Omne sublime videt. Hinc de illa, *Psal. 17.*
quæ ei per fidelitatem adhæsit, scriptum est: Generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. Oculos ergo inclinare, est nullum, respiciendo, despicere, sed se minorem, atque imparem cunctis, quos aspicit, æstimare. Saluabitur itaque qui oculos inclinat, quia qui falsum superbiæ verticem deserit, veritatis altitudinem ascendit.] Ex his autem constat eandem esse viam exaltationis capitis & membrorum: neque aliquem
B posse veram altitudinem adipisci, qui non priùs se per humilitatem deiecerit.

Hanc verò esse legem latam à Deo, vt qui se humiliauerit exaltetur, & qui se exaltauerit deijciatur, illustrissima docent scripturarum exempla. Quorum, quia plurima sunt, tria tantùm referemus. Ponamus nunc ante oculos considerationis nostræ populum, & populum; Angelum, & Angelum; hominem, & hominem; populum, inquam, superbum, & populum humilem: Angelum elatum, & Angelum subiectum: hominem arrogantem, & hominem de se modestè sentientem, & hæc ita esse manifestè reperiemus. Populus Iudæorum superbus fuit, qui de sanctis parentibus, de lege sibi data, de promissionibus Dei, & de concessa sibi diuinorum
C cognitione insipienter gloriabatur. Cuius iactantiam repressit Dominus: Ne cœperitis, inquit, di-
Lucæ 3. 8. cere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.] Populus gentium humilis fuit signatus, vt ait Ambrosius, in illo Zachæo publicano-
Ambros. lib. 8. in Lucam. rum principe, qui statura pusillus erat: & in Chananæa, quæ amara increpatione repulsa, confessa est se veluti canem indignam pane filiorum esse, illis verbis: Etiam Domine: nam & catelli edunt de mi-
Matth. 15. 27. cis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.] Ille autem populus ob superbiam reiectus est, & ad extremam calamitatem redactus: iste verò dilectus, & in summa filiorum Dei dignitate constitutus. Cecinitque id Sanctus Dauid: Quoniam populum,
Psal. 17. 28.
D ait, humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.] Populum, inquam, nationum, suas iniquitates agnoscentem, ac de se non præsumentem, ab iniquitate saluabis; & populum Iudæorum, qui de cognitione superbiebat, in summa quadam cæcitate relinques. Et Augustinus de Chananæa loquēs idem
August. ser. 74. de temp. c. 7. & 8. affirmat, hoc modo scribens: Videte, fratres, quemadmodum in hac muliere, quæ Chananæa erat, id est, quæ de gentibus veniebat, & typum, hoc est, figuram Ecclesiæ gerebat, maximè humilitas commendata est. Etenim gens Iudæa vt ab Euangelio repelleretur, superbia inflata est, quòd legem accipere meruisset, quòd de ipsa gente Patriarchæ processerint, Prophetæ extiterint, Moyses Dei seruus mira-
Psal. 77. cula magna, quæ audiuimus in Psalmo, in Ægypto fe-
E cerit, per mare rubrum aquis recedentibus populum duxerit, legem acceperit, quam ipsi populo dederit. Erat vnde extolleretur gēs Iudæa, & per ipsam superbiam factum est, vt Christo nollet humiliari auctori humilitatis, repressori tumoris, medico Deo, qui propter hoc, cùm Deus esset, homo factus est, vt se homo hominem cognosceret.] Et post pauca: Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam: & dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo, à Patriarchis creato, fracti

rami naturales, id est Iudæi, meritò steriles spiritu superbiæ, & in illa olea insertus est oleaster. Oleaster populus ex gentibus. *Rom. 11.* Sic dicit Apostolus, quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sunt. Illi fracti propter superbiam; insertus oleaster propter humilitatem. Hanc humilitatem ostendit mulier, dicens: Ita Domine: canis sum, micas desidero.] Sic ille. Et cùm populus gentiū humilitate placuerit, meritò Paulus monet illum, vt se in humilitate contineat, ne, si ad superbiam deflexerit, deseratur. *Rom. 11. 20.* Tu, inquit, fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte, nec tibi parcat.] Iam in istis populis prædictam legem videmus impleri, qua superbus repulsus est, humilis verò Domini testimonio probatus.

B

Nunc meditare Angelum, & Angelum, nempe Luciferum, & Michaëlem. Ille superbiendo diuinam, in quo non erat illi datum, similitudinē concupiuit, vt nimirum naturalem beatitudinem non ex gratia (vt ait Thomas Aquinas) sed ex propriis viribus obtineret. *D. Thom. 1. p. q. 63. ar. 3. in corpore.* Et hoc significant illa verba: Ascendam in cœlum, similis ero Altissimo.] Hic humiliando se ipsum alterius superbiam detestatus est, & à Deo omne bonum habere gestiuit. Cuius humilitatis indicium fuit nomen illi impositum; Michaël namque interpretatum est: Quis sicut Deus? quasi Deum sibi, & omnibus prælatum esse voluerit. Ille ergo ob superbiam deiectus est, cui insultat Isaias: *Isa. 14. 15.* Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.]

C

Hic verò humilitatis causa non solùm æterna beatitudine, verùm & principatu Ecclesiæ donatus. Nam & à quodam Angelo, qui Danielem alloquebatur, dictus est princeps synagogæ: *Dan. 10. 21.* Nemo, inquit, est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester:] reiecta verò synagoga tutor, ac defensor est Ecclesiæ constitutus. Ideóque vocatur in eodem Propheta, *Dan. 12. 1.* [princeps magnus;] & æquum erat, vt præcipuo cœlestium spirituum principi committeretur sponsa Dei, quæ est Ecclesia. Vnde constat humilitatis legem non solùm in terra, verùm etiam in cœlo vigere, & Angelos ipsos, ac suprema Seraphim ad eius obseruantiam obligari.

Tandem considera duos singulares homines, & illos supremos reges, vt videas, quia licèt non subiiciantur humanis legibus, huius verò legis obseruatione haudquaquam eximuntur. Alter fuit Saul ob munus sacerdotale præsumptum reprobatus: alter

D

Dauid, quia coram arca Domini more hominum communium, præ humilitate saltauit, in regno, quod iam acceperat, stabilitus. Huius miram humilitatem, & propter illam, miram quoque sublimitatem describit pulchrè Gregorius, in hæc verba: *Greg. 27. mor. c. 27.* Intueri libet, quanta virtutum munera Dauid perceperat, atque in his omnibus quàm forti se humilitate seruabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, vrsorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula iungi; timendum cunctis vno lapide Goliam sternere, à rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere: cunctúmque Israëliticum populum

E

sine vlla contradictione possidere? Et tamen cùm arcam Dei in Hierusalem reuocat, quasi oblitus prælatum se omnibus admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, vt creditur, vulgi mos fuerat, rex se in diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, sese sub Domino, & exæquando minimis, & abiecta exhibendo, contemnit. Non potestas regni ad

A

memoriam reducitur: non subiectorum oculis saltando vilescere metuit: non se honore prælatum cæteris, ante eius arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit vilia, vel extrema, vt illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de eius factis ab aliis sentiatur, ignoro. Ego Dauid plus saltantem stupeo, quàm pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit; saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol, filia Saul, adhuc ex tumore regij generis insana, cùm humiliatum despiceret, dicens: *2. Reg. 6. 20.* Quàm gloriosus fuit hodie rex Israël, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur vnus de scurris;] protinus audiuit: Viuit Dominus; quia ludam ante Dominum, qui elegit

B

me potiùs quàm patrem tuum.] Ac paulò pòst ait: Et ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, et ero humilis in oculis meis. Ac si apertè dicat; vilescere coram hominibus appeto, quia seruare me coram Domino ingenuum per humilitatem quæro.] Hactenus Gregorius. Nemo igitur potent in dubitationem reuocare, à Domino humiles extolli, superbos verò deprimi; siquidem in cœlo, & in terra; in Angelis, & hominibus reperit humiles sublimatos, elatos verò in summam vilitatem adductos.

Immò quia homo est mutationi subiectus, solet Dominus eundem hominem pro diuersis temporibus, ac pro diuersa, quam in eo reperit, qualitate, nunc sublimare humilem, nunc superbum deturbare. Vidimus Saulem ob superbiam deiectum? Sed

C

idem aliquando, cùm minimum humilis erat, fuit ob humilitatem sublimatus. Cui dicit Samuel: *1. Reg. 15. 17.* Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? Vnxitque te Dominus in regem super Israël.] Vidimus Dauidem ob humilitatem exaltatum, de quo scriptum est: *Psal. 77. 70. 71.* Elegit Dauid seruum suum: & sustulit eum de gregibus ouium, de post fœtantes accepit eum, Pascere Iacob seruum suum.] Sed idem aliquando fuit ob superbiam grauiter castigatus: cùm nimirum populum numerauit, & inaniter sibi in regno complacuit. Ac generaliter Deus humiles exaltat, & sibi ipsis diffidentes præclara dignitate nobilitat. Amos suam paruitatem agnoscens, ait: *Amos 7. 14.* Non sum Propheta, & non sum filius Prophetæ, sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros.] Vox humilitatis plena, voce, & re nobilissima cumulata est. *Ibi. n. 15.* Nam & tulit me Dominus,

D

inquit, cùm sequerer gregē, & dixit Dominus ad me: Vade Propheta ad populum meum Israël.] Ad munus quoque Apostolatus, quo nullum est in Ecclesia sublimius, paruoli despecti, & humiles electi sunt. Videte vocationem vestram, fratres, ait Paulus, quia non multi sapientes secundùm carnem, *1 Cor. 1. 26.* non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mūdi, elegit Deus, vt confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & cōtemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius.] Iámque impletum est quod dictum est in Iob: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis; morientur, & non in sapientia.] *Iob. 4. 21.*

E

Impij, inquam, breuiter succidentur, & breui mora succisi, non breui tempore, sed in æternum peribunt. Reliqui verò, scilicet iusti & humiles, qui illorum actibus non consentiunt; qui vita & conuersatione illis non annumerantur, auferentur sanè ab hoc impiorum, & superborum casu, & calamitate, & in magnam gloriam prouehentur. Mors quidem naturalis illis adueniet sicut & cæteris, at nunquam excidet eorum sapientia. Ita interpretatus est hunc

Greg. 4. mor. c. 29 locum Gregorius: Quos alios reliquos, nisi huius mundi despectos accipimus? Quos dum præsens sæculum ad nullius gloriæ vsum eligit, quasi mortuos indignósque derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia despectos huius sæculi eligere dignatur. Paulo attestante, qui ait: Non multi sapientes secundùm carnem, & cætera. Prosequitur autem hanc veritatem Beatus Pater, quadam veteris paginæ imagine, demóstrátque illam, sic scribens: Quod bene in libris Regum Ægyptio puero, in via lassescente, signatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deserit. Dauid verò inuenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit. Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid est enim, quòd Ægyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quòd amator præsentis sæculi, peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectúsque relinquitur, vt cum eo currere nequaquam valeat, sed fractus aduersitate torpescat? Sed hunc Dauid inuenit, quia Redemptor noster veraciter in manu fortis, nonnunquam quos despectos à mundi gloria reperit, in suum amorem conuertit. Cibo pascit, quia verbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi noluit, dux Dauid efficitur, quia is, quem indignum mundus deseruit, non solùm conuersus in suam mentem Dominum recipit, sed prædicando hunc etiam vsque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce Dauid conuiuantem Amalechitam inuenit, & extinguit, quia ipsis prædicantibus Christus mundi lætitiam destruit, quos mundus habere comites despexit.] Hue vsque ille.

Iustè autem, & sapienter Dominus humiles, séque ipsos despicientes exaltat. Homo enim per superbiam cecidit, ergo per humilitatem resurgat necesse est, vt pestilens illa ægritudo, à primis parentibus ad nos emanans, contrario medicamento curetur. Si quis vult primus esse, ait ipse sanctitatis magister, erit omnium nouissimus.] Ac si dixisset: Parentes vestri secundùm carnem, ò mei discipuli, à quibus naturæ originem trahitis, volentes esse primi, & Dei similitudinem non debitam cupientes, nouissimi, ac omnium miserrimi facti sunt. Vos itaque oppositum è contrario locum eligite, & per veram humilitatem vos despicabiles reputate, vt ad primum locum, à quo illi ceciderant, ascendatis. Amputauit profectò ille, vt inquit sanctus Martyr, & egregius doctor Cyprianus, omnem æmulationem testosoo suo, omnem caussam, & materiam mordacis inuidiæ eruit, & abscidit. Discipulo Christi zelare non licet, non licet inuidere. Exaltationis apud nos non potest esse contentio: de humilitate ad summa crescimus, didicimus vnde placeamus. Deus, veritas est; nam & Ioannes ait: Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.] Quamobrem & diliget veraces, & odio habebit mendaces. Superbi verò, mendaces sunt & stulti, qui cùm nihil sint, se aliquid esse putant, & ab hominibus magni videri volunt, quidni odio habeantur? At humiles sunt veraces, qui sentiunt se de se nihil esse, qui seipsos despiciunt, & ab aliis despici cupiunt; vnde & æquum est, vt à Domino diligantur. Et quidem quos Dominus diligit, extollit, & eius diligere effectiue honorem, & ditare est. Dilexi vos,] ait per Malachiam, Et interrogastis: In quo dilexisti nos?] Respondit: Nunne frater erat Esau Iacob, & dilexi Iacob, Esau autem odio habui: Et posui montes eius in solitudinem, & hæreditatem eius in dracones deserti.] Hûc, inquam, superbum repuli, & ideo possessionem eius dilieci, & ad nihilum redegi. Illum verò humilem,

Marci 9. 34.

Cypr. de zelo & liuore.

1. Ioan. 5. 7.

Malach. 1. 2. 3.

A & mansuetum, & domi habitantem dilexi, & propterea eum, eiúsque posteritatem extuli, & tranquillè in terra sua habitare feci. Summa ergo veritas, veraces, id est, humiles, diligens, eos ad magnam dignitatem & gloriam promouebit.

Humiles milites Christi sunt, eiúsque vexillum, nempe crucis abiectionem sequuntur. Nam ipse dux, & signifer noster cruce quasi vexillo oneratus nobis ad imitandum propositus est, dicente Paulo: Prædicamus Christum, & hunc crucifixum.] Diabolus verò dux est superborum, qui princeps est super omnes filios superbiæ. Iste igitur superbos secum deferet in ignem æternum, qui paratus est et & sequacibus eius. Christus autem humiles in gloriam adducet paratam illis ab origine mundi. Quibus solis dandam esse docent illa Domini verba ad discipulos

B rum aures perlata: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.] Deus sanè rex est, & rex magnus: Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes Deos.] Rex misericors: Et miserationes eius super omnia opera eius.] Fons est omnis bonitatis, & [omnium donorum, quæ descenduot à Patre luminum.] Sed rex magnificus patuulos amat, quos exaltet; Dominus misericors humiles diligit, in quibus suam misericordiam ostendat. Fons perennis valles quærit, in quas aquas salutares effundat. Humiles autem fuot paruuli, qui modica de se sentiunt, & omnibus se subiiciunt. Quid mirum, si à rege magnificentissimo extollantur? Humiles sunt miseri, & sua miseria fœlices, quia ea diuinam mise-

C ricordiam ad se vocant. Quid mirum, si cœlestibus miserationibus repleantur? Humiles sunt valles. Quorum meminit sanctus Dauid, ita canens: Qui emittis fontes in conuallibus; inter medium montium, id est, superborum, pertransibunt aquæ.] Quid mirum, si aqua diuinæ gratiæ rigentur? Profectò verissimum est quod dictum est à Domino per Ezechielem: Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.] De quodam humili, & quodam superbo locutus est Dominus; siue de Sedechia & Iechonia, vt quidam volunt. Quorum ille prosperitate elatus, à

D Nabuchodonosore captus est, & oculis ac vita priuatus: hic post multam afflictionem fuit ab Euilmerodacho ad solium dignitatis subuectus. Siue (vt alij putant) de duobus populis suprà adductus Iudæorum & Gentium; quorum ille ob superbiam periit, iste ea humilitate complacuit. Cui dicitur in Isaia: Non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus: Dabo ei locum,] & cætera. At nos de quocumque superbo & humili intelligamus. Audi ergo, ò superbe. Si lignum sublime es, si teipsum ignoras, si tuam scientiam, tua talenta magni reputas, si alios despicis, téque illis præponis, Deus te deiiciet, Deus te arefaciet, vt eos, quos despexisti, supra te habeas, & fructus æternæ vitæ non feras. Audi & tu, ò vir humilis. Si fueris tanquam li-

E gnum humile, si teipsum agnoueris, si te nihili reputaueris, si alios suspexeris, Deus te efferet, Deus te frondibus & fructibus vestiet, vt fructifices in domo Dei, & ab omnibus laudetis, & honore dignus habearis. Et stat inconcussa veritas à nobis proposita, quòd humilitas est exaltationis fons, quam qui habuerit, tandem tandem extolletur à Domino, licèt ad tempus despectus esse videatur.

1. Cor. 1. 23. Ioh. 41. 25.

Matt. 18. 3.

Psal. 94. 3.

Iacobi 1. 17.

Psal. 103. 10.

Ezech. 17. 24.

Isa. 56. 3.

Quòd

Quòd Humilitas, est virtus Magnorum.

CAPVT X.

OB dictas caussas humilitas gratissima Deo in nobis est, & ob easdem à quoquam sapiente intimis conatibus suscipienda, cui nihil magis gratum esse debet, quàm Deo suo conditori placere, & se ad cœlestia dona capienda, & ad veram altitudinem præparare. Nunc ex alio capite sit nobis amabilis, quòd ea appetitui nobis à natura insito plenissimè satisfacimus. Omnibus enim hominibus inest à natura ipsa eximia quædam ad magnitudinem inclinatio, & ad eminentiam super alios dominationémque propensio. Atque idem returu auctus, qui seuit in mentibus nostris appetitum conseruationis, seuit & desiderium augmenti, vt non solùm per diuturnũ tempus simus, verùm & in omni bono, tum naturali, tum viribus nostris quæsito, crescamus. Hoc autem ita esse, ostendunt innumera studia hominum, ostendunt ambitiones & prosationes superborum, ostendunt contentiones, & bella principum huius sæculi, ostendunt denique cogitationes, & desideria, & opera, ab ipsa natura profecta, quæ in hoc aut palam, aut absconditè tendunt, vt augmentum boni, atque adeò aliquam magnitudinem acquiramus, vel aliquod malum, ac proinde aliquam paruitatem, & vilitatem refutemus. Sciebat diabolus, istud esse hominis desiderium, non studio quæsitum, sed cum ipsa hominis natura procreatum (quod certè per se bonum est, si non ad vetita, & rationi contraria deflectat) & ideo obiectione magnitudinis fœminam inescauit. Cui pomum offerens, & ad gustandum alliciens, dixit: Eritis sicut Dij scientes bonum & malum.] Mulier verò vt audiuit ab aduersario, quemadmodum scribit Chrysostomus, quòd ideo esum huius prohibuisset Deus, quia sciret oculos nostros apertos futuros, & nos sicut Deos fore, scientes bonum & malum, diuinitatis spe inflata, magna quædam secum concipiebat.] Periit illa, periit & sponsus eius, pater noster Adam, perimus & nos, quia hic appetitus magnitudinis exorbitauit, & non se intra limites rationis continuit. Superbiæ fuit illud desiderium, quoniam in excellentiam homini vetitam tetendit, & magnitudinem non debitam inquisiuit. Est autem hoc malum humilitatis oppositione sanandum, quæ non erit difficilis, nec nostro appetitui contraria, si ostenderimus, humilitatem esse veram magnitudinem, quæ homines magnos faciat, & ad altitudinis fastigium addocat.

Gen. 3.5. *Chrysost. hom. 16. in Gen.*

Humilitas virtus est Magnorum, aut (si ita vis vt dicamus) est magnatum Ecclesiæ, quoniam est virtus perfectorum: & illi, omnium etiam insipientium iudicio, sunt magni, & virtute, donis, & dignitate præcelsi. Liceat nobis ad hoc explicandum verissimam quandam, sed nescio an ab alio assertam, humilitatis distinctionem inuehere. Sicut enim duæ sunt partes eius virtutis, quæ appetitum venereorum comprimit: altera vocatur continentia, quæ non sine difficultate, & pugna venereis reluctatur: altera vocatur castitas, quæ suauiter, & cum exigua, aut nulla contradictione mẽtis, & corporis mundiciem amplectitur. Sic omnino duplex est pars humilitatis; altera, quæ non sine tristitia, nec sine motibus superbiæ insurgentibus, appetitum immoderatum propriæ excellentiæ comprimit: altera, quæ cum incredibili hilaritate, & pace hunc appetitum regit, &

A infimum locum eligit. Illam primam humilitatis partem habent saltem in aliquo gradu omnes iusti, licèt imperfecti: hanc posteriorem habent soli perfecti. Est ergo perfecta humilitas, magnorum virtus, id est, perfectorum, quæ eos vt vera magnitudo magnos & admirandos efficit. Fur, qui in votis haberet thesaurum alicuius surripere, intensè scrutatur quo loco sit reconditus, ne si in alio loco quærat, vacuus, & cum sui laboris dispendio discedat. Superbia autem volens humilitatem diripere, eam in viris perfectis adoritur; signum igitur est eam in viris sanctis habere mansionem. Vnde quasi axioma inter viros spirituales est, quòd superbia insidiatur perfectis. Et Dominus sanctum Iob per tot flagella, per tot pugnas, & post tam illustres de hoste victo-
B rias, ad incredibilem sanctitatem euectum, hortatur, vt sibi consulat, & modestè de se sentiat, ne astu diaboli ex contemplatione triumphi humilitatem amittat. Accinge, inquit, sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.] Vir appellatur, qui nimirum vias Domini fortibus & non dissolutis gressibus sequitur. Et autem præcipitur, vt lumbos accingat, id est, vt superbiæ motus post tot virtutum insignia sibi insidiantes cohibeat. Cùm beatum Iob, inquit Gregorius, tanta præditum castitate nouerimus, cur ei post tot flagella dicitur: Accinge sicut vir lumbos tuos, id est, sicut fortis restringe luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis, qua castitatem corrumpimus; alia verò luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: Accinge sicut
C vir lumbos tuos, vt qui priùs luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis; ne de patientia, vel castitate superbiens, tantò peius intus ante Dei oculos luxuriosus existeret, quantò magis ante oculos hominum & patiens & castus apparet.] Hæc ille. Cùm ergo aliquem humillimum videris, eum reputa magnum, quia illum debes existimare perfectum. Has enim diuitias humilitatis perfectæ non quicumque, sed soli reges possident: illi scilicet, qui post importunas cum vitiis, & immoderatis affectibus pugnas virtutem magnam, & planè regiam compararunt. E contra verò superbi viles sunt, pusilli, & despicabiles; quibus quia vera magnitudo deficit, ideo ineptus tumor, & quædam ridicula simulatio placet. Hos nullus metuit, nullus reueretur,
D quorum magnitudinem simulatam, & quasi in pariete depictam videt. Verum autem humilem omnes suspiciunt, quia licèt externùs paruitatem præferat; intus tamen potentem magnitudinem gestat. Quare de humillimo humilium capite, Christo Iesu, ait Isaias: Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius est, quoniã excelsus reputatus est ipse.] Cauete, inquam, vobis, & ne peccatis vestris ad iram prouocetis hominem illum, qui licèt verus homo sit, & perinde atque alij homines, halitum in naribus habeat, tamen per diuinitatem absconditam altissimus est, in cuius indignationem incurrere terribile est.

Iob 38.3. *Greg. 28. mor. c. 4.* *Isa. 2.22.*

E Profectò humiles in oculis Domini, atque in oculis hominum magni sunt. In conspectu quidem Domini, quoniam ille magnos fecit, & magnos habet, quibus vnigeniti Filij sui, qui exemplar humilitatis fuit, similitudinem impertiuit. Illos Deus exaltat, atque magnificat, quos non dona sua suffurantes, sed verè dona Dei esse confitentes, ei pro illis gratias agentes considerat. Hoc sciebat Samuel, qui ita locutus est ad Saul: Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es, vnxitque te Dominus in regem super Israël?] Mira quidem sententia: homo cùm paruolus, id est, humilis

1. Reg. 15. 17.

est

A est in oculis suis, in oculis Domini magnus efficitur, & cùm in suis oculis magnus est, tunc vilis factus testimonio Domini reprobatur. Saul humilis ad regnum eligitur, & Saul superbus, & ex temporali potentia se iam paruulum non agnoscens, è regno deiicitur. Quis non videat humiles à Deo magnos fieri, & magnos haberi; superbos verò vilissimos ac abiectissimos reputari? Nec mirum erit, quòd magni in conspectu Domini, in oculis quoque hominum magni sint: nec quòd homines suspiciant, & venerentur, quos Deus attollere, & exaltare dignatur. Illi ergo (faciente Deo, & pulchritudine humilitatis exigente) humiles magnos reputant, & vt magnitudine, ac sublimitate præditos eximio honore prosequuntur. De quo hæc pulchrè scripsit Ambrosius:

Amb. ad Psa. 118. serm. 20. B Hæc humilitas, virtutum omnium caput est, quæ totum, velut quoddam nostrorum actuum fouet corpus. Quamuis infirmus aliquis sit, pauper, ignobilis, tamen si non se extollat, & præferat, ipsa se humilitate commendat. Si aliquis prædiues, & nobilis, idem si nobilitatem generis & diuitias suas iactet, insolentia sibi vilis est. Sit aliquis facundus & fortis, qui tumore facundiæ, ac virtutis elatus, plurimum sibi arroget: nonne ei propter verecundiam, & insipiens plerumque & inualidus antefertur? Denique Pharisæus in Euangelio, cùm abstinens, & parcus esset alieni, liberalis sui, non refugus ieiunij, vt ipse dicebat, tamen propter iactantiam, etiam illa, quæ habere poterat, amisit. Nihil ei tot genera virtutum vno vitio decolorata prodesse potuerunt. C Publicanus, qui nihil enumerare poterat, quod posset probare, propter humilitatem tamen iustificatus magis, quàm ille Pharisæus descendit è templo, secundùm quod scriptum est in Propheta:

Ps. 33. 19. Quia humiles spiritu saluabit.] Nemo damnabit, quos Deus seruat; nemo vituperabit, quos Deus ipse excusat; nemo viles reputabit, quos Deus ob humilitatem sibi gratos reddit, iustitia afficit, & superbis se iactantibus anteponit. Ergo & humiles apud homines etiam magni sunt, quia quos diuina potestas decreuit magnificare, non potest imbecillitas humana despicere.

Humiles, magni sunt, quoniam in omni bene gubernata republica magnum ducitur id, per quod ad dignitatem & principatus celsitudinem peruenitur: D & magni sunt illi, qui in aliquo munere posi*t*i, ex illo ad splendidam dignitatem solent ascendere. Magnitudo est, si sis præfectus vrbis, quia ex præfecto potens fieri senator: magnitudo est quòd sis senator, quia ex senatoribus præses supremi consilij, aut etiam protex efficitur. Ergo in domo Dei humilitas magnitudo est, & humiles magni sunt, qui iam quasi in quodam gradu sanctitatis positi propter illum digni maioribus donis habentur, & in suprema dignitate diuinæ familiaritatis collocantur. Hi sunt magni, quos Deus non spernit, quia magnitudinem in eis participatam ex sua magnitudine posuit. De quibus dictum est in Iob:

Iob. 36. 5. Deus potentes non abiicit, cùm & ipse sit potens. Sed non saluat impios, & iudiciũ pauperibus tribuit.] Si enim potentes humiles sunt, si spiritu pauperes, si quamuis dignitate, E ac potestate fulgeant, sunt in sua existimatione pusilli, Deus non abominatur eos, non despicit illos, immò diligit, in magno pretio habet, eisque libentissimè opem defert. At impios, id est superbos, de sua potestate præsumentes, non saluat, sed extremo supplicio plectendos reseruat. Meritò verò Deus potentes humiles diligit, quoniam eos similes Filio suo, potentiæ & humilitatis plenissimo, reperit. Meritò eos diligit, quia rara, & vix inuenta amabilia sunt, &

A rarum est, potentem, & in dignitate sublimi positum, humilem inuenire. Quàm mirabile id sit, docet in hunc modum Gregorius:

Greg. 26. mor. c. 19 Mirum valde est cùm in cordibus sublimium regnat humilitas morum. Vnde pensandum est, quia potentes quique, cùm humiliter sapiunt, culmen extraneæ, & quasi longè positæ virtutis attingunt: & rectè hac virtute Dominum quantocyùs placant, quia illud ei sacrificium humiliter offerunt, quod potentes inuenire vix possunt. Subtilissima namque ars viuendi, est culmen tenere, gloriam premere, esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire: ad largiẽda bona potentem se cognoscere, ad rependenda noxia omne, quod potenter valet, ignorare. Rectè itaque de talibus dicitur: Deus potentes non abiicit, cùm & ipse sit po- B tens. Deum quippe imitari desiderat, qui fastigium potentiæ alienis intentus vtilitatibus, & non suis laudibus elatus administrat, qui prælatus cęteris prodesse appetit, non præesse. Tumoris namque elatio, non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem verò potentiæ malitia nostrę mentis inuenit. Tollamus ergo, quod de nostro contulimus, & bona sunt, quæ Deo largiente possidemus.] Hæc ille. Sed si diuites, & potentes ob humilitatem grati Deo sunt, certè eorum thesauri, ipsorúmque potentia non tam in diuitiis, atque potentia, quàm in humilitate consistit, quæ illis apud summum omnium rerum conditorem gratiam peperit, & familiaritatem conciliauit. Ergo quicumque humiles, C licèt secundùm leges huius sæculi pauperes sint & abiecti, magni re vera, & potentes existimandi sunt, quorum sola vita & sancta conuersatio Deo nobiles & diuites, & potentes commendat.

Et verè ita est; quis enim humiles non magnos & potentes iudicet, siquidem mente excelsa, & altis cogitationibus, & desiderijs præditi sunt? Equidem iudico magnos non tam metiendos esse diuitijs, aut temporali potestate, quàm magnanimitate, & studiis præcelsis, ac desiderio virtutis. Humiles autem in tanta modestia, in tanta rerum temporalium parcitate, mirum est quanta magnanimitate polleant, & ad quàm ardua & sublimia contendant. Magnũ est, quæ magnates huius sæculi magna existimant, parua æstimare, & vt vilia, & nullius pretij contemnere. Sed hæc contẽnunt humiles, qui honores, & D dignitates huius temporis prorsus indignas iudicãt, in quibus amor nostræ mentis collocetur. Magnũ est, vultum potentum non vereri, minas eorum, & indignationem non timere, & quicquid possunt facere, pro nihilo ducere. Id faciunt humiles, quia cùm nihil à potentibus expectent, & Deum protectorẽ sentiant, illos, qui solùm possunt occidere corpus, non timent. Magnum est, intimam Dei amicitiam percupere, & ad imitationem Angelorum aspirare. Id aggrediuntur humiles, qui ob id temporalia aspernantur, vt æterna & cœlestia percipiant. Sunt ergo illi magni, qui dum magnitudinem creatam renuciunt, quodam modo magnitudine increata vestiuntur, & verè diuinas proprietates participant. Humiles se ex se ipsis insipientes putant, & diuina E sapientia reguntur: se imperfectos & peccatores existimant, at cœlesti bonitate decorantur: se impotentes cogitant, sed Dei potentia fulciuntur, vt ardua & difficilia, immò & mirabilia aggrediantur, & non cœpta, aut semifacta, sed perfecta relinquant. Se temporalibus diuitijs & honoribus exuunt, aut si actione non possunt, ea affectu deserunt, & eo ipso æternis donis, & perfecta subiectione ad Deum, quæ summa est dignitas, induuntur. Dũmque omnem huius sæculi altitudinem deserunt, nequaquam eam

perdunt,

perdunt, sed pro alia sublimitate sine vlla comparatione maiori commutant. Esse autem summam altitudinem ac sublimitatem, subiici Deo, Augustinus docet his verbis; *Aug. 14 de Ciuit. c. 13.* Bonum est enim sursum habere cor: non tamen ad se ipsum, quod est superbiæ, sed ad Dominum, quod est obedientiæ, quæ nisi humilium non potest esse. Est igitur aliquid humilitatis miro modo, quod sursum faciat cor, & est aliquid elationis quod deorsum faciat cor. Hoc quidem quasi contrarium videtur, vt elatio sit deorsum, & humilitas sursum. Sed pia humilitas facit subditum superiori, nihil est autem superius Deo, & ideo exaltat humilitas, quæ facit subditum Deo. Elatio autem, quæ in vitio est, eo ipso, quo respuit subiectionem, & cadit ab illo, quo non est quicquam superius, & ex hoc erit inferius, & fit quod scriptum est: *Psal. 72. 18.* Deiecisti eos, dum extollerentur.] Non enim ait, cùm elati fuissent, vt priùs extollerentur, & postea deiicerentur; sed, cùm extollerentur, tunc deiecti sunt. Ipsum quippe extolli, iam deiici est.] Quia ergo humiles planè ac perfectè Deo subiecti sunt, ideo magni & sublimes sunt. Si enim sublimitas est, in regno terreno regi immediatè subiici, & nullũ alium superiorem nisi regem agnoscere, quàm maior sublimitas erit, nec regibus huius sæculi subiici, sed solùm Deum regem omnium regum superiorem haberet Hanc sublimitatem, & altitudinem consecuti sunt humiles: non quia non subsint prælatis, & superioribus suis, aut quia non præceptis, & legibus teneantur, quis hoc nisi insanus dicat; sed quia in prælatis, & regibus Dei imaginem contemplantur, & in illis Deo obediunt, & illis se subiiciũt. Legunt illi in Paulo: *Ephes. 6. 6.* Obedite non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes sicut Domino, & non hominibus.] Legunt & complent, & in hominibus Deo seruiunt; quòd si homines aliquid contra Deum præcipiant, quia vident Deum non iubere, sua sublimitate vtuntur, & hominibus peccatum præcipientibus seruire contemnunt.

Aptè igitur sponsa, cùm de humilitate laudatur, filia principis vocata est, quasi nobilissima, & nulli alij nisi regi subiecta. *Cantic. 7. 1.* Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis!] O filia principis, ô anima verè humilis, ô filia regis Christi, ô cunctis prælata, & soli Deo tuo amatori subiecta, quàm pulchra es in gressibus tuis, quàm speciosa in incessu tuo, quàm formosa in pedibus, quos calceamenta pretiosa, gemmis distincta & ornata circundant. Pedes tui affectus sunt humilitatis, quia sicut pedes terram tangunt, sic & affectus isti sub omnium pedes te demittunt. Incessus tuus exterior, humiliatio tua est, quia in perfectioné, & mentis puritatem tui ipsius deiectione progrederis. Calceaméta tua, Dei Angelorúmque protectio, qua fit, vt te deiiciendo, in pusillanimitatem non transeas: qua fit, vt aggrediendo magna, in superbiam non deflectas. Sed gressus tui pulchri sunt, quia dũ ex corde te humilias, sponsum pulcherrimum imitaris, & ei, qui incomparabilis pulchritudo est, similis efficeris. Tu illum laudans, à capite laudationem ordiris. *Cantic. 5. 11.* Nam verbum tuum est, ô sponsa: Caput eius aurum optimum, &c.] & ad bases aureas, nempe ad pedes eius descendis, vt eius charitatem prædices, qua magnitudinem diuinitatis suæ, propter nos ad carnis humilitatem depressit. Ille verò tuam laudem attexens non à capite, sed à pedibus inchoat. Vox enim illius est: Quàm pulchri sunt gressus tui; vt viam ad magnitudinem demonstraret, & hanc aliam non esse, nisi humilitatem, omnibus audientibus aperiret. Cupis, ô filia principis, vt dicatur tibi: *Canti. 7. 5.* Caput tuum vt Carmelus; & comæ capitis tui sicut purpura regis vincta canalibus?] Vis, inquam, vt caput tuum solus sit Christus, & nulli alteri tanquam verè princeps, & regina nisi Christo subdaris? Enitere igitur, vt pedes tui pulchri sint; & vt incessus tuus decore humilitatis effulgeat. Caput Ecclesiæ, ô anima Ecclesiæ filia, hoc loco Christũ significat. Vnde Gregorius ait: *Greg. ibi.* Caput Ecclesiæ Christus, qui bene vt Carmelus dicitur, quia ipse per passioné, quã sustinuit, ad gloriã Patris est exaltatus. De quo scriptum est: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montiũ: in Carmelo quippe Elias orans obtinuit pluuiam, & nos in Carmelo orantes, pluuiam impetramus, quãdo in Christum credentes, Christum desideramus, & à Patre irrigationem gratiæ suscipimus, quam rogamus.] Si itaque humilis fueris, Christum vtique caput habebis, quoniã sicut diabolus, vt inquit Iob, *Iob.* est princeps super omnes filios superbiæ; ita Christus humilibus ac simplicibus principatur. Cupis etiam vt comæ capitis tui, quæ non solùm capiti, sed & toti corpori ornamento sunt, similes sint purpuræ regis vinctæ canalibus, vt inquam Sancti, qui à Christo, tanquam à capite, pendent, sua protectione, & intercessione te ad modum purpuræ induimenti regalis cingant, & ornent? Sint ergo pulchri gressus humilitatis tuæ, quia humilitas, quæ Christo te subiicit, Sanctorum etiam amorem & intercessionem promeretur. Sunt illi instar purpuræ quam cuiusdam conchilij puniceus color infundit; quam, si vincta sit, & ligata incturæ canalibus, ipsa tinctura pretiosiorem & splendidiorem reddit. Nam & Christi imitatione tinguntur, & quasi eius sanguine rubricantur: quóque diutiùs illi adhærent, eo sunt adepta virtute pulchriores. Si ergo illi te ornant, & cingunt, non poteris non Christum induere, & filia Principis, id est, magna & nobilis apparere. Atque ita intelliges, humilitatem magnorum esse virtutem, quæ cor hominis magnum facit, quæ in oculis Domini, & in conspectu hominum animam magnam reddit, & iam eam venisse ad perfectionem ostendit.

Quòd Humilitas non deiicit animum, sed mirificè roborat, ad aggredienda difficilia.

CAPVT XI.

SI Magnorum est, difficilia aggredi, & magna ac mirabilia præstare, non erit alicui mirum, si dicamus humiles (quos magnos esse conuicimus) seruiri esse magnarum, ac mirabilium patratores, ipsíque humilitate, ad ea facienda roborari. Quæ veritas multis rationibus, aut longo verborũ circuitu non indiget, sed sola oculorum apertione manifestè conspicitur. Aperi oculos tu, qui hæc legis, aspice Ecclesiæ magnalia, huiusque sponsæ Christi mirabilia, & apertè videbis, vniuersa hæc non à superbis, sed ab humilibus fuisse patrata, & ad felicem finem adducta. Redemptio humani generis, & eius à captiuitate dæmonis liberatio, opus ob suam eximiam magnitudinem vocatum (sicut verè est) opus Dei. Nam in Abacuc legimus: *Abacuc 3. 2.* Domine opus tuum, in medio annorum viuifica illud.] Et in Isaia: *Isa. 28. 21.* Vt faciat opus

suum.]

ſuum,] id eſt, redemptionem noſtram, alienum opus eius, quo aliena à diuina maieſtate ſuſcepit, pro illo primo opere faciendo ſupportauit. Sed hoc opus eſt Chriſti humilis, & capitis cunctorum humilium, qui
2. Reg. 23. 8. licèt præ humilitate eſſet quaſi tenerrimus ligni vermiculus, tamen potentia pallio humilitatis tecta interfecit, non quidem octingentos, ſed omnes hoſtes noſtros impetu vno, & totum infernum tremefecit. Deſtructio idololatriæ, dæmonis cultus ſublatio, & totius mundi conuerſio, opus magnum & eximiũ eſt. Sed hoc opus ab Apoſtolis humilibus, & deſpectis perfectum eſt. Nam quæ ſtulta ſunt mundi, elegit
1. Cor. 1. 27. Deus, vt confundat fortia, & ea, quæ non ſunt, vt ea, quæ ſunt, deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.] Opus etiam fuit admirabile, fidei noſtræ comprobatio, & aduerſùs omnes principes huius ſæculi, qui eam perſequebantur, veritatis oſtẽſio. Hoc opus Martyres humiles & manſueti perfecerunt, & vtriuſque ſexus homines, & in illis virgines tenerrimæ, & annis ac ſpiritu paruulæ conſũmarunt. Quorum Martyrum tum victoriam, tum præmia
Pſ. 78. 9 ſanctus Dauid decantans, ait: Adiuua nos Deus, ſalutaris noſter. Ne fortè dicant in gentibus: Vbi eſt Deus eorum,] téque erga nos obliuionis, & crudelitatis inſimulent. Immò innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris, nobíſque aſpicientibus, vltio ſanguinis ſeruorum tuorum, qui effuſus eſt; introeátque in conſpectu tuo gemitus cõpeditorum; eorum nimirum, qui pro te in carceres, ac vincula coniecti, tuum præſidium implorant. Ita fiet, Domine, nam iuxta magnitudinem poteſtatis tuæ nos filios mortificatorum, id eſt, Apoſtolorum, in conſimilem mortem deſtinatos, in tuum peculium vendicabis, & vicinis noſtris communione naturæ, ſed animo hoſtibus reddes ſeptuplũ, quod meruerunt, & in pœnam opprobrij in te iactati, quòd ſcilicet nos deſerueras, æternam damnationem retribues. Nos autem, populus tuus, & oues humiles paſcuæ tuæ, noſtræ mortis commemoratione confitebimur tibi, atque laudabimus per ſequentia ſæcula, & ex vna generatione in aliam annunciabimus laudem tuam. Hoc eſt opus Martyrum. Sed quid vniuerſa Eccleſiæ magnalia numeramus? Profectò Pontifices humiles eam gubernarunt, ſuperbi contriſtarunt; Doctores humiles verbo, & editis voluminibus docuerunt; literati verò ſuperbi erroribus illam decipere tentauerunt, & zizaniam in medio tritici ſeminare curarunt. Nihilque eſt magnum aut eximium, quod Deus non humilibus inſtrumentis effecerit: nihilque peſtilens & exitioſum, quod non diabolus hominibus ſuperbis præſtare tentauerit.

Hæc autem poteſtas humilium ad opera mirabilia præſtanda non leuibus nititur fundamentis, ſed altis, ac profundis eſt fixa radicibus. Quid enim non poterunt, quid non fœliciter ad finem illi perducent, quos Dominus protegit, & ſolicitiſſima quadã prouidentia ab omni malo defendit? Humiles verò ſunt diuina ſemper miſeratione protecti. Cuſtodiens
Pſ. 114. 6. paruulos Dominus, ait ſanctus Dauid, humiliatus ſum, & liberauit me.] Noui, ô Domine, quia tu es paruolorum, ac humilium cuſtos: eos à malis imminentibus eripis, eos in bonis adiuuas, & à pudore, & ignominia eorum, qui incipiunt, & non perficiunt, liberas. Ideo humilitatem, cordiſque ſimplicitatem ſectatus ſum, vt te in cunctis periculis liberatorem, & in bonis actibus adiutorem experiar. Humilitatem verò eſſe, quæ hanc Domini protectionem promereatur, ſiue quæ nos ac noſtra vndiquaque cuſtodiat, ſicut adumbratum eſt in Deuteronomio, vbi hęc de ædificatione nouæ domus inueniuntur ſcripta

A Cùm ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis in domo tua, Deut. 22. 8.
& ſis reus labente alio, & in præceps ruente. In quem locum ita philoſophatur Beatus Dorotheus, dum virtutum adeptionem ædificationi domus comparauit. Poſt tectum quoque circum coronã opus eſt. Doroth. doct. 14.
Eſt enim in lege Præceptum: Si ædificaueritis vobis domum, circum coronam illi apponite, ne cadant paruuli veſtri ab alto. Corona hæc, humilitas eſt; ea enim (vt dixi) coronat, & ſeruat virtutes omnes, & omnis virtutis perfectio eget humilitate. Sanctorum namque omnium profectus, acceſſus eſt ad humilitatem. Et (vt ſæpe dixi) quo quiſque magis Deo adhæſerit, eo ſe magis peccatorem agnoſcet, & intelliget. Qui ſunt autem paruuli, de quibus lex ait: Ne
B cadant paruuli à domo? Paruuli, cogitationes ſunt in anima noſtra conceptæ, quæ ſunt per humilitatem cuſtodiendæ, ne ab ipſa domo corruant, & hanc dicimus perfectionem eſſe virtutum omnium.] Hæc ille. Eſt itaque humilitas, quæ cogitationes noſtras, id eſt, ea, quæ cogitauimus, & facere decreuimus, defendit, atque cuſtodit. Nam ſi abſque humilitate aliquid ſtatuamus, & quaſi nobis ipſis fidentes facere præſumamus, aut nunquam incipimus (auxilio Dei nos deſerente, vt concipiamus ſanam mentem) aut poſt paulum per incõſtantiam deſerimus, vel ſi aliquando perfecerimus, dirutum poſt paulũ ac diſſipatum videmus. Aperteque cognoſcimus humilitatem eſſe murum, ſiue coronam, domũ vitæ noſtræ cingentem, quæ prohibet ne opera noſtra ca-
C dant, & ne noſtri conatus euaneſcant. Dicebat Idumæa ſibi ipſi confidens: Deſtructi ſumus, ſed reuertentes ædificabimus, quæ deſtructa ſunt.] At dixit Mal. 1. 4.
Dominus, ſuperbos irridẽs: Iſti ædificabunt, & ego deſtruam, & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus eſt Dominus vſque in æternum.] Iſta eſt ſuperborum pœna, quorum Deus opera deſtruit, & conatus euertit, cùm tamen opera humiliũ promoueat, & ad perfectionem adducat. Nam cùm ipſe ſit, qui incipit in illis opus bonum, ipſe perficit vſque in diem Chriſti Ieſu, vſque in illum ſcilicet diem, quo ſuorum operum mercedẽ accipient.

Non ſolùm ergo humiles à Domino protegũtur, & ab ignominia inſtabilium, qui incipiunt, & non perficiunt, eripiuntur, ſed etiam mirabiliter adiuuantur, vt cœpta perficiant. E contrà verò ſuperbi mille obſtaculis ſe ſentiunt obſtringi, ne quæ aggre-
D diuntur, ad finem vſque perducant. Vtrumque expreſſit manifeſtè Salomon in Prouerbiis dicens: Ipſe, Prouer. 3. 34.
ſcilicet Dominus, deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiam.] Quem locum adducens Iacobus Apoſtolus, eúmque ſecundùm verſionem ſeptuaginta virorum, ſic ait: Propter quod dicit, nimirum ſcriptura, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat Iacobi 4. 5.
gratiam.] Vnde iidem ſunt ſuperbi, qui & illuſores, iidémque humiles, qui & manſueti. Illis itaque reſiſtit Deus, illos deludit, his autem ſuam gratiam cõcedit. Quare ſuperbi illuſores? Quare? Quia ex animi ſuperbia bene monentes rident, & veluti inſipientes, & inania conſulentes, contemnunt: Quia ſibi quod alienum eſt, arrogant, nempe Dei, & ex be-
E ne geſtis gloriam apud homines captant. Et quare humiles manſueti? Quare? Quia verba Dei cum tremore ſuſcipiunt, & quia longanimiter, & patienter eius adiutorium expectant. Illos deludit Deus, quia eorum curas, & ſolicitudines ad aliquid peragendum inanes eſſe manifeſtat, & riſui, ac ſannis inſipientium exponit. Illis reſiſtit, & ipſos impedimentis circundat, & viam illorum ſepit ſpinis, ne aliquid vtile ac memoria dignũ faciant, & ne eorum opera

tempore

tempore diuturno subsistant, sed vt fumus euanescant. O quàm copiosè sanctus Dauid hanc Domini gloriam, ac superborum imbecillitatem decantat. A
Psal. 72. 18. Veruntamen propter dolos posuisti eis,] vt decipiantur, dedisti eis temporalia bona,] deiecisti eos à desiderio suo, dum alleuarentur,] dum conarentur se erigere, & egregiis facinoribus se magnos, ac potentes declarare. Quomodo facti sunt in desolationem, subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, Domine, in ciuitate tua] in Ecclesia tua[imaginem ipsorum,] id est, gesta, quibus memoriam, & nomen apud homines quærunt, [ad nihilum rediges.] At mansuetis, & humilibus Deus dat gratiam. Quam gratiam? Gratiam ad concipiendum, gratiam ad parturiendum, gratiam ad educandum, gratiam ad collocandum in statu filios, quos in lucem ediderant. Accipiunt humiles gratiam ad concipienda bona opera, B
& à Deo quasi generante docentur, quomodo ea debeant efficere. Dicitque eorum quilibet:
Psal. 70. 17. Deus, docuisti me à iuuentute mea, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.] Habent gratiam ad pariendum, & ad incipiendum externùs, quod mente conceperunt.
Psal. 70. 22. Nam & ego, inquit, confitebor tibi in vasis psalmi,] quod mente concepi, adhibitis musicis instrumentis voce promam: immò & operibus meis, quæ apud te non minùs suauiter quàm musica instrumenta sonant, tuam laudem, quæ meliùs operibus, quàm verbis exhibetur, edicam. Data est illis gratia ad educandum, id est, ad progrediendum in bono opere.
Psal. 70. 15. Os meum, loquitur idem humilis, annunciabit iustitiam tuam:] ac in seruandis promissis fidelitatem, qua iuuas sperantes in te, & quia semper eam experior, non aliquo vitæ meæ momento, quæ instar vnius diei est, annunciabo magnalia tua, sed tota die salutare tuum. Data est tandem illis gratia ad perficiendum; quare & idem ipse humilis certus quod accipiet, deprecatur:
Psal. 70. 17. 18. Et vsque in senectam, & senium, Deus, ne derelinquas me: donec annunciem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est:] quousque, inquam, quod cœpi peragam, & tuam gloriam notam hominibus faciam. Iuuantur itaque humiles potenti auxilio Dei, vt quod aggressi fuerint, mirabiliter finiant.

Hinc oritur humilium robur, & mirabilis audacia ad aggredienda ardua & difficilia, quia Deum sibi D
adiutorem sentiunt, & sua omnia oculis benignis aspicere, & prouidentia speciali gubernare cognoscunt. Mens namque baculo arundineo nixa, quantumuis se ipsam roboret, casum timet, & pusillanimis facta, ac difficultatibus pressa, ab eo, quod cœperat, retrocedit. At mens forti protectione munita, & baculo, qui frangi non possit, sustentata, nihil metuit, & magnanima effecta, quantumuis difficultates & obstacula insurgant, in cœpto, donec finem videat, persistit. Superbi autem sibi metipsis nituntur, qui licet se potentes cogitent, cor tamen, quod fidele est, imbecillitatem maximam sub velamine superbiæ latere persentit; ideo oborta qualibet difficultate, cadunt, & timore perterriti, à cœptu dis- E
cedunt. E contrà humiles non in se ipsis, sed in Deo solo confidunt, ipsum omnipotentem esse sciunt, ipsum amabilem protectorem experiuntur, quare alacriter & fidenter in eo, quod aggressi sunt perseuerant, & difficultates, ac impedimenta emergentia conculcant. Quid timeret sanctus Ezechiel,
Ezech. 3. 8. cùm audiebat dicentem Dominum: Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vt adamantem, & vt silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos.]

Sed hæc verba, & similia à Domino immissa audit sæpe humilis in corde suo. Tu imbecillus es, sed ego te fortem faciam: tu ignarus, sed ego te in doctorem aliorum propinam, tua insipientia, & infirmitate sapientes huius mundi confundam, & potentes vincam. Quid hac promissione roboratus non faciet? Quam difficultatem non superabit? Pauper quasi naturaliter parcus est, & obolum, quem fortè solum possidet, non vellet insumere: sed si sibi ad dispensandum ampla regis patrimonia committantur, quàm liberaliter argentum effundet, quàm profusè aurum in pauperes erogabit? Homo inualidus atque infirmus nec cum puero nato decertare auderet, at à robustissimis militibus adiutus atque circumdatus, audacter cum gigante pugnabit. Claudus suis pedibus, nec quartam leucæ partem ambulare potest, sed velocissimè equo insidens, aut curru vectus magna etiam terrarum spatia peragrare valebit. Sic prorsus humilis pauper est, & sua paupertas est satis sibi nota: infirmus est, qui nec culicem vincet; claudus, & mille catenis impeditus, ne opus alicuius momenti, aut difficultatis possit attingere. At non suas, sed Dei opes, diuitiasque dispensat, & abundantissima eius auxilia sibi prærogata distribuit: non suis, sed Dei viribus pugnat: non carnis pedibus ambulat, sed Angelorum humeris sustinetur, quid mirum, si magna audeat; si in arduis, & difficilibus nunquam desistat. Immò mirum esset, si pusillanimitate ligaretur, & non ad magna se extenderet, qui manifestè nouit sibi nihil deesse ad magna patranda, non quia talentum ad magnum opus ex se habeat, sed quòd beneficio Dei humilium adiutoris quasi mutuò sibi datum intelligat. Qui sæpissimè expertus est, humiles, quorum est similis, mirabilia pro Dei honore fecisse, & nullam non difficultatem superasse. Qui apertè scit ad incredibilem Dei gloriam pertinere, si humilis quisque magna operetur, quoniam cùm vires alienas esse, & sibi à Deo datas agnoscat, à se gesta non sibi tribuit, sed Deo in ipso, & per ipsum operanti non minùs humiliter, quàm veraciter ascribit. Reges quidem huius sæculi strenuos, & fortes, ac bono ingenio, & acri iudicio famulus quærunt, quibus sua negotia committant, quoniam illis robur, & vires ad negotia peragenda dare non possunt. At Dominus, qui virium, & omnis creatæ potestatis est auctor, [non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri Ps 146. 10.
beneplacitum erit ei, Sed beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius.] Est ac si dicat: Non fortes eligit Deus, & armis instructos, vt hostes suos deuincat, & perimat, sed humiles, & sibi ipsis non fidentes vocat, vt quisque opus magnum videns, non brachium hominis, sed Dei potentiam ibi operatam esse animaduertat.

Mirabilis est profectò hæc potentia humilitatis ad difficilia aggredienda, & magna patranda; quia virtus illi, quæ primo aspectu videbatur à magnis, & arduis retrahere, ad res arduas & difficiles aggrediendas inuitat. Dauid ex notitia ignorantiæ suæ sanctam quandam audaciam ad cognitionem diuinorum mysteriorum assumit. Quoniam non Psal. 70. 17.
cognoui literaturam, inquit, introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.] Quid dicis sancte Rex? Quid effaris sapiens Propheta? An quia ignarus es, & disciplinis scholarum vacuus, ideo arcana cælestia cognosces? Immò & ob id non cognosces. Nam & nos multis annis, & indefesso studio in disciplinas

Philosophorum incumbimus, & eis quasi ancillis disponimur, vt tandem bene parati ea, quæ Dei sunt, attingamus. Scimus etiam, innumerabiles huius tempestatis hæreticos à via veritatis errasse, quia postquam nescio quas quisquilias vanæ eloquentiæ deuorarunt, ausi sunt in abdita diuinorum irrumpere, & absque Philosophiæ, & scholasticæ doctrinæ notione mysteria scripturæ tractare. Et quomodo tu dicis: Quia ignarus sum, diuina cognoscam, quia idiota sum, mysteria vix sapientibus nota penetrabo? Verum dico, inquit, quia non à me, sed à Spiritu Domini doctus & incitatus dico. Quoniam humilis sum, quoniam me ignarum scio, ideo ingrediar, ideo consequar, ideo voluntatem Domini flectam, vt me sua opera magnifica doceat, vt meum os ad narrandam suam iustitiam, & fidelitatem aperiat: quia ille humiles erudit, superbos autem & inflatos excæcat. Moses ducatum populi Israëlitici detrectauit, & tamen visionem Domini concupiuit.

Exod. 33. 13.

Si inueni gratiam, ait, in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam.] Quid est hoc, magne Moses? Deum videre, ipsum alloqui, & cum illo conuersari audes, & hominibus imperare non audes? Quodnam maius est, an homines gubernare, an Deum, cuius aspectus omni viuenti negatus est, facie ad faciem in vita mortali conspicere? Ego, inquit, hominibus imperitare non metuo, Pharaoni resistere, & populum ab eius dura seruitute liberare non timeo, sed tanquam humilitate donatus, honorem fugio, & auram popularem extimesco. At à Domino ad populum regendum adactus, tantum abest vt robur mentis ad gubernationem non habeam, quod potiùs maiora & sublimiora, sed humilitati minimè contraria procuro. Gedeon etiam de se ipso humiliter sentiens, ducis nomen & munus subire noluit. Vnde Angelo dicenti sibi:

Iudic. 6. 14. 15. 16.

Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madian: scito quòd miserim te:] Respondit: Obsecro mi Domine, in quo liberabo Israël; ecce familia mea infima est in Manasse.] At postquam audiuit: Ego ero tecum,] & diuini adiutorij signum accepit, quid non fecit, quas strages in hostes non exercuit, in quo non Madianitas superauit? Est quod humilitas magna potest, & homini impossibilia audet, quia manum Domini, cui omnia possibilia sunt, adiuuantem persentit. Est quod humiles dicunt:

Psal. 19. 8.

Hi, scilicet superbi, in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus. Illi obligati sunt,] sua nempe superbia ligati, suáque temeritate compediti, & ceciderunt: nos autem] humilitate [surreximus,] & ad magna [erecti sumus.]

Humilitas ergo non tollit robur, sed auget ad magna facienda, quia Dominus humilibus vires & fortitudinem ad laborandum addit; illis scilicet, qui non in se, sed in ipso Domino gloriantur, eúmque auctorem bonorum omnium confitentur. Quare Augustinus optimè, & sapienter iustorum exaltationem humilitati eorum tribuit.

Aug. lib. de salutar. documen. c. 31. tom. 4.

Humilis autem, inquit, vlnimum se iudicat, & blando vultu terram intuens coram Deo eminens apparet, & cùm omnia fecerit, dicit, seruus inutilis sum, & se nihil fecisse testatur. Et Deus diuulgat opera ipsius, & profert in medium, munificátque facta ipsius, & exaltat, & clarum facit eum, & in tempore precum suarum, quod postulat, impetrare potest apud Deum. Hæc, & his similia sola humilitas obtinet apud Deum, quia ipsa est sessio, & delectabile cubile Domini nostri Iesu Christi, qui ait: Super quem requiescam, nisi super humilem & quietum?] Hæc ille. Tu ergo, ô iuste, qui ad res magnas & sublimes aspiras; qui cupis non in infimis, sed in supremis occupari; & labores mirabiles adoriri, humilitatem in primis habere curato, qua ad hæc facienda & præstanda fulciaris; si humilis es, nunquam inanes honores ambibis, nunquam negotiis supra facultatem tuam, ad quæ non vocatis, te ingeres. At Dominus tui recordabitur, ipse (si ita expedierit) te vocabit; ipse te è loco obscuro extrahet, & quamuis renitentem in loco sublimi constituet. Cùm autem te humilem, id est, instrumentum aptissimum ad suam gloriam quærendam inuenerit, pro te magna operabitur, bonos lætificabit, & superbos confundet, qui aspicient humilem ad magni momenti actiones electum, & se propter elationem contemptos atque relictos.

Omnibus, ad perfectionem anhelantibus, Humilitatem esse sectandam.

CAPVT XII.

QVI domum aliquam extruere, ac ædificare disponunt, primò fundamenta iaciunt, & de expensis ad ædificationem necessariis cogitant, scientes, quòd sine fundamento periculosè ædificij moles erigitur, & sine expensis non sine aspicientium risu cœptum opus omittitur. Humilitas autem (vt diximus) est vitæ spiritualis, ac totius perfectionis fundamentum; est thesaurus ditissimus, quo continentur abundantissima Dei auxilia humilibus prærogata, quibus domum cordis superbia dirutam, ac solo æquatam in pristinum splendorem innocentiæ restituamus. Ergo in vanum laborat, qui sine solicita humilitatis cura hanc domum ædificat. Nam vel nihil virtutis & sanctitatis acquiret, vel si quid acquisierit, manifestissimæ & citissimæ ruinæ exponet, & tanquam expensis, & sumptibus vacuus à labore cessabit. Humilitas non minùs animæ nostræ necessaria est quàm corpori vestis & cibus, sine quibus temporis iniurias depellere, & vitam sustentare non potest. Magnus Ephræm inquit:

Ephræm de vita spirituali ad monac. c. 64.

Sicut corpus, siue calori, siue frigori obnoxium sit, vestimento indiget; ita & anima perpetuo humilitatis indumento habitúque opus habet. Humilitas igitur indumentum est animæ, quæ in æstu prosperitatis nos protegit, & in frigore aduersitatis defendit. Sine illa nec iactantiam, aut inanem gloriam virtutes deprædantem fugimus, nec ab ira & appetitu vindictæ liberamur. Quis in mediis laudibus, & prosperitatibus huius vitæ absque humilitate non inflatur? Quis in persecutionibus, & iniuriis sine humilitate non ira inflammatur, non pusillanimitate contrahitur, non impatientia discerpitur? Certè nullus. Quare constat, humilitatem esse vestem pulcherrimam, quæ huiusmodi iniurias vitiorum propulsat, & animam fouet, & ornat. O pulchram & splendidam vestem! quam Christus pulcher sponsus induit, quando Ecclesiam vxorem ducturus, & cum ea nuptias celebraturus aduenit. Si enim ad solennitatem nuptiarum regis, splendidissimæ illi vestes præparantur; qualis erit splendor, qualis pulchritudo eius vestis, quæ non regi terreno ad thalamum procedenti parata est, sed ad vsum regis cœlestis inuenta? De eo canit

Propheta

Ps. 18. 5. Propheta rex: In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.] Quid est in sole? In propatulo, in magna claritate, in apertissima manifestatione tentorium construit, dum mysterium incarnationis suæ hominibus patefecit. Et quod eius tabernaculum? Corpus ex genere Adami illius hominis terreni susceptum, vt secundus hic homo illum primum hominem cœlestem efficeret, non vt ipse terrenus permaneret. Et quis thalamus, vnde exiuit? Vterus virginalis, ex quo hic nouus & increatus sol ad salutem generis humani processit. Inde autem processit, seu sponsus gemmis pretiosissimis adornatus, & nuptialibus vestimentis indutus. Quæ autem sunt hæc vestimenta? Infantia, imbecillitas, nuditas, paupertas. Quæ sunt ista vestimenta? Totius deiectionis, & propriæ despicientiæ demonstratio, totiúsque humilitatis, intus in sanctissima anima latentis, ostensio. Quæ sunt ista vestimenta? Vilespanniculi, quibus carnem eius tenerrimam mater virgo contexit. *Luca 2. 7.* Et pannis, inquit, eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.] Nuptialis igitur vestis regis regum, ac Filij Dei humilitas fuit, hanc sibi circumdedit, vt in mundum ad connubium celebrandum cum Ecclesia procederet. Vnde hæc vestis erit splendore illustris, pulchritudine mirabilis, & pretio ac valore incomparabilis.

Nobiles verò, qui in regia habitant, qui regem circumsepiunt, qui eum ad nuptias euntem assectantur, similes vestes sibi parant, vt regi ipsi similes, & aspicientibus se gratos exhibeant. Et ideo omnes Sancti, & viri perfecti hanc humilitatis vestem sibi comparare curarunt, sine qua nec Dominum suum comitari, nec ad nuptias eius auderent accedere. Quid testat, nisi vt nos, qui ad nuptias Christi pertinere, & eius similitudinem habere gestimus, humilitatem induamus? Hæc vestis signum Saluatoris in Christo fuit: nam & pastoribus dictum est ab Angelis: *Luca 2. 12.* Inuenietis infantem pannis inuolutum:] nobis autem eadem data est in signum salutis. Qua qui caruerit saltem in aliquo gradu procul dubio signo electionis carebit. Verè enim Bernardus hunc eundem sponsum alloquens, ait: *Bern. ser. 4. in Natali Domini.* In signum positi sunt panni tui, Domine Iesu, sed iO signum cui à multis vsque hodie contradicitur. Multi quippe vocati, sed non multi electi, & ideo nec signati.] Primus ille homo, qui nos perdidit, vestibus pelliceis indutus est, vestibus animalium mortuorum, quæ more nobilium huius sæculi delicias, & diuitias, & fastum ostentant. Has quærant, has ament, & his induantur, qui illum primum hominem sequi, & imitari non verentur. At secundus homo pauperculis, & despicabilibus pannis obuoluitur. Et Zacharias ait: *Zachar. 3. 3.* Iesus sacerdos, nempe ille magnus, qui Christum signabat, erat indutus vestibus sordidis,] suæ profectò passionis & humilitatis indicibus. Has autem inquirant, has diligant, & mundi honoribus anteponant, qui mundo valedixerunt, vt Christi vitam & conuersationem sequerentur. Iacob vestes fratris *Gen. 27. 27.* maioris Esau furatus est, vel ad tempus mutuatus, vt frater appareret, & benedictionem, ac hæreditatem fratris acciperet. Hac arte, quod in votis habebat est consecutus. Denique vt sensit Isaac vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini.] Eadem arte nos vti oportet,

A si Christi habere benedictionem optamus. Induamus nos vestibus eius valde bonis (neque enim nisi admodum bonæ, & pulchræ esse possunt vestes illius, qui est summè pulcher, & bonus) circumdemus nos indumentis humilitatis, quorum odor Angelos, & homines recreat, & sic benedictionem eius consequemur. Sentiet ipse vestimentorum Christi fragrantiam, & modestiæ, humilitatisque suauitatem, & nos talibus vestimentis coopertos sua benedictione dignabitur. Dabienobis de rore cœli, & de pinguedine terræ, vt scilicet in cœlo inter humiles Angelos exaltemur, & in terra apud homines laude (quam non quærimus) & bono nomine, ac virorum iustorum opinione repleamur. Dabit abundantiam frumenti
B & vini, vt scilicet virtutum fructibus, qui frumento signantur, & cœlesti consolatione, cuius vinum est typus, satiemur.

Est igitur humilitas, iustorum vestis, est etiam cibus, cibus incipientium, qui sui despicientia, & propriæ vilitatis notitia pascuntur: cibus proficientium, qui honorum & dignitatum conculcatione proficiunt: cibus perfectorum, qui tunc mirificè suam puritatem augent, cùm omnes etiam minimos sibi præponunt. Cibus est humilitas, quæ famem pellit, quia ad multitudinem bonorum operum, quibus satiamur, impellit. Humiles enim quo se pauperiores putant, eò ampliùs in bonorum operum studio laborant. Cibus est, qui sustentat, & reficit, quoniam, qui se humiliant, robur accipiunt, quo in vita spirituali
C laborant. Cibus est, qui recreat, quia gustantibus sui ipsorum deiectionem suauis dulcisque sentitur, licèt à non gustantibus satis insuauis & amara videatur. Hunc cibum Saluator noster sibi assumpsit, de quo scriptum est in Isaia: Butyrum, & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.] *Isaia 7. 15.* Cùm incarnationis Verbi fit mentio, cùm natalis paruuli ea virgine nati fit commemoratio, tunc eius cibus non casu oblatus, sed ab ipsa sapientia Patris electus, mel & butyrum asseritur. Quo cibo eius humilitatē eximiam iudico fuisse signatam. Quid ergo butyri & mellis ad humilitatem? Multum per omnem modū. Quid butyrum nisi pinguedo lactis: & quid humilitas nisi pinguedo vniuersæ virtutis, quæ dum attenta meditatione exprimitur, mens suarum virtutum
D imperfectionem videns, ad humilitatem incitatur? Quid mel nisi opus apum, suauitas ciborum, ac purgatio cruditatum? Et quid humilitas, nisi studium iustorum, condimentum bonorum operum, & propriæ æstimationis expulsio? Hanc ipsi ex floribus faciunt, id est, ea exercitatione cuiusque virtutis eliciunt. Hac vniuersa sua opera condiunt; hac non solùm ea malis, quæ faciunt, sed etiam ea bonis, dum eorum imperfectionem considerant, se ipsos deiiciunt, atque compungunt. In natali ergo suo, quin & in omni vita sua (nam & in natali expressit, quod in vita præsumpsit) Christus mel, & butyrum comedit, quia humi-
E litatis studia assumpsit, & nobis non vtcunque, sed magnis conatibus demonstrauit. Hanc eius humilitatem graphicè Bernardus describit in hunc modū. Primus Adam pelliceis vestitur tunicis, pannis secundus obuoluitur. *Bern. ser. 3. de Natali Domini.* Non est tale iudicium mundi. Aut iste fallitur, aut mundus errat. Sed diuinam falli impossibile est sapientiam. Meritò proinde & carnis prudentia (mors siquidem & ipsa) inimica est Deo; & sæculi quoque prudentia stultitia nominatur. *1. Cor. 3.* Quid enim? Christus vtique, qui non fallitur, elegit quod carni molestius est. Id ergo melius, id vtilius, id potiùs eligendum, & quisquis aliud doceat, vel suadeat, ab eo tanquam à seductore

cauendum. Iam verò etiam nocte voluit nasci. Vbi sunt qui tam impudenter ostentare gestiunt semetipsos? Christus elegit, quod salubrius iudicat, vos eligitis, quod reprobat ille. Quis prudentior è duobus? Cuius iudicium iustius? Cuius sententia sanior? Denique tacet Christus, non se extollit, non magnificat, non prædicat, & ecce anonunciat eum Angelus, laudat multitudo cœlestis exercitus. Et tu ergo, qui Christum sequeris, inuentum absconde thesaurum. Ama nesciri, laudet te os alienum, sileat tuum. Adhuc autem in stabulo nascitur Christus, & in præsepio reclinatur. Et nonne ipse est, qui dicit: Meus est urbis terræ, & plenitudo eius?] Quid ergo stabulum elegit? Planè vt reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Nec dum loquitur lingua, & quæcunque de eo sunt, clamant, prædicant, euangelizant. Ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi iudicium arguitur, subuertitur, confutatur. Quis enim hominum, si daretur optio, non magis eligeret robustum corpus, & ætatem intelligibilem, quàm infantilem? O sapientia, quæ de occultis traheris, ô verè incarnata & velata sapientia! Et tamen, fratres, ipse est promissus olim per Isaiam paruulus [sciens reprobare malum, & eligere bonum.] Malum ergo, voluptas corporis; bonum verò, afflictio est. Siquidem & hanc eligit, & illam reprobat puer sapiens, Verbum infans. Verbum enim caro factum est,] caro infirma, caro infantilis, caro tenera, caro impotens omnis operis, omnis laboris impatiens. Hactenus ille. Si ergo humilitas, est cibus noster & vestis, omni cura à nobis sectanda est, nam sine illa, fame peribimus, & nudi in conspectu diuinæ maiestatis apparebimus. Adam nudus, & à Domino ad iudicium vocatus, se præ magnitudine doloris abscundit: & nos hac veste spoliati, quæ comes est charitatis, audebimus Domino astare, & sententiam non damnationis, sed absolutionis exposcere? Nemo erit tam perfrictæ frontis, vt talia audeat; quòd si fuerit, non miserationem, sed indignationem Domini, quandiu in superbia perseuerauerit, promerebitur.

Psal. 49. 12. — *Isaie 7. 15.* — *Ioan. 1. 14.*

Sed aliud est quod nos ad hunc humilitatis cibum, & ad hoc propriæ despicientiæ vestimentum quærendum inuitat. Id scilicet, quod sibi corporis pretiosi, & vestes pulchræ magno pretio, atque adeò non facilè coëmuntur. Humilitas autem licèt tam salubris & pulchra sit, facillimè comparatur. Habemus enim multa vilia, multa probrosa, multa ignominiosa, quorum non tam traditione, quàm consideratione ad humilitatem adigimur. Nam quis, quæso, suam originem, suum statum, & suum finem consideret, qui non se senoat ad humilitatem & sui contemptum incitari? Quòd si facile est, hæc meditari, quæ in prospectu sunt nostro, & quæ nunquam è nobis abiicimus, facile etiam erit ad humilitatis studium permoueri. Dauid rex sapiens, & à Deo dilectus aiebat: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus.] Sæpe ipsum non semel pauperem & mendicum appellat. Et quis difficile existimabit humiliter de se concipere, & se ipsum vilem, & nullius pretij reputare? Non illum efferebat potentia regalis, non sapientia extollebat, non dona accepta dementabant; & nos infirmitate superbiemus, insipientia gloriabimur, & ipsa mendicitate tumidi & elati incedemus? Hoc si attentè inspiciatur, apparet difficile, facile verò in tantis miseriis humiliari. Nec dum quod superbia in paupertate nos facit ridiculos & viles; & humilitas in sublimitate honorabiles, & magnos reddit, & facile est eam virtutem amplecti,

Ps. 118. 141.

cuius honor comes est. Vnde Gregorius omnia, quæ hactenus dicta sunt, quasi in compendium redigens, & superborum vilitatem, humiliumque sublimitatem exponens, ita ait: Aliter admonendi sunt humiles, atque aliter elati. Illis insinuandum est quàm sit vera excellentia, quam sperando tenent, istis verò intimandum est quàm sit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles quàm sint æterna, quæ appetunt, quàm transitoria, quæ contemnunt. Audiant elati quàm sint transitoria, quæ ambiunt, quàm æterna, quæ perdunt. Audiant humiles ex magistra voce veritatis: Omnis qui se humiliat, exaltabitur.] Audiant elati: Omnis, qui se exaltat humiliabitur.] Audiant humiles: Gloriam præcedit humilitas.] Audiant elati: Ante ruinam exaltatur spiritus.] Audiant humiles: Ad quem autem respiciam, nisi ad humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Audiant elati: Quid superbis terra & cinis? Audiant humiles: Deus humilia respicit. Audiant elati: Et alta à longè cognoscit. Audiant humiles: Quia Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Audiant elati: Quia initium omnis peccati superbia est. Audiant humiles: Quia Redemptor noster humiliauit semetipsum, factus obediens Patri vsque ad mortem. Audiant elati, quod de eorum capite scriptum est: Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Occasio igitur perditionis nostræ, facta est superbia diaboli; & argumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis enim noster inter omnia conditus voluit videri super omnia elatus, Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus. Dicatur ergo humilibus, quia dum se deiiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Dicatur autem elatis, quia dum se erigunt, in apostatæ Angeli imitatione cadunt. Quid itaque elatione deiectius, quæ dum supra se tenditur, ab altitudine veræ celsitudinis elongatur? Quid autem humilitate sublimius, quæ dum se in ima deprimit, auctori suo manenti super summa coniungitur?] Hactenus ille. Si ergo humiles honorantur, facile est homini ad honorem procliui ei studere, eiúsque amplexum præoptare. Vide & hic cibus, sine quo non viuimus, & hæc vestis, sine qua nudi & contemptibiles apparemus, paruo pretio emitur, & suauiter pro illa laboratur.

Gregor. 3 p. Pastor. admon. 8. — *Luca 18. 14.* — *Prouer. 15. 33. & 16. 8.*

Tu, ô iuste, qui vitæ spiritualis cultores, qui perfectionis amatur, & vniuersarum virtutum diligens, auidúsque sectator, humilitatis iter magno animo ingredere, sine qua nec vitam spiritualem addisces, nec ad perfectionem peruenies, nec virtutes possidebis. Humilitas est fundamentum omnium virtutum, quam oportet in imo cordis iacere, vt securè structura sanctissimorum Dei donorum assurgat. Ipsa est custos, protectríxque virtutum, quia virtus citò euanescit, quam non humilitatis cura custodit. Et sicut Gregorius ait: Qui sine humilitate virtutes cógregat, quasi in ventū puluerem portat. Ipsa est quasi finis fastigiúmque virtutum, quia perfectus quisque ab humilitate incœpit, & in perfecta charitate nunquam humilitatē deseruit, & charitas quanto illum perfectiùs Deo iungit, tanto veriùs propter Deum hominibus subiicit. Humilitatis disciplinam Christus edocuit, quæ tam mirabilis & illustris est, vt ab alio, quàm à Filio Dei tradi nó potuerit. Denique tanta est humanæ humilitatis vtilitas (auctore Augustino) vt eam suo commendaret exemplo etiam diuina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inueniret. Venit enim Filius hominis quærere, & saluum facere,

Gregor. — *August. tract. 55. in Ioan. cap.*

quod

quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem redemptoris sequatur inuentus.] Qui hanc scientiam didicerit, totius vitæ Christianæ summã comparauit, quia non potest homini ex toto subiici, nec Deo perfectè submitti, qui legem non impleuerit, & se ab omni (quo erigitur contra Deum) peccato subtraxerit. Ea quoque & gratus Deo, & Angelis amabilis, & hominibus honorabilis iustus efficitur, quia non potest à Deo ille non diligi, qui sermones eius obseruat; nec possunt Angeli, & homines, absque iniuria, non honorare, & amore prosequi illum, quem ipse omniũ creator & Dominus amat. Humilitatem Deus in suis quærit, mille artibus ad eam mouet, & iam muneribus, iam verberibus huius gemmæ amorẽ suadet. Humilitas sapientia est; nam quid nescit, qui & se ipsum omnium creaturarum compendium, &

A Deum earum auctorem agnoscit? Vas est, vniuersa Dei dona recondens, quoniam in eo Deus dona sua collocat, à quo superbia non eripiet. Fons est summæ dignitatis: nam ille qui mortificat, & viuificat, qui pauperem facit & ditat; qui humiliat, & subleuat, priùs per humilitatem deprimit, quem ad magnam sanctitatem exaltare decreuit. Humilitas tandem est virtus magnatum, & nobilium regni Dei, & in eo quisque, quo maior est, & excellentior, eo inuenitur humilior. Ipsáque humilitate maiora ac difficiliora præsumit, & fæliciter complet, quia Deo ipsi, & non sibi fidit. Tu ergo, Domine, per infinitam bonitatem tuam, & sanctissimam humilitatem tuam, hanc virtutẽ insere, & perfice in nobis, vt tibi semper placeamus, & in te omnium bonorum auctore, & non in nobis gloriemus. Amen.

PARS SECVNDA

De Humilitate cognitionis, siue de cognitione sui.

DVAS suprà humilitates ex Bernardo distinximus; alteram cognitionis, alteram affectionis: illa initium humilitatis est, ista res ipsa; illa radix, ista substantia. Sicut enim volentibus turrim ædificare, primò cura est altam fossam aperire, & mobilem terram egerere, quousque ad petram viuam & firmam perueniant, & super eam fundamenta iaciunt, quæ domum turrimue sustineant: ita & nos, qui cupimus pulchram turrim perfectionis erigere, priùs (si sapientes architecti sumus) profundam fossam aperiemus, & petram stabilem inquiremus, supra quam humilitatis fundamenta iaciamus. Fossa autem, fundamentum humilitatis excipiens, est cognitio, siue notitia sui, & meritò fossa, quæ vsque ad profundum cordis humani penetrat, & ipsum nihilum humanæ conditionis reuelat. Hoc nihilum, ò res mirabilis & oculis superborum abscondita, petra viua: lapis fortis & stabilis est, potens templum perfectionis sustinere, & vniuersas partes tantæ molis à ruina vindicare. Quod licèt nihilum sit, atque adeò omni stabilitate, immò & omni esse carens: tamen luce diuinitus data à nobis cognitum, ita omnem vanam confidentiam depellit, & ita nos Deo niti, & fidere facit, vt eius dona ex quibus perfectio constat, capere, & sine elationis periculo sustinere possimus. Appendit Deus terram super nihilum,] vt est in Iob, id est, eam super Iob.26.7. *suam stabilitatem fundans, quasi nihilo ipsi inniti fecit. Sic etiam possumus audire, & dicere quòd fundauit Deus sanctitatem super nihilum, quia priùs debet homo suam vilitatem & nihileitatem agnoscere, & postea ex ea ad Dei imitationem, & sanctitatis participationem euolare. Quia ergo cognitio sui, non aliter quàm fossa, fundamentum, præcedit humilitatis substantiam, ideo ea priùs in tentationem vocanda est, vt nos ipsos cognoscentes, & abyssum miseriarum nos esse scientes, faciliùs & veriùs humilitatem concipiamus.*

Cognitionem sui ipsius esse difficilem, & quid ipsa sit.

CAPVT I.

CELEBRIS illa sententia: Nosce te ipsum; ab antiquis Philosophis (vt putatur) inuenta, ab omnibus sectatoribus rectæ & sanæ fidei retenta, & à viris sanctis ac perfectis ope-

B re completa, executioni mandata, vnicuique mortalium sui ipsius notitiam præcipit, & illum non aliena, non sua tantùm, sed semetipsum inspicere, & inuestigare monet. Quæ notitia, siue cognitio sui, cùm sit quasi primus vitæ spiritualis ingressus, & humilitatis exordium, solerti meditatione inquirenda est, & non solùm inquirenda, verùm & tota mentis contentione sectanda, vt ex illa tanquam ex primo interioris domus introitu ad

Libro hoc c.1.c.1. alias eius partes transeamus. Cognitio ergo sui est (vt iam suprà cœpimus dicere) scientia illa omnium vtilissima, ab spiritu Dei tradita, qua homo ad mo-oendum affectum suum, se ipsum quoad naturalia & moralia cognoscit, & quid ex se habeat, quid verò ex Deo possideat, attenta mentis consideratione discernit. Hanc scientiam, qua homo sine disputationibus, sine argumentis, se ipsum non ad loquendum, sed ad se ipsum vilipendendum agnouit, omnium scientiarum esse vtilissimam, ex vtilitatibus eius, quas infrà proferemus, perspicuum erit, & ex Augustini ac Bernardi sententia lector eliciet. Augustinus enim

Aug.4.de Trinit. in proœmio. sic ait: Scientiam terrestrium cœlestiumque rerum magni æstimare solet genus humanum, in quo profectò meliores sunt, qui huic scientiæ præponunt nosse semetipsos: laudabiliórque est animus, cui nota est vel infirmitas sua, quàm qui ea non respecta vias syderum scrutatur, etiam cogniturus, aut qui iam cognitas tenet, ignorans ipse qua via ingrediatur ad salutem ac firmitatem suam. Qui verò iam euigilauit in Deum, spiritus sancti calore excitatus, atque in eius amore coram se viluit, ad eúmque intrare volens, nec valens, eóque sibi lucente attendit in se, inuenitque se, suámque ægritudinem illius munditiæ contemperari non posse cognouit, flere dulce habet, eúmque deprecari, vt etiam atque etiam misereatur, donec exuat totam miseriam, & precari cum fiducia, iam accepto gratuito pignore salutis, per eius vnicum saluatorem hominis & illuminatorem. Hûc

Cor.3.1 ita agentem & dolentem [scientia] non [inflat, quia charitas ædificat] præposuit enim scientiam scientiæ, præposuit scire infirmitatem suam, magis quàm scire mundi mœnia, fundamenta terrarum, & fastigia cœlorum: & hanc apponendo scientiam apposuit dolorem. Dolorem peregrinationis suæ ex desiderio pa-

Ecclef.1. 3. tra. 2. confe. r.c.3. triæ suæ, & conditoris eius beati Dei sui.] Bernardus verò sic: Noueris licèt omnia mysteria, noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris: si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento; ruinam, non structuram, faciens. Quicquid extruxeris extra te, erit instar congesti pulueris ventis obnoxium. Non ergo sapiens, qui sibi non est. Sapiens sibi, sapiens erit, & bibet de fonte putei sui primus ipse.] Hæc illi. Ecce caussas, quare scientia hæc vtilissima est, qua homo eius studio sibi ipsi vilescit: quia ægritudines suas intus animam cruciantes & depascentes agnoscit; quia salutares gemitus & intentas deprecationes auget; quia elationem deprimens, humilitatem promouet: quia patriæ cœlestis desiderium ingerit; quia hominem sapientem aliis, sibi ipsi (quod optabilius est) sapientem efficit: & aquas salutares aliis subministrans, ne ipse præ siti pereat, primus bibit.

Huius autem disciplinæ spiritum sanctum auctorem esse diximus, cuius vocem qui nó intus loquentem audiuit, nunquam se fructuosè & perfectè cognouit. Meritóque Bonauentura notitiam sui secun-

manen. act.de term de dom. 3.To. do spiritus sancti dono, scilicet dono intellectus, ascribit. Hoc donum, inquit, facit nos penetrare velamina, siue tenebras mentis nostræ, donec ad notitiam propriam pertieniamus, & imaginem sanctæ Trinitatis nobis cócreatam cognoscamus, cùm Do-

Luc.17 minus dicat: Regnum Dei intra vos est,] id est, in imagine sua. Spiritus ipse Dei est, qui primus hanc sententiam protulit: Nosce te ipsum. Licèt enim sapientes huius sæculi, factorum librorum ignari, dictum hoc celebre atque mirabile, Apollini aut Pythagoræ, aut aliis ex sapientibus antiquis tribuerint, certum tamen sit, illud ab spiritu sancto fuisse prolatum. Nam quid est illud, quod statim post peccatum dictum est homini: Puluis es, & in puluerem

A tenerteris,] nisi: Nosce te ipsum? Quid est illud Da- Genes. 3. 19.
uidis: Sciant gentes, quoniam homines sunt,] nisi: Psal.9.21.
Noscant se ipsas? Quid illud Isaiæ: Væ, qui contradicit fictori suo, testa de samiis terræ. Nunquid dicit Isa.45.9.
lutum figulo suo: Quid facis?] nisi: Nosce te ipsum? Ieremia. 18.15.
Quid tandem illa? Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel.] Quid superbis Eccles.9. 10.
terra & cinis?] nisi: Nosce te ipsum. Profectò Ambrosius scientiam hanc notitiæ sui in Deuteronomio secundum versionem septuaginta virorum, atque in Canticis canticorum legit. Sic enim ait: In Ambros. ad Psal. 118.ser.2.
lege scriptum est: Attende tibi ne fiat verbum absconditum in corde tuo.] Tibi, inquit, attende, non vtique dicit pecuniæ tuæ, nun possessionibus tuis,

B non viribus corporis, sed animo tuo, ac menti tuæ, vnde omnia consilia, facta, cogitationésque manant. Tibi ergo attende, ibi, vbi potiorem esse te nosti. Nosce te ipsum, quod Apollini Pythio assignant gentiles viri, quasi ipse auctor fuerit huius sententiæ, cùm de nostro vsurpatum ad sua transferant, & longè antetior Moyses fuerit, qui scripsit librum Deuteronomii, quàm Philosophi, qui ista finxerunt. Vnde & Salomon oraculum diuinum secutus, scripsit in Canticis Canticorum: Nisi scias te decoram inter Cantic.1. 7.
mulieres. Hoc est, nisi cognoscas te mortalem, rationalem, & citò tua peccata fatearis, citò dicas iniquitates tuas, vt iustificeris; nisi conuertaris, & prior Isaia.43. 26.
accuses delicta tua: venit dies motus, & iam nullum conuersionis remedium est; præuenerit dum cogitas.

C Accende facem tuam priusquam sponsi tibi claudatur ianua, qui expectare diu non solet negligentes. Nisi scias te, inquit, decoram inter mulieres, & dicas: Fusca sum, sed decora: Fusca sum, quia peccaui, sed decora quia diligor, quia genus sum Abrahæ, electū genus, dilectum Deo; nihil tibi prodent Patrum gratia. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare Matth.3. 9.
filios Abrahæ.] Et alibi in Euangelio legitur: Quia Luca. 16.
[Abrahæ filiam ligauit diabolus] nequitiæ suæ vinculis, quam soluit Dominus die sabbati. Nisi ergo scias te, nihil tibi prodierit.] Hæc Ambrosius. Ex cuius dictis constat, hanc sententiam: Nosce te ipsum, à Domino in scripturis sanctis fuisse profectam, falsoque sæculi Philosophos eius sibi inuentionem arrogasse. Qui eam quidem à nostris mutuatam suis

D scriptis inseruerunt, nunquam tamen veram, ac vtilem sui notionem compararunt. Quibus sicut Dei auctoris supernaturalium rerum, & gratiæ eius cognitio defuit, ita & propria notitia, quæ humilitatem pareret, & quæ ad Deum pro adiutorio ad fælicitatē æternam consequendam recurreret, ab eis longè fuit. Dignitas enim conditionis humanæ non cognoscitur, nisi Deus, ad cuius visionem homo creatus est, cognoscatur. Et vilitas hominis latet, nisi à quanta dignitate possit cadere, & nisi miseria perdentis Deum, comperta sit. Est homo sine gratia Dei, omni creatura imbecillior; est cum gratia, omni creatura potentior; quomodo ergo, qui gratiam ignorarunt, seipsos homines cognoscere valuerunt?

E Nec solùm cognitio sui ipsius quoad mores, sed etiam quoad naturam ipsam, scientia Dei est; quoniam humana natura originali peccato, si non penitus destructa, at vulnerata permansit. Vnde qui peccatum per originem transfusum nescierunt, non poterant naturæ propriæ caussas infirmitatis agnoscere, & quid naturæ, quid vitio tribuendum esset, aptè sapientérque distinguere.

Deus itaque auctor est huius vtilissimæ scientiæ, qua homo se ipsum agnoscit. Qua non ad speculationem tantùm, sed multò magis ad componendam propriam vitam, & corrigédos mores, animam suam

& corpus

& corpus intelligit. Vires suas inspicit, & an vitiis, ao virtutibus afficiantur, discernit: passiones & affectus expendit, vt quod minùs ordinatum sit, mortificationis censura castiget: actiones adnetit, & malas ac inutiles sibi assignat; bonas & sanctas auctori omnium bonorum tribuit. Denique omnia interiora, & exteriora sua, quid sint, à quo sint, & propter quid sint, attenta consideratione perlustrat, & luce veritatis examinat. Cognitio sui est, quæ hominem statuit apud se ipsum, vt quis, & qualis, & quantus sit, videat, & ab eo, qui ipsum corrigere & perficere potest, emendationem & perfectionē exquirat. Est, quæ à peccato cohibet, peccantem compungit, timorem Dei ingerit, odium peccati parit, & vniuersa vitia detestatur. Est, quæ cogitationum vanitatem, desideriorum inutilitatem, verborum redondantiam, operum multiplices imperfectiones oculis mentis videt, & rationi emendanda offert.

Humilitas, posita cognitione sui, facillima est, (quis enim suam immensam vilitatem agnoscens, non se despiciat?) at ipsa cognitio sui est valde difficilis. Facies aliorum videmus, nostram non videmus: &, si aliquando in speculo eam videmus, post paululum nostræ deformitatis non recordamur: ita facile est, aliorum vitia cognoscere, mores reprehendere, actiones iudicare, difficile verò nostras trutina discretionis appendere; quòd si nos ipsos interdum luce discretionis inspicimus, post non multum temporis propriæ vilitatis obliuiscimur. Sua quemque latent viocula, inquit sanctus Ephræm, & laqueos sibi paratos ignorat, ebriorum instar, qui vino perfusi, nec se vinciri sentiunt, neque obiectos sibi laqueos præ ebrietate vident. Et Basilius obedientiæ necessitatem exponens, ex eo probat præfecto obediendum esse, quòd quisque difficulter se ipsum agnoscat, ac proinde non vt oportet, sibi ipsi medeatur. Nouit, inquit, qui modò intelligens moderator est, vniuscuiusque mores, & affectus, & animi motus diligenter exquirere, & ad hæc accommodatum etiam in singulis remedium adhibere. Quocirca nullo modo est eius statutis aduersandum, sed illud firmissimum tenendum, rem omnium esse difficillimam, se ipsum cognoscere, & euitare, propterea quòd naturaliter se ipsum quisque amat, & quilibet, propterea quòd in se ipsos propensi sunt, in veritatis iudicio fallantur: porrò ab alio cognosci, curarique facile est: cùm iis, qui cæteros iudicant, ad discernendam veritatem nequaquam obstet amor sui ipsorum.] Hæc Basilius. Sed gratum erit, Richardum Victorinum audire, & ex ore eius quantis nos modis Deus ad nostri cognitionem adducat, ediscere, quæ proculdubio non ponerentur, nisi difficile esset homini hac sui notitiâ cumulari. Ille sic inquit: O quotiens necesse est loca mutare! quàm sæpe castra figere! quot tentationes tolerare! omnia probare, quod bonum est, tenere! abstinere ab omni specie mala! O quotiens necesse est ire & reuerti, & quæ retro sunt, obliuisci, & in anteriora extendi: & item post tergum redeundo capere experientiam sui: & per proprium defectum, propriam infirmitatem edoceri! O quotiens necesse est, tot errorum deuia, tot ambiguitatum opaca, tot vitiorum monstra incidere, perlustrare, aspicere, antequam quis extrema eremi teneat, & ad humilitatis vltima perueniat, & ad summum sui contemptum perfectè attingat! O quotiens necesse est ad Dei misericordiam confugere, & inter tot pericula deprehensum, diuinam misericordiam quærere, & gratiam impetrare! O quàm stupenda magnalia: ô quàm inaudita miracula, ô quàm admiranda beneficia in tot diuinis

Ephræm de morbo linguæ.

Basil. in Const. monast. c. 23.

Richard. tract. 1. de extermin. mali. c. 13.

A visitationibus, in tantis visitationibus, in talibus consolationibus experiuntur, mirantur, venerantur. Quos eremi vastitas, & propriæ infirmitatis magnitudo docuit, nil de sua virtute confidere, sed totum de Dei pietate præsumere: iactare in Domino curam suam, & ponere in Domino Deo spem suam. Ibi experiri licet in cœlestis cibi dulcedine, quàm magna multitudo dulcedinis, quam abscondit Deus diligentibus se: gustare, & videre quàm suauis est Dominus: & quàm bonus Israël Deus his, qui rectò sunt corde. Ibi, qui ascendunt in montem Domini, & appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius, probantes & profitentes quàm magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus. Nouit

B itaque hoc quicumque in illa terra deserta, & inaquosa sic in sancto apparuit ei, vt videret virtutem suam, & gloriam: illius sententiæ experimentum capiens: quàm magnus Dominus, & laudabilis nimis; & magnitudinis eius non est finis. Sed quis enumerare sufficiat, quàm innumera huiusmodi alternantium vicissitudinum, none desolationum, nunc consolationum experiri oporteat; quàm multa humanæ infirmitatis iudicia, quàm multa diuinæ pietatis argumenta eremi habitatoribus, Deique cultoribus videre contingat, antequam eremi extrema attingant, perfectæque humilitatis metas apprehendant; antequam Iordanis vnda venientibus cedat, cursúmque retorquens in fontem redeat, humanúsque animus sua spernens, seséque contem-

C nens totus in Deo transeat, & in illum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum, per desiderium currat, & ad Deum fontem viuum totum amoris sui impetum retorqueat.] Hactenus Richardus.

Si ergo tanta Deus operatur in nobis, vt post tot vicissitudines, post tot dona, post tot flagella, nos ipsos agnoscamus, & per cognitionem nostri ad humilitatem veniamus, non est facile, hanc scientiam addiscere, & iotet multa impedimenta, quemcumque veram sui notitiam acquirere. Proprius amor, nubes tetra, & caliginosa, inter oculos mentis nostræ, & nos ipsos, posita est; hanc salutarem notitiam impediens. Tumultus rerum externarum, & multitudo necessitatum, & cupiditatum, perstrepit,

D ne mens nostra hanc doctrinam audiat. Ea, quæ nos circundant, & ornant, scientiæ, diuitiæ, dignitates, contegunt miseriam humanam, ne suam vilitatem adnertat. Efficit si sterquilinium auro, & gemmis, & serico operias, non est facile eius indignitatem videre; ita dum te scientia, & virtute, & donis multis tectum consideras, quæ non abeunt, & redeunt, sed semper in te immota, aut aucta perseuerant, non est facile, te ipsum ab illis secernere, & quàm pauper, quàm nudus, quàm ignobilis, quàm insipiens, & planè cæcus sis, probè intelligere. Si itaque hæc disciplina cognitionis propriæ ex vna parte tam necessaria est, vt sine illa virtus perfecta haberi non possit, ex alia tam difficilis, vt à paucis obtineatur, & propriis viribus non acquiratur,

E quid superest nisi vt eam à Domino postulemus, & ab eo, qui magister hominum fieri voluit, magna cordis contentione petamus? Dicat quisque nostrum illi cum sancto Dauide: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte; ne quando dicat inimicus meus: Præualui aduersùs eum.] Nam certè quasi in morte dormit, qui intimum cognoscendorum, scilicet se ipsum non agnoscit. Et periculo casus exponitur, qui per notitiam sui dæmoni mala suggerenti non reluctatur. Orationi verò adiiciamus laborem, illud Salomonis audien-

Psal. 12. 4.

Prouer. 20.13. A tes: Noli diligere ſomnum, ne te egeſtas opprimat; aperi oculos tuos, & ſaturare panibus.] Qui enim ſe ipſos ignorant, egeſtate preimuntur; nam putantes aliena eſſe ſua, nihil, quo ditentur, acquirunt: qui verò ſe ſciunt, & ſuam paupertatem aduertunt, labori intendunt, ac fructu ſui laboris cum exultatione ſaturantur.

Quæ bona ex ſui cognitione exoriantur.

CAPVT II.

B VAM neceſſaria ſit homini hæc ſui ipſius notitia, ex maximis bonis, quæ ab illa oriuntur, poteſt agnoſci, quorũ nonnulla hoc loco tractanda ſunt, vt deſiderium huius ſcientiæ nobiliſſimæ excitent, & nos ad incumbendum in eam, & pro illa laborandum inflamment. Quam, ſi admodum neceſſaria non eſſet, nunquam Deus tantis modis à nobis exquireret, nunquam tam ſolicitè ad eius nos ſtudium incitaret. Naturæ humanæ manifeſtat originem, peccata, & caſus detegit, imbecillitatem ad agendum bonum, & inſtabilitatem in eo quod cœptum eſt, aperit, & multitudinem miſeriarum noſtrarum ſæpe ob oculos ponit, ne nos ignoremus, & noſtram vilitatem neſciamus. Sæpe (quod mirum C eſt) quaſi reſiſtit bonis deſideriis noſtris, & magnos in virtute, & præſertim in contemplatione veritatis progreſſus impedit, ne ob magnam ſuperbiam, & cæcitatem noſtram, exaltationem ruina ſubſequatur. Dominus apud Iob de productione terræ loquens inquit: Quis poſuit menſuram eius, ſi noſti? vel *Iob.38.5.* quis tetendit ſuper eam lineam?] Quis, inquam, ait, niſi ego in ampliſſima, ſed certa, ac menſurata magnitudine orbem terræ feci? Quis, niſi ego terræ partes ad lineam directionis exegi, & certo limite, ac terminata quantitate concluſi? Sed in hac terra aliam terram, cor videlicet humanum, intueor, poſt magnos conatus in quibuſdam donis à ſe deſiderans exiguum, & poſt deſideria non nimis accenſa, in donis minùs ardenter quæſitis magnum, vt dona, D dona eſſe, & non propriam induſtriam inſpiciat. Concludit ipſum Deus nonnunquam anguſtis quibuſdam virtutis terminis, & poſt multos labores pauperem derelinquit, vt hanc ſalutarem ſcientiam propriæ cognitionis acquirat. Meditatus eſt id Gregorius hunc eundem locum explanans, vbi ſic ait, *Greg.28. mor.c.6.* Nonnunquam clandeſtina elatio etiam ſolicitis cordibus ſubrepere ſolet; vt bonorum cogitatio licèt ſubtilis ſit, ac preſſa, cùm valde in virtutibus creſcit, oblita infirmitatis propriæ, nequam ad memoriam reuocet quid in vitiis fuerit. Vnde & omnipotens Deus quia augeri infirmitatem etiam de remediis ſalutis conſpicit: menſuram ipſis noſtris profectibus imponit, vt habeamus quædam virtutum bona, quæ nunquam quæſiuimus: & quæramus E quædam, nec tamen habere valeamus: quatenus mens noſtra dum hæc non poteſt habere, quæ appetit; & illa ſe intelligat de ſe minime non habere, quæ habet: & per ea, quæ adſunt, conſiderentur illa, quæ deſunt: & per ea, quæ vtiliter deſunt, ſeruentur humiliter bona quæ adſunt.] Sic ille. Magna profectò res eſt, quam Deus in nobis tam caro pretio mercatur, vt etiam exiguitate profectus noſtri velit ad humanæ imbecillitatis notitiam excitare. [Et ſummopere nobis expedit hãc ſcientiam addiſcere,

A ob cuius abſentiam ſæpe multis bonis concupitis priuamur, diuina familiaritate vacuamur, & pauperes & nudi derelinquimur. Deus enim, qui ſummè bonus eſt, & nunquam mala, niſi propter aliquod bonum, permittit, iudicat melius, nos in ſterquilinio tepiditatis, & in cœno imperfectionum relinquere, quàm in ſublimi perfectionis poſitos, ob elationem ex defectu propriæ notitiæ conceptam, bono, quod receperamus, vacuare. Sed iam ſigillatim exponamus, quàm magna commoda ſui cognitio pariat, & ad quantam ſublimitatem animam ſemetipſam cognoſcentem & deſpicientem adducat.

B Qui ſe ipſum cognoſcit, iam quendam gradum aſcendit, vt perueniat ad cognitionem Dei. Imago namque rei, quam repræſentat, cognitionem infert, & cauſſa per effectum ſuum patet, & fluuius ad fontem ducit. Eſt autem homo, imago Dei, eſt effectus illius inter res corporeas præcipuus, eſt riuulus ab illo perenni fonte bonitatis emanans. Ac ideo vnuſquiſque per notitiam ſui mirificè ad Dei contemplationem & notitiam paratur. Sacerdos ad ſancta ſanctorum intrabat per exteriorem baſilicam, quæ appellabatur ſancta: Sic iuſtus ad ſacroſanctum myſterium cognitionis Dei non ſine medio accedet, ſed per ſui notitiam penetrabit. Ad tertium cœlũ aſcendendum eſt per ſecundum, & ad ſecundũ per primum; primũ cœlum ſit cognitio ſui, ſecundum, cognitio aliorum operum Dei, tertium, cognitio creatoris. Nemo audeat in hoc ſecretum C irrumpere, niſi prius ſe ipſum agnoſcat, & in hoc primo cognitionis gradu pedem figat. Gradus, inquit Bernardus, ad notitiam Dei, eſt cognitio tui, *Bern. ſer 36. in Cant.* & ex imagine ſua, quæ in te renouabitur, ipſe videbitur.] Prorſus gradus nunquam tranſiliendus, ſed omnino noſtri conſideratione aſcendendus. Deus enim in illa æternitate videbitur ſicuti eſt, at in hac mortalitate videndus eſt in ænigmate, ſiue in imagine: à qua qui oculos auertit, ab eo tollitur, qui ita nunc abſconditus eſt, vt in ſola imagine videatur. Et fortaſſis hoc petit ab ſponſa, dum ait: Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt.] Ne, inquit, me irreuerenter aſpicias, ne in *Cãt. 6.4* me ſine velamine nunc oculos intendas, quia mei contemplationem à te ſubtrahit hic temerarius D aſpectus. Sed potiùs oculos ad te ipſam conuerte, temet ipſam agnoſce, & ſic non auolabo, non fugiam, & in te, atque ex te meam vtcumque maieſtatem intelliges. Hunc ſenſum attingit Ambroſius, dum hunc locum euoluens, ſic ait: Noli *Amb. de Iſaac. c.7.* contra me intendere deuotione nimia, ac fide poſſibilitatem naturæ, & conditionis propriæ ſupergreſſa, quia lucem inacceſſibilem intueri, eſt graue. Auerte oculos tuos à me, eo quòd plenitudinem diuinitatis eius, & ſplendorem veri luminis ſuſtinere non poteris.] Quid animæ vtile erit, vt lumen inacceſſibile contempletur, niſi vt medio velamine, id eſt, media cognitione ſui ipſius ad videndum tantum lumen aſſurgat? Nam quanto pleniùs ſe cognouerit, tanto perfectiùs, & ſublimiùs Deum intel- E liget.

In hac autem notitia ſui, ac notitia Dei, quid habet homo, niſi quoddam initium ſalutis, quæ ab illuminatione mentis ſumit exordium? Iſaias certè Chriſti ſaluatoris aduentum prædicens, & fructus eius enarrans, hoc eos ordine numerauit. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. *Iſaia. 35 5.* Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine.] Veniet, inquit, mundi ſaluator,

erum

A erumpent in Eccleſia aquæ gratiarum, & in ea, quæ erat inſtar ſolitudinis, fluet largiter vnda baptiſmatis. Tunc hoc ordine homines ad iuſtitiam aduenient. Primò aperientur oculi eorum, qui per incredulitatem, aut ignorantiam cæci erant, vt ſe ipſos, ac Deum agnoſcãt. Deinde aures eorundem, qui per duritiam cordis ſurdi erant, patebunt, vt diuinorum mandatorum ſenſum excipiant. Poſtea iidem ob peccata claudi, & vinorum nexibus compediti, per Christi gratiã diſſoluentur, & iam ſani facti, ſubſilient. Tandem qui in cœleſtem patriam, ac in perfectionem tendere non curabant, & ideo neceſſitatem auxilij diuini neſciebant, eam clariſſimè perſpicientes ad auxilium hoc poſtulandum ora laxabunt. Quare, rogo, priùs aperiuntur cæcorum oculi, niſi quia hoc B negotium ſalutis noſtræ notitia noſtri, ac Dei debet *Roman. c. 10. 14.* præcedere? Sed quid quod Paulus ſcripſit: Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante?] Vbi functionem auditus priorem facit, & actum videndi poſtponit. Sed conſideranda eſt ſacrarum literarum altitudo. Nam iuſtificatio noſtra priùs à doctore proponitur, & poſtea ab homine excipitur. Priùs ergo homo audit, quid ſibi faciendum ſit, cùm verò ad opus accedit, priùs ſe ipſum videat, Deúmque cognoſcat, & deinceps ad alia iuſtitiæ munia procedat. Eſt itaque notitia ſui quoddam ſalutis exordium: & ſicut aurora indicium eſt aduenientis ſolis, qui plantas omnes viuificat, auiculas ad canendum excitat, & homines ad ſuas functiones vocat: ita hoc diluculum, C aut hoc lucis initium, quo homo ſe ipſum agnoſcit, ſignum eſt, iam prope nos eſſe iuſtitiæ ſolem, qui tenebras pellat, & vitam nobis ac vitæ opus attribuat.

Ex hoc gradu cognoſcens homo ſe ipſum, aſcendit ad timorem & amorem Dei. Nam qui ſe ipſum neſcit, & quàm magnis peccatorum debitis prematur, ignorat, nullo creditoris ſui rigidè ſatis ſua poſcentis debita, timore tãgetur. Similiter, qui ſe ipſum neſcit, Deum neſciat neceſſe eſt; & cùm nonniſi cognita diligamus, nunquam, quandiu Deum ignorat, eius amore donabitur. Quare notitia ſui eſt velut ianua, per quam homo ad hos duos affectus præſtãtiſſimos poſſidendos timoris, & amoris ingreditur. *Bern. ſer. 37. in Cãt.* Noueris te, inquit Bernardus, vt Deum timeas: noueris & ipſum, vt æquè ipſum diligas. In altero initiaris ad ſapientiam, in altero conſummaris; quia D initium ſapientiæ timor Domini eſt, & plenitudo legis, eſt charitas.] Hæ duæ notitiæ ſui & Dei, ſunt illi duo pulcherrimi ſponſæ oculi, quorũ vno ſponſus cor ſibi fatetur eſſe ſurreptũ. *Canti. 4. 9.* Vulneraſti, inquit, cor meum, ſoror mea ſponſa, in vno oculorũ tuorum, & in vno crine colli tui.] Vel, vt Septuaginta tranſtulerunt, cor mihi vno tuorum oculorum ſurripuiſti, id eſt, vehementer me ad amorem prouocaſti. Sed quo oculo, ô anima, putas ſponſum fuiſſe vulneratum, quo oculo putas cor eius fuiſſe ſurreptum? An oculo notitiæ tui, quo dum te cognoſcis, te deſpicis, & dum te deſpicis, eius miſerationes promereris? An oculo notitiæ ipſius, quia dum illum agnoſcis, eum diligis, & dum diligis, eum ad diligendum im- E pellis? Puto ſanè, quia vtroque oculo vulneras cor ſponſi Dei, & ipſum ad te allicis, ſed dictum eſt, in vno oculorum tuorum, quia quilibet oculus per ſe potens eſt ſponſi amorem accendere. Vulneras enim cor eius, dum illum amanter intelligis, quia amor erga eum ad incitãdum amorem præcipuum locum habet. Et vulneras cor eius, dum te contemptim agnoſcis, quia humilitas ad promerendum amorem, non infimum locum obtinet. Denique vulneraſti cor meum, inquit, in vno crine colli tui. Quis iſte

A crinis, niſi humilitas, ex ſui notione progenita? Quid vno crine gracilius, inquit Rupertus, & quid humilitate ſubtilius? Quid crine flexibilius, & quid humilitate confractius? Crinis vnus via comparet, humilitas vix conſentit, vt inter homines computetur.] *Ruper. l. 3. in Cãt.* Priùs verò Deum ad tui amorem allicies humili cognitione tui, quàm alta cognitione Dei, quia hoc ordo rectus ea poſtulat, vt priùs priora quæras, & ex infimo gradu ad altiorem aſcendas. Hæc alta, ac profunda cognitio Dei non ſolet dari niſi propria peccata lugentibus; nemo autem propria peccata lugebit, niſi ea ipſa, ac ſe qui perpetrauit, agnouerit. Dicit Dominus: Ex Baſan conuertam, conuertam in profundum maris.] *Pſal. 67. 23.* Baſan interpretatur, confuſio & ignominia; maris verò profunditate compunctionis B magnitudo ſignatur. Ex notitia igitur ignominiæ tuæ Deus compunctionem extrahet, & compunctione oculos illuminabit: & ad Dei cognitionem attollet.

Nec ſolùm cognitor ſui ipſius, horum duorum particeps eſt præſtantiſſimorum affectuum, verùm & alios duos fructus magni momenti lucratur, ſine quibus Dei timorem & amorem non poſſidebit, quod ſcilicet à corde ſuo elationem, ſuperbiámque reuellit, & ad veram humilitatem ſe diſponit. Omnis elatio, omníſque ſuperbia oritur ex ignorantia, aut ex inconſideratione ſui. Quis enim vel leuiter ſe cognoſcens, & proprias miſerias inſpiciens, & ſaniem, ac putorem cordis ſui tangens, audebit efferri, aut ira inſaniet, vt commodum ſibi putet ſuperbire? C Iob percuſſus vlcere peſſimo, à plãta pedis vſque ad verticem eius, teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio.] *Iob. 2. 7.* Et mirum valdè eſſet, ſi improba lepra contectus, ſe ſanum ac validum æſtimaret, & non eam ad remedium raderet, ſed ad augmentum peſtiferi morbi contegeret. Ita mirabile eſſet, ſi quis dum in ſterquilinio ſuæ vilitatis ſederet, & lepram ſuorum peccatorum edacem attrectaret, ſe ipſum vt ſanum & ſanctum ſupra alios efferret. Hunc autem eſſe nucleum, ac ſpiritum huius literæ, Gregorius patenter oſtendit, qui de teſta ſancti Iob ſic philoſophatus eſt. Penſabat vir ſanctus, vnde ſumptũ fuerat, quod *Grego. 3. mor. c. 17.* geſtabat, & fragmento vaſis fictilis confractum vas fictile radebat. Quo facto patenter oſtenditur, corpus ſuum quomodo ſibi ſanum ſubdidit, quod & D percuſſum ſic deſpiciens curauit: quam ille molliciẽ ſanè ſuæ carni cõceſſit, qui non veſtẽ, non digitos, ſed teſtam etiã vulneribus admouit. Teſta ergo radebat ſaniem: vt ſemet ipſum & fragmento conſiderans, etiam de exterſione vulneris ſumeret curam mentis. De ſterquilinio verò ſic. Quia verò ſæpe per ea, quæ circa corpus ſunt, animus inflatur: & per hoc, quod erga nos agitur, fragilitas noſtri corporis ab oculis cordis amouetur (ſicut nonnulli ſæculares cùm temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præſident, dum multorum obſequia ſibi ſuppetere ad votum vident: fragilitatem ſuam intueri negligunt & vas fictile, quod geſtant, quàm ſit velociter conterendum, obliuiſcentes, omnino non attendunt) beatus Iob vt conſiderationem ſuæ fragi- E litatis etiam ex circumſtantibus traheret, & ante oculos ſuos vim ſuæ deſpectionis augeret, non qualibet in terrâ, quæ penè vbique munda reperitur, ſed in ſterquilinio ſediſſe perhibetur. In ſterquilinio ponebat corpus, vt ex terra aſſumpta, quæ eſſet carnis ſubſtantia bene proficiens perpenderet animus. In ſterquilinio ponebat corpus, vt etiam ex loci fœtore caperet, quod feſtinè corpus ad fœtorem rediret.] Sede itaque, ô homo, in ſterquilinio miſeriæ tuæ, accipe manu non carnis, ſed mentis teſtam fragili-

tatis

tatis tuæ, & putorem superbiæ à corde rades, omnémque arrogantiam præsumptionémque repelles. Tunc cum sancto Dauide, non in te, sed in Domino gloriaberis, dicésque: *(Ps. 130. 1.)* Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.] Quia scilicet meas miserias expendi, meam vilitatem consideraui, me ipsum agnoui, ideo cor humilitate depressi, & in humilitatis signum oculos in terram demisi. Nunquam me ad altiora supra datam facultatem extendi, neque vltra meam capacitatem difficiliora præsumpsi: quia iste humilis propriæ imbecillitatis aspectus superbiam procul abiicit, & vtiles intra metas meæ paruitatis me continet.

Si autem notitia sui superbiã dissipat, consequens est, vt humilitatem gignat: nam dum elatio abiicitur, loco illius affectus sapiens, & sanus humilitatis ingreditur. B Nec potest homo se ipsum agnoscere, vilitérque de se sentire, quin se ipsum (quod humilitatis est) verè & ex corde despiciat. Ac proinde meritò Bernardus quodam loco ait. *(Bernard. ser. 37. in Cant.)* Ergo tenetis memoria, quòd teneam assensum vestrum, neminem absque sui cognitione saluari: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur. Et rursus alio loco vberiùs: *(Idem in illud: Omnis, qui se exaltat, &c.)* Puto quia inuenimus etiam quomodo humiliat homo se ipsum. Dico autem vt adhæreat humilianti se veritati: nec dissimulet, sed cooperetur ei deuoto pietatis affectu. Proinde cauebo deinceps, quàm solicitè potero, duritiam cordis sentiam, & plangam dolorem meum; ne si fortè insensibile fuerit, sit etiam insanabile vulnus meum. C Ero vir videns paupertatem meam, in virga indignationis eius, ne veniat anima mea in consortio eorum, de quibus veritas ait: *(Ieremiæ 5. 3. 51. 9.)* Percussi eos, & non doluerunt.] Et item: Curauimus Babylonem, & non est sanata.] Grauis curatio, humiliatio hæc; sed grauior morbus superbia est, quæ vtinam sic curetur, vt sanetur hac cura. Consentiam itaq; aduersario meo, acquiescam iudici meo, cedam denique vrgenti aculeo, ne bis pungar.] Sic ille. Quando itaque à Domino propriæ vilitatis notitia donamur, tunc ad humilitatem, & nostri despicientiam mouemur. Cognoui, Domine, inquit Dauid, *(Ps. 118. 75.)* quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.] Iudicia tua, rationes prouidentiæ tuæ occultæ esse possunt, & absconditæ ab oculis hominum, sed iniustæ esse non possunt. D Non potest ab æquitate (quæ tu ipse es) nisi rectitudo & æquitas exoriri. Veritate ipsa me docens, & ad humilitatem trahis, quia dum me ipsum agnosco, dum abyssum meæ impotentiæ considero, statim (te donante, & iudicia tua exercente) me ipsum ex humiditate despicio. Drachma perit, inquit Hieronymus, sed inuenitur in stercore.] Quam putabis drachmam, nisi humilitatem? Quod putabis stercus, nisi propriam vilitatem? Humilitatē ergo inuenies, si tuam vilitatem agnoueris.

At homo ex cognitione sui, amore Dei timoréque ditatus, & humilitate cumulatus, quàm Deo charus (qui humiles sui amatores diligit) quàmque pretiosus existet? Certè Sancti hac sui cognitione, qua ad sui contemptum, Dei autem amorem incitabantur, E locum ad diuinam familiaritatem obtinendam, & misericordiam impetrandam, inuenerunt. Hinc illa vox Abrahæ: *(Genes. 18. 27.)* Loquar ad Dominum, cùm sim puluis, & cinis.] Hinc illa Dauidis: *(Psal. 102. 14.)* Memento, quia puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius.] Hinc illa Iobi: *(Iob. 10. 9.)* Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem deduces me.] Ad quid, ô viri Dei, apud Dominum luti & pulueris memoriam facitis? Ad quid vestram paruitatem inducitis? Quid luto, & cœlestibus donis, vt illius commemoratione, ista A consequamini? Magna quidem luti & diuinarum miserationum cognatio est: quia misericordia miseriam respicit, & summa misericordia summam miseriam, cui subueniat, exposcit. Quid ergo viri isti potuerunt Deo ad miserationes eius impetrandas efficacius obiicere, quàm fœnum, & lutum, & cinerem, &, vno nomine, miseriã propriam confiteri? O magnam sapiētiam se ipsum inspicere, atque cognoscere! Quæ ita Dei ingenium (vt sic dicam) penetrare nouit, & eius benignitatem ad dandũ allicere. O quàm aptè se ipsos ignorantes iumentis comparantur, quorum inter animalia terrestria notissima stoliditas est! Verè homo cùm in honore esset, non intellexit.] *(Ps. 48. 13.)* Quid non intellexit? An cœlum? An terram? An Angelos? An homines reliquos? Sanè non intellexit se ipsum, B & ideo [comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Si enim alia ignoraret, obtusum visum haberet; at dum se ipsum, proximum sibi, non videt, omni visu caret, cæcus est, & planè insipiens, ac meritò iumentis insipientibus comparatur. Anima itaque sui notitiam habens, accessum habet ad Deum, vt ipsum alloquatur, & miserationibus eius, ac donis multiplicetur. Eo enim ipso quòd sibi vilescit, eam Deus, tamquam rem pretiosam sibique gratam, aspicit. In quo sensu accepit Gregorius illud Iob: *(Iob. 28. 10. Greg. 18. mor. c. 20.)* Omne pretiosum vidit oculus eius;] oculus scilicet Dei. Vnde ait: Sciendum magnopere est, quia tanto vnaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: C *(1. Reg. 15. 17.)* Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?] Ac si apertè diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi; sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Vnde & per Prophetam dicitur: *(Isaiæ 5. 21.)* Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobis metipsis prudentes.] Tanto fit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi: tanto pretiosior Deo, quãto propter eum vilior sibi, quia [humilia respicit, & alta à longè cognoscit.] *(Ps. 137. 6.)* Hic sit ergo, ô iuste, conatus tuus te ipsum agnoscere; hæc scientia tua, tui ipsius ac Dei, notitiam habere. Ista enim notitia eruditus peccata vitabis, pericula fugies, te ipsum increpabis, & paruitatem ac imbecillitatem tuam, virtutum ac bonarum actionum studio suffulcies. Quamobrem Laurentius Iustinianus D doctrinam notitiæ sui concludens, ait: *(Iustinian. lib. de Humilit. cap. 2. in fine.)* Hæc profectò se agnoscentium in veritate est disciplina optima, se videlicet condemnare, se peccatores intelligere, se cæcos, se infirmos, séque ad omne malum procliuos existere, absque vlla dubitatione sentire. Hinc timent casum, præuaricationem metuunt, exigua, quantum valent, delicta deuitant, indisciplinatorum hominum consortia fugiunt, superborum colloquia obaudiunt, atque amatorum sæculi desideria vana esse non dubitant. Vnde sic in cunctis se cautè custodiunt, ac si essent quotidie morituri. Claret igitur ex his quàm operatoria, quámque ad salutem sit necessaria cognitio sui, quæ præstat lumen ad cognoscenda huius peregrinationis pericula, & spirituales mundi istius laqueos calcandos, quos E proculdubio percipere ac ignorare conuincitur, qui ignorat se. Quamobrem beatum esse dixerim, qui de se non qualencumque sed veram cognitionem habere meruerit.] Nihil amplius ad sui notitiam amplectendam exigi potest, quàm vt homo sciat se hac cognitione beatum esse, quia ad beatitudinem sibi aditum parat, & eius absentia (vt nunc dicemus) se miserum & infœlicem reperiri.

Quæ mala ex propriæ cognitionis defectu proueniant.

CAPVT III.

INOBENS profectò est miseria hominis, & cæcitas eius assiduis gemitibus deploranda; qui cùm satis pronus sit ad cognoscenda alia à se, valde negligens & incuriosus est, dum vertit aliquando oculos vt intueatur se. Philosophorum sententia est: Omnis homo suapte natura appetit scire; hac verò naturali propensione ad sua & aliena cognoscenda, incredibili feruore ducitur; sed ad seipsum cognoscendum non nisi rarò, & validissimis stimulis percussus, incitatur. Inquirit ille satis auidè naturas elementorum, qualitates metallorum, proprietates arborum, virtutes herbarum. Scrutatur dies antiquos, & annos æternos in mente habet, & nihil est in natura, nihil supra naturam, nihil in latebris proximorum, quod non audacter inuestiget: se tamen ipsum præterit, & id, quod præcipuè ad se pertinet, nempe seipsum agnoscere, & scrutari, contemnit. Pharisæi illi superbia tumidi, & falsa existimatione proprij amoris inflati, Ioánem Baptistam interrogarunt: Tu quis es? Et, Elias es tu? Propheta es tu?] *Ioann. 1. 20.* Hi verò tam curiosi alterius status, & conditionis interrogatores, nunquam seipsos interrogarunt: Nos quinam, & quales sumus? Quibus vitiis sordemus? Qua intentione iustum interrogamus? Ita vnusquisque disputat super lignis [à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete:] & disserit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus, se autem ipsum incognitum prætermittit. *3. Reg 4. 33.* Scitè Basilius mentem oculis corporeis comparauit; vt quemadmodum illi omnia visibilia videntes, seipsos non vident; sic & mens omnia inquirit, & vniuersa ad vnum adducit, se autem ipsam videre negligit, & propriam miseriam inuestigare non curat. Verba eius sunt: Reuera difficillimum esse omnium videtur seipsum agnoscere. *Basil. hō. 9. Examer.* Non solus enim oculus, ea quæ sunt foris, conspiciens, in seipsum cernendum haud vtitur facultate videndi, sed ipsa mens etiam nostra peracutè perspiciens alienos errores, tarda est, & cunctantior ad proprios suos cognoscendos defectus.] Sic ille. Malum hoc ex peccato primi parentis traxit originem; quo, ad imaginem & similitudinem Dei creati, tantum bonum quodammodo deposuimus, & ei dissimiles facti sumus. Deus namque primò seipsum agnoscit, verbum sui (quod est ipse Filius Dei) siue imaginem format, immò & omnia alia intra seipsum videt, atque intelligit. Homo è contrà alia à se inquirit, alia perlustrat, & sui ipsius penitus obliuiscitur. Aut si aliquando se considerat, non se in semetipso, sed in aliis intuetur, se cum aliis confert, & proprio amore excæcatus se illis præferre non erubescit. Ego, ait, sum illo nobilior, & illo fortior, & illo sapientior. Ego non fecissem, quod ille aliis fecit; non cecidissem vt ille cecidit; maiori sollicitudine à peccato cauissem. Hæ sunt cogitationes hominis cùm ad seipsum oculos vertit, sua bona iactare, mala contegere, aliorum verò mala versare, & bona præterire, vt decipiat seipsum, & cæteris antepona. Quare siue alios, siue seipsum inspiciat, nunquam se cognoscit, quia non notitiam propriæ vilitatis, sed alienæ in aliis, an tam se bonitatis existentis, inquirit. De omnique homine dicere possumus, quod de quodam hæretico, nimirum de Petro Abælardo, Bernardus scripsit: Nihil nescit omnium, quæ in cœlo, & quæ in terra sunt, præter seipsum. *Bernard. epist. 193.* Vnusquisque eorum, quæ prorsus aliena sunt, rationem reddit, sui verò ipsius rationem reddere nescit. Improbo Cain vitio datum est, quòd fratris sui notitiam non habuit, aut se non habere simulauit. Nam interrogatus à Domino: Vbi est frater tuus, respondit: Nescio. Num custos fratris mei sum ego?] *Gen. 4. 9.* Quanto magis vnicuique probro dabitur, si iam non fratrem, sed seipsum nesciat, & in quanta miseria sit positus non aduertat?

Hanc obliuionem nostri conemur vincere, hanc ignorantiam nitamur superare, & curemus nosipsos agnoscere. Quòd si bona ex notitia sui prouenientia (quæ suprà commemorauimus) ad hanc curam extorquendam non sufficiunt; saltē mala ex absentia huius notitiæ manantia nos moueant. *Supr. c. 1.* Miser quidem est, & inter infœlices computandus, qui seipsum ignorat. Summa enim fœlicitas est adhærere Deo, nam [mihi adhærere Deo bonum est] & summa infœlicitas ab eo auelli, ac separari. *Psal. 72. 28.* Istúdque est summum malum reproborum, quibus dicturus est Dominus: Discedite à me maledicti in ignem æternum.] *Matt. 25. 41.* Hoc autem malo percutitur ille, qui non seipsum agnouerit. Nam sponsæ domum ac lectum sponsi quærenti dictum est: Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum.] *Cant. 1. 7.* Domum, inquit, habitationis meæ, & lectum quietis meæ, ô sponsa, cupis agnoscere, mecum optas quiescere, & mecum commorari? Sed necesse est vt priùs apud te maneas, teque priùs in lectulo tuæ conscientiæ quiescas, téque ipsam scruteris, & te indignam meo consortio fatearis. Nam si non priùs teipsam, & tuam indignitatem agnoscas, ad meum lectum admitti non poteris. Abibis potiùs post affectus tuos, sequeris sensus tuos, & non ad quietem lectuli mei, sed ad inquietudinem morum desideriorum; quibus vsque ad verticem fœdaberis, sine dubio peruenies. Gratum tamen erit audire Bernardum, hunc locum interpretantem. Dura, inquit, & aspera increpatio, quod dicit, [egredere.] *Bern. ser. 35. in Cant.* Hoc quippe verbum serui audire solent à valde irascentibus, & indignantibus dominis: vel ancillæ à dominabus suis, cùm grauiter illas offenderint: Exi hinc, exi à me, egredere à conspectu meo, & à domo ista. *Cant. 1. 7.* Hoc ergo verbo aspero, & amaro satis, nimiúmque increpatorio, vtitur modò sponsus contra dilectam, sub conditione tamen si seipsam ignorauerit. Nil quippe validius efficaciúsve ad deterrendum potuit in eam intendere, quàm vt egredi minaretur. Quod & tu aduertere poteris, si bene attendas, vnde quò egredi iubeatur. Vnde enim quò putas, nisi de spiritu ad carnem, de bonis animi ad sæcularia desideria; de interna requie mentis ad mundi strepitum, & inquietudinem curarum exteriorum? In quibus omnibus non est nisi labor, & dolor, atque afflictio spiritus.] Et post pauca. Terribilis proinde, & nimis formidolosa comminatio: [Egredere, & pasce hædos tuos.] *v. 8.* Quod est, indignam te nouerit illa tua familiari & suaui rerum contemplatione cœlestium, intelligibilium, diuinarum. Quamobrem egredere de sanctuario meo, corde tuo, vbi secretos sacrósque veritatis ac sapientiæ sensus dulciter haurire solebas; & magis, tanquam vna de sæcularibus, pascendis & oblectandis tuæ carnis sensibus intricare. Hædos quippe (qui peccatum significant & in iudicio collocandi sunt à sinistris) dicit vagos, & petulantes corporis sensus, per quos peccatum, tanquam [mors per fenestras] introiuit ad animam.

Cui & bene congruit quod sequitur in scriptura: [Iuxta tabernacula pastorū.] Non enim supra, sicut agni, sed iuxta tabernacula pastorum hœdi pascuntur. Pastores siquidem, qui veri pastures sunt, licèt tabernacula habeant de terra, & in terra, corpora videlicet sua, his diebus, quibus nūc militant, non tamen de terra, sed de cœlestibus pascuis greges dominicos pascere consueuerunt: neque enim suam eis, sed Domini prædicant voluntatem. At hœdi (qui sunt corporis sensus) cœlestia non requirunt, sed iuxta tabernacula pastorum, in omnibus videlicet bonis sensibilibus huius mundi (quæ est regio corporum) sumunt, vnde sua desideria non tam satiant, quàm irritant. [Hactenus Bernardus. Licèt igitur verba sint dissimilia, tamen sensus est similis: Discedite à me: Et [Egredere, & abi;] nisi quòd prima illa sententia
B reprobis dicta, absoluta est: secunda verò iustis inculcata, à conditione pendens, si proprietatem reproborum induerint, & sui ipsorum notitiam abiecerint. Illâ mali in infernum mittuntur, in cuius pœnas multitudine suorum peccatorum incurrerant. Hac verò boni post concupiscentias suas ire permittuntur, si se non norunt: ex quibus ad grauia peccata, & ex illis ad similes pœnas peruenient. O infœlicem statum ignorantium se ipsos, siquidem à Domino repelluntur, qui omnium vera est fœlicitas, & cum impiis numerantur.

Hanc terrificam vocem [Egredere, & abi,] intellexit optimè Petrus, cùm audiens Dominum dicentem: Numquid & vos vultis abire?.] Respondit: *Ioan. 6. 69.*
C Domine ad quē ibimus? Verba vitæ æternæ habes.] Tu vita; in mortem ibimus, si à te discedimus. Tu salus; in ægrotationem ibimus, si à te separamur. Tu omne bonum; si te relinquimus, in abyssum omnium malorum proficiscemur. In illam arcam non admissi, quam Noe ad seruandam humani generis vitam fabrefecit, omnes sine remedio perierunt; & à te, qui vera es arca Testamenti, repulsi, absque remedio peribunt. Quò à te ibimus, Domine? Tu pastor, & nos oues: quò autem ibunt oues à caulis pastoris eiectæ, nisi vbi eas lupus dilaniet? Tu dux, & nos milites imbecilles; quò verò ibunt milites sine duce, nisi vbi eos hostis interimat? Tu pater, & nos filij; sed quò ibit filius à genitoris domo proturbatus, nisi vbi suam substantiam dilapidet, & nec porcorum siliquis famem exatiet? Intellexit & parricida Cain, quàm terribilis esset huius fulminis ictus, qui eiectus à Do-
D mino, ita de sua infœlicitate querebatur: Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra. Omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.] Pellis me, inquit, à solo natali meo, vel in odium ac detestationē mortalium eiicis: quod quidem esset tolerabile, nisi aliam pœnam grauiorem adiiceres; quòd me à te repellis, & faciem tuæ protectionis abscondis, quid nisi mala omnia, & ipsam mortem malorum postremum expectem? Impius hic septem crimina (vt ait Chrysostomus) immania commiserat. Primùm, inuidet damnom allatum. Secundò, fratrem suum occidere destinat. Tertiò, fraudes consuit. Quartò, cædem opere implet. Quintò, fratrem occidit. Sextò, primus mortem
E operatus est. Septimò, Deo mentitus est. Horum autem criminum vna pœna est: [Egredere, & abi] quæ ea omnia, immò & vniuersa hominū peccata, abundè castigat. Hac verò pœna seuerissima se ignorantes, & hanc ignorantiam vincere nolentes, perpetuò puniuntur. Superbus Nabuchodonosor non nouit se, sibi, & non Deo suam dignitatem & suas opes ascripsit: à Deo deseritur, & in signum huius erectionis, humana facie, & omnibus bonis exuitur. Nesciuit se

Genes. 4. 14.

Chrysost. hom. 19. in Genes.

Dan. 4. 28.

A Adam, & à Deo repulsus est, & quousque ad se rediret, in magnas miserias calamitatesque relictus. Ignorauit se Lucifer, & à Deo in abyssum inferni præcipitatur. Quis non timebit te, o Rex gentium, quis se ipsum ad despicientiam, & te ad amorem non agnoscet, siquidem hanc geminam ignorantiam tam seuerissima pœna castigas? Quis si illa bona non diligit, at tam erit temerarius, vt hác terribilem pœnam non metuat? Iusta quidem, & apta tanto peccato, vt qui lucem deserit, & ignorantiam amplexatur, exilio à vera & summa luce castigetur.

Ex hoc autem summo malo, quo se ipsum ignotās percellitur, quæ mala non exorientur? Profectò nescius sui ipsius non cognoscet Deum sicut oportet. Nam constans est Philosophorum sententia, quòd
B proximâ virtute si caussa non attingat, remotâ non attinget. Si autem, ô homo, te ipsum, tibi vtique propinquissimum, non intelligis, quomodo Deum à te in infinitum natura distantem agnosces? Non est hæc ratiocinatio contemptui habenda, cùm similis sit illi, qua vsus est Ioannes Apostolus: Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?] Si tu te ipsum, quem oculis corporeis cernis, non intelligis, quomodo Deum, quem non cernis, intelliges? Par enim est intellectus voluntatisque conditio, vt faciliora facilius, difficiliora difficiliùs aut ille percipiat, aut ista diligat. Caret etiam ignorans sui, æternæ salutis exordio. Qui mala sua nesciens, & quanta iniquitas sit, vilissimam creaturā in Deum insurgere non agno-
C scens, nec peccata detestabitur, nec Deum placare conabitur, nec in eius gratiam redire contendet. Scito, & vide, ait Dominus exercituum, quia malum, & amarum est reliquisse te Dominū Deum tuum.] Scito, & vide malum hoc, vt illud detesteris, vt detestatione peccati ex gratia habita peccatum deleas, & vt Deum tibi concilies. Si autem nescis, si autem ignoras, peccata non abiicies, & ob ignorantiam ignorabetis. Nesciens quoque se ipsum, nec timore Dei, nec amore donabitur. Non timebit Deum, quia dum se ignorat, quanta mala pœnæ, quámque tremendam vltionem de manu Dei, ob peccata venire soleant, ignorat. Non diliget Deum, quoniam dum sui notitiam non habet, nec maiestatis Dei, nec beneficiorum eius, propter quæ est diligendus, notitiam habebit. Ei autem, quem non diligit, proculdubio non obediet. Vnde egregiè Ber-
D nardus: Vidésne quàm sit vtile homini scire se hominem, vt proinde sit paratus ad mādatorum obedientiam, & tolerantiam flagellorum, ac deinceps studeat, vt qui nec laborem interim potest effugere, nec dolorem, sic saltem laboret, & doleat, vt hæc sibi in cibos transeant salutares?] Quomodo hic, qui mandata præterit, superbiam effugiet, quæ in visceribus cuiuscumque criminis latet? Quomodo humilitatem dicet, quæ in agro propriæ notitiæ nascitur, & in corde ignorantis se ipsum nunquam exoritur? Quomodo gratus erit Deo humilium amatori, qui disciplinam salutis, & semitas humilitatis non nouit? Est ergo, inquit Philo, Iudæorum disertissimus, principium immutabile sapientiæ, non obliuisci sui ipsius, &
E habere semper præ oculis suas origines. Sic enim superbia, vitium cum primis exosum Deo, potest eluí. Quis enim cogitans se aquam, & cinerem, iam inde à creationis suæ primordiis inflabitur, & cristas tollet per arrogantiam? Ideo sacrificaturos eiusmodi ad hunc modum aspergi legislator iubet, neminem censens dignum his muniis, qui sibi non sit notus antea, & ignoret vilitatem hominis, quam ex elementis, è quibus constat, coniectando intellexisse debuerat.] No-

1. Ioan. 4. 20.

Ierem. 2. 19.

Bern. ser. de obedientia, patientia, & sapientia.

Philo lib. de somniis.

rnni est

est ergo, eum, qui seipsum non nouit, non posse superbiæ maculam eluere, nec posse vestem Deo satis inuisam primi parentis exuere, ac ideo nec posse apud Deum nisi vilissimũ & abiectissimum reputari.

Ne ergo, ô homo, tempus in hoc impendas vt aliena cognoscas, ne totam vitam præripiat meditatio elementorum, & cœlorum, consideratio naturalium caussarum, sed partem saltem illius in hoc colloca, vt illum cognoscas, propter quem alia facta sunt. Nec etiam ad te perueniens scruteris tua, sed potiùs (quod vtilissimum est) enitere vt scruteris te. Noli considerare, nec admirari opes tuas, ingenium tuum, scientiam tuam, virtutes tuas, quæ omnia aliunde tibi venerunt, sed hæc omnia consideratione prætereiens, & tegumentum stercoris auferens, cura intelligere te. Si te intelligas, ex quadam parte te ipsum præ humilitate despicies; ea alia verò, ad reformandam in te Dei imaginem magni reputabis, & non in infimo loco constitues. Ad quod pulchra sunt illa verba Basilij: At ne vnus vspiam competitur, qui studium suum in hoc collocet, se vt nouerit. Naturæ enim procliuitate prægestimus nosse cœlum quid sit, quàm quid nos ipsi. Ne tu itaque contemnito quod in te admirabile lucet. Tuo quidem arbitratu paruus es, & exilis momenti: at magnum quid esse te deprehendes, si primæ tuæ conditionis inueris rationem. Ob hoc eminentis sapientiæ vir ille Dauid, quòd probe nosset ad exactam iudicij libralem se appendere, & discutere, ait: Mirabilis facta est scientia, siue cognitio tua ex me.] Artis enim tuæ solertiam, Deus, quæ in me conspicitur, simulacque sum oculis animi contemplatus, nimirum quanta sapientia corpus ipse meum compegeris, ex istius qualiscumque opificij perpensa apud me consideratione, opificem te esse eximium agnoui, & prorsus admirabilem. Sic Basilius.] Vides hic, ô homo, quodammodo cæci nati iteratum miraculum. Nam quomodo, si meministi, Dominus illi visum restituit? Fecit, inquit Ioannes, lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloë.] O stupendum miraculum! Abiit cæcus ab ipso ortu suo, lauit, & statim vidit. Quid sputum, nisi lucem verbi Dei; quid terra, nisi humanæ conditionis vilitatem; quid lutum ex sputo & terra factum, nisi cognitionem nostri significat, quam Domini beneficio adipiscimur? Hoc lutum illitu: Dominus super oculos cæci, cùm homini suimet notitiam immittit. Eodem autem visum restituit; quia dum homini hæc sui notitia conceditur, ex hoc luto mirificè ad veram sapientiam, & ad Dei notitiam effertur. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua ex me;] tiam dum me ipsum agnosco, ea hac notitia mei, ad tui, ô Deus meus, notionem, siue contemplationem, assurgo. Lutum autem in Siloë, quod missus interpretatur, lauo, quia in te, Domine, qui missus fuisti ad redimẽdum nos, maculas meæ humilitatis abstergo. Hanc ergo notitiam habere curabo, vt ex me ipso alia à me fructuosè cognoscam, & te Deum meum ad amorem tui, & vitæ meæ emendationem intelligam.

Basil. hõ. 10. examer.

Psal. 138. 6.

Ioan. 9. 6.

Psal. 138. 6.

Quanam ratione homo seipsum agnoscet.

CAPVT IV.

EST ergo res summi momenti notitia sui, qua à tot tantisque malis liberamur, & tot tantaque bona conquirimus. Quare viri sancti, qui non minori sollicitudine vera bona copiunt, quàm falsa bona contemnunt, solliciti sunt vt hoc bonum cognitionis sui habeant, atque possideant. Et licèt apud homines sapientissimi cogitentur, se tamen ipsos sapientes non iudicant, nisi cognitioni aliarum rerum sui notitiam tanquam vtiliorem adiiciant. Scit vnusquisque eorum, se esse mysticum illud animal, de quo ab Ezechiele dictum est: Ipsum est animal, quod videram iuxta fluuium Chobar, cui quadruplices vultus, quadruplicésque oculi inerant.] Vnde subdit: [Quatuor facies habebat vnum,] scilicet vnumquodque animal. [Facies vna facies Cherub;] id est, bouis, nam cherub significat, agens currum: [& facies secunda facies hominis: & in tertio,] nimirum aspectu eiusdem animalis [facies leonis, & in quarto facies aquilæ:] quibus indicatum est debere iustum omnia quidem cognoscere, si poterit; at inter alia se nequaquam ignorare. Sed ô mira atque recondita facierum quadruplicium commemoratio! Facies vna, id est prima, facies Cherub, vel facies bouis, qui in terram aspiciens, vt eam aratro proscindat, indicat, ô iuste, cognitionem tui. Primo namque debes teipsum aspicere, & aratro mortificationis euoluere, vt alia à te valeas vtiliter intelligere. Secunda facies hominis, proximi notitiam designat, quem, si priùs tuas miserias deprehenderis, scies humaniter aspicere, & non ad contemptum, sed ad benignitatem & ad misericordiam contemplari. Tertia facies leonis, ad notionem huius sæculi impuri refertur, quod leoninis oculis, id est atrocibus, aspiciendum est, ne suauiter conspectum ad suum te amorem alliciat. Quartâ facie aquilæ, Dei notitia signata est, quem, postquam te cognoueris, postquam proximo compassionem, & mundo odium tribueris, oculo puræ contemplationis intelliges. Sciunt ergo spirituales viri se hoc mystico animali depingi, ideóque primo loco sui notitiam exoptant, vt alia postea non ad ostentationem, sed ad animæ profectum intelligant. Et aptè quidem hanc notitiam sui facie cherub audiunt esse signatam, quæ plenitudo scientiæ interpretatur. Quia summam sapientiam adepti sunt, si seipsos penitus agnoscant, ea quia tanquam ex basi cognitionis, per alias res quasi per quosdam gradus ad Deum cognoscendum ascendant. Volo proinde, animam, ait Bernardus, primò omnium scire seipsam, quòd id postulet ratio & vtilitatis, & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: vtilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam præparatio ad ædificandum.] Quid autem putas ædificandum esse? Num aliud certè quàm virtutes ipsas, quæ humilitati superpositæ te ad Dei contemplationem habendam disponent.

Ezech. 10. 14 15

Bern. ser. 36 in Cant.

Nec solùm vnâ ea quatuor faciebus animal illud sui notitiam, quam iustus habere debet, sed & ipso motu designat. Vnumquodque, inquit, eorum animalium coram facie sua ambulabat.] Quid enim est coram facie ambulare, nisi quenquam se sibimetipsi præsentem habere? In quo iusti (auctore Gregorio) ab impiis secernuntur, quòd illi coram facie sua ambulant, quia seipsos agnoscunt: isti verò coram facie sua non ambulant, quia seipsos nesciunt. Eius verba sunt: Omnis etenim iustus, qui vitã suam sollicitus aspicit, & diligẽter considerat quantũ quotidie in bonis crescat, aut fortassè quantũ à bonis decrescat, iste quia se ante se ponit, corã se ambulat, quippe qui vigilãter videt vtrùm surgat, an defluat. Quisquis verò vitæ suæ custodiã negligit, discutereque gẽ git,

Ezech. 1. 12.

Greg. hõ. 4. in Ezechielem.

A quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se iste non ambulat; quia qualis sit in suis moribus, vel actibus ignorat. Nec sibimetipsi præsens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibique in præsenti est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit.] Et post pauca. Peruersi autem, sicut paulo antè iam diximus, coram facie sua non ambulant, quia ea, quæ agunt, nunquam considerant, ad interitum tendunt, in prauis actibus exultant. De quibus scriptum est:
Prou. 2. 14. Qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.] Sæpe verò iustus, qui eos conspicit, deflet: sed ipsi phreneticorum more plangunt, & rident. Alij indigentibus de rebus proprijs multa largiuntur, B sed cùm occasionis tempus inuenerint, indigentes opprimunt, eósque, quibus voluerint rapinis, deuastant. Ponunt ante oculos cogitationis suæ bona, quæ faciunt, & non ponunt pessima, quæ committunt. Hi videlicet coram facie sua non ambulant, quia si sibimetipsis præsentes essent, cuncta subtiliter, quæ agunt, viderent, qualiter bona opera malis actibus perdant, agnoscerent, sicut scriptum est:
Agg. c. 6. Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.] De pertuso quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde mittitur, quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt, quo eis malo opere perdatur. Huc vsque ille.] Si nos itaque iustis annumerari cupimus, iustorum more coram C facie nostra ambulemus. Animus sollicitus puritatis suæ, semper sibi præsens sit, seipsum consideret, seipsum inspiciat, vt valeat suæ saluti prospicere. Sicut enim medicus priùs ægroti qualitatem, & conditionem naturalem attendit, vt eius morbis medeatur: ita animus medicus sui, debet seipsum attendere, suas propensiones & motus agnoscere, vt valeat se apto medicamento curare. Nec sapiens sui ipsius medicus est, qui ad medelam sui non priùs attentè cogitat quid ipse est.

Si ergo tam vtilis est hæc scientia noscendi seipsum, támque propria iustorum, quonam modo quibusque medijs homo seipsum agnoscet? Accipe responsum. Duobus, oratione & consideratione: oratione, vt à Domino hanc sui notitiam D petat: consideratione, vt seipsum, quis & qualis sit, diligenter expendat. Oratio necessaria est, quoniam hæc notitia sui (vt iam diximus) donum est Dei: dona verò non quasi ex iustitia à donante extorquemus, sed humili & intenta precatione ex misericordia postulamus. Et, si omnis sapientia à Domino Deo est, hæc sapientia propriæ notitiæ, omnium scientiarum vtilissima, ab alio quàm à Deo esse non potest. Si ergo illam cupimus, oculos ad Dominum leuemus, & stantes ante ostium miserationis suæ, sine vlla intermissione pulsemus. Sol tenebras discutit; falsitatem, veritatis splendor; errores, substantiæ rei intuitus pellit. Ad iustitiæ itaque solem, ad primámque & summam veritatem recurrendum est, vt offusam caliginem propriæ cognitioni obsistentem auferat, & radium lu- E cis suæ, quo eos inspiciamus, immittat. Orabat sanctus Iob pro hac notitia sui, quando ita aiebat ad Dominum:
Iob. 13. 23. Quantas habeo iniquitates, & peccata? Scelera mea & delicta mea ostende mihi.] Multa, & grauia patior, ô Domine, & tot calamitatibus afflictus intereo. Aperi igitur me mihi, & quid in me lateat, quod tuam maiestatem prouocet ad indignationem, ostende. Homo sum, humani à me nihil alienum puto. Scio

A homines sæpe iniquitates admittere, quibus lædunt proximos; aut peccata, quibus suam naturam dedecore afficientes, seipsos occidunt: aut scelera, quorum malitiâ quasi ex professo in tuam maiestatem insurgunt: aut delicta: nam quæ facere debuerant, omittunt. Quid horum ego feci, vt sic me punias, vt sic me multiplici amaritudine & dolore consumas? Obuersentur ante oculos meos excessus mei; pateat iam mihi ingratitudo mea, vt mala mea iusta detestatione reijciens, tuam miserationem, ac tantorum malorum depulsionem promerear. Si autem nihil fortassis horum admisi, innocentiámque seruaui, [cur ita faciem tuam abscondis,] cur ita mihi indignatis, & opere, ac vltione terribili, [arbitraris me v. 24.
B inimicum tuum?] Ecce quomodo sanctus hic vir sui cognitionem postulabat? sicque & nobis petenda est, vt in hac disciplina proficiamus, & ad Dei notitiam euolemus. Neque enim incongruè dixit quidam doctor, montem, in quo Christus transfiguratus apparuit, esse homini cognitionem sui, quia si iste seipsum agnoscat, séque despiciat, saluator, vt eum releuet, illi suam gloriam reuelat. Qui verò præit, & ducit Apostolos ad cliuum montis huius, non est alius quàm ipse saluator, quia nisi ipse nos doceat, & nostram vtilitatem aperiat, nunquam nobis plenè innotescet. Ac proinde orandus est, vt ad montem nos ducat, & lucem ad hanc scientiam salutarem capessendam ipse con- C cedat.

Consideratio etiam conditionis propriæ ac propriæ miseriæ nobis opus est, vt nosipsos cognoscamus. Aliarum enim rerum notitiam attenta earum meditatione conquirimus, & ille meliùs eam assequitur, qui attentiùs naturam & qualitates rerum cognoscendarum perscrutatur. In hoc autem similis est cognitioni aliarum rerum nostra cognitio, quòd vt habeatur, altam & intentam meditationem requirit. Docet autem optimè Hugo Victorinus, quid homo de seipso meditari debeat, vt aliqua ex parte seipsum agnoscat. A te, inquit, Hugo 3. de anima c. 43. incipiat cogitatio tua, & in te finiatur: nec frustra in alia distendaris, te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites: quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propin- D quior teipso. Si verò aliud cogitationi tuæ se offerat, quod non quoquomodo ad tuam ipsius salutem pertineat; illico despice, & expue: vt semper te possis inspicere, & de cognitione tui, venire ad cognitionem Dei. Agnoscere se debet homo, ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuior: quibus studijs debeat vehementiùs insistere, contra quæ mala debeat instantiùs vigilare: quibus exercitijs valeat meliùs promoueri: quibus vitijs valeat faciliùs corrumpi, quibus culpis subiaceat; vel quibus meritis emineat, & quid pro his pœnæ vel præmij expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura E præuenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possessa. O quàm necessaria discussio, & quàm miranda speculatio, tot animæ virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia vel merita præ oculis habere, & huiuscemodi contemplationi diutiùs inhærere! Suspende ergo animum tuum, ab inferiorum amore; ne fortè de sublimibus eiectus, & de loco voluptatis à propria concupiscentia abstractus, & illectus, post concu-

piscentias

piſcentias tuas eat, & vagus fiat, & profugus ſuper terram. Denique ſi cupis implere Dominicum præceptum: Omni cuſtodia ſerua cor tuum.] Neſcit enim quid de ſpiritu angelico, quid de ſpiritu diuino ſentire debeat, qui ſuum prius non cogitat. Nihil rectè exiſtimat, qui ſeipſum ignorat. Neſcit quàm ſub pedibus ſuis omnis mundana gloria ſubiaceat, qui conditionis ſuæ indignitatem non penſat. Hactenus ille.] Et quidem ex his iam habebit homo aliqua, quæ de ſeipſo cognoſcat. Sed ad plenam ſui notitiam, oportet vt non tantùm mores ſuos, ſed & naturam conſideret. Nam mores noſtri per ſe ſumpti, ſatis noſtræ paruitatis & imbecillitatis nos admonent, ſed naturæ adiuncti, multo efficaciùs ad propriam cognitionem & deſpicientiam inducent. Quid enim miſerius, quàm naturam infirmam, vitiis, quibus impotentior fit, ſubiacere, & virtutibus, quarum præſidio aliquantulum roboratur, non affici? Quid calamitoſius, quàm hominem rerum temporalium onere preſſum temporalia diligere, & rerum cœleſtium amore à multis malis exoneratum eas nó appetere? Quid magis riſu, aut potiùs fletu, dignum, quàm creaturam, ſtatu ac conditione paruulã, ſuam exiguitatem, pro poſſe, contegere, & ſublimitatem, quam non habet, oſtentare? Duo igitur de homine inquirenda ſunt; alterum, quis & qualis ſit in natura: alterum, quis & qualis in moribus inueniatur.

Prou. 4. 23.

B

Duobus autem modis poſſumus naturam & mores hominis inueſtigare; primo quidem abſolutè (vt aiunt) & in ſe: ſecundo verò, per comparationem ad alia. Hæc ſecunda conſideratio longa ſatis eſt, & non admodum difficilis, ſi modum huius inueſtigationis manifeſtemus. Qui in hoc conſtitutus eſt, vt conſiderata aliarum rerum perfectione multiplici, inquiramus quantum aut omnino, aut ex parte aliqua hominis perfectionem excellat. Conferat ſe homo cum Deo, & ſi aliquid vilius nihilo excogitare, aut fingere poterit, eo ſe viliorem & abiectiorem reperiet. Eſt namque hominis ad Deum prorſus infinita diſtantia. Ille, inſipiens; hic infinita ſapientia: ille, iniquitatibus plenus; hic, infinita bonitas, & immenſa ſanctitudo: ille, ſupra quàm cogitari queat, impotens: hic, infinitè potens: ille, vanitas, quia vniuerſa vanitas omnis homo viuens; hic, prima & ſumma veritas: ille ipſum non eſſe, quoniam de ſe nihil eſt; hic, ipſum eſſe, & plenitudo omnis entitatis & perfectionis, qui de ſe ab æterno & in æternum eſt. Et hunc tu, ô Domine, ſuſtines, hunc expectas, illius flagitia diſſimulas, ſupra quem [multum valere tibi ſoli ſupererat ſemper, & virtuti brachij tui quis reſiſtet? Quoniam tanquam momentum ſtateræ, ſic eſt ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, quæ deſcendit in terram.]

C

D

Sap. 11. 22.23.

Conferat ſe deinde homo cum angelis, & ſe viliſſimum & abiectiſſimum inueniet. Angelus eſt incorporeus, & ſpiritus, natura puriſſimus; homo corporeus, aut (ſi mauis) ſpiritus imperfectus carni merſus. Ille immortalis, iſte mortalis. Ille, corporibus multis, quibus aliquando veſtitur, ad obſequium vtens; iſte, vnum corpus, quod partẽ ſui geſtat ad onus importabile vſque ad mortem ferens. Ille, habitator cœli, hic terræ: ille, vno impetu, & velociùs quàm in ictu oculi, mundum peragrans; iſte, tardis paſſibus, & non ſine laſſitudine & neceſſitate vectoris, itineris tantillum conficiens. Ille, ſapientiſſimus ſimplici quodam intuito, & ſimilitudinibus rerum ab ipſa creatione habitis, omnia naturalia & vniuerſa ex ſupernaturalibus ſibi reuelata cognoſcens; iſte rudiſſimus cum diſcurſu, & magno labore, & ſpeciebus per ſenſus ac-

E

quiſitis vix aliquas veritates intelligens. Ille, voluntate rectiſſimus, nihil vile, nihil terrenum diligens; iſte, voluntate volubilis, rebus impuris & terrenis inhærens. Ille, creatus in gratia per breues morulas immenſam beatitudinem meruit, iſte, poſt lapſum primi hominis generatus in culpa, poſt multos annos, & non ſine magnis periculis ex gratia fœlicitatem acquirit, & ſæpe per culpam & oſcitantiam in æternum amittit. Ille, naturaliter in bono, quod ſemel voluit, perſtat ſtabilis; hic, omni aura leuior, & palea inſtabilior, bonum millies deſerit, millies repetit, & nunquam in eodem propoſito & voluntate perſiſtit. Ille tandem diues eſt ſapientia, diues poteſtate, diues rectitudine, qui apud Deum, locum amici familiariſſimi, & iudicis, ac gubernatoris ſuæ domus obtinet; hic omnibus bonis indigus reus eſt, & multorum peccatorum ſibi conſcius ab illo tanquam à cuſtode, à pædagogo, à iudice pendet. Quis non apud angelum ſe deiiciat, quem Ioannes Euangeliſta, & Apoſtolus Domini, poſt tam illuſtres reuelationes acceptas, & poſt tantam lucem diuinæ maieſtatis habitam adorare voluit, niſi ab ipſo angelo fuiſſet prohibitus? Et poſtquam audiſſem, inquit, & vidiſſem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat.] Prohibitus eſt autem illis verbis: [Vide ne feceris.] Vel, ne aliquod ſignum adorationis Deo debitæ daretur illi (vt Auguſtinus & Thomas Aquinas indicant) vel, ne ante ſe procumbentem aſpiceret illum, qui licèt natura minor, tamen erat æqualis in gratia.

Apoc. 22. 8.9.

Aug. qq. in Gen. q. 61 & lib. 20. cont. Fauſt. c. 21. D.Thom. 2.2.q. 84. ar.1.ad 1.

Ac ſi conferat ſe homo non tam cum angelis beatis, ſed etiam cum ipſis dæmonibus, in multis, his impuris & miſeris creaturis ſupponitur. Si enim naturas rerum ſpectes, certum eſt, dæmonem naturâ eſſe homine ſuperiorem, ſiquidem per culpam, nec naturam angeli perdidit, nec vires naturales intelligentiæ, voluntatis, aut poteſtatis amiſit. Si verò mores intuearis, ſæpe homo eſt ipſo dæmone infœlicior atque miſerior. Nonne infœlicior diabolo, qui ſeruit diabolo, & mancipium eſt diaboli? Et quidem: quoniam in ſtatu infœlicitatis, nihil infœlicius quàm miſero & infœlici ſeruire. Nonne infœlicior dæmone, qui cùm poſſit eius damnationem euadere, vltro ſe in damnationem ingerit? Et ſanè, quoniam magna miſeria eſt miſeriam contra voluntatem pati, ſed maxima miſeria eſt miſeriam volũtatè complecti. Nonne infœlicior dæmone, qui pluribus modis peccandi in Deum ſuum creatorem inſurgit? Sed talis eſt homo, nam licèt omnia peccata poſſint eſſe in dæmonibus ſecundùm reatum, & ſecundùm deſiderium, non tamen ſecundùm actum: qui cùm corpore careant, peccatis luxuriæ & gulæ fœdari non poſſunt, nec etiam peccatis auaritiæ aut accidiæ infici, quia nec opes noſtras, ſibi nec neceſſarias, nec vtiles, cupiunt, & in his quæ agunt, laborem ex corpore prouenientem non ſentiunt. At homo præter peccata merè ſpiritualia ſuperbiæ, & inuidiæ, & iræ, quorum actus ſunt in dæmonibus, luxuria & gula ſordidatur, & auaritia atque accidia inficitur, vt quanto maior eſt in eo peccatorum copia, maior etiam quodammodo ſit ipſius calamitas atque miſeria. Ac tandem homo ſi à Deo deſeratur, nocentior eſt dæmone. Idque ſonant illa verba Chryſoſtomi: Homo malus, peior eſt quàm ipſe diabolus. Diabolus enim ſi videat iuſtum, non eſt auſus ad eum accedere; homo autem malus quamuis hominem ſanctum videat, non ſolùm illum non timet, ſed adhuc magis contemnit. Non enim diabolus homini præſtat virtutem, ſed homo diabolo. Arma enim diaboli eſt malus homo,

Vide D. Thom. 1. p.q.63 ar. 2. in corpore.

Chryſ. in imperfecto hom. 24.

Sicut enim homo sine armis non potest aliquid facere contra hostem, sic diabolus etiam sine homine non valet aliquid contra sanctos. Sic ille.] Nec poteris, ô homo, te excusare, & dæmoni præferre, ea eo quòd nunquam in has & similes iniquitates incurreris. Aliud enim est quod ea gratia & beneficio Dei te protegentis habes; aliud verò quod ea natura tua à protoparente infecta possides. Ex parte enim naturæ in qua regnat fomes peccati, & ardor malæ concupiscentiæ, ad hæc & maiora flagitia propensus es, quibus ipsos dæmones imitaris, & aliquando malitia præcellis. Si verò Deus per gratiam suam his te malis exemit, & virum bonum & studiosum effecit, non est cur in te ipso glorieris. Da igitur gloriam Deo, & te ea te dæmonis imitatorem, ex Dei verò gratia, Christi membrum agnosce.

Nec solùm ex comparatione ad res superiores, verùm & ad res se inferiores homo sui cognitionem, & materiam humilitatis eliciet. Nam si sui & brutorum animalium collationem faciat, necesse est vt in multis primatum eis tribuat. A nonnullis animantibus aliquibus virtutibus naturæ superatur. Nam, vt Augustinus ait: Multæ bestiæ vincunt nos homines acrimonia sensuum, & motu facillimo, atque celerrimo, & valentia virium, annosissima firmitate corporum. Quis hominum videndo æquabitur aquilis & vulturibus? Quis odorando, canibus: Quis velocitate leporibus, ceruis, omnibúsque auibus? Quis multum valendo, leonibus & elephantis? Quis diu viuendo, serpentibus, qui etiam deposita tunica senectutem deponere, atq; ad iuuentã redire perhibentur? Sic ille.] Sed si generaliter animalia consideremus, illa ex vtero matris vestita nascuntur, homo nudus: illa, ad sui defensionem, & ad hostes propellendos armata, hic, inermis, & periculis magnis ac multis expositus. illa, naturaliter notitia ciborum, & medicamentorũ sibi necessariorum, instructa; hic, tam ignarus, vt paruulus fame pereat, nisi vberibus illum nutrix admoueat, & adultus sæpe noxia, & mortem afferentia, pro vtilibus & vitam seruantibus sumat: illa, aut illorum plurima, vitam satis diuturnam habẽtia, ducentorum aut trecentorum annorum, vt Philosophus, de elephantibus & ceruis asseuerat; hic, per breue tempus, & plenus malis, perdurat: illa denique, tanquam robustiora & ditiora, paucis egent; hic verò, tãquam infirmus & pauper, multis indiget. Sed si imaginem reipublicæ in quorundam animalium congregationibus aduertamus, manifestè videbimus eas nostrarum rerum publicarum esse magistras. Quis enim non miretur ordinem apum, solicitudinem formicarum, ad quas sapiens pigros mittit, vt sapientiam discant; & locustarum agmina, sine vllo rege, aut duce, ita composita, vt ab imperatore expertissimo instructa videantur? Quando respublicæ nostræ tam indisruptum ordinem, tam indefessum laborem, tam seueram otiosorum punitionem custodierunt? Quando iura sua, & leges à maioribus latas, tam sine vlla trãsgressione seruarunt? Perspectis quoque in animalibus vitiorum ac virtutum vmbris, reperiemus, animalia vitiis ab hominibus vinci; è contrà verò homines ab animalibus, virtutibus superari. Est enim homo sæpe leone crudelior, tigride audacior, mulo insolentior, equo manior, lupo rapacior, lepore timidior, vulpe versutior, asino stolidior, hœdo fœtidior atque salacior. Rem exaggero si non Chrysostomum mea dicta confirmantem adduxero. Exponens enim illud: Attendite vobis ab hominibus, sic ait: Ita dixit, attendite vobis ab hominibus quasi à quibusdam pessimis malis, & super omnia mala malis. Nam si nõ quasi homines accusans dixisset, sufficeret illi dicere, attendite vobis, tradent enim vos. Nunc autem addidit, attendite vobis ab hominibus: ostendere volens, quia præ omnibus malis homo est pessimũ malum. Nam si bestiis comparare volueris eum, peiorem inuenies eum. Bestia enim, quamuis sit crudelis, tamen quia est irrationabilis, declinabitur ab homine crudelitas eius. Homo autem crudelis cùm sit, & rationabilis, non facilè euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem serpenti, peiorem inuenies hominem; quoniam serpens etsi maliciam habet, tamen hominis timorem habet. Ideo si quem absconsè potuerit, mordet: si autem non poterit, fugit. Homo autem & maliciam habet serpentis, & timorem non habet, sicut serpens. Ideo quamuis non habet tempus, latet sicut serpens, si autem inuenerit, irruit sicut bestia. Adhuc autem anguis, si quidem irritata non fuerit, in silentio transit. Homo autem & non irritatus insanit, & magis super illos insanit, à quibus non fuerit irritatus. Hæc ille.] Quod autem dictum est de vitiorum imagine in animalibus reperta, dici potest & de vmbra virtutum, quòd scilicet nunquam, aut rarò virtutes vere nostræ, virtutes illorum fictas assecuntur. Prudentia animalium in cauendis malis atque periculis, & in quærendis bonis, & ad sustentandam & seruandam vitam necessariis, est admirabilis, & nullis defectibus subiacens, cùm tamen nostra incerta sit, & sæpe nos fallat, atq; decipiat. Iustitia eminent, & nobis se præferunt, quia nihil proprium possident, & sine aliorum iniuria sunt paucis, & ad vitam necessariis, contenta. Fortitudine excellunt, qua sine vlla timiditate se ab aduersariis tuẽtur, & multa eorum nos fugãt, & nobis timorem incutiunt. Temperantia superant, siquidem ad solam necessitatem comedunt cibos à natura sibi paratos, non vt nos qui ad voluptatem sæpe delicias manducamus, saluti corporis officientes, & coquorum arte dispositas: & solo prolis generandæ appetitu, certis temporibus, & moderatè, mas & fœmina in vnum cõueniunt. Quid de eorum pace dicam, cùm nunquam animalia cum aliis sui generis bellum gerant? Quid de fidelitate, qua equi, & canes nos rubore suffundunt? Quid de gratitudine, qua exigua beneficia, multo meliùs quàm nos ingentia, recompensant? Si liceret nobis in his enarrandis expaciari, longum satis tractatum cuderemus. Legat, qui volet Origenem, Basilium, & Ambrosium, in his libris, quos super Genesim ediderunt, & Philosophos de rerum naturis disputantes, & mirabilia, quæ ipsum humilient, inueniet.

Res tandem inanimæ in multis hominem longè post se relinquunt. Cœli superant eum magnitudine, perpetuitate, loco, lumine, ordine, pulchritudine. Elementa, excellunt agendi efficacitate, resistendi potestate, contrarij sibi proximi sustineotia, & obsequij nobis exhibiti vtilitate. Mista, tum imperfecta tum perfecta eminent decore, duratione, contrariatum qualitatum, quæ ea destruant, vacuitate. Quid enim cãdidius niue, simplicius pruina, illustrius grãdine? Quid fortius ferro, durabilius argento, incorruptibilius auro? Quid lapidibus pretiosis purius, aut gemmis illibatius, quas nulla insolens qualitas fucat? Arbores, & plantæ, quæ cum animantibus computantur, præstant multiplici virtute languores curandi, frondibus, floribus, fructibus, quarum seminia non sunt vitiis fœda, nec cogitationi horribilia; quarum generatio est pura; quarum augmentum & conseruatio sine aliorum iniuria.

Homo igitur seipsum ad humilitatem, facta sui ad res creatas collatione cognoscat, & in quo superetur, perpendat, & in quo erudiatur, aduertat. Quem quidem modum cognoscendi, à diuinis scripturis accepimus.

Aug. 8. de ciuit. c. 15.

Matt. 10. 17. Chrys. ho. 24. in Matt. in imperfect.

cepimus. Id enim sonant illa verba: Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam: quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.] Et illa: Miluus in cœlo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.] Et rursus illa: Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis.] Et paulo antè: Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt; quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos.] Et iterum illa: Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur: accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima; cuius consummatio in combustionem.] Et sic sunt alia sexcenta. Hæc cognitio nostri per comparationem ad alia siue animata, siue inanimata, vtilissima est, sed longè vtilior ea, quæ seipsum in specie aut absolutè cognoscit. Ad quam notitiam habendam considerandum est tria esse in homine, naturam, potentiam, & actionem, quæ magnopere eius inquisitioni seu perscrutationi deseruiunt. Quæ cùm non sint perpetua, sed temporalia, ad tria tempora, præteritum, præsens, & futurum referenda sunt. Quodlibet igitur horum trium sub his tribus temporibus consideratum, tres interrogationes excitat; atque adeo nouem erunt interrogationes, quibus si verè respondeamus, nostri cognitionem satis manifestam eliciemus. Inquirat ergo quisque apud semetipsum quid fuerit homo? Quid sit homo? Quid futurus sit homo? Ac deinde quid potuerit homo? Quid nunc possit homo? Quid posthac poterit homo? Ac tandem, quid fecerit homo? Quid nunc faciat homo? Quid in futurum facturus sit homo? Si homo nouem veritates sub his interrogationibus latentes inuenerit; satis habebit ad manum vnde se cognoscat, & vnde se apud Deum hominésque denciat.

Prou. 6. 6. 7. 8.
Hier. 8. 7.
Luca 12. 27.
v. 24.
Hebr. 6. 7. 8.

Quid fuit Homo.

CAPVT V.

VT aliquem laudare, aut vituperare aggrediuntur, ab eius progenitoribus filum orationis incipiunt, vt vel illorum nobilitatem, & gesta præclara illi tanquam germini optimæ radicis tribuant, vel ob ipsorum flagitia sempiternã ignominiæ notam inurant. Licèt autem nos nec hominẽ laudatione prosequi, nec vituperatione afficere, sed synceram veritaté propalare velimus, viã hanc ab aliis tritam ingredimur, vt cõditionis nostræ notitiam assequamur. A quasi parentibus ergo, & auis, & proauis hominis incipiat oratio; qui, & quales illi fuerint omnibus innotescat, videatq; ille, & iudicet an ex hac parte aliquam habeat materiam gloriandi. In parentibus ac progenitoribus fuit homo tanquam in illis, à quibus naturam accepit, at in seipso est; & quia prius est fuisse, quàm esse, expendamus seriò quid fuerit, vt postea videamus quid sit. Constat autem homo corpore corruptibili, & animo corruptionis experte; ex quibus velut ex duabus partibus coagmentatur. Et certum est, caussam effectricem vtriusque partis, perinde atq; omnium aliarum tentum tum visibilium tum inuisibilium, esse Deum, qui hominem, vt ipsi seruiret, ipsóque frueretur, efformauit, & ad sui imaginem fecit. Sectore, inquit Psaltes, quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos.] Et sanctus Iob: Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexterã.] Postquam ex hac vita decessero, & multis sæculis in sepulchro iacuero, & animus meus à corpore separatus in loco à te præparato substiterit, tandem adueniente resurrectionis die, vocabis me [in iussu & voce archangeli, & in tuba Dei, & ego libentissimè tuæ voci parebo, atque vt tibi astem, resurgam. Libenter, inquam, obediam, quoniam vox non erit ad damnationem (vt spero) sed ad salutem, méque, qui opus sum manuum tuarum, singulari amore proteges, & quasi data dextera ad eum subleuandum, cui casus imminebat, ab æterna pœna impiis præparata defendes. Est igitur homo opus Dei, quemadmodum & reliqua creata omnia, licèt ad finem altiorem, quàm res rationis expertes, & ad æqualem cum angelis ordinatus, vt scilicet Deum suum agnoscat, eum diligat, et obediat, & visionem ac possessionem eius in præmiũ sui laboris obtineat. Ex quo profectò non modicam ansam habet homo suæ iniquitatis cognoscendæ, & humilitatis captandæ, qui inter vniuersas res creatas suo creatori solus ingratus est, qui cognitionem eius, quem inanimata sentiunt, perdidit, & opera manuum suarum pro diis coluit, qui amorem suum, spreto summo bono, in fictis bonis collocauit, qui Domino suo obedire contempsit, & tandem hæreditatem illam æternam, & optimam, sibi paratam amisit. Sed de hoc aliàs. Nunc verò omissa effectrice caussa, ad id, ex quo factus est homo, oculos cõuertamus, & quid fuerit reperiemus.

Psal. 99. 3.
Iob 14. 15.
1. Thess. 4. 15.

Homo, quoad corpus, ex vilissima quadam materia factus est, quam ob honestum pudorem nominare non licet. Eam generali nomine omnibus initiis ex parte materiæ communi semen appellamus, & ad maiorem expressionem humanum semen dicimus. Hoc nomine ad hanc rem explicandam vsus est Salomon: Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente.] Sanguis maternum semen significat, quod subrubicundum esse dicitur, cùm paternum sit albius atque candidius. Vtrumque autem non sine impura delectatione deciditur, quæ proinde somno comparatur, quia & rationem ligat, & pro eo spacio temporis generantes similes belluis facit, & instar somni citò perficitur, & euanescit. Istam materiam Bernardus ita descripsit. Quid sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus: deinde spuma illa coagulata, modicum crescendo caro facta est.] Et quamuis non deceat in re tam fœtida diutiùs consideratione immorari, sed potiùs ab ea citò transire; tamen patiendum est tãtisper rubori, & hoc cœnum paululum mouendum, etsi fœteat, vt homo natale solum suum, ac egregia initia cognoscat. Materiæ huic multis nominibus arborum & plantarum semina præferuntur. Primò, quòd hæc munda sunt, & sine vllo horrore in sinum mittuntur, oculis videntur, & manibus atteruntur: illa verò materia adeò impura est, & fœtida, vt nec manu tangi, nec oculis sine rubore aspici possit. Secundò. Arborum semina purissima quadam emanatione procedunt; sed materia hæc emanat nõ sine prurítu carnis, feruore libidinis, & fœtore luxuriæ. Ideo conceptio hominis tenebras amat, & tanquam res obscœna, & quæ genitori ignominiæ est, lucẽ fugit, & aliorũ etiam tum carissimorũ aspectũ exhorret. Tertiò, semina arborũ, atq; etiam animalũ nullo peccato, nullaque iniquitate inficiuntur: at hæc materia, eiúsve emanatio, sæpissime aliquo peccato, saltem leui, fœdatur, quod parẽtes ex nimia

Sap. 7. 2.
Bern. in meditat. c. 2.

A sed selecta vndequaque optima, ex puta materia purissimum ea colasse accuratè, quod maximè ad hoc opus aptum erat. Consoletur & nos Augustinus, *August. tract. 9. in Ioan.* asserens, quatuor litteris nominis Adam, quatuor terræ partes contineri, Orientem, Occidentem, Septentrionem, & Meridiem, quasi primus homo ex quatuor pugillis terræ sumptis à quatuor mundi partibus fuisset compositus. Quod clariùs docuit Cyprianus, qui postquam dixisset, nomina Hebraica eo consilio fuisse indita, vt proprietates hominum, *Cyprian.* quibus imponebantur, designarent: hæc addit: Ex ipso protoplasto probamus veritatem. Nomen accepit à Deo Adam. Hebraicum Adam in Latino interpretatur, terra caro facta, eo quòd ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit, si-
B *Isaiæ. 40.* cut scriptum est: Palmo mensus sum cœlum, & pugno comprehendi terram, & finxi hominem ex omni limo terræ, ad imaginem Dei feci illum. Oportuit illum ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in se portare Adam. Sed ô quàm exigua, & à longè petita consolatio? Quid enim refert si homo ex terra munda fuerit effectus, cùm ex eo terra vilis esse non desinat? Certè si superfluum est (vt dicebat sanctus Hilarion) munditiam in cilicio quærere, multo delicatius est eam in luto, in cœno, & in stercore quæritare. Quid etiam prodest si ex pugnis terræ à quatuor orbis partibus sumptis fuerit compactus, cùm ex hoc solùm habeamus, quòd ex quatuor lateribus (vt aiunt) nulla nobilitate insignitur, sed vndiquaque conspectus humillimo genere natus
C reputatur? Fiat, fiat ex quatuor pugnis terræ à quatuor plagis orbis acceptis, vt in toto vniuerso cunctæ creaturæ notionem vilitatis hominis habeant, & nullo loco, licèt homo velit, & conetur, suam vilitatem abscondat.

Iam ex auo ad proauum hominis ascendamus, non efficientia, sed ordine, quia scilicet tertio gradu separatur à genito, & ideo, vt minùs impropriè loquamur, quasi proauum appellemus. Cœnum ergo illud, siue lutum, à quo homo sumpsit exordium, ex quo factum est? Profectò ex nihilo factum est. Cœlum enim, & elementa, atque adeo terra, & aqua, ex quibus lutum factum est, ex nihilo facta *Genes. 1. 1.* sunt. In principio, ait Scriptura, creauit Deus cœlum, & terram.] Creare autem, si vox pressiùs acci-
D piatur, est rem totam, siue ex nihilo, producere. Et quamuis verbum, quo sacra Scriptura vtitur, latiorem significationem habeat; tamen certum est, cœlum & terram ex nihilo fuisse creata, neque enim productionem cunctorum aliquid præcessit, ex quo aut cœlum, aut terra, aut quicquam aliud fieret. Vn-*2. Mach. 7. 28.* de illa septem Machabæorum mater fortissima vnum eorum ad mortem pro patriis legibus sustinendam exhortans, dixit, Peto, nate, vt aspicias ad cœlum, & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus. Hoc autem initium est animæ nostræ, corpo-
E rique commune: nam animam non ex se ipso, vt aliqui hæretici impiè & stultè finxerunt, sed ex nihilo in lucem eduxit. Aliter tamen corpus, quàm anima hominis ex nihilo facta sunt. Anima quippe nullo interiecto medio, corpus verò ex nihilo mediis aliis cœpit. Corpus factum est ex semine, semen ex cœno, cœnum ex nihilo: & animus non ex semine, neque ex cœno, quia materiæ expers est, & immortalis, sed à Deo extructus ex nihilo. At nunc perscrutemur quid sit hoc nihilum. Sed certè inanis erit perscrutatio nostra, quia nihil, nullum esse, nullámque naturam habet, sed est defectus, aut (vt propriùs loquamur) negatio omnis essentiæ, & naturæ, quare

A neque intelligi quidem potest. Quia cùm intellectus solùm versetur circa id quod habet esse, vt visus circa colorem, & lucem; auditus, circa sonum, & vocem: non potest capere & intelligere id quod non est. Si verò interroges, Quare dicimus, hoc nihil est, & esse addimus ei, quod non est, neque esse potest? Augustinus hanc quæstionem excitauit, & soluit. Sic *August. 1. Hypognost. 5.* ille ait: cùm dicimus, nihil, nomen insubstantiale nominamus; cùm verò addimus, est, rem significamus. Cur ergo nomen insubstantiale, id est, nihil, tamquam verè aliquid sit, dicimus, addendo, est? Omne enim, quod dicimus, est, esse aliquid æstimamus. Tamen cùm aliquoties dicimus, nihil est, pro consuetudine locutionis addimus, est, ad nihil cùm nomen tantùm sit nihil, & non res. Hoc itaque
B nomen, nihil, nullam rem significat: atque adeo si tu, ô homo, factus es ex nihilo, factus es ex nulla re, & fuisti nulla res. Quid ergo fuisti, ô homo? An lignum? Sed minùs quàm lignum. An lapis? Sed minùs quàm lapis. An puluis? Sed minùs quàm puluis. An stercus? Sed minùs quàm stercus. An vmbra? Sed minùs quàm vmbra; quia illa priuatio est lucis in subiecto apto lucem recipere. At te in prima creatione nullum subiectum præcessit; fuisti igitur quod nec amari, nec æstimari, nec intelligi, nec concipi potest, scilicet nulla res. Fuisti quasi in quadam abysso æternæ obscuritatis, in qua nulla lux; in lacu summæ miseriæ, in quo nullum leuamen; in profundo infœlicitatis, aut (quod est amplius) non fœlicitatis, à quo tamen te potentissima Dei manus
C extraxit, & totum hoc esse, quod habes, sine eo quòd aliquid eius præcessisset, attribuit.

O igitur insignis humanæ elationis prosapia, ô illustris generis humani nobilitas, ô clarissimi progenitores hominis stercus, cœnum, & nihil! Et superbiet terra, & cinis, & efferetur stercus, & eleuabitur cœnum, & inflabitur nihil. Et non sufficient indumenta purpurea, & serica, & aurea, & gemmis contexta, ad inuoluendum stercus? Et non satis erũt tot genera pretiosorum ciborum, & tot esculenta, & pigmenta ad satiandum cœnum? Et non sufficient tot dignitates, tot honores, tot plausus, & laudationes, ad implendum nihilum? O nihil, nihil, quantum Deo displices, cùm inflaris; quàm dignum es in nihilum redigi, cùm eleuaris; quàm infamia & risu
D dignum quando post auram popularem curris, & honore affici concupiscis. O stercus, quid de primatu contendis? Quid de alienis donis tibi mutuò datis gloriaris? Quid amas primos accubitus in cœnis, *Matth. 23. 7.* & primas cathedras in synagogis, & vocari ab hominibus Rabbi? O cœnum quid ea, quæ apud alios splendeant, quæris? Quid tanta sollicitudine præesse appetis? Quid videri maior concupiscis? O nihil, quid tibi & laudi? quid nihilo, & honori? Quid nulli rei, & magni nominis desiderio? An non poterit stercus sine honore putrescere, & cœnum sine laude sordere, & nihil sine fama, & gloria perdurare? Sæpe
E hanc tuam originem, sanè dedecoris & ignominiæ plenam, in memoriam reuoca; numquam commonitas, vt huius primæ vilitatis tuæ obliuiscaris, qua subortæ ex quacumque caussa admirationi respondebis. Corporis doloribus ægritudinibúsque vexaris, & ad tumulum iam festinare videris? Cogita apud te met ipsum: sum lutum; & quid mirum si ad lutum properet caro mea, vt lutum luto cohæreat? Angoribus & tristitiis animi pulsaris, & timoribus vndiquaque circumdaris? Dic: sum lutum, quid ni lutum his miseriis conculcetur, & ab omnibus despiciatur? Tentationes te cingunt, & ad malum, quod numquam fortè expertus es, nec vmquam co-

gitasti, pertinaciter inducunt? Eandem vocem inculca: Sum lutum, & cœnum fœtidum: fœtor verò fœtorem diligit, & ab omni puritate & mundicia mentis abhorret. Sic Iob omnem admirationem ex suis miseriis exortam excludebat. Iob. 30. 19. Comparatus sum, inquit, luto, & assimilatus sum fauillæ, & cineri.] Quid mirum, inquam, si tantis consumar doloribus, si tantis morbis conficiar, si tam desperatis tristitiis & afflictionibus conterar, cùm sim lutum fœculentum, cùm sim fauilla leuissima, & cinis adustus, cui deest facultas, vt alicui malo resistat? Lutum fit ex puluere & aqua, vtroque manente: fauilla & cinis, ex ligno & igne, vtroque deficiente. Sum ergo lutum, in quo propensio ad terram regnat, & aqueus prauæ concupiscentiæ humor exundat. B Sum fauilla & cinis, à quo si meæ naturæ relinquar, omnis fructus bonorum operum abfuit, & omnis spiritualis calor, & rerum cœlestium desiderium amórque defecit. Bene profectò sanctus Ephræm meam conditionem descripsit, dicens: Ephræm. serm. in eos, qui in Christo dormierunt. Quid est homo? Nihil. Quid homo? Cinis, ac puluis. Quid homo? Somnium. Quid homo? Vmbra.] Est quippe homo nihil, quia ex nihilo sumptus est. Est vermis, quia ex putredine factus est. Est cinis, quia facillimè dispergitur. Ioan. 3. Est puluis, quia in lutum commutatur. Est somnium, quia non subsistit, sed citò euanescit. Est vmbra, quia in momento pertransit. Sed satis sit nunc dixisse quid homo fuerit, quia fuit stercus, & lutum, & nihil: iam verò quid sit, explicare pergamus.

C

Quid est Homo.

CAPVT VI.

SOLENT aliqui in terrena republica ex initiis exiguis ad magnas dignitates prouehi, & ob virtutis meritum, aut ob res præclarè gestas, celebre nomen, gloriosam famam, & ingentes diuitias comparare. Inquiramus ergo num homini ita contigerit, vt ex stercore, & luto, & nihilo factus, aliquam nobilissimam naturam, & ab omni miseria & labe alienam sortitus sit? D Et quidem sanctus Dauid, satis euidenter ostendit, hominem esse conditione vilissimum, adeo vt contemplans eum à Domino dilectum, in admirationem rapiatur. Alloquens ille Dominum, sic ait: Psal. 8. 5. Quid est homo, quòd memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum?] Mira res, & magnum excitans stuporem, quòd tu Deus supremus omnium rerum gubernator, & Dominus, memor sis hominis scelestissimi peccatoris, eúmque ad te trahas; & quòd non obliuiscaris iusti, etiam si sanctus sit, & perfectus; immo innumeris & pretiosis eum beneficiis multiplices. Quoniam tam hic quàm ille, sic sunt exigui & viles natura & conditione sua; E & hic, comparatione tui, tam meritis suis paruus, & ille tam omnibus donis indignus; vt mirum sit valde, si in eos velis eximia beneficia conferre, & tantæ vilitatis recordari. Iusta est, & digna sapientis hæc Dauidis admiratio: qui enim vilitatem hominis ex vna parte, & ex alia immensam Dei maiestatem & gloriam attentè fuerit contemplatus, non poterit non horrore perfundi, cùm videat hanc maiestatem de tanta exiguitate sollicitam, & hanc exiguitatem diuinæ maiestatis beneficio ad tanta bona sublimatam.

A Quanta enim sit exiguitas, & vilitas hominis, non multis verbis Seneca in hunc fere modum expressit: Seneca lib. de consolat. ad Marciam Quid est homo? Quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile iactatu; non tempestate magna, vt dissipens, est opus. Vbicumque arietaueris, solueris. Quid est homo? Imbecillum corpus, & fragile, nudum, suapte natura inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum: cùm bene lacertos exercuit, cuiuslibet feræ pabulum, cuiuslibet victima, ex infirmis fluidísque contextum, & lineamentis exterioribus nitidum, frigoris, æstus, & laboris impatiens, ipso rursus situ & otio iturum in tabem, alimenta metuens sua, quorum modum inopia rumpit. Anxiæ solicitæque tutelæ, precarij spiritus, B & male inhærentis, qua parum repentinum audiet, ex improuiso sonus auribus grauis excutit. Soli semper sibi nutrimentum vitiosum, & inutile. Miramur in hoc mortem vnius, qua singulis opus est. Numquid enim, vt concidat, res magni momenti est? Odor ille, sapórque, & lassitudo, & vigilia, & humor, & cibus, & sine quibus viuere non potest, mortifera sunt. Quocumque se mouet, infirmitatis suæ statim conscium, non omne cœlum ferens, aquarum nouitatibus, flatúque non familiaris auræ, & tenuissimis caussis, atque offensionibus morbidum, putre, cassum, à fletu vitam auspicatum. Cæterùm quantos tumultus hoc tam contemptum animal mouet: in quantas cogitationes oblitum conditionis suæ venit?] Hæc ille. C Ad quantam verò homo dignitatem sublimetur, postea dicemus, & interim ille perspiciet, qui intellexerit, hominem ad Dei vnionem destinatum, ad possessionem cœlestium bonorum creatum, & ad intimam eum Deo familiaritatem admissum. Sed nunc relinquantur hæc sublimia hominis, quæ sanè non minùs quàm abiecta & humilia ipsum humiliant, & ad hæc crassiora, quæ apertiori modo ad humilitatem conferunt, nostra se conuertat oratio. Vt ergo miseria hominis sit nobis vtcumque perspecta, illud in primis aduertamus, hominem ex corpore & spiritu, ex carne & anima esse compositum, & ex natura visibili, quæ belluis communis est, atque ex natura inuisibili cœlestibus spiritibus proxima coagmentatum. D In vtraque verò natura quàm plurimis est miseriis necessitatibúsque subiectus, quarum aliquas necesse erit explicare.

Homo igitur secundùm inferiorem partem sui caro est, quem Dominus Deus ex puluere procreauit. Iob. 10. Nonne, inquit sanctus Iob, sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle, & carnibus vestisti me; ossibus & neruis compegisti me. Accepit Deus puluerem, & aqua subegit, ac molliit, vel tractabilem & fluidum fecit. Deinde ad modum casei lutum illud ex puluere & aqua concretum pressit, & quasi coagulauit, & forma humana vestiuit. Ac tandem illud in pellem, carnem humanam neruósque conuertit. Non simpliciter terram accepit, ait Chrysostomus, Chrysost. hom. 13. in Genes. sed puluerem, E & tenuissimum, vt quis dixerit, de terra. Et hunc puluerem terræ suo præcepto in corporis naturam vertit. Nam sicut substantiam terræ, cùm non esset, produxit: ita & nunc, cùm vellet, puluerem terræ in corpus vertit. Hic exclamare iuuat pulchrum illud Beati Dauid dictum: Ps. 105. 2. Quis loquetur potentias Domini, & auditas faciet laudes eius? Quia de puluere tale animal produxit, & tanto honore venustauit, tantísque beneficiis statim ab initio prosequutus est, monstrans per omnia suam misericordiam?] Similis autem est huic primæ formationi ex

luto factæ, cuiusque corporis humani formatio. Semen enim fœmineum quasi lac subigitur, & semen virile, quoad aliquam saltem partem, vicem gerens coaguli, naturali virtute cum reliqua materia densatur, & in carnem, pellem, ossaque conuertitur. De hac formatione sic scribit Augustinus. Dicitur conceptio humani corporis sic procedere, & perfici, vt primis sex diebus quasi lactis habeat similitudinem; sequentibus nouem diebus conuertatur in sanguinem; deinde duodecim diebus solidetur: reliquis decem & octo diebus formetur, vsque ad perfecta lineamenta omnium membrorum; & hinc reliquo tempore vsque ad tempus partus magnitudine augeatur.] Iam autem homo nuper conceptus in ipso matris vtero incipit miserias incomparabiles experiri.

Aug. lib. 83. qq. q. 56. To. 4.

B Concipitur in olido carcere; generatur in tetro & caliginoso ergastulo, nempe in ventre matris, in eóque nouem mensibus clausus & compeditus tenetur. Membranæ illæ, quibus obuoluitur, quæ secundæ, vel secundinæ dicuntur, quòd nascentem infantem sequantur, illi pro cippo sunt; pro compedibus verò ipsa dispositio naturæ, nam ad modum glomiculi, siue orbiculi, in vtero manet: ac pro catenis ipsa imbecillitas infantulis, quæ eum moueri vix sinit. Illud ergastulum numquam radiũ vel minimum lucis vidit, numquã vocẽ consolatoris audiuit, nec aliquod leuamẽ ad ferẽdas illas angustias accepit, sed semper in perpetua caligine & horrore permansit. Offertur misero infanti in illo carcere alimentũ, vt viuat; sed quod alimentum? Quàm immũdum, quàm olidum, C quàm ab omni sapore alienũ? Huiusmodi alimentum est sanguis mẽstruus fœminæ, quẽ suprà ex Innocentio descripsimus, & hîc iterum ad confusionem nostram eadem ex Plinio repetimus. Sed nihil facilè reperitur, inquit, mulierum profluuio magis monstrificum; arescunt superuentu musta, sterilescunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus insedêre, decidunt. Speculorum fulgor ipso aspectu hebetatur, acies ferri præstringitur, eborísque nitor: aluei apum emoriuntur; æs etiam atque ferrum rubigo protinus corripit, odórque dirus aëra. Et in rabiem aguntur gustato eo canes, atque insanabili veneno morsus infigitur.] Hoc cibo reges & principes in vtero matris aluntur, & quibus tanta & tam exquisita pretioso- D rum ciborum copia non sufficit, hac peste à morte seruantur. Ibi omnes parui & magni; nobiles & ignobiles, angustia constringimur, tugurioli illius sordidi paruitate coarctamur, innumeris periculis, ac vitæ discriminibus cingimur, &, si viuentes, at sæpe signis infœlicitatis nostræ notati in lucem prodimus. Quidam enim (vt ait Innocentius) tam deformes & prodigiosi nascuntur, vt non homines, sed abominationes potiùs videantur, quibus fortè meliùs fuisset prouisum, si numquam prodiissent ad visum: quoniam vt monstra monstrantur, & ostenduntur ostentui: E plerique verò diminuti membris, & sensibus corrupti nascuntur, amicorum tristitia, parentum infamia, verecundia propinquorum. Quid hoc particulariter dixerim de quibusdam, cùm generaliter omnes sine scientia, sine verbo, sine virtute nascamur? Flebiles, debiles, imbecilles, parum à brutis distantes, immò multo minus in multis habentes. Nam vt illa orta sunt, statim gradiuntur; nos autem non solùm erecti pedibus non incedimus, verùm etiam curuatis manibus non reptamus.

Plin. lib. 7. c. 14.

Innoc. lib. 1. de contemptu mundi c. 5.

Sed adhuc miseriæ calamitatésque natiuitatis nostræ sunt minutiùs indagandæ. Nascimur non sine iniuria matrum nostrarum, quas timore concutimus, dolore ingenti cruciamus, & corporis fractione di-

A scerpimus. De vipera à quibusdam memoriæ proditum est à fœtu suo in ipso partu perrumpi, & ob vitam nequissimis filiis datam ab eisdem morte puniri. Alii id negant, & falsum putant, quòd à viperæ catulos recèns natos ore expoliri deprehenderint. At si illud verum est, nos matribus nostris paulo minùs nocui sumus, qui eas, si non interficimus, saltem periculo mortis exponimus. Si verò hoc postremum à veritate non deuiat, nocentiores inuenimur, quia matres immensis doloribus perurgemus. Fœminæ peccatum dolore partus mulctatum est; cui dixit Dominus: In dolore paries filios:] quæ lex tam exactè seruatur, vt omnes (vna Virgine excepta, quia virgo concepit, & peperit) cum magno dolore pariant, & multæ earum præ doloris magnitudi- B ne pereant. Rachel ob difficultatem partus periclitari cœpit, & in ipsa effusione fœtus vitam finiuit. Vxor Phinees in ipso partu vitam cum morte commutauit. Et quotidie mortes fœminarum videmus, quæ simul vitam peragunt, & infantes effundunt. Nec mirum, quia non est dolor sicut parturientis, cui voluptas in conceptione data, non sine sensu multiplicari doloris aufertur. Nos autem in tanta calamitate nati, & tantis doloribus circumsepti, quid mirum si à ploratu & lacrymis vitam inchoemus, & ad quantas miserias nati sumus, statim, ipsa natura docente, fateamur? Hoc autem esse primum opus infantis ex vtero matris in hanc lucem egressi, asserit apertè liber Sapientiæ, aut potentissimus rex Salomon, qui introducitur C loquens, & docens: Et ego natus, inquit, accepi communem aërem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans.] A qua lege vagituum atque ploratus non magnum est si Salomon non fuerit exemptus, cùm filius ipse Dei puer factus, & ex Virgine natus, non fuerit in hac lacrymarum valle liberatus. De quo Fortunatus Presbyter cecinit:

Hieronym. epist. ad Præsidium. Plin. lib. 10. c. 62. Philostr. li. de vita Apollony.

Genes. 3. 16.

Gen. 35. 17. 1. Reg. 4. 20.

Sapien 7. 3.

> *Vagit infans inter arcta*
> *Conditus præsepia.*

Debuit enim per omnia fratribus similari, vt misericors fieret. Et qui ad nostras miserias suscipiendas & leniendas nascebatur, æquum erat vt in ipso vitæ mortalis exordio, vagitus & lamenta nostra experiretur. Nam qui per omnia, vel in omnibus (si igno- D rantiam & culpam excludas) hominibus assimilatus est, sine dubio similem in mundum introitum, & similes vagitus & ploratus accepit, & qui pro nobis iam grandis factus, fatigari & mori voluit, in infantiâ eiulare & flere non erubuit. Hos autem vagitus ploratúsque nascentium esse calamitatum futurarum præsagia, fassus est Tertullianus, sic scribens: Mentior, si non statim infans, vt vitam vagitu salutauit, hoc ipsum se testatur sensisse, atque intellexisse, quòd natus est, omnes simul ibidem dedicans sensus, & luce visum, & sono auditum, & humore gustum, & aëre odoratum, & terrâ tactum. Ita prima E illa vox de primis sensuum vocibus, & de primis intellectuum pulsibus cogitur. Plus est quòd de prospectu lacrymabilis vitæ quidam augurem incommodorum vocem illam flebilem interpretantur, quòd etiam præsciens habenda sit ab ingressu natiuitatis, nedum intelligens. Hæc ille.] Errat quidem ille dum sentit infantes intellectus vsu pollere, qui vsus robustiorem ætatem, & sensuum nonnullam perfectionem expectat, à quorum ministerio dependet. Sed in hoc verus est, quòd putet, vagitus & ploratus infantium, futura vitæ mala, & aduersa portendere. Idque quidam ex Latinis Poëtis agnouit, in hunc modum canens:

Hebræo. 2. 17.

Tertull. lib. de Anima. c. 19.

Tum

Lucret. lib. 5.

Tum porro puer, vt sæuis proiectus ab vndis
Nauita, nudus humi iacet infans, indigus omni
Vitali auxilio, cùm primùm in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profundit,
Vagitúque locum lugubri complet, vt æquum est,
Cui tantum in vita restet transire malorum.

Duplex ergo instat in ipso ortu nostro futurarum calamitatum indicium. Alterum, quòd inter immensos dolores matris, & tristes timores patris, ex compari discrimine prouenientes, nascimur. Alterum, quòd eiulatu & fletu ab ipsa natura datis, & ab ipsa aëris intemperie, & habitationis nouitate exortis, quæ nos aduersa maneant, portendimus.

Contemplare nunc infantem iam natum, & ex aluo matris effusum, & multa videbis, quæ te pudore suffundant. Apparet ille nudus, cùm alia animalia vestimentis sibi congruis, nimirum pellibus, induta nascantur. Hanc suam nuditatem Iob deplorabat.

Iob. 1. 21.

Nudus, inquit, egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.] Hanc Paulus ad memoriam reducebat: Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium quòd nec auferre quid possumus.

1. ad Timot. 6. 7.

Apparet inermis, cùm & bruta armis fulcita in lucem prodeant, & vbi robur habeant an in cornibus, an in vnguibus, an in calcibus, an in ore, instinctu naturæ docta persentiant. Vnde iuuencus vix angustias alui deseruit, & necdum cornibus erumpentibus, capite astantem adoritur; & pullus equi se ferientem calcibus insectatur. At homini vagitus pro armis dati sunt, quos emittens, suam infirmitatem omni proprio tutamine destitutam ostendit. Apparet gressibus & motibus conuenientibus destitutus. Alia quippe animalia recèns nata statim ambulant, & post paululum subsiliunt, matrem sequuntur, & necessarium alimentum inquirunt. Homo verò nec progredi potest, nec cibum quærere, nec ori manum admouere, sed à matre, vel nutrice, debet à sordibus ablui; panniculis, ne frigore, aut alia temporis iniuria offendatur, inuolui; lac ori ingestum sugere, & in omnibus adiuuari. Homo in matris vtero multis periculis circumdatus fuit (quare & plurimi priusquam ad ortum veniant, ad occasum accedunt,) at statim ac natus est, magnam turbam periculorum, dolorum, & infirmitatum experiri incipit. Pericula ex hostibus, & ex amicis, ac propinquis exoriuntur: ex illis, quia odio prosequuntur; ex istis verò, quia moderatè amare nesciunt. Pericula ex cœlo, ex terra, ex mari, & ex omnibus rebus creatis prodeunt, omnia namque sunt nocua nascentibus, & cœlum fulminibus, terra insultis motibus, & sterilitate sua, mare tempestatibus sæuis, aër contagiis ex noxio vapore contractis, & reliqua innumerabilibus modis homini aduersantur, in eiúsque necem agmine facto conspirare videntur. Pericula ex his sæpe, quæ ad vitam seruandam accipiuntur, emergunt. Multi in cibo veneficia, in potu venena, in medicamine mortem ex alicuius malitia sumpserunt. Multi ciborum dulcedine victi, & potuum suauitate superati morbos grauissimos contraxerunt. Multi dum cautè viuunt, & se ab omni nocumento custodiunt, ex ipsa nimia solicitudine in amentiam inciderunt, & vnde nimis scioli esse volebant, inde alios ad risum prouocarunt. Dolores verò ex casibus, ex incursibus, & ictibus, ex plagis, ex vulneribus, ex multiplici corporis læsione, & ossium confractione proueniunt, adeo vt nemo sit, qui non possit dici vir dolorum, sciens vulnera, & noscens multiplicem caussam mœroris. Ipsa corporis structura, & misera coagmentatio multorum est dolorum origo, dum humorum fluxiones nunc oculos, nunc pectus, nunc scapulas, aut alias corporis partes inuadunt, & multiplici cruciatu sustinentem inuoluunt.

Quid nunc de ægritudinibus dicam, quæ tot à medicis agnoscuntur, quot sunt dies vnius anni solaris, præter eas (& fortè sunt innumerabiles) quas ab ipsis medicæ artis peritis necesse est ignorari? Tot sunt iam cognitæ, atque compertæ, vt nulla illucescat dies, in qua homo manifesto pœnæ malo non torqueatur. Et esset quidem tolerabile si homo singulis diebus singulis tantùm morbis impeteretur, at id miserrimum & molestissimum est, quòd sæpe eadem die & hora, multis infirmitatibus cruciatur. Sed quid refert morbos humani corporis commemorare, cùm tota vita hominis, etiam sani & robusti, non aliud sit quàm indirupta quædam & continens ægrotatio? Pulchre id docuit Augustinus. Quis enim, inquit, non ægrotat in hac vita? Quis non languorem longum trahit? Nasci hîc in corpore mortali, incipere ægrotare est. Quotidianis medicamentis fulciuntur indigentiæ nostræ: quotidiana medicamenta, refectiones indigentiarum sunt. Fames nonne te occideret, nisi medicamentum apponeres? Sitis non te perimeret, nisi eam tu bibendo non penitus extingueres, sed differres? Rediuiua est enim sitis paululum temperata. Temperamus ergo istis fomentis ærumnam ægritudinis nostræ. Stando lassatus eras sedendo reficeris. Ipsum sedere medicina est lassitudinis. In ipsa medicina rursus lassaris, diu sedere non poteris. Quicquid enim est vbi fatigationi succurritur, alia fatigatio inchoatur. Hæc ille.]

Aug. ad Ps. 102.

Aliud etiam est huius assiduæ infirmitatis indicium, nempe fœtor, & pædor ex humano corpore semper erumpens; sed hanc infamiæ notam non meis, sed Innocentij verbis libet explicare. O vilis, inquit, conditionis humanæ indignitas! O indigna vilitatis humanæ conditio! Herbas & arbores inuestiga; illæ de se producunt flores, & frondes, & fructus; & tu de te lendes, & pediculos, & lumbriculos. Illæ de se fundunt oleum, & vinum, & balsamum; & tu de te sputum, vrinam, & stercus. Illæ de se spirant suauitatem odoris. Qualis est arbor, talis est fructus. Non enim potest arbor mala fructus bonos facere. Quid enim homo secundùm formam, nisi quædam arbor inuersa? Cuius radices sunt crines, truncus est caput cum collo, cuius stipes est pectus cum aluo, rami sunt vlnæ cum tibiis; frondes sunt digiti cum articulis. Hoc est [folium, quod à vento rapitur,] & stipula, quæ à sole siccatur. Sic ille.] Putrida igitur arbor est, quæ tales flores, frondes, & fructus profert, quæ tam tetrum & olidum liquorem effundit.

Innocent. lib. 1. c. 7.

Luc. 6. 43.

Iob 13. 25.

Omnia, quæ hactenus dicta sunt, ad corpus pertinent. sed nunc animam contemplemur, & quid ipsa sit, & quæ iuncta carni patiatur, & totus homo sustineat, inspiciamus. Creatur illa à Deo, sed in mortali & corruptibili corpore, quod informat, & in ipso momento creationis, peccato per originem traducto fœdatur. Primus enim homo in gratia & amicitia Dei creatus, & iustitia originali ditatus, quam pro se & posteris vniuersis acceperat, si in ea permansisset, filios sui similes, gratos scilicet Deo, & iustitia cumulatos generasset. At peccauit ille, & gratiam ac iustitiam, sibi & posteris perdidit. Vnde illi gratia & iustitia priuati concipiuntur. Hæc verò priuatio gratiæ, & rectitudinis debitæ, illis pec-

catum

catum est, quod, licèt non voluntate propria, at voluntate parentum, in quibus tamquam in initiis erant, acceperunt. Nam si procurator, aut ciuitatis alicuius præpositus negotiis, apud comitia regni vectigal admittat, tota ciuitas vectigali subiicitur: sic prorsus quia primus parens noster à Deo discessit, & tributum peccato pependit, ideo & nos à Deo auersos, peccatis sordidos, & iniquitatis tributo subiectos genuit. Flebat hanc hominis infœlicem sortem sanctus Dauid, quando dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum; & in peccatis concepit me mater mea.] Nam hic vnum originale peccatum vocat iniquitates, atque peccata: quod licèt vnum sit in quolibet pueto, tamen omnium sequentium peccatorum, cunctarúmque iniquitatum seminarium existit. Et alio loco ait: Alienati sunt peccatores a vulua, errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa.] Ab ipsa, inquam, vulua peccatores nascimur, quia in vulua peccatores concipimur. Ab ipso vtero erramus, quia in ipso vtero impij & infidi gignimur: falsa loquimur: quoniam si iniquitatem proferimus, cùm ipsa fallax sit, falsa loquimur; si verò iustitiam edicimus, falsa etiam loquimur, quia aliud est quod ore profertur, aliud autem quod cordis recessibus occultatur. Ex hac infecta radice ô quanta mala sæpe pullulare non cessant! Nam, vt scripsit Plutarchus, Si tua ipsius intestina aperueris, varium profectò, & multis refertum vitus penuarium reperies, thesaurúmque, vt Democritus ait, non foris illabentium sed quasi natiuis & indigenis præditorum fontibus, quos effundit exundans & larga perturbationibus malitia. Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.] Inscius, & ignorantiæ plenus nascitur homo, & vix post multos annos, & multos labores, aliquali rerum notione decoratur. Sensibilia, & rationi, ac virtuti contraria ardenter appetit: intelligibilia, & cœlestia, & virtuti consona exhorret. Abiecta studia diuitias cumulandi, honores inanes aucupandi, & voluptates experiendi, sectatur, & sublimes occupationes Deum contemplandi, & amandi, virtutésque exercendi, pertimescit. Inspicito vicos & plateas ciuitatis, percurrito fora; domos maiorum minorúmque, & palatia regum aduertito, & si aliqua luce perfruaris, videbis & audies, tot inania, tot futilia, tot inutilia, tot stulta, & hominum ingenio indigna, vt in admirationem rapiaris, & vix aliquid stabile & fixum inuenies. Verè [vniuersa vanitas omnis homo viuens,] quia si sibi relinquatur, non tantùm de esse, quod habet, in non esse tendit, sed in omne id, quod inutile ac noxium est, sua volubilitate descendit.

Psal. 50. 7.

Psal. 57. 4.

Plutar.

Genes. 8. 21.

Psal. 38. 6.

Ex hac autem studiorum vanitate, & rerum labentium immoderata cupiditate; quid sequitur? Id sanè, vt tota vita hominis, angorum, mœrorum, & inquietudinum plena sit; & vix omnis eius voluptas vnius momenti est si eum assidua afflictione conferamus. Hoc scio à principio, inquit Iob, ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.] Quare laus, id est, exultatio & lætitia, impiorum breuis, & gaudium momentaneum vocatur, quod solet per aliquot dies, aut menses perdurare? Non solum profectò quia mille anni ante oculos Domini tamquam dies hesternus, quæ præterijt, vetumetiam, quia si gaudia nostra tristitiis comparentur, non aliter quàm guttula vini in magnum aquæ dolium iniecta, calamitatibus pœnisque mergentur. Scitè Seneca miserias vitæ humanæ consideraus, temperatè iudicat esse lugendum, ne forte nobis lacrymæ ad omnia, quæ occurrunt, fleuda deficiant. Lacrymis nostris, inquit, ni ratio finem fecerit, fortuna non faciet. Omnes agedum mortales circumspice. Larga vbique flendi, & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat. Alium ambitio numquam quieta sollicitat. Alius diuitias, quas optauerat, metuit, & voto laborat suo. Alium sollicitudo, alium labor torquet, alium, semper vestibulum obsidens, turba. Hic habere se dolet liberos, hic perdidisse. Lacrymæ uobis deerunt, antequam caussæ dolendi. Non vides qualem nobis vitam rerum natura promiserit, quæ primum nascentium hominum fletum esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit. Sic vitam agimus; ideóque moderatè id fieri debet à nobis, quod sæpe faciendum est: & respicientes quantum à tergo rerum tristium immineat, si non finire lacrymas, at certè reseruare debemus. Nulli parcendum est rei, magis quàm huic, cuius tam frequens vsus est. Sic ille.] Omnia igitur doloribus & angoribus plena sunt; diuitiis nondum habitis, dolor debetur, quia absentes sunt; habitis, quoniam non sine molestia cura seruantur: amissis, quoniam quæ diligebamus, non sine dolore deserunrur. Honores & dignitates tristitiis & afflictionibus mersa sunt: si præsentia, quia nimiis occupationibus miseram animam obruunt: si absentia, quia mentem superbia distentam, & eius, quod cupiebat, vacuam sine vlla miseratione disrumpunt. Quid de voluptatibus dicam, quæ dum non præstò sunt, desiderio; & dum præsto sunt, fastidio, & morsibus conscientiæ discruciant? Custodiat itaque homo lacrymas suas, & eas non sine mensura profundat, vt habeat vnde suis malis aliqua ratione medeatur. Nam hæc vita hominis tam calamitosa est, vt non alio suauiori remedio quàm assidua lacrymatione possit sibi ipsi leuamentum ministrare.

Seneca l. de consol. ad Polyb. cap. 23.

Hinc iam facilè intelligitur descriptio hominis ore sancti Iobi prolata: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & numquam in eodem statu permanet.] Attende, ô homo, tuam originem, ex qua prodiisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitatis: nam vt summam pusillanimitatem quorundam ostenderet Ieremias, dixit: Deuoratum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres.] Quid mulier? Mater stultitiæ, & insipientiæ: [mulier enim seducta, velut stulta, & amens in præuaricatione fuit.] Quid mulier? Totius malitiæ & iniquitatis inuentrix; quam Zacharias in medio amphoræ sedentem quasi digito ostendens, ait: Hæc est impietas;] id est, omnium impietatum & malorum origo. Attende vitam, qua fruens. Breuis est. An non breuis, quam anni metiuntur, menses continent, dies abbreuiant, horæ ac momenta decurtant? An non breuis, cuius [omnia transierunt, tamquam vmbra, & tamquam nuncius

Iob. 14. 1. 2.

Ier. 51. 30

1. Tim. 2. 14.

Zach. 5. 8.

Sapien. 5. 9. 10. 11. 14.

Iob. 20. 4. 5.

A cius percurrens, & tamquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cùm prætererit, non est vestigium inuenire: neqne semitam carinæ illius in fluctibus: aut tamquam auis, quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris, sed tantùm sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aërem: commotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius: aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aër continuò in se reclusus est, vt ignotetur transitus illius?] An non tandem breuis, quæ finem habet, quo appropinquante omnes elapsi anni aspiciuntur, ac si numqnam fuissent? Attende in hac vita breui quàm longis ac multiplicibus miseriis afficeris. B Miseriæ à corpore profluunt, miseriæ ex intimo mentis insurgunt; miseriæ à loco, à tempore, à propinqnis, ab amicis, ab extraneis, ab inimicis, & ab omnibus rebus creatis proueniunt. Omnia nos pungunt, vniuersa dilacerant, & nihil est tam charum, quod aut absentia, aut infortunus suis, aut timore amissionis non vnlneret. Optimè Bernardus hunc eundem locum interpretans, sic ait: Quàm verum verbum hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera. Homo (inquit) natus de muliere:] nihil abiectius: & ne fortè ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensunm, quam de sensibilibus hauriat, blandiatur; in ipso statim introitu de exitu quoque terribiliter admonetur, C cùm dicitur; [breui viuens tempore.] At ne spatiolum illud, quod inter ingressum & egressum relinquitur, sibi liberum putet, [repletur, ait, multis miseriis.] Multis & multiplicibus (inquam) miseriis corporis, miseriis cordis, miseriis cùm dormit, miseriis dum vigilat, miseriis quaqua versum se vertat.] Hæc ille.

Bern. ser. in feria 4. hebdo. sancta.
Tob. 14. 2

At aliquid est in homine, quod non ad miseriam, sed ad fœlicitatem videtur pertinere. Illud autem est corporis robur, carnis pulchritudo, adolescentiæ decor, sensuum oblectatio, diuitiarum possessio, sapientiæ splendor, honorum gloria, & si quid aliud est, cuius amor nos in hac vita teneat, cuius obtentio delectet. Sed hoc, quicqnid illud sit, simul cum D homine quasi flos egreditur, & conteritur. Quid fragilius flore? Quid magis labile, ac momentaneum, qui statim ac erumpit, flaccescit, ac deflorescit, & cadit, etiamsi nec aër decutiat, nec forceps excidat, nec manus decerpat? Flores apparuerunt in terra nostra, ait sponsa, tempus putationis aduenit,] quia è vestigio, ac egrediuntur, carpendi sunt, ne si aliqua intercedat mora, marcescant. Talia sunt omnia, quæ in vita hominis reperiuntur gloriosa, & splendida. Nunc lucent apud alios, & aliquantulum perstrepunt, & post modicum euanescunt. Sed hanc hominis gloriam non cuique flori, sed flori fœni Iacobus Apostolus si- E milem fecit. Quoniam diues, inquit, sicut flos fœni transibit.] In quo hominis fragilitatem adhuc magis expressam inuenio: Omnis enim flos fragilis est, sed flos fœni, sicut & ipsum fœnum, fragilissimus est, & vilissimus, qui cum genitore suo ad pabulum brutorum assumitur. Est igitur gloria hominis sicut flos fœni, quia in momento pertransit, & quandiu durat, debet haberi contemptui. Hanc que

Canti. 2, 12.

Iacob. 1. 10.

vilitatem gloriæ sensibilis, quam homo tam ardenter amare consueuit, scriptura sæpissime fœni appellatione describit. Omnis caro fœnum, ait Isaias, & omnis gloria eius quasi flos agri.] Et Dauid: Homo sicut fœnum dies eius, tamquam flos agri sic efflorebit] Ac rursus Ieremias: Et cadet morticinum hominum quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metentis.] Quare homo flos? Quia citò pertransit. Quare fœnum? Quia omnis decor eius apud veros sapientiæ cultores vilescit. Quare flos fœni? Quoniam ac si esset vilis bestiarum esca, aut natura pugnante, aut opibus abeuntibus, aut hostibus insurgentibus, euanescit. Viret enim, inquit sapienter Ambrosius, gloria hominis in carne quasi fœnum, & quæ putatur esse sublimis. exigua quasi herba est, præmatura vt flos, caduca quasi fœnum: germinat vitæ viriditatem in specie, non in fructus soliditatem, hilarioris vitæ quasi flos prætendens iucunditatem, breuiori spatio occasura super herba fœni, quod priùs quàm euellatur, arescit. Quæ enim firmitudo in carne, quæ salubritas potest esse diuturna? Hodie videas adolescentem validum, pubescentis ætatis virtute florentem, grata specie, suaui colore: crastina die tibi facie & ore mutatus occurrit: & qui pridie tibi lautissimus de decôre formæ visus est Gratia; altero die miserandus apparet ægritudinis alicuius infirmitate resolutus. Plerosque aut labor frangit, aut inopia macerat, aut cruditas vexat, aut vina corrumpunt, aut senectus debilitat, aut euiratos deliciæ reddunt, luxuria decolorat. Nonne verum est, quia aruit fœnum, & flos decidit? Alius ab auis atauísque nobilis, & maiorum honestatus infulis, prosapiæ veteris clarus insignibus, amicis abundans, stipatus clientibus, & vtrumque latus tectus, secum producens maximam ac redocem familiam, repentè aliqua accidentis periculi mole turbatus destituitur ab omnibus, à sodalibus derelinquitur, impugnatur à proximis. Ecce verum est, quia sicut fœnum vita hominis priusquam euellatur, arescit. Et etiam, qui dudum vbertate affluens copiarum, libertatis fama per ora volitans singulorum, clarus honoribus, præeminens potestatibus, tribunalibus celsus, solio sublimis, beatus populis æstimatus, dum præconum clamore deducitur; subita rerum conuersione in eum carcerem rapitur, quò alios ipse detrusetat, & inter reos suos imminentis pœnæ deflet ærumnam. Quanta pridie caterua plaudentium, & inuidiosa fauentis populi frequens dumum pompa deduxit, & nox vna gloriosæ illum splendorem deductionis aboleuit, ac repentinus lateris dolor, effusis gaudiis luctuosam granis successionem mœroris admisenit? Huiusmodi est igitur gloria hominis, vt flos fœni. Qui etiam defertur, nihil operibus adiungit, in qua nullus fructus acquiritur, & cùm amittitur, euanescit, omnem scenam hominis, & quam desuper obumbrat, repentè destituens, & quam intus animabit. Hactenus Ambrosius.] O ergo egregiam hominis gloriam, ob quam tam difficilia & molesta sustinet, quam tantis solicitudinibus, & periculis corporis, & animæ discriminibus mercatur, cuius hæc est miseranda

Isaia 40 6.

Ps. 102. 15.

Ier. 9. 22.

Ambr. 5. Hexam. c. 7.

condi

conditio, quòd sicut flos, & fœnum, simul atque incipit viuere, incipit interire.

Iob. 14. 2. Sed quid est, [Et fugit velut vmbra, & numquam in eodem statu permanet? nisi quòd hæc gloria caduca hominis fallax est, & quò maior, eò instabilior. Vmbra fallax est, quæ oculis insipientium aliquid esse videtur, cùm nihil omnino sit, nisi maioris lucis absentia. Hanc nec oculus videt, quia non vmbram, sed modicam lucem videt; non auris audit; non odoratus percipit; non gustus capit; non manus apprehendit. Sic est homo, & omnis gloria eius, quæ nullam soliditatem, nullam stabilitatem habet, sed semper de vno in aliud se mouet, & tandem in mortem, & sempiternam obliuionem decidit. Idque sonant illa verba Chrysostomi:

Chrysost. Quid effers animo, cùm sis homo, cognatus terræ, eiusdem substantiæ cum cinere, tùm natura, tum animu, tum actionum delectu? Hodie diues, cras pauper: hodie sanus, cras ægrotus: hodie gaudes, cras doles: hodie iuuenis, cras senex. Num quid in rebus humanis consistit, ac non potiùs amnium præterfluentium cursum imitantur omnia, simulácque apparuerunt citiùs nos quàm vmbra relinquunt? Quid igitur cristas erigis homo, fumus, & vanitas?

Ps. 143. 4. [Homo enim vanitati similis factus est, veluti fumus dies eius.] Exaruit gramen, & flos decidit. Hæc dico, non vt substantiam deiiciam, sed vt arrogantiam refrænem.] Sed miserabilius est aliud, quod vmbræ nomine denotatur; nimirum, quòd dum maior est homo, aut ætate, aut dignitate, aut honoris altitudine, eo est interitui propinquior. Crescunt vmbræ ad vesperam, & longiores ac productiores fiunt, non metuas illas insipiens insanule, quia vmbræ sunt, & per noctis præsentiam occumbent. Crescit honor, augetur dignitas, splendor mundanus prouehitur, inde hæc, nisi velis, ô homo, infantum more deludi, quia vmbræ maiores sunt, & eo ipso quòd maiores, in ictu oculi consumentur.

Ps. 101. 12. [Dies mei, inquit Dauid, sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.] Idem & tu dicito de vita tua, & de vita cuiusque, etiam si princeps sit potentissimus, quia vt vmbra nimiùm protracta, declinat, & ad nihilum properat, & vt vile fœnum, & flos agri, non aliud quàm celerem casum expectat. Est igitur homo caro, est spiritus ignatus, & cæcus, est compositum quoddam ex corpore, & animo innumeris miseriis, & calamitatibus, & ignorantiis, & peccatis subiectum; est flos, & fœnum, est vmbra; in quo, si quæ ex se habet consideremus, omnia instabilia, omnia fallacia, omnia misera, & tumultuosa reperiemus. Exeat itaque ex se, & transeat in Deum, illíque tota mente cohæreat, vt ex propinquitate ad illum, qui est, & qui Beatus est, honorem acquirat.

Quid erit Homo.

CAPVT VII.

Contemplati sumus initium, & progressum hominis; initium vile, progressum miserabilem; nunc eius finem, si forte præfata detrimenta resarciat, inquiramus. Solet enim contingere, vt abiecta & tristia principia sublimes & læti fines emendent, & vt status adueniens prioris conditionis calamitates aboleat, & sequens fœlicitas acerbitatem præteritorum casuum amabilem reddat. Ioseph castissimus à carcere ad imperium elatus, & à paupertate ad diuitias, ad amplam domum, ad nobile coniugium, & ad turbam seruulorum, à quibus obsequium accipiebat, euectus, natum sibi filium Manassem vocauit, & lætæ obliuionis ei nomen imposuit, dicens:

Gen. 41. 51. Obliuisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.] An & nos post pædorem huius mundialis carceris aliquem exitum lætitiæ plenum expectamus, quo tantæ miseriæ soluantur, & tot tantæque tristitiæ vastentur? O exitum terribilem, ô finem horroris plenum, quem natura mortalis expectat! Hic finis non est alius quàm formidabilis mors, qua omnia nostra læta & tristia finem aspiciunt. Sed priusquam quid in morte erimus, aperiamus, totius nostræ vitæ, ac eorum omnium, quæ dicta sunt, sapiens Philosophus quasi coronidem faciat, & ea in breuem summam, quò aptiùs teneantur, colligat. Sic ille ait:

Seneca lib. de cōsolat. ad Marcell. c. 10. In regnum fortunæ, & quidem durum atque inuictum, peruenimus, illius arbitrio digna atque indigna passuri: corporibus nostris impotenter, contumeliosè, crudeliter abutetur: alios ignibus peruret: alios nudos mari iactabit, & luctatos cum fluctibus, ne in arenam quidem, aut litus explodet, sed in alicuius ventrem immensæ belluæ detrudet. Alios morborum variis generibus emaceratos diu inter vitam mortémque detinebit, vt varia, & libidinosa, mancipiorúmque suorum negligens domina, & pœnis, & muneribus errabit. Quid opus est partes deflere? Tota vita flebilis est. Vrgebunt noua incommoda, priusquam veteribus satisfeceris.] His miseriis & calamitatibus circumsepti, hísque periculis expositi, si non præmatura morte succindamur, omnes vitæ nostræ ætates decurrimus. Infantia tota in nutrimentis corporis agitur, & in solidanda carne consumitur. Pueritia ludis, & subsaltationibus, & motibus præter omnem modum & ordinem delectatur. Adulescentia (si non gratia Dei præueniente, & carnem frænante, dometur) cogitationibus impuris decipitur, & luxuriæ desideriis sordescit. Iuuentus immensas sollicitudines, honores, & dignitates assequendi sustinet, & nimios labores rem familiarem augendi, & liberos ac familiam gubernandi volens aut nolens suscipit. Huic ætati, quæ viriles etiam annos complectitur, insidiatur senectus referta tristitiis, plena doloribus, & miris afflictionibus, amaritudinibúsque subiecta. Tunc oculi caligant, aures grauiter audiunt, sensus reliqui immoderantiùs suis obiectis affecti languescunt. Tunc capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes & robore & numero minuuntur, cutis arescit, halitus insuauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua tremunt, pedes tument, & tristem animam hæc turba malorum grauiter premit.

Aug. lib. de catechizan. rudibus. Innocen. lib. 1. c. 9. Verè cùm homines sibi optant senectutem, non aliud optant, inquit Augustinus, nisi longā infirmitatem. Nam si quis ad senectutem processerit, vt ait Innocētius, statim cor eius affligitur, & caput concutitur, languet spiritus, & fœtet anhelitus, facies rugatur,

& statura curuatur, & caligant oculi, & vacillant articuli; nares effluunt, & crines defluunt; tremit tactus, & deperit actus; dentes putrescunt, & aures surdescunt. Senex facilè prouocatur, difficilè reuocatur, citò credit, & tardè discredit: tenax, & cupidus: tristis, & querulus: velox ad loquendum, & tardus ad audiendum: laudat antiquos, spernit modernos: vituperat præsens, commendat præteritum, suspirat, & anxiatur, torpet, & infirmatur.] Inter has molestias & angores, homo, extremum malorum, scilicet mortem, expectat. Et licèt tanta mala patiatur, tamen ad augmentum miseriæ ab his eisdem malis, ne in aliud maius incidat, separari detrectat.

Sed quantumuis sit homini formidabilis mors, quantumuis conatur importunissimæ inimicæ sagittas effugere, sine vllo remedio ab ea victus prostratusque succumbet. Quid autem eris, ô homo, cùm mors tibi fuerit dominata, aut iam tibi cœperit dominari, non verbis meis, sed alicuius sermonibus, qui iam morti manus dedit, ab ipsáque fuit victus, intelliges. Ecclesiasticus mortuum quendam introducit lo-
Eccli. 38. 24. quentem, ac te communis hominum sortis admonentem. Memor esto, inquit, iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie.] O, inquam, homo, qui adhuc vitam agis; qui vitali actione moueris; qui lucis huius vsura perfrueris; qui tam es huius sæculi negotiis immersus, & futuræ calamitatis oblitus, manes quæso & noxias curas deponito, & conditionis meæ horribilis recordationem admittito, quia mihi & tibi vna est communísque conditio, nisi quòd me hesterno die, te verò hodie comprehendet. [Memor esto iudicij mei,] id est, sententiæ à Deo seuero iudice aduersùm me prolatæ, quam iam eius voluntas, cui nemo potest resistere, in me executioni mandauit, quia eadem certissimè aduersùm te prolata est, nisi quòd vel vt emenderis, vel ob negligentiam tuam acriùs puniaris, ad tempus breue differtur. Recordare obsecro ad bonum tuum, miseræ sortis, cui me communis natura subiecit, quia non alia tibi quàm mihi sors parata est, sed eidem te fragilis caro subiciet. Mortalis es sicut & ego, igitur morieris. Luteum vas es, sicut & homines reliqui, igitur & confringeris. Viator es, qui quemadmodum & omnia caduca, ad finem tendis; ergo tandem mortis vmbrâ occupaberis. Ne longam & prolixam ætatem tibi promittas, nam mors mihi accidit heri, tibi verò hodie, quamuis sis imparatus, adueniet. Est magna domina, quæ vniuersis mortalibus dominatur, & ideo expectari vult, & paratos mortales ac dispositos ad iter faciendum esse cupit, ipsa verò nullum expectat, sed destinato tempore sine vlla mora ad egrediendum vocat. Hoc autem tempus non longè distat, sed hodie est, quia sicut hodierna dies citissimè transiet, etsi longinquum videatur. Sed nunc audi iudicium meum, audi sigillatim sortem, ac conditionem meam, vt ex ea tuam valeas coniectare.

Ego quidem mortem certissimam, & incertissimam habui: certissimam, quia post peccatum irrefragabiliter morti fui adiudicatus: incertissimam, quia semper anceps fui quonam tempore eram moriturus, & cuinam generi mortis eram ex diuina ordinatione subiectus. Talem tu mortem certissimam atque incertissimam tibi insidiantem aduertito. Certissima illa est, quoniam non solùm Adæ, sed omnibus quoque posteris eius dictum est à Domino.
Genes. 3. 19. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram de qua sumptus es.] Et verissimæ sunt illæ scripturæ sententiæ: Scio quia
Iob. 30. 23. morti trades me, vbi constituta est domus omni
Psal. 88. 49. viuenti.] Et: Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi?] Et: Omnes morimur, & quasi
2. Reg. 14. 14. aquæ delabimur in terram, quæ non reuertuntur.] Et: A muliere factum est initium pecca-
Eccle. 25. 33. ti, & per illam omnes morimur.] Reges, ac principes sæculi mortis lege non sunt exempti, ac deposito diademate, relictísque diuitiis, & aliis regiis insignibus, linteo funebri amicti hinc emigrare compelluntur. Omnes Sancti, & (quod amplius est) ipsa Virgo Deipara sine peccato concepta, & ipse Sanctus Sanctorum, ac Filius Dei mortem subierunt: & hic, quia voluit, alij verò omnes, quia ita natura statutum est, vitam istam cum morte commutarunt. Quis ergo te ab hac communi lege moriendi eximet? Quis in hac vita perpetuò seruabit? Quis vltra breue tempus inducias tibi concedet? An mors præ senectute (quia ab exordio mundi regnare cœpit) obliuiosa erit, aut fortè dum alios insequitur, te eius pallidum ac tristem vultum declinantem pertransibit? Nequaquam. Caput enim canis aspersum, corporis imbecillitas, dolores, morbi, humorum pugna, & ipsa carnis ossium que coagmentatio, nuncij sunt mortis, ab ipsa ad te missi, qui manifestè profitentur, mortem tui recordari, & iam iam instare, ac ad te festinanter venire. Certissimum igitur est, venturam mortem, at quàm incertum est tempus aduentus eius. Quidam in ipso ventre matris, alij statim atque in lucem editi sunt, vitam finiunt. Multi in infantia, multi in pueritia, plurimi in adolescentia, aut virili ætate mortem obeunt, & pauci comparatione prædictorum ad senectam perueniunt. Certúmque est adolescentem etiam robustum, ac validum, citò mori posse, senem verò diu viuere non posse. Nec solùm tempus moriendi, ac hora hinc emigrandi incertissima est, sed & ipsum genus mortis absconditum, ac penitus oculis nostræ mentis occultum. Quidam enim hinc decedunt longissimo morbo consumpti: quidam breui, sed acerba ægritudine pulsati: non pauci subita & inopinata
Ephræm ser. adhor. quos in Domino dor mierunt. to. 3. morte prærepti. Ne nos, inquit Ephræm Syrus, in hodiernum vel crastinum diem impora relaxet cogitatio: quoniam multi, dum multa secum statuerent, ad crastinum non peruenerunt: at subitò rapti sunt, sicut passerculi ab accipitre, & velut agni à lupo, & quasi captiuus à latrone, nec loqui prorsus valentes, nec testamentum condere, neque vocem vllam edere. Alij enim vesperi cubitum sani concedentes, ad mane non peruenerunt. Alij ad mensam accumbentes exspirarunt. Alij inter ambulandum & ludendum repentè sunt mortui. Alij in balneo morientes, idem lauacrum pro epitaphio ac sepultura habuerunt. Alij verò, dum nuptias celebrarent, in ipso thalamo nuptiali subitò atque inopinatè abrepti sunt, & eadem sibi vestimenta pro nuptiis pa-

rarunt,

rarunt, atque pro funere: successerúntque in locum ridentium lamentantes, & in locum saltantium atque tripudiantium, lugentes atque plorantes.] Hæc ille. Meritò igitur mors comparatur furi. *Matth. 24. 43.* Illud autem scitote, ait Dominus, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.] Est, inquam, similitudo admodum apta; quia sicut fur horam sibi commodissimam, patri verò familias incommodissimam ad furandum captat: ita mors quasi nos suæ terribilitatis oblitos, & imparatos, & multa disponentes, & molientes expectat.

Memor itaque esto iudicij mei, quia sic erit & tuum: si fortè non fui subita morte sublatus, B at acerba, & grauis infirmitas prænuncia mortis me corripuit, & molestissima castigatione vexauit. Sic & tu nisi repentè ad iudicium voceris, amara & dura ægrotatione pulsaberis. Iam te febris absumet, tam immanis torquebit dolor, iam cordis immisericors angustia concludet, suauis cibus pro felle, & appetibilis potus pro absinthio erit, & cuncta, quæ leuamen afferre possent, abscedent. Sanguinem venarum tuarum pro salute dabis, & eo effuso, & quasi in pretium admisso, ac si esset pretium vilissimum, contemnetur, & salus optata non dabitur. Amarissimas potiones quasi sanitatis prænuncias, non sine nausea & stomachi labore suscipies, & C incolumitas, ac si tibi illuderet, non subsequetur, vnguenta renibus, cataplasmata iecori, & spleni, & diuersa malagmata aliis partibus admouebis, & importuna ægrotatio non fugiet. Sed quid aio, non fugiet? in dies inualescet, & magis ac magis tuæ carni dominabitur, donec medici penitus de tua salute desperent. Tunc non cibus, non medicamina, sed linteamina ad cadauer inuoluendum parantur, & necessaria pro more ad funus peragendum quæruntur. Adsunt è vestigio satellites mortis; nam hebescentes oculi contabescunt, pectus palpitat, raucum guttur anhelat, dentes nigrescunt, pallescunt ora, & membra cuncta rigescunt. Inter hæc autem & alia magni doloris & horroris indicia anima tremebunda è corpore egreditur, & ab indiuiduo socio volens nolens separatur. Hæc separatio mors D est, quæ vt suprema domina assignat duos hos socios, incredibili amore deuinctos, corpus scilicet & spiritum, domicilio suo. Illud terræ mandat, istum verò, secundùm merita sua, aut bona aut mala, conuenienti loco commendat. Illud omnibus mundi huius rebus, parentibus, fratribus, cognatis, amicis, opibus, deliciis, honoribus spoliat; istum, malis operibus onustum, aut bonis actibus adornatum, ad tribunal Iudicis manifestat. *1. Reg. 15. 32.* [Siccine separat amara mors?] Sic profectò separat, & corpus ab omnibus, quæ possidebat, & animam à corpore segregat. *Psal. 48. 18.* [Homo enim cùm interierit, non sumet omnia; neque descendet cum eo gloria eius.] Et [diues E *Iob. 27. 19.* cùm dormierit,] scilicet cùm mortem obierit, [nihil secum auferet,] ex his, quæ in mundo possidebat: aperiet] anima [oculos suos] è corpore iam egressa, se ipsam attentè considerabit, & fœlicitatis huius sæculi [nihil inueniet.] Sicut aqua de cœlo cadens, hominémque in agro reperiens, sic vita functum assequetur, ac comprehendet inopia, & opprimet eum cumulus tribulationum quasi sæua tempestas. [Tollet eum

A veorus vrens] diuinæ indignationis, [& velut turbo rapiet eum de loco suo.] Et mittet super eum] miseriarum & calamitatum procellam, [illique non parcet,] & sine vllo emolumento infœlix homo manus eius, scilicet Dei, [fugiens, fugiet.] Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens sepulchri locum eius.] Hæc à Iobo de diuitibus impiis dicta sunt, quæ quodammodo cunctis hominibus competunt, quatenus scilicet omnibus terrenis spoliantur in morte, & in locum horroris & caliginis, nempe in sepulchrum, retruduntur.

Nunc ergo, ô homo, post mortem (inquit quispiam vita functus) attende quid eris, & si me B aspexeris, ex me ipso tuam sortem addisces. Memor esto iudicij mei, quia sic erit & tuum. Meditare serò in me quid eris in corpore, & quid eris in animo, & sat scio te ipsum copiosè lugebis. Quid eris in corpore? Cadauer. Quid est cadauer? Corpus, quod antea fuit animalis, vita priuatum. Quid est cadauer hominis? Corpus hominis ab anima separatum, sine sensu, sine voce, sine motu, sine pulchritudine: corpus plenum fœtoris, frater putredinis, initium cineris, destinatum in cibum vermium. Audi, ô homo, quid postea eris. Exibit spiritus eius, & reuertetur in *Psal. 145. 4.* terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nolite, inquam, confidere in C principibus: in filiis hominum, in quibus non est salus;] quoniam egredietur animus à corporibus eorum, & reuertentur in terram, de qua sumpti sunt, & tunc consilia eorum irrita erunt. Quòd si principes huius sæculi soluentur in terram, an tu homuncio vilissime in nobiliorem materiam dissolueris? Audi quid eris. Auertente *Psal. 103. 29.* te faciem turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.] Et quidem si animalia vniuersa, cùm Deus manum subtraxerit, illisque cibum dare desierit, præ turbatione tabescent, ac tandem in puluerem resoluta deficient; quid de homine sentiendum est, cuius eadem est cibi necessitas, cuius est corporis eadem materia, nisi quòd in puluerem desinet, & in lutum se conuertet? Nam & [ecce nunc *Iob. 7. 21.* in puluere dormiam, inquit Iob, & si manè me quæsieris, non subsistam.] Attende quid eris. D Quasi putredo, ait idem, consumendus sum: & *Iob. 13. 28.* quasi vestimentum, quod comeditur à tinea.] Res namque sum putrida, & interitui obnoxia, atque adeò non post multum temporis in vilissimam materiam corruptus redibo, & instar attriti vestimenti, quod à minimo animalculo, tinea scilicet, deuoratur, præ imbecillitate consumar. Sed dicito mihi, ô sancte Iob, in quam materiam desines, in quam nam substantiam reuerteris? Si sustinuero, inquit, infernus domus *Iob. 17. 13.* mea est, & in tenebris straui lectulum meum. Putredini dixi, pater meus es; mater mea, & soror mea vermibus.] Nihil aliud iam expe- E ctare libet, quàm domum sepulchri mei, in qua tenebris & caligine obsitâ straui (in quo vsque ad diem resurrectionis quiescam,) lectulum meum. Ibi autem non de nobilitate gloriabor, non parentum meorum stemmata commemorabo, sed putredo factus, & cibus vermium effectus, putredinem patrem agnoscam: nam ex putri materia coagulatus sum: & vermes eo affectu, quo filij diligunt matres suas, & fratres sorores suas, amore complectar: quoniam inter illos quasi inter fratres,

& cognatos, vsque ad orbis immutationem permanebo. Hic exclamat meritò Augustinus dicens: Et quàm turpis pater, & quàm vilis mater, quàm abominabilis soror! Conceptus de fœtore per ardorem libidinis putrefacto, cuius tamen cadaueri quasi funebres vermes assistunt. Viuus produxit fæcem, & iam mortuus producet fœtorem, & putredinem. Viuus amicum hominem impugnauit, mortuus vermes plurimos impinguabit. Quid ergo fœdius humano corpore, quid horribilius corpore mortuo? Cuius gratissimus erat amplexus in vita, molestus etiam erit eius aspectus in morte. Quid ergo prosunt diuitiæ, quid epulæ, quid deliciæ? Non liberabunt à morte, non defendent, non eripient à fœtore. Qui quondam sedebat in throno gloriosus, modò latet despectus post mortem in tumulo. Qui stabat ornatus in aula, modò sedet immundus in tumba. Qui vescebatur delicijs in cœnaculo, modò consumitur à vermibus in sepulchro.] Omnes ergo mortales post mortem erunt putredo, & fœtor, & vermis, puluis, & cinis. [Homo enim putredo, & filius hominis vermis.] Hæc sors homines cunctos expectat, à qua nec nobilitas, nec diuitiæ, nec potestas eximunt, nec acumen ingenij, nec literæ, nec alia quæuis, quæ in hoc mundo æstimantur, excipiunt. Hic ex accidentibus magna conspicitur mortalium diuersitas, quia eos aut maiorum claritas, aut propria facinora, aut conquisitæ diuitiæ discernunt; in tumulo autem omnes erunt puluis, & cinis; nec est aliquid, quod hos alijs præferat, aut regem à mancipio distinguat. Circumspice eos, inquit Prosper Rhegiensis Episcopus, qui ante te similibus splendoribus fulsère. Vbi sunt, quos ambiebant ciuium potentatus? Vbi insuperabiles Imperatores? Vbi qui conuentus disponebant, & festa? Vbi equorum splendidi inuectores? Exercituum duces? Satrapæ, Tyranni? Non omnia puluis? Non omnia fauillæ? Non in paucis ossibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis dominus, quis pauper, quis diues? Discerne, si potes, vinctum à rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaque naturæ, non extollaris aliquando. Memor autem eris, si te ipsum respexeris. Hæc igitur sors, hæc conditio sanè misera omnes homines manet, vt quoad corpora conuertantur in cineres. Vnde qui modò vilis, & fragilis caro es, cinis, & puluis eris, nullàque alia maiori dignitate fulgebis.

Est autem alia corporis mortui calamitas maxima, quòd omnes illud horrent, & à se abijcere, & procul ablegare contendunt. Sponsus sponsam charissimam atque pulcherrimam; parentes, filium; & filius, parentes; amici, amicum, quàm primùm possunt, domo pellunt, & vt eius ignominiam ac infamiam vtcumque contegant, in sepulchro condunt, ac terra cooperiunt. Meritòque corpus mortuum infame est, quoniam ad nihil, nisi ad hoc vt putrefiat, & vermes ex se genitos pascat, vtile est. Ideoque de quodam potentissimo rege dicit Isaias: Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad profundum laci, quasi cadauer putridum.] Verè stirps inutilis corpus humanum ab anima separatum, quod nulla vis naturæ potest ad vitam reducere, neque à fœtore & corruptione liberare. Vnde Iob ait: Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, &

Aug.

Iob. 25. 6.

Prosper lib. sent. sententia vlt.

Isaia 14. 19.

Iob. 14. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

A

in puluere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus, atque consumptus, vbi, quæso, est? Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat: sic homo, cùm dormierit, non resurget, donec atteratur cœlum, non euigilabit, nec consurget de somno suo.] Ergo homo mortuus quoad hoc vilior & abiectior est ligno: nam hoc licèt conuulsum, licèt præcisum, licèt diuturnitate inueteratum, si iterum inseratur, & aqua rigetur, iuuenescit, rediuiuùmque resurgit. At homo nulla naturæ virtute potest ad vitam redire, nec ad pristinam conditionem reuocari. Et quidem mare nunc fluit,

B

& aliquam terræ partem deserit; nunc verò refluit, & eandem quasi perditam citò recuperat. Similiter torrens, si nunc æstate siccetur, post paulum facta accessione aquarum exundat. At homo nunquam vitam mortalem recuperabit, quam semel amisit: nunquam ad possessa priùs bona reuocabitur, sed in puluerem versus custodietur. Ad vitam verò immortalem aliquando resurget, quando Deus in extremo die cœlos immutabit, & maiori splendore conuestiet. Liquet enim, inquit Gregorius, quia non resurget, scilicet donec atteratur cœlum: quia nisi mundi huius finis aduenerit, humanum genus à somno mortis ad vitam non euigilabit. Non ergo quia omnino non resurgat, sed quia ante contritionem cœli, humanum genus minimè resurgat, insinuat.] Erit ergo homo quoad corpus, & quoad hanc vitam istius mundi attinet

C

abiectissimus, qui in puluerem & fœtorem conuertetur, & nulla naturali facultate ad meliorem sortem reuocabitur.

Hæc, ô homo, eris in corpore, sed quid eris in anima? Animus quidem noster immortalis est, non cum corpore corrumpitur, non in cineres vertitur, qui naturam spiritualem, & ab omni corruptione alienam sortitus est, sed tamen omnibus bonis, quæ in hoc mundo diligebat, exuitur. Non eum cognati delectant, non famuli circumstant, non opes iuuant, non dignitates spectabilem faciunt, non reliqua visibilia, sicut cùm corpori erat iunctus, suffulciunt. Incipit regionem quandam sibi prorsus incognitam ingredi,

D

cum numquam visis, & incognitis penitus conuersari. Hi non adulabuntur illi, non perperam facta dissimulabunt, non bene gesta inaniter, & ad gloriam vanam captandam laudabunt, sed in omnibus veritatem profitebuntur. Astabit animus ante tribunal districti & seueri Iudicis, qui cùm sapientissimus sit, non poterit falli; cùm rectissimus, non poterit muneribus corrumpi; cùm potentissimus, non poterit minis terreri, nec ad damnationem bonorum, aut liberationem malorum adduci. Coram hoc Iudice anima à corpore separata, de cogitationibus, de desiderijs, de verbis, de operibus, de omissionibus, de aliorum peccatis, quæ quoquomodo ad ipsam pertinent, examinabitur, & iuxta meritum suum, aut pœ-

E

na aut præmio afficietur. Vniuersa tunc temporis animam deserent, & solam derelinquent. Nam nec corpus ei aderit, quod in sepulchro putrescit; nec amici, aut cognati, qui post paucas horas aut dies defunctum obliuioni tradunt; nec res temporales, quæ iam alijs possessoribus seruiunt. Assistent autem ei Angeli, si fortè animam liberare possint: assistent & dæmones, vt eam, si concessum illis fuerit, ad se trahant. Astabit propria conscientia

Gregor.

accusans

accuſans quicquid non antè rectè geſtum fuerit. Sed ita adhærebuntopera in hac vita facta, vt nulla ratione ab anima diuelli patiantur. Hanc horam ſeparationis animæ à corpore optimè deſcribit magnus Pater Ephræm in hunc modum: Beatus quicumque in hora illa emigrationis, quando cum timore atque dolore anima ſeparabitur à corpore, fiduciam repererit. Venturi enim ſunt Angeli, qui animam à corpore iam ſeparatam accipiant, ſiſtantque ante tribunal immortalis ac tremendi iudicis. Magnus nos timor inuadit, ô fratres, in hora mortis, quando cum tremore atque dolore ſeparanda erit anima à corpore. Siquidem in hora illa diſceſſus præſtabuntur animæ ſua, quæ geſſent opera, diurna, atque nocturna, ſiue bona, ſiue etiam mala. Impellentibus iam eam Angelis, vt exeat à corpore, illa reſpiciens ad ſua opera, egredi pertimeſcet: peccatoris verò anima cum timore è corpore recedet. & tremebunda abibit ſtatuenda ad tribunal immortalis iudicis. Cùm autem iam emigrare cogetur è corpore, contuebitúrque ſua opera, tunc cum timore dictura eſt ipſis: Concedite mihi vnius adhuc horæ ſpacium, donec egrediar. At cuncta eius opera ſimul vna voce reſpondebunt, dicéntque ei: Tu nos feciſti, tua opera ſumus, tecum vnà ad Deum ibimus. Sic ille.] Ecce ergo, ô homo, quid eris: in corpore puluis; in anima reus; in corpore cinis; in anima iudicandus: in corpore putredo, & vermis; in anima ex tuis operibus, aut pœnis, aut præmiis afficiendus. Et vt breuiter omnia dicta tibi proponam, & quid fueris, quid ſis, & quid eris, ad tuam confuſionem incuiem, audi verba Hugonis Victorini, quæ huic argumento finem imponunt. Attende, inquit, Homo, quid fuiſti ante ortum, & quid es ab ortu vſque ad occaſum: atque quid eris poſt hanc vitam. Profectò fuiſti, quod nihil erat, poſtea de vili materia factus, & viliſſimo panno inuolutus, menſtruali ſanguine in vtero materno fuiſti nutritus: & tunica tua fuit pellis ſecundina. Sic indutus & ornatus progreſſus es ad nos: nec memor es quàm ſit vilis origo tui. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opéſque ſubripuère tibi noſcere quid ſit homo. Nihil aliud eſt homo, quàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.

Ephram tom. 1. Tractatu Beatitudines alia.

Hugo de anima.

Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor & horror.

Sic in non hominem vertetur omnis homo. Cur ergo ſuperbis homo? Attende quòd fuiſti vile ſemen, & ſanguis coagulatus in vtero: deinde miſeriis huius vitæ expoſitus; poſtea vermis, & cibus vermium futurus in tumulo. Quid ſuperbis puluis, & cinis: cuius conceptus, culpa; naſci, miſeria; viuere, pœna; mori, anguſtia? Vnde ſuperbis homo, cuius conceptio, culpa; naſci, pœna; labor, vita: neceſſe, mori?

Quid potuit Homo.

CAPVT VIII.

Mos eſt ſatis antiquus principum huius ſæculi homines exaltare abiectos & viles, & ad magnam potentiam & dignitatem prouehere, vt & manifeſta ſigna ſui erga eos eximij amoris oſtendant, & vt ſuam poteſtatem in huiuſmodi exaltatione, magnificentiámque declarent. Cùm enim proprium ſit amoris ſua bona in amatum effundere, & conſonum ſit magnitudini, ſe ipſam magnis & admirandis operibus aperire, fit, vt cùm hæc duo in ſinum regis concurrant, eum ardentiſſimè ad amplificandum & efferendum amicum inflamment. Magnificentia, magna facere debet, ſi poteſt, & vera magnificentia eſt: amor amico quanta poteſt bona impertitur, ſi verus amor eſt. Quid ergo dabit illi magnificentiæ & poteſtati iunctus, niſi tot & tanta, quæ & amicum regis ſpectabiliſſimum faciant, & ſupra alios aulicos ac magnates extollant? Huic rei nullum eſt regnum etiam barbarum, quod non fidem faciat, & nullus (vt credo) fuit rex, quamuis præ immanitate hominis naturam exuerit, qui non hunc morem operibus teſtatus ſit. Vt verò nunc hominum hiſtorias relinquamus, non pauca in diuinis monumentis huiuſce rei inueniemus exempla. Dauid rex ſex & triginta viros habuit ſibi magno amore coniunctos, qui (vt dicitur in Paralipomenon) [adiuuerunt eum, vt rex fieret ſuper omnem Iſraël.] Horum autem fortiſſimus, & fortè amiciſſimus fuit [Geſbaan filius Achamoni princeps inter triginta, qui leuauit haſtam ſuam ſuper trecentos, vulneratos vna vice,] & Chriſti perfectiſſimos amicos ſignat. De Euilmerodach ſcriptum eſt: Factum eſt in anno trigeſimo ſeptimo tranſmigrationis Ioachim regis Iuda, menſe duodecimo, vigeſima ſeptima die menſis: ſubleuauit Euilmerodach rex Babylonis anno, quo regnare cœperat, caput Ioachim regis Iuda de carcere. Et locutus eſt ei benignè, & poſuit thronum eius ſuper thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.] His regum familiariſſimis amicis adiungendus eſt Aman. Nam [rex Aſſuerus exaltauit Aman filium Amadathi, & poſuit ſolium eius ſuper omnes principes, quos habebat. Cunctíque ſerui regis, qui in foribus palatij verſabantur, flectebant genua, & adorabant Aman; ſic enim præceperat eis Imperator.] Ad eos quoque pertinet Nehemias pincerna Artaxerxis regis, qui tantùm apud illum valuit, vt auditis precibus huius, quem admodum diligebat, Hieroſolymas euerſas ædificari imperaret. Ac tandem amiciſſimus regis Darij Medi fuit Daniel, quem anteà à regibus Babyloniæ propter admirabilem ſapientiam ad ſummos honores euectum, ipſe ampliùs honore affecit; & vnum de tribus primis principibus, qui toti eius imperio præerant, conſtituit. Qui licèt ex tribus quoad imperium, & poteſtatem eſſet vnus, tamen in conciliando ſibi amore regis, eò vſque progreſſus eſt, vt eſſet vnicus, & omnibus emineret. Nam & Daniel ſuperabat omnes principes, & ſatrapas, quia Spiritus Dei amplior erat in illo. Porro rex cogitabat conſtituere eum ſuper omne regnum,] quo magis ipſe labore ac moleſtia vacaret. Hæc autem regum conſuetudo, ſi eam per ſe accipiamus, & à vitiis & immoderatis eorum affectibus ſeparemus, bona eſt, & omni peccato ac imperfectione caret. Cur enim ſi communibus reipublicæ hominibus fidelem amicum habere concedimus, regi denegabimus, qui pro exigentia maioris oneris ſuis humeris impoſiti magis conſilio amici fidelis indiget? Ille profectò, qui opum eſt ditior, & poteſtatis ac muneris abundantior, leuaminis & adiutorij eſt indigentior: habeat igitur aliquem, quocum ſuas ſolicitudines partiatur, & à quo in negotiis regni iuuetur. Hunc verò æquum eſt honorare, & aliis tum opibus tum dignitate præponere, vt qui regi ipſi vtilior eſt, & reipublicæ fructuoſior, aliis minus dignis, in his quæ decent, præferatur.

1. Paral. 11. 10.

num. 11.

4. Reg. 25. 27. 28.

Eſther 3. 1. 2.

2. Eſdra 2. 6.

Daniel. 6. 3. 4.

Et quidem hæc ita in regnis terrenis geruntur, à quibus non abhorret Dei omnium regis ſuprema

A sunt, quæ eum in omni actu, & sitæ dignitatis ostensione, circumdarent. In hoc ditissimo ac pretiosissimo virtutum cumulo posita est illa similitudo Dei, ad quam homo factus asseritur. Faciamus hominem (verba sunt Dei) ad imaginem, & similitudinem nostram.] Qui in hominis creatione plurali numero locutus est, vt Trinitatis sanctissimæ arcanum denotaret, & hominem ad cognoscendam & confitendam Personarum Trinitatem, essentiæque diuinæ vnitatem, creatum ostenderet. Imago Dei in homine, in ipsa natura hominis spirituali, quoad animam, & intellectus, ac liberi arbitrij capaci; similitudo verò in cunctarum virtutum possessione consistebat, vt Augustinus, & plerique ex Patribus sunt interpretati: ex quibus vnum aut alterum audiamus. Chrysostomus sic ait: Sicut imaginem dixit ob principatus rationem; ita & similitudinem, vt pro viribus humanis similes fiamus Deo, mansuetudine (inquam) & lenitate, & virtutibus Deo similes efficiamur. Quod & Christus dicit: Similes estote Patri vestro, qui est in cœlis.] Et Ambrosius: Nunc verò de similitudine aliqua intellige, quæ moribus cernenda est, vt sicut Deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creauit, est charitas, est bonus, & iustus, patiens, atque mitis, mundus, & misericors, & cætera virtutum sanctarum insignia, quæ de eo leguntur: ita homo creatus est, vt charitatem haberet, & bonus esset, & iustus, vt patiens atque mitis, mundus & misericors foret. Quas virtutes quanto plus quisque in seipso habet, tanto propiùs est Deo, & maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si verò (quod absit) aliquis per deuia vitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degener oberrat, tunc fiet de eo, quod scriptum est: Et homo cùm in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Quis maior honor potuit homini esse, quàm vt ad sui factoris similitudinem conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur: Dominus regnauit, decorem indutus est,] id est, omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Et tandem Bernardus ait: Ad imaginem nempe, & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vri poterit, non exuri: ardere, sed non deleri. Hæc ergo non scinditur, sed forte prouenit. Et quocumque perueniat anima, simul & ipsa erit; nam similitudo non sic, sed aut manet in bono; aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata. Hæc illi.] Homo itaque similis Deo factus est, quia vestimentis eius, nempe virtutibus, ornatus est. Nam si vestes Esau valde bonæ, & pelliculæ hædorum Iacob circundatæ manibus, similem eum fratri primogenito reddiderunt, quid magnum si Dei nostri virtutes non iam corpori hominis, sed menti circundatæ, ipsum Deo similem reddant? Erat ille similis Deo, quia erat sapiens, iustus, misericors, purus perinde ac Deus ea diligebat quæ placita erant Deo, & quæ Deo erant inuisa, refutabat.

Genes. 1. 26.
Aug lib. c. Adimantum. c. 5.
Chrysost hom. 9. in Genes.
Matth. 6.
Ambros. lib. de Paradiso. c. 3.
Psal. 48. 1.
Gen. 27. 15.

Datus est quoque homini gladius Dei, datus & balteus, vt ad quantam sit admissus familiaritatem magis innotescat. Quis gladius Dei? Nonne verbum suum? De quo Paulus: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.] Et quis balteus Dei? Nonne fortitudo diuinitatis eius? vt inquit Rupertus Abbas, per quam commoueri non potest. Habuit igitur primus homo gladium Dei, quia plenam ac perfectam notitiam voluntatis eius, ac præceptorum, accepit. Habuit & balteum; quia potestatem ad sibi subdenda animalia, & ad feras loco dominij sui regendas obtinuit. Et vtinam gladium non solùm habuisset, sed etiam tenuisset, ne nos filios suos in tantas calamitates deturbasset. Nam inter hæc duo magnum esse discrimen Gregorius protestatur, dum mysterium fortium Salomonis, lectulum eius ambientium, & gladios super femur tenentium, exponit. Salomon, inquit, non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes, quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet B quippe, sed non tenet gladium, qui diuinum quidem eloquium nouit, sed secundùm illud viuere negligit. Et doctus esse ad bella iam non valet, qui spiritualem, quem habet, gladium minimè exercet.] Sed hæc peruersa voluntas primi hominis, qua gladium manibus tenere noluit, non tollit, nec minuit misericordiam Dei, qui & gladium illi dedit, & habere fecit, & balteo suo illum præcinxit, vt ex bestiis immanibus, quibus dominabatur, quæque illi ad nutum parebant, disceret, quomodo Deo se subiicere debuisset. Habuit ille gladium, quia notione omnium rerum naturalium, & earum supernaturalium, quæ ad rectè viuendum, & filios instituendos necessariæ erant, ditatus est. Habuit & balteum, quia vt dominus animalibus imperitabat, cuius imperium C illa non refugiebant, & plantis atque inanimatis sine vllo impedimento vtebatur, in suùmque vsum accipiebat. Erat igitur homo valde gratiosus Deo, multùmque apud ipsum valebat, quam ad tantam extulerat dignitatem, vt socius cœlestium esset, dominúsque terrestrium, & omnia quasi suo arbitratu contineret.

Ruper. lib. 4. in Exod. c. 23.
Greg. 19. mor. c. 28.

Istáne propriæ despicientiæ seruiunt? An hæc tam eximia hominis dona humilitati assequendæ proficiunt? Ita quidem. Nam si consideres quid homo in tanta dignitate constitutus potuit, omnis creaturæ imbecillitatem admiraberis. Fac nunc regem (vt hæc intelligas) amorem suum in homine vilissimo collocasse, eúmque ducem ac magnatem fecisse, & immensis opibus cumulatum totius regni constituisse D rectorem. Si homo hic ad tam magnam dignitatem sublimatus, talis conditionis esset, vt nisi à rege ipso moueretur, nec videre, nec loqui, nec ambulare, nec aliam quamuis actionem præstare posset, nonne esset despicabilis, omne dignus, qui se ipsum deiiceret, & alij omnes illum quasi nihilum reputarent? Hæc, & nihil amplius homo ille primus potuit in natura integra constitutus, diuinis & multiplicibus donis circumseptus, & tanta maiestate ac splendore decoratus. Dicant nunc Theologi quid primus homo in statu innocentiæ, ac integræ naturæ potuit? Potuit, aiunt, per sua naturalia cognoscere, & velle, & operari omne bonum naturæ, & rationi proportionatum cum solo auxilio generali Dei. Et sine illo? Non potuit. Potuit præcepta legis naturalis explere, & tentationes aduersus hæc præcepta insurgentes E vincere cum eodem auxilio. Et sine illo? Non potuit. Potuit diligere Deum super omnia dilectione naturali, & in hac dilectione, ac præceptorum naturalium obseruatione perseuerare, si eodem generali auxilio iuuaretur. Et si non iuuaretur? Non potuit. Potuit cum supernaturali gratiæ auxilio Deum ex charitate diligere, & reliqua præcepta supernaturalia seruare, & se perpetuò in Dei amicitia & familiaritate continere. Et sine illo? Non potuit. Itaque cum ali-

D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 1. & deinceps.

A quo diuino auxilio, & quasi alienis manibus
omnia potuit, sine illo verò, & propriis tantùm ma-
nibus nihil omnino potuit. Quid est autem hoc
auxilium tam generale quàm speciale, ex quorum
altero saltem pendere illius primi hominis actiones
astruximus? eius enim cognitio maximè eius imbe-
cillitatem declarat. Nunc verò de solis bonis operi-
bus tum moralibus, tũ supernaturalibus loquimur;
nam de actionibus secundùm esse naturæ, quod ha-
bent, statim capite sequenti dicemus. Auxilium ge-
nerale ad rectè secundùm rationem viuendum, &
ad mandata legis naturalis seruanda, & ad tentatio-
nes contra eandẽ legem vincendas, huiusmodi est,
vt Deus per secundas caussas ad effectum congruas
excitet intellectum, vt efficaciter iudicet hic, &
B nunc rectè esse agendum, & hoc opus vt eleemosy-
næ aut obedientiæ esse præstandum. Vt etiam ro-
boret volũtatem ad hoc, quòd efficaciter velit, opus
illud per potentiam executricem præstare. Vt tan-
dem ipsam potentiam, quæ opus exequitur, vt lin-
guam orantem, aut manum scribentem, aut elee-
mosynam porrigentem Deus, vt prima & præci-
pua caussa, moueat, & ad illam non minùs, sed
magis quàm homo ipse, concurrat. Quod etiam ha-
bet in excitatione intellectus, & actione voluntatis;
nam Deus ad ipsas meliùs, & perfectiùs quàm ho-
Isaia 26. 12. mo concorrit; secundùm illud Isaiæ: Omnia opera
nostra operatus es nobis.] Auxilium verò superna-
turale, & speciale (vt omnia auxilia tam per modum
habitus, quàm per modum actionis comprehenda-
C mus) hoc est: Quòd Deus supra omne debitum in-
fudit in homine gratiam sanantẽ, & virtutes omnes
supernaturalis ordinis, ac dona sancti Spiritus sui.
Quòd hæc omnia conseruauit dona, sine cuius
conseruatione (sicut & natura ipsa) nec ad mo-
mentum possent permanere. Quòd cum his do-
nis cooperatus est, sicut cum potentiis naturali-
bus, ita vt fuerit actionum horum donorum præ-
cipuus & primus effector. Quòd denique auxi-
lio, aut concursu supernaturali, & omnino non de-
bito, sed misericorditer elargito, intellectum ad pro-
ponendum opus supernaturale excitauerit, volunta-
tem ad illud amplectendum roborauerit, & accen-
derit, ac potentiam externam (si actus ad eam perti-
neat, qualis est confessio fidei corã tyranno) moue-
rit, & adiuuerit. Poterat enim primus homo verè di-
D cere in his supernaturalibus actibus, quod nos quo-
2. Corin. 3. 5. tidie dicimus: Non quòd sufficiens sim cogitare ali-
Philip. 2. 13. quid ex me, quasi ex me, sed sufficientia mea ex Deo
est.] Et: [Deus operatur in me velle, & perficere, pro
1. Corint. 15. 10. bona volũtate.] Et: [Non ego, sed gratia Dei mecũ.]

Hanc verò auxilij diuini necessitatem, quæ inerat
etiam primo homini, significauit, atque expressit
Aug. 14. de ciuit. c. 27. Augustinus optimo simili: Sicut in hac carne viue-
re sine adiumentis alimentorum, in potestate non
est: non autem in ea viuere in potestate est, quod fa-
ciunt, qui se ipsos necant: ita bene viuere sine adiu-
torio Dei, etiam in paradiso non erat in potestate;
erat autem in potestate malè viuere, sed beatitudine
non permansura, & pœna iustissima secutura.] Et
E *Libr. de natura, & grat. c. 26.* alio loco: Sicut oculus corporis etiam plenissimè sa-
nus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere:
sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æterna
luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest
viuere. Sanat ergo Deus non solùm vt deleat, quod
peccauimus, sed vt præstet etiam ne peccemus.] In
operibus quidem naturæ & moris ille primus homo
pendebat à Deo eo modo, quo diximus, ex eo ipso,
quòd erat opus Dei. Omnia enim Dei opera, siue
magna, siue parua, siue inuisibilia, siue visibilia, hoc
A habẽt, quòd à Deo factore suo omni modo pẽdent.
Quid est omni modo pẽdent? Quòd eorũ substantia
à Dei potentia, & (vt ita scholarũ more loquamur)
ab eius actuali influxu pendet, vt sit: & ab eo etiam
pendet vt conseruetur, & duret: & ab eo pendet, vt
mediis facultatibus ab ipso Deo datis operetur, &
agat. Sicut enim lux solis nec ad momentum esse,
nec conseruari, nec illuminare potest, nisi à sole
suspensa, quo non influente in ipsam statim de-
struitur: ita creatura nec ad momentum esse po-
test, aut durare, aut aliquid operari, nisi à Deo in-
fluente seruetur, iuuetur, & in esse teneatur. Quam
dependentiam creaturæ à Deo ex parte indicauit
Isaias, dum ait: Quis mensus est pugillo aquas, & *Isaia 40. 12.*
cœlos palmo ponderauit? Quis appendit tribus di-
B gitis molem terræ, & librauit in pondere montes, &
colles in statera?] & multa alia, quæ sequuntur. Et
Paulus: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso *Roman. 11. 36.*
sunt omnia, ipsi gloria in secula.] Ex ipso namque
sunt omnia tanquam ex efficiente, quia ea non ex
aliqua præexistente materia, sed ex nihilo condidit.
Et per ipsum, tanquam per exemplar, ad cuius ali-
qualem imitationem ea creauit. Et in ipso, tanquam
in fine, in quo solo quiescunt, & suam perfectionem
accipiunt. Et in Actis Apostolorum legimus: In *Actor. 17. 28.*
ipso viuimus, mouemur, & sumus.] Ab ipso essen-
tiam, & non solam essentiam, atque substantiam, sed
& vitam, ac permanentiam vitæ; & non solùm sub-
stantiam, & vitam, sed & motum, ac operationem
omnem accipimus. Nec veritas hęc Ethnicos Poëtas
C latuit, quorum vnus, nempe Aratus, quem ipse Pau-
lus in medium protulit, ita cecinit:

Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena, *Arat. in buno ma.*
Quem reticere nefas, Ioue cuncta vtuntur, ab ipso
Nos sumus: ille fouet, cunctis viresque ministrat.

In operibus autem gratiæ non tantùm hac commu-
ni ratione, sed & alia speciali iam explicata homo
ille primus à Deo auctore gratiæ pendebat, ex eo
quòd opera illa talis conditionis sunt, vt omnem
hominis naturam superent; quare homo non erat
sufficiens ad illas, nisi speciali auxilio, & supernatu-
rali (vt esset operibus consentaneum) ad illa præ-
standa extolleretur. Sicut enim corpus graue, & in
centrum terræ propensum, aliqua leuitate sibi non
debita, & alis pernicibus ad volandum egeret: ita
homo ad opera illa excelsa, & supra omnem naturam
D suam, auxiliis non debitis, ac gratuitò concessis, de-
buit adiuuari.

Vide nunc quàm parum potuit ille primus ho-
mo, licèt Deo magnis & multis donis, ac intima fa-
miliaritate coniunctus. Et quàm verum est, quòd
omnis creaturarum potentia verissima quædam im-
potentia est. Meritò Paulus Deum solum potentem
appellat, & quasi ab omnibus, quæ Deus non sunt,
potestatem excludit. Loquens de postremo Christi
saluatoris aduentu, ita ait: Quem suis temporibus *1. Timot. 6. 15.*
ostendet beatus, & solus potens, rex regum, & do-
minus dominantiũ. Quia videlicet ipse solus habet
potentiam à se; reges verò seculi, quamuis potentis-
simi videantur, cum illo etiam primo totius orbis
E rege, qui vniuersis creaturis visibilibus imperauit, à
se impotentiam, & imbecillitatem habent, & quod
potuerunt, aut possunt, Deo potestatem donante, &
opera eorum faciente, perfecerunt, aut modò perfi-
ciunt. Iam ergo intelligis, ô homo, qui tuæ poten-
tiæ gradus venaris, quid potuisti, quia videlicet à
te, etiam in illo primo homine omnium homi-
num patre, & satore nihil potuisti. Quare non ha-
bes vnde de potentia glorieris, nec potes tibi ali-
quod bonum tuorum progenitorum tribuere, quod

illos

quod illos à Deo accepisse certissimum est. Magna fuit profectò fragilitas hominis, & vix credibilis eius infirmitas, qui tot auxiliis fulciendus est, vt in actiones prodeat, & vires suas in aliquem vsum extendat. Conferatur ille cum infantulo recèns nato, qui indiget à nutrice portari, pannis obuolui, lacte refici, & in omnibus adiuuari. Conferatur cum ascia, aut serra, aut alio quouis instrumento ex his, quæ artifices inuenerunt, quod nullum omnino opus præstare potest, nisi ab artifice moueatur. Verum est in hoc magnum esse discrimen, quia instrumentum non seipsum mouet, sed ab operante mouetur; homo verò seipsum mouet. At ita se mouet, vt nisi Deus illum iuuet, & ad motum illum ipse concurrat, omnino homo se mouere non possit.
Sapien. 2. 23. [Creauit Deus hominem inexterminabilem,] quemadmodum in libro Sapientiæ scriptum est, vt scilicet nec mori posset, si vellet, nec gratiæ donum amittere. Sed sicut potuit à seipso gratiæ iacturam facere, & in mortem incurrere; ita non potuit, nisi Deo excitante, & sibi cooperante, gratiam acceptam seruare, aut ea vti, aut se à vulnere mortis eripere. Ita ergo noscat seipsum, vt sibi impotentiam, & fragilitatem, & malum, & mortem tribuat, Deo verò potentiam, & robur, & bonam actionem, & vitam ascribat.

Quid potest Homo?

CAPVT IX.

CVM nobilis aliquis, qui erat amicus regi, ob proditionem, aut aliud læsæ maiestatis crimen ab eius amore cadit, & in odium & indignationem incurrit, cuncta, quæ regiæ amicitiæ gratia adeptus fuerat, statim amittit. Opes ab eo dilabuntur, honores euanescunt, amici fugiunt, & dignitas, atque potestas aliis imperitandi, subtrahitur. Qui in palatio habitabat, incipit tetrum carcerem occupare: qui per plateas, & vias publicas, & compita vrbis gloriosus, & aulicis constipatus incedebat, catenis & compedibus oneratus, in ergastulo tenetur, solusque relinquitur: qui falsis assentatorum laudibus pascebatur, non sine magno mœrore, irrisionibus, increpationibus, & contumeliis impletur. Huius rei, quæ quotidie in palatiis regum aspicitur, vnum tantùm ex scripturis adducamus exemplum. Quanta esset potestas Aman, quàm ingentes opes eius, ex ipsius ore absque dubio in hac parte verum dicentis accepi-
Esther 5. 11. mus. [Qui conuocatis amicis suis, & Zare vxore sua, exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorúmque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes, & seruos suos rex eleuasset.] Sed cùm rex Assuerus amorem mutauit in odium, & beneuolentiam in iram indignationémque conuertit, quid de hoc magnate, quem omnes non solùm suspicie-
Esth. 7. 8. bant, sed & adorabant, scriptum est? Illud certè, quòd rubore perfusus, & confusione ac timore coopertus, immò & velata facie, in signum damnationis, eiectus est à conspectu regis, & in furca suspen-
Prou. 16. 14. sus. Impletúmque est illud Salomonis: [Indignatio regis nuncij mortis.] Et illud: [Sicut rugitus leonis,
Prou. 20. 2. ita & terror regis; qui prouocat eum, peccat in animam suam.] Non solùm autem apud huius seculi reges, sed apud æternum cœli regem hic mos puniendi amicos infideles inualuit. Si enim iustum est, sicut re vera est, in nequitiam ac peruersam audaciam iniquorum animaduertere, hæc iustitia cùm in curiis regum iniustorum inueniatur, non potest curiæ regis cœlestis, & iustitiæ auctoris deesse, à quo omnis æquitas creata tamquam à fonte dimanat.
Illle, vt est in Ecclesiastico, impiis, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ:] Eccli. 12. 4.
& nullus pro peccato, quod in Deum admisit, à pœna immunis erit, quantumuis antea amicus Deo, & familiaris extiterit. Immò si iustus auerterit se à Ezechiel. 18. 24.
iustitia sua, ait ipse Dominus per Ezechielem, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur,] & perinde atque alius quilibet ab amicitia Dei proturbatus suarum iniquitatum pœnas exoluet.

Homo igitur amicus Dei, & ex bonitate, ac amore eius ad tantam altitudinem sublimatus, legem regis sui præuaricatus est, in crimen læsæ diuinæ maiestatis incidit, & indignationem odiúmque tanti Imperatoris incurrit. Quàm ergo infamis, quàm pauper & nudus, quàm sine honore, sine dignitate, & sine potestate permansit? Id iam alibi exposuimus. Nunc solùm dicendum est, hominem post Adæ peccatum hoc statu præuaricationis teneri, qui vocatur status lapsæ naturæ, & potest etiam vocari status diuinæ familiaritatis amissæ, & eius indignationis incursæ. Et quamuis ad diuinam gratiam euehatur, & per baptismum, peccatum originale deletum sit, ac per condignam pœnitentiam peccatum actuale dimissum, siue propria voluntate contractum; tamen pœnalitates lapsæ naturæ, & fomes peccati, siue procliuitas ad peccandum, & multiplices miseriæ ex illa prima defectione profectæ, non sunt ab illo subtractæ. Si igitur in illa ætate aurea, & in illo fœlici innocentiæ statu, & in illa sanitate & integritate, in qua conditus fuit, tam parum potuit, aut sine Deo tam nihil potuit; in hoc statu infirmitatis, & inualetudinis, in hac ætate ferrea, in hoc corpore mortis innumerabilibus impedimentis circumsepto, quid poterit? Sanè quia homo res creata à Deo est, sine eo nunc, sicut & antea, nihil omnino potest: & quia infirmus est in bonis moralibus, & supernaturalibus præstandis, maioribus Dei auxiliis indiget, vt aliquid possit. Quæ vt intelligamus, omnes actiones hominis percurrere oportebit, & breuiter quid nunc possit, & quomodo possit, attingere. Hæc namque disquisitio validissima est, vt homo seipsum agnoscat, & omnem superbiam ac præsumptionem absumat. Vniuersæ autem actiones hominis ad tria genera, trésve classes, à Theologis reuocantur. Quædam enim sunt actiones eius naturales, vt ambulare, sensibus & ratione vti, corpus cibo & potu reficere. Quædam sunt actiones morales, ad virtutes & vitam ordinatam pertinentes, vt Deum colere, in aduersis fortiter agere, erga proximos iustè se gerere. Quædam sunt actiones supernaturales, vt in Deum credere, æternam vitam sperare, Deum ex charitate diligere.

Actiones naturales homo præstare non potest sine auxilio generali Dei, qui vt caussa prima, atque præcipua, eas per creaturas suas, ex parte quasi per instrumenta, & ex parte quasi per secundas caussas sibi subiectas, à seque non tantùm in esse; & in permanentia, verùm & in operatione pendentes, elicit. Res namque creatæ quodammodo sunt instrumenta Dei, quatenus nihil possunt agere, nisi ab ipso moueantur, & ad agendum applicentur: alia verò ratione sunt præcipuæ caussæ, licèt secundæ, quatenus in se virtutes habent à Deo tributas (vt ignis habet in se calorem ad calefaciendum) quibus naturales actiones sibi proportionatas eliciant. Faciunt igitur

res

A res creatæ aliquid, sed Deus id ipsum præcipuè facit: operantur illæ, sed Deo operante per illas. Atque adeò, si loqueris, si ambulas, si brachium moues, huius actionis Deus præcipua caussa est: quam nisi Deus per te, & tecum faceret, tu numquam effecisses. Quare scriptura diuina creaturarum actiones Deo sæpe tribuit, quia ab illo multò meliùs & veriùs quàm à creaturis ipsis proficiscuntur. Dauid

Psal. 17. 14. 15.

ait: Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam; grando, & carbones ignis. Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.] Et alio loco:

Psal. 28. 3.

Deus maiestatis intonuit, vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Libani.] Et Iob

Iob. 10. 8. 11.

ait: Manus tuæ fecerũt me, & plasmauerũt me totum in circuitu; pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, &

B neruis cõpegisti me.] Et apud Isaiã inquit Dominus

Isaia 37. 29.

ad Sẽnacherib: Ponam circulũ in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducã te in viam, per quam venisti.] Omnia opera hæc, si bene inspiciantur, à rebus creatis prodeunt; quoniam verò à Deo quoque tamquam à prima caussa fiunt, meritò illi tribuuntur. In quam veritatem conspirant etiam sanctorum Patrum verba, Pelagium oppositum blaterantem impugnantia.

Augusti. epist. 146. q. 2. Ioã 5. 17. 8. de Genesi ad lit. c. 26.

Augustinus ait: Quomodo negare poterimus Deum etiam nunc operari cuncta, quæ fiunt, cùm Dominus dicat: Pater meus vsque modò operatur?] Et alio loco: Deus omnipotens, & omnitenens, incommutabili æternitate, veritate, voluntate semper idem, non per tempus,

C nec per locum motus, mouet per tempus creaturam spiritalem, mouet etiam per tempus & locum creaturam corporalem, vt eo motu naturas, quas intrinsecùs substituit, etiam extrinsecùs administret.

Hierony. epist. ad Thesiphõ.

Hieronymus in Pelagium insurgens ait: Audite sacrilegum, si voluero curuare digitum, mouere manum, sedere, stare, ambulare, semper mihi auxilium Dei necessarium erit. Audi ingrate, immò sacrilege,

1. Cor. 10 31.

Apostolum prædicantem: [Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in nomine Domini facite.]

Chrysost. hom. 5 in Genes.

Chrysostomus ait: Quocirca diuinæ scripturæ vestigia sequamur, neque feramus eos qui aduersa temerè blaterant. Etiamsi homines terram operentur, & iumentorum auxilio fruantur, & magna sit cœli temperies, & omnia alia concurrant,

D nisi nutus Domini accedat, omnia alia frustra & in vanum fierent, & nihil proficeret omnis labor, & desudatio, nisi manus Domini supernè adiuuaret, & perfectionem his quæ fiunt, tribueret.] Sic Patres loquuntur. Idque adeò verum est, vt actiones etiam peccatorum, sine Deo concurrente fieri non possint. In quolibet enim peccato duo, Theologi rectè considerant: & actionem, vt percussionem illam, qua aliquis ira percitus hostem occidit, & deformitatem, aut priuationem rectitudinis adiunctam actioni. Actio igitur illa, quia est bonum quoddam naturæ, à Deo est; deformitas verò, à sola

Ansel.

mala voluntate est. Et ideo Anselmus ait: Facit Deus omnia, quæ iusta, vel iniusta voluntate fiunt, id est, bona opera, & mala. In bonis quidem facit

E quòd sunt, & quòd bona sunt; in malis verò facit quòd sunt, sed non quòd mala sunt. Et huius latè rationem reddit, quia malitia nihil est, nisi carentia bonitatis, quare nec ab eo fieri potest, nec illi imputari, qui summè bonus est. Peccat quidem homo, cùm furatur, aut inimicum percutit, quia facit quod vetitum est, & rationi, ac legi Dei aduersum est, non tamen peccat Deus, dum hominem in hac actione adiuuat, & cum eo eam elicit, quia id exigit natura rerum, vt volente creatura libera aliquid fa-

A cere, ei concursus primæ caussæ non desit, sine quo libero arbitrio suo vti non posset. Quia ergo omnis operatio, res creata est, & omnis res creata, neque ad momentum, sine Dei influxu esse non possit, hinc fit, vt omnes operationes à Deo sint, sine cuius influxu nec per primum instans possent existere. Hinc iam cognoscis, ô homo, in actionibus naturalibus quid possis, cùm scias, quia sine Deo te iuuante, tecumque operante, nihil possis. Intelligis etiam nequitiam tuam, quòd cùm peccas (& sæpe peccas) hoc adiutorio Dei, atque hoc beneficio suo abuteris, vt ipsum offendas, & sanctissimas eius leges inuerecundè prætereas.

Audi nunc quid in actionibus moralibus bonis possis. In hoc consentiunt celebriores Theologi,

B posse hominem lapsum, cum solo illo auxilio Dei generali, aut naturæ consono, quod ad opera naturalia necessarium esse diximus, aliquod verum naturale cognoscere, aliquódque bonum morale præstare, saltem si nullam habeat difficultatem: at non posse hominem omnia vera naturalia intelligere, nec omnem legem naturalem opera moraliter bona præcipientem implere, nec opera insigniora, ac difficilia agere, nec tentationes alicuius momenti & difficultatis vincere absque auxilio gratiæ Dei, quod quidem nec naturæ humanæ, neque huic personæ debitum est, sed misericorditer & supra omne debitum prærogatum. Quin & addunt, quod verissimum est, non posse hominem in hoc statu lapsæ naturæ, cum hoc speciali auxilio omnem legem na-

C turalem per aliquod notabile tempus implere, nisi adsit ei gratia sanans, quæ eum iustum, & Dei amicum efficiat. Hæc omnia doctores latissimè probant, à quibus supersedemus, quia à nostro instituto aliena putamus, solùm vt veritates istæ intelligantur, pro qualibet earum breuissimè aliquid attingemus. Sanè homo per peccatum ægrotus est, ægrotus autem aliquid, præsertim facile, & non laboriosum, per se facere potest; at omnia, quæ sanus faceret, omnino præstare non potest. Si itaque homo post lapsum Adæ aliquod verum potest sine gratia cognoscere, cognoscat. Hoc enim sonant illa verba Pauli: *Rom. 2. 14. 15.* Cùm gentes, quæ legem, scilicet scriptam, non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt

D lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis,] ac naturaliter ab eis cognitum. Et illa Prosperi aduersùs collatorem: *Prosp. aduers. collat. c. 22.* Quis ambigat, hanc sapientiam humano generi ad temporalis vitæ vtilitatem ex naturæ à Deo conditæ superesse reliquiis? Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium, non vitiata esset, sed extincta natura. Similiter si potest homo post lapsum aliquod bonum morale facere, faciat: nam hoc significant quædam verba Domini dicta ad Ezechielem, quibus Dominus militibus regis Babylonis pro bello iusto fideliter peracto mercedem promittit. *Ezech. 29. 18. 19.* Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersùs Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus

E depilatus est, & merces non est reddita ei, nec exercitui eius de Tyro pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersùs eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonozor regem Babylonis in terra Ægypti, & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui illius.] Et Chrysostomus *Chr. hom. 6. ad popul.* inquit: Non potest malus omnino malus esse, sed euenit vt aliquid habeat boni: neque bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere pecca-

ta.

ta. Cùm itaque malus prosperis vtitur rebus, ad capitis sui perniciem vtitur; vt enim illorum paucorum bonorum retributionem hîc capiens, illic deinde puniatur, hac de caussa recipit.] Hæc ille. Itaque possit homo non solùm in natura lapsa, sed & ipse in graue peccatum lapsus bonum aliquod morale sine auxilio gratiæ præstare, quia non semper peccatum eius malum, sed natura eius bona influit in opus, vt quando diligit amicos, vel filios. Et quia huic operi potest aliquem bonum finem apponere, si nimirum eos diligat, quia filij aut propinqui sunt. Et quia cùm natura nostra bona, per peccatum infirma quidem, & impedita sit, non tamen extincta, aliquod bonum sibi consonum, & facile poterit agere, quod infirmas vires & impeditas non excedat. Sed ex hoc non tollitur maxima caussa humilitatis, & despicientiæ propriæ, quoniam nec hæc minima potest homo facere sine generali auxilio, & actuali concursu Dei. Et quoniam tanta est nostra ad operandum bonum imbecillitas, vt non defuerint magnæ auctoritatis Theologi, qui nec hæc minima ab homine sine speciali auxilio fieri concedant. Itaque hæc res tam modica non possidetur pacificè ab homine, sed sub lite est.

At possit hæc homo. Sed certè, vt omnes Catholici fatentur, in hoc statu omnia vera naturalia, immò neque multa, sine admixtione falsitatis, suis viribus, & absque auxilio speciali Dei non potest agnoscere. Tot enim sunt necessitates naturæ, quæ mentem ab inquisitione veritatis abstrahunt; tot passiones inordinatæ, quæ iudicium peruertunt; tot ignorantiæ, quæ intellectum excæcant, vt non possint hæc ad vera omnia, aut multa cognoscenda, nisi auxilio imbecillitati nostræ addito, superari. Quare Dauid sapienter postulauit: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.] Et auctor libri Sapientiæ: Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.] Quia videlicet sine sapientia, & intellectu à Deo nobis immisso, sæpe in notione veritatis errabimus, & tenebras pro luce sumemus. Non etiam potest homo sine speciali auxilio gratiæ Dei omnia præcepta virtutum moralium, & omnem legem naturalem, quoad substantiam operum, per aliquod notabile tempus seruare. Vnde Dominus ait per Ezechielem: Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.] Et Paolus inquit: Quod impossibile erat legi, in quo] nempe impossibili ipsa lex [infirmabatur per carnem] id est, infirma erat in nobis, nec poterat impleri propter nostræ infirmitatem carnis: [Deus] possibile fecit [Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato] id est, de sacrificio sanguinis, & mortis Filij sui pro peccatis susceptæ [damnauit peccatum, vt iustificatio legis impleretur in nobis] Et Augustinus: Iustitiæ præcepta omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Hoc profectò verissimè dictum est: quoniam natura per peccatum à Deo auersa, ad seque inordinatè conuersa, & ad malum inclinata, non potest in bonum ferri, nisi à Deo vincentem suam ad malum propensionem ad bonum dirigatur.

Psal. 118. 73.
Sap. 9. 4.
Ezec. 36.
Rom. 8. 3. 4.
Aug. lib. 2. de pecc. merit. c. 3.

Non solùm impossibilis est homini totius legis moralis custodia absque auxilio speciali Dei, verumetiam nec potest sine huiusmodi auxilio quædam opera singularia insigniora præstare, quæ notabilem habeant adiunctam difficultatem. Qualia sunt, iniuriam remittere, continentiam seruare, & præcipuè naturali amore Deum super omnia diligere. Hæc enim opera comparantur homini lapso, sicut pugna, aut cursus comparatur ægroto; quare sicut ægrotus & lecto præ imbecillitate decumbens non potest omnino pugnare, nec currere: ita & homo post lapsum in peccatum, non poterit sine speciali aliquo auxilio Dei, roborante hæc opera, difficiliora præstare. Ac proinde optimè dixit Zosimus Papa: Quod tempus interuenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, caussisque, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim, vt quicquam sibi humana natura præsumat. Et Sapiens ait: Vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens,] id est, non possem bonum mihi datum tenere, & eo bene vti, [nisi Deus det; adij Dominum, & deprecatus sum illum ex totis præcordijs meis.]

Zosim. epist. 1. ad Gall. c. 9.
Sap. 8. 21.

Non potest similiter homo, sine auxilio speciali Dei, tentationes vincere, & hostes ad peccata instigantes superare. Ideo, vt auxilij indigi petimus: Ne nos inducas in tentationem.] Et sanctus Dauid postulabat: Adiutor meus esto, ne derelinquas me.] Atque alio loco: Impulsus, euersus sum, vt caderem; & Dominus suscepit me.] Et rursus alibi fatetur: Quoniam in te eripiar à tentatione.] Cyprianus quoque ait: Quando rogamus ne in tentationem incidamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus: ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbè atque arroganter aliquid assumat.] Et Ambrosius: Quis est tam fortis, vt nequaquam in tentationem moueatur, nisi Dominus ei adiutor assistat?] Hanc autem veritatem satis experientia nos docet. Sumus enim, comparati ad hostes nostros, diabolum, mundum, & carnem, non secus ac teneri infantes, scientia & viribus destituti, quos quisque facillimè decipit, & proterit, nisi validiori manu protegantur.

Matth. 6. 13.
Ps. 26. 9.
Ps. 117. 13.
Ps. 17. 30.
Cypr. ser. 7. in oratione Dominica.
Ambr. ad Psal. 43.

Nec tantùm auxilium gratiæ sufficit per modum excitantis & adiuuantis, vt legem naturalem impleamus, peccatáque vitemus, sed & gratia sanans, & nos Deo gratos faciens, necessaria est, sine qua ad multum tempus haudquaquam peccata vitabimus. Id sanè indicant illa verba Ieremiæ: Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est,] vt scilicet præceps ex vno peccato in aliud ruat, & non se in occasione à peccato contineat. Homo quidem sine gratia sanante subiectus Deo non est; nam cùm sit graui peccato obstrictus, suum finem in creatura constituit. Sine hac autem subiectione non poterit se continere, quin vincula præceptorum, oblata sibi occasione, confringat. Egregiéque dixit Chrysostomus: Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perdito, per peccatum agit, quod non vult. Et nisi Deus valida manu misericordiæ suæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit.

Thre. 1. 8.
Chrys. in imperf. hom. 37.

Si autem hæc valida auxilia necessaria sunt homini ad legem naturalem implendam, quis dubitet validiora auxilia, & planè supernaturalia opus illi esse, ad opera supernaturalia, & vitæ æternæ meritoria præstanda? Id profectò certum, ac constitutum est. Incipiunt hæc bona à cogitatione? Sed quid de cogitatione ait Paulus? Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.] Progrediuntur per voluntatem? Sed Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate.]

2. Cor. 3. 5.
Phil. 2. 13.

Persi

Joan. 15. 5. Philipp. 1. 5. Aug. lib. de bono perseuerantiæ. Nazianzen. orat. in illud: Cum consummasset Iesus, &c. Cyprian. lib. 2. epist. 2. & 3. ad Quir. c. 4. Ioan. 6. 44.

Perficiuntur in opere? Sed sine me nihil potestis facere.] Et, qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet.] De cogitatione inquit Augustinus: Non est in potestate nostra cor nostrum, & nostræ cogitationes.] In potestate ergo cuius, nisi in potestate Dei? De voluntate Nazianzenus: Ipsum etiam rectè velle diuino auxilio indiget. Immò, vt rectiùs loquar, propositum quoque ipsum, atque electio eorum, quæ recta, & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficium est, atque à Dei benignitate manans. [De opere Cyprianus: Dei est omne, quod possumus: inde viuimus, inde pollemus.] Et alio loco: In nullo gloriandum, quando nostrum nihil est.] Si infidelis est creditu. us, fides donum Dei est. Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.] Venire autem ad Christum, esse in Christum credere, apertè docent, quæ statim sequûtur. Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, sed propterea dixi vobis, quia nemo potest ad me venire, nisi datum ei fuerit à Patre meo.] Si fidelis ad gratiam, & iustitiam est venturus, Deus est, qui ad gratiam nos præparat. Quid enim habes, intellige, boni, vt ait Paulus, quod non accepisti?] Et ideo clamamus ad Dominum: Conuerte nos Deus salutaris noster.] Et, Conuerte nos Domine, & conuertemur.] Et Apostolus etiam ait: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?] Si iustus, & amicus Dei, est pietatis ac iustitiæ opera facturus, Deus est, qui non tantùm conseruatione gratiæ, & donorum iam concessorum, sed & nouis atque actualibus auxiliis, quibus illum excitat, & adiuuat, ac mouet, hæc opera per iustum facit. Nam, [manda Deus virtuti tuæ, inquit Dauid, confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.] Et Gregorius ait: Nos præuenit vt velimus, & volentes subsequitur, ne inaniter velimus. Et Bernardus: Conatus nostri & cassi sunt, si non adiuuentur, & nulli, si non excitentur. Et tandem si quis est perseueraturus, perseuerantia omnino ex Dei dono & auxilio dependet. [Nisi enim quia Dominus adiouit me, paulò minùs habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua, Domine, adiuuabat me.] Et nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam.] Quem locum exponens Ambrosius, elegantissimè hæc omnia complectitur. Nec mirum, inquit, si homo ædificare non potest, qui non potest custodire. [Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in vanum laborauerunt, qui custodiunt eam.] Hæc de quodam Psalmo. Audeo tamen etiam ego dicere, quod homo viam non possit adorni, nisi Dominum habeat præuiantem. Vnde scriptum est: Post Dominum Deum tuum ambulabis: Et [à Domino diriguntur viæ viri.] Denique ille perfectior, qui intelligeret se sine Domino ambulare non posse: Vias, inquit, tuas edoce me.] Et infrà: Vides quia vbique Domini virtus studiis cooperatur humanis; vt nemo possit ædificare sine Domino; nemo custodire sine Domino; nemo quicquam incipere sine Domino. Sic ille.]

1. Cor. 4. Psal. 84. 5. Thren. 5. 21. Roma. 11. Psal. 67. 29. Greg. ho. 9. in Ezechiel. Bernard. de grat. & lib. arb. Psal. 93. 17. Psal. 126. 1. Ambros. Psal. 126. 1. Prou. 20. 24. Psal. 24. 4.

Hæc cùm ita sint, iam vides, ô homo, quid potes; quia scilicet sine Deo nihil omnino potes: & cum eo auxiliante atque mouente id potes, & nihil amplius, quàm quod ipse in te voluerit posse. Ex quo disces primò, in omnibus malis vitandis, ac bonis agendis, in omnibúsque tum magnis, tum minimis, ad Deum pro auxilio recurrere. Secundò, Deum omnium bonorum operum factorem, & te cunctorum peccatorum, quæ feceris, auctorem confiteri. Tertiò, bona non tibi, sed illi verissima gratiarum actione tribuere, & gloriam ac honorem in illum referre. Quartò, tibi ipsi diffidere, & in illo tamquam in primo ac præcipuo bonorum fonte omnem spem ac fiduciam collocare. Hæc est vera sapientia, quæ humilitatem procreat, elationem calcat, & nos quotidie ad maiora donorum augmenta recipienda parat. Hæc est, quæ mentem ad gratitudinem excitat. De qua consideranda sunt hæc verba Chrysostomi. Pro his omnibus Deo gratias agamus, & in eum, qui nos tantis prosequutus est beneficiis, gratitudinem exhibeamus. Nec enim graue quippiam, aut molestum à nobis expostit, nisi tantum vt tot tantáque confiteamur beneficia: & sibi pro his gratiarum actiones referamus, non quòd huius indigeat ipse (nullius enim indiget) sed vt bonorum largitorem nos conciliare doceamur: & ne simus ingrati, sed beneficiis, & tanta dignam cura virtutem præstemus. Sic enim illum in maiorem erga nos alliciemus prouidentiam. Itaque rogo ne torpeamus, sed quisque nostrûm, si fieri potest, per singulos dies intra se computet non tantùm communia beneficia, verùm & propriè sibi collata: non promulgata, & omnibus manifesta, sed etiam peculiaria, multóque latentia. Sic enim continuam gratiarum actionem Domino poterit exhibere. Hoc maximum est sacrificium, hæc oblatio perfecta. Hoc fiduciæ nobis fiet occasio. Et qualiter dicam: qui ingiter enim hæc in mente sua tenuerit, & propriam quidem discit vilitatem, ineffabilem verò, nimiámque Dei misericordiam diligenter cogitat, & quomodo non peccatorum nostrorum merita, sed propriam respiciens bonitatem, nostra disponit, cogitatione contrahitur, conteritur corde, omnem fastum, & arrogantiam compit, modestè se gerere docet, præsentis vitæ gloriam despicere, omnia deridere vilibilia, futura bona sperare, vitámque fine carentem, nec vllum habentem terminum. Sic ille.] Hæc vera ac diligens gratiarum actio, fructus est cognitionis importennæ hominis: quia æquum est, vt qui nihil ex se potest, illum veneretur, illum amore complectatur, atque illi gratias agat, cuius beneficio omnia potest.

Chr. ho. 25. ad populum.

Quid poterit Homo.

CAPVT X.

Omo ex anima corporéque compositus, & ex spiritu & carne coagmentatus, ita vtriusque commodis vtitur, incommodísque subiicitur, vt multa commoda ex anima corpus habeat, & multa damna anima ex corpore incommodaque sustineat. Corpus habet ex anima vitam, sensum, motum, & pulchritudinem, cuius ope à corruptione seruatur, & integrum, ac in cœlum erectum custoditur. Illa est veluti sal terræ corporis nostri, quod non ex aqua, ignéque compositum, sed ex nihilo ad Dei imaginem, similitudinémque creatum, corpus ipsum in sua viriditate, & decore conseruat. Est veluti murus, & antemurale, quia corpus ab hostibus irruentibus, ab iis scilicet, quæ permansioni eius insidiantur, mirabili firmitate tuetur. Est quasi gubernator regens cymbam nostræ carnis, ne scopulis, & syrtibus huius mortalitatis allisa dispereat. At anima, quæ non incommoda habet ex corpore, à quo velut in ergastulo inclusa tenetur, & membris eius quasi compedibus prægrauatur? Est animæ corpus pro nebula, quæ illam cœlestia clarè videre non sinit. Est ei pro illecebra,

quæ ad malum & vetitum pertrahit. Est ei pro carcena, quæ affectuum pennis vix ad sublimia volare permittit. Corpus, inquit Sapiens, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.] Corpus corruptibile est, & ideo spiritui incorruptibili oneri est. Corpus singulis momentis corrumpitur, & ad non esse velocissimis pennis temporis volat, licèt suum & integrum esse videatur. Hanc ob caussam animam grauat, redditque velut crassam, & onerosam, quæ terrena cogitet, terrena diligat, & quæ soluta à corpore Deum cuperet, creata vilissima concupiscat. Est corpus, terrenum domicilium, ex luto scilicet fabricatum, quod animam inclusam tenens, intellectum eius, plurimis licèt curis distentum, suo pondere premit, ne vnius tantùm, nimirum adhæsionis ad Deum, cogitationem curámque suscipiat. Est mancipium animæ, quod dum illi inseruit, quasi per dolum eandem sibi subdit, & hanc seruitutem miseræ animæ spontaneam ac iucundam reddit. De quo scitè dixit Bernardus: Et quidem peccato factũ est, vt corpus quod corrũpitur, aggrauet animam, sed amore, non mole. Nam quòd surgere anima per se iam non potest, quæ per se cadere potuit, voluntas in caussa est, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioso amore languescens & iacens, amorem pariter iustitiæ non admittit. Ita nescio quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem facit, vt nec necessitas, cùm voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cùm sit illecta, excludere necessitatem. Est enim necessitas hæc quodammodo voluntaria. Est fauorabilis vis quædam pìcmendo blandiens, & blandiendo premens: vnde se se rea voluntas, vbi semel peccatori consenserit, nec excutere iam per se, nec excusare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis sub onere necessitatis huius: Domine, inquit, vim patior, responde pro me.] Sed rursus sciens quòd non iustè caussaretur aduersus Dominum, cùm voluntas sua ipsius potiùs in caussa foret, attende quid secutus intulent: [Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cùm ipse fecerim?] Premebamr iugo, non alio tamen quàm voluntariæ cuiusdam seruitutis: & erat pro semetipsæ quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est, quæ se, cùm esset libera, seruam facit peccati, peccato assentiendo: Voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet, voluntariè seruiendo. Hactenus Bernardus.

Sap. 9. 15.

Bernard. ser. 81 in Cant.

Isaia 38. 14. 15.

Corpus est certè pondus animam deprimens, de quo Ecclesiasticus ait: Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.] O iugum graue, ô molestum onus, corpus originali macula infectum, quod insidet ceruicibus omnium filiorum Adæ, à primo die, quo lucis huius vsum accipiunt, vsque ad diem, quo vitæ mortali valedicunt! Immo & hoc iugum miseram animam ab ipso suæ creationis momento incipit premere, & à cælestibus auocare. Ab hoc iugo occupatio magna, cura molesta, & solicitudo multiplex oritur, qua anima dum se vult in vnum colligere, ad varia & inania distrahitur. Cogitationes, inquit, eorum, id est, hominum, cruciantes animam, multæ sunt, & timores cordis eam affligentes innumeri. Iam rerum expectandarum amore falluntur; iam timore diei finitionis, id est, mortis,

Eccli. 40. 1.

A lacerantur, & in nullo quierem aut leuamen inueniunt. Ab hoc onere nullus eximitur: nam à residente super sedem gloriosam vsque ad humiliatum in terra & cinere; ab eo, qui vtitur hyacintho, & portat coronam, vsque ad eum, qui operitur lino crudo, à breuiter à maximo vsque ad minimum, nemo est, qui non angores & molestias corporis portet. Non esset autem intolerabile corporis necessitates sustinere, ac molestias tolerare, si animam non ad malum pertraheret. Sed hæc est magna & intoleranda miseria, quòd infelicem animam prauis affectionibus illigat, & multiplicibus peccatis fœdat. Ipsa enim decepta libens acquiescit corpori noxia poscenti, cùm deberet illius improbis postulationibus reluctari. Cui malo per totam istam vitam subiicitur, nisi Christi Saluatoris beneficio liberetur. Vnde Ambrosius ait: Anima sexum non habet; sed ideo fortasse nomen fœminæ accepit, quòd eam violentior æstus corporis angit. Ipsa autem impetus carnis amore sui, molli quadam & blanda ratione demulcet. Ergo orationibus & obsecrationibus Dominum imitari debemus, vt quasi bonus auster afflare dignetur, vt biqne nobis auram cælestem aspiret, quæ fructiferas arbores non turbare vento graui, sed leni spiramine, flatúque molli consueuit agitare. Vnde scriptum est: Posuit me currus Aminadab: eo quòd anima nostra coniungitur corpori, velut quidam equorum frementium currus rectorem sui quærat aurigam. Aminadab enim pater Naason fuit, sicut in Numeris legitur; qui erat princeps populi Iudæ, cuius figura refertur ad Christum, qui verus populi princeps animam iusti velut currum agitator ascendens verbi habenis gubernat, ne violentorum equorum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim quatuor equi, quatuor affectiones: amor, ira, cupiditas, timor, quibus furentibus cùm cæperit agi, nequaquam se ipsa cognoscit. Corruptibile enim corpus animam grauat, & tamquam irrationabilium animalium cursus inuiam rapit, voluentibus curis velut quodam impetu proruentem, donec memoratæ corporis passiones verbi virtute mitescant. Hæc ille.] Habet itaque anima ex corpore angores, & tristitias, quibus premitur, habet & virtutis impedimenta, quibus ad malum impellitur, & ab amicitia sui conditoris auocatur. Nec modica sapientia est, aut à molestiis his per quandam inuictam tolerantiam fugere, vel suasionibus carnis per castum timorem Domini minimè consentire. Licèt enim nullus possit in hac mortalitate corpus deponere, potest tamen aspirante gratia Dei, eius molestias in patientiæ materiam conuertere, & suasiones ad malum, vt prauum consilium, aspernari. Et hac ratione quasi gladio hostis nostri eum iugulamus, & nos ipsos non solùm illæsos, sed & spoliis auctos & opibus cumulatos custodimus.

B

Ambros. lib. 3. de Virginib.

C

D

E Licèt autem corpus semper hoc modo se erga animam gerat, sed tunc præcipuè illi impedimento est, cùm ad senectam vergit, & ad tempus mortis accedit. Licèt enim tunc in iustis, innocentiæque cultoribus, minùs animam ad malum pertrahat, tamen tanta est imbecillitas eius, vt ex hac parte efficaciùs atque potentiùs à consuetis bonis abducat. Obstat actioni, quia infirmum est; impedit orationem, quoniam doloribus plenum est. Et quia recta actione, & pura contemplatione Dominum confitemur, Sanctus Dauid,

vt possit sine obstaculo his duobus insistere, petit à molestiis corporis liberari. Educ, ait, de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.] *Psal. 141. 8.* Nomine custodiæ speluncam intelligit, in qua Saulis indignationem declinans latebat: Sed & altiori sensu corpus suum custodiam appellauit. Quare custodia? Quia in eo, vt thesaurus in agro, anima custoditur, donec abeo, qui thesaurum posuit in vase fictili, dum misericorditer appropinquat, inueniatur. Et quare carcer? Quia molestiis corporis illigata tenetur, quousque effractis mortalibus ianuis ad eum tendat, cuius gratia creata est. Vtrumque tetigit Augustinus eundem locum euoluens. *Aug. ibid.* Si de corpore, inquit, educat Deus, quando voluerit, posset dici & corpus nostrum carcer, non quia carcer est, quod fecit Deus, sed quia pœnale & mortale. Duo enim consideranda sunt in nostro corpore; figmentum Dei, & pœna meriti. Tota ista forma, status, incessus, membra ordinata, sensuum dispositiones, videre, audire olfacere, gustare, contingere, omnis hæc compago, & fabricæ distinctio, non potuit fieri nisi à Deo, qui omnia operatus est cælestia, terrestria, summa, & ima, visibilia, & inuisibilia. Quid ergo ibi pœnale nostrum? Quòd corruptibilis caro, quòd fragilis, quòd mortalis, quòd indigens; hoc non erit in præmio. Non enim corpus non erit, cùm corpus resurget. Sed quid ibi non erit? Corruptio. Corruptibile enim hoc induet incorruptionem. Ergo si caro tibi caro est, non corpus est carcer tuus, sed corruptio corporis tui. Corpus enim tuum fecit Deus bonum, quia bonus est: Corruptionem intulit iustus, quia iudex est. Illud habes de beneficio; istud habes de supplicio. Hoc ergo fortè dixit: Educ de carcere animam meam; educ de corruptione animam meam.] Liberari itaque vult à corruptibili corpore, vt sine obstaculo possit Dominum confiteri, vt valeat puras ad eum leuare manus, & sine admixtione curæ rerum huius sæculi, quas hîc posin penitus ablegare non possumus, in eius se laudationes extendere. Ad hoc dicit se à sanctis & iustis exspectari, qui cùm videant laudes suas non esse satis, vt Dei maiestatem exaltent, vndique iustis animabus annuunt, à quibus possint ad Deum prædicandum & benedicendum adiuuari. Corpus ergo cùm iam ægritudinibus fractum est, senióque confectum, ita animam suo pondere premit, vt difficulter sua munera obeat, & in primo se feruore contineat.

Nunc, ô homo, si in iuuentute, aut virili ætate, succisus non fueris, cogita seriò grauem ætatem, & senectutem ingressus quid poteris. Corpus multorum bonorum hostis erit, corpus in multis rebus ad salutem & perfectionem animæ conducibilibus, impossibilitatem prætendet, & sanctis conatibus vehementer obsistet. Et sicut seruus, qui in heri sui domo consenuit, manducare quidem vult, & quiescere, & labores pro domino suo susceptos nouit magnis exaggerationibus enarrare, laborare verò deinceps, & aliqua re occupari renuit; ita corpus, quasi seruus senex, aut quasi miles emeritus, priora gesta narrat, ad quietem & indulgentiam aspirat, & ampliùs laborare non curat. Non respicit infælix quam parum anima profecerit, quàm oscitantes affectus compresserit, quàm nihil virtutis acquisierit: quàm longè à perfectione distat, & in qua salebra vitiorum hæret, sed necessitatibus suis intentum, solùm nihil amplius agere, aut pati concupiscit. Monet Paulus vt consolemur fratres, collaborando scilicet illis [& tanto magis, quanto videritis appropinquantem mortis diem.] *Hebr. 10.* Corpus verò hanc monitionem non recipiet, nec consolabitur animam, nec collaborabit sociæ, sed licèt videat diem extremum appropinquantem, solam quietem & vacationem à labore respiciet. Anima orare cupiet: & corpus dicet: Non, sed cessandum est, quoniam capitis dolorem sentio. Illa ad lectionem se applicabit: istud verò dicet: Non, sed nugis & vanis confabulationibus vacandum est; quoniam oculi præ imbecillitate caligant, & nec ocularibus video. Illa mortis horrorem, iudicij rigorem, gehennæ terrorem meditari gestiet: Illud dicet: Non, sed effundamus nos, & nouitates audiamus, quoniam cordis pressura fatigor. Anima vult vigilare, corpus dormire: illa laborare, hoc otiari: illa ad aliquem profectum festinare, hoc suis commodis seruire. Nunc ô homo, quando vires suppetūt; cùm corpus, disciplinam religiosam, vigilias ac labores sustinere valet, parum potest; postea in senecta molestiis corporis prægrauatus quid poteris? Ægritudines & imbecillitas ipsa senilis modicum temporis pius exercitationibus relinquent, & multis diebus totum ferè tempus, tibi surripient. Quòd si non fueris in virtute progressus, nec res animæ tuæ ordinatas habuens, dices non sine pudore & fletu: Præcisa est velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer, succidit me: de mane vsque ad vesperam finies me.] *Isaia 38. 12.* Quemadmodum enim textor subitò telam abrumpit, ne se vltra protendat: ita & tu cùm telam vitæ spiritualis ordiebaris, cogente necessitate corporis succideris, ne possis vltra procedere, aut saltem vt parum possis de profectu lucrari. Verissimum est, ô frater, quod dixit Seneca: Meliora prætereuolant, deteriora sequuntur: Quemadmodum ex amphora primum quod est syncerissimū effluit, grauissimum, quod turbidum, subsidet: Sic in ætate nostra quod est optimū, primū est, id exhauriri in aliis potiùs patimur, vt fæcem nobis reseruemus.] *Seneca epist. 108.* O quàm verum hoc. Sed si nunc in robore ætatis omnia turbida sunt, an putas, quia in periodis puriora erunt? Si modò cùm omnia iuuant, & corpus ad laborandum & sustinendum aptum est, tepidè viuis; an in imbecillitate senectæ feruenter te geres? Quid de te sperare poteris, nisi quòd futurus sis senex obstinatus, qualem describens Hugo, hæc inter alia ait: Inter abusiones huius sæculi, sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis aduentum non exhorret: qui quasi ad ostium mundi huius positus, foris spectat, nec tamen vitæ præsentis recedit egressum, nec ingressum futuræ considerat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis.] *Hug. lib. 1 de claustro animæ, c. 11.* Ad finem verò illius abusionis enumeratis multis defectibus huius senis, concludit: His igitur plagis affligitur obstinatio senis, qui carnalibus delectatur, loquacitate gaudet, importunus & grauis omnibus, more pecorum pronus ad vitia, iracundia tumens, ad iniurias manifestus, ad omnia mobilis, luce veritatis carens, & ideo seipsum palpans. Hæc ille.] Time itaque ne qui nunc in sterquilinio ignauiæ sedes, & parum aut nihil animæ tuæ virtutes promoues, ad maiorem ætatem prouectus, non solum in eodem cœno hæreas, verumetiam & nihil omnino agas, & alios, ac si aliquid esses, ex elatione despicias.

Si postea in futuro tempore parum aut nihil poteris, quid superest, ô homo, nisi vt nunc in præsenti tempore, quod tibi ad emendationem datum est, quando scilicet aliquid potes, & tot diuinis auxiliis fulciris, & corpore ipso robusto iuuaris, tuam salutem opereris? Hortemur igitur te

breuiter, sed potenter, doctrina Salomonis, immo spiritus Dei, per Salomonem scripta, qua commoditas sanctè viuendi nunc oblata, & multiplex incommodum senectutis tibi proponitur. Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent.] Detestanda est, obliuio eius qui te ex nihilo condidit, qui nunc te sustentat, & seruat, qui tanta in te beneficia confert, & tua mala dissimulat. Memor esto eius, vt diligas eum, & fideliter seruias ei, ne ad iracundiam ex tua ingratitudine prouocatus, te prius desertorem deserat, & sine auxiliis efficacibus derelinquat. Hæc autem facies in florida ætate, vt pulchritudo & robur eius te ad quærendam pulchram virtutem alliciat: sisque ea illis Beatis, qui portauerunt iugum Domini ab adolescentia sua. Nunc cùm vires suppetunt, In hanc occupationem salutarem Incumbe, antequam veniat tempus senectæ, quod est tempus magnæ afflictionis ob senectutis incommoda, & antequam accedant ad te anni tædiorum & molestiarum pleni, in quibus à rigore disciplinæ cessare cogaris. Memor itaque creatoris, & tui ipsius, esto; illius, vt instinctus audias, mandatáque custodias: tui verò, ne propriæ salutis & perfectionis oblitus bona semper duratura perdas. Hæc te cura solicitet, antequam senectus te occupet, antequam tenebrescat tibi Sol, & Lumen, & Luna, & stellæ, quæ caligantibus oculis videre non poteris, nec splendore eorum, quo ad lucem spiritualem contemplandam inciteris, perfrui: ante etiam quàm reuertantur nubes post pluuiam, & vix vna infirmitate, aut calamitate sopita, aliam iamiam imminentem aspicias. Eo tempore commouebuntur custodes domus, id est sensus corporis tui, qui ad custodiam dati sunt, vt nimirum per illos tibi caueas à noxiis, & salutaria admittas: commouebuntur autem, quia præ defectu virium hebetati suo malè officio fungentur. Nutabunt etiam viri fortissimi, id est, tibiæ, & crura, & ossa vniuersa, quæ pondus corporis ob debilitatem ferre non poterunt. Tunc otiosæ erunt molentes in minuto numero; nam omnes dentes primores, serrati maxillares, & genuini iam numero facti pauciores, abscedente fame & appetitu comedendi, quasi otio torpebunt. Tenebrescent quoque videntes per foramina, scilicet oculi; nam dum deficit potentiæ visiuæ acies, vix ad aliquid videndum sufficient. O misera ætas, In qua claudentur ostia, tu intellige labia, in platea, id est, in plano faciei sita, quæ ex debilitate vocem minùs aptè formabunt, & os, cuius vnum opus est cibum molere, atque conterere, non validam vocem, sicut antea, sed exilem atque submissam proferet. Somnus fugit à sene, quo membra lassa quiescunt, & si aliquando soporatur, ita leuiter dormit, vt ad cuiusuis auiculæ cantum somnus eius abrumpatur. Grauantur eius aures, nec iam eas suauis cantilena delectat. E superis aliquid mali sibi euenire autumat, & ideo excelsa formidat: & trementi vestigio ambulans etiam in planissima via, non aliter quàm in summo discrimine trepidat: Florebit amygdalus, quia caput incanescet: impinguabitur locusta, dum venter superfluis humoribus distendetur, & dissipabitur capparis, cùm ardore concupiscentiæ extincto, immo & omni appetitu rerum huius mundi compresso, in nullo iam vsque ad mortem delectabitur. Tandem ibis, ô homo, in domum æternitatis tuæ, in locum sepulturæ, vbi ad diem vs-

A que resurrectionis quiesces, & plangentibus consepaberis. Rumpetur funiculus argenteus candidæ vitæ tuæ, & recurret vita aurea animæ tuæ in eum, à quo descenderat. Corpus autem non aliter quàm hydria super fontem, aut rota super cisternam, confringetur, & nulli vsui, nisi famelicis vermibus, consumendum deputabitur. Reuertetur sanè puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redibit ad Deum, qui dedit illum. Si hæc ita erunt, & citò erunt, vsquequò piger dormies? Quando consurges de somno tuo? Vsquequò tibi illudes, & te ipsum decipies, & in futurum tempus emendationem protelabis? Postea cunctis rebus obsistentibus, nihil poteris; rumpe igitur moras, & nunc ad feruorem te ipsum excita, & viam
B perfectionis arripe, quando, Deo auxiliante, non parum vales.

Quid fecit homo.

CAPVT XI.

OMO, non natura nec potestate commendatur, sed actione, dignus præmio aut pœna censetur. Naturam bonam non ipse sibi elegit, sed Deo donante percepit: defectus ex peccato originali profectos, licèt primorum parentum voluntate, in quibus ipse erat, admisit, tamen propria sua voluntate
C non voluit: potestatem ad aliquid faciendum, aut per naturam, aut per Dei gratiam obtinuit. Quare sicut non laudatur ex eo quòd robustus natus est, nec vituperatur, quia cæcus, aut surdus ex aliquo morbo sit factus, ita nec ex eo quòd naturam habeat lutéam, aut facultatem pusillam, vituperabilis redditur. At actiones ex libero arbitrio manantes, hominem aut laudatione aut probro dignum efficiunt. Vnusquisque, ait Paulus, propriam mercedem accipiet secundùm suũ laborem.] *1. Cor. 3. 8.*
Et gloria, honor, & pax omni operanti bonum.] *Rom. 2. 10.*
Et qui parcè seminat, parcè & metet.] Ecclesiasticus quoque de vtriusque operibus ait: Omne *2. Cor. 9. 6.*
opus corruptibile, id est, malitia putridum, in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo. *Eccli. 14. 10.*
D Et omne opus electum, id est studiosum, & bonum, iustificabitur, iustum scilicet declarabitur: &, qui operatur illud, honorabitur in illo.] Et iterum Paulus: Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.] Defectus à natura ipsa prognatos quasi inuoluntarij & *Galat. 6. 8.*
inuiti sustinemus. Nihil autem eorum, quæ inuiti subimus, inquit Basilius, laudabile est, vnde nec vituperabile esse potest. Et bona à natura donata quasi aliena sunt, quæ nobis etiam nolentibus aut durant aut fugiunt: opera verò propria sunt cuiuscunque nostrum, quæ ex electione facimus, & iam facta, aut libere per odium detestamur, aut per complacentiam retinemus. Scimus verò, *Basil. in Psal. 114.*
E vt ait Gregorius Nissenus, quòd nulla vera sit laus, quæ eorum, qui laudantur, propria non sit. Iam ergo relinquamus prædicta, quid homo fuerit, quid sit, & quid erit? Item, quid potuerit, quid possit. & quid in futurum poterit? quæ non ex propria, sed ex aliena voluntate dependent; & actiones eius operáque consideremus, si fortè aliquod habeat opus à se profectum in quo possit gloriari. *Nyssen. de vita Grego. Thaumat.*

Inuestigandum est autem primò quid homo

fecerit? Ad quam quæstionem respondet Salomon: A
Eccles 7. 30. Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.] O quàm dissita immo & quàm opposita sunt, quod Deus & quod homo fecit? Deus hominé fecit, homo se destruxit. Deus fecit hominem rectum, rectitudine naturali perfectum, gratia auctum, donis cumulatum, suo creatori subiectum. Homo rectitudinem naturalem perdidit, gratiam abiecit, dona dissipauit, & ab amantissimi patris domo recessit.
Luca 15. 13. Ecce filium prodigum, adolescentem stultum, iuuenem insipientem, qui accepta suæ portione substantiæ, peregre profectus est in regionem longinquã, & ibi dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè. Recessit ille à Deo, qui summum bonum B est; & accessit ad peccatum, & amplexatus est illud, quod summum malum est. Abiit à domo paterna, à tranquillissimo innocentiæ statu, in miseram & fœculentam regionem peccati, qua nihil est à Deo alienius, nihilque longinquius. Res omnes locali distantia à Deo non distant, cuius potentia seruantur, cuius prouidentia reguntur, cuius immensitate continentur. Hac autem distantia peccatum à Deo disiungitur, quoniam cùm nulla res sit, aut sola bonitatis priuatio, non adest illi Deus, sed ab eo, tamquam ab hoste suæ bonitatis, separatur. At res distant à Deo distantia perfectionis, quia illæ finitam perfectionem habent, limitibúsque contentam; Deus verò infinitam, & nullis terminis clausam. Sed peccatum magis distat, quia nulla perfectione pollet, nulla perfectio est, sed perfectionis abiectio. Tã- C dem est alia oppositionis distantia, secundùm quam quia lux tenebris opponitur, ab eis distare dicitur; & hac ratione nulla creatura distat à Deo, quoniam à Deo nõ dissentit, sed illi tota naturę conditione subiicitur. Solum peccatum hoc modo distat à Deo, quia bonitatis eius osor, sanctitatis hostis, legis præuaricator. Nihil est ergo peccato longinquius. In hanc regionem funestam & horridam abiit pater noster Adam, & omnis homo, vt contentus in eo, cùm legem sibi impositam fregit, & gustum pomi
Osea. 4. 16. vetiti diuino mandato præposuit. Sicut vacca lasciuiens declinauit:] & quasi auis auolauit, abscessit omnis gloria eius, omnis nempe splendor, & pulchritudo, quæ illi data fuerat à partu, & ab vtero, & à conceptu, nam statim, post paucas nimirum horas, D aut sequenti die post diem creationis suæ, aut saltem post octo dies (vt quibusdam placet) innocentiam, & gratiam dilapidauit.
Deutero. 32. 15. Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo:] & quia
Psal 72. 27. scriptum est: Ecce qui elongant se à te, peribunt.] Et ipse periit, & omnes nos filios suos perditioni subiecit. Abiit denique in regioné longinquã, quia ingressus est viam suam, eam scilicet, quã propriis viribus potest conficere (& hæc non est alia quàm via mortis & peccati) inter quam & viam Domini chaos magnum firmatum interiacet. Nam vox Domini est
Isaia 55. 9. per os Isaiæ pronunciata: Sicut exaltantur cœli à E terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.] Sicut, similitudinem dicit, quam verbis humanis solemus audire, sed quæ hãc longinquitaté nullo modo ad plenum explanet. Nam inter cælum & terram magna profectò distantia est, sed tamen finita, quam Astrologi per millia leucarum metiri præsumunt, at inter viam Domini, & viam hominis; inter iustitiam & peccatum infinita distantia est, ex eo quòd illa nos Deo iungit, hoc verò ab illo, atque adeo ab omni bono disiungit.

Hoc est primum opus, quod fecit homo, à Deo

A recessisse, & ad peccati regionem properasse: secundum verò huic proximum fuit, quia dissipauit substantiam suam, quam de manu benigni patris acceperat, viuendo luxuriosè. Hoc non est aliud quàm illud Salomonis: Et ipse se infinitis miscuit quæstionibus.] In quas enim miserias, in quas perplexitates ac difficultates homo non cecidit, postquam se à Deo per peccatum separauit? Audi nunc fontes & origines harum quæstionum, vel potiùs audi actiones hominis, egregias sanè illas, quibus statim post suam formationem incubuit, & sibi ac nobis infelicitatem attulit. Interrogas, Quid fecit homo? Audi igitur quid fecit! Naturam læsit, diuitias abiecit, gratiam perdidit, merita dissipauit, animam B occidit, & in Dei offensam incurrit. Visne adhuc audire quid ampliùs fecit? Infirmitatem voluit, mendicitatem amauit, fœditatem dilexit, pœnæ reatum contraxit, animam diabolo subdidit: & Deum hostem acquisiuit. O insignia gesta, ô egregia facinora parentum nostrorum, quorum gratia superbire, & efferri debeamus! Sed de singulis aliquid dicendum est, vt vilitas hominis pateat, & omnis superbia retundatur.

Quid fecit homo? Naturam læsit. Intellectus nónne ad naturam pertinet? sed intellectum per ignorantiam excæcauit. An non stultus, & insipiens factus est, qui [comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis? *Ps. 48. 13.* Quænam fuit sententia Altissimi in Nabuchodonosorem C prolata? Nonne quòd more belluæ, septem annis per campos desertáque discurreret? Ita sanè. *Daniel. 4. 12.* Eiicient te, inquit, ab hominibus, & cum feris bestiísque erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes, & rore cæli infunderis.] Idem in homine per peccatum stulto, & bestiino, impletum est. Eum diuina indignatio è domo regia, in qua vt rex potentissimus habitabat, nempe è paradiso voluptatis, eiecit. Inter bestias & feras commorari, immo inter media vitiorum bestialium monstra habitare cœpit: fœno, id est vilissimis rerum terrenarum desideriis pastus est, & cæli imbribus expositus. *Gen. 3. 8.* Stultus planè factus est ille, qui audiens [vocem Domini Dei deambulantis in paradiso post meridiem,] ab oculis eius, qui omnia cernit se voluit abscondere: qui ausus est magis pœnam D quàm culpam timere: qui non erubuit culpam suam in fœminam sibi sociatam refundere. Voluntas similiter ad naturam spectat: hanc autem peccando, & ab eo quod rectum est, auertit, & ad malum inclinauit, adeo vt dicatur: quia [sen- *Gen. 8. 21.* sus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.] Illa, quæ ad Deum amplexandum, & cælestia diligenda, creata est, terrenis amore inhæret, & iniquitatem amplectitur. Sed & appetitum naturalem homo à rationis & rectitudinis loro dissoluit, ac propterea ceu fera quædam indomita, & numquam iugum experta, omnia perambulat, & licita atque illicita *Osea 10. 11.* E concupiscit. Hæc pars hominis est velut [Ephraim vitula docta diligere trituram,] quæ videlicet iugum diuinæ legis excussit, & labores caussã voluptatum adipiscendarum assumptos dilexit. Numquámque prauam consuetudinem ad terrena & noxia inhiandi dimittet, donec Dominus gressibus gratiæ suæ transeat super pulchritudinem ac ceruicositatem colli eius, & supra tumentes eius montis ascendat. Tandem corpus suum mortalitati subdidit, & se posterósque suos legi moriendi subiecit: nam [per vnum hominem peccatum *Rom. 5. 12.* in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

Quem

A Quemadmodum ergo amens furore amentiæ percitus se ipsum pugnis ferit, & vnguibus suas carnes dilacerat: ita homo per peccatum quasi amens effectus, animam suam corpúsque percussit, & naturalium bonorum integritatem splendorémque detraxit.

Quid adhuc fecit homo? Diuitias amisit. Illum ditauit Deus, cùm regem constituit super orbem vniuersum, cùm dominum cunctorum animalium fecit, cùm omnibus visibilibus rebus præposuit. Sed audiamus ex ore Lactantij hoc dominium hominis super omnia, & quam ob caussam illi fuerit attributū. Fecit, inquit, ergo Deus mundū propter hominē. Hoc qui non videt, non multùm distat à pecude. B Quis cælum suspicit nisi homo? Quis solem? Quis astra? Quis opera Dei miratur, nisi homo? Quis colit terram? Quis ex ea fructum capit? Quis nauigat mare? Quis pisces, quis volatilia, quis quadrupedes habet in potestate, nisi homo? Cuncta igitur propter hominem Deus fecit: quia vsui hominum cuncta cessère. Rectè ergo viderunt Philosophi: sed illud, quod sequitur, non viderunt, quòd ipsum hominē propter se fecerit. Erat enim consequens & necessarium, & pium: vt cùm hominis caussa tantam operam molitus sit, cùm tantum illi honoris, tantum illi potestatis tribuerit, vt dominetur mundo; homo agnosceret Dominum tantorum beneficiorum auctorem, qui fecit mundum propter ipsum, C & ei cultum, & honorem debitum redderet.] Hoc ergo dominium perdidit homo, cùm à Deo desciuit, & se ipsum ac nos ad miseram & extremam paupertatem redegit. Nam postquam peccauit, non more regis, sed coloni vilissimi, terram coluit, & vomere duritiē eius subegit, vt vitæ huic mortali consuleret. Animalia sibi inimica sensit, & ab ipsis, aut in se, aut in posteris vulnera morsúsque sustinuit. Cæteræ res illum tamquam Dei hostem auersatæ sunt, eique quasi inuitæ seruierunt, adeo vt indignerint in hoc suo labore consolari. Hoc quippe indicant illa verba Pauli: Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.] Ambrosius certè, & D Chrysostomus, hunc locum non tantùm de homine, sed de omnibus aliis visibilibus creaturis interpretati sunt. Vanitati igitur omnis creatura subiicitur, quoniam vanum est, quod suum finem non assequitur, & creaturæ ex parte suo fine frustrantur. Factæ fuerunt, vt seruirent amico Dei, & quia homo à Deo recessit, famulantur inimico. Nolentes subiiciuntur, quoniam vellent, si optio illis daretur, potiùs peccatorem, ac Dei hostem perimere, quàm ei aliquod obsequium deferre. At seruiunt homini, propter imperium illius summi Dei, qui subdidit illas, cuius imperium nec audent, nec possunt detrectare. Haudquaquam autem seruiunt sine spe: veniet enim tempus cùm homo liberatus à corruptione peccati, & translatus in dignitatem filij Dei, ipsas E creaturas liberabit; quia iam non inuitæ hostibus Dei, sed libenter filiis eius, hæredibúsque, deseruient.

Lact. epitom. diuinar. institut. cap. 10.

Roman. 8. 21. 22.

Ambros. ibid. Chrysost. homil.

Homo igitur, cuius culpa omnes creaturæ ab ipso defecerunt, se ipsum pauperem fecit. Propter eius peccatum [posuit Deus flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim, Terram fructiferam in salsuginem à malitia inhabitantium in ea.] Propter peccatum, inquam, exsiccauit flumina, obturauit fontes, & terram fertilem instar salinarum infrugiferam fecit, vt homo, panis & aquæ, quibus omnia

Psal. 106. 33. 34.

A ad corpus necessaria signantur, penuriam & indigentiam sentiret. Quòd si pauperes, laboribus, & ærumnis, & sudore vultus sui panem ex terra à se seminata colligunt, & aquam pro vsibus suis, ceruicibus impositam vehunt; in idem malum incidit rex iste orbis ad mendicitatem redactus, qui fame impellente compulsus est terram in sudore vultus sui colere, & aquam, si non pecunia, at labore comparare. Hæc demum primi nostri hominis paupertas, fuit paupertate Iob sine vlla comparatione infelicior; quoniam hæc ab illa processit: hanc naturalis necessitas, illam culpa intulit: hæc in ipso Iob se continuit, illa ad posteros omnes Adæ manauit: hæc, probrosa non fuit, quia ad probationem data: illa, B ignominiæ plena, quia ad puniendam culpæ grauitatem immissa. Beato Iobo sine caussa insultabant reges, & Tobiæ vitam parentes & cognati absque eius demeritis irridebant: at Adamum mendicitate percussum angeli & creaturæ omnes meritò subsannabant, quoniam illi miseriæ non eum naturæ necessitas subdidit, sed iniquitas sponte admissa, subiecit.

Tobiæ 2. 15.

Et quid amplius fecit homo? gratiam perdidit gemmam illam pretiosissimam amisit, amicitiam cum Deo, felicitatis semen, à se reiecit. Magnum fortasse fuit bonum pro quo tantum pretium impendit? Nequaquam; sed pro pomo vno, immo & pro buccella ex vno pomo gustanda, gratiam obtulit, C virtutes, spiritus sancti dona, & ius ad cæleste regnum, offerre non timuit. O fornicator, ô profane plusquam Esau, qui propter vnam escam vendidit primitiua sua, tu autem non pro vna esca, sed pro esu vnius pomi primogenium tuum, non terrenum, sed cæleste commutasti. Ille fornicator, quia contra voluntatem patris plures vxores idôlis seruientes accepit: tu fornicator in septuplum, quia reluctante Dei voluntate, pluribus superbiæ, gulæ, & inobedientiæ, nequitiis adhæsisti. Ille profanus, quia ius primogenituræ, quo sacerdotium, res sacra, continebatur, vendidit: tu multis partibus magis profanus, qui sacerdotalem & regiam æternæ patriæ dignitatem, gratis & sine vllo pretio dilapidasti. At fortè parens noster magna deceptione deceptus est, D & falsis promissionibus inescatus? Non: sed malitiosè in barathrum tanti mali coniectus. Adam, inquit Paulus, non est seductus.] Non ignorantia deliquit non passione pelliciente mandatum fregit, sed malitia suadente peccauit. Visum illi fuit vtile, pro vno pomo, & pro auiditate dominandi, iactui aleæ tantam bonorum copiam exponere. Lusit, aleam iecit, & omnem suam pecuniam perdidit, séque in lacum peccati deiecit.

Hebræ. 12. 15.

1. Timot. 2. 14.

Pergis inquirere, quid fecit homo? sua merita dissipauit. Modico illo innocentiæ tempore quas non diuitias acquisiuit? In Deum magno feruore credidit, cælestem beatitudinem, & media ad illam consequendam sperauit. Deum ex toto corde, ex tota E anima, & ex tota mente dilexit, eius mandatis obedire proposuit, creatorem suum profundè adorauit, res Ecclesiæ futuras raptus in extasim contemplatus est; proximum, scilicet Euam, amauit, ex præcepto Domini coniugium iniuit, coniux factus virginitatem in pretio habuit, munus suum gubernandi mundum, incepit, nomina animalibus indidit, & plurimas alias virtutum actiones elicuit. Vniuersa merita hæc vno illo Adæ peccato fuerunt mortificata, &, nisi Deus illum erexisset, mansissent omnino destructa. Et quemadmodū mercator, qui in naui oneraria omnes suas opes recondidit, si in-

A forgat sæua tempestas, qua nauis hinc inde agitata fluctibus obruatur, omnia, quæ multis annis magno labore quæsierat, vno momento perdit: ita primus ille parens noster, suasiona cuniugit, quasi dira tempestate iactatur, sua merita perdidit, & nudus ad diuinæ miserationis littus exiuit. In eo impletum est, quod de quolibet imitatore ipsius scripsit Amos: Et peribit fuga à veloce. & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam. (Amos 2. 14.15.16.) Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam, & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die.] Velox erat Adam, quem non affectus immoderati grauabant; fortis, quem iustitia roborabat; ascensor equi, qui corpus suum sine difficultate regebat; optimis indumentis indutus, quem virtus multiplex operiebat. B [illegible] Hic autem in illa die peccati sui miserabiliter cecidit, & nudus ac omnibus bonis spoliatus aufugit.

Fecitne aliquid amplius homo? Et quidem. Nam animam suam occidit, quæ licèt quo ad naturam immortalis sit, tamen tunc Deo mortua, cùm ab eius amicitia separatur. Ingens malum est vitam istam mortalem profundere, quanto maius malum vitam æternam peccato perdidisse, & animam morte culpæ iugulasse? Illam vitam nemo volens amittit, hanc primus parens sciens & volens contempsit, vtque in se morti locum daret, imprudens amisit. At si se solum occidisset, non esset fortè mirabile; sed & te ipsum, & nos suos filios occidit. Sicut in Adam, inquit Paulus, omnes moriuntur, ita & in (1. Corinth. 15. 22.) Christo omnes viuificabuntur.] C Vt quemadmodum Christus est initiũ vitæ spiritualis; ita Adam initium mortis spiritualis omnium hominum agnoscatur. Quàm atrox, & ignominiæ plenum fuit illud facinus, quo mulier Hebræa tempore famis proprium (4. Reg. 6. 29.) filium interfecit, & coxit, & sibi, ac alteri mulieri comedendum apposuit? Sed ignominiosius fuit peccatum Adæ, qui non tempore famis, sed summæ abundantiæ, non vnum tantùm filium, sed omnes ex eo nascituros occidit, & ex eis non alteri homini, sed diabolo infestissimo hosti, quasi conuiuium fecit, dum eos ipsius dominationi subdidit. Crudeles illi, (Psal. 105. 37. 38.) qui immolauerunt filios suos, & filias suas dæmoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, D quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.] Sed crudelior iste, quoniam non corpus, sed animam suam, & filiorum suorum, diabolo per peccatum tradidit, & à Deo tam procaci iniquitate recessit.

Quid mirum si postremum opus hominis numeremus, quod in Dei offensam incurrit? Qui enim tanta mala fecit, quidni Deum ad iram & indignationem prouocet? Hoc autem extremum, & ingens esse malum, certum est. Nã sicut ex misericordia Dei omnia bona hominis prodeunt; ita ex ira Dei tamquam ex ea quæ iustè peccata punit, omnia hominis aduersa procedunt. Irascitur ille, non quia passione moueatur, qui est impassibilis, sed quia ad modum irati pœnis pro peccatis infligit. Non Deus passioni patet, (Ambros. in Psal. 37. vers. 1.) inquit Ambrosius, vt irascatur, cùm sit impassibilis. sed quia vindicat, videtur irasci. Nobis hoc videtur, quia ipsi eum commotione vindicare consueuimus.] E Si ergo homo Domini indignationem meruit, non magnum est, quòd tam multas pœnas, & calamitates nobis filiis suis quasi ex testamento reliquerit. Hæc est hereditas nostra, quã ab illo accepimus, cui cedere, licèt velimus, non sinimur, & ideo tantis quotidie malis cruciamur. Vide nunc, ô homo, opera patris tui, sed vide potiùs quid in illo fecisti. Deum offendere, animam perdere, mortem æternam lucrari. Deus festinanter in te innumera bona contulit; tu festinanter ea perdidisti: ille magna liberalitate ædificauit, tu incredibili prodigalitate destruxisti: ille te ad suam familiaritatem extulit, tu ex illa sine vllo metu cecidisti. Vade nunc, & de tuis parentibus gloriare; & pro eorum rectè factis ad clarionem ascende, vt à Deo magis elongeris. Accedet homo ad cor (Psal. 63. 7.) altum, inquit David, & exaltabitur Deus.] Accede tu ad cor altum, assume cor superbum, vt Deus exaltetur, vt à te fugiat, tuósque conatus irrideat. Quòd si hoc noxium esse iudicas (& tunc sapienter iudicas) te ipsum non tantùm nunc sed semper peccatorem agnosce, qui in illo primo parente tuo iniqua gessisti, & omnia mala, quæ pateris, es ipse commeritus.

B

Quid facit homo?

CAPVT XII.

Si filij horum parentum sumus, qui hæc, quæ sunt dicta, fecerunt, & ita aduersus Dominum & eius legem insurrexerunt, quo nomine vocari possumus, & quo nobilitatis titulo insigniri? An non aptissimè ad nos dicentur illa verba Ioannis Baptistæ, quibus turbas compellebat: (Luc. 3. 7.) Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere à ventura ira?] Immo & illa Domini Saluatoris, quæ in idem recidunt: Serpentes; genimina viperarum, (Matth. 23. 33.) quomodo fugietis à iudicio gehennæ?] Filius viperæ vipera est; & filius serpentis, serpens. Si filij serpentis sumus, C id est, peccatoris, quo ad esse naturale attinet: si filij viperæ, id est peccatricis, qui in nos virus peccati vomuerunt, an à peccatis immunes erimus? An opera nostra, quæ facimus, non similia erunt operibus, quæ illi fecerunt? Ergo ex operibus illorum possumus actionum nostrarum qualitates venari. Opera autẽ parentũ nostrorũ, post lapsum, duplici genere continentur: quædam erant naturalia, quibus mortalitati seruiebant, & vitam hanc calamitosam vtcumque seruabant. De his dicitur in Genesi: (Gen. [illegible]) Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola.] Si enim filij parentum suorum munera officiáque suscipiunt, non aliud esset officium Adæ quàm terram colere, oues pascere, & terrenis hisce functionibus D occupari. Alia erant moralia, quorum altera bona erant, altera mala. De bonis illud Ecclesiastici intelligitur: (Eccli. 17. 8.) Posuit oculum suum Deus super corda illorum,] id est, proximorum parentum, [ostendere illis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius;] & alia, quæ ibi sequuntur. De malis verò dicitur in Genesi, quòd protoparentes noster post primum illud superbiæ & inobedientiæ peccatum, abscondit se à facie Domini, & excusauit se, ac peccatum suum in Euam reiecit. (Genes. 3. 8. & 12.) Et quamuis verum sit, toto vitæ suæ tempore nullum aliud lethale peccatum præter illud primum commisisse, sed apud Theologos constitutum est leuia multa perpetrasse. Ad hæc eadem genera possumus vniuersas actiones nostras reuocare, & in eis E multa inueniemus, quæ nostram vtilitatem ostendunt.

Si opera naturalia spectemus: quid facit homo nisi mutabilitati & corruptibilitati seruire? Certè si non tota, at maior vitæ pars in his abiectis operibus occupatur, vt corpus istud corruptibile aliquo saltem breui tempore ab omnimoda corruptione, quæ in tempus mortis est asseruata, vindicetur. Iam manducamus, iam bibimus, iam dormimus,

tam

iam laboramus, vt labore panem quæramus, iam præ imbecillitate quiescimus. Et tale corpus habemus, vt non vno actionum genere, sed diuersarum actionum vicissitudinibus exercendum sit, vt ab interitu liberetur. De quo egregiè scripsit Gregorius: Esurire, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt, quæ scilicet solui nequeunt, nisi cùm in illam immortalitatis gloriam nostra mortalitas permutatur. Replemus etenim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat. Sed citiùs hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat. Adiumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: & quæsita adiumenta proiicimus, ne calor exurat. Tot igitur aduersitatibus occurrentes, quid agimus nisi corruptibilitati seruimus, vt saltem multiplicitas impensi obsequij corpus sustineat, quod anxietas infirmæ mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberatur à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorum Dei.] Vanitati quippe creatura non volens subditur, quia homo, qui ingenitæ constantiæ statum volens deseruit, pressus iustè mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptioni seruit.] Ita Gregorius; qui in alio sensu accipit vocem creaturæ, ab eo, quem suprà attigimus, dum in omni creatura hominem intelligit. Ex quo altam miserandi hominis afflictionem elicio. Quòd nimirum ipse omnium creaturarum mutabilitati subiicitur. Altæ namque res paucis vicissitudinibus egent, paucísque rebus indigent, vt suum esse conseruent. Solus miser homo ac si esset omnis creatura, omnium creaturarum necessitatibus & mutationibus subiectus est, vt illis quasi fulcimentis adiutus ab interitu liberetur.

Greg. 4. mor. c. 30.

Rom. 8. 21.

Occasione autem necessitatis huius, quàm magnis curis, & quàm intolerandis laboribus genus humanum implicetur, quis potest explicare? Innocentius, toto libro secundo, ex tribus, quos de contemptu mundi conscripsit, vberrimè hoc argumentum explicuit. Qui curas hominum tribus illis à Ioanne Apostolo numeratis asserit contineri: Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.] Tria, inquit Innocētius, maximè solent homines affectare, opes, voluptates, honores. De opibus praua, de voluptatibus turpia, de honoribus vana procedunt. Opes generant cupiditatem, concupiscentiam & auaritiam. Voluptates pariunt gulam & luxuriam. Honores nutriunt superbiam. Ex his igitur tribus fontibus quantæ inquietudines & perplexitates emanant! Qui opes congregare gestiunt, mercimoniis insistunt: terrarum peragrant longissima spatia, marium transeunt immensitatem, vt aurum argentúmque possideant. Et si verum est (quod sine dubio verum est) dictum summæ veritatis: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum:] hi cor suum à Deo auertunt, & in terræ vilitate recondunt, vbi suum habent thesaurum, & suas opes occultare constituunt. Alij sortis infœlicioris (secundùm hominem loquor) artibus mechanicis occupantur, & ex sudore & labore suo extrahunt, quo corpus ipsum reficiant. Et horum aliqui abiectione officiorum suorum satis castigantur; alij verò præ magnitudine laboris, qualis est verbi gratia, in eruendis metallis, in dolandis lapidibus, & in aliis huius generis, pæne deficiunt. Nonnulli ex alieno labore diuitias possident, & pusillorum sanguinem bibūt, eorumq; macie pinguescūt. Hi sunt, quos insi-

1. Ioan. 2. 16.
Innoc. lib. 2. c. 5.

Matth. 6. 21.

A piens mundus nobiles & illustres appellat, quorum summa est infœlicitas, nisi subiectis suis moderata onera imponant, & nisi ea, quæ corradunt, in vtilitatem ipsorum subditorum impendant. Qui voluptatum sunt amatores, vitam agunt vitæ bestiarum assimilem. Iam ciborum nimietate turgescunt, iam potus satietate desipiunt, iam venereorum immunditia polluuntur. Non erubescunt hi à bestiis irrationabilibus moderatione vinci, & honestate superari. Nam illæ ad necessitatem comedunt, & bibunt, & statis temporibus vrgente natura ipsa miscentur. Homo verò sæpe non necessitati in his, sed voluptati & effrænatis desideriis inseruit. Qui tandem honores & dignitates assequi concupiscunt, innumera mala & molesta sustinent, vt re amata potiantur. Sed gratum erit, Innocentium, horum vitam describentem, B audire.

Ambitiosus autem, inquit, semper est pauidus, semper attentus quid dicat, vel faciat, quod in oculis hominum valeat displicere. Humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur, & obsequitur, cunctos honorat, vniuersis inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit, & amplexatur, applaudit, & adulatur: bene nouit illud poëticum:

Innocen. libr. 2. c. 26. & 29.

Et si nullus erit puluis, tamen excute illum. Promptus & feruidus, vbi placere cognouit; remissus & tepidus vbi putauerit displicere. Improbat mala, detestatur iniqua: alia cum aliis probat & improbat, vt iudicetur idoneus, vt reputetur acceptus, vt laudetur ab hominibus, vt à singulis approbetur. Et ecce grauem intra se sustinet pugnam, difficilemque conflictum, dum iniquitas pulsat animum, & ambitio C continet manum, & quod illa suggerit faciendum, hæc fieri non permittit. Colludunt tamen ad inuicem mater, & filia; iniquitas, & ambitio: nam mater in aperto subsistit, & filia in occulto non resistit. Hæc enim vendicat sibi publicum, illa secretum. Ambitiosus ergo libenter agit de principatu, quem ambit, & dicit: O quando principabitur ille, qui seuerus sit in iustitia, pius in misericordia, qui non declinet amore, vel odio, qui non corrumpatur prece, vel pretio; qui credat fidelibus, & acquiescat supplicibus, qui sit humilis & benignus, largus & mansuetus, constans, sapiens, patiens, & astutus. Si forsan hac arte non proficit, recurrit ad alteram, aduocat Simonem, & accedit ad Giezi: per hunc ab illo nititur D emere, quod per se non præualet obtinere: supplicat, & promittit, offert, & tribuit, proh pudor! grattam, quam gratis adipisci nequit. Nec desistit adhuc, sed instat, & inuadit violenter honorem, & impodenter arripit dignitatem, amicorum suffragio, præsidio propinquorum. tantóque dominationis inflammatur ardore, tanta libidine præsidendi, vt nec schisma abhorreat, scandalum non formidet. Sed Giezi lepra percussit; & Simō periit cum pecunia; Chore autem cum complicibus, ignis absumpsit; & Dathā & Abiron terra viuos absorbuit. Nullus itaque sibi honorem assumat, nisi qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Hactenus Doctor iste.].

Ex operationibus autem, quas naturales vocamus, sensim ad peccata deflexamus. Nec mirum; quoniam humana imbecillitas non paucas his operibus culpas immiscet. Sed peccata, atque iniquita-E tes hominum multiplices, quis valeat exprimere? Discurrat mens tua ô lector, per orbem vniuersum discurrat, & ingemisces. Quàm magnam mundi partem occupant idololatræ? Et quid faciunt hi, qui idolis seruiunt? Res vilissimas, & ad obsequium ipsorū creatas, deos putant, ab illis tamquam à diis

pendent, eísque diuinos honores impendunt. Ab hoc autem peccato post odium Dei maximo, quæ non turpia & obscœna, quæ non impia & absurda, quæ non iniusta & flagitiosa nascuntur? Nullum sanè peccatum est, quo (vt oculis vidimus) miseri isti homines non fœdentur; si tamen homines dici possunt, qui solam humanam effigiem habere videntur, & in reliquis belluas rationis expertes imitantur.

Rom. 1. 29. Eos dicit Paulus repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Altum mundi tractum, & satis spatiosum, tenent Turcæ & Mahumetani. Et hi, quid faciunt? Hominem spurcissimum & stultissimum, magnum Dei vatem putant, legem ab eo latam (si tamen lex dici potest ridiculum quoddam delirium plurimis insaniis refertum) obseruant, omni turpitudini fræna laxant, & nihil aliud, nisi ea, quæ ventrem distendunt, & ea, quę sub ventre sunt,

Ps. 43. 25. cogitant. Qui possunt dicere: Humiliata est in puluere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster.] Et vtinam dicerent, & misericordiam postularent: sed nihil est magis alienum ab eis, quàm suam cæcitatem agnoscere. Magnas & nobiles orbis prouincias hæresis funesta deuastat. Et in his hæretici quid faciunt? Catholicam Ecclesiam matrem sanctissimam, & veneratione dignissimam persequuntur, summi Pontificis Christi Vicarij, qui Episcopus Romanus est, iugum excutiunt: de Deo, ac de Chri-

Psal. 2. 2. sto filio eius peruersa sentiunt. Astiterunt enim reges terræ eorum, & principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius.] Sacramentis aduersantur; sacras ceremonias irrident; Deo sacratos cœtus Religiosorum & Virginũ spernunt; scripturas sacras corrumpũt, sanctorũ Patrum codices subsannant, dicta eorum ex professo perperam interpretantur, & sapientissimis ac sanctissimis viris, & à Deo afflatis, Lutherum & Caluinum, & alias similes pestes, anteponunt. His omnibus miscentur Iudæi homines perfidi, incredibili cæcitate percussi, à Deo derelicti, quorum magna & multa peccata magis in dies iustam Domini indignationem accendunt. Ideo verò reliquis nationibus mix-

Osea. 3. 4. ti sunt, quoniam prædictum est per Oseam, Quia dies multos sedebunt filij Israel sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Theraphim.] Nunc Ecclesiam consideremus. Et in ea quid

Ad Tit. 1. 16. faciunt mali? Hi sunt de quibus inquit Paulus: confitentur se nosse Deum, factis autem negant, cùm sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.] Fidem habẽt, facta non habent: Deo dicenti credunt, & eius dictis vita non acquiescunt: sacramenta & res sacras profanè suscipiunt. Et hi

Eccl. 1. 15. quot sunt numero? Certè respondere possumus illud Ecclesiastis: Stultorum infinitus est numerus.] Mali enim, proh dolor, multi sunt in Ecclesia, quos, vt corrigantur, pia mater non reijcit. Hi omnes mala faciunt, & peccatorum tela in cælum intorquent.

Iam ad bonos & iustos accedamus. Horum multi imperfecti sunt, pauci perfecti. Illi multi quid faciunt? Esto quòd à peccatis lethalibus abstineant, sed quàm multa admittunt venialia? Quàm sunt cogitatione instabiles, desiderijs abiecti, verbis fatui, operibus tepidi? Certè si numerum peccatorum leuium, quæ vno die imperfectus quisque facit, sciremus, ingenti admiratione ac terrore commoueremus. Et isti pauci quid faciunt? Non sunt omnino à

A leuibus peccatis immunes; qui dicunt quotidie, & verè dicunt: Dimitte nobis debita nostra.] In his etiam reperit Deus aliquid, quod reprehendat, quod puniat, & quod lima tribulationis expurget. Vnus istorum audiendus est, & quidẽ perfectissimus atque sanctissimus. Isti nobis alij Bernardus, dicátque nobis quid de sua anima sentiat, quid de suis iustitijs excogitet,

Bern. ser. 5. in Dedicat. Ecclesiæ. & in quo suam cõsolationem inueniat. Quid modò necesse est, inquit, singulas eius, id est, animæ, miserias numerare, quàm sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriẽs cõcupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona sẽper ad malum, in vitiũ omne procliuis, postremò totius

B cõfusionis & ignominiæ impleta? Mirũ si ipsæ quoque iustitiæ nostræ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ non inueniuntur: iniustitiæ deinceps quales reputabuntur?] Si lumen,

Matth. 6. 23. quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ erunt?] Facile est cuique nostrum, si sua meliùs vniuersa, & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia, Aposto-

Gal. 6. 3. Iob. 7. 17. licæ veritati, & libere proclamare: Qui se putat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.] Quid est homo, quia magnificas eum (ait fidelis, & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum?] Quid? Sine

C dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamẽ penitus nihil est, quem magnificat Deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinum? Respiremus, fratres, & si nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, quid ap-

Matth. 6. 21. ponis erga eos cor tuum? Scio, scio:] Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.] Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te, & tamquam nihilum & inane reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ

D non sunt, vocas: & sunt, quia vocas. Licèt enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt vtique iuxta Apostolum, non ex operibus iustitiæ, sed ex vocãte. Sic nimirum, sic consolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti, vt magnificè dilatetur in tuis,

Psal. 24. 10. qui meritò angustiatur in visceribus suis. Siquidem [vniuersæ viæ tuæ misericordia & veritas requirentibus testamentum tuum, & testimonia tua.] Testamentum vtique pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo, in corde tuo, lege intra te ipsum de te ipso testimonia veritatis, etiam hac communi luce indicabis te indignum. Lege in corde Dei testamentum, quod firmatum est in sanguine mediatoris, & inuenies quàm longè aliud spe possidere, quàm re tene-

E re, videris. Quid est, inquit, homo quia magnificas *Iob. 7. 17.*
eum? Magnus vtique: Sed in illo, siquidem magnificatus est ab illo. Aut quomodo non magnus apud *1. Petr. 5. 7.*
illum, cui tam magna cura est de eo? Ipsi enim cura est de nobis] ait Apostolus Petrus. Et propheta: Ego *Ps. 39. 18.*
autem mendicus sum, & pauper, Dominus sollicitus est mei.] Planè artificiosa connexio vtriusque considerationis, quia velut vno momento descendens pariter & ascendens, & se pauperem & mendicum, & Deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud ascendere & descendere simul. Videbitis, ait, Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Hactenus ille.]

Hæc igitur faciunt homines, hæ sunt actiones eorum, aut viles, aut malæ, aut planè imperfectæ, aut saltem non pro dignitate perfectæ. Nullus est locus,

nulla

nulla ciuitas, nulla domus, nullum cubiculum in quo sint homines, à quo non aliquod peccatum aut graue, aut leue, frequenter prodeat, aut aliquod opus minùs perfectum & purum ascendat. Et est hic quoddam admirandum luctuosùmque certamen inter Deum & homines. Nam nullum est momentum, in quo Deus non innumera, & pæne infinita beneficia in homines conferat, & in quo homines non innumeris peccatis multiplici beneficio respondeant. Ille bona, nos mala: ille dona, nos offensas & iniurias congerimus. Quid superbis, ô homo, quid superbis? Ex genere eorum es, qui semper Deo iniurias irrogant. Consilium ipsorum non longè est à te. Nec dicis cum Iacob: In consilium eorũ non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: } immo eos imitaris, cum illis perperam agis, & multum aut parum tuum creatorem offendis. Ingemisce itaque cum quodam peccatore. & confitere Domino: Iustior tu es, Domine, quàm ego. Tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala. } Et hac sincerissima, & verissima confessione instructus, semper coram Domino erubesce, & omnem superbiam & arrogantiam execrare. Quid enim superbiat puluis, & cinis, semper mala aut imperfecta faciens, & numquam ad cordis mundiciam, quam exoptat, perueniens?

Gen. 49. 6.

1. Reg. 24. 18.

Quid facturus est Homo?

CAPVT. XIII.

Eccl. 1. 9.

OPera hominum futura, ex præteritis & præsentibus facilè coniectabimur. Salomon enim se ipsum interrogans, sibique respondens, sic ait: Quid est quod fuit? Ipsum, quod futurum est. Quid est, quod factum est? Ipsum, quod faciendum est. Itaque præterita, præsentia, atque futura sibi ipsis respondent, & natura in rebus necessariis, & voluntas in hominibus libero arbitrio constantibus ad idem pronæ similes semper fructus parient, similes effectus elicient. Heri ortus est sol, hodie oritur, & cras absque dubio exorietur quoq.. Superioribus annis arbores hyemis tempore floribus & foliis nudatæ sunt: & æstate sua interim indumenta atque ornamenta sumpserunt; ergo & hoc anno ac sequentibus, pro temporis diuersitate, foliis nudabuntur, ac folia resument. Semper miser hic mundus peccatores & iniquos protulit; atque eosdem vsque ad sui consummationem proferet. Singulorum quoque hominum frequenter eadem solet esse forma viuendi, & qui per gratiam Dei suos sensus non cohibent, sibique non imperant, eisdem semper iniquitatibus implicantur. Qui superbus aut iracundus aut lasciuus cœpit, ætatum successione non mutatur, sed sui similis inuenitur. Et prouerbiũ est. Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.] Et secundùm quod se in adolescentia gesserit, sic in virili ætate, & vsque ad senectam permanebit. Quidam scitè dixit:

Prou. 22. 6.

Quod noua testa bibit, inueterata sapit:

& quod mali adolescens discit, nisi per gratiam Dei mutetur, vir, aut senex factus, non dediscit. Non igitur negamus, homines natura flexibiles, temporis successu posse mutari, sed quod generaliter fieri consueuit, asserimus. Atque hunc esse huius Prouerbij sensum venerabilis Beda docet, sic scribens: Constat plerosq; in senectute, Domino donante, mutari à vitiis, quæ adolescentes habuerant; & è contrà nonnullos, illo se deserente, deserere circa senium virtutes, quibus ab adolescẽtia videbantur illustrari.

Beda. ibi.

A Sed quia multo sæpius quisque mores, quibus ab adolescentia imbutus est, in reliquum vitæ tempus exequi consueuit, prouerbium esse dicit, quia quod adolescens quisque cœperit, in senecta non mutauerit, non tamen ipsum semper ita euenire confirmat. Sic ille.] Non solùm autem mores hominum iidem succedentibus temporibus perseuerant, sed & in deterius prolabũtur. Nam sicut in morbis corporalibus sæpe euenit, vt qui incipit ægrotare, semper deteriùs se habeat, quousque natura vi ægritudinis victa morti cedat: ita qui prauos mores imbuunt, sæpissime illos multiplicium peccatorum iteratione promouent, donec cordis duritiæ succumbant.

His ita se habentibus, iam intelligis, ô homo, quid
B facturus sit homo. Nam vel hanc interrogationem intelligis de omni homine, vel de te ipso. Si de omni homine, facient homines quod huc vsque fecerunt. Hactenus maior pars hominũ fuit peccatis addicta, & iniquitatibus irretita, in eodem verò infœlici statu vsque ad finem sæculi perseuerabunt, immo & refrigescente magis quotidie charitate, iniquitates augebunt. Cœpit peccatum in Adam, & in tantum creuit vsque ad Noe, vt decreuerit Deus carnem peccatis corruptam delere, & totum genus humanum aquis obruere. Pullulauit peccatum in Chan filio Noe, & ita auctum ac multiplicatum est, vsque ad Abraham, vt debuerit Deus, quasi relictis innumeris gentibus dominationis suæ idolis seruiẽtibus,
C ad vnam gentem ex Abrahamo progenitam, quam lege scripta continere statuerat, se recipere. Reliquis nationibus in peccatis manentibus, cœpit hæc gens à Deo electa multiplicari, & simul peccatis & abominationibus, præsertim Ægyptiorum, augeri, vt necessarium fuerit, eam, ne penitus cultum veri Dei relinqueret, ab Ægyptiorum consortio educere, & in terrã Abrahæ promissam inuehere, ibique extinctis paulatim idololatris, separatam à nationibus continere. Populus iste, in quo veri Dei cultus notitiàque permanserat, terram hanc sibi datam ingressus, tãtis fuit vsque ad Salomonem flagitiis opertus, vt operæpretium sit existimatum, eum diuersis gentibus ad tempus in seruitutem tradi, & tandem magnificen-
D tissimi templi structura, & multiplicibus Dei cultibus, occupari. Ab hoc tempore Salomonis vsque ad annos Oseæ regis Israel, & Sedechiæ regis Iuda, magna facta est in populo Hebræorum, iniquitatum accessio, vnde voluit Deus ad puniendam hanc gentem, decem tribus regni Israel seruas & captiuas dare Salmanasar regi Assyriorum, qui eas in terram suam transtulit, & paulo pòst duas tribus regni Iuda, Nabuchodonosor regi Chaldæorũ subiicere, qui eas in Babyloniam asportauit. Gens illa decem tribuum numquam ad ciuitates suas redire permissa est, duæ autem tribus regni Israel post annos septuaginta (mitiùs Deo cum illis agente, & populum illum suo cultui deditum conseruante) sunt in terram natiuitatis translatæ. Ibi nequaquam meliores effectæ, vsq;
E ad aduentum Saluatoris peccata peccatis addiderunt, & quo tempore tam ipsi Iudæi quàm vniuersi totius orbis populi erant summis peccatis impliciti, venit Christus filius Dei, peccatorum mortisque destructor, vt mundo admodũ periclitanti, & quasi in extremis malitiæ constituto, opem afferret, & à tãta caligine liberaret. Fundauit Ecclesiam Christus Dominus noster, & eam ex Iudæis ac gentibus congregauit, quæ principio primitias spiritus & sanctitatis accepit. At postea, procedente tempore, ac multis gentibus in Ecclesiã ingressis, in amore Dei, ac obseruantia mandatorum intepuit, & multos filios sustinuit, ac sustinet, fide quidem sibi iunctos, sed vita, &

monbus

moribus ab omni virtute separatos, qui quod intellectu credunt, conuersatione condemnant. Similis erit futurus Ecclesiæ status vsque ad nouissima tempora, & semper mali bonos numero vincent, & bellum perfectioni ac perfectis indicent. Et quo magis mundus ad finem tendet, magis delitabit, & maiora flagitia perpetrabit, adeo vt dicat Dominus: *Luc. 18. 8.* Verùtamen filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?] Tanta erit hominum cæcitas, tanta iniquitatum multitudo, vt vix quos saluet, inueniat. Quid ergo dicemus de congregatione hominum, nisi quod de Ierosolyma dictum est in libris Esdræ: *1. Esdræ. 4. 19.* Quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersus regem, (intellige Deum) rebellat, & seditiones, & prælia concitantur in ea. Hoc itaque genus humanum faciet, peccata peccatis addere, & in malitia, & iniquitate multiplici perdurare. Et, si non haberemus aliquos iustos & sanctos viros, qui Deum placant, & manum eius *Isa. 1. 9.* extentam tenent, iam [quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.] Dico autem aliquos, quoniam licèt plurimi iusti & sancti per omnes ætates extiterint, & nunc actu sint in Ecclesia Dei, & vsque ad finem mundi sint futuri, tamen pauci admodum sunt, si cum multitudine impiorum comparentur, qui vniuersum orbem coluerunt, & colunt, variis sectis addicti, & multiplicium peccatorum colluuione fœdati.

Hæc homines facient. Si autem interroges quid tu sis facturus? Ego nescio quis tu sis, qui hæc legis, & ita nescio quid facies. Si peccator es, qui in his scriptis meis, non compunctionem, sed curiositatem quæris, quasi nos curiosa scribamus, fortè ad finem vsque vitæ in tuis peccatis persistes, & sine debita contritione moriens, & ita damnaberis. Habesque vnde te maximè despicias, cùm nunc inimicus sis Dei, & posteà etis tortis inferni in ignem æternum coniectus. Fortè vitam mutabis, & te ad meliorem frugem conuertes, vitámque æternam consequeris. Nec deest tibi in hac sorte magnæ humilitatis occasio, quia non tua virtute, sed miseratione Domini, te ab inferno, quem promeritus fueras, eruentis, ad tantum bonum peruenies. Si autem iustus es, etiam ignoro quid facies. Forsitan viam Dei deseres, & iterum ad flagitia redibis. Et quid miserius quàm post gustatam Domini suauitatem, amaritudinem peccati repetere, & ollas carnium Ægypti suspirare? Si imperfectus es, fortè vsque ad finem vitæ, imperfectiones diliges, & numquam progressum aliquem in virtute facies. Quid autem infelicius, quàm semper imperfectionum fæce sordere, & tantis auxiliis numquam aliquem feruorem concipere? Si autem perfectus es, qui non dedignans doctrinam pro tyronibus elaboratam euoluere, fortè à perfectione decides, nam & aliqui perfecti à summa vitæ puritate ad summam turpitudinem prolapsi sunt. In hoc autem periculo positus, cur non formidabis? Cur non superbiam timebis, quæ præcipua caussa ruinæ perfectorum esse consueuit? Sed si numquam es casurus, & semper ad maiorem perfectionem, & sanctitatem venturus, adhuc habes vnde te deiicias. Quia in quantalibet sanctitate positus, quandiu hæc vita durat, aliqua leuia peccata committes. Nescio autem an aliud efficacius humilitatis & despicientiæ propriæ incitamentum esse possit. Quòd idololatræ, & infideles Deum offendant, quid mirum, cùm suum creatorem ignorent? Si peccatores eius mandatis aduersentur, quid mirum, cùm lucem fidei habeant peccatis obrutam, & quasi ex defectu charitatis extinctam? Si imperfecti in imperfectiones cadant, quid mirum, cùm infirmi sint, & parum in virtute profecerint? At quòd tu cadas tantis auxiliis fulcitus, tantis donis cumulatus, ad tam insignem ac intimam familiaritatem admissus, tantis consolationibus pastus, ad tantam perfectionem charitatis euectus, hoc mirabile est, immo & miserabile, quod deberet te in abyssum humilitatis deiicere, & ad inconsolabilem luctum excitare. Quodammodo de te dicere potest Dominus: Etenim homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem.] *Psal. 40. 10.* Tu homo pacis Dei, quia illi arctissima amicitia coniunctus. Tu, in quo ille sperauit, quia ad magna & purissima obsequia vocatus. Tu, qui edebas panes Domini, quoniam diuinis consolationibus reficiebaris, & eisdem adhuc reficeris. Et semper adhuc cadis, vel leuiter, & vsque ad finé vitæ delinques, & vix per vnum diem ab aliqua molestia Domino irroganda abstinebis. Cur te non despicis, & vilissimum, ac luce solis indignissimum esse fateris?

Itaque ignoro quid tu facies. At dicam tibi, quod me frequenter magna tristitia & mœrore afficit, & quod valde formido me esse facturum. Ex quo ad Deum conuersus sum, tepidè vixi, tepidiùs nunc viuo, & ideo vereor ne tepidissimè vitam finiam. Conuersatio mea à teneris annis professione religiosa fuit, sed opere religiosa non fuit, aut vix tali nomine potest honorari; & timeo ne qualis nunc sum, & à mea conuersione fui, talis in die mortis inueniar. Dicam autem tibi qualis hactenus fuerim, non meis, sed Bernardi verbis, adeo enim in mei cognitione cæcus sum, vt qui aliis consilia ingero, & canonem se cognoscendi præscribo, me ipsum, & meam tepidissimam vitam detegere, & explicare proprio sermone vix sciam. Ille ergo nomine tepidi religiosi se ipsum accusans, hæc ait, vel potiùs nunc ego eadem de me dico, quia verissimè in me omnia hæc mala inuenini profiteor. *Bern. de interiori domo. c. 35.* Deo igitur iubente, ad cor meum redij, & inde exclusis omnibus præter Dominum Deum, & me ipsum, totam vitam meam discussi, tanto diligentiùs, quanto familiariùs: & vt verum fatear, nihil aliud ibi inueni, nisi locum horroris, & vastæ solitudinis: conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis oblitam, & omni horrore plenam. Nullum enim inuenio vitium, à quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflauit superbia, inde contraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrænationem. Seniorum meorum imperia non seruaui, sed iudicaui: de meis negligētiis obiurgatus, aut rebellis fui, aut murmuraui, præferri me melioribus impudenter affectaui, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitaui, meas sententias procaciter iactaui, obsequia delata fastidiui, negata quæsiui, iuniores meos elatus despexi. Non obseruaui in obsequio reuerentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam. Habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione iactantiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in iocatione mordax. Subiectionis impatiens, potentiæ sectator, ad opus bonum piger, ad vanitatem ferus, ad obsequium durus, ad loquendum, quæ nesciebam, promptus, ad supplantandum paratus, fraternæ societati inhumanus. Temerarius in iudicando, clamosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, effrænatus deformiter in cachinnando, onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficiis, inflatus obsequiis, & superiosus subiectis. Sæpe iactaui me fecisse, quod non feceram; vidisse, quod non videram; dixisse,

quod

quod non dixerã, non vidisse, & audisse, quod videram, & audieram; & ita ex omni parte sum reus. Reus in sæculo, reus in claustro, sed ibi per ignorantiam, hîc per negligentiam, & virumque me terret. Veruntamen multo amplius terret me, quòd in monasterio ante conspectum Dei deteriorem me inuenio. Collocauit me Deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarum; ego verò mis r & miserabilis, inter mensas epulantium fame pereo; iuxta fontem sitio; ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum, & desidiosus. Ita tempus amitto, quod Deus mihi sua pietate indulserat, ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam monstrum inter filios Dei sto, habitum monachi, non conuersationem habens. In magna corona, & ampla cuculla, salua mihi omnia existimo. Tamquam arbor sterilis terram occupo, & velut iumentum vile, plus consumo quàm proficio. Alterem alterius locum teneo, & nullius officium suppleo: sed sum sicut truncus siue frondibus, & fructibus. Alij me pascunt de laboribus manuum suarum, sicut præbendanum suum: Ego autem tamquam pauper, & miser, nec clericum, nec laicum gero. Cantare namque, & legere nequeo, laborare nescio, sed sum opprobrium hominum, pecore vilior, cadauere peior.

Tolerabiliùs enim canis putridus fœtet hominibus, quàm anima peccatrix Deo. Idcirco tædet me viuere, viuere erubesco, quia parum proficio. Mori timeo, quoniam non sum paratus. Malo tamẽ mori, & misericordiæ Dei me committere, & commendare [quia benignus & misericors est] quàm & mala mea conuersatione alicui scandalum facere. [Tota namque die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me:] cùm video me somnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenuè & deuotè diuinis interesse laudibus: alios verò ita reuerenter & alacriter coram Deo assistere, & eum laudare: ego autem compungi ad lacrymas nequeo, tanta est duritia cordis mei. Cantare non libet, orare non delectat, meditationes sanctas non inuenio: tanta est sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior. Heu mihi, omnes in circuitu meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiæ, alium admirandæ patientiæ, alium summæ humilitatis & mansuetudinis alium multæ misericordiæ, & pietatis, illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare & penetrare cœlos orationis instantia; aliósque in alijs præminere virtutibus. Omnes considero & prospicio feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cœlestibus & gratia affluentes, tamquam tecta spiritualia homines, quos Deus visitat, & in quibus habitat. In me verò nihil horum inuenio: quoniam declinauit Dominus in ira à seruo suo. Inde est, quòd cùm alij vigilant, ego dormio; quando alij cantant in monasterio, ego huc & illuc discurro: quando alij in aliquo secreto loco se furantur à colloquijs hominum, vt ibi loquantur cum rege angelorum, ego quæro colloquia hominum: cùm alij vacant lectionibus, ego fabulis & verbis otiosis: quando alij discutiunt & diiudicant se metipsos, ego iudico alios. Alijs placet communis vita, communis disciplina, & commune studium, & mihi placent anguli, & diuerticula. Sic, sic, ex quo peccare potui, numquam à peccatis & malis operibus cessaui, peccatis peccata semper accumulaui, & peccata, quæ aliquando operibus implere non potui, malis voluntatibus & malis desiderijs numquam perficere cessaui.]

Ioel. 2. 13. Psal. 43. 16.

Talis igitur fui à die conuersionis meæ ad hunc vsque diem, in quo hæc mœrens exaro. Væ autem mihi, si non me emendauero, si in his malis, & multis alijs (quæ supprimere malui) perseuerauero, & si vsque ad mortem tepidus & imperfectus fuero. Si autem talis fui & talis, aut peior permansurus sum, quid superbio? Et quamuis Deo donante in aliquid melius mutandus sim, cur non me ipsum deijcio? cùm certò sciam quòd perseuerantia in malo, aut mutatio in peius à me sit; mutatio verò in melius, si mihi acciderit, non à me, sed à Deo, mei miserente, futura sit? In omnibus itaque ô Domine Deus meus, me vilem agnosco, me omni bono indignum inuenio. Et occasionibus humilitatis, & propriæ despicientiæ circumdor. Ex nihilo factus sum; cinis & puluis sum; putredo & sanies, & cibus vermium, futurus sum. Nihil ex me solo potui, nihil nunc, nisi te iuuante, & faciente, possum. Nihil in posterum, si me deserueris, potero. Dona magna & ineffabilia, à te mihi donata, perdidi, quotidie pecco, & dona tua destruo, &, non meliorem in sequens tempus me futurum esse, pertimesco. Aperi ergo, Deus, oculos mentis meæ, vt hæc, quæ scripsi, & verissima esse comperi, verè de me cognoscam: Et me propter has miserias meas abiectissimum & vt canem fœtidissimum, esse sciam. Da mihi notitiam perspicuam mei ipsius, vt ex notitia mea, ad tui cognitionem ascendam, cuius [scientia mirabilis facta est ex me:] & vt ex notitia mei, & tui, magnam & solidam à tua benignitate humilitatem acquiram. *Ps. 138. 6.*

Quo pacto Homo se ipsum aspiciet; & quis fructus Cognitionis sui.

CAPVT. XIV.

HÆc sunt elogia hominis, hæc magnalia eius, hæ laudes, ex quibus potest se ipsum extollere; immò hæ sũt miseriæ & vilitates eius, quarum causâ debet, nisi desipiat, se ipsum deprimere. Nunc videndum est qualiter his meditationibus formatus se ipsum aspiciet, & quos fructus ex sui consideratione decerpet. Aspiciat se homo (& est similitudo Ignatij Patris nostri Beatissimi) tamquam vlcus, vel apostema fœdissimum, ex quo tanta sanies peccatorum, tantaq; lues flagitiorum & iniquitatum effluxit. Aspiciat se vt creaturam valde deformem, & indignam Dei oculis præsentari, quia se ipsam peccatorum turpitudine deformauit, & gratiæ decorem amisit. Aspiciat se homo velut canem mortuum, aut sicut cadauer fœtidissimum, naribus mentis admotum, cuius tetrum odorem & intolerabilem nequaquam sustinetet, nisi ex concepta spe diuinæ miserationis respiraret. Hunc esse conceptum spiritualis & illuminati hominis, quem de se ipso debet facere, docet Vincentius Ferrariensis, cuius hæc est sententia notanda: Homo sentiat de se ipso, sicut de vno corpore mortuo, pleno vermibus, & quod homines dedignantur videre, & intueri, immo claudunt nares propter eius pessimum odorem, & fœtorem, & auertunt facies, vt non videant talem & tantam

Lib. Exercit. med. 1.

Vincent. de vita spirit. c. 12.

A tes creatæ aliquid, sed Deus id ipsum præcipuè facit: operantur illæ, sed Deo operante per illas. Atque adeò, si loqueris, si ambulas, si brachium moues, huius actionis Deus præcipua caussa est: quam nisi Deus per te, & tecum faceret, tu numquam effecisses. Quare scriptura diuina creaturarum actiones Deo sæpe tribuit, quia ab illo multò meliùs & veriùs quàm à creaturis ipsis proficiscuntur. David

Psal. 17. 14. 15. ait: Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam; grando, & carbones ignis. Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multi-

Psal. 28. 3. plicauit, & conturbauit eos.] Et alio loco: Deus maiestatis intonuit, vox Domini confringentis ce-

Iob. 10. 8. 11. dros, & confringet Dominus cedros Libani.] Et Iob ait: Manus tuæ fecerũt me, & plasmauerũt me totum in circuitu; pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, &

B neruis cõpegisti me.] Et apud Isaiã inquit Dominus

Isaia 37. 29. ad Sẽnacherib: Ponam circulũ in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducã te in viam, per quam venisti.] Omnia opera hæc, si bene inspiciantur, à rebus creatis prodeunt; quoniam verò à Deo quoque tamquam à prima caussa fiunt, meritò illi tribuuntur. In quam veritatem conspirant etiam sanctorum Patrum verba, Pelagium oppositum blateran-

Augusti. epist. 146. q. 2. Ioã. 5. 17. 8. de Genesi ad lit. c. 26. tem impugnantia. Augustinus ait: Quomodo negare poterimus Deum etiam nunc operari cuncta, quæ fiunt, cùm Dominus dicat: Pater meus vsque modò operatur?] Et alio loco: Deus omnipotens, & omnitenens, incommutabili æternitate, veritate, voluntate semper idem, non per tempus,

C nec per locum motus, mouet per tempus creaturam spiritalem, mouet etiam per tempus & locum creaturam corporalem, vt eo motu naturas, quas intrinsecùs substituit, etiam extrinsecùs administret. Hie-

Hieronym. epist. ad Thesiphõ. ronymus in Pelagium insurgens ait: Audite sacrilegum, si voluero curuare digitum, mouere manum, sedere, stare, ambulare, semper mihi auxilium Dei necessarium erit. Audi ingrate, immò sacrilege,

1. Cor. 10. 31. Apostolum prædicantem: [Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in nomine

Chrysost. hom. 5. in Genes. Domini facite.] Chrysostomus ait: Quocirca diuinæ scripturæ vestigia sequamur, neque feramus eos qui aduersa temerè blaterant. Etiamsi homines terram operentur, & iumentorum auxilio fruantur, & magna sit cœli temperies, & omnia alia concurrant,

D nisi nutus Domini accedat, omnia alia frustra & in vanum fierent, & nihil proficeret omnis labor, & desudatio, nisi manus Domini supernè adiuuaret, & perfectionem his quæ fiunt, tribueret.] Sic Patres loquuntur. Idque adeò verum est, vt actiones etiam peccatorum, sine Deo concurrente fieri non possint. In quolibet enim peccato duo, Theologi rectè considerant: & actionem, vt percussionem illam, qua aliquis ira percitus hostem occidit, & deformitatem, aut priuationem rectitudinis adiunctam actioni. Actio igitur illa, quia est bonum quoddam naturæ, à Deo est; deformitas verò, à sola

Anselm. mala voluntate est. Et ideo Anselmus ait: Facit Deus omnia, quæ iusta, vel iniusta voluntate fiunt, id est, bona opera, & mala. In bonis quidem facit

E quòd sunt, & quòd bona sunt; in malis verò facit quòd sunt, sed non quòd mala sunt. Et huius latè rationem reddit, quia malitia nihil est, nisi carentia bonitatis, quare nec ab eo fieri potest, nec illi imputari, qui summè bonus est. Peccat quidem homo, cùm furatur, aut inimicum percutit, quia facit quod vetitum est, & rationi, ac legi Dei aduersum est; non tamen peccat Deus, dum hominem in hac actione adiuuat, & cum eo eam elicit, quia id exigit natura rerum, vt volente creatura libera aliquid fa-

A cere, ei concursus primæ caussæ non desit, sine quo libero arbitrio suo vti non posset. Quia ergo omnis operatio, res creata est, & omnis res creata, neque ad momentum, sine Dei influxu esse non possit, hinc fit, vt omnes operationes à Deo sint, sine cuius influxu nec per primum instans possent existere. Hinc iam cognoscis, ô homo, in actionibus naturalibus quid possis, cùm scias, quia sine Deo te iuuante, tecumque operante, nihil possis. Intelligis etiam nequitiam tuam, quòd cùm peccas (& sæpe peccas) hoc adiutorio Dei, atque hoc beneficio suo abuteris, vt ipsum offendas, & sanctissimas eius leges inuerecundè prætereas.

Audi nunc quid in actionibus moralibus bonis possis. In hoc consentiunt celebriores Theologi,

B posse hominem lapsum, cum solo illo auxilio Dei generali, aut naturæ consono, quod ad opera naturalia necessarium esse diximus, aliquod verum naturale cognoscere, aliquódque bonum morale præstare, saltem si nullam habeat difficultatem: at non posse hominem omnia vera naturalia intelligere, nec omnem legem naturalem opera moraliter bona præcipientem implere, nec opera insigniora, ac difficilia agere, nec tentationes alicuius momenti & difficultatis vincere absque auxilio gratiæ Dei, quod quidem nec naturæ humanæ, neque huic personæ debitum est, sed misericorditer & supra omne debitum prærogatum. Quin & addunt, quod verissimum est, non posse hominem in hoc statu lapsæ naturæ, cum hoc speciali auxilio omnem legem na-

C turalem per aliquod notabile tempus implere, nisi adsit ei gratia sanans, quæ eum iustum, & Dei amicum efficiat. Hæc omnia doctores latissimè probant, à quibus supersedemus, quia à nostro instituto aliena putamus, solùm vt veritates istæ intelligantur, pro qualibet earum breuissimè aliquid attingemus. Sanè homo per peccatum ægrotus est, ægrotus autem aliquid, præsertim facile, & non laboriosum, per se facere potest; at omnia, quæ sanus faceret, omnino præstare non potest. Si itaque homo post lapsum Adæ aliquod verum potest sine gratia cognoscere, cognoscat. Hoc enim sonant illa ver-

ba Pauli: Cùm gentes, quæ legem, scilicet scriptam, non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt *Roma. 2. 14. 15.*

D lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis,] ac naturaliter ab eis cognitum. Et illa Prosperi aduersùs collatorem: Quis ambigat, hanc sapientiam humano generi ad temporalis vitæ vtilitatem ex naturæ à Deo conditæ superesse reliquiis? *Prosp. aduers. collat. c. 22* Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium, non vitiata esset, sed extincta natura. Similiter si potest homo post lapsum aliquod bonum morale facere, faciat: nam hoc significant quædam verba Domini dicta ad Ezechielem, quibus Dominus militibus regis Babylonis pro bello iusto fideliter peracto mercedem promittit. Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire *Ezec. 29. 18. 19.* fecit exercitum suum seruitute magna aduersùs Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus

E depilatus est, & merces non est reddita ei, nec exercitui eius de Tyro pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersùs eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonozor regem Babylonis in terra Ægypti, & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui illius.] Et Chrysostomus *Chr. hom. 67. ad popul.* inquit: Non potest malus omnino malus esse, sed euenit vt aliquid habeat boni: neque bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere pecca-

ta.

ta. Cùm itaque malus prosperis vtitur rebus, ad capitis sui perniciem vtitur; vt enim illorum paucorum bonorum retributionem hîc capiens, illic deinde puniatur, hac de caussa recipit.] Hæc ille. Itaque possit homo non solùm in natura lapsa, sed & ipsa in graue peccatum lapsus bonum aliquod morale sine auxilio gratiæ præstare, quia non semper peccatum eius malum, sed natura eius bona influit in opus, vt quando diligit amicos, vel filios. Et quia huic operi potest aliquem bonum finem apponere, si ornitum eos diligat, quia filij aut propinqui sunt. Et quia cum natura nostra bona, per peccatum infirma quidem, & impedita sit, non tamen extincta, aliquod bonum sibi consonum, & facile poterit agere, quod infirmas vires & impeditas non excedat. Sed ex hoc non tollitur maxima caussa humilitatis, & despicientiæ propriæ, quoniam nec hæc minima potest homo facere sine generali auxilio, & actuali concursu Dei. Et quoniam tanta est nostra ad operandum bonum imbecillitas, vt non defuerint magnæ auctoritatis Theologi, qui nec hæc minima ab homine sine speciali auxilio fieri concedant. Itaque hæc res tam modica non possidetur pacificè ab homine, sed sub lite est.

At possit hæc homo. Sed certè, vt omnes Catholici fatentur, in hoc statu omnia vera naturalia, immò neque multa, sine admixtione falsitatis, suis viribus, & absque auxilio speciali Dei non potest agnoscere. Tot enim sunt necessitates naturæ, quæ mentem ab inquisitione veritatis abstrahunt; tot passiones inordinatæ, quæ iudicium peruertunt; tot ignorantiæ, quæ intellectum excæcant, vt non possint hæc ad vera omnia, aut multa cognoscenda, nisi auxilio imbecillitati nostræ addito, superari. Quare Dauid sapienter postulauit: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.] Et auctor libri Sapientiæ: Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.] Quia videlicet sine sapientia, & intellectu à Deo nobis immisso, sæpe in notione veritatis errabimus, & tenebras pro luce sumemus. Non etiam potest homo sine speciali auxilio gratiæ Dei omnia præcepta virtutum moralium, & omnem legem naturalem, quoad substantiam operum, per aliquod notabile tempus seruare. Vnde Dominus ait per Ezechielem: Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.] Et Paulus inquit: Quod impossibile erat legi, in quo] nempe impossibili ipsa lex [infirmabatur per carnem] id est, infirma erat in nobis, nec poterat impleri propter nostræ infirmitatem carnis: [Deus] possibile fecit [Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato] id est, de sacrificio sanguinis, & mortis Filij sui pro peccatis susceptæ [damnauit peccatum, vt iustificatio legis impleretur in nobis.] Et Augustinus: Iustitiæ præcepta omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Hoc profectò verissimè dictum est: quoniam natura per peccatum à Deo auersa, ad seque inordinatè conuersa, & ad malum inclinata, non potest in bonum ferri, nisi à Deo vincente prauam ad malum propensionem ad bonum dirigatur.

Psal. 118. 73.
Sap. 9. 4.
Ezec. 36.
Rom. 8. 3. 4.
Aug. lib. 2. de peccatorum merit. c. 3.

Non solùm impossibilis est homini totius legis moralis custodia absque auxilio speciali Dei, verùm etiam nec potest sine huiusmodi auxilio quædam opera singularia insigniora præstare, quæ notabilem habeant adiunctam difficultatem. Qualia sunt, iniuriam remittere, continentiam seruare, & præcipuè naturali amore Deum super omnia diligere. Hæc enim opera comparantur homini lapso, sicut pugna, aut cursus comparatur ægroto; quare sicut ægrotus & lecto præ imbecillitate decumbens non potest omnino pugnare, nec currere: ita & homo post lapsum in peccatum, non poterit sine speciali aliquo auxilio Dei, roborante hæc opera, difficiliora præstare. Ac proinde optimè dixit Zozimus Papa: Quod tempus interuenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, caussisque, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim, vt quicquam sibi humana natura præsumat. Et Sapiens ait: Vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens,] id est, non possem bonum mihi datum tenere, & eo bene vti, [nisi Deus det; adij Dominum, & deprecatus sum illum ex totis præcordiis meis.]

Zozim. epist. 1. ad Gall. c. 9.
Sap. 8. 21.

Non potest similiter homo, sine auxilio speciali Dei, tentationes vincere, & hostes ad peccata instigantes superare. Ideo, vt auxilij indigi petimus: Ne nos inducas in tentationem.] Et sanctus Dauid postulabat: Adiutor meus esto, ne derelinquas me.] Atque alio loco: Impulsus, euersus sum, vt caderem; & Dominus suscepit me.] Et rursus alibi fatetur: Quoniam in te eripiar à tentatione.] Cyprianus quoque ait: Quando rogamus ne in tentationem incidamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus: ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbè atque arroganter aliquid assumat.] Et Ambrosius: Quis est tam fortis, vt nequaquam in tentationem moueatur, nisi Dominus ei adiutor assistat?] Hanc autem veritatem satis experientia nos docet. Sumus enim, comparati ad hostes nostros, diabolum, mundum, & carnem, non secus ac teneri infantes, scientia & viribus destituti, quos quisque facillimè decipit, & proterit, nisi validiori manu protegantur.

Matth. 6. 13.
Ps. 26. 9.
Ps. 117. 13.
Ps. 17. 30.
Cypr. ser. 7. in oratione Dominica.
Ambr. ad Psal. 43.

Nec tantùm auxilium gratiæ sufficit per modum excitantis & adiuuantis, vt legem naturalem impleamus, peccatáque vitemus, sed & gratia sanans, & nos Deo gratos faciens, necessaria est, sine qua ad multum tempus haudquaquam peccata vitabimus. Id sanè indicant illa verba Ieremiæ: Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est,] vt scilicet præceps ex vno peccato in aliud ruat, & non se in occasione à peccato contineat. Homo quidem sine gratia sanante subiectus Deo non est; nam cùm sit graui peccato obstrictus, suum finem in creatura constituit. Sine hac autem subiectione non poterit se continere, quin vincula præceptorum, oblata sibi occasione, confringat. Egregiéque dixit Chrysostomus: Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perdito, per peccatum agit, quod non vult. Et nisi Deus valida manu misericordiæ suæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit.

Thren. 1. 8.
Chrys. in imperf. hom. 37.

Si autem hæc valida auxilia necessaria sunt homini ad legem naturalem implendam, quis dubitet validiora auxilia, & planè supernaturalia opus illi esse, ad opera supernaturalia, & vitæ æternæ meritoria præstanda? Id profectò certum, ac constitutum est. Incipiunt hæc bona à cogitatione? Sed quid de cogitatione ait Paulus? Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.] Progrediuntur per voluntatem? Sed Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate.]

2. Cor. 3. 5.
Phil. 2. 13.

Persi

Perficiuntur in opere? Sed sine me nihil potestis facere.] Et, qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet.] De cogitatione inquit Augustinus: Non est in potestate nostra cor nostrum, & nostræ cogitationes.] In potestate ergo cuius, nisi in potestate Dei? De voluntate Nazianzenus: Ipsum etiam recte velle diuino auxilio indiget. Imitò, vt rectius loquar, propositum quoque ipsum, atque electio eorum, quæ recta, & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficium est, atque à Dei benignitate manans. [De opere Cyprianus: Dei est omne, quod possumus: inde viuimus, inde pollemus.] Et alio loco: In nullo gloriandum, quando nostrum nihil est.] Si infidelis est crediturus, fides donum Dei est. Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.] Venire autem ad Christum, esse in Christum credere, apertè docent, quæ statim sequuntur. Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, sed propterea dixi vobis, quia nemo potest ad me venire, nisi datum ei fuerit à Patre meo.] Si fidelis ad gratiam, & iustitiam est venturus, Deus est, qui ad gratiam nos præparat. Quid enim habes, intellige, boni, vt ait Paulus, quod non accepisti?] Et ideo clamamus ad Dominum: Conuerte nos Deus salutaris noster.] Et, Conuerte nos Domine, & conuertemur.] Et Apostolus etiam ait: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?] Si iustus, & amicus Dei, est pietatis ac iustitiæ opera facturus, Deus est, qui non tantùm conseruationis gratiæ, & donorum iam concessorum, sed & nouis atque actualibus auxiliis, quibus illum excitat, & adiuuat, ac mouet, hæc opera per iustum facit. Nam, [manda Deus virtuti tuæ, inquit Dauid, confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.] Et Gregorius ait: Nos præuenit vt velimus, & volentes subsequitur, ne inaniter velimus. Et Bernardus: Conatus nostri & cassi sunt, si non adiuuentur, & nulli, si non excitentur. Et tandem si quis est perseueraturus, perseuerantia omnino ex Dei dono & auxilio dependet. [Nisi enim quia Dominus adiuuit me, paulò minùs habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua, Domine, adiuuabat me.] Et nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam.] Quem locum exponens Ambrosius, elegantissimè hæc omnia complectitur. Nec mirum, inquit, si homo ædificare non potest, qui non potest custodire. [Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in vanum laborauerunt, qui custodiunt eam.] Hæc de quodam Psalmo. Audeo tamen etiam ego dicere, quòd homo viam non possit adoriri, nisi Dominum habeat præuiantem. Vnde scriptum est: Post Dominum Deum tuum ambulabis: Et [à Domino diriguntur viæ viri.] Denique ille perfectior, qui intelligeret se sine Domino ambulare non posse: Vias, inquit, tuas edoce me.] Et infrà: Vides quia vbique Domini virtus studiis cooperatur humanis, vt nemo possit ædificare sine Domino; nemo custodire sine Domino; nemo quicquam incipere sine Domino. Sic ille.]

Ioan. 15. 5. Philipp. 1. Aug. lib. de bono perseuerantia. Nazianzenus orat. in illud: Cùm consummasset Iesus, &c. Cyprian. lib. 3. epi. 2. & 3. ad Quir. c. 4. Ioa. 6. 44. 1. Cor. 4. Psal. 84. Thren. 5. 21. Roma. 11. Psal. 67. 29. Greg. ho. 9 in Ezechiel. Bernar. l. de grat. & lib. arb. Psal. 93. 17. Psal. 126. 1. Ambros. Psal. 126. 1. Prou. 20. 24. Ps. 24. 4.

Hæc cùm ita sint, iam vides, ô homo, quid potes; quia scilicet sine Deo nihil omnino potes: & cum eo auxiliante atque mouente id potes, & nihil amplius, quàm quod ipse in te voluerit posse. Ex quo discis primò, in omnibus malis vitandis, ac bonis agendis; in omnibúsque tum magnis, tum minimis, ad Deum pro auxilio recurrere. Secundò, Deum omnium bonorum operum factorem, & te cunctorum peccatorum, quæ feceris, auctorem confiteri. Tertiò, bona non tibi, sed illi verissima gratiarum actione tribuere, & gloriam ac honorem in illum referre. Quartò, tibi ipsi diffidere, & in illo tamquam in primo ac præcipuo bonorum fonte omnem spem ac fiduciam collocare. Hæc est vera sapientia, quæ humilitatem procreat, elationem calcat, & nos quotidie ad maiora donorum augmenta recipienda parat. Hæc est, quæ mentem ad gratitudinem excitat. De qua consideranda sunt hæc verba Chrysostomi. Pro his omnibus Deo gratias agamus, & in eum, qui nos tantis prosequutus est beneficiis, gratitudinem exhibeamus. Nec enim graue quippiam, aut molestum à nobis exposcit, nisi tantùm vt tot tantáque cogitemur beneficia: & sibi pro his gratiarum actiones referamus, non quòd huius indigeat ipse (nullius enim indiget) sed vt bonorum largitorem nos conciliare doceamur: & ne simus ingrati, sed beneficiis, & tanta dignam cura virtutem præstemus. Sic enim illum in maiorem circa nos alliciemus prouidentiam. Itaque rogo ne torpeamus, sed quisque nostrùm, si fieri potest, per singulos dies intra se computet non tantùm communia beneficia, verùm & propriè sibi collata: non promulgata, & omnibus manifesta, sed etiam peculiaria, multóque latentia. Sic enim continuam gratiarum actionem Domino poterit exhibere. Hoc maximum est sacrificium, hæc oblatio perfecta. Hoc fiduciæ nobis fiet occasio. Et qualiter dicam: qui ingiter enim hæc in mente suá euoluit, & propriam quidem discit vilitatem, ineffabilem verò, nimiámque Dei misericordiam diligenter cogitat, & quomodo non peccatorum nostrorum merita, sed propriam respiciens bonitatem, nostra disponit, cogitatione contrahitur, conteritur corde, omnem fastum, & arrogantiam corripit, modestè se gerere docet, præsentis vitæ gloriam despicere, omnia deridere visibilia, futura bona sperare, vitámque sine carentem, nec vllum habentem terminum. Sic ille.] Hæc vera ac diligens gratiarum actio, fructus est cognitionis impotentiæ hominis: quia æquum est, vt qui nihil ex se potest, illum veneretur, illum amore complectatur, atque illi gratias agat, cuius beneficio omnia potest.

Chr. ho. 75. ad populum.

Quid poterit Homo.

CAPVT X.

HOMO ex anima corporéque compositus, & ex spiritu & carne coagmentatus, ita vtriusque commodis vtitur, incommodisque subiicitur, vt multa commoda ex anima corpus habeat, & multa damna anima ex corpore incommodáque sustineat. Corpus habet ex anima vitam, sensum, motum, & pulchritudinem, cuius ope à corruptione seruatur, & integrum, ac in cœlum erectum custoditur. Illa est veluti sal terræ corporis nostri, quod non ex aqua, ignéque compositum, sed ex nihilo ad Dei imaginem, similitudinémque creatum, corpus ipsum in sua viriditate, & decore conseruat. Est veluti murus, & antemurale, quia corpus ab hostibus irruentibus, ab iis scilicet, quæ permansioni eius insidiantur, mirabili firmitate tuetur. Est quasi gubernator regens cymbam nostræ carnis, ne scopulis, & syrtibus huius mortalitatis illisa dispereat. At anima, quæ non incommoda habet ex corpore, à quo velut in ergastulo inclusa tenetur, & membris eius quasi compedibus prægrauatur? Est animæ corpus pro nebula, quæ illam cœlestia claré videre non sinit. Est ei pro illecebra,

quæ

A quæ ad malum & vetitum pertrahit. Esset pro catena, quæ affectuum pennis vix ad sublimia volare permittit. Corpus, inquit Sapiens, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.] Corpus corruptibile est, & ideo spiritui incorruptibili oneri est. Corpus singulis momentis corrumpitur, & ad non esse velocissimis pennis temporis volat, licèt sanum & integrum esse videatur. Hanc ob caussam animam grauat, redditque velut crassam, & onerosam, quæ terrena cogitet, terrena diligat, & quæ soluta à corpore Deum cuperet, creata vilissima concupiscat. Est corpus, terrenum domicilium, ex luto scilicet fabricatum, quod animam inclusam tenens, intellectum eius, plurimis licèt curis distentum, suo pondere premit, ne vnius tantùm, nimirum adhæsionis ad Deum, cogitationem curámque suscipiat. Est mancipium animæ, quod dum illi inseruit, quasi per dolum eandem sibi subdit, & hanc seruitutem miseræ animæ spontaneam ac iucundam reddit. De quo scitè dixit Bernardus: Et quidem peccato factũ est, vt corpus quod corrũpitur, aggrauet animam, sed amore, non mole. Nam quòd surgere anima per se iam non potest, quæ per se cadere potuit, voluntas in caussa est, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioso amore languescens & iacens, amorem pariter iustitiæ non admittit. Ita nescio quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem facit, vt nec necessitas, cùm voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cùm sit illecta, excludere necessitatem. Est enim necessitas hæc quodammodo voluntaria. Est fauorabilis vis quædam premendo blandiens, & blandiendo premens: vnde se se rea voluntas, vbi semel peccator consenserit, nec excutere iam per se, nec excusare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis sub onere necessitatis huius: Domine, inquit, vim patior; responde pro me.] Sed rursus sciens quòd non iustè caussaretur aduersus Dominum, cùm voluntas sua ipsius potiùs in caussa foret, attende quid secutus intulerit: [Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cùm ipse fecerim?] Premebatur iugo, non alio tamen quàm voluntariæ cuiusdam seruituris: & erat pro seruitute quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est, quæ se, cùm esset libera, seruam facit peccati, peccato assentiendo: Voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet, voluntariè seruiendo. Hactenus Bernardus.

Sap. cap. 9. 15.

Bernard. ser. 81. in Cant.

Isaia 38. 14 15.

Corpus est certè pondus animam deprimens, de quo Ecclesiasticus ait: Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.] O iugum graue, ô molestum onus, corpus originali macula infectum, quod insidet ceruicibus omnium filiorum Adæ, à primo die, quo lucis huius vsum accipiunt, vsque ad diem, quo vitæ mortali valedicunt! Immo & hoc iugum miseram animam ab ipso suæ creationis momento incipit premere, & à cælestibus auocare. Ab hoc iugo occupatio magna, cura molesta, & solicitudo multiplex oritur, qua anima dum se vult in vnum colligere, ad varia & inania distrahitur. Cogitationes, inquit, eorum, id est, hominum, cruciantes animam, multæ sunt, & timores cordis eam affligentes innumeri. Iam rerum expectandarum amore falluntur; iam timore diei finitionis, id est, mortis,

Eccli 40. 1.

A lacerantur, & in nullo quietem aut leuamen inueniunt. Ab hoc onere nullus eximitur: nam à residente super sedem gloriosam vsque ad humiliatum in terra & cinere; ab eo, qui vtitur hyacintho, & portat coronam, vsque ad eum, qui operitur lino crudo, ac breuiter à maximo vsque ad minimum, nemo est, qui non angores & molestias corporis portet. Non esset autem intolerabile corporis necessitates sustinere, ac molestias eius pati, si animam non ad malum pertraheret. Sed hæc est magna & intoleranda miseria, quòd infelicem animam prauis affectionibus illigat, & multiplicibus peccatis fœdat. Ipsa enim decepta libens acquiescit corporis noxia poscenti, cùm deberet B illius improbis postulationibus reluctari. Cui malo per totam istam vitam subiicitur, nisi Christi Saluatoris beneficio liberetur. Vnde Ambrosius ait: Anima sexum non habet; sed ideo fortassè nomen fœminæ accepit, quòd eam violentior æstus corporis angit. Ipsa autem impetus carnis amore sui, molli quadam & blanda ratione demulcet. Ergo orationibus & obsecrationibus Dominum imitari debemus, vt quasi bonus auster afflare dignetur, verbique nobis auram cælestem aspiret, quæ fructiferas arbores non turbare vento graui, sed leui spiramine, flatúque molli consueuit agitare. Vnde scriptum est: Posuit me currus Aminadab: eo quòd anima nostra coniungitur corpori, velut quidam C equorum frementium currus rectorem sui quærat aurigam. Aminadab enim pater Naason fuit, sicut in Numeris legitur; qui erat princeps populi Iudæ; cuius figura refertur ad Christum, qui verus populi princeps animam iusti velut currum agitator ascendens verbi habenis gubernat, ne violentorum equorum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim quatuor equi, quatuor affectiones: amor, ira, cupiditas, timor, quibus furentibus cùm cæperit agi, nequaquam se ipsa cognoscit. Corruptibile enim corpus animam grauat, & tamquam irrationabilium animalium cursus inuitam rapit, voluentibus curis velut quodam impetu proruentem, donec memoratæ corporis passiones verbi virtute mitescant. Hæc ille.] Habet itaque anima ex corpore angores, & tristitias, quibus pre- D mitur, habet & virtutis impedimenta, quibus ad malum impellitur, & ab amicitia sui conditoris auocatur. Nec modica sapientia est, aut à molestiis his per quandam inuictam tolerantiam fugere, vel suasionibus carnis per castum timorem Domini minimè consentire. Licèt enim nullus possit in hac mortalitate corpus deponere, potest tamen aspirante gratia Dei, eius molestias in patientiæ materiam conuertere, & suasiones ad malum, vt prauum consilium, aspernari. Et hac ratione quasi gladio hostis nostri eum iugulamus, & nos ipsos non solùm illæsos, sed & spoliis auctos & opibus cumulatos custodi- E mus.

Ambros. lib. 3. de Virginib.

Licèt autem corpus semper hoc modo se erga animam gerat, sed tunc præcipuè illi impedimento est, cùm ad senectam vergit, & ad tempus mortis accedit. Licèt enim tunc in iustis, innocentiæque cultoribus, minùs animam ad malum pertrahat, tamen tanta est imbecillitas eius, vt ex hac parte efficaciùs atque potentiùs à consuetis bonis abducat. Obstat actioni, quia infirmum est; impedit orationem, quoniam doloribus plenum est. Et quia recta actione, & pura contemplatione Dominum confitemur, Sanctus Dauid,

vt possit sine obstaculo his duobus insistere, petit à molestiis corporis liberari. Educ, ait, de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.] *Ps.141.8.* Nomine custodiæ speluncam intelligit, in qua Saulis indignationem declinans latebat: Sed & altiori sensu corpus suum custodiam appellauit. Quare custodia? Quia in eo, vt thesaurus in agro, anima custoditur, donec ab eo, qui thesaurum posuit in vase fictili, dum misericorditer appropinquat, inueniatur. Et quare carcer? Quia molestiis corporis illigata tenetur, quousque effractis mortalibus ianuis ad eum tendat, cuius gratia creata est. Vtrumque tetigit Augustinus eundem locum euoluens. *Aug. ibid.* Si de corpore, inquit, educat Deus, quando voluerit, posset dici & corpus nostrum carcer, non quia carcer est, quod fecit Deus, sed quia pœnale & mortale. Duo enim consideranda sunt in nostro corpore; figmentum Dei, & pœna meriti. Tota ista forma, status, incessus, membra ordinata, sensuum dispositiones, videre, audire olfacere, gustare, contingere, omnis hæc compago, & fabricæ distinctio, non potuit fieri nisi à Deo, qui omnia operatus est cælestia, terrestria, summa, & ima, visibilia, & inuisibilia. Quid ergo ibi pœnale nostrum? Quòd corruptibilis caro, quòd fragilis, quòd mortalis, quòd indigens; hoc non erit in præmio. Non enim corpus non erit, cùm corpus resurget. Sed quid ibi non erit? Corruptio. Corruptibile enim hoc induet incorruptionem. Ergo si caro tibi caro est, non corpus est carcer tuus, sed corruptio corporis tui. Corpus enim tuum fecit Deus bonum, quia bonum est: Corruptionem intulit iustus, quia iudex est. Illud habes de beneficio; istud habes de supplicio. Hoc ergo fortè dixit: Educ de carcere animam meam; educ de corruptione animam meam.] Liberari itaque vult à corruptibili corpore, vt sine obstaculo possit Dominum confiteri, vt valeat puras ad eum leuare manus, & sine admixtione curæ rerum huius sæculi, quas hîc positi penitus ablegare non possumus, in eius se laudationes extendere. Ad hoc dicit se à sanctis & iustis exspectari, qui cùm videant laudes suas non esse satis, vt Dei maiestatem exaltent, vndique iustis animabus annuunt, à quibus possint ad Deum prædicandum & benedicendum adiuuari. Corpus ergo cùm tam ægritudinibus fractum est, senióque confectum, ita animam suo pondere premit, vt difficulter sua munera obeat, & in primo se feruore contineat.

Nunc, ô homo, si in iuuentute, aut virili ætate, succisus non fueris, cogita serò grauem ætatem, & senectutem ingressus quid poteris. Corpus multorum bonorum hostis erit, corpus in multis rebus ad salutem & perfectionem animæ conducibilibus, impossibilitatem prætendet, & sanctis conatibus vehementer obsistet. Et sicut seruus, qui in heri sui domo consenuit, manducare quidem vult, & quiescere, & labores pro domino suo susceptos nouit magnis exaggerationibus enarrare, laborare verò deinceps, & aliqua re occupari renuit; ita corpus, quasi seruus senex, aut quasi miles emeritus, priora gesta narrat, ad quietem & indulgentiam aspirat, & ampliùs laborare non curat. Non respicit infælix quàm parum anima profecerit, quàm oscitantes affectus compresserit, quàm nihil virtutis acquisierit: quàm longè à perfectione distat, & in qua salebra vitiorum hæret, sed necessitatibus suis intentum, solùm nihil amplius agere, aut pati concupiscit. Monet Paulus vt consolemur fratres, collaborando scilicet illis [& tanto magis, quanto viderimus appropinquantem mortis diem.] *Hebr. 10.* Corpus verò hanc monitionem non recipiet, nec consolabitur animam, nec collaborabit sociæ, sed licèt videat diem extremum appropinquantem, solam quietem & vacationem à labore respiciet. Anima orare cupiet: & corpus dicet: Non, sed cessandum est, quoniam capitis dolorem sentio. Illa ad lectionem se applicabit: istud verò dicet: Non, sed nugis & vanis confabulationibus vacandum est; quoniam oculi præ imbecillitate caligant, & nec ocularibus video. Illa mortis horrorem, iudicij rigorem, gehennæ terrorem meditari gestiet: Illud dicet: Non, sed effundamus nos, & nouitates audiamus, quoniam cordis pressura fatigor. Anima vult vigilare, corpus dormire: illa laborare, hoc otiari: illa ad aliquem profectum festinare, hoc suis commodis seruire. Nunc ò homo, quando vires suppetũt; cùm corpus, disciplinam religiosam, vigilias ac labores sustinere valet, parum potest; postea in senecta molestiis corporis prægrauatus quid poteris? Ægritudines & imbecillitas ipsa senilis modicum temporis piis exercitationibus relinquent, & multis diebus totum ferè tempus, tibi surripient. Quòd si non fueris in virtute progressus, nec res animæ tuæ ordinatas habueris, dices non sine pudore & fletu: Præcisa est velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer, succidit me: de mane vsque ad vesperam finies me.] *Isaia 38. 12.* Quemadmodum enim textor subitò telam abrumpit, ne se vltra protendat: ita & tu cùm telam vitæ spiritualis ordiebaris, cogente necessitate corporis succideris, ne possis vltra procedere, aut saltem vt parum possis de profectu lucrari. Verissimum est, ò frater, quod dixit Seneca: Meliora prætereuolant, deteriora sequuntur: Quemadmodum ex amphora primum quod est syncerissimũ effluit, grauissimum, quod turbidum, subsidet: Sic in ætate nostra quod est optimũ, primũ est, id exhauriri in aliis potiùs patimur, vt fæcem nobis reseruemus.] *Seneca epist. 108.* O quàm verum hoc. Sed si nunc in robore ætatis omnia turbida sunt, an putas, quia in periodis puriora erunt? Si modò cùm omnia iuuant, & corpus ad laborandum & sustinendum aptum est, tepidè viuis; an in imbecillitate senectæ feruenter te geres: Quid de te sperare poteris, nisi quòd futurus sis senex obstinatus, qualem describens Hugo, hæc inter alia ait: Inter abusiones huius sæculi, sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis aduentum non exhorret: qui quasi ad ostium mundi huius positus, foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec ingressum futuræ considerat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis.] *Hug. lib. 1. de claustro animæ, c. 25.* Ad finem verò illius abusionis enumeratis multis defectibus huius senis, concludit: His igitur plagis affligitur obstinatio senis, qui carnalibus delectatur, loquacitate gaudet, importunus & grauis omnibus, more pecorum pronus ad vitia, iracundia tumens, ad iniurias manifestus, ad omnia mobilis, luce veritatis carens, & ideo seipsum palpans. Hæc ille.] Time itaque ne qui nunc in sterquilinio ignauiæ sedes, & parum aut nihil animæ tuæ virtutes promoues, ad maiorem ætatem prouectus, non solùm in eodem cœno hæreas, verumetiam & nihil omnino agas, & alios, ac si aliquid esses, ex elatione despicias.

Si postea in futuro tempore parum aut nihil poteris, quid superest, ô homo, nisi vt nunc in præsenti tempore, quod tibi ad emendationem datum est, quando scilicet aliquid potes, & tot diuinis auxiliis fulciris, & corpore ipso robusto iuuaris, tuam salutem opereris? Hortemur igitur te

breuiter

A breuiter, sed poteuter, doctrina Salomonis, immo spiritus Dei, per Salomonem scripta, qua commoditas sanctè viuendi nunc oblata, & multiplex incommodum senectutis tibi proponitur. Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent.] Detestanda est, obliuio eius qui te ex nihilo condidit, qui nunc te sustentat, & seruat, qui tanta in te beneficia confert, & tua mala dissimulat. Memor esto eius, vt diligas eum, & fideliter seruias ei, ne ad iracundiam ex tua ingratitudine prouocatus, te priùs desertorem deserat, & sine auxiliis efficacibus derelinquat. Hæc autem facies in florida ætate, vt pulchritudo & robur eius te ad quærendam pulchram virtutem alliciat: sisque ex B illis Beatis, qui portauerunt iugum Domini ab adolescentia sua. Nunc cùm vires suppetunt, in hanc occupationem salutarem incumbe, antequam veniat tempus senectæ, quod est tempus magnæ afflictionis ob senectutis incommoda, & antequam accedant ad te anni tædiorum & molestiarum pleni, in quibus à rigore disciplinæ cessare cogaris. Memor itaque creatoris, & tui ipsius, esto; illius, vt instinctus audias, mandataque custodias: tui verò, ne propriæ salutis & perfectionis oblitus bona semper duratura perdas. Hæc te cura sollicitet, antequam senectus te occupet, antequam tenebrescat tibi Sol, & Lumen, & Luna, & stellæ, quæ caligantibus oculis videre non poteris, nec splendore eorum, quo ad lucem spiri-C tualem contemplandam incitetis, perfrui: ante etiam quàm reuertantur nubes post pluuiam, & vix vna infirmitate, aut calamitate sopita, aliam iamiam imminentem aspicias. Eo tempore commouebuntur custodes domus, id est sensus corporis tui, qui ad custodiam dati sunt, vt nimirum per illos tibi caueas à noxiis, & salutaria admittas: commouebuntur autem, quia præ defectu virium bebetati suo malè officio fungentur. Nutabunt etiam viri fortissimi, id est, tibiæ, & cruta, & ossa vniuersa, quæ pondus corporis ob debilitatem ferre non poterunt. Tunc otiosæ erunt molentes in minuto numero; nam omnes dentes primores, serrati maxillares, & genuini in numero facti pauciores, D abscedente fame & appetitu comedendi, quasi otio torpebunt. Tenebrescent quoque videntes per foramina, scilicet oculi, nam dum deficit potentiæ visiuæ acies, vix ad aliquid videndum sufficient. O misera ætas, in qua claudentur ostia, ut intellige labia, in platea, id est, in plano faciei sita, quæ ex debilitate vocem minùs aptè formabunt, & os, cuius vnum opus est cibum molere, atque conterere, non validam vocem, sicut antea, sed exilem atque submissam proferet. Somnus fugit à senc, quo membra lassa quiescunt, & si aliquando soporatur, ita leuiter dormit, vt ad cuiusuis auiculæ cantum somnus eius abrumpatur. Grauantur eius aures, nec iam eas suauis cantilena delectat. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via; neque parùm aliquid mali sibi eue nire autumat, & ideo excelsa formidat: & trementi vestigio ambulans etiam in E planissima via, non aliter quàm in summo discrimine trepidat: Florebit amygdalus, quia caput incanescet: impinguabitur locusta, dum venter superfluis humoribus distendetur, & dissipabitur capparis, cùm ardore concupiscentiæ extincto, immo & omni appetitu rerum huius mundi compresso, in nullo iam vsque ad mortem delectabitur. Tandem ibit, ô homo, in domum æternitatis tuæ, in locum sepulturæ, vbi ad diem vsque resurrectionis quiesces, & plangentibus consistpaberis. Rumpetur funiculus argenteus candidæ vitæ tuæ, & recurret vita aurea animæ tuæ in eum, à quo descenderat. Corpus autem non aliter quàm hydria super fontem, aut rota super cisternam, confringetur, & nulli vsui, nisi famelicis vermibus, consumendum deputabitur. Reuertetur sanè puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redibit ad Deum, qui dedit illum. Si hæc ita erunt, & citò erunt, vsquequò piget dormies? Quando consurges de somno tuo? Vsquequò tibi illudes, & ta ipsum decipies, & in futurum tempus emendationem protelabis? Postea cunctis rebus obsistentibus, nihil poteris; rumpe igitur moras, & nunc ad feruorem te ipsum excita, & viam perfectionis arripe, quando, Deo auxiliante, non parum vales.

Quid fecit homo.

CAPVT XI.

HOMO, non natura nec potestate commendatur, sed actione, dignus præmio aut pœna censetur. Naturam bonam non ipse sibi elegit, sed Deo donante percepit: defectus ex peccato originali profectos, licèt primorum parentum voluntate, in quibus ipse erat, admisit, tamen propria sua voluntate non voluit: potestatem ad aliquid faciendum, aut per naturam, aut per Dei gratiam obtinuit. Quare sicut non laudatur ex eo quòd robustus natus est, nec vituperatur, quia cæcus, aut surdus ex aliquo morbo sit factus, ita nec ex eo quòd naturam habeat luteam, aut facultatem pusillam, vituperabilis redditur. At actiones ex libero arbitrio manantes, hominem aut laudatione aut probro dignum efficiunt. Vnusquisque, ait Paulus, propriam mercedem accipiet secundùm suũ laborem.] 1. Cor. 3. 8.
Et gloria, honor, & pax omni operanti bonum.] Rom. 2. 10.
Et qui parcè seminat, parcè & metet.] Ecclesiasticus quoque de vtrisque operibus ait: Omne 2. Cor. 9. 6.
opus corruptibile, id est, malitia putridum, in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo. Eccli. 14. 20.
Et omne opus electum, id est studiosum, & bonum, iustificabitur, iustum scilicet declarabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.] Et iterum Paulus: Quoniam qui seminat in carne sua, de Galat. 6. 8.
carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.] Defectus à natura ipsa prognatos quasi inuoluntarii & inuiti sustinemus. Nihil autem eorum, quæ inuiti subimus, inquit Basilius, laudabile est, vnde Basil. in Psal. 114.
nec vituperabile esse potest. Et bona à natura donata quasi aliena sunt, quæ nobis etiam nolentibus aut durant aut fugiunt: opera verò propria sunt cuiuscunque nostrum, quæ ex electione facimus, & iam facta, aut libere per odium detestamur, aut per complacentiam retinemus. Scimus verò, vt ait Gregorius Nissenus, quòd nulla vera Nyssen. de vita Greg. Thaumat.
sit laus, quæ eorum, qui laudantur, propria non sit. Iam ergo relinquamus prædicta, quid homo fuerit, quid sit, & quid erit? Item, quid potuerit, quid possit, & quid in futurum poterit? quæ non ex propria, sed ex aliena voluntate dependent; & actiones eius operaque consideremus, si fortè aliquod habeat opus à se profectum in quo possit gloriari.

Inuestigandum est autem primò quid homo

Quemadmodum ergo amens furore amentiæ percitus se ipsum pugnis ferit, & vnguibus suas carnes dilacerat: ita homo per peccatum quasi amens effectus, animam suam corpúsque percussit, & naturalium bonorum integritatem splendorémque detraxit.

Quid adhuc fecit homo? Diuitias amisit. Illum ditauit Deus, cùm regem constituit super orbem vniuersum, cùm dominum cunctorum animalium fecit, cùm omnibus visibilibus rebus præposuit. Sed audiamus ex ore Lactantij hoc dominium hominis super omnia, & quam ob caussam illi fuerit attributũ. Fecit, inquit, ergo Deus mundũ propter hominẽ. Hoc qui non videt, non multùm distat à pecude. Quis cælum suspicit nisi homo? Quis solem? Quis astra? Quis opera Dei miratur, nisi homo? Quis colit terram? Quis ex ea fructum capit? Quis nauigat mare? Quis pisces, quis volatilia, quis quadrupedes habet in potestate, nisi homo? Cuncta igitur propter hominem Deus fecit: quia vsui hominum cuncta cessêre. Rectè ergo viderunt Philosophi: sed illud, quod sequitur, non viderunt, quòd ipsum hominẽ propter se fecerit. Erat enim consequens & necessarium, & pium: vt cùm hominis caussa tantam operam molitus sit, cùm tantum illi honoris, tantum illi potestatis tribuerit, vt dominetur mundo; homo agnosceret Dominum tantorum beneficiorum auctorem, qui fecit mundum propter ipsum, & ei cultum, & honorem debitum redderet.] Hoc ergo dominium perdidit homo, cùm à Deo desciuit, & se ipsum ac nos ad miseram & extremam paupertatem redegit. Nam postquam peccauit, non more regis, sed coloni vilissimi, terram coluit, & vomere duritiẽ eius subegit, vt vitæ huic mortali consuleret. Animalia sibi inimica sensit, & ab ipsis, aut in se, aut in posteris vulnera morsúsque sustinuit. Cæteræ res illum tamquam Dei hostem auersatæ sunt, eique quasi inuitæ seruierunt, adeo vt indiguerint in hoc suo labore consolari. Hoc quippe indicant illa verba Pauli: Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitutẽ corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.] Ambrosius certè, & Chrysostomus, hunc locum non tantùm de homine, sed de omnibus aliis visibilibus creaturis interpretati sunt. Vanitati igitur omnis creatura subiicitur, quoniam vanum est, quod suum finem non assequitur, & creaturæ ex parte suo fine frustrantur. Factæ fuerunt, vt seruirent amico Dei, & quia homo à Deo recessit, famulantur inimico. Nolentes subiiciuntur, quoniam vellent, si optio illis daretur, potiùs peccatorem, ac Dei hostem perimere, quàm ei aliquod obsequium deferre. At seruiunt homini, propter imperium illius summi Dei, qui subdidit illas, cuius imperium necaudent, nec possunt detrectare. Haudquaquam autem serulunt sine spe: veniet enim tempus cùm homo liberatus à corruptione peccati, & translatus in dignitatem filij Dei, ipsas creaturas liberabit; quia iam non inuitæ hostibus Dei, sed libenter filiis eius, hæredibúsque, deseruient.

Lact. epitom. diuinar. institut. cap. 10.

Roman. 8.21.22.

Ambros. ibid. Chrysost. homil.

Homo igitur, cuius culpa omnes creaturæ ab ipso defecerunt, se ipsum pauperem fecit. Propter eius peccatum [posuit Deus flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim, Terram fructiferam in salsuginem à malitia inhabitantium in ea.] Propter peccatum, inquam, exsiccauit flumina, obturauit fontes, & terram fertilem instar salinarum infrugiferam fecit, vt homo, panis & aquæ, quibus omnia ad corpus necessaria significantur, penuriam & indigentiam sentiret. Quòd si pauperes, laboribus, & ærumnis, & sudore vultus sui panem ex terra à se seminata colligunt, & aquam pro vsibus suis, ceruicibus impositam vehunt; in idem malum incidit rex iste orbis ad mendicitatem redactus, qui fame impellente compulsus est terram in sudore vultus sui colere, & aquam, si non pecunia, at labore comparare. Hæc demum primi nostri hominis paupertas, fuit paupertate Iob sine vlla comparatione infelicior; quoniam hæc ab illa processit: hanc naturalis necessitas, illam culpa intulit: hæc in ipso Iob se continuit, illa ad posteros omnes Adæ manauit: hæc, probrosa non fuit, quia ad probationem data: illa, ignominiæ plena, quia ad puniendam culpæ grauitatem immissa. Beato Iobo sine caussa insultabant reges, & Tobiæ vitam parentes & cognati absque eius demeritis irridebant: at Adamum mendicitate percussum angeli & creaturæ omnes meritò subsannabant, quoniam illi miseriæ non eum naturæ necessitas subdidit, sed iniquitas sponte admissa, subiecit.

Psal. 106. 33.34.

Tobiæ 2. 15.

Et quid amplius fecit homo? gratiam perdidit gemmam illam pretiosissimam amisit, amicitiam cum Deo, felicitatis semen, à se reiecit. Magnum fortasse fuit bonum pro quo tantum pretium impendit? Nequaquam; sed pro pomo vno, immo & pro buccella ex vno pomo gustanda, gratiam obtulit virtutes, spiritus sancti dona, & ius ad cæleste regnum, offerre non timuit. O fornicator, ô profane plusquam Esau, qui propter vnam escam vendidit primitiua sua, tu autem non pro vna esca, sed pro esu vnius pomi primogenium tuum, non terrenum, sed cæleste commutasti. Ille fornicator, quia contra voluntatem patris plures vxores idòlis seruientes accepit: tu fornicator in septuplum, quia reluctante Dei voluntate, pluribus superbiæ, gulæ, & inobedientiæ, nequitiis adhæsisti. Ille profanus, quia ius primogenituræ, quo sacerdotium, res sacra, continebatur, vendidit: tu multis partibus magis profanus, qui sacerdotalem & regiam æternæ patriæ dignitatem, gratis & sine vllo pretio dilapidasti. At fortè parens noster magna deceptione deceptus est, & falsis promissionibus inescatus? Non: sed malitiosè in barathrum tanti mali coniectus. Adam, inquit Paulus, non est seductus.] Non ignorantia deliquit non passione pelliciente mandatum fregit, sed malitia suadente peccauit. Visum illi fuit vtile, pro vno pomo, & pro auiditate dominandi, iactui aleæ tantam bonorum copiam exponere. Lusit, aleam iecit, & omnem suam pecuniam perdidit, séque in lacum peccati deiecit.

Hebræo. 12.15.

1. Timot. 2.14.

Pergis inquirere, quid fecit homo? sua merita dissipauit. Modico illo innocentiæ tempore quas non diuitias acquisiuit? In Deum magno feruore credidit, cælestem beatitudinem, & media ad illam consequendam sperauit. Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente dilexit, eius mandatis obedire proposuit, creatorem suum profundè adorauit, res Ecclesiæ futuras raptus in extasem contemplatus est; proximum, scilicet Euam, amauit, ex præcepto Domini coniugium iniuit, coniux factus virginitatem in pretio habuit, munus suum gubernandi mundum, incepit, nomina animalibus indidit, & plurimas alias virtutum actiones elicuit. Vniuersa merita hæc vno illo Adæ peccato fuerunt mortificata, &, nisi Deus illum erexisset, mansissent omnino destructa. Et quemadmodũ mercator, qui in naui oneraria omnes suas opes recondidit, si in-

surgat sæua tempestas, qua nauis hinc inde actata fluctibus obruatur, omnia, quæ multis annis magno labore quæsierat, vno momento perdit: ita primus ille parens noster, suasione coniugis, quasi dira tempestate iactatus, sua merita perdidit, & nudus ad diuinæ miserationis littus exiuit. In eo impletum est, quod de quolibet imitatore ipsius scripsit Amos: Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam. Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam, & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die.] Velox erat Adam, quem non affectus immoderati grauabant; fortis, quem iustitia roborabat; ascensor equi, qui corpus suum sine difficultate regebat; optimis indumentis indutus, quem virtus multiplex operiebat. Hic autem in illa die peccati sui miserabiliter cecidit, & nudus ac omnibus bonis spoliatus aufugit.

Amos 2. 14.15.16.

Fecitne aliquid amplius homo? Et quidem. Nam animam suam occidit, quæ licèt quo ad naturam immortalis sit, tamen tunc Deo moritur, cùm ab eius amicitia separatur. Ingens malum est vitam istam mortalem profundere, quanto maius malum vitam æternam peccato perdidisse, & animam morte culpæ iugulasse? Illam vitam nemo volens amittit, hanc primus parens sciens & volens contempsit, vtque in se morti locum daret, impudens amisit. At si se solum occidisset, non esset fortè mirabile; sed & se ipsum, & nos suos filios occidit. Sicut in Adam, inquit Paulus, omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.] Vt quemadmodum Christus est initiū vitæ spiritualis; ita Adam initium mortis spiritualis omnium hominum agnoscatur. Quàm atrox, & ignominiæ plenum fuit illud facinus, quo mulier Hebræa tempore famis proprium filium interfecit, & coxit, & sibi, ac alteri mulieri comedendum apposuit? Sed ignominiosius fuit peccatum Adæ, qui non tempore famis, sed summæ abundantiæ, non vnum tantùm filium, sed omnes ex eo nascituros occidit, & ex eis non alteri homini, sed diabolo infestissimo hosti, quasi conuiuium fecit, dum eos ipsius dominationi subdidit. Crudeles illi, qui immolauerunt filios suos, & filias suas dæmoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.] Sed crudelior iste, quoniam non corpus, sed animam suam, & filiorum suorum, diabolo per peccatum tradidit, & à Deo tam procaci iniquitate recessit.

1. Corinth. 15. 22.

4. Reg. 6. 25.

Psal. 105. 37.38.

Quid mirum si postremum opus hominis numeremus, quod in Dei offensam incurrit? Qui enim tanta mala fecit, quidni Deum ad iram & indignationem prouocet? Hoc autem extremum, & ingens esse malum, certum est. Nā sicut ex misericordia Dei omnia bona hominis prodeunt; ita ex ira Dei tamquam ex ea quæ iustè peccata punit, omnia hominis aduersa procedunt. Irascitur ille, non quia passione mouetur, qui est impatibilis, sed quia ad modum irati pœnas pro peccatis infligit. Non Deus passioni patet, inquit Ambrosius, vt irascatur, cùm sit impassibilis, sed quia vindicat, videtur irasci. Nobis hoc videtur, quia ipsi enim commotione vindicare consueuimus.] Si ergo homo Domini indignationem meruit, non magnum est, quòd tam multas pœnas, & calamitates nobis filiis suis quasi ex testamento reliquerit. Hæc est hereditas nostra, quā ab illo accepimus, cui cedere, licèt velimus, non sinimur, & ideo tantis quotidie malis cruciamur. Vide nunc, ô homo, opera patris tui, sed vide potiùs quid in illo fecisti. Deum offendere, animam perdere, mortem æternam lucrari. Deus festinanter in te innumera bona contulit; tu festinanter ea perdidisti: ille magna liberalitate ædificauit, tu incredibili prodigalitate destruxisti: ille te ad suam familiaritatem extulit, tu ex illa sine vllo metu cecidisti. Vade nunc, & de tuis parentibus gloriare; & pro eorum rectè factis ad elationem ascende, vt à Deo magis elongeris. Accedet homo ad cor altum, inquit David, & exaltabitur Deus.] Accede tu ad cor altum, assume cor superbum, vt Deus exaltetur, vt à te fugiat, tuósque conatus irrideat. Quòd si hoc noxium esse iudicas (& tunc sapienter iudicas) te ipsum non tantùm nunc sed semper peccatorem agnosce, qui in illo primo parente tuo iniqua gessisti, & omnia mala, quæ pateris, es ipse commeritus.

Ambros. in Psal. 37. vers. 1.

Psal. 63. 7.

Quid facit homo?

CAPVT XII.

Si filij horum parentum sumus, qui hæc, quæ sunt dicta, fecerunt, & ita aduersus Dominum & eius legem insurrexerunt, quo nomine vocari possumus, & quo nobilitatis titulo insigniri? An non aptissimè ad nos dicentur illa verba Ioannis Baptistæ, quibus turbas compellebat: Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere à ventura ira?] Immo & illa Domini Saluatoris, quæ in idem recidunt: Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?] Filius viperæ vipera est, & filius serpentis, serpens. Si filij serpentis sumus, id est, peccatoris, quo ad esse naturale attinet: si filij viperæ, id est peccatricis, qui in nos virus peccati vomuerunt, an à peccato immunes erimus? An opera nostra, quæ facimus, non similia erunt operibus, quæ illi fecerunt? Ergo ex operibus illorum possumus actionum nostrarum qualitates venari. Opera autē parentū nostrorū, post lapsum, duplici genere continentur: quædam erant naturalia, quibus mortalitati seruiebant, & vitam hanc calamitosam vtcumque seruabant. De his dicitur in Genesi: Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola.] Si enim filij parentum suorum munera officiáque suscipiunt, non aliud esset officium Adæ quàm terram colere, oues pascere, & terrenis hisce functionibus occupari. Alia erant moralia, quorum altera bona erant, altera mala. De bonis illud Ecclesiastici intelligitur: Posuit oculum suum Deus super corda illorum.] id est, proximorum parentum, [ostendere illis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius;] & alia, quæ ibi sequuntur. De malis verò dicitur in Genesi, quòd protoparens noster post primum illud superbiæ & inobedientiæ peccatum, abscondit se à facie Domini, & excusauit se, ac peccatum suum in Euam reiecit. Et quamuis verum sit, toto vitæ suæ tempore nullum aliud lethale peccatum præter illud primum commisisse, sed apud Theologos constitutum est leuia multa perpetrasse. Ad hæc eadem genera possumus vniuersas actiones nostras reuocare, & in eis multa inueniemus, quæ nostram vtilitatem ostendunt.

Luc. 3. 7.

Matth. 23. 33.

Gen. 4. 2.

Eccli. 17. 8.

Genes. 3. 8. & 12.

Si opera naturalia spectemus: quid facit homo nisi mutabilitati & corruptibilitati seruire? Certè si non tota, at maior vitæ pars in his abiectis operibus occupatur, vt corpus istud corruptibile aliquo saltem breui tempore ab omnimoda corruptione, quæ in tempus mortis est asseruata, vindicetur. Iam manducamus, iam bibimus, iam dormimus,

iam laboramus, vt labore panem quæramus, iam præ imbecillitate quiescimus. Et tale corpus habemus, vt non vno actionum genere, sed diuersarum actionum vicissitudinibus exercendum sit, vt ab interitu liberetur. De quo egregiè scripsit Gregorius: Esurire, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt, quæ scilicet solui nequeunt, nisi cùm in illam immutalitatis gloriam nostra mortalitas permutatur. Replemus etenim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat. Sed citiùs hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat. Adiumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: & quæsita adiumenta proiicimus, ne calor exurat. Tot igitur aduersitatibus occurrentes, quid agimus nisi corruptibilitati seruimus, vt saltem multiplicitas impensi obsequij corpus sustineat, quod anxietas infirmæ mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberatur à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorum Dei.] Vanitati quippe creatura non volens subditur, quia homo, qui ingenitæ constantiæ statum volens deseruit, pressus iustè mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptioni seruit.] Ita Gregorius; qui in alio sensu accipit vocem creaturæ, ab eo, quem suprà attigimus, dum in omni creatura hominem intelligit. Ex quo aliam miserandi hominis afflictionem elicio. Quòd nimirum ipse omnium creaturarum mutabilitati subiicitur. Aliæ namque res paucis vicissitudinibus egent, paucísque rebus indigent, vt suum esse conseruent. Solus miser homo ac si esset omnis creatura, omnium creaturarum necessitatibus & mutationibus subiectus est, vt illis quasi fulcimentis adiutus ab interitu liberetur.

Greg. 4. mor. c. 30.

Rom. 8. 21.

Occasione autem necessitatis huius, quàm magnis curis, & quàm intolerandis laboribus genus humanum implicetur, quis potest explicare? Innocentius, toto libro secundo, ex tribus, quos de contemptu mundi conscripsit, vberrimè hoc argumentum explicuit. Qui curas hominum tribus illis à Ioanne Apostolo numeratis asserit contineri: Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.] Tria, inquit Innocētius, maximè solent homines affectare, opes, voluptates, honores. De opibus praua, de voluptatibus turpia, de honoribus vana procedunt. Opes generant cupiditatem, concupiscentiam & auaritiam. Voluptates pariunt gulam & luxuriam. Honores nutriunt superbiam. Ex his igitur tribus fontibus quantæ inquietudines & perplexitates emanant! Qui opes congregare gestiunt, mercimoniis insistunt: terrarum peragrant longissima spatia, marium transeunt immensitatem, vt aurum argentúmque possideant. Et si verum est (quod sine dubio verum est) dictum summæ veritatis: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum:] hi cor suum à Deo auertunt, & in terræ vilitate recondunt, vbi suum habent thesaurum, & suas opes occultare constituunt. Alij sortis infælicioris (secundùm hominem loquor) artibus mechanicis occupantur, & ex sudore & labore suo extrahunt, quo corpus ipsum reficiant. Et horum aliqui abiectione officiorum suorum satis castigantur; alij verò præ magnitudine laboris, qualis est verbi gratia, in eruendis metallis, in dolandis lapidibus, & in aliis huius generis, pæne deficiunt. Nonnulli ex alieno labore diuitias possident, & pusillorum sanguinem bibūt, eorúmq; macie pinguescūt. Hi sunt, quos insipiens mundus nobiles & illustres appellat, quorum summa est infælicitas, nisi subiectis suis moderata onera imponant, & nisi ea, quæ corradunt, in vtilitatem ipsorum subditorum impendant. Qui voluptatum sunt amatores, vitam agunt vitæ bestiarum assimilem. Iam ciborum nimietate turgescunt, iam potus saturitate desipiunt, iam venereorum immunditia polluuntur. Non erubescunt hi à bestiis iumentibus moderatione vinci, & honestate superari. Nam illæ ad necessitatem comedunt, & bibunt, & statis temporibus vrgente natura ipsa miscentur. Homo verò sæpe non necessitati in his, sed voluptati & effrænatis desideriis inseruit. Qui tandem honores & dignitates assequi concupiscunt, innumera mala & molesta sustinent, vt tam amata potiantur. Sed gratum erit, Innocentium, horum vitam describentem, audire.

1. Ioan. 2. 16.

Innoc. lib. 2. c. 5.

Matth. 6. 21.

Ambitiosus autem, inquit, semper est pauidus, semper attentus quid dicat, vel faciat, quod in oculis hominum valeat displicere. Humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur, & obsequitur, cunctos honorat, vniuersis inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit, & amplexatur, applaudit, & adulatur: bene nouit illud poëticum:

Innocen. libr. 2. ca. 26. & 27.

Et si nullus erit puluis, tamen excute illum. Promptus & feruidus, vbi placere cognouit; remissus & tepidus vbi putauerit displicere. Improbat mala, detestatur iniqua: alia cum aliis probat & improbat, vt iudicetur idoneus, vt reputetur acceptus, vt laudetur ab hominibus, vt à singulis approbetur. Et ecce grauem intra se sustinet pugnam, difficilemque conflictum, dum iniquitas pulsat animum, & ambitio continet manum, & quod illa suggerit faciendum, hæc fieri non permittit. Colludunt tamen ad inuicem mater, & filia; iniquitas, & ambitio: nam mater in aperto subsistit, & filia in occulto non resistit. Hæc enim vendicat sibi publicum, illa secretum. Ambitiosus ergo libenter agit de principatu, quem ambit, & dicit: O quando principabitur ille, qui seuerus sit in iustitia, pius in misericordia, qui non declinet amore, vel odio, qui non corrumpatur prece, vel pretio; qui credat fidelibus, & acquiescat supplicibus, qui sit humilis & benignus, largus & mansuetus, constans, sapiens, patiens, & astutus. Si forsan hac arte non proficit, recurrit ad aliam, aduocat Simonem, & accedit ad Giezi: per hunc ab illo nititur emere; quod per se non præualet obtinere: supplicat, & promittit, offert, & tribuit, proh pudor! gratiam, quam gratis adipisci nequit. Nec desistit adhuc, sed instat, & inuadit violenter honorem, & impudenter arripit dignitatem, amicorum suffragio, præsidio propinquorum. tantóque dominationis inflammatur ardore, tanta libidine præsidendi, vt nec schisma abhorreat, scandalum non formidet. Sed Giezi lepra percussit; & Simō periit cum pecunia; Chore autem cum complicibus, ignis absumpsit, & Dathā & Abiron terra viuos absorbuit. Nullus itaque sibi honorem assumat, nisi qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Hactenus Doctor iste.].

Ex operationibus autem, quas naturales vocamus, sensim ad peccata deflectimus. Nec mirum; quoniam humana imbecillitas non paucas his operibus culpas immiscet. Sed peccata, atque iniquitates hominum multiplices, quis valeat exprimere? Discurrat mens tua ô lector, per vrbem vniuersum discurrat, & ingemisces. Quàm magnam mundi partem occupant idololatræ? Et quid faciunt hi, qui idôlis seruiunt? Res vilissimas, & ad obsequium ipsorū creatas, deos putant, ab illis tamquam à diis

pendent, eisque diuinos honores impendunt. Ab hoc autem peccato post odium Dei maximo, quæ non turpia & obscœna, quæ non impia & absurda, quæ non iniusta & flagitiosa nascuntur? Nullum sanè peccatum est, quo (vt oculis vidimus) miseri isti homines non fœdentur; si tamen homines dici possunt, qui solam humanam effigiem habere videntur, & in reliquis belluas rationis expertes imitantur.

Rom. 1. 29.

Eos dicit Paulus repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Alium mundi tractum, & satis spatiosum, tenent Turcæ & Mahumetani. Et hi, quid faciunt? Hominem spurcissimum & stultissimum, magnum Dei vatem putant, legem ab eo latam (si tamen lex dici potest ridiculum quoddam delirium plurimis insaniis refertum) obseruant, omni turpitudini fræna laxant, & nihil aliud, nisi ea, quæ ventrem distendunt, & ea, quę sub ventre sunt,

Ps. 43. 25.

cogitant. Qui possunt dicere: Humiliata est in puluere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster.] Et vtinam dicerent, & misericordiam postularent: sed nihil est magis alienum ab eis, quàm suam cæcitatem agnoscere. Magnas & nobiles orbis prouincias hæresis funesta deuastat. Et in his hæretici quid faciunt? Catholicam Ecclesiam matrem sanctissimam, & veneratione dignissimam persequuntur, summi Pontificis Christi Vicarij, qui Episcopus Romanus est, iugum excutiunt: de Deo, ac de Christo filio eius peruersa sentiunt.

Psal. 2. 2.

Astiterunt enim reges terræ eorum, & principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius.] Sacramentis aduersantur; sacras ceremonias irrident; Deo sacratos cœtus Religiosorum & Virginũ spernunt, scripturas sacras corrumpũt, sanctorũ Patrum codices subsannant, dicta eorum ex professo perperam interpretantur, & sapientissimis ac sanctissimis viris, & à Deo afflatis, Lutherum & Caluinum, & alias similes pestes, anteponunt. His omnibus amiscentur Iudæi homines perfidi, incredibili cæcitate percussi, à Deo derelicti, quorum magna & multa peccata magis in dies iustam Domini indignationem accendunt. Ideo verò reliquis nationibus mixti sunt, quoniam prædictum est per Oseam,

Osee 3. 4.

Quia dies multos sedebunt filij Israel sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Teraphim.] Nunc Ecclesiam consideremus. Et in ea quid faciunt mali? Hi sunt de quibus inquit Paulus:

Ad Tit. 1. 16.

confitentur se nosse Deum, factis autem negant, cùm sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.] Fidem habẽt, facta non habent: Deo dicenti credunt, & eius dictis vita non acquiescunt: sacramenta & res sacras profanè suscipiunt. Et hi quot sunt numero? Certè respondere possumus illud Ecclesiastis:

Eccl. 1. 15.

Stultorum infinitus est numerus.] Mali enim, proh dolor, multi sunt in Ecclesia, quos, vt corrigantur, pia mater non reiicit. Hi omnes mala faciunt, & peccatorum tela in cælum intorquent.

Iam ad bonos & iustos accedamus. Horum multi imperfecti sunt, pauci perfecti. Illi multi quid faciunt? Esto quòd à peccatis lethalibus abstineant, sed quàm multa admittunt venialia? Quàm sunt cogitatione instabiles, desideriis abiecti, verbis fatui, operibus tepidi? Certè si numerum peccatorum leuium, quæ vno die imperfectus quisque facit, sciremus, ingenti admiratione ac terrore commoueremur. Et isti pauci quid faciunt? Non sunt omnino à leuibus peccatis immunes; qui dicunt quotidie, & verè dicunt: Dimitte nobis debita nostra.] In his etiam reperit Deus aliquid, quod reprehendat, quod puniat, & quod lima tribulationis expoliat. Vnus istorum audiendus est, & quidẽ perfectissimus atque sanctissimus. Audiamus Bernardum, dicatque nobis quid de sua anima sentiat, quid de suis iustitiis excogitet, & in quo suam cõsolationem inueniat.

Bern. ser. 5. in Dedicat. Ecclesiæ.

Quid modò necesse est, inquit, singulas eius, id est, animæ, miserias numerare, quàm sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriẽs cõcupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona sẽper ad malum, in vitiũ omne procliuis, postremò totius cõfusionis & ignominiæ impleta? Nunquid si ipsæ quoque iustitiæ nostræ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ non inueniuntur: iniustitiæ deinceps quales reputabuntur?]

Matth. 6. 23.

Si lumen, quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ erunt?] Facile est cuique nostrum, si sua meliùs vniuersa, & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia, Apostolicæ veritati, & libere proclamare:

Gal. 6. 3.
Iob. 7. 17.

Qui se putat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.] Quid est homo, quia magnificas eum (ait fidelis, & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum?] Quid? Sine dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamẽ penitus nihil est, quem magnificat Deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinum? Respiremus, fratres, & si nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio:

Matth. 6. 21.

Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.] Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te, & tamquam nihilum & inane reputabuntur. Si quidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt, vocas: & sunt, quia vocas. Licèt enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt vtique iuxta Apostolum, non ex operibus iustitiæ, sed ex vocãte. Sic tamen, sic consolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti, vt magnificè dilatetur in tuis, qui mentò angustiatur in visceribus suis.

Psal. 24. 10.

Siquidem [vniuersæ viæ tuæ misericordia & veritas requirentibus testamentum tuum, & testimonia tua.] Testamentum vtique pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo, in corde tuo, lege intra te ipsum de te ipso testimonia veritatis, etiam hac communi luce iudicabis te indignum. Lege in corde Dei testamentum, quod firmatum est in sanguine mediatoris, & inuenies quàm longè aliud spe possidere, quàm re tenere, videns.

Iob. 7. 17.

Quid est, inquit, homo quia magnificas eum? Magnus vtique: Sed in illo, siquidem magnificatus est ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura est de eo?

1. Petr. 5. 7.
Ps. 39. 18.

Ipsi enim cura est de nobis] ait Apostolus Petrus. Et propheta: Ego autem mendicus sum, & pauper, Dominus sollicitus est mei.] Planè artificiosa connexio vtriusque considerationis, quia velut vno momento descendens pariter & ascendens, & se pauperem & mendicum, & Deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud ascendere & descendere simul. Videbitis, ait, Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Hactenus ille.]

Hæc igitur faciunt homines, hæ sunt actiones eorum, aut viles, aut malæ, aut planè imperfectæ, aut saltem non pro dignitate perfectæ. Nullus est locus,

nulla ciuitas, nulla domus, nullum cubiculum in quo ſint homines, à quo non aliquod peccatum aut graue, aut leue, frequenter prodeat, aut aliquod opus minùs perfectum & purum aſcendat. Et eſt hîc quoddam admirandum luctuoſumque certamen inter Deum & homines. Nam nullum eſt momentum, in quo Deus non innumera, & pene infinita beneficia in homines conferat, & in quo homines non innumeris peccatis multiplici beneficio reſpondeant. Ille bona, nos mala: ille dona, nos offenſas & iniurias congerimus. Quid ſuperbis, ô homo, quid ſuperbis? Ex genere eorum es, qui ſemper Deo iniurias irrogant. Conſilium ipſorum non longè eſt à te. Nec dicis cum Iacob: In conſilium eorũ non veniat

Gen. 49. 6.

anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea:] immo eos imitaris, cum illis perperam agis, & multum aut parum tuum creatorem offendis. Ingemiſce itaque cum quodam peccatore, & confitere Domino: Iuſtior tu es, Domine, quàm ego. Tu enim tribuiſti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.] Et hac ſinceriſſima, & veriſſima confeſſione inſtructus, ſemper coram Domino erubeſce, & omnem ſuperbiam & arrogantiam execrare. Quid enim ſuperbiat puluis, & cinis, ſemper mala aut imperfecta faciens, & numquam ad cordis munditiam, quam exoptat, perueniens?

1. Reg. 24. 18.

Quid facturus eſt Homo?

CAPVT. XIII.

OPera hominum futura, ex præteritis & præſentibus facilè coniectabimur. Salomon enim ſe ipſum interrogans, ſibique reſpondens, ſic ait: Quid eſt quod fuit? Ipſum, quod futurum eſt. Quid eſt, quod factum eſt? Ipſum, quod faciendum eſt. Itaque præterita, præſentia, atque futura ſibi ipſis reſpondent, & natura in rebus neceſſariis, & voluntas in hominibus libero arbitrio conſtantibus ad idem pronæ ſimiles ſemper fructus parient, ſimiles effectus elicient. Heri ortus eſt ſol, hodie oritur, & cras abſque dubio exorietur quoq;. Superioribus annis arbores hyemis tempore floribus & foliis nudatæ ſunt: & æſtate ſua interim indumenta atque ornamenta ſumpſerunt; ergo & hoc anno ac ſequentibus, pro temporis diuerſitate, foliis nudabuntur, ac folia reſument. Semper miſer hic mundus peccatores & iniquos protulit; atque eoſdem vſque ad ſui conſummationem proferet. Singulorum quoque hominum frequenter eadem ſolet eſſe forma viuendi, & qui per gratiam Dei ſuos ſenſus non cohibent, ſibique non imperant, iiſdem ſemper iniquitatibus implicantur. Qui ſuperbus aut iracundus aut laſciuus cœpit, ætatum ſucceſſione non mutatur, ſed ſui ſimilis inuenitur. Et prouerbiũ eſt. Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.] Et ſecundùm quod ſe in adoleſcentia geſſerit, ſic in virili ætate, & vſque ad ſenectam permanebit. Quidam ſcitè dixit:

Eccl. 1. 9.

Pro. 22. 6.

Quòd noua teſta bibit, inueterata ſapit:

& quod mali adoleſcens diſcit, niſi per gratiam Dei mutetur, vir, aut ſenex factus, non dediſcit. Non igitur negamus, homines natura flexibiles, temporis ſucceſſu poſſe mutari, ſed quod generaliter fieri conſueuit, aſſerimus. Atque hunc eſſe huius Prouerbij ſenſum venerabilis Beda docet, ſic ſcribens: Conſtat pleroſq; in ſenectute, Domino donante, maturari à vitiis, quæ adoleſcentes habuerant; & è contrà nonnullos, illo ſe deſerente, deſerere circa ſenium virtutes, quibus ab adoleſcẽtia videbantur illuſtrati.

Beda ibi.

Sed quia multo ſæpius quiſque mores, quibus ab adoleſcentia imbutus eſt, in reliquum vitæ tempus exequi conſueuit, prouerbium eſſe dicit, quia quod adoleſcens quiſque cœperit, in ſenecta non mutauerit, non tamen ipſum ſemper ita euenire confirmat. Sic ille.] Non ſolùm autem mores hominum iidem ſuccedentibus temporibus perſeuerant, ſed & in deterius prolabũtur. Nam ſicut in morbis corporalibus ſæpe euenit, vt qui incipit ægrotare, ſemper deteriùs ſe habeat, quouſque natura vi ægritudinis victa morti cedat: ita qui prauos mores imbuunt, ſæpiſſime illos multiplicium peccatorum iteratione promouent, donec cordis duritiæ ſuccumbant.

His ita ſe habentibus, iam intelligis, ô homo, quid facturus ſit homo. Nam vel hanc interrogationem intelligis de omni homine, vel de te ipſo. Si de omni homine, facient homines quod huc vſque fecerunt. Hactenus maior pars hominũ fuit peccatis addicta, & iniquitatibus irretita, in eodem verò infœlici ſtatu vſque ad finem ſæculi perſeuerabunt, immo & refrigeſcente magis quotidie charitate, iniquitates augebunt. Cœpit peccatum in Adam, & in tantum creuit vſque ad Noe, vt decreuerit Deus carnem peccatis corruptam delere, & totum genus humanum aquis obruere. Pullulauit peccatum in Chan filio Noe, & ita auctum ac multiplicatum eſt, vſque ad Abraham, vt debuerit Deus, quaſi relictis innumeris gentibus dominationis ſuæ idolis ſeruiẽtibus, ad vnam gentem ex Abrahamo progenitam, quam lege ſcripta continere ſtatuerat, ſe recipere. Reliquis nationibus in peccatis manentibus, cœpit hæc gens à Deo electa multiplicari, & ſimul peccatis & abominationibus, præſertim Ægyptiorum, augeri, vt neceſſarium fuerit, eam, ne penitus cultum veri Dei relinqueret, ab Ægyptiorum conſortio educere, & in terrã Abrahæ promiſſam inuehere, ibíque extinctis paulatim idololatris, ſeparatam à nationibus continere. Populus iſte, in quo veri Dei cultus notitiáque permanſerat, terram hanc ſibi datam ingreſſus, tãtis fuit vſque ad Salomonem flagitiis opertus, vt operæ pretium ſit exiſtimatum, eum diuerſis gentibus ad tempus in ſeruitutem tradi, & tandem magnificentiſſimi templi ſtructura, & multiplicibus Dei cultibus, occupari. Ab hoc tempore Salomonis vſque ad annos Oſeæ regis Iſrael, & Sedechiæ regis Iuda, magna facta eſt in populo Hebræorum, iniquitatum acceſſio, vnde voluit Deus ad puniendam hanc gentem, decem tribus regni Iſrael ſeruas & captiuas dare Salmanaſar regi Aſſyriorum, qui eas in terram ſuam tranſtulit, & paulo pòſt duas tribus regni Iuda, Nabuchodonoſor regi Chaldæorũ ſubiicere, qui eas in Babyloniam aſportauit. Gens illa decem tribuum numquam ad ciuitates ſuas redire permiſſa eſt, duæ autem tribus regni Iſrael poſt annos ſeptuaginta (minùs Deo cum illis agente, & populum illum ſuo cultui deditum conſeruante) ſunt in terram natiuitatis tranſlatæ. Ibi nequaquam meliores effectæ, vſq; ad aduentum Saluatoris peccata peccatis addiderunt, & quo tempore tam ipſi Iudæi quàm vniuerſi totius orbis populi erant ſummis peccatis implicitii, venit Chriſtus filius Dei, peccatorum mortiſque deſtructor, vt mundo admodũ periclitanti, & quaſi in extremis malitiæ conſtituto, opem afferret, & à tãta caligine liberaret. Fundauit Eccleſiam Chriſtus Dominus noſter, & eam ex Iudæis ac gentibus congregauit, quæ principio primitias ſpiritus & ſanctitatis accepit. At poſtea, procedente tempore, ac multis gentibus in Eccleſiã ingreſſis, in amore Dei, ac obſeruantia mandatorum intepuit, & multos filios ſuſtinuit, ac ſuſtinet, fide quidem ſibi iunctos, ſed vita, &

A moribus ab omni virtute separatos, qui quod intellectu credunt, conuersatione condemnant. Similis erit futurus Ecclesiæ status vsque ad nouissima tempora, & semper mali bonos numero vincent, & bellum perfectioni ac perfectis indicent. Et quo magis mundus ad finem tendet, magis delirabit, & maiora flagitia perpetrabit, adeo vt dicat Dominus: Verùm tamen filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?] Tanta erit hominum cæcitas, tanta iniquitatum multitudo, vt vix quos saluet, inueniat. Quid ergo dicemus de congregatione hominum, nisi quod de Ierosolyma dictum est in libris Esdræ: Quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersus regem, (intellige Deum) rebellat, & seditiones, & prælia concitantur in ea. Hoc itaque genus humanum faciet, peccata peccatis addere, & in malitia, & iniquitate multiplici perdurare. B Et, si non haberemus aliquos iustos & sanctos viros, qui Deum placant, & manum eius extentam tenent, iam [quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.] Dico autem aliquos, quoniam licèt plurimi iusti & sancti per omnes ætates extiterint, & nunc actu sint in Ecclesia Dei, & vsque ad finem mundi sint futuri, tamen pauci admodum sunt, si cum multitudine improborum comparentur, qui vniuersum orbem coluerunt, & colunt, variis sectis addicti, & multiplicium peccatorum colluuione fœdati.

Luca.18.8.

1. Esdra. 4.19.

Isa.1.9.

Hæc homines facient. Si autem interroges quid tu sis facturus? Ego nescio quis tu sis, qui hæc legis, & ita nescio quid facies. Si peccator es, qui in his scriptis meis, non compunctionem, sed curiositatem quæris, quasi nos curiosa scribamus, fortè ad finem vsque vitæ in tuis peccatis persistes, & sine debita contritione morieris, & ita damnaberis. Habesque vnde te maximè despicias, cùm nunc inimicus sis C Dei, & postea eris tortis inferni in ignem æternum coniectus. Fortè vitam mutabis, & te ad meliorem frugem conuertes, vitámque æternam consequeris. Nec deest tibi in hac forte magnæ humilitatis occasio, quia non tua virtute, sed miseratione Domini, te ab inferno, quam promeritus fueras, eruentis, ad tantum bonum peruenies. Si autem iustus es, etiam ignoro quid facies. Forsitan viam Dei deseres, & iterum ad flagitia redibis. Et quid miserius quàm post gustatam Domini suauitatem, amaritudinem peccati repetere, & ollas carnium Ægypti suspirare? Si imperfectus es, fortè vsque ad finem vitæ, imperfectiones diliges, & numquam progressum aliquem in virtute facies. Quid autem infelicius, quàm semper imperfectionum fæce sordere, & tantis auxiliis numquam aliquem feruorem concipere? Si autem perfectus es, qui non dedignaris doctrinam pro tyronibus elaboratam euoluere, fortè à perfectione decides; nam & aliqui perfecti à summa vitæ puritate ad summam turpitudinem prolapsi sunt. D In hoc autem periculo positus, cur non formidabis? Cur non superbiam timebis, quæ præcipua caussa ruinæ perfectorum esse consueuit? Sed si numquam es casurus, & semper ad maiorem perfectionem, & sanctitatem venturus, adhuc habes vnde te deiicias. Quia in quantalibet sanctitate positus, quandiu hæc vita durat, aliqua leuia peccata committes. Nescio autem an aliud efficacius humilitatis & despicientiæ propriæ incitamentum esse possit. Quòd idololatræ, & infideles Deum offendant, quid mirum, cùm suum creatorem ignorent? Si peccatores eius mandatis aduersentur, quid mirum, cùm lucem fidei habeant peccatis obrutam, & quasi ex defectu charitatis extinctam? Si imperfecti in imperfectiones cadant, quid mirum, cùm infirmi sint, & parum in

A virtute profecerint? At quòd tu cadas tantis auxiliis fulcitus, tantis donis cumulatus, ad tam insignem ac intimam familiaritatem admissus, tantis consolationibus pastus, ad tantam perfectionem charitatis euectus, hoc mirabile est, immo & miserabile, quod deberet te in abyssum humilitatis deiicere, & ad inconsolabilem luctum excitare. Quodammodo de te dicere potest Dominus: Etenim homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem.] Tu homo pacis Dei, quia illi arctissima amicitia coniunctus. Tu, in quo ille sperauit, quia ad magna & purissima obsequia vocatus. Tu, qui edebas panes Domini, quoniam diuinis consolationibus reficiebaris, & eisdem adhuc reficeris. Et semper adhuc cadis, vel leuiter, B & vsque ad finē vitæ delinques, & vix per vnum diem ab aliqua molestia Domino irroganda abstinebis. Cur te non despicis, & vilissimum, ac luce solis indignissimum esse fateris?

Psal 40. 10.

Itaque ignoro quid tu facies. At dicam tibi, quod me frequenter magna tristitia & mœrore afficit, & quod valde formido me esse facturum. Ex quo ad Deum conuersus sum, tepidè vixi, tepidiùs nunc viuo, & ideo vereor ne tepidissimè vitam finiam. Conuersatio mea à teneris annis professione religiosa fuit, sed opere religiosa non fuit, aut vix tali numine potest honorari; & timeo ne qualis nunc sum, & à mea conuersione fui, talis in die mortis inueniar. Dicam autem tibi qualis hactenus fuerim, non meis, sed Bernardi verbis, adeo enim in mei cognitione cæcus sum, vt qui aliis consilia ingero, & rationem se cognoscendi præscribo, me ipsum, & meam tepidissimam vitam detegere, & explicare proprio sermone vix sciam. Ille ergo nomine tepidi C religiosi se ipsum accusans, hæc ait, vel potiùs nunc ego eadem de me dico, quia verissimè in me omnia hæc mala inueniri profiteor. Deo igitur iubente, ad cor meum redij, & inde exclusis omnibus præter Dominum Deum, & me ipsum, totam vitam meam discussi, tanto diligentiùs, quanto familiariùs: & vt verum fatear, nihil aliud ibi inueni, nisi locum horroris, & vastæ solitudinis: conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis obsitam, & omni horrore plenam. Nullum enim inuenio vitium, à quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflauit superbia, inde contraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrænationem. Seniorum meorum imperia non seruaui, sed iudicaui: de meis negligētiis obiurgatus, aut rebellis fui, aut murmuraui, præferri me melioribus impudenter affectaui, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitaui, D meas sententias procaciter iactaui, obsequia delata fastidiui, negata quæsiui, iuniores meos elatus despexi. Non obseruaui in obsequio reuerentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam. Habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione iactantiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in iocatione mordax. Subiectionis impatiens, potentiæ sectator, ad opus bonum piger, ad vanitatem ferus, ad obsequium durus, ad loquendum, quæ nesciebam, promptus, ad supplantandum paratus, fraternæ societati inhumanus. Temerarius in iudicando, clamosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, effrænatus deformiter in cachinnando, onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficiis, inflatus obsequiis, & imperiosus subiectis. Sæpe iactaui me fecisse, quod non feceram; vidisse, quod non videram; dixisse,

Bern. de interiori domo.c. 35.

quod

quod non dixerã, non vidisse, & audisse, quod videram, & audieram; & ita ex omni parte sum reus. Reus in sæculo, reus in claustro, sed ibi per ignorantiam, hîc per negligentiam, & vtrumque me terret. Veruntamen multo ampliùs terret me, quòd in monasterio ante conspectum Dei deteriorem me inuenio. Collocauit me Deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarum; ego verò miser & miserabilis, inter mensas epulantium fame pereo; iuxta fontem sitio; ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum, & desidiosus. Ita tempus amitto, quod Deus mihi sua pietate indulserat, ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam monstrum inter filios Dei sto, habitum monachi, non conuersationem habens. In magna corona, & ampla cuculla, salua mihi omnia existimo. Tamquam arbor sterilis terram occupo, & velut iumentum vile, plus consumo quàm proficio. Altiorem alterius locum teneo, & nullius officium suppleo: sed sum sicut truncus sine frondibus, & fructibus. Alij me pascunt de laboribus manuum suarum, sicut præbendarium suum: Ego autem tamquam pauper, & miser, nec clericum, nec laicum gero. Cantare namque, & legere nequeo, laborare nescio, sed sum opprobrium hominum, pecore vilior, cadauere peior.

Tolerabiliùs enim canis putridus fœtet hominibus, quàm anima peccatrix Deo. Idcirco tædet me viuere, viuere erubesco, quia parum proficio. Mori timeo, quoniam non sum paratus. Malo tamẽ mori, & misericordiæ Dei me committere, & commendare [quia benignus & misericors est] quàm & mala *Ioel 2.13.* mea conuersatione alicui scandalum facere. [Tota *Psal. 43.16.* namque die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me:] cùm video me somnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenuè & deuotè diuinis interesse laudibus: alios verò ita reuerenter & alacriter coram Deo assistere, & eum laudare: ego autem compungi ad lacrymas nequeo, tanta est duritia cordis mei. Cantare non libet, orare non delectat, meditationes sanctas non inuenio: tanta est sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior. Heu mihi, omnes in circuitu meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentię, alium admirandæ patientiæ, alium summæ humilitatis & mansuetudinis alium multæ misericordiæ, & pietatis: illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare & penetrare cœlos orationis instantia; aliósque in alijs præeminere virtutibus. Omnes considero & prospicio feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cœlestibus & gratia affluentes, tamquam re vera spirituales homines, quos Deus visitat, & in quibus habitat. In me verò nihil bonum inuenio: quoniam declinauit Dominus in ira à seruo suo. Inde est, quòd cùm alij vigilant, ego dormio; quando alij cantant in monasterio, ego huc & illuc discurro: quando alij in aliquo secreto loco se furãtur à colloquiis hominum, vt ibi loquantur cum rege angelorum, ego quæro colloquia hominum: cùm alij vacant lectionibus, ego fabulis & verbis otiosis: quando alij discutiunt & diiudicant se metipsos ego iudico alios. Alijs placet communis vita, communis disciplina, & commune studium, & mihi placent anguli, & diuerticula. Sic, sic, ex quo peccare potui, numquam à peccatis & malis operibus cessaui, peccatis peccata semper accumulaui, & peccata, quæ aliquando operibus implere non potui, malis voluntatibus & malis desiderijs numquam perficere cessaui.]

Talis igitur fui à die conuersionis meæ ad hunc vsque diem, in quo hæc mœrens exaro. Væ autem mihi, si non me emendauero, si in his malis, & multis alijs (quæ supprimere malui) perseuerauero, & si vsque ad mortem tepidus & imperfectus fuero. Si autem talis fui & talis, aut peior permansurus sum, quid superbio? Et quamuis Deo donante in aliquid melius mutandus sim, cur non me ipsum deiicio? cùm certò sciam quòd perseuerantia in malo, aut mutatio in peius à me sit; mutatio verò in melius, si mihi acciderit, non à me, sed à Deo, mei miserente, futura sit? In omnibus itaque ô Domine Deus meus, me vilem agnosco, me omni bono indignum inuenio. Et occasionibus humilitatis, & propriæ despicientiæ circumdor. Ex nihilo factus sum; cinis & puluis sum; putredo & sanies, & cibus vermium, futurus sum. Nihil ex me solo potui, nihil nunc, nisi te iuuante, & faciente, possum. Nihil in posterum, si me deserueris, potero. Dona magna & ineffabilia, à te mihi donata, perdidi, quotidie pecco, & dona tua destruo, &, non meliorem in sequens tempus me futurum esse, pertimesco. Aperi ergo, Deus, oculos mentis meæ, vt hæc, quæ scripsi, & verissima esse comperi, verè de me cognoscam: Et me propter has miserias meas abiectissimum & vt canem fœtidissimum, esse sciam. Da mihi notitiam perspicuam mei ipsius, vt ex notitia mea, ad tui cognitionem ascendam, cuius [scientia mirabilis facta est ex me:] & vt *Ps. 138.6.* ex notitia mei, & tui, magnam & solidam à tua benignitate humilitatem acquiram.

Quo pacto Homo se ipsum aspiciet; & quis fructus Cognitionis sui.

CAPVT. XIV.

HÆc sunt elogia hominis, hæc magnalia eius, hæ laudes, ex quibus potest se ipsum extollere; immò hæ sũt miseriæ & vilitates eius, quarum causâ debet, nisi desipiat, se ipsum deprimere. Nunc videndum est qualiter his meditationibus formatus se ipsum aspi- *Lib. Exercit. med. 2.* ciet, & quos fructus ex sui consideratione decerpet. Aspiciat se homo (& est similitudo Ignatij Patris nostri Beatissimi) tamquam vlcus, vel apostema fœdissimum, ex quo tanta sanies peccatorum, tantáq; lues flagitiorum & iniquitatum effluxit. Aspiciat se vt creaturam valde deformem, & indignam Dei oculis præsentari, quia se ipsam peccatorum turpitudine deformauit, & gratiæ decorem amisit. Aspiciat se homo velut canem mortuum, aut sicut cadauer fœtidissimum, naribus mentis admotum, cuius tetrum odorem & intolerabilem nequaquam susti- *Vincent. de vita spirit. c. 12.* neret, nisi ex concepta spe diuinæ miserationis respiraret. Hunc esse conceptum spiritualis & illuminati hominis, quem de se ipso debet facere, docet Vincentius Ferrariensis, cuius hæc est sententia notanda: Homo sentiat de se ipso, sicut de vno corpore mortuo, pleno vermibus, & quod homines dedignantur videre, & intueri, immo claudunt nares propter eius pessimum odorem, & fœtorem, & auertunt facies, vt non videant talem & tantam

abomina

abominationem. Sic oportet charissime facere semper mihi,& tibi; sed plus mihi, quia tota vita mea fœtida est, totus fœtidus sum, & corpus meum, & anima mea, & omnia, quæ intra me sunt, fæce, & putredine peccatorum & iniquitatum fœtidissima, & abominabilissima sunt, &, quod deterius est, quotidie hunc fœtorem in me sentio recentiùs & ampliùs renouari. Et debet talem fœtorem de se ipsa sentire fidelis anima, cùm maxima verecundia coram Deo, sicut coram illo, qui omnia videt, & sicut si esset coram districto iudice: & dolere maximè de offensa Dei, & perditione gratiæ, in qua erat quando redempta fuit pretiosissimo Christi sanguine, & abluta per baptismum. Et sicut sibi, & Deo fœtere se credit, & sentit; sic etiam credat, & sentiat, quòd non solùm coram angelis, & sanctis animabus, sed etiam coram omnibus hominibus viuentibus, sit abominabilis; & quòd facta, & dicta sua non solùm homines videre, & audire dedignantur, sed quòd nares suas claudant, & auertant facies suas, ne ipsum videant, & tamquam fœtidum cadauer de medio eorum expellant, & sit ab eis alienatus, & proiectus, sicut plusquam leprosus, vsque dum veniat, & reueniat ad se ipsum.

Ita ergo homo de se sentiat, ita se ipsum aspiciat, talemque semper se esse cognoscat. Nec ista peccatoribus tantùm, aut minùs perfectis dicimus; verumetiam perfectissimis, & sanctissimis

Iob 38.4. intimamus. Quibus hæc vilis æstimatio sui, tanto facilior est, quanto meliùs intelligunt omnia bona ex Deo esse, & hominem ex se ipso nullum bonum possidere. Vnde & Dominus, Iob virum sanctum, & variis tentationibus probatum, & fidelem inuentum, ad hanc sui notitiam, sensu altiori & abstrusiori vocat, cùm ad illum ait: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si habes intelligentiam.] Cogita,

Greg. 27. mor. c. 6. inquit, vbi eras antequam in te virtutis fundamenta iecissem, & antequam in virtute solidassem, vt ob mea dona gratias agas, & ne de alienis superbias. Posito itaque, inquit Gregorius, propriæ formidinis fundamento, cùm virtutum fabrica in altum ducitur, necesse est vt vnusquisque proficiens, vires suas cautè metiatur, vt cùm diuina constructione magnus esse iam cœperit, semet ipsum respiciat sine cessatione quod fuit; quatenus attendens humiliter quod per meritum inuentus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est. Vnde & nunc beatus Iob per supernam vocem ad se metipsum reducitur; & ne de virtutibus gloriari audeat, de anteacta vita memoratur, eique dicitur: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?] Ac si iustificato peccatori apertè Veritas dicat: Virtutes à me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Recole vbi te inueni, quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui. Recole vbi te inueni, quando meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te non destruam, quod construxi, ipse non cesses cōsiderare quod reperi. Quem enim Veritas nisi aut in flagitiis, aut in excessibus inuenit? Hæc ille.] Inuenit planè Deus iustos (quando eos iustos fecit) peccato fordentes, & intra illo-

Ezech. 8. 10. rum septuaginta seniorum Israel, quorum Propheta meminit, monstra vitiorum adorantes. Fodit Ezechiel iussu Domini, templi parietem & ingressus per ostium à se apertum aspexit: Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & vniuersa idola domus Israel, depicta erant in pariete in circuitu per totum.] Hæc eadem quisque nostrum

A io se vidisse testabitur, si cor suum antequam à Deo ad iustitiam vocaretur, aspiciat. Nos enim sumus templa Dei, per baptismum diuino numini consecrata, sed per peccatum profanata, & delubra idolorum effecta: Si iræ & appetitui vindictæ subiacuisti, serpentem adorasti; si luxuriæ seruisti, equum obscœnum, & inhiantem ad fœminam, veneratus es: si auaritiæ te dedisti, aute lupum voracem procubuisti. Hæc, & similia monstra, in te, ô homo, depicta erant, quæ Deus misericordia motus deleuit, vt suam imaginem reformaret. Canitque Dauid: Velut somnium surgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.] Nos ciuitas tua sumus, ô Deus meus, ciuitas antea solitaria, nunc, si ad iustitiam redimus, beneficio tuo plena populo: antea quasi vidua, nunc desponsata tibi, & facta

Psal. 72. 20.

B domina gentium: antea sub tributo, nunc eorum, quibus tributa pendebat, princeps effecta est. Et quare princeps, nisi quia tu Domine, non solùm subitannam, verùm & imaginem illorum vitiorum, quæ dominabantur ei, ad nihilum redegisti, & non aliter, quàm leue somnium eorum qui expergiscuntur, ablegasti? In perfectis enim vitis sæpe & peccata delituis, & memoriam peccatorum prætentorum expellis, vt ad te confidentiùs accedant. Ipsi verò non semel ad se ipsos redeunt, & quales priùs fuerint aduertunt, vt hac consideratione sui, sibi ipsis nullum bonū ascribāt, & à bonis Dei sua mala discernāt.

Omnes ergo tam mali quàm boni, tam imperfecti quàm perfecti, se ipsos ante se statuant, & numquam propriæ mendicitatis & miseriæ obliuiscantur. Si mali & peccatores sunt, se ipsos agnoscant, vt peccatum fugiant, & à misero statu exeant: Si iusti

C sunt, se ipsos agnoscant, vt iustitiam non depoonant. Si mali sunt, sciant se esse cæcos & ægrotos, Déoque, & omnibus ciuibus curiæ cælestis, ingratos. Peccatum enim, vt ait Petrus Chrysologus, est naturæ nostræ, quod fumus est oculis, quod febris corpori, quod dulcissimis fontibus amara salsedo. Oculi lux, & splendor naturalis per fumi conturbatur & obscuratur iniuriam. Febris, corpus natura vegetum & agile, vt sua faciat iners & imbecillum. Salsugo, fontis suauitatem cunctis reddit accessione sua ingratam. Si boni sunt, sciant bonitatem sibi fuisse à Deo datam; sciant se fuisse malis assimiles; dictique Pauli recordentur. Eratis aliquando tenebræ, nunc

Chrysologus ser. 111.

Eph. 5. 8.

D autem lux in Domino] Ac tandem si homines sunt, siue boni, siue mali, sciant se quasi vmbras esse rerum exilium, quas ventus res illas mouens, facillimè distrahit. Nouerint se esse quasi ebriorum insomnia, quæ digesto vino euanescunt, & nihil post se relinquunt. Reputent se quasi spolia temporis, fortunæ ludos, inconstantiæ imagines, trutinas calamitatum. Tempus namque illos de medio aufert; successus varij huc & illuc iactant, mutabilitati subsunt, & innumeris miseriis onerantur. Quibus miseriis? Certè omnibus illis, quarum est capax creata natura. Homo enim intellectu & libero arbitrio iunctus est angelis. Sed ex hac parte subest cogitationum instabilitati, consiliorum vanitati, studiorum mutabilitati, errorum cæcitati, & voluntatum prauitati. Sensu iunctus est animalibus? Sed sic subiicitur visus caligini, auditus surditati, odoratus fœtori, gustus

E amaritudini, tactus dolori. Vita copulatus est vegetabilibus? Sed hac ratione decretionem patitur, marcori & tabefactioni, & interitui subditur. Esse conuenit cum inanimatis? Sic autem sustinet iniurias cœli, elementorum mutationes, ac rerum corruptibilium casus; atque adeò est omnium calamitatum mi-

seriarúmque

A feriatúmque compeodium. Sciat tandem homo se esse euoctus naturæ malis expositum, & possibilitati peccandi subiectum. Sciat se peccatorem fuisse, peccatorem esse, & peccatorem futurum esse; quia quantalibet sanctitate polleat, numquam vsque ad mortem leuibus saltem peccatis abstinebit. Et id de se sentiat, quod æquum est de vilissimo ac ingratissimo peccatore sentire, & talem se reputet, qualis debet miseriarum cumulus ab omnibus reputari.

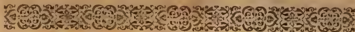
Expectas, ô homo, fructus huius cognitionis tui. Suprà illos expressimus, & hîc breuiter ad memoriæ adiumentum inculcamus. Ac primus sit, quòd nisi te ipsum agnoscas, ad duritiem cordis, & impœnitentiam properas, de quo audi loquentem Bernardum. Fuge homo præsumptionem, ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maximè vitiis gaudet, in seipso expertus quàm difficilè possis ab hac tanta voragine respirare. Nolo autem ignorare vos, fratres, quonam modo descendatur, immò cadatur in illos. B Primus enim, vt interim occurrit, gradus descensionis huius, dissimulatio est propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis, dum sibi parcens, sibi blandiens, sibi persuadens homo aliqoid se esse, cùm nihil sit, iam ipse se seducit. Secundus gradus ignorantia sui. Vbi enim in primo gradu inutilia sibi consuetit perizomata filiorum, quid superest, nisi vt vulnera tecta non videat, præsertim cùm ad hoc solùm texuerit, ne videret? Ex hoc tandem fit, vt etiam alio reuelante, vulnera non esse contendat, conuersus in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodum vicinus, immò continuus, præsumptioni. Quid enim mali iam

Bern. ser. 11. in Ps. Qui habitat.

A achitare vereatur, qui præsumit & defensare? Cæterùm difficilè hic hærebit in tenebris, & lubrico; præsertim cùm non desit etiam Angelus Domini malus persequens, & impellens. Itaque quartus gradus, vel quartum potius præcipitium, contemptus: vt, quemadmodum scriptura dicit; Impius cùm venerit in profundum malorum, contemnat.] Ex hoc, & deinceps magis ac magis super eum vrget puteus os suum, dum videlicet eiusmodi animam contemptus tradit impœnitentiæ, impœnitentia obstinatione firmatur. Hoc est iam peccatum, quod [neque in hoc sæculo, neque in futuro remittitur.] Quia cor durum, & induratum, nec timet Deum, nec hominem reuéretur. Hactenus sanctissimus Bernardus.] Reliquos tamen huius cœlestis scientiæ fructus nos breuiter percurramus. Secundus est: Si te, ô homo, non agnoscis; nec Deum agnosces, quia in hac mortalitate positus, non poteris Deum nisi in suis effectis, & in sua imagine contemplari. B Tertius est: Si te non agnoscis, nec Deo appropinquabis, quia initium accedendi ad Deum, est notitia Dei; initium autem notitiæ Dei in homine, est notitia sui. Quartus est, quòd cognitio sui timorem Dei generat, & ad eius reuerentiam præparat. Tu ergo, ô homo Dei, qui vitæ spiritalis fundamentum iacere in corde tuo cupis, & scalam gradusque humilitatis superare contendis, te ipsum inspice, atque cognosce, vt ex notitia tui, vt ex imo huius scalæ ad summitatem ascendas. Ibi proculdubio Deum reperies te præ amore amplexantem, & ad cœlum serenum, hoc est, ad perfectionem, admittentem.

Prou. 18. 3.

Matt. 12. 32.

PARS TERTIA

De Humilitate Affectionis: siue de Gradibus Humilitatis.

POST Humilitatem Cognitionis, humilitas Affectionis tractanda est, quæ ad illam primam comparatur, vt domus ad fundamentum, vt arbor ad radicem, & vt ipsa rei substantia ad principium, à quo progreditur. Huius autem humilitatis, suprà tum naturam tum præstantiam expressimus, & solùm superest, vt in hac tertia tractatione eius gradus explicemus. Gradus verò alicuius virtutis, alia & alia ratione à Doctoribus scholasticis, & à viris spiritualibus assignantur. Nam illi cùm naturas rerum inuestigent, in ipso habitu virtutis gradus ponunt; at hi cùm animas ad bene agendum hortentur, in virtutis operibus gradus constituunt. Illi gradus virtutis vocant ampliores perfectiones, aut maiora augmenta virtutis, vt, quia calor ignis perfectior est in se, licèt non actu calefaciat, quàm calor manus meæ, dicitur plures gradus habere; ita quia humilitas sancti Francisci perfectior est, & (vt ita dicam) immobilior, quàm virtus alterius Sancti minoris, dicitur pluribus gradibus constare. At hi virtutis gradus vocant diuersas actiones eiusdem virtutis. Sicut enim graduum scalæ vnus altior est alio, & præsupponit alium, & accedit propiùs ad finem scalæ, in quo iam non est vltrà progredi, sed quiescere: ita actionum eiusdem virtutis vna est perfectior alia, & difficilior, illámque supponit, & magis ad perfectionem virtutis accedit. Hoc igitur modo nos gradus humilitatis inquirimus; quæ tractatio vtilissima est; quoniam non solùm intellectum docet, sed affectum ad operandum, & se deiciendum, mouet, & paulatim hominem huius virtutis auidum ad perfectionem humilitatis prouehit. Da, ô Domine Deus, vt legamus, & afficiamur; vt sciamus, & operemur; quia ad salutem operari oportet, & solum scire non sufficit.

Humilitatis Gradus multis modis à Patribus assignari; & qua ratione à nobis tractandi.

CAPVT I.

SANCTI Doctores Ecclesiæ, diuersa ratione gradus humilitatis assignant, & quamuis dissentire videantur, à vero non deuiant. Quoniam aut verbis solùm discrepant, aut si in re ipsa discrimen est, quos gradus vnus minutatim posuit, alius generaliter comprehendit. Nunc ergo recenseamus, quibus modis Patres humilitatis gradus distinguant, vt ab eis humilitatis semitas addiscamus, quósque gradus, quásve actiones humilitatis nos ex illis collegerimus, vt eas, si non conuenientiùs, at accommodatiùs ad nostram exiguitatem, & ad incipientium captum pertractemus. Hi namque, quo doctrina specialiùs & minutiùs exponitur, eo eam faciliùs capiunt, & suauiùs in opus producunt.

Prosper Aquitanus duos gradus humilitatis exposuit; alterum, quo proximis tamquam melioribus bona pendimus: alterum, quo mala illata æquanimiter sustinemus. Sed præstat hos gradus eiusdem sancti Doctoris verbis audire. Prima, inquit, humilitatis ratio in communis vitæ versatur officiis, quibus & diuina clementia conciliatur, & societas humana connectitur. Multùm enim ad roborandam dilectionem valet, cùm secundùm doctrinam Apostolicam [inuicem se homines honore præueniunt.] Et alteri alterum superiorem existimantes, amant seruire subiecti, & nesciunt tumere prælati; cùm & pauper diuitem non sibi dubitat anteferre, & diues pauperem sibi gaudet æquare: cùm & sublimes non superbiunt de claritate prosapiæ, & pauperes non extolluntur de communione naturæ: cùm denique non plus tribuitur magnis opibus, quam bonis moribus, nec maior ducitur phalerata iniquorum potentia, quàm rectorum inhonora iustitia. Ab hoc æquo & modesto iure concordiæ, in quo nullum est de gradu superiore certamen, nec fœlicitas aut inflat propria, aut vrit aliena, pulchrè & mirabiliter à plerisque proficiscitur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ & se extra omnem constituit dignitatem, & mauult apta esse iniuriis accipiendis, quàm idonea repellendis, vt impleatur quod ait Dominus: Qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo, & alia duo.] Illud quoque Apostolus docet, dicens: Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?] Tales enim multùm ad imitationem ipsius Domini nostri, & Saluatoris accedunt; qui cùm diues esset, pauper factus est,] & cùm malediceretur, non maledicebat, & percutienti se non comminabatur.]

Prosper epist. ad Demetr.

Rom. 12. 10.

Matth. 5. 40. 41.

1. Cor. 6. 7.

1. Petri 2. 23.

2. Cor. 8. 9.

Diadochus Episcopus sanctissimus duos alios gradus humilitatis ponit: alterũ, quem generat vis aliena aduersitatis illata: alterum, quem procreat abundantia lucis & deuotionis immissa. Volumus autem eius verba, quæ magnam etiam habent eruditionem, exscribere. Res est difficilis, inquit, ad comparandum, humilitas: quo enim maior est, eo est vsus eius laboriosior: duobus verò modis ab iis comparatur, qui sunt cognitionis sanctæ participes; cùm enim in studio pietatis certat, in medio spiritualis experientiæ est, tunc aut propter imbecillitatem corporis, aut propter eos, qui virtutis studiosis summè maleuoli sunt, aut propter prauas cogitationes modestiùs ac summissiùs quodammodo de se sentit. Cùm verò mens à sancta gratia in multo sensu & in plenitudine illustratur, tùc anima veluti naturalem habet humilitatem: facta enim plenior, & quasi pinguior, per diuinam gratiam, non potest ampliùs tumore cupiditatis gloriæ efferri, quamuis perpetuò mandata Dei perficiat, quin potiùs inferiorem se omnibus ducit, propter summissionis suæ, & diuinæ modestiæ communionem: est autem illa quidem humilitas vt plurimùm in dolore, & mœstitia; hæc verò in lætitia cum pudore quodam prudentissimo. Quocirca illa quidem iis, qui in medio certamine sunt, aduenit: hæc verò iis mittitur, qui perfectioni appropinquant, ob hanc caussam illi quidem sæpenumero secundæ res huius vitæ exprobrant; altera verò tametsi quis omnia regna mundi ei afferat, neque stupet, neque admiratur, neque prorsus vehementia iacula peccati sentit. Tota namque spiritualis facta, honores & glorias ad corpus pertinentes nescit. Opus igitur omnino est, vt qui studium certandi suscipit, cùm per illam transierit, ad hanc veniat; nisi enim gratia doloribus ad erudiendum illatis, non cogendo, sed periclitatione probando nostram liberam voluntatem per illam priorem præmolliat, numquam nobiscum amplitudinem huius communicabit.

Diado. de perf. c. 95

Strabus Fuldensis in glossa tres ponit gradus per comparationem ad maiores, æquales, & minores, in hunc modum: Præterea perfecta humilitas tres habet gradus. Primus est, subdere se maiori, & se non præferre æquali, qui est sufficiens. Secundus est, subdere se æquali, nec præferre se minori, & hic dicitur abundans. Tertius gradus est, subesse minori, in quo est omnis iustitia.

Strab. in glos. Matth. 3.

Bonauentura egregius Ecclesiæ Doctor, eundem numerum graduum humilitatis tenens, tres alios inuenit. Primus est, vt homo quod est, id est, vilem, infirmum, inopem bonis, vitiosum, peccatorem, & si quos alios defectus habet, agnoscat, & sciat. Et non mentiatur se sibi esse maiorem quacumque dignitate fulgeat, & non eleuet se supra se quasi in ventum, vel super alios, insolentet, nec vanas hominum laudes quærat, vel honores. Et si aliquando delectat eum aliquod istorum, semetipsum redarguat, & castiget, quasi deceptum, & in quo veritas non sit: iuxta illud Psalmi: Filij hominum vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?] Secundus gradus potest dici, cùm semetipsum cognoscens homo, non solùm spernit se pro vilitate sua, sed etiam sperni ab aliis patienter accipit. Immò quia veritatem amat, & se priuato amore non diligit contra veritatem, etiam desiderat ab aliis reputari talis, qualem se reputat, vilem scilicet, & vitiosum, & ignobilem, & qualem in veritate cognoscit, in quantum credit agnoscenti non obesse. Tertius gradus est, quando etiam in magnis virtutibus, & donis, & honoribus, homo non extollitur in aliquo, nihil sibi ex hoc blanditur, totum in illum refundens, & integrum restituens, à quo fluit omne bonum. Talis fuit humilitas Mariæ, quæ Mater Dei electa se ancillam nominauit. Talis humilitas Christi, qui cùm in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit. Talis & humilitas Angelorum & Sanctorum in gloria, qui cùm sint pleni summo bono, & summo honore sublimati, nullum habent superbiæ ororium,

Bonau. 6. proces. Relig. c. 22.

Psal. 4. 3.

tum, sed sunt in se humiliores. Sic ille multis omissis.

Iustin. lib. de humil. c. 7.

Laurentius Iustinianus numerum graduum humilitatis auget: sex enim constituit. Primus est, si homo se peccatorem & contemptu dignum agnoscat. Secundus; si affectu vilia de se sentiat. Tertius, si sua peccata, prout oportet, detegat. Quartus, si mala, quæ de se dicit, credi appetat. Quintus, si despici, & iniuria affici velit. Sextus, si opprobria esuriat, & conuitia atque iniurias sitiat, & in persecutionibus glorietur, iuxta illud: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.]

Gal. 6. 14

Ansel. lib. de simil. à c. 100. vsque ad 108.

Anselmus septem gradus humilitatis latè prosequitur, quos ita summatim colligimus. Primus est, Cognitio sui; vt scilicet vnusquisque se aliis inferiorem existimet. Secundus, est dolor; vt quis nimirum de suis peccatis doleat, & erubescat. Tertius, est confessio, qua peccator delicta, de quibus dolet, syncerè confiteri studet. Quartus, est persuasio; vt nempe qui confitetur ea, quæ per confessionem publicat, iis, quibus annunciat, non ficta sed vera esse persuadeat. Quintus, est consensio, vt qualis quisque est & dolet se esse, & confitetur, & suadet, talem se velit ab aliis haberi, & iudicari. Sextus est, sustinentia, vt cùm alicui iniuria fit, eam æquanimiter suscipiat. Septimus, est amor; quando nempe humilis non tantùm iniurias patienter sustinet, sed iniuria afficientem, verè & ex corde diligit. Hic profectò ad culmen humilitatis ascendit, & veniam suorum erratorum promeretur, quia Deo non iam timore tantùm, sed amore se subiicit.

Bened. in reg. c. 7.

Sanctus Patriarcha Benedictus humilitatis gradus vsque ad duodecim protrahit, quos Trithemius, vir apprimè eruditus, quem vix tandem in his extremis regionibus positi ad manus habuimus, his carminibus comprehendit.

Trith. ad reg. ad c. 7.

Iustorum graduum primus timet omnipotentem.
Illecebris carnis submittit frena secundus.
Tertius Abbati supponit se reuerenter.
Conuitiis spretis, quartus patienter obedit.
Abbati reserat quintus penetralia cordis.
Vilis, & indignus constat, se iudice, sextus.
Cunctis se credit fore septimus inferiorem.
Scit nihil octauus, nisi quod fert regula cella.
Non loquitur nonus, dum non interrogat alter.
Proscribit risum decimus, damnátque cachinnum.
Vndecimus loquitur rationis paucula verba.
Spectet humum semper duodenus vertice flexo.

Cardinalis Ioannes de Turre Cremata tribus versibus breuiùs conclusit, qui sic se habent:

Qui timet, & nil vult, parens, patiénsque fatetur;
Contemnit, præfert alios, nil singulus audet.
Absque loqui, risúque grauis, stat pronus vbique.

Ber. li. de gradibus humil.
D. Thom. 2. 2. q. 161. art. 6.

Hos eosdem humilitatis gradus Bernardus dignus Benedicti proles explicans, totidem gradus superbiæ luculenter tractat. Et Thomas Aquinas sufficientiæ eorum subtilem rationem ponit. Eósque nos in postrema huius tractationis parte ex professo declarabimus.

Libr. 3. p. 2. c. 9. §. 10.

Nos suprà duodecim actiones humilitatis hinc inde collegimus, quas nunc huius præstantissimæ virtutis gradus appellare decreuimus. Nec immeritò, quoniam virtutis cuiusque gradus (prout hîc loquimur) ex propriis eius actionibus desumendi sunt, quarum vna aliam præsupponat, & aliqua difficultate aut perfectione excedat. Id autem in his actionibus humilitatis facilè reperiemus. Licèt enim aliquæ illarum ad conuersationem externam pertinere videantur; tamen vt ex affectu interiori procedunt, quo se iustus despicit, & vilipendit, nonnihil perfectionis & pulchritudinis præcedentibus actionibus addunt, atque adeo, non incommodè nomen graduum humilitatis sibi vendicarunt. Omissa ergo prima actione iam exposita, quæ ad humilitatem cognitionis attinet, & alia quasi in duas diuisa, duodecim gradus humilitatis facimus, & sunt, qui sequuntur. Primus gradus humilitatis est, seipsum despicere, viléinque reputare. Secundus. In rebus tum magnis, tum minimis de seipso suisque viribus penitus diffidere. Tertius. Se reputare receptis donis indignum, & ad noua accipienda ineptum. Quartus. Iudicare seipsum omnibus minorem, atque viliorem. Quintus. Nolle ab aliis magni æstimari, honorari, vel laudari: & omnem laudem, ac honorem in Deum reiicere. Sextus. Desiderare ab aliis contemni, & vilis haberi. Septimus. Dolore affici, si magni fiat, laudetur, & honoretur ab aliquo. Octauus. Propriam vilitatem ac defectus libẽter detegere. Nonus. Subiicere se Deo, tanquam seruus domino, vel sicut lutum figulo. Decimus. Subiicere se hominibus propter Deũ, superioribus, æqualibus, & minoribus. Vndecimus. In exterius functionibus libenter abiectiora complecti. Duodecimus. Seipsum in cõspectu Dei, & hominum, vt canem mortuum, & fœtentem aspicere. Hæc est sapientia humilitatis, quam mundus non nouit, quam vt stultitiam irridet, cuius amatores detestatur; eam tamen Deus probat, Angeli venerantur, & omnes veri sapientes suspiciunt. O sapientia verà à Christo Saluatore hominum prædicata, quàm pauci te cognoscũt, quàm pauciores te diligunt, & quàm paucissimi etiã in his, qui se spirituales iactant, te assequuntur. Hanc nos sapiẽtiam sapientibus huius sæculi absconditam explicemus, & quàm vera sit, quàm iusta, & quàm digna magnarum mentium, vt datum nobis fuerit, aperiamus. Sed ne memoria excidant hi spirituales aphorismi animæ supra quàm credi potest, salutares, libet ante latam eorum expositionem his nostris scriptis nonnulla carmina inserere, quibus vnus ex nostris adolescentibus illos exposuit:

Mentis opes Humilis, quicumque requirere certat,
His poterit gradibus carpere tutus iter. 1.

Efficit vt verè se sic putet vndique vilem, 2.
Primus: & abiectum se reputare docet.
Rebus in exiguis, magnisque, secundus adumbrat. 3.
Vt sibi diffidat, roboribusque suis.
Tertius indignum donis monet esse receptis, 4.
Ad nouáque appositum suscipienda minùs.
Quilibet in quarto minor omnibus optet haberi: 5.
Omnibus ex animo vilior esse velit.
Quintus honorari renuit: sibi munera laudum 6.
Cùm capit, in magnum sunt referenda Deum.
Firma gradu properas vestigia ponere sexto? 7.
Contemnus cupies, sub pedibúsque teri.
Laudibus afficeris? Patitur doloribus instet 8.
Septimus: & quoties te quis honore beat.
Erudit octauus culpas reserare libenter, 9.
Et data natura vilia dona sua.
Subditur vtque lutum figulo, seu subditur vnus 10.
Seruus hero: Domino sic subigendus eris.
Præsulis imperio, decimus, reliquisque subactum 11.
Se, Dominum propter, semper adesse monet.
Discis in vndecimo officiis, quibus viteris extrà, 12.
Sumere quæ reliquis inferiora putas.
Bissenus conspectu hominum, paritérque Tonantis,
Fœtentem veluti, se docet esse, canem.

Iam igitur quid de his gradibus meditati simus, ordinem ipsorum tenentes, oportet exponamus.

De Primo Gradu Humilitatis, qui est se ipsum despicere.

CAPVT II.

HI humilitatis gradus, quos breuiter numerauimus, & nunc tractandos declarandósque suscipimus, scalam salutis conficiunt à terra ad cœlum vsque protensam, quam non alij nisi angeli, id est, viri spirituales, & cœlestes ascendunt. Huius culmen, si tu, ô vir Dei, tenere concupiscis, ordinatè ascensum inchoato, & in primo eius gradu tui affectus pedem figito. Eris in primo gradu, si teipsum ex corde despexeris, si tua omnia vilissima reputaueris, si quicquid ea te habes, nihili feceris, & verissima despicientia contempseris. Scientia hæc sapientiæ, immo (vt verè loquar) stultitiæ huius sæculi, contraria est; nam mundus docet suos se ipsos magni facere, & magnos ac dignos bonis reputare: Christus è contrà docet suos, se ipsos despicere, & pusillos ac omni bono indignos habere. Vter eorum punctum veritatis attingat, facillimè intelligitur: Mundus totus cæcus est, [cuius sapientia stultitia est apud Deum.] Christus sapientia Patris est, [in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.] Ille ergo dum nos docet, magni æstimare nos ipsos, decipit; hic verò dum præcipit despicere nosmet ipsos, ad id, quod salutare est, inducit. Nec scientia hæc despicientiæ sui ipsius cuipiam difficilis videri debet, quia facillimum est vilia & despicabilia contemnere, & cuiuis pronum est se despicabilem inuenire. Duo sunt in te, ô homo, alterum, quod ex te habes; alterum, quod ex Dei liberalitate recipis: non præcipitur tibi vt Dei beneficia tibi collata contemnas, sed vt ex eo, quod à te habes, te ipsum despicias. Si te ipsum nudum aspexeris, & id, quod ex te habes, animaduerteris, facilè te alijs multa Dei dona habentibus submittes. Et hæc subtilitas huius scientiæ, quam Anselmus in hunc modum aperuit. Verùm, quia nonnunquam ideo extollimur, quia nos alijs non rectè comparamus: videndum est nobis quo id modo facere debeamus. Si enim nos alijs volumus comparare, ea tantùm debemus considerare, quæ à nobis sunt in nobis, non à Deo quasi præstita nobis. Sic namque agit, qui de bonis à Deo sibi præstitis super alium extollitur, velut qui vestibus alienis indutus gloriatur. Non ergo hæc aliorum bonis comparare debemus: sed mala tantùm nostra, quæ à nobis sunt, & in nobis habemus: quod si fecerimus, mala videlicet nostra bonis aliorum vt conferamus, nos inferiores esse cæteris omnibus nobis ipsis videbimur. Quod contrà, quia superbi faciunt, etiam si sint omnibus deteriores, cunctis tamen se iudicant esse meliores: sua enim bona tantùm attendentes, aliorum malis comparant, quorum mala nullatenus considerare deberent. Sic ille.] Si autem tu velis bona tua bonis aliorum comparare, & te bonis Dei circumdatum, alteri bonis etiam Dei ornato præferre; tribus fortasse modis erras. Primò, quia bona tua, ac si essent maiora, bonis alterius anteponis, & fortè sunt multo minora. Secundò, quia bona, quæ habes, gratis, & cum multis demeritis recepisti: & alter, aut bona, quæ potuit mereri, meruit, aut illis, quæ recepit, non tam indignum se fecit. Tertiò, quoniam tu bonis Dei malè vteris; frater verò tuus bonis acceptis, non ad vanitatem, vt tu, sed ad veritatem, & ad gloriam Dei, & sine imperfectionibus vtitur. Si hæc negare non poteris, meritò te ipsum adhuc Dei donis affectum contemnes, & reliquis verè subiicies.

1. Cor. 3. 19.
Coloss. 2. 3.
Anselm. lib. de similit. c. 109.

Hunc contemptum & vilipensionem tui non verbis, sed affectu concipies. Sunt etenim multi, qui verbis se accusant, & ore se denuciunt, corde verò se ipsos magni pendunt, illáque accusatione sui non contemptum, sed laudem, & honorem captare volunt. Similes sunt illi, de quo Ecclesiasticus ait: Et qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo.] Nam fictè suas culpas propalant, vt ex illa confessione specie externa humili apud alios nomen humilium, & opinionem virorum spiritualium obtineant. Id autem ita esse, nullo negotio cognosces. Si enim eadem de illis dicas, quæ ipsi de se fatentur, aut te assensum præbere dictis eorum ostendas; tristitia & indignatione tabescunt. Non ergo ex illa externa contemptione sui despici volebant, sed honorati exaltarique affectabant. Horum fictorum humilium ingenium pulchre describit Gregorius hac fere ratione. Peccatores esse plerumque confitentur, etiam qui se peccasse non credunt. Nam sæpe contingit, vt passim se homines, iniquos esse fateantur, sed cùm peccata sua veraciter alijs arguentibus audiunt, defendunt se summopere, atque innocentes videri conantur. Vnusquisque ergo cùm talis est, si deliquisse se dicit, verè non dicit: quippe qui peccatorem se non ex cordis intimo, sed verbo tenus asserit. Quia enim scriptum est: Iustus in principio accusator est sui:] iste de confessione peccati ornari voluit, non humiliari: per accusationem suam humilis appetijt videri, non esse. Nam si confitendo peccatum, esse humilis veraciter appeteret, de perpetratione peccati arguentes se alijs non impugnaret. Sic Gregorius.] Et ad idem optimè Bernardus ait: Appetere autem de humilitate laudem, humilitatis est non virtus sed subuersio. Verus humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu sui, hoc solo sanè superbus, quòd laudes contemnit. Quid peruersius, quidve indignius, quàm vt humilitatis custos confessio, superbiæ militet; & inde velis videri melior, vnde videris deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non possis putari sanctus, si non appareas sceleratus.] Optimè ergo concludit Ambrosius: Multi habent humilitatis speciem, sed virtutem non habent: multi eam foris prætendunt, & intus impugnant.

Eccli. 19. 23.
Greg. 24. mor. c. 6.
Prou. 18. 17.
Bern. ser. 16. super Cant.
Ambros. lib. 9. epistol. 44.

Vnus ex istis erat monachus ille apud Cassianum, qui cùm multa de se apud alios fratres mala dixisset, & Serapionem, probatissimum monachum, quasi suis dictis annuentem, sibique otiositatem succensentem, considerasset, adeo contristatus est, vt mœrorem suum ne vultu quidem dissimulare potuerit. Eum autem Serapion lepida hac oratione fictæ humilitatis suæ admonuit: Hactenus, ô fili, cunctis te facinorum ponderibus onerabas, non metuens ne confessione tam atrocium criminum, notam existimationis incurreres; quid, quæso, nunc est, quòd ad simplicem admonitiunculam nostram, quæ tamen in se non modò nullum opprobrium, sed etiam ædificationis habuit, ac dilectionis affectum, tanta te video indignatione permotum, vt eam ne vultu quidem occulere, aut frontis serenitate dissimulare potueris? An fortasse illam, dum te humiliabas, expectabas à nostro ore sententiam: Iustus accusator sui est in primordio sermonis?] Non ergo fictè, sed verè despiciamus nos ipsos, dignósque omni iniuria & contumelia putemus. Sic se humiliabat sanctus Iob, cuius hæc erat ex

Cassian. l. 18. c. 11.
Prouerb. 18. 17. sec. 70.

Iob. 33. 27. Psal. 50. 4. corde facta accusatio sui. Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus non recepi.] Sic & Dauid. Quoniam iniquitatem, inquit, meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.] Sic *1. ad Timot. 1. 13* & Paulus: Qui prius, ait, blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.] Sic se tandem deiiciunt humiles corde, qui non verbis tantùm, sed affectu se contemptibiles iudicant, & cùm opus est, seipsos accusant, & non vt laudentur, sed vt viles credantur, verbis & sermone condemnant.

Sed hæc vera despicientia sui non tantùm peccatoribus, verùm & iustis quoque: non solùm imperfectis, sed & perfectis & sanctis indicitur. Qui profectò ad sanctitatem non nisi per humilitatem peruenerunt, neque illam sine ista seruabunt. Despiciat se peccator, quia peccator est; despiciat se iustus, quia peccator non est. Quomodo quia peccator non est? Quia videlicet non à se habet quòd peccator non sit, & ideo peccator non est, quoniam Dei beneficio & misericordia iustus factus est. Ille se contemnat, quia bonum gratiæ non habet; hic se contemnat, quia donum gratiæ non à se habet. Ille se spernat, quia Dei amicitiam perdidit: iste se spernat, quia eam, si à Deo non teneretur, perdidisset. Similiter imperfectus se deiiciat, quia multis & vilissimis imperfectionibus scatet: & perfectus quoque se nihili reputet, quia non viribus suis, sed virtute Dei imperfectiones superauit. Iustum est si imperfectus se despiciat, quia multa habet vnde despici & conculcari mereatur. Et pulchrum valde ac admirandum est, si perfectus & sanctus, se despiciat, quoniam luce diuina perfusus, sub donis Dei, & sub diuitiis alienis suam paupertatem & vilitatem, intuetur. Et æquo iure hanc humilitatem admirandam dicimus, *Bernard. ser. 13. in Cant.* quam Bernardus admiratur, dicens: Magna, & rara virtus profectò est, vt magna licèt operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem. Mirabilem te apparere; & contemptibilem reputare, hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis te vere famulus es, si de multa gloria Domini tui, etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nil tuis manibus adhærere contingat. Tunc iuxta Prophetam *Isaia 33. 15. Matth. 5. 16.* [proiicis auaritiam ex calumnia, & excutis manus tuas ab omni munere.] Tunc iuxta mandatum Domini, [lux tua lucet coram hominibus] ad glorificandum non te, sed [patrem, qui in cælis est.] Sed & imitator Pauli, fideliúmque prædi*Phi. 2. 21.*catorum, non prædicantium semetipsos, æquè nec tu, [quæ tua sunt quæris, sed quæ Iesu Christi.] *Matt. 25. 23.* Quamobrem audies & tu: Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.] Ioseph, cùm domum, & omnia bona Ægyptij domini sui sibi credita sciret, dominam non ignorauit exceptam, & ob hoc non acquieuit coniungere. *Gen. 39. 9* Non est, inquit, ex omnibus bonis domini mei, quod non in mea potestate sit, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es.] *1. Cor. 11. 7.* Mulierem nouerat gloriam esse viri,] & iniquum sibi iudicauit vice contraria inglorium facere eum, qui se fecerat gloriosum. Hæc, & multa alia Bernardus.] Nos verò id tantùm adiiciamus, Deo non minùs charam esse gloriam suam, nec minùs dilecta dona sua, quàm est vxor viro. Sollicitus proinde esse debet perfectus vir, ne sibi hæc dona arroget, néve Deo debitam gloriam surripiat. Id autem assequetur, si ad quantamlibet sanctitatem euectus, seipsum despexerit, & omnia bona, quæ in se aspicit, aliena; mala verò, propria reputauerit.

At cùm humilitas non sit irrationabilis, quibus-

A nam rationibus hominem, siue peccatorem, siue iustum, inducet, vt seipsum ex corde despiciat? Tribus quidem, vt mihi videtur, veritate, prauitate, vtilitate. Veritas est, quæ superiori tractatu exposita est. Quid nimirum homo sit, quid possit, & quid faciat: quam si profundè fuerit meditatus, mirum esset si non seipsum aspernetur. Quid es, ô homo? Nonne fœtida caro? Nonne puluis, & cinis, & lutum? Nonne nihil, quia ex nihilo prodiisti? Vade nunc, & lutum ac nihilum honore prosequere. Quid potes, ô homo? Nonne ad omnia impotens es, nisi Deus tibi potentiam tribuat, nisi vires seruet, nisi te ipsum actu ad agendum moueat? Vade nunc, & impotentiam venerare. Quid facis, ô homo? Nonne perinde es ac calamus, aut serra, quæ seipsam omni-

B no non mouet, & nihil penitus ageres, nisi te Deus ad operandum assumeret? Vade igitur nunc, & relicto præcipuo agente, calamo, aut penicillo reuerentiam exhibe. Quòd si stultum putas, lutum, & impotentiam, & instrumenta artium honorare, stultitiæ quoque plenum putabis, non te ipsum verè, & ex corde despicere. Omnia, quæ habes, mutuata sunt, non licet ea, ac si perfectus dominus esses, tua reputare, & ex eorum possessione superbire. Aliena sunt, quæ post modicum reperentur: vnde cogitandum potiùs esset, quomodo reddi nouis tempore restituantur. Talenta sunt ad negotiandum data, & in hora mortis cum emolumento & vsurâ poscenda, quæ dementia erit ob onus red-

C dendæ rationis efferri, & ex beneficiis gratis acceptis in vitium elationis incidere? Quæ tibi data sunt, licèt comparata tuæ paruitati, sint magna, tamen si ea cum donis aliorum metiaris, sunt satis exigua. Nec inficiari poteris quòd ingenij subtilitate, iudicij maturitate, scientiarum notitia, virtutum sanctitatisque præstantia, & aliis Dei donis ab aliis in immensum superaris. Ridiculum autem esset, si illis modestè de se sentientibus, & se in infimo loco collocantibus, tu ex minoribus donis intumesceres, & te illis sola animi elatione præferres. Cogita demum, quia, vt inquit Eliu apud Iob: [maior est Deus *Iob. 33. 12.* homine,] intérque illum & omnes angelos, & homines infinitam esse distantiam. Si vero ille vniuersa infinitè superat, in cuius conspectu sunt quasi non essent, cur audes ante oculos illius aliquid magnum de te cogitare, & non potiùs necessarium ducis te

D ipsum despicere? Hæc multiplex veritas animo attentè perpensa, tanti ponderis est, vt meditantem satis deprimat, & ad sui despicientiam inducat.

Prauitas est, vt tuam prauitatem, obliquitatem, & iniquitatem mediteris. Audis te innumera peccata commisisse, & fateris. Audis te nunc in multis delinquere, & assentiris. Dicitur tibi, quia in futurum vsque ad terminum vitæ à peccatis non eris immunis, & annuis, ac forte parum times. Quid igitur malorum scaturigo superbis? Vniuersa cunctorum hominum flagitia quodammodo tua sunt, quia nisi Deus te seruasset, in ea cadere potuisses. Cuius considerationis virtute perculsus qui-

E dam probatissimus senex, cùm peccatum alicuius audiret, non sine gemitu dicebat: Ille hodie, ego cras. Non quia se peccaturum in crastinum statueret, sed quòd propriam fragilitatem agnoscens, simile delictum formidaret. Alter cæcus, aut monoculus, aut claudus, aut amens natus est, similis eius tu ex vtero matris egredi potuisti: ita similiter: alter aut infidelis, aut homicida, aut aliis enormibus criminibus sordet; eisdem & tu, nisi Dei gratia protegeteris, potuisti sordidari. Et vt Augustinus *Aug li. 1. Solil. c. 14*

ait : Scito, Domine, quòd nullum peccatum est quod vnquam fecerit homo, quod non possit facere alter homo, si creator desit, à quo factus est homo.] Si ergo tuæ prauitatis memor sis, & ad peccandi, quæ in te est, possibilitatem attendis, satis (vt opinor) te ipsum spernes. Facilè quoque fratrum peccantium misereberis. Vt enim bene dixit Dorotheus: Humilitatis proprium est se ipsum semper vilipendere, & proximo compari.

Dorot. Doctrina 9.

Vtilitas insuper est, quòd si te ex humilitate despexeris, Deus te honore afficiet, & magni reputabit. Hoc enim significant illa verba: Qui se humiliat, exaltabitur.] Item & illa, Sede in nouissimo loco, vt veniens, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superiùs.] Humilis ille Centurio se indignum esse ingressu Domini in domum suam, confessus est. Domine, inquit, non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.] Mercedem recepit statim humilis, & vera confessio. A Domino homo iste de fide laudatur, Israëlitisque præfertur: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israël.] Quin & salutem puero, quam optauerat, impetrauit. [Sanatus enim est puer in illa hora.] O fides Christiana, inquit D. Ambrosius, quæ cum humilitate totum impetrare consueuisti! Ecce religiosus Centurio ad capiendam salutem dignior fit, dum se profitetur indignum, & dum ædes suas iniuriosas putat, magis eas honorificas fecit, & gratas. Magnæ enim & perfectæ fidei vir, qui intelligeret Christum cœlorum esse Dominum, dum verebatur ne hospitij sui eum angusta non acciperent. Ergo contradicente Centurione non pergit ad domum Dominus. Non pergit Dominus, sed pergit medicina Domini: non visitat ægrum Saluator, sed visitat sanitas Saluatoris. Hæc ille.] Quid melius est, ab homine insipientissimo, & qui falli potest, laudari; aut à Christo Domino, qui est sapientia Patris, & falli omnino non potest, commendari? Si hoc melius & optabilius est, ne tu, qui insipiens es, te ipsum æstimes, vt à Christo magni reputeris: ne te ipsum laudes, vt ab ipso lauderis. Nam hoc præmium humilitatis, & despicientiæ propriæ est, verum honorem, & exaltationem, promereri. Desiderio ergo huius veri honoris, te ipsum contemne, & consideratione tuæ improbitatis deprime, & virtute veritatis à vitio superbiæ custodi.

Luc. 14. 11. n. 10. Matt. 8. 8. n. 10. n. 13. Ambros. ser. 89.

Postremò illud sciendum est, quòd huic despicientiæ sui ipsius non contradicit, si homo propter gloriam Dei, & vtilitatem proximorum, interdum se ipsum laudet, & ob rectè facta magnificet. In hoc enim non se ipsum magni reputat, immo se ipsum despiciens in se Dei mirabilia laudat. Sic sanctus Iob longam, cùm opus fuit, de se ipso laudationem contexuit, cuius memoriam faciens Gregorius, hæc ait: Inter hæc lectoris animus forsitan quærat, cur sanctus Iob suas tam subtiliter virtutes enumeret: Sanctorum quippe virorum est, bona, quæ fecerint, occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Vnde per semetipsam veritas dicit: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.] Hinc est etiam, quòd duos cæcos iuxta viam sedentes illuminans, præcepit, dicens: Videte ne quis sciat. De quibus illico scriptum est: Abeuntes diffamauerunt illum per totam terram illam.] Sed quærendum nobis est, quid sit hoc, quòd ipse omnipotens, cui hoc est velle, quod posse; & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab iis, qui illuminati sunt, quasi inuitus indicatur? Nisi quòd seruis suis se sequentibus, exemplum dedit, vt ipsi quidem occultare virtutes suas desiderent, & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua occultando, se ipsos custodiant: sed dum produntur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur, & eorum occultatio sit custodia propria, eorúmque publicatio sit vtilitas aliena. Rursum, quia scriptum est: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.] Aliquando sancti viri, & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eum finem omnia referentes, vt non ipsi eisdem operibus, sed Pater eorum, qui in cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum vita nescitur.]

Iob. à c. 29. vsque ad 31. Greg. 19. mor. c. 14. Matth. 6. 1. Matth. 9. 30. 31. Matth. 5. 15. 16.

Hæc Gregorius. Sic & Paulus, vt ex nouo testamento aliud proferam exemplum: latè se ipsum pro Ecclesiæ vtilitate laudauit. Sed meritò Ambrosius admiratur humilitatem laudationis istius, qua Apostolus apertè monstrauit, se non se ipsum, sed diuinam liberalitatem extollere. Hæc sunt verba Ambrosij. Ante annos quatuordecim reuelatum sibi dicit, & tamen reuelationem tamdiu tenuit, & repressit: nec dixisset, nisi vtile nobis iudicasset, vt diceret: Ne nos reuelationibus extolleremur. Si enim in tanta gratia nō est gloriatus Paulus, nec nos gloriari oportet. Iuuenis ipse non gloriatus est, senex gloriaretur? Deinde raptum se vsque ad tertium cælum negare non potuit: & tamen vtrùm in corpore, an extra corpus raptus esset, se ignorare testatus est. Non ergo de scientia, sed de ignorantia gloriatur, & Dei circa se gratiam prædicat. Quod scientiæ est, negat: quod charitatis est, confitetur. [Scientia enim inflat, charitas verò ædificat.] Iterum, raptum eiusmodi hominem dixit; quemadmodum raptus esset, verùm in corpore, an extra corpus, incertum sibi esse memorauit. Vide stateram sapientiæ. Constituit vnum in Christo; & in se alterum, qui ait, nescio: Quod alienum est, attollit; quod suum, humiliat. Et audiuit, inquit, verba ineffabilia: non dixit: audiui; sed quòd alter audierit, non negauit. Verecundè itaque testem se maluit significare, quàm vatem, & refugit videri cœlestium arbiter secretorum. Testimonium enim dicere, veritatis est: meritum elationis non refugere, gloriantis. Ideóque ait, Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem non gloriabor.] Hactenus ille. Rarò igitur instat necessitas, vt te ipsum laudes, & dona tibi concessa manifestes. Sed dum id aut Dei gloria exigit, aut vtilitas proximorum requirit, te laudans non aduersaris humilitati, nec despicientiæ tui ipsius, dummodo non tuam, sed Dei laudem quæras, & in ipso modo laudationis modestè te geras, & magis te ipsum vituperare quàm laudare concupiscas.

Ambros. in Psal. 36. 1. Cor. 8. 1. 1. Cor. 12. 5.

De Secundo Gradu Humilitatis, qui est: Sibi ipsi diffidere.

CAPVT III.

AB hoc primo humilitatis gradu facile est, opitulante diuina gratia, ad secundum ascendere. Hic autem gradus est, vt homo,

qui

qui seipsum despicit, & suas vires nullas esse putat, sibi ipsi penitus in magnis minimisque diffidat. Quemadmodum enim mendicus, qui nihil omnino possidet, séque mendicum esse probè nouit, habet tamen amicum diuitem & liberalem, à quo semper subsidium necessitatis accepit; de se ipso cibum ac vestem habere desperat, at ex beneficentia amici sibi dari hæc necessaria sperat: ita humilis, qui se nihil esse & posse cognoscit, & Deum fidelissimum adiutorem expertus est, in rebus agendis sibi ipsi diffidit, sed prosperum rerum euentum de Domino fidelissimo adiutore confidit. Ideo diffidentia hæc non est initium pusillanimitatis, sed magnanimitatis origo, quia quod homo per se præstare non valet, Dei gratia fultus, ac eius beneficio perficiet. Ita autem hanc diffidentiam B assequimur, si eam à Domino postulare discamus. Nec enim ad eam comparandam (sicut nec ad reliquos humilitatis gradus habendos, nec ad aliquod bonum obtinendum, quod semel in hac materia dictum sit) rationes considerationésque sufficiunt, nisi bonum quod cupimus, à Domino fuerit prærogatum. Nam sicut affectum timoris solæ rationes non frænant, immo euenit vt ratione videamus nihil tunc esse timendum, & tamen contra omnem rationem appetitu trepidemus: Ita nec confidentiam propriam rationes cohibent; sed cognoscentes nobis ipsis non esse fidendum, occulta quadam superbia de nobis ipsis confidimus, & aliquid aut paruum, aut magnum, quasi à nobis ipsis facturos esse præsumimus. Ac proinde conatibus nostris, as- C secutioni huius sancti affectus impensis, accedat oratio, qua à Domino affectum diffidentiæ propriæ postulemus, & ab eo hunc humilitatis gradum doceamur. Istúdque esse præcipuum remedium diffidentiæ propriæ, & puræ vitæ, quæ illam subsequitur, assequendæ, optimè Richardus Victorinus exposuit, affirmans, iustum sæpe cadere, & nunquam optata ad plenum obtinere, quousque sibi ipsi diffidens, in Deo spem suam collocet, & ad illum pro bonis concupitis recurrat. Verba eius sunt, quæ sequuntur. Data igitur lege, & accepta, incipit velle proficere; sed non datur posse adimplere. Ita vt cum Apostolo proclamare possit, [velle adiacet mihi, proficere autem non inuenio.] Superba ete- D nim adhuc mens, quia omnia præsumit, de sua potiùs industria, quàm de Dei gratia, deserente Deo, sibi sæpius relinquitur, vt infirmitatem suam experimento edoceatur. Incipit itaque, satagit, lacessit, deficit. Sed nec sic quidem statim à sua præsumptione reprimitur: & à propria confidentia nisi post multa experimenta non reuocatur. Resumit iterum vires, & renouatur: sibi irascitur; sibi indignatur: increpat, castigat; nunc de negligentia, nunc de imprudentia seipsam accusat. Vlciscitur seipsam: de seipsa inuehitur in seipsam. Vigiliæ itaque extenduntur. Ieiunia itaque continuantur. Affligitur corpus frigore & nuditate: caro atteritur labore ex verbere. Mactantur itaque multiplices hostiæ, in ara tamen exteriori: necdum mentio saltem fit de ara interiori. In tanta ergo afflictione dum requies E nulla datur, dum nec modus nec mensura seruatur, corpus iam deficit, animus lassescit, & tandem vix aliquando, cùm se videt corpore deficere, & corde tabescere, in se reuertitur, & illius Apostoli recordatur: [Neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.] Abiecta itaque spe omni de propria confidentia, tota ad Deum conuertitur, & hausto priùs igne de exteriori ara, in sancta sanctorum currit, non sine tamen vituli sanguine. Mactato namque

Richar. ad Psal. 94.

Rom. 7. 18.

Rom. 9. 16.

A vitulo superbiæ, & tota prioris arrogantiæ præsumptione abiecta, iam desperans de se, sperare incipit de Domini adiutorio: & post multiplices (vt diximus) hostias in exteriori ara oblatas, in ara iam interiori offerre Domino consuescit, gemitus, suspiria, preces, & lacrymas. Hæc ille.] Orandus est igitur Deus, vt nos hunc sanctum ac castum propriæ diffidentiæ affectum doceat, nam ab illo sunt dona quæ desideramus, postulanda, vt ea tandem ex illius benignitate capiamus.

Et quidem oratio aptissima est ad hunc gradum humilitatis ascendendum, sed non sola; debet enim iustus seipsum contra præsumptionem veritate munire. Quanam veritate? Ea sanè, qua & initium bonorum operum, & progressum, & finem eorum, à B Deo esse cognoscat. Non ille extollit eos, qui de sua virtute præsumunt, sed eos, qui sibi ipsis diffidentes in Dei gratia & adiutorio confidunt. [Non in fortitudine equi voluntatem habebit, inquit David, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius.] Istud adiutorium est, sine quo nec bona initium habent, nec cœpta prouehuntur, nec prouecta finem accipiunt; quod Dorotheus pulchra similitudine seminum & segetum patefecit, in hunc modum scribens: Agricola enim quantumcumque elaborauerit, purgans villam, excolens, & seminans; nisi tamen Deus desuper pluuiam dederit, otiosum semper semen erit, & sterile, & quicquid egerit, vanum. Ita nos facere C debemus, vt scilicet cùm boni quippiam egerimus, illud terra occultemus per humilitatem; faciamus inde coram Domino infirmitatem nostram, orantes eum, vt faueat, & respiciat in opus nostrum, ne otiosum sit & vacuum. Plerumque etiam cùm semen ex pluuia cœperit erumpere, nisi denuò pro tempore imber aduenia, exiccatur germen, & perit: eget enim pari modo & semen, & germen, pluuia, dum scilicet excreuerit, & magis magisque firmatum fuerit. Sed neque etiam post hæc securus esse quis potest. Sæpe enim etiam cùm excreuerit, & aristam fecerit, superuenit vel bruchus, vel grando, vel aliud quippiam huiuscemodi, quod fructum perimat, & perdat. Idem fit nonnunquam in anima. Quare cùm illam expurgauerit aliquis à multis, quæ prædi- D xi, vitiis, & exercerit studiosissimè ad virtutes omnes, tunc prospectum atque oculos suos dirigat omnino in misericordiam & patrocinium Dei, ne illam derelinquat, & pereat. Nam, vt diximus de semine, quod etiam cùm germinauerit, & excreuerit, ac fructum fecerit, nisi rursum per excrescentiam pluuia aduenerit, exiccatur, & perit: ita & de homine dici potest, à quo si Deus, per momentum, protectionem & patrocinium suum abstulerit, ac reliquerit eum, perit omnino, & euanescit. Et ad idem Cassianus, vt liberi arbitrij nostri sine gratia Dei insufficientiam exponat, quædam verba Psalmistæ sapienter adaptat. Non, inquit, liberum arbitrium, sed [Dominus soluit compeditos.] Non nostra virtus, sed [Dominus erigit elisos.] Non lectionis industria, sed [Dominus illu- E minat cæcos,] vel, Dominus sapientes facit cæcos. Non nostra cautio, sed [Dominus custodit aduenas.] Non nostra fortitudo, sed [Dominus alleuat, siue suffulcit, omnes qui corruunt.] Hæc autem dicimus, non vt studium nostrum, vel laborem, atque industriam, quasi inaniter & superfluo impendendam, vacuemus; sed vt nouerimus, nos sine auxilio Dei nec adniti posse, nec efficaces nostros esse conatus ad capessendum tam immane præmium puritatis, nisi nobis adiutorio Dei & misericordia fuerit con-

Psal. 146. 10. 11.

Doroth. doctrin. 12.

Cassian. col. 3 c. 15.

Psal. 145. 8. 9.

Psal. 144. 14

Prou. 21. 31. tributum. Equus enim paratur in diem belli, à Domino autem est adiutorium: quia non est in fortitudine potens vir.] Oportet igitur nos semper cum *1. Reg. 8. ser. 70.* Beato Dauid canere: Fortitudo mea, & laudatio *Psal. 117. 14.* mea.] non liberum arbitrium, sed [Dominus; & factus est mihi in salutem.] Sic Cassianus. Dum hæc attentè perpendimus, & vires nostras minùs sufficientes ad bonum agendum, auxilium verò gratiæ Dei potens esse perspicimus, incipimus sanè tineam propriæ confidentiæ, quæ conatus nostros rodit, abiicere, & salutari diffidentia nostram voluntatem imbuere, atque ardentissimis postulationibus ad boni adeptionem inflammare.

Sed nemo est, qui hanc imbecillitatem propriam ad res agendas, non experimento peruideat. Sæpe bona non tantùm magna, sed minima, ac nullius difficultatis, aggredimur, & post paulum deserimus, & quasi aliquo onere pressi succumbimus, nisi efficaci Dei auxilio roboremur. Ideo ait Salomon: Qui *Prou. 28. 25. 26.* sperat in Domino sanabitur. Qui confidit in corde suo, stultus est:] quia nimirum quam optauerat sanitatem, licèt cominus positam, non adipiscetur eam. Sæpe non in Domino, sed in hominibus confidimus, & ab eis, quorum auxilium implorauimus, miseriores discedimus. Auditque populus Iudæorum apud Ieremiam: *Ierem. 2. 37.* Nam & ab ista, id est, ab Ægypto, egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum, quoniam obtriuit Dominus cõfidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.] Sæpe in diuitiis, & in thesauris aut nostris, aut amicorum, speramus, & in tempore necessitatis eludimur. [Qui] enim [confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum,] stulti à Dauide pronunciantur. *Psal. 48. 7. 8.* [Hos frater] etiam ditissimus [non redimit,] id est, redimere non poterit, quanto minùs redimet quilibet alius homo non adeo sanguine & amore coniunctus? Certè non afferet aliquid Deo ex omnibus diuitiis suis, quo à morte, vel labore, amicum eripiat. Non semel spem nostram in donis naturæ, ac in talentis collocamus, & sine vllo timore, & sine respectu ad Deum, aliquid faciendum assumimus; in ipso verò opere, quasi talento caruissemus semper, turpiter erubescimus. Insultatque Propheta nobis illis verbis, quibus Niniuem superbam ciuitatem irrisit. *Sophon. 2. 15.* Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia; quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius; quomodo facta est in desertum?] Prorsus talis est anima sibi ipsi præfidens. Et velut ciuitas suis diuitiis exultans, & læta, quasi à seipsa tantùm penderet, nihil omnino metuens, séque omnibus aliis præferens. Sed cùm minùs putabat, se desertam reperit, id est, se illis donis suis quasi spoliatam & priuatam inuenit. Ac tandem multoties, quod adiutorium nostrum putauimus, vt discamus hanc salutarem diffidentiam, obstaculum conatuum nostrorum esse perspeximus. Adam *Genes. 2. 20.* Euam vxorem in adiutorium accepit. [Non enim inueniebatur Adæ adiutor similis eius:] & eduxit Dominus mulierem ex latere ipsius, quæ primum illum generis humani parentem adiuuaret. Adam lætus erat consorte sua, gaudio plenus adiutorio suo, à coniuge iuuamen sperauit; & ruinam atque excidium sibi, & omnibus posteris, accepit. Sapienter quidem notauit Ambrosius quemquam ex hoc facto *Amb. lib. de Parad. c. 4.* ad diffidentiam propriam incitari. Deinde contuendum est, inquit, quia nemo debet sibi facilè præsumere. Nam ecce illa, quæ in adiumentum facta est *Ephes. 5. 23.* viro, præsidio virili indiget, [quia vir caput est mulieris.] Ille autem, quia adiumentum vxoris habiturum se esse credebat, lapsus est propter vxorem.]

A Hæc cùm ita sint, de nobis ac de rebus creatis, est penitus diffidendum, nisi quatenus sunt instrumenta Dei, quibus vult nos vel corporaliter vel spiritualiter adiuuari, & in Deo solo, tanquam in præcipua bonorum caussa, nostrum est omne præsidium collocandum.

Qui ergo seipsos despiciunt, & suam infirmitatem quasi manibus attrectant, in hoc secundo humilitatis gradu, quo sibi diffidant, & in Deo confidant, seipsos constituere satagant. Sic profectò à malo liberabuntur; sicut ille, qui dicebat: Et in *Psal. 25. 1* Domino sperans non infirmabor.] Non infirmabatur Dauid coram hostibus suis, quoniam spes concepta de adiutorio Domini, caussa erat, ne hostes sibi præualerent. Nec infirmabitur ille, qui in Deo B fideliter sperauerit. Sic etiam iusti bona consequentur: quia [sperantes in Domino misericordia circundabit,] & cumulatissimè omnibus bonis afficiet. Et *Psal. 31. 10.* Isaias ait: Si reuertamini, & quiescatis, salui eritis: *Isa. 30. 15.* in silentio, & in spe erit fortitudo vestra.] Si, inquam, separemini à prauis voluntatibus vestris, si quiescatis in Domino Deo vestro, salutem, quam cupitis, assequemini. Silentium, id est, tranquillitas animi, & spes in Deo posita, erit vobis pro fortitudine, qua & malis resistatis, & bona concupita comparetis. De hac diffidentia sui, ac fiducia in Domino collocata, gloriabatur Iob, cùm inter alia dicebat: Si putaui *Iob. 31. 24.* aurum robur meum, & obrizo dixi: Fiducia mea. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Aurum, allegoricè Gregorius ad subtilitatem C *Greg. 12. mor. c. 2.* ingenij, & obrizum, ad humanæ mentis dona refert. Vnde est ac si sanctus vir dixisset: Nec quæ veraciter intellexi, meo ingenio tribui; nec menti propriæ, si qua egisse me bona contigit, hæc principaliter deputaui. Hanc exercebat Paulus, qui nec res minores à se, sed à Deo disponendas affirmat. Quare ad Philippenses ait: Confido autem in Domino, *Philipp. 2. 24.* quoniam & ipse veniam ad vos citò.] An tanta res est, ô Paule, Philippos venire, & illius ciues inuisere, vt necessarium sit rem hanc fiducia promitteri, & à Domino eam sperare? Non sit magna res, at certum est in rebus magnis & paruis Domini auxilium sperandum esse, sine quo nec possumus magna nec parua præstare. Hic denique affectus diffidentiæ propriæ, ac confidentiæ in Deo, superius instrumentum D virtutum acquirendarum factus est, quoniam eo & impedimenta virtutis minuimus, & tentationes vincimus, & robusti ad studiosas actiones efficimur. An non affectus hic impedimenta tollit, cuius memor sapiens, ad Dominum loquens, ait: Crea- *Sap. 16. 24.* tura tibi factori deseruiens exardescit in tormentum aduersus iniustos, & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt?] An non tentationes vincit, & operibus virtutis insistit? Et quidem. Nam diffidentiâ propriâ hostes fugamus, & fiducia in Deo, ense, id est, multiplici virtutis instrumento, pugnamus. Quare Richardus Victorinus de iustis loquens, qui in septuaginta fortibus Salomonis signabantur, hæc ait: Qui tantummodo hoc cõflictu fortes fiunt, *Richar. in Cant. c. 11.* quantum ad decertandum cum hoste, non in se, sed E in Deo confidunt. Cum inimico enim humani generis nullus ex æquo decertare posset, comparatis inuicem viribus, cuius tanta est fortitudo, vt nulla virtus humana ei comparari possit; quapropter tot nocendi artes, quas habet, nemo cognoscere sufficit. Diuina ergo virtute cum eo congrediendum est, quam propriæ meretur infirmitatis cognitio, & humilitas, quæ sola (vt in vitis Patrum legitur) hos laqueos euadere potest. Sic Ionathas hostium multitudine vallatus, dum se resistere non posse cogno-

scit, ad diuinum auxilium confugit, & victor extitit. A Sic Iosaphat in simili periculo positus, cùm se infirmum coram se profiteretur, totum se ad inuocandum Deum conuertit, & contra hostes conualuit. Quorum vterque humilitate, & oratione magis triumphauit, quàm virtute.] Isti diffidentia sui, & oratione triumpharunt, & nobis eisdem armis pugnandum est, si volumus de hostibus victoriam comparare, & ad virtutum fastigium peruenire.

Cùm itaque aliquod malum fugimus, cùm aliquod bonum aggredimur, cùm in bono perseuerare statuimus, eo affectu inchoemus, eo affectu prosequamur, vt de nobis ipsis tanquam de vilissimis instrumentis penitus desperemus. Sed hæc pars nos pusillanimes faciet, & ad desperationem inducet, B nisi illi alteram huius gradus partem, scilicet spem in Domino, ac fiduciam, adiiciamus: aggrediamúrque bona, dicentes cum Dauide: *Psal. 90. 9.* Quoniam tu es, Domine, spes mea.] Et respondebit securus, & alacer spiritus noster: Altissimum posuisti refugiū tuum.] Planè altissimum hoc refugium est, ad quod superādum, aut infirmandum, creata non possunt accedere. Illud refugium spes nostra sit; &, vt verbis Bernardi finiam: *Bern. ser. 19. in Ps. Qui habitat.* Quicquid igitur agendum sit, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es, Domine, spes mea. Hæc vna mihi omnium promissionum caussa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei, & æstus, ieiunare bis in Sabbato dicat, postremò non esse sicut cæteros hominum, C glorietur: [mihi autem adhærere Deo, bonum est, *Psal. 72. 28.* ponere in Deo meo spem meam.] Speret in aliis alij, fortè hic in scientia litterarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat: *Philipp. 3. 8.* [propter te omnia detrimenta feci, & vt stercora arbitror,] *Psa. 70. 5.* quoniam tu es, Domine, spes mea.] Speret, qui vult in incerto diuitiarum, ego verò ne ipsa quidem, nisi abs te, victui necessaria spero, nimirum verbo tuo confidens, in quo abieci omnia. *Matth. 6. 33.* Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & omnia adiicientur vobis.] Nempe *Psal. 9. 14. vel 35.* [tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.] Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant aduersus me prælia, si sæuiat mundus, si fremat malignus; si ipsa caro aduersùm spiritum concupiscat; in te ego sperabo. Fratres, hoc sapere, ex fide viuere D est, nec alius ex sententia dicere potest: *Psa. 70. 5.* Quoniam tu es, Domine, spes mea,] nisi cui intus sit persuasum à spiritu, vt (quemadmodum monet Propheta) iacter cogitatum suum in Domino, sciens quòd enutriendus sit ab eo. Iuxta illud quoque Petri Apostoli: *1. Petr. 5. 7.* Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum; ipsi enim cura est de vobis.] Vt quid enim, si hęc sapimus, vt quid cunctamur abiicere spes miseras, vanas, inutiles, seductorias, & huic vni tam solidæ, tam perfectæ, tam beatæ spei, tota deuotione animi, toto feruore spiritus inhærere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud, in quo speres. Sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Attamen huiusmodi dictum intelligas volo. Si decreuerit saluare nos, continuò liberabimur: si viuificare E placuerit, vita in voluntate eius est: si præmia æterna largiri, licet ei, quod vult, facere. An verò de facilitate iam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta voluntas? Planè & voluntatis testimonia credibilia facta sunt nimis. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Denique quando in se sperantı defuit illa maiestas, quæ tam studiose monet in se sperari? Planè non derelinquit sperantes in se. [Adiuuabit eos, ait, & eruet eos à pecca- A toribus, & saluabit eos.] Quare? Quibus meritis? Audi quod sequitur: *Psal. 36. 40.* Quia sperauerunt in eo.] Hactenus Bernardus. Hæc sunt commoda certè magna huius gradus humilitatis, quòd à malis eruimur, & salutem consequimur, & per hunc gradum etiam à Deo donante, in quo speramus, ad alios sequentes ascendimus.

De Tertio Gradu Humilitatis, qui est, se reputare diuinis donis indignum.

CAPVT IV.

VAs immundum atque confractum, prorsus B inutile est, vt in id pretiosus aliquis liquor mittatur, quia sua immunditia illum inficiet, & per rimulas effusum perdet. Humilis autem, qui sua peccata considerans, seipsum vt vas immundum respicit, & ideo se despicit, atque de se nihil magnum, aut honore dignum, sperat, Dei donis se putat indignum. Quæ iam accepit, cum timore, & quasi cum rubore, possidet, cautè & diligenter exercet, sibi ex illorum vsu nullum honorem, nullámve laudem dari permittit. Quæ nondum accepit, si ad veram solidámque virtutem non pertineant, non cupit, quia se illa indignè & negligenter tractaturum timet. Scit, quia cùm augentur dona, quemadmodum ait Gregorius, *Greg. hō. 9. in Euang.* rationes etiam crescunt donorum; & ideo dona nō appetit, quia tempore redden- C dæ rationis, qualiter satisfacturus sit, nescit. Legit in Ecclesiastico: *Eccl. 25. 17.* Cor fatui, quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.] Séque cùm vas confractum putet, quod per varias cogitationes, & per varia desideria, quasi per rimas perefluat; pretiosum liquorem sapientiæ, aut aliorum donorum appetere ad effundendum, & malè vtendum, non audet. Hunc autem affectum, à vera ac perfecta humilitate proficisci, docet Magnus Albertus, in hæc verba: *Alber. li. de virtut. c. 2.* Argumentum veræ humilitatis est, cùm in tantum se homo deiicit, quòd omni gratia se indignum sentit, nec audet etiam aliquam gratiam appetere, &, si præterea à Deo super ipsum absque suo desiderio effluxerit, cum timore percipit. Immo laudabilius iudicat carere Dei gratia (intellige tu gratis data, & quæ ad salutem animæ non sit necessaria) D quàm habere gratiam Dei, quam toties diuersis modis demeruit, quam toties diuersimodè deturpauit, qua nunquam secundùm ordinationem Dei fruebatur.] Hic autem humilitatis gradus hominem facit quietum, non tamen inertem. Facit illum quietum; quoniam, sicut vilis agricola, cui nulla suppetit ingenuitas, nullæ diuitiæ, nulla potentiæ aut dignitatis insignia, regnum possidere non appetit, sed in suo ordine lætus manet: ita verus humilis, qui seipsum minimum reputat, & se carere aptitudine ad eximias actiones existimat, dona, quæ sunt harum functionum principia, non curat. Non tamen facit inertem, quia cùm aliquod donum Dei adesse sibi sentit, illud ad opus & ad exercitationem dari cognoscit; quare vires & neruos, vt eo bene vtatur, exerit. Saul cùm E innocens esset instar pueri vnius anni, indignum se regno putauit: at accepta regia potestate, ita se gessit, vt [cecinerit buccina in omni terra, & audierit vniuersus Israël] huiuscemodi famam, quòd Philistæos *1. Reg. 13. 3. 4.* percusserit, & omnes vires eorum neruósque contriuerit. Hic in sua innocentia positus fuit humilium imago, qui extra dignitates positi, se illis prorsus indignos iudicant, & ita se abscundunt, vt nihil magnum ab illis expectetur: at voluntate Domini in dignitate

constituti,

constitui, mirum est quantùm placeant, quàm prudèter se gerant, & quàm superbos post se relinquant.

Sed hunc humilitatis tertium gradum à quo discemus? Discamus à Moyse, qui vocatus à Domino ad ducatum populi sui, se humiliter excusauit, nec solùm excusauit, verùm & ad non subeundum onus gubernationis, suam indignitatem apposuit. *Exod. 3. 11.* Quis sum ego, inquit, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israël de Ægypto?] Et postea: *Exod. 4. 10. 13.* Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudius tertius.] Et rursus: Obsecro Domine, mitte quem missurus es.] Ter se indignum prædicat, id est, omni ex parte se indignum prælatione iudicat. Bonum quidem & imitatione dignum, humilitatis exemplum est, inquit Rupertus Abbas, *Rupert. li. 3. in Exod. c. 13.* Deo vocanti ad tantum támque gloriosum ministerium, dicere: Quis ego sum?] vt pro conscientia, vel æstimatione ipsius, subaudiatur, nullus. Et Bernardus: *Bern. de ordine vitæ longè post principium.* Moyses, quod poterat per gratiam, excusabat per verecundiam. Tutius enim est discere, quàm docere; tacere, quàm loqui. At iste, qui se excusauit, qui se indignum protulit, accepto imperij dono, quàm sapienter, quàm fortiter illud obiuit! Quàm mitis erga bonos, quàm terribilis erga malos extitit! quàm fideliter & perseueranter Domino, qui ipsum vocauerat, atque elegerat, deseruiuit! Discamus & à Ieremia, qui ad munus prophetandi inuitatus, ignorantiam prætendit, & se tanto munere indignum confessus est. *Ierem. 1. 6.* A, a, a, dixit, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.] Pueritiam obiicit, & timorem, & defectum sanctæ libertatis ad onus suscipiédum obtendit, existimans æquum non esse si puer elinguis loquatur, & si timore correptus ad increpandum vocetur. Aspiciebat ille, vt Gregorius Nazianzenus annotauit, *Nazian. orat. 42. in Pascha.* propriam imbecillitatem, & eam diuinis iussis opposuit, non vt contradiceret factori suo, nec vt obedientiæ se subduceret, sed vt se illo dono indignum ostenderet. Discamus tandem & à Ioanne Baptista, cuius hoc fuit de Christo testimonium: *Ioan. 1. 27.* Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est; cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti.] Ille, inquit, cuius ego sum præcursor, adeo mihi prælatus est, vt nec dignus sim in infimis ministeriis illi famulari, nec minora mysteria eius incarnationis edicere. Ab his magnis viris, & verè magnis, quia humilibus, capiat spiritualis vir huius gradus humilitatis exempla: sicque maioribus donis dignus erit, dum se minoribus indignum putauerit. Prælationem super alios non perdet, si se ad eam minùs aptum senserit, quin eo ipso (si oportuerit) eum Deus aliis præponet, & aptum (quod magis est) ad munus hoc venerabile efficiet. Gratiam prædicandi non amittet, si se ab ea indignitatis prætextu subtraxerit: Immo ab ipso augebit eam, quo non propria, sed prælati ac Domini voluntate, prædicationis labori se subiecerit. A familiaritate Domini, & contemplatione mysteriorum eius, non erit alienus, si satis sibi inter mediocres actiuos esse cognouerit; quin potiùs si ad Dominum accurrerit, & quod in se est, fecerit, ob hanc humilitatem donum contemplationis accipiet. Et dum præ modestia non audet corrigiam calceamenti contingere, & cum timore & tremore mysteria humanitatis euoluit, ad cellam vinariam vocabitur, & ad osculum oris, id est, ad notitiam diuinitatis, & ad castissimos amoris amplexus.

Quia verò hæc cognitio indignitatis propriæ, & hic sanctus humilitatis affectus, quo quis se indignum donis reputat, est quasi scala ad eadem dona percipienda, ideo Dominus, qui ordinis amator est, priùs iustos suos ad hunc affectum assequendum adiuuat, & postea eos suis donis multiplicat. Vult, sanctum Iob ad magnam gloriam, ad duplicatas opes efferre, & priùs illum multis tribulationibus atterit, & difficillimis percunctationibus deprimit, vt ad dona recipienda indignitatis suæ sensu se præparet. *Iob. 38. 2. 3.* Quis est iste,] dixit illi, [inuoluens sententias] résque verissimas proferens [sermonibus imperitis? Accinge sicut vir lumbos tuos,] quasi mecum sis in arenam descensurus, [interrogabo te] de his quæ in prospectu tuo sunt, & apparebit an scias respondere mihi. His verbis Dominus suam interrogationem est orsus, qua modum loquendi Iobi liberiorem compescuit. Eum longa oratione sua non iam ad suam innocentiam prædicandam, sed ad timorem traxit, & ad profundissimum humilitatis affectum. *Iob. 42. 3.* Nam insipienter, inquit, locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam.] Tunc humiliatum Deus laudat, mœrentem erigit, depressum exaltat, quia vas capax exaltationis, est cognitio & affectus propriæ indignitatis. Hanc ergo ob caussam, auctore Gregorio, tantis Iob interrogationibus perculsus est, vt humilitate periculum elationis euaderet, quæ facilè ex tanta innocentia suboriri poterat, & se ad capienda ampliora dona disponeret. *Greg. 28. mor. c. 1.* Quid, inquit, peius plerumque anima, quam conscia virtus interficit? Quæ illam dum consideratione sua inflat, à plenitudine veritatis euacuat; & dum se ad percipienda præmia sufficere suggerit, eam à meliorationis intentione distendit. Iustus igitur Iob ante flagella extitit, sed iustior post flagella permansit, & laudatus antea Dei voce, postmodum creuit ex verbere. Profectò velut tuba ductilis ex percussione producta in laudem Dei tanto altiùs eleuatus est, quanto maiori est castigatione percussus. Sed humiliandus erat iste, qui prostratus vlceribus, sic virtutibus stabat. Humiliandus erat, ne tam robustissimum pectus elationis tela confoderent, quod constabat certè, quia & illata vulnera non vicissent. Sic Gregorius.] Intelligunt ergo isti se hoc humilitatis affectu donorum Dei fieri capaces. Intelligebátque Paulus, dum ait: *2. Cor. 12. 9.* Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.] Non coactè, inquam, tribulationes perfero, non ægro animo infirmum, ac bonis indignum, me esse profiteor, sed potiùs libens, & lætus, in mea pusillitate glorior, vt me virtus, ac potentia Christi, validum & sanum efficiat.

Euenit sanè aliquando vt iustus, secreta quadam cogitatione, aliquid se esse putet, vt tanquam miles veteranus, aut seruus, qui multis annis famulatus est, præmia maiora postulet, & ad ea, quæ suum captum excedunt, anhelet; & tunc minora recipit, vt ad se redeat, suámque indignitatem aduertat. Confirmat hoc Bernardus, sponsæ, & Mosis, atque Apostolorum, primas sedes postulantium, exemplo. *Bern. ser. 34. in Cant.* Olim, inquit, sanctus Moyses, quoniam multum præsumebat de gratia, & familiaritate, quam inuenerat apud Deum, aspirabat ad quandam visionem magnam, ita vt diceret Deo: *Gen. 33. 13. 18.* Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum. Accepit autem pro ea visionem longè inferiorem, ex qua tamen ad ipsam, quam volebat, posset aliquando peruenire. Filij quoque Zebedæi in simplicitate cordis sui ambulantes, magnum aliquid & ipsi ausi sunt: sed ad gradum nihilominus sunt reducti, per quem fuerat ascendendum. Ita & modò sponsa, quoniam rem grandem postulare videtur, reprimitur sanè austeriori responsione, sed planè vtili, & fideli. Oportet namque humiliter sentire de se, nitentem ad altiora, ne dum supra se attollitur,

cadat à se, nisi in se firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minimè obtinentur; propterea, qui prouehendus est, correptione humiliatur, humiliare meretur. Tu ergo, cùm te humiliari videris, habeto id signum in bonum, omnino argumentum gratiæ propinquantis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Sic ille.] Nec solùm, quæ postulabamus negantur, vt indignitas nostra nobis perspecta sit, sed aliquando etiam gratia concessa subtrahitur. Est, qui antea recta cogitabat, & multa de diuinis rebus summa cum facilitate meditabatur, quibus tanquam optimis alimentis affectus pinguescebat. Subitò verò illa sanctarum cogitationum copia discessit, & vix reperit animus aliquid quo se pascat, suámque mutabilitatem colligat. Est alius, qui feruidis desideriis abundabat, & sanctis ac castis in Deum ferebatur affectibus: at repentè affectus illi lassescunt, & mens tali irrigatione priuata, incipit exarescere. Est alius, qui bene loquendi gratiam acceperat, sanctisque sermonibus proximos erudiebat, & viam cœli monstrabat, & cùm minùs speraretur, bene loquendi gratia ab eo tollitur, & sterilis sermonum efficitur. Alius denique in orationibus diligens, in corporis castigationibus animosus, & in bonis operibus erat assiduus: post non multum verò temporis tepore correptus in magnam bonorum operum paupertatem incurrit. Huius mutationis caussam ex Richardi Victorinis scriptis edisce. Ad hoc, inquit, electis gratia diuina aliquando subtrahitur, vt vnusquisque intelligat quid sit de se ipso. Ad hoc autem datur, vel reparatur, vt intelligat quid sit de munere diuino. In vno eruditur ad contemptum sui, in altero ad amorem Dei. Ex vno proficit ad humilitatem, ex altero promouetur ad charitatem.] Hæc ille, qui & ad hoc propositum illud Psalmi mysticè interpretatur. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra.] Salices enim arbores sunt infructiferæ, folia & non fructus habentes. In illis quasi organa nostra suspendimus, quando subtracta à nobis gratiâ, à sancta cogitatione, aut desiderio, aut sermone, aut actione cessamus. Qui ergo hanc gratiam non perdere cupit, se ea indignum existimet: nam cognitio, & sensus propriæ indignitatis, est stabilimentum virtutis.

Richard. ad Psal. 136.

Ps. 136. 2.

Hunc autem gradum humilitatis comparabimus, si non ex donis, quæ à Deo accepimus, sed ex nobis met ipsis nos æstimauerimus. Si enim vilissimum & pauperrimum hominciolum rex nullo expectato merito pretiosis suis vestimentis indueret, ille homo aliena vestimenta tanquam propria considerans, fortè se dignum honore regio reputaret; at non sua esse, sed precariò data animaduertens, potiùs de tam splendido, & suæ indignitatis minùs conueniente amictu erubesceret: Ita homo cùm bona, quæ habet dona, Dei esse cognoscit, ad illud tempus data, quo Deus ea seruare voluerit, nequaquam in superbiam, & inanem gloriam erigitur, sed potiùs in sancto timore, & in maiori affectu suæ indignitatis radicatur. Audit Dominum dicentem: Cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.] Et hæc audiens non de elatione, sed de reddenda ratione cogitat, & dum non plenè acceptis satisfacit, quotidie se magis indignum donis acceptis putat. Quia si œconomus substantiam domini sui minùs fideliter tractans, munus meretur amittare, & suæ infidelitatis pœnas dare: qua pœna dignum se reputabit homo, qui multa Dei dona gratis accepit, & aut otiosa te-

Lucæ 12. 48.

nuit, aut non bonam eorum rationem reddit? Iustus ergo donis Dei cumulatus semper se illis indignum aspiciat. Dicátque cum sancto Iob. Si lætatus sum super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea, hæc faciat mihi Deus, & hæc addat.] Non lætetur inaniter de diuitiis, quas ad negotiandum accepit, sed potiùs cura eum aliquid lucrandi sollicitet. Non efferatur de his, quæ reperit, licèt multa sint, & pretiosa, sed tempus iam iam instare, quo ea sint restituenda, animaduertat. Stultus namque est debitor, vt Gregorius ait, qui gaudens pecunias mutuas accepit, & tempus, quo reddere debeat, non attendit. Moderatur autem lætitiam accipiendi, quando solerti prouidentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur.] Vinum ergo donorum Dei non bibamus purum, sed aqua dilutum, ne sua fortitudine nostram mentem inebriet. Purum bibimus, si quid nobis datum sit, quámque diuites illo thesauro efficiamur, solùm attendimus. Mixtum verò bibimus, cùm donum illud alienum esse, nempe Dei, & cum vsuris reddendum meditamur. Potus hic non dementat oculos mentis nostræ, sed potiùs taborat, vt se donis indignam, & alienis bonis oneratam videat, & non se ex alieno magni pendat.

Iob. 31. 25.

Greg. 22. mor. c. 3

Conferet demum ad hunc gradum ascendendum, si quisque suam magnam ingratitudinem agnoscat. Ingratus enim indignus est, cui noua beneficia conferantur, & dignus, vt in eum iam collata negentur. Ingratus autem maximè est, qui accepta beneficia in otio continet, aut donis sibi datis abutitur. At quis est, qui in se signa multa huius ingratitudinis non inueniat? Pœna, & afflictio ad nostram emendationem inflicta, beneficium Dei est, quo filios sibi dilectos corripit, atque castigat, & à malis admissis auertit. Sæpe autem huiusmodi pœnis non emendamur, indignique efficimur, vt flagello filiorum castigemur. Quadràtque in nos illud Ieremiæ: Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.] Bona quoque tam naturæ quàm gratiæ, sunt Dei beneficia maxima, & quibus ipse vult sibi gloriam, & nobis vtilitatem decerpere. Nos verò vt terra sterilis, serò aut numquam fructus ferimus. Dictúmque de nobis videtur illud Dauidis: Mutuabitur peccator, & non soluet:] quia Dei dona quasi mutuò accipimus, & ea otio consumentes, aut negligenter tractantes, nunquam persoluimus. Accepimus à Domino, vt simus, & vt homines simus, accepimus corporis formam, sanitatem, & robur, membrorúmque integritatem. Accepimus mentem, quâ possimus capere veritatem, & verum à falso, iustúmque ab iniusto discernere, & bonum diligere, & appetere, illique inhærere. Accepimus multiplicia bona, quæ ipsum corpus ac mentem exornant. Hæc mutuò accepimus, & nonquam bene reddimus, quia nunquam ex toto nos Domino consecramus, immo multoties reddimus mala pro bonis, dum nostrum benefactorem irritamus, eiúsque iustissima mandata transgredimur. Si ergo ingrati sumus Deo, ergo beneficiis & donis eius indigni. Et profectò non multum erit, si nos omni dono, omnique beneficio indignos reputemus, & tanquam hi, qui debita malè soluimus, noua dona accipere timeamus.

Ieremiæ 5. 3.

Psal. 36. 21.

De

De quarto Gradu Humilitatis, qui est se omnium minimum æstimare.

CAPVT V.

MVLTA sunt in vita spirituali, quæ non expertis videntur maximè difficilia, & quæ possunt sermone dici, non tamen actione compleri. Vnum autem istorum est, quod hic gradus humilitatis poscit, vt quis se omnium minimum ac vilissimum existimet. Bone Deus, quanam ratione potest homo sanctus, & maximis Dei donis coopertus, id de se sentire, seque minimum æstimare? An humilis B cæcus est, qui se ipsum non videat? An stultus, qui suas opes ignoret? An ingratus, qui non Dei beneficia sibi data cognoscat? Quomodo ergo poterit in tantum semet ipsum despicere, vt mentis se minimum omnium putet, & infideles, & fures, & homicidas, se meliores & sanctiores existimet? Sanè aut humilitas inscitia ridenda est, aut humilis omnium minimus non est: quod si non est, quo pacto ad virtutem pertinet se ipsum fallere, & bona magna, quæ habet, quasi nihilum reputare? Quæramus nunc de sanctissimo Ioanne Euangelista, an humilis fuerit, necne? Profectò ille, qui sanctissimus fuit, etiam fuit & humillimus, quoniam sicut numquam reperta est vera sanctitas sine vera humilitate; ita neque maxima sanctitas, sine maxima humilitate. Sed C videamus an potuerit ille se omnium hominum abiectissimum reputare? An ille, qui toto vitæ tempore nullum lethale crimen patrauit, & pauca leuia peccata commisit, potuit se viliorem putare sceleratissimis & flagitiosissimis hominibus, qui quotidie grauissimis & innumeris criminibus sordidantur? An ille, qui primitias Spiritus ac gratiæ, & donorum incomparabilem copiam accepit, potuit se pauperiorem existimare illis hominibus, qui nullum donum supernaturale sanctitatis acceperunt? An ille, qui tanta diuinorum cognitione eminuit, vt Verbum æterni Patris intonaret, potuit se ignorantiorem putare illis, qui nullam sunt peritiam rerum diuinarum aut humanarum adepti? Certè D non potuit, nisi aut se ipsum decipiendo, aut bona, quæ acceperat, obliuioni tradendo, aut aliorum mala (quod iniquitas est) meliora, quàm sua bona, putando. Quid postulas à nobis, humilitas, quid nos angustas & opprimis, quid à nobis vt dura nouerca impossibilia requiris? Ego quidem à teneris annis in literarum studium incubui; scientias Philosophicas, & Theologicas didici, & easdem publicè docui. Si peteres vt me indoctiorem ac minorem omnibus Philosophis, ac Theologis putarem, etiam discipulis meis, fortè assequereris. At quomodo possum me indoctiorem putare Æthiopibus, aut Peruanis insipientissimis, quos video vix fidei elementa memoriter addiscere, & vt psittacos pronunciare? Quid est hoc, quod dicis, & quod sæpe auribus meis insusurras: Si non te minimum omnium E reputaueris, non eris humilis?

Humilitas hæc, non est res intellectus, sed appetitus, & voluntatis, quare non intellectus errorem, aut cæcitatem, sed voluntas depressionem sursum tendentis efflagitat. Nec vult vt ignoremus nos ipsos, sed ne supra meritum efferamur. Humiles igitur cognoscunt dona Dei sibi concessa. Vnde & Paulus ait: (1. Cor. 2. 12.) Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.] Et postea:

A Quis cognouit sensum Domini, qui instruat eum? (1. Cor. 2. 16.) Nos autem sensum Christi habemus.] Et in Apocalypsi scriptum est: (Apoc. 2. 17.) Vincenti dabo calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.] Atque adeò sancti, & humiles optimè sciunt dona Dei, quibus aliis præstant: sciunt se habere sapientiam Christi, quam non habent hæretici, nec infideles, nec qui regulis huius sæculi cuncta metiuntur: sciunt sibi datum esse calculum candidum imitationis Christi, ac nomen nouum, vt filij Dei sint, & nominentur, in quo illos superant, qui vitia ac peccata sequuntur, & filij diaboli nominantur. Scire potest verus humilis, se esse alio doctiorem, se esse alio sanctiorem, B se naturalibus talentis, aut supernaturalibus donis, inter alios eminere, quibus cum degit, aut in re aliqua aliis præstare. Sed hanc scientiam, aut suorum bonorum notitiam ita temperat, vt modestiæ non officiat. Nam scit, omnia bona tum naturalia, tum supernaturalia, quæ habet, se à Deo habere, & gratis, ac sine meritis, accepisse. Scit, illa omnia mutuò data, aliena esse, à seque posse subtrahi. Scit, innumerabiles esse, qui ipsum scientia, & doctrina, & virtute, ac sanctitate, & donis naturæ superent. Scit, ab illis, quos quibusdam donis excellit, aliis multis donis superari. Scit, illos gratos pro donis acceptis, Deo esse, se verò ingratum. Scit, alios donis Dei bene vti, se verò non semel abuti. Ignorat aliorum peccata, nouit sua. Respicit C denique quod à se habet, & cùm se ex se ipso nihil esse cognoscat, affectu humilitatis ductus se sub pedibus aliorum collocat, & ac si minimus omnium esset, ita deprimitur. Hic erat affectus Pauli dicentis: (1. Cor. 15. 9.) Ego autem sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persequutus sum Ecclesiam Dei.] Alio loco ait: (2. Cor. 12. 11.) Nihil minus feci ab iis, qui sunt supra modum Apostoli.] Et rursus: (2. Cor. 11. 23.) Ministri Christi sunt: (vt minùs sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.] Et iterum: (1. Cor. 15. 10.) Abundantiùs omnibus laboraui.] Se Apostolum agnoscebat aliis (præterquam Petro) potestate æqualē, laboribus pro Ecclesia susceptis, & afflictio-D nibus superiorem. Et minimum se æstimabat, quia omnia illa dona à gratia Dei, non à se ipso, manare sciebat. Quamobrem, cùm dixisset: [Abundantiùs omnibus laboraui;] adiecit, [non ego, sed gratia Dei mecum.] Et cùm dixisset; [Nihil minus feci à magnis Apostolis;] subiunxit; [Tametsi nihil sum.] Illud, quo se Apostolum aliis æqualem prædicat, ad cognitionem veritatis: illud verò, quo se minimum, aut nihil esse affirmat, ad depressionem pertinet affectionis. Video, inquit, ex me ipso me nihil esse: video, omnia, quæ habeo, non propria, sed aliena, id est, Dei esse; ideo me contemno, & me minimum voco, & aliis omnibus inferiorem, ac planè nihil existimo.

Alia etiam ratione verus humilis se minimum omnium reputat, quia prudenter potest cogitare, E quòd si dona & beneficia sibi à Deo data, aliis concederentur, meliùs & abundantiùs illis respondissent. Audit Dominum exclamantem: (Matt. 11. 21.) Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.] His auditis compungitur, stupet, & contremiscit, dicitque sibi: Væ tibi miser, quia si infidelibus, & magnis peccatoribus data essent beneficia, quæ data sunt tibi, forsitan feruentiùs & fideliùs Domino

fermiuissent. Quare ergo te non sub pedibus omnium pones, qui tepidissimè & negligentissimè acceptis beneficiis respondes? Hac via Beatissimus Patriarcha Franciscus se omnium minimum reputabat. Cùm enim quidam ex suis fratribus, in extasim raptus, vidisset sedem dignissimam illi in cœlo paratam, quæsiuissétque postea ab eo, quid de seipso sentiret: humilis Christi seruus (vt refert Bonauentura) respondit: Videor mihi maximus peccatorum. Cui cùm frater diceret ex aduerso, quòd hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire; subiunxit: Si quantumcumque sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitror sanè, quòd multò quàm ego gratior esset.] Hæc etiam erat humilitas Beatæ Gertrudis, de qua hæc scripta reperimus. Quoscumque enim homines vidit, sibi præferebat, eósque meliores se iudicabat. Atque ideo dum illis Dei dona communicaret, putabat illos sola cogitatione, innocentia, contestatione que multa plus mereri, Deóque inde laudes accrescere maiores, quàm ipsa omnibus exercitiis suis, cunctisque corporis viribus potuisset. Idque fieri arbitrabatur per suam indignitatem, vilitatem, ac negligentiam. Ea tes, hoc est, humilis sui cognitio, profundissimáque humiliatio ipam vrgebat, quare Dei dona alius manifestabat, videlicet quia in se (vt putabat) essent otiosa, manifestata verò alius, saltem fructum, & Deo laudem operantur: præsertim, cùm, vt dixi, crederet, propter se dumtaxat nihil, verùm propter aliorum salutem omnia se recepisse. Hæc ibi.] Non itaque pugnant quòd homo dona sibi à Deo data cognoscat, & quòd seipsum despiciat, ac minimum omnium reputet, quia dona illa non sibi arrogat, sed gratis sibi quasi mutuò data considerat. Nescit an fideliter (vt debet) illis donis vtatur, dubitat an inani gloria vsque ad confessum fœdetur: nam [prauum est cor hominis, & inscrutabile:] ignorat an alius meliùs dona sibi data collocaret, & verosimiliter præsumit, quòd multi eum fidelitate & strenuitate præcellerent, his incitatus, securiùs & sapientiùs putat, si se omnibus postponat, quàm si alicui fortè in occulto melior se præferat.

Bonau. in vita eius c. 6.

Lib. 1 insinuat. diu. piet. c. 5.

Ier. 17. 9.

Ad hunc humilitatis gradum hortatur Paulus, ad Philippenses scribens: Implete, inquit, gaudium meum, vt idem sapiatis;] & post pauca, [in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes.] Nam si alium ego superiorem arbitror, me minorem reputo, & si alius me superiorem iudicat, se minorem arbitratur. Quo loco optimè hunc gradum animaduertit Anselmus, ita scribens: Hoc proprium specimen electorum esse solet, quòd de se sempet infra quàm sint, sentiunt. Ideo nunc subditur, vt sint arbitrantes alij alios (sibi inuicè superiores:) nam quia inquam quisque inferiorem se omnem, quem cogitat, putat; è diuerso iustus studeat, vt superiorè quemlibet proximum attendat. Ac ne dum se alius alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem: vtramque partem monuit Apostolus, dicens: [Superiores sibi inuicem arbitrantes,] vt cogitationibus cordis & ego illum mihi præferam, & vicissim ille me sibi, vt cùm ab vtraque parte cor inferius premitur, nequaquam ex impensò bonore infletur. Nec ita debemus hoc æstimare, vt nos existimemus, sed nos existimare fingamus, sed verè existimemus posse esse aliquid occultum in aliquo, quo oobis superior sit, etiam si bonum nostrum, quo illo videmus superiores esse, non sit occultum.] Ad quod etiam facit dictum illud verissimum humillimi Francisci: Vnusquisque tantus est, quantus est coram Deo: nec ex opinione hominum, qui sæpe falluntur, sed ex iudicio Dei æstimanda est cuiusque magnitudo. Quis autem nouit qualis sit sua, & alterius caussa corà Deo? Quis nouit an amore, an odio dignus sit, qualitérque Deus ipsum, aut alium aspiciat? Quis scit an alius sit lapsus coram Deo, & ipse sit erectus, cùm vno momento possint hominum status mutari, possitque qui stabat cadere, & qui iacebat, ad magnam gratiam resurgere? Si ista ignoramus, ex quibus tota nostra magnitudo dependet, meritò nos omnium minimos reputamus, & in loco infimo constituimus. Meritò alio loco monet Paulus: Honore inuicem prævenientes; quam honorem superiori tribuimus, & honorem verum illi impendimus, quem verè & ex animo maiorem existimamus. Vnde si nos inuicem maiores arbitramur, non erit difficile nos inuicem honoribus præuenire, & externa atque interna reuerentia mutuò afficere. Ad idem quoque pertinere videtur, quod idem Apostolus alio loco ait: Idipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes.] Vestrum seosum, ait, prout fieri potest, semper alterius iudicio conformate: ne tumeatis, nec superbiatis, sed humilium ac minimorum voluntati acquiescite. Hoc profectò, ô homo, est te minorem minimo existimare, cui consentis, cuius iudicio te submittis. Quòd si non tibi solùm, sed omnibus hoc documentum propositum est, vnusquisque ex sententia Pauli debent se ipsos minimos reputare, & affectum cordis sui infra alios deprimere.

Philip. 2. 2. 3.

Ansel.

Rom. 12. 10.

Rom. 12. 16.

Magna verò est huius gradus humilitatis securitas, quia eo iustus, ab iniustitia se liberat, qua posset alius, quibus se præfert, officere. Si enim frater virtute & meritis maior me est, iniuriosus sum in illum, si non ipsi in corde meo potiorem locum defero, & si nonnullum maiorem ac meliorem reputo. Esto autem quòd omnibus in rebus sim maior illo, nullum est periculum, si et tamquam meliori me submittam. In elatione est grande periculum, quia, dum efferor, possum alienum bonorem, & alteri debitum surripere. In humiliatione grande est meritum, licèt alium excedam, quia assuesco ex eo, quod meum est, proximum honorare. Duo hæc Bernardus optimè in hunc modum declarauit. Si in quonam statu vnumquemque nostrûm habeat Deus, liquidò cognoscere mus, nec supra sanè, nec infra secedere deberemus, veritati in omnibus acquiescentes. Nunc autem quia consilium hoc [posuit tenebras latibulum] suum, & sermo absconditus est à nobis; ita vt nemo sciat si dignus sit amore, vel odio, iustius rutisque profectò, iuxta ipsius veritatis consilium, nouissimum nobis locum eligimus, de quo postmodum cum bonore superiùs educamur; quàm præsumimus altiorem, vnde cedere mox oporteat cum rubore. Non est ergo periculum, quantumcumque te humilies, quantumcumque te reputes minorem, quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grande malum horrendúmque periculum, si vel modicè plus vero te extollas, si vel vni videlicet in tua cogitatione te præferas, quē fortè parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorē. Quemadmodū enim si per ostium transeas, cuius superliminare (ad intelligentiam loquar) nimium bassum sit, non nocet quantumcumque te inclinaueris, nocet autem si vel transuersi digiti spatij, plus quàm ostij patitur mensura, etexeris, ita vt impingas, & capite quassato collidaris; sic in anima non est planè timenda quantalibet humiliatio; horrenda autem nimiumque pauenda vel minima temere præsumpta erectio. Quamobrem noli te, homo, comparare maioribus, noli

Bern. ser. 37. in Cant.

2. Reg. 22. 12.

Luca 14

minoribus, noli aliquibus, noli vni. Quid scis enim, ô homo, si vnus ille, quem fortè omnium vilissimum atque miserrimum reputas, cuius vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam hostes, & propterea illum putas spernendum, non modò præ te (qui fortè tam sobriè, & iustè, & piè viuere te confidis) sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis tanquam omnium sceleratissimum: Quid scis, inquam, si melior & te, & illis mutatione dexteræ Excelsi, in se quidem futurus sit, in Deo verò iam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter nouissimos eligere locum nos voluit; sed [recumbe, inquit, in nouissimo loco:] vt solus videlicet omnium nouissimus sedeas, téque nemini, non dico præponas, sed ne compara te præsumas. Hactenus ille.] Illud ergo, quod dictum est à Domino: Recumbe in nouissimo loco,] non tantùm de externis actibus accipiendum est, quasi semper nouissimus locus sit à nobis tenendus, quod sæpe personæ, aut muneris, quod geri mus, dignitas vetat, sed de interno affectu intelligendum, vt scilicet homo, desiderio & minima æstimatione sui, in infimo se loco constituat. Itaque idem est huius mandati sensus, atque illius: Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.] Sicut enim non semper decet percutienti nos in vnam maxillam, alteram actu tendendam conuertere, quod nonnunquam hypocrisi tribueretur, & proximum itatum ad maiorem indignationem prouocaret: at semper decet, & opus perfectionis est, quemque paratum esse ad aliam alapam sustinendam: ita non cuique licet in nouissimo loco sedere, vt prælato, vel principi, at semper conuenit, affectu & minima æstimatione sui infimū locum assumere. Illud primum, vt scilicet externis ad nouissimū locum in cō essibus eas, etiam Philosophi monuerunt. Nā & Tullius dixit: Rectè præcipere videntur, qui monent, vt quāto superiores sumus, tanto nos submissiùs geramus. At hoc secundum, vt scilicet te nouissimum putes, & infimum sentias, Christus solus docuit, & eius discipuli, Sancti scilicet omnes docuerunt, & non tantùm verbis, sed moribus, & vita monstrarunt.

Matth. 5. 39.

Cicer. 1. offi. c.

Hunc profectò humilitatis gradum habuit Dauid, cùm Sauli impio, & Sanctorū persecutori se submisit. Quem persequeris, dixit, rex Israël? Quē persequeris? Canem mortuū persequeris, & pulicē vnū.] Tu rex, ego seruus: tu potens, ego canis mortuus: tu magnus, ego pulex. Ipsa magnitudo tua, ac pusillitas mea te moueāt, vt ab infirmi persecutione desistas. Et certè, vt ait Gregorius, sanctus Dauid iam vnctus in regem fuerat, iam exorante Samuele, & cornu super se oleū fundente, didicerat, quòd eum diuina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula possidēda seruabat, & tamen persequenti aduersario mēte humili se substernebat, cui diuino iudicio prælatū se esse nouerat. Illi itaque se humiliter postponebat, cui per electionis gratiam incomparabiliter se nouerat esse meliorē. Ex hoc bene colligit sanctus Doctor: Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deū habeātur, nesciūt: si sic se electi, etiam illis humiliāt, quibus iam se per interna iudicia antepositos deprehendunt.] Didicerunt multi Sācti Ecclesiæ hunc mirabilem humilitatis affectum, qui adeò se submittebāt, vt calamitates reipublicæ suorū peccatorum caussa venire putarēt. Et cum essent vitæ sanctitate conspicui, adeò sibi per hunc affectū reddebantur abscondita, vt nullū in terris inueniēt præter se ipsis, cuius peccatis iam diuturnam Domini castigationem tribuerent. Legūt in sanctis scripturis, quia

1. Reg. 24 15.

Greg. 24. mor. c. 17.

A solet Dominus vnius peccatum in alijs eiusdem congregationis punire. Sic propter peccatum elationis Dauid, quo numerauit populum, mortui sunt spacio trium dierum à Dan vsque ad Bersabee septuaginta millia virorum. Peccatum quoque vnius Achan, fuga trium millium pugnatorū, & morte triginta sex hominum mulctatū est, quā viris vibis Hai, quam expugnare venerant, partim victi, partim occisi sunt. Et in Exodo scriptum est: Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatē in patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.] Putāt ergo iusti, dum oculos à suis meritis magnis auertunt, & beneficia eximia Dei, quibus non perfectè respondent, attentè considerant, quia propter ingratitudinem suam, in alios de congrega-

2. Reg. 24 15.

Iosue 7. 5.

Exodi c. 20. 5.

B tione, aut republica, Domini indignatiu deseuiat. Quis hanc humilitatem non miretur? Quis ad considerationem huius affectus non obstupescat? Quis non expertus intelligat, quonam modo ille, qui magnus est meritis, & qui sua merita, & virtutem non ignorat, potest se ipsum ita despicere, vt flagitiosis hominibus se submittat? At hæc vitæ sunt spiritualis arcana, & huius sacræ scientiæ secreta, quæ peritissimis, id est, vitis perfectis, reuelantur, non tantùm vt ea loqui sciant, sed vt vitæ conuersatione compleat.

At quibus ad hunc gradum humilitatis assequendum iuuabimur? Primò quidem, si nos cum maioribus ac melioribus conferamus, ac comparatione illorum, nos (sicut re vera sumus) pusillos, ac imperfe-

C ctos esse putemus. Dum enim quisque se minorem existimat, ad illum salutarem affectum, quo se minimum reputat, aditum parat. Solitarius equus, ait Climacus, nonnumquam currere videtur, at si gregi societur, tunc suam agnoscit tarditatem.] Ne te solitarium aspicias, sed Sanctis, qui velocissimè in cœlum currunt, circumuallatum, sic tuam tarditatem agnosces, sic de tuis laboribus erubesces; sic te, si non minimum, at minorem reputabis, & ex hoc tanquam ex initio ad illud, vt te minimum sentias, progressum facies. Pauper diuitibus circumseptus, pauperior sibi videtur; & litteratus, magistris sapientissimis associatus, quantum sibi ad perfectam sapientiam desit, agnoscit. Sicut tu duin te viris sanctissimis Dominico, Francisco, Ignatio, & alus similibus comparat, suum omnem profectum quasi nihilum reputat. Deinde iuuat, si virtutum sublimita-

Climac. grad. 25.

D tem, ac perfectionem mediteris, à qua te quàm longissimè distare conspicies, & sic de te submissiùs sentire assuesces. Sic quidam strenuus frater (auctore eodem Climaco) hanc sui despicientiam comparabat, de quo hæc scribit. Cuidam fortissimo Athletæ Christi, qui ad hanc beatissimam virtutem festinabat, imputi dæmones laudem in corde subseminabant. At ille diuina inspiratione malignorū spirituum nequitiam pio, & religioso compendio vincere aggreditur. Describit in cellulæ pariete altissimarum virtutum appellationes, putà perfectæ charitatis, angelicæ humilitatis, mūdissimæ orationis, incorruptibilis castitatis, & huiuscemodi virtutum reliquarum. Cùm ergo illum cogitationes extollere cœpissent,

Climac. ibid.

E dicebat illis: Eamus ad arguentē, adueniensq; relegebat appellationes illas, sibiq; ipsi clamabat: Cùm has omnes possederis, tunc scies quàm lōgè adhucà Deo sis. Cùm enim eas possederis, [seruus eris inutilis, fecisti enim, quod facere debuisti.] Præterea confert maximè ad hunc gradum acquirendum, oculos à proprijs meritis & virtutibus auertere, nisi cùm aliud affectus gratitudinis postulat, & in peccatis ac defectibus figere. Nam homo, qui sæpe sua mala considerat, eum certè affectum generabit,

Luca 17. 10.

quem

quem hæc consideratio solet parturire, vt se pusillum & imperfectum, & cæteris viliorem reputet, qui tanta in se mala cognoscit. Hunc monet Gregnnus, vt interdum bona sua nesciat, ne propera notitia eorum per superbiam eleoetur. Bona, inquit, nostra & ignorare sapienter, & scire aliquando vtiliter debemus Ignoranda quidem sunt, ne infirmis nobis elationem præbeant; sed à perfectioribus scienda sunt, vt per deootionein crescant.] Tandem conducit omnia beneficia Dei, vt debita nostra, sicut re vera sunt, aspicere. Nam si qno plus habemus bonorum, eo amplius debitores somus, meritò quò meliores sumus, eò submissius de nobis sentimus, & omnibus tanquam pluribus debitis onerati, submittimur. Quisquis tibi, ô Domine, inquit Augustinus, enumerat vera merita sua, quid tibi enomerat, nisi munera tua? Et venerandus vir Ioannes Rusbrochius ait, eum, qui nunquam peccauit, aut minùs peccauit, maiorem caussam humilitatis habere, quàm illum, qoi magna peccata commisit: quia videlicet maiorum bonorum debitor est; quare debet se quasi maioribus obligationibus astrictum, magis submittere. Est, inquit, & alia præclarior humilitatis caussa, quam ignorare non debemus. Intemerata namque Dei genitrix, gloriosa semper Virgo Maria, cùm ab omni peccato sit præseruata, maiorem se humiliandi caussam habet, quàm beatissima Maria Magdalena, quæ sic diuina bonitate à peccatis liberata, sicut Virgo gloriosa ab ipsis præseruata fuit. Maius autem beneficium est, à vulneribus illæsum seruare, quàm inflicta curare vulnera. Itémque præclarius est, & maiori dignum gratiarum actione, seruari à peccatis, quàm de admissis consequi veniam. Quanto autem cumulatiora sunt in nos beneficia Dei, tanto & nos illi enim humilitate ac reuerentia gratias abundantiores agere sumus adstricti. Non solùm de peccatis nobis misericorditer indoltis, sed multò magis de iis quoque, in quæ incidere poteramus, nisi sua oos bonitate ipse custodisset; & non tantum de beneficiis iam collatis, sed de omnibus quoque bonis illis, quæ collaturus erat, nisi nostra hoc malitia præpedisset. Vnde si quis solerter aduertere velit, ex ipsis quoqoe virtutibus à Deo collatis, & ex Dei bonitate, quæ à profundiori ipsom ruina præseruauit, maiorem, præclariorémque humilitatis rationem, quàm ex hoc, quòd lapsus à Deo veniam meruit, & indulgentiam habet, inoenitque. Hæc ille.] Omnia ergo siue prospera, siue aduersa, siue booa, siue mala, nos ad hunc gradum humilitatis instigant: omnia nos ad hoc mittunt, vt nos minimos esse putemus. Quooiam pusillus est, qui semper peccatis & imperfectionibus vincitur; necnon & pusillus est, qui non ex se, sed ex dono gratiæ, & ex beneficiis quotidie susceptis, à maioribus malis seruatur. Minimus denique est, qui ex se oihil habet, & quicquid habet, gratis ab alio recepit; & beneficiis, quæ recipit, nunquam cumulatè respondet.

Greg. lib. 4 in 1. Reg. ad c. 10.

August.

Rusbrochius libel. de quibusdā præcipuis virt. ca. 10.

De quinto Gradu Humilitatis, qui est: Nolle ab hominibus honorari, &c.

CAPVT VI.

QVi se ipsom vilissimom ac minimum omnium existimat, quod quarto humilitatis gradu est consecutus, facilè ad qointum adueniet, vt scilicet ab hominibus magni æstimari, honorari, aut laudari non velit. Honor enim, & laus magnis ac præclaris viris debita est, qui perfectissima virtute eminent, qui egregiis operibus vacant, suáque auctoritate alios quasi humeris sustinent. Quæ autem dementia esset, si homo proprio iudicio suo minimus omnium, ac nollius pretij existimatus, sibi eos honores, eásque laudes cuperet, quas non conuersatio mea, sed vita immaculata, & vtilissimis ac præstantissimis operibus occupata deposcit? Fugam hoooris, ac laudis humanæ, in hoc quinto humilitatis gradu positam, ab ipso Magistro humilitatis accepimus, qui ad homines veniens, statum pauperem, secundùm mundi gloriam, & vitam nullis caducis honoribus splendidam, sed despicabilem ac obscurã, elegit. Potuit ille quidem ex hominibus ditissimis, & qui tunc in mundo regnarent, nasci: potuit, regnum Israëliticum temporale, aut certè Pontificiam dignitatem obtinere, & exequi: potuit, regum & Principũ more, viris nobilissimis & regali satellitio constipari. Potuit, sed noluit, & hæc omnia mundi magna contempsit, paupertatem autem, & infimum locum, & ignobilium societatẽ amauit, vt sectatores suos tantæ humilitatis exemplo ad contemnendos honores, & fugiendas laudes adduceret. Semel, post satiatã turbam quasi quinque millium hominũ, sine paruulis ac mulieribus, in deserto, tanto perculsæ miraculo gentes illæ ipsum regem acclamare voluerũt. Ipse autem quid fecit? Cum cognouisset, inquit Euangelista, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent
Ioan. 6. 11.
eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.] Noluit tẽporaliter regnare, & imperare hominibus, sed ministrare illis, vt superbiam illorum retunderet, qui de obtento honore ac mundi dignitate lætantur, & non parum mœrent, cùm in ordinem redigũtur. Qui profectò tam cæci esse solent, vt sibi persuadeant, se ad imperandum ac gubernandum fuisse natos, tempúsque terere, quod non in amplissimo munere gerendo posuerint. Sed Christus, ô superbe, aptius erat ad gubernandum, & ad munera reipublicæ Christianæ gerenda, nec à potioribus redemptionis nostræ muneribus imperio temporali distraheretur, & tamen noluit illud admittere, vt disceres, tuam cæcitatem & elationem agnoscere, & te ab honorũ desiderio subtrahere. Quare Gregorius bene ait: Sed quia idcirco in carne apparuit, vt non solùm nos per passionem redimeret; verumetiam per conuersationem doceret, exemplũ se sequentibus præbens, rex fieri noluit: ad crucis verò patibulum sponte peruenit. Oblatam gloriam culminis fugit; pœnam probrosæ mortis appetiit: vt membra eius videlicet discerent, mũdi fauores fugere; terrores minimè timere; pro veritate, aduersa diligere; prospera, formidãdo declinare; quia & ista sæpe per tumorem cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit; in illis autem, etiam quando se erexerat, sternit. In istis homo sui obliuiscitor; in illis verò ad sui memoriam, nolens etiam coactúsque reuocatur. In istis sæpe & antè acta bona depereunt; in illis autem longi quoq; temporis admissa terguntur. Nam plerumque aduersitatis magisterio, sub disciplina cor premitur, quod si ad regiminis culmen erupent, in elatione protinus vsu gloriæ permutatur. Sic ille.] Iterum à quodam laudatus est, sic eum interrogante: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?] Statim autem laudationem reiecit. [Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus.] Qua sententia bonitatem naturalem, ac per essentiam (vt vocant) soli Deo tribuit, ac sibi non vt homini (sic enim erat bonus participatione) sed vt Deo conuenire mõstrauit. Hoc verò facto, ô homo, tuã quoque securitatem reprehendit, qui passim inanes laudes aucu-

Gregor. 1. p. Pastor. c. 3.

Luca 18. 18. 19.

pas, & ex his etiam, quæ non habes, ab hominibus efferri & prædicari curas. In quo quàm sis inanis, ostendis, qui vento pasceris, & mendacissimo hominum plausu te implere & satiare præsumis.

Hanc eandem viam omnes Sancti ac Deo dediti homines ingressi sunt, qui nec honores ambierunt, nec ab hominibus laudari curarunt. Lege ipsorum egregia facinora, ac historias de illorum vita scriptas euolue, & contemptum honoris ac laudis vanæ, in quo eminuerunt, admirabere. Quidam eorum, virtutes eximias, quibus prædiri erant, absconderunt: alij, mirabilia, quæ patrabant, immo & stupenda miracula à Deo per ipsos facta, prout sibi fuit possibile, tacuerunt: alij, à ciuitatibus, & regionibus, in quibus laudabantur, & honore afficiebantur, fugerunt: alij, delatos honores, & amplissimas dignitates recusarunt. Erat vitæ illorum dux, Saluator noster Christus, quem non verbo tantùm, sed multò magis opere & veritate imitari gestiebant; & ideo quod ipse respuit, abiecerunt; & quod ipse voluit, nempe contemptum honoris & laudis, amplexi sunt. Nec se nimis coëgerunt, vt honores spernerent; quoniam se indignos honore putantes, facile hanc mentem induebant, vt sibi non debita refutarent.

Quamuis autem humiles, laude & honore affici nolint, ex eo quòd se putent bono laudis & honoris indignos, tamen multa in honore humano reperiunt, propter quæ contemnendus sit, & ab homine sapiente, nihili reputandus. Honos namque, & laus ab hominibus delata, inanis est, nullàque veritate aut stabilitate desiderabilis. Honos iste non in honorato, sed in honorante est, nam est sententia de honorato concepta. Hæc autem sæpissime non veritati, sed vanæ existimationi nititur, & impuris honorantis affectibus roboratur. Si enim iste prædas & rapinas in pretio habeat, eos honore prosequitur, quos videt corpore robustos, neruis prævalidos, & audacia ad diripiendum intrepidos. Si delicias amet, & carnis voluptates, laudat diuites, & rerum temporalium possessores, tanquam eos, qui pecunia, cui obediunt omnia, possunt, quæ delectent, mercari. Si curiositate pascatur, illos honore afficit, quos literatos, & sciolos, & loquaces nouit. Si superbia & ambitione tumeat, honorat publicis muneribus, & dignitate fulgentes. Quid dicam? Ipsi virtutis amatores sæpe suspiciunt magis, & honorant, non iustiores & sanctiores, sed quos vident esse magis suo ingenio & naturæ conformes. Ac tandem hic honos, istáque laus ab hominibus delata, non nos meliores facit, sed in nobis bonitatem, ob quam honoremur, supponit. Qua si careamus, eo ipso, quòd honoramur, contemptibiliores efficimur. Est enim indignum honorare, non aliud, quàm honore histrionem, regis personam agentem, afficere. Non ergo honos, aut laus appetenda est, sed vera laudis & honoris caussa. Quæ profectò non est alia quàm vera virtus, & conscientia immaculata, & hominis Deo fideliter seruientis vita non ficta. Vnde Augustinus ad quendam hæreticum verba faciens, ait: [Senti de Augustino quicquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset. Et ad alium: Si autem non aurem solam percutit iracundia criminantis, verumtamen conscientiam mordet veritas criminis, quid mihi prodest, si me continuis laudibus totus mundus attollat? Ita nec malam conscientiam sanat præconium laudantis, nec bonam vulnerat conuiciantis opprobrium.] Didicit hunc contemptum laudis humanæ Augustinus à Paulo dicente: Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die.]

August. lib. cont. Secundin. c. 1. to. 6. Idem lib. 3 con.

1 Cor. 4. 3.

Qui nam est, Paule, humanus dies? An naturalis lux, & ratio, quæ immensa Dei opera vult suæ capacitatis angustia concludere? An humanus intellectus, qui sine luce Dei fallitur, & occulta nequit aspicere? An dies huius vitæ, in quo homines, vt sibi videtur, res excusant, aut damnant, quo vsque veniat dies Domini, qui non pro vanis hominum opinionibus, sed pro meritis omnia diiudicet? Hos omnes dies, ac vniuersa humana iudicia, pro minimo habet Paulus, & laudes, aut vituperationes ab hominibus prouenientes, pro nihilo ducit, quia scit, mentis virtutem, & conscientiæ munditiem, non esse in signis honore afficientis, nec in ore laudantis, sed in assidua bonorum operum exercitatione iustè viuentis.

Nec solùm laudes humanæ inanes sunt, verùm & sunt adeò exiguæ, & angustæ, vt hac sola ratione essent aspernandæ. Nam breues terræ limites non transcendunt, & in vno regno, aut vna Prouincia à paucis deferuntur: & laude digni ab his paucis non semper, sed ad modicum tempus laudantur. Noui ego quendam, ad cuius conciones magna hominũ turba confluebat, qui eo die, quo ad populũ eximio plausu verba fecerat, post tertiam noctis horam, quando homines se somno dare cõsueuerunt, ita secũ cogitabat: Erit ne aliquis nunc in tota vrbe, qui mei sermonis recordetur? Certè nullus. Si ita est, quòd iam mei recordatio apud omnes istos cessauit, vanum erit, ex tãto labore tam breuem laudem quærere, & etiam ad veram laudem, quæ ex Deo est, & nunquam desituram, non tota mentis contentione festinare. Sed has angustias honorum, & laudum humanarum, gratum erit ex ore ipsius sapientiæ, quam Boëtius Seuerinus loquentem inducit, audire. At illa, inquit, atqui hoc vnum est, quod præstantes quidem natura mẽtes, sed nondum ad extremam manũ virtutum perfectione perductas, allicere possit, gloriæ scilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama meritorum. Quæ quàm sit exilis, & totius ponderis vacua, sic considera: omnem terræ ambitum (sicut astrologis demonstrationibus accepisti) ad cœli spacium, puncti cõstat obtinere rationem, id est, vt si ad cœlestis globi magnitudinem conferatur, nihil spacij prorsus habere iudicetur. Huius igitur tam exiguæ in mundo regionis, quarta ferè portio est (sicut Ptolomæo probante didicisti) quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartæ, si quantum maria paludésque premunt, quantúmque siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de peruulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum magnificúmque gloria tam angustis exiguisq; limitibus arctata? Adde quòd hoc ipsum breuis habitaculi septum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius vitæ ratione distantes, ad quas cùm difficultate itinerum, tum loquendi diuersitate, tum commercij insolentià, non modò fama hominum singulorum, sed ne vrbium quidẽ peruenire queat. Ætate deniq; Marci Tullij (sicut ipse quodam loco significat) nondum Caucasum montẽ Romanæ reipublicæ fama transcẽderat, & erat tũc adulta, Parthis etiam, cæterisque id locorũ gentibus formidolosa. Vidésne igitur quàm sit angusta, quàm cõpressa gloria, quam dilatare ac propagare laboratis? An vbi Romani nominis transire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur? Quid quòd diuersarum gentium mores inter se, atque instituta discordãt, vt quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum iudicetur? Quo fit, vt si quem famæ prædicatio delectet, huic in plurimos populos nomen

Boet. lib. 2 de con. l. pros.

proferte nullo modo conducat. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus, & intra vnius gentis terminos præclara famæ immortalitas coarctabitur. Sed quàm multos clarissimos suis temporibus viros, scriptorum inops deleuit obliuio? Quanquam quid ipsa scripta proficiunt, quæ cum suis auctoribus premit longior atque obscura vetustas? Vos verò immortalitatem vobis propagare videmini, cùm futuri famam temporis cogitatis. Quod si ad æternitatis infinita spacia pertrahes, quid habes, quod de nominis tui diuturnitate læteris? Vnius etenim moræ momentum, si decem millibus conferatur annis, quoniam vtrumque spacium definitum est, minimam licet, habet tamen aliquam proportionem. At hic ipse numerus annorum, eiusque quantumlibet multiplex ad interminabilem diuturnitatem, ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se inuicem fuerit quædam, infiniti verò, atque finiti nulla vnquam poterit esse collatio. Ita fit, vt quantitumque prolixi temporis fama, si cum inexhausta æternitate cogitetur, non parua sed planè nulla esse videatur. Vos autem nisi ad populares auras inanésque rumores rectè facere nescitis, & relicta cõscientiæ virtutísque præstantia, de alienis præmia sermunculis postulatis. Hactenus ille.] Cuius verba, si attentè considerentur, satis euidenter aperiunt quantæ sint humanorum honorum, ac laudum angustiæ; quorum cumulus in cor humanum iniectus, non magis, quàm guttula aquæ, capacitatem maris, implebit. Esto ergo quòd mundi honos verus sit; quia tamen exiguus est, à magnis animis, quales sunt animi humilium, debet despici: quia nunquam magnanimus exigua & vilia magni reputabit. Est autem humilis semper magnanimus, qui seipsum & omnia exigua despicit, & in solo Deo veræ magnitudinis, quam semper appetit, auctore confidit.

Est etiam res infamis & ignominiæ plena, honorem, ac laudem propter seipsam, aucupari. Quod quidem ipsimet superbi & ambitiosi manifestant. Hi enim voce nunquam suis prensationibus honorem huius sæculi tanquam finem præfigunt, sed aut bonum reipublicæ, aut custodiam disciplinæ, aut occupationem talenti commissi sibi, aut alios honestos fines se desiderare prætendunt. Si autem dignum existimassent, ad honorem, aut laudem, tanquam ad finem respicere, hoc faren non erubescerent. Discipuli sanè Domini cùm de prælatione & honoribus disputassent, rubore suffusi sunt, quòd id Dominus cognouisset. Interrogabat eos, inquit Marcus, quid in via tractabatis? At illi tacebant: si quidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset?] (Marc. 9. 32.) Quare tacuerunt? nisi quia rem probrosam putarunt, de primatu contendisse, & ad prælationem aspirasse? Et in hoc sensu ego illud Ioannis Climaci dictum intelligo: (Climac. gradu. 21) Cenodoxia, id est, inanis gloria, pro bonore ministrauit ignominiam, suis enim discipulis irata, confusionem illis maximam indixit.] Quomodo ex inani gloria confusio & ignominia generatur? Ita quidem, quòd vanæ laudis, & honoris mundani cupidi, sæpe illa faciunt, ex quibus suum superbum desiderium detegitur, ob quod ab aliis tanquam elati & ambitiosi damnantur. E contrà verò, qui has hominum laudationes plausúsque contemnunt, omnes in sui admirationem rapiunt. Sicut illa genere nobilissima, sed sanctitate multo nobilior & illustrior, Paula, de qua ait Hieronymus: (Hieron.) quòd fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quę virtutem, quasi vmbra, sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemptores.] Meritò profectò laus sectatores suos fugit quasi laudis & honoris indignos. Nam indignus est laude, qui laudem propter ipsam appetit, & non finem operum suorum in beneplacito Dei, atque in vera virtute, constituit. Hunc omnes detestantur, tanquam ordinis subuersorem, qui virtutum functiones in ipsam vanitatem intorquet; qui in ancillam sponsæ suæ (nam virtus sponsa est viri iusti, & laus virtutis ancilla) oculos impudicos inijcit: & qui, quod sibi quasi in additamentum datur, optimam esse substantiam, propter quam virtus quærenda sit, dicit. Si vis ergo, ô iuste, verè laudari, & honore affici, ab hac infamia te libera, quòd velis laudes honoréśque conquirere. Hæc namque voluntas malam de te in cordibus aliorum opinionem generat, quòd superbia tumeas, & velis non tam studiosus esse, quàm apparere, & non de veritate, sed de virtutis ostensione laudari. Potiùs ex humilitatis affectu à laudibus humanis absconde teipsum, & in infimo loco constitue, vt inde ad celsiorem exalteris. Ne gloriosus appareas coram rege,] (Prou. 25. 6.7.) nec tuam coram illo summo rege, qui omnibus præsidet, & vniuersa intuetur, aut sapientiam, aut virtutem ostentes: [& in loco magnatorum ne steteris,] nec eorum honorem, aut dignitatem habere procures. [Melius est enim, vt dicatur tibi, Ascende huc, quàm vt humilieris coràm principe.] Humiliaberis autem, si honorem tibi non debitum aut appetere aut captare præsumpseris.

Aliud quoque reperimus mundanorum honorum laudumque periculum, quòd dum honores ac laudes, quasi præmia sanctarum actionum, exquirimus; æternum præmium illis destinatum posthabemus. Et sicut diuiti epuloni dictum est: Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua: (Luca 16. 25.) ita his, qui honores quæsierunt, dicetur: Iam præmia vestrorum operum recepistis, non est cur aliud accipiendum expectetis. Et sanè alio loco honos, & laus humana à vanis hominibus experita, merces eleemosynarum, & bonorum operum, à Domino vocata est. [Amen dico vobis, ait, receperunt mercedem suam:] (Matth. 6. a 3.5.) non quidem quia inanis laus condignum sit præmium bonarum actionum: sed quia istæ ob vilem finem factæ, viles & malæ redduntur, & melius præmium non merentur. Misera est ergo illorum conditio, qui ex suis laboribus honorem quærunt, quoniam vili præmio sibi satisfieri concupiscunt. Qui enim pro virtute, quam agit, ait Gregorius; humanos fauores desiderat, rem (Greg. 8. mor. c. 28.) magni meriti vili pretio venalem portat. Et vnde cæli regnum mereri potuit, inde nummum transitorij rumoris quærit.] O nummum despicabilem, & nec respectu hominis dignum, quem si contempsisses, ex tuis laboribus thesaurum cælestem reportasses. Sed quia aspernari non audes, & quasi dignam mercedem tuarum operationum assumis, eris instar scirpi, de quo inquit Iob: Humectus videtur antequam veniat sol, (Iob. 8. 16.) & in ortu suó germen eius egreditur.] Virebis enim, & florebis in conspectu hominum, antequam sol iustitiæ Christus ad iudicandum adueniat, & in ipso ortu operum tuorum, germina eorum, nempe hominum laudes, & acclamationes, habebis. [Super aceruum petrarum radices (n. 17.) eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.] Cogitationes tuas, quæ sunt veluti radices operum, ad aceruum petrarum mittes, quia ex hominibus fatuis & sterilibus, qui in petris signantur, humorem vanarum laudum suges, & in æstimatione, quam apud eos obtineas, morari concupisces. [Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, (n. 18.)

& dicet: Non noui te.] Cùm Deus te à viuis subtraxerit, nequaquam te seruum agnoscet; dicétque, quod fatuis virginibus dixit: Amen dico vobis, nescio vos.] Quia opera licèt ex genere bona, accepta non habet, quæ præpostera intentio captandæ laudis humanæ à sua bonitate deiecit. Est ergo vanus honor ea sancta conuersatione quæsitus, qui nos cælestibus præmiis euacuat, & thesaurum illum, quem in æterna patria speramus, pro inani fauore & momentaneo commutat.

Matt. 25. 12.

His & aliis rationibus solent viri iusti seipsos ad contemnendum honorem adducere. Et præcipua caussa huius contemptus est, quia seipsos honore ac laude indignos existimant. Ad hunc sanctum affectum despiciendi honoris se adigunt, quia pro comperto habent, eos, qui verè & ex animo iter spiritus ingrediuntur, semper mundi honores, & hominum laudes fuisse aspernatos. Et sicut pauci sunt, qui se totos Deo consecrant, non iam religiosa professione, sed vita: ita pauci sunt, qui ad hunc gradum humilitatis perueniant. Nam, experientia teste, ait Laurentius Iustinianus, pauci reperiuntur numero in comparatione cæterorum, qui saltem naturali exagitati impulsu, præesse potiùs non ambiant, quàm subesse; laudari magis appetant, quàm despici, atq; plus concupiscant ab hominibus boni existimari, quàm mali.] Hos paucos tu, ô amator humilitatis, imitaberis, & appetitum laudis honorisque frænabis. Si quid habueris, cui laus & honos debeatur, illud, si potueris, prudenter abscondes. Periculosum est, talentum ad laborandum abscondere, & in sudario ligare: at valde tutum est, caussas accipiendi honoris & laudis occulere, & quemque se ab occasionibus elationis subtrahere. Moses sciens faciem suã radios lucis emittere ex consortio Domini, [posuit velamen super eã,] vt splẽdoris radios temperaret, & illud donum quasi abscõditum possideret. Sic vir humilis dona sibi concessa, humilitatis velo cooperit, ne dum sunt sibi honoris & laudis caussæ, sint etiam occasiones ruinæ. Tege & tu splendorem tuum, occulta bona tua, ne ea fures, siue fauores humani deprædentur. Si Deo placitum fuerit, ipse te manifestabit, ipse te è latebris extrahet, & super candelabrum ponet. Si autem ipse non dixerit: [Ascende superiùs;] caue ne ascendas, ne honores & laudationes inquiras, quia eas fortassis diabolus tibi suppeditabit, vt pereas. Hoc ingenium humilium est se abscondere, & ea sola voluntate Domini, ipsos manifestantis, & ad honores euehentis, velle honorari. Quare Gerson optimè ait: Verè humilis est, qui ex vera sui cognitione sibi vilescit. Hic se diuinis gratiis indignum computat, hic laudes horret, proprias veluti insidiatrices, tollere volentes ipsum in altum, vt lapsu grauiore ruat. Propterea deiicit se iugiter in terram suæ fragilitatis, prout de Antæo Gigante fingit fabula, cui ea casu suo in terram vires augebantur, sed in sublime leuatus ab Hercule strangulatus est. Hic se in omnem creaturam Dei peccasse fatetur, in cælum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt. Nullam ergo flagellationem ab eis reiicit, nullam læsionem, iniuriam nullam. Hic denique iudicia Dei magna, & occulta [velut tumentes super se fluctus] expauescit.] Iam in his verbis audiuisti radicem huius gradus, quem in ascensu humilitatis constituimus. Licèt enim ad despiciendos honores, & laudes, prædictis rationibus moueri possimus, tamen verus humilis fauores humanos contemnit, & reiicit, quia indignum illis se esse cognoscit. Cogitat se peccasse, cogitat, iniuriis, quibus Deum offendit, omnes etiam creaturas læsisse: cogitat, incõprehensibilia esse iudicia Dei, qui non semel consuenit nonnulla bona facta reproborum temporali prosperitate præmiare, & eos à regno perpetuo reiicere. Rectum ergo putat, qui humilis est, honorem sibi non debitum non appetere, &, vt æternum in cælis honorem habeat, temporalem honorem & inanem laudem despicere.

Iusti. lib. de Humilit. c. 1.

Exod. 34. 33.

Luc. 14. 10.

Gerson. ser. in cœna Domini. co. 2.

Iob 31. 23.

De Sexto gradu Humilitatis, qui est desiderare ab aliis contemni, & vilis haberi.

CAPVT VII.

MAGNVM & rarum est, honores non cupere, & laudes non appetere; sed multo maius atque sublimius, opposítum honorum & laudum, scilicet despicientias & vituperationes, optare. A quinto illo gradu ad hunc sextum ascendendum est; nec difficile erit tibi, si velut aquam bibisti iniquitatem, & aliquam notitiam tuæ fœditatis habes, pœnam etiam iniquitati debitam, nempe contemptum ac vilipensionem, potare. Redemptor certè tuus hanc aquam contemptuum & iniuriarum, pro te potauit, & nimiùm desiderauit, vt te ad huiusmodi desiderium alliceret. De eo quippe scriptum est: Ponet in puluere os suum, si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.] Ille quidem, ait, præ abundantia humilitatis, de seipso submissè sentiet, & tanquam homo peccatis oneratus (& oneratus illis erit, sed alienis, non propriis) nec oculus in cælum attollet, immò in terram se prosternet paratum ab omnibus conculcari. Id autem faciet, sperans quòd suo tempore exaltandus sit, & ad Patris dexteram collocandus. Non sibi sufficiens videbitur, contumelias & opprobria sustinere, sed præ desiderio contemptus, maxillas vltro percutientibus offeret, & tanquam maximam iniuriarum appetentiam habens, ad mensam eorum accumbens, se opprobriis & despectibus satiabit. Et ipse Dominus per Isaiam ait: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me.] Sponte, inquit, immo & libenter meipsum ad opprobria sustinenda disposui. Non me subtraxi, non me abscondi, sed præ desiderio contemptus me increpantibus & conspuentibus obtuli. Ab illo ergo hanc appetentiam vilipensionum discamus, nam opprobrium non modicum est, nos, discipulos eius qui opprobria dilexit, opprobria fugere, & contumelias detestari. Vnde Cyprianus hunc locum adducens ait: Et quisquam per ipsum nunc, atque in ipso viuens, extollere se audet, & superbire, immemor & factorum, quæ ille gessit, & mandatorum, quæ nobis vel per se, vel per Apostolos suos tradidit? Quòd si non est maior domino suo seruus, qui Dominum sequuntur, humiles, & quieti, & taciturni vestigia eius imitentur.] Desiderauit igitur Magister noster Christus despici, atque contemni, & hoc desiderium ostendit, cum non sine triumpho, & lætitiæ signis ciuitatem, in qua passurus erat, intrauit. Ostendit & illis verbis: Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur?] Baptismum appellat mortem, cruciatus, alapas, sputa, contumelias, contemptus, iniurias: quia hæc omnia aduersa & horribilia illi præ amoris magnitudine instar balnei erant, in quo ad fomentum mergeretur. Arctabatur cor eius sanctissimum, & angustabatur contemptionum & iniuriarum desiderio, vt nos ad hæc desideranda concitaret, quorum præsidio nobis æterna gloria proueniat. Tanta Domini dignatio est, inquit Beda, vt infundendæ

Thren. 3. 29.

Isa. 50. 6.

Cypr. lib. 1. epist. 7. ad Rogatian.

Luca 12. 50.

Beda ibi.

nobis

nobis deuotionis, & consummandæ perfectionis in nobis, & maturandæ pro nobis, studium passionis sibi inesse testetur. Qui cum in se nihil habuerit, quod doleret, nostris tamen angebatur siue coarctabatur ærumnis: & sub tempore passionis, mœstitiam prætendebat, quam non ex metu mortis suæ, sed ex mora nostræ redemptionis assumpserat.] Si ille angebatur, vt pro nobis ludibria sustineret; quàm rationi consentaneum est, vt nos desiderio contemptus angustemur, vt per illum tanquam per humilitatis gradum perfectissimũ, cœlestes honores consequamur?

Fortassis cogitabis hanc humilitatem adeo perfectam, vt irrisiones & contumelias concupiscat, esse humilitatem hominis Dei, quam purus homo desiderare quidem potest, sed habere omnino non potest. Falleris protius, si ista cogitas; nam & sancti homines gratia Dei adiuti, ita appetitũ honoris & laudis vicerunt, vt eam perfectè consequerentur. Esset præter institutum nostrum id exemplis comprobare. Sed si tu versatus fueris in legendis Ecclesiasticis historiis, statim memoriæ occurret magna turba sanctissimorum virorum, qui dignitates oblatas contempserunt, & iam habitas constanter repudiarunt, vt contemptum honori præponerent, & in humili statu delitescerent. Alij, spiritu Dei acti, aliqua gesta omniũ oculis obiecerunt, non quidem mala, sed primo aspectu inepta, & hominibus sapientiæ studiosis indigna, quibus sibi stultorum & vilium nomen acquirerent. Hoc autẽ, nõ pusillanimitatis sed magnanimitatis est opus. Sunt enim humiles, mente sublimi & excelsa, qui ista caduca, & communibus hominibus admirabilia, contemnunt, & sola cœlestia concupiscunt. Quis ambigat huius gradus humilitatis participem fuisse Paulum, qui dicebat: Complaceo mihi in infirmitatibus meis, in cõtumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo.] Gaudium namque & exultatio, rei est præsentis, antea concupitæ, & multis votis desideratæ. Si ergo Paulus in persecutionibus & contumeliis præsentibus exultabat; absque dubio cùm absentes erant, appetebat, & pro amore Christi eis subesse desiderabat. Quis etiam neget, reliquos Apostolos eodẽ gradu fuisse potitos? Qui ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.] Eadem enim ratione conficitur, eos, contumelias, irrisiones, & ludibria cupiuisse, quorum præsentia lætabantur. Hos viri perfecti sequuti sunt, qui cõtumeliarum ac despectionũ desiderio aliqua sibi reprehẽsione digna esse finxerunt. Quorũ memoriam faciẽs Ioannes Climacus, hæc inquit: Si hic tandem finis, & ratio, & modus est supremæ superbiæ, virtutes, quæ nõ adsint, gloriæ causâ simulare, id profectò erit altissimæ humilitatis argumentum; culpas, quæ iisdem non adsint, in quibusdam rebus, vtilitatis caussâ, vel gratia, confingere. Quod fecit, qui panem & caseum sumpsit in manibus, abiectionis suæ gratia. Et sanctus ille, qui veste reiecta, absque vlla passione, quippe castissimus, ciuitatẽ circuiuit nudus. Non metuent huiusmodi iam, neque curabũt hominũ offensam, cùm iam per orationem, virtutem eam consecuti sunt, vt omnes inuisibiliter ædificent, cũctisque satisfaciant. Qui prius curat, secundo isto se carere significat. Vbi enim Dominus nos audire paratus est, ibi omnia facere tutò valemus; præstat enim cõtristare homines, quàm Deum. Gaudet quippe Deus, cùm nos contendæ vanissimæ elationis causâ promptè videt ad ignominias currere. Parat autem huiusmodi certamina superna peregrinatio. Magnorum enim re vera est pati, suis esse ludibrio. Non te ea, quæ dicta sunt, perturbent. Nemo vmquam repentè vno simul passu

2. Cor. 12. 10. — *Actor. 5. 41.* — *Climac. gradu 25.*

A scalæ gradus omnes conscendere potuit. In hoc cognoscet nos Dei esse discipulos, non quia nobis dæmonia obtemperant, sed quia nomina nostra in humilitatis cœlo conscripta sunt. Hæc ille.] Non licet quidem humilitatis assequendæ gratia mentiri, neque per mendacium, aut falsitatem, aliquid reprehensione dignum nobis inesse confingere. At ex desiderio contemptus, defectus proprios aperire, aut quod nobis probro dari potest, sine vllo peccato simulare, fecerunt illi viri sanctissimi, qui non minori cura irrisiones pro Christo, quàm mundani, honores, amplexi sunt. Faciunt & nunc aliqui eodem humilitatis desiderio succensi. Nam & nos necdum senes sumus, & in hoc genere mirabilia inter nostros vidimus, dum voluerunt illorum antiquorum feruorem æmulari. B

Est verò hoc desiderium contemptus, virtutum operimentum optimum, quo pulchræ custodiuntur, & mundæ. Puluis enim inanis gloriæ adeo viscosus est, vt facilè præcordiis adhæreat, & virtutes inficiat, quem vix poteris scopula multiplicis considerationis excutere. Quod ergo erit securum aduersus hunc puluerem remedium, nisi curare ne supra vestes animæ nostræ cadat, id est, ne ad virtutes accedat? Non accedet autem, si nos desiderio propriæ vilipensionis tegamus, & honorem nostrum propter Christum contemni ac vilipendi putemus. Cor namque adeo spirituale, & setium, vt sui contemptum cupiat, gloria vana non titillat, & opertum hoc propriæ humiliationis desiderio puluis vilissimus laudis humanæ nõ fœdat. C Præceptum est à Domino, vt tabernaculum pellibus tegeretur, ne ex imbribus, & ex puluere, & aliis similibus, aliquam immunditiam contraheret. Facies, inquit, & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis, & super hoc rursum aliud operimentum de ianthinis pellibus.] Tribus operimentis tabernaculum tectum est, sagis nempe ciliciniis, de quibus suprà dictum erat. Facies & saga cilicina vndecim ad operiendum tectum tabernaculi:] de pellibus rubris, & pellibus ianthinis.] Sed quod est mysticum tabernaculum, nisi mens viri iusti, virtutibus & donis cœlestibus exornata, in qua Deus ipse habitare, & responsa dare cognoscitur? Hoc ad custodiam tribus operimentis tegatur: Primũ sit cilicinum, quod corporis castigationem significat, & dum corpus domat, mentem seruat. Secundum sit ex pellibus arietum rubris, quod affectuum mortificationem indicat, & dum cordis motus inordinatos D comprimit, mentem à peccato custodit. Tertium sit ex pellibus hiacinthinis, id est coloris cœlestis; hoc autem desiderium contemptionis & despicientiæ designat: nam qui illud habet, quasi à terra discessit, & se cœlestibus spiritibus iunxit. Huius autem desiderij præsidio se à prouenientibus ex laude humana immunditiis abscondit. Nam licèt honores & laudes nolis, si hoc desiderio contemptus careas, cùm offeruntur, gratè suscipies, & earum tactu fœdaberis. Necesse est ergo, oppositum honorum & laudum, scilicet inhonorationem & vituperia, cupere, ne laudes oblatæ cor tuum per complacentiam tangant, illudque contagione sui tactus inficiant. Neglecto E quippe hoc desiderio, non difficulter diabolus per honoris & laudis cupiditatem, non tantùm iustorum virtutes fœdabit, sed etiam in præcipitium impellet. De quibus Prosper loquens, ait: Tantam itaque firmitatem, & iam sublime propositum qua impugnatione diabolus posset adoriri, nisi vt quibus non poterat persuadere vitiorum amorẽ, immitteret laudis cupiditatem; & inde nouissima instrueretur tentatio, vnde nocuit prima deceptio? Nõ itaque desidiosis &

Exodi. 26. 14. — *n. 7.* — *Prosper epist. ad Demetria.*

tepidis, neque inertibus & incultis, sed magis quibusdam animis sedulis, & bonorum actuũ probitate luculentis, per gloriam irrepsit humanam: & quos impulsione non mouit, elatione deiecit. Quanto enim clariores erant meritis, tanto eos aptiores suis inuenit insidiis. Hæc ille.] Quomodo igitur isti se ab huiusmodi insidiis liberabunt, nisi spernendo, quod diabolus obiicit, & oppositum optando eius quod ipse proponit?

Ex hoc etiam honoris laudisque contemptu, & ex ludibriorum, pro Christi amore, desiderio, nascitur sancta libertas, qua verus humilis, nec timet loqui quæ oportet, nec quæ necessaria aut vtilia sunt, operari. Nam qui sunt illi, quos notat Isaias? *Isaia 56. 10.* Speculatores eius, inquit, cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.] Nonne hi sunt, qui (B) nesciunt humanos honores & populorum laudes contemnere? Speculatores sunt, sed cæci, qui putant se aliquid insequi, nihil tamen nisi ventum & auram transeuntem apprehendunt. Duces, sed ignari, qui pro veritate vanitatem diligunt, & pro substantia vmbram complectuntur. Canes, sed muti, qui non audent arguere, obsecrare, increpare in omni patientia & doctrina, ne ab aliquo, quem iusta increpatione læserunt, aliquid sibi bonæ opinionis detrahatur. Prorsus hi vident vana, & amant somnia, quia oculos suos intendunt in rerum sæcularium gloriam inanem, quæ similis est somnio, & phantasiis dormientium. Hanc amant, vt tempus inutiliter terant, &, quod maius est, salutem suam perdant. Qui etiam (C) sunt illi, qui detractionum, aut persecutionum causâ sanctam conuersationem arreptam deserunt, & ad pristinas leuitates dilabuntur, nisi, qui amore honoris & laudis tenentur? Quibus si contemptus honorum, & desiderium propriæ vilipensionis artisisset, numquam pro inepto cuiusdam verbulo, virtutis se sectatores negassent. Petrus, timore mortis, aut cruciatuum, Christum negauit: sed heu multi hodie ipsum negant, aut palam ei seruire non audent, ne ab insanis hominibus irrideantur. Audiunt Christum dicentem: *Matth. 10. 33.* Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.] Sed ita victi sunt honoris ac laudis desiderio, vt malint, negantes se esse seruos Christi, à Christo apud Patrem negari, quàm hominum contemptum incurrere. (D) Cùm tamen si homines illos irrideant, nihil illis mali obueniat: si autem Christus eos non agnoscat, ad summam redigantur miseriam. *Chrys. ho. 25 in Matth.* Nam, vt ait Chrysostomus: Si tu negaueris Christum coram hominibus, denegans Christum, illi nocere non potes: si autem te negauerit Christus coram Deo, denegat, qui perdere potest in igne æterno.] Nihil ergo efficacius ad loquendum libere, quando id exigit gloria Dei, & ad sanctè viuendum, licèt inter impios habitemus, qui nos ob virtutis actus irrideant, quàm honorem contemnere, laudes humanas conculcare, & vt dignos opprobrij & contumeliæ, hæc vero desiderio pro Dei amore percupere.

(E) Illud, tu, opprobrium, ô serue Dei, illum contemptum metue, quẽ sanctus Dauid formidabat, cùm canebat: *Ps. 118. 22.* Aufer à me opprobriũ, & contemptũ, quia testimonia tua exquisiui.] Hoc enim est opprobriũ maledictionis æternæ, quod superbis paratũ est; de quo antea dixerat: *v. 21.* Increpasti superbos: maledicti, qui declinãt à mãdatis tuis.] Ab initio, inquit, superbos odio habuisti: superbum Luciferũ cum complicibus suis è cælo eiectum æternis suppliciis destinasti, primũ parentẽ altiora se appetentẽ de paradiso trusum multis (A) ærumnis confecisti, & elatos animos semper maledictione mulctasti. Amoue igitur à me huiusmodi maledictionẽ pessimã opprobrij & contẽptus plenã, siquidẽ ego non superbiui, nõ me aduersùs tuam voluntatẽ erexi, sed mãdata tua seruaui. Hoc itaque opprobriũ, hunc contemptũ extimesce: opprobria verò & contemptus hominũ concupisce, sciẽs quia quem homines stultè reprobãt, hunc Deus probare cõsueuit. Quod enim, inquit Ambrosius, in hoc mundo *Ambr. in Psal. 118 ser. 3. v. 6* contẽptui, hoc pretiosum est apud Deũ. Deniq; humilitas in hoc mũdo contẽnitur, sed Dei iudicio cõprobatur. Erũ publicanus se humiliauerit, exaltatur. Audi quẽ pro nihilo nõ habeat Deus. Quicũq; sanctus est, qui sine macula viuit, veritatẽ custodit, non appetiuit proximũ suũ, ad nihilũ deductus est in cõspectu eius malignus; omnia, quæ malitiæ sunt, reprobauit: (B) hic talis deuotione humilitatis à Deo comprobatur. Superbi autẽ, velut Pharisæus, arrogantia sua pro nihilo ab illo æstimantur. Hæc ille.] Si autem hunc versiculum non de contemptu maledictionis æternæ, sed de huius vitæ opprobriis ab hominibus illatis intelligas, scito, viros iustos, non propter se, sed propter inferentes, hæc opprobria contemptúsq; timere. Nouerunt enim illi inimicos suos diligere, & ne ipsi inimici delinquant, volunt opprobriorum & contemptuum emolumẽto carere, quæ si in malum hostium suorum non cederent, animo libenti pro humilitatis desiderio susciperent. Et hunc sensum indicat Augustinus, sic scribens: *Aug. ibi. concione 9.* Christi corpus ista cùm dicit, numquid ab impiis & superbis audire opprobrium (C) atque contemptum, vllam deputat pœnam, cùm potius inde perueniat ad coronam? Cur ergo quasi graue aliquid aut intolerabile à se poscit auferri, nisi quia, vt dixi, orat pro ipsis inimicis suis, quibus esse prospicit noxium, obiicere sanctum nomen Christi, tamquam opprobrium Christianis, & eius à Iudæis irrisam crucem, totámq; humilitatis Christianæ medicinam, qua sola tumor ille sanatur, quo inflati cecidimus, & iacentes amplius intumuimus, eâ se tamen superbia permanente, & crescente, contemnere? Dicat itaque corpus Christi (iam enim diligere discit inimicos suos) dicat Domino Deo suo, *Ps. 118. 22.* [aufer à me opprobrium, & contemptum, quia martyria tua exquisiui,] id est, opprobrium, quod ideò audio; & cõtemptum, quo ideò contemnor, quia martyria tua exquisiui; aufer à me. (D) Inimici enim mei, quos à me præcipis diligi, qui magis magísque moriuntur, & pereunt, cùm martyria tua contemnunt; & criminãtur, in me profectò reuiuiscent, & inueniẽtur, si martyria tua venerentur in me. Sic Augustinus.] Ne igitur opprobriũ ab hominibus proueniẽs, quod sancti cupiunt, despicias: ne contemptũ, quem illi amãt, pro amore Christi contemnas, sed potiùs summis votis amplectere. Scitóque, contemptum istũ præsentissimum esse humilitatis assequendæ remedium. Vt enim dixit Dorotheus: *Dor. doct. 22.* Contẽptus duos modos habet, vnũ à corde, alterum ab hominibus. Maior autẽ, qui est ab hominibus, quàm qui est à corde. Neque adeò laborare nos facit, qui à corde est, vt qui ab hominibus; cor enim ad hoc admodũ paritur. Currere autẽ sua spõte (E) ad vilia exercitia, nullius profectus est, quin potiùs inanis gloria. Sed cùm tibi vile aliquid præcipitur, neque tu cõtradicis, sed iussa facis cum omni mãsuetudine & obediẽtia, tunc fit hoc ad profectũ: & hoc est contemptum suauius habere. Desidera cõtemni, & pro nihilo haberi, quia iustũ est vt puluis & cinis cõtemnaris. Desidera contemni, vt Christo capiti, qui factus est opprobrium vicinis suis, & timor notis suis, similis efficiaris. Desidera contemni, vt secure virtutibus exorneris. Desidera contemni, ne ob

appetitum honoris, à bono & æquo retrahatis. Desidera tandem contemni, vt tuo contemptu, quem in hac vita sustinueris, æterna gloria coroneris.

De septimo gradu Humilitatis; qui est, ex accepto honore, aut laude, dolore affici.

CAPVT VIII.

SOLENT humiles, honorem, laudémque ab hominibus delatam, contemnere, despicientiam ac vilipensionem sui concupiscere; honores verò non possunt effugere, neque ad gloriam confusionis pro Christo sustentatæ peruenire. Illi quidem crucifixi sunt mundo, sed mundus non est crucifixus ipsis, qui illos fugientes insequitur, delitescentes quasi digito monstrat, & in imo iacere volentes, ad fastigium dignitatis efferre conatur. Hinc iam ad alium gradum humilitatis efferuntur: nam qui sui contemptū desiderabant, videntes se ab omni contemptu alienissimos, & laudibus, honoribus, & dignitate præfulgidos, suam vicem dolent, & statum illum oculis insipientium fœlicem, sed re vera periculosum, timent. Superbiæ namque & insipientiæ indicium esse, dignitates aut ambire, aut concupiscere, Salomon in Prouerbiis expressit. *Prou. 17. 18.* Stultus, inquit, plaudit manibus, cùm spoponderit pro amico suo.] Quem locum intelligendum esse de his, qui dignitatem, ac curam aliorum suscipiunt, docet venerabilis Beda, sic scribens: *Beda ib.* Stultus est, qui cùm animam fratris suscipit regendam, de suis gloriatur actibus, & non potiùs ei humili compassione, quicquid potest auxilij salutaris impendit. Hoc ergo est stultorum & sapientum, seu superborum humiliúmque discrimen, quod illi sponsione à se pro subditis facta, quando dignitatem admittunt, lætitia gestiūt, & quasi præ exultatione manus complodunt. Hi verò cùm se fideiussores subditorum considerant, pro quibus sunt rationem reddituri, non modico dolore afficiuntur. Ex quo apparet nostrorum temporum miseranda fatuitas, in quo electis ad aliquam dignitatem congratulamur, & explosis condolemus. Cùm tamen æquum esset contrà facere. Nam ad dignitatem euectis, propter onus & periculum, quod subeunt, condolendum esset, & reiectis, tamquam à periculo & debito liberis gratulandum. Certè cùm Mathias ad Apostolatum electus est, & Ioseph, seu Barsabas iustus, prætermissus, *Actor. 1.* non legimus illum gratulationem aliquam à fidelibus, aut istum signum doloris audiuisse. Illa autem electio, si quæ alia gratulationem non modicam exigere videbatur, qua in locum Iudæ suffectus, non hominum suffragiis, sed Dei iudicio ac voluntate, fuit iusto prælatus. Sed neque huic ita electo fuit gratulandum, quoniam ad onus electus, quoniam cura animarum onustus, quoniam ex natura oneris mille periculis casus expositus. Ipse Iudas, in cuius locum successit Mathias, ab ipso Christo electus fuit, & tamen sua culpa, non tantùm dignitatem perdidit, sed & vitam æternam amisit. Saul quoque à Domino rex factus est. *1. Reg. 10. 1.* Audiuit enim Samuelem dicentem sibi: Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius.] Sed quia muneri sibi commisso defuit, etiam fuit à Domino reprobatus. Si verò nec electis à Domino, propter pericula, quæ cum dignitate subeunt, gratulandum fuit, quanto minùs illis est miseris collætandum, qui honores cupiunt, dignitates ambiunt, & vt imperent, seipsos discrimini propriæ salutis submittunt.

Longe itaque abest à veris humilibus, honoris ac dignitatum desiderium, aut gaudium de honorifico gradu suscepto; quem tristi vultu intuentur, & non sine sensu doloris admittunt. Meritò autem dixi, sine sensu doloris, quoniā multi hodie cùm honorantur, aut cùm ad dignitatē euehuntur, dolorē & tristitiam simulant, pauci verò sunt, qui eam verè concipiant. Est enim ambitio adeò animis sapientium inuisa, vt hi, qui dignitatem totis desideriis cupierunt, & caro etiam pretio coëmerūt, vtile sibi putent dolorem de accepto munere fingere, ne propter ambitionem sapientibus sint & ipsi cōtemptui. Ex aduerso verò humiles, sæpe ne apud homines humiliū & Sanctorum opinionem sibi concilient, sensum doloris, quem de oblata sibi dignitate concipiunt, prudenter abscondunt. Malunt enim duplici dolore tangi; altero, quo munus sibi inuisum obeunt; altero, quo priorē dolorem supprimunt, quàm ab hominibus ob despicientiam muneris honorari. Sed sæpe mœrorem suū dissimulare non possunt, quia vix sufficientes ad saluandas animas proprias, ad curandam aliarum salutem præcepto coguntur. Legunt illi in Apostolo: *1. Tim. 3. 1. 2.* Qui Episcopatum desiderat, bonū opus desiderat. Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse;] & quia se nequaquam irreprehēsibiles sentiunt, meritò munus, quod vitam immaculatā poscit, effugiunt. Intellexerunt illi optimè sensum Apostoli, qui eo verbo non ad desiderium muneris prouocat, sed ad vitam ab omni labe purā, & ad labores, & mortis sustinentiam inuitat. Sic profectò Gregorius magnus sanctitate, & mirabilis humilitate, hunc locū est interpretatus. *Greg. Pastor. 1. p. c. 8.* Fauet, inquit, ea desiderio, & terret ea præcepto, ac si apertè dicat: laudo quod quæritis, sed priùs discite quid quæratis; ne dū vos metipsos metiri negligitis: tanto fœdior vestra reprehēsibilitas appareat, quanto & à cunctis cōspici in honoris arce festinatis. Magnus enim regendi artifex fauoribus impellit, terroribus retrahit, vt auditores suos, & de scripto irreprehensibilitatis culmine restringat, à superbia; & officium laudando, quod quæritur, cōponat ad vitam: Quamuis notādum, quòd illo in tempore hoc dicitur, quo, quisquis plebibus præerat, primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit Episcopatum quærere; quando, per hunc quemdam dubium nō erat ad supplicia grauiora peruenire. Vnde ipsum quoque Episcopatus officium boni operis expressione definitur, cùm dicitur: Si quis Episcopatum desiderat, bonū opus desiderat.] Ipse ergo sibi testis est, quia Episcopatum non appetit, qui non per hunc, boni operis ministeriū, sed honoris gloriā quærit. Hæc ille.] Meritò ergo erubescunt humiles, cùm ad sublimia vocantur, cùm in candelabro dignitatis ponūtur, quia ipsa admissione dignitatis se immaculatos & irreprehensibiles, & perfectos profitentur. Et quæ maior caussa doloris, quàm si verè humilis seipsum sanctū fateatur, & nō iam ore (quod minus est) laudet, sed ipsa se actione commendet? Meritò Zara ligatam coccino manum retraxit, *Gen. 38. 28.* & quasi se præ rubore vinculi splendidioris abscondit, quia viri humiles, accepto splendido dignitatis amictu, præ dolore & tristitia quasi manum retrahunt; & dum se abscondere volunt, quasi aliis locum priorem ac digniorem relinquunt.

Humilium sanè virorum est, locum sublimem cum dolore suscipere, eúmque, modò licitè possint, detrectare. Quod pulchrè delineatum est in illa parabola Ioathan, filij Gedeon, qua ciues Sichē, ingratitudinis & infidelitatis admonuit. *Iud. 9. 8.* Ierunt, inquit, ligna, vt vn-

gerent

getent super se regem; dixerúntque oliuæ: Impera nobis.] Non ipsa venit, non principatú ambiuit, non se aptam ad gubernandum prædicauit. Sed magis se in suo loco continuit; donec ab aliis arboribus inuitata est ad regnum, & ad imperandum inducta; sed nec sic precantibus, & impellentibus acquieuit; immò oblatum splendidum munus reiecit, dicens:
n. 9. Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dij vtuntur, & homines, & venire, vt inter ligna promouear? Oliua iustos humiles signat, gratia deuotionis vnctos, & in diuinorú contemplatione suspensos, quorú suauis spiritus & Deo cultui est, & hominibus fructui. Hunc illi nolût deserere, propter imperium; quia vel experientia, vel aliorum relatione didicerunt, quàm difficile sit, inter curas ac sollicitudines huius vitæ deuotionis
n. 10. gratiam seruare. [Dixerúntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe.] Ficulnea quoque ad regnum inuitata est, quæ illorum iustorum humilium est typus, qui in actiua vita positi, bonorum operum sunt feraces, & nolunt propter dignitatis assumptionem, cui multi sæpe se defectus admiscent, suauitatem suorum laborum amittere.
n. 11. Ideóque ficus nomine eorum dicit: [Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructúsque suauissimos, & ire, vt inter cætera ligna promouear?] Ac si diceret: Non est æquum, vt ego lubens suauitatem actionum mearum pro aculeis curarum relinquam, & cùm securè viuam, me periculis, quæ ex prælatio-
n. 12. ne nascuntur, exponam. [Locuta igitur sunt ligna ad vitem: Veni, impera nobis.] Quæ & regimé quoque subire etiam inuitata contempsit. Nam & vitis, eorum humilium est typus, qui charitate Dei, & proximi inebriati, animas saluare contendunt. Hi autem opus charitatis amant, sed onus obligationis iustitiæ, & dignitatem, cui opus solet adiungi, subire detrectant. Quorum vitis vocem assumens, ait:
n. 13. [Numquid possum deserere vinú meum, quod lætificat Deum, & homines, & inter ligna cætera promoueri?] Zelus, inquam, meus, quo Deo placeo, & fratribus prosum, non tam vilis pretij est, vt sit pro munere publico relinquendus, quod terrenis occupationibus noctes diésque terit, & vtilioribus functionibus vacare non finit. Si ergo hi nolunt regere, quis imperitabit? Si hi habenas imperij non accipiunt manibus, quis gubernabit? Certè hi gubernabunt: & væ congregationi, cui isti non præsunt. Sed gubernabunt jussi, regent tracti, imperitabunt Dei voluntate, & maiorum præcepto compulsi. Superbus autem non sic; sed iste leui signo vocatus, statim lætus adest, vt dignitatem rapiat, quòd si non vocetur, ipse se ingerit. Hic est rhamnus, qui audito
n. 14. hoc verbo; [impera nobis,] sine vllo timore, immò
n. 15. & sine pudore respondit: [Si verè me vobis regem constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite: si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani.] Rhamnus genus est rubi primùm molle, deinde aculeis, & spinis pungentibus obsitum, quod vento agitatum (si Iosepho fides habenda est) ex se ignem emittit. O pulchra hominis superbi & arrogantis imago! Vide superbi ementitam benignitatem, Si verè me regem constituitis, quando ita vultis, venite, ego enim vos protegam vmbra mea, & ab omni malo defendam. Sed vide veram crudelitatem. Si non vultis, egrediatur ignis de me, & deuoret præcipuos ex vobis. Ergo hic cótra aliorum volútatem seipsum intrudit. Si non vultis, inquit, me vocare, me inuitare, me eligere, ego me ingero, & per fas & nefas munus honorificum inuado, & in eo positus, meis malis exemplis, & ver-

A bis iracundis, & duro ac iniusto imperio, ceu rhamnus, animas vestras cruento. Superborum igitur est, honores & dignitates appetere, & de illorú assecutione gaudere. humiliú verò, hæc eadem reiicere, & cùm non possunt, de onere humeris accepto tristari.

Habent quidem humiles sapientiam, habent peritiam literarum, habent non modicam dexteritatem in negotiis gerendis; habent & cor magnum, vt possint aliis præesse, & populos ac gentes gubernare. Hæc habent, & se habere cognoscunt; neque enim humilitas insipiens est, aut stulta (quemadmodú iam diximus) quæ dona cœlitùs sibi data non agnoscat. Et tamen nec honorari, nec aliis præfici appetút, &, si præficiantur, munus & prælationem cum dolore subeunt, quoniam sciunt, talenta naturalia nihil ad
B præfecturam rectè obeundá prodesse, nisi auxilium Dei, & eius voluntas, accesserit. Sæpe magni, & oculis omnium ad gubernandum aptissimi, à Domino reiecti sunt: & paruuli, de quibus nihil eximium sperabatur, electi. Mittitur Samuel ad vngendum in regem vnum ex filiis Isai. Videns autem Eliab adolescentem robustum, & facie decorú, & primo aspectu ad imperium aptissimum, interrogat: [Num coram Domino est Christus eius? Et Dominus ad eum: Ne respicias vultum eius, nec altitudiné staturæ eius, quoniá abieci eum, nec iuxta intuitú hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ parent; Dominus autem intuetur cor.] Hic, & alij similes contempti sunt: paruulus verò, & quasi relegatus ad pascendas oues, & pro nihilo habitus, suffragiis totius 1. Reg. 16. 7.
C cœlestis curiæ, ad regnandum eligitur, & quem homines contémnebant, Deus approbat; & quos illi probabant, reprobat. Quis hæc audiens, licèt doctus sit, licèt prudens, licèt magnanimus, licèt omnibus donis ad regimen ornatus, ad nomen prælationis non contremiscat, dum an ab hominibus tantùm eligatur, & an à Deo sua electio improbetur, ignorat? Humilis profectò timebit, & formidabit: stultus verò, atq; superbus, licèt vitiis scateat, licèt prauis moribus corrumpatur, prælationé subire non metuet. Hunc, & eius similes miratur Bernardus exponés illud Canticorum: Posuerunt me custodé in vineis.] Bernard. ser. Miror, ait, audaciá plurimorú, quos videmus de suis vineis nó colligere nisi spinas, & tribulos, vineis tamen dominicis etiam se ingerere non vereri. Fures
D sunt, & latrones, non custodes, neq; cultores. Qui statim quid de sua prælatione sentiat, & quo mœrore verus humilis aliis præsit, sic explicat. Hoc illis. Væ autem mihi etiá nunc à periculo vineæ meæ: immò magis nunc quando pluribus intentus, minùs circa vnam diligens, minúsque solicitus fieri cogor. Nec sepem circumdare, nec torcular fodere in ea licet. Heu destructa est maceria eius; & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viá. Patet exposita tristitiæ, iracundiæ, atque impatientiæ peruia. Demoliuntur eam sedulæ quædá vulpeculæ instantiú necessitatú. Irrumpunt vndiq; anxietates, suspiciones, solicitudines. Turbæ discordiarú, caussarú molestiæ rará horá desunt. Non est prohibendi facultas, non copia declinandi, sed nec orandi spatiú. Quo imbre
E lacrymarú persundere sufficiá [sterilitatem animæ meæ?] Vineæ meæ volui dicere, sed de psalmo sic incidit, propter vsum, & sensus idé est. Nec piger ex- Ps. 34. 12 toris, qui admonet similitudinis, quia non de vinea sermo est, sed de anima. Ergo anima cogitetur, cùm vinea legitur. Siquidé sub huius specie, & nomine illius sterilitas deploratur. Quibus ergo lacrymis rigabo sterilitaté vineæ meæ? Omnes palmites eius aruerût præ inopia. Iacent sine fructu, eo quòd non habeant humorem. Iesu bone, quos fasciculos sar-

mentorum ex eis in tuo quotidie sacrificio ustio contritu cordis mei, te teste, absumit? Sit obsecro sacrificium tibi [*Psal. 50.*] [spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatú Deus ne despicias.] Hactenus ille vir sanctissimus, & humillimus, qui (vt mihi quidé videtur) patenter expressit quo affectu viri humiles dignitatú oneri se subijciant. Suscipiunt eas maiorú auctoritate cōpulsi, incipiunt alijs præesse cú dolore, prosequuntur cum timore, & quasi qui importabile onus deponunt, prælationé cú gaudio & exultatione relinquút.

Nec immeritò dignitatem ac prælationem onus vocamus, quam scriptura sancta hoc nomine declarauit. Iob quippe de Deo loquens, ait: [*Iob. 9. 13.*] Deus, cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.] Qui enim sunt, qui orbem sustinét, nisi reges, & principes, & prælati, quorú est, subditos suos quasi humeris sustinere, vel potiùs semper brachiis manibúsque portare, ne in malum ruant, & Dei amicitiam dilapident? Hi curuantur, & subijciunt se Deo, cuius iræ nemo resistit, vt sciant se iudici seuerissimo rationem reddituros de onere sibi commisso, & de animabus fratrum in custodiam acceptis. O magnum onus, quod tamen multi stulti non metiunt, quia splendore dignitatis obcæcati, onus esse nesciút! O multiplex onus, quod ex multis hominibus prælato subiectis confectú est! Quorú aliquis vix se ipsum portare valet; miser verò prælatus omnes simul debet pro officij sui obligatione portare. Quare Gregorius [*Gregor. 9. mor. c. 10*] ait: Tantorum quippe pondera vnusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc múdo principatur. Vnde & terræ princeps non incongruè Græco eloquio Basileus dicitur. Laos enim populus interpretatur. Basileus igitur basis Laon vocatur, quod Latinâ videlicet linguâ, basis populi dicitur: quia videlicet ipse super se populum sustinet, qui motus illius potestatis pondere fixus regit. Qui enim subiectorum suorum onera tolerat, eo quasi superpositam columnam basis portat.]

Est ergo prælatio, pondus, quod non sine magno periculo sustinetur: nam dum alijs sustinendis, & portandis intendis, sæpe te ipsum & tuam conscientiam curare desinis. Vnde alij proficiunt, tu deficis: vnde alij impinguantur, marces: & vnde illi ad perfectioné ascendunt, tu sæpe ad imperfectiones, & lapsus, & peccata descendis. Cur ergo de tam periculoso pondere non dolebis? Sanè humiles, tanquam veri sapientes, pondus fugiunt, si possunt, &, si non possunt, cum mœrore & dolore suscipiunt. Cósiderat humilis, inquit Laurentius Iustinianus, [*Iustin.*] quòd quanto quisque in superiori constitutus est loco, tanto in maiori versatur periculo, & quanto splendoris honore celsior quisque est, tanto (si delinquat) peccator maior est. Fuerunt namque non pauci, qui in humili constituti gradu, se ipsos optimè nouerunt gubernare, in laboribus, in vigilijs, in abstinentijs; qui quandiu licuit ipsis esse priuatis, & nihil aliud curare, quàm propria, humiles erant, & Deo placebant, atque inde non modica Philosophiæ incrementa capiebant: at vbi fastigium dignitatis assecuti fuêre, & in publicum prodierunt, ac multorum imperitias emendare necesse fuit: aliqui inter exordia tantum sufferre pódus non potuerunt officij, & se subtraxerunt: qui verò tolerare coacti sunt, perdentes conscientiam, & humilitatem priorem, sibi intulerunt magna dispendia, & nihil alijs profuerunt. Hæc intelligentes humiles omnem dignitatis altitudinem abhorrent, ne disperdant in pelago, quod magno cum labore adepti sunt. Hactenus ille.] Si ergo humiles ista cognoscunt, & sic sæpissime euenisse alijs deprehendunt: quid mirum, si dum salutem suam amant, de imposita sibi dignitate dolorem mœrorémque concipiant? Sciunt quia Dominus aliquando [*Iob. 12. 24.*] [immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.] Permittit, inquam, vt affectus illorum in praua & vetita feratur, & intellectus ipsorum prauis consilijs decipiatur, & vt iter per inuia vitiorum faciant, nunquámque ad optatum finem perueniant. Permittit etiam, vt in media luce sapientissimorum consiliariorum, inordinatis suis affectibus raptati, errent, & quasi ebrij, quæ pueri facilè assequuntur, ignorent. Sciunt etiam, quia contra iudices, & prælatos [*Sap. 5. 24.*] [stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet eos.] Stabit scilicet spiritus indignationis Dei, vt eorum acta iudicet, & propter munus malè occupatum, & peiùs administratum, quasi ventilabro in varia desideria dispertiat. Sciunt denique, quia non semel Dominus [*Isaia 40. 23.*] [secretorum scrutatores quasi non sint, iudices terræ velut inane fecit:] quando scilicet, eus quorum est pro sibi tradita potestate, aliorum vitas scrutari, & lites contentionésque componere, quasi in nihilum redigit, & conatus eorum inanes atque inutiles reddit. [Et id quidem, quoniam neque plantatus ab eo, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum.] Si enim ipse Dominus eos plantasset, atque seuisset, & in dignitate constituisset, vtique (si per eos non staret) adiuuisset, vt labores ipsorum vtiles essent, neque in vacuum atque inane caderent. Meritò itaque ab humilibus honores ac dignitates, tanquam periculorum plenæ, respuuntur, quas si subire contingat, non sine dolore & mœrore tanto oneri, cui vires suas impares iudicant, sese submittút.

Vt autem tu, ô vir Dei, hunc gradum humilitatis ascendas, à priori incipe, & disce velle contemni, & à corde tuo desiderium honoris & imperij reuellere. Si enim imperium concupiueris, absque dubio eo oblato non dolebis, sed de eius obtentione lætaberis. Hoc ingens malum est, quod nimirum tibi fortè noxium erit, ac si vtile esset percupere. Sed aliud malum, & quidem maius, tibi imminet, quòd si prælationem concupiueris, ex desiderio ad opus ambiendi peruenies, & sic in illa mala incides, quæ Basilius grauissimis verbis, ambitiosis inesse animaduertit. Ille sic ait: [*Basil. const. mon. c. 10*] Cæterùm clerum, aut inter fratres principatum nullo modo appetere monachus debet. Siquidem diabolica ista pestis est, & libido dominandi labes, quæ res insigne est primæ illius diaboli prauitatis indicium. Etenim ex hac ille quoque imperandi libidine præceps insigni illo superbiæ lapsu corruit; & sine dubio, qui in huius vitij potestate est, is eodem planè cum diabolo, malo laborat. Qui autem ab eo captiui tenentur, eos iniquos, contentiosos, insimulatores, impudentes, calumniatores, assentatores, humiles, vbi non contingit, illiberales, gloriosos, sexcentis denique alijs huiuscemodi turbis refertos existere necesse est. Etenim qui est huiusmodi, is idoneis inuidet, & palam traducit. Quin etiam sæpenumero cùm illorum etiam interitum exoptabit, quò videlicet, sublatis de medio qui tales sunt in deferendis muneribus necessariò suffragia ad ipsum deueniant. Atque ex hoc etiã aliud sequetur, quòd iis, penes quos illa deferendi potestas erit, adulabitur, atque ita multa illiberaliter ac seruiliter aget: aduersùs inferiores verò, si aduersentur, superbè ac præfidenter se geret. Itaque dolos consuens machinabitur, perturbationésq; innumerabiles ac suspiciones sibi accerset, atq; animi tranquillitatem fugabit, & Deus pacis expelletur, vipote cui locus in eo non sit, vbi acquiescat. Cognito

igitur

igitur nos detrimento, à ratione abhorrentem istiusmodi cupiditatem fugiamus. Sic Basilius.] Ista omnia ambitiosorum flagitia in hoc sancto Doctore legimus; sed hac nostra ætate propriis oculis in hominibus ambitiosis sæpe perspeximus. Qui dignitatem adepti, ita se gerunt, vt non obscurum sit, eos non ad Dei gloriam aspexisse, sed sua commoda procurasse. Opes pauperum, in aulæis, in lectis eburneis, in lecticis, in rhedis, in conuiuiis, in potationibus, in deliciis, & in ditandis consanguineis insumunt. Magnatibus iniusta poscentibus non audent obsistere, quorum ope, & falsis de ipsorum vita exaggerationibus, putant se aut in dignitate adepta durare, aut aliam pinguiorem obtinere. Peccata, & flagitia subditorum dissimulant, virtutes non plantant, vitam populorum emendare non curant. Denique munus habent ducum, qui homines dirigant, & leonum, qui aduersùs peccata rugiant, cor autem leporum timidorum, qui qualibet oborta difficultate, turpiter fugiunt, & pauperes conculcari permittunt. Verum enim est, quia [regnantibus impiis ruinæ hominum.] Has laruas, has pelles deauratas, has vmbras dignitatum fuge, tu ô homo Dei, si valueris; sin minùs dolenter admitte, non vt tumeas, sed vt Deo, atque prælatis obedias, in eisque laborem & curam pro Dei gloria suscipias; splendorem verò, honores, & hominum laudationes cum vera humilitate spernas.

Prouerb. 28. 12.

De octauo Gradu Humilitatis, qui est, propriam vilitatem, & defectus libenter detegere.

CAPVT IX.

SIMILIA est superbiæ, descensio; & humilitatis, ascensio. In descensu verò superbiæ, quem in primo parente animaduertimus, primum fuit, diuinam dignitatem appetere, postea verò culpâ admissam celare, & turpem nuditatē obtegere. Appetiit ille rem pulchram oculis eius propositam: Eritis sicut dij:] & postmodum suam aduertens nuditatē foliis se ficus operuit, & audiens vocem Domini ipsum vocantis, se ab oculis eius, qui omnia intuetur, abscondit. Oppositus huic est humilitatis ascensus: nam primò iustus humilis dignitatem, & honorem, ac laudem fugit: & postea vt efficaciter fugiat, defectus suos, ac imbecillitatem, vt ab aliis contemnatur, detegit, & quicquid eum potest despicabilem facere, minimè abscondit. Duplex est manifestatio culparum, aut defectuum propriorum: altera, qua quis prælato suas miserias manifestat: altera, qua fratribus, prout prudentia dictat, & ædificatio non refugit, aliquos suos quisque defectus reuelat. De illa prima (annuente Domino) infrà in quinto gradu sancti Benedicti dicemus, nunc verò hanc secundam hoc loco tractamus.

Genes. 3.

Quemadmodum enim superbi & elati, si quid habeant quod eos, apud alios, magnos & honorabiles faciat, passim & sine vllo delectu effundunt, defectus verò & vilitates abscondunt: ita è contrà, humiles & modesti bona sua naturalia, & dona supernaturalia prudenter celant, at defectus, siue ad naturam, siue ad mores pertinentes, cùm ædificatio non reluctatur, dicere non extimescunt. Nam cùm verissimum sit, quia ex abundantia cordis os loquitur, cùm ipsi de se parua & vilia cogitent, séque pusillos & abiectos existiment, vilia solùm & abiecta de se libenter produnt. Istud certè discrimen superbi & humilis assignat Prosper, in hunc modum scribens: Superbi cupiunt, in se, quod non faciunt, prædicari:

Infrà p. 46. 5.

humiles refugiunt, quicquid boni operantur, agnosci. Illi, vitia sua à se alienando, peruersitatem suæ voluntatis excusant, & bona sua suis viribus deputando, semetipsos turpiter iactant: isti, si qua peccata commiserint, voluntariè confitendo, semetipsos accusant, & omnia bona sua diuino muneri deputando, Deum iugiter laudant.] Nec mihi obiicias carmina Dionysij Catonis Poëtæ Christiani:

Prosper lib. 3. de vita contemplatiua c. 8.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse,
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Hæc, inquam, non obstant, quæ ad communes homines, communem virtutis gradum habentes, dicta sunt: qui nesciunt se, nisi ad captandam gloriam inanem, aut laudibus extollere, aut vituperationibus simulatis impetere. At sicut excellens humilitas, instante necessitate honoris Dei, se ipsam sine vllo vitio, immo cum magni meriti obtentione, collaudat: ita ad contemptum sui coram aliis sine vlla simulatione vituperat, & non vanam laudem, sed veram sui despicientiam desiderat. Hæc igitur salutaris atque humilis propriæ miseriæ detectio Ionæ Prophetæ saluti fuit. Interrogatus enim à nautis sæua illa tempestate iactatis quis nam esset, se Hebræum, ac seruum veri Dei esse dixit, turpémque fugam suam, & inobedientiam indicauit. Quod ea responsione eorū fit manifestum, qua dixerunt: Quid hoc fecisti? [cognouerunt enim viri, quòd à facie Domini fugeret, quia indicauerat eis.] Hæc autem peccati pia humilisq; confessio quāta illi bona attulit? Primò eum, quem antea ignorabant penitus, ac vilem putabant, suspexerunt vt seruum Dei; deinde, dilexerunt eum, nam audito remedio euasionis suæ, vt scilicet eum in mare mitterent, præ reuerentia & amore, quo eum iam prosequebantur, proiicere noluerunt, sed remigabant valdè, vt se illumque liberarent. Hanc nautarum reuerentiam erga Ionam Hieronymus indicauit, qui eos sic loquentes introducit: Propter te dicis ventos, fluctus, mare, gurgites concitatos: exposuisti caussam morbi, indica sanitatis. Ex eo quòd contra nos surgit mare, intelligimus iram esse susceptionis tuæ. Si culpa est quòd suscepimus, quid facere possumus ne Dominus irascatur? Quid faciemus tibi? Hoc est, interficiemus te? sed cultor es Domini. Seruabimus? sed Deum fugis. Nostrum est præbere manus, quid fieri iubeas: tuum est imperare, quo facto quiescat mare, quod nunc creatoris iram suo tumore testatur.] Tandem voluntate Dei cognita, quòd eum in mare mitterent, magno timore, & ingenti dolore perculsi de submersione illius, eiecerunt eum, clamātes, atque dicentes: Quæsumus, Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu, Domine, sicut voluisti, fecisti.] Dominus quoque placatus est, qui inobedientia ac duritie Prophetæ iratus, humili tamen detectione peccati eius delinitus, imperauit pisci, & euomuit Ionam in aridam.

Ionæ 1. 10.

Hieronym.

v. 14.

Ionæ 2. 11.

Hæc eadem suos defectus propalantibus accidūt. Nam qui antea ignorabantur, iusti & humiles agnoscuntur; qui priùs negligebantur, diliguntur: & dum eos sui contemptores videmus, libenter in cōsiliarios & magistros accipimus. Ipsi verò, qui ita se manifestant, virtutem ad pugnandū aduersùs defectus suos, immo & (faciente Domino, ac vires immittente) integrā salutē accipiunt. Sicut enim culpæ excusatio atque defensio, eius geminatio est: ita eius manifestatio eam imminuit atque extenuat. Vnde vox est iusti: Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Solitariam nāque noctem culpæ relinquimus, cùm eam nequaquam verbis procacibus excusamus: eam verò alteri sociamus, cùm inepta excusatione defendimus.

Iob. 3. 7.

Vnde

Greg. 4. mor. c. 19. Vnde Gregorius ait: Sunt nonnulli, qui non solùm nequaquam defleut, quod faciunt, sed etiam laudare & defendere non desistunt. Et nimirum dum defenditur culpa, geminatur. Contra quod rectè per quendam dicitur: Peccasti, non adEccl. 21. 1. ticias iterum.] Peccatum quippe peccato adijcit, qui malè gesta, etiam defendit, & noctem illam solitariam non relinquit, qui culpæ suæ tenebris etiam patrocinia defensionis adiungit. Hinc est quòd primus homo de erroris sui nocte requisitus, eandem noctem esse solitariam noluit, quia dum requisitione ad pœnitentiam vocaretur, ei adminicula excusationis adiunxit dicens, Mulier, quā dediGen. 3. 12 sti mihi sociam, dedit mihi de Ligno, & comedi.] scilicet excessus sui vitium in anctorem latenter intorquens: ac si diceret: Tu occasionem delinquendi præbuisti, qui mulierem dedisti. Hinc est quòd huius erroris ramus in humano genere ex illa nunc vsque radice protrahitur, vt quod malè Iob. 3. 7. agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Ac si apertè exoret, dicens: Culpa, quam fecimus, sola remanear, ne dum laudatur & defenditur, in conspectu nostri iudicis multiplicius adstringat. Peccare quidem non debuimus, sed vtinam alia non iungentes, vel, ea quæ fecimus, sola deseramus. Hæc ille.] Si sola non defensio culpæ, eam minuit; quanto magis pia & humilis accusatio tenuabit? Quia ergo humiles, multis se defectibus multisque imperfectionibus scatere sentiunt, ideo coram fratribus (seruato prudentiæ moderamine, & ædificatione retenta) detegere ad salutem non metuunt. Se viles, se abiectos, tepidos, superbos, & cæcos vocant, vt ad opem sibi afferendam, diuinam misericordiam, verba accusationis ipsorum audientem, inflectant.

Et quidem apud Bernardum habemus illustrissimum huius gradus humilitatis exemplum. Qui ad fratres concionem habens, magistri quasi personam deposuit, & quasi munus accusatoris suscipiens, in hunc modum defectus, quos sibi inesse Ber. ser. 14. in Cant. putabat, manifestauit. Sinè, inquit, hoc ego legens, reflectensque oculos in me, & intuens diligenter, inuenio me peste ipsa infectum, quam in Angelo Dominus in tantum exhorruit, quatenus propterea declinaret ab eo, cùm omnes in circuitu eius montes, siue de angelis, siue de hominibus, visitationis suæ gratia dignaretur: & pauens treméns que aio ad me metipsum: Si sic actum est cum angelo, quid de me fiet, terra & cinere? Ille in cælo intumuit, ego in sterquilinio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam, quàm in paupere, dicat? Væ mihi: si tam durè in potente illo animaduersum est pro eo quòd eleuatum est cor illius, nec ei profuit quòd cognata potentibus superbia esse cognoscitur, quid de me exigendum, & misero & superbo? Denique iam luo pœnas, iam acerbissimè vapulo. Non sine caussâ sanè ab heri & nudius tertius inuasit me languor iste animi, & mentis hebetudo, insolita quædam inertia spiritus, Currebam bene: sed ecce lapis offensionis in via; impegi, & corrui: Superbia uenta est in me, & Dominus declinauit in ira à seruo suo. Hinc ista sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior. Quomodo ita exaruit Ps. 118. 70. cor meum [coagulatum est sicut lac,] factum est sicvt terra sine aqua?] Nec compungi ad lacrymas queo: tanta est duritia cordis. Non sapit Psalmus, non legere libet, non orare delectat: meditationes solitas non inuenio. Vbi illa inebriatio spi-

A ritus? vbi mentis serenitas, & pax, & gaudium in spiritu sancto? Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ & gulæ indulgentior, segnior obtusiórque ad prædicationem. Heu omnes montes in circuitu meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Nam collis non sum ex his quos inuisit Dominus sponsus. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiæ, alium verò patientiæ admirandæ, alium autem summæ humilitatis & mansuetudinis: alium multæ misericordiæ & pietatis; illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare & penetrare cælos orationum instantiâ, alios, alus præeminere virtutibus. Hos, inquam, cóB sidero omnes feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cælestibus & gratia affluentes, tamquam spiritualis re vera montes, qui à Domino visitantur, & sponsum in se salientem frequenter recipiunt. Ego autem, qui horum in me inuenio nihil, quid me aliud putem, quàm vnum de montibus Gelbue, quem præterit in ira & indignatione sua ille cæterorum omnium benignissimus visitator? Filioli, hæc cogitatio tollit extollentiam oculorum, conciliat gratiam, sponsi saltibus præparat.] His autem dictis ad similem confessionem discipulos suos prouocat, ita subiungens: Hæc ego in me transfiguraui propter vos, vt & vos ita faciatis. Imitatores mei estote. C Quod non de exercitio dico modò virtutum, aut morum disciplina, aut gloria sanctitatis (nec enim de huiusmodi quicquam mihi remerè arrogauerim imitatione dignum) sed volo vos non parcere vobis, sed accusare vos metipsos, quoties fortè in vobis vel ad modicum tepere granam, virtutem languescere deprehenditis, sicut & ego pro huiusmodi men etipsum accuso. Hoc facere hominis est, qui curiosus circumspector est sui, & scrutator viarum suarum, ac studiorum, atque in omnibus semper suspectum habet arrogantiæ vitiū, ne subrepat. Huc vsque ille.] Est ergo iustorum studium, accusare se ipsos, & defectus, ac culpas suas perspectas aliis facere, quo & aduersus elationis & arrogantiæ vitia se muniunt, & oppositæ virtuti humilitatis intendunt. Sic humilitas sanctam quandam libertaD tem acquirit, & defectus naturæ, in quibus nulla intercedit culpa, ab aliis videri non erubescit; & te posita puerili erubescentia diminuit. Sic defectus morum odit quidem, & propter eos se contemptibilem putat, non tamen propterea inuerecunde excusat, quia contemni & vilis haberi desiderat.

Fortassis autem de hac defectuum & culparum apertione illud Ecclesiastici potest intelligi: Confiteberis viuens, viuus, & sanus confiteberis, & lau- Eccli. 17 27. dabis Deum, & glorificaberis in miserationibus illius.] Viuentem enim, id est, iustum, & non peccato mortuum, ad confessionem suorum peccatorum hortatur: & non solùm viuentem sed & viuum, & sanum: & Græca habent: [Sanum corde.] cum scilicet E monet; qui iam ex corde morbos vitiorum depulerit, & virtutes acquisierit. Tu itaque, qui viuens Deo es, qui cor purū habere cupis, & ex magna parte iam habes, ne confundaris aperire coram fratribus defectus & culpas tuas, nam & sic Deum laudas, & quia te miserum sustinet, laudabilem prædicas. Glorificaberis etiam in miserationibus eius, quas ob humilem culparum detectionem accipies. Quoniam ille se cum mendacio excusantes damnat, se humiliter confitentes glorificat. Ac tandem Greg. 26. mor. c. 3. dum te ipsum accusas, humilis inueniens, quia (vt scitè dixit Gregorius) ille est verè humilis in

bonis, qui non est defensor in malis.

Hæc igitur accusatio sui, qua quis defectus suos pandit, & caussas turbationum, aut aliarum molestiarum, quæ inter fratres eueniunt, in se ipsum intorquet, initium est pacis: nã dum fratrem excuso, meq; ipsũ accuso, eius iram mitigo, eius animũ lenio, & ad pacẽ & tranquillitatẽ reuoco. Est etiã ianua magni profectus & accessus ad Deum: nam ille amator veritatis, illos amplectitur, & donis suis implet, quos superbiæ & vanarum excusationum vacuos inuenit. Quare Beatus Dorotheus, enarrato quorumdã fratrũ iurgio, hanc censet caussam imperfectionum, & obdurationis, quòd quisque se ipsum excuset, & alium impudenter accuset. Hinc fit, inquit, quòd numquam proficimus, numquam procedimus, conterentes omne vitæ nostræ tempus, computrescimus in cogitationibus nostris, bellóque intestino nos inuicem lacessimus. Vnusquisque etenim nostrum se iustum facit, labitúrque quiuis ad quæcumque sine cura, sine custodia vlla sui ipsius. Extorquet vnusquisque præcepta à proximo. Hinc fit, vt neque ad bonum consuescamus. Cùm enim paululum excanduerimus ira, omnia ex proximo volumus extorquere. *Doroth. doctrina 7.* Accusamúsque eum illico, & dicimus sic agere eum debuisse, inclamamúsque quare ita non egerit. At cur non magis ipsi nobis imperamus? Cur non accusamus nos ipsos potiùs vt desides & negligentes in rebus nostris? Vbinam senior ille, qui interrogatus quam potissimam viam ad Deum inuenisset, respondit: Hanc præ omnibus, vt homo seipsum in cunctis semper accuset? Laudata est sententia ab interrogante magis magisque confirmata. Dixit & Abbas Pastor, virtutes omnes cum gemitu domum ad virtutem vnam commigrasse, & hominem extra hanc frustra eniti, & laborare: Interrogatúsque quænam illa esset, hæc ait, Vt se ipsum homo accuset.] Mirabilis sanè est & numquam satis laudata Abbatis Pastoris ista sententia: Nullam putat virtutem extra domum propriæ accusationis existere. Quare hæc? Certè ideo, quia excusans se ipsum, & culpas ac defectus inanibus excusationibus contegens, humilitatis virtute caret. Extra domum verò humilitatis, nolunt aliæ virtutes commorari. Vel etiam, quia pauci admodum sunt, qui aliquos defectus aduersus omnes virtutes, nunc contra hanc nunc contra illam non admittant. Si autem defectum aut culpam, exempli gratia, aduersus mansuetudinem, admissam excuses, & his excusationibus assuescas, quis non videat te mansuetudinem lædere, & quasi à te ipso relegare? Meritò ergo virtutes vniuersæ ad domum humilis accusationis commigrarunt, quia si illa desit, cùm deficimus, & nos non accusamus, sed potiùs excusamus defectus nostros, quasi bellum virtutibus cunctis indicimus.

Cùm hæc ita se habeant, meritò sanctus Dauid suos defectus aperiebat, vt sic proficeret, & diuinam misericordiam imploraret. Iam se in iniquitatibus conceptum, & in peccatis natum vocat: iam egenum, pauperem, mendicum, paruulum, & contemptibilem nominat: iam vermem vilissimum & opprobrium hominum, & plebis abiectionem appellat, vt verba cordis sensui congruerent, & sermones animo humili conuenirent. Nec solùm hoc, verùm & omnem tergiuersationem, ac peccatorum suorum futilem excusationem auersatur, dicens: *Psal. 140. 4.* Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.] Licèt humilitatis, ô Domine, ait, studiosissimus essem, licèt iam ex affectu à te dato despici voluissem, tamen radix peccati à parentibus primis relicta, & numquam euulsa, me ad tegenda & abscondenda peccata vehementer inclinat. Cùm ergo peccauero, (& quis est qui non peccet?) cor meum ad coloranda peccata, & prætextus excusationis quærendos, inclinari non sinas. Hæc enim sunt verba malitiæ, quæ & à fomite peccati procedunt, & ad defendenda peccata tendunt, & ipsa per se bonitatis vacua sunt, & humilitatis virtuti contraria: Sufficiat peccasse, nec adeò inuerecundus sim, vt excusans peccatum meum, quasi pæniteat semel tantùm deliquisse: Ne potius velim inueniri [cum hominibus operantibus iniquitatem,] *ibid. v. 5.* quorum est semper peccata peccatis addere, & quæ admittunt, in aliud reiicere, ac procaciter excusare. Qui dicunt (quos quidam etiam ethnicus risit) non ego ambitiosus sum, sed nemo Romæ potest aliter viuere. *Seneca l. 6. epist. 51.* Non ego sumptuosus sum, sed vrbs ipsa magnas impensas exigit: Non est meum vitium, quòd iracundus sum, adolescentia hoc facit. Certè non communicabo cum electis eorum. Non, inquam, operibus me ab illis electis & probatis immiscebo, immo si quid peccauerim, libenter accusabo, libenter confitebor, tum vt me humilitatis professorem faciam, tum vt culpas meas non augeam, tum vt ea accusatione ad compunctionem promotus, earum apud Dominum veniam promerear. Humiles igitur hunc induant Dauidis affectum: defectus suos (nisi ædificatio ac discretio propter bonum aliorum aliud suaserit) libenter aperiant; imbecillitates pandant, ineptitudines manifestent, non sit illis curæ si despiciantur, immo sit illis curæ despici atque contemni, vt per contemptum ad humilitatis gloriam, & Christi imitationem perueniant. Qui (vt ait Augustinus) contemptus est inter nos à nobis, & postea nobiscum: & docuit nos contemni, quia contemptus est: docuit tolerare, quia tolerauit: docuit pati, quia passus est. *Aug. ad Ps. 123.* O gloriosa despicientia, qua id consequimur, vt Christum sequamur, & vbi ipse est, tandem aliquando simus.

De Nono gradu Humilitatis, qui est, Se Deo omnino subiicere.

CAPVT X.

HVMILIS, qui ex vna parte se ipsum despicit, sibique diffidit, séque reputat ad quasque functiones ineptum, & diuinis donis indignum, quique constanter vult ab aliis vilis haberi, & assuetus est se ipsum accusare: ex alia verò parte se videt non despectum, immo aliquando magni habitum, cælestibus donis oppletum, ad magnas functiones assumptum, & à Deo planè dilectum, & in pretio reputatum: quid faciet, nisi coram diuina maiestate, quæ eum non contemnit, sed amat, sed honorat, de se humillimè sentire, séque imis affectibus inclinare? Est namque nonus humilitatis gradus, quo iustus cor filij & fiduciam dilecti non amittens, se coram Domino vt inutilissimum ac vilissimum mancipium respicit, & non aliter quàm lutum figulo, se in omnibus diuinæ voluntati submittit. Se æstimat vir

A humilis seruum mutilem, & ad omnia quæcumque Deus voluerit, se offert paratū atq; præcinctū, & magnū ducit, si in aliquo ministerio occupetur, si vel ad abiectū seruitiū admittatur. Deus illum ad aliquam dignitatem, vel ad magnam functionem vocet? Tunc miratur vehementer, quòd relictis aliis fratribus suis (quos meliores putat, & aptiores) ipsum elegerit, & super candelabrium posuerit, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Et eo fidentius lucet, quo lucem, quam habet, non suam, sed alienam, & à Deo mutuatam agnoscit. Deus illum in aliquo humili obsequio constituat, in eóque per multos annos detineat? Non conqueritur, non tristatur, quin neque ad illud se habilem sentit, supráque sua merita, & suam capacitatem esse fa- B tetur. Deus quasi illius obliuiscatur, & cùm omnium domos visitet, quasi ipsius pertranseat, & veluti in quodam angulo inglorium, despectum, & ab omnibus oblitum relinquat? Patienter suffert, immo & gratanter sustinet, & pro meritis, seu pro ineptitudine sua recepisse se putat. Hæc apud se cogitat: lutum sum, & cœnum fœtidum, & ita me coram Deo collocabo, quemadmodum argilla illa subra, ex qua primus parens meus formatus est, vt si ex me voluerit hominem facere, id est, ad actiones homine dignas euehere, euehat: si verò ei placitum fuerit, in mea vilitate me relinquere, non resistam. In eum oculos mei cordis intendam, & paratus expectabo quid de me fieri velit, nec sermonibus eius, aut instinctibus contradicam. Hæc est huius gradus humilitatis substantia, longè facilior dicto quàm facto; quam multi se habere pu- C tant, & in tempore tribulationis, & oblata occasione, longè se esse ab ista vera subiectione conspiciunt. Non miremur si Deus ianuam suæ familiaritatis non aperit, si postulata negat, si minimè optata concedit, quia numquam ad illum cor resignatum & subiectum deferentes ingredimur; numquam cor humile illi præsentamus, sed nos ipsos, & excellentiam nostram in omnibus tum spiritualibus tum temporalibus quærimus.

Hunc præstantissimum humilitatis gradum optabat Dauid, quando secum ipse loquens, ita ca- Pf. 61. 2. nebat: Nonne subiecta erit Deo anima mea? Ab ipso enim salutare meum.] Rem sanè, inquit, exupto difficilem, quam perfectè quilibet iusti non obtinét, sed illi, qui sunt humilitate & charitate perfecti. Hæc autem res est, vt Deum expectet anima mea, vt ad eum sileat, vt penitus se illi committat, vt sit illi Domino suo omni ex parte subiecta. Res difficilis, sed debita: quid enim magis debitum, D quàm vt maioribus minora subdantur? Si autem Deus, vt ait Iob, maior est homine, & in infinitum Iob. 33. 12. præstantior atque excellentior, ac vniuersalis eius Dominus, debitum est, vt ei se homo plenè submittat. Res difficilis, sed iusta. Nam iustum est, vt qui suis inferioribus vult præesse, superioribus deferat, císque se per omnia subiiciat. At ego volo præesse minoribus, quibus potestate aut dominio præponor: iustitia ergo exigit, vt illi subsim, quem me, & omnibus superiorem esse cognosco. Res difficilis, sed plena vtilitatis, & ideo homini infirmo & lapsu difficilis, sed integro & sano admodum fa- E cilis. Et quare facilis? Quoniam ab ipso, cui subesse debeo, salutare meum. Si non subsim, disperdor: si subsim, saluor. Si me subiectioni eximo, in miseriam & calamitatem incido: si me subiicio Deo, ab illo salutem & incolumitatem, & gloriam reporto. Nonne subiectus ero Deo vt saluer? Nonne vetitam libertatem fugiam, ne cum illa

A condemner? Subde te Deo, ô anima mea (vt verbis Augustini tecum agam) adora; prosterne te; confitere illi, qui fecit; quoniam nemo recreat, nisi qui creat: nemo reficit, nisi qui fecit. Confitere, à Deo te habere quidquid boni habes; à te, quicquid mali; ne in bonis tuis illum accuses, te excuses. Ipsa est vera confessio. Ille, qui in tantis bonis præuenit te, venturus est ad te, & inspecturus dona sua, & mala tua: quomodo enim bono eius vsa fueris, inspiciet te. Ergo quia in omnibus istis bonis præuenit te; vide ne quo tu præuenias faciem venturi. Hæc ille.] Præuenies autem secundùm meum consilium, si te ei ad omnia & per omnia submiseris. Nam vt in rebus naturalibus caussa agens, nihil aliud ex parte patientis requirit, nisi mate- B riam sibi subiectam, & ad recipiendum paratam: & statim ac lignum est siccum, nullo negotio ab igne consumitur: ita & in his quæ ad mores pertinent, simul ac Deus animam sibi subiectam reperit, mirabiles mutationes in ea facit, & per similitudinem puritatis eam in se transformat atque conuertit. Aug. ser. 10. de verbis Apostoli.

Id verò, quod sanctus vates, & vir secundùm cor Dei sibi optauit, nobis alio loco quærendum esse consulit. Vnde ait: Subditus esto Domino, Pf. 36. 6. & ora eum] Expone, inquit, assiduis precibus coram Domino institutum vitæ tuæ; commenda illi rerum tuarum statum, tamquam ei, qui potens est omnia ad tuum profectū reuocare: & ille, qui non spernit sperantes in se prout oportet, cuncta disponet. Ipse iustitiam tuam, qua iustum te facier, ad gloriam suam conuenienti tempore C hominibus & angelis manifestabit, & rectè institutam vitæ rationem, non aliter quàm meridiem, claram efficiet. Si hæc ita futura sunt, subde te Domino, & sub potenti manu eius te ipsum humilia. Sic autem subditus & humiliatus, ac per omnia resignatus, in oratione perseuera, vt subiectio & oratio te ad desiderata recipienda disponant. Hanc autem subiectionem, ad quam nos hortatur sanctus Propheta, esse subiectionem humilitatis, sicut & illam qua dixit: Nonne Deo subiecta erit anima mea, satis indicat Ambrosius, sic in eundem psalmum scribens: Omnis homo Ambr. ef. ad Psal. 36. se Deo subiiciat. Non enim vnum, sed omnes docet, vt subiiciant cor suum, subiiciant animam suam, subiiciant carnem suam; quo sit Deus omnia, & in omnibus. Subiectus ergo est, qui plenus est gratiæ, & suscipit iugum Christi, & mandata Domini strenuè & incunctanter exequitur. D Sine subiectione autem, qui se frustra extollit, sensu propriæ carnis inflatus, insolens deuotionis, & piæ declinans obseruantiam seruitutis, quam ipso iure naturæ auctori debemus æterno. Postremò, qui sine peccato est, subiectus est Christo, quoniam redemptus à Domino est.] Subditus ergo esto Domino, ô vir Dei, cui stellæ ipsæ quasi ancillæ sub- Baruch. 3. 34. iiciuntur. Ipso enim præcipiente dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt: vocatæ sunt, & dixerunt, Adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.] Ipsæ in stationibus suis lucent, si creator illis præceperit, & abscondunt lumen suum, si ille mandauerit. Si ab eo vocentur, non vo- E ce, sed opere statim adsunt, & cum lætitia & iucunditate, in eo quod sibi iniunctum fuerit, seruiunt ei. Subditus esto illi, cui & angeli vni- Tob. 12. 15. uersi subduntur, cui septem illi præcipui astant, quorum vnus ad Tobiam ait, Ego sum Raphael angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominū.] Et iure optimo hoc putat iste angelus magnū dignitatis

A elogium, se, & reliquos, creatori ita esse subiectos, ita ad omnia paratos, vt in nullo repugnent obedire ei. Tu, qui vitam angelorum æmularis, qui inter illos te semper victurum esse confidis, qui ceu stellæ cæli, immo plusquam stellæ, in felici illa patria lucebis, quid aliud conaris, nisi hanc subiectionem comparare? Hanc tua natura requirit, ad subiectionem creata; ad hoc enim conditus es, vt tuo conditori subdaris. Et quod amplius est, in hac subiectione stat

1. Cor. 15. 28.

fælicitas tua. Quare Paulus de Christo ait: Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.] Nunc enim quibusdam membris repugnantibus voluntati Dei, vt inquit Anselmus, videtur caput non esse subiectum.

Ansel. ibid.

B Cùm autem omnia membra fuerint Deo, tam carne quàm spiritu deuotè subiecta, tunc ipse filius, qui caput eorum est, manifestè cognoscetur in omnibus Deo subiectus.

Hoc itaque est summũ bonum nostrũ, Deo plenè subiici, &, vt decet creaturam, penitus suo creatori submitti. Cùm ei perfectè fuerimus subiecti, tunc illud summum bonum consequemur, quod speramus, quod suspiramus, vt sit Deus omnia in omnibus. Vt ipse scilicet sit finis desideriorum nostrorum, vt iam nihil vltra desideremus, sed in eo & per eum omne desiderabile, vitam, salutem, copiam, honorem, pacem, & gloriam habeamus. Huius subiectionis perfectissimæ est iste gradus humilitatis initium,

C quo sine vlla repugnantia Deo subdimur, & nostræ commoditatis & vtilitatis obliti, ab eo moueri & duci, & in omnibus regi ac gubernari concupiscimus. Præstantissima quidem est ista subiectio, à qua nec filius ipse naturalis eximitur. Ideo in scriptura secundùm humanitatem seruus vocatus est, vt qui ad seruiendum nati sumus, libenter nos creatori subiiciamus.

Isaiæ 42. 1.

Ecce seruus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet.] Et: Humiliauit semetipsum, formam serui accipiens.] Et: Ego seruus tuus (quem locum de Christo Athanasius intelligit) & filius ancillæ tuæ.] Et: Adducam seruum meum orientem. Et: Suscitabo super eas pastorem vnum seruum meum Dauid.]

Philipp. 2. 7.
Ps. 115. 16.
Ezechiel. 34. 23.
Basil. epist. 141.

D Ne te hæsitabundũ reddat, homo, inquit Basilius, quòd Deus subiectus nominatur. Vt enim te subiectum reddat, ipse sese subiicit, & vt ad virtutem te excitet, subiectum se nominat.] Quare igitur ille, qui secundùm diuinam naturam filius est naturalis & coæqualis Patri, secundùm humanam seruus vocatus est, nisi quia plenè Patri subiectus, quia voluntati eius addictus, quia ei per omnia, & in omnibus resignatus, nihil aliud volebat nisi Patris voluntatem implere? Nobis autem membris eius, quid aliud cordi esse debet, nisi hanc regalem subiectionem toto mentis conatu conquirere? Et verè regalis subiectio, quæ regibus præcepta est. Nam & illis dicitur in Psalmo:

Ps. 2. 11.

E Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.] Et in eo reges sunt, si à Deo se regi sinant, & secundum eius voluntatem populos sibi commissos regant. Verè regalis subiectio nos à misera seruitute propriæ voluntatis extrahens, & in mirabili libertate constituens. Qui enim non ita subiectus est Deo, mirum est quot quantísque curis euentuum futurorum discerpitur, mirum quàm multis timoribus cruciatur, quanta tristitia & angore aduenienti aduersitati resistit, quanta anxietate media ad euadendum inquirit. Durum autem est illi contra infixum stimulum calcitrare, & Deo

A per tribulationem immissam subiectionem poscenti resistere. At qui hoc eos Deo subditum gestat, & se ac omnia sua Deo committit, inexplicabile est quanta tranquillitate fruatur. Is nihil terrenum timet, quia diuinam prouidentiam ipsum regentem animaduertit: nihil caducum sperat, quia nihil extra Deum suum desiderium implebit. Omnem autem euentum gratanter suscipit, quia non tam à conditione naturali, non tam ab hominibus, quàm à Deo, cui subditus est, & à cuius regimine eximi non vult, aduenire nouit.

Is quoque magna audet petere, & pretiosa postulare, quoniam ex hac subiectione didicit, non ad honorem, aut commodum suum, sed ad gloriam

B Dei petere. Idque secundùm Richardum Victorinum indicauit regius vates, cùm magna rogans, se non filium, sed seruum ac subditum nominauit. Faciem tuam, inquit, illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.] Quid inquam (ait ille) Dauid, te seruum vocas: seruum nominas? Numquid hoc seruis datur obtinere, quod vix amici merentur accipere? Verè, inquis, scio quod amo, quia diligo Dominum meum: recordor nihilominus, quod Dominus dixit ad me: [Filius meus es tu:] nolo tamen dicere amicum suum; nolo me vocare filium suum. Qui enim absque meritis vult magna petere, meminerit saltem se multùm deiicere: & nunc verè me fateor seruũ eius, non tantùm iure cõditionis, nec solùm debito necessitatis, sed etiam pro-

Ps. 118. 135.
Richard. ibid.

C posito voluntatis. Nam alios seruos efficit ipsa eorum natiuitas, alios seruituti addicit belli necessitas; alios obsequio subiicit humilitatis magistra charitas. Seruiam, seruiam igitur creatori meo iure conditionis; obsequar regi meo ex reuerentia maiestatis; subiiciar Saluatori meo, debito charitatis. Quantum apud eum possit voluntaria seruitus, intelligo: & idcirco magna petens, humilitatis meæ obsequium humiliter recolo Sic ille.] Hanc itaque spem obtinendi magna subiectio in illo peperit, & in nobis quoque pariet, si eam habere studuerimus. Si mens nostra subiecta fuerit Deo, subiicietur illi caro, iam non vt fera ad imperium rationis recalcitrans, sed vt soror eius conatus in bonum adiuuans. Subiicietur illi mundus, qui facilè prosternitur, ab eo qui per veram humilitatem Dei prouidentiæ commit-

D titur. Subiicietur illi diabolus, qui non potest aliquem deiicere, nisi conatus fuerit eum ab hac subiectione separare. Ac tandem, vt ait Isidorus, tunc rectè subiiciuntur nobis omnia, quæ sub nobis sunt, si nos subiicimur ei, à quo nobis illa subiecta sunt.] Cogitaui, Domine, vias meas, vias meas antiquas, quibus aut post peccata currebam, aut meam voluntatem explebam, aut postea in bonis & rectis ad mea commoda festinabam. Cogitaui eas, & de mea stultitia erubescens, conuerti pedes meos in testimonia. Affectus meos ad tuam voluntatem conuerti, & tibi semper subesse constitui. Paratus sum, & non sum turbatus, vt custo-

Isido. 3. sentent. c.
Ps. 118. 59.

E diam mandata.] Paratus, inquam, ad omnia quæcumque præceperis, & tibi plenè subiectus, emergentibus impedimẽtis nõ turbor, sed pacatè tua mãdata custodio. Cùm enim me ipsum nõ quærã, sed tuam voluntatẽ implere cupiam, nec afflictionibus nec detractionibus nec terroribus quatior, nec à via perfectionis dimoueor, quia tibi subesse, quod solum quærebam, inuenio.

Ps. 118. 60.

* * *

De Decimo gradu humilitatis, qui est: Subiicere se omnibus propter Deum.

CAPVT. XL.

PRAEDICTA ad Deum subiectio, ita solet in humilibus crescere, vt ex amore Dei, & humilitatis desiderio, velint, omnibus hominibus, non tantùm maioribus, verùm & æqualibus & minoribus, esse subiecti. Volunt autem id efficaciter, & licèt munere sint maiores, & dignitate præcellant, rationes tamen quærunt, & inueniunt, quibus suis etiam seruis & mancipiis subiiciantur. Cùm sint sapientissimi, difficultates ac dubitationes suas cum minùs illuminatis conferunt, & eos libenter & animo discendi audiunt. Cùm sint prudentissimi, imperitorum consilia non respuunt, & cùm sunt vtilia, suscipiunt. Ministratur illis à seruis suis; & ipsi aliquando valde familiariter illis ministrant, à quibus obsequia ex iure recipiunt. Ita inter homines conuersantur, vt cùm maiores sint, sua comitate & modestia se associent minoribus, & ipsorum animos in sui amorem desideriúmque conuertant. Ad hunc gradum pertinet mirabilis illa Christi actio, qua inter discipulos suos formam ministrantis induebat. Nam quis maior est, inquit, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.] Ille rex, & Pontifex Maximus, & verus Filius Dei, rudioribus discipulis obsequebatur, & ad mensam recumbens, illis more serui ministrabat, & ad exemplum humilium maior se minoribus submittebat. Ego antè credo, quòd non solùm in hac postrema cœna, sed & in omnibus, discipulorum collegio manducante, ipse illis, vt minister, inseruiuit. Nec solùm discipulis, sed & aliis bonis & malis se submisit. Bonis quidem, vt cùm de ipso ait Lucas: Et descendit cum eis,] nimirum cum matre Maria, & nutritio Ioseph, [& venit Nazareth, & erat subditus illis.] Malis verò, quia & permisit se ab spiritu nequam assumi in sanctam ciuitatem, & statui supra pinnaculum templi: & permisit quoque se à satellitibus diaboli irreuerenter tractari, & à iudice in iudicem, & à prætorio in caluariæ locum ad necem duci. Ex hoc enim probat Gregorius, non fuisse indignum Christo, quòd se sineret à diabolo in montem duci, qui permisit, ad redemptionem nostram à membris diaboli crudeliter tractari. Iniquorum omnium caput, ait, diabolus est, & huius capitis membra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non diaboli membra Iudæi persequentes, & milites crucifigentes Christum fuerunt? Quid ergo mirum si se ab illo permisit in montem duci, qui se pertulit etiam à membris illius crucifigi?] Et Chrysostomus: Quando audis dicentem, ductus à diabolo, nihil cogites de potentia diaboli, quia potuit ducere Christum: sed de patientia Christi mirare, quia sustinuit vt à diabolo duceretur. Ergo, in sequente Domino non infirmitas, sed patientia est; in ducente autem diabolo, non virtus, sed superbia est.] Hæc igitur omnia subiectionem Saluatoris nostri notant, propter quam voluit ab Isaia [nouissimus virorum] dici: voluit enim omni hominum generi se subiicere, vt ab eius exemplo tam maioribus quàm minoribus submitti discamus.

Luc. 22. 27.

Luc. 2. 51.

Matth. 4. 5.

Gregor. homil. 16. in euangel.

Chrysost. hom. 5. in Matth.

Ab hoc autem capite ac magistro viuersæ virtutis accepit discipulus eius primus Petrus verba illa quibus hunc etiam humilitatis gradum indicauit:

A Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tamquam ab eo missis.] Quid hoc loco significat humana creatura? An ordinationem humanam, siue potestatem hominibus inuidentem? An prælatos ipsos ac præsides, qui quòd ab hominibus creentur, humana creatura vocantur? An vocat humanam creaturam quoscumque præfectos, licèt ad præfecturam minùs apti iudicentur? Et sensus sit, quicumque sit ille, qui reliquis præponatur, licèt scientia, aut virtute, aut reliquis talentis inferior; eo ipso quod prælatione maior est, subiectionem exigit, obedientiámque sequitur. Si ergo ob solam excellentiam potestatis, quidam homines se

B aliis submittunt, quidni etiam se submittant ob eminentiam virtutis? Humiles autem, reliquos omnes saltem virtute & meritis se maiores existimant: quid ergo mirum, si eisdem data opportunitate subdantur? Subiecti igitur sunt latiori quodam sensu omni creaturæ propter Deum, quia non tantùm regibus, & principibus & aliis superioribus ab humana ordinatione creatis obediunt, sed & quibuscumque aliis, licèt inferioribus potestate, præpositis tamen sibi virtute, subduntur. Hæc enim subiectio, qua etiam minoribus propter Deum subiicimur, tanti meriti est, vt propter eam, & hominibus in admiratione simus, & à Deo magnis donis efferamur. Mentóque Esau maior natu loco benedictionis accepit,

C quòd fratri minori seruiret, quia insignis humilitas est, quemquam se minoribus subiugare. Dixerat ille ad patrem: Num vnam benedictionem tantùm habes, Pater? Mihi quoque, obsecro, vt benedicas. Cúmque eiulatu magno fleret, motus Isaac, dixit ad eum, vtique benedicens ei: In pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo seruies.] Benedictio itaque humilitatis, est seruire minori, & subdi inferiori. Quare Ambrosius optimè, Hæc igitur seruitus, ait, Dei donum est. Denique inter benedictiones numeratur huius seruitutis obsequium: nam & Isaac in loco benedictionis eam dedit Esau filio suo, vt seruiret fratri suo. Denique benedictionem ille poscebat, etsi vnam sibi cognouisset esse præreptam, tamen aliam

D postulabat, dicens: [Numquid vna benedictio tibi est, Pater?] Per hanc igitur seruitutem, ille qui per gulam primitias suas antè vendiderat. & studio venationis agrestis gratiam benedictionis amiserat, eredidit se ipso futurum esse meliorem si typum Christi veneraretur in fratre. Hæc ille.] Optimè autem hæc humilitatis actio iusti benedictionibus annumeratur: nam quæ maior benedictio illi potest obtingere, quàm quòd Christi æterni regis, & Saluatoris sui imitator existat? In hoc verò ipsius imitator est, cùm ille pro nobis minoribus in sua se mortalitate subiecerit. Cui vicem rependit homo, cùm altitudinem, quam habet, tantisper deponens, minoribus pro amore Christi se subdit,

E Benedictio vera & magna est, qua maledictioni superbiæ reluctamur: Idque præcipuè facimus cùm cunctis etiam inferioribus nos submittimus. Quare Bonauentura actus humilitatis enumerans, & hunc gradum, quem nunc tractamus, tertium eius actum faciés, putat eo nos perfectissimè superbiæ reluctari. Tertius, inquit, actus est velle subesse omnibus scilicet superioribus, paribus, & inferioribus, & sic opponitur superbiæ strictè sumptæ, quæ est amor propriæ excellentiæ.] Maledictio itaque superbiæ, est, propriam excellentiam supra modum quærere, & omnibus se præferre. Benedictio verò humilitatis, proprium contemptum diligere, & omnibus se sub-

1. Petri. 2. 13.

Genes. 27. 38. 39.

Ambr. lib. de paradis. c. 14.

Bonau. 1. p. compluguy, sect. 18. c. 1.

mittere. Est implere illud Domini mandatum: Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.] Nam vera altitudo subiectione quærenda est: illúmque Dominus præfert aliis, quem reperit non se præferentem, sed omnibus se humiliantem. Ideo sancti, vt Christum imitarentur, illustrissima nobis reliquerunt huius humilitatis exempla. Martinus, vt ait Sulpitius, Sacramentis militaribus iussu patris implicatus, vno tantùm seruo comite contentus est, cui tamen versa vice dominus seruiebat, adeo vt plerumque ei & calceamenta ipse detraheret, & ipse detergeret; cibum vnà caperent, hic sæpius ministraret. Pachomius in quodam cœnobio, cùm assideret operi storearum quæ texebantur, sic huius humilitatis formam præbuit. Veniens enim puer, qui erat deputatus ministerio hebdomadæ, videt eum operantem, & dicit ei: Noli sic vertere texta, vt rectè operetis. Abbas Theodorus texit alio modo: Is verò surgens, dicit ei: Doce me, quomodo, ô fili; & cùm didicisset, sedit rursus cum magna alacritate in hoc reprimens spiritum arrogantiæ. Franciscus fratri comiti suo, cum quo iter agebat, solitus erat semper promittere obedientiam, & seruare. Hæc & alia similia in sanctorum antiquorum gestis, legimus, & non pauca huius generis nunc in viris spiritualibus videmus, qui, vt superbiam comprimant, & spiritum elationis subuertant, occasiones quærunt, & inueniunt, quibus tum interiùs tum exteriùs se suis subiectis humilient. Habent enim cordi infixum illud Pauli dictum: Per charitatem spiritus seruite inuicem.] Et qui in libertatem Christi vocati sunt, hanc libertatem non assumunt ad perficienda desideria carnis, vt vnus aduersus alium superbiat, sed ad augendam virtutem mentis, vt minor maiori per obedientiam seruiat, & maior minori per humilitatem se submittat.

Matth. 20. 26. — *Seuer. Sulpit. in eius vita cap. 2.* — *Surius in Maio.* — *Bon. in eius vita cap. 6.*

Hæc Sancta subiectio ad omnes, vera & intima est adoratio, qua viri Deo consecrati Deum adorant, quia ad pedes Domini se submittunt. Qui nàmque sunt pedes Domini, nisi infima Ecclesiæ mēbra, quorum comparatione nos maiores ratione alicuius dignitatis existimus? Ad hos autem pedes prouoluimur, cùm eos interiori mentis affectu, & externo aliquo signo, quasi superiores putamus. Et in hoc sensu interpretatur Richardus Victorinus illum Psalmi cuiusdam versum: Afferte Domino gloriam, & honorem: afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.] Nam hunc locum mysticè de religiosis exponens, sic ait: Superiùs offerre hostiam præcipimur: hîc intus adorare iubemur. Prius, ne intremus vacui; secundò, ne stemus otiosi. Ne intretis vacui, afferte Domino gloriam nomini eius. Ne sitis intus otiosi, adorate Dominum in atrio sancto eius. Quid est adorare, nisi totum corpus nostrum ad pedes prosternere, & summum nostrum ad eius ima inclinare? Vult ergo Propheta non solùm superioribus membris Domini (hoc est prælatis) vos subiici, sed vsque ad nouissima eius membra vos sponte humiliari. [Subiecti estote modò omni humanæ creaturæ propter Deum,] & absque dubio adorastis Dominum. Itaque cum hostiis intrate: ingressi adorate. Arripite arctam viam, intrate angustam portam, in habitu religionis, in voto professionis: manete in domo disciplinæ: tenete instituta regulæ. Si enim intra claustralem disciplinam vos coarctastis, in atrium Domini absque dubio intrastis. Si verò votum professionis facitis; si instituta regulæ seruatis, hostias Domino admodum gratas obtulistis. Si enim in claustro viuentes, per omnia humiliter obedistis omnibus, verè adorastis Dominum in atrio sancto eius. Hæc ille.] Nec paruipendenda est ista adoratio Domini, qua propter amorem eius ad pedes ipsius cadimus, nam ex ea ad superiora leuamur. Illi quippe, qui in nouissimo loco, ex humilitate sedit, dictum est ab eo, qui illum inuitauerat: Amice ascende superiùs.] Sic prorsus cùm nos coram minoribus interiùs exteriúsque deiicimus, & quasi minores profitemur, eo ipso in corde eorum, & in corde Christi (quod est optabilius) ascendimus. In corde quidem Christi, nam eos suæ dilectionis brachiis amplectitur, quos ita auidos suæ imitationis reperit, vt propter eā minoribus se quoque submittant. In corde verò hominum quoniam maximè eos admirantur, atque suspiciunt, in quibus ita vident superbiam Adæ fuisse prostratam, vt non solùm primatum non appetant, verùm & subesse omnibus concupiscant. Quantæ admirationis sit hoc apud homines, in quadam historia Beati Gregorij perspicimus, quam narrat Ioannes Moscus Euiratus. Inducit enim quendam Abbatem, nomine Ioannem, sic loquentem: Perreximus ad Abbatem Ioannem Persam: narrauitque nobis de Magno Gregorio, Beatissimo Romanæ vrbis Episcopo, dicens: Cùm iuissem primæ Romam vt secundò adorarem ad sepulchrum sanctorum Apostolorum, Petri & Pauli, starémque die quadam in medio ciuitatis, audio Papam Gregorium per locum illum transiturum. Cogitaui itaque adorare illum. Cùm autem prope me esset Papa, videretque me progredi, vt adorarem illum (loquor Deo teste, fratres) primus ipse prostrauit se humi coram me, neque antè surrexit, quàm me primò surrexisse cerneret. Et cum multa humilitate salutans me, manu sua mihi tria nummismata tradidit, iubens mihi dari quæcumque erant necessaria. Glorificaui itaque Deum, quòd tantam illi contulerat humilitatem, & misericordiam, & charitatem ad omnes.] Non miramur quòd hic sanctus Pontifex præfuerit Ecclesiæ, quòd gubernauerit principes, quòd omnes fideles sibi subiecerit, & suis ac Dei præceptis astrinxerit: miramur autem quia vni monacho pusillo se subdiderit. Quare hoc? nisi quia hæc humilitas iustum admirabilem facit, & dum pusillis subiicit, in æstimatione hominum, magnis etiam & honoratis illum præponit.

Psal. 28. 2. — *1. Petr. 2. 13.* — *Luc. 14. 10.* — *In Prat. Spirit. c. 151.*

Sed licèt hic humilitatis gradus omnibus fidelibus congruat, præcipuè tamen illis conuenit, qui pro amore Christi humilis, se ipsos & omnia mundi plausibilia reliquerunt. Minimi enim omnibus libenter se subiiciunt, quia eo ipso quòd minimi sunt, aut tales se reputant, neminem non maiorem iudicant, & ideo neminem sibi non præferunt. Hi verò sunt Ecclesiæ minimi, qui omnem altitudinem huius sæculi posthabent, vt veram altitudinem in cælis obtineant. Nam quid, quæso, homines in hoc sæculo magnos facit? Nonne honor? Nonne dignitas? Nonne diuitiæ, atque potestas? At hi huius se magnitudinis alienos fecerunt, vt magnitudinis Christi aliquando participes fierent. De his maximè dicetur à Domino in die nouissimo: Amen dico vobis, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.] Quod ego non dicerē, nisi Augustinus antè dixisset. Exponens enim eadē verba sic ait: Minimi ergo qui sunt Christi? Hi illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, & secuti sunt eum, & quicquid habuerunt, pauperi-

August. ser. 11. de verbis Domin. c. 2.

bus

bus distribuerunt, vt Deo sine sæculi compede expediti seruirent, & ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos, sursum humeros tollerent. Hi sunt minimi. Quare minimi? Quia humiles, quia non elati, non superbi. Appende minimos istos, & graue pondus inuenies.] O quantum pondus meritorum hi habent, quàm multas & magnas diuitias recondunt, quàm sunt firmi & stabiles, qui cùm sint supra mundum, mundi ventis non agitantur, nec turbinibus impelluntur. Habent hi graue pondus, si pro ratione sui status sint minimi. Sunt autem minimi si sunt veri humiles. Sunt verò veri humiles, si (quod in se est) nulli se præferant, immo omnibus se supponant. Statui ergo istorum maximè congruit hic humilitatis gradus, quo quis omnibus etiam minoribus se submittit. Enimvero quòd sæcularis non tam perfectam humilitatem habeat, quòd non omnibus se demittat, videtur tolerabile, quia status, & sors, & locus in quo degit, non est tantæ lucis particeps, vt hanc doctrinam intelligat. At tu, qui vitam religiosam professus es, quia in ea regione vitam agis in qua tam splendida lux est perfectæ doctrinæ, qui mundi opiniones abiecisti, qui ad obtinendam cœli magnitudinem minimum te fecisti, quomodo audes te aliis præferre, honorabiliores sedes appetere, & pro sublimiori loco cum aliis decertare? Si minimus omnium es, omnibus te submitte: si autem non vis omnibus te subiicere, nomen minimi derelinque. Nec enim decet homines fallere, & nomen ac professionem operibus contrariam profiteri.

De Vndecimo gradu Humilitatis, qui est, ex functionibus externis abiectiora complecti.

CAPVT. XII.

DVobus modis quis humiles & abiectas functiones amplectitur; primò, quia sentiens in se elationem animi, & immoderatum excellentiæ appetitum, vult illum externa humiliatione comprimere: Secundò, quia ex animo humili, & contemptore sui, vilissimis optat obsequiis occupari. Illud ad media assequendæ humilitatis pertinet, istud verò gradum ordine vndecimum humilitatis constituit. Aliud enim est studiosè operari, vt vitium, à quo impugnaris, expugnes; aliud autē operari, vt habitu virtutis, qui expugnando vitium, est acquisitus, vtaris. Illud difficile est, istud facile: illud laboriosum, istud suaue: illud est cum hoste pugnare, istud obtentâ victoriâ gaudere: illud denique est virtutem comparare, istud, ex virtute iam habita promptè actiones eiusdem virtutis elicere. Solent quippe sancti viri, perfectissima humilitate nō tam affecti quàm possessi, sic humilium actionum amore capi; sic eas curiosè & diligenter assumere, vt ad illas solas nati videantur. Et sicut de aquila dicit Iob, quia [vbi fuerit cadauer, statim adest :] ita hi, vbi fuerit aliquod abiectum obsequium, statim adsunt, & illud libenter assumunt. Quid sublimius aquila? Sed quid abiectius & fœdius cadauere? At aquila cadauera quærit, quorum carnibus sibi & pullis suis cibum administret. Quid etiam sublimius humili, qui omnia splendida & speciosa, quæ homines amant, sub pedibus collo- *Iob. 39. 30.*

A cat? Sed quid vilius seruitiis humilibus, quibus exercendis sunt mancipia deputata? At humilis verus ad hæc inhiat, vt suis desideriis satisfaciat, & per humiliores gradus ad sublimiores perfectionis ascendat. Quòd si aquila illa, vt Gregorius est meditatus, Christum mysticè significat, ille quidem, vbi inuenit cadauer, statim adfuit, quoniam pro nostra eruditione ad humillima obsequia se demisit. A duodecimo anno vsque ad trigesimum, cùm vitam occultam gessit in terris, æstimo quia non parum temporis obsequiis humilibus insumebat. Æstimat & doctor egregius Bonauentura, in quo nescio an magis sincerissimam pietatem, quàm profundissimam scientiam admirer. De Saluatore enim nostro in decimo

B huius ætatis constituto, hæc scribit: Compatere Domino Iesu, quia ipse matrem adiuuabat, & fideliter laborabat, in his quæ poterat. Venit enim (vt ipse ait) ministrare, & non ministrari.] Nonne ergo in ponenda mensula, cubilibus aptandis, & aliis seruitiis domus, eam adiuuabat? Intuere ergo eum bene humilia obsequia per domum facientem. Sic ille. Existimo etiam à Domino tempore prædicationis suæ huiusmodi obsequia non fuisse relicta, quod mihi illa verba ipsius: Venit filius hominis non ministrari, sed ministrare,] apertè significant. Nam quamuis illa præcipuè ad spiritualia ministeria referātur, quibus Dominus hominum animas iuuit; sed de obsequiis quoque corporalibus intelligenda sunt, quibus corpora subleuauit. Neque vnquam ipse opera externa humilitatis omisit, qui venit ho-

C mines edocere, quorum est, non tam animi sensa occulta introspicere, quàm ea, quæ oculis corporalibus patent, spectare.

At in egressu ex hoc mundo ad Patrem illustrissimum, præbuit horum operum humilium exemplum, & non sine constanti obtestatione, quòd illud opus præstabat, vt nos ad actionum humilium imitationem incitaret. Quid ille fecit? [Surgit à cœna,] inquit sacer Euangelista, [& ponit vestimenta sua. & cùm accepisset linteum, præcinxit se. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.] Animaduerte in vno facinore quanta sint humilitatis studia. Surrexit à cœna, aliis in sua sede & quiete manentibus, vt ipse solus laborem subiret. Posuit sum- *Ioan. 13. 45.*

D mam vestem, siue pallium, vt more seruorum, in vno tantùm indumēto, non admodum longo nec laxo, opus illud vel ipsis angelis admirandum præstaret. Præcinxit se linteo, non tantùm vt tunicam, quam non deposuit, contineret; vel vt discipulorum pedes detergeret, sed vt seruorum quoque formam (qui apud aliquas nationes linteo cincti ministrant) sicut & ministerium assumeret. Misit aquàm in peluim, nec ab aliquo iuuari voluit, vt se in illa actione solum seruum ostenderet, & omnium labores atque molestias solus ipse portaret. Ac tandem cœpit lauare pedes discipulorum, & à Petro, Ecclesiæ capite, exordium capiens, & in Iuda proditure humillimum ministerium perficiens, in his actionibus perseuerantiam, à suis sectatoribus tenendam, ex-

E posuit. Voluit ergo Dominus, hoc stupendo humilitatis exemplo, nos ad functionum humilium exercitationem hortari: &, quod voluit, obtinuit: nam spirituales viri, hac mirabili actione perculsi, & sequenti adhortatione præmoniti, libentissimè in humiles actiones incumbunt. Vnde Augustinus sic ait. Hoc est, Beate Petre, quod nesciebas, quando fieri non sinebas. Hoc tibi postea sciendum promittit, quando vt sineres, terruit te magister tuus, & Dominus tuus, lauans pedes tuos. Didicimus, fratres, hu- *August. tract. 58. in Ioannem*

militatem ab excelso: faciamus inuicem humiles, quod humiliter fecit excelsus. Magna est hæc commendatio humilitatis, & faciunt sibi hoc inuicem fratres, etiam opere ipso visibili, cùm se inuicem hospitio recipiunt: est enim apud plerosque consuetudo huius humilitatis vsque ad factum quod cernatur expressa. Vnde Apostolus cùm viduam bene meritam commendaret: Si hospitio, inquit, recepit, si

1. Tim. 5. 10.

sanctorum pedes lauit.] Et apud sanctos, vbicumq; hæc consuetudo non est, quod manu non faciunt, corde faciunt, si in illorum numero sunt, quibus dicitur in hymno Beatorum trium virorum: Benedicite sancti & humiles corde, Domino.] Multo autem

Dan. 3. 87

est melius, & sine controuersia verius, vt etiam manibus fiat; nec dedignetur quod fecit Christus, facere Christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel, si iam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus. Sic ille.] Iam ergo sancti viri, ex Christo didicerunt, humiles has actiones diligere, easque dum abest opportunitas, affectu complecti, dum verò adest, etiam opere ipso complere.

Id autem maximè hunc gradum humilitatis commendat, quòd Christus Dominus, iam mortalitatem exutus, has easdem humilium actiones quodámodo per se ipsum exercuit. Anima enim eius sanctissima, carnis vinculis exoluta, descensum in infimum mundi locum, nempe in infernum, non exhorruit, & victorum ibi detentorum catenas fregit, compedésq; comminuit. Tu quoque.] ait Zacharias, ad ipsum loquens, [in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.] Et per Oseam ipse ait: De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua, ó mors, morsus tuus ero, inferne.] Et per Ecclesiasticum: Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciá omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.] Et quidem huius sæculi reges iubent vinctos è carceribus educi, à vinculis solui, & ab ergastulis liberari; ipsi verò nec ad carcerum loca inferiora descendūt, nec catenas aut compedes dissoluunt, sed seruis ea facienda relinquunt. Rex Christus non ita, sed ipse ad infima terræ loca penetrauit, ipse vincula fregit, ipse captiuos ab ergastulis eduxit. Ille est (vt inquit Augustinus) qui tenebrarum & mortis principem colligauit, legiones illius perturbauit, portarum inferni vectes ferreos confregit, omnes iustos, qui originali peccato adstricti tenebātur, absoluit, captiuos in libertatem pristinam reuocauit; peccatorum tenebris obcæcatos splendida luce perfudit.] Hæc ille; qui & priùs dixerat, Christum quidem mortis mortem, inferni verò morsum extitisse, quia in electis suis mortem omnino peremit, ab inferno verò partem, iustos scilicet, qui ibi tenebantur, abstraxit. Saluator ergo noster, in vtroque statu, tam mortalitatis quàm immortalitatis, operum humilium huius generis quod tractamus, dedit exemplum. Mortalis ministrauit discipulis, & ac si esset eorum seruus, cibos in mensa diuisit. Immortalis quoque eisdem est obsequutus; nam cùm manifestauit se ad mare Tiberiadis, descendentibus è naui discipulis, [viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem,] quos cibos ad refectionem discipulorum ipse parauerat. In quo certè opere aliquid memoria dignum sumus meditati. Nam si Dominus (vt putat Chrysostomus) prunas, & piscem, & panem ex nihilo creauit, opus Dei proprium, nempe creationem, & opus seruis relictum, nimirum ciborum præparationem, in vnam actionem coniunxit; vt discamus non esse indignum Deo exempla nobis humilitatis exhibere,

Zach. 9. 11.
Osee. 13. 14.
Eccl. 24. 45.
Aug. ser. 37. de tē pore.
Ioan. 21. 9.
Chrysost. hom. 86. in Ioan.

A neque alienum esse à magnis & sapientibus viris, has aliquando humiles functiones libenter amplecti; & ad pusillorum exemplum vtilitatémque præstare.

Vult ergo omnino Dominus, exemplo suo multipliciter exhibito, humilitatem docere, & qui sæpe ad profectum animæ nostræ nos humiliat, diligit vt nos ipsos humiliemus, & obtētam iam humilitatem propriis operibus augeamus. Quare Bernardus explicans illud: Qui se humiliat exaltabitur:] ait: Ita ne parum est, Domine, quòd in veritate humiliasti nos, quia adhuc exigis, vt apponat homo humiliare se ipsum?] Et infrà: Quantos videmus humiliatos, sed

Luc. 18. 14.
Bernard. ser. 30 ea dē verba.

B non humiles: percussos, sed non dolentes: curatos quidem à Domino, sed nec ipsa curatione sanatos? Hi sunt, qui sub sentibus esse delicias computant, dissimulantes peccata, quæ admittant; lubricum in quo titubant: tenebras, quibus caligant; laqueos, inter quos ambulant; Locum afflictionis, quem inhabitāt; corpus mortis, quod gestant, iugum graue, quod tolerant; grauiorem conscientiam, quam occultāt; grauissimam sententiam, quam expectant.] Quia ergo ad humilitatem obtinendam, non satis est si ab alio humiliemur, nisi etiam humiliationem acceptemus, aut potiùs humiliemus nos ipsos, ideo voluntatis

C Domini est, vt sponte, humilitatis actiones sumamus. In his autem non infimum locum habent humiles functiones, quibus nos pusillos profitemur, & aliis, quasi maioribus, nos submittimus. Quod adeo verum est, vt Ambrosius dicat, in his humilitatis secreta consistere. Cognosce, inquit, mysterium ipsum humilitatis consistere in ministerio. Ait enim: Si ego laui pedes, Dominus & magister, quanto magis vos debetis lauare pedes inuicem vobis? Cùm enim ipse auctor salutis, per obedientiam nos redemerit, quanto magis nos seruuli eius, humilitatis & obedientiæ exhibere debemus obsequium? Sic ille.] Istas igitur actiones, humilitatis indices, Christi Domini nostri voluntate probatas, & exemplo monstratas, debemus magna deuotione suscipere, & op-

Ambr. de his. qui mysteriis initiātur. c. 6.
Ioan. 13.

D portunitatem ad eas præstandas captare. O quàm sæpe nos speciosis actionibus vltro ingerimus, &, si ad eas inuitemur, affectu gaudemus: si verò relinquamur, tristitia tabescimus. Cur similiter non appetimus ad actiones humiles inuitari? Cur ad auctoritatem spectare ducimus, obligatione eas præstandi & exercendi carere? Certè ideo quia superbi sumus, quia oculos tantùm carnis habemus: quia humilium functionum merita ignoramus: quia præmia illis parata non agnoscimus. In aula regia honorificum est imperare; in Dei aula, seruire. Ideóque fortassis pastor Ecclesiæ seruum seruorum Dei se nominat, non solùm videlicet, quia titulum humilitatis amat, sed quia seruire membris Christi honori-

E ficentissimum putat. Omnes quippe nobilissimis titulis insigniri appetunt, & principem, qui simul comes est, & marchio, & dux, & rex, numquam ducem, aut comitem, sed regem appellabis, ne, si aliter feceris, tamquam stolidus ridearis. Pastor autem Ecclesiæ, qui rex est, & Pontifex summus, seruum se vocat, vt præstantissimam rem esse seruire propter Christum ostendat.

Non est quidem cur has functiones humiles auersemur, quas iusti ante datum à Saluatore humilitatis exemplum, promptissimè exercuerūt. An non Abraham, angelis, quos iuuenes peregrinos existimabat, ministrauit? An non pedes eorū lauit? Mensas, & cibos apposuit, & coram illis comedentibus, vt abiectus seruus stetit? Ita sanè. Afferam, inquit, pauxillū aquæ, & lauate pedes vestros, & requiescite

Genes. 18. 4. & 8.

sub

A sub arbore.] Et postea: Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis; ipse verò, stabat iuxta eos sub arbore.] Seruat semper in bonis, inquit Augustinus, tenorem sui perfecta iustitia. Offert peregrinis hospitium, qui non habet tectum, & cum sit omni domicilio viduatus, domiciliũ quale necessitas procurabat, exhibuit transeuntibus. Et licèt illa minora fuerint, quæ offerebantur, locorùm angustiis magnitudinem dederat fides, quæ contemni non meruit à Deo. Discite, fratres, à beato Abraham hospites libenter accipere, pedes eorum cum humilitate & pietate lauare. Lauate (inquit) sanctorum peregrinantium pedes, ne fortè in illis remaneat puluis, quem ad iudicium vestrum possint de pedibus suis excutere. Et Chrysostomus: Sic per semet ipsum omnia facit, & apponit. Et neq; dignum semet ipsum censuit, qui consideret eis, sed, illis comedentibus, adstabat ipse sub arbore. O magnitudinem hospitalitatis, ô humilitatis excellentiã, ô mentem oppidò piam! Adstabat centenarius comedentibus illis. Mihi videtur tunc præ gaudio alacritatéque multa, imbecillitate sua factus superior, & robur quoddam accepisse. Sæpe enim consueuit alacritas animæ, si quando roborata fuerit, vincere corporis imbecillitatem. Astitit igitur Patriarcha quasi famulus, summum honorem suum existimans, quòd præsentibus ministraret, & solaretur itineris eorum laborem. Hæc ille. Sanctus itaque Patriarcha famulorum obsequia iuuenibus deferenda humilitatis ergò suscepit. Et qui tam magna copia famulorũ abundabat, vt cum vernaculis suis trecentis decem & octo hostes insequeretur, noluit per aliquem illorum, sed per se ipsum iam senem, atque grandæuum, semire iuuenibus, & humilitatis actiones tamquam opera verè eximia sibi ipsi demandare.

Aug. ser. 70. de tempore.

Chrysost. hom. 41. in Genes.

Gen. 14. 14.

Nec solus hic pater credentium fidelis, in veteri lege exemplum dedit humilitatis nobis credẽtibus, sed alij quoque similis exempla præbuerunt. Nam & Gedeon, angelum, quem virum esse putabat, conuiuio excepit, & per se ipsum illi ministrauit. Coxit ille hœdum, inquit scriptura, & de farinæ modio azymos panes, carnésque ponens in canistro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.] Et Abigail ad coniugium Dauidis inuitata, se in ancillam obtulit. Ecce, inquit, famula tua sit in ancillam vt lauet pedes seruorum Domini mei.] Si quo tẽpore non erat via humilitatis à Christo Saluatore nostro detrita, tanti momẽti hæc opera humilia putabantur, vt præstantes viri ea non erubescerent, & nobiles fœminæ se ad humile ministerium offerrent, quanto magis nunc, Christo Dei Filio præeunte, debemus ea libenter assumere, & ad vsum humilitatis præstare? Ecclesiæ dictum est in Isaia: Ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi:] quoniam filius Ecclesiæ iusti ministrant, & non solùm eam bonorum operum exemplis tamquam muris cingunt, verùm & mitis humilitatis obsequiis fouere non desinunt. Pretiosúmque putant seruire filiis illius, qui Deum sunt visuri, & cum eo in æternũ regnaturi. Tu ergo, ô tu, qui humilitatis amore captus, eius gradus ascendere conatus es, hunc nequaquam prætereas, sed in eo quoque te constanter exerceas. Si statu paruus es, paruum parua decent: si magnus, in magno parua hæc multùm alios ædificant, & mirum in modum splendent. Non credas te humilitatem obtinuisse, si absque caussa hæc parua refugias, quia vera humilitas numquam in mirabilibus ambulauit, sed modica semper & abiecta dilexit. Hæc virtus hominem in suis oculis abiectum facit; hæc omnes maiores

Iudicum. 6. 19.

1. Reg. 25. 41.

Isaia. 60. 10.

& meliores agnoscit, &, vt maioribus, promptè & ex animo illis inseruit. Si tu ab aliis tibi ministrari vis, non ministrare, si operibus solùm magnis & speciosis intendere; aut te magnum reputas, aut quæ tuam paruitatem non decent, affectas. Si magnum te reputas, cùm nihil sis, humilis non es: si verò paruum te esse sentiens, magna & tuas vires excedentia cupis, stultus es. Stultitia autem, humilitatis est inimica; vnde qui stultus agnosceris, ab humilitate alienum te esse conuinceris. Quamobrem quocumque te vertas, ad humilitatis opera incitaris, & ad amorem humilium ministeriorum impelleris. Quæ patres antiqui non horruerunt, quæ Christus Dei Filius amauit; quæ viri sancti, & eius imitatores exemplis vitæ suæ amanda & exercenda esse monstrarunt. Non licet humilibus viam humilitatis deserere; non licet, B quæ humiles amant, respuere, & propria huius sanctæ virtutis opera, cùm ea exercere commodè possis, auersari.

De Duodecimo gradu Humilitatis, qui est; Se omnino inutilem reputare.

CAPVT XIII.

CONSCENSIS his vndecim humilitatis gradibus, solet iustus ad duodecimum ac postremum peruenire, in quo, licèt sit puritate conspicuus, & omnium copiâ C virtutum ornatus, nec non & magnis Dei donis tum supernaturalibus tum naturalibus præditus, non aliter coram Deo & hominibus de se sentit, quàm si esset canis mortuus & fœtidus, de se ad omnia prorsus inutilis. Gradus hic vt supremus, ac perfectissimus, & in culmine scalæ humilitatis positus, longè à præcedentibus differt. Nam qui illa assequitur, quasi virtute præcedentis considerationis impulsus, semetipsum despicit, sibi ipsi diffidit, se donis diuinis indignum æstimat; se minimum reputat; laudari non appetit: despici concupiscit, de oblato honore dolet; libenter suos defectus detegit: Deo & hominibus se subiicit, & humilibus functionibus gratanter intendit: at qui in hoc gradu constituitur, quasi ex habitu & sine vlla meditatione præuia, hæc omnia com- D plet, & prorsus inutilem & nullius momenti, ceu stirps sterilis, aut canis mortuus, esse se sentit. Hic iustus (vt nonnulli loquuntur) fundum suæ nihileitatis ingreditur, & quasi abundantiâ propriæ vilitatis obruitur, & à sua inutilitate ineptitudinéque discedens, perfectè non in se, sed in Domino gloriatur. Hic, si ita loqui licet, non solùm intellectu credit, sed veluti manu tangit necessitatem gratiæ Dei, & stultitiam eorum, qui sine diuino auxilio aliquid se facere posse præsumunt, non tam rationibus euincit, quàm propriis experimentis doctus exectatur. Nullum in eo inanis gloria locum reperit, quia apertè conspicit omnem gloriam soli Deo, & non homini deberi. Gaudétque de manu Domini illam humilitatem accepisse, quæ sibi nihil, Deo verò omne bo- E num ascribit. Quam à Prospero Rhegiensi legit scriptam, in suo tamen corde Dei digito nouerit exaratam. Ille sic ait: Refutata igitur superborum impia vanitate, quibus in peccatum erratu illa, quæ in eis videntur laudanda, vertuntur, nos illã humilitatem, cui virtus, & gloria Dei est, eligamus; scientes, Prophetam Dauid cecinisse de sanctis: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exul-

Prosper. epist. ad Demetriadem.

Psal. 88. 17. 18.

tabunt

A tabunt tota die, & in tua iustitia exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es.] Qui & alibi pulchrè confitetur Dominum in sanctis suis esse laudandum, dicens: *Pf.67.36.* Mirabilis Deus in sanctis suis. Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ.] *Ier.9.23.24.* Hinc etiam Ieremias concordat, & dicit: Hæc dicit Dominus. Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur diues in diuitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, intelligere, & scire, quia ego sum Dominus.] Ipse verò intellectus, & scire, vnde habeantur, pandũt Prouerbia Salomonis, & dicunt: *Prou.2.6.* Quoniam Dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia, & intellectus.] Vnde in Ecclesiaste, libro ipsius, legimus quòd & corda, & opera iustorum in manu Dei sint, & tantùm in studiis suis proficiant, quantùm eos B ille prouexerit. *Ecclef.8.17.* Quantumcumque, inquit, laborauerit homo, & quærat, non inueniet. Et quodcumque dilexit sapiẽs, vt sciat, non poterit inuenire, quia vniuersum hoc vidit cor meum: quia iusti, & sapientes, & operationes eorum in manu Dei. Tale est, quod Apostolus prædicat, dicens: Omne verbum bonum, & omne opus sanctum, donũ est spiritus sancti, siue *1.Cor.12.3.* [quòd nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto.] Sic Prosper.] Hæc ergo gratiæ necessitas non tam intellectus quàm sensus; hæc vilitatis nostræ, & diuinæ potentiæ (si ita fas esset dicere) contrectatio, hoc humanæ nihileitatis experimentum, quo homo in se ipso penitus deficit, de se ipso omnino diffidit, quicquid boni in se reperit, tamquam C alienum à se, Deo syncerissimè tribuit, & non magis de se sperat, quàm de palmite à vite separato, de ligno à terra euulso, de corpore vita priuato: est perfectissimus humilitatis gradus, quem qui tenuerit, absque dubio potest dici vir humilitate perfectus. Iste iniuriosum putabit sibi primas sedes appetere, quia se cognoscit non sede, sed sterquilinio dignum: absurdum, honorem cupere, aut laudem aucupari, quia se videt vas esse dedecoris, & sedem vituperij, à quo ista tollere & illa concedere, esset ordinem rerum inuertere, & dignitatem, aut laudem, aut honorem sibi delata indignè tractare.

Hos sibi met ipsis inutiles, Deus vtiles efficit, & D quia non defectionem cogitant, nec sibi bona ascribunt, quæ per ipsos fiunt, ad admirabilium rerum patrationem assumit: impleturque illud Dauidis: *Psal.41.8.* Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum.] Duæ abyssi; altera inuocans; altera inuocata: vna trahens precibus, & gemitibus; altera, attracta. Quænã abyssus inuocans? Non alia profectò quàm ipse homo; in quo sequor intellectũ Aug. ita scribẽ- *Aug.ibid.* tis: Quæ ergo abyssus quæ inuocat abyssum? Si profunditas est abyssus, putamus non cor hominis abyssus est? Quid enim est profundius hac abysso? Loqui homines possunt, videri possunt per operationem membrorum, audiri in sermone: sed cuius cogitatio penetratur? Cuius cor inspicitur? Quid intus gerat, quid intus possit, quid intus agat, quid intus disponat, quid intus velit, quid intus nolit, quis compre- E hendet? Puto non absurdè intelligi abyssum, hominem, de quo alibi dictum est: *Pf.63.7.* Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.] Et quænam abyssus inuocata? Non alia sanè, quàm ipse Deus. In quo habeo etiam, quem sequar, nempe Beatum Drogonem Hostiensem Episcopum, qui sic ait, exponens *Gen.1.2. Drog. ser. de passione, Tom. 2.Bibl.ss.* illud Genesis: Tenebræ erant super faciem abyssi.] Talis est anima mea (Deus meus) talis est anima mea: terra est inanis, & vacua, inuisibilis & incomposita, & [tenebræ super faciem abyssi.] Veruntamen

A ait: Et [abyssus dedit vocem suam:] & abyssus inferior & obscura, inuocat abyssum, inferiorem te, qui *Habac.3.10. Pf.41.8.* exuperas omnem sensum. Inuocat te, Domine, abyssus mentis meæ, vt etiam de me nouam terram, & nouum cœlũ crees. Hoc inuocat Dauid, & nos cum Dauid inuocamus: *Psal.50.12.* Cor mundum crea in me, Deus; & spiritum rectum innoua in visceribus meis.] Iam aliquid se factum esse sciebat: sed noua creatura nouum cœlum & terram fieri se poscebat.] Abyssus itaque inuocans, est humana miseria: abyssus verò inuocata, diuina misericordia. Vnde cùm homo plenè suam miseriam intelligit, & quasi manu affectus contrectat, tunc non velut secundùm exteriorem speciem, sed in veritate inuocat Deum [qui prope est *Psal.144.18.* omnibus inuocãtibus eum in veritate] & tamquam B ille, qui Deum sibi assistentem & iuuantem habet, magna patrat. Fitque res mira, & omnibus inspicientibus stupenda, vt inutilis vtilissima faciat, & qui se canem mortuum putabat, virtute agendi, leones fortissimos vincat. Melior est canis viuus, dixit Salo- *Eccl.9.4.* mon, leone mortuo.] Id non est mirum, quia cùm omnium bonorum vita initium sit, dum hæc adest cani, & deest Leoni, illum facit pretiosiorem isto, & vtiliorem. At mirum est, & verè opus Dei, quòd melior sit canis mortuus leone viuo. Ita scilicet vt verus humilis, qui se canem mortuum, & prorsus inutilem putat, hac existimatione non in pusillanimitatem cadat, sed magna ac mirabilia opera faciat: superbus verò, qui se de fortitudine iactat, animi pusillitate pressus, nihil eximium moliatur, & si aggressus fue- C rit, id nequaquam perficiat.

Qui ad hunc gradum humilitatis accedunt, illud bonum assequuntur, vt sciant Deum perfectissimè revereri, & ante eum cum affectu debitæ venerationis astare. Cùm enim abyssum suæ vilitatis planè cognoscant, cognoscunt etiam maximè abyssum maiestatis, & magnitudinis Dei, & ideo illum perfectissimè venerãtur, & profundissima humilitate ac reuerentia illi in omnibus obsequuntur. Hi sunt illa beata Seraphim, apud Isaiam, præ timore ac reuerentia *Isaiæ.6.2.* alis suis caput & pedes tegentia, quasi non audeant Dominum intueri, nec tepiditatem suorũ affectuum ad Dei cõspectum, & præsentiam adducere. Hi sunt illæ columnæ firmæ, & stabiles, de quibus sanctus *Iob.26.11.* D Iob ait: Columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.] Nam si cœli nomine hoc loco Ecclesia intelligitur, quid columnæ cœli, nisi iustos humiles designabunt, qui ad Ecclesiæ ornatum, & ad sustentaculum dati sunt? Illi Ecclesiam ornant: non est enim ornamẽtum pretiosius, aut pulchrius, quàm vir perfectus, modestia & humilitate vestitus. Ecclesiam etiam sustinent, quoniam qui sibi ipsis diffidũt, & nullum bonum sibi tribuunt, merentur potentissimo Dei auxilio muniri. Hi ergo, qui columnæ sunt huius cœli, præ intima reuerentia tremunt in conspectu eius, à quo se diligi & iuuari sentiunt: quia licèt amor tremorem non afferat; at cognitio propriæ indignitatis timorem inducit. Quòd si aliquando illis Dominus vultum seueriorem ostendat; tunc pa- *Apoc.4.10.* uent, tunc ita se deuciunt, & accusant, ita se dignos E omni pœna & castigatione fatentur, vt iterum consolari mereantur. Hos coniector in illis senioribus Apocalypseos fuisse significatos: de quibus Ioannes ait: Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum.] Meritò quidem perfectè humiles senioribus signati sunt; quoniam si in senibus est sapientia, & grauitas, & maturitas, has virtutes parit humilitas. Hæc enim sectatores suos facit sapientes, cùm sciant bonorum

fontem

[...]ipsos autem agnoscere, & Deo tamquam auctori bonorum, quicquid habent boni, tribuere. Facit & graues, cùm non leuiter ab eo, quod semel cœperunt, moueantur. Facit & maturos, cùm omnes cogitationes ab elatione dimoueant, & effectus à vanitate restringant. Horum seniorum non tam ætate quàm moribus, est adorare Deum perfectè, & ante illum, corpore & corde procumbere. Nam & coronas suas solent mittere ante thronum Dei, quia nouerunt, merita sua, quibus coronantur, non sibi, sed Deo datori gratiæ, ac meritorum, ascribere.

Sciunt etiam veri ac perfecti humiles, grati esse Deo, quia nihil in se bonum inueniunt, quod non diuinum esse beneficium sciant. Ipsum verò beneficium acceptum, & cognitũ, ad gratitudinis motum inclinat. Reuerentia (vt diximus) ex notione humanæ indignitatis, & diuinæ magnitudinis, nascitur, at gratitudo ex notitia humanæ imbecillitatis, & diuinæ potentiæ, & misericordiæ, in omnibus adiuuantis, exoritur. Quare Ioannes hanc gratitudinem reuerentiæ adiunxit, dum in eo loco Apocalypseos ita prosequitur: [Et dicebant,] scilicet illi seniores: [Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt. (*Apoc. 4. 11.*) Primum beneficium, quod accipit homo à Deo, creatio est, primum, inquam, operis executiona. Secũdum verò est, conseruatio, qua res creata, ne in suum nihilum abeat, sustinetur. Qui autem pro his generalissimis & primis beneficiis gratias agunt; qui propter hæc, gloriam Deo & honorem deferunt, ac eius fortitudinem prædicant, an ingrati aliis beneficiis existent? Nullo modo. Imò ideo humiles ab ipso beneficio creationis, quo esse accipiunt, gratiarum actionem ordiuntur, vt Deum omnium suorum bonorum fateantur auctorem. Immolant illi Deo [sacrificium laudis] (*Psal. 49. 23.*) quod non ore tantùm, sed multò magis corde perficitur: nec dicunt vt multi, verba illa, quæ gratiarum actionem sonant, & sibi bona, propter quæ gratias agunt, attribuũt. Sed potiùs Deo, quicquid boni operantur, ascribunt, & ideo vox laudis & gratiarum actionis in ore ipsorum resonat.

Norunt quoque perfecti humiles, quòd quo in maiori dignitate constituuntur, magisque honorantur, atque laudantur, eo se magis magisque debent despicere. Neque enim dignitatem illam suam, sed alienam putant, & honoribus ac laudibus se prorsus indignos existimant. Vnde in dignitate positi, de famulis & de apparatu ad dignitatem necessario confunduntur, & de honoribus sibi exhibitis erubescũt. Nonne faber lignarius, nisi planè stultus esset, rubore suffunderetur, si regiis indumentis ornatus, & magnatibus ac nobilissimis viris constipatus, cogeretur incedere? Ita vir humilis, quia simul est sapiens, & suã vilitatem non ignorat, interiùs cõfunditur, & compungitur, quando ab hominibus honoratur. Est autem hic humilium pudor admirabilis, quia non eos pusillo animo facit, sed potiùs in quadam animi magnitudine & securitate constituit. Vident namque sibi honorem, Deo ordinante, & volente, deferri, ideóque illum tamquam de manu Domini securi recipiunt. Occasionibus quoque illis, quibus imperfecti solent cadere, ipsi crescunt, quia inde se humiliãt, atque deiiciunt, vnde illi superbiunt. Iumentum profectò erat illud, quod imaginem Isidis gestabat, & de honoribus idolo delatis, quasi sibi darentur, superbiebat. Cui scitè dictum fuit: Non tibi, sed religioni. (*Alciat. 7.*) Quidámque cecinit:

A *Isti asinus tantum præstare credit honorem*
Sibi, & intumescit, admodum superbiens,
Donec eum flagris compescens, dixit agaso:
Non es Deus tu, Aselle, sed deum vehis.

At vir sapiens, si idem simulachrum gestaret, nullo modo superbiret. Eodem prorsus modo cæcus est, qui sibi ipsi fidit, qui se non agnoscit, qui ob dignitatem, quam à Deo accepit, aut ob honores & laudes inflatur; humilis verò tamquam verus sapiens, quo magis donis & laudibus effertur, eo magis præ humilitate deprimitur. Ac proinde meritò Gregorius, prælatis, & aliis in dignitate constitutis, iubet, vt non tam ad adiectam dignitatem, quàm ad naturæ æqua-
B litatem attendant. (*Gregor. 12. mor. cap. 10.*) Potentibus, inquit, viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines natura æquales sumus, sed accessit dispẽsatorio ordine, vt quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc à mente deprimimus, quod temporaliter accessit, inuenimus citiùs quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas obiicit, cùmque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis depriměndus est tumor elationis. Si enim apud semet ipsam mens descendit de vertice culminis, citiùs planiciem inuenit naturalis æqualitatis. Nam, vt præfati sumus,
C omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit. Ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, rectè est diuinis iudiciis ordinata, vt quia omnis homo iter vitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cùm præsunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt: nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim, quòd antiqui Patres nostri, non tam reges hominum, quàm pastores pecorum fuisse memorantur. Et cùm Noe Dominus, filiisque eius diceret: Crescite, & multiplicamini & implete terram;] subdit: Et terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terræ. (*Genes. 9. 1. 2.*)] Non etenim ait: Sit super homines, qui futuri sunt, sed, sit super cuncta animalia
D terræ. Homo quippe animalibus irrationalibus, non autem cæteris hominibus naturà prælatus est: & idcirco ei dicitur, vt ab animalibus, & non ab homine timeatur: quia cõtra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Hactenus Gregorius]

Tandem nouerunt perfecti humiles, neminem quantumuis peccatorem despicere: quia se & reliquos ex eadem massa factos, ex eodem parte genitos, & ad eadem mala propensos, non ignorant. Ideóque casus aliorum communi imbecillitati deputant, cuius sunt ipsi participes, & perseuerantiam suam non sibi, sed diuinæ gratiæ tribuunt. Vidéntq; manifestè fieri potuisse, vt sortes commutarentur; ita vt ipsi ex propria imbecillitate caderent, & illi ex
E auxilio diuinæ gratiæ starent. Sic induunt viscera misericordiæ cum infirmis, & peccatoribus, & illis ex corde compatiuntur, à quorum imbecillitate se non alienos arbitrantur. Hi ergo sunt gradus sanctæ humilitatis, quorum quatuor primi ad incipientes: quatuor medij ad proficientes, quatuor postremi ad perfectos in hac cælesti virtute spectant. Qui autem illos omnes ascenderit, verus humilis est, cui Deus humilium amator pro despicientia verum honorem; pro absconsione, laudem; & pro humilitate ab illo perfectè comparata gloriam sempiternam concedet.

* * *

PARS QVARTA,

De Effectibus, & Indiciis Humilitatis.

VENERANDVS omnium sanctarum religionum Patriarcha Benedictus, ac specialiter nostræ Societatis Pater sanctissimus, in cuius illustrissimo & obseruantissimo cœnobio Beatæ Mariæ montis serrati Beatus Pater Ignatius à militia sæculi ad Christi militiam conuolauit, duodecim Humilitatis gradus, licèt alia ratione omnimodis suscipienda distinxit. (Benedictus, in reg. c. 7.) *Primus est, timor Dei, quo quis obliuionem tum peccatorum suorum, tum beneficiorum Dei omnino fugiat. Secundus: Propriæ voluntatis ac ineptorum desideriorum cohibitio. Tertius: Prompta, qua quis implet maioris iussa, subiectio: Quartus: Pro amore obedientiæ & subiectionis, iniuriarum & laborum sustentatio. Quintus: Malorum actuum, & cogitationum aperta confessio. Sextus: Propriæ vilitatis & inutilitatis certa cognitio. Septimus: Suæ inferioritatis, quam ad omnes habet, manifesta persuasio. Octauus. Solicita communis regulæ statutorúmque custodia. Nonus: circunspecta vsque ad interrogationem taciturnitas. Decimus. Rigida in risu cohibendo: seueritas. Vndecimus. Submissa ac modesta locutio. Duodecimus. Externa in omnibus submissionis ostensio.* (D. Tho. 2.2. q. 161. art. 6.) *Hos gradus tractans sanctus Thomas Aquinas, eorum quosdam putat ad radicem humilitatis, scilicet ad cognitionem sui, quosdam ad ipsam humilitatis essentiam, quosdam ad effectus, & signa humilitatis pertinere: Quare eos nunc effectus humilitatis vocabimus, non quia gradus non sint huius virtutis, sed quia eius sunt actiones præcipuæ, & vt in nouam tractationem, quam in honorem sanctissimi Patris nostri Benedicti suscipimus, noua quoque nomina in titulis inuehamus.*

De Casto Humilium Timore.

CAPVT I.

DVODECIM isti Humilitatis effectus, seu gradus, sunt veluti duodecim lapides, ex quibus perfectionis fundamentum componitur, in quo omnis sanctitatis structura fundatur. Suprà enim, cum sanctis Patribus, humilitatem fundamentum perfectionis ac virtutum, fecimus. Hoc autem fundamentum firmum & stabile ex his duodecim lapidibus constat, quos qui in imo sine profundo sui cordis strauerit, multum quidem laborabit, vt sit in omni mentis puritate perfectus. Horũ ergo humilitatis effectuum primus est timor Dei, quià radice humilitatis procedit. (D. Th. 3.) Nam, vt optimè Thomas ait, radix huius virtutis est reuerentia, quam quis habet ad Deum: ex qua nascitur, vt quis intellectu suam vilitatem agnoscat, & appetitu supra proprium meritum in magna non tendat. Ex hac ergo intima reuerentia oritur sanctus timor Dei, quo quis & Dei offensam timet, & pœnam quoque propter offensam infligendam metuit. Oritur quoque omnis ille comitatus sancti timoris Dei, quem Beatus Benedictus proponit. Nam reuerentia illa pellit omnem obliuionem, facitque

A vt memores simus mandatorum eius, quem reueremur, & in summo pretio habemus, vtq; præmia propter fidelitatem expectemus, & pœnæ legem transgredientibus præparatæ reminiscamur. Illa nos ab omnibus peccatis vitiisq; custodit, & cogitationem, linguam, oculos, manus, & pedes, nec non & voluntatem propriam, ac carnis desideria cohibet, & ab omni malo, ne illi, qui per reuerentiam maximus est, in corde nostro, displiceamus, auertit. Illa denique ad diuinam præsentiam omni hora cogitandam, & ad puritatem mentis, quam Deus semper intuetur, quærendam, inducit. Pulchrũ est igitur hoc primum humilitatis germen, quod mentem Deo subiicit, eorum, quæ ad sanctam conuersationem iuuãt, scilicet præmij & pœnæ, memoriam infert, à fœditate peccatorum remouet, atque Dei omnia contuentis præsentiam ob oculos ponit. B

Est autem humilitas hoc modo in sua radice considerata, non alicuius specialis timoris, sed omnis sancti timoris initium. Est initium timoris seruilis, quoniam humilis seruum Dei se nominat, & vt seruum se respicit: quare timet, quod serui timent, ne scilicet à Domino, & hero suo, ob culpam pœnæ plectatur. Et verò hoc timore licèt minùs perfecto ad sublimissimum filij affectum

se præpa

Eccle. 25. 16. se præparat. Nam Ecclesiasticus ait: Timor Domini initium dilectionis eius; fidei autem initium agglutinandum est ei.] Ex his enim duobus, ex timore; quo pœnas pro peccatis inferendas timemus, & ex fide, qua bene (vt decet) de diuina bonitate confidimus, credentes dictis eius, nascitur vt eum ex toto corde diligamus. Sicut scriptum est in Psalmis: *Ps. 146. 11.* Beneplacitum est Domino super timentes eum; & in eis, qui sperant super misericordia eius.] Complacet nimirum sibi in iis, & eos quàm gratos habet, qui & ipsum timent, & verbis eius credentes æternam mercedem sperant. Alio quoque loco Dauid ait: *Ps. 110. 10.* Initium sapientiæ.] illius nimirum, qua gustamus quàm suauis est Dominus, cùmque diligimus, [est timor Domini.] Hic, inquam, seruilis timor, est initium sapientiæ, quia præparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam, licèt non remaneat cum ea. Sæpe namque initium alicuius dicitur aliquid, non quia cum eo maneat, sed quia vt caussa illud inducat. Vt cùm visum dicitur initium libidinis, non quia sit aliquid de libidine, sed quia ad eam prouocat, & instigat. Et Augustinus hoc idem astruens, dum exponit illud Ioannis: *1. Ioan. 4. August. tract. 9. in 1. Ioannis.* [Sed perfecta charitas foras mittit timorem,] sic ait: Timor quasi locum præparat charitati. [Cùm autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locũ. Quantum enim illa crescit, ille decrescit; & quantum illa fit interior, timor pellitur foras. Maior charitas, minor timor; minor charitas, maior timor. Si autem nullus timor, non est quà intret charitas. Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta priùs intrat, sed nisi exeat non succedit linum: sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceret charitatem. Hæc ille.] Qui ergo seruus est, qui seipsum vt seruum malum despicit, qui vt mancipium pigrum, & negligentiæ plenissimum se reprehendit, meritò timet pœnam, qua se reputat dignum. Non sufficeret pœnam scire, nisi eam sibi existimaret imminere. Multa quippe mala cognoscimus, quæ non timemus, quia nobis numquam ventura putamus. Humilis verò, quia pœnam cognoscit, & se ea dignum animaduertit, ideo eam imminentem cernit, & ideo metuit. Ita tamen metuit, vt de venia non desperet. Scit enim quòd licèt ex se non habeat vnde pœnas euadat, habet tamen ex meritis Saluatoris, qui illum humilem fecit, vnde fideliter de venia obtinenda præsumat.

Est etiam humilitas initium timoris mercenarij, quo non iam in pœnam incurrere, sed bonis gloriæ carere metuimus. Hic enim famulorum est, eorum videlicet, qui ob mercedem seruiunt, vt timeant ex culpa, & negligentia, sua mercede ac præmio carere. Humilis quidem scit, gloriam, si fideliter ministrauerit, sibi esse promissam: se autem seruum negligentem vocat, qui in obsequiis suis non ad debitam mensuram seruitutis accedat, quare timet ab obtentione mercedis excludi. Aliqua in se merita virtutis agnoscit, quæ, Deo præueniente, ac iuuante, in lucem protulit, sed an ex mente Deo grata, & amica, prolata sint, nescit. Et esto quòd ex gratia prodierint, tamen tam viliter de se sentit, vt an ea sit dilapidaturus, ignoret. Scriptum est autem: *Matth. 10. 22.* Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit;] an ergo mercedem accepturus sit nescit, qui sibi (quod ad propriam imbecillitatem attinet) perseuerantiam non promittit. Vnde Macharius ait: *Machar. hom. 43.* Sicut mercatores inter nauigandum, etiam si ventum propitium, & mare tranquillum nacti sint, nec dum ad portum peruenerint,

A metuunt ne quomodo repentè contrario vento excitato fluctibus æstuet mare, & nauis periclitetur: sic & Christiani, licèt habeant in se flantem prosperum ventum sancti Spiritus; adhuc tamen formidant, ne ventus aduersariæ potestatis insurgat, qui flet, & tempestatem, fluctúsque moueat animis eorum.] Si autem hæc verba omnibus Christianis conueniunt, quanto magis veris humilibus, quorum est numquam sibi ipsis fidere, & ex hac parte, qua seipsos considerant, ad futura pericula trepidare.

Est quoque humilitas origo timoris initialis, quo timemus Deum, non iam solùm ne incurramus pœnam, aut ne amittamus gloriam, sed ne lædamus perdamúsque iustitiam. Quis neget humilem amatorem esse iustitiæ, cuius in se fundamentum iecit, B cuius aliquam partem, nempe humilitatem acquisiuit, cuius gratia superbiam & arrogantiam damnauit? Timebit igitur suam infirmitatem, aduertens non tantùm ne peccatis suis pœnam accersat, aut gloriam amandet, verùm & ne iustitiam virtutémque relinquat. Iam hoc tertio timore expetitur in se, quod dicit Salomon: Time Deum, & recede à *Prou. 3. 7.* malo: sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.] Hic enim timor, ex ea parte, qua amittere iustitiam meruit, à malo ipsam destruente recedit. Et dum malum fugit, sanitatem vmbilici, nimirum appetitus cohibitionem, & pinguedinem, ac firmitatem ossium, id est, fortitudinem ad tentationes superandas, acquirit. Hic est vnus ex illis, C [qui timent Dominum, & custodiunt mandata il- *Eccli. 2. 21.* lius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius.] Amor namque virtutis & iustitiæ facit illos mandata seruare, & ad inspectionem ac aduentum eius respicere. Non tamen solùm iustitiæ desiderio, verùm & pœnarum timore à legum sanctissimarum fractione retrahuntur. Vnde subiiciunt: *n. 22.* Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.] Quia scilicet vltionem grauissimam experiemur, qua homines impotentes, hostes suos punire non possunt, sed solus Deus potens est tam horrendè castigare. Nam horrendum est, vt ait Paulus, incidere in manus Dei viuentis, *Hebr. 10. 31.* à quibus nemo est, qui possit eruere.]

Est denique humilitas initium filialis timoris, cuius est culpam timere, ne patri amantissimo Deo dis- D pliceamus, ne ab sponso amantissimo separemur, ne summo bono careamus. Timor hic pœnam non respicit, præmij nullam rationem habet; sed solam culpam & offensam, & à Deo separationem horret. Ab humilitate autem quodammodo nascitur, quatenus mens per humilitatem ad habendum hunc gradum amoris disponitur. Sicut enim humilis aptus est vt suscipiat charitatem erga Deum: ita & dispositus est vt hunc timorem suscipiat comitem charitatis. Istum autem timorem sic exponit Augustinus, & à timore seruili & mercenario distinguit. Et audiuimus, in- *August. tract. 9. in 1. Ioan. c. 4. 18.* quit, ex vna lingua [timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.] Audiuimus ex alia: Timor Domini castus permanens in sæculum sæculi. Quid est hoc? Quasi dissonant? Non. Ex- E cute aures, intende melodiam. Non sine caussa hîc addidit, Castus; illic non addidit; nisi quia est timor alius, qui dicitur castus, est autem alius, qui non dicitur castus. Discernamus ergo istos duos timores, & intelligemus consonantiam tibiarum. Quomodo intelligimus, vel quomodo discernimus? Attendat charitas vestra. Sunt homines, qui propterea timent Deum, ne mittantur in gehennam, ne fortè ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipse est timor ille, qui introducit charitatem;

sed sic venit, vt exeat. Si enim adhuc propter pœnas timet Deum, nondum amas quem sic times. Non bona desideras, sed mala caues. Sed ex eo, quòd mala caues, corrigis te, & incipis bona desiderare. Cùm bona desiderare cœperis, erit in te timor castus. Quis timor castus? Ne amittas ipsa bona. Intendite. Aliud est, timere Deum, ne mittat te in gehennam cum diabolo; aliud est, timere Deum, ne recedat à te. Ille timor, quo times ne in ignem æternum mittaris cum diabolo, non est castus: non enim venit ex amore Dei, sed ex timore pœnæ. Cùm autem times Deum, ne deserat te præsentia eius, amplecteris eum, ipso frui desideras. Non potest meliùs explanari, quid intersit inter duos istos timores, vnum, quem foras mittit charitas, alterum castum, qui permanet in sæculum sæculi; nisi ponas duas mulieres maritatas, quarum vnam ita constituas volentem facere adulterium, delectari nequitia, sed timere ne damnetur à marito. Timet maritum, sed quia adhuc amat nequitiam, ideò timet maritum: huic non grata, sed onerosa est mariti præsentia. & si fortè viuit nequiter, timet maritum ne veniat. Tales sunt, qui timent, ne veniat dies iudicij. Fac alteram amare virum, debere illi castos amplexus, nulla se adulterij immunditia maculare, optat præsentiam viri. Et quomodo discernuntur isti duo timores? Timet illa, timet & illa; interroga, quasi vnum tibi respondent. (Interrogetur illa) Times virum? Timeo. Interroga & illam si timeat virum, respondet, Timeo. Vna vox est, sed diuersus animus. Iam ergo interrogentur, quare? Illa dicit: Timeo virum, ne veniat. Illa dicit: Timeo virum ne discedat. Illa dicit: Timeo, ne damnet. Illa dicit, Timeo, ne deserat. Pone hoc in animo Christianorum, & inuenies timorem, quem foras mittit charitas, & alium timorem castum permanentem in sæculum sæculi. Hactenus ille.]

Istum autem filialem timorem humilitate iuoari constat ex eo, quòd iidem sunt effectus eius, ac perfectæ humilitatis. Audi Ephræm casti timoris effectus explanantem. Qui timorem Dei obtinet, ait, huc illucque non euagatur animo, sed Dominum suum expectat, ne fortè repentè veniat, ipsúmque negligentia torpentem & imparatum offendat, separétque. Qui Deum timet, nunquam est expers curæ ac sollicitudinis, semper enim vigil est, ac sobrius. Qui timet Dominum, in modico non est deditus somno; vigilat enim, & aduentum Domini sui expectat. Cui timor Dei est, in nullo se negligentem præbet, ne Dominum suum offendat. In quo timor Dei est, inertiæ atque desidiæ non se tradit, semper enim sua diligenter curat, ne condemnetur à Domino. In quo est timor Dei, semper, quæ Domino suo placent, probat, eáque amplectitur, & perficit: vt cùm Dominus eius venerit, in multis ab eo laudetur. Plurimorum enim bonorum caussa est timor Dei, possidentibus illum. [Initium enim sapientiæ timor Domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.] Et ad quem respiciam, inquit, nisi ad pauperculum, & mansuetum corde, & trementem sermones meos? Hæc scribit Beatus hic Pater de timore Dei, sed eadem dici possunt de vera humilitate. Humilis enim, catena propriæ despicientiæ collectus, non euagatur animo in ea quæ sibi non appetit. Nec curam salutis abiicit, cùm sciat ad rem tantam consequendam esse pernecessariam. Nec somno torporis aut negligentiæ dormit, quia sibimetipsi etiam vigilanti & laboranti diffidit. Ea, quæ Deo suo placita, probat, quia à sua vilitate ea examinari aut discutiri, admodum iouerecundum putat. Vnde si tam cognata sunt timor Domini castus, & vera mentis humilitas, mirum videri non debet, si humilitas timori casto præbeat initium.

Ephræm de timore diuino. Tom. 1.

Ps. 110. 10.

Sicut autem humilitas omnem sanctum timorem infert; ita etiam omnem inordinatum timorem aut moderatur, aut pellit. Est in nobis naturalis timor, quo naturaliter timemus mortem, morbum, & dolorem, & alia nocumenta naturæ? Sed hunc moderatur humilitas, quæ corporis vilitatem agnoscens, non putat propter bonum eius virtutem esse deserendam, aut iustitiam extenuandam. Insurgit timor humanus, quo propter carnis pericula ad patrandum malum prouocamur? At huoc humilitas abiicit, quia propter bonum cineris, & stercoris, bonum animæ nobilissimæ, & immortalis non deserit. Insurgit tandem timor mundanus, quo propter bona temporalia custodienda bonis spiritualibus valedicimus? Sed hunc etiam vera humilitas relegat; nam cùm honores, dignitates, & mundi speciosa contemnat, absurdum putat horum caussâ spiritualia bona sibi desiderabilia relinquere. Nobilis ergo, & præstans virtus est humilitas, quæ immoderatum timorem abiicit, & castum ac salutarem in iustorum humilium animabus progignit.

Nos autem, qui humilitati studemus, toto corde quæramus sanctum timorem Dei: tot enim tantáque sunt bona eius, vt intentissimis sint conatibus appetenda. Timor Dei reliqua bona complet, & perficit, sine quo inutilia sunt & imperfecta. [Quàm magnus, qui inuenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dominum. Timor Dei super omnia se superposuit. Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei.] Magnus quidem est, qui acquisiuit sapientiam, qua possit alios cœlestia & diuina docere. Magnus item, qui comparauit scientiam, qua possit de agendis & omittendis proximos erudire. Sed multò maior est, qui Deum timere didicit, & à verbis eius trepidare. Huiusmodi timor sapientiæ ac scientiæ præstat, & sicut operculum vasis, aut potiùs sicut caput corporis, vtriusque complementum existit, quia si à timore sancto, à sapientia, & scientia discedant, sæpe ob amorem terrenorum non audebunt, quæ oportebat, declarare. Hic planè suum possessorem beatum facit, quoniam aut veram iustitiam comitem habet, si perfectus sit, aut si imperfectus, iustitiam sanctitatémque introducit. [Timor Domini principium est sapientiæ,] non tantùm illius, qua bona cognoscimus, sed qua ad bonum cognitum diligendum afficimur. Est, inquam, vt Thomas ait, timor Domini, vnde vera sapientia incipit operari. Quæ facit vt recedamus à malo primò timore pœnæ, quod ad timorem seruilem pertinet; & postea vt nos subiiciamus, & reuereamur Deum amore iustitiæ, & propter ipsum Deum, quod proprium est filialis timoris. Timor Dei est origo nostræ salutis, cuius est nos aut propter pœnam, aut propter offensam à malo retrahere, & ad bonum incitare. Quare Isaias ait: Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester. Erit vobis in sanctificationem.] Et Iosue ad filios Israël ita loquutus est: Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde, atque verissimo.] Ac si diceret: Si timueritis, perfecto corde seruietis, & salutem consequemini. Ac Cassianus ait: Principium nostræ salutis, eiusdémque custodia, timor Domini est. Per hunc enim & initium conuersionis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia, his qui imbuuntur ad viam perfectionis acquiritur. Qui cùm penetrauerit hominis mentem, contemptum ei rerum omnium parit, obliuionem paren-

Eccli. 25. 13. 14. 15.

Prouerb. 1. 7. D. Thom. 2. 2 q. 19. ar. 7.

Isaia 8. 13. 14.

Iosue 14. 14.

Cassian. 4. de instit. c. 39.

tum,

[c. 35.] rum, mundique ipsius gignit horrorem. Sic ille.] Qui & suprà dixerat crucem nostram timorem Domini esse. Nam sicut crux sibi affixum ligatum tenet, ne aliquò eat: ita sanctus timor iustum ad mala atque illicita abire non sinit.

Timor Domini est ianua vitæ perfectæ. Hic enim sæculum vitiis ac fœminis spoliat, & deserta ac cœnobia religiosis implet, & facit vitam ab omnibus rebus sæcularibus abhorrentem amplecti. Ideóque vox sapientis est: [Eccl. 21. 7.] Qui timet Deum, conuertetur ad cor suum:] vt scilicet sua peccata recogitet, pro his doleat, & à multis occasionibus delinquendi, quæ sunt in mondo, discedat. Et rursus: [Eccl. 2. 20.] Qui timēt Dominum, præparabunt corda sua, id est, consecrabunt se ad seruiendū Domino, & in conspectu illius positi, & à terrenis elongati, sanctificabunt animas suas. [Bern. ser. de 2. donis. c. 1.] Ac Bernardus pulchre ait: Connexa sunt timor, & religio, nec manere potest alterū absq; altero. Vnde [Act. 10.] Cornelius vir religiosus, ac timens Deū, & [Luc. 2.] Simeon iustus, ac timoratus. Vnde Salomon: [Eccl. 12. 13.] Deū, inquit, time, & mandata eius obserua.] Et licèt multi amore incitentur ad amplectendā vitam perfectā, sed præcessit timor, qui amori aditum præparauit, & quasi ianuā aperuit. Quare & timor Domini vocari potest primus lapis spiritualis ædificij, quo sublato vniuersa ad perfectionē spectantia corruūt, & pessum eūt. Audi an id dicat Ecclesiasticus: [Eccl. 27. 4.] Si non in timore Domini tenueris te instāter, citò subuertetur domus tua.] Extrues domum conscientiæ tuę non supra firmā petram, sed super arenam, atq; adeo quacumque tempestate irruente corruet, & labor omnis solicitudóque peribit. [Bern. suprà.] Omne namque virtutum ædificium, inquit Bernardus, illico vergit in præcipitium, si huius gratiæ amiserit præsidium.] Et Paulus ait: [Philipp. 2. 12.] Cum metu, & tremore vestram salutē operamini. Nam si absque timore virtutibus acquirendis intendimus, citò per superbiam in præceps cademus.

Potest denique vocari timor fons omniū spiritualium bonorum: Sapiens enim ait: [Eccl. 15. 1] Qui timet Deum, faciet bona, & qui continens est iustitię, apprehēdet illam.] Qui, inquam, in timore Domini fuerit radicatus, is ab ipso timore solicitabitur, ne otiosus, & deses maneat, sed iugiter in sanctas actiones incumbat. Qui autē per exercitationem bonorum operum iustitiam ac virtutem apprehenderit, is sapientiam quoque, & Dei sapidā notitiam, apprehēdet. Quare timor ad omnia bona, quæ ad actionē & contemplationem pertinent, suā dominationē extendit. Quod & idem sanctus Pater Bernardus manifestè testatur, [Bern. suprà.] dicens: Prima gratia est timor Domini. Qui hāc habet gratiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud Psalmistæ: [Psal. 118. 163.] Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.] Et alio loco: Omnem viā iniquitatis odio habui. Scriptū namque est: [Timor Domini odit malum.] [Prou. 8. 13. & 3. 7. Iob. 1. 1.] Et itē: Time Deū, & recede à malo. Et de Iob dicitur: Vir timens Deum, & recedens à malo.] Sine hac gratia prima gratiarum, quæ totius religionis exordiū est, nullum bonū pullulare, vel manare potest. Sicut enim securitas, vel desidia, caussa est, & mater omniū delictorū: sic timor Domini radix est, & custos omniū bonorum.] Ne igitur iam pretiosa dona perdamus, Deus nobis timēdus est. Ad quem timorē, ô humilitatis amator, inducet te, tū acerbitas pœnarum Deū non timentibus destinata, de quibus ait Dominus: [Deut. 32. 23.] Cōgregabo super eos mala (quæ mala? Omnia mala) & sagittas meas complebo in eis.] Tum immensitas præmiorū timētibus Deum præparata. [Psal. 30. 20.] Quàm magna enim multitudo dulcedinis tuę, Domine, quā abscondisti timētibus te!] Tū [Iob. 24. 12.] magnitudo diuinæ iustitiæ nullū peccatū impuni-

A tum relinquentis. Quia Deus [multum abire non patitur.] Tū denique claritas diuinæ sapientiæ, quæ non solùm [videt ea, quæ parent, sed etiam intuetur [1. Reg. 16. 7.] cor.] Illum metue, qui in æternū punit, & præmiat. Illum metue, qui nec amore, nec odio, nec minis, nec donis à iustitiæ rigore declinat. Illum metue, à cuius oculis nihil, quantumuis secretum, vales abscondere, & cui certum est omnia desideria & cogitationes tuas esse manifestas, ipsúmque non posse aliquod malum probare. In hoc autem timore, tanquam in effectu humilitatis, te huius virtutis amatorem ostende.

De Sollicita Humilium sui abnegatione.

B
CAPVT II.

NVNC secundum effectum humilitatis exponamus, quo vir humilis suā abnegat voluntatem, & desideriis suis reluctatur, neque illa conatur implere. [Suprà li. 2. P. 3. c.] De hac verò abnegatione propriæ volūtatis, & immoderatorū desideriorum, multa iam diximus; vnde hoc loco solùm quomodo abnegatio oriatur ex humilitate, dicamus. Superbia est immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, ex quo profectò nascitur, vt superbi, qui nemini subiici patiuntur, suam quærant explere voluntatem, & sua desideria perficere. Est enim magna excellentia, vt quis in his, quæ vult, & cupit, à nullo dependeat; sed sit pro ratione voluntas; & statim atque aliquid vult, sine vlla contradictione illud expleat. C Non obscurè id ex superbi Nabuchodonosoris historia colligitur. Hic priùs Dei reuerentiam, & cultum præripere cogitauit, deinde voluit, & concupiuit, & statim sine vlla mora ad opus perducere conatus est. Fecitq; statuā aureā, & cōuocauit satrapas, [Dan. 3. 1. 2.] magistratus, & iudices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnésq; principes regionum] vt statuæ suæ diuinos honores tribuerent. Idē quoq; rex vidit somniū, & cùm expergisceretur, suæque phātasiæ esset oblitus, insomnij tū memoriam, tum interpretationem cōcupiuit. Statímq; vocauit ariolos, atq; maleficos, dixitq; illis: [Dan. 2. 5.] Sermo recessit à me, nisi indicaueritis mihi somniū, & cōiecturam eius, peribitis & vos, & domus vestę publicabuntur.] Superbia huic regi (erat enim admodum superbus) tātum explen- D dæ propriæ voluntatis desiderium immisit; quia propriæ excellētiæ appetitus homines facit suæ voluntatis amatores, & suorum desideriorum exactores diligentissimos. Cunctis diebus suis, inquit Iob, [Iob. 15. 20] impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Amorem propriæ voluntatis in superbis residentem notat. Nam primò impij superbiūt, suam immoderatè excellentiā appetunt, super alios efferūtur, deinde tyrannidem exercent, aliósque ad suā voluntatem explendā adigunt, & ad sua desideria executioni mandanda licèt sint inceptissima, minis & terroribus venire cōpellunt. Sed ostendunt se nō minùs stultitia quàm superbia delinquere, quia stultissimum est in tam breui atque incerto annorum curriculo iniustè agere, alios per violen- E tiam opprimere, & nullam reddēdæ rationis recordationem habere. Nec mirum quòd omnis superbus tyrannidē exercere dicatur; quoniā qui exteriùs non potest alios per vim ad suā voluntatem pertrahere, saltem interiùs per desiderium explet. Et, vt dixit in eundē locum Gregorius: [Greg. 12. mor. c. 20.] Nonnunquam alius in republica, hoc est, per acceptam dignitatis potentiam: alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, & alius per nequitiam, hoc exercet apud se in cogitatione sua.

Sicut ergo propriæ excellentiæ appetitus, propriam voluntatem in omnibus perficit: ita propriæ excellentiæ contemptus, hominis propriam voluntatem comprimit, eam nimirum, quæ non est Deo prælatisque conformis, & inepta desideria subuertit. Atque adeo humilitas, quæ est, omnis propriæ excellentiæ contemptus, immoderatam hominis voluntatem, & inania desideria cohibet, & alterius voluntatem actione implere concupiscit. Sic humilitatis magister non suam, sed Patris voluntatem implere gestiuit. Qui ait: Non quæro voluntatem meam, sed voluntatē eius qui misit me.] Et alio loco: Descendi de cælo, non vt faciā voluntatem meā, sed volūtatem eius qui misit me.] Filius, inquit Augustinus, non quærit voluntatem suam, sed voluntatem eius, qui misit illum: non meam, non non propriam: non meam, non filij hominis: non meam, quæ resistat Deo. Faciunt enim homines voluntatem suam, non Dei, quando faciunt quod volunt, non quod iubet Deus. Quando autem ita faciunt, quod volunt, vt tamen sequantur voluntatem Dei, non faciunt voluntatem suam, quamuis quod volunt faciant. Volens fac quod iuberis, atque ita & hoc facies, quod vis, & non voluntatem tuam facies, sed voluntatem iubentis.]

Ioan. 5.30

Ioan. 6. 38.

Aug. in Ioā. trac. 20.

Sic & præcipua humilitatis discipula non suam, sed Dei amplexata est voluntatem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.] Audito verbum tuum, ô Angele Dei, quod de Verbu Dei à me concipiendo, ac carne velando, mihi factum est. Priùs silui, & circunspectè me habui, vt qualitatem tuæ salutationis agnoscerem. Postea quodammodo restiti, dum filij Dei conceptionem offerenti, meam virginitatem voto firmatam opposui. Sed quia conceptio hæc non adimit, imò auget puritatem, & quia perfectio, ac sanctitas summa, quæ me personam decet, id postulat, vt non meam, sed Patris æterni amplectar voluntatem, fiat mihi secundùm verbum tuum, quod Dei voluntatem decretúmque patefacit. Respondit Maria, inquit Laurentius Iustinianus, quod obtemperanti congruebat, humiliter. Neque enim propter humilitatis affectum, obedientiam, nec vt obediret alacriter, humilitatis decuit prætermittere censuram. Vtrusque igitur virtutis constituta in medio, demisso inquit eloquio: Ecce ancilla Domini;] diuino paratissima famulari imperio. Nun renuit gratiam, non contradicit oraculo, nun vltra exigit informari de modo. Ecce se offert, se subiicit, se prosternit altissimo, non filiam, non sponsam, non facturam, sed Domini se fatetur ancillam. Quamobrem vt ad sui gloriam, suique dignationis mysterium, ad libitum corpusculi huius vti valeat instrumento, inquit: Fiat mihi secundùm verbum tuum.] (videlicet) prolatum à te. Fiat, inquit, mihi, vt concipiam sine semine, partum sine dolore, permaneámq; virgo absque pudore, secundùm verbum illud, per quod Pater [cælum creauit, & terram.] Dixitque vt [fieret lux, & facta est,] secundùm verbum illud dico, quod [in principio apud Deum erat Deus,] per quod facta sunt omnia, & sine ipsa nihil.] Hæc ille.

Luc. 1.38.

Iust. ser. de Annunciat.

Gen. 1.1. Ioan. 1.4. 52.

Sic & sancti ac perfecti omnes, qui eo ipso quòd perfecti sunt humiles, non suam sed Domini cupiūt voluntatem implere. Quorum vox est, non tantùm ore prolata, sed desiderio quoque & actione præstita: Fiat voluntas tua:] non nostra, inquiunt sancti, fiat voluntas, ea scilicet quam ex nostra natura corrupta habemus, quæ peruersa est; sed tua voluntas fiat, quæ recta & salutaris nobis est. Si autem vis co-

Matt. 26. 42.

A gnoscere quam voluntatem Dei in te ores, & optes, audi Cyprianum hanc Dei voluntatem elegantissimè explicantem. Sic enim ait: Voluntas autem Dei est, quam Christus & fecit, & docuit. Humilitas in conuersatione stabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam facere non nosse, & factam posse tolerare, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere, amare in illo quòd Pater est; timere quòd Deus est: Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quicquam ille præposuit; charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fideliter assistere: quando de eius nomine, & honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur: in quæstione fiduciam, qua congredimur: in morte patientiam, qua coronamur: hoc est, B cohæredem Christi esse velle, hoc est, præceptum Dei facere; hoc est, voluntatem Patris adimplere. Sic ille.] Humilitas itaque in omnibus hoc facit, vt propriam deserant, & alterius faciant voluntatem. Quare qui suæ sunt voluntatis amatores, & suorum desideriorum sectatores nimij, testes sibimetipsis esse possunt, quòd minimè verā humilitatē quæsierint.

Cypr. de oratione Domini.

Iure autem humiles propriam voluntatem damnant, & fugiunt, quam omnium malorum seminarium esse sciunt. Voluntas propria aufert ab anima summum bonum, nimirum Deum: qui, attestatore Bernardo, non dabit inobedienti copiam sui, cùm in tantum filius eius voluntatis diuinæ amator fuerit, vt potiùs mori quàm hanc voluntatem C diuinam præterire voluerit. Hæc subtrahit ab homine beneficia Dei. Nam ab eius beneficiis erit extraneus, vt Gregorius attigit, qui eiusdem præceptis noluerit esse subiectus. Hæc merita euacuat. Vnde quærentibus Israëlitis, quare Dominus ieiunia eorum non aspexerit, & afflictionem eorum approbationis scientia nescierit, responsum est illis: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra;] quasi hæc ieiunia fœdauerit, & susceptam corporis castigationem infecerit. Hæc hominem maledictioni subiicit: dicitùrque ei in Deuteronomio: Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt custodias, & facias omnia mandata eius, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.] Hæc amatorem suumā dignitate deiicit, sicut deiecit Saul, cui comminatus est Samuel: Pro eo quòd abiecisti sermonem Domini, suam voluntatem sequendo, abiecit te Dominus ne sis rex.] Hæc hominem pudore afficit. D Confunditur namque Israël in voluntate sua,] inquit Oseas, ex eo nimirum quòd voluntate Domini prætermissa, sequitur consilium suum: Hæc inimica est Deo; odit enim ille quicquid suæ voluntati repugnat. Aduersatur autem voluntati Dei, propria voluntas hominis: ideo enim propria est, quia Deo & homini communis non est. Hæc contraria est perfectioni religiosæ vitæ; quia sicut dixit Eusebius Emissenus: Illum diem tantùm te bene vixisse puta, in quo voluntatem propriam abnegasti, & desideriis tuis restitisti. Hæc tandem E hominem dignum morte efficit. Quoniam qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, eo tempore ministrat Domino, & decreto iudicis, morietur homo ille.] His ita se habētibus, meritò Anselmus propriæ voluntati omnia vitia seruire ait. Qui & eam confert cum quadam regina adultera, impias soboles procreante. Propria voluntas, inquit, est velut quędā adultera regina, quæ se cuidā regi adulteto cōiuoxit, ex quo etiā tres filios habuit. Ex his verò tribus tot alij filij, & nepotes geniti: itaq; multiplicati sunt,

Greg.

Isa. 58.3.

Deut. 28. 15.

1. Reg. 15. 23.

Osea. 10. 6.

Euseb.

Deut. 17. 12.

Ansel. li. de similit. c. 39.

vt

vt numerari non possint. Rex iste diabolus est, cui postquam se propria voluntas iunxerit, ex illius semine, id est, peruersa suggestione, tria principaliter vitia, scilicet delectationem, extollentiam, & curiositatem concipit, & per quinque corporis sensus velut ea pariens, emittit. Ex his verò tribus tot alia vitia nascuntur, sicque implicantur, vt absque numero habeantur. Omnia verò ex familia diaboli propriæque voluntatis existunt: & ex seipsis quandam admirandam multitudinem reddunt.] Hæc ille, multis omissis.

Tu ergo, ô homo Dei, qui humilitatis es cultor, qui non quamcumque iam humilitatem, sed robustam ac perfectam exquiris, in hoc adeptam iam humilitatem exerce, vt propriam voluntatem deseras, & per abnegationem eius, ad fastigium illius, quam cupis, perfectæ humilitatis accedas. Concede libellum repudij propriæ voluntati tuæ, quæ fœda, & impura, & adultera est, vt diuinæ voluntati sponsæ purissimæ & sanctissimæ coniungaris. Immo, qui iam vitam religiosam sectandam accepisti, quæ hostis est propriæ voluntatis, ne hanc tecum aduehas, cũ qua quietem in statu, quem assumpsisti, habere non poteris. Et non solùm quietem non habebis, verùm nec conuersationem tuo statui conformem: argueris que furti, qui propriam voluntatem reperis, quam Deo mactandam obtulisti. Quare Richardus Victorinus per vitulum Libani, ad cuius similitudinem Dominus comminuit cedros Libani, propriam voluntatem intelligens, sic ait: Væ vobis, qui confiditis in vitulo Samariæ: qui tanto studio seruitis voluntati propriæ. In Iudæam venistis; vt quid ad Samariam descendistis propriam voluntatem custodientes, & excusantes? An nescitis quia [Iudæi non coutuntur Samaritanis?] Priùs à sæculo venientes, proprias voluntates vestras confitentes damnabatis; nunc ab illo priore feruore deficientes, proprias voluntates quæritis, custoditis, defenditis. Sic, sic de Iudæis Samaritani facti estis. In Iudæa vitulis propriæ libertatis Domino mactatur, in Samaria pro Deo adoratur. Si in Iudæa es, vitulum in sacrificio Domini interficis: Si in Samaria es, vitulo tuo omnibus viribus tuis seruis. Si carnis curam in desiderijs agis, vitulum tuum de fœno pascis, quia omnis caro fœnum: & omnis gloria eius quasi flos fœni. In hoc gloriatis si desideria tua perficis. Non est bona gloriatio tua. Nonne multo melius, nonne multo rectius, vt qui gloriatur, in Domino glorietur? An nescitis quia hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ? Sed mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedẽtis fœnum. Hæc ille.] Iam ergo in statum religiosum admissi, & desiderio humilitatis accensi, ne ad sæculum reuertamur, & iterum aditum superbiæ paremus. Ad sæculum enim reuertitur conuersatione sua, qui diuinam voluntatem prætereit, & suam voluntatem diuinæ aduersantem adimplet. Superbiæ quoque aditum pandit, qui dum propriam voluntatem amplectitur, eo ipso subiectionis inimicus, & propriæ excellentiæ (quod superborum est) amator efficitur.

Richar. ad Psal. 28.

Ioh. 4. 9.

At cupis scire quomodo propriam voluntatem cohibebis? Sed priùs quàm ad superiora te remittã, idem venerabilis Richardus modum cohibendi voluntatem edoceat. Sed quid fiet, quæso, inquit, de carnibus huius vituli, quoniam nec saltem placere potest vitulus Libani, nisi fortè diligenter comminuatur, quemadmodum decet victimam holocausti? Sed quonam (inquis) modo illum prominui oportet: Hoc te Moyses, quàm ego, meliùs docet: Priùs illum iubet per frusta diuidere, postea suppositum flammis in cinerem redigere. Quomodo, quæso, illum subtiliùs vnquam comminuimus, quàm cùm priùs per frusta diuisum, per ignem postea in tenuem puluerem redigimus? Vitulus noster in Libano pascitur, si voluntatem nostram non nisi in rebus honestis sequimur. Vitulum nostrum mactamus, cùm obedientiæ amore omnem singularitatem abdicamus. Vitulum autem nostrum secare, est de præsumpta libertate mentem increpare. Sed hunc vsque ad frusta diuidit, qui quæque singularitatis suæ opera diligenter distinguit; & se in singulis de præsumptionis audacia reprehendit. Cum autem nihil ampliùs superest, nisi vt igne compunctionis, vel flamma diuinæ dilectionis eò vsque concremetur, quousque omnis huius arrogantiæ voluntas sopiatur: De huiuscemodi holocausto quasi quidam adhuc cogitationum cinis remanet, qui omnino à nostra recordatione perire non debet. Quia vtiliter satis suas quisque præsumptiones reminiscitur, quando in earum recordatione conscientia humiliata cõfunditur.] Hæc omnia Richardus, quæ seruiunt cohibendæ voluntati. Sed ex his, quæ suprà diximus, satis claret quomodo sit cohibenda propria voluntas. Si nimirum mala, ad quæ sola nostra voluntas inhiat, & quibus Dei ac prælatorum voluntas contradicit, grauiter fugiamus. Si opera media non ob commoditatem nostram, sed propter Deum actuali intentione faciamus. Si opera bona atque studiosa, non tam vt gloriam adipiscamur, aut vt in virtute crescamus, quàm vt Dei beneplacito nos consonnemus, ac pro eius gloria exerceamus. Si horum operum, ad instinctum Dei, aut vocem prælati, quædam pro alijs facilè committemus. Si bonum commune particulari præferamus. Si magis subesse, & alieno ductu quàm nostro consilio viuere parati simus. Si denique non statim atque aliquid volumus, licèt bonum sit, in illud præcipites feramur, sed ratione & consilio examinatum, non sine animi tranquillitate suo tempore & loco executioni mandemus.] Hæc propriam voluntatem fugant, quæ excidium vitæ spiritualis esse solet, & diuinam voluntatem nos docent exequi, qua profectò sustentamur, & pascimur. Diuina voluntas fuit cibus Christi filij Dei. Meus, inquit, cibus est, vt faciam voluntatem Patris.] Cibus etiam est animarum sanctarum. Cibus vtique, ait Bernardus, sed cibus cordis. Quid enim æquè confirmat & corroborat cor humanum, quid ita in omni necessitate confortat, & sustentat, vt diuinæ voluntatis executio, velutin quendam animæ ventrem, conscientiam scilicet eius, ingesta?] Hoc igitur cibo nos reficiamus, & si humiles, aut humilitatis sectatores sumus, hunc huius virtutis effectum habere conemur.

Richar. ibid.

Ioa. 4. 34.

Bern. ser. 3. in ramis.

De Promptissima Humilium ad alios subiectione.

CAPVT III.

SEQVITVR tertius humilitatis effectus, nempe subiectio, siue obedientia, quæ etiam ab ipsa substantia humilitatis emanat. Nam virtus hæc, quæ appetitum immoderatum propriæ excellentię comprimit, & qua homo seipsum spernit, & minimum omnium iudicat, illum inducit, vt prælatis libenter obediat, ac præceptis eorum se submittat. Paulus sanè manifestè docet, obedientiam

Philipp. 2. 8.

ab humilitate procedere, dum de redemptore nostro ait: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem.] In quonam se humiliauit Christus, ò sancte Apostole? In eo quòd obediuit, quòd Patris præceptum de sustinenda morte compleuit. Humilitas eius obedientiam peperit, subiectionem generauit, mandati impositi impletionem exquisiuit. Si enim Dominus non fuisset humilis, quod apertè fuit impossibile, quod sibi iussum erat, dedignaretur exequi: quia tamen humillimus extitit, ideo obedientissimus fuit, & non cuicumque præcepto, sed acerbissimo mortis obeundæ, se subiecit. Quin & ex humilitate ortum habuit, vt non solùm morti, sed & cæteris laboribus mortalitatis se subdiderit; vt sciamus, vnam humilitatem multas ac præclarissimas obedientias procreare. Egregiè id docuit Augustinus, cùm dixit: Humiliauit se Christus: habes Christiane quod teneas. Christus factus est obediés. Quid superbis? Quousque factus est obediens Christus? Vsque ad incarnationem Verbi, vsque ad participationem mortalitatis humanæ, vsque ad trinam diaboli tentationem, vsque ad irrisionem populi Iudæorum, vsque ad sputa & vincula, vsque ad alapas, & flagella; si parum est, vsque ad mortem. Et si adhuc etiam aliquid de genere mortis addendum est, mortem autem crucis.] Superbia quidem inobedientiam generat, quod & in primo hominũ parente, & in Angelo illo, qui de cælo cecidit, perspicuum est. Ille indebitam excellentiam appetiuit, & propterea pomum vetitum gustauit, mandatúmque præteriit. Iste ea accepta perfectione elatus est, & propterea noluit Deo se subiicere, sed repugnáre creatoris voluntate, in solium sibi non præparatũ ascendere. Quod istud solium fuerit, non est nostrum nunc inuestigare. Satis sit scire, vt Bernardus ait: Nec Aquilonem corporalem, cùm esset spiritus, nec sedem appetiuisse materialem, sed excellentiam aliquam cupiuisse, contra id, quod fuerat à diuina prouidentia decretum. Ergo si superbia inobedientiam parit, humilitas illi opposita ad obedientiam & subiectionem inducet. Eliab profectò, frater Dauidis, ex superbia, cuius notam mendaciter in illum inusserat, voluit eum fractæ obedientiæ & subiectionis arguere. Dixitque ad illum: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto? Ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia vt videres prælium, descendisti.] Id est, cùm sis superbissimus, præceptum Patris præteristi, qui te non ad prælia misit, sed ad seruandas pauculas oues elegit. E contra verò ipse Dauid ait: Et humiles spiritu saluabit.] Quòd si tantùm qui obediunt mandatis Dei, saluandi sunt, liquet, humilitatem ad obedientiam inclinare, & mandatorum in nobis custodiam exposcere.

Aug. ser. de S. Laurentio 10. 10.

Bern. tra. de gradib. humil. grad. 1.

1. Reg 17. 28.

Psal. 33. 19.

Humilitas igitur obedientiæ genitrix est: & humilis, humi repere, & aliorum pedibus conculcari, quanto magis iussis eorum regi appetit; sui verò iuris esse, à nullóque gubernari, haudquaquam cogitare audet. Vnde qui parêre & subiici renuit, manifestum indicium præbet, quòd Luciferi superbia est miserabiliter vulneratus. Quod Basilius grauissimis verbis docet in hunc modum: Illud autem antistitis imperium detrectare, & verbis aduersùm iussa ipsius litigare, magno iudicio est, eum, qui sic faciat, multis vitiis laborare, fidei debilitate, spei ambiguitate, arrogantia morum, atque superbia. Neque enim alterius dicto audiens vnquam esse quis recusat, nisi prius ipsum sibi consilij auctoré apud seipsum despexerit: neque, qui sibi certa fide persuasit vera esse promissa Dei, déque ipsorum spe nihil dubitat, etiam si laboriosa sint, quę sibi imperentur, grauatè ad illa vnquam accedet, vt qui certò nouerit [non esse condignas passiones huius temporis ad futurã gloriã, quæ reuelabitur in nobis.] Neq; non cui illud persuasum est, verum esse, quòd [qui se humiliat, exaltabitur,] studio suo, imperatis sibi, aliquid expectatione superabit: quippe qui nihil addubitet, [hoc, quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostrę, supra modũ in sublimitate æternum gloriæ pondus operari.] Hęc ille. Et sanè sicut testimonio huius magni doctoris, inobediés, superbia laborare dicitur; ita obediens, humilitate pollere cognoscitur. Quomodo enim iussa alterius implere vellet, nisi personã serui, cuius est obedire, sibi assumendã existimaret? Quomodo suã voluntatem frangeret, & pro alterius voluntate explenda relinqueret, nisi alterius velle suis desideriis anteponeret? Quomodo suum sensum ac iudiciũ alterius iudicio submitteret, nisi istius peritiã suæ scientiæ, ac rerũ cognitioni præferret? Hęc autem tria humilitatis sunt opera. Nam humilis (vt iam diximus) se aliorum seruum iudicat, suam voluntaté non facit, suum iudicium fallax esse posse, ac ideo meliori submittendum, putat. Immo & hîc video obedientię gradus ab humilitatis gradibus exoriri. Humilitas enim incipiens, obedientiam incipientem in executione sitam procreat. Humilitas proficiens obedientiam proficientem, vsq; ad subiectionem voluntatis generat: Atque humilitas perfecta obedientiam perfectam vsq; ad abnegationem proprij sensus & iudicij producit. Eúmq;, quem etiam in difficillimis, & in his, quæ repugnare videntur, viderimus, non solùm opere, verùm & voluntate, & iudicio obedire, rectè possumus existimare non solùm obedientia, sed & humilitate perfectum.

Basil. reg. 28 fus. disput.

Rom. 8. 18.

Luca 14. 11.

2. Cor. 4. 17.

Hæc fuit perfecta humilitas, & obediétia Abrahæ, cui à Domino impositũ fuit præceptũ difficillimum, vt vnigenitum filium occideret. Tolle, inquit, filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum môtium, quem monstrauero tibi.] Nonne animaduertis pręcepti difficultatem, cui nó solùm promptitudo executionis obsisteret, sed & voluntas repugnaret, & intellectus ad talem stragem in filio, & vnigenito, & hærede, & ad sobolem habendam promisso, complendam horreret? At ille nó turbatus est animo, ait Chrysostomus, non confusus est mente, non cõsilio destitutus est: in tam graui præcepto non cogitabat, non ratiocinabatur secum. Cur hoc? Qui mihi præter omnem expectationem beneficium exhibuit, qui per misericordiam suam emortuam Saræ vuluam generationi idoneam fecit; nunc postquam ablactatus est, & creuit, & in flore ætatis est, occidere, & in holocaustum offerre præcipit; qui paulo antea dixit: In ipso vocabitur tibi semen;] nunc diuersa præcipit. Et quomodo implebuntur, quæ ab eo præcepta? Quo pacto enim fieri potest, vt radice excecta rami pullulent, vel succisa arbore fructus proueniãt, vel fonte arefacto fluuij reddantur?] Nihil horum dixit ille, sed vt perfectus obediens, eadé nocte, ad exequendum, quod ipsi imperatum erat, surrexit: asinum strauit, ligna concîdit, humeris filij innocentis imposuit, ignem accendit, gladium accepit, & ad filiũ immolandum properauit. Nonne admiraris impigrã, & perfectam, ac mille difficultatibus plenã obedientiã? Sed illa à quonã prouenit? Ab eo sanè, qui dixit: Loquar ad Dominũ meum, cùm sim puluis, & cinis.] Ab eo videlicet, qui adeo humilis extitit, vt se puluerem ac ciueré reputaret: nam si superbus esset, nunquã se se mandato tam difficili subiecisset. Humilitate verò, se indignũ putauit, cui aliquid à Domino licet amarũ

Gen. 22. 2.

Chrys. hõ. 47. in Genes.

Gen. 21. 12.

Gen. 18. 27.

præci

præciperetur; suam voluntatem veluti abiectam ac vilem conculcauit; suum intellectum velut amentem & stultum iudicauit. Et, vt ait Paulus: *Rom. 4. 19.* Non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cùm iam fere centum esset annorum, & emortuam vuluam Saræ.] In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo; plenissimè sciens, quia quæcumque promisit, potens est & facere. Vniuersa hæc humanæ voluntati repugnantia, & naturali rationi contradicentia; sine magna humilitate, quæ abiectè de se, & altè de Deo, sentiret, & quæ se Deo plenè tamquam in infinitum maiori subiiceret, stare non poterant.

Similis huic fuit humilitas & obedientia Ioseph, sponsi Mariæ. Audiuerat filium in ea natum spiritu sancto operante, & sine virili semine fuisse conceptum, esséque potentissimum filium Dei. Postea verò ei præceptum, externa specie, Christi potentiæ & dignitati contrarium, imponitur: *Matth. 2. 13.* Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.] Quod mandatum cùm audisset, nequaquam passus est scandalum, (qnemadmodum scripsit idem Beatus Pater Chrysostomus) *Chry. ho. 9. in Matth.* neque dixit; Incerta res est, ac prorsus ambigua. Tu paulò antè dicebas: Quia saluabit populum suum; & nunc se ipsum quidem non potest de periculis liberare. Aut si potest, quid opus est nobis labore, ac transmigratione longinqua? Contraria omnino sunt facta promissis.] Fuit ergo sanctus vir perfectus obediens, qui circa sibi præcepta nihil mente peruestigauit, sed statim simpliciter & piè mandato difficili sine vlla se discussione subiecit. At coniector ipsum priùs humilem extitisse. Quis namque neget eum humillimum fuisse, cui Deus sponsam suam virginem humillimam commendauit, eique non minori vinculo, quàm matrimonij, coniunxit, vt inter vtrosque esset nexus coniugum, amor fratrum, puritas Angelorum? Quis neget humillimum fuisse eum, qui fuit castissimus, & virgo integerrimus, cùm hæ duæ virtutes ita fœderentur, vt illa istam custodiat, & vtraque eodem tenore succrescat? Quis tandem ambigat eum fuisse humillimum, qui sanguine nobilissimus, & à regibus ortus, vile officium fabri didicit, suarum manuum laboribus, se familiámque sustentauit; paupertatémque non horruit? Istius perfecta humilitas, perfectam obedientiam peperit, humilitas difficili præcepto subdidit, humilitas fecit, vt se imparem ad iussa diuina peruestiganda iudicaret: vt sine vlla contradictione domum, patrium solum, cognatósque defereret, & exul cum sponsa, & puero, in Ægyptum abiret.

Humiles igitur obedientes sunt, & quæ humilitas eos ad sui contemptum & honorum despicientiam roborat, eadem & ad subiectionem impellit. Hæc subiectio, siue obedientia, ab eodem sanctissimo Patriarcha Benedicto, in sua regula nunc primus humilitatis gradus vocatus est, nunc tertio loco numeratus, quia & timorem Dei, ac voluntatis mortificationem supponit, sed inter ipsos gradus humilitatis, primum, id est, præcipuum locum tenet. Sicque doctissimus ille Cardinalis, cui datum est, regulam istam exponere, hunc locum intellexit. *Turrecremata ad c. 5. regu.* Primum, inquit, hoc loco positum, non ordinem dicit, vt primus dicatur, quia secundus sequitur, sed potiùs magnitudinem, aut excellentiam importat. Veluti cùm à Domino dictum est: *Luca 12. 31.* Primùm quærite regnum Dei:] vt sit sensus: Obedientia est præcipuum, quo humilitatis virtus custoditur, fouetur, & roboratur. Nullus quippe per se humilitatis gradus subsistit, si obedientiæ viribus fulciri desit. Nam vera humilitas ipsa est, quam obedientia comes non deserit. Et meritò præcipuum in humilitate subiectio est, quæ nos in hac vita, & in futura recreat, & animam obedientem in tentatione refrigerat. Trahant obedientes ad se illud sancti Dauidis: *Psal. 65. 11.* Induxisti nos in laqueum; posuisti tribulationes in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra.] Nam Domino misericorditer cum illis faciente, inducti sunt in claustra monasterij, & triplici laqueo votorum religiosorum ligati, ne in malum suum à domo Domini sui, à quo proteguntur, aufugiant. Tribulationibus, id est, laboribus religiosæ vitæ onerati sunt, & sanctæ conuersationis occupationibus pressi, ne otio torpeant, & vitam ad meritum datam, in telu aranearum, id est, in operibus inutilibus imprudenter insumant. Homines, scilicet prælatos, capitibus suis habent impositos, quia illorum imperio & censuræ subduntur. Et sicut in capite omnes vires & omnes sensus iuncti sunt, ita hi, qui prælatis capita subdunt, omnes illis vires suas sensúsque subiiciunt. Pergant, & adhuc dicant: *Psal. 65. 12.* Transiuimus per ignem, & aquam,] omnémque obedientiæ laborem sumus experti. Sed inde, quid sequitur? [Et eduxisti nos in refrigerium.] In refrigerium huius vitæ, quia per obedientiam innumeras inquietudines, & angores, & scrupulos declinamus; & in refrigerium alterius vitæ futuræ, quia in præmium obedientiæ æternam libertatem suscipiemus. Si obediens fuero, ô Domine, *Psal. 65. 13. 14.* [introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.] Alij ingrediuntur in sacrificiis, quia aliquid sui tibi, non se totos obtulerunt: ego verò in holocaustis ingrediar, quia non aliquid mei, sed omnino me totum tuæ maiestati consecraui. Cùm verò ad tuam sanctissimam præsentiam accedam, hæc erit gloriatio mea, quam non de meis viribus, sed de tuis auxiliis præsumam, quòd scilicet vota mea fideliter reddidi, quæ labiis meis ipse distinxi. Qui enim obediens fuerit, non potest vlla vota prætergredi, quæ sibi imperata sunt, ex eo quòd vota seu promissa sunt, nec poterit à sua professione deuiare.

Iam intelligimus, quanam ratione nos obedientia in refrigerium inducat; nam illa planum facit iter, quo ingrediamur in cælum. Et sicut duobus pedibus in locum destinatum imus; ita his duabus virtutibus, humilitate & obedientia, in cælestem patriam properamus. Quin, & quoniam hoc iter, ascensus est, quo ex tempore ad æternitatem, & ex mortalitate ad immortalitatem ascendimus, & quoniam velocissimus est; multo meliùs humilitas, & obedientia, non iam duobus pedibus animalium, sed duabus alis auium comparantur, quibus non tam ambulamus, aut currimus, quàm perniciter volando, ad perfectionem, atque ad eius præmium peruenimus. *Cæs. hom. 32 to. 7. Biblioth.* Cæsarius Arelatensis Episcopus has duas virtutes duabus alis similes esse prædicauit. Et ideò oportet, inquit, vt sanctis moribus compositi, multis etiam virtutum pennis præditi, quasi spirituales columbæ, & bonorum operum margaritis ornati, dicere cum Propheta possitis: *Ps. 54. 7.* Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?] Quam rem nunc animæ sanctæ implere possunt, si humilitatem & obedientiam stabili firmitate custodiant: quia quibuslibet bonis operibus quis fuerit præditus, si istas duas virtutum alas, id est, humilitatem, & obedientiam non habuerit, in altum euolare non poterit. Omnis ergo anima sancta, cùm volantes miluos, & diabolicos accipitres atque spiritales nequitias fugere vel vitare desiderat, istas duas, quas suprà diximus,

Malach. 3.2. tiámque peccatorum excoxit. Tu venis ad me quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum.] vt scilicet igni, id est, tribulatione graui, peccata mea consumat, & herba fullonum, id est, percussione leniori, minora peccata dimittat. *Ibid.* 5. Sedebis conflans, & emundans argentum, & purgabis filios Leui, & colabis eos quasi aurum, & quasi argentum.] Emundabis, inquam, iustos tuos ab omni eo, quod est sordidum, & purgabis ab eo quod est superfluum. Colabis eos, ignéque amoris & tribulationis liquefacies, vt sint tibi offerentes sacrificia in iustitia. Audi ergo anima mea quid ignis hic in te faciat, aut cuius gratia Dominus illum immittat, vt omnem tribulationem, omnémque pressuram quasi humilis & mansueta sustineas.

Tribulatio humiliter patientérque suscepta, non aliter quàm ignis illuminat. Docet, inquam, nos quid de nobis, quid de Deo, quid de hominibus, & quid de anteactis operibus sentire debeamus. De mundo, quia contemptibilis est, cùm non aliud habitatoribus suis nisi multiplices tribulationes ministret. De nobis, quia infirmi sumus, cùm oborta pusilla tentatione pene à recto desistamus. De Deo, quia misericors est, cùm nos à tribulationibus eruat. De hominibus, quia infideles sunt, cùm nos in angustia relinquant. De anteactis operibus, quòd mala aut imperfecta extiterunt, quæ tantæ pœnæ castigant. Hunc tribulationis fructum notauit Ieremias, dicens: *Threno.* 3.1. Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.] Nam antequam tribulationis virga percuterer, meas culpas ignorabam, meámque paupertatem earum causâ contractam, minimè cognoscebam: at tribulationis percussio oculos mentis ignoratione clausos luce propriæ cognitionis aperuit. Salomon quoque ait: *Prouerb.* 29.15. Virga, atque correptio tribuit sapientiam.] Omnes enim quandiu hîc viuimus, quasi paruuli sumus, & addiscere pertimescimus: verborumque correptio, &, si hæc non sufficiat, verberum ac tribulationis castigatio, adhibenda est, vt sapientiam acquiramus. Illud quoque eiusdem sapientis: *Prouerb.* 22.15. Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam;] non tantùm de pueris ætate, sed & de pueris conuersatione & moribus, intelligendum est, quos tentatio ac tribulatio ab insipientia liberat. Nec solùm tribulatio cor illuminat, sed sicut ignis ceram, ita etiam illud emollit. Ideóque sub tribulatus ait: *Iob.* 23.16. Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me.] Terra quoque postrema illa nouissimorum temporum afflictione liquescet. Cuius testis est ipse Dominus, qui suum illum aduentum commemorans, ait: *Ps.* 74.4. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.] Cùm, inquam, tempus accepero, quod hominibus commodatum dederam, & non tantùm mala, verùm & ipsa bona opera, ipsásque iustitias iudicauero: tunc terra ad præsentiam meam, & ad impulsum tribulationis immissæ, cum omnibus suis habitatoribus liquefiet. Cùm enim ego fundamenta eius iecerim, columnásque stabilierim, non erit mihi difficile eam timore ac terrore concutere. Impatientes quidem, sicut lutum, immissa afflictione durantur, at iusti, & patienter ferentes eam, si quam duritiam cordis ex huius mundi distractione contraxerant, afflicti castigatique deponunt. Quos sæpe Dominus tribulat, vt ab eis cor lapideum auferat, & cor carneum, id est, blandum & obediens, attribuat.

An non ignis laterem roborat, atque fortificat? Sed ita tribulatio menti eam patienter ferenti fortitudinem & robur impertit. Proptereáque Dominus non semel à seruis suis consolationes subtrahit, & tribulationibus ferit, vt in omni virtute confortet. Gloriamur in tribulationibus, ait Paulus, *Roman.* 5.3. scientes quòd tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio verò spem: spes autem non confundit. Quonam modo tribulatio patientiam operatur? Non aliter quàm subministrando patientiæ materiam. Quia sicut qui habet diuitias, potest eas liberaliter erogare: ita qui tribulationibus impetitur, occasionem habet, vt possit æquanimiter sustinere. Et quomodo patientia operatur probationem, nisi animum roborando, vt testificationem suæ virtutis ostendat. Et quo pacto probatio operatur spem, nisi ipsum animum erigendo, vt qui propter Deum tribulationes perfert, de spe futuræ gloriæ non diffidat? Deus autem neminem in se confidentem pudefaciet, sed quod in se est, præmium speratum retribuet. Si etiam ignis, vincula soluit; tribulatio similiter, nexus mundani amoris abrumpit. Tres illi viri, quos Nabuchodonozor rex in fornacem ignis ardentis mitti præceperat, ligati coniecti sunt, sed ignis fuerunt virtute soluti, qui [ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.] *Daniel.* 3.24. Sic desideriorum terrenorum vinculis colligati, in ignem tribulationis mittuntur, non sanè vt consumantur, sed vt à vinculis huiusmodi liberentur. Ac, vt semel finiam, tribulatio non aliter quàm ignis hominem probat. Quia vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. *Eccli.* 27.6. Eum quoque purgat. Vnde Dominus per Ioannem ait: Omnem palmitem ferentem fructum, purgabit, vt fructum plus afferat.] *Ioan.* 15.2. Ac tandem huius sæculi delicias & voluptates exsiccat: & est velut myrrha, quæ à corruptione præseruat. Meritò ergo Chrysostomus tribulationem vtilissimam censet, cuius multiplices fructus vtilitatésque recensens, inter alia sic scribit: Nam & fastum contrahit, & omnem excidit torporem tribulatio, & ad patientiam vngit, & humanarum rerum vilitatem reuelat, & multam introducit sapientiam: omnes enim motus ipsi cedunt, inuidia, æmulatio, concupiscentia, potentiæ pecuniarum, & corporum amor, arrogantia, fastus, ira, & omne reliquum vitiorum examen. *Chrysost. hom.* 66. *ad popul. Tom.* 5. Et si vis rebus ipsis videre, & virum seorsim, & totum populum ostendere tibi poterimus, & in tribulatione positos, & in remissione, & quantum hinc lucrum, docere, & quatenus illinc torpor. Nam & Hebræorum populus, dum affligebantur quidem, & pellebantur, gemebant, & Deum inuocabant: cùm autem impinguati sunt, resilierunt: Nimiumque rursum cùm libertate potirentur, ita Deum irritauerunt, vt totam à fundamentis vrbem subuertere Deus minatus sit: postquam verò ab illo sunt humiliati præcone, omnem præstitêre sapientiam. Si verò & singularem virum vis cernere, cogita Salomonem. Nam & hic dum in curis quidem & perturbatione fuit, de principatu gentis illius consultans, illa visione dignus est habitus: vt verò nactus est delicias, in ipsum malitiæ barathrum delapsus est. Quid verò ipsius pater? quando mirabilis fuit, & gloriosus? Nonne dum in tentationibus fuit? Absalon verò, quoad fugiebat, nonne modestus erat: postquam autem rediit, & tyrannus, & parricida factus est? Quid autem Iob? Hic quidem clarus erat, & in quiete: clarior autem post tribulationem apparuit. Et quid enim opus est antiqua & prisca recensere? Si quis enim nostra nunc discutiat, quantum sit tribulationis lucrum videbit: nunc enim

pace

pace potientes recidimus, & defluximus, & innumeris impleuimus malis Ecclesiam: cùm verò pellebamur, & modestiores, & humaniores eramus, & studiosi magis, & ad has conciones promptiores, & feruentes ad audiendum. Quod enim ignis est auro, hoc & animis tribulatio, sordem abstergens, faciens mundos, claros reddens, & splendidos. Hæc ille.]

Has itaque tribulationum vtilitates ante oculos suos humiles habeant, vt se ad fortiter tolerandum inducant; sed præcipua caussa sustinentiæ eorum, est ipsa humilitas, qua ob defectus suos, se dignos tribulatione & percussione cogitant. Non sunt illi cæci palpatores sui ipsorum, qui proprias culpas dissimulent, & ab oculis aliorum abscondant; sed sapientes examinatores internorum motuum suorum, qui suas imperfectiones perfectas habeant, & earum caussâ pati ac flagellari non refugiant. Et quia sciunt, Deum iustum esse iudicem, qui peccata puniat, tribulationem aduenientem in peccatorum pœnam illatam ab eo putant, & ideò eam patienter sustentant. Sic Dauid à Semei maledictione pulsatus patienter verba contumeliæ tulit, & à Deo eam venire cognouit. [*2. Reg. 16. 10.*] Quid mihi, & vobis est filij Saruiæ? Dimittite eum, vt maledicat. Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid; & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?] Erat ille humilis, & ea humilitate, corde tranquillus, & ex tranquillitate, sapiens, qui nouit non tam lapidem aspicere, quàm eum, qui lapidem iecerat, contemplari. Quare in proximum quasi in lapidem percutientem non irascitur, sed Deo lapidem iustè mittenti, animo libenti submittitur. Nos verò ideò aduersùs proximum affligentem irascimus, quia ex superbia nos immeritò pati dicimus, & ea cæcitate, quæ à superbia prouenit, illum lædentem, & non Deum castigantem spectamus. Et cùm verbum aliquod in nos dictum audimus, inquit Dorotheus, [*Doroth. doct. 7. in fine.*] canes imitamur. Hi enim si quis in eos lapidem iecerit, iaciente dimisso, lapidem mordent. Ita nos, Deo relicto, qui nobis tribulationes huiusmodi ad peccatorum nostrorum purgationem procurat, ad lapidem, hoc est, ad proximum currimus, dicentes; Quare hoc mihi locutus est? Quare hoc fecit? Cùmque ea his proficere admodum possimus, & mereri, negligentia nostra demeremur.] Simus igitur humiles, quia humilitas nos ad patientiam roborabit, & pro ineffabili præmio ictus culicum, & muscarum, id est, tribulationes huius vitæ, pati docebit.

Ineffabile prorsus est præmium, quod speramus, & satis leue pondus tribulationis, quod sustinemus, Atque de vtroque pulchre Bernardus ait: [*Ber. ser. 1. de diuersis.*] Hoc nempe erit illud æternum gloriæ pondus, de quo identidem ait Apostolus: Momentaneum, inquit, hoc, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis] [*2. Cor. 4. 17.*] Perge ergo murmurare, & dicere: longum est, graue est, non possum tam immania & tam diuturna portare. Apostolus momentaneum, & leue perhibet esse quod tolerat: & certè necdum à Iudæis quinquies quadragenas vna minùs accepisti; nec dum nocte ac die in profundo maris fuisti, necdum plus omnibus laborasti: postremò, necdum vsque ad sanguinem restitisti. Vide ergo quàm non sunt condignæ ad gloriam passiones. Quod tribulationis est, momentaneum est, & leue: quod gloriæ, æternum est, & pondus etiam supra modum in sublimitate. Quid in incertum tibi dies & annos numeras? Transit hora, transit & pœna: nec accedunt sibi, sed cedunt potiùs & succedunt. Non sic gloria, non sic remuneratio, non sic merces ipsa laboris. Nescit vicissitudinem, nescit finem, manet tota simul, & manet in æternum. [Cùm dederit (inquit) dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. [*Psal. 126. 2. 3.*] [Sufficit enim nunc cuique diei malitia sua,] [*Matth. 6. 34.*] nec laborem suum potest reseruare sequenti: sed omnium merces laborum in vna illa die reddetur, cui altera non succedit. [Reposita est mihi corona iustitiæ (ait Apostolus) quam reddet mihi] [*2. Tim. 4. 8.*] non in illis, sed [in illa die iustus iudex.] Melior est enim dies vna in atriis tuis super millia.] [*Psal. 83. 11.*] Guttatim pœna bibitur, liquando sumitur, per minutias transit: nam in remuneratione torrens est voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumen pacis. Flumen planè est, sed quod affluat, non quod fluat, vel effluat. Flumen vocatur, non quod transeat, vel pertranseat, sed quod abundet. Æternum (inquit) gloriæ pondus. Non enim nobis gloriosa vestis, non gloriosa domus; sed ipsa gloria promittitur. Si quid verò illorum, aut similium aliquando dicitur, figura est. Nam in veritate, iustorum expectatio, non aliquod lætum, sed ipsa lætitia est. Hactenus sanctus hic Pater.] Pro isto præmio, atque pro ista lætitia, humiles non timent sustinere iniurias, pati opprobria, contumelias ferre; quin & cùm aliquid patiuntur, se fœlices putant, quia pœnâ, quam (vt ipsi putant) pro suis peccatis merentur, semper mansuram gloriam mercantur. Et sicut auri cupidis lætum esset, si quilibet nummus valore geminaretur: ita & humilibus lætum est, quia quilibet eorum labor, quælibet afflictio, valore quasi gemina est. Annon esset vnus atque idem nummus quasi duplus, si eodem & debitum solueretur, & margaritum pretiosum emeretur? Sed eâdem iniuriâ humilis debitum suorum defectuum soluit, pro quo soluendo eam perfert, & margaritum gloriæ coëmit, quod patientia in tribulationibus exigit. O igitur magna virtus humilitas, quæ ad patientiam mentem paras, ad mansuetudinem lenitatémque disponis: cui promissum est, vt nunc per tranquillitatem terram cordis nostri possideamus, & post huius vitæ curriculum terram illam viuentium comparemus.

De Aperta humilium suæ conscientiæ manifestatione.

CAPVT V.

VMILIS, qui didicit iniurias æquanimiter pati, didicit quoque pudorem ac confusionem sustinere. Quare alius effectus humilitatis ordine quintus est, omnia peccata siue cogitationis, siue loquutionis, siue operis, quamuis omnino occulta & abscondita sint, prælato manifestare, & pro ea, quæ inde sequitur, confusione non tegere. Manifestè autem hæc pia apertáque confessio ea humilitate procedit. Nam qui se infirmum censet, facilè adducitur, vt ægrotationes suas medico pro remedio aperiat: & qui seipsum despicit, non grauatè ad hoc mouetur, vt quæ despicientiam sui generant, apud suum prælatum pandat. Hinc verò elicitur humilitatis tum necessitas tum nobilitas, à qua tam vtilis piæ confessionis affectus originem trahat. Cuius nunc aliquos fructus, qui hunc humilitatis effectum

A facihorem reddant, breuiter exponamus. Ac primò scire oportet (quod suprà tractatum est) culparum nostrarum alias graues, alias leues esse posse. Graues quidem (quæ solent vocari crimina, aut peccata lethalia) ita necessariò confitendæ sunt, vt salus æterna illis præclusa sit, qui potentes confiteri, eas celare præsumunt, seruunt. Tanta verò ille potest alicuius superbia, vt has culpas, ne opinionem suam apud sacerdotem eleuet, manifestare non audeat, & animam suam æternis pœnis sustinendis exponat. Sed absit à nobis vt tantum malum de humilitatis amatoribus cogitemus, qui communiter in similes culpas non cadunt; &, si aliquando ceciderint, se ipsos humiliter aperiunt, ac diuinum præceptum confitendi custodiunt. Culpæ verò leues, licèt ex præcepti necessitate sacerdoti aut prælato aperiendæ B non sint, tamen verus humilis, non minùs verè ac simpliciter eas detegit, licèt occultissimas, licèt ruborem aliquem præferentes, quàm si id Dominus præcepto sanxisset. Immo & tentationes & primos sui cordis motus aperit, quia impensè cupit intus & in cute à prælato cognosci. Id autem cupit, quia & ad vitam spiritualem sine errore transigendam esse necessarium aduertit: & quia ex hoc nullam confusionem (quam tamen paratus est sustinere) exoriri, sed gloriam apud prælatum, sed bonam opinionem, sed amorem agnoscit.

Fructus ergo huius manifestationis vnde edicere ordiemur? Capiamus initium ab hoc, quòd multò facilius & suauius est, defectus nostros & casus prælato detegere, quàm eos ab oculis eius celare. Nam C rogo quid sit facilius, vulnus sæuum, aut plagam pestilentem medico opem allaturo ostendere, aut eam dissimulare, & occultam tenere? Certè illud facile est, & suaue; hoc verò durum atque difficile. Quoniam medicum accersere & illius oculis corpus exesum exponere, non modicam consolationem affert, morbum pellit, ad commiserationem aspicientem mouet, & integram sanitatem efficit. At medicum fugere, & eius iuuamen detrectare, vulnus auget, dolores & cruciatus inuehit, & nonnumquam mortem etiam importare solet. At defectus & casus, & ad malum propensio, & cætera huiusmodi, ægrotationes sunt mentis. Ergo qui ea detegit, consolationis, & miserationis, & salutis est particeps; qui verò abscondit, omnium istorum bonorum est expers. Hanc culparum absconsionem caussam esse D dolorum Oseas Propheta dixisse videtur. Colligata est, inquit, iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius. Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens, nunc enim non stabit in contritione filiorum.] Quia, inquam, iniquitatem, ne videretur, in corde clausit, & quasi colligauit, & in recessibus suis peccatum abscondit, ideo doloribus angoribusque cruciabitur. Verè filius insipiens, qui putat, remedium mali à medico & medicamento recedere. Cum impius cadet, & fortè de paruo malo in maius malum progressus, in virtute, quam cœperat, stare non potest. Vulnera clausa plus cruciant, inquit Gregorius. Nam cùm putredo, quæ interiùs E feruet, eiicitur, ad salutem dolor aperitur.] Malus igitur humor absconditi peccati, ab stomacho conscientiæ eiiciendus est, vt quieta & tranquilla remaneat. Quia quamdiu ille intra nos durat, iniurium erit, si non doloribus obruta, tristis & à consolatione vacua persistat. Ideòque vera sunt verba illa Nili Abbatis: Lætatur anima ægritudine, cum narratione eorum, quæ sunt molesta, veluti exinanitur animi ægritudo; non secus ac nubes aliqua, à qua distillant guttæ pluuiæ, vtpote quòd caligo paulatim expurgatur: sicut iustus sentitur silentio, perinde ac si pus aliquod humidum inflammaretur, & in volnere saliret, & palpitaret, & nesciret quonam modo posset egredi, & exinaniri.] At si quælibet vulneris manifestatio hoc habet, vt dolorem extenuet; quanto magis illa, quæ medico spirituali fit, cuius est malagma apponere, & verbis & medicaminibus, & orationibus imminens malum propulsare?

Erit tamen aliquis, qui internam consolationem contemnat, sed nullus erit (vt opinor) qui animæ suæ salutem pro nihilo ducat. Hanc autem ab occultorum defectuum manifestatione pendere apud spirituales viros certissimum est. Neque enim homo est peritior ad curandos animæ suæ morbos, quàm ad fugandas carnis infirmitates, atque passiones. Si verò pro his & medico & medicamento eget, & vtriusque fructum sine detectione ægrotationis absconditæ habere non potest: quomodo animæ morbis sine spirituali medico, & sine conuenienti ab ipso signato remedio, opem afferre poterit? Et ille quo pacto remedium dabit, si ob tuam profunditatem, frater, malum, quod pateris, nescit? Nec in sufficis tibi ipsi, licèt cognitione rerum sis satis instructus, quoniam in his, quæ ad te pertinent, diabolus per inordinatum amorem tibi illudet. Vnde Dorotheus ait: Si autem tuetis sub obedientia alterius, tu nunquam cordi tuo credas; excæcaris enim à pristinis affectibus. Neque aliquando secundùm tuditionem, vel scientiam tuam te ipsum in aliquo instituas, aut constituas quippiam apud te absque maiorum consultatione, & sententia: neve existimes, aut putes rationabiliora esse, quæ cogitas, quàm quæ tuus gubernator & rector. Neque censor & iudex sis operum & actionum eius; decipieris enim plerumque tua probatione, & dolus diaboli est, vt insidias his ponat, qui se se in omnibus, cum omni fide, maioribus supponiunt. Subditus autem esto in omnibus, & sic eum pace, & sine periculo, & errore viam Patrum nostrorum ibis. Hæc ille.] Tu verò doctrinam tanti Patris suscipe gratus, & non solùm languoribus tuis remedia apta conquires, & diaboli tentationes eludes, verum & mirabilem tranquillitatem consequèris. Audi dictum Salomonis. Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.] Et quandoquidem tibi aliquis radius diuinæ lucis affulsit, expertorum virorum monita corde suscipito, vt ea, cùm opus est, possis actione complere. Alioquin labiis tuis non aliter quàm flagello percutieris: dum enim re docenti contradicis, & eius præcepta aspernaris, dignus es, qui acerba castigatione plectaris. Vel, si aliter vis intelligere: [Stultus cæditur labiis suis:] quia dum ea ad manifestandas suas culpas mouet, sunt instrumenta remedij culparum; dum verò labia comprimit, & quæ aperienda fuerant, tacet, flagella sunt, quibus cor cæditur, & aspera instrumenta dolorum. Nihil enim ita affligit & cruciat, ac culpæ venenum absconditum; quod dum non per confessionem eiicitur, saltem per tortionem conscientiæ dilatatur.

Meritò ergo vitæ spiritualis præceptores, quos superiùs ex parte citauimus, hoc documentum magni faciunt, ad conuersationem nostram sine errore moderandam. Qui enim se ipsum abscondit, & defectus ac prauas inclinationes tegit, ostium diabolo deceptori aperit. Is enim, qui tenebrarum est amator, miseram animam, latebras & cuniculos diligentem, & lucem præceptoris auersantem, facilè in mille errores conijcit, & multa noxia persuadet. Quia verò de hoc argumento multa superiùs dicta sunt, illud mirabilis sententia Laurentij Iustiniani concludat,

Osea 13. 12.13.

Gregor. in Pastor. 3. p admonit. 15.

Nilus in orat. de præcep. Patrum [illegible]

Doroth. doctrina 17.

Prouerb. 10. 8.

Iom. 1. lib. 5 p. 2. c. 12. 7 Tom. [illegible] 5 sect. [illegible]

cludat,

cludat, qui sapienter ad subiectionem prælato habendam mouet, & necessitatem huius manifestationis exponit. Eius verba sunt: Propterea quicumque collegialiter viuere decreuit, in suo principio propriam abdicet voluntatem, seque alicui prudenti, & probato de eadem, quam elegerit, congregatione committat realiter, & absque eius consilio & voluntate nil agat. Omne suum iudicium & deliberationem in ipsius, cui se tradiderit, relinquat arbitrio; vt quod hic approbauerit, & ipse laudet; & quod condemnauerit, ipse similiter condemnet. Deum verò in illo loquentem non dubitet, illique tanquam Christo subesse non abhorreat, quia de se confidentem, & propter se submittentem, nunquam deserit Dominus. Qui enim olim per subiugale animal, & irrationale, Prophetam docuit, ipse per rationalem creaturam, & sibi famulantem instruere non dedignabitur pusillum credentem in se, dummodo simplici se prosternat corde. Vbi namque dubia, aut simulata agitur obedientia, abest profectus subiectionis, & diuinæ prouidentiæ gustus. Quare sub alterius imperio realiter abneget se, qui virtutis gustu, & cœlestis patriæ deliciis frui concupiscit. Non differat subesse, cùm pro se idoneum apud altissimum reperit fideiussorem. Imprudentiæ etenim notissimum est testimonium, velle quem de se Deo reddere rationem, cùm quempiam inueniat pro se posse satisfacere. Et quis mente sanus, & rationis compos, incedere audebit auro & gemmis onustus, per deuia & syluestria loca, atque latronibus replera, cùm valeat alicui præporenti, & fideli viro totum hunc etiam tutò commendare thesaurum? Nemo sine gubernatore pelagus nauigare præsumit; & hoc spirituale mare, magnis scopulis plenum, procellis & tempestatibus agitatum, in quo draco ingens & sæuus ad illudendum positus est, confidet Dei seruus transnadare securus? Naufragio & morti propinquus est, qui hoc agere cogitat. Qui militant terrenam militiam, non sunt sine duce; & solus Christi miles erit sine directore? Incongruum est hoc. Vbi namque validior & sagacior est hostis, ibi diligentior custodia adhibenda est: & vbi pretiosiores thesauri reconditi sunt, ibi solicitiori vigilantia incumbendum est, vt seruentur. Hæc omnia sanctus hic Pater: qui & alio loco breuiùs ait: Non sibi credat, nec se proprio committat arbitrio; sed sub præceptoris se coërceat disciplina, ne inimicorum insidiis capiatur. Innumeri quippe fuêre, qui ab aduersariis prostrati, gratiam Domini perdiderunt, præsumpserunt proprio iudicio, & non seniorum consilio consensum præbuêre. Ardua namque cùm sit via Dei, & insidiatoribus plena: necesse est vt in illa deficiat quicumque inexpertus, & absque duce ipsam peragrare voluerit.

Iustinia. de discipl. monast. c. 7. — *Ibid. c. 6. in fine.*

His rationibus veri humiles permouentur, vt omnia sua delicta etiam leuissima, ad remedium eorum, ac directionem vitæ, prælato diligenter aperiant. Aperiunt nudè, cùm ea, quæ commiserunt, nulla obscuritate verborum obscurant. Augustinus enim dixit: Hoc est confiteri, dicere quod habes in corde: si aliud habes in corde, & aliud loqueris, non confiteris. Et Salomon ait: Reuela Domino opera tua:] & quidem Domino reuelas, cùm ei, qui præest, & eius locum gerit, ea aperis, vt dirigantur cogitationes tuæ. Aperiunt delicta sua rectè, scilicet ex recta intentione, vt dent gloriam Deo, & in futurum, malum præcaueant, & præteritorum malorum remedium acquirant. Aperiunt ea humiliter, non in alium caussam sui casus retorquentes, sicut fecit Adam, qui vt se excusaret, ita effatus est: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi;] sed sibi met ipsis malum, quod fecerunt, attribuentes. Aperiunt ea fiducialiter, nam cuique eorum dictum est: Reuela Domino viam tuam, & spera in eo;] vt scilicet & veniam delictorum, & viam iterum non committendi ea, de diuina misericordia se obtenturos esse confidant. Aperiunt integrè, quoniam non solùm ex grauibus peccatis, quod necessarium est, sed etiam ex leuibus, & ex malis propensionibus suis nihil (quantum possunt) occultare præsumunt. Aperiunt prudenter, non de se ipsis temerariè loquendo, sed quæ diligenti discussione in se ipsis repererunt, prælato manifestando. Aperiunt tandem sua delicta verè, dum nullum mendacium admiscent: verecundè, dum se ipsos accusant: modestè, dum ea quæ excusant, ad necessitatem patefaciunt: & iustè, dum pro admissis satisfacere, & se ipsos castigare disponunt. Hæc omnia in confessione suorum delictorum, siue grauium, siue leuium, humiles intentè custodiunt, qua confessione ingressum ad Christum Saluatorem inueniunt. Sicut enim postquam Ioseph Patriarcha indignationem aduersùs fratres suos indicauit; Iudas, qui interpretatur confessio, primus ingressus est ad eum, vt eius iram leniret, & ad misericordiam prouocaret: ita & vera humilique confessione se apud Dominum statuunt, vt veniam erratorum impetrare valeant. Quærentibus filiis Israël quis post mortem Iosuë esset eos gubernaturus, audierunt: Iudas ascendet: ecce tradidi terrã in manus eius.] Post mortem quoque Mathathiæ Iudas Machabæus factus est princeps ad bellandum pro fratribus suis. Et multò antea (vt quidam dicunt) Iudas primus ingressus est mare rubrum, propter quod principatum obtinuit. Quia videlicet vera confessio quasi prima alios actus virtutis ducit, diabolum debellat, & regnum cœlorum promeretur.

Augu. — *Prouerb. 16. 3.* — *Genes. 3. 12.* — *Psal. 36. 5.* — *Gene. 44. 14.* — *Iudicum 1. 2.* — *1. Mach. 2. 66.*

Parati quidem sunt humiles, propter hanc vtilitatem multiplicem, seipsos purè ac nudè manifestare, etiam si ex eo magnam confusionem essent subituri, & nihil prælato eorum, quæ intra se sentiunt, aut quæ admiserunt, abscondere. At inde non confusionem, non ignominiam, sed commiserationem, sed amorem, sed gloriam reportant. Excitat in prælato misericordiam & pietatem humilis ac luctuosa confessio. Inde Ambrosius ait, In iudiciis sæcularibus, impositi equuleo torquentur negantes, & quædam tangit iudicem miseratio confitentis. Est quædam in peccatis verecundia, & pœnitentiæ portio, crimen fateri, nec deriuare culpam, sed recognoscere. Mitigat iudicem pudor reorum, excitat autem pertinacia denegantium.] Si confessio delinquentium vi tormentorum extorta, iudicem ad hominum vix sibi cognitorum misericordiam inflectit, quanto magis humilis erratorum manifestatio à religioso facta patrem spiritualem ad commiserationem excitabit? Pater non esset, qui in simili occasione, misericordiæ ac benignitatis viscera erga filium humilem non indueret. Absit autem à virorum spiritualium præfecto, quòd pater non sit; vnde longè ab eo erit, vt erga sua errata confitentes, eáque lugentes, blandus & benignus non sit. Hæc quoque confessio magni amoris caussa esse solet. Ignem enim amoris suscitat amor, & à subdito amari prælatum, caussa est vt ipse subditus à prælato redametur. Indicium autem magni amoris est, si quis alteri sua secreta confidat. Indéque Dominus suum erga Discipulos amorem testatum fecit. Vos autem, inquit, dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.] Et vobis] tanquam amicis & familiaribus [datum est nosse my-

Ambros. lib. 2. de Cain. c. 9. — *Ioan. 15. 15.* — *Luc. 8. 10.*

steria regni Denceatetis autem, in parabolis.] Ergo dum tu ad prælatum accurris, eique tua secreta fidis, tua vulnera detegis, tuas miserias & infirmitates aperis, manifestissimo signo te illius amatorem & suæ peritiæ in curandis animabus veneratorem ostendis. Excitas ergo illum, vt te amet, vt tuæ salutis maximam curam capiat, & vt impensè in tuum profectum incumbat. E contrà verò, si tanquam filius Adæ, ab eo qui locum Dei gerit, teipsum abscondis, præsertim si alia via ille tuos defectus suboleat, non ad amorem prouocas, sed ad tristitiam & mœrorem inclinas. Si verò confessio erratorum, amoris est caussa, erit quoque bonæ existimationis origo; naturale enim est quæ amamus, magni facere, eiúsque non vulgarem æstimationem habere.

Non est, ô frater, cur erubescas tentationes tuas prælato detegere; tentari namque, non iniquorum tantùm, sed & sanctorum est, quos dæmon aggreditur, vt eorum opes spirituales diripiat. Bene ad hoc confirmandum Gregorius ait: Hostis noster adhuc in hac vita positos nos, quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos verò vehementiùs incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figurauit, qui diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit: vt signum nobis quoddam futuræ conuersionis innueret, quòd membra eius postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.] Pharaon etiam non Israëlitas in suo regno manentes, & turpiter seruientes, sed fugientes, & iugum excutientes insequitur. Et venator non vilia iumenta, sed ceruos venari contendit. Tu verò si iam diaboli dominationem excussisti, & es ex illis, quorum [posuit Deus pedes quasi ceruorum, & super excelsa statuit te;] quid mirum si tentationibus impellaris? Et ais: Patior tentationes fœdissimas, & enormissimas, quas nullus fortè hominum passus est. Hæc cogitatio hominis est ignorantis, qui non audiuit illud Salomonis: Nihil sub sole nouum. Nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est.] Nihil pateris, quod alij passi non sint; nisi fortè existimes te solum à dæmone fuisse cognitum, & exteros ignoratos. Sed esto quòd tentatio noua sit, & hactenus nunquam audita, quidnam tu perdis, si ad uersarius tuus nouas insidias ad te prosternendum excogitet, dummodo eius suggestionibus assensum non præbeas, & fortiter constantérque resistas? Sed nondum acquiescis, quia non solùm tentatus es, sed manifestè in tentationem lapsus, & peccati consensu, aut etiam externa actione percussus. Quid dicam tibi, ô frater, nisi quia omnes peccatores sumus, & [si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] Prælatus, cui teipsum detegis, forsitan turpiùs aliquando cecidit; & si non cecidit, semina peccatorum similium in seipso deprehendit, & fidelitatem suam, quam non cadens custodiuit, non sibi, sed gratiæ Dei tenentis, attribuit. Petrus cecidit, & à Christo innocentissimo benignè susceptus est, & venia donatus; cur non infirmus peccator peccatorem benignè suscipiat? Cur non auctoritate Domini, illi in animi dulcedine peccata dimittat? Humilitatem sectemur, & hæc facillimè miserias nostras manifestabit, & has angustias cuineet, quas elatio, & immoderatus nostri amor, generat, ne errores nostros deseramus, & ab animi plagis sanemur.

Greg. 24. mor. c. 7.

Habac. 3. 19.

Eccl. 1. 10.

1. Ioh. 1. 8.

De Verissima Humilium propriæ vilitatis electione.

CAPVT VI.

Vplex est in humilibus suæ vilitatis notitia: altera interiùs corde habita; altera exteriùs actione præstita. Illa pertinet ad humilitatē cognitionis, de qua multa superiùs diximus; hæc effectus est humilitatis affectionis, ac despicientiæ sui, quam nunc enucleabimus. Hunc itaque humilitatis effectum sic Beatus Benedictus expressit. Sextus gradus est, si omni vilitate, vel extremitate contentus sit monachus. Vilitas spectat ad cibum, potum, vestem, calceamentum, & lectum: extremitas verò ad locum, gradum, statum tenendum, & opus agendum. Humilis vilitate contentus est, quia cibum grossiorem, potum viliorem, vestem detritiorem, & lectum duriorem libenter suscipit: & pro amore humilitatis, deliciis & opibus præfert. Est etiā in extremitate quietus, quoniā locum infimum in congregatione, gradum minorem, & occupationem abiectiorem, sæculi huius dignitati præponit. Et quidem hæc humilitatem noodū habitam generant, vt certum sit, quòd ab ea iā habita procedant. Ideóque Dorotheus ait: Aliter disposita est enim anima bene habentis, aliter ægrotantis, aliter famelicentis, aliter saturati: aliter etiam disponitur anima insidentis asino, aliter sedentis in throno, aliter sedētis in terra, aliter optimis vestibus induti, aliter, cōtritis & marcidis.] Generatur autē hæc in vilioribus animæ quies ex ipsa humilitatis substantia: nam facilè & cum gaudio abiectiora in omnibus acceptat, qui seipsum vilem ac despicabilem reputat. Planè humilis, omni vilitate & extremitate contentus est: non sicut aliqui, qui libenter sustinent vilitatem vestium, atque ciborum, fugiunt verò ab extremitate munerum, & abiectione graduum, sedium, atque locorum. Hi potiùs hypocritæ, quàm humiles dicendi sunt: nam vnum, scilicet nimium amorem propriæ excellentiæ, cordi præferunt; & aliud, scilicet humilitatem, foris ostendunt. Hanc, in eo quod homines vident, amāt, vt ab eis honorentur: intus verò, vbi oculi Dei intuentur, eam odio habent, & auersantur. Non sic humilis, qui cùm seipsum verè despiciat, omnia externa suæ vilipensionis signa libenter amplectitur. Sapienter autem Beatus Benedictus asserit, humilem, omni vilitate atque extremitate debere esse contentum, quibus verbis affectum humilium significauit, non actum. Multi quippe humiles non possunt exteriùs vilibus cibis vti, aut abiectioribus vestimentis indui, corporis infirmitate aliud poscente, aut statu, & dignitate, repugnante. Similiter non possunt extremum locum in consessibus tenere, si sint prælati, nec postremum gradum, si Deo disponente, fuerint aliis præpositi. At affectu suo, maiori altitudine aut commoditate se indignos existimant. Mallent, si sibi optio daretur, subesse, quàm præesse: mallent pauperum cibis & vestimentis vti, quàm corpori indulgere, aut commodioribus operimentis circumdari. Tamen quia Deus aliter disposuit, suam voluntatem abnegant, & prouidentiæ subiiciunt. Et quidem in altitudine constituti, signis externis humilitatis non carent. Sed ea exteriora, quæ pro ration

Doroth.

A ſtatus ſuſcipiunt, ita moderantur, vt facilè videas, eos non ſuperbos ſuperflui cultus amatores, ſed veriſſimos ſuæ deſpicientiæ ſectatores exiſtere. Nam cùm in hoc dignitatum ſplendore, qui oculis omnium obijcitur, duo ſint extrema, alterum, quod ad ſuperbiam & faſtum ſæcularem vergit; alterum, quod ad nimiam moderationem inclinat; humiles, quaſi in medio poſiti, potiùs volunt videri ſupra modum moderari, quàm ſuperbiæ & elationis tabe turgidi. In quo nequaquam medium deſerunt, in quo vera virtus dicitur ſita, quia hoc medium ſanctam puſillitatem olet, & penitus ab omni nota ſuperbiæ recedit.

Primò ergo, humiles, ciborum ac poculentorum vilitatem ac parcitatem amant. Pauperes enim, ſi prudentia ac modeſtia polleant, viles cibos ad
B corpus reficiendum emunt, & ſi quid auri aut argenti habent, in ſuas neceſſitates reſeruantes, non in ſuperfluo apparatu ciborum inſumunt. Humiles autem, ſe meritorum pauperes reputant, & indignos communibus cibis iudicant: quare hos, cùm ſibi offeruntur, pro delicijs computant, vt meritorum ſumptibus parcant. Nam certum eſt, abſtinentiam, & ieiunium, alimentorúmque parcitatem, merita augere: crapulam verò, & exquiſitas ventris delicias, ſpirituales delicias, diuitiáſque cœleſtes exhaurire. Neſcio verò an in hunc humilitatis effectum oculos intenderit Eccleſiaſticus, cùm
[*Eccli. 39. 18.*] dixit: Initium vitæ hominis, aqua & panis.] Cùm enim voluerit faſtum & arrogantiam in conuiuijs
C & potationibus taxare, vitam humanam ad ſuſtentationem paucis contentam eſſe definiuit. Vita, inquit, hominis pane & aqua, id eſt, cibo frugali, & parabili conſeruari poteſt. Vnde humilis, qui in menſa non arrogantiam, ſed corporis refectionem ſpectat, moderatis cibis vtetur, & delicias magnatum ſuperborum aſpernabitur. Superbos, ex lautitia & pretio exquiſito ciborum inanem laudem velle conſequi, ſatis apertè libri Eſther declarat hi-
[*Eſther 1. 3. n. 4.*] ſtoria. Fecit quippe Aſſuerus grande conuiuium cunctis principibus, & pueris ſuis.] Et quis finis magni conuiuij? Subiungit ſcriptura: [Vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ ſuæ.] Hancque fuiſſe con-
[*Ioſephus.*] uiuij cauſſam, manifeſtè Ioſephus ſentit, dicens, re-
D gem iſtum epulum inſtruxiſſe, quemadmodum ſcilicet erat regi conſentaneum apparatu diuitiarum ſuarum magnam oſtentationem. Ergo qui omnem oſtentationem irrident, non erunt lauticiarum amici, ſed ea ad corporis ſuſtentationem aſſument, quæ huic fini ſint ſatis. Hæc erunt humilium alimenta, quæ corpori neceſſarias vires addant, non quæ à mente compunctionem inſeparabilem humilitatis comitem ſubtrahant. Certum eſt autem, ſuaues ac delicatos cibos, & pretioſa vina, compunctioni
[*Chryſ. lib. de compunctione cordis.*] mentis officere. In quam ſententiam Chryſoſtomus ait: Sicut impoſſibile eſt vt ignis inflammetur in aqua: ita impoſſibile eſt compunctionem cordis vigere in delicijs. Contraria enim hæc ſibi ſunt inuicem, & peremptoria. Illa enim mater fletus, hæc
E mater eſt riſus: illa cor conſtringit, iſta diſſoluit.] Diligant itaque humiles ciborum vilitatem; quærant non alimentorum abundantiam, ſed parcitatem, vt puſilli & pauperes corde, puſilli ſint opere, & nihil extra ſine neceſſitate præſumant, quod humilitati contradicat. Nam ſi neceſſitas aliud poſcat, vtantur remedijs neceſſitatis ſuæ, ita tamen delicatiora accipiant, vt de admiſſa indulgentia doleant.

Amant etiam humiles vilitatem indumentorum, quæ ad tegendam corporis nuditatem, non ad ia-
A ctantiam ſibi circumdant. Vnde Caſſianus, veſtem monachi, qui ſanè humilis eſſe debet, deſcribens, ſic ait: Veſtis quoque ſit monachi, quæ corpus [*Caſſia. li. 1. c. 3.*] contegat tantùm, ac repellat nuditatis verecundiam, & frigoris retundat iniuriam, non quæ ſeminaria vanitatis aut elationis enutriat. Ita eodem Apoſtolo prædicante: Habentes autem alimenta, [*1. Tim. 6. 8.*] & operimenta, his contenti ſimus.] Operimenta, inquiens, non veſtimenta, vt in quibuſdam Latinis exemplaribus non propriè continetur, id eſt, quæ corpus operiant tantùm, non quæ amictus gratia blandiantur ita vilia, vt nulla coloris vel habitus nouitate inter cæteros huius propoſiti viros habeantur inſignia: ita à ſtudioſis accurationibus aliena, vt nullis rurſum ſint affectatis per incuriam ſordibus de-
B colora. Poſtremò ſic ab huius mundi ſeparentur ornatu, vt cultui ſeruorum Dei in omnibus communia perſeuerent. Quicquid enim inter famulos Dei præſumitur ab vno, vel paucis, nec Catholicè per omne corpus fraternitatis tenetur, aut ſuperfluum, aut elatum eſt, & propter hoc, noxium iudicandum eſt, magíſque ſpeciem vanitatis quàm virtutis oſtentans.] Ea pende ſeriò qualia hic doctor religioſorum humilium indumenta deſcribat, quæ ſcilicet ſufficiant nuditatem corporis operire, & temporis iniurias propulſare. Ad hoc autem non ſunt neceſſaria indumenta pretioſa, quæ nobis honorem vulgi reuerentiámque concilient, ſed ſufficit, amictus humilitatis ac modeſtiæ, vilis amictus. Hunc etiam humilibus ac ſæculi contemptoribus conuenire do-
C cuit Hieronymus, Ruſticum monachum ſic eru- [*Hierony. epiſt. 10. 1.*] diens. Sordes veſtium candidæ mentis indicia ſunt: vilis autem tunica, contemptum ſæculi probat, dumtaxat ne animus tumeat, ne habitus ſermóque diſſentiant.] Ita quidem eſt: vnde Eccleſiaſticus ait: [*Eccli. 19. 27.*] Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enunciant de illo.] Et ſicut immoderatus riſus leuitatē animi, & inceſſus pompaticus, arrogantiam mentis deſignant: ita amictus corporis ſplendidior & accuratior, eſt ſuperbæ & elatæ mentis inſigne. Humilitas autem, ſicut & virtutes reliquæ, hoc habet, quòd ſibi relicta ſtatim ſignis externis ſe prodit. Ipſa itaque ad veſtium non ſolùm moderationem, ſed etiā vilitatem inclinat, vt quæ facit nos humiliter & abiectè de nobiſmetipſis ſentire, faciat
D quoque externam moderationem omni elationi repugnantem ſeruare. Meritóque Baſilius ait: Vt enim [*Baſil.*] qui ſtudioſi gloriæ ſunt, ex amictu etiam veſtimentorum, gloriam ſibi ſoliti ſunt aucupari, nempe qui ex illorū magnificentia ſplendoréq; ſpectabiles ſe, & in admiratione eſſe cupiant: ſic videlicet, qui ob vitæ humilitatem, in infimum ſeipſum abiecerit, in his quoque, quod omnium infimum eſt, conſectari debet. *Sic ille.*]

Et quæ alia præferunt humiles ſuæ modeſtiæ ac humilitatis indicia? Contenti ſunt omni extremitate locorum, & libentiùs in infimo loco, & poſt omnes fratres, quàm in ſuperiore conſident. In omni congregatione bene fundata (ſi præcipuè homines ad res magni momenti conueniant) ordo ſedium ſer-
E uatur, atque locorū, ita vt minores recentioréſve ſequantur, & antiquiores maioréſq; præcedāt. Nam & in ſchola illa prima ac perfectiſſima, humilitatis, nēpe in ſchola Chriſti, ordo dignitatis inter Apoſtolos ſeruatus eſt, vt Gregorius Nazíanzenus, & Hierony- [*Nazianz. orat. de moder. ſer. Hieron. lib. 1. contra Iouinian.*] mus annotarūt, & Simō Petrus Andreæ maiori, ætate & vocatione præfertur, quia in caput aliorū electus. Elegit, inquit Lucas, Simonē, quē cognominauit Petrū, & Andreā fratrē eius;] & ſic nū ſine ordine [*Luc. 6. 14.*] fuerūt alij numerati. Qui ergo alijs dignitate eminēt,

aut

dream fratrem eius;] & sic non sine ordine fuerunt alij numerati. Qui ergo aliis dignitate eminent, aut temporis antiquitate excellunt, nullam faciunt humilitatis iacturam, si locum suum occupent, nec ordinem suæ familiæ peruertant, dummodo ob iactantiam, aut elationem primas sedes non quærant. De qua re hæc Augustinus ait: *Aug. ser. 354. de tempore. c. 5. & 10.* Oportet ergo vt in cōgregatione Christianorum præpositi plebis eminentiùs sedeant, vt in ipsa sede distinguantur, & eorum officium satis appareat, non tamen vt inflentur de sede; sed vt cogitent sarcinam, vnde reddituri sunt rationem. Quis autem nouit, vtrùm hoc ament, aut non ament? Res ista cordis est, iudicem habere non potest nisi Deum. Ipse autem Dominus admonebat suos, ne inciderent in tale fermentum, quod alio loco dicit: Cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. *Matt. 16. 6.*]Et cùm putarēt illi proptèrea hoc eum dicere, quia panes non intulerant; respondit eis: Excidit vobis quot millia saturati sunt ex quinque panibus? Tunc intellexerunt, inquit, quia fermentum doctrinam eorum dicebat. Amabant enim illi ista temporalia: æterna verò nec timebant mala, nec diligebant bona. Hæc ille.] Hoc ergo seruandum est, cùm secundùm præscriptum ordinis consìdemus: ridiculúmque esset, humilitatis prætextu ordinem inuertere, quod non humilitati sed singularitati & imprudentiæ esset deputandum. At cùm liberum est, locum ac sedem eligere, semper humiles in humiliori loco se collocant, vt aliis tanquam honoratioribus deferant. Memores videlicet verbi Domini: *Luc. 14. 10.* Cùm inuitatus fueris, recumbe in nouissimo loco:] ad infimum locum aspiciunt, & nunquam ad superiorem nisi iussi & compulsi conscendunt. Locus infimus tranquillissimus est, quia pro primis sedibus vniuersi decertant, pro humili verò loco nemo contendit. Est etiam & fœcundissimus; quia sicut terra in imo fundi posita, fructuum est ferax: ita & locus humilium inferior, virtutum omnium actiones fructificat. Est & præclarissimus, quoniam locus Christo regi propinquior, qui & in præsepe apparuit, & in cruce occubuit, & semper in terris locum humilem adamauit. O ergo vir humilis, iuxta præscriptum humilitatis, semper nouissimus locus tibi sit cordi, vt à consortio principis superborum sis penitus alienus, qui in supremo loco, & super astra cæli sedere concupiuit. *Isa. 14. 13.* Et sicut gemma pretiosa in diademate regis, vi affixa tenetur; si verò eam non affigas, statim in terra volutatur: ita & te sola obedientia, & Dei voluntas in loco sublimiori teneat, & hæc dum cessauerit, mox humilitatis pondus te in terram deiiciat.

Tandem humiles contenti sunt omni extremitate munerum ac ministeriorum. Cùm enim ex seipsis indignos & ineptos ad minima ministeria se iudicent, non mirum si maiora ac sublimiora detrectent. Humilitas, mundi altitudinem despicit, vt apud Deum amatoribus suis veram ac æternam altitudinem impetret: & ideo iussa quidem & compulsa ascendit; sed suæ voluntati relicta, in loco humili manere concupiscit. Tantóque iucundiùs in abiecto ministerio manet, quanto sapientiùs pericula sublimis dignitatis pertimescit. Huius quanta sint pericula, & quàm magna stultitia eorum, qui illam appetunt, Laurentius Iustinianus sic docet. *Iust. de discipli. monast. c. 9.* Proinde onus graue, & valde formidabile esse comprobatur, animarum regimen. Sed heu hodie à multis desideratur, quæritur, emitur, & absque timore obtinetur, quia quale sit, ignoratur. Attendunt huiusmodi, præsentia, nec futura prospiciunt. Magni existimant, si præponantur cæteris, si aliis imperent, si honoribus extollantur. Gaudent, iuxta Domini sententiam, vocari ab hominibus Rabbi, & à subditis, vt patres, venerari. Attendunt quid æstimentur, non quid sunt; nec considerant, ipsi elatione tumidi, mentu cæcati, intentione corrupti, & moribus perditi, quàm sit breue ipsorum gaudium, quàm formidabilis status, quam fugitiui honores. Nam tanquam somnium surgentium de statu est vita hæc, & omnis illius delectatio ad instar puncti. Labitur enim cùm tenetur; amittitur cùm possidetur. Nihil in ea stabile, nil mundum, nil securum, nihilque æstimatione dignum. Quo autem dulciùs tenetur, eo duriùs ac laboriosiùs relinquitur; & quanto quis in ea sublimior fuerit, tanto maiora ab eodem exigentur. Teste namque scriptura: Iudicium durissimum fiet iis, qui præsunt. *Sap. 6. 6.*] Sic ille. Humilis ergo hæc discrimina dignitatum animo voluens, & suam indignitatem hac vilitate expendens, quasi ex duplici capite ab appetitu status sublimis abigitur. Timet pericula, quia inuenit scriptum: Qui amat periculum, in illo peribit, *Eccl. 3. 27.*] & bona animæ non vult voluntate sua discrimini perditionis exponere. Constans namque sapientum virorum sententia est, appetitum, & curam obtinendæ dignitatis, viam sæpe damnationi recludere. Suam etiam indignitatem pertimescit, quam vt infirmam & imbecillem non audet onere mundanæ altitudinis pergrauare. Vox illius est, illa sancti Dauidis, qua ad Dominum loquebatur: Ad nihilum redactus sum, & nesciui: vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.] *Psal. 72. 22. 23.* Humilis ad nihilum se redigit, quia ex seipso se nihil esse sentit, & quicquid boni, siue in mente, siue in corpore, in se reperit, totum id muneri diuinæ bonitatis adscribit. Humilis nescit dona, scilicet magna, quibus præditus est, quia ne occasionem superbiendi habeat, ea ab oculis suæ considerationis abscondit. Humilis, [vt iumentum factus est apud Dominum,] quia sicut iumenta facta sunt, non vt imperent, sed vt seruiant; ita se ad seruiendum, & obediendum comparat, & à sublimitate imperij declinat. Id summam fœlicitatem æstimat: [Et ego semper tecum;] vt scilicet semper Deo cognitione, & amore cohæreat. Vult igitur in humili loco consistere, ne curis regiminis in varia distractus, ab assidua memoria eius, quem diligit, diuellatur.

De Generali Humilium in conspectu aliorum sui ipsorum deiectione.

CAPVT VII.

SIMILITER & humiles duobus modis reliquos omnes sibi præferunt; aut cordis affectu, aut externo suæ affectionis signo. Illum interiorem affectum, superiùs humilitatis gradum asseruimus: ista verò exteriora deiectionis signa effectum humilitatis nunc dicimus. Nam humiles, qui verissima sui cognitione tacti, se omnibus viliores æstimant, id ipsum non simulatè, sed verè lingua pronunciant, & omnium pedibus conculcari appetunt. Humilitas quippe non solùm intellectum afficit per propriæ vilitatis notitiam, nec in solo affectu se continet, verumetiam ad opus actionémve procedit. Quæ cùm virtus sit,

A veritatis amica, & totum hominem veritati subiiciat, & id ab homine obtineat, vt seipsum corde vilissimum reputet, & vt se opere coram aliis talem exhibeat. Est autem inter hanc duplicem cordis & operis deiectionem, magnum quoddam discrimen: nam deiectio interior ex parte facilior est, saltem comparatione multorum, quia ipsa experientia vilitatis nostræ ad eos suspiciendos impellimur: exterior verò difficilior inuenitur, quia sæpe qui se minorem reputat, superbia incitante, vult maior & eminentior apparere. Illa licèt in affectu absoluta sit, tamen in notitia aliquam interdum limitationem habet; nam aliquibus nos supponimus, non secundùm dona, quæ à Deo accepimus, sed secundùm quod ex nobis ipsis habere cognoscimus. B At exterior, nisi dignitas prælationis, aut aliquid simile obstet, nullam conditionem admittit, sed ita nos ante alios prosternere debemus, ac si omnino etiam secundùm dona Dei ipsis inferiores essemus. Hic ergo effectus humilitatis superiori aliquid addit. Potest enim quis vilitatem aliquam, & extremitatem amare, sed in ipsa extremitate se aliis fratribus anteponere. Eligit, exempli gratia, quis, viles cibos, abiecta indumenta, inferiorem aliquem locum, aut abiectum ministerium, non tamen vsque ad extrema ac viliora se demittit; immo alios in viliori loco, & se in altiori, aut certè non in vilissimo, esse sustinet. At hic septimus effectus, siue gradus hominem in infimo loco constituit, & sibi fratres reliquos anteponit. Franciscus vilissimo indumento C tectus pauperem obuium habuit viliori veste coopertum, & doluit quòd ille abiectior esset, & magis laceram vestem gestaret. Id sanè fuit, vilissimā (vt ita dicam) vilitatem amare, & non hunc, vel illum, sed omnes sine vlla exceptione velle sibi præferri.

Humilis se vermiculum paruulum, ac nullius valoris putat, ad hoc natum, vt ab omnibus conculcetur. Assumit enim sibi vocem capitis sui: Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis.] Est quidem vermis, qui sine strepitu super terram graditur, & domi ac foris tanta moderatione vtitur, vt apud homines magni, aut diuitis, aut nobilis opinionem habere nō quærat. Est vermis, quem in imo iacentem non soli prælati, aut litterati, aut seniores calcant, sed (quod in D ipso est) etiam pueri & iuniores sine vllo timore conculcant. Est non homo, pro quo Hebræa habent vocem, quæ significat virum egregium, atque præcipuum; quia non se cum magnis computat, sed magnum, & excelsum sibi putat, si se pauperculis & abiectis annumeret. Nec mirum quòd tam humiliter de se sentiat, qui inter homines opprobrium eorum, & abiectissimum omnium se iudicat. Immo mirabile esset, si se aliquid reputaret, videns, caput suum, ac Dominum suum, propter salutē ac exemplum hominum, ad tantam abiectionem redactum. Super omnes inimicos meos, ait, factus sum opprobrium vicinis meis valde, & timor notis meis. Qui videbant me foras, fugerunt à me: obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde.] Ille inimicis suis E factus fuit probrosus, & execrabilis; notis verò, & amicis formidabilis: timebant enim, ne eius caussâ in aliquam calamitatem inciderent. Cùm in publicum prodibat, omnes ab eo fugiebant: inimici, ne ab eo, quem deceptorem putabant, deciperentur: & amici, ne cum illo afflictionibus inuoluerentur. Omnium etiam corda illius obliuisci maluerunt: hostes, ne illius, quem auersabantur, memoriam haberent: & noti, ne miseriæ eius, quem liberare non poterant, se recordatione cruciarent. Si hæc passus

Psal. 21. 7

Psal. 30. 12, 13.

A est Christus propter nos, quid non patiatur propter eum humilis Christianus? Cur non gaudeat, si etiam abiectis hominibus execrabilis habeatur; si ab omnibus rideatur, si oblitus & despectus, & indignus hominum memoria putetur? Per laborem venitur ad requiem, per bellum ad palmam, & per contemptum venitur ad regnum. Saluator priùs descendit, ac se infra omnia demisit, vt sanctam humanitatem suam super omnes orbes cælestes efferret. [Quod autem ascendit, inquit Paolus, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ?] Miles igitur huius Domini priùs per humilitatem descendat, vt postmodum per gloriam ascendat. Sedeat in infimo loco, neminem præcedere audeat, vt voluntate Domini in honorabili loco consideat.

Ephes. 4. 9.

B Oportet itaque, nos, qui de vita religiosa gloriamur, & humilitatis desideriis accendimur, omnibus nos supponere, & ad viliora ministeria paratos esse. Nihil sit quantumuis abiectum, cui exequendo voluntas nostra repugnet. Nam si aliquid exhorrescimus, & alij, tanquam minori, faciendum relinquimus, humiles ex omni parte non sumus. Illud, quicquid sit, turbare nos poterit, & accedente superioris decreto, vt illud faciamus, vel quia ita necessarium est ad gubernationē domus, vel quia ad probationem nostram iniungitur, nos non plenè humiles, sed minùs habentes reperiet. Experiemúrque, verā pacem cordis in omnimoda humilitate cōsistere; atque illum in congregatione beatum esse, qui omnibus se supposuit, & à nulla se humiliatione C subduxit. Dixit Abbas Moyses Abbati Zachariæ: Dic mihi, quid faciam? Is autem hæc audiens iactauit se pronus in terram ad pedes eius, dicens: Tu me interrogas, Pater? Dixit autem ei senex: Crede mihi, fili Zacharia, quòd vidi spiritum sanctum descendētem in te, & propterea compellor interrogare te. Tunc tollens Zacharias cucullū suum de capite suo, misit eū sub pedibus suis; & conculcans eum dixit: Nisi ita cōculcatus fuerit homo, non potest esse monachus. O dignam sanctissimo viro sententiam! Non est perfectus religiosus, qui ab omnibus contemni & cōculcari paratus non fuerit. Humilitas illius infantilis est, & tenera, cuius mēs abiectiora nō eligit, & qui nondū ex corde cunctis se submittit. Adhuc sæculū in illo viuit, qui paratus quidem est hæc meD diocria humilitatis munia facere; imparatus verò, obsequia alia viliora & abiectiora præstare. Neque enim adhuc se vilissimū, ac omnium minimum putat, qui aliqua obsequia, ex eo quòd sūt abiectiora, detrectat. Qui autem cogitatione & affectu suo sub pedibus omniū seipsum nō collocat, necdum est veræ ac perfectæ humilitatis possessor. Quòd si affectus eius ad hoc vsque progressus est, vt seipsū contēnat, reliquósque omnes suspiciat; quomodo poterit aliquod munus, ob id tātùm quòd vile est, atque abiectū, repellere, & aliis se melioribus demandare? Animi ergo nō verè & perfectè humilis esse cōuincitur, qui ex his quæ sibi imperata sunt, aliquid, eâ solùm ratione, quòd non est honorificum, reiicit.

Igitur in isto gradu verus humilis primò se miE nimum omnium linguâ profiteatur: deinde opere se omnibus supponat, & (quod ad se pertinet) obsequia viliora eligat. Sed quid est humilem linguâ se minimum profiteri? An mendaciis dona sibi concessa tegere, & peccata, quæ non fecit, sibi ascribere? Nullo modo; cùm humilitas sit soror veritatis, nullóque sit mēdacio subnixa. Vnde Gregorius exponens verba illa Heliu apud Iob: Iob autē stultè loquutus est, & verba illius non sonāt disciplinam;] sic ait: Innocenter enim Iob se asseruit flagellatum,

Iob. 34. 35.
Greg. 26. mor. c. 3.

quem

quem Deus etiam perlubuit frustra percussum. Quid ergo vox percussi superbum sonuit, quæ à sententia ferientis nullatenus discrepauit? Incautè sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant. Immo mentiendo superbiunt, quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt. Qui enim, necessitate cogente, vera de se bona loquitur; tanto magis humilitati iungitur, quanto & veritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quando æmulatione veritatis contra falsos Apostolos, tot de se discipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondendo virtutes proprias, prædicatores errorum præualere permisisset.] Paulus certè nulla superbia tumuit, cùm de se ipso dixit: In quo (scilicet testimonio Christi confirmando, ac prædicando) positus ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor gentium in fide, & veritate.] Et iterum: Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis.] Quid igitur erit nos omnibus linguâ ac sermone submittere? Id sanè, dona à diuinâ misericordiâ suscepta, cùm necessitas, & Dei gloria non instat, prudenti silentio contegere. Cùm fratribus aperienda sunt, ea Dei dona esse sine vllis meritis, immo & cum multis demeritis nostris data nobis, simpliciter nunciare. Quod ex nobis est, nos nihil esse profiteri: sicut fecit idem Paulus, ad Corinthios scribens: Ego, inquit, à vobis debui commendari, nihil enim minus feci ab iis, qui sunt supra modum Apostoli, tametsi nihil sum.] Priora dixit, non cummendari cupiens, ait Chrysostomus (quo pacto enim id faceret, qui præ desiderio Christi cœlum parui penderet) sed illorum salutem appetens.] Suam verò paruitatem subinfert, quasi humanam laudem & existimationem contemnens. Similiter illi sermone sunt humiles, & se omnibus subdunt, qui ex se ipsis minùs Deo gratos, ac planè reliquis minores se esse prædicant. Qui denique cùm aliquid boni de se ipsis dicendum est, non totum, quod acceperunt, verbis effundunt, sed quod patefacere necessarium non est, supprimunt, & in hoc cautissimè mensuram discretionis obseruant. Humilis Paulus profectò ita se gessit; nam compulsus aliqua mirabilia de se ipso manifestare, ita conclusit: Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dico: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me.] Multa de se dixerat, & plura fortassis, ac mirabiliora reuelare poterat, sed qui non propriam gloriam, sed proximorum vtilitatem quærebat, illa dixit, quæ illos instruerent, & illa suppressit, quæ ad instructionem illorum minùs necessaria putauit. Et vt Gregorius inquit: Habebat adhuc de se aliquid dicendum, qui pauit dicere; sed egit vtrumque doctor egregius, vt & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo se se intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret; & fortasse nimis incautus, si de se tota discipulis proderet. Sed mirabiliter, vt dictum est, egit vtrumque, vt loquendo erudiret vitam audientium, & tacendo custodiret suam. Sic Gregorius.]

1. ad Timot. 2.7.
Galat. 1. 1.
2. Corint. 12. 11.
Chrysost. hom. 27. in eandē epist.
2. Corint. 12.6.
Greg. 18. mor. c.7.

Quid demum est opere se infimum omnium ac vilissimum reputare? Non quidem maiora & sublimiora, ac vtiliora munera pertinaciter fugere. Humiles enim (Deo ita disponente) præficiuntur aliis, & regimen proximorum suscipiunt, qui fortassis non essent ad dignitates euecti, si eas non solùm non ambissent, nec amassent, sed imprudenter & pertinaciter repulissent. Si iusti & perfecti viri semper ab his muneribus se subtraherent, quis recturus erat Ecclesiam Dei? Quis in cathedram ascensurus, vt pusillos regeret, & ignorantes erudiret? An superbus? An ambitiosus? An inanem gloriam appetens, & capitibus meliorum insidere concupiscens? Id sæpissime non sine gemitu ac mœrore videmus, & rempublicam, ac congregationes eius pessum ire, quia ab his perditis hominibus gubernantur, ingemiscimus. At si aurea Ecclesiæ tempora reditura essent, si optimum statum omnia habitura, non hi (qui nec boni subditi esse didicerunt) sed iusti, & humiles, & sibi non fidentes, habenas tenere, ac alios gubernare deberent. In his ergo non erit humilitas, à reipublicæ oneribus pusillanimiter fugere, & pertinaciter declinare. Quare ille verus humilis est, & hunc gradum humilitatis tenet, qui ad altum munus non vocatus, hilaris & quietus in infimo loco consistit. Qui si aliis etiam ætate, aut labore, aut talentis minoribus supponatur, & in ordine relinquatur, puerilibus querimoniis aures fratrum non implet. Qui nihil, quod secundùm sæculum altum est, ambit. Qui libentiùs occupationes viliores assumit, & illis per totam vitam inhæret, & altiora munera aliis fratribus tanquam melioribus & dignioribus, derelinquit. Qui denique cùm ad onus publicum vocatur, corde illud renuit, & verbis modestè se excusat, sed tandem tandem à superiore compulsus, onus sibi impositum cōfidenter suscipit. Hanc que esse in similibus rebus humilitatis regulam pulchre Augustinus edocuit, sic ad Eudoxium scribens: Vos autem, fratres, exhortamur in Domino, vt propositum vestrum custodiatis, & vsque in finem perseueretis: ac si quam operam vestram mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidiâ respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo; cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in iudicio, qui docet mansuetos vias suas. Nec vestrum ocium necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inueniretis. Sicut autem inter ignem & aquam tenenda est via, vt nec exuratur homo, nec demergatur; sic inter apicem superbiæ, & voraginem desidiæ, iter nostrum temperare debemus, sicut scriptum est: Non declinantes, neque ad dexteram, neque ad sinistram. Sunt enim, qui dum nimis timēt, ne quasi in dexteram rapti extollantur, in sinistram lapsi demerguntur. Et sunt rursus, qui dum nimis se auferunt à sinistra, ne torpida vacationis mollicie sorbeantur, ex altera parte iactantiæ fastu corrupti atque consumpti, in fauillam fumúmque vanescunt. Hæc ille.] Qui ad aliquam dignitatem vocatus, mediam viam ita tenuerit, is hanc, de qua nunc agimus, partem humilitatis non deserit. Quia si ex obedientia ascendit, ex voluntate tamen sua semper descendit; & dum alios gubernat, se tamen semper minimum reputat; & ita officio est maior, vt in corde suo sit omnibus minor.

August. epist. 81.

De diligentissimâ Humilium omnis singularitatis fugâ.

CAPVT VIII.

HVMILIVM est quoque proprium, omnem singularitatem deponere, & vitam ac conuersationem maiorum sequi; & in victu ac vestitu, & vtensilibus & actionibus suis mores aliorū regulâ probatos sequi, ac vno nomine seipsos

D.Thom. 2.2.q.161 Art.6.

reliquis accommodare. Hunc effectum Thomas Aquinas ad signa humilitatis, siue ad ostensionem eius externam pertinere ait. Ex quo enim quis humilis est, non appetit, maior aut melior aliis videri, & vtile sibi putat, si fiat tamquam vnus ex reliquis; quare ea omnia fugit, quorum caussâ posset ab aliis alicuius eminentiæ notari. Superbia mater est singularitatis: ideóque Angelus ille, qui cecidit è cœlo, non cum aliis, aut inter alios, sed ante reliquos solus sedere voluit. Mater quoque filiorum Zebedæi eodem telo superbiæ percussa, filiis suis singulares sedes appetiit. Dic vt sedeant (hæc sunt verba eius) vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo.] Ac si dixisset: Præcipe, Domine, vt vnus tantùm ex filiis meis, verbi gratia Iacobus, ad dexteram tuam sedeat; & alter, scilicet Ioannes, ad sinistram considat. Et sicut tu tamquam rex potentissimus solus in sublimi throno sedebis: ita & illi cognati vtique tui cæteris discipulis tamquam extraneis præferantur, & duas sedes proximas tibi altiores, & eminentiores, ita vt pedibus suis capita aliorum tangant, semper obtineant.

Matth. 20.21.

B

Propterea Bernardus singularitatem quintum superbiæ gradum nominat, & hoc vitio infectum egregiè in hunc modum describit. Turpe est ei, qui se supra cæteros iactat, si non plus cæteris aliquid agat, per quod vltra cæteros appareat. Proinde non sufficit ei, quòd communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. Nec tamen melior esse studet, sed videri. Non meliùs viuere, sed videri viuere gestit, quatenus dicere possit, [Non sum sicut cæteri hominum.] Plus sibi blanditur de vno ieiunio, quod cæteris prandentibus facit, quàm si cum cæteris septem dies ieiunauerit. Commodior sibi videtur vna oratiuncula peculiaris, quàm tota Psalmodia vnius noctis. Inter prandendum crebrò solet oculos iactare per mensas, vt si quem minùs comedere vident, victum se doleat, & incipiat id ipsum sibi crudeliter subtrahere, quod necessarium victui indulgendum præuiderat: plus gloriæ metuens detrimentum, quàm famis cruciatum. Si quem maciorem, si quem pallidiorem prospexerit, vilem se existimat, numquam requiescit. Et quoniam vultum ipse suum videre non potest, qualem scilicet se intuentibus offert; manus, quas potest, & brachia spectans, palpat costas, humeros attrectat, & lumbos, & secundùm quod corporis sui membra vel minùs, vel satis exilia probat, pallorem oris ac colorem discernat. Ad omnia denique sua strenuus, ad communia piget. Vigilat in lecto, dormit in choro: cúmque aliis psallentibus ad vigilias tota nocte dormitet, post vigilias, aliis quiescentibus, solus in oratorio remanet, excreat, & tussit, gemitibus ac suspiriis aures foris sedentium de angulo implet. Cùm autem ex his, quæ singulariter, sed inaniter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui profectò opera probant, quæ cernunt, sed vnde prodeant non discernunt, dum miserum beatificant, in errorem inducunt. Hæc omnia Bernardus.] Et est hæc optima superbi singularitatem amantis descriptio, quam ideo totam retulimus, quia aliquando eam à nonnullis opere obseruatam intelleximus.

Ber. trac. de grad. hum. gradu 5.

C

Luc. 14. 11.

D

E

Si ergo superbia caussa singularitatis est, è contrà igitur humilitas mater & caussa erit amicabilis societatis, qua quis noxiam solitudinem auersatur, eam scilicet, quam non desiderium perfectionis, sed affectus elationis inducit. Vnde humilis, ad mensam sedens, non exquisitiores cibos quærit, sed quos pro omnibus, frater, qui huic ministerio præest, parauit industria. Non alia vina appetit, quàm quæ pro vili

A

pretio cæteris fratribus offeruntur. Eam vestem induit, quam similes sui fratres gestare nõ erubescunt. In ea cella commoratur abiectis rebus instructa, in qua quilibet alius commorari non fugeret. Nullis obsequiis cœnobij se eximit, nullum seruitium licèt vile quasi sibi incommodũ reiicit; nihil, quod alij ex more faciunt, prætermittit. Singulares abstinẽtias & indiscretas nõ amat; corporis castigationes, quas alij sustinere non præualent, nõ ostentat; si quæ ex consilio prælati, aut spiritualis patris, præter communem consuetudinem facit, non tuba canit ante se, vt omnes illud sciant, sed silentij ac secreti ianuis occludit. Non appetit esse admirabilis aliis, sed curat vnus de cæteris apparere. Ad faciendum quod alij faciunt, & ad religiosam disciplinam arripiendam, roborat

B

illum, licèt corpore minùs valeat, spes diuinæ gratiæ, quæ sicut nec aliis deest, nec sibi deficiet. Atque sæpe intra semetipsum illud sancti Dauidis: Deus Israël, ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suę: benedictus Deus.] Ego autem vnus de plebe eius sum, & de populo, quem ipse ad consequendam perfectionem elegit. Robur ergo & vires ad eam obtinendam non negabit, &, vt quod alij exequuntur, ego præstare possim, mihi quoque concedet. Despero quidẽ de mea infirmitate, sed de ipsius fortitudine spero, quia eius gloria est, si infirma & imbecillia cõfirmet. Ad fugiendas verò immoderatas vigilias, & abstinentias, & quicquid spiritualis prudentia damnat, desiderio tenendæ perfectionis accenditur. Scit

Ps. 67. 36

C

namq; sententiã esse Salomonis: Substantia festinata minuetur; quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.] Quo loco Hebræa habẽt: [Substãtia ex vanitate minuetur,] quia videlicet, eò quòd pro studio inanis glorię facimus, nihil omnino perfectionis lucramur. At quod manu discretionis ex bona intentione colligimus, eo fœliciter virtutem augemus. Non itaque curat vir humilis corporis afflictionibus, indiscretè & supra vires intendere, ne nimio onere pressus diu perseuerare non possit.

Prou. 13. 11.

Hic sanè ita singularitatem noxiam odio habens, non tantùm à sagitta volante in die liberenit, & à negotio perambulãte in tenebris, verùm etiã ab incursu, & dæmonio meridiano. Nam quod, rogo, est dæmonium meridianum, nisi tentatio, quæ sub specie sanctitatis maioris superbos decipit, & ad singulari-

D

tates admittendas accẽdit? Hanc dæmonis fraudem humilis singularitatis inimicus eludet, quia aut sanctitatem veram, aut speciem, & nomen sanctitatis amat. Si nomen sanctitatis diligeret, eo ipso humilis non esset, quoniam humilis non vult sanctus prædicari, sed vilis ac despectus reputari. Quamobrem ob adipiscendum sanctitatis nomen numquam ad singularitates deflectet, nec communia & vsu recepta prætermittet. Si verò sanctitatis ipsius & perfectionis amator est, à via, quã Sancti triuerunt, non recedet, & dextricula non requiret. Via autem regia perfectionis ea est, quam instituta Ecclesiæ sanxerunt, & exempla maiorum probarunt, viriq; perfecti opere tenuerunt. Quam vt ipse teneat, & vt itinere Sanctorum incedat, non putat se singularitatibus indigere,

E

sed satis illi erit, quæ mandata sunt, aut consilio probata, aut certè à consensu congregationis minimè reiecta, cõuersatione custodire. Quòd verò singularitatis amator, non verã sanctitatẽ, sed opinionẽ sanctitatis apud alios exquirat, ex eo manifestè perspicitur, quòd neque in carnis suæ cõmodis, tam commodum, quàm ab aliis disiungi, ac moribus aut actibus dissidere, cupit. Quare Richardus Victorinus eũ, qui huiusmodi est, sic loquentem introducit: Ecce, inquis (tandem vix animatus verbis, vel exemplis)

Rich. ad Psal. 28

facio

facio quod hortaris. Sed si promitto corporis mei stabilitatem, oportet vtique & tenere communionem: sed timeo infirmitatem corporis: formido pusillanimitatem cordis. Sum etenim infirmus, & pusillus homo, tener & delicatus, vtpote in terra suauiter viuentium educatus, qui mollibus vestiuntur, & epulantur quotidie splendidè. Infirmus omnia fastidit, paruulus noua semper concupiscit, communionem itaque tenere quomodo potero, qui quod alij habent, semper fastidio; quod alij habere nequeunt, auidè concupisco? Herbarum radices, & quæque vilissima pro delicijs summis computo: tantummodo cæteri non habeant: quaslibet regum epulas nauseo, si mecum omnes in communi participant: &, vt quod sollicitat mentem meam, totum tibi plenius exponam, tot quàm corpus magis deficit, virtute exili, sensu exiguo animus tabescit.] Hæc sanè sunt, quæ singularitatis amatorem sollicitant, ab alijs discordare, & viam reliquorum non ingredi. Quòd si in commoditatibus corporis dissimilis alijs videri vult, quanto magis in rebus, quæ ad sanctitatem referuntur, non tam substantiam quàm vmbram, & laudem hominum adipisci curabit? O pessimum superbiæ germen, cuius totum negotium est hominem à bonis & humilibus separare!

Tria ergo si religiosus obseruet, omnem singularitatem vitabit. Vnum eorum est, vt eá in religione constitutus obseruet, quæ boni & spirituales socij faciunt, & tepidi, ac dyscoli obseruare tenentur. Si verò omnes (quod credibile non est) religiosam disciplinam deseruissent, & à via perfectionis declinassent, nullo modo ad singularitatem pertinet ab illis viuá discedere, & modum viuendi à regula approbatum mordicus asseruare. Illi namque singulares sunt, qui vitam à Sanctis probatam prætermiserunt, vt suis immoderatis affectibus obtemperarent: ego verò singularis non ero, qui damnato malorum ausu innumerabilibus viris sanctissimis meæ religionis, qui nunc sunt, aut antea præcesserunt, vitá consentio. Ideóque Trithemius Abbas hunc gradum humilitatis explanans, sic ait. *Trithem. ad regul. grad. 8.* Sed diceret aliquis, ex quo monachus nihil facere debet, nisi quod communis regula monasterij, & maiorum cohortantur exempla, quid tunc de istis, qui in monasterijs dissolutis & irreformatis degentes, religiosè viuere desiderant? An inter malos debent esse mali, ne singularitatis notam incurrant? Respondendum est, quòd cautè sic in regulis singularitas prohibetur, vt videlicet inter bonos non debeat aliquid nouum extra regulam facere, ne magnus videatur ab hominibus. Dicit enim, quòd monachus nihil debet agere, nisi quod communis monasterij regula, scilicet ista præsens, vel maiorum, id est, sanctorum, & virtuosiorum fratrum exempla, cohortantur. Sed in monasterijs, vbi ista regula non seruatur, quæ tamen ad id instituta est, vt in irreformatis & dissolutis locis, vbi nulla est disciplina, seruetur, & nulla etiam ibi maiorum relucent exempla, non tenetur quis tales imitari, qui regulam non obseruant. Sic ille.] Boni itaque, & spirituales viri imitandi sunt, & ab eorum conuersatione nullatenus recedendum, quicquid tepidi & imperfecti oblatrent, & nos falsò singularitatis accusent. Horum vitam humilis sequitur, & minimè viam nouam eundi in cœlum inuenire conatur. Scit enim, perfectionis semitas, non nunc denuo apertas fuisse hominibus, sed ab initio à Domino fuisse monstratas. Ac proinde satius iudicat alios fœliciter ambulantes sequi, quàm stultis se sequentibus ipse præire. Totum huius negotium regius Propheta descripsit. *Psal 25. 4.5.6.* Non sedi, inquit, cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impijs non sedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum, Domine.] Ad illud primum, quod est non imitari malos, pertinent illi duo priores versus, quibus iustus ait se declinare inanium hominum consortia, impiorū conuenticula detestari, & conciliabulis peruersorum handquaquam consentire. Nam licet aliquando inter illos (quia aliter fieri nō potest) corpore sedeat, longè tamen actione & cogitatione discordat. Ad istud verò, quod est sequi bonos, pertinet quod postremus subinfertur; quo iustus affirmat, se innocentibus conuersatione adhærere, à quibus, cùm mundi sint, minimè timet inquinari. Hi docebunt illum, non quidem palatia regum, & fora ad distractionem animi frequentare; sed in cella, vbi Deus inuenitur, iugiter manere, & sacris locis assidere.

Alterum, quod humiles sollicitè custodiunt, illud est, vt maiorum suorum sequantur exempla. Quodlibet institutum, suos maiores, suos duces, & antesignanos habet, à quibus (Deo docente) ab initio processit. Verbi gratiâ, Carthusiani, Brunonem, & socios eius; Prædicatores, Dominicum; Minores, Franciscū; minimæ Societatis viri, Ignatium, ac viros illos præcipuos, qui ei adhæserūt, agnoscunt auctores. Vnusquisque igitur, si humilis est, maiores suos sibi in exemplum datos imitatur, & illorū vitam, vt exemplar victurum, amplectitur. Quædam enim sunt in via spirituali communia, vt fides, spes, charitas, humilitas, patientia, contemptus sæculi, & alia similia, in quibus quemlibet ex perfectis possumus æmulari: alia verò sunt specialia huius vel illius status, aut instituti, vt secessio ab hominibus, aut conuersatio cum illis, hoc, vel illud abstinentiæ genus, & alia huiusmodi, & in his, vt singularitatem vitemus, non quoslibet, sed maiores tantùm nostros sectabimur. Húncque esse sensum Beati Benedicti, cùm ait: Nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla, asserit Cardinalis doctissimus his verbis. *Turrecr. ibid.* Non videtur mihi in hoc loco, per maiores, intelligi, vt aliqui voluerunt, Patres antiquos heremitas, qui maximæ fuerūt abstinentiæ, & laboris, in vigilijs, orationibus, & huiusmodi obseruantijs religionis: quia imitari tales sine expresso Abbatis consensu, fortasse pareret turbationem, & scandala in congregatione, & varietatem plurimam inter fratres. Sed per maiores, intelligendi videntur maiores ipsius monasterij, qui non solùm doctrina verbi, sed exemplo sanctæ conuersationis subditos suos exhortantur ad religionis perfectionem. Sic ille.] Sicut ergo aues (vt similis Theodoreti vtar) *Theodor. in vita s. Iuliani.* cantu suo aues solùm generis sui ad se vocant, & trahunt; alias verò dissimiles nequaquam alliciunt: ita & homines nostri instituti (nō verò alieni, & quod cum nostro pugnat, in eo, quod nobis non expedit) ad sui imitationem nos prouocent. Hi sunt montes, quorum mysticè Dauid meminit, dum ait: *Ps. 75.5.* Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: turbati sunt omnes insipientes corde.] Quia dum istos aspicimus, à Domino, de agendis & vitandis erudimur. Vnde Gregorius ait: *Greg 27. mor. c. 5.* Qui enim orientem solem contemplari non valet, irradiatos montes aspicit; & quia sol ortus sit, deprehendit. Ex æternis ergo montibus nos Deus illuminat, quia per admiratam vitam Patrum præcedentium, radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio deuotionis Dominicæ, & charitatis, accendimur; sed in hac deuotione atque charitate meliùs harum nubium contemplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? Quid charius

Ioanne? Ille per deuotionem fluida maris dorsa calcare non timuit: iste per amorem in ipso auctoris nostri pectore requieuit, & qui ad corporalis cœnæ refectionem venerat, spiritale pabulum de sinu redemptoris sumpsit.] Ab his montibus Deus nos illuminat, & simul insipientes turbat: qui dum patres nostros sequimur, aduersarij salutis ex profectu nostro turbantur. Illos autem nec turbaremus, nec vinceremus, si antiquorum Patrum exempla non sequeremur.

Postrema humilium cura in hac re est, vt si ex permissione regulæ, & ex consensu prælati, aut spiritualis parentis, aliquid supra alios fecerint, vt si ampliùs vigilauerint, durioribus abstinentijs corpus domuerint, asperiorem intrinsecus vestem acceperint, id aut in occulto faciant, aut saltem tali circunspectione, vt alios non offendant. Nullo modo ad singularitatem pertinet, si quis ex desiderio maioris perfectionis ampliùs quàm alij faciat, si tamen consentiente prælato faciat; &, si regula, licèt non iubeat, at permittat; &, si modum viuendi contrarium aut dissonum instituto non inuehat. Id enim viri sancti atque perfecti semper in familiis religiosis præstiterunt, & nunc præstant, vltráque imperata audent, quos temerarium & planè superbissimum esset singularitatis notare. Nam regula illud faciendum præscribit, quod omnes etiam pusilli facilè custodire valeant. Si autem perfecti viri quasi gigantes sunt, & fortes spiritu; cur non ampliùs quàm pusilli audebunt; cur non onera maiora præsumant? Et sicut in Ecclesia vltra præcepta, quorum custodiæ salus promissa est, sunt quoque data consilia, quæ feruentiores ad maius meritum possunt assumere: ita in qualibet religiosa familia, vltra ea, quæ sunt statutis præscripta, sunt alia multò perfectiora & sublimiora, quæ perfectiores valeant obseruare. At in his agendis discretio seruanda est, ne dum quis suo profectui intendit, aliis minoribus scandalo sit. Discretionem autem tenebit, qui in his obseruantiis non communibus se (quantum fieri possit) occultauerit; qui, si secretum omnino tenere non valeat, saltem, quasi alios parui pendens aut indicans, eas obseruantias non ipse præstiterit: qui denique in his se pro posse communitati iunxerit, & ea externa, quæ alios soleot offendere, signa maioris dilectionis vitauerit. In quo sanè à multis bonis alioquin viris peccatur, qui nesciunt se aliis accommodare, & intra discretionis metas suum spiritum continere. In quorum persona sanctus Dauid secundùm Richardum, oculos suos, id est, defectum suæ discretionis, accusat, quòd minimè sapienter se gesserit, nec ad hoc necessaria seruauerit.

Psal. 118. 136. Exitus aquarum, ait, deduxerunt oculi mei, quia (ipsi nempe oculi) non custodierunt legem tuam.] Verba Richardi subiiciam.

Richard. ibid. Mirum est, si non miraris cur non maluit dicere, quia non custodiui legem tuam: sed si; ego non custodiui, diceret, voluntatem vtique culparet; & tunc quomodo illud staret, vbi dicitur: [Legem

Psal. 118. 163. tuam dilexi?] Oculorum itaque culpa increpatur, oculorum solummodo culpa defletur. Nam de pedum officio fidenter Domino canit.

num. 32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.]

Psal. 87. 10. Sed & pro manibus protestatur, dicens: Tota die expandi ad te manus meas.] Sic de aure, & lingua, cæterisque corporis membris facilè reperies. Soli hic oculi redarguuntur; pro solis hic oculis lacrymæ funduntur. Nec enim in aliis etiam membris nunquam peccasse contendo. Sed quid sit quod defleat, diligenter attendo. Quid est igitur oculorum culpam deflere, nisi quod in discretione errasset, gemendo dolere? Tunc oculus peccat, quando discretionis iudicium errat. Multi priuatas obseruantias communibus institutionibus anteponunt: abstinentiam obedientiæ præferunt, cùm tamen scriptum sit: Melior est obedientia, quàm victimæ.] Eccles. 4. 17.

Cæterorum membrorum nullum hic reprehendit; oculorum verò culpam non sine mœrore graui redarguit. Manus non reprehenditur, pro eo fortassis, quòd libenter operabatur. Lingua non reprehenditur, idcirco (vt arbitror) quoniam vera loquebatur. Oculum tantummodo culpabat, pro eo fortè quòd in iudicij discretione caligabat. Quid enim aliud est, oculum offendere, quàm, ex intentione bona, sed parum discreta, in aliquod malum incidere? Hæc ille.] His tribus obseruatis, vt cumtum quis instituto ac vitæ communi se bonorum accommodet; vt maiorum suorum vestigiis inhæreat; & vt in maiori obseruantia discretionem non deserat, omnem singularitatem declinabit, & se ex hac parte humilitatis amatorem exhibebit.

De districtissimo Humilium silentio.

CAPVT IX.

OPTIMI sunt fructus humilitatis, quos hactenos expressimus; sed qui sequuntur, licèt minoris momenti, non propterea contemnendi sunt, cùm & ab eadem virtute procedant, & eorum opposita germina à superbia omnium malorum fonte mentem inficient possideri. Et sicut omnes filios alicuius reginæ clarissimæ, tum maiores tum minores subditi magno bonore prosequuntur: ita æquum est, vt omnes effectus huius virtutis præstantissimæ, quam summis votis concupiscimus, tam maioris quàm minoris meriti, spirituales viri venerentur, ac possidere nitantur. Multiloquium fugit humilis, quoniam aptissimum est instrumentum, quo superbia se ipsam ostentat. Verbis enim imprudenter effusis, superbus suas vilitates, ob quas esset despiciendus, tegit, verbis sua talenta & suos labores iactat, ac verbis sæpe mendacibus, quæ nec somniauit, se fecisse affirmat, & ea, quorum relatione magnos existimari possit, ridiculè exaggerat. Est quippe tam potens verbum hominis, vt tegat, & detegat; efferat, & extenuet, & opposita sæpe constituat. Ex ipso ore procedit maledictio & benedictio.] Ex eodem nascitur verbum, quo superbè te ipsum excusas, & proximum insolenter accusas: quo malè gesta eleuas, & bene facta prædicas: quo tantillum à te elaboratum anges, & à multis rectè factum tibi soli tribuis, & ab aliis suos labores ac merita suffurans. Ex arrogantia tua factus es sicut Eliu apud Iob. Plenus sum, dicebat ille, sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.] Tanta enim ad laudem tuam spectantia cogitas, tanta consideras, vt mens tua angustias sentiat, velut mulier parturiens, nisi quod concepit effundat. En sicut mustum in vtrem vel lagenam iniectum, vndique clausam eam suo feruore disrumpit: ita quasi ruptionem cordis times, nisi quæ ad tuam gloriam inanem augendam cogitasti, loquaris. Omnia scis, & nihil est, quod ignores; omnia dicis, & in nulla occasione tacere vales, si scientiæ opinionem captare possis. Videbisque tuum ingeniũ egregiè à Bernardo descriptum. De homine namq; iactantiæ spiritu pleno hæc ait: Esurit, & sitit

Iacobi 3. 10.

Iob. 32. 18. 19.

auditores

Bern. de grad. Humil. grad. 4. auditores, quibus ſuas iactet vanitates, quibus omne quod ſentit, effundat: quibus qualis & quantus ſit, innoteſcat. Inuenta autem occaſione loquendi, ſi de litteris ſermo exoritur, vetera proferuntur, & noua, volant ſententiæ, verba reſonant ampulloſa. Præuenit interrogantem, non quærenti reſpondet. Ipſe quærit, ipſe ſoluit, & verba collocutoris imperfecta præſcindit. Cùm autem pulſato ſigno neceſſe eſt interrumpi colloquium: horam longam breue quæritur interuallum: quærit licentiam vt ad fabulas reuertatur poſt horam, non vt quempiam ædificet, ſed vt ſcientiam iactet. Ædificare poteſt, ſed non ædificare intendit. Non curat te docere, vel à te doceri ipſe, quod neſcit, ſed vt ſcire ſciatur, quod ſcit. Quòd ſi de religione agitur, ſtatim viſiones & ſomnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, ſuper omnia orationes exaltat. De patientia, de humilitate, & de ſingulis virtutibus pleniſſimè, ſed vaniſſimè diſputat, vt tu ſcilicet, ſi audieris, dicas, quòd [ex abundantia cordis os loquitur:] &
Luce 6. 45. Matth. 12. 35. [quia bonus homo ex bono theſauro ſuo profert bona.] Si ad ludicra ſermo conuertitur, in his quanto adſuenor, tanto loquacior inuenitur. Dicas, ſi audias, riuum vanitatis, fluuium eſſe ſcurrilitatis os eius, ita vt ſeueros quoque, & graues animos in leuitatem concitet riſus. Sic Bernardus.] Et iſta ſunt arma ſuperbi hominis, & arrogantis, vt qui non habet opera, quibus apud homines valeat, habeat ſaltem verba, quæ luceant.

Si autem loquacitas à ſuperbia manat, conſequens eſt, vt diſcreta taciturnitas ab humilitate procedat. Tacet humilis, vt dona de manu Domini accepta ſilentio contegat, & ſeruet, ne quod multo gemitus & multi labores pepererunt, vnum verbum ſtultè prolatum effundat. Etenim
Tobiæ 12. 7. [ſacramentum regis abſcondere, bonum eſt:] & ſimiliter vtile eſt nobis ad fugiendam iactantiam theſauri in corde noſtro depoſiti abundantiam occulere. Nam
Prou. 25. 28. [ſicut vrbs patens, & abſque murorum ambitu: ita vir, qui non poteſt in loquendo continere ſpiritum ſuum.] Ab vrbe quippe, quæ muris careat, ſæpe aliqui egrediuntur, qui eam hoſtibus produnt. Et ab eo, qui tacere neſcit, non ſemel ſermones exeunt, qui ſpiritum deuotionis exhauriunt, & cordis ariditatem, & mentis obſcuritatem, inuehunt. Qui verò tacet, facilè conceptam deuotionem cuſtodit.

Iuſt. li. de diſcipl. monaſt. c. 15. Nam, quemadmodum ignis, ait Laurentius Iuſtinianus, quanto magis in vnum colligitur, tanto ampliùs nutritur, & flammas euaporans, ſurſum impetuoſiùs erumpit: ita & mens cùm diutiùs intra ſe commorata fuerit, & ardentiùs per amoris incendium vrit in ſe, & per deſiderium eleuatur in Deum. Sed ſi tunc verba quædam protulerit, tota ignita, ſapientiæ nectare condita, veritatis ſplendore irradiata, & diuinarum laudum ſuauitate plena erunt.] Silentium proinde opes partas ſeruat, aſſeruatas auget, auctas ad vtiles ſermones congruo tempore proferendos impellit.

Tacet etiam humilis, ne in mala loquacitatis incurrat. Nam humilitas, quæ circunſpecta eſt, ab iis cauet, in quibus maiora inſpicit decidendi pericula. Nihil eſt autem loquacitate periculoſius, nihil multiloquio inſipientius. Multiloquium namque (vt quidam Patrum dixit) eſt inſipientiæ argumentum, detractionis porta, manuductor ſcurrilitatis, mendacij miniſter, compunctionis reſolutio, acuitatis intelligẽtiæ diſperſio, acediæ cõditor, diſſipatio mentis,
Hug. li. 3. de anima c. 30. frigefactio feruoris, obnubilatio orationis.] Et Hugo Victorinus his addit: Lingua dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahẽdo, attrahit mentiendo, ligat,

A & ligari non poteſt. Labilis eſt, & teneri non poteſt, ſed labitur, & fallitur. Labitur vt anguilla, penetrat vt ſagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, ſeminat diſcordias, vno ictu multos percutit, & interficit; blanda eſt, & ſubdola; lata, & parata ad exaudienda bona, & miſcenda mala. Qui cuſtodit linguam ſuam, cuſtodit animam, *Prou. 21. 23.*] quoniam mors & vita in poteſtate linguæ eſt. Sic ille.] De eo, qui loquacitatem non comprimit, ait Dauid: *Pſ. 139. 12.* Vir linguoſus non dirigetur in terra: virum iniuſtum mala capient in interitu.] Non proſperabitur, inquam, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, qui ex ocioſis ad pernicioſa tranſiens, & alios verbis lædens grauiter, linguæ ſuæ imperare neſcit. Et qui iniuriis & ſannis afficit proximum ſuum, aduerſitatibus corripietur, & condigna iniuſtitiæ ſuæ in æternis pœna

B mulctabitur. Nec timorem iuſti cuſtodiunt, ex eo quòd noxia & pernicioſa non dicant, niſi etiam minora deuitent, quia facile eſt ex minoribus ad maiora, & ex vanis ad mala tranſire. *Prou. 17. 14.* Qui etiam dimittit aquam, caput eſt iurgiorum; & ante quam patiatur contumeliam, iudicium deſerit.] Sicut cùm aliquis, ait Salomon, aquas ſtagno cohibitas aperit, exitúmque eis præbet, iurgia ſeminat: quia facile eſt riuulum aperire, non tamen claudere, ex quo magnæ inundationis, atque adeò iurgiorum cauſſa, præſtatur: ita prorſus, qui linguam non refrænat, vt Gregorius, & Beda interpretantur, concordiam diſſipat. *Gregor. 7. mor. c. 24. Beda. ib.* Is antequam accipiat contumeliam, iudicium & æquitatem in loquendo deſerit; quoniam niſi ineptè loquutus fuiſſet, numquam contumeliam ab

C eo quem læſit, recepiſſet. Bene ergo dixit Sophar apud Iob: *Iob. 11. 2.* Numquid qui multa loquitur, non & audiet: aut vir verboſus iuſtificabitur?] Ac ſi diceret: Non. Nam qui paſſim, & ſine diſcretione multa loquuntur, impatientes ſunt ad audiendum, totúmque temporis ſpatium volunt ſibi ad ſermones effundendos præripere. Et multiloquio dediti, quanto magis pro excuſatione ſuarum culparum blaterant, tanto magis ſeipſos accuſant.

Sed iam perſcrutemur quænam ſit iuſtorum humilium taciturnitas? Certè ab eis non exigitur, vt penitus numquam loquantur. Dedit quippe Deus homini linguam, & loquendi poteſtatem, vt ſenſa ſui cordis aperiret. Optiméque à Philone expoſita eſt *Phil. li. de ſomniis.*

D multiplex ſermonis vtilitas. Sicut equi, ait, hinnitus eſt proprius, latratus canis, bouis mugitus, rugitus leonis; ſic ſermo hominis. Hic eſt enim propriè munimentum, indumentum, armatura, & ars hominis animalis Deo chariſſimi. Et quemadmodum doloribus, timoribus, aliiſque malis preſſos fauor, ſedulitas, dextentáſque amicorum ſæpe refouet: ſic non ſæpe, ſed ſemper, grauiſſima onera, quæ in nobis imponit, vel corporis coniuncti neceſſitas, vel externus caſus aliquis ex improuiſo irruens, dimouet præſentiſſimum ſermonis rationíſque remedium, qui ſocius & amicus familiariſſimus à natura nobis eſt non tam additus quàm agglutinatus, vt inuiſibiliter, ſic inſolubiliter, ideò præmonet quid conferat; & ſi quid ſecus accidit, quàm volumus, non vocatus ſuccurrit,

E præſtans, non alterum tantùm officium, vt adiuuet ſine conſilio, vel conſulat ſine auxilio, ſed vtrumque pariter. Neque enim vires habet ſemiperfectas, ſed omnibus partibus integras. Hæc ille.] Cùm tam eximia ſit ſermonis vtilitas, ſanè loquendi facultas data nobis non eſt, vt eam ſegnem & ocioſam habeamus. Eſt ergo taciturnitas humilium in hoc poſita, vt niſi interrogentur, penitus non loquantur. Quæ beati Benedicti ſententia ad iuniores religioſos dicta eſt, comparatione maiorum. Hi enim ſi coram ſuis præ-

latis

latis appareant, debent humiliter, modestè, & submissa voce necessaria interrogare, si verò nulla instet interrogandi aut discendi necessitas, debent tacere. At cùm minores cum minoribus, seu æquales cum æqualibus, aut etiam maiores cum minoribus conuersantur, non oportet, ad virtutem humilitatis seruandam, interrogationem expectare, sed solùm opus est, vt quis prudenter loquendi regulas seruet.

Nam in loquelâ, noxia, inepta, & otiosa penitus vitanda sunt; & generaliter omnia illa vitia linguæ radicitus euellenda, de quibus suprà multa iam diximus. (*Supr. l. 2. P. 2. c.*) Est enim lingua mentis instrumentum, Dei laudibus promendis deputatum, quod planè stultum est verborum sordibus inquinare. Vnde Basilius: (*Basi. cõst. mon. c. 11*) Vitandæ autem omnes omnino facetiæ, & scurrilis dicacitas, sunt. Siquidem fieri solet plerumque, vt qui se se in rebus istiusmodi occupant, ij rectam rationem deserant; quippe cùm ex eo illud fiat, vt animus ad ridicula diffundatur, & in tacita secum cogitatione grauitatis seueritatisque neruos omnes elidat. Quin incidit sæpenumero, vt istiusmodi contagio sensim proserpens, postremò ad verborum turpitudinem, & absurdam, atque extremam obscœnitatem delabatur. Ex quo sanè colligitur, peruigilem & attentam animi excubationem, cum facetiarum diffusione simul cohærere non posse.] Non dedecet tamen aliquando ad recreandum animum, sermonem aliquem de mediis, siue indifferentibus, sine offensione alicuius, admittere. Quare idem Beatus Pater hæc subdit. Cæterùm si vsus etiam inciderit aliquando, vt remittendæ aliquantulum tristitiæ causâ, sermone ad hilaritatem excitemur: enimuero danda omnino opera est, vt spirituali lepore referta sit oratio nostra & Euangelico sale condita, vt tectæ, quæ interiùs sit sapientiæ, gratum foras odorem aspiret, dupliciterque auditorem, & animi relaxatione, & intelligentiæ festiuitate delectet. Sic ille.] Sed verba hæc, quæ pro animi remissione dicuntur, non aliter quàm medicamenta accipienda sunt. Vt quemadmodum medicamenta in ea mensura ægrotis adhibentur, quæ salutem afferat, & si huic fini non sit accommoda, non iam vt mensura medicaminis, sed vt exitij caussa reijcitur: Ita illos de rebus indifferentibus, ô vir Dei, sermones admitto, quos præsens necessitas corporis, & fragilitas capitis poposcerit, non quos mentis tepiditas ac distractio postulauerit.

Admittenda autem & proferenda sunt verba, quæ loquentem, ad finem propositum iuuent, quæ audientes ædificent, vel certè, quæ ad negotia necessaria tractanda conferant, prout status & conditio cuiusque petierit. Si verba ad spiritualem ipsius loquentis vtilitatem proferantur, fit illud Salomonis: (*Prou. 12. 14.*) De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis;] quia non solùm pro rectè dictis, sicut & pro rectè factis mercedem accipiet, verùm & affectum suum pascet, & ad omne bonum roborabit. Si verò ad ædificationem aliorum dicantur, euenit illud eiusdem Sapientis: (*Prou. 10. 11.*) Vena vitæ os iusti:] nam sicut ex fonte largissimæ aquæ ad refrigerium, & munditiam bibentium, & se lauantium, emanant: ita ex ore iusti & humilis, procedunt verba, quæ audientes instruant, & ad virtutis ac vitæ æternæ desiderium accendant. Nec solùm bona dicenda sunt, verùm & debitis circumstantiis ornata. Ad quod facit illud Gregorij: (*Grego. 6. mor. c. 18*) In omni, quod dicitur, necesse est, vt caussa, tempus, & persona pensetur: si verba sententiæ veritas roboret; si hanc tempus congruum postulet; si & veritatem sententiæ, & congruentiam temporis personæ qualitas non impugnet. Ille enim laudabiliter spicula mittit, qui priùs hostem, quem feriat, conspicit. Malè namque arcus validi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens ciuem ferit.]

Sed, vt breuiter orationem silentij concludamus, ille (vt mihi quidem videtur) sciet prudenter loqui, qui priùs ori suo vectem taciturnitatis imposuerit, ac tacere didicerit. Non enim sine mysterio dixit Ecclesiastes: (*Eccl. 3. 7.*) Tempus tacendi, & tempus loquendi.] Quia, vt ait Hugo Victorinus, (*Hugo. ib.*) tempus tacendi, tempus loquendi præcedere debet; quia prius per silentium discitur, quod postea per verbum tempore loquendi proferatur.] Et Ambrosius rectè notat melius à Dauide, quàm à Pythagora traditam esse doctrinam silentij, (*Ambr. 3. offic. 2.*) quia hic docuit munus naturæ minuere, ille regere. Philosophus ille docuit silere, hic docuit silentio facultatem ad bene loquendum acquirere. Ille dixit discipulis suis; Per quinquennium tacebitis: hic imposuit ostium ori suo, & dixit: (*Ps. 38. 1.*) Custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.] Ad hoc vias suas custodiuit, non vt numquam loqueretur, sed ne malè loqueretur; & vt per disciplinam silentij ad bene loquendum perueniret. Silentium igitur humili custodiendum est, vt eo discat rectè loqui, & vt possit impedimenta perfectionis auertere. Non enim mediocriter, vt Bonauentura ait, (*Bon. trac. de perfe. vitæ. c. 4.*) cooperatur ad perfectionem religioso homini virtus silentij; quia sicut in multiloquio non deerit peccatum, (*Prou. 10.*) sic breuiter & rarò loqui ad hoc valet, vt homo caueat sibi à peccato. Pro nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam Dei quàm proximi. Sic ex silentio nutritur iustitia, ex qua velut ex quadam arbore colligitur fructus pacis. Vnde cùm claustralibus pax sit summè necessaria, valde necessarium est eis silentium, per quod pax eis tam cordis quàm corporis conseruatur. Propterea Isaias Propheta virtutem silentij considerans, ait: Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium.] (*Isaia 32. 17.*) Quasi diceret: Tantæ virtutis est silentium, quod in homine conseruat Dei iustitiam, & inter proximos pacem nutrit, & custodit.] Hoc instrumentum perfectionis, & signum internæ humilitatis teneamus, quod nulla difficultate nos premit. Difficile namque est rectè loqui, & verba sapientiæ plena proferre: at facillimum est viro humili, siue sapiens, siue ignarus sit, verba non fundere. Sapiens libenter tacet vsque ad tempus, vt sua verba non inutiliter seminet, & vt habeat vnde proximo vtilia depromat. Ignarus quoque libenter tacet, quia melius putat (vt verè est) quę nescit, non dicere, quàm risui audientium exponi. Vterque autem præbet humilitatis indicium; quoniam in isto humilitas est, silendo suam imperitiam fateri; & in illo taciturnitate adeptam scientiam occulere. Sic vterque hominibus fit amabilis: ille, quia illos vt fratres aspiciens, eis suum defectum aperire non timet: & hic, quia cùm sciat astantes docere, similis illis, qui doctrina indigent, apparere non erubescit.

De Moderatissimo Humilium risu.

CAPVT X.

ON solùm humiles, sunt silentio & taciturnitate conspicui, verùm & sunt risu moderati, vt dum deuotionis spiritum censurâ silentij continent, risus immoderantiâ non effundant. Quæ

A proculdubio non minùs quàm loquacitas solet quietem mentis officere, & donum compunctionis funditus dissipare. Iam autem statim apparet, quo pacto ab humilitate risus moderatio nascatur. Humiles enim, sunt prudenter verecundi, & in suis actibus circunspecti, casta autem verecundia, & prouida circunspectio, risum cohibet, & vocem ac cachinnos reprimere consueuit. Ridendi facultas ab ipsa natura nobis concessa est, qua cùm aliquid nouum nobis gratum, vel aliquid festiuum percipimus, signa hilaritatis exhibemus. Quare in mediis rebus, ponenda est, quibus possumus bene vti, vel quas solemus in malum vsum assumere. Humiles igitur, vt hac facultate ridendi bene vtantur, aliqua documenta modestiæ, prudentia docente, custodiunt. B In locis enim, ad grauia & seria deputatis, omnino non rident, &, si aliquid ex aliorum culpa ibi dignum risu dicatur, aut fiat, magna seueritate risum cohibent. Et meritò; quoniam si apud ethnicos (vt testatur Ælianus) *Aelia. li. 3. varia hist. c. 35.* in academia ridere non licuit, quanto minùs apud nos in Ecclesia, aut in choro, aut in gymnasio, aut in triclinio, aut in aliis locis, vbi ad seria conuenimus, ridere licebit? Certè ibi habenas risui laxare, aut puerorum est, aut hominum perfrictæ frontis, qui nesciunt expendere, quanta illis locis, & congregationi, quæ ibi conuenit, reuerentia debeatur.

Deinde cùm grauia, & alicuius momenti negotia in quocumque loco tractantur, absurdum est, risui licentiam se ostentandi concedere. C Cùm certum sit, ab eo tolli necessariam animi grauitatem, & astantes, ad impatientiam aut etiam indignationem *Eccl. 3. 4.* prouocari. Tempus flendi, & tempus ridendi,] inquit Salomon: nec tempora ista confundenda sunt, vt ridere libeat, quando aut flere, aut aliquid serium dicere seu agere debeamus. Promisit Dominus Abrahæ filium, in quo benedicendæ essent omnes gentes, & risit Sara hæc audiens, quasi de euentu promissionis addubitans. Risit occultè, ait scriptura, dicens: *Gen. 18. 12.* Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?] A Domino autem, siue Angelo, qui ipsum referebat, leuitatis reprehensa est. [Quare, inquit, risit Sara, dicens: Num verò paritura sum anus? Et cùm illa negaret timore perterrita, iterum reprehenditur. Cui dictum est: *v. 15.* D Non est ita, sed risisti.] Quare pia mulier ita angustatur, & ad ruborem adigitur, nisi quia in occasione tam graui attentè quidem audire, ac Deo pro filio promisso gratias agere debuit, & omnino ridere non debuit? Nec mirum quòd & ipse Abraham in simili caussa iterum risum habuit, & non fuit à Domino reprehensus. Nam sacer textus ait: *Gen. 17. 17.* Cecidit Abraham in faciem suam, & risit.] Non, inquam, id mirum; quoniam non ex incredulitate, aut dubietate, sed ex abundantia fidei risit: & risu suo, vt testatur Ambrosius, *Amb. l. 2. de Abra. c. 11.* Christum Saluatorem significauit ex se nasciturum, qui est vniuersa mundi lætitia. Aut fortasse & in hoc mysterio, inquit, prophetauit Abraham Dominum Iesum, quòd per susceptionem Dominici corporis, & resurrectionem, tanti complenda oraculi foret gratia.] E Ille quidem Dominus, qui verus risus noster est, quia semper grauia & maximi momenti negotia egit, multis doctoribus affirmantibus, in tota sua vita omnino non risit. Quorum vnus, scilicet Chrysostomus, explicans illud Pauli: *Ephes. 5. 3. 4.* Turpitudo, & vaniloquium, & scurrilitas nec nominetur in vobis;] sic ait, vt in locis sacris, aut inter seria risum damnet: *Chrysost. hom. 15. ad Hebr.* Cum turpitudine & scurrilitatem posuit, tu autem rides. Vaniloquium quid est? Quod nullam habet vtilitatem, vel omni-A no rides, & effundis faciem tuam, qui monachum profiteris, qui crucifixus es, qui luges, rides. Dic mihi, vbi Christus hoc fecit? Audisti hoc alicubi? Numquam, sed contristatum quidem sæpius legisti. Etenim quando Hierusalem vidit, lacrymatus est: & quando traditorem intellexit, turbatus est: & quando Lazarum suscitaturus erat, plorauit; tu autem rides. Si propter aliorum peccata quis non dolet, accusatione dignus est: qui in suis, sine dolore existit, & ridet, quali venia dignus erit? Tempus est luctus, & tribulationis, sub afflictione & seruitute certaminum, & sub doloribus res agitur, & tu rides? Non intueris quomodo increpata est Sara? Non audieris Christum dicentem: *Luc. 6. 25* Væ vobis, qui ridetis, quoniam plangetis?] B Ista psallens per singulos dies, quid dicis? Dic mihi, num alicubi dicis, quoniam risi? Nequaquam. Sed quid? Defeci in gemitu meo. Fortasse etiam sunt aliqui ita dissoluti, & remissi, vt etiam in hac increpatione rideant, quoniam de risu disputamus. Etenim talis est dementia, talis est stupor, neque increpationem sentit. Stat sacerdos Dei orationem faciens pro cunctorum, tu autem rides, nihil times, & ille quidem timens, orationem pro te offert, tu autem contemnis, non audieris scripturam dicentem: Væ contemptoribus. Non contremiscis, non colligis temetipsum? Et in aulam quidem regiam intraturus, & habitu & oculis, & incessu, & in cunctis aliis componis, & ornas temetipsum: huc autem ingressurus, vbi verè aula est regia, & talis, qualis cœlestis est, rides? C Hæc dicta sint cum Chrysostomo in reprehensionem illorum, qui in locis sacris, aut rebus alioqui grauioribus deputatis, aut inter seria negotia non verentur risui indulgere, qui certè tamquam pueri, vel tamquam stulti, essent à consessu sapientum ablegandi.

At animi remittendi gratia, licet humilibus ridere, dummodo in risu mensuram rationis & virtutis obseruent. Ea autem est, vt de re obscœna, aut minùs honesta, non rideant, sed magis erubescant, & suæ iniuriæ tribuant, si coram illis aliquid indecens proferatur. Vt de malo etiam alterius, ac de re illi molesta risum non admittant, sed potiùs cum tristitia affecto tristentur. Vt denique moderatè rictum diducant, & cachinnos, ac subsultationes euitent. De quo D pulchre ait Clemens Alexandrinus: *Clem. Alex. 2. pædag. c. 5.* Vrbanè ergo, & lepidè loquendum est, non risus autem mouendus: quin etiam ipse risus est comprimendus. Nam ipse quoque si quomodo oportet, proferatur, præ se fert decorem, & honestatem: sin aliter prodeat, indicat intemperantiam. Nam, vt semel dicam, quæcumque sunt naturalia hominibus, ea ab illis minimè tollenda sunt, sed eis potiùs modus, & conueniens tempus adhibendum est. Non enim quoniam homo est animal vi ridendi præditum, ideo perpetuò ridendum est, quandoquidem nec equus, cuius est proprius hinnitus, semper hinnit. Tamquam autem animalia ratione prædita, oportet nos temperatè componere, studij nostri acrimoniam, & nimium intensam vehementiam moderatè remittentes, non autem inconcinnè dissoluentes. Quæ vultus enim tamquam alicuius E instrumenti fit per harmoniam decora remissio, appellata est subrisio. Ita appellata est diffusio, & exhilaratio, & risus eorum, in quorum vultu residet modestia. Immoderata autem, & inconcinna vultus dissolutio, si sit quidem in mulieribus, appellatur risus immodestus, & lasciuus: id est autem risus meretricius: si autem in viris, cachinnatio. Est autem hic procorum risus insolens, & proteruus. Stultus autem in risu extollit vocem suam, *Eccl. 21 23.*] inquit scriptura: [Vir autem astutus vix sensim subridebit.] Astutum

autem

autem nunc dicit prudentem, qui contrario modo quàm stultus affectus est. Hæc ille.] Risus itaque in animi remissionibus non impetu erumpat, sed ex rationis imperio moderatus exeat. Ratio, inquit Augustinus, præueniat risum tuum. Nihil enim fœdius risu irrisione dignissimo.] Non irruat in nos vt hostis, sed vt seruus ad ministerium vocetur. Nec nobis imperet, sed potiùs imperemus illi, & vsque ad limites per virtutem impositos illum progredi sinamus. Est enim risus effusus, & incontinens, signum manifestum cordis distracti, & inanis. Et sicut [ex abundantia cordis os loquitur:] ita ex abundantia cordis os ridet. Córque, vanitatis & sensuum ridiculorum plenum, se per risum immoderatum effundit. De hoc risu ait Iacobus Apostolus: Risus vester in luctum conuertetur, & gaudium in mœrorem:] quia post insipientem risum, & inane gaudium, conscientia dolor, & intemperantiæ nostræ nos reprehendit. Dominus quoque ait: Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.] Quis nunc ridet? Ille quidem, qui secundùm morem huius sæculi ridet. Ille, qui virtutis oblitus, & ex iis, quæ nunc accidunt, omnino distractus ridet. Ille, qui præsentia cogitans, & futura non prospiciẽs, ridet. Hunc fletus & luctus manet; vel duplex luctus; alter, quo suam inuerecundiam lugeat; alter, quo meritũ modestiæ & seueritatis perditum defleat.

Aug. li. 1. Academ. qq. disp. 2. — *Matth. 12. 34.* — *Iaco. 4. 9.* — *Luca. 6. 25.*

Sic autem humilis risum moderabitur, si eum ratiò admittat, si statum suum cogitet, si multiplices caussas dolendi consideret. Risus igitur viri religiosi sit rarus, de quo Bernardus, & meritò suum laudat Malachiam. Risus eius, inquit, index charitatis, aut prouocans charitatem, rarus tamen & ipse. Equidem interdum eductus, excussus numquam: qui ita nunciaret cordis lætitiam, vt ori gratiam non minueret, sed augeret. Tam modestus, vt leuitatis non posset esse suspectus; tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni tristitiæ næuo vel nubilo vendicare sufficeret. Erit autem risus rarus, aut minùs frequens, si occasiones ridendi & iocandi vitemus. Ad quod hortatur nos Salomon: Melius est, ait, ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij;] in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurum sit. Si meliora, inquit, & vtiliora eligenda sunt, longè melius est domus luctus, vbi exequiæ celebrantur, quàm domus conuiuij, vbi epulæ lautæ & opiparę apponuntur: quare illa eligenda est, ista vitanda. Vel per domum luctus, domum religiosam; & per domum conuiuij, locum inanium recreationum intelligit, & satius est in illa manere, quàm istam adire. Certè Chrysostomus per domum luctus, domum religiosam intellexit. Verè, inquit, domus luctus monasteria sunt, vbi cinis, atque cilicium, vbi solitudo, vbi risus nullus, nullus negotiorum sæcularium strepitus, vbi ieiunia, vbi terrenorum duritia lectulorum: ibi munda sunt omnia; nullus ibi nidoribus locus, absunt procul sanguinis riui, perturbationes, curæ, tumultus, tranquillo in portu nauigant, ac veluti luminaria sunt, sublimi de loco nauigantibus fulgore suo iter aperientes. In littore placido sedent, omnes ad quietem suam inuitantes, ac pertrahentes, neque naufragium pati sinentes eos, qui se intuentur, non permittunt in tenebris degere eos, qui suas aspiciunt sedes. Perge itaque ad illos, quære, hospitio suscipe, accede, tange sacros pedes. Longè enim honorabilius est, illorum pedes, quàm aliorum caput, attingere. Hæc ille.] Si ista est domus luctus; domus profectò risus erit, vbi hæc omnia desunt virtutis instrumenta, & nugis, ac scurrilitatibus, & verbis otiosis ora laxamus. Melius est ergo, & securius, illam quàm istam adire. Melior est ira risu:] illa scilicet ira, qua corrigitur in homine animus sui ipsius delinquentis. [Et cor sapientũ vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia.] Quis ergo sapiens occasiones ridendi & iocandi non vitabit? commoditatem verò fletus compunctionísque suscipiet?

Bern. in vita Malachiæ. — *Eccl. 7. 3.* — *Chrysost. hom. 14. in 1. ad Timoth.* — *Eccl. 7. 4.* — *Ibid. 5.*

Fugies quoque, ô religiose, risus immoderantiam, si statum tuum cogites. Professus es namque statum lamenti & pœnitentiæ: statum, in quo ob peccata tua doleas, terrena fastidias, cœlestia suspires, virtutem quæras, mentis puritatem concupiscas. In hoc autem statu tam graui, tam sublimi, tam pleno dignitatis, absurdum est, si more hominum ociosorum risui, & iocis, & scurrilitatibus vaces. Humilitatem quæris? Sed illam non in risu, non in vana & effusa lætitia, sed in luctu & tristitia reperies. Quasi lugens, & contristatus, inquit Dauid, sic humiliabar.] Sic humiliaberis, si quasi lugens & contristatus incedas, non si ineptè hilaris, & stultè lætus progrediaris. Statum religiosum profiteris? Sed ille crux est, in qua cum Paulo crucifixus es mundo: quomodo in cruce ridere & iocari poteris? Certè qui in cruce pendet, vehementi dolore torquetur, & præ dolore ridere non potest. Mirum autem erit, si tu è cruce vitæ religiosæ pendens, & doloribus pro anteactis peccatis plenus, & desiderio magno, quod cruciat animum, virtutum accensus, dignum ducas risum admittere? Equidem puto, pro illa hora, in qua rides, te à cruce descendisse, & professionem religiosam quasi obliuioni mandasse. Sed aduerte, quæso, quia Dominus tuus, quem sequeris, à cruce descendere noluit, & vsque ad mortem in illa pependit: non erit autem tibi tutum, Domini magistríque tui exempla præterire, & mores atque studia imperfectorum sequi. Status ergo tuus, te ab immoderato risu auocet, & sanctæ grauitatis admoneat.

Ps. 34. 14.

Vitabis denique risus effrænationem, si multiplicem caussam instantem doloris & mœroris consideres. Ipse mundus, in quo habitamus, licèt actione risum accipiat, rationis momẽtis risum damnat. Vnde Augustinus: Intelligamus, & discernamus ista duo tempora satis vtiliter timẽdi, & ridendi. Quamdiu enim sumus in hoc sæculo, non est ridendum, ne postea ploremus.] Immò & ipse risus se damnat: quia immensa damna religioso immoderatè se effundenti conciliat. Risus enim, & procacitas (inquit sanctus Ephræm) monachum deprimit. Dixit quidam sanctorũ de licentia loquens: Licentia vẽtus est æstuãs, monachi fructus corrumpens. De risu autem, iam audi: Risus beatitudinem luctus exterminat. Risus non ædificat. Risus non custodit, immò deperdit, ædificiáque deuastat. Risus spiritum sanctum contristat: animæ obest, & corpus corrumpit. Risus virtutes expellit: non meminit mortis, neque supplicia cogitat. Aufer à me risum, Domine: luctúmq; ac gemitũ mihi concede, quem à me ipse requiris, Deus.] Pellunt risum tot caussæ lugendi, quæ nos in omni ætate circumdant. Peccatorum amaritudines, & conscientiæ torsiones needum à nobis abiecimus, timore pœnarum, quæ nos ob peccata in futurum manent, constringimus: aduersitatum angustiis, & prosperitatum fallaciis coarctamur. Mors adulat, iudicium instat, infernus infremit, creaturæ, quibus abusi sumus, accusant: quæ oculis circumspicimus, nos minoris fidelitatis arguunt. Exules sumus, & peregrini, in valle miseriarum positi, spiritalium bonorum indigentia pressi, ægritudinibus affecti, passionibus compediti, & mille aliis malis circumsepti. Et quomodo ridere, & subsultare, & cachinnari libebit? Hæc igitur ridendi caussas auertãt, & si interdum aliqua occasio risus

Aug. ad Psal. 51. — *Ephr. ser. non esse ridendũ.*

incideri,

A incideri, quæ, discretione dictante, non videatur ablegandas; sit risus noster moderatus, sit circunspectione conditus, sit non in longum tempus protractus, quem (vt humiles, & suum exilium lugentes decet) post paulnium intus animæ compunctio, & extrà serena grauitas, & grauis serenitas vultus excipiat.

De Circunspecta Humilium loquela.

CAPVT XI.

HVMILITAS cultores suos non elingues, sed bene loquentes facit, non loquelam penitus vetat, sed eam moderatur, & regit. Quare postquam ab humilibus taciturnitatem petit, & in B eis risum cobibet, iam loquelam discretionis, sale & modestiæ decore conditam exposcit. Efficit, inquam, vt humiles sobmissè, grauiter, & circunspectè loquantur; vt non nisi pauca verba, & vtilia, ac rationi consona proferant, vt ea, quæ ab humili corde digna sunt progredi, solummodo dicant. Quæ autem in sermone custodienda sunt, ad duo capita possunt referri, quorum alterum ad modum loquendi; alterum, ad res, de quibus loquendum sit, pertinet.

In modo loquendi ista septem, quæ subiiciam, tibi obseruanda sunt. Sermo tuus sit dulcis, atque suauis, qui auditores tuos ad te in Domino diligendum alliciat. De huiusmodi sermone dixit Ecclesiasticus: Verbum dulce multiplicat amicos, & C mitigat inimicos.] Et rursus Salomon: Qui dulcis est eloquio, maiora percipiet.] Multi enim verbis dulcore conditis adducti sunt, vt simultates deponerent; alij, vt cœptam amicitiam augerent, alij, vt honore suauiter loquentes afficerent. Sit præterea sermo honestus, ac sobrius, nulla (vt dictum est) immoderatione risus effusus, in quo elucet absconditæ cordis sapientia: nam [vir sapiens vix tacitè ridebit.] Sit humilis, ac nulla superbiæ, aut elationis vitiositate notatus. Ad quod hortata est Anna Samuelis mater in suo cantico, dicens: Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes: recedant vetera de ore vestro.] Sublimia enim, & vetera sunt verba superbiæ, quibus aliqui bona sua sibi ascribunt, & de rectè factis in seipsis gloriantur. Sit grauis, & non temerariè dictus, sed corde præmeditatus; qnia [verba prudentium statera ponderabuntur:] non tantùm ab ipsis, qui quasi in statera ponderant, quæ proferunt, sed ab auditoribus: nam rectè prolata magnificant. Sit tardiloquus, & non præcipitanter effusus. Hoc petüs illa verba Salomonis: Neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo: Deus enim in cælo, & tu super terram. Idcirco sint pauci sermones tui.] Non præcipitanter, inquit, loquaris de Deo; quia cùm ipse cælestes sedes habitet, & tu tepas super terram, pauca de illo poter cognoscere. Pauca igitur loquere, quia in multis sermonibus solet stultitia inueniri. Sit rationi sermo consonus, & verus, vt possis dicere: Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum qnid, neque peruersum: recti sunt intelligentibus; & æqui E inuenientibus scientiam.] Id postular Paulus, dicens: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra.] Sit tandem submissus, & nullo clamore notabilis; de Domino namque, quem volumus imitari, scriptum est: Non clamabit, nec accipiet personam, nec audietur vox eius foris,] vt ab eo non clamare, sed submissè loqui discamus.

Eccl. 6. 5. Prou. 16. 21. — Eccl. 21. 23. — 1. Reg. 2. 3. — Eccl. 21. 28. — Eccl. 5. 1. — Prou. 8. 8. 9. — Ephes. 4. 25. — Isa. 42. 2.

Ad modum etiam loquendi pertinent, quæ ex Dionysio Richelio subiiciam. Sunt, inquit, præterea in locutione, quemadmodum in aliarum quoque actibus virtutum, certæ circunstantiæ conditionésque tenendæ: nempe qui sermonem suum perfectè discretéq; dirigit, & veram loquēdi formam obseruat: quandoque (ni fallor) attendit, vt puta quid loquatur, quo tempore, quo loco, cui, & quomodo. Ea equidem, quæ mentē custodiunt, feruorem inflammant, gratiam alunt, salutique conferunt, loquendo consistunt; quę verò mentē euoluunt, eorūq; intimoratum efficiunt, prorsus vitanda sunt. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua. Et beatus Benedictus: Verba, inquit, scurrilia, atq; in risum mouētia perpetuo anathemate vbique damnamus. Vnde Apostolus: Sermo, ait, vester semper sit in gratiâ sale conditus.] Denique [tempus est loquendi, & item tempus tacendi.] Sed & alia demum loca colloquio, atque silentio alia concessa censentur. Insuper, cui loquimur, aspicere par est: aptandus est enim sermo capacitati, statui, dispositioni, & profectui audientis. Si quoque corā maioribus sumus, est seruanda modestia, quemadmodum scriptum est: In medio seniorū ne adiicias loqui.] Et rursus Sapiens: In auribus, inquit, insipientium ne loquaris, ne fortè despiciant doctrinam eloquij tui.] Porro condecens sonus, gestúsque compositus in locutione seruētur. Sed sunt, qui se instar aquæ effundunt, nec tempus, nec caussam expectant; & interdum neque tunc silere queunt, cùm se vel non audiri, vel non curari aduertunt, quod contra edocet sapiens: Priusquam audias, ne respondeas verbum.] Et denuo: Sapiens tacebit vsque ad tempus; stultus autem, & imprudens non seruabit tempus.] Rursúsque: Vbi non est auditus, non effundas sermonē: qui enim ad loquendum velox est, non erit sapiens.] Est autē virtus magna, téśque amabilis, vt sit sermo dulcis, & bono affabilis. Vnde sapiens: Nonne, ait, ardorem refrigerabit ros? Sic & verbum melius, quàm datum.] Etenim, vt Macharius fassus est, verbum mansuetum, atque suaue, etiam duros mollificat, conuertit, & corrigit: amarus verò asperque sermo bonos quoq; interdum conturbat. Hactenus iste.] Et his necessaria documenta ad rectè loquendum continentur.

Richel. li. 1. de vita, & fine solitary. ar. 17. — Benedic. Coloss 4. 6. — Eccl. 3. 7. — Eccl. 32. 13. — Prou. 23. 9. — Eccli. 11. 8. Ibi. 20. 7. — Eccl. 32. 6. — Eccl. 18. 16.

In substantia autem sermonis, ab humili inspiciendum est, vt solùm necessaria, aut vtilia, aut animæ salubria proferat. Necessaria quidem loquenti; quia & ad hoc facultatem sermocinandi accepit, vt conceptus mentis explicaret, & suæ indigentiæ & infirmitati consuleret. Vtilia verò proximo; nam & ad hoc loquela homini data est, vt ea, sicut & aliis donis sibi concessis possit indigentiæ fratris proficere. Salubria denique animæ vtriusque, vt scilicet loquens, ex bis quæ dicit, & sibi meritum & reliquis censum ædificationis acquirat.

In hoc autem postremo maximè viri humilis virtus semper enitiut, vt internam modestiam ac pietatem suis sermonibus demonstraret. Mores hominis lingua pandit, inquit Hugo Victorinus, & qualis sermo ostenditur, talis animus demonstratur.] Sermo ergo humilium talis erit, vt menti insidētem humilitatem ac modestiam ostendat. Ex sono fidium lyram ad harmoniam non esse temperatam agnoscitur; & ex elatis sermonibus, cor humilitate affectum non esse discernitur. Mare, cui dominatur sæua tempestas, strepit, ac fremit, & iam ad abyssum deprimitur, iam ad cælum eleuatur: & animus elationi subiectus, in modū inquieti maris, sermonibus quasi fluctibus strepitum inconcinnum edit, & huc illúcque inordinatè dispergitur. Corpus ex elemēn-

Hugo. 2. de Anima.

A compositum, motu elementi dominantis mouetur, & homo, quia terrenus est, deorsum fertur, flamma verò, quia ignea est, sursum impellitur. Sic animus tuus si sit humilitati subiectus, verbis loca demissiora petet, & se deiiciet; si verò sit superbiâ distentus, verbis se prodet, & se superiorem ac meliorem fratribus prædicabit. Sicut is, qui fert atomata, ait Ioannes Climacus, etiam si nolit, ex odore proditur: ita & qui Dei spiritum habet, ex verbis suis agnoscitur.] Hanc doctrinam generalem, sed verissimam, spiritui humilitatis accommoda, & videbis quia hunc spiritum habens, & hunc suauissimum odorem perferens, si loquatur, illum dissimulare non poterit. Amor eloquens est, si de re amata verba faciat, & quasi ignis se verborum scintillis ostentat. Quare & amor humilitatis faciet, vt corde

Climac. gradu. 26

B humili digna loquaris, & sermonibus humilitatis desideria demonstres. Vnusquisque aptè sapientérque disserit de his; in quibus totam vitam insumpsit: Sapientes, sapientiam quam didicerunt, prudenter exponunt, & cuiuspiam artis professores disertè verbis illam euoluunt, tractántque fabrilia fabri: quid mirum si humilis in verbis suis non aliud quàm humilitatem modestiámque redoleat? Humilitatis sanè hoc proprium esse, vt linguam moderetur, & ad humilia & discreta verba proferenda moueat, docet Laurentius Iustinianus in hunc modum. Eris planè tunc humilis, si ori tuo custodiam, & cordi adhibueris prudentiam. Est autem lingua, membrum paruum, & magna exaltat, dc se pompa-

Iust. li. de vita solitar. c. 14.

C ticè loquitur, nunc inania, nunc scurrilia profert, & falsa. Illam optimè compescit humilitas, quæ silentium diligit, fugit mendacia, omnémque abhorret tumorem, atque solo contenta testimonio cælestis gratiæ respuit propalare secreta. Se etenim prudenter examinat, cordis occulta rimatur, discernit singula; vniuersa diiudicat, eóque sibi ipsi efficitur vilior, quò infirmitatis propriæ cogitando fit clarior. Hinc loquacitati temperantiæ loris legem indicit, ne ipsius occasione mens effluat, dissipentur cogitatus, turbetur pax, & interioris domus pacata familia lasciuire cogatur, quæ, moderante prudentia, humilitatis cura custodit. Sic ille.] Vide quomodo linguam compescat humilitas, quam potiùs silentio quàm verbis addicit, & si loquendi facultatem faciat, non ad verba inania & elata, sed ad ser-

D mones modestiæ & discretionis plenos laxari permittit.

Nec solùm humiles curant ea verba proferre, quæ humilitatem & modestiam redoleant, sed etiam in vniuersum nituntur verba ædificationis proferre. Sunt enim illi virtutis diligentissimi affectatores, quam & in se, & in aliis promouere conantur, sciúntque, spiritalibus colloquiis in se & in audientium cordibus mirum in modum promoueri. Duo illi discipuli proficiscentes in Emauntem, auditis verbis Domini Iesu, dixerunt: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?] Idem prorsus semper est fructus spiritualis colloquij, quod cô verba Chri-

Luce 24. 32.

E sti contineat, & loquenti prodest, & cor audientium in amore virtutis accendit. Vnde Abbas Theonas apud Cassianum, Germeno, qui septem antea diebus quæstionem ad Spiritus profectũ spectantẽ proposuerat, ita respondit. Grata namq; est huius fœnoris occupatio, quæ maiora, dum soluitur, augmẽta conquirit: & non solùm percipientẽ ditat, verumetiam nihil imminuit largienti. Duplices siquidem congregat quæstus rerum spiritualium dispensator. Lucrum enim non solùm in illius qui audit, profectu;

Cassian. col. 22. c. 5.

A verumetiam in sua disputatione, consequitur, non minùs semetipsum ad desiderium perfectionis accendens, dum instruit auditorem. Quamobrem vester ardor, meus profectus est: vestra solicitudo, mea compunctio est. Nam vtique & ipse nunc mente torperem, nihilque in meo corde de his quæ expetitis, retractarem, nisi me vester feruor atque expectatio ad rerum spiritualium recordationem suscitaret quodammodo dormitantem. Quod sanctus hic Abbas experiebatur, omnes (vt credo) sunt viri spirituales experti; qui dum quasi nolentes aliquo casu ad colloquium spirituale ineundum pertrahuntur, quasi torpore excusso in perfectionis amore flammantur. Ex quo discunt ista colloquia non tantùm audientibus esse proficua, sed & ipsorum

B loquentium corda in via spiritus adiuuari.

Istud autem licèt omnibus iustis sit vtile, nobis autem religiosis videtur penitus necessarium, qui cùm valedixerimus sæculo, & pompis eius, ac solam vitam spiritualem profiteamur, non debemus idioma nostrum, id est, colloquia spiritualia, dediscere, & linguam, quam iam non nouimus, vsurpare. Hispanus Hispanicè: Gallus Gallicè; & Italus, Italicè loquitur; similiter religiosus religiosè, & spiritualis vir spiritualiter eloquatur. Vtinam ergo nobis accideret, quod Dauidi latronum principi, sed iam ad Deum ex corde conuerso, accidit; qui cùm angelo sibi peccata dimissa esse reuelanti non crederet, tali silentio in pœnam incredulitatis mulctatus est, quo bona solùm effari, inepta

In Prato spirit. c. 141.

C verò loqui non posset. Vtinam etiam nobis eueniret, quod de Machete Abbate narrat Cassianus in hæc verba: Vidimus senem, Machetem nomine, à turbis fratrum eminus commorantem, hanc à Domino gratiam diuturnis precibus impetrasse, vt quotquot diebus ac noctibus agitaretur collatio spiritalis, nunquam somni torpore penitus laxaretur. Si quis verò detractionis verbum, seu otiosum, tentasset inferre, in somnum protinus concidebat, nec vsque ad aurem quidem eius pollutionem virus obloquij poterat peruenire.] Si enim ad verba inania proferenda muti, & ad ea audienda dormiturientes essemus, neque quæ nos ineptè iactamus, aliorum corda, nec quæ alij inaniter dicunt, nostra corda pollueerent. Ita sanè essemus viri perfe-

Cassian. li. 5. c. 29.

D cti, quia, [qui verbo non offendit, hic perfectus est vir;] & humilitatem ac perfectionem, quam cupimus, verbis ostenderemus, & lingua id ipsum profiteretur, ad quod rigore sanctæ conuersationis obligatur.

Iacobi. 3. 2.

De Modestissimo Humilium incessu.

CAPVT XII.

POSTREMVS effectus, seu gradus humilitatis, à sancto Benedicto propositus, est submissus humilium incessus, & multiplex despicientiæ pro-

E priæ signum exteriùs exhibitũ, quod à corde sui contemptore procedat. Multásque caussas inuenit humilis, vt inclinato prudenter capite, ac defixis in terram aspectibus progrediatur. Quid enim faciat homo assidua suorum peccatorum recordatione perterritus, iudicij diuini seuerissimi, quod expectat, memoriâ perculsus, & humilium exemplis incitatus, nisi more reorum, & mortem expectantium, incedere, & ad terram oculos inclinare? Publicanus certè cùm se peccato-

Luce 18. 13.

rem agnosceret, [à longè stans nolebat nec oculos ad cœlum leuare.] Et Dauid humiliatus est, vt vitam à Domino postularet. Humiliatus, inquit, sum vsquequaque: viuifica me secundùm verbum tuum.] Qui ergo se peccatorem nouit, & veniam ac misericordiā promereri desiderat, istos in exemplū humilitatis datos imitetur. Hāc externam corporis disciplinā, & dispositionē humilem in omni loco religiosus obseruet. In oratorio, siue in Ecclesia, in cella, aut in alijs locis cœnobij, in opere, quod præstat; in via, per quam ambulat; in agro, in quo laborat; in horto, in quo animū pro leuanda imbecillitate remittit, & in quocumque loco sit humilitatis memor, hanc teneat corporis & cordis disciplinam, vt nullo superbiæ signo notatus incedat. Nam vbique oculi Domini super iustos; cuius reuerentia maiestatis nos semper intuentis hæc in nobis signa humilitatis exoptat.

Psal. 118. 107.

In incessu ceruix erecta, & alia his quæ diximus, contraria signa, ex superbia nascuntur. Quare Bernardus ait: Si videris monachum, de quo priùs bene confidebas, vbicunque stat, ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatum agnoscas.] Immutatus, inquam, est, vt ipse postea latè prosequitur, de bono in malum; & vt externam demissionem reliquit, sic ad curiositatem primum superbiæ gradum ipse deflexit. Ex his ineptis corporis motibus Gregorius Nazianzenus vafrum ac superbum Iuliani Apostatæ ingenium intellexit, de quo sic scribit. Sed me motum ipsius inconstantia, atque incredibilis quædam mentis emotio vatem efficiebat: siquidem vates ille optimus est, qui rectè coniicere nouit. Neque enim mihi boni quicquam significare, atque ominari videbantur ceruix non stata, humeri subsultantes, & ad æquilibrium subinde agitati, oculus insolens, & vagus, furioséque intuens; pedes instàbiles, & titubantes; nasus contumeliam & contemptum spirans; vultus lineamenta ridicula idem significantia; risus petulantes & effrænati; nutus & renutus temerarij; sermo hærens, spirituque concisus: interrogationes stultæ & præcipites, responsiones his nihilo meliores, aliæ in alias insultantes, nec graues & constantes, nec eruditionis ordine progredientes. Quid singula describere necesse est? Talem ante opera conspicatus sum, qualem in operibus postea cognoui. Quòd si quidam ex ijs, qui tunc simul erant, qui quicquid dixerim, audierunt, nunc mihi præstò essent, haud ægrè testarentur. Quibus, vt hæc conspexi, statim proloquutus sum: Quale malum Romanorum terra nutrit, præfatus licèt, ac mihi, vt falsus vates essem imprecatus.] Ex his signis Pater hic sapientissimus Iuliani superbiam, & arrogantiam agnouit, & ex eisdem, aut aliis similibus quisque, licèt minùs sapiens, eius, cum quo conuersatur, cor superbiâ tumidum, & infectum intelligit. Quantum verò hæc signa superbiæ Domino displiceant, verba illa Isaiæ apertè demonstrant. Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant: decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.] Hæc enim, quæ aut de fœminis Ierosolymæ, aut de vrbibus Iudææ ad literam dicta sunt, de animabus fidelium posse accipi, docet Hieronymus, quas Dominus ob hæc signa superbiæ in infamiam deiicit, & peccata earum hypocrisi quasi velo contecta, oculis aliorum exponit.

Bernard. 1. gradu superbiæ.

Nazianz. orat. 2. in Iulian.

Isaia 3. 16.

Hieron. ibid.

Humilis ergo opposita his vestimenta gestat, id est, dissimilia signa exhibet aspectibus intuentium; & humilitatem, quam corde possidet, in incessu, in facie, in voce, & in alijs modestiæ indicibus, ad gloriam Dei, & fratrum ædificationem, ostendit. Memor est illius Paulini documenti: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus:] & hanc gemmam, quæ ex voluntate Domini omnibus debet esse perspecta, nullo prætextu moris abscondit. Mens enim iusti in se ipsa (dum hìc viuitur) fratribus cognita esse non potest, at in signis & operibus nota esse potest. Vult ergo Dominus, vt quæ in se abscondita est, his signis se manifestet, vt exemplo alios ædificet. Id optimè Ambrosius & rationibus & exemplis confirmat, qui sic ait: Habitus enim mentis in corporis statu cernitur. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior: aut contrà grauior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur. Itaque vox quædam est animi, corporis motus. Meministis, filij, quendam amicum cùm sedulis se videretur commendare officiis, hoc solo tamen in clerum à me non receptum, quòd gestus eius plurimùm dedeceret. Alterum quoque cùm in clero repetissem, iubere me, ne vnquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos feriret meos. Idque dixi cùm redderetur post offensam muneri. Hoc solùm excepi, nec fefellit sententia. Vterque enim ab Ecclesia recessit, vt qualis incessu prodebatur, talis perfidia animi demonstraretur. Namque alter Arianæ infestationis tempore fidem deseruit; alter pecuniæ studio, ne iudicium subiret, sacerdotem se nostrum negauit. Lucebat in illorum incessu imago leuitatis; species quędam scurrarum percursantium. Hæc Ambrosius.] Nec mirum si alter istorum in hæresim, alter in perfidiam inciderit. Si enim hæc signa superbiam indicabant, omnium vitiorum & peccatorum matrem, non mirum est, quòd superbi ex iniquo seminario ad riuulos, & ex parente ad germina iniqua venirent. Horum superbiam sanctus hic Pater in signis immodestiæ deprehendit, & absque dubio reliquorum famulorum, aut comitum suorum humilitatem ex oppositis modestiæ signis agnouit, & ideo libenter eos in suum consortium adiunxit. Et quidem nemo est tam rudis, aut ignarus, vt ea his exterioribus non interiora coniectet. Bona enim domus, vt idem Ambrosius alio loco ait, in ipso vestibulo debet agnosci; ac primo prætendat ingressu, nihil intus latere tenebrarum: vt mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita, tanquam lucernæ lux intus posita foris luceat.] Ex atrio quidem solet agnosci quanta sit domatis tum amplitudo, tum pulchritudo; & ex his modestiæ signis quanta in corde lateat humilitas. Nisi enim fingere velimus, & aspicientes fallere, &, si habitum intus latentem operari sinamus, ipse quantus sit, an magnus, an moderatus, an pusillus, voce, & incessu, & corporis dispositione se detegit. Ex paruo igne non multę, nec magnæ scintillæ subsultant, neque ex parua humilitate magna signa externa submissionis procedunt, nisi forè virtus interna non agat, sed inane placendi desiderium ex professo aliud profitens, quàm homo sit, in opus exeat. Quia tamen hoc quàm longissimè abest à viris iustis, dicamus, illos in his signis non gloriam inanem intendere, sed virtutem humilitatis in eorum cordibus residentem, hæc signa, quia ita æquum est, ad ædificationem fratrum, demonstrare.

Philipp. 4. 5.

Ambros. 1. Offici. c. 18.

Ambros. lib. 2. de virginibus.

A Agit humilitas quod suum est, & quæ mentem suimet contemptu demittit, corpori etiam modestiæ actus, id est, signa internæ demissionis, apponit. Hæc virtus præstantissima charitate formata, animâ, quam possidet, in Spiritus Dei téplum ac habitationem conuertit. Ad quem enim respiciam, ait Dominus,]vt scilicet in eo requiescam, [nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?]

Isaia 66. 2.

Pro foribus autem templi Dei velum erat appensum, quod & ea, quæ intus erant, texit, & ea ipsa digna esse omni reuerentia demonstrauit.

2. Paral. 3. 14.

Hoc velum, sapientum iudicio, in spiritali templo, scilicet in mente iusti, non est aliud, quàm multiplex modestiæ & casti pudoris insigne. Quod ex vna quidé parte virtutes interiores abscondit, sed ex alia, virum his

B insignibus decoratum, humilem ac omni reuerentia dignum esse declarat. Nihil ille habet exterius, quo aspicientium oculis minùs gratus appareat. Illud potiùs Augustini in moribus suis obseruat: In incessu, statu, habitu, & in omnibus motibus vestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.]

August. in regula. c. 6.

Ideóque dignus reuerentia putatur, in quo nihil reprehensione dignum videtur. Audi quid à nobis Hugo Victorinus in eundem locum regulæ scribens exquirat.

Hugo ib

Sic ergo, inquit, debemus viuere, vt vita concordet cum nomine, & professio teneatur in opere: vt si sanctus sit ordo, sancta sit conuersatio, & sicut bene de nobis dicitur, testimonio bonæ actionis comprobetur. Tunc

C enim religiosè viuimus, si illicitos motus sub disciplina coërcemus, si membra & sensus nostros studeamus restringere, vt non possint lasciuiæ & leuitati deseruire: vt aspectus noster sit simplex, & humilis, ne fixè aspiciat oculus, quod illicitè concupiscat animus: vt noster auditus sit purus, & discretus, ea, quæ superflua sunt, & vana, respuens; ea, quæ Dei sunt, gratanter suscipiens: vt sermo noster sit sale conditus, otiosa & nocua detestans, bona & vtilia commendans: vt sit in corde munditia; in vultu pudicitia; in incessu grauitas; status cum reuerentia; motus cum maturitate; habitus cum religione, quatenus vbique resplendeat sanctitas, supereminceat honestas, seruetur humilitas. Hæc ille.] Qui hæc exteriùs præstiterit, & oculis se aspicientium obtulerit, non poterit non dignus reuerentia censeri. Illum sanè magni reputabunt, quem modestiæ vestibus ornatum aspexerint.

Gene. 27. 27.

Isaac, vt sensit Iacob filij sui vestimentorum fragrantiam, benedixit ei,]

D & omnes similiter benedicunt, & bona imprecantur humili, cùm vestimentorum eius fragrantiam, id est, modestiam, virtutum odorem, cordis odoratu persenserint.

Cant. 4. 11.

Odor vestimentorum tuorum, inquit sponsus sponsam alloquens, sicut odor thuris,] nam hic bonus modestiæ odor, virtutes animæ non ad gloriam hominum captandam, sed ad Deum honore afficiendum, in opus prodire demonstrat.

Gen. 37. 34.

Iacob quoque fleuit, & ingemuit, cùm vidit scissam tunicam Ioseph filij sui: sicque, quisque zelum Dei habens, tristitia conficitur, cùm operimentum virtutum, nempe modestiam scissam ac contemptam esse considerat.

E Humiles ergo, in incessu, & in reliquis omnibus se modestiæ & pudoris amatorem exhibeat. Atque huius virtutis regulas, quæ humilitatis est casta progenies, ex iis, quæ superiùs dicta sunt, sine vlla difficultate cognoscet: minutiora verò, sed non ob id contemptui habenda, ex ore Dorothei in rebus spiritualibus peritissimi, cuius verba, licèt longiora, subiiciemus, addiscet.

Lib. 3. p. 2. ... c. 3. Doroth. doctrina 24.

Hæc est, inquit, modesta & grata Deo compositio. Primùm, non circumferre

A huc & illuc oculos, sed quæ ante te sunt, solùm intueri, neque vana & otiosa loqui, sed tantùm necessaria. Vestibus ita modicis vti, quæ ad corporis necessitatem sint; & cibis, qui corpus consolident, non gulam prouocent. Nihil discernere; de omnibus indifferenter degustare. Non cibos hus, vt viles, reiicere, illos, vt delicatos eligere, seque his ad vomitum ingurgitare, maior quacumque virtute discretio est. Vino ne vtare extra symbolum, vel infirmitatis, aut imbecillitatis gratia. Ne interrumpas sermonem, altero loquente, neque vt rudis & indoctus respondeas, sed vt sapiens. Stabilis & firmus sis, & vbicumque locorum fueris, ministrum & seruum te puta fratrum tuorum. Ne denudaueris, præsente aliquo, vllum

B membrorum tuorum, neque appropinques corpori alicuius absque manifesta & summa necessitate, aut permittas alium tibi appropinquare, absque rationabili caussâ. Fuge præsumptionem tanquam mortem. Sobrius & modestus esto. In somno ne longè fiat à te virtus, quæ tibi circumuigilat. Vbi autem cubes, nemo (si fieri potest) vel sciat, vel videat. Ne expuas, vel excrees ante aliquem. Quòd si te tussis inuaserit sedentem ad mensam, verte faciem tuam retrorsum, & cum omni modestia expue. Comede & bibe, vt decet seruos Dei. Ne extendas manum impudenter, vt capias, quod ante fratrem tuum est. Si sederit tecum hospes, inuita illum semel & iterum ad comedendum. Compositæ mensæ assideas modestè & contractè, non confusè. Nullum membrorum tuorum enuda, cùm æstuas, & cales, cùm oscitas,

C caue os tuum quispiam videat, comprimente autem te spiritum tuum, illico pertransiet. Cùm ingrederis cellam præpositi, vel amici, vel discipuli tui, caue quippiam curiosus inspicias earum rerum quæ in illa fuerint. Qui enim in his impudenter se habet, mentitur monasticum habitum, & Christum, qui habitum huiuscemodi nobis gratificatus est. Cum modestia, & sine strepitu aperi, & claude ostia vel tua, vel amici tui. Ne tumultuariè ingrediaris ad quenquam, sed priùs exteriùs pulsans, cùm vocatus fueris, ingredere. Hactenus ille.] Cuius dictis nihil addendum est, nisi quòd hic humilitatis effectus est, quasi aliorum complementum, quem qui reliquis adiunxerit, & se hac moderatione ac pudore exornauerit, erit in humilitate perfectus.

Hi sunt humilitatis gradus à Beatissimo Patriarcha Benedicto descripti, quos ob eius reuerentiam,

D nostra expositione patefecimus, & nostris desideriis complectimur. His autem transcursis, ad eam charitatem perueniemus, quæ nos faciat corde puros, Deo gratos, & in conspectu Angelorum hominúmque conspicuos. Vnde sic sanctus Pater doctrinam humilitatis concludit. Ergo his omnibus humilitatis gradibus ascensis, monachus mox ad charitatem Dei perueniet illam, quæ perfecta foras mittit timorem: per quam vniuersa, quæ priùs non sine formidine obseruabat, absque vllo labore velut naturaliter ex consuetudine incipiet custodire, non iam timore gehennæ, sed amore Christi, & consuetudine ipsa bona, & delectatione virtutum, quæ Dominus iam in operarium suum mundum à vitiis

Regul. c. 7.

E & peccatis, Spiritu sancto dignabitur demonstrare.] Eisdémque verbis nos hanc materiam claudimus, vt postquam in sequentibus breuiter media & indicia humilitatis exposuerimus, per eam, tanquam per scalam, ad perfectam charitatem peruenire oretur.

De Mediis assequendæ Humilitatis.

CAPVT XIII.

CVM Humilitas virtus sit, eadem media generalia, quæ suprà pro assequendis virtutibus data sunt, huic etiam virtuti deseruiunt. Et ex tertio huius voluminis libro petēda sunt; ne eadem (quod maximè fugimus) sæpius repetamus. Vnum tantùm hîc medium subiiciam, sine quo diligenter executioni mādato, sat scio, nemo perfectam humilitatem acquiret. Illud autem est, ô frater, vt si humilitatem cupis, humiliationem, ac tui deiectionem diligas, & in eam non rarò, sed frequenter, non incautiosè, aut tepidè, sed accuratè & B diligenter incumbas. Romam venies itinere, quod Romam ducit; & similiter, itinere humilitatis ad humilitatem accedes. Non est autem aliud iter humilitatis, nisi humiliatio & despicientia tui: vnde ab humilitate fugies, ab eáque discedes, si te ab humiliatione subtraxeris. Audi nunc quanta exaggeratione id spirituales magistri doceant. Bernardus sic ait. Humiliatio, via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi.] Et Bonauentura. Et quoniam ad humilitatem, inquit, humiliatio via est; non erubescant religiosi humilia, nec humilitatis officia facilè respuant.] C Ioannes autem Climacus, memorabili exemplo cuiusdam Abbatis sanctissimi (qui per septem integros annos pro foribus monasterij cuiusdam, obedientiæ & humilitatis ergô moratus est) aptissimè declarauit, quantum ab humiliatione pendeat humilitas. Interrogaui ego eum, inquit, cùm adhuc superesset, magnum hunc præclarum virum, quam exercitationem mens eius habuisset, cùm ad portam moraretur. Neque abscondit à me, cùm prodesse mihi cuperet, memorabilis ille ac dulcissimus pater. Initio, inquit, hoc existimabam, quòd pro peccatis meis essem venditus. Vnde cum amaritudine summa, & violentia, & sanguine prouoluebar omnium pedibus; impleueram vix annum, cùm sine mœrore iam ac tristitiâ id faciebam, mercedem à Deo tolerantiæ expectans. D Impleto autem rursus anno alio, toto affectu cordis indignum me ipsum existimare cœpi, conuersatione monasterij, Patrúmque aspectu, & contubernio, diuinorúmque participatione sacramentorum: indignum item qui in alicuius faciem intenderem. Quocirca defixis in terra luminibus, nec ab oculis discrepante animo, intrantes, atque exeuntes, vt pro me orarent, deprecabar.

Bernard. epist. 87. ad Ogerium.

Bonau. in speculo. 2 P. c. 6.

Climac.

Sanctus hic Abbas, & in vniuersum omnes iusti, per humiliationis viam humilitatem sunt assequuti. Ideóque Christus Saluator noster, qui magistrum se humilitatis & mititatis exhibuit, tantas ignominias & iniurias, tantásque aduersitates, dolores, & afflictiones elegit, vt videlicet doceret nos, humilitatem, non aliter quàm nostri contemptu, & deiectione: & E mansuetudinem, non alio modo quàm aduersitatum & dolorum perpessione cōqui. Si ergo cupis ad humilitatis celsitudinem peruenire, hæc est via, qua ad hanc tutissimam arcem ascendes. Humilitatem à Domino omnium bonorum, sed maximè humilitatis magistro, & satore, crebris orationibus, & gemitibus, atque suspiriis, nec non & matris Dei, ac humilium, Mariæ omniumque sanctorum, impetratione conquires. Deinde desideria huius virtutis in te augere quotidie ac promouere curabis, propositâ ante oculos humilitatis pulchritudine, ac multiplicibus bonis huius vitæ, & ineffabilibus præmiis futuræ, quæ in humiles conferuntur. Postmodum scientiam notitiæ tui probè addiscere, atque comparare studebis; ita scilicet, vt vilitatem tuam, ac infirmitatem bene calleas, & quàm nihil possis sine Deo, tum in actionibus naturalibus, tum in moralibus, tum etiam in supernaturalibus, non tam cognoscas, quàm sentias, & quasi manibus tractes. Assuescásque, te ipsum, vt saccum stercoris; abyssum infirmitatis, & fontem peccatorum, ad quæ propensus es, ac omnis iniquitatis, aspicere. Non quia naturâ malus sis, absit; sed quia natura tua per originale peccatum corrupta, in peccatum & inobedientiam inclinat. Rursus assiduo B actuum interiorum studio te ipsum quotidie, non semel, aut iterum, sed multoties vilipendes, te minimum omnium cogitabis: reliquos, vt maiores & meliores, suspicies, & te indignum luce & vitâ, & communibus beneficiis, corde fateberis. Tandem humiliationem exteriorem, quantum status conditio permiserit, discretióque dictauerit, valde familiarem habebis. Dona, & talenta tibi data (si oppositum necessarium non sit) libenter abscondes: defectus & ineptitudines aperies: honores & plausus hominum fugies, omnem extremitatem concupisces, in abiectis ministeriis sponte te ingeres, & fratribus inseruire, & pedibus eorum prouolui ac conculcari, magnum duces. Ac breuiter omnem deiectionem ac vilipensionem tui; omnem absconsionem & obliuionem, & omnem contemptum tibi diliges. C

Hæc tibi appetenda & suscipienda sunt, non propter seipsa, sed pro domandâ superbia tua, & pro fine virtutis, quem efficiunt. Si enim medicamenta amarissima suscipis, vt salutem carnis recuperes: quid multum, si hæc amara medicamina consecteris, vt humilitatem & animæ salutem consequaris? His igitur humiliationis propriæ, & vilipensionis studiis humilitatem, Deo cooperante, obtinebis: ex humilitate ad cumulū aliarum virtutum peruenies: ex aliis virtutibus, ad fastigium charitatis ascendes, & ex charitate gloriam humilibus præparatam obtinebis. Quia scriptum est: Veni, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris, & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.] Si D humiliatio hæc cinis est, & puluis contemptui habendus, scito quia missus est Christus, vt daret gloriæ coronam pro cinere. Si tristis res est abscondi, & occultari: ille venit, vt daret oleum gaudij, & deuotionis pro luctu. Si abominanda res videtur pedibus aliorum proculcari: ille apparuit, vt daret pallium æternæ laudis pro spiritu mœroris. Hi, qui sic suos spiritus cohibent, & elationi resistunt, sunt fortes, & constantes in iustitia, qui vocantur plantatio Domini, vt ipsum in hac vita suis sanctissimis moribus glorificent, & postmodum pro rectè gestis gloriam semper duraturam accipiant.

Isaia 61. 3.

De Humilitatis Indiciis.

CAPVT XIV.

Noieta generalia Virtutum suprà descripta, ad hanc virtutem applicata, sunt etiam indicia humilitatis, ex quibus quisque quantum in humilitate profecerit, deprehendet. Sed Patres aliqua signa specialia humilitatis tradunt, quæ ad ple-

nitudinem huius doctrinæ breuiter ac succinctè prælibanda sunt. Augustinus duo signa tradit. Nam quodam loco inquit: Quid est esse humilem? Nolle laudari. Et rursus: Humilitas sic scripturis sanctâ probatur infantia. Hæc est sancta simplicitas, verbis & moribus exhibita. Bernardus, vnum. Magna profectò & rara virtus est, ait, vt magna licèt operantem, magnum te nescias, &c, manifestam omnibus, tuam te solùm latere sanctitatem.] Chrysostomus aliud: Humilis euadit, qui humana contemnit, qui suæ conditutionis initia considerat. Gregorius tria. Primum, si bona sibi data aut non agnoscat, aut certè aliena esse sciat, & eorum diuulgationem metuat. Secundum, si libenter obediat, & aliorum imperio se submittat. Tertium, si se corrigentem patienter audiat, & grato animo correptionem subeat.

August.

Bern. ser. 13. in Cant.

Chrysost. hom. 1. in 1. ad Corinth. Greg. 20. mor. c. 21. & 14

Ioannes Cassianus decem signa humilitatis in medium profert, quibus breuiter omnem doctrinam postea à sancto Benedicto traditam mirabili ratione complectitur. Humilitas, inquit, his indiciis comprobatur. Primò, si mortificatas in se habeat omnes voluntates. Secundò, si non solùm actuum suorum, verumetiam cogitationum, nihil suum celauerit seniorem. Tertiò, si nihil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet. Quartò, si in omnibus seruet obedientiam, mansuetudinem, & patientiæ constantiam. Quintò, si non solùm iniuriam inferat nulli, sed nec ab alio quidem sibimet irrogatam doleat, atque tristetur. Sextò, si nihil agat, nihil præsumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, si omni vilitate contentus sit, & ad omnia se, quæ sibi præbentur, velut operarium malum, iudicarit indignum. Octauò, si semetipsum cunctis inferiorem, non superficie pronunciet labiorum, sed intimo cordis credat affectu. Nonò, si linguam cohibeat, vel non sit clamosus in voce. Decimò, si non sit facilis, ac promptus in risu. Talibus namque indiciis, & his similibus, humilitas vera dignoscitur.]

Cassia. is. 4. c. 39.

Chrysostomus iterum indicium humilitatis putat, si se ipsum quisque cognoscat. Cognitionémque sui ab homine habendam quasi duodecim punctis mirè complectitur. Nam verba faciens de sancto Dauide, hæc inquit: Attenditis hominem gratia plenum, & ideo non esse ingratum? Videtis quomodo agnoscit se quis fuerit, quis est, & quid erit? Ibi est ergo plenitudo gratiæ, vt se in omnibus vnusquisque agnoscat. Primò, quia mortalis est. Secundò, quia casibus vita humana plena est. Tertiò, quia tribulationes & dolores in sæculo inuenit. Quartò, vt sciat, quia patientia pauperum non peribit in æternum. Quintò, vt notet, quia perseuerantia perducit ad Deum. Sextò, vt intendat, quia quanto magnus est, humiliatus si fuerit, & humilitatis vias tenuerit, inuenies gratiam in conspectu Dei. Septimò, quia nó est sine peccato, nec infans vnius diei natus super terram. Octauò, quia contra insidias diaboli oportet semper orare, & non deficere. Nonò, vt in oratione non captiuemur terrena cogitatione. Decimò, vt in spe non deficiamus. Vndecimò, vt contemplemur delectationem Domini, & protectionem speremus diuinitatis. Duodecimò, quia non tacebimus trino illo clamore, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, sine cessatione. In his omnibus qui se agnoscit, vt in capite posuimus, viam tenet humilitatis. Nam omnes Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Eremitæ, in monasteriis constituti, Clerici, & Episcopi, has tenuerunt semitas, in quibus potuerunt ad Deum peruenire. Hæc ille.]

Chrysost. hom. in illud 2. Reg. 7. Quis sum ego. Tom. 1. ad fin.

Luca 18.

A Trithemius Abbas, vsque ad triginta, hæc humilitatis signa protraxit, quæ nunc breuiter pro legentium vtilitate contrahemus. I. Si iustus se omnibus inferiorem & viliorem agnoscat. II. Si omni tempore negligentias suas coram Deo & hominibus fateatur. III. Si bona opera occultare desideret, & suum profectum abscondat. IV. Si sua mala considerer, & quæ bona alij fecerint, manifestet. V. Si aliorum defectus taceat, & cùm ratione officij tenetur, eos in lenitate spiritus corrigat. VI. Si se ad increpandum non facilem, sed tardum, non ex pusillanimitate, sed ex propriæ vilitatis cognitione, reperiat. VII. Si correptiones & emendationes pro culpis & negligentiis libenter suscipiat. VIII. Si correptus culpam non defendat, non neget, non palliet, non excuset, non murmuret, & accusatus, se

Trithem. lib. 1. ser. ad monachos. serm. 3.

B sine causâ accusari non clamet. IX. Si sit in voce dulcis, mitis, modestus, & non clamosus. X. Si quæ de proximis audit, in meliorem partem interpretetur. XI. Si neminem, quantumuis peccatorem, despiciat. XII. Si laudari non appetat, &c, cùm laudatur, ingemiscens erubescat. XIII. Si laudes, & fauores in veritate contemnat, & ab his, qui eum laudant, & magni faciunt, se subtrahat. XIV. Si ea detractionibus, & correptionibus, quas patitur, gaudium concipiat, in diuino amore efferat, & se tanquam reum, ex culpæ consideratione compungat. XV. Si correptus non recalcitret, nec crimina manifestissima corripientis obiiciat, sed silentium seruet.

C Pergit hic venerabilis Abbas alia quindecim signa Humilitatis edicere. XVI. est. Namque humilis cuncta mundi huius solatia deserit, & nullas mortalium amicitias requirit. XVII. Non se distrahit ad multa, & hominum auxilia ad ascendendum non exquirens, in sua mediocritate consistit. XVIII. Tribulatis ex corde compatitur, aliorum defectus patienter tolerat, & pro delinquentibus orat. XIX. Nulli Dei beneficia inuidet; dona omnibus imprecatur, & cupit; & de fratrum profectu congaudet. XX. Multitudinem suorum peccatorum in cordis contritione in memoriam reuocat, & se omni Dei beneficio indignum putat. XXI. Humilis suum iudicium, & voluntatem abnegat, & aliorum iudicio & voluntati submittit. XXII. Vestes nouas, pulchras, pretiosas despicit; & indumenta vilia, &

D ab aliis proiecta sibi dari concupiscit. XXIII. Est obsequiis aliorum deditus, & seruitiis abiectissimis domus addictus. XXIV. Viliora ministeria, quæ alij refugiunt, & abominantur, facere delectatur. XXV. In congregatione sedem viliorem & posteriorem quærit, & nec æqualibus, nec inferioribus se præfert. XXVI. Humilis, etiam doctus & eruditus, propter Dei amorem, suam scientiam & peritiam abscondit. XXVII. Silentium diligit, & ne offendat in sermone, aut lingua labatur, loqui paucissima consueuit. XXVIII. Risum immoderatum, & omnes inordinatos cachinnantium gestus euitat. XXIX. Dominum timet, & ob timorem eius omne peccatum declinare decernit. XXX.

E Obedientiæ & subiectionis amator efficitur, & in his omnibus, quæ proposita sunt, mentis stabilitate firmatur.

Hæc sunt sanctæ humilitatis indicia à Patribus assignata; ex quibus eius tum natura tum pulchritudo cognoscitur, & facies nostra rubore suffunditur, qui ista dicimus, ista scribimus, ista mente voluimus, & quàm longissimè à vera humilitate distamus. Quæ cùm non in lingua, nec in ieiuna notitia, sed in appetitione & actione resideat, non illis se communicat,

nicat, qui de ipsa multa loquuntur, sed qui secundùm præscriptum illius, mundum, ac se ipsos contemnunt, & Christi vitam imitantur. Iam ergo receptui canamus, iam tandem taceamus, & quæ aliis ex bona (vt credo) intentione tradidimus, opere præstare curemus. Hæc virtus est, vt Chrysostomus inquit, quæ charitatem acquirit, pacem inuenit, & A sereno corde totum intendit. Si ad charitatis perfectionem aspiramus, si pacem quærimus, si totum (& Deus est) ex medullis cordis intendimus, viam humilitatis, per quam itur ad Deum, gressibus velocissimis ambulemus. Quam præstet nobis Dominus per infinitas miserationes suas. Amen.

ORATIO
AD POSTVLANDAM HVMILITATEM.

DOMINE *Deus meus, paruulorum sublimitas, & humilium celsitudo, qui vnigenitum Filium tuum velamento nostræ carnis indutum in Humilitatis Magistrum dedisti: eúmque humilem in mundum ingredi, humilem in mundo conuersari, & humilem à mundo exire voluisti: respice, obsecro, ad desideria nostra, & miserere gemituum infirmitatis nostræ, virtutémque Humilitatis nobis tribue, vt eum Redemptorem nostrum, quem professione sequimur, conuersatione imitemur; & tibi, qui gloria nostra es, eius vestigiis inhærendo, placeamus. Immitte in corda, quæ creasti, & ex æternitate dilexisti, veram, & claram notitiam nostri, desideria contemptus, & vilipensionis excita, ad ascendendos huius scalæ cœlestis gradus robora, & fructus Humilitatis in manibus nostris ostende. Da pacem Domine, da pacem nobis, quam in verissima huius sæculi, & nostri despicientia, & in tui amore collocatam intuemur. In animabus nostris hoc stabilissimum fundamentum structuræ spiritualis iniicito: vt dum illi (te donante) Virtutum lapides superponimus, & feruentissima charitate contegimus, templum in nobis, quod tu, ô Deus meus, semper inhabites, extruamus.* AMEN.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE TRIPLICI SEMINARIO VIRTVTVM, SIVE DE TRIBVS VIRTVTIBVS RELIGIOSIS, PAVPERTATE, CASTITATE, ET OBEDIENTIA.

LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM.

GADVM, stemus promissis, & postquam fundamentum virtutum, nempe humilitas, iactum est, triplex nunc earumdem seminarium commōstretur, vnde perfectionis studiosus, veluti ex triplici lapidicina politos lapides multarum virtutum ad sui operis molitionem extrahat, vel tanquam ex fontibus riuulós aquarum salutarium deducat. Nos enim, in libri præcedentis initio, seruulo pauperculo comparauimus, qui domino suo, domum ædificare cupienti, locum ædificationi aptum ostendat, & vbi sint lapidicinæ, pro lapidibus extrahendis, edicat. Iámque dominis nostris, idest viris iustis, perfectionem sitientibus, locum aptissimum, extra quem nullus est alius, ad extruendam arcem perfectionis, nimirum humilitatem, quasi digito demonstrauimus: nunc eisdem tria quasi virtutum seminaria pro excidendis his spiritualibus lapidibus aperiamus. Hæc autem sunt tres præcipuæ virtutes, Paupertas, Castitas, & Obedientia, quas omnes viri spirituales pro suo modulo, aut sui status conditione sectantur, sed præcipuè religiosi, quia se voto ad eas custodiendas obstringunt, in non mediocri perfectione habere tenentur. His pretiosissimis gemmis Christus Pontifex noster, ac caput, seu princeps cunctorum religiosorum effulsit, vt Paulus testatus est, dicens: Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus.] Quibus verbis & finem status nostri, & præmium eius, & tria substantialia vota, quibus continetur, adumbrat. Christus Pastor noster fuit sanctus, & exemplar sanctitatis, &, vt inquit Ambrosius, in omni bonitate præcipuus. Hic autem est finis, cuius causa à mundo discedimus, vt per veram & omnimodam (quantum potest humana fragilitas) imitationem eius, sancti & perfecti simus. Fuit Ille innocens, qui nulli, verbo aut opere, iniuriam intulit, qui potuit sine vlla arrogantia dicere: Quis ex vobis arguet me de

Hebr. 7. 26.

Ambros. ibid.

Io. 8. 46.

A peccato?] & multò meliùs quàm Samuel se aduersariis iudicandum, aut examinandum obiicere. Hic munere gubernatoris perfunctus, dixit ad populum: Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrùm bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituámque vobis.] Quanto meliùs Redemptor noster id diceret, qui non tantùm à nobis nihil abstulit, sed sua ac se ipsum nobis contulit, & cùm diues esset, pauper pro nobis factus, nihil possidere sustinuit? Ita & nos per custodiam paupertatis innocentes esse co-B nemur, vt dum omnia relinquimus, & desideria rerum huius sæculi à cordibus nostris abscindimus, nulli iniuriam inferamus. Fuit ille impollutus tanquam Virgo, & Virginis Filius, & virginum sponsus, & omnis puritatis hominum & angelorum, fons & origo, qui carnem induit, non quidem vt se carnis illecebris inquinaret, sed vt carnem nostram mundaret, & castam ac puram redderet. Ipse sponsus est Ecclesiæ, quam spiritu sibi copulans, non ad corruptelam, sed ad augmentum integritatis adiunxit. Quare huius coniugij sacri auspex, vel pronubus, ait: Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo.] Huic viro nostro nos impollutos, in-C taminatósque seruamus, cùm virtutem castitatis voto complectimur, & corpus nostrum ab omni carnis sorde custodimus. Fuit ille segregatus à peccatoribus. A quibus peccatoribus? Ab illis certè primis peccatorum principibus, Adam & Eua, qui per inobedientiam à Deo desciuerunt, & sanctissima eius præcepta violarunt. Horum hic Dominus peccata damnauit, & personas absoluit. Nam [factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis,] deleuit chirographum decreti, quod erat contrarium nobis,] & Patri suo nos reddidit gratiores. D Eum autem sequimur, cùm per obedientiam, quam voto quoque sumus polliciti, ab illis primis peccatoribus separamur, & transgressionem omnem eorum quæ iussa sunt nobis, abiicimus. Ille tandem, qui fuit innocens, impollutus, & segregatus à peccatoribus, & planè sanctus ac purus, excelsior cœlis factus est, & vniuersis Sanctis, Angelisque, in im-

1. Reg. 12. 3.

2. Corin. 11. 2.

Philipp. 2. 8.

Coloss. 2. 14.

mensum

mensum præpositus; vt sciamus quòd illi, qui per paupertatem fuerint innocentes, per castitatem impolluti, per obedientiam, à peccatoribus segregati, & per finem, ad quem hæ virtutes tendunt, nimirum per Charitatem, Sancti, atque perfecti, ad magnam gloriæ celsitudinem in cœlis ascendent.

Meritò autem his tribus virtutibus insignitus magnum & copiosum in cœlis præmium expectat: quoniam hæ sunt aliarum virtutum seminaria, & beata sanctæ perfectionis exordia. Sed quonam pacto sunt aliarum seminaria virtutum? Multis quidem modis. Primò, quoniam impedimenta virtutum remouent, vt Thomas Aquinas ait, & obstacula perfectionis abscindunt. Nam quænam sunt omnium virtutum impedimenta, ac perfectionis obstacula? Noone illa magna & terribilia, quæ Ioannes Apostolus verbis paucissimis comprehendit: Quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ?] At Paupertas tollit concupiscentiam oculorum, & desideria opum, ac rerum sensibilium, quas oculis videmus, & eorde concupiscimus. Castitas tollit concupiscentiam carnis, & appetitum comprimit voluptatum, in quas caro nostra, nisi loris continentiæ teneatur, quasi bestia indomita fertur. Obedientia remouet superbiam vitæ, & ambitionem dominandi, cùm homo propter Deum prælato subiicitur. His autem impedimentis sublatis, facile est omnes virtutes morales, quæ aduersùs istos hostes pugnant, accersere, & in mentem introducere. Deinde triplex hæc virtus, est aliarum initium, quatenus nos huius sæculi solicitudinibus liberat, quæ non sinont nos actibus virtutum intendere. Volo vos, inquit Paulus, sine solicitudine esse.] Et id cuius rei gratia? Non alterius certè, vt ipse statim subdit, nisi vt soliciti simus eorum quæ Domini sunt. Nimia enim rerum huius sæculi cura abiicienda est, vt nos rerum diuinarum cura solicitet. His verò sæculi solicitudinibus tres prædictæ virtutes vehementer obsistunt. Cura nos rerum exteriorum, & possessio bonorum temporalium, inquietat? Sed hanc Paupertas potenter abiicit, quoniam non pungent nos, quæ iam pro nihilo duximus, & illis renunciantes non possidemus. Solicitudo vxoris, & filiorum alendorum turbat? Sed Castitas hac perturbatione nos eximit, quia vxorem filiósque non habens, eorum minimè sustentatione turbatur. Dispositio propriarum actionum nos distrahit, & à desiderio virtutis auertit? Sed Obedientia aditum huic distractioni præcludit, quoniam non nos, sed alius, quem in superiorem elegimus, actiones nostras dirigit, & de eis, ac de nobis vtiliter sapienterque disponit. His autem solicitudinibus à mandatis, quæ omnem mentem exhauriunt, liberaerit, vt possit virtutum actibus, ac omni perfectioni vacare.

Tres quoque prædictæ virtutes nos gratissimum Deo holocaustum efficiunt. Holocaustum quippe, illud sacrificij genus est, quo quidquid est rei, Deo consecratur, & totum in honorem diuinæ maiestatis offertur. At hæ virtutes Deo nos totos, & omnia, quæ habemus, consecrant, & quasi igne charitatis inflammant. Quid habet homo? An bona exteriora & temporalia? Hæc Paupertas abiicit, & abiicienda in odorem suauitatis absumit. An corpus, & voluptates eius? Sed hæc virtus Castitatis accen-

A dit. An animam, & iudicium, & voluntatem? Sed hæc omnia Obedientia Deo subdit. Quare hoc est discrimen inter iustos, qui diuitias, vxorem, ac propriam voluntatem retinent. & iustos, qui his omnibus ob amorem vitæ æternæ renuntiant, quòd illi sacrificium tantùm Deo offerunt, hi verò aliquid amplius, nempe holocaustum, offerre non desiuunt. Idque apertè Gregorius testatus est, in hunc modum scribens: Sunt quidam, qui adhuc mente in hoc mundo retinentur, & tamen ex possessis rebus subsidia egentibus ministrant, oppressos defendere festinant. Isti, in bonis quæ faciunt, sacrificium offerunt: quia, & aliquid de actione sua Deo immolant, & aliquid sibimetipsis reseruant. Et sunt

B quidam, qui nihil sibimetipsis reseruant, sed sensum, linguam, vitam, atque substantiam, quam perceperunt, omnipotenti Domino immolant. Quid isti nisi holocaustum offerunt, immo magis holocaustum fiunt? Israëliticus etenim populus primum sacrificium in Ægypto obtulit, secundum verò in eremo. Qui itaque adhuc mentem habet in sæculo, sed boni iam aliquid operatur, Deo sacrificium obtulit in Ægypto. Qui verò præsens sæculum deserit, & agit bona, quæ valet, quasi Ægypto derelicta, sacrificium præbet in eremo; quia repulso strepitu desideriorum carnalium, mentis suæ quiete atque solitudine Deo immolat quidquid operatur. Quamuis ergo, sicut dictum est, sacrificium sit etiam holo-

C caustum, maius tamen est holocaustum sacrificio, quia mente, quæ huius mundi delectatione non premitur, totum in omnipotentis Dei sacrificio incenditur, quod habetur. Hæc ille.] Si itaque iustus, mundum relinquens, gratissimum Deo holocaustum efficitur, virtutibus his, quibus mondus, & quidquid est in illo, deseritur, mirificè ad omnes virtutes acquirendas præparatur. Virtutum namque omnium exercitatio nos nostráque Deo consecrat, & quasi holocaustum pinguissimum, in honorem diuini numinis concremat. Si autem hæc, quæ dicta sunt, attentè fuerimus contemplati, manifestè apparebit, virtutes vniuersas ex hac triplici virtute, quasi

D ex triplici fonte, manare. Qui enim per Paupertatem bona temporalia deserit, & desiderium eorum è corde reuellit, eo ipso illorum gratia nolli proximo iniuriam irrogat, & ideo iustus est. Qui per Castitatem voluptates spernit, sensus comprimit, & ventri imperat, ne prauos in carne motus excitet, & cogitationes minùs pudicas ingerat, temperans est. Qui per Obedientiam suam voluntatem, fontem malorum abiicit, & suo iudicio non fidit, & prælatis sibi datis à Deo in rebus agendis credit, prudentissimus est. Qui demum impedimentis, quæ aduersùs has virtutes insurgunt, obsistit, fortis est. Ergo tres istæ virtutes ita morales reliquas conexas habent, vt ab illis nequeant separari.

E Quid quòd & ad virtutes Theologicas quodammodo suam potestatem extendunt, non tantùm vt earum signa, sed vt fortissima augmenti ipsarum adiumenta? Bona terrena propter cœlestia bona relinquere, signum est magnæ fidei; & qui id præstat, sine arrogantia, Iacobi Apostoli dictum vsurpat: Et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.] Carnis voluptates propter delicias futuras animæ, & corpori iam immortalitate donato paratas despicere, signum est magnæ spei: dicitque qui est huiusmodi, non tam verbo, quàm opere:

Marginalia (left): D. Thom. 2.2.q.186 ar 7. corpore. — 1. Ioan. 2. 16. — 1. Cor. 7. 32.

Marginalia (right): Gregorius Hom. 10. in Ezechielem. — Iac. 2. 18.

Propter

Pſ. 16. 4. Propter verba labiorum tuorum] vel pacis tuæ, quam ſcilicet nobis promiſiſti (vt interpretatus eſt Auguſtinus) vel propter verba Prophetarum tuorum, quibus nobis æterna pollicitus es, [ego cuſtodiui vias duras.] Voluntatem propriam iudiciúmque pro intelligenda & explenda diuina voluntate, protерere, ſignum eſt magnæ charitatis: nam, qui id facit, ſæpe in corde ſuo illa verba veri amatoris inculcat: *Pſal. 142. 8. 9.* Notam fac mihi viam, in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam. Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.] Similiter Paupertas bona, mentem diſtrahentia relinquens, eam ad conſiderationem rerum fidei applicat, & ita fidem roborat. Caſtitas corpus in arcto conſtituens, vt anguſtiam ſuam ferre valeat, ſpem confirmat. Obedientia ſolam diuinam voluntatem in iuſſis prælatorum intuens, charitatem inflammat. Si autem magis ſubtiliùs quàm vtiliùs addubites, quanam ratione Paupertas & Caſtitas, quæ partes ſunt, & quaſi filiæ Temperantiæ, & Obedientia, quæ pars eſt Iuſtitiæ, poſſint his virtutibus, à quibus oriuntur, & cæteris omnibus originem dare: Dicam tibi, quia ſæpe mater filiam præeuntem ſequitur, & domina ancillæ veſtigia conſectatur: reginámque non tantùm ancillæ retro comitantur, ſed & duces ac magiſtratus præcedunt. Sic Paupertas, Caſtitas, & Obedientia, Charitatem dominam ac reginam præeunt, & reliquis virtutibus Charitatis ancillis, quaſi viam, qua turò gratur, oſtendunt.

Vt autem Patres huic ſententiæ aſtipulentur, qua dicimus, Paupertatem, Caſtitatem, & Obedientiam, eſſe quaſi ſeminaria virtutum, eis nomina imponunt, & eas titulis inſigniunt, quæ huic prærogatiuæ ipſarum explicandæ deſeruiunt. De Paupertate hæc dicit Ambroſius: *Ambr. ad c. 6. Lucæ.* Ordine prima eſt, & parens quædam, generatióque virtutum: quia qui contempſerit ſæcularia, ipſe merebitur ſempiterna: nec poteſt quiſquam meritū regni cœleſtis adipiſci, qui mundi cupiditate poſſeſſus, emergendi non habet facultatem. Et Theophylactus: *Theophy. Luca. 15.* Præſcripſit ei (ſcilicet adoleſcenti) Dominus Paupertatem caput omnium virtutum. Et Haymo: *Haymo. Matthæi 5.* Et quæ virtus talem inter reliquas beatitudines tenere debet principatum, niſi ſpontanea Paupertas? Ea ipſa enim cæteræ virtutes exordium quoddam & originem ſumunt. Sicut denique ex vna radice arboris, multi rami & folia prodeunt; ſic ex ſpontanea Paupertate, multæ virtutes generantur. Qui enim ſpontaneam amat Paupertatem, erit miſericors per largitatem, & non tenax per auaritiam. Erit conſequenter & mitis, quia diuitias non quærit per iactantiam, qui Paupertatem diligit cum humilitate. Erit & pacificus, quia non erit occaſio rixandi vbi non eſt voluntas acquirendi. Habebit etiam & cordis munditiam, quia ſicut illi qui diuitias diligunt, turbulenti ſunt animo; ita, qui ſpontaneam Paupertatem amant, ſoliciti ſunt, quæ Dei ſunt, quomodo placeant Deo.] Paupertas eſt humilitatis occaſio, quia ſicut diuites de rerum temporalium abundantia ſuperbiunt; ita pauperes ex penuria, quam ſuſtinent, ſe deiiciunt. Eſt Caſtitatis fomentum, quia ſubtrahit nimium cibum, & potum, & mollia veſtimenta, quæ luxuriæ atque impudicitiæ aſſidere noſcuntur. Eſt obedientiæ baſis, quia animus paupertate, & humilitate decoratus, pluris æſtimat ſecurè prælatis obedire, quàm periculoſè ſubditis imperare. Denique nulla eſt virtus, quæ paupertati non ſe libenter adiungat, cùm per eam animum A expeditum ad quaſque ſtudioſas actiones exercendas inueniat.

Caſtitatem verò horto comparauit Ambroſius, vt quemadmodum in horto plurimi fructus floréſque naſcuntur; ita in animo Caſtitatis amatore virtutes tamquam fructus ſuauiſſimi generentur. Huius ſancti Doctoris verba ſunt: *Amb. l. 1. de Virginit. poſt med.* Amat Chriſtus generari in hortis, in quibus eum, Suſanna, dum deambularet, inuenit, mori potiùs quam violari parata. Qui ſint autem horti, ipſe demonſtrat, dicens: *Cant. 4. 12.* Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus:] eo quòd in hortis huiuſmodi impreſſa ſignaculis imagine Dei, ſynceri fontis vnda reſplendeat, ne voluτabris ſpiritualium beſtiarum, ſparſo cœno fluenta turbentur. Hinc ille B murali ſepius ſpiritu, pudor clauditur, ne pateat ad rapinam. Itaque ſicut hortus furibus inacceſſus, vitem redolet, flagrat oleam, roſam renidet, vt in vite religio, in olea pax, in roſa pudor ſacratæ virginitatis inoleſcat. Et de eadem virtute Philo ait: *Philo. de vita contemplatiua.* Temperantiæ tamquam fundamento in anima iacto virtutes cæteras (fideles) ſuperſtruunt. Et Ioſeph caſtiſſimo Patriarchæ nomen augmenti inditum eſt, quòd ex Caſtitate non ſolùm ſit opibus, & poteſtate auctus, vt ait Ephræm, ſed, & multiplici virtute ditatus. *Gen. 49. 22.* Filius accreſcens Ioſeph, dictum eſt ei, filius accreſcens, & decorus aſpectu.] *Ephra. de recta viuēdi rat. 3. 48.* ille qui fuit corpore quidem pulcher, ſed multo magis Caſtitatis ſplendore decorus, bis filius accreſcens, vel auctus appel- *Gen. 49. 22.* C latur, quoniam illum Caſtitas vſque ad ſuſtinentiam carceris, & infamiæ, & mille periculorum, amata, ad Ægypti principatum extulit: ecce vnum augmentum: & altero potiori, vſque ad multarum virtutum poſſeſſionem, ſublimauit. Ex amore enim Caſtitatis ad contemptum ſæculi, ad inuictam animi fortitudinem, ad ſuſtinentiam perſecutionum, ad firmam ſpem in Deum, & ad alias virtutes vſque proceſſit, vt notum ſit vniuerſis, hortum Caſtitatis ita in corde iuſti fuiſſe plantatum, vt non tantùm lilia pudoris, & honeſtatis candida ferat, ſed & roſas, & violas, & multiplices flores aliarum virtutum emittat.

De obedientia denique hæc ait Gregorius. *Greg. 81. mor. c. 10* Sola namque virtus eſt Obedientia, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertáſque cuſtodit. Vnde & primus homo, præceptum, quod ſeruaret, accepit, cui ſe ſi D vellet Obediens ſubdere, ad æternam beatitudinem ſine labore perueniret. Et Auguſtinus loquens de ligno ſcientiæ boni & mali: *Aug. li. 6. c. aduerſarium legu. & Pr. cap. 14.* Hæc dignoſcentia, ait; non eſt beati hominis ſapientia, ſed miſeri experientia; vnde lignum nomen accepit, à cuius cibo eſt homo prohibitus: vt obedientia commendaretur, quæ maxima eſt virtus: &, vt ſic dixerim, omnium origo matérque virtutum, in ea natura, cui ſic datum eſt arbitrium liberæ voluntatis, vt eam tamen neceſſe ſit viuere ſub poteſtate melioris. *Tob. 6.* Hæc, & alia ſimilia, quæ paſſim inueniuntur apud ſacros authores, ſatis indicant tres iſtas virtutes, eſſe quaſi aliarum fontes, ex quibus virtutes reliquæ aliquo modo promanant. Nam donis Paupertatis, Caſtitatis, & E ſubiectionis exculius, impedimentis aliarum virtutum ſolutus eſt, & ad earum actus mirum in modum paratus, & quaſi optimis inſtrumentis ad eas adipiſcendas inſtructus. Nunc ergo ad vtilitatem ſpiritualium virorum in his tribus virtutibus exponendis nonnihil laboremus, ex quo & illis fortè aliqua vtilitas, & nobis ſine dubio fructus non contemnendus accreſcet. Illis quidem vtilitas, quoniam ſi tyrones ſint, ſecreta iſtarum virtutum addiſcent; ſi verò iam adoleuerint ſpiritu, memoriæ gratia, quod

iam optimè nouerunt, & opere præstiterunt, aduerterent. Nobis verò fructus non tantùm quia pro Dei gloria desudamus, sed quia eum incipientibus, ex his quæ scribimus, aliquid proficiemus. Nam cùm aliud sit dicere, aut scribere, & aliud, quæ scripseris, actione complere, nos quidem hactenus dicere impolitu stylo nouimus, sed vtinam, quæ hactenus diximus, & dicemus, in opus proferre discamus. Est autem in hoc rebus odoriferis assimilis natura virtutum, vt quemadmodum manus, si semel odores attrectauerint, fragrantia eorum imbuuntur; ita & mens, quæ meditandis scribendisque virtutibus assiduè vacat, eisdem paulatim afficitur. Dum ergo meditamur, dum scribimus, dum corrigimus, faxit Deus vt virtutibus his aliquantulum exornemur, & de nostra

A tepida vita erubescamus. Sed in hac tractatione ita procedendum est, ne opus in immensum crescat, vt in harum trium virtutum laudibus parci simus: in iis verò, quæ ad praxim pertinent, reliquum huius voluminis collocemus: nam legentium mentes, quæ hucusque in legendo perdurauerint, satis affectas video, vt non tam ad virtutes moueri, quàm ad earum gradus cognoscendos, & perfectionem sciendam, debeant incitari. Tu Domine qui me inter non pauca, nec modica impedimenta, vsque ad postremam huius voluminis partem venire tribuisti, votis meis benignus aspira, vt quod ad honorem tuum, & vtilitatem tuorum seruorum, cœptum est, tuo auxilio compleatur.

PARS PRIMA

De Paupertate.

PAVPERTAS duplex est: altera, quam nolentibus, & reluctantibus dura necessitas intulit; altera, quam volentibus, & sponte suscipientibus, desiderium perfectionis iniecit. Illa non est virtus, nec vitium, sed cum rebus medijs, aut indifferentibus computanda, quæ pro sustinentium qualitate, potest in malum, & in bonum trahi. Multis tamen occasio extitit mali, eo quòd dum necessariis egent, non ad tolerantiam, sed ad impatientem tristitiam permouentur, & dum volunt diuites fieri, ad
Prou. 30. 8. *rapinas, & fraudes, & proximorum iniurias excitantur. Vnde Salomon Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria. Ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Domini.] Hæc autem virtus est, & præcipua multis curis nos liberans, quam omnes religiosæ familiæ, vt impedimenta perfectionis remouerent, piè diligentérque seruarunt. Neque eundem illa paupertatis modum custodiunt, vt Ecclesia, cuius sunt partes,*
Bonau. in Apolog. Pauperū respō. 3 p. 1. n. 1. *in hoc etiam varietate vestita in conspectu summi regis appareat. Quædam enim, vt Bonauentura annotauit, bona, & possessiones in communi retinent, vnde earum professores sustententur, licèt nullus eorum aliquid tamquam proprium possideat. Huiusmodíque Paupertatis forma in turba discipulorum præcessit, de quibus in actibus Apostolorum scribitur: Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis*
Actor. 4. 32. *omnia communia.] Et paulo pòst: Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant*
m. 34-35. bant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.] Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat.] Aliæ verò religiosæ familiæ neque in particulari, neque in communi aliquid possident, sed ex fidelium eleemosynis se sustentant. Earúmque Paupertatis exemplar in Apostolis præcessisse com-
Matth. 10. 9. *pertum est: Nam illis dixit Dominus: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus est enim operarius cibo suo.] Et verè hæc Paupertas paucorum est perfectorum, illorum scilicet, qui tam robustam virtutem habent, vt possint ministeriis Ecclesiasticis cum sui & aliorum vtilitate seruire, & sine notabili distractione necessaria*
D. Tho. 2. 2. q. 185 art. 7. Caiet. ib. *quæritare. De quo Sanctus Thomas Aquinas, & Cardinalis Caietanus, multa verè & subtiliter disputant. An verò multitudini congruat, in qua multi essent infirmi, & non vsque ad necessitatem in perfectione fundati, aliorum iudicio relinquimus. Sed quia nos non quidem religiosas congregationes regere, sed personis earum particularibus prodesse cupimus, quibus siue in communi religio habeat, siue non habeat, eadem debet inesse Paupertas, ideo omnibus illis deinceps in hac tractatione indifferenter, & sine vlla distinctione loquemur, & huius sanctæ virtutis perfectionem illis (Deo fauente) declarabimus.*

Quid sit Religiosa Paupertas.

CAPVT I.

TRACTATIONEM hanc à definitione Paupertatis ordiamur, quæ dum eius naturam aperuerit, ipsius quoque desiderium accendet, & præstantiam explicabit. Paupertas igitur est, ob amorem Dei, & desiderium perfectionis, omnium rerum temporalium abdicatio, opere & voluntate. Idem intelligetur ex quadruplici genere Hominum, quos Haymo Alberstatensis
Haymo Matth. 5. Episcopus aptè distinxit. Quidam enim sunt nec pauperes rebus, nec spiritu, nimirum diuites superbi,
Psal. 72. 12 de quibus ait Sanctus Dauid: Ecce ipsi peccatores,

B & abundantes in sæculo, obtinuerunt diuitias:] qui facultatibus locupletati, & illis nimiè adhærentes, mête sunt superbi, & spiritu turgidi. Alij sunt Pauperes rebus, sed non spiritu: illi scilicet, qui nihil quidem possident, sed multa possidere concupiscunt: & cùm corpore & ventre sint vacui, desiderio vero, & voluntate sunt pleni. Alij sunt pauperes, non rebus sed spiritu, quorum est diuitias re ipsa possidere, sed eis corde non adhærere, nec sublime sapere, vt ait Paulus, nec in incerto diuitiarum sperare. Alij de- 1. Tim. 6. 17.
nique sunt pauperes rebus, & spiritu, qui nempe opere diuitias propter Deum, & facultates deserunt, & multo magis affectu cordis abiciunt. Hi autem sunt Ecclesiæ religiosi, quādo hoc egregiū opus voto cōfirmāt. Eorúmq; virtus vocatur Religiosa Paupertas.

Tria igitur ad veram Paupertatem requiruntur, quorum aliquod si desit, non erit, quam inuestigamus, nostro statu digna Paupertas. Primum est, vt affectu, volũtate, ac desiderio, vniuersa tẽporalia relinquamus, & hoc est in Paupertate præcipuum, cuius gratia actione res temporales abiicimus. Hoc significant illa verba Saluatoris: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.] Spiritus *Matth. 5. 3.* namque pro voluntate positus est, sicut aliis locis scripturarum non semel. vt: Soliciti seruare vnitatem spiritus, id est, concordiam voluntatũ, in vin- *Ephes. 4. 3.* culo pacis.] Et: Cui seruio in spiritu meo,] id est *Rom. 9.* animo, ac voluntate mea. Et: Virgo cogitat, quæ Do- *1. Cor. 7. 34.* mini sunt,] vt sit sancta corpore, & spiritu. Sunt B ergo spiritu pauperes, siue mendici, qui sponte, ac voluntate, aut res temporales, quas habent, abiiciunt, aut quas non habent, non appetunt, sed verè, & ex corde, contemnunt. Quique dicunt cum Paulo: Verumtamen existimo omnia detrimẽtum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Do- *Philipp. 3.* mini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.] Omnium, inquam, opum, honorum, voluptatum iacturam faciunt libenter propter eminentissimam cognitionem Iesu Christi, & propter eius imitationem, vniuersa hæc temporalia noxia iudicant, & ster- C cora vilissima arbitrantur.

Facile autem est, hunc affectum, quo omnia relinquimus, in Paupertate esse præcipuum, ex Patribus comprobare. Gregorius enim ait: Hac in re, fra- *Homil. 5. in euang.* tres charissimi, affectum debemus potiùs pensare, quàm censum. Multũ reliquit qui sibi nihil retinuit, multum reliquit, qui quamtumlibet parum, totum deseruit. Certe nos, & habita, cum amore possidemus, & ea quæ minimè habemus, ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus, & Andreas, dimisit, quando vterque etiam desideria habendi dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renuntiauit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt.

Nemo igitur etiam cùm quosdam conspicit mul- D ta reliquisse, apud semetipsum dicat: Imitari mundi huius contemptores volo; sed quod relinquam, non habeo. Multa, fratres, relinquitis, si desideriis terrenis renunciatis. Exteriora etiam nostra Domino, quamlibet parua, sufficiunt: cor namque, & non substantiam pensat. Nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et Augu- *Epist. 34. ad Paulinum.* stinus ad Paulinum scribens, sic ait; Piscatores, vocãte Domino, quòd nauiculas, & retia dimiserunt, omnia se dimisisse, & Dominum secutos esse, etiam commemorando læti sunt. Et reuera omnia contemnit, qui non solùm quantũ potuit, sed etiam quan- E tum voluit, habere contemnit. Sed in eo quod cupiebatur, oculi Dei testes sunt; in eo quod habebatur, & hominum. Et rursus alio loco de se ipso ad Hilarium scribens, sic ait: Ego, qui hæc scribo, perfectionem, de qua Dominus locutus est, quando ait diuiti adolescenti: Vade, vende omnia, quæ ha- *Mat. 19. 21.* bes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me:] vehementer adamaui, & non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuãte sic feci. Neq; enim quia diues non fui, ideo minùs mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud, quod habet, & quod optat habe- *1. Offic. lib. cap. 30.* re, dimittit. Et Ambrosius breuiter: Affectus diuitem collationem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit.

Ideo autem iste affectus omnia contemnens est in paupertate præcipuus; quoniam res temporales per se sumptæ, bonæ sunt, & eatenus noxiæ perfectioni iudicantur, quatenus animum ab amore cælestium distrahunt, & cum nimia adhæsione possidentur. Quare qui hanc adhæsionem deserit, & affectum suum erga eas moderatur, aut etiam ab eis tollit, aliquo paupertatis præmio non carebit. Ideóque veteres Patriarchæ cùm multis diuitiis affluerent, spiritu pauperes dicti sunt: quia diuitiæ corpus quidem, & amplam eorum familiam protegebant, non tamen nimio amore earum corda fœdabant. Quis enim neget, Abraham cor habuisse ab B immoderato amore rerum temporalium immune: qui (quod ad se attinuit) filium, vt Deo obediret, di- *Gen. 22. 10.* lectissimum, & suæ domus hęredem immolauit? An fortè potuit propter obedientiã Deo seruandã filium occidere, & non potuit externas facultates aspernari? Sicut ergo sacrificium Abel Deo placuit, ex eo quòd ex deuotissima, ac promptissima voluntate processit; ita sacrificium nostrum, quo ei facultates *Ibid. 4. 4.* offerimus, gratum est, quia ex ardentissimo voluntatis affectu eas à nobis separamus. Vnde affectus iste qui dimissioni rerum valorem suum tribuit, meritò sanè in hoc negotio Paupertatis primum obtinet C principatum.

Non tamen satis est religiosæ paupertati spiritu & corde temporalia relinquere, nisi secundum addamus, vt scilicet etiam re ipsa & actione deserantur: Est enim professio religiosa, vt Thomas Aquinas scitè meditatus est, totius virtutis ac perfectionis scho- *D. Thom. 22. q. 186. art. 3* la, ad quam qui accedit, vt ad perfectam Charitatem perueniat, & Deo se intellectu & affectu coniungat, debet se ab amore rerum vilium & temporalium diuellere. Hæ autem res difficillimè animo relinquuntur, si opere teneantur. Quare oportet eas actu deserere, vt possimus affectum ab illis expedire, & amorem nostrum à visco huius sæculi liberare. Quare Dominus adolescentem ad perfectionem inuitans, non tantùm ab eo petiit, vt amorem diuitiarum deponeret, sed vt actu quoque relinqueret. Si vis, in- *Mat. 19. 21.* D quit, perfectus esse, vade, vende, quæ habes, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cælo; & veni, sequere me.] Et Augustinus hanc rem tractans sapienter scripsit: Nescio quomodo cùm superflua *Aug. epist. 17. ad Paulinũ.* & terrena diliguntur, arctiùs, adepta quàm concupita, constringunt. Nam vnde tristis ille discessit, qui consiliũ vitæ æternæ consequẽdæ quærebat à Domino, cùm audisset vendenda esse omnia, & distribuenda esse pauperibus, & habendum thesaurum in cœlo, si vellet esse perfectus? Nisi quia magnas, vt Euangelium loquitur, habebat diuitias. Aliud est enim nolle incorporare quæ desunt: aliud, iam E incorporata diuellere. Illa velut cibi repudiantur: ista velut membra præscinduntur. Quanto igitur, & quàm mirabili gaudio nostris temporibus Christiana charitas conspicit per Domini euange- *Hom. 64. in Mat.* lium cum lætitia fieri, quod ex ore Domini cum tristitia diues audiuit? Sic ille.] Et ad idem Chrysostomus. Nec vnquam magna voce prædicare cessabo, accessione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis in dies adeo inflammari, vt rerum copia crescente paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori desiderio ardent, egere se magis sentiunt.] Et sanè licèt temporalia nimiè & immoderatè animo non adhærescerent, in religioso statu, ex eo autem relinquenda sunt, quoniã eorum administratio & solicitudo conseruandi & augendi, nõ parũ animũ distrahit, & à cælestibus auocat. Mens autẽ quæ pro ratione professionis suæ debet in-

giter Deo vacare, non possideat ea necesse est, quibus à cælestibus auocatur.

Ille igitur erit affectu & actione pauper, qui, & temporalibus renunciauit, & ea corde atque affectu deseruit. Nam si tantùm opere facultates reliquisti, & affectu ab eis non separasti, ineptè satis de arrepto meliuris vitæ proposito ac de Paupertatis professione gloriaris. Eris namque pauper sæculi qui diuitias possidere non potuit; non pauper Dei, qui à se diuitias, quas possidere poterat, relegauit. Erit in te paupertas non spontanea virtus, sed dura necessitas. Eris religiosi nomine indignus, qui quod sæculi amatores quærunt, diligis: non qui re vera contemptum sæculi profitetis. Eliges vbi stultè tam diuitiarum quàm paupertatis incommoda, & vtriusque bonum à te reucies. Nam incommodum paupertatis est indigentia, quam nihil possidens absque dubio sustinebis. incommodum verò bonorum temporalium, est affectus immoderatus ad illa: & hunc quoque diuitias diligens, & cupiens, indubiè suscipies. E contrà verò bonum Paupertatis est tranquillitas mentis, ipsius curarum tepellentis, quas opes ingenerant: & hanc opes & superflua desiderans, non habebis. Bonum verò diuitiarum, est earum bonus in necessitates tuas, & in pauperes, vsus: hunc verò sine facultatibus actu possessis obtinere non poteris. Redibis ergo ad mentem si duo hæc necessaria ad tuam professionem adiunxeris, & in vna Paupertate complectaris: vt scilicet temporalia bona actu deseras, & affectu ac desiderio relinquas.

His duobus, quorum vnum est, bona temporalia actu reliquisse, & alterum, affectu deposuisse, tertium adiiciendum est, vt nempe hic egregius bonorum temporalium contemptus ob propositum melioris vitæ & propter regnum cœlorum, & amorem Dei, à viro iusto suscipiatur. Nam hic est scopus, propter quem voluit Deus à nobis temporalia relinqui, vt valeamus expeditiùs ad perfectionem currere, & liberiùs ad cælestia properare. Idque indicant illa verba, quæ adolescens ad Paupertatem inuitatus audiuit: Veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo.] Vende, inquam, tua, & da pauperibus, non quidem alio fine, nisi vt meus fias discipulus, vt in meam transeas disciplinam, vt vitam meam paupertatem ac diuitiarum contemptricem, imiteris, vt me voluntate & actione sequaris. Relinque tua, vt quasi dato pretio omnium eorum, quæ possides, thesaurum in cœlo mercearis. Non tibi spes lucri temporalis illudat, quæ modica, & fallax est, sed spes lucri cœlestis, & æterni, ad temporalia abiicienda pertrahat, quæ vera & ingens est supra modum. Hunc autem esse finem propter quem debeamus paupertatem profiteri, Patres cognouerunt, atque ex Christo didicerunt. Macarius Ægyptius sic ait: Propterea Deus consulens animæ tuæ, iussit omnibus rebus renunciare, vt vel inuitus quæras opes cœlestes, & habeas ita cor tuum apud Deum: quia si volueris reuerti ad possessiones, nihil ex iis quæ in mundo sunt, reperies te possidere: & ob id (velis, nolis) cogeris mittere ad cælestia, vbi ea thesaurizasti, ac deposuisti. vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. In lege itaque præcepit Deus Mosi facere serpentem æneum, & hunc exaltatum ad summitatem ligni affigere: & quicumque à serpentibus percussi erant, spectantes serpentem æneum, sanabantur. Quod quidem non sine dispensatione fiebat: vt qui terrenis curis, idolorum cultura, voluptatibus Satanæ, & quacumque impietate detinebatur, hoc saltem modo engererentur aliquatenus ad superiora: & mortui quoad hæc inferiora, oculos attendentes ad sublimia, & rursum ab illis promouerentur ad id quod est altissimum, & ita paulatim gradientes ad sublimiorem & superiorem progeniem, cognoscerent esse quemdam altissimum supra omnem creaturam. Eadem ratione iussit te Deus pauperem fieri, & omnibus venditis largiri pauperibus, vt postmodum (etiam si velis) non queas repere super terram non possis. Itaque incipe scrutans cor tuum, disputare cum cogitationibus tuis, inquiens, cùm nihil possideamus super terram, transeamus ad cælum vbi thesaurum habemus, & ibi negotiati sumus.

Matth. 19.21.

Macar. homil. 11.

Num. 21. 8.

Antiochus sic: Qui inops est, super terram quidem versatur, conuersationem verò iam in cœlis sibi comparauit. Inopiæ enim merito cum Angelis congreditur familiariter, choro accensetur iustorum. Dum enim hæc auersatur & repudiat terrena, vel ipsa imaginatione colligit iam & contemplatur cœlestia. Non vides quanto inter se dissideant discrimine, hæc corrupta dimisisse, & possedisse incorrupta: hæc qualiacumque quæ nostra non sunt, reliquisse, & illis perfrui quæ parata sunt diligentibus Deum, quæ oculus non vidit, non auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt? Quisquis in inde istius osor est, & mammonæ, perspicuum euadit, quia hic mundi opificem diligit. Inferioribus enim transmissis præstantiora nihil obscurè expetit. Genetosæ prursus, ac Deum syncerè amantis animæ argumentum est, nihil mundi possidere velle. Qui eiusmodi est, hæres quidem Dei, cohæres autem sit Christi. Qui igitur adipisci vult margaritum illud multo pretiosissimum, præsentium bonorum omnium possessionem à se cum gaudio excutiat, vt agrum sibi comparet, in quo vitæ quidem thesaurum inuenit, eatenus retrusum & reconditum. Tunc enim locum quis nanciscitur, in quo gratia Dei delituit, cum temporales hasce diuitias omnes à se abiecerit.

Homil. 89. de inopia.

Basilius sic. Hi sunt mendici spiritu, qui non aliam vllam ob caussam ad mendicitatem deuenerunt, quàm ob doctrinam Domini qui dixit: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.] Ac tandem Bernardus sic: Diligenter attende, quòd Dominus non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuturam iis apud diuinæ bonitatis misericordiam, hanc ipsam afflictionis suæ miseriam: Scio tamen Dominum hoc in loco, non de huiusmodi fuisse locutum, sed de his, qui possunt dicere cum Propheta: Voluntariè sacrificabo tibi.] Attamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud Deum. Nam & Philosophi omnia sua reliquisse leguntur, vt expediti mundialibus curis studio vanitatis possent vacare liberiùs: & nolebant censu abundare terreno, vt abundarent magis in suo. Hos discernit quod dictum est, spiritu, id est, spirituali intentione, desiderio spirituali propter solum beneplacitum Dei & animarum salutem.

Regul. breuior. 205.

Luc. 18. 22. Serm. 1. in festo omn. sanct.

Psal. 53. 8.

Hæc omnia Patres, & multa alia, quæ consultò prætereo, ex quibus satis apertè liquet qualem Paupertati nostræ finem præfigere debeamus. Neque enim diuitias, & sæculi facultates abiicimus, quasi in se malas esse putemus, sed quia ex culpa & imbecillitate nostra, eis sine immoderata adhæsione, & sine distractione mentis vti non nouimus. Neque eas relinquimus ex inanis gloriæ desiderio, vt apud homines opinionem contemptorum sæculi, & nomen magnum assequamur. Sicut ille fecit, cuius Euangelista Ioannes (vt dicitur) lapides pretiosos, & gemmas commutatas in pristinam in-

tegritatem

tegritatem ac valetem restituit. Nec tandem eas deserimus, vt rerum temporalium cura soluti, liberiùs scientiæ sæculari studeamus. Hæc fuit quorumdam antiquorum philosophorum paupertas, quam certe Christo credens, & præmium eius aspiciens, debet in suscepta à se mediocritate supergredi. Quare huius abiectionis opum ab Ethnicis factæ dum meminit Hieronymus, hæc ait: Fecit hoc Crates Thebanus, fecit & Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quàm mundi philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ, atque rumorum venale mancipium. Tibi nō sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris, Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & virtutū comes est.] Cuius ergo rei gratia à nobis sunt mundi difficultates deserēdæ? Equidem assero, vt posito rerum terrenarum pondere expediti Christū sequamur, vt occasiones peccandi fugiamus, vt curas, & sæculi solicitudines abiiciamus, vt tranquillè rebus diuinis vacemus, vt pro peccatis nostris nonnihil sustineamus, vt contemptis terrenis cęlestia suspiremus, & vt thesaurus incomparabilis in æterna patria nobis obtingat. Hic est scopus Christianę paupertatis, ad quē nuditas, & reliqua quę paupertate continentur, ex nostra intentione dirigātur.

Epist. 26. ad Paulinum.

Hæc igitur paupertas, quæ actu omnia temporalia abiicit, & affectu derelinquit, vt mens liberiùs in Deum tendat, & cœlestia concupiscat, est paupertas religiosa, si tamen non ad tempus suscipiatur, sed perpetuo voto firmetur. Religio namq; status Ecclesiæ, est in perfectionem tendens, & ab iis quæ perfectionem impediunt, hominem eximens. Status autem vt vere status nomen & substantiam teneat, debet esse stabilis, atque perpetuus, nisi Paupertas, Castitas, & Obedientia, ad eum pertinentes, sub votum cadant. Duobus enim modis possumus ad aliquid faciendum ligari, aut præcepto, aut voto. Deus verò non obligauit nos ad actus prædictarum virtutum aliquo suæ legis præcepto, vt scilicet, nihil omnino possideremus, vt ab vxoribus accipiendis abstineremus, vt superiori à nobis sponte electo in omnibus subderemur, sed hæc sub cōsilio reliquit. Ergo votū necessariū fuit à nobis emissum, quod nos ad hæc facienda ligaret, atque adeo ipsa tamquam Ecclesiæ statum facientia constitueret. Paupertas igitur nostra debuit esse voti obligatione promissa. Quæ profectò nulli nos discrimini damni corporalis aut spiritualis exponit. Quia cùm res temporales libenter dimittimus, non est cur propter illas congregandas aliquod peccatum timeamus. Et necessaria ad vitam nobis deesse non poterunt, cùm propter regnum Dei terrena contemnimus: dicente Domino: Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.] Neque etiam hæc omnimoda rerum abrenuntiatio se largitioni eleemosynarum opponit. Quia perfectius est pro Christo omnia simul tribuere, quàm multis retentis, quædam tantùm paulatim ac per partes erogare. Vnde Hieronymus contra Vigilantium ait: Quod autem asseris, eos meliùs facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, non à me eis sed à Deo respondebitur: Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me.] Ad eum loquitur, qui vult esse perfectus: qui cum Apostolis patrem, nauiculam, & rete dimittit. Iste quem tu laudas, secundus & tertius gradus est, quem & nos recipimus, dūmodo sciamus prima secundis & tertiis præferenda. Et in libro de Ecclesiasticis dogmatibus scriptum est: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare; melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare, & absolutum à solicitudine cum Christo egere. Maneat ergo religiosam paupertatem esse abrenuntiationem rerum temporalium re & multo magis animo factam propter desiderium perfectionis, & regni cœlestis, quam votum stabiliuit, & voluntas nostra pollicitatione ligata firmauit.

Matth. 6. 33.

Epist. in Vigilantiū fine. to. 2.

Matth. 19. 21.

Inter opera Aug. c. 71. to. 3.

Quàm sit Paupertas viro religioso necessaria.

CAPVT II.

Ex hac natura Paupertatis sic à nobis exposita manifestè colligitur, eam viro religioso esse maximè necessariam, sine cuius adminiculo perfectionem, cuius gratia, à mundo discessit, & cœnobium ingressus est, obtinere non poterit. In statu religioso initium ac radix eius, substantia, ac natura ipsius, & adminicula vt hæc eius natura subsistat, consideranda sunt, sine quibus fictus erit, & quasi in tabella depictus, non verò verus, & viuus (vt ita dicam) atque aliqua stabilitate solidatus. Ego enim hunc statum arbori similem iudico, cuius radix non in terra ista nostra, sed in cælo, aut in spe firma consequendi cælum, latet: cuius truncus ex hoc loco consurgit, & rami virtutum hinc inde se conuenienter expandunt, suauissimis fructibus onerati, cuius frondes & folia fructus protegunt atque defendunt. His omnibus similis est beata Paupertas, vt quàm religioso statui necessaria sit, euidenter appareat.

Ipsa est huius sublimis atque proceræ arboris radix, quam si euellas, arbor arescet, & omnino peribit. Decreuerat Dominus, regi superbo, iam castigato, & emendato, & humili facto, regnum, quod propter superbiam abstulerat, restituere; vtque suum decretum illi patefaceret, ostendit illi arborem magnam & fortem, insuper, & vigilem, & sanctum clamantem, atque dicentem: Succidite arborem, verumtamen germen radicum eius in terra sinite.] Hoc autem verbum exponens Daniel, dixit: Quod autem pręcepit, vt relinqueretur germen radicum eius: regnum tuum, ô rex, tibi manebit, postquam cognoueris potestatem esse cælestem.] Si Dominus in vltionem superbiæ tuæ, ô religiose, aut in pœnam ambitionis tuæ, aut ramum mansuetudinis, aut compassionis, aut alterius moralis virtutis abscindi, vel fructus bonorum operum ad tempus dispergi permiserit, modò amor, & custodia Paupertatis maneat, spes est quòd aliquando, eo miserente, & te oculis benignis aspiciente, resurges: At si incipias radicem paupertatis euellere, & vt alter Iudas loculos habere, & ea quæ semel Deo obtulisti, sine timore rapere & suffurari, signum est maioris mali; si verò ad mentem non redieris, ita obdurescces, vt fortè nunquam repareris. Sed vnde constat Paupertatem religiosi status esse radicem? Ex eo certè quod Dominus dixit adolescenti, qui quomodo vitam æternam possideret, rogauit. Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.] Ac si dixisset: initium perfectionis inde tibi sumendum est, vt bonis temporalibus valedicas: hæc est radix ex qua vsque ad cœlum immo & supra cœlum vsque ad sedem Dei contemplandam caput attolles; si verò hæc defuerit, vanum est tibi statum adipiscendæ perfectionis arripere, aut substantiā huius status velle tenere. Status hic religiosus quasi aceruus est omnium spiritualium

Dan. 4. 8.

Dan. 4. 23.

Matth. 19. 21.

bonorum. In eo Fides viget, Spes roboratur, Charitas feruet, Prudentia iubet, iustitia regit, Fortitudo exequitur, Temperantia famulatur. In eo lectio occupat, Meditatio ruminat, Oratio pulsat, Contemplatio suspendit, terrestria fugiunt, cælestia adueniunt, & spiritus humanus ineffabiles thesauros meritorum acquirit. Quæ autem erit quasi radix huius bonorum fasciculi? Id ex eius opposito cognoscamus. Paulus ait: Radix omnium malorum est cupiditas.] Ergo radix omnium bonorum erit sancta & sponte admissa Paupertas. [Illam appetentes sæpe errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.] Fidem, inquam, deseruerunt, ne opes amitterent, & mille labores, & afflictiones subierunt, vt eas possiderent. Ergo voluntate pauper, expeditus est, vt fidem seruet, & à multiplici cura & tribulatione se eximat.

1. Timot. 6.10.

Eruditè sanè Guillielmus Parisiensis paupertatem hanc initium esse vitæ religiosæ notauit. Dicimus, inquit, quòd illud nihilum, & vacuum, paupertatis fundamentum est, & firmamentum virorum perfectorum. Quemadmodum enim auari & cupidi firmamentum & fundamentum suum habent diuitias, sic viri sanctitate perfecti paupertatem istam. Et hoc est, quod legitur in Prouerbiis: Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius.] Hoc est, quod legitur in Iob: Qui extendit aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.] Aquilonem vocans Ecclesias de gentibus: quoniam ad Aquilonem maximè erant gentes eo tempore conuertendæ. Eandem vocans & terram cui benedixit Dominus, Aquilonê: Super hoc fundabat vacuum: & hanc terram appendebat super hoc nihilum, quãdo fundamentum Christianæ religionis ponebat, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.] Et expressius: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Et: Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.] Et: Nolite portare sacculum, & peram. Non aliter in eis fundauit Ecclesiam, hoc est, in Apostolis, nisi priùs eos ad istud nihilum deduxisset, & ipsos in eo stabilisset atque firmasset. Denique hoc nihilum fundamentum est omnis religionis professionis, & ordinis. Vnde & nullus religionem aliquam intrat nisi in isto nihilo primo fundatus fuerit, & firmatus, nisi ad illud voto se adstrinxerit, & in illo se perpetuò permansurum promittent. Diuites enim, religionem intrantes, quasi cameli gibbosi, per foramen acus intrant, & ideo gibbositatem sacculorum, & marsupiorum temporalium bonorum, priùs deponunt, alioquin non intrant.

Lib. de morib. c. 9.

Prou. 10. 15.
Iob. 26.7.

Matth. 5. 3.
Matth. 6. 19.
Luca 6. 20.
Luc. 10. 4.

Et Petrus Damianus, quàm terram temporalium possessio religiosum à suo statu alienum faciat, & à Christo, cui se antea dicauerat, postea seiungat, his grauissimis verbis exponit: Quia ad ea, quæ reliquit, terrena qualibet congerenda, reuertitur, sicut alienus est à sæculo, quo se decreuit exuere, ita etiam regno Dei aptus vltra non est, quod indubitanter acceptum noluit possidere. Fatuus nimirum viator nec eò reuerti properet, vnde irreuocabiliter prodiit, & quò ire disposuerat, non perueniet. Enimvero cùm mũdo renũtiauimus, proprietatem nostrã cælum esse constituimus, & nos illius proprietas consequenter effecti sumus, vt illud esset portio nostra, & nos peculiariter hæreditas sua. Quapropter, ô Monache, vis in tuo loculo recondere Christum? Exeure priùs nummum: Neque enim in vno receptaculo congruè sociantur. Nam si vtrumque simul incluseris, alterum sine altero vacuus possessor inuenies. Quanto quippe in egenus mundi su-

Epist. 11. 4.4.

cris copiosior fueris, tanto à veris diuitiis ærumnosius inanesces. Nummus ergo si est, in aliena proprinus iura concedat, vt vacuam tui pectoris arcam Christus inueniat. Magnus quippe hospes in diuersorij tui quærit angusta descendere, atque idcirco solus vult & sine consortibus habitare. Cedat, cedat terrena pecunia, vbi thesauris cælestis admittitur. Sic ille.] Si ergo status noster postulat, vt nec voluntatem nostram teneamus, quanto magis postulabit, vt externis facultatibus renuntiemus? Si nos facit crucifixos mundo, quonam modo illi, qui & nobis etiam crucifixus est, per curam honorum temporalium poterimus deseruire? Si mortui mundo sæculo, quanam ratione possumus res eius desiderare, & quærere & in dominium nostrum vendicare? Paupertatem ergo, ô religiose, initium tui status, ac radicem agnosce, quam si posthabueris, fortè poteris in cœnobio manere, sed haud dubiè non valebis professionem tuam integram inuiolatámque seruare.

B

Est etiam Paupertas status religiosi substantia, si non tota, at vna ex partibus præcipuis illius. Nam & via quædam est ex Paupertate, Castitate, & Obedientia composita, qua mundus relinquitur, ad perfectionem Charitatis noxiam cupiditatem destituentem acceditur, & ad cœlum expeditius properatur. Sicut ergo brachia, aut manus, ad substantiam humani corporis pertinent, ita & sancta Paupertas status religiosi portio selecta est. Si illam deteras, quasi à tuo statu brachium, aut meliorem & magis necessariam partem abscindis. Et non immeritò Paupertas brachio similis dicitur, quia non aliter religiosus status, quàm corpus brachiis, Paupertate roboratur. Iure quoq; potest potioribus corporis partibus comparari, quia sicut quædã sunt corporis partes adeo necessariæ, vt illis præscissis vita pereat, nec corpus in esse humano subsistat, ita si ab statu nostro Paupertas tollatur, ille quidem omnino destruitur. Quare dixit Innocentius huius nominis tertius, abdicationem proprietatis, non minùs quàm custodiam Castitatis, ad statum religiosum pertinere. Hinc ille adolescés, qui tam alacriter viam perfectionis arripere voluit, ab eo retrocessit, quia dimissionem facultatum suarum sibi haudquaquam persuasit. Cùm audisset autem adolescens verbum, abdicationis scilicet rerum, abiit tristis, erat enim habens multas possessiones. Sic multi ab hoc statu quietissimo accipiendo se subtrahunt, ne à se cum dolore rerum temporalium possessionem abscindant. Sic etiam nonnulli post arreptum sanctum propositum, statum suum Deo charissimum quem professi sunt, labefactant, & nunc sine magno scandalo aliorum corrumpunt, quia Paupertatem violant, ad quam vt eo se seruandam obstrinxerant. Status hic arcta via est, aut arctæ vitæ angustissima semita, quia itur in cælum; est angustæ portæ nimula aut (si mauis) posticum strictissimum quo itratur in patriam: Quomodo per illud, cura & possessione rerum temporaliũ oneratus ingredieris? Est foramē acus per quod camelus transire nō potest, quomodo tu camelo gibbosior factus, & rebus temporalibus, quæ latum occupant spatiũ, vndiquaque circumdatus, potens per hoc foramen pertransire? Arctissimum nos foramen expectat, inquit Bernardus. Si, quem sequimur, consequi volumus: per angustum contendamus ingredi: portam necesse est. Quid tu camelo gibbum: quid tu pecuniose prodirons loculos tollis? Non fic impie, non sic ingre diéris. Foramē acus huiusmodi farcinas non admittit.] Et quidē ille de postremo foramine

C

C. cum ad monaster. de statu monach.

D

Matth. 19.22

E

Matth. 19.24.

Ser. sco nos reliq. quir. &c.

loqui

loqui videtur, quod in egressu ex hac vita sumus transituri, sed si illud diuites verò non transeunt, qui licitè possunt habere diuitias, quonam pacto tu ser- uitus pertransibis, & in conspectu Domini compa- rebis, qui fœdifragus redditus, & pollicitationis vio- lator, res huius sæculi illicitè possedisti, & vt ambu- lare non posses per viam Dei, nec per ianuam per- fectionis ingredi, te bonis temporalibus onerasti?

Est itaque Paupertas pars quædam religionis sub- stantiæ atque naturæ: quam religiosi antiqui ita dili- gebant, & vitium oppositum proprietatis abomi- nabantur, vt neminem aliquid temporale sibi reser- uantem in suum consortium admitterent. Vnde Cassianus de eo loquens, qui in monasterio reci- piebatur, hæc ait: Diligentia summa perquiritur, num de pristinis facultatibus suis inhæserit ei vel v- nius nummi contagio. Sciunt enim eū sub monaste- rij disciplina diuturnū esse non posse, sed ne humili- tatis quidem, aut Obedientiæ apprehensurum esse virtutem, nec illa cœnobij paupertate, ac districtio- ne fore contentum, si in conscientia eius pecuniæ quantulumcumque latuerit: Sed vbi primùm exorta fuerit qualibet occasione commotio, fiducia stipis illius animatum, continuò de monasterio velut fun- da rotante fugiturum.] Hæc nos in hoc Patre legi- mus, & licèt non legeremus, non sine mœrore scire mus Aliquos etenim vidimus post ingressum religio- nis ex aliqua caussa nundum mundiali substantia nudatus, tanta segnitie se gerere, tantis tentationi- bus impeti, tam miseris factibus instabilitatis vige- ri, vt tandem victi ad sæculum reuertantur, in quo domino sæ facultates eos iam liberos factos non sine ingenti damno ipsorum, iterum in seruos recipiant. Qui autem ex his perseuerant, certum est mille mo- lestias sustinere, quousque onus bonorum tempora- lium abiiciant, quo excusso statim, non sine admira- tione incipiunt quasi in magna tranquillitate positi respirare.

Ex his constat quàm sit Paupertas viro religioso necessaria, siquidem est vna ex tribus præcipua pars status illius, sine qua aut non poterit in cœnobio perdurare, aut saltem non valebit suæ obligationi satisfacere, neque fidelitatem Deo promissam cu- stodire. Hæc est, quæ fructus status nostri protegit, & ne putrefiant, ab omni malo defendit. Murus reipublicæ sæcularis quisnam est? Opes, diuitiæ, the- sauri, armamentaria, valida manus fortissimorum militum & regis, qui imperat cæteris, in gubernando dexteritas, & in bellando potentia. Et murus reipu- blicæ religiosæ quis erit? Non diuitiæ sed nuditas, non thesauri, sed rerum abdicatio, non aliud quid, quàm Deo fidens animosa Paupertas. Quis hoc di- cit? Deus ipse, qui fallere, aut falli non potest. Quis inquit, volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarij sunt, si habeat, ad perficiendum?] Quis rex iturus committere bel- lum aduersus alium regem, non sedens priùs cogi- tat, si eum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ pos- sidet, non potest meus esse discipulus. Sensus est; Quod ædificanti turrim, sunt expensæ, & sum- ptus; & quod regi pro suo regno pugnanti sunt mili- tes: idem est Christum in statu perfectionis sequen- ti paupertas. Ille sumptibus turrim extruit, ille a- lius militibus hostem vincit; hic verò se paupertate & rerum nuditate protegit. Qui ditior est, breuiùs & faciliùs ædificat; qui potentior est, efficaciùs se suáq; defendit; qui verò pauperior est, multo meliùs hostes animæ proterit, & turrim perfectionis, vsque ad finem perducit. Ille primus si sumptus habeat, & ille alius si potentissimum exercituum instituat, ti- lui non patent, & hic similiter, si sit pauperta- tis amator, & cultor, vitam suam subsannationibus dæmonum non exponit. Sapienter quidem Augusti- nus ait: Turrim quippe illam ędificare, & contra re- gem illum dimicare, esse discipulum Christi, est. Habere autem sumptus ad perficiendam turrim; & habere fortia decem millia contra viginti millia re- gis, renunciare est omnibus, quæ sunt eius. Et Vene- rabilis Beda. Ad illud ædificium, scilicet temporale, sumptus facimus, si non habita colligamus: Ad istud scilicet spirituale sumptus facimus, si & habita re- linquamus. Ac postea: Manifestissimè Dominus hac conclusione docet quid sit ædificare turrim, vel cum rege fortiore facere pacem, suū videlicet esse disci- pulum. Præparare autem sumptus ad perficiendam turrim, & mittere legationem ad impetrandam pa- cem, non esse aliud, quam renunciare omnibus, quæ possidemus.] Istæ itaque sunt expensæ, quibus pa- latium perfectionis ædificamus, isti exercitus, qui- bus nos ab hostium copiis protegimus, fidelis & in- uiolata paupertas. Hæc ditior est omnibus opibus huius sæculi, & omni eius potentia fortior, quia se- cum diuitias Dei nos sustentantes & potentiam defendentem inuoluit. Ego autem mendicus sum, & pauper; Dominus solicitus est mei. Adiu- tor meus, & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.] Vni paupertati duo promisit; & soli- citudinem patris ad sustentandum; quid ditius? & adiutorium potentis ad protegendum, quid robu- stius? Nemo erit (vt opinor) in nostro statu tam insipiens, qui has paupertatis expensas, & hoc ad- iutorium mendicitatis non in magno pretio ha- beat, & cunctis huius sæculi diuitiis, & potentiæ non præferat.

Status religiosus quasi stadium est, in quo cum dæmone hoste teterrimo, & cum sæculo nequam, & cum fallaci carne luctamur. Opes autem ad lu- ctam aptissimæ, non sunt possessio rerum tempo- ralium sed nuditas. Quare Paulus ait: Omnis autem, qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & il- li quidem vt corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam.] Agon Ecclesiæ, siue locus pu- gnæ, non alius dicitur conuenientius, quàm status religiosus, in quo non tantùm pro obseruatione mandatorum decertamus, sed & multis rebus an- tea nobis licitis, quia cum consiliis pugnant, & à per- fectione retardant, bellum indicimus. Si in hanc arenam descendimus, si victoriam reportare cupi- mus. Si in præmium victorum oculus intendimus, necesse est, vt ab omnibus rebus huius sæculi absti- neamus. Si autem omnia etiam intima relinquen- da sunt, & caro domanda (vt postea dicemus) ac pro- pria voluntas proterenda; quanto magis res tēpora- les abiiciēdæ sunt, quæ extrinsecus adiacēt, & mani- festè ad onus, & ad vincula nos detinentia, & ad impedimenta crassiora perfectionis pertinent? Qui- cumque ad fidei agonem venimus, inquit Grego- rius, & idem multo meliùs iis qui ad perfectionis agonem veniunt, diceret; luctamen contra malignos spiritus sumimus. Nil autem maligni spiritus in hoc mundo proprium possident. Nudi ergo cum nudis luctari debemus. Nam si vestitus quispiam cum nudo luctatur, citiùs ad terram deiicitur, quia ha- bet vnde teneatur. Quid enim sunt terrena o- mnia, nisi quædam corporis indumenta? Qui er- go contra diabolum ad certamen properat, vesti- menta abiiciat, ne succumbat. Nihil in hoc mun- do amando possideat, nullas rerum labentium

Lib. 4. c. 3.

Luc. 14. 28.

Lib. 2. q. q. euang. q. 31.

Lib. 4. in Luc. ad eundē loc.

Psal. 39. 18.

1. Cor. 9. 25.

Homil. 32. in Euang.

delectationes requirat, ne vnde ad votum regitur ad casum inde teneatur.] Hanc viam Paupertatis omnes sancti prædecessores nostri, qui statum religiosum fundarunt, aut in eo se Deo consecrarunt, secuti sunt. Nullus illorum pestem proprietatis sibi inesse, aut gemmā paupertatis à se abesse instituit. Sciebāt enim illi, ad vitam sæcularem, & ad sanctitatem, quæ in illa potest haberi, affectus paupertatem sufficere: at vitæ religiosæ illam ipsam sine paupertate effectus & operis sat esse non posse. Ideo non tantùm vnum æs, sed duo æra, non aliter quàm sapiens illa vidua

Luca 21. 2.

euangelij, in gazophylacium miserunt, vnum videlicet, quo quidquid actu habebant, comprehenditur; & alterum, quo affectus, omnia relinquens quæ habere poterant, continetur. Sic quisque eorum ore Domini laudatur, & in hoc negotio paupertatis reliquis sua non relinquentibus antefertur. Omnes, inquit, ex eo, quod abundabat illis, miserunt, hæc verò

Mar. 12. 44.

de penuria sua omnia, quæ habebat, misit totum victum suum.] Planè sancti monachi, ac religiosi totum victum suum obtulerūt Domino, quia nihil penitus reseruarunt, vnde vitam sustentarent, & suis necessitatibus prouiderent. In quo tamen non fuerunt temerarij, aut sui ipsorum occisores, quos Deus in suam domum suscipit, & qui pascit coruos, & ve-

Math. 6.

stit lilia agri, amatores suos sine victu, & vestitu, & alijs ad vitam necessarijs, non derelinquit.

Hebr. 12. 1.

Ideóque, & nos (vt verbis Pauli finiamus) [tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. Quænam est hæc nubes? Est profectò Sanctorum copiosissima multitudo, qui in statu religioso constituti, omnimodæ nuditatis amatores extiterūt. Hæc nubes non ex vaporibus, sed ex fidelissimis testibus diuinæ bonitatis, & prouidentiæ coagulata est: quia nullus eorum, aut fame periit, aut frigore decessit, licèt nihil omnino possiderent. Atque adeo testati sunt Deum summè bonum, & summè fidelem esse, qui tam abundanter sperātes in se, omnibus bonis etiam, temporalibus, implet. O nubes salutaris, & fulgida, quam Christus verus iustitiæ sol è terra in sublimem regionē vitæ perfectæ extulit, vt terram, de qua sumpta est, id est, statum sæcularem, sanctissimis exemplis, & sanctissima doctrina rigaret. Hanc nubem impositam habemus, siue (vt Græca exemplaria legunt) circumpositam, quia vndique nos cingit, quocumque oculos vertamus. Hinc Benedictus assurgit, hinc Bruno occurrit, hinc Dominicus, aut Franciscus, aut Ignatius, aut alij religionum fundatores, & eorum filij emergunt, mundo pauperes, Deo diuites, qui nos ab æstu terrenarum cupiditatum operiunt, & in tentatione diffidentiæ nos protegunt. Eorum itaque exemplis animati, deponamus omne pondus, omnem nimirum grauedinem humanæ cupiditatis, & quidquid terrenum ac temporale mentem nostram in infimis deprimit, vt leues effecti ad nubem testium, quæ supra nos est, id est, ad societatem sanctorum, euolemus eísque hîc imitatione, illic verò præmio iungamur. Deponamus etiam circumstans nos peccatum, multiplex, inquā, illud peccatū, quod ex desiderio diuitiarū, & ex cupiditatibus rerum terrenarū, non propter malū ipsarū, quasi ipsæ malæ essent, cùm à Deo bonę cōditæ sint, sed propter culpam & fragilitatem nostram, emergit. Quòd si aliqua necessitate, quæ nuditatem comitari solet, & aliqua incommoditate premamur, non ideo desistendum est, imo in per patientiam curramus alacriter, molestias sustinentes ad propositum nobis certamen, vel ad locum certaminis, in quo simus cum hostibus pugnaturi, & post gloriosam victoriam, gloriæ coronam obtenturi. Zachæus turbam deseruit, & in arborem Sycomorum ascendit, vt Christum transeun-

Luca. 19. 4.

tem videre posset. Vnus nobis, et illi scopus est, quin, & noster multo felicior, quia non Christum mortalem, & transeuntem, sed immortalem, & ad dexteram Patris sedentem, videre gestimus. Turba igitur rerum temporalium, quæ nos turbat, & inquietat, relinquenda est, & in sanctam crucem religiosi status alacriter ascendendum: vbi Saluatorem nos ad præmia vocantem aliquando videbimus. Si ergo paupertas est quasi radix, atque initium nostri status, si est pars substantiæ eius, si est robur & firmamentum ipsius, si est agilitas, quæ ad luctam præparat, & arbor alta atque procera, ex qua Christum oculo contemplationis aspicimus, constat, eam esse omnino necessariam, sine qua nec veri religiosi esse possumus, nec (si eam grauiter lædimus) ius ad cæleste regnum habemus.

Quantis Paupertas prærogatiuis emineat.

CAPVT III.

IN republica huius sæculi nihil est diuitijs vtilius, nihil rerum abundantia pretiosius. Si regnum, magnam auri & argenti, & aliarum rerum, quæ in opibus numerantur, copiam habeat, quid quod vtile sit, quod nobile, aut conspicuum, aut admirabile, non habebit? Ad illud viri litteratissimi & sapientissimi aduolant, vt acquisitam à se scientiam alios doceant: Si rumor belli sit, strenuissimi duces, & milites fortissimi accurrunt, vt vel ex copioso stipendio sibi dato, vel certè ex spolijs ablatis ditescant: mercatores impigri turmatim accedunt, vt merces suas ingenti pretio diuendant. In eo regno nihil desideratur quod ad necessitatem, aut ad voluptatem aut ad splendorem, & magnificentiam pertineat. Non iam leges, sed ipsis oculis impletam videbis illam sententiam Salomonis: Pecu-

Ecclef. 10. 19.

niæ obediunt omnia,] vel, vt legerunt septuaginta: Argenti vtilitati obedient omnia.] Atque illud cuiusdam ex poetis:

Horat. epist. 1.

Scilicet vxorem cum dote, fidémque & amicos
Et genus, & formam Regina pecunia donat.

Nihil est tam absconditum, quod diuitiæ non eruāt, nihil tam carum, quod non emant, nihil tam sublime atque inaccessum, quod non obtineant. Si ægrotes, non semel diuitijs, quibus rara medicamina coëmuntur, sanitatem corporis assequeris, & vitam istam mortalem protelabis: Si esurias, & sitias, diuitiæ suauissimos cibos, & pretiosa vina ministrant: Si algeas, diuitiæ aptissima ad frigus pellendum vestimenta, & ad splendorem & ostentationem iuuamina tribuent. Si aliqua alia re indigeas, diuitiæ eam ad tuum vsum ex terræ finibus adducabunt. Ipsæ sunt huius vitæ firma protectio; ipsæ, quibus regibus & principibus huius sæculi ad voluntatem eorum obsequimur; ipsæ, quibus tranquillitatem, libertatem, & amplissimos honores mercamur: ipsæ tandem nonnunquā homines abiectissimos nobilibus viris similes faciunt, & ad supremum imperium euehunt. Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos & illi exaudient terram. Et terra exaudiet triticum, &

Osea 2. 21. 22.

vinum & oleum, & hæc exaudient Iezrahel.] Quomodo, inquā, ego Iezrahel habitatoribus implebo, & eam spectabilē & desiderabilē faciā? Nō aliter qua-

dē quā annuendo desideriis cœlorū, qui pluuiā temporaneam, & serotinam effundere cupiunt. Hiā me exaudiri, & facultate pluendi, & terram fœcundandi, donari, exaudiēt terram, nam eam sigabant. Terra autem exaudita à cœlo, exaudiet triticum, & vinum, & oleū, quia segetes copiosas, & vites, & oleas procreabit. Hæc verò à terra exaudita exaudient. Iezrahel, eámque rerum abundantia complebunt vt bonis cumulata ad omnia sufficiat. Ideo hæc bona diuitiæ appellantur, quia possessores suos quasi diuos aut Deos faciunt, vt quemadmodum Deus, & ipsi omnia habeant, & nullo indigeant. Ideo, & vocantur opes, quia ad omnia opem ferant. Ideo facultates, quia ad ea, quæ volueris, aut cogitaueris, facilitatem tribuant. Nec solùm naturali necessitati deseruiunt, sed & interdum virtuti exercendæ prosunt, vt eleemosynæ, liberalitati, & magnificentiæ: & sæpissime ex hominum culpa ad innumera flagitia perpetranda conducunt. Iure ergo optimo diuitiæ haberi possunt, vt generalia quædam hominis instrumenta, quibus instructus, omnibus suis necessitatibus prouidet, & malis, aut bonis pro electione suæ voluntatis seruit.

Sed quid facimus? Nos Paupertatem laudādam susceperamus, at non eam, sed diuitias, & sæculi bona hucu que laudauimus? Verum est. sed id consultò fecimus, vt ex apparentibus bonis, quæ mundani homines in diuitiis inuenerunt, nos verissimas Paupertatis laudes eliceremus. Sic igitur statuimus, paupertatem veras esse spiritualis vitæ diuitias, quæ vna in spiritualem virum cuncta illa confert, quæ temporalibus diuitiis tributa sunt. Ac primò si diuitiæ, eos à quibus habentur, quasi diuos faciunt, & in temporali regno ex sententia iuris prudentium quasi principes reddunt, qui ad omnia, quæ voluerint, facultatem habeant: quis non videat, hæc per quandam attributionem, vel per quoddam genus adulationis de diuitiis huius sæculi iactari, verissimè autem, & propriissimè Christi pauperibus conuenire? An tu Midam & Crœsum homines opulentissimos diuos dices! An mercatores superbos & luxui vacantes, quia pecunias multas habent, diuos & principes nominabis? Sat credo, hos titulos eis concedere non audebis, quia non solùm à sapientibus, sed & ab stultis rideberis. At ego, & tu, & omnes in vniuersum sine vllo rubore, aut insipientia, immo cum magna veritate Petrum, & Paulum, & reliquos Apostolos, pauperes, & qui reliquerunt omnia, diuos vocamus, non quia dij sint, sed quia beati, & sancti, & amici Dei, & principes cœli, dicimus. Reliquerunt illi omnia, & numquā ea repetentes, opes habuerunt immensas, quia dum erant in hoc sæculo, Deus, & angeli, præstantissimam illis opem tulerunt. Immo si ad opes relictas saltem animo reuertissent, opem hanc specialem in Deo confidentibus assignatam amisissent. Contempserunt vniuersa, & facultates magnas possederunt, quia facilitatem ad mira patranda receperunt. Et quidam eorum cùm nihil haberet, claudo petenti sibi eleemosynam, eam dedit, quam omnes diuites huius mundi erogare non possent. *Act. 3.6.* Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, surge, & ambula.] Quid hac humilitate sublimius? inquit Leo Papa. Quid hac paupertate locupletius? non habet præsidia pecuniæ, sed habet dona naturæ: quem debilem edidit mater ex vtero, sanum fecit Petrus ex verbo, & qui imaginem Cæsaris in nummo non dedit, imaginem Christi in homine reformauit. Huius autem thesauri opibus, non solùm ille adiutus est, cui gressus est redditus, sed etiam quinque millia virorum, qui tunc ad exhortationem Apostoli, ob eiusdem curationis miraculum, crediderunt. Et ille pauper, qui non habebat, quod petenti daret, tantam dedit diuinæ gratiæ largitatem, vt quemadmodum vnum hominem redintegrarat in pedibus, sic tot millia credentium sanaret in cordibus, faceréque eos in Christo alacres, quos in Iudaica perfidia inuenerat claudicantes. Sic ille.] Ac denique si diui sunt, qui cuncta possident, & nullius indigent, hi sunt illi, de quibus dixit Paulus: *1. Corint. 6. 10.* Sicut egentes, multos autem locupletantes; tāquam nihil habentes, & omnia possidentes.] Quasi egebant illi, quia nullius rei temporalis dominium habebant, multos autem ditabant, quoniam, quæ sibi à Domino tum spiritualia, tum temporalia dabantur, & sibi, & aliis sufficiebant. Quasi nihil tenebāt illi, qui vniuersa reliquerant: at quibus affatim quæcumque erant necessaria, à fidelibus administrabantur, omnia possidebant. In penuria atque indigentia ponitur, quasi, (vt bene annotauit Anselmus) quia secùndùm leges huius sæculi pauperes erant: at in possessione omnium, qua non tantùm sibi sufficerent, sed alios quoque locupletarent; non additur, quasi, quoniam secundùm veritatem, neque illis aliquid deest (Deo ipsis benignissimè prouidente) nec aliis propter ipsos, nam illorum gratia Deus aliis opem fert, vt habeant vnde suis pauperibus necessaria suppeditent.

Rerum omnium abdicatio, & sancta ac animosa paupertas, sunt copiosæ diuitiæ, quibus Rex noster Christus, ad gubernandam & fundandam Ecclesiam apparuit instructus. Qui & pro aula regia vile stabulum, & pro throno sublimi, despicabile præsepium elegit; qui fœno pro vestibus pretiosis, & halitu animalium pro deliciis vsus est. Hæ sunt copiæ validissimæ, illæ quidem, quibus in cruce nudus & nec haustum aquæ habens, aduersarios nostræ salutis, infernúmque prostrauit. Hi sunt thesauri, quos in vita sua in vnum collegit, vt regnum suum in æternum mansurum statueret. Nam & vulpes foueas habent, inquit, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.] *Matt. 8. 20.* Et Ecclesiæ dicitur: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, & saluator: ipse pauper.] *Zach. 9. 9.* Ille paupertate Ecclesiā suam ditauit, & in immensum auxit. Quod illa Pauli verba significant: Christus propter vos egenus factus est: *2. Cor. 8. 9.* cùm esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Inopia Christi nos diuites facit, ergo inopia illius à nobis suscepta, & pro amore eius assumpta, thesaurus & diuitiæ, & opes appellari debet: & talis re vera est, quia nemo vnquam diues nisi diuitiis extitit, & nullus locuples, qui non opibus abundauit. Has opes Ecclesia in suo ortu dilexit, & omnibus thesauris huius sæculi præposuit. Et in actibus Apostolorū legimus: *Actor. 4. 34.* Quotquot enim possessores agrorum, aut domorū erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.] Quare ante pedes Apostolorum, nisi vt ostenderent (quemadmodum notauit Hieronymus) *Epi. ad Demetr. 20.* diuitias huius sæculi esse calcandas, & sanctam paupertatem debere pro diuitiis computari? Ita quidem fideles illi paupertatem diligebant, vt non solùm facultates suas ad pedes Apostolorum prouicerent, sed multi etiam eorum voto se ad eam seruandam obstringerent. Ideóque ex aliquorum patrum sententia, quales sunt Basilius, Hieronymus, & Nazianzenus, Ananias, & Sapphira, subita morte puniri sunt, *Basil. or. 1. de instit. monach. Hier. ep. 150. ad Hed. q. 1. Nazian. carm. de Virg.* quòd partem substantiæ suæ, quam Deo voti emissione consecrauerant, surripuissent, & admisso sacrilegio pollicitationem suam violassent. Nec minori affectu nunc, & in omnibus retroactis ætatibus

sancta Ecclesia paupertatem complexa est, quia licèt, A paucióres habeat compaiatióne multitudinis fidelium, qui suis rebus renuntient, tamen in his non minorem rerum temporalium contemptum, nec minorem nuditatem est inuenire.

Iam autem inde patefiet, paupertatem relinquentibus sæculum, esse ardenter diligendam, quòd in ea omnia bona, & iucunda diuitiarum habeant à malis ipsarum libera, & à periculis, & sollicitudinibus, quæ diuitiis insunt, exempta. Paupertas voluntaria propter Christum suscepta, cibum parat, non solùm quia ille prouidentissimus Dominus: [qui *Ps.146.9.* dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum,] pauperes suos sine vlla, aut cum B minima cura ipsorum, reficit, & diuitibus, vt aliméta illis ministrent, præcipit: verùm quia & ipsa paupertas ad modum cibi nos eam profitentes satiat, & vt nullius rei terrenæ famem patiamur, efficit. Ipsâ spiritualis, ac religiosa vita seruatur, & membra eius, scilicet virtutes, roborantur, & ad debitum augmentum perueniunt. Paupertas vestem subministrat, & satis honorificam, qua homines Deo dicati ipsius Dei expensis induuntur, tamquam serui, & familiares ipsius, & tales esse ab omnibus cognoscuntur. Necnon & domum, & reliqua vitæ necessaria præbet, nam illi propter quem pauperes cuncta dimise- C runt, illos in suas domos, scilicet in cœnobia satis pro omnibus ampla, & spatiosa & rebus necessariis instructa habitatores admittit. Et, si [melior est (vt verè *Eccl.4.6.* est) pugillus cum requie quàm plena vtraque manus cum labore, & afflictione animi,] quis non videat frugalitatem pauperum Christi, regum opibus esse præponendam, qua sine vllo labore aut anxietate, necessaria ad victum, & ad vestitum suscipiunt, vt ab his abiectis curis liberi, Deo, & sibi, & proximorum vtilitati vacare possint? Ea virtus, quæ ita nos ditat, vt nulla re temporali indigeamus, vt nihil ex hoc mũdo quæramus, vt ex his, quæ nobis ad vsum quotidianum offeruntur, aliquid tamquam minùs necessarium relinquamus, vt non semel ex cellis nostris aliquid tamquam superfluum reiciamus, meritò D diuitiarum nomine insignitur, quam, qui (Deo donante) possidet, non est cur alias diuitias, aut opes concupiscat.

Quia autem pauperes Euangelici hanc gemmam splendidissimam paupertatis possident, diuites iure dicuntur, quasi magnas diuitias possiderent. Est quasi diues, inquit Salomon, cùm nihil habeat, & *Pro.13.7.* est quasi pauper cùm in multis diuitiis sit.] Quisnam hîc dicitur diues nihil habens, nisi qui vniuersa propter Dominum relinquens, moderato vsu rerum sibi à religione administrato contentus est? Et quis pauper in multis diuitiis, nisi qui temporalia multa possidet, & tamen ea non audet insumere, & auaritia possessus ad plura coaceruanda cogitur aspirare? Vel E *Beda l.b. 2. in Pro. c.13.* si malis cum venerabili Beda presbytero, diues, nihil habens, est diues mundi, qui multa quidem possidere videtur, sed cùm Deum non habeat, in die dormitionis suæ manus suas bonorum vacuas inueniet. Pauper autem innumerabiles diuitias possidẽs, est pauper Euangelicus, qui cùm Deum ipsum cunctorum bonorum fontem gestet in corde, bonis indigere non potest. Si ergo hic nullo eget, & multas diuitias habet, diues est. Verè diues, qui paupertatem spiritus habẽs, virtutes veras animæ opes ad se trans- *Lib.10 in euan.c.4.* tulit possidendas. Namque vera & actuosa fides, vt ait Simon de Cassia, sine paupertate non est (sine ea inquam paupertate spiritus, quæ rebus terrenis renuntiet diuinæ legi contrariis) quæ magnum fidei testimonium perhibet, cùm homines ad se trahit.

A Ipsa est spei praxis, cùm propter cœlestia terrena quæque contemnit. Charitas hæc ipsa nutritur, cùm à visibilibus animum auellit, vt inuisibilia capiat: & de Deo solùm ditari cupiens, pauperem in terrenis, suum constituit possessorem. Diues in mundo, pauper de Deo: pauper in mundo, diues de Deo. Nemo diues de diuinis atque terrenis simul melatuit. Ex vno diuitem, ex altero pauperem fieri lex æterna compellit.] Verè diues, quia si diuites opibus suis pretiosa & magni valoris comparant: sic ille paupertate sua pretiosissimum pretiosorum comparauit. An est aliquid regno cœlorum pretiosius? An aliquid illustrius aut optabilius? Sed Beati pauperes *Matt.5.3.* B spiritu, ait Dominus, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.] Non tantùm in futurum erit, sed iam actu est. Quoniam si tu rem absentem emas, & pro ea nummos persoluas, tibi manet, & tua est, licèt nondum in domum intuleris; cur regnum cœlorum non erit actu pauperum spiritu, qui illud oblatis in pretium omnibus huius mundi rebus ipsum emerũt, & ius ad illud compararunt? Certè iam illorum est. Quis autem ditior eo, qui tam amplum, & æternum regnum in suum dominium vendicauit? Si autem paupertas spiritus & affectus diuitem facit, multo excellentiùs Paupertas spiritus, & actus, quæ excel- C lentior, & perfectior est, & illam primam comprehendit, diuitẽ & abundantem efficiet. Hinc autem alia nobilitas huius paupertatis elucet, quòd ita paupertas iustum diuitem facit, vt etiam, eum faciat regem, cuius diuitiæ maiores & abundantiores esse noscuntur. Nam si rex est, qui regnum possidet, cur pauper spiritu non erit rex, qui regnum cæleste & semper duraturum habet? Certè sponsus reginæ rex est, & Beatus Franciscus dicebat (vt Bonauentura re- *in vita. c. 7.* fert) hanc virtutem Paupertatis, esse reginam, quia in rege regum, & in regina matre ipsius tam præstanter effulsit. Sit ergo rex, & diues, vt rex, qui paupertatem sibi in sponsam adiunxit.

Pauper quidem Euangelicus ditior est homine huius mũdi ditissimo, quia iste semper eget, ille verò D tanquam omnia habens nihil huius mundi concupiscit. Luculenter satis Ambrosius hoc argumentum *Lib.3. ep. 10.* prosequitur: ita enim ad Simplicianũ scribit: Nonne videtur hic magis diues, hic magis rex, qui sibi abundabat, suas regebat cupiditates, vt nihil alienũ concupisceret: ille autem egentissimus, cui aurum suum vile, alienus palmes pretiosissimus existimabatur? Sed qua ratione egentissimus, cognosce: Quia diuitiæ iniustè congregatæ euomuntur, radix autem iustorum manet, & vt palma floret. An non egentior paupere is, qui tamquam vmbra præterit? Hodie impius exaltatur, cras non erit, nec inuenietur aliquis locus eius. Quid est itaque diuitem esse, nisi abundare? Quis autem abũdat, qui sit animo contractior? E Qui autem animo contractior, vtique angustior. Quæ igitur in angustiis abundantia? Non ergo diues, qui non abundat. Vnde pulchre Dauid: *Ps 33.11.* Diuites, inquit eguerunt, & esurierunt;] Quoniam cùm haberent scripturarum thesauros cœlestium, eguerunt, qui non intellexerunt, & esurierunt, qui nullum spiritualis gratiæ gustarunt cibum. Nihil igitur affectu sapientis ditius, nihil insipientis egentius. Nam cùm regnum Dei pauperum sit, quid esse locupletius potest? Et ideo præclarè Apostolus: O altitudo, inquit, diuitiarum sapientiæ, *Rom.11. 33.* & scientiæ Dei!] Præclarè etiam Dauid, qui in via *Psal.118.* testimoniorum cœlestium, quasi in omnibus diuitiis *Deut. 33. 23.* delectabatur. Expressè Moyses, qui ait Nephtalim satietas accipientium Nephtalim, abundantia significatur Latina interpretatione, vel dilatatio. Ibi ergo

abundan

abundãtia, vbi satietas: vbi autē fames cupiditatum,
A
vbi inexplebilis appetentia, ibi vtique paupertas, sed
quia vix vlla rei pecuniariæ, vel mundi huius cupiditas, satietatem habet, ideo addidit: [Et replebitur
1 Petr. 3. 3. benedictione.] Secundùm hæc Petrus Apostolus
definiuit: [non in auro, & argento, & indumentis
fœminarum esse ornamentum, sed in occulto cordis
homine, atque abscondito:] vnde nulla se exuat,
cultum pietatis, ornatum gratiæ, vitæ æternæ hæreditatem. Hæc omnia Ambrosius, & optimè] Nam
ita manifestum est solum illum diuitem esse, qui terrena contemnit, vt id Philosophi sola naturali luce
exculti cognouerint. Hinc Diogenes, quem inter
Hom 24. ad adolescentes. alios refert, & admiratur Basilius, se Alexandro pene
totius orbis domino ditiorem reputauit, quòd hic
ad statum suum tam sublimem pluribus indigeret,
B
ipse verò philosophus paruo cōtentus viueret. Hinc
Socrates dixit se non admirari diuitem superbum, &
arrogantem, nisi experiretur illum diuitias dispensasse, & in alto effudisse. Hinc Seneca: Cui cū pau-
Ep. 10. pertate bene conuenit, diues est. Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est. Hinc Plutarchus:
In moral. Vt qui vestes flagellant, corpus non attingunt, sic
qui paupertatem exprobrant hominem non tangūt
sed externa calumniantur. Hinc Epictetus, vt qui
geniti sunt inter Persas, non desiderant in Græcia
habitare, ita & pauperes, quibus diuitiarum nota est
natura, non student ditescere. Videntur isti legisse illud Salomonis: Auarus non implebitur pecunia, &
Eccl. 5. 9. Prou. 30. 16. qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.] Et ignis
(auaritiæ) numquam dicit; sufficit:] & meliùs iudica-
C
runt rebus carere, quæ non satiant, & inutilibus desideriis nuntium remittere.

Iam quid amplius habent diuitiæ, vnde diligendæ
videantur? Illæ possessores suos cingunt, & à nonnullis malis huius vitæ tuentur? Sed paupertas multo
potentiùs pauperes protegit, aut (vt veriùs dicam)
Deo curæ est, eos, qui sibi fiderunt, à malis eripere, &
liberare. Iudicabit (inquit Dauid) pauperes populi,
Ps. 71. 4. & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorē.] Nam quos meliùs populi Dei, vel Ecclesiæ pauperes intelligimus, quàm illos, qui omnia
propter Deum dimiserunt: His Christus tuta dabit,
hos à suis hostibus eripiet, coram illis diabolum importunum calumniatorem humiliabit. Diuitiæ quo-
D
que diuitibus tribuunt, vt possint coram regibus apparere, & magna illis obsequia præstare. Sed paupertate nos Christo gratissimū obsequium impendimus, nam quasi holocausto per hanc virtutem illi
Chrysost. hom. 11. ad Hebr. nos consecramus. Atque adeo Chrysostomus postquā dixit, martyres Deo holocaustum suorum corporum obtulisse, addit: Potes tu quoque si velis tale
offerre sacrificium. Quid enim si igne corpus non
combusseris? Sed potes alio igne, puta paupertatis
voluntariæ, igne afflictionis. Licere enim delicatè
lautéque, & splendidè vitam agere, laboriosam autem & acerbam vitam eligere, an non est oblatio holocausti? Hæc ille. Et quidem corporalia holocausta
animalium irrationalium iam cum lege veteri transierunt, sed illis in noua lege holocaustum nobilius
E
successit, quo martyres pro defensione fidei vsque
ad effusionem sanguinis decertarunt. Huic autem,
assertore Bernardo, similis est voluntaria paupertas,
cui simile præmium promissum est. Veruntamen, ait,
quid sibi vult, quòd eadem promissio facta est pauperibus, & martyribus, nisi quia verè martyrij genus
paupertas voluntaria est?] Magnū certè obsequium
tibi pauperes sæculi, & diuites Ecclesiæ, Deo præstāt,
siquidem illi, & holocaustum offerunt, & quoddam
martyrij genus sustinent. Insuper, & id boni ab ho-

A
minibus huius sæculi diuitiis tribuitur (an verum sit
ipsi videant) quòd curis eos sustentandæ naturæ liberent, quia habent vnde omnia necessaria sibi prouideant, habent & famulos, qui ipsis dormientibus,
& stertentibus, pro illis laborent, & cibos ac vestimenta parent: nec animaduertunt quātis hæc parua
commoditas (si tamen cōmoditas sit, aliorum, quos
natura fecit æquales, sudore viuere) incommoditatibus, & curis, & sollicitudinibus sit admista. Hoc
sanè bonum habet verissimè sancta paupertas: Tu ò
diues habes arcam, & crumenam, vnde tua indigentiæ prouideas: Sed ego pauper habeo astantem mihi
specialem prouidentiam Domini mei, mihi necessaria ministrantis, & victum, ac vestitum, & reliqua
sine vlla mea cura, absque vllis expensis à me factis,
B
mihi tribuentis. Tibi diuiti mancipia infida, & coacta, vel certè famuli spe lucri necessaria parāt: mihi
pauperi homines liberi, virtute præstantes, quorum
multi sunt nobiliores genere, & sanguine clariores:
non ob lucrum, sed ex puro Dei amore & ex intima
beneuolentia me adiuuant, & meæ pusillitati ministrant. Pauperes euangelici sunt secundùm aliorē
Matt. 6. 26. sensum, illa volatilia cœli, quæ cogitationibus, & desideriis semper cœlestia petunt, & licèt non serant,
neque metant, pater tamen cœlestis pascit illa. Sunt
& lilia agri vitæ puritate candida, & virtutibus odorifera, quæ licèt non laborent, neque neant, at nec
Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut
vnum ex istis; quoniam ille ex amictu rex terrenus
agnoscebatur, vnumquodque verò istorum spiritualium liliorum Christi seruus, & imitator agnoscitur.
C
Et sicut Deus hominem posuit in paradiso voluptatis, & abundantissimè de omnibus illi prouidit, vt
curis solutus cœlestia contemplaretur: ita & nunc
Euangelicos pauperes, vitam religiosam profitentes,
in cœnobiis, quasi in quibusdam hortis amœnissimis,
collocat, vt curis temporalium exempti, Deum, ac
diuina contemplentur.

Tandem mundani asserunt, quia, & libertas, &
tranquillitas, & honor, ac ingenuitas, diuitias comitari solent. Sed quis non videat eos decipi, & toto
cœlo aberrare? Quis liberum vocet, quem pecuniæ
seruitus ligatum tenet: Possidere se credunt diuites
(inquit Cyprianus) qui potiùs possidentur: census *Cypr. lib. de Lapsis.*
sui serui, nec ad pecuniam suam Domini, sed magis
D
pecuniæ mancipati.] Quis tranquillum; cui spinæ
rerū huius sæculi inextricabiles curas ingerunt? Quis
honoratum, quem, aut cuius parentes, multi furti ac
rapinarum arguūt? Quis ingenuum, quem non auorum præclara gesta, sed præsens auri & argenti copia
apud imperitos clarum efficit? At Euangelicus pauper verè liber, & tranquillus, & honoratus, & ingenuus est. Liber quidem: quoniam cùm auaritiæ &
cupiditati non seruiat, non est à quo impediatur,
quominus virtuti vacare, ac Deum sequi possit. De
quo hæc pulchre Lactantius. Nemo virtuti fauet, nisi *Lact. lib. 9. inst. c. 1*
qui sequi potest: sequi autem non facile est omnibus: ij possunt, quos paupertas, & rerum indigentia
exercuit, & capaces virtutis effecit. Nam si virtus est
tolerantia malorum, non capiunt ergo virtutem, qui
E
semper in bonis fuerunt; quia mala neque experti
sunt, neque ferre possunt, assuetudine ac desiderio
bonorum, quæ sola nouerunt. Eo fit vt pauperes &
humiles Deo credāt faciliùs, qui sunt expediti: quàm
diuites, qui sunt impedimentis plurimis implicati,
immo catenati & compediti seruiunt ad nutum dominæ cupiditati, quæ illos inextricabilibus vinculis
irretiuit: Nec possunt in cœlum aspicere, quoniam
mens eorum in terram prona, humique defixa est.
Virtutis autē via non capit magna onera portantes.

Angustus

Primus gradus Paupertatis, omnia propter Christum voto emisso relinquere.

CAPUT IV.

OGNITA sanctæ paupertatis tum natura, tum necessitate, tum præstantia, ad eius gradus exponendos accedamus: quos nonnulli ex doctoribus variè numerarunt. B Sed nos, qui religiosis hoc opus dicamus, eos gradus in medium proferemus, quos ipsi ordinatè debeant ascendere. Nam pro ratione status sui, & contemptus huius seculi, quem profitentur, illis incumbit aliquas actiones huius virtutis arripere, quas pauperes spiritu tantùm, quorum est, res temporales sine immoderato affectu possidere, non tenentur obseruare. Primus ergo religiosæ paupertatis gradus est, quo homo ad perfectionem, per vitam religiosam vocatus, omnia temporalia, quæ actu habet, aut in posterum habere potest, per votum paupertasis emissum relinquit, & nudus post Christum nudum ire contendit. C Meritò primus gradus, quoniam ab eo vita religiosa sumit exordium. Qui enim sua necdum dimisit aut necdũ illis dimissis votum paupertatis fecit, religiosum statum non habet, nec religiosus potest vocari. Vnde & nouitij qui in tyrocinio religionũ probãtur, verè & essẽtialiter religiosi non sunt, quousque tempore probationis elapso, votis se paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ constringant. Quare & ante emissionem votorum vel tacitam vel expressam, impune possunt ad seculum redire, & habitũ religiosum deponere, diuitias quærere, vxorem ducere, & pro suo arbitratu se gubernare. Non tenentur ad cæremonias ordinis, licèt eas, vt assuescant, obseruent nec obligantur, ea quæ sunt regulæ, custodire. Quòd si nonnullis priuilegiis religiosorum gaudeant, non est quia religiosi sunt, sed D quia cùm sint in via ad statum religiosum suscipiendum; vult mater Ecclesia illos quasi donis quibusdam ad statum, ad quem à Domino vocantur, animare. Et quemadmodum ille, qui ius habet ad regnum, licèt nundum sit rex, aliqua habet in republica priuilegia, & aliquos honores congruos illi, qui post modicum futurus est rex, ita æquum est vt ille, qui ob assumptum habitum, quasi ius habet vt religiosus sit, aliquas prærogatiuas habeat conuenientes illi, qui post paucos menses futurus est religiosus. Hæc cùm ita sint, perfectus pauper futurus, & per paupertatem perfectam ad diuitias cœlestes sanctis præparatas ascensurus, ab hoc gradu Initium sumat, E vt omnia sua, nec obolo reseruato, dimittat, vt pauperibus tribuat, vt voto emisso, se Christi sectatorem profiteatur, ita vt propter illum omnia contemnat. Concipiat animo ardentiã perfectionis desideria; interrogetque dominum & saluatorẽ suum, quonam modo eam consequi poterit. Audiet autem ipsum dicentem tibi: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habet, & da pauperibus, & veni, sequere me!] Et quandoquidem voluit esse perfectus, vendat, & distribuat, & dimittat sua, vt possit expeditiùs Christum imitatiunc sequi, & ad fastigium perfectionis, quam in sponsam concupiuit, peruenire.

Matt. 19. 21.

Non erit tibi difficile, ò vir fœlix, qui ad religionẽ vocaris, & verè fœlix, si vocationi responderis, & vitam tua vocatione dignam instirueris, non erit tibi difficile, res tuas, licèt totum mundum possideas, re- A linquere: si bona paupertatis, & incommoda bonorum temporalium consideres. Bona paupertatis iam audisti, cuius beneficio diues eris & beatus, & rebus ad vitam necessariis sine molestiis, & anxietatibus, & curis vteris, & in præmium centuplum (de quo postea) & vitam æternam recipies. Incommoda autem diuitiarum quis enumeret? Sicut enim arbores vacuas, & fructu carentes, nemo tangit, arbores verò fructibus oneratas quisque pomis spoliat, earúmque ramos discindit: Sic pauperi nemo molestus est; diuites verò, consanguinei, amici, famuli, & reliqui opibus eorum egentes, mille molestiis afficiunt. Saturitas diuitis, id est, abundantia diuitiarum, non sinit B eum dormire, nec inter curas & anxietates iucundam quietem captare. Diuitiæ sunt seminaria discordiarum, quarum causa etiã inter propinquos & fratres solent odia & rixæ suboriri. Abraham & Loth satis propinqui erant, postquam autem ditati sunt, statim orta sunt iurgia inter pastores eorum.] Nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul (ait sacer textus) erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.] Facultarum multitudo, inquit Chrysostomus, statim causa est discessus, diuisionem operatur, concordiam impedit, & cognationis vinculum dirimit.] Diuitiæ sunt catenæ, & C compedes, quibus diabolus mortales illaqueat; quas authore Bernardo iustus per os Dauidis abiecisse se gaudet, cùm canit: Quoniam ipse, scilicet Dominus, liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.] Verba sancti huius doctoris sunt. Sed ecce quia iam venatores, & bestias nouimus; quisnam sit laqueus iste, quærendum est. Nolo ego adinuenire ex me, nec dubium aliquod tradere vobis. Ostendat nobis Apostolus laqueum illum. ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis, inquam, beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli, à quo se liberatam fidelis anima congratulatur? Qui volunt, inquit, diuites fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli.] Ergóne laqueus D diaboli diuitiæ sunt huius sæculi? Heu quàm paucos inuenimus, qui ab hoc laqueo liberari exultẽt; quàm multos, qui dolent, quod parum sibi videntur irretiti; & adhuc quantum possunt ipsi se inuoluere, & intricare laborant! Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis, non habentem vbi caput suum reclinaret, filium hominis, exultate, & dicite: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium.] Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, & ex ipsis medullis cordis gratias ei agite dicentes: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium. Sic ille.]

Eccl. 5. 11

Gen. 13. 6.

Chrysost. hom. 33. in Genes.

Ps. 90. 3. Bern. ser. 3. in eundem Psalmum.

1. Tim. 6. 9.

Ps. 90. 3.

Diuitiæ sunt onera, quarum curis & solicitudinibus oneramur, & opprimimur, & quo quisque ditior est, eo absque dubio incedit onustior. Onus E autem hoc diuitiarum ideo pertimescendum esset, quia non tam corpus quàm mentem opprimit, & sæpe immoderatè dilectum in tartara mergit. Augustinus sanè hac ratione diuitem ad eleemosynas erogandas impellit; quòd si eroget ex parte, suum pondus alleuiat. Quid est quod dicis, ait, quid est quod dicis, ego diues, ille pauper: Sarcinam tuam commemoras, pondus tuum laudas? Et quod grauius est, constrinxisti ad te sarcinam tuam, ideo non potes porrigere manũ. Onera te, liga te: quid te iactas? quid te laudas? Solue vincula tua, minue sarcinam tuam. Da comiti, & illum adiuuas, & te releuas. Inter has voces tuas laudantes sarcinam tuam, adhuc Christus petit, & non accipit: & obtendis nomen pietatis crudelibus vocibus, & dicis: Et quid seruo filiis meis?] Non dissidet ab hoc sensu Augustini Grego-

Aug. lib. de discip. Christ. c. 8. To. 9.

tius

nus, qui, licèt alia via, diuitias, onera & sarcinam esse, testatur. Illod enim Iob: Et pingui ceruice armatus est,] de impio diuite intelligit, qui aduersus Deum quasi diuitiis armatur, cùm ea rebus temporalibus tumens, atque superbiens, contra præcepta veritatis erigitor. O arma inferni ponderis plena, quibus iniquus ... huius mundi mare submergitur, & peccatis onustus in gehennam ducitur! Sed hoc onus cùm onus mentis sit, hoc pessimum habet, quòd oculos nostros obcæcat, & dum terrena nimio affectu consideramus, cœlestia videre non possumus. Et secundùm hunc intellectum idem Beatus pater de diuite peccatore illud, quod statim in Iob sequitur, pulcherrimè interpretatur. Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus eius aruina dependet.] Visus quippe in facie est, in qua & prima corporis honorabilior pars est. Non ergo ait immeritò, mentis intentio per faciem designatur, quam quolibet vertimus, illuc videmus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante Dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggrauat. Hæc ille.] Qui & statim aruinæ nomine è lateribus impij diuitiis dependentis illos intelligit, qui auxilio eius roborati mala patrare non cessant. Sed esto quòd diuitiæ aliquid boni habeant, certè ex eo contemnendæ essent, quia instabiles sunt, & paruo tempore durant. Fecit Deus hederam, quæ Ionam protegeret, & statim parauit vermem ascensu diluculi, qui hederam corroderet, atque consumeret. Sic & diuitiis, quæ diuites ab æstu defendunt, non vnus sed multi vermes parati sunt, à quibus post paululum destruantur. Si autem aliquantulum durent, saltem vermem mortis non possunt effugere, in qua diues suis bonis cauetur, & ad reddendam rationem vsus eorum ad terribile iudicium euocatur.

Iob. 15. 26. *Greg. lib. 12. mor. c. 22.* *Iona. 4. 6.*

Sed ab huc argumento supersedendum est, de quo innumera à sanctis patribus scripta sunt. Solùm dicamus, res temporales difficillimè sine nimio erga eas affectu, ac sine labe auaritiæ, possideri. Quæ autem sint auaritiæ mala, vnus Ambrosius luculenter exponat. Nam quid, inquit, de auaritia dicam, insatiabili pecuniæ cupiditate, & quadam æris libidine, quæ quo plura abstulerit, eo magis inopem esse se credit? Omnibus inuida, sibi vilis, in sommis diuitiis inops, affectu extenuat, quod censu abũdat. Nullus rapiendi modus: vbi nulla mensura cupiendi. Sic inflammat animum, sic igne suo pascit animum, vt hoc solo distet, quòd illa formatum adulterat, ista terrarum elementa concutit, mare sulcat, terram effodit, cœlum votis fatigat, nec sereno grata, nec nubilo, condemnat prouentus annuos, fœtúsq; terrarum arguit. Sed hæc ægritudo est animæ, non sanitas. Denique Ecclesiastes dicit: Est languor malus, quem vidi sub sole, diuitias custodire in malum possidentis eas.] Et suprà: Qui diligit argentum, non satiabitur argento, & nec est finis acquisitionis eorum.] Tu ergo ô homo Dei, qui ad religiosam vitam vocatus, si adhuc amore diuitiarum ligatus es, veras diuitias inquire, si quæris thesauros, vt inquit idem Beatus pater, accipe inuisibiles, & occultos, quos in cœli altissimis, non quos in terrarum venis, requiras. Esto pauper spiritu, & eris diues qualiscumque es tu, quia non in abundantia diuitiarum vita est hominis, sed in virtute, ac fide. Istæ te diuitiæ verum diuitem facient, si sis in Deum diues.] Itaque ista consideratio, molestiarum, & multiplicis occasionis peccatorum, quæ in diuitiis est, & multorum bonorum, quibus religiosa paupertas abundat, eum, qui ad vitam religiosam vocatur, satis incitabit, vt paupertatem, sententiam tranquillitatis, & diuitias, curarum fontes, & peccatorum occasiones contemnat.

Amb. lib. 1. de Cain. c. 5. *Eccl. 5. 12.* *Baruch. 3. 17.*

Sed videndum est nunc, quas hic primus paupertatis gradus, quasi partes contineat. Qui enim vult eum retinere, primò omnia sua, nulla re quantumuis minima reseruata, effundat, atque relinquat necesse est. Nam si aliquid sibi possidendum custodierit, religiosam paupertatem, cuius substantia est, vt omnia temporalia relinquãtur, nequaquam habebit. Illudque fomitium, quod sibi reseruat possidendum, satis erit, vt mentis necessaria tranquillitate careat, ad vacandum Deo, & se manifesto discrimini defectionis exponat. Quare Hieronymus ait: Non partem bonorum tuorum vende, sed omnia. Et Cassianus, tria vitia detestanda, quibus religiosi aliquando in paupertatem delinquunt, enarrans, tertium esse ait, quo quis infœlix partem suorum bonorum abijcit, partē relinquit. Sed quia non tantùm hoc tertium, verùm & duo priora aduersus hunc primum gradum militant, omnia referenda sunt. Triplex, inquit, est huius Valetudinis morbus, qui ab vniuersis patribus æquali detestatione dãnatur. Vnus hic, cuius superiùs descripsimus labem, qui decipiens miserabiles quosque, ea, quæ ne antea quidem, cùm in sæculo degerent, possidebant, congregare persuadet. Alius, qui hæc, quæ in primordiis suæ renuntiationis abiecerant, postea resumere ac rursum desiderare compellit. Tertius, qui initio malo vitiosóque contractus, & ab imperfectione incipiens, eos quos semel hoc tepore mentis infecerit, paupertatis ac diffidentiæ timore perterritos, spoliare se cunctis mundi facultatibus omnino non finit: eásque pecunias, vel substantias, quas vtique renuntiantes abiicere debuerant, reseruantes, ad Euangelicã perfectionem numquã peruenire concedit. Quarũ trium ruinarũ exẽpla, in scripturis sanctis etiam inuenimus non leui pœna fuisse dãnata. Nam Giezi, ea, quæ nec antea quidem possederat, volens acquirere, non modò gratiã prophetiæ non meruit possidere, quam per successionem velut hæreditariã à suo habuit magistro suscipere, verùm etiam è contrario æterna lepra sancti Elisei maledictione perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas antea Christum secutus abiecerat, non solùm ad proditionem Domini lapsus, Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam communi exitu finire non meruit, eámque violẽta morte conclusit. Ananias verò, & Saphira reseruatores partem quandam ex his, quæ possederant, Apostolico ore morte mulctantur. Hocusque ille.] Omnia ergo abiicienda nobis sunt, si hanc virtutem præstantissimam inchoamus diligere, vt possimus & nos dicere cum primis huius status professoribus: Ecce nos reliquimus omnia,] & vt Deus ipse incipiat esse nostra substantia, nostráque possessio. Nam cuius rei gratia aliquid nobis custodiemus? An vt nostris necessitatibus prouideamus? Sed hoc indicium apertum est pusillanimitatis & diffidẽtiæ, quasi ille Dominus, qui nos ad desertum vocat, non possit nos ex suis opibus sustentare, nisi aliquid contribuamus, & ad humanam necessitatem subleuandam adiuuemus. An vt in rebus terrenis occupemur? Sed opus, quod aggressi sumus, perfectionis assequendæ tam grande, & solicitudinis plenum est, vt terrenam occupationem sibi adiungi non exigat, sed totam mentem, & totum tempus requirat. An vt à consanguineis, & propinquis inquietemur, qui id parum, quod retinemus, extorquere contendant? Sed stultum est, nos, qui à mundo discessimus, illa retinere, quorum causa mille curis aliorum & querimoniis implicamur. Relinquamus ergo omnia, vt Deo fidentes,

Hier. ad Demetri. *Cassia. lib. 7. cap. 14.* *4. Reg. 5. 26.* *Matt. 27. 1.* *Act. 5. 8.* *Matt. 19. 27.*

& à curis

& à curis, & molestiis expediti, Deo & saluti nostræ vacare possimus.

Deinde oportet vt paupertatis amator, non tantùm actione, sed multò magis affectu & voluntate (vt dictum est) omnia quæ habebat, abiiciat. Quid enim refert, bona temporalia digito, id est, actu externo relinquere, & tota mano, id est, affectu voluntatis retentare? Certè qui sua affectu retinet, licèt opere relinquat, testimonio Marci Eremitæ viri sanctissimi, ac Ioannis Cassiani, Euangelicus pauper non est. Ille sic ait: Nonnulli verò, etiam carentes opibus, affectum auaritiæ fouemus in rebus leuissimis, idcóque miseriores sumus his, qui multa possederunt, quia relictis vniuersim prauis affectionibus, quasi Deum lateamus, calliditati voluptatis affectum adiungimus. Fugientes enim auaritiam, nō fugimus voluptatem: non recondentes aurum, res viles coaceruamus: magistratum, atque imperium repudiamus, gloriam tamen, & honorem eorum, quouis modo veneramur. Reliquimus possessiones, harum tamen fruitionem non auersamur. Hic verò de his loquens religiosis, qui monasteria fundare, & in Abbates præfici cupiunt, hæc inquit. Qui si in veritate viam perfectionis inquirerent, hoc potiùs tota virtute perficere niterentur, vt scilicet exuti non solùm pecuniis, sed etiam affectionibus pristinis, & distentionibus vniuersis, semetipsos singulares, ac nudos, ita sub seniorum imperio collocarent, vt curam non modò aliorum nullam, sed nec sui quidem gererent. E contrario autem euenit, vt dum fratribus præesse festinant, nunquam senioribus ipsi subiiciantur, & à superbia inchoantes, dum alios instituere cupiunt, nec discere ipsi, nec agere ea, quæ sunt docenda, mereantur. Hæc ille.] Et quidem hæc vera sunt. Nam si temporalia solo opere, non vero affectu relinquamus, non tam virtutem paupertatis assequimur, quàm miseram mundanorum quorundam mendicitatem incurrimus. Sicut enim istorum miseria est, quòd diuitias non habent, quas corde desiderant, ita & nostra miseria, & stultitia erit, si quæ opere deseruimus, corde & affectu cupiamus. Simúlque quasi duas personas induimus virorum & infantium: viri sumus, qui viriliter mente concepta res terrenas abiicimus; pueri autem, qui huius mundi vilitatibus, & puerilitatibus adhærescimus. Nec aduertimus quia terrena relinquere, medium est, vt ad cor mundum veniamus, si autem affectu rebus terrenis adhæreamus, accepta insipidâ medicina, ex culpa nostra minimè optatam sanitatem assequimur. Bene proinde Henricus Harpius, omnia sola actione relinquere, imperfectissimam paupertatem vocat, & homines sic rebus renuntiantes terrenis, pauperes esse coram hominibus, non coram Deo, meritò autumat, quoniam testam dumtaxat paupertatis habent, nucleum verò, scilicet affectum à terrenis auulsum, qui in virtute, & in voto paupertatis præcipuus est, habere contemnunt.

Marcus Eremi. in obsultat. cum sua anima.

Cassian. col. 4. c. 20.

Harp. in directór. mortific. cat. 1.

Hæc autem, quæ quisque habet, si velit religiosam paupertatem sectari, non debet temerariè effundere, aut perdere, sed prudenter distribuere. Quod Theophylactus à Domino putat fuisse mandatum, dum ita legit: Vende quæ habes, & distribue pauperibus.] Habuit, inquit, & distribuendi verbum emphasim quandam, vt cum diiudicatione, & non fortuitò dispergantur bona.] Et id profectò ita intelligendum est. Nam Dominus, qui amator est ordinis, & sapientiæ initium, ac origo beneficentiæ, non vult, diuitias homini datas, inordinatè aut temerariè, aut inutiliter effundi, sed cum merito dantis, & cum vtilitate accipientis distribui.

Theoph. ad c. 18. Luca. Matt. 19. 21.

Sed ista sapiens & vtilis bonorum distributio id omnino postulat, vt bona, quæ relinquimus, pauperibus erogemus. Quod manifestè Dominus ipse, qui ad paupertatem incitauit, iubere non omisit. Vende, inquit, quæ habes, & da pauperibus.] Atque alio loco: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam.] Eleemosyna autem non diuitibus, sed indigentibus, & pauperibus debet offerri. In hanc autem sententiam, tanquam pronuntiatam à Domino, Patres sine vlla hæsitatione conspirant. Hieronymus quodam loco ait: Non diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem, siue ille Sacerdos sit, siue cognatus & affinis, nihil in illo aliud consideres, quàm paupertatem. Laudent te esurientium viscera, nō ructantium opulenta conuiuia. Et rursus alio loco: Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis: quos etiam si haberes, ante iis Dominus præferretur: sed da pauperibus, immo da Christo, qui in pauperibus pascitur: qui cùm diues esset, pro nobis pauper factus est. Et iterū alio: Cúmque vendideris, da pauperibus, non locupletibus, non superbis, da, quo necessitas sustentetur, non augeantur opes. Pars sacrilegij est, rem pauperum dare non pauperibus. Et Basilius: Equidem ex hoc colligo, qui hac mēte à suis discedat, hunc huiuscemodi curam de parte patrimonij sui, nullo modo oportere negligere, contráque illud accurare, vt cùm eam omnem diligentissimè secum abstulerit, eam veluti rem iam Domino consecratam summa cum religione distribuat, vel ipse per se si huiuscemodi muneri scienter administrando esse ipse par possit vel per alios, quos antè maxima adhibita diligentia delegerit, quique certissima dederint documenta, posse se illam fideliter ac prudenter distribuere, cùm illud persuasum sit, non vacare periculo, siue propinquis suis illam relinquat, siue in ea distribuenda, cuiusuis, nulla adhibita delectione, opera vsus sit. At demum Bernardus: Nihil sibi retineat, nihil suis, ne modicum fermentum totam massam corrumpat. Sunt enim, qui sibi retinent aliquid, Dominicæ vocis obliti, qui non suam venit facere voluntatem: & in ipsis quoque sanctorum collegiis proprio, aut desiderio, aut fortasse consilio importuniùs adhærentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinentes: quos penitus abnegasse, & diuinæ prouidentiæ, ac obedientiæ patrum consiliis quoque spiritualium virorum debuerant commisisse. Sunt enim, qui propinquis retinent, & amicis, quod abiiciunt à seipsis, pro eorum prosperitate præsenti, inani prorsus & seculari solicitudine æstuantes. Crudeles planè, qui nequaquam proximos diligant tanquam se; crudeles, inquam, vel in se, vel in suos: imò, quod verius est, in vtrosque. Hęc omnia Patres, & multa alia, quę consultò omittūtur. Iniungitur itaq; paupertatem sectaturis, vt sua distribuāt pauperibus, vt scilicet diuitias, quas dimittūt, bene collocēt, & vtiliter expendant, dum eas non luxui superborū diuitum, sed necessitati indigentium seruire faciunt. Ac iuxta præceptum Domini, faciūt sibi [amicos de māmona iniquitatis, qui recipiant ipsos in æterna tabernacula.] Duplicique ratione (vt alias nunc omittamus) regnum cœlorum mereantur. Primò, quia sua reliquerunt: & secundò, quia pauperes refecerunt, & amicos, qui eos patriam cœlestem ingredientes reciperent, compararunt.

Matt. 19. 21. Marc. 10. 21. Luca 12. 33. Hier. ad Demetriad.

q. 1. ad Hedibiā.

In consolat. ad Pāmach.

Basil. reg. 9. fusè disp.

Bern. in illud, Ecce nos reliquimus, &c.

Luca 16. 9.

At fortassis aliquis quærat, an aliquando liceat fugientibus sæculum, sua bona parentibus, aut fratribus, aut propinquis, aut amicis erogare? Namque si Dominus hæc temporalia pauperibus distribuenda præcipit, videtur mandati violator, qui ea aliis quàm pauperibus dare pręsumpserit. At nos dicimus,

A quòd si propinqui, aut amici, sunt pauperes, & rebus nostris ad vitã iuxta decentiã sui status trãsigendam indigeant, laudabile est illis, non tanquam propinquis solùm, sed tanquam propinquis, aut amicis pauperibus nostra relinquere. Id enim, & charitas, & prudentiæ, & aliorũ ædificatio omnino exigit. Charitas quidẽ, cuius ordo in actibus amoris, & beneficentiæ propinquos extraneis præponit. Si autem illi sint pauperes, licèt nõ ex æquo, non propter coniunctionẽ sanguinis, aut veterem amicitiã, efficiuntur eleemosynæ nostræ subsidiis indigni, imò potiùs ex eo ipso sunt, & ab omnibus iudicantur magis digni. Prudentia verò quia propinquis pauperibus nostra erogantes, discretum satis medium ponimus, vt ab eis in statu religioso quieti relinquamur. Nam

B quid aliud debuimus facere, nisi nostra illis cõcedere, vt de cætero sibi persuadeant à nobis iam mundo mortuis, & quasi ex testamento bona nostra illis legantibus, nihil aliud subsidij temporalis posse sperare? Ac demum ædificatio, quoniã scandalũ ingeneraret, & crudelitati tribueretur, extraneorũ tãtùm misereri, & propinquorũ pauperum nullatenus recordari. Nec ad hãc rem confirmandam desunt sanctissimorũ virorum exẽpla. Nam & magnus Antonius

Athana. in vita. Surius in Ianuario. sæculũ fugiens (narrãte Athanasio) partem suorum bonorum sorori concessit. Et Fulgentius Ruspensis Episcopus, ac ipse sanctissimus, & Doctor egregius, à mũdo discedens portionẽ substantiæ contulit matri.

Ambr. 1. officior. c. 30. Et Ambrosius sapienter ait. Est etiam illa probãda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, vt ipse subuenias

C tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidiũ necessitati, non tamen vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes cõferre inopibus. Causa enim præstat non gratia. Neq; enim propterea te Domino dicasti, vt tuos diuites facias, sed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata redimas tua. Putãt se parum poscere? Pretium tuũ quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contẽdunt. Et accusat quòd eum diuitẽ non feceris, cùm te ille velit æternæ vitæ

Simon de Cass li. 9. c 46. fraudare mercede. Concinit quoq; Simõ de Cassia, qui sic ait: Attamen in renũciatione earum, forma distribuendi adiecta est, vt nõ parentibus, cõsanguineis, & amicis, sed pauperibus largiãtur. Sed nec &

D ipsi propinqui excludũtur, si eos paupertas includit, vt dũtaxat charitas Dei, & proximi paupertas in largitione sint causa. Et Philo Iudæorũ disertissimus illos Marci discipulos Alexãdriæ ex Iudaismo cõuersos laudibus effert, quòd à mundo secedẽtes sua bona cognatis donauerint. Huic, inquit, vitæ instituto

Philo lib. de vita contẽplat. qui se addicunt, non ex more, aut rogati id faciunt, sed amore correpti rerũ cœlestiũ, & quasi furore diuino perciti, donec ad cõtemplationem illã desideratissimã perueniant. Deinde præ immortalis vitæ beatæ cupidine, quasi iã hac mortali defuncti, facultates suas relinquunt liberis, aut cognatis, vltro eis possessione cedendo, atq; etiã sociis, & amicis, si cognati desint. Oportet enim, vt qui perspicaces diuitias adeptus est, cæcas illas relinquat mẽtibus cæcu-

E tientibus. Anaxagorã & Democritũ celebrãt Græci, quòd præ amore Philosophiæ prædia sua pecori cõpascua reliquerint. Probo hos viros contemptores pecuniæ. At quãto præstantiores, qui non pecoribus suas possessiones depascẽdas permiserunt, sed impẽderunt ad subleuandã egestatẽ hominum cognatorum, amicorúmq;, vt egere desinerẽt? Illud enim inconsideratũ, ne dicam insanum, factũ fuit virorum Græcis laudatorũ sapientiæ nomine: hoc verò sobrium, & magnæ prudẽtiæ. Quid aliud hostis fece-

A ret excisis arbustis, agróq; vastato, redigẽs aduersarios ad inopiã, quàm quod suis cognatis fecit Democritus, vltro illis consciscẽs pauperiẽ, nõ tã malo animo, quàm per inconsiderantiã, & alienæ vtilitatis negligentiam? Hi certè multò prudentiores, & magis suspiciendi, vt non minùs philosophiæ cupidi, sed prouidi magis, quàm negligẽtes: quippe, qui sua donare maluerũt, quàm perdere, quo & sibi prodessent, & aliis, dũ alios opibus iuuãt, se philosophiæ studio. Sic ille.] Sed in hac re, qui errare nolit, nec immoderato affectu erga propinquos duci, deberet viros sapientes spiritualésq; consolere, vt ex eorũ sententia (qui res libetiùs & prudẽtiùs aspiciũt) bona sua taliter in propinquos distribuat, vt non luxui aut effrænato desiderio eorũ, sed indigẽtiæ prospiciat, & ex

B reliquis bonis pauperibus ex charitate subueniat.

Ea etiã dubitatio alicui etiã negotium facesset, an deceat, bona, quæ quisq; habet in sæculo, religioni, aut cœnobio tribuere, in quo habitũ religiosum induit. Videtur enim is nõ tam bona tẽporalia deserere, quàm secũ in vitã religiosam adducere. Sed si ista æqua lance libremus, laudabilissimum esse videbimus, in vsus religionis bona eius, qui religionem ingreditur, erogare. Quoniã & religiosi pauperes sũt, & non quicũque pauperes, sed iusti, & Deo consecrati, & perfectionis statũ tenentes, & saluti animarum, aut oratione, aut ministeriis quoq; Ecclesiasticis vacãtes. Gratissimũ ergo erit Deo hos suos pauperes alere, & indigẽtiæ eorũ subuenire. In quo certè sæculares non parũ errant, putantes malè, aut im-

C prudenter insumi, quicquid religiosis impẽditur, & nõ ad ipsorum sumptus, sæpissime vanos & prophanos, erogatur. Clamãt illi cũ imperfectis discipulis: Vt quid perditio hæc? poterat enim vnguentũ istud venundari, & dari egenis.] Nec animaduertũt quòd *Marc. 14. 4.* egenis religiosis datur, qui ratione status perfectionis, pauperibus sæcularibus præstãt, & Christo ipsi, atque ad eius cultum offertur. Neque istud est diuitias in religionem aduehere, quia donator easdem à se abdicat, & neque quoad dominium, neque quoad vsum in suam vtilitatem assumit, sed ex bonis cœnobij, sicut & reliqui, necessaria humiliter recipit. Sed licèt hoc ita sit, quòd religiosus cœnobium ingrediẽs, laudabiliter bona sua religioni concedit, aut ea relinquẽdo voluntati prælati (quod per-

D fectius est) vt ipse, cui omniũ domorũ indigẽtia perspecta est, indigẽtiori applicet, vel (quod est imperfectius) ea bona ad huius vel illius domus vsũ applicãdo: tamen religio laudabilissimè & prudentissimè faceret, si nihil omnino ab ingrediẽtibus religiosis acciperet, sed omnia in pia opera, atque in pauperes alios ingrediẽtes erogaret. Cuius rei causas, quas aliquãdo nos experti sumus, grauissimis verbis in hũc ferè modũ Cassianus exponit. Et idcirco ne vsibus *Cassia. li. 4. de instit. c. 4.* quidẽ cœnobij profuturas suscipere ab eo pecunias acquiescũt. Primùm ne confidẽtia huius oblationis inflatus, nequaquã se pauperibus fratribus æquare dignetur: tũ ne per hanc elationẽ nullatenus ad humilitatem Christi descendẽs, cùm in disciplina non possit cœnobij perdurare; egressúq; exinde, ea, quæ

E in principio renũciationis suæ spiritali feruore succensus intulerat, repefactus postea non sine iniuria monasterij sacrilego spiritu recipere atque exigere moliatur. Quod omnimodis obseruari debera, multis sunt experimentis frequenter edocti. Nam per alia minùs cauta monasteria simpliciter quidem suscepti, de eis, quæ intulerant, quæque in Dei opera fuerant dispensata, cum ingenti post blasphemia redhibitionem poscere tentauerunt.] Hæc ergo mouere debent, vt religio prudenter

guber

gubernata, & humilitatis ac profectus suorum religiosorum amore tacta, si possit, & non multum indigeat, nihil velit à suis filiis, dum à mundo discedunt, accipere. Atque his expositis manet primus hic gradus paupertatis, quem ille fœliciter tenet, qui vniuersa quæ habet, opere & affectu deserit, & secūdùm decretū Domini ea pauperibus, his, aut illis, prout dictū est, magna mentis alacritate distribuit.

Secundus gradus Paupertatis votum de rerū abrenunciatione emissum implere.

CAPVT V.

Post abiectionem omnium rerum temporalium voto firmatam, qua quis religiosus pauper factus est, & ad primum gradum Paupertatis progressus, illa ipsius mentem cura solicitet, vt quod Deo pollicitus est, integre ac fideliter impleat. Ad quod vocat eum Salomonis grauis ac vera sententia, qua ait: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Sed quodcumque voueris redde: multòque melius non vouere, quàm post votū promissa nō reddere.*] Votum, inquit, Deo nuncupatum placita illi res est, adeo vt non tantùm promissione de re bona ac iusta sibi facta gaudeat, verùm & rem illam voto consecratam, sine vlla mora ac celeriter exigat. Si non reddas, iā promissio de se quidem recta, atq; discreta, infidelis & stulta facta est, & ideo maximè displicet ei, qui fidelis est in promissis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Meliúsque esset, ac iustius, nihil voto promittere, quàm, quæ semel Deo consecrasti, illi postmodum denegare. Liberum ergo fuit nobis bona temporalia relinquere, & paupertatis voto constringi. At postquam votum emisimus, non est liberum sed necessarium à possessione rerum temporalium abstinere. Hic est igitur secundus nostræ paupertatis gradus, vt si iam votum paupertatis fecimus, si saluari volumus, & æternam damnationem euadere, votū factum impleamus. Certum est namque votū iu re graui fractorem, nisi ad mentē redeat, & de voto violato doleat, & in posterum illud obseruet, sine remedio damnari. Is non tantùm peccator, verùm & præuaricator est, cui nihil proderit honesta vita, nisi ei voti facti obseruantiam adiungat. Meritóque Bernardus ad quendam voti transgressorem ait: *Tu verò quantumlibet modestè & honestè viuas, si castè, si sobriè, si omnino religiosè te habeas, Deo tamen minùs accepta est tua religio, quam deturpat voti præuaricatio.*] Nunc itaque exponamus, quid sit ista voti paupertatis impletio. Dicemus autem, quid ipsa per se deposcat, & quid minima hæc nostra societas adhuc inuiolabiliter seruet, quæ hoc votum, sicut & alia duo, per gratiam Dei sine vlla laxitatis admissione custodit. Nec curabimus ad specialia descendere, quæ fortè in aliis religiosis familiis quoad paupertatis interpretationem, aut admittantur, aut permittantur. Quoniam si illa tutò, & sine vllo, vel sine graui peccato fiunt, certum est ex prælatorū facultate, saltem interpretatiua (vt vocant) fieri, aut ex consuetudine tali, quæ iam strictæ paupertati derogauit, attentari. Nos autem, qui non euentus speciales, quæ consciētiam attingant, tractamus, sed perfectionem virtutum tradendam suscipimus, quid religiosa paupertas voto firmata per se, sine vllis dispensationibus, aut relaxationibus postulet, volumus explicare.

Qui ergo statum religiosum professus est, seu tria vota substantialia huius præstantissimæ vocationis amplexus, quorum vno vniuersis rebus renunciauit terrenis, nihil omnino potest tanquam proprium possidere. Tunc autem aliquid tanquam proprium possidet, quando dominium rei alicuius retinet, aut etiam illam habet inscio prælato, paratus de illa vel per donationem, vel per venditionem, vel alio quouis modo pro suo arbitratu, sine vlla dependentia à voluntate prælati, disponere. Qui hac ratione aliquid alicuius momenti sibi reseruat, manifestum crimen in paupertatem admittit, & est in statu damnationis. Nam primam fidem, qua omnia Deo consecrauit, irritam facit: & eùm Deo totum, quod habeat, debeat, non totum, sed partem tantùm soluit. Et sicut ille, qui debuisset regi decem millia talenta, reus esset mortis, si poteus omnia reddere, vnum tantùm persoluisset, reliqua verò denegasset: ita omnino religiosus aliquid contra voluntatem prælati sibi reseruans, dignus est æterna morte, quoniam omnia illa, quę reliquit, quasi vnius talenti rationem habent; illud verò, quod retinet, in quo possideodi propositum & voluntatem inuoluit, quasi nougenta nonaginta nouem talenta sunt, quæ Deo inuerecundè surripuit. Licèt enim illud, quod retinet, multo minus sit eo, quod reliquit, tamen quia propositum nihil possidēdi non obtulit, quod in immensum omnibus rebus pretiosius est, ideo tantillum dicitur persoluisse, & maximam partem debiti denegasse. Hoc autem fuit peccatum Ananiæ, & Saphiræ, quod temporali & æterna morte punitum est. Licèt enim nos suprà ex Cassiano, & aliis dixerimus fortasse coniuges istos tantùm venialiter peccasse, nec in æternum fuisse damnatos, quoniam non ex voto, sed libere sua facultatibus renunciabant, quod & Origenes, & Augustinus indicare videntur; Tamen probabilius est eos fecisse votum paupertatis, ac ob fractionem eius, qua aliqua sibi reseruarunt, in mortē corporis incurrisse, & gehennæ cruciatus comparasse. Idque significant illa verba: *Anania, cur tentauit Satanas cor tuū mentiri te spiritui sancto?* Et postea; *Non es mentitus hominibus, sed Deo.*] Et insuper: *Quid vtique conuenit vobis tentare spiritum Domini?*] Nam &, mentiri Deo, & Spiritui Sancto, & promissis Deo factis non stare: &, tentare spiritum Domini, est, aduersus Spiritum sanctum, quasi non esset Deus, aut esset rerum, quæ geruntur ignarus, fraudem commisisse: Atque hos infœlices votum paupertatis fecisse ante fraudem istam, docuit elegantissimè Greg. Nazianz. (vt alios omittam) qui sic cecinit:

Quis porro pœnam Ananiæ Sapphireq; tremendam
Cùm legit, occultos nummos qui morte luêre;
Non etiam leuiter metuit perfringere vota?

Similes his sunt omnino, qui post votum paupertatis aliquid sibi, reluctante aut inscio prælato, retinēt, & simili absque dubio pœna afficiēdi sunt. Qui licèt in hac vita (Deo cū illis mitiùs agente) minimè temporali pœna puniātur, tamen in futura vita tanquam religionis euersores, & sanctissimi voti violatores, æterni, si nō se emēdauerint, morte plectētur.

Et quidem hos Basilius non quacumque inferni pœna, sed dānatione Iudę proditoris, exterret, cuius sanè vestigiis inhærent. Hæc eius sententia est. Proinde perspicuum est, qui talis sit, eum de præcidenda, & morte afficienda anima sua, meditari, qui exiguis obolis salutem suā addicere, ac prodere paratus sit, & alter Iudas efficiatur, népe, qui à furto exordiatur, & in proditione desinat: quando vt ille Dominum, sic iste veritatis verbum prodit. Quandoenim instituti nostri regula hoc habet, nō licere nobis neq; ab ea societate, ad quā aggregati sumus, disiūgi, neq; te

Eccl. 5. 3. 4.

Bernar. epist. 2. ad Fulcan.

Actor. 5. 5.

Suprà li. 1. p. 2. c. 8.

Act. 5. 3. 4.

Nazian. præcep. ad Virg.

Basil.

priuatam vllam pecuniã acquirere, neque denique clancularium quiduis moliri, aut eiusmodi, quod exempli peruersitate aliquotũ fratrum saluti posset obesse, dum aliquis neglecto Dei timore, & legibus Spiritus sancti violatis, societatem primùm expilare: (societatis enim expilatio est, rei cuiuscumque, & vndecumque in priuatũ vsũ seuocatio:) deinde defectionem etiam, ac separationẽ cogitauerit: quî defendi potest, hũc nõ verbum veritatis prodidisse, & alterũ Iudam factum esse? qui quantũ in re ipsa sit, veritatẽ prodat? Quocirca omni modo fugiendum nobis est, ne priuatim omnino quicquã possideamus, prçter ea quç promiscuè omnibus simul cõparantur.

Patres autem antiquos tam atrociter de hac aduersùs votum pecuniæ reseruatione sensisse, non solùm hæc verba Basilij, verùm & pœna acerbissima, qua in proprietarios vindicabant, manifestè declarat. De qua re vnum aut alterum exemplum inducam. Hieronymus hæc narrat: Quid ante non plures annos Nitriæ gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magis, quàm auarior, & nesciens, triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lino texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia diuisis cellulis habitabant) quid facto opus esset. Alij pauperibus distribuendos esse dicebant, alij dandos Ecclesiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius verò, & Pambo, & Isidorus, & cæteri, quos patres vocant, sancto in eis loquẽte spiritu, decreuerunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ. Nec hoc crudeliter quisquã putet factum. Tantus cunctos per totam Ægyptum terror inuasit, vt vnum solidum dimisisse sit criminis.

Hieron. epist. 22. ad Eustochi.

Actor. 8. 20.

Gregorius verò Magnus, totius Ecclesiæ sanctissimus, & sapientissimus pastor, quiddam simile in alium hoc vitio sordentem fieri præcepit, ne patres illos Nitriæ, nimij rigoris arguamus. Sed præstat illum loquentem audire. Neque hoc, inquit, silendum puto, quod actum in meo monasterio ante hoc triennium reminiscor. Quidam namque monachus, Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedulè obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaque languore corporis præuentus, ad extremum deductus est. Cui in ipsa sui molestia frater germanus, nomine Copiosus, seruiebat, qui ipse quoque nunc in hac vrbe per eandem medicinæ artem temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus cùm iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit celari, sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt absconsos in medicamine. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre, qui nobiscum communiter vixerit, æquanimiter ferre non valui; quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, *vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cœpi, vel quid ad purgationem morientis facerem, vel quid ad exemplum viuentibus fratribus prouiderem. Pretioso igitur eiusdem monasterij præposito ad me accersito dixi: Vide vt nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat: sed cùm in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat: quia propter aureos, quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: vt saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, à peccato, quod perpetrauit, purget. Cùm verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus nõ ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in eã corpus eius proiicite: ibiq; super eum tres aureos, quos reliquit, iactate, omnes simul clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditionem,] & sic eum terra operite. In quibus vtrisq; rebus, vnã morienti, alteram verò volui prodesse fratribus viuentibus: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atque à culpa prohiberet: quod ita factũ est.

Greg. 4. dialog. c. 55.

Actor. 8. 20.

Subiungamus & tertium exemplum, quod in sermonibus attributis Augustino ad fratres in eremo, sic habet: Similiter accidit Ianuario nostro, qui columna obediẽtiæ, & paupertatis inter nos esse videbatur, cuius perditionẽ frequenter flere & vlulare debemus: nã ad nos cum lacrymis venit, & paupertatẽ quandiu viueret, seruare promisit, & tamen vineam & agrum, nobis ignorantibus, in sæculo possidebat. O professio mortifera, ô proditoria promissio, ore dicebat, quod corde odiebat. Sanctũ credebamus, qui omnibus peior erat. Et sic annis duodecim & ampliùs Ianuarius noster, vt vidistis, & audistis, malè vixit, & malè moritur. Quare, vel quomodo malè vixit, nisi quia, quod suũ nõ erat, secretè tenuit? Quomodo etiã malè moritur, nisi quia in fine se non cognouit, & obstinatus in suo sensu nobis ignorãtibus testamentũ fecit, & filium, quem habebat, in sæculo ditauit? O vtinã saltem in fine hoc nobis dixisset, vt orãtibus nobis veniã impetrasset: Sed nec confessus fuit, nec eũ fecisse pœnituit, propterea de meis non est, nec dum viueret, erat. Ligate igitur manus cadaueris eius, ponentes in panno ligatos centũ & vndecim siclos, quos in pariete cellulæ retinebat, flentes, & dicentes: Pecunia tua tecũ sit in perditionem. Nõ enim licet nobis seruis Dei eã collocare, vel ponere in victu, vel in vestitu, vel in opere monasterij, quia pretium damnationis est.] In his tribus testibus omni exceptione maioribus stet omne verbum. Et nobis indubitatũ esse persuadeamus, eum, qui post votum paupertatis, aliquid notabile, inscio prælato, retinuerit, saluari non posse, cùm votum frangat, fratres scandalizet, Deum ad indignationem prouocet, & seipsum nexibus rerum temporalium illaqueet, quibus eum diabolus non compunctum, nec emendatum, ad locum æternorum tormentorum sacrilegis paratum trahet.

Aug. ser. 5. ad frat. in erem. to. 10.

Actor. 8. 20.

Audi igitur me, ô religiose, ô discipule Christi, vt verbis Bern. te alloquar, audi, inquã, consiliũ meum. Te diabolus quærit auellere, te extrahere de grege Domini, vide ne consentias ei. Vide ne credas ei. [Mẽdax est, & pater eius.] Te vult occidere. Te vult mactare. Te vult perdere secũ in gehennam. Caue te à loculis. Caue te à marsupijs. Foueæ diaboli sunt. Heu quot in illis perdidit, quot in illis interfecit?]

Ioh. 8. 44.

Et quis alius violator est voti? Ille quidem, qui ex cœnobio, aut ex cella alterius fratris, absque facultate prælati, aut fratris illius, aliquid aufert, vt in suos vel alterius cuiusquam vsus insumat. Et si illud, quod abstulit, minutum quid, & parui momenti fuerit, leuiter peccabit; si verò fuerit notabile, & magni momenti, arbitrio prudentis grauiter delinquet. Nam res monasterij siue in communes vsus appositæ, siue ad vsum alicuius ex fratribus destinatæ, alienæ sunt, quarum nullus particularis religiosus dominium habet. Eas ergo sine facultate surripere, furtum est, & contrectatio rei alienæ. Furtum autem (nullo ex Catholicis reluctante)

stante) ex genere suo graue peccatum est. Atque adeò debet omnino, qui rem abstulit, perinde atque alij fures, rem illam restituere, & in locum, ex quo rapuerat, collocare. Basilius sanè hanc rerum monasterij vsurpationem (vt suprà vidimus) furtum vocat. Hugo autem Victorinus cùm furtum vocasset, mitiùs se locutum fuisse ait. Hæc eius sunt verba. Parum dixi: immo certè sacrilegium, quod peius est, quasi Iudæ similis factus proditori: prodit enim conuentũ totum, cùm rem eius communẽ, & Ecclesiæ de sinu charitatis subtrahit in proprium vsum. At Bonauentura: Genus est furti, & plerumque turbationis occasio, rem fratris vsui deditam, eo, si adsit, inscio, detinere.] Religiosus itaque cœnobiũ, in quo moratur, non domum propriã, cuius ipse sit dominus, sed alienam æstimet. Se in ea veluti mendicum quendã hospitio exceptum esse sciat. Quod sibi datum fuerit ad vsum, humiliter, & cum gratiarum actione, accipiat. Nihil tamen sine bona venia prælati, aut illius, qui facultatem possit dare, vsurpare præsumat. Nam sicut & ipsum votum paupertatis, vetat aliquid proprium possidere, ita & lex iustitiæ, iubet omnino nihil ex rebus monasterij præripere.

Hugo.

Bonauent. in specul. p. 1. c. 4.

Similiter voti fractor est, qui ex rebus sibi ad vsum concessis, aliquam cuipiam vendit, aut donatione tradit, ita vt domum religiosam illius rei dominio abdicare intendat. Res enim religioso quasi commodatæ, & ad solum vsum conceduntur. Vnde sicut si ille, cui res aliqua commodata est, alteri venderet, aut donaret, manifestè furtum admitteret, & iniuriosus esset in illum, qui rem sibi commodauit, ita & religiosus rem sibi ad vsum tantùm datam vendens, aut donans, furti reus iudicabitur. Is profectò (vt omnes Theologi aiunt) comparatur ad religionem, quam professus est, sicut seruus ad dominum suum. Quis autem non videat, seruum furti reum esse, qui vestem, aut aliud quippiam ab hero sibi ad vsum datum, vendiderit alteri, vel donauerit? Vnde sanctus Bonauentura ait: Porro cùm illud proprium esse dicatur, de quo dispensare licet iuxta propriam voluntatem, omni assensu alio circunscripto, non pauper, sed dominus reputandus videtur, qui rem quamcumque aliis distribuendo, vt libet, sine superiorum authoritate dispensat. Res suot quidem communes, sed vsus dispositio pertinet ad prælatos, vt per eorum curam singulis, iuxta modum, & regulam sibi à sanctis Apostolis constitutam, prout vnicuique opus fuerit, diuidantur. Vsurpatus autem sine licẽtia rerum vsus, culpabiliter, temerèq; præsumitur, & prorsus illicitè vendicatur.] Ex suo igitur genere ista donatio rerum nobis ad vsum concessarum dãnabilis est, non minùs quàm illa prior rerũ monasterij, aut cœnobij (de qua diximus) vsurpatio. Quíq; aut res cõmunes vsurpare, aut suo vsui applicatas dare præsumpserit, similis est Racheli surripienti idola Laban patris sui. Nam cùm Laban, tropologicè, mundum istum iustos insequentẽ significet, illa anima per statum religiosum Christo desponsata, idola Laban furatur, quæ res huius mundi vsque ad vetitam vsurpationem amore complectitur. Similis etiam est vxori Loth, quæ egressa de Sodomis, respiciens post se, conuersa est in statuam salis. Sic religiosus post se respicit, qui res mundi, quas deseruit, concupiscit, & repetit. Statuáque salis efficitur, quia velut statua inanimis, & velut res sterilis, peccatoribus Deo mortuis, & gratia carentibus, comparatur. Denique similis est Achan, qui tulit aliquid de anathemate, cuius causa iratus est Dominus in filios Israël, eósque ab hostibus vinci, & trucidari permisit. Bona quippe temporalia Deo à nobis consecrata sunt, & ob eius honorem relicta: qui autem aliquid eorum reperit, quia rem sacram surripit, Deum grauiter offendit.

Bonauent. vbi sup.

Gen. 31. 19.

Gen. 19. 26.

Iosue 7. 21.

Deinde votum paupertatis violat, qui accipit aliquid à consanguineis, vel ab aliis, contradicente prælato, aut nesciente, si credat eum, si sciret, ægrè laturum, & in talem acceptionem minimè consensurum. Ideo Augustinus & Benedictus, in suis regulis, donationem, & acceptionem alicuius rei simili omnino districtione vetuerunt. Ille sic ait: Consequens ergo est, vt etiam cùm quis suis filiis, aut aliqua necessitate ad se pertinentibus in monasterio constitutis aliquam contulerit vestem, siue quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occultè accipiatur: sed sit in potestate præpositi, vt in rem communem redactum, cui necesse fuerit, præbeatur. Quòd si aliquis rem sibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur. Hic verò sic: Præcipuè hoc vitium radicitus amputandum est de monasterio, ne quis præsumat aliquid dare, aut accipere sine iussione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque graphium, sed nihil omnino. Quippe quibus nec corpora sua, nec voluntatem licet habere in propria potestate: omnia verò necessaria à patre monasterij sperare, nec quicquam liceat habere, quod Abbas non dederit, aut permiserit, omniáque sint omnibus communia, vt scriptum est, nec quisquam suum aliquid esse dicat, vel præsumat. Hæc ille.] Meritò autem acceptor cuiusque rei, inscio prælato, proprietariis, & voti fractoribus annumeratur, quoniam rem illam ex ipso modo accipiendi clanculariò, non monasterio (vt debuit) sed sibi ipsi videtur accipere, vt scilicet ipsa non pro arbitrio prælati, sed pro suo libito vtatur, eàmve, vt voluerit, insumat, siue dispenset. Rem autem sic accipere, dominium rei quemlibet habere velle euidenter monstrat, ac manifestè paupertati repugnat. In quam sententiam etiam Bonauentura ait: Quicumque rem aliquam occultè, sine superiorum assensu, recipit, habet, vel vtitur, à religionis deliras licentia, & quicquid habet, malè habet.] Nemo ergo ex religiosis securus viuat, quia nihil à congregatione accipit, quoniam si à consanguineis, aut aliis accipiat, prælato facultatem denegante, aut minimè consentiente, apertè fractor est voti, grauitérque delinquit, & propter hoc peccatum, nisi resipiscat, in perpetuum damnabitur.

Aug. in reg. c. 8.

Bened. in reg. c. 33.

Bonauent. in spec. part. 1. c. 4.

Quòd si damnationi obnoxium est, religiosum, contradicente, aut non consentiente prælato, aliquid notabile in proprios vsus recipere; quanto damnabilius erit petere, & recipere, & abscondere, vt possit suis fratribus, aut consanguineis erogare? Is non tantùm vitio proprietatis sordet, sed & congregationem bonorum illorum vsu defraudat. Non est pauper Christi, sed diues sæculi, qui necessariis rebus, sibi à prælato ministratis, minimè contentus, tot ac tanta vult possidere, vt ex sua abundantia consanguineos possit ditare. Licitum quidem erat illi (quemadmodum diximus) ea, quæ habebat in sæculo, consanguineis pauperibus relinquere, vt molestiis eorum solueretur; at iniquum est, post arreptum religionis statum, sæcularibus se implicare negotiis, & pecunias quærere (quas forsan in sæculo nunquam habuisset) vt ex illis possit sæculo deseruire, cui mortuus est, & sæcularibus prouidere. Si hoc vitio sanè pessimo, ô religiose, tentaris, audi quibus verbis Isaac presbyter Antiochenus te tuæ vocationis, & professionis admoneat. Si posueris animæ tuæ terminum paupertatis, & per gratiam Dei

Isaac lib. 1. de contemptu mũd. c. 9.

[A] fueris à solicitudinibus liberatus, & in tua paupertate factus fueris suprà mundum, caue ne propter amorem pauperum, quæstum diligas pro eleemosyna facienda, & ponas animam tuam in turbatione, vt accipias ab alio, vt aliis largiaris, & existimes honorem tuum subiectione petitionis rerum nomine aliorum, & excidas à libertate, & nobilitate intentionis mæ in solicitudinem sæcularium rerum, quia gradus tuus nobilior est gradu misericordium: supplico tibi ne subiiciatis eleemosynæ, quæ similis est nutrimento puerorum, sed solicitudo perfectionis caput est, si res habes, simul illas disperge. Quòd si non habes, noli habere. Hæc ille.] Cassianus verò de similibus religiosis ait, eos habitum quidem mutasse, sed nullo modo sæculares mores exuisse. Eius verba sunt. [B] Denique, quod pudet dicere, ita plerosque abrenūciasse conspicimus, vt nihil amplius immutasse de anterioribus vitiis ac moribus comprobentur, nisi ordinem tantummodo, atque habitum sæcularem. Nam & acquirere pecunias gestiunt, quas nec antea possederunt, vel certè, quas habuerunt, retinere non desinunt, aut (quod est lugubrius) etiam amplificare desiderant, sub hoc prætextu, quòd vel famulos suos semper exinde, vel fratres alere se debere iustum esse contendunt.] Iam ergo manifestum est, viro religioso, qui saluari vellet, nullo pacto licere, absque consensu prælati, nec sibi, nec aliis quicquam accipere, eúmque proprietarium esse, si pro alendis etiam parentibus pecunias conquirat, atque possideat. Cui veritati nullo modo diuina de honorandis parentibus obsistit authoritas. [C] Quia si illi non indigent, peruersum, & stultum est, quòd religiosus velit illos amplius ditare. Si communiter indigent, non deerunt multi in republica, qui ex communibus eleemosynis illis prouideant: si verò extremè aut grauiter egeant, tunc religiosus ex consensu & bona venia prælati, quam negare non poterit, illis seruata ædificatione, necessaria, cum bona conscientia, & sine vitio proprietatis, ministrabit.

Cassian. collat. 4 c. 20.

Adeò autem Patres antiqui ab hoc pessimo vitio abhorruerunt, vt non solùm nihil possiderent, verùm & aliquid suum dicere piaculum reputarent. Vnde Benedictus in regula: Nec quisquam suum aliquid esse dicat, vel præsumat. Et Augustinus: Non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia. [D] Et Cassianus: Hanc regulam videbamus districtissimè hucusque obseruari, vt nec verbo quidem audeat quis dicere aliquid suum. Magnúmque sit crimen ex ore monachi processisse, codicem meum, tabulas meas, graphium meum, tunicam meam, caligas meas: próque hoc digna pœnitentia satisfacturus, si aliquo casu per surreptionem, vel ignorātiam, huiusmodi verbum de ore eius effugerit.] Qui autem aliquid suum vocaret, aut proprium diceret, non peccaret grauiter, si verbo tenus dicat, & animum, rem illam, vt propriam possidendi, non habeat. Vt igitur gradum istum paupertatis, paucis comprehendamus, ille religiosus eius est particeps, qui nihil ex his quæ habebat, in sæculo reseruauerit, qui nihil ex rebus cœnobij surripuerit, qui nihil ex rebus sibi ad vsum concessis, absque [E] consensu prælati alteri dederit, qui nihil, prælato etiam contradicente, aut minimè consentiente, pro suis, aut aliorum vsibus acceptauerit. Nam ad hæc omnia votum paupertatis obligat. Multa autem minuta, quæ circa hæc axiomata non semel occurrunt, ex doctoribus scholasticis petenda sunt, quia nobis non vacat ad hæc particularia descendere.

c. 33.

c. 1.

Cassian.

[A] *Tertius Gradus Paupertatis superflua resecare.*

CAPVT VI.

IN virtutum gradibus (quod semel in hac tractatione de virtutibus religiosis dictum sit) non reperitur eadem obligationis ratio, quia eorum quidam sub interminatione grauis peccati præcipiuntur, quidam leuiores sub leui peccato mandantur, quidam vt oppositi imperfectioni suadentur, & alij denique vt totam perfectionem virtutis conti-[B]nentes, oculis iustorum obiiciuntur, vt finem ac scopum videant, in quem debeant properare. Huius rei exemplum ex paupertatis gradibus, quod nunc tractamus, petendum est. Nam res omnes temporales dimittere affectu, & effectu, & Christum in omnimoda virtute sequi, ad idque voto se constringere, liberum est vnicuique, volenti scilicet non in communi vita fidelium se continere, sed ad perfectionem ascendere. Post votum paupertatis emissum, nihil omnino possidere, nihil inscio, aut contradicente prælato dare, nihil recipere, obligatorium factum est, quod ex genere suo in transgrediente mortale peccatum inducit. At reliqui gradus, qui supersunt, & notitiam ac consensum, vel saltem permissionem prælati non excludunt, mitiùs ac benigniùs obli-[C]gant, &, si relinquantur, non tam graui vulnere animam viri religiosi cruentant. Hoc autem dictum sit, vt ita ad perfectionem virtutum incitemus, quòd simul à conscientiis scrupulos eximamus, neque inquieremus illos, qui nolunt, & meritò, vanis exaggerationibus ad virtutem, sed ipsa veritate moueri.

Tertius ergo gradus paupertatis est, si ad vsum nostrum in victu, & vestitu, & reliquis huiusmodi, sola necessaria sumamus, & omnia superflua resecemus. Si autem aliquis religiosus aliquid, vel aliqua superflua prælato sciente, aut non repugnante, aut permittente haberet, paratus ad imperium eius relinquere, is non peccaret lethaliter, licèt à leui peccato, maiori, vel minori, pro qualitate rei, quam habet, nequeat excusari. Nam si transgressio obseruan-[D]tiarum religiosarum, extra tria vota, in quibusdam religionibus inducit peccatum leue, & in aliis, quæ solùm obligant ad pœnam, etiam infert peccatum veniale, si negligentiam, nempe non vulgarem, habeat admixtam, vt Thomas ait; quantò magis transgressio paupertatis voto firmatæ in hoc, quòd aliquid superfluum ad vsum assumatur, non poterit sine leui peccato fieri? At quid superfluum dicatur, inuestigandum est. Si enim superfluum dicitur illud, sine quo viuere possumus, iam innumerabilibus scrupulis peccatorum venialium angemur, & vix erit vnus religiosus inter mille, qui saltem venialiter in paupertatem non delinquat, quod certè credendum non est, immo sunt quamplurimi, qui eam perfectissimè obseruent. Non ergo superfluum iudico nisi [E] quod vltra consuetudinem virorum spiritualium, & timoratæ ac delicatæ conscientiæ eam religionem profitentium, quis audet admittere. Vnde si vltra libros ordinarios, alios paruulos habeas, quibus rarò vtaris, si duas imagunculas non pretiosas, nec nimis curiosas, aut duos calamos, aut alia similia retineas, licèt vna imago, aut calamus vnus, aut vnus gladiolus sine theca calamaria sufficeret, non credo quia venialiter delinquas: nam & viri spirituales, & desiderio perfectionis tacti, hæc sine scrupulo, aut timore

D. Thom. 2. 2. qu. 186. ar. 9. ad 13.

habere

habere consueuerunt. At si aliquibus rebus pretiosis, aut curiosis vtaris, quas nemo in tuo statu, aut certè soli tepidi, & imperfecti, & disciplinæ osores, ac libertatis amatores admittunt, licèt prælatus assentiat, & licèt tu, & illi parati sitis eas res ad ipsius imperium relinquere, ego nec te, nec illos à peccato excuso. Quid enim prodest prælati consensus? quippe qui in hoc, quòd religio detrimentum suæ puritatis patiatur, consentire non potuit; nam potestatem non in destructionem, sed in ædificationem accepit. Quid etiam refert in religioso præparatio animi, ad relinquenda ea quæ inutiliter habet, si ea superfluè, ac sine necessitate ac vtilitate retinet? Vt ergo in hac re nemo decipiatur, sententiam communem omnium Theologorum, quam doctissimus Cardinalis Ioannes à Turrecremata in vnum collegit, non grauabor scribere. Quæsiuit ille an prælatus possit dispensare cum subdito, vt habeat vsum alicuius rei ad nutum amouibilis? Respondet, prælatum posse ex iusta causa solùm, & statim ait.

Turrecr. ad reg. c. 33. tract. 94.

Sed quid dicatur causa rationabilis in hoc casu? Respondetur, quòd duplex potest esse causa dispensandi in his; videlicet necessitas, & vtilitas. Item, necessitas potest esse duplex scilicet priuata, & communis, siue publica. Priuata, vt cùm conceditur in monasterio paupere, in quo de communi non possunt haberi necessaria, monacho, vel moniali, vt aliquid habeat ad vsum necessitatis suæ, cum proposito tamen resignandi, cùm fuerit requisitus. Communis, vt cùm conceditur alicui officiali communi ad expendendum in vsus, & necessitates aliorum, vel cùm aliquis dirigitur ad curiam, vel ad alia loca pro negotiis monasterij peragendis, & ei conceditur pecunia pro expendendo, & aliis necessariis: tunc enim pecunia non est propria, sed administrationi annexa, & nomine monasterij retinet, & dispensat: de quo dicitur extra de statu monachorum, capitulo primo. Qui peculium habet, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum, à communione remoueatur altaris, &c. Vtilitas etiam potest esse duplex. Scilicet priuata, & communis. Priuata, vt cùm conceditur alicui religioso liber aliquis, aut orationum, aut alicuius facultatis ad studium proprium, gratia scilicet informandi animum in his, quæ pertinent ad salutem. Communis, vt cùm conceditur alicui liber, aut cùm quis mittitur ad scholas, qui ex studio suo creditur aliis posse proficere; & illi, commissa sibi administratione suæ personæ, Abbas dat pecunias, pro sustentatione sui in scholis, aut prouisione aliarum necessitatum. Sed est bene hîc attendendum, vt dicit magister Humbertus, quòd licèt huiusmodi necessitates sint interdum causa sufficiens ad hoc, quòd prælatus concedat vsum aliquarum rerum sicut dictum est: tamen non omnis necessitas, aut vtilitas sufficiunt ad dispensandum, nisi sint valde rationabiles, & manifestæ: vt sunt in necessitatibus quotidianis, quæ pertinent ad victum, & vestitum, & in vtilitatibus, quæ pertinent ad animæ salutem. Et est cauendum, ne in huiusmodi facilè dispensetur propter multa. Tum propter speciem mali: quandoque enim & si subsit aliqua causa in huiusmodi dispensationibus, tamen species mali remanet ibi, petens huiusmodi dispensationem. Tum propter sequelam: trahitur enim dispensatio, quæ fit cum vno ex causa bona, de facili ad consequentiam in altero, in quo non subest eadem causa.] Hæc ille de causa dispensandi cum subdito, vt ad vsum aliquid habeat.

De qualitate verò peccati, tam prælati sine iusta causa aliquid concedentis, quàm subditi facultatem petentis, & eo sibi concesso vtentis, ita loquitur.

Tertium dubium est, dato quòd dispensetur cum aliquo circa vsum incertum alicuius rei (id est, quæ ad nutum prælati potest auferri) sed tamen sine causa rationabili. Vtrùm talis excusetur à vitio proprietatis, si habet animum resignandi cùm fuerit requisitus? Respondetur, vt respondet magister Humbertus, super regulam Augustini, quòd excusatur à vitio proprietatis, sed non tamen à peccato tam dispensans, quàm recipiens dispensationem in hoc. Si quæratur cuiusmodi peccatum sit hoc, ex quo non est proprietas? Respondetur, quòd in dispensante est abusus potestatis, quæ data est ei non in destructionem, sed in ædificationem. 2. ad Corint. 10. Ipse autem abutitur ea in destructionem. In recipiente verò est auaritia, cùm teneat aliquid sine rationabili causa: vt puta librum, vestem, vel aliquid huiusmodi, de quo possit alius proficere tanquam pecuniam in sudario, quæ dari debuit ad lucrum. Et ideo districtam de hoc oportebit eum reddere rationem. Hæc est sententia istius doctoris, cui profectò religiosus, qui professus est religionem reformatam, & in primo suo feruore permanentem, reluctari non posset. Prælati ergo, qui sine causa (vt dictum est) in hoc, quòd subditi superflua multa habeant, dispensare audent, in periculo salutis sunt, nisi tales dispensationes reuocent, & à subditis hæc inutilia subtrahant, quibus religionem relaxant, & alios scandalizant. Subditi verò securi non sunt, quia superflua possident ei dispensationi subnixi, quæ illicitè data est. Et grauissimè peccarent, si non tantùm superflua haberent, verùm, & prælatis volentibus hæc reformare, & ad priorem statum reuocare, resisterent. Sed (vt omnia attingamus) in ea religione, quæ iam à multis annis à primo feruore deflexit, & in voto paupertatis relaxationem admisit, non est hæc res iam scrupulosa, quia ingredientes eam religionem, eam paupertatem vouent, quæ in illa tunc temporis seruatur, & non maiorem, aut strictiorem. Veruntamen quod certa quadam ratione scrupulum eximit, ea vsum lugendi auget, cùm videamus familias religiosas in hac re, sicut in aliis, longè à sua primæua puritate distare.

Postquam verò tepidos, & propriæ salutis incuriosos satis terruimus, ad perfectionis amatores, quorum gratia hæc scribimus, redeamus, & eos ad synceritatem paupertatis hortemur. Atque illis necessariis contenti, superflua fugiant, & siquidem viri sunt, iocalia puerorum abiiciant. Ancilla bello capta, quæ in lege veteri à domino suo diligebatur, & in coniugem accipiebatur ab eo, primùm radebat cæsariem, & circumcidebat vngues, vt non solùm pulchra, verùm & munda, & sine superfluis in lectum sponsi honorabilis introiret. Sic & anima ad Christi per religiosum statum admittenda coniugium, superflua deponat, vt munda & expedita ad cœlestem sponsum mentis affectibus vadat. Omnibus fidelibus dixit Paulus: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus,] quanto magis iustus, qui sæculo nuntium remisit, & paupertatem vouit, debet paucis & necessariis esse contentus? Eius scopus est thesaurizare sibi, [thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur,] vt quid igitur thesaurizat sibi vilitates in terra, quas non solùm fures possunt iniuriosè surripere, sed & prælatus iustè & prudenter auferre? Multa, & pretiosa, quæ in sæculo habuit, pro perfectionis amore reliquit, cur nunc vilia, & quæ tunc quidem nec aspicere voluisset, tanta auiditate resumit? Et si illa magna, quæ multis sufficerent, eum satiare non potuerunt, quomodo hæc parua & ridicula eum satiare poterunt? Hæc superfluarum, & inutilium rerum congregatio signum est diffidentiæ, & non modica Christi iniuria, quasi ipse nobis satis esse non possit. Nam, vt

Deuter. 21. 12.

1. Timot. 6. 8.

Matt. 6. 20.

Basil. const. monast. c. 35. inquit Basilius, si vbi duo, vel tres congregati sunt in nomine Christi, ibi ipse in medio illorum est; multò certè verisimilius ibi idem esse credendus est, vbi multò copiosior ac frequentior hominum congregata multitudo sit. Aut igitur necessarium nihil nobis deerit, si Christus nobiscū affuerit, si quidem neque Israëlitis in vasta illa solitudine ipsorum vsui necessarium quicquam defuit; aut si etiam defuerit, ad probationem nostram, satius est inopia laborare, & cum Christo esse, quàm disiunctos ab eius societate in rerum vitæ huius omnium affluentia versari.] Quòd autem hæc nos aliquo modo à Christo disiungant, non dubium est. Cor namque his vilitatibus, & superfluitatibus implicatum quanam ratione poterit ad Christum assurgere, & sanctis ei affectibus inhærere? Qua etiam fronte audebit tantum regem ad se vocare, si hospitium, in quo ille sanctissimus hospes excipiendus est, curis, & amore rerum inutilium est fœtidum, & earum possessione pollutū? Ad quid expectabimus, vt prælatus has res auferat, si nos manus habemus, quibus eas animosè reiicere valeamus? An non est melius huiusmodi minutias Deo sponte in sacrificium illi gratum offerre, quàm ex imperio alterius, quasi inuiti dimittere?

Signum manifestum tepidi erga Deum amoris est, velle in statu paupertatis superflua recondere, & affectu, quem certè dum in his collocamus, à Deo auellimus, inutilibus inhærere. Vnde Hugo Victorinus ait: *Hugo ad reg. Aug c. 8.* Si quis Deum perfectè diligeret, si carnalibus desideriis omnino renūtiaret, multa resecaret superflua, quæ modò tenet quasi necessaria.] Nec Deum, ô frater, minùs erga te liberalem, aut minùs tui amatorem putes, quia vult tibi sola necessaria dari, & omnia superflua auferri: hoc enim potiùs est sui maximi amoris, ac eximiæ liberalitatis indicium. Vult ipse te superfluis carere, vt amorem tuum à rebus abiectissimis subtrahas, & in ipso tamquam in tuo summo bono constituas. Negat vilia, vt pretiosa donet, & cor vacuum & mundum, vbi ea accipias, in te reperiat. Facit vt hæc terrena nobis laborantibus, & quodammodo eis seruientibus seruiant, vt ea ad necessitatem sumamus, non ad superfluitatem, & ad vanitatem captemus. Dedit ille nobis omnia, vt Paulus ait, sed dedit vt cooperarentur in bonum, non vt à bono seiungerent. *Ber. ser. 1. de dom. fo* Sed adhuc multa, inquies (verba sunt Bernardi) grauiter inquietant, multa euidentiùs aduersantur. Et miror quomodo omnia data memores, quibus ferè nulla famulantur ad votum. Seruire nobis videntur aliqua, sed cum labore nostro, nec nisi priùs seruierimus eis. Iumenta ipsa nisi fuerint à nobis nutrita, nisi domita, nisi fuerint pabulo sustentata, non adiuuant. Terra ipsa, quæ debuerat nobis esse germanior, non sine sudore vultus nostri panem nobis ministrat, immo, & cùm coluerimus eam, spinas, & tribulos germinat nobis. Et cætera omnia denique, si diligenter considerremus, seruitium à nobis magis exigunt, quàm exhibent nobis: vt ea interim sileam, quæ sunt parata nocere, vt est ignis ad exurendum, aqua ad submergendum, feræ ad lacerandum. Et hæc quidem ita se habent, sed tamen non mentitur Apostolus, etiam alio loco manifestiùs asseuerās, *Rom. 8. 28.* scire se quoniam [diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,] his, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti. Veruntamē solerter attēde, quòd non ad libitum famulari, sed cooperari dicit ad bonum. Neque enim ad voluntatem seruiunt, sed ad vtilitatem: non ad voluptatem, sed ad salutem: non ad votum, sed ad cōmodum nostrum. Sic ille.] Cùm ergo res ad vtilitatem, & ad necessitatem datæ sunt, terminos nobis impositos supergredimur, si eas ad superfluitatē vsq; volumus possidere, & earum affectibus intricari. Satius quidē est, illa terrena dimittere, in eo quòd obsunt perfectioni nostræ, vt in eo quod prosunt, & nos iuuant, sincerè valeamus assumere. Linque itaq;, ô frater, idola tua, si cultor es Dei, neq; enim decet, eum, qui in desertum egressus est, vt verum Deum adoraret, secum abominationes Ægypti deferre, & rebus superfluis, quasi idolis oneratum, ante cōspectum Diuinæ maiestatis astare. Numquam quietus eris, nisi hæc vana, quæ (vt tu ipse testis es) te compungunt, & inquietant, animosè relinquas. Crede mihi, sine tot imagunculis, sine tot libris curiosis, sine tot rosariis, sine tot capsulis, & scriniolis, sine tot linteolis, & quadruplicatis vestibus, sine tot esculentis, & poculentis, sine tot denique puerilitatibus, lætius viues. Hæc enim quantumcumque multiplicentur, & augeantur, numquam te satiabunt; si verò verè pauper fueris, vt debes, & voto teneris, Christus te satiabit, & plus vna eius consolatio tibi data, quàm hæc vniuersa, valebit.

Quartus gradus Paupertatis, necessariis immoderatè non inhærere.

CAPVT VII.

Aliquos vidimus in prædicto Paupertatis gradu vsquequaque perfectos, qui nihil omnino superfluum apud se habere voluerunt, & vel calamum vnum, quo carere commodè possent, constantissimè repudiarunt, tanta verò cura, & solicitudine rerum necessariarum vrgebantur, vt hunc gradum à præcedenti nos separare compellant. Erant illi quidem admodum scrupulosi, vt nihil, quod sibi non necessarium esse videretur, retinerent, sed nec dum didicerant affectum rerum necessariarum metiri, & spem suam in Domino (qui pascit coruos, quanto magis iustos) fiducialiter collocare. Immoderato amore erga cellam, & sellam, & libros suos, erga breuiarium, & diurnum, & erga alia similia feruntur. Cogitant instanter quomodo hęc seruabunt, quomodo à tinea, vel immunditia, vel ab aliis incōmodis defendent, quomodo suo tempore pro melioribus, & politioribus cōmutabunt, & ita his inutilibus curis afficiuntur, vt non minùs illi distrahantur necessariis, quàm alij superfluis. Quid si aliquis ex fratribus hæc auferat, aut eis detrimenti tantillum inferat, tam amaris cogitationibus, & tanta ira, & indignatione complentur, ac si à fratre illo pater eorum esset occisus. Puerilitas etiam ridicula eò vsque procedit, vt hæc sibi ad vsum concessa abscondant, ne ab aliquo commodato petantur. Quòd si quispiam eos hanc aut illam rem habere deprehendat, & ad modicum vsum postulet, aut verbis ambiguis (ne dicam mendacibus) se protegunt, aut quod sibi petitur, si sermone occultare non possint, procaciter se commodaturus negant, aut tanta tristitia & anxietate commodant, ac si vitam sine illa vili minutia conseruare non possent. Breuiter statum paupertatis elegerunt, vt quiescerent, & curis rerum terrenarum soluti Deo, & propriæ saluti vacarent, sed hi de immoderato erga res sibi necessarias affectu ita possessi sunt, vt non minùs, quàm diuites in suis opibus curandis occupentur. Diuitibus iussum est, ne cor suum nimio amore diuitiarum inficiant. Nam id significant verba sancti Dauidis: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.] *Ps. 61. 11.* At isti infœliciores, & stultiores, non diuitiis, sed rebus vilissimis, & nullius valoris, cor suum affigunt, & propter illas, à Deo, & rebus diuinis auocare non metuunt.

Cassi.col. 4.c.21. Hos homines pulchre taxat Cassianus, eorúmque auaritiam, ac prauos affectus sapienter detegit. Nam illud, inquit, ridiculum qualiter exprimetur, quòd nonnullos post illum primæ renunciationis ardorem, quo vel res familiares, vel opes plurimas, ac militiam sæculi relinquentes, semetipsos ad monasteria contulerunt, tanto cernimus studio in his, quæ penitus abscidi non possunt, & quæ nequeunt in hoc ordine non haberi, quãuis parua vilı̃áq; sint, esse deuinctos, vt horum cura pristinarũ omniũ facultatum superet passionem? Quibus profectò non magni proderit, maiores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum, ob quos illæ contemptæ sunt, in res paruas atque exiguas transtulerunt. Nam vitium cupiditatis, & auaritiæ, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa viliores materias retinentes, non abscidisse, sed commutasse se probant pristinam passionem. Nam nimia diligentia deuincti erga curam psiathij, sportellæ, sagelli, codicis, mattæ, aliarúmque similium rerum, quamuis vilissimarunt, eadem tamen qua antea libidine detinentur. Quæ etiam tanta æmulatione custodiunt, atque defendunt, vt pro ipsis aduersùs fratrem commoueri, & (quod est turpius) etiam litigare non pudeat. In quibus adhuc ægritudine cupiditatis pristinæ laborantes, hæc eadem, quæ vsus corporis possidere monachum, vel necessitas cogit, secundùm numerum mensurámque communem non sunt habere contenti, in hoc quoque sui cordis auaritiam designantes, cùm vel ea, quibus vti necesse est, propensius student habere, quàm cæteri, vel excedentes diligentiæ modum peculiariùs ea attentiúsque custodiunt, & ab aliorum contrectatione defendunt, quæ vniuersis fratribus debent esse communia. Quasi verò differentia tantummodo metallorum, & non ipsa passio cupiditatis habeatur in noxa, & pro rebus quidẽ magnis irasci nõ liceat, pro vilioribus verò hoc ipsum fecisse sine culpa sit, & non idcirco pretiosiores abiecerimus materias, vt faciliùs disceremus viliora contemnere. Quid enim differt, vtrùm quis perturbationem cupiditatis erga opes amplas atque magnificas; an erga viliores exerceat species? nisi quòd in eo reprehensibilior iudicandus est, quòd, qui maxima spreuerit, minimis obligetur? Hæc Cassianus.] Et *Marc.ere mita in consult. cum anima sua.* Marcus eremita cum anima sua loquens ait: Verùm dices equidem mihi anima charissima, Nos aurum in thesaurum non recondere, neque possessiones habere. Et ego dico tibi, aurum, & possessiones non nocere, sed inhærentem affectui abusum eorum.] Hæc cùm ita sint, constat, ad perfectam paupertatem non satis esse carere superfluis, nisi etiam in necessariis quærendis aut habendis modum teneamus. Insipientésque esse illos, qui cùm propter animi puritatem maiora reliquerint, causa rerum minimarum ac contemptibilium, ad priores redeunt animæ sordes, & pariter pro paruis atque pro maximis eandem aut similem contrahunt prauitatem.

Qui ergo voluerit ab imperfectionibus istorum liberari, non solùm superfluorum & inutilium vsum deserat, verùm & in habendis necessariis affectum immoderatum comprimat, & modum debitum teneat. Se hospitem in hoc mundo, & cœnobium, in quo habitat, hospitium esse cognoscat; & sicut prudens viator, rebus quidem diuersorij vtitur, ad eas autem non afficitur, post modicum inde transiturus: ita & ipse rebus necessariis vtatur, affectum autem eis adhærere non sinat. Sic fecerunt patres illi, quorum meminit Paulus, qui [iuxta fidem defuncti *Hebr.11. 13.* sunt, non acceptis repromissionibus, cõfitentes quia peregrini, & hospites sunt super terram.] Abraham

A quidem hoc sibi nomen imposuit, qui loquens ad filios: Hæc ait: Aduena, & peregrinus sum apud vos.] *Gen.23 4* Et Dauid: Aduena ego sum apud te; & peregrinus sicut omnes patres mei.] *Ps.38.13* Et ad Isaac dictum est: Quiesce in terra, quam dixero tibi, & peregrinare in ea.] *Gen.26 2* Hi omnes peregrini vocantur, & nos in illis ad peregrinandum inuitamur, vt sciamus posse quidem rebus huius mundi ad necessitatem vti, non autem securum esse illis affectibus adhærere. Ad id ipsum sanè hortatur nos Basilius quodam loco, sic *Basil.* scribens: Sancti autem viri est hanc vitam more hospitis transire, ac ad alteram properare. Ideo & Dauid de ipsa loquitur: [Incola ego sum, & peregrinus sicut omnes patres mei.] Incola item fuit Abraham, qui ne terræ quidem vestigium propriæ possedit: sed B vbi opus ei sepulchro fuit, id argento mercatus est. Ex quo sanè scriptura demonstrat, quemadmodum in carne viuentem, incolam esse oporteat; migrantémq; ex hac vita, in locis propriis requiescere: quoniam in hac vita alienigenis cohabitat: terram verò corpus in sepulchro recipientem mercatus est. Beatus planè, qui iis, quæ in terra sunt, non vt propriis se addixit, neque isti sæculo tamquam naturali suæ patriæ acquieuit: quin potiùs grauatur, quòd incolatum hunc casum nouit esse à rebus potioribus, & quasi proscriptionis domicilium vitam hanc incolit, perinde atque illi, qui ob quæpiam delicta coguntur iudicum calculis solum vertere, relegati in exilium. Rarus inuentus est talis, qui præsentibus non vt propriis vacet: diuitiarum vsum fluxum atque fra- C gilem sciat, corporis valetudinem prosperam breui tempore duraturam, postremo humanæ gloriæ floridam fœlicitatem, minimè firmã ac stabilem esse cognoscat. Hactenus ille.] Cuius iudicio rari sunt, qui res terrenas sine affectu possideant. At (vt ego opinor) cum possidentibus eas, id est, cum his, qui necdum sæculo renunciarunt, loquebatur. Nam qui pro obligatione sui status, nihil possidet, & eò vsque processit, vt reiectis rebus superfluis, necessariis dumtaxat vti velit, is non putat difficile, ab his paucis quibus ad vitam indiget, suum affectum vacuare. Atque adeo multi in nostro statu inueniuntur, qui res ad vsum necessarias sine immoderantia affectus assumant. Experientia enim comperiunt, iucundiorem esse rerum temporalium vsum, si ab immoderato af- D fectu erga eas euellatur. Qui & nostri corporis imbecillitati prodest, & animã curarum aculeis minimè inquietat, & earũ sua imperfectione non fœdat. Iucundius autem est fructum rerum sine his molestiis & detrimentis capere, & mente non rebus vilissimis hærere, sed in Deo, earum datore, requiescere.

Hos perfectos viros sponsa referebat, cùm de oculorum pulchritudine ac simplicitate laudata est. Oculi tui columbarum,] inquit sponsus ad eam, *Cant.4.1.* [absque eo, quod intrinsecus latet.] Columbarum oculi sunt admodum lucidi, & innato quodã splendore perspicui, sunt etiam simplices, qui non toruè, aut malitiosè, sed syncerè in res obiectas intendunt. His oculi animæ perfectæ sunt similes, nam & sapientia lucent, qua rerum temporalium vilitatem E agnoscant, & amabili synceritate donati sunt, qua eisdem rebus tamquam abiectis non hæreant. Et quemadmodum viator, si pontem in via reperiat, eam respicit, non vt in illa suum habitaculum faciat, sed vt per illam sine amnis decurrentis periculo ad ciuitatem perueniat: ita & hæc anima res terrenas respicit, non profectò vt in illis amore sistat, sed vt ad Deum, in quo tamquam in propria mansione pausaturus sit, transeat. Scitè Richardus Victorinus hunc sensum prosequitur. Habet, inquit, talis anima

oculos columbarum, quia simpliciter interuetur ista terrena, nec ad hæc desiderio cupiditatis rapitur, immò modicis contenta est: aliena non ambit: non fertur desiderio ambitionis, vel diuitiarum: vel alicuius delectationis carnalis. Interior mentis sufficientia placitum aspectum facit exteriorem: vt circa terrena oculos habeat columbarum, sicut in cupidis terrenorum appetitus, facit oculos miluorum. Non hanc affligit rerum cura: non vexat amor: non fangat occupatio; magna quiete & securitate fruitur, dum ista non quærit, non curat, non concupiscit. Sicut enim in Iob legitur. *[Iob. 7.]* Homo nascitur ad laborem; auis verò ad volandum.] Quia qui homines sunt, id est, humani; carnales, id est, mundanorum desiderio occupati, laborem habent. Boni verò dum hæc non amant, vel desiderant, ab horum afflictione euadũt, & auolant. Mali ex cupiditate (quæ est radix omnium malorum) labor iste nascitur. Boni verò Spiritus sancti renouatione, & subleuatione ad hunc volatum & libertatem nascuntur. *[Isaiæ 60. 6.]* Isti sunt, qui vt nubes volant: & quasi columbæ ad fenestras suas: quia ad æterna desiderio subleuantur: & ad infima nulla cupiditate feruntur. Hæc ille.] Hoc itaque est animam oculos habere columbarum, rebus terrenis affectu non hærere, & earũ vsum sine nimietate amoris accipere. At id quod sequitur [absque eo quod intrinsecus latet,] secundùm Gregorium, *[Greg. ad cant. c. 4.]* est cordis desiderium purum, illibatum, & in Deo erectum retinere, vt sic tota pulchra sit, quæ terrenis non hæret, & cœlestia concupiscit: quæ temporalia in transitu respicit, & in cœlestibus requiescit: quæ demum rerum necessariarum, quibus pro conditione huius vitæ vtitur, vsum quidem, non amorem admittit.

Vt itaque nos, qui voto paupertatis obligati sumus, & ad huius virtutis perfectionem aspiramus, eam tandem consequi possimus, affectum nostrum à rebus terrenis etiam maximè necessariis emundemus. Vt enim Cæsarius Arelatensis Episcopus ait: *[Cæsarius hom. 23.]* Nihil interdum possidere, necessitatis est; nihil per auaritiam cupere, virtutis. Et ideo hunc ille specialiter modum ponere religiosus debet, vt tantum habeat quantum necessitas poscit. Habendi enim amor, nisi ad integrum resecetur, ardentior est in paruis, & plus torquetur in minimis. Et nisi ex toto corde, & affectu pauper sis, paupertas ipsa non virtus, sed miseria iudicanda est. Sic ille.] Vsus rerum admittendus est, & cum humilitate, & gratiarum actione suscipiendus: quis enim sine cibo, sine potu, sine veste, & sine cella, atque aliis similibus viuere potest? at affectus est Dei amore ac desiderio frænandus. Hæc mater nostra religio benignè ministrat: non cum querelis, aut obmurmurationibus, sed cum affectu gratitudinis accipiantur. Nam si filius ipse Dei, *[Ioa. 6. 11.]* cuius omnia posuit pater in manus, pro quinque panibus hordeaceis gratias egit; cur religiosus, cui non panis hordeaceus, sed triticeus, & interdum similagineus ministratur, & non simplex esculentum, & commodum indumentum offertur, sine gratiarum actione suscipiat? Ministrat autem religio hæc, & reliqua necessaria ad vsum, non ad amorem: ad adiumentum, non ad impedimentum. Vt ei igitur pareamus, vsus quidem, & inuamen admittatur, nimius verò affectus ligans, & mentis libertatem impediens, refutetur. Cogitationes nostræ haudquaquam in his rebus contemptibilibus ponendæ sunt, sed in iustitia & sanctitate quam quærimus, collocandæ, cui illæ vt additamẽta tribuentur. Res sanè temporales, vt alienæ, & nobis commodatæ, diligenter vt durent, & quàm minimùm lædantur, tractandæ sunt. *[Doroth. doct. 3.]* Nam istud est optimum pauperibus Christi datum documentum Dorothei: Nequis, inquit, propriis vestimentis abutatur: Est enim quis, exempli gratia, qui tunicam suam queat vnam duas ve hebdòmadas ferre, & abuciens illam ante id temporis, abluit, & conterit, ita vt cùm per menses alios quinque, atque ampliùs vtilis esse posset, crebra lotione eam reddat inutilem. Contra conscientiam fit hoc. Rursum extendit quis ad solem, vel tunicã, vel opertorium, & negligẽtia & incuria ardere illud permittit, nec eleuat cùm debet, & hoc vtique contra conscientiam est.] Res, inquam, solicitè curentur, vt seruiant, non tamẽ nimia cura & cordis adhæsione custodiantur, aut pro melioribus commutentur. Nam & hoc reprehendit idem magnus rerũ spiritualium magister in hæc verba: *[Idem ib.]* Cùm contentus esse quis possit vnico ceruicali, stratũ amplissimum quæritat: habens laneum, illud quærit commutare, vt nouum recipiat, vel aliud pulchrius, motus superbia & vanitate. Potest item alicui satis esse culcitra vna, & tapetem quærit, altercatúrque etiam fortè nisi acceperit. Si quis quoque animaduertat fratrem aliquid habere, quo ipse careat, inuideátque, & murmuret, non est hic in via proficiendi.

Res etiam, quæ nobis ad vsum datæ sunt, vt libri, publicè habeantur, gaudeamúsque si ab aliis interdum accipiantur, & cum bona venia nostra, ab affectu fraternitatis, & amoris, qui omnia hæc facit communia, illis communicentur. Nam de eo quòd aliquis hæc accipiat, tristari, astus est diaboli, de quo Hugo hæc ait. *[Hugo ad reg. Aug. c. 8.]* Et sæpe aliqui ex paruis & vilibus rebus tanto inardescunt desiderio: vt earum occasionibus concordiam fratrum soleant conturbare. Quod persuasione diabolica fieri dubium non est. Callidus enim hostis omniũ mores nouit, & qualitates atque eorum affectus discernit: & in eo vnumquemq; tentat, in quo se magis præualere cognoscit. Nec curat vtrùm ex magno vel ex paruo decipiat: tantùm vt charitatem fratris corrumpere valeat. Debemus contra hostem callidum cauti & vigilantes esse: atq; eius laqueos in omni rerum materia præcauere, & omnia terrena, quibus decipere potest, animi virtute calcare, vt possimus cantare cum Propheta: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Sic ille.] Has nos aduersarij tendiculas fugiamus: &, si aliquid nostro vsui applicatum quisquam fratrum ad momentum acceperit, patienter; immò & gratanter, ferendum est: si verò id ipsum à nobis postulet, libentissimè commodemus. Sic illam benedictionem cõsequemur, cuius meminit psaltes dicens: *[Ps. 123. 7.]* Iucundus homo, qui miseretur, & commodat: disponet sermones suos in iudicio, quia in æternũ non cõmouebitur.] Hæc enim verba de paupere Euangelico præcipuè dicta videntur. Nam diues miseretur, & dono dat, quia habet vnde sibi, & aliis prouideat, nec est opus sibi vt data repetat. At pauper miseretur, & commodat, siue mutuò dat, quia eo, quod à se petitur, indiget, & cùm illud, quod habet, suum non sit, illud donare non potest. Hic ergo homo amabilis Deo, & hominibus, ac gratus est, quia diuinæ largitatis imitator est.] *[Ps. 111. a.]* Miseretur ille fratris sui, cùm necessitatem eius oculis benignitatis videat, & petitiones eius exaudiat, & ei secundùm possibilitatem suam subuenire decernat. Commodat illi quod petit, vel quia mutuò dat ex eo quo ipse dator indiget, & sine prælati facultate dare non potest, vel quia licèt dono det, semper hæc mutui aut commodati ratio intercedit, quòd cum spe retributionis æternæ dare disponit. Et cùm id quod recepturus est, nempe præmium æternum, rem datam aut commodatam in infinitum superet, sine vllo crimine sanctam quandam vsuram, nulláq; lege vetitã, admit-

rit. Profert ille sapienter sermones suos, & licèt beneficus sit in illum, cui subuenit, se tamen maius beneficium, id est, occasionem miserendi, sermone recepisse cognoscit. Ideo numquam à spe sua excidet, sed quia non semel, aut bis, sed tota die, & quoties se
Ps.36.26 obtulerit occasio, miseretur, & commodat, semen ipsius, id est, multiplex meritum eius dum augetur, in benedictione erit.

Ille ergo religiosus hunc paupertatis gradum assecutus est, qui ita fuerit necessariis contentus, vt eis immoderato affectu non hæreat: qui rerum necessariarum ita curā abijciat: qui ineptas & superfluas earundem rerum cōmutationes fugiat: qui eas, si commodè possit, fratri petenti non deneget, sed libenter mutuò concedat: qui denique, si absque eius consensu ad tempus tollantur, æquanimiter ferat. Hic gradus magnam secum pacem affert, & non paucos, nec leues defectus, ac turbationes abscindit.

Quintus Gradus Paupertatis, rerum necessariarum penuriam pati.

CAPVT VIII.

SAxis rudis (vt mihi quidem videtur) & incipiens erit paupertas, si in his gradibus, qui explicati sunt, sistat: & ad hunc quintum, quem præ manibus habemus, non procedat. Paupertas enim indigentia vocatur, eo quòd pauperem aliquibus indigere faciat. Qui autem solùm curat superflua resecare, & omnibus necessariis vult abundare, & nulla re, neque minima indigere, is falsò sibi nomen pauperis arrogat, & de huius virtutis perfectione se iactat. Audeo dicere, neque reges huius sæculi hoc habent, vt nullo egeant, & ad suum statum omnia necessaria possideant. Neminem illorum videbis, qui nō à subditis tributa exigat, qui non multorum talentorum sit debitor, qui non, in extraordinariis sumptibus, quales insurgente bello fieri solent, non ex nobilibus noua auri & argenti adiumenta corradat. Id autem sæpe facit, non cupiditate thesaurizādi motus, sed vera necessitate pressus, & indigentia compulsus. Quòd si reges terræ necessariis indigent, delicata satis, immo & ridicula erit profectò illius religiosi paupertas, qui nullo indigere velit, & omnibus necessariis abundare. Qui si cibus bene paratus non sit, aut non abundanter, & suo tempore ministratus, murmurat: si vestis illi data sit aliquantulum detrita, conqueritur: si in libris, si in cellæ supellectili aliquid desit, tristatur: cuius vox videtur esse illa Apollonij Tyanei, qua à diis suis petebat: Concedite mihi pauca habere, sed nullius indigere. Is secundùm mundum istum ditior erit diuitibus huius sæculi, nam illi talem paupertatem non auersarentur, qua nihil illis deficeret, & quidquid in mentem venisset, statim haberent.

Paupertas igitur non solùm efflagitat, vt superflua & inutilia abiciamus, vt sola necessaria habeamus, vt his nimio affectu non adhæreamus; verùm & vt aliquando indigere & penuriam pati nouerimus. Cibus pauperum semper sit communis, ab omnibúsque delicijs sæcularium alienus, & aliquando sit parcus, qui nos tantillum famis experiri permittat. Vestis sit vilis, quam modicis expensis religio ministret, & interdum sit minùs commoda, quæ in hyeme algere, & in æstate calorem sustinere faciat. Reliqua supellex sit curta, quæ non ad luxum, & ad desiderium naturæ corruptæ nostræ, sed vix ad necessitatem sufficiat. Quòd si nobis omnia abundanter tribuantur, ita vt

A non appareat, in quo indigentiam patiamur, nostrum erit ea cū rubore & confusione suscipere, & nos ipsos tamquā pauperes fictos arguere, & aliqua pro amore paupertatis à nobis sponte subtrahere. Hanc paupertatē, quæ indigentiā admittat, in illo sancto Christi collegio, haud dubiè reperiemus. Matthæus enim ait: [Abiit Iesus per sata sabbato; discipuli autē eius esurientes cœperūt vellere spicas, & mādụcare.] Non Matth. 12.1.
erat sanè nimis abundans illa sancta domus, cui panis etiam cibarius defuit, & spicæ vellendæ fuerunt, & grani manibus permundādi, vt ad famem depellendam sufficerent. Huius autem euulsionis spicarum causam fuisse discipulorum famē, qua premebantur, manifestè Dominus patefecit, verbis sequentibus. [Non legistis, inquit, quid fecerit Dauid quādo esu- n. 3.
B riit, & qui cum eo erant, quando intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere?] Ac si diceret; sicut necessitas, & magna esuries Dauidis, & sociorum eius, acceptionem, & consumptionem panum propositionū, licitam fecit: ita & præsens necessitas discipulorū meorum euulsionem spicarum, atque earum manibus confricationem licitam & studiosam efficit. Hanc paupertatem meritò quidem exaggerat Chrysostomus, dum ait: Tu verò abstinentiam discipulorū mecum admirare: Chrysost. hom. 40. in Matt.
admirare, inquam, quomodo nullā corporis curam, nullum studiū habeant: sed sine præmeditatione aliqua ac præparatione mensam sibi sic constituunt, vt continua ferè cogantur inedia premi: neque tamen à Christo abscedant: nam nisi malo inediæ nimiùm ve-
C xarentur, numquam certè illud in sabbato fecissent.] Ille itaque Dominus, [qui dat iumentis escam ipso- Ps.146.9.
rum, & pullis coruorum inuocantibus eum:] discipulorum dilectissimorum quasi obliuiscebatur, & vel panem hordeaceū non ministrabat, vt discerent indigere, & pauperibus Euangelicis formā paupertatis ostenderent. Qui certè, si numquam egeant, si numquam famem ex defectu cibi, aut frigus ex attritione indumenti, aut æstum ex cellæ incommoditate patiantur, vim paupertatis ignorant: quæ non secum abundantiam, & rerum affluentiam, sed indigentiam, sed penuriam, sed rerum etiam necessariarum carentiam inuoluit.

Paulus etiam Apostolatus dignitatem adeptus, dissimilis esse noluit aliis Apostolis in affectu paupertatis. Ait enim se pro Christo laborasse, & Euangelium 2. Cor.11. 27.
D disseminasse [in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate.] Hoc namque est stipēdium Apostolo strenuissimo prærogatum à Domino: Hæc curarum vacuitas, vt posset se totum in ministerium prædicationis impendere? rerum omnium indigētia, qua ad corporis necessitates subleuandas distrahatur? Ita quidē, quia non pro mercede terrena, sed pro cœlesti præmio laborat. Sit illi fames pro cibo, sitis pro potu, ieiunium pro saturitate. Sit illi frigus pro fomento, & nuditas pro glorioso carnis amictu, quia sic decet Euāgelicos pauperes vniuersa terrena vsque ad sustmentiā vitæ ignæ indigentiæ cōtemnere, & sola cœlestia suspirare. Nec timendū est, quòd fortis animus his necessitati-
E bus pressus à ministerio verbi auocetur, quia has necessitates sciens, & volens, pro Christo elegit; cuius gloriosum aspectum vt mercedē solùm expectat, & necessaria ad sustentādam naturā non defutura confidit. Egeat Paulus, & etiam necessariis careat, vt his quæ prædicat, testimonium ferat. Si enim eum ac prędicatores reliquos viderint homines nihil in hoc mūdo quærere, & alacres inopiā sustinere, propter spem futurorum bonorum, & his, quæ sibi proponuntur, in futura vita euēturis credent. Vnde Chrysostomus Chrysost.

egregiè

egregiè ait: Talis est luminis virtus, vt non solùm luceat, sed & illuc ducat illos, qui sequũtur. Cùm enim viderint omnia præsentia nos contemnẽtes, & ad futura præparatos, ante omnem sermonẽ operibus nostris credent. Quis enim ita est amens, vt videns eum, qui & antè lasciuiebat, & ditabatur, omnia exutum, & ad famem, & inopiam, & durã vitam, sanguinem, occisionem, & omnia, quæ videntur periculosa, præparatum, non manifestam accipiat hinc futurorum demonstrationem? Si autem nos præsentibus implicauerimus, & immiscuerimus, qualiter poterunt credere, quòd ad possessione maliã festinemus? Sic ille.] Hæc autem non tantùm illis religiosis congruunt, qui salutem animarũ curant: verùm, & cæteris omnibus, licèt solitariã vitam agant, quoniã ad illos etiam pertinet, vt testes sint veritatis fidei, & eam aliis prædicent, si non verbo, at sanctæ conuersationis exemplo. Hæc autem conuersatio maximè persuadet, cùm vsque ad sustinentiam indigentiæ, & vsque ad defectum rerum necessariarum temporalia contemnit.

Nec Dominus durus est in homines, qui à iustis sæculum relinquentibus, talem paupertatem exposcit: nihil enim ab illis petit, quod non sibi ipse prius acceperit. Nam & eius indigentia magna fuit in infantia, magna in vitæ decursu, magna in morte ipsa, cui ob dolores irruentes solent commoda nonnulla absque paupertatis iactura concedi. Denique verbũ eius est: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis nõ habet vbi caput reclinet.] Nescio an indigentia vlteriùs progredi possit. Cui enim in terra constituto, licèt pauperrimo, licèt ab omnibus derelicto, defuit aliquando lapis, in quo caput ad quietem apponeret? Certè Iacob à domo paterna, & à patria exulans, & fratris indignationem fugiens, in ipsa solitudine tulit de lapidibus, qui iacebant, & supponens capiti suo dormiuit in eodem loco. At Filius Dei, quanta paupertate nostri causa premeretur exposuit, dum se etiã carere loco, vbi caput reclinaret, edixit. Et nos talem paupertatem ob amorem eius eligemus, vt nullo omnino indigeamus? Et statim atque aliquid defuerit, querulabimur? Et statum pauperum, non ad patiẽdum, sed ad commodiùs viuendum, assumemus? Quis non videat hoc esse statu paupertatis abuti, & homines velle decipere, & sub prætextu paupertatis vitam à molestiis alienam quæritare? Eligamus itaque indigentiam, & inopiam, quę sine dubio vtilior est nobis. Vt enim ait Hugo Victorinus, Melius est aliquid egestatis propter Dominum sustinere, quàm superabundare. Nam egestas, quæ propter Dominum est, generat humilitatem, quæ est initium omniũ bonorum. Abundantia verò parit superbiam, quæ est initium omnium malorum. Seruus ergo Dei, vt voluntatem atque appetitum carnis possit reprimere, semper debet ad minus tẽdere, vt ipsorum alimentorum, & vestimẽtorum minus velit habere etiam, quã necesse sit. Adiutorem quippe habemus internæ intentionis hunc hominem, quem exteriùs gestamus: & si ipsi insunt lasciuiæ: ipsi tamen affectus suppetunt operationis bonæ. Vnde necesse est vt interior homo noster æquus quidem arbiter præsideat inter se, & eum, quem exteriùs gestauit: quatenus ei homo suus exterior, & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & numquam superbè libera ceruice contradicat.

Matth. 8.20.
Gen. 28. 11.
Hugo in reg. c. 5.

Vult autem Christus Saluator noster, vt paupertatem vsque ad defectum rerum necessariarum eligamus, non quia durus, aut immitis sit in nos (vt cœpimus dicere) qui tenerrimè suos diligit, sed qui huius paupertatis ministerio mira operatur in nobis. Indigentia, & penuria rerum Deus mentem purgat, & superflua peccatorum eliminat. Ecce excoxi te, inquit, sed non quasi argẽtum, elegi te in camino paupertatis.] Compunctione excoquit, & peccata delet, & nõ quasi argentum excoquit, quia non vt digni eramus, afflictione premit, & in camino paupertatis eligit, quia pœnas, quas merebamur, labore paupertatis tollit. Vnde Gregorius de diuite epulone illo, & Lazaro mendico sic scribit: Si qui estis, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum, vt ita dicam, donum exterius pertimescere debetis: ne vobis pro quorundam vestrorum actuum recompensatione sit datum: ne iudex qui hic bona exteriora tribuit, à retributione boni intimi repellat: ne honor hic, vel diuitiæ, non adiumẽtum virtutis, sed remuneratio sint laboris. Ecce enim dum dicitur [recepisti bona in vita tua:] indicatur & diues iste boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona receperit. Rursumque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala: profectò monstratur & Lazarus habuisse malũ aliquod, quod purgaret. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit fœlicitas transeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit, & tersit, istum abundantia remunerauit, & repulit. Quicumque ergo bona in hoc sæculo habetis, cùm vos bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite, ne concessa vobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorum. Et cùm quoslibet pauperes nõnulla reprehẽsibilia perpetrare conspicitis, nolite despicere, nolite desperare, quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. De vobis omni modo pertimescite: quia nonnulla etiam malè acta, prospera vita secuta est. De illis verò sollicitè pensate, quia eorum vitam etiam magistra paupertas cruciat, quousque ad vitæ rectitudinem perducat.] Nemo (vt credo) diffitebitur, quia habet multas culpas, quas purget, multas pœnas, quas soluat, dicente Apostolo Ioanne: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.] Has autem, & illas nõ tollet nomen paupertatis, sed res. Nomẽ vacuum est illa paupertas, quæ abundantiam quærit, & nullam indigentiam sustinet. Res verò paupertatis, est, inopiam & penuriam rerum, quibus egebamus, amplecti. Hanc diligamus, si cupimus à peccatis nostris paupertatis igne purgari.

Isaia 48. 10.
Gregor. hom. 40. in Euãg.
Luc. 16. 25.
1. Ioan. 1. 8.

Mala quidem tollit ista paupertas, qua indigẽtiam & absentiam aliquarum rerum, quæ opus erant, experimur, nec solùm hoc, verùm, & exercitationem, & augmentum, & perfectionem virtutum confert. Inopia hæc voluntariè suscepta virtutes exercet, nam ad rerum despicientiam prouocat, humilitatem infert, & patientiam examinat, sine qua, audeo dicere, nulla virtus secura persistit. Nam verba sunt Ambrosij. Non potest quis præmium accipere, nisi legitimè certauerit; nec gloriosa victoria est, vbi non fuerint laboriosa certamina.] Qui igitur certamina virtutum patientia non vicerit, non poterit victoria coronari. At, quæ patientia erit, vbi nihil est penuriæ, nihil afflictionis, quod sufferatur? Certè si omnia affluunt, & ad votum abundant, non apparet, in quo paupertas, quæ nullo indiget, aut patientia, quæ nihil sustinet, magnum aliquod præmiũ consequatur. Virtutes etiam auget ista paupertas, dum occasiones vitiorum abscindit. Et ideo Crates Thebanus, authore Hieronymo, cùm esset ditissimus, & Philosophiæ discendæ causa Athenas pergeret, magnum auri pondus, quod possidebat, abiecit, existimans videlicet se non posse simul diuitias & virtutes possidere. Simile autem est, diuitias retinere, & abundantiam in omnibus quærere, & omnem indigentiam inseparabilẽ paupertatis comitem auersari. Si autem tu post arreptum sanctæ

Ambr. 1. offic.
Hierony. epist. ad Paulin.

religio

religionis propositũ, & post abiectas diuitias, abundantiam concupiscis, & penuriã horres, tibi ipsi statum perfectionis habenti cõtradicis. Nam hic status nuditatem, aut vacuitatẽ à terrenis affectibus profitetur, tu verò plenitudinem diligis, & desideras, vt nihil tibi omnino desit, inquiris. Ab hac demum indigentia in statu nostro virtutum perfectio depẽdet. Sæpéque vidimus pauperiores, & voluntate indigentiores, & sibi ipsis parcè necessaria tribuentes, aliis, qui abundantiam quærunt, mentis munditie & virtutum augmento præcellere. Nec mirum, nam illi expeditiores sunt ad currendam perfectionis viam, hi verò quasi suorum desideriorum cõpedibus vincti, ne valeant liberè per viam arctã & cliuosam incedere. Atque adeò sitte optimo Vincentius Ferranensis perfectionis documenta ab hac paupertate, quæ indigentiam sustinere sciat, orsus est, quia videlicet ipsa curis terrenis liberat, vt vna præcipua cura sanctè viuendi nos teneat. Oportet, inquit, primitus, vt qui vult sanctus esse, & animabus prodesse, omnia terrena contemnat, & velut stercora reputet, & solùm districtissimè ad necessitatẽ de ipsis recipiat: quam necessitatem in pauco colligat, sufferendo etiam quædam incommoda propter paupertatis amorem, sicut quidam ait: Scio quòd laudabile nõ est pauperem esse, sed in paupertate paupertatem amare, & paupertatis inopiam propter Christum gaudenter & hilariter sustinere: Et statim subdit: Proh dolor! multi de paupertatis solo nomine gloriantur. Sed quo pacto? vt eis nihil desit. Dicunt se amicos paupertatis, sed paupertatis amicos & sodales fugiunt suo posse, famem, sitim, contẽptum, despectionem. Sic ille.] Ego autem addo, quòd satis hi conuincuntur paupertatem non amare. Nam qui amicum diligit, omnia eius diligit, & qui virtutem paupertatis amat, eius actus odisse non potest.

Vincent. tract. de vita spirit. c. 1.

At quibus ad hunc gradum ascendendom incitabetis? His, vt opinor. Primò, quòd natura paucissimis contenta est, & multa necessaria petamus, quæ dum ex parte, aut omnino deficiunt, sine illis nos commodè & lætè victitare comperimus. Secundò, quòd multi ex fratribus nostris nobiliores, & delicatiores aliqua incõmoda propter Christum sentiunt, & sua patientia cœlum mercantur. Vnde erubescendũ esset nobis, si nihil incommodi sustineremus, quo augmentum cœlestis præmij mercaremur. Tertiò, quòd multi in sæculo etiam post magnam abundantiã ad extremam inopiã redacti sunt, & euentibus cogentibus non solùm necessariis carent, sed penè ob defectum cibi, & potus, ad ianuas mortis accedũt. Illi sine fructu tanta patiuntur, quia non voluntariè, nec propter Deum illis incõmodis se subiecerunt, quid multum si nos propter perfectionẽ, & regnum cœlorum aliquibus careamus, & nonnihil indigentię sustentemus? Quartò, Deus pauperes suos, qui propter ipsum egere volunt, bonis spiritualibus ditat; & secundùm multitudinem incommodorum meorum opes tuæ, Domine, quibus tuos amicos ditas, impleuerunt animam meam. Quintò, dum Christus à te aliqua necessaria tolli permittit, ipse tibi se libenter associat, vt tuam indigentiam suppleat, iuxta illud Isaiæ: Dabit tibi Dominus panem arctum, & aquam breuem, & non faciet auolare à te vltrà doctorem tuum.] Sed dum nec cibum, nec potum, nec reliqua ad sufficiẽtiam habes, Christi societate, qui melior est tibi quàm omnes diuitiæ mundi, perfrueris. Sextò deniq; : Magna atque indicibilis consolatio parata est indigentiã aliquã pro Christo patientibus. In cuius rei typo dictum est diuiti epuloni: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc

Isaiæ 30. 20.

Lucæ 16. 25.

verò hic consolatur, tu verò cruciaris. Nec tota consolatio in futuram vitam seruata est, sed multum refrigerij in vita præsenti indigentiam patientibus datur. Sicut enim tres pueri in fornacem ignis ardentis coniecti, cœlesti cõsolatione repleti sunt, adeò vt prę lætitia in Dei laudẽ prorumperent: ita & pauperes Euãgelici in camino paupertatis positi, ingentẽ exultationẽ cœlitùs demissam accipiunt. Quam rem magnificis verbis exponit Chrysostomus in hunc modũ: Consideremus nouũ quiddã atq; mirabile, hominẽ in fornace gratias suppliciter agentẽ: hominẽ in fornace dulci modulatione cantantẽ: hominẽ in extrema inopia colligatũ, & plurimã tamen Deo gloriam, laudémque referentem. Illis siquidem pueris inueniuntur æquales, quotquot paupertatẽ cum gratiarũ actione patiũtur. Est enim terribilior paupertas igne, & ampliùs ferire consueuit. Verùm vt illos nõ adussit ignis, sed quoniã gratias Domino retulerũt, etiam vincula eorum continuò dissoluta sunt: Sic etiã tibi, si paupertatem cum gratiarum actione sustinueris, vincula resoluuntur, & ignis extinguitur. Si verò non extinguatur, multò maiori miraculo suam naturam ignis imitabitur, quod in his certè conspici potest, qui iuxta Euangelium philosophantur, quíq; libentiùs in paupertate, quàm in suis opibus diuites, gloriantur. Nam & tunc illi, qui in ardenti fornace constiterant, purissimo rore fruebantur: & licèt non fuerit ignis extinctus, in medio sui tamen stantes, omnino non attigit. Hactenus ille.] Si autem Deus pauperes non solum statu, sed experimento, qui scilicet indigentiam necessariorũ patiuntur, ita multiplicat, ita protegit, ac consolatur, æquum est, vt qui statu pauperes Euangelici sumus, experientia quoq; pauperes simus, & libenter penuriã & incommoda patiamur.

Chrysost. homil. 4. in Matt.

Sextus Gradus Paupertatis, in ægritudinibus paucis contentum esse.

CAPVT IX.

AD hunc gradum paupertatis ponendum, & illum à præcedente distinguendum, nos authoritas Bonau. compellit, qui istũ gradus huius virtutis enumerãs, ab illo priori distinguit. Sic enim ait: Alius gradus paupertatis est, nolle habere certũ hospitium, sicut Christo non fuit locus in diuersorio. Altior, non habere certũ victũ, & vestitũ tempore sanitatis. Altissimus, nolle habere certũ victũ & vestitũ tempore infirmitatis. In hoc vltimo gradu fuit Christus, cùm nõ habuit vbi caput suum reclinaret, nec haustũ aquæ, nec vestem, sed nudus ante crucem stetit.] Cogit & maior difficultatis ratio. Nam difficile est, cùm quis bene valet, & sanus, ac robustus est, indigentiã amare; multò autem difficilius, cùm ægrotus est, & imbecillus, penuriã atque inopiam amplecti. Cogit denique quotidianũ experimentum. Nam vidimus non semel viros spirituales, & religiosos, tempore bonæ valetudinis satis constanter à seipsis etiam necessaria abstulisse, vt propter Dominum aliquã indigentiam paterentur: qui tamen infirmitate probari, nescierunt nec minimam indigentiam sine mœrore, & impatientia sustinere. Ac proinde cùm hæc duo seiuncta, separatáque inueniantur, non incongruè ad duos paupertatis gradus pertinere dicuntur.

Bonauen. tract. de gradibus virtutũ. ca. 8 to. 1. opusc.

In hoc autem gradu certè cum timore & reuerentia loquimur: nã viros spirituales, & Deo cõsecratos, in infirmitate & afflictione positos nollemus cõstringere, immo fouere, consolari, & illis modis omnibus indulgere. Genus quippe crudelitatis est, afflictũ affligere, & desolatũ angustare, de quo conquestus est aliquando Dauid, dicens ad Dominum: Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem

Ps. 68. 27

vulnerum meorum addiderunt. Huiusque crudelitatis illi amici Iob notati sunt, qui iustum virum grauissima calamitate percussum, ita verbis, & increpationibus tetigerunt, vt coactus fuerit pro seipso causam dicere, & suam innocentiam propalare. Necnon & cognati Tobiæ in eundem scopulum impegerunt. Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes, & cognati eius, irridebant vitam eius, dicentes: Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?] Si autem iniquum est, vnum virum iustum persequi, an æquum erit, & excusatione dignum, omnes viros iustos, & spirituales, in pressura constitutos, nouis legibus, quas numquam nec digito tetigimus, coangustare?

Tobiæ 1. 16.

At illud ad hunc gradum scribendum nos animat, quòd nullo modo intendimus, huiusmodi viros ægrotantes affligere, quos tenero amore complectimur, & magna reuerentia suspicimus, sed eos benevalentes & robustos alloquimur, & viam eis aperimus, qua cum magno merito suo, si infirmati fuerint, nonnihil seipsos constringant. Ad religiosos ergo sanos, & postea infirmos futuros, nobis sermo est, nó ad prælatos, aut infirmarios eorũ, qui debent eis cum ardentissima charitate ad votum ministrare, & largissimè, quantum religiosa disciplina tulerit, necessaria præbere. In quo prælati negligentes, & ministri proterui, qui ægrotis Deo dilectis debitam commoditatem negant, & eos ad impatientiam prouocant, non leuiter peccant, & de sua immisericordia aliquando rationem reddent, & fortè commutatis vicibus cùm in ordinem redigentur, ipsi à prælatis suis duriter tractabuntur, &, permittente Deo, ad vindictam pusillorum, non tantùm commodis, sed necessariis carebunt. Custodiant ergo regulam Beati Benedicti, quam omnes familiæ religiosæ si non eisdem verbis, at substantia suscipiunt, quæ ita habet. Infirmorum cura ante omnia, & super omnia, adhibenda est: vt sicut re vera Christo, ita eis seruiatur, quia ipse dixit: Infirmus fui, & visitastis me. Et quod fecistis vni de his minimis meis, mihi fecistis.] Meminerint illius sententiæ Hugonis Victorini, asserentis: In hac recreatione fratrum non debet esse acceptio personarum: non debet contemni humillima paupertas in his, quæ postulat humana necessitas, cùm hoc eis tribuat recens ægritudo, quod diuitibus anterior consuetudo. Qui enim misericors est in alium, Deus misericors est in illum. Vnde ipse ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beatus quoque Ioannes dicit: Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit ab eo viscera sua: quomodo charitas Dei manet in eo?] Si ergo charitatem Dei volumus habere, debemus in fratribus nostris misericordiæ opera exercere. Quod cùm agimus, proculdubio ei seruimus, qui electis suis dicturus est in iudicio: Infirmus fui, & visitastis me; esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. his similia: Quibus merces inde impenditur, cùm dicitur: Percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Cùm ergo fratribus nostris propter Deum seruimus, ipsum regnum cœlorum requirimus. Etsi opera sunt transitoria: merces tamen manet æterna. Sic ille.]

Bened. in reg. ca. 36.
Matt 25. 36. 40.
Hugo ad reg. Aug c. 5.
Matth. 5. 7.
1. Ioan. 3. 17.
Matth. 25. 35.
n. 34.

Profectò paupertatem commendamus, cùm prælatus, & alios ægrotorum ministros ad curam maximam ægrotis adhibendam allicimus, quoniam (vt inferiùs dicimus) magna occasio eneruandæ sanctæ paupertatis religiosis datur, nisi illis necessaria semper, sed præcipuè in ægritudinibus, ministrentur. Nam sic aperitur ianua petendi à sæcularibus non solùm necessaria (quod minus malum esset) sed etiam inutilia & superflua (quod est intolerabile) ex quo & ipsis scandalum & contemptus religiosorum ingeneratur, & ipsis petentibus introitus ad detestandã proprietatem offertur. Prælati ergo pastores subditorum vocati sunt, vt secundùm consuetudinem boni pastoris, oui infirmæ & imbecillæ necessaria prouideãt. Ne voce summi pastoris increpentur, dicentis: Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis.] Vocantur & medici, vt sciant, quia non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus, hósque debent necessariis fomentis adiuuare. Ac tandem dicuntur matres, vt viscera matris erga filios ægrotos induant, & non tam verbis eos, quàm operibus, & debitis obsequiis consolentur. Sicque accipiant eam benedictionem Ecclesiastici: Esto pupillis misericors vt pater, & pro viro, matri illorum: & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis, quàm mater. Meminerit itaque prælatus, religiosos, quibus præest, reliquisse sua, de quibus sibi poterant subuenire: reliquisse suos, à quibus poterant adiuuari: reliquisse semetipsos, qui poterant, & iam non valent, suis necessitatibus prouidere. Ipse autem in locum omnium istorum à Domino substitutus est, ad quem pertinet propinquum, immo & patrem esse ægroti, illi necessaria dare, & quasi sibi ipsi, ita & subdito misereri. Christum, cuius vicem gerit, imitetur, qui erga infirmos & ægros benignissimè se gessit. Non legimus de eo in Euangelio, quòd nudos vestierit; hospites exceperit; incarceratos visitauerit; mortuos sepelierit: at legimus sæpissimè, quòd ægros curauerit. Et virtus Domini, inquit Lucas, ad sanandum eos.] Et Matthæus: Circuibat sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.] Et Marcus: Multos sanabat, ita vt irruerent in eum, vt illum tangerent, quotquot habebant plagas.] Et in Actis: Pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo. Infirmos benignissimè alloquebatur, infirmos sermone roborabat, manu tangebat, in spem erigebat, & salutem desideratam restituebat. Hunc pastorum pastorem sequantur prælati, & ita suauiter, & promptè, & diligenter erga infirmos se habeant, vt in eis subditi Christi charitatem agnoscant.

Ezechiel 34. 4.
Matt. 9. 12.
Eccl. 4. 10.
Luca 5. 17.
Matt. 4. 23.
Marci 3. 10.
Actor. 10. 38.

Quia tamen prælati omnia, quibus infirmi opus habent, per seipsos præstare non possunt, eos infirmis curandis præficiant, de quorum industria & charitate confidant. Hi considerent, se in fratre infirmo non tam ipsi, quàm Christo seruire, cuius erit hæc vox: Infirmus eram, & visitastis me. Si Christum in lecto decumbentem haberent, quanto amore, & teneritudine, & diligentia illi ministrarent? Sed ipsi profectò in fratre ministrant, ipséque gratum habet quidquid in fratrem ægrum obsequij confertur. Animaduertant illum fratrem esse, quod quidem nomen magnam beneuolentiam, & sedulitatem in adiuuando requirit. Ac tandem magnam mercedem paratam esse ei, qui ægrotorum importunitates tulerit, & eis patienter & mansuetè seruierit.

Matth. 25. 36.

Hæc omnia ad leniendum hunc gradum paupertatis dicta sunt, quem religiosis ægrotis proponimus, quem etiam non putabunt nimis insulsum, si se statum pœnitentiæ, & paupertatis arripuisse conspexerint. Aliter ipsi quàm sæculares, & quàm diuites, sanitatem sui corporis curent, quia nec sæculares sunt, nec diuites: & vna, & quidem ingens huius mundi peruersio est, si res vnius status in alium inuehamus, & pauperes, more diuitum, expensas & sumptus

facere

facere in animum induxerimus. Sed ad particularia descendendum est. Vir ergo spiritualis, & paupertatis amator, cùm ægrotare cœperit, communem medicum, qui reliquis cœnobij religiosis medetur, ex consensu prælati accersat, & alium suo arbitratu doctiorem non quærat, & multo minùs turbam medicorum admittat. Absurdum est namque, & valde ridiculum, si fratrem meum in valetudinario, vel in proxima cella decumbentem, quin & grauiùs ægrotantem, quia non est tam litteratus, aut secundùm sæculum nobilis, aut quia est religiosior, & minùs sæcularibus adulatur, vnus tantùm medicus inuisat, me autem leuiter ægrotantem duo medici præcipui, aut plures visitent, ac si ex mea salute tota religionis, immo & alicuius regni salus penderet. Cùm ægritudo periculosa est, & quasi enaginato gladio vitam inuadit, ad prouidentiam, & amorem prælati spectat, communi medico totius cœnobij alium peritum adiungere, vt duorum, vel plurium (si necesse fuerit) industriâ ægro salus procuretur, at ipse ægrotus si spiritum paupertatis habet, taceat oportet, & curam suæ salutis in prælatum paterna cura sollicitatum reiiciat. At quacumque infirmitate pulsatum communis medici peritiam spernere, & alios non sine aliorum tristitia, & scandalo aduocare, animi est, aut superbi, & se ipsum nimiùm amantis, aut paupertatem, quam professus est, minimè diligentis. Præceptum est Domini apud Bernardum; vide vt curam corporis facias, sed non in desideriis, sic enim expedit infirmitati eius.] Qui autē ab initio ægritudinis extraordinariũ medicum vocat, indicium præbet quòd non ad necessitatem tantùm, sed ad inane desiderium suum remedia pellendæ infirmitatis inquirit.

Bern. de dispet. instit. cum Deo.

Tempore etiam ægritudinis, religiosus pauper communia medicamenta, & quæ facilè parari possunt, & consueta sunt, cum gratiarum actione suscipiat, singularia, & pretiosa, & apparatu aut inuentu difficilia, non petat, nec exquirat. Si enim pauper sæculi, hæc non auderet poscere, cur spiritu pauper, propter dominum; & voluntate mendicus, propter regnum cœlorum, ac si esset homo ditissimus, pretiosa, & vix inuenta medicamina audeat postulare? Cùm viro cuidam religiosissimo, & doctissimo, nostri temporis, remedium quoddam satis acerbum ad recuperandam sanitatem præscriberetur, cúmque nollet illud admittere, rogantibus scitè respondit: Non est tanto dolore digna salus.] Sic spiritualis religiosus ægrotás sibi ipsi dicat; Non est tantis sumptibus, nec tanta diligentia digna pauperis salus. Si sibi quidem pretiosa ex Obedientia ministrentur, accipere non recuset. at si non ministrentur, tanquam ille, qui paupertatem vouit, ea petere nequaquam in animũ inducat. Huius documenti Basilium habemus authorē. Sic vbi iussi sumus, inquit, in terram, de qua sumpti eramus, denuo reuerti, & dolorificæ carni, muri propter peccatum addictę, ac propterea huiuscemodi morbis subiectæ aptati sumus, datum nobis medicinæ remediũ est, quo (adhibita tamē ea, quam adhiberi par est, moderatione) aduersùm ægros vteremur. Neq; enim fortuitò ortæ de terra herbæ sunt, ad singula morborum genera accommodatæ, sed nimirum ex supremi opificis voluntate editæ sunt. Eo consilio, vt iis nos ad vtilitatē nostram vti possemus. Quocirca ea quidē, quæ in radicibus, floribúsve, aut foliis, aut fructibus aut succis, naturalis vis inest, aut quodcũque etiam ex metallis, marive aliquid ad corporis nostri vsum appositum habere inuentum sit, ea omnia earum rerum inuentioni similia iudicari debent, quibus in cibo potionéque vti consueuimus. At in quibus exquirendis curiosa quædam & anxia

Basilius reg. 55. fusi. disp.

A nimis solertia, curáque, est opus, quæque magnas nobis molestias quasdam conciliant, ac quasi vitam nostram in corporis curatione implicatam tenent, ea à Christianis hominibus funditus repudianda sunt, dandáque nobis studiosè opera est, vt huiusmodi arte (si quando res postulet) ita vtamur, vt nullo modo omnem ei aut prosperæ, aut aduersæ valetudinis causam assignemus, sed vt ad gloriam Dei, & formulam quandam, qua nos in animorum nostrorum curatione vti oporteat, ita salutaria ab ea corpori nostro subsidia petamus. Sic ille.

Et sanè hoc nō erit difficile ei, qui se, & sua diuinæ prouidentiæ commiserit, quíque sibi persuaserit, Dominum sæpissime rebus communibus, non minùs efficaciter quàm medicaminibus singularibus sanitatē corpori præstitisse, aut saltem ei, B cui non suppetunt, omnino non conuenire, vt sanitatem corporis assequatur, de quo egregiè hæc inquit Dorotheus. At dicet fortasse aliquis: Quo pacto possum non turbari cùm vlla mihi res opus est, nec eam accipio? At neq; ex hoc potes quempiá accusare, vel turbari cum ratione. Nam quicumque re vlla opus habet, nec eam accipit, debet in se ipso dicere: Nouit Christus Dominus quid mihi opus sit, fiat igitur ipse mihi huiusce rei, vel cibi loco. Filij enim Israël manducauerũt mãnam in deserto annos quadragintá. Fuitque species vnica mannæ, vnicuique facta est, vt illá quiuis optabat, & opus habebat. Nam cui acredine & salsedine opus erat, amara, & salsa facta est, cui dulcedine, dulcis, conueniens ad quamlibet commistionē. Sic igi- C tur cùm alicui opus fuerit ouo, acceperit tantùm oluscula, dicat sibi ipsi, si mihi ouum expedierit, illud potens est Dominus mittere: Vel potentior olera in ouum conuertere, credátque Deo, quoniam hoc sibi fieri in martyrium. Si quis quoque quiete dignus fuerit, & otio, certus sit facturum cum eo Deum misericordiam prout opus fuerit. Quòd si quiete indignus fuerit, vel inutile ei quiescere, si nouum conderet cœlum, nouam terram, requiem nunquam consequeretur. Ex quo fit vt alius præter necessitatem suam plerumque habeat, alius multis egeat, quoniá Deus misericors vnicuiq; necessaria impertiuit. Cumque alij dederit præter necessitatem, hinc ostendit humanitatis suę magnitudinem, docétque vt gratias agat. Cùm autem alteri non præstat, quod videtur necessarium, D hac ratione facit, vt ostendat hæc non adeo necessaria esse, doceátque pati, & in cũctis ad superiora prospectum nostrum intendere. Hactenus Dorotheus.] Ad hoc etiam incitare debet opus ipsum Domini, quo rebus communibus, aut vilibus sanitatem corporis impertitus est. Isaias ex imperio Domini Ezechiam regem massa ficorum curauit. Et ipse Filius Dei, luto ex sputo ac terra facto visum cæco à natiuitate, luménque restituit. Quid communius massa ficorum? Quid vilius luto? Sed his communibus & abiectis dat Dominus sanitatem corpori, vt eam à communibus, & consuetis remediis quæramus, & singularia ac inuentu difficilia, aut nimis pretiosa non desideremus. Et (vt nobis videtur) ad suauitatem & prouidentiam Domini pertinebat vim sanandi cor- E poris in rebus communibus, & paratu facilibus collocare, vt quemadmodum corpus sanum, communibus alimentis sustentat, ita & corpus ægrum communibus medicamentis reficeret. Atque adeo homini pauperi non sunt quærenda rara, & pretiosa, vt sanitatem consequatur, quæ sæpe communioribus vtiliora non sunt, sed raritas eorum, & pretiositas facit, vt efficaciora iudicentur. Et esto quòd efficaciora essent ad salutem afferendam, cùm corporis sanitas, vt optimè anno-

4 Reg. 20. 7. Ioan. 9. 6.

Basil. supra.

tauit Basilius, non tam ex medicaminibus, quàm ex Dei voluntate dependeat, fidendum est illi, firmitérque sperandum, quòd (si oportuerit) eis medicaminibus, quibus cæteri religiosi curantur, salutem dabit, si autem non oportuerit, non tantùm pretiosissima medicamenta, verùm nec totus mundus ad dandam sanitatem sufficiet.

Est etiam aliquid, quod pauper Euangelicus, cùm ægrotat, in cibis sumendis obseruet. Nam licèt illi pro conditione ægritudinis delicatiores & suauiores esse debeant, tamen quantum fieri possit, in domibus sæcularium condiri, aut parari non debent. Idque non erit difficile, si prælatus sui muneris non immemor, ægrotis congrua alimenta & delicata præbeat, atque in cœnobio aptè condiri faciat. Pauper autem sicut in medicamentis, ita & in alimentis exquisita non petat, & in indulgentia sui corporis modum teneat, & quod sibi datum fuerit, cum humilitate & gratiarum actione suscipiat. Si aliquid petierit, non iubens vt herus, aut dominus aliorum, sed rogans vt pauper, qui stipem expectat, postulare assuescat. Si sibi negatum fuerit, aut quia domi non inuenitur, aut quia non est pretium, quo ematur (quod rarissimè continget) aut quia non est conueniens ægritudini, quam patitur, vt sibi detur, patienter, & sine vlla iræ aut tristitiæ significatione sustineat. Pauperes namque solent frequenter eleemosynam petere, & subinde repulsam pati, &, si prudentes sint, quia non est debita, didicerunt non indignari. Hoc autem multo accuratiùs religiosus faciat necesse est, qui sponte se paupertati subdidit, & indigentiæ subiecit, vt in perpetuum apud Dominum cœlestibus diuitiis afflueret.

Si autem hæc tam seuera, sancta paupertas ab ægrotis exigit, qui lecto decumbunt: quid à valetudinariis exiget, qui semper è lecto surgunt, & mitioribus malis premuntur? Hi si paupertatem amant, & sororem eius indigentiam, paulò seueriùs secum agent. Quotidie medicum non aduocent, nec importunè interrogent, sed semel ex eo sciant quomodo suæ fractæ valetudini, vtcumque subueniant. Multitudinem medicamentorum non sumant, quę sine dubio plus saluti nocent, quàm prosunt, sed facili aliquo remedio imbecillitatem tueantur. Hæc remedia (quod consilium Bonauenturæ est) non in cella omnibus exposita, sed occulta habeant, ne alij apprehensione fallaci ducti, eadem sibi necessaria iudicent, & illis vti incipiant. Quantum fieri poterit, non solùm communitatem sequantur, verùm & communibus cibis aliorum se accommodent, aut saltem verbis, & operibus, prout fuerit possibile, id sibi gratissimum futurum esse demonstrent. Expertum credat, has modicas inualetudines non tam lautitia ciborum, & esculentorum, quàm discreta abstinentia, & mensura in cibo & potu seruata, curari. Ad quod hæc notanda sunt quæ de Beato Fulgentio in ægritudine constituto, scripta sunt: Ille verò contra spem omnium, misericordiæ Dei præuenientis auxilio gubernante, ex infirmitate corporis ampliores vires animi capiebat: & tanto abstinentior quanto debilior, de salute perpetua cogitabat, salutem verò corporis arbitrio Domini committebat, hoc plerisque dicens: Scimus omnes, ex epulis vitam solere seruari, non sanitatem posse conferri. Nam vt sanetur infirmitas, si explenda videtur gulæ cupiditas; quare infirmantur etiam illi, qui conuiuiis lautioribus quotidie saginantur? Tolerabat ergo infirmitatem patienter; exercebat abstinentiam satis humiliter; Paruum namque putans omne, quod faciebat, de die in diem melior fieri gestiebat. Hoc propositũ cordis eius miserator & misericors Deus adiutorio superni iuuaminis fulciens, velociter ei corporalem restituit sanitatem. Hæc ibi.] Certè id ipsum sæpe vidimus, eos nimirum, qui ob fractam valetudinem lautitiis vtuntur, nunquam conualuisse; si verò se ipsos despiciant, & regulam communem sequantur, & magis abstinentia, quàm remediorum copia sibi medeantur, meliùs habuisse, aut ex toto sanitatem comparasse.

Surius in Ianuario.

Aliquæ etiam sunt inualetudines speciali Dei prouidentia immissæ, vt hominem semper humiliatum teneat, & naturam ferream eius, aut nimis elatam, & superbientem cohibeat: & tunc non medicaminibus, sed patientia opus est, neque ad eas curandas, ars medicinæ sufficiet. Tunc ergo spiritualis vir pro data sibi inualetudine, aut ægritudine, immensas gratias agat, quia à Domino filius agnoscitur, nam [quem diligit, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.] Et remedia, & medicamenta non requirat. Sic creditur fecisse Iobum, cuius immites morbos, & sermones legimus, curationem verò à remediis naturalibus petitam, non audiuimus; vnde de illo inquit Ambrosius: Audiebat hæc sanctus Iob, & quasi Athleta fortis in stercore sedens, in tantis vibicibus, & sæui doloribus vulneris totum corpus diris persusus vulneribus, mysteria loquebatur, nec acquirendis propriæ remediis ægritudinis, sed sacris vacabat sermonibus.] Idem iudicium esto, si Dominus ob peccata, morbos atque infirmitates immittat: tunc enim potiùs in emẽdanda vita, quàm in remediis adhibendis cura ponenda est: Neque enim semper, inquit Basilius, morbi omnes, à natura, aut vitiosa victus ratione, aliisve quibusdam sitis in corpore nostro causis, ad quæ vtilem interdum medicorum artem videmus, ortum ducunt: quandoquidem morbi sæpenumero veluti quædam peccatorum flagella sunt, quibus nihil aliud agitur, nisi vt vitam nostram in melius commutemus. Quem enim, inquit, Dominus diligit, castigat, [& ideo multi in vobis infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi: Quòd si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur: dum iudicamur autem à Domino corripimur, vt non cum mundo damnemur.] Quamobrem, qui eiusmodi sunt, his omissis medicorum auxiliis innectas sibi acerbitates ferre silentio debent, quandocunque se peccasse animaduerterint: atque illum imitari, qui dixit, Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei:] nec non vitæ suæ praua studia emendare, & dignos pœnitentiæ fructus edere, & verborum Domini illorum meminisse: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.] Sic ille. Hic igitur paupertatis gradus in hoc positus est, vt vir religiosus, voti paupertatis memor, licèt ægritudine prematur, vt pauper se gerat, & parcè sibi consulat, & quæ non nisi diuites habent, minimè exquirat. Si autem hæc sibi à prælatis ministrentur, cum gratiarum actione, & cum ea, quæ pauperem decet, humilitate suscipiat. Leuium autem inualetudinum non multam solicitudinem gerat, sed eas magis contemptu sui & discreta moderatione, quàm medicamẽtis propulsare contendat. Sciat, vitam suam vt vitam mendici despicabilis, nullius, aut parui momenti esse, quam si duobus, aut tribus annis antea morte concluserit, nihil referre; modò aliis exemplum mortificationis præbeat, aut paupertatis, quam professus est, iura rite custodiat.

Hebr. 12. 6.

Ambr. de interpell. Dauid. cap. 2.

Basil. suprà.

1. Corint. 11. 30. 31. 32.

Mich. 7. 9.

Ioan. 5. c.

Septimus Gradus Paupertatis: Affectu, & Effectu omnem nuditatem, & incommoditatem exquirere.

CAPVT X.

PER hos sex gradus paupertatis expositos, mens viri iusti ad septimum, ac postremum gradum eos continentem, & omnem huius virtutis perfectionem comprehendentem, ascendit. Hic autem est, cùm quis adeo amore paupertatis capitur, vt omnem nuditatem & incommoditatem sitiat, & ipsa necessitate, & Dei sola voluntate compulsus, ad temporalia accipienda se demittat. Is diuitias & res temporales abiicit, & mille votis (si necesse fuisset) ad eas numquam possidendas se constringeret, quia ipsas, vt molestas & onerosas, exhorret. Postquam temporalia semel deseruit; nec primam cogitationem ea repetendi, aut iterum possidendi habet, quia affectu ad hæc abiecta affici pertimescit. Superflua & inutilia respuit; quoniam illis se non iuuari, sed onerari, & ligari animaduertit. Necessaria sine immoderato amore aut desiderio accipit, quia non rem, sed vsum eius, & hunc non propter seipsum, sed pro gloria Domini, concupiscit. Indigentiam, & inopiam diligit, qua ad perfectionem ac desideria cœlestia impelli se sentit. In ægritudinibus, & molestiis corporis, quod sibi ministratum fuerit, sine cura corporis sumit, quoniam diuinæ prouidentiæ fidit. Huic, inquam, omnia facilia sunt, & prona, quia toto affectu se cœlestibus iunxit, & à rebus terrenis amore discessit. Quemadmodum enim aliquis ex vilissimo statu ad magnam quandam dignitatem euectus, solet nonnumquam de illa sua vilitate erubescere, & non sine tristitia ad functiones illius miseri status repedare, quas cùm primùm potest deserit, & obtentum splendorem gloriámque resumit: ita qui delicias spiritus cœpit experiri, & dignitatem animæ Deo adhærentis agnuscere, vim sibi infert, vt eorum quæ corporis sunt, curam faciat, vt cibum, & potum, & alia vtensilia respiciat, & ad hæc inferiora descendat. Illa ergo cœlestia diligit, ista contemnit: illa suspirat, ista horret; pro illis laborat, ista, quia aliter fieri non potest, sustinet: illa, quantum est possibile, auget, ista, quantum vires corporis ferunt, imminuit. Hinc in gestis sanctorum legis, quosdam eorum, cùm facilè possent necessaria saltem accipere, famelicos, & siti afflictos, & laceros, & seminudos ambulasse, quia videlicet sola cœlestia cupierunt, & hæc terrena, quasi compulsi, & rubore perfusi, ad sustentandam vtcumque vitam corporis, acceptarunt. Hinc necesse est interdum, istos, & alios, qui vitam illorum æmulantur, decipere, vt molestia carnis oppressi, aliquam indulgentiam admittant; & obedientia cogere, vt dimisso habito iam attrito, & discisso, alium, si non nouum, at minùs lacerum & decentem induant. Quin & si prælati sunt (quod aliquando vidimus) necesse est, vt in animum inducant, vestem nouam accipere, detritam & laceram, cùm in lecto quiescunt, ab illis de nocte suffurari. Ista, & alia similia, quæ lippis oculis videntur stulta, sunt tamen sapientiæ & feruoris plena, perfecti pauperes faciunt, quia corpori vix necessaria præbere, quàm vel in re minima excedere, malunt. Et sicut si homo durus & immisericors, necessitatem pauperis metiatur, illi semper, minùs quàm sint necessaria, ministrat; ita hi in seipsos benignè duri, & blandè immisericordes, quia pro bonis cœlestibus terrena commutant, dum sibi necessaria tribuunt, nec ad necessitatem, sed aliquid minus præbere constituunt.

Mirabilis autem non videbitur religiosis ista paupertas, quam Henricus Suso à sæcularibus diuitias possidentibus, ad paupertatem verò spiritus aspirantibus, postulare non timuit. Nam hæc sunt eius verba in quodam sermone. Porro spiritus paupertatem integram Deo exhibere poteris, & offerre, etiam si terrenas possideas facultates, ac opes, nec quicquam inde patieris impedimenti, quod ad veram Christi imitationem attinet, si tantùm tria hæc, quæ subiicio, seruare curaueris, sine quorum obseruatione non est vt id te præstare posse arbitreris. Primum est, vt ex rebus possessis non nisi vitæ necessaria tibi vsurpes, haud secus quàm si eas ostiatim emendicasses, & quotidie mendicare deberes. Secundum, vt si scias alium quempiam Dei amicum, & hominem bonum, illis indigere, liberam ei facultatē præbere queas, tam libere eis pro sua necessitate vtendi, ac si illius verè propriæ forent: idque illi non minùs cupias, ac faueas, quàm tibi ipsi. Tertium, vt si illarum fortasse iacturam facias, ita in animi fundo ac voluntate tranquillus & immotus perseueres, ac si eas numquam habuisses.] Si hæc à diuitibus exiguntur, vt spiritu pauperes, & Abrahæ, ac cæterorum iustorum diuitum imitatores esse possint, quid à nobis exigendum est, qui non tantùm voluntate sed opere quoque pauperes esse voluimus, & non Patriarchas diuites, sed Christum pro nobis effectum pauperem imitamur? Certè iam parcè & angustè nobis viuendum esset, ac si inter auarissimos homines stipem emendicaremus, neque aliud nobis esset quærendum, nisi pro amore Domini, & desiderio opum cœlestium, rebus omnibus huius sæculi renunciare. Ioannes Baptista forma huius paupertatis factus, & sæculum fugientibus, exemplū nuditatis exhibens, vestem vnicam ex pilis camelorum contextā induebat. Zona pelliceā eam corpori aptabat, humi cubabat, cibos, quorū desertum ferax esset, comedebat, solā aquā bibebat, & ex mundo ea sola, sine quibus eum mūdus non teneret, acceptabat. In hac autē summa indigentia, & rerū omniū abiectione, summa fruebatur trāquillitate, & cœlestibus illustrationibus abūdabat, quia iuxta rerū temporalium contemptū, solet esse lucis diuinæ ac cœlestiū donorum augmentū. Habuit nobilis Christi præcursor in lege gratiæ quamplurimos imitatores, habuit, & hucusq; habet, & vsq; ad finem sæculi habebit, qui eius exempla veræ & perfectæ nuditatis imitētur: Qui ex cibis & indumētis, & reliquis ad vitam mortalem necessariis non ea accipiunt, quibus commodè viuant, sed ea, quibus vtcumque viuant, quibus homines apud homines appareant. Sicut autem in nuditate, & in contemptu rerum; ita & in animæ consolationibus, & in cœlestibus donis præcursori sunt similes. Nam Deus vacuum cordium illorum suis opibus implet, eo ipso quòd bona terrena non admittit.

Suso. ser. 4.

Marci 1. 6.

Duplex est autem radix huius gradus Paupertatis: Altera, sancta fiducia, qua iustus se & sua in sinū diuinæ misericordiæ reiecit: Altera, cōcupiscentia rerū cœlestiū, quæ mentē erexit, & in magna quadā altitudine sublimauit. Fiducia itaque hanc perfectam paupertatem parit. Nam homo supra communem modum Deo fidens, rerum temporalium meminisse, aut de illis curare erubescit. Et sicut Beata Agatha hac fiducia roborata medicinam corporalem carni suæ numquam exhibuit, spem suam in illo collocans, qui solo sermone restaurat vniuersa; ita & perfecti pauperes, vix ad temporalia respiciunt, ab

A eo solo pendere volentes, quem sæpissime experti sunt patrem, & in necessitatibus fidelissimum prouisorem. Habemus autem & nos in Beato Patre nostro Ignatio illustrissimum huius fiduciæ, & ex ea natæ perfectæ paupertatis exemplum. Cùm enim nauigaturus esset in Syriam, vt loca sancta nostræ Redemptionis inuiseret, ab amicis, precibus, ac obiectis timoribus, inductus est, vt viatici nomine sex, aut septem aureos acciperet. His autem acceptis ita propria conscientia increpatus est, quasi à certissima in Deum fiducia, & paupertatis amore deflexisset, vt statim tenuem illam stipem pauperibus erogaret, & nudus ad loca illa, vbi Christus nuditatem docuit, ire decreuit. Idem esse solet virorum perfectorum propositum, qui cùm audiant dicentem dominum:

Ribaden. lib. 1. vitae c. 10.

B Ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini,] curas suas in cælestia conferunt, & penitus à rebus corporis necessariis auertunt. Sanctus quidem Ephræm eos qui rerum temporalium solicitudine distrahuntur, fiduciæ tepiditatis incusat. Proba, inquit, te ipsum, nunquid te terrenæ adhuc te curæ detineant, & solicitudines variæ de nutriendo & vestiendo corpore, aliáque adhibenda cura, ac procuranda requie, cùm tui iam iuris esse velis, ac tui ipsius curam gerere; de quibus iussus es omnino non esse solicitus. Si enim te credis accepturum æterna illa, & immortalia, omnisque corruptionis experitia bona: Quanto magis fugacia ista, atque terrena accipies, quæ Deus etiam concessit feris, atque volucribus cœli, & hominibus impiis? An non credis Dominum ea tibi largiturum, de qui-

Matth. 6. 25.

Ephraem de fide

C bus ipse præcepit, dicens: Nolite soliciti esse quid edatis, aut bibatis, aut quibus vestiamini, hæc enim cuncta gentes mundi inquirunt. Nouit enim pater vester cœlestis, quòd his omnibus indigeatis.] Et subinfert exprobrans hominibus [modicæ fidei:] [Respicite volatilia cœli, quoniam neque seminant, neque metunt; & pater vester cœlestis pascit ea:] quanto amplius vos qui multùm differtis à volucribus? Et rursus nos confirmans ait: [Nolite igitur soliciti esse in crastinum.] Si verò adhuc de istis laboras, & non credis sermoni ipsius: nosce rursus te quoque non credere, quòd bona æterna, quæ sunt regnum cœlorum, sis accepturus; & existimas te credere, qui in rebus paruis, ac corruptioni obnoxiis, reperieris incredulus? Hæc ille.] Cùm itaque viri per-

Matth. 6. 31. 32.

n. 26.

n. 34.

D fecti magnam de diuina misericordia fiduciam habeant, non mirum si nullam rerum temporalium, quæ corpori sunt necessariæ, curam suscipiant. Sciūt quia [non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore Dei,] quare si panis deficiat, aut indumentum desit, aut aliquid aliud non suppetat, minimè querulantur, immo lætitia perfunduntur, quia occasionem Deo fidendi, & eius prouidentiam experiendi, adesse conspiciunt.

Matth. 4. 4.

Possident etiam hi arrham quandam regni cœlestis, & æterna, & mentem humanam satiantia suspirant, istúdque desiderium æternorum, desideria terrenorum, immo & memoriam eorum, eliminat. Sicut enim augmentum charitatis cupiditates terrenas imminuit; ita desiderium patriæ, & eorum quæ

E nos ad illam ducunt, concupiscentiam exilij huius, & eorum, quibus abundat, euacuat. Quod cùm eò vsque processerit, vt totam mentem possideat, & in statum perfectum euadat, non solùm desiderium terum huius sæculi tollit, verùm & omnia illins molesta & onerosa reddit. Considera sanctum Dauidem præ desiderio diuinæ fruitionis tabescentem, hócque suum desiderium in hunc modum explicantem: Quid mihi, ô Domine, est in cœlo, & à te quid volui

Ps. 72. 25.

super terram?] Quid, inquam, præter te aut gratum in cœlo, aut iucundum in terra reperiam? Huius autem desiderij effectum statim explicat, dicens, Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum:] acsi diceret: Præ desiderio tui, ô Domine, quem vt hæreditatem meam, ac bonum meum concupisco, caro mea defecit, & spiritus meus elanguit. Caro mea defecit, ne diuitias sæculi cupiat, & spiritus meus elanguit, ne honores & dignitates mundi sitiat. Qui sanus est, appetentiam cibi, & potus habet, si autem cœperit ægrotare, hunc appetitum deponit, & in horrorem cibi & potus incurrit. Cùm malè sanus eram, & vitam huius sæculi agebam, bona temporalia, corpus impinguantia, & inanes honores spiritum eludentes desiderabam. Cùm autem cœpi amore languere, amore, scilicet Dei, & rerum cœlestium, bona corporis, & bona animæ, post corpus euntis, fastidiui. Seruas tu mihi in cœlo, ô Domine, diuitias immortales, inquit Augustinus, nimirum te ipsum, & ego volui à te in terra, quod habent & impij, quod habent & mali, quod habent & facinorosi, pecuniam, aurum, & argentum, gemmas, familias, quod habent & scelerati multi, quod habent multæ fœminæ turpes, multi viri turpes. Hæc pro magno desideraui à Deo meo supra terram, cùm seruet se mihi in cœlo Deus meus.] Iniquum esset, ista vilia, & nullius pretij, appetere in terra, cùm tam sublimia & pretiosa parata sint nubis in cœlo. Quando ergo viri sancti radio diuinæ lucis donati ista inuisibilia sibi reposita in illa patria cognoscunt, quando illa magno affectu concupiscunt, adeo in terrenorum appetitu deficiunt, vt ea ad solam necessitatem, quin & vix ad necessitatem, habere sustineant. Liberaliter se cœlestibus donant, auarè autem se terrenis impendunt: aut potiùs illa largè & effluenter, ista arctè & strictè sibi tribuunt; quoniam non æstimant possibile rebus terrenis affluere, & cœlestibus abundare.

n. 26.

Aug. ib.

Mysterium hoc adumbratum est in Iacob, postquam cum angelo luctatus est. Nam descripta illa lucta, sic ait scriptura: Ortúsque est ei statim sol postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede.] Habet homo luctam cum carne, cùm incipit seruire Deo, & motibus carnis contradicit. Luctatur cum mundo, & dæmone, cùm in Dei obsequio progreditur, & suggestiones vtriusque abiicit. Luctatur tandem cum Deo, cùm in virtute perficitur, & suspirijs ac desiderijs eius amore flammatur. Post hanc luctam, post transitúmque ab eo loco, vbi apparuit ei Angelus, ortus est ei sol, quia ex augmento amoris & desiderij solet lux intelligentiæ crescere, & quasi nouus sol iustis mentibus exoriri. Tunc spiritualis Iacob, vir nimirum iustus, solet vno claudicare pede. At quid ista claudicatio allegoricè designet, ex Ambrosio accipe. Hic est homo, inquit, qui luctatus est cum Iacob, & femur eius tetigit: quo tactu Patriarchæ neruus obstupuit: significans, ex eius successione, secundùm carnem, se esse venturum, qui subnertuandus esset à populo Iudæorum in sui corporis passione. Sed quis est sensus tropologicus nostro proposito accommodatus? Ille quidem, quòd visitatio diuina, ac immissum nobis perfectionis desiderium, ad res terrenas nos quasi reddit infirmos, vt eas minimè desideremus, & vix ad necessitatem sumamus. Iam mysticus Iacob vno pede claudicat, cùm altero expeditus, & robustus existat, quia infima despiciens, ad sublimes gradus perfectionis anhelat.

Gen. 32. 31.

Amb. ad Psal. 43.

Ex his itaque duabus radicibus gradus perfectissimus paupertatis assurgit, quo Deo fidentes, & cœlestia auidè cupiētes, omnia temporalia ita contemni-

mos,

mus, vt parcissimè necessaria accipiamus. Hicque gradus videtur à Laurentio Iustiniano descriptus, cùm de perfecta omnium rerum nuditate hæc ait: Vis inopiæ diuitias addiscere? non subiacet dæmonibus, non assistit regibus: quia militat Deo, & cum Angelis ipsi cælorum regi famulatur; Non habet horrea, vbi grana reponat: sed talem abundantiam, vt habere mundum vniuersum nihil existimet: Non habet, quod thesaurizet in terra, quoniam cuncta, quæ possidet, recondit cœlo: Non indiget seruis: magis autem seruos, possessiones, & cogitationes, quæ regum corda dilaniant, regnum, aurum, & omnia talia, quemadmodum puerorum ludibria, deridet, & sicut prætereiens vmbra, cuncta quæ omnibus cara videntur, existimat fore contemptibilia. Quid paupertate melius? Quid securius? Quid iucundius? Tristentur omnes, cuncti gemant, formident vniuersi: hæc semper hilaris, semper eodem vultu, eodem animo perseuerat. Bonum cæleste præstolatur possidere in cœlo; ideo nihil habet quod possit amittere in terra. Frequenter euolat ad supernam patriam, vbi remuneratorem suum esse cognoscit. Talis est pulchritudo, tales thesauri: & hæc est perfectio, & perfectionis celsitudo huius beatæ paupertatis, qua velut quodam monili se ornant quicunque per internam dulcedinem, & cœlestem contemplationem, Deo adhærere desiderant; & hanc vti fundamentum spiritualis exercitij, & adiutorium exercitationis præcipuum assumunt. Nam Deo, mundo corde vacare penitus non potest, quisquis temporalium rerum implicatur amore, & distrahitur occupatione. Spiritus est Deus, & eos, qui eum adorant, oportet in spiritu & veritate adorare: vt vnum cum Deo efficiantur, quod est proprium quiescentium, quorum vota sursum tendunt, & quorum exercitatio spiritualis est. Vnde ab omni affectione, & cura per paupertatem volontariam omnium temporalium liberi esse debent, quatenus Deo liberiùs vacare queant. Huc vsque ille.

Laur. Iustin. in ligno vitæ tract. de paupert. c. 4.

Ioan. 4. 24.

Et sanè hæc est perfecta, & beata paupertas, quæ in homine non ex affectu abnegandi se ipsum, sed ex amore & desiderio rerum cœlestium procedit, nec locum temporalium amori relinquit. Hanc præfigurauit Noë, qui bibens vinum, inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Transeamus literam, & Christum in mysterio absconditum inspiciamus, qui amore humani generis inebriatus, corporis indumenta proiecit, vt in crucem nudus, & omnibus rebus spoliatus ascenderet. Eiúsque etiam membra non solùm viua, sed perfecta consideremus (sunt autem religiosi perfecti) quæ eodem vino amoris occupata, rebus omnibus in tabernaculo religionis sponte nodantur, vt caput illud pulcherrimum, cuius sunt membra, imitentur perfectiùs. Hanc enim nuditatem Patriarchæ Noë aliquid boni portendisse docet Ambrosius sic scribens: Alia est autem denudatio animæ, qua velut quandam sarcinam corporis abijcit, atque exuit, sicut sepulchrum quoddam carnis effugiens: sepulchrum enim pateos est gutur huiusmodi hominum: in quo sepulchro vivo, in quo latitat anima, delectationibus, & cupiditatum passionibus onerata diuersis. Exuit igitur se à congestione terrena, & quasi terra quædam circumfusa euadit, atque effugit, quæcumque se ab omni nudauerit laqueo passionum, & omnem illam deformem speciem terrenæ labis auerterit, vt lucem videat decoris æterni.] Bona hæc est perfectorum ebrietas, quæ eos à semetipsis educit, & in Christi similitudinem exire facit, de qua Paulus ait: Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto.] Hoc

Genes. 9. 21.

Amb. lib. de Noe c. 29.

Ephes. 5. 18.

spiritu inebriati nudi exultantes incedunt, quia sine molestia vniuersa terrena relinquunt. Iam quodammodo ad statum innocentiæ redeunt, in quo vterque parens noster nudus erat, Adam scilicet, & vxor eius, & non erubescebant. Nam rebus huius sæculi spoliati tantùm abest quòd erubescant, vt nuditatem illam pro Christo susceptam, eximiam gloriam ducant. Exigit ergo se paupertas secum, atque paulatim, & ex paruis initiis ad magnam sublimitatem procedit, & in altissima quadam perfectione desinit. Incipit homo diuitias parui pendere, & ad eas nunquam possidendas se voto obligare non timet. Magnum initium est hoc, sed satis exiguum, si cum fastigio, quod exposuimus, conferatur. Deinde votum, quod emisit, diligenter custodit, & nihil proprium habere præsumit. Postea dulcedine paupertatis, quã priùs existimauerat amaram, illectus, non solùm proprium non possidet, verùm vsum rerum inutilium abscindit. Postmodum necessarium rerum affectum nimium cohibet, & moderatè eas assumit. Præterea indigere, & penuriam necessariorum sentire audet, & vmbram etiam abundantiæ fugit. Tandem sic dispositus, atque paratus, incipit cœlestia gustare, & diuinorum amore teneri, & tunc molestum putat res terrenas aspicere, & statuit eas quàm parcissimè admittere, & se quantum infirmitas humana tulerit, à necessario quoque earum vsu denudare. O felix nuditas, qua quodammodo mortalitate vir iustus exuitur, & quodam gustu patriæ cœlestis decoratur. Nam sola cœlestia concupiscit, & aliquam stillam illius, quæ isti destinata est, magnitudinis, inuenit, & quæ onerant, & signa sunt corruptionis, parui pendit.

Genes. 2. 25.

De Præmio Paupertatis, ac primò, de thesauro obtinendo à pauperibus in cœlo.

CAPVT II.

SANCTAE paupertatis professores, vniuersa temporalia propter Christum dimittentes, & voto se ad nihil possidendum obligantes, interrogent Dominum an ob hoc opus egregium illos aliquod præmium maneat. Audiant, & dicant cum Apostolis: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?] Illa voce, ecce, aliquid magnum, & excellens, & non ab omnibus factum se fecisse denotent, nam verè tale est, quod pro amore Christi patratur. Nos homines humana contemplamus: nos, qui omnia vna nostra vtilitate metimur, vtilia nobis abnuimus: nos pro futuris, quæ nunquam vidimus, & non ita mouent; præsentia, quæ mouent, alliciunt, & manibus attrectabamus, & cum gaudio possidebamus, reliquimus: nos pusilli, & angusto animo, hæc magna, ô Domine & difficilia pro te fecimus: quam ergo mercedem condignam accipiemus? Quod præmium daturus es nobis? Vrgeant Dominum, nec timeant quia molesti erunt ei, nam qui pro obsequio sibi impenso, non habet, quod referat, timet vrgeri; qui autem habet præmium, quod tribuat præstantius obsequio, & habet voluntatem dandi, vult rogari. Sciscitentur de præmio, nec pudeat illos lucrum aspicere, licèt non lucro, sed puro Dei amore ad omnia relinquenda fuerint impulsi, quia ille Dominus, cuius est intueri cor, bene nouit amorem cordis eorum, & puram ac syn-

Matth. 19. 27.

certam intentionem ipſorum, & non, quia ex eo A
quod ad illos pertinuit, gratis omnia dimiſerunt, ipſe in animum inducit, vt ſine præmio maneant, aut ab inſpectione præmij infiniti valoris abſtineant. Conferant, (quia non alienum à voluntate Dei eſt) opus cum mercede, meritum cum præmio, & laborem cum requie, & apertè videbunt ſe paruo pretio rem infiniti valoris emiſſe, & terrenis
Hier. ad Pamach. cæleſtia comparaſſe. Verè enim dixit Hieronymus: Parua dimiſimus, & grandia poſſidemus, centuplicato fœnore Chriſti promiſſa redduntur. Et alio lo-
Epiſtola 150. ad Hedi. q. 1. co: O quanta beatitudo pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, pro morituris ſemper viuentia, & habere Dominum debitorem. Seuit Iſaac in
Gen. 26. 12. 13. terra illa, inquit ſcriptura, & inuenit in ipſo anno
B
centuplum, benedixítque ei Dominus. Et locupletatus eſt homo, & ibat proficiens, atque ſuccreſcens, donec magnus vehementer effectus eſt.] Vos autem, qui reliquiſtis omnia, in terra meliori & feraciori ſeuiſtis. Nam relinquere opes propter Chriſtum, ſerere eſt. Seuiſtis, inquam, veſtra in manibus Chriſti, in quibus quoque panes ita multiplicantur, vt quinque millia hominum ſaturare ſufficiant.
Ioan 5. Seuiſtis in corde Dei, in quo quod de ſe nihil eſt, vita erat, qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt. Non erit mirum ſi immenſum pluſquam centuplum inueniatis, ſi copioſam benedictionem accipiatis, ſi magni vehementer efficiamini, ſi vltra omnem cogitationem ditemini. Nec quia parua reliquiſtis, ideo pauca vobis expectanda ſunt, nam & agri-
C
cola parum ſeminat, & ſeminans in terra bona, multum colligit; ſimiliter & vos quia in terra bona & optima ſeminaſtis, parum id, quod habebatis, non parum, ſed multum colligetis. Et licèt modicum ac nullius pene valoris eſſet quod poſſidebatis, non ideo modicum à vobis dimiſſum eſt, ſiquidem reliquiſtis poſſidendi voluntatem. In illo autem modico, cui deſiderium nihil habendi adiunctum eſt, omnia illa dimiſſa ſunt, ad quæ ſe extendere poſſet habendi voluntas. Hæc verò cùm ſint pene infinita, vos pauperes ſpiritu, licèt parum opere reliqueritis, quia parum poſſidebatis, multum tamen reliquiſtis. Quare nunc cum gratiarum actione, & cum vehementi exultatione cordis, præmium vobis præparatum audite.

D
Triplex præmium Euangelicis pauperibus promiſſum eſt. Horum primum eſt theſaurus in cœlo. Nam & adoleſcenti illi de perfectione interroganti dictum eſt: Vende, quæ habes, & da pauperibus,
Matth. 19.21. & habebis theſaurum in cœlo.] Illi ergo qui fecerunt, quod adoleſcens ille non fecit: qui ſua alacriter vendiderunt, qui pro amore domini pauperibus donauerunt, habituri ſunt in præmium operis ſui theſaurum in cœlo. At quis qualiſque ſit iſte theſaurus, inquiramus. Num iuſti, qui retentis facultatibus ſuis mandata ſeruauerint, non accipient in cælo theſaurum? Num operarij, qui ad excolendam vineam, id eſt, ad curandam animam ſuam, vt
Theoph. Matth. 20 Theophylactus voluit, vel, ad faciendam iuſtitiam, & ſeruanda mandata, vt Irenæus & Chryſoſtomus
Iren. lib. 4. c. 70. interpretantur, vocati ſunt, non ſunt accepturi
E
Chryſoſt. Matth. 20. ſinguli ſingulos denarios? Si ergo omnes prædeſtinati idem ſunt præmium accepturi, quare pauperibus Euangelicis magis quàm alijs intelligemus theſaurum in cœlo fuiſſe promiſſum? Omnes quidem
Matth. 10. 11. Irenæ ſuprà. iuſti eandem mercedem ſubſtantia, ſcilicet vitam æternam, accipient, denario ſignificatam, quoniam
Rom 8. 29. denarius, vt Irenæus ait, imaginem regis habebat, & iuſti hoc habebunt, vt conformes fiant imagini
Philipp. 3.21. filij Dei, qui reformauit corpus humilitatis noſtræ

A
configuratum corpori claritatis ſuæ. At non eadem mercedis magnitudine donandi ſunt, ſed quidam minorem, quidam autem maiorem gloriam ſecundùm menſuram meritorum ſunt accepturi. Alia *1. Corint. 15.41.*
enim claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate: ſic erit & reſurrectio mortuorum. Qui ergo propter Chriſtum vniuerſa dimiſerint, tantum gloriæ pondus ſuis operibus mercabuntur, vt comparatione aliorum gloriæ, qui ſolùm mandata ſeruauerint, theſaurus reſpectu monetæ aureæ dici iure mereatur. Fallor, & fallo, ſi non Chriſtus ipſe hunc ſenſum manifeſtè monſtrauit. Nam ſingulis mandata ſeruantibus ſingulos denarios obtulit, conſilium verò paupertatis amplectenti theſaurum promiſit, vt
B
oſtenderet, quòd quantum anteſtat theſaurus denario, tantum gloria ſeruantis conſilia, cuſtodientis mandata ſolùm mercedi præfertur. Hancque magnitudinem præmij ſignatam eſſe theſauri nomine
Chryſoſtomus profeſſus eſt. Retributionis præſtantiam, inquit, theſaurum appellauit, ſimul & abundantiam, & ſtabilitatem, atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo ſignificanter exprimens.] Atque adeo, qui fideles in mandatorum cuſtodia inuenti fuerint, ciues erunt illius regni cœleſtis, & vt ciues decet, tam magnificæ ciuitatis amplam hæreditatem poſſidebunt. Sed qui cuſtodiæ mandatorum abrenunciationem vniuerſorum adiecerint, vt illuſtres, & primarij viri, non *Chryſoſt. hom. in Matth.*
C
quamlibet hæreditatem, ſed illam, quæ digna ſit theſauri & regni nomine, in ſuum dominatum vendicabunt. Hi conuerſatione ſunt Chriſto ſimiliores, qui nihil voluit poſſidere; & in certatione validiores, quia ſciunt indigentiam & inopiam propter Chriſtum pati. Erunt igitur in præmio ac remuneratione beatiores. Æquum enim eſt, vt qui robuſtiùs decertarunt, ampliorem mercedem accipiant.

Sed nonne Charitas eſt cœleſtis præmij menſura, & qui ampliùs ardentiúſque dilexerit, maiorem gloriam habebit? Quomodo ergo nos theſaurum in cœlo, id eſt, maiorem gloriam pauperibus audemus aſcribere? An ſoli nos religioſi magni futuri ſumus in domo Dei, & reliqui omnes erunt minores, aut ad ſummum mediocres? Et quid erit de marty-
D
ribus, qui licèt ſua pro Chriſto non dimiſerunt, vitam tamen & ſanguinem pro fidei atteſtatione dilapidarunt? Et quid de Pontificibus, redditus Eccleſiæ copioſiſſimos poſſidentibus, eos tamen largiſſimè pauperibus tribuentibus, & Eccleſiam ſanctiſſimè gubernantibus? Et quid de pulcherrimo virginum choro, non iam opes, quæ minoris momenti ſunt, ſed corpora Chriſto conſecrante, & voluptates carnis medullis infixas reuellente? Ne ſummam cœlicolarum dignitatem ſuperbè nobis arrogemus, & alios quaſi extraneos, & gratis in patriam admiſſos putemus, nam audiemus profectò, quod de ſuperbientibus Iudæis dictum eſt: Dico autem vobis *Matth. 8. 11. 12.*
quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, in regno
E
cœlorum: filij autem regni,] qui nimirum celſiorem locum ſibi vendicant, propter ſuperbiam [eijcientur in tenebras exteriores.] Verum quidem eſt, gloriæ magnitudinem charitate metiendam eſſe, cúmque ditiorem futurum in regno Dei, qui ad ſynceriorem & maiorem amorem peruenerit. Verum etiam alia eſſe opera paupertate illuſtriora, vt martyrium, vt virginitas, vt Eccleſiæ gubernatio, cui ex condicto Dei abundantius præmium debeatur. At nos ſtatum ſtatui comparauimus, & abdicationé

rerum

terum & consiliorum custodiam, cum largitione eleemosynarum etiam amplissimarum, & cum mandatorum tantùm obseruatione contulimus. Et sic certum est, inter status Ecclesiæ, excepto Episcoporum statu, statum religiosum præstare, & consiliorum obseruantiam mandatis adiectam, custodiæ mãdatorum eminere, & paupertatem Euangelicam omnem bonam diuitiarum administrationem, & eleemosynarum largitionem excellere. Qui hæc præstiterint, magni erunt in cœlo, qui verò pauperes spiritu & opere fuerint, maiores existent. Illi in honorabili loco, hi in sublimiori, & Christo proximiori sedebunt. Illi denarium, hi verò thesaurum accipient. Et verò si signis & coniecturis transigenda res est, qui omnia sua propter Christum dimittunt, initium non obscurum maioris charitatis præbent, quàm illi, qui bona sua rectè administrant, & partem eorum pauperibus erogant. Non ergo iniquum erit, his tanquam magis diligentibus, & opus excellentius facientibus, thesaurum, id est, maiorem gloriam, assignare, & illis tanquam minùs amantibus, & minùs præstantibus, denarium, id est, minorem gloriam, decernere.

Semper consueuit Dominus facta hominum sibi grata incomprehensibilibus præmiis cumulare, & paruitatem nostram magnitudine quadam immensæ liberalitatis excedere. Abraham iussu Domini reliquit terram suam, non nimia desiderabilem, & pro ea terram feracissimam lacte & melle manantem accepit. *Gen. 13. 15.* Omnem terram, inquit, quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo vsque in sempiternum.] Iterum imperio etiam Domini filium suum & immolare decreuit, & pro hoc affectu, istáque voluntate, cui tamen opus adiunctum non est, tam innumerabilem multitudinem filiorum adeptus est, vt ab homine numerari non possit. *Gen. 22. 16.* Quia fecisti, inquit, hanc rem: & non pepercisti filio vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam, quæ est in littore maris.] Dauid in corde suo domum ad cultum Domini ædificare disposuit. Huius autem desiderij, quæ fuit merces? *2. Reg. 7. 11. 12. 13.* Requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis: prædicitque tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus. Et suscitabo semen tuum post te, & stabiliam thronum eius vsque in sempiternum.] Iob sua patienter amisit, & duplicata recepit. Et quod præmium secutum est? *Iob. 42. 12.* Dominus benedixit nouissimis Iob, magis quàm principio eius, & addidit omnia quæ fuerant Iob duplicia.] Petrus Christum confessus est, Christus quid dat illi? *Matth. 16. 13.* Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues regni cœlorum:] Si tam largus est Dominus, & tam magnificus in retribuendis sibi impensis obsequiis, quàm liberaliter & supra omnem cogitationem nostram obsequia sibi exhibita pauperum Euangelicorum exsoluet? Reliquerunt illi terram suam, & cognationem suam; & domum patris sui, quia multi eorum dum in alias terras, & nationes ab Obedientia mittuntur, quasi à patria exulant. Et licèt in ea habitent, ita patriæ commodis, & cognatorum solatiis, & domus paternæ obsequiis carent, ac si politi in exteras nationes exularent. Offerunt illi Deo non tantùm voluntate, sed & opere, & quasi vnigenitum, & prædilectum filium, cùm iudicium suum, optimam partem mentis suæ prælato per Obedientiam subiiciant. Magnis impensis bonorum operum in cordibus suis Deo domum ædificant, & illi se per castitatem consecrant, & in templo à se ædificato perpetuas laudationes concinunt. Confitentur vita & conuersatione sua, Christum esse filium Dei, quem iugiter adorant, post quem semper ambulant, à quo Deo dignam mercedem expectant. Quàm ergo magnam, quàm ineffabilem mercedem accipient! Certè daturus est illis Dominus thesaurum in cœlo, id est, tam eximiam gloriam, vt gloriæ communium iustorum comparata, cùm hæc vocetur denarius, illa thesaurus dici mereatur. Dicetúrque de quolibet illorum carmen Dauidis: *Psal. 111. 3.* Gloria, & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in sæculum sæculi.] Nam diues huius sæculi vmbram gloriæ, & diuitiarum habet, non gloriæ abundantiæque substantiam, cuius sitis habendi nunquam expletur; quem multi ob partas diuitias non glorificant, sed damnant. Et esto quòd habeat diuitias, sæpe tamen caret iustitia, quia superbus est, & per iniuriam à se, aut à progenitoribus factam diuitias comparauit. At perfectus pauper cùm ad thesaurum cœlestem possidendum ascenderit, ingentes, & veras diuitias possidebit, gloriam solidam ac semper duraturam habebit, & iustitia & sanctitas eius, quam tam ampla diuitiarum possessio non minuet, vsque in æternum perdurabit. Bonum est igitur paupertatem diligere, & experimentum paupertatis per indigentiam habere, vt tam amplum thesaurum in cœlesti mansione consequamur.

De Iudiciaria Potestate Pauperibus deleganda.

CAPVT XII.

PAVPERES sæculi non solùm diuitias non possident, verùm & huius mundi dignitate & altitudine carent, quoniam hæc quæ alas habet non nisi à diuitibus, & potentibus, & fauores potentum habentibus obtinetur. Aut saltem si quis pauper ad dignitatem sæcularem ascendat, statim quasi paupertatem exuit, & splendorem diuitum, & opes, ac magnam familiam habere incipit. Sic Saul, qui pauper erat, & ceu seruus aliquis pauper, asinas patris quærebat; statim atque ad dignitatem regiam exaltatus est, cœpit agros, & vineas, & olìueta, & diuitias possidere, & famulis ac satellitibus constipari. Sic Dauid de gregibus ouium, ac de post fœtantes sublimatus ad regnum, habuit domum Domini sui Saul, & vxores domini sui in sinu suo, & diuitias domus Israël, & Iuda, tam ingentémque auri, & argenti, & lapidum pretiosorum copiam filio Salomoni reliquit, vt potuerit templum Deo, quale nunquam tam magnificum erit, ædificare. Eodem modo pauperes Christi, quia externa specie aliorum pauperum sortem habere videntur, non tantùm à diuitiis, verùm & à dignitatibus sæculi, alieni sunt. Et quædam portio paupertatis est, opes contemnere; altera verò, omnem huius mundi altitudinem aspernari. Ad æquitatem ergo & largitatem Domini pertinebat, geminam pauperibus parare mercedem, vt nihil ab eis ob amorem ipsius Dei factum sine speciali præmio ac mercede periisteret. Diuitiis propter sequelam Christi, & perfectionem, dimissis respondent veræ & semper mansuræ diuitiæ, ac thesaurus pauperibus custoditus in cœlo. Dignitati verò contemptæ respondet alia dignitas celsior atque sublimior, quam in extremo die generalis discussionis tenebunt. Magnam enim dignitatem his tanquam Apostolorum imitatoribus esse paratam non pauca

A

Sap. 3. 7. scripturæ loca significant. Nam Fulgebunt iusti, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.] Et, *Luca 22. 29.* ego dispono vobis, sicut disposuit pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, sedeatis super thronos.] Et; an *1. Cor. 6. 2.* nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt: & si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis?] Hæc merces altitudini sæculi contemptæ respondens, nunc à nobis explicanda est, vt constet quàm liberaliter Deus noster cum suis agat, quámque profusè (si ita loqui fas est) eorum labores persoluat.

B

Secundum ergo præmium Euangelicis pauperibus destinatum est nobilissima dignitas iudiciariæ potestatis. Apostoli namque, in persona eorum, qui reliquerunt omnia, audierunt à Domino.
Matth. 19. 28. Amen dico vobis quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis, in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.] Nec mihi aliqui succenseat quòd ex hoc loco velim iudiciariam potestatem religiosorum elicere, in quo non dixit Saluator noster, sedebitis vos, qui reliquistis omnia, sed qui secuti estis me, vt ostenderet aliud esse omnia dimittere, aliud Christum sequi, hancque dignitatem à Domino se sequentibus, non verò omnia relinquentibus, paratam esse. Sed numquid religiosi Christum non sequuntur? An ad similitudinem Apostolorum Christo non adhærent? An Christi mores & virtutes non imitantur? An non omnia relinquunt,

C

eo fine vt Christum ad similitudinem Apostolorum sequantur, & imitentur? In quo, quæso, Apostoli Christum secuti sunt? In hoc sanè quòd pauperi pauperes adhæserunt, Virgini Virgines, aut casti, se adiunxerunt: obedientem patri, obedientes & ipsi, ac voluntatem eius facientes, in præceptorem ac ducem eligere minimè dubitarunt. Illis ergo propter dimissionem omnium, non solam, qualis fuit in quibusdam philosophis, sed Christi sequela & imitatione perfectam, sedes iudiciaria seruata est. Illi sanè cum Apostolis & Apostolicis viris communes populos duodecim tribubus Israel designatos iudicabunt. Illi Christo summo iudici assistent, illi amplissimam dignitatem in regeneratione, id est in extremo

D

die, iudicum obtinebunt.

Sed quonam modo iudicabunt? An per comparationem quandam; quia videlicet communium iustorum vita conuersatiom illorum comparata, minori præmio digna, & impiorum vita cum sanctissima illorum vita collata, digna æternis cruciatibus apparebit? An quia erunt in iudicio illo tamquam consiliarij, & assessores, qui simul cum Christo iudice sententiam in alios latam pronuntiabunt, & iustam illam esse proclamabunt? An quia erunt velut ministri ac præcones, qui quid summus iudex decreuerit publicè exponant, & coram illa frequentissima concione præmia bonorum, & pœnas iniquorum

E

aperiant? An demum quia erunt testes, qui impios accusent, ex eo quòd in peccatis perseuerauerant & vitam suam mutare noluerunt? His omnibus modis tum Apostolos, tum Euangelicos pauperes vniuersis rebus nuntium mittentes, esse iudicaturos nihil prohibet existimare. Iudices erunt illi secundùm comparationem
Hier. ib. Matt. 12. 41. 42. quamdam authore Hieronymo, quia si regina Austri surget in iudicio cum generatione illius

A

temporis, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Et, si viri Niniuitæ surgent etiam, & condemnabunt generationem illam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, quam Iudæi à meliore præceptore edocti facere recusarunt: Quando magis Spiritu & actione pauperes vita sua damnabunt eos qui aliena rapuerunt, & propter diuitias perituras iustitiam & veritatem repudiarunt? Iudices erunt vt assessores, quod sentit Simon *Sim. de Cass. lib. 9. c. 47.* de Cassia, quia vt in impios sententiam proferant, & eos dignissimos gehenna pronuntient, authoritatem accipient. Dicéntque cum illo quarto *Apoc. 19. 2.* Angelo Apocalypseos: Iustus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hæc iudicasti, quia sanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt,

B

& sanguinem dedisti eis bibere, digni enim sunt.] Iudices erunt velut præcones, qui zelo iustitiæ Dei tucitati, sententiam iustissimam supremi iudicis pronuntiabunt: Salus, inquient, & gloria, & virtus Deo nostro est, quia vera, & iusta iudicia *Apoc. 19. 1. 2.* sunt eius, qui iudicabit de meretrice magna,] hoc est, de iniquorum multitudine, [quæ corrupit terram in prostitutione sua.] Iudices erunt, quia testes accusantes eos, qui nec ad clamores doctrinæ ipsorum, nec ad exempla vitæ resipiscere, nec mandata seruare voluerunt. Nolite putare, ait Dominus, quia ego accusaturus sim vos *Ioan. 5. 45.* apud patrē, est qui accusat vos Moyses.] Si Moyses accusaturus est eos, qui doctrinæ ab ipso traditæ aures minimè accommodarunt, quidni

C

accusent Euangelici pauperes, illos qui propter diuitias, & sæculi illecebras, bona cælestia perdiderunt, & voces efficacissimis exemplis confirmatas contemnere ausi sunt? Iudices tandem erunt, quia conscientiarum occulta, & iudicij diuini æquitatem, & retributionum qualitates manifestè cognoscent, & hanc suam notitiam velut sententiam quamdam iudicandis intimabunt, & pandent. Vnde Richardus Victorinus ait, Apostolicos viros iudicandorum quemlibet iudicare, erit *Richard. tract. de iudiciaria potest.* dandæ sententiæ rationem oculis eorum ingerere. Ecce iudicum dignitatem illis paratam, qui rebus mundi propter Christum renuntiauerint, & in perfectionis itinere, se obsequio eius addixerint.

D

Sed quia hæc dignitas tanta est, vt neque in cor hominis caderet, si Deus eam pauperibus non promisisset, operæ pretium erit, hunc esse sensum verborum Christi, patrum authoritate fulcire. Habemus enim non paucos eorum, qui hanc iudiciariam potestatem Apostolis delatam ad illos extendant, quorum tanta fuit fœlicitas, vt in rerum abrenuntiatione & vitæ sancta conuersatione, Apostolos imitarentur. Incipiamus autem à recentioribus & vsque ad summam antiquitatem tractationem producamus, vt constet quàm fixis radicibus nitatur ista sententia. Antoninus ait, *Ant. 3. p. tit. 16 c. 10. §. 8.* religiosos perfectos venturos cum Christo in fine mundi, non iudicandos, sed iudicaturos, iuxta

E

illud, quod scriptum est in Iob: Deus non sal- *Iob. 36. 6.* uat impios, & iudicium pauperibus tribuit.] Non, inquam, saluabit impios, nec ab æterna damnatione eripiet, immo sententia pauperum perfectorum ore prolata, inferni carceribus deputabit. Hunc autem Iobi sensum sanctus hic Doctor ex Gregorio desumpsit. Iudicium, inquit, *Greg. 26. mor. c. 30* pauperibus tribuit, quia quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excrescunt.

Bonauen. dist. 47. q. 1. A Sanctus Bonauentura, & ipse Doctor egregius, sic eandem sententiam affirmat: Iudex in aliquo dicitur duplici ratione. Aut quia ipsius est ferre sententiam, aut quia assistit ferenti, secundum quod aliqui iudicea assistunt, & quodammodo consulunt iudici principali. Qui ergo fert sententiam, ille est iudex principalis, & talis est solus Christus, sicut *Matt. 25.* patet in Matthæo: vbi exprimitur quomodo feret sententiam. Qui autẽ assistunt iudici, etiam nomen & dignitatem iudicantis sortiuntur, & tales sunt viri perfecti, qui vltra opera necessitatis præceptorum, supererogauerunt perfectionem consiliorum; tales autem sunt Apostoli principaliter, tanquam capita, & eorum perfecti imitatores.

D. Thom. in 4. d. 47 q. ar. 2. q. 2. B Beatus Thomas Aquinas Ecclesiæ lumen verissimum, eidem doctrinæ subscribit; sic enim ait: Paupertati debetur iudiciaria potestas specialiter propter tria. Primò, ratione congruitatis, quia voluntaria paupertas est eorum, qui omnibus quæ mundi sunt, contemptis, soli Christo inhærent, & ideo non est eis aliquid, quod eorum iudicium à iustitia deflectat, vnde idonei ad iudicandum redduntur, quasi veritatem iustitiæ pre omnibus diligentes. Secundò, per modum meriti, quia humilitati respondet exaltatio pro merito. Inter omnia autem, quæ hominem in hoc mundo despectum faciunt, præcipuum est paupertas: vnde & pauperibus excellentia iudiciariæ potestatis promittitur, vt sic, qui se propter Christum humiliat, exaltetur. Tertiò, quia paupertas disponit ad prædictum modum iudicandi.

Ansel. epist. 10. C Post hunc sequatur Anselmus in quadam epistola, sic scribens: Ipse quippe consulit ad perfectionem nitentibus, vt omnia relinquant, & sequantur. Ipse omnia relinquentibus & sequentibus se promittit, quia sedebunt cum illo in iudicio, iudicantes tribus duodecim Israël.

Psal. 140. 6. Bern. ser. 8. in Psal. Qui habitat. Prodeat nunc Bernardus, ac de hac re dicat nobis quid sentiat. Illud quidem Psalmi: Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum,] de pauperibus voluntariis intelligens sic scribit: Absorpti planè in affectum iustitiæ, & petræ soliditatem, cui iuncti sunt imitantes, iuncti, inquit, petræ, quam profectò solam vt sequerentur, cætera omnia reliquerunt. Nempe hoc est quod interroganti Petro quidnam *Matt. 19. 28.* accepturi essent, petra ipsa respondit: Cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & D vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.] Hæc quoque Propheta pronuncians, ait: *Isa. 3. 14.* Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui.] Tu ne putes flexibile quippiam inueniendum *1. Cor. 6. 17.* in iudicibus iunctis petræ? Qui adhæret Deo, Apostolus ait, vnus spiritus est:] qui & petræ iungitur, lapis vnus. Ad quod sanè Propheta non immeritò *Psal. 72. 28.* suspirans, Mihi, inquit, adhærere Deo bonum est.] Ita ergo absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. O familiaritatis gratiam, ô honoris culmen, ô fiduciæ priuilegium, ô prærogatiuam securitatis perfectæ! Quid enim tam pauendum, quid tam plenum anxietatis, & vehementissimæ solicitudini excogitari potest, quàm iudicandum astare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare sub tam E *Hebr. 10. 31.* districto iudice sententiam? Horrendum est (ait Apostolus) incidere in manus Dei viuentis.] Iudicemur interim, fratres, & terribilem illam expectationem præsenti studeamus declinare iudicio. Non iudicabit Deus bis in idipsum. Sanè vt quorumdam peccata, sic & quorumdam studia bona manifesta sunt præcedentia ad iudicium: vt illi quidem non expectantes sententiam, proprio statim pondere criminum in tartara deiiciantur: isti verò è regione

A paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine vlla cũctatione conscendant. Fœlix paupertas voluntaria omnia relinquentium, & sequentium te Domine Iesu.

Bern. de clara. Ecce nos re liqui. &c. At alio loco idem sanctus pater Bernardus sic scribit: Pro confusione vestra duplici, & rubore pars vestra laudabitur. Propterea enim in terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempiterna erit in Christo. In exilio vobis afflictio duplex, humilitatis vtique & laboris, sed consolamini, & nolite deficere, quoniam in terra vestra, terra vtique viuentium, duplex vos nihilominus remuneratio manet sublimitatis, & delectationis. In sedibus enim quies imperturbata est, in iudicio dignitatis eminentia commendatur. Quis verò sæcularis honor excogitari B potest, qui non prorsus in tantæ sublimitatis comparatione vilescat? Non vnius siquidem ciuitatis aut populi, seu regionis vnius, sed vniuersitatis iudices habent præsidere cum Christo. Nec solùm homines, sed & ipsos angelos iudicabunt, qui parentem ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignantes, & exufflantes, improperium Christi vniuersis præferunt titulis dignitatum. Nolite timere *Luca 12. 32.* pusillus grex, quoniam complacuit Patri vestro dare vobis regnum.] Diffinitum est concilium, quod non euacuabitur, propositum immutabile perseuerat. Denique iurauit Dominus, & non pœnitebit *Psal. 109. 4. Matt. 19 28.* eum.] Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes.] C Quid gloriosius? Iudicent nunc, & præiudicent superbiæ filij, cũ rege suo sedeant, qui sibi latera Aquilonis elegit. Exaltentur, & leuentur sicut cedri Libani. Transibimus, & ecce non erunt. Et post pauca. Hæc enim & perfectorum gloria singularis, inter ipsos etiam eminere fideles, & cæteris quoque saluandis præeminere authoritate iudiciariæ potestatis, vt iuxta illud de Psalmo sedeant supra domum Dauid. Quid istud miseriæ est, quòd ad verbum tantæ promissionis negligentia humana dormitat? Popule meus, ait Dominus, quid tibi debui facere & non feci?]

Beda ser. de S. Benedicto. Post Bernardum audiamus venerabilem Bedam sic concionantem: Sciendum namque est, omnes, D qui ad exemplum Apostolorum sua reliquerunt omnia, & secuti sunt Christum, iudices cum eo venturos, sicut etiam omne mortalium genus esse iudicandum. Qui enim duodenario sæpe numero solet in scripturis vniuersitas designari, per duodecim sedes Apostolorum, omnium numerositas iudicantium; & per duodecim tribus Israël, vniuersitas eorum, qui iudicandi sunt, ostenditur.

Greg. 27. mor. c. 20 Accedat nunc Gregorius, & propositis quatuor hominum generibus, vnum eorum, qui iudicantur, & pereunt, vt improbi fideles, alterum eorum, qui non iudicantur, & pereũt, vt omnes infideles. Quid de aliis duobus sentiat, nunc exponat. Ex electorum verò parte alij iudicantur, & regnant, qui vitæ maculas lacrymis tergunt; qui mala præcedentia factis sequentibus redimentes, quidquid illicitũ aliquan- E do fecerunt, ab oculis iudicis eleemosynarum superductione cooperiunt. Quibus iudex veniens in *Matt. 25. 42. & 34.* dextera consistentibus dicit; Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c.] Quibus præmittit dicens: [Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.] Alij autem non iudicantur, & regnant: qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc solum, quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desi-

derio plus exhibere appetunt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël.] Et de quibus Propheta ait: Dominus ad iudicium veniet, cum senioribus populi sui.] Et de quibus Salomon, cùm de sanctæ Ecclesiæ sponso loqueretur, intulit dicens: Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.] Hi itaque in extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia cum authore suo etiam iudices veniunt.

Matt. 19. 28. *Isa. 3. 14.* *Prou. 31. 23.*

Veniat nunc Cyrillus Alexandrinus, & dicat quomodo intelligat illud Isaiæ, Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam.] Nunc, inquit, id est, in hoc sæculo, occultata est gloria Sanctorum, &, si fastum mundi respicias, minimi esse videntur, qui illustrem non habent gloriam. Sed rursus vbi illuxerit de cœlo Christus, tunc etiam, qui habitus est minimus, & paucissimus, crescet in magnam gentem. Præficietur enim populis, & imperitabit multis, vtpote in hac vita confecto cursu laudabili. Quod videre est ex his quæ dixit Christus. Nam affatus Apostolis, inquit: Cùm Filius hominis sedebit in throno gloriæ suæ, tunc etiam sedebitis vos in duodecim thronis, iudicantes duodecim tribus Israël.]

Isa. 60. 22. *Cyrill. li. 5. in Isa. ad c. 60.* *Matth. 19. 28.*

Augustinus Cyrillo paulò vetustior, in eandem sententiam cum aliis Patribus manifestè conspirat. Nam quodam loco ait, non duodecim tantùm, sed plurimos esse cum Christo iudicaturos. Eius verba sunt: Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum ipso iudicaturos putare debemus. Duodenario quippe numero, vniuersa quædam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes numeri septenarij, quo significatur plerumque vniuersitas. Quæ duæ partes, id est, tria & quatuor, altera per alteram multiplicatæ, duodecim faciunt. Nam & quater tres, & tria quater duodecim sunt: & si qua alia huius duodenarij numeri, quæ ad hoc valeat, ratio reperitur. Alioquin quoniam in locum Iudæ traditoris Apostolum Mathiam legimus ordinatum, Apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laborauit, vbi ad iudicandum sedeat, non habebit: qui profectò cum aliis Sanctis ad numerum iudicum se pertinere demonstrat, cùm dicit: Nescitis quia Angelos iudicabimus.] Alio verò loco, qui sint isti multi explicat, dicens. Ambulent itaque perfectionis viam, venditis omnibus suis rebus, & misericorditer erogatis. Sed si verè pauperes Christi sunt, & non sibi, sed Christo colligunt, infirmiora eius membra quare puniunt, antequam sedes iudiciarias acceperint? Si enim tales erunt, qualibus Dominus dicit, [sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israël:] & de qualibus Apostolus dicit: [Nescitis quoniam Angelos iudicabitis?] præparent potiùs non criminosos, sed religiosos diuites recipere in tabernacula æterna, à quibus amici facti sunt de mammona iniquitatis.

Aug. 20. de ciuit. c. 10. *1. Cor. 6.* *Aug. epi. 89. q. 4.*

Hieronymus eiusdem veritatis assertor est, cuius hæc est oratio: Seipsum Deo offerre, Christianorum & Apostolorum est, qui duo cum vidua paupertatis suæ in gazophylacium æra mittentes, totum censum, quem habuerant, Domino tradiderunt, & merentur audire: [Sedebitis super duodecim solia, iudicantes duodecim tribus Israël.] Necnon & Gregorius Nazianzenus: nam multis religiosorum laudibus expositis, hanc etiam adiungit, quòd ipsorum sit in extremo die sedere super thronos.

Hier. epi. 13. *Nazian. orat. 1. in Iulianũ*

De Origene certum est in eandem abiisse sententiam. sic enim ait: Qui ergo secuti sunt Christum non quædam, sed omnia relinquentes, [sedebunt super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël.] Et infrà. Quod autem dicit, [sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël] dicitur ad Apostolos, & ad eos, qui Apostolicam imitati sunt vitam, iudicatures Israël, qui generosiores toto mundo habentur. Si quis ergo reliquerit omnia, & secutus fuerit Iesum, quæ Petro promissa sunt, & ipse recipiet. Hæc ille.] Qui cùm non doctrinam à se inuentam, sed à maioribus traditam scribere videatur, certum apparet, eam ab Apostolis processisse, ac omnem antiquitatem in huius veritatis assensum conspirasse.

Origenes tract. 9. in Matth.

Hi autem iudices hominum cum Christo sessuri non sunt tot numero, quot prima fronte videntur. Quia non omnes, qui votum paupertatis emiserunt, iudicaturi sunt mundum, sed qui votum emissum fideliter impleuerunt. Absurdum enim esset putare, quòd imperfecti religiosi, qui via in negotio paupertatis absque graui peccato conuersati sunt, aut qui sub pauperum velamine sua commoda quæsierunt, & delicatiùs ac abundantiùs, quàm in sæculo victitarunt, sint ad iudiciariam potestatem admittendi, & cum Apostolis & viris Apostolicis numerandi. Non emissi voti, sed impletionis eius ratio habebitur in illo die, & non status perfectionis perfectione vacuus, sed vita perfecta statum ipsum implens, & ornans ad tantæ dignitatis meritum computabitur. Optiméque Antoninus non omnibus religiosis, sed religiosis perfectis hanc prærogatiuam iudicandi alios, & Christo assidendi, suprà concessit, eodémque sensu reliqui Patres intelligendi sunt. Igitur qui in statu perfecto perfectus non fuit, immò nec mediocriter profecit, immò nec aliquam indigentiam pro Christo experiri voluit, & more diuitum lautè & opiparè manducauit, & delicatè in his, quæ ad vestitum, & cellam, & reliqua attinent, se gessit, iudiciariæ potestati valedicat, &, si ad eam se ascensurum cogitauerit, seipsum irrideat. Hæc potestas illi paupertati promissa est, quæ secum Christi sequelam inuoluit, & vsque ad eius imitationem procedit. Illi autem non sequuntur, neque imitantur illum (nisi valde à longè sicut communes fideles) qui in statu paupertatis positi, nihil ferè paupertatis nisi nomen habent, aut si aliquid habent, inuiti, & querulosi, & murmurationum pleni habent, & quotiescumque possunt, ab incommodis paupertatis se subtrahunt. Quomodo ergo ad summam dignitatem perfectis & feruidis præparatam aspirare audebunt? Satis liberaliter cum illis agetur, si à dextris cum bonis Christianis constituantur, & post pœnas de sua tepiditate datas, iudicati saluentur. Neque in hoc supra modum nos tepidos spiritu & imperfectos deprimimus, quoniam communes fideles, si legem seruauerint, increpatione digni non sunt, cùm nihil aliud seruandum promiserint. At nos, qui vltra legem polliciti sumus consilia seruare, & rebus abrenuntiare terrenis, qua reprehensione digni erimus, si conuersatione nostra pares solùm aliis fidelibus inueniamur? Certè inter illos locum in iudicio non sine rubore tenebimus, cùm celsiorem locum statui nostro paratum potuerimus obtinere, & fratres nostros, quia feruidè & perfectè vixerunt, inter iudices sedere videamus.

Pauperes itaque Euangelici cæteros iudicabunt, si ad perfectionem ascenderint, & vitam habuerint, paupertati, quam sunt professi, conformem. Decet enim, vt humiles exaltentur, iuxta illud:

Luc. 18. 14. Qui se humiliat exaltabitur.] Hi verò sunt veri humiles, qui ex despicientia sua, rebus terrenis carere volunt, & indigentiam ac penuriã pro Christo sustinere magnum ducunt. Decet vt contemnentes temporalia, & non diligentes munera, tãquam mente liberi & expediti ad iudicandum vocentur. Hi autẽ sunt perfecti viri paupertatẽ amantes, qui vtilitatibus huius sæculi affectu non adhærẽrunt, sed mente ad res cœlestes appetendas euolarunt. Decet vt sapientes examinent ignorãtes, & perfecti imperfectos discutiant. Qui verò paupertatem, quam profitentur, seruant, & virtutibus magnis ornant, sapiẽtes sunt, quibus cœlestia sapiunt, & terrestria desipiunt. Æquum est proinde, vt inter iudices sedes obtineant, & cum Christo ad iudicandum procedant. Hinc autẽ constat, iudices in extremo iudicio futuros esse pauciores, quã aliquis poterat cogitare. Si verò adhuc multi videntur, quia innumerabilis est multitudo religiosorum perfectorum (præsertim si alij sancti essent iudicaturi, quod aliqui existimant) qui ista secum cogitat, sciat ad tantam multitudinem iudicandorum, iudices conuenienti numero esse admittendos. Sicut enim in curia regis Hispaniæ sunt quinquaginta senatores plus minúsve ad negotia regni tractanda: & hi per se sumpti multi videntur, at non multi sed sufficientes sunt, considerato numero, & grauitate negotiorum occurrentium, ac multitudine litigãtium: Ita ad iudicium extremũ regis cœlestis omnes religiosi perfecti, & si qui sunt alij ex sanctis, assumẽdi sunt iudices, qui licèt sint quamplurimi, tamen ad innumerabilem multitudinem iudicandorum, tum fideliũ, tum infidelium, comparati, non tam multi apparebunt. Hoc ergo præmium Euãgelicæ paupertati delatum est, quòd pauperes perfecti aliorum sint iudices. Certè præmium mirabile, atque magnificum, vt vbi reges contremiscunt, vbi imperatores, & magnates huius sæculi erubescunt, vbi nobiles & diuites, & potẽtes nõ sine metu stẽt, expectãtes sententiã absolutionis, aut dãnationis suæ, pauperes securi & alacres sedeãt, & aduersus eos, qui se despexerũt, sentẽtiã ferãt. Quis non stupet ad huius honoris cõsiderationẽ. Quis non admiratur diuinã in pauperes & humiles liberalitatẽ? Quis nõ paupertatẽ artè fideliterq; custodiat, vt, Deo donãte, ad tãtam dignitatẽ ascendat?

De cẽtuplo in hac vita, & in futura Pauperibus tribuẽdo.

CAPVT XIII.

Luc. 6. 38. O QVAM plena veritatis est illa Saluatoris sententia. [Mensuram bonã, & confertã, & coagitatam, & supereffluentem dabunt, in sinũ vestrũ.] Dat ille pauperibus suis mensurã bonam quia nihil ab eis gestum, aut propter perfectionẽ dimissum, sine iusto præmio relinquet. Dat mensuram confertã, quia magnitudinẽ præmij sui, quasi premet, atq; cõstringet, vt illud capiat angustia cordis humani. Dat mensurã coagitatam, quia præmio præmium, & mercede mercedẽ adauget. Dat mensurã supereffluentem, quia multiplex præmium suum nõ in anima se cõtinet, sed ad corpus quoq; descẽdit. Mẽsura bona pauperibus data & thesaurus illis paratus in cœlo. Quid enim iustius quàm quòd illi, qui propter Christũ thesaurum in terra dimiserunt, thesaurum in cœlo recipiant? Mensura cõferta, est iudiciaria potestas, qua gentes iudicabũt, quæ profectò quasi coangustanda est, & premenda, vt pusilla mens hominis illam capiat. Mensura coagitata, & supereffluens, est multiplicatio quasi eorum bonorum, quæ pauperes dimiserunt, in futura vita, & in hac vita reddenda. Nam hæc bona coagitantur cùm in immensum augentur, & supereffluunt cùm ab alia vita in hanc deriuantur, & ab anima ad corpus veniunt. Adduxit Dominus religiosos ad terram bonam, & fructuum suauissimorum feracem, in qua à se relicta, aucta, & centuplum multiplicata repererunt. Hæc est conuersatio religiosa, ad quam illud Danidis potest aptari: Psal. 142. 11. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.] Verè, Domine, non deduxit me spiritus hominis in terram hanc, nam iste sibi relictus, potiùs solet à tuo obsequio diuellere, & ad sæcularia trahere. Non deduxit me spiritus angeli, qui potest quidẽ bonum suadere, non tamen persuadere, nec voluntatem sine gratia tua ad boni consensum inclinare. Sed deduxit me spiritus tuus, qui illæso manente libero arbitrio meo, instinctibus & auxilijs suis potens est corda hominum conuertere quocumq; voluerit. Spiritus autem iste tuus, spiritus sanctus est: nam idẽ propheta ait: Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.] Spiritus vitæ est, cùm scriptum sit: Spiritus vitæ erat in rotis.] Spiritus Domini meus est, & [requiescet Psal. 50. 13. Ezech. 1. 20. Isaia 11. 2 Ioan. 16. 13. super eum spiritus Domini.] Spiritus veritatis est, sub quo nomine fuit antea promissus: [Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.] Sed hic vocetur spiritus tuus bonus, quoniã hæc vocatio, hæc deductio mea opus est infinitæ bonitatis, omnia alia comprehendens. Spiritus bonus, & sanctus tuus vocauit me, quia ad sanctitatem vocauit. Spiritus bonus, & vitæ excitauit me, quoniã à peccati morte ad gratiæ vitam excitauit me. Spiritus bonus Domini deduxit me, quoniã vt fidelis essem seruus, adduxit. Spiritus bonus & verus erudiuit me, quoniam ad falsitatem odio habendam, & veritatẽ diligendam erudiuit. Hic spiritus tuus bonus, sanctus, viuus, & verus, eduxit me à terra, in qua eram, ad terram, ad quam nondum perueneram.

Eram ego in hac lacrymarum valle, in terra, de qua scriptum est: Terra erat inanis, & vacua, vel, vt alius transtulit, inuisibilis, & incomposita. Nonne inanis, siquidem rebus suis numquam nos satiat? Nõne vacua, quandoquidem discessit ab ea bonitas, & veritas? Nonne inuisibilis, & obscura fallacijs, dolis & technis? In qua diligimur, sed propter lucrũ; honoramur exterius, sed in corde contemnimur; laudamur præsentes, & vituperijs absentes afficimur. Nonne incomposita, atq; deformis, peccatorum deformitate, & fuligine: quia [non est veritas, & non Osea 4. 1. est misericordia, & non est scientia Dei in terra?] Nõne bonorum vacua est illa terra, cuius memoriam faciens Ieremias, ait: Aspexi terram, & ecce vacua Iere. 4. 23. erat, & nihili: & cœlos, & non erat lux in eis? Vidi montes, & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati sunt. Intuitus sum, & non erat homo, & omne volatile cœli recessit.] Virtutum vacua est, nihil in ea reperitur, quod animo satisfaciat: aliorũ rectores orbati luce, & sapientia ad regendum; & potentes, stabilitate & constãtia priuati sunt. Inter multos homines vix vnum inuenimus hominem, qui scilicet ratione, & non passione se gubernet: Inter multos sapientes vix vnus sapiens, qui cogitatione ac desiderio ad cœlestia se efferat. Ab hac misera terra euocasti me domine, & deduxisti me in terram rectam, in statum hunc rectitudinis, ad omnem virtutem exhortantem, omnem viam sanctitatis docentem. In terram rectam, quæ recta, & sine vllis ambagibus tẽdit in cœlum. In terram rectam, quæ tota imitatio quędam est iustitiæ tuæ, quam homo factus, verbo & exemplo monstrasti. In terram rectam, quæ omnem obliquitatem vitiorum fugit, omnem curuitatẽ peccatorũ auersatur, & eorum animorum, de quibus dictũ est, [Recti diligunt te,] ferax est. In hac autẽ terra Cant. 1. 3.

recta constitutũ propter nomen tuũ viuificabis me. Quæ enim mea opera, inquit Augustinus, sine tuo adiutorio computantur? Vnde impetrarẽ dignúsq; essem deduci à spiritu tuo in terram rectã? Quæ opera mea, vel quæ merita mea? nisi quòd propter temetipsum, & propter bonitatem tuã deduxisti me, vt gratia tua, & iustitia tua viuificares me? Deduxisti me in terram hanc, vt gratia viuificatum donis tuis cumulares, & centuplũ pro his, quæ tui causa in terra non recta reliqueram, redderes. Deduxisti me, vt mensurã bonam, & confertam, centupli adiectione in cœlis mihi parata, coagitatam faceres, & ad hanc vitam redundantem, etiam supereffluentem efficeres.

Aug. ad Psal. 142.

Iam ergo tertium hoc præmium pauperibus promissũ explicemus. Promissus est illis thesaurus; [vende quæ habes,] & habebis thesaurum in cœlo: ecce primum præmium. Promissa est illis iudiciaria potestas: [sedebitis super thronos:] ecce secundum præmium. Promissum est illis centuplum eorũ, quæ dimiserant. Nam [omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplũ accipiet, & vitam æternã possidebit.] O magnificã, & Deo dignam promissionem, ô coagitatam, & supereffluentem mẽsuram, qua Dominus accepta persoluit! O largitatem incõparabilem, qua Deus priùs temporalia dedit, & postea pro tẽporalibus dimissis eadem temporalia centuplicata restituit, & æterna temporalibus adijcit! Sed iam quod qualéque sit hoc centuplum vestigemus.

Matt. 19. 28.

Dabitur pauperibus euangelicis centuplum in patria cælesti, id est, gloria quædã singularis, quæ omnes res ab illis dimissas, & possibiles dimitti, in infinitũ excedat. Dabitur illis Deus ipse, vt sit ipsis loco patris, & matris, & fratrum, & sororum, & domorũ, & agrorum, & reliquorum omnium, quæ Dei causa reliquerant. Qui cùm quamlibet harum rerum, & vniuersas simul iunctas infinitè superet, centuplum, & infinities quàm centuplum illis confertur. Idq; indicant illa Pauli verba: Non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.] Et illa, quæ de imaginibus horum pauperum, id est, de sacerdotibus legis veteris scripta sunt. Non erit eis hæreditas] intellige in hoc sæculo, [ego hæreditas eorum, & possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum. Dominus est pars hæreditatis eorũ.] Funes ceciderunt illis in præclaris:] etenim hæreditas illorum pręclara est illis. Cùm autem Dominus sit omnium iustorum merces, quid singulare habent pauperes Deum possidentes, vt cẽtuplum illis attributum dicatur? Certè quòd in eo, & de eo, ac de omnibus bonis à se dimissis in infinitum gaudebunt. Sentient in eo amorem patris, dilectionem matris, beneuolẽtiam fratrum, teneritudinem sororum, necessitudinem amicorum, & loco diuitiarum ab ipsis contemptarum abundantiam omnium bonorũ. Dicéntque, Parua, & nullius valoris ad breue tempus dimisimus, & infinita ad æternitatem nobis donata sunt. Et hunc sensum tangit Hieronymus dicens: Qui carnalia pro Saluatore dimiserit, spiritualia recipiet, quæ comparatione, & merito sui ita erunt, quasi si paruo numero cẽtenarius numerus comparetur. Hæc est mensura coagitata, quæ ita copiam meritorum excedit, vt excessum istũ, nec lingua eloqui, nec mens cogitare sufficiat.

Rom. 8. 18. *Ezech. 44. 28.* *Psal. 15. 6.* *Hierony.*

Est etiam mensura supereffluens, quia hoc centuplum non solùm in alia vita paratum pauperibus, sed & in hac vita tributum est: Nam Marcus ait: Nemo est, qui reliquerit domos, aut fratres (&c.) propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc.] At quod est centuplum in hac vita redditum? Primò, est ipse Christus, quem pauperes possident, qui illis est instar omnium: & in eo patrem & matrem, & fratres, & sorores, & reliqua habent: iuxta illud; Qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.] Secundò, sunt omnia creata, quæ, vt Paulus ait, Diligentibus Deum] & illis præcipuè, qui in tantum diligunt, vt propter eum cuncta relinquãt [cooperantur in bonum.] Tertiò, centuplum est gaudium & spiritualis exultatio, quam de paupertate cõcipimus. Plùs enim nos in penuria & indigentia, quàm diuites in abundantia gaudemus: & plùs nos panis cibarius, & alimentum insipidum quàm diuites simila, & cibi suaues, delectant. De quo hæc Cassianus. Habes ergo istam centupli retributionem in magnitudine meriti, & in discretione tam incomparabilis qualitatis expressam. Neq; enim si pro æris, aut ferri, aut vilioris cuiusquam metalli certo pondere, tantundem ponderis, sed auri quispiam reddidisset, non etiam amplius quàm centuplum restituisse videretur: ita cùm pro contemptu voluptatum atq; affectuum terrenorum, spirituale gaudium, & pretiosissimæ charitatis iocunditas repensatur, etiam si ipse sit numerus, centuplo tamen hæc maius atq; præclarior est. Et Bernardus. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit: illud enim, in via; hæc, in patria est. Immo hæc, patria; illud, via. Illud consolatio præsentis laboris; hæc, futuræ fœlicitatis consummatio est. Sic nimirum & operarijs huius sæculi solet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militãtibus & stipendia ministrãtur pro necessitate laboris, & nouissimè donatiuũ maius erogatur pro quantitate laboris. Sic & filijs Israël donec terrã promissionis intrarent, in deserto mãna non defuit: & ab Ecclesia post quæsitum regni cœlestis aduentũ, quotidianus panis petitur in oratione, quam ipse Saluator instituit. Habes hanc duplicem promissionem, & in propheta euidenter expressam, vbi ait: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum, & deducet eos in via mirabili:] ipsa est enim via testimoniorũ Domini, in qua propheta alius sicut in omnibus diuitijs delectatum se esse testatur. Et post pauca: An non centuplum habet omnium, qui impletur spiritu Sancto, qui Christũ habet in pectore? Nisi quòd lõgè plusquam centuplum est visitatio paracleti spiritus & præsentia Christi. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timẽtibus te, perfecisti eis, qui sperãt in te.] Vides quomodo memoriam abundantiæ suauitatis huius eructet anima sancta, quomodo exprimere gestiens verba multiplicet. Quàm magna, inquit, multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus, deliciæ Charitatis, gloria conscientiæ, regnum Dei, quod intra nos est, nõ vtiq; esca, vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in spiritu Sancto. Gaudium, sanè non modò in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hic est ignis, quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem; Laurentium, ridere carnificem; Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax, quam suis reliquit Christus, quando dedit & suam. Siquidem, donum & pax est electis Dei: pax vtique præsentis, & donum futuræ. Et Petrus Damianus: Quid est centuplum istud nisi consolationes, visitationésque, & primitiæ Spiritus, qui super mel dulcis est, nisi testimoniũ conscientiæ nostræ, nisi læta & iucundissima expectatio iustorum, nisi memoria abundantiæ

Marc. 10. 29. *Matt. 12. 50.* *Rom. 8. 28.* *Cassian. collat. 24. c. 26.* *Bern. declamat. sup. ecce nos reliq. omn.* *Sap. 10. 17.* *Psal. 30. 20.*

suauitatis Dei, & magna verè multitudo dulcedinis eius, quam nec expertis necesse est dicere, nec inexpertis vllis verbis exprimere quisquam potest? Quartò, centuplum est vitæ spiritualis perfectio, quæ pauperibus Euangelicis datur. Nam qui sua ex desiderio perfectionis relinquunt, à Deo mirabiliter iuuantur, vt desideria sua impleant, & perfectionē, quam optabant, obtineant. Meritò autem perfectio cētuplum appellatur, quoniā minimus perfectionis gradus non centies, sed quasi infinities omnes res temporales excedit. Et de hoc centuplo, inquit Gregorius, Denarius numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit. Vnde rectè per centenariū magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: Omnis, qui relinquit domū, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternā possidebit.] Neque etenim sanctus quisq; ideo terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multipliciùs possit, quia quisquis terreno studio terrā relinquit, terrā nō relinquit, sed appetit. Nec qui vnam vxorem deserit, centum recepturus est, sed per centenarium numerum perfectio designatur. Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, vt iam ea non appetat, quæ contemnit, & in sequenti sæculo ad æternæ vitæ gloriam peruenit. Centies itaq; recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indiget, etiam si hæc non habeat.

Gregor. hom. 18. in Ezech.

Mat. 19. 29.

Quintò tandem centuplum rerum, quas dimisimus, sunt ipsæmet res plusquam centuplicatæ, quæ pauperibus tribuuntur. Quod quomodo fiat, pulcherrimè Cassianus & Euthymius exponunt. Cassianus sic ait: Centuplā namque fratrum parentúmue recipiet quantitatem, quisquis patris vnius, vel matris, seu filij, pro Christi nomine, charitate contempta, omniū, quæ Christo deseruiunt, delectationem syncerissimam transit, pro vno scilicet tot inueniens patres fratrésque feruentiore ac præstantiore sibi affectione deuinctos. Multiplicata etiam domorum atque agrorum possessione ditabitur, quisquis vna domo pro Christi dilectione reiecta, innumera monasteriorum habitacula tamquam propria possidebit, in quacumque orbis parte velut in suæ domus iure succedens. Quomodo enim non centuplum, &, si Domini nostri sententiæ superadijci aliquid fas est, plusquam centuplum recipit, qui decem vel viginti seruorum ministeria infida & coactitia derelinquens, tot ingenuorum ac nobilium spontaneo fulcitur obsequio? Quod ita esse etiam vestris experimētis probare potuistis, qui singulis patribus, matribúsque ac domibus derelictis, quālibet mundi partem fueritis ingressi, patres, matres fratrésq; innumeros, domos quoque & agros seruósque fidelissimos, absque vllo solicitudinis labore conquiritis, qui vos vt proprios dominos summis suscipiunt, amplectuntur, fouent, venerantur officiis. Euthymius verò sic: Sed quomodo variè multiplicatam accipiet quis hanc retributionem] in præsenti sæculo? Quomodo? sicut acceperunt Apostoli, & Martyres, cæteríque omnes iusti. Vide enim quòd omnium fidelium domus sibi habebant apertas: fratres etiā, & sorores parauerūt, omnes sanctos, & sanctas: patres verò omnes iustos colentes, ipsorúmque curā habentes ac erga ipsos compassionis affectu tactos: nam hæc sunt propria patris; matres quoque omnes pari modo se habentes: vxores verò omnes ministrantes, subseruientes, ac curantes eos: hæc siquidem vxoris sunt opera: filios præterea omnes discipulos: Ad hæc omnes fidelium agros in sua potestate habebant: quódque omnium est maximè admirabile, omnia hæc habebant cum persecutionibus, prout addidit Marcus, hoc est, à fidei inimicis persecutionem sustinentes. Hæc ille] Attendet autem maximè quod Marcus addidit. Nemo est, qui reliquerit domū, aut fratres, & cætera, qui non accipiat centies tantum in tempore hoc cum persecutionibus, quod sine præiudicio aliorū intellectuum à patribus signatorum, sic ego intelligerem, vt etiā hoc additamento magnitudinem & veritatem huius centupli Dominus vellet ostendere. Et sit sensus: Persecutio, & afflictio, solet gaudium & notitiam boni possessi minuere, & oculum cōsiderationis humanæ, ne sua æstimet bona, turbare. At hoc centuplū, quod ego daturus sum, bona propter me dimittentibus, tam verum & solidum, & magnum est, vt ipsi inter persecutiones positi, se centuplum eorum, quæ dimiserunt, percepisse cognoscant.

Cassian. col. 24. c. 26.

Euthym. Mat. 19.

O igitur diues, & beata paupertas quæ tantum & tam multiplex præmium expectas! Relinquis vilissimum obolum in terra (nihil enim habet amplius ad cœlestia collata omnis terrena substantia) & recipis thesaurum in cœlo. Das vnum, quod si non dedisses, post paululum amisisses; & restituuntur tibi centies tantùm quæ numquam amittes. Modico pretio cælestia emis, & breui labore æterna lucraris. Euacuasti cor vt Christus ipse illud occuparet, & velut rex magnus, & profusus in dādo illud suis donis impleret. Abiecisti creata, non ita vt ipsis careres, sed ne vt heræ tibi dominarentur, sed magis vt ancillæ seruirent. Abiecisti non vt de eorum absentia tristareris, sed vt curis & solicitudinibus exonerata gauderes. Libellum repudij desiderio discedendi obtulisti, vt animum perfectum sponsum duceres, & sanctitate fruereris. Nuntium remisisti vni patri, & innumeri insurrexerunt affectu paterno tua curantes: vni aut duobus fratribus, & innumerabiles astiterūt, qui te fidelissimorum fratrum affectu diligerent; vni domo, aut agro, & omnia bona temporalia hoc onus subierunt, vt tibi in necessitatibus prouiderēt. Verissimè enim scripsit Bernardus: Non æstiment pauperes, quoniam audiunt, vestrū est regnum cœlorum, se sola possidere cœlestia, quia ea sola audiūt in promissione, possident & terrena, & quidem tāquam nihil habentes, sed omnia possidentes. Non mendicantes vt miseri, sed vt domini possidentes, eo pro certo magis domini, quo minùs cupidi. Denique fideli homini totus mundus diuitiarum est. Totus planè, quia tā aduersa quàm prospera ipsius, æquè seruiunt ei, & cooperātur in bonum.] Quòd si ô paupertas fœlix, tibi è latere nonnihil abiectionis in hac vita adiungitur, non te pudeat, quia in futuro sæculo honor verissimus assectabitur. Ibi potētes huius sæculi, stabunt, tu sedebis; illi pauebunt, tu lætaberis; illi absolutionis, aut damnationis sententiā expectabūt, tu eam; quasi assistrix Domini pronuntiabis. Iudicent illi in hoc mundo, pro suo arbitratu omnia disponant, te tuósq; cultores irrideant, atq; cōtemnant, quia post modicum è manibus eorum flagello potestatis erepto, coram te tamquam rei constituentur, & non suam voluntatem, sed Domini expletam videbunt, & irrisores sanctorum ridebuntur. Sat scio hæc tibi sufficiunt, quæ sapiens es, & oculos splendidos habes, quibus futura consideres, sed tota dignitas tua nequaquam in futuro seruatur, immo & non contēnendus honor in hoc sæculo tibi cōfertur. Illi enim ipsi, qui se de diuitiis iactant, te fœliciorem existimant, tuam sortem securiorem & tranquilliorem cogitant, & tuis precibus se suaque com-

Bern. serm. 21. Cant.

mendant. Tu ab illis in temporalibus subleuatis, illi à te in spiritualibus pendent, tibi famulantur, tibi amore Dei suas administrant facultates, & si sapiunt ex eo quòd gratis sua recipias, sibi à te præstitum magnum beneficium putant. Non ergo solùm in vita futura sed & in præsenti præmium honoris habes, quod omnes diuites huius sæculi suis laboribus mercari non possunt.

Et quidem mense Iulio primo proximo huius anni millesimi sexcentesimi decimi, in quo ista scribimus, facta est à Domino in hac vrbe Limensi mirabilis quædam præmij paupertatis ostensio. Tertio enim idus eiusdem mensis defunctus est in conventu minorum Frater Franciscus Solanus sexagenarius, sacerdos & concionator in australi Hispaniæ parte, quæ Bætica dicitur, in Castro Montellæ natus, vir sanctitate conspicuus, & dignus Seraphici Francisci filius. Is quadraginta annis, & eo amplius vitam religiosam professus est, in qua nõ segniter se gessit, sed viam spiritus mira velocitate cucurrit. Erat humillimus, magnus contemptor sui, honorum & dignitatum irrisor, supra modum patiens, mansuetus, obediens, & vltra quàm dici potest, castus & purus. Igne feruentæ charitatis ardebat, ægrotósque frequenter visitabat, & suauissimis verbis consolabatur: Zelo domus Domini & desiderio salutis animarum vrebatur, cuius conciones secundùm sapientiam huius seculi parum compositæ & minus eloquentes, auditores vehementer à vitiis retrahebant, & ad bonam frugem inuitabant. Diligebat secretum, ac secum commorari, nisi gloria Dei aliud deposceret, rebus omnibus præponebat, ibique assiduus precibus & diuinorũ contemplationi vacans, non rarò extases & raptus patiebatur. Hisque epulis assuetus sæpe noctes insomnes in suppedaneo summi altaris apud Dominum in eucharistia delitescentem traducebat, & manu lyram patuulam pulsans, & ore psalmos canens, & corde cœlestia delibans pernoctabat. Cùm autẽ has diuitias verissimas possideret, non mirum si paupertatis amator esset, & omnem penuriam, propter Christum, ac indigentiam diligeret, cui adeo fuit addictus vt pauperrimo habitu, & tunica contentus, vix necessaria imbecillo satis & infirmo corpusculo sustineret accipere, cui etiam hostis factus, seu (vt meliùs dicam) fidelissimus amicus effectus, maluit ipsum affligendo, & vigiliis, ieiuniis, & omni genere asperitatum affligẽdo diligere, quàm pusillanimiter fouendo, & molliter tractando, perdere. Et vt finiam (quia eius gesta, & miracula nõnulla quæ narrantur, mihique comperta non sunt, minimè narrare constitui) vita ipsius non aliud extitit, quàm sanctissima quædam & vtilissima actio, aut feruentissima, & cœlestibus consolationibus & illustrationibus refertissima oratio.

Die igitur proximè sequenti dormitionis eius, in quo corpus terræ mandatum fuit, talis occursus, & concursus virorum, ac fœminarum, ad eius exequias celebrandas confluit, qualem in hoc regno (si bene memini) ego numquam videram. Omnes tum maiores, tum minores non inuitati, non vocati, venerunt (quis enim ad funus pauperculi cuiusdam omnem ciuitatẽ vocaret?) nisi quòd iam fama defunctionis eius percrebuerat, & multi ad eum, vt sanctum visitandum, & pedes eius osculandos, properauerant. Accurrerunt quoque cunctæ religiosæ familiæ, & ex qualibet earũ non sex, aut octo (vt moris est) sed quãplurimi religiosi, credo nutu Dei, non solùm vt funebria pro dignitate fierent, sed vt tali spectaculo corda multorum (quod factum est) ad desiderium vitæ perfectioris accenderentur. Accurri & ego cùm iã corpus huius viri venerabilis ad Ecclesiam efferebatur, & dum vix præ multitudine, & quodam fratre minore præeunte, eoq; commoditatem ingrediendi procurante ad funus intrarem, fateor, spectaculi nouitate motus obstupui. Nã Dominus Ioannes Mendozius Luna, princeps clarissimus, Marchio de Mõtes claros, huiusq; amplissimi regni protex, & Dominus Doctor Bartholomæus Lupus à Guerrero Archiepiscopus Limensis, & totius huius regni Peruensis Metropolita, primi feretrum pauperculi deferebant, deinde post illos religionũ prælati, & alij viri litteris & authoritate celebres, quibus me licèt indignum adiunxi. Statímq; mihi interiùs se obtulit illud Dauidis: Nimis honorati sunt amici tui Deus:] Et item illud: Sic honorabitur, quemcumq; voluerit rex honorare. *Ps. 138. 17. Esther. 6. 9.* Tandem nõ sine magna hominum vtriusq; sexus pressura ad Ecclesiam peruenimus, feretrũ deposuimus, & potuimus animæ puræ habitaculum sacco coopertum aspicere. Manus, & pedes venerabilis illius corporis deuotè osculatus sũ, quasq; partes non inueni rigidas, sed molles atque tractabiles, nõ frigidas, sed moderatè calidas, vt non tã cadauer, quod pridie anima deseruerat, quàm hominem quiescentem, & tranquillè dormientem viderer attingere. Multi corpus circundabamus, non tristes sed læti, non animam eius Domino commendãtes, de qua spiritus in vnoquoq; dicebat, quia requieuerat in sinu Domini à laboribus suis, sed Deum ipsum in sanctis suis mirabilem laudibus efferentes. Nullus ibi teter odor, nullus cadaueris horror, nullũ corruptionis signum sentiebatur, sed mentis serenitas, cordis suauitas & quasi ex societate eius mira tranquillitas. Clarissimus Protex dum officia diuina celebrari cœperunt, puluinum solij sui ex serico auróq, contextũ defuncti capiti supponi iussit, & puluinar sacceum cui caput incumbebat, loco aurei, & serici in solio præcepit apponi, & sic toto tẽpore diuinorum officiorum mansit. Iudicauit ille (vt credo, & vt verum est) se sacco illo multo magis, quàm auro & serico regiam potestatem ostentasse, qui dũ serico incubuit, Protex mortalis principis; dũ verò saccum honorauit, princeps piissimus, & Christianissimus, & Christi seruus ac seruorũ eius venerator apparuit. Tandẽ officio funebri concione ex tẽpore habita, & missarum solemnitis peractis ad sepeliendum corpus conuenimus; & vix illud ad locum sepulturæ destinatum (quod tamen prope erat subtus gradus summi altaris) deferre valuimus, turbis nos impedientibus, & cõprimentibus, & huc illucque iactantibus, vt pedes defuncti oscularentur, vt rosariis & linteis tangerent, & vt particulam aliquam sacci eius quo humabatur, abscinderent. At Proregis satellicio adiuti vicimus, & paulo post meridiem illius diei Beato Bonauenturæ sacro venerabile corpus serui Dei arca lignea inclusum terræ mãdatum est. Eadem autem nocte iussu Proregis effossum fuit, vt pictor quidam diligens ad eius similitudinem effigiem exprimeret, ex cuius ore accepi; defunctum dormienti similem, & quasi suaui odore perfusum fuisse repertum. Anima eius (vt piè credimus) apud Dominum magna gloria perfruitur, corpus apud suos cum honore seruatur, & bonam ac laudabilem memoriã eius (vt speramus) numquam vorax tempus exedet.

Quis in hac historia tam recenti, & ante oculos nostros gesta cumulatam paupertatis mercedem non videat? Quis ineffabilia præmia contemptus sæculi, & vitæ perfectæ non animaduertat? Nam si ex his quæ Deo inspirante & hanc nobilissimam ciuitatem mouẽte, facta sunt, præmiũ huius pauperculi

hic

licet colligere, possidet ille thesaurum in cœlo, quem proceres huius sæculi magnos terræ thesauros possidentes ita suspiciunt. Iudex est ipse ex his qui cum Christo iudicaturi sunt mundum, quem in extremo die iudices, & potentes mundi, gratum habere procurant. Centuplum datum est illi in patria cælesti, cuius saccum despicabilem tam frequens populus non ab alio (vt creditur) quàm à Deo motus ita veneratur, & colit. Centuplum quoque nobis videntibus in hoc mundo recepit, qui quod reges & imperatores vix obtinent, vt principum, & episcoporum humeris ad sepulchrum deferantur, solo Deo corda prædicatorũ & clarissimorum virorum tangente; & nulla humana persuasione interueniente consecutus est. Sed iam in fine huius historiæ tum sæculares, tum religiosos alloquamur, vt ex ea aliquem fructum decerpant. Illi Hieronymum audiant, vitam cuiusdam pauperis euangelici, nempe Pauli eremitæ, ita laudantem: Libet in fine opusculi eos interrogate qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui vno filo villarum insuunt prædia, huic seni nudo quid vmquam defuit? Vos gemma bibitis, ille naturæ concauis manibus satisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipij vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet, vos auratos gehenna suscipiet, ille vestem Christi, nudus licèt, tamen seruauit, vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Franciscus hic vilissimo puluere coopertus iacet resurrecturus in gloriam: vos operosa saxi sepulcra premunt cũ vestris opibus arsuros. Parcite, quæso, vobis parcite: saltem diuitiis quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymásq; nõ cessat? An cadauera diuitũ, nisi in serico putrescere nesciunt?] Religiosi verò, qui vt spirituales viri ab alio moneri non indigent, se ipsos muniant, & præmia sibi parata animaduertant. Hæc merces tam ampla, tàmque magnifica, quæ ex sancta morte huius fratris elucet, non statui nudo, sed statui religioso operibus sanctis commendato, promissa est. Si eam appetunt, si ad eã peruenire gestiunt, contemptũ sæculi, humilitaté, spiritũ orationis, obedientiã, animarum zelũ, paupertaté, & erga Deum charitatem imitentur. Statum perfectionis habere, & ad perfectionem non properare, non præmium, sed pœnam meretur. Humilitatem, & paupertatem, & elongationem à sæculo profiteri, & ex alia parte primas sedes ac dignitates ambire, indigentiam & penuriam, vt pestem auersari, & in res sæculares incumbere, non laudem sed vituperationem, & infamiam expectat. Merces vitam mercede dignam exigit; præmium, conuersationem sanctam quæ mercedi sit apta, requirit. Relinquamus ergo corde iam sæculum, quod statu reliquimus; paupertatis experimenta, scilicet nuditatem & penuriam rerum, amemus; Obedientiam & humilitatem, & reliquas virtutes quæramus, vt quod cupimus obtineamus, & triplici præmio pauperum coronemur.

Hieron. in vita Pauli heremitæ

De Mediis ad assequendam Paupertatem, CAPVT XIV.

Vir religiosus, & suæ salutis auidus, qui hæc, quæ diximus, secum meditatus est, desiderium ingens (vt opinor) paupertatis seruandæ concepit, &, si in ea hactenus minùs circumspectè se gessit, sanctum pudorem suæ negligentiæ & tepiditatis acquisiuit. Optat iam ipse ad mentem redire, & pro amore Dei, ac pro tam ineffabili præmio sibi proposito votum à se emissum grauiter obseruare. Cooperemur ergo desiderijs eius, & aliqua media illi proponamus, quibus ipse cooperabitur gratiæ Dei, & ad paupertatem habendam iuuabitur.

Si ergo vis ô religiose vir in te spiritum paupertatis promouere, rebus tibi ad vsum concessis nequaquam vt proprijs vtaris. Ille vtitur rebus ac si essent propriæ, ac si dominium earum haberet, qui nimio affectu illas cupit, & possidet, qui eas à prælato non vt per modum eleemosynæ datas, sed vt debitas accipit; qui ipsas sine obtenta facultate dat alteri, aut commodat licèt sint exiguæ: qui tandem sine vlla cura conuersationis & diuturnitatis vestium, & librorum, & similium, in vsum assumit. Hunc itaque vsum hominis proprietarij cauebis, si res tibi ad vsum administratas, affectu gratitudinis & humilitatis, vt pauperem decet, de manu prælati & ministrorum acceperis, si absque facultate superioris, nemini dederis, nec commodaueris; si curiosè & diligenter eas ne insumantur, quantum fieri possit, aut deterantur, seruaueris. Sed illud præcipuum est, ne huiusmodi res nimio erga eas affectu possideantur, sed cum quadam sancta libertate, & quasi cum contemptu ipsarum nostris vsibus applicentur. Idque monuit Paulus dicens: Fratres, tempus breue est, reliquum est vt qui habent vxores, tamquam non habentes sint, & qui flent, tamquam non flentes, & qui gaudent, tamquam non gaudentes, & qui emunt, tamquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur.] Nihil enim est vti hoc mundo, ac si eo non vteremur, nisi res ipsius sine immoderato amore, & sine affectu minùs ordinato præsumere. Quem sensum indicauit Augustinus ad Bonifacium scribens: Ipse, inquit, Dominus te exaudiet, vt interiores & inuisibiles hostes, id est, ipsas cupiditates inuisibiliter, & spiritualiter, vincas, & sic vtaris hoc mundo tamquam non vtens, vt ex bonis eius bona facias, non malus fias.] Profectò in rebus paupertatis (vt iam monuimus) non tam rerum vsus, quàm affectus erga res considerãdus est; illéq; est paupertate perfectior, qui quamuis pluribus vtatur, ad illas tamen minùs afficitur. Quod ex gestis magni doctoris Ecclesiæ Gregorij potest agnosci, cuius liberalitatem quidam monachus, eleemosynásque cognoscens, & suam paupertatem sancti Pontificis misericordiæ præferens, seque ad eundem cum illo gradum gloriæ peruenturũ, ingemiscens, voce diuina est vehementer increpitus, dicente sibi: Quando diuitem non possessio facit diuitiarum, sed cupido, cur audes paupertatem tuam Gregorij diuitiis comparare? qui magis illam cattam, quam habes, quotidie palpando, nullique conferendo, diligere comprobaris, quàm ille, qui tantas diuitias non amando, sed contemnendo, cunctísque liberaliter largiendo, dispergit? Simile exemplum de sancto Basilio narratur, & in vtroque perspicitur, Euangelicam paupertatem non tam in opere quàm in affectu, & rerum temporalium contemptu, consistere. Ita ergo res huius sæculi habere nitaris, sicut statua quædam, quæ si ab aliquo vestibus operiatur, vestes non amat; nec etiam sensum tristitiæ concipit, si vestibus spolietur. Sic perfecti pauperes res accipiunt ad vsum, quia aliter fieri non potest, tam sine affectu, & adhæsione ad illas, ac si non acciperent, & rebus carent, & indigentiam sustinent, ac si rebus non indigerent.

1. Cor. 7. 29.30.31

Aug. epist. ad Bonif.

Ioan. diacon. lib. 2. vita Greg. c. 60.

Si ad aliquam rem immoderatè te affici senseris, vt ad cellam, ad mensam, ad librum, aut aliquid huiusmodi, cura te ipsum vincere, & illud (si fieri possit) omnino relinquere, aut si non possit, quia pe-

nitus necessarium est, pro alio simili, accepta à prælato facultate, commutare. Sic enim & vsus manet, & affectus immoderatus discedit, & animus magnam libertatem & puritatem acquirit. Beatus sanè Dorotheus vitæ spiritualis magister egregius, sic sanctissimum iuuenem Dositheum discipulum in spiritu paupertatis exercuit. Nam cùm is ad gladiolum quendam sentiret se affici, idque magistro patefaceret, præcepit Dorotheus illi ne vnquam gladiolum illum vel manu contingeret. Sic etiam religiosi commorantes in monasterio Beati Gregorij, priusquam esset Pontifex, paupertatis spiritui consuluerunt, de quibus post enarratum illum euentum Iusti monachi proprietarij, quem suprà retulimus, hæc
B
Greg. 4. mor. c. 35. sanctus Doctor scribit: Sed fratres omnes ex eadem eius sententia conturbari cœperunt singuli extrema quæque, & vilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad medium proferre, vehementérque formidare, ne quid apud eos esset, vnde reprehendi potuissent. Idem tandem documentum ex dictis
Mat. 18. 8. Domini facilè possumus elicere, dicentis: Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proiice abs te.] Nomine enim manus, & pedis, vt Chrysostomus, & Beda, & reliqui doctores interpretantur, amici aut cognati intelligendi sunt: quos, si nobis sint offendiculo, debemus abiicere. Si autem hi à nobis separandi sunt, quando nocumentum animæ inferunt, licèt sint vitæ nostræ pernecessarij, quanto magis minutiæ istæ, quarum nobis concessus est vsus, penitus abscindendæ sunt, si immoderatè affectum ad se trahant, & munditiem nostræ
C
mentis inficiant?

Superest etiam, si mos religiosæ familiæ ferat, debet huic religiosorum desiderio fauere; & res ad vsum illis concessas interdum permutare, tum vt nimium in se ipsis erga eas affectum deprehendant, tum vt paupertatem, quam profitentur, & diligunt, actione discant, & res non vt proprias sed vt commodatas retineant. Optimè dixit Augustinus: Plerumque aliqua, cùm adsunt nobis, putamus quòd non ea diligamus, sed cùm abesse cœperint, inueni-
Aug. lib. de vera relig. cap. 47. mus qui simus. Hoc enim sine amore nostro aderat, quod sine dolore discedit. Videtur ergo vincere cum vincatur, qui superando ad id peruenerit, quod cum dolore amissurus est: is vincit, cùm vinci videatur, quisquis cedendo ad id peruenit, quod non amittit inuitus. Quem ergo delectat libertas, ab amore mutabilium rerum liber esse appetat, & quem regnare delectat, vni omnium regnatori Deo subditus hæreat.] Hæc cùm ita sint, meritò prælati de suorum profectu soliciti, debent nonnumquam
D
eis concessa tollere, interdum pro aliis commutare, vt ipsi sic probati, affectus suos calleant, & quantum in contemptu rerum visibilium profecerint, deprehendant. Ita etiam Dorotheus discipuli Dosithei profectibus consulebat. Neque enim semel tunicam, aut habitum ad vsum illi dedit; quem cùm ipse, qui mundissimus erat, lauisset, & consuisset, iterum abstulit ad vsum alterius fratris, & pro alio horrido & rupto commutauit; quod sanctus discipulus non solùm sapientissimè, sed lætissimè tulit. Beatus Pater noster Ignatius spiritum paupertatis
E
in nobis diligentissimè promouit, & nunc vsque sua intercessione conseruat. Licèt enim collegiis nostris, quæ velut seminaria sunt domorum professarum, nihil etiam in communi possidentium, bona in communi aliarum multarum religionum more graues ob causas habere permiserit; tamen priuatim ad magnam paupertatem, & vix quibusdam, qui à longè societatem aspiciunt, credibilem nos adegit.

Apud nos namque arcam in cella habere, aut cellam claue obseratam, aut aliud in ea quàm lectum & sellam & mensam, & candelabrum, & paucos libros, quasi crimen est. Hæc autem vilia, & penitus necessaria, iubente prælato, sæpe adolescentiores demutant, vt nulli rei immoderantius affectus adhæreant. Ex vna cella in aliam solùm ob hanc caussam transeunt: si in illa libri sunt similes suis quibus indigent, vt Aristoteles, & summa Diui Thomæ, & alij huiusmodi, eos ibi relinquunt, & alios alij cellæ deputatos accipiunt, mensam, & sellam, & lectulum ligneum secum non transferunt, & alia similia deferunt, & quæ alibi erant, ad suum vsum accommodant. Et sicut Laban, malo aut auaro animo, mutauit, vt est in libro Geneseos, mercedem generi siue *Genes. 31. 41.*
Iacob, decē vicibus: ita & prælati nostri, nō malo sed prudenti consilio, mutant res filiorum suorum vsibus applicatas, multis vicibus, vt eos paupertatis admoneant, & vsu huius sanctæ virtutis exerceant. Quin & ego adolescentulus vidi in Collegio nostro Complutensi, post peractum vnum cursum Theologiæ, manuscripta illius anni à magistris dictata prælati iussu inter condiscipulos commutari, vt etiam in hac re tam propria, vt videtur, nihil proprietatis adhæresceret. Hæc scribimus, non vt nostra iactemus, in quo certè hucusque ad nimietatem nobis consulto pepercimus, & deinceps etiam parcemus, sed vt adolescentibus nostris ad futura tempora paupertatis antecessorum suorum memoriam relinquamus. Ista enim nunc apud nos communia sunt, & nulli (vt credo) Prouinciæ societatis non peruia: at quis nouit, si in futurum successores nostri aliquantulum in studio paupertatis intepescent, & tunc horum forsitan meminisse iuuabit?

In omnibus ita te geras, vt pauperē decet, & paupertatem, quam colis, in vsu rerum exteriorum ostende. Comede, vt pauperes solēt, cibos cōmunes & viles, bibe vinum (si propter corporis imbecillitatem sit necessariū) modicum, & bene lymphatum, & in vsum communitatis totius emptum; in cella ea solùm sine quibus commodè viuere non possis, habeas; vestes detritas, viliores, & commissura notatas, & breues diligas, & tandem omnia tua paupertatem redoleant, & te pauperem patefaciant. Quales vestes religiosi induere debeant, Basilius *Basil. reg. fus. disp. 22.*
grauissima hac oratione monstrauit. Cùm autem Apostolus dicat: Non alta sapientes, sed humilibus cōsentientes, exquirat se ipsum quisquis vtrisne magis assimilē esse Christiano homini conueniat, ijsne, qui habitant in aulis regum, & mollibus vestiuntur, an nuncio, & præconi aduentus Domini, quo inter natos mulierum nullus surrexit maior? De Ioanne loquor, filio Zachariæ, cuius vestimentū ex setis camelorum erat. Quin & veteres sancti illi viri circuibant in melotis & pellibus caprinis. Porro ad quem finem vsus is dirigi debeat, docuit nos Apostolus vnico verbo, cùm dixit: Habentes victum integumentáque, his contenti simus: quippe tamquam solo nobis integumento sit opus, neque iam amplius propter varietatem, eámque, quæ ex illa consequitur, exquisitam elegantiam, in damnosum luxuriæ vitium (ne quid dicam grauius) incidamus. Siquidem hæc postea ab inutilibus miniméque necessariis artibus in hominum vitam sunt importata. *Gen. 3. 21*
Atque etiam perspicuum est, quisnam primus integumentorum vsus fuerit, qui à Domino ipso, eo indigentibus est datus. Fecit enim illis, inquit, Deus tunicas pelliceas:] quandoquidem ad ea in corpore contegenda, quæ aspectu ipso minùs fuerant honestatis habitura, satis erat, etiam huiusmodi nimica-

rum

rũ vſus. Sed quoniã in veſtimentis non hoc quæritur tantùmodo ſed illud etiam prætetea, vt videlicet per ea frigoris incōmoda depellãtur, neceſſario ad v . . . qur rem accōmodatius eſſe veſtimentorũ vſus debet, vt per ea ſcilicet, & corporis deformes partes obtegantur, & quæ ob cœli inclementiam afferuntur, incommoda propulſentur. Iam quando in his quoque quædam ſunt, quæ ad plures; quædam, quæ ad pauciores vſus aptantur: conſentaneum videtur ea à nobis pluris fieri oportere, quæ ad plures poſſint vſus accommodari, quo videlicet nihil quidquã contra ſuſceptum à nobis ſummæ in victu paupertatis inſtitutum fiat. Neque alia ad forenſem oſtentationem, alia ad domeſticum vſum parta habeamus, atq; ex his ipſis item ad diurnum quædam, quædam ad nocturnum tẽpus diſtributa: ſed eiuſmodi quoddam nobis veſtimenti excogitandum eſt genus, quo ad omnia commodè vti poſſimus: vt videlicet eo amictu, & diurnæ pariter honeſtati, & nocturnæ etiã neceſſitati faciamus ſatis. Ex quo quidem illud continget, & communem omnium noſtrum inter nos in veſtitu ornatum eſſe, & veluti inſignem quãdam ac peculiarem ex ipſo amictu etiam homini Chriſtiano impreſſam notam. Quæ enim ad vnum & eundem finem ſpectant, illa vt plurimùm inter ſe conueniunt. Hactenus ille.] Qui & ſtatim aliam pauperis & humilis habitus vtilitatem detegit, quòd ipſe nos ſanctæ conuerſationis commonefacit, & à rebus noſtro ſtatu indignis auertit. Aliqui tamen eo ſuam in veſtitu vanitatem tuentur, quia ſi ex pretioſiori panno fiat, eſt multo diuturnior, & minùs pecuniæ in habitu, cauſa huius diuturnitatis, inſumitur. Nam quo tempore duo habitus ex viliori panno conſumuntur, vnus ex pretioſiori ſeruatur. Sed hi non aduertunt, primò pretioſioris panni ad viliorem non eſſe tantum diuturnitatis exceſſum. Sed eſto quòd ita ſit, non ſunt facienda mala vt veniant bona; nec decet pauperem religioſum, ceu aulicum ſplendeſcere, vel, vt pinguiſſimæ Eccleſiæ canonicum, veſtibus fulgere pretioſis. Familiaque religioſa parum quid in pretio duplicati habitus vult libenter expendere, modò filij ſui quod ſunt appareant & veſtitu more pauperum & humilium incedant.

Vt tandem ipſa verba quæ loqueris, te in ſpiritu paupertatis prouehant, ſerua quod ſuprà ex Auguſtino & Benedicto notauimus, vt nihil tuum eſſe dicas, ſed proprij nomen abijciens, & communem appellationem vſurpans, te nihil habere ſemper profitearis. Idque non parum virtuti paupertatis prodeſſe certum eſt, quandoquidem cùm veſtem non meam, ſed noſtram dico, aut eam, qua vtor, appello; me non dominũ veſtis, ſed vſuarium agnoſco: cognitionem autem hanc iteratam affectus ſequitur, & paulatim ſe nihil habere lætatur. De hac autem te pulchre in hunc modum ſcripſit Hugo Victorinus. (*Hugo. ad reg. c. 3.*) Non enim debemus aliquid habere proprium, aut quicquam dicere meum, ſed noſtrum: vt dicatur, noſtra cappa, noſtra tunica, noſtra domus, & in cæteris ſimiliter. Omnia enim in communi debemus habere: & omnia cōmuni nomine appellare. Sed in hoc penſandum eſt quãta differentia ſit inter carnales fratres, & ſpirituales. Nam illi quidem, quod commune eſt eis, diuidũt: iſti, quod diuiſum erat, in commune ponũt: ibi quiſque quod ſuum eſt, quærit; iſti non quæ ſua ſunt, quærunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Plus ergo valet iſta propinquitas, quàm illa: quia illa deficit, iſta creſcit: illa habet diuiſionem, iſta vnitatem: illa tranſit cum ſæculo, iſta permanet cum futuro. Ad hoc enim ſimul modò in iſta domo viuimus, vt poſtmodum in cœleſti regno maneamus. Filij Dei ſumus (ait Apoſtolus) (*1 Ioh. c. 3. 2.*) ſed nondum apparuit quid erimus. Scimus autem, quòd cùm apparuerit, ſimiles ei erimus quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Et Paulus. (*Heb. 13. 14.*) Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.] Ergo non debemus habere propria, ſed ſint nobis omnia communia. Partes ſibi faciunt homines in hoc ſæculo. Alius argentum, & aurum: alij domos, & familias; alius nomen grande, potentiam, & gloriam: iſte hoc, alius aliud; diuerſi diuerſo modo. Pars verò piorum eſt ipſe Deus. Et nos ſi volumus habere talem partem, talem hæreditatem, vt eſt Dominus: tales nos oportet exhibere, vt digni ſimus eum poſſidere, & poſſideri ab ipſo. Ergo ſi volumus in hæreditatem poſſidere Deum: nihil debemus habere extra Deum. Nam nimis eſt auarus, cui non ſufficit Deus. Hæc ille.] Si hæc quinque documenta ſeruaueris, non parum in virtute proficies.

Hæc ad ſubditos dicta ſunt, ſed efficaciſſimum documentum paupertati cuſtodiendæ neceſſarium ad prælatos religionum ſpectat. Vt ſcilicet ſi volunt in cœnobiis paupertatem vigere, & ſpiritum eius in vita religioſa ſeruare, ſubiectis ſuis de neceſſariis cum magna charitate & benignitate prouideant. Miniſtrent illis omnia, quæ opus habent, à corrigia calceamenti, vſque ad filum ſubtegminis, & cuncta ſiue ad victum, ſiue ad veſtitum, ſiue ad medicamenta, ſiue ad libros neceſſaria, vel quæcumque illa ſint, præbere non deſinant, & à ſæcularibus aliquid petere ſeuerè prohibeant. Nam ſi illis neceſſaria non dentur, neceſſe erit, vt facultas petendi à ſæcularibus & cognatis, concedatur, ex quo non minima incommoda proueniunt. Occaſione enim, ea quæ ſibi ſunt opus, conquirendi, per domos cognatorum & amicorum diſcurrunt, & minus ſeruant ſecreti, & ſilentij, ac receſſionis à mundo cẽſuram. Negotiis eorum, à quibus temporalia petunt, implicantur, nec poſſunt ſe excuſare, ne ſubſidio conſueto priuentur. Sæpe coguntur de craſtino cogitare, & non tantùm ad quæ Domini ſunt (quod animabus religioſis Chriſti ſponſis, vt magnum priuilegium conceſſum eſt) ſed etiam ad ea, quæ ſunt mundi, frequenter attendere. Cum neceſſariis ſuperflua quoque petunt, & ne in poſterum illis aliquid deſit, multa, quæ pauperes non decent, & in præſenti non ſunt neceſſaria, recondunt. Nec in familia religioſa proportionalis æqualitas ſeruatur, nec ille plus habet qui plus indiget, ſed qui plures cōſanguineos, aut ditiores habet, aut qui diſtractior eſt, & plures ſibi amicos adſciſcit. Fitque ſuo modo, quod ait Paulus: (*1. Corint. 11. 21.*) Vnus quidem eſurit, alius autem ebrius eſt,] hoc eſt, vnus ſuperfluis abundat, alius verò alget, & erubeſcit, nec habet vbi caput reclinet. Ingrediturque ad fratres quidam modus ſeruitutis ſatis pudendus, vt vnus alteri ſeruiat, & in ferendis ſuffragiis, atque in aliis ſe alteri accommodet; vt quod huic ſuperfuerit, ab ipſo recipiat. His malis adeo ſpiritui paupertatis & reformationi religionis contrariis obſiſtere deberet prouidentia, & zelus prælatorum, vt vitam religioſam illibatam cuſtodirent. Eorúmque omnium vnicum remedium eſt, (quod in noſtra minima ſocietate videmus ſeruari, & in religionibus monachalibus prudentiſſimè fit) vt vnicuique ad victum, ad veſtitum, ad ſtudium, ad iter, & ad reliqua, neceſſaria miniſtrẽtur, & occaſiones diſcurrendi, & domo egrediendi, & petendi à ſæcularibus, omnibus præcludantur. Sic enim, & ipſi religioſi ſuperflua non habebunt, neceſſariis rebus in communi omnibus adminiſtratis contenti, & curis temporalium expediti, Deo & ſibi vacabunt, & maiori cum libertate ad animarum miniſteria procedent, & rectiùs in vitiis carpendis, &

Bonau. de sex alis Seraph. c. 4.

immisericorditer tractent, & in suis ægritudinibus tribulent. Audiant quid dicat Bonauentura: Bonus autem prælatus agnoscit se fratrum suorum patrem, non Dominum: & exhibet se eis medicum, non tyrannum: nec reputat eos vt iumenta sua, vel seruos emptionis, sed vt filios hæreditatis supernæ consortes: & facit eis, sicut vellet sibi fieri, si similiter indigeret. Sed fortes, & sani non sentiunt, quod sentit æger, ideo nesciunt ei compati, scient autem postea, cùm dolebunt. Sic ille.] Et hæc dicta sunt nō vt prælatos ad laxitatem incitemus, quam sanè maximo odio prosequimur, sed vt ad misericordiam, & pietatem, & paupertatis amorem moueamus. Quæ sine dubio in religione tunc viget, cùm singulis necessaria ministrantur, ex quibus possint ipsi, aliquid sponte detrahere, & gratissimum Deo mortificationis sacrificium offerre.

De Paupertate sectanda.

CAPVT XV.

PAVPERTAS hæc in superioribus à nobis vtcumque depicta, & oculis verorum iustorū proposita, fructus est vnus ex tribus præcipuis, quos pinguis, & frugiter notius nostri status profert; gemma est vna ex tribus pulchrioribus & pretiosioribus, quibus venerabilis religio mater nostra dilectissimas filias suas multorū religiosorum animas ditat, & ornat; via est vna ex tribus amœnioribus & securioribus, quas animæ ipsæ conficiunt, vt à caducis ad æterna, à visibilibus ad inuisibilia: à terrenis ad cœlestia conscendat. Paupertate, à curis & molestiis sæculi liberamur, vt possimus in curā salutis spiritualis incumbere. Paupertate, aduersus diaboli insidias munimur, & laqueos diuitiarum ac foueā rerum terrenarum valemus effugere. Paupertate, superbiam status nostri pestem eludimus, & facile est nobis tamquam accinctis, & expeditis, ad perfectionis fastigium properare. Quid nos diuitibus huius sæculi venerabiles, & dæmonibus formidabiles facit? Nonne Paupertas? Quid religiosos omnium rerum dominos facit, & vt nihil habentes omnia possideant? Nonne Paupertas? Quid Deū potentissimè & efficacissimè aduocat vt speciali prouidentia illorum curam habeat, ipsisque prouideat? Nonne sponte suscepta & voto firmata paupertas? Hæc nos reficit atque sustentat, & quocumque ingrediamur, non importunis vocibus & superbia, sed Dei instinctibus clamat, vt cultoribus suis necessaria præbeantur. Hæc nos fouet & ornat, ac insignia seruorum Dei, vestimenta scilicet Deo dicata, & fidelibus grata, ministrat. Hæc nobis domos amplas & spaciosas præparat, & vbique terrarum tamquam ciues nobilissimos satis commodo hospitio excipit, & hinc emigrantes sedibus cœlestibus infert. Paupertate ditescimus, & quo verius sæculi facultates contemnimus, eo ditiores & abundantiores à sæcularibus æstimamur. Paupertate protegimur, nemóque est, qui à nobis per iniuriam auferat, quod libenter abiecimus, & ab habitaculis nostris explosimus. Paupertate, more nobilium summo regi Deo magna obsequia præstamus, quia ei non tantùm quod possidebamus, sed quidquid mundus habet, offerimus. Sacrificiorum nobilissimum est holocaustum, quo totum animal in diuinum honorem incenditur, & abdicatione omnium rerum quasi totus iustus domino consecratur. Si pro Christo, quia persecutor non instat, minimè sanguinem fundit, at facultates, quibus sanguis ipse augetur, & quæ non minùs quàm sanguis solét diligi, in vsum pauperum confert. Pauper liber est, quia diuitiarum compedes, & vincula fregit; tranquillus est, quia sollicitudinum & perturbationum materiam deposuit; ingenuus & nobilis est, quia se Deo familiaritate, & Christo filio eius ac sanctis omnibus se imitatione coniunxit.

Ascendamus ergo gradus huius scalæ cœlestis, per quam Angeli ad nos iuuandos descendunt, & angeli, id est, viri spirituales, atque perfecti in cœlum ascendunt. Ne nos perterrefaciāt angustiæ eius, quia licèt primo aspectu arcta & angusta videatur, tamen post paululum magnam latitudinē habet, & in spacia amplissima & latissima desinit. Terret nos terrena deserere? Animet nos cœlestia conquirere. Retrahit nos nuditatem sentire? impellat diuinam protectionem & amabilissimam patris nostri, qui in cœlis est, prouidentiam experiri. Auocat mundo mori? instiget, Deo sine sollicitudine viuere, & regnum cœleste, quod opum dimissione mereamur, comparare. Qui nondum ausus est sua vota relinquere, & possidēdi libertatem abiicere, audeat, quia illud facinus aggreditur sanè egregiū, & æterna memoria dignū, ad quod Deum ipsum habet adiutorem. Qui opus hoc fecit, & voto se paupertatis obstrinxit, sciat se verbis oris sui ligatum esse, verba sua impleat, & nihil proprium possidens, & promissis stans, se virum fidelem & strenuum ostendat. Superflua alacriter resecet, quoniam noxios & pestilentes humores ægritudinem animæ afferentes excludet. Necessariis immoderatè non hæreat. ne qui cor Deo mundum & intaminatum seruare debet, sordibus illud affectionum terrenarum inficiat. Discat, indigentiam, & penuriam rerum corruptibilium sustinere, vt è thesauro miserationis diuinæ abundantiam supernarum consolationum depromat. Si corpore infirmo, & imbecilli necessaria defuerint, pró certo sciat, diuinam benignitatem non defuturam, quæ rebus communibus pretiosiora suppleat, & sine magnis sumptibus à paupere postulatis, si opus fuerit, sanitatem salutémque restituat. Ac tandem se quantum potuerit terrenis exuat, vt Deus illum tranquillitate vestiat, & sanctitatis muneribus induat. Qui huiusmodi fuerit, non dubitet mercedem paratā esse operi suo. Nam pro quatuor obolis peritutis, non alios similes cum vsura illicitè acceptos, sed thesaurum incōparabilem in cœlo percipiet; quo ita auctum ac multiplicatum se sentiet. vt nec stillā huius thesauri pro toto mūdo perdidisse voluisset. Pro nonnulla indignitate, quæ in oculis insipientium, paupertatem comitatur, iudiciariam potestatem, & sedem cum Christo æterno iudice ad mūdum iudicandum obtinebit. Ibíque stulti euidenter aspicient quanta sit dignitas paupertatis, quam Deus facit semen tantæ potestatis, & gloriæ. Tandem ea quæ pro Domini amore deseruit, centuplicata illi restituentur, & nihil inueniet à se relictum, quod non à curis & molestiis liberum, & in immensum multiplicatum reperiat: nam omnia creata illi ad bonum seruient, & in illa vita cœlesti, quam nulla mors obnubilat, in æternum gaudebit.

Eia igitur sacri status ac religiosi professor, castissimam paupertatem in spōsam assume, cuius gratia claritatem habebis ad turbas, & inter nobiles, id est, inter spirituales viros, non in infimo loco sedebis. Dilige illā, quæ multorum ac magnorum bonorum origo est, ex qua incorruptus manens pulcherrimos liberos sanctorum operum procreabis, ex quorum educatione nullam molestiam, sed molestiarū lenamen accipies. Hæc est, vt Nazianzenus ait, virtutum omnium commodatissimum instrumentum, quam

cum

rum temporalium necessariarum interrogat. Si at ille videns patientiam tuam, considerãs fiduciam tuam, & metiens, ne necessitate opprimaris, vires tuas. Si in necessitate positus sustinueris, si sponsam, nempe paupertatem, quam fuisti amplexus, amaueris; ipse necessaria suppeditabit, aut sine necessarijs cùm potens sit, sustentabit, & tranquillitatem, beatitudinis portionem, impertiet. Beatus enim appellatus est. [qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris,] qui nimirum nec immoderato affectu terrena nomine auri significata sectatur, nec thesauris, aut rebus huius sæculi, sed Deo sibi prouidenti, & sui curam gerenti, innititur. *Eccl. 31. 8.*

Quid nam aues? nonne Christum sequi? Nonne expeditus, & alacer ad perfectionem tuam assequẽdam, & animas, aut exemplo, aut etiam ministerio saluandas, existere? Sed Christus Dominus pauperes ad suam sequelam eligit, diuites verò, & rebus terrenis adhærentes, dimittit. Quo tempore ipse mortalis inter mortales morabatur, multi erant reges in sæculo, multi principes, multi diuites, quos posset ad se vocare, & ad virtutum obseruationem, & ministeria animarum assumere. At reiectis illis pauperes inuitauit, egenos vocauit, & in suam societatem asciuit. Hi audierunt ab ipso: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.] Audierunt, & obaudierunt, & quia nullis tenebantur vinculis diuitiarum, pro ministerio sibi commisso vsq; ad sanguinem decertarunt. Quàm sit enim, inquit Petrus Chrysologus, virtutibus cognata paupertas, & terrena & cœlestis comprobat disciplina. Athleta ad luctam nudus incedit, confligit & cum fluctibus nauta nudus. Miles in acie nonnisi expeditus astat, & qui tendit ad ad Philosophiam, totum quod in rebus est, antè cõtemnit. Est ergo virtutibus cognata paupertas, &, si paupertas virtutum parens, & socia sic habetur, sapere conuenit: quare ad virtutis officium pauperes Deus sic elegit. Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes germanitas combinata, imo paupertas geminata in Apostolorum principes eliguntur. Erant censu pauperes, sed innocentia locupletes, arte viles, sed vitæ merito pretiosi. Captores piscium, sed piscatores hominum iam decreti. Hæc ille.] Videte vocationem vestram fratres, ait Paulus, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret.] Equidem puto, quia cõcupiscis esse ex his electis Dei. Linque ergo sapientiam sæculi, quæ solùm sapit terrena quærere, & cœlestibus anteponere. Desere potentiam mundi, quam opes temporales fulciunt, & protegunt. Abijce nobilitatem carnis, quæ sæpe ex diuitijs initium assumpsit. Esto ex pauperibus, quos mundus ignobiles & contemptibiles putat, vt Deus ea, quæ sũt in te vilia destruat, & ad perfectionem, & ex illa ad quandam magnam gloriam promoueat. Munus tuum est ascendere in illam cœlestem patriam, ad quam clausus satis & difficilis patet ascensus; abijce onera, vt sublatis impedimentis possis ascendere. Egregiè nãque ait Beatus Isaac Abbas: Et nos quoque ascendimus Hierosolymam. Ideo enim in monasterium descendimus, vt Hierusalem ascendamus. Sic nempe, sic alites vt in aëra se suspendant, profundiùs omni corpore solo vbi resident, se imprimunt. Hominum quoque, & ferarum eadem est ars naturæ, siue natura artis, aut potiùs ars naturalis, vt in sublime salire cupientes, humilibus terræ, quasi toto corpore insidentes, incuruentur. Arduum est quò ascendere molimur, arctum quò attentamus penetrare: ideo expeditos nos esse conuenit, & subtiles. In altum enim tepere onustum, & per angusta loca, inflatum introire difficile. Non inflare hominem diuitias, nec onerare curas, nec crapulam grauare, diuini est miraculi, non humanæ virtutis. Sic ille.] Vult itaque Deus, nos via regia ad perfectionem ducere, & vt per semitas patrum nostrorum ad sanctitatem & virtutum culmina properemus. Via autem regia religiosis monstrata, & semita perfectionis nostrorum patrum pedibus trita, sancta & veneranda paupertas est. Hanc ingrediamur, & nec ad dexteram prosperitatum humanarum, nec ad sinistram pusillanimitatis, & diffidentiæ in indigentiis deflectamus, vt in illa cœlesti Hierosolyma, quam nullus hostis vastare potest, in æternum triumphemus. Amen.

Matt. 4. 19. — *Chrysol.* — *1. Cor. 1. 26.* — *Isaac hom. 2.*

ORATIO,

AD POSTVLANDAM PAVPERTATEM.

LARGISSIME & ditißime deus, qui diuitias & bona temporalia sæculi hominibus concesßisti, non solùm vt illis ad vitam hanc mortalem tuendam vterentur: Sed multo magis vt ex his bonis propter nomen tuum pauperibus dispensatis, amicos facerent, qui eos in tabernacula æterna reciperent, & vt omnimoda abiectione ipsorum, qui ad hoc vocati sunt, tibi soli confiderent, & ad perfectionem se disponerent, & tandem ad æternam patriam euolarent: Da nobis, quæsumus, famulis tuis, à te hac præstantißima vocatione dignatis, paupertatis spiritum, quo omnia terrena affectu & opere deserentes, vocationi tuæ non reluctemur, & nudi Iesum Christum filium tuũ pro nobis nudũ, & in cruce pendentem, sequamur. Fac Domine, si nondum hoc iter perfectionis cœpimus, vt ad eius exordia capessenda, & ad votum paupertatis emittendum animosiores simus. Si autem iam cœpimus, concede, obsecro, vt votum à nobis emissum fideliter impleamus; vt ab vsu rerũ superflua resecemus, vt necessaria moderatè & sine nimio affectu sumamus, vt indigentiam sanctæ paupertatis comitem, siue sani, siue infirmi, gratanter sustinere sciamus, & vt à rebus terrenis, & amore ipsarũ quantũ hæc mortalitas tulerit, elõgemur: Esto tu, Domine Deus, thesaurus noster in terra & in cœlo: esto centuplũ nostrũ in hoc sæculo, & in futuro: esto dignitas, & altitudo nostra sublimissima, qua cumulatè mẽti nostræ fiat satis, & quidquid extra te est, aut si prosit ad ascẽdendũ ad te, pro amore tuo sumat: aut si obsit, capta vinculis eiusdẽ amoris irrideat. Amen.

PARS SECVNDA

De Castitate.

CASTITATIS virtus longè est paupertate præstantior, cùm & Deo nobilius sacrificium offerat, & appetitum vehementiorem cohibeat. Paupertas consecrat Deo bona temporalia, & sæculi facultates, quæ extra hominem manent, & sine illis viuere potest, & sæpe viuit quietiùs atq; tranquilliùs. Castitas verò immolat Deo corpus, partem vtique ipsius hominis post animam summè dilectam, cuius gratia, & ad cuius obsequium bona temporalia quæruntur: Ideóque Job examini fidelitatis erga Deum, & virtutis expositus, primò facultatibus, & filiis nudatus est, deinde graui vlcere in carne percussus, vt à minori & faciliori tribulatione examen inciperet, & in maiorem & toleratu difficiliorem consummaret. Est etiam appetitus diuitiarum, quem paupertas moderatur, infirmior, quo illa concupiscimus, quæ extra naturam nostram esse noscuntur. Optimáq; id Joannes Cassianus oratione confirmat. [Cassian. col.5.c.8.] *Quòd autem, inquit, extra naturam sit Philargyria, hinc liquidò peruidetur, quia nec originale probatur in nobis habere principium, nec de materia concipitur, quæ pertingit ad animæ, vel carnis participationem, vitæque substantiam: Nihil enim ad vsum, vel necessitatem naturæ communis præter escam quotidianam, ac potum, certum est peruenire, reliqua verò vniuersa materia quantolibet studio, atque amore seruentur, aliena tamen ab humana indigentia, etiam vsu vitæ ipsius approbantur, ideóq; hoc velut extra naturam existens nonnisi tepidos, ac malè fundatos monachos pulsat:] Appetitus autem venereorum, cui Castitas obsistit, est multo potentior, quia ad carnis delectamenta naturaliter inclinamur. Quare & idem Cassianus ait:* [Idem sup. 14.] *Gastrimargia & fornicatio, cùm naturaliter nobis insint (nam nonnumquam etiam sine vllo animæ incitamento, solius instigatione ac pruritu carnis oriuntur) materia tamen vt consummentur, egent extrinsecus, & ita in effectū corporali actione perueniunt.] Ea autem virtus, quæ circa nobiliorem materiam versatur, & affectui potentiori reluctatur, ab omnibus iudicatur perfectior. Meritò ergo paupertatis tractatione præmissa ad Castitatis naturam, & gradus secundo loco exponendos accingimur, vt scilicet per abdicationem facultatum ad oblationem mundæ carnis, & per hanc ad sacrificium mentis præcipuum, quod obedientia perficitur, veniamus. Tu Domine amator puritatis stylum nostrum moderare, vt hanc mundiciam, quam à nobis exquiris, sermone & opere nitamur amplecti.*

De Natura religiosæ Castitatis.

CAPVT I.

AB ipsa natura Castitatis enucleanda, inchoandum nobis est, vt eius eximia pulchritudo statim ipso initio ob oculos posita sui amorem & desiderium exuscitet. Hanc luculentissimis verbis Ioannes Climacus in hūc modum expressit. Castitas est incorporeæ naturæ familiaritas. Castitas est Christi iucūdum diuersorium, terrestrísque clypeus cordis. Castitas excessiua naturæ abnegatio, [Clima. gra.15.] corporisq; mortalis, atq; corruptibilis reuera ad incorpoream spiritualémq; substantiam contentio. Castus ille est, qui amore amorē exclusit, ignemque igne spiritus extinxit. Hæc ille.] Sed Beatus Ephræm Syrus sic multo vberiùs, & luculentiùs. O castitas, cui abominationi sunt delitiæ, venustas corporis, & ornatus vestium. [Ephraem. 16.2.] O castitas, dapibus atque epulis, ebrietatíq; inimica. O castitas oculorum frænum, quæ è tenebris ad lucē totum corpus transfers. O castitas, quæ carnem castigas, & in seruitutem redigis, ac cœlestia velocissimè penetras. O castitas mater dilectionis & Angelicæ vitæ ratio. O castitas, quæ mundo es corde, ac dulci gutture, hilaríq; adspectu.

A O castitas, quæ homines Angelis similes reddis. O castitas, quæ Dei amicum ita exaltasti in patria externa, vt & eos, qui emerant ipsum, redimeret. O castitas donum Dei, benignitatis, disciplinæ, cognitionis, atq; scientiæ plena. O castitas portus trāquillus in summa pace ac securitate constitutus. O castitas, cœlestis prudentia, & sancta prædicatio. O castitas, quæ eor possidentis te lætificas, & animas ad cœlestia alias adiungis! O castitas, quæ spiritale gaudium paris, & mœrorem aufers. O castitas, quæ malū odio habes, & bono adhæres. O castitas, quæ passiones minuis, & animum à perturbationibus liberas.

B O castitas, quæ iustos illuminas, & diabolo tenebras offundis, celeríq; cursu ad brauium supernæ vocationis, in Christo contēdis. O castitas, quæ pigritiā depellis, & patientiam affers. O castitas onus leue, quod in aquis non submergitur, æternæq; diuitiæ in anima hominis Christum amantis, recondiitæ, quas qui possederit, in tempore necessitatis inueniet. O castitas pulchra possessio, quæ à feris nun vastatur, & ab igne non comburitur. O castitas, quæ in manibus haud pœnitendas contines diuitias, desidiamque fugas. O castitas currus spiritalis

A poſſeſſorem ſuum in ſublime euehens! O caſtitas, quæ in manſuetorum, & humilium animis habitas hominéſque diuinos efficis! O caſtitas, quæ roſæ inſtar, in medio animæ, & corporis, flores, vniuerſámque domum odoris fragrantia reples! O caſtitas præcurſor, atque cohabitator Spiritus ſancti! O caſtitas, quæ Deum placas, eiúſque promiſſa perficis, & apud quoſcumque homines gratiam inuenis! Hanc Sancti cuncti amarunt. Hanc ſanctus Ioannes Euangeliſta amplexus eſt, amplectendóque ſuper pectus Domini gloriæ recumbere meruit. O caſtitas, quæ non à virginibus ſolùm, ſed & ab his, qui ad pœnitentiam conuerſi ſunt, poſſideris, atque excoleris! Hactenus Beatus hic Pater.]

Vniuerſa hæc, & multa alia bona, reperiuntur
B in caſtitate, cuius tamen naturam, vt ad religioſos pertinet, nunc ſuccinctè & breuiter exponamus. Caſtitas religioſa eſt virtus illa, qua promptè & delectabiliter non ſolùm corpore, ſed multò magis mente, carnis voluptatibus penitus abſtinemus; & vt mens noſtra liberiùs Deo vacare poſſit, hoc propoſitum perpetuo voto firmamus. Triplicem namque Caſtitatem agnouit omnis antiquitas, vnam coniugalem, vidualem alteram, ac tertiam virginalem. Coniugalis eſt, quæ licito vſu coniugij retento, omnes illicitas & vetitas voluptates reiicit, atque contemnit. Vidualis eſt, quæ poſt expertas coniugij delicias rebus Venereis perpetuò abſtinet; ad quam reducitur illorum caſtitas, qui poſtquam animæ & corporis integritatem illicitè perdi-
C derunt, de cætero ad Dominum ex toto corde conuerſi carnis ſpurcitias refutarunt. Virginalis eſt, quæ numquam nec licitè, nec illicitè Venereas voluptates experta, corpus, & mentem pura illibatáque conſeruat. De hac triplici caſtitate multa inueniuntur apud Patres: nos vnam, aut alteram eorum ſententiam referemus.

Martial. epiſt. ad Toloſa. c. 9.

Beatus Martialis in quadam epiſtola tertiam caſtitatem ſecundæ, ac ſecundam primæ, anteponit. Ita enim ait: Nec ideo tamen prohibemus nubere legitimo connubio, cùm & hoc coniugium honeſtum conceſſum ſit, & conſtitutum à Deo ab initio mundi, in multiplicationem generis humani. Vltra hunc autem gradum homini licitè conceſſum, viduitatem in præmio maiori conſtituit. Sed & tertium excellentem gradum ho-
D neſtatis in virginitate demonſtrauit, nubis perfectum, & per omnia ſimilem Angelicæ dignitati. Ad quem inuitauit nos dicens:

Matth. 11.12.

Non omnes capiunt verbum hoc, ſed qui poteſt capere, capiat.]

Iſidor. Peluſ. epiſt. 391.

Iſidorus Peluſiota virginitatem ſoli, viduitatem lunæ, coniugium ſtellis comparat, his verbis. Soli, eos qui virginitatem amplexi ſunt; lunæ autem, eos qui continentiam; ac denique ſtellis eos, qui honorabile coniugium amplexi ſunt atque conſeruatunt, comparare licet, maximè cùm diuinus Paulus calculum ſuum addat, ac dicat:

1. Cor. 15 41.

Alia gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia ſtellarum gloria.]

Aug. de virgin. c. 44. Beda ibid.

Auguſtinus, Beda, & alij triplicem hanc Caſtitatem triplici fructu terræ bonæ ſignificatam volunt. Dictum enim eſt à Domino in parabola ſeminantis.

Matth. 13.8.

E Alia, ſcilicet grana, aut ſemina, ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.] Fructus trigeſimus, eſt caſtitas coniugalis mandata ſeruans, & quicquid ſibi conceditur, non reiiciens. Fructus ſexageſimus, eſt caſtitas vidualis præcepta ſupergrediens, & à licito coniugio abſtinens. Fructus centeſimus, eſt caſtitas virginalis numquam carni nec licitas habenas laxans, & munditiæ plenitudinem poſſidens. Harum trium caſtitatum

A prima ad ſtatum religioſum non ſpectat, de eaque nihil dicimus: ſecunda verò, & tertia noſtro ſtatu comprehenditur. Nam in eo, quidam poſt amiſſam corporis integritatem, pudicitiam ſeruant. Alij verò multò fœliciores numquam amiſſo pudore, nec integritatis flore violato diuinis obſequiis ſe mancipant. Quia tamen huius duplicis caſtitatis iidem ſunt gradus, eadémque inſtrumenta, ſub vno nomine, & eodem diſputationis tenore de vtraque loquendum nobis eſt, exponendúmque modò, quibus hæc caſtitas conſtare debeat, vt caſtitas religioſa ac noſtri ſtatus propria dici poſſit.

Caſtitas hæc ab eo tempore, quo quis eius cultor efficitur, perpetuam carnis puritatem requirit, eamque ab omni impura voluptate liberam, inuiola-
B támque cuſtodit. Quæ cùm iam remedium coniugale non quærat, vocatur ſanctitas, ſiue ſanctimonia, vt notauit Guillielmus Pariſienſis:

Guilh. li. de vir. c. 15.

nam totum hominem Deo conſecrat, & à cura corporis auulſum rebus cœleſtibus dedicat. Iſtúdque nomen non ſemel illi indidit Paulus. Nam quodam loco ait:

1. Theſſ 4 3.

Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.] Exponit autem ſtatim quæ ſit iſta ſanctificatio: [vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrûm vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderij.] Et poſt pauca:

n. 7.

Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem. Et ad Hebræos ſcribens ait:

Hebr. 12 14.

Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniá, ſine qua nemo videbit Deum. Quo loco Paulum ſanctimoniæ nomine Caſtitatem
C intellexiſſe colligit Caſſianus ex verbis ſequentibus:

Caſſi. lib. 6 c. 16. Hebr. 12. 16.

Ne quis fornicator, aut prophanus, vt Eſau.] Docet quoque manifeſtè Chryſoſtomus:

Chryſoſt. hom. 36. ad Hebr.

Quid dicit ſanctificationem? Pudicitiam, atque temperantiam coniugalem, ſiue qui expers eſt coniugij caſtus maneat, vel vxorem ducat, ſiue in coniugio conſtitutus non fornicetur, ſed vtatur propria coniuge temperáter, etenim etiam hoc ſanctificatio eſt. Eſt ergo caſtitas corporis ſanctitas, atque mundicia, quoniam ipſum à corruptione ſeruat, & decore integritatis exornat. Meritóque margarita ſignatur, quia ſicut hæc tota pulchra & munda eſt, & lucis capax, ita Caſtitas corpus pulchrum ac mundum reddit, & hominem caſtum lucis diuinæ accipiendæ capacem efficit. Quæ profectò nec canibus danda eſt, nec ante porcos
D mittenda, quia impuris & ſceleſtis hominibus non ſunt eius arcana declaranda. Si enim ea audierint, & iuxta experientiam ſuam, ac iuxta corruptionem carnis ſuæ de illis iudicauerint, conculcabunt ea pedibus ſuis, & conuerſi dirumpent nos. Putabuntque nos impoſſibilia docere, & ad ea, quæ numquam in viris ſanctis vidimus, homines incitare.

Sed non in ſola carnis puritate ſe continet Caſtitas, immo multò magis mentis mundiciam ab omni laſciua cogitatione & impuro deſiderio requirit. Nec caſtus eſſet, qui corporis integritate ſeruata, mentem impuris deſideriis aut cogitationibus inquinaret. Vnde Paulus virginem definiens, ait, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu. Et Chryſoſtomus.

Chryſoſt. hom in id Ecce vir vinea. 10. r.

E Nec enim ſola Caſtitas corporis ſufficit ad integritatem cordis. Conſiderate inſulſas quinque virgines. Virgines enim erant, ſed caſtum cor non habebant. Et Baſilius.

Baſ. li. de virginit.

Hæc autem profectò non à corporibus ad animas manat, ſed cùm incorporalis animæ propria & præcipua ſit, eius pretioſiſſima integritate corpora quoque incorrupta ſeruantur. Et Gilibertus.

Gilb. in Cãt. ſer. 8.

Non enim ſola carnis continentia Caſtitas cenſetur, cordis multò magis eſt æſtimanda puritas. Et tandem Caſſianus.

Caſſi. lib. 6. c. 9.

Itaque omni cuſtodia cordis noſtri

sunt latebræ primitus expiandæ. Quod enim illi (id est, agonothetæ) in corporis puritate assequi cupiunt, nos debemus etiam in arcanis conscientiæ possidere, in qua Dominus arbiter atque agonotheta, residens, pugnam cursus & certaminis nostri iugiter spectat, vt ea, quæ in propatulo horremus admittere, ne intrinsecùs quidem coalescere incauta cogitatione patiamur; & in quibus humana cognitione confundimur, ne occulta quidem conniuentia polluamur. Quæ licèt possit hominum præterire notitiam, sanctorum tamen Angelorum, ipsiúsque omnipotentis Dei scientiam, quam nulla subterfugiunt secreta, latere non poterit. Sic illi.] Castitas igitur priùs animam afficit, & mundiciæ amore componit, deinde ex illa in corpus carnémque descendit. Et sicut dux solertissimus vrbem aliquam expugnaturus primò capiendæ arcis solicitatur cura, in qua aduersarius fortissimis militibus cinctus residet; sciens quia eo victo, facillimum erit domos ciuium particularium expugnare: Ita Castitas regina sapientissima, arcem hominis scilicet mentem, sibi subiicere, & ab omni impuritatis amore mundare contendit, quia in suum dominium redacta, laboriosum illi non erit, corpus in officio continere. Mens est domina, caro ancilla, & si domina reginæ Castitati seruierit, ancilla illi assidens, etiam Castitati seruiet, & aduersùs præcepta eius nequaquam præualebit. Fortassis donec omnino dometur, obmurmurabit, & de fuga cogitabit, & illicitis motibus aduersùs præcepta Castitatis insurget. At anima Castitatis amore capta, carnem frænabit, eius motus comprimet, & paulatim ad Obedientiam & pacem adducet. E contrà verò, si caro fuerit doloribus & morbis emortua, & penè molestia imbecillitatis extincta, dum anima casta non est, & proposito puritatis ornata, nihil homo in hoc negotio sibi promittat. Nam cùm minùs cogitauerit, equus carnis indomitus vires assumens, illum in præceps aget; & vltra rectæ rationis limites inuerecundè prosiliet.

Hinc autem aliud ad substantiam Castitatis necessarium colligitur, vt scilicet non violenter, non coactè, sed spontaneè, & libenter hominem ab illicita voluptate temperare suadeat. Hoc est enim continentiæ (quæ quoddam est puritatis exordium) & Castitatis discrimen, quòd illa, authore Thoma Aquinate, in rationali appetitu siue in voluntate est, sensitiuum appetitum comprimente, Castitatis legibus reluctantem. Castitas verò non solam voluntatem afficit, sed & appetitum subiicit, vt libenter mundiciæ subiaceat, & luculentas delicias derelinquat. Ideo Augustinus pudicitiam corpori, Castitatem voluntati adaptat, quasi Castitas voluntate, immo & voluptate suscepta sit ab homine. Eius verba sunt. Ista sunt, quæ sanctitatis causa seruanda sunt: Pudicitia corporis, Castitas, & Veritas doctrinæ. Pudicitiam corporis non consentiente ac permittente anima, nemo violat. Animi Castitas est in bona voluntate, & syncera dilectione, quæ non corrumpitur, nisi cùm amamus, atque appetimus, quod non amandum, neque appetendum esse veritas docet. Et Hieronymus sic Dominum loquẽtem inducit. Alios eunuchos natura facit, alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas: libenter illos in meos sinus recipio, qui se castrauerunt, propter regnum cœlorum, & ob mei cultum noluerunt esse, quod nati sunt. Ac tandem Basilius pulchre ait, hoc idem astruens. Castum autem dicimus non eum, cuius iam libidinis pleni appetitus, à senectute, aut morbo, aut aliô quouis casu exaruerunt, languidique facti sunt. Nam talis praui-

D. Thom. 2.2.q.155 ar.1. corpore.

August. libr. de mendacio. c. 19.

Hiero. li. 1. con. Iouinian. c. 7

Basilius orat. 8. de temp.

tate non caret, sed operationes eius præpediuntur imbecillitate instrumentorum. At temperantia est quædam vera scientifica potentia perprofundè in anima impressa, & quæ vestigia inhærentia turpium appetituum penitus extinguit, ac delet. Neque eos ob Castitatem in cœlum ferre debemus, quorum membra execta sunt: nam neque equos ideo extollimus, quòd cornu non petant; sed quòd calce non feriant: boues verò si cornibus non petierint, mansuetudinis ergo charos habemus. Non enim quisquam ob id, quod efficere non valet, sed cùm possit, nec abutitur tamen potentia ad iniustitiam perpetrandam, suspicitur, atque admirationi est. Nam temperantia, quæ est in senecta, non est temperantia, verùm libidinis cuiusdam ac incontinentiæ quædam imbecillitas. Mortuus non coronatur, nemo iustus ideo quòd malum perpetrare nequeat.] Castitas itaque non coacta, sed voluntaria est, non tristis ab iis qui illam possident, sed hilaris inuenitur: non semper in certamine, & lucta, sed sæpe in pace & tranquillitate est, quia domito corpore, & appetitu compresso, homo castus delicias carnis horret, spiritu verò delectationes concupiscit. Id gratia, media assuetudine, facit, vt multò iucondiùs & lætiùs vir iustus vitam in corporis castigatione & deliciarum abiectione transigat, quàm intemperans inter delicias, & luxus insumat. Et virtus hæc, sicut & reliquæ, hoc bonum habet, vt difficultatem continendi superet, & spurcas voluptates pro purioribus, quæ sunt in Castitate, commutet.

Ex hac autem voluntate, qua quis sponte Castitatem colit, & ex iucunditate, quam in illa reperit, oritur, vt mundiciam corporis, & animæ perpetuo voto confirmet. Nam qui virginem pulchram aspexit, & in eius amore exarsit, & consortium appetiuit, non cessat quousque illam ducat vxorem, & perpetuo vinculo sibi matrimonij coniungat. Sic pulchritudinem ac decorem Castitatis aspiciens, eius amore superatus solet ad tantæ reginæ coniugium aspirare. Votum autem est quasi quoddam hominis Castitatísque coniugium, quo in perpetuum copulantur, & eam vitæ rationem ineunt, qua crimen erit homini non solùm si vagum fœminæ concubitum diligat, verùm & si licitas nuptias (quæ emisso voto in religione approbata, nec licitæ, nec validæ erunt) amare præsumat. Hoc autem votum, quo Castitatis propositum stabilitur, atque firmatur, omnino est ad Castitatem status religiosi necessarium: quia cùm hic status, iuxta nomen suum, stabilitatem ac firmitatem habeat, consequens est, vt partes eius etiam sint stabiles & firmæ, quæ minimè à leuitate humana dependeant. Harum autem vna pars est Castitas omnino necessaria (vt statim dicemus) vt mens ex toto diuinis obsequiis mancipetur. Quare non debuit mutabilitati & leuitati humanæ voluntatis relinqui, sed perpetuo voto stabiliri. Et de hac Clemens Alexandrinus videtur locutus, cùm ait: Est continentia corporis despicientia conuenienter pactis conuentis cum Deo initis.] Fuitque cum aliis duobus votis in Nazaræorum consecratione signata, vt Gregorius ait, qui voto se ligabant, quemadmodum ex verbis Numerorum colligitur: Vir siue mulier cùm fecerint votum, vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare, & cætera.] Nostra ergo Castitas non solùm virtutem Castitatis, ac perfectionem eius continet, verùm & votum, quo in puritate mentis & corporis firmemur, comprehendit. Et ob id (quod etiam in Paupertate fecimus,

Clemens li. 3. Stromat.

Greg. 2. mor. c. 27 Nu. 6. 2.

& in

& in Obedientia faciemus) impletionem voti vnum gradum eius constituimus.

Suscipitur tandem à nobis Castitas, & voto stabilitur, vt liberiùs intellectu & affectu Deo adhæreré, & diuinis vacare possimus. Nam cùm status hic noster sit tendentium ad perfectionem, & diuinam familiaritatem suspirantium, propter hunc finē nobis incumbit à venereis abstinere, quibus vehementissimè possemus à Diuinis auocari. Huncque esse Castitatis finem docuit Rabbanus sic scribens: Bonæ sunt nuptiæ, sed causa filiorum, non concupiscentiæ fornicationis obtentu: Melior est continentia, sed sibi non sufficit ad beatitudinem, si pro solo amore pudicitiæ retinetur: sed si eum hoc affectu causa vacandi Domino eligitur, alioquin diuortium magis coniugij esse videbitur, quàm castitas. Idem eisdem verbis ait Gennadius Massiliensis Episcopus: Et Clemens Alexandrinus, dicens. Quare nec Castitas est bonum, & ex virtute, nisi fiat propter dilectionem in Deum. Quod adeo verum est, vt Ethnici scriptores hunc esse castitatis finem agnouerint. Nam & Nanmachius vetustus poëta Græcus id subiectis carminibus Latinè redditis cecinit.

Rabban. lib. 4. de vniuers. c. 10.

Gennad. li. de Ecclesi. dog. c. 66.

Clemens 3 Stroma.

Pulchrum sanè est, corpus castum habere, intactúmque manere
Virginem, & puris semper cogitationibus delectari,
Nec onus circa laboriosa illa gestantem,
Neque dolores trementem suspiriosos Lucinæ,
Sed permanere quasi reginam, imbecillisimiq; mulierum
Oculum animæ splendidum ad eam vitam erigendo,
In qua gloriosa veraq; sunt nuptiæ, vbi commixta
Diuinus verbu lumine plenas meditationes parit.

Non ergo nuptiis abstinemus, quasi eas malas, aut minùs licitas dicamus, sed vt meliori & perfectiori statu nos Domino consecremus. Quis enim neget bonorum esse discrimina, & quoddam esse simplex bonum, quoddam melius, quoddam optimum, atque perfectum? Coniugium ergo bonum est, dicente Domino. Crescite, & multiplicamini, & replete terram.] Castitas melior est, quia non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est ad maiora consurgere. Virginitas verò optima est, cùm Angelorum puritatem æmuletur, qui vxores non ducunt, & vita cœlestis eius beneficio ad luteas domos, & carnem corruptibilem transfertur. Hæc duplex Castitas voto stabilita, & propter diuinorum contemplationem & Dei cultum, assumpta, argumentum est huius tractationis. Quarum qui illam habent, io seipsos seueriores; qui verò hanc possident, humiliores esse debent, vt in illis sancta seueritas admissas antea delicias corrigat, & in his cauta humilitas mentem acceptę gratiæ admoneat, nec aduersùs eos, qui aliquando ceciderunt, aut statum minùs perfectum habuerunt, se erigat.

Gen. 1. 28

Quàm necessaria sit viro religioso Castitas.

CAPVT II.

ASTSTATIS virtutem religiosis esse maximè necessariam, cōfirmatione non indiget: quia tanta est vilitas animę carnalibus voluptatibus deditæ, vt vix queat sub habitu religioso cōsiderari. Hanc domestici, & externi, si aliquid vel tantillum impudicitiæ in ea oleant, contemptui habent, & non aliter quàm pestem, & exitium religiosæ vitæ, omnes prudentes exhorrent. Nec potest cœnobium, cui talis pestis inhæserit, ab ingenti infamia & ignominia liberari. Si enim aliquis in domo religiosa inueniatur minùs paupertatem amans, & nonnulla superflua in vsum proprium admittens, aut minus obedientiæ tenax, & in rebus parui momenti, aut suam voluntatem faciens, aut suo iudicio nimiùm fidens, nescio quomodo dissimulamus, & defectus eius excusatiune contegimus. At si in eo minùs castitatis, aut pudicitiæ deprehendatur, illum vomerèi vehementer auersamur, & horremus. Non quidem ex superbia Pharisaica, vt ille impurus, & elatus Pharisæus Magdalenā ad pedes Domini procumbentem irridens; sed ex zelo status religiosi, quem sciamus funditus euertendum, si sinat se hac vilissima & spurcissima colluuione fœdari. Ille mulierem pœnitentem, culpas suas lacrymis diluentem, & coram misericordissimo Domino veniam postulantem, & numquam ad vomitum reuersuram, spreuit, quod summæ nequitiæ & incredibilis superbiæ, & cæcitatis est, quasi ipse esset impeccabilis, & non posset à carne sua vinci, & à concupiscentia medullitus latitante prosterni. Meritò tantam Pharisæi superbiam detestatus est Augustinus. Ad illius pedes, inquit, si talis mulier accessisset, dicturus erat, quod Isaias de talibus dicit: Recede à me, noli me tangere, quoniam mundus sum.] At nos si quem religiosum inuenitemos, (quod Deus auertat) huic infami peccato subiectū, imitatores Domini facti, & propriæ imbecillitatis & proclinitatis ad malum admoniti, pœnitentem blandè suscipieremus, & illi, ac nobis in illo, cui ex nobis ipsis similes sumus, condoleremus, & à cœno extrahere niteremur, ne infixus in limo periret. Sed illum dicimus omnes horrere, & detestari, qui in misera impudicitiæ seruitute perdurat, & non pœnitentiam, & emendationem vitæ, sed suorum flagitiorum absconsionem meditatur, & statum sanctissimum, quem professus est, si non intentione, at opere ipso maculare, & sempiterna infamia aspergere nititur. Omnes enim religiosæ familiæ huic oneri sunt ex ignorantia sæcularium obnoxiæ, vt peccatum vnius quodammodo reliquis tribuatur. Et licèt insignis cæcitas sit, & stultitia, cunctorum vitam vnius infirmitate metiri, tamen iure optimo illius consortium formidamus, cuius causa saltem apud imperitum vulgus tam infamis peccati, & sanctitati nostri status contrarij, opinionem licèt falsam, & nullo solido fundamento subnixam, incurrimus.

Aug. homiliar. hom. 23. c. 2.

Isaia 52.

Dicendum est igitur, quas ob causas pulcherrima Castitatis virtus sit statui religioso maximè necessaria. quarum præcipuam Thomas Aquinas ex huiusmodi status fine petiuit. Nam scopus religiosæ vitæ est, ex toto in Deum, affectu & intellectu tendere, & ad perfectionem charitatis anhelare. Debet ergo vita hæc, omnia illa constanter abiicere, quæ sunt ex diametro huic scopo contraria. Nihil est autem, quàm luxuria & impudicitia, aut etiam licita carnalis voluptas à coniugio honestata, sanctitati & diuinæ familiaritati magis aduersum. Nam hæc vehementissima delectatio mentem à cœlo elongat, & terrenis inuoluit, & cura rei familiaris, sine qua vxor, & filij, & familia sustentari non potest, animum distrahit, & in mille partes discindit, nec cœlestia recogitet. Ergo status noster necessariò carnis delicias & voluptates aspernatur, Castitatem verò illis aduersam amplectitur. Certè curam diuinorum, & intentionem tendendi in Deum, voluptatibus minui, atque præpediri, ipsa experientia demonstrat, & his verbis Augustinus affirmat.

D Thom. 2. 2. q. 186 art. 4.

August. 1. solil. c. 10. tomo 1. Quantum velis licèt vxorem pingere, atque cumulate bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum quàm concubitum, esse decreui, nihil esse sentio, quod magis ex arce deiiciat animum virilem, quàm blandimenta fœminea, corporúmque ille cōtactus, sine quo vxor haberi non potest. Itaque si ad officium pertinet sapientis (quod nondum comperi) dare operam liberis, quisquis rei huius tantùm gratia concumbit, mirandus mihi videri potest, at verò imitandus nullo modo, nam tentare hoc periculosius est, quàm posse fœlicius. Quamobrem satis (vt credo) iustè atque vtiliter pro libertate animæ meæ, mihi imperaui non cupere, non quærere, non ducere vxorem.] Paulus etiam iugem orationem secum carnales voluptates nequaquam admittere, ad coniugatos loquens, sic docet: Nolite

1. Cor. 7. 5. fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu, ad tempus, vt vacetis orationi.] Quamuis enim munda sint

Ambros. ibid. cōiugia, inquit Ambrosius, tamen à licitis etiam abstinendum est, vt faciliùs ad effectum deducatur oratio. Iam verò quantum rei familiaris cura mentis trāquillitatem & perfectionis curam impediat, idem Paulus scribere non omisit. Qui cum vxore est,

1. Cor. 7. inquit, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.] Quem locum exponens

Ansel. ib. Anselmus hæc ait: Solicitus est eorum, quæ sunt mundi, vt habeat vnde pascat vxorem, & filios, id est, studet multiplicare diuitias, & vineas, agrósque fertiles, & amplos habere, vanámque supellectilem possidere, intendens quomodo per hæc placeat vxori, & diuisus est, id est, in multas partes sollicitudinum miseriarúmque distractus: vel diuisus est, quia singulariter Domino non seruit, sed partim Domino, partim sæculo. Ex coniugiis quippe terrenæ sollicitudines prodeunt, & idcirco vitam cælibem quisque magis debet eligere, ne propter coniugium cogatur sollicitudinibus mundanis intentus esse. Bonum est enim coniugium, sed mala sunt, quæ circa illud ex huius mundi cura succrescunt: & ideo nunc Apostolus, cùm ad cælibatus gratiam instrueret, non coniugium spreuit, sed curas mundi nascentes ex coniugio repulit.]

Si religiosa vita licitas coniugio voluptates excludit, quāto magis illicitas voluptates reiiciet? Si carnē à cōiunctione sine peccato admissa purificat, quanto iustiùs ab ea, quæ fordidissima est iūcta peccato, mōdabit? Voluptas venerea per se sumpta, grauis & onerosa est, quæ spiritum ad cœlestia volare non sinit. Cùm verò illi grauissimum carnis peccatum adiungitur, actio ponderosa redditur, vt spiritū ipsum quasi carnem faciat (& verè carnalem facit) & fœdissimis cogitationibus, impurissimis desideriis, & operibus planè bestialibus mergat. Animus viri Deo consecrati hoc vitio impuro superatus mirum est quàm implacabilibus consciētiæ morsibus torqueatur, quantis timoribus ne lutulentum peccatum ad notitiam aliorum veniat, angatur, quàm innumeris mendaciis, & dolis abscondatur, quàm ridiculis prætextibus indicium criminis deprehensum excuset. Non vita, sed mors inferni est conuersatio hominis illius, qui huic infami peccato manus dedit. Cogitatione Deo debitam pellice occupat: desiderium in res cœlestes erigendum, ad cœnum nec nominandum voluptatis deprimit: os diuinis laudibus consecratum, verbis impudicis polluit: manus in cœlum leuandas ludicris & minùs pudicis scribendis voluit: corpus Spiritus sancti templum maculat, & se totum diaboli habitaculum efficit. Mirum est, si hæc de viro religioso credi possent, at non crederentur, sed quæ ex hoc vitio, si in eum caderet, necessariò sequerentur, non

A sine pudore à nobis explicantur. Homo igitur his tempestatibus iactatus, his vndis peccatorum mersus, & sæpe malo ac sacrilego sacramentorum vsu pollutus (quia statis temporibus ea suscipere cogitur, & nolens à cœno exire malè natus illis ingeritur) quomodo in perfectionem tendet? Quomodo Deo intellectu & affectu inhærebit? quo pacto ad finem religiosæ vitæ, quam colit, properabit? Properat ille in gehennam, adulteris & impudicis præparatam, & fugit à cœlesti patria, quam non ingrediuntur impudicitia maculati, sed Castitatis luce decori. Castitas itaque ad propositum nobis perfectionis finem omnino necessaria est, sine qua nec perfectionem, nec æternam salutem consequemur. Dicitque nobis Paulus: Has habentes promissiones charissimi, mun-

B demus nos ab omni inquinamēto carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.] Quas- *2. Cor. 7. 1.* nam promissiones habemus nos? Certè illas amplas atque magnificas, vt simus per veram sanctitatem templa Dei, de quibus paulò antè dixerat: Vos *2. Cor. 6. 16.* enim estis templum Dei viui, sicut dicit Dominus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos.] Et quam sanctificationem perficimus? Illam, quæ in baptismo cœpta est, & deinceps bonorum operum accessione, & mentis adepta puritate, completur. Hanc vt perficiamus, & vsque ad mensuram perfectionis nobis propositę accedamus, mundemus nos per pudicitiam, & continentiam carnis ab omni inquinamento carnis, & per Castitatem spiritus ab

C omni pollutione spiritus; sine quibus ad sanctitatem destinatam peruenire nequimus.

Nec solùm ex fine religiosæ vitæ, verùm ex officio quoq; eius necessitas castitatis elicitur. Officiū quippe huius vitæ est, veterem hominem exuere, nouum induere, desideria carnis cohibere, desideria spiritus promouere, peccata linquere, & mentem ac corpus ab omni corruptione seruare. His omnibus Castitas diligenter insistit. Castitas veterem hominem exuit, quia pruriginem carnis ex veteri homine manentem abiicit. Castitas nouum hominem induit, quia ad innocentiæ statum, in quo integritas dominata est, suos cultores quodammodo reuocat, & Christo virginum sponso similes facit. Castitas desideria carnis cohibet, quoniam vehementissimam carnis passionem mo-

D deratur, & regit. Castitas desideria spiritus promouet, quia carnalia contemnentes, ad spiritualia desideria perducit. Castitas peccata linquit, quoniam peccatis infamibus, & fœdissimis, & bestialibus contradicit. Ac tandem illa incontinentię corruptionem eliminat, quæ integritatem & pulchritudinem cœlorum imitatur in terris. De hac incorruptione à Castitate donata nobis egregiè dixit Bernardus: Quid Castitate decorius, quæ mundum de immundo concep- *Bernard. epist. 42. ad Henricum.* tum semine, de hoste domesticum, Angelum denique de homine facit? Differūt quidem inter se homo pudicus, & Angelus, sed fœlicitate, non virtute. Sed etsi illius Castitas fœlicior, huius tamen fortior esse cognoscitur. Sola est Castitas, quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore statum quodammodo immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter nuptiarum solemnia

E morem beatæ illius vendicat regionis, in qua neque nubunt, neque nubuntur: præbens quodammodo terris, cœlestis illius conuersationis experientiā. Vas interim fragile, quod portamus, in quo & crebrò periclitamur, tenet Castitas, vt monet Apostolus, in sanctificatione, & instar odoriferi balsami, quo condita cadauera incorrupta seruantur, sensus ipsa, & artus continet, & constringit, ne dissoluantur otiis, ne corrumpantur desideriis, ne carnis voluptatibus computrescant: quemadmodum legitur de

quibusdam

A quibusdam, quia computruerunt vt iumēta in stercore suo. Hæc ille.] Sine Castitate autem nunquam veteris hominis impuras luxuriæ vestes abncies, sed magis magisque infamia vitij nexibus intricaberis. Nunquam noui hominis indumentis vestieris, quæ Deus ex integritate, & bysso mondiciæ, confecit. Nec desideria carnis fugies, quæ te vndique ligant; nec spiritus desideria cōcipies, quæ in corde carnali non habitant; nec peccata deseres, quæ cogitationibus, & desiderijs, & operibus impudicis amplecteris; nec incorruptionem habebis, sed quotidie misetiùs corrumperis. Non ergo sine Castitate poteris tuo officio satisfacere.

Certum est etiam, vitam religiosam propter vitæ puritatem amari. Nam quis vnquā, rogo, sæculum ex recta intentione reliquit, nisi vt mentis & corpo- B ris spurcitias abiiceret, & se virtutum splendore & mundicia decoraret? Hæc autem tam cognata est Castitati, vt ipsa Castitas, puritas & mundicia vocetur: & sicut Castus in vna significatione sanctus, & purus dicitur, ita Castitas (vt diximus) sanctimonia, & puritas, & mundicia appellatur. Castitas peccatis, si non maioribus, at immundioribus & sordidioribus nos liberat: intellectum illuminat, voluntatem lætificat, totam mentem quietat, & ipsam carnem pulchritudine quadam exornat. E contrà verò impudicitia omnia hæc inficit & sordidat. Vis ne videre intellectum sapientissimum luxuriæ peccatis occæcatum? Quis Salomone sapientior? De illo autem

3. Reg. 11. 1. 4. 5. 7. ait scriptura: Rex Salomon adamauit mulieres C alienigenas multas. Cúmque iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos. Et colebat Astharthem Deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum. Et ædificauit fanum Chamos idolo Moab, & in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis.] Ad nullam maiorem cæcitatem rex iste ore Domini de sapientia celebratus venire potuit, quàm vt deliramenta gentilium coleret, & qui vero Deo templum ædificauerat, delubra idolis gentium extrueret. Vis audire voluntatem impudicitiæ malo mœrore confectam, & quasi in rabiem actam? Quis filio regis potentissimi, cui nolla deerant, potuit esse alacrior, aut

2. Reg. 13. 4. lætior? At Ammon filius Dauid impudico Thamar sororis Absalon amore possessus tanta tristitia op- D pletus est, vt præ mœrore ægrotaret, & quasi macie attenuaretur per singulos dies. Vis etiam considerare virum fortissimum, ac mentem aduersarijs terribilem, luxuriæ morbo ea arce virili deiectam, & ad muliebres functiones applicatam? Quis Samsone fortior? At meretrix, cui vinculis impuri amoris adhæserat, dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput, crines illius tasit, & comam consecrationis eius abstulit, ad cuius custodiam vires è supernis datas acceperat, & sic infirmum factum sannis aduersariorū exposuit. Herculis quoq; ad hanc veritatem aperiendam fabella narratur, qui post gloriosissimos de hostibus triūphos reportatos, lasciuia victus, inter mulierculas sedēs tenuissima lini fila contorsit. Quem irridens, quidam ita cecinit:

Ouid. Heroi. epi. 9.

Non pudet Alcide victricem mille laborum
Rasilibus calathis imposuisse manum? E
Crassaq; robusto deducis pollice fila,
Æquaq; formosæ pensa rependis heræ?
Diceris infælix scutica tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.

Quod autem fuerit huius fabellę documentum exposuit Fulgentius, si non Ruspēsis episcopus, at alius

Fulgent. li. 2. Mythol. c. 6. non contemnendus, in hunc modum. Parche, quæso, iudicea humanis ardoribus: quid enim puerilia, A aut muliebris sensus in amore efficiat, ex quo libidinis pugna, Herculea desudat virtus? Mulieris enim illecebra maior est mundo, quia quem mundi magnitudo vincere non potuit, libido compressit. Inuasit ergo virtutem de crimine fœmina, quam mereri nō potuit de natura. Hercules enim amauit Omphalen, quæ cū persuasit, & coli delicatos eneruare contactus, & lasciuienti pollice fusi teretem rotare vertiginem, &c. Quibus addit Herculē ex nominis interpretatione significare fortitudinis gloriā, quā manifestū est libidine superari. Vis tandem corpora hominū luxuria deformia & exesa conspicere? Verte oculos ad illos, eorum facies considera, voces ausculta, quibus ingenuè fatentur ex intemperantia in mille morbos incidisse, & dolores nouis molestijs B & doloribus cumulasse? Quid de corporis volupta-

Boet. lib. 3. de consol. pros. 7. tibus loquar? inquit Boëtius, quarū appetentia quidem plena est anxietatis, satietas verò pœnitentiæ? Quantos ille morbos, quàm intolerabiles dolores, quasi quendā fructum nequitiæ, fruentiū solent referre corporibus, quorū motus quid habeat iucōditatis, ignoro. Tristes verò esse voluptatū exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget.]

Hæc sine dubio ita se habent, at vita status nostri tota spiritalis, & cælestis, ad suorum cultorum perfectionem, & Dei veneratione, & animarum salutem instituta, perspicaci eget intellectu, quo ad diuina se efferat; alacri & expedita volūtate, qua semper in superiora contendat; quieta mente, qua vndiq; aduersantia circūspiciat; vegeto corpore, cuius C humeris onera disciplinæ sustineat. Quæ cùm absque Castitate non possideātur, perspicuum est, sine hac virtute purissima statum nostrū stare non posse. Et quidem prorsus ignoro quonam pacto quis sine animo Casto ieiunia suscipiet, vigilias custodiet, corpus asperitatibus macerabit; quanam ratione silentium colet, sensus & affectus comprimet, virtutibus omnibus acquirendis insistet; quonam modo orationi & meditationi se tradet, in diuino amore, & in puritate proficiet, & animarū saluti aut exemplo, aut etiam doctrina vacabit? Sine his verò vita religiosorum religiosa nō erit, nec à mundo aliena, nec spiritibus Angelicis cognata, vnde & sine Castitate suam perdet naturam, atque substantiam. Vita hæc quid operatur in nobis? Nonne vt simus D Dei patris domicilia, Verbi templa, Spiritus sancti tabernacula? At Dominus non nisi puras mentes inhabitat, non nisi in mundis corporibus cōmoratur, ipso dicēte; Non permanebit spiritus meus in homi- *Gen. 6. 3.* ne in æternū, quia caro est,] id est, quia carnalis est. Ipse namque ab initio conditionis suæ caro fuerat, id est, ex carne coagmentatus, atque compositus; at quia castus, & purus erat, spiritū Domini habitatorē acceperat. At postquam Castus esse desiit, & mulierum pulchritudine delectari cœpit, Deum à se honorabilem hospitem repulit. Nam in maleuolā ani- *Sap. 1. 4.* mā nō introibit sapientia,] nec habitabit in corpore subdito peccatis.] Nō alijs profectò, quā peccatis sibi proprijs, scilicet peccatis carnalibus, quibus inficitur, atq; fœdatur, ne in se spiritū sapientiæ habita- E torē recipiat. Deniq; non solùm ad hoc status noster est institutus, vt Dei simus habitacula, sed etiam vt Christi in sacramento latentis simus palatia. Eum sacerdotes quotidie suscipimus; non sacerdotes, ex regula frequenter excipiūt. Quis antē audebit, pollutus, & carnis sordibus, aut impuris cogitationibus inquinatus, ad sacram illam Angelorum mensam accedere? Religiosis quidē ea dicimus, siquidē æqua est in illis causa, quæ Bern. Episcopis & clericis intimauit. Hos ille sic alloquitur. Certè Dominus dicit in

A Euangelio ad Episcopos, haud dubium in primitiua Ecclesia: Sint lumbi vestri præcincti.] Castitatem approbans non tantùm, sed etiam imperans. Attestatur etiam hanc Spiritus sanctus in lege: qui nemini nisi mundis, (& præcipuè à mulieribus) panes propositionis edere sinebat. Vnde & Achimelec Dauid regi de his panibus cum militibus sumere cupienti, non priùs concessit, quàm eos mundos esse à mulieribus cognouisset, dicente Rege Dauid: Si de mulieribus agitur, mundi sunt pueri ab heri, & nudiustertius.] Iam tunc significante Spiritu sancto, *1 Reg. 21. 4.* neminem ad mensam Christi, ad illúmque panem Angelorum debere accedere nisi purificatum mente & corpore, ne quod gratia diuina fidelibus præparauit ad salutem, indignè sumentibus ad iudicium fiat, & ad condemnationem. Sic ille.] Castitas igitur B vndique nos ad sui custodiam & amorem astringit, siue finem religiosæ vitæ spectemus, qui est sanctitas atque perfectio; siue officium, nempe abiectionem hominis veteris, & Christi imitationem consideremus; siue ad omnes status huius functiones attẽdamus. Quamobrem & virtus tam omnibus modis necessaria nobis diligenda, & opere excolenda est, ne si ipsa desit, vita statu religioso digna deficiat, dicatúrque nobis, qui labiis, & externis ceremoniis Dominum honoramus, corde tamen & conuersatione contemnimus, & alios, qui ex vita nostra scandalum patiuntur, ad blasphemandum nomen Domini, qui tales seruos habet, immundos scilicet & impudicos, impellimus.

C

De Multiplici excellentia Castitatis.

CAPVT III.

PVRISSIMAM Castitatis virtutem non solùm à nobis necessitas postulat, sed multiplex etiam excellentia commẽdat; quam si aggrederemur sigillatim edicere, tractationem longissimam cuderemus. Solùm ergo ne huic tractatulo pars ista deficiat, duodecim Castitatis excellentias breuiter prælibabimus. Et merito bona eius vsque ad duodenarium numerum protendimus, vt numerus iste, qui perfectionis dicitur, & fœlix, atque cœlestis, nos diuitiarum Castitatis admoneat, quæ ad suam perfectionem progressa hominem cælestem efficit, & fœlicitatis muneribus replet. Duæ D illæ columnæ templi, quarum nomina erant, Iachin & Booz, & à firmitate, vel à fortitudine nomina sceperant, virósque perfectos indicabant funiculo duodecim cubitorum, vt est in Ieremia, vel linea eiusdem mensuræ cingebantur, quæ linea Castitatem mihi significat duodecim prærogatiuis exornatam, viros iustos metientem, & eorum robur ac firmitudinem explicantem. Magna enim eorum fortitudo est, si carnem vincant, & aculeos eius ignitos euertant, & se puros corpore mentéque custodiant. Iam ergo ad rem veniamus.

I. Ab ea autem excellentia exordiamur, quòd Castitas aliis Ecclesiæ modis viuendi imagine & significatione præfertur. Nam coniugium fructu trigesimo designatur, quem terra bona tulit. Castitas E verò post semel expertas carnis delicias, fructu sexagesimo, & virginitas centesimo fructu depingitur. Illa prima Castitas, & imperfectior medietate coniugiũ excedit, hæc verò secunda atq; perfectior duabus medietatibus, & insuper denario supra cõiugiũ excrescit. Quare? Quia Castitas ita præstãtior est coniugio, vt limites humanæ naturæ non videatur excedere. Quid enim faciet homo postquam coniugium vxoris morte solutum est, nisi Castitatem excolere? At virginitas, quæ in carne carnem nescit, & deliciis eius nunquam assensum præbuit, maxima quadam perfectione denario significata, videtur ad naturam Angelicam accedere, & conditionem hominis superare. Iure autem hæc sorori suæ, nempe priori castitati, tantæ eminentiæ significatione præponitur, quoniam castitas naturæ integritatem amissam esse supponit. Virginitas verò illam integritatem nulla ratione minuit, sed seruat. De qua rectè dixit Sixtus Papa: Quale bonum *Sixtus. 3. lib. de Cast.* sit virginitas, quæso diligenter aduerte, talem te semper esse, qualem à primordio Deus hominem fecit, & qualem postmodum partus emisit. Vide quantæ beatitudinis sit, hoc te perpetuò esse, quod factus es, & primæ natiuitatis lineamenta seruare.] B Vtraque itaque Castitas suo modo naturam exornat, & supra communem viuendi modum se effert, præmiúmque maius (vt postea dicemus) paratum habet. Et ob id fructu cumulatiori signata est, vt ex imagine rei signata, præstantia monstretur.

II. Secunda excellentia Castitatis est quòd hominem, in eo quòd homo est, mirificè ornat, & perficit. Homo quatenus homo est, vtitur ratione, & intellectum, consideratione rerum incorporearum exercet. Castitas autem intellectum illustrat, & ad rectam de rebus habendam cognitionem parat. Nam spiritus hominis corpori mersus, & quasi nebula carnis obuelatus, nequit contemplari cælestia, nisi nebula hæc aut penitus auferatur, aut aliquo remedio tenuetur. At Castitas licèt corpus non C auferat, ipsum tamen ad quoddam genus spiritualitatis reuocat, & cœnum impurissimarum voluptatum excludens, eius, ne contemplationi obstet, crassitiem extenuat. Dominus volens cum Abraham artissimam amicitiam inire, & ad suam familiaritatem admittere, eduxit eum de Vr Caldæorũ, ac de terra Chanaan; & de vrbe Haran, eduxitque eum in locum Sichem, & vallem illustrem. Ibi autem cœpit ei se familiariùs ostendere, & magnifica polliceri: Et dixit illi: Semini tuo dabo terram hanc.] *Gen. 12. 7.* Vr, ignem; Chanaan, negotiatorem; Haran, destructum, vel sublimem; Sichem, pro suorum affectuum ablationem significat. Ab igni igitur luxuriæ egrediendum est, de qua dixit Ecclesiasticus: Propter *Eccl. 9.* speciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.] A negotiis sæcu- D laribus, & ambitione sæculi exeundum est, & in puritatem corporis, & cordis properandum, vt Deum agnoscamus, & eius fruamur alloquio. Nõne homo impuris voluptatibus deditus, & bestiis insipientibus similis factus, nomen stulti insipientísque meretur, cùm ab Angelorum commercio, quibus animo similis est, se elongauerit, & ad belluarum infima se deiecerit? Sed non recipit stultus *Prou. 16. 2.* verba prudentiæ; nisi ea dixeris, quæ versantur in corde eius.] Carnalia voluit, obscœna cogitatione apprehendit, & ea solùm intelligit. Animalis homo *1. Cor. 2. 14.* non percipit ea, quę sunt spiritus Dei.] Animalis est, qui anima regitur secundùm quod corpus vegetat: mediúsq; interiacet inter spirituale & carnalem. Si E autem animalis non percipit, multo minùs carnalis cœlestia percipiet. Ac proinde hoc bonum viro honesto & casto seruatur, vt mundis oculis, & à fumo fœtidarum cogitationum liberis cœlestia contempletur. Vnde Gregorius Nissenus ait: Vitæ huius (id est in Castitate traductæ) omne stu- *Nissenus. li. de virgin. c. 5.* dium, atque institutum illud est, vt ne voluptatum impetu, animi deprimatur altitudo, neue nos, qui cælestia contemplari, quíue ad diuina animo contueri debemus, ad corporis affectiones

A delapsi cadamus. Quo enim modo animus noster, qui insenori huic carnis voluptati mancipatus est, atque in humanorum affectuum appetitionem totus incumbit, potest cognatum illud lumen, quòdue mente ipsa cernitur, vacuo & libero sensu aspicere, cùm is praua quadam atque inerudita anticipatione ad humiles has res & lutulentas aciem intendat? Nam vt porcorum oculi, natura in terram conuersi, mirificarum rerum cœlestium aspectum non habent: sic animus corporis luxu perditus, cùm ad humilia, & ad ea, quæ sunt pecudum, inclinatus sit, non cœlum ampliùs, neque reliquarum rerum convenientiam, & decorem cernere poterit. Quare vt ad voluptatem diuinam illam quidem, & beatam, animus noster quietus ac liber maximè respiciat, ad

B nullas omnino res caducas & terrenas sese conuertet, neque earum voluptatum particeps fiet, quæ ad communis vitæ indulgentiam comparatæ sunt, sed omnem potiùs amoris vim, à rebus corporis ad eam traducet pulchritudinis contemplationem, quæ & corporis expers est, & mente cernitur. Atque ad hanc quidem animi affectionem, studiúmque, est corporis inuenta virginitas, vt cùm affectionum, quæ à natura tributæ videntur, obliuionem animo maximè attulerit, in pura diuinæ sempiternæque voluptatis consuetudine versetur: quam cor solum, putà, eius qui nos regit, animi integritate adhibita, capere solet. Beati enim mundo corde, inquit, quoniam ipsi Deum videbunt.] Sic ille. Et Damascenus idem confirmat, asserens, Deum Israelius castitatem imperasse, vt eis sui videndi &

Matth. 5. 8.
D. Damasc. lib. 4. fidei c. 25.

C audiendi copiam faceret. Ac sacerdotibus eandem castitatis legem imposuisse, vt templi abdita ingredi possent. Si impura igitur voluptas intelligentiam obscurat, Castitatis virtus illuminabit, vt facilè cœlestia percipiat. Speculum, si mundum, ac purum fuerit, facilè obiectas rerum imagines refert: ita animus ab impuritate deliciarum carnis alienus, optimè res cœlestes & diuinas intelligit. Et sicut Patriarcha Ioseph, in præmium Castitatis, interpretatione somniorum ditatus est; sic & casti, diuinorum intelligentia cumulantur, vt candor corporis candori mentis seruiat, & pulchritudo Castitatis, carnem possidens, in mente splendorem scientiæ possideat.

III. Deinde tertia Castitatis excellentia est, quòd hominis cor à dura seruitute liberat, & quasi in dominio suæ potestatē constituit. Nam carnis peccata suis illecebris cor illigant, & voluntatem reginam ac dominam virium animæ vinciunt, & ad impurissimum carnis obsequium trahunt. Cuius fouendæ & impinguandæ gratia, nullum est peccatum, quod voluntas horreat, nullum periculum, quod extimescat. Quare Dauid rex, supra se, nisi Deum, nullum agnoscens, & cui infœlicissimum esset cuique regi etiam potentissimo obtemperare, non erubuit ob infames corporis voluptates, adulterio, homicidio, & ignominiæ apud suum regnum incursæ se subiicere. Hunc miserrimum carnis dominatum Castitas excutit, & voluntatem nostram dominam, carni ancillæ dominari facit. Casti possunt sibi asscribere illud Pauli in sensu non admodum di-

E uerso: In carne ambulantes, non secundum carnem militamus.] Licèt enim in carne viuant, licèt eorum anima carni adhuc iuncta subsistat, non tamen sub carne regina militant, sed eam conculcantes vt ancillam, spiritus desideriis obtemperant. Ideo homo carni seruiens, seruo, licèt à libero nascetur, signatus est. Nam & Abraham duos filios habuit, inquit Paulus, vnum de ancilla, & vnum de li-

2. Cor. 10. 3.
Galat. 4. 22.

A bera, quæ sunt non solùm per allegoriam, verùm & per tropologiam dicta. Filius ancillæ Ismael dictus est, figuratque appetitum carnalem, & significat exauditionem Dei, quia anima, cui insedent, nisi Deus illam clamantem exaudiat, illecebris carnis illaqueata peribit. Hic est homo ferus, qui non ratione regitur, sed solitudine, aut secessu à consortio hominum non necessario, & corporis afflictatione domatur. Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum: quia omni bono desiderio aduersatur, & omnes vires internæ in vnum colligendæ sunt, vt mens eius tentati reluctetur. Filius verò liberæ, vocatus est Isaac, quod interpretatum, denotat risum, significatque appetitum rerum cœlestium: qui mentem recreat, & omne gaudium ac lætitiam accersit. Indéque ablactationis eius fit grande conui-

Gen. 16. 12.

B uium, quia iustus incredibili gaudio perfruitur, cùm istud desideriū quasi infantiles annos supergrediens, ad perfectū opus procedens, vt robustus & vegetus demonstratur. Ille appetitus, ancillæ filius, est seruus, quia legibus ita statuentibus, partus ventrem sequitur, vt intelligamus, eos qui carnalibus desideriis obediunt, seruos esse, & se proprio arbitratu carni seruæ vilissimæ subdidisse. Iste verò appetitus, liberæ filius, est liber, quia nos carnis dura seruitute liberat, & ab onere turpium cogitationum exonerat. Tu qui hæc legis, si nondum carnis dominium excussisti, audi imperium castæ mulieris: Eiice ancillam, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ.] Non enim poterit desiderium perfectionis

Gen. 21. 8. 1. 3

Galat. 4. 30
Gen. 21. 10.

C augere, immo nec custodire, & desideriis tuæ carnis obtemperare. Adeo autem verum est, carnis voluptatem seruitutem esse, vt communis vsus obtinuerit matrimonium ad consuetudinem carnis ordinatum coniugij vinculum appellare. Quare Paulus ait: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit; quòd si dormierit vir eius, liberata est.] Si statum religiosum professus, hæc vincula licita quidem, sed minùs perfecta, rupisti, caue ne in tantam miseriam ob incuriam tuam incidas, vt illicitis nexibus illigeris, & Castitatis libertate destituaris.

1. Cor. 7. 39.

IV. Sequitur quarta excellentia Castitatis, quia ipsa est, quæ cultores suos immensis diuitiis ac thesauris cumulat. Nunc diuitias has perituras prætereo, quas status noster spreuit, & ad spirituales pertransco, licèt certum sit, illas quoque à Castitate donari. Nam &

D castissima Iudith quasi in initium præmij Castitatis suæ, magnas opes est consecuta. De illaque dicit scriptura: Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersis terræ Israel. Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.] Copiosus enim seruorum ancillarúmque comitatus, eam præcedens & sequens, cùm singulis annis statuto tempore Ierosolymam petebat, diuitiarum eius erat insigna. Illarúmque etiam iudicium erat donum illud magnificum, quod Domino dedicauit: Vniuersa enim vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopeū, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema obliuionis.] Ne scilicet successu temporis rei gestæ obliuio subreperet, & memoriam tan-

Iudit. 16. 25. 27.

Iudit. 16. 23.

E ti miraculi tempus intercideret. Honestatem, inquit Ambrosius, secuta est Iudith, & dum eam sequitur, vtilitatem inuenit.] Et eamdem prorsus inueniet, quisquis honestatem sectatus fuerit, quia propriùm est impudicitiæ, opes consumere, quæ meretricibus erogantur, & bona omnia temporalia depascere. Tertius fluuius ex his, qui de paradiso egrediebantur, erat Tigris; &, vt ait Augustinus, significat temperantiam, quæ resistit libidini.] Iuxta hunc autem fluuium vidit Daniel virum vnum vestitum lineis,

Ambr. 3. offic. c. 13

Aug. lib. 2. de Gen. contr Manichæ. c. 10

Daniel. 10.5. nempe Castitate circumdatum, [& renes eius accincti auro obrizo,] quia videlicet aurum, & reliqua, quæ in opibus computantur, solent honestatem comitari. Sed relinquamus ista, & ad spirituales diuitias intendamus, quas certum est mirum in modum virtute Castitatis augeri. Nam Castitas, aut tentationibus assiduè impugnatur, aut communitet pace & tranquillitate perfruitur. Si impugnetur, quotidie mille triumphos, & victorias de hoste reportat, & ditissima spolia, ac immensas opes, ex victoriis magnis prouenire solitas, coaceruat. Si pace fruatur, diligentissima cura portas sensuum, cogitationesque custodit, & corpus frequenti afflictione in seruitutē redigit, sine quibus, mēs impugnationibus carere nō potest. Hæc autem tam iugis corporis castigatio, deliciarum abiectio, sensuumque cohibitio maximas etiam B opes importat. Adeo vt dicat Ecclesiasticus: *Eccli. 26. 20.* Omnis autem ponderatio, non est digna continētis animæ. Id est, nihil est in opibus & thesauris huius mundi, quod cum anima casta & pura valeat comparari: quia non tam abundanter thesauri domos diuitum replent, quàm merita, Castitatis corpora, & animas continentium exornāt. Nec imprudenter quisquam illorum dicet: *Sap. 7. 11* Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa:] quoniam, & puritatem mentis, & munditiam corporis affert, & sensibus ordinem, & motibus modum secundùm modestiam confert.

V. Castitas etiam non caret honore maximo, quo ad quintam eius excellentiam pertinet; & quia in præmiis eius honos numerandus est, breuiter ab hoc bono nos expediemus. Hanc igitur virtutem vniuersi venerantur, & nihil magis quàm animam continentem, & carnis voluptatem spernentem, suspiciunt. C *Sap. 3. 13.* Scriptura sacra illam beatam prædicat. Quoniam fœlix est, inquit, sterilis, & incoinquinata, quæ nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum Sanctarum.] In illo postremo examine, cùm Deus opera nostra discutiet, hæc fructum maximum suæ castitatis habebit, & ex eo apud illam frequentissimam concionem in maxima admiratione erit, & magnum honorem percipiet. Hæc ad futuram vitam. Sed & in præsenti immensus honos præmium est Castitatis. *Ruff. lib. 2 Eccles. hist. c. 8.* Helena enim imperatrix clarissima, vt refert Ruffinus, virgines, quas Hierosolymis reperit Deo sacratas, ad prandium inuitatas, tanta deuotione curauit, vt indignum crederet si famularum vterentur officiis, sed ipsa manibus suis habitu succincta cibum apposuit, poculum porrexit, D aquam manibus infudit. O quàm numquam visus, nec auditus honos! Regibus nobiles seruiant, & viri illustres famulentur; at castis & puris animabus reges ipsi more seruorum obsequium exhibeant. Vt appareat, honorem regium, & imperatorium, qui maximus est, non alia ratione, quàm seruum debere honori castitatis assistere, hùncque opere ipso se maiorem prædicare. Mirum autem non est, si regina fidelis tanto honore fuerit Castitatem prosecuta: cùm apud infideles etiam magnum honorem semper habuerit. *Amb. lib. 3. de Virginib.* Certè ipsis gentibus, inquit Ambrosius, solet aras & focos venerabilis solere esse virginitas; & in quibus nulla meritorum est pietas, nulla mentis integritas, in iis tamen carnis virginitas E prædicatur.] Quæ autem de virginitate dicta sunt, suo modo Castitati conueniunt. Ex parte namque difficilius est, post seruitutem carnis in libertatem assurgere, & postquam quis voluptatibus victus est, voluptates vincere, & post inquietudines belli, quibus assuetus erat, pacem & puritatem amare. *Sap. 4. 1.* Quare de illa Sapiens ait: O quàm pulchra est casta generatio cum claritate:] immortalis est enim A memoria illius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Tanta est huius virtutis dignitas, vt non tam narratione quàm admiratione & exclamatione sit explicanda. Præstantissima prorsus virtus est, non ex sterilitate, sed ex puritatis amore, filiis carere, & posteritatem desituram non relinquere. Huic maxima claritas, laus, & reuerentia, ac nominis celebritas adiuncta est, quam numquam temporis delebit obliuio. Nec enim Deus tantùm eam approbat, & charam habet: verùm & homines vniuersi, impudici quoque & carnales, illam venerantur. Excelsúmque putant, sicut reuera est, carnis vinculis non teneri, eáque amore puritatis infringere. Meritò igitur Castitas cingulo signata est illis verbis: [sint lumbi vestri præcincti.] Quoniam B sicut baltheus signum & ornamentum fuit Romanæ militiæ, quem deponere, dedecus, & exauctoratio esset; ita, & cingulum Castitatis nos honore afficit, & ipsum deponere, in sempiternam ignominiam conicit.

Vt autem in Castitate nihil possit desiderari, sexta eius excellentia est, quia contra id quod carnales putant, incredibilem secum suauitatem, & purissimam voluptatem, affert. VI. Dulce enim est aulico in domo sua quiete sibi à rege concessa frui, sed dulcius pro amore regis, & eximio præmio consequendo, ea quiete ad tempus carere. Ita suaue forsitan esset viro iusto licitas coniugij delicias experiri, sed multo dulcius atque suauius, pro amore Christi, & desiderio præmij cœlestis, eas ad vitam breuissimam posthabere. Deliciæ corporis, siue deliciæ carnis, quas belluæ etiam capiunt; at deliciæ C Castitatis, sunt deliciæ spiritus, nobis Angelisque communes. Nec quia eas dicimus delicias Spiritus, putandum est carnem nullum illarum habere commercium: immo & caro assueta Castitati, multo veriùs & fœliciùs de integritate, quàm de corruptione lætatur. Nam voluptas turpitudinis breuis est, voluptas verò Castitatis perpetua, quam nec corporis dolor intercidit, sed in dolore sua integritate & puritate congaudet. Id profectò Casti hanc virtutem perfectè possidentes probè intelligunt: impuri verò & lasciui sentire non valent. Ad quod propositum Cassianus optimè ait: *Cass. col. 12. c. 13.* Vt enim vim lætitiæ huius inexpertus, mente percipere; ita explicare sermone non valebit expertus; tamquam D si quis dulcedinem mellis, ei qui numquam quidquam dulce gustauerit, velit sermonibus enarrare, profectò nec ille saporis suauitatem, quam numquam ore percepit, auribus capiet, nec ille dulcedinem, quam gustus voluptate cognouit, verbis poterit indicare, sed propria tantùm agnitione suauitatis illectus, necesse est vt experti saporis iucunditatem intra semetipsum solummodo tacitus admiretur. Ita igitur quisquis in hunc, quem prædiximus virtutum statum meruerit peruenire, hæc omnia, quæ in suis peculiari gratia Dominus operatur, tacita mente perlustrans, horùmque omnium attonita consideratione flammatus, cum intimo cordis exclamabit affectu: Mira opera tua, & anima mea nouit nimis.] *Ps. 138. 14.* E Hæc ille. Sed Bernardus breuiùs. *Bern. ser. 22. ad fratr.* Fructus, inquit, Castitatis est suauitas. Et sanè ita mihi videtur locutus vt dulcedinem Castitatis, carnis voluptatibus anteponat. Harum enim fructus est tribulatio, cùm Paulus dicat: Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.] *1. Cor. 7. 28.* At castitatis fructus est suauitas, quia ipsa à carnis tribulatione nos liberat, & mira quadam serenitate iucundat. Atque vt Isaias ait: *Isaia. 35. 7.* In cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.] Nam,

in cor

A in cordibus hominum, in quibus latebat immunditia, & turpitudo, omnis continentia ac pudicitia ſuccreſcet. Carnali dicit diabolus: delectare in carne, & dabit tibi quod metuis, moleſtiam, & anxietatem, & conſcientiæ morſus. Caſto verò, & pudico ait Spiritus Dei: Delectare in Domino, & dabit tibi] quod cupis, lætitiam, & iucunditatem, ac [petitiones cordis tui.] Hancque delectationem non tantùm ex aliis virtutibus, ſed etiam ex Caſtitate decerpi Bernardus apertè confirmat. Quis veſtrûm, ait, ad fratres ſuos loquens, qui non ſæpe expertus ſit conſcientiæ bonæ delectationem? Qui non guſtauerit ſaporem Caſtitatis, Humilitatis, Charitatis? Non eſt hæc delectatio potus, neque cibi, aut ſimilis cuiuſlibet rei, delectatio tamen eſt, & maior omnibus illis. Diuina enim eſt, & non carnalis delectatio: &

Pſ. 36.4.

Ber. ſer. 4. Quadrageſ.

B cùm in his delectamur, planè delectamur in Domino.] Præcipua cauſa, ob quã ſpurcitiæ carnis amantur, delectatio eſt. Iam igitur contemnantur, quandoquidem in Caſtitate puriſſima maiores, & veriores, ac puriſſimæ deliciæ ab eius amatoribus inuentæ ſunt; quas ſi impudicus non percipit, caſtus tamen & pudicus attingit.

Adhuc de Excellentia Caſtitatis.

CAPVT IV.

C TANTA a numero ſunt excellentiæ Caſtitatis, vt non potuerint vno capite comprehendi, & ideo ſub nouo titulo eas explicare pergamus. Caſtitas

VII. pulcherrima virtus eſt, immo tanta eſt eius pulchritudo, vt puritatis & munditiæ nomen obtinere meruerit. Eúmque mundum, & pulchrũ, & ſplendidum dicimus, qui virtutibus reliquis decorem Caſtitatis adiunxit. Tam magnus eſt huius præſtantiſſimæ virtutis decor, vt Dominum ipſum autorem pulchritudinis ad ſui amorem alliciat. Quaſi admiratur ille animam perpetua continentia veſtitam. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit, inquit, per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?] An non deſertum eo tempore legis ſcriptæ continentia perpetua erat, quam nemo niſi ex ſpeciali præcepto Do-

Cant. 3. 6.

D mini, audebat excolere, cùm ſcriptum eſſet: Maledictus, qui non fecerit ſemen in Iſraël?] Sed per hoc deſertum aſcendens anima caſta, multa habet immenſi decoris inſignia, quæ eius ſponſum admirentur. Aſcendit vt virgula. Quid rectius? Et vt virgula fumi. Quid humilius? Procedit aromatum plena. Quid ornatius? Myrrha mortificationis perfuſa, quid honeſtius? thus orationis redolens, quid ſuauius? Vniuerſum puluerem pigmentarium perfectæ imitationis Chriſti habens, quid locupletius? Hæc ſunt, quæ Caſtitatem ſuffulciunt, atque cuſtodiunt: quia Caſtitas non eſt ſecura, niſi intentionis rectitudine & humilitate fundetur, & aliis virtutibus, & Chriſti exemplis, præſertim verò mortificatione, &

E oratione cingatur. Virtus illa, quæ ſua pulchritudine oculos ſponſi capit, quid mirum, ſi & oculos ſeruorum eius, nempe Angelorum, & hominum, magna admiratione corripiat? Certè Angelis pulchra eſt anima Caſta, quæ in hoc ruſticorum pago ſplendorem aulicorum cœleſtium æmulatur. Certè & hominibus pulchra eſt, quæ ita ſtatui eorum delicijs carnis fuſco præfertur. Bernardus quidem perpetuam Caſtitatem lilium vocans, huiuſque nominis cauſam aſſignans, eam ad Caſtitatis pulchritudinem refert,

A De hac igitur gratia lilij, in quo vitis noſtra floruit, locuturi videamus, vera luce nos illuminante, quare tanta virtus per lilium figuretur. Et manifeſtè quidem occurrit, quia propter candoris munditiam, qua ille flos cæteris floribus eſt prælatus. Hinc ſanè munditia virginalis meritò figuratur typo lilij. Nullus præterea alius flos vel ipſo proſpectu tantum præ ſe fert gratiæ, quantum hic vnus: quare meritò mundiſſima, & omnibus piis gratioſa virginitas per hunc figuratur florem. Et Beatus Martinus apud Sulpitium, Caſtitatem perpetuam agro ſuaueolentibus floribus conſito ſimilem eſſe affirmauit. Cùm enim vidiſſet pratum ex parte à bobus depaſtum, ex parte à porcis ſuffoſſum, ea parte penitus illæſum, & pulcherrimis floribus decoratum, dixit: Speciem gerit

Bern. de paſſ. Domini. c. 28.

Sulpit. dial. 2. de virtut. Mar. c. 7.

B illa pars coniugij, quæ pecore depaſta, etſi non penitus gratiam amiſit herbarum, nullam tamen florum retinet dignitatem. Illa verò, quam porci, pecora immunda, foderunt, fornicationis imaginem fœdam prætendit: cæterùm illa portio, quæ nullam ſenſit iniuriam, gloriam Virginitatis oſtendit, herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberat, & vltra omnem ſpeciem diſtincta floribus quaſi gemmis micantibus ornata radiat: beata ſpecies, & Deo digna: nihil enim Virginitati eſt comparandum. Hæc ille.] De liliis agri dictum eſt à Domino: Nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, vt vnum ex iſtis.] Si autem lilium vnum pulchritudinem illius regis ſuperat, quanta erit pulchritudo Caſtitatis,

Matth. 6. 29.

C quæ tam eximia eſt, vt omni florum & roſarum pulchritudini præponatur? Hoc ſanè nec mens concipere, nec lingua valet explicare.

Nec ſolùm Caſtitatis pulchritudo terræ pulchritudinem ſuperat, verùm & Angelorum pulchritudini ſe coæquat. Nam de hominibus ad cœleſtia translatis, vbi nuptiarum functio ceſſabit, dictum eſt: In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei.] Quare, inquit Chryſoſtomus: Cùm de ieiunijs, aut eleemoſynis, cæteriſque virtutibus ſpiritualibus locutus fuiſſet, nunquam Angelorum ſimilitudinem introduxit, niſi cùm de ſoluto viri & mulieris coitu loqueretur, dicens: Neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo?] Quoniã ſicut omnes actus carnales opera ſunt animalium, præcipuè tamen

VIII.

Matth. 22. n. 30.

Chryſoſt. hom. 42 in imperfecto.

D actus libidinis, opus eſt animalium: ſic & omnes quidem virtutes ſpirituales, res ſunt Angelicæ, præcipuè tamen Caſtitas res eſt Angelica. Per hoc enim ſolum ſingulariter homines Angelis aſſimilantur, & vincitur natura virtutibus. Ideo dicit [neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo.] Sicut enim quando hoc agimus, quod animalia habent nobiſcum commune, animalia eſſe nos profitemur: ſic quando illud agimus, quod eſt extra naturã carnalem, naturam carnis egredimur, & Angelis coæquamur. Et Cyrillus. Omnes autẽ Caſtitatis curſum, Dei gratia curramus, iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus: nõ in intemperantiam excurrentes, ſed laudantes nomen Domini. Non ignoremus caſtitatis gloriam: Angelica enim eſt corona, &

Cyrill. Hieroſol. catech. 12.

E ſupra hominem hæc perfectio: parcamus corporibus quæ lucere debent ſicut ſol. Ne propter paruam voluptatem, tãtum ac tale corpus polluamus. Hæc illi.] Certè tanta eſt Angelicæ naturæ dignitas, tantus ſplendor, vt homo carne circundatus, eum ſuſtinere non poſſit. Et ideo Ioannes videns Angelum Dei, cecidit ad pedes eius tamquam mortuus. Quanta ergo erit dignitas Caſtitatis, quæ Angelorum dignitati ſimilis æſtimatur? Hanc non vident carnales homines, & ideo caſtos viros honorare neſciunt: nam

Apocal. 1.

ſi ſplen

si splendorem animæ Castæ, & spurcitias carnis conculcantis aspicerent, præ reuerentia & timore in conspectu illius obstupescerent. Hunc certè splendorem vidit Climacus, qui dixit, Castitatem non tantùm Angelicam esse virtutem, sed Dei quoque similitudinem continere.

Climac. grad. 16.

IX. Est etiam Castitas similis cœlestibus, in ea, quam menti infert, tranquillitate, & quiete. In hoc namque cœlestia à terrestribus dissideot, quòd hæc sicut mutabilitati, ita & perturbationibus patent, & quasi sæua tempestate abrepta huc illúcque iactantur. Illa verò mutationibus rerum terrenarum exempta tranquilla quadam pace fruuntur. At consuetudo carnalis sicut res ad terram pertinens, turbationibus & bellis subiecta est. Caro aduersus spiritum concupiscit; reluctante voluntate, eiúsque non spectato consensu impuris motibus exardescit; sensibus vndique vagatur, cogitationibus obscœnis viget. Nihil est in homine incontinente, quod non bellum foueat, & defectionem à lege rationis meditetur. His accedunt curæ innumerabiles de impinguando corpore, de inquirendis indumentis lasciuiæ seruientibus, de parandis aliis, sine quibus non erit compari satisfactum. Vnde momentanea delectatio inæquali multiplicium anxietatum pretio exsoluitur. Castitas è contrà, quæ res cœlestis est, dum corpus continet, dum sensus cohibet, dum cogitationem ad bonum ligat, dum modico contenta est, quasi sereno cœlo perfruitur, & non habet vnde belli æstibus vrgeatur. Quieta est continentiæ vita, inquit Hugo, quam non inquietat vxoris suspicio, non sollicitant ancillarum sumptus, nec conturbat filiorum peruersitas. Quæ mundiciæ gignit florem, puritatis parit fructum, bonæ conscientiæ profert odorem. Hæc ergò carnis maculas, animam synceratt, restringit cogitationum fluxus. Si quis autem vxoris nunc est expertus incommoda, experto credat.] An non cœli habitatores in pace sunt? Sed in cœlo est patria Castitatis, inquit Ambrosius, hic aduena est, quid mirum si ei pacem & tranquillitatem ascribamus? In cœlo quidem illa habitat, quia non solùm concupiscentias, verùm & curas terrenas deserit, & se quotidie cogitationibus, & desideriis cœlestibus infert. In cœlo habitat, in quo suum thesaurum recondidit, suas opes collocauit; & vbi est thesaurus cuiusque, ibi est & cor eius. In cœlo habitat, quoniam licèt corpus in terra habeat, spiritum verò à terrenis elongat, qui dum à terra conatur discedere, debet in cœlestibus habitare. Propter hanc autem pacé, qua Castitas pollet, lectulo Christi signata est: quia lectulus est locus quietis, & pacis. [En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël.] Pacificus hic rex, qui pax nostra est, qui pacem attulit his qui prope & his qui longè sunt, non dubium quin in lectulo pacifico requiescat. Lectulus verò eius Castitas, aut cor castum, & mundum est, cùm ipse inter lilia pascatur, & in animas sanctas se transferat. Hunc lectulum in virgine elegit, quia in ventre eius virgineo latere voluit, ab eóque sine læsione incorruptionis exiuit, & non in alio, quàm in gremio virgineo pausauit. Et eundem lectulum in sanctis animabus inquirit: quòd si impudicitia turpetur, statim cum indignatione discedit. Eum autem lectulum sexaginta fortes ambiant, multæque virtutes custodiant, gladios femori applicent, & excessus carnis abscindant. Ipsæ prælientur, & oculos, linguam, & manus, & cogitationem, & reliqua in officio contineant, vt cor castum à sua quiete & tranquillitate non decidat.

Hugo, li. de nuptiis carnal. c. 1.

Ambr. l. de virgi.

Cantic. 3. 7.

X. Castitatis etiam est, homines sibi deditos à periculis innumeris liberare. Nam sicut quædam est homini innata nobilitas, vt virgines etiam incognitas tueatur, & solùm puritatis seruandæ gratia ab impuris hominibus eas protegat: ita Deus animas castas, quasi ob decus mundiciæ maiori amore dignas & in magna reuerentia ab Angelis habitas, ob eorum mundiciam speciali protectione defendit. Idcóque Castitati magnorum periculorum euasio tribuitur. Quare Damascenus ait: Noë cùm arcam ingrederetur, atque hoc ei munus imponeretur, vt mundi semina custodiret, huiusmodi iussum accepit: Ingredere, inquit, tu, & filij tui, & vxores filiorum tuorum.] Quibus verbis eos ab vxoribus distraxit, vt Castitatis adminiculo pelagus, atque vniuersum illud mundi naufragium effugerent. At verò compresso diluuio: [Egredere, inquit, tu, & vxor tua, & vxores filiorum tuorum.] Eo rursus quo pacto propagationis causa matrimonium permissum sit. Elias deinde, ille, inquam, ignem spirans auriga, & cœlipeta, an non cœlibatum amplexus est, eiúsque virtutem humana conditione præstantior euectò comprobauit? Quis cœlos clausit? Quis mortuos ad vitam reuocauit? Quis Iordanem scidit? An non Elias? Quid discipulus ipsius Eliseus, an non cùm eiusdem virtutis speciem edidisset, spiritus gratiam, quam duplam petiuerat, est consecutus? Quid tres pueri, nonne cùm virginitatem coluissent, ignis ardorem superarunt, id videlicet per virginitatem adepti, vt eorum corpora igne confici minimè possent? Nam quid de Daniele dicam, cuius corpus virginitate ita obduratum est, vt ferarum dentes ei infigi nequiuerint? Hæc Damascenus.] Quid quòd ipsa per se Castitatis virtus à luxuriæ innumeris malis nos liberat, quæ Beatus Cyprianus, consortium clericorum & mulierum damnans, latè prosequitur. Nec erit molestum partem verborum tanti Doctoris audire. Respicite quanta mala conuersatio pluralitatis huius acquirat, quæ non nisi corruptionem seminat, pullulat vitia, cupiditatem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam, lasciuiam pascit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas ædificat, naufragiis velificat, perditione gaudet, interitum souet, confusionem mercatur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, accusationes inflammat, & caterua timore semel in fascem glomerans numerosas indagines captionum, per infinita dedecorum, multiplices mortes innehit in perniciem perditorum. Tot itaque, & tantas strages calamitatis, & pessimæ conuersationis nemo prosternit, nemo calcat, nemo funestat, nisi singularis Castitas sola: quæ munimen inuictum est sanctimoniæ, & expugnatio furtis infamiæ; fortitudinis firmitas, & lasciuiæ petulantis infirmitas; probitatis præsidium, & improbitatis excidium; animæ victoria, & corporis præda: vbertas gloriarum, & sterilitas criminum; pronuba sanctitatis, & repudium turpitudinis: synceritatis indicium, & abolitio scandalorum; exercitium continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ; pax secura virtutum, & debellatio inquieta bellorum; puritatis culmen, & libidinis carcer; honestatis portus, & ignominiæ naufragalis lucus.] Et cætera, quæ sequuntur, non minùs vera, quàm omnibus nota. Ob id ergo solum, si nihil aliud intercederet, Castitas diligenda esset, quòd ignominias & infamias, & pericula à nobis arcet, & quasi in quodam munimine & securitate constituit.

Damasc. lib. 4. fidei ortho. c. 25.

Genes. 7. c. 18. & 7. 1.

ib. 8. 16.

4. Reg. 2.

Dan. 3.

Cypr. de sing. clericorum.

Ad hoc etiam pertinet quòd Castitas salus est corporis, & longæuitas quædam, ac iucunditas vitæ. Salus quidem corporis, quoniam morbos illos à Castis depellit, plurimos numero, & infames qualitate, XI.

quos luxuria secum importat. Hos recensere nostrum non est. Sed vide tu corpora impudicorum, & audi sententiam medicorum, & nihil aut insalubrius, aut pestilentius incontinentia corporibus humanis agnosces. Nam pedum dolores, inquit Chrysostomus, capitis vertiginem, subitaneas mortes, & cætera, quibus febris, atque languores corporis comparantur, ex luxuriis atque voluptatibus aiunt generari, & tanquam de fonte noxio nos ad corporum læsionem, & ad animorum perturbationem commeare testantur. E contrà verò continentium caro, aut sana est, & munda, aut si ex aliis causis infirma, intimo tamen quodam vigore roborata, vt possit imbecillitatem magna ex parte superare, & virtutis actiones exercere. Est etiam longæuitas vitæ, cùm Castitas humidum radicale, ex quo tota vita dependet, durabile faciat, &, prout rei corruptibili conuenire potest, in magna integritate conseruet. Ac demum est ætatis nostræ iucunditas: nam dum impuras voluptates reiicit, iuuentuti vigorem, virili ætati tranquillitatem, & senectuti venerationem impertit. Phœnix comparem nescit, & quasi in præmium integritatis, aut (si meliùs loquendum est) in signum præmij, quod Castis promittitur, cùm se ipsum staturis temporibus remouet, nunquam ad imbecillitatem, aut ad mortem senescit. Hoc Castitatis bonum in Iudith manifestè conspicitur. Cùm enim post mortem mariti in florida ætate, in insigni pulchritudine, & diuitiis multis esset castissima, & ideo in omnibus famosissima, & timeret Dominum valde, nec reperiretur, qui diceret de ea verbum malum, [vixit in domo viri sui annos centum quinque,] vt tam diuturna ætas esset quasi quoddam Castitatis insigne. Sed quid signa quærimus, cùm experimentum teneamus? Certè pugiles vt corporis vires seruent, & victoriam reportent in certamine, à Venere se abstinent. Quod & animaduertit Chrysostomus sic scribens: Neque enim inebriari licet certantibus, neque scortari, ne vires deficiant, neque circa alia vacare, sed ab omnibus simul abstinendo solummodo suis vacant certaminibus.] Quin & apud nostrates, qui margaritas extrahunt è mari, curæ maximæ est Æthiopes huic ministerio seruientes à Venerea voluptate prorsus arcere. Longa enim experientia comperierunt eos post coitum, habitum continere non posse, & in mari demersos post paululum suffocari. Propterea quidam scitè dixit, hamum margaritarum Castitatem esse: & verè ita est, quoniam Castitas veras margaritas, id est, virtutes apprehendit. Sed quid moror? Deus profectò vitam hominis ob luxuriam decurtauit, vt sciamus eam Castitate protelari: Non permanebit, ait, Spiritus meus in homine, quia caro est,] quia nimirum carnis fœdatus criminibus, & voluptatibus impuris infectus: [eruntque dies illius centum viginti annorum.] O quanta dierum hominis imminutio! vt illi, qui antea viuebant septingentis, octingentis, & nongentis annis, & eo amplius, iam eorum ætas centum annorum breuitate claudatur. Execratus enim iniustitiam prioris sæculi Deus, inquit Lactantius, ne rursus longitudo vitæ causa esset excogitandorum scelerum, paulatim per singulas progenies diminuit hominis ætatem, atque in centum, & viginti annis metam collocauit.] Libido & immunditia & ex natura sua, & ex lege Dei vitam hominum abbreuiat. Castitas igitur vitam protelabit, & salute ac iucunditate complebit. Erit, vt dixit Ecclesiasticus: Melius est corpus validum, quàm census immensus.] Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium: quod licet à corporis sanitate procedit, & in immensum, gaudium à diuitiis, aut ab honoribus ortum exsuperat. Quid restat, nisi vt quis voluptates illicitas, propter ipsam voluptatem ex corporis incolumitate manantem deserat, & saltem propter hunc abiectum finem se ipsum contineat?

Chrysost. hom. de Ioan. ca. 1. in fine.
Iudith 16. 28.
Chrysost. hom. 23. in 1 ad Corinth.
Gen. 6. 3.
Lactant. lib. 2. instit. c. 24.
Eccl. 30. 15.

XII. Postremum tandem sit Castitatis elogium, quòd omnia à Deo creata Castitatem amant, & aliquam similitudinem, aut odorem eius habere curant. Nulla enim est res, quæ non sua integritate gaudeat, & scissionem sui, ac corruptionem non fugiat. Nulla, quæ mundiciam sui non diligat, & infici ac fœdari non extimescat. Nulla, quæ in eo statu, in quo condita est, conseruari non appetat, & ab eo decidere, & in peius labi non horreat. Tanta vis est probitatis, & Castitatis, inquit Augustinus, vt omnis, vel penè omnis moueatur eius laude humana natura, nec vsque adeò sic est turpitudine vitiosa, vt totum amittat sensum honestatis.] Vnde si homo, qui in hac re solet esse miserior, Castitatem ipsam, quam sæpe fugit, laudat, & diligit; nulla profectò est creatura, quæ non in eius laudem amoremque conspiret. O igitur virtus præstantissima Castitatis, atque pulcherrima, quæ coniugio humano generi admodum necessario, & à Deo ipso instituto præponeris. Tu intellectum illuminas, & ad capiendas scientias, & cognoscenda diuina, & humana disponenda, dissoluis. Tu voluntatem à compedibus carnis, & à vinculis voluptatum liberas, & dominam, ac sui compotem facis. Tu veris diuitiis cultores tuos, non solùm spiritualibus, sed & temporalibus imples. Tu eos maximo honore ac veneratione prosequeris. Tu miram animo & corpori dulcedinem, ac suauitatem attribuis. Inest tibi incredibilis pulchritudo, quam tempus edax, aut ætas annosa non aufert. Ita supra res humanas sedem obtines, vt cœlestibus spiritibus coæqueris. A te tranquillitas mentis, & corporis manat, esque aduersùs pericula fidele refugium, & tutissimum incolumitatis carnis præsidium. Non ergo mirum, si te terrestria diligant, & cœlestia quasi in tuo complexu quiescant. Glorientur & nuptæ, inquit Hieronymus, cùm à virginibus sint secundæ: [Crescite, ait, & multiplicamini, & replete terram.] Crescat, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram. Tuum agmen in cœlis est. Crescite, & multiplicamini. Hoc expletur edictum post paradisum, & nuditatem, & ficus folia, auspicantia pruriginem nuptiarum. Nubat, & nubatur ille, qui in sudore faciei comedit panem suum, cuius terra tribulos, & spinas generat, & cuius herba sentibus suffocatur. Meum semen centenaria fruge fœcundum est. Non omnes capiunt verbum Dei, sed hi, quibus datum est. Alium, eunuchum necessitas faciat, me voluntas. Tempus amplexandi, & tempus abstinendi à complexibus, tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Postquam de duritia nationum generati sunt filij Abrahæ, cœperunt sancti lapides volui super terram. Pertranseunt quippe mundi istius turbines, & in curru Dei, rotarum celeritate voluuntur. Consuant tunicas, qui inconsutam desursum tunicam perdiderunt, quos vagitus delectat infantium, in ipso lucis exordio fletu lugentium, quòd nati sunt. Eua in paradiso virgo fuit; post pelliceas tunicas, initium sumpsit nuptiarum. Tua regio paradisus est. Serua, quod nacta est, & dic: Reuertere, anima mea, in requiem tuam. Hæc ille.] Tu igitur, ô puritas mentis, & corporis es, in qua requiem habemus, propter quam coniugium honore dignum existimamus. Nam coniugium honorabile est, quia genus humanum mul-

Augu. 2. de ciuit. c. 26.
Hierony. epist. 22. ad Eustochium.
Genes. 1. 28.
Ps. 114. 7.

tiplicat,

A tiplicat, honorabilius verò, quia virgines procreat, laudabile, quia pro suo modulo te Castitatem seruat, laudabilius, quia eos generat, qui te perfectè custodiant. Bonum, quia secundùm præscriptum Dei mundum à promiscuo concubitu liberat, melius, quia illorum initium est, qui purissimos integritatis amplexus affectant. Te ergo Castitatem quasi coniugij finem diligamus, & amplectamur, & medium propter te institutum aliis, qui solùm ad terram implendam inhient, assignemus.

Primus gradus Castitatis, voto omnes carnis voluptates abiicere.

B

CAPVT V.

Chrysost. hom. 21. ex varijs Matth. locis. & in imperfecto. ho. 32.

NVNC ad Castitatis gradus explicandos accedamus, quos Patres non eadem ratione numerarunt. Chrysostomus enim duorum tantùm mentionem fecit. Primus, inquit, est gradus Castitatis syncera virginitas: secundus autem, fidele coniugium. Ambrosius trium illorum graduum meminit, quos suprà retulimus. Nam alia, ait, est Castitas virginalis, alia vidualis, alia coniugalis. Sed has magis Castitatis species, quàm gradus existimamus. Bonauentura ergo aliter hos gradus distinguit. Altus, inquit, gradus est detestari gestus C & tactus impudicos. Altior, detestari verba impudica. Adhuc altior, detestari voluntatem, vel concupiscentiam impudicam. Sicut dicit Iob: Pepigi fœdus cum oculis meis.] Et postea. Item altus gradus castitatis est, esse castum per mundiciam carnis. Altior, per mundiciam mentis, quia per impudicitiam maculatur corpus & anima, vt dicit Apostolus: Quodcumque peccatum fecerit homo, &c.] Altissimus, per imitationem exempli Castitatis Christi. Ioannes tandem Cassianus omnem Castitatis perfectionem io septem gradus partésve distinguit. Primus, inquit, pudicitiæ gradus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptatis cogitationibus immoretur. Tertius, ne fœmineo vel leuiter ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus, ne D vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cùm memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem voluptariæ actionis perstringat assensus. Sextus, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum, vel dormiens illudatur. Septimus, qui paucissimorum est, & specialiter diuini muneris largitate collatus, vt eò vsque mens nostra Castitatis ipsius puritate formetur, vt etiam ipso naturali motu carnis emortuo, illum obscœnum liquorem omnino non perferat. Hæc ille multis omissis.] Sed nos ad minorem numerum Castitatis latitudinem contrahentes, & partim alio modo istos gradus prout statui religioso conueniunt explicantes, eorum tractationem pro more E prosequamur.

Ambr. li. 1. de viduis.

Bonau. de gradib. virtut. c. 4. tom. 1.

Iob. 31. 1.

1. Cor. 6. 18.

Cassian. colla. 12.

Sit igitur primus & infimus Castitatis religiosæ gradus, cùm quis siue post vitam, sine vllo Venereæ voluptatis experimento transactam, siue post expertas in coniugio, licitè, vel extra coniugium, illicitè, carnis voluptates, de cætero ob desiderium puritatis, & amorem Dei, se cariturum huiusmodi voluptatibus statuit, & se voto ad id præstandum obstringit. Hinc enim incipit religiosa A professio, quæ ex triplici Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ voto componitur: & ideo inde debet nostra, quæ digna sit religioso nomine, Castitas inchoare. Nam licèt per multos annos Castus, aut per totam vitam virgo fueris, si tamen nondum te voto ligaueris, & licèt votum habeas, si illud denuo in religione approbata nondum emiseris, tua Castitas virtus quidem erit, sed pars religiosæ vitæ, qua Deo nos totos consecramus, aut Castitas religiosa non erit. Si iam hunc gradum habes Castitatis, gaude, quia gratissimum Domino animæ & corporis tui holocaustum obtulisti: quia Castitatem tuam, quam antea custodiebas, Deo gratiorem & acceptiorem per votum effecisti: quia religiosæ vitæ adiumentis, & multitudine auxiliorum diuinorum, quæ religiosis erogantur, eam mirificè roborasti. B Si verò nondum hunc gradum es assecutus, quia adhuc in tyrocinio religionis probaris, vel extra in sæculo manens ad religionem vocaris, multa sunt, quæ te ad hunc Castitatis modum arripiendum impellant. Ex his autem tria tantùm tibi propono, quæ secundùm diuersum statum animæ tuæ tibi proderunt: alterum luxuriæ fœditas; alterum, nuptiarum incommoditas; tertium, huius Castitatis vtilitas.

Aliqui enim hoc genus religiosæ Castitatis verentur arripere, quia illicitæ voluptatis nexibus implicantur, & in cœno luxuriæ amant volutari. Augustinus hoc impedimento tenebatur, ne ad Deum C sequendum accederet, vt ipse in suis Confessionibus latè prosequitur. Vocabat illum Dominus: Et non erat omnino, inquit, quid respondérem veritate conuictus, nisi tantùm verba lenta & somnolenta: Modò, ecce modò, sine paululum. Sed modò, & modò non habebant modum: & sine paululum in longum ibat. Frustrà condelectabar legi tuæ, secundùm interiorem hominem, cùm lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum me duceret in lege peccati, quæ in membris meis erat. Eodem etiam obstaculo multi illigantur ne audeant Castitati religiosæ se dedere, quos obsecro vt fœditatem luxuriæ considerent. Luxuria namque licèt non sit omnium peccatorum grauissimum, at est omnium peccatorum fœdissimum, adeò vt nomen fœditatis obtinuerit. D Vocatur enim turpitudo, obscœnitas, spurcitia, & si quæ sunt alia nomina, quæ fœditatem significent. Peccatum hoc magis quàm aliud ab hominis dignitate nos elongat, & ad belluarum rationis expertium vilitatem deiicit; & ita rationem obscurat, vt homo luxuriæ deditus quodammodo stolidum iumentum esse videatur. Immo & iumento insipientior, quoniam hoc verbere & fuste à cibo vetito retrahitur, impudicus verò, nec flagello infamiæ ab impuris mulieris amplexibus auocatur. Atque: Verberauerunt me, sed non dolui, traxerunt me, & ego non sensi.] Alius peccans homo in alios peccat, luxuria in se ipsum peccat, & corpus suum impuritate damnat. Qua ratione Paulus ad vitandam fornicationem hortatur. Fugite, in- E quit, fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.] Quid est, in corpus suum peccat? An qui se vsque ad ingluuiem cibis & potibus ingurgitant, qui se ipsos vulnerant, & suffocant, aut alio genere mortis conficiunt, non peccant in corpora sua? ita sanè. Sed hi non videntur nisi extra corpus peccare, si peccatum hoc cum luxuriæ cōferatur crimine. Tam fœdum enim est, & ab hominis dignitate abhorrens meretrici commisceri, & corpus

August. 8. Conf. cap. 5.

Prouerb. 23. 35.

1. Corint. 6. 18.

in eius seruitutem redigere, vt huic miseræ seruituti reliqua in corpus proprium admissa peccata non valeant comparari. Templo Dei malum est si destruatur, peius si violetur, sed pessimum si abominatio, atque idolum in illo collocetur. Corpus autem fidelis hominis templum est Dei. Nam *1.Cor. 6. 19.* & idem Paulus ait: An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?] Et rursus: *1.Cor. 3. 16.* Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?] Hoc autem corpus impudicitiæ subiicere, profectò est fornicationis idolo dedicare. Certè manus regis pro magna ignominia duceret, si ab eo præcideretur, at si manus vilissimi mancipis fieret, id summam calamitatem reputaret. Incontinens autem, qui membrum erat Christi, per quodlibet graue peccatum se à Christo rege abscindit, & per luxuriam huic malo aliud addit, quod membrum impuræ mulieris efficitur. Quæ non est mea cogitatio, sed Pauli asserentis: *1.Cor. 6. 15.* Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi?] Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit: qui autem adhæret meretrici, vnum corpus efficitur. Si ergo non sumus nostri, sed Dei, incredibilem iniuriam corporibus nostris irrogamus, dum ea impudicitiæ & luxuriæ subiicimus.

Vnde Chrysostomus quasi eos alloquens qui ante baptismum fuerunt in carnis peccata prolapsi, & postea per gratiam in dignitatem membrorum *Chrysost. hom. 18 in 1. ad Corint.* Christi coaptari, hæc ait: Nam si quispiam priuatam domum ingressus, & illam ignominia afficiens, vltimum dabit supplicium, qui regis templum latronum speluncam fecerit, intelligas velim, quot mala perpetietur? His igitur consideratis, eum qui in nobis habitat venereare, quippe qui consolator est, & tibi coniunctum, & inhærentem timeas. Christus enim est. Numquid tu te membra Christi effecisti? Animaduerte cuius erant, & cuius facta sunt, & velis te continere. Antea meretricis membra fuerant, & Christus ea proprij corporis membra reddidit. Non ergo eorum amplius habes potestatem, illi seruias, qui te liberauit. Neque enim si filiam haberes, & tanta esses amentia, vt eam lenoni locares, & meretrix efficeretur; inde regis filius eam conspectam tam turpi liberaret seruitute, & sibi matrimonio coniungeret, iterum eam in fornicem adducere posses, quippe qui semel dedisti, semel vendidisti. Huiuscemodi nostra est causa, locauimus carnem nostram diabolo lenoni grauissimo. Quod cùm Christus animaduerteret, eam eripuit, & à sæua illius tyrannide liberauit. Iam igitur nostra non est, sed eius, qui eam in libertatem vindicauit. Qua si velles tamquam regiâ sponsâ vti, nemo prohibet: sin ad priora eam reuocas, ea patietur, quibus digni sunt hi, qui ita iniuria afficiunt, perpeti.

Huius impurissimæ pestis mala nobis summa cura fugienda sunt, quia luxuria non aliter quàm infestissimus hostis vniuersa bona nostra tum exteriora tum interiora deuastat. De luxuriæ peccatis Basilius mysticè Euangelicum prophetam in- *Isaia 1.7 Basibid.* telligit. Regionem vestram coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.] Verè enim aliena sunt ista peccata à nobis, quia appetitus impuri atque bestiales, omisera rationem, qua homines sumus, inuadunt, & voluptatibus belluinis subiiciunt. Deuorant illæ regionem nostram, quia animæ virtutes & dona, corporisque robur, ac sanitatem depascunt. Deuorántque coram nobis; nam adeò stulti sumus, si carnales sumus, vt nostræ vastationi consentiamus. At quanto erit sapientius & fœlicius, si nos luxuriæ obsisterimus? Si fecerimus id, quod Dominus præcepit fieri Amalech, dicens: *1.Reg.15. 3.* Non parcas ei, & non concupiscas ea rebus ipsius aliquid; sed interfice à viro vsque ad mulierem, & paruulum, atque lactentem, bouem, & ouem, camelum, & asinum.] Gregorius, *Gregor.* sub typo Amalech, luxuriæ vitium intellexit: quia de tam pessimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Viros itaque eius interficimus, si motus suadentes turpitudinem, qui violenter irruunt in nos, diligenti contentione mactamus. Mulieres occidimus, si prauas concupiscentias, quæ his motibus subseruiuntur, cohibemus. Paruulos, atque lactentes iugulamus, si libidinis motus in carne insurgentes, quos mala concupiscentia impura cogitatione lactat, & in initiu, vt recèns nati, nun multum negotij facessunt, ad petram Christum allidimus. Boui & oui mortem afferimus, si consiliis luxuriæ fraudulentis, quibus dicitur nobis licere quod antiquis patribus permissum fuit, & simplicibus rationibus, quibus opus nefarium vt naturale suggeritur, vehementer obsistimus. Ac tandem camelum & asinum de medio tollimus, si cogitationes sine intellectu, quæ vngulam per discretionem non findunt, & manifestos carnis lapsus à nobis fortiter amouemus. Hæc omnia latè Gregorius.] Non ergo parcamus huic vitio, sed ipsum penitus destruamus: nam omnium vitiorum seminarium & origo est. Nec arbitremini, inquit Ambrosius, aduersus Apo- *Amb lib. de Elia. c.19.* stolum dixisse, quia ille ait auaritiam radicem esse omnium vitiorum: quoniam luxuria ipsius est mater auaritiæ. Etenim cum exhauserit quis luxuriando proprias facultates, quærit postea auara compendia. Ipsa luxuria [est ignis vsque ad perditionem deuorans.] Ille ignis, de quo etiam *Iob.31.12.* dixit Salomon: Numquid potest homo abscon- *Prou.6. 27.* dere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant?] Caue & tu, ait idem sanctus pater Am- *Ambr. lib. 2. de Apolo. Dauid.* brosius, ne intra sinum tuæ mentis ignem libidinis & amoris accendas; ne corporeum vestimentum illo animi consumatur incendio, ac perpetuitatem resurrectionis amittas; vel certè vestigium tuæ mentis vratur, si per libidinum faces tibi putaueris esse gradiendum. Nam qui vritur corde, comburitur corpore.

At dices mihi his rationibus persuasus, atque conuictus, vitium luxuriæ detestor, sed coniugium licitum & sanctum, & à Deo ipso ad mundi conseruationem institutum, concupisco. Su- *1. Cor.7 25.26 27.* per hac re [præceptum Domini non habeo,] sicut super luxuria vitanda, [consilium autem do] cum Paulo, [tamquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse,] scilicet cœlibem esse [propter instantem necessitatem,] insistendi temporalibus, quæ coniugatos coarctat, [quoniam bonum est homini sic esse.] Vnde tu si [alligatus es vxori, noli quærere solutionem,] sed tuo debito satisfacito. At [si solutus es ab vxore, noli quærere vxorem] propter multa incommoda, & tribulationes, quæ nuptias circumsepiunt. De hoc argumento latè & optimè scripsit Hugo Victorinus, qui *Hugo lib. de nuptiis carnalis, c. 2.* inter alia sic ait: Non est igitur vxor ducenda sapienti. Primùm enim studia Philosophiæ impediri: nec posse quemquam libris & vxori pariter inseruire. Multa sunt, quæ matronarum vsibus necessaria sunt, pretiosæ vestes, aurum,

gemmæ, sumptus, ancillæ, supellex varia, lecticæ: deinde per totas noctes querulæ conquestiones: illa ornatior procedit in publicum: hæc honoratur ab omnibus ego in conuentu fœminarum misella despicior. Cur aspiciebas vicinam? Quid cum ancilla loquebaris? De foro veniens quid attulisti? Non amicum habere possumus, non sodalem: alterius amorem vxor sui odium suspicatur. Si doctissimus præceptor in qualibet vrbium fuerit: nec vxorē relinquere, nec cum tali sarcina illuc ire possumus. Pauperem alere difficile est: diuitem ferre, tormentum. Adde quòd nulla est vxoris electio, sed qualis aduenerit, talis est habenda: si iracunda, si fatua, si deformis, si superba, si fœtida, quodcumque vitij est, post nuptias discimus. Equus, asinus, bos, canis, & vilissima quæque mancipia, vestes, & lebetes, sedile ligneum, calix & vrceolus fictilis probantur priùs, & sic emuntur: sola vxor non ostenditur, ne antè displiceat, quàm ducatur. Attendenda est ergo semper eius facies, & pulchritudo laudanda: ne si alteram inspexeris, se existimet displicere. Vocanda est domina, celebrandus natalis eius, iurandum est per salutem illius, vt sit superstes optandum, honoranda est nutrix, & gerula, seruus paternus, & altricius, & procurator calamistratus, & in longam, securámque libidinem exectus spado, sub quibus nominibus adulteria delitescunt. Quoscumque illa dilexerit, ingratis amandi. Si totam ei domum regendam commiseris, seruiendum est: si aliquid tuo arbitrio reseruaueris, fidem sibi haberi non putabit, & in odium vertitur, & iurgia. Et nisi citò consulueris, parabit venena anus. Aurifices, & auriolos, & institores gemmarum, sericarúmque vestium si introduxeris, periculum pudicitiæ est. Si prohibueris, suspicionis iniuria. Verùm quid prodest diligens custodia, cùm vxor impudica seruari non possit, pudica non debeat? infida enim custos est Castitatis necessitas, & illa verè pudica dicenda est, cui licuit peccare, sed noluit. Sit pulchra, aut deformis vxor, vtrimque vrgetur incommodo, qui eam ducit. Pulchra enim citò adamatur: fœda citò concupiscit. Difficilè custoditur quod plures amant: molestum est possidere, quod nemo habere dignetur: minore tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruatur. Nihil tutum est, in quo totius populi vota suspirant. Alius forma, alius ingenio, alius facetiis, alius liberalitate sollicitat; sicque aliquo tandem modo expugnatur, quod vndique incessitur.] Hæc omnia adducit Hugo ex Theophrasti libello de nuptiis, qui & addit, quòd si propter dispensationem domus, ducatur vxor, meliùs bona dispensat seruus fidelis, qui quasi ad nutum domini voluntati paret, quàm vxor, quæ cùm domina rerum videatur, sæpe marito contradicit. Si propter languoris solatia, assident homini amici, qui eum satis commodè valent consolari. Si propter fugam solitudinis, sapiens cum Deo loquitur si homines desint, & ideo non minùs solus, quàm cùm solus fuerit. Nec possunt deesse homines præsertim boni, & Deo dediti, quibuscum iucundè conuiuat. Si tandem coniugium ineundum sit liberorum causa, & ne nomen nostrum intereat, & vt in senectute non desint necessaria præsidia: sciendum est, quia multò magis sunt spirituales filij, scilicet insignia virtutis opera, quàm carnales quærendi: & multò veriùs atque fœliciùs nomen nostrum & memoriam asseruant, & in lassa senectute subueniunt, atque lætificant. Hi filij (nobis volentibus) numquam intereunt, filij autem carnis, si boni sunt, possunt præmori; si autem pessimi, & ad virilem ætatem peruenerint, tardè eis videbimur muti.

His virorum incommoda, quæ à nuptiis, illis adueniunt, deteguntur. Sed è contra Hieronymus molestias fœminarum narrat, quæ coniugio colla submittunt. Et hic etiam audiendus est, vt manifestè patescat, statum coniugij ex vtraque parte esse molestum, multáque habere non solùm quæ à Dei obsequio nos auocent, sed quæ vitam in hoc sæculo iniucundam & insuauem efficiant. Ille sic ait: Itiem tu putas esse diebus & noctibus vacare orationi, vacare ieiuniis, & ad aduentum mariti expolire faciem, gressum frangere, simulare blanditias? Illa huc agit vt turpior appareat, & naturæ bonum infuscet iniuria. Hæc ad speculum pingitur, & in contumeliam artificis conatur pulchrior esse, quàm nata est. Inde infantes garriunt, familia perstrepit, liberi ab osculis & ab ore dependent, computantur sumptus, impendia præparantur. Hinc cocorum accita manus carnes terit, hinc textricum turba commurmurat, nuntiatur interim vir venisse cum sociis. Illa ad hirundinis modum lustrat vniuersa penetralia, si thorus rigeat, si pauimenta verrerint, si ornata sint pocula, si prandium præparatum. Responde quæso inter ista vbi sit Dei cogitatio? Et hæ fœlices domus. Cæterùm vbi tympana sonant, tibia clamitat, lyra garrit, cymbalum concrepat, quis ibi Dei timor? Parasitus in contumeliis gloriatur, ingrediuntur expolitæ libidinum victimæ, & tenuitate vestium nudæ impudicis oculis ingeruntur. His infœlix vxor aut lætatur, & perit, aut offenditur, & maritus in iurgia concitatur. Hinc discordia, seminarium repudij. Aut si aliqua inuenitur domus, in qua ista non fiant, quæ rara auis est, tamen ipsa dispensatio domus, liberorum educatio, necessitates mariti, correctio seruulorum, quam à Dei cogitatione non auocent? Defecerunt, inquit scriptura, Saræ muliebria:] post quod dicitur ad Abraham: Omnia, quæcumque dicit tibi Sara, audi vocem eius. Quæ non est in partus anxietatibus, & dolore: quæ deficientibus menstrui cruoris officiis, mulier esse desiit à Dei maledictione fit libera: nec est ad virum conuersio eius, sed è contrario vir subiicitur ei, & Domini voce præcipitur: Omnia quæcumque tibi dicit Sara, audi vocem eius.] & sic incipiunt vacare orationi. Quia quandiu in coniugio debitum soluitur, orandi prætermittitur instantia. Sic Hieronymus.] Iam ergo in coniugio vndique curæ & molestiæ, vndique orandi, & spiritu proficiendi impedimenta nascuntur: nec quisquam poterit simul matrimonium inire, & ab his aut aliis similibus incommodis liberari.

Sed audio te dicentem adbuc: Si luxuriari non licet, & coniugium inire non expedit, quid faciendum? An omnes cœlibes permanebimus, vt mundus humana propagatione destitutus ante præstitutum tempus finiatur? Quibus tibi verbis respondebo, nisi ipsius Domini, dicentis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.] Non, inquam, omnes præstantiam & tranquillitatem Castitatis intelligunt, vt interpretatur Epiphanius, sed qui ex Deo hoc intelligendi donum acceperint. Aut, non omnes se continendi, & castè viuendi beneficium accipiunt, sed quos Deus ad tam celsum statum elegerit. Ideo timendum non est, vt mundus necessaria propagatione careat, & intempestiuè esse desinat. At tu qui instinctus castè viuendi sentis, qui à Deo ad

Hiero. lib. 1. cõtra Heluid. ad finem.

Gen. 18. 11.

Gen. 21. 12.

Matth. 19. 11.

Epiphan. hære. 66.

cœlibem vitam vocaris, de mundo per generationem conseruando non cogites. Immo cogita quomodo ad statum altiorem ascendas, & diuinæ vocationi respondeas. Deliciis carnis extra licitum coniugij statum vacare crimen est, & crimen infame, quod Deus post hanc vitam æterna pœna, & in hac vita, magna ignominia, & multiplici corporis & animæ anxietate castigat. Vxorem ducere molestum est, & pro modica voluptate maximis tristitiis homo colla submittit. Quid restat nisi vt vitam cœlibem ames, téque ad seruandam castitatem accingas? Ad hoc autem incitat te locus, in quo es, nempe in valle lacrymarum, siue in exilio ad laborandum & pugnandum inuento, in quo non decet de voluptatibus, sed de galea, & ense, & aliis similibus cogitare. Tempus, quod viuis; nam vigilia est solennitatis æternæ, in qua ieiunare, & à deliciis abstinere decet; non carnis suauitates quærere. Dux, quem sequeris, Christus scilicet puritatis author, & virginitatis amator. Sancti, quorum consortium cupis, qui mundos se ab omni pollutione seruarunt. Vilitas voluptatis, cuius appetentia plena est anxietatis, experientia verò fastidij. Destinata illi à Domino pœna; nam qui

Iob. 21. 13.

[ducunt in bonis, & voluptatibus dies suos, in puncto ad inferna descendunt.] Ac tandem eiusdem voluptatis vacuitas, quæ numquam satiat, numquam hominem quietat, sed delicti, & pœnæ, ac tristitiæ spina cruentat. Hæc incitamenta voluptatis deserendæ Laurentius Iustinianus latè prosequitur.

Iust. in ligno vitæ de continentia. c. 3.

At si Castitas seruanda est, certè optimum & salubre consilium est vt perpetuo voto firmetur, & in tuto religiosæ vitæ custodiatur. Caro enim nostra post primi parentis transgressionem procliuis admodum est ad voluptatis illecebras, quam vt mens nostra efficaciùs coerceat, debet voti pollicitatione firmari. Est etiam Castitas sicut cæteris virtutibus pulchrior, ita tenerior atque fragilior, quam vt speculum leuis flatus maculat, quam vt florem spinulæ mucro confodit, quid autem faciet sæculi ventis exposita, & periculis multarum occasionum circumdata, nisi aut deficere, aut defor-mari? Est thesaurus similis illis de quibus Dominus ad Iob: Numquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?] Et verè thesaurus niuis, quia plena est puritatis, atque munditiæ, qua casti lætantur; & thesaurus grandinis, quia plena refrigerij, quo concupiscentiæ minuuntur. Thesaurus autem non debet in loco periculis exposito possideri, sed in loco tuto, qualis est religio, debet abscondi. Est cibus suauissimus, & manna multiplici dulcedine plenus. Nam, vt inquit Isidorus, amanda est pulchritudo Castitatis, cuius degustata delectatio, dulcior inuenitur, quàm carnis. Castitas enim fructus suauitatis est, & pulchritudo inuiolata sanctorum. Talem cibum ne sæculi amaritudinibus misceamus, sed illum condimentis religiosæ vitæ affectum gustare curemus. Est virtus planè cœlestis, & quasi aduena, & peregrina manet in terris. Quare sanctus Bonauentura ait: Castitas est virtus origine cœlestis, hanc ipsi Angeli sancti ab ipso Domino omnium virtutum fontali principio primitus didicerunt, & indeclinabiliter seruauerunt: & hanc summus, & vnus magister noster, qui est in cœlis Angelorum magister Christus Dominus nobis de cœlesti schola ad terram publicè docendo attulit, & matrem gloriosam virginem perfectam primámque post se huius disciplinæ magistram in cathedram virginalis munditiæ cæteris

Iob. 38. 22.

Isid. 2. Sentent. cap. 40.

Bona. de processu rel gio. c. 37.

mirandam & imitandam præfecit. Hæc ille.] Quælibet autem res optimè in suo naturali loco seruatur, & in alieno quasi violenter detinetur. Castitas ergo perfectè custoditur in cœlo. Cœlum autem quasi extra cælum positum (vt ita dicam) aut in terram demissum, vita est religiosa, quæ cœli puritatem, & tranquillitatem, & occupationem vacandi Deo iugiter imitatur. Ergo in illa Castitas cœlestis virtus optimè custodietur. Atque adeo tu qui Castitatis amator es, ad vitam debes religiosam conuolare, & in ea per trium votorum emissionem huius primi gradus Castitatis particeps effectus, potesis ad alios (Deo suis initiis fauente) conscendere.

Secundus gradus Castitatis, votum abiiciendæ carnalis voluptatis implere.

CAPVT VI.

DEPTO iam hoc primo Castitatis religiosæ gradu, quo nos Castitatem seruaturos promisimus, ad secundum omnimodis ascendendum est, vt votum nostrum diligenter & fideliter impleamus. Pater cupit habere filios sibi similes, & dominus seruos moribus sibi conformes. Deus autem qui & noster est pater, & Dominus, impensè vult vt nos filij eius, & serui, quantum pusillitas humana sufficerit, ad aliquam eius similitudinem peruenire gestiamus. At ipse, vt ait sanctus Dauid, [fidelis est in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.] Et Paulus. Est autem Deus verax.] Et rursus. In spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur Deus.] Et, Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei.] Atque ipse Dominus de se ait: Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.] Oportet ergo vt nos simus in verbis veraces, & in promissis stabiles, si Deo placere, & ei similes inueniri volumus. Iam labiis nostris votum Castitatis distinximus; quid superest, nisi vt omnem corporis ac mentis munditiam amemus. Dicamusque corde, & opere, non tantùm externa voce: Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.] Et, vota mea reddam in conspectu timentium eum. Ac iterum: Vota mea Domino reddam, coram omni populo eius?] Meritò ergo hæc, quæ in omnia vota quadrant, ad Castitatis votum applicamus, quoniam illud in conspectu omnium iustorum, & coram omnibus tanta circumspectione custodiendum est, vt vniuersis Castitas nostra nota sit, ipsíque possint integritati vitæ nostræ, cùm oportuerit, attestari. Magister enim noster Christus, qui ambitiosus, & vorator, & seductor haberi voluit, numquam minùs castus dici permisit. Vt nos discamus iniurias, & falsa testimonia in aliis rebus æquanimiter sustinere, in negotio verò Castitatis nec minimam occasionem malè de nobis loquendi, aut sinistre sentiendi, aliis tribuere. Est namque virtus hæc tam delicata, vt solo verbo de religiosis imprudenter effuso, aut sola mala opinione de aliis concepta lædatur. Et non solùm peccatum castitati contrarium, sed & loquela imprudentior, qua quis nobis notam immundorum inurit, ipsam Castitatem certa quadam ratione commaculat. Nullum autem vitium ita nos reddit apud

Ps. 144. 13.
Rom. 3. 4
Tit. 1. 2.
Rom. 11 29.
Matth. 24. 35.
Psal. 65. 14.
Psal. 21. 26.
Ps. 115. 14

sæculares, aut tam contemptibiles, aut tam inuisos, quàm si hoc, statum nostrum sordere conspiciant. Si enim in aliquo religioso iracundiam, vel ambitionem, vel auaritiam videant, nescio quomodo sustinent, & dissimulant, at si impudicitiam non dico videant, sed vel leuiter coniectentur, eum omnino auersantur, & ineptum ad remedium aliquod animarum profitentur. Quamobrem, vt status noster sanctissimus ex culpa nostra suum splendorem apud sæculares non perdat, & ineptus ad eorum salutem curandam non fiat: enitendum est vt votum Castitatis in conspectu omnium hominum diligentissimè seruemus, & nos coram Deo, & hominibus castos & circumspectos exhibeamus.

Manifestum est autem apud omnes, quibus Castitatis votum impleatur. Ex illo quippe tenentur religiosi, primò à matrimonio contrahendo abstinere, quod post emissa tria religiosa vota, prout in qualibet religione consuetum est, nullum omnino erit. Deinde omnem actum externum ac internum castitati aduersum, vt quodlibet opus venereum, turpem contactum, impudicum aspectum, delectationem morosam, & turpem cogitationem vitare. Ac tandem quidquid in sæcularibus extra coniugium est quoquomodo peccatum contra Castitatem, reücere. Qui in aliquo horum peccat, non solùm contra virtutem Castitatis, sed etiam contra votum peccat, & duplicis criminis, incontinentiæ & sacrilegij reus est. Qui verò ab his omnibus fideliter abstinuerit, votum implet, & secundum gradum Castitatis habet, licèt carnem rebellem sentiat, & importunissimis ac grauissimis tentationibus vrgeatur. Huic enim gradui non est necessarium tentationes etiam acres & vehementes non sentire, sed tantùm tentationibus non consentire. Vt enim ille cui à rege arx in custodiam data est, fidelis est regi, & dignus præmio, si eam ab hostibus tueatur, licèt ipsi eam vehementer impugnent: ita fidelis est Christo, & magno præmio dignus, qui licèt multis tentationibus oppugnetur, se ipsum illibatum ab omni impuro consensu custodit.

Ad hunc ergo secundum Castitatis gradum nos hortatus est Paulus illis verbis: *Coloss. 3. 5.* Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam.] Hæc membra corporis peccati rectissimè super terram esse dicuntur, inquit Cassianus: Non enim possunt hi, qui ministerio vtuntur eorum, veridicè profiteri: Nostra autem conuersatio in cœlis est.] *Philipp. 3. 20.* Qui & statim quæ sint ista membra peccati, siue ista crimina hoc Castitatis gradu vetita, pulcherrimè exponit in hunc modum: Primo itaque loco fornicationem credidit inserendam, quæ carnali commixtione perficitur. *Cassian. col. 12. c. 2.* Secundum etiam membrum immundiciam nuncupaui, quæ nonnunquam absque vllo mulieris tactu, vel dormientibus, vel vigilantibus per incuriam incircunspectæ mentis obrepit: & ideo notatur ac prohibetur in lege, quæ immundos quosque non solùm sacrarum carnium participatione priuauit, verùm etiam ne contactu suo sancta polluerent, à castrorum iussit congregatione secerni dicens: Anima quæcunque comederit de carnibus sacrificij salutaris (quod est Domini) in qua est immundicia, peribit coram Domino, & quidquid tetigerit immundus, immundum erit.] *Leuit. 7. 20. 21. sec. 70.* In Deuteronomio quoque: Si fuerit, inquit, inter vos homo, qui nocturno pollutus est somnio, egredietur extra castra, *Deuter. 23. 10.* & non reuertetur priusquam ad vesperam lauetur
A aqua, & post solis occasum regredietur in castra.] Deinde tertium peccati membrum libidinem ponit, quæ in recessibus animæ coalescens accidere cuipiam etiam sine passione corporis potest. Libidinem enim ab eo quod libeat dictam esse non dubium est. Post hæc de maioribus peccatis ad minora descendens, quartum intulit membrum: Concupiscentiam malam, quæ non solùm ad prædictam impudicitiæ passionem, verumetiam ad omnes noxias cupiditates generaliter potest referri, quæ corruptæ tantummodo voluntatis est ægritudo, de qua Dominus in Euangelio: Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] Multo enim maius est etiam tunc mentis lubricæ desiderium *Matt. 5. 28.*
B continere, cùm ei illecebrosi aspectus offertur occasio. Quibus manifestissimè comprobatur, ad perfectionem puritatis castimoniam continentiæ corporalis solam non posse sufficere, nisi etiam mentis addatur integritas. Post quæ omnia nouissimum illius corporis membrum: Et auaritiam, inquit: proculdubio ostendens non solùm ab appetitu rerum alienarum animum continendum, verumetiam propria magnanimiter contemnenda. Hæc ille.

Eundem gradum Castitatis postulat idem Beatus Apostolus illis verbis, quæ in epistola ad Ephesios continentur. Fornicatio, & omnis immundicia, aut auaritia, nec nominetur in
C vobis.] Tam longè, inquam, esse debet à cordibus Christianorum, vt nec eius nomen, nec recordatio sese in cœtibus eorum insinuet. *Ephes. 5. 3.* Vltio enim magna horum criminum fœditatem expectat. Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.] Et rursus: Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, regnum Dei possidebunt.] *Ephes. ib. 5.* *1. Cor. 6. 9.* Itaque ad hunc secundum gradum, atque ad impletionem voti, immò & ad custodiam præcepti de Castitate propositi, non sufficit actus externos impudicitiæ fugere, sed necesse est omnem internum mentis consensum vitare. Et ideo in lege
D non solùm scriptum est, [non mœchaberis] sed etiam [non concupisces vxorem proximi tui:] vt perspicuum esset omnibus, non tantùm externum opus, sed internam quoque concupiscentiam pariter esse damnatam. Quæ concupiscentia explicatiùs in lege gratiæ prohibita est, vt lex perfectior clariùs perfectiora sanciret, & Filium Dei carne tectum ad corda nostra in sacramento demittens eius habitaculum accuratius præpararet. Hinc Gregorius putat innocentem Iobum fœdus cum oculis suis pepigisse, vt ne cogitaret quidem de Virgine, quia facillimum est ex impudico aspectu in prauam cordis concupiscentiam labi. *Iob. 31. 1.* Sed præstat tanti doctoris verba non omittere. Sciebat nimirum, inquit, luxuriam esse in corde refrænandam, sciebat, per Sancti Spiritus donum, quòd Redemptor noster veniens, legis præce-
E pta transcenderet, & ab electis suis non solùm luxuriam carnis sed etiam cordis aboleret, dicens: Scriptum est: Non adulterabis: ego autem dico vobis, *Greg. 21. mor. cap. 2.* quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] *Matt. 5.* Per Moysem quippe, luxuria perpetrata; per authorem verò mundiciæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim quod discipulis, primus Ecclesiæ pastor dicit: *1. Petri. 1. 13.* Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in ea

quæ

quæ offertur vobis,gratiam.] Lumbos enim carnis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est quod Angelus, qui Ioannem alloquitur, zona aurea super mammillas cinctus esse perhibetur. Quia enim testamenti noui munditia etiam cordis luxuriam frænat, angelus, qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene zona antea stringit, quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, non iam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum verò luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque aduersarius noster cùm ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur.
Gen.3.14 Vnde & serpenti à Domino dicitur: Pectore, & ventre repes. Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita vsque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet, polluit in cogitatione. Hactenus ille.] Constat igitur ex his, gradum hunc Castitatis omne carnis peccatum abiicere, tam illud quod in externam aliquam actionem prodit, quàm illud, cui mens interiùs sine vllo teste consentit. Eúmque, qui post editum votum se exteriùs interiúsve polluerit, non solùm immundum, ac incontinentem existere, sed etiam sacrilegum reputari. quippe qui seipsum Deo consecratum carnis peccato contaminet, & iniuria graui sui corporis templum afficiat.

Qui ita se impollutum ab omni carnis & mentis inquinamento seruauerit, illam legis maledictionem non timeat, qua sterilis & filios non derelinquens percutitur. Nam filios habet non carnis, sed spiritus, quos minimè in perpetuum amittet. Immo in illum cadit larga Domini benedictio: Beatus, qui habet semen in Sion, & propinquos in Hierusalem: quia ad cœlestem patriam victorias suorum præliorum mittit, quæ illum hinc emigrantem excipiant. Cùm vitam religiosam amplectitur, cursus ei in cœlum indicitur: non poterit autem hanc viam celeriter currere, nisi ab omni se carnis petulantia
3.Reg.18 46. contineat. Elias Castitatis amator currebat pedes ante Achab curru vectum, & ei vires ad præcurrendum Castitas ministrabat. Sic & nobis hæc mundicia cordis, & corporis, vires ad currendum in Iezrabel, id est, in Dei participationem, attribuet. Quin & ille quasi in præmium puritatis curru igneo ad
Amb.ser. 87. æthereum regionem subuehitur. Et vt inquit Ambrosius: Angelis ducentibus raptus ad cœlum est, & quadriga ignea impositus, quasi in quodam triumpho victor ascendit. Victor enim extiterat non gentium barbararum, sed sæcularium voluptatum. Et sic victor carnis suæ Angelorum manibus ad æternas sedes subleuabitur. Hic est, ille, quem admiratur sanctus
Psal. 88. 49. Dauid, dicens: Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi.] Fœlix scilicet homo ille est, qui in periculoso bello tentationum impudicitiæ positus, semper viuit, & numquam gratiam, vitam animæ, nec per opus, nec per cõsensum perdit. Qui numquã videt mortem in-
Climac. grad. 15. quinationis carnis suæ (sic enim libuit Climaco hunc locum interpretari), & quamuis aliquando concupiscentiæ ignibus torreatur: non tamen in eo bona voluntas perseuerandi, nec diuina gratia destruitur. Is eruet animam suam de manu inferi: non solùm quia præceptum Castitatis cum reliquis obseruans, mortem æternam euadet, sed etiam quia in vita præsenti molestias infimæ partis suæ, scilicet carnis, effugiet. Hanc etiam ille gloriam habebit, quòd inter importunas suasiones carnis, & passionum suarum, quibus ad defectionem incitabatur quotidie, nouit, voluntatem Dei, voluptatibus anteponere, & inter occasiones multiplices immunditiæ se mundum & incontaminatum custodire. Nam si gloriosum est regi obsequentem esse in pace, multo tamen gloriosius est, inter occasiones, & suasiones rebellandi contra eum, numquam in animum tale flagitium inducere. Ita pretiosum est in natura quadam quieta, & ad malum non nimis procliui, Castitatis fidelitatem seruare Deo, sed quodammodo multo pretiosius, inter multiplices & graues tentationes, ab eo quod quis cœpit, non dimoueri.

At quia hoc loco cum illis agimus, qui continentiæ gradum non excesserunt, & cum magna quadam violentia, quam inferunt cogitationibus & desiderijs suis, gemmam Castitatis promissę custodiunt, non cunctabor ante remedia Castitatis generalia, inferiùs proponenda, vnum, aut alterum verbum ad illos loqui, quibus ad suum votum fideliter seruandum adiuuentur. Sciant ergo præsentissimum illis remedium esse, si principijs obstent, & non tantùm initia occasionum constanter præcidant, verùm, & exordiis malarum cogitationum se se insinuantium
Ambr. ad Psal. 7. vehementer obsistant. Verissima enim est illa Ambrosij sententia, quòd vt in stipulam ignis exiliens inhæret, ac permanet, donec omne quod corripuit, absumat: ita vel exigua scintilla peccati, si quo vitiorum fumite fuerit excitata, incendium grande excitat. Et sicut hi, qui se in luto versant, quo magis volutantur, eo magis inquinantur; ita qui semel se luto improbitatis asperlit, nisi ab eo velociter exiliat, grauius sibi dedecoris sui cœnum per singulos dies lutulentæ conuersationis obducit.] Necesse est ergo hæc prima quasi semina impuritatis euellere, quæ si per incuriam animæ radices fixerint, non sine magna difficultate poterunt eradicari.

Item necesse est corpus duriter tractare, & discreta disciplina asperitatis affligere. Nam & ipsum corpus ab anima interrogatum, quomodoq; possit superari, malarum cogitationum cita repulsione, & sui diligenti castigatione, & obedientia, atque humilitate, respondit. Pulchre sanè hanc rem persequitur Ioannes Climacus, secum ipse loquens, & suum corpus interrogans, eiúsque qualitates inquirens.
Climac. grad. 15. ad finem. Qui inter alia sic ait. Quonam autem more, & modo meum hunc amicum vinciens in morem cæterorum diiudicem, nescio. Priùs enim quàm illum vinciam soluitur, & antequam diiudicem, cum illo in gratiam redeo, & antequã puniã, flector. Quomodo illum vinciam: quẽ vt amem à natura suscepi? Quomodo ab eo liberabor, cui in sæculũ colligatus sum? Quomodo mecum etiam surgẽtem destruam? Quomodo incorruptibilem ostendam, qui naturam accepit corruptibilem? Quid illi rationabile dicam, qui per naturam mille rationibus ac persuasionibus mentitur? Si enim ipsum ieiunio vinciam, rursus illi proximum iudicans, trador, si & iudicare desistens hunc superem, elatus corde in eundem præcipitor. Estque cooperator, & hostis adiutor, atque aduersarius, auxiliator simul & insidiator. Si foueatur, oppugnat: si affligatur, debilior fit, lascaiut per quietem, rursus verbera & flagella non sustinet. Si illum contristem, periclitor, si foueam, per quem virtutes acquiram, non habeo. Quid sit circa me sacramenti: quænam sit meæ concretionis ratio, quomodo mihi, & amicus sum, & inimicus, quis videat? quis intelligat? Dic tu, dic mihi, ô coniux mea: ô natura mea: neque enim de te ab alio quàm abs te discere curabo,

A quomodo ex te vulneratus maneam, quomodo possum naturale periculum effugere, quando iam bellum aduersum te gerere Christo pollicitus sum, quomodo tuam tyrannidem superem, ex quo vim tibi inferre delegi? Illa verò aduersùs seipsam (vt ita dixerim) respondens ita dicere videbitur: Non tibi id loquar, quod ipse non nosti: sed quod simul ambæ cognouimus. Ego in me ipsa dilectione glorior maxie. Exterioris quidem incendij genitrix, & causa imprimis est cura nimia: atque immodica requies. Porro interioris flammæ, motúsque cogitationum ex præcedente requie, actibúsque præteritis occasio gignitur. Ego cùm iniqua concepero, pario scelera, quæ simul vt nata fuerint, per desperationem generant mortem. Si meam tuámque profundam

B infirmitatem noris, penitus meas vinxisti manus. Si gulæ concupiscentiá fregeris: meos obligasti pedes ne gradi in anteriora possint. Si obedientiæ collum submittas, à me disiunctus es. Si possideas humilitatem, amputasti caput meum. Hactenus Climacus.

Tandem Castitatis amator, qui adhuc grauibus incentiuis carnis se sentit inquietari, coronam sibi ob victoriam huius belli paratam ante oculos suos frequenter proponat, vt eius consideratione, & desiderio tantæ impugnationis, victor existat. Meminerit illius similitudinis Pauli verbis insertæ:

1.Cor. 9. 25. Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.] Quem locum

C Cassianus luculentissimè ad custodiam Castitatis

Cassi. lib. 6. c. 7. exposuit. illius verba sunt: Illi etenim, qui in agone visibili student legitimè decertare, vtendi omnibus escis, quas desiderii libido suggesserit, non habent facultatem, sed illis tantùm, quas eorumdem certaminum statuit disciplina. Et non solùm interdictis escis, & ebrietate, omníque crapula eos necesse est abstinere: verometiam cuncta inertia, otio, atque desidia, vt quotidianis exercitiis iugique meditatione virtus eorum possit accrescere. Et ita omni solicitudine ac tristitia, negotiisque sæcularibus, affectu etiam & opere coniugali efficiuntur alieni, vt præter exercitium disciplinæ, nihil aliud nouerint, nec vlli mundiali curæ penitus implicentur: ab eo tantùm, qui certamini præsidet, sperantes quo

D tidiani victus substantiam, & coronæ gloriam, condignáque præmia victoriæ laude conquirere. Atque in tantum se mundos ab omni coitus pollutione custodiunt, vt cùm se præparant ad agonum certamina, ne qua forsitan per somnum nocturna delusi fallacia, vires minuant multo tempore conquisitas, laminis plumbeis renum contegant loca, quo scilicet metalli vigore genitalibus membris applicato, obscœnos humores valeât inhibere: intelligentes se proculdubio esse vincendos, nec iam posse propositum certamen ademptis viribus adimplere, si propositam pudicitiæ soliditatem fallax noxiæ voluptatis imago corruperit.] Si ergo tanta & tam difficilia faciebant illi, vt coronam corruptioni obnoxiam acciperent; quid æquum est nos facere, & quanta in-

E stantia animi & corporis Castitatem custodire, qui non coronam corruptibilem in terra, sed incorruptibilem in cœlo speramus? Domemus ergo carnem nostram, cohibeamus sensus, & insultus dæmonis animosè propellamus, quia æternum præmium, non dormientes, & hostis sermones auscultantes, sed vim nobis inferentes, in cœlesti patria diripiemus.

A *Tertius gradus Castitatis; acribus carnis tentationibus non pulsari.*

CAPVT VII.

NIHIL ita hostium vires frangit, quàm hominis in resistendo constantia: qui si non tantùm alacriter perseuerantérque restiterit, verùm & arma de manu aduersariorũ eripuerit, illos à suis finibus potenter auerret. Sic Dauid tulit arma aurea, quæ habebant serui Adarezer, & tulit ea in Ierusalem, & stanm percussit omne robur eius.] Ita & nos cùm arma hostium, quibus aduersùm nos pugnant, auferimus, & 2. Reg. 8. 7.

B exanimes eos reddimus, ac vires ipsorum subneruamus. Qui ergo per gratiam Domini constanter suæ carnis illecebris obstitit, & assiduis corporis afflictationibus quasi arma ab hostibus abstulit (nam arma luxuriæ, est corpus nostrum malè domitum) & ea in vita religiosa Domino consecrauit, tertium iam Castitatis gradum obtinet, & ad maiorem mentis & corporis mundiciam peruenit. Hic autem est cùm quis non ob timorem pœnæ, aut ignominiæ, sed ob amorem mundiciæ, cuius deliciis assueuit, Castitatem amplectitur, & non iam assiduas & acres tentationes, à vitio insito prodeuntes, aut à corpore malè domito emanantes, sed raras, remissas, & quasi à longè incitantes patitur. Hunc gradum ex parte tetigit Augustinus, adhuc ante plenam conuersionem

C suam, qui de sordibus, & dedecoribus à pristina consuetudine obiectis, ita ait: Et audiebam eas iam longè minùs quàm dimidius, non tamquam libere contradicentes eundo in obuiã, sed velonã dorso mussitantes, & discedentem quasi furtim vellicantes, vt respicerem: retardabant tamen me cunctãtem abripere, atque excutere ab eis, & transilire, quò vocabar, cùm diceret mihi consuetudo violenta: Putás ne sine istis poteris? Sed iam tepidissimè hoc dicebat. Hæc ille.] Facit hoc in homine gratia Dei auferens arma peccato, in quibus confidebat, scilicet corpus, ac sensus nostros, & ea abstinentiæ & mortificationi seruire faciens. Cuius gratia regius Psaltes homines ad admirationem, & Domini laudationem, inuitat dicens: Venite, & videte opera Domini, quæ po- August. 8 conf. c. 11.

D suit prodigia super terram: auferens bella vsque ad finem terræ. Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni.] Hæc inquam Dei nostri opera digna sunt maxima admiratione, & nomen prodigiorum merentur, quòd bella carnis à nostris cordibus abstulit, & quàm longissimè à nobis ablegauit. Sed quomodo ablegauit? Contriuit arcum, quia corpus nostrũ, quod instar arcus ad oppugnandã Castitatem tẽdebatur, multiplici afflictatione extenuauit: Fregit arma, quia membra nostra, quæ exhibebamus [arma iniquitatis peccato] mortificatione cõminuit. Et scuta combussit, quoniã omnia illa, quibus impudicitia se protegebat, igne sancti feruoris absumpsit. Psal. 45. 9. 10.

Rom. 6. 13.

In hoc gradu anima licèt pro tentationibus aliquantulum consopitis gratias agat, & in se magnam

E mutationem à Domino factam non ignoret; tamen ex alia parte desiderio omnimodæ puritatis accensa, pro eius obtentione luget, & gemit. Miser, inquit, factus sum, & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar.] Dum scilicet impuras cogitationes, & obscœnos motus carnis adhuc experior, me ipsum adhuc infœlicem iudico, & præ confusione curuatus & tristis ingredior. Causa autẽ meæ tristitiæ est, [quoniã lumbi mei impleti sunt illusionibus, & nõ est sanitas] mundiciæ [in carne mea.] Ps. 37. 7.

Cùm aduersus voluntatem meam hæc immunda in corpore & in cogitatione patior, [afflictus sum, & humiliatus sum nimis : rugiebā a gemitu cordis mei. Dixi, Domine, ante te omne desiderium meum,] quo perfectam puritatē exopto, [& gemitus meus,] quo eam quotidie postulo, [à te non est absconditus.] Audit Dominus hus gemitus serui sui, sed ad bonum eius non exaudit, vt eum hæc patientem à superbia auocet,& ad humilitatem ac sui despicientiam inuitet. Impleturque illud Psalmographi:

Psal. 16.7 Vox Domini intercidentis flammam ignis.] Flammam enim ignis libidinis intercidit, cùm partim ad aliquantulam pacem minuit, & partim ad humilitatem perseuerare permittit. Quem locum de igne

Richar. lib. 10.2. luxuriæ Richardus Victorinus exponens, manifestè id docet, sic scribens : Flammam tamen huius ignis Dominus, cùm voluerit, intercidit, cùm placuerit, penitus extinguit. Quòd autem quandoque intercidat vt in parte ardeat & in parte deficiat, hoc scriptura manifestè ostendit, cùm dixit : Vox Domini intercidit flammam ignis.] Quòd autem aliquando huius ignis flammam extinguat, alia scriptu-

Dan. 3. 49.50. ra euidenter declarat, vbi legitur : Angelus autem Domini descendit in fornacem, & excussit flammam ignis : & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.] Vidésne quomodo ibi dicitur excussisse: hîc permittitur intercidere ? Sed cur hic, quemadmodum & ibi non extinguitur? Fortè, quia pueri erant, quibus rogus ille parabatur : sed fortè pueri non erant, quibus Dauid loquebatur, nondum plenè conuersi erant, & affecti vt paruuli: sed erant adhuc in oculis suis magni, & erubescebant adhuc hoc miles videri. Sed vt illud, quod in illis, præ elatione rameret, exsiccetur, flamma ignis, in parte aliqua reseruatur : & iterum ne flamma incendij vsque ad consensum prauitatis eos rapiat, & quodammodo quasi in cinerem redigat, flamma ipsa ex maiori parte abscinditur, & extinguitur. In parte ergo ardet vtiliter hæc flamma ad custodiam humilitatis : & in parte magna nihilominus salubriter extinguitur ad cautelam turpitudinis. Hæc ille.]

Sciendum tamen est, tentationes impudicas, quas hic gradus secum compatitur, à vitio luxuriæ nundum plenè victo, aut à corpore necdum per abstinentiam domito, emanare. A vitio quidem, quod Castitas infusa non abstulit: & acquisita, quia adhuc imperfecta est, omnino superare non potuit. A corpore verò, quod quando non edomatur, & in suo robore impinguatum relinquitur, ad impuras volu-

Clima. grad. 15. ptates inhiat. Vnde Climacus ait: Nonnulla quidem vitia ex intimis progrediuntur ad corpus, quædam verò contrà per corporis sensus ad animam penetrant. Atque hoc vltimum sæcularibus maximè, primum verò illud eis, qui solitariam vitam delegerunt, quòd eis materiæ non adsint, contingere videas. Hæc ille.] Et homo in hoc statu ex sententia Bernar-

Bern. ser. de verbis sapien. Sapientia vincit malit. &c. di, necdum nomen casti mereatur, sed titulo cōtinentis debet esse contentus. Eius verba sunt: Nota, aliud esse continentem, aliud castum. Luxuriosus & castus, sibi repugnant. Luxuriosi est, motus sentire, & motibus consentire. Casti est, nec motus sentire, nec motibus consentire. Continens est in medio vtrobique sumens participium: cum altero commune habens motus sentire ; cum altero, motibus non consentire. Iste existens in medio domus, deorsum luxurioso sursum verò collatus pudico etsi non in mundicia carnis perambulat, tamen in innocentia cordis decantat misericordiam, & iudicium. Iudicium, quòd motus sentiat ; misericordiam, quòd motibus non consentiat. Iste nolens dimittere

A Angelum magni consilij incipiente aurora nouæ lucis, sed petens obnixè benedictionem perseuerantiæ, etsi non omnino priuari, claudicare tamen meretur altero pede. Qui sunt duo pedes ? Motus sentire, & motibus consentire. Illud est naturale, istud est criminale. Licèt ergo nondum ignorare possit prauos motus desideriorum, sed adhuc in ipso vigeat pes iste, per gratiam tamen supernæ benedictionis ita eneruatur pes consensus, quatenus etsi ipse trahat, ipsi tamen inniti non possit. Non est omnino sine eo, quia cum repentina cogitatione concurrit mulieris quædā delectatio, quæ tamen cùm sentitur, gemitum magis quàm consensum extorquet.] Hucusque Bernardus.] Vel certè aliter dici potest, hunc ex ea parte, qua amore Castitatis eius se

B legibus accommodat, castum esse: ex ea verò, qua malis cogitationibus impugnatur, esse continentem. Nam virtus eius in procinctu belli posita, & frequenter ad bellum prouocata, necdum pace, & delectatione, quæ propria solet virtus esse, perfruitur.

Hæc autem remissior impugnatio carnis, quæ in hoc tertio gradu Castitatis sentitur, ea eisdem causis nascitur, ex quibus illa vehementior solet exoriri. Eam enim efficit fœminæ minùs cautus aspectus, aut vocis eius auditio, aut progressionis eius considerātio. Ac proinde ab his omnibus cauere debet, quantum fieri possit, qui vult ab impugnationis molestia liberari. Oritur etiam ex cogitatione alicuius rei minùs honestæ, etiam cùm ratione studij bona intentione suscipitur. Quare

C ab his considerationibus etiam necessarius expiat se ipsum, aut citò eas transeat, qui pacem sui, animi & corporis cupit. Ac tandem (vt diximus) emanat ex vitio nondum superato, aut ex fomite, nondum per gratiæ abundantiam compresso, aut ex ipso corpore lasciuiente, & superfluitatis humorum causa, ad opus, quo exoneratetur, propenso. Ideòque sine vlla præuia cogitatione, sine vlla noua occasione, & in solitudine positi à propria carne experiuntur ad certamina Castitatis. Qua ratione Cyprianus exhortatur clericos ad fugienda consortia mulierum, vt scilicet, qui à proprio corpore impugnantur, cau-

Cypr. de de singularit. Cleri. sas non aduocent, quibus impugnatio duplicetur. Certè etiam soli cuicumque, ait, quotidiani triumphi pro Castitate non desunt, quia nunquam desi-

D deriis carnalibus spiritum cessat suscitare corpus humanum, quod Apostolus affirmat dicens : Caro

Galat. 5. 17. concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem: hæc enim inuicem aduersantur sibi, vt non quæcumque vultis, illa faciatis.] Habes nunc carnem tuam, quam superes semper : Quid tibi vis alteram velle conducere? Nemo super vnam febrem cupit adhibere priorem, ne incipiat bemitritæo insanabili laborare, cui nullus valeat medicus subuenire. Nec aliquis super onus proprium tollit insuper alienum, ne oneribus duobus oppressus vsque ad inferos demergatur.] Cùm autem sine noua oc-

Isa 38.14 casione impugnationes istæ ab ipsa natura prouenniant, quid homini faciendum est, nisi cum Ezechia clamare, & dicere : Domine vim patior, responde

E pro me.] Et quidem Dominus vocatus non deerit, sed post tempestatem tranquillum faciet, carnis voces, & querimonias cumpescet, & optatam tranquillitatem efficiet.

Tria itaque hoc tertio Castitatis gradu continentur. Primum quòd homo eo donatus, vehementiores impugnationes à carne sua prodeuntes non sentit. Secundum, quòd sensus suos præsertim visum, auditum, & tactum, ne quoquomodo lædatur, comprimit. Tertium, quòd omnem occasionem

A inficiendi seipsum diligenter auertit. Eo ipso quòd tentationes remissiores sunt, in spem adipiscendæ perfectæ Castitatis erigitur, & ab eo, qui cœpit inimicos auertere, sperat quòd aliquando tandem omnimoda victoria donabitur. Quotidie clamat ad Dominum: Manda Deus virtuti tuæ: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis: A templo tuo in Ierosalem, tibi offerent reges munera.] *Psal. 67. 29.30.* Fac scilicet Domine, vt potentia tua mihi adsit, vt victoriam carnis meæ, quam dare mihi cœpisti, confirmet atque perficiat. Ita fiet vt propter munditiam, quam animæ meæ, & corpori meo, ac templo tuo tribuis, omnes iusti, qui hanc mutationem in me factam agnouerint, tibi munera laudationis exoluant. Vt verò sensus suos comprimat, imitatur B sanctum Danidem, qui [posuit in Idumæa custodes, *2. Reg 8. 14.* statuitque præsidium, & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauid.] Idumæa enim, quæ terrenam, aut consanguineam significat, typus est carnis nostræ, quæ è luto fuit composita, & ad sanguinem, nimirum ad peccatum, inclinata. Huius ergo portis, id est, sensibus, custodia adhibenda est, & præsidium circunspectionis iuxta eam collocandum, ne ingrediantur rerum similitudines, quæ pacem optatam, & ex parte obtentam, interturbent: vt denique occasiones fugiat, in seipso castissimi Patriarchæ Ioseph opus præfert, [qui relicto in manu impudicæ mulieris pallio fugit, & egressus est foras.] *Gen. 39. 12.* Ita namque omnia illa relinquit, atque præcidit, quibus potest ad malum trahi, & ad imminutionem puritatis C suæ solicitari. His autem omnibus præsidiis necdum est omnino pacatus, sed interiùs tentationibus quatitur, & exteriùs impuris carnis motibus solicitatur, & in somnis, phantasmatibus obscœnis illuditur. Eam verò hinc consolationem accipit, quòd cùm ista nolens perferat, non ad damnationem sed ad meritum valere existimat. Vnde Bernardus: *Bern. in formula honestæ vitæ.* Multa, & dura corporis bella sustinet adolescentia, & calore sanguinis inflammata, vt euadere possit, omni indiget custodia. Quanto plura sunt, quæ impugnant pudicitiam, tanto maiora sunt præmia: Quia vbi maior labor, ibi merces erit amplior.] Bellorum ergo sustinentia, & impugnationum repulsione præmia meretur, donec maiori pace potitus, ex perfecta suæ carnis victoria in sequenti- D bus gradibus cumulatiorem mercedem promereatur.

Quartus gradus Castitatis: in vigilia tentationibus impudicitiæ carere.

CAPVT VIII.

POST sæuam maris tempestatem solent fluctus paulatim mitescere, & post hanc quietiorem eorum turbellam, solet perfecta tranquillitas aduentare. Ita in animabus iustis, quæ se feruidè, & ex toto corde conuertunt ad Deum, E post vehementissimas carnis tentationes, aliæ minores, & remissiores insurgunt: istis verò abeuntibus, eas sequitur quasi pax quædam carnis, & spiritus, & læta quædam ac iucunda tranquillitas. Dixi, animas feruidè & ex corde conuersas ad Deum hanc in se mutationem experiri, quoniam quæ tepidè incipiunt, & tepidè progrediuntur, semper tentationibus agitantur, donec feruorem solicitudinémque in diuino obsequio concipiant. Præcepit Eliseus Ioas regi Israëlis, vt iaculo percuteret terram, *4. Reg. 13. 18.19.* qui cùm eam tribus tantùm vicibus percussisset, iratus est vir Dei, eúmque reprehendit, dicens: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.] Sic multi, quia seipsos non ad sufficientiam abnegant, nec corpora sua robusta necessaria afflictione castigant, ideo nunquam impudicitiæ vitium vsque ad consumptionem elidunt. Percutiunt illud tribus vicibus, nempe dum castitatem vouent; dum, vt votum impleant, se à criminibus abstinent, dum vehementiores tentationes superant: at quia ante tempus à feruida mortificatione, & corporis castigatione cessarunt, nunquam concupitæ pacis compotes fiunt. B Hæc etiam pax ex feruore, & diligentissimâ ad Deum conuersione procedit; quoniam si aliqui naturâ sunt frigidi, aut ad speciei propaginem minùs apti, ac propterea tentationes non sentiunt; non ob id se perfectam obtinuisse castitatem existimẽt. Aliud enim est, quod natura confert; aliud, quod gratia Dei, & adepta virtus attribuit, nec debemus ex naturalibus, sed ex liberis, atque ex his, quæ ab electione proueniunt, aut virtutis substantiam, aut gradus æstimare. Indicium autem dono Dei datæ castitatis est, si quis in naturâ de se ad vitium procliui, & post expertas ante conuersionem impugnationes carnis, amorem in se castitatis videat, & huiusmodi impugnationes ex parte vim suam remisisse, aut omnino desiisse cognoscat. Quis C enim potuit naturam à tam vehementi passione comprimere, & hostes hominem insequentes fugare, nisi ille, qui suâ gratiâ, & immissâ virtute imbecillitatem nostram fulcit, atque sustentat? De quo cecinit post victoriam de Holoferne sancta Iudith: Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.] *Iudith. 16.3.* Ille profectò tanquam Dominus corpus nostrum, mancipium suum, à carnalibus desideriis auocat, & ad pacem cum spiritu habendam inclinat. Ipse vt dux potentissimus hostes puritatis conterit, & insultus carnis nos perturbantes auertit.

In hac ergo pace ac tranquillitate quartus castitatis gradus constitutus est, cùm quis scilicet eò vsque corpus edomuit, & mentem ad cælestia extulit, D vel in rebus vtilibus iugiter occupauit, vt vigilans, nullas cogitationes impudicas, nullos sensualitatis motus, & breuiter, nihil in seipso, quod impudicitiam sapiat, aduertat. Quem gradum post alios delineasse mihi videtur sanctus Dauid, cùm ita de nauigantibus, & sub typo eorum de tentatis loquitur. Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius.] *Psal. 106. 25.* Permisit, inquam, ille iustos suos tentari, & ad probationem eorum, quasi faciem suæ benignitatis abscondit. Statim autem astitit, atque surrexit spiritus carnalis concupiscentiæ aduersùs eos, & excitata est difficilis ac sæua tempestas. Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorũ in malis tabescebat. Ecce insultus acres; E ecce impugnationes vehementes, quæ cælos, id est, supremam nostri partem, nimirum mentem, adoriuntur, & ad consensum rei illicitæ trahere conantur: & ad abyssum, id est, ad infima carnis, descendunt, & eam quasi concupiscentiæ ignibus inflammant. Qui hæc patiuntur, turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Ita enim consilium præ impugnationis vehementia fugit ab eis, vt vix sciant, quid faciant, aut quò se vertant, ne salutem animæ in discrimen

adducant

A adducant. At Deus adiutor in tribulationibus, & erga suos misericors instillat eorum cordibus, quia præsentissimum talis mali remedium feruens oratio est.

Psa. 106. 13. [Clamauerunt igitur ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.] Sed quomodo eduxit? Ita quidem aliquando, vt ne vestigium quidem præteritæ impugnationis remaneret. Denique statuit procellam eius (scilicet maris carnis nostræ, & concupiscentiarum nostrarum) in auram, & siluerunt fluctus eius. Imber abiit, tentatio non iam ad momentum, sed quasi in perpetuum recessit, mensque eorum libera ad vacandum Deo, & expedita permansit. Et lætati sunt quia siluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis eorum. Quis nam est portus, in quem post tentationes carnis fortiter superatas tendimus? Nonne tranquillitas animæ est,

B vt nullam impugnationem sustineat, & quies corporis, vt nullum prauum motum sentiat? Sed hunc portum multi iustorum tenent post grauissimas tentationes carnis; vt Dei tabernaculum, non solùm mundum, sed & pacatum existant. Miranturque illi, qui animarum ipsorum curam gerunt, vt mirabantur satrapæ regis Babylonis, quòd ita sint mundi &

Daniel 3. 94. quieti, ac si odor ignis concupiscentiæ nunquam transisset per eos.

Anima ad hunc gradum castitatis prouecta, iam incipit experiri, quia caro (quod ad impuras delectationes attinet) non concupiscit aduersus spiritum, nec spiritus aduersus carnem, sed ista duo ad sequelam puritatis magnâ pace fœderantur. Illámque percipit iucunditatem, de qua in psalmo dici-

C

Psa. 132. 1. tur: [O quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum!] Nam corpus, & spiritus

Genes. fratres, qui antea sicut Esau, & Iacob quasi in vtero luctabantur, pacem inter se ineunt, & ille maior ætate (quia ante creationem animæ corpus formatur) minori seruit, & se sanctis huius desideriis accommodat. Hic Spiritus est locus Dei, in quo ille

Psal. 75. 1. libentissimè requiescit. [Notus enim in Iudæâ Deus; & in Israël magnum nomen eius.] Nam cùm Iudæa confessio interpretetur, animæ, quæ confessioni incumbit, Deus incipit innotescere. In Israël autem, qui, videns Deum, significat, magnum est nomen eius; quoniam videnti Deum contemplationis oculis, magnus & excelsus apparet. At factus est in pace

Cassian. col. 12. c. 11. locus eius, & habitatio eius in Sion. Non enim in conflictu certaminis, vt ait Cassianus, neque in col-

D luctatione vitiorum locus Deo factus est, sed in castimoniæ pace & in cordis tranquillitate perpetuâ. Húncque pacis locum extinctione carnalium passionum si quis meruerit obtinere, ex hoc quoque proficiens gradu, ac Sion spiritualis, id est, specula Dei, consequenter effectus, erit etiam habitatio eius.] Habitatio, inquam, pacifica, & quæ Ierusalem illam cœlestem locum indisruptæ pacis repræsentet. Licèt enim Deus corda omnium iustorum inhabitet, tamen in illis præcipuâ ratione commoratur, quibus ex perfectâ mortificatione vitiorum, ac præcipuè huius vitij carnalis, aduenit perfecta

Ps. 75. 4. tranquillitas. Et hoc indicant verba sequentia: [Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, &

E bellum.] Abstulit, inquam, bellum, & arma bellica, quibus impugnabatur anima, confregit atque comminuit, vt pacata Dei domus & habitatio fieret. Ac tandem animæ hunc gradum castitatis obtinenti competit illa benedictio, quæ in Isaiâ scripta

Isaia. 43. 2. est: [Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.] Impugnatio enim carnalis mari comparata est, quòd

A bona Spiritus obruit, si consentiatur ei; & igni, qui eadem bona consumit. Sed ab huiusmodi impugnatione iam libera lætatur, & meritò, se gurgites maris sine discrimine transiisse, & in refrigerium tranquillæ castitatis appulsam ignium vortices superasse.

Habet tamen hic gradus imperfectiones aliquas adhuc. Nam & ab initiis quibusdam tentationum, & à leuissimis carnis motibus non est liber, licèt ista carò proueniant, & illusionibus nocturnis non caret. In hoc autem gradu, & in duobus sequentibus, quibus omnis completur perfectio castitatis, locus est tentationibus carnis, etiam vehementissimis à dæmone prouenientibus, quod semel dicendum est, ne dum gesta sanctorum legimus, de suâ perfectissimâ

B castitate dubitemus. Sanctissimos enim & castissimos viros, ac virgines purissimas aliquando vehementissimas carnis tentationes sustinuisse certum est. Beata virgo Catharina Senensis has diaboli impugnationes fuit experta, in cuius vitâ per Raymundum Capuanum Theologum præstantissimum, & ordinis Prædicatorum magistrum generalem scriptâ, & à Laurentio Surio viro sempiternâ memoriâ

Surius in Aprili. digno ordinis Carthusiensis in compendium redactâ, hæc habentur. Vbi satis Christus eam communierat, permisit dæmonibus attentare, si quid possent obtinere ab illa. Nec illi desides sunt ad nocendum. Et primo quidem à rebus Venereis illi suggerendis capiunt initium. Immittunt turpes cogitatio-

C nes castissimo pectori, adhibent illusiones, & phantasmata dormienti, immo etiam corpora ex aëre sumpta oculis & auribus vigilantis ingerunt, faciúntque multa, quæ sine horrore dici non queant. Et cætera. Seraphicus Pater Minorum Franciscus post initam sanctitatem adeptam, & post fundatum ordinem eandem tentationem aliquando sustinuit. De

Bonau. in vita eius c. 5. quo ista Bonauentura. [Ad insufflationem illius, cuius halitus prunas ardere facit, grauis ipsum carnis tentatio apprehendit. Quam vt persensit Castitatis amator, depositâ veste, chordâ cœpit se verberare fortissimè: Eia, inquiens, frater asine, sic te decet manere, sic subire flagellum. Tunica religioni deseruit, sanctitatis signaculum præfert, furari eam libidinoso non licet.] Et statim narrat quomodo impugnatione durante, sanctissimus Pater se in niuem demersit, & septem massis ex niue factis, vxorem, filios, ac filias, seruum, & ancillam ad tentatoris irrisionem,

D & carnis victoriam appellauerit.

Illustrissimus quoque Patriarcha Benedictus eidem tentationi diaboli fuit, Deo ad eius probationem, & fidelitatis ostensionem, ordinante, subiectus.

Greg. 2. dial. c. 2. Rei gestæ seriem sic narrat Gregorius. [Quadam verò die dum solus esset, tentator affuit. Nam nigra, paruáque auis, quæ vulgò merula nominatur, circa eius faciem volitare cœpit, eiúsque vultui importunè insistere, ita vt manu capi posset, si hanc vir sanctus tenere voluisset. Sed signo crucis edito recessit auis. Tanta autem carnis tentatio, aui eâdem recedente, secuta est, quantam vir sanctus nunquam fuerat ex-

E pertus. Quandam namque aliquando fœminam viderat, quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit; tantóque igne serui Dei animum in specie illius accendit, vt dum in eius pectore amoris flamma vim caperet, etiam pœnè deserere eremum voluptate victus deliberaret. Tunc subitò supernâ gratia respectus, ad semetipsum reuersus est, atque vrticarum & veprium iuxta densa succrescere fruteta conspiciens, exutus indumento nudum se in illis spinarum aculeis, & vrticarum incendiis proiecit, ibique diu volutatus toto ex eis corpore vulneratus

exiit,

A exiit, & per cutis vulnera eduxit à corpore vulnus mentis, quia voluptatem traxit in dolorem. Cúmque bene pœnaliter foris arderet, extinxit, quod intus illicitè ardebat. Hæc ille.]

Paulus deinde purissimum vas electionis factum ad portandum nomen Domini coram gentibus, & regibus, & filiis Israël, eidem impugnationi subiacuit. *2. Corint. 12. 7.* Datus est, inquit, mihi stimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet.] Hunc stimulum carnis veneream tentationem fuisse multi ex Patribus affirmarunt. Quorum vnus Gregorius: *Greg. l. 12. mor. c. 12.* Certe iam Paulus, ait, tertij cœli culmen ascenderat, iam paradisi secreta cognouerat, & tamen adhuc carnis bella tolerans gemebat: [Video aliam legem *Rom. 7. 23.* in membris meis repugnantem legi mentis meæ.] B Nec iste sensus à dignitate Apostolica aliquid detrahit; quia sicut non est indignum Apostolo ab hominibus affligi; ita non est indignum à dæmonibus carnis tentationem pati, quam ille aliis etiam locis insinuat. *v. 25.* Mente, inquit, seruio legi Dei; carne autem legi peccati.] *v. 20.* Et non quod volo bonum hoc facio, sed quod odi malum hoc ago.] *v. 24.* Et infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?]

Notissima est etiam impugnatio carnis, quam Hieronymus in eremo passus est, & iucundum erit illum narrantem eam auscultare. Sic ille ait: *Hieron. epist. ad Eustoch.* O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, C putabam me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis situm Æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus: & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo, vix ossa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo, cùm etiam languentes aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantùm socius & ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiuniis, & mens desideriis æstuabat in frigido corpore, & ante hominem suum iam carne præmortua, sola libidinum D incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus ad Iesu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubesco infidelitatis meæ, quin potiùs plango me non esse quod fuerim. Memini me clamantem, diem crebrò iunxisse cum nocte, nec priùs à pectoris cessasse verberibus, quàm rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam. Et mihimet iratus, & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum, & vt ipse mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, E post cœlo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum, & lætus gaudénsque cantabam: *Cant. 1. 3.* Post te in odore vnguentorum tuorum curremus.] Si autem hoc sustinent illi, qui exeso corpore, solis cogitationibus oppugnantur; quid patitur puella, quæ deliciis fruitur? Hæc ille.]

Non minùs mirabilis est Gregorij Nazianzeni tentatio, quam iam senex patiebatur, quámque mira humilitate suis scriptis inserere: non extimuit.

A Eúmque audiemus, vt, quibus armis se aduersus illam armauerit, agnoscamus. Eius verba sic habent: *Nazian. aduers. carnem.* Caro perniciosa, multiplicum vitiorum radix, non impubitati tandem tuæ impudentiæque finem impones, nou spiritui, ac senectuti iam canæ, stulta miseráque te submittes? Idque cùm te solam Christus (quo tempore rudem illam, & inconditam materiam verbo suo exornabat) suismet manibus effinxerit, ac postremo cum diuinitate coniunxerit, vt charissimo figmento, grauissimis modis à Belia vexato, salutem, vitæque beatæ hæreditatem afferret, mortéque sua ex morte extraheret? Quocirca vetere me tandem, ac libidinem istam, petulantiamque compesce, nec in animæ meæ perniciem perpetuo B furore debacchare. Alioqui nisi quamprimum apprehensa Christi fimbria pestiferum improbitatis tuæ profluuium compresseris, immortalis Dei manum, diémque illum, qui omnia hominum dicta factáque in vnum collecturus est, testor, fore vt te acerrimè oppugnem, omníque dolorum genere frangam, atque cadauere imbecilliorem reddam. Huc vsque ille.]

Hæ igitur tentationes, quæ non iam à vitio in medullis abscondito, neque à corpore malè domito, sed à diabolo aduersùs iustos oppugnante, promanant, cum hoc gradu castitatis, immo cum perfectissima sequentium graduum castitate pugnant. Sicut enim potest dæmon homini fide C perfectissimo infidelitatis tentationes obiicere: ita potest hominem castissimum venerea voluptate tentare. Permittit id Dominus ad ostensionem fortitudinis iustorum suorum, & ad custodiam humilitatis eorum. Vnde Richardus Victorinus *Richard. ad Psal. 28.* sic ait: Primò vox illa Domini intercidentis flammam ignis in incipientibus, & nouiter conuersis, intercidit quicquid inclinare posset consensum rationis. In proficientibus autem sæpe aufert illicitam delectationem mentis. In raris autem, & valde perfectis, remouet etiam titillationem carnis. Multi tamen quamuis ad summam perfectionem profecerint, stimulum carnis suæ extinguere non potuerunt, sed diuina hoc dispensatione in eis actum est: quam quidem quid vni- D cuique vtiliùs accidat, latere non potest: & in aliis quidem fiebat ad demonstrationem singularis eorum fortitudinis; quia tales erant, qui semper pugnare assiduè, & triumphare sufficerent. In aliis autem ad custodiam humilitatis, quando singulare aliquod bonum præ cæteris aliis omnibus acceperant.] Et post multa in eundem psalmum vigesimum octauum egregiè dicta, ait: Per animalia munda, desideria bona: & per animalia immunda, desideria mala notari, Deúmque tam ex illis quàm ex istis quædam subtrahere, quæ perfectionem impediunt; quædam relinquere, quæ perfectioni proficiunt. Et postea subiungit: Stimulum carnis suæ quis vnquam nisi peruersus non E erubuit, & tamen quàm multis contra superbiam adiuuit, & in humilitate custodiuit? Sic, sic sæpe ex bonis quibusdam à melioribus retrahimur, & ex malis quibusdam, ad optima compellimur. Vnde est quòd mundorum animalia innumera diluuio absorbentur, & immundorum non pauca post diluuium reseruantur. Rectè enim illi affectus siue sint pudendi, siue pudici, sapientiæ diluuio pereunt, qui perfectionis studium impediunt. Rectè

solùm

A solùm illi siue inter pudicos, siue inter impudicos deputentur, post diluuium reseruantur, qui in bonum cooperantur. Hæc ille.]

Hic igitur gradus Castitatis, sicut & quilibet alius, tentationes à diabolo procedentes non excludit, sed eas abiicit, quas aut vitium luxuriæ non bene domitum procreat, aut carnis petulantia progenerat. Sed certum sit multos ex viris perfectis ab impugnationibus etiam dæmonis liberati: & tunc si in hoc quarto gradu resideant, nullam in vigilia, aut ferè nullam tentationem sentiunt, nullam carnis suæ titillationem perferunt. Et licèt aliquas occasiones habeant, non quas ipsi vltrò admittant, (nam istæ castissimis etiam officiunt) sed quas ministerium animarum, aut quodlibet aliud munus secum affert, in eis tamen non solùm illæsi, verùm & B quieti, & puri, ac si absque occasione essent, perseuerant. Dicúntque exultantes: Domine, Domine, Psal. 139. 8. virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli.] Dies enim belli tota hæc vita est, quæ est instar militiæ super terram: sed Dominus in hac die virtus suorum est, quia eos à tentationibus insurgentibus protegit: & scutum est, quia ne tentationes accedant, eis se opponit, nósque defendit.

Quintus gradus Castitatis, in somno impuris illusionibus non fœdari.

CAPVT IX.

SOMNVS est mortis imago, in quo homo non est suæ rationis compos, & phantasiis rerum sese in cogitatione miscentibus, ac sine imperio rationis cohibente apparentibus, absurda satis & inepta solent nobis repræsentari. Hæc autem ex quatuor capitibus exoriuntur (vt nunc Deum aliquid in somnio per se, vel per Angelum reuelantem omittamus) aut ex ipsa constitutione corporis; nam prælia, & rixas biliosi; ludos, & festiua, sanguinei; aquas, & quæ ad eas pertinent, phlegmatici; & tristia melancholici somniare solent. Aut ex his, ad quæ affecti sumus: aut ex his, quæ in vigilia loquuti sumus, aut cogitauimus, aut aliquo sensu percepimus; vel iisdem ex arte dæmonis, cui aliquádo, Deo permittente, subiicimur. Affectus noster ad aliqua suscitat inter quiescendum D insomnia; ideóque sæpe somniamus, quæ diligimus, quæ desideramus, aut quæ odio prosequimur; quia assidua cogitatio, quæ in vigiliâ nos tenuit, & intenta mentis affectio potens est rerum earum similitudines, cùm dormimus, obiicere. Et hinc trahitur similitudo illa Isaiæ: Isa. 29. 8. Sicut somniat esuriens, & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra mõtem Sion.] Esuries enim, quæ appetitus est cibi; & sitis, quæ appetitus est potus; imagines esculentorum & potuũ excitant, quæ dormiẽtes somniant se consumere, cùm tamen nihil comedant, & bibant, sed solam vanitatem apprehendant. Locutio etiam, vel præcedens cogitatio, vel sensus alicuius perceptio visa insomniorum exsuscitat, quia similitudines earum rerum, quas recèns accepimus, tanquam potentiores sese cogitationi dormientis obiiciunt, vt possit circa illas operari. Et hinc quidam cecinit: Claud. de rapt. Proserp.

Omnia, quæ sensu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.

Eccl. 34. 1. Et Ecclesiasticus: Vana spes, & mendaciũ viro sen-A sato: & somnia extollunt imprudentes.] Sapiens, inquam, non fidit vanis spebus, quæ nihil soliditatis continent. E contrà verò stultus si aliquid vtile somniauerit, extollitur, quasi à Deo somnium esset immissum, cùm tamen Deus nihil illi reuelauerit, sed vana eius cogitatio, aut sermocinatio illud somnium parturierit. Ac tandem arte dæmonis somnia excitantur, qui potens est similitudines in memoriâ custoditas tanquam corporeas disponere, & eas cogitationi aspiciendas obiicere. Taléq; fuisse somnium mulieris Pilati, cùm misit nuncium ad virum suum: Nihil tibi, & iusto illi; multa enim passa sum hodie Matt. 27. 19. per visum propter eum;] nonnulli cum Beda existimant. Beda ibi. Dæmonésque (vt propiùs ad rem accedamus) consueuisse impudicis phantasiis corda iustorum B turbare, docuit Augustinus, sic scribens: August. Ille nefandus aduersarius, quod non potest surripere vigilanti, agit vt extorqueat dormienti. Cùm in ipsâ quiete inquietus insistit, demonstrat imaginem falsam, & torquet concupiscentiam veram; vt quem non potest vigilantem superare certantem, captiuum teneat quiescentem: quia cùm sopitos per somnia sensus deludit, nonnunquam etiam Sanctorum animæ in turpes labuntur assensus. Quæ si imputaret altissimus, quis viueret castus? Nouerunt ergo ista, qui pugnant. Nouerunt, qui carni, & sanguini repugnant. Nouerunt adiutricem, & gubernatricem diuini muneris gratiam. Nouerunt desuper adiuti, hanc pugnam facilè superare. Nouerunt, gratiâ perducente, ad victoriam peruenire. Nouerũt victores C palmã cælestẽ desuper expectare. Hęc Augustinus.]

Iam ex his intelligitur in quo consistat quintus gradus Castitatis. Illum enim possidet, qui nõ solùm in vigilia nullas carnis impugnationes patitur, verùm & in somno nullis impuris phantasiis illuditur. Nam istas in eo corporis constitutio sanguinea, & hilaris, non excitat, quia corpus abstinentia, & vigiliis, & aliis asperitatibus edomuit, & aliquantulum imbecillum reddidit. Nec affectio has illusiones prouocat, quia affectum suum à deliciis huius mundi subtraxit, & cœlestibus donis inseruit. Nec cogitatio, aut loquutio, aut aliquis sensus importat; quoniam cogitationem mundissimam, sermonem castissimum, & sensus circunspectione protectos habet. Licèt autem dæmonis astu possint huiusmodi D illusiones prouenire absque impedio Castitatis; tamen (concedente Domino) diabolus impeditur, ne possit luci tantæ puritatis aliquas tenebras impuræ cogitationis offundere. Qui profectò lectulum virginum, & pudicorum, exhorret, & cùm pater immũdiciæ sit, & turpitudinis, sanctimoniam extimescit, & ad homines tam perfectæ Castitatis veretur accedere. Huius gradus meminit Climacus, dicens: Climac. grad. 15. Pudicus est ille, qui in somnis quidem nullum motum, nullámque status sui mutationem sentit. Pudicus est ille, qui & in somnis quidem perfectam semper insensibilitatem in corporum specie & varietate possedit. Hæc regula huiusmodi finis est perfectæ consummatæque castitatis; vt ita animata, sicut inanimata, intueamur, atque ita rationabilibus, vt E brutis corporibus afficiamur. Meminit & Laurẽtius Iustinianus, qui Cassiani vestigiis inhærens, sic ait. Iust. in ligno vitæ de continent. c. 6. Castimoniæ gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum vel dormiẽs illudatur. Licèt enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam non sit credendum; concupiscentiæ tamen latitantis medullitus indicium est. Quam tamen ludificationem diuersis modis constat accidere. Nam secundùm illum vsum, quem vigilans, vel exercere, vel cogitare consueuerat, etiam dormiens vnusquisque tẽtatur.

A Hic est continentiæ finis, hæc pudicitiæ consummatio: hic est immarcescibilis fructus ligni vitæ, & ascesis primus victoriæ brauium in carne existens, quem qui possidet, futuræ incorruptibilitatis beatitudinem vtcumque prælibauit. Sic iste doctor.]

Psal. 3.6. Hic poterit iure dicere cum sancto Dauide: Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi, quia Dominus suscepit me.] Vox esse potest hominis castitatem impensè amantis, itáque dicentis: Ego priùs non dormiebam, quia timidè semper quiescebam, timens ne aliquid inuitus paterer, quod meam puritatem inficeret. At nunc tanto munere donatus securè dormio, & fidenter, dum corpusculi necessitas poscit, sopori me trado, lætus & expeditus ad Dei obsequium, etiam ad sacrificium immaculatum offerendum surgo, non ex mea virtute, sed ex B Dei gratia, quia Christus habitans in me, sua protectione suscepit me.

Est igitur somnus viri iusti in hoc gradu Castitatis positi, quietus, & purus, & sanctorum operum, & desideriorum, quæ in vigilia præcesserunt, cogitatione formatus. Et si Deus aliis eius imagines aperiret, quas somnians euoluit, non aliquid obscœnum, aut impurum, sed omnia munda, & sapientiæ plena conspicerent. Habétque ex parte homo, quod ante peccatum haberet.

Amb. li. 2 de virgin. Quando, vt inquit Ambrosius, dormire non cupiditas, sed necessitas fuit. Et tamen cùm quiesceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in somnis aut lecta repetit, aut somno interrupta cótinuat, aut disposita gerit, aut gerenda pronunciat.] Experitur homo illud, C

Cant. 5.2 quod experiebatur sponsa: Ego dormio, & cor meum vigilat.] Ita enim corpus dormit, vt habeat suæ puritatis custodem. Cor meum vigilat; illa virtus, quam, Deo donante, post multos gemitus, & postulationes accepi; illa, quæ mihi cordi est, & non aliter, quàm proprium cor diligo, vigilat super me, & cingit me propter timores nocturnos. Vel cor meum vigilat; Spiritus Domini, quo ceu corde viuificor, & calesco, vigilat cùm ego dormio, vt in somno immunda non patiar, sed aliquid simile eis, quæ in vigilia soleo actitare, perficiam.

Amb. lib. 8. epist. 60 ad Amisium. Talis est virorum castissimorum dormitio. Nam, vt inquit Ambrosius, Sanctorum somnus est operarius, secundùm quod scriptum est: Ego dormio, & cor meum vigilat.] Et secundùm quod Iacob sanctus diuina dormiens videbat mysteria, quæ vigilans non D viderat, de cœlo ad terras aërem petuimm Sanctis, respicientem Dominum, & pollicentem terræ eius possessionem. Itaque breui somno dormiens impetrauit, quod magno labore postea acquisiuit hæreditas eius. Est enim Sanctorum somnus, feriatus ab omnibus corporis voluptatibus, ab omni animi perturbatione tranquillitatem menti inuehens, placiditatem animæ, tanquam soluta nexu corporis se ablenet, & Christo adhæreat. Sic ille.] Hinc accipit, vt talis somnus sit pacatus, ex Christo scilicet pacis auctore, cui se in vigilia animus adiunxerat.

3. Reg. 4. 24. [Obtinebat Salomon omnem regionem, & habebat pacem ex omni parte in circuitu.] Sic & Castitate perfectus omnes vires tam animæ quàm corpo- E ris in suam potestatem redegit, & ideo siue vigilans, siue dormiens pace perfruitur.

Hug. 9. de claustro animæ. c. 9. Quatuor, secundùm Hugonem, solent inquietare somnum; hostis, & seruus, vxor, & vicinus, quæ cùm procul ablegentur, quisque tranquillè quiescit. Castus autem, quem Dominus tanta puritate ditauit, hæc quatuor à se constanter reiecit. Expulit diabolum hostem, cuius suasionibus importunis aurem non præbet. Contempsit mundum seruum, quem vilem & con- A temptibilem esse cognouit. Rexit carnem vxorem, & discreta abstinentia ac parcitate subiugauit. Dilexit proximum, sed si sui propositi non sit, ad vulgatam familiaritatem non admittit. Non ergo mirum est si pacatus dormiat, & illusionum monstra non sentiat.

Huius gradus Castitatis aliquos esse participes, illos præcipuè, qui virginitatem coluerunt, certum est. Quibus Dominus quasi in partem præmij puritatis & casti pudoris hoc concedit, vt in hac parte tranquillitate fruātur, & nec in vigilia, nec in somno aliqua tentatione turbentur. Illis verò, si acceptum donum volunt non perdere, duo facienda sunt. Alterum est, vt sibi caueant, & vel minimas etiam se fœdandi occasiones auertant. Nam qui sibi B ipsi fiderit, & in periculo constituerit, post longam etiam & magnam Castitatem agnoscet quàm fragilis sit homo ad resistendum dæmoni, & quàm facile sit vno iactu aleæ immensas mundiciæ diuitias perdere. Nemo suæ Castitatis, & sanctitatis, aut alterius, rationem habeat, nec bono prætextu iuuandi animas, personæ suspectæ cósortium admittat: quia nouit diabolus maris tranquillitatem in tempestatem conuertere, & duo nauigia incircunspectè innecta mutua collisione destruere.

Cypr. de singularit. clericor. Pulchre sanè Cyprianus dæmonis technas edicens, hanc similitudinem est prosequutus. Hanc primò, inquit, exhibet lenitatem, vt duas naues oblectet adinuicem conuenire, quas cùm fecerit iunctas, repentinis turbinibus in semetipsas elidere possit, & frangere. Ex C his vtitur blandimentis, vt subtractis omnibus iaculis, compescés aduersa, suggerens prospera, tamdiu sopitum ignem sine vllis flammis occultet, donec duas faculas iungens, simul ambas ascendat, & tamdiu cessat sæuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus venator quos occisurus est, laquei sui vinculis alliget. At vbi insolubili catena deuinctos abstrinxerit, velut lanista protinus duos gladiatores aduersus inuicem compellit armari: & subinde stimulans membra, statim gladios aptat, statim succēdit insaniam, & vulnificos amplexus impingens, vtrumque simul vno ictu mortificat. Sic explicat, quod antè præstare videtur, sic de simplici charitate amorem conflat illicitum, sic per sanctitatem sibi inducit interitum, dum contentus est cedere: sic va- D let fortiùs occupare, & dum summissus patitur semetipsum præbere deuinctum, sic pleniùs deuincere gloriatur. Cuius versutias Paulus Apostolus sic

2. Cor. 2. 11. intelligit, dicens: Non enim ignoramus, inquit, astutias eius. Hactenus ille.] Hunc sine dubio Castitatis gradum Thomas Aquinas acceperat, quē Angeli zona Castitatis nunquam dissoluenda præcinxerant. Et tamen post hoc donum Dei, vt habetur in eius vita, vsque adeò vitauit fœminarum colloquia, præterquā vbi vel vtilitas, vel necessitas aliud posceret, vt solent homines sibi à serpentibus & scorpionibus præcauere. Sciebat enim ille tū scientia humana, tum illuminatione diuina sapiētissimos, carnem licèt iam domitam, semper inimicam esse Castitatis, & ideo securius iudicauit fugere, quàm E de seipso, & de obtenta Castitate temerariè præsumere. Cùm ergo corpus hostis sit animæ, custodiamus illud præceptum Ecclesiastici: Non credas

Eccl. 12. 10. 11. 12. inimico tuo in æternum; sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius: & si humiliatus vadat curuus, adiice animum tuum, & custodi te ab illo: non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexterā tuam, ne fortè conuersus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in nouissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.] Non credas,

inquam,

A inquam, ô iuste, suasionibus corporis tui, quia ho-
stis tuus est. Ne credas ei in initio conuersionis tuæ,
quando apertè forsitan aduersus castitatem insurgit.
Nec etiam credas ei, quamuis magnam perfectionē
fueris assecutus, & ipsum iam domitum aduersùs
munditiam bella non moueat: quia sicut ferrum, li-
cèt mundum fuerit, facillimè rubiginem contrahit:
ita corpus oblata occasione nullo negotio ad desi-
deria impura redit. Etsi longâ inediâ, & assiduis vi-
giliis robur amiserit, semper suspectum habe, & cu-
stodi te ab illo. Nam si ad dexteram tuam vt amicus
sederit, & te sibi fidentem viderit, dum minùs pu-
taueris, incautum te ab illa castitatis sublimitate
deiiciet.

Alterum tibi obseruandum est, vt hunc gradum
castitatis eximium Dei donum agnoscas, sicut re ve-
râ est, & eius perseuerantiam assiduis à Domino
B precibus & desideriis efflagites. Cassianus certè hoc
esse præsentissimum, ac vnicum huius tantæ puri-
tatis remedium custodiendæ, manifestè proclama-
uit. Postquam enim docuit quàm ardentibus de-
sideriis est puritas hæc appetenda, & quantâ cau-
tela est somnus suis temporibus admittendus, hæc
Cassian. col. 12. c. 4. ait: ita vnusquisque quotidie integritatis suæ ma-
tutinus explorator effectus, & collatâ sibi purifica-
tione congaudeat, eámque se non suo studio, nec
vigilantia, sed protectione Domini sentiat con-
sequutum; ac tamdiu illius perseuerantiam suo
corpori intelligat cohæsuram, quamdiu eam Do-
minus suâ fuerit miseratione largitus. Qui enim
hanc stabilitet obtinet fidem, nequaquam super-
bum sapiens de sua virtute confidet, neque sedu-
ctus longis obscœni liquoris induciis blandissima
C securitate soluetur; sciens impurissimæ colluuionis
aspergine se protinus maculādum, si vel paululum
quid ab eo protectio diuina discesserit, ac proin-
de pro perpetuitate eius cum omni contritione &
humilitate cordis, indefessis est orationibus incu-
bandum. Sic ille.] Illam ergo orationem Prophetæ
amator castitatis iugiter effundat: Custodi me,
Ps. 16. 8. Domine, vt pupillam oculi: sub vmbrâ alarum
tuarum protege me.] Aliter nos manum, aut pe-
dem, aliter pupillam oculi custodimus. Illa ab
ictu alicuius momenti defendimus, si verò leuiter
impingant, vel manus eis quæ tractat, aut cal-
ceus terræ adhæreat, non curamus. At pupillam
oculi nec minimo pulusculo obscurari permitti-
mus, quia ille videndi aciem impedire sufficiet.
D Quid est ergo nos pupilli oculi custodiam poscere,
nisi vt à minima etiam infectione, quæ in somnis
accidere solet, liberemur, optare? Sub vmbra ala-
rum soli pulli auium proteguntur, qui cùm sint
suis parentibus similes, postea nouerunt volare, &
à terra periculorum plena discedere. Volumus er-
go alis Domini protegi, & sub eius pennis commo-
rari, quasi cupientes pro dilectissimis filiis haberi,
& conuersatione nostra ipsis Angelis, qui molem
Philip. 3. 20. carnis non habent, similes effici. Petimus quidem
vt [conuersatio nostra, iuxta dictum Apostoli, in
cælis sit.] Vt quemadmodum in cœlo nihil erit,
quod carnem nostram maculet: ita & in terra, e-
tiam cùm quiescimus, nihil accidat, quod carnis
munditiam à nobis elonget. Postulamus, vt similes
E Angelis efficiamur; & siue in vigilia, siue in somno,
eorum contra impuritatis vitium tutamine ac pro-
tectione lætemur. Denique petimus, vt illud psalmi
Psal. 138. 12. in nobis impleatur: Et nox illuminatio mea in deli-
ciis meis.] Mea, inquam, nox, vt dixit Laurentius,
(licèt in alio sensu) nihil obscuritatis habet; sed o-
mnia in luce clarescūt. Quia tenebræ, ô Domine, nō
A obscurabuntur à te, nec aliquid in me facient, quod
tuis oculis sit inuisum; sed nox sicut dies illumina-
bitur, sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Id autem
habeo non ex virtute mea, sed ex munere tuo, Deus
meus, quoniam tu scilicet suscepisti renes meos ab
impura colluuione mundandos, suscepisti me de
vtero matris meæ.

At dices nos hūc castitatis gradum explicasse sic-
vt Tullius perfectum oratorem, aut Plato perfectis-
simam rempublicam, cuius similis nulla vnquam
fuit, aptè descripsit. Sed quid de hoc sentiamus, in se-
quenti gradu dicemus.

Sextus gradus Castitatis: In carne quasi sine carne viuere.

B

CAPVT X.

POSTREMVM hunc castitatis gradum
difficile est à præcedenti secernere; nihil
enim in hac vita optare potest humana
mortalitas, quàm vt nec in vigilia, neque
in somno aliquid munditiæ aduersum patiatur. At
aliquid aliud restat nobis desiderandum in virtute
castitatis, quod ad gradum eius perfectissimum spe-
ctare videtur. Illud autem est, vt nos, qui homines
sumus, Angelicam puritatem imitemur, & in carne
corruptibili quoddam incorruptionis genus indua-
mus. Cogitantibus autem nobis quomodo An-
gelicam puritatem exponeremus, illud occurrit di-
cendum, eam esse fortissimam, ab omni impugna-
tione alienissimam, & ab ipsa angelica natura tribu-
C tam. Est fortissima, quoniam etiam si impugnare-
tur, nulli omnino tentationi cederet. Est ab omni im-
pugnatione alienissima; quoniam cùm angelus car-
nē nō habeat, carnis insultus sentire nō potest. Est à
natura tributa; quia angeli cùm suapte natura sint
spiritus, naturaliter habent, vt in carnis peccata non
incurrant. Adeo vt mali angeli, qui in ea incidunt,
secundùm reatum, numquam tamen peccata carna-
lia committant secundùm actum. Solet igitur Do-
minus aliquos viros sanctissimos, (quales sine dubio
fuerunt, vt nunc Beatam virginem omittam, duo
Ioannes, Baptista & Euangelista, & alij nonnulli)
tanta gratia præuenire, & replere, vt quod angeli
per naturam habent, ipsi per gratiam accipiant, vt
scilicet summa suauitate, ac si id à natura procede-
D ret, in omnem honestatem, ac puritatem proten-
dant; & carnis fœditatem non aliter quàm mortem
naturæ contrariam exhorreant, aut quasi aliquid a-
marissimum pertimescant. Qui in occasionibus,
quas ipsi nō quæsierunt, sed res huius mūdi peperer-
runt, vt rupes in medio mari positæ, quæ fluctus irri-
dent, inueniantur immobiles. Qui iam nullo mo-
do impugnentur, quoniam concupiscentia dono
gratiæ præuenta non turbat, & dæmon timore per-
culsus impugnare non audet. Qui corpora humana
ita aspiciunt, vt arbores, aut ligna viridia. Qui cùm
opus est, tanta libertate ac puritate functionem hu-
manæ generationis cogitant, ac si domus fabricam
cogitarent. Qui ita aliorum fœditates & casus
audiunt, ac si non audirent, neque haberent car-
E nem, illius, quem audiunt, carni conformem. Isti re-
vera sunt viri diuini, qui perfectissimam castita-
tem adepti, naturam humanam videntur excessisse,
& ad angelicam euolasse. Nam vt Cassianus ait: Cass. lib. 6. c. 6.
Quodammodo exire de carne est, in corpore com-
morantem; & vltra naturam est, fragili carne circun-
datum, carnis aculeos non sentire.

Cassian. col. 12. c. 7.

Hanc fuisse castitatem Abbatis Sereni idem Cassianus, castitatis gradus enumerans, euidenter affirmat. Qui & alio loco huius sancti viri castitatem describens & modum, quo ad eam peruenerit, aperiens, sic ait: Huic supra omnes virtutes, quæ non solùm in eius actibus, vel moribus, sed etiam in ipso vultu per Dei gratiam refulgebant,

Cassian. col. 7. c. 1. & 2.

ita est peculiari beneficio donum castitatis infusum, vt iam se ne ipsis quidem naturalibus incentiuis inquietari, vel in sopore sentiret. Ad quam tamen præcipuam puritatem quemadmodum gratiâ Dei adminiculante peruenerit, quoniam supra humanæ videtur conditionem naturæ, necessarium reor primitus explicare. Hic igitur pro cordis atque animæ castitate, nocturnis diurnisque precibus, ieiuniis quoque ac vigiliis infatigabiliter insistens, cùm vidisset orationum suarum obtinuisse se vota, cunctósque æstus in corde suo concupiscentiæ carnalis extinctos, velut suauissimo gustu puritatis accensus, in maiorem sitim zelo castitatis exarsit, & interioribus cœpit ieiuniis atque obsecrationibus incubare, vt mortificatio passionis huius ad exteriorem etiam puritatem eatenus perueniret, vt ne ipso quidem simplici ac naturali motu, qui etiam in paruulis atque lactantibus excitatur, vlteriùs pulsaretur, indepti scilicet muneris experimentu, quod se nouerat non laborum meritu, sed Dei gratiâ consecutum, ardentiùs animatus ad huc quoque similiter obtinendum, credens multò faciliùs hos stimulos carnis radicitus Deum posse conuellere, quos etiam humanæ artis industria nonnumquam oles quibusdam poculis, vel medicamentis, seu ferri sectione detrahere, quandoquidem illam spiritus puritatem, quæ sublimior est, quámque impossibile est humano labore, vel studio comprehendi, suo munere contulisset. Cúmque petitioni cœptæ supplicatione iugi, ac lacrymis indefessis insisteret, adueniens ad eum Angelus in visione nocturnâ, eiúsque velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis strumam de eius visceribus auellens, atque proiciens, suísque omnia, vt fuerant, locis intestina restituens: Ecce, inquit, incentiua tuæ carnis abscissa sunt, & obtinuisse te noueris hodiernâ die perpetuam corporis puritatem, quam fideliter poposcisti. Hactenus ille.]

Climac. grad. 15.

Eundem etiam gradum ita Ioannes Climacus attigit. Quidam, aiebat, cùm pulchritudinem, atque venustatem intueretur corporum, ex ea admonitus, magnificè glorificabat opificem, atque ex solo huiusmodi spectaculo in amorem Dei, fontemque lacrymarum, excitatus est. Erátque stupor ingens, videre, quod alteri fouea ruinæ fuisset, id alteri coronarum caussam præter naturam fieri. Huiusmodi verò si semper hoc sensu, atque actione perdurat, ante communem resurrectionem iam in incorruptionem transiit. Eâdem regulâ & in melodiis, & canticis vtemur. Nam ij quidem, qui Deum diligunt, in hilaritatem, diuinámque dilectionem, atque in lacrymas, & ex mundanis, & ex spiritualibus canticis excitari solent: contrà autem, qui voluptatibus addicti sunt, vndique sibi perditionis materiam colligunt. Atque hunc tandem gradum ex diuinâ gratiâ, & non ex naturâ procedere, idem testatur in hunc modum:

Climac. ibid.

Alius, qui est ex certaminibus; alius verò qui est ex humilitate profundâ; alius item, qui ex diuina reuelatione tyrannum vinctum tenet, atq; captiuum, atq; ex his alius quidem Lucifero, alius magnæ fulgentique lunæ; alius verò splendidissimo soli cōparatur. Omnium tamen conuersatio in cœlis est. Ex auroræ quippe candore, lux produit; ex luce verò solis iubar accenditur. Ita & in his, quos modò memorauimus, intelligendum est. Sic ille.]

Genes. 32. 25.

De Iacob igitur dictum est, quòd Angelus tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit.] Quia si Deus femur nostrum suâ gratia non tangat, numquam valebimus, de carne victoriam reportare. Hæc itaque, quam descripsimus, est summa perfectio castitatis, ex cuius sublimitate colligitur quantum inter hominē distet, & hominem: quātumque vnus, diuinâ gratia iuuāte, possit alterum superare. Quod enim hic impossibile iudicauit, qui virtutem ex qualitate aut socordia sua metiri, & æstimare ausus est; alter non solùm possibile esse perspicit, sed & se te vera illud possidere, Dei beneficio, cognoscit. Facitque Dominus illud mirabile, quod Osea prophetante promittit:

Osea 2. 18.

Arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.] Nam neque cominus posita, neque eminus dissita, quæ arcu & gladio signantur, bellum aduersus animi puritatem, & corporis mundiciam exsuscitant. Et cùm mens ad spiritalem somnum, & ad diuina contemplanda se colligit, nihil inuenit, quod suam requiem interpellet. In isto gradu iam castitas non vt aduena, sed vt ciuis est, quam nemo domo pellit, si aliquantula diligentia in eius custodia adhibeatur, cui nemo hospitium denegat: sed virtutes reliquæ eam vt sororem, & in eadem mente iusti domicilij ius habentem cingunt atque tuentur. Est vt elementum in loco suo, quod nulla vi in eo manet, sed naturaliter in illo quiescit: ita castitas in corde, tanto munere donato, nō quidem naturaliter, quia omnis castitas, & præcipuè tam perfecta castitas, eximium Dei donum est, sed suauissimè permanet. Est vt manna in arca testamenti ex lignis imputribilibus fabrefacta, cui nulli vermes, id est, nullæ immundæ cogitationes, & nulla impura desideria damnum inferunt. Est tādem non vt lilium inter spinas tentationum, sed inter flores, & rosas sanctorum desideriorum, quæ eam non pungunt, vt abscedat, sed comitantur, vt maneat.

Ps. 71. 18.

Ista ergo sunt opera Dei mirabilia, de quibus scriptum est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.] Ad tam admirabilem enim hominis mutationem, qua non solùm culpis carnis, etiam leuibus, sed impugnationibus quoque careat, nulla humana accedit industria.

v. 19.

Benedictum nomē maiestatis eius in æternum: & replebitur maiestate eius omnis terra.] Quia nimirum terra cordis humani, quæ ex parte donis eius replebatur, quatenus fugiebat consensum; iam ipsius maiestate repletur, vt penitus declinet & sensum. Hæc est illa mutatio ab Amos Propheta prædicta, quia Dominus conuertit in mane tenebras.

Amos 5. 8.

Nam caliginem illam immundorum desideriorum pro fœditate, & horrore suo, lucem fugientium eliminat, vt quietum & purum mane perfectæ castitatis assurgat. Quod sanè auroræ meritò cōparatur; quoniam sicut hæc in meridianā lucem tendit, ita & hæc puritas, si perseueret, vsq; ad illam integram & omnimodā puritatem, quā in cœlo sancti habent, sine dubio procedet. Ac deniq; vir castus, qui ad hāc puritatē accessit, sine vlla vi, immo cum incredibili suauitate, implet illud, quod Basilius à virgine postulauit.

Basil. lib. de virgin.

Nulla, inquit, ex parte mœchari conuenit virginem, non lingua, non aure, non oculo, non tactu, non vllo denique sensu, multóque minùs animo: sed corpus quidem veluti delubrum quoddam, aut spōsi thalamum aptissimè

instruere, atq; seruare; Animam verò in hoc ipso vt sponsam nitidam ac purissimam sponsi amplexibus iungere: diligenter enim ipse omnia intuetur & discutit; non ea solùm quæ mortalibus patent obtutibus, sed quæ in intimis animæ recessibus latent, ipsiúsq; oculos nulla peccatricis conscientiæ latebra vnquam effugere poterit.] Hæ similitudines sponsæ, & thalami, & templi Dei, si bene considerétur, satis indicant, quanta solicitudine vir castus debeat suam mentem, corpúsq; seruare, & ad quantam vnusquisque munditiam possit per Dei gratiam peruenire. Cui tamen munditiæ (vt Cassianus vberiùs tractat) non obstat accidens in somnis carnis commotio ex naturali caussa proueniens, quando sine pruritu, & sine memoria libidinis, membra sedantur, & secundùm priorem statum se componunt.

Cassian. col. 1. c. 11

Sed iam ad illud, quod suprà promisimus, redeamus, inuestigemúsq; an hæc castitas post lapsum primi parentis sit homini mortali possibilis, an verò eã oculis iustorum desiderandam proponere, sit, errorê Stoicorum, & aliquorum antiquorũ monachorum inuehere, existimantium, posse hominem (quod ad affectus attinet) impassibilem esse, & omnis affectu, ac sensus aut appetitus sui contradictione carere. Hoc enim erroneum esse manifestũ est. esset enim, vt dixit Hieronymus, hominê ex homine tollere, & in corpore constitutum velle sine corpore existere. Et quidem affectus hi, cùm sint naturales, quibus bene & malè vti possumus, nõ putest ad virtutis perfectionê spectare eorum expulsio, sed ipsorũ tantùm moderatio. Nec enitendũ est, vt homo, vel Deus, vel lapis sit, cum nec possit ad illam sublimitatê omnis mutationis expertem assurgere, nec naturã suam pro lapidea commutare. Christus Dominus cum verã naturam humanã assumpserit, eius, (vt suprà diximus) affectus non repulit, vt affectus istos non esse virtuti contrarios ostenderet. Et Paulus virtutis exéplar his passionibus animi absq; dubio subiacuit; de quo hęc elogia, & hos affectus proprios hominis cõmemorat Augustinus. Illum, inquit, optimũ, & fortissimũ virũ, qui in suis infirmitatibus gloriatur, vt eum potissimũ cõmemoremus, qui in Ecclesiam Christi, ex gétibus veniens, doctorem gentium in fide & veritate, qui & plus omnibus suis coapostolis laborauit, & pluribus epistolis populos Dei, non eos tantùm, qui præsentes ab illo videbantur, verùm etiam illos, qui futuri præuidebantur, instruxit: illum, inquam, virum, Beatum Paulum, athletam Christi, doctum ab illo, vnctum de illo, crucifixum cum illo, gloriosum in illo, in theatro huius mundi, cui spectaculum factus est, & Angelis, & hominibus, legitime magno agone certantê, & palmam supernæ vocationis in anteriora sectantê, oculis fidei libêtissimè spectant, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, foris habentem pugnas, intus timores, cupientem dissolui, & esse cum Christo: desiderantem videre Romanos, vt aliquem fructũ habeat in illis, sicut & in cæteris gentibus: æmulantem Corinthios, & ipsa æmulatione metuentem ne seducantur eorũ mentes à castitate, quæ in Christo est: magnã tristitiam, & continuũ dolorem cordis de Israelitis habêtem, quòd ignorantes Dei iustitiam, & suam volêtes constituere, iustitiæ Dei non essent subiecti: nec solũ dolorem, verumetiam luctum suum denunciantem de quibusdam, qui antè peccauerũt, & non egerunt pœnitentiam super immundicia & fornicationibus suis.]

Sup. li. 2 ca. proæm.

Aug. lib. 14. de ciuit. c. 9.

Vt autem intelligamus, vsum horum affectuum, non esse permissionem, sed naturę integritatem, qua ad bonum inuamur, scripturæ sacræ ad rectum affectuum vsum nos mouent. Vnde ipse sanctus Pater Augustinus paulo superius, hæc ait: Apud nos autem iuxta scripturas sacras sanamque doctrinam, ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes, metuunt cupiuntq; dolẽt gaudẽtque. Et quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Metuunt pœnã æternam, cupiunt vitam æternam. Dolent in re, quia ipsi in semet ipsis adhuc ingemiscunt adoptionem, expectantes redemptionem corporis sui. Gaudent in spe, quia fiet sermo, qui scriptus est. Absorpta est mors in victoriam.] Item, metuunt peccare, cupiunt perseuerare: dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis. Vt enim metuãt peccare, audiunt: Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.] Vt cupiant perseuerare, audiunt quod scriptum est: Qui perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit.] Vt doleant in peccatis, audiunt: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.] Vt gaudeant in operibus bonis, audiunt: Hilarem datorê diligit Deus.] Item, Sicuti se infirmitas eorũ firmitásq; habuerit, metuũt tentari, cupiunt tentari: dolent in têtationibus, gaudẽt in têtationibus. Vt enim metuãt tentari, audiũt: Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mãsuetudinis, intendens te ipsum, ne & tu tenteris.] Vt autem cupiant têtari, audiunt quendam virum fortem ciuitatis Dei dicentê: Proba me, Domine, & têta me. Vre renes meos, & cor meum.] Vt doleant in têtationibus, vident Petrũ flentem. Vt gaudeant in tentationibus, audiunt Iacobũ dicentê: Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.] Hæc ille.] Si autem secundùm alios affectus minus vehementes nõ sumus impassibiles, multo minùs valebimus appetitum carnis vehementiorê extinguere, ita vt nec minimum eius stimulum sentiamus. Ac tandẽ illud magis vrget, quòd Hieronymus hanc doctrinam nostram de perfectione castitatis, non iam inuolutè cum expulsione aliorũ affectuum, sed apertè damnat, & inter errores Origenis numerat; sic dicẽs: Doctrina tua Origenis ramusculus est. In eo enim psalmo, vbi scriptũ est: (vt de cæteris taceam. Insuper, & vsq; ad noctem erudierunt me renes mei,) asserit, virum sanctum, cùm ad virtutum venerit summitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum sunt, nec cogitatione vitiorum aliqua titillari.

Aug. 5

1 Cor. 15. 54.

Matt. 24 12.

n. 13.

1. Ioan. 1. 8.

2. Cor. 9. 7.

Gal. 6. 1.

Ps. 25. 2

Iac. 1. 2.

Hiero.

Psal. 15. 7

Absit tamen à nobis vt aliquid affirmemus, quod Catholica Ecclesia, & sancti Doctores filij eius, aut nunc improbent, aut aliquando improbauerint. Nos igitur affectus humanos non putamus posse extingui, quos naturæ auctor, vt ad naturæ integritatem, & bonum statum necessarius, inseruit; sed scimus eos posse comprimi, & ad virtutis moderationem adduci. Neque affectus istos contrarios perfectioni ducimus, si debitam mensuram admittant, immo esse vtilissimos ad perfectionem obtinendam.

Nam (si Deus dederit) in tertio huius operis volumine, vbi de studio orationis dicemus, affectus, ac passiones nostras, amoris & odij, & cæterarum, præcipua esse instrumenta communicationis cum Deo, non obscurè monstrabimus. Non existimamus, in viris perfectis, concupiscentiæ fomitem tolli, sed minui, & cohiberi. Nec passionem carnis extingui prorsus, sed ligari. Hęc autem imminutio, aut compressio non fit naturæ viribus, sed potentissimã gratiæ virtute, quam Deus aliquibus eximiè sanctis volui vsque ad incredibilem

pacem tribuere, aliis verò etiam eximiè sanctis, vt bellando ad præmium peruenirent, voluit denegare. Quis autem est effectus huius abundantissimæ gratiæ castitatis? An vt fomitem radicitus extirpet? Non, sed vt quasi dormientem efficiat. An vt appetitum carnis extinguat? Non, sed vt tacere faciat, & non ad delicias suspirare. An vt à corpore vim suauam auferat? Non, sed vt seipsum effundere, & communicare non libeat. Et sicut leo, cui ad dormiendum cibus aliquis datus esset, leo quidem est dum dormit, & naturalem feritatem leonis habet, sed somno oppressus, neminem nocet, & ad nocendum & dilacerandum hominem non exurgit: sic appetitus carnis in quibusdam iustis, ita ex abundantiâ gratiæ, & ex magnitudine lucis diuinæ obdormiscit, vt nec ad carnalia sibi voto castitatis vetita tendat, nec carnalia concupiscat, nec ea quidem oculo imaginationis aspiciat. Et hæc dormitio, seu (vt meliùs loquar) hæc pax carnalis appetitus, est postremus castitatis gradus, à Cassiano & Laurentio Iustiniano, & aliis, expositus, qui affectum quidem & concupiscentiam non aufert, sed sopore quodam suauissimo quasi vinctam & religatam tenet. Non facit hominem, cui hoc donum datum est, impassibilem, sed vt secundùm lasciua desideria non moueatur. In quo manifestè magnum apparet discrimen. Sicut enim licèt ego nunc possim loqui, non tamen loquor, sed taceo: ita castitate perfectus, bene potest prauâ concupiscentiâ tentari, & impuris cogitationibus inquietari; at ex dono Dei nec tentatur, nec malâ cogitatione contingitur. Id autem Hieronymus non damnat, sed sententiam aliorum, qui putabant, pacem istam, ex ablatione affectuum, & extinctione fomitis, non verò manente fomite, & stantibus affectibus, ex diuinæ gratiæ abundantiâ procedere.

Si autem aueas scire, an hæc gratia multis detur, vt neque in vigilia, neque in somno impura cogitatione, aut illicito motu pulsentur: Existimo, id paucissimis, post multos gemitus, instantes orationes, & post multa bella luctúsque concedi. Habuit hanc castitatem Beata Virgo, licèt alio modo, in qua peccati fomes penitus fuit extinctus. Habuit, vt diximus, Ioannes Baptista, non per extinctionem fomitis sed modo prædicto. Habuit Ioannes Euangelista. Habuit Thomas Aquinas, & habuerunt alij vtriusque sexus mirè sancti, quibus Deus voluit tantam gratiam donare. Et fortassis habent nunc aliqui, aut in tota hac perfectione, quam exposuimus, aut in aliqua paulo minori, prout secũdùm mensurã diuinæ gratiæ, & secundũ conatũ propriæ industriæ, qua gratiæ cooperantur, cuiq; illorũ cõcessum est. Non enim nũc abbreuiata est manus Domini, vt saluare nõ possit. Et ego quidẽ aliqua possem scribere de viris & fœminis spiritualibus huius tẽporis, quorum conscientias adiuui, in perfectione castitatis tam hominibus communibus insolita, vt pro miraculo haberentur, aut fortè impossibilia censerentur. Parco autem ne his temporibus tam delicatis quicquam dicatur, in quo lectores magis secundùm litteraturam huius sæculi docti, quàm experientia spiritus eruditi, hærere possint. Certum igitur sit, quòd si vires hominis aut solas, aut communi tantùm gratia fultas inspiciamus, illud Cypriani in omnibus reperiemus. Intra nos pudor iste aboleri omnino non potest, quia non totum hoc membrum, sed anterior eius portio iussa est circumcidi. Res sanè maxima est, si non egrediatur foras huius contagio corruptelæ, & insaniens bestia corrupti anhelitus catenis ferreis in vltimis animæ recessibus alligetur, intúsque fractis dentibus se ipsam captiuam masticet, & corrodat.] Hæc, inquam, communia sunt; at non deest in promptuariis Dei gratia singularis, qua dilectissimos suos pace vndiquaque vestiat, & puritatis tranquillitate coronet.

Cyprian. de circumcisione.

At etiam cupies agnoscere, an in medijs turbis hominum possit tam perfecta & tranquilla castitas obtineri? Cassianus enim an id aliquando contingat, videtur dubitare, & solitudinem tantùm incolentibus intendit hoc genus castitatis tribuere. *Cassia. l. 6. c. 4.* Eius verba sunt: Quem statum dicimus difficillimè posse inter hominum turbas apprehẽdi: verùm verò, & hoc possibile sit, vnusquisque non nostra sententia expectet agnoscere, sed conscientiæ suæ rimetur examine.] Sed ex dictis satis constat huius solutio quæstionis. Nam nec duo Ioannes sanctissimi, nec Paulus, nec reliqui Apostoli, nec Franciscus, nec Dominicus, nec Thomas Aquinas, nec multi alij sancti, quos hanc castitatem habuisse credimus, solitudinem incoluerunt, sed inter hominum turbas habitarunt. Gratia quoque Domini huius castitatis origo non est angustis circumscripta limitibus, vt in solitudine hanc castitatem iustis dare possit, & in ciuitate dare non possit. At etiam spiritualibus viris pro amore Domini cum hominibus conuersantibus, & fœminarum salutem spiritualem curantibus, magis necessaria est hæc castitas, quàm solitarijs longè ab occasionibus vitam agentibus. Nec putandum est, Dominum Ecclesiæ gubernatorem optimum tranquillæ castitatis donum illis minùs indigentibus tribuisse, & istis magis egentibus denegasse. Metiantur igitur hi conuersationem cum hominibus, eámque solùm admittant, quam iusta necessitas, & prudens charitas, & proprium institutum, auocatio, postulauerit, corpus suum doment, sensus comprimant, puritati suæ mentis intendant, & assiduis precibus pro obtinenda purissima castitate diuinam misericordiam pulsent, & solitarijs non inuideant. Possunt enim ipsi, quemadmodum & illi, corporis & mentis puritatem, quam descripsimus, possidere. Non debuit profectò Deus vitam Apostolicam, & animarum saluti vacantium, Apostolicorum virorum puritate priuare. Et pronum est illi, eos, qui ob proximorum amorem ipsorum consortia non fugiunt, carnis suæ turbellis eximere, vt maiori cum spiritus libertate tenebras peccatorum dispellant, & inter fideles auxilio indigentes luceant. Sunt ibi ex iis, qui dicebant: In carne ambulantes, non secundùm carnem militamus.] *2. Cor. 10. 3.* Et ita in corpore viuunt, vt tamen non solùm corpori non seruiant, verum & vt nec eius minimas cogitationes pati sustineant. Atq; (vt iam huic postremo castitatis gradui finem imponã) eum possedisse videtur Equitius Abbas, de quo Gregorius hæc scribit. *Greg. 1. dial. c. 4.* Qui, nimirũ Equitius, pro suæ magnitudine sanctitatis multorũ in eadem prouincia monasteriorum pater exstitit. Hunc cùm iuuentutis suæ tẽpore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustiæ eũ ad orationis studium solertiorẽ fecerunt. Cumq; hac in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quæreret; nocte quadam, assistente Angelo, eunuchizari se vidit, eiusque visione apparuit, quod omnem motum ex genitalibus eius membris abscinderet; atque ex eo tempore ita alienus exstitit à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore. Qua virtute fretus ex omnipotentis Dei auxilio, vt viris antè præerat,

ita cœpit postmodum etiam fœminis præesse. Nec tamen discipulos suos adhortari cessabat, ne se eius exemplo in hac re facilè crederent, & casuri tentarent donum, quod non accepissent. Qui huic Abbati donum tam miræ castitatis attribuit, potens est modo eodem animas sibi fideles, & gratas, abundanter ditare.

De Præmio Castitatis quod habet in cælo.

CAPVT XI.

GRADVS scalæ castitatis à nobis descripti sunt, nunc quod sit fastigium huius scalę, quódque præmium mundis corde & corpore sit propositum, tractandum est, ne tractationis methodum, quam in his tribus virtutibus assûpsimus, deseramus. Viros castos eximium præmium copiosissimámq; mercedem habituros in cœlis, præ illis, qui castitatem non seruauerunt, liber Sapientiæ manifestè significat. Fœlix, inquit, est spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima; dabitur illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima.] Spado iste, aut eunuchus, non illum significat, qui naturæ vitio, aut hominum iniuriâ talis factus est, sed illum, cuius ardens castitatis studium omnem ab ipsius corde impuræ voluptatis concupiscentiá ablegauit. Sicq; Hieronymus locum istum intellexit. Vnde sensus est, fœlix profectò, térque quatérque beatus est vir castus, qui nec externo opere impudicitiæ corpus suum polluit, nec impurâ cogitatione secreta sui cordis infecit. Et quare beatus? Quia dabitur ei pro fidelitate suá, qua votum Deo nuncupatum impleuit, donum quoddam singulare, & sors non quæcumque, sed acceptissima ac sublimissima in cœlesti patriá, quæ non est aliud quàm magnificentissimum templũ Dei. Eunuchi, aut naturæ vitio, aut hominum manibus secti, ab ingressu templi Domini arcebantur. Nam in Deuteronomio inuenimus scriptum: Non intrabit Eunuchus Ecclesiam Domini.] At qui non corpore, sed corde, & abiectione voluptatum carnalium, se castrant propter regnum cœlorum, in illam primitiuorum Ecclesiam, quæ in cælis est, libẽtissimè à Deo & Angelis admittuntur. Sterilitas in lege veteri maledictioni tribuebatur; ideoq; in Deuteronomio pro benedictione promittitur: Non erit apud te sterilis vtriusq; sexus, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.] At sterilitas hæc spontanea carnalium filiorum, quæ fœcunditatem filiorum spiritualium infert, non solùm benedictio, sed benedictionum cumulus, nempe fœlicitas, & beatitudo nominatur. Hoc ideo, quia diligẽtibus & amplectentibus eam, selectissimum præmium in cœlo confertur.

Sapien. 3. 14.

Hierony.

Deuter. 23.1.

Deutero. 7.14.

Ex his magnificum quoddam præmium castis paratum habemus; quantum verò ac quale sit hoc præmium, solerter inquiramus. Id ex parte indicauit Dominus per Isaiam, dicens: Non dicat Eunuchus: ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo meâ, & in muris meis, locum, & nomen melius à filiis, & filiabus, nomẽ sempiternum dabo eis, quod nõ peribit. Eunuchis istis etiam castos significari constans Patrum sentẽtia est. Nam Hieronymus sic ait: Hic Eunuchus regno cœlorum vim facit, & violenter diripit illud. Iste custos est sabbatorum, vt numquam faciat opera nuptiarum. Iste elegit, quæ Dominus voluit, vt plus offerat quàm præceptum est, vt non indulgentiã Apostoli eius, sed voluntatem consideret. Iste tenet fœdus Domini sempiternum, vt non ad tempus vacet orationi, & iterum ad id ipsum reuertatur; sed acceptarum esse se nouerit in domo Domini, quę est Ecclesia eius, locum optimum. Gregorius verò sic: Eunuchi quippe sunt, qui compressis motibus carnis, affectum in se praui operis abscindunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, ostẽditur; quia in domo patris, videlicet æternâ mansione, filiis præferũtur. Audiant, quod per Ioannem dicitur: Hi sunt, qui cum mulieribus nõ sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocumq; ierit.] Et qui canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centũ quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticũ agno cantare, est cũ eo in perpetuũ præ cũctis fidelibus etiã de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cęteri canticũ audire possunt, licèt dicere nequeant: quia per charitatẽ quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamuis ad eorũ præmia non assurgant. At tãdem Augustinus sic ait: De quibus autem spadonibus loquitur Deus per Isaiam Prophetam, quibus se dicit daturum in domo suâ, & in muro suo locum nominatum, meliorem multo quàm filiorum, atq; filiarum, nisi de iis, qui se ipsos castrant propter regnum cœlorum? Nam illis, quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, sicut sunt eunuchi diuitum, & regum, sufficit vtique cùm Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, vt coniuges, si possent, haberent, cæteris in domo Dei coniugatis fidelibus adæquari, qui prolem licitè pudicéq; susceptam in Dei timore nutriunt, docentes filios suos, vt ponant in Deo spem suam, non autem accipere meliorem locum, quàm est filiorum atq; filiarum. Hi igitur eunuchi, quos alloquitur Dominus, sunt viri casti, & præcipuè virgines, qui numquam carnis voluptates experti sunt.

Hierony. inprà.

Greg. 3. P. Pastoral. c. 29.

Apocal. 14. 14.

Aug. lib de sancta virginita te c. 14. to. 5.

Casti itaque & virgines ne se ligna arida existimẽt, eo quòd homines terram impleores non generent; nam filios habent, id est, imitatores plurimos, qui vrbem cœlestem condant, & sedes illas angelis superbis vacuas repleant, sed de hoc statim: nunc in præmium illis in cœlo paratum oculos intendamus. Istud præmium non omnibus eunuchis, sed sabbata custodientibus, & voluntatem Dei facientibus, & legem eius implentibus promissum est. Non enim sufficit castitatem seruare, aut virginitatem excolere, nisi incorruptioni carnis custodia vniuersæ legis accedat. Vel illi eunuchi sabbata custodiunt, qui non solùm corpore, sed multo magis mente, castitatem obseruant. Illi eligunt, quæ Deus vult, qui cordis tranquillitatem curis huius sæculi præferunt. Illi tenent fœdus Domini, qui á sanctissimis eius mandatis non discedunt. Vnde Basilius ait: Non ergo his, qui casu aliquo simpliciter eunuchi sunt, huiusmodi promissio fit; sed qui custodiunt, inquit, sabbata mea, & eligunt, quæ ego volo. Sabbatum verò non in opere, sed in operis cessatione intelligitur. Vult itaque sabbatizare virginẽ, vt ne virginitatẽ operando custodiat, sed absque motu operis integritatem inuiolabilem seruet. Quasi Dei simulachrum, inquit, ex animâ & corpore virgo in terrâ formata est. Mysticè ergo sabbatizet, non pedẽ, non manũ, non oculũ, non aliud quodlibet membrorũ, sed ne animum quidem ad corrumpendã naturalẽ pulchritudinẽ moueat, sed persistat,

Basil. li. de virgi.

vt præclara diuinæ maiestatis effigies solida atq; immobilis ad omnem imaginem, ad omnem tactum, semper ac iugiter stans in petrâ, ne quis siue per oculos, siue per aures, siue per alium quemlibet sensum subrepens, aut animæ in diras moueat figuras Dei, aut confusis primitiuis formis, suas ipsi pessimè ac licenter insculpat: sicq; corruptâ, & obliteratâ animæ specie, corpus iam luteum ac materiale, per illicitos tactus, vbique probris & maculis repleat. Stet igitur immobile, stet firmum ac solidum simulacrū Domini, perpetuò sabbatizās, vt neq; sui ipsius vitio motum vspiam nutet, aut in ipso motu, dum fortè turbatur, aliquid natiualium lineamentorum collidat, ac violet, neque ab externâ manu agitatum furto florem naturalis decoris amittat. Hæc ille.] Sunt ergo casti, & virgines, qui putant satis actum esse si corporis incorruptionem nō amittant: Sunt alij, qui contenti sunt, si cum incorruptione carnis, mundiciam quoq; mentis teneant, non tamen alia præcepta custodiant. Et his solùm dicimus, vt in omnibus fideles sint Domino, ne castitatis præmio fraudentur. At sunt alij, qui & castitatem amplectuntur, & in reliquis etiam se Domini voluntati subijciunt. His autem ingens merces hoc loco descripta promittitur.

Iob.56.4. Dabo, inquit, in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filiabus.] Qui sunt filij, & quę sunt filiæ? Filij sunt Angeli, in domo æterni Patris à suæ conditionis exordio more filiorum habitantes, & eius aspectu, & bonis perfruentes. Filiæ sunt, animæ iustæ præcepta quidem seruantes, sed velut infirmæ consilia non custodientes, & ad altitudinem puritatis non anhelantes. Casti itaque & virgines, locum habent altiorem, & nomen præstantius, quàm Angeli, & animæ imperfectiores, in domo, & in muris Domini, quibus nominibus munitissima ciuitas in cœlis ædificata significata est. Vel in domo, & in muris Domini, id est, in occulto, vel in manifesto habent altiorem locum, & nomen præstantius, quia vbicunque fuerint, cæteris præferentur. Datur illis locus altior, & eminentior, quia gloriosiores de hoste obtentæ victoriæ, & difficiliora opera, digniorem sedem exigunt. Angeli, sine contradictione carnis, incorruptionem possidēt; at homines casti, non sine magno certamine, & importunâ luctâ mentis, & carnis, obtinent puritatem. Ergo si in hoc solùm collatio fiat, cæteraque essent paria, nō dubium quin hi essent loci dignitate Angelis præferendi. Quamobrē à Ioanne prope a-
Apo.14.1. gnū per reuelationem visi sunt. Vidi, inquit, & ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centū quadraginta quatuor millia, habētes nomen eius, & nomen patris eius scriptū in frōtibus suis.] Hos nāq; virgines esse textus sacer statim manifestat, dicēs: Hi
Ibid.n.4. sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt: & sequuntur agnum quocumq; ierit.] Attende igitur ampliorem virginum dignitatē, & locū. Alij enim prædestinati dicuntur esse in mon-
Isai.25.6 te Sion. Vnde Isaias ait: Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc cōuiuium pinguiū, conuiuium vindemiæ.] Virgines vidērut supra mōtem. Vt sicut caput virginum [ascendit super omnes
Ephes. 4. 10. cœlos, vt impleret omnia;] ita & ipse cœtus virginū supra montem Sion, aut supra cœlestem globum esse dicatur, vt hæc locutio propinquitatem eorum ad agnum, & altissimam virginitatis dignitatem, ostendat. Est quoque pars huius loci, & dignitatis, quòd habent nomen agni, & nomen patris eius scriptū in frontibus suis. Nam quid, quæso, est, nomen Christi, & nomen patris in frontibus gestare, nisi

A puritate ac mundiciâ, quæ proprietas diuinæ naturæ est, similes filio & patri cognosci? Habent virgines spiritum Christi, spiritum potentem, spiritum illum, de quo dixit Isaias: Spiritu labiorum suorum
Isaia 11. 4. interficiet impium:] spiritum, quem postulabat
Psal. 50. 14. Dauid: Et spiritu principali confirma me.] Hoc spiritu roborantur, vt carnis delicias spernant: hoc insultus impij, nempe diaboli, in se ipsis interficiunt: hoc se reges, & principes, ac filios summi regis ostendunt. Hoc autem est, nomen eius, & nomen patris eius in fronte præferre.

Ad hanc dignitatem denique spectat, quòd virgines sequuntur agnum quocumque ierit. Quare? Quia agnus virginibus delectatur, & à suo latere (vt ita dicam) non permittit illos discedere. Sunt enim
B quasi dilectiores famuli, qui semper & vbique regē incedentem circumsepiunt. Vel sequuntur agnum quocumque ierit; quia si sequi est imitari, Christum quocumque ierit, sequuntur, quia illum in omnibus virtutibus imitantur. Quod non virgines facere non valent, quia post semel amissam virginitatem ad eam redire non præualent. Sed hāc eximiam virginum excellentiam ex Augustini verbis
Aug. intelligamus. Ille sic ait: Quò ire putamus hunc agnum, quò nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos? Quò putamus eum ire? In quos saltus, & prata? Vbi credo sunt grandia gaudia, non gaudia sæculi huius vana, insaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipso regno Dei cæteris
C non virginibus erunt, sed à cæterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudium virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem non virginum, quamuis Christi. Nam sunt alijs alia, sed nullis talia. Ite in hæc, sequimini agnum, quia & agni caro vtique virgo. Hoc enim in se retinuit auctus, quod matri non abstulit conceptus, & natus. Meritò eum sequimini virginitate cordis, & carnis, quocunque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari?
1. Petr. 2. 21. [Quia Christus pro nobis passus est, relinquens no-
D bis exemplum, sicut ait Apostolus Petrus, vt sequamur vestigia eius.] Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur; non in quātum ille filius Dei est vnus per quem facta sunt omnia: sed in quantum filius hominis, quæ oportebat in se præbuit imitanda, & multa in illo ad imitandum omnibus proponuntur; virginitas autem carnis nō omnibus: non enim habent quid faciant, vt virgines sint, in quibus iam factum est, vt virgines non sint. Sequantur itaque agnum cæteri fideles, qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumque ille ierit, sed quousque ipsi potuerint. Possunt autem vbique præter cùm in decore virginitatis incedit.] Et post pauca. Sed ecce ille agnus graditur itinere virgi-
E nali, quomodo post eum ibunt, qui hoc amiserunt, quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite post eum virgines eius; vos & illuc ite post eum, quia propter hoc bonum vnum quocumque ierit, sequimini eum; ad quodlibet enim aliud sanctitatis donum, quo eum sequantur, hortari possumus coniugatos, præter hoc, quod irreparabiliter amiserunt. Huc vsque ille.] Sancti itaque non virgines sequuntur agnum quocumque potuerint, quia per iter virginitatis eum sequi non possunt. At sancti virgines sequuntur quocumque ierit, quia quodcumque virtutis iter tamquam expediti & exonerati ingredi possunt. Anne possunt ingredi iter martyrij, si ad martyrium non vocentur? Et quidem, quoniam virgini-

tas quoddam martyrij genus est. An possunt ingredi uer doctrinæ, si ad docendum verbo non eligantur? Et sanè, quoniam perpetua virginitas vox quædam efficax prædicans fidem est. Quia nemo virginitatem ritè profiteretur in Ecclesiâ Dei, nisi bona â fide proposita firmissimâ expectatione respiceret. Vel tandem sequuntur agnum quocumque ierit, quoniam vt in libro, Hieronymi titulo, prænotato, scribitur, nullus eis locus in illâ cœlesti aulâ clauditur, sed cuncta eis diuinarum mansionum habitacula reserantur.] Hic igitur est locus, hæc est dignitas virginum, cui dignitas cōtinentium proximè accedit. Nam longam castitatem seruare, & post expertas carnis voluptates virginum puritatem æmulari, adeò perfectum est, & sublime, vt meritò, qui hoc faciunt, non castos, licèt cum pœnitentiâ, aut in statu coniugali decedentes, præcedant, & locum illis proximum, qui virginitatem seruauerunt, obtineant.

Hic est locus melior. At quod est nomen melius à filiis, & filiabus,] quod virginibus datum est? An est nomen angeli, quia nimirum reliqui iusti homines vocantur, sed virgines iam non homines, sed angeli appellati sunt? Certè eos angelos appellari iam diximus. Quod Basilius etiam affirmat his verbis: Et hi profectò, qui continentiam seruant, Angeli sunt, qui viuentes in carne corruptibili mortalium vitam illustrando tuentur. Sunt autem angeli non ex infimo quouis ordine, sed certè illustrissimi ac nobilissimi. Illi enim carneis nexibus liberi integritatem suā in cœlis seruant, & loco, & naturâ inuiolabiles, & apud summum regem omnium Deum constituti. At verò illi in terrâ carnis illecebris, & voluptatibus diu reluctantes, ac diaboli tentamenta perpetuâ exercitatione vincentes, incorruptionem angelicæ puritati parem, virtute præcipuâ ante creatoris oculos custodierunt. Cōsentit & Gregorius Nazianzenus, sic scribens: Videtis rei huius præstantiam, atque sublimitatem: propemodum enim talis repetitur, vt concipi comprehendique prorsus nequeat. An non enim præstantius est, quàm pro carnis fragilitate, id, quod ex carne creatum sit, in carnem non gignere? An non planè angelicum, eam, quæ carnis vinculis alligata sit, non secundùm carnem viuere, sed naturâ excellentiorem esse? Caro cum mundo deiunxit, sed ratio ad Deum subuexit. Caro depressit, sed ratio extulit, eique velut pennas addidit. Caro vinculis astrinxit, sed amor soluit. Ac tandem Chrysostomus, cuius hæc est oratio: Qua re differebant ab angelis Elias, Eliseus, Ioannes, veræ amatores integritatis? Nullâ re, nisi quòd mortali naturâ constabant. Nam de cætero si quis diligenter inquirat, hi nihilo aliter affecti reperientur, quàm beati illi spiritus, & idipsum, quo inferiore videntur esse conditione, in magnâ est eorum laude ponendum. Vt enim terrarum incolæ, & ij, qui essent mortali naturâ, possent ad illam virtutem vi & studio peruenire, vide quanta eos fortitudine, quātâ vitæ ratione præditos fuisse oporteat. Hæc illi.] Nomen hoc certè est melius ab eo, quod hominibus aliis datum est, qui angeli non sunt appellati; at non est nomen melius à filiis & filiabus, si filiorum nomine Angelos intelligimus. Nisi fortè hoc nomen applicatum ad homines melius sit, quoniam in carne carnis delicias nescire, mirabile est. Sed aliud nomen, vt credo, hoc loco virginibus promittitur, quod Angeli appellationi præfertur. Illud autem, vt nobis quidem videtur, est nomen sponsæ. Nam magnum est animam esse amicam Dei; maius, esse filiam Dei; maximū verò, esse sponsam Dei. Hoc est nomen virginis, quæ sponsa Christi vocata est,

Basil. lib. de virginitate.

Nazian. homil. in Matth. Cùm consummasset Iesus.

Chrysost. de virgin. c. 79.

A quia prærogatiua puritatis eam fecit tali nomine dignam. De summo enim sacerdote in veteri lege scriptum erat. Virginem ducet vxorem.] Ille autem typus erat Christi, qui ecclesiam virginem immaculatam, vt ait Beda, sibi in sponsam adiunxit. Hic autem summus sacerdos noster nō solùm Ecclesiam in sponsam habet, sed & adolescentulas, id est, animas castitate integerrimas, in sponsas admittit. De illóque in Canticis scribitur: Sexaginta sunt reginæ,] id est, quæ suæ carnis motibus imperant, [& octoginta cōcubinæ:] nimirum vxores secundariæ, quæ non tantâ strenuitate puritatem colunt, licèt eam non amittāt: [& adolescentularum non est numerus,] earum scilicet, quæ propositum puritatis incœperunt, nōdum tamen ab initiis longè sunt factæ. At [vna est columba mea, vna perfecta mea, vna est matri suæ, electa
B genitrici suæ.] Hæc verò est Ecclesia. Quia, vt inquit Gregorius, multi fideles dum in id ipsum intendūt, dum vno desiderio Christi se inuicē nutriunt; dum habentes cor vnum & animam vnam, in charitate se vniunt, ex multis membris vnum corpus efficiunt, Omnésque in vnitatis simplicitate & vnitate viuentes, vna columba existunt.]

Leuit. 21. 13.
Beda. ibi.

Cāt. c. 6. 7. 8.

Greg. ibi.

Habet igitur ille sponsam, & sponsas, spōsam præcipuam, & planè reginam supremā, nimirum Ecclesiam; & sponsas minores, non tamen parum dilectas, scilicet integerrimas virgines, & eas animas, quæ carnis spurcitias ablegarunt. Quarum aliquam videtur allocutus Ambrosius, cùm sic scribit: Absint igitur decolora mentis velamina, quæ displicent spōso.
C Displicet enim ei, qui vestem non habuerit nuptialem. Sponso autem quid potest placere, nisi pax animi, puritas cordis, charitas mentis? Bonus sponsus Dominus Iesus; hic nouo partu naturam nostram initiauit, huic desponsata corruptelis carnis absoluitur. Non filios mortales requirit, nō Euæ delectatur doloribus: non virum obnoxium culpę requirit, non hæreditatem condemnati patris. Vidit enim carnis vlcera, quam antea concupiscebat; aduertit non esse pulchritudinem veram, quæ vitiorum habeat deformitatem. Et ideo quid tibi cum tali sponso fæmina? Require diligenter, & in omni corpore inuenies cicatricem. Cognosce alium magis sponsum, qui circumdatur luce, cuius species non potest interire.
D Hunc tolle in animum tuum, consecra in templo tuo: tolle in corpore tuo, sicut scriptum est: Tollite Dominum in corpore vestro.] Huius thalamos ingredere nouos; huius spectato peregrinum decorē, hunc indue, hunc vide ad dexteram patris, & gaude quia talem habes sponsum: hic te vestiet benedictione, ne qua noceat scissura peccati. Sic ille.] Licèt autem virgines hoc sponsæ nomine dignæ censeantur, tamen etiam animæ castæ, quamuis aliquando corporis integritatē amiserint, proportione quadam eodem nomine dignæ censentur. Sponsus enim Christus, etsi purissimus sit, at non exhorret in sponsam accipere eam animam, quæ aliquando carnis
E voluptati subiacuit; si iam, eâ rejectâ, debitam puritatem diligit. Cui dictum etiam intelligimus illud Ieremiæ: Tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.]

Ambros. lib. 5. in Luc. c. 6.

1. Cor. 6. 20.

Ierem. 3. 1.

Hic igitur locus melior, & hoc nomen præstantius significant excellentiorem gloriæ gradum, quē animæ castæ præ non castis habebunt in cœlo. Habebūt illæ maiorem gloriam, quam essentialem vocant, si cætera paria sint, aut non habeat aliquid coniugatus (vt martyrium, vel quid aliud magnum, & arduum) quod castitati præponderet. Quoniam maius obsequium, maius etiam præmium exigit, & triūphum

amplıorem, victoria de hostibus gloriosior. Manifestum est autem, castos, si cum non castis conferãtur, difficilius & gratius obsequium obtulisse, & gloriosiorem victoriam de carne hoste acerbissimo reportasse. Scriptum est: Quantum glorificauit se, & in delicus fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.] Ergo quantum quis afflixit se, & in tristitiis fuit, tantum accipiet exultationis, & gaudij. Casti autẽ magis se cohibent, & diligentiùs carnem affligunt; maiori ergo in æternis mansionibus lætitiâ perfruentur. Dabitur etiam animabus castis maior gloria, quam in scholis vocant accidentalem. Nam virginibus dabitur virginitatis laureola, quæ non est aliud quàm singulare gaudiũ in animâ ex victoriâ de voluptatibus obtẽtâ, & de carne superata. lux etiam quædam pulcherrima, aut aliud quid simile ignotum nobis in corpore virginis, quod illas illustres de carne victorias, tamquam signum puritatis ostendat. Casti autẽ, sed non virgines, licèt aureolam non obtinebunt, tamen non dubium est, quin magno gaudio cumulabuntur propter castitatem seruatam. Quod tamen ideo nomen aureolæ, aut laureolæ non habet, quia ad illam singularissimam virginum victoriam non accedit. Aureolæ namque apud Theologos ea præmia accidentalia designant, quæ præcipuis victoriis deputãtur. Quales sunt, quos Virgines, & Martyres, & Doctores, de carne, & mundo, & de diabolo obtinent. Casti igitur, & continentes, præmium cumulatissimum in cœlo recipient, sed illi præcipuè, qui castitatem, aut virginitatem suam Deo suo perpetuo voto nuncuparunt. Hoc enim votum magnam religionis perfectionem castitati adijcit, & mentis castæ firmitatem ostendit, & corpus ac mentem, vt immaculatum holocaustum, igne amoris accẽsum numini diuinæ maiestatis offert. Votum castitatis est quasi emblema, quod auro castitatis impositum facit illud pulchrius atque pretiosius. Quare castitas firmata voto sicut est libera castitate perfectior, ita est in conspectu Domini gratior, & in aula regis cœlestis amplioti præmio apparebit ornatior.

De Præmio Castitatis quod habet in terra.

CAPVT XII.

Castitas multiplex præmium habet in terra; nam carnis mẽtisque mundicia, vt suprà dictum est, intellectui sernit, vt terrestria & cœlestia cognoscat: voluntati, vt à voluptatum nexibus libera, in id, quod rectum est, suos ferat affectus: & corpori, vt vitã longiorem, robustiorem, iucundiorémque possideat. At vnius tantùm præmij mentionem faciemus, nempe honoris eximij, quo castitatem omnis Ecclesia prosequitur. Certum est autem, virtutem hanc pulcherrimam, ac præstantissimam semper apud Ecclesiæ filios in magno pretio fuisse habitam, eique illos primas in omni ætate partes detulisse. Quod enim per se melius est, & rarius, & sublimius, pretiosius etiam est, & maiorem habenti honorem conciliat. Castitas verò melior est coniugio (absurdum enim esset eam cum luxuriæ immundicia conferre) & rarior, quia comparatione eorum, qui carnis delicijs se tradunt, pauci sunt, qui castitatem profiteantur: & sublimior, quia non respicit multiplicationem corruptibilium corporum, sed virtutis & sanctitatis augmentum. Ergo pro mẽsurâ suæ dignitatis accipiet apud omnes

A honorem. Meritò autem nonnulli continentium honorem eliciunt ex illo elogio, quod Ioannes in Apocalypsi virginibus tribuit. Iam quippe diximus virgines signatos esse illis cẽtũ quadraginta quatuor millibus stantibus cum agno supra montẽ Sion. De illis autem quid subiungit? [Et audiui vocẽ de cœlo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni, & vocem, quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.] Apocal. 14. a.
Vocem virginum sonitui aquarum impetu decurrentium, & sonitui tonitrui, & harmoniæ citharæ comparauit, quæ omnia timorem & stuporem incutiunt. Vox continentiũ, vita continentium est. Nam si Moyses desiderio clamabat, & audit dicentẽ Dominum: Quid clamas ad me?] Et Franciscus tacens, Exod. 14. 15.
B & vicos, ac plateas ciuitatis inambulans, solo incessu prædicabat, quid mirum si casti vitæ puritate clamẽt, & voluptatum sopore oppressos conuersatione sua tamquam voce ad imitandum exsuscitent? Hæc igitur vox illorum est sicut vox aquarum multarum: nam sicut flumẽ, quod in hac America Paranam vocamus, & est (vt creditur) omnium fluminum totius orbis maximum, impetu aquarum ingẽte, quo aluei saxa colliduntur, magnum sonum edit, qui ad multas leucas auditur: ita & mundissimam conuersationem castorum longè positi cum stupore audiunt, & non sine magna veneratione suspiciunt. Vis contemplari animam castam longè ab hominibus distitam? Audi ergo quid scriptura de sanctâ Iudith asserat. Et Iudith. 8. 5.
C in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur.] Quantum, bone Deus, ab hominum consortio distabat, quæ non solùm verbum, sed nec aspectum illis concedebat! At huius vita abscondita, quia munda, sicut sonitus aquarum multarum apud absentes validè resonabat. Erat enim in omnibus famosissima, neq; erat, qui loqueretur de illa verbũ malum,] Ibidem. 8. 8.
id est, verbum, quod eius castitatem alicuius vel minimæ labis notaret. Hoc, scilicet non dici de illa verbum malum, fecit vitam eius mundissimam, verbum bonum quod cum admiratione omnes audirent, & cuius caussa illam summis honoribus afficerent.

D Est etiam vita continentium quasi vox tonitrui magni. Nam tonitruum sonus est ex nubis ruptione procedens: & ita castitas ex nube exijt, quia ex filio Dei ad nos per humanitatem veniente processit. Christus enim est nubes illa, de qua Isaias ait: Ecce Dominus ascendet super nubem leuem;] ex eo nimirum, quòd verbum humanitatem assumpsit. Nubecula hæc humilitate paruula præstituto tempore apparuit, vt pluuiam gratiarum abundantissimam plueret, & in cruce, vulneribus manuum, & pedum, & lateris, rupta cum fragore tonaret. Ex ea nube tonitruum castitatis egressum est, quoniam Christus ex Virgine nasci voluit, mundiciam virginitatis in se ipso consecrauit, & homines castitatem edocuit. Vnde Ambrosius de virginitate loquens: E cœlo, ait, accersiuit, quod imitaretur in terris, nec immeritò viuendi sibi vsum quæsiuit è cœlo, quæ sponsum sibi inuenit in cœlo. Et post pauca: Quis neget hanc vitam fluxisse de cœlo, quam nõn facilè inuenimus in Isai. 19. 1. Ambr. 2. de virginibus.
E terris, nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit? Et Nazianzenus. Olim cùm lex erat, & vmbræ, ceremoniæq; temporariæ, tum primatum habebant nuptiæ tamquam adhuc infantes: postquam verò emigrauit littera, subinductusq; est spiritus, & Christus cùm processisset ex Virgine, in cruce passus est, tunc effulsit castimonia,] Est itaq; castitas sonitus, ac tonitruum huius nubis, quam qui Nazian. exhortat. ad virg.

audit,

audit, timore côcutitur. Habemus huius rei in Actibus Apostolorum clarissimum testimonium. Nam disputante Paulo de iustitia, & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Fœlix, respondit: Quod nunc attinet, vade, tempore autem opportuno accersam te.] Quidnam fuit tonitruum Fœlicem exterrens, nisi sermo exhortatorius ad castitatem? Ille enim qui Drusillam, pulcherrimam mulierem & alteri nuptam, à viro eius separauerat, & per iniuriam obtinuerat, non potuit non ad castitatis memoriam & stupere, & ad diuini iudicij in libidinosos parati seueritatem trepidare. Quin & illud eiusdem sacri historici, quod alibi de Apostolis ait, ad hoc idem referri potest: [Cæterorum autem nemo audebat se coniungere illis, sed magnificabat eos populus. Videbant enim infideles, in Apostolis, atque in eius sectatoribus, candorem puritatis præcipuum, quo exterriti indignos se eorum conuersatione ducebant, atque ipsorum consortia fugitabant. Voluerunt illos laudare pulchritudine virtutis fidelium illecti, quos amore carnis & sanguinis vincti non voluerunt imitari. Ad rem etiam facit, quod eligens Dominus [Iacobum Zebedæi; & Ioannem fratrem Iacobi] purissimos virgines, [imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui.] Quam ob causam filij tonitrui appellati sũt? Certè quia inter Apostolos fuerunt ardentissimi Euangelij præcones, & quia eorum vita purissima, & Angelorum vitæ simillima homines ad timorem & admirationem prouocabat.

Actor. 24. 24.
Actor. 5. 13.
Marci. 3. 17.

Est quoque cœlibũ conuersatio pura, & sonitus citharæ à peritissimo citharœdo pulsatæ, qui & aures demulcet, & ipsi citharœdo honorem eximium affert. Sed hæc quasi per partes dicamus. Quænam est cithara? Est corpus virginis, seu casti. De qua regius vates ait: Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.] Ad cuius sonum edendum iustos alibi exhortatur, dicens: Confitemini Domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite illi.] Et Rupertus: Citharæ, inquit, instrumenta laudum, pectora sunt fidelia, castaque corpora, cum plectro linguæ Dei laudes personantia.] Et quare cithara? Quia cithara ex multis variisque chordis cõposita, & aptè temperata, ex inferiori parte pulsatur: & corpus ex varijs membris ordinatè dispositis coagmentatum, mortificatione discreta, quasi sonorum & harmonicum redditur. Quid ait Paulus? Sicut exhibuistis, inquit, membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.] Ecce chordas citharæ, membra nostra aptè temperata, quæ dum omnia virtuti seruiũt, suauissimum Deo sonum edunt. Siccatur enim chorda, inquit Gregorius, vt congruum in cithara cantum edat, quia sancti viri castigant corpus suum, vt seruituti subijciant. Et quis citharœdus? Est vir castus atque pudicus. Sic enim hoc loco vocat eum Ioannes, & meritò, quoniam vt Deo in oratione laudes canat, & quasi dulci sono oblectet, citharam sui corporis puritate & mortificatione temperat. Et quæ est citharizatio? Est diligentissima castitatis custodia. Hæc enim dulcissimè Deo resonat, & citharœdo, scilicet homini, magnum honorem conciliat. Deo quidem suauiter sonat, quoniam ille, cùm puritas summa sit, nihil gratius habet quàm hominem munditiam corporis mentisque seruantem, & ex ea ad eius amorem assurgentem. Honorem autem coram alijs homini conciliat; quia reliqui eum honore afficiunt, quem naturæ victorem, carnis suæ expugnatorem, & Angelorum imitatorem agnoscunt. Profectò si quo homo similior, & propinquior est regi, eo,

Psal. 42. 4.
Psal. 32. 2.
Ruper. ad Apocal. c. 5.
Rom. 6. 19.
Greg. 20. mor. c. 32.

A maiori honore dignus cēsetur: homo castus, & præcipuè virgo, honore dignissimus censendus est, qui Deo quàm simillimus inuenitur. Deus namque purissimus est, quem ob eximiam puritatem Gregorius Nazianzenus virginem ausus est appellare. Nam inquit:

Prima Trias virgo est, siquidem patre natus anarcho
Filius est, nec enim pater ortum traxit ab vllo,
Vt pote principium rerum, & vitalis origo,
More nec humano generans sanguine natum.

Nazian.

Virgo quidem, non quia corpus in sua deitate habeat, quod corruptioni subijcere potuerit, sed quia
B purissimus & mundissimus est, & omnis puritatis initium. Qui ergo perpetuam corporis ac mentis puritatem custodiuit, & in sua etiam mensura, qui puram castitatem seruauit, Dei in se magnam similitudinem habet. Vnde à Cypriano virginitas appellatur Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini. Et Basilius: Magnum quiddam est virginitas incorruptibili Deo hominem similem faciens. Quis ergo hunc non maximo honore prosequetur? Quis non illum vt dignum eximia reuerentia suspiciet? Certè castitas nescio quam grauitatem homini præbet in facie, & in verbis, & in motibus elucentem, propter quam debet ab omnibus honorari. Idque indicant verba Pauli ad Titũ scribentis: In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in
C integritate, in grauitate. Integritas incorruptionem castitatis significat, secundùm Anselmum, & alios: post eam verò meminit grauitatis, quia castitas homines maturos & graues facit, talesque, vt ipso aspectu, & pudicitiæ opinione sint omnibus honorabiles.

Cypria. lib. de disc. & habitu virgin.
Basil. lib. de virg.
Ad Tit. 2. 7.
Ansel. ib.

Hinc fit, vt qui in Ecclesia castitatem profitentur, priuilegijs & honoribus dignissimi censeantur. Et sicut qui in hoc statu castitatem, quam lege tenet, actione non seruat, est in corde & ore cunctorum fidelium vilissimus: ita qui illam perfectè custodit, apud vniuersos existit honorabilissimus. Cui multa alia dissimulantur, si in hac re tam delicata, & tam supra imbecillitatem humanam, irreprehensibilis
D inuenitur. Nec solùm in Ecclesia castitatis decorem agnoscente, verum & apud gẽtes, innumeris obscœnitatibus deditas, castitas in pretio fuit. Tanta enim est eius dignitas, vt, natura ipsa poscente, à suis hostibus diligatur, & honoretur. Virgines certè apud Romanos, vt Suetonius ait, in theatro dignissimum locum habebant è regione Prætoris, & magnus honor Augustæ tribuebatur, auctore Tacito, si inter virgines Vestales consideret. Illis datum est, inquit Plutarchus, vt viuo patre possent testamentum condere, & ac si essent trium liberorum matres, cætera negotia gerere. Si domo exibant, cum fascibus more
E gubernatorum deducebantur; si casu in quem quam incidebant, qui ad mortem duceretur, liber ob virginitatis honorem relinquebatur. Si quis o[illegible] et lecticæ vectus, aut viâ, cedebat, ne tamqua[illegible] virginis contemptor muleretur. Quid quòd virginitatem quasi Dei consiliatricem existimabant, ac quid diuinum eam esse ducebant? In cuius confirmationem Hieronymus de Sibyllis agens, hæc ait: Varro decem Sibyllas esse autumat, quarum insigne virginitas est, & virginitatis præmium diuinatio. Quòd si Æolici genere sermonis Sibylla θεοβουλὴ appellatur, rectè consilium Dei sola scribitur nosse virginitas. Certè Romanus populus quanto honore virgines semper habuerit, hinc apparet, quòd Consules, & Imperatores, & in curribus triumphantes, quidē

Sueto. in August. c. 44.
Tacit. lib. 4. Annal.
Plutarch. in Numa.
Hieron. 1. contra Iouinia.

superatis gentibus trophæa referebant, & omnis dignitatis gradus, eis de via cedere solitus sit; nec mirũ hoc de hominibus, cùm Mineruam quoque, & Dianam, virgines deas finxerit error gentilium, & inter duodecim signa cœli, quibus mundum volui putãt, virginem collocarint magnâ iniuriâ nuptiarum, vt ne inter Scorpios quidem, & Centauros, & Cancros, & Pisces, & Ægocerotes vxorem maritũmque contruserint. Hæc Hieronymus paucis omissis.] Non potuit profectò delusa gentilitas, licèt in hoc sapiens existimanda, ampliùs castitatem honore prosequi, quàm vt virgines triumphatori præponeret; damnatum ad mortem, ob virginis occursum liberaret; virginitatémque quasi diuinarum sedium assistricem, & cœli habitatricem duceret.

Nec solùm Romanis, verùm & barbaris gentibus fuit in magno pretio, & honore virginitas. Cuius rei (vt vetera omittam) nouam & illustrem proponam historiam. Nobilissimum est in hac Americâ regnum Chilense, licèt bellicosorum incolarum robore, & (vt veriùs loquar) iudicij diuini seueritate, à nostris non satis edomitum. Huius fuit vrbs vna, nomine Osurnus, ab indigenis cum nostris bellum gerentibus populata. Viris ergo ac mulieribus Hispanis se se in quoddam propugnaculum recipientibus, Virgines quædam sanctimoniales Diuæ Claræ in eâdem vrbe commorantes in eo propugnaculo vitæ tuendæ causâ receptæ sunt. Cùm autem incredibili fame premerentur, vna earũ, cuius nomen scire non potui, sola extra munitionem egressa, vt herbas ad cibum colligeret, à barbaris capta, & in potestatem cuiusdam illorum tradita est. Hic acceptam virginem eam vxorem ducere (plures enim illi vxores habent) & violare disposuit. Nam & alij barbari plurimas fœminas Hispanicas hoc eatenus bello captas, ô Hispaniæ dedecus! vxores duxerunt, & ex eis filios susceperunt, & à patriis viuendi moribus auocarunt. Sanctimonialis ergo illa cùm heri sui animum ex signis & verbis agnosceret, robur virile induens, in hunc ferè modum illum est alloquuta: Ego virgo sum vna ex sponsis Iesu Christi, illi in cœnobio consecrata, quod & habitus, quem gesto, & hic anulus, quem digito defero, meæ cum Christo desponsationis insigne, apertè demonstrant. Non licet mihi carnis delicias capere, nec viro nubere, ac per hoc sponso meo filio Dei iniuriam irrogare. Si verò tu me constuprare volueris, vide ne aduersum te indignationem summi Dei prouoces, & ausu temerario pro nouâ vxore mortem merearis. Barbarus, his auditis, obstupuit, & virginitatem, & filij Dei factum connubium, quod numquam audierat, admiratus, pulchram fœminam, & omni ope humanâ destitutam, at diuinâ virtute protectam, attingere noluit. Quid dico attingere noluit? Certè tantâ eam est veneratione prosecutus, ac si numen aliquod cœleste oculis vidisset, ac si sponsæ Dei (vt illa verè erat) de hospitio commodasset. Quin & pollicitus est numquam se illi iniuriam illaturum, neque à quoquam inferri permissurum. Adiecitque interrogare quid illi opus esset, vt diuino cultui, quantum illa captiuitas ferret, deesse non posset. Tunc illa animosior facta, rogauit illum vt sibi scapulare aliquod, & breuiarium ad horas canonicas recitandas quæreret. Illeque ancillæ suæ obediens abiit, & inter spolia Christianorum ab aliis barbaris asseruata, tam insigne illud monachæ, quam breuiarium inueniens, attulit, illique dedit. Hortabatur illam subinde vt sponsi sui obsequio vacaret, vt propria status sui præstaret, vt Deo suo illius salutem commendaret, & vt nihil omnino, quod ad ministeria domus pertineret, attingeret. Si verò aliquando illa vxoribus, aut ancillis barbari se adiungere tentaret vt cibos pararet, aut pannos elueret, aut quid simile faceret, ille penitus non ferebat, sed & blande illam increpabat, dicens non decere sponsam Christi talibus ministeriis occupari, potiùs cunctos debere illi tamquam dominæ, & heræ seruire. Monialis hæc toto anno, & eo ampliùs apud infidelem illum commiter hospitata permansit, donec precum & gemituum eius misertus Dominus, hic eam è captiuitate liberare disposuit. Animo barbari hanc cogitationem iniecit, indignum esse illum, qui virginem, ac Christi seruam, domus suæ hospitem haberet, ac omnino Christianis esse restituendam. Cùm autem hunc istis cogitationibus premeretur, & tunc verò timeret mortem sibi ab aliis barbaris inferendam, si fœminam illam sponte sineret ad propria remeare, quid facit? Domo sua quasi aliquid in agro facturus egreditur, & occultè ad munimentulam militum Christianorum, quæ non longè aberat, proficiscitur, illis suasurus, vt ad virginem illam quærendam exeant, & versùs domum suam vadant, & ipso permittente, nullóque modo contradicente, secum deferant. Antequam ad propugnaculum veniret, aliquos milites obuios habuit, quibus consilium suum pandit, & opportunitatem rapiendi virginem, ac domus suæ locum ostendit. Cùm autem ex condicto milites illi die signato in domum illius barbari pergerent, qui more Chilensium non in vrbe aliquâ (quas illi non habent) sed in monte ab aliis nonnihil separatus habitabat, ipse quasi hoste fugiens cum vxoribus, & filiis, ac seruis, [illegible] ante discessit, & virginem illam à militibus inueniendam & deducendam dimisit. Sic illa ob honorem castitatis liberata est, & quodammodo simul cum virginitate à Domino fœcunditate donata. Nam barbarus ille postea decreuit virgini se vt seruum tradere, & illam sequi, eiúsque fidem suscipere. Desiderium autem hoc opus sequutum est: [illegible] namque ad fidem conuersum, & fidei, ac vitæ tuendæ causâ à suâ patriâ exulem factum, multi in vrbe sancti Iacobi Chilensis, & postea in hac ciuitate regni Peruensis viderunt, à quibus rei gestæ rationem accepi.

Est ergo castitatis præmium delatus honor, & habita reuerentia illis, qui hanc virtutem ex animo profitentur, quam non solùm fide illuminati exhibent, sed & luce supernaturali destituti & barbari similes bestiis, non negant. Tanta enim est dignitas castitatis, vt ab infidelibus honoretur; tanta pulchritudo, vt à barbaris etiam in magno pretio habeatur.

De Præmio, quod ratione Castitatis habet Catholica Ecclesia.

CAPVT XIII.

CONSIDERATE lilia agri ait Dominus, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Hæc verba *Matt. 6. 28.* secundùm tropologiam de animabus castis possunt intelligi, quæ meritò cum liliis agri possunt conferri. Sicut enim lilia agri colore candidissima, & odore suauissima, non

A

manu hominum consita sunt, vt flores hortenses, sed Dei solius beneficio creata: ita castas animas puritate candidas, & bonâ famâ odoriferas, non industria humana facit, sed gratia diuina producit. Lilium, vt Bonauentura annotauit, habet sex folia niuei candoris, & sex grana aurei coloris, quibos sex propria pudicitiæ corporis, & sex alia mundiciæ mentis, indicantur. Corpus enim, vt sit pudicum, requirit cibi parcitatem, vestis asperitatem, laboris strenuitatem, sensuum custodiam, verborum modestiam, & occasionum fugam. Mens verò, vt munda sit, Deum prudenter, dulciter, & fortiter diligat, & toto corde, quia creator est; & totâ animâ, quia redemptor, & totâ mente, quia remunerator, inquirat.

Bonau. in dæta sol. tit. 2. c. 4.

B

Videamus ergo quomodo crescant hæc lilia agri Ecclesiæ mundissima, & quonam pacto multiplicentur istæ gemmæ pretiosissimæ, & aliud admirabile præmium castitati destinatum reperiemus. Viuentia omnia corruptibilia generatione multiplicantur, & speciem suam nonnulla corruptione sui à corruptione custodiunt: cœlibes verò licèt corpore sint corruptioni obnoxij, quia tamen castitate angelorum naturam gestiunt imitari, absque vllo integritatis detrimento se ipsos multiplicant, & ab omni sui status interitu seruant. Nam Deus auxilio gratiæ suæ in omni ætate plurimos trahit, qui virginum & castorum se cœtibus iungant. Quare diuina inspiratio est pro semine, assensus hominis, diuino instinctui consentientis pro conceptu; obedientia, quâ instinctui paret, pro partu; perseuerantia, pro partus augmento, quo cœlibes in viros perfectos adueniunt.

C

Estque in illis quædam similitudo natiuitatis primi virginis Christi. Vt quemadmodum ille sine virili semine de spiritu sancto conceptus est; sic & hi in statu virginitatis, aut castitatis, & spiritu sancto nascantur, quia huius diuini spiritus instinctu ad castitatem alliciuntur. Quamobrem de hac continentium multiplicatione mirabili, iure optimo intelligi potest illud Sapientiæ: O quàm pulchra est casta generatio cum claritate!] Naturalis enim generatio ex pruritu carnis, & immoderantiâ concupiscentiæ, non parum habet fœditatis; ideòque tenebras diligit, & se ab oculis aspicientium abscondit.

Sapien. 4. 1.

D

At procreatio pudicorum pulchra est, & splendoris plena, cùm non ex fœtore libidinis, nec corruptione carnis, sed ex incorruptionis amore procedat.

Hæc igitur multiplicatio eorum qui castitatem corruptæ naturæ satis difficilem profitentur, omnibus semper admirationi fuit. Vnde Sabellicus de Essenis loquens, qui etiam ante aduentum Domini castitatem coluerunt, eorum multitudinem admiratus, ait: Multis ætatibus (incredibile dictu) gens æterna fuit, in qua nemo nasceretur. Et Solinus Christi fidem nesciens, eandem gentem ob meritum castitatis mirificè laudat, & sectatorum multitudinem verbis exaggerat: Interiora, inquit, Iudææ, quę occidentem contuentur, Esseni tenent, qui præditi memorabili disciplina, recesserunt à ritu gentium vniuersarum, maiestatis, vt reor, prouidentia ad hunc morem destinati.

Sabel. lib. 5. c. 6.

Solin. in Polyhist. c. 48.

E

Nullæ ibi fœminæ; venere se penitus abdicarunt; pecuniam nesciunt; palmis victitant; nemo ibi nascitur; nec tamen deficit hominum multitudo. Locus ipse addictus pudicitiæ est, ad quem, plurimi licèt vndique gentium properent, nullus admittitur, nisi quem castitatis fides, & innocentiæ meritum prosequatur. Nam qui reus est, vel leuis culpæ, quamuis summa ope adipisci ingressum velit, diuinitus summouetur. Ita per immensum spatium sæculorum (incredibile dictu)

A

æterna gens est, cessantibus puerperiis. Hæc ille.] Si autem hæc de Essenis dicuntur, qui non multi admodum erant, quæ dici possunt de multitudine virginum, & continentium Christianorum? Profectò tot numero sunt, & fuerunt in lege gratiæ, vt nullo modo crederemus, nisi partim historiæ verissimæ, & quibus ob dignitatem scriptorum assensus negari non possit, fidem facerent; partim in præsentibus sæculis, ipsi oculi vniuersorum aspicerent. Innumerabiles virgines, immo & virginum myriades sponsam Christi Ecclesiam condecorant, nullo numero comprehensæ virorum continentium multitudines in solitudinibus viuentium eandem exornant.

B

Copiosissimus exercitus militum Christi, tum Ecclesiasticorum, tum religiosorum, in mediis populis, & in mediis occasionibus lasciuiæ (Deum testor) castitatem fideliter seruant. Quorum multi tanta puritate conspicui sunt, & tam incredibilem tranquillitatem in hac parte possident, vt non homines inter homines, sed angeli inter spiritus cœlestes esse videantur. Quid quòd hic status castitatis plurimos, quibus multiplicaretur, & cresceret, ex ipso coniugio non iam per mortem alterius comparis soluto, sed adhuc manente, & vigorem habente, protipuit? Gloriatur enim Ecclesia se habuisse; & habere adhuc (sed præsens sæculum omittamus, & quod scimus nunc agi, taceamus) multos clarissimos viros, & pulcherrimas fœminas, etiam principes, ac reginas; in magnis deliciis educatas;

C

quorum illi, coniuges suas non magis quàm sorores, agnouerunt; istæ verò numquam se viris suis carnis tactu copularunt. Quid quòd non paucorum accessione creuit, qui ne polluerentur, mortem aut ab hostibus illatam, aut à naturâ coniugium cupiente allatam oppetiuerunt, &, vt mulieres Armenici, maluerunt mori, quàm fœdari? Ob castitatis enim custodiam ab ethnicis occisæ sunt: Agatha, Lucia, Cæcilia, Margarita Antiochena, Barbara, Agnes, Dorothea, Euphemia, Iuliana, Dula, Susanna, Basilisa, Anastasia, Fælicula, Victoria, Valeria, Vrsula, & Sociæ, & multæ aliæ. Ob eiusdem etiam retinendam puritatem, ægritudini suæ per coniugium consulere noluerunt Iacobus

D

Cardinalis Portugaliæ Princeps; Robertus etiam Cardinalis ex illustri familia Nobilium, Casimirus Casimiri regis Poloniæ filius, & Michaël Verinus Hispaniæ nostræ clara progenies, mortémque patientissimè sustentarunt. Quis ergo ita virgines multitudine auget, ita castos numero sine numero multiplicat nisi Deus? Hanc mirabilem accessionem in præmium puritatis continentibus tribuens, & eos tanta gloria sibi admodum gratos ostendens? In lege veteri multitudo filiorum præmium virtutis extitit. Nam in Deuteronomio scriptum est: Si audieris vocem Domini Dei tui, abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu vteri tui, & fructu iumentorum tuorum. [Præmium ergo Castitatis videtur esse hæc, supra quàm dici possit, virginum multiplicatio, & continentium accessio.

Vide Bozium. to. 2. lib. 11. Signo 48. c. 6.

Deuter. 28. 20.

E

Aliud autem est in hoc premio mirabilius, quod non semel cum magna cordis exultatione contemplati sumus. Illud autem est, quòd tota Ecclesia (faciente Domino) & omnes status fidelium ob castitatem numero crescunt, & vnde debuerunt minui, inde videmus augeri. Quis non crederet, nationem aliquam, in qua tam multi homines perpetuò abstinent à mulieribus, & tam innumeræ fœminæ fugiunt penitus consortia virorum, non

esse numero exiguam, & vix homines sufficientes ad sui conseruationem comprehendere? At contrà in Ecclesia euenit, quæ tam innumeros vtriusque sexus homines habens, virginitatem aut continentiam profitentes; omnibus est gentibus alterius cuiusque sectæ maior, & multitudine mulierum ac virorum copiosior. Sed nos à capite Ecclesiæ ordiamur.

Certè Christo Domino Saluatori nostro, & ipsi virgini, ac omnium virginum Principi promissum à Patre est, vt innumerabiles filios habiturus esset. Id enim apertè significant illa verba dicta Abrahæ: In te benedicentur omnes cognationes terræ.] Et rursus: Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in littore maris:] Et ad Iacob nepotem eius dictum est: Erit semen tuum quasi puluis terræ: dilatabens ad orientem, & occidentem, septentrionem, & meridiem. Quod enim est hoc semen, cui ita benedixit Dominus? Doceat nos Paulus: Abrahæ, inquit, dictæ sunt promissiones, & semini eius.] Non dicit; & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Huius ergo virginis, & sancti seminis filij tot sunt numero, vt propter immensam multitudinem, sicut arena, & sicut terræ puluis esse dicantur, & propter sanctitatis pulchritudinem stellis cœli comparentur. Domini quoque fœcunditatem expressit Daniel, dum ait se vidisse illum quasi [lapillum abscissum sine manibus, qui contriuit statuam, & [factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram.] Et Habacuc, cuius hoc est carmen: Operuit cœlos gloria eius, & laudis eius plena est terra.] Cùm, inquam Dominus ad nos venit ab austro, siue a sinu Patris, vbi semper est meridies, & à monte Pharan monte excelso; hoc est, à sublimitate claritatis paternæ; tunc manifestatio nominis eius in homines vniuersos, qui ipsi crediderunt, effusa est. Vnde Ecclesiæ propagatio à puritate initium accepit, & non à corruptione, neque à nuptiarum carnalium celebratione prodiuit.

Genes 12. 3. *Gen. 22. 17.* *Gen. 28. 13.* *Galat. 3. 16.* *Dan. 2. 34 35.* *Habac. 3. 3.*

Ipsa etiam Ecclesia virgo est integerrima, & immaculata, cui etiam tamquam matri, & tamquam altere principio filiorum scilicet fidelium, multitudo tribuitur. Vox Pauli est: Æmulor vos Dei æmulatione. Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo.] Zelotypus, inquit, sum erga vos, ardentissimè vos diligo; ita vt amor meus non iam sit dicendus amor, sed zelus. Hic autem zelus non est vituperabilis, sed laude dignus, quia non pro gloria mea, aut commodis meis, sed pro gloria Christi hoc zelo succendor. Desponsaui enim non quemque vestrum seorsum, sed coniunctim omnes vos vnam Ecclesiam constituentes, vt quasi vnam virginem castam vos illi exhibeatis, & eius sacro connubio perfruamini. Quo loco Anselmus ait: Omnis enim Ecclesia virgo est in mente. Virginitas enim mentis est integra fides, solida spes, syncera charitas. Ergo & Ecclesia imitans Domini sui matrem, quoniam corpore non potuit, mente tamen & mater, & virgo est. Nullo itaque modo virginitatem matris suæ nascendo Christus ademit, qui Ecclesiam suam de fornicatione dæmonum redimendo virginem fecit. Nunc desponsata est Ecclesia, & virgo est, cùm se continet à corruptione sæculari. Sed tunc nuptura est, quando sponsus eius in claritate veniet, & eam secum in regni thalamum perpetuò mansuram introducet. Sic ille.] Ecclesia autem mente virgo, mente etiam, qua virgo est, innumerabiles filios viro suo Christo sine vlla corruptione progenerat. Cui dicit Isaias: Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum; quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.] Huius etiam filij sunt illi, de quibus Ioannes in Apocalypsi inquit: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum.] Ecclesia quippe non ex vno aliquo populo, aut ex vna aliqua gente congregata est, sed ex omni gente, & omni natione coaluit, & per totum orbem diffusa Christo filios generare non cessat. Hæc est illa sterilis, cui etiam per Isaiam dictum est: Lauda sterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij desertæ, magis quàm eius, quæ habet virum.] Hanc enim sterilem esse Ecclesiam in lege gratiæ, manifestè Paulus ad Galatas ait. Quæ [sterilis] dicitur; [& non pariens,] quoniam in lege scripta paucos pariebat filios, & nullos ferè ex Gentibus ad Dei veri cognitionem, & adorationem vocabat. Nunc verò habens virum, non illum Mosen, quem habebat Synagoga, sed Iesum Christum filium Dei, in immensum illi filiorum numerositate præcellit. Lætatur illa profectò, & laudat Dominum propter hanc sibi datam fœcũditatem, sicut vaticinatus est Dauid: Habitare, inquit, facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.] Sterilis enim ista Ecclesia est, auctore Augustino, quam Dominus innumerabilium filiorum copiâ donauit. Qui, vt idem sanctus Doctor ait, semen Abraham, id est, prolem Ecclesiæ selectam, sicut stellas cœli sanctitate sublimi in supernis sedibus collocat, & sicut arena in ora maris, misericordem innumerámque multitudinem à sinistris fluctibus, atque amaritudine impia segregat. Ecclesia ergo virgo ex sponso virgine integra manens, absque vllo numero filios generat, vt nunc eam repleant, & postmodum in cœlis coronam decoris, & sertum gloriæ recipiant.

1. Corint. 11. 2. *Anselm. lib.* *Isaia. 60. 4. 5.* *Apoc. 7. 9.* *Isaia. 54. 1.* *Galat. 4. 26.* *Ps. 112. 9.* *Aug. ibid.*

Quid nos hinc elicimus? Id quidem, quòd sicut fideles omnes ex Christo virgine, & parente optimo, & ex Ecclesia virgine, & matre honorabili prodierunt; ita & nunc castitate & virginitate numero augentur, & crescunt. Eædem namque solent esse caussæ productionis alicuius rei, & eiusdẽ augmenti. Quare si puritas tot filios genuit, puritas etiam auxit, ac multiplicauit.

Sed quonam modo castitas filios Ecclesiæ numero auget, cùm potiùs oppositum colligi debere videatur, quia illi, qui continentiam colentes, filios non generant fideles futuros, Ecclesiam eorum numero priuant? Ita sanè: quòd Deus, vt ipsi continentes numero semper augeantur ad cultum suum, & vt mirabile præmium ex sua continentia conquirant, numero sine numero sanctam Ecclesiam in omni gente & ætate multiplicat. Cùm enim Ecclesia præceptum coniugalis castitatis excepit, vt scilicet quisque fidelis vnam tantùm vxorem, & quæque fœmina vnum tantùm virum haberet; & cùm consilium perpetuæ continentiæ ac virginitatis audiuit, posset dicere, quomodo multiplicabor? Quomodo me ab inimicis tuebor? In sectis & nationibus gentium vnus quilibet plures vxores ducit; istarum rara est, quæ viro fidelitatem custodiat: omnes, qui nuptias non celebrant, per illicitum con-

cubitum

cubitum filios generant; nullus eſt apud eos pudicitiæ reſpectus, nulla caſtitatis memoria, nulla virginitatis notitia. Ergo à gentibus, numero & robore bellico vincar. Me igitur infideles & hæretici, non iam filij, ſed hoſtes præſtenent, me vocabunt, me de medio tollent, & Dei veri cultus, & notio peribit? Ne ergo aliquis hæc temerè apud ſe cogitet, hæc dicit Dominus ad

Iſaia.44. 2. Eccleſiam: Noli timere, ſerue meus Iacob, cœtus omnium fidelium, & rectiſſime, quem elegi,] ad ſequendam ſcilicet veritatem doctrinæ, & ſanctitatem vitæ. [Effundam aquas baptiſmi ſuper ſitientem, & fluenta ſpiritus ſancti ſuper aridam. Effundam, inquam, ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, quaſi ſalices iuxta præterfluentes aquas.] Quia ſanctæ

Greg. 33. mor. c. 5. Eccleſiæ filij, vt Gregorius ſcribit, inter herbas ſicut ſalices germinant, dum inter areſcentem vitam carnalium hominum, & multiplici numeroſitate, & perpetua mentis viriditate perdurant.]

Iſaia.44. 5. Iſte dicet: Domini ego ſum, & ille vocabit in nomine Iacob; & hic ſcribet manu ſua: Domino, ſcilicet, me conſecro; & in nomine Iſrael aſſimilabitur:] id eſt, ſe Chriſto credere, Chriſtúmque imitari fatebitur. His promiſſionibus multitudo filiorum Eccleſiæ ſignatur, qui ad omnia florentiſſimæ reipublicæ neceſſaria peragenda ſufficient. Eandem quoque multitudinem idem Propheta apertioribus verbis vaticinatus eſt, quibus Eccleſiæ ſterilitatem prætendenti reſpondit.

Iſaia.49. 20. 21. 22. Inter alia namque ſic ait: Adhuc dicent in auribus tuis filij ſterilitatis tuæ: Anguſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi, vt habitem.] His autem auditis, [dices] tu, ô Eccleſia, [in corde tuo: Quis genuit mihi iſtos? ego ſterilis, & non pariens, tranſmigrata, & captiua: & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta, & ſola, & iſti vbi erant?] Auſculta, ô Eccleſia, reſponſionem. [Hæc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum. Et afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt.] Promiſſio iſta Dei impleta eſt, habétque Eccleſia, vt Bozius doctè probat, plures ſectatores quàm quælibet alia ſecta, aut falſa

Boſi. lib. 20. to. 2. c. 1. ſigno. 81. religio. Ac meritò ponit Eccleſiæ notam multitudinem ſectatorum ipſius. Concluditque non ſine magno fundamento quartam partem totius orbis eſſe Catholicorum, ſextam tantùm Mahumetanorum, reliquas eorum, qui vel hæretici ſunt, vel alterius ſuperſtitionis. Eccleſia ergo ob multitudinem continentium non deficit, ſed potiùs multiplicatur, & creſcit.

Idem autem, quod de totâ Eccleſiâ diximus, de quolibet Chriſtianorum regno dicendum eſt, quòd ſcilicet multitudo eorum, qui diuino cultui ſe mancipant, & Deo in religioſa vita ſe conſecrant, nullo modo numerum neceſſarium ad florentiſſimam rempublicam conſtituendam, & ad bella gerenda adimit, ſed potiùs eum mirum in modum auget. Idque manifeſtè ſenſit Gregorius ad Mauritium Imperatorem ſcribens, & eum ob legem latam, ne quis miles monachus fieret, reprehendens.

Greg. lib. 2. epiſt. indict. 11. epiſt. 60. Tunc, inquit, magis dominorum exercitus contra hoſtes creſcit, quanto Dei exercitus ad orationem creuerit.] Senſit & Pius II. Pontifex Maximus, cui, cùm miniſter generalis fratrum Minorum triginta millia religioſorum iuuenum ſui ordinis ad expugnandam terram ſanctam offerret, quos ſine iacturâ cultus diuini aſ-

A ſerebat ad bellum extrahi poſſe, prudentiſſimus Eccleſiæ Pater eos admittere noluit, ſciens videlicet res Deo conſecratas non debere ad vſus ſæculares deuolui, & animabus continentiam ſeruantibus, Deóque in cœnobiis vacantibus, regna non languere, ſed roborari. Sed hoc veriſſimum eſſe in noſtro Hiſpaniæ regno videamus, & quod de illo dicemus, de quolibet alio Chriſtiano regno, ſeruatâ proportione, affirmare poſſemus. Hiſpania igitur noſtra copioſiſſimâ multitudine Eccleſiaſticorum floret caſtitatem vouentium, atque ſeruantium. Innumerabilia habet virorum ac fœminarum cœnobia, ac monaſteria, quorum quodlibet multis religioſis repletur, caſtitati militantibus. Inſuper abundat plurimis aliis qui in

B ſæculo viuentes cœlibem vitam agunt, & corporis ac mentis caſtitatem cuſtodiunt. An ob id paucos incolas habet? An nomen Hiſpaniæ victricis amiſit? An minus quàm infidelium regna ſecundùm potentiam, & ſplendorem temporalem viret & floret? Nullo modo. Immo ipſa aliis fidelium nationibus eſt admirationi, & infidelium regnis terrori, & toti Eccleſiæ eſt propugnaculum munitiſſimum, fidei integritatem protegens, & Pontificem Romanum caput Eccleſiæ defendens. Eius litteris hæreſes, & deliria infidelium confutantur, bonæ diſciplinæ promouentur, eius opibus omnes nationes ditantur, & eùm tantùm argenti, & auri quotannis effundat, numquam tamen theſauri eius exhauriuntur.

C Hanc gentem, in qua tot ſunt cælibes, & continentes, terra illis data capaciſſima, & fertiliſſima capere non potuit, & ideo aliquibus ex ſe emiſſis, Indiam Orientalem, & has partes Occidentales vaſtiſſimas, in quibus ſunt regna Peruuianum, & Mexicanum, expugnauit, & oppleuit. Adeò, vt de illâ decantari poſſit, quod de populo Domini à Dauide decantatum eſt: Operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei. Extendit palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines.] Ac de eius Principe, quod dixit Iſaias: Dabit in conſpectu eius gentes, & reges obtinebit: Dabit quaſi puluerem gladio eius, ſicut ſtipulam vento raptam arcui eius. Perſequetur eos, tranſibit in pace.] *Pſal. 79. 14.* *Iſaia 41. 2.*

D Nec his contenta paucitatem non timens iſtis extremis annis (vt certa relatione accepimus) ferè quingenta millia hominum ex Mahumetanis propagatorum, qui Chriſtianam legem non ſequebantur, & regno excidium minitabantur, non occidit, ex pietate, vt poſſet, ſed à ſe abiecit, & repulit. Hæc multitudo igitur Hiſpanorum, iſtæ diuitiæ, hæc gloria, (vt ego quidem opinor) præmium eſt in terra datum Hiſpaniæ ob humilimam ſubiectionem, Eccleſiæ Romanæ, & eius Pontifici cuſtoditam, ob fidem diligentiſſimè ſeruatam, ob caſtitatem amatam. Capiti Eccleſiæ ipſa ſe ſubdat, fidem ab omni labe, hæreticos etiam exurendo, defendat, nefanda peccata igne puniat, caſtitatémque tantorum virorum, & fœ-

E minarum Deo conſecratam prouehat, atque cuſtodiat, & ex hac parte excidium non timeat. Timeat ſuperbiam diuitiarum comitem, timeat delicias, & ſuperfluitatem ciborum, atque indumentorum, diuitiarum partus: timeat iniurias neophytorum à Deo ſibi ad doctrinam fidei ſeminandam, & ad tutamen commiſſorum. Hæc metuat, & alia ſimilia formidet, quæ ſolent regna ſub uertere. At de multitudine continentium gaudeat, ob quorum puritatem à Deo diligitur, quorum numero, vt exer-

ctu potentissimo defenditur, quorum orationibus roboratur.

Sed vnde sciemus, multitudinem gentis in regno castitate crescere, & in præmium castitatis dari? Illud quidem naturali ratione, istud verò non leui coniectura colligitur. Certum est enim, apud medicinæ peritos, effrænem luxuriæ libidinem, & vagum concubitum, generationem impedire. Vt enim Petrus Gregorius Tolosanus vir satis doctus ait: Non conueniunt vagi, & illiciti concubitus ad formandam rempublicam, sed contrà maximè noxij sunt, & auertunt generationem. Siquidem, vt dicunt Medici, & Physici, ex frequenti coitu fit lubrica vulua, & conceptio impeditur. Et si quando nascantur ex istis concubitibus illicitis quidam, existimandum est de tali commixtione meretricum degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine, ferè procreandos, & ad extremum vniuersam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem; & nouissimè nec in bello fæculari fortem, nec in fide stabilem, nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam. Sic ille.] Id etiam significant verba illa Iacob ad Ruben filium suum: Effusus es sicut aqua, non crescas.] Vel, vt Aquila vertit, teste Procopio: Non eris abundantior. Id est, genus tuum minùs multiplicabitur, quàm tribus fratrum tuorum: iuxta illud, quod in Deuteronomio scriptum est: Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero.] Quod isti contigit, luxuriosis impudicísque contingit. Effundunt se, vt aqua, per luxuriam, atque carnis intempetantiam, & ideo patum numero multiplicantur, & crescunt. Gentes ad Septentrionem habitantes castiores sunt; mirum autem est quàm sint multitudine innumerabiles, quámque in illis regionibus sit copiosus hominum numerus. Gentes verò ad Austrum sunt salaciores, & hæ (vt hoc apertè videamus) à Septentrionalibus vincuntur numero. Neque obucias mihi polygamiam antiquis Patribus in exordio mundi concessam, & caussam à doctoribus datam, vt scilicet plures ex pluribus quàm ex vnâ tantùm vxore viri susciperent. Vnde Augustinus: Quare fœminæ non habebant ampliùs vno viro, vir autem plures fœminas? nisi quia plures habere fœminas vnum virum, pertinet ad prolis numerositatem: vna autem fœmina non quò plures habet viros, plures potest parere filios.] Hoc, inquam, non obstat; quia aliud est, animo casto, & prolis generandæ caussa, ex permissione Dei, ad significandum aliquid pluribus iungi; aliud verò, ex ardore libidinis contra præceptum Domini cum pluribus fornicari. Illud cùm natura erat vegeta, & robusta, multiplicationi profuit; hoc post naturæ imbecillitatem, quæ senescente mundo, ad senium vergit, apertè multiplicationi obest, & debitæ educationi; quia proles incerta est minùs amabilis, nec potest à patribus an sua sit dubitantibus, vel alterius fornicarij, ita diligenter educari. Et Dominus, qui ab initio hominum multiplicationem voluit, vnum virum vni vxori iunxit. Atque, vt ait Isidorus, quòd non vnus, & multæ, sed vnus, & vna copulantur, ipsa prima diuinitus facta coniunctio in exemplum est. In quod exemplum? In hoc profectò, vt ad multiplicationem humani generis castitas coniugalis seruaretur, tanquam numero nascentium proficiens, non tanquam illum impediens. Et hæc quidem de castitate coniugali intelligenda sunt, quæ in debitam generis humani multiplicationem est ab auctore naturæ instituta.

Greg. Tolos. l. 14 de repub. c. 1.

Gen. 49. 4.

Deut. 33. 6.

Aug. li. de cons. Euang.

Isidor. 2. de officiis. c. 19.

At quanam ratione hæc multiplicatio est præmium virginitatis ac perfectæ castitatis? Nam si omnes castè & secundùm leges matrimonij coniungerentur, videtur futurum multo maius hominum Christianorum augmentum. Ad maiorem bominum multitudinem non satis est si plures nascantur, sed si ex infantibus natis plures seruentur. Nam esto quòd in vna vrbe quotidie nascantur octoginta, & in alia septuaginta; si in illa moreretur medietas priusquam ad virilem ætatem perueniret, in ista verò solùm tertia pars, aut minùs quàm tertia, planum est, quia ista illam interdum numero vinceret, interdum æquaret. In Ecclesia autem fortè pauciores nascuntur, ex eo quòd non omnes matrimonium ineunt, immò plurimi castitatem custodiunt, at plures ex infantibus à morte seruantur, vt ex his, quæ dicta sunt, manifestè colligitur. Neque enim poterat Ecclesia numero quamlibet aliam sectam falsam vincere, nisi in ea plures ex natis seruarentur. Ergo Deus in ea, licèt pauciores nascantur, plures seruat, & faucibus mortis eripit, vt hæc sponsa Dei ex dono castitatis in multis, non sentiat detrimentum fœcunditatis in aliis. Hoc verò fieri puto in præmium mundissimæ castitatis. Vt sicut Abraham filium à quo posteritatem sperabat, immolare disponens, & Deo præcipienti fidens, non est filius minoratus, sed auctus: ita Ecclesia multos in omni ætate virgines, & castos Deo offerens, & paucitatem non metuens, in præmium tantæ fiduciæ, & tantæ puritatis, filiis innumerabilibus repletur. Infidelibúsque conuenit illud Domini per Oseam: Si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis cùm recessero ab eis.] At Christo Ecclesiæ sponso congruit illud elogium Ioseph Patriarchæ, quem in typum Saluatoris accepimus: Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum, & vuluæ.] Nam & hæc de Christo esse intelligenda, manifestè Ambrosius protestatur, dicés, vbera, quibus in nobis educatus, & auctus est, duo esse testamenta, è quorum doctrina fidem accepimus. Omnia, inquit, subiecit ei, cælestia sicut benedictionem cæli, & terrena sicut benedictionem terræ, vt & hominibus & Angelis dominaretur. Itaque in illo velut contemptibili corpore præualuisti, inquit, propter benedictionem vberum, & vuluæ. Benedictiones patris tui, & matris vbera, duo testamenta dixit, quorum altero annunciatus est, altero demonstratus. Et bene vbera, quoniam velut quodam nos spiritali lacte nutritos edurauit, & obtulit Deo filios. Sic ille.] Suscipienda igitur est à nobis, & summis votis amplectenda castitatis virtus, cuius tam ingens est præmium, vt cultores suos in cælo magna gloria repleat, & in terra honoribus eximiis excipiat. Cuius tanta est fœlicitas, vt dum etiam à complexu licito maritali abstinet, mirabili modo etiam gentis numerositate Ecclesiam multiplicet.

Osee 9. 12.

Gen. 49. 25.

Ambr. li. de bened. Patriarcha. 11.

De Medijs ad Castitatē corpori applicandis.

CAPVT XIV.

Nunc instrumenta sunt explicanda, quæ vtilia esse possunt, vt castitatis perfectionem, eiúsque præmium obtineamus. Omnis enim virtus, Dei donum est, licèt misericorditer pierogatum, nō tamen cooperationem nostrā excludēs, qua ad ipsum suscipiendū præparemus, & quasi hospitiū virtuti, virtute dignū offerimus. Castitas autem

virtus

virtus cùm sit, & aliis multis obtentu difficilior, non debet ab hac regula communi excipi, nec à labore nostro Dei gratiæ subsidio disiungi. Alia vitia non multo negotio deponimus, luxuriam verò medullis nostri corporis insitam non facilè pellimus, ac excusamus. Quod animaduertens Hieronymus, ait: Auaritia calcatur à plerisque, & cum marsupio deponitur. Maledicam linguam, indictum emendat silentium. Cultus corporis, & habitus, vestium vnius horæ spatio commutantur. Omnia alia peccata extrinseca sunt, & quod foris est, facilè abiicitur. Sola libido insita à Deo ob liberorum procreationem, si fines suos egressa fuerit, redundat in vitium, & quadam lege naturæ in coitum gestit erumpere. Grandis igitur virtutis est, & solicitæ diligentiæ, (superare quod nata sis, in carne non carnaliter viuere, tecum pugnare quotidie, & inclusum hostem, Argi (vt fabulæ ferũt) centum oculis obseruare.] Castitas itaque labore, & mediis adhibitis acquirenda est: quam qui voluerit quasi non dato pretio, & gratis accipere, statim concupiscentia victus ab eius amore discedet. Eueniet illi sanè, quod pulchre Ambrosius de illo, qui Castitatem sine mediis adhibitis quærebat, scripsit. Intueamur enim, inquit, animo intemperantem aliquem, qui intuitus gratiam castitatis, & quodam eius captus decore, sequendam putet. Deinde pedissequas eius nesciens, quibus comitata incedit, & stipata aduenit, sobrietatem scilicet, modestiam, & verecundiam, parcimoniam cibi, fugam lasciuiæ, procacitatis, petulantiæ, cautionem fœmineam, solicitam custodiam, subitò, aut ebrietatis succensus calore, aut ipsius carnis æstu, aut occursu formæ decentioris, nequaquam se teneat, nec legi carnis repugnet. Nonne dicit: Putaui rem faciliorem, castimoniam sequi: supra humeros meos, supra vires meas? Rarus, cui ista iungantur. Vale castitas, recede de finibus sensuum meorum. Recurre citò eò vnde huc venisti. Non sustineo præsentiam tuam; affligor grauibus quæstionibus, dum tenendam te arbitror, quam tenere non possum. Conuersus deinde ad aliquem monitorem sui, qui studuerit in eius mentem inducere assuetudinem castimoniæ, allegans non arduam fore, nec impossibilem, sed pluribus sociam, finitimam studiosis, conuenientem voluntariis: Quid est hoc, inquit, quod fecisti? Quare non dixisti mihi, quia vxor tua est? Hoc est, quæ non perfunctoriè, sed legitimo teneatur coniugio, maximam secum vehat dotem, quæ inuehat grauia onera matrimonij, & duræ fœnus coniunctionis? Sed dixisti sororem, nullis astrictam legibus, & naturæ sociam, non iure aliquo dotalis census superbam, ac potentem. Itaque imprudens onerum eius, copulandam mihi eam & retinendam putaueram. Sed intellexi quod pondus sit in ea, & sarcina. Ecce mulierem tuam, id est, ecce persuasio tua ante te est, accipe, & curre. Sic ille.] Ista euenient illi, qui absque vllo labore, & sine præuiis comitibus voluerit sibi castimoniam asciscere.

Hier. epi. 30. ad Furiam. c. 3.

Ambr. 2. de Abraham. c. 4.

Media itaque adipiscendæ castitatis inuestigemus, & ex Patribus hanc rem pro dignitate tractantibus colligamus. Sed cùm castitatis sedes sit animus, domicilium verò animi casti, & continentis sit corpus, vtrique medicamina adhibenda sunt; vt nobis cupientibus salus ista proueniat. Necesse est enim (asserente Ioanne Cassiano) vt morbo duplici duplex adhibeatur curatio. Nam

Cassian. col. 5. c. 4.

A corpori, ne concupiscentia in effectum tentet prorumpere, necessariò effigies, & materia illiciens subtrahenda est; & animæ nihilominus, ne eam vel cogitatione concipiat, attentior meditatio scripturarum & solicitudo peruigil, ac remotio solitudinis vtiliter apponenda.] His igitur ita se habentibus, primò instrumenta castitatis, quæ per corpus exercentur, tanquam manifestiora; & postea, quæ ad animam pertinent, tanquam occultiora, tractabimus.

Si ergo cordi tibi est, ô iuste, votum castitatis custodire, & ad eius, quam exposuimus, perfectionem ascendere, abstinentia ciborum tibi necessaria est; vt scilicet corpori ex cibis tum in quantitate, tum
B in qualitate superflua subtrahas, & solùm ad viuendum & laborandum secundùm vocationem tuam necessaria concedas. Ex nimietate namque ciborum luxuriæ materia generatur, & ex eorum exquisita suauitate alterius nocentioris suauitatis appetitus accenditur. Tollat homo ab igne materiam, ne ignis ardeat; domet, & comprimat hostem, ne victor exurgat; reiiciat minorem voluptatem, vt maiorem contemnere discat. Et sciat, sine ciborum parcitate non solùm in robustis & agrestibus hominibus, sed etiam in aulicis & delicatis castitatem periclitari. Hieronymus, castitatis monita Eustochio præscribens, eam ad abstinentiam hortatus est; & statim inquit: Quòd si volueris respondere, te nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis,
C non posse à vino, & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere; districtiùs respondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator, & Dominus, intestinorum rugitu, & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore, sed quòd aliter pudicitia tuta esse non possit. Iob Deo charus, & testimonio ipsius immaculatus, & simplex; audi quid de diabolo suspicetur: Virtus eius in lumbis, & potestas eius in vmbilico.] Honestè viri, mulierisque genitalia immutatis sunt appellata nominibus. Vnde & de lumbis Dauid super sedem eius promittitur esse sessurus. Et septuaginta quinque animæ introierunt in Ægyptum, quæ exierunt de femora Iacob. At postquam colluctante Domino latitudo femoris eius emarcuit,
D à liberorum opere cessauit. Et qui pascha facturus est, accinctis mortificatisque lumbis, facere præcipitur. Et ad Iob dicit Deus: Accinge sicut vir lumbos tuos.] Et Ioannes zona pellicea cingitur. Apostoli iubentur accinctis lumbis, Euangelij tenere lucernas. Ad Hierusalem verò, quæ respersa sanguine in campo inuenitur erroris, in Ezechiele dicitur: Non est præcisus vmbilicus tuus.] Omnis igitur aduersus viros diaboli virtus in lumbis est: omnis in vmbilico contra fœminas fortitudo. Sic Hieronymus.] A lumbis itaque hominis libidinis feruor tollitur, dum superfluitas ciborum à ventre suauitásque subtrahitur. Et sicut si igni materiam aptam ad combustionem adiiceres, & simul ignis extinctionem à Domino peteres, miraculum postulares: ita Deum tentas, & miracula præter necessitatem
E exquiris, si teipsum cibis ingurgitas, & obsecrationibus ad castitatē anhelas. Non à te poscimus, vt Cassianus, quòd sis duobus tantùm paxamatiis, id est, paruis sex vnciarum panibus, & paruula aquæ mensura contentus. Hæc enim solitariis dicebantur noctu diuq; meditantibus, & parum corpore laborantibus, & iam humana imbecillitas ordinariè non sustinet, vt solo pane, & aqua viuat. At dicimus, vt secundùm vires & labores tuos à cibis temperes, & quantitatem ac qualitatem ciborum solùm ne-

Hier. epi. ad Eusto.

Iob 40. 11.

Iob. 38. 3

Ezech. 16. 4.

Cassian. col. 12. c. 15.

Hieron. epist. ad Eustoch. cessatiam velis. Daniel, secundùm Hieronymum, vir desideriorum vocatus est, quia non comedit panem desiderabilem. Si ab huiusmodi pane, id est, à deliciis ciborum abstinueris, eodem titulo sanè honorifico insignieris.

Sobrietatem diligito, non enim minùs potus nimietas, quàm cibi, luxuriæ æstum accendit. Præsertim verò à vino temperandum est. Quare Ambrosius viduam alloquens ait: Esto casta primùm à vino, vt possis esse casta ab adulterio. Et Hieronymus ad quandam viduam scribens: Primùm, si tamen stomachi firmitas patitur, donec puellares annos transeas, aquam in potu sume, quæ natura frigidissima est.] Ioannes virgo vinum & siceram non bibit adhuc ex vtero matris suæ. Et Daniel continentiam diligens petiuit à principe eunuchorum legumina ad vescendum, & aquam ad bibendum. Et Paulus: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria:] Domicilium ergo luxuriæ fugiendum est ei, qui in domo castitatis appetit habitare. Quia tamen omnes non possumus præsertim iam ad senectam properantes vini potum omnino vitare: at saltem documentum Pauli teneamus, ad Timotheum scribentis: Modico vino vtere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. [Vt enim Ecclesiasticus ait: Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum. Et postea: Æqua vita hominibus vinum in sobrietate:] Si bibas illud moderatè, eris sobrius. Consideremus verba Chrysostomi. Vinum est datum, vt delectemur, non vt dehonestemur: vt rideamus, non vt rideamur: vt valeamus, non vt ægrotemus: vt corrigamus corporis valetudinem, non vt animæ prosternamus virtutem. Sic ille.] Certum est autem hæc mala non tantùm ea vino vsque ad ebrietatem potato, sed ex ipso etiam immoderatè sumpto prouenire. Nam ille seipsum dehonestat, & risui aduersariorum exponit, qui ob immoderantiam potus in aliquam iacturam Castitatis incurrit. Et licèt non eò vsque malum progrediatur; at non paruum malum est, si ob hanc caussam quis mentis tranquillitatem amittat, & tentationibus impugnetur.

Ambr. l. 1. de viduis. Hier. epi. 10. ad Furiam. Luc. 1. 15. Dan. 1. 12. Ephes. 5. 18. 1. Tim. 5. 23. Eccl. 31. n. 22. & 32. Chrys. hõ. 51. ad Antiochenos.

III. Sensus, præsertim visum, auditum, & tactum, cohibeto. Nam hi sunt internuncij mortis, concupiscentiæ obiecta illicita deferentes, quibus ad prauum consensum allicitur. Et qui non vult malum aliquod perpetrare, non concupiscat: qui vult non concupiscere, non cogitet; qui vult non cogitare, non attrectet, non audiat, non videat. Hinc initium mali desumitur, & qui initiis obstat, facilè à progressu, & fine impudicitiæ liberatur. Ac proinde pulchre dixit Ambrosius: Visus, & auditus, & odoratus, & gustus, & tactus, & vocis ipsius quæritur quædam castimonia: quia & visus procacior habet crimen. Et ideo scriptum est: Noli intendere fallaci mulieri,] neque capiaris oculis, neque arripiaris palpebris. Et in ipso auditu crimen est, si seducat meretrix, & multo blandimento sermonis, & laqueis labiorum suorum te alliget. Et in ipso tactu crimen est. Ideóque tibi dicitur: Ne multus fueris ad alienam, neque contineris amplexibus non tuam. Et in voce culpa est. Laqueus enim fortissimus est homini sua labia, & abducitur à labiis sui oris. Et mel ipsum noli multum edere, ne vomas. Oportet ergo vt omnium sensuum acuta sit moderatio, ne aut impetus in vitiũ trahat, aut nimietas lædat, aut mora offensioni sit. Et idem alio loco ait: Non adulterasset Dauid alieni ius thori, & fœderati pacta coniugij, nisi nudam, & lauantem mulierem de domus suæ interioribus vidisset. Et ideo bene scriptum est: Non incidas in mulieris speciem, & non concupiscas mulierem. Ait alibi: Ab omni irreuerenti oculo caue. Nihil de contumacia tua, & virtute præsumas. Etenim [fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur:] & ideo caussam primò peccati fuge: nemo enim diu fortis est. Et Climacus de tactu ait: Fit nonnunquam vt ex solo tactu corpus inquinetur. Nihil quippe sensu isto grauius, nihil periculosius. Admoneat te is, qui matris manui pallium circumdedit, ab iisque, quæ vel naturalia, vel præter naturam sunt, à proprio, atque alieno corpore comprime manum. Hæc ille.] Intelligamus ergo à sensibus impudicitiæ malum incipere, atque adeo oportere, vt Castitatis amator eos tanquam ianuas suæ mentis custodiat. Mundicia enim mentis à circunspectione externa petenda est: & sicut mens pura sensus suos in officio continet; ita sensus mortificatione cohibiti puritatem mentis efficiunt.

Ambr. li. 2. de Abraham. c. 11. Prou. 5. 3. Ambr. li. 1. de Apologia Dauid. Eccl. 25. 28. Eccl. 26. 12. Climac. grad. 15.

IV. Non solùm sensus comprimito, sed & ita actus eorum, & incessum tuum, & motus corporis temperato, vt & in te castitati prosint, & alios ad amorem castitatis alliciant. Nam & fractior incessus, & motus leues, ac lasciui, solent animam ad leuitatem permouere, & ab amore grauitatis in castitate elucentis separare. Enitendum ergo tibi est tam perfectam castitatem habere, vt non tantùm castus sis corpore, & mente, verùm vt te aspicientes modestia vultus, & incessus, & grauitate actionum ad castitatem instiges. De quo hæc grauissimè Basilius: Neque verò vsquam in vicis, & plateis, vbi turpium flagitiosorúmque hominum conflari cœtus consueuit, sacra virgo cernetur. Verùm captata congrua processionis hora, talem se & habitu, & incessu, & toto corporis motu exhibebit, vt qui illi fortè obuij fuerint, ac si viuum Dei simulachrum aspicientes, faciem ad reuerentiam, atque ad admirationem sanctitatis inclinent, honestæque virtutis admoniti, mentem pudicam, & sobriam referant: venerentur, inquam, aspectum virginis (vt dixi) tanquam diuinæ imagini reuerenter de via cedant. Quemadmodum denique Satyrorum conspectæ imagines risum intuentibus mouent; ac sicuti aliæ mœstiores effigies cernentium & animum & faciem tristium imaginationibus confundunt: & sicut nihil horum cùm mouetur intuentium faciem in suum traducit affectum, sed quod in immota imagine aspicitur, in illa immobili forma cernentium animos mouet, atque ad sui imaginem dirigit: ita & virgo castitatis imago, immo ipsius virtutis effigies, etiam conspecta solùm ad Dei considerationem humanos mox conuertere ac mouere debet affectus. Feriatur itaque impudicus quisque animo ex aspectu virgineo pulcherrimæ castitatis admonitus; reminiscatur quisque protinus Dei, dum eam cernit effigiem, quæ se ad eius perficienda mandata semper exercet; atque, vt breuiter dixerim, omnium aspicientium virginem & affectus, & animus ad virtutis transferatur amorem, omnes ex allocutione eius grauitatem & compunctionem animo referant. Hactenus ille.] Modestia itaque instrumentum est castitatis, & vix aliquem inuenies castitate conspicuum, quem discreta grauitas deseruerit, & moderatio in gestibus, & in motibus à se distraxerit. Hæc index est castitatis, quia impudicus oculus, & incircunspectus incessus, impudici & incircunspecti cordis est nuncius. Est etiam medicamentum animæ tentationibus impudicitiæ laborantis; quia dum corpus ad normam rationis componitur, animus etiam ab irrationalibus desideriis liberatur.

Basil. lib. de virginit.

V. Corpus tuum flagris, ciliciis, vigiliis, humicuba-

tioni

nonibus,& aliis asperitatibus castigato. Quia caro procacissima est,& ea indulgentia ad lasciuiam procedit; & ea licita commoditate ad vetitam voluptatem venire contendit. Blanditiis feræ mansuescunt (Inst. de disciplin. mon. c.4.) sylvestres,inquit Laurentius Iustinianus,caro autem proterutor efficitur. Blanditiæ proinde illi denegentur, ne præceptum impuram voluptatem sectetur. Climacus sanè tentationi tituenti corporis castigatione obsistendum esse,sic ait. Quo in tempore summum nobis adiutorium præstabit cilicium, & cinis, (Climac. gradu 15.) totisque noctibus statio immobilis , panis desiderium , ardens lingua, modicéque irrorata , sepulchrorum habitatio, &c. Nec tentatio expectanda est, vt corpus asperitatibus affligamus, immò semper est seuerè, duriterque tractandum, ne adnersùs mundiciam insolescat. Quare iure optimo anima casta fignatur in turture, quæ tempore viduitatis vitam arripit ab omni sodicio,voluptatis alienam. Cernere est turturem, inquit Bernardus, tempore suæ viduitatis, sanctæ viduitatis opus strenuè atque infatigabiliter exequentem. (Bern. ser. 59. in Cant.) Videas vbique singularem, vbique gemeutem audias, nec vmqnam in viridi ramo residentem prospicies , vt tu ab ea discas voluptatum vitia velut virulenta vitare. Adde quòd in iugis montium , & in summitatibus arborum frequenter illi conuersatio est: vt quod vel maximum propositum pudicitiæ decet, doceat nos terrena despicere, & amare cœlestia: ex quibus colligitur, quòd vox sit turturis prædicatio Castitatis.] Iam vox turturis audita est in terrâ nostrâ, cùm in vocatione religiosâ sumus inter alia ad Castitatem inuitati. Turturem imitemur, & vitam delicias auersantem instituamus. Virginibus enim , & animabus castis vt adsit castitatis honor, adesse etiam debet, vt inquit Prudentius:

Et rara,tenuisque epula,& mens sobria semper,
Lexque pudicitiæ vita cum fine peracta.

Hanc ob caussam Paulus electionis vas corpus affligebat. Nam castigo, ait,corpus meum, & in seruitutem redigo, ne scilicet carnis petulantiâ impu- (1. Cor. 9. 27.) gnatus vel minimæ labi locum tribueret. Quod si tantus Apostolus castigatione corporis se indigere putauit, quid nobis faciendum , qui in manifesto periculo versamur, & aduersarios multos, & ad mortem nos expetentes, sustinemus, & minimè spiritus primitias accepimus? Basilius certè eò vsque corpus contemnendum putat, vt propter amorem pudicitiæ nec aliquam inualetudinem horreamus. Quam ea Philosophus antiquis nonnulli ad virtutem visam censuerunt , & consultò quasi rem iucundam adamarunt. Verba notanda huius sancti Patris hæc sunt. Proinde par (Bas. orat. 8.) est, nos totum corpus castigare , & quasi cuiusdam bestiæ impetus coërcere , ac tumultus eos, qui in animo excitantur , ratione , veluti flagro quodam, sedare : nec totis laxatis habenis voluptati, mens negligenda est , ne tamquam auriga quidam ab effrænatis equis summa cum violentiâ agitatur, distracta feratur, sed Pythagoram imitemur, qui cùm didicisset quendam ex suis sese & exercuatione, & omni genere cibi saginare, ac carnosum reddere, sic inquit : Non desinis grauiorem tibi carcerem parare? Vnde etiam Platonem ferunt, cùm antè annos percepisset nocumentum , quod ea corpore proficisci solet, de industriâ Academiam elegisse , locum Atticæ vel maximè pestilentem, vt ita præcideret nimis

A bonam corporis dispositionem , veluti superfluam quandam vitis fertilitatem. Ego verò nimis bonam corporis habitudinem etiam periculosam esse de quodam medico accepi. Itaque istud nimium studium , quod in curando corpore ponitur, & ipsi corpori incommodo est, & animis impedimentu ; vnde profectò manifesta insania est illi operam dare , ac morem gerere. In summâ totum corpus contemnendum est ei, qui nolit in voluptatibus ipsius ac sterquilinio quodam volutari , aut vsque eò solummodo ei seruiendum, quatenus, vt inquit Plato, ministrum se nobis ad Philosophiam præbet : haud dissimile dicens Paulo, qui monet nos, ne aliquam curam cue- (Rom. 13.)
B potis habeamus ad concupiscentiarum occasionem. Hactenus ille.] Corpus ergo aliter quàm animus regendum est ; hic enim ratione, illud verò flagello domandum. Vites illi prudenter extenuandæ sunt , non vt functiones virtutum impediat, sed ne lasciuiat, & aduersùs animæ salutem rebellet. Seruum fugitiuum non occidimus (hoc namque crudelitatis opus esset) sed, ne fugiat, ferreâ catenâ ligamus. Sic corpus nun occidendum est , nec indiscretis afflictionibus conficiendum ; at discreta asperitate ligandum , ne à nobis ad illicita fugiat , & à lege Dei, & rectâ ratione discedat.

VI. Tandem ad instrumenta corporis, quibus Castitas gignitur , & augetur , pertinet secessio ab iis , qui proposito nostro impedimento esse pos-
C sunt; & fuga ab occasionibus, in quibus politus homo ratò se continet , & debitam pudicitiam custodit. In fœminâ quasi omnia illa conuenerunt , quæ omnea fugienda consitemur , vt ea his incommodis eius præsentissimum remedium Castitatis fugam esse discamus. Egregiè sanctus (Ephræm adversus improbas mulieres. to 1.) Ephræm mulieris propria depinxit. Quid , inquit, est mulier? Laqueus compitus, & homines in voluptate illiciens , quæ splendidâ quidem facie, & excelso collo oculis annuit , & genis arridet : linguâ verò dulciter canens, voce alios decipit , & sermone pellicit , vestes trahens, & pedibus ludens ; formâ placens, & corpore fornicationem exercens, factisque occidens. Multos enim vulneratos , ait Parœmiastes, deiecit, & (Prov 7. 26.) innumerabiles occidit. Quocirca & propter speciem , inquit , mulieris multi perierunt ; & ex (Eccl. 9.9)
D hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.] Quid est mulier? Naufragium super terram , fons nequitiæ, thesaurus immunditiæ, & malitiæ , immisera conuersatio , atque confabulatio , oculorum pernicies , animarum exitium , cordis spiculum , iunenum peiditio, sceptrum inferni, & concupiscentia præceps. Quid est mulier? Caussa diaboli , requies serpentis , diaboli consolatio, dolor inconsolabilis , caminus succensus ; eorum qui saluantur , offensio; malitia incurabilis , diurna confabulatio, hospitium lasciuorum , & officina dæmonum. Quid est mulier? Amor flagitiosus, bestia impudens,incontinentissimus impetus, effræ-
E natum os rerum arcanarum , triumphus tenebrarum, dux delictorum , oblectamentorum magistra, insatiabilis concupiscentia nequitiæ, & æterni supplicij conciliatrix. Quid mulier? Prudentia terrena , vir socordia , concumbens incontinentia, excitata cura, vipera vestita , pugna voluntaria, quotidiana calamitas, procella domus, viri naufragium,immanis bellua,adulterorum diuersorium,arma diaboli , experta rabies, exornata mors, vt non immeritò dictum sit à Sapiente : Breuis omnis mali- (Eccl. 25.)

tia super malinam mulieris. Quòd si tu ab huiusmodi cupis affectione, belluáque refugere; audi quid Parœmiastes dicat: Oculi tui recta videant,& palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.] Et,[Non concupiscat pulchritudinem mulieris cor tuum; ne capiaris nutibus illius: mulier enim viri pretiosam animam capit. Hæc ille.] Cùm hæc omnia pertimescenda in vnam mulierem conueniant, meritò ab illa securos nos putabimus, cùm dissitos viderimus. Flatus enim ille pestilens (vt ait Cyprianus) qui scilicet à muliere progreditur, etiam longè positos inficit, hócque certaminis genus fugam potiùs quàm assultum requirit. Nec aliquis de tranquillitate, quam sentit, aut de longa castitate confidat. Nam stuppa non accenditur, nisi cùm iuxta ignem apponitur, & absurdum ac præsumptuosum est, quia pace perfrueris, occasionem belli quæritare. Vnde Augustinus sic ait: Dicet quis: Ego extranearum mulierum familiaritatem habeo,& tamen castitatis ornamenta custodio: inter eas habito, & continentiam teneo. Attendatis quàm infœlix & periculosa sit præsumptio. Multi enim cùm se putabant vincere, victi sunt. Quid est dicere, volo habere, quod vincam, nisi, volo habere, quo peream? Vide ne vnde te putabas habere triumphum, æternum incurras opprobriũ. Inter omnia enim Christianorum pia certamina, sola dura sunt prælia castitatis, vbi quotidiana pugna,& rara victoria. Grauem castitas sortita est inimicum, cui semper resistitur, & semper timetur. Nemo ergo se falsa securitate decipiat, nec de suis viribus periculosè præsumat. Dauid in mille passionibus pressus, mulierem nudam vidit,& statim homicidium simul fecit, & adulterium. Et cum mulieribus habitantes putant continentiæ obtinere triumphum? Sic Augustinus.] Nec solus aspectus, & conuictus mulieris fugiendus est, sed & aspectus virorum, præsertim adolescentium, & secessio secundùm mensuram vocationis cuiusque diligenda, vt perfectam castitatem assequamur. Et quidem non multùm à perfectionem sitientibus petimus, siquidem, quod homines sine fide ob amorem castitatis fecerunt, exposcimus. Multi enim Philosophorum, vt Hieronymus ait, reliquerunt frequentias vrbium, & hortulos suburbanos, vbi ager irriguus, & arborum comæ,& susurrus auium, fontis speculum, riuus immurmurans,& multæ oculorum auriúmque illecebræ, ne per luxum, & abundantiam copiarum animæ fortitudo mollesceret, & eius pudicitia constupraretur. Nos maiores vires, nempe gratiæ vires, habemus,& in scopum altiorem beatitudinis, & perfectionis intendimus: & innumerabiles duces, qui eadem præstiterunt, sequimur, & huius virtutis progressus experimur; ad obtinendum ergo fastigium eius retardantia fugiamus. Hæc fuga non pusillanimitatis est, sed virtutis; non casus indicium, sed victoriæ; non apud Deum, & homines infamiam, sed gloriam nobis comparabit.

Prouerb. 4. 25. Prouerb. 6. 25. 26. Cyprian. de operibus cardinalib. Christi. Aug. lib de honestate mulierum c. 4. tom. 9. Hiero. 2 contra Iouin.

De Mediis ad Castitatem mente interiùs exercendis.

CAPVT XV.

ANIMVS præcipua sedes castitatis est, cui adhibenda sunt plura,& efficaciora remedia, vt ipse castus existens corpus ad se trahat, & pudicitia quasi veste circumdet. In his autem inueniendis diligentissimi fuerunt animarum medici, scilicet Ecclesiæ Doctores, quorum hac de re sententias colligemus.

I. Oportet ergo ad Castitatem, vt animus sciat, Castitatem donum Dei esse, neminémque sine eius gratia castum esse posse. Imnum beneficij alicuius est auctorem eius agnoscere,& ab illo, quod cupis, expectare. Huius itaque doni auctor, & dator Deus cognoscendus est, & talis à nobis confitendus; ne dum à viribus nostris, vel ab alio, qui dare non valet, illud petimus, vacui,& risui expositi maneamus. Huius documenti Cassianum habemus auctorem, qui in hunc modum scribit: Certos tamen esse nos conuenit, quòd licèt omnem continentiæ districtionem; famem ac sitim scilicet, vigilias quoque, & operis iugitatem, atque incessabile subeamus studium lectionis, perpetuam tamen castimoniæ puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisi in his iugiter desudantes experientiæ magisterio duceamur, incorruptionem eius diuinæ gratiæ largitate donari. Ob hoc sanè solummodo se vnusquisque infatigabiliter in his exercitiis perdurare debere cognoscat, vt per illorum afflictionem misericordiam Domini consequutus, de impugnatione carnis, ac præpotentium dominatione vitiorum diuino mereatur munere liberari, non quòd adeptum se per illa confidat istam, quam cupit, inuiolatam corporis Castitatem. Climacum etiam audiamus, qui sic ait. Nemo ex his, qui se studio Castitatis exercent, suis hanc laboribus aut sua industria se acquisisse putet. Nam possibile non est, vt quispiam naturam suam vincat. Vbi denique natura superata est, illic is, qui supra naturam est, aduenisse cognoscitur. Nam sine vlla controuersia id, quod deterius est, à potentiore destruitur.] Hanc notionem suæ imbecillitatis, & virtutis diuinæ consequutus, vim illius versiculi sancti Dauidis intelligit: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear.] Scit enim, vt viam Castitatis ingredi incipiat, se à Domino excitari, & inuitari; vt in ea progrediatur, se ab eodem communiri: vt fastigium eius teneat, aut in accepto gradu perseueret, se virtute Domini roborari. Qui si exigentibus peccatis nostris nos in potestate concupiscentiarum cordis nostri reliquerit, nec in adepto persistere, neque in cœpto progredi poterit mortalis infirmitas, immo neque huc puritatis iter inchoare. Excipiamus itaque eiusdem Prophetæ verba, dicentis: Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.] Et ibi nostri cordis fixa sint lumina, ibi spes omnes nostræ collocatæ, vnde venturum est auxilium, quo vincamus.

Cassian. col. 12. c. 4. Climac. gradu 15. Ps. 15. 8. Psal. 24. 15.

II. Hanc sapientiam salutarem, qua nouimus Deum esse Castitatis auctorem, feruens oratio comitetur, qua ab ipso Domino dare cupiente, mentis & corporis puritatem petamus. Æquum est enim, vt orationis assiduæ manus à Domino accipiat, quod manus virium nostrarum ab alio obtinere non valet. Ex illa notitia priori Sapiens se ad orationem incitabat. Et vt sciui, inquit, quoniam aliter non possem esse continens,] id est, non possem continentiam seruare, (vt Augustinus, & Prosper interpretati sunt) [nisi Deus det: adij Dominum, & deprecatus sum illum ex totis præcordiis meis.] Vide quomodo Patres hoc medicamen ad Castitatem habendam assignauerint. Origenis verba sunt: Quidam calumniantur quod Christus ait: Quibus datum est, quasi excusationem habentes, & volentes quidem esse in Castitate, non autem præualẽtes. Quibus est respondendum:

Sap. 8. 21. August. 6. Confess. c. 11. Prosp. cõtra collat. c. 16. Origen. tract. 7. in Matth.

dendum: siquidem simpliciter accipimus, quod dictum est, non autem attendimus, quod alibi dicitur: Petite, & dabitur vobis. Isidorus verò ait: A Deo datur continentia. Sed petite, inquit, & accipietis. Tunc autem tribuitur, quando Deus gemitu interno pulsatur. Et Climacus. Exi citò, si possibile est, absconde te modicum secretius; eleua animæ aciem, si potes, sin verò vel exterioribus luminibus in cœlum aspice. Extende in figuram crucis immobiles manus, vt per ipsam quoque formam, & habitum orantis, Amalech confundas, & superes. Clama ad eum, qui saluare te potest, non in sapientia ornatuque verborum, sed in simplicitate atque humilitate sermonis, ante omnia ita semper exordiens, Miserere mei, quoniam infirmus sum. Tunc experieris Altissimi virtutem, atque inuisibiliter inuisibiles per inuisibile persequens auxilium. Qui sic pugnare assuefactus est, citò, ac solo nutu animi persequi hostes ac fugare poterit. Sic ille.] Frequenter igitur orandus est Deus, vt carnem nostram limosam emundet, vtque animam nostram corpori immersam à desiderijs corporis liberet. Orandus est ardenter, & suspirijs ac gemitibus quotidie inuocandus, vt proteruus hostis victus cadat, & animus instanter pugnans coronam castitatis accipiat.

Luc. 11. 9. Isidor. li. 2. sent. c. 40. Climac. gradu 15.

III. Literarum studia, præsertim sacrarum, optima sunt Castitatis instrumenta, & iuuenibus valde accommodata; quibus & necessaria sibi, & alijs discunt, & sapientes euadunt, & impudicitiæ cogitationes auertunt. Quapropter Sapiens huius vtilis laboris meminit, vt iuuenem ad Castitatem incitaret. Dic Sapientiæ, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam, vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.] Si pulchritudinis, inquit, amator es, si verborum suauitate delectaris, ostendam tibi pulcherrimam sponsam, cuius amplexibus satieris; ostendam sororem fidelissimam, & suauissimam, cuius alloquio miram percipias suauitatem. Sapientia tibi in sponsam data est. Nam quidam tui similis sum ego, qui & alio loco dixi. Quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.] Erit, inquam, sponsa tua perpetuo vinculo tibi coniuncta, propter quam habebis claritatem ad turbas, & filios ex ea, scilicet verissimus rerum sensus, accipies. Est etiam soror tua ex eodem Deo patre progenita. Hanc ergo sororem voca, & amicam appella, seu (vt clariùs loquar) in locum sponsæ, sororis, & amicæ habe. Si ita feceris, illa te à concupiscentia carnis liberabit, & eius dolos ac fallacias, quibus te illaqueare nititur, deteget.

Prouerb. 7. 4.

Sapien. 8. 2.

IV. Iuuant etiam ad Castitatem desideria cœlestia, quorum præsidio in diuina ac supernaturalia tendimus, ac eo ipso terrena, & præsertim carnalia & impura, exhorremus. Et sicut contrarium contrario pellitur, & frigus calore: ita cogitatio carnalis cogitatione spirituali; & desiderium obscœnum sanctis desiderijs superatur. Quod aduertens Cassianus ait: Aliàs namque non possunt desideria præsentium rerum reprimi, vel auelli, nisi pro illis affectibus noxijs, quos cupimus amputari, alij salutares fuerint intromissi. Nullatenus enim valet viuacitas mentis absque alicuius desiderij, vel timoris, gaudij, vel mœroris affectione subsistere, nisi hæc eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcirco si carnales concupiscentias de cordibus nostris desideramus extrudere, spiritales earum locis plantemus protinus voluntates, vt his noster animus semper innexus, & habeat, quibus iugiter immoretur, & illecebras præsentium, ac temporalium respuat gaudiorum.] Animus dum his sanctis cogitationibus, & desiderijs assuescit, ingentes in illis reperit voluptates. Tales profectò, quæ ipsum non pungant, sed mulceant: tales, quæ post discessum non contristent, sed delectent, & ita satisfaciant, vt eas à Domino inijci, contrarias verò à malo spiritu immitti, apertè cognoscatur. Et iam sponte eligit homo cogitationibus immundis carere, vt mundas habeat; & desideria mala abscindere, vt bona possideat. Sic sensim beneficio Domini castus efficitur, & ab omni obscœnitate, tum corpore, tum mente separatur.

Cassian. col. 14. c. 5.

V. Confert insuper plurimum in alijs rebus Dei facere voluntatem. Nam qui eius iussis obtemperat, meretur profectò vt iuxta desiderium suum donum Castitatis obtineat. Reges seruis fideliter obsequentibus postulata concedunt; quid mirum, si supremus rex regum, cuius est misereri, & parcere, & copiam beneficiorum effundere, hoc donum cupitæ puritatis homini tribuat, si eum fidelem, & suis præceptis obedientem agnoscat? Meritò ergo Tertullianus sic alloquitur virginem: Nupsisti Christo, illi tradidisti carnem tuam, illi sponsasti maturitatem tuam. Incede secundùm sponsi tui voluntatem. Christus est, qui & alienas sponsas, & maritas velari iubet, vtique multò magis suas.] Si in hac re obtegendi caput voluntas Dei à virgine facienda est, quanto diligentiùs in rebus maioribus est explenda, vt his obsequijs fidelibus gratiam seruandæ puritatis mereatur.

Tertul. li. de velãd. virg. c. 16.

VI. Hoc de velandis capitibus mulierum ad circunspectionem pertinet. Qui autem vult Castitatem seruare in omnibus, circumspectionem teneat necesse est, diligenterque consideret, vbi pedem suum figat, ne per lubricum incedens cadat. Videat Castitatis amator quò ingrediatur, vnde egrediatur, cum quibus conuersetur, quos socios habeat, quid audiat, quid videat, quid manibus tractet. Omnia enim sunt plena periculis, nisi quis prudenter se gerat, & vt casum caueat, se vndique circonspiciat. Bernardus de virginibus hæc dicit, & idem de omnibus Castitatem seruare volentibus diceret. Solent virgines, quæ verè virgines sunt, semper pauidæ, & nunquam esse securæ, & vt caueãt timenda, etiam tuta pertimescere; scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum; & nimis arduum esse viuere Angelicè inter homines, & in terris more cœlestium conuersari, & in carne cœlibem agere vitam.] Nemo de longa Castitate confidat, nec de animi fortitudine, qua se putat in luctà victurum; quia robur Spiritus sancti nobis aderit, si cauti vixerimus; si autem temerariè nos periculis ingesserimus, discedet. Vnde Cyprianus inquit: Vnusquisque itaque, qui securus est, quia necdum tentatur, timeat: quia nihil de illo dicitur, prospiciat, ne dicatur. Homines sumus, fragilitatem nostram carne portamus. Sic iam vndique nos circumspectà viuacitate circumdare debemus, & cingere, vt nusquam sit pars aliqua, quæ vacillet. Accipimus quidem fortitudinem spiritalem, per quam substantiæ nostræ fragilitas roboretur. Sed ita nobis spiritalis fortitudo collata est, vt prouidos, non vt præcipites tueatur. Vt illos muniat, qui renunciant importunitatibus delictorum, non eos, qui se magis importunis delictis immergunt. Custos nobis datus est spiritus; sed vt contraria declinantibus assistendo subueniat; non vt contraria eligentibus faueat; nec vt voluntarios, & pronos in aduersa confortet; sed vt ab aduersis nitentes separari confirmet. Nam quicumque perniciosis conatibus audet exercere virtutem, iuuamen non habet Spiritus sancti, qui neminem vult vltroneum virum fortem ad fraudulentas victorias coar-

Bern. ho. 5. super missus est.

Cyprian. de singularit. cleric.

ctari: nec protegit eum, quinimmò sed deserit, quem periculis irruentem per illicitos euentus exquirete triumphos agnouerit. Sicut ipse iam tunc per Salomonem locutus est, dicens: Amans periculum, in ipso peribit.] Nec etiam sanctitas, & cumulus virtutum adeptus quemquam securum reddit; quia sancti quoque si cautionem deserant, solent à carne suâ, quam domuerunt, vinci, & à prauâ concupiscentiâ superari. Atque ideo idem sanctus Pater Cyprianus post pauca ita prosequitur: Non est quòd vobis in hac persuasione deceptoriâ blandiamini; vt quia spirituales estis, velitis inter flagitiosorum armamenta versari, nec vos inhabiles esse pro Clericatus dignitate, quia maiores maioribus consueuerunt conflictiones occurrere. Acriùs diuitibus, quàm pauperibus inuidetur, & non inopes, sed locupletes inquietat infestatio sæua latronum. Plus duces, & Principes, quàm milites ab hostibus appetuntur in pugnâ: & violentiùs propulsantur ventis & turbinibus culmina quæcumque sunt altiora. Ideo magis magisque quò plus cæteris vnusquisque potest, sciat esse sibi metuendum, ne in aliquo minoretur. Propter quod Salomon sic admonet, dicens: Qui gloriatur, inquit, in diuitiis, paupertatem vereatur.] Et ad idem inquit Hieronymus. Vis scire ita esse vt dicimus, accipe exempla. Samson leone fortior, & saxo durior, qui & vnus, & nudus mille persecutus est armatos, in Dalilæ mollescit amplexibus. Dauid secundùm cor Domini electus, & qui venturum Christum sancto sæpe ore cantauerat: postquam deambulans super tectum domus suæ, Bethsabeæ captus est nuditate, adulterio iunxit homicidium. Vbi & illud breuiter attende, quòd nullus sit, etiam in domo, tutus aspectus. Quapropter ad Dominum pœnitens loquitur: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci.] Rea enim erat, & alium non timebat. Salomon, per quem cecinit ipsa Sapientia, qui disputauit à Cedro Libani vsque ad hyssopum, quæ exit per parietem, recessit à Domino, quia amator mulierum fuit. Et ne quis sibi de sanguinis propinquitate confidetet, in illicitum Thamar sororis Amnon frater exarsit incendium. Piget dicere quot quotidie virgines ruant; quantas de suo gremio mater perdat Ecclesia, super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum suum; quot petras excauet, & habitet coluber in foraminibus earum. Hactenus ille.] Quòd si sancti homines ceciderunt, & in occasione impudicitiæ se ipsos huius vitij impuritate fœdarunt; quis erit tam sanctus, aut potiùs tam temerarius, qui carnis suæ laqueos non timeat, & in prunis ardentibus alacer & securus incedat? Castitas sanè ex cautione dependet, & sicut ferè nihil est discriminis (si nomina spectemus) inter castum, & cautum: ita in rebus nulla reperitur ferè diuersitas, sed qui castus fuerit, cautus etiam erit; & qui noluerit cautè se gerere, malè poterit Castitatem seruare.

Eccles. 3. 27. — *Cyprian. suprà.* — *Eccl. 10. 34.* — *Hieron. epist. ad Eustoch.* — *Ps. 50. 6.*

VII. Inita impudicitiæ, scilicet primas cogitationes se se insinuantes expellito. Nam si hosti ingressum denegaueris, nunquam te impugnanon prosternet. Ingressus autem tentationis est impura cogitatio, ex qua ad concupiscentiam, & ex concupiscentiâ ad consensum, & ex hoc ad opus peruenitur. At qui eò vsque castus est, vt nec obscœnum quid cogitet, & si quid huiusmodi se ingesserit, statim abiiciat, is erit Castitate perfectus. Meritò proinde Hieronymus hane curam expellendi cogitationes malas Virgini Eustochio in hunc ferè modum commendat. Non soluatur fascia pectoralis, sed statim vt libido titillauerit sensum, aut blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem:

Hiero. ep. ad Eustoch.

A Dominus auxiliator meus, nō timebo quid faciat mihi caro.] Cùm paululùm enol homo inter vitia, atque virtutes cœperit fluctuare, dicito: Quare tristis es, anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quia confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus.] Nolo finas cogitationem crescere; nihil in te Babylonicū, nihil confusionis adolescat. Dum paruus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem: Filia Babylonis misera; beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam. Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petrā.] Quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatū medullarū calorē; ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœpit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram, petra autem Christus est. Hactenus Hieronymus.] Hæc autem cogitationum mundicia tanti momenti est, vt propter illam sensus externi cohibeantur. Ideo enim Iob [pangit fœdus cum oculis suis,] ne ex visu ad cogitationem transeat, & aliquid minùs castum cogitatione concipiat. Sensus namque externi, & cogitatio, & cætera, quæ sequuntur, vt annuli catenæ sunt, quorum si primum prendas, cæteros trahes: & etiam si primum tollas, reliquos submouebis. Sensus ergo cohibentur, ne immunda cogitatio moueatur, & cessante cogitatione, nec concupiscentia titillat, nec consensus turpat, nec opus inquinat, sed manet homo vndiquaque munitus, & castitate possessus.

Psal. 117. 6. — *Psal. 41. 6.* — *Psa. 136. 9.* — *Iob. 31. 1.*

VIII. C Animus patientiâ continendus est, vt à carnis impugnationibus liberemur. Quem si iracundia vicerit, etiam caro superauit. Facile est hominem ab vno hoste victum ab alio superueniente calcari, quia primus casus eum pusillanimem fecit, vt in secundo conflictu vix tueri se possit. Sic impudicitia deuicit, quem impatientia subuertit. Impatientia, inquam, illa, quâ quis iniurias ferre noluit, quia tædio affectus carni suæ non resistit impura poscenti: vel illa, qua minimè tentationes tolerare sustinuit; quia qui pugnam sustinere tenuit, absque dubio ab impugnante vincetur. Sapienter itaque Cassianus ad Castitatis mundiciam tenendam iracundiæ victoriam postulauit. Sic enim scripsit: Quantùm enim quis in lenitate ac patientiâ creuerit, tantùm in corporis puritate proficiet: quantòque longiùs iracundiæ propulerit passionem, tantò Castitatem tenaciùs obtinebit. Non enim æstus corporis declinabit, nisi, qui animi motus antè compresserit. Quod apertissimè Saluatoris nostri ore laudata beatitudo declarat, D Beati, inquiens, mites, quoniam ipsi possidebunt terram.] Non ergo aliter nos possidebimus terram, id est, non aliàs dutioni nostræ rebellis huius corporis terra subdetur, nisi mens nostra priùs fuerit patientiæ lenitate fundata: nec poterit quis aduersùs carnem suam insurgentia libidinis bella comprimere, nisi priùs armis mansuetudinis instruatur. Mansueti enim possidebunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.] Hanc, inquam, terram quemadmodum obtinere possimus, idem Propheta in Psalmi ipsius consequentibus edocet. Expecta E Dominum, & custodi viam eius, & exaltabit te, vt hæreditate capias terram.] Constat ergo ad possessionē terræ firmiter obtinendā, neminem posse conscendere, nisi illos tātùm, qui per immobilē patientiæ lenitatē vias Domini duras ac præcepta seruātes, de cœno carnalium passionum extrahente eodem fuerint exaltati. Hæc, & multa alia ad hoc propositum Cassianus. Mansueti itaque hæreditabunt terram] corporis sui, [& delectabuntur in multitudine pacis;] quia dum se ad lenitatem composuerint, & nec iniuriarum

Cassian. l. 12. c. 6. — *Matth. 5. 4.* — *Psal. 36. 11. 29.* — *Psal. 36. 11.*

perpessione;

perpessione, nec tentationum infestatione turbarentur, sed immobiles in bello, atque in tranquillitate persisterent, numquam se sinent ab hoste prosterni. Immo ille irrisus atque contemptus, videns, se neque usque ad turbationem animæ posse proficere, à conatu tentandi desistet. Tentat enim, vt hominem in cœnum immunditiæ prouoluat, aut saltem, vt in inquietudinem ac perturbationem deiiciat: si verò nec fœdat, nec commouet, vtilius sibi putat fugere, quàm sine commodo suo, & casu nostro carnis impugnationem protelare.

IX. Sicut autem patientia, ita & humilitas est instrumentum habendæ castitatis. Quoniam qui se humiliat, ad celsitudinem castitatis exaltatur; & qui se per superbiam exaltat (Deo permittente) in vilitatem impudicitiæ ab hoste deiicitur. Solétque Deus arrogantiam, & elationem animi luxuriâ punire, vt qui se iniustè reliquis hominibus anteposuit, belluis quodãmodo irrationabilibus supponatur. Est enim impudicus bestiis inferior; quia illæ ad necessitatem, & speciei conseruationem, voluptatem quærunt; hic verò officio naturæ, vt voluptatis seruus abutitur. Luxuriam ergò ex superbiâ generari dicit Climacus his verbis: Abrenunciationem quidam doctissimi viri pulchre ita definiunt: Aiunt quippe, illam inimicitiam esse aduersùs corpus, atque aduersùs gulæ concupiscentiam inexorabile bellum. In his quidem, qui rudes imbuuntur, lapsus corporis, ex deliciis maximè fieri solet: in mediocribus verò etiam ex elatione animi. Porro in his, qui perfectioni proximiores sunt, solummodo ex condemnatione contemptúque superbo proximi. E contrà verò humilitatem esse castitatis matrem, ipse postea in hunc modum asserit. Qui concupiscentiâ gulæ ac satietate, fornicationis spiritum vincere vult; is ei similis est, qui oleo extinguit incendium. Qui verò solâ continentiâ bellum hoc sedare, vel superare nititur, ei similis est, qui vnâ manu natans, pelago liberari contendit. Sit ergo humilitas continentiæ coniuncta, nam sine illâ prior hæc inutilis agnoscitur.] Et Cassianus inquit incentiua carnis docere, vt si integritatem cordis perpetuò consequi delectamur, humilitatis studeamus virtutem iugiter obtinere.] Comprime igitur elationis spiritum, & te omnibus tum maioribus, tum æqualibus, tum minoribus subiice, vt à Domino, qui huius doni dator est, castitatis spiritum consequaris.

Climac. grad. 15.

Cassi. col. 4. c. 55.

X. Meditatio deinde mortis multum ad castitatem valet. Vt enim dixit Laurentius Iustinianus: Nihil ad edomandum desideriorum carnalium appetitum tam valet, quàm vt quisque amore continentiæ sedulo hoc quod viuum diligit, mortuũ penset.] Reddit autem rationem Gregorius, ex quo ille desumpsit. Quia considerata corruptione carnali, citiùs cognoscitur, quia cùm illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur.] Si ergo impudicum consideres, [dulcedo illius vermes,] quia in carne, quæ futura est cibus vermium, delicias suas collocat, & dum carnem diligit, ad putredinem & tabem anhelat. Atque adeo cùm te hac sagitta tactum senseris, statim inter alia, quæ meditari poteris, ad memoriam mortis recurre, vt sicut ex viperâ mortuâ theriaca contra venenum componitur: ita ex carne mortuâ, seu ex eius consideratione aduersùs luxuriæ virus medicamentum efficiatur. Immo & si in alio sensu accipias mortis meditationem, ipsa est præsentissimum castitatis tuendæ remedium. Nam mortis meditatio, vel imitatio est, quæ impugnatores castitatis vincit, & eam ab omni labe defendit. Dicat Bernardus quinam sint hostes castitatis. Fortè, inquit, paruum aliquid reputatis continentiam vestram, sed ego non ita.

Iust. in ligno vitæ de continent. c. 2.

Greg. 16. mor. c. 31.

Io. 24. 20.

Bern. ser. 3. in Domin. 4. post Pentecosten.

Scio enim quos habeat impugnatores, & quantæ illam necesse sit esse virtutis, vt possit resistere talibus. Primus siquidem continentiæ nostræ hostis caro est aduersùs spiritum concupiscens. Quàm domesticus hostis, quàm perniciosa lucta, quàm intestinum bellum! Hostem hunc crudelissimum nec fugere possumus (ô anima mea) nec fugare: circumferre illum necesse est, quoniã alligatus est nobis. nam quod periculosius est, & mirabilius, hostem nostrum ipsi cogimur sustentare, perimere eum non licet. Vide ergo quàm sollicitè te custodire necesse sit ab eâ, quæ dormit in sinu tuo. Veruntamen non est hic solus aduersarius mihi, alium adhuc habeo, qui circumcinxit, & obsedit me vndique, & si ignoratis, hostis ille est præsens sæculum nequam. Conclusit inimicus vias meas, & per quinque portas, quinque videlicet corporis sensus, iaculis suis vulnerat me, & mors intrat per fenestras meas. Sufficere nimis poterant isti duo. Sed (heu me) ecce video ventum validum venientem ab Aquilone, à quo panditur omne malum. Et nunc, quid superest aliud? Domine salua nos, perimus.] Ecce enim malleus vniuersæ terræ. Ecce serpens callidior cunctis animantibus. Ecce inimicus ille, quem nec videre possum, quanto minùs cauere? [Nec enim est colluctatio] seruare volentibus (continentiam autem dico, non à solâ luxuriâ, sed à cæteris quoque, sicut necesse est, vitiis & peccatis) [aduersùs carnem, & sanguinem tantùm, sed aduersùs principes, & potestates, aduersùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.] Et quis est, qui iacula eorum ignea possit extinguere? Parauerunt sagittas suas in pharetrâ, vt sagittent in obscuro rectos corde:] sed & narrauerunt, vt absconderent laqueos, & dixerunt: Quis videbit nos?] Nunc quidem apertè, & violenter; nunc occultè, & fraudulenter; semper autem malitiosè, & crudeliter impugnant, & persequũtur nos: & ad hæc toleranda, ne dicam superanda, quis idoneus?] Sed his hostibus commentatione, aut imitatione mortis obsistimus. Si caro blandiatur, & ad suas impuras voluptates pertrahat, vt mortuus, ea quæ offert, non videas. Si mundus suadere conetur, & ad sequelam voluptariorum allicere, velut mortuus eius suasiones non audias. Si dæmon oblatret, & viam castitatis, iuueni aut malè assueto impossibilem esse dicat, instar mortui ad illius dicta non attendas. Ita mortis meditatione, & imitatione vitam angelorum æmulamur, dum mentis & corporis puritatem custodimus.

Matth. 8. 25.

Ephes. 6. 12.

Ps. 10. 3.

Ps. 63. 6.

Iuuat etiam ad castitatem, si homo se infirmum semper in hac parte, & imbecillum existimet. Et quemadmodum ægrotus à minimis cauet, quæ validus nullatenus pertimescit: ita & amator puritatis ea fugit, licèt minima videantur, quæ vel à longè possunt aliquam minùs honestam cogitationem inuehere. Ad hoc facit, quod Laurentius Iustinianus ait, dum media pro tuendâ castitate conscribit. Postremò iuuat, inquit, euitatio opportunitatis peccandi, scilicet personæ, loci, & temporis. Ante ignem namque consistens (etiam si frigidus sit) aliquando dissoluitur. Proximus periculo, diu tutus non erit. Per assiduitatem citò peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, & quos voluptas non potuit in primordio, assiduitas postea superauit. Melius denique est habere malorum diuortium, quàm consortium; quia sicut bona multa habet laudabilis vita, & frequens conuersatio sanctorum: sic plurima mala satietas affert malorum; quam quicumque tenuerit, continentiam numquam tenere valebit. Sic ille.] Malorum igitur, & impudi- XI.

Iust. supr. c. 5.

corum,

corum, aut suspectorum societas perfectis non nocuit, quia tantum robur mentis habent, vt possint eos ad suam imitationem adducere, & minimè ipsorum malitiâ peruerti. At tu si imperfectum & infirmum te putas, omnes huiusmodi fugies, qui potiùs te ad se trahent, & ab amore munditiæ diuellent.

XII. Postremum tandem instrumentum est consilium Prælati, aut spiritualis magistri, qui Spiritus sancti vnctione doctus sciet iuxta capacitatem, aut necessitatem tuam remedia conuenientia applicare. Nam impudicitiæ monstrum non tam violentiâ quàm prudentiâ, & quasi arte quadam vincendum est. Hæc autem in magistris spiritualibus residet, qui Deo & experientiâ docentibus, sciunt ingenia subiectorum cognoscere, & apta illis remedia præscribere. De quo Bernardus de prauâ concupiscentiæ consuetudine loquens, hæc ait: [Est autem consuetudo hæc grauis quædam & perniciosa catena, soluenda vtique faciliùs quàm rumpenda: vt hîc maximè vulgare illud prouerbium videatur vsurpari, industriam violentiâ potiorem: vt quemadmodum vis vi repellitur, & feruore spiritus feruor extinguatur desideriorum, vt maligni artem arte deludas, & consuetudini consilium appunas. Alioquin si fortè violentiam quæras, & castigationem corporis speres consuetudini præualere, timendum omnino est, ne sit perniciosus labor, & priùs ipsa substantia deficiat, quàm inolita concupiscentia, præsertim quòd altera quædam natura sit ipsa consuetudo. Necessarium itaque est consilium vel ab ipso magni consilij Angelo ministratum, vel ab homine aliquo spirituali, qui cogitationes Satanæ spiritualiáque remedia non ignoret. Subtrahenda nobis occasio est, & opportunitas fugienda peccati. Legimus, fratres, in eremo fornicationis spiritu quempiam impugnatum laudabili prorsus industriâ à Patre curatum. Aduocans enim senior fratrem alterum secretò, iussit vt eundem lacesseret iniuriis, & prior ipse quasi acceptâ ab eo iniuriâ quereretur. Anxiabatur ille, & confusus vehementer, sic in breui oblitus est pristinæ tentationis, vt quærenti de eâ non sine admiratione plurimâ responderet: Papę, viuere non licet, & fornicari libet? Hactenus ille.] His igitur octodecim instrumentis, Deo auxiliante, poterimus fastigium castitatis obtinere. Quorum licèt aliqua suprà contra luxuriæ vitium disputantes attulerimus: hîc autem aliis rationibus, & Patrum, ac scripturæ dictis, vt nihil repeteremus, côfirmauimus.

Bern. ser. de septê donis.

De Amore Castitatis.

CAPVT XVI.

IAM, tractatione hac de Castitate ad finem properante, nos interim eius amore & studio flammemur, sine qua status noster deficit, côuersatio religiosa perit, & laborum pro virtute admissorum structura labascit. Hæc fructus est Spiritus sancti, vt ait Paulus, quam ille spiritus puritatis in nobis procreat, vt mentem Castitate fulgentem, & aliis fructibus abundantem sui domicilium efficiat. Hæc nos diuinæ lucis, & salutaris compunctionis capaces facit, & fortes ad difficiliores tentationes superandas reddit. Candelabra templi, super quæ lucernæ ponebantur, erant quasi lilij flores; & labium luteris quasi labium calicis, & folium repandi lilij: & super capita columnarum opus in modum lilij. Quid hoc per mysterium significat, nisi Castitatis elogia? Quòd ipsa scilicet lilio signata est, quasi pulcherrimum candelabrum, in qua lux sapientiæ cœlestis fulgere cognoscitur: & quasi mare æneum, in quo compunctionis aqua ad abluendas sordes mentis optimè seruatur: & quasi summitas columnarum fortitudinis, quibus pondera irruentium tentationum diaboli sine periculo sustinentur. Hæc est quasi lectulus Salomonis, in quo Christus verus Rex pacificus libenter requiescit, quémque ne inquietetur, spinâ peccati quasi sexaginta fortibus ambientibus, prædictis instrumentis præmonit. Hæc virtus est inter alias maximè necessaria, ne conuersatio nostra inuidorum & maleuolorum hostibus pateat. Paulus enim monet, ne cuiquam offensionem aliquam demus, vt non vituperetur ministerium nostrum. [Sed in omnibus, ait, exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multâ patiêtiâ, in tribulationibus, in necessitatibus.] Et postea subdit: [In Castitate, in scientiâ, in longanimitate,] quasi castitas prorsus necessaria sit, vt apud alios bonum nomen habeamus. Hæc reliquas virtutes in suo decore continet. Est enim cingulum animæ, de quo dictum est: [Sint lumbi vestri præcincti,] vt sicut si cingulum in amictu corporis desit, vestes minus decenter aptantur, & hinc inde trahuntur: ita si cingulum Castitatis deposuerimus, alia animæ bona per deuia & immunda rapiantur. Hæc est, vt quidam sub nomine Cypriani ait, quæ munditiam custodit, auaritiam refrænat, lites deuitat, iram mitigat, libidinem occupat, cupiditatem temperat, lasciuiam castigat, ebrietatem cauet, verba non multiplicat, gulæ concupiscentias purgat, furtum omnino damnat. Quid plura? omnia vitia restringit, & omnes virtutes, & quicquid coram Deo, & bonis hominibus laudabile est, nutrit. Ornamentum nobilium est, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo debilium, prosperitas laborantium, solamen mœrentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, defensio criminum, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amicitia.] Nô quidem quia castitas Dei amicos côstituat, quod propriû est gratiæ charitatisq́; sed quia sæpe animâ Deo esse amicam, & gratam, vt non leue indicium signat.

Galat. 5. 23.

3. Reg. 7. 49.

n. 26.

n. 22.

Cantic.

2 Cor. 6. 4.

Luc. 12. 35.

Lib. de 12. abusionibus c. 5.

Castitatem voto compleai sumus: eam igitur non solùm propter iram, sed & propter conscientiam teneamus. Propter iram quidê; quia Deus impudicitiâ in omnibus, sed præcipuè in his, qui voto se illi dicarût, seuerè castigat. Nam sacrilegij crimen admittût, dum votum violât, & templû corporis & mentis suæ Deo dicatum inuerecundè profanant. Propter conscientiam verò, quia dû conscientia hominis, impudicitiæ vitiis maculatur, malum culpę grauissimû omni malo pœnæ maius incurritur. Etiam quia consciêna peccatis luxuriæ, in his præcipuè, qui votum Castitatis emiserunt, incredibili dolore torquetur. Et multi sanè propter timorê temporalis pœnæ, aut propter bonam apud homines opinionê se continêt: quanto magis, qui sapiunt, ad vitâ-las æternas pœnas, & perpetuam infamiâ, debent se continere, & Deo nuncupata vota seruare? Diligant igitur casti Castitatê, quia amabilis est. Hæc ab Ambrosio api meritò côparatur. Nâ rore pascitur apis, nescit concubitus, mella côponit. Illi cibus flos est, ab illâ ore soboles legitur, ore fauus suauissimus fabricatur. Sic anima casta sermone diuino erudítur, & dum alienû corpus fugit, Deo notitiâ & affecta iungitur, & perituras delicias abiiciês, æternæ dulcedinis amore capta tenetur. Diligant illâ, quia mundicia vas est, scilicet mentis, & corporis nostri, vt illa cœlestes consolationes capiat, & istud corpus ipsum Domini venerabilissimû sacramêto tectû recipiat. Nec enim liquor ille consolationû cœlestiû, qui ad instar vini noui feruet, in vtrem veterê, hoc est, in mentê impudicitiâ corruptam mittendus est; nec margarita pulcherrima dominici corporis, porcis, id est, impuris cordib⁹ offerêda, & immûdorû hominû

Ambr. li. 1. de virginibus.

affectibus

affectibus conculcanda. Ac denique diligant Castitatem, quia Christus tenerrimè eam adamauit, & laudauit: Beata Virgo Dei mater summè dilexit, & simul cum honorabili maternitate, qua Dei mater effecta est, omnino seruare voluit: sancti omnes complexi sunt. Nullus enim eorum fuit, qui vel castitatem perfectam non professus fuerit, vel saltem in votis non habuerit, & aliquem eius odorem non senserit. Nam & ipsi sancti coniugati à castitate in suo gradu non fuerunt immunes, & quam in summo perfectionis gradu, statu repugnante, non coluerunt, affectibus, & desideriis, & vera notitia dignam omni amore & veneratione putarunt.

Qui nondum tantum bonũ expertus est, experiatur, & probet; nam sub testa non nimis dura nucleum omni dulcedine dulciorẽ inueniet. Habet & mẽs gustum suum, cui licèt omnis virtus sit suauis, hæc tamen, cùm in assuetudinẽ transierit, suauitate cæteris eminet. Nec corpori amara putãda est, quæ amaritudines conscientiæ submouet, & molestias corruptionis auertit. At qui iam castitatẽ in spõsam accepit, & voti vinculo illi se colligauit, gaudeat, quia nobilissimã sponsam sibi adiũxit. Ipsa enim necessaria est, vt homo à sæculo per religiosam vitã elongatus, diuinis rebus intendat. Quomodo enim poterit ex toto, Deo seruire, & carnis nexibus contineri: in cœlũ assiduis cogitationibus, & desideriis ire, & ex alia parte in cœno carnaliũ delectationũ volutari? Sine continentia quomodo sensus cõprimet, appetitus frænabit, cor in perpetua quadã (vt vita hæc fert) tranquillitate constituet? Castitas est sponsa ditissima, cuius ampla dos fructus centesimus aut sexagesimus dicitur, & doti vitæ coniugalis trigesimo numero cõprehensæ præfertur. Est sponsa splẽdidissima, cuius claritas oculos mentis illuminat, vt cælestia cõtemplari queat: Ioannes enim virgo castissimus ob prærogatiuã virginitatis inter reliquos Apostolos electus est, vt in sinu Domini recũberet, & ibi cœlestia videret. Est sponsa nobilissima, quæ sponsum suũ ingenuũ facit, & à magna seruitute carnis suæ, impureq; voluptatis educit. Domestici eius, qui scilicet vtcũq; illi seruiũt, vestiti sunt duplicibus, quia corpore & mẽte, puritate cingũtur; quanto magis sponsus, qui scilicet est castitate perfectus, donis maioribus abũdabit, & frigora tepiditatis non timebit? Est spõsa honorabilis, cuius caussa amator eius habet claritatẽ ad turbas, quæ castũ animum non sine magna admiratione suspiciunt. Deliciæ huius sponsæ purissimæ sunt, quæ nec temporis diuturnitate minuuntur, nec senio, & corporis imbecillitate pereũt, sed antiquitate, & experientia crescunt. Est sponsa pulcherrima, quæ ob id mundicia, decor, & puritas vocata est; quia nõ solùm in se pulchritudinẽ habet, sed & sponso ac amatori suo decorẽ impertit. Propter hãc Angelis sumus tum puritate tũ tranquillitate animi similes, & periculis multis eximimur, corpore robusti reddimur, & ab omnibus amamur. Sponsa hæc naturalẽ suam pulchritudinẽ oculis nostris obiciens, nos in sui amorẽ accendit, voto deuincit, fidelitate erga se habita mundat, atque purificat. Postea sensim bella remouet, pacẽ affert, & in vigilia atque in somno valde puros, & quietos, & similes ciuibus cælestibus efficit. Spe amplissimę mercedis exhilarat, & honore eximio ac incorruptibili fæcunditate coronat.

Nemo ergo ex his, qui ad cælibem vitam vocati sunt, ab huius virtutis perfectione se separet; nemo eam sibi impossibilem iudicet, quam gratia non tantũ possibilem, sed & pronam, pro illa laborantibus fecit. Hanc multi viri & fœminæ consecuti sunt, carne, vt alij homines, vestiti, concupiscentiis impulsi, tẽtationibus irritati. Quis assequi eandem virtutem non audeat? Quis tam immensi thesauri possessionẽ non sibi promittat? In castitatis itinere Apostoli pręeunt, Martyrũ acies, Pontificũ, & Doctorum copiæ; confessorũ, virginumq; turbæ præcedunt: illud imbecilles pueri, & teneræ puellæ cõficiunt; quis quãtumuis sit infirmus & pusillanimis, gratia Dei, quæ volẽtibus adest, adiutus, sequi nõ poterit? Non dixit Christus, ait Chrysostomus, non omnes possunt, sed non omnes capiunt verbum istud. Id est, omnes quidem capere possunt, sed non tamen omnes capere volunt. Palma proposita est, qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugnæ timerent. Ex eo quòd quidã non possunt, & à proposito continentiæ cadunt, non debemus circa virtutẽ castitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugnã cadentes, non examinant cæteros, sed dicunt illis sic datum fuisse, rem non applicant pugnæ, sed homini: quanto magis nos cadentium negligentiæ imputare debemus, non difficultati virginitatis? Quod autem dicit, quibus datum est, non hoc significat, quoniã quibusdam datur, quibusdam non datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in Euangelio Dominus dicit: Petite, & dabitur vobis.] Gratia ergo, quæ nos ad castitatem amplectendam excitauit, & inuitauit, eadem ex excitante comes facta, vt seruemus, quod promisimus, adest. Eadem, si voluerimus, & si media proposita nunc vnum, nunc alterum tenuerimus, nobis victoriam de carne infestissimo hoste pollicetur, & perseuerantiam vsque ad mortem in cœpta virtute promittit. Quis despondebit animum? Quis non in Deo amatore mundorum, & fidelissimo eorum adiutore, confidet?

Nemo etiam difficultate pugnæ terreatur: non enim tanta est in castitate difficultas, quantam tepidi & negligentes putant. Magna est vis consuetudinis, si eam præcipuè gratia suffulciat: & quod principio durum videbatur, post non multos dies suauissimum & facillimum inueniunt. Vnde Augustinus in illud Genesis: In dolore paries filios:] hæc ait: Verum est sacramentum huius sententiæ, quòd nulla abstinentia sit à voluptate carnali, quæ non habeat in exordio dolorem, donec in meliorem partem consuetudo flectatur, quò cùm peruenerit, quasi natus est filius, id est, ad bonum opus paratus affectus per consuetudinem bonam: quæ consuetudo vt nasceretur, cum dolore reluctandum est consuetudini malæ.] Principio ergo aliquis labor sentitur in resistendo immoderatis affectibus: at si eisdem seuerum vultum ostenderimus, quasi timore perculsi erubescunt, & nimiùm infestare desistunt. Sed esto in castitate difficultas, & labor sit, quis vmquam sine labore vicit? Quis sine aliqua difficultate hostem repulit, & victoriæ coronam accepit? Quis sanctorum (inquit Hieronymus) sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur, Abraham vxorem periclitatur amittere, & ne in immensum volumen extendam, quære, & inuenies singulos aduersa perpessos. Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim diligit Dominus, corripit. Castigat autem omnem filium, quem recipit.] Nonne melius est breui tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, lassescere sub lorica, & postea gaudere victorẽ, quàm impatientia vnius horæ perpetuò seruire? Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est. Respice quanta Iacob pro Rachel pacta vxore sustinuit. Et [seruiuit (inquit Scriptura) Iacob pro Rachel annis septem: & erant in

Chrysost. hom. 32 in Matth. in imperfecto.

Luc. 11. 9

Gen. 3. 16
Aug. li. 2. de Genes.

Hier. ep. ad Eust.

Heb. 12. 6

Gen. 29. 20.

conspectu

Is. 40. conspectu eius quasi dies pauci.] Vnde & ipse postea A
memorat: [In die vrebar æstu, & gelu nocte.] Amemus & nos Christum, eiúsque semper quæramus amplexus, & facile videbitur, omne difficile; breuia putabimus vniuersa, quę longa sunt, & iaculo illius vulnerati per horarum momenta dicemus:
Ps. 119. 5. Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est à me!] Non
Rom. 8. 18. sunt enim condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.] Quia tri-
Rom. 5. 3. 4. 5. bulatio patientiam operatur; patientia autem probationem, probatio autem spem, spes autem non confundit.] Hactenus Hieronymus.] Si ergo, ô iuste, castitatis difficultas te terret, oculos in præmium intende: suspice cœlum, triumphum in eo maximum tibi paratum expende, vt eius consideratione ad pu-
Hier. sup. B gnam, & victoriæ desiderium roboreris. Qualis erit illa dies (vt eiusdem Hieronymi verba hanc tractationem perficiant) cùm tibi Maria mater Domini choris occurret comitata virgineis? Cùm post rubrum mare, submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris:
Exod. 15. 1. Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est: equum, & ascensorem proiecit in mare?] Tunc Thecla in tuos læta volabit amplexus. Tunc & ipse sponsus occurret, & dicet:
Cant. 2. 10. 11. Surge, veni, proxima mea, sponsa mea, columba mea: quia ecce hyems transiuit, & pluuia abiit sibi. Tunc Angeli mirabuntur, & dicent:
Cant. 6. 8. 9. Quæ est ista prospiciens quasi diluculum; speciosa vt luna, electa vt sol? Videbunt te filiæ, & laudabunt Reginæ, & concubinę prædicabunt. Hinc & alius castitatis chorus occurret. Sara cum nuptiis

A veniet, filia Phanuelis Anna cum viduis. Erunt in diuersis gregibus carnis & spiritus matres tuæ. Lætabitur illa, quod genuit; exultabit ista, quod docuit. Tunc verè super asinam Dominus ascendet, & cœlestem ingredietur Hierusalem. Tunc paruuli, de quibus in Isaiâ Saluator effatur: Ecce ego, & pue- Isa. 8. 18
ri, quos mihi dedit Deus,] palmas victoriæ subleuantes consono ore cantabunt: [Osanna in excelsis: Be- Matt. 21
nedictus, qui venit in nomine Domini, Osanna in 10.
excelsis.] Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu throni, & seniorum tenebunt citharas, & cantabunt Canticum nouum: & nemo poterit di- Apoc. 14. 3. 4.
cere Canticum illud nisi numerus definitus. [Hi sunt, qui cum mulieribus se non coinquinauerunt, virgines enim permanserunt. Hi sunt, qui sequun-
B tur agnum quocumque vadit.] Hæc ille.] Ista considera, ista sæpe animo tuo volue; ista concupisce, vt in castitatis proposito confirmeris. Nam ad ministerium Angelorum, nempe ad iugem orationem vocato, & ad vacandum Deo tuo ex procellis sæculi extracto, æquum est carnis spurcitias fugere, & ad Angelorum imitationem aspirare. Iam castitatem perfectè consecutus lætaberis, sicut qui lætantur in messe: exultabis sicut exultant victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia. Dices cum ingenti gaudio: iam hyems tentationum transiit, imber molestiæ, quam in resistẽdo experiebar, abiit, & apparuerunt in terrâ cordis mei flores tranquillitatis, ad quorum odorem suauissimum fructus æternæ gloriæ post hanc mortalem vitam se nascituros insinuant.

O R A T I O

AD POSTVLANDAM

CASTITATEM.

DEVS SANCTISSIME, *ipsa puritas, atque mundicia, amator Castitatis, & fons virginitatis, qui Virginem in sponsam, & Filij tui Matrem elegisti, & eam super omnes cœlestes spiritus exaltasti: quique huius Virginis amplitudine, qua omnibus creaturis supereminet, testatum facis te impensè puritatem diligere, & Castitatis sectatores amare: concede nobis, oramus supplices, per intercessionem huius Matris nostræ, mentis & corporis puritatem, vt nostræ vocationi respondentes, & quod sæpius voto firmauimus, implentes; tibi fideles simus, choro virginum, aut continentium aggregemur, & tuis mundissimis oculis placeamus. Vre igne Sancti spiritus cor nostrum, Domine, & rore cælestis gratiæ corpus nostrum recrea, vt post concupiscentias non eat, &, si impugnatum fuerit, ad te, refugium imbecillium, confugiat. Tolle, benigne Pater, si vtile erit nobis, omnem carnis impugnationem, à nobis, & da pacem in finibus nostris, vt in vigiliâ, & in somno nihil quod nos maculet, patiamur. Si autem expedit nobis, vt ab angelo Satanæ adhuc impugnemur; fac tamen, vt nec in re minimâ expugnemur: fac vt ipsis tentationibus in castitate, & merito, & gratiâ crescamus.* A M E N.

PARS TERTIA DE OBEDIENTIA.

VITAM religiosam holocaustum esse perfectum, quo homo seipsum in honorem Dei igne charitatis absumit, ex his quæ hactenus dicta sunt, fit manifestũ, & nemo, qui huius vitæ aliquam cognitionem habet, in dubium adducit. Ligna ad sacrificium cremandũ, sunt opera religiosa secundùm præscriptum regulæ ordinatè disposita; ignis, est amor ab his operibus frigus socordiæ pellens, & splendorẽ sancti feruoris adiiciens; animal autem offerendũ, est ipse homo, simul sacerdos, & hostia, qui & seipsum offert, & suis operibus, & suo amore succensus aduritur. Paupertate consecrat Deo bona, quæ habet: Castitate immolat corpus, quod possidet: Obediẽtia verò offert mentẽ, qua holocaustũ omnino perficit, quia iam nihil extra oblationẽ omittit. De Obedientia igitur postrema ac perfectissimæ parte huius holocausti nunc agendũ est: non quidem de illa generali qua quisq; homo ipso naturæ iure astrictus est principib⁹, & superioribus reipublicæ parere, sed de illa qua quisq; vitã religiosam profitens sponte sui rectorẽ eligit, cuius ductu in omnibus gubernetur atque regatur. Hæc est illud holocaustum, quod gratũ esse Domino desideramus, cùm bellũ aduersùs vitia nostra, scilicet inuisibiles hostes, incipimus. Quorũ propositũ laude dignum aspiciẽs Ecclesia mater nostra, deprecatur nobis bona ore Dauidis inter alia dicens: Memor sit Dominus omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat.] Audit autem ipse benignus pater tantæ matris desideria: & cùm ei ex syncero corde paupertatem & castitatem non promissione tantùm sed actione quoque offerimus, gratũ sacrificium habet; cùm verò Obedientiam adiungimus, & præpositis obedimus, quasi in holocausto pinguissimo sibi complacet. Meritò igitur nos, qui in his lucubrationibus rationem ac viam ascendendi ad montem perfectionis, & nos Deo in modum holocausti offerendi tradimus, hoc volumen super illud: Declina à malo, & fac bonum, Obedientia tractatione concludimus, vt videlicet compertum sit nobis, spiritualem virum, vna obedientia malum omne vitare, & bonum perficere, & se perfectissimè Deo in holocaustum offerre. Sed iam committamus vela ventis, & hanc postremam partem viæ illius vitæ, quæ in actione consistit, fauentibus superis inchoemus. Tu Domine qui imbecillium in te sperantium es fidelis adiutor, tempera [s]tylum meum, vt de Obedientia digna loquar, & robora multò magis brachium meum, vt Obedientiæ opera semper exerceam. AMEN. Ps. 19 4.

In quo posita sit Obedientiæ substantia.

CAPVT I.

HOMO ad æternitatem conditus, & ad beatitudinem procreatus, obedientiam in adiutricem accepit, qua sola posset in æternũ viuere, & finem, ad quem destinatus fuerat, obtinere. Hinc prima vox Dei, quæ post creationem hominis in auribus eius insonuit, præceptũ fuit, cuius impletionem ad obediẽtiã pertinere certum est. Facto enim homine, & in paradiso voluptatis collocato, præcepit ei Dominus, dicens: Ex omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocumque enim die comedens ex eo, morte morieris.] Vno tantùm præcepto, & illo satis facili, hominem Deus à se creatum obstrinxit. Vno, ne legum multitudine premeretur; facili, ne mandati difficultatem causaretur, & vt si peccaret, posteris omnibus appareret, quanta fuerit iniquitas in peccando, ait Augustinus, vbi tanta erat non peccandi facilitas. Mandatum autem homini positum est rei non per se malæ, aut alicui noxiæ, sed quam sola lex vetans malam faciebat, vt ille intelligeret solam ab eo obedientiam exigi, solum vectigal subiectionis requiri. Neque enim arbor illa scientiæ boni & mali aliquo veneno erat infecta, ac propterea timeretur, vt homo ex eius fructu comedens interiret. Neque etiam alteri homini (qui nondum erat) in possessionem data fuerat, vt ex ablatione fructus ab Adamo facta aliquid detrimenti sentiret. Sed eius fructus arboris bonæ, & cum aliis arboribus parenti nostro traditæ interdictus est, quo scilicet non ad necessitatem, nec ad consulendum damno alterius, sed tantùm ad obedientiæ exhibitionem sibi huiusmodi mandatum imponi. Vel si sub hac verborum serie obedientiæ declaratrice triplex præceptum latuit, vt putauit Rupertus Abbas, fidei, spei, & charitatis, hoc quod dicimus magis enitet. Charitas præcepta est illis verbis: Ex omni ligno paradisi comede.] Nam cur non Deus charitatem ab homine exigat, in hoc, quòd illum à se ex nihilo factum tantis muneribus cumulauit? Spes illis: De ligno sciẽtiæ boni & mali ne comedas.] Homo enim præceptum audiens, sperare debuit, vt qui sibi onus imposuit, præmium sustentati fideliter oneris, aliquando sustinenti conferret. Fides illis: In quocumque die comederis, morte morieris.] Credere namq; debuit protoparens noster, verba Dei esse veracia, futurùmque esse, vt si ipse inobediens existeret, mortem sine vllo remedio gustaret. Quas tres virtutes commutato ordine à nobis requirit Deus, vt sicut ille cadendo descendit, ita & nos à fide ad spem, & ab spe ad charitatem resurgamus. Claret, inquam, obedientiam esse hominis adiutricem. Nam intellectus eius fidei præcepto constringitur, & appetitus spei mãdato detinetur, & voluntas lege charitatis ligatur, vt sciret se his sanctæ obediẽtiæ vinculis ad beatitudinem obtinendam fului, vel tantùm à malo, quod ei impedimento assequendæ fœlicitatis esse poterat, nõ verò à bono virtutis impediri. Ex his antè quæ in sacro textu sequuntur, apertè datur intelligi, adiutricem assequendæ fœlicitatis obedientiæ esse virtutem. Post latum enim hoc præceptum, Eua adiutrix Adæ creata est, quemadmodum series ipsa narrationis aperit, & Augustinus sentit, vt videlicet in ea adiutorium non solùm vitæ politicæ, & procreãdæ sobolis, sed & ser-

Gen. 2. 16. Aug. lib. 14. de ciuit. c. 15. Rupert. li. 2. de operibus Trinit. c. 3. Gen. 2. 16. n. 17. Aug. 8. de Genes. ad lit. c. 17.

uandæ sibi impositæ legis haberet, quam ipse cōpari denuntiaret. Postea etiam orbis dominus constitutus est, & ad illum omnia animalia in signum subiectionis adducta, vt videlicet agnosceret se præceptum obedientiæ percepisse, non vt more mancipiorum seruiret, sed vt subiiciens se per obedientiam Domino, dominus & rex fieret, ac omnibus imperaret.

Sed quare obedientia homini potiùs quàm aliæ virtutes adiutrix data est? Ideo profectò, quia obedientia omnis virtus cōtinetur, & omne bonum, quo ad patriam cœlestem ascendimus, generatur. Aliæ namque virtutes in vna materia se cōtinent, & in illa tantùm suas actiones exercent. Prudētia media apta ad finem consequendum inquirit, iustitia vnicuique ius suum tribuit, obseruantia reuerētiam maioribus, pietas officia parētibus impertit. Fortitudo in periculorum sustinentia versatur, patientia in malis & aduersis fortis ostenditur, abstinentia modum in cibis, sobrietas in potibus, castitas in Venereis, paupertas in contemptu rerum temporalium ponit. Et sic quæcūque alia virtus quasi terminum suæ iurisdictionis habet, vltra quem haudquaquam suam potestatē extendit. Ac ideo si virtutes non in omni perfectione sumamus, secundùm quam dicuntur esse connexæ, aliquem iustum & non fortem, aut fortem, & nō abstinentem, aut abstinentem & non sobrium, aut sobrium & non castum inueniemus. At obedientia in sua latitudine accepta ceu regina potens omnes materias vniuersarum virtutum peruagatur. Prudensq; ex obedientia prudenter agit, & iustus, aut fortis ex obedientia iustè aut fortiter se habet, & sobrius aut temperatus, aut castus ex obedientia sobriè, temperatè ac castè se gerit. Et qui imprudentia aut iniustitia aut alio vitio peccat, ideo delinquit, quia præcepta transgreditur, ac ideo quia à mandatorum obediētia separatur. Meritò proinde quidam ad hanc virtutem illud Prouerbiorum applicuit: Multæ filiæ congregauerūt diuitias, tu supergressa es vniuersas,] quoniam aliæ Dei filiæ, nempe aliæ virtutes in sua propria cuiusque materia opes meritorum congregant, obedientia verò opes in omni materia in omnique actione coaceruat. Obedientia concordiam seruat in Angelis, vnitatem tribuit Ecclesiis, pacem constituit in cœnobiis, tranquillitatem facit in regnis, in rebus publicis & familiis, & quæcumque excessus, quæcumque exorbitatio à lege in istis conspicitur, ex obediētiæ defectu progreditur. Hanc brutis vis naturæ inseruit, inanimatis præbuit, hæc terrenis cęlestia, & humanis diuina religauit, sine qua nihil omnino pacatum ordinatúmque consistet. Hæc tanquam scala firmissima fit hominis ascensus in cœlum; hac à se ipso discedit, ad perfectionem accedit, ac Deo se ac cœlestibus spiritibus inserit. Hæc est quadriga qua Elias est à mortalium cœtu sublatus, & ad superas sedes euectus. Hæc paupertatem fouet, castitatem perficit, virtutes reliquas vrget, ne segnes vacens, & in suorum operum labore torpescant. Hæc denique est, quæ vt fidelissima comes & solertissima adiutrix viro iusto adstat, vt viam salutis currere incipiat, vt in ea progressus faciat, & vt fœliciter ad finem optatum sanctitatis perueniat.

Prou. 31. 29.

4. Reg. 2. 11.

Obedientiam status religiosus, qui pro posse vitam cœlestem æmulatur, in primis charam habet, & velut matrem reliquorum bonorum, quorū est ferax, illis omnibus anteponit. Cuius rationē assignat Thomas Aquinas in hunc modum. Inter hæc autē tria, quæ ad religionis statum diximus pertinere, præcipuū est obediētiæ votum, quod quidē multipliciter apparet. Primò quidem, quia per obedientiæ votū homo Deo propriam voluntatē offert: per votum autem conti- A nētiæ, offert ei sacrificiū de proprio corpore. Per votum verò paupertatis offert de exterioribus rebus. Sicut ergo inter bona hominis corpus præfertur exterioribus rebus, & anima corpori, ita votum continētiæ, voto paupertatis pręfertur, votū autē obedientiæ vtrique. Secundò, quia propter propriā voluntatē homo & exterioribus rebus vtitur & proprio corpore. Sic igitur qui propriam voluntatē dat, totum dedisse videtur. Vnde et maius est igitur obedientiæ votū, quàm continentiæ, & paupertatis; & quodammodo includit vtrumq;. Sic ille.] Nec moueat quòd ille de obedientiæ voto, non de sola obedientiæ virtute loquitur. Votū enim ad stabiliendam virtutē est, & ob id duobus aliis votis religiosis præfertur, quia de nobilioris virtutis actibus nuncupatur. Alio verò loco B vberiùs hoc idem tractans idem sanctus Doctor ait, ideo etiam obedientiā paupertati & castitati præponi, quia hæ obedientia continentur præcipiente ne propriū habeamus, & ne corpus aut mentem impuris actibus, aut cogitationib9, aut desideriis inquinemus. Insuper quia obedientia se ad actiones extendit, religionis fini propinquiores: & ad eas quæ Deum immediatiùs attingunt. Quare obedientia est perfectio illa, quæ statum religiosum in suo esse constituit. Nā si quis paupertatem & castitatem profiteatur, seu voto complectatur, si obedientiam spontaneam voto non suscipiat, statum religiosum non habebit. Hanc itaque virtutem nos religiosi tanquam præcipuā amplectimur, qua ad reliquas virtutes etiā Theologicas exercendas permouemur. Nam credere in Deum, & C ab eo bona æterna sperare, & illum super omnia diligere, obedientia est, quia hæc eo ipso quòd sub præceptum cadunt, non possunt ab obedientiæ splendore secerni. Nec ideo inter se putamus virtutes esse cōfusas, quia sicut in actionibus humanis quam vnus facit, alius imperat, & alius consulit, aut velut rationi consonam faciendam esse decernit: sic in studiosis operibus, quod charitas elicit, instante præcepto diligendi obedientia iubet, & hac ratione suam amplitudinem ad actiones vniuersarum virtutum extendit. Quam ergo virtutem præcipuā in nostro statu, & velut reginā agnoscimus, licèt ad finē huius voluminis properantes, non minori diligētia tractemus, & quid ipsa sit, priùs à definitione eius incipiētes inquiramus.

2. 2. qu. 186. ar. 8.

Variis modis Patres obedientiæ naturam exposuerunt. D Basilius sic: Vera perfectáque subiectorum aduersùs moderatorem ordinis obedientia in eo cernitur, si quis ex eius consilio non rebus modò flagitiosis abstineat, sed si ne ea quidem, quæ laudabilia sunt, sine sententia illius faciat. Thomas Aquinas sic. Obedientia est, quæ promptam reddit hominis voluntatem ad implendam voluntatem præcipientis. Albertus magnus sic. Obedientia ad vicarios Christi, scilicet ad prælatos, est, cùm subditus quod sibi maximè contrarium est, fideliter & libenter exequitur, nunquam manifestans signo vel facto, quod sibi contrarium sit præceptum. Ioannes Climacus pro suo more eam luculentiùs ita describit: Obediētia est animæ propriæ perfecta abnegatio, per corpus certiùs ostensa. Aut fortè versā vice: Obe- E dientia est inexaminatus atque indiscussus motus, spōtanea mors, vita curiositate carens, securum periculum, immediata ad Deum excusatio, metus mortis contemptio, tuta nauigatio, confectum dormiendū iter. Obedientia est sepulchrū voluntatis, & excitatio humilitatis: nihil resistit, nihil discernit, mortuus in bonis, aut in his, quæ videtur mala. Nam qui piè animam suam mortificauerit, securus pro omnibus rationem reddet. Obedientia est discretionis depositio inter diuitias discretionis. His vtcumque natura obe-

Basil. ser. de instit. monach.

D. Tho. 2. 2. qu. 104. ar. 2. ad 3.

Albert. in paradiso animæ c. 3.

Climac. gradu 4.

D. Thom. opusc. 18. c. 11.

dientiæ

A

theoricæ virtutis exponitur, sed nos ad nostrum propositum eam quatenus votum etiam comprehendit, exponamus.

Est igitur religiosa obedientia, inferioris ad superiorem propter Deum voluntaria subiectio, quam votum stabiliuit atque firmauit. Est, inquam, subiectio, vt ille qui te calcitrando & contradicendo præceptis Dei innocentiam perdidit, subiiciendo se Deo & homini propter Deum ad pristinam iustitiæ & innocentiæ participationem reuertatur. Est subiectio, vt per hanc inferior superiori tamquã cœlo colligatus, ab eius imperio, (quod imperium Dei est, si bona præcipiantur) salutarem influxum, quo in bono promoueatur, accipiat. Est subiectio, vt qui superbiendo cecidit, se coram alio non superioris naturæ deiiciendo resurgat.

B

Atque etiam est subiectio spontanea siue voluntaria, quia in exordio suo non à natura processit, sed à propria se subiicientis voluntate manauit. Quædam enim subiectio à natura manat, illa scilicet qua effectus causæ subiicitur, qualémque nos & omnia habent erga Deum, qui causa omnium rerũ creatarum existit. Nam, & nunc Domine pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster es tu, & opera manuum tuarum omnes nos.] Et quia ipse est Dominus Deus noster, nos autem populus eius, & oues manus eius.] Quid autem æquius aut naturalius, quàm vt effectus, qui totum esse à causa habet, ab eo etiam motum & actionum directionem accipiat? Hoc etiam modo subsunt filij parentibus, à quibus vt notum est, esse & vitam accipiunt. Immo & subsunt fideles omnes Pontifici summo & prælatis Ecclesiasticis: Nam Deus omnium opifex his tamquam vicariis suis per Christũ filium suum imperandi in spiritualibus potestatem attribuit. Quæ ex eo quòd diuina est, id est, à Deo ipso immediatè procedens, naturalis, hoc est, ab ipsa natura dictata & instituta esse non desinit.

Isai. 64. 8.

Ps. 94. 7.

C

Alia verò subiectio à iure gentium, immo & paulo mediatiùs ab ipsa natura prouenit. Eo enim ipso quòd sunt respublicę constitutę, capita habẽtes, & ex hominibus tamquã ex partibus compositæ, sequitur, vt ipsa natura dictante singuli homines partes scilicet suo toti subsint, & membra capiti obtemperent. Et hac ratione ciues subiiciũtur Principi & aliis senatoribus atque iudicibus, in quos à republica & principe authoritas gubernãdi descendit.

D

Alia tandem est subiectio à propria alicuius voluntare procedens, qui cùm sit iuris & arbitrij sui, potest quasi iure suo cedere, & alteri in se potestatẽ dare. Quo pacto valet vnusquisque tradere se alteri in seruum vel famulum, vel promissione aliqua se obsequio ac seruituti eius addicere. Hæc autem subiectio ad religiosam obedientiam pertinet. Ego enim, qui liber & mei iuris eram, volui non coactus sed libens ad maius meritum, & ad maiorem securitatem æternæ salutis, me prælato subiicere, & ad hanc subiectionem voto ligari atque constringi. Dictum est autem, subiectionem hanc in suo exordio à voluntate pendere, quoniam ex quo quisque liberè vitam religiosam professus est, & se prælato viua pollicitatione subiecit, non est liberum sed obligati ḃoe debitum alterius ductu viuere, nec prælati iussis contraire.

E

Iam hæc subiectio quasi naturalis, & diuina est, à Deo per summum Pontificem statum religiosum instituente manans, & prælatis eius iubendi authoritatem impertiens. Iam quasi gentium iure instituta est. Nam ex eo quòd in Ecclesia sunt congregationes religiosæ quasi respublicæ quædam ad Dei cultum & vitæ perfectionem specialiùs institutæ, sequitur vt quisque religiosus ad religionem vt ad totum, & ad prælatum vt ad caput comparetur. Ac proinde

A

debet sicut & in cæteris rebus publicis toti subesse & à capite authoritatem habente gubernari.

Ex hoc autem patet cuius hæc subiectio sit & cui ipsa debeatur. Est enim inferioris qui paret & obedit: ex quo prospicitur obedientiæ pulchritudo & æquitas. nihil enim pulchrius & rectius quàm vt inferiora à superioribus pendeant, & eorum ductu atque imperio regantur. Et sicut esset præposterum & simile monstro si caput hominis reperet, & pedes sursum tollerentur, & vellent capiti præesse, illúdque dirigere; ita contra naturam & bonos mores esset, si inferior nollet parere, & à superiore gubernari. Est superior qui præcipit, ex quo suauitas & discretio obedientiæ elucet. Dedit enim Deus nobis visibilibus, prælatum visibilem multis annis in

B

cœnubio educatum, notitia legum & iuris nostri sufficienter instructum, à quo possimus prudenter dirigi, cuíque valeamus, sine salutis discrimine nos ac nostra committi. Est obiectum huius subiectionis siue materia circa quam versatur præceptum impositum, cui cùm nos propter Deum subiecerimus, nihil Deo contrarium contineat necesse est. Nam si aliquid Deo displicens & suis iussis contrarium contineret, iam non præceptum esset, nec nos vllo modo constringeret. Quare Gregorius ait: Obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, non timore pœnæ sed amore iustitiæ. Duobus autem modis prælati nos dirigunt: primo, iussis atque præceptis; secundò, monitis & adhortationibus, & ostensione eorum quæ recta sunt, & propriæ manifestatione voluntatis. Ad vtrumque autem se obedientia modum extendit, licèt diuersa ratione.

Greg. 1 mor. c.

C

Nam si prælatus iubeat & præcepto vrgeat, non obedire iuxta qualitatem præcepti, peccatum erit, graue quidem, si præcipiatur res grauis & alicuius momenti; leue verò, si iubeatur res leuis & contemptus desit. At si non iubeat, sed aut hortetur, aut suadeat, aut voluntatem suam verbis aut nutu ostendat, non obedire, secluso scandalo & contemptu, peccatum non erit; sed manifestè magna imperfectio, & obseruantiæ defectus, & confusio ordinis erit. Sicut enim esset malus seruus, & intolerabilis vxor, & imperfectus Christianus, qui expectarent præceptum Domini, aut mariti, aut Ecclesiæ, & nihil, non strictè præceptum, vellent facere: ita imperfectissimus esset Religiosus, qui nihil sine præcepto vellet efficere. Sed de hoc inferiùs sumus dicturi.

D

Hanc igitur obedientiam quoad leges præcipientes, & quoad mandata prælatorum voto stabilimus atque firmamus, vt sic religiosi, & in statu perfectionis constituamur, qui cùm stabilitatem habeat, non potest nostræ voluntati relinqui, & pro humana leuitate mutari. Mutaretur autem facilè si subiectio nostra ad prælatum ex sola nostra voluntate penderet, quia hodie vellemus obedire, & cras nostri iuris esse, & à voto & promissione non stabilitatem acciperet. Et hæc subiectio voto firmata, est obedientia religiosa, in qua præcipuus religionis ordo splendórque consistit, & sine qua aut voto aut alio modo stabiliter custodita, nullius familiæ religiosæ nullíusque congregationis posset recta gubernatio seruari.

E

Vnde Beatissimus Pater noster Ignatius hæc ad huius virtutis commendationem scripta reliquit: Nimirum hoc modo prouidentia illa diuina disponit omnia suauiter, infima per media; media per summa, suos ad fines cuncta perducens. Hinc illa videlicet in Angelis vnius Hierarchiæ ad aliam subordinata series; hinc, & cœlestium, & aliorum omnium, quæ cientur, corporum, certis locis ac sedibus, inter sese apta

Ign. in ebos. a

connexio, quorum conuersiones ac motus ab vno mouente supremo gradatim omnes vsq; ad infimos rite proueniunt. Idem in terris, cùm in omni ciuitate bonis instituta legibus, tum verò in Hierarchia Ecclesiastica cernitur, cuius omnia mébra & functiones ab vno generali Christi Domini nostri vicario deriuâtur, & quo accuratiùs hæc dispositio, & collocatio custoditur, eo rectior est gubernatio, & melior: contrà verò huius ordinis negligentia, quàm grauia incommoda multis hominum societatibus imponêtur, nemo non videt. Hæc ille.] Nec nobis omittéda est rationis obedientiæ exquisita cognitio, quæ in hoc postremo sita est, vt iniuncta ex eo quòd præcipiuntur faciamus. Si enim quis præceptis obediat, nó expressè vt obediat, sed vt virtutis actus eliciat, obedientiam quandam habet generalem legis obseruatione contentam, & actus virtutis quam exercet, puta temperantiæ, aut iustitiæ, aut cuiuspiam alterius B præstabit. At si quis præcepta impleat, expressè ea ratione quia à Deo vel superiori præcepta sunt, tunc actum obediétiæ specialis virtutis eliciet, quia rationem quandam honesti specialé operi addit, vt scilicet fiat, quia ex præcepto debitû est. Hæc est natura obedientiæ quasi scholastico modo tractata, cuius radicem, necessitatem, præstantiam, gradus, præmia, & media nunc iuxta consuetudinem exponemus, vt huic volumini postremam manum imponamus.

Quæ sit radix Obedientiæ.

CAPVT II.

HÆc obligatio superioribus obediendi, altiores radices habet, quàm cuiquam fortassis videatur. Qui enim hanc obligationem ex eo ortu putauerit, quòd votum obedientiæ nuncupauit, debétque stare promissis: aut ex eo quòd pars est cógregationis, debétq; capiti subiacere, veritatem quidem attigit, sed nondum ad fundamentum ac radicem obedientiæ peruenit. Habet enim hæc virtus fundamentum solidissimum, & radicem profundissimam, quam si exquisierimus, & nobis miram voluptatem obedientibus afferet, & omnem difficultaté ab obediétia depellet. Radix igitur aut causa præcipua obedientiæ est, quòd prælatus vices Christi gerit, quòd in prælato Christus iubet, & dum obedimus, non tam homini quàm Deo ipsi subiicimur. O mirá obedientiæ perfectionem! O magnam obedientium fælicitatem, quia Deo in homine parent, & ipsi Christo Dei filio cui omnia subiecta sunt, se ipsos suáq; subiiciunt. Et sicut his qui in misericordiæ operibus institerunt, dicturus est, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis,] ita & obedientibus potiore ratione dicet: Quando obedientiam præstitistis prælatis vestris, mihi obedistis. Potiori quidem ratione, quoniam ex magna fide videtur procedere, Deum in prælatis intueri, & quasi vocem eius ab ore prælati prodeuntem audire.

Matth. 25.40.

Igitur prosequamur hæc tria, vt magnas, quas habemus, obedientiæ causas, videamus. Prælatus vices Dei gerit, & loco Dei constitutus est, vt nobis salutaria præcipiat. Salus ac vita nostra est obedire Deo, & eius facere voluntatem, perditio autem nostra præceptis eius reluctari. Nam & scriptû est: En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostédo vobis.] Quia verò Deus inuisibilis est, nos au-

Deut. 11. 26.27. 28.

A tem visibiles, nec decebat, vt nobis semper inuisibiliter loqueretur, & specialia mandata seruanda proponeret, aliquos homines similes nobis elegit, per quorú vis nobis loqueretur; & à quibus quid ipse vellet, possemus addiscere. Hi auté sunt principes atque prælati, quibus dixit Christus: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: Qui auté me spernit, spernit eû qui misit me.] Et haud dubiè, sicut qui contemnit Christû, contemnit & patrem, à quo missus est, ita & qui audit Christû, audit & patrem. Qui igitur audit prælatos, cùm audiat in eis Christû, audit & patré, & in prælatis, iussionibus patris obedit. Hæc namq; verba nó ad discipulos tantùm Domini sed ad omnes prelatos fuisse directa, constans omniú Catholicorum sentétia est. Idq; manifestè docet Clemens Papa primus ad omnes Episcopos & presbyteros, & clericos, sic scribens: Vestrum enim quia legatione Domini fungimini, est docere populos: eorum verò est, vobis obedire, vt Deo. Si autem vobis Episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnésq; principes, tam maioris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi, tribus & linguæ, nó obtemperauerint, non solùm infames, sed & extorres a regno Dei, & consortio fidelîû, ac à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt. Nam vestrum est, eos instruere, eorum est, vobis obedire, vt Deo, cuius legatione fungimini, dicente Domino: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eû qui me misit.] Nihil enim iniustius, vel inhonestius est, quàm filios patribus rebelles, aut clericos, vel laicos doctoribus, seu discipulos magistris inobediétes, vel proteruos existere. Sic ille.] Neq; iniustè verba prędicta Domini de omnibus prælatis accipienda sunt, siquidé in illis similis atq; in discipulis Domini est docendi & iubédi potestas. Illúdq; quod Ezechiel à Domino sibi reuelatum audiuit; Domus Israel nolût audire te, quia nolunt audire me,] & omnes prælati audiût: Inobediétes, & proterui nolût audire vos, quia nolût audire me. Si enim me vellêt audire, meisq; iussis obtemperare, vtiq; & vos loquentes audirent, & vobis præcipientibus obedirent, quia ego in ipsis tanquam in meis vicariis doceo & iubeo.

Lucæ 10. 16.

Clemens epist. 3.

Luc. 10. 16.

Ezech. 3. 7.

Olim, vt Paulus ait, loquutus est Dominus per prophetas, in nouo verò Euágelicę legis loquutus est nobis in filio qué constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcola.] Et Ioannes: Vnigenitus qui est D in sinu patris, ipse enarrauit.] At postquam filius Dei ascendit in cœlum, docet homines per superiores ac prælatos legitimè constitutos. Ipsi personam Dei, & Christi in terris referunt. Quare Basilius ait: Nihil est aliud antistes, quàm is qui personam Christi sustinet, & sequester est inter Deum, & homines, eorû qui in ipsius officio sunt, saluté sacrificans Deo. Atque hoc à Christo ipso docemur, dum Petrum Ecclesiæ suæ pastorem post se constituit. Petre enim, inquit, amas me plus his? pasce oues meas.] Et omnibus deinceps pastoribus ac magistris, eandem tribuit potestatem. Cuius quidem rei signum est, quòd omnes similiter atque ille, & ligent, & soluant. Sic ille] Hoc idem significant multa vtriusque fœderis verba: vt illa Moysi ad filios Israel: Nec contra nos est murmur vestrû sed cótra Dominum.] Et tamen illi non de Domino sed de Moyse detraxerant. Sed aduersùs Dominum obmurmurat, qui prælati à Domino constituti, eúmque referentis, famam proscindit. Et illa Domini ad Samuelem à munere imperandi reiectû: [Non te abiecerût, sed me, ne regnaré super eos.] Illi quidem regem petiuerant, Samuelémq; in ordiné redigere tentauerát. Dominus auté cóqueritur se reiectû quia

Hebr. 1. 1. 2.

Ioan. 1. 18.

Basil. const. mon. c. 23

Ioan. 21. 15.

Exod. 16. 8.

1 Reg. 8. 7.

ipse vice sui prophetā illū gubernatorē ac ducē constituerat. *Matt. 23. 2.* Et rursus illa Saluatoris nostri: Super cathedram Moysi sederūt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumq; dixerint vobis seruate & facite: secundùm verò opera eorū nolite facere.] Scribę erāt doctores, Pharisæi interdum iudices, & hi licèt iniqui audiendi erant. Quare? Quia sedebant in cathedra. Quia nimirum potestatem habebant iubendi, & legem Domini interpretandi: & iniqua vita prælati authoritatem iubendi non eleuat, & bene ac secundùm Dei legē imperata non inquinat. *Rom. 13. 1.* Illa quoq; verba Pauli: Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.] Ideo itaque prælatis obediendum est, quia potestas eorum non ab ipsis, sed à Deo profecta est: quia quæ sunt potestates super alios in mundo, vt legit & interpretatur Irenæus, *Irenæ. lib. 5. c. 24.* à Deo ipso ordinatæ sunt; quia etiam qui potestatibus reluctatur, nō tantùm homini sed Deo quoq; ipsi reluctatur, qui potestatē instituit, & seipsum in homine habente potestatē refert. Nec sumus in hac parte minùs fœlices Apostolis, quia illis Christus per seipsum aliquid præcepit, nobis per homines, imò quodāmodo fœliciores. Quid enim magnum est, si homo Deo immediatè sibi præcipiēti obediat? at magnæ fidei indiciū est, hominē homini propter Deum humiliter obedire, & in homine abiecto & sibi simili Deum præcipientem agnoscere. Certè Thomæ Christum resuscitatū videnti, ipsúmque Deum esse credenti, dixit ipse Dominus: *Ioan. 20. 29.* Quia vidisti me Thoma credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.] Idem omnino sibi obedientibus quia immediatè præcipiebat, posset dicere. Quia vidistis me, obedistis mihi: beati qui non me viderunt, & in suis prælatis mihi obedierunt.

Homo itaque sub potestate constitutus, nobis non tantùm imperat, sed Deus in illo nobis iubet, & nos ad hominē mittit, vt ex eo non tantùm hominis, sed & Dei voluntatē cognoscamus, & nō tantùm hominis, verùm & Dei imperiū exequamur. Voluit Dominus Cornelium ad fidem adducere, & mittit ei Angelum, non qui eum de rebus credendis doceat, sed qui ad Petrum accersendum, à quo doceatur, inducat. *Actor. 10. 5.* Mitte viros in Ioppen,] dixit illi Angelus, & accerse Simonem quendam, qui cognominatur Petrus, [hic dicet tibi, quid te oporteat facere.] Saulum postea Paulum in Damascum euntem ad persequēdos discipulos ipse Dominus ad se trahens noluit per se ipsum sed per hominē, scilicet per Ananiam de agēdis erudire. *Actor. 9. 7.* Auditq; : Surge & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere.] Mittit & hunc ad seniorē, inquit Cassianus, *Cassian. col. 2. c. 15* eúmq; illius potiùs doctrina, quàm sua voluit institui, ne scilicet quod rectè gestum fuisset in Paulo, posteris malū præsumptionis præberet exemplum, dum vnusquisq; sibimet persuaderet, simili modo se quoque debere Dei solius magisterio atq; doctrina potiùs quàm seniorū institutione formari.] Similiter & ad eunuchū Candacis reginæ Æthiopū regredientē è Hierosolymis vbi Dominū adorauerat, mittitur Philippus, cui dixit Spiritus sanctus: *Actor. 8. 29.* [Accede & adiunge te ad currū istū,] in quo nempe Eunuchus iter faciebat legēs Isaiam prophetam, vt locum vatis interpretaretur ei, & per hominē in diuinis mysteriis institueretur. Ad quid hæc? nisi vt testatum sit omnibus Deum in hominibus loqui, in illis nimirū, quos ad docendū & gubernādum elegit, & generaliter hominibus nō per se ipsum, sed per homines imperare. Sciebat id optimè sanctus ille senex ab abbate suo dura & irreuerēti obliuione probatus, qui cùm à Iuāne Climaco interrogaretur, *Climac. gradu 4.* quid per vnam horam astans coram abbate prandente, & sedente cogitasset, ita respondit: Christi imaginem pastori imposui, neq; enim ab illo hoc penitus præceptū exiisse, sed à Deo existimaui. Quare nō corā mēsa hominum, sed coram altari diuino astare me putās orabam. Nullámq; penitus malignam cogitationē aduersùm pastorē admittebam, pro syncera in illum fide mea & charitate: dictum est enim: Charitas non cogitat malum.] Sic nos non oculos tantùm muscarum habeamus, quæ solùm exteriora respiciunt, sed oculos hominum, qui sciunt interiora respicere, & in nuntio ad se misso personam mittentem, & per alium loquentem, intueri.

Assuescamus ergo homini præcipienti tanquam Christo obedire, & radicem obedientiæ attingemus, magnáq; in obediendo tranquillitate donabimur. Si enim seriò meditemur, nos non tam homini quàm Christo obedire, magna erit in mente hoc cogitante lætitia; (quis namq; non alacriter obediat Saluatori suo?) magna in actione facilitas. Si prælato, ô religiose, solùm vt homini obedias, si illum vt hominē tantùm consideres, multis suprà quàm dici potest, molestiis implicaberis. Statim mille argumenta & rationes emergent, quæ illud, quod præcipitur, imprudenter mandatum esse conuincant. Statim cogitationes tuæ prælatum aut passione motum, aut ira incitatum, aut nimio affectu erga alium victum hæc aut illa præcepisse clamabunt. At si in eo Christum præcipientem inspicias, omnia cessant, & non sine ingenti animi tranquillitate illi te submittes. Hanc obediendi rationem sanctus Bonauentura in tantum exaggerat, *Bonauēt. de grad. vert. c. 3. in 1. opusc.* vt obedientiam, qua Christo per hominē præcipienti paremus, ei qua ipsi Christo immediatè præcipienti obediremus certa quadam ratione præponat. Vnde postquam dixerat altum gradum obedientię esse obedire creatori & redēptori nostro, subdit: Altior videtur gradus obedientię quodammodo esse, cū obedimus homini in persona Dei, quasi obediremus ipsi Deo, quia Deo tenemur obedire propter prædicta, sed nō homini tenemur nisi propter Deum. Cùm obedimus (inquam) homini perfecto, & discreto, qui omnia cum discretione, & deliberatione imperat. Altissimus autē videtur gradus obediētiæ, cùm obedimus homini indiscreto, & discolo, & despecto, in persona Dei, qui multa imperat cū impetu, & sine discretione, & deliberatione.] Hæc duplex obedientia, qua homini siue perfecto, siue imperfecto propter Deū, & in persona Dei obedimus, ideo altior priori dicitur, quia (vt iā diximus) & maioris fidei, & maioris promptitudinis est indiciū. Tātæ profectò, vt vbicūq; & à quocumq; signū diuinæ volūtatis viderimus, statim promptè & alacriter accurramus. Eadem ex causa Bernardus obedientiā Deo hominique delatā parificare nō meruit. *Bernard. lib. de præcep. & disp. c. 12* Siue Deus, inquit, siue homo vicarius Dei mandatū quodcūq; tradiderit, pari profectò obsequendū est cura, pari reuerētia deferēdū, vbi tamē Deo cōtraria nō pręcipit homo. Et iterū, post multa. Quāobrē quicquid vice Dei præcipit homo, quod nō sit tamē certū displicere Deo, haud secus omnino accipiendū est, quàm si præcipiat Deus. Quid enim interest vtrū per se, an per suos ministros siue homines, siue Angelus, hominibus innotescat suū placitū Deus?] Non alia ratione homini æquè, ac Deo obediendū est, nisi quia Deus in homine præcipit, & quia in homine obedimus Deo. Si enim homini vt homini tātùm subiiceremur, manifesta esset inter obedientiā Deo delatā hominique distantiā: nec æquādi essent aut reuerētia, aut obsequij prōptitudine illi, qui natura in infinitum distant, & longè differentiùs ad nos ipsorum placitum & amor spectat.

Hic obediendi modus, quem radicem obedientiæ

nuncupauimus, altiores ipſe, & ſtabiliores radices habet illis, quas hoc vſque retulimus. Præſcribit quippe illum Paulus non ſemel ſed ſæpe, vt magni momenti eſſe diſcamus. Ad Epheſios ſcribens ait. *Ephes. 6. 5. 6.* Serui obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto: non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſeruientes ſicut Domino, & non hominibus.] *Col. 3. 23* Et ad Coloſſenſes. Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus, ſcientes quòd à Domino recipietis retributionem hæreditatis, Domino Chriſto ſeruite.] Chriſto, inquam, in dominis veſtris, quibus obſequium præſtatis, ſeruite. *2. Theſſ. 3 13.* Et ad Theſſalonicenſes, eos qui non obedientes erant verbo ſuo excommunicatione iu- B bet percuti; & hoc ideo vt ſciamus illos qui prælatis non obediunt, Deo ipſi inobedientes eſſe, ac proinde debere grauiſſima caſtigatione mulctari. Meritóque prælatorum vox eſt per Dauidem: *Pſal. 46. 4.* Subiecit Dominus populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris:] quibus ſanè tanquam hominibus alios homines non ſubiiceret, niſi Chriſtum Filium ſuum, cui omnia ſubiecit, non ipſi referrent. Obediamus igitur in ſuperioribus Deo, & hac conſideratione pareamus, & mirum in modum in obedientia proficiemus. Nam obedientia ſic accepta nos ad faciendum id quod iniungitur roborat. Præcipit enim ille, qui non mandatum ſolum, ſed vires ad exequendum mandatum attribuit. C Si pueris & balbutientibus & infirmis onus prædicationis imponatur, non timeant. Dicet enim cuique illorum, quod dixit Ieremiæ: *Ier. 2. 7.* Noli dicere, puer ſum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis, & vniuerſa quæcunque mandauero tibi, loqueris.] Si puſillanimes ad conuertendas gentes mittat, audient: *Ezech. 3. 8.* Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorũ.] Si difficillima ore prælatorum præcipiat, non ſe excuſent, ſed fidenter clament: *Phil. 4. 13.* Omnia poſſumus in eo qui nos confortat.] Hac obedientia ſemper voluntatem Dei facimus, quo nihil fœlicius, quia in homine Deo ipſi obedimus. Hac de diuina præſentia à nobis conſiderata gaudemus. Hac à Deo regimur, & abſque dubio nihil nobis deficiet, canente Dauide: *Pſ. 22. 5.* Dominus regit me: & nihil mihi deerit.] Hac conſilia noſtra reijcimus, quæ ſæpe incerta, ſæpe vana, ſæpe noxia ſunt, vt ſolum Dei conſilium nobis ſalutare ſequamur. D

Ecce rationem quare Deus tam ſeuerè in eos agit, qui de prælatis detrahunt, & tam rigidè inobedientes punit, quia nimirum iniuria prælatis irrogata ſibi irrogatur, & à ſe, cui ſummè debita eſt, obedientia ſubtrahitur. Aarõ, & Maria ſoror eius quia murmurauerunt aduersùs Moyſem, grauiter à Domino reprehenſi ſunt, & mulier, quæ procaciùs peccauerat, lepra percuſſa eſt. *Num. 12. 10.* Ecce Maria, inquit ſcriptura, apparuit candens lepra quaſi nix.] Chore, Dathan, & Abiron, & omnes adhærentes eis propterea quòd iniuriosè ſe habuerunt aduersùs Moyſem eũdem, infœliciter perierunt. *Num. 16. 31.* [Diruptáque eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos cum E tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcenderúntque viui in infernum.] Populus iterum murmurauit contra Moyſem, *Num. 21. 6.* [quamobrem miſit Dominus in eum ignitos ſerpentes,] à quibus partim ſũt vulnerati, partim occiſi. Quid habet iſte Moyſes, quòd Dominus tanto zelo ſuccenditur, vt pro eius honore nemini parcat, ſed & fratres eius, & nobiliores populi, & ipſam multitudinem tam magna plaga percutiat? Erat ipſe princeps, ac omnium prælatorum A imago, quorũ iniurias Deus proprias reputat, & graui ſæpe vltione caſtigat. Quare viri iuſti ſemper prælatorum ſuorum licèt imperfectorũ honorem tuentur, & ſiquid vel leuiſſimum in eos peccauerint, ſtatim ad cor redeunt, & ſeipſos grauiter puniunt. *1. Reg. 24. 6.* Sic [Dauid percuſſit cor ſuum, eo quòd abſcidiſſet orã chlamydis Saul,] quia nimirum non debuit mittere manum ſuam in principẽ populi, ac Chriſtũ Domini. *Nicol. ep. 2. Habe. 3. to. conciliorum.* Quem locum Nicolaus Primus ad Michaëlem Imperatorem ſcribens, de prælatis moraliter interpretans, ſic ait. Saulem tamen Dauid ferire metuit, quia piæ ſubditorum mentes ab omni ſe peſte obtrectationis abſtinentes, præpoſitorũ vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiã cùm de imperfectione reprehenduntur qui etſi quãdo pro infirmitate ſeſe abſtinere vix poſ- B ſunt, vt extrema quædã atque exteriora mala præpoſitorum, ſed tamen humiliter loquantur, quaſi oram chlamydis ſilenter incidunt: quia videlicet dum prælatæ dignitati ſaltẽ innoxiè & latenter derogãt, quaſi regis ſuperpoſiti veſtem fœdãt. Sed tamẽ ad ſemetipſos redeunt, ſéque vehementiſſimè vel de tenuiſſima verbi laceratione reprehendũt. Vnde bene & illic ſcriptũ eſt: [Poſt hæc Dauid percuſſit cor ſuum, eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul.] Facta quippe præpoſitorũ, oris gladio ferienda non ſunt, etiam cùm rectè reprehendẽda iudicantur. Si quãdo verò contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt, vt per afflictionẽ pœnitẽtiæ cor prematur, quatenus ad ſemetipſum redeat: & cùm præpoſitæ poteſtati C deliquerit, eius contra ſe iudicium, à quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat. Ideo ergo prælati cum magna reuerentia tractandi ſunt, nec eorũ ſunt mores, aut vita taxanda, quia cùm Dei locũ teneant, eiúſque perſonam referãt, ipſe ſibi iniuriam irrogatam deputat, quam in prælatos factam conſiderat. *Exod. 22. 28.* [Diis nõ detrahes, inquit, & principi populi tui nõ maledices.] Deos vocat prælatos, ac principes populi, vt in illis Deum conſideremus, & iniuriam illorum Dei eſſe iniuriam ſciamus.

Ideo etiam inobedientia idololatriæ comparatur, vt eius malitiã in Deum ipſum recidere declaretur. Et Samuel dixit ad Saul: *1. Reg. 15. 23.* Quaſi peccatũ ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.] Hariolandi peccatũ religionis virtuti opponitur, & idololatriæ ſcelus fidei aduerſatur. Quare igitur inobedientia cum his peccatis cõfertur, niſi vt intelligamus eam in Deũ ipſum per prælatos iuben- D tem refundi? Eſt quaſi peccatũ ariolandi, quia Deo in præpoſitis, debitam venerationẽ tollit. Eſt quaſi ſcelus idololatriæ, quia quodãmodo fidei meritũ præcipit. *Greg. 35. mor. c. 10 Bern. de ordine vitæ.* Quare Gregorius, & Bernardus hũc locũ eiſdem omnino verbis interpretantes aiunt: Hariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta ſit virtus obedientiæ demõſtretur. Ex aduerſo enim meliùs oſtenditur quid de eius laude ſentiatur. Si enim quaſi peccatum hariolandi, eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, ſola obedientia eſt, quę fidei meritũ poſſidet, ſine qua quiſq; infidelis conuincitur, etſi fidelis eſſe videatur.] Relinquitur itaque, obedientiæ radicẽ eſſe, quòd Deus iubet quicquid E præpoſitus præcipit, modò nihil aduerſum Deo legique præcipiat. Et qui ſic mãdata prælatorũ acceperit, quaſi à Deo ipſo prodeuntia, is obedientiã ſtabilem & firmam acquiret. Non enim paret, quia ſuperior ſapiens eſt: nam ſic non obediet ignaris & indiſcretis. Non quia nobilis eſt, multi enim ſunt ſecundùm mũdi huius progenitores, ignobiles. Non quia amabilis ingenij eſt, quoniam multi ſunt moroſi ſatis & duri. Sed ſubiicit ſe, quia Deus præcipit: & quia ipſe in quocumque prælato etiã ignaro, & ignobili, &

proteruo præcipit, modò id quod præcipitur, malum non sit, ideo verus obediens alacriter paret, quia non insipientiæ aut defectui hominis, sed potestati à Deo mananti, atque ipsi Deo iubenti, se subiicit.

Quanta sit religioso Obedientiæ necessitas.

CAPVT III.

QVAMLIBET res multis opus habet, vt in suo esse duret atque subsistat, non tamen sunt omnia æquè necessaria, sed quædam magis, quædam minùs, secundùm quod ad rei finem appropinquãt. Homini necessaria est anima, vt viuat, & corporis partes, ne anima à carne discedat, sed inter hæc anima præstat, sine qua homo nec esse ad momentum valet, immo nec concipi potest, & partes corporis non sunt æqualiter necessariæ, nam multò magis pendet vita ex cerebro, & ex corde, quàm ex brachio vel tibia: nam his abscissis homo aliquo tempore viuit; sine capite verò, aut cerebro, aut corde, nec ad momentum viuit. Idem prorsus euenit in rebus ab arte confectis, & in ipsis muneribus, & statibus hominum, quod quibusdam partibus, aut instrumentis, aut subsidiis magis quàm aliis indigent, & sine his ægrè stare, sine aliis verò omnino stare non valent. In religioso autem statu obedientia adeò necessaria est, vt ea subtracta penitus stare non valeat. Nam religio est congregatio multorum tendentium ad perfectionem peculiaribus institutis & legibus sub directione vnius capitis ordinata. Tolle obedientiam, ita vt quisque suo arbitrio viuat, & suo, prout libet, modo procedat, & auferes certas leges multitudinem continentes, & tolles ordinem, ac ex consequenti auferes vnitatem ac religionem. Sublata paupertate aliqua vmbra religionis manet, si vnusquisque sua commoda status sui bono subiiciat. Sublata castitate aliquod vestigium religionis perstat, si quisque in reliquis viuendi ordinem non omittat. At si auferas obedientiam & subiectionem membrorum ad caput, totum corpus destruitur, & in varia ac multa discinditur. Thomas Aquinas ex fine religiosi status obedientiæ necessitatem venatur. Hic enim status est disciplina quædam in perfectionem tendentium: perfectio autem non est cunctis facilis cognitu, & ad eam Deus parauit multiplices vias. Illi ergo qui ad eam contendunt, & in virtute instituuntur, doctore ac magistro indigent, quo de via sibi apta & à suo instituto non aliena doceantur, & sic ad finem sine offensione perueniant. Huic ergo magistro religiosi subdantur necesse est, quæ subiectio fit per obedientiam. Atque adeò semota obedientia certa, ac secundùm arreptam vocationem tendendi in perfectionem via, ac ipse religiosus status, esse suũ habere non poterit. Cùmque ad omnes artes addiscendas subiectio discipuli ad magistrum necessaria sit, & si ille huic nõ obediat, nunquam artem, quam profitetur, addiscet: ad sanctitatem, & veram virtutem comparandam tantò magis necessaria erit, quantò hæc disciplina cæteris præstat, & maioribus difficultatibus est exposita.

D. Thom. 2. 2. qu. 186. ar. 5.

Status religiosus sine pace & concordia multorũ stare nõ potest. Nã pax, vt Augustinus ait, est tranquillitas ordinis, ordine autẽ & trãquillitate sublatis, non manet spiritualis hominũ congregatio, sed manifesta confusio. Pacem verò obedientia efficit, obedientia custodit, quam si repellas, pacem quoque reiicies. Pax enim subiectionem requirit inferioris ad superiorem, vt secundùm istius voluntatem ille disponatur ac pareat. Si ergo abstuleris obedientiam & subiectionem, tolles & pacem. Quapropter Dionysius Richelius efficacissimum medium ad pacem congregationis seruandam obedientiam putat, sic scribens. Pax perturbationem excludit. Perturbatio verò rebellio est inferioris à superioris recto iustóque ordine, & quemadmodum optimum in entibus est ordo, sic pessimum in ipsis extat turbatio, ideóque obedientia nobis præsertim districtissiméque seruanda est. Qui enim inobediens est, pacem amittit, ordinem non tenet, & perturbationem, quæ pessima est, suscitat atque inducit. Porro vti tunc ciuitas pacem habet, dum secundùm gubernatoris voluntatem omnia in ea aguntur; sic cùm in cœnobio secundùm præsidentis directionem rectam ac rationabilem fratres disponuntur, & viuunt, pacem habet cœnobium: & væ illi, qui eam impedit, aufert, aut odit. Sic ille.] Profectò qui pacem sui & aliorum in religione tenere cupit, sit oportet ad superiorem comparatus sicut pannus in manu sartoris. Vt quemadmodum sartor pannum coram se positum pro sua voluntate diuidit, & hanc eius partem ad faciendam vestem applicat, & hanc in aliud tempus ac aliis vsibus seruat; rursus ex particula illius collum, & ex alia fimbriam vestis efficit; sic prælatus ex subditis suis, quosdam his maioribus ministeriis, alios verò minoribus dedicet. Qui eius imperio non restiterit, in pace erit, qui autem iugum excusserit obedientiæ, in se & in aliis pacem vnitatémque turbabit. An non habet potestatem figulus luti, inquit Paulus, ex eadem massa facere idem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Vtique habet, & sua officina plena esset dissensionis, si massa luti resisteret. Ita potestatem habet prælatus subditos suos tanquam materiam sibi subiectam, his atque illis muneribus occupare; nec pacem habet cœnobium, sed turbationem & clamores, si ipsi resistant. Est verò non silendum figuli prælatíque discrimen: quòd ille quædam vasa ex eadem massa luti à se facta ministeriis contumeliosis applicat, hic verò omnes subiectos suos muneribus honorabilibus deputat. Nihil enim in statu religioso est, quod non honoris & dignitatis plenum sit. Tu dices, quia functiones illæ speciosæ quæ apud seculares splendent, honorabiles sunt. Ego autem dico, quia & illæ, quæ abiectiores videntur, non minus honoris & aliquid magis quietis & securitatis habent. Non habent minus honoris, qui non ex falsa cæcorum æstimatione, sed ex Dei ipsius & sapientum sententia pensandus est. Hi autem honore dignissimum putant quod Deo placet, & ob eius amorem humili corde suscipitur. Habent autem magis tranquillitatis & securitatis, cùm certum sit, loca humiliora minùs periculi habere, minùs ventis inanis gloriæ & tentationum turbinibus agitari. Maneat ergo, pacem congregationis in obedientia consistere, nec quenquam suæ aut aliorum paci consulere, qui iussionibus prælatorum restiterit, subiectionémque turbauerit.

Diony. li. 2. de vita & fine solit. ar. vlt.

Roma. 9. 21.

Nunc, vt magis perspecta sit hæc obedientiæ necessitas, ad finem status nostri redeamus. Finis eius est, voluntatem Dei facere, spiritualiter viuere, perfectionem assequi. Hæc autem nemo sine obedientia obtinebit. Huius rei nos ipsos testes esse haudquaquam negabimus. Cuius enim rei gratia à sæculo discessimus, & ad statum religiosum confugimus? Eius sanè, quòd experimento comperimus, nos inter occasiones positos, & sine ductore ac magistro, non

posse aduersariorū dolos effugere, & Dei nos vocātis A volnntatem implere. Nunc verò ductorē à Domioo constitutum spernemus? nunc nostro, & noo illius arbitrio viuemus? & ipsius imperiis relisteotes, Dei nos voluntati accommodabimus? Nullo modo. Immo qui secundùm præscriptum prælati sui vixerit, & ea, in quibus oullum manifestum est peccatum, iussa perfecerit, Dei absque dobio voluntatem facit. Hinc autem Bonauentura obedientiæ necessitatem collegit, & quia non confidis, ait, tibi ipsi, vt præsumas te scire quid velit Deus, ideo commisisti te superiori tuo, vt ipse te regat, & dedisti ei manus tuas in professione, vt ipse te in viam Dei inducat, vnde non licet tibi viuere de cætero pro velle tuo, sed quò ductor tuus ire iubet, & quod ipse prohibet, cauere debes, quia qui artem aliquam addiscere cupit, sui doctoris regulas debet tenere, & proprias adinuentiones relinquere, & infirmus qui adhuc accessiones vitiorum patitur, debet seruare diætam, quam ei medicus suos indicit, si citò & bene vult curari. Ita & tu nihil facias, siue dicas, quod magistrum tuom nolle præsumas.]Non putamus, omnes prælatos, sapientes aut prudentes esse, nec dicimus eos errare non posse. Possunt enim eo ipso quòd homines sunt, & à Deo modo humano gubernare finuntur; at ego non erro, si in his qnæ peccata non sunt, eorum imperiis obedio. Idque mihi significant illa verba Pauli: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.] Illi rationem reddent de his qnæ imperant, ad nos non aliod pertinet, nisi mandatis ipsorum obtemperare, & illis per reuerentiam subiacere. Optimámque habemos excusationem apud Dominum, interrogantem, quare hoc aut illud feceritnus, si nobis id à prælato iniunctum fuisse, & manifestum peccatum non fuisse dicamus. O summa libertas, inquit Hieronymus (& de obedientia loquitur) qua obtenta vix possit homo peccare.] Peccabit enim si aliquid manifestè malum ex imperio Superioris faciat; at non peccabit, nec Deo displicebit, si in reliquis obediat. Datus est nobis alter Moyses, nempe prælatus, qui nos non ad terram morientium, sed ad terram viuentium ducat: eius iussis obsequamur, vt terram illam, cœlestem scilicet patriam, habitemus. Olim in Israël sic loquebatur vnusquisque vadens consulere Deum: Venite & eamus ad videntem.] D Eadem consuetudo in qualibet familia religiosa bene instituta nunc viget, vt qui voluerit Deum consulere, & eius volontatem agnoscere, non ad alium quàm ad videntem vadat. Quis est autem videns? Nonne prælatus, cui Dominus pro muneris exigentia maiorem lucem communicat, qui ob experientiam rerum ampliorem, scientiam gubernationis habet, & sæpe quæ subditi oon vident, ipse videt? Ad hunc properandum est, ipsius monita suscipienda sunt, actionéque præstanda, si volumus Dei consilium ac voluotatem agnoscere, & à perplexitatibos liberari. Est non semel vir spiritualis anceps, ac dubius, quid sibi in qualibet re faciendum sit, vt iuata Domini beneplacitum viuat: an in cibo & potu, & somoo nimis corpori indulgeat, an è contra vitium E corporalium ad seruiendum Deo minorem rationem habeat, an parum, vel moltum temporis studio orationis impeodat, an minùs quàm par sit proximorum vtilitati vacet, aut è cootrario se supra talentum acceptum effundat, & io aliis similibus. Qoid is faciet? non aliud quàm ad videntem ire, prælatum consulere, & eius præscriptum sequi, & sic & sibi vtile, & Dei voluntatem agnoscet. Adeò vt si prælatus consulens erret, ipse obediens non erret, sed etiam

errore alterius dncentis, actionem prudentiæ cooformem meritúmqne reportet. Sic impler maudatum Sapientis: Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.] Tunc quis nō oititur prudentiæ suæ, cùm maiotis consilium aodit, eique se subdit. Tunc autem fiduciam habet in Domioo, cùn per consilium directoris sui, notitiam diuinæ voluntatis se habiturum esse confidit.

Ea his autem manifestum est, oeminem posse sine obedientia spiritualiter viuere. Nam summa spiritualis vitæ non alia est, quàm diuinæ eaequutio voluntatis; & idem protsus est spiritualiter conuersari, & diuinam voluntatem sequi, sicut ex adnerso, carnaliter viuere, & propriam voluntatem facere. Nullus autem Dei voluotatem sequetur, qui relictis prælatorum mandatis propriæ voluotatis desiderius acquieuerit. Ac ideo iure Basilius plenissimam subiectionem ad vitam spiritualem requirit. Cùm enim dixisset obedientiam inter alia esse ad religiosam vitam necessariam, de ea hæc subdit. Siquidem hoc totius vitæ huius instituti caput est. Quemadmodum enim Deus, qui omnium pater & est, & appellari sua solius vult dignatione, summam, à quibus colitur, obedieotiam requirit: sic qui spiritualis in hominibus pater est, cùm præscripta sua ad diuinarum legum exemplom accommodet, perfectissimam ipse quoque obedientiam requirit. Etenim si quis se alicui artium istarum liberalium ac mechanicarum dederit, istarum dico, quæ ad transmittendam vitam hanc vtiles sunt artifici suo, quacumque ratione patendum putat, neqne vlla in re præceptis illius aduersatur, nec verò ab eo, vel ad minimum tempus digreditur, sed assiduè vsque in oculis magistri est, cibúmque ac potum, & reliquum victum omnem æquo animo, vt ille præscripserit, admittit: multò certè credibilius est, qui se ad pietatis, religionisque doctrinam percipieodam contulerunt, eos, quòd semel sint persuasi, huiusmodi posse se ab antistite suo scientiam accipere, fore vt omnibus illi in rebus libentissimè obsequantur, summéque ac diligentissimè obtemperent, neque ab eo, eorum, quæ sibi imperentur, rationem reposcant, potiusque vt imperatum opus perficiant. Hæc Basilius.] Meritò itaque quidam putarunt de vita spirituali, ac de adeptione salutis animæ perinde sentiédum esse ac de adeptione sanitatis. Vt quemadmodum, vt salus corporis proueniat, ad medicum spectat vim morbi cognoscere, ætatem & robur aut imbecillitatem & reliquas qualitates ægri considerare, & apta remedia præscribere. Ad ægrotum verò solùm pertinet obedire, & quod sibi imperatum à medico fuerit, aut agere, aut pati. Ita medici spiritualis, scilicet prælati, est, subditorum ingenia agnoscere, defectus ac virtutes eorum callere, pro eis ieiunare, orare & plangere, mala præuenire, remedia ad progredieodum adhibere, & eos exemplo præire. Ad subditos verò vnum tantùm spectat, nimirum obedientiam præstare, & sinere se regi, & à præscripto spiritualis patris in nullo discedere. Adolescentior ille filius tunc more nobilium vixit, & substantiam suam satis amplam seruauit, quandiu in domo patris mansit, & ab eo gubernari se siuit: at postem mancipiorum induit, & hæreditatem perdidit, cùm à domo paterna discessit. Ita & subditus cùm spiritualis patris ductum sequitur, meritis abundat, paoper verò efficitur, cùm eius iussionibus reluctatur.

Hac vna virtute omnes alias virtutes exercet, & promouet, quia omnes leges, & cuncta instituta & præcepta religiosæ vitæ de virtutum actibus data sunt; atque adeò qui eis se accommodat, virtutum

A studiosus efficitur. Is pauper erit spiritu, quia obedientia paupertatem iubet: castus erit & humilis, quia obedientia castitatem & humilitatem præcipit; mitis erit & contemptor sæculi, & aliarum virtutum possessor, quia eas omnes obedientia præscribit. Hoc sonant illa verba Augustini: Obedientia commendata est in præcepto, quæ virtus in creatura rationali mater quodammodo est, omnium custósque virtutum, quandoquidem sic facta est vt ei subditam esse sit vtile, perniciosam autem suam, & non eius à quo creata est, facere voluntatem.] Nihil boni extra obedientiam fit, quia eo ipso quòd obedientia non iubeat aliquid, aut moneat, aut saltem fieri permittat, à numero actionum studiosarum excluditur. Ipsa verò obedientia est per quam religiosi ad artem omnis virtutis accedunt. B Quod Ioannes Climacus, de religiosis cuiusdam monasterij loquens, se experimento didicisse fatetur, sic scribens: Vidi illic viros quinquaginta fere annos in obedientiæ certamine egisse, à quibus cùm addiscere orarem quam ex labore isto consolationem, quem profectum inuenissent: Alij quidem in abyssum humilitatis peruenisse dicebant, per quam bellum omne semper excluderent, ac superarent: Alij, sensum omnem laboris & doloris in maledictis & contumelijs se perfectè exuisse dicebant. Vidi alios ex illis æternè memorandis viris, angelico aspectu, venerandáque canitie, ad profundissimam innocentiam simplicitatémque sapientiæ plenissimam, summa alacritate propositi, Deíque adiutorio quæsitam, non irrationabilem quandam & insipidam, vt in sæculi senibus contingit, quales delitos vocare solent, peruenisse; C extrinsecus quidem mites totos, blandos, placidos, lætos, nihil fictum, nihil negligens, nihil adulterinum in suis verbis, aut moribus habentes, rem quidem quæ in paucis inuenitur: Interiùs verò in anima Deum ipsum ac prælatum infantium in morem ambientes, meritísque aciem aduersus Dæmones & vitia audacem firmissimámque intendentes.] Hæc ille vidit in varijs obedientibus, & nos similia & maiora vidimus in nostris perfectæ obedientiæ deditis, & certa relatione comperimus, vt sic constet, obedientiam reliquarum virtutum esse magistram, & qui eam vnam tenuerit, non posse ab aliarum studio separari. Vnde meritò Bonauentura ait: Nemo ad perfectionis semitam currendam magis expeditus quàm verus D obediens.] Si igitur religiosa vita est schola virtutum & perfectionis iter, manifestum est, eam in tantum obedientia indigere, vt sine hac virtute nec finem suum assequatur, nec in sua natura & decore perseueret. Ac ideo possumus contemplari Dominum de religiosis dicere quod de filijs Israël: Quis det talem eos habere mentem vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore vt bene sit eis, & filijs eorum in sempiternum?] Certè hoc consilium, & hæc mens salutaris erit habentibus eam. nam si mandatis præpositorum, quæ Dei sunt mandata, se subiecerint, bona sibi & posteris suis obtinebunt. Bona sibi, quoniam per obedientiam veri religiosi, & in omni virtute perfecti fient. E Digníque erunt iustorum nomine. Nam mens iusti meditabitur obedientiam,] quomodo scilicet iussis maiorum obediat, [os impiorum redundat] inobedientiæ [malis.] Bona quoque posteris suis, quibus vitam religiosam in suo decore & feruore perseuerantem tradent. Nihil enim ita feruorem primum religiosæ vitæ custodit, ac perfecta obedientia, qua singuli ea implere satagunt, quæ sibi à prælatis & maiorum institutis demandantur. Et hæc vita nostra si in aliquibus eam colentibus cecidit, absque dubio per

Aug. 14. de ciuit. c. 12.

Climac. grad. 4.

Bonau. in specul. p. 2. c. 4.

Deut. 5. 29.

Prou. 15. 28.

A inobedientiam cecidit, & si aliquando surrectura est, per veram obedientiam resurget.

Quàm multiplex sit excellentia Obedientiæ.

CAPVT IV.

DEVS partes corporis nostri ita disposuit, vt magis necessarias pulchriores & nobiliores efficeret, & simul in eis vtilitatem præstantiámque coniungeret. Id in capite & in corde hominis nemo non videt. Quid in partibus corporis maioris momenti quàm caput, quod vertex est noster, quod B sedes omnium est sensuum, quod quasi princeps reliqua membra gubernat, & regit? Sed quid pulchrius capite, à quo sicut & neruis initium capiunt fontes sensus & motus, ita & omnis pulchritudo descendit? & quid nobilius capite, in quo omnis perfectio per alia membra sparsa simul vnita residet? Quid etiam magis necessarium quàm cor, ex quo vt dixit Sapiẽs, vita dependet? Sed quid pulchrius corde, cuius figura versus terram angusta, & versus cælum lata, & tantillum in modum orbis effecta, designat illud cæli pulchritudinem æmulari, & quasi totius orbis, quem capit, & despicit, decore vestiri? Et quid nobilius corde, cuius calor qualitas nobilissima, ceu calor solis omnia membra corporis fouet, & simul cum calore eis vitam impertit? Idem in alijs rebus à C natura siue ab arte inuentis videre licet. Nam in republica rex est nobilissimus, in exercitu imperator dignissimus, in schola magister præstantissimus, & simul necessitate præcellunt. Nec enim regnum sine rege, nec exercitus sine imperatore, neque schola sine præceptore subsistit. Quid de artibus & studiis hominum dicam, in quibus ita necessitas & nobilitas fœderantur, vt in earum instrumentis, & effectis, (vt quisque facili discursu reperiet) magis necessaria illustriora existimentur? In religiosa vita idem omnino contemplari sumus, in qua obedientia, quæ necessitate præstat, etiam nobilitate & excellentia præeminet. Si enim generaliter accipiatur, vt quædam omnium mandatorum impletio; quis non videat eam omnium virtutum, quarum actio- D nes complet, & ad quas inuitat, pulchritudinem & præstantiam continere? Certè Fides, Spes, Charitas, Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia, & quidquid aliud in veris bonis animæ numeratur, aut obedientia est, aut sine obedientia non est. Quia bonum quodlibet eatenus Deo placet, quatenus ab eo per præceptum, aut consilium iniunctum est, & si ab eo vetitum esset, eo ipso, si fieret, displiceret. Profectò Sanctus Ephræm vni obedienti omnium virtutum exercitationem ascribit. Qui obediens est, inquit, omnibus gratus est, ab omnibus laudatur, & ab omnibus probatur. Vir obediens citò exaltatur, & celeriter progressus magnos efficiet. Vir obediens præcipientibus non resistit, & iubentibus non aduersatur. Reprehensus non irascitur; ad omne opus bo- E num promptissimus est: ab iracundia non facilè capitur: si reprehendatur, non commouetur, & si contumelijs afficiatur, nequaquam excandescit. In calamitatibus gaudet, & in tribulationibus Deo gratias agit. De loco in locum non transmigrat, & ex vna in aliam mansionem non se transfert: admonitus non perturbatur; ad quem ordinatus est locum, in eo manet, & tædio non afficitur. Patrem non despicit, & fratrem nequaquã spernit; monasticæ vitæ rationem nõ carpit. Recreationes & otia fugit, ac locorũ æstiſ-

Ephræ. de virt. c. de obedientia.

que amœnitatis minimè sectatur: sed secūdùm Apostolum, in qua vocatione vocatus est, in ea manet.] Hæc de obediētia generaliter dicta accipiēda sunt. At si obediētia specialis virtus, qua prælatis obediunt, in his quæ præcipiūt, aut ordinant, in disputationē vocetur, plurima habet, quæ eā supra æstimationem nostram nobilitant, quorum aliqua hic afferenda sunt, vt eluceat, obedientiæ præstantiam, à necessitate non vinci, sed ei per omnia coæquari.

Sed vnde obedientiæ laudes inchoabimus? Ab eo sanè, quòd virum obedientem & Christo similem & planè beatum facit. Ille factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, & per mortem, obedientiæ opus, resurrectionem sui corporis, & ascensum in cælum, & exaltationem sui nominis acquisiuit. Similiter verus obediens per obedientiam, qua se propter Deum prelato submittit, veram beatitudinem comparat, & ad æternam libertatem aspirat. Quamobrem sicut in republica princeps est, & dicitur, qui suo tempore est principatum accepturus: ita & obediens beatus est, quia ob meritum obedientiæ magnam est fœlicitatem adepturus. Ideo idem Beatus Ephræm virum obedientem, fœlicem & Christo similem vocare non metuit. Beatus ait, qui vera & minimè simulata præditus est obedientia: quoniam hic imitator est optimi nostri præceptoris, qui obediens fuit vsque ad mortem. Verè igitur, qui obedientiæ fruitur possessione, beatus est: quia cùm Domini sit imitator, etiam cohæres illius efficitur. Qui obedientiam obtinet, vinculo charitatis cum omnibus coniungitur. Qui obtinet obedientiam, magnam possessionem obtinet, magnásque sibi delicias accumulauit. Sic ille.] Quæ autem esse potest hæc magna possessio, quæ hæ magnæ diuitiæ, nisi certa fœlicitatis spes, qua obediens in hac vita beatus efficitur?

Philipp. 2. 8.

Ephræ. suprà.

Et quidem in hoc etiam obedientia similis est beatitudini, quòd per eam homo vt holocaustum perfectissimum in honorem diuini nominis consecratur. Hoc enim vitæ hominum in Ecclesia militantium, & vitæ in patria regnantium videtur esse discrimen, quòd illa est similis sacrificio, hæc holocausto. Illa est quasi sacrificium, quia quantumuis perfecta sit, aliquid sui naturæ & necessitati tribuit, & id quidquid sit, quasi ab holocausti integritate subtrahit. Hæc verò est quasi holocaustum, quia sancti in cælesti patria ita Deum amant & laudant, vt se totos & per totam æternitatē in hoc opus amoris & laudis impendant. Idem autem in vita perfectorum obedientium reperitur, qui se totos & omne tempus Deo consecrant, & ideo quandam similitudinem æternæ fœlicitatis obtinent. Si manducant, ex obedientia manducant; si dormiunt, ex obedientia dormiunt; si quid aliud ad corporis commodum pertinens faciunt, ex obedientia faciunt: & alia non iam media sed verè bona & perfecta opera multo magis ex obedientia perficiunt. Vnde nihil est in illis quod ad similitudinē patriæ cælestis non in Dei laudem consecretur. Itáque videtur ratio potissima, quare in Sacris scripturis obedientia victimæ præferatur.] Numquid, ait, vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs vt obediatur voci Domini? Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum.] Quibusnam victimis obedientia præfertur? An solis insipientium victimis? de quibus in Ecclesiaste scriptum est: Multo melior est obedientia quàm stultorū victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.] Non dubium est, quin his victimis obedientia præponatur. Nā hæ ab stultis pro suis peccatis oblatæ Deum

1 Reg. 15. 22.

Eccl. 4. 17.

A non placant, quia de peccatis pro quorum expiatione oblationes offerunt, nō dolent, & in his, quorum remissionem postulant, perseuerant. Ignorántque quantū malum admittāt, dū solis sacrificiis sine mandatorū custodia putāt se posse saluari. At obedientia semper Deo placet, & plus ipsa quàm multi labores, & multę operū oblationes valet. Vera quippe est sententia Augustini. Hæc in nobis summa & sola est virtus obedientiæ. Si ieiunaueris diebus ac noctibus, orationémque feceris, si in sacco fueris vel cinere, si nihil aliud feceris, nisi quodcumq; præceptum est in lege, & tibi visus fueris quasi sapiens, & obediēs patri non fueris, omnes virtutes perdidisti. Vna obedientia plus valet quàm omnes virtutes.

August. tract. 11. de obedie. & humil. 10 9.

B An etiam obedientia melior est bonorum victimis & sacrificiis? Ita sanè: quoniā oblationis dignitas ex rei oblatæ dignitate etiam pensanda est: per obedientiam autem iustus seipsum totum Deo immolat, cùm tamen per victimas & sacrificia carnes alienas animalium rationis expertium offerat. Isque est intellectus Gregorij dicentis: Obedientia victimis iure præponitur, quia per victimas aliena caro; per obedientiam verò, voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisq; Deū citiùs placat, quāto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia gladio præcepti se immolat.] Sapiēter verò sanctus hic doctor, cùm priùs dixisset propriā voluntatē obedientia mactari, postea subiungit totū hominē Deo virtute subiectionis offerri, quia dū quis voluntatē suā reginā vitium reliquarū, & membris omnibus imperantē immolat, nihil nō Deo subiectū & oblatum sibi reseruat. Victimarum oblatio ad virtutem religionis pertinet, quæ omnium virtutum moralium est pręstantissima; fateor: sed etiā religiosa obediētia voto firmata & studio glorificādi Deū, & venerationem ei exhibēdi assumpta, religionis est opus. Quæ cùm ex alia parte tē potiorē victimis offerat, nō mirum si Dominus eā excellentiorem victimis cēseat.

Greg. 35 mor. c. 10.

C

Si verò victimarum nomine non iam oblationes animaliū, quæ in lege veteri offerebantur, sed virtutum actiones intelligamus, certū est, obedientiā his victimis, id est, virtutū moralium actionibus præstare. Nam per obedientiam homo non iam res perituras, aut fœdas carnis oblectationes, aut inanes honores & dignitates spernit, sed semetipsum, & potestatē viuendi arbitrio suo derelinquit. Quod certè sicut præstantius est, & amabilius omnibus aliis bonis, ita virtutū actibus, quibus alia bona deserūtur, est pręferendum. Scitè quidā dixit: Per obediētiam homo nō minùs deserit spōte, quàm per seruitutem amittit inuitè, quia vniuersa illa deserit, quæ agere, pati, cōsequi, habere, & retinere, & largiri potest. Seruitus autē iure morti coæquatur, atq; adeo qui obedientiā colit, quasi mortē propter Deū sustinet. Obediētia quoq; religiosa sacrificiū est totius hominis, quod ignis charitatis in Dei honorē incēdit: vnde cùm aliæ virtutes quasi res hominis offerāt, & ab obediētia accipiāt, quòd victimę sint, cum obedientia in dignitate cōferri nō possunt. Optimè id sanè docuit Gregorius sic scribens: Inobedientes autem dū tumenti corde maiorū iussa non faciūt, cùm meliorare, quod eis iniungitur, conātur, sua opera Deo offerre dum cupiūt, semetipsos tollunt. Nā per alias virtutes nostra ei impendimus, per obediētiā nosmetipsos exhibemus. Samuel ergo subiungens, ait: Numquid vult Deus holocausta & victimas, nō potiùs vt obediatur voci Domini?] Quid enim sūt bona electorum hominū opera, nisi victima & holocausta? Cùm ergo holocausta & victimas per legē offerri Dominus præcepisset, quid est, quòd Dominus

D

E

Greg. in 1 2. reg. ad. c. 15.

1. Reg. 15. 22.

holo

holocausta & victimas nolle dicitur, velle autem vt ei obediatur, pollicetur: nisi quia quæ præter obedientiam fiunt, holocausta, & victimæ non sunt? quasi dicat: tunc bona sunt bona opera, quando à præpositorum conscientia non discordant. Si verò hoc ideo dicitur, vt virtus obedientiæ commendetur, liquet quàm sublime bonum sit, quod victimis & sacrificiis excellit. & post nonnulla: quia longè altioris meriti est, propriam voluntatem alienæ semper voluntati subiicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid est enim adeps arietum, nisi pinguis & interna deuotio electorum? Adipem ergo arietum offert, qui in studio secretæ conuersationis deuotæ orationis affectum habet. Melior est tamen obedientia quàm victimæ, & quàm offerre adipem arietum. Quia qui perfectè voluntatem sui præceptoris implere didicit, in cœlesti regno, & abstinentibus & flentibus excellit.]

Sed alia demum ratione has victimas, id est, virtutum actiones, obedientia præcellit, quia hæ quasi sacrificia sunt, obedientia verò est holocaustum, quod nihil non Deo consecratum relinquit. Paupertas opes immolat, temperantia carnem mactat, at obedientia corpus hominis, & appetitiones eius, & voluntatem & iudicium, & breuiter Deo omnia hominis bona submittit. Quapropter verissimè Anselmus bonum sæcularem homini comparat, Domino suo, fructus cuiusdam arboris offerenti, religiosum verò non tantùm fructus, sed & arborē ipsam donanti. Ille dicit; En Domine fructus vitæ meæ tibi trado: hic verò ait: Et ego non tantùm opera, sed & me ipsum totum tibi committo. Vel dicit, vt verba huius Doctoris in medium proferam. Domine meæ hactenus potestatis eram, quódque mihi libebat, bonum malumve, faciebam. Verùm quia tuus omnino debeo esse, tibique soli tantùm bona opera fructificare, me totum tuæ trado potestati, vt amodo tibi fructificem. Quod vt melius tibi facere valeam, me vni ex Ecclesiæ tuæ prælatis subdam, qui me custodiens ea tantùm opera doceat agere, quæ nbi nouerit magis placere.] Illius ergo meritum quasi sacrificium est, illius verò labor quasi holocaustum existit. Cui profectò illud congruit quod Ecclesiasticus de regio vate scripsit: Sicut adeps separatus à carne, sic Dauid à filiis Israël. Ille scilicet sæcularis, est sicut caro sacra Deo in hostia pacifica oblata, quæ partim in vsum sacerdotis cedebat, partim ab ipso offerente cum gratiarum actione comedebatur. At hic, scilicet religiosus obediēs, est sicut adeps mulctò sacratior, quem totum ignis in Dei honorem absumebat. Atque adeò obedientis vita verum est holocaustum, & obedientia illum planè beatum facit, quoniam similem beatis spiritibus, & toto tempore Deo dedicatum, & illi consecratum constituit.

Ansel. li. de simil. c. 84.

Eccl. 47. 2.

Obedientia quoque aliter religiosum beatum facit, nimirum quia operibus minimis aut non multi momenti meritum eximium impertit. Beatum enim dicimus mercatorem, qui paruis rebus magnas opes lucratur: sed multò beatior obediens, qui minimis operibus ex obedientia factis merita magna consequitur. Est obedientia sicut signum monetæ, quo apud omnes in pretio habetur, & eà quidquid necessarium est, etiam si pretiosissimum sit, sine vllo labore coëmitur. Idque significant verba illa Gersonis magni doctoris. Propterea censet debeat pro regula generali illud esse melius, illud pulchrius, illud nobilius, illud vtilius, delectabilius, & honestius, quod est obedientiæ proximius, sit illa res in qua obeditur vilis, abiecta, turpis, inutilis, laboriosa, vana, stulta,

Gerson Considerationes ad religiosos, considerat. 3.

A quantumlibet inhonesta, solo peccato excluso. Cui concinit Ioannes Thaulerus; cuius hæc est oratio; Fœlices monachi si in obedientia perseuerauerint. Quodlibet namque etiam vilissimum & minimum opus ex vera peractum obedientia, ratione ipsius obedientiæ multò nobilius Deóque longè acceptius est, quàm alia omnia quamlibet etiam magna opera ex propria voluntate peracta: nec aliquod in hac vita humili & obedienti corde charius digniúsque Deo omnipotenti sacrificium offerri potest.. Quicunque sub obedientia viuunt, semper alacriter & sponte obedire, cunctáque alia sine venias, vt vocat, siue meditationes, siue orationes, siue alia quæcúque quolibet nomine censeantur, interim postponere, missáque facere debent: quo fiet, vt ad humilem sui

Thaulerus ser. 1. Dom. 3. post Trinit.

B ipsorum, tam in spiritu, quàm natura, abnegationem resignationémque breui pertingant, & purè Deus in ipsis viuat atque nascatur, in eundémque ipsi sine medio ducantur.] Vide quàm mirabilis sit huius virtutis nobilitas, siquidem admiranda quadam conuersione vilia opera magni valoris facit, & hominē à morbo propriæ voluntatis sanat, & ex carnali in spiritualem conuertit. Nec solùm bona opera parui momenti nobilitat, sed & media seu indifferentia, bona & studiosa facit. Vnde Bernardus ait: Media sunt ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia, quæ si pastoris licentia fiant, summam expectant retributionem. Est igitur obedientia certissimum internæ virtutis indicium, an scilicet bene & secundùm Dei

Bern. ser. de virtut. obedientiæ.

C voluntatem procedamus, an verò à diabolo seducti nostro proprio iudicio gubernemur. Sic patres illius temporis, vt narrant Theodoretus, & Euagrius, internoscere voluerunt, an magnus Simeon Stylites, qui in columna vitam agebat, Dei Spiritu duceretur. Miserunt enim ad illum qui ex nomine ipsorum ei diceret, vt modum illum peregrinum viuendi relinqueret, & viam à patribus tritam sequeretur, mandatúmque vt si obediret, copiam ei insistendi in columna faceret, sin minùs eum tanquam illusum ex columna deiiceret. Putarunt illi patres, & meritò, obedientiam esse quasi lapidem Lydium, quo aurum verum à falso discernitur, quia eà vera virtus à ficta, & spiritus bonus à proprio vel malo spiritu separatus. Hac coticula Deus examinauit virtutem

Theodor. Euagrius li. 1. c. 13.

D Adæ, qua inuentus est minùs habens. Hac Abrahæ & aliorum erga se fidelitatem expendit, nullaque est virtus quantumuis abscondita, cuius gradus hac non ratione pandatur.

Obedientia tantæ dignitatis est voti promissione firmata, vt etiam ipsi virginitati præferatur, & abdicationem omnium rerum longè post se relinquat. Nam de illa Augustinus ait: Nemo quantum puto ausus fuerit virginitatem præferre monasterio. De hac verò Hieronymus: Aurum deponere incipientium est, non perfectorum: Se ipsum offerre Deo, proprium Christianorum est, & Apostolorum. Obedientiam Deus, ô mira res, quasi obedientia rependit: nam si quis propter Dominum suis superioribus paret, ipse

Aug lib. de virg. tom. 6. Hieron. epist. ad Lucinū.

E Dominus orationes ipsius exaudiens, & vota concedens, veluti ipsius qui obediuit, desideriis obedit. Hac virtute Christus à nobis pascitur, & quasi suauissimo cibo operibus obedientiæ reficitur. Vnde Bernardus exponens illud Canticorum: Qui pascitur inter lilia, hæc ait: Sermo Dei veritas est, & ipse sponsus. Nostis hoc, audite cætera. Is cùm auditur & minimè obeditur illi: vacuus interim & ieiunus remanet quodammodo, omnino tristis, & querulus, quòd prolatus in vacuum sit. Si autem obeditum fuerit, nonne tibi verbum videbitur in quandam ex-

Cant. 2. Bernard. serm. 71. in Cant.

creuisse corpulentiam, quia verbo opus accessit, vtpote refectum quibusdam fructibus obedientiæ, iustinæ frugibus? Inde est quod in Apocalypsi loquitur: *Apoc. 3. 20.* Ecce sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.] Videtur approbari hic sensus, & apud Prophetam sententia Domini, vbi dicit quòd [verbum suum non reuertetur ad eum vacuum, sed prosperabitur,] & faciet [ad quæ misit illud.] Non reuertetur, inquit, ad me vacuum vel ieiunum, sed quasi prosperè in omnibus *Esaiæ 55. 11.* agens, saturabitur bonis actibus eorum, qui dilectione acquiescent illi. Denique vsu loquendi sermo impletus tunc dicitur, cùm fuerit mancipatus effectui, quod videlicet tandiu inanis, & macer, & quodam modo famelicus sit, donec opere compleatur. Sed audi ipsum quo se dicat cibo ali: *Ioan. 4.* Meus, inquit, cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei.] Verbum Verbi est apertè indicantis esse suum cibum factum bonum, si tamen inuenerit illud inter lilia, hoc est, inter virtutes.] Obedientia quoque, quod magis est, iustus, Christi frater & soror, & mater efficitur. Nam & verbum est Domini: *Mar 3.* Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.] Frater, quia fideliter à Domino amatur; soror, quia tenerrimè diligitur; mater, quoniam obedientis exemplo in animas fratrum Christi imitatio transfunditur. Obedientia nos per perseuerantiam solidat. Quare Simon, id est, obediens, postea Petrus dicitur, quia vnusquisque per obedientiam quasi in omni virtute solidatur. Obedientia demum, vt Bonauentura ait, est schola Saluatoris, & *Bonauēt. dicta 4. salut. c. 2* nobile genus martyrij, & palma triumphalis, & scala paradisi, nauis ad cœlum transiens, clauis cœlum aperiens. Est summa in merito, vicina Deo, & proxima cœlo. Est schola Saluatoris, quia ipse obedientiam docuit in mundum veniens, in mundo manens, & de mundo transiens. Est nobile martyrij genus, cùm caput hominis amputet, aut actionum eius, id est, propriam voluntatem. Est palma, quia de hostibus victoriam reportat. Est scala paradisi, nam per gradus eius, quos statim numerabimus, iustus in cœlum ascendit. Est nauis, quia sicut qui est in naui semper ad motum eius procedit, & semper ipse quiescit: sic qui est in naui obedientiæ, semper proficit dormiendo, vigilando, comedendo, abstinendo, ambulando, quiescendo, quia instar nautæ non mouetur motu proprio, sed alieno. Est clauis paradisi, quem inobedientia Adam clausit, & obedientia Saluatoris aperuit. Est summa in merito, cùm omnia merita nostra contineat; est vicina Deo, cùm Christo Filio eius nos similes faciat; est proxima cœlo, cùm perfectionem, qua in cœlum ascendimus, comprehendat. Ex his aliquatenus obedientiæ dignitas elucet, cuius nunc gradus assignabimus, vt per eos ad cœlestem patriam peruenire conemur.

Primus Gradus Obedientiæ, Voto se Prælato subiicere.

CAPVT V.

BEATVS Pater noster IGNATIVS in aurea illa epistola, quam de virtute obedientiæ conscripsit, tres gradus eius nos docuit, quibus omnis obedientiæ perfectio continetur. *Ignatius epist. obedient.* Primus, quo religiosus sibi iniuncta, opere exequitur: secundus, quo cum his quæ prælatus vult, voluntate concordat: tertius, quo proprium iudicium superioris iudicio submittit. Sanctus Bonauentura aliter hos gradus enumerat, & in quinque ternarios amplitudinem obedientiæ distribuit. *Bonauēt. de grad. virtut. c. 2.* Sed visum est nobis doctrinam tantorum Patrum minutatim partiri, & septem gradibus distinctam, vt meliùs intelligatur, legentibus ministrare. Primus itaque obedientiæ religiosæ gradus est, velle obedire, & ad vitam ex præscripto alicuius prælati faciendam in religione approbata, se voto constringere. Quem gradum omnes religiosi professi habent, & ad eum tyrones tendunt, nec dum ad professionem admissi. His autem aliqua dicenda sunt, quibus alacriter hunc infimum gradū ascendant, & obedientiæ votum emittant. Ac illud primum sit, inobedientiam causam nostræ mortis & calamitatis extitisse. Quia enim primus parens generis humani Deo non obediuit, ideo & sibi & nobis posteris suis mortem mercatus est, dicente Domino: *Genes. 2. 17.* In quocunque die comederis ex eo,] nimirum ex ligno tibi vetito, [morte morieris.] Vnde Ambrosius: *Ambros. li. de parad. c. 7.* Nisi fallor, mortis causa inobedientia fuit, & ideo homo ipse sibi mortis est causa, non habens Deum suæ mortis authorem. Neque enim si medicus præscripserit ægrotanti à quibus videatur cauendum, atque ille ab interdictis non putauerit abstinendum, causa ei mortis est medicus, sed vtique ipse sibi mortis reus est propriæ. Itaque Deus quasi bonus medicus prohibuit ne Adam nocitura gustaret.] Si ergo per inobediētiam mors intrauit in mundum, nos qui mortē fugimus, & vitam æternā quærimus, meritò obedientiam amplectimur, & ne eam deserat nostra volūtas, vinculo voti subiectioni tanquam firmæ columnæ ligamur. Est namque homo folio leuior & qualibet palea instabilior, votum antē pro onere illi est, quo naturali inconstantia minimè rapiatur, nec iugū inobedientiæ mancipetur, & qui seipsum regens, & proprium iudicium & voluntatē sequēs, gratiam perdidit, & à paradiso exulauit, meritò à se ipso tanquam ab stulto rectore discedit; & alteri, qui nomine Dei ipsum regat, seipsum committit, & iudicium ac voluntatē prælati, suis definitionibus ac desiderijs antepunit. Sic iam incipit diuinā vltionem euadere. Nam Deus non solùm in futuro sæculo æterna pœna punit peccatores, sed etiā in hac vita permissione vt suas expleāt voluntates sine vlla ambiguitate castigat. Quod sanctus Dauid fatetur, dicens in persona Domini: *Psal. 80. 13.* [& dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.] Ibunt, inquam, post voluntates & consilia sua, quæ cùm sint Dei mandatis contraria, non possunt illos nisi in mortem adducere.

Ingens malum est propria voluntas, quæ non solùm morti primum parentem addixit, sed nos quoque singulis diebus perdit, aut in discrimen cadendi constituit. Hanc qui saluari vult, omnino detestatur, sciens quia per eam non in aliud quàm in perditionem itur. Quod optimè agnoscens beata Collecta, virgo illuminatissima, hæc semel ad suas sorores, quibus abbatissa præerat, dixit. *In eius vita c. 7.* Non credo aliam viam fore lariorem, nec quæ faciliùs ducat in æternam damnationem, quàm sit propria voluntas: nec aliquam ex opposito breuiorem ad vitam sempiternam, quàm sponte renuntiare illi.] Quoties hæc bellua immanis (sic propriam voluntatem voco) nos vulnerauit? quoties nos à gratia excidere, & à Deo separari fecit? quoties in discrimen amittendæ æternæ salutis adduxit? Hæc est illa herba mortifera, secundùm Anselmum, quam patres nostri contra *Anselm. lib. de simil. c. 38.*

præceptum Domini comederunt, & ex ea primùm leproſi facti, & poſt modum ſecúdùm quod eis Dominus fuerat comminatus, mortui ſunt. Hanc autem nos comedemus, hanc ſine metu vniuerſis noſtris operibus adiungemus, vt cum parentibus noſtris non ſolùm morte corporis, ſed etiam morte animæ pereamus? Quid ſtultius aut pernicioſius poteſt excogitari? Hæc eſt terra inculta & ſentibus plena, de qua ſcriptum eſt per myſterium: [Spinas & tribulos germinabit tibi:] Quàm noxium erit, & inutile in ea ſemen laborum iacere, in qua non poterit ad vitam germinare? Iſtam igitur belluam obedientia domat; ab hac herba vim occidendi, ſcilicet proprietatem, tollit, hanc terram à prauis deſiderijs purgat, & in terram fructiferam cultámque conuertit. Votum autem ipſam obedientiam firmat, & conſtantem ac ſtabilem reddit. Nam ſi tantùm obedio, quia volo obedire, hoc labile eſt, & cras non obediam, quia voluntatem mutaui, & meum placitū alterius imperio prætuli. At ſi ex voto neceſſitas obediendi mihi incumbit, hoc, quia licitè retro ire non poſſum, ſtabile eſt. Eſtq; fœlix quædam neceſſitas, quæ compellit ad meliora, quæ ita ligat, vt libertatem homine dignam non auferat, ſed meritū merito adijciat. Ita ligat, vt à nexibus inextricabilibus propriæ voluntatis expediat, & in magna libertate conſtituat. Ita ligat, vt homo ſe ad malum ligatum ſentiat, at ad omne bonū adiutum aduertat. Ideo enim votum obedientiæ nuncupamus, vt voluntatem Dei per noſtrum prælatum expoſitam facientes, in eo quod bonū eſt & ſanctum, ſolidemur.

Geneſ. 3.18.

Quid homini in mentem venit, cùm vitæ religioſæ ſe tradit, niſi quòd ſtatum mutat, & ſæculum relinquit, vt Christum Saluatorem ſequatur? Eius autem vita non aliud fuit quàm perpetua quædam obedientia, adeo firma & ſtabilis, vt nulla ratione potuerit ab æterni patris voluntate ſeparari. Denique calicem paſſionis naturaliter formidans, & ad occurſum mortis mirum in modum, ſecundùm hominem expaueſcens, patriſque qui eum à morte potuit eripere, auxilium implorans, ſemper eius voluntatem vitæ propriæ præpoſuit. Non, inquit, mea voluntas, ſed tua fiat. Tam magnum, inquam, eſt ô pater, tuam facere voluntatem, tuiſque iuſſis obedire, vt potiùs eligam acerbiſſimè mori, quàm vel in minimo tuis decretis contraire. Chriſtum ergo ſequetur, qui eius fuerit obedientiam imitatus. Quia ad hoc ipſe obediuit, vt nos membra eius obedientiæ ſcientiam addiſceremus. Idque ſignificant illa verba Pauli; Et quidem cùm eſſet filius Dei, didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiā.] Id eſt, ille qui omnia ſcit, & quem nihil omnino latet, didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam in nobis: noſque quantum bonum ſit obedientia, diſcere fecit. Hunc intellectum iſtius loci ſcripſit Bernardus. Et didicit, inquit, ex his quæ paſſus eſt, obedientiam; hoc eſt, obedientiam didicit in ſuo corpore ex his quæ paſſus eſt in capite. Nam illa mors, illa crux, opprobria, ſputa, flagella, quæ omnia caput noſtrum Chriſtus pertranſijt, quid aliud corpori eius, id eſt, nobis, quàm præclara obedientiæ documēta fuerunt? Chriſtus enim (ait Paulus) [factus eſt obediēs patri vſq; ad mortem, mortē autem crucis] Qua neceſſitate? Reſpondeat Apoſtolus Petrus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini, inquit, veſtigia eius,] id eſt vt imitemini obedientiam eius. Ex his ergo quæ paſſus eſt, diſcimus quāta nos qui puri homines ſumus, oporteat pro obedientia perpeti, pro qua is qui & Deus erat, non dubitauit mori.] Hanc obedientiam

Hebræor. 5.8.

Bernard. de gradibus humilit.

1. Petr. 2. 21.

diſcere incipimus, cùm obediētię votū nuncupamus. Quid enim aliud eſt nos voto ad parendum adigere, niſi in propoſito ſubiectionis ſtabiliri, & noſtrā mutabilitatē pollicitationis obligatione firmare? Vt ſicut caput noſtrū Chriſtus nullo pacto valuit patris volūtatē deſerere, ita & nos nec ab ea diſcordare poſſimus ſi peccatum fugere, & fideles Deo eſſe voluerimus.

Obedientiæ voto illud perfectè completur, quod in oratione Dominica ab ipſo Domino poſtulamus: Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.] Hanc petitionem ſic interpretatur Auguſtinus: Obediatur præceptis tuis ſicut ab Angelis, qui ſunt in cœlo: ita ab hominibus qui ſunt in terra. Sed Angeli quomodo obediunt? Ita firmiter, ita ſtabiliter, vt à præceptu ſibi impoſito, ſiue à voluntate ſibi domini declarata deuiare non poſſint. Nec propterea ex neceſſitate libertatem tollente obediunt, quia non eſt niſi imperfectio libertatis poſſe in malum inclinare. Requiritur ergo vt voluntas Dei ita in hominibus ſicut in Angelis fiat, quòd illi ſtabiliter obediant, & aliqua ratione domini voluntatem prætetire non valeant. Quæ firmitas licèt aliunde dimanare ſoleat, tamen perfectè admodum à voto prouenit, quo quis ſe ad exequendam Dei voluntatem à prælato declaratam obſtringit. Hoc voto ab illa maledictione liberamur, quæ dictum eſt in Iſaia: Sciui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.] nam obedientia proteruitatem mentis tollit, & collū noſtrum Dei & maiorum præceptis ſubmittit. Quod meritò hoc voto decoratū in anima religioſa à Chriſto laudatur. Collum, inquit, tuū ſicut monilia.] Sic hunc locum expoſuit Orig. Legit ille: [Ceruix tua ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula.] & ait: Quā priùs præuaricationis inobedientia turpem fecerat, nunc obedientia fidei ſpecioſam fecit & pulchram. Votū itaq; obedientiæ inſtar monilis eſt, quod collo appenditur, illudq; ſubigit, ſed pectus ipſum exornat. Cor nāq; ſpiritualis viri hoc monili mirum in modū ornatur, & fidele domino ac iuſtitia perfectum oſtēditur. Illud autem mirabile eſt, quòd obedientię votum oppoſitos & amabiles effectus collo noſtro cōmunicat, nam illud mollificat & obdurat. Mollificat ſubiectione, qua animam Deo ſubmittit, & obdurat fortitudine, qua imperata licèt difficilia ſuſtinet. Nōne obedientia iugum eſt? Sed iugū & lutum, vt ait Eccleſiaſticus, curuant collum durum.] Nonne turris fortis eſt? Sed collum obedientis animæ comparatur turri: & in canticis legimus: ſicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cū propugnaculis.] & collum tuum ſicut turris eburnea.] Eſt turris fortis atque munita, quę expugnari non poteſt: & turris eburnea, quia ex obedientia mandatorum inſignem acquirit puritatem. Et ecce vna obedientia voto ſuſcepta quàm magnorum ſit cauſa bonorum; ſiquidē & nos pulchros & dociles facit & fortes. Pulchros, quia deformitatē tranſgreſſionis aufert, dociles, quia Deo morigeros reddit, fortes, quia vires ad exequēdū quæ nobis fuerint iuſſa, præbet. Efficimur profectò angelis ſimiles, nam ſicut illi ſtabiliter obediunt in cœlo, ita & nos firmiter obedimus in terra.

Matth 6. 10.
Aug. lib. 1. de ſerm. domini in monte c. 15.
Iſaia. 48. 4.
Cant. 1. 9.
Origen. homil 2. in cant.
Eccl. 33. 27.
Cant. 4. 4.
Cant. 7. 4.

Iam ergo qui ſerui Dei perfectè eſſe volumus, & ad vitam religioſam vocamur, ſi necdū fecimus, nos Deo per votū obediētiæ ſubdamus. Auris perforata in antiqua lege ſignū erat ſeruitutis. Nam in Exodo ſcriptū eſt: Si dixerit ſeruus, diligo dominū meū, & vxorem ac liberos, non egrediar liber; offeret eum Dominus dijs, & applicabitur ad oſtium & poſtes, perforabitque aurem eius ſubula, & erit ei ſeruus in ſæculum.] Hoc dictum altiori ſenſu religioſi viri eſt.

Exo. 21. 5

Ipse enim ait: Diligo ego Dominum Deum meum, diligo religiosam vitam, quam in sponsam accepi, diligo filios, merita scilicet, ex tam pulchra spósa susceptos. Malo in perpetuũ seruus Christi esse, quàm liber sæculi. Qui ita locutus fuerit, prælatis est offerendus, & auris eius perforanda, & quasi aperienda, vt per obedientiã maiorũ præcepta suscipiat. Adeo namque conditioni serui adiuncta est seruiendi & obediendi obligatio, vt qui hanc non habuerit, seruus esse nõ possit. Quæ obligatio ad opus procedẽs, nos sanctos faciet, & ad eum finẽ quem quærimus, scilicet, ad vitæ innocentiam, perducet. In cuius signum post restitutam prosperitatem sancto Iobo

Iob.42.11. [venerunt ad eum amici eius, & obtulerunt ei singuli ouem vnam, & inaurem auream vnam.] In oue B accipe innocentiã, in inaure obediẽtiam. Quid itaq; erit viro isti ouem, & inaurem offerre, nisi obedientiam, & innocentiam sorores esse, patefacere? Illúdque esse mysterium huius loci Gregorius autumat, qui & optimè exponit, quare inauris aurea sit, & quare vna ouis tantùm & vna inauris ab vnoquoq;

Greg. 31. mor. cap. 104. amicorum offeratur. Eius verba sunt. Notádum verò est, quòd hoc loco cum inaure ouis, cùm oue inauris offertur: quia nimirum innocuis mentibus ornamentum semper obedientiæ iungitur, Domino

Ioánnis 10 testante, qui ait: Oues meæ vocẽ meam audiunt, & ego agnosco eas, & sequuntur me.] Beato igitur Iob C nemo inaurem sine oue, nemo ouẽ sine inaure obtulit: Quia profectò redemptori suo non obedit, qui innocens non est, & innocens esse non potest qui obedire contemnit. Quia verò ipsa obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, non terrore pœnæ, sed amore iustitiæ, cuncti qui ad conuiuium veniunt, auream inaurem obtulisse perhibentur, vt videlicet in ea quæ exhibetur obedientia, charitas fulgeat, quæ virtutes omnes quasi auri amore cætera metalla transcendat. Sed quia nulla esse innocẽtia, nulla esse vera obedientia in multiplicibus hæreticorum diuisionibus potest, ad cognitionem fidei venientes offerant ouem, sed vnam, id est tales veniant, qui in vnitate Sanctæ Ecclesię innocui, obedientésq; persistãt. Vnũ D quippe diuidi per numeros non potest: quia & hoc ipsum vnum quod dicimus, numerus non est. Offerant igitur ouem, sed vnam; offerant inaurem, sed vnam; id est, ad sanctam Ecclesiam cum innocentia atq; obedientia venientes, eam mentẽ deferant, quã Sectarum schismata nõ diuidãt.] Hæc ille, cuius doctrina in hoc quod de Ecclesiæ vnitate dicit, ad nostrum propositum contrahi potest. Vt nempe vnitas hæc inauris & ouis ad congregationis vnionem referatur. Obedientia quippe non tantùm innocentiæ coniungitur, verùm & ex ea vnitas siue concordia congregationis exoritur. Hanc obedientiam quasi perficimus cùm ei votum obediendi prælatis adiungimus. Túncque vsurpamus nobis vocem E capitis nostri, sic ad patrem loquentis: [sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti

Psal. 39. 7. mihi.] Cùm, inquam, cuperem, ô Domine pro immensis beneficiis tuis in gratiarum actionem tibi gratas oblationes offerre; cúmque viderem sacrificia & oblationes piorum operum non satis sufficere, tibi decreui me ipsum offerre, & per obedientiæ votum, aures fossas, apertas, & purgatas immolare, vt semper vocem tuam audiam, & quæcumque per prælatos iusseris, sine vlla contradictione perficiam. Ab hoc igitur gradu obedientia religiosa incipit, quæ nimirum hominem religiosum constituat, vt voto quia propriam voluntatem prælato subiiciat, séque A ipsum totum propter Deum alteri regendum & gubernandum tradat.

Secundus Gradus Obedientiæ, Votum subiectionis nuncupatum implere.

CAPVT VI.

EX Hoc primo obedientiæ gradu, qui religiosi nomen indignè non habet, B ad secundum ascendit, vt scilicet si votum obedientiæ emisit, votum impleat, & in rebus sibi præceptus obediat, is sine dubio aliquem prælatum habet, & quisquis ille sit, siue nobilitate præcipuus, siue ignobilitate sordidus; siue ignarus, aut scientiarum adoptione conspicuus, ius habet multa subditis præcipiendi; & in his quæ potest ipse mandare, debet subditus vt votum impleat, & hunc gradum obedientiæ habeat, humiliter obedire. Quòd si quis non obediat, præsertim in re graui, iugum sibi à Deo impositum frangit, & contra id quod debet, iuris sui esse contendit. Cùm Samuel iubente *Greg.10.27.*

C Domino vnxisset Saulem in regem, [dixerunt filij Belial: Num saluare nos poterit iste? & despexerunt eum.] Sic non sunt religiosi meritò & vitâ, sed filij Diaboli, qui prælatum rite electum non audiunt, & illi parere contemnunt. Ille eos saluare poterat, & salutaribus præceptis instruere, & in cœlum dirigere. Quia verò illi non se subiiciunt, in his ad quæ tenebantur, salutem, si in malo perseuerauerint, nequaquam consequentur.

Horum meritam pœnam Salomon pulchra cir- *Prouer. 30.17.* cumlocutione describit. Oculum, ait, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, suffodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.] Quisnam subsannat patrem suũ? Qui turgidus superbia non obedit prælato suo? & quis despicit partum, id est laborẽ in pariendo siue par- D turitionem matris suæ? Qui vt suæ voluntati satisfaciat, non obediendo, disciplinam religiosam subuertit. Hic dignus est qui in crucem agatur, immo qui in æterna supplicia destinetur, vbi dæmones peccati nigredine corui, & rapacitate aquilis similes, oculos eius effodiant, vt solem iustitiæ non videant, & omnia eius bona carnibus similia discerpant. An non fur, si rem magni valoris surripiat, legibus ita statuentibus, in crucem agitur, siue furca suspenditur? Sed fur est, & rei magni valoris, scilicet voluntatis Deo consecratæ vsurpator, qui prælatis non obedit. Idéoque Bonauentura ait: Te præla- *Bonauen. tract. de interiori homine c. 2.* to dedisti propter Dominum, & propter regnũ cœ- E lorum, & iam non es tuus, sed eius, cui te vendidisti, & ideo nihil tibi licet agere de te sine eius voluntate. Ipse enim est Dominus voluntatis tuæ. & contrectatio rei alienæ inuito domino, furtum est, fur autem cœlo non appropiat.] Omnibus fidelibus præ- *1. Petr.2. 18.* cipitur vt maioribus obediant: & Petrus, ait: Serui subditi estote in omni timore dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiã dyscolis.] Si verò isti pœnam subeunt, si ab obedientia se subtrahant, quãto maiori pœna erunt digni religiosi, qui non tantùm communi obligatione, sed etiam speciali voto obedire tenentur? Præcepit Saul ne quis aliquid *Ioseph. li. antiquit. Theod. q. 31. in 1 Reg.* gustaret vsque ad vesperam quousque vlcisceretur de inimicis suis. & præcepit insipienter, vt Iosephus, & Theodoretus putant. & septuaginta

facis insinuant. At vniuersus populus simpliciter & reuerenter obediuit: solus Ionathas præceptum fregit, & periculum mortis incurrit. Audiuitq; à patre: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha:] & mortem quidem subiisset, nisi eum populus obediens liberasset. Sic nõ semel communibus fidelibus obedientibus, filius, id est religiosus, suæ regulæ præcepta transgreditur, & propterea nisi ab obedientibus liberetur, dum ad sui ipsorum imitationem trahitur, mortis pœna mulctatur. Hic itaque secundus gradus obedientiæ nõ est superogationis, sed necessitatis, à quo in re graui deficere non est aliud quàm damnationem promereri. Sed iam quid nos oporteat facere, vt votum obedientiæ impleamus, explicandum est. Quod breuiter Thomas Aquinas & Bonauentura explicarunt, eorúmque sententia sic colligenda est. Voto obedientiæ tenemur ad præcepta regulæ, ad ea scilicet, quæ nobis nõ tantùm vt cõsilia, vel vt rectè viuendi documenta, sed vt expressa mandata proponuntur. Hęc ferè sunt in omnibus religiosis familiis, ne quid proprium habeamus, ne aliquid contra castitatem admittamus, ne præceptum aliquod Dei aut Ecclesiæ transgrediamur, & si quid aliud pro religionũ diuersitate sub interminatione peccati grauis iniungitur. In quibus à regula deuiare, ex genere graue peccatum est, nisi aut materiæ leuitas aut subreptio ab enormitate peccati grauis excusent.

1 Reg. 14. 44.

D. Thom. 2.2. q. 186 ar. 9. D. Bona. 44. q. 2.

Obligat etiam obediẽtiæ votũ illud exequi, quod prælatus iuxta regulã, seu institutũ, non tantum consuluerit aut suaserit, sed manifestè præceperit, & ad executionem eius obligare voluerit. Si enim aliquid tantùm suadeat, si consulat, si moneat, & obligare nõ intẽdat, secluso scandalo non erit peccatũ non obedire, licèt imperfectio sit, nisi causa nõ leuis momẽti subsit, eius monita detrectare. Cùm enim in prælato sit authoritas præcipiendi, quę regula mandato iniũgi voluerit, & in subdito sit obligatio parendi, nõ est vnde hic non obediens peccato se liberet, si ille in veritate præcipiat. Et id significant illa verba Deuteronomij: Qui superbient, nolẽs obedire sacerdotis imperio, qui eo tẽpore ministrat domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel.

Deute. 7. 12.

Si verò illud quod subdito iniungitur leue sit, paruique momenti, & tamen non solùm suadeatur, aut ordinetur, sed verè præcipiatur, votum obediẽtiæ obligat ad illud exequendum, si non sub peccato graui, at sub peccato veniali. Quoniam si superioris præceptũ instet, non facere quod iniungitur, inobedientia est. inobediẽtia verò à peccato saltẽ leui excusari nõ potest. Non autem erit graue peccatũ, quia materię circa quã delinquitur, paruitas peccati grauitatẽ tollit. Quã rem latè & sapiẽter Bernardus prosequitur, & inter alia sic ait: Quamobrem nõ video cur ita omnem inobedientiam & transgressionẽ, vel minorum quorumlibet mandatorum, exaggerandã putaueritis, vt exclamaretis: Quod ergo iam monacho poterit veniale peccatum esse, vel leue, cuius vniuersæ actioni crimen insidiatur inobedientiæ? Sed hoc inde videlicet constare creditis, quòd prælatorum iussionibus tantum tribuendum asseritur, quantum si diuinitus traderentur. Quasi verò & ipsa Euangelica præcepta nõ multùm inter se discrepent, & merito obseruationis, & transgressionis periculo. Cæterùm sicut nõ omnia vnius esse cõstat, vel necessitatis, vel vtilitatis, vel dignitatis; sic nõ vna de omnium transgressione fertur sententia; nec paria manent discrimina dispares culpas. Porro nec pari culpa negliguntur, quæ non pari cura præcipiuntur,

Serm. de præcep. & dispen. c. 144.

A nec pari proinde pœna puniũtur. Ecce enim Euãgelium, tã flagitium crapulæ, quàm fornicationis turpitudinem damnat. Verùm quis magis non horreat ex duobus malis, turpitudine fœdari, quàm cibo exaturari? Nonne denique veritas in Euangelio sub nominibus trabis, & festucę, graues leuésque discernit inobedientiæ culpas? Nonne ipso disputante, immo definiente, gradatim nobis distinguitur, quæ cuique reatui pœna debeatur, dum alium iudicio, alium consilio, alium & gehenna reum esse protestatur? Quænam ergo consequendi necessitas cogit, vt si magistris diuina detur in suis præceptis authoritas, nullum ideo iam monacho leue, aut veniale peccatum inueniri posse putetur: & quòd eius vniuersæ actioni crimen insidietur inobedientię?] & post multa; Traduntur igitur à prælatis interdum minora mandata, quorum transgressio leuiora secundùm regulam parit & peccata, & tamen in Deum nihilominus præuaricatio fit, quoties Abbatis iussio præteritur. Siquidem ex ore ipso Dei non æqualia sunt promulgata, & ideo non æquali cuncta vigilantia obseruanda: sed alia cura exhibenda est ei proculdubio quod ipse perhibet primum & maximum mandatum, alia his quæ alibi discernens: Qui soluerit, inquit, vnum de his minimis meis mandatis.] Quid ergo? audiuimus ex regula grauiores & leuiores culpas, legimus & in Euangelio maxima minimáque mandata: & mãdatorum transgressiones vniuersas dicemus æqualiter maximas? Non est igitur necesse vt concedam quod dicitis, aut Deo scilicet non tribui omne quod ab homine magistro accipitur, quod non sit contra Deum, aut monacho nullum inueniri posse leue, seu veniale peccatum: quia etsi toties Deo (quod fatendum est) inobediens esse conuincitur, quoties eius qui pro Deo sibi præest, hominis mandatum, quod quidem iustitiæ non repugnet, prætergreditur: sicut tamen non par cura in executione exigitur: sic nec par culpa contrahitur ex transgressione. Etsi quippe vnus est qui offenditur, non tamen vnius ponderis quæ iubentur, nec vnius subinde discriminis iussorum est omnium censenda transgressio. Hactenus Bernardus.] Sed quando hæc leuia nõ præcipiuntur, non erit peccatum illa ex aliqua causa omittere. si contemptus desit, & nullum scandalum aut offensio fratrum sequatur.

B

Matth. 5. 6.

C

D

Insuper obligat obedientiæ votum ne quis aut regulæ, aut superiorum mandatis ex contemptu contraueniat. Debet enim qui obedientiæ votum emisit, viuere secundùm præscripta regulæ, & maiorum instituta, superiorúmque mandata, in quo manifestè continetur tamquam initium aliorum, huiusmodi instituta & mandata non aspernari. Ille autem ex contemptu regulam aut præceptum violat, qui non ex ignorantia, aut ex negligentia, aut ex infirmitate & immoderantia passionis, sed ex malitia iniuncta sibi transgreditur. Aut ille qui eo fine regulam aut præceptum violat, vt ostendat se ea nihili facere.

E

Iste autem contemptus in re graui semper grauissimum peccatum est. In re autem leui si non contemnatur regula, nec prælatus ipse, aut potestas eius, sed aut ineruditio & morositas prælati, aut certè materia ipsa præcepta, quia leuis est, fortè non erit graue peccatum. At satis infelix erit ille religiosus, & ab omni desiderio perfectionis alienus, qui hæc audeat, & vel minima sibi iniuncta contemnat. Certè Bernardus contemptum à grauis peccati malitia numquam liberat. Sic enim scribit: Hęc ergo generalis

A regula sit vniuersorum quæ per se, aut propter se, nec bona, nec mala sunt aut diuina institutione, aut propria cuiusque professione fixa non sunt, vt non iussa quidé licitè, vtrùlibet, vel admittãtur, vel omittantur, iussa verò, sine culpa nõ negligantur, sine crimine non contemnantur. Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est. Differunt autem quòd neglectus quidem languor inertiæ est, contemptus verò superbiæ tumor. Porro contemptus in omni specie mandatorum pari pondere grauis, & communiter damnabilis est: neglectus autem in fixis grauior, tolerabilior in mobilibus mandatis. Hæc ille.] Authoritas autem tanti doctoris satis est vt omnis contemptus etiam in minimis euitetur. &, si timoratæ conscientiæ non est, qui leue peccatum ex certa scientia aut malitia committit, quantò minùs ille erit, qui audet illud B facere, quod etiam in re minima multi doctores non minimum, sed graue putarunt?

Si prælatus absque causa aliquid præcipiat aut contra regulam, aut supra regulam, aut infra regulam & institutum, votum obedientiæ ad parendum non obligat. Hinc etiam Bernardus ait: Prælati iussio vel prohibitio nõ prætereat terminos professionis, nec vltra extendi potest, nec cõtrahi citra. Nihil me prælatus prohibeat horũ quæ promisi, nec plus exigat quã promisi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.] & quidem cùm prælatus, sit custos disciplinæ, non potest subditũ præcepto cogere, vt eam deserat: & cùm subditus se voto constrinxerit ad obediendũ secundùm regulam, non potest mandato compelli, vt aliquid supra regulam reddat. Id autem intelligitur sine causa; nam si iusta & rectæ rationi consona C causa subsit, potest prælatus dispensando rigorem instituti lenire, & subditus debet relaxationem admittere. Potest etiã austeriora quàm regula habeat, mandare, siue in pœnam criminis, siue vt medium ad seruanda vota vel ad vincendam grauẽ tentationem, siue pro communi Ecclesiæ aut congregationis necessitate, & subditus similiter tenetur obedire. Cùm autẽ dixerimus religiosum teneri ad obediendum præceptis quę sunt secundùm regulam vel institutum, sciendum est, hinc secundùm varia instituta diuersam obediẽdi obligationem exoriri. Nam cùm constitutio societatis nostræ habeat, vt obediamus in omnibus, vbi manifestè peccatum nõ cerneretur, obligatio obediendi in nobis ad omnia se extendit, quæ superior voluerit præcipere, modò peccata non D sint. In aliis autem religionibus obligatio parendi ea continebit, quæ regula disposuerit. Quæ si dixerit, vt omnes obediant in his quę sunt secundùm regulam, ad nihil aliud poterunt religiosi obligari. Cùm etiam diximus, causam iustam intercedere debere, vt superior aliquid infra aut supra regulam possit præcipere, intelligendum est, in dubio an causa sit iusta, superiori fauendum esse, cùm possideat mandandi potestatem, & subditus se abdicauerit per votũ propria volũtate. Nisi aliquod graue dãnum in persona, rebus, vel honore ei cui præceptum imponitur, vel alteri timeatur: tunc enim fauendum esset subdito, nisi de iusta causa præcepti manifestè constiterit. Similiter si dubium esset de potestate prælati, an scilicet eò vsque se extendat vt possit hæc vel illa præcipere, subditus donec vincatur hoc dubium, non E tenetur mandatis parere.

At si prælatus iuberet peccatum manifestum fieri, nullo modo obediendum est ei. Nihil enim potest ipse præcipere iustè contra præcepta Dei vel Ecclesiæ, vnde nec licet illi in illicitis obtemperare. Vnde Gregorius ait: Sciendum verò est, quòd nunquam per obedientiã malum fieri, aliquando verò debet per obedientiam bonum, quod agitur, intermitti. Neque enim mala in paradiso arbor extitit, quam Dominus homini ne contingeret, interdixit. sed vt meliùs per obedientiæ meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuerat, vt etiam à bono prohiberetur: quatenus tanto veriùs hoc, quod ageret, virtus esset, quanto & à bono cessans authori suo se subditum humiliùs exhiberet.] Licèt ergo hoc præceptum prælati bona non mandata à Deo, vel Ecclesia possent omitti, at malum nulla ratione debet fieri. Atque adeo hic secundus obedientiæ gradus id postulat, vt præceptis superiorum nostrorum obediamus, & nihil eorum, quæ mandata sunt, siue magna siue minora, prætereamus. At hæc obedientia, quæ exteriùs mandata implet, si B nihil aliud habeat, valde imperfecta est. Quam vt imperfectam reiicit Paulus, dicens: Obedire per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis.] Cùm enim simplicem obedientiam illi, quæ ad oculum est, opponat, apertè hanc, quæ præsentiam prælati intuetur, & solum opus exterius præstat, imperfectam existimat. Quare Anselmus eundem locum exponens, ait: Non in duplicitate seruite dominis, sed ita vt quod foris in opere ostenditur, intus in corde habeatis, timentes dominum, qui inspector est cordium, & damnator dolosarum cogitationum.] Talis obedientia quæ exterius quidem præcepta implet, interiùs verò repugnat, & animo contradicit, est obedientia tiremium & remigantium, in eis quos aliquando vidi exteriùs C quidem celerrimè iussa exequi, verbis tamen & corde gubernatori maledicere. Hos imitantur qui exteriùs obediunt, & interiùs mente obedientiæ contradicunt. Vnde vltra procedendum est ei, qui per iter obedientiæ ad perfectionem venire festinat.

Bern. 6. c.

3. p. const. c. 1. n. 13

Greg. 35. mor. c. 10.

Colossen. 3. 22.

Anselm. ibid.

Tertius Gradus Obedientiæ, quæque iniuncta, etiam absque præcepto exequi.

CAPVT VII.

D SANCTARVM religionum prælati nec præcipiunt, nec possunt, nec debẽt strictè præcipere omnia quę à subditis fiũt, sed multa sine præcepto insinuant, & facienda aut omittenda præscribunt, quæ præterire, modò aliàs peccata non sint, peccatũ non erit, modò scandalum fratrum, & contemptus rei iniunctæ aut prælati iniungentis desit. Quòd non omnia præcipiant, ipse vsus (vt credo) omnium familiarum religiosarum ostendit. Quod verò nec pręcipere possint nec debeant, inde patet, quòd religiosa vita onus esset importabile, si omnia tum minora tum maiora stricto præcepto iniungerentur, ab ea suauitas & securitas tolleretur, & tam innumera præceptis laqueus conscientiis religiosorum iniicerent. Hæc ergo ita à superioribus ordinantur, aut præscribuntur, E vt ea facere obedientia magni meriti sit, ea autem sine contemptu omittere talis sit inobedientia (si ita vocari potest) quæ quia contra præceptum non est non culpam sed pœnam inferat. Ad hæc autem implenda etiam obedientiæ virtus & perfectio se

extendit, quæ constans est patrum doctorumque sententia. Nã Thomas Aquinas ait, eorum quæ continentur in regula, quædam esse præcepta, quędam verò ordinationes obligantes ad pœnã. & Bonauētura. In duobus erit subiectæ probatio voluntatis, si videlicet in iniunctis deuotè obediat, & in agendis suis semper habere authoritatem obedientiæ non omittat. & Trithemius. Aliter loquēdum est de obedientia exigenda prælato à subdito religioso, secundùm obediētiæ perfectionem, atq; aliter secundùm necessitatis obligationem. Si loquamur de ipsa summa perfectione, sic dicendum est, quòd sicut ait Bernardus, perfecta obedientia finem nescit, & perfectus obediens non solùm in iis quæ mandat, sed etiam super ea quæ mandat, promptum habet affectum ad subeundum præcepto prælati, desiderans illum imitari, qui humilians seipsum factus est obediens vsque ad mortem. Et hæc obedientia superabundans est, vt dictum est suprà capite de obedientia. Si autem loquamur de obedientia secundùm necessariam obligationem, sic habet terminum & mensuram iuxta magnitudinem voti emissi.] Audiamus tamen Bernardũ, quem prę̃fatus doctor citat, hanc rem luculentissimè explicantem: Cæterùm subiectus in huiuscemodi obedientiam quæ voti finibus cohibetur, nouerit imperfectam. Nam perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur: neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in altitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontanea, vigore liberalis alacrisque animi modũ non considerans, in infinitã libertatem extēditur. Hęc est illa, de qua signanter Apostolus Petrus, Castificantes, inquit, corda vestra in abundantia charitatis,] pulchre ipsam per hoc sequestrans, ab illa inerti & seruili obedientia quodãmodo, nec charitati prompta, sed obnoxia necessitati. Hæc iusti illius cui lex posita non est, propria est; non quòd vel ille præfectus viuere debeat sine lege, sed quia non sit sub lege: minimè quippe contentus voto suę cuiuscunque professionis, quam superat animi deuotione. Quamquam nec istam regula ipsa tacuerit, vbi monet, si fratri impossibilia iniunguntur, vt confidens de adiutorio Dei obediat ex charitate. In eadem denique regula tertius humilitatis describitur gradus, vt omni obedientia monachus se subdat maiori. Dicens quippe, omni non vult nos in obediendo mensura esse contentos professionis, non attendere promissi debitum, non de pacto sumere modum, sed transire alacriter etiam votum, & obedire in omnibus.]

D. Tho. 2.2. q.186 a.9 ad 2. Bonauent. specul. 10 p.4. Trithe. ad regu. c. 7. grad. 8. Bern. de præc. & dispensat. c.9. 1. Petr. 1. c. 1. Tim. 1.

Cùm igitur obedientiæ virtus ad non mandata se extendat, tertius gradus obedientiæ est, cùm quis in omnibus superiori paret, licèt illa non præcipiantur, sed aut verbis, aut nutibus, aut sola voluntatis significatione ordinentur, & de hoc gradu dixit Albertus: Verus obediens numquam prę̃ceptum expectat, sed solùm voluntatem prælati sciens vel credēs, feruenter exequitur pro præcepto, exemplo Domini nostri Iesu Christi, cui voluntas & complacentia patris summum præceptum fuit.] Salomon verbis Domini absque præcepto obediuit. Sciens enim dictum esse ab ipso Domino Dauidi patri suo: Suscitabo semen tuum,] id est, dabo tibi filium; [ipse ædificabit domum nomini meo;] obtento regno domum illam magnificam ad Domini honorem extruxit. Nutui Domini vt nos doceant, res ipsæ sensus expertes obtemperant. Nam & Esdras scribit, quòd [aqua muta & sine anima, quæ Dei nutu iubebantur, animalia faciebat.] & Iob: [Columnæ cœli, id est, montes qui ita videntur erigi, vt cœlum sustentent, [contremiscunt, & pauent ad nutum eius.] Voluntatis Domini internæ significationi se subiecit in primis Virgo dei-para, quæ cùm purificationis lege non teneretur, quia virgo & sine seminis susceptione conceperat, sciens tamen pergratum esse Domino, vt legem illam impleret, elapsis diebus ad fœminarum purgationem destinatis, ascendit in Hierusalem vt filium suum sisteret Domino, & legem pro omnibus aliis puerperis non pro se latam obseruaret. Deinde Paulus, qui potens ex Euangelio viuere, sicut & cæteri Apostoli, vt magis se Dei voluntati summam perfectionem ab eo exigenti accommodaret, voluit sine vllius acceptione eleemosynæ euangelizare. Vnde ait; Quis militat suis stipendiis vnquam?] Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.] & postea; Si euangelizauero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit: væ autem mihi est si non euangelizauero.] Quæ est ergo merces mea? vt euangelium prædicans sine sumptu ponam euangelium Christi.] Ac tandem discipulus dilectus Ioannes: Audiens namque Dominum dicentem Petro; sequere me: Quod sibi non præcipiebatur, gratum tamen Domino putabatur, est exequutus. Quare Petrus videns illum sequentem, interrogauit; Hic autem quid? Hic discipulus sequens, non ad præceptum sed ad significationem Christi voluntatis sequens, eos carpit, qui semper volunt ad obediendum præceptis vrgeri.

Albert. de virtu. c.3. 2 Reg. 7. 13. 4. Esdr. 6. 48. Iob. 26.11 Luc. 2.22 1. Cor. 9. 7. v. 12. v. 16-18. Ioan. 21. 19.

E contrà perfecti Christum ipsum Saluatorem imitantes, qui semper se morigerum voluntati patris exhibuit, & Deiparam ac Apostolos sequentes, illa faciunt quæcumque superiores iniungunt, licèt non astringantur præceptis. Hos nos sequi debemus, si ad eorum perfectionem aspiramus. Si prælati aliquid verbis faciendum iniungant, & non præcipiant, sed magis rogent, & obsecrent, more Pauli dicentis; Obsecro vos, vt dignè ambuletis. obediendum illis est. Si nutibus & signis quidpiam operis exequutioni mandandum ostendant, obtemperandum est. Si etiam signis abstineant, & aliqua ratione nobis eorum voluntas innotescat, parendum est. Non ex obligatione, sed ex amore, non ex debito, sed ex supererogatione, quia ita decet vt filij patribus se subiiciant, & eis, qui locum Christi tenent, veri Christi amatores obediant. Nec totum hoc (si æqui æstimatores simus) supererogatio est, quia satis inordinata esset illa communitas, in qua nihil sine præcepto stricto maioris fieret, & nemo ac si esset bellua rationis expers, sine stimulo præcepti, & virga pœnæ ad aliquid faciendum se moueret.

Ephes. 4. 1

Hæc igitur obedientia; qua simplici voluntati prælati quisque subiicitur, à Tabennesiotis monachis accuratissimè seruabatur, quorum cœnobij vnius Cassianus mentionem faciens, ait: Siquidem in eo plusquam quinque millia fratrum sub vno Abbate reguntur, tantáque obedientia hic tam prolixus monachorum numerus omni æuo seniori subiicitur, quanta non potest apud nos vnus vni vel obedire pro modico tempore vel præesse.] Hancque obedientiam videtur Salomon commendasse. Nam, acceptus est, inquit, regi minister intelligens.] Ille scilicet qui antequam præceptum regis audiat, eius voluntatem agnoscit, & quasi tali voluntate formatus, eam prudenter exequitur.

Cassian. lib. 4. de inst. c. 1. Prou. 14. 35.

D. Th. 2. 2. q. 104. ar. tic. 2 cap. & ad 2.

Thomas etiam Aquinas doctor veritatis, eam merito obedientiæ præfert, quę mandatū expectat. Tanto, inquit, videtur obedientia promptior, quanto expressum præceptum obediendo præuenit, voluntate superioris intellecta, & postea. Obiectum obedientiæ est præceptum superioris cuiuscumque expressum, vel interpretatiuum, scilicet simplex verbum prælati; eius indicans voluntatem, cui obedit promptus obediens.] Obedientia itaq; non solùm præceptum respicit, sed simplicē prælati voluntatē, cui se subiicere, cùm ex maiori amore & humilitate & reuerentia procedat, maiora habet signa obedientiæ perfectæ.

Ad Tim. 3. 4.

Paulus certè hanc simplicem ac promptam obediētiam ab omnibus fidelibus videtur exigere. Admone illos, inquit, ad Titum, principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse. Hortare, inquam, ne tantum præcepto, sed etiam simplici dicto superiorum obediāt, & parati sint ad omne bonum, quod illi fieri voluerint. Si autem hoc est communium fidelium, quanto magis erit religiosorum, quorū est subiectio maior, & obedientia perfectior? Si qui mundo huic præsunt, inquit Basilius, & ex lege humana illam imperandi potestatem habuerunt, iis diuina lex pietatis cultores tātopere voluit esse subiectos, & quod maius est, quorum vita tota nunc erat impietas; quàm magna tandem ei à pietatis cultore præstanda obedientia est, qui à Deo constitutus præses sit, & imperandi potestatē à legibus illius acceperit? & quî defendi potest, eū non Dei ordinationi resistere, qui antistiti resistat suo? præsertim cū apertissimè Apostolus iubeat omnino te parendum esse spiritualibus præpositis? Certè fidelis obediens, vt Bernardus ait, nescit moras, fugit crastinū, ignorat tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri, totū se colligit, vt imperantis colligat voluntatem. & paulo antea dixerat. In mediis subditi esse & obedientes debemus ad nutum præpositorum, nihil interrogantes propter conscientiam, quia in his nullum præfixit opus Deus, sed prælatorū dereliquit imperio disponenda.] & Bonauentura. Quinimmo nec bonus obediens verbum expectat, vbi de superioris sibi constiterit voluntate. Illum autem optimū dixerim obedientiæ gradū, cùm eo animo opus iniunctū recipitur, quo & pręcipitur, cùm ex volūtate iubentis pendet intentio exequentis.] Hoc itaq; vera ac perfecta obedientia petit, vt præceptū maioris non expectemus, sed voluntati eius pareamus. Nam qui tantùm ad præceptum obtemperat, & in aliis sui iuris esse cupit, is in paucis suam voluntatem franget, & numquam ad veram sui abnegationem perueniet.

Bern. ser. de virtute obedientia.

Et quidem hoc sæpe animaduertimus esse religiosi perfecti imperfectique discrimen. Quòd hic, præterquam in rebus maioris momenti, quæ solent stricto præcepto iuberi, pro sua voluntate vult omnia disponere. Fugit maioris aspectum, ne aliquid sibi iubeatur: & sicut fur iudicis aspectum declinat, ne gēmam quam furatus est, auferat, & pro admisso facinore puniat; ita & iste à prælato se subtrahit, ne propriam voluntatem, (quam postquam semel Deo obtulit, iterum furto ablatam habet) deposcat. At perfectus in omnibus tum maioribus, tum minoribus, vult à prælato dirigi, & sine præcepto sola eius voluntatis ostensione gubernari. Istámque debere esse veri religiosi curam docet Basilius sic scribens: Potestatem verò sui ipsius ne ad punctum quidem temporis habere monachus debet, per quam in priuatis ipse negotiis suis versetur. Quemadmodum enim absente artifice instrumentum sua sponte ipsum non mouetetur, neque membrum, vel ad breuissimum tempus ab aliquo corpore separari, mouerive posset, sine eius qui intus est, opificis, ac totius corporis moderatoris volūtate: similiter quoque neque religionis obseruanti aliquid agere, exequive sine Antistitis sui sententia licet. Sic ille.] Hanc Basilij regulam custodientes, in omnibúsque prælati voluntati se accommodantes, multis tentationibus ac periculis se liberant, quia prælatus rationem redditurus est eorum quæ ipsi gesserint. Sunt hi suis maioribus amabiles, nam eos habent instrumenta aptissima ad omnia illa exequenda, quæ ad promouēdam disciplinam, & bonum ordinem domus seruādum apta existimauerint. Fiunt etiam fratribus chari, cùm illos videant secundùm præscriptum ordinis (nam hoc prælati semper iniungent) & ex regula virtutis se gerere. Eorum vita exemplar virtutis est, quam non præpostera voluntas hominis carnaliter viuentis dirigit, sed voluntas maiorum, non aliud quàm opera virtutis exigentium regit. Ita ergo in religiosa vita procedamus oportet, vt in omnibus ductum prælati sequamur, & præceptis cogi, & pœnis compelli non expectemus. Sufficiat nobis eius quoquomodo ostensa voluntas, vt nostrum sensum & voluntatem posthabentes, illa ad bonum incitemur. Sic implebimus mandatum Domini, quod in Deuteronomio scriptum est [& facies quodcunque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te, iuxta legem eius, sequerisq; sententiam eorū, nec declinabis ad dexteram, nec ad sinistram. Hoc inquam perfectè implebimus, quia non iam secundo gradu obedientiæ contenti, quo nos mandatis tantùm ad quæ tenebamur submisimus, ad tertium assurgimus, vt etiam simpliciter, & sine mandato, iniuncta humiliter impleamus.

Basil. const. monast. c. 28

Deut 17 10.

Quartus Gradus Obediētiæ: Quolibet modo nobis iniuncta ritè perficere.

CAPVT VIII.

Quæ in tribus prædictis gradibus dicta sunt, ad substantiam operis externi obedientiæ pertinent, vt scilicet & ad faciēdam voluntatē Domini per prælatū explicatam nos per votum consecremus, & vt quicquid iniunctum fuerit siue stricto præcepto, siue ordinatione simplici, faciamus. Nunc quartus hic gradus modum operi obedientiæ præscribit, vt debito modo & cum necessariis circumstantiis perficiatur. Has autem spiritualiter doctores non eadem ratione aut numerant, aut declarant. Nam Gerson de cōditionibus obedientiæ hæc scribit: Oportet vt ipsa obedientia sit constans, sit vera, sit hilaris, sit affectuosa. Constans illorum obediētia non est, qui ad ea, quæ sibi placuerint, tantùm obedire proponunt. Vera illorum obedientia non est, qui pro lucro, vel commodo temporali obediunt. Hilaris illorum obediētia non est, qui cum murmure, vel responsione, nolentes, quæ iubentur, perficiunt. Affectuosa illorum obedientia non est, qui etsi respondere non audēt, rancorem tamen & maleuolentiam in pectore versant.] Humbertus verò hæc: vt obedientia vestra omnipotenti Deo sit acceptabilis, studeat quisq; habere promptam sine delatione, deuotam sine dedignatione, voluntariā sine contradictione, simplicem sine discussione, ordinatam sine deuiatione, iucundam sine turbatione, strennam sine pusillanimitate, vniuersalem sine exceptione, perseuerantem sine

Gerson. tract. de verbis Domini.

Humb. ep.

cessatione.] At Bernardus & Laurentius Iustinianus septem conditiones obedientiæ requirunt, quas Bernardus præsertim latissimè tractat, & qui eas strenuè custodierit, satis huic gradui obedientiæ satisfaciet. Easque nunc nos persequemur, vt qualiter prælatis obediendum sit, ex tam sanctissimorum doctorum ore discamus.

Bern. ser. de grad. obedien. Iustinia. de discip. monast. c. 7.

Quicumque itaque vult hunc quartum sanctæ obedientiæ gradum ascendere, enitatur primò obedire libenter. Ille libenter obedit, qui sui cordis repugnantiam vincit, prælati mandatis repugnantis, & ex animo ac cum bona & prompta voluntate quod sibi iniunctum est perficit. Is verè dicet Domino: Voluntariè sacrificabo tibi, & cõfitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est:] Nam sponte neus suorum laborum dator effectus se ipsum obedientiæ præparat, vt Dei laudes exteriùs prædicet, & interiùs ipsius Domini bonitatem collaudet. Hic de prælato dura aut difficilia iubente non detrahit, quia ex prompta voluntate omnia, quæ imperatur, pronâ & rationi consona censet. Hic se ipsum cogit, vt nihil aliud fieri aut non fieri velit, nisi quod prælatus aut operi mandari, aut omitti, & non fieri præscripserit. Hic tandem se ipsum vincit, quia propriam voluntatem, cui neptè subiectus est, alterius propter Dominum voluntati submittit. Vt enim ait Bernardus: Omnis ætas ab adolescentia sua prona est ad malum, & vnusquisque voluntatem praui sui cordis sectatur. Ab illa enim prima præuaricationis angustia ionatus est hominu amor propriæ voluntatis, quæ voluntatem sui creatoris relinquens, ibi subdita est seruire, vbi voluit dominari. Difficile ergo est suam relinquere voluntatem, & alienus voluntati deseruire.] Istam difficultatem superat verus obediens, & inde incipit dominari fæliciter, vnde eligit propter dominum prælato subijci. Quoniam hac subiectione voluntatis suæ ac desideriorum suorum dominus efficitur, & regnum cœleste, vbi in perpetuum dominus & rex erit, scriptura proclamante, mercatur. Et sicut cùm lutum obsequitur figulo, quasi vilitatem luti desinit, quia industria figuli illud in vas pulchrũ & dignum pretio conuertit: ita dum voluntariè quisque Deo in suis prælatis subiicitur, habitaculi Dei pulchritudinem ac decorem lucratur.

Ps. 53. 8.

Bernar. de grad. obedient.

Genes. 3. 1.

Obediat deinde amator obedientiæ simpliciter. Ille simpliciter paret, qui videns, illud quod iniungitur, bonum esse aut malum non esse, sine vlla disquisitione illud perficit. Interrogatio enim huiusmodi, quare hoc aut illud præcipiat superior, diaboli imitatio est dicentis Evæ: Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi?] At qui Christum quærit, & sequitur, ab his interrogationibus curiosis & superfluis abstinet, sciens scriptũ esse: In simplicitate cordis quærite illum. Simpliciter veri obedientes mandata prælatorum accipiunt: vt Dominum in simplicitate cordis inquirant. Hancque simplicitatem Basilius ab obedientibus exigit, cùm eos ouibus pastorem sequentibus, & instrumentis inanimis similes debere esse dicit. Quemadmodum igitur pastori suo oues obtemperant, & viam quamcumque ille vult ingrediuntur: sic quæ ex Deo pietatis cultores sunt, moderatoribus suis obsequi debẽt, nihil omnino illorum iussa curiosiùs perscrutantes, quando libera sunt à peccato; contráque, ea somma animi alacritate summóque studio cõficere. Quemadmodum enim faber, ædificatórve singulis artis instrumentis pro arbitrio vtitur suo, neque vnquam vllum inuentum est instrumentum, quod ad quemcumque ille vsum voluisset, non se facilè tractãdum præbuerit, ac moderatoris manui cesserit; itéquoque

Sapien. 1. 1.

Basil. con. monast. c. 23.

conuenit verum pietatis cultorem, perinde vt instrumentum quoddam vtile opifici ad complendam spiritualem fabricam, omnibus in rebus parere, in quibus vt operam suam nauet, rectum esse antistes indicarit, ne si id facere recusauerit, impedimento sit, quominus spiritualem opus compleatur. Et vt instrumentum non sibi ipsi deligit, quod facto vsus fit ad artem iuuandam; eodem modo pietatis cultorem quoque nequaquam conuenit ipsum esse, qui sibi iudicio suo opus deligat, sed gubernationem sui, artificis prudentiæ debet cosiliõque concedere. Sic ille.] Et quidẽ nos oues esse cupimus ex illis, quibus in extremo die dicturus est Dominus, [Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum.] Oues igitur simplicitate obedientiæ simus, vt tam desiderabilem vocem in tempore necessitatis audiamus. Absurdum erit namque, præmium ouium expectare eum, qui non ouis syncenitatem expetiuit, sed vulpeculæ duplicitatem adamauit. Fideles serui esse volumus, qui ob Dei misericordiã, & sanctæ vitæ merita, ingrediamur in domum domini nostri, & super omnia bona sua constituamur. Fidelium ergo seruorũ fidelitatem habeamus, qui numquam disquirũt, cur herus hoc aut illud præcipiat, sed quid præcipiat, vt illud toto conatu complere studeant. Sic & nobis in negotio obedientiæ sit suspecta omnis causarum aut rationum inquisitio, solùmque inquiramus quomodo id, quod nobis iniunctum est, gnauiter exequamur.

Matt. 25. 34.

Addat præterea verus obediens suo merito tertiã conditionem, vt scilicet obediat hilariter. Nam tristitia subditi intus mcote concepta, & extra signis ostensa, prælatũ ab imperando te trahit, & ad subditum in otio & inertia relinquendũ inducit. Ex quo is multa merita perdit, dum tõstitiam vultus prælato quasi iniurium obiiciens, se ipsum obedientia laboribus indignum efficit. Alios quoque fratres uoo parum lædit, qui aut ad imitandam duritiem istius incitantur, aut saltem ad iudicandum & obmurmurandum impelluntur. Certè opus obedientiæ quasi donum est, & sacrificium acceptissimum, quod de nioo prælatis obsequen:es offerimus. Quàm lætanter autem offerendum sit donum, Paulus scripsit dicens; Non ex tristitia aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus,] Et Ecclesiasticus: In omni dato hilarem fac vultũ tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas] Primitias quidem Deo exultantes sanctificamus, id est, deputamus, & à cæteris frugibus segregamus, cùm obedientiæ opera hilariter incipimus: at decimas etiam lętãnter cõsecramus, cùm eadem exultatione & gaudio ipsa opera obedientiæ perficimus. Dauidi, qui personam coniugatorum ac sæcularium præferebat, mandatum est, vt offerret domino bouem, vnde ait: Offeram tibi boues cum hircis. At Abrahæ qui domum suam, consanguineos, pan iámque reliquerat, & imaginem religiosorum gestabat, præceptum est vt offerret vaccam triennem, & non sexum masculum, sed fœmineum immolaret. Quare? Nisi quia sæcularibus fortassis sufficit mandatis fortiter obsequi, at religiosos decet in quibuslibet rebus iniunctis non tãtùm fortiter, sed exultanter obedire. Grammi (vt existimo) erit nobis legere quàm pulchre Richardus Victorinus hunc mysticum sensum adumbret. Videamus modò, ait; quid sibi velit hoc sacrificium Abrahæ, vel in quo videtur ab illo iam dicto Dauid sacrificio differre. Quid quæso est quod Dominus à summo Patriarcha non bouẽ sed vaccam quærit? Numquidnam in hoc genere hostiarum plus fœminam quàm masculum diligit? forte sic est. Neque enim à

2. Cor. 9. 7. Eccl. 35. 11.

Ps. 65.

Gen. 15. 9.

Richar. Victor. de sacrif. Dauid & Abrah.

 tanto

tanto amico exigeret, quod minus ipse diligeret. Si mysticè dicta mystica interpretatione discutiantur puto palam fieri, tatum inueniri quod dicitur: Scimus de boue quia iugum portare potest, lac autem dare non potest. Contingit verò vaccam vtrumque facere, & lac dare, & domini sui iugum portare. O quale sacrificium, & obedientiæ iugum humiliter portare, & inter quælibet obedientiæ ardua cordis dulcedinem seruare, & nil aliud quàm lacteũ dulcorem per verba distillare! Multi cùm dura sibi præcipiuntur, molestum quidem habent, nec tam dulciter quàm fortiter sustinent. Scimus autem quia masculinus sexus, quàm fœmininus, fortior est: Sed lac tamen dare non potest. Bouem itaque facit obedientia fortis: Vaccã verò obedientia dulcis. Bouem offerre, est obedire viriliter: Vaccam offerre, est obedire gratanter. Bouem offerimus obediendo constanter: vaccam offerimus, obediendo gratulanter. Caro bouina, obedientia robusta; caro vaccina, obedientia iucunda. Hactenus ille.] Nos certè in hoc filij Abrahæ sumus, quòd imperio Domini parentes, patriámque reliquimus, & collum obedientiæ subiecimus; ac proinde consequens est vt eum in qualitate sacrificij sequamur. Offeramus Domino vaccam triennem, obedientiam hilarem. Obediamus hilariter, quia Deo in opere obedientiæ placemus: quia nostra merita, & præmia per obedientiæ actiones augemus, quia fratribus nostris iter subiectionis perfectæ monstramus. Nam obedientia, hac triplici lætitia aucta & decorata, promissionem illius terræ promerebitur, nõ lacte & melle corpori manantis, sed animæ æternam dulcedinem producentis.

Hilaritas quartam obedientiæ perfectionem adducet, vt nimirum iustus obediat velociter, & omni mora sepolita maioris aliquid iniungentis voluntatem adimpleat. De mandatis domini siue per se siue per prælatos nobis propositis, inquit regius Propheta: *Ps. 147. 4* Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo eius:] sermo autem velociter currens, velocem vult habere sequentem. Filiis quoque Israël, dum eius agni præcipitur, festinãtia in comestione habenda mandatur: *Exod. 12* Et comedetis, inquit, festinanter.] Quia videlicet verba illa, ait Bernardus, *Bern. sup.* quæ per legem dedit, quæ per semet ipsum præsens exhibuit, quæ per Ecclesiæ præpositos tradenda reliquit, veloci sunt obedientia consummanda.] Sit autem omnis homo, inquit Iacobus Apostolus, *Iacobi. 1. 19.* velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.] Tarditatem ad loquelam retulit, velocitatem autem in opere postulauit. Ad quidenim homo diligens erit in audiendo, nisi vt audita compleat diligenter, & velociter mandata perficiat? Obedientiæ velocitas, præmium maximum, & tarditas pœnam habet. Vide præmium in principe publicanorum velociter obediente. Audiuit: *Luce. 19. 5.* Zachæe festinans descẽde, quia hodie in domo tua oportet me manere. Ille festinãs descendit, & excepit dominum gaudens;] *& 9.* & iuxta illud quod Dominus intulit. [Salus domui huic facta est;] salutem animæ in præmium suæ properationis accepit. Sed vide pœnam in Cain, *Gen. 4. 3. Ambr. lib. 2. de Cain c. 7.* cuius munus repulsum est, quia in eius oblatione tardauit. Denique: Factum est post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Duplex culpa, inquit Ambrosius, vna quòd post dies obtulit, altera quòd ex fructibus non ex primis fructibus. Sacrificium autem & celeritate commendatur & gratia. *Ecc. 5. 3.* Vnde præceptum est; Si vouens votum, non facias moram reddere illud.] Cùm enim moram facis, non reddis votum. Est autem postulatio bonorum à Deo cùm soluendi muneris promissione. Et ideo cùm impetraueris quod pensti, ingrati est tardare promissum. Hæc ille.] Qui & postea Abraham vehementer laudat, quod velociter Domini mandata complenda susceperit. *vers. 8.* Prima, inquit, Von gratia, est celeritas solutionis. Denique Abraham filium suum, ad holocaustum iussus offerre, non post dies vt Cain obtulit, sed exurgens mane strauit asinam suam, & adhibuit secum duos pueros, & Isaac filium suum, & concîdens ligna ad holocaustum, surgens abiit, & venit ad locum quem dixerat ei Deus, die tertia. Primò aduerte immolantis studium matutum atq; festinum, vt mora expectationis non esset, nisi donec audiretur oraculum. Deinde vt sterneret asinam suam, obsequium omne ipse susciperet, & sacrificio necessaria præpararet, duabus quoque fide & spe virtutibus comitantibus, hostiam suam duceret, de potestate Dei certus, & de bonitate securus.

Meritò ergo Sanctus Patriarcha Benedictus hãc festinationem obedientiæ mandauit: *Benedict. in reg. c. 5.* Primus, ait, humilitatis gradus, obediẽtia sine mora. & postea: Mox vt aliquid imperatum à maiore fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciunt in faciendo. & iterum: Sed hæc ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, si quod iubetur, non trepidè, non tardè, non tepidè fiat. Meritò etiam Cassianus antiquos illos monachos de hac celeritate commendat, in qua erant adeo strenui, vt litteram præ studio celeriter accurrendi semifactam relinquerent. De illis hæc dicit: *Cassia. lib. 4. de inst. c. 12.* Itaque considentes intra cubilia sua, & operi ac meditationi pariter intendentes, cùm sonitum pulsantis ostiũ, ac diuersorum cellulas percutientis audierint, ad orationem eos scilicet, seu ad opus inuitantis; certatim è cubiculis suis vnusquisque prorumpit; ita vt is, qui opus scriptoris exercet, quam reperimus fuerit inchoasse litteram, finire non audeat; sed in eodem puncto quo ad aures eius sonitus pulsantis aduenerit, summa velocitate prosiliens, ne tantum quidem moræ interponat, quantum cœpti apicis consummet effigiem; sed imperfectam lineam litteræ derelinquens, non tam operis compendia, lucráve sectetur, quàm obedientiæ virtutem exequi toto studio, atque æmulatione festinet. Quam non solùm operi manuum, seu lectioni, vel silentio & quieti cellæ, verũ etiã cunctis virtutibus ita præferunt, vt huic iudicẽt omnia post ponenda; & vniuersa dispendia subire contenti sint, dummodo ipsi hoc bonum in nullo violare videantur.] Meritò tandem Siluanus Abbas in vitis patrum apud Euagrium Ponticum Hyperboritam, vel Petronium Bononensem, illum discipulum præ aliis dilexit, nomine Marcum, cuius tanta erat obedientia, vt à magistro vocatus, litteram, O, mediam relinqueret, nec eam præ desiderio promptæ obeditionis impleuerit. Quod factum alij seniores, qui Siluanum comitabantur, videntes, dixerunt ei: In veritate quem tu diligis, & nos iam diligimus, quia & Deus eum propter suam obedientiam diligit. Nos itaque in exequendis rebus iniunctis quàm diligentissimi simus, vt per celerem obedientiam Christum Saluatorem inueniamus. Nam tres illi fœlices reges ab stella ad Dominum adorandum vocati statim sine vlla cunctatione accurrerunt: quare illorum vox fuit: Vidimus stellam eius, & venimus,] & in præmium suæ promptæ obedientiæ Domini conspectu dignati sunt. Sic si in omnibus promptè celeriterque obedierimus, non iam ad horã, sed ad æternitatem, Christi consortio & conspectu perfruemur. Ipse enim illos magno honore prosequetur, qui sacrificia sua, nempe obedientiæ opera, non patientur

per tarditatem & socordiam ab aduersario delibari.

Instantiæ in obediendo adiungenda est constantia & fortitudo, vt qui scit obedire velociter, discat & parere viriliter. Sæpe namque non modica difficultas insurgit, nus in itinere subiectionis impediens, & ab impletione mandatorum abducens, quæ fortitudine vincenda est, ne obedientiæ meritum excidat. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum,]ait Sanctus Dauid, [omnes qui speratis in Domino.] Nobis ergo, qui præmium maximum obedientium speramus, viriliter obediendum est, ne illo ob inconstantiam & pusillanimitatem priuemur. Tria autem sunt, quæ nos solent ab operibus obedientiæ deterrere; difficultas, quia nimirum res arduæ sunt, & naturæ ac sensui repugnantes; vel modus præcipiendi, quia prælatus insuauiter & duriter & sine opportunitate præcipit: vel alij, qui suasionibus aut persecutionibus aut minis, tentant nos ab obediendo retrahere. Hæc tria superat fortitudo in agendo, cuius causa dicetur de nobis, quòd nouimus viriliter obedire. Si res difficilis fuerit, si sensui propensionique repugnans, non propterea omittenda est, immo eo libentiùs executioni mandanda, quo difficultas meritum auget, & ex victoria sensus & propensionis nostræ obedientiæ virtus accrescit. Si enim in rebus facillimis aut voluntati nostræ consonis obedierimus, quam mercedem babebimus, cùm & seculares, immo & iniqui in rebus quæ sibi placent, obediant? At in his quæ exhorremus & valde formidamus, obedire veræ est humilitatis & subiectionis indicium. Saluator noster obediuit patri in perpessione mortis, & in aliis multis quæ natura illius humana sanctissima & ordinatissima vehementer extimuit. Sic veri imitatores illius in difficilibus & arduis obediant necesse est, & in his, quibus caro repugnat, & propter amorem obedientiæ subijciant. Se namque in his vincere, & voluntatem ad hæc complenda & admittenda fortiter inclinare, obedientiam mirabiliter perficit, & eius meritum ac valorem augmentat. Quare Gregorius sapienter ait: Sed quia nonnumquam nobis huius mundi prospera, nonnumquam verò iubentur aduersa: sciendum summopere est, quòd obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est; aliquando autem si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cùm huius mundi successus præcipitur, cùm locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ prospera libidini propriæ ambitionis seruit: rursum cùm mũdi despectus præcipitur, cùm probra adipisci, & contumeliæ iubentur, nisi ex se ipso animus hæc appetat, obedientiæ sibi meritum minuit: quia ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus nolénsque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cùm mentem ad suscipienda probra huius sæculi, nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere, quatenus & in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordini etiam ex desiderio iungitur: & in prosperis tanto sit verior, quanto à præsenti ipsa, quam diuinitus percipit gloria, funditus ex mente separatur.] Sic ille. Et Bernardus ad idem inquit: An tu ibi putas obedientiæ fructum, cùm subditus audit obedientiam quam multis expetierat votis, cùm ei præcipitur quod tedo- leat dignitatem, gaudio, & lætitia fluiter, & potentia fulciatur imagine? E contrario autem an tu ill obedientiæ meritum assignas, quæ cum aduersitate procedens animum terret audientis, grauis ad audiendum, grauior ad implendum, ad tenenendum grauissima? Non est ita. Faciendum est vt à prosperitate animo separemur, & aduersitatem animo amplectamur, si volumus illum sequi, qui regnum fugit, & ad passionem voluntarius venit. Et Sulpicius: Præcipua ibi virtus, scilicet in cœnobiis monachorum Orientalium; & prima est obedientia; neque aliter aduenientes ad monasterium Abbatis suscipiunt, quàm qui tentatus priùs fuerit & probatus, nullum vnquam recusaturus, quamlibet arduum ac difficile indignúmque toleratu Abbatis imperium. Vincenda est ergo difficultas quæ ex ipsa re imperata nascitur, vt fortitudo in obediendo teneatur.

Psal. 30. 20.

Greg. 35. mor. c. 10.

Ber. supr.

Si verò prælatus duriter & insulsè præcipiat, si omnia reprehendat, si nihil benefieri, & in nullo suam voluntatem impleri proclamet, non propterea ab obedientia desistendum est, scientes quòd non homini propter hominem obtemperamus, sed propter Deum cui nostra voluntas placita est, haud dubiè obedimus. Vnde Ephræm ait: Si sub obedientia spiritualium patrum consederis, non cùm demulcens, & audis verba assentationis, apparet fidei tuæ stabilitas, ac firmitas: sed quando contemptus, atque percussus sustinueris; tiam etiam fera mentió cùm demulceiur mansuescit atque mitescit. Neitaque era corripieotem, & instruentem te, amarulentior fias, si nimirum cupis vas electionis euadere. Hæc ille.] Vas profectò electionis fit, qui duritiei prælati nullam rationem habens, & Christum in eo præcipientem aduertens, tanta alacritate & strenuitate paret, ac si prælatus eius obsequia gratissima haberet, eumque vt intelligentem & industrium diligeret. At si nos alij ab opere iniuncto variis modis retrahant, si arduum esse hęc aut illa peragere dicant, si nobis talia imperari indignum asserant, & hæc impugnatio obedientiæ vincenda est, sciendúmque nihil esse arduum humilibus, vt ait Leo Papa, nihilque asperum mitibus, nihilque indignum esse viro docto, aut nobili, aut sene, aut antea multis muneribus hoonorato, si à prælato præcipiatur. Si tribulatio intonat, inquit Bernardus, si persecutio refulrat, si peccatores tibi laqueũ ponũt, si maligni tuum iter impediunt, in obedientiæ vias noo deseras. Sic dic: Paratus sum & non sum turbatus [vt custodiam mandata tua] Custodi mandata prælati, quæ non sunt alind quàm mandata Domini: & scito præclarũ esse illi in omnibus obedire, & perfectam esse obedientiam, ac maximi merιti in arduis & difficillimis obtemperare.

Ephrem ... ae virt.

Leo Pa sermo. 5. de ...

Ber. ...

Psal. 11 60.

Iustus parer fortiter, obediat & humiliter, ne fortitudo in superbiam transeat, & obedientiam fœdans, eius meritum & decorem impediat. Quid est obedire humiliter? Humilia seruitia ab obedientia imposita gratáter suscipere; prælationis onera, si absque transgressione mandati fieri possit, prudenter cauere; se ipsum omni merito obedientiæ indignum, & ad quæque opera do se ineptum reputare. Humilia obsequia à religiosis obedientibus liben ter esse admittenda Basilius in hunc fere modum edocet! Atque etiam intelligendum illud est, debere pietatis cultorem viliora etiam munera magno cum studio, magnáque cum animi alacritate suscipere, scientem nihil minutum esse, quod Dei causa fiat, sed grande & spiritnale, & eiusmodi, quod cœlum nobis, & præmia cœlestia conciliat. Quamobrem licet communibus vtilitatibus inseruientia sarcinaria sequi iu-

Basilius const. m. nast. c.

menta

menta oporteat, recusare tamen non debet. Siquidem venire in mentem Apostolorum debet, quàm alacriter illi Domino paruerint, quando ipsis mandauit, vt ad se pullum adducerent: cogitetque & illos quoque quorum causa iumentorum curam suscipiat, fratres Domini esse, & tributam ipsis beneuolentiam studiúmque, in ipsum Saluatorem redundare: qui dixit; Quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.] Quòd si sua facit; quæ minorum sunt; sine dubio multo magis quæ electorum sunt, ea sibi vendicabit, modò ne officium causam ad licentiam existimet. Quin summa potiùs animi attentione munire se ipsum debet, vt cùm sibi tum cæteris, in quoscumque eum casus detulent, pariat vtilitatem. Porro si de muneribus ijs, quæ abiectiora sint, aliquid exercendum sit, scire conuenit, Saluatorem quoque ipsum discipulis ministrasse, & abiectiora opera facere non recusasse: magnúmque homini esse, si Dei imitator existat, cùm per hæc quæ humilia sunt, ad altitudinem illam, quòd illum est imitatus, ascendat. Quamquam quis iam humile ausit quippiam appellare, quod Deus ipse attingere non recusauit? Huc vsque Basilius.] Præclara autem, ac speciosa munera esse prudenter detrectanda sanctissimorum Ecclesiæ virorum exemplo didicimus, qui se ipsos difficiles in admittendis dignitatibus præbuerunt. Et quia natura nostra per peccatum superbiæ corrupta ad prælationem semper aspirat, non est vitium inobedientiæ ab his, humili se excusatione subtrahere, & humilia potiùs velle, quàm celsa sub prætextu obedientiæ quæritare. Bonum est, inquit Origenes, non prosilire ad eas, quæ à Deo sunt dignitates & principatus, & ministeria Ecclesiæ sed imitari Moysem, & dicere cum eo: Prouide alium, quem mittas.] Si autem id bonum est, certè aliqua inobedientiæ labe maculatum non est. Et Bernardus: O peruersitas, ô abusio filiorum Adam, quia cùm ascendere difficillimum sit, ipsi & leuiter ascendunt, & difficiliùs descendunt, parati ad celsitudines & honores graduum Ecclesiasticorum ipsis etiam angelicis humeris formidandos.] Quia ergo ad hæc superbè & imprudenter inclinamur, obedientiæ perfectionem non tollit, sed meritum humilitatis adijcit his sublimibus repugnare. Debet etiam obediens, vt humilitatem habeat, se vt suprà dictum est, ad omnia ineptum reputare, & indignum merito obedientiæ sentire, quia si magnum existimatur, à rege terreno occupari, quanto maius erit, Deo regi cælesti ore prælati præcipienti parere? Certè, si benè intelligimus, indigni sumus, quibus opera obedientiæ demandentur, & tantæ virtutis merita tribuantur.

Matt. 25. 40.

Origenes, hom. 6. in suam.

Bern. ser. 2. de Ascensione.

Postrema obedientiæ perfectio est vt sit perseuerans, & constanter ac desinenter obediamus. Non sufficit ad salutem incipere; non enim scriptum est: Qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.] Nec corona cursum incipienti sed perficienti decernitur. [Nam cursum consummaui, inquit Paulus, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ:] Sibi autem reposita non esset, si cursum tantum inchoasset, non autem perfecisset. Ideo monet ipse: Sic currite, vt comprehendatis.] Quia sicut ille accipit brauium, qui ad metam cursus peruenit, ita & præmium obedientiæ ille percipit, qui vsque ad finem vitæ in obedientia persistit. Ideo Bernardus obedientiam comparat talari tunicæ, quia sicut hæc ad talos vsque protenditur, ita & illa vsque ad finem vitæ protrahitur. Obedientia, inquit, talaris est tunica, quam

Matt. 24. 13.

2. Timot. 4. 7.

1. Cor. 9. 24.

Ioseph (quod sonat, accrescens, vel, augmentum, id est, quilibet perfectus) dono clementioris gratiæ, quæ est mater credentium, singulariter induit. Quia verò hæc talaris tunica pulcherrima est, non tantùm signat vt perseueremus vtcumque, sed vt cum omnibus prædictis conditionibus in obediendo persistamus. Propterea idem Bernardus alio loco eam comparat nummo, qui nisi integer sit, & omni ex parte incorruptus benéque signatus, à nummulario contemnitur. Sed præter ordinem erit melliflua prætermittere. Sapiens, inquit, nummularius est Christus, immo ipsa sapientia, cui necesse habemus reddere hūc obedientiæ nummū; nec suscipiet eum nisi & integer inueniatur, & sine aliqua falsitate. Nam si discrimus, si diiudicamus, & in hoc quidem præcepto non obedimus, sed in illo; fractus est nummus: non suscipiet eum Christus, à quo nimirum tenemur numini integri debitores. Omnes enim obedientiam simpliciter & sine vlla acceptione promisimus. Quòd si quis obediat quidem, sed simulatoriè & ad oculum, murmuret autem in abscondito, falsus est nummus eius: plumbum habet non argentum, & iniquitas sedet super talentum plumbi: dolosè agit, sed in conspectu Dei, quoniam Deus non irridetur. Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Vidit Dominus (ait Euangelista) Petrum, & Andream mittentes rete in mare, & ait illis: venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.] Faciam, inquit, de piscatoribus piscatores: immo prædicatores. At illi continuò nihil diiudicantes aut hæsitantes, non solliciti vnde viuerent, non considerantes quonam modo rudes homines, & sine litteris, prædicatores fieri possent, nihil denique interrogantes, sine vlla mora, relictis retibus, & naui, secuti sunt eum. Agnoscite fratres quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in Ecclesia recitantur: vt discentes veræ obedientiæ formam, castigetis corda vestra in obedientia charitatis. Hæc nimirum est quæ sola cōmendat obedientiæ nummum, hoc illius argentum est probatum atque purgatum. Hæc Bernardus.] Qui ergo his septem attributis opus obedientiæ perfecerit, verus & per omnia consummatus obediens censebitur. Obediat ille libenter, vt in opere iniuncto lætetur: obediat simpliciter, ne stultè sapiens, sed potiùs sapienter ignorans existimetur. Obediat hilariter, vt non coactus obediens more seruorum, sed spontaneus secundùm consuetudinem filiorum appareat. Obediat velociter, vt citiùs præmium victoriæ teneat. Obediat viriliter, ne difficultate superetur. Obediat humiliter, ne ob superbiam merito obedientiæ priuetur. At tamen in his omnibus perseueret, vt mercedem perfectis obedientibus paratam consequatur.

Ber. ser. 3. de S. Andrea.

Mat. 4. 18. 19.

Quintus gradus Obedientiæ: Voluntatem simul cum opere maiori subdere.

CAPVT IX.

GRADVS isti qui sequuntur, licèt videantur in conditionibus obedientiæ comprehensi, tamen aliquid habent cuius causa oporteat eos à quarto et sasin

A gradu distingui. Aliud namque est imperata libenter facere, aliud verò, voluntatem subditi quasi prælati voluntate formare. Similiter aliud est simpliciter parere, aliud verò proprium iudicium subditi maioris iudicio submittere. Duo enim illa priora innuunt actum obedientiæ externum, nulla repugnantia voluntatis vitiatum, nulla contradictione proprij iudicij corruptum: duo autem posteriora non important actum externum, sed functiones internas voluntatis & intellectus, quibus verus obediens imperata complectitur, siue ab ipso, siue ab alio exteriùs fiant, & iussis prælati non reluctatur. Est igitur quintus obedientiæ gradus, cùm subditus voluntatem prælati B suam facit, ita vt cum eo non tantùm opere, sed affectu concordet, & idem omnino velit, quod prælatus, idem nolit. Vellet subditus, exempli gratia, aliquid facere, siue magnum, siue paruum, pro facultate & assensu faciendi ad prælatum recurrit. Ipse negat assensum, aitque potiùs oppositum esse faciendum. Si subditus non repugnet, si statim absque vlla contradictione voluntatem suam deponat, & voluntatem prælati suscipiat, si idem omnino velit fieri quod prælatus, si voluntatem eius suam efficiat; si hoc non in ista aut illa re facili, sed in omnibus rebus etiam difficilibus, & sensualitati repugnantibus præstet, & ex habitu sic se habeat, hunc, Deo donante, quintum obedientiæ gradum acquisiuit. C Religiosa professione voluntatem nostram propter Dominum prælato dedimus, ne iterum ad malum nostrum illam quasi furto surripiamus. Ille autem suam voluntatem surripit, qui eam à prælati voluntate diuellit, & dum exteriùs imperata facit, interiùs imperatis voluntate repugnat. Saluator noster dixit: Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius

Ioan. 6. 38. qui misit me.] Ita dicat & discipulus Christi: Non veni ad statum religiosum facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui vocauit me. Hoc autem solo externo opere non implebit, nisi etiam voluntatem suam prælati voluntati conformet. Reuera enim est propriam voluntatem facere, externum opus quasi inuitè elicere, & voluntatem re- D tinere, quam absque dubio retinet, qui audet voluntati prælati repugnare. Probro sponsæ datum est, quòd noluit tunicam à se ad cubandum relictam, gratia excipiendi sponsum, induere.

Cant. 5. 3. Nam dixit: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illâ?] At è contra probro obedienti dabitur, si intenderit voluntatem suam repetere, quam decreuit pro Domini obsequio relinquere. Idem quippe est effectus non resumendæ tunicæ, & resumendæ voluntatis. Quare sponsa imprudenter se habuit, nolens tunicam ad sponso aperiendum induere. Quia hac negligentia indignam se sponsi amplexibus fecit. Sed similiter qui post obedientiæ votum propriam voluntatem retinet, E indignum se Dei amplexibus & consolationibus facit. Non amplexatur ille, nec cœlestibus consolationibus replet hominem, cuius opera inuisa habet. Manifestum est autem, à Domino illius obsequia repelli, quem viderit propriam voluntatem retinentem. Reiecit ipse ieiunia & orationes ini-

Isaiæ. 58. 6. quorum; causam autem assignat dicens: Quia in die ieiunij vestri, inuenitur voluntas vestra.] Sic etiam obsequia illorum abijciet, qui propriam voluntatem retinuerint, & actus obedientiæ, suæ voluntatis, quam obtulerant, repetitione fœdauerint.

A Miseri sanè sumus & longè à nostri status perfectione seiuncti, si non facere voluntatem prælati, sed fieri nostram voluntatem à prælato quæramus. An non miserum est, hominem se ipsum seducere, & inexpletione voluntatis propriæ sibi ipsi de merito obedientiæ blandiri? Sed qui propriam voluntatem sub prætextu obedientiæ diligit, in hanc deflendam miseriam incurrit. Id enim sonant verba Bernardi: Porro quisquis vel apertè, vel occultè satagit, vt quod habet in voluntate, hoc ei spiritualis pater iniungat, ipse se seducit, si fortè sibi quasi de obedientia blandiatur. Neque enim in ea te ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit.] An non *Ber. ser. ad stat. in capit.* miserum est in terra Gesên vbi lux est, caligine Æ- B gyptiorum inuolui? Sed huiusmodi sunt, qui in statu religioso positi adeo cæcutiunt, & tantis tenebris obruuntur, vt non lucernam veritatis, sed errorem suæ voluntatis sequantur, de quibus idem Bernardus ait. Heu plures habemus Euangelici illius cæci quàm boni Apostoli imitatores. Quid vis (ait Dominus ad cæcum illum) vt faciam tibi?] Quan- *Luc. 18. 41.* ta est miseratio tua, Domine, quanta dignatio tua! Siccine Dominus quærit vt serui faciat voluntatem? Verè cæcus ille, quia non considerauit, non expauit, non exclamauit: Absit hoc, domine, tu magis dic quid me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam à te, sed à me tuam quæri, & fieri voluntatem. Videtis fratres, quia verè necessaria erat hoc in loco conuersio. Sic C profectò, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, Quid vis vt faciam tibi? non ipsi quærant: Domine quid me vis facere? Considerare necesse habent ministri, & vicarij Christi, quid sibi præcipi velint: non ipsi considerant quæ voluntas sit præcipientis. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum, qui non suam, sed patris venit facere voluntatem. Discernunt, & diiudicant eligentes in quibus obediant imperanti, immo in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Huiusmodi itaque etsi tolerari se videant & condescendi, ac morem geri infirmitati suæ, proficiant obse- D cro, pudeatque semper paruulos inueniri; ne quando fortè hoc audiant: Quid debui vobis facere, & non feci? & abutentibus patientia & benignitate prælati, fiat tandem multitudo exhibitæ miserationis, cumulus iustæ damnationis. Sic ille.] Non sic profectò nobis agendum est, sed siquidem ad Dominum conuersi sumus, initium saltem ac substantiam perfectæ conuersionis teneamus. Hæc autem non est alia, quàm propriam voluntatem (eam scilicet quæ non est Deo, & nobis communis) relinquere, & diuinam voluntatem à prælato patefactam amplecti.

Vnde verba sunt eiusdem Bernardi paulo su- E periùs: Hæc planè fratres perfectæ conuersionis est forma. Paratum, inquit, cor meum Deus, para- *Ps. 56. 8.* tum cor meum.] Paratus sum, & non sum turbatus, *Psal. 118. 60.* vt custodiam mandata tua:] Domine, quid me vis facere? O verbum breue, sed plenum, sed viuum, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui suam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipsum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipsi, sed quid Dominus velit omni horâ requirant, dicentes sine intermissione; Domine quid me vis facere: & illud Samuelis: Loquere Domine quia audit seruus tuus.] Audiamus itaque vocem Domini di- *1. Reg. 3. 10.*

A ecnnis nobis, vt perfectè eius voluntatem impleamus: quatu proculdubio non implebimus, nisi voluntatem nostram eius voluntate formemus. Cùm autem eius voluntas per voluntatem prælati non iniustam, nobisque intimatam, innotescat, compertum est debere nos non solùm opere, sed etiam ipsa voluntate nostris consentire prælatis.

Nihil sanè rigidum, aut durum in hoc à nobis exigitur. Christus enim Deus, & magister noster, dedit se propter nos voluntati hostium suorum. Vnde Lucas de Pilato præside ait: Quòd tradidit eum voluntati eorum.] Et nullatenus ille Dominum maiestatis hostibus tradidisset, nisi ipse Dominus se tradi voluisset. Oblatus enim est, quia ipse voluit:] Et ego, ait, pono animam meam, vt iterum sumam eam.] Quid ergo multum si propter illum nos voluntati prælatorum tradamus, vt in præmium huius facti tam iusti semper cum illo regnemus? Ille se tradidit hostibus, nos patribus: ille se dedit occidendum, nos regendos, & gubernandos, ille se dedit vt ad crucem duceretur, nos vt ad perfectionem, quæ nobis est in votis, ducamur. Quàm non auarus venditor, immo & liberalis commutator, cui ad votum sibi repensatum videtur, si pro eo eximio opere, quo se ad mortem tradidit, seruus se ad vitam tradat, & voluntatem suam præposteram pro meliori voluntate deponat. Sit obediēs sicut columba: non sicut illa de qua inquit Oseas: Ephraim quasi columba seducta non habens cor:] quæ suam deceptionem non dolet, & malum sibi inferri non aduertit. Sed sicut illa cuius meminit regius psaltes, quando cantauit: Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri;] quæ nimirum puritate volat, & conuersationem suam in auri perfectæ charitatis splendore consummat. Huius cæterarúmque auium istud est discrimen. Quòd aues cæteræ, vt Hieronymus ait, pullos suos etiam cum periculo vitæ protegunt, & morsu, vnguibus, hucque & illuc volando defendunt: sola columba ablatos filios non dolet, non requirit. Qui filij nostri? nonne volūtates, appentiones, & desideria nostra? Si hæc prælatus abstulerit, si voluntatem nostram fregerit, si oppositum eius, quod cupiebamus, præceperit, verus obediens non doleat, non requirat. Relinquat desideria sua, & iniuncta à prælato pro charissimis filiis accipiat. Erit tunc in bonum columba seducta, quia licèt videatur decipi, ex eo quòd propriis voluntatibus orbatur, certum est eam erudiri, dum pro suis ineptis desideriis Domini voluntatem amplectitur. Dicétque in alio sensu non lugens sed gaudens, illud Ieremiæ: Seduxisti me, Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti.] Mihi autem non in opprobrium, sed in honorem dabitur, quòd tibi cesserim, & meam voluntatem pro tua commutauerim. Hoc, inquam, dicet ouans, & gaudens, quia viam ac rationem inuenit, qua possit ad veram animi puritatem festinare.

Lucæ.23.28. *Isaiæ.53.7* *Ioan.10.17.* *Osee.7.25.* *Ps.67.14.* *Hieron. lib.3. in Osea. ad cap.7.* *Ieremia.20 7.*

Vt enim dixit Dorotheus: Si liberari perfectè volumus, & ab hoc sæculo discedere, oderimus in primis voluntatem nostram, & sic breui diuino præsidio ad impassibilitatem animi (quæ quodam modo in hac vita haberi potest) perueniemus. Nihil enim adeo adiuuat hominem ad hoc, quàm sensus suos odisse. Atque ita sese habet hæc ratio ad omnem virtutem, vt si viator iter aggressus, scipione inuento, cui innitatur, iter magis acceleret, & præoccupet viam: sic enim qui viam hanc incedit, si propriam voluntatem abscindat, abscindit & pristinas affectiones, quibus præscissis fit Dei opere certa quadam ratione impassibilis. Sic ille.] Est ergo beata deceptio, aut vtilis admodum eruditio scire propriam voluntatem relinquere, & voluntatem maiorum sequi, eiúsque amplexu diuinam voluntatem ibi tectam & inuolutam amplecti.

Doroth. doctr.1.

Ita semper sit religiosus dispositus, ita à suis voluntatibus segregatus, vt valeat prælato dicere: Non mea voluntas sed tua fiat.] Ita se propriis desideriis spoliet, vt possit etiam aliam vocem sui capitis vsurpare: In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.] Nam si libri nomine non sacram scripturam, sed tantum ex ea diductum, nempe regulam intelligamus, in eius summa aut volumine scriptum est, vt quisque verus obediens voluntatem Dei prælati mandatis declaratam faciat, & toto corde ac tota voluntate se alienæ voluntati submittat. Illi ad benedicendum Dominum inuitati sunt, qui voluntarij se propter illum periculis obtulerunt. Ideóque cecinerunt Debbora & Barac: Qui sponte obtulistis de Israël animas vestras ad periculum, benedicite Domino.] Sponte igitur & voluntariè prælatis obediat, & se prudenter, si oportuerit, discriminibus exponat, qui vult ad laudes Domino canendas, admitti, & victor hostium suorum existere. In potestate sua actiones voluntatis suæ positæ sunt, volo, & nolo. Dicat desiderijs & concupiscentijs suis: Nolo; voluntati autem prælati, mandato, aut simplici dicto declaratæ: Volo: dicat ex corde non tam verbo quàm affectu, non tam ore quàm opere, & Deo gratissimam ac acceptissimam obedientiam voluntatis habebit. Ne propriis definitionibus proprijsque desiderijs adhæreat.

Luc.22.44. *Ps.39.9.* *Iudic.5.2.*

Est namque, vt dixit scitè Hieronymus, præceptor pessimus cuiusque propria præsumptio. Hoc magistro, ô homo, non ad perfectionem, non ad quietem animæ, sed ad innumeras imperfectiones, & inquietudines, immo & si in rebus grauibus eum sequeris, fortè ad damnationem duceris. Propterea sic monet Paulus Ephesios: Hoc itaque dico, & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulant, in vanitate sensus sui.] Ne proprium sensum, tuámque priuatam voluntatem sequaris, quia alienaberis à vita Dei, & à cæca concupiscentia ductus, dum minùs putaueris, in foueam multorum inconuenientium cades. Hoc enim est quod dixit Sapiens: Fascinatio nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transuertit sensum sine malitia. Sensus namque proprius est vt fascinum, quod veritati tenebras offundit, & instabilitas concupiscentiarum nostrarum, ceu iniquus dux viæ, qui mentem malitiæ expertem decipit, & in id, quod nullatenus confert, inducit. At recta prælati voluntas, si ei te obedientem præbeas, stabilitatem in bono, & mentis puritatem attribuet. Si hanc admiseris & pro ea tuas voluntates deserueris, [leuare poteris faciem tuam absque macula, vt est in Iob, & eris stabilis, & non timebis.] Nihil, inquam, facies, propter quod pudore suffundaris, numquam instabilis & vagus, in vana & noxia difflues, neque aliquid admittes, cuius causa timore impugneris.

Eph.4.17. *Sap.4.12.* *Iob.11.15.*

Habet autem hic gradus obedientiæ nonnullam latitudinem perfectionis. Nam prius est in deserendi

dis malis maioribus consentire prælato: deinde in relinquendis imperfectionibus, & malis minoribus. Postea & ipsa bona secundùm voluntatem prælati disponenda sunt, & iuxta præscriptum eius facienda, vel dum non sunt in præcepto, etiam omittenda, vt sic non cæca voluntas propria nos regat, sed sapiens maiorum prudentia, & discretio dirigat. Certum enim est, in his rebus bonis, aut minuendis aut ex toto dimittendis, ex ordinatione prælati, meritum non minui sed augeri. Quia Deus, vt suprà dictum est, gratiorem habet obedientiam quàm victimam. Rursus prius est repugnantiam nostræ voluntatis vincere, & instinctum ex imperio contra nostrum desiderium imposito exortam superare. Post istud repugnantiam non sentire; postea de voluntate superioris nostri omnino opposita lætari. Postea in rebus etiam difficillimis repugnantiam non sentire, & iniuncto mandato gaudere. Ac tandem ita prælati voluntatem nostram facere, vt quasi voluntatem non habeamus, sed tantùm quod prælatus voluerit, aut noluerit, id constanter velimus atque nolimus. Beatissimus Patriarcha Franciscus, exemplo corporis mortui hanc obedientiæ perfectionem exposuit. Cùm enim quæreretur ab eo, inquit Bonauentura, quisnam esset verus obediens iudicandus, corporis mortui similitudinem pro exemplo posuit. Tolle, inquit, corpus exanime, & vbi placuerit, pone: videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quòd si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet: si collocetur in purpura, pallescet. Hic verus est obediens, qui cur moueatur, non diiudicat; vbi locetur, non curat; vt trásmutetur, non instat, euectus ad officium, solitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat se indignum. Hæc ibi.] Beatus pater noster Ignatius hunc verum obedientem baculo comparauit. Vt quemadmodum senis baculus vbicunque & in quacumque re eo vti velit, sine vlla contradictione ei inseruit; quòd si non moueatur, se non mouet, & nihil omnino facit: ita hunc obedientiæ gradum consequutus, quicquid sibi imperatum est, summa cum facilitate exequitur, & commonita etiam & cósueta non sine præscripto patris spiritualis exercet. Ac tandem sit sicut cœlum, quod Angelus ipsius gubernationi deputatus sine vlla difficultate mouet, &, si imperium non imprimeret, statim immobile permaneret. Sic, ô religiose obedientiæ amator, te cœlum mobile, prælatum verò, Angelum mouentem puta; ille te sine contradictione moueat, ille te dirigat. Si autem cessauerit, ne moueatis, id est, nihil contra imperium obedientiæ moliri audeas, & sic incredibili animæ tranquillitate perfruaris.

In vita. c.6.

Sextus gradus Obedientiæ: Intellectum, siue iudicium, Prælati sensibus conformare.

CAPVT X.

PERFECTA obedientia non solam voluntatem prælato subiectam, sed & iudicium hominis obedientis eidem maiori submissum requirit, vt sicut idem, quod superior vult, diligit; ita idem, quod ipse melius iudicat, condecibilius & verius sentiat, & iudicet. Hic autem est sextus gradus obedientiæ proximè iam ad omnimodam obedientiæ perfectionem accedens, vt nimirum subditus intellectum ac iudicium suum inclinet ad sentiendum, quod superior verius esse iudicat, dummodo nullum sit in mandato peccatum, & ad hunc assensum habendum rationes secum quærat, & inueniat. Licèt enim intellectus naturaliter assensum præbeat his, quæ sibi apparent omnino vera, tamen quoties rei euidentia non cogitur, bene potest ad vtrámuis partem rationes assensum extorquentes inuenire, & voluntatis pondere ad assentiendum vel dissentiendum inclinari. In his itaque verus obediens seipsum suasionibus, & quibuscumque modis potest, cogit, vt prælati mandatum æquum, & rectæ gubernationi consonum iudicet, vt sic cum illo non tantùm opere, non tantùm voluntate, verùm & iudicio consentiat. Qui hoc obedientiæ genus non est adeptus, necdum plenè est in religiosam disciplinam ingressus. Cùm enim duo sint quasi pedes animæ, quibus ad cœlestia properat, intellectus atque voluntas, vno tantùm, scilicet voluntate, erit in religione, qua scilicet prælato, & obedientiæ sibi iniunctæ, consentit, & altero, scilicet intellectu, erit in sæculo, quo à prælato & ab obedientia dissentit. Et sicut loco portenti habitus est ille Angelus in Apocalypsi, qui posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram: ita instar prodigij erit homo ille, qui pede voluntatis vitam religiosam tangit, pede verò iudicij proprij vitam sæcularem, quæ se ipsam regit & ducit, attingit. Est autem magnum horum duorum prodigiorum discrimen, quòd illud Deus fecit, vt hominibus temporis consummationem edoceret; hoc verò superbia hominis facit, vt enim multis meritis vacuet, & vitam innumeris imperfectionibus scatentem esse declaret. Nam tota vita religiosa continens quædam obedientia est, vnde tot erunt culpæ, & imperfectiones eius, quot in obedientia culpæ & imperfectiones extiterint. Manifestum est autem, obedientiæ, cui deest intellectus, iudiciique submissio, huius virtutis perfectionem deesse, illique innumeras imperfectiones adesse. *Apoc. 10.*

Has Beatus Pater noster Ignatius in illa verè aurea epistola sua grauissimis hisce verbis comprehendit: Præterea nisi hæc obedientia iudicij existat, fieri non potest, vt vel consensus voluntatis, vel executio talis sit, qualem esse oportet: natura enim ita comparatum est, vt animi nostri vires, quæ appetitiuæ dicuntur, sequantur apprehensiuas: & nisi adhibita vi, voluntas, iudicio repugnante, diu obtemperare non poterit. Quòd si fortè quis aliquo temporis spatio obediat, per communem illam apprehensionem, qua censetur, peperam etiam præcipienti parendum esse, certè id stabile ac fixum esse non potest: atque ita perseuerantia deficit, vel saltem obedientiæ perfectio, quæ in promptè & alacriter obediendo consistit: non enim ibi potest esse alacritas ac diligentia, vbi est animorum sententiarúmque dissensio. Perit etiam exequendi studium, & celeritas, cùm ambigitur, expediat necne, facere quod iubemur: perit illa celebris obedientiæ cæcæ simplicitas, cùm apud nos ipsos in quæstionem vocamus, rectène præcipiatur an secus; atque etiam fortasse damnamus superiorem, cùm ea mandet, quæ nobis non ita iucunda sunt: perit humilitas, quoniam etsi ex altera parte pareamus, ex altera tamen nosmetipsos superiori præferimus: pe- *Ignat. ep. de obed. n.12.*

ni in rebus arduis fortitudo; perit denique (vt summatim complectar) virtutis huius vis omnis ac dignitas. Succedunt autem in eorum locum dolor, molestia, tarditas, lassitudo, obmurmurationes, excusationes, aliáque vitia non sanè leuia, quibus obedientiæ pretium, ac meritum prorsus extinguitur. Hactenus noster Pater. Qui statim sua dicta verissima Bernardi sententia confirmat, quam integram volumus scribere. Sed iam tibi, inquit, in ipsa obedientiæ via aliqua fortassis dura, & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licèt salubria sint, minùs tamen suauia videantur. Hæc si molestè cœperis sustinere, si diiudicare prælatum, si murmurare in corde; etiam si exteriùs impleas quod iubetur, non est hæc virtus patientiæ, sed velamentum malitiæ. Necesse est ergo, vt illucescat dies patientiæ, per quam omnia dura & aspera tacita amplectaris conscientia: te magis iudicans, & duriùs arguens, cui nimirum displicent, quæ ad salutem sunt: & in cogitatione tua semper partem magistri, quod potes, aduersùs temetipsum iuuans; téque in omnibus accusare, ipsúmque magis excusare laborans.] Ecce quomodo Bernardus & incommoda obedientiæ sine submissione iudicij breuiter patefaciat, & naturam huius submissionis exponat. Vocat illam obedientiam, quæ prælatum iudicat, & aduersùs imperata obmurmurat, velamentum malitiæ; quia opus externum exhibitum velamen est tumentis animi, & superbiæ latentis, qua prælatus damnatur, & reprehenditur. Si enim quis prælatum iudicans, nec opus externum præstaret, iam eius superbia & audacia qua prælatum condemnat, omnibus innotesceret. Tegitur autem externa obedientiæ exhibitione, qua contrarius sensus iniquè præsumptus minimè ab aliis videtur. Perfectam autem obedientiam vsque ad submissionem iudicij procedentem in hoc vices suas occupare ait, vt homo seipsum audaciæ & insipientiæ aduersùs prælatum insurgentem accuset, prælatum verò præcipientem excuset: rationésque inquirat, quibus sibi imperata, aut quolibet modo iniuncta vehementèr arrideant.

Bernard. serm. 3. circumcis.

Obedientia itaque iudicium subditi imperiis prælatorum submittens omnimodis tenenda est ei, qui voluerit seminaria plurimarum imperfectionum effugere, & aliquem gustum perfectionis accipere. Status enim innocentiæ admissione inquisitionis circa res obedientiæ prorsus euanuit. Cur præcepit vobis Deus, dixit serpens ad parentes nostros, vt non comederetis de omni ligno paradisi?] O (cur) detestabile! O quæstio, fons, & origo cunctarum humanarum quæstionum! O hæsitatio excidium pacis, exordium belli, & status culpæ mater infœlix! Si hoc (cur) Eua non audisset, si audito pestilentiæ verbo mox refutasset, si de diuino præcepto non hæsitasset, numquam genus humanum tantam calamitatem incurrisset. Qui voluerit igitur, (vt fieri potest,) ad puritatem illius status redire, ineptas quæstiones super mandatis prælatorum relinquat, & simplici corde sibi iniunctis obediat. Iam, homo, per statum culpæ in animalium rationis expertium cæcitatem incidisti. Quia homo, cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Sed iumentum agasonis iussa non discutit, rationem itineris non exquirit, sed virga aut stimulo leuiter percussus obedit. In hoc tu iumentum imitare, & eius similitudo erit tibi non sicut antea ad ignominiam, sed

Gen. 3. 1.

Psal. 48. 13. & 21

ad gloriam. Cantabísque cum sancto Dauide: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.] Populus ille Iudæorum factus est vt iumentum apud Dominum, quemadmodum interpretatus est Augustinus, quia more pecudis sola terrena quærebat. At tu non in hoc pecudibus similis eris, quòd terrenis inhæreas, sed in hoc quòd simpliciter, & sine vlla discussione eorum, quæ imperantur, maioribus te subiicias. Ita eris semper cum Domino, id est, illi te perfectè quoad voluntatem iudiciúmque subiicies. Sic profectò fecit monachus ille, qui primùm in cœnobium ingressus, ita secum cogitabat: Ego & iumentum vnum sumus. Hácque simplicitate diaboli tentationes euasit, in pace vixit, & mirum in modum in omni virtute profecit. Certum est enim, eum, qui obedientiam examinat, & eorum, quæ iniunguntur, causas rationésque disquirit, sibi ipsi diabolum ac aduersarium esse, nam se ipse tentat, & à vera simplicitate, & sæpe à merito impositi iusti laboris alienat. Timeo, inquit Paulus, ne sicut serpens Euam seduxit astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.] Et ego formido ne aliquorum religiosorum nimia solertia, & vana ingenij subtilitas, eos sicut serpens decipiat, & sensus eorum stultitia corrumpat. Sensus enim noster corrumpitur, cùm sub prætextu maioris scientiæ ad examinandos & iudicandos actus maiorum pertrahitur. Et excidit à simplicitate Christi, cùm non Christi obedientiam sequitur, sed Euæ curiosè de mandatis diuinis inquirentis superbiam imitatur.

Psal. 72. 23.

Aug. ib.

2. Corint. 11. 3.

Id sanè nos deberet ad iudicij obedientiam incitare, quòd qui eam non habet, onus grauissimum reputat se mandatis aliorum subiicere. Quid enim grauius quàm actione præstare, quæ intellectus iudicat penitus non conuenire, aut quid importabilius quàm illa facere, quæ iudicamus non esse facienda, & illi parere, quem contemnimus, ipsúmque decipi, & perperam iubere sentimus? Porro imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, inquit Bernardus, statuta seniorum studiosiùs discutere, hærere ad singula, quæ iniunguntur, exigere de quibuscumque rationem, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit, nec vnquam libenter obedire, nisi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere, seu expedire monstrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata authoritas. Delicata satis, immo nimis molesta est huiuscemodi obedientia. Non planè hæc illa est, quæ ex regula traditur, obedientia sine mora. Disputare profectò hoc est, in actu cordis non in auditu auris obedire. Istiusmodi ergo carnalem animam non modò premi, sed etiam opprimi pondere præsumptæ perfectionis necesse est; quia non potest portare caro infirma, quod solus spiritus promptus experitur iugum esse suaue, & onus leue. Christi quippe iugum, & onus est, & omnino importabile nisi Christi æquè spiritui. Hæc ille.] Inde quidem nascitur, vt quis onus obedientiæ detrectet, & mandatorum sibi impositorum vincula frangat, quia melius existimat non obedire, quàm imprudenter iniunctis, quamuis mala non appareant, obtemperare. Inde iustissimæ querimoniæ prælatorum, quibus minimè debita obedientia præstatur; & scandala aliorum fratrum, quibus malum exemplum præbetur. Propterea monet Paulus: Omnia facite sine murmurationibus, & hæsitationibus, vt sitis

Bernard. de præcept. & dispen. c. 10.

Philipp. 2. 14.

sine

ſine querela, & ſimplices filij Dei.] Nihil in congregatione laudabilius, nihil vtilius, quàm ſine querela cõuerſari: quod maximè laudi parẽtibus Ioannis Baptiſtæ in ſcriptura tributum eſt. Erant, inquit, *Luc. 1. 6.* iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mãdatis, & iuſtificationibus Domini, ſine querela.] Hoc autem conſequitur, qui ſine murmurationibus & hæſitationibus iuſſa compleuerit. Ille ſine murmurationibus paret, qui voluntatem ſuam voluntati prælati ſubijcit: ille ſine hæſitationibus, qui intellectu ſuo prælati iudicio conſentit. Qui hæſitat, *Iacob. 1. 6.* ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur.] Iam vult facere, quod ſibi præcipitur, ne in inobedientiæ culpam incurrat; iam non vult facere, quia intellectu ſuo imprudenter, & ſine ratione, mandatum illud, quod iniungitur, iudicat. Ecce ſæuam tempeſtatem in corde inobedientis ſuſcitatam, quam ſuperbiæ ventus mandata diſcernentis immiſit. A qua, ô religioſe, nequaquam te ſubtrahes, niſi iudicium tuum ſubmiſeris, & diſcurſus inanes intellectus tui loris perfectæ obedientiæ ligaueris. Si volueris te exteriùs vincere, & obedire, dum iudicium contrarium non deponis, triſtitiam ſuper triſtitiam habebis. Si nolueris parere, vt actio iudicio conſentiat, gladio inobedientiæ confoſſus cades. Præcepit Moyſes filiis Iſraël ne *Num. 14. 44.* tunc in montem aſcenderent. At illi contenebrati aſcenderunt in verticem montis,] fueríntque ab Amalecitis & Chananæis partim trucidati, partim verò in fugam conuerſi. Sic, qui ſuo iudicio perſuaſus aliquid agere contra obedientiam præſumpſerit, non ſemel virtutem pro vitio commutabit.

Is, dum non prælato, ſed ſuo proprio iudicio conſentit, rapinam quodammodo, & ſacrilegium admittit. Rapinam quidem, quia rem alienam, nempe iudicium, quod prælato tradiderat, quaſi per vim rapit; ſacrilegium verò, quia rem Deo conſecratam, & partem holocauſti de ſe facti auferre non metuit. Et partem quidẽ meliorem, quoniam exterior operis executio, & voluntatis conſenſio, viliora ſunt, ſi cum ſubmiſſione iudicij conferantur. De hac rapina *Iſa. 61. 8.* illud Iſaiæ poteſt intelligi: Ego dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſto.] Diligo, inquam, iuſtitiam, qua cuique, quod ſuũ eſt, tribuitur, & in holocauſto illo, quo quis per religioſam profeſſionem mihi conſecratur, rapinam odio habeo. Si autẽ quamque rapinam huius holocauſti Dominus deteſtatur, quanto magis illam, qua amabilior & præſtantior pars, nimirum iudicium, ſurripitur? Nec mirũ quòd hanc iudicij præſumptionem in tantum Deus odio habeat, cùm in ſe magnam quandam peruerſitatem contineat. Annon peruerſum eſſet, ſi manus vltra caput totius corporis, aliud proprium caput haberet, quod eam cõtra directionem præcipui capitis moueret atque dirigeret? Sed talis eſt religioſus, qui vult non iudicio prælati ſed proprio iudicio gubernari. Domus enim religioſa quaſi vnum corpus eſt integrum, atque perfectum. Huius corporis caput eſt prælatus, ſubditi autem manibus, & pedibus, ac cæteris membris comparantur. Si ergo tu qui manus es, aut pes huius corporis, proprio iudicio regaris, nonne caput habes, *Prou. 30. 21.* quo capiti totius corporis aduerſeris? Iam index iudicis tui, & capitis caput efficeris, euenítque illud Salomonis: Per tria mouetur terra, & quartum non poteſt ſuſtinere.] Primum autem illorum trium explicans, ſubdit: Per ſeruum cùm regnauerit:] terra tremit, & commouetur ad rem tam indignam; vel ipſi homines commouentur, & conturbantur ad rem tam intolerabilem, vt ſeruus ſcilicet regnet, & Dominus ſeruo ſubdatur. Eum autem, qui obedire debet, proprium iudicium habere, ab hoc malo nec latum vnguem ſecernitur; quia obedientiæ voto ligatus, pro ſeruo, & prælatus pro domino computatur.

Si ergo volumus ab his malis fugere, & obedientiæ perfectionem adipiſci, iudicium noſtrum prælati definitionibus ſubijciamus. Non eſt pretioſus equus, qui fræno ori iniecto non facilè voluitur, nec ſubditus, qui iudicio proprio impeditus ſuperioris mandato non facilè regitur. Ille ferri rigorem non ſentiens, & habenas parui pendens, equitem in præceps agit, & hic ſuum ſenſum ſuperioris definitioni præponens, illum ad triſtitiam mouet, & ſibi ipſi excidium affert. Diuinatio, ait Salomon, *Prou. 16. 10.* in labiis regis, in iudicio non errabit os eius.] Quia videlicet Deus ſpeciali quadam ratione adeſt maioribus, vt ſi mandata ſua cum diuina lege componant, in his, quæ præcipiunt, non errent. Qui igitur horum mandata prætereunt, quæ diuinis præceptis non aduerſantur, manifeſtè ſeipſos in laqueum præuaricationis conijciunt. Pars autem quodammodo periculi eſt mandata prætergredi, aut ea minùs prouida & diſcreta iudicare. Hoc enim exordium inobedientiæ eſt, cùm ille, qui mandatum indiſcretum eſſe iudicat, data occaſione, prætereat atque contemnat. Verus itaque obediens, qui Deum præcipientem in prælato cognoſcit, rationem eorum quæ imperantur, non quærat, cauſam non inueſtiget, ſed ſimpliciter dum peccatum in mandato non cernitur, ſibi iniunctis obediat. Imitetur Paulum, ſine vlla diſquiſitione iuſſis Domini obedientem, nullámque rationem, cur aliquid iubeatur, inueſtigantem. Nolo, inquit, vos ignorare, fratres, quia ſæpe pro- *Rom. 1. 13.* poſui venire ad vos, & prohibitus ſum vſque adhuc.] Quo loco Chryſoſtomus ſynceram Pauli *Chryſ. hom. 2. ad Roman. in eundem locum.* obedientiam internoſcens, ſic ſcribit: Quòd fuerit prohibitus, dicit: quamobrem autem, non item; neque enim examinat Domini mandatum, ſed paret tantùm: quamquam par erat hæſitare, quanam de cauſa vrbem tam ſplendidam, tam magnam, & ad quam ſeſe totius orbis oculi conuerterent, prohiberet Deus, quominus talem magiſtrum, tanto tam tempore aſſequeretur. Siquidem quiſquis imperantem dominantémque vrbem vicerit, is & ſubditos paruo negotio adoriatur. At quiſquis regaliore vrbe miſſa ſubditis ſubigendis inſidias parauerit, idem caput ſe negligere oſtendit. Sed tamen nihil horum Paulus curioſè indagat. Quin potiùs incomprehenſibili prouidentiæ cedit; partim animi ſui moderationem ſpectatam faciens, partim nos omnes erudiens, à Deo nunquam exigendam eſſe eorum, quæ facit, rationem, etiamſi ea multorum animos turbare videantur. Domini enim ſolius eſt iubere, famulorum autem parere. Atque hac quidem de cauſa, quòd prohibitus ſit, dicit: non etiam quare ſit prohibitus. Neque enim ego id ſcio, inquit: ne me igitur interrogeris, quænam ſit Dei voluntas, aut ſentẽtia. Nam neque figmentum opifici dicit, quid me ſic finxiſti? Qua igitur, obſecro, de cauſa id & tu ſcire elaboras? neſcis illum omnium curam habere? illum ſapientem eſſe? illum nihil fruſtra, nihil temere agere? illum te magis amare quàm proprij parentes ament? illum vehementiſſimè, ac longo quidem interuallo, & patris pietatem, & matris curam ſuperare? Itaque nihil ampliùs perueſtiga, néve vlteriùs progreditor. Hactenus ille.] Quòd ſi aliquis dicat,

rationem mandatorum Dei non esse inuestigandam, cùm errare non possit, rationem autem mandatorum hominis esse indagandam, quia errare possit; is sciat se in hoc nó minimum errorem incurrere. Primò, quoniam nos loquimur de mandatis Dei, in quibus non dubium quin etiam præcipiat Deus. Secundò, quia licèt homo alijs prælatus, secundùm prudentiam humanam errare possit, & aliquando erret, aliquid præcipiens quod bonæ gubernationi non conueniat, tamen ego non erro, dum ei, cui debeo, in his quæ legi Dei non repugnant, me ipsum subiicio. Illique ad pœnam imputabitur, quòd imprudenter imperauit, mihi verò ad meritum, quòd peccato non interueniente, simpliciter obediui. Tertiò, quoniam non multum est causam præceptorum Dei non quærere, cuius voluntas, regula sanctitatis, & iussio ipsa, est rectitudo. At causam humanæ iussionis non quærere, cùm homo decipi possit in mandatis suis, hoc cùm peccatum manifestè non cernitur, summæ simplicitatis, & humilitatis est, & ideo in magno pretio habendum est.

At esto dubium sit, an prælatus peccatum præcipiat, quid faciendum est? An sine vlla discussione, & rationum indagatione obtemperandum? Ad hoc sic respondet Bernardus. Sed homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubijs percipienda, & in præcipienda fallere possunt. Sed enim quid hoc refert tua, qui conscius non es? præsertim cùm teneas de scripturis, quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirunt, quia Angelus Domini exercituum est? Requirunt, dixerim, legem: non quam vel authentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta probauerit: de huiusmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auscultandus est. Sed quod ita latere aut obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, Vtrumnam Deus sic, aut aliter fortè velit, si non de labijs custodientibus scientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo denique diuina potiùs consilia requirentur, quàm ab illo cui credita est dispensatio mysteriorum Dei? Ipsum proinde, quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ apertè non sunt contra Deum, audire debemus. Nec sanè contraria loquimur Sancto Prophetæ Samueli, quasi nos in hac parte diuinam hominibus tribuentes authoritatem, cùm ille in suprà memorato capitulo planè discernere inter vtrumque videatur. Siquidem quod nos asserimus de dubijs, hoc ille negat de manifestis, vt cùm ait: Si peccauerit vir in virum, subaudiatur propter Deum, cui apertè contraria homines hominibus frequenter mandare præsumunt. Hæc Bernardus.] Ad idem Guilhelmus Parisiensis ait: Vbi verò dubitat subditus, an id licitum, aut illicitum sit, quod iubet Prælatus, determinatum est, quia debet parere iussis prælati. Causa autem in hoc est, quoniam in huiusmodi dubijs ad consilium prælatorum recurrendum est, & eidem standum. In hoc enim subditis præpositi sunt prælati, vt in eiusmodi consulant eisdem.] Et quidem communis Theologorum scholasticorum sententia est, in dubio an id, quod præcipit superior, licitum sit vel non, debere subditum etiam doctum conscientiam illam deponere, & mandatis obedire, præsertim si ex obedientia, vt iam diximus, nullum vel ipsi subdito, vel alteri proximo, nocumentum proueniat. Si autem in dubijs obediendum est, quanto magis in rebus manifestis, in quibus certum est nullum esse peccatum, est sine vlla discussione parendum? Certè

Bern. lib. de præcep. c. 12.

1. Reg. 2.

Guilhel. de virtut. c. 15.

qui in his omnia discutit, cuncta discernit, falsò sibi obedientis nomen arrogat, cùm simplicitatem indiuiduam perfectæ obedientiæ comitem omnino non habeat. Nec solùm in malis omittendis, aut in medijs, siue indifferentibus præstandis, verùm & in bonis faciendis sine vlla disquisitione causarum obedias. Vt enim inquit Basilius: Porro vera perfectáque subiectorum aduersus moderatorem ordinis obedientia in eo cernitur, si quis ex eius consilio non à rebus modò flagitiosis abstineat, sed si, ne ea quidem quæ laudabilia sunt, sine sententia illius faciat. Nam abstinentia, & omnis corporis incómodorum perpessio, vtiliter hæc quidem comparata ad aliquid sunt. At si quis propriæ obsequens voluntati spretis consilijs antistitis sui, id facere voluerit, quidquid ipsi collibitum sit, hîc plus erit, quod faciet mali, quàm quod boni. Qui enim potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & præmium obedientiæ maius debetur, quàm rectè facto cum continentia. Hæc ille.] Qui sic subiectione voluntatis, & intellectus, in omnibus obedierit, parum illi deest, vt omnem perfectionem obedientiæ possideat; illud autem est quod in sequenti gradu vniuersorum sublimissimo declarabimus.

Basil. ser. 1. de instit. monach.

Septimus Gradus Obedientiæ: cæcâ quadam subiectione imperata facere.

CAPVT XI.

POSTREMVS hic obedientiæ gradus non aliter à præcedenti differt quàm castitas à continentia. Quemadmodum enim continentia admittit secum contradictionem appetitus carnalis in venerea diffluentis, cui virtus animi vehementer obsistit; castitas verò magna ex parte appetitus bella prosternit, ne in puritatem oblatret: Sic obedientia intellectus secum compatitur suasiones aliquas iudicij nostri aduersus imperata consurgentes, quas vera obedientia reiicit, illisque respondet: at obedientia cæca rationes in contrarium non habet, sed columbina quadam simplicitate, iussis obedit. Quia tamen hoc cæcitatis nomen obedientiæ attributum quibusdam rem istam minùs circunspectè cogitantibus hoc nostro tempore inuisum fuit, necessarium erit priùs illud exponere, & quid obedientia cæca sit, ne offendat oculos plus nimio fortassis humanæ prudentiæ amatores, quam Deus irridet, edicere. Ponendum est ergo nihil obedientia cæca perspicacius, nihil sapientius. Dionysius Areopagita doctam quandam ignorantiam laudat, qua de Deo nihil affirmamus, nihil cognoscimus: quia illa dum ab eo conceptus limitatos rerum creatarum auferimus, sub docta caligine ipsum illimitatum & infinitum confitemur. Ita & patres statim referendi, cæcam obedientiam miris laudibus extollunt, quia ad noxiam libertatem oculos non habens, ad id, quod oportet, lumen sapientiæ possidet. De primis parentibus ait Scriptura: Erat autem vterque nudus, Adam scilicet & vxor eius; & non erubescebant.] Illi ergo cæci erant ad erubescendum; videntes autem & satis perspicaces oculos habentes, ad simpliciter & sine pudore contuendum. Sed numquid sapientiores fuerunt, quando aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt se esse nudos? Nemo puto sanæ mentis hoc dicet. Ergo quædam potest esse cæcitas sine

Genes. 2. 26.

Genes. 3. 7.

oculorum occlusio, quæ lumini oculorum præstet, & quædam ignorantia, quæ inanem, & garrulam scientiam superet. Aperti sunt oculi amborũ, inquit Augustinus, non ad videndum, nam & antea videbant, sed ad discernendum inter bonum, quod amiserant, & malum in quod ceciderant. Habet itaque perfecta obedientia, qualis fuit in statu innocentiæ, oculos ad videndum, & cæca erat ad discernendum. Habet autem inobedientia oculos ad discernendum, & indagandum de necessitate præcepti, & cæca est ad malum, quod ex transgressione præcepti nasciturum erat cauendum. Vtraque videns, vtraque cæca: sed illa sapienter videns, & circumspectè cæca ad salutem; hæc insipienter videns, & temerariè cæca ad suam perditionem. Non igitur nos terreat perfectæ obedientiæ cæcitas, quia ita cæca est, vt magnam sapientiam non perdat, ita oculis stultitiæ clausa, vt oculos prudentiæ non amittat.

Aug. 14. de Ciuit. c. 17.

Audi nunc, ô lector, obedientia cæca quàm pulchros oculos habeat, & quàm turpibus oculis careat. Habet illa oculos vt videat; quia ille qui præcipit, prælatus est, quia locum Dei tenet, & ab eo iubendi potestatem accepit, quia nullum manifestum peccatum, nihilque per se illicitum iniungit. Hæc videt. At non videt nec curat, an prælatus, multis Dei donis, an paucis præditus sit, an defectus & infirmitates hominis habeat, an sanctitate polleat, vel peccatis sordeat: nec tandem scrutatur cur hæc vel illa præcipiat. Hanc obedientiæ rationem B. P. N. Ignatius ducto à maiori ad minus argumento, fidei diuinæ exemplo luculenter exposuit. Quemadmodum cùm mysterium aliquod fidei nobis proponitur, rationes eius nequaquam disquirimus, sed impetu virtutis Theologicæ nobis infusæ ad credendum & assentiendum ferimur, ita cùm aliquid à prælato nobis iniungitur, sine vlla inuestigatione rationum vel causarum, oportet vt virtute obedientiæ ad exequendum ducamur. In hoc tamen debet esse discrimen, quòd quia Deus non potest dicere nisi verum, nihil aliud expectandum est ad credendum, nisi scire quòd Deus dicit. At quia homo peccatum iubere posset, ideo ad obediendum duo videnda sunt, & quod prælatus præcipit, & quòd nihil malum manifestum præcipiat. At in his, in quibus nullum peccatum esse constat, perfecta obedientia, magna simplicitate, & sine vlla disquisitione rationum, cur hoc aut illud præcipiatur, obtemperat. Vnde hic obedientiæ gradus in hoc positus est, vt quis audito superioris verbo, perspectáque aliquo modo eius voluntate, sapientissima syncertate statim obediat, & nihil omnino disquirat. Qui obediendi modus cùm in habitum, assuetudinémque transierit, & iudicio obedientis, impugnationem rationum in oppositum insurgentium depulerit, perfectissimam obedientiam à patribus exemplo doctrináque probatam constituit.

Ignat. in epist. de obed. n. 18

Huius obedientiæ perfectissimum exemplar fuit Abraham: qui iussus filium immolare, & filium vnigenitum, ac sibi charissimum, ex quo erat secundùm promissa Dei posteritatem suscepturus, statim eadem nocte surrexit, & nihil interrogans, nihil inuestigans, ad filium occidendum properat, vt Dei sibi loquentis præceptis obediat. Audi quàm pulchre Bernardus hanc obedientiæ Abrahæ tum difficultatem, tum promptitudinem ac simplicitatem expendat. O quanta in verbis istis amaritudo, quanta à corde patris separatio pietatis? Iubetur namque filium occidere, ex ossibus suis, & carnem de carne sua: filium magnæ promissionis, & extremæ senectutis, propriæ mu-

Gen. 22.

Bern. de grad. obedientiæ.

A lieris; filium mirabiliter promissum, fœliciter natum, educatum innocenter. Et ne quid deesset, vt tenerrimum intra paterna viscera doloris incendium exundaret, additur, vnigenitum. Sunt namque multi filij, sed non vnigeniti. Iste sic est filius, vt & vnigenitus. Iste vnicus patri, vnigenitus matri, hæreditati reseruatus. Ne respicias ad Ismael, quia qui in seruitute & ex ancilla genitus fuerat, ad libertatem & hæreditatem minimè pertinebat. Quia verò multi sunt filij, & vnigeniti, sed non dilecti; ad exaggerandum in corde patris tribulationem, & comprobandam in mente iusti obedientiam, Dominus subiungit [quem diligis.] Vt verò tenerrimo patris ex memoria dilecti nominis recrudesceret, & in-B terior pietas ad dilectæ vocis sonũ tota ferueret, puer vocatur ex nomine, quod vocatum erat à Domino, priusquam in vtero conciperetur. Vides quantis tribulationum malleis Abrahæ pietas feriatur, cui præcipitur vt filium tollat, occidat vnigenitum, quem diligit immolet, Isaac percutiat? Multùm tentatus, multùm probatus; adustus est multùm: dulcis relatio filij ad patrem, patris ad filium. Hanc dulcedinem, & omnis affectus vicissitudinem obliuiscitur. Abraham sternit asinum suum, ligna componit, ignem accendit, eximit gladium. Non à Domino quærit, quare? non murmurat, non conqueritur, non saltem vultum doloris ostendit, sed omnium quæ præcipiuntur ignarus, in mortem filij pia crudelitate festinat. Ideo summæ & admirabilis obedientiæ virtus C in Abraham, & singularis excellentiæ laudibus prædicanda. Hactenus ille.] Sed quàm accepta fuerit Domino hæc obedientiæ simplicitas, ex præmio propter illam Abrahæ dato satis elucet. Per memetipsum iuraui, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum: & benedicentur in semine tuo omnes tribus terræ, quia obedisti voci meæ.] Tu, vt simpliciter obedires, maledictionem orbitatis non timuisti; ego benedicam tibi. Tu posteritatem tam desideratam propter obedientiæ bonum contempsisti: ego multiplicabo semen tuum, vt prius terram repleat, D atque possideat, & postea in cœlo vt stellæ resplendeat. Tu maledicta hominum non horruisti, qui te furtè filicidam vocarent: ego causa seminis tui, id est Christi, non solùm tibi, sed & cunctis hominibus benedicam. Ecce patrem obedientium; vt præmium eius habeas, ipsius simplicem obedientiam addisces.

Gen. 22. 16.

Samuel etiam datus est in huius obedientiæ simplicissimæ exemplum, qui vocatus à Domino, putánsque se ab Heli sacerdote vocari, intempesta nocte ter è lecto surrexit, ter ad magistrum accessit, ter ad lectum repedauit, ad iussum eius, Domino, quem nondum sciebat, cuiúsque nunquam vocem audierat, fidenter respondit, & illam vocem veri obedientis edidit: [Loquere Domine, quia audit ser-E uus tuus.] Nec dixit intra semetipsum: Hic delirus senex iam me vocat, iam suæ importunitatis & leuitatis oblitus, à Deo (quem nunquam audiui) vocari me putat. Dormiam igitur, & maiorum vocum nullam rationem habens vsque ad auroram requiescam. Hæc, inquam, non cogitauit, sed obediuit, & in obedientiæ mercedem Dei alloquia, & propheticæ donum accepit. Puer, inquit Gregorius, humiliter homini subiectus, atque obedientiæ ardua arce sublimatus, dum vocatus accessit, iussus

1. Reg. 3. 10.

Gregor. exposi. in cap. 3. 1. Reg.

iussus redit: quid aliud nobis exemplo præbet, nisi altissimæ formam obedientiæ? Vera namque obedientia nec propositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit: quia qui omne vitæ suæ iudicium maiori subdit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur. Nescit enim iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire: quia hoc tantùm bonum putat, si præceptis obediat.] Iam vides, quam Gregorius altissimam obedientiam vocat, illam scilicet, quę rationem eorum, quæ iubentur, non petit, quæ discussionem non admittit. Quæ ignorantia aut cæcitate sua tantum abest vt desipiat, quòd potiùs eatenus sapiens & perfecta est, quatenus rationum, seu causarum præcepti indagatrix non est.

Sed vt ex nouo Testamento aliquid adducamus, Paulus huius cæcæ obedientiæ in se formam exhibuit. Surgens enim ille vt ad præceptum Domini, qui eum ex equo deiecit, Damascum ingrederetur, apertis oculis nihil videbat, & manibus comitum suorum debuit in Damascum deportari. [Ibi autem erat tribus diebus non videns, & non manducauit neque bibit.] In hac historia sanè mirabili formam perfectæ obedientiæ conspicio, & delineatum verum obedientem agnosco.

Actor. 9. 8. 9.

Quod in corpore Pauli gerebatur, idem suo modo in corde eius Dominus operatus est. Surrexit non videns corpore. Surrexit quoque non discernens corde, cur sic à Domino fuerit percussus, solum præceptum sibi impositum cogitans, & de quærendo Anania, & de ei se subiciendo apud se agens. Tribus diebus non vidit, vt cadentibus ab oculis eius squammis clariùs postea lucidiúsque videret. Sic prorsus perfectus obediens, audito prælati iussu, surgat ad obediendum non videns, id est, mandatorum causam non disquirens, & se aliorum manibus, qui vtique cæci non sunt, se duci permittens. Tribus diebus nimirum in initio, & in medio, & in fine conuersionis suæ non videat, vt post hanc vitam perspicacissimis oculis eximium suæ obedientiæ præmium aspiciat. Cæcitas ad maius lumen habendum non semel profecit. Nam & Democritum Gellius tradit, luminibus se sponte priuasse, vt posset liberiùs philosophari. Et quidem oculorum acies parum philosophiæ nocet, at mentis temeritas, quæ prælatorum mandata disquirit, non modicum spiritui perfectionis detrimentum affert.

Gellius lib. 10. c. 17.

Quis ex vobis, ait Isaias, timens Dominum, audiens vocem serui sui?] Quis, inquam, timorem Domini in corde suo libens excepit? Quis vocem Christi, qui formam serui induit, ad obediendum audiuit? & respondet [Qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.] Is certè, qui has securissimas tenebras amat, qui lucem humanæ rationis, qua sibi imperata examinare poterat, habere recusat, speret quòd à Domino dirigetur, ne cadat, & in eo tanquam in verissimo adiutore confidat.

Isaia 50. 10.

Iam quomodo hanc obedientiam cæcam scripturæ exemplis illustratam Patres tradant, & doceant, videamus. Basilius, cuius verba suprà citauimus, seriò monet, ne religiosi eorum quæ sibi imperantur, aliquam ab antistite rationem poscant. Et alio loco. Vt sint velut oues, & vt instrumenta in anima, quorum illæ ouina simplicitate sinunt se duci; & hæc sine vlla contradictione permittunt se moueri. Atque alio loco, quid faciendum sit, cùm aliquid præcipitur, quod vires nostras superare videatur, sic tradit: Verùm vbi quis semel se in reliquum fratrum corpus cooptandum tradiderit, is si membrum postea ad ministrandum aptum iudicatum fuerit, esto quòd sibi impositum sit, vires ipsius videatur superare, de iudicij periculo prorsus illum esse solicitum finito, qui ea imperet, quibus vires suæ pares esse non possint; ipse autem parendo, obediendóque alacritatem pro virili declaret studij sui vsque ad mortem, memoria assiduè Dominum tenens, qui factus fuit obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

Basilius const. monast. c. 30. c. 33.

Reg. fus. explic. c. 8.

Hieronymus. Præpositum monasterij timeas, vt dominum diligas, vt parentem, credas salutare quidquid ille præceperit, nec de maiorum sententia iudices, cuius officij est obedire, & implere, quæ iussa sunt: dicente Moyse: Audi Israël, & tace.] Nihil autem aliud nos vocamus cæca obedientia parere, nisi de maiorum sententia minimè iudicare.

Hieron. epist. 3. ad Rust.

Augustinus, cuius sententiam adducit Bonauentura, aliquid dicit, quo cæcam obedientiam commendat. Obedientia, inquit, debet esse prompta sine dilatione, deuota sine dedignatione, voluntaria sine contradictione, simplex sine discussione, perseuerans sine cessatione, ordinata sine deuiatione, iucunda sine turbatione, strenua sine pusillanimitate, & vniuersalis sine exceptione. Qualiter nos audimus nostros superiores, taliter nostras exaudit Deus orationes.] Verbum illud, simplex sine discussione, ab obedientia oculos humanæ prudentiæ tollit, & prudentiam spiritus maiorum præcepta non discernentem docet.

Bonauentr. tract. alis collat. col. 3 in 2. opusc.

Ioannes Cassianus mirificè hanc perfectionem obedientiæ declarat. nam quodam loco ait: Sicque Monachi Ægyptij vniuersa complere quæcumque fuerint ab eo præcepta, tanquam à Deo sint cœlitus edita sine vlla discussione festinant, vt nonnumquam etiam impossibilia sibimet imperata eadem fide ac deuotione suscipiant, vt tota virtute, ac sine vlla cordis hæsitatione ea perficere & consummare nitantur, & nec impossibilitatem quidem præcepti pro senioris reuerentia metiantur. & alio loco:

Cassian. lib. 4. de instit. c. 10.

Verùm & quartum hoc præ omnibus excole, quod hæc quæ suprà diximus tota cõmendet, atque ornet, id est, vt stultum te secundùm Apostoli sententiam, facias, in hoc mundo, vt sis sapiens. Nihil scilicet discernẽs, nihil diiudicans ex his, quæ tibi fuerint imperata; sed cum omni simplicitate ac fide obedientiam semper exhibeas, illud tantummodo sanctum, illud vtile, illud sapiens esse iudicans, quicquid tibi vel lex Dei, vel senioris examen indixerit. Tali enim institutione fundatus sub hac disciplina poteris durare perpetuò, & de cœnobio nullis tentationibus inimici, nullis factionibus deuolueris. Et alio loco periculum eorum, qui oculos habent vt maiorum instituta diiudicent sic exponit. Quamobrem si vos, quemadmodum credimus, Dei causa ad æmulationem nostræ cognitionis attraxit, omnibus institutis, quibus illic primordia vestra præuenta sunt penitus abdicatis, quæcumque Seniores nostros agere, vel tradere videritis, summa humilitate sectamini. Neque vos moneat, aut ab imitatione diuertat, ac retrahat, etiam si vobis ad præsens alicuius rei vel facti ratio, vel causa non liqueat; quia eos, qui bene de cunctis, ac simpliciter sentiunt, & vniuersa quæ à senioribus tradi gerive perspexerint, fideliter imitari magis quàm discutere student, per operis experientiam rerum etiam omnium scientia subsequetur. Cæterùm nunquam rationem veritatis intrabit, quisquis à discussione cœperit erudiri: quia videns eum inimicus suo potiùs quàm patrum iudicio confidentem, faciliè in id vsque propellit, vt etiam illa, quæ maximè vtilia ac salubérrima sunt, superflua ei videantur, & noxia. Atque ita præsumptioni eius

eodem libro c. 41.

1. Cor. 3.

Cassian. col. 18. c. 3.

callidus hostis illudit, vt irrationabilibus diffinitionibus suis pertinaciter inhærendo, hoc solummodo sibi sanctum esse persuadeat, quod rectum atque iustissimum suæ tantùm obstinationis errore censuerit.

Benedictus in reg. cap. 6.8.

Benedictus Abbas hanc eandem obedientiæ perfectionem à suis monachis postulauit, cuius ista sunt verba: Si cui fratri aliqua fortè grauia, aut impossibilia iniunguntur, suscipiat quidem iubentis imperium cum omni mansuetudine, & obedientia.]

Climacus in epistola.

Audi nunc quemadmodum Ioannes Climacus eandem obedientiam non tam scripserit, quàm custodierit: in epistola enim procemiali ad alium Ioannem Abbatem sic ait: Quoniam verò Dei veri Patres nostri, veracisque scientiæ magistri obedientiam diffiniunt in his rebus quæ supra vires sunt, nihil discernendo obtemperare præcipientibus, imbecillitatem nostram piè obliti, ea quæ supra nos sunt, audacter tentare aggressi sumus. In quarto autem gradu scalæ sæpe de hac obedientia loquitur, sic enim ait: Dominus illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas magistri virtutes; ideóque eos excæcat ne defectus videant, contrà verò bonis omnibus infestus dæmon facere conatur. & rursus. Cùm tibi cogitatio suggesserit, vt prælatum aut iudices aut damnes, ab ea non secus quàm à fornicatione dissilias, nec prorsus huic serpenti requiem præstes, non locum, non initium, non ingressum; loquere ad huiusmodi draconem ac eum his verbis incesse: O maligne seductor, non ego iudicem meum iudicandum suscepi, sed idem me: non ego illius, sed ille mei dux esto. Et iterum. Securè eis credamus in Domino, qui curam nostri susceperunt, etiam si quædam imperent, quæ contraria, ac saluti nostræ videantur aduersaria. Tunc enim fidelis ad illos nostra veluti in fornace humilitas comprobatur. Hoc enim est verissimæ fidei indicium, si contraria quàm sperabamus aspicientes præcipientibus absque vlla hæsitatione obtemperemus. Ex obedientia, vt diximus, humilitas nascitur, ex humilitate discretio, vt à magno quoque Cassiano in eo sermone quem de discretione conscripsit, venustissimè atque altissimè disputatum est. Ex discretione verò animo clarissimum lumen infunditur, ex quo etiam præuisio nascitur. Quis igitur ad hoc tam præclarum iter obedientiæ non læto animo occurrat, cùm ante se tantam bonorum copiam videat? De hac singulari virtute cantor ille optimus aiebat:

Ps. 67. 11.

Parasti in dulcedine tua pauperi obedienti Deus,] præsentiam tuam in corde ipsius.

Multa possemus latissimè ex Patribus adducere, vt hanc obedientiam cæcam confirmaremus, sed quia partim in superioribus gradibus citata sunt, breuiter quibusdam additis concludamus Cæsarius, Arelatensis Episcopus, inquit,

Cæsarius hom. 8.

Quidquid tibi à senioribus fuerit imperatum, accipe tanquam de cœlo sicut de ore Dei prolatum. Nihil reprehendas, nihil discutias, in nullo prorsus murmurare præsumas, totum sanctum, totum iustum, & vtile iudica, quidquid tibi à prælato videris imperari.] Quonam modo hæc implebit, qui non iudicium suum in eorum, quæ imperantur, rationis inquisitione cæcauerit? Bernardus ait.

Bern. ad fratres de monte Dei.

Perfecta obedientia maximè in incipiente est indiscreta; hoc est non discernere quid, vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantùm niti, vt fideliter & humiliter fiat quod à maiore præcipitur.] Nomine autem indiscretæ obedientiæ eodem sensu vtitur, quo nos nomine obedientiæ cæcæ vsi sumus, vt iniuncto nobis aliquo bono opere, de rationibus nihil prorsus discernamus. Alio autem loco idem sanctus Pater Bernardus non tantùm rem sed nomen admittit, & obedientiam cæcam appellat. Felix, inquit, cæcitas, qua malè quondam illuminati in præuaricatione, tandem in conuersione oculi salubriter excæcantur.

Ser. de Conuersione Pauli.

Et posteà. Hæc dico, charissimi, quia vereor ne quis fortè sit inter vos, qui solo se somnio præsumat illuminatum esse, nec iam æquanimiter patiatur ad manum trahi, sed ductorem se se profiteatur aliorum. Cui enim nec dum administrationis cura iniuncta est, cui necdum credita dispensatio, cui needum præceptum vt videat, & prouideat his, qui apertos oculos habentes nihil vident, quid hoc præsumere tentat, nisi quia meditatur inania, & quasi somnia vana sectatur?]

Anselmus eiusdem obedientiæ meminit, cùm propositis quatuor obedientiæ generibus, ad quartum veniens ait:

Ansel. similitu. l. c. 167.

Mala est iussio, & bona obeditio, vt si poma cedrina, vel aliud aliquid, quod sine periculo haberi non posset, quis prælatus sibi afferri præciperet. Vnde Dauid aquam de cisterna sibi afferri præcepit: quæ quia in periculo suorum allata est, pœnituit præcepti, noluitque eam bibere.] Dicens enim hic doctor bonam esse obedientiam, qua subditus imprudentes iussis paret, si tamen nullum intercedat peccatum, dicit intellectum esse cæcandum, nihilque à perfecto obediente super imperatis inquirendum.

Thomas Aquinas, audi nunc, quid de eadem obedientia dicat. Cùm enim disputaret an quis posset aliquid impossibile faciendum eligere, & cùm regulam Benedicti attulisset, dicentis, tentandum esse si quid impossibile prælatus iubeat respondet.

D. Tho. 1. 2. q. an. 5. 3.

Hoc ideo dicitur, quia an aliquid sit possibile, subditus non debet suo iudicio diffinire, sed in vnoquoque iudicio superioris stare.] Quænam maior obedientiæ simplicitas, aut (si ita loqui liceat) quæ maior cæcitas à subdito exigi potest, quàm vt, an sibi possibilia præcipiantur, nó videat, sed ea agere toto nisu contendat?

Bonauentura multis in locis eiusdem obedientiæ meminit. Quodam loco sic ait.

Bonau. in specu. lo. p. 1. 4.

Numquam de maiorum sententia iudicent, quorum officij est obedire, & implere quæ iussa sunt. deinde si ad profectum volunt obedientiæ peruenire, constanti secum deliberatione proponant, deuotè semper ad omnia obedire. Si quid igitur graue, vel impossibile fortè iniungitur, suscipiant quidem cum omni mansuetudine iubentis imperium. Quod si omnino suarum virium pondus excedat, impossibilitatis suæ causas, ei qui præest, patienter, & opportunè insinuent, non superbiendo, vel contradicendo, vel aliàs leui murmure resistendo. Si adhuc superior in sua manserit sententia, ita sibi nouerint expedire, & ex charitate de adiutorio Dei confisi obediant. Alio loco sic:

Part. c. 5.

Quidquid superior eis vel præpositus, vel instructor iniunxerit, quasi diuinitus imperatum, statim vt veri obedientiæ filij deuotè adimpleant: quidquid statuerit, immobiliter seruent, scientérque aliquid transgredi sacrilegium putent. Credant salutare, quicquid ille præceperit. Perfecta obedientia est in incipiente maximè indiscreta, id est, non discernere quid vel quare præcipiatur, sed tantùm ad hoc niti, vt fideliter & humiliter fiat quod à maiore præcipitur. Nouitium prudentem, incipientem, & sapientem, in cella diu posse consistere est impossibile, & in congregatione durare. Stultus fiat, vt sit sapiens. Securè per omnia obeditur, vbi contra Deum nihil præcipitur. Discant ergo voluntates proprias frangere, alienóque iudicio & imperio ambulare. Rursus alio loco.

In stimulo amo. c. 12.

Non enim sicut moderni nunc, ipsi tunc librabant hoc melius esse illo, hoc securius, hoc laudabilius, hoc facilius, sicut quidam nunc faciunt causa fugæ, sed cuncta, quæ sciebant

esse prælatorum suorum beneplacita voluntati, dummodo non essent contra Deum, quantumcunque ardua & vilia forent, auiditate maxima adimplebant. Tanta enim in eis vigebat charitas, & obedientiæ promptitudo, vt ad iussa implenda nequaquã timerent discurrere super aquas, nec etiam formidarent ire ad capiendum leænas, cùm eis erat iniunctum. Et breuiter ad multa alia ardua & difficilia, quæ non sufficio enarrare, amore & nisu obedientiæ se simpliciter, alacriter, & viriliter quàm citiùs exponebant. Non enim iudicauit infructuosum illud esse, qui obediens Abbati, cum labore, quasi importabili, voluit per annum lignum aridum adaquare, & ex hoc apparuit obedientiæ celsitudo, quia quod mortuum fuerat, & aridum per obedientis meritum fecit fructum. Quid ergo de obedientia gloriamur? Numquid poterimus nos fortasse viri Apostolici nominari. Timeo quod nec etiam Christiani, sed potiùs tanquam imitatores Luciferi meritò possimus dæmoniaci appellari?

Humber. in epist. de tribus votis.

Tandem Humbertus in quadam epistola ad fratres suos in variis locis illius sic ait: Vt autem obedientia vestra omnipotenti Deo sit acceptabilis, studete habere promptam sine dilatione, deuotam sine dedignatione, voluntariam sine contradictione, simplicem sine discussione, ordinatam sine deuiatione, iucundam sine turbatione, strenuam sine pusillanimitate, vniuersalem sine exceptione, perseuerantem sine cessatione. Et iterum. Quapropter dilectissimi sitis sicut aurum ductile, & quasi virga flexilis, quę recta & curua redditur ad libitum artificis, sitis vt rotæ volubiles, quæ secundùm impetum spiritus mouebantur, sitis vt iumentum apud Deum, cuius dorso indifferenter quælibet imponuntur. Et rursus. Tam simplex sit obedientia vestra, fratres, & iniuncta sine discussione facientes iudiceris de vestro, nec in minimo vos habere: nam quisquis intentionem præcipientis iudicat, bellum intrinsecus parat, per hoc enim quòd causas mandatorum, quas ignorat, discutit, in labyrinthum erroneum se ie ponit. Hæc ibi.] In tractatu autem de eruditione religiosorum manifestè ad eandem obedientiam hortatur his verbis: Non debet hominem regere in claustro proprius sensus, qui eum rexit in mundo. Non debet eum habere pro duce, qui in tot foueas eum præcipitauit. Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie singuli quod sibi rectum videtur. Proprius sensus est oculus veteris hominis, oculus inquam caligans, sicut oculi solent iis senibus caligare. Oculus iste est destruendus, sicut & cætera membra veteris hominis. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram.] Item, proprius sensus est oculus scandalizans, & ideo eruẽdus. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.] Sicut equus vidés non est idoneus circuire ad molam, sic qui in religione est, non est aptus volubilitati obediẽtiæ, nisi oculus proprij sensus ei erutus fuerit. Proprius sensus est consiliarius infidelis: de quo non est confidendũ, eo quòd nimis coniunctus est carni? Noli cõsiliari cum socero tuo.] Iniquus iudex est, qui meritò suspectus habetur, eo quòd inordinato amore, vel odio, vel timore peruertatur. Hæc omnia doctorum dicta manifestè hũc gradum obedientiæ continent, quo perfecti viri cæca quadam subiectione se prælatis submittunt. In qua nihil omnino est periculi, quoniam (vt sæpe dictum est) hæc cæcitas cognitionem eius, quod nobis iniungitur, non tollit, videntem nullum peccatum præcipi, sed inanes discursus super rebus imperatis auertit.

Lib. 5. parte 2. cap. 16. — *Deut 12. 8.* — *Coloss. 3. 5.* — *Matt. 5. 29.* — *Eccl. 37. 7.*

Sapienter autem Patres hoc genus obedientiæ magni faciunt, quoniam sine eo in congregationibus religiosis vix poterit tranquillitas custodiri. Nam si subditi disputent, an bene mandata seu ordinata sunt, quæ iniunguntur, & prælati pro se respondeant, & verbis satisfaciant, satis frequens erit inter eos altercatio, &, quæ inde solet oriri, sensuum verborúmque confusio. Vult nos Dominus pacificè in caulas cœlestis patriæ dirigere, de quo scriptum est: Qui regis Israël intende: qui deducis velut ouem Ioseph.] Quomodo autẽ velut oues ducemus, si ouiũ simplicitatẽ deponimus, & vulpecularum in omnibus, quę iniunguntur, astutiam & duplicitatem assumimus? Longè aberit à cordibus illorum, qui oculos habent ad iudicandos pręlatos amabilis spiritualium ouium humilitas. Verè namque qui mandata prælatorum iudicat, & omnium rationem exigit, non se subditum sed superiorem exhibet. Cùm prælati sit eorũ, quæ in domo fiunt, causas & rationes inquirere. Is non tam obediet, quàm, quia aliquid iustum suis rationibus iudicauit, illud proprio arbitratu præstabit. Hi etiam, qui ad discernendas res obedientiæ oculos apertos habent, nec dum sciunt Christi personam in prælatis agnoscere. An si Christus ipse aliquid eis imperaret, auderent rationem exigere? Cur ergo audent causam à prælatis exquirere, & eorum mandata iudicare, si in illis Christum agnoscunt? At prælatus, inquis, non est Christus? Fateor. Homo enim est, & homo fallibilis, qui in multis errare, & decipi poterit. Sed Christi personam refert, qui in illo, & per illum præcipit, quandiu nullum peccatum præcipitur. Et sanè, ò vir Dei, si te totum immediatè Christo regẽdum traderes, absque dubio te certissimè in æternas sedes dirigeret. Potens est autem per Ecclesiæ prælatos idem facere, quod nullo medio interiecto per seipse præstaret. Si ergo illis te ipsum totum, tuáque committas, & simpliciter propter Dominum illis obedias, & nihil prorsus de ratione eorum, quæ imperantur, inquiras, bene poteris credere, quia per illos te in cœlum diriget, & absque vllo perfectionis discrimine gubernabit.

Ps. 79. 1.

Magnum periculum est etiam in his, quorum ratio non apparet, prælatorum iussis contraire. Quidam ex filiis prophetarum noluit alterum sibi ex ore Domini præcipientem, vt ipsum feriret, percutere, existimans rationi consonum non esse innocentem pœna mulctare. Audit autem: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te Leo:] à Leonéque occisus est, propterea quòd noluit simpliciter obedire. Sic multi, quia oculos habent vt ineptè videant, & rationem, vt maiorum iussa contra rationem examinent, vitam animæ aut periculo exponunt, aut perdunt, quia in iis, ad quæ tenebantur, non obediunt.

3. Reg. 20. 36.

Si bonum itaque aut non manifestè malum tibi præcipiatur, absque vlla discussione obedias necesse est, siue prælatus iubens bonus sit, siue malus. Vt enim, inquit Hugo, nec bonis obedies in malo, nec peruersis contradices in bono. Filij Israël ausi sunt explorare terram, quam eis promiserat Dominus; & inde quid sequutum est, nisi vt timerent ingredi eam? vnde dixerunt: Nuntij (quos scilicet ad explorandam terram misimus) terruerunt cor nostrum.] Ex timore autem & diffidentia factum est, vt indignatus Deus, terram illam timidis ac diffidentibus denegauerit, & in filiis eorum, qui non peccauerunt, suam promissionem impleuerit. Vóxque ipsius fuit: Non videbit quispiam de hominibus generationis huius pessimæ terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris.] Sic prorsus si mandata Domini vite prælatorum exposita cœperis explorare, si rationes & causas disquirere,

Hugo l. de claustro animæ. — *Deut. 1. 28.* — *Deut. 1. 35.*

si difficultatem meditari, vano timore perculsus sæpe ab opere tibi iniuncto diffilies, & terram bonam, id est, præmium labori iniuncto promissum, amittes. Signum magnum superbiæ est, ad omnia, quæ præcipiuntur, hærere, & ea velle trutina nostræ rationis expendere. Nec quisquam poterit, (authore Cassiano) superbiam omnium vitiorum genetricem extinguere, & veram humilitatem assequi, qui non hoc obedientiæ genus habere contendent. Quod nullatenus, inquit, poterimus implere, nisi abrenuntiatio vera, quæ in expoliatione omnium facultatum, ac nuditate consistit, in nobis fuerit Christi amore fundata: deinde obedientiæ iugum, & subiectio, simplici corde, ac sine vlla fuerit simulatione suscepta, ita vt præter Abbatis mandatum, nulla penitus voluntas viuat in nobis. Quod non aliter obseruari poterit, nisi quis non solùm se mortuum huic mundo, verumetiam insipientem iudicarit, ac stultum, vniuersa quæ sibi fuerint à senioribus imperata, sine vlla discussione perficiens, sacrosancta ea credens ac diuinitus promulgata.) Eia igitur qui humilitatis statum suscepisti, qui non ad quamlibet, sed ad perfectam virtutem aspirare decreuisti, ecce tibi descripsi obedientiam perfectam, obedientiam sapientem, obedientiam cæcam. Quæ quo minus mundani luminis ad vanè discernendum habet, eo est & reputatur sapientior. Quia ea conatur scire, quæ sibi expediunt, scilicet superiorem locum Dei tenentem præcipere, & nihil Dei legi aduersum iniúgere: & ea, quæ nihil referunt, nempe quare hoc, aut illud præcipiatur, sapientissimè eligit ignorare.

Cass. lib. 12. de Spiritu superbiæ. c. 32.

B

Septimus Gradus Obedientiæ cæcæ exemplis illustratur.

CAPVT XII.

Sancta hæc & simplex obedientia quæ ad significandam eius simplicitatem, cæca dicitur, non est virtus aut solo ore prolata, aut sola mente concepta, sed in omni ætate à perfectis religiosis executioni mandata. Quam præter consuetudinem nostram voluimus hoc loco exemplis confirmare, vt eam semper in vsu fuisse apud veteres religiosos omnibus pateat, & vt ipsius naturam non tam verba, sed sanctorum actiones ostendant. Licèt autem minima societas nostra illustrissima, & plurima huiusce virtutis exempla suppeteret, voluimus ea aliis fratribus nostris, qui hæc & luculentiùs, & ex professo notabunt, scribenda relinquere, & solùm antiqua, & à tam grauissimis & sapientissimis viris scripta, in medium adducere, vt planè stultum sit, aut ea in dubium vocare, aut huic simplicissimæ obedientiæ tantorum doctorum authoritate probatæ contraire.

Dominus igitur, hanc obedientiam cæcam se gratissimam habere, sanctissimorum virorum exemplis & miraculis declarauit; & nobis æstimandam imitandámque proposuit. Quæ non obscurè, vt in his quæ verbis dicuntur, fieri solet, sed clarè & manifestè docent, quid sit cæca obedientia parere, & in iussis maiorum sapientissima quadam ignorantia nescire. Horum quatuor in Cassiano reperimus, tria Ioannis Abbatis sanctissimi, & quartum Abbatis Mucij, cui illis temporibus fuit sanctitatis palma tributa. Sic ergo Cassianus ait: Sumpsit itaque de lignario suo Abbas virgultum, quod olim excisum vsibus foci

Cass. lib. 4. c. 24.

A fuerat præparatum: dumque coctionis tardat occasio, non modò aridum, sed propè putre temporis vetustate iacebat. Cùmque hoc coram Ioanne fixisset in terram, præcepit aduecta aqua bis rigari, vt scilicet diuturnis humoribus radicatum, atque in antiquam arborem reuiresces, diffusis ramis amœnitatem oculis, atque vmbraculum in æstu feruenti, subter residentibus exhiberet. Quod præceptum veneratione solita, sine vlla impossibilitatis consideratione suscipiens adulescens, ita quotidianis diebus expleuit, vt aquam per duo fermè milliaria indesinenter apportans, nullatenus lignum rigare cessaret; atque per totum anni spatium non infirmitas corporis, non festiuitatis solemnitas, non occupatio necessitatis vllius, quæ illam etiam honestè excusaret ab executione mandati, non denique hyemis asperitas intercedens, ab huius obseruatione præcepti potuerit impedire. Cùmque eius hanc sedulitatem tacitus senex diebus singulis exploraret, & videret eum simplici cordis affectu mandatum suum velut emissum diuinitus sine vlla permutatione vultus, vel rationis discussione seruare, synceram humilitatis eius obedientiam comprobans, pariter etiam miserans tam longum laborem, quem per totum anni spatium studio deuotionis impenderat, ad virgultum aridum accedens: O, inquit, Ioannes, misitne radices hæc arbor, annon? Cùmque ille se nescire dixisset, senex velut inquirens rei veritatem, & tanquam tentans vtrùm suis radicibus niteretur, euulsit coram ipso leui commotione virgultum, sicque proiiciens illud præcepit vt deinceps rigare desineret.

C

Itaque, cùm huiusmodi exercitiis eruditus, quotidie iuuenis in hac parendi virtute succresceret, & humilitatis eius enitesceret gratia, atque obedientiæ suauis odor per monasteria vniuersa fragraret; quidam fratrum, probationis, immò ædificationis obtentu, venientes ad senem, cùm subiectionem eius, quam audierant, mirarentur, vocans eum repentè senex: Ascendens, ait, & sumens lenticulam olei (quæ sola in eremo suis vel aduenientium vsibus liquorem pinguedinis tenuissimum ministrabat) deorsum proiice per fenestram. Quam ille, cùm ad superiora concitus peruolasset, per fenestram proferens comminuendam dimisit in terram; parum cogitans, vel retractans præcepti ineptiam, diuturnam necessitatem, infirmitatem corporis, penuriam sumptuum, eremi squalentis angustias, ac difficultates, in qua etiam si pecunia suppeditaret, nihilominus perdita species inueniri reparatiqne non posset. *Cap. 25.*

D

Aliis rursus ædificari cupientibus obedientiæ huius exemplo vocans eum senior: Curre, inquit, Ioannes, saxum illud huc aduolue quantocyus. Qui confestim saxum immane, quod vel turbæ hominum multæ mouere non possent, applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto nisu atque conatu prouoluere contendebat, vt sudore omnium membrorum, non solùm totum infunderet vestimētum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus humectaret. In hoc quoque parum metiens impossibilitatem præcepti, vel facti pro reuerentia senioris, & obsequij simplicitate syncera, qua credebat tota fide senem nihil posse incassum ac sine ratione præcipere. Hæc de Ioanne. *Cap. 25.*

E

De Mucio verò sic ait: Hic namque abrenunciare desiderans huic mundo, tam diu pro foribus monasterij excubans perdurauit, donec immobili perseuerantia sua contra omnem consuetudinem cœnobiorum, cum filio paruulo, qui octo circiter erat annorum, vt susciperetur, eliceret. Cùmque tandem recepti fuissent, confestim non solùm diuersis *Cap. 26.*

præcepto

præceptoribus traditi, verùm etiam cellæ habitatione seiuncti sunt, ne scilicet iugi visione paruuli reminisceretur pater, ex omni sua quam renuncians, abiecerat, facultate, atque affectione carnali, saltem sibi filium superesse: & quemadmodum se iam diuitem non esse sciebat, ita etiam patrem se esse dedisceret. Quod vt pleniùs probaretur, vtrùm videlicet pluris faceret affectionem sanguinis, ac suorum viscerum charitatem, quàm obedientiam, & mortificationem Christi, quam renuncians quisque pro eius debet amore præferre; ille industria negligebatur paruulus, pannis potiùs quàm vestimentis indutus, sordibus quoque ita obsitus, ac fœdatus, vt offendere potiùs quàm delectare paternos oculos posset, quoties ab eo fuisset aspectus: etiam colaphis atque alapis expositus diuersorum, quas plerumque sub obtutibus suis innocenti paruulo etiam gratis cernebat inferri, ita vt numquam genas eius nisi sordentibus lacrymarum vestigiis videret infectas. Cùmque taliter infans sub oculis eius per dies singulos ageretur, pro amore nihilominus Christi, & obedientiæ virtute, rigida semper atque immobilia patris viscera permanserunt. Non enim reputabat suum filium, quem secum pariter obtulerat Christo; nec curabat de præsentibus eius iniuriis, sed potiùs exultabat, quòd eas nequaquam infructuosè tolerare cernebat, parum cogitans de lacrymis eius, sed de propria humilitate ac perfectione solicitus. Quam districtionem mentis illius, atque immobilem rigorem peruidens cœnobij senior, ad comprobandam penitus animi eius constantiam, cùm plorare quodam die vidisset infantem, simulans se aduersùs eum commotum, præcepit patri vt tollens eum iactaret in flumẽ. Tunc ille, velut à Domino hoc sibi præceptum esset, confestim celeri cursu rapiens filium, vlnis propriis vsque ad orã fluminis iactaturus aduexit. Quod profectò feruore fidei, & obediẽtiæ eius fuisset opere cõsummatum, nisi procurati fuissent de industria fratres, qui solicitè ripam fluminis obsiderent, proiectùmque iam quodammodo de fluminis alueo paruulum rapuissent, & consummationem præcepti, obsequio patris, ac deuotione impletam, ab effectu operis, atque ab ipso fine reuocassent; cuius fides atque deuotio in tantùm Deo fuit accepta, vt diuino statim testimonio comprobata sit. Reuelatum namque est continuò seniori, hac cum obedientia Abrahæ Patriarchæ opus implesse. Cúmque breui tempore Abbas cœnobij de mundi huius commoratione migraret ad Dominum; hunc præponens cunctis fratribus, successorem sibi, atque Abbatem monasterio dereliquit. Iam horum duorum religiosorum obedientiam audisti, fructum autem huius obedientiæ ex eiusdem Cassiani verbis addiscas, quorum ille ad tantam sanctitatem, ac perfectionis opinionem peruenit, vt Theodosius imperator absque eius responsis, & orationibus præmissis, ad bella non auderet accedere. Hic verò ex perfecto obediente optimus prælatus factus, aliis à Domino datus est in perfectissimum virtutum exemplar. Mirum est enim quòd nos, cùm nondum didicerimus perfectè obedire, sciamus aliis fratribus imperare.

Gen. 22.

Sulpicius Seuerus aliud narrat, exemplo illi primo Abbatis Ioannis simile, nisi quòd mirabiliorem habuit euentum: sic ille ait: In quodam monasterio factum, quod dicturus sum, recenti memoria ferebatur. Quidam itidem ad eundem Abbatem recipiendus aduenerat, cùm prima ei lex obedientiæ poneretur, ac perpetuam polliceretur patientiam: casu Abbas storacinam virgam, iam pridem manu gerebat: hanc solo fixit, atque illi aduenæ id operis imposuit, vt tamdiu virgulæ aquam irriguam ministraret, donec, quod contra omnem naturam erat, lignum aridum in solo arente viuisceret. Subiectus aduena duræ legis imperio, aquam propriis humeris quotidie conuehebat, quæ à Nilo flumine per duo ferè millia petebatur. Iamque emenso anni spacio, labor non cessabat operantis, & de fructu operis spes esse non poterat, tamen obedientiæ virtus in labore durabat. Sequens quoque annus vanum laborem iam affecti fratris eludit. Tertio demum succedentium temporum labente curriculo, cùm neque noctu, neque interdiu aquarius ille cessaret operator, virga floruit. Ego ipsam ex illa virga arbusculam, quæ hodie intra atrium monasterij est, ramis virentibus vidi; quæque quasi in testimonium manens, quantum obedientia meruit, & quantum fides possit, ostendit.

Sulpicius

Idem Sulpicius aliud eiusdem obedientiæ præmiserat exemplum mirabilius, de quo, & de aliis similibus quid sanciendum sit, postea dicemus. Sic ergo scribit: Cùm quidam, sæculi actibus abdicatus, Monasterium magnæ dispositionis ingressurus, cœpisset rogare: Abbas ei cœpit multa proponere, graues esse illius disciplinæ labores, sua verò dura imperia, quæ nullius facilè valeret implere patientia; aliud potiùs monasterium, vbi facilioribus legibus viueretur, expeteret: non tentaret aggredi, quod implere non posset. Ille verò nihil his terroribus permoueri, sed magis illi omnem obedientiam polliceri, vt si eum Abbas in ignem ire præciperet, non recusaret intrare. Quam illius professionem vbi magister accepit, non cunctatur probare profitentem. Casu clibanus propè ardebat, qui multo igne succensus, coquendis panibus parabatur; exundabat abruptis flamma fornacibus, & intra camini illius concaua totis habenis regnabat incendium. Huc igitur aduenam illum iubet magister intrare: nec distulit parere præcepto, medias flammas nihil cunctatus ingreditur, quæ mox tam audaci fide victę, velut illis quondam Hebræis pueris, cessere venienti. Superata natura est, fugit incendium, & qui putabatur arsurus, velut frigido rore perfusus, se ipse miratus est. Sed quid mirum si tuum, Christe, tyronem ignis ille non attigit, vt nec Abbatem pigeret dura mandasse, nec discipulum pœniteret imperio paruisse? Qui eo die quo aduenerat, dum tentaretur infirmus, inuentus est perfectus; meritò fœlix, meritò gloriosus, probatus obedientia, glorificatus est passione.

Eod. cap.

Dorotheus Archimandrita aliam historiam non minùs mirabilem, his verbis enarrat, nisi quòd illa prior ignem vicit; hæc verò obediẽtiæ merito aquam altissimam superauit. Narrare licet & vobis miraculum, quod mea ætate contigit, vt intelligatis, tantam esse obedientiæ & abnegatæ voluntatis vim, quæ à morte quoque eripere, & liberare possit hominem. Cùm essem quandoque apud Abbatem Seridum, ad eum profectus est ab oris Ascalonitis Monachus ab Abbate suo cum mandatis missus; imperatum autem ei à seniore fuerat vt ad vesperam omnino rediret. Interim oborta est immensa tempestas, imber maximus, tonitrua horrenda, videbaturque torrenti similis ea inundatio. Volebat infœlix reuerti vrgente senioris præcepto, nos verò è contrà hortabamur expectare serenitatem, asserentes periclitaturum illum maximè in tantis aquarum eruptionibus. Non acquieuit ille nobis vllo pacto, vt maneret. Decreuimus igitur eum adusque flumen subsequi, sperantes ipsum cùm illud vidisset, emendaturum consilium, & reuersurum. Eò autem postquam vnà peruenimus, exutus ille vestes, eas ceruici collectas imposuit, & accinctus scapulare suum, sese dedit præcipitem in torrentem,

Dorotheus doctrin. 1.

statim

ſtatímque natare cœpit. Formidantibus autem nobis ne mergeretur, ſubitò in littus alterum (mirabile dictu) conſpectus eſt, & reſumptis denuo veſtibus, à nobis impetrata venia diſceſſit. Nos autem plusquàm dici queat obſtupuimus, mirati virtutis vim, & potentiam. Nobis enim via ſine timore in eum conmentibus, ipſe ſolus intrepidus, abſque vlla formidine, & periculo enatauit, fretus obedientiæ merito.

Grego 2. dialog. c. 7.

Ad eandem cæcam obedientiam referri poteſt quod Gregorius in vita Beati Benedicti de Mauro eius diſcipulo narrat in hunc modum. Quadam verò die dum idem venerabilis Benedictus in cella conſiſteret: prædictus Placidus puer ſancti viri monachus ad hauriendam de lacu aquam egreſſus eſt; qui vas, quod tenuerat, in aquam incautè ſubmittens, ipſe quoque cadendo ſequutus eſt. Quem mox vnda rapuit, & penè ad vnius ſagittæ curſum eum à terra introrſus traxit. Vir autem Dei intra cellam poſitus hoc protinus agnouit, & Maurum feſtinè vocauit, dicens. Frater Maure curre; quia puer ille, qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit: iámque eum longiùs vnda trahit. Res mira, & poſt Petrum Apoſtolum inuſitata. Benedictione etenim poſtulata, atque percepta, ad Patris ſui imperium concitus perrexit Maurus. Itaque vſque ad eum locum, quò ab vnda deducebatur puer, per terram ſe ire exiſtimans ſuper aquam cucurrit, eúmque per capillos tenens curſu rapido rediit. Qui mox vt terram tetigit, ad ſe reuerſus, poſt tergum reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet agnouit; & quod præſumere non potuiſſet, vt fieret, miratus extimuit factum. Reuerſus itaque ad Patrem rem geſtam retulit. Vir autem venerabilis Benedictus hoc non ſuis meritis, ſed illius obedientiæ deputare cœpit. Hæc ille.] Iure autem hoc ad obedientiam cæcam pertinere dicimus: nunquam enim ſanctiſſimus Maurus ſtagnum ad extrahendum Placidum ingreſſus eſſet, niſi impetu quodam obedientiæ, & ſine diſcuſſu, & inquiſitione eorum, quæ imperabantur, exequutioni priùs aſſueuiſſet.

Metaphr. aſ. in vita eius c. 8.

Manifeſtè autem fuit eiuſdem obedientiæ opus, quod de ſancta Theodora narrat Simeõ Metaphraſtes ſic ſcribens: Erat quidem lacus prope monaſterium: in eo habitans Crocodillus, in quemcunque incidiſſet hominem vel beſtiam, ſeu paruam, ſeu magnam, eam protinus excedebat. Iis itaque, qui in regione habitabant, erat malum adeò terribile, vt ipſe præfectus ciuitatis in eo loco ſtatueret milites ad arcendos eos, qui illac tranſibant. Cùm ergo ſciuiſſet præfectus monaſterij, qualis eſſet vita Theodoræ, & quòd prope conferri poſſet cum ipſis Angelis, & quòd non eſſet expers diuinæ gratiæ, eam accerſiuit, & ei dixit: Tolle vrnam & propera nobis aquam afferre ex hoc lacu. Illa autem ex Apoſtolico præcepto ſciens eſſe parendum eis, qui præſunt, impleuit quod iuſſa fuerat. Et multis iubentibus illam è loco excedere, ſi non mortem cuperet apertiſſimè, illa tamen freta fide in Deum, & peragens opus obedientiæ, quæ nouit vitam conciliare, non mortem; cùm effugiſſet omnes, qui arcebant, accedit ad lacum, & (ô admirabilia opera tua Domine!) conſpecta fuit vehi à bellua, & cùm aquam hauſiſſet, & impleſſet vas, quod erat in manibus, vecta rurſus ab illa bellua terræ reducitur, & ſic illa quidem in terra conſeruatur illæſa; bellua autem, cùm Sancta ipſam increpaſſet, luit pœnas eorum, quæ ad hoc vſque tempus admiſerat, & in eo loco ſtatim cernitur mortua.

Rom. 13.

In vita. c. 18

Sanctus Damaſcenus, vir in ſæculo nobiliſſimus, & ſapientiſſimus, non parum in hac obedientia cæca profecit, de quo hæc in eius vita ſcribit Ioannes Hieroſolymitanus. Non obluctabatur ille in iis, quæ ipſi imperabantur. In lingua murmur non erat, nec vlla in corde diſceptatio, internè ea explorans, quæ magiſter præſcriberet. Verùm hoc vnum in media mente, non ſecus atque in tabulis penitus exculptum & inciſum habebat, nempe vt in omni negotio & dicto, ſine murmuratione, velut Paulus præcipit, ac diſceptatione, quod imperatum eſſet, faceret. Nam alioqui quidnam ad eum, qui boni aliquid, quodcunque tandem id fuerit, efficit, vtilitatis redire queat, ſi vel in ipſius labiis murmur inſideat, vel improba cogitatio ſerpentis inſtar in pectore deliteſcat? Deinde vt ſenex pugilem ſuum maioribus obedientiæ certaminibus aſſueſaceret, quid comminiſcitur? Permultis ſportis, quas pro opere habebant, in vnum collectis, hoc prætextu vtitur, Ioannem ſic alloquens: Audiui fili ſportas Damaſci cariùs quàm in Paleſtinæ partibus vendi. Multis porro, vt noſti, rebus indigemus. His itaque acceptis, illuc quàm celerrimè poteris proficiſci, neque vel obolo quidem minoris eas vende, quàm tibi impero. Pretium porro duplo, quàm par erat, ipſi conſtituebat maius. Huic imperio minimè aduerſatus eſt, nec imperantis ſermonem ſibi diſcutiendum, & explorandum putauit ille ad mortem vſque obediens: verùm obedientia tanquam alis quibuſdam inſtructus, huiuſmodi faſcem in humeros tollit, atque Damaſcum petit. Qua in vrbe, qui priùs inſignis, & clarus erat, laceris veſtibus indutus, ac ſquallens, ac ſordidus forum peragrabat, vt ſportas ſuas venderet. Cùm igitur nimiùm eas æſtimaret, riſum ſui excitabat, omniúmque probris & contumeliis exagitabatur. Vnus autem ex iis, qui ipſi, cùm in vrbe clarus & ornatus eſſet, miniſtrabat, ante ipſum ſtans, ipſiúſque faciem in animum iniiciens, quiſnam eſſet, qui tum ita humilis & abiectus ac pannoſus eſſet, agnouit: pectoréque grauiſſimo dolore fracto, ad eum tanquam ignotum accedit, ſportáſque emit, perſoluto omni eo pretio, quod ab illo poſtulatum erat. Quo quidem accepto, generoſus ille vir ad eum, à quo miſſus fuerat, ſe refert, ac victoris cuiuſdam inſtar humi proſtrato aduerſario, id eſt, inanis gloriæ ac ſuperbiæ parente, reuertitur.

1. Tim. 2.

In vita eius c. 12.

Ionas Monachus in vita ſancti Columbani obedientiam ſine diſcuſſione quondã monachorum Loxouienſium ſubita ſoſpitate eorum fuiſſe à Domino cumulatã narrat in hunc modum. Cognouit Columbanus per reuelationem fratres, qui Luxouij erant, diuerſis morborum generibus vexari, nec plures ſupereſſe incolumes, quàm qui ægrotis miniſtrarent. Egreſſus itaque de ſpecu, Luxouiũ venit, cúmq; omnes afflictos cerneret, iubet omnes ſurgere, & meſſem in areâ virgis cædere. Surrexerũt ergo, quorum conſciẽtiam obedientiæ feruor incendebat, ad areamque venientes, virgis fruges cædere ardẽti fide aggreſſi ſunt. Videns autem pater fidem in ſibis, & obediẽtiæ gratiã abundare: Sinite, inquit, feſſa ægritudine mẽbra à labore recreari. Mirantur obediẽtes fratres, nullo doloris veſtigio remanente, integra ſe ſoſpitate frui. Iubet pater apparari menſas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deinde inobedientes, arguit fidei ignauiam, ægritudinis longam moram denunciat. Mira vltio. Supra anni tempus immorigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent; impleuerúntque pœnitentiæ menſuram, pro admiſſæ inobedientiæ exactione.] Facilè profectò poſſent ægroti ſanctum Abbatem nimiæ ſeueritatis, immo & crudelitatis iudicare, quòd eos ad fruges cædendas euocaret; quia

tamen

tamen simpliciter obedierunt, curati sunt, Domino per hoc miraculum confirmante, quàm ipse in obedientia cæca & simplici sibi complaceat.

Surius in Ianuario.

Eandem obedientiam quidam sanctus Abbas, cuius mentionem faciebat sancta Melana, à quodam, quem in discipulum admittebat, exegit: Accessit aliquando quidam (dicebat illa) ad magnum quendam senem, eius studens fieri discipulus. Is autem ab initio ostendens, qualem oportet esse discipulum, iussit, eum statuam, quæ propè stabat, quantum posset, verberare, & ei insultare calcibus. Postquam verò paruit adolescens, interrogauit senex, an quæ pulsabatur, & calcibus impetebatur statua, contradixerit aut ægrè tulerit. Cùm is autem dixisset nihil factum eiusmodi, iussit eum rursus percutere, & præter plagas eam etiam incessere maledictis. Postquam verò ter fecit eadem, statua autem erat solùm inanima, & muta, tunc senex: Si quidem, inquit, tu quoque potes eadem sustinere, & nihil contradicere, quomodo nec hæc statua perpetuò probris affecta & contumeliis; accede, & nostra disciplina fruere: sin minùs, ne te ad nostram conferas disciplinam.

Beatus Pater noster IGNATIVS, vt ipse antiquorum patrum imitator diligentissimus, eorum exempla claudat, hanc obedientiam cæcam sibi carissimam esse, non semel in suis scriptis expressit. Et præter documenta adiuuanda quæ nobis consignata reliquit, hæc Petrus Ribadeneira discipulus eius dilectus scribit: Cùm verò Præpositus esset generalis, aliquoties dixit, si summus Pontifex imperaret, vt ostio Tiberino scapham vel nauigium quodcunque primum inuenisset, clauo, malo, velis, remis, cæterisque armamentis spoliatum conscenderet, & ita absque vllo commeatu, mare traiceret, se id non solum æquo sed etiam libenti animo facturum. Cùm autem quidam summus vir hunc illius animum admirans, Ignatio diceret, quæ isthæc esset prudentia? Respondit Ignatius: Prudentia, domine, non tam est parentis, quàm imperantis.] Hanc igitur obedientiam cæcam, quam ipse sibi in sponsam elegit, à nobis exegit, hanc in suis filiis vigere concupiuit. Non quia prælatos nostros ab errore semper immunes putemus, aut eis aliquam infallibilitatem tribuamus; quis enim hoc nisi stultus cogitabit? Non vt eis, si quid aduersum legi Dei iubeant, absque discretione pareamus, quoniam hoc non esset, obedientiæ virtutem addiscere, sed propter traditiones hominum legem diuinam posthabere. Non vt ignorantiam eorum, quæ scire oportet, salutarem esse credamus, sed vt iuxta consilium Pauli ad sobrietatem sapiamus. Ad quid ergo voluit in nobis obedientiam cæcam? Ad hoc sanè: vt qui statum subditorum habemus, corde, & mente subiecti simus, vt viam humilitatis se ex animo subiicientis sectemur, vt ab inepta discussione supersedentes in pace & tranquillitate viuamus. Et tandem, vt qui perfectionem insequi volumus, perfectam obedientiam, quæ iudicium prælato subiicit, & sine qua perfectio virtutum omnium haberi non potest, à largitate Domini consequamur. Si quid autem in his exemplis factum narratur, quod ad tentationem Dei pertinere videatur, sciamus id non sine speciali instinctu Dei à viris obedientibus fuisse præsumptum. Sine quo instinctu, absque temeritate, & peccato certum est fieri non potuisse. Deo autem specialiter mouente, & inspirante, aliquid huiusmodi effectum est, non vt nos sine tali motione diuina hoc genus facinorum imitemur, sed vt vim perfectæ obedientiæ, quam Deus miraculis confirmat, ad-

Libr. 5. vitæ cap. 4.

A miremur, & vt eam obtinere vir quisque perfectus nitatur.

De lenitate Obedientiæ.

CAPVT XIII.

VIRTVS obedientiæ tam rigida ac seuera dominatrix religiosorum, vt nequaquam eorum, quæ imperantur, executione contenta voluntatem ab eis auferat, & quasi intellectum obuelet, & ab eo omnem discussionem auertat, simul suauissima est, atque lenissima, quæ nihil insolens à nobis petat, nihil B nostræ naturæ contrarium exposcat. Non est semper in potestate nostra intellectum compescere, & rationes in oppositum eius quod iubemur non audire. Aliquando enim tam manifesta incommoda ex opere iniuncto sequuntur, quæ subditus videt, & prælatus omnino non aduertit, vt stultum esset ea non patefacere. Tunc ergo perfectio obedientiæ non exigit, vt taceamus, & nos insipientes, prælatum verò omnia scientem putemus, & vt sine vlla mora pareamus, sed vt incommoda illa, aut impossibilitatem, quæ se se offert, debita cum modestia manifestemus. Id perfectæ obedientiæ non aduersari, apertè sanctus Benedictus in sua regula concedit. Quòd si *Reg. c. 68* frater, inquit, omnino virium suarum mensuram C videret pondus excedere, impossibilitatis suæ causas, ei, qui sibi præest, patienter & opportunè suggerat, non superbiendo, aut resistendo, vel contradicendo.] Idem ferè eisdem verbis Bonauentura *In speculo. p. 1. c. 4.* perfectioni consonum esse asserit. Quin & Pater noster Ignatius obedientiæ intellectus (si ita loqui licet) satis se verus exactor à nobis fieri permisit illis aureæ epistolæ verbis. Nec tamen idcirco *n. 1.* vetamini, si quid fortè vobis occurrat, à superioris sententia diuersum, idque vobis (consulto suppliciter Domino) exponendum videatur, quominus id ad superiorem referre possitis.] Hæc autem scripsit postquam media ad obedientiam intellectus consequendam præscripserat, & obedientiæ cæcæ meminerat, vt hanc modestam obiectionem eo- D rum, quæ in oppositum offeruntur, perfectæ obedientiæ nullo pacto contrariam esse decernat. Quid enim si prælatus iussit vt hac eadem hora domo egrederer, vt pium negotium perficerem, & postea mandati prioris oblitus iniungat, vt aliquid domi faciam, nonne debeo illum iniuncti antea negotij monere, vt ipse videat, quandoquidem vtrumque simul præstare non possum, vtram rem velit nunc à me fieri, & aliam in futurum tempus protelari? Quid si iter longum, aut opus laboris plenum iniungat, & nuper fui acri febre correptus, quam ille ignorat, an iustum erit audere, & post tantillum temporis viribus deficientibus à cœpto desistere? In his ergo euentis, & aliis si- E milibus, laudabile est rationes maiori proponere, vt his auditis, liberum illi sit, aut nouo sermone nos vrgere, vel certè ab onere imposito liberare.

Ad Deum quidem cuncta scientem solet humana imbecillitas incommoda sibi ex opere iniuncto prouenientia referre, & id sine vlla sapientissimæ maiestatis iniuria, vt nobis persuadeamus, oportere sæpe homini nobis præposito, quæ repugnant executioni obedientiæ, declarare. Præcepit Ezechieli Dominus, vt panem suum, quem manducaturus

erat, stercore hominis operiret, vt Iudæorũ calamitatẽ portẽderet. At ille. A,a,a, Domine Deus. Ecce anima mea non est polluta, & morticinum, & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea vsque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.] Non exacerbatus est Dominus Prophetæ verbis, sed mandatum suum lenire voluit. Ecce, ait, dedi tibi fimum boum: pro stercoribus humanis, & facies panem tuum in eo.] Ne putemus, inquit Hieronymus, Prophetam contradicere imperio Domini, sed causas reddere, immo deprecari, cur hoc facere non possit. Denique impetrat quod rogauit, & sententiæ austeritas minori imperio temperata est. Similem Petrus Apostolus obedientiæ difficultatem est passus. Cùm enim illi oblatum esset, quasi linteum magnum è cœlo submissum animalium immundorum plenum, dictúmque ei esset, surge, Petre: occide & manduca. Ipse mandati difficultatem exposuit dicens: Absit Domine, quia numquam manducaui omne commune, & immundum.] Nec solùm semel esum rei immundæ repulit, verùm & secundò & tertiò se excusauit. Nam sequitur: Hoc factum est per ter: & statim receptum est vas in cœlum.] Quo ostenditur, perfectioni obedientiæ non obstare, (si seruatis his, quæ statim dicturi sumus) bis, & ter mandati incommoda proponamus. Hoc igitur obedientia non vetat, quia hominem ignorationi subiectum, loco Dei, superiorem habemus, qui nec potest cuncta scire, nec omnia incommoda, quæ sequuntur ex mandatis, aduertere. Vnde iuxta suam voluntatem est, si quid inconuenientis ex mandato possit accidere, vt ei magna fiducia pandamus. Obedientiæ autem nullam iniuriam irrogat, & nec in minimo eius authoritatem attenuat, qui se ad prælati voluntatem accommodat. Et quidem præpostere de se ipso, aut de prælato sentit, qui putat, semper in omnibus obediendum, nihilque esse omnino ante exequutionem declarandum. Aut enim cogitat, prælatum numquam in his quæ præcipit, errare posse, quod manifesta dementia est: Aut existimat, se tali modo pariturum, vt errorem superioris emendet, & omnia incommoda sua dexteritate superet, quod magna superbia est. Ac proinde, ne nobis, aut prælatis nostris plus æquo tribuamus, necesse est interdum ante exequutionem mandati, aliquid quod nobis sese in contrarium obtulit, modestè ad prælatum adducere, & post cognitam eius mentem, quod voluerit, actione præstare.

Ezech. 4. 14.

ibid. 15.

Hieronym. in Ezech. ad c. 4.

Actor. 10 13. 14.

B

C

D

Hæc autem generalis & vera doctrina quasi quibusdam vestibus ornanda est, ne aliquod syncertati obedientiæ detrimẽtum importet. Primò enim non decet, in singulis, quæ iniunguntur, hærere, & subinde difficultates obediẽdi prætendere, & ea quæ nobis non placent, variis incõmodorum prætextibus refutare. Cui consuetudini, si aditum aperiamus, nõ veri obedientes, & propriæ voluntatis hostes, sed eius amici familiarissimi erimus, & omnis religiosæ disciplinæ contemptores. Persuadeamus itaque nobis multa difficilia, & ardua, & sensualitati repugnantia, à maioribus esse iniungenda, quæ debemus tota mentis alacritate facienda suscipere, si nolumus ab obedientiæ lege exorbitare. Nec satis esse ad proponendum, si in his, quæ nobis præcipiuntur, difficultatem sentiamus. Ob idque aliqua narrat Scriptura admodum difficilia, & prima specie satis indigna Prophetis fuisse mandata, quibus illi statim sine vlla contradictione paruerunt: vt indicetur religiosis, in rebus quoque arduis, & duris, debere se liben-

E

A liter prælatis subiicere. Isaias vir erat apprime nobilis, ac de semine regio: quadam autem die dictum est illi à Domino, [Vade & solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tolle de pedibus tuis:] vt scilicet tunicam saccеam, qua induebatur, deponeret, & more vilissimorum hominum coram frequentissimo populo pedibus nudis incederet. Audito hoc præcepto, quid facit ille? An statim hæsit, an rem illam sibi nobilissimo indignam putauit, an excusationibus se protexit? Nó certe; sed fecit sic, vadens nudus, & discalceatus. O impigrã, & simplicem obedientiam! difficultatem præcepti animaduertit, sed difficultatem calcauit, & suum sensum abnegauit, vt Deo aliquid hac nuditate portendendo obediens existeret. Ezechiel quoq; qui immunditiã panis exhorruit, præcepti alterius sibi impositi difficultatem non extimuit, sed alacriter obediuit. Imperatum namque est illi, vt vinctus catenis dormiret super latus sinistrum trecentos & nonaginta dies, & vt ab vno latere in aliud non moueretur.

Isaiæ 20. 2.

B

Ezech. 4. 5. 6.

Ille autem fecit quemadmodum iussus erat, in réque difficillima obedientiam præstitit. Huius autem Prophetę subiectio non in hoc tantùm, sed in multis aliis laboriosis, & arduis probata est; de quo hæc scribit Chrysostomus. Fame itaque ac siti pro alienis cruciabatur malis, vxoréque defuncta eum casum absque lacrymis perferre iubebatur. Porro quid grauius dici possit, quàm in suis aduersis casibus ne flere quidem permitti? Omitto enim modò quòd super stercus bubalorum panem suum comedere coactus sit, & quòd super vnũ latus tercẽtum nonaginta diebus iacere, aliaque eiusmodi tolerare sit iussus. Hæc ille.] Quid verò de Osea castissimo, & sanctissimo Propheta dicam, cui imperatum est: Vade, sume tibi vxorem fornicationum:] id est, impuram meretricem fornicationibus deditam. At ille tacẽs, & omnino nihil opponens, abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim. Nec solùm coniugium iniuit, sed & consummauit, ex eáque filium ac filiam suscepit. Hæc & alia huiusmodi sunt in scripturis obedientiæ difficilioris exẽpla, in quibus Deus horribilia imperauit, & homo absque vlla contradictione obediuit, vt compertum sit nobis solam rei difficultatem aut vilitatem rei mandatæ non esse sufficientem causam, vt statim rationes in contrarium, & inconuenientia quæramus, nósq; ab obediendo exoneremus. Immo in hoc alacritas & fortitudo obedientiæ se ipsum ostendat, vt carni repugnantia, & per se ardua & maximè laboriosa, si fuerint iniuncta, suscipiat.

Chrysost. 3. de Prouidentia.

C

Oseæ 1. 2.

D

At sæpe in rebus, quæ imperantur, multa conspicimus bonæ gubernationi cõtraria, & non ex difficultate, aut repugnantia nostra, sed ex mera & efficaci ratione, quæ in contrarium obiicitur, quam nec possumus, nec debemus ab intellectu depellere, res iniuncta minimè executioni mandanda iudicatur. Quid tunc faciendum? Tunc priusquam ad prælatum rationes tuas referas in oppositum eius quod tibi demandatur, ad Deum recurras necesse est: ab eóque enixè lucem efflagitabis, vt scias eius voluntatem agnoscere, & an expedientius sit tacere, & ad obediendum conari, an verò ad prælatum, quæ obiiciuntur, in contrarium referre. Coram Domino incommoda, quæ ex illa obedientia emergunt, considerabis, momenta rationum expendes, quid te ad proponendum impellat, attentè discuties. Sæpe in conspectu huius solis iustitiæ manifestè deprehendes te nõ aliqua vrgenti & honesta ratione ad loquendum incitari, sed amore proprio, aut affectu inordinato, aut certè repugnantia sensualitatis moueri: sed si præmissa oratione & in conspectu

E

pectu Domini iudicaueris, te non ex affectu inordinato, sed ex veris incommodis, quæ ex illo opere sequuntur, ad opponendum impelli, tunc securè poteris, & sine periculo imperfectionis ad superiorem debita cum modestia tuas difficultates referre. Id enim ex viris obedientibus discimus, quos Scriptura sacra virtutum esse exempla commemorat. Quis Abraham obedientior? quis Deo in difficilibus quibusque subiectior? At hic aliquando diuinis decretis suam sententiam oppositurus, ab oratione sermonem incepit, & quasi facultatem loquendi postulans, dixit: (Genes. 18. 27. 28.) Loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis, & cinis. Quid si minùs quinquaginta iustis, quinque fuerint in ciuitate, & cætera. Ieremias quoque & ipse obedientissimus, (Ierem. 12. 1.) aliam sic est quæstionem exorsus: Iustus quidem tu es, Domine, si disputem tecum: veruntamen (pace tua) iusta loquar ad te.] Exponam, inquam, quæ mihi offeruntur ad oppositum eius quod fit: [Quare via impiorum prosperatur,] & quæ sequuntur. Sic & nos cùm aliquid prælatorum mandatis voluerimus opponere: quæ absque dubio si bonum contineant, quasi mandata sunt Dei, debemus ad ipsum oratione recurrere, & quasi ad opponendum aliquid prælato, veniam postulare. Quam si Dominus sua inspiratione, & conscientiæ nostræ attestatione concesserit, tunc confidenter poterimus ad superiorem accedere, & nostras ei difficultates aperire.

Incommoda quæ ex opere iniuncto sequuntur, prælato patefacienda sunt, non media aut rationes ea incommoda superandi, nisi ipse rogauerit, aut id sibi esse gratum ostenderit. Documentum hoc subiuncto exemplo intelligemus. Iniunxit multo retro diebus cuidam religioso concionatori superior, vt in die festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli apud quandam Ecclesiam cathedralem concionaretur, in qua ob magnam populi multitudinem, & nobilium ac virorum litteratorum frequentiam, gratũ esse solet concionatoribus sermonem habere. Die autem ante vigiliam eiusdem festi, idem superior mandati prioris oblitus iniũgit eidem concionatori, vt in eodem die sanctis Apostolis sacro apud moniales quasdam, extra vrbem, vbi nullus erit auditorum concursus, concionem habeat. Duobus modis potest religiosus incompossibilitatem horum mãdatorum ad superiorem referre. Vel sic: Necesse erit vt Reuerentia vestra hanc concionem monialium alteri demandet, quoniam ego in Ecclesia cathedrali sum cõcionaturus. Vel sic: Altera concio superioribus diebus mihi demandata fuit, videat R. V. quandoquidem vtramque eodem die & hora facere non possum, vtram earũ sim facturus. Ille prior proponendi modus imperfectus est, quia non tantum difficultatem obediendi retulisti, ô vir Dei, (quod tibi concessum erat) verùm & modum tibi gratum vincendi difficultatem aperuisti, quo tibi occupationem speciosiorem eligis, & in alterum opus humilitatis, & abnegationis propriæ in ætate præsumis. Hic secundus modus est vsquequaque perfectus, quoniam declarata impossibilitate vtrumque præstandi, in voluntate prælati relinquitur opus, quod nolles, vel tibi vel alteri demandare. Et fortassis ad cœnobium hospes accessit, vel grauior, vel eloquentior, cui melius erit Ecclesiæ Cathedralis iniungere concionem, & te aliò cõcionaturum mittere. Húncque modum proponendi sorores Lazari docuerunt, sic scribentes ad (Ioan. 11. 3.) Dominum: Ecce quem amas, infirmatur.] Notauit hîc Augustinus vrbanitatem nobilium fœminarum. (August. tract. 49. in Ioan.) Non dixerunt, inquit, veni: amanti enim tantummodo nunciandum fuit. Non ausæ sunt dicere: veni, & sana: non ausæ sunt dicere: ibi iube, & hîc fiet. Nihil horum istæ: sed tantummodo: [Ecce, quem amas, infirmatur.] Sufficit, vt noueris: non enim amas, & deseris.] Ne ergo sis tu erga prælatum inciuilis, & inurbanus, qui velis illum ad tuam voluntatem pertrahere, aut rationem gubernandi docere, sed propositis iniunctæ ab eo actionis incommodis, modum occurrendi illis ab illo tu audias, non ipse à te, nisi (vt dixi) verbo aut signo, quid tibi videatur, exquirat. Eandem loquendi vrbanitatem Deipara Virgo seruauit: erat enim prudentissima. Vidit nuptias sine conuenienti potu; quid pauperius? conuiuium sine vino; quid tristius? sponsos sine facultate ad subueniendum; quid miserius? Accurrit ad filium opum datorem, lætitiæ largitorem, & miserabilium prouisorem, vt præsenti indigentiæ subueniret. Sed quibus verbis? his tantùm: [vinum non habent.] Sciebat satis esse filio benignissimo, si ei præsens necessitas proponeretur, nec decere verba multiplicare, & subueniendi indigentiæ nuptiarum, rationẽ aperire. Sciamus & nos quòd ad eum recurremus, qui locum Christi gerit in terris, & tanta simplicitate, & fiducia, ei necessitatem nostram, aut incommodum aperiamus, vt ipse modus proponendi syncerus, & rectus, eum non exasperet, sed erga nos amorem conciliet.

Propositis superiori incommodis, quæ ex obedientia sequuntur; aut rationibus, quę in cõtrarium offerũtur, verus obediẽs taceat, & nec per se nec per alium superiorẽ vrgere audeat, vt an res exequutioni mandãda sit, aut potiùs omittenda, breuiter detegat. Sed expectandum est patienter, & omnis cura in illum reiicienda, qui opportuno tempore sciet nobis rationem obediẽdi exponere, aut à cura iniũcti operis liberare. Nec hoc, quod externùs præstatur, sufficit, nisi etiã semper æquo animo simus nõ solùm ad eam rem de qua agitur, vel suscipiendã vel deponẽdam, sed etiam vt Beatus Pater noster Ignatius scripsit, (Epist. 8. 19.) ad probandũ rectiúsq; putandũ quicquid superiori placuerit. Si verò ab exequutione iniuncti operis absoluamur, propositum obediendi, & laborandi, si possemus, omnimodis retinere curemus. Qui enim hoc sanctũ propositum retinet, licèt Domino vaccã dulcis obediẽtię, aut bouẽ fortis subiectionis non offerat, at vitulũ Domino gratissimũ immolat. Vitulus sanè, inquit Richardus, (Richard. de different. sacrificij Dauid & Abrahæ.) ad iugum portandũ nutritur, interim tamen ad ipsum non applicatur. Quòd autem interim non portat, nõ est ex vitio recalcitrationis, sed ex defectu possibilitatis. Si igitur obedientiã non profiteris, nõ quia non vis, sed quia non possis: vitulum voues, & soluis. Quid enim intelligamus per vitulum, nisi obediendi propositũ, quẽadmodũ in boue & vacca obedientiæ exercitiũ? Si igitur vaccam, vel bouem offerre non potes, offer vel vitulum, quem cùm integre volueris, ad manum habere potes. Certè si non potes habere obedientiæ officium vel vsum, potes habere obedientiæ propositum, potes habere obedientiæ desiderium: & cùm volueris, offerre potes eiusmodi vitulum. Sic ille piè admodum omnia ad mysticos scripturę sensus refert. Nos verò sic gradus sanctæ obediẽtiæ concludimus, vt eum qui his, quæ dicta sunt, seruatis, ab aliquo opere per superiorem imposito, se subduxerit, nullo modo aliquid contra obedientiam patrare putemus. Est enim obedientia virtus prudentissima, quæ non vult ceruicibus nostris aliquod importabile iugum imponere, sed perpensis viribus nobis è cœlo donatis ad sanctos labores suscipiendos incitare.

De Præmio Obedientiæ, & primò de multiplici eius victoria.

CAPVT XIV.

VIVS rei gratia à sæculo per vitam spiritualem decertamus, vt de nostris hostibus triumphemus, & de mundo, & dæmone, carne, ac de nobismetipsis gloriosam victoriam consequamur. Bellum enim omninò propter pacem bonum est, non enim pax quæritur, quemadmodum Augustinus ait, vt bellum excitetur, sed bellum geritur vt pax acquiratur. Nemo verò ad pacis possessionem veniet, nisi priùs victoriam de hoste reportet. Nam quamdiu non vincit, aut pugnat, aut victus ab inimico prosternitur; qui autem adhuc pugnat, certè pacis hilarem faciem non vidit, & qui victus cadit, multò miseriùs à pace discedit: cùm cogatur hosti seruire, cui non vult voluntate fœderari. Spiritualem autem vitam bellum esse nemo illorum, qui illam sectantur, ignorat, cùm quondie aduersùs se hostes insurgere animaduertat. Quare Paulus de se, & sui similibus, vitam hanc sectantibus, dicit: In carne ambulantes, non secundùm carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo.] Hi quidem in carne ambulant, id est, in corpore corruptibili degunt: at non militant secundùm carnem, sed secundùm spiritum, vt pacem, quod in ipsis est, cum omnibus hominibus habeotes, bellum aduersùs hostes inuisibiles gerant, qui spiritus eorum proculcare pertentant. Ad hoc autem bellum non sibi parant enses, & lanceas, & huiusce modi arma, quæ carnalia dicuntur, quoniam carnem vulnerant; sed veras virtutes, & validissima præsidia gratiæ, quæ secundùm Deum potentissima sunt, vt spiritum tueantur, & hostes eius conterant, atque subuertant. Si autem spiritualis vita certamen est, & militia, pacem vtique vt scopum respicit, atque adeò ad victoriam, tanquam ad id fine quo pax obtineri non potest, tota sui intentione contendit. Nihil ergo huic vitæ nostræ vtilius, nihil pretiosius victoria, qua de hostibus obtenta, pacem assequimur, tranquillitatémque in hac vita inchoatam, & in futura perfectam possidemus.

August. epist. 205 ad Bonifa.

2. Corint. 10. 3.

Victoriam autem de hostibus suis quis assequetur? Certè non alius quàm verus obediens, nam omnes victoriæ non sunt, aliud quàm quædam obedientiæ præmia à iusto iudice Deo obedientium laboribus assentata. Quomodo enim iustus vincit, quomodo suos hostes elidit? Nónne, aut peccata & vitia fugiendo, aut virtutibus insistendo, atque vno nomine Dei iussa ac præcepta seruando? Sed hæc partus sunt obedientiæ, & sanctæ subiectionis germina, ac pacis, ad quam tendimus, ac quietis initia. Quamobrem Salomon ait: Testis mendax peribit, vir obediens loquetur victoriam. Nomine testis mendacis, presbyter Beda inobedientem intelligit. Qui se, inquit, Deo seruire testatur, nec factis dicta exequitur, peribit.] Quis est autem hic, nisi qui verbis, aut habitu se Deo obedientem exhibet, sed vita, & conuersatione non obedit? Huic perditio parata est, quia ex eo quòd obediendo victoriam de hostibus non assequitur, consequens est, vt victus ab illis ab æterna salute repellatur. At vir obediens, qui scilicet viriliter & perseueranter obedierit, perpetuò loquetur victoriam, quotidie nouas de suis hostibus victorias obtinebit, quas possit iustis se audientibus enarrare. Cantabitque ille vtique cum sancto Dauide: Venite, audite, & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.] Meritò verò victorias obedientiæ non sibi, licèt ipse eas assequatur, sed Deo attribuit, quoniam non propriis viribus, sed virtute Dei eas de hostibus acerrimis reportauit. Deo autem gratias, inquit Paulus, qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum Iesum Christum. Ipse dat obedienti victoriam, quoniam nisi virtutem & gratiam ad obediendum daret, homo non obediret, & si non obediret, hostem non vinceret, nec de vitiis ac dæmonibus triumpharet. Ac ideo hæc gloriosa victoria Dei est, & hominis: Dei auxilium tribuentis, & in homine pugnante vincentis, & hominis virtute Dei præcepta complentis, & per obedientiam præceptorum suos aduersarios superantis. Nec quia dicitur, Vir obediens loquetur victoriam, putandum est, eum aut fallaciter dicere quæ non fecit, aut arroganter se de victoria iactare. Neutrum quippe in obedientem quadrat, qui cùm verax & humilis sit, nec potest quā obediens, victoriam sibi adscribere, quam non acquisiuit, nec superbè sibi assumere, quam Deo suppetias ferente de inimicis obtinuit. Loquitur ergo victoriam, quam de hostibus tulit, quia verax est; & eam se à Deo accepisse verbis fatetur, quia humilis est.

Prouerb. 21. 28.

Psal. 65. 16.

1. Corint. 15. 57.

Sed quænam est hæc victoria, quam vir obediens assequitur? Certè multiplex est eius victoria; nam cùm non vnum tantum, sed multos hostes habeat; cùm non vnum solum certamen, sed plurima cum eis ineat, multiplicem etiam de illis victoriam reportat. Priùs tamen quænam sint iustorum certamina disquiramus, & inde quomodo obedientia multorum hostium victor existat, apertè cognoscemus. Ambrosius quidem ea omnia ad duo tantùm retulit, Quodam enim loco sic ait: Non superfluè Dauid diuinum quæsiuit auxiliū, qui sciebat sibi aduersùs fortes esse certamen, pluráque sibi prælia præparata dimicaturo, nunc aduersùs nequitias spiritales, quæ sunt in cœlestibus, nunc aduersus calorem sanguinis, & innumeras corporis huius illecebras, quarum nexu vario, & diuturna colluctatione lassatus, pudeodo corruisset certamine, nisi fidei se radice tenuisset.] At nos apertioris tractationis gratia quatuor hominis hostes assignamus. Hostis eius est diabolus: Nam aduersarius vester diabolus (tamquam leo rugiens,) inquit Petrus Apostolus, (circuit quærens quem deuoret.] Hostis eius est mundus: vnde Ioannes ait; Nolite mirari, si odit vos mundus.] Ac si diceret, cùm inimicus vester sit, ô fratres, quid mirum si vos odio habeat? Hostis eius est caro: quare Michæas ait; Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.] Hostis tandem est vnusquisque sibi ipsi, vt enim Chrysostomus luculentissimè confirmauit: Nemo læditur nisi à se ipso, quia nullus hostis quantumuis importunus, potest illi malum culpæ inferre, nisi ipse velit culpæ macula deformari. Et Iob ait: Factus sum mihimetipsi grauis,] quòd sibi bonio sibi ipsi grauis est, hoc est, molestus, & onerosus, sibimetipsi quasi hostis & inimicus existit. Nemo enim mosellum sibi existimat, quem, quoniam gratum experitur, amat.

Ambros. ad Psal. 118. ser. 11. vlt. v.

1. Petri 5. 8.

1. Ioan 3. 13.

Michæa 7. 5.

Iob 7. 20.

Iam istos hostes sola obedientia prosternit, sola ipsa præclarissimas de illis victorias acquirit. Obedētia diabolum vincimus, eique nos esse superiores ostendimus. Idque sonāt illa verba Gregorij: Victimæ

Greg. lib. 4. in 1. Reg. c. 5.

sunt obsequia obedientium: quia cùm hominibus pro Deo subiicimur, superbos spiritus superamus. Cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus; per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt qui obediunt: quia dum voluntatem suam aliis perfectè subiiciunt, ipsi lapsis per inobedientiam Angelis dominantur. Sic ille.] Vna autem ex præcipuis causis quare per obedientiam diabolum vincimus, ea est, quia eius dolos & technas obediendo detegimus. Quoties nos ille sub specie boni ad malum pertrahit? quoties ad indiscretum feruorem, aut ad ridiculum teporem impellit? Iam bona esse suadet, quæ bona non sunt: iam vires nobis datas excedere, & maiora, quàm par sit, præsumere, aut certè pusillanimes esse, & nihil dignum homine aggredi, nihil arduum moliri suadet. Hos insultus obedientiæ virtus eludit. Nam dum ad patrem spiritualem accurrimus, dum ei cogitationes immissas detegimus, dum ab eo erudiri simpliciter obedimus, & quid vnumquodque sit an bonum, an malum, clarè cognoscimus, & quousque progrediendum nobis sit, & quid tanquam supra vires fugiendum, quid verò tamquam iuxta vocationem nostram amplectendum, nequaquam ignoramus. Ideo dicebat Antonius, vt in vitis Patrum narratur. Si fieri potest, quantos passus ambulat monachus, vel quot calices aquæ bibit in cella sua, declaret senioribus, vt à recto non deuiet. Vna ratio amicitiæ seruandæ, est amici secreta nobis commissa fideliter tegere. Quare Ecclesiasticus ait: Si denudaueris absconsa illius, hoc est, amici tui, non persequeris post eum: id est, non est cur ad eius amicitiam redire contendas, ad quam ille & meritò te non admittet. Ergo cùm prælato, aut spirituali patri diaboli tentationes detegimus, & secundùm quod nobis iniunctum est, eius dolis resistimus, manifestè eius amicitiā detestamur. Ad idque confirmandum Dorotheus narrat, quendam fratrem à diabolo fuisse dilectum, & ipsius authoris mendacij testimonio cæteris prælatum, qui noluit in rebus suis à maiore gubernari. Statimque subdit. Tales diligit atque his maximè delectatur, qui sine duce sunt, non his qui sese summittunt ei qui post Deum auxilium præstare potens est, & manum dare. Neque enim diabolus ille cunctos adeundi fratres potestatem habuit, cùm illum sanctus pater reperit, tot potiuncula, tot pigmenta, tot alabastra circumferentem, non omnibus propinanit. Nam quisquis illius præsentit insidias, accurrit illico, & cogitationes suas quascumque latentes aperuit patri, & sic auxilium inuenit in tempore tentationis; & hac de causa non potuit aduersùs eos iniquus insidiator. Infœlicem illum vnum inuenit, qui seipsum regeret, & instrueret, qui nullum haberet coadiutorem, quémque, vt voluit, ludo habuit, discedénsque soli gratias egit, cæteros omnes detestatus. Sic ille.] Manifestum est itaque, obedientiam, qua spiritualis vir seniori subiicitur, diabolum vincere, eius dolos eludere, & arma confringere. Quare Bernardus iure optimo fratres suos monet, vt hoc obedientiæ telo aduersùs hostem humani generis diabolum dimicare non desinant. Obsecro, inquit, vos, nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni & mali; nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro: ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat: tiam syluestribus illis, & omnino bestialibus bestiis (sæculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, vtpote, quos facilè capiendos esse non dubitat. Vobis autem, qui tanquam pruden-

1. par. §. 166.

Eccl. 27. 19.

Doroth. doct. 5.

Bernard. ser. 3. in Psal. Qui habitat.

tiores cerui, serpentes necatis, & desideratis ad fontem viuum, subtiliores occultat laqueos, & callidiora fraudis suæ argumenta conquirit. Vnde obsecro vos, humiliamini sub potenti manu Dei pastoris vestri, & acquiescite eorum consiliis, qui meliùs norunt venatoris illius versutias, educti diuturno longi temporis exercitio, & crebris experimentis, tam in se quàm in multis.] Hanc gloriosam reportant de diabolo primo hoste victoriam, qui sub obedientiæ iugo positi noluerunt se non proprio sensu, sed maiorum consilio gubernari.

Obedientia victoriam etiam de mundo consequimur. Nam qui principem alicuius regni vicit, ipsum quoque regnum sibi subiecit. Sed quærendum est ab Scripturis sanctis, quis sæculi huius princeps esse dicatur. Non dubium est, quin nomen hoc principis mundi diabolo sit attributum. Verba quippe sunt Domini: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.] Et nunc princeps huius mundi eiicietur foras.] Et Paulus ait, [nos colluctationem habere aduersùs principes, & potestates, & aduersùs mundi rectores tenebrarum harum.] Si ergo obedientia diabolum principem mundi vincit, quid magnum, si mundum etiam vincat, atque prosternat? Vincit profectò illa sæculum, cuius præcipuum desiderium suis sectatoribus immissum est omnibus dominari, obedientia verò penitus hoc desiderium reiicit, quoniam magnam perfectionem reputat omnibus se subiicere. Vox Domini est: In mundo pressuram habebitis, sed confidite. Ego vici mundum.] At dic nobis, Domine, quomodo vicisti mundum, vt nos eum eadem ratione valeamus superare? Annon vicisti per obedientiam, qua vsque ad mortem crucis paruisti æterno Patri, & omnia eius, super redemptione mundi, mandata complesti? Si ergo, vt ait Chrysostomus, licet & nobis vincere mundum, si voluerimus fidei nostræ authorem sequi, & eadem via incedere, quam ipse nobis strauit, certè via obedientiæ nobis terenda est, vt ad optatam huius sæculi victoriam veniamus. Nihil enim est aliud mundum vincere, quàm pessimorum hominum voluntati, conuersatione nostra contradicere, & Dei voluntatem amplecti; hæc autem ille solus facit, qui fideliter eius mandatis obedit. Ioannes quidem mundi victoriam fidei ascribit, sed si bene intelligatur, quatenus se obedientiæ coniungit. Omnis, inquit, qui natus est ex Deo, vincit mundum, & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.] Nascitur ex Deo, qui baptismo illinitur, & quod sacramento illo profitetur, vita & conuersatione complectitur. Quis est autem hic, nisi qui per obedientiam Dei præcepta custodit? Ergo obedientia est, quę in filiis adoptiuis Dei mundum, & eius adiutores prostrauit. Et quæ fides est mundi victoria? Nonne illa, quæ charitate formata Dei sermones obseruat? Sed hanc sicut nemo à charitate diuellet, ita neque ab obedientia separabit. Obedientia igitur, qua Dei mandatis subnecimur, nos victores mundi constituit. Quod & ipse Ioannes statim clariùs aperuit: Quis est, inquit, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam IESVS est filius Dei?] Quis autem est iste credens vt oportet, nisi qui per gratiam, & obedientiam mandatorum Christum habitatorem habet? Vnde Bernardus ait: Veruntamen potest fortè mouere, quòd tam multos videmus credentes Iesum filium Dei esse, adhuc tamen mundi nihilominus cupiditatibus irretitos. Quid ergo ait: Quis est qui vincit

Ioan. 14. 30.
Ioan. 12. 31.
Ephes. 6. 12.

Ioan. 16. 33.

Chrysost. hom. 78. in Ioan.

1. Ioan. 5. 4.

1. Ioan. 5. 5

Bern ser. 1. in octaua Pascha.

mundum,

mundum, nisi qui credit quia Iesus est filius Dei?] cùm & ipse iam mundus id credat? Annon ipsi quoque dæmones & credunt, & contremiscunt? Sed dico: putásne filium Dei reputat IESVM, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit? Nonne is etiam si fateatur se nosse Deum, factis tamen negat? Porro fides sine operibus mortua est in semetipsa. Nec sanè mirum videri potest si nequaquam vincit, quæ nec viuit quidem. Quæris quænam sit viuida, & victoriosa fides? illa sine dubio, per quam Christus habitat in cordibus nostris. Christus enim & virtus est & vita nostra. [Cum Christus apparuerit vita vestra (ait Apostolus) tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.] Vnde gloria nisi de victoria? Aut quare cum ipso apparebimus, nisi quia in ipso & vincimus? Denique si his tantùm data est potestas filios Dei fieri, qui suscipiunt Christum, de his quoque solis intelligendum est quod dicitur: Omnis qui natus est ex Deo, vincit mundum. Hæc ille.] Notum est itaque ex his, solum virum obedientem de mundo victoriam consequi, & sæcularibus cupiditatibus dominari. Hancque illustrem victoriam nō solùm per obedientiam obtineri, verùm & per obedientiam prouehi. Nam quo quis perfectiùs suam voluntatem abnegat, & non tantùm in maioribus, sed in minoribus obedientiam diligit, eo perfectiùs mundum prosternit. Tertium quoque hostem nostrum obedientia calcat, nempe carnem singulis bonis nobis insidiantem. Sicque dixit Thomas à Campis author pietate clarissimus: Qui non libenter, & sponte suo superiori se subiicit, signum est quòd caro eorum nec dum perfectè illis obediat, sed sæpe recalcitrat, & murmurat.] Quasi diceret, carni suæ ille se subdit, qui prælato obtemperare non nititur, & dum ille se sponte submittit, miro modo ab imperio carnis liberatur. Sic etiam Bernardus secundam illam beatitudinem intelligit. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.] Hanc ego terram, inquit, corpus nostrum intelligo. Quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super membra sua, necesse est vt sit ipsa mitis, & superiori suo subiecta, quoniam tale inueniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori, armatur enim creatura ad vlciscendam sui iniuriam creatoris. Et ideo nouerit anima, quæ rebellem sibi inuenit carnem suam, se quoque minùs quàm oporteat superioribus potestatibus esse subiectam. Mansuescat ipsa & humilietur, sub potenti manu Dei altissimi, subiecta sit Deo, & his pariter, quibus vice eius habet obedire prælatis: & continuò corpus suum inueniet obediens, & subiectum. Sic ille.] Primus homo per inobedientiam à Deo descиuit, & statim carnem aduersùs mentem rebellantem sensit, cui ipsa inobedientia contra spiritum vires adiecit. Aperti sunt oculi amborum, ait Scriptura, vt scilicet impetum carnis suæ aduersùs spiritum insurgentis aduerterent, & se peccato pacem perdidisse cognoscerent. Nudi erant, quemadmodum loquitur Augustinus, & non confundebantur, non quòd eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nondum erat, quia nondum libido membra illa præter arbitrium commouebat: nondum ad hominis inobedientiam redarguendam sua inobedientia caro quodammodo testimonium perhibebat. Gratia q; remota, vt pœna reciproca inobedientia plecteretur, extitit in motu corporis quædam impudens nouitas: & fecit attentos, reddiditque confusos.] Hunc fructum, quem in primis parentibus inobedientia tulit, in nobis sæpe affert, vt quoniam maioribus nostris obedire renuimus, quos detestamur, quos horremus, in carne nostra prauos motus sentiamus. Primo parenti inobedienti animalia (Deo ita statuente) subiectionem denegarunt: sic nobis, dum prælatis mentem morigeram non exhibemus, affectus nostri obedientiam denegant, & aduersùs rationem bonum cupientem rebellant. Si ergo inobedientia carnem ad defectionem prouocat, obedientia in officio continebit, & victoriam de illa feret. Vnde Climacus carnem sic ad spiritum loquentem inducit. Si obedientiæ collum submittas, à me disiunctus es.] Iniquam scilicet pacem, qua mihi ad tuam perniciem iungebaris, dissoluisti, & meos impetus superasti. Et alio loco. Vidi populos obedientiæ deditos facilè compungi, placidos esse, continentes, studiosos, seruentes, quos param præsidium bello seruauerat immunes. Et quidem nos similia vidimus, viros nimirum spirituales obedientiæ addictissimos, carnem non iam corporis afflictatione, quàm omnimoda subiectione vicisse. Qui in præmium perfectæ obedientiæ, ancillam suam, nempe carnem, obsequentem accipiunt: & eius impetus iam lassescentes frangunt. Meritò igitur Ambrosius. Si homo in eo quod factus est, perdurasset, non esset potestas inimico ad carnem eius accedere, & animæ contraria susurrare. Atque adeo nos ad id, quod ille perdidit, scilicet ad obedientiam, qua Deo subditus erat, redeamus, & vt obedientiæ mercedem, carnis victoriam non sine exultatione loquemur.

Infestissimus tandem hostis homo sibi ipsi, qui dum extra legem Dei sibi ipsi consentit, non aliud quàm mortis excidium parat. Hunc verò hostem ab obedientia vinci palam testatus est Gregorius. Vir autem obediens loquetur victorias, quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Et verò hæc est præcipua obedientiæ victoria, quia homo vincens semetipsum, qui vicit reliqua omnia, fortior ostenditur, & maiorem ex hoc facinore, quàm ex aliis gloriam assequitur. Vincit homo seipsum per obedientiam, nam & iudicio suo compedes inicit, & voluntatem catenis illigat, & corpus, ac omnem motum eius à noxia libertate auocata ad Dei seruitium prouocat. Vincit seipsum, quia suis desideriis vim infert, & libens propter amorem Domini alterius voluntati subiicit. Vincit seipsum, quoniam quicquid ipse est, & potest, feruore obedientiæ superat, vt non proprium iudicium sequatur, aut propriam voluntatem faciat, sed Dei, ac prælatorum mandata custodiat. Is profectò iam victor existens loquetur victorias, quas de seipso reportauit, quia vt Hieronymus aut Beda ait, dum per obedientiam sua desideria vincere satagit, per iustitiam iudicis postmodum victoriæ palmam percipit. Is est ille, cui victoriam de se consequuto tam illustria præmia in Apocalypsi promittuntur. Vincenti, inquit, dabo edere de ligno vitæ.] Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.] Vincenti dabo manna absconditum, & calculum candidum.] Qui vicerit, & custodierit in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea.] Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram Angelis eius.] Qui vicerit, faciam eum columnam in regno Dei mei. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo.] Quis nam est ille victor, ille vincens, qui vicit? An est vir

Col. 3.4.
1. Ioh. 5.4.
Thom. à Camp. li. 2. de imitat. Christi. c. 14.
Ber. ser. 2. omnium sanctorū. Matth. 5.4.
Gen. 3.6.
Aug. 14. de Ciuit. c. 17.
Climac. grad. 15.
Gradu 4.
Greg. 35. mor. c. 10.
Ibid.
Apoc. 2.7.
n. 11.
n. 17.
n. 27.
Cap. 3. 5.
n. 12.
n. 21.

obediens, qui loquitur victorias multiplices, quas de suis hostibus acquisiuit? Non incongruè sanè ita intelligemus. Cùm enim vincenti absolutè, & non vincenti hæc aut illa præmiorum genera; hæc eximia præmia promissa sint, illi promissa videntur, non qui in hoc bello victor, & in illo victus est, sed qui omnes hostes vicit, & in cunctis conflictibus victor euasit. Is autem non est alius, quàm qui ad Deum, & maiores suos perfectam obedientiam tenuit. Hic ergo multiplices victorias loquatur, & septuplex præmium reportet. Illi datur, vt Christum vitæ lignum in suauitate manducet, & æternam damnationem ignoret: vt puritate ditatus arcana diuina cognoscat: vt suis appetitionibus dominetur: vt in hac vita virtutibus & in futura virtutum præmiis cum honore vestiatur: vt alios instar columnæ, verbo & exemplo sustentet: vtque tandem cum Christo obedientium capite in perpetuum regnet. Hæc igitur sunt obedientiū præmia, hæ multiplices ipsorum victoriæ, quibus ad illas diuitias possidendas perueniunt, vt quia quod ad Dei laudem ore loquuntur, opere perfecerunt, tam perfecti operis mercedem consequantur.

De Mirabili tranquillitate Obedientium.

CAPUT XV.

Victoriam sequitur pax, & tranquillitas animorum, qua victores sibi repugnantes omnino subiiciunt, & interna serenitate lætantur. Quare si obedientia de hostibus victoriam assequitur, non mirum si pacem & tranquillitatem efficiat. Et sanè in hac vita obedientiæ præmium est pax, & quies animi, incomparabilisque serenitas, quam illi habent, qui sponte iugum obedientiæ suscipiunt. Ponamus pacem duplici ratione turbari; aut quia aliquis maiori repugnat, aut quia inferiori sibi contradicenti non imperat, cùm illum compescere, & in debita subiectione continere non possit. Si autem quis & superiori pareat, & ab inferiore debitam subiectionem accipiat, perpetua quadam tranquillitate cumulabitur. Hæc duo secum affert obedientia: nam Deo nos & superioribus subiicit, & ab his quæ infra nos sunt, nimirum à viribus, & appetitionibus nostris, perfectam subiectionem extorquet. Nam iudicio nostro frænum inicit, ne contra mandata prælatorum aliquid sentiat: voluntatem cohibet ne opposita his, quæ iniuncta sunt, cupiat: appetitum continet, ne in periculosam libertatem diffluat: corpus demum ad imperata exequenda applicat: & ita cùm ipsa maioribus pareat, & illi vniuersæ nostræ vires obediant, non est vnde turbationem pertimescat. Profectò ita experimur animos perfectè obedientium læta quadam serenitate pacatos; & ab omni spiritus perturbatione seiunctos. Quibus obedientia pro tribulatione data est, vt dum per viam tribulationis in Dei regnum non vadunt, sciant, quia per viam obedientiæ, quæ securissima est, & plenissima iucunditatis, incedunt. Scriptum quidem est: Omnes, qui piè volunt viuere in Christo Iesv, persecutionem patientur:] Et, quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.] Et: Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Sed veri obedientes quasi his legibus eximuntur, quibus, obe-

2. Tim. 3. 12. Act. 14. 21. Luc. vlt. 26.

A dientia ipsa pro persecutione, & tribulatione, ac martyrio decernitur. Obedientia enim proprium iudicium, & propriam voluntatem, cunctorum origines malorum, persequitur: corpus ipsum piis obsequiis quasi tribulationibus atterit, & amorem propriuin nobis vsque ad mortem insidiantem occidit. Quid magnum si ipsa vicem persecutionum, & tribulationum, & martyrij suppleat: nósque lætos & tranquillos in patriam æternam perducat? Immo sicut qui iustior est, eo est tribulationibus ditior: Nam, [Multæ tribulationes iustorum.] Et omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis:] Ita qui obedientior est, hoc ipso etiam est tranquillitate locupletior: quoniam obedientia pro tribulatione habita non turbationum stimulos, sed quietis flores importat. Ps. 33. 20. Iac. 1. 2.

B Dorotheus rerum spiritualium magister peritissimus apertè fatetur, tranquillitatem animi ex obedientia manare. Obedientia, ait, factum est (credite quod dicam fratres) vt in tanta semper quiete & securitate essem, vt plerumque pœniteret me tanti tranquillitatis. Enarransque, tum responsione cuiusdam superioris, qua dictum est illi, obedientiam vicem tribulationum gerere; tum visione quadam sua, qua Angelus illum ex magna tristitia ad incredibilem exultationem eduxit, hæc subdit: Hæc vobis dixi, fratres, volens ostendere quam securitatem, quam quietem habeat, tranquillitatémque, nulla in re seipsum instituere, sed omnia sua ad Dominum referre, & in eos, qui post Deum possunt nos regere. Discite igitur interrogare, discite vos ipsos non regere, quàm bonum sit. Hoc enim humilitas, hoc quies, hoc gaudium est.] Metrò verò hic beatus vir obedientiæ humilitatem, quietem, ac gaudium attribuit. Nam nec obedientia potest ab humilitate secerni, cùm sit quædam inferioris ad superiorem subiectio; nec potest, à quiete diuelli, cùm sit iudiciorum, & voluntatum maioris minorisque coniunctio: nec potest, ab gaudio seiungi, cùm conscientia nostra semper de hoc gaudeat, quòd assensui rectæ rationis inhæreat. Quid autem rationi conformius, quàm vt inferior suo maiori subdatur? In tantum certè quies mentis ab obedientia dependet, vt hæc nihil aliud, si rectum præcipit, quàm ipsam quietem tranquillitatémque præcipiat. Dixit Dominus mari: Tace, obmutesce: & statim tacuit, atque obmutuit, & cessauit ventus, & facta est tranquillitas magna.] Ec similiter ait prælatus subdito, qui non aliter cogitationibus, aut fluctuationibus mentis suæ, quàm vento mare turbatur: Tace, obmutesce, & vestigio illa fluctuatio cogitationum cessat, & tranquillitas mentem occupat. Quanam ratione hoc contingat, explicemus. In hoc enim miraculo Domini vitam religiosam esse depictam venerabilis Beda non incongruè profitetur. Et nos quoque singuli, ait, cùm signo Dominicæ crucis imbuti sæculum relinquere disponimus, nauem profectò cum Iesu conscendimus, mare transire conamur. Sed qui [non dormitabit, neque dormiet.] Israël custodiens semper, nobis tamen sæpe nauigantibus quasi inter æquoris fremitus dormit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus, vel immundorum spirituum, vel hominum prauorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu, fidei splendor obtenebrescit, amoris flamma tepescit. Sic ille.] Religiosus igitur cùm vitam spiritualem inchoat à terra in cælum in ligno crucis enauigat. In hoc decursu maris sæuam tempestatem patitur, dum à suis cogitationibus, & desideriis ad varia

Doroth. Doctr. 5.

C D Marc. 4. 39. Beda lib. 2. in Marc. c. 1. E Isai. 5. 27.

studia

studia permouetur. At si periculum adoertens ad prælatum vicem Domini tenĕtem accurrat, si ab eo quid sibi faciendum, quid omittendum sit audiat, quasi illam vocem excipit: [Tace: obmutesce:] quia illud audit, quo propria desideria, & cogitationes euanescent. Si verò intellectu impetio, maioris iudicio, & voluntate & actione pareat, iam verè tacent varia cogitara, obmutescunt inania desideria, & cordis sequitur mira tranquillitas.

Obedientia ergo quies mentis, & obedire quiescere est, nec poterit mentem pacatam possidere, qui varios ad non obediendum, & suo arbitrio viuendum, prætextus obtenderit. At qui perfectæ obedientiæ se dederit, hic tranquillitatem, & in futura vita tentorium gloriæ obedientibus præparatum inueniet. Quidnam dixit Iosue Rubenitis, & Gaditis, postquam terram Israëlitis promissam expugnauit? [Fecistis omnia, quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini, mihi quoque in omnibus obedistis. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem, & pacem, ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, quam tradidit vobis Moyses.] Rubenitæ, & Gaditæ emagines sunt obedientium, quia sicut illi priores, suorum laborum filios, id est, fructus, vident, & spe fœlicitatis gaudent. Hi fratres suos ad capiendam terram promissam, id est, cœlum diripiendum, verbo & exemplo iuuant. Et quia obedierunt Moysi, & Iosue, nimirum prælatis suis, pacem, & quietem primò, deinde, vt in cæleste tabernaculum eant, facultatem acquirunt. Ibi eam partem terræ viuentium possidebunt, quam in hac vita posiri gemitibus, & desideriis à Domino postularunt. Dilige ergo, ô iuste, obedientiæ viam, si mentis tuæ quietem diligis, quia non alia via ad quietem quàm obedientia peruenies. Nam si vera sapientia non est alia, nisi quæ in nobis infert custodiam mandatorum, & hæc ab obedientia seiungi non potest, quis non videat, quæ de sapientia dicuntur, ad obedientiam posse transferri? Inuestiga igitur illam (cognoscendo naturam, & gradus illius) & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam: in nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem.] Fortassis cùm obedientiæ viam ingredi cœperis, asperum tibi videbitur alterius arbitrio viuere, & propriam relinquere voluntatem. At cùm paululum assueueris, requiem in exequenda voluntate alterius, & voluptatem in nobilissima hæc seruitute reperies. Erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis: & torques illius in stolam gloriæ. Videbuntur tibi obedientiæ opera quasi compedes iniecti pedibus tuis, qui te ligant, & reddunt infirmum; at re vera sunt firmamenta virtutis, quibus robustus & validus contra aduersarios efficieris. Apparebit primo aspectu subiectio quasi res vilis, & propria seruorum: sed si introrsus inspicias, videbis eam esse instar torquis ex gemmis & lapidibus pretiosis compacti, quo filij principum viuntur ad gloriam. Sic Ægidius Beati Francisci filius de obedientia sentiebat, cui cùm data esset facultas à beatissimo Patriarcha eundi quò vellet, ille post tres dies nullam requiem spiritus inueniens ad requiem, & ad exultationem animi, nempe ad exquisitam in omnibus obedientiam tenendam, repedauit. Enixéque pattem rogauit, vt sibi & locum, & cœnobium, & occupationem præscriberet, ne merito, & quiete, & gloria perfectæ obedientiæ careret.

Iosue. 22. 2. 4.

Eccl. 6. 28.

Hanc mentis tranquillitatem Dominus ipse obedientiæ promisit, dicens: [Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.] Ad iugum admittendum hortatur, & in præmium requiem pollicetur. Quodnam est iugum, quod ipse Dominus Maiestatis suum vocat, quasi ipse qui liber est iugo portando subdatur? Per iugum omnes Euangelium, & legem Christi, per obediĕtiam custoditam, & operi mandatam, intelligunt. Obedientia itaque quæ mandata à Deo vel à præpositis vice Dei imposita seruat, iugum est. Iugum, quod Christum, & animam religiosam iungit, vt idem onus simul ferant. Iugū potiùs Christi quàm animæ: [Tollite, inquit, iugum meum,] quoniam ipse gratia sua totum onus fert, vt fere nihil oneris anima sentiat. Iugum suaue, & onus leue, quia à Christo benignissimo principe, & à prælatis vicem eius gerentibus, & imitatoribus suæ benignitatis, imponitur. Leue, quia nostræ imbecillitati, & sæpe nostræ naturali propensioni se accomodat: quia non ex timore, sed ex amore prælati, & rei imperatæ subijcimur, non vi sed sponte ducimur, non soli ad ferendum relinquimur, sed potentissimo Dei auxilio iuuamur. Iugum tandem suaue, & onus leue, quoniam dum onerat, non premit, sed tranquillitatem & multiplicem consolationem cōfert. Vt enim scribit Dionysius Richelius: obedientibus, & veris religiosis dat Deus multiplicem consolationem, mentis tranquillitatem, conscientiæ serenitatem, & copiosum in omni gratia & virtute profectum. Etenim quanto plus amore Dei spernunt, ac vitant solatia carnalia, & mundana, & timorati sunt, & iugi cordis custodia, tanto copiosiùs promerentur consolationes spirituales, internas, diuinas. De talibus quippe Propheta loquitur Deo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondidisti timentibus te: perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.] Hæc ille.] Si ergo præmia magnos etiam labores superant, & ad ardua & difficilia aggredienda roborant; quare non ad perfectè obediendum incitabimur, vt tam eximium præmium cōparemus? Est enim quies mentis, finis laborum, lectulus floridus voluptatis, pro qua adipiscenda vniuersa creata mouentur, & nunquam cessant, donec in suo fine cuius gratia condita sunt, suam requiem cōsequantur. Hanc per obedientiam consequi certè magnum est, non tamen mirum, quia obedientia ad Deum nostrum finem perducimur, in quo solo verè quiescimus. Ipsum autem ad illum duci, & per obedientiam subiici, initium est illius vitæ, quam speramus, & quies huius vitæ in qua nunc laboramus; quia nunc non in alio valemus quiescere, nisi in eo, quod potest nos ad æternam requiem leuare.

Et quidem ideo à nobis Deus obedientiam exigit, vt per illam ad animi dulcedinem & tranquillitatem ducat. Quod Sanctus Dauid illis verbis edocuit: Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.] Quia, inquam, dulcis & rectus est, ideo peccatoribus legem dedit, vt per obedientiam eius, non solùm ad rectitudinem animi, sed etiam ad dulcedinem ducerentur. Quid enim Deus intendit, nisi nos lapsos à peccatis abducere, & ad sui similitudinem reuocare? Ipse rectus est. Vult ergo vt recti simus, & ab obliquitate peccatorum alieni. Ipse dulcis est. Vult ergo vt spiritum dulcem, id est, quietum, tranquillum,

Matt. 11. 30.

Dionys. opusc. professio monast. art. 14.

Psal. 30. 20. 21.

Psal. 24.

nulla turbationis amaritudine infectum habeamus. Vtrumque autem obedientia suæ legis præstat, vt sicut ipsa obedientia mandatorum rectos nos facit, ita & in præmium rectitudinis quietos efficiat. Quo autem hæc obedientia crescit, & ad quosque prælatos propter Deum se demittit, & ad quæque minima præstanda se extendit, eo necesse est, maiorem ab ea tranquillitatem emanare. Voluntas quippe nostra seminarium est turbationis nostræ, origo inquietudinis, atque initium tristitiæ. Quo autem obedientia exquisitior est, & subiectio perfectior, eo ampliùs propriam voluntatem eliminat, & cor
Isa.26.12 nostrum mentemque tranquillat. Id profectò significare videntur illa Isaiæ verba: Domine dabis pacem nobis, omnia enim opera nostra operatus es nobis.] Quid est: opera nostra operatus es nobis? nisi, tu Domine per gratiam tuam illuminas nos, & adiuuas infirmitatem nostram, vt te sequi, & legem tuam custodire, & tuis iussis obedire possimus? Tu das nobis velle, & perficere pro bona voluntate tua, & vt operemus operaris in nobis. Hinc verò prouenit vt impertias pacē nobis. Nec enim pacem & cordis tranquillitatem adipisceremur, nisi opera tibi placita exequeremur, & nisi tu opera nostra gratia adiuuante perficeres. Tranquillitas itaque mentis verè ab obedientia procedit. Et inde est, vt qui perfectionem obedientiæ experti sunt, magis in dies eius amore ardeant, ac
Psal.118. 32. exequutione flammescant. Dicunt illi: Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilatasti cor meum.] Ac si dicerent: antequam lætitiam & tranquillitatem Domine, ex custodia tuæ legis exortam experiremur, ambulabamus quidem segnes, & non modicam in quocumque opere difficultatem sentiebamus. At postquam obedientia, & legis custodia, nos tranquillitate & exultatione repleuisti, iam ipsa lætitia animati non segniter ambulamus, sed velociter currimus, vt citiùs ad metam, scilicet ad perfectionem, accedamus. Maneat igitur, perfectis obedientibus cordis tranquillitatem in præmium dari: quare si volumus mente quiescere, & à perturbatione alieni esse, perfectæ, & omnimodæ obedientiæ nos tradamus. Hæc est enim quæ dubitationes excutit, à perplexitatibus liberat, & omnem cordis perturbationem amandat.

De Magnâ gloriâ paratâ obedientibus.

CAPVT XVI.

DVPLEX præmium propositum, victoria scilicet & pax in hac vita obedientibus datur, tertium verò in futuram vitam promittitur. Illud autem est incompatabilis gloria, & fœlicitatis sublimitas, qua cumulati de custodita subiectione vehementer exultant. Quanta autem sit hæc gloria, licèt apertè non cognoscamus, ex multis licet colligere. Atque illud primum sit, soli obedientiæ vitam æternam esse promissam. Adolescenti enim interroganti: Quid faciendo vitam æternam possidebo? responsum est. Si vis ad vitam in-
Matt.19. 17. gredi, serua mandata.] Nullus verò ignorat, opus obedientiæ esse custodiam mandatorum. Et postea: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.] Esuri-
Matt 16. 34. ui enim, & dedistis mihi manducare.] & cætera, quæ sequuntur. Hæc autem mandata esse propter quorum obedientiam iusti cælestem gloriam obtinebunt, nemo potest ignorare. Si igitur communi obedientiæ ad quam vniuersi tenentur, gloria promittitur, obedientiæ perfectissimæ, & exquisitissimæ, quam religiosi profitentur, quaque se totos Deo consecrant, maior & copiosior gloria promittetur. In terrena republica præmium militibus vincentibus, & duci totum exercitum gubernanti, & vincenti, & cunctos ad victoriam diligenti decretum est. Sed manifestum est discrimen inter præmium, & præmium. Illud est magnum, istud maius: illud pretiosum, istud verò multo pretiosius, & excellentius, ipsa iustitia exigente, vt qui plus laborauit, amplius recipiat. Ita communes obedientes, quales reputamus omnes iustos, sunt velut milites: qui verò perfectam viam arripiunt, & per obedientiam, se totos, & omnia sua Deo dedicant, sunt velut duces, qui reliquos exemplo præeunt, & suis magnis laboribus communes iustos ad paruos saltem labores superandos alliciunt. Quid mirum si in regno cælesti sublimiores sedes obtineant? Ideóque possessio æternæ gloriæ merces vocata est, quia non inani affectu alicuius terreni regis, sed voluntati iusti Dei, & maiori, aut minori labori respondet. Redde, inquit, illis *Matt.20. 8.*
mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos.] Nec nos moueat, quòd nouissimi in acceptione denarij primis præferuntur. Hoc enim ideo factum est, quia nouissimi vna hora plusquam alij tota die laborauerant, & ille, qui pollicitus est: [quod iustum fuerit dabo vobis,] iustum reddidit, *n.4.*
cùm plus modico tempore laborantes cæteris tepidè viuentibus anteposuit. Ac proinde si maior est perfectorum obedientium labor, & pretiosior ipsorum oblatio, æquum est vt gloriam copiosiorem accipiant.

Deinde hæc obedientium gloria eximia ex alio capite etiam elucet, nimirum ex cognatione obedientiæ, & charitatis, quæ tanta est, vt fortè maior esse non possit. Nemo enim charitatem erga Deum, & proximum, sine obedientia mandatorum seruabit, & nemo perfectam virorum spiritualium obedientiam, quam hîc tractamus, sine charitate custodiet. Quod vt confirmaret Dominus, eam non per aliud quàm per obedientiam describere voluit. Qui diligit me, inquit, sermonem meum seruabit.] *Ioan. 14. 23.*
illum quidem sermonem, qui eius legem ac mandata comprehendit. Et iterum: Vt cognoscat *Ioan. 14. 31.*
mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.] Ad quid ista dilectionis, & obseruantiæ mandatorum coniunctio, nisi vt pateat nec charitatem sine obedientia, nec perfectam ac Deo placitam obedientiam sine charitate posse consistere? Charitas autem præcipua virtutum, earúmque regina, talis naturæ est, vt pro mensura eius maior aut minor in cælesti patria cuique gloria proueniat. Cùm parua charitate decedis, parua tibi gloria præbebitur: cùm magna charitate hinc emigras, magna in cælo tibi gloria tribuetur. Nunc perfectissimam, & quæ sanctitas dici meretur, charitatem habes: si ab ea non excidis, eximiam etiam beatitudinem poteris expectare. Charitas est instar pecuniæ, quia sancti in illo cælesti foro suam fœlicitatem mercantur. Vt quemadmodum qui modicam pecuniam ad forum accedens secum defert, rem parui valoris potest emere; qui verò magnam vim auri & argenti possidet, res pretiosissimas emptione conquirit; ita secundùm magnitudinem charitatis iusti gloriæ mensuram accipient. De peccatrice muliere dictum est à Domino: Remittuntur ei peccata multa, *Luca 7. 47.*

quoniam

quoniam dilexit multum.] Id est: quia externa signa multæ & magnæ dilectionis exhibuit, ex æquo & bono factum est, vt à me multa & magna peccata gratis ei remitterentur. Vel quia re vera multum dilexit post remissionem peccatorum, multæ & magnæ pœnæ tantis peccatis debitæ illi condonatæ sunt. Sicut autem pro mensura charitatis & detestationis peccatorum plus aut minus pœnæ remittitur, ita plus aut minus gloriæ decernitur. Et qui nihil habet charitatis, planè nihil est; qui aliquid eius habet, aliquid est; & qui magnam perfectionem charitatis habet, magnus est. Propterea dixit Paulus: Si charitatem non habuero, nihil sum.] Vnde cùm charitas sit, quæ nos aliquid facit, cōsequens est, vt maior charitas maiores apud Deum & gloria digniores efficiat. Et, fidecas quòd iustitiæ ac virtuti habitæ, ac bonis operibus gloria respondet? Audi Augustinum dicentem. Charitas inchoata, inchoata iustitia est; charitas prouecta, prouecta iustitia est; charitas magna, magna iustitia est; charitas perfecta, perfecta iustitia est.] Charitas bonorū operū est origo, & sanctis operibus, in iustis augetur, & crescit. Coincidunt ergo, aut commensurantur in adultis charitas & bona opera, & pulchritudo iustitiæ. In eis post primam charitatem in baptismo, aut in momento iustificationis infusam, non potuit charitas nisi bonis operibus, aut interioribus, aut exterioribus aliquod augmentum obtinere.

1.Cor.13. 2.

Aug. lib. de nat. & gra. c. vlt. 10.7.

Huius ergo virtutis præstantissimæ soror est obedientia, ei quidem admodum similis. Nam vtraque nos Deo iungit, & de illa scriptum est: Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.] De hac verò: [Et qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo.] Atque de hac duplici virtute dixit Beda. Sit tibi Dominus Deus, & esto domus Dei: mane in Deo, & maneat in te Deus. Manet in te Deus, vt te contineat: manes in Deo, ne cadas. Serua mandata eius, tene charitatem, noli te diuellere à fide illius, vt glorieris in præsentia ipsius, & securus manebis in eo modò per fidem, tunc per speciem. Manebit & ipse perennis in te, iuxta quod ei Psalmista decantat: In æternum exultabunt, & habitabis in eis.] Vtraque etiam virtus facit idem velle cum Deo, & idem nolle, licèt diuersa ratione; nam charitas per modum amici, obedientia per modum subditi. Illa, quia diligit, & hæc, quia fidelis est, ex toto corde proclamant: [Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.] Vtraque secundùm diuinum beneplacitum desideria, & actiones suas dirigit, & non aliam regulam, nisi quod debet, iubet, aut quod Deus fieri vult, exquirit. Atque: In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis.] Vtraque est virtus generalis, quæ ad omnium mandatorum custodiam impellit. Ac tandem sicut charitas est omnium forma virtutum, quibus vitam, & esse tribuit; ita & obediētia quodammodo virtutum est forma, quoniam id vnum in actionibus earum, vt diuina præcepta compleantur, spectat. Si autem tanta est similitudo obedientiæ, & charitatis, non mirum si dicamus pro mensura obedientiæ à iustis præstitæ gloriæ præmium augeri. Est quidē ita est. Nam qui amplius laborauerit, & Dei, ac prælatorum mandatis obedientior extiterit, is maioris gloriæ particeps fiet. Vnicuique enim redditurus est Dominus secundùm opera sua, qui verò amplius obedientiæ, & mandatorum impletioni se dederit, plura & perfectiora opera virtutis eliciet: maiorem igitur mercedem accipiet. Et si pro mensura delicti, quoad trans-

1. Ioan. 4. 16.
1. Ioan. 3. 24.
Beda in Ioan. ad c. 6.
Psal. 5. 12.
Psa. 142. 10.
Psal. 118 10.

gressionem pertinet, erit & plagarum modus; pro mensura etiam bonorum operum, quæ sunt obedientiæ fructus, merces illis destinata excrescet. Ac tandem crescente iustorum obedientia, crescit & charitas, quæ bonorum operum ex obedientia factorum accessione capit augmentum. Ergo secundùm augmentum obedientiæ in iustis repertæ (de hac enim loquimur) sicut & charitas, ita & gloriæ merces augebitur.

Iam ex his licet colligere quàm magna erit in cœlis perfectorum obedientium gloria, qui scilicet omnem vitam suam iuxta obedientiæ præscriptum dirigunt, & vniuersa opera etiam indifferentia, & naturalia, vt sunt manducare, dormire, quiescere, secundùm regulam obedientiæ disponunt, & nec in minimo ex animo ab obedientia discedunt. Certè tanta erit ipsorum fœlicitas, vt nec lingua eloqui, nec mens valeat comprehendere. Quare meritò Dionysius Richelius ad perfectionem obedientiæ exhortans ait: Quartò ad hoc prouocare debet contemplatio beatitudinis gloriosissimæ, quæ obseruantibus suam professionem promissa est, ac præstanda. Quanto enim in hac vita pleniùs seipsos offerunt Deo, & eius seruituti se mancipant, tanto in regno cœlesti Deus seipsum plenius, clariùs, atque suauiùs reddet, coniunget, & applicabit ipsis; & quanto plus propter Deum suas fregerunt, ac abiecerunt voluntates, & quò per obedientiam profundiùs humiliauerunt seipsos, eo in paradiso cœlesti Deus omnipotens gloriosiùs adimplebit voluntatem ipsorum, eósque sublimiùs collocabit. Hæc ille. qui & statim ex vitis Patrum historiam narrat, Quòd quidam sanctorum Patrum in extasi positus vidit quatuor genera hominum Deo placentium. Vnum fuit infirmorum, qui in suis infirmitatibus patientiam habent, & Deo regratiantur. Secundum fuit, eorum qui hospitalitatem, & opera misericordiæ exhibent. Tertium fuit, omnino solitariorum, Quartum, cœnobitarum, qui sub spiritualis patris, aut matris regimine seruiunt Deo. Hi erant maiores in gloria, & torquibus vti aureis videbantur, qui præ cæteris propriam voluntatem propter Deum integraliùs dereliquerunt.] Hi profectò clarissimum specimen præbent, quòd magnam charitatem habent, quòd proprium amorem perfectè reuciunt, quòd feruentissimè se totos abnegant, & à terrestri Adamo recedentes, Adamo cœlesti, scilicet Christo, se omnino conformare student. His verò iure optimo maiorem gloriam coniectamur paratam esse, quàm illis, qui extra obedientiam rectè viuunt, & non ad tantam sui abnegationem, & Christi imitationem perueniunt. Isti videntur aliquid sui Deo dicasse, illi verò vniuersa, quæ sunt, & habent, mente promptissima obtulisse. Istas verò maior & pretiosior oblatio, & Deo gratior, & maiori præmio dignior censebitur. Nec immeritò pulcherrimis torquibus exornantur, qui colla sua iugo obedientiæ & subiectionis vinculis subdiderunt. Implebitur in te, ô iuste, si hanc fueris obedientiam sectatus, illud Ecclesiastici: Decor vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutis. Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.] Cùm, inquam, iugum audis, & vincula meditaris, ne existimes in obedientia aliquid dedecoris reperiri. Decor enim vel ornatus aureus, qui vitam impertiat, est in illa, cùm maximus bonus sit, & præmio vitæ æternæ dignus, propter Deum homini subiici, & propriam voluntatem abnegare. Obedientiæ vincula non tam vincula sunt, quàm fila hyacinthina (vt habet alia lit-

Dion. de professione monast. ar. 14.

Eccles. 6. 31.

tera) vel alligatura salutis. Hæc nos ligat, vt liberet, tenet, vt saluet, & vt à fouea iniquitatis eripiat. Conuertetúrque in stolam gloriæ, & sertum exultationis, quoniam qui obedientiæ sese subiecerit pro veste seruili amictum beatitudinis, & pro subiectione coronam regni, qua in perpetuum exultet, accipiet. A

Aliud caput tandem attingamus, ex quo obedientium gloria colligatur. Illud autem est illustrissimus virtutum comitatus, qui obedientiam vndique cingit. Nam qui perfectè, & ob Dei, ac perfectionis amorem se homini subiicit, certè magna charitate flammatur, certissima spe ac fiducia subnititur, profundissima humilitate decoratur, fortitudine roboratur, patientia defenditur, & constantia stabilitur. Quid quòd virtutes reliquæ obedientiam præcedunt, aut subsequuntur, nihilq; est in hoc virtutum, ac bonorum operum genere, quod non verus obediens exquisitè perficiat? Hinc est, quòd cùm virtutes ad hoc datæ sint, vt affectus cõprimant, & vires nostras ordinent, Deóque subdãt, hæc vna obediẽtia, tamquam omnes virtutes continens, mirificè præstat. Intellectum Deo, ac prælatis subiicit, voluntatem frangit, vires sensitiuas, & membra ad opus mouet, & quidquid est in homine, in omni loco, & in omni tempore in Dei obsequium impendit. Si ergo vna virtus sola magnam in cœlis gloriam expectat, & meritò expectat; hæc virtus generalis cæteras quasi sui partes continens, atque earũ cumulata meritis, & laboribus circumsepta, quod præmium expectabit, ad quam gloriosam sedem ascendet? De quibusdam sanctissimis viris, vt de Martino & Francisco, canit Ecclesia: B C

Hic sanctus pauper, & humilis cœlum diues ingreditur, hymnis cœlestibus honoratur. Liceat mihi de hac virtute præstantissima hoc idem ad ostensionem eius gloriæ cantare. Obedientia pauper, & humilis cœlum diues ingreditur, hymnis cœlestibus honoratur. Expende tu, cùm duo homines, alter pauper, & alter diues curiam regiam ingrediuntur, pauperis diuitísque discrimen. Si curiam ingrediatur pauper, aut certè ciuis honestus, sine strepitu ab aliquo amico excipitur, at si clarissimus princeps adueniat, non sine magno plausu, & celebri apparatu ciuitatem ingreditur. Nobiles & magnates ad eum extra ciuitatem accurrunt, & cum illustri comitatu in domum amplissimam optimè præparatam, vel certè in ipsam regiam deportant. Huius discriminis causa est, quòd ille vt pauper, hic vt diues; ille vt priuata persona, hic vt publica curiam intrauit. Sic ego de obedientia, ac de alia quapiam virtute morali cogito. Si cœlum ingrediatur continentia, si fortitudo, si paupertas, si alia similis virtus, in qua quis eminuit, locum, & hospitium suis meritis parem inueniet. At obedientia perfecta si cœlum ingrediatur, vt princeps clarissima ingreditur, quam omnes virtutes cingunt, multa dona comitantur, plurimi sancti labores circumdant, ita vt pro meritis, debeat locum eminentiorem accipere, & in domum amplissimam, ac plurimis diuitiis refertam deportari. Hæc cœlum ingreditur diues in meritis, diues in miraculis, diues in virtutibus, diues in signis. Diues quidem in meritis, quæ quia omnia vt obediat perficit, omni loco, & omni tempore, & omni opere sua merita auget. Diues in miraculis, quoniam à Deo plurima miracula facta sunt, vt quàm sit sibi grata subiectio, approbet atque confirmet. Diues in virtutibus, quæ ad omnem virtutem exercendam allicit, & cœtum vniuersarum virtutum vel præeuntium, vel comitantium, vel subsequentium secum vehit. Diues tandem in signis, quia veræ sanctitatis est index, Christi, & Sanctorum imitatrix, & omnis, qua imitatores Adæ videbamur, propriæ voluntatis expultrix. Virtus tam diues, tam præclara, tam illustris quid ni magnam in cœlis gloriam obtineat? Certè veri obedientes atque perfecti incomparabile gloriæ præmium possident, vt ille, qui per obedientiam vsque ad mortem exaltatus est, membra sua iter subiectionis ingressa secum in eminentissimo loco collocet, & præmio magnæ fœlicitatis exaltet. D E A

Qua viá, & ratione discemus Obedientiam. B

CAPVT XVII.

OMNES obedientiæ latitudo septem à nobis gradibus comprehensa, tribus illis præcipuè continetur, quibus quod à superiore mandatur, exequimur: & voluntatem nostram maioris voluntate formamus, & iudicium iudicio eius submittimus. Pro his ergo tribus gradibus assequendis specialia media assignabimus, quæ si præstiterimus, beneficio Dei, perfectionem obedientiæ consequemur. C

Vt ergo, religiose vir, ad promptam obedientiam executionis peruenias, hæc tibi sunt omnimodis obseruanda. Nulli ministerio, nulli occupationi, nulli rei quantumuis speciosæ, aut fructuosæ, nisi soli obedientiæ te dedices. Publicus, exempli gratia, Theologiæ, aut Philosophiæ præceptor, doctrinæ, & lectioni se consecrat, concionator concionibus disponendis, & prædicandis, scholasticus studiis, officialis muneribus externis se dedicat, & quia vnusquisque est suæ occupationi dicatus, & plus nimio addictus, hinc prouenit, vt difficultatem in obedientia recenter sibi iniuncta sentiat, & non promptè neque hilariter pareat. Quæ ergo nobis fuerint quasi stabiliter, & ex professo, atque ad longum tempus iniuncta, diligenter quidem, & alacriter facienda sunt, ac sine immoderata adhæsione præstanda, vt quotiescumque ea vel interrumpére, vel pro aliis muneribus commutare, vel ex toto omittere oporteat, obedientia non alicui rei alligatos, sed promptos, sed expeditos, sed sibi soli dicatos inueniat. Hoc documentum ex Bonauentura discemus, qui loquitur in hæc verba: Esto dominus tui ipsius, nec des alicui potestatem cordis tui, nisi Deo, & prælato tuo propter Deum. Esto ita expeditus ab omnibus alienis occupationibus vel affectionibus, quòd in nullo, prælato tuo aliquando molestus sis pro licentiis aliquid agendi, vel eundi, vel dandi, vel accipiendi. Et ita liberè arbitrio suo te committas, quòd tibi securè dicere possit: Fac hoc, & dimitte illud. Et tu sine murmuratione cordis, & difficultate facias, vel dimittas. Alioquin paruam fiduciam potes habere de merito obedientiæ tuæ, quam vouisti Deo in manibus sui vicarij, vel tui prælati. Si tu per impatientiam, vel importunitatem, cùm volueris eum tibi seruire, vel te licentiare quo tempore velis, nolueris; murmures, tunc non intrares per ostium, quod est Christus, in ouile sanctæ religionis, quia non venit facere voluntatem suam, D E

Bonauen. tract. de interiori homine, p. 2. c. 40.

sed

A sed patris. Ita enim tu fur esses, & latro. Fur, quia rem alienam, hoc est, voluntatem propriam, quam prælato tesignaueras, eo inuito vsurpares. Latro, quia tali exemplo animas simplices necares. Hæc ille.] Bene itaque obedientibus dicemus, licèt in alio sensu, illud Pauli: Vos enim in libertatem vocati estis, fratres, tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis. *Gal. 5.13.* Illi profectò in libertatem vocati sunt, vt scilicet nullius occupationis, aut muneris serui fiant, sed liberi & expediti à nimio affectu, ad ea quæ sunt acturi, procedant. Quæ libertas optima est, & ad conseruandam mentis serenitatem, & spiritum obedientiæ promouẽdum necessaria, dummodo ex hac libertate in negligentiam, (quæ libertas carnis vocari potest) non decidat. Sint velut illa Ezechielis animalia, de quibus inter alia scribitur: *Ezech. 1. 12.* Vbi erat impetus B spiritus, illuc gradiebantur.] Illa, inquam, non ad hũc vel illum locum se inclinabant, sed omnino parata erant, vt huc vel illuc à diuino spiritu ducerentur. Sic & obedientes non ad hanc vel illam functionem afficiantur, sed indifferentes sint, vt pro impetu spiritualis patris in hoc vel in illo occupentur.

Confert etiam ad promptam obedientiæ executionem, vt non solùm ad nullum munus, nullámque functionem afficiaris, verùm & vt cor tuum ab omni affectu rerũ creatarum liberes, qui te ab obedientia retardare possit. Hac nuditate affectionum existimo à Domino paratos fuisse discipulos, vt post ipsum irent, & absque vlla mora, & tergiuersatione, vniuersa relinquerent. Illi, ait, continuò relictis retibus secuti sunt Dominum. *Matt. 4. 20.* Põderat Chrysostomus C istam Apostolorum promptitudinem, dicens: *Chrysost. hom. 14. in Matt.* Perpende & fidem, & obedientiam vocatorum, siquidem in medio ipsius operis constituti, cùm illum audissent iubentem, nihil distulerunt, nihil omnino cunctati sunt; non dixerunt, reuertemur domum, loquemur propinquis, sed cuncta illico relinquentes, fecerunt quod Elizæus quoque sub Elia legitur implesse. *Reg. 19.* Talem quippe obedientiam à nobis Christus efflagitat, vt neque punctum temporis differamus, etiam si nos aliquid necessarium vrgere videatur. Propter quod & alium quendam accedentem ad se, *Matt. 8.* & rogantem, vt ad sepeliendum patrem rediret, nec id quidem facere permisit, ostendens quia Christus cunctis sit etiam necessitudinibus præferendus. Sic ille.] Quomodo ille, qui suauiter omnia disponit, piscatores istos ad tam promptam obedientiam permouit? Non aliter (vt puto) quàm in eis affectum lucri moderando, & immoderatum amorem erga patrem, & retia, & cymbam, auferendo. Ita si immoderatum affectũ erga res abstuleris, facilem ac promptum ad obediendum te senties.

Adeo autẽ necessaria est hæc affectuum nuditas ad facilem obedientiæ executionem, vt necesse sit ad ipsum prælatum iubentem nimio amore non affici. Vnde Dorotheus ait: Subijcere superioribus & ducibus tuis, *Doroth. doctr. 14.* & illorum nimiam consuetudinem vita: est enim laqueus, negligentes & desides in perditionem inducens.] Si enim hunc prælatum, & res illius, ac modum gubernandi nimio amore dilexeris, E alio clauum accipiente, & aliter domum, aut prouinciam regente, eius mandatis alterius gubernationi contrarijs obluctaberis, & fortè, vt minùs discreta contemnes. Dilige itaque prælatum, vt patrem, & eius mandata in pretio habe, & amori tuo, & æstimationi modum pone. Scito, hæc quæ ille præcipit, pro hoc tempore, quo prælatus est, salubria & vtilia reputare; pro tempore verò, quo iam non ipse sed alius præest, alia, etiam si opposita videantur, proficua, & discreta cognoscere, vt in omni tempore prõ-

A ptius obediens inueniaris, & non tuis dictaminibus aut amici tui, sed præceptis maioris cuiuscumque propter Deum subiectus reperieris. Ac tandem, vt hæc media rectæ executionis concludamus, certũ sit, quemcumque amorem, vel timorem immoderatum obedientiæ executioni obstare. Quare Richard. de Sancto Victore ait: *Richar. Beniam. minor. p. 5. c. 25.* Duo sunt, quæ solent perfectionem obedientiæ præpedire, id est, ne cogamur vel amata deserere, vel aspera tolerare. Sed si semel animus amore abstinentiæ, vel patientiæ, perfectè incaluerit, protinus Ruben, id est, timor Dei, ad omnem obedientiam absque vlla contradictione se subdit. Qui enim tam aduersa perpeti, quàm in prosperis non delectari, apud semet ipsum statuit, quæ difficultas eius obedientiam minuere poterit? Si B enim dura & aspera quæque pro Dei amore etiam per memet ipsum appeto, cur non magis hæc ex adiuncta obedientia, ad maioris meriti gloriam tolero? Sic ille.] Nihil igitur immoderatè amemus, nihil immodicè timeamus, & iniuncta promptè ac faciliter exequemur.

Ad obedientiam voluntatis tria alia iuuant, quæ modò subijciam. Vnum est, vt prælatos tuos diligas, & eos de te bene meritos patres agnoscas. Illi enim (vt iam diximus) verè sunt patres subditorum, statu & affectu. Statu quidem, quia habent officium parentum, & debent subditos diligere, & eis necessaria ministrare, & ab omni malo defendere. Affectu verò, quia hoc ipsum ad quod tenentur, præstant, & à subditis mala auertere, & in omnibus prouidere desiderant. C Dilige itaque illos, & tunc libenter eis obedies, non aliter quàm boni filij parentibus, sponsæ dilectissimis suis viris obediunt. Ad hanc dilectionem obedientiæ coniunctam Ecclesiastici verbis hortatis, ita dicentis: *Eccl. 3. 1.* Filij sapientiæ Ecclesia iustorum, & natio illorum obedientia, & dilectio.] Iusti sunt, quia à sapientia instituuntur, genúsque eorum obedientiæ ac dilectioni deditum est. Ita namque obediunt, vt simul diligant; ita diligunt vt simul obediant. Bene proinde monuit Bernardus iustos, *Bern. de nat. amoris diuini Caput. 8.* vt si prælati sunt, sint sicut patres ad filios: si subiecti, vt filij ad patres suos: si conuiuentes, omnium seruos se faciant: pius ad omnes affectus, dulcis in bono consensus, occursus in hilaritate, cohabitatio in gratia, discessus in ostensione charitatis, ad minores quouis modo mitis affectio cum opere, ad patres amor vsq; ad subiectionem, ad maiores reuerentia vsque ad seruitutem.] Ideo igitur à subditis amor exigitur, vt amor, quem habent ad prælatos, tamquam ad patres ipsorum voluntatẽ inflectat, vt libenter onera obedientiæ suscipiant. Dominus quidem nos amore ad obedientiam allexit: priúsque præcepit, vt diligeremus ipsum ex toto corde, ex tota mente: ex hoc amore ad aliorum mandatorum custodiam expeditam præparauit. Ita si dilexerimus prælatos nostros propter Dominum, facilè voluntatem nostram ad obediendum flectemus.

Alterum est ad obedientiam voluntatis necessarium, vt diligas ea, quæ tibi iniunguntur, ad ea te applices, E & rationes quæras, quæ te ad earum amorem permoueant. *Leo ser. 4. de ieiun. 7. mensis.* Vt enim ait Leo Papa: Obediẽtia mollit imperium, nec dura ibi necessitate seruitur, vbi diligitur quod iubetur. Dauid sanè ita se ad promptam & volũtariam subiectionem animabat, legem, quam erat seruaturus, diligens, & vtilitates obseruationis expendens. *Ps. 118. 97. & 113. & 47. 48.* Quomodo inquit, dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est.] Et, Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.] Et: Meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.] Et: Leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, & exercebat

in iusti

A ascribas, sic paulatim rationem altiora se præsumentem compesces, & iudicia aduersùs imperata insurgentia frænabis.

Postremò, statum tuum ac prælati considera, & hæc meditatio te à iudicio mandatorum eius auertet. Ille caput est à Deo quidem constitutum, tu verò membrum capiti subiectum, quod secundùm rationem rectam à capite debet dirigi ac gubernari. Ille magnam lucem à Domino communicatam habet vt regat; tu modicam, illam scilicet quæ sufficit, vt obedias. Ille non paruam rationum copiam meditatus est, & consilio aliorum adiutus, vt hoc, aut illud præciperet; tu nullam, aut vnam rationem vidisti, vt præcepto eius obsisteres. Ille bonum commune ante oculos proposuit, vt ita in gubernatione procederet; tu bonum peculiare tuum, aut non bonum aliquod, B sed solum affectum immoderatum intendis, vt oppositum mandati vtile iudices. Ille tandem experientia pollet; tu inexperientia, & cæcitate non cares. Quare ergo tam superbus eris, & arrogans, vt audeas iudicio, & ratiunculis tuis, prælati iussis repugnare?

Eccles. 8. 17. Non iudices contra iudicem, ait Ecclesiasticus, quoniam secundùm quod iustum est, iudicat.] Ne, inquam, causam agas contra prælatum, quam profectò inire decreuisti, quando eius præcepta improbare audes. Ille enim, quod iustum erat, præcepit, ac rationi consonum, vnde Christus iudex omnium, ac iudex huius causæ futurus, te nimiæ temeritatis arguet, illum verò ab iniuria vindicabit. Temerarius quidem est ille, qui non sibi commissum iudicat. Tibi commissum non est prælatum tuum iudicare, aut C eius præcepta discutere. Ne igitur eum iudicando, mandatáque eius examinando, in temeritatem, & in pœnam temeritatis destinatam incurras. Hæc habuimus, quæ ad perfectionem obedientiæ consequendam legentibus proponeremus. Beatus autem Pater noster Ignatius, in illa aurea obedientiæ epistola, tria alia media proposuit ad subiiciendum iudicium, quæ consultò prætermittimus, ne omnibus peruia proponamus.

Conclusio huius tractationis, ac de amore obedientiæ.

D

CAPVT XVIII.

AD finem iam huius tractationis, ac huius secundi voluminis, Deo ac Domino nostro donante, peruenimus, cuius ope vitæ spiritualis itinera patefecimus, & omnibus piè & religiosè viuentibus, rationem à malo declinandi, & bonum faciendi, monstrauimus. Illud solum superest, vt compendium huius multiplicis viæ inuestigemus (si quod fortè sit possibile reperire) vt illud homines infirma memoria, aut exiguis viribus teneant, & per ipsum quasi per iter tutissimum ad vitæ spiritualis finem, quem in votis habent, scilicet ad perfectionem, ac E mentis sanctitatem, perueniant. Vtilissimum namque est, viam regiam, qua itur ad vrbem, scire; at vtilius & amabilius esse solet viam compendiariam agnoscere, si per eam breuiùs & tutiùs ad ciuitatem acceditur, & viator à multis laboribus & periculis liberatur. Hoc igitur vitæ spiritualis perfectissimique compendium, est obedientia, qua vna retenta, miro modo vniuersas virtutes possidemus, & cunctas vitæ vias breui conficimus, & ad vitam æternam, ad finem nimirum omnis desiderij nostri, &

A omnis perfectionis festinamus. Serui estis (verba sunt Pauli) eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam.] Rom. 6. 16. Duos terminos ponit, & duas horum terminorum vias. Termini sunt, mors & iustitia. Licèt enim morti sola vita opposita videatur, meritò tamen ei opposuit iustitiam, quoniam non ad mortem corporis, sed animæ, respiciebat, cuius vita non est alia, quàm ipsa gratia atque iustitia. At viæ mortis & vitæ animæ qua nunc Deo per gratiam viuimus, & postea per gloriam viuemus, sunt peccatum, & obedientia, vt sicut peccatum ad mortem ducit, ita intelligamus obedientiam viam esse, qua ad vitam gratiæ & gloriæ omnes iusti perueniunt. Idque exemplo illius adolescentis monachi mirè obedientis ostenB ditur, ad cuius sepulchrum, post mortem eius, cùm (vt Climacus narrat) senior quidam venisset, ad Climac. gradu 4. eúmque clamans dixisset: Frater Achati, putásne mortuus es? Respondit vita functus: Et fieri quomodo potest pater, vt moriatur homo obedientiæ deditus?] Hic mortem per obedientiam euasit, & per hanc viam semper duraturam vitam inuenit. Eàdem quoque nos ad perfectionem, quam ille adeptus est, transibimus, & vitam illam veram & beatam assequemur. Sicut enim per inobedienRom. 5. 14. tiam vnius hominis, scilicet primi parentis, peccatores constituti sunt multi, omnes inquam illi, ab eo peccatum originale traxerunt, & inobedientiæ sui parentis participes facti sunt: ita & per vnius obeditionem, nempe Christi, iusti constituti sunt C multi; omnes inquam illi, qui per meritum passionis, & mortis eius gratiam & obedientiæ imitationem participarunt. Peccatum itaque via est quæ ducit ad mortem, & obedientia via est quæ ducit ad vitam. Per peccatum, quod transgressio & inobedientia est, peccator duplicem mortem culpæ & æternæ damnationis incurrit: per obedientiam verò iustus duplicem vitam gratiæ, & gloriæ, & perfectæ gratiæ, ac eximiæ gloriæ perfectis paratæ promeretur.

Si ergo, ô iuste, perfectionem cupis, si eius assequendæ gratia hæc nostra scripta legisti, vt ex eis viarum perfectionis notionem desideriúmque decerperes, ecce compendiariam viam perfectionis, D & tutissimam, & suauissimam, & omnium frequentissimam tibi demonstro. Hæc via compendiaria est; quoniam, vt diximus, omnes virtutes continet. Si diligis Deum, si diligis proximum propter Deum, si Deo debitum cultum exhibes, si ad parentes pietatem, ad maiores obseruantiam, ad æquales affabilitatem habes: si promissa imples, si veritatem in dictis tenes, si misericors, si patiens, si mitis, si constans, si sobrius, & castus, & modestus existis, in his omnibus obedientiam custodis. Vnde si hanc tenueris, dum tenueris, non poteris legem transgredi, nec peccatum admittere, nec aliquam virtutem debitam præterire. Quare propositis à Moyse præceptis legis, quæ iustitiæ, & virtutum præcepta sunt, orationem suam sic ille E obediens conclusit. Custodite, & facite, quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis Deut. 5. 32. 33. neque ad dexteram, neque ad sinistram: sed per viam, quam præcepit dominus Deus vester, ambulabitis, vt viuatis, & bene sit vobis] Quid est, custodite, & facite, nisi obedite Domino, & præcepta eius non tantùm memoria seruetis, sed etiam obedientia possideatis? Et quæ est hæc via, per quam estis ambulaturi? nonne est obedientiæ via, à cuius tramite non est ad dexteram neque ad læuam declinandum, quia declinare, est obedientiam de-

A ferere, & malum inobedientiæ complecti? Hæc obedientia, est via vitæ, quia per eius functiones & fructus, nunc spiritualiter viuimus, & bonum illud æternum, quo bene sit nobis, & ineffabile, comparamus. Quis ergo iam neget obedientiam, viarum vitæ, id est, omnium virtutum, esse compendium, quam si confecerimus, omnes virtutes exercebimus?

Obedientia insuper via est tutissima, quam qui non dilexerit, qui non operibus prætulerit, licèt in cœlum septies quotidie rapiatur, licèt montes fide transferat, & eximia miracula faciat, non securus in cœlum vadit, sed certissimè cum ingenti periculo damnationis æternæ in præceps ruit. Meritóque

Dionys. de profes. monast. art. 13. Dionysius Richelius ait: Qui vult opera sua esse tuta ac recta in conspectu Dei, nihil obedientiæ præferat, nihil penitus anteponat, siue iunior, siue senior: imo quo senior est, eo ædificationi & perfectioni plus studeat, nullumque sibi faciat finem proficiendi.] Non obedientibus conuenit illud

Iudas. 19. Iudæ Apostoli: Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes.] Nam eo ipso quòd Deo, & prælatis non obediunt, spiritum vitæ non habent, & dum ab aliis fratribus se per inobedientiam segregant, signum vitæ animalis, & carentiæ vitæ spiritualis important. Omnia detrimenta

Euseb. 9. animæ, inquit Eusebius Emissenus, ex inobedientiæ vitio oriuntur. Ergo omnis securitas animæ ex obedientia debet procedere, cuius possessori nihil ad securitatem potest deesse. Vita spiritualis quanam ratione, & quibus adiumentis secura transigitur? Similibus certè eorum, quæ ad vitam corporalem requiruntur. Huic autem, quæ sufficient? An non cibus, vt mortem irruentem repellat; & notitia malorum & bonorum, vt illa fugiat, & ista appetat; & fortitudo, vt mala caueat, & bona conquirat? Sed hæc tria ad vitam spiritualem animæ vna obedientia continentur. Obedientia cibus est, quæ animam multiplici virtutum actione sustentat. Lux est, quia sapiens, & discreta est, quæ malum improbat, & bonum approbat. Fortitudo est, quia patientiam habet adiunctam, qua difficultates præceptorum obseruandorum superat, & animam, cui insedit, ad rectum faciendum impellit. De his tribus, quæ ad vitam spiritualem diximus necessaria, pulcherrimè Bernardus est locutus, proptereaque, vtile duximus, eius verba non præterire. Sic ille ait.

Bernard. ser. 3. de diuer. Bonus cibus obedientia, de qua nimirum & ipse dominus ait: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei.] Et Propheta: Labores (ait) manuum tuarum, quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. *Ioan 4. 34. Psal. 127. 2.* Bonus cibus patientia pauperum, quæ non peribit in finem, panis lacrymarum, panis doloris. Verumtamen vtrique necessarium est condimentum, sine quo vterque insipidus, non modò non reficiat, sed gustatus afferat mortem. Durissimus quidem cibus vterque fratres, & nisi aliquod tertium saporabile apponatur, vtique mors in olla. Quid verò tam saporabile, quàm sapientia? Nempe lignum vitæ est, quod & ipsas aquas Marath, per Moysem dulcorauit. Farinula est, quæ pulmentum Prophetarum per Heliseum saporauit. Oleum est ob cuius inopiam virginibus fatuis ostium clauditur nuptiarum. Sal est, quod nulli sacrificio deesse iubetur. Inde est quòd insulsos homines dicimus, quos intelligi volumus minimè sapientes. Et Dominus sal in nobis præcepit haberi. Apostolus quoque omnem nostrum sermonem sale mo- [illegible] Puto tamen hanc ipsam, quam [illegible], & patientiæ tertiam addi volumus

A sapientiam, nihilominus triplicem inuenies, vt nostrum hoc condimentum velut tribus quibusdam herbis conficiatur. Opus est, vt iustitia sit in intentione, habilitas in operatione, humilitas in reputatione. Insipida namque Deo, & insulsa quodammodo nostra obedientia, seu etiam patientia est, nisi omnium, quæ vel agimus, vel patimur, ipse sit causa: quia & quidquid facimus, iubemur facere in gloriam Dei. Et non si quid patimur, sed si quid propter iustitiam patimur, beati. Oportet autem pusillanimitatem quoque, & tristitiam in omnibus, quæ agenda sunt, vel toleranda; caueri. quia hilarem datorem diligit Deus. Denique hilaritas ipsa, & bona voluntas, ad eam, quam suprà diximus, præparationem, specialiter noscitur pertinere. B Porro elationem super omnia fugere necesse est. Quisquis enim altum sapit, & opus eius, & patientia vanum sapit: nec grauior vllus sapor, aut magis contrarius est veritati. Hactenus Bernardus.] Tuta est igitur obedientiæ via, quia cibum salutarem, patientiam fortem, & sapientiam hanc desursum descendentem reperit quisquis per eam perseueranter incedit.

Competit quoque obedientiæ vt via sit plena suauitatis. Nam verè qui eam ingrediuntur, quasi in lectica in cœlum eunt. Qui in rheda aut lectica iter faciunt, omnibus notum est, quantis molestiis itineris liberentur. Neque Solis ardoribus æstuant, nec hiemis frigore rigent, C nec niue, aut grandine feriuntur, nec pluuia madefiunt. Ita veri obedientes in lectica sanctæ obedientiæ vecti à mille tentationum æstibus, & à multis animæ periculis liberantur. Sol indiscreti feruoris eos non vrit, quem nubes obedientiæ temperat; nix ignauiæ & tepiditatis non impedit, quam indumentum obedientiæ arcet; pluuia molestiarum non tingit, quia illos obedientiæ tegumentum cooperit. Hæc via sanctæ subiectionis plana est, anfractibus ac præcipitiis exempta. De qua Salomon ait: Via iustorum absque offendiculo:] Nam licèt in ea aliquid molestiæ se offerat, spe retributionis euanescit. *Prouerb. 15. 19.* Iusti quippe, vt Gregorius ait, in conuersatione sua quidlibet eis aduersitatis obuiauerit, non impingunt, quia temporalis aduersitatis obstacula æternæ spei, & internæ contemplationis saltu transiliunt. *Greg. 10. moral. 25* D Hanc viam fructuosæ arbores, & proceræ, & flores, & rosæ, & violæ vndique cingunt, & riui aquarum saluberrimarum rigant, quia cor perfecti obedientis fructus virtutum reficiunt., angelorum excubiæ protegunt, sanctæ cogitationes & desideria florere faciunt, & fluenta gratiarum irrigationi deseruiunt. De qua profectò illud Isaiæ intelligi potest, quod ad literam de ipso authore huius viæ, scilicet de Christo, qui dixit: Ego sum via, scriptum est. *Ioan. 14. 6.* In cubilibus, id est, in cordibus peccatorum, in quibus prius dracones multarum transgressionum habitabant, orietur viror calami, & iunci, nimirum multiplicis virtutis pulchritudo. *Isaia 35. 7.* Et erit E ibi obedientiæ semita, & via. Semita, quia eius suauitas non omnibus nota est: & via, quoniam per se satis lata & aperta est. Hæc via sancta vocabitur, nam & opera sanctitatis docet, & ad sanctitatem ducit. Non transibit per eam pollutus, quoniam eo ipso, quòd aliquis se peccato polluat, à tramite debitæ subiectionis exorbitat. Et hæc erit vobis directa via, nam sine ambagibus in perfectionem tendit, & ita certa est, vt nec stulti errent per eam. Non erit ibi leo, &

A mala alicuius vinj bestia non ascendet per eam, nec inuenietur ibi. Et qui liberati fuerint à miseriis sæculi, ambulabunt per eam. Quis ergo per hanc viam non iucundè gradiatur? Certè subditi si ex animo obediant, vt hæc virtus requirit, alacres & exultantes incedunt, adeo vt quisque eorum dicat: Ps.121.1. Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.] Habet enim conscientiam attestantem sibi, quia cùm paret, in domum æternam Domini properat, vbi in æternum exultet. Quin & hæc obedientiæ lætitia ad ipsos prælatos extenditur. Hebr.13. 17. Ideóque monet Paulus vt obediamus præpositis nostris, rationem pro animabus nostris reddituris. Additque vt cum gaudio B hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit nobis. Planè non expedit, quia languor capitis in corpus redundat, & dum prælati nostri, ex nostra inobedientia tristantur, non possumus non ex eorum tristitia contristari, & seueritatem disciplinæ sentire. Obedientia igitur nos lætificat, & prælatum adiuuat, & lætitia perfundit. Iustin. de disciplin. mon. c.7. Tunc enim adiuuatur, vt Laurentius Iustinianus ait, tunc ipsius participatur labor, tunc lætus effectus pondus non sentit, cùm prompto obedinit affectu. Coacta namque seruitia fastidioso suscipiuntur animo. Quæ verò alacri mente, placido vultu, & volenti exhibentur corde, lætificant præcipientem. Quantæ putas erit lætitia illius domus, in qua prælatus in Domino gaudet, & subditus in eodem Domino vehementer exultat?

C Illud prætereà ad hanc sanctam obedientiæ viam ingrediendam mouet, quòd frequentissima est, & omnes qui rectè sapiunt, intrant per eam. Hanc nouem Angelorum ordines perfectè conficiunt. Hebr. 1. 14. Nam, vt ait Paulus: Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.] Et Dauid ad Dominum: Ps.103.4 Qui facis Angelos tuos spiritus,] id est celeres in obediendo, [& ministros tuos] efficaces in ministrando, [vt ignem vrentem.] Hanc viam omnes iusti ingrediuntur, nec qui iusti sunt possunt eam deserere. Iob.17.9. Ps.36.31. Prou.10.16. Ezechiel 18.5.9 Tenebit enim iustus viam suam.] Et lex Dei eius in corde ipsius.] Et opus iusti ad vitam.] Et si vir fecerit iudicium, & iustitiam,] & D in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem, hic iustus est.] Quid moror? Ab hac obedientiæ via creaturæ rationis & sensus expertes nec ad momentum discedunt. Bruno de orna. Eccles. c.10. Quod gratum erit ex verbis Sanctissimi Brunonis, & illustrissimi Carthusiensium Patriarchæ intelligere. Sic ille ait: Quid igitur dicent monachi inobedientes, & suas voluntates facientes, ac per hoc Deo non placentes cùm tota monachorum religio obedientia sit? Cùm viderint non solùm rationales creaturas, sicut Angelos, & homines, verumetiam, quæ sensu & ratione carent, iubentis Domini obedire voluntati? Inde est enim quòd cœli enarrant gloriam Dei. Inde est quòd venti, & mare obe- E diunt ei. Inde est quòd terra nostra dedit fructum suum: Inde est quòd omne lignum dat fructum in tempore suo. Denique quod virga in serpentem, & aqua mutatur in sanguinem: quod maria aperiuntur, quòd petra fundit aquas, quòd manna pluit: quia asina loquitur: quòd Iordanis conuersus retrorsum: quòd, iubente homine, sol non mouetur: Totum hoc obedientia facit: sunt & alia huiuscemodi innumerabilia, quæ in diuinis voluminibus inueniri & colligi possunt. Præsertim, qui noui testamenti paginas legerit; ibi cognoscet quantum obedientia possit: vbi videbit ad hominis imperium

A dæmonia fugere, mortuos resurgere, elementa mutari, leprosos mundari, cæcos illuminari, paralyticos curari. Sed quid multa? Ibi videbit nihil rerum posse, nec naturam contra illius voluntatem qui creauit ipsam naturam. Sed ô miseria semper lugenda, & magis lacrymis quàm verbis semper exponenda: Omnis creatura est obediens Deo præter illam, quæ facta est ad imaginem Dei. Solus Diabolus, & homo inobediens inuenitus, cùm nulla alia creatura inobediens inueniatur. Huc vsque ille.] Et quidem si inimicitias cum Diabolo gerimus, non consentiamus ei, neque eius inobedientiam & peruicaciam imitemur. Sit nobis exosa illa via, quam soli iniqui & perditi ambulant; (& hæc non est alia B quàm via inobedientiæ) illam verò omnibus mentis conatibus ambulemus, quam Angeli & iusti, & creaturæ sine sensu, aut ratione à Deo doctæ frequentant. Stultum enim esset, gressus insipientium sequi, quorum finis tenebræ, & væ, & à vestigiis sapientum deuiare.

Sapiens pigrum, vt sapientiam disceret, ad formicam mittit; ego verò religiosæ vitæ sectatores ad seruos sæcularium mitto aliquod præmium expectantes, vt ex illis obedientiæ promptitudinem & perfectionem addiscant. Certè Paulus seruis imperat, vt suis dominis & heris obediant. 1.Tim.6. 1. Quicumque, inquit, sunt sub iugo serui, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur. Quo loco Chrysostomus pulchrè Chrys. ib. hom.16. (vt solet) fideles exemplo seruorum ad obedientiam C Deo in prælatis præstandam inuitat. Ita ille scribit: Si autem seruis ita imperat obedire dominis, intuemini quo nos animo in Dominum nostrum esse conuenit, qui nos de nihilo vt essemus effecit, qui nutrit, qui vestit. Et si ergo non aliter, saltē vt famuli nobis nostri, ita illi seruiamus. Nonne vitam illi omnē in hoc exponunt, vt nobis requiem parent? Hoc illis opus est, istud studium, vt dominos curent. Nónne illi, quæ domini sunt, tota die curant, sua verò diei vix exigua parte? Contrà verò nos, nostra quidem semper, quæ verò sunt Domini, neque minima curamus temporis parte, istúdq; cùm ille obsequiis non egeat nostris, sicuti domini famulorū, sed hæc omnia nostris cōmodis cedant. Illic enim ministeriū famuli domino pro- D dest, hîc autē serui obsequiū domino nihil, seruo autem plurimum confert. Bonorū enim, inquit, meorum nō eges. Dic enim, quæso, si ego iustus sum, Deus quid inde lucratur? Quid perdet, si fuero iniustus? Nonne immortalis illa natura est? Nunne inuiolabilis, & omni superior labe? Serui nihil habēt propriū, sed omnia domini sunt, quātumlibet illi diuites fiāt: nos plurima habemus propria. Neque absq; ratione à rege omniū tantū honoris accepimus. Quis vnquā dominus pro seruo filiū tradidit suum? Nullus certè, sed omnes pro filiis seruos eligent. Rom.8. Contrà, hic proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illū, pro omnibus inimicis odientibus se. Serui si gratia illis quædam imperentur, ne sic quidem in- E dignantur, maximè si grati illi sint: nos autem grauiter plurima ferimus. Seruis dominus nihil tale promittit, quale nobis Deus. Sed quid? libertatem præsentem, omni sæpe seruitute duriorem. Sæpe enim vbi fames inualuit, libertas hæc omni seruitute acerbior fuit, idque pro summo munere habetur. Apud Deum verò mortale nihil, nihil corruptibile est: sed quid? Non vos, inquit, dicam seruos, vos amici mei estis. Ioan.15. Erubescamus, dilectissimi, atque timeamus, si vt nobis famuli seruiunt, ita nos Domino seruire studeamus, immo nos ne minimam quidem partem seruitutis ostendimus.] Hactenus ille.

Hæc similitudo seruorum nos ad obediendum

instimulet. Licèt enim Dominus nos in filios charissimos adoptauerit, & in filios dilectissimos elegerit, tamen natura serui eius sumus, ac vilia mancipia. Ipse mille titulis, immo & infinitis est herus noster: prælatus verò est œconomus eius, quasi rerum eius dispensator, & voluntatis illius propalator; seruus malus, & piger, & infidelis erit ille, qui propter reuerentiam heri, huic etiam obedientiam non præstat. Indignabitur Dominus aduersùs huiusmodi hominem, & eum non sine debita animaduersione relinquet. Conuersus ad prælatum, vt eum de peruicacia

1. Reg. 8. 7. inobedientium consoletur, dicet illi: Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.] Et væ illis, qui de rege suo dicunt: Nolumus hunc regnare super nos; & aduersario suo, scilicet propriæ voluntati, se stultè, & ad suam perditionem subiiciunt. Ad inobedientes verò exprobrans illis duritiam suam, dicet, quod per Hieremiam affatus est ad filios Israel.

Iere. 35. 14. 15. Præualuerunt sermones Ionadab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum, & non biberunt vsque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos de mane consurgens, & loquens, & non obedistis mihi. Misique ad vos omnes seruos meos prophetas, neque audistis me.] Loquitur ad nos Dominus cùm secreta inspiratione tangit, & ad obediendum mouet. Loquitur per seruos suos, cùm per prælatos aliquid iubet. Probrosum erit nobis, si filij carnalibus patribus suis obediant, nos verò patri nostro, qui solus verus est pater, non obediamus, & voluntatem suam per prælatos expositam implere detrectemus.

Hæc igitur sit summa omnium, quæ hactenus dicta sunt, (summa breuis, & paucis verbis multa complectens) vt obedientiam ad Deum, & ad homines nobis præpositos addiscamus: & nihil omnino eorum, quæ desiderari possunt, prætermittemus. Pau-

Rom. 13. 8. 10. lus dicit: Qui proximum diligit, legem impleuit:] & plenitudo legis est dilectio.] Ego autem audeo, & dico: Qui Deo, & prælatis suis obediens fuerit, legem impleuit, & plenitudo legis obedientia est. Et (vt verum fatear) non multum audeo, quoniam Spiritus Sanctus per os alterius sapientis hoc etiam di-

Eccl. 12. 13. xit. Nam scriptum est: Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua; hoc est omnis homo.] Hic sit finis sermonis nostri, quem toto hoc volumine latè satis exposuimus. Hæc etiam sit summa omnis doctrinæ, quam de malo fugiendo, & exterminando, & bono faciendo, & promouendo, tradidimus, vt scilicet Deum timentes, & diligentes, eius ac prælatorum mandata (quæ sine dubio mandata sunt Dei) diligenter custodiamus. Hoc enim est omnis homo.

Nam (vt Augustinus ait) quicumque est hoc, est custos vtique mandatorum Dei; quoniam qui hoc non est, nihil est. Non enim ad veritatis imaginem reformatur, remanens in similitudine vanitatis. Aug. 10. de ciui. c. 8. Hoc est omnis homo, totus scilicet, integer, & perfectus homo, nam qui ea parte tantùm mandata seruauerit, obedientiámque tenuerit, ex ea parte qua aliquid boni facit, incipiens est, at perfectus, & virtute consummatus non est. Hoc est omnis homo, quoniam hoc solum ab homine exigitur, & huius rei gratia conditus est, vt Deum timeat, & diligat, & eius mandatis obediat, & per hæc vitam beatam acquirat. Hoc est omnis homo, quia vna obedientia quicquid sibi iniunctum est, optimè cumulatéque perficiet. Verus obediens etiamsi in infimo gradu sit obedientiæ, peccata grauia non aliter quàm mortem ipsam, & gehennam, immo multo magis fugiet. Verus obediens peccata leuia, (nam & ipsa transgressiones sunt) pro sua possibilitate vitabit. Verus obediens vitiis & prauis moribus suis bellum inferet, & ea nitetur extinguere. Verus obediens mundum infestantem contemnet, diabolum suadentem reiiciet, carnem blandientem ridebit, & omnes tentationes superabit. Verus obediens sensibus suis frænum mortificationis imponet, & passiones ac affectus cohibebit. Verus obediens pro omnibus virtutibus laborabit, & humilitatem, paupertatem, castitatem, & reliquas comparare gestiet. Obedientia igitur est omnis homo, & omnium eorum, quæ ad vitam spiritualem requiruntur, facile breuéque compendium.

Ecce, lector optime, primo lucubrationum mearum volumine tibi naturam, & dignitatem, & instrumenta generalia perfectionis vitæ spiritualis exposui: Ecce hoc secundo volumine vitam spiritualem in actione positam, quæ malum vitat, & bonum sequitur, declaraui. Si hæc feceris, & non oscitanter exercueris, satis paratus eris, vt vitæ contemplatiuæ particeps fias, & secreta orationis, quæ tertio volumine (fauente Domino) sumus explicaturi, intellectu comprehendas, & experimento concipias, & ad perfectionem, quam elegisti, nondum tamé acquisiuisti, celeri gradu peruenias, & perfectus factus animas Deo lucrari possis, aut doctrinæ verbo, aut saltem sanctæ conuersationis exemplo: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui cum Patre, & Spiritu sancto sit honor, imperium, & gloria sempiterna. AMEN.

ORATIO PRO OBEDIENTIA.

DOMINE Deus meus, rex, & creator meus, qui ab humano genere offensus, & ad indignationem prouocatus, voluisti vnigeniti filij tui, ac redemptoris nostri Iesu Christi obedientia placari, & nobis per eandem obedientiam remedium malorum omnium, perfectámque salutem afferre: quique purissimos Angelos ab impuris dæmonibus obedientia secreuisti, & sanctos ac dilectos tuos ab iniquis & tibi exosis subiectione separasti: da nobis, rogamus supplices, obedientiæ virtutem, qua & filio tuo similes, & Angelorum ac Sanctorum imitatores efficiamur. Obedientia nos, Domine, à cœno peccatorum, & vilitate iniquitatum extrahat: obedientia sanctissimæ legis tuæ obseruatores reddat: hæc tibi voluntatem nostram, iudicium nostrum, vires nostras, membráque subiiciat, vt tibi, cuius toti sumus, nos dicemus, ac consecremus, & rapinam in holocausto, quæ summa est iniquitas, fugiamus. Sit nobis, ô pater amantissime, obedientia cibus quo sustentemur: sit obedientia, potus quo recreemur: sit obedientia, vestis nuptialis, & stola gloriæ, & honoris, qua tegamur: vt accedentes ad te cooperti vestibus fratris nostri maioris IESV, valde bonis, sit odor noster velut odor agri pleni virtutibus, cui tu Domine benedixisti, à téque, qui obedientium præmiator es, æternam benedictionem promereamur. AMEN.

Deo Iesu Christo Æterni Patris coæterno Filio sit gloria & honor in omnem æternitatem.
Amen.

FINIS HVIVS TOMI II.

INDEX RERVM, QVÆ HOC TOMO CONTINENTVR, IN QVO NVMERVS, PAGINAM: LITTERA, LOCVM IN textu designat.

Cibus.

Circumspectio.

Clementia.

Cogitatio.

Cognitio sui, & ignorantia sui.

Collatio.

Comparatio.

Mira

Perfecti, & Perfectio.

Perseuerantia.

Pharao.

Pietas.

Prælati, & Prælatia.

Præsentia Dei.

Prandium sine Comestio.

Proficientes

Proprietarius.

S. Prosper Aquitanicus.

Prudentia

Psalterium. B. V.

Pudicitia

Pudor.

Pulchritudo.

Purgatorium.

Pusillanimitas.

R.

Regula.

Ternarius.

Terra.

Timor.

Tribulatio.

Cum

Visus.

Vita communis vel regularis.

Vitis.

Vitium.

Vocatio.

Voluntas.

Votum Religiosorum.

Vsus rerum.

Vua.

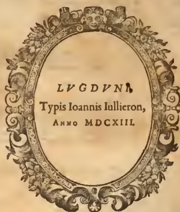
Vxor.

Z.

Zelus nimius.

F I N I S.

LVGDVNI,
Typis Ioannis Iullieron,
ANNO MDCXIII.